2° Exeg. 14 c

nifft Doubl. mit Exeq 14 b

EXPOSITIO
LITTERALIS ET MORALIS
SANCTI
EUANGELII
JESU CHRISTI

R. P. FR. NATALIS
ALEXANDRO
IN QUATUOR
EUANGELISTAS.

Apud Petrum Ballesdens.

M. DCC IV.

CUM LICENTIA, ET PRIVILEGIO.

EVANGELISTAS

IN GRATUM

ALEXANDRO

P. PER. NATALIS

EXPOSITIO
LITTERALIS ET MORALIS
SANCTI
EUANGELII
JESU CHRISTI
SECUNDUM
QUATUOR EUANGELISTAS,

AUCTORE R. P.

FR. NATALI ALEXANDRO

Ordinis Fratrum Prædicatorum, in ſacra Facultate Pariſienſi
Doctore, & emerito Theologiæ Profeſſore.

Monaſterij Montis S. Andeæ.

VENETIIS,

Apud PAULUM BALLEONIUM.

M. DCCIV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

EXPOSITIO
LITTERALIS ET MORALIS
SANCTI
EVANGELII
JESU CHRISTI
SECUNDUM
QUATUOR EVANGELISTAS,

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

AUCTORE P.
FR. NATALI ALEXANDRO

Ordinis Fratrum Prædicatorum, in Sacra Facultate Parisiensi
Doctore, & emerito Theologiæ Professore.

VENETIIS,
Apud Paulum Balleonium.

M. DCCIV.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

SANCTISSIMO

AC BEATISSIMO PATRI

ET DOMINO NOSTRO

CLEMENTI XI.

PONTIFICI MAXIMO,

F. NATALIS ALEXANDER,

ORDINIS FRATRUM PRÆDICATORUM PROFESSOR,

Sempiternam Felicitatem.

DUDUM mihi in votis erat, BEATISSIME PATER, ſummam venerationem obſervantiamque meam in Romanam Eccleſiam publico monumento in totius orbis Chriſtiani luce profiteri, ac intimos animi mei ſenſus ære perennioribus inſcribere tabulis ad fidelium ædificationem, cui conſulere in primis Catholici Doctores debent. Hanc ut agnovi ſemper & colui, ita magna cum animi alacritate prædicare geſtio Matricem religionis & fidei, omnium Eccleſiarum Matrem & Magiſtram, Columnam & firmamentum veritatis: In qua ſemper conſervata eſt traditio & doctrina, quam ipſi totam Apoſtoli cum ſanguine profuderunt: Ad quam & eo nomine, & propter potentiorem principalitatem, omnem

Eccleſiam, ſeu fideles univerſos, undique convenire oportet. Hoc centrum Eccleſiaſticæ unitatis, cui indivulſo communionis vinculo cohærere omnia Eccleſiæ membra neceſſe eſt. Hìc in Apoſtolica ſua Sede vivit, & præſidet S. Petrus, & à CLEMENTE XI. Succeſſore ſuo, Chriſtique pariter Vicario, quærentibus præſtat fidei veritatem. Hìc non modò ovium Chriſti, ſed & Paſtorum omnium unus eſt Paſtor, vocatus non in partem ſolicitudinis, ut cæteri; ſed in plenitudinem poteſtatis. Hunc ut omnium Chriſtianorum Patrem, ac Doctorem revereri, audire; ejuſque auctoritati de Scripturis ſanctis depromptæ, ejus Conſtitutionibus, ac Decretis ſpiritualem Eccleſiæ ſtatum & animarum ſalutem ſpectantibus parere neceſſe eſt omnes, qui ſalvi per Chriſtum eſſe velint.

Hæc ad pedes Sanctitatis tuæ provolutus ſincera animi devotione ut profiteri valeam, BEATISSIME PATER, ſuaviſſimæ clementiæ tuæ debeo, qua & ad me, & ad litterarium Theologiæ Dogmaticæ, & Moralis munuſculum tenuitatis meæ nomine Tibi oblatum, cum litteris obſervantiæ meæ, ac devotiſſimæ reverentiæ in Sedem Apoſtolicam & Sanctitatem tuam teſtibus, reſpicere dignatus es; & dulciſſimæ benevolentiæ memor, qua me licèt immeritum proſequi cœperas, cùm adhuc Cardinalem ageres, paternum Pontificiæ benignitatis ſinum mihi peramanter expandiſti. Indulgentiæ tuæ debeo, SANCTISSIME PATER, quòd elucubratum à me in quatuor Euangelia Commentarium Pontificiæ Majeſtati, Nominique tuo gentibus omnibus venerando dicatum prodire in publicum permiſeris, ut juſtæ reverentiæ, ac pietatis officium (quod vehementer optabam) Apoſtolicæ Sanctitati tuæ perſolverem.

Nemini convenientiùs offerri poterat, & conſecrari hoc Opus, quàm tibi, MAXIME ET OPTIME PONTIFEX, cujus vita ſpirans eſt Euangelii Commentarius. Euangelium Fidei doctrinam Morumque documenta ab ipſo Chriſto ſummo Legislatore & Magiſtro tradita complectitur: Tu fidei puritati, ac Morum diſciplinæ vindicandis, aſſerendis, propagandis, & olim conſtanti ſedulitate adlaboraſti,

cùm

cùm Romanæ Eccleſiæ in majoris dignitatis, præcipuique momenti Officiis operam navares; & nunc ſtudio, zeloque ferventiore adlaboras in celſiore faſtigio ſpeculæ Paſtoralis. Humilitatem ſingulariter commendat Euangelium, honores dignitateſque fugere docet: Tua hæc, BEATISSIME PATER, ut Chriſti cujus vices geris, chariſſima virtus; cujus admirandum ſæculis omnibus exemplum præbuiſti, cùm ad ſummum Pontificatum ferventibus omnium votis expetitus, nihil non egiſti, ut electionem tui Eminentiſſimis Patribus diſſuaderes: & ſummo conſenſu electus, expaviſti ad onus angelicis humeris formidandum. Neque verò illud magnanima humilitas tua ſubiiſſet, niſi doctorum, ac ſpiritualium virorum adducta conſiliis, quorum ſententiam rogare voluiſti, tuis ipſe, tametſi ſuperioribus, luminibus diffidens. Ceſſiſti tandem gemens, intellecta Dei voluntate & vocatione, Te ſummæ imparem Dignitati difficillimis temporibus conteſtatus; dum omnes ſolam CLEMENTIS XI. mentem tantæ molis capacem ob inſignem pietatem, ob exquiſitam eruditionem, ob prudentiam longo rerum uſu comparatam, in florente vividaque ætate; ob patientiam laboris, ob conſtans boni & æqui ſtudium, ob magnanimitatem, ob amorem pacis, alienumque à partibus animum; ob propenſam ad benefaciendum omnibus voluntatem, ob modeſtiam, ac manſuetudinem eximiam, conſenſione ſumma conclamabant.

Charitas Euangelii finis, ſacri Miniſterii tui, ac Apoſtolici Principatus anima eſt, BEATISSIME PATER: Hac incenſus, ad unam Dei gloriam, ad unam Eccleſiæ utilitatem, ad unam ovium Chriſti ſanguine redemptarum, & tuæ curæ Paſtorali commiſſarum ſalutem intendis. Hæc pias ex ſacris oculis lacrymas elicit, quas Deo jugiter offers quaſi Pontificii ſanguinem cordis ad eum placandum, & flagella iræ ejus à Chriſtiani populi cervicibus avertenda. Cœleſtis hæc virtutum regina facundiſſimum os tuum aperit, & flexanimam linguam movet, ut florentiſſimum Romanæ Eccleſiæ Clerum, Populumque ad pietatem, & pœnitentiam, ad vitam ſecundùm Euangelium inſti-

tuen-

tuendam, doctis, elegantibus, ac mirifica ſancti Spiritus unctione perfuſis Homiliis, pro more Sanctorum priſci ævi Pontificum, in maximis Solemnitatibus, & publicis calamitatibus, commoveas & inflectas. Hæc manus liberaliſſimas expandit, ut pauperum non urbanorum modò, ſed provincialium & exterorum, neceſſitatibus ſubvenias, & ærumnas ſubleves. Nullis ſumptibus parcis, ubi de charitatis & miſericordiæ operibus agitur: in propinquos dumtaxat tuos, pro ſingulari animi tui modeſtia, beneficia temperare didiciſti. Hac impulſus charitate, Epiſcopos & Euangelicos Operarios in Orientem mittis, quos Euangelium prædicare, & Eccleſias inſtituere, ac regere jubes eo ſpiritu, eaque fidei, ac diſciplinæ puritate, quam Catholica Romana Eccleſia ab Apoſtolis accepit, quam Apoſtoli à Chriſto didicerunt, quam Chriſtus à Deo tradidit. Hac incitatus charitate, gentes à Sedis Apoſtolicæ communione luctuoſo dudum ſchiſmate diſtractas, ad Eccleſiæ unitatem; Catholicos Principes ad pacem & concordiam, per litteras, Nuntioſque, viros induſtria, prudentia, negotiorumque difficillimorum tractandorum peritia non minùs, quàm dignitate excellentiſſimos, adhortaris, urges, obſecras. Te denique divina illa charitas ad majores ſanctæ Eccleſiæ toto orbe diffuſæ cauſas, & difficiliora negotia aſſiduè applicat: Te ſacris Cardinalium Congregationibus præſentem, ad ea ſecundùm jus & æquum finienda; Te ad medendum malis omnibus, quæ Chriſtianam Rempublicam undique infeſtant; Te ad providendum Urbi, totique Romanæ Ditioni, inſtar optimi parentis potiùs quàm imperioſi Principis, promptiſſimum facit.

In hoc tanto tamque immenſo laudum tuarum campo longiùs & alacriùs excurrerem, BEATISSIME PATER, niſi humilitas modeſtiaque tua prohiberent; quarum, ut & omnium heroicarum virtutum, non minùs quàm ſupremæ Poteſtatis Primatu, toti orbi Chriſtiano venerandus affulges. Ad gratias potiùs Deo Optimo Maximo agendas me converto, qui tantum Eccleſiæ ſuæ Pontificem dedit, Gregorio Magno eruditione, ſapientia, charitate, man-

ſuetu-

ſuetudine, zelo Apoſtolico ſimillimum; ſingulis compaſſione proximum, præ cunctis contemplatione ſuſpenſum; qui nec interiorum curam in exteriorum occupatione minuit, nec exteriorum providentiam in internorum ſolicitudine relinquit. Gratiarum actioni preces adjungo ferventiſſimas, quibus flagito SANCTITATI TUÆ vitam prolixam, Clerum ubique canonica diſciplina florentem, domum tutam, Principatum ſecurum, Populum probum, ac fidelem; Orbem Chriſtianum ex omni parte quietum & pacatum, & quæcumque Optimi Pontificis vota ſunt. Servet Populo ſuo ad multos annos ſoſpitem incolumemque Deus Pontificem ſanctum, qui in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio, ſtans juxta Aram impavidus, dum terra motibus inſolitis terribilem in modum quateretur; precibus ſuis Templum Urbemque ſuffulciens, trepidantem plebem confirmans, Dei miſericordiam ſecum implorare docens, pœnitentiam dedicans in ſemetipſo; Romam advocato de cœlis Dei Spiritu renovans, ut ſit modis omnibus civitas ſancta. Servet Dominus Epiſcopum Epiſcoporum, à quo ut ab exemplari diſcunt per ſemetipſos paſcere gregem Sacramentorum miniſterio, prædicationis verbo, eleemoſynarum abundanti ſubſidio, ſanctæ converſationis exemplo. CLEMENTEM XI. ſervet, ut ſalva ſit Roma ejus pietate, ac regimine diutiſſimè felix. Quod enim de Alexandro Imperatore Mammeæ filio profanus olim Hiſtoricus adulatoriè ſcripſit, *Salva Roma quia ſalvus Alexander*: id citra ſuſpicionem ullam adulationis de Pontifice noſtro dicere licebit: *Salva Roma quia ſalvus Clemens*.

Dum verò Sanctitati tuæ hos in Euangelia Commentarios tota animi devotione, ac demiſſione nuncupo; cætera etiam Opera, quæ in hanc uſque diem in publicum emiſi, ſacris pedibus ſupponens, & Apoſtolico judicio, ac cenſuræ in omnibus ſubjiciens, humillimè precor, BEATISSIME PATER, ut me Pontificia benedictione digneris conſolari.

PRÆ-

PRÆFATIO.

MULTIS variisque Operibus publicam in lucem editis, in Scripturæ sacræ lectione quiescere decrevi, in ejus meditatione consenescere. Sanctum Euangelium in manus sumpsi, ut Christi Jesu Domini ac Salvatoris nostri præcepta relegens & exempla, iis animum nutrirem, roborarem, consolarerque meum. Sacrum illud studium, tam suave mihi est, ut aliorum fastidium quoddam mihi creet; penéque me in alia incubuisse pœniteret, nisi & illa sacra essent, eoque animo suscepta, ut Ecclesiæ quoquomodo serviant. Quid dulcius, quàm Deum loquentem audire, & ex ejus verbo argumenta haurire sacrorum cum divina ejus Majestate colloquiorum? Observationes porrò meas scriptis commendans, Expositionem continuam adornavi S. Euangelii secundùm quatuor Euangelistas, litteralem sensum ac moralem seorsim, quantùm potui, elucidans. Ex parallelis sacræ Scripturæ locis, & ex SS. Patrum commentariis explicationes hausi, quas in publicam utilitatem effundo. Nihil enim in hoc studii laborisque genere licere existimo novitati, quia nihil detrahi convenit vetustati. Quod in Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ schola didici, non quod à me ipso inveni, me in hoc Opus contulisse profiteor; res non ingenioli mei, sed antiquæ doctrinæ; non privatæ usurpationis, sed venerandæ Traditionis. Vulgatam Versionem Latinam Ecclesiæ Decretis usuque consecratam religiosè secutus sum; quamvis & Græci Textus, & Orientalium Versionum vim (sicubi opus erat) adnotare non neglexerim. Nullus mihi, ut existimo, præteriit locus, dogmatibus Fidei aut regulis Morum fundandis seu firmandis idoneus, cujus sensum non attigerim, finem non indicaverim. Hanc enim insistere viam Catholicos Scripturæ sacræ Interpretes debere, mihi planè persuasum est. Quatuor Euangelistarum concordiam & harmoniam, quam Eruditi plerique Viri data opera illustrarunt, passim attingere, & breviter exponere satis habui. Exquisitas licèt, ex profanis Oratoribus, Poetis, & Philosophis sententias corrogare ad commentationem Euangelii, dignum non duxi tam sacri Operis gravitate. Ex Rabbinorum officinis, aut Heterodoxorum Auctorum, seu Catholicorum etiam quorumdam, studio novitatis in transversum abreptorum penu, absit ut novas, & Antiquis incognitas Scripturæ sacræ explicationes hauserim ad vanam singularis & abstrusioris eruditionis ostentationem, & ad humanam gloriolam aucupandam, quod Christi Sacerdote indignissimum est: immò verò eorum errores notavi, confutavi, confixi. Videar minùs eruditus iis qui novitatem etiam in doctrina sacra, & divinarum interpretatione Litterarum amant; dummodò in iis exponendis eum sensum sequar, quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia, cujus est de vero illarum sensu judicare; nec transversum unguem ab unanimi Patrum consensu discedam.

Moralem verò sensum studiosè prosecutus sum & illustravi ex ipsis sacrarum Litterarum & SS. Patrum fontibus, ut divini verbi Prædicatoribus & Pastoribus Animarum consulam, quibus Euangelium Christiano Populo explicare ex officio incumbit. Existimavi è re Ecclesiæ esse, quæ Euangelii prædicatione propagata est, eaque filiorum suorum fidem nutrit, mores ædificat, uberem sacrarum Concionum materiam subministrare ex ipso Euangelii fundo depromptam. Veterem concionandi rationem, quam sancti Patres & antiqui Episcopi sectati sunt, in Ecclesiam revocari, optandum certè esset; ut nempè totius Euangelicæ lectionis, quam fidelibus proponit, series explicaretur; sensuque litterali, quantùm necesse est, expositio, Moralis erueretur, cui potissimùm Ecclesiastes insisteret. Expendant sacræ Eloquentiæ Magistri, primique ordinis Concionatores, an huic Patrum usu consecratæ methodo anteponi debeat nova concionandi ratio, quæ unica Euangelii sententia pro themate assumpta (extrà quam divagatur ut plurimùm Concionator, ejusque se velut immemorem in progressu Sermonis ostendit,) humanis conceptibus, ingeniosis certè, sed sterilibus & exsuccis; & elegantibus quidem, sed sæpiùs infructuosis morum humanorum picturis, auditorum pascit, seu potiùs jejunos dimittit animos; ac molli eloquentia, comptæque orationis ornatu ac leporibus demulcet, non instruit, non movet, non flectit. Quo fit, ut tam infrequentes sint peccatorum conversiones, cùm nunquam tantus fuerit Concionatorum numerus, numquam major Concionum frequentia. Utinam Ecclesiæ ædificationi & utilitati serviat Commentarium istud, quod fortè postremum erit Operum meorum! Ultra

sexa-

ſexagenariam enim provectus ætatem, laſſeſcere incipio. Nullos tamen refugiam pro Dei gloria & Eccleſiæ obſequiis labores, quamdiù vires ſuppetent, ſi ab iis qui Dei vice mihi præſunt, imperentur.

Hos Commentarios ut Summo Pontifici dicem & conſecrem, una me Religio, fons obſervantiæ, reverentiæ ac devotionis erga Sedem Apoſtolicam, & ſedentem in ea digniſſimum Sancti Petri ſucceſſorem CLEMENTEM XI. impellit. Poſtquam ex immenſo & ſcrupuloſis cotibus infeſto, ſcopuliſque, ad quos non offendere, non allidi, difficillimum eſt, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ pelago enavigavi: poſtquàm vaſtum Theologiæ Dogmaticæ & Moralis gurgitem, obmurmurantibus ex adverſo ventis ſuperavi: in altum Scripturæ ſacræ aſpirante Deo ductus, naviculam ſolis Euangelii opibus onuſtam ad Romanæ Eccleſiæ & Sedis Apoſtolicæ portum appello, ſub S. Petri navi colloco; ad Petram immobilem & inconcuſſam alligo, ſuprà quam fundata eſt Eccleſia; ut in ea ceu tutiſſima ſtatione conquieſcat, ad ejus nutum ſolvenda, cui à Domino dictum eſt, *Duc in altum;* cum quo qui non colligit, ſpargit. Quod me ſemper ſenſiſſe & conſtanter ſentire conteſtor; nec unquam dubitaſſe, aut ſalva fide in dubium revocari poſſe exiſtimaſſe, quin famoſæ illæ Propoſitiones quinque ab Innocentio X. & Alexandro VII. in ſenſu Janſenii damnatæ hæreticæ ſint; juſtèque in ejuſdem Auctoris ſenſu, quem verba præ ſe ferunt, confixæ ac proſcriptæ: quin Summorum illorum Pontificum Conſtitutionibus, aliiſque ad illarum confirmationem editis Sedis Apoſtolicæ Decretis, parem debeant Fideles omnes, tam oves quàm Paſtores, non exteriorem ſolùm, ſed internam obedientiam, ſimplicemque & abſolutam mentis & cordis adhæſionem. Qua ſine, externa ſpecies obedientiæ mera ſimulatio eſt, illuſio, hypocriſis, mendacium adversùs Spiritum ſanctum, ſacrilego etiam perjurio confirmatum ab iis qui credere ſe vel ſentire jurant ſuper ſancta Euangelia, quod reipſa non credunt vel ſentiunt: ſeque parere Conſtitutionibus Apoſtolicis profitentur, quibus animo contradicunt. Hanc fidei doctrinæque meæ integritatem, ex Operibus etiam à me editis Eminentiſſimo Cardinali Noalio Archiepiſcopo Pariſienſi approbatam, coram Summo Pontifice, cujus ad pedes hoc Opus, cæteraque humiliter depono, & coram Eccleſia Catholica toto orbe diffuſa vindicare neceſſarium duxi adversùs maledicorum libellorum anonymos Auctores, & inquietos homines; qui in via qua ambulabam confidenter, quia ſimpliciter, abſconderunt laqueum mihi. Nemo tamen exiſtimet, me à Sanctorum Doctorum Auguſtini & Thomæ tutiſſimis & inconcuſſis dogmatibus de Gratia per ſe efficaci, & omninò gratuita Prædeſtinatione Sanctorum, à Sede Apoſtolica approbatis & commendatis; aut à ſanioris Moralis defenſione, vel latum unguem unquam deflexurum. Theologis omnibus eumdem ſenſum adprecor; neceſſariamque nobis inter tot humanæ vitæ & rei litterariæ ſcopulos cautionem & prudentiam Spiritus (nam prudentia carnis, mors eſt) à Deo ſupplex eſtlagito; ut velificata Spiritu Dei fides naviget tuta, ſi cauta; ſecura, ſi attonita. Votis ferventiſſimis exopto & precor, ut omnes homines litterati privatos ſenſus ſuos & opiniones Sedis Apoſtolicæ & Epiſcoporum judicio in rebus Fidem aut Diſciplinam quovis modo ſpectantibus religioſè ſubjiciant & conforment: Eccleſiæque ordini, paci, unitati, propriæ ſententiæ amorem ſacrificent. Cujus quidem pacis & unitatis bono Epiſcopos ipſos propriam immolare Dignitatem, ſuiſque Cathedris cedere debere (ſi opus foret) Catholicæ Eccleſiæ Africanæ Præſules, S. Auguſtino duce, aſſerere non dubitarunt, ad idque ſe animo paratos profeſſi ſunt. Oro tandem, ut omnibus Theologis, in variarum, quas tolerat Eccleſia, opinionum diſſidio & conflictu, charitatem ſcientiæ ſupereminentem Deus largiatur; charitatem veritatis; veritatem charitatis. Minùs aſſequatur illa quæ inflat, modò omnium animis dominetur illa quæ ædificat. Omnium hæreat animis penitus defixa illa S. Auguſtini ſententia: *Ideo plerumque doctioribus minùs aliquid revelatur, ut eorum patiens & humilis charitas, in qua fructus eſt major, comprobetur: vel quo modo teneant unitatem, cùm in rebus obſcurioribus diverſa ſentiunt: vel quo modo accipiant veritatem, cùm contra id quod ſentiebant, declaratum eſſe cognoſcunt.* Traditam denique à Ferrando Carthaginenſi regulam viri Theologi religioſè amplectantur, perſuaſumque habeant, ſanctæ Epiſcoporum unanimitati & Romani præſertim Pontificis judicio, in omnibus cauſis Eccleſiaſticis aſſentiendum eſſe & acquieſcendum. *Loquantur & prædicent* (inquiebat eruditus ille Diaconus) *quibus honor Sacerdotii docendi auctoritatem tribuit; nos diſcere parati ſumus, docere alios non præſumimus. Interroga igitur, ſi quid veritatis cupis audire, principaliter Apoſtolicæ Sedis Antiſtitem, cujus ſana doctrina conſtat judicio veritatis, & fulcitur munimine auctoritatis. Interroga plurimos per diverſa terrarum loca Pontifices.* Hac ſimplicitate nihil tutius; nihil ad litium aliàs interminabilium ultimas fibras revellendas & præcidendas conducibilius; nihil ad litigandi pruriginem, qua eximia cæterequin ingenia interdum laborant, omninò ſanandam convenientius; nihil ad os occludendum inſidioſis & importunis verborum & ſyllabarum aucupibus accommodatius.

Lib. 2. de Baptiſmo, contra Donatiſt. c. 5.

Epiſt. ad Severum Scholaſt.

Approbatio Clarissimi viri D.C.GALLIOT in Sacra Facultate Parisiensi Doctoris, Collegii Thesaurarii Moderatoris, & Regii Librorum Examinatoris ac Censoris.

LEgi Librum cui titulus: *Expositio Litteralis & Moralis S. Euangelii secundùm quatuor Euangelistas*, idque ex Illustrissimi Domini Franciæ Cancellarii mandato. In quo quidem libro nihil animadverti, quod fidei Catholicæ seu bonis moribus esset adversum. Datum Parisiis anno Domini 1703. die 18. Junii.

GALLIOT.

Approbatio altera.

EGo infra scriptus in sacra Facultate Parisiensi Doctor, & in majori Conventu & Collegio generali S. Jacobi Ordinis FF. Prædicatorum Theologiæ Professor, studiique Regens, legi Librum cui titulus est: *Expositio Litteralis & Moralis S. Euangelii Iesu Christi secundùm quatuor Euangelistas*, editum à R. P. F. NATALI ALEXANDRO, in eadem sacra Facultate Doctore & emerito Professore: in quo nihil Catholicæ Fidei aut Christianæ morum disciplinæ contrarium animadverti. Datum Parisiis die 28. Junii 1703.

F. G. DESLONDES.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la fede di revisione, & approvazione del P. Fr. Raimondo Asperti Inquisitore, nel Libro intitolato: *Expositio Litteralis & Moralis S. Euangelii Iesu Christi secundùm Quatuor Euangelistas, Auctore R. P. F. Natali Alexandro Ordinis Prædicatorum*, non esservi cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimenti per attestato del Segretario nostro niente contro Prencipi, e buoni costumi, concediamo licenza à Paolo Baglioni, che possi esser stampato, osservando gl'ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Publiche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 14. Settembre 1703.

{ Ferigo Marcello Proc. Riform.

{

{ Marin Zorzi Riform.

Agostino Gadaldini Segret.

TYPO-

TYPOGRAPHUS LECTORI.

REm tibi, candide Lector, non injucundam, nec admodum à proposito alienam facturum me esse arbitratus sum, si clarissimi Authoris egregiam sanè, ac luce publica dignam Epistolam ad Sanctissimum Dominum nostrum hujus libri occasione conscriptam, quæ nuper ad manus meas delata est, oculis tuis subjicerem. Cùm enim noxium quemdam libellum sub titulo nescio cujus Casus conscientiæ decisionis magno literatorum strepitu in Gallia editum Pontifex per literas Apostolicas condemnasset, & adversus complures Doctores, qui eidem subscripserant, inter quos Pater ipse Alexander, vel incauta facilitate ductus, vel aliena fraude deceptus numerabatur, graviter indignatus, cùm ad Eminentissimum Archiepiscopum Parisiensem, tum ad Regem Christianissimum de plectendis novarum rerum Authoribus plura scripsisset, videbatur id impedimento esse, ne præsens in Euangelia Commentarium, & si antea Sanctitas sua sibi nuncupandum indulserat, ad ejus pedes minus grati jam Authoris nomine offerri liceret. Quamobrem P^r. Alexander, ut omnem ex mente Pontificis offensionem tolleret, præter ea, quibus in hujus præfatione Operis de sincera cordis sui fide circa damnatas in sensu Jansenii famosas quinque propositiones, Romanorumque Decretorum observantia luculenter protestatus fuerat, suarum insuper partium esse cognovit peculiari aliqua obsequii significatione demulcere prius irati Pontificis animum, præfatamque inconsultæ subscriptionis culpam deprecari. Id verò egregiè præstitit hac ipsa Epistola, quam hìc commodè inserendam duxi, & ad majorem memoratæ operis præfationi lucem afferendam, & ad perennem simul sapientissimo Authori laudem comparandam, qui posterioribus suis, adeoque & melioribus curis testatum omnibus maximè voluit debito se magis erga Sanctam Sedem obsequio, & obedientia, quàm doctrina, & eruditione gloriari.

✠✠ Bea-

Beatiſſimo Patri, ac Domino, Domino Noſtro

CLEMENTI XI.

PONTIFICI OPTIMO MAXIMO.

ROMAM.

Beatiſſime Pater,

QUamvis nihil prætermiſiſſe videar, quod ad officii mei rationem pertineret, ut publicæ mederer offenſioni, quæ ex editione infauſti Conſcientiæ Caſus orta erat, doluerimque ex animo quòd nomen meum inter ejus approbatores ſubſcriptum legeretur; idque publicis actis declaraverim Eminentiſſimo Cardinali Noalio Archiepiſcopo Pariſienſi, meique animi ſenſa ejus Eminentiæ aperuerim datis ad eum literis die 8. Januarii ultimò præteriti, quæ per omnium manus, ipſo primum exemplar, ſeu potius autographum communicante, volitarunt. Quamvis illi doctrinæ meæ integritatem plenè approbaverim, etiam ex operibus meis, Theologia præſertim dogmatica, & morali, quoad ea, de quibus quæſtio vertebatur; quamvis declaratio mea plurimos è XL. Doctoribus revocaverit ad officium, & ad ejurandam ſubſcriptionem impulerit; idque totum à me ſponte, nullius juſſu, aut ſuggeſtione peractum ſit, antequam caſus ille malè vulgatus, aliquo judicio Eccleſiaſtico damnatus eſſet. Quamvis Eminentiſſimum Cardinalem Archiepiſcopum Pariſienſem integritatis fidei meæ, ac doctrinæ vadem, & obedientiæ abſolutiſſimæ erga Sedem Apoſtolicam, & Sanctitatem Veſtram, teſtem, interpretem, ſponſorem fuiſſe (quæ ſumma ejus benignitas eſt cum æquitate conjuncta) certò noverim: animum tamen meum effundo lubens ad pedes Sanctitatis Veſtræ, illoſque devotè exoſculatus, me plurimum, & ex animo dolere profiteor, quòd hujuſmodi Caſui nimia facilitate ſubſcripſerim; plura in foliis editis addita, vel interpolata ſuſpicor, quæ in originali à me ſubſcripto non extabant, (nec inanes eſſe, ac malè fundatas ſuſpiciones meas agnoſceretis, ſi inquieti homines, qui caſum temerè ediderunt, autographum cum ſubſcriptionibus exhiberent) ſed illud ſupprimere, è re fuit petulantium hujuſmodi ingeniorum, & ad perturbationem Eccleſiaſticæ pacis ſcripturientium, ne illorum malignitas palam fieret.

Ut ut eſt, Beatiſſime Pater, non ſolum ex animo doleo de ſubſcriptione, qualiſcumque illa fuerit: non ſolum illam ejuro, quæ per obreptionem à me impetrata eſt: (nec enim retractare me pigèbit unquam, & cenſorio ſtylo denotare, quæ à me ſcribi, aut ſubſcribi minimè

nimè debuerant) verùm etiam pari animi demiſſione , obedientia , adhæſione mentis , & cordis abſolutiſsima , ſubſcribo literis Apoſtolicis , ac Decreto Sanctitatis Veſtræ , quo folia Gallico idiomate edita , & conſcientiæ caſum cum ſubſcriptionibus Doctorum continentia , veſtro judicio damnata ſunt , & prohibita ; parem (inquam) Apoſtolico Veſtro decreto die 12. Februarii ultimò præteriti dato , obedientiam exhibeo , quam Conſtitutionibus Innocentii X. Alexandri VII. Clementis IX. Innocentii XII. Deceſſorum Veſtrorum , quibus quinque propoſitiones famoſæ in ſenſu Janſenii damnantur . Quod ſemper me præſtitiſſe abſque reſtrictione prorſus ulla, aut æquivocatione , & tota animi ſinceritate , coram Deo , & Veſtra Sanctitate profiteor : illiſque , qui contrarium ſaperent , palam , ac liberè dicere cum S. Yvone Carnotenſi Epiſcopo : *Manifeſtè contra Sedem Apoſtolicam caput erigitis , dum quod illa ædificat , Vos , quantum in vobis eſt , deſtruitis ; & quod illa deſtruxit , vos ædificare contenditis : Cujus judiciis , & Conſtitutionibus obviare , planè eſt hæreticæ pravitatis notam incurrere : nam Hæreticum eſſe conſtat , qui Romanæ Eccleſiæ non concordat* . Hunc animi mei ſenſum toti Eccleſiæ ſatis ſuperque expoſuiſſe mihi videor in præfatione Commentarii in quatuor Euangeliſtas nuper à me editi , nominique Beatitudinis Veſtræ dicati ; quem ad ejus pedes deponet Magiſter Generalis Ordinis noſtri. Benedictionem Apoſtolicam ſumma devotione exopto , & deprecor , dum votis , ac precibus aſsiduis multos annos , proſperam ſemper valetudinem , & cœleſtium donorum incrementa Sanctitati Veſtræ à Deo flagito.

Pariſiis pridie Kal. Novembris 1703.

Beatitudinis Veſtræ

Obſervantiſſimus , Devotiſſimus & Obſequentiſſimus
Filius & Servus F. Natalis Alexander Ordinis
FF. Prædicatorum.

Pontificias porrò literas , ſeu Brevia , ut vocant , de quibus ſuprà incidit mentio , hìc pariter habes , Amice Lector , ne quid tibi de tota re deſiderandum ſuperſit . Sunt autem hujuſmodi :

SS. D. N. D. CLEMENTIS Divina Providentia Papæ XI. Damnatio, & prohibitio quorumdam foliorum impreſſorum ſub titulo: *Lettre de M. * * * Chanoine de B. A. Mr. T. D. A. &c. Cas de Conſcience propoſè par un Confeſſeur de Province touchant un Eccleſiaſtique, qui eſt ſous ſa conduite &c.*

CLEMENS PAPA XI.

Ad perpetuam rei memoriam.

CUm nuper in lucem prodierint quædam folia Gallico idiomate edita ſub titulo: *Lettre de M. * * * Chanoine de B. A. Mr. T. D. A. &c. Cas de Conſcience propoſé par un Confeſſeur de Province touchant un Eccleſiaſtique, qui eſt ſous ſa conduite, & reſolu par pluſieurs Docteurs de la Faculté de Theologie de Paris.* Quamplures autem ex Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus, quos ad examen dictorum foliorum ſpecialiter delegimus, audita, ac diligenter perpenſa foliorum hujuſmodi Cenſura, quæ coram Nobis relata fuit, folia ipſa damnanda, & prohibenda eſſe cenſuerint. Hinc eſt, quòd Nos pro commiſſa Nobis ab æterno Paſtore gregis ſui cura, Dominicas oves, quantum nobis ex alto conceditur, à noxiis præſervare cupientes, de memoratorum Cardinalium conſilio, folia prædicta auctoritate Apoſtolica tenore præſentium damnamus, & reprobamus, ac legi, & retineri prohibemus, illorumque impreſſionem, deſcriptionem, lectionem, retentionem, & uſum omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus, etiam ſpecifica, & individua mentione, & expreſſione dignis, ſub pœna excommunicationis per contrafacientes ipſo facto abſque alia declaratione incurrenda omnino interdicimus. Volentes, & auctoritate præfata mandantes, ut quicumque eadem folia penes ſe habuerint, illa ſtatim atque præſentes literæ eis innotuerint, locorum Ordinariis, vel Hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus tradere, atque conſignare teneantur; In contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcumque. Ut autem eædem præſentes literæ ad omnium notitiam facilius perveniant, nec quiſquam illarum ignorantiam allegare poſſit, volumus, & eadem auctoritate decernimus, ut illæ ad Valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, ac Cancellariæ Apoſtolicæ, nec non Curiæ Generalis in Monte Citatorio, & in Acie Campi Floræ de Urbe per aliquem ex Curſoribus noſtris, ut moris eſt, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur, & ſic publicatæ omnes, & ſingulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac ſi unicuique illorum perſonaliter notificatæ, & intimatæ fuiſſent: Utque ipſarum præſentium literarum tranſumptis, ſeu exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides, tam in judicio, quàm extra illud ubique locorum habeatur, quæ eiſdem præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die 12. Februarii M. DCCIII. Pontificatus Noſtri Anno tertio.

F. Oliverius.

Dile-

Dilecto Filio Noſtro LUDOVICO ANTONIO Tituli Sanctæ Mariæ ſuper Minervam S. R. E. Presbytero Cardinali de Noailles nuncupato.

CLEMENS PAPA XI.

DIlecte fili noſter ſalutem &c. Non ſine magna paterni cordis noſtri amaritudine nuper accepimus editum Pariſiis, ac pervulgatum fuiſſe libellum quemdam, cujus Titulus: *Cas de Conſcience proposè par un Confeſſeur de Province touchant un Eccleſiaſtique, qui eſt ſous ſa conduite, & reſolu par pluſieurs Docteurs de la Facultè de Theologie de Paris:* Mole quidem perexiguum, ſed multiplici noxiæ Doctrinæ veneno abundè refertum, quo ſcilicet plures damnati errores, perniciosæque novitates adſtruuntur, ac ipſæ etiam felic. rec. Alexandri Septimi Prædeceſſoris noſtri ad Janſenianam hæreſim non modò iterum damnandam, ſed & præcluſis omnibus callidorum hominum effugiis, ac tergiverſationibus radicitus evellendam tanta maturitate editæ Conſtitutiones, quibus & Nos firmiſſimè inhæremus, indirectè quidem, ac veluti per cuniculos impetuntur. Quid enim aliud eſſe dixerimus libelli hujuſmodi Authores, tam ſplendido Verborum apparatu erga Pontificias Conſtitutiones internam ſemper obſervantiam polliceri, quam interim exterius violant, & ut ſilentium polliceantur, quotidie ſilentium rumpere? Quid inanibus quæſtionibus, quæ ad nihil proficiunt, præterquam ad ſubverſionem audientium, Eccleſiaſticarum Sanctionum perſpicuitati tenebras velle offendere; niſi malum, quod corde fovent, per quamdam diſſimulationem aperire? ita ut illud jure uſurpari poſſit: Sermo eorum ut cancer ſerpit; & aliud: Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis, venenum aſpidum ſub labiis eorum. Ingemuimus planè videntes homines, qui ſe Catholicos profitentur, eò temeritatis, & pervicaciæ deveniſſe, ut præfatis Apoſtolicis Conſtitutionibus, cæteriſque hujus Sanctæ Sedis Decretis adhuc obviàm ire, eorumque vim emendicatis undique captioſis ſubtilitatibus eludere ſe poſſe confidant. Verùm cum ſubdolis eorum artibus non modò, ut par eſſet, minimè obſiſtere, ſed potius patrocinari, ac veluti manum porrigere conſpexerimus non paucos Pariſienſis Scholæ Doctores, qui libellum ipſum palam auſi ſunt ſuo calculo comprobare, obſtupuimus planè, & magna ſimul perturbatione pro Domo Dei exarſimus, ſtatimque, ne commiſſo nobis cœlitus muneri deeſſe videremur, de valido adhibendo remedio cogitavimus. Quapropter libellum ipſum prævio, ut moris eſt, Theologorum examine, Apoſtolica authoritate damnavimus, ac prohibuimus, ne ejus lectione fidelium mentes inficerentur. At verò quoniam, ut Sanctus Proſper præclarè admonet, hujuſmodi hominum pravitati non tam diſputationum ſtudio, quàm authoritatis privilegio eſt reſiſtendum, Circumſpectionem tuam ſedulò admonemus, ut zelum, quo maximè

ximè ferves pro ſana doctrina, Eccleſiæque pace tuenda excites, exeras, atque intendas in veſtigandis omni ſtudio, diligentiaque libelli hujus Authoribus, ac præcipuis Promotoribus, atque Evulgatoribus (neque enim clàm fieri potuit, quod non niſi à multis valuit perpetrari) ac in eos poſtmodum gravibus, ut tantæ debetur audaciæ pœnis animadvertas. Porrò Doctores illos, quos ſanè decebat magis expugnandis Eccleſiæ deterrimis hoſtibus, quàm convellendis Apoſtolicæ Sedis Conſtitutionibus nomen inſcribere, omnino volumus ſeveram adeò, te puniente, diſtrictionem ſubire, ut cæteri in poſterum à ſimilibus abſterreantur. Chariſſimum inſuper in Chriſto filium noſtrum Regem Chriſtianiſſimum, & datis literis, & per Venerabilem Fratrem Philippum Antonium Archiepiſcopum Epiſcopum Imolenſem Nuncium noſtrum, qui plura tecum etiam hac de re diſſeret, enixè rogamus, ut Circumſpectioni tuæ in exequendis hiſce mandatis noſtris, pravorumque hominum nequitia coercenda regalis quoque velit auxilii brachium impertiri, quod quidem Majeſtatem Suam pro ſummo, quem in compeſcendis hæreſum; ac novitatum fautoribus hactenus oſtendit, zelo confidimus egregiè præſtituram; & tibi interim, dilecte fili noſter, Apoſtolicam Benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romæ &c. Die 13. Februarii 1703.

Ulyſſes Joſeph Archiepiſcopus Theodoſienſis.

Cha-

Chariſſimo in Chriſto Filio noſtro LUDOVICO FRANCORUM
Regi Chriſtianiſsimo,

CLEMENS PAPA XI.

CHariſſime in Chriſto Fili noſter ſalutem &c. Audivimus nuper, audaci planè, & ſubdola nonnullorum hominum opera, qui in id nati eſſe videntur, ut Eccleſiæ, ac Reipublicæ pacem turbare non ceſſent, libellum quemdam prodiiſſe, cui titulus: *Cas de Conſcience proposè par un Confeſſeur de Province touchant un Eccleſiaſtique, qui eſt ſous ſa conduite, & reſolu par pluſieurs Docteurs de la Faculté de Theologie de Paris:* quo ſanè plura perniciosæ doctrinæ capita, erroresque damnati revocantur in lucem, & ipſa etiam hæretica Janſenii dogmata non obſcurè foventur, dum editæ olim pro iis omninò abolendis Apoſtolicæ Conſtitutiones captioſis ſubtilitatibus eluduntur. Id porrò in quantum Chriſti Fidelium ſcandalum, atque utriuſque regiminis perturbationem vergat, Majeſtas tua, cujus mentem tanta in gubernandis Populis ſapientia illuſtravit Altiſſimus, ex ſe ſatis ipſa deprehendet. Quoniam verò contra iſtiuſmodi homines continua novitatum prurigine laborantes non amplius legibus, ac Sanctionibus, quæ ſatis multæ hactenus promulgatæ fuerunt, ſed gravium potius adhibitione pœnarum agendum videtur, ne malum toties compreſſum, & quotidie reviviſcens ulterius ſerpat, opportunum exiſtimavimus, damnato prius hìc juxta Sedis Apoſtolicæ morem libello, Dilecti Filii noſtri Ludovici Antonii S. R. E. Cardinalis de Noailles Eccleſiæ Pariſienſis Præſulis zelum, ac pietatem per Apoſtolica ſcripta excitare, ut in ejuſdem libelli Authores, Evulgatoreſque præcipuos ſummo ſtudio conquiſitos ſeverius animadvertat, Doctoreſque non paucos, qui Romanorum Pontificum Prædeceſſorum noſtrorum Conſtitutiones, & Regia etiam Majeſtatis tuæ Decreta contemnentes eidem libello palàm ſubſcribere non ſunt veriti, debitis pœnis afficiat. Ea autem in re, qua non Eccleſiæ ſolùm, quæ Majeſtati tuæ maximè curæ eſt, ſed ipſius Regni utilitas quæritur, ſummoperè decet Regalis Brachii tui in præfati Cardinalis auxilium exeri poteſtatem, atque ita pravorum hominum temeritatem compeſci, ut palam fiat omnibus eam hodie inter Sacerdotium, & Imperium, miſerante Domino, vigere concordiam, ut impunè non liceat turbulentis ingeniis, & numquam cavillandi finem facientibus Eccleſiaſticas ſimul, ac Regias leges infringere. Novit profectò, Chariſſime fili noſter, novit, & gratulatur Eccleſia omnis, quanto pietatis ſtudio, quanta Regii Nominis laude eliminandis Catholicæ Fidei, ac diſciplinæ adverſis Erroribus, & novitatibus, præcipuè verò radicitus extirpandis Janſenii Dogmatibus adlaboraveris. Tuæ nunc prudentiæ, tuæ Religionis, ac pietatis eſt cœpto operi ſupremam manum adjicere, traditamque tibi ab Altiſſimo poteſtatem in ipſius, atque Eccleſiæ ſuæ obſequium exercere. Ne patiaris igitur, Chariſſime Fili, ut tot labores, ac ſtudia, quæ exterminandæ ex Florentiſſimo Regno tuo peſſimæ hæreſis contagioni adhibuiſti, paucorum hominum veſania fructu vacuentur, & pereant. Sileant inquieti homines, coerceantur protervi, pareant contumaces, & quos Eccleſiæ manſuetudo non flectit, poteſtas Regalis compeſcat, & conterat, ut ita quam Eccleſiæ Dei dederis, Deus ipſe Regnis tuis donet, ac perpetuò ſervet tranquillitatem. Eam interim Nos Majeſtati tuæ unà cum cæteris bonis omnibus ex animo precantes, Apoſtolicam ſimul Benedictionem Tibi amantiſſimè impertimur.

Datum Romæ &c. Die 13. Februarii 1703.

Ulyſſes Joſeph Archiepiſcopus Theodoſienſis.

Cha-

Chariſſimo in Chriſto Filio noſtro LUDOVICO FRANCORUM Regi Chriſtianiſsimo,

CLEMENS PAPA XI.

CHariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem &c. Ex iis, quæ Venerabilis Frater Philippus Antonius Archiepiſcopus Epiſcopus Imolenſis Nuncius noſter ad Nos retulit, non ſine maximo animi gaudio percepimus Regium Majeſtatis tuæ zelum, Noſtris nuper paternis vocibus excitatum, cœpiſſe in præcipuos deterrimi libelli approbatores condignis pœnis animadvertere, Ludovicum du Pin nequioris doctrinæ hominem, temeratæque pluries Apoſtolicæ Sedis Dignitatis Reum exulare jubendo. Qua de cauſa ſingulare tuum, ac fervens Eccleſiæ favendi ſtudium, religioſamque Pontificiis monitis obſecundandi voluntatem dignis commendare debemus laudibus, Tibique etiam gratias agere, utque cœptum egregiè opus proſequi velis, vehementer adhortari; quandoquidem adverſus homines agitur, qui non niſi pœnarum ſeveritate coerceri valent. Neque verò excuſationem obtendere jure poſſunt, qui tot Eccleſiæ, Regnique legibus, non quidem ignotis, aut ambiguis, ſed palam editis, atque perſpicuis, obviam ire ſunt auſi; neque admiſſi criminis veniam ſola Epiſcopalis judicii agnitione demereri, qui publicè in Eccleſiam, Eccleſiæque Caput Romanum Pontificem non uno nomine deliquere. Nimia videlicet erit impunè peccandi licentia, ſi gravia quævis, & aperta facinora vel una ſatis deprecatione purgentur. Cæterum quòd libellum eumdem Apoſtolicæ damnationis ſententia confixum Edicto quoque Regio proſcripſeris, ſummoperè gaudemus; ne tamen ex quibuſdam ipſius Edicti verbis quiſquam inferre præſumat non ſuſtinendæ modò, ſed & pariter impugnandæ Janſenianæ hæreſeos in poſterum viam præcluſam eſſe; quod quidem ab æquiſſima Majeſtatis tuæ mente prorſus alienum eſse nemo eſt, qui neſciat; utque nova omnis ſubdolis ingeniis cavillandi anſa penitus præcidatur, maximè expedire arbitramur, ut Majeſtas tua ea de re voluntatem ſuam expreſſiùs declarare non gravetur, quemadmodum idem Nuncius Noſter tibi uberiùs explicabit; quod ſanè & fovendæ Chriſtianæ Fidei puritati opportunum, & Nobis porrò gratiſſimum fuerit. Ita enim publicæ conſulendum tranquillitati eſt, ut Catholicæ veritati, ſalvis ſemper charitatis, atque modeſtiæ legibus, tuendæ locus non adimatur; ac Majeſtati tuæ Apoſtolicam Benedictionem perpetuò cum felicitatis tuæ Voto conjunctam amantiſſimè impertimur.

Datum Romæ &c. Die 10. Aprilis 1703.

Ulyſſes Joſeph Archiepiſcopus Theodoſienſis.

EXPO-

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EUANGELII SECUNDUM MATTHÆUM.

I. SANCTUM *Iesu Christi Euangelium secundum Matthæum*. Hunc Titulum apposuit Ecclesia, cùm ut Libro conciliaret auctoritatem, tum ut Euangelium istud à tribus aliis, & ab apocryphis discerneret. *Marcionem* Hæresiarcham reprehendit *Tertullianus*, quòd *S. Lucæ* Euangelium solum recipiens, *Nullam fidem repromittat de plenitudine Tituli, & professione debita auctoris*. Auctoritas Ecclesiæ proponentis Euangelium, velut sigillum est quo obsignatur. *Euangelio non crederem*, (inquit S. Augustinus) *nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas*.

Tert. l 4. cont. Marc. c.2.

S. Aug. l. cont. Epist. Manich. c.5.

II. *Euangelium* definiri solet ab Ecclesiasticis Tractatoribus, Bonum nuntium quo peccatores ad indulgentiam per Christum vocantur. Cùm verò interdum sumatur in Novo Testamento Euangelii nomen pro re ipsa læta quæ nuntiatur, quandoque pro doctrina Christi, aliàs pro prædicatione: hic usurpatur pro Historia, quæ Euangelium, id est, Christi ad homines adventum, & inter homines conversationem, vitam, gesta, miracula, legem ac præcepta, passionem, mortem, Resurrectionem describit, & narrat.

Inter omnes Divinas auctoritates, quæ sanctis litteris continentur, Euangelium merito excellit. Quod enim Lex, & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, hoc redditum, atque completum in Euangelio demonstratur; (ait S. Augustinus.)

S. Aug. l. 1. de consensu Euangelistarum, c. 1.

Euangelii finis est humani generis cum Deo reconciliatio per Jesum Christum, perductio ad cognitionem veritatis, ad consecutionem beatæ æternitatis. *Vt ergo ab imis ad summa revocemur* (inquit S. Augustinus,) *atque id quod certum est, recipiat æternitatem, per fidem veniendum est ad veritatem. Et quia omnia quæ in contrarium pergunt, per aliquid medium redu-*

Idem c. 35.

cuntur, & ab æterna justitia temporalis iniquitas nos alienabat: opus ergo erat media justitia temporali, quæ medietas, temporalis esset de imis, justa de summis, atque ita se nec abrumpens à summis, & contemperans imis, ima redderet summis. Ideò Christus Mediator Dei, & hominum dictus est, inter Deum immortalem, & hominem mortalem, Deus, & homo, reconcilians hominem Deo, manens id quod erat, factus quod non erat. Ipse est nobis fides in rebus ortis, qui est veritas in æternis. Hoc magnum & inenarrabile sacramentum, hoc regnum & sacerdotium Antiquis per prophetiam revelabatur, posteris eorum per Euangelium prædicatur. Oportebat enim, ut aliquando in omnibus Gentibus redderetur, quod diù per unam Gentem promittebatur. Proinde qui Prophetas ante descensionem suam præmisit, ipse & Apostolos post ascensionem suam misit. Euangelium omnes Apostoli prædicarunt, duo tantùm scripserunt, scilicet *S. Matthæus, & S. Ioannes*. Constituimus imprimis (inquit Tertullianus) *Euangelicum instrumentum Apostolos auctores habere, quibus hoc munus Euangelii promulgandi ab ipso Domino sit impositum. Si & Apostolicos, non tamen solos, sed cum Apostolis, & post Apostolos. Quoniam prædicatio Discipulorum suspecta fieri posset de gloriæ studio, si non adsistat illi auctoritas Magistrorum, imò Christi, qui Magistros Apostolos fecit. Denique, nobis fidem ex Apostolis Ioannes & Matthæus insinuant: ex Apostolicis Lucas & Marcus instaurant, iisdem regulis exorsi, quantum ad unicum Deum attinet Creatorem, & Christum ejus, natum ex Virgine, supplementum Legis, & Prophetarum.*

Tert. l. 4. cont. Marc. c. 2.

III. *Sanctum* est Euangelium ratione auctoris & objecti, qui Christus est, *Sanctus sanctorum*; ratione materiæ, quia illius documentis, & verbis constat adorandis; ratione finis, quia homines ad sanctitatem informat: *Lex Domini immaculata convertens animas*. Quamobrem à Sancto Matthæo vocatur *Euan-* Matt. 4.

gelium regni, Dei scilicet; quod quidem regnum intra nos est per charitatem, quam Spiritus sanctus in corda nostra diffudit. *Euangelium gratiæ Dei*, à S. Paulo; *Euangelium pacis*; item, *Verbum veritatis*, *Euangelium salutis nostræ*, *in quo & credentes signati sumus Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* Act. 10. Ephes. 6. Ephes. 1.

Christus corpus suum nobis dedit in sacratissimo Eucharistiæ Sacramento, ut nobiscum maneat usque ad consummationem sæculi, noscque ex substantia sua nutriat: vitam ac verba sua, atque documenta nobis reliquit in Sacramento Euangelii, ut per se ipsum nos erudiat. Deus enim qui multifariàm multisque modis nobis locutus est in Prophetis, *novissimè nobis locutus est in Filio suo*, & in Euangelio loqui non cessat. *Nos itaque sic audiamus Euangelium, quasi præsentem Dominum; nec dicamus, O illi felices qui eum videre potuerunt! quia multi in eis qui viderunt, & occiderunt; multi autem in nobis qui non viderunt, & crediderunt. Quod enim pretiosum sonabat de ore Domini, & propter nos scriptum est, & nobis servatum, & propter nos recitatum. Sursum est Dominus; sed etiam hic est veritas Dominus.* Sanctificat animam frequens Euangelii Lectio, ejusdemque in tabulis cordis descriptio. *Nam si in quacumque domo Euangelium est, illuc diabolus ingredi non audet; quantò minus animam ei assiduis lectionibus familiarem, neque dæmon, neque peccatum attinget? Sanctifica igitur animum, sanctifica corpus: hoc continget, si Euangelium semper, & animo habueris, & lingua. Quòd si linguæ obscœnitas animam coinquinet, si dæmones vocet, perspicuum est, spirituali lectione eam sanctificari, & gratiam Spiritus sancti affatim infundi.* Ne igitur in nostras ipsi animas crudeles simus, spirituali illa fame eas occidendo, de qua Dominus per Prophetam: *Ecce dies veniunt, & mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.* Hebr. 1. S. Aug. tr. 30. in Joa. Apoc 8.

IV. Euangelium est *Jesu Christi*, non solùm quia ejus gesta, miracula, verba, documenta, passionem, mortem, Resurrectionem, populique novi, nimirùm Ecclesiæ, ab illo regenerationem commemorat: verùm etiam quia ita suscipiendum, & colendum est, quasi ipsius Christi Domini manu scriptum esset. *Omnibus enim Discipulis suis per hominem quem assumpsit, tamquam membris sui corporis caput est. Itaque cum illi scripserunt, quæ ille ostendit & dixit, nequaquam dicendum est, quòd ipse non scripserit: quandoquidem membra ejus id operata sunt, quod dictante capite cognoverunt. Quidquid enim ille de suis factis, & dictis legere nos voluit, hoc scribendum illis tamquam suis manibus imperavit. Hoc unitatis consortium, & in diversis officiis concordium membrorum sub uno capite ministerium quisquis intellexerit, non aliter accipiet, quod narrantibus Discipulis Christi in Euangelio legerit, quàm si ipsam manum Domini, quam in proprio corpore gestabat, scribentem conspexerit.* Quàm pudendum est, ut Christiani ad theatra, & spectacula confluant, fabulas & res inanes à scenicis hominibus, & mimis audituri; ad Ecclesiam verò ire negligant, Christum in Euangelio loquentem audituri! Quàm indignum, ut libros non solùm inutiles legant, sed noxios, Euangelii verò lectionem prætermittant! S. Aug. l. 1. de consensu Euang. c. 35.

S. Joan. Chrysostom. Hom. 2. in Matth. *Non sum* (inquit) *ego Monachus, uxorem habeo, & filios, & curam domus gero. Hoc est quod omnia quasi una quadam peste corrumpit, quoniam lectionem divinarum Scripturarum ad solos putatis Monachos pertinere, cùm multò magis vobis, quàm illis sit necessaria. Qui enim versantur in medio, & vulnera qsotidie accipiunt, magis indigent medicamine. Itaque multò est gravius, atque deterius, rem superfluam esse Legem Dei putare, quàm illam omninò non legere. Hæc enim verba sunt, quæ de diabolica prorsùs meditatione promuntur.* S. Iren. l. 3. c. 1. Euseb. l. 3. c. 24. S. Hieron. in catal. Vir. illust. & Præf. in Matt. S. Joa. Chrys. h. 1. in Matt. S. Epiph. Hæres. 51.

V. *Secundùm Matthæum*. Matthæus, qui & *Levi*, Galilæus, ex Publicano Apostolus, primus in Judæa Euangelium Christi Hebraicis litteris edidit, propter eos maximè, qui ex Circumcisione in Jesum crediderant. Exemplar Hebraicum S. Hieronymi ætate in Cæsareensi bibliotheca adhuc servabatur. Exinde periit. Græca versio ab aliquo temporum Apostolicorum interprete facta habetur. Quis fuerit illius Versionis Autor, incertum est, S. Hieronymo judice. Minùs enim probabile videtur, quod habet additio Synopsi Sancti Athanasii assuta, Sanctum Jacobum Jerolosymorum Episcopum Euangelium Matthæi interpretatum fuisse. Qua enim necessitate, vel qua occasione ipse Hebræis regendis ab Apostolis præpositus, Euangelium eorum lingua vernacula scriptum Græco sermone donasset? *Matthæus* primus Euangelii scribendi provinciam nactus est (inquit Sanctus Epiphanius) *oportebat enim eum ipsum, qui ad conciliandam humanogeneri salutem advenerat, quique dixerat: Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam; ad eorum qui servandi erant exemplum, ei homini potissimùm prædicandæ salutis munus injungere, qui ab innumeris peccatis conversus, & à Telonia suscitatus fuerat, ut ab illo, quanta sibi esset Adventu Christi humanitas collata, mortales discerent. Quippè post peccatorum condonationem, hoc eidem concessit, ut & mortuos excitare posset ad vitam, morbos depellere, purgare lepram dæmonesque propulsare: ne dicendo solùm persuaderet auditoribus; sed Euangelicam Doctrinam factis etiam ipsis prædicaret, ac perditis hominibus annunciaret, posse illos pœnitendo recuperari; & iis qui ceciderant, resurrecturos se esse.* Euangelium verò Librum suum appositè vocavit, (inquit Sanctus Joannes Chrysostomus) *Siquidem pœnarum sublationem, veniam peccatorum, sanctificationem atque justitiam, redemptionem, adoptionem etiam filiorum, & cœlorum hæreditatem, & cum Dei Filio fraternitatem omnibus, tum inimicis, tum improbis, & in tenebris sedentibus nuntiavit.* Quid tam faustis nuntiis melius, ac felicius nuntiari possit? Propterea *Euangelium* vocatur hæc Historia, quasi omnia alia verba inania doceantur & vacua, quibus solent præsentia promitti, ut copia divitiarum, potentiæ magnitudo, gloria, honores, & quæcumque alia bona esse homines arbitrantur: *Quæ verò piscatorum sunt annuntiata verbis, proprie, ac verè Euangelia nominantur, non tantum quia firma sunt, ac penitùs immobilia, supraque nostram eminentia dignitatem: sed quia cum omni etiam facilitate nobis donata sunt. Non enim laboribus nostris, atque sudoribus, sed per Dei tantùm in nos charitatem, tam grandia hæc promissa suscepimus.* Ho. 1. in Mat.

VI. In Euangelio, aliisque canonicæ Scripturæ Libris nonnulla sunt humanæ menti ad intelligendum difficilia; quæ tamen ab Euangelii lectione Christianos homines, quantumvis simplices, & Theologica Doctrina destitutos, deterrere non debent. Non enim legent vel audient sine fructu, etsi non capiant omnia quæ legunt vel audiunt, modò cum fide, pietate, & humilitate legant, vel audiant. *Valdè cautè hæc audire debemus* (inquit Sanctus Augustinus) *ad quæ capienda parvuli sumus; & corde pio, & cum tremore, sicut scriptum est; hanc tenentes regulam sanitatis, ut quod secundum fidem qua imbuti sumus, intelligere valuerimus, tamquam de cibo gaudeamus: quod autem secundum sanam fidei regulam intelligere nondum potuerimus, dubitationem auferamus, intelligentiam differamus; hoc est, ut etiam si quid sit nescimus, bonum tamen & verum esse minimè dubitemus. Et ego, Fratres, qui suscepi loqui vobis, cogitandus sum à vobis qui susceperim, & quæ susceperim: Suscepi enim tractanda divina homo, spiritalia carnalis, æterna mortalis.* 1. Timot. 3. *Etiam à me, carissimi, longè sit vana præsumptio, si volo sanus in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis; pro modulo meo capio, quod vobis appono: ubi aperitur, pascor vobiscum; ubi clauditur, pulso vobiscum. Surgamus, quæramus, suspiremus, anhelemus desiderio, & ad clausa pulsemus. Extorqueatur tamquam pueris ludicrum nescio quid, quo se malè avocant, ut possint inseri utiliora grandioribus, ut possint profice-* Tr. 18. in Joa.

ficere qui repebant in terra..... Mores perducunt ad intelligentiam: genus vitæ perducit ad genus vitæ. Alia vita terrena, alia vita cœleſtis; alia vita hominum, alia Angelorum. Vita pecorum terrenis voluptatibus æſtuat, ſola terrena conquirit, in ea prona atque projecta eſt: Vita Angelorum ſola cœleſtis: Vita hominum media. Si vivit homo ſecundùm carnem, pecoribus comparatur: Si vivit ſecundùm ſpiritum, Angelis ſociatur. Quando ſecundùm ſpiritum vivis, quære etiam in ipſa Angelica vita, utrum parvus, an grandis ſis. Si enim adhuc parvus es, dicunt tibi Angeli, Creſce, nos panem manducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, ut pervenias ad cibum ſpeciei.... Deſideremus, quam hìc plenè non habemus, myſteriorum, ac rerum divinarum, latentiumque Scripturę ſenſuum intelligentiam. *Multum intereſt inter averſantem, & deſiderantem, & iterum multum intereſt inter deſiderantem, & fruentem. Vivis ut pecora, averſaris: Angeli perfruuntur. Tu autem ſi non vivis ut pecora, jam non averſaris: deſideras aliquid, & non capis: inchoaſti ipſo deſiderio vitam Angelorum. Creſcat in te, & perficiatur in te: & capias hoc non à me, ſed ab illo qui & me fecit, & te.*

CAPUT PRIMUM.

Senſus Litteralis.

I. *Liber generationis.* Fauſtus Manichæus inſigni impietate negavit, Genealogiam Chriſti Euangelium eſſe, vel ad Euangelium pertinere; cujus errorem, non tam rationibus, quàm cavillis & inanibus argutationibus defenſum, *Sanctus Auguſtinus* refellit.

Lib. 2. 3. 7. & 23. cont. Fauſt.

Liber generationis, id eſt, ſeries progenitorum, ſive majorum Chriſti ſecundùm carnem. Liber ſcilicet interdum uſurpatur Scripturæ phraſi pro deſcriptione quavis, narratione, ſive catalogo, ſive juſto volumine, ſive ſchedula tantùm, vel Epiſtola contineatur. Hinc Matt. 19. *Libellus repudii;* & Jerem. 32. *Liber emptionis, & poſſeſſionis.* Vel *Liber generationis Jeſu Chriſti*, id eſt, Liber de Vita Chriſti. Non ſolùm enim generationis actum, aut genealogiæ ſeriem nomen Hebræum *Tholedah* ſignificat, ſed totum vitæ curſum, & quicquid homini accidit in vita. Hoc ſenſu

Gen. 6.

Noe dicitur: *Vir juſtus atque perfectus in generationibus ſuis.* Egregiam antitheſim innuit Euangeliſta inter Catalogum generationis primi Adam, & ſecundi Adam, cùm ab utroque originem trahamus, ab illo naturæ, ab iſto gratiæ. Gen. 5. verſ. 1. *Hic eſt Liber generationis Adam.* Nam *totum genus humanum* (inquit S. Auguſtinus) *quodammodo ſunt homines duo, primus & ſecundus.... Per unum venundati ſumus ſub peccato, per alterum redimimur à peccatis; per unum præcipitati ſumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam; quorum ille nos in ſe perdidit, faciendo voluntatem ſuam, non ejus à quo factus eſt; iſte nos ſalvos fecit, non faciendo voluntatem ſuam, ſed ejus à quo miſſus eſt: in horum ergo duorum hominum cauſa propriè fides Chriſtiana conſiſtit. Unus eſt enim Deus, unus & mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus. Quoniam non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Hinc ſubdit Euangeliſta.

Lib. 2. op. imperf. cont. Jul. c. 163. & l. de peccato orig. c. 24.

1. Tim. 2. 5. Act. 4. 12.

II. *Jeſu Chriſti.* Salvatoris & Meſſiæ à Deo promiſſi, qui Spiritu ſancto unctus eſt præ conſortibus ſuis, non aliqua ſpiritalis unguenti participatione delibutus, ſed totius gratiæ plenitudine, & Divinitatis inhabitatione, ac unione perſonali ſanctificatus. *Invenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus;* (inquit Andreas Simoni fratri.) *Scio quia Meſſias venit* (inquit mulier Samaritana) *qui dicitur Chriſtus.* Jeſus dicitur & ille, qui poſt Moyſem populum in terram promiſſam introduxit. Typus ille, hic veritas. Ille in terram repromiſſionis, hic in cœlum, & ea quæ ſunt in cœlis bona. Ille poſtquam Moyſes mortuus eſt, iſte poſtquam Lex per Moyſem data ceſſavit. Ille Ducis dignitate, iſte Regis majeſtate præfulgens. Sed ne Jeſum audiens, de ſocietate nominum patereris errorem, continuò ſubjunxit & *Chriſtum*; ait S. Joannes Chryſoſt. *Chriſtus*, id eſt *unctus*, ut Rex, Sacerdos, Propheta. Rex, *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion Montem ſanctum ejus.* Sacerdos, *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Propheta, *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui; & ponam verba mea in ore ejus, loque-*

Joa. 1. 41.

Joa. 4. 25.

Hom. in Mat. Pſ. 2. 6. Pſ. 109. 4. Deut. 18. Mat. 21. Joa. 1. 45.

turque ad eos omnia, quæ præcepero illi... Et, *Hic eſt Jeſus propheta à Nazareth Galileæ.* Et, *Quem ſcripſit Moyſes in Lege, & Prophetæ, invenimus Jeſum filium Joſeph à Nazareth.*

III. *Filii David, filii Abraham.* Hi duo potiſſimùm ex Chriſti progenitoribus à S. Matthæo memorantur, quia alter caput erat gentis Judaicæ, ex qua Chriſtus, alter familiæ. 2. Quia Abrahamo & Davidi potiſſimæ, & frequentiſſimæ de Meſſia venturo factæ erant promiſſiones. Abrahamo, *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes:* quod S. Paulus de Chriſto intelligendum eſſe docet: *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit, & ſeminibus, quaſi in multis; ſed quaſi in uno: Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.* Davidi verò: *Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipſe ædificabit domum nomini meo: & ſtabiliam thronum Regni ejus uſque in ſempiternum. Ego ero ei in Patrem, & ipſe erit mihi in filium.* Quæ promiſſio etſi ad Salomonem typicè pertineat, Chriſtum tamen ſpectat propheticè, de quo dictum eſt ab ipſomet: *Ecce pluſquam Salomon hic.* Qui domum, id eſt, Eccleſiam ædificavit, in qua Deus in ſpiritu & veritate adoratur: cujus regnum *in domo Jacob* æternum eſt, & *Regni ejus non erit finis.* Qui Dei Filius eſt, ſecundùm æternam generationem, de qua Propheta, *Generationem ejus qui enarrabit?* Idemque Davidis filius, ſecundùm generationem temporalem. Hic *Altiſſimi Filius*, cui dedit Dominus *ſedem David Patris ejus*, ut Angelus Mariæ ejus matri caſtiſſimæ nuntiavit: Quod & in Pſalmis ipſe David prædixerat: *Juravit Dominus David veritatem, & non fruſtrabitur eam: de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* Porrò Davidem Abrahamo premittit Euangeliſta, quia recentior erat, ſpecialior, & honorificentior Davidi facta promiſſio, omniumque ore magis celebrata, ut S. Joa. Chryſoſtomus obſervat; omneſque etiam vulgò ſciebant, Meſſiam Davidis filium eſſe oportere. Hinc turba ipſa popularis, viſis admirabilibus Chriſti factis, dicebat: *Numquid hic eſt filius David?* Et eo Jeruſalem ineunte triumphantis inſtar, acclamavit, *Oſanna Filio David.* Populares etiam homines erant, qui dicebant: *Nonne Scriptura dicit, Quia de ſemine David, & de Bethleem caſtello, ubi erat David, venit Chriſtus?* Hinc omnes qui à Chriſto beneficia petebant, filium Davidis appellabant, ut Meſſiam illum eſſe ſignificarent, qui populum ſuum omni beneficiorum genere cumulaturus eſſet. *Miſerere noſtri, fili David. Miſerere mei Domine fili David.* Interrogati denique à Chriſto Phariſæi, *Quid vobis videtur de Chriſto, cujus filius eſt?* abſque hæſitatione reſpondent, *David.* Quibus ille reponit: *Quomodo ergo David vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis; donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus eſt?*

Gen. 12. 13. & 22. 18. Gal. 3. 16.

2. Reg. 12. & 13.

Luc. 1.

Iſa. 53.

Luc. 1.

Pſ. 131. 11. ho. 1. in Mat.

Mat. 12. 23.

Mat. 21. 9. 1. Joa. 7. 42.

Mat. 9. 27. & 15. 22.

Mat. 22.

IV. *Jacob autem genuit Judam, & fratres ejus.* Non ſolus Judas, à quo Chriſtus genus duxit, & de cujus tribu ortus eſt, quique toti genti nomen de-

dit, cui promiſſus eſt Chriſtus, & cui benedicendo inſigne vaticinium de adventu Meſſiæ Jacob edidit: *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & Dux de fœmore ejus, donec veniat qui mittendus eſt: & ipſe erit expectatio gentium*. Sed & Judæ fratres in Chriſti genealogia recenſentur, non tamquam Chriſti parentes, ſed tamquam regni ejus, & reipublicæ conditores: Fuerunt enim ſuæ quiſque tribus Patriarchæ. Horum etiam mentione humiliatur immodica de progenitorum nobilitate jactantia, ut Sanct. Chryſoſtom. obſervat; multi enim ex ancillis matribus nati ſunt, & tamen pariter Patriarchæ, Tribuumque principes extiterunt. Privilegium Eccleſiæ iſta deſignat æqualitas. Hæc quippè noſtræ nobilitatis prærogativa eſt, ut nulla ſit inter ſervos, & nobiles in Regno Dei diſparitas, niſi & gratia & virtute. Omnes ex Deo nati, omnes filii Dei & hæredes, fratres autem & cohæredes Chriſti.

Gen.49.

V. *Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.* Zaram cum Phares nominatus, propter eventum ſingularem, & admirabilem, qui in eorum ortu contigit: Neque enim erat conſequentiæ naturalis, ut is qui manum emiſiſſet, eamdem, poſtquam filo coccineo alligata erat, retraheret, alterique primas nativitatis cederet. *Non ſit lege naſcentium, ſed ex Dei gratia, quæ tunc pueris aderat iſta diſpenſans, & nobis quandam imaginem futurorum in eorum nativitate depingens.* Duorum populorum typus fuere hi pueri, Judaici ſub Moſaica, & Gentilis ſub Chriſtiana Lege viventis. Poſterioris ſtatus præluxit ortui prioris. Nam Republica illa ſpirituali, quæ temporibus Abrahæ fuit, illuceſcente, & deinde medio curſu ſubitò revocata, Judæorum populus ortus eſt, & Reſpublica condita, cui data eſt Legis ſepes, ſpiritualis illius Reipublicæ libertatem, (quæ manum, id eſt, opera fidem in Chriſtum teſtificantia, ejuſque ſanguinis pretio, ac virtute ad meritum inſignia produxerat) intercludens. Quod nomine *Phares* ſignificatum, qui cùm ex utero matris prior egreſſus eſſet, dixit obſtetrix: *Quare diviſa eſt propter te maceria?*

Gen.38.

S. Joa. Chryſ. h.3. in Mat.

Thamar, aliaſque famoſas mulieres in Genealogia Salvatoris Euangeliſta commemorat, nullam cæterarum; quia cùm Judææ eſſent, ac legitimæ uxores, eas nominari minimè opus erat, quia nemo dubitare poterat, filios, quos recenſebat, ex illis fuiſſe genitos. At de *Thamar* dubitari potuiſſet, quia extra legitimum conjugium conceperat; de *Rahab*, quia fuerat meretrix, & alienigena; de *Ruth*, quia Moabitis; de *Betſabee*, quia adultera. Ideò ſpecialis eorum mentio facta. Rationem affert alteram *Sanctus Hieronymus*; obſervatque, excepta Matre Domini, in Genealogia Salvatoris nullam ſanctarum mulierum nominari, ſed eas quas Scriptura reprehendit, *Vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus naſcens, omnium peccata deleret.* Tertiam addit S. Joannes Chryſoſt, Id factum ad reprimendam Judæorum ſuperbiam, qui nobilitatis illius, quæ ad animam pertinet, inſignia negligebant, & nimiùm inſolenter de Abrahæ ſtirpe gloriabantur, virtutem parentum defenſionem eſſe rati vitiorum ſuorum. Ideò nec parentum virtutibus gloriandum, nec de illorum vitiis erubeſcendum eſſe docet, modò ipſi virtutem ſectemur, quæ una & vera eſt nobilitas.

S. Hier. in c. 1. S. Mat. Theodoret. in lib. Ruth. S. Joa. Chryſ. h. 3. in Matt.

VI. *Salmon genuit Booz de Rahab. Booz* ille in ſacro libro *Ruth*, & 1. Paralipom. 2. celebratus. Rejiciendum namque *Lyrani*, interpretis alioquin eruditi, figmentum, tres *Booz* admittentis contra Scripturæ fidem. Nec verò incredibile eſt, quatuor homines, nempè *Salomonem*, *Booz*, *Obed*, & *Ieſſe*, trecentorum ſexaginta ſex annorum ſpatium inter ſe vivendo fuiſſe partitos, eo præſertim tempore, quo hominum vita, ſive naturæ vi, ſive temperantia, longiùs protendebatur.

VII. *Ieſſe autem genuit David Regem.* Hæc Radix ex qua Chriſtum oriturum Iſajas prænuntiaverat: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice ejus aſcendet.*

Iſai.11.1.

VIII. *Ioram autem genuit Oziam.* Tres ibi Reges prætermiſſi. Joram enim immediatè non genuit Oziam, ſed Ochoziam, Ochozias Joam, Joas Amaſiam, ut conſtat ex libris Regum, & Paralipomenon. Ideò verò prætermiſſi ſunt, quia conſtitutum fuit Spiritui ſancto, totam ſeriem progenitorum Chriſti tribus teſſaradecadibus, id eſt numero quatuordecim perſonarum ter repetito complecti. Hos verò potiùs quàm alios prætermiſit Euangeliſta, ob maledictionem in domum Achabi latam 3. *Regum* 21. & 4. *Reg.*9. quicquid videlicet Achabi eſſet, exciſum iri uſque ad mingentem ad parietem; Ochozias enim à Joramo ex Athalia Achabi filia genitus fuit. Ideò tres illi Reges ex Chriſti progenitorum catalogo expuncti ſunt, quaſi capite minuti, ſicut & Tribus Dan ex ſignatorum albo eraſa eſt, ſive in eo prætermiſſa, *Apocal.* 7. quòd à Dei cultu ad idola jam olim defeciſſet, ſeque cum Gentibus permiſcuiſſet, ut refertur *Iudic.* 18. Prætermiſſi verò cæteri non fuere, qui in eadem linea ab Achabo mediatè deſcenderunt, quia Dei maledictio in puniendis filiis ob peccata parentum, ultra tertiam, vel quartam generationem extendi non ſolet, ſecundùm Legis effatum, *Exod.*20.

SS. Hilarius & Hier. in c. 1. Matt.

Ochozias quidem genitus dicitur ex *Athalia* filia *Amri* Regis Iſrael, 4. *Reg.*8.26. ſed hæc *Amri* filia vocatur, hoc eſt neptis, Hebræorum more. Fuiſſe autem reverà filiam Achab, qui erat filius Amri, conſtat ex 3. *Regum c.*16. *v.*28.29. & 30. & 4. *Reg. c.*8. *verſ.* 16. & 27.

IX. *Ioſias autem genuit Iechoniam, & fratres ejus in tranſmigratione Babylonis.* Ex libris Regum & Paralipom. conſtat, Joſiam habuiſſe filios quatuor, diverſorum planè nominum; *Iohanam*, qui & *Ioachas*; *Ioachim*, qui & *Eliachim*; *Sedechiam*, qui & *Mathanias*, & *Sellum*. Qua ergo ratione Joſias dicitur genuiſſe Jechoniam? Probabilis reſponſio eſt, Joachim Joſiæ filium fuiſſe binomium, & dictum etiam Jechoniam, ut *SS. Epiphanio* Hæreſi 6. *S. Ambroſio* in cap.3. S. Lucæ, & *S. Hieronymo* viſum eſt; & duos Jechonias fuiſſe, unum ante tranſmigrationem, alterum in ipſa tranſmigratione genitum, patrem & filium; Euangeliſtam neutrum ſuppreſſiſſe, ſed utrumque uno nomine indicaſſe euphoniæ gratia; patrem in fine ſecundæ teſſaradecadis, filium initio tertiæ, ut S. etiam *Auguſtino* placet. *Ioachim* certè Joſiæ filium Autor Libri 3. *Eſdræ* cap.1. verſ.34. *Iechoniam* vocat. Vel dicendum cum *S. Epiphanio*, generationem unam ſcriptorum incuria prætermiſſam fuiſſe, poſt hæc nimirùm verba, *Iechoniam & fratres ejus in tranſmigratione Babylonis*, hæc intercidiſſe, *Iechonias autem genuit Iechoniam.* Sed prior Reſponſio melior eſt: Vulgata enim lectio vetuſtiſſima eſt, emendatio mera conjectura, nullius Codicis auctoritate nititur: nec tantùm permittendum eſt conjecturis noſtris in Libros ſacros, ne infirmis vacillandi, procacibus inſultandi, omnibus de ſacri Textus auctoritate dubitandi detur occaſio.

4. Reg. 24. & 25. 1. Paralip. 3. 2. Paral. 34. & 35. Jerem. 22.

S. Aug. l. 2. de conſenſu Euang. c. 4.

Et fratres ejus. Jechonias pater plures fratres habuit, Jechonias filius nullos. Ideò porrò fratrum Jechoniæ prioris in Genealogia Salvatoris facta mentio, vel quòd omnes ad Regiam dignitatem evecti fuerint, primò *Ioachas*, deindè *Ioachim*, tertiò *Sedechias*: vel quòd in illorum tempora inſignes, & extraordinariè prorsùs mutationes inciderint, & omnes eandem cum *Iechonia* patre ſortem experti fuerint, tragicos nimirùm exitus. Omnes enim à Regibus exteris ſolio avito exturbati, & quidam hac, quidam illac captivi abducti fuere. Unde non ſine cauſa tranſmigrationis meminit Sanctus Matthæus. Joachas enim in carcerem conjectus à *Pharaone*, Sedechias à *Nabuchodonoſore* Babylonem pertractus narratur ibidem; æquè ac *Iechonias* nepos, *Iechonias* pater, ſive *Ioachimus* vinctus dicitur à Nabuchodonoſore, ut in Babylonem deportaretur, *ibid.* & *Ezech.*19. Tranſmigrationis autem mentio-

tione divinarum promissionum de Messia venturo firmitas demonstratur, quæ tot mutationibus, & casibus non obstantibus, adimpletæ nihilominùs fuerint.

In transmigratione Babylonis. Id est, imminente transmigratione, quæ facta est tertio mense Regni Jechoniæ filii Joachim, ut habetur 4. *Regum* 24. Una verò dicitur transmigratio, quamvis plures fuerint, eò quòd intra paucos annos omnes acciderint, & potiùs una quàm diversæ videantur, cœpta scilicet sub Joachimo, continuata sub Jechonia, consummata sub Sedechia.

X. *Et post transmigrationem Babylonis.* Tempore scilicet exilii, in ipsa captivitate Babylonica, *Iechonias genuit Salathiel.* Quamvis enim Deus denuntiaverit eum futurum sterilem, *Ierem.* 22. non orbitatem certè prolis, sed regni, prosperitatisque negationem divina illa maledictio significat. *Hæc dicit Dominus : Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Iuda.* Jechoniam filios habuisse, testatur *Ieremias* c. 18. Sed ii è regio fastigio exciderunt, & in statum inferiorem sunt redacti, illumque maximam partem luctuosum, & variis calamitatibus insignem.

XI. *Salathiel autem genuit Zorobabel.* Non de Salathiele, sed de Phadaja Salathielis fratre ortum Zorobabelem legimus 1. *Paral.* 3. *v.* 19. An alius *ab isto* Zorobabel Matthæi, ut *Tostato* Abulensi Episcopo visum? Id quidem probabile: Nam Zorobabel Matthæi genuisse dicitur filium *Abiud.* Loco verò Paralip. mox laudato inter filios Zorobabelis nullus nominatur *Abiud.* An *Salathiele*, absque liberis defuncto, *Phadajas* frater ejus, jure Levitatus, ducta ejus uxore, semen ei suscitavit; ob idque Zorobabel ex eo genitus censetur filius Salathielis, non Phadajæ, quamvis ab hoc propriè genitus fuerit? An Sanctus Matthæus Abiud & ejus posteros, non ex Paralipomenon quidem libris, sed ex Tabulis Genealogicis recensuit, quæ apud Judæos maxima cura servabantur? An fortè binomines fuere majores illi Christi, quorum nomina cum iis, qui in Libris Paralipomenon recensentur, non conveniunt? Probabiles quidem responsiones illæ, sed difficultatem omnem, ac scrupulum non eximunt.

S. Joa. Chrys. h. 2. in Mat. S. Ambr. l. 3. in Lucam. S. Hier. in c. 1. S. Mat. S. Aug. l. 2. de consensu Euang. c. 2. & qu. 47. in lib. Judicum.

XII. *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ.* Genealogia Joseph, non *Mariæ* à Matthæo descripta est, tum quòd fœminarum genealogiæ in Scripturis describi non solerent: Unde Axioma illud Judaicum, *Familia matris non familia.* Tum quòd ex una tribu fuerint Joseph & Maria: unde satis fuit Josephi Genealogiam contexi, ut inde Mariæ genus dignosceretur. Nuptiæ enim non quærebantur extra Tribus, ex quo ea de re lata lex est, *Numer.* 36. præsertim à justis, qualis erat Joseph. Lata quidem lex est, ut caveretur confusio possessionum, ne illæ transferrentur de tribu in tribum, cum nuberent puellæ, quibus ex obitu patrum, & fratrum obtigerant fundi hæreditarii. Quamvis autem hæc fuerit ferendæ legis ratio, cui occasionem dederunt filiæ Salphaad, & querela patrum Tribus Manasses, lex tamen postea universalis fuit, & à piis communiter observata; quia tametsi pauperes actu transferre possessiones per nuptias non possent, illis tamen ex obitu fratrum, aut agnatorum fundi, & possessiones hæreditario jure obtingere poterant, quarum alienatio cavenda esset. Mariæ igitur paupertas ratio non fuit, cur ipsa legis observantissima nuberet viro alterius Tribus. Accedit, Sanctam Virginem hæredem fuisse reverà, quamvis tenuis esset illius hæreditas. Unde *Sanctus Epiphanius* Hæresi 78. quæ est *Antidicomarianitarum*, Num. 7. ait: *Beata Virgo Iosepho tradita est, quò illam jura hæreditatis, quam possidebat, adegerant.* Joseph igitur, & Maria erant ex una Tribu Juda; addiderim, & ex una familia David. Matthæus igitur Genealogiam Christi à Davide ad Josephum per Salomonem perducens, satis ostendit genus Mariæ. Unde ait: *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus.* Ita Christus ex Tribu Juda ortus demonstratur per Matrem Virginem. Unde Apostolus ad *Hebræos* 7. ait: *Manifestum est, quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua Tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.* Nec refert, quòd Maria cognata esset Elisabethæ ex filiabus Aaron: Hinc enim rectè non colligitur, Mariam fuisse ex Tribu Levi, sed aliquem ex Tribu Juda, & familia Davidis aliquam ex Tribu Levi duxisse uxorem, unde Virgo Deipara originem traxit.

Ioseph virum Mariæ. Vero scilicet Matrimonio conjuncti erant Maria & Joseph. Neque fas erat, ut ob hoc eum à conjugio Mariæ separaret Evangelista, quòd Virgo peperit Christum. *Hoc enim exemplo magnificè insinuatur fidelibus conjugatis, etiam servata pari consensu continentia posse permanere, vocarique conjugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu. Neque enim propterea non erat appellandus Ioseph Pater Christi, quia non eum concumbendo genuerat, quandoquidem rectè Pater esset etiam ejus, quem non ex sua conjuge procreatum aliundè adoptasset* (inquit Sanctus Augustinus....) *Erat* planè *illa Virgo ideò sanctius, & mirabiliùs jucunda suo viro, quia etiam fœcunda sine viro, prole dispar, fide compar. Propter quod fidele conjugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, & non solum illa mater, verùm etiam ille pater ejus, sicut conjux matris ejus, utrumque mente, non carne. Sive tamen ille pater sola mente, sive illa mater & carne, parentes tamen ambo, humilitatis ejus, non sublimitatis; infirmitatis, non divinitatis.* Unde in Euangelio dicitur: *Et erant pater ejus, & mater mirantes super his quæ dicebantur de illo... Et ibant parentes ejus per omnes annos in Ierusalem.* Et paulò post: *Et dixit Mater ejus ad illum, Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Sed cùm ex semine viri Maria non peperisset, profectò nec ipsius formæ servi parentes ambo essent, nisi inter se etiam sine carnis commixtione conjuges essent. Unde series generationum usque ad Joseph erat perducenda, *ne in illo conjugio, virili sexui utique potiori fieret injuria, cùm veritati nihil periret, quia ex semine David, ex quo venturus prædictus est Christus, & Ioseph erat & Maria. Omne itaque Nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, sacramentum: prolem cognoscimus ipsum Dominum Iesum: Fidem, quia nullum adulterium: Sacramentum, quia nullum divortium.... Sicut castè conjux illa, sic ille castè maritus; & sicut illa castè mater, sic ille castè pater. Qui ergo dicit, Non debuit dici pater, quia non sic genuerat filium, libidinem quærit in procreandis filiis, non charitatis affectum. Melius ille, quod alius carne implere desiderat, animo implebat. Nam & qui adoptant filios, castius eos corde gignunt, quos carne non possunt... Numeremus ergo per Ioseph, quia sicut castè maritus, sic pater est. Sed præponamus virum fœminæ ordine naturæ, & legis Dei. Nam si remoto illam constituamus; dicit ille, & rectè dicit, Quare me separastis? Quare non per me generationes ascendunt vel descendunt? An dicitur ei, Quia non tu genuisti opere carnis tuæ? sed respondebit, Numquid & illa opere carnis suæ peperit? Quod Spiritus sanctus operatus est, utriusque operatus est. Spiritus sanctus in amborum justitia requiescens, ambobus filium dedit; sed in eo sexu quem parere decebat, operatus est hoc, quod etiam marito nasceretur.*

S. Aug. l. 2. de consensu Euang. c. 1. Idem l. 1. de nuptiis & concupis. c. 11.

S. Aug. ser. 1. de Conc. Matt. & Luc. Edit. postremæ Pans. c. 20.

XIII. *De qua natus est Iesus.* Omnes beatissimæ Virginis Mariæ laudes hoc uno continentur elogio, omnis ejus dignitas his verbis exprimitur. Vetus Orator *Philippo* Macedoni adulatus dixit: Sufficiat tibi filium habuisse *Alexandrum*. Beatæ Mariæ Virgini ci-

S. Bernardus, ho. 1. super Euang. Missus est.

tra adulationem dicimus: *Sufficit tibi filium habuisse Iesum*. A sæculo non est auditum (inquit Sanctus Bernardus) ut aliqua simul mater esset & virgo. Quòd si & cujus mater attendas, quò te tua super ejus mirabili celsitudine ducet admiratio? Nonne ad hoc ut te videas non satis posse mirari? Nonne tuo, imò veritatis judicio, illa quæ Deum habuit filium, super omnes etiam choros exaltabitur Angelorum? Annon Deum & Dominum Angelorum Maria suum audacter appellat filium, dicens: *Fili, quid feciſti nobis sic*? Quis hoc audeat Angelorum? Sufficit eis, & hoc pro magno habent, quòd cùm sint spiritus ex conditione, ex gratia facti sunt & vocati Angeli, teste David: *Qui facit*, inquit, *Angelos suos spiritus*: Maria *verò matrem se agnoscens, majestatem illam, cui illi cum reverentia serviunt, cum fiducia suum nuncupat filium; nec dedignatur nuncupari Deus, quod esse dignatus est*.

XIV. *Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim, &c.* In tres tessaradecadès seu numerum quatuordecim ter repetitum generationes omnes divisit Sanctus Matthæus, ut triplicem populi statum, sub Judicibus, sub Regibus, sub Ducibus & Sacerdotibus designaret: simulque significaret, Deum, antequam mitteret Filium suum, priùs omnes tentasse vias, ut populum suum per Judices, Reges, Duces & Sacerdotes in officio contineret, vel ad officium revocaret; cùm verò frustra in eo laborasset, pro ultimo tandem remedio misisse Filium suum: quod cum Euangelica parabola convenit, ubi Dominus vineæ ter servos misit ad vinitores ad repetendum fructum; qui cùm nihil obtinuissent, misit demùm filium suum.

S. Joa. Chrys. h. 4. in Matt.

Luc. 20.

XV. *Christi autem generatio sic erat*. Ne aliis generationibus similis putaretur Christi generatio, modum ejus mirabiliter singularem, & singulariter mirabilem exponendum suscipit Sanct. Euangelista.

S. Hilar. in c. 2. S. Mat. S. Basil. h. de hum. Christ. generatione. S. Epiph. Hær 78. S. Joan. Chrys. ho. 4 in Matth. S. Amb. l. & in Luc.

XVI. *Cùm esset desponsata Mater Iesu Maria Ioseph*. Promissam dumtaxat Josepho, nondùm nuptam, intellexerunt SS. Hilarius, Basilius, Epiphanius. Matrimonio conjunctam probabiliùs interpretantur Sanctus Joannes Chrysostomus, & Sanctus Ambrosius, cùm Joseph *vir ejus*, & ipsa Josephi *conjux* à S. Matthæo appelletur. Non dixit, *Priùs quam in sponsi domum adduceretur: intus enim jam erat* (inquit Sanctus Chrysostomus,) cur autem non antequam desponsaretur, seu nuberet, Virgo concepit? Sanctus Ignatius martyr hanc affert causam, quam etsi non satis capiam, refellere tamen vereor, cùm præsertim illam Origenes, & SS. Basilius & Hieronymus approbent: ut diabolo Christi partus celaretur, cùm eum non de Virgine, sed de conjugata, aliorum hominum more, natum putaret. *Latuit principem hujus sæculi virginitas Mariæ, & partus ipsius; similiter & mors Domini. Tria mysteria clamoris, quæ in silentio Dei operata sunt*. (inquit S. Ignatius, Epist. ad Ephesios.) Ratio altera, ut Beatæ Virginis famæ simul & vitæ consuleretur, ne in stupri suspicionem adduci posset, & ob id vel probro, vel etiam pœnæ obnoxia reddi. Maluit enim Christus filius Joseph, quàm impudicæ fœminæ videri. *Maluit aliquos de sua generatione, quàm de Matris pudore dubitare, nec putavit ortus sui fidem Matris injuriis adstruendam*. (inquit Sanctus Ambrosius.) Cùm enim ille qui præcipuo zelo posset ardere, cernitur non solùm non abjicere sponsam, sed etiam recipere in consortium, eique post conceptionem inservire: profectò manifestum est, quòd nisi apertè nosset, ex operatione Spiritus sancti illam concepisse, nec illam apud se retinuisset, nec ei in omnibus, quorum indiguit, ministrasset. Nuptam igitur matrem suam Josepho Christus esse voluit, antequam conciperet, ut Joseph testis esset virginitatis Mariæ. Tertia ratio ex ista consequens fuit, ne Jesus ipse spurius videretur. Quarta, ut Joseph Mariæ, & infanti Jesu custodiæ, solatio & adjumento esset. Hunc enim beatissimum virum Christus elegit suæ carnis nutritium, suæ matris solatium, solum denique in terris magni consilii coadjutorem fidelissimum, ait *S. Bernardus*.

S. Amb. l. 2. in Luc.

S. Joa. Chrys. ho. 4. in Mat.

XVII. *Antequam convenirent*. Non sequitur, quòd posteà convenerint, sed Scriptura, quid factum non sit, ostendit, ut Sanctus Hieronymus observat. Vulgata est Scripturæ phrasis. Genes. 8. 7. *Qui egrediebatur, & non revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram*. II. Reg. 6. 23. *Michol filiæ Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ*. Psal. 71. 18. *Usque in senectam, & senium, Deus; ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est*. 1. Cor. 15. vers. 26. *Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus*. Sic Helvidium Hæreticum, perpetuæ virginitatis Beatæ Mariæ Matris Dei hostem, mortuum esse dicimus, antequam pœnitentiam ageret: nec tamen sequitur, illum post mortem pœnitentiam egisse. Igitur Maria inventa est in utero habens de Spiritu sancto, antequam à Josepho cognosceretur; nec tamen sequitur, fuisse ab ipso postea cognitam. Hæc enim *Porta sanctuarii* respiciens ad Orientem, ad eum de quo scriptum est, *Oriens nomen ejus*, & *Visitavit nos Oriens ex alto*. Et dixit Dominus: *Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam*. Quamvis igitur de S. Josepho postea dicat Matthæus: *Et non cognovit eam, donec peperit Filium suum primogenitum*, non sequitur, quòd illam postea cognoverit.

S. Hier. in c. 1. Mat. & Lib. cont. Helvidium. S. Epiph. Hær. 78. S. Joa. Chrys. h. 4. in Mat.

Ezech. 44. Zach. 6. Luc. 1.

XVIII. *Inventa est in utero habens de Spiritu sancto*; contra consuetudinem, & præter omnem spem expectationemque Maria Virgo gravida apparuit, non uni Josepho, sed omnibus qui in illam oculos converterent. *De Spiritu sancto*, non de Spiritus sancti substantia, quasi Christi pater fuerit, sed ejus virtute, in castissimo Virginis utero formatum infantis Jesu corpus, ex ipsius Deiparæ Virginis substantia, ut qui consubstantialis erat æterno Patri secundùm Divinitatem, consubstantialis fieret & nobis secundum humanitatem. *Nova nativitate genitus est*, inquit S. Leo, *conceptus à Virgine, natus ex Virgine, sine paternæ carnis concupiscentiæ, sine maternæ integritatis injuria: quia futurum hominum Salvatorem talis ortus decebat, qui & in se haberet humanæ substantiæ naturam, & humanæ carnis inquinamenta nesciret. Autor enim Deo in carne nascenti Deus est..... Oportuit, ut novo nasceretur ordine, qui novam impollutæ sinceritatis gratiam humanis corporibus inferebat. Oportuit, ut primam Genitricis integritatem nascens incorruptio custodiret, & complacitum sibi claustrum pudoris, & sanctitatis hospitium Divini Spiritus virtus infusa servaret, quæ statuerat dejecta erigere, confracta solidare, & superandis carnis illecebris, multiplicatam pudicitiæ donare virtutem: ut virginitas quæ in aliis non poterat salva esse generando, fieret in aliis imitabilis, & confitendo, & renascendo*.

S. Leo s. 11. in Nat. Dom. 2.

XIX. *Ioseph autem vir ejus, cùm esset justus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam*. Justus erat Joseph, id est omni genere virtutum ornatus, sed præcipuè caritate, in qua omnis Christiana justitia consistit, secundùm Sancti Aug. mentem. Quamobrem uxorem castissimam, cujus conceptus mysterium nesciebat, ignominiosè accusare noluit velut ream adulterii, sed occultè dimittere cogitavit, modo qui & conscientiæ suæ anxietati ac scrupulis sedandis, & sponsæ famæ servandæ conveniret. Anxietatem suam ac mœrorem Virgini nullatenùs significavit, parcens ejus pudori, nec ipsi molestus esse volens. Impotentis enim æmulationis, ac zelotypiæ expers erat. Unde missus ad illum Angelus est, qui suspicionem ejus ac dubitationem, ex ignoratione mysterii nondùm illi revelati profectam, dispelleret. Apparuit autem in somnis, non apertè sicut Pastoribus, & Zachariæ apparuerat,

S. Joa. Chrys. h. 4. in Matt.

rat, & Virgini: quia vir erat fide insignis, nec manifestiori revelatione indigens. Nam Virgo quidem, cui tam nova nunciarentur & magna, multòque majora, quàm Zachariæ fuerant nunciata, & ante rem ipsam doceri debuit, & apertissima revelatione doceri. Pastores quoque tantò debuerunt instrui manifestiùs, quantò magis ab ejusmodi disciplina per agrestem vitam erant remoti. Joseph verò cùm tumentem sponsæ uterum vidisset, ac de causa tantæ novitatis dubitaret, faciliùs inclinari poterat ad revelationem suscipiendam. Nam faciliùs, quæ facta sunt, divinitùs & præter naturæ leges fieri potuisse credimus; quàm fieri posse, quæ facienda sunt. Angelum autem à Deo missum dubitare non poterat, cui intimæ cogitationes suæ & cordis arcana patebant. *Ioseph* (inquit) *fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* Filium David vocat, ut divinas promissiones in memoriam illi revocet, simulque significet, filium qui ex Virgine sponsa ejusdem familiæ conceptus erat, Messiam esse Judaicæ genti à Deo promissum, & tamdiù expectatum, Davidis filium futurum. *Noli timere*, ne dubites *accipere Mariam conjugem tuam.* Quam mente dimisisti, apud te retine, & cum ipsa mane ad ejus solatium & virginitatis testimonium, non ad usum nuptiarum. *Sicut enim illam postea commendat Christus Discipulo, sic Angelus sponso.* Noli timere, quasi diceret: Suspicionem omnem ac mœrorem depone. Non modò enim illicito non est violata complexu, verùm etiam supra naturam moremque fœcunda est. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.*

Ibid.

XX. *Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Iesum.* Non dixit, *pariet tibi*, sed indefinitè, *pariet*: non enim illi, sed universo prorsùs orbi peperit Christum (inquit Sanctus Joannes Chrysostomus.) *Et vocabis nomen ejus Iesum.* Non enim quia à Spiritu sancto est, idcircò te à ministerio tantæ dispensationis existimes extraneum. Nam etsi nihil habeas in hac generatione commune, tamen quod est proprium patris, quodque Virginis integritatem non infuscat, nato nomen impones. Ambobus jubet Angelus, ut puero nomen imponant: *ubi declaratur parentum auctoritas.* Dicitur Joseph, dicitur & Mariæ: *Vocabis nomen ejus Iesum.* Nomen *quod est super omne nomen*, quod infinitos continet spiritalium bonorum gratiarumque thesauros, quo qui appellandus est, remissionem peccatorum, ac æternam salutem populo suo collaturus est. *Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Deum esse qui nasciturus est, ostendit his verbis Angelus: Solus enim Deus salvos facere potest homines à peccatis: Non solùm populum Judaicum, sed omnes qui

S. Ber. h. 3. in Evang. Missus est.

" in eum credunt, ejusque legem observant. Duos Jesus lego in typum Christi Jesu præcessisse, ambos po-
" pulis præfuisse, quorum unus populum suum de Baby-
" lone eduxit, alter populum suum in Terram promissio-
" nis introduxit. Et illi quidem illos, quibus præerant, ab
" hostibus defendebant; sed nunquid salvabant à pec-
catis eorum? *Is autem noster Iesus, & à peccatis salvat populum suum, & introduxit in terram viventium. Vtinam & me peccatorem dignetur Dominus Iesus annumerare populo suo, ut salvum me faciat à peccatis meis. Verè enim beatus populus, cujus iste Iesus Dominus Deus ejus; quia ipse salvum faciet populum suum à peccatis eorum* (inquit Sanctus Bernardus.)

Luc. 1. S. Aug. ser. 51. de concord. Mat. & Luc.

Sic Josephi suspiciones depulsæ, à quibus per Angeli revelationem liberari meruit, quia malevolè non erant, neque cum caritate pugnantes. Qua de re præclarè Sanctus Augustinus: *Qui liberavit Susannam mulierem castam, conjugem fidelem, à falso testimonio seniorum, ipse liberavit, & Virginem Mariam à falsa suspicione mariti sui. Inventa est ergo Virgo illa prægnans, ad quam vir non accesserat. Vterus quidem fetu intumuerat, sed virginalis integritas manserat. Seminatorem fidei fide conceperat, Deum in suum corpus assumpserat, qui ejus corpus violari*

S. Aug. ser. 349. aliàs 2. inter editos ex miss. Carthusiæ majoris.

non permiserat: Marito tamen tamquam homini venit in suspicionem. Aliunde esse credebat, quod de se non esse sciebat, & ipsum aliunde adulterium suspicabatur. Ab Angelo corrigitur. Quare dignus fuit ab Angelo corrigi? Quia non in illo erat malevola suspicio: quales Apostolus dicit malevolas suspiciones nasci inter fratres. Malevolæ suspiciones sunt calumniantium, benevolæ suspiciones sunt gubernantium: Licet cuiquam de filio malè suspicari, sed de filio non licet calumniari: utique suspicaris malum, sed optas invenire bonum. Qui benevolè suspicatur, vinci cupit: Tunc enim benè lætatur, quando falsum inventum fuerit; quod malè suspicabatur. Talis erat Ioseph circa conjugem suam, cui corpore non erat mixtus, sed tamen fide jam fuerat copulatus. Venit ergo & virgo in falsam suspicionem: sed sicut pro Susanna adfuit in Daniele Spiritus, sic pro Maria adfuit Angelus. Ad Io- " *seph inquit Angelus*, Noli timere accipere Mariam " *conjugem tuam: quod enim de ea nascetur, de Spi-* " *ritu sancto est. Ablata suspicio est, quia inventa redemptio est.*

1. Tim. 6. 4.

XXI. *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit & pariet filium; & vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus.* Hujus Isaiæ Vaticinii applicationem ad Jesum Christum à S. Matthæo factam, à Judæorum cavillis vindicant Patres & interpretes Christiani. 1. Auctoritate interpretum, qui Judæis suspecti esse non possunt, scilicet Versionis LXX. interpretum, & Chaldaicarum paraphrasum Onkeli & Jonathanis. 2. Ex vi & notione vocis Hebraicæ *Hahalmah*, quæ non solùm virginem, sed virginem absconditam, & diligenter custoditam significat, quæ ne quidem virorum oculis pateat. Et nusquam in Scriptura nisi pro virgine usurpatur, ut *Gen.* 24. 16. de Rebecca virgine pulcherrima, & incognita viro, & *Exod.* 2. 8. de Maria sorore Mosis. 3. Ex illis verbis, quæ Propheta præmisit, *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum.* Nisi enim virgo maneret, quæ in utero habitura esset, sed communi fieret lege connubii, ut puella filium conciperet, signum dici non posset ac prodigialis novitas. Plura vide in Dissertatione nostra XXVII. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi I.

Isai. 7. 14.

S. Just. Dial. cont. Tryph. Tert. lib. adv. Jud. S. Epiphan. adverf. Ebion SS. Cyril. Alex. & Hier. in Isai. S. Joa. Chrys. h. 5. in Matt.

Et vocabunt nomen ejus Emmanuel. Apud Isaiam legitur, *Vocabis*, sed Euangelistæ sæpè sententiam, non verba Veteris Testamenti citare solent. *Emmanuel.* Hic ab eventu nomen imponitur. Quid enim est aliud, *Vocabunt nomen ejus Emmanuel*, quàm, Videbunt oculi mortalium Deum inter homines versantem, qui etsi ante cum hominibus fuit, non tamen humana carne indutus *in terris visus est, & cum hominibus conversatus est*? Non igitur significant Prophetæ & Euangelistæ verba, Christi nomen proprium esse *Emmanuel*, sed rem eo nomine significatam illi convenire; quemadmodum de eodem dixit, *Voca nomen ejus, Accelera spolia detrahere: Festina prædari*: quia illo nato detractio spoliorum Samariæ, nimirùm idololatriæ destructio fieri cœpit. Eadem ratione dixit, fore ut vocaretur nomen ejus, *Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis*: Non quòd tot nominibus appellandus esset, sed quòd divinæ dotes his nominibus significatæ, illi excellenti modo convenirent. Sic Lucæ 1. *Quod ex te nascetur sanctum vocabitur Filius Dei*, id est, erit. Sic *Isai.* 1. 26. de Jerusalem dicitur, *Post hæc vocaberis civitas justi, urbs fidelis*: & Zachar. 8. *Et vocabitur Jerusalem civitas veritatis, & mons Domini Exercituum, mons sanctificatus*; non utique quòd his nominibus vocanda esset, sed quòd talis esset futura, ut meritò ita vocari posset. Sic de Christo dicitur Jerem. 23. 6. *Et hoc est nomen, quo vocabunt eum, Dominus justus noster*: Non appellatione externa nominis, sed rei per nomen designatæ convenientia: Verè etenim Christus Dominus justus noster est. Sic etiam Emmanuel vocandum significant Propheta & Euangelista, quia res

Isai. 8.

Isai. 9.

S. Joa. Chrys. h. 5. in Matt.

Tertul. lib. adv. Judæos.

hoc nomine significata illi convenit, nempè, *Nobiscum Deus*. Idem est ergo Jesus & Emmanuel, *non sono, sed sensu*, ut Tertullianus ait. Is enim est *Verbum caro factum*, quod *in nobis*, sive inter nos *habitavit*.

XXIII. *Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum*. Negationem hanc ante partum, nihil affirmare de tempore posteriore, id est, non rectè inferri, quòd posteà cognoverit, superiùs observatum ac probatum est variis Scripturæ locis parallelis, quibus hæc addi possunt. Genes. 28. 15. *Et ero custos tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam, nisi complevero universa quæ dixi*. Psalm. 122. 2. *Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri*. 1. Reg. 15. 35. *Et non vidit Samuel ultra Saul usque ad diem mortis suæ*. Job. 27. 5. *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea*. Isai. 22. 14. *Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus exercituum*. Matth. 5. 18. *Donec transeat cœlum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant*.

Filium suum primogenitum. Primogenitus Mariæ Christus dicitur, non quòd post eum alius, sed quòd nemo ante illum genitus sit. Hic enimverò Scripturę sacræ usus, ut unigeniti etiam primogeniti dicantur. Hinc *Exod.* 12. 29. Deus dicitur *percussisse omnia primogenita* Ægypti: inter quæ non dubium, quin aliqui unigeniti essent. Et cap. 13. 2. & 22. 29. jubet *omnem primogenitum sibi sanctificari*. Quo nomine etiam unigenitos significari, docet consuetudo Legis interpres: Alioqui expectandum fuisset, donec alii posteriùs geniti nascerentur. Apostolus etiam Hebr. 1. 6. Christum *Primogenitum Dei*, id est, unigenitum, appellavit. Ideo porrò Euangelista hoc epitheton addidit, *Primogenitum*, ut dignitatem & jura præcipua, quę antiquitùs, etiam ante legem Mosaicum tribuebantur tam filiis unicis, quàm natu maximis, Christo competere significaret; principatum scilicet, sacerdotium, & prælationem in hæreditate, ut observat eruditus Commentator.

Sensus Moralis.

I. AD stirpem Christi pertinere per ejus gratiam possumus, si voluntati ejus obsequamur, & mandata ejus servemus: *Qui* enim, inquit, *facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est*. Parentes Christi sumus, si fidem & obedientiam Abrahæ, si Davidis pœnitentiam & mansuetudinem, si Mariæ & Joseph humilitatem, fidelitatem, paupertatem imitemur. Christus *nobiscum Deus*, ambulemus coram illo, & simus perfecti, quemadmodùm Abrahamo dictum est: *Ambula coram me, & esto perfectus*. Vivamus semper & operemur, tamquam Deum præsentem cogitantes. Beatæ Mariæ Matris Dei, ante partum, in partu, & post partum Virginis, castitatem, ac puritatem æmulemur, ut & ipsi Christi Matres simus. *Mater ejus est tota Ecclesia* (inquit Sanctus Augustinus) *quia membra ejus, id est, fideles ejus, per Dei gratiam ipsa utique parit. Item mater ejus est omnis anima pia, faciens voluntatem Patris ejus fœcundissima charitate in iis quos parturit, donec in eis ipse formetur. Maria ergo faciens voluntatem Dei, corporaliter Christi tantummodò mater est, spiritaliter autem & soror & mater. Ac per hoc una fœmina illa, non solum spiritu, verum etiam corpore, & mater est & virgo. Et mater quidem spiritu, non capitis nostri, quod est ipse Salvator, ex quo magis illa spiritaliter nata est; quia omnes, qui in eum crediderint, in quibus & ipsa est, rectè filii sponsi appellantur: sed planè mater membrorum ejus, quod nos sumus; quia cooperata est charitate, ut fideles in Ecclesia nascerentur, quæ illius capitis membra sunt: corpore verò ipsius capitis mater. Oportebat enim caput nostrum propter insigne miraculum secundum carnem nasci de Virgine, quo significaret, membra sua de Virgine Ecclesia secundùm spiritum nascitura*. In beatæ Virginis Mariæ Matris nostræ clientelam nos conferamus. Nostræ originis agnoscamus dignitatem. Regeneravit nos Ecclesia Virgo de Spiritu sancto, fecitque filios Dei per Baptisma. *Omni* enim *homini renascenti aqua baptismatis instar est uteri virginalis, eodem Spiritu sancto replente fontem, qui replevit & Virginem: ut peccatum, quod ibi vacuavit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio*; (inquit Sanct. Leo) secundùm spiritum ergo vivamus. Per baptismatis Sacramentum, Spiritus sancti templum effecti, ne diaboli servituti nos iterùm subjiciamus, quia pretium nostrum sanguis Christi est; quia in veritate nos judicabit, qui in misericordia nos redemit. Quisquis igitur Christiano nomine piè & fideliter gloriaris, reconciliationis tuæ gratiam justo perpende judicio: *Tibi enim quondam abjecto, tibi extruso à paradisi sedibus, tibi per longa exilia morienti, tibi in pulverem & cinerem dissoluto, cui jàm non erat spes ulla vivendi, per Incarnationem Verbi potestas data est, ut de longinquo ad tuum revertaris autorem, recognoscas parentem, liber efficiaris ex servo, de extraneo proveharis in filium: ut qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei Spiritu renascaris; & obtineas per gratiam, quod non habebas per naturam: ut si te Dei filium per Spiritum adoptionis agnoveris, Deum patrem audeas nuncupare. Malæ conscientiæ reatu absolutus, ad cœlestia regna suspires, voluntatem Dei facias divino fultus auxilio, imiteris Angelos super terram, immortalis substantiæ virtute pascaris, securus adversùs inimicas tentationes pro pietate confligas; & si cœlestis militiæ sacramenta servaveris, non dubites, te in castris triumphalibus Regis æterni pro victoria coronandum*.

Luc. 11.

Gen. 17.

S. Aug. lib. de sancta Virg. c. V.

Galat. 4. 19.

II. Jesus implevit sui nominis & muneris officia, salvum faciendo populum suum à peccatis eorum. Nos Christiani nominis officia impleamus, ut nobis partam à Christo Jesu salutem consequamur. Christianus enim non modò ex Mysteriorum communione, verùm etiam ex novitate vitæ debet agnosci. Illum *sal* esse convenit, & *luminare mundi*. Si verò ne tibi quidem ipse luceas, & ne propriam quidem putredinem fœtoremque detergas, quibus te indiciis fidelem agnoscere potero? An quia sacri Fontis aquis ablutus es? At hoc ipsum, quod tibi datum fuerat ad salutem, fit tibi gravioris causa supplicii. Igitur fidelem non ab his tantùm quæ accepit à Deo, verùm etiam ab his quæ obtulerit ipse Deo, convenit refulgere, & undique esse notum ac manifestum, ab incessu, ab aspectu, à veste, à voce. (Inquit Sanct. Joann. Chrysostom.)

S. Joa. Chry. Ho. 4. in Mat.

III. *Jacob genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus*. Quamvis ex Maria sola genitus sit Christus, ejus tamen genealogia per Joseph, ejusque majores descripta est, ut *discerent fidelia conjugia, multò familiarius se adhærere membris Christi, quanto potuissent imitari parentes Christi*. Joseph igitur & Mariam imitari studeant Christiani conjuges, servent conjugalem castitatem; si quidem virginalem servare non potuerunt, nec ad eam perfectionem sunt vocati: fidem sibi mutuò servent, continentiam ad tempus saltem colant, *ut vacent orationi*, & sacris Mysteriis communicent. Amore casto se diligant, & conjugio suo utantur, ut filios pariant, qui per baptismum filii Dei, & Christi Jesu fratres fiant, qui *Primogenitus est in multis fratribus*. Non utantur conjugio, ut gentes quæ ignorant Deum. *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus*

S. Aug. l. 22. cont. Faustum, c. 8.

S. Leo ser. 23. in Nat. Do. 4.

Idem ser. 22.

ita

ita Christianorum conjugum in cordibus regnet, ita illorum animos in Deo conjungat, ut spiritaliter in ipsis nascatur Jesus. Sic felicitatis Mariæ, de qua natus est Jesus, erunt participes, quæ *beatior* fuit *percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi.* Christi enim cognatis, qui non in eum crediderunt, quid profuit illa cognatio? *Sic & materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi feliciùs Christum corde, quàm carne gestasset.* Sed & alius modus est, quo Christum parere possimus: *Qui* enim *Christi frater & soror est credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dominum, quem cordi audientis infuderit. Et mater ejus efficitur, si per ejus vocem amor Domini in proximi mente generatur.*

S. Aug. l. de sanctâ Virgin. c. 3.

S. Greg. M. Ho. 3. in Eu.

CAPUT SECUNDUM.

Sensus Litteralis.

I. CUm *ergo natus esset Jesus in Bethleem Juda, in diebus Herodis Regis.* Locum, tempus, & eventa Nativitatis Christi accuratè describit Euangelista. Locus designatur his verbis, *In Bethleem Juda*, ortu Davidis Regis celebri, juxta Michææ Prophetæ vaticinium. *Bethleem Juda* dicitur, non Judææ, id est, urbs ad sortem Tribus Juda pertinens, septem milliariis Jerosolymis distans; distincta ab altera ejusdem nominis in Tribu Zabulon sita, ex qua erat Abessan Judex. (*Ios.* 19. 15. *Iud.* 12. 8.) Tempus notatur his verbis, *In diebus*, id est, tempore Herodis Magni, filii Antipatri, Ascalonitæ, Regis Judææ & adjacentium regionum ab Augusto Cæsare constituti, cùm sceptrum de Juda, juxta Patriarchæ Jacob oraculum (*Genes.* 49.) defecisset. Alius ab isto *Herodes* fuit, *Antipas* appellatus, hujus filius, Tetrarcha Galilææ, qui & S. Joan. Baptistam occidit, & Christo in Passione illusit. De quo *Lucæ* 13. 31. & 23. & *Matth.* 14. Rursus alter Herodes, cui nomen *Agrippa*, Antipæ filius, Magni nepos, Rex tantùm Traconitidis, Galilææ & Iturææ, qui *Iacobum Apostolum*, fratrem Joannis, occidit gladio, & *Petrum* in carcerem conjecit. (*Act.* 12.) Describuntur deinde quæ nato Christo evenerunt.

Michææ 5.

II. *Ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam.* Statim ab ortu Christi venisse, indicat vox, *Ecce*, cujus ea vis est, ut quod narratur, statim contigisse significet, ut Genes. 24. 19. *Nec dum intra se verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur.* Genes. 29. 9. *Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui.* Venerunt igitur ante Purificationem Deiparæ Virginis, siquidem Christum in Bethleem invenerunt, ubi Joseph & Maria non manserunt cum puero ultra dies quadraginta Purificationis Mosaica Lege præscriptos: Statim enim Jerosolyma venerunt, *ut sisterent eum Domino*, & mox in Galilæam sunt reversi. Minùs ergo probabilis *S. Epiphanii* sententia, quòd Joseph & Maria singulis annis ex Ægypto in Bethleem ea die venire consuevissent, cumque post biennium à Christi Natali rediissent, Magos ibi illos inveniisse.

Magi, Sapientes, Philosophi, scrutandis rerum causis, & siderum contemplationi dediti, non Magiæ præstigiatrici & infami addicti. Plures fuisse certum est. An Reges propriè fuerint, anxiè disputandum non putamus, cùm ea de re sileat Euangelium, & oraculum illud Davidicum Psalm. 72. 10. *Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent*, vocationem gentium, & procerum etiam ex gentibus à Christo, & ad Christum prænuntiet; unde subditur, *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.* Magos tamen adoratores Christi Dynastas fuisse, ac Regulos, probabile est. Unde à Patribus & Autoribus Ecclesiasticis Reges appellantur. Antiquissimus *Tertullianus* Lib. III. contra Marcionem, cap. 13. *Maneant enim Orientales illi Magi in infantia Christum recentem auro & thure munerantes; & acceperit infans virtutem Damasci sine prælio & armis... Nam & Magos Reges habuit ferè Oriens, & Damascus Arabiæ retro deputabatur, antequam transcripta esset in Syrophenicem ex distinctione Syriarum; cujus tunc virtutem Christus accepit, accipiendo insignia ejus, aurum scilicet & odores. Spolia autem Samariæ ipsos Magos, qui cùm illum cognovissent, & muneribus honorassent, & genu posito adorassent, quasi Deum & Regem, sub testimonio indicis, & ducis stellæ, spolia facti sunt Samariæ, id est idololatriæ, credentes videlicet in Christum.*

Ab Oriente. Ex regione aliqua, quæ Judææ respectu Orientalis esset, quam alii Arabiam Felicem, alii Persidem fuisse volunt, alii Chaldæam, vel Mesopotamiam. De re, circa quam Patres & Interpretes sacri varias in sententias abiere, contendere nolumus; nec inquirere curiosiùs necesse est, quod Euangelium non explicuit, nec ullius est momenti ad salutem. Vide quæ scripsimus in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ primi sæculi, *c.* 1. §. 4.

Ierosolymam. Regiam Urbem venerunt, natum Judæorum Regem quæsituri: cùm ut Judæi inexcusabiles essent, qui non possent ignorare, quod Gentiles homines, spectabiles sapientia, in Judææ Metropoli in ipsaque Herodis Aula, non dubitanter nuntiassent: tùm ut priùs à Gentibus quàm à Judæis Christus Rex natus prædicaretur, ne Judæorum de suo Rege testimonium suspectum haberetur. *Hæc Magorum illuminatio* (inquit S. Augustinus) *magnum testimonium cæcitatis extitit Iudæorum. In Terra eorum isti requirebant, quem illi in sua non agnoscebant. Apud eos isti infantem invenerunt, quem illi apud se docentem negaverunt. In his terris de longinquo isti peregrini puerum Christum nondum verba promentem adoraverunt, ubi cives illi juvenem miracula facientem crucifixerunt. Isti in membris parvis Deum agnoverunt, illi in factis magnis nec tanquam homini pepercerunt: Quasi plus fuerit videre novam stellam in ejus nativitate fulgentem, quàm solem ejus in morte lugentem.*

S. Basil. Ho. de hum. Christi generatione. S. Ambr. lib. 2. in Luc. S. Hieron. in c. 2. Matth. S. Joa. Chrys. Ho. 7. in Mat.

S. Aug. ser. in Epiphan. Dom. 3.

III. *Vidimus stellam ejus in Oriente.* Stellam ejus, indicem nempè natalis ejus, de quo vaticinatus erat Balaam Num. 24. 17. *Orietur stella ex Iacob.* Magos enim Balaami posteros fuisse, aut ab ejus posteris, qui vicini fuerint, hanc traditionem accepisse, quòd oritura esset aliquando stella magni Regis nativitatem nuntians, veteribus plerisque Patribus visum est. *Non ex illis erat hæc stellis, quæ ab initio creaturæ itinerum suorum ordinem sub Creatoris lege custodiunt, sed novo Virginis partu novum sidus apparuit;* (inquit S. Aug.) Hæc nempè stella nunquam antea, nec deinceps visa est. 2. Ab Oriente in Occidentem contra naturalem cursum ferebatur. 3. Non solùm noctu, sed etiam interdiù lucebat. 4. Non erat in Cœlo, sed in aere, alioqui viam monstrare non potuisset. 5. Quandoque apparebat, quandoque occultabatur. 6. Continuo cursu non movebatur, sed interdum stabat, ut columna nubis in deserto: Ut ut est, *Illa stella quam viderunt Magi Christo secundum carnem nato, non ad decretum dominabatur, sed ad testimonium famulabatur; nec eum subjiciebat imperio, sed indicabat obsequio.* Certè *si stella illa ex iis erat, quæ in Cœlo peragunt ordines suos, quomodo poterat decernere, quod natus Christus acturus erat, quæ nato Christo jussa est relinquere quod agebat? Si autem, ut probabilius creditur, ad demonstrandum Christum, quæ non erat, exorta est, non ideo Christus natus est, quia illa extitit; sed ideo illa extitit, quia Christus natus est. Vnde, si dici oporteret, non stellam Christo, sed Christum stellæ fatum fuisse diceremus. Ipse quippè illi, non illa huic nascendi attulit causam. Si ergo sunt fata, quæ à fando, id est, à dicendo appellata sunt; quoniam Christus Verbum Dei est,*

S. Aug. lib. 2. cont. Faust. c. 5.

S. Th. 3. p. q. 26. art. 7. S. Aug. ib.

est, in quo antequàm essent, dicta sunt omnia; non consortium siderum fatum Christi est, sed fatum etiam siderum Christus: Qui & ipsam carnem sub Cælo creatam ea voluntate assumpsit, qua etiam Cælum creavit; ea potestate deposuit, & recepit, qua etiam sideribus imperavit.

Cæterùm illustrioris stellæ, scilicet divinæ gratiæ fideique splendore Magi illuminati, Messiam Regem recèns natum, cujus stellam in Oriente constituti viderant, adoraturi, in Judæam venerunt. *Tribus igitur Magis in regione Orientis stella novæ claritatis apparuit, quæ illustrior cæteris pulchriorque syderibus, facilè in se intuentium oculos animosque converteret: ut confestim adverteretur, non esse otiosum, quod tam insolitum videbatur. Dedit ergo aspicientibus intellectum, qui præstitit signum: & quod fecit intelligi, fecit inquiri, & se inveniendum obtulit requisitus.* Patriarchæ Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successio, non carnis semine, sed fidei fœcunditate gerenda; & ideò stellarum multitudini comparata, ut ab omnium gentium patre, non terrena, sed cælestis progenies speraretur. *Ad creandam ergo promissam posteritatem, heredes in sideribus designati, ortu novi sideris excitantur... agente hoc sine dubio in eorum cordibus inspiratione divina, ut eos tantæ visionis Mysterium non lateret, & quod oculis ostendebatur insolitum, animis non esset obscurum... Hoc signum, quod Magos in longinquo positos, & efficaciter movit, & ad Dominum Iesum perseveranter attraxit, illius sine dubio gratiæ Sacramentum, & illius fuit vocationis exordium, qua non in Iudæa tantùm, sed etiam in toto mundo Christi erat Euangelium prædicandum, ut per illam stellam, quæ Magorum visui splenduit, Israelitarum verò oculis non refulsit, & illuminatio significata sit gentium, & cœcitas Iudæorum.*

S. Leo Serm. 30. in Ep. Dom. 1.

Idem ser. 31. in Epiph. 3.

Et venimus adorare eum, non civili tantùm adoratione, sed religiosa, eaque suprema, quæ Deo debetur, & Salvatori.

IV. *Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo.* Herodes audiens Judæorum Principem natum, successorem suspicatus, expavit; & molitus necem salutis Autori, falsum spondet obsequium.

Et congregans Principes Sacerdotum, idest, capita familiarum Sacerdotalium viginti quatuor, in summo Judæorum Concilio, quod Sanhedrim vocant, in quo tractabantur ea quæ ad Religionem, & Legem spectarent, Senatores ordinarios; de quibus 1. *Paralip.* 24.

Et Scribas populi, id est, Legisperitos, quorum officium erat, Scripturas sacras incorruptas servare, scrutari, populo legere, exponere; ad quorum officium alludens Christus: *Ideò*, inquit, *omnis Scriba doctus in Regno Cælorum similis est homini patri-familias, qui profert de thesauro suo nova, & vetera.* Hoc sensu Esdras *Scriba Legis Dei cæli doctissimus* vocatur.

Matth. 13. 52.

1. Esd. 7.

Sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur, id est, ubi nasci deberet Messias Rex secundùm Prophetarum oracula. Ipsi verò responderunt:

V. *In Bethleem Iudæ*, secundùm Michææ vaticinium: *Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israel.* Prima fronte dissensio hìc esse videtur Euangelistæ cum Propheta, cujus Vaticinium his verbis conceptum est: *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Iuda: Ex te mihi egredietur, qui sit Dominator in Israel, & egressus ejus ab initio à diebus æternitatis.* Verùm nulla inter sacrum utrumque Scriptorem dissensio est. Prophetæ vaticinium ejus verbis referre noluit S. Matthæus, sed explicationem, & verba Scribarum. Propheta dixerat, *Et tu Bethleem Ephrata*, quia alio nomine *Ephrata* vocabatur: Scribæ verò explicationis causa dixerunt: *Et tu Bethleem terra Iuda*, quia est alia Bethleem in Tribu *Zabulon*, ut superiùs observavi. Propheta dixit, *Parvulus es*, quod Scribæ, vel per interrogationem, vel per ironiam dictum esse intelligentes, clarissimo sensu expresserunt, *Nequaquam minima es.*

Michææ 5. 2.

Genes. 48. 7.

Propheta dixit, *In millibus*, id est, in chiliadibus, in quas singulæ Tribus divisæ erant, jam à temporibus Mosis, juxta consilium Jethro. Scribæ reddiderunt, *In Principibus*, Principes substituendo pro chiliadibus, seu millibus, quibus præsunt; ut causam explicarent, cur Bethleem non erat minima, quòd nempè ortu principum nobilitata esset, qui jam ex ipsa prodierant, scilicet Abesam, Booz, Isai, David; sed maximè ortu Messiæ nobilis evasura: unde hoc explicantes subdunt, *Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israel:* Dux scilicet ille à Deo Israelitis promissus, tamdiù expectatus, tantoperè desideratus.

Exod. 18.

S. Aug. serm. 100. in Epiph. Dom. 2.

Observat *S. Augustinus*, Stellam Magis Jerusalem appropinquantibus se subduxisse, ut de Civitate, in qua Christus nasci debebat, Judæi ab ipsis interrogati responderent, *In Bethleem Iuda*, & Prophetæ oraculum ea de re proferrent. Quo significavit divina providentia, *Apud Iudæos solos Divinas Literas remansuras, quibus Gentes instruerentur, illi excæcarentur; quas portarent non ad adjutorium salutis suæ, sed ad testimonium salutis nostræ. Nam hodie cum præmissas Prophetias de Christo proferimus, jam rerum completarum luce declaratas, si fortè Pagani dixerint, non eas tanto ante prædictas, sed post rerum eventum, ut hæc, quæ facta sunt, prophetata putarentur, à nobis esse confictas; Iudæorum codices recitamus, ut tollatur dubitatio Paganorum: qui jam in Magis illis figurabantur, quos Iudæi de civitate, in qua natus est Christus, divinis eloquiis instruebant, & eum ipsi nec requirebant, nec agnoscebant.* Magi per Scribas atque Doctores, quod sacra de ortu Christi prænuntiaverat Scriptura, didicerunt: *Ut gemino testimonio confirmati, ardentiori fide expeterent, quem & Stellæ claritas, & Prophetiæ manifestabat auctoritas;* inquit S. Leo.

S. Leo serm. 33. in Epi. 4.

Rom. 9.

Qui regat populum suum Israel. Non Judæis solùm, sed etiam Gentibus regendis Rex natus est Christus. Unde Apostolus ad Romanos ait: *Non omnes, qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii. Sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine.* Si verò non omnes rexit, vocatorum crimen est, non vocantis (inquit S. Joannes Chrysostomus) consequens certè fuit, ut Hebræorum proceres crederent, quod docebant: sed apparet, illos carnaliter cum Herode sapuisse, & Regnum Christi commune cum hujus mundi potestatibus æstimasse; ut & isti temporalem sperarent ducem, & terrenum metueret ille consortem.

S. Jo. Chrysost. Hom. 7. in Matth.

S. Leo ser. 33.

VI. *Tunc Herodes clam vocatis Magis*, ut insidias tegeret, quas Christo parabat, *diligenter didicit ab eis tempus stellæ*; accuratè ab ipsis quæsivit, quo primùm tempore stella ipsis apparere cœpisset: ut ex loci temporisque circumstantiis puerum deprehendere posset, si fortè à Magis falleretur.

Videntes autem stellam, quæ se subduxerat ad tempus, gaudio incredibili perfusi sunt. An totius itineris dux fuisset, an ipsam in Oriente quidem positi vidissent, frustra quæritur. Totius viæ ducem illis fuisse, saltem donec in Judæam perveniissent, probabiliùs asseritur post sanctos Patres, Basilium, Ambrosium, Chrysostomum, Augustinum. Disparuit autem cùm essent Jerosolymis, de Regis Judæorum, cujus stellam in Oriente viderant, natali Judæorum Proceres interrogaturi. *Humanum flagitantes consilium* (inquit S. Bernardus) *divinum amisere ducatum: conversos ad terrenum documentum, signum cæleste deseruit.*

S. Bern. ser. 3. de Epiph.

VII. *Et intrantes domum*, seu præsepe, in quo jacebat Deus infans, ut Patribus visum est, quos sequi præstat in expositione Scripturæ sacræ; seu commodiorem ædium partem, in quam Virgo Deipara susceptа fuisset confecta descriptione, & hospitio turbarum discessione, quæ Bethleemum causa census confluxerant, vacuato. *Invenerunt puerum cum Maria Matre ejus*, absente Joseph, cujus Euangelista hìc non meminit: cùm tamen S. Lucas Pastores Puerum cum Joseph, & Maria inveniisse commemoret.

Et

VIII. *Et procidentes adoraverunt eum.* Viderunt, & adoraverunt puerum, quantitate parvulum, alienę opis indigum, fandi impotem, & in nullo ab humanæ infantiæ generalitate dissimilem. Quia sicut fidelia erant testimonia, quæ in eo majestatem invisibilis Deitatis assererent; ita probatissimum esse decebat, Verbum carnem factum, & sempiternam illam essentiam Filii Dei, hominis veram suscepisse naturam: ne vel ineffabilium operum secutura miracula, vel excipiendarum suplicia passionum, Sacramentum fidei ex rerum diversitate turbarent: cùm justificari omninò non possent, nisi qui Dominum Jesum, & verum Deum, & verum hominem credidissent. *Videte, quàm oculata sit fides, quàm lynceos oculos habeat. Cognoscit Dei Filium lactentem, cognoscit in ligno pendentem, cognoscit morientem. Siquidem Latro in patibulo, Magi in stabulo cognoscunt: Ille clavis infixum, isti pannis involutum.* Non eum imperantem dœmonibus, non mortuos suscitantem, non cæcis visum, aut claudis gressum, aut mutis eloquium reformantem, vel in aliqua divinarum virtutum actione viderunt; sed puerum silentem, quietum & sub Matris solicitudine constitutum: *In quo nullum quidem apparet de potestate signum, sed magnum præbetur de humilitate miraculum.* Ipsa itaque species sacræ infantiæ cui se Dei Filius aptarat, prædicationem auribus intimandam, oculis ingerebat: Ut quod adhuc vocis non proferebat sonus, visionis jam doceret effectus. *Tota enim victoria Salvatoris, quæ & diabolum superavit & mundum, humilitate est confecta...* Ideò *Bethleem præelegit Nativitati, Ierosolymam Passioni.*

S. Leo ser. 33. in Eph. 4.

S. Bern. ser. 2. de Epiph.

S. Leo serm. 86. in Epip. 7.

Idem ser. 1. in Epiph.

IX. *Et apertis thesauris suis*, seu thesaurorum thecis, *obtulerunt ei munera*, ut moris erat Orientalium, qui nusquam sine munere coram Regibus suis comparebant, aut coram illis quibus honorem, vel debebant, vel habebant, ut ostenditur exemplo filiorum Jacob munera ad Joseph deferentium, *Gen.* 43. & Reginæ Saba muneribus Salomonem sibi conciliantis, 3. *Reg.* 10. Accedit & divinum Mandatum. Exod. 23. 15. *Non apparebis in conspectu meo vacuus.* Quæ lex, ut ignota Magis, inter populos Orientales invaluerat usu solo & dictamine naturæ, Deum demerendum esse, vel placandum muneribus. Cùm igitur Magi Christum pro Rege ac Deo habuerint, meritò gratiam ejus muneribus exambierunt. Et sanè grati animi significatio debebatur, & vocanti, & illi ad quem vocabantur, ob gratiam illam singularem, tum syderis in æthere, tum astri spiritualis, scilicet fidei in animis suis accensæ. Offerunt porrò *Aurum, thus, & myrrham*, quæ pretiosissima, & offerri solita Magnatibus à Sabæis, & Arabiæ populis. Psal. 71. *Reges Arabum, & Saba dona adducent. Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper.* Et Isai. 60. 6. *Super te orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui... Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.* Non dubium etiam, quin munerum illorum, auri cum primis, oblatione Deus prospexerit paupertati parentum Christi, ut hoc viatico instruerentur ad fugam in Ægyptum commodiùs suscipiendam. Nec allegoricæ desunt significationes his muneribus. Præcipua, & ab Ecclesia probata hæc est, quòd thus Christo Magi obtulerint, ut Deo; aurum, ut Regi; myrrham, ut homini mortali. Id breviter expressit *Juvencus* Poeta Christianus hoc versu à *S. Hieronymo* laudato:

S. Hier. in c. 2. Matth.

Thus, aurum, myrrham, Regique, hominique, Deoque, Dona ferunt.

Aurum enim, quod Regibus in tributum penditur, convenit Regiæ dignitati: thus apud omnes gentes Deo adoletur: myrrha condiendis mortuorum corporibus adhibetur, ne putrescant. Unde naturam humanam morti obnoxiam, corruptionis expertem in Christo indicat: *O perfectæ scientiæ mirabilem fidem, quam non terrena sapientia erudivit, sed Spiritus sanctus instituit! Vnde enim hi viri, cùm proficiscerentur de patria, qui nondum viderant Iesum, nec aliquid contuitu ejus, quo eum tam ordinatè venerarentur, adverterant, hanc deferendorum munerum servavere rationem? nisi quia præter illam stellæ speciem, quæ corporeum incitavit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit, ut priùs quàm labores itineris inchoarent, eum sibi significari intelligerent, cui in auro regius honor, in thure divina veneratio, in myrrha mortalitatis confessio deberetur? Et hæc quidem quantùm ad illuminationem fidei pertinebat, potuerunt illis credita, & intellecta sufficere, ut corporali intuitu non inquirerent, quod plenissimo visu mentis inspexerant. Sed diligentia sagacis officii, usque ad videndum Puerum perseverans, futuri temporis populis, & nostri sæculi hominibus serviebat: Vt sicut omnibus nobis profuit, quòd post Resurrectionem Domini vestigia vulnerum in carne ejus Thomæ Apostoli exploravit manus; ita ad nostram utilitatem proficeret, quòd in infantia ipsius Magorum probavit aspectus.* Magi *adorando* Christum *facti fuerant sacerdotes, cum supplicatione etiam muneribus oblatis.* (inquit S. Joannes Chrysostomus.)

S. Leo serm. 33. in Ep. 4.

S. Jo. Chrys. Hom. 7. in Matth.

IX. *Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem*, ne puerum, & se ipsos periculo exponerent, *per aliam viam reversi sunt in regionem suam.* Paulatim ad altiora provecti sunt Magi. Primò enim sideris insoliti fulgore ad Christi cognitionem sunt perducti; deinde Prophetarum vaticiniis per homines eruditi; denique divino oraculo, seu Angeli responso admoniti.

X. *Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Non statim post Magorum discessum, sed post Christi oblationem in Templo, & Deiparæ Virginis Purificationem, cùm parentes Christi Nazarethum reversi essent, fugam in Ægyptum contigisse, colligitur ex cap. 11. *S. Lucæ*, vers. 39. In Ægyptum porrò fugerunt, cùm ut ab insidiis Herodis tutus Puer esset, extra ejus Imperium degens; tum ut Propheticum Oraculum impleretur, Osee 11. 2. *Ex Ægypto vocavi Filium meum*, quod typicè de populo Israel, de Christo propriè dictum est, cujus populus Israel typus erat. Impleta est ergo Prophetia in populo velut in typo; impleta in Christo est velut in antitypo. Quamobrem illam de Christo S. Matthæus rectè interpretatus est, qui potiori titulo Dei Filius, quàm Israel, genitus quippè in *hodiè* illo æternitatis, *ex utero, ante luciferum*, adeòque non adoptivus, sed naturalis: qui propterea Deo gratior est populo, cùm non nisi per illum, & propter illum populus Deo gratus esse possit. Septuaginta verterunt: *Ex Ægypto vocavi filios ejus*, variante in eorum codicibus Hebraicæ vocis lectione: Sanctus Matthæus Prophetæ citavit Oraculum juxta Hebraicam veritatem. Calumniatur Julianus Apostata, & dicit, quod de Israele scriptum est, Matthæum Euangelistam ad Christum transtulisse, ut simplicitati eorum, qui de gentibus crediderant, illuderet. Respondet Sanctus Hieronymus: *Primum Matthæum Euangelium Hebræis Litteris edidisse, quod non poterant legere, nisi hi, qui ex Hebræis erant: ergo non propterea fecit, ut illuderet Ethnicis. Sin autem Hebræis illudere voluit, aut stultus, aut imperitus fuit. Stultitiam ipsum Volumen excusat, quod prudenter ordinatèque compositum est: Imperitum non possumus dicere, quem ex aliis testimoniis Scripturarum scientiam Legis habuisse cognoscimus. Superest, ut illud dicamus, quòd ea, quæ typicè præcedunt in aliis, juxta veritatem, & adimpletionem referantur ad Christum: quod Apostolum in duobus montibus Sina, & Sion, & in Sara, & Agar fecisse cognovimus. Neque enim non est Sina mons, & non est Sion; non fuit Sara, & non fuit Agar, quia hæc Apostolus Paulus ad duo retulit Testamenta. Sic igitur hoc, quod scriptum est:* Parvulus Israel, & dilexi eum: & Ex Ægypto vocavi filium meum: *dicitur quidem de populo Israel, qui vocatur ex Ægypto, qui diligitur, qui eo tempore post errorem Idololatriæ quasi infans, & parvulus est vocatus: sed perfectè refertur ad Christum. Nam*

S. Hier. in c. 11. Of. Proph.

& Iſaac in typo Chriſti fuit, quòd futuræ mortis ligna ſibi portaverit: & Iacob, quia Liam dolentem oculis, & Rachel pulchram habuerit uxorem. In Lia, quæ major erat, cæcitatem intelligimus Synagogæ; in Rachel, pulchritudinem Eccleſiæ: & tamen qui ex parte typi fuerunt Domini Salvatoris, non omnia, quæ feciſſe narrantur, in typo ejus feciſſe credendi ſunt; typus enim partem indicat: quòd ſi totum præcedat in typo, jam non eſt typus, ſed hiſtoriæ veritas appellanda eſt.

S. Jo. Chryſ. Hom. 8. in Matth.

Eodem penè modo hunc locum interpretatur S. Joannes Chryſoſtomus: *Si verò* (inquit) *de Prophetia Iudæi ambigerent, dicentes*, Ex Ægypto vocavi filium meum, *de ſe dictum potius, quàm de Chriſto prædictum; reſpondebimus profectò eſſe hunc quoque Prophetiæ morem, ut multa ſæpè de aliis dicantur quidem, ſed in aliis impleantur... Hoc igitur in præſenti etiam poteſt quæſtione defendi. Qui enim magis, ac proprie Dei Filius eſſe dicitur? Ille-ne populus, qui adorabat vitulum, qui Beelphegor initiabatur, qui filios ſuos Dæmoniis immolabat: An verò Dominus Ieſus Chriſtus, qui natura Dei Filius eſt, & toto Patrem honore veneratur? Itaque niſi advenisſet iſte, nequaquam Prophetia dignum finem habere potuiſſet.*

Fuga declinare periculum voluit Chriſtus, non omnipotentia diſſipare, vel avertere; ut aſſumptæ naturæ veritas oſtenderetur, ut ſervaretur decretæ diſpenſationis ordo, quo injuriis, & paſſionibus cedere venerat, non reſiſtere: utque juſtis exemplum fugæ in perſecutionibus, & authoritatem præberet.

S. Fulg ſerm. de Epiph.

Fugit non formidine humana, ſed diſpenſatione divina. Fugit non neceſſitate, ſed poteſtate; (inquit S. Fulgentius.) *Bellicoſus quod in bello fugit, artis eſt, non timoris. Deus quando fugit hominem, Sacramenti eſt, non pavoris: potens quando ſe ſubducit infimo, inſequentem non pavet, ſed foris producit: vult enim in aperto vincere, qui publicam referre cupit ex hoſte victoriam. Hinc eſt, quòd Chriſtus fugit, ut cedat tempori, non Herodi... Chriſtus ſi mactatus in illo grege lactentium tunc fuiſſet, mors ei caſus fuerat, non voluntas; non virtus fuerat, ſed infirmitas; neceſſitas fuerat, non poteſtas; & innocentiæ fuiſſet præmium, majeſtatis gloria non fuiſſet.*

S. Pet. Chryſ. ſerm. 150. & 151. De fuga Chriſti in Ægyptum.

Chriſtus ſe in carne venturum, aſcenſurum per ætatum gradus, annuntiaturum gloriam cœleſtis Regni, prædicaturum fidei doctrinam, miracula editurum, Eccleſiam fundaturum, per Legem promiſerat, & Prophetas. Unde hæc Chriſtus impleturus vir, *Infans mortem diſtulit, non fugit. Chriſtus totam cauſam noſtræ ſalutis occiderat, ſi ſe parvulum permiſiſſet occidi... Fugam ejus non de periculi metu, ſed de Prophetiæ veniſſe Myſterio, Euangeliſta aſſerit:* Accipe Puerum, & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum: ut impleretur, quod dictum eſt à Domino per Propheram dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum. *Chriſtus ergo fugit, ut ſtaret Legis veritas, Prophetiæ fides, Pſalmiſtæ teſtimonium*, dicente ipſo Domino: *Neceſſe erat impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.* Chriſtus *fugit nobis, non ſibi Chriſtus fugit, ut diſpenſata temporibus Sacramenta ſervaret... Chriſtus fugit, ut noſtras fugas in perſecutionibus temperaret. Martyr debet fugere perſequentem, ut & perſecutori indulgeat reſipiſcendi tempus, & ſibi tempus non auferat ſupplicandi,* dicente Domino: Si vos perſecuti fuerint in hac civitate, fugite in aliam. *Perſecutorem qui provocat, facit; corrigit, qui declinat... Si Paulum martyres non fugiſſent, Paulum non feciſſent. Hoc faciendum docuit Chriſtus, hoc nobis reliquit exemplum; ut fugiente Domino, fugere indignum non putet ſervus.* Verba ſunt *S. Petri Chryſologi.*

Luc. 2.

Matth. 10.

S. Leo ſer. 32. in Eph. 3.

In Ægyptum fugit Chriſtus, *Repetens Hebrææ gentis antiqua cunabula* (inquit S. Leo) *& principatum veri Ioſeph majoris providentiæ poteſtate diſponens, ut illam diriorem omni inedia famem, qua Ægyptiorum mentes veritatis inopia laborabant, veniens de cœlo panis vitæ, & cibus rationis auferret; nec ſine illa regione pararetur ſingularis Hoſtiæ Sacramentum, in qua primùm occiſione agni ſalutiferum crucis ſignum, & Paſcha Domini fuerat præformatum.* Ægypto Salvator illatus eſt, *Vt gens antiquis erroribus dedita, jam ad vicinam ſalutem per occultam gratiam vocaretur; & quæ nondum ejecerat ab animo ſuperſtitionem, jam hoſpitio reciperet Veritatem...* Cùm dixit Angelus, *Fuge in Ægyptum*, nequaquam ſe ſocium itineris futurum eſſe pollicitus eſt, neque illuc euntibus: proculdubio deſignans, maximo ipſius Pueri, propter quem fugiebant, munitos eſſe comitatu: qui ubi apparuit, in melius cuncta convertit, effecitque, ut hoſtes divinis conſiliis inſervirent. Nam & Magi ſuperſtitionem patriam relinquentes, ad verum Dominum adorandum veniunt: & Auguſtus futuro in Betheleem partui per deſcriptionis, ac cenſus imperium famulatur: & Ægyptus ſuſcipit, ac tuetur fugientes inſidias Tyranni. *Namque tactu Domini guſtum quemdam ſanctificationis adipiſcitur: Vt cùm illum audierit ab Apoſtolis prædicari, hujus quaſi privilegii honore decoretur, quòd Dominum prima ſuſceperit. Et certè ſolius hic Palæſtinæ videbatur eſſe primatus; ſed facta eſt poſteà iſta ſerventior.* Chriſti infantis præſentiæ debuit Ægyptus, quòd tot poſteà Martyrum irrigata ſanguine eſt; quòd tot ſanctiſſimorum Monachorum turbis, imò Angelorum in carne mortali viventium, vaſtiſſimæ illius ſolitudines ſunt refertæ; quòd tot ſacrarum Virginum choris eſt ornata. Hæc mutatio dexteræ Excelſi, majora hæc, & illuſtriora miracula his, quæ Chriſto in Ægyptum intrante, aut ibi commorante, edita feruntur.

Idem ſer. 31. in Eph. 2.

S. Jo. Chryſ. Hom. 8. in Matth.

XI. *Tunc Herodes videns, quoniam illuſus eſſet à Magis.* Ita viſum eſt Herodi, quamvis ipſi illudere Magi non ſtatuiſſent, ſed Dei mandato parendum illis fuiſſet, prohibentis, ne redirent ad Tyrannum, inſidias Puero ſtruentem. *Iratus eſt valdè, & mittens ſatellites & carnifices, occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus.* Etſi de hac cæde fileat Joſephus, in dubium revocari ſine impietate, & infidelitate non poteſt. Satis eſt, quòd à S. Matthæo referatur, qui Spiritu ſancto afflatus, Euangelium ſcripſit; cujus aliundè etiam candor, & fides elucent adeò, ut nec ſibi famæque ſuæ pepercerit: & quem nemo ſanæ mentis credet conficta narratione, & quidem rei recenter, & in publico apud Judæos geſtæ, Hiſtoriam ſuam inchoare voluiſſe. Præterea, *Macrobius* ſcriptor Ethnicus, lib. 11. *Saturnal.* cædis infantium bimulorum ab Herode imperatæ mentionem facit. *Cùm*, inquit, audiſſet Auguſtus, *Inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Iudæorum intra bimatum juſſit interfici, filium quoque ejus occiſum, ait: Melius eſt Herodis porcum eſſe, quàm filium.* Multa rerum Judaicarum in Veteri Teſtamento ſcripta Joſephus prætermiſit, quibus propterea fidem abrogandam nemo dixerit, ſive Chriſtianus, ſive Judæus. Joſephus verbo tantùm Chriſti meminit, omnia quæ à Chriſto, aut circa Chriſtum geſta ſunt, ſilentio præteriit; quid mirum ergo, ſi ſtragem in vico ignobili, & in ejus territorio, Chriſti occaſione editam, prætermiſit? Adde, *Ioſephum*, lib. 17. cap. 3. inſigne Herodis facinus narrare, quod aliquo modo huc referri poteſt: Phariſæos ſcilicet Pheroræ uxori prædixiſſe, Deo decretum eſſe, Regnum ab Herode auferri, & in ejus progeniem transferre; novo Regi omnia proſperè ceſſura: Hanc prædictionem cædes complures ſecutas. Etſi enim per adulationem aulicam talia ad Pheroræ familiam à Phariſæis translata, res tamen eadem indicium de transferendo Regno, & novo Rege conſtituendo, quod ſecutæ cædes. Quid obſtat reliquis cædibus, Herode ob varias id genus prædictiones in furorem acto, Bethleemitanorum puerorum cædem adjectam? An mirum rumoris illius, & cædium ſubſecutarum partem à Joſepho narratam, partem ſuppreſſam? Et ſi uni Joſepho cædes Bagoæ, Cari, & aliorum referenti fidem habemus, cur minor habenda Matthæo referenti infanticidium Bethleemiticum, cujus tam aperta cauſa præceſſit, judicium nimirùm de Meſſia recèns nato, confirmatio Prophetica Nativitatis ejus Bethleemi, rumores die Purificationis Beatæ Mariæ de Chriſto Jeroſolymis

lymis in Templo viso, & celebrato sparsi, furor Herodis se delusum à Magis existimantis? His omnibus Tyranni pectus implentibus, & cruciantibus, mirum non est, tam horrendam stragem illius imperio Bethleemi patratam fuisse.

Occidit autem omnes pueros masculos, *à bimatu, & infrà, secundùm tempus, quod exquisierat à Magis*: Id est, bimulos, iisque minores, qui circa vel ante tempus, quo Stella Magis primùm apparuerat, non autem post tempus apparitionis illius phænomeni nati erant, occidi jussit. Stellam enim indicium esse Messiæ jam nati, non nascituri, à Magis audierat. *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente.* Quamvis autem stellam ante duos circiter menses Magis in Oriente positis videri cœptam intellexisset Tyrannus, metuens tamen, ne fortè ante stellæ ortum, & apparitionem natus esset Christus, vel major, quàm pro ætate, gladium carnificum evaderet, non solùm loco, sed etiam tempore, plusquàm necesse erat, crudelitatem extendit, causa securitatis majoris, interfici jubens non solùm pueros circa tempus, quo stella orta erat, seu videri cœperat, natos, sed bimulos omnes; non solùm Bethleemi, ubi Christum nasci debere audierat á Sacerdotibus, sed in omnibus finibus ejus, seu toto, quà latè patebat, territorio Bethleemitico.

Jerem.23.15. XII. *Tunc adimpletum est, quod dictum est per Ieremiam Prophetam dicentem: Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* De abductione decem Tribuum in captivitatem editum Jeremiæ Vaticinium, S. Matthæus infantium Bethleemitarum cædi ab Herode factæ appositè accommodavit, judicans hanc Prophetiam multò aptiùs de Innocentibus pueris crudeli Herodis edicto Bethleemi occisis, quàm de captivis Israelitis dici potuisse. Hi enim viri, isti infantes: Hi meriti, isti immerentes: Hi non sunt, id est, non inveniuntur, quia in captivitatem abducti; isti non sunt, id est, gladiis carnificum è vivis sublati sunt: ut meritò istos magis lugere debeat *Rachel*, id est, *Bethleem*, quæ figuratè per Rachel intelligitur, quia non procul à Bethleem sepulta est, ut legitur *Gen.*35. quàm ipsa *Rachel* avia *Ephraim* luxerit decem Tribus in captivitatem abductas, *Ephraim* nomine significatas, quia primus earum Rex fuit *Ieroboam* è Tribu Ephraim oriundus. Herodis immane facinus prophetici vaticinii accommodatione patheticè descripsit *S. Matthæus*, significans, tantam fuisse calamitatem à Tyranno inflictam Bethleemitis, ut vel mortuorum luctu opus esset, cùm viventium planctus nequaquam dolori par esse posset; immò viventium planctum ad mortuorum usque aures pertigisse, & eos ad parem luctum excitasse. Innuit etiam S. Matthæus, non tantùm neminem dignè satis deflere potuisse stragem illam, sed ne ausos quidem fuisse Bethleemitas, metu Tyranni, vel satellitum ejus furore, cladem illam ejulatibus suis prosequi, quod ne miserrimis quidem invideri solet; ita ut denuò *Rachelis* pridem defunctæ opus fuerit, sicut jam olim in clade populi Dei. Denique quia gravissimus erat dolor matrum infelicium, è quorum gremio avulsi infantes sub eorum oculis trucidabantur, nec admittebat consolationem; & hujusmodi dolor mutus est, & voci viam intercludit, quæ in mediocribus tantùm calamitatibus laxatur, introducitur appositè *Rachel*, velut communis mater populi Dei, planctu, lacrymis & multo ejulatu innocentium puerorum cædem prosequens. Audita porrò dicitur vox ejus *in Rama*, id est, *in excelso*, quia planctus ille ad cœlos usque pertigit; sicque apud *Ieremiam* legimus, secundùm *S. Hieronymi* interpretationem: Vel *in Rama*, Civitate Tribus Benjamin: Notum quippè est, Tribus Judæ & Benjaminis conjunctas fuisse, inde à scissione Regni, & unam ex utraque Monarchiam conflatam. Unde mirum videri non debet, quod uni accidit, alteri tribui. Sic *Benjamin* sub *Iuda* conprehenditur 3. *Reg.* 12. 20. cùm constet ex cap. 11. decem Tribus per decem pallii fragmenta designatas Jeroboamo cessisse. Nam 2. *Paralip.* 11. *in Roboami fide Iuda, & Benjamin* perstitisse leguntur, qui tamen 3. *Reg. cap.* 11. Tribus una vocantur. Non mirum ergo, quod in Tribu Juda contigit, per locum vicinum in sorte Benjaminitarum situm à *S. Matthæo* exprimi, cùm tanta utriusque Tribus fuerit conjunctio, ut prospera, & adversa alterutrius ad utramque pertinerent. Adde, Ramam vicinam admodùm fuisse Bethleemo, ut colligitur *ex cap.* 19. Libri Judicum. Levita enim sub occasum Solis Jerosolyma exiens, dicitur adhuc Ramam versùs iter destinasse. Idem Bethleemo post meridiem discesserat, & tamen eadem die Ramam se perventurum putabat. Nec absurdum est, Ramam in duarum Tribuum velut confinio sitam pro alterutra sumi: vel Prophetam innuere, planctum adeò altum excitatum fuisse in Tribu Juda, ut ad Ramam usque in Tribu Benjamini fuerit exauditus. Addi potest, non clamorem matrum tantùm, sed & carnificinam Herodis eò usque pertigisse, quod *Origeni* visum est; cùm non solùm infantes Bethleemi jugulatos Euangelista referat, sed & stragem factam *in omnibus finibus ejus*. Ut igitur paucis colligam, Rachel communis velut mater populi Dei, pueros propè sepulchrum suum trucidatos lugens introducitur per egregiam prosopopejam. Sic alibi Prophetæ cœlum, & terram contestantur, & Christus lapides etiam clamaturos asserit, si hi vel illi tacuerint. Sic Apostolus creaturas etiam inanimatas *ingemiscere, & parturire* ait *usque adhuc*. Rom. 8. 22. Planctus autem ejus in excelsis locis, qualis erat *Rama*, vel ipsa nominis significatione, auditus, & longè latèque diffusus dicitur.

Quod autem subjungitur, noluisse Rachelem admittere consolationem super morte filiorum suorum, *quia non sunt*, quod humano sensu dictum, quia non sunt ampliùs superstites in hoc mundo, quamvis apud *Deum Abraham, Isaac & Iacob* vivant, *qui non est Deus mortuorum, sed viventium:* & in specie innocentes Maryres pro Christi causa occisi, ad gloriosam, beatam, æternamque vitam translati sint, ut meritò Racheli stragem illorum lugenti dici possit: *Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis, quia est merces operi tuo, ait Dominus, & revertentur de terra inimici. Et est spes novissimis tuis, ait Dominus: & revertentur filii ad terminos suos.* Jer. 31. 16. 17. Meliùs enim de parvulis intelligimus, ut *S. Hieronymus* observat, quòd mercedem habeant effusi sanguinis pro Christo; & pro terra Herodis inimici teneant Regna cœlorum, & reversuri sint in sedem pristinam, quando pro corpore humilitatis, corpus receperint glorioſum. Ista est spes novissima, quando justi fulgebunt sicut sol, & infantes quondam parvuli atque lactentes, absque ætatum incremento, & injuriis, ac labore corporeo resurgent in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. *Præmisit Christus suos Milites, non amisit: recepit suas acies, non reliquit. Beati, quos Martyrio natos vidimus, non sæculo. Beati, qui labores in requiem, in refrigerium dolores, mœrores in gaudium commutarunt. Verè vivunt, qui pro Christo merentur occidi. Beati ventres, qui portaverunt tales: beata ubera, quæ se talibus infuderunt: beatæ lacrymæ, quæ pro talibus fusæ, flentibus gratiam baptismatis contulerunt. Nam diverso modo, dono uno, in lacrymis suis matres, & filii suo sanguine baptizantur... Isti sunt gratiæ Martyres, confitentur tacentes, nescientes pugnant, vincunt nescii, moriuntur inconscii, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes. Sed quid dicemus, quòd Rex ipse, qui stare debuit, fugit solus, & fugit monente Patre? Fugere istud, est amoris intimi, non timoris ignavi. Si stetisset Christus, haberet eos Synagoga filios, Ecclesia Martyres non haberet.* Verba sunt *S. Petri Chrysologi*. Felicior ignorantia Infantium, quos persecutor occidit, quàm scientia Sacerdotum, quos in sua perturbatione consuluit. Isti noluerunt Regnum Christi recipere, cujus oppidum potuerunt ostendere: Illi potuerunt pro eo mori, quem nondum poterant confiteri. *Itaque Christus, ne ullum ei tempus esset absque miraculo, ante usum linguæ potestatem Verbi tacitus exerebat: & quasi jam dicerent,*

S. Hier. in c. 31. Jerem.

S. Hier. lib. 6. comment. in Jer. ad eum locum.

S. Per. Chrys. serm. 152. & 153. de Infant. nece.

S. Leo serm. 32. in Ep. 1.

Matth.19. „ *ceret*, Sinite parvulos venire ad me, talium est enim „ Regnum cœlorum, *nova gloria coronabat Infantes, & de initiis suis parvulorum primordia consecrabat; ut disceretur, neminem hominum divini incapacem esse sacramenti, quando etiam illa ætas gloriæ apta esset Martyrii*. Hæc *S. Leo*. Ante hunc *S. Augustinus* beatorum Infantium triumphum celebrat, ex quorum non aure, sed sanguine; non sermone, sed laude, Deus perfecit sibi laudem. *Christus nondum locutus, credentes inveniebat; & nondum passus, etiam Martyres faciebat. O Parvuli beati, modò nati, nunquam tentati; nondum luctati, jam coronati! Ille de vestra corona dubitaverit in passione pro Christo, qui etiam Baptismum parvulis prodesse non existimat Christi. Non habebatis quidem ætatem, qua in Christum passurum crederetis: sed habebatis carnem, in qua pro Christo passuro passionem sustineretis*. Ne meram carnificinam putes: sacrificium est oblatum Altissimo. *Cui alii nisi Deo talis victima debebatur? Expers licèt sensus infantia, Deum tamen, pro quo interimitur, confitetur;* (inquit S. Ambrosius.) *Sapientia filiis suis vitam inspirat* (inquit Sapiens.) Legit Tertullianus: *Sophia jugulavit filios suos*. Id cum sententia Salomonis consonat: *Sapientia immolavit victimas suas*. Victimæ illæ sunt sancti Innocentes, *quos sapienter utique jugulavit, dum in vitam, & rationaliter, dum in gloriam. O parricidii ingenium! O sceleris artificium! O argumentum crudelitatis, quæ idcircò occidit, ne moriatur, quem occiderit! O bonam Matrem! Opto & ipse in filios ejus redigi, ut ab ea occidar. Opto occidi, ut filius fiam*. Infantes propter Christum occisi, mori nos quoque, & persecutionem pati docuerunt. *Ætas necdum habilis ad pugnam, idonea existit ad coronam: Ut appareret, innocentes esse, qui propter Christum necantur, Infantia innocens ob nomen ejus occisa est. Ostensum est, neminem esse à periculo persecutionis immunem, quando & tales martyria fecerunt. Quàm ergo gravis causa sit hominis Christiani, servum pati nolle, cùm prior passus sit Dominus: & pro peccatis nostris pati nolle, cum peccatum suum proprium non habens passus sit ille pro nobis? Filius Dei passus est, ut nos filios Dei faceret; & filius hominis pati non vult, ut esse Dei filius perseveret?*

Psal. 8. 2.

S. Aug. serm. 383. alias de diversis 66. de Epiph. 1.

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 49.

Eccli. 4. 12.

Prov. 9. 1. 2.

Tert. Scorp. cap. 6.

S. Cyp. Epist. 56. ad Thib. de Exhort. Martyrii.

XIII. *Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & vade in terram Israel: Defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri*. Ad mortem usque Herodis in Ægypto mansit Christus cum Maria Matre, & Joseph o... Quot annos ibi manserit, incertum; cùm Epocha annorum Herodis, Regnique illius periodus intricata sit, & obscura. Probabilior opinio, quæ Herodem Christo nato anni circiter unius spatio superstitem fuisse asserit.

Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph. Revelationes noctu, & in tenebris potissimùm adhibitæ sub œconomia Veteris Testamenti: Tunc enim Deus minùs patebat hominibus, majore lucis gradu reservato œconomiæ Novi Testamenti. Si verò id etiam contigit quandoque in Novo Testamento, ut *Magis* & *S. Ioseph o*, eo ipso testatum Deus voluit, omnem cognitionem, & revelationem cœlestem, quæ nobis viatoribus fit in hac vita, mixtam esse tenebris, obscuram, symbolicam, ænigmaticam, præ luce illa quæ comprehensoribus in futura vita parata est. Sic etiam ostensum, nullum esse tempus non aptum meditationibus sacris, piis cogitationibus, ac precibus; nullum tempus, quo Deus hominem alloqui, & ipsum erudire, ac monere non possit, etiamsi homo dormiat exterior, modò interior cordis homo vigilet.

Defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri. Pluralis numerus pro singulari usurpatur: de solo enim Herode sermo est. Usus ejusmodi numerorum pluralis pro singulari, & vice versa, in Scripturis sacris frequens. Sic *Exod.* 32. 4. dicitur de vitulo conflatili: *Hi sunt Dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti*. *Exod.* 4. 19. dixit Dominus Moysi: *Vade, & revertere in Ægyptum: mortui sunt enim omnes, qui quærebant animam tuam*: quod de uno dictum Pharaone. *Iosue* 7. 1. scriptum est: *Filii autem Israel prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate*: quod tamen unius Achan crimen fuit. *Psal.* 104. vers. 30. *Edidit terra eorum ranas, in penetralibus Regum ipsorum*, id est, Pharaonis, qui Mosis tempore Regnum Ægypti solus obtinebat. Sic *Ioannis* 6. 45. dicitur: *Est scriptum in Prophetis, Erunt omnes docibiles Dei:* quod legitur tantùm *Isai.* 54. 13. Sic *Act.* 13. 40. denuò *In Prophetis* dictum dicitur, quod *Habacuch* 1. vers. 5. dumtaxat reperitur. Sic *Act.* 15. 15. verba *Amos* vocantur *Verba Prophetarum*. Sic *Matth.* 26. 8. Discipuli dicuntur indignati de effusione unguenti pretiosi super caput Jesu, cùm tamen id uni Judæ tribuat *S. Ioannes* cap. 12. 4. 5. Sic pluribus latronibus adscribitur *Matth.* 27. 44. quod ab uno dumtaxat factum testatur *S. Lucas* cap. 23. 39. Non est igitur absurdum, quamvis solus Herodes mortuus esset, solusque *animam*, id est, vitam *Pueri* quæsivisset, Evangelistam in plurali numero loqui, & dicere, tyranno extincto, mortuos esse illos, qui Christum ad necem quærebant, cùm præsertim tyrannus ille multo satellitio stipatus in Christum grassatus fuerit, & carnifices multos in ejus perniciem armaverit, quorum rabies mortuo Herode extincta est.

XIV. *Audiens autem, quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illò ire*. Cùm limites terræ Israel Ægypto proximos *S. Ioseph* attigisset, audivit, *Archelaum* Herodis filium Judææ regia potestate præesse, tametsi non Regio nomine. Quamvis enim heres Regni ex asse ab Herode scriptus esset, Rex à cohortibus salutatus, thronumque Regium occupasset: tamen Cæsar, cujus judicio Testamentum suum Herodes subjecerat, *Archelaum* non Regem constituit, sed Ethnarchiam, id est, gentis Principem in dimidiam partem Regni paterni, hoc est, in Judæam, Idumæam, & Samariam. Partem Regni alteram in reliquos duos Herodis filios partitus est, Antipam scilicet, quem Tetrarcham Galilææ, & Peræ; & *Philippum*, quem Batanææ, Ituræ, & Traconitidis Tetrarcham creavit, spe Regii nominis facta *Archelao*, si virtute sua illud promereri satageret. Meritò ergo, ac verè dixit Evangelista, *Archelaum in Iudæa regnasse pro Herode patre suo*, id est, Herodi successisse; quia multos annos Regia potestate Judææ præfuit, nec ejus Imperio *Philippi*, & *Antipæ* fratrum dignitas, & ditio conferendæ erant. Addiderim, ab Hebræis, Græcisque Scriptoribus, cùm Græcis, tum profanis, illos Reges sæpè appellari latiori vocis significatione, qui principatum quemcumque gerunt, etiam infra Regiam dignitatem. Quidni ergo *Archelaum* Regem appellaverit, seu regnasse scripserit S. Matthæus, qui amplissimæ ditioni, & cum summo imperio præerat? Singulari porrò Dei providentia factum est, ut Christo Rege nato, nullus ampliùs Rex Judæorum designaretur.

Joseph. l. 17. Antiq. Jud. c. 10. 11. 13.

Et admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ. Galilæa, Syriæ regio ad Septentrionem Judææ sita, dividitur à Geographis in superiorem, & inferiorem. Superior juxta Tyrum, Sidonem, & Cæsaream Philippi sita est, & vocatur *Galilæa gentium*, Isai. 9. & Matth. 4. vel quia illic Gentes usque ad *Salomonis* tempora habitarint, vel quòd *Hiramo* Regi Tyriorum oblata sit, 3. *Reg.* 9. Hæc in Tribu Nephthali sita fuit. Inferior Galilæa circa Tiberiadem, & stagnum Genesareth, in Tribu Zabulon posita est, in qua frequenter versatus est Christus, *Ioann.* 4. Unde etiam *Galilæus* vocatus est, *Matth.* 26. & ejus Discipuli *Viri Galilæi* vocantur *Act.* 1. Galilæos à reliquis Judæis contemptui habitos, Scriptura sacra testatur. *A Galilæa* (ajunt Pharisæi, Joannis 7.) *Propheta non surgit*. Et Nathanael Joannis 1. *A Nazareth potest aliquid boni esse*? Hinc Julianus Apostata Christianos per contemptum *Galilæos* solebat appellare.

XV. *Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Naza-*

Nazareth. Vt adimpleretur, quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur. Per Prophetas dictum S. Matthæus scripsit, quod ab Isaja dictum est, *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice ejus ascendet.* Hebraicè *Netzer*, unde *Nazaræus*. Duobus scilicet modis aliquid scriptum, vel dictum asseritur per Prophetas: Primò, quia verbis eisdem, aut non dissimilibus scriptum reperitur: Secundò, quia rebus ipsis, licèt non verbis, expressum est. Hoc secundo modo prædictum est, Christum vocandum *Nazaræum*, siquidem ab *Isaja* nomine *Netzer*, quod *Florem* significat, & per Nazaræum reddi potest, designatur. Unde *S. Hieronymus* iisdem verbis *juxta Hebraicam veritatem* in Isaja scriptum esse asserit: *Exiet virga de radice Iesse, & Nazaræus de radice ejus conscendet.* Idque confirmat in Epist. ad Pammachium *De optimo genere interpretandi*. Et in Epist. 17. ad Marcellum: *Ibimus*, inquit, *ad Nazareth, & juxta interpretationem nominis ejus, florem videbimus Galilææ.* Divino itaque instinctu Joseph oppidum Nazareth ad habitationem sibi delegit, quò Christus ab educationis suæ loco Nazaræi nomen traheret, & qui pro vero flore de radice Jesse orto, & ab *Isaja* descripto ac prædicto non agnoscebatur à Judæis, tamen ab illis, quamvis invitis, & alia cogitantibus, *Flos* sive *Nazaræus* appellaretur. Denique urbs *Nazareth* ubique per *Tzade* scripta reperitur, non per *Zain*; unde Christus *Netzer*, teste S. Hieronymo. Alii Christum Nazaræum vocatum volunt à nomine, & instituto Nazaræorum veterum, non quòd institutum illud, ac votum susceperit; sed quòd *Nazarai* nomen, & institutum, *consecrationem* & *sanctificationem* significet. Christus autem in tota Scripturarum serie, & maximè in libris Prophetarum, *Sanctus*, & *Sanctus sanctorum* appellatur. Hinc eximiis Christi Domini typis *Nazarai* nomen tributum est, tametsi voto Nazaræi non essent, quia dignitate, vel egregiis virtutibus à vulgo segregati erant; ut Josepho & Samsoni. *Genes.* 49. 26. de Joseph dicitur: *Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum ejus: Donec veniret desiderium collium æternorum: Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazarei inter fratres suos.* De Samsone verò, Judicum 15. *Erit Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris utero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum.* Mirabili ergo Dei providentia factum est, ut Christus occasione educationis suæ in oppido Nazareth, vocaretur *Nazaræus*, à Judæis quidem per contemptum, à Deo verò, ut designarentur ipsius sanctitas incomparabilis, segregatio à peccatoribus, & consecratio non extrinsecùs adveniens, sed innata ex personæ divinitate. Unde *Psalm.* 132. 17. 18. de Christo dicitur: *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo: inimicos ejus induam confusione, super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.* Hujus interpretationis authores habemus Tertullianum, Eusebium, S. Hieronymum. *Tertullianus* lib. 4. *adversus Marcionem*, cap. 8. *Nazaræus*, inquit, *vocari habebat secundùm prophetiam Christus Creatoris; unde & ipso nomine nos Iudæi appellant per eum. Nam & sumus de quibus scriptum est*: Nazaræi exalbati sunt super nivem. *Qui scilicet retrò luridati delinquentiæ maculis, & nigrati ignorantiæ tenebris. Christo autem appellatio Nazarei competitura erat ex infantiæ latebris, ad quas apud Nazareth descendit, vitando Archelaum filium Herodis.* Eusebius lib. 7. Demonstrationis Euangelicæ, cap. 1. pag. 349. *Christus in Nazaris educatus esse dicitur, & sic Nazaræus vocandus. Scire igitur oportet, quod nomen est Hebraicum Nazaræum in Leviticò, in ejus Christi unctione, quem ipsi habebant. Porrò hic erat principatum obtinens secundùm imaginem magni, & veri Pontificis Christi Dei, adumbratum videlicet quemdam, & figuratum Christum repræsentans. Vbi vero Septuaginta de Pontifice ita interpretati sunt*, Et non polluet, quod sanctificatum est Dei sui, quoniam sanctum oleum unctionis Dei sui: *in Hebraico legitur*, Quoniam Nazer oleum. *Aquila autem sic vertit*, Quoniam segregatio, oleum unctionis Dei sui super ipsum. *Theodotion verò*, Quoniam Nazer oleum unctionis à Deo suo super ipsum. *Quare Nazer ipsos quidem Septuaginta sequentis, sanctum erit; ipsum verò Aquilam, separatio; Symmachum autem, intactum. At verò quoniam prisci quidem Sacerdotes, cùm oleo comparato, quod apud Mosen Nazer appellatur, ungerentur, ex derivatione à Nazer vocabantur Nazarai. Sed Salvator, & Dominus noster, suaptè natura in se habens, & sanctum, & intactum, & separatum, neque alicujus indigens humanæ unctionis, tamen Nazarai appellationem apud homines obtinuit, non quòd ab oleo, quod Nazer vocaretur, Nazaræus extiterit; sed qxòd quamvis natura quidem talis esset, tamen à civitate Nazareth apud homines Nazaræus vocatus sit, ubi apud suos, quâ homo erat, parentes, puerilem educationem obtinuit. Ex quo apud Matthæum dictum est: Responso autem in somnis accepto* (ipse videlicet Joseph) *secessit in partes Galilææ: & veniens habitavit in civitate, quæ dicitur Nazara, ut impleretur quod dictum est per Prophetam, quòd Nazaræus vocabitur. Oportebat enim usquequaque, cùm ipse suaptè natura, & reverà Nazaræus esset, hoc est, sanctus, intactus, segregatus, illum ab hominibus hac appellatione vocari: sed quoniam non à Nazer oleo hanc appellationem obtinuit, quippè, qui humanæ nullius unctionis indigebat, à loco Nazareth denominationem accepit.* Denique S. Hieronymus *in c.* 11. S. Matthæi, ubi præmisit, S. Euangelistam plurali numero Prophetas citantem, ostendere se non verba de Scripturis sumpsisse, sed sensum; subdit: *Nazaræus, sanctus interpretatur. Sanctum autem Dominum futurum, omnis Scriptura commemorat.*

Isai. 11. 1.

S. Hier. commen. in c. 11. Isai. & in 2. Matt.

Dan. 9. 24.

Tert. Euseb. Cæsar.

S. Hieron.

Sensus Moralis.

I. MAgi ad Christum adorandum stella duce vocati, primitiæ gentium fuerunt, per Christi gratiam ad eum in Ecclesia adorandum vocatarum. *Magi* (inquit S. Augustinus) *ex gentibus erant, ipse etiam Pilatus ex gentibus. Illi stellam viderunt in cœlo, ille titulum fixit in ligno. Vtique tamen non Regem gentium, sed Iudæorum quærebant, vel agnoscebant. Iudæi verò ipsi nec stellam secuti sunt, nec titulo consenserunt. Iam igitur præsignabatur, quod postea ipse Dominus dixit*: Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in Regno cœlorum: filii autem Regni ibunt in tenebras exteriores. *Nam Magi ab Oriente, Pilatus ab Occidente venerat. Vnde illi Orienti, hoc est nascenti; ille autem occidenti, hoc est, morienti attestabantur Regi Iudæorum; ut cum Abraham, & Isaac, & Iacob, ex quibus Iudæi ducebant originem, recumberent in Regno cœlorum; non ex eis propagati per carnem, sed eis inserti per fidem; ut ille, de quo Apostolus loquitur, olivæ inserendus jam prænonstraretur oleaster. Propterea quippe non Rex Gentium, sed Iudæorum ab eisdem gentibus, vel quærebatur, vel agnoscebatur: quia oleaster ad olivam, non ad oleastrum oliva veniebat.*

S. Aug. serm. 201. alias de temp. 31. in Ep. Dom. 3.

II. Divinæ gratiæ nos vocantis ductum fideliter, & obedienter sequamur, ac mystica munera Domino offeramus. Quamvis enim narratio Euangelicæ lectionis illos propriè recensеat dies, in quibus viri, quos nec Prophetica prædicatio docuerat, nec testificatio Legis instruxerat ad cognoscendum Deum, à remotissimis Orientis partibus venerunt; hoc idem tamen, & manifestiùs nunc, & copiosiùs fieri in omnium vocatorum illuminatione perspicimus. Unde cùm cernimus, homines humanæ sapientiæ deditos, & à Jesu Christi confessione longinquos, de profundo erroris sui educi, & ad agnitionem veri luminis

S. Leo ser. 35. in Epiph. 6.

» nis advocari, divinæ procul dubio gratiæ ſplendor
» operatur; & quicquid in cordibus tenebroſis novæ
» lucis apparet, de ejuſdem ſtellæ radiis micat: Ut men-
» tes quas ſuo fulgore contigerit, & miraculo moveat,
» & ad Deum adorandum perducat. Si autem ſolicito
» intellectu velimus aſpicere, quomodo triplex illa
» etiam ſpecies munerum ab omnibus, qui ad Chriſtum
» greſſu fidei veniunt, offeratur, nonnè in cordibus
» rectè credentium eadem celebratur oblatio? *Aurum etenim de theſaura animi ſui promit, qui Chriſtum Regem univerſitatis agnoſcit. Myrrham offert, qui Vnigenitum Dei credit veram ſibi hominis univiſſe naturam. Et quodam eum thure veneratur, qui in nullo ipſum Paternæ Majeſtati imparem confitetur.* Aurum charitatem, thus devotionem, myrrha corporis mortificationem deſignat.

III. Magorum devotionem imitemur, longo itinere curramus, ut Chriſtum videre mereamur. Hi niſi patriam, domumque reliquiſſent, Chriſtum invenire, ac videre minimè potuiſſent. Recedamus igitur à terrenis negotiis, & curis. Magi in patria ſua ſtellam tantummodò viderunt, longè verò à patria Solem conſpexerunt juſtitiæ. Surgamus & nos, & licèt omnes turbentur, nos tamen alacres, & prompti ad Pueri domum accurramus. Nihil fervorem noſtrum in via mandatorum Dei retardet, non terrores, non tumultus, non pericula. In Bethleem accurramus, ad domum ſpiritualis panis, ad domum panis vivi. Nihil nos ad Regem introire prohibebit, modò ut adoraturi Dei Filium, non conculcaturi veniamus. *Cave ne Herodi efficiaris ſimilis, & dicas,* Ut & ego veniens adorem eum: *Cumque veneris, interimere coneris. Hujus etenim ſimiles ſunt, qui indignè abuntur Communione Myſterii.* Reus eſt enim iſte Corporis, & Sanguinis Domini. *Qui enim ejuſmodi ſunt, habent in ſe tyrannum Regno Chriſti jugiter invidentem longè ſanè Herode illo nequiorem, Mammonam ſcilicet. Hic enim in homines tenere imperium geſtit, ſuoſque cultores ſimulatè mittit ad Chriſtum, ut adorare quidem videantur, quantum verò in ipſis eſt, eum interimunt. Timeamus igitur, ne quando ſpeciem ſupplicum atque adorantium geramus, opere vero exiſtamus inimici. Adoraturi Chriſtum, cuncta projiciamus è manibus. Si habuerimus aurum, offeramus ipſi, non terræ infodiamus. Si enim illi tunc barbari in honorem tantummodo Domini libenter obtulerunt aurum, qualis tu eris, ſi non tribuas indigenti? Illi tam longo itinere concurrerunt, ut natum viderent. Tu verò, qua tandem ſatisfactione poteris abſolvi, qui ne brevis quidem plateæ ſpatium tranſis, ut viſites ægritudine afflictum, & vinctum catenis? Et certè ſolemus ægrotantium, atque vinctorum, etiamſi inimici ſint, miſereri: Tu verò ne erga Dominum quidem tuum, qui tantorum tibi author eſt bonorum, hoc permoveris affectu? Et illos quidem aurum legimus obtuliſſe: Tu verò panem vix tribuis.* Quid excuſabimus, aut quam veniam promerebimur, ſi cùm Chriſtus noſtri cauſa deſcenderit è cœlis, nos ad illum vel ex ædibus ire gravemur? Cùm Magi ex remota Orientis regione occurrant, ut illum videant in præſepi jacentem; nos verò, qui Chriſtiani ſumus ne breve quidem ſpatium itineris conficiamus, ut felici illo ſpectaculo perfruamur? *Nam ſi cum fide acceſſerimus, proculdubio videbimus illum in præſepi jacentem. Siquidem hæc Menſa vicem explet præſepis. Nam & hic ponitur Corpus Dominicum, non quidem faſciis involutum ſicut tunc, ſed Spiritu ſancto undequaque conveſtitum. Ac Magi quidem nihil aliud, quàm adorarunt: Tibi verò, ſi cum pura acceſſeris conſcientia, permittemus, ut ſumas, & ſumpto domum abeas. Accede igitur tu quoque munera offerens, non qualia offerebant illi, ſed multò religioſiora. Obtulerunt illi aurum; offer tu temperantiam, & virtutem. Obtulerunt illi thus; offer tu puras preces, quæ ſunt odoramenta ſpiritualia. Obtulerunt illi myrrham; offer tu humilitatem, & cor ſummiſſum cum eleemoſyna. Quòd ſi hiſce cum muneribus acceſſeris, multa cum fiducia particeps eris hujus ſacræ Menſæ.* Offeramus fidem, ſpem, charitatem, obedientiam. Admirabilis certè Mago-

S. Jo. Chryſoſt. Hom. 7. in Matth.

2. Cor. 11.

S. Jo. Chryſ. Hom. 32. ad Pop. Ant. de beato Philogonio.

rum fides, qui nullatenùs turbantur, nullo ſcandalo moventur propter ea, quæ ipſis eveniunt. Non ajunt intra ſe: *Si magnum quiddam eſſet hic puer, & potentiæ aliquid obtineret, nobis adoratoribus ejus quid opus eſſet fuga occultuſque diſceſſus? Cur enim nos, qui palàm, ac liberè venimus, nec tanti populi fragorem, nec Tyranni furorem paventes, quaſi exules quoſdam atque fugitivos Angelus è civitate propellit?* Verùm nihil omninò tale, vel ore proferunt, vel mente concipiunt. *Hoc eſt enim fidei inſigne, ut abſque controverſia ulla obediant imperanti, nec ullam rationem expoſcant imperii.* Idem Homil. 8. in Matth.

IV. Adorato Chriſto, per aliam viam revertamur, ut Magi. Nos chariſſimi, quorum erant illi Magi primitiæ: nos hereditas Chriſti uſque ad terminos terræ, propter quos cæcitas ex parte in Iſrael facta eſt, ut plenitudo gentium intraret, cognito Domino, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, qui propter nos conſolandos tunc jacuit in anguſto diverſorio, nunc propter ſublimandos ſedet in cœlo; ſic eum annuntiemus in hac terra, in hac regione carnis noſtræ, ut non quà venimus, redamus, nec prioris noſtræ converſationis veſtigia repetamus. Hoc eſt enim, quòd & illi Magi non quà venerant, redierunt. *Via mutata, vita mutata eſt.* Et nobis cœli enarraverunt gloriam Dei; & nos ad Chriſtum adorandum fulgens ex Euangelio veritas, tamquam de cœlo ſtella, perduxit; & nos prophetiam in Gente Judaica celebratam, tamquam indicium Judæorum non nobiſcum pergentium, fideli aure percepimus; & nos Regem, & Sacerdotem, & pro nobis mortuum Chriſtum agnoſcentes atque laudantes, tamquam in auro, & thure, & myrrha honoravimus: *Supereſt, ut eum Euangelizantes novam viam carpamus, non quà venimus, redeamus.* S. Aug. ſer. 202. aliàs de Temp. 32. in Ep. 4.

V. Herodes Politicorum impiorum typus, qui Religionem ſuæ cupiditati, ac temporalibus utilitatibus ſubjiciunt; fruuntur mundo, ut utantur Deo. Hi turbantur, cùm Doctores, & Prædicatores veritatis, qui eorum pravis deſideriis adulari non poſſunt, eorum mores, & vitia palàm impugnant, & damnant. Quanti inde tumultus, ac motus? Quanta perturbatio? *Turbatus eſt Herodes, & omnis Jeroſolyma cum illo. Quid erit tribunal judicantis, quando ſuperbos Reges cunæ terrebant infantis?* S. Aug. Serm. 200. 2. de Ep.

VI. Principes Sacerdotum Judaicæ gentis, & Scribæ populi, qui Chriſtum in Bethleem Judæ naſci reſpondent, nec ad illum adorandum veniunt, figuræ ſunt Sacerdotum plurimorum Eccleſiæ Chriſtianæ, qui Scripturas ſacras legunt, nec ex earum lectione ad vitam ſuam rectè inſtituendam, moreſque componendos proficiunt; Chriſtum aliis oſtendunt, nec illum ſequuntur; viam ſalutis docent, nec in ea ambulant. *Paſtores, & Idola!*

VII. Chriſtum natum perſecutus eſt Herodes; Chriſtianos ſecundùm Chriſtum viventes Mundus, Diaboluſque perſequuntur. *Invenimus,* inquit S. Leo, *etiam Herodis non deeſſe perſonam, cujus ipſe Diabolus, ſicut tunc fuit occultus incentor, ita nunc quoque indefeſſus eſt imitator. Cruciatur enim vocatione gentium, & quotidiana poteſtatis ſuæ deſtructione torquetur. Dolens ubique ſe deſeri, & verum Regem in locis omnibus adorari, parat fraudes, fingit diſſenſiones, erumpit in cædes, & ut reliquiis eorum, quos adhuc fallit, utatur, invidia uritur in Judæis, ſimulatione inſidiatur in Hæreticis, ſævitia accenditur in Paganis. Videt enim, inſuperabilem eſſe potentiam Regis æterni, cujus mors ipſius vim mortis extinxerit, & ideò totam nocendi artem in eos, qui vero Regi famulantur, armavit: alios per inflationem ſcientiæ legalis obdurans, alios in furorem perſecutionis inſtigans, alios per falſæ fidei commenta depravans. Sed hanc Herodis iſtius rabiem ille vincit, & deſtruit, qui etiam parvulos Martyrii gloria coronavit: & fidelibus ſuis tam invictam indidit charitatem, ut Apoſtoli verbis audeant dicere:* Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia, an perſecutio? &c. *Sed quia tempeſtas priorum turbinum conquievit, vigilanter cavenda ſunt illa diſcrimina, quæ de otio ipſius pacis* S. Leo ſerm. 35. in Epi. 6. Rom. 8. 35.

oriun-

oriuntur. Adverſarius enim, qui in apertis inefficax perſecutionibus fuit, tecta nocendi arte deſævit: ut quos non perculit ictu afflictionis, lapſu dejiciat voluptatis. Videns itaque ſibi reſiſtere principum fidem, & unius Deitatis inſeparabilem Trinitatem non ſegnius in palatiis, quàm in Eccleſiis adorari, interdictam dolet ſanguinis Chriſtiani effuſionem; & quorum obtinere non poteſt mortes, impetit mores. Terrores proſcriptionum in avaritiæ mutat incendium; & quos damnis non fregit, cupiditate corrumpit... Inflammat concupiſcentiis, quos non poteſt vexare tormentis; ſerit diſcordias, accendit iras, incitat linguas; & ne ab illicitis dolis cautiora corda ſe revocent, conſummandorum ſcelerum ingerit facultates: quia illi totius fraudis hic fructus eſt, ut qui immolatione pecudum, & thuris incenſione non colitur, quibuslibet ei criminibus ſerviatur. Simus igitur attenti divinæ gratiæ voci, quæ nos admonet, ut pericula fugiamus: Recurramus ad ſpiritale præſidium; & mens habens notitiam Dei ſui, à conſiliis ſe malè ſuadentis hoſtis avertat. Fugiat eos, qui Jeſum quærunt ut eum occidant. Accipiens Jeſum & Mariam, illum in ſinu animæ ſuę per charitatem gerens, in iſtius clientelam ſe conferens, Salvatoris & ſalutis hoſtes fugiat cum Joſeph. Obediat ſine hæſitatione. Obedientia cæca uni Deo debetur, qui nec fallere poteſt, nec falli. Cùm Dei nota voluntas eſt, ab ejus executione nullæ difficultates nos debent remorari. Qui enim dat præceptum, vel conſilium, ad eas ſuperandas ſervis ſuis præbebit auxilium, quamvis inſuperabiles humanis viribus videantur.

VIII. Herodis Jeſum quærentis, ut eum occideret, ideòque innocentes infantes occidentis, crudelitatem imitantur, qui divinæ gratiæ inſpirationibus, piiſque motionibus reſiſtunt, impediuntque, ne Chriſtus in cordibus ſuis formetur, adjiciendo peccata peccatis. Herodianam vincit malitiam, ac impietatem, qui ſuæ aut alienæ ſaluti impedimentum affert. *Herodiana malitia, & Babylonica crudelitas eſt*, inquit S. Bernardus, *naſcentem velle extinguere religionem, & allidere parvulos Iſraelis. Si quid enim ad ſalutem pertinens, ſi quid religionis oritur; quicumque reſiſtit, quicumque repugnat, planè cum Ægyptiis parvulos Iſraelitici germinis necare conatur; imò cum Herode naſcentem perſequitur Salvatorem.*

S. Ber. ſer. 3. in Epip.

IX. Rachelem filios ſuos plorantem imitari non debent Chriſtianæ matres, cùm illis filii in infantia præripiuntur, Chriſto per baptiſmum regenerati: Illorum enim ſalutem lugent, quæ lugent mortem. Ad divinum oraculum attendant: *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, & ne fictio deciperet animum illius.* Non ſolùm filii, ſed & matres à multis peccandi periculis immatura illorum morte ſervantur, quorum fortè prava inſtitutione, amore immodico, ambitioſa per fas, & nefas collocatione, & dignitatum opumque injuſta procuratione, æternam ſibi damnationem fortè arceſſiviſſent. Lugeant filios, cùm ſecundùm animam moriuntur, cùm mortaliter Deum offendunt; nec mediocris ſit illarum dolor, *Quia non ſunt*: Periit enim in illis vita gratiæ, & ad nihilum coram Deo ſunt redacti. Felices matrum lacrymæ, ſi Deo cum piis precibus offerantur pro ſalute filiorum. Illis enim vitæ ſpiritualis reditum à Deo impetrare poſſunt, quemadmodùm *Auguſtino* impetravit pia Mater *Monica*, cui filii ſui perditionem plangenti pius quidam Epiſcopus reſpondit: *Vade à me, ita vivas. Fieri non poteſt, ut filius iſtarum lacrymarum pereat.*

Sap. 4.

S. Aug. lib. 3. Conf. c. 12.

X. *S. Joſeph* obedientiam, & æquanimitatem in proſperis, & adverſis imitari debent Chriſtiani; cogitantes, vitam hominis fidelis peregrinationem eſſe ſuper terram, Chriſtum, qui via noſtra eſt, longas difficileſque peregrinationes in infantia ſua, ex mandato Patris, per Angelum ſignificato S. Joſeph ejus nutritio, ſuſcepiſſe cum eodem, & Virgine Matre: ex Judæa in Ægyptum fugiſſe, ex Ægypto in Terram Iſrael rediiſſe; ex Iſraeliticæ Terræ finibus Nazarethum ſe recepiſſe, obſcurum, & ignobile oppidum, ibique velut in tenebris deliteſcere voluiſſe lucem veram. Læta & triſtia in ipſis vitæ Chriſti primordiis ſibi ſucceſſiſſe, ne Chriſtianus fauſta & læta omnia in hoc ſæculo expectet, ſed ſibi maximè favere Deum credat, cùm proſpera temperat adverſis, ne inſoleſcat, & rebus terrenis inhæreat; adverſa proſperis, ne deficiat. *Accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & eſto ibi uſque dum dicam tibi* (ait Angelus Joſeph) Quæ cum audiiſſet Joſeph, nequaquam « paſſus eſt ſcandalum, neque dixit: Incerta iſta res eſt « ac prorsùs ambigua: Tu paulò ante dicebas, *Quia ſalvabit populum ſuum*, & nunc ſe ipſum quidem non « poteſt de periculis liberare; ſed fuga nobis neceſſaria, « & peregrinatio longinqua: contraria omninò facta « ſunt promiſſis. Sed horum nihil prorsùs opponit: Vir « enim erat fidelis: Neque curioſè reverſionis tempus « inquirit, quod utique ab Angelo non ſignatè fuerat « expreſſum: *Sed eſto ibi*, inquit, *uſquequo dicam tibi*. « Verùm ille nec per iſta quidem factus eſt ſegnior, ſed « obedivit libenter, & credidit, omnes prorsùs tribulationes cum gaudio ſuſtinendo. Enimverò miſericors « Deus mœſtis rebus quædam etiam jucunda permiſcuit: Quod certè in Sanctis omnibus facit, quos neque tribulationem, neque jucunditates ſinit habere « continuas; ſed tum de adverſis, tum de proſperis juſtorum vitam quaſi admirabili varietate contexuit; « quod hìc quoque præſtitit. Videndo quippe S. Joſeph « gravidam Sponſam, in conturbationem incidit maximam: ſed adfuit repentè Angelus ſuſpicionem ſolvens, « & timorem prorsùs extinguens. Deinde videns Puerum natum, maxima exultatione repletus eſt: ſed « rurſus huic etiam gaudio periculum grande ſucceſſit, « cùm tota utique civitas turbaretur, ipſe Rex fureret, « & ad necem populum quæreret. Sed & hunc tumultum alia rurſus lætitia ſubſecuta eſt; apparitio videlicet Stellæ, & adoratio Magorum. Poſt hanc quoque « jucunditatem, iterùm periculum, iterùmque formido. *Quærit*, inquit, *Herodes animam Pueri*; & fugere neceſſe eſt, & in longinqua tranſire hominis inſtar. Nondum quippe opportunum erat, ut ſignorum « miracula coruſcarent: *Si enim à prima prorſus infantia mirabilia monſtraſſet, homo procul dubio creditus non fuiſſet.* Ex Ægypto revocatur, Joſepho de morte Herodis certiore facto per Angelum. Vides rurſum tribulationi requiem ſuccedentem, deinde periculum poſt requiem imminens: *Audiens* enim Joſeph, *quòd* « *Archelaus in Judæa regnaret pro Herode patre ſuo, timuit illò ire.*

S. Jo. Chryſoſt. Hom. 8. in Matth.

XI. Nuſquam turbari debemus omninò, cùm accidunt aliqua, quæ promiſſionibus divinis adverſari videantur. Ecce enim adveniente Domino ad populi « ſui, imò ad totius orbis ſalutem, qualia fuerunt exordia! Mater fugit, Jeroſolyma turbatur, cædes innumeræ innocentium infantium perpetrantur; ploratus, & luctus ingens ubique. Neque eſt, cur conturberis: Nam *ſolet per contraria ferè ordinem ſuæ œconomiæ implere, ingens virtutis ſuæ hinc nobis exhibens argumentum.* Sic Apoſtolos ſuos induxit atque inſtruxit « ut res præclaras agerent, contraria contrariis moderatus, quò majori cum admiratione fiant. Cæſi igitur ejectique, & mille tormenta paſſi Apoſtoli, victores tandem perſecutorum ſuorum evadunt. Ne igitur « animum in adverſis rebus deſpondeamus, hac certiſſima Regula roborati: *Quòd qui lædere velint, multi ſint: qui verò ab alio lædatur, omnino nullus. Et quicquid à quolibet hominum paſſi fuerimus injuſtè, aut remiſſione peccatorum, aut amplioris mercedis retributione Deus compenſat.*

S. Jo. Chryſoſt. Hom. 9. in Matth.

CAPUT TERTIUM.

Senſus Litteralis.

I. IN *diebus autem illis venit Ioannes Baptiſta prædicans in deſerto Iudææ*. Tempus deſignatur, quo Chriſtus cum Maria Virgine Matre, & Joſeph, adhuc Nazareth habitabat. Annus agebatur 15. *Imperii Ti-*
Luc. 3. 23. *berii Cæſaris*, ut S. Lucas notavit. Chriſtus annos *quaſi triginta* natus erat: qui loquendi modus latitudinem aliquam admittit infra ſupraque trigeſimum annum, quem præcisè non definit. Hæc erat ætas ſacris functionibus Sacerdotis, Doctoris, vel Prophetæ obeundis idonea, ante quam eas exercere licebat nemini ſecundùm mores Hebræorum, ut etiam colligi videtur ex Scriptura ſacra 1. *Paral.* 23. Jeſus ergo latere voluit, & ad auguſtum illud munus Doctoris, Legislatoris, Prophetæ, Sacerdotis, Regis Judæorum, & Gentium ſibi à Patre impoſitum ſe præparare in ſilentio, precibus, ſacris meditationibus, perpetua Patris adoratione, officiis erga parentes, quibus *ſubditus erat*, occupatus; donec congruam ad docendum cum auctoritate ætatem attigiſſet. Cùm autem tempus manifeſtationi, & vitæ publicæ, ſeu miniſterii Chriſti initiis à Deo præſtitutum adveniſſet, *Ioannes Baptiſta*, ſic appellatus, quòd Chriſtum baptizaverit, vel quòd primus baptizare cœperit publico ritu, *venit*, ſeu prodiit in publicum, cùm anteà pleriſque incognitus latuiſſet, & prædicationis baptiſmique miniſterium aggreſſus eſt *in deſerto Iudææ*, circa Jordanem fluvium in extrema parte Ennon & Salim, non procul à Jericho, regione quæ, *Campeſtria deſerti*, vocatur, 2. *Reg.* 12. 16. ibi prædicare cœpit, dicens:

S. Aug. ſer. 351. de Pæn. alias 50. inter Hom. 10. S. Iſidor. l. 1 ſent. c. 16.

II. *Pœnitentiam agite*. De peccatis ex animo dolete, mores in melius emendate, divinæ juſtitiæ per bona opera ſatisfacite. Adultorum hominum *Nullus tranſit ad Chriſtum, ut incipiat eſſe, quod non erat, niſi eum pœniteat fuiſſe, quod erat;* (inquit S. Auguſtinus) *Vbi emendatio nulla, pœnitentia neceſſariò vana;* (inquit Tertullianus) *Irriſor eſt, & non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet: Nec Deum videtur poſcere ſubditus, ſed ſubſannare ſuperbus;* (inquit S. Iſidorus Hiſpal.)

III. *Appropinquavit enim Regnum cœlorum.* Regnum Chriſti, Meſſiæ patribus veſtris promiſſi, & à vobis expectati, jam propè eſt, mox incipiet, de quo *Daniel* 7. verſ. 13. & 14. *Aſpiciebam in viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli quaſi Filius hominis veniebat, & uſque ad Antiquum dierum pervenit: & in conſpectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & Regnum: & omnes populi, tribus & linguæ ipſi ſervient: poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur: & Regnum ejus, quod non corrumpetur.* Et verſ. 27. *Regnum autem, & poteſtas, & magnitudo Regni, quæ eſt ſubter omne cœlum, detur populo ſanctorum Altiſſimi: cujus Regnum, regnum ſempiternum eſt, & omnes Reges ſervient ei, & obedient.* Regnum cœlorum dicitur Chriſti regnum; quòd cœleſti ratione ineatur in terris, in cœlis perficiatur; quòd adminiſtratio ejus ſpiritualis ſit, ſicque diſtinguatur à Regno terreno ſive carnali, quod Judæi expectabant, quorum pravam opinionem in principio prædicationis Euangelicæ convellit; quòd denique viva ſit imago Regni illius quod in cœlo eſſe credimus, & quod nobis per Chriſtum reſeratum eſt, & per ejus merita nobis adeundum eſſe atque poſſidendum ſperamus. Regnum cœlorum pro Chriſti manifeſtatione, & poteſtatis ejus revelatione pariter ſumitur, Matt. 12. 28. *Si ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* In duobus autem præſertim poſitum eſt Chriſti Regnum, in eo ſcilicet 1. ut homines ſibi ſubjiciat per Euangelii prædicationem, & effuſionem Spiritus ſancti, & hoc pacto in eorum cordibus regnet: Luc. 17. 21. *Regnum Dei intra vos eſt:* Matt. 21. 43. *Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus:* Fideleſque ſubditos remuneret ipſa Regni æterni poſſeſſione. 2. Ut contumaces hoſtes regat in virga ferrea, puniatque. Unde Malachiæ 4. mittendus *Elias* dicitur, id eſt, Joannes, *antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis ... Ne fortè veniat Dominus, & percutiat terram anathemate.* Hunc enim locum de Joanne Chriſtus explicuit, Matth. 17. 10. *Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, ſed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis paſſurus eſt ab eis. Tunc intellexerunt Diſcipuli, quia de Ioanne Baptiſta dixiſſet eis.* Ideò & hìc *Ira ventura*, & *ſecuris ad radicem arboris poſita* denunciatur. Congruè porrò ſuæ ad pœnitentiam adhortationi hanc ſubjicit rationem Chriſti Præcurſor, quòd appropinquet Regnum cœlorum, quia oblatio gratiæ, & indulgentiæ à Chriſto, efficaciſſimum ad pœnitentiam incitamentum eſt: & quia cœleſte illud Regnum, quod electis ab origine mundi, immò ab æterno paratum eſt, ſolis innocentibus, aut verè pœnitentibus patet, cùm in illud *nihil coinquinatum* intret. Verè (inquam) pœnitentibus: Hæc enim pacta à Deo cum peccatoribus mercedis conditio. Si ergo qui *venditant, priùs nummum, quo paciſcuntur, examinant, ne ſcalptus, neve raſus, neve adulter: etiam Dominum credimus, pœnitentiæ probationem priùs inire, tantam nobis mercedem, perennis ſcilicet vitæ, conceſſurum.* Deus gratiam pollicitus, quam in extremitatibus temporum per Spiritum ſuum univerſo Orbi illuminaturus eſſet, præire intinctionem pœnitentiæ juſſit, id eſt, baptiſmum Joannis in pœnitentiam, ut quos per gratiam vocaret ad promiſſionem ſemini Abrahæ deſtinatam, *per pœnitentiæ ſubſignationem ante componeret.* Non tacet Joannes: *Pœnitentiam inite*, dicens: *Iam enim ſalus Nationibus appropinquabit, Dominus ſcilicet afferens, ſecundùm Dei promiſſum. Cui præminiſtrans, pœnitentiam deſtinabat, purgandis mentibus propoſitam: uti quicquid error vetus inquinaſſet, quicquid in corde hominis ignorantia contaminaſſet, id pœnitentia verrens, & radens, & foras abjiciens, mundam pectoris domum ſuperventuro Spiritui ſancto paret, quo ſe ille cum cœleſtibus bonis libens inſerat. Horum bonorum unus eſt titulus, ſalus hominis, criminum priſtinorum abolitione præmiſſa. Hæc pœnitentiæ cauſa, hæc opera, negotium divinæ miſericordiæ curans. Quod homini profecit, Deo ſervit.* Obſervandum porrò cum S. Aug. hoc nomen *Regnum cœlorum, proprie pertinere ad revelationem Novi Teſtamenti*, nec in veteri occurrere. Primus illud indigitat Joannes Baptiſta.

Tert. lib. de Pœnit. c. 6.

Idem c. 2.

S. Aug. l. 19. cont. Faust. cap. 31.

IV. *Hic eſt enim, qui dictus eſt per Iſajam Prophetam dicentem: Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus.* Vel Matthæi de Joanne Baptiſta, vel potiùs Joannis de ſe ipſo verba ſunt. Quamvis porrò illud Iſajæ Vaticinium liberationem populi Judaici à captivitate Babylonica ſecundùm ſenſum litteralem hiſtoricum ſpectet: ad liberationem tamen humani generis è peccati ſervitute, & dæmonis captivitate, per Chriſtum refertur, ſecundùm ſenſum propheticum, pariter litteralem, tametſi ſublimiorem. " Joannes vox eſt Verbi, ad præparandas hominum aures " emiſſa. Qui enim clamant, ut eminùs eos evocent, " quibus ſignificare aliquid cupiunt, ſonoram quamdam initio vocem, nec articulatam proferunt. Cumque illi ſola exaudita voce ad audiendum mentem adhibuerint, atque aurem admoverint, tum vociferator ille, quod dicere conſtituerat, diſtinctiùs eloquitur. " Ita ergo Joannes vox quædam fuit præparandis hominum auribus. Non enim ſermo ipſe fuit, ſed poſt illum " ſermo tandem advenit, cujus gratia præparatrix illa " vox anteceſſerat. Unde ita loquitur: *Vox clamantis " in deſerto: Parate viam Domini.* Quippè vox præparat,

Isa. 40. Jo. 1. 22. 28. S. Aug. l. 2. de conſ. Euang. cap. 12.

S. Epiph. Hæreſi 69. n. 41.

Domi-

„ Dominus autem præparatas jam vias ingreditur. Vox „ aures ad audientiam componit: quæ ubi vacuas se „ præbuerint, tum sermo audientium auribus immitti- „ tur. Hæc *S. Epiphanius*.

Parate viam Domini. Sicut Rege ingressum alicubi facturo subditi vias parant, complanant, purgant, ornant: ita Christo Rege ad homines, & in homines, adveniente, viæ ipsorum pravis affectionibus, non secùs ac desertum spinis, obsitæ, & inæqualiter assurgentes, vel depressæ, lapidibusque horridæ, adæquandæ, complanandæ, parandæ, & ornandæ sunt. Mores hominis viæ illius, Scripturæ phrasi. Viarum hujusmodi structrix, præparatrix, purgatrixque pœnitentia.

V. *Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam*. Vestis asperior, villosa, hirsuta, cilicina; Prophetarum propria. Talis Eliæ vestitus 4. Reg. 1. 7. 8. *Cujus figuræ, & habitus est vir ille, qui locutus est vobis verba hæc? At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus*. *Qui ait: Elias Thesbites est*. Isai. 20. 2. *Locutus est Dominus in manu Isaiæ filii Amos, dicens: Vade, & solve saccum de lumbis tuis*. Zachar. 13. 4. *In die illa confundentur Prophetæ, unusquisque ex visione sua cùm prophetaverit: nec operientur pallio saccino, ut mentiantur*. Et S. Paulus Epist. ad Hebr. 11. de Prophetis præcipuè loquens, eos nobis describit *in melotis, in pellibus caprinis* incedentes. Vestimentum igitur Joannis Baptistæ contextum erat ex pilis camelorum, instar cilicii, ut qui veniebat in spiritu, & virtute Eliæ, etiam habitu exteriori Eliam referret.

VI. *Esca autem ejus erat locustæ, & mel sylvestre*. Unus hic Joannis cibus, adeò tenuis, insuetus, & à vulgaribus Judæorum mensis alienus, ut de illo dicatur Matth. c. 11. v. 18. *Venit Ioannes neque manducans, neque bibens:* Nam & *à vino & sicera* vulgari aliorum potu perpetuò sibi temperavit. Herbarum & foliorum summitates Græca voce ἀκρίδων significari voluerunt *S. Isidorus Pelusiota* lib. 1. Epist. 5. & 132. Pantaleon Diaconus Orat. in sancta Lumina, Euthymius, Theophylactus, Nicephorus Callistus, lib. 1. Hist. Eccl. cap. 14. Veras locustas intelligimus cum Clemente Alexand. lib. 2. Pædagogi, cap. 1. cum SS. Hilario, & Chrysostomo, Comment. in Matth. Ambrosio in Lucam, Hieronymo lib. 2. in Jovinian. & Epist. 23. ad Marcellam, Augustino lib. 10. Confess. cap. 31. Insecti genus, quod Venerabilis Beda Lib. *De locis sanctis*, cap. 14. describit, se à sancto Episcopo *Arculpho*, qui ad ea loca peregrinatus erat, se accepisse scribens, *Notissimas esse locustas in Palæstina, quæ corpusculis in modum digiti manus exiguis, brevibus, in herbis facilè captæ, coctæque oleo, pauperum victum parent*. Euthymius in Matthæum testatur, *Vsque in hodiernum diem in illis partibus pleroque illud insecti genus edere fumo siccatum: habere autem gravem odorem, malumque gustum*. Acridophagos populos, à locustarum esu sic appellatos, Diodorus Siculus, Agatharcides, Solinus, Plinius, aliique commemorant. Locustarum esum Judæis Lex Mosaica permittit, *Levit.* 11. 22. 21. Itaque quòd locustas edebat Joannes, novum non erat, sed hoc in illo singulare fuit, quòd iis fortè oblatis, nec arte paratis, & melle silvestri vesceretur. *Fuerant* Joanni *prædicanti, & locus opportunior, & vestitus utilior, & cibus aptior: sed subest gestis rebus exemplum, & in eo operatio ipsa meditatio est. Nam & ad desertam Iudæam venit, desertam Dei frequentatione, non populi; & vacuam sancti Spiritus habitatione, non hominum: Vt prædicationis locus, eorum quibus prædicatio erat missa, solitudinem protestaretur. Pœnitentiam quoque Regno cœlorum propinquante pronuntiat, per quam est reditus ab errore, & recursus à crimine, & post vitiorum pudorem professio desinendi: Vt deserta Iudæa meminisset eum se susceptura, in quo cœlorum est Regnum; non vacuam deinceps futuram, si se à veteribus vitiis pœnitentiæ confessione purgasset. Pilis etiam camelorum vestis adtexta, peregrinum Propheticæ istius prædicationis habitum designat: cum exuviis immundarum pecudum, quibus pares existimamur, Christi Predicator indxitur, fitque sanctificatum habitu Prophetali, quicquid in nobis vel inutile fuerat ante, vel sordidum. Zonæ autem præcinctio efficax in omne opus bonum est apparatus. Vt ad omne ministerium Christi voluntate simus accincti in esum etiam eliguntur locustæ fugaces hominum, & ad omnem adventus nostri sensum evolantes: Nos scilicet, qui ab omni sermone, & congressu Prophetarum ipsis quibusdam corporum saltibus efferebamur, voluntate vagi, operibus inutiles, verbis queruli, fide peregrini, nunc sumus. sanctorum alimonia, & satietas Prophetarum electi simul cum melle silvestri, dulcissimum ex nobis cibum, non ex alveariis Legis, sed ex truncis silvestrium arborum præbituri.*

Bochart. l. 4. Hierozoici, cap. 7.

S. Hil. c. 2. in Matth.

VII. *Tunc exibat ad eum omnis Hierosolyma, & omnis Iudæa*, id est, Hierosolymitani cives, & Judææ incolæ ad eum veniebant, *& baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua*. Hanc Joannis lotionem à lustrationibus profanarum gentium ut discerneret Josephus, quæ aqua marina, aut etiam vivo flumine culpas ipsas elui, animosque purgari delictorum conscientia existimabant, ait, illo authore mentibus primùm justæ vitæ proposito purgatis, adhibitam deinde aquam, quæ corpora ablueret in typum interioris peccatorum purgationis. Non solùm autem peccata sua generatim confitebantur, qui ad baptismum Joannis veniebant, sontes se declarando; sed speciatim graviora, quibus obnoxii erant, peccata confitebantur, ut veniam, consilium, ac remedium peterent à Propheta baptizante, ejusque apud Deum precibus juvarentur. Singulorum porrò peccatorum confessionem à Judæis usurpari solitam, & adeò necessariam existimatam, ut sine ipsa vera pœnitentia non agatur, nec peccata expungantur, fusè probat *Ioannes Morinus* l. 11. *De Administr. Sacram. Pœnit.* c. 20. 21. 22. ex antiquis Judæorum Libris.

VIII. *Videns autem multos Pharisæorum, & Sadducæorum venientes ad baptismum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?* Pharisæi, & Sadducæi, sectæ Judæorum erant. Isti spiritum aliquem esse negabant, adeòque nec Angelos, nec Animam immortalem, nec præmia & pœnas animarum in altera vita, neque resurrectionem corporum credebant. Illi verò dogmata his erroribus contraria, & Synagogæ fidem tenentes, suo vivendi instituto à cæteris segregati videri volebant, certiorem legalium rituum notitiam, & traditionum suarum observantiam accuratiorem profitebantur, exteriori habitu ad Religionis, & pietatis ostentationem composito. Horum nonnulli ad baptismum Joannis venere, pœnitentiam externa professione simulantes; alii contempsere, de quibus Lucæ 7. 29. 30. *Et omnis populus audiens, & Publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi autem, & Legis periti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo*. Venientibus ergo ad baptismum suum Sadducæis, & Pharisæis, ait divinus Baptista: *Progenies viperarum*, pessimorum parentum pessimi filii, qui Synagogæ matris viscera discerpitis, qui linguæ venenatæ morsibus sanctos impetitis, *Quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?* Vobis hypocritis, qui neminem vobis præponendum censetis, à quo salutis consilium accipere velitis, mirum est, si quis persuaserit, ut sincera pœnitentiæ professione Deum placetis iratum, æternaque gehennæ supplicia, vestris criminibus debita, fugiatis. Id de vobis non facilè crediderim, hypocritæ, sed potiùs novitatis studio, & æmulatione, atque ad famam pietatis captandam, vultis ad Baptismum cum aliis confluere. Sic Pharisæorum, & Sadducæorum superbiæ cauterium adhibet Joannes, docens exemplo suo, concionatorem peccatoribus adulari non debere.

Act. 23. 7. 8. Matth. 15. & 23. Joseph. lib. 13. antiq. c. 9. & 18. & l. 18. c. 2. S. Epiph. in Panar.

IX. *Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ*. Si tamen verè pœnitentiam agere vultis, & non simulare, operibus, quę verę pœnitentię signa, & effecta sunt, id probate, morum emendatione, ac sanctimonia pœnitentiam vestrā notā facite. Opera fructus nomine in Scriptura

Alex. Expos. in Euang.

significantur. Idem est ergo hujus sententiæ sensus, qui Paulinæ illius: *Et in omnem regionem Judææ, &* Act.26.21. *Gentibus annuntiabam, ut pœnitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera faciendo.*

X. *Et ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Fiduciam dignitatis, & justitiæ, tum propriæ, tum alienæ, Judæis eripit sanctus Christi Præcursor. Illam, adhortando ipsos ad pœnitentiam: istam, ostendendo eos viperarum potiùs, quàm Abrahami progeniem esse, vel *filios carnis, non promissionis;* quibus proinde nihil prosit Abrahami sanctitas, cùm ejus fidem, ac pietatem non imitentur. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ*: Id est, vobis omnibus deletis, ex lapidibus istis, quos cernitis coram in plateis, vel ad ripam Jordanis, potest Deus, qui Adamum ex terra formavit, & ex Abrahami corpore jam effœto Isaacum nasci dedit, eidem Abrahamo suscitare filios, non secundùm carnem, sed secundùm fidem, qui Abrahæ opera imitati, promissionum illi factarum benedictione fruantur. Figuratum itaque loquendi genus est, quamvis res significata divinæ omnipotentiæ non sit impossibilis, sicut illud Lucæ 19. 40. *Lapides clamabunt.* Id autem præcipuè significari docent Patres, posse Deum Abrahę filios per fidem suscitare ex Gentibus, quæ lapides, & simulacra muta colunt, ideòque in Scriptura sacra lapidibus comparantur.

S. Hil. in c. 2. S. Matt. *Dignitas igitur originis* (inquit S. Hilarius) *in operum consistit exemplis: & prosapiæ gloria, fidei imitatione retinetur. Vniuscujusque mores atque vita propinquitatem cognitionis acquirit: ut qui fideles sunt, Abrahæ propago per fidem sint; qui autem infideles sunt, in diaboli progeniem infidelitate mutentur: Quando & Pharisæi viperarum natio nuncupantur, & gloriatio sanctificati parentis eis inhibetur, & ex saxis, ac rupibus Abrahæ filii excitantur, & ut operantes dignos fructus pœnitentiæ sint, admonentur: Vt qui diabolum patrem habere cœperant, cum eis, qui de lapidibus excitarentur, rursum Abrahæ filii per fidem fiant.*

XI. *Iam securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbos, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Jam nunc urget extremum salutis discrimen. Antea Deus differebat vindictam ob hominum ignorantiam, & infirmitatem: jam verò ubi Euangelica Doctrina, & Gratia affulgere incipit per Christum, nulla excusatio est. Gentem vestram Deus excidet, nisi resipiscatis, seu potiùs Hierosolymam, quæ velut gentis radix est, sive Religio, sive Politica spectetur. Quò spectat & illud Isajæ 10. 33. 34. *Ecce Dominator Dominus exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabuntur. Et subvertentur condensa saltus ferro: & Libanus cum excelsis cadet.* Nec temporaliter tantùm excidetur gens vestra; sed spiritualiter à stirpe, & benedictione Abrahæ promissa resecabitur, & loco vestri gentes inserentur: Matt.21. 43. *Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.* Sed & unusquisque vestrum peribit, nisi fructus pœnitentiæ mox egerit. Certa & proxima damnatio vos manet, nisi prompta sit ac sincera conversio: *Omnis* enim *arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Duplex impiorum, ac reproborum pœna his verbis significatur, scilicet excisio, sive separatio à Regno Dei, & damnatio ad ignem æternum. Nihil terribilius hac exhortatione. Non enim illis falcem volantem dumtaxat, non destructionem sepis, non conculcationem vineæ comminatur, sed securim imminentem: nihil, inquit, est medium, sed ipsi jam radici imminet prorsus abscissio. Neque enim aut ramis minatur, aut fructibus, sed ipsi utique radici: ostendens illos, si fortè neglexerint, immedicabiliter esse feriendos, & ne spem quidem curationis habituros. S. Jo. Chry. Hom. 11. in Matth. Non enim qui advenit, servus est, ut priores, sed omnium Dominus, gravissimam redemptionis gratiæque suæ contemptoribus ultionem illaturus. Verumtamen ne eos in desperationem conjiciat, & solatium admiscet terrori. Securis, inquit, jam radici admota est: si tamen velitis converti, & esse meliores, illius ictum, & excidium evadetis. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur.* Et quomodo, inquiunt, fructum facere possumus, ictu securis imminente, & brevitate temporis coarctante? Potestis planè: Non enim talis iste fructus est, qualis est arborum materialium, longo tempore indigens; sed, *Velle sufficit, statimque arbor germinat. Neque enim tantummodo radicis natura, verùm etiam ars agricolæ arborem istam colentis plurimùm ad ferendum fructum opitulatur.* Afferendi porrò fructus facilitatem ostendit, cùm subjungit: *Ego vos baptizo in aqua. Qui autem post me venit, fortior me est... Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.* Demonstrat profectò, quòd sola voluntate, & fide fit opus; & tam facile sit mutari fierique meliorem, quàm facile est baptizari.

XII. *Ego quidem baptizo vos aqua in pœnitentiam,* Exteriùs dumtaxat vos abluo, ad professionem, quam facitis, pœnitentiæ. *Qui autem post me venturus est.* Qui paulò post me suum auspicabitur ministerium, *fortior me est,* longè potentior, majorisque virtutis. *Cujus non sum dignus calceamenta portare.* Proverbialis locutio est, qua vilissimi exhibitio ministerii significatur. *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.* Donis Spiritus sancti interiùs vos mundabit à peccatis & efficacissima gratiæ suæ vi, per ignem designata, purgatos, ad bona agenda divino quodam impetu incitabit. Act. 1. 5. *Quia Ioannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.* Joan. 7. 38. *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Vides, quàm sit admirabilis Baptistæ sapientia. Quando enim ipse prædicat, affert omnia plena terroris; cùm verò auditores ad Christum remittit, jucunda nunciat, ac prospera, & quæ facilè possint creare metuentes. Non enim comminatur securim, non excidendam, & comburendam proponit ampliùs arborem, non iram venturam intentat; sed indulgentiam nunciat peccatorum, abolitionem pœnarum, justificationem, sanctificationem, liberationem, filiorum adoptionem, fraternitatem, cohæreditatem, communionemque Christi, & Sancti Spiritus dona largissima. Hæc etenim universa pariter complexus est, dicendo: *Ipse vox baptizabit in Spiritu sancto.* Jam verò commemoratione ignis adjuncta, *ipsius gratiæ vehementiam expressit.* Unde & linguæ super Apostolos missæ cum sono, & impetu vehementi, speciem ignis prætulerunt, *Act.* 2. 2. 3. Huc refertur Isajæ Vaticinium cap. 4. 4. 5. *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Ierusalem laverit de medio ejus in Spiritu judicii, & Spiritu ardoris. Et creabit Dominus super omnem locum Montis Sion, & ubi invocatus est, nubem per diem, & fumum, & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio.* Ex his porrò S. Præcursoris verbis perspicuum est, Baptismum Joannis eamdem vim cum Christi Baptismo non habere, quamvis S. Lucas illum vocet *Baptisma pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Ut enim scitè observat S. Joannes Chrysostomus, *Remissionem hoc Baptisma non habebat, sed hoc munus illius Baptismatis erat, quod postea Christus instituit. In hoc enim unà sepulti sumus, & vetus homo noster tunc simul crucifixus est, & ante crucem nusquam prorsus extitit remissio peccatorum. Siquidem ipsius ubique sanguini hoc deputatur. Idem enim istud Paulus affirmans:* Sed emundati (inquit) estis, sed sanctificati estis, *non per Baptisma Ioannis, sed* in nomine Domini nostri Jesu Christi, & Spiritu Dei nostri. *Et alibi ipse dicit:* Joannes quidem prædicavit Baptismum pœnitentiæ: *Et non ait, remissionis; sed* ut crederent in advenientem post eum. *Cum enim nondum pro peccatis Mundi Hostia fuisset oblata, cùm necdum Spiritus sanctus descendisset, nec inter Dominum, atque homines inimicitia sublata, nec maledi-*

S. Jo. Chry. Hom. 21. Id. Hom. 10. Act. 1. Luc. 3.

ctio

ctio expuncta; quomodo remissio peccatorum facta dicitur? Quid igitur ait, in remissionem peccatorum? Erant Judæi omninò perversæ mentis, nec peccatorum suorum mordebantur reatu: sed cùm maximis sceleribus tenerentur obnoxii, audebant tamen sibi arrogare justitiam. Quamobrem Ioannes illos ad peccatorum suorum cognitionem trahit, suadens eis refugium pœnitentiæ, ut humiliores pœnitendo facti, & peccatorum suorum causa sese condemnantes, ad dona remissionis accurrant... Nisi enim seipsos ante damnassent, gratiam non requisivissent. Non quærentes verò gratiam, remissionem assecuti non fuissent. Ita istud Baptisma alterius, id est, Christi Baptismatis præparatio est; & idcircò dicebat, ut crederent in advenientem post eum. Succinit Chrysostomo *S. Leo* Epistola 16. aliàs 4. cap. 6. *Sicut*, inquit, *Vetus Testamentum novi testificatio fuit, sicut diversa sacrificia unam Hostiam præformarunt, & multorum agnorum occisio illius immolatione finita est, de qua dicitur*, Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi: *Sic & Ioannes non Christus, sed Christi prævius; non Sponsus, sed Sponsi amicus; fuit adeò fidelis, & non sua quærens, sed quæ Iesu Christi, ut se profiteretur ad solvenda calceamenta pedum ejus indignum, quoniam ipse quidem baptizaret in aqua in pœnitentiam, ille autem baptizaturus esset in Spiritu sancto, & igni: qui duplici potestate, & vitam redderet, & peccata consumeret.*

XIII. *Cujus ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ventilabrum, seu vannus, instrumentum est, quo frumenta ventilantur, & à pulvere paleisque purgantur. Judiciariam Christi potestatem hic significat, qua bonos à malis in extremo judicii die separabit. Area est Ecclesia visibilis; triticum, Electi virtutibus fœti, solidi pietate, constantia ac perseverantia graves: palea, Reprobi, qui numero, non merito, sunt Ecclesiæ membra, specie quidem religionis nitidi, cæterùm intùs inanes, & steriles virtutibus, carentes medulla justitiæ. Christus ergo, qui fideles electosque suos per fidem, & crucem, quasi per ventilabrum, purgare incipit, & ab infidelibus secernere, illos planè purgatos à reprobis separabit in decretorio illo judicii die; & quidem velut triticum electum in horreum suum, id est, in Regnum cœlorum congregabit: reprobos verò velut paleas inutiles comburet igne, qui extingui numquam potest, cùm non modò sit æternus, sed & *Combustio æterna*. In inferis enim *Sapiens ignis membra urit, & reficit, carpit, & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt: sicut ignes Ætnæ, & Vesuvii, & ardentium ubique terrarum, flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur.* Hunc locum *S. Hilarius* breviter explicat, & dilucidè. *Ventilabri opus est*, inquit, *ab infructuosis fructuosa discernere. Quod in manu Domini sit, arbitrium indicat potestatis, triticum suum, perfectos scilicet credentium fructus, horreis recondentis; paleas verò, id est, inutilium atque infructuosorum hominum inanitatem, igne judicii concremantis.* S. Hilario concipit in hujus interpretatione sententiæ Sanctus Ambrosius.

Minucius Felix in Oct.

S. Hil. cap. 2. Commen. in Matth.

S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 8. 2.

XIV. *Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo.* Non ex necessitate venit ab Baptismum Christus, sed ut Joannis Baptismo testimonium atque auctoritatem daret; ut Baptismum nobis sanctificaret, nosque ad Baptismum suum suscipiendum alliceret, cùm ipse non sit dedignatus Baptismum servi suscipere: ut denique confluentibus ad Joannem populis, testimonium Christo de Cœlo præberetur. *Ioannes autem prohibebat eum dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* Ego à te debeo baptizari in Spiritu sancto, & tu Dominus ad servum, Agnus sine macula ad peccatorem venis? *Respondens autem Iesus dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam:* sic fieri volo. Quamvis enim id necessarium mihi non sit, convenit tamen ministerio meo, & sanctitati atque perfectioni, cujus regulam, & exemplum daturus in Mundum veni, ut id omne, quod virtuti consentaneum, Deo gratum, hominibus ad pietatem erudiendis, & incitandis utile est, exequar. *Omnem justitiam*, id est, perfectam justitiam. Sic Apostolus *omnem fidem* vocat fidem integerrimam, plenissimam, & perfectissimam. Sic S. Jacobus gaudium perfectum vocat *omne gaudium*. Quæ est justitia, inquit S. Ambrosius, nisi ut quod alterum facere velis, prior ipse incipias, & tuo alios horteris exemplo? Quæ est justitia, nisi ut qui carnem susceperit, non quasi Deus sensum, aut ministerium carnis excluderet: sed quasi homo carnem vinceret, ut vincere me doceret? Docuit enim me, qua ratione possim terrenis concretam vitiis obnoxiæ carnis illuviem sepelire criminibus, renovare virtutibus. *O verè divinam in ipsa humilitate Domini prospicientiam! Quantò enim abjectior humilitas, tantò divinior providentia. Injuriarum suarum acerbitate Deus proditur: & remediorum suorum usu, qui nullis remediis indigeret, Deus probatur. Quid enim tam divinum ad populos provocandos, quam ut nemo refugiat Lavacrum gratiæ, quando Christus Lavacrum pœnitentiæ non refugit? Nemo se dicat exortem esse peccati, quando Christus venit ad remedium peccatorum. Si pro nobis Christus lavit, immò nos in corpore suo lavit, quantò magis nos nostra delicta lavare debemus? Quo igitur magis opere, quo magis mysterio Deus (quamquam Deus in omnibus) quàm hoc probatur; quando per totum Mundum, uno momento in uno corpore Deus fraudem vetustè erroris abolevit, gratiam Regni cœlestis effudit? Vnus enim mersit, sed elevavit omnes: Vnus descendit, ut ascenderemus omnes: Vnus omnium peccata suscepit, ut in illo omnium peccata morerentur. Purificate igitur vos, ut Apostolus dicit; quia purificavit se ille pro nobis, qui purificatione non eguit.*

S. Ambr. ibi. n. 90. & 91.

Jacob. 4. 8.

Eumdem locum *S. Hilarius* nitidè, & eleganter explicat. *Ipse quidem* (inquit) *lavacri egens non erat, quia de eo dictum est*, Peccatum non fecit; *& ubi peccatum non est, remissio quoque ejus est otiosa. Sed assumptum ab eo creationis nostræ fuerat, & corpus & nomen: atque ita non ille necessitatem habuit abluendi, sed per illum in aquis ablutionis nostræ erat sanctificanda purgatio. Denique & à Ioanne baptizari prohibetur, ut Deus: & ita in se fieri oportere, ut homo edocet. Erat enim per eum omnis implenda justitia, per quem solum lex poterat impleri. Atque ita & Prophetæ testimonio lavacro non eget, & exempli sui auctoritate humanæ salutis sacramenta consummat, hominem & assumptione sanctificans, & lavacro.*

1. Petr. 2. 22. S. Hilar. c. 2. Commen. in Matth.

XV. *Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua.* Descenderat enim in aquam, *Vt totum veterem Adam in aquis sepeliret;* (inquit S. Gregorius Nazianzenus) utque sacri corporis ejus contactu aquæ sanctificatæ, *Vim sanctificandi combiberent*, ut loquitur Tertullianus. *Et ecce aperti sunt ei cœli*: scilicet Christo, id est, propter ipsum aperti; seu verè, & re ipsa, ut S. Chrysostomus; seu specie sola, & visu, ut Sanctus Hieronymus censet. *Et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.* Non sic est assumpta creatura, in qua appareret Spiritus sanctus, sicut assumpta est caro illa, & humana forma ex Virgine Maria. Neque enim columbam beatificavit Spiritus sanctus, sibique & personæ suæ in unitatem habitumque conjunxit in æternum. Sed apparuit columba, sicut opportunè apparere debuit, creatura serviente Creatori, & ad nutum ejus incommutabiliter in se ipso permanentis, ad eum significandum, & demonstrandum, sicut significari & demonstrari mortalibus oportebat, mutata atque conversa. Proinde quamquam illa columba Spiritus dicta sit, ut ostenderetur, Spiritum sanctum demonstratum per columbam, sicut per linguas igneas est demonstratus, quando super Apostolos die Pentecostes descendit: non tamen ita possumus dicere, Spiritum sanctum, & Deum & columbam, aut &

« S. Aug. l. 2. de Trinit. cap. 6.

„ Deum, & ignem, ſicut dicamus Filium, & Deum
„ & hominem: nec ſicut dicimus Filium Agnum Dei,
„ non ſolùm Joanne Baptiſta dicente, *Ecce agnus Dei*;
„ ſed etiam Joanne Evangeliſta vidente Agnum occi-
„ ſum in Apocalypſi. Illa quippè viſio prophetica non
„ eſt exhibita oculis corporeis per formas corporeas, ſed
„ in ſpiritu per ſpiritales imagines corporum. Colum-
„ bam verò illam, & ignem oculis viderunt, quicum-
„ que viderunt. Nec ſicut dicimus Filium petram (ſcri-
„ ptum eſt enim, *Petra autem erat Chriſtus*) ita poſſu-
„ mus dicere Spiritum columbam, vel ignem. Illa enim
„ petra jam erat in creatura, & per actionis modum
„ nuncupata eſt nomine Chriſti, quem ſignificabat. Sed
„ illa columba, & ignis ad ſignificandum Spiritum ſan-
S. Aug. lib. de Agone Chriſtiano, c. 22. ctum repentè extiterunt. Sic explicat *S. Auguſtinus*.
Vera igitur columba fuit, non mera columbæ ſpecies.
Neque hæc ita dicimus, (inquit alibi idem ſanctus Do-
ctor) *ut Dominum Ieſum Chriſtum dicamus ſolum ve-
rum corpus habuiſſe, Spiritum ſanctum autem fallacia-
ter apparuiſſe oculis hominum: ſed ambo illa corpora,
vera corpora credimus. Sicut enim non oportebat, ut ho-
mines falleret Filius Dei, ſic non decebat, ut homines
falleret Spiritus ſanctus: ſed omnipotenti Deo, qui uni-
verſam creaturam de nihilo fabricavit, non erat diffi-
cile, verum corpus columbæ ſine aliarum columbarum mi-
niſterio figurare, ſicut & non fuit difficile, verum corpus
in utero Mariæ ſine virili ſemine fabricare: cùm natu-
ræ corpora, & in viſceribus fœminæ ad formandum ho-
minem, & in ipſo mundo ad formandam columbam im-
perio Domini voluntatique ſervirent.*

Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ ſuper Chri-
ſtum baptizatum apparuiſſe quadruplici de cauſa, ob-
ſervat *S. Thomas*. Primò ad ſignificandam diſpoſitio-
Cap. 1. nem, quæ requiritur in baptizandis, ut ſcilicet abſ-
que fictione ab baptiſmum accedant, quia *Spiritus
ſanctus diſciplinæ effugiet fictum*: columba autem eſt
S. Th. 3. p. qu. 39. art. 6. ad 4. animal ſimplex, aſtutia & dolo carens: Unde *Matt.*
10. dicitur, *Eſtote ſimplices ſicut columbæ*. Secundò
ad deſignandum ſeptem dona Spiritus ſancti, quæ co-
lumbæ proprietatibus ſignificantur. 1. Columba enim
ſecùs fluenta habitat, ut inde viſo accipitre, mergat
ſe, & evadat: quod pertinet ad donum ſapientiæ, per
quam Sancti ſecùs Scripturæ divinæ fluenta reſident,
ut incurſum diaboli evadant. 2. Columba meliora
grana eligit: quod pertinet ad donum ſcientiæ; quia
Sancti ſententias ſanas, quibus paſcantur, eligunt.
3. Columba alienos pullos nutrit; quod pertinet ad
donum conſilii, quo Sancti, homines, qui fuerunt
pulli, id eſt, imitatores diaboli, doctrina nutriunt,
& exemplo. 4. Columba non lacerat roſtro: quod
pertinet ad donum intellectus, quo Sancti bonas ſen-
tentias lacerando non pervertunt, Hæreticorum mo-
re. 5. Columba felle caret: quod pertinet ad donum
pietatis, per quam Sancti ira irrationali carent. 6.
Columba in cavernis petræ nidificat: quod pertinet
ad donum fortitudinis, qua Sancti in plagis mortis
Chriſti, qui eſt petra firma, nidum ponunt, id eſt, re-
fugium ſuum, & ſpem. 7. Columba gemitum pro can-
tu habet: quod pertinet ad donum timoris, quo Sancti
delectantur in gemitu pro peccatis. Tertiò, apparuit
Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, ad effectum pro-
prium baptiſmi ſignificandum, qui eſt remiſſio pecca-
torum, & reconciliatio cum Deo. Columba enim eſt
S. Jo. Chryſ. Hom. 12. in Matth. animal manſuetum. Unde *cùm univerſum aliquando
orbem naufragium commune merſiſſet, & omne prorſus
hominum genum genus periclitaretur, columba apparuit
finemque illius tempeſtatis oſtendit, atque ore ramum
portans olivæ, pacem mundo redditam nunciavit. Quæ
omnia erant futurorum figura. Tunc enim multò erat ho-
minum vita deterior, multòque majori digna ſupplicio.
Ne igitur ipſe deſperes, illius te hiſtoriæ recordatione
confirmat. Nam tum quoque deſperatis jam omnino re-
bus, liberatio facta eſt atque correctio; ſed tunc utique
per pœnam, modò verò per gratiam, atque ineffabilem
indulgentiam Redemptoris. Propterea & columba cer-
nitur, nequaquam olivæ ramum ferens, ſed omnium
malorum Liberatorem nobis evidenter oſtendens, ſpem-
que ſuggerens proſperorum. Non enim ex arca unum
educit hominem: ſed poſtquam apparuit, univerſum
prorſus orbem attollit in cœlum, quæ certè pro oleæ ra-
mo, omni generi hominum adoptionem detulit filiorum.*
Hæc S. Joannes Chryſoſtomus. Quartò apparuit Spi-
ritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper Dominum ba-
ptizatum, ad deſignandum communem effectum ba-
ptiſmi, qui eſt conjunctio Eccleſiaſticæ unitatis. Un-
de dicitur ad Epheſios 5. quòd *Chriſtus tradidit ſemet-
ipſum, ut exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non ha-
bentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujuſmodi,
mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*. Et ideò con-
venienter Spiritus ſanctus demonſtratus eſt in ſpecie
columbæ, quæ eſt animal amicitiæ ſocietatiſque ca-
pax. Unde *Cantic.* 5. dicitur de Eccleſia, *Una eſt co-
lumba mea*. Hinc *S. Cyprianus* ait: *In domo Dei, in
Eccleſia Chriſti unanimes habitant, concordes, & ſim-
plices perſeverant. Idcirco & in columba venit Spi-
ritus ſanctus. Simplex animal, & lætum eſt; non fel-
le amarum; non morſibus ſævum; non unguium lacera-
tione violentum; hoſpitia humana diligere; unius do-
mus conſortium noſſe; cùm generant ſimul filios edere;
cùm commeant volatibus invicem cohærere; communi
converſatione vitam ſuam degere; oris oſculo concor-
diam pacis agnoſcere; legem circa omnia unanimitatis
implere. Hæc eſt in Eccleſia noſcenda ſimplicitas; hæc
charitas obtinenda; ut columbas dilectio fraternitatis
imitetur, ut manſuetudo, & lenitas agnis, & ovibus
coæquetur.* S. Cypr. lib. de Unit. Ecc.
Et S. Ambroſius: *Advertamus myſterium;
quare ſicut columba? ſimplicitatem enim lavacri requi-
rit gratia; ut ſimus ſimplices ſicut columbæ. Pacem la-
vacri requirit gratia, quam in typo veteri columba quon-
dam ad illam arcam, quæ ſola fuit diluvii immunis,
advexit. Docuit me, cujus typus columba illa fuerit, qui
nunc deſcendere dignatus eſt in ſpecie columbæ. Docuit
in illo ramo, in illa arca typum fuiſſe pacis Eccleſiæ,
quòd inter ipſa Mundi diluvia Spiritus ſanctus ad Ec-
cleſiam ſuam pacem afferat fructuoſam. Docuit etiam
David, qui prophetico ſpiritu cernens Baptiſmatis
Sacramentum, ait: Quis dabit mihi pennas ſicut
columbæ?* S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 92. Pſal. 54.

Hìc Baptiſma ſuum Chriſtus conſecrat, ejuſque di-
ſcrimen à Joannis Baptiſmate oſtendit, ut docet S. Jo.
Chryſoſtomus. *Quod in Paſchæ mutatione factum
eſt* (inquit) *idipſum efficitur in novatione Baptiſ-
matis. Nam & Paſcha cùm utrumque Dominus
celebraverit* (vetus ſcilicet, ac novum) *illi qui-
dem terminum poſuit, huic verò principium. Hic
verò Judaicum poſtquam implevit Baptiſma, continuò
etiam januas illi, quo Eccleſia utitur, reſeravit.
Sicut ergo in una tunc menſa, ita in uno nunc flu-
mine, & approbavit umbram, & addidit veritа-
tem. Sancti enim Spiritus gratia in Chriſti Baptiſ-
mate eſt: Joannis verò Baptiſma hac donatione pri-
vatur. Propterea cùm alii baptizarentur, nihil tale
factum eſt: in iſto verò ſolo impletur, ut diſcas, quòd
non erat meritum baptizantis, ſed baptizati virtus
operata eſt. Tunc enim & cœli aperti ſunt, &
Spiritus ſanctus ſupervenit. A veteri quippè nos in
novum transferens Teſtamentum, & portas nobis ſu-
pernas recluſit, & ſanctum inde Spiritum miſit, qui
ad illam nos patriam cum dignitate maxima revo-
caret. Non enim Angelos nos, neque Archangelos
faciens, ſed Dei filios atque dilectos, ad gloriam du-
cit æternam.* S. Jo. Chryſ. Hom. 12. in in Matth.

XVI. *Et ecce vox de cœlis*, ab æterno Patre forma-
ta, qua Chriſti miſſionem veluti obſignaret. Cùm
enim columba muta eſſet, ambiguæque ſignificatio-
nis, vox congruè addita eſt ad Chriſti divinitatem de-
clarandam; ſimul & ad Sanctæ Trinitatis myſterium
revelandum, Patre loquente, Filio teſtimonium re-
cipiente, Spiritu ſancto ſub columbæ viſibili ſymbolo
deſcendente. *Dicens, Hic eſt Filius meus dilectus, in
quo mihi complacui.* SS. Marcus, & Lucas dicunt,
Tu es Filius meus: quæ contraria non ſunt, quia cre-
dendum eſt, alios Euangeliſtas ipſa verba, alios ſen-
ſum retuliſſe. *Hic eſt Filius meus*, non adoptivus,
ſed proprius; nec de alia natura mihi factus compara-
bilis, ſed de mea ſubſtantia mihi natus æqualis. Hic
S. Leo Serm. 94. ſive Hom. de Tranſig. Dom.

eſt

est Filius meus, quem à me non separat deitas, non dividit potestas, non discernit æternitas. Hic est Filius meus, qui illam, quam mecum habet æqualitatem, non rapina appetiit, nec usurpatione præsumpsit; sed manens in forma gloriæ meæ, ut ad reparandum genus humanum exequeretur commune consilium, usque ad formam servilem inclinavit incommutabilem deitatem. Hic est Filius meus, qui mihi solus, & singulariter placet, in quo nihil mihi displicet; per quem placuerunt, placent, ac placebunt, quicumque homines mihi grati acceptique fuerint. Hic est, per quem placatus, & reconciliatus sum mundo: de quo per Prophetam dixi: *Ecce servus meus, suscipiam eum; electus meus, complacuit sibi in eo anima mea: Dedi Spiritum meum super eum, judicium Gentibus proferet.* Legit S. Hilarius, Christo post baptismum dictum esse à Patre, *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Eamdemque lectionem exhibet S. Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone pag. 331. *Postquam* (inquit) *Christus ex amne Iordane ascendit, voce de eo edita, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, &c. Sed & alii Patres, & sanctus ipse Hilarius lib. 6. *De Trinitate*, n. 23. & in Psal. 138. nostris Exemplaribus consentientibus legunt, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Ordo mysterii cœlestis in Christi Baptismo exprimitur. Nam baptizato eo, reseratis cœlorum aditibus, Spiritus sanctus emittitur, & specie columbæ visibilis agnoscitur, & istiusmodi paternæ pietatis unctione perfunditur. Vox deinde de cœlis ita loquitur: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui* ... Quæ verba S. Hilarius sic enarrat: *Filius Dei auditu conspectuque monstratur, plebique infidæ, & Prophetis inobedienti testimonium de Domino suo mittitur, & contemplationis, & vocis: ac simul, ut ex eis, quæ consummabantur in Christo, cognosceremus, post aquæ lavacrum, & de cœlestibus portis sanctum in nos Spiritum involare, & cœlestis nos gloriæ unctione perfundi, & paternæ vocis adoptione Dei filios fieri; cùm ita dispositi in nos Sacramenti imaginem, ipsis rerum effectibus veritas præfiguraverit.*

Isai. 42. Mat. 11.

S. Hil. l. 8. de Trinit. N. 25. Tr. in Ps. 22. n. 29. & c. 2. in Matth.

S. Hil. c. 2. in Matth.

Sensus Moralis.

I. PRædicatorem Euangelicum oportet exemplo magis prædicare, quàm verbo; amare secessum, & solitudinem, ut contra sæculi corruptionem & vitia in magnis civitatibus dominantia utiliter concionetur: modestiam, & paupertatem in habitu, parsimoniam, & frugalitatem in victu servare, ut contra luxum, & lautiores epulas fructuosè declamet: pœnitentiæ discipulum prius fieri, quàm doctorem: à rerum terrenarum amore purgatum, & segregatum cœlestibus inhærere, antequàm Regni Cœlorum prædicationem aggrediatur: ut verè de eo dici possit: *Etsi eloquium quiescat, elinguis Philosophia vita contenta est, ipse habitus sonat. Sic auditur Philosophus, dum videtur. De occursu meo vitia suffundo. Sic Iesus cœpit facere, & docere. Sic qui fecerit, & docuerit, major est in Regno cœlorum.* Sic Joannes Baptista non minùs operibus, & vita, quàm verbis, *Vox clamantis in deserto.* Mirabile erat humano in corpore tantam austeritatem intueri. Mirabilior Elia Joannes: siquidem ille in urbibus, ac domibus pascebatur; hic verò ab ipsis incunabilis in eremo semper habitavit. Oportebat enim Præcursorem illius, qui omnia vetera dissoluturus erat, id est, maledictionem, mœrorem, dolorem, laborem atque sudorem, superiorem illa condemnatione esse. Itaque non aratro curvus incubuit, non in sulcos campum scidit, non in sudore faciei suæ panem comedit, sed erat illi imparata mensa, & tali mensa facilior amictus, & habitatio facilior amictu. Neque enim vel tecto indiguit ille, vel lecto, non mensam, vel aliqua hujusmodi requisivit, sed Angelica quadam vita mortali in carne resplenduit. Propterea etiam vestimentum de pilis camelorum habuit, *Vt habitu quoque ipso Mundi contemptum doceret: suadens cæteris nihil cum terra habere commune, sed ad priorem nobilitatem reverti, quam habuerat Adam prius quam de victu vestituque curaret. Ita ille tunc habitus pœnitentiæ pariter, & Regni indicia præferebat .... Eremum ita ille habitavit, ut cœlum & quasi Angelus aliquis è cœlo, ita in Civitates à solitudinis vastitate descendit.* Si verò ille in omni vitæ ratione mundissimus, cœloque ipso clarior, & Prophetis celsior, quo nullus hominum major fuit; ad omnem tamen patientiam durabat laborum, delicias despiciens, & ad omnem se vitæ rigorem coarctans: quam nos satisfactionem afferre poterimus, qui post tot Christi beneficia, postque mille nostrorum onera peccatorum, ne minimam quidem partem illius pœnitentiæ imitamur? ..... Jam judicium propè est in januis: quod etsi adhuc esset procul, non tamen securos nos esse oporteret; cùm generalem illum Mundi finem uniuscujusque nostrum vitæ finis imitetur. *Nox præcessit, dies autem appropinquavit ... Adhuc modicum aliquantulum: qui venturus est, veniet, & non tardabit.* Agamus pœnitentiam, quæ vera est ad Regnum Dei præparatio. Regnum amoris est; pœnitentia sit ab amore Dei formata.

Tert. lib. de Pallio.

S. Jo. Chry. Hom. 10. in Matth.

Rom. 13. Hebr. 10.

II. *Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.* Non promissa inania, non sterilia desideria, non fructu vacuum propositum pœnitentiæ probat Deus: sed opera quærit peccatorum gravitati respondentia. Inanis est porrò omnis fructus, qui de radice charitatis non surgit. Fructus amoris proprii, cupiditatis, timoris servilis, justitiam Dei placare non potest. Pœnitentiæ opera illi placere non possunt, nisi pœnitentiæ spiritu animata, id est, ex vera cordis conversione, sincero ob Deum offensum dolore, amore pœnitente profecta. *Signum veræ conversionis non est in oris confessione, sed in afflictione pœnitentiæ. Tunc namque bene conversum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur.... In fructu ergo, non in foliis, aut ramis pœnitentia cognoscenda est. Quasi arbor quippè bona voluntas est. Confessionis ergo verba, quid sunt aliud, nisi folia? Non ergo nobis folia propter se ipsa, sed propter fructum expetenda sunt; quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, ut fructus pœnitentiæ subsequatur. Vnde & Dominus arborem foliis decoram, fructu sterilem maledixit; quia confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis.*

S. Greg. M. seu potiùs alius Author Com. in lib. 1. Regum, L. 6. ad cap. 15. vers. 30.

Facite fructum dignum pœnitentiæ. Quo autem modo fructificare poterimus? Si utique peccatis adversa faciamus. Aliena rapuisti? incipe jam donare propria. Longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque usu tempera conjugii, ac perpetuam continentiam sæpiùs paucorum dierum castitate meditare. Injuriam, vel opere cuiquam, vel sermone feciſti? refer benedictionis verba conviciis; & percutientes te nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare contende. *Neque enim vulnerato sufficit ad salutem tantummodò spicula de corpore evellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus.* Deliciis ante, & temulentia diffluebas? jejunio, & aquæ potu utrumque compensa, ut famem superes imminentem. Vidisti impudicis alienum decorem oculis? fœminam jam omninò non videas, majore tactus cautione post vulnera. *Declina à malo, & fac bonum:... Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Doce me, Domine, etiam bonum facere, qui malum vitare docuisti. *Inquire pacem, & persequere eam.* Non tantùm hanc dico pacem, quæ cum hominibus, verùm etiam, quæ cum Deo est copulanda. Et benè ait, *persequere*: Est enim undique, & prorsus explosa, & terram relinquens in cœlum profecta. Sed tamen possumus eam rursus revocare, si iracundiam, superbiam atque jactantiam, omniaque abjicientes impedimenta pacis, modestam vitam puramque sectemur. Hæc *S. Ioannes Chrysostomus.*

S. Jo. Chry. Hom. 10. in Matth.

Ps. 36. 27.

III. *Ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abra-*

Abraham, &c. Filii Dei per Baptiſmum, & fidem ſumus, ſed nihil nobis ea dignitas proderit, niſi vitam Chriſtiana fide, & Baptiſmi ſanctitate dignam ducamus; niſi ſanctis operibus nos non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo natos eſſe comprobemus. *Potens eſt Deus ex lapidibus ſuſcitare ſibi filios:* auferre poteſt à peccatoribus obduratis cor lapideum, & dare cor carneum unde adoretur, & diligatur. Sic Gentes Idolorum cultui addictas, & quæ ſine Deo erant in hoc mundo, ad ſui cognitionem, & amorem vocavit, de lapidibus ſuſcitans filios Abrahæ. Lapides dicti ſunt Gentiles, non propter firmitatem, ſicut lapis is dictus eſt, quem reprobaverunt ædificantes: ſed propter ſtoliditatem, & duritiam ſtultitiæ, quia eis quos adorabant, ſimiles facti erant: adorabant enim inſenſata ſimulacra, pariter inſenſati. Unde inſenſati? Quoniam in Pſalmo dicitur, *Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis.* Ideò cùm cœperint homines Deum adorare, quid audiunt? *Vt ſitis filii Patris veſtri, qui in cœlis eſt, &c.* Quapropter ſi ei ſit homo ſimilis, quem adorat; quid eſt, *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ?* Nos ipſos interrogemus, & videbimus, quia factum eſt. *Nos enim de gentibus venimus: de gentibus autem non veniremus, niſi Deus de lapidibus ſuſcitaſſet filios Abrahæ. Facti ſumus filii Abrahæ imitando fidem, non naſcendo per carnem. Sicut enim illi degenerando exheredati: ſic nos imitando adoptati.* Propter tantum beneficium immortales Deo gratias agamus, ſed conſideremus diligenter, utrum gratiam divinæ illius adoptionis, quam accepimus in Baptiſmo, conſervaverimus, vitam agentes filiis Dei adoptivis dignam. Si à divina illa adoptione per peccata exciderimus, faciamus fructus dignos pœnitentiæ: *Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* „ Cùm dicit, *Omnis*, univerſum honorem carnalis no„ bilitatis excludit. Etiamſi ipſius, inquit, Abrahæ „ fueris nepos, & mille, à quibus ducis genus, Patriar„ chas enumeres, duplicem pœnam ſubibis, ſi bono„ rum fructuum inanis exſtiteris. Non ſufficit mala vitare: & bona agere neceſſe eſt. Arbor bona fructus bonos facit. Arbor bona, voluntas bona. Non ſufficit porrò bona facere, ſed & benè facere operæ pretium eſt ad vitam æternam conſequendam. *Quicquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera Sapientia præcipit, etſi officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt. Poſſunt ergo aliqua bona fieri, non benè facientibus, à quibus fiunt. Bonum eſt enim, ut ſubveniatur homini periclitanti, præſertim innocenti: ſed ille, qui hoc facit, ſi amando gloriam hominum magis, quàm Dei facit, non benè bonum facit: quia non bonus facit, quod non bona voluntate facit. Abſit enim, ut ſit, vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in ſe ipſa, non in Domino gloriatur .... Fieri porrò non poteſt, ut ſteriliter boni ſimus: ſed boni non ſumus, quicquid ſteriliter ſumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Abſit autem, ut Deus bonus, à quo ſecuris paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines ſunt ſteriliter boni: ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alii minùs, alii magis mali ...* Si oculus tuus nequam eſt, totum corpus tuum tenebroſum erit; ſi autem oculus tuus ſimplex eſt, totum corpus tuum lucidum erit: *Et hunc oculum agnoſce intentionem, qua facit quiſque, quod facit; & per hoc diſce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc eſt, ejus, quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus, quod illis, velut membris, operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum. Tandem quicquid homo veluti rectè fecerit, niſi ad pietatem, quæ ad Deum eſt, referatur, rectum dici non oportet.... Pietas autem Dei cultus eſt, nec colitur ille niſi amando.... Per hunc amorem Creatoris, benè quiſque utitur creaturis. Sine hoc amore Creatoris, nullis quiſquam benè utitur creaturis. Hoc ergo amore opus eſt, ut bonũ beatificum ſit.*

Pſ. 113.

S. Aug. Tr. 9. in Joan.

S. Jo. Chryſ. Hom. 11. in Matth.

S. Aug. lib. 4. cont. Julian. Pelag. c. 3.

S. Aug. lib. de fide & Oper. cap. 7.

Idem Ep. 29.

Idem lib. 4. cont. Julian. cap. 3.

IV. *Cujus ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igne inextinguibili.* Quod in hac vita, & in hora mortis quiſque fuerit, & erit in ſupremo judicii die, triticum, vel palea. Nemo igitur ſit palea, nemo fide fluctuans, nemo cogitationibus pravis obnoxius, ubilibet ab illis jactandus. Si enim in frumenti ſoliditate permanſeris, etiamſi tribulatio irruat, nihil dabit incommodi. Siquidem in area jacens frumentum, rapidæ etiam curruum rotæ non comminuunt prorsùs. Si verò in infirmitatem decideris palearum, & hìc intoleranda patieris, à cunctis omninò conciſus, & ibi immortale ſupplicium ſuſtinebis. Siquidem omnes hujuſmodi, etiam ante illius fornacis incendium, pabulum hìc efficiuntur irrationalium paſſionum, ſicut & paleæ ab irrationalibus vorantur animalibus: & ibi rursùs eſca erunt ignium, atque materia... Maximo igitur virtutis ſtudio ferveamus, dum adhuc in area ſumus. Licet enim, quamdiu hìc degimus, de palea in frumentum mutari, ſicut contra multi ex tritico in paleam degenerarunt. Nequaquam ergo jaceamus, neque ad omnem ventum huc illucque rapiamur: neque ſcindamur à fratribus noſtris, etiamſi exigui nobis videantur, & viles. Nam & frumentum paleis menſura quidem minus eſt, ſed natura pretioſius. Ne igitur prætervolantes ſæculi hujus umbras atque imagines concupiſcas, quæ utique ignibus præparantur; ſed amplectere humilitatem Deo placitam, firmam ſcilicet, ac diſſolvi omninò neſciam, quam nullus gladius incidere, nullus queat ignis exurere. Propterea enim & paleas patienter exſpectat, ut fiant ex illorum conjunctione meliores. Propterea nondum judicii examen agitatur, ut omnes pariter coronemur, ut multi ad virtutem à vitiis tranſeant. Hæc *S. Ioannes Chryſoſtomus*. Inter malos vivere neceſſe eſt, ab ipſis omninò ſeparari non poſſumus, quamdiu in area, id eſt, in Mundo, & in Eccleſia ſumus; ſed tamen ab eorum iniquitate recedere debemus, morumque ſanctorum puritate, & firmitate ab illis ſeparari. *Firmum fundamentum Dei ſtat* (inquit Apoſtolus) *habens ſignaculum hoc: cognovit Dominus, qui ſunt ejus: & diſcedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini:* Modò ab iniquitate recedat. Ab iniquis enim non poteſt recedere, quia mixta eſt palea tritico, uſque dum ventiletur. Quid dicimus, Fratres? *Et in ipſa area, mira res eſt de tritico. Recedit à palea, cùm exſpoliatur: & non recedit ab area, cùm trituratur. Quando autem omninò ſeparabitur? Cùm venerit ventilator. Ergo modò area in orbe terrarum eſt: Neceſſe eſt, ut, ſi proficis, inter iniquos vivas. Ab iniquis recedere non potes, ab iniquitate recede. Recedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini. Et erit in orbe terrarum, qui non commovebitur...* O Mons Sion, ò filiæ Judæ, laboratis modò inter zizania, inter paleas, inter ſpinas laboratis; ſed exultate propter judicia Dei. Non errat Deus in judicando. *Diſcretæ vivite, etſi concretæ natæ eſtis: non fruſtra vox exiit de ore, & de corde veſtro,* Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam. *Ille ventilabit tantus Artifex, in manu ventilabrum portabit, ut unum granum tritici non cadat in acervum paleæ comburendum, nec una ariſta paleæ tranſeat ad maſſam in horreo recondendam. Exultate filiæ Iudæ, propter judicia Dei non errantis; & nolite modò temere judicare. Ad vos pertineat colligere, ad illum pertineat ſeparare.*

„ S. Jo. Chr. Hom. 11. in „ Matth.

2. Tim. 2. 19.

S. Aug. Enar. in Pſalm. 92.

Idem Enar. in Pſalm. 47.

Pſalm. 25.

V. *Venit Ieſus in Jordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo, &c. Et dixit ei: Sine modò: ſic enim decet nos implere omnem juſtitiam.* Chriſtus peccata noſtra portans, in peccatorum turba venit ad Baptiſmum Joannis, & *pœnitentiam in ſemetipſo dedicavit.* Quàm ergo pudendum, ut nos, qui *peccatores omnium notarum* ſumus, in ſuperbiam efferamur, & impœnitentes maneamus? Juſtitia Chriſtiana tota penè in humilitate, & pœnitentia poſita eſt, quæ bonorum operum genus omne, in animi ſaltem præparatione, complectuntur. *Eſt autem juſtitia quædam ſtricta, & anguſta valdè, ita ut, quàm citò pedem*

Tertullian.

S. Bern. ſer. in Oct. Epip.

verte-

S. Bernardus, serm. 11. Octav. Epiphaniæ.

verteris, in peccati foveam cadas; nec præponere se æquali, nec æquare præposito. Hujus definitio est, reddere unicuique quod suum est. Altera latior, & amplior justitia, nec æquare se pari, nec inferiori præponere. Sicut enim grandis, & gravis est superbia, præferre se æquali, aut æquare prælato: Ita magnæ humilitatis est, inferiorem se exhibere æquali, aut æqualem inferiori. Maxima & plena justitia est, se inferiorem exhibere etiam ipsi inferiori. Sicut enim summa, & intolerabilis superbia est, superiori se præponere: Ita inferiori se supponere, summa, & plena justitia est. Quod Ioannes ait, Ego à te debeo baptizari, *de prima fuit, quia superiori se subdidit: quod autem Christus fecit, de plena justitia fecit, siquidem ille servuli sui manibus se inclinavit. Videat nunc quisque quem imitetur, hunc, an eum, qui extollitur super omne quod creditur Deus, aut colitur.* Studeamus & nos adimplere omnem justitiam, id est omnia divinæ Legis mandata, quemadmodum in Baptismo promisimus. Ne cœlum nobis claudamus peccatis nostris, quod nobis in Baptismo, per aspersionem Sanguinis Jesu Christi, apertum est. Ne Spiritui sancto contumeliam faciamus, quem Christus per Baptismum effudit in nos abundè. Non secundùm carnem & sanguinem vivamus, non secundùm mores legesque Mundi, sed secundùm legem Spiritus: *Qui enim Spiritu Dei aguntur,* (inquit Apostolus) *hi sunt Filii Dei. Si autem filii, & hæredes*, Permaneamus igitur custodientes eam, quam in Baptismo suscepimus, dignitatem, & futura quotidie Regna quæramus, omniaque præsentia umbras esse prorsùs, ac somnia judicemus. Neque enim si Rex terrenus aliquis assumens te pauperem, ac mendicum, repentè sibi adoptaret in filium, tu jam ad tugurii tui respiceres vilitatem: Ita nunc igitur nihil præsentium putes esse pretiosum. Longè quippè majora sunt, ad quæ vocatus es capessenda. Qui enim vocat, Dominus Angelorum est: ea verò quæ conferentur bona, & explicationem sermonis, & cogitationem mentis excedunt. Non enim te à terra transfert in terram, ut terrenus iste Rex: sed à terra extollit in cœlum, & à mortali ad immortalem naturam, atque ineffabilem gloriam; quæ tunc solummodò bene cernenda à nobis erit, quando etiam possidenda. Tantorum igitur particeps futurus bonorum, noli auri argentique curis onerare mentem, cæterisque hujusmodi umbris, atque imaginibus illudere. An fortè non putas, omnia ista quæ cernimus, comparatione cœlestis Regni, mendicorum panniculis esse viliora? Et quemadmodum illo eris honore dignus, quamve satisfactionem parabis, imò quæ non supplicia persolves, post tam grande donum ad vomitum priorem transcurrens? Non jam enim quasi homo simpliciter, sed ut Dei Filius peccans, severiùs punieris: & ipsa excellentia dignitatis, majoris tibi fiet causa supplicii. Nam nos quoque haud similiter famulos peccantes castigamus & filios, etiamsi ex æquo deliquerint: & maximè quando magna à nobis fuerint beneficia consecuti. Si enim ille qui paradisi fuerat sortitus habitaculum, propter unum utique delictum tanta post honorem pertulit mala: Nos postquam cœlum accepimus, & cohæredes Unigeniti facti sumus, quam veniam sperare poterimus, si ad serpentem curramus relicta columba? Non est hìc enim, *Terra es, & in terram ibis: & operaberis terram*: Non illa, inquam, audiemus priora: sed quod est his multò amarius tristiusque, exteriores tenebras, insolubilia vincula, vermem perpetua venena fundentem, & stridorem dentium flebiliter insonantem. Et sanè meritò; qui enim nec inter tanta beneficia melior effectus es, justissimè extrema illa, atque sævissima tormenta patieris. Cælum aliquando Elias aperuit, & clausit; sed ut pluviam, aut emitteret, aut teneret: Tibi autem non idcircò apertum est cœlum, sed ut illuc conscenderes; quodque est amplius, non ut ascenderes tantùm, verùm ut alios quoque, si velles, simul levares. Tantam tibi in suis omnibus potestatem fiduciamque donavit. Quia igitur ibi est domus nostra, ibi etiam omnia recondamus, nihil hìc penitùs relinquentes, ne illud perdamus. Quicquid enim hìc dimiserimus, amittimus. Hæc *S. Ioan. Chrysostomus.*

Rom. 8.

S. Joa. Chrys. h. 12. in Matt.

CAPUT QUARTUM.

Sensus Litteralis.

I. *TVnc*, statim scilicet post baptismum, *ductus est Iesus in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.* Impulsu Spiritus sancti spontè se contulit in desertum, quod propiùs aberat Jerosolymis, tamquam ad locum aptum tentationi, ut ibi precibus, ac jejunio se ad tentationes sustinendas, propulsandasque præpararet, longèque ab hominum turbis soli Deo vacans, ad ministerium suum obeundum sese disponeret. Tentari porrò Christus voluit multis de causis. 1. Ut nobis contra tentationes auxilium ferret. Unde S. Gregorius M. ait: *Non est indignum Redemptori nostro, quòd tentari voluit, qui venerat occidi. Iustum quippè erat, ut sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram venerat sua morte superare.* 2. Tentatus est propter nostram cautionem, ut nullus quantumcumque sanctus securum se putet, ac immunem à tentatione. Unde & statim post baptismum tentari voluit: *Tentatione sua indicans, in sanctificatis nobis maximè diaboli tentamenta grassari: quia victoria ei est magis exoptata de sanctis* (inquit S. Hilar.) Unde & *Eccli.* 11. dicitur: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* 3. Se diabolo tentandum Christus præbuit, *Ut ad superandas etiam tentationes ejus mediator esset, non solùm per adjutorium, verùm etiam per exemplum*; ut ait S. Augustinus. 4. Tentari voluit, ut nobis fiduciam de sua misericordia largiretur. Unde ad Hebræos 4. dicitur: *Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia, pro similitudine, absque peccato.* Et c. 11. *Debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipse, & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari.*

S. Th. 3. p. q. 41. a. 1. S. Greg. M. h. 16. in Evang.

S. Hilarius Comment. in Mat. c. 3.

S. Aug. l. 4. de Trin. c. 13.

Convenienter autem desertum, tamquam locum certaminis, Christus elegit. Diabolus enim ad eum venire ausus non fuisset, nisi spontè se tentandum exhibuisset, sicut spontè membris ejus se exhibuit occidendum. Diabolus autem magis tentat hominem solitarium, quia, ut dicitur Eccl. 4. *Væ soli, quia cùm ceciderit, non habet sublevantem se... si quispiam prævaluerit contra unum, duo resistunt ei.* Hinc *S. Ambrosius* ait: *Plenus Iesus Spiritu sancto agebatur in desertum: consilio, ut diabolum provocaret; nam nisi ille certasset, non mihi iste vicisset: mysterio, ut Adam illum de exilio liberaret: exemplo, ut ostenderet, nobis diabolum ad meliora tendentibus invidere; & tunc magis esse cavendum, ne mysterii gratiam deserat mentis infirmitas.*

S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 14.

Dæmoniorum principis Luciferi, qui dicitur *diabolus & satanas*, propter calumniandi insidiandique summam peritiam, pessimam voluntatem, & usum, Christus hominum princeps congressum excepit, ut suorum militum saluti consuleret, utque hostilis exercitus, victo duce ac principe tenebrarum, totus in fugam verteretur. Propterea ductus est Jesus in desertum à Spiritu, ut docet S. Hilarius: *Quod in desertum*, inquit, *ductus est, significatur libertas Spiritus sancti, hominem suum jam diabolo offerentis, & permittentis tentandi, & assumendi occasionem, quam nonnisi datam tentator habuisset.*

S. Hil. c. 3. in Ev. S. Matt.

II. *Et*

II. *Et cùm jejunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus*, ita ut totos quadraginta dies & noctes nihil cibi potus-ve guſtaſſet, quod Moſes ante & Elias non ſine myſterio fecerant; *poſtea eſuriit*: Ut timidum hoſtem, qui Deum ſuſpicabatur ex miraculis, quæ in ejus baptiſmo contigerant, ex Joannis teſtimonio, ex voce de cœlo facta, ex Prophetarum oraculis in ejus ortu adimpletis; ideòque ipſum aggredi non audebat, ad certamen veluti provocaret, ſe hominem eſſe oſtendens, & poſitis quodammodo Divinitatis armis, quaſi nudus & inermis homo, jejunuſque, contra luctatorum morem, in arenam deſcendens. *Erat in*
S. Hilar. ib. *diabolo de metu ſuſpicio*, inquit S. Hilarius, *non de ſuſpicione cognitio: Movebatur enim quadraginta dierum jejunio. Sciebat totidem diebus aquas abyſſi effuſas, exploratam repromiſſionis terram, Moyſi Legem à Deo ſcriptam; annorum quoque, quibus plebs in eremo vita Angelorum habituque manſit, hunc numerum fuiſſe expletum. Igitur iſtius temporis metu, in tentando eo, quem hominem contuebatur, ſumpſit temeritatem. Adam enim pellexerat, & in mortem fallendo traduxerat. Sed ita dignum nequitia ejus & ſcelere erat, ut in eo, cujus morte & calamitatibus gloriabatur, homine vinceretur; & qui Dei beneficia homini invidiſſet, ante tentationem Deum in homine intelligere non poſſet*. Poſt quadraginta dies, non in quadraginta diebus eſuriit, Moyſe & Elia in eodem jejunii tempore non eſurientibus. *Igitur cùm eſuriit Dominus, non inediæ ſubrepſit operatio; ſed virtus illa* (ſcilicet natura Divina, & perſona Verbi) *quadraginta dierum non mota jejunio, naturæ ſuæ hominem dereliquit. Non enim erat à Deo diabolus, ſed à carne vincendus: quam utique tentare auſus non fuiſſet, niſi in ea per eſuritionis infirmitatem, quæ ſunt hominis recognoviſſet*. Quam utique in eo ſentiens, ita orſus eſt: *Si Filius Dei es*. Anceps ſermo eſt, *Si Filius Dei es*. Licèt eſurientem videret, *quadraginta tamen dierum in eo jejunium pertimeſcebat. Qua rerum ratione indicat, poſt quadraginta dierum converſationem, quibus poſt paſſionem in ſæculo erat commoraturus, eſuritionem ſe humanæ ſalutis habiturum. Quo in tempore expectatum Deo Patri munus, hominem quem aſſumpſerat, reportavit*.

a S. Joa. Chr. hom. 13. in Matth. b S. Hier. in c. 4. S. Matth. Quadraginta dies Chriſtus jejunat, a *Nobis oſtendens remedia ſalutis*, & in iſto numero, b *Quadrageſimæ nobis oſtendens Sacramentum*. Nec tamen ultra progreditur, ne rei admirandæ exceſſus incredibilem faceret ſuſcepti hominis veritatem. Nunc verò nequaquam fit iſtud, quia priùs Moſes, & Elias Dei potentia ſubſtentati, in hanc jejunii longitudinem pervenire potuerunt: ſi verò ulteriùs progreſſus fuiſſet, incredibilis fuiſſet carnis aſſumptio.

S. Th. 3. p. q. 41. a. 3. Poſt jejunium porrò Chriſtus tentari voluit multiplici de cauſa. 1. Propter exemplum: quia cùm omnium interſit contra tentationes ſe tueri, per hoc quod ante tentationem futuram jejunavit, docuit, quòd per jejunium contra tentationes nos armari oportet. Unde inter *Arma juſtitiæ*, Apoſtolus jejunia connumerat 2. *ad Corint.* 6. 2. Ut oſtenderet, quòd etiam jejunantes diabolus aggreditur, ſicut alios qui bonis operibus vacant. Ideò ſicut poſt Baptiſmum, ita & poſt
S. Joa. Chryſ. hom. 14. in Mat. jejunium tentatur. Unde S. Joannes Chryſoſtomus ait: *Non jejunantem tentat*, inquit, *ſed eſurientem, ut diſcas, quàm ſit bonum grande jejunium, & quia hæc adversùs diabolum arma ſint maxima, quòdque poſt baptiſma non deliciis, ac temulentiæ, non menſæ epulis onuſtæ, ſed jejunio animum debemus intendere. Propterea & Dominus jejunavit, non quòd indigeret, ſed ut nos doceret, quibus peccata ante baptiſma dominatio ventris intulerat. Ut enim aliquis ægrotum, quem ad ſanitatem reduxit, jubet illa non facere, ex quibus morbus ille contigerat: ita etiam poſt baptiſma jejunium contra vitium edacitatis induxit. Nam & Adam de paradiſo intemperantia ventris ejecit, & diluvium commeruit, & fulmina in Sodomitas ipſa traxit. Ecce*, inquit Ezechiel, *hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius & filiarum ejus*, &c. 3. Poſt jejunium tentari voluit Chriſtus, quia ſecuta eſuries diabolum ad eum aggrediendum audaciorem fecit. *Occaſionem diabolo tentandi præbuit*, inquit S. Joannes Chryſoſt. ut priùs ipſe congreſſus, quo modo etiam ab aliis vinci poſſit, oſtenderet. Sic enim faciunt athletæ, qui cùm diſcipulos ſuos adverſarium vincere docent, data opera in palæſtris certamen cum aliis exercent, ut in luctantium corporibus artem faciant ſpectare vincendi: quod in hac quoque colluctatione factum eſt. Quia enim diabolum ad certandum Chriſtus voluit attrahere, eſuriem ſuam ei fecit manifeſtam; nec repulit accedentem, ſed cùm eum ſuſcepiſſet ad luctam, & ſemel & iterùm & tertiò cum facilitate, quæ eum decebat, eliſit. *Fames Domini pia fraus eſt; ut in quo diabolus majora metuens jam cavebat, famis ſpecie lactatus tentaret ut hominem, ne impediretur triumphus*.

Ibid. S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 16.

II. *Et accedens tentator dixit ei: Si Filius Dei es, dic, ut lapides iſti panes fiant*. Explorans ſcilicet, utrum verè Dei Filius eſſet, an merus homo, variis modis illum tentavit, ſicut primum Adam in paradiſo tentaverat. Primò enim ligni vetiti eſum ipſi ſuaſit his verbis, *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradiſi?* Secundò, ad inanem gloriam ipſum pellexit, dicens, *Aperientur oculi veſtri*. Tertiò, tentationem ad extremam ſuperbiam perduxit, dicens: *Eritis ſicut Dii ſcientes bonum, & malum*. Eumdem ordinem ſervavit in tentatione Chriſti. Primò tentavit ipſum de eo, quod appetunt quantumcumque ſpirituales viri, ſcilicet de ſuſtentatione corporalis naturæ per cibum. *Si Filius Dei es*, non adoptivus, ſed proprius, *dic*, id eſt, jube pro omnipotentiæ jure, qua Deus initio *dixit*, ut fierent omnia, *& facta ſunt*; jube, inquam, *ut lapides iſti*, qui hìc jacent, *panes fiant*, quibus famem cruciantem ſedes. Gravis erat tentatio, qua Chriſto ſuggerebat, ut de Dei providentia, & amore diffidens, miraculum ipſo ederet hortatore, converſiſque abſque neceſſitate in
S. Th. 3. p. q. 41. a. 4. panes lapidibus, majori quàm par erat quantitate, aut voluptate (ſi fieri poſſet) famelicus ſumeret, ſicque concupiſcentia carnis, & gulæ peccato irretiretur. Secundò proceſſit diabolus ad id, in quo ſpirituales viri quandoque deficiunt, ut ſcilicet aliqua ad oſtentationem operentur: quod pertinet ad inanem gloriam. Tertiò perduxit tentationem ad id, quod non eſt ſpiritualium virorum, ſed carnalium, ſcilicet, ut divitias, & gloriam mundi concupiſcant, uſque ad contemptum Dei. Ordinem porrò quo Chriſtus tentatus eſt, ſecutus videtur Sanctus Matthæus; totam Chriſti tentationem compendio tantùm attigiſſe Sanctus Marcus; hanc verò generatim primò tractaſſe, poſtea ſigillatim deſcripſiſſe S. Lucas, & duas poſtremas tentationes ordine inverſo retuliſſe. Id tamen Euangelicæ veritati non officit: Nihil enim refert quo narrentur ordine, cùm omnia facta eſſe manifetum ſit, inquit *S. Aug. lib.* 11. *De conſenſu Euangeliſtarum*, c. 16.

Gen. 3. S. Gr. M. h. 16. in Euang.

III. *Qui reſpondens, dixit: Scriptum eſt: Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*. Ad noſtram eruditionem & exemplum, tentatoris ſuggeſtioni Scripturæ ſacræ verba oppoſuit. Poterat de lapidibus panes facere, ſicut de aqua vinum fecit in nuptiis; ſed non fecit, ut voluntatem arteſque Satanæ contemneret. *Aliter tentator non vincitur, niſi contemnatur*; (inquit Sanct. Auguſt.) *Non in ſolo pane vivit homo*, &c. Id eſt, Deus uſitato cibo non indiget, ut alat hominem, ſed providentia ſua ipſum, ex alia re imperio ſuo producta, ſuſtentare poteſt, ſicut olim populum ſuum admiranda ratione Manna cibavit in deſerto. Deuteron. 8. *Omne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, cave diligenter ut facias, ut poſſitis vivere.... Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per deſertum.... & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu, & patres tui: ut oſtenderet tibi, quòd non in ſolo pane vivat homo, ſed in omni verbo quod egreditur de ore Dei*. Diabolus eam in tentando Chriſto conditionem operis propoſuit, per quam & in Deo, ex mutatione lapidum in panes, virtutem poteſtatis agnoſce-

Deut. 8.

S. Aug. ſ. 123. aliàs 41. de Verbis Dom. c. 2.

S.Hilar. c.3. in Mat.

sceret; & in homine, oblectamento cibi patientiam esuritionis illuderet. *Sed Dominus non panem potiùs quàm salutem hominum esuriens, ait*, Non in pane solo vivit homo: *Quia ipse non solùm homo, sed & Deus, licèt usque in tentationis diem cibo hominis abstineret, Dei tamen Spiritu alebatur: ostendens, non in pane hoc solitario, sed in Verbo Dei alimoniam æternitatis esse sperandam*. Simul cùm dicit: *Non in solo pane vivit homo;* ostendit, hominem esse tentatum, hoc est, susceptam naturam, non suam divinitatem; ut observat *S. Ambrosius*. Ideò autem sic

S.Ambr. l.4. in Luc. n.22. respondit Dominus, quia *propositum erat ei, humilitate diabolum vincere, non potentia;* (inquit S. Hieronymus.

IV. *Tunc*, scilicet post primæ tentationis insultum, *assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem;* corporaliter transtulit Jerosolymam, *& statuit eum super pinnaculum Templi;* in Templi culmine, sive in loco eminentiori turris vestibulo Templi inædificatæ, è qua si Christus desiliisset, inter Templum & Altare Sacerdotum delapsus fuisset, in quem locum oculi omnium in orationis domo præsentium convertebantur. *Et dixit ei, Si Filius Dei es, mitte te deorsum: Scriptum est enim: Quia Angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas*

S.Ambr. l.4. in Luc. n.21. 22. 23. & 25. *ad lapidem pedem tuum*. Hoc miraculo talem te esse proba, scilicet Dei Filium, & Messiam, Judæis qui huc frequentes convenerunt, ut tibi credant. *Jactantiæ telum est, quo proclive delinquitur; quia dum homines gloriam virtutis suæ jactare desiderant, de loco meritorum suorum, & statione decedunt. Ita est jactantia, ut dum se putat unusquisque ad altiora conscendere, sublimium usurpatione factorum ad inferiora trudatur*. Si Filius Dei es, mitte te deorsum. *Verè diabolica vox, quæ mentem hominis de gradu altiore meritorum præcipitare contendit.... simul infirmitatem suam diabolus malitiamque designat; quia nemini potest nocere, nisi ipse se miserit. Nam qui relictis cœlestibus diligit terrena, voluntarium quoddam præcipitium vitæ labentis incurrit*.

S. Hieron. Mitte te deorsum. *Persuadere potest, præcipitare non potest*.

Scripturæ sacræ verbis jam semel à Christo profligatus tentator, Scripturæ testimonio tentationem alteram obducit & adornat: *Scriptum est enim: Quia Angelis suis mandavit de te*, &c. Quasi dicat, Non est, quòd dubites te præcipitem dare, quia Angeli te ruentem, ideòque fidentem excipient, & conservabunt illæsum. Locus ille Psalmi non de Christo, sed de viro quolibet sancto intelligitur. Malè ergo
» Scripturam interpretatur diabolus. Certè si verè de
» Salvatore scriptum noverat, non debuerat illud omit-
» tere, quod in eodem Psalmo contra se sequitur:
» *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*. De Angelorum auxilio quasi ad infirmum loquitur: de sua conculcatione quasi tergiversator tacet; ut S. Hieronymus notat. Protectionem Dei perperàm extendit mendacii Spiritus ad illa etiam pericula, in quæ homines ultro, & contra Dei mandata, ac pietatis officium, Deum tentan-
» do, se conjiciunt. Hinc disce, quia Satanas transfigu-
» rat se in Angelum lucis; & de Scripturis ipsis divinis
» sæpè laqueum fidelibus parat. Sic Hæreticos facit,
» sic eviscerat fidem, sic jura pietatis impugnat; inquit *S. Ambrosius*.

V. *Ait illi Jesus: Rursum scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum*. Id scriptum est Deuteronom. 6. 16. Deum tentare, est ejus potentiam, aut providentiam ampliùs experiri velle, cùm satis magna jam ejus documenta habeantur; ut ex Exodi 17. 7. num. 14. 22. Psalm. 77. 17. & 95. 8. Isai. 7. 12. Matth. 16. 1. 4. Act. 15. 10. cùm hoc loco collatis colligitur. *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Satis constat, me esse Filium Dei, & ipsi curæ esse: non edam signa impræsentiarum, quibus id probem te postulante, ne de potentia, & bonitate ipsius me dubitare ostendam. Simul etiam ostendit Christus se ve-

S.Ambr. l.4. in Luc. n.27. rum Deum, & unum cum Patre Deum, & omnium, adeòque & ipsius tentatoris Deum, ac Dominum esse.

VI. *Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valdè*; aliquem ex iis montibus, quibus Jerosolyma circumdata erat. Nec mirum si se permisit à diabolo in montem ferri, qui se pertulit à membris illius crucifigi. *Et ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum*. Quidam existimarunt ostensionem regnorum mundi Christo exhibitam per species, sive externas oculis illius subitò objectas, sive internas imaginationi, vel menti illius insinuatas. Sed incredibile videtur, vel Christi oculos falsis ejusmodi speciebus delusos, vel in imaginationem, aut mentem ipsius aliquem diabolo accessum fuisse. Imò sic jam omnia per species infusas Christus menti suæ præsentia habuit. Cui verò bono adductio Christi in montem, ut hæ species illi objicerentur, vel insinuarentur, cùm id æquè fieri potuerit in deserto? Alii existimarunt hanc propositionem omnium regnorum mundi, non ad oculos, sed ad aures Christi referendam; & intelligendam non de speciebus externis visibilibus Christo objectis, sed de sermone instituto à tentatore super regnis mundi, & eorum gloria. Verùm & hæc interpretatio repugnat verbis Euangelistarum, & inutilem reddit translationem Christi in montem excelsum valdè, quod non sine causa singulari factum, & ab Euangelistis notatum est. Nonnè enimverò & in deserto sermo institui poterat coram Christo de regnis mundi, & illorum gloria? Præponenda igitur illa expositio est, qua diabolus dicitur ostendisse Christo omnia regna mundi, totum sumendo pro majori parte, quatenùs partem illorum ostendit, & id quod maximè eximium in illis est; vel quatenùs plagis diversis orbis Christo commonstratis edisseruit tentator, quæ singularum gloria esset, quæ opulentia, qui splendor, quæ gloria. Huc accedit expositio *S. Thomæ*, S.Th. 3.p. q. 41. art. 4. ad 7. & aliorum, diabolum non tam ostendisse ipsa regna, vel civitates eorum, vel populos, vel aurum & argentum, quàm partes terræ, in quibus illa omnia sita, & uniuscujusque honores, & statum verbis exposuisse. Sic Moysi ostensa legitur tota terra Israelis ex monte, *Deuteron.* 34. ex quo utique non patuit illi prospectus in singulas, sed in aliquas dumtaxat terræ illius partes. Qui partem rei ostendit, & præcipuam quidem, totam rem ostendisse censeri potest. Sic tota Judæa, & tota regio circumjacens Jordani ad Joannem egressa legitur, quamvis pars tantùm ad eum confluxerit. Videtur etiam id dictum per antithesim ad regnum Judæ; diabolum nimirùm promisisse Christo non Judææ tantùm, sed & totius orbis Imperium. Regna mundi ergo hoc sensu sunt regna Gentium, quæ satanæ serviebant. Sibi igitur vindicat tentator, quod Dei proprium est, & suum esse ostendit id dare, quod à Deo promissum Filio, Psal. 11. *Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*. Lucæ 4. 6. *Et ostendit illi omnia regna mundi in momento temporis, & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt; & cui volo, do illa*. Cibo Adam pellexerat diabolus, & de paradisi gloria in peccati locum, id est, in regionem vetitæ arboris deduxerat: tertiò divini nominis ambitione corruperat, diis futurum similem pollicendo. *Igitur adver-*

S.Hil. c.3. in Matt. *sus Dominum tota jam sæculi potestate pugnatur, & Creatori suo possessio hujus universitatis offertur: Vt tenens ordinem fraudis antiquæ, quem neque cibo pellexerat, nec loco moverat, nunc vel ambitione corrumperet*. Ostendit autem tentator omnia regna mundi *in momento temporis*, ut S. Lucas notat, quibus verbis, interprete S. Ambrosio, *Non tam conspectus celeritas indicatur, quàm caduca fragilitas potestatis exprimitur; in momento enim cuncta illa prætereunt, & sæpè honor sæculi abit, antequam venerit. Quid enim sæculi potest esse diuturnum, cum ipsa diuturna non sint sæcula? Docemur hic inanis ambitionis flabra despicere, quòd omnis dignitas sæcularis diabolicæ subjaceat potestati: ad usum fragilis, & inanis ad fructum*.

S.Ambr. l.4. in Luc. n.28.

VII. *Et dixit ei, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*. Omnis potestas à Deo est, & mundus per ipsum factus est: sed tamen opera ejus mala, quia sæculum

S. Ambr. ibi nu. 29. & 31.

lum in maligno poſitum eſt;& ordinatio mundi à Deo, opera mundi à malo. *Ita etiam à Deo poteſtatum ordinatio: A malo ambitio poteſtatis.* Et licèt dicat dare ſe diabolus poteſtatem, omnia tamen illa ad tempus permiſſa ſibi eſſe non abnuit. Itaque qui permiſit, ordinavit: nec poteſtas mala, ſed is qui malè utitur poteſtate... *Non ergo à diabolo poteſtas eſt, ſed obnoxia tamen inſidiis diaboli. Non tamen ideò mala ordinatio poteſtatum, quia malo obnoxiæ poteſtates. Bonum eſt enim Deum quærere, ſed quidam ipſius inquiſitionis anfractus, & error obrepit. Nam ſi inquiſitor in ſacrilegium ſæva interpretatione vertatur, in deterius vertitur quærentis offenſa, quàm ſi non quæſiſſet: nec tamen inquiſitionis, ſed quæſitoris eſt culpa: nec inquiſitio obnoxia malo, ſed quærentis affectus. Quòd ſi is qui Deum quærit, propter fragilitatem carnis, & mentis anguſtias ſæpè tentatur; quantò magis qui ſæculum quærit, obnoxius eſt?* (inquit S. Ambroſius.) *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraveris me.* Nullum eſt gratuitum diaboli munus; nullum non exitiale accipientibus. Serviant illi priùs neceſſe eſt, qui divitias expetunt avari, vel honores & dignitates ambitioſi. Hoc ipſo autem perniciosior ambitio eſt, quòd *Blanda quædam eſt conciliatricula dignitatum; & ſæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia ſubvertere, facit ambitio criminoſos. Habet enim forenſem gratiam, domeſticum ſcelus: & ut dominetur aliis, priùs ſervit. Curvatur obſequio, ut honore donetur: & dum vult eſſe ſublimior ſimulata humilitate, fit vilior, & fit remiſſior; cùm in ipſa poteſtate, quod præcellit, alienum ſit; legibus enim imperat, ſibi ſervit.* Si cadens adoraveris me. *Ergo qui adoraturus eſt diabolum, ante corruit;* (inquit S. Hieronymus.) Diabolum autem adorat, quiſquis cupiditati, aut ambitioni ſervit. Non enim uno modo ſacrificatur prævaricatoribus Angelis.

S. Hier. in c. 4. S. Matt.

VIII. *Tunc dicit ei Ieſus: Vade ſatana: ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Quod in aliquibus codicibus habetur, *poſt me*, aut *retro me*, aliunde aſſutum eſt, quod & Syriaca verſio, & Græci ad hunc locum Scriptores oſtendunt. Abeſt apud Origenem, S. Hilarium, S. Joan. Chryſoſt. S. Ambroſium, S. Hieronymum, &c. *Non ut plerique putant, eadem ſatanas, & Apoſtolus Petrus ſententia condemnantur: Petro enim dicitur, Vade retro me ſatana, id eſt, ſequere me, qui contrarius es voluntàti meæ. Hic verò audit, Vade ſatana, & non ei dicitur, retro me, ut ſubaudiatur: Vade in ignem æternum, qui præparatus eſt tibi, & Angelis tuis.* Apage ſatana. Temeritatis ſuæ congruum exitum tulit, cùm & criminum ſuorum in ſatana nomen audivit, & Dominum Deum ſuum adorandum in homine cognovit. Præbuit etiam hujus reſponſionis effectu magnum nobis Dominum exemplum: ut contempta humanæ poteſtatis gloria, & ſæculi ambitione poſtpoſita, ſolum meminiſſemus Deum, & Dominum adorandum; *Quia omnis ſæculi honor diaboli ſit negotium.*

Idem.

Matt. 16.

S. Hilar.

Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis. Ex Deuteron. 6. 12. ſumptum eſt, ubi legitur, *Dominum Deum tuum timebis.* Idem eſt ſenſus: Timoris enim pars non minima eſt adoratio. Timor internam reverentiam ſignificat, adoratio externam venerationem ex interiori profectam. Unde pii quique Dei cultores, Viri timentes Deum, Scripturæ ſacræ phraſi appellantur. *Et illi ſoli ſervies.* Quamquam vox *ſoli* expreſsè in Hebræo non habeatur, implicitè tamen incluſam in pronomine emphatico *ipſi*, Septuaginta Interpretes addiderunt, imò & Chriſtus. Eodem Deuteron. cap. ſatis innuitur verſ. 4. *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter, Dominus unus eſt.* Et v. 14. *Non ibitis poſt deos alienos cunctarum gentium, quæ in circuitu veſtro ſunt.* Et 1. *Reg.* 7. apertiùs ſignificatur: *Præparate corda veſtra Domino, & ſervite ei ſoli.* Soli Deo debetur adoratio propriè dicta, & latriæ cultus. Quam *latriæ* vocem (inquit *Grotius*) Scriptores novi Fœderis vix unquam uſurpant, niſi de cultu qui vero Deo exhibetur, aut ſanè tamquam Deo, ut *Act. 7. v. 42.* & *Rom. 1. 25.* Hinc igitur nata eſt illa *S. Auguſtino* etiam celebrata latriæ,& duliæ diſtinctio, non quòd dulia non ad Deum quoque pertineret, nec quòd vox latriæ peculiare aliquid haberet ſecundùm Græci ſermonis proprietatem; ſed quòd uſus primùm Judæorum Helleniſtarum, deinde Chriſtianorum, voci duliæ relicto ſignificatu generali, latriæ nomen divino cultui aſſignaſſet. Vox igitur iſta Eccleſiæ uſu conſecrata eſt ad ſignificandam ſervitutem, quæ ſoli Deo debetur.

S. Aug. q. 61. in Gen. & l. 10. de Civit. Dei c. 1.

IX. *Tunc reliquit eum diabolus; & ecce acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei.* Victus à Chriſto fugatuſque diabolus receſſit, *conſummata omni tentatione*, ut ſcribit S. Lucas. Propè enim omnium criminum « fontes hæc tria genera demonſtrantur eſſe vitiorum. « Neque enim conſummatam omnem tentationem « Scriptura dixiſſet, niſi in his tribus eſſet omnium ma- « teria delictorum, quorum ſemina in ipſa origine ſunt « cavenda. *Finis ergo tentationum, finis eſt cupiditatum; quia cauſæ tentationum, cauſæ cupiditatum ſunt. Cauſæ autem cupiditatum ſunt carnis oblectatio, ſpecies gloriæ, aviditas potentiæ.* Receſſit autem diabolus audito Dei nomine, *uſque ad tempus*, ut notat S. Lucas; poſtea enim non tentaturus, ſed apertè pugnaturus advenit, in Chriſti ſcilicet paſſione. *Prima Domino noſtro Principi Martyrum tentamenta, ſunt blandimenta propoſita:* Dic lapidibus iſtis, ut panes « fiant. Tibi dabo omnia regna iſta. Videamus ſi ſuſci- « piunt te Angeli; quia ſcriptum eſt: Ne fortè offen- « das ad lapidem pedem tuum. *Iſta læta mundi ſunt: in pane, concupiſcentia carnis; in promiſſione regnorum, ambitio ſæculi; in curioſitate tentationis, concupiſcentia oculorum. Hæc omnia de ſæculo ſunt; ſed blandiuntur, non ſæviunt. Attendite Martyrum Ducem certaminum exempla proponentem, & certantes miſericorditer adjuvantem. Quare ſe permiſit tentari, niſi ut doceret reſiſtere tentatori? Promittit mundus carnalem voluptatem: Reſponde illi, Delectabilior eſt Deus. Promittit mundus honores, & ſublimitates ſæculares: Reſponde illi, Altius eſt omnibus Regnum Dei. Promittit mundus ſuperfluas, vel damnabiles curioſitates: reſponde illi, Sola non errat veritas Dei. Cùm iſta triplici tentatione Dominus fuiſſet tentatus, quia in omnibus illecebris mundi hujus tria ſunt, aut voluptas, aut curioſitas, aut ſuperbia: quid ait Euangeliſta?* Poſtquam perfecit diabolus omnem tentationem: *Omnem, ad illecebras pertinentem. Reſtabat alia tentatio in aſperis, & duris; in ſævis, in atrocibus atque immitibus reſtabat alia tentatio. Hoc ſciens Euangeliſta, quid peractum eſſet, quid reſtaret, ait,* Poſtquam complevit diabolus omnem tentationem, receſſit ab eo ad tempus. *Diſceſſit ab eo, id eſt, inſidians ſerpens, venturus eſt rugiens leo; ſed vincet eum, qui conculcabit leonem & draconem. Introibit in Iudam, faciet Magiſtri traditorem. Adducet Iudæos, non jam adulantes, ſed ſævientes.*

S. Aug. ſ. 284. aliàs 1. inter editos ex majoris Carthuſiç Miſſ.

Et ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei. Quandiù enim fuit in conflictu poſitus, nequaquam « eos apparere permiſit: ne ſcilicet ſuperandum tenta- « torem ante victoriam fugaret. Poſtquam verò peni- « tùs illum devicit, & victum fugere præcepit, tunc An- « geli conſequenter apparent; ut diſcas, quòd te quoque « poſt reportatam de diabolo victoriam, Angeli repen- « tè ſuſcipiant, plaudentes tibi, teque ſtipatorum ubi- « que more comitati.

S. Joa. Chr. h. 11.

X. *Cùm autem audiſſet Ieſus, quòd Ioannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam.* Hæc immediatè poſt Chriſti tentationem non contigerunt: Chriſtum enim, & Joannem aliquandiù munus docendi ſimul obiiſſe, conſtat ex S. Joannis Euangelio c. 1. 2. & 3. Igitur inter Chriſti tentationem, & incarcerationem Joannis Baptiſtæ interceſſerunt ſecundum Joannis teſtimonium, & tertium ad legatos Judæorum ad ſe miſſos, vocatio Petri, & Andreæ, colloquium Chriſti cum Nathanaele, Nuptiæ & miraculum in Cana Galileæ, prima vendentium ejectio è Templo, Chriſti colloquium cum Nicodemo, & quartum Joannis Baptiſtæ de Chriſto teſtimonium, excitata quæſtione, utrum baptiſmus Diſcipulorum Chriſti baptiſmo

ejuſ-

ejusdem Joannis antecelleret. Certè Joannis incarceratio à Christo audita non est in deserto, nullo mortalium ibi præsente: Id igitur audivit alibi, tunc scilicet, cùm in Judæa in munere docendi versaretur. Captivitas itaque Joannis hìc refertur per anticipationem, quæ fusiùs narratur *Matth.*14. Sic per anticipationem refertur *Matth.*11. Joannem è vinculis Discipulos misisse ad Dominum, & tamen *cap.*14. demum captivitas Joannis narratur. Sic Matthæus *cap.* 4. *vers.*13. ait, Christum reliquisse Nazareth; & tamen causa hujus discessus demum indicatur sub finem cap. 13. summa nimirùm, tum incredulitas, tum ingratitudo indigenarum. Secessit autem Christus in Galilæam, non illam cui præerat *Herodes*, cujus sævitiam certo consilio, & non sui, sed hominum, quibus profuturus erat, respectu vitabat; sed cui dominabatur *Philippus* vir ingenii mitioris. Huic enim pars maritima obvenerat, in qua Bethsaida, & Capharnaum, ut discimus ex *Iosepho* lib. 18. *Antiquitatum*, cap. 3. Duplex Christi post baptismum, ac jejunium in Galilæam reditus. Primus narratur *Ioannis* 1. 43. alter *Ioannis* 4. 3. Abiit primùm in Galilæam inferiorem, in qua Nazareth, *Luc.*4. 14. 16. Deinde relicta Nazareth ingrata patria, secessit in Galilæam superiorem, venitque, & *habitavit in Capharnaum* urbe *maritima*, *in finibus* Tribuum *Zabulon*, & *Nephthalim*, florentissimo Galilææ emporio, & multis frequentato tum Judæis, tum Gentibus, & ad prædicationem Euangelii in totam circùm regionem inferendam opportuno.

Isai.9. XI. *Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam: Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, Galilæa Gentium: populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.* Vaticinium illud Isaiæ in sensu litterali impletum est, cùm Christus in Galilæam venit, hisque regionibus Euangelii lumen intulit, ex iisque elegit Apostolos, de quibus in Psalmo propheticè scriptum est, *Principes Iuda Duces eorum, Principes Zabulon, Principes Nephthali.* Leviori primùm calamitate afflictæ fuerant duæ illæ Tribus Zabulon, & Nephtalim per Theglatphalazarem, qui Galilæam & universam terram Nephtali expugnavit regnante Phacee Rege Israel, harumque regionum populum in Assyriam transtulerat, ut refertur 4. *Regum* 15. 29. Graviori verò desolatione per Salmanasarem, regnante Osee. Pervagatus enim est omnem terram Israel, & obsidens Samariam tribus annis, illam demùm expugnavit, & transtulit Israel in Assyriam, 4. *Reg.*17. In illa verò clade quamvis communi decem Tribubus, à Tribu tamen Zabulon, & Tribu Nephtalim, & Galilæa Gentium, utpotè quæ Assyriis viciniores erant, initium factum est debellationis reliquarum, adeòque crudeliùs dubio procul in eas sævitum est, & per illas via strata ad direptionem, & desolationem reliquarum. Sed sicut illarum regionum incolas gravissimis calamitatibus opprimendos vaticinatus est Isaias, ita & eorum consolationem, & liberationem per Christum prædixit. *Terra Zabulon, & terra Nephtalim, via maris.* Duæ illæ tribus in superiore Galilæa sortem acceperant, regione maritima, *trans Iordanem* comparatione Syriæ, quamvis respectu Jerosolymorum cis Jordanem essent. *Galilæa Gentium*, quæ ex magna parte habitabatur à Gentibus, in qua videlicet Salomon Hiram Regi Tyriorum viginti urbes olim dederat. Galilæam habitatam ab Ægyptiis, Arabibus, Phœnicibus, notat *Strabo*. Convenas multos fuisse Tiberiade, testis est Josephus. Quamobrem *Galilæam Gentium*, id est, convenarum dictam existimaverim, quòd non unius nationis hominibus, sed undique collectis, ob adjacentis maris commoda, tractus iste habitatus esset. Harùm itaque regionum incolæ primùm audiere Dominum prædicantem: *Vt ubi Israelis fuerat ab Assyriis prima captivitas, ibi Redemptoris præconium nasceretur*; (inquit S. Hieronymus) *Populus qui sedebat*, seu, quod idem est, *ambulabat*, id est versabatur *in tenebris*, infidelitatis, ignorantiæ, erroris, *vidit lucem magnam*, Euangelicam scilicet Veritatem, imò Christum ipsum, qui *lux* est *mundi*, *lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum*. Apostoli quidem *lumen mundi* à Christo appellati, sed Christus, solus *lux magna*, *Sol justitiæ*, à quo Apostoli velut minora sydera lucem precariò accepere: imò lumini lucernæ comparantur, quod aliundè accenditur, & extingui potest. *Et sedentibus in regione umbræ mortis*, in oblivione Dei, in morte peccati, lux fidei, & gratiæ divinæ claritas affulsit. *In Scriptura sacra*, ut observat S. Gregorius M. *umbra mortis aliquando oblivio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Vmbra enim mortis oblivio mentis accipitur, quia sicut mors hoc quod interficit, agit, ut non sit in vita; ita & oblivio hoc quod intercipit, agit, ut non sit in memoria. Vnde & rectè, quia Ioannes Hebræorum populo eum, cujus obliti fuerant, Deum prædicare veniebat, per Zachariam dicitur:* Illuminare his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent. *In umbra enim mortis sedere, est à divini amoris notitia in oblivione latescere. Vmbra mortis, imitatio antiqui hostis accipitur. Ipse enim quia mortem intulit, mors vocatur, Ioanne attestante, qui ait:* Et nomen illi mors. *Per umbram igitur mortis, ejus imitatio designatur: quia sicut umbra juxta qualitatem corporis ducitur, ita actionem iniquorum de specie imitationis ejus exprimuntur. Vnde recte Isaias cùm Gentiles populos ab antiqui hostis cerneret imitatione defecisse, eosque ad veri Solis ortum resurgere, quæ certò futura considerat, quasi ex præteritis narrat, dicens; Sedentibus in tenebris, & umbra mortis, lux orta est eis.* Denique inter mortem, & umbram mortis hoc interest, Sancto Hieronymo interprete, quòd *Mors eorum est, qui cum operibus mortis ad inferos perrexerunt: Vmbra autem mortis eorum est, qui dum peccant, nondum de hac vita egressi sunt. Possunt enim, si voluerint, agere pœnitentiam.*

S. Gr. M. l. 4. Moral. in Job. c. 17.

Luc. 1. "

Apoc. 6.

S. Hier. in c. 9. Isaiæ.

XII. *Exinde cœpit Iesus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cœlorum.* In Galilæa publicè, assiduè, ubique prædicare cœpit Christus, ex quo habitavit in Capharnaum post traditionem Joannis Baptistæ. Illius autem verbis utitur, ut doceat, ipsum fuisse Præcursorem Christi, & utriusque doctrinam ex Dei afflatu esse, & ad Deum ducere. *Desinente lege, consequenter oritur Euangelium: Si autem eadem prædicat Salvator, quæ Ioannes Baptista ante pradixerat, ostendit, se ejusdem Dei esse Filium, cujus ille Propheta fuit.* Hinc utriusque Testamenti concordia elucescit, cujus Moralis ad pœnitentiam tota collineat. Pœnitentia scilicet via est ad regnum cœlorum. Pœnitentia ad regnum Christi, quòd non est de hoc mundo, non temporale, sed spirituale, per fidem & gratiam in cordibus nostris stabiliendum & propagandum necessaria est. Hanc postulat finis ipse quem sibi præstituit Rex noster, qui in mundum venit, *ut salvum faceret populum suum à peccatis eorum*, quæ pœnitentibus dumtaxat remittuntur. Hanc postulat Ecclesiæ status, in qua post unicum baptisma, nullæ supersunt externæ ablutiones, ut olim apud Judæos, sed tantùm ablutio cordis per pœnitentiam, & baptisma lacrymarum. Hanc postulabat Judæorum status, qui externis legis operibus, variis scilicet baptismatibus, seu ablutionibus, & purificationibus, confessione, sacrificiis, aliisque cæremoniis, die præsertim Expiationis frequentari solitis, omnia peccata sibi remitti putabant, nec internam animi mutationem in melius magnoperè curabant. His igitur *Pœnitentiam* Christus prædicat, eò magis necessariam, quòd nisi vitam veterem detestarentur, & vitam novam agerent secundùm Christi præcepta, ab illis mox auferendum esset Regnum Dei, & ad Gentes transferendum.

S. Hier. in c. 4. S. Matt.

XIII. *Ambulans autem Iesus juxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare (erant enim piscatores) & ait illis: Venite post me.* Lacum Genesareth *Mare Galilææ* vocavit Euangelista, quem imperitè arguunt Porphyrius, & Julianus. Confluxum enim aquarum intra certas ripas,

S. Hier. in c. 4. S. Matt.

& cre-

& crepidines coercitum, Mare vocari locutione Hebræis uſitata, nemo neſcit. Gen.1.10. *Congregationes aquarum appellavit Maria*. Sic non tantùm lacùs Aſphaltites vocatur *Mare* in Scriptura ſacra, ſed & vas aheneum, fuſile, in Templo aſſervatum. Ambulans igitur Jeſus, non otiosè, ſed ſtudio vocandi, & congregandi Diſcipulos, quos teſtes haberet omnium verborum, ac factorum ſuorum, *vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus*. In veteri Teſtamento, *prima Dei vocatio à fratribus cœpit (primos enim præcones Moſem & Aaronem accepit) In Euangelio quoque primam Petri, & Andreæ vocationem facit. Et illic quidem ſimplex gratia, hic autem duplo auctior. Illic enim duo fratres vocati, Moſes & Aaron: Hic autem bis gemini, Petrus & Andreas, Iacobus & Ioannes. Quòd enim Salvator charitatem Sancti Spiritus nobis voluit informare, fratreſque animi affectione, ac ſpiritu præſtare, naturam fundamentum ſumpſit, commiſitque naturæ viſcera, & in illa Eccleſiæ fundamentum ſuperextruxit*.

Severianus Gallorum Epiſcopus Orat.1. de mundi creatione.

Circa *Petri*, & *Andreæ* vocationem pugnantes in ſpeciem videntur Euangeliſtarum narrationes. Matthæus hìc ſcribit, Chriſtum eodem tempore vocaſſe Simonem, & Andream fratres, cùm jacerent rete in Mare: Joannes verò cap.1. narrat, audito teſtimonio, quod Joannes Baptiſta Chriſto perhibuerat, Andream ſecutum Dominum cum alio quodam Joannis Diſcipulo, & adduxiſſe fratrem ſuum Simonem ad Chriſtum, indicando ei, illum eſſe Meſſiam. 2. Vocatio iſta contigiſſe dicitur, poſtquam Chriſtus audivit Joannem comprehenſum, ſi Matthæo credimus: ſi Joanni, vocatio illa contigit ante captivitatem divini Præcurſoris, illo adhuc docente, & baptizante. Si Matthæum audimus, contigit vocatio iſta ad Mare Galilææ: ſi Joannem, contigit in Bethabara trans Jordanem, adeòque in Judæa.

XV. Nec minor apparet diſsonantia, ſi Matthæum cum Marco & Luca conferamus. Nam Matthæus hìc, & Marcus cap.1. narrant, Dominum vocaſſe Diſcipulos illos ad Mare Galilææ: Lucas cap.5. vocatos ſcribit propè ſtagnum Geneſareth. 2. Matthæus & Marcus narrant, Chriſtum ſimul vidiſſe duos fratres iſtos jacientes retia in Mare: Lucas innuit, Chriſtum illos vidiſſe, cùm ex navigiis deſcendiſſent, & abluerent retia. 3. Matthæus & Marcus narrant, Chriſtum vocaſſe Diſcipulos iſtos, cùm ambularet ad Mare Galilææ: Lucas verò ait, Chriſtum conſcendiſſe unum ex navigiis, rogaſſe Simonem, ut à terra provcheret paululùm, conſediſſe, docuiſſe turbam ex navi, poſt juſſiſſe, ut retia demitterentur ad capturam, piſcium multitudinem ingentem concluſam, & rupta retia, Petrum petiiſſe à Chriſto, viſo miraculo, ut à ſe homine peccatore diſcederet. 4. Matthæus & Marcus narrant, Chriſtum Diſcipulos illos conjunctim vocaſſe: Lucas verò Simonem ſolum à Domino vocatum, illique ſoli dictum, *Ex hoc jam homines eris capiens*. 5. Apud Matthæum, & Marcum narratur, Dominum illinc progreſsum, adeòque in alio loco vidiſſe, & vocaſſe Jacobum, & Joannem: Lucas verò Jacobum, & Joannem deſcribit, ut ſocios Simonis, & docet, eos ſimul ſubduxiſſe navigia, ſimulque Dominum ſecutos. 6. Matthæus, & Marcus vocationem iſtam narrant, ut anteriorem hiſtoriis de ſanata Petri ſocru, & de ejectis dæmoniis: Lucas verò vocationem iſtam demùm poſt illa miracula recenſet.

S.Joa.Chryſ. h.14.in Matt.

XVI. Verùm Euangeliſtas inter ſe conciliare haud operoſum eſt; & primò quidem Matthæi, & Joannis narrationes conferendo, diverſas ab utroque hiſtorias narrari exploratum eſt. Ultroneum acceſsum Petri, & Andreæ ad Chriſtum Joannes commemorat; illorum à Chriſto vocationem Matthæus: primum hunc acceſsum excepit temporaria ad Chriſtum adhæſio, fides in illum, & quædam cum illo familiaritas: alteram illam vocationem excepit adhæſio perpetua ad Chriſtum, ut ejus Diſcipuli, & comites eſſent, illumque, relictis rebus omnibus, perpetuò ſequerentur. Spontanei iſtius acceſsus cauſa, teſtimonium Joannis de Chriſto: perpetuæ illius adhæſionis cauſa, vocatio Domini. Prior non tam vocatio erat, quàm ad eam præparatio. Joannes itaque narrat, audito Baptiſtæ præconio de Meſſia, & deſignatione ejus, *Ecce Agnus Dei*, duos Diſcipulos Præcurſoris ſecutos eſſe Jeſum, & Andream fratrem Simonis Petri, unum ex illis fuiſſe, & fratrem ſuum adduxiſſe ad Jeſum: Dominum verò dixiſſe, illum vocandum *Cepham*. Quamvis porrò ad tempus Chriſto adhæſerint, ex Hiſtoriæ tamen Euangelicæ comparatione conſtat, utrumque poſtridie receſſiſſe à Domino, & ad primum vitæ genus ſe recepiſſe: Joannes enim notat, Diſcipulos illos apud Chriſtum manſiſſe *die illo*. Huic narrationi Joannis poſtponenda eſt illa Matthæi, & ſecundùm illam aſserendum, Chriſtum alio tempore ad Diſcipulatum, & contubernium ſuum vocaſſe illos ipſos fratres, qui priùs ad ipſum ſpontè acceſserant, eique ad tempus adhæſerant. Unde confeſtim illi, ut Doctori jam noto, imò ut Meſſiæ à Joanne deſignato, obſecuti leguntur. Ita hunc nodum explicant *S. Ioannes Chryſoſtomus*, & *S. Auguſtinus*.

S. Aug. l.11. de conſenſu Euang.c.17. n.37. & 11.7. in Euang. S.Joa.n.9.

XVII. Non eſt operoſior Matthæi, & Marci cùm Luca conciliatio. Eamdem tres illi Euangeliſtæ narrant vocationis Petri & Andreæ, Jacobi & Joannis hiſtoriam, quamvis circumſtantias quaſdam unus commemoret, quas alii prætermittunt. Nulla inter ipſos eſt diſsonantia. 1. Mare Galilææ, ad quod vocatos dicunt Matthæus & Marcus, idem eſt cum lacu ſive ſtagno Geneſareth, cui & nomen Maris Tiberiadis, ab urbe Tiberiade, ad crepidinem illius extructa, impoſitum eſt. Eadem itaque circumſtantia loci, diverſis licèt nominibus ſignificata. 2. S. Lucas ſolum Simonem à Chriſto viſum non affirmat, ſed ſolum Simonem à Chriſto rogatum, ut à terra navim paululùm reduceret, quod non negant, ſed prætermittunt tantùm Matthæus, & Marcus. Imò cùm Lucas dicat Chriſtum vidiſſe duas naves ad ſtagnum ſtantes, è quibus piſcatores deſcenderant, plures vidiſſe, non unum ſolum, perſpicuè colligitur. Nec etiam repugnat, Simonem & Andream viſos eſſe à Chriſto, cum jacerent retia in Mare, & cùm deſcendiſſent ex navigiis, ac retia abluerent, priùs à Matthæo & Marco, poſteriùs à Luca narrari. Deindè Lucas non ait Chriſtum vidiſſe Simonem & Andream abluentes retia, ſed de piſcatoribus indefinitè id ſcribit: *Piſcatores autem deſcenderant, & lavabant retia*. Plures verò etiam & mercenarios adfuiſſe, conſtat ex Marci 1.20. *Et relicto patre ſuo in navi cum mercenariis, ſecuti ſunt eum*. 3. Matthæus Diſcipulos vocatos ſcribit Chriſto ambulante ad Mare, quia ejus ambulationem ad Mare conſecuta ſtatim vocatio eſt, quod Lucas non negat. Etſi enim conſtet, nondum ſubducta fuiſſe navigia in terram, adeòque vocatio in navi contigiſſe videatur; conciliatio tamen Matthæi cùm Luca facilis eſt: Id enim factum dicimus aliquo deambulante in hoc, vel illo loco, quod deambulationem iſtam excipit, ſive is cui factum adſcribitur, adhuc ambulet, ſive ſedeat, ſive ſtet. Matthæus igitur, & Marcus docent, Chriſtum vidiſſe homines illos jacientes retia in Mare, priùs videlicet proprio motu, deinde juſſione Chriſti: Lucas narrat, quo exitu utrumque factum fuerit. Circumſtantiæ pleræque narrantur à Luca, quæ à Matthæo prætermittuntur, non negantur. Quòd verò quædam frequentiùs ab uno Euangeliſta omittantur, ab alio ſuppleantur, volente ac movente Spiritu-ſancto factum eſt, ne ex compacto ſcripſiſſe viderentur, vel lectores uni tantùm ex illis, ſpretis reliquis, adhærerent, & crederent. 4. Etſi Lucas Andream non nominet, ille tamen intelligitur in ea navi fuiſſe ſecundùm Matthæi & Marci narrationem, qui breviter hoc perſtringunt, « quemadmodum geſtum ſit; quod Lucas apertiùs ex- «
plicavit, commemorans ibi etiam miraculum ſuper «
captura piſcium, & quòd ex ipſa navi Dominus priùs «
fuerit locutus ad turbas. Hoc etiam videtur diſtare, «
quòd tantùm Petro à Domino dictum commemorat, «
Ex hoc jam homines eris capiens: quòd illi ambobus «

S.Aug.l.11.de conſenſu Euang. c. 17.n.37.

fra-

„ fratribus dictum esse narrarunt, sed potuit utique priùs
„ hoc Petro dici, cùm de capta ingenti multitudine pi-
„ scium miraretur, quod Lucas insinuavit; & ambobus
postea, quod illi duo commemoraverunt. Ita hunc
nodum solvit *S. Augustinus*. S. Lucas Jacobum &
Joannem conjunctim cum Petro vocatos non dicit,
sed tantùm narrat Petrum, & filios Zebedæi vocatos,
& secutos Dominum, alios scilicet post alios, exiguo
intervallo interjecto. Sic itaque conciliandæ narra-
tiones Euangelistarum: Petrus & Andreas ex una par-
te, Jacobus & Joannes ex altera, habebant navigia
sua in vicino littore, aliquot duntaxat passibus à se in-
vicem remota. Dominus ambulans ad Mare, vidit
navigia duo, & in altero Petrum & Andream jacien-
tes retia in Mare; conscendit navem Petri, docuit
turbas, imperavit demissionem retium, secutus pro-
digiosæ piscationis eventus, Jacobus & Joannes à Si-
mone & Andræa ad opem ferendam invitati. Illi ut
venerunt, viso miraculo attoniti, denuò suam in na-
vem secessere: Simon cum Andrea vocatus à Christo.
Inde Dominus aliquot passus progressus, vidit Jaco-
bum & Joannem resarcientes retia sua, rupta procul
dubio pondere piscium quos ceperant, æquè ac retia
sociorum; eosdem vocavit, sicque plures relictis na-
vigiis secuti sunt eum. Matthæus præcipuum factum
narrat, vocationem, & vocatorum obedientiam; Lu-
cas circumstantias pleraque: Summa cæterequin illo-
rum consensio. 5. Ordine quidem scriptionis apud
Lucam prior est narratio de sanata Petri socru, non
ordine rei gestæ.

XVIII. *Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* Christum piscatores ad Apostolatum voca-
turum Prophetæ prædixerunt. Jerem.16. v.16. *Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & pisca-
buntur eos.* Ezech.47. 8. & seq. *Aquæ istæ quæ egrediun-
tur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendunt ad
plana deserti, intrabunt Mare, & exibunt, & sana-
buntur aquæ, & omnis anima vivens, quæ serpit, quo-
cumque venerit torrens, vivet; & erunt pisces multi
satis, postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur,
& vivent omnia, ad quæ venerit torrens. Et stabunt su-
per illas piscatores, ab Engaddi usque ad Engallim sic-
catio sagenarum erit: plurimæ species erunt piscium
ejus, sicut pisces maris magni, multitudinis nimiæ.* Sed
Huetius, Demonstrat. Euang. Propositione 9. c.48. & Psalmo 106. vocationem Apostolorum è Mari præ-
dictam agnoscimus: *Misit verbum suum, & sanavit
eos, & eripuit eos de interitionibus eorum. Qui de-
scendunt Mare in navibus, facientes operationem in
aquis multis: ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia
ejus in profundo.* Rabbi *Isaac Aramæus*, in exposi-
tione libri Numerorum, Verbum Dei ad omnes fa-
nandos missum fuisse dicit, verùm ab omnibus non
fuisse receptum; sed ab aliquibus tantùm tardioris
ingenii viris, iisque piscatoribus, qui veritatem Pro-
phetiæ receperunt, & verbo Dei fidem habuerunt.
Refert doctissimus Præsul *Daniel Huetius* in De-
monstratione Euangelica. *Petrus & Andræas, Ia-
cobus & Ioannes, germanitas combinata, imò conge-
minata paupertas, in Apostolorum principes eligun-
tur, pauperes censu, loco humiles, viles arte, obscuri
vita, labore communes, addicti vigiliis, fluctibus man-
cipati, negati honoribus, injuriis dati, præsidio retis,
solo piscium captu victum vestitumque conquirentes. Sed
in istis quantum vilis mundanis videbatur aspectus,
pretiosas tantum animas Dei intuitus tunc videbat.
Erant censu pauperes, sed innocentia locupletes; loco
humiles, sed sanctitate sublimes; viles arte, sed sim-
plicitate pretiosi; obscuri vita, sed vitæ merito perlu-
centes; labore communes, sed proposito singulares; ad-
picti vigiliis, sed ad cœlestes victorias jam vocati;
fluctibus maxcipati, sed fluctibus non demersi; nega-
ti honoribus, ditati magis honoribus; injuriis dati, sed
injuriis non relicti; captores piscium, sed piscatores ho-
minum jam decreti.* Venite, *inquit*, & faciam vos fie-
ri piscatores hominum: *Ut vitalis escæ jactu, ut hamo
cœlestis verbi, de mortis gurgite animas ad lucem tolle-
rent sempiternam. Captores piscium sunt hominum
piscatores: de labore transeunt ad laborem, quia labor
nescit lassescere meditatus. Omnia quæ de usu veniunt,
non fatigant. Virtus exercitio perseverat. Hinc est
quòd Apostolos suos Christus humanis laboribus exerce-
re voluit, ut eos indefessos redderet in divinis.* Pisca-
tores & illiterati mittuntur ad prædicandum, *Ne fi-
des credentium non virtute Dei, sed eloquentia fieri pu-
taretur;* (inquit S. Hieronymus.)

S.Greg. M.h. 5. in Euang.

XIX. *At illi continuò relictis retibus secuti sunt eum.* Partem pro toto exprimit Matthæus. Lucas enim illos *relictis omnibus* Christum secutos commemorat. Ad vocem Dominicam uterque iste piscator quid, aut quantum dimisit, qui penè nihil habuit? *Sed hac in re affectum debemus potiùs pensare, quam censum. Mul-
tum reliquit, qui sibi nihil retinuit: multum reliquit
qui quantumlibet parum, totum deseruit. Certè nos &
habita cum amore possidemus, & ea quæ minimè habe-
mus, ex desiderio quærimus. Multum ergo Petrus &
Andreas dimisit, quando uterque etiam habendi desi-
deria dereliquit. Multum dimisit, qui cum re possessa
etiam concupiscentiis renunciavit. A sequentibus ergo
tanta dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupisci
potuerunt.*

XX. *Et circuibat Iesus per totam Galilæam, docens
in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni,
& sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in
populo.* Vocatis Petro & Andrea, Jacobo & Joanne,
venit Jesus, & habitavit in Capharnaum maritima ci-
vitate Galilææ, ubi per aliquot Sabbata docuit; & post-
quam ibi dæmonium immundum ex quodam homi-
ne ejecisset in Synagoga, & surgens inde socrum Pe-
tri in domo ejus curasset, necnon energumenos, &
infirmos plurimos, desertum petiit; cumque turbæ
requirentes eum usque ad ipsum venissent, eumque
detinerent, ne à se discederet, dixit, se missum ut &
aliis civitatibus Euangelium prædicaret. Mox cir-
cuire cœpit totam Galilæam. Confer cum *Marci* 1.
v.21. & seq. & *Luc.*4. vers.31. & seq. *In Synagogis*
docebat, quæ loca erant publicæ orationi, concioni,
& Legis Prophetarumque lectioni atque explicationi
destinata, non sacrificio, quod in solo Templo Je-
rosolymis offerri poterat. Prædicationem porrò Euan-
gelii *Regni Dei*, miraculis frequentibus Christus con-
firmabat, *sanans omnem languorem, & omnem infir-
mitatem in populo*, ut ejus doctrinæ fidem adhibere
non dubitarent, cujus potentiam & beneficentiam ex-
periebantur. Sic *Afferens medicinam quæ corruptissi-
mos mores sanatura esset, miraculis conciliavit auctori-
tatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multi-
tudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate
roboravit religionem.* Quando Dei jussu, vel aflа-
tu fit aliquid novum & inopinatum, ac politiæ cujus-
dam introductio, signa Deus facere consuevit, præ-
stans quædam pignora suæ potentiæ his, qui legem
ejus accepturi sunt. Sic cùm hominem facturus es-
set, priùs mundum creavit universum, ac tum de-
mum facto homini legem in paradiso dedit. Et cùm
sancto etiam Noe legem posituras esset, magna mi-
rabilia monstravit, per quæ instauravit omninò crea-
turam, ac terribile illud pelagus per annum integrum
toto fecit orbe diffundi, justumque illum in tanta to-
tius Mundi tempestate servavit. Abrahæ quoque mul-
ta signa legitur præstitisse, ut claram illam de Regi-
bus victoriam, ut insignem quoque adversùs Pharao-
nem plagam, & ipsius Abrahami de variis periculis
liberationem: Sed & Judæis quidem cùm legem esset
daturus, priùs miracula ostendit, ac tum demum eis
præcepta legis imposuit. Ita hìc quoque cùm subli-
mem quandam vivendi introducturus esset disципli-
nam, & quæ numquam ab illis fuisset audita, au-
ctoritatem mandatis suis præstruxit claritate signo-
rum. Quia enim æternum Regnum, quod prædica-
bat, non apparebat, ex his quæ videntur, illud facit
manifestum... *Denique omnium agritudinum infirmi-
tates medendo, factis ipse se profert; ut quem in Pro-
phetarum voluminibus legere erant soliti, præsentem ope-
ribus contuerentur.*

S.Aug.l.de utilitate credendi c. 14.

S.Joa Chr. h. 14. in Matt.

XXI. *Et abiit opinio ejus in totam Syriam.* Fama
ejus longè latèque per omnes circumjacentes regio-
nes

S.Hil. c.1.in Eu. S. Matt.

nes propagata eſt, nomenque celebratum, ſcilicet per Judæam, Peræam, Bathanæam, Galilæam, Decapolim, Samariam; ſed & Idumæam, Palæſtinam, Syrophæniciam, Syriam Damaſci, Syriam Antiochiæ, Syriam Cœlen, &c. *Et obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus & tormentis comprehenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.* Per lunaticos intelligunt Medici comitiali morbo laborantes, quos conceptos exiſtimant dubiæ per tempora lunæ; & qui ipſo novilunio, aut plenilunio, aut pridie, gravius vexantur; ſed hìc malum immanius, & à naturalibus cauſis remotius indicatur, cui tamen adjuncta ſit epilepſia. Nam infra c.17. v.14. & ſequentibus, qui *Lunaticus* vocatur, epilepticus & dæmoniacus erat. *Lunaticus eſt, & malè patitur; nam ſæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam.... Et increpavit illum Ieſus, & exiit ab eo dæmonium.* Quamobrem S. Hieronymus hìc *non verè lunaticos* interpretatur, *ſed qui putabantur lunatici ob dæmonum ſallaciam, qui obſervantes lunaria tempora, creaturam infamare cupiebant, ut in Creatorem blaſphemia redundaret.* S. Hieron. in c.4 Mat.

Senſus Moralis.

I. *DUctus eſt Ieſus in deſertum à Spiritu.* Exemplo ſuo nos docuit Chriſtus, ut cùm de vitæ rationibus, vel de re gravi ad ſalutem pertinente deliberamus, turbam relinquamus hominum, & Spiritu ſancto duce nos in ſolitudinem colligamus, noſtra cum Deo conſilia communicaturi, quæ frequentia hominum impediuntur, ſolitudine juvantur, in qua Deus procul à tumultibus ſæculi, gratiæ ſuæ lumen animæ fideli communicat, eique ad cor loquens, ubi ipſum unum audire parata eſt, voluntatem ſuam aperit, ſecundùm illud Oſee II. 14. *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus.* Solitudo cœleſtis doctrinæ ſchola eſt, ac divinarum artium diſciplina: *Illic Deus eſt totum quod diſcitur, via qua tenditur, totum per quod ad ſummæ veritatis notitiam pervenitur. Eremus paradiſus eſt deliciarum, ubi tamquam redolentium ſpecies pigmentorum, vel rutilantes flores aromatum, ſic fragrantia ſpirant odoramenta virtutum. Ibi roſæ charitatis igneo rubore flammeſcunt. Ibi lilia caſtitatis niveo candore candeſcunt: cum quibus humilitatis violæ, dum imis contentæ ſunt, nullis flatibus impelluntur. Ibi myrrha perfectæ mortificationis, non ſolùm carnis, ſed quod glorioſius eſt, propriæ voluntatis exundat, & thus aſſiduæ orationis indeſinenter emanat, & igne divini amoris ſuaviter ardet.... O ſolitudo ſacræ militiæ tabernaculum, procinctus triumphatoris exercitus, caſtrum Dei, turris David, quæ ædificata es cum propugnaculis, mille clypei pendent ex te, omnis armatura fortium! Tu campus divini prælii, ſpiritualis arx certaminis, Angelorum ſpectaculum, palæſtra fortiter dimicantium luctatorum, ubi ſpiritus cum carne congreditur, & fortis ab infirmo ſuperatur. Nam qui in te ſunt, lorica fidei præmuniti, ſub Imperatoris ſui invicta protectione tripudiant, & de hoſtium ſuorum certa jam dejectione triumphant. Quibus nimirum dicitur:* Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. *Et*, Si unus eſt, *inquit*, noli timere: plures enim nobiſcum ſunt, quàm cum illis. *O Eremus, mors vitiorum, fomes & vita virtutum, te Lex attollit, te Prophetia miratur, & quicumque ad perfectionem pervenerint, tuum cognoverunt præconium. Tibi Moyſes debet bis acceptæ legis decalogum. Per te Elias novit Domini pertranſeuntis excurſum. Per te Eliſæus duplicem Magiſtri ſortitus eſt ſpiritum. Et quid amplius dicam? Salvator mundi in ipſo redemptionis humanæ primordio Præconem ſuum tui accolam fecit, quatenus ſub ipſa jam ſæculi venientis aurora, ex te Lucifer veritatis erumperet: poſt quam plenus Sol veniens, mundi caliginem ſplendoris ſui radiis illuſtraret. Tu ſcala illa Iacobi, quæ homines vobis ad cœlum, & Angelos ad humanum deponis auxilium.... Cella dominicæ ſepulturæ propèmodum æmula, quæ peccato mortuos ſuſcipis, & per afflatum Spiritus ſancti Deo reviviſcere facis. Te portum tranquillitatis inveniunt, qui naufragium mundani fluctus evadunt. Te potentis Medici conclave decernunt, qui vulnerati in prælio hoſtiles manus effugiunt. Mox enim ut tui culminis umbræ perfecto corde ſuccedítur, omnis ſauciatæ animæ livor, omnis interioris hominis plaga curatur. Te Ieremias aſpexerat, cum dicebat:* » Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. Bo» num eſt viro, cùm portaverit jugum Domini ab adoleſcentia ſua. Sedebit ſolitarius, & tacebit; elevabit enim ſe ſupra ſe. *Habitator etenim tuus ſe elevat ſupra ſe, quia Deum eſuriens anima, à terrenarum ſe rerum obtutibus erigit, & in divinæ contemplationis arce ſuſpendit; à mundi ſe actionibus ſegregat, atque in actum contemplationis cœleſtibus deſideriis pennas librat: cumque illum, qui eſt ſuper omnia, conſpicere ſatagit, ſemetipſum quoque homo cum reliqua mundanæ vallis dejectione tranſcendit... Tu ſpeculum Animarum, cujus contemplatione ſe mens humana perſpicaciter intuens, quòd minus eſt, impleat; quod ſuperfluum, reprimat; quod obliquum eſt, dirigat; quod deforme, componat. Tu nuptialis es thalamus, in quo Sancti Spiritus annulus tribuitur, & cœleſti Sponſo felix Anima fœderatur. O Eremus mundi perſequentis felix effugium, laborantium requies, mœrentium conſolatio, ab æſtu ſæculi refrigerium, peccandi repudium, recluſio corporum, libertas animarum! Te Dævid petiit, cùm mundi mala perferret, cùm timidi & tenebroſi cordis tædium ſuſtineret.* Ecce, *inquit*, elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine. *Et quid amplius memorem? quandoquidem ipſe Salvator omnium in exordio ſuæ manifeſtationis inviſerit, ac propria dignatus eſt te habitatione conſecrare. Poſtquam enim baptiſmatis aquam, qua lotus eſt, lavit, ut Euangeliſta teſtatur, ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum... Debitorem ſe tibi mundus agnoſcat, unde prædicaturum, ac mirabilia facturum ſuſcepiſſe Deum non ignorat.* Pſ.54.8. S.Ambr. l.4. in Luc. n. 7. & 8. & 9.

Convenit recordari (inquit Sanctus Ambroſius) quemadmodum de Paradiſo in deſertum Adam primus ejectus ſit; ut advertas, quemadmodum de deſerto ad Paradiſum Adam ſecundus reverterit. Ex terra virgine Adam, Chriſtus ex Virgine; ille ad imaginem Dei factus, hic imago Dei: per mulierem ſtultitia, per Virginem ſapientia: mors per arborem, vita per crucem: ille ſpiritalium nudus, arboreis ſe texit exuviis: hic ſæcularium nudus, corporis non deſideravit exuvias. *In deſerto Adam, in deſerto Chriſtus: ſciebat enim, ubi poſſet invenire damnatum, quem ad Paradiſum, reſoluto errore, revocaret. Sed quoniam ſæcularibus indutus exuviis redire non poterat, nec Paradiſi incola poteſt eſſe, niſi nudus à culpa; exuit veterem hominem, novum induit, ut quia ſolvi non queunt divina decreta, perſona magis quàm ſententia mutaretur. Sed qui in Paradiſo ſine duce iter amiſit acceptum, quemadmodum de deſerto ſine duce iter repetere poſſet amiſſum, ubi tentationes plurimæ, niſus ad virtutem difficilis, lapſus facilis ad errorem?.... Quem igitur opponeret ducem contra tot illecebras ſæculi, contra tot verſutias diaboli; cùm ſciret, nobis primò contra carnem & ſanguinem, deinde contra poteſtates, contra rectores mundi tenebrarum harum, adverſùs ſpiritalia nequitiæ, quæ ſunt in cœleſtibus, eſſe luctamen? Angelum opponeret? Et ipſe lapſus eſt, & legiones Angelorum vix ſingulis profuerunt Seraphim dirigeret? Et ipſum deſcendit in terras in medium populi immunda labia habentis, & unius tantùm Prophetæ labia, appoſito carbone, mundavit. Alius dux requirendus fuit, quem ſequeremur omnes. Quis tantus eſſet dux qui prodeſſet omnibus, niſi ille qui ſupra omnes eſt? Quis me ſupra*

Exod.14. 4 Reg.16.

Threnorum. 3.

Mundum constituere, nisi qui major est Mundo? Quis tantus esset Dux, qui posset masculum & fœminam, Judæum & Græcum, Barbarum & Scytham, uno regere ductu; nisi solus qui est omnia, & in omnibus Christus? Multi enim laquei, quacumque progredimur. Laquei in corpore, laquei in lege, laquei in pinnis templorum, in crepidinibus parietum tenduntur à diabolo. Laquei in Philosophis, laquei in cupiditatibus. Oculus enim meretricis laqueus est peccatoris: laqueus in pecunia, laqueus in religione. Quomodo igitur hos laqueos evitabimus, ut possimus & nos dicere: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium; laqueus contritus est, & nos liberati sumus? *Non dicit: Ego contrivi laqueum, non ausus est hoc dicere David; sed:* Adjutorium nostrum in nomine Domini; *ut ostenderet, unde laqueus solveretur; ut prophetaret, quod venturus esset in hanc vitam, qui contereret laqueum fraude diabolo præparatum.* Et ideò sequamur Christum: illius, de deserto ut ad Paradisum redire possimus, vestigia persequamur.

II. *Ut tentaretur à diabolo.* In Christo tu tentaberis, quia *Christus de te sibi habebat carnem, de se tibi salutem; de te sibi mortem, de se tibi vitam; de te sibi contumelias, de se tibi honores: ergo de te sibi tentationem, de se tibi victoriam. Si in illo nos tentati sumus, in illo nos diabolum superamus. Attendis, quia Christus tentatus est, & non attendis, quia vicit? Agnosce te in illo tentatum, & te in illo agnosce vincentem. Poterat à se diabolum prohibere, sed si non tentaretur, tibi tentando vincendi magisterium non præberet.* Ad Christum clamemus: *Exaudi DEVS deprecationem meam, intende orationi meæ. A finibus terræ ad te clamavi: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.* Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine tentatione: quia provectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisque innotescit nisi tentatus; nec potest coronari nisi vicerit, nec potest vincere nisi certaverit, nec potest certare nisi inimicum & tentationes habuerit. Clamat ergo Ecclesia super petram ædificata, à finibus terræ: *In petra exaltasti me:* Petra autem erat Christus. *In illo ergo ædificati sumus. Propterea petra illa in qua ædificati sumus, prior percussa est ventis, flumine, pluvia, quando Christus à diabolo tentabatur. Ecce in qua firmitate te voluit stabilire. Meritò non vacat vox nostra, sed exauditur; in magna enim spe posiți sumus:* In petra exaltasti me. Deduxisti me, quia factus es spes mea. *Ille si nostra spes factus non esset, non nos deduceret. Deducit tamquam Dux, & in se ducit tamquam via, & ad se ducit tamquam patria. Deducet ergo nos. Vnde? Quia factus est spes nostra. Vnde factus est spes nostra? Quia tentatus est, quia passus est, quia resurrexit.:... In illo vides & laborem tuum, & mercedem tuam; laborem in passione, mercedem in resurrectione. Sic ergo factus est spes nostra. Habemus enim duas vitas: unam in qua sumus, alteram quam speramus. In qua sumus, nota nobis est: Quam speramus, ignota nobis est. Tolera in qua es, & habebis quam nondum habes. Quomodo toleras? Ut non vincaris à tentatore. Laboribus suis, tentationibus, passionibus, morte sua demonstravit tibi vitam Christus in qua es: Resurrectione sua demonstravit tibi vitam in qua eris. Nos enim non noveramus nisi nasci hominem & mori; resurgere hominem, & vivere in æternum, non noveramus: suscepit quod noveras, & demonstravit quod non noveras. Ideò factus est spes nostra in tribulationibus, in tentationibus. Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Non me deserit ipse qui me exaltavit super petram, ut deducat me usque ad se; quia etsi laboro, diabolo per tot loca & tempora, & occasiones insidiante adversus me, hic est turris fortitudinis; quò cum confugero, non solùm vitabo tela inimici, sed etiam in illum quæ voluero, securus ipse jaculabor. Ipse enim Christus est turris. Caves ne feriaris à diabolo? Fuge ad turrem: Numquam te ad illam turrem diabolica jacula secutura sunt, ibi stabis munitus & fixus. Quomodo autem fugies ad turrem? Ante te est turris, recordare Christum, & intra in turrem. Quicquid pateris, cogita, quia prior passus est, & cogita quò fine passus est, ut moreretur & resurgeret. Talem & tu finem spera, qualis in illo præcessit, & intrasti in turrem non consentiendo inimico. Si enim consenseris inimico, tunc ad te pervenit oppugnantis jaculum. Tu potiùs in illum jacula tela, quibus feriatur, quibus vincatur. Quæ sunt ista tela? Verba Dei, fides tua, spes ipsa tua, opera bona.*

Nemo se fallat, dilectissimi; nemo se decipiat, neque ita quisquam de cordis sui puritate confidat, ut putet se nullis tentationum periculis subjacere; cùm pervigil ille Tentator eos acrioribus pulset insidiis, *quos maximè viderit abstinere à peccatis. Nam Majestatis ausus est calliditatis suæ fraude tentare? Viderat superbiam suam baptizati Domini Jesu humilitate calcatam; intellexerat quadraginta dierum jejunio omnem cupiditatem carnis exclusam, & tamen non desperavit de artibus suæ malitiæ spiritalis improbitas: tantumque sibi de naturæ nostræ mutabilitate promisit, ut quem verum experiebatur hominem, præsumeret posse fieri peccatorem. Si ergo ab ipso Domino, & Salvatore nostro, deceptionum suarum diabolus non revocavit insidias; quantò magis fragilitatem nostram impugnare præsumit, quos exinde vehementiore odio, & invidia sæviore persequitur, ex quo ei in Baptismo renunciavimus; & ab illa, cui dominabatur origine, in novam creaturam divina regeneratione transivimus?*

S. Leo ser. 40. de Quadr. 3.

Ne mireris igitur, Christiane, si post baptisma gravioribus tentationibus urgearis; si, postquam te Deo devoviști, tibi magis insidietur, teque vehementiùs aggrediatur Satanas: Idcircò enim accepisti arma, non ut degas in otio, sed ut pugnes. Propterea Deus in tentationes irruere permittit: Primò quidem, *Ut discas, quoniam Christi Baptisma multò te fecerit fortiorem.* Deinde, *Ut in egregia illa animi mediocritate permaneas, neque donorum in magnitudine eveharis, dum te scilicet tentationes cohibent & refrænant.* Ad hæc verò, *Ut malignus ille dæmon, cùm de tua à se discessione dubitat, ex ipsa tribulationum tolerantia discat, quòd perfecta ab illo abrenunciatione discesseris.* Quartò, *Ut fortior, & ipso prorsùs ferro valentior, tentationum exercitatione reddaris.* Quintò, *Ut capias grande documentum thesaurorum tibi à Domino creditorum; neque enim adversùs te diabolus irrueret, nisi in majore te positum honore conspiceret.* Hinc enim adversùs Adam insurrexit ab initio, quia multa illum dignitate vidit conspicuum. Propterea & contra sanctum Job nequitiæ suæ arma commovit, quia videbat eum ab omnium Deo miris laudibus coronatum.

S. Jo. Chrys. Hom. 13. in Matth.

S. Jo. Chr. ib. Matt 6.

A sancto Spiritu ductus in desertum Christus est, ut tentaretur à diabolo, ut discamus, quòd non sponte nos ipsos in tentationes oporteat insilire; sed si fuerimus impugnati, viriliter repugnare. Unde Dominus ait: *Orate, ne intretis in tentationem.*

Tentationibus resistamus, cùm illis, Deo permittente, pulsamur: resistamus, inquam, adversario nostro, qui tamquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, resistamus *fortes in fide*: sed ne in tentationem intremus, ne peccandi occasionibus sponte nos implicemus. Armis Christi utamur ad diabolum vincendum, scuto fidei, armis justitiæ, verbo Dei, Scripturisque divinis, jejunio, humilitate, vigilantia. Quantò studiosiores pro nostra salute fuerimus, tantò vehementiùs ab adversariis impelemur. *Sed fortior est, qui in nobis est, quàm qui adversum nos est; & per ipsum validi sumus, in cujus virtute confidimus: Quia ob hoc Dominus se tentari à tentatore permisit, ut cujus munimur auxilio, ejusdem eruditemur exemplo. Vicit enim adversarium testimoniis legis, non potestate virtutis: Ut hoc ipso & hominem plus honoraret, & adversarium plus puniret, cùm hostis generis humani non quasi à Deo jam, sed quasi ab homine vinceretur. Pugnavit ergo ille tunc, ut & nos postea pugnaremus: Vicit ille, ut & nos similiter vinceremus.*

S. Leo ser. 38. de Quadr. 1.

S. Aug. Enar. in Ps. 60.

Ps. 113.

8. Cor 10.

Alex. Expos. in Euang.

Nulla ſunt ſine tentationum experimentis opera virtutis, nulla ſine probationibus fides, nullum ſine hoſte certamen, nulla ſine congreſſione victoria. Vita hæc noſtra in medio inſidiarum, in medio prœliorum eſt. Si nolumus decipi, vigilandum eſt; ſi volumus ſuperare, pugnandum eſt.

III. *Cùm jejunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.* Exemplo ſuo Chriſtus docuit jejunandum eſſe, quando acriore luctamine cum tentatore confligimus. Ob hoc enim qui ſicut homo dignatus eſt naſci, non reſpuit ſicut homo tentari, ut Chriſtianus magiſterio ejus inſtructus, non poſſit à tentatore ſuperari. *Ergo quando ſimile prœlium tentationis infertur, homini jejunandum eſt: Vt & corpus impleat de caſtigatione militiam, & animus impetret de humiliatione victoriam.* Diſce diabolum vincere. Agit te Spiritus, ſequere Spiritum. *Non te revocet carnis illecebra. Spiritu plenus diſce contemnere voluptates. Jejuna, ſi vis vincere. Conſequens eſt, ut per hominem diabolus te putet eſſe tentandum: Chriſtus quaſi fortior facie ad faciem tentatur, tu per hominem. Et illud diaboli verbum eſt, cùm dicit homo: Fortis es, manduca & bibe, & ſimilis mane. Noli te tibi credere, non erubeſcas egere præſidiis, quibus non egebat Chriſtus, & tamen ea non negligebat, ut te doceret, dicens:* Cavete, ne gravetur cor veſtrum in vino & crapula. *Non erubuit Paulus, qui ait:* Sic certo, non ut aera cædens. *Aera quidem non cædebat Apoſtolus, ſed Poteſtates aeris verberabat.* Sed caſtigo, *inquit*, corpus meum, & ſervituti redigo; ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipſe reprobus inveniar.

Deliquerat Iſrael, apud Maſpha in aquatione congregatus à Samuele; ſed ita ſtatim delictum jejunio diluit, ut periculum prælii ſimul fugerit. Cùm maximè Samuel offerebat holocauſtum, in nullo magis procuratam audimus Dei clementiam, quàm abſtinentia populi. *Cæciderunt paſtos impaſti, armatos inermes. Hæ erunt vires jejunantium Deo. Cœlum pro ejuſmodi militat. Habes formam præſidii etiam ſpiritalibus bellis neceſſariam.... Ipſe mox Dominus Baptiſma ſuum, & in ſuo omnium, jejuniis dedicavit, habens efficere panes ex lapidibus, etiam Iordanem vino fortaſſe manare, ſi ita vorator & potator fuiſſet. Imò novum hominem in veteris ſugillationem virtute faſtidiendi cibi initiabat, ut cum diabolo rurſus per eſcam tentare quærenti, fortiorem fame tota oſtentaret. Præſtituit exinde jejuniis legem ſine triſtitia tranſigendis. Cur enim triſte, quod ſalutare? Docuit etiam adverſus diriora dæmonia jejuniis præliandum. Quid enim mirum, ſi eadem operatione ſpiritus iniquus educitur, quà Sanctus inducitur?* Jejunium à Chriſto ſanctificatum & nos ſanctificemus, diabolo per carnem noſtram adversùs nos pugnanti, per ejuſdem carnis mortificationem, reſiſtamus.

IV. *Et accedens Tentator dixit ei: Si Filius Dei es, dic, ut lapides iſti panes fiant.* Voluptas omnis, quæ à dæmone, aut ejus organis offertur, ſive à mundo & carne cum dæmone fœderatis, homini Chriſtiano ſuſpecta eſſe debet, quamvis innoxia ſecundùm ſe videatur, qualis erat corporis refectio & panis eſus, de quo Chriſtus poſt dierum quadraginta jejunium tentatus eſt. *Eſuriit, & non obediit imperanti, nos erudiens, ne unquam diabolo credamus. Quia enim primus homo hinc offendit Deum, legemque tranſgreſſus eſt, ex abundanti te docet, quòd etſi non tibi prævaricationem præcipiat, nec ſic quoque eſſe credendum. Et quid dico prævaricationem? Etiamſi aliquid utile dæmones loquantur, nec ſic quidem illos debes audire. Sic enim etiam illos loqui vetuit, qui eum Dei Filium prædicabant.* Simul etiam docuit Chriſtus, ut ſive famem, ſive quodvis aliud malum patiamur, nunquam tamen Dominum relinquamus; neque etiam miracula poſtulemus, ut corporis noſtri neceſſitatibus ſubveniatur, vel ut liberemur ab iis, quibus affligimur privatim incommodis, quorum perpeſſio ſæpè nobis ſalutaris eſt; ſed totum divinæ voluntati, & providentiæ committamus.

V. *Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Iſtud quippè *Vitæ æternæ verbum* eſt, *verbum ſalutis, alimonia æternitatis. Si quis ergo non veſcitur verbo Dei, iſte non vivit.*

VI. *Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam civitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum Templi, & dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Spirituales etiam homines jactantiæ vitium è ſupernis ad infima præcipites agit, cùm in ſeipſis, non in Domino gloriantur. *Cognovit ſatanas aliquem attentum religioni, virtutibus clarum, ſignis & operibus præpotentem; jactantiæ tendit laqueum, ut hujuſmodi virum inflet tumore; quo pietati ſe non credat, ſed credat jactantiæ: nec Deo deputet, ſed ſibi arroget. Ideòque Apoſtoli non in ſuo, ſed in Chriſti nomine dæmoniis imperabant; ne arrogare ſibi aliquid viderentur.* Sic Petrus paralyticum curat, dicens: *In nomine Ieſu Nazareni ſurge & ambula.* Diſce etiam à Paulo jactantiam fugere: *Scio*, inquit, *hominem, ſive in corpore, ſive extra corpus neſcio, Deus ſcit, quoniam raptus eſt in Paradiſum, & audivit verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui. Pro hujuſmodi gloriabor, pro me autem non gloriabor, niſi in infirmitatibus meis.* Ergo & hìc diabolus quoniam fortem ſenſit, jactantiam prætendit, quæ etiam fortes decipit. Vanæ etiam curioſitatis, ſuperſtitionis, ac tentationis Dei cavenda peccata, quibus diabolus homines ſæpè impellit in ruinam. *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ: quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.* Hæc tria diaboli tela, quibus Adamum expugnaverat, Chriſtus in deſerto contudit; confregit capita draconis, potentias arcuum, ſcutum, gladium, & bellum. Falſas de Scripturis diaboli ſagittas veris Scripturarum frangit clypeis, inquit S. Hieronymus: *Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.*

VII. *Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valdè, & oſtendit ei omnia Regna mundi, & gloriam eorum.* Veteris Adami ſuperbiam, & ambitionem, tertiæ hujus tentationis perpeſſione novus Adam curavit. Gloriam mundi, quæ cum mundo præteritura eſt, in monte & in ſupercilio diabolus demonſtrat: Dominus autem ad humilia deſcendit & campeſtria, ut diabolum humilitate ſuperaret. Regna mundi & gloriam eorum ſemper oſtendit iis quos tentat, non caducitatem, non vanitatem, non ſolicitudines & amaritudines. Fugiamus omnia, quæ Chriſtus contempſit. *Fugiamus omnia quæ diabolicæ ſubjacent poteſtati; ne tamquam malus tyrannus in eos, quos intra ſuum Regnum invenerit, acceptæ ſævitia poteſtatis utatur..... Si Dominus Ieſus propria non deſideravit, tu aliena cur quæras? Si Creator omnium ſæculi gloriam, ſubeundæ paupertatis virtute contempſit: cur tu faſtidias quod natus es, appetas quod indebitum eſt? Cur ea quæ ad uſum tibi diuturna eſſe non poſſunt, ad ſupplicium diuturna depoſcas? Cave inſidias, cave fraudes. Et hoc ipſo quòd ob ſubruendum hominem totum verſuta diabolus Mundum fraude concutiat, totius ſæculi pugnet illecebris, ejus tibi blanditia plus cavenda eſt. Non Hevam cibus inflexerat, non mandatorum oblivio deſtituerat: ſed promiſſi honoris ambitio illecebroſa decepit. Quæ ſi ſolum Dominum adorare voluiſſet, indebita non quæſiſſet. Et ideò remedium datur, quo telum ambitionis obtundas, ut ſoli Domino ſerviamus: caret enim ambitione religioſa devotio.* Non quicumque dicit Deo, Te adoro Domine, is verè Deum adorat; ſed qui ipſum ſuper omnia diligit ex toto corde, ex tota anima, & totis viribus; qui nihil ipſi præponit, nihil diligit niſi propter ipſum; nihil quod ab eo abducat, nihil quod ad ipſum non ducat; nihil agit niſi ad ejus gloriam; ejuſque voluntati, ac in omnibus ſubditus eſt; ejus mandatis accuratè, fideliter ac ferventer obſequitur. Hoc eſt *Deum in ſpiritu & veritate adorare*. Urgente tentatione, diabolo reſpondeamus, quod olim tyranno ſanctus Epiſcopus & Martyr Polycarpus: *Tot annos Chriſto miniſtravi, nec ulla me unquam affecit*

Scriptura, S. Hilar. S. Hieron.

S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 26.

Act. 3. 6. 2. Cor. 12. 3. 4. & 5.

1. Joa. 2. 16.

S. Hieron. in c. 4 Mat.

S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 30. & 34.

Euſeb. l. 4. Hiſt. Eccl. c. 15.

S. Aug. ſ. 210. in Quadr. 6.

S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 24.

Luc. 22. 34.

1. Regũ 7.

Tert. l. de jejun.

S. Joa. Chr. h. 11. in Mat.

cit injuriâ. Et quomodo poſſum impiè loqui adverſus Regem meum, Auctoremque ſalutis meæ? ... Chriſtianus ſum... Neque nobis à melioribus ad deteriora mutabilis mens eſt. Pulchrum quidem atque honeſtum ducimus, à vitiis ad virtutem tranſcurrere. Reſiſtamus diabolo, & fugiet à nobis. Cui ſemel in baptiſmo abrenunciavimus, huic perpetuò averſemur; non ſermonibus tantùm, ſed & operibus; non cogitationibus ſolùm, ſed & actibus: nihilque ex his, quæ illi ſolent placere, faciamus. Sic enim omnia, quæ Deo placitura ſunt, faciemus. Nam ille quidem multa ſæpiſſimè pollicetur, non ut det, ſed ut accipiat: promittit plurima de rapinis, ut auferat Regnum atque juſtitiam; & quaſi quoſdam laqueos tendens, theſauros pollicetur in terra, ut etiam nos & iſtis theſauris, & cœleſtibus ſpoliet. Unum, nos in hoc ſęculo ditari, ne divites ſimus in futuro. Et ſi non potuerit per divitias ab illa nos excludere beatitudine præmiorum, alia ad nos via, id eſt, paupertatis, accedit: quod ſanctum quoque Job impugnando faciebat.

S. Joa. Chryſ. h. 13. in Mat.

Periculoſior diaboli tentatio eſt, cùm nobis per organa ſua blanditur. *Blandiri enim ut noceat, diaboli eſt: corripere verò ut proſit, Dei. Quem enim diligit Dominus, corripit. Quando ergo proſperitate fruimur, & in peccato vivimus, tunc magis nobis eſt, ac magis dolendum. Nam ſemper quidem nos oportet metuere peccantes, maximè autem cùm nihil triſte perpetimur. Quando enim per partes ab unoquoque noſtrum Deus pœnas exigit, leviorem nobis ipſam animadverſionem facit. Quando verò patientiùs noſtra videtur diſſimulare delicta, ad maximam nos in talibus permanentes pœnam reſervat. Cùm enim juſtis non deſit tribulatio, quantò magis expectanda eſt peccatoribus?*

Prov. 3. S. Joa. Chr. ibid.

VIII. *Ambulans Ieſus juxta Mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare (erant enim piſcatores:) Et ait illis: Venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum.* Dominus, ut pro ſalute noſtra potentium amicitias contemnamus, noluit priùs eligere Senatores, ſed piſcatores. *Magna Artificis miſericordia! Sciebat enim, quia ſi eligeret Senatorem, diceret Senator, Dignitas mea electa eſt. Si priùs eligeret divitem, diceret dives, Opulentia mea electa eſt. Si priùs eligeret Imperatorem, diceret Imperator, Poteſtas mea electa eſt. Si priùs eligeret Oratorem, diceret Orator, Eloquentia mea electa eſt. Si eligeret Philoſophum, diceret Philoſophus, Sapientia mea electa eſt. Interim, inquit, differantur ſuperbi iſti, multùm tument. Diſtat inter magnitudinem & tumorem: Utrumque grande eſt, ſed non utrumque ſanum eſt. Differantur ergo, inquit, iſti ſuperbi, aliqua ſoliditate ſanandi ſunt. Da mihi priùs iſtum peccatorem. Veni tu pauper, ſequere me. Non eſt quod in te expaveſcatur, ſed multum eſt quod in te impleatur. Tam largo fonti vas inane admovendum eſt. Dimiſit retia piſcator, accepit gratiam piſcator, & factus eſt divinus Orator. Ecce quid fecit Dominus, de quo dicit Apoſtolus:* Infirma Mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia Mundi elegit Deus, & ea quæ non ſunt, tamquam quæ ſint, ut ea quæ ſunt, evacuentur. *Denique leguntur modò verba Piſcatorum, & ſubduntur colla Oratorum... Concluſit Apoſtolus,* Ut non glorietur coram Deo omnis caro. *Videte, quemadmodum nobis abſtulit gloriam, ut daret gloriam; abſtulit noſtram, ut daret ſuam; abſtulit inanem, ut daret plenam; abſtulit nutantem, ut daret ſolidam. Quantò ergo gloria noſtra fortior & firmior, quia in Deo eſt! Non ergo in te debes gloriari; prohibuit Veritas: ſed quod ait Apoſtolus, hoc præcepit Veritas: Qui gloriatur, in Domino glorietur.*

S. Aug. ſ. 87. alias 59. de Verbis Do. c. 10.

1. Cor. 1. 27. & 28.

S. Aug. Enar. in Pſ. 65.

Ex Apoſtolorum vocatione diſcamus, 1. *Neminem debere ſibi ſumere honorem, ſed qui vocatur à Deo tamquam Aaron.* 2. Sine cunctatione parendum Chriſto interiùs vocanti, etiamſi nos aliquid neceſſarium urgere videatur. Propter quod & alium quemdam accedentem ad ſe, & rogantem, ut ad ſepeliendum patrem rediret, ne id quidem facere permiſit, oſtendens, quòd Chriſtus cunctis ſit etiam neceſſitudinibus præferendus. 3. Vocationem ad Eccleſiaſticas dignitates ex nobilitate, divitiis, ingenio, cæteriſque donis naturę, aut fortunæ (ut vocantur) bonis non eſſe judicandam; ſed ex donis Spiritus ſancti, ex Chriſti gratia dignos ſibi miniſtros præparantis, ex diuturna & conſtanti virtutis exercitatione; quamvis & ingenii dotes, & doctrina, & prudentia ad Eccleſiam regendam, & ad ſacra Miniſteria obeunda requirantur. Huic vocationi minimè obeſt inopia, cùm pauperes piſcatores Chriſtus elegerit, ut Eccleſiæ ſuæ fundamenta eſſent, primi Euangelii ſui Prædicatores, Principes ſuper omnem terram. Eorum inopiam Euangeliſta diligenter expreſſit, cùm narrat, Chriſtum illos inveniſſe *reficientes retia ſua.* Tanta erat egeſtatis magnitudo, ut vetera reſarciverint, quia emere nova non poterant. *Nec ſanè parva hæc ſunt documenta virtutis, facilè omnem tolerare pauperiem, de juſtis laboribus vivere, mutua ſibi charitate connecti, ſecum habere inopem patrem, atque in ejus obſequio laborare.* Tales erant Petrus, & Joannes, qui à Chriſto vocati, *Relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum*, ut eorum exemplo diſceremus 4. Quòd *Etſi impium eſt contemnere patrem & matrem, contemnere tamen propter Chriſtum, piiſſimum eſt. Nam qui dixit: Honora patrem & matrem, ipſe etiam dixit: Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus.* Hinc S. Hieronymus ad Heliodorum ſcribens: *Quid facis*, inquit, *in domo paterna delicate miles? ... Licèt parvulus ex collo pendeat nepos; licèt ſparſo crine & ſciſſis veſtibus, ubera quibus te nutrierat Mater oſtendat; licèt in limine pater jaceat, per calcatum perge patrem: ſiccis oculis ad vexillum crucis evola. Solum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem.* 5. In primorum Diſcipulorum vocatione charitatem à Chriſto commendatam agnoſcamus: *Nihil apud Deum tanto in pretio eſt, quàm Charitas, ob quam & homo factus eſt, & ad mortem uſque obediens. Eaque de cauſa Diſcipuli quoque illi, qui primi ab eo vocati ſunt, duo fratres extiterunt. Ex quo ſtatim per ipſa initia ſapientiſſimus Salvator indicavit, ſe Diſcipulos omnes ſuos fraterno amore copulari velle. Quæ cum ita ſint, nihil charitati anteponendum ducamus... Secuti ſunt eum. Piſcator iſte, dum in Mari lucrum ſuum quærit, vitam invenit omnium. Lembum deſeruit, Deum reperit: ſcalmum reliquit, Verbum invenit: lina laxavit, fidem vinxit: plicavit retia, homines elevavit: mare ſprevit, cœlum adquiſivit.*

S. Joa. Chr. Ho. 13.

S. Bern. ep. 104.

S. Hier.

S. Iſid. Peluſiota, ep. 10.

S. Ambr. l. de Virginitate, c. 10.

IX. *Et obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus, & tormentis comprehenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.* Sequamur & nos Chriſtum, variis ſiquidem languoribus afficimur animarum, quibus principaliter vult mederi. Propterea enim etiam illas ægritudines ſanat, ut iſtas de noſtris animabus expellat. Accedamus ergo ad eum, nec ab illo quicquam de præſentis vitę proſperitatibus expetamus, ſed indulgentiam peccatorum precemur: Nam etiam nunc dabit ille, ſi non negligamus poſtulare. Tunc in Syriam ſolummodò fama ejus exierat, nunc verò totum terrarum orbem pervaſit. Et illi quidem cùm audiſſent eum dæmonia fugaſſe, undique confluebant: Tu verò cùm longè plura, longèque majora virtutis ejus experimenta jam cepiſti, nequaquam tamen exurgis & curris. Illi patriam reliquerunt, & amicos, & cognatos: Tu verò ne domo quidem abſcedis, ut accedas, & multò majora conſequaris, quàm relinquis. Imò ne iſtud quidem à te poſcimus, ſed conſuetudinem ſolummodò malignam relinque, & domi tuæ cum tuis manendo, poteris facilè ſalvari. Nunc verò ſi aliquam in corpore patiamur infirmitatem, nihil non agimus, ut ęgritudine liberemur: Anima verò noſtra tam malè ſe habente, diſſimulamus, ſemper differimus. Propterea ne corporeis quidem languoribus liberamur, quoniam quę maximè neceſſaria ſunt, ſuperflua ducimus; quæ verò penè diſſimulanda, hæc omninò neceſſaria judicamus; & fontem ipſum malorum incuratum relinquentes, rivulos purgare conamur. Quòd autem eorum qui ſunt in corpore morborum, maligna ſæpè anima cauſa ſit, & tri-

S Joa. Chr. h. 14. in Matth.

Hebr. 5. 4.

„ & triginta octo annorum paralyticus, & ille qui „ per tectum legitur fuisse demissus, multaque alia „ demonstrant exempla. Exsiccemus igitur fontem malorum, & cuncta continuò languorum fluenta siccabuntur. Pro spiritualium igitur curatione morborum Christo supplicemus, qui tantò graviores sunt, & majori commiseratione digni, quantò insensibilior est Anima, quæ peccat. *Est igitur primum bonum nihil omninò peccare: secundum verò, post peccatum sentire quod commiseris, atque lugere. Si verò ne istud quidem habemus, quemadmodum precabimur DEVM, & peccatorum remissionem petemus, de quibus nihil omninò curamus? Cùm enim ipse qui deliquit, ne hoc ipsum quidem, quod peccavit studeat agnoscere: pro quibus DEVM delictis orabit, quæ adhuc commisisse se nescit?*

CAPUT QUINTUM.

Sensus Litteralis.

1. *Videns autem Iesus turbas, ascendit in montem.* Locum scilicet convenientem secessui, & orationi, sublimis ac cœlestis Doctrinæ prædicationi, Legis novæ promulgationi, quam in monte Christus tradere voluit, sicut Lex vetus in monte fuerat promulgata; ut talis videretur, qualem se ipse per Prophetam descripsit: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Qui mons ille fuerit, incertum. Non mons Oliveti, qui in Galilæa non erat; sed vel Thabor, vel alius mons excelsus. Ut ut est, Christus primùm ascendit in montem, ubi in oratione pernoctavit; deinde illucescente die vocavit ad se Discipulos suos, & elegit ex ipsis duodecim, quos & Apostolos nominavit, & destinavit ad prædicationem Euangelii, & fundationem Ecclesiæ ubique terrarum. Tum descendit cum Discipulis è montis cacumine in campestrem locum, id est, in ejusdem montis locum inferiorem, magis æquabilem, & turbarum capacem, & ibi stetit, dum ægrotos & energumenos curaret: postea verò sedens Doctoris in morem, concionem habuit, quæ *Sermo Domini in monte* vulgò vocatur, qui, quantùm ad mores optimos pertinet, complectitur perfectum vitæ Christianæ modum.

Psal. 6.

S. Hier.

Luc. 6. v. 12. & seq. usque ad 17.

S. Aug. l. 2. de consensu Eu. c. 19. n. 47.

Et aperiens os suum, docebat eos, dicens. Phrasis est Hebræis frequens, *os aperire*, pro, *incipere loqui*, præsertim post longum silentium, & cùm agitur de re aliqua singularis momenti. Exempla habentur *Psal.* 88. 2. *Proverb.* 8. 6. *Matt.* 13. 35. Secundò, hac phrasi emphatica notatur modus, quo Christus docuit, id factum scilicet cum vehementia quadam singulari, cum ardore, ac contentione, tum animi, tum vocis, ob turbam adstantem. Loca parallela habentur *Iudic.* 11. 35. *Iob* 33. 2. Hac etiam phrasi designatur gravitas, & libertas loquentis. Exempla habentur *Proverb.* 31. 8. 9. *Ezech.* 29. 21. & 33. 22. *Act.* 8. 35. & 10. 34. & ad *Ephes.* 6. 19. S. Augustinus conjicit, ista phrasi designari prolixitatem sermonis, quem hìc instituit Christus Dominus: Vel dictum esse, *Aperuit os suum*, quòd ipse in lege veteri aperire soleret ora Prophetarum: *Multifariam enim olim Deus loquens patribus in Prophetis, novissimè locutus est nobis in Filio.*

S. Aug. l. 2. de ser. Dom. in monte c. 1. n. 4.

II. *Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est Regnum cœlorum.* A summo hominis bono, & vera beatitudine, Moralem suam institutionem Christus orditur, & quæ ad ipsius consecutionem media conducant, ostendit. Contraria autem docet judicio Philosophorum, & vulgi, qui beatitudinem à præsenti statu æstimant, in eoque positam censent, ut homo lætè & quietè vivat: ipse verò beatos pronuntiat eos, qui vulgò miseri vocantur, & judicantur. *Pauperes spiritu*, id est, animo & voluntate pauperes, qui quamvis facultatibus divites sint, animum tamen non habent divitiis addictum, quæ tendentibus ad Regnum cœlorum impedimenta sunt & onera. Plerumque enim divitiæ fomenta sunt vitiorum, quod Ethnici ipsi Philosophi agnoverunt, ut fusè probat doctissimus Præsul *Daniel Huetius* libro 3. *De concordia Rationis & Fidei*, c. 16. Unde Christus difficile esse docet, ut dives ad Regnum cœlorum perveniat, Matt. 19. *Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. Facilius est camelum per foramen acus intrare, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum.* Et Lucæ 6. 20. *Beati pauperes*: quod qua ratione sit intelligendum, S. Matthæus explicat, addens hoc verbum, *Spiritu*. Cui beatitudini S. Lucas hanc maledictionem opponit, à Christo in eodem sermone prolatam: *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.* Hinc S. Paulus 1. Corint. 1. v. 26. *Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi potentes, non multi nobiles.* Et S. Jacobus Epist. c. 2. 5. *Nonnè Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes Regni, quod repromisit Deus diligentibus se?* Pauperes igitur spiritu hìc intelligendi, qui paupertatem suam æquo animo ferunt, nec de ea queruntur; sed sorte sua censusque tenuitate contenti, à Deo expectant, quæ huic vitæ temporali sustentandæ sunt necessaria; nec divitias appetunt, aut iis per malas artes quærendis dant operam. Unde *Tobiæ* 4. 23. senior Tobias filio suo ait: *Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus benè.* Pauperes etiam spiritu intelliguntur, qui etsi divites sint; *cupiditate* tamen & avaritia, quæ *radix est omnium malorum*, sunt exempti, nec *sperant in incerto divitiarum suarum, sed in Deo vivo*; sataguntque magis *divites fieri in operibus bonis, facilem tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Secundò, pauperes spiritu sunt, qui paupertatem voluntariam propter Christum sunt amplexi, ut *S. Basilius* explicat. *Cùm Dominus dicat*, Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt; *alias verò*, Spiritus sanctus docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis, &c. *Hi sunt mendici spiritu, qui non aliam ullam ob causam ad mendicitatem devenerunt, quàm ob doctrinam Domini qui dixit:* Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus. *Si verò quis oblatam sibi quomodocumque mendicitatem susceperit, ut Lazarus, neque hic à beatitudine illa excluditur.* Beati pauperes. *Non omnes beati pauperes; paupertas enim media est: possunt & boni, & mali esse pauperes. Nisi fortè ille intelligendus pauper beatus, quem Propheta descripsit dicens;* quia Melior pauper justus, quàm dives mendax. *Beatus pauper qui clamavit, & Dominus exaudivit eum: pauper à crimine, pauper à vitiis, pauper in qua Mundi princeps nihil invenit: pauper illius æmulus pauperis, qui cùm dives esset, propter nos pauper factus est. Vnde plenè Matthæus aperuit, dicens: Beati pauperes spiritu; pauper enim spiritu non inflatur, non extollitur mente carnis suæ.* Tertiò igitur, *pauperes spiritu*, ad mentem Domini, intelliguntur humiles, ut sancti etiam Hilarius, Joa. Chrysost. Hieronymus, & Aug. explicant. Posteriorum dumtaxat duorum adscribo verba. S. Hieronymi: *Beati pauperes, &c.* Hoc est quod alibi legimus: *Et humiles spiritu salvabit.* Ne quis autem putaret, paupertatem, quæ nonnunquam necessitate portatur, à Domino prædicari, adjunxit, *spiritu*, ut humilitatem intelligeres, non penuriam. *Beati pauperes spiritu, qui propter Spiritum sanctum voluntate sunt pauperes. Vnde super hujuscemodi pauperibus & Salvator per Isaiam loquitur: Dominus unxit me, propter quod euangelizare pauperibus misit me.*

1. ad Tim. 6.

S. Basilius in Regulis Brevioribus, interrog. 205. c.

Luc. 18.

S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 33.

Prov. 19. 2.

S. Hil. c. 4. in Eu. S. Matt. S. Joa. Chr. h. 15. in Matt. Ps. 33. S. Hier. in c. 5. Mat.

Isa. 61.

S.Aug.l.1.de s. Dom.in mont. c.1.n. 3.

me. S. Augustinus: *Rectè*, inquit, *hic intelliguntur pauperes spiritu, humiles & timentes Deum, id est, non habentes inflantem spiritum. Nec aliundè omnino incipere oportuit beatitudinem; siquidem perventura est ad summam sapientiam.* Initium autem sapientiæ timor

Eccl.21.16. Eccl.10.15.

Domini: *quoniam & è contrario*, Initium omnis peccati superbia *inscribitur*. *Superbi ergo appetant, & diligant Regna terrarum: Beati autem pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cœlorum;* id est, jus ad illud habent ex Dei promissione & gratia. *Ostendit*

S.Leo s.95.

Christus, *eis Regnum cœlorum tribuendum*, inquit S. Leo, *quos humilitas commendat animorum, magis quàm indigentia facultatum*. Istius autem humilitatis bonum facilius pauperes, quàm divites assequuntur.

III. *Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram*.

Rom.12.21.

Mites sunt, qui cedunt improbitatibus, & *non resistunt malo, sed vincunt in bono malum*; qui non rixantur, nec dimicant pro terrenis, & temporalibus rebus; non statim ad omnes injurias excandescunt, sed facilè ignoscunt, placidaque morum suavitate omnium animos sibi conciliant. *Ipsi possidebunt terram*: Non terram Judæ, nec terram istius Mundi: non terram maledictam, spinas & tribulos afferentem, quam crudelissimus quisque & bellator magis

Ps.26. & 141.

possidet; sed terram, de qua scriptum est: *Credo videre bona Domini in terra viventium. Et, Clamavi ad te Domine: Dixi, tu es spes mea, portio mea in terra viventium. Significat enim quandam sodalitatem, & stabilitatem hæreditatis perpetuæ, ubi anima per bonum affectum, tanquam loco suo requiescit, sicut corpus ex terra: ipsa est requies, & vita sanctorum*. Mos est Scripturæ

SS.Hier. & Aug. locis laudatis.

sacræ, pœnas, vel temporales, vel æternas describere per ea, quę maximè ingrata sunt hominibus, & exosa, per captivitatem, servitutem, tenebras, vermem rodentem, stridorem dentium, gehennam ignis, ignem inextinguibilem, &c. Beneficia etiam spiritualia & æterna, per ea quæ maximè grata sunt & amabilia, per mutationem planctus illorum in gaudium, comestionem pinguium, & adipis terræ, potationem ex torrente deliciarum Dei, centupli acceptionem, panis manducationem, & vini novi potum in Regno cœlorum, accubitum cum Abraham, Isaac, & Jacob, &c. Sic gloria cœlestis in Apocalypsi describitur per arborem vitæ, per coronam vitæ, per manna absconditum, per sessionem in throno Dei, &c. Sic patria cœlestis vocatur Jerusalem nova, & describitur velut tota obducta auro & constrata gemmis, ac lapidibus pretiosis: quæ omnia nobis grata sunt, & apud nos in pretio. Sic *terræ* nomine hìc intelligitur terra nova, per terram Chanaan, lacte & melle manantem, & Israelitis à Deo promissam, ac datam olim; adumbrata, de qua *S. Petrus* Epist.2. c.3. 13. *Novos verò cœlos, & novam terram secundùm promissa ipsius expectamus, in quibus justitia habitat. Propter quod charissimi hæc expectantes, satagite immaculati, & inviolati ei inveniri in pace*. De qua Psalm.36. v.11. *Mansueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis*. V.22. *Benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei disperibunt*. Vers. 29. *Justi autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam*. Vers. 34. *Expecta Dominum, & custodi viam ejus: & exaltabit te, ut hæreditate capias terram: cùm perierint peccatores, videbis*. Quæ de bonorum permanentium in futura vita possessione, & deliciis æternis jam in hac vita per conscientiæ puritatem prælibandis, *Theodoretus* explicat. Et

S.Aug. Enar. in Ps.36. ser.n.1.

S. Augustinus Sermone 1. in hunc Psalmum: *Mansueti autem hæreditate possidebunt terram. Terra est illa, de qua sæpè locuti sumus, Ierusalem sancta, quæ liberabitur de peregrinatione ista, & in æternum vivet cum Deo, & de Deo. Ergo hæreditate possidebunt terram. Quæ erunt deliciæ ipsorum?* Et delectabuntur in multitudine pacis. *Aurum tuum pax, argentum tuum pax, prædia tua pax, vita tua pax, Deus tuus pax. Quicquid desideras, pax tibi erit. Quia hic aurum quod est, non potest tibi esse argentum; quod vinum est, non potest tibi esse panis; quod tibi lux est, non po-*

Alex. Expos. in Euang.

test esse potus: Deus tuus totum tibi erit. Manducabis eum, ne esurias; bibes eum, ne sitias; illuminaberis ab eo, ne sis cæcus; fulcieris ab eo, ne deficias; possidebit te totum integrum totus integer. Angustias non ibi patieris cum eo, cum quo totum possides; totum habebis, totum & ille habebit; quia tu & ille unum eritis, quod unum totum & ille habebit qui vos possidet. Terram promissam mitibus, carnem sanctorum Sanct. Leo interpretatur, quæ ob humilitatis meritum felici resurrectione mutabitur, & immortalitatis gloria vestietur, in nullo jam spiritui futura contraria. S.Leo s.95.

IV. *Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur*. Epicureorum sententiæ opponitur divinum istud Christi axioma: Beati, non qui voluptatibus indulgent, sed qui lugent, non quicumque, & quamvis ob causam; sed lugentes *spiritu*, vel propter Christum, & justitiam, quod hic subintelligendum. Qui lugent propter peccata & sua, & aliena; non ob rerum dispendia terrenarum: quoniam *Sæculi tristitia mortem operatur: quæ* autem *secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur*. Luctus hic non mortuorum ponitur communi lege naturæ, sed peccatis & vitiis mortuorum; (inquit Sanctus Hieronymus) Sic flevit & Samuel Saulem: quia pœnituerat Deum, quòd unxisset eum Regem super Israel. Sic & Paulus Apostolus flere, ac lugere se dicit eos, qui post fornicationem, & immunditiam non egerunt pœnitentiam. Luctus hic gaudium internum, Spiritus sancti fructum, adjunctum habet. Hæc beatitudo Christianorum in terris peregrinantium, & ad patriam suspirantium, quorum typus Israelitæ super flumina Babylonis sedentes & flentes, dum recordarentur Sion. His consolationem æternam in cœlis Christus Dominus pollicetur: *Qui* enim hìc *seminant in lacrymis, in exultatione metent. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos*. In hac vita mortali semina bonorum operum mittuntur cum lacrymis ob captivitatem nondum plenè solutam, & conversam, ob peccata quibus & ipsi justi obnoxii sunt, ob miserias ex peccato superstites, præsertimque concupiscentiam, contra legem mentis pugnantem: sed in cœlis recipiet quisque manipulos suos, id est, fructum seminis, coronam gaudiorum, & exultationis: Tunc *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum*. Contrà verò impii, qui in hac vita peccata non lugent, sed gaudent intemperanter gaudio sęculari, æterno luctu plectentur. Unde Christus Lucæ 6.25. *Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis*.

Hanc beatitudinem Græca Exemplaria secundam ponunt. S.Hilar. c.4. in Mat.

S.Joa.Chrys. h.15.in Matt. S.Ambr. l.5. in Luc. 2.Cor.7.10. S.Hier. in c.5.S.Matt. 1.Reg.15. 2.Cor.12.

Ps.125.

Apoc.7.17.

V. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur*. Famis & sitis nomine hìc desiderium ardens; justitiæ verò nomine, quæ generalis est virtus, in se virtutes omnes complexa, significatur id omne quod virtuti consonum, & Deo gratum est. Beati igitur, non qui res terrenas desiderant, ut divitias, honores, voluptates; sed qui studio vehementi viam salutis à Christo propositam, Dei gratiam, pietatem, & obedientiam divinis mandatis: adeò ut illo desiderio accensi, corporis esuriem libenter perferant, potiùs quàm deficiant à via justitiæ & virtutis. Unde apud S. Luc. simpliciter habetur: *Beati, qui nunc esuritis*. Hi certissimè saturabuntur, tum justitia, quam in hac vita inchoatam, in futura perfectam habebunt, tum omnis generis bonis. *Sitientibus & esurientibus justitiam, beatitudinem tribuit: significans extensam in Dei doctrinam Sanctorum aviditatem bonis perfectæ in cœlo satietatis expleri*. Justitiæ nomine *Sanctus Ioannes Chrysostomus* intelligit, aut in genere virtutem ipsam, aut speciem illam justitię, quæ avaritię opponitur. Quia enim commendaturus erat misericordiam, ostendens, quomodo misereri oporteat, opportunè beatos prædicat, qui justitiæ studeant. Non solùm autem dixit: Beati qui justitiam servant: *sed, qui esuriunt & sitiunt justitiam*; ut non mediocriter, sed cum vehementi cupiditate illam colamus, & operemur. Cupiditatem igitur quæ habendi amore flagrat, in meliora converti jubet, scilicet in amorem vehementem ju-

S.Hilar.

S.Joa.Chr.h. 5.in Matt.

stitiæ, præmiumque proponit his verbis: *Quoniam ipsi saturabuntur*. Quia enim plurimos divites facere putatur avaritia, è contrario rem se habere docet, magisque id præstare justitiam: *Noli igitur justitiam exercens formidare paupertem, neque famem timere; cum illi magis omnibus bonis excidant, qui aliena diripiunt: ut ex adverso ille qui justitiam diligit, tutissimè bona omnia possidet*. Omnia Dei beneficia sub imagine cibi, ac potus in Scriptura sæpè describuntur, ut Isaiæ 65. 13. *Propter hæc dicit Dominus Deus: Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos sitietis: ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini*. Lucæ 1. 53. *Esurientes implevit bonis: & divites dimisit inanes*. Non nobis sufficit velle justitiam (inquit Sanct. Hieron.) nisi justitiæ patiamur famem: *Ut sub hoc exemplo nunquam nos satis justos, sed semper esurire justitiæ opera intelligamus*. Convenienter autem hæc beatitudo quarta ponitur: Postquam enim peccata deflevimus, consequens est, ut esurire incipiamus & sitire justitiam. *Æger enim cum in gravi morbo est, non esurit, quia ægritudinis dolor famem excludit.... Qui esurit, utique virium quærit augmentum. Quod autem majus virtutis incrementum, quàm norma justitiæ?* (inquit S. Ambrosius) Qui esuriunt, & sitiunt justitiam, amatores sunt veri & inconcussi boni. Illic ergo cibo saturabuntur, de quo Dominus dicit: *Meus est cibus, ut faciam voluntatem Patris mei, quod est justitia*. Et illa aqua, de qua quisquis biberit, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

S. Hier. in c. 5. Matt.

S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 56. S. Aug. l. 1. de ser. Dom. in monte.

Joa. 4. 14. & 18.

VI. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Stoici docebant, *Succurere esse sapientis, misereri non esse*; & misericordiam vocabant ægritudine animi. At Christus non opera tantùm misericordiæ præcepit, sed & affectum suo exemplo commendat: Sæpè enim dicitur *misericordia motus*, qua phrasi affectus, & quidem vehemens, exprimitur. Sic Apostolus 1. *Cor.* 12. 26. vult *Membra compati*: Christiana scilicet disciplina non excindit affectus, sed moderatur. Beatos igitur Misericordes Christus pronunciat, qui propter Christum proximorum malis, sive animi, sive corporis, indolescunt, eosque, quoad possunt, sublevant; qui & in erogandis eleemosynis liberales sunt, & in condonandis injuriis faciles. Hi misericordiam à Deo consequentur, secundùm illud Psalmi 40. v. 1. *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus*. Cæterùm, ut scribit S. Jacobus, Epist. cap. 2. 13. *Judicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam*. Ideò verò præmium à Domino promissum operibus bonis *misericordia* & *gratia* in Scripturis divinis vocatur, quia ipsa sanctorum merita sunt Dei munera, quibus cùm vita æterna datur, quid aliud nisi *gratia pro gratia* redditur, ut loquitur Sanctus Augustinus? *Numerus ergo Sanctorum per Dei gratiam Dei Regno prædestinatus, donata sibi usque in finem perseverantia, illuc integer perducetur, & illic integerrimus jam sine fine beatissimus servabitur, adhærente sibi misericordia Salvatoris sui, sive cùm convertuntur, sive cùm præliantur, sive cùm coronantur. Nam & tunc esse illis Dei misericordiam necessariam, sancta Scriptura testatur, ubi sanctus de Domino Deo suo dicit animæ suæ: Qui coronat te in miseratione, & misericordia. Dicit etiam Iacobus Apostolus: Iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam*. Quibus verbis manifestatur, *in his in quibus inveniuntur bona opera misericordiæ, judicium cum misericordia fieri; ac per hoc etiam ipsam misericordiam meritis bonorum operum reddi*. Hinc sancta Machabæorum Mater uni ex filiis suis dicit: *Ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam*.

S. Aug. l. de Correptione, & Gratia, c. 13.

Ps. 102. 4. Jacob. 2. 13.

2. Mach. 7. 29.

VII. *Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt*. Beatos hìc prædicat Christus, quorum mores integri sunt, animusque à pravis intentionibus, desideriis, & cogitationibus purgatus; qui non solùm mala facta, sed & malas concupiscentias vincunt; omne quod Deo displicet, perosi; simplicissimam puritatem amantes colentesque; qui non sunt corde duplici. Puritas igitur cordis immunditiam omnem carnis, & spiritus, omnemque hypocrysim excludit. His verò qui mundi sunt corde, visio Dei sicuti est, æterna vita, & Regnum cœlorum promittitur, in quod *nihil coinquinatum* intrabit. Unde & 1. Joannis 3. *Scimus, quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est*. Eò spectat & illud Psalmi 23. 3. *Quis ascendet in Montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus, & mundo corde*. Breviter S. Hieronymus hanc sententiam exponit: *Mundi corde, quos non arguit conscientia ulla peccati. Mundus mundo corde conspicitur: Templum Dei non potest esse pollutum*. Meritò hæc beatitudo cordis promittitur puritati, inquit S. Leo: *Splendorem enimverò luminis fordens acies videre non poterit: & quod erit jucunditas mentibus nitidis, hoc erit pœna maculosis. Declinentur igitur terrenarum caligines vanitatum, & ab omni squalore iniquitatis oculi tergantur interiores, ut serenus intuitus tantùm Dei visione pascatur*.

S. Leo s. 95. sive Hom. de gradibus Ascens. ad beatitudinẽ.

VIII. *Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur*: Pacifici, *qui primum in corde suo, deinde & inter fratres dissidentes pacem faciunt. Quid enim prodest alios per te pacari, cùm in animo tuo sint bella vitiorum?* (inquit Sanctus Hieronymus.) *In pace perfectio est* (inquit Sanctus Augustinus) *ubi nihil repugnat; & ideò filii Dei pacifici, quoniam nihil resistit Deo, & utique filii similitudinem patris habere debent. Pacifici autem in semetipsis sunt, qui omnes animi sui motus componentes, & subjicientes rationi, id est, menti & spiritui, carnalesque concupiscentias habentes edomitas, fiunt Regnum Dei: in quo ita sunt ordinata omnia, ut id quod est in homine præcipuum, & excellens, hoc imperet, cæteris non reluctantibus, quæ sunt nobis bestiisque communia; atque idipsum quod excellit in homine, id est, mens & ratio, subjiciatur priori, quod est ipsa veritas unigenitus Filius Dei: Neque enim imperare inferioribus potest, nisi superiori se ipse subjiciat. Et hæc est pax, quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis; hæc vita consummati perfectique Sapientis. De hujusmodi Regno pacatissimo, & ordinatissimo missus est foras princeps hujus sæculi, qui perversis inordinatisque dominatur*.

S. Hieron. S. Aug. l. 1. de s. Do. in mõte, c. 2. n. 6.

IX. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est Regnum cœlorum*. Superiores ad beatitudinem gradus in actione positi sunt, hic ultimus in passione. Beati qui vexantur, aut exagitantur ab hominibus, justitiæ seu virtutis causa, & quidvis patiuntur, potiùs quàm à justitiæ, ac virtutis tramite deficiant. Hos igitur, qui persecutionem propter sua peccata patiuntur, hæc beatitudo non spectat: *Non* enim *Martyrem facit pœna, sed causa*. Hæc perfectæ consummatæque virtutis Christianum demonstrat, qui dicat cum Apostolo: *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis*. Illi ergo dumtaxat, qui in Ecclesiæ unitate persecutionem à malis patiuntur, beati dici possunt: *Vbi enim sana fides non est, non potest esse justitia; quia justus ex fide vivit. Neque schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant; quia similiter ubi charitas non est, non potest esse justitia: Dilectio enim proximi, malum non operatur. Quam si haberent, non dilaniarent corpus Christi, quod est Ecclesia*.

S. Aug. Epist. 204. aliàs 61. Idem l. 1. de ser. Dom. in mont. c. 3. Rom. 8. 35.

S. Aug. ib. c. 5. Habac. 2. 4.

Rom. 1. 17.

X. *Beati estis, cùm maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùm vos, mentientes, propter me*. Maledicere, est, maledictum jactare cum contumelia, coram illo cui maledicitur, sicut Domino nostro dictum est: *Nonnè bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Dicere malum adversùs alterum, est, absentis famę detrahere, sicut Christi famam lædebant, qui, dicentibus aliis, *Quia Propheta est*, dicebant: *Non, sed seducit turbas*. Persequi autem, est, vim inferre, vel insidiis appetere: quod fe-

S. Aug. ib.

Joa. 8. 48.

Joa. 7. 12.

fecit qui eum tradidit,& qui eum crucifixerunt. Discipulos igitur suos adversùs persecutiones muniens Christus, beatos prędicat, cùm homines, ipsos convitiis, & contumeliosis verbis coram affecerint; nec verbis tantùm, sed opere, & factis ipsos vexaverint, ad tribunalia judicum pertrahentes propter nominis sui confessionem; vel calumniis ipsorum famam violaverint. Talis fuit sors Christianorum tribus primis Ecclesiæ sæculis, cùm Ethnici ipsos velut infanticidii, incestus, & promiscui concubitus, sacrilegii & læsæ Majestatis reos,asinini capitis adoratores, publicos hostes, & eversores Reipublicæ, proscindebant, accusabant, damnabant. Beati qui hæc patiuntur Christi causa,propter confessionem fidei, defensionem veritatis, professionem virtutis. *Apud Christianos* enim *qui facit injuriam, ille miser est, non qui patitur.... Illud maledictum contemnendum est, quod beatitudinem creat, quod falso maledicentis ore profertur. Vbi ergo Christus in causa est, ibi & optanda maledictio est.*

Tertul. in Apolog.

S. Hieron. epist.77.

Et in c.5. S.Matt.

XII. *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Gaudebat Gentilium vulgus de Christianorum vexatione, & damnatis insultabat. Verùm Christianos ob illatam sibi persecutionem meliori titulo gaudere Tertullianus ostendit: *Proinde* (inquit) *& vulgus vanè de nostra vexatione gaudet. Proinde enim nostrum est gaudium quod sibi vindicat, qui malumus damnari, quam à Deo excidere. Contra illi qui nos oderunt, dolere non gaudere debebant, consecutis nobis quod elegimus.... Planè volumus pati, verùm eo more,quo & bellum nemo quidem libens patitur, cùm & trepidare & periclitari sit necesse: tamen & prœliatur omnibus viribus, & vincens in prœlio gaudet, qui de prœlio querebatur, quia & gloriam consequitur, & prædam. Prœlium est nobis, quod provocamur ad Tribunalia, ut illic sub discrimine capitis pro veritate certemus. Victoria est autem, pro quo certaveris, obtinere. Ea victoria habet & gloriam placendi Deo, & prædam vivendi in æternum.* Animadvertat, quisquis delicias hujus sæculi, & facultatum temporalium quærit in nomine Christiano, *intrinsecùs esse beatitudinem nostram:* Sicut de Anima Ecclesiastica, ore Prophetico, dicitur: *Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus*: Nam intrinsecùs maledicta, & persecutiones, & detractiones promittuntur: de quibus tamen magna merces est in cœlis, quæ sentitur in corde patientium, eorum qui jam possunt dicere: *Gloriamur in tribulationibus, scientes, quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Non enim ista perpeti fructuosum est, sed ista pro Christi nomine non solùm æquo animo, sed etiam cum exultatione tolerare; (inquit S. Augustinus.) Nescio quis hoc nostrum possit implere, ut lacereturnr opprobriis fama nostra, & nos exultemus in Domino. Hoc, qui vanam sectatur gloriam, implere non potest: *Ne quæras gloriam, & non dolebis cùm inglorius fueris.*

Tert. Apol. c.ult.

S.Aug. l.1. De ser. Dom. in Monte c. 5.

Ps.44.14

Rom.5.3. &c.

S.Hier. in c. 5. S. Matt.

Merces vestra copiosa est in cœlis. Hinc meritum bonorum operum colligitur, à gratia tamen, & misericordia Dei profectum, & Christi meritis Deique promissionibus innixum, cujus summa bonitas illum nobis debitorem, seu potiùs suæ fidelitati efficere voluit. Hinc S. Augustinus Enarratione in Psalmum 32. Concione 2. *Teneamus* (inquit) *fidelissimum debitorem, quia tenemus misericordissimum promissorem. Neque enim aliquid ei mutuum commodavimus, ut debitorem teneamus; cùm ab illo habeamus, quicquid illi offerimus, & ex illo sit quicquid boni sumus. Omnia bona quibus gaudemus, ab illo sunt.* Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. *Ergo non ei aliquid dedimus, & tenemus debitorem. Vnde debitorem? quia promissor est. Non dicimus Deo, Domine redde quod accepisti; sed, Redde quod promisisti.* Christus coronaturus est in nobis non merita nostra, sed dona sua, quia gratia Dei est omne meritum: & quamvis æterna felicitas, & gloria cœlestis, *merces* sit, & *corona justitiæ*; hanc tamen non redderet justus judex, nisi gratiam donasset misericors pater.

Rom.11.34.

XIII. *Vos estis sal terræ. Quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Salis duæ sunt proprietates præcipuæ, & condire cibos, illisque saporem dare, & à corruptione ac putredine servare. Hinc sapientia, à sapore dicta, *sal* appellata est, ut legitur apud Comicum: *Qui habet salem qui in te est.* Hinc Titus Livius Græciam *sal gentium* vocat. Hinc Christus Marci 9.49. *Habete in vobis sal.* Et Apostolus ad Coloss.4. *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis, quomodo oporteat vos unicuique respondere.* Sacrificia omnia, seu victimas sibi oblatas, sale condiri præcepit Deus *Levit.*2.13. ut designaretur symbolicè, omne sacrificium, & sale sapientiæ, ac prudentiæ, & sale integritatis, incorruptionis, & innocentiæ, ex parte offerentium, condiri debere. Quia verò sal, arcendo putredinem, & corruptionem, durationem rerum extendit, fœdus perpetuum vocatur *Pactum salis*, Numer. 18.19. ob salis certè consistentiam. Uxor Loth in statuam salis conversa creditur, non tantùm (ut notat S. Augustinus) ut nobis condimenti instar esset; sed etiam ut sic extaret stabile, ac perpetuum divini judicii monumentum. Non enim sal omne colliquationi obnoxium. Unde Plinius meminit lib.31. *Hist. Natur. cap.7.* Arabes quosdam muros domosque massis salis facere, & aqua ferruminare. Docent etiam Medici, infantes recèns natos abluendos aqua, in qua sal colliquatum usui fuerit, tum abstergendæ immunditiæ, tum membris consolidandis. Unde Ezechielis 16.4. scriptum est: *Quando nata es in die ortus tui, non est præcisus umbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec involuta pannis.* In quem locum Sanctus Hieronymus: *Tenera* (inquit) *infantium corpora, dum adhuc uteri calorem tenent, & primo vagitu laboriosæ vitæ testantur exordia, solent ab obstetricibus sale contingi, ut sicciora sint, & restringantur. Porrò Ierusalem, quæ de malis parentibus nata est, nihil saporis, nihil diligentiæ consecuta est. Qui autem renascuntur in Christo, dicitur ad eos: Vos estis sal terræ: & præcipitur eis ab Apostolo: Sermo vester semper in gratia sit sale conditus. Vnde & vulgò sapientes salsi, & stulti vocantur insulsi... Qui hoc sale conditus fuerit, & omnem putorem humoremque noxium hujus admixtione siccaverit, ultra non dicet: Computruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.* Sal igitur appellantur à Christo Apostoli, & qui Apostolorum locum tenent, aut functiones obeunt in Ecclesia, Episcopi, Doctores, & Prædicatores, 1. Quia homines, *terræ* nomine significatos, sale sapientiæ condire debent, verboque euangelico, ac doctrina cœlecti, sine qua nemo sapit: quod quidem verbum prudenter non minùs, quàm fideliter, dispensandum est. 2. Quia mores eorum à corruptione, & putredine servare debent, cùm ejusdem verbi prædicatione, velut salis conspersione; tum sanctæ conversationis exemplis. Fieri certè non potest, ut ea quæ jam corrupta sunt, salis conspersione reparentur. Non ergo hoc fecerunt Apostoli, sed ante renovata, sibique tradita, atque ab illa jam putredine liberata, aspergebant sale, & in ea novitate conservabant, quam à Domino acceperant: Liberare quippè homines à putredine peccatorum, Christi virtutis est: Ut autem ad illa iterùm non revertantur, Apostolorum curæ est, ac laboris; (inquit Sanctus Joannes Chrysostomus.) Verùmtamen ea divini illius salis, Verbi scilicet Euangelici, cujus Apostoli dispensatores erant, vis est, ut corruptis etiam moribus medeatur, & peccatorum amoveat putredinem, Deo gratiam suam adjungente, quæ sola interiùs sanare potest homines peccato corrruptos: *Lex* enim *Domini immaculata, convertens animas.* In cujus rei typum Eliseus aquas Jericho pessimas, & corruptas immisso sale sanavit, ut non esset ultra in eis mors, & sterili-

Terencius.

Ps.37.

S.Joa.Chr.h. 15. in Mat.

4.Reg.2.

rilitas. Per aquas populi significantur Apocalypsis 17. 15. *Aquæ quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ.* Legimus in Apostolo dictum de Ecclesia: *Lætare sterilis, quæ non paris; erumpe, & clama, quæ non parturis.* Ergo Ecclesia est illa sterilis civitas, quæ ante adventum Christi aquarum vitio, hoc est, sacrilegio Gentilium populorum, sterilitatem sustinens, Deo filios procreare non potuit. At ubi venit Christus, velut vas fictile assumens corpus humanum, vitia sanavit aquarum, hoc est, resecavit sacrilegia populorum; statim Ecclesia, quæ erat sterilis, cœpit esse fœcunda. Unde & Apostolus dicit, *Lætare sterilis*: ut plures etiam filios ex eo Ecclesia quàm fœcunda susciperet. Aspersi autem qui sunt, qui attulerunt medicinam, facilè cognoscimus. Dicit Dominus ad Apostolos: *Vos estis sal terræ.* Ergo si Apostoli salibus comparati sunt, rectè figura completur: *Sicut tunc effusi de vasculo sales condierunt aquas, ita & nunc missi à Salvatore Apostoli condiunt universos; & ablata sterilitate vitiorum, prolem incipiunt germinare virtutum. Quòd si sal evanuerit*, evanuerit, insipidum factum fuerit, & corruptum, *in quo salietur?* Nihil supereſt, quo condiatur, & à putredine vindicetur. Sic Apostoli, Episcopi, Doctores, si falsam doctrinam amplectantur pro vera, vel fidei depositum violari patiantur; si vita illorum doctrinæ non respondeat, & quod verbis ædificant, exemplis destruant; si desint muneri, zelo, ac vigori debito veritate, sive quæ fidem, sive quæ mores spectat, docenda, prædicanda, vindicanda; si languescant, & concidant animis ob odia Mundi, & pericula; si aliorum corruptioni pro officio non medentur, eorum errores, languorem, fatuitatem quis emendabit? *Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Nullius usus est, nullius virtutis. Solent aliæ res, etiamsi proprium usum amittant, ferè ad aliquid manere utiles. Fractus nummus non servit commercio, servit aurifici. Corruptus cibus non datur homini, datur cani. At sal evanidum, marcidum & corruptum, ne in sterquilinium quidem valet, terram non fœcundat, sed sterilem reddit. Sic Deus interminatur populo

Deut. 29. 23. suo terram illius sulphure & *salis ardore comburendam, ita ut ultra non seratur, nec vivens quippiam germinet.* Sic Deus minatur se terram *fructiferam*

Ps. 106. 34. conversurum *in salsuginem, à malitia*, sive propter malitiam, *inhabitantium in ea.* Sic urbes quasdam legimus ira victorum sale seminatas, ut nullum in eis germen oriretur. Sal ergo corruptum ad nihilum valet, nisi ut projiciatur, & à quibusvis prætereuntibus conculcetur. Sic mystici salis, Prælatorum scilicet, Doctorum, Prædicatorum errorem, pravitatem, languorem, fatuitatem, excipit pœna gravis. Non tantùm pretium omne, usus omnis sali isti decedit; sed & illius jactura redditur irreparabilis quodam modo, nec facilè condimenti illius datur condimentum aliud: imò supplicio gravi obnoxii reduntur, quod per abjectionem, & conculcationem Scriptura exponit. Est ista abjectio servi nequam in tenebras exteriores. Et sanè optimarum rerum corruptio pessima.

XIII. *Vos estis lux Mundi.* Elegi vos, ut sitis lux Mundi, in mundum errorum tenebris obsitum Euangelii lucem inferatis, ut homines in via salutis dirigatis. Lucem eos appellat, & metaphoricè, & participatione veræ lucis, quæ est ipse Christus, de quo *Isaiæ* 49. 6. Pater æternus ait: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* „ Aliud est quippè lumen quod illuminat, & aliud „ lumen quod illuminatur. Nam & oculi nostri lumina dicuntur, & tamen in tenebris patent & non vident. Lumen autem illuminans, à seipso lumen est, „ & sibi lumen est, & non indiget alio lumine, ut lucere possit; sed ipso indigent cætera, ut luceant. Sic „ Apostoli sunt lumen Mundi, sed illuminatum à Christo, qui lux vera est. Unde Christus ipsos lucernę comparat lucem præferenti.

S. Aug. Epist. 92. alias 79. XIV. *Non potest civitas abscondi supra montem posita.* Hinc Ecclesiam, supra montem, qui Christus est; ædificatam, visibilem esse colligitur, nec ignorari posse. In sacris scilicet Litteris sicut apparet Dominus Christus, sive secundùm divinitatem, qua æqualis est Patri, sive secundùm susceptæ carnis humilitatem; sic apparet ejus Ecclesia toto terrarum orbe diffusa. Unde mirabilis est Hæreticorum cęcitas, qui cùm ipsum Christum præter Scripturas nesciant, ejus tamen Ecclesiam non divinarum Litterarum auctoritate cognoscunt, sed humanarum calumniarum vanitate confingunt.

Et lib. 3. contra Cresconium Donatistam, c. 36. Epist. 185. alias 50. Et lib. de Unitate Ecclesiæ, c. 16.

Sed & Apostolos spectat hæc sententia, qui instar civitatis supra montem positæ, omnium oculis expositi esse debent, ut non lateant ob metum; sed tota libertate se prodant, & quod audierunt in cubiculis, prædicent in tectis. His etiam verbis eos ad benè vivendi diligentiam cohortatur, ostendens, quantùm esse debeant de suis moribus actibusque, ad sanctitatis normam conformandis soliciti, quasi ante omnium oculos constituti, & in medio orbis terrarum theatro certantes.

S. Hieron. in c. 5. S. Matth. S. Joa. Chrys. h. 15. in Mat.

XV. *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.* Nonnulla hìc diversitas est in verbis apud Marcum & Lucam, nulla in sensu. Marci 4. 21. *Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonnè, ut super candelabrum ponatur?* Luc. 8. 16. *Nemo lucernam accendens, operit eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes lumen videant.* Idem (inquam) est utrobique sensus, vis eadem comparationis, sive à lucerna sub vase, sive sub lecto, sive sub modio posita, ducatur similitudo. Significat Christus, Apostolos esse constitutos in munere eminenti, non ut lateant, sed ut lucem aliis præferant. Illorum itaque esse, & doctrinæ puritate, & vitæ sanctimonia aliis prelucere instar lucernæ non absconditæ, sed expositæ loco opportuno & conspicuo, ut lumen suum quaquaversum diffundat. Sive verò sub modio occultetur lucerna, sive sub lecto, sive sub vase, parùm interest: utrobique enim lumen ejus intercipitur, & fructus illius intervertitur. Sic sive negligentia, sive metu occultetur lumen sacrum, semper inutile redditur aliis quibus lucere debet, noxium illis in quibus, & à quibus lucere. Adde, Christum Dominum, ut aliis similitudinibus, sic & ista, diversis temporibus, diversa occasione usum, ut mirum non sit, aliquam diversitatem hìc inter Euangelistas reperiri. Nullum in voce *modii* mysterium quærendum est, cùm perspicuum sit, modium pro quovis vase, seu instrumento apto ad occultandum, vel intercipiendum lumen fuisse positum. Etiam non improbabiliter post alios observaverim, Dominum non modii tantùm, vel vasis, sed & lecti meminisse, ut indicaret, neutrum Apostolis committendum, nec lumen planè & omninò occultandum, nec ex parte tantùm, vel negligenter præferendum; quia sub modio, planè occultatur; sub lecto, ex parte. Ostendit itaque gemina illa similitudine, neutrum faciendum, nec vitæ lumen separandum à lumine doctrinæ.

Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Quasi dicat, interprete *S. Ioanne Chrysostomo*: Ego quidem lumen accendi: ut verò perseveret ardens, « vestri profectò sit studii, non propter vos ipsos modò, « verùm etiam propter illos, qui eadem luce potientur, « vobisque ducentibus viam veritatis invenient. Non « enim poterunt maledictiones vestrum obumbrare fulgorem, si tamen vos omni cum diligentia vixeritis, « atque ita prorsùs, quasi qui universum orbem vestri faciatis imitatione converti. Dignam igitur tanta gratia exhibete vitam, ut sicut illa cunctis mox regionibus prędicanda est, ita illi etiam conversatio vestra conveniat. Deindè aliud quoque lucrum cum hominum « salute conjungit, quod sit prorsùs idoneum illos prestare solicitos, atque ad omne virtutis bonum concitare. « Non solùm, inquit, corrigetis orbem rectè sanctèque « vivendo, verùm etiam glorificari Deum, ex vestra conversatione, facietis: quemadmodum si contraria feceritis, & homines perdetis, & Dei nomen blasphemiis offendi facietis. Ne autem finem in laudibus ho- «

S. Joa. Chr. ibid.

mi-

minum constituisse videretur, non tantùm dixit, *Ut videant opera vestra bona*; sed addidit, Et *glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est:* Ut hoc ipsum quod homo per bona opera placet hominibus, non ibi finem constituat, ut hominibus placeat; sed referat hoc ad laudem Dei, & propterea placeat hominibus, ut in illo glorificetur Deus. Hoc enim laudantibus expedit, ut non hominem, sed Deum honorent. Apostolorum igitur, Prælatorum, Doctorum, & Prædicatorum opera lucere jubet Christus coram hominibus, non ad operantium gloriam, sed Dei; non ad ostentationem, sed ad ædificationem.

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 7.

XVI. *Nolite putare, quoniam veni solvere Legem, aut Prophetas: Non veni solvere, sed adimplere.* Incipit Christus jam Apostolos informare, & docere quid doceant, tamquam si quærerent dicentes: Ecce volumus, & omnia sustinere pro tuo nomine, & doctrinam tuam non abscondere; sed quid est hoc ipsum, quod vetas abscondi, & pro quo jubes omnia tolerari? Numquid alia dicturus es contra ea, quæ in Lege scripta sunt? Non (inquit) *Nolite putare, quoniam veni solvere Legem*, id est, destruere, everte-re Legem, *aut Prophetas: Non veni solvere, sed adimplere*. In Lege & Prophetis quatuor erant, quæ omnia Christus complevit: 1. Promissa & vaticinia exhibendo quæ promissa, & prædicta erant. 2. Præcepta Moralia, melius interpretando, & vindicando à pravis Pharisæorum interpretationibus. 3. Præcepta cæremonialia, exhibendo ea quæ per cæremonias significabantur, ut pro circumcisione Baptismum & circumcisionem cordis, pro variis sacrificiis unum corporis, & sanguinis sui in cruce, ejusdemque juge in Ecclesia Sacrificium Eucharisticum. 4. Præcepta judicialia, quia præmia, & supplicia corporea, & temporalia, in spiritualia, & æterna commutavit. Sanè Christum Legem spreviisse, pervertisse, destruxisse, dici non potest, ut Judæi cavillantur, cùm eam impleverit doctrina, opere, mandato. Siquidem eam quamdiu vigere debuit, diligentissimè servavit, quamvis ipse, ut Deus & Dominus Legis, ea minimè teneretur. Circumcisus est, in Templo oblatus, quotannis ad diem Festum Hierosolymam ascendit, Pascha celebravit. 2. Legem implevit, quia benè interpretando perfecit: *Nam qui addit, quod minùs habet, non utique solvit, quod invenit, sed magis perficiendo confirmat:* Ideò subjungit: *Amen dico vobis, donec transeat cœlum, & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit a Lege, donec omnia fiant.* Dum enim fiunt *etiam illa, quæ adduntur ad perfectionem, multo magis fiunt illa, quæ præmissa sunt ad inchoationem.* 3. Legem implevit, quia gratiam, per quam impleri posset, nobis attulit: *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Quia quæ Lege promissa erant, exhibuit; quæ cæremoniis, & figuris adumbrata erant, implevit. Unde Lucæ 24. 44. ait: *Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.* Adimplet certè Legem, qui sic vivit, ut Lex præcepit; *Plenitudo enim Legis charitas* (ait Apostolus.) Istam charitatem Dominus & exhibere, & donare dignatus est, mittendo fidelibus suis Spiritum Sanctum. Unde idem Apostolus ait: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Et ipse Dominus: *In hoc scient omnes, quia discipuli mei estis, si vos invicem diligatis.* Impletur ergo Lex, *vel cùm fiunt, quæ ibi præcepta sunt, vel cùm exhibentur, quæ ibi prophetata sunt. Lex enim per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est. Ipsa Lex cùm impleta est, gratia, & veritas facta est. Gratia pertinet ad charitatis plenitudinem: veritas ad Prophetiarum impletionem. Et quia utrumque per Christum, ideo non venit solvere Legem, aut Prophetas, sed adimplere: Non ut Legi adderentur, quæ deerant sed ut fierent, quæ scripta erant: Quod ipsa ejus verba testantur: Non enim ait, Iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec addantur, quæ desunt; sed, Donec omnia fiant.* Neque verò huic sententiæ Christi repugnat altera: *Lex & Prophetæ usque ad Joannem.* Ut enim interpretatur S. Augustinus, *Lex quæ prævaricatores abundanti reatu concludebat in eam fidem, quæ posteà revelata est, gratia facta est per Jesum Christum, per quem superabundavit gratia: Ac per hoc impleta est per gratiam liberantem, quæ non implebatur per literam jubentem. Item in ipsa Lege universa Prophetia, quæ non tantùm verbis, sed etiam quarumdam actionum figuris, Salvatoris promittebat adventum, veritas facta est per Jesum Christum. Ex cujus adventu jam Regnum Dei cœpit annuntiari, quia Lex & Prophetæ usque ad Joannem; Lex ut reos faceret, qui desiderarent salutem; Prophetæ, promitterent Salvatorem. Cæterùm Prophetas alios exstitisse jam in Ecclesia post Ascensionem* 1. Cor. 12. 28. *Christi, quis nescit? De quibus Paulus dicit,* Et quosdam quidem constituit in Ecclesia primùm Apostolos, « deinde Prophetas, tertiò Doctores, &c. *Non itaque* « *de illis dictum est,* Lex & Prophetæ usque ad Joannem: « *sed de iis, qui primum Christi adventum prophetaverunt; qui adventus impletus non utique adhuc posset prophetari.* Legem ergo Christus abrogavit, non evertendo, sed implendo; non destruendo, sed perficiendo: *Sicut & pictor non corrumpit lineamenta prima, sed magis illustrat, & adimplet* (inquit Theophylactus); ideò Christus subjungit.

Theoph. in c. 5. Matth.

XVII. *Amen quippè dico vobis, donec transeat cœlum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit a Lege, donec omnia fiant.* Amen, vox est asseverantis. Certissimum est, quod vobis dico, futurum citiùs, ut fractus illabatur orbis, quàm ut minimus Legis apex irritus cadat. Quidquid enim in Lege præceptum, aut promissum, aut prædictum, aut scriptum est, observabitur, implebitur, stabile erit: Non Lex modò tota, sed minima mandata, minimæ partes vim finemque suum obtinebunt. Lucæ 16. 17. *Facilius est autem cœlum, & terram præterire, quàm de Lege unum apicem cadere.* Nec infrequens in sacris etiam Literis comparatio cum iis, quæ impossibilia sunt, vel talia videntur illis, quibuscum alicui negotium est. Exempla sunt Jeremiæ 33. 20. 21. *Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies & nox in tempore: & pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius, qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes ministri mei.* Et ad Galat. 1. 8. *Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Status quidem cœli & terræ immutandus est, innovanda omnia, & meliorem in statum restituenda, in die Resurrectionis generalis omnium hominum, & Adventus Christi ad ultimum judicium, liberanda creatura à vanitate, cui modò subjecta est: Præterit figura hujus mundi. Cœli novi & terra nova nobis promittuntur, consequenter vetera transitura sunt, quoad accidentia status, non quoad substantiam quæ permansura est in sæculum sæculi ad gloriam Creatoris. Verumtamen ne tunc quidem cum cœlum & terra meliorem in statum immutata fuerint, & innovata, Lex Dei non implebitur. Alia ratio librorum, & Voluminum Legis, alia veritatis, in illis contentæ. Illa præteribunt aliquando, non ista. Literis sponsi non ampliùs opus est sponsæ, cùm sponsi præsentia fruitur. Chirographo non ampliùs opus est, præstita solutione. Verùm veritas Legis æternùm durabit: cumque *Finis præcepti* sit *charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, & charitas numquam excidat,* & hæc longè perfectior futura sit in patria, quàm fuit olim in via, tunc maximè implebitur Lex. Ea tamen à Christo perfectissimè est adimpleta iis, quos diximus, modis. Primò quia nullum ex præceptis Legis ipse transgressus est. *Peccatum* enim *non fecit:* & Joanni Baptistæ ait: *Sic decet nos implere omnem justitiam.* Secundò, quia per nos id ipsum facit, nobis per gratiam suam donans, ut illam impleamus: quod Sanctus Paulus significat, dicendo:

1. Tim. 1. 5.

1. Cor. 13. 8.

Isai. 51.

Joan. 8.

S. Jo. Chrys. Hom. 16. in Matth.

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 8.

Jo. 1. 7.

S. Aug. l. 17. contr. Faust. cap. 6.

Legatur eadem l. 19. contr. Faust. c. 7. 8. 9. & 10.

Matth. 11. 13. S. Aug. ibid. cap. 3.

do : *Finis Legis Christus ad justitiam omni credenti.* Rom. 10. Et, *Peccatum damnavit in carne, ut justificatio Legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus.* Rom. 8. Et, *Legem ergo destruimus per Fidem? Absit; sed Legem statuimus.* Rom. 3. Quia enim (inquit S. Joannes Chrysostomus) *studebat Lex hominem facere justum, atque ad hoc inveniebatur infirma: veniens Christus, & per fidem certissimum modum justificationis inducens, voluntatem Legis implevit. Quod enim illa per litteram non potuit, hoc per fidem ipse confecit:* Propterea dixit: *Non veni solvere Legem, sed adimplere.* S. Gregor. M. Hom. 16. in Ezech. Eodem sensu S. Gregorius M. ait: *Adimplere venerat Legem, qui Legis justitiæ gratiam addidit, ut quod illa jubebat in minimis, ipse perfici adjuvaret in summis; & quod illa coercebat ab opere, ipse resecaret à corde.* S. Aug. l. 19. contr. Faust. cap. 7. Et ante ipsum S. Augustinus: *Quæ Lex superbos etiam prævaricationis reatu devinxit, augendo peccatum, cum jubet, quod implere non possunt; ipsius Legis impletur justitia per gratiam Spiritus in eis, qui discunt a Christo mites esse atque humiles corde, qui venit non Legem solvere, sed adimplere. Deinde quia, etiam sub gratia positis, in hac mortali vita, difficile est omni modo implere, quod scriptum est:* Non concupisces: *ille per carnis suæ Sacrificium Sacerdos effectus, impetrat nobis indulgentiam, etiam hinc adimplens Legem: Ut quod per nostram infirmitatem minus possumus, per illius perfectionem recuperemus, cujus Capitis membra effecti sumus.* Denique Legem implevit per ipsa præcepta, quæ erat daturus; (inquit S. Joannes Chrysostomus.) S. Jo. Chrys. Hom. 16. in Matth. Non enim interitus priorum, sed augmentum potiùs, & complementum erant ea, quæ dabantur à Christo. Illius quippè sententiæ, *Non occides*, non interemptio, sed adimpletio magis atque munitio est dicere, *Non irascaris*: omniumque similiter cæterorum. Ideò ait: *Amen dico vobis, donec transeat cœlum, & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Quasi dicat: Impossibile est Legis decreta non perfici: Nam minimum quoque ejus oportet impleri. Theod. ser. 9. de Legib. Quod certè ipse fecit, omni illam diligentia curaque servando, & implendo. *Romani* (inquit Theodoretus) *Græcorum Barbarorumque Legibus in unum collectis, quæ optimæ videbantur, à singulis Legislatoribus mutuati, subditas sibi nationes his Legibus servire coegerunt. Illos tamen, qui ab ipsis regi noluerunt, nec vi, nec suasionibus adegerunt, ut Romanis Legibus viverent. Quin & multi eorum, qui servitutis frænum acceperunt, vivere tamen illorum Legibus recusant. Neque enim Æthiopes, neque Ismaelitica plurimæ gentes, non Lazi, non Sanni, non Abasgi, non cæteri Barbari, qui Romanorum gaudent dominatu, ex Romanis Legibus conventiones mutuas ineunt. At Piscatores nostri, & Publicani, Sutorque, cunctis Nationibus Leges Euangelicas intulerunt. Neque solùm Romanos, quique sub illorum vivunt imperio, sed & Scythicas, ac Sarmaticas Gentes, & Indos, & Æthiopas, & Persas, & Seras, & Hyrcanos, & Bactrianos, & Britannos, & Cimbros, & Germanos, atque omne hominum genus, nationesque omnes induxerunt, ut Crucifixi Leges acciperent, non armis usi, non infinita vi militum delectorum, non immanitatis Persicæ violentia, sed verbis suadentes, Legumque utilitatem ostendentes: Nec sine variis periculis hoc agentes, sed frequentes in singulis urbibus injurias perferentes, & flagella passim sustinentes, & torti vinctique, ac supplicii genus omne subeuntes ..... Verùm illi Legislatores quidem confoderunt, at Legum vim abolere non potuerunt. Multò enim valentiores post illorum necem apparuerunt. Ad Persas enim & ad Scythas, barbarasque alias gentes post illorum mortem Leges penetrarunt, omnibusque contra reluctantibus, non solùm Barbaris, sed etiam Romanis, in eodem illæ robore permanserunt.* Quo miraculo confirmata Dominicæ illius sententiæ veritas est: *Donec transeat cœlum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.*

XVIII. *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno cælorum. Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum.* Hæc sententia cum superiori cohæret: *Iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* S. Hieron. in c. 5. Matth. Sugillat ergo Pharisæos, qui contemptis Mandatis Dei, statuebant proprias traditiones: Quòd non eis profit doctrina in populis, si vel parvum, quod in lege præceptum est destruant. Jejunia scilicet, lotiones, sacrificia, dona illata in corbonā, decimarum anxiam solutionem, S. Jo. Chrys. Hom. 16. in Matth. esse præcepta maxima censebant, ac docebant; quorum nempè observatio maximum Sacerdotibus pariebat emolumentum: alia esse præcepta minima, quamvis officia moralia essent, vel primæ, aut secundæ tabulæ. Sic maxima eorum opinione erant præcepta, quæ spectabant actus externos, & illos imperabant, vel prohibebant: minima, quæ spectabant actus internos. Quod & ex sequentibus versibus liquet, & ex Matthæi 15. 16. 23. capitibus. Sic ex increpatione Christi, quòd transgrederentur mandatum Dei propter traditionem suam, *Matt.* 15. 3. constat, illos traditiones suas pro mandatis maximis, præcepta Dei pro minimis habuisse. Et videntur Pharisæi ista, quæ subjicit Dominus, inter minima censuisse: irasci fratri suo, dicere illi *Raca* & *Fatue*, aspicere mulierem oculo concupiscentiæ, dimittere uxorem, jurare per cœlum, per terram, per Hierosolymam, per caput suum. Sensus igitur Dominicæ sententiæ est: Tantùm abest, ut venerim ad dissolvendam Legem, sive doctrina, sive operibus meis, ut contrà doceam, illorum etiam violationem præceptorum, quæ pro minimis habentur à Pharisæis, & Doctoribus vestris, gravi reatui obnoxios homines facere. *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines*; id est, illorum violationem levis esse momenti, vel ea impunè violari posse docuerit; conjunctio enim *&*, pro disjunctione *vel*, hìc ponitur (ut in aliis nonnullis Scripturæ locis;) *minimus vocabitur*, nullo erit loco *in Regno cælorum*, ab eo prorsùs, & in æternum excludetur, *Ubi nisi magni esse non possunt* (inquit S. Augustinus.) S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 8.

Qui autem fecerit, non unum, sed omnia mandata Legis, & docuerit homines, omnia esse implenda, nullo minorum majorumque præceptorum discrimine, quia in Dei Lege nihil nisi magnum est; Idem Tr. 112. in Joan. n. 9. *hic magnus vocabitur*, id est, magnus erit *in Regno cælorum*. Quam sententiam simul & præcedentem sic explicat S. Augustinus: *Ut ostenderet, istos minimos reprobos esse, qui docent bona loquendo, quæ solvunt malè vivendo; nec quasi minimos in vita æterna futuros, sed omnino ibi non futuros; cum dixisset*, Minimus vocabitur in Regno cœlorum, *continuò subjicit*: Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum. *Illi sunt certè Scribæ, & Pharisæi, qui cathedram Moysi sedent, & de quibus ait:* Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite; dicunt enim & non faciunt: *Docent sermonibus, quod solvunt moribus. Consequens est ergo, ut qui minimus est in Regno cælorum, qualis nunc est Ecclesia, non intret in Regnum cælorum, qualis tunc erit Ecclesia; quoniam docendo, quod solvit, ad eorum societatem, qui faciunt, quod docent, non pertinebit: & ideò non erit in numero piscium magnorum; quoniam* Qui fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in Regno cœlorum. *Et quia hic magnus erit, ideò ibi erit, ubi minimus ille non erit. Usque adeò quippè ibi magni erunt, ut qui minor ibi est, major sit eo quo hic nemo major est. Sed tamen, qui hic magni sunt, id est, qui in Regno cœlorum, ubi sagena congregat bonos, & malos, faciunt bona, quæ docent, ipsi erunt in illa Regni cœlorum æternitate majores, quos isti ad dextram, & resurrectionem vitæ pertinentes indicant pisces.* Matth. 23. 3. Matth. 11. 11.

XIX. *Dico enim vobis, Quia nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Nisi major & perfectior fuerit virtus vestra, & obedientia in observatione Legis quàm Scribarum & Pharisæorum, qui sapientissimi ac reli-

religiosissimi inter Judæos habentur, vobis ad æternam beatitudinem non patebit aditus. Vera justitia Pharisaicæ præstat in tribus. Primò, ut non modò opera nostra, sed & affectus interiores animi Legi conformemus. Secundò, ut quæ ex necessitate quadam & ad duritiam cordis Lex permisit, ea minimè faciamus, aut facienda putemus. Tertiò, ut Legem non juxta verborum sonum dumtaxat, sed juxta Legislatoris intentionem observemus. Pharisæi, & Legisperiti, actus tantùm externos Lege prohiberi censebant; quædam Legis præcepta pro nullis, vel minimis habebant, quæ scilicet pravas cupiditates prohiberent, internamque justitiam exigerent. Cùm enim talibus præceptis nulla pœna disertè adjuncta esset, ideò ea interpretabantur in consilii magis partem, quàm in Legis necessitatem; aut certè partim quotidianis victimis, partim ritibus in festo Expiationis observari solitis ita illorum transgressiones expurgari, ut nulla illarum apud Deum memoria supereesset, quamvis transgressores in iisdem pravis affectibus permanerent. Hinc *Tryphon* Judæus adversùs *S. Justinum* disputans, ait, tam magna tamque admiranda sibi videri Euangelii præcepta, ut planè videantur à nemine posse præstari; interioris nimirùm innocentiæ mandata, & eorum quæ pro parvis apud Judæos haberi solent, vitiorum fugam intelligens. Quin & *Iosephus* in Pharisaismo, ut ipse fatetur, accuratissimè institutus, *Polybium* Historicum reprehendit, quòd mortem Antiochi adscribat cogitato quidem, sed non perpetrato sacrilegio: *Nam* (inquit) *cùm nondum actu impleesset id quod destinaverat, non erat ea res pœna digna*. Suorum ergo justitiam Pharisaicæ opponens Christus, perfectiorem esse jubet, nempè sinceram, internam, universalem. Hinc Clemens Alexandrinus: *Postquam*, inquit, *simulacra reliquerint, tunc audient Scripturam*: Nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum, & Pharisæorum, *qui justitiam ponunt in mali abstinentia, nempè ut præterea proximum quoque possitis diligere, & ei benefacere, non eritis regales*. Sententiæ tandem istius Dominicæ sensus est: *Nisi non solùm illa minima Legis præcepta impleveritis quæ inchoant hominem, sed etiam ista, quæ à me adduntur, qui non veni solvere Legem, sed implere, non intrabitis in Regnum cœlorum... Justitia Pharisæorum est, ut non occidant; justitia eorum, qui intraturi sunt in Regnum Dei, ut non irascantur sine causa. Minimum est ergo non occidere; & qui illud solverit, minimus vocabitur in Regno cœlorum: qui autem illud impleverit, ut non occidat, non continuò magnus erit, & idoneus Regno cœlorum, sed tamen ascendit aliquem gradum; perficietur autem, si nec irascatur sine causa; quod si perfecerit, multò remotior erit ab homicidio. Quapropter, qui docet, ut non irascamur, non solvit Legem, ne occidamus, sed implet potius, ut & foris dum non occidimus, & in corde dum non irascimur, innocentiam custodiamus.*

S. Justin. in Dialog. cum Tryphone.

Clem. Alex. lib. 6. Strom. p. 696.

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 9.

XX. *Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio.* In Lege scriptum audistis, *Non occides*: Qui autem propria auctoritate non modò insontem, sed vel reum occiderit, *reus erit judicio*; id est, ad judices rerum capitalium ducetur, & ex eorum sententia capitis supplicio afficietur. Atque solum homicidium isto Legis præcepto, *Non occides*, prohibitum, Scribæ & Pharisæi perversè interpretantur: quasi id à majoribus velut ex traditione acceperint. Judicium porrò non erat consessus Triumvirum, sive pedaneorum judicum; sed Auditorium judicum, qui in portis cujusque civitatis jus super causis majoribus dicebant, & in homicidas etiam lege agere solebant; de quibus vide *Deuter.* 16. 18. & 21. 2. Quanquam enim capitalia judicia jam eo tempore, quo Christus hæc dicebat, Judæis adempta essent; erat tamen mos ille judiciorum notus omnibus, & in recenti memoria. Consessum istum Hebræi omnes, & qui de Politia Hebræorum scripserunt, fuisse dicunt viginitrium judicum.

XXI. *Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio.* Ego autem genuinum Legis sensum aperiens, Ego Dominus & Legislator vester, dico vobis: *Omnis qui irascitur fratri suo.* In quibusdam codicibus antiquis irrepserunt hæc verba, *sine causa*; quæ SS. Hieronymi & Augustini judicio expungenda sunt. Non meram animi commotionem hìc significat iræ nomen: Hæc enim aliquando justa, secundùm illud, *Irascimini, & nolite peccare*; interdum veniale peccatum est, si levis sit, etiam ex causa: sed intelligitur commotio gravis, rationis judicium refugiens, cum appetitu vindictæ ex genere suo mortali, nempè homicidii, vel gravis cujuslibet nocumenti conjuncta. Igitur qui sic irascitur fratri suo, id est, homini cuilibet: *Fratres autem etiam vestri sumus jure naturæ matris unius* (inquit Tertullianus, Ethnicos alloquens) *etsi vos parum homines, quia mali fratres. At quantò digniùs fratres & dicuntur & habentur, qui unum patrem Deum agnoverunt, qui unum Spiritum biberunt sanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejusdem ad unam lucem expæverunt veritatis?* Qui irascitur, *reus erit judicio:* Id est, reus est delicti gravis, pœnæque non minùs gravi obnoxius est in judicio Dei, & in futuro sæculo, quàm ea est, quam homicidæ sustinent. Judicii autem pœna usitatissima erat gladius, quo in homicidas animadvertebatur.

Tert. Apol. c. 39.

XXII. *Qui autem dixerit fratri suo, Raca, reus erit concilio.* Raca vox est indignationem animi significans, cum gestu aliquo insignis contemptus indice: vel, ut aliis placet, hominem *vacuum* significat, aliquo scilicet naturæ, aut fortunæ bono. Convitium igitur est, quo exprobratur fratri vitium aliquod naturæ, aut fortunæ, verbi grâtia cùm vocatur luscus, claudus, gibbosus, ignobilis & infimæ sortis, egenus, obscurus, sive honoris & dignitatis expers, & ob defectus hujuscemodi contemnitur, non interiùs dumtaxat, sed exteriori corporis gestu, quo nullius esse pretii significetur. Qui ergo ex ira in vocem indignationis, & convitii hujusmodi eruperit, *Reus erit concilio:* id est gravioris criminis reus, quàm si iræ impetum, tametsi rationis consensione probatum, silentio pressisset: ac proindè obnoxius graviori pœnæ, in Dei judicio, & futuro sæculo, quàm illa esset quæ in summo Judæorum Synedrio, seu Concilio 70. judicum decerni solebat adversùs falsos Prophetas, aut perduellionis, aliorumque gravissimorum criminum reos. Hæc autem erat pœna lapidationis, *Deut.* 17. 5. 3. *Reg.* 21. 10.

XXIII. *Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Non qui joco, aut correctionis animo quempiam vocaverit fatuum, gravis peccati reus est; sed qui ex contemptu, ira & mala voluntate, pronoque in vindictam animo, ut ad homicidium gradus est, hoc vel aliud verbum contumelioSum protulerit, quo graviter læditur ejus honor, *hic reus erit gehennæ ignis*; graviori scilicet pœna plectetur in futuro sæculo, quàm præcedentium peccatorum rei. Notum erat Judæis omnibus, quomodo extra Jerusalem Majores ipsorum crudelem Phœnicum superstitionem imitati, consuevissent infantes vivos comburere, circumstrepentibus interim tibiis, tympanisque, ne miserorum clamor exaudiretur. Locus tam sævo sacro dicatus, *Tophet* dicebatur, & *Vallis filiorum Hinnom*, tandemque *Gehenna*. Ad hanc idololatriam abolendam Rex Josias locum istum polluit, præcipiens, ut in eum equorum, aliorumque animalium cadavera insepulta & sordes projicerentur. Inde sumpta metaphora, locus supplicii impiorum post mortem, videlicet infernus, à Christo dictus est *Gehenna ignis*. Varios itaque peccatorum, pœnarumque pro gravitate peccati gradus, Christus hìc indicat: *Gradus in istis peccatis sunt, ut primò quisque irascatur, & eum motum retineat corde conceptum: jam si extorserit vocem indignantis ipsa commotio, non significantem aliquid, sed illum animi motum ipsa eruptione testantem, qua feriatur ille cui irascitur, plus est utique, quàm si surgens ira silentio premeretur: Si verò non solùm vox indignantis audiatur, sed etiam verbum, quo jam certam ejus vituperatio-*

4. Reg. 23. 11. Jer. 7. 11. S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 9. n. 24. S. Greg. M. l. 21. Moral. c. 31.

rationem in quem profertur, designet & notet, quis dubitet amplius hoc esse, quàm si solus indignationis sonus ederetur?.... Audiendum est itaque, quantum intersit inter justitiam Pharisæorum, & istam majorem, quæ in Regnum cœlorum introducit, quòd cùm sit grævius occidere, quàm verbo irrogare convicium, ibi occisio reum facit judicio, hic autem ira facit reum judicio, quod trium illorum peccatorum levissimum est: quia illic quæstionem homicidii inter homines agitabant; hic autem omnia divino judicio dimittuntur, ubi finis damnatorum est gehenna ignis. Hæc S. Augustinus. Qui & alibi observat, *Quædam esse* peccata, *quæ levissima putarentur, nisi in Scripturis demonstrarentur opinione graviora. Quis enim dicentem fratri suo, Fatue, reum gehennæ putaret, nisi veritas diceret?* Multi hoc grave atque onerosum putant esse mandatum, ut scilicet pro uno verbo tanta nobis pœna subeunda sit. Sed cur quæso, mandatum istud videtur onerosum? An fortè nescis, quia plurima pars culparum atque pœnarum ex verbis sumat exordium? Nam & blasphemia per verba, & Dei negatio per verba, inde & maledicta, & injuriæ, atque perjuria & falsa testimonia, & ipsa frequenter homicidia. Noli igitur aspicere, quòd unum hìc verbum sit: sed quantum periculi habeat, expende. An ignoras, inimicitiarum tempore incandescente ira, animoque prorsùs ardente, etiam minimum aliquid magnum videri? Nam hæc ipsa parvula & homicidia sæpè pepererunt, & urbes crebrò integras subruerunt.

S. Aug. Enchiridii c. 78.

S. Jo. Chrys. Hom. 16. in Matth.

XXIV. *Si ergo offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversùm te: relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Si offerre cupias, aut oblatum eas sacrificium tuum ad Altare, & memineris, fratrem tuum justam habere adversùs te conquerendi causam, quòd eum offenderis, *Relinque ibi*: Ne priùs offeras munus tuum, quàm sis reconciliatus, & in gratiam redieris cum fratre, vel affectu animi, si sit absens, vel effectu, si præsens, illi satisfaciendo, & si quam vicissim injuriam tibi intulerit, condonando. Quamvis enim accessus ad fratrem offensum differri possit cùm absens est, non tamen animi præparatio. *Pergendum est ergo ad reconciliationem, cùm in mentem venerit, quòd nos fortè fratrem in aliquo læsimus: pergendum autem non pedibus corporis, sed motibus animi, ut te humili affectu prosternas fratri, ad quem chara cogitatione cucurreris, in conspectu ejus cui munus oblaturus es. Ita enim etiam si præsens sit, poteris eum non simulato animo lenire, atque in gratiam revocare, veniam postulando, si hoc priùs coram Deo feceris, pergens ad eum non pigro motu corporis, sed celerrimo dilectionis affectu: atque inde veniens, id est, intentionem revocans ad id, quod agere cœperas, offeres munus tuum.* Docet Christus, Dei cultum in charitate præcipuè situm esse, qui dixit: *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Primam igitur de charitate curam esse debere: & si offenderis Deum charitatis lege violata, pœnitentia ex Dei amore profecta (qua non minùs colitur Deus, quàm sacrificio) illud resarciendum ante novorum munerum oblationem.

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 10. n. 27.

XXV. *Esto consentiens adversario tuo citò, dum es in via cum eo: ne fortè tradat te adversarius judici, & judex tradat te ministro, & in carcerem mittaris.* Esto consentiens, sive benevolus fratri quem læsisti, quem raca, aut fatuum vocasti, qui actionem adversùm te apud Deum habet: pacem cum illo redintegra & serva, dum in istius sæculi via curris. Ad quam certè concordiam Apostolus Christianos omnes cohortatur his verbis: *Si fieri potest, quantum in vobis est, pacem cum omnibus hominibus habete.* Nisi id præstiteris, timere meritò debes, *Ne tradat te adversarius judici*, ne coram summo Judice vivorum & mortuorum Christo, cui Pater omne judicium dedit, te conveniat, sive ejus occasione accuseris à diabolo ad Tribunal Christi: & Judex terribilis & justus tradat te ministris, id est, Angelis, de quibus scriptum est infrà c. 13. *Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis:* & in carcerem mittaris, id est, in infernum detrudaris à ministro & exactore.

S. Hieron. in c. 5. Matth.

Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem. Lucæ 12. 59. dicitur, *Donec etiam novissimum minutum reddas.* Quadrans minimum erat in nummorum genere, ideò & minutum dictum est: Marci 12. 42. *Misit duo minuta, quod est quadrans.* Significat Christus metaphorica hac locutione, nullum peccatum in divino judicio impunitum relinqui: sicut loquentes etiam dicimus, Usque ad fæcem, cùm volumus exprimere aliquid ita exactum, ut nihil relinqueretur. Illud porrò, *Donec solvas*, pœnam æternam significat. Unde enim solvitur debitum, ubi jam non datur pœnitendi locus? Ita ergo hìc positum est: *Donec solvas*, quomodo Psalmo 109. ubi dictum est: *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*: Non enim cùm fuerint inimici sub pedibus Christi positi, desinet ille sedere ad Patris dexteram: Aut illud Apostoli 1. Cor. 15. 25. *Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus suis*: Non enim cùm positi fuerint, desinet regnare. Quemadmodùm ergo ibi intelligitur, de quo dictum est, *Oportet eum regnare donec ponat inimicos sub pedibus suis*, semper regnaturum, quoniam semper illi erunt sub pedibus: ita hìc accipitur, quod dictum est, *Non exies inde, donec solvas novissimum quadrantem*, semper non exiturum esse; quia semper solvit novissimum quadrantem, dum sempiternas pœnas peccatorum luit.

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 11. n. 30.

XXVI. *Audistis, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis.* Sola adulteria, & quidem re ipsa patrata, docebant Scribæ hoc præcepto, *Non mœchaberis*, inhiberi: cordis autem, cogitationum, & affectuum impuritatem, Lege vetitam non putabant. Unde *R. Kimchi* verba ista Psal. 66. vers. 18. *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus*, planè contra mentem Prophetæ ita interpretatur: *Etiamsi viderim iniquitatem in corde meo, quam vel paratus essem in actum perducere, ut ut illa sit coram Deo, ac si eam labiis protulissem, tamen non audiet eam Dominus: quasi dicat, Non ducet mihi eam sceleri. Cogitationem enim parvam Deus non habet vice facti, nisi concepta fuerit in Dei fidem atque religionem.* Et hanc ipsam sententiam à multis Hebræis probatam notat *Aben Esra* ad Decalogum. Pravam hanc interpretationem Legis, erroremque Scribarum & Pharisæorum Christus evertit his verbis: *Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Igitur (inquit S. Augustinus) *Justitia minor est, non mœchari corporum conjunctione: justitia verò major regni Dei, non mœchari in corde. Quisquis autem non mœchatur in corde, multò faciliùs custodit, ne mœchetur in corpore. Illud ergo confirmavit, qui hoc præcepit: non enim venit Legem solvere, sed implere. Sanè considerandum est, quòd non dixit:* Omnis, *qui concupiverit mulierem; sed,* Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, *id est, hoc fine & animo adtenderit, ut eam concupiscat: quod jam non est titillari delectatione carnis, sed planè consentire libidini, ita ut non refrænetur illicitus appetitus, sed si facultas data fuerit, satietur.* Nomine porrò mœchantium hìc omnem carnalem, & libidinosam concupiscentiam oportet intelligi, seu venerem omnem non conjugalem. *Qui viderit mulierem*: Scilicet fenestræ quodammodo sunt mentium nostrarum oculi, & omnes cupiditates in cor quasi per naturales cuniculos ingrediuntur. Hinc oculos *plenos adulterii* S. Petrus vocat Epist. 2. c. 2. 14. Hinc *Tertullianus* lib. *De Pudicitia*, c. 10. *Christianus carnem spiritu librans, animam fide moderans, oculum metu temperans.* Et Apolog. c. 46. *Democritus excæcando semetipsum, quòd mulieres sine concupiscentia aspicere non posset; & doleret, si non esset potitus, incontinentiam emendatione profitetur: At Christianus salvis oculis fœminas non videt, animo adversùs libidinem cæcus est.*

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 12. n. 33. & 36.

Tert. lib. de Pudicit. c. 4.

Iam mœchatus est eam in corde suo. Nam, ut ait Tertullianus: *Voluntas facti origo est... quæ ne tunc quidem*

Tert. lib. de Pœnit. c. 8.

dem liberatur, cùm aliqua difficultas perpetrationem ejus intercipit. Ipsa enim sibi imputatur, nec excusari poterit per illam perficiendi infelicitatem, operata quod suum fuerat. Denique Dominus quemadmodùm se adjectionem Legi superstruere demonstrat, nisi & voluntatis interdicendo delicta? cùm adulterum non eum solum definit, qui cominùs in alienum Matrimonium cecidisset; verùm etiam illum, qui aspectus concupiscentia contaminasset. Adeò quod prohibetur administrare, satis periculosè animus sibi repræsentat, & temerè per voluntatem expungit effectum. Cujus voluntatis cùm vis tanta sit, cur non solatium sui saturans pro facto cedat? Pro facto ergo plectetur.

XXVII. *Quòd si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te: Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te: Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.* Ex duobus incommodis eligendum, quod minus: si gangrena partem corporis quamvis charam occupasset, æquum est, ut patereris eam præcidi potiùs, quàm proserpens malum toti corpori exitium crearet. Quantò justiùs id faciendum est, ubi æterna animi corporisque pernicies imminet, ni antevertas? Per oculum & manum, intellige occasiones proximas libidinis & cujuscumque peccati; sive cognatos etiam, & amicos conjunctissimos, oculi dextri, & dextræ manus symbolo, Christus significavit. *Scandalizat te*, incitat impellitque ad peccatum. *Erue eum*, cohibe à functione visionis, etiamsi absque summo dolore ac detrimento id facere non possis; nega tibi illecebrarum peccati aspectum, perinde ac si oculi tibi eruti essent. *Et projice abs te*, contemne, & longè à te repelle, quicquid tibi peccati occasio, aut
Matth. 5. fomentum est, etiamsi sit oculo dextro, aut manui dextera charius, magisque necessarium. *Expedit enim tibi*, &c. Minus enim malum præ majori eligendum. Melius est, ut vim tibi facias in hac vita, quàm ut æternam damnationem subeas, & *in ignem inextinguibilem*
S. Jo. Chrys. Hom. 17. in Matth. detrudaris. *Si oculus tuus dexter scandalizat te, &c.* Si de membris hìc loqueretur Christus, nequaquam vel de uno, vel de dextro oculo, sed indifferenter de utroque id diceret: Qui enim dextro scandalizatur oculo, haud dubium, quin ipsum patietur etiam de sinistro. Quam igitur ob causam dextrum posuit, & manum adjecit? Ut scilicet disceres, non de membris esse sermonem, sed de his potiùs, qui nobis familiaritate junguntur. *Etsi igitur tantùm aliquem diligas, ut eo dextri oculi utaris vice: aut ita tibi quempiam utilem putes, ut eum dextræ manus ducas loco, & hi tamen animæ tuæ fortassis incommodent: etiam istos à te* (inquit) *abscinde. Non dixit, A talium societate discede: sed maximam separationem indicans*, Erue, *inquit*, & projice abs te. *Deinde quia severè satis præceperat, lucrum ex utroque ostendit:* Ex-
» pedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum,
» quàm totum corpus tuum eat in gehennam. *Cùm enim nec se ipsum certè salvet, qui tibi fuerit adjunctus, & te perditionis suæ socium faciat; quæ tandem humanitas sit, utrumque demergi, cùm liceat, vel unum separatione servare? Cur enim Paulus optabat anathema fieri? Non utique ut nihil inde lucri caperet, sed ut alios acquireret in salutem. Hic verò uterque damno afficitur: & idcirco non ait tantummodo*, erue; *sed*, projice abs te; *ut eum numquam recipias ulteriùs, si qualis fuerat, perseverat. Hoc enim modo & illum majori crimine liberabis, & te à perditione salvabis .... Si daretur electio, utrumque esset necessarium de duobus, aut cum ambobus oculis in foveam ruere, atque ibidem perire, aut etiam absque uno oculo reliquum salvare corpus: putasne è duobus non malles suscipere secundum? Non enim hoc esset odientis oculum, sed corpus reliquum diligentis. Hoc etiam in viris consideretur & fœminis. Si qua enim tibi noceat amando, incurabilisque permaneat: & te omni peste, dum sic abscinditur, liberabit, & ipsa à majoribus est erepta peccatis, non jam ultra cum suis malis etiam crimen tuæ perditionis admiscens. Vidisti, quanta lenitate Christi Lex plena sit & solicitudine, & quæ à pluribus nimia severitatis putatur, quantum erga homines pietatis ostendat?* De præcidendis ac S. Hil. c. 4. in Matth. vitandis proximis peccati occasionibus, vitandaque charissimorum, & conjunctissimorum societate, si nos ad peccatum pertrahant, hunc locum pariter explicat S. Hilarius: *Sed quia*, inquit, *diversa invicem membra, corpus tamen omnes unum sumus; abjicere à nobis, vel potiùs eruere propinquitates charissimorum hominum admonemur, si in illis aliquid tale cernamus; ne in consortium nominis eorum de familiaritate veniamus. Rectiùs utilibus & maximè necessariis, tanquam oculi, & pedis membris carentes, quàm usque in societatem gehennæ vitiosæ propinquitatis teneamur affectu.* His concordat *S. Hieronymi* interpreta- S. Hie. in c. 5. Matth. tio: *In dextero*, inquit, *oculo, & dextera manu, fratrum, uxorum, & liberorum atque affinium & propinquorum monstratur affectus; quos si ad contemplandam veram lucem nobis impedimento esse cernamus, debemus truncare istiusmodi portiones: Ne dum volumus lucri cæteros facere, ipsi in æternum pereamus. Vnde dicitur & de sacerdote magno, cujus anima Dei cultui dedicata est*: Super patre & matre & filiis non pol- Levit. 21. luetur: *id est, nullum affectum sciet, nisi ejus, cujus cultui dedicatus est*. His concinit S. Augustinus: *His*, S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 13. inquit, *magna opus est fortitudine ad membra præcidenda. Quicquid enim est, quod significat oculus, sine dubio tale est, quod vehementer diligitur. Solet enim & ab eis, qui vehementer volunt exprimere dilectionem suam, ita dici, Diligo eum sicut oculos meos, aut etiam plus quàm oculos meos. Quod autem additum est*, dexter, *fortasse ad augendam vim dilectionis valet. Quamquam enim ad vivendum isti oculi corporis communiter intendantur, & si ambo intendantur, æqualiter possint; amplius tamen formidant homines dextrum amittere. Vt iste sit sensus: Quicquid illud est, quod ita diligis, ut pro dextro oculo habeas; si scandalizat te, id est, si tibi impedimento est ad veram beatitudinem, erue illud & projice abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum horum, quæ ita diligis, ut tamquam membra tibi hæreant, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.*

XXVIII. *Dictum est autem: Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii.* Ea de re lex ex- Ibid. c. 14. Legatur & l. 19. contra Faustum, c. 26. Videsis, & "S. Jo. Chry. "Hom. 17. in "Matth. & "Ser. 19. de "Libello Repudii to. 5. " " tat *Deuteron.* 24. 1. *Hæc justitia minor est Pharisæorum* (inquit S. Augustinus) cui non *est contrarium, quod* hìc *Dominus dicit*: Ego autem dico vobis: quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat. *Non enim, qui præcepit dari libellum repudii, hoc præcepit, ut uxor dimittatur: Sed*, Qui dimiserit, *inquit*, det illi libellum repudii: *Vt iracundiam temerariam projicientis uxorem libelli cogitatio temperaret. Qui ergo dimittendi moram quæsivit, significavit, quantum potuit, duris hominibus, se nolle dissidium. Et ideò Dominus alio loco interrogatus, ita respondit;* Matth. 19. 8. " Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit " vobis dimittere uxores vestras. *Quamtumvis enim durus esset, qui vellet dimittere uxorem, cùm cogitaret libello repudii dato, jam sine periculo eam posse nubere alteri. Dominus ergo ad illud confirmandum, ut non facilè uxor dimittatur, solam causam fornicationis excepit.* Aliæ quidem causæ sunt canonicæ, ob quas uxor à thoro viri potest repelli; sed solum adulterium causa est dimittendæ uxoris Matrimonii propria, quia uxor prior esse noluit, quæ fidem conjugalem marito non servavit. Et ob alias quidem causas abjici à thoro potest uxor ad tempus, donec emendetur: ob adulterium verò abjici potest à thoro in perpetuum, ut violatæ fidei conjugalis pœnas luat, quamdiù vixerit: ita ut ipsam licèt pœnitentem, & emendatam recipere vir minimè teneatur. Sed qui ob alias causas, etiam canonicas, id est, Ecclesiasticis Canonibus ac Decretis probatas, & Ecclesiastici Judicis auctoritate, ac sententiâ interveniente, divortium cum conjuge fecerit; ipsaque ad meliorem frugem redierit, ut redeat ad virum, tenetur cum ea reconciliari; alioquin *facit eam mœchari*; id est, nimia severitate præbet illi occasiones adulterii, exponit illam adulterii pericu-

riculo. Verumtamen & *qui dimissam* ob adulterium *duxerit*, *adulterat*: quia alienam uxorem ducit. Vinculum enim conjugale *in civitate Dei nostri*, *in monte sancto ejus*, ratione Sacramenti, indissolubile est: *Et interveniente divortio, non aboletur confœderatio illa nuptialis*, sed *sibi conjuges sunt etiam separati; cum illis autem adulterium committunt*, *quibus fuerint etiam post suum repudium copulati*, *vel illa viro*, *vel ille mulieri*. Atque id confirmat Apostolus ad Romanos scribens, c.7. *Quæ sub viro est mulier*, *vivente viro*, *alligata est legi: Si autem mortuus fuerit vir ejus*, *liberata est à lege viri. Igitur vivente viro*, *vocabitur adultera*, *si fuerit cum alio viro: Si autem mortuus fuerit vir ejus*, *liberata est à lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro*. Et 1. ad Corinthios 7.10. 11. *Iis autem*, *qui matrimonio juncti sunt*, *præcipio non ego*, *sed Dominus*, *uxorem à viro non discedere*: *Quod si discesserit*, *manere innuptam*, *aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat*. Eadem enim lex quoad hoc posita est à Christo viro & uxori, ut si dimiserit, etiam ob adulterium, non ducat aliam, aut reconcilietur uxori: quam reconciliationem etsi non imperat Novæ Legis Author, tamen optat. Jam verò si nec illi nubere conceditur vivo viro, à quo recessit, neque huic alteram ducere viva uxore, quam dimisit; multò minùs fas est illicita cum quibuslibet stupra committere. Sed de hoc rursùs argumento tractandum ad c.19. *S. Matthæi*

S. Aug. lib. de bono conjugali, c.7.

XXIX. *Iterum audistis*, *quia dictum est antiquis*: *Non perjurabis: Reddes autem Domino juramenta tua.* Non verba, sed sensum Legis Christus reddit. Exod. 20. 7. *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum*. Quod & Levit. 19. in Hebraico Textu habetur, ubi Vulgatus Interpres vertit: *Non perjurabis in nomine meo*. Deut.5. 11. *Non usurpabis nomen Domini tui frustra: Quia non erit impunitus*, *qui super re vana nomen ejus assumpserit*. Assumere autem nomen Dei in vanum, est pejerare: Vox enim Hebraica *schave* & *in vanum* apud Latinos, utrumque significat, & quod minimè necessarium, & quod falsum est. Altera pars Dominicæ sententiæ sumpta est ex Num.30. 3. *Si quis virorum votum Domino voverit*, *& se constrinxerit juramento: non faciet irritum verbum suum*, *sed omne*, *quod promisit*, *implebit*. Sic Psalm.23. 4. vir pius describitur his verbis: *Qui non accepit in vano animam suam* (quibus respicitur formula jurisjurandi, Ita vivam:) *Nec juravit in dolo proximo suo*. Pejerare hìc duo complectitur, 1. falsum jurare; 2. quod ex animi tui sententia juraveris, non præstare. Scribæ & Pharisæi dupliciter in hoc capite de juramento erraruntⅠ. Quòd de veritate tantùm rei juratæ caverent, non autem de vanitate jurandi. Juramenta quidem vana, & temeraria aliqua censura notarunt, sed ea arctissimo circulo concluserunt, & quatuor tantùm modis fieri dixerunt, ut observat *Ioannes Lightfoot*, in *Horis Hebraicis*. 1. Cùm quis id juramento assereret, quod notissimæ veritati esset contrarium; veluti, *Si juraret virum esse fœminam*, *columnam lapideam esse columnam auream*, &c. vel cùm quis juraret id esse vel fuisse, quod omninò impossibile; veluti, *Se vidisse camelum in aere volitantem*. 2. Cùm quis jurejurando id assereret, de quo non erat, quòd quis dubitaret; exempli gratia, *Cælum esse cælum*, *lapidem esse lapidem*, &c. 3. Cum id se facturum juraret, quod omninò ipsi impossibile: *Se nempè per triduum*, *& trinoctium non dormiturum*; *per plenam septimanam se nihil gustaturum*, &c. 4. Cùm ab eo abstinere juraret, quod præceptum est, nempè, *Se non gestaturum Phylacteria*. Secundò, errarunt in hoc capite, quòd per creaturas jurare pro more, & consuetudine habuerunt; nec tamen id verè, & proprie juramentum esse putarunt, ut constat ex Maimonide in *Sheuvoth* cap. 12. ex aliisque libris Hebræorum Magistrorum à *Lightfooto* citatis: & non se teneri jurejurando, si per cœlum, aut terram, aut per Jerosolymam, aut per caput suum juassent. Utrumque hunc errorem Christus hìc evertit.

XXX. *Ego autem dico vobis*, *Non jurare omninò*, *neque per cœlum*, *quia thronus Dei est*: *neque per terram*, *quia scabellum est pedum ejus*: *neque per Ierosolymam*, *quia civitas est Magni Regis*: *neque per caput tuum juraveris*, *quia non potes unum capillum album facere*, *aut nigrum*. Legem explicat Christus, non solùm perjurium, sed omne prorsùs non necessarium juramentum prohibens. *Iustitia Pharisæorum est*, *non pejerare* (inquit S. Augustinus.) *Hanc confirmat*, *qui vetat jurare*, *quod pertinet ad justitiam Regni cælorum*. *Sicut enim falsum loqui non potest*, *qui non loquitur*; *sic pejerare non potest*, *qui non jurat*. Licere tamen Christianis jurare, ubi, quando, & qua ratione oportet, docet exemplum Apostoli jurantis: *Quæ autem scribo vobis*, *ecce coram Deo*, *quia non mentior*. Et, *Testis est mihi Deus*, &c. Idque confirmat Ecclesiæ perpetuus usus. [a] *Ita ergo intelligitur præcepisse Dominum*, *ne juretur*, *ne quisquam sicut bonum appetat jusjurandum*, *& assiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem delabatur*. *Quapropter*, *qui intelligit non in bonis*, *sed in necessariis jurationem habendam*, *refrænet se quantùm potest*, *ut non ea utatur*, *nisi necessitate*, *cùm videt pigros esse homines ad credendum*, *quod eis utile est credere*, *nisi juratione firmetur*. Docet deinde Christus, non solùm peccatum esse jurare sine necessitate illis jurandi formulis, quibus Deus directò nominatur, qualis est illa Judæis sanctissima, *Deus vivit*: Sed etiam jurare per res alias extra Deum, quòd res aliæ tacitè ad Deum referantur, *Itaque Dominus docet*, *nihil esse tam vile in creaturis Dei*, *ut per hoc quisque pejerandum arbitretur*: *quando à summis usque ad ima divina providentia creata regantur*. Verba sunt S. Augustini l.1. *de Ser. Dom. in Monte*.

S. Aug. l.1. de Ser. Dom. in Monte, c.17.

[a] Vide S. S. Aug. Epist. 157. aliàs 89. ad Hilarium. S. Athan. in Apolog. ad Constantiũ, Collationis Carth. Acta, & ante alios Tert. Apol. cap.32.

Neque per cœlum, *quia thronus Dei est*: *neque per terram*, *quia scabellum est pedum ejus*. Alludit ad illud Isajæ 66. *Cælum mihi sedes est*: *Terra autem scabellum pedum meorum*. Quod non ita intelligendum, quasi Deus habeat membra collocata in cœlo & in terra, ut nos cùm sedemus: sed illa sedes judicium significat: & quoniam in hoc universo Mundi corpore maximam speciem cœlum habeat, & terra minimam; tamquam præsentior sit excellenti pulchritudini vis divina, minimam verò ordinet in extremis, atque infimis, sedere in cœlo dicitur, terramque calcare. Has porrò jurandi formulas ad Deum referri, Christus docet, Matth. 23. 22. *Et qui jurat in cælo*, *jurat in throno Dei*, *& in eo*, *qui sedet super eum*.

S. Augusti. " " " " " " " " " "

Neque per Ierosolymam, *quia civitas est magni Regis*. Ita vocatur Psalm. 47. 3. quòd Regis regum cultui dicata sit. Hoc igitur eò pertinet, ut qui per Jerosolymam jurat, intelligatur per eum jurare, qui Hierosolymis Regnum suum posuit; sicut qui per Templum jurat, jurat per habitatorem Templi, ut Christus explicat infrà cap.23.

Neque per caput tuum juraveris, &c. Et per Deum enim jurare intelligendus est, qui per caput suum jurat, cùm nec sui capitis homo sit Dominus, cujus ne unum quidem capillum album, vel nigrum facere potest, id est, naturam ejus immutare. *Qui per salutem suam jurat*, (inquit Ulpianus Jurisconsultus) *per Deum jurare videtur*; *respectu enim divini Numinis jurat*. Idem dicendum de illo, qui per caput suum jurat.

XXXI. *Sit autem sermo vester*, *Est*, *est*: *Non*, *non*: *Quod autem his abundantius est*, *à malo est*. Cùm aliquid affirmandum est, simpliciter affirmate: cùm aliquid negandum, simpliciter negate, nullo adhibito juramento, cujus consuetudo mala; vel quòd à vitio incredulitatis ejus, qui dictis vestris non credit, orignem ducit: vel à diaboli tentatione. *Si jurare cogeris*, inquit S. Augustinus, *scias*, *de necessitate venire infirmitatis eorum*, *quibus aliquid suades*: *quæ infirmitas utique malum est*, *unde nos quotidiè liberari deprecamur*, *cùm dicimus*, Libera nos à malo. *Itaque non dixit*, *Quod autem amplius est*, *malum est*: *tu enim non malum facis*, *qui benè uteris juratione*, *quæ etsi non bona*, *tamen necessaria est*, *ut alteri persuadeas*, *quod utiliter suades*: *sed*, à malo est, *illius cujus infirmitate jurare cogeris*. Christi Salvatoris de vitan-

S. Aug. lib. de Ser. Dom. in Monte, c.17.

tando juramento sententiam S. Jacobus Apostolus expressit, Epist. cap. 5. 12. *Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: Vt non sub judicio decidatis.* Præclarè Clemens Alexandrinus perfecti Christiani mores describens, ait: *Longè autem abest, ut qui in tali pietate probatur, & dijudicatur, sit ad mentiendum propensus, & ad jurandum. Est enim jusjurando confessio definitiva cum divina assumptione. Qui est autem semel fidelis, quomodo seipsum infidelem præbuerit, ut etiam opus habeat jurejurando; & non ita vitam instituat, ut ea sit firmum ac definitum jusjurandum, fidemque ostendat confessionis in constanti stabilique vita & sermone? Si autem in judicio ejus, qui facit, & loquitur, positum est facere injuriam, non in perpessione ejus, qui patitur persecutionem; neque mentietur, neque pejerabit, ut qui Deum afficeret injuria, cùm eum sciat natura esse hujusmodi, ut minimè lædi possit. Sed neque propter proximum mentietur, vel aliquid transgredietur, quem didicit diligere, etiamsi non sit familiaris. Propter se ipsum autem multò minus aut mentietur, aut pejerabit; si quidem numquam sua sponte in se iterum injustus invenietur. Sed neque jurat, ut qui in affirmationem quidem, Ita, vel Est: in negatione autem, Non, usurpare constituerit. Sufficit ergo ei, vel affirmationi, vel negationi addere illud, Verè dico, ut fidem iis faciat, qui responsi ejus non perspiciunt stabilitatem. Oportet enim eum habere apud externos vitam fide dignam, ut ne postuletur quidem ab eo jusjurandum: apud se ipsum autem, & qui cum eo conversantur, animi æquitatem, quæ est justitia voluntaria.* Clem. Alex. l. 7. Strom. p 728. & 729.

Euangelicum illud de vitando juramento præceptum audivisse videtur *Clinias* Philosophus Pythagoricus, cui cùm per juramentum mulctam trium talentorum vitare liceret, injuriam pati maluit, quàm jurare, idque cùm non esset falsò juraturus; ut refert *S. Basilius*, Homilia 24. *De legendis Gentilium libris.*

XXXII. *Audistis, quia dictum est: Oculum pro oculo, & dentem pro dente.* Oculum pro oculo reddat, qui alterius oculum eruit, &c. Jus est Talionis apud gentes omnes vetustissimum, quod jus Rhadamanthi dictum testatur Aristoteles, isto versu descriptum: *Quæ fecit si quisque ferat, jus fiet & æquum.* Ex Græcia Romam transiit: Unde in Legibus 12. Tabularum scriptum erat: *Si membrum rupit, talio esto.* Hoc Mosaicæ Legis forense Decretum, *Exod. 21. vers. 23. 24. 25.* & *Levit. 24. 19. 20.* Sed Talionis exactio non licebat, nisi judicis sententia, ut constat ex Deuteron. 19. *Stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in conspectu Sacerdotum, & Iudicum... Reddent ei sicut fratri suo facere cogitavit... Vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Non misereberis ejus, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.* Et permissa magis erat hæc exactio talionis, etiam apud Judicem actionem injuriarum instituendo, quàm imperata: permissa, inquam, erat, ut majoris mali vitaretur occasio, & ne Judæi ad vindictam proni, graviorem pœnam exigerent damno dato, aut privata auctoritate injurias ulciscerentur, atque metu talionis ab injuria inferenda cohiberentur: cæterùm vindictam Lex ipsa privatis prohibet, *Levit. 19. 18. Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* Et Deuteronom. 32. 35. *Mea est ultio, & ego retribuam in tempore.* Christus igitur duo adjecit Legi: Talionem nempè sustulit, ac præterea nos docuit, non modò non expetere vindictam, sed patienter injurias tolerare.

XXXIII. *Ego autem dico vobis, Non resistere malo:* Non vicem referre, non malum malo repellere, convitium convitio, vulnus vulnere. Quod S. Paulus his verbis exprimit: *Nulli malum pro malo reddentes..... Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ.* Rom. 12. 17. & 19. Defensio hìc pro ultione accipitur. Christus enim, & Apostolus non vetant gravem injuriam inculpatæ tutelæ moderamine propulsare, neque Magistratibus vindicandam committere, sed ulcisci. Quod & sequentia *S. Pauli* verba declarant: *Sed date locum iræ:* id est, ultionis divinæ: *Scriptum est enim: Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus.* Quomodo verò Lex Mosaica talionis exactionem permittens, non pugnet cum præcepto Christi, egregiè *Tertullianus* explicat: *Novam planè, inquit, patientiam docet Christus, etiam vicem injuriæ cohibens, permissam à Creatore, oculum exigentem pro oculo, & dentem pro dente: contra, ipse alteram amplius maxillam offerri jubens, & super tunicam pallio quoque cedi. Planè hæc Christus adjecerit, ut supplementa consentanea disciplinæ Creatoris.... Si per Zachariam præcepit, Ne unusquisque malitiæ fratris sui meminerit; sed nec proximi. Nam & rursus, Malitiam, inquit, proximi sui unusquisque ne recogitet. Multò magis patientiam indixit injuriæ, qui indixit oblivionem. Sed & cùm dicit: Mihi vindictam, & ego vindicabo; proinde patientiam docet vindictæ exspectatricem. In quantum ergo non capit, ut idem videatur, & dentem pro dente, oculum pro oculo, in vicem injuriæ exigere, qui non modò vicem, sed etiam ultionem, etiam recordationem, & recogitationem injuriæ prohibet: in tantùm aperitur nobis, quomodo oculum pro oculo, & dentem pro dente censuerit; non ad secundam injuriam talionis permittendam, quam prohibuerat interdicta ultione; sed ad primam coercendam, quam prohibuerat opposito talione, ut unusquisque respiciens licentiam secundæ injuriæ, à prima semetipsum contineret. Facilius enim vim comprimi scit repræsentatione talionis, quàm repromissione ultionis. Vtrumque autem constituendum fuit, pro natura & fide hominum; ut qui Deo crederet, ultionem à Deo exspectaret; qui minùs fideret, leges talionis timeret. Hanc Legis voluntatem de intellectu laborantem, Dominus, & Sabbati & Legis, & omnium paternarum dispositionum Christus, & revelavit, & compotem fecit, mandans alterius quoque maxillæ oblationem; ut tanto magis vicem injuriæ extingueret, quam & Lex per talionem voluerat impedisse, certè quam Prophetia manifestè coercuerat; & memoriam injuriæ prohibens, & ultionem ad Deum redigens. Ita si quid Christus intulit, non adversario, sed adjutore præcepto, non destruxit disciplinas Creatoris.* Tert. lib. 4. cont. Marcion. c. 16.

Eandem legem explicat *S. Augustinus* variis in locis, è quibus unum seligo librum *de Sermone Domini in Monte*, cap. 19. *Pharisæorum* (inquit) *justitia minor est, non excedere in vindicta modum, ne plus rependat quisque, quàm accepit; & magnus hic gradus est. Nemo enim facilè invenitur, qui pugno accepto pugnum reddere velit; & uno à conviciante verbo audito, uno & quod tantumdem valeat referre contentus sit: sed sive ira perturbatus, immoderatiùs vindicat; sive quia justum putat, eum qui læsit prior, graviùs lædi, quàm læsus est, qui non læserat. Talem animum magna ex parte refrænavit lex, in qua scriptum est*, Oculum pro oculo, & dentem pro dente: *Quibus nominibus significatur modus, ut injuriam vindicta non transeat.* S. Aug. l. 19. contr. Faust. c. 5. & contra Adimantum cap. 8. & Enarrat. in Psalm. 108.

Hic, ut idem S. Doctor alibi dixit, *Non fomes, sed limes est.* Hæc *injustorum justitia est: Hæc est*, ut ibi ait, *pacis inchoatio: perfecta autem pax est, talem penitùs nolle vindictam.* Idem l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 19.

Inter illud ergo primum, quod præter legem est, ut majus malum pro minore malo reddatur, & hoc, quod Dominus perficiendis discipulis dixit, ne pro malo ullum malum reddatur; medium quendam locum tenet, ut tantum reddatur, quantum acceptum est, per quod à summa discordia ad summam concordiam pro temporum distributione transitus factus est. Quisquis ergo malum infert prior studio lædendi & nocendi, vide, quantùm distet ab eo, qui nec læsus rependit. Quisquis autem nulli prior malè fecit, sed tamen læsus rependit gravius, vel voluntate, vel facto, recessit aliquantùm à summa iniquitate, & processit ad summam justitiam, & tamen nondum tenet, quod Lex, quæ per Moysen data est, imperavit. Qui ergo tantum reddit, quantum accepit, jam donat aliquid: non enim tantam pœnam meretur nocens,

„ cens, quantam ille, qui ab eo læsus innocens passus est. *Hanc ergo inchoatam, non severam, sed misericordem justitiam, ille perficit, qui legem venit implere, non solvere... Parum enim adhuc videtur Domino, si pro malo, quod acceperis, nihil rependas mali, nisi etiam amplius paratus sis accipere. Quapropter non ait*, Ego autem dico vobis, *non reddere malum pro malo: quamquam hoc etiam magnum præceptum sit; sed ait*, Non resistere adversùs malum: *Vt non solùm non rependas, quod tibi fuerit irrogatum; sed etiam non resistas, quo minùs aliud irrogetur.*

S.Aug. ibid. XXXIV. *Sed si quis te percusserit in dextram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Si quis tibi alapam impegerit, illi maxillam alteram cædendam obverte, potiùs, quàm te ulciscaris, aut alapam regeras, aut charitatis, pacis Christianæ, atque patientiæ bonum amittas. *Quod ad misericordiam pertinere, hi maximè sentiunt, qui eis quos multùm diligunt, tamquam filiis, vel quibuslibet dilectissimis suis ægrotantibus serviunt, vel parvulis, vel phreneticis; à quibus multa sæpè patiuntur; & si eorum salus id exigat, præbent se etiam, ut plura patiantur, donec vel ætatis, vel morbi infirmitas transeat. Quos ergo Dominus, Medicus animarum, curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere posset, nisi ut eorum saluti consulere vellent, imbecillitates æquo animo tolerarent? Omnis namque improbitas ex imbecillitate animi venit: Quia nihil innocentius est eo, qui in virtute perfectus est.* Nec S. Paulus alteram maxillam præbuit percutienti, *Act.*23. 3. nec Christus ipse, *Ioan.*18.23. Non igitur ostentatione corporis, sed præparatione cordis, hoc præceptum implendum est. *Multi enim alteram maxillam præbere noverunt, diligere verò illum à quo feriuntur, ignorant. At verò ipse Dominus, qui utique præcepta, quæ docuit, primus implevit, percutienti in maxillam Ministro Sacerdotis non præbuit alteram; sed insuper dixit*, Si malè locutus sum, exprobra de malo; si benè, quid me cædis? *Non tamen ideò paratus corde non fuit, non solùm in alteram maxillam cædi pro salute omnium, sed etiam toto corpore crucifigi.* Sic igitur Christianum hominem animo paratum esse oportet ad omne injuriarum genus perferendum, potiùs quàm amittat charitatem, ut dicere possit cum Propheta: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.*

XXXV. *Et ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Ei qui tibi vim infert in bonis externis, & occasionem tibi præbet ipsum in jus vocandi, erepta tibi tunica; vel te in jus trahit, ut improba lite, & malis artibus tibi tunicam eripiat, dimitte potiùs pallium; id est, paratus sis graviorem jacturam ferre, potiùs quàm cum detrimento pacis, & charitatis, judicio contendas, vel potiùs quàm te ipsum ulciscaris. *Lucæ* 6. 29. tunica ultimo loco ponitur: *Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere:* Id est, ab eo, qui vestem exteriorem aufert, rapinæ faciliùs expositam, & minùs necessariam, etiam vestem interiorem, rapinæ minùs expositam, & magis necessariam, ne cohibeas. Rursùs *ad præparationem cordis, non ad ostentationem operis*, id præceptum rectè intelligitur. Et quod de tunica, & pallio dictum est, non in eis solis, sed in omnibus faciendum est, quæ aliquo jure temporaliter nostra esse dicimus: *Si enim de necessariis hoc imperatum est, quantò magis superflua contemnere convenit?* Omnia ergo illa tunicæ, & pallii nomine intelliguntur, de quibus judicio nobiscum contendi potest, ita ut à nostro jure in jus illius transeant, qui contendit, vel pro quo contendit: sicuti est vestis, domus, fundus, jumentum, & generaliter omnis pecunia. Cæterùm nec publica judicia, jurisque coram Magistratibus prosecutionem, nec justa bella, Christi Lege prohibita sunt, modò charitas & pax Christiana in litigantium, aut bella moventium animis dominetur, & ita sint affecti, ut damna quælibet pati malint, quàm violare charitatem: quod etsi difficile, spectata hominum corruptela, & litium bellorumque circumstantiis, non tamen impossibile est; Domino præbente gratiæ suæ auxilium, qui dedit præceptum.

S.Aug. ibid.

XXXVI. *Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.* Si quis tibi aliquod onus per injuriam imposuerit, aut te coegerit ad operam aliquam, aut servitium exhibendum, quod non debes, verbi gratia ad currendum, comitandum, vel bajulandum ad unum milliare; duplum potiùs operæ præsta, quàm adversùs charitatem pecces. Angari Persis dicebantur Regum nuntii, sive tabellarii, qui certis stationibus dispositi erant, quorum alter alteri traderet litteras, ut citiùs perferrentur. Fas autem ipsis erat, ad cursum rapere cujusvis equos, naves, vel plaustra, quin etiam ipsos homines. Hebræi, ex quo Persarum potentia Orientem invaserat, coacti fuerunt, inter cætera ejus servitii incommoda, etiam onus angariæ ferre, cujus immunitas ipsis à Demetrio concessa est, ut refert *Iosephus*, *lib.*13. *Antiq.* Inde factum, ut rei vehementer exosæ nomen etiam ad privatas vexationes producerent, ut constat ex *Matth.* 27. 32. & ex plerisque Hebræorum Scriptorum locis. De hac angaria personali, seu injuria, quæ contra libertatem committitur, ibi loquitur Christus; cùm secundo loco de injuriis, quæ contra jus dominii, primo verò de iis, quæ contra corpus committuntur, locutus fuerit. Paulò aliter S. Augustinus: *In his*, inquit, *tribus generibus exemplorum nullum genus injuriæ prætermissum esse video. Namque omnia, in quibus improbitatem aliquam patimur, in tria genera dividuntur: quorum alterum est, quod restitui non potest; alterum quod potest. Sed in illo, quod restitui non potest, vindictæ solatium quæri solet. Quid enim prodest, quòd percussus repercutis? Numquid propterea illud, quod in corpore læsum est, restituitur in integrum? Sed tumidus animus talia fomenta desiderat: sanum autem firmumque ista non juvant; quin potiùs misericorditer perferendam alterius infirmitatem judicat, quàm alieno supplicio suam mitigandam, quæ nulla est..... Tenebitur ergo in hoc injuriarum genere, quod per vindictam luitur, iste à Christianis modus, ut accepta injuria non surgat in odium, sed infirmitatis misericordia paratus sit animus plura perpeti; nec correctionem negligat, qua vel consilio, vel auctoritate, vel potestate uti potest. Aliud injuriarum genus est, quod in integrum restitui potest: cujus duæ species, una ad pecuniam, altera ad operam pertinet. Quapropter illius de tunica, & vestimento, hujus de angaria mille passuum, & duum millium exempla subjecta sunt: quia & reddi vestimentum potest; & quem adjuveris opera, potest te etiam ipse, si opus fuerit, adjuvare..... In his ergo omnibus genibus injuriarum Dominus docet, patientissimum, & misericordissimum, & ad plura perferenda paratissimum animum Christiani esse oportere.* Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo. *Et hoc utique non tam ut pedibus agas, quàm ut animo sis paratus. Nam in ipsa Christiana Historia, in qua est auctoritas, nihil tale invenies factum esse à sanctis, vel ab ipso Domino, cùm in homine, quem suscipere dignatus est, vivendi nobis præberet exemplum; cùm tamen omnibus ferè locis eos invenias paratos fuisse æquo animo tolerare, quidquid eis improbè fuisset ingestum.*

S.Aug.lib.de Ser. Dom.in Monte, c.20.

XXXVII. *Qui petit à te, da ei; & volenti mutuari à te, ne avertaris.* Parum est enim non nocere, nisi etiam præstes beneficium, quantum potes. Beneficium autem maximè necessarium est sublevare egentes, quorum alii nullam spem habent reddendi, quod accipitur; alii sic egent impræsentiarum, ut munus, sive eleemosynam non postulent, aut pecuniam donatam, sed mutuam. Utrisque succurri jubet Christus, quatenùs & facultates nostræ ferunt, & ipsorum necessitas postulat, ut explicat S. Paulus 2. Corinth. 8. 12. 13. 14. *Si enim voluntas prompta est; secundùm id quod habet, accepta est, non secundùm id quod non habet. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribu-*

tribulatio, sed ex æqualitate. In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas. S. Lucas cap. 6. 30. hanc Domini sententiam ita refert: *Omni autem petenti te, tribue*; eleemosynam scilicet, vel opem, quam præstare possis; sive dignus sit, sive non; sive amicus, sive inimicus; sive referre gratiam possit, sive non possit: Non enim personarum, sed paupertatis, sed charitatis habenda est ratio. Servet tamen charitatis ordinem suum, quem

Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 30. N. 67.

perficere Christus voluit, non evertere. *Omni petenti te, tribue, inquit, non omnia petenti: ut id des, quod dare honestè, & justè potes. Quid si enim pecuniam petat, quâ innocentem conetur opprimere? Quid si postremò stuprum petat? Sed ne multa persequar, quæ sunt innumerabilia, id profectò dandum est, quod nec tibi, nec alteri noceat, quantùm sciri, aut credi ab homine potest: & cui justè negaveris, quod petit, indicanda est ipsa justitia, ut non eum inanem dimittas. Ita omni petenti te dabis, quamvis non semper id quod petit dabis; & aliquando melius aliquid dabis, cùm petentem injusta, correxeris.*

Et volenti mutuari à te, non avertaris. Ei qui mutuum à te petit, ne difficilem, aut tetricum te præbeas; sed hilari suavique benevolentia ipsi succurre, etsi fortè facultatibus sit destitutus, nec pignoribus, vel sponsoribus datis cavere reddendam pecuniam valeat. Ideò autem Dominus duo illa beneficentiæ genera imperavit, quia *Plerumque homines, qui proposito divino præmio donare parati sunt, ad dandum quod mutuo petitur, pigri fiunt, quasi nihil recepturi à Deo, cùm rem, quæ datur, ille qui accipit, exsolvat. Rectè itaque ad hoc beneficii tribuendi genus nos divina hortatur auctoritas dicens:* Et volenti mutuari à te, ne avertaris: *Id est, ne propterea voluntatem alienes ab eo, qui petit, quia & pecunia tua vacabit, & Deus tibi non redditurus est, cum homo reddiderit: sed cùm id ex præcepto Dei facis, apud illum, qui hæc jubet, infructuosum esse non potest.*

Ibid. N. 68.

XXXVIII. *Audistis, quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* Proximi nomine is sæpè intelligitur, qui sanguinis, vicinitatis, aut amicitiæ vinculo nobis conjunctus est. Unde Levitici 19. 18. quem locum hìc respicit Christus, cùm Dominus præmisisset, *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum:* subdit, *Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego Dominus.* Judæi hoc præceptum ita restringebant, ut alienigenis benefaciendum non putarent, & ne communia quidem humanitatis officia illis exhiberent. Qua de re Juvenalis:

Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti:
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.

Et Tacitus: *Apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu; adversus alios omnes hostile odium:* Omnes scilicet officiorum partes se impleviisse credebant, si iis præceptis paruissent, quibus ipsorum civilis societas continebatur: cùm tamen Lex Judaica naturalem non tolleret, quæ omnem hominem omni homini facit esse proximum, id est, non alienum, sed necessitudine quadam conjunctum; ac propterea neminem esse docet, cui non, data occasione, benefacere debeamus. Hoc ipsum Christus docuit parabola Samaritani Judæo à latronibus spoliato, & vulnerato succurrentis. In Lege certè ipsa proximi nomine quemvis hominem aliquando significari certum est, ut Exod. 20. 16. *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.* Dicit *Proximum* (inquit *R. Kimki* in Psal. 15.) *non quòd liceat falsum testari adversus alium, sed mos est loquendi talis Scripturæ, quo per proximum intelligit eum, quicum negotium est.* Atque ita Christum proximi nomen in Lege positum intellexisse, nemo dubitaverit, cùm præceptum de proximi dilectione recensuit: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Sic intellexit S. Paulus, dicens: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: Qui enim dilexit proximum, Legem implevit.* Quamvis igitur Judæis expressiùs præcepta esset in Lege popularium dilectio, perperàm tamen se ad alios quosvis homines diligendos, illisque benefaciendum non teneri putabant. Ideò autem illis expressè præcepit Deus ut populares diligerent, quia nondum capaces erant dilectionis illius indefinitæ, quam ad omnes homines porrigi debere Christus docuit; illisque ab impiarum gentium consuetudine ob idololatriæ periculum segregandis, satis erat pro temporum ratione lege lata præcipere, ut consortibus sanguinis & religionis omnia benevolentiæ officia exhiberent. Hinc Tertullianus: *Non aliud Christus in omnes præcepit, quàm quod Creator in fratres. Nam etsi major est bonitas, quæ operatur in extraneos; sed non prior ea, quæ ante debetur in proximos. Quis enim non diligens proximos, poterit diligere extraneos? ... Ita Creator & secundùm naturæ ordinem, primùm in proximos docuit benignitatem, emissurus eam posteà & in extraneos; & secundùm rationem dispositionis suæ, primò in Judæos, posteà & in omne hominum genus. Ideoque quamdiu intra Israelem erat Sacramentum, meritò in solos fratres misericordiam mandabat: At ubi Christo dedit gentes hæreditatem, & possessionem terminos terræ.... exinde Christus in omnes Legem paternæ benignitatis extendit, neminem excipiens in miseratione, sicut in vocatione.* Ita *quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectum Disciplinæ Christianæ nitorem, primis quibusque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat.*

Tertul. lib. 4. contr. Marc. c. 16.

Et odio habebis inimicum tuum. Odium inimicorum in Lege Mosaica nec præcipitur, nec permittitur. Imò Exod. 23. 4. scriptum est: *Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo:* Tametsi id de popularibus præceptum constat ex *Deuteronom.* 22. 1. Et Proverb. 25. 21. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere; prunas enim congregabis super caput ejus, & Dominus reddet tibi.* Verùntamen *Exodi* 34. 11. & *Deuteronomii* 7. 1. prohiberur Judæis, ne jungant affinitatem, aut fœdus faciant cum septem illis populis, Amorrhæo, Chananæo, Hethæo, Pherezæo, Hevæo, & Jebusæo: & cùm tradiderit illos Dominus in manus Israelitarum, percutiant eos usque ad internecionem, nec eorum misereantur. Neque verò ea præcepta cùm naturæ Lege pugnant, cui potiùs valdè consentaneum est, ut sontes debita pœnâ plectantur. Cùm ergo gentium illarum idololatria, crudelitas, incesta, libido, ad summum perveniisset, ut constat ex *Levit.* 18. 24. & *Sap.* 12. & 13. justè Deus, post longissimi temporis patientiam, hanc pœnæ executionem, quam per se facere potuerat, Hebræo populo mandavit. De Amalecitis, quorum nomen deleri Deus jussit *Deuteronom.* 26. 19. idem esto judicium. Verùm Judæi hæc pravè intelligentes, & plus, quàm par esset, extendentes, alienigenas omnes falsorum Deorum cultu inquinatos, nullo discrimine pro hostibus habebant Christi tempore, neque eos aut spoliare, aut necare nefas ducebant; quod fatetur, ac defendit *Iosephus Albo* in disputatione adversùs Christianos. Immò ipsos Israelitas Judaicarum Traditionum, ac Rituum Mosaicorum transgressores, odio ferali prosequebantur, ut constat ex ipsorum Canonibus à *Lighfooto* relatis. *Hæretici Israelitici, id est, qui idola colunt ex Israele, aut qui transgrediuntur, ut irritent; itemque Epicurei, id est, Israelitæ, qui negant Legem & Prophetas, ex præcepto sunt occidendi, si potest quis eos occidere, idque palam; si autem non apertè, clam & astutè machinentis eis mortem..... Gentilibus verò, quibuscum nobiscum non est bellum, itemque pastoribus pecorum minutiorum, aliisque istiusmodi, non mortem quidem ita machinantur: at prohibitum tamen est eos à morte liberare, si de morte periclitantur. Exempli gratia, videt Judæus quemquam eorum lapsum in Mare, nullo modo eum inde tollat: Nam scriptum est,* Non insurges in sanguinem proximi tui: *At hic non est proximus.* Homines rudes, & feri, in homines odio flagrabant,

Lighfoot, in Hor. Heb. ad cap. 5. Matth. vers. 44.

Luc. 10. 29.

Matt. 22. 39. 40. Rom. 13. 8.

cùm ſolùm in iis vitium odiſſe, illos verò propter naturæ cognationem diligere deberent. Hos corrigit Dominus, Legis mentem explicans.

S. Aug. l. 19. contr. Fauſt. cap. 24.

XXIX. *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros; benefacite his, qui oderunt vos: & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.* Audito, *& non intellecto, quod antiquis dictum erat*, Oderis inimicum tuum, *ferebantur homines in hominis odium, cùm deberent non odiſſe, niſi vitium: Hos corrigit Dominus, dicendo*, Diligite inimicos veſtros; *ut qui jam dixerat*, Non veni Legem ſolvere, ſed adimplere, *ideòque de odio inimici, quod ſcriptum eſt in Lege, non ſolveret, præcipiendo utique, ut diligamus inimicos, cogeret nos intelligere, quonam modo poſſemus unum eundemque hominem & odiſſe propter culpam, & diligere propter naturam.* Præceptum diligendi inimicos nos per Euangelium didiciſſe, *S. Ambroſius* ait. *Chriſtianus nullius eſt hoſtis* (inquit Tertullianus.) .. *Si inimicos jubemur diligere, quem habemus odiſſe? Si læſi vicem referre prohibemur, ne de facto pares ſimus, quem poſſumus lædere? Benefacite his, qui oderunt vos*: Non enim affectu ſolo, ſed & re ipſa, *opere & veritate* inimicos ipſos diligere debemus. *Benefacite*, id eſt, parati eſtote ad beneficentiam in illos exercendam opportunitate data, cùm ope noſtra indigent, illiſque ſuccurrere poſſumus. Hæc nota Chriſtianorum. Unde *S. Iuſtinus* in Apologia ad Imperatores: *Qui odiis & cædibus mutuis inter nos graſſabamur, & pro conſuetudine recepta, cùm eis, qui tribules noſtri non eſſent, communem focum non habebamus, nunc à Chriſti apparitione, familiariter ſimul vivimus, & pro inimicis oramus: & qui nos iniquo perſequuntur odio, ſuaſione flectere conamur, ut ſecundùm honeſta Chriſti præcepta vitam agentes, bonam ſpem habeant, eadem ſe nobiſcum à Deo omnium donatore præmia conſecuturos.* Beneficia inimico præſtita, prunæ illæ ſunt ſuper caput illius congregandæ, de quibus Sapiens *Proverb.* 25. De illis enim vaſtatoribus carbonibus dicitur, qui dantur homini adversùs linguam ſubdolam. Cùm enim quiſque » benefecerit inimico, & non victus malo ejus, vicerit in bono malum, plerumque illum inimicitiarum » ſuarum pœnitebit, & iraſcetur ſibi, quòd tam bonum » hominem læſerit: *Ipſa verò uſtio, pœnitentia eſt, quæ* » *tamquam carbones ignis, inimicitias ejus malitiaſque conſumit.*

S. Ambr. lib. de Joſep. c. 1.

Ter. in Apol.

Pſal. 119. 4.

S. Aug. ſerm. 149. alias 24. de Div. c. 17.

Sequitur ex Græcis Codicibus, *Benedicite iis, qui maledicunt vobis*; ſed hanc ſententiam irrepſiſſe in Græcum Textum, nec in eo primitùs exſtitiſſe, conſtat ex S. Hieronymo, qui novum teſtamentum Græcæ fidei reddidit; & ex Vulgata noſtra verſione, in qua non extat. In quoſdam igitur Codices huc tranſlata eſt ex Cap. 6. *S. Lucæ*, Verſ. 28. ad quem *S. Paulus* alluſit 1. *Cor.* 4. 12. ſcribens: *Maledicimur, & benedicimus.*

Et orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos. Orate pro illis ſaltem cum pro omnibus oratis, à communibus orationibus ne illos excludite; orate, ut Deus eos ad ſe convertat, in eiſque odium & malitiam deſtruat, ut eis bonam voluntatem tribuat. Id olim Moſes fecit, poſteà Chriſtus, ejuſque exemplo Stephanus, Paulus, aliique Sancti. *Dilexit inimicos ipſe Dominus Chriſtus: pendens enim in cruce, ait, Pater, ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt. Secutus eſt ejus exemplum Stephanus, cùm lapides jacerentur; & ait: Domine, ne ſtatuas illis hoc delictum. Dominum imitatus eſt ſervus, ut nemo ſervorum ſit piger, & putet hoc eſſe factum, quod à ſolo Domino fieri poterat. Si ergo multum eſt ad nos imitari Dominum, imitemur conſervum: Ad eamdem quippè gratiam vocati omnes ſumus.* Apoſtolus jubet orari pro Regibus qui tunc perſequebantur Eccleſias: Sed quas tunc pro ſe orantes perſequebantur, nunc pro ſe exauditas defendunt, *Præceptum eſt, ad redundantiam benignitatis, etiam pro inimicis Deum orare, & perſecutoribus noſtris bona precari.*

S. Aug. ibid.

1. Tim. 2.

Ter. Apolog. cap. 31.

XXX. *Ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cœlis eſt: Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Inimicorum dilectione, & beneficentia erga illos, demonſtrabitis vos adoptionem filiorum Dei conſecutos eſſe, qui non ſolùm juſtis, amiciſque ſuis, ſed & improbis inimiciſque beneficia ſua impertit. *Prohibita ira, reſtricti animi, compreſſa petulantia manus, exemptum linguæ venenum. Plus Lex quàm amiſit, invenit, dicente Chriſto: Diligite inimicos veſtros, & maledicentibus benedicite: & orate pro perſecutoribus veſtris, ut filii ſitis Patris veſtri cœleſtis. Vides, quem nobis Patrem patientia acquirat.* Cùm dicit Deus, *Diliges proximum tuum*, ibi ſunt omnes homines, etiamſi fuerint inimici: Quia etiam ſecundùm ſpiritualem propinquitatem neſcis, quid tibi ſit in præſentia Dei homo, qui tibi ad tempus videtur inimicus. Quia enim patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit, fortaſſis cognoſcet, & ſequetur ducentem: *Si enim Deus ipſe, qui novit, qui ſint in peccatis perſeveraturi; qui relicturi juſtitiam, & irrevocabiliter ad iniquitatem lapſuri; tamen facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos, invitans utique ad pœnitentiam per patientiam, ut qui neglexerint ejus bonitatem, experiantur in fine ſeveritatem; quanta ſolicitudine placabilem oportet eſſe hominem, ne forte neſciens, qualis futurus ſit, cùm præſentes ejus inimicitias attenderit, oderit eum, cùm quo in æterna fœlicitate regnabit?* Filii Dei efficimur regeneratione ſpirituali, & adoptamur in Regnum Dei, non tamquam alieni, ſed tamquam ab illo facti & creati: ut unum ſit beneficium, quo nos fecit eſſe per omnipotentiam ſuam, cùm ante nihil eſſemus; alterum, quo adoptavit, ut cum eo tamquam filii vita æterna pro noſtra participatione frueremur. Itaque non ait, Facite iſta, quia eſtis filii; ſed, Facite iſta, ut ſitis filii. Cùm autem ad hoc nos vocat per ipſum Unigenitum, ad ſimilitudinem ſuam nos vocat: Unde ſubdit, *Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos.* Non ſolem dumtaxat, ſed *ſuum* dicit, id eſt, quem ipſe fecit atque conſtituit, & à nullo aliquid ſumpſit, ut faceret: *Vt hinc admoneremur, quanta liberalitate inimicis noſtris ex præcepto ejus præſtare debeamus, quæ nos non creavimus, ſed de muneribus ejus accepimus.*

S. Aug. ſerm. 149. c. 17.

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 23.

XXXI. *Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaveritis fratres veſtros tantùm, quid amplius facitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt?* Qui amicos tantùm diligit, non inimicos, ille non cœlesti charitate, ſed ſola naturæ propenſione, & impetu amicos diligit; proindèque Deum promeretur, cui nihil placere poteſt, quod ex fidei, & charitatis radice non ſurgit. Dilectio amicorum ex impetu naturæ communis eſt Ethnicis & Chriſtianis, juſtis & peccatoribus: Inimicorum dilectio ſolis Chriſtianis & Piis, *Publicani* dicti, qui Romanis, ex quo Judæa à Pompejo ſubjecta eſt, & facta vectigalis, ad collectionem vectigalium, & tributorum à Judæis quotannis ſolvendorum, operam locabant. Iſtud hominum genus vulgò inviſum, & pro perditis peccatoribus habitum. Illi non recipiebantur apud Judæos in Synagogas ad Legem audiendam, & publicas preces, ut colligitur ex *Matth.* 18. *verſ.* 17. Sed neque in Synedria, & conſeſſum Judicum, aut ad teſtimonii dictionem in Judæorum Republica admittebantur, ut conſtat ex Pandecte Talmudico. In Euangelio modò junguntur cum Gentilibus, modò cum peccatoribus, ac nominatim cum meretricibus. De Græcis Plutarchus ſcribit: *Vectigal conducere probro ducunt.* De his *Vlpianus* Juriſconſultus: *Quantæ audaciæ, quantæ temeritatis ſint Publicanorum factiones, nemo eſt, qui neſciat.* De his Maimonides: *Hominum, de quibus præſumitur fures eſſe, præſumiturque omnes eorum opes per rapinam congeſtas eſſe, opuſque totum ſuum eſſe opus rapacium, veluti Publicanorum, & latronum, opibus uti non licet; nec eſt eorum nummus cum tuo commiſcendus, eo quòd præſumitur ex rapina acquiſitus.*

Apud Ligfoot in Hor. Hebr.

XXXII. *Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis eſt perfectus.* Vox *ſicut*, ſimilitudinem & imitationem ſignificat, non æqualitatem. Quaſi dicat:

Tert. lib. de Patient. c. 6.

Dei

Dei bonitatem ac misericordiam, quantùm fieri potest, in vobis exprimite. Luc. 6. 36. *Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Præclarè S. Justinus Martyr: *Non imperium in proximos obtinere, neque velle potiore conditione esse, quàm ii qui sunt infirmiores, neque divitem esse, & vim inferre inferioribus, est beatum esse; neque in his Deum imitari quisquam potest, sed hæc extra ejus Majestatem sunt: At qui proximi onus in se recipit, qui qua in re superior est, alium qui est inferior, beneficio vult afficere; qui quæcumque habet, à Deo accepta, ea indigis suppeditans, Deus fit eorum qui accipiunt, is Dei est imitator.* Sic perfectum esse, id est, ad Dei & Christi Salvatoris nostri similitudinem, & imitationem totis viribus eniti, non consilium tantùm, sed præceptum est, ab omnibus implendum, qui Regnum cœleste ac vitam æternam consequi velint. 1. Cor. 14. 20. *Sensibus autem perfecti estote.* Colos. 1. 28. *Ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.* Et c. 4. 12. *Ut stetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei.* Eph. 5. 1. *Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi: & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos.* Jac. 1. 4. *Patientia autem opus perfectum habet: Ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.* Cap. 3. 2. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* 1. Pet. 1. 15. *Sed secundùm eum, qui vocavit vos, Sanctum, & ipsi in omni conversatione sancti sitis: quoniam scriptum est: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.* 1. Joann. 1. 7. *Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad invicem.* Et c. 3. 3. *Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.* Sed & S. Justinus Martyr, perfectum fieri, interpretatur Christianum fieri. *Tibi, si qua est de te ipso cura, salutemque affectas, atque Deo confidis, facultas adest, ut & Christum Dei cognoscas, & ad perfectionem deductus, beatitudinem consequare.*

S. Just. Epist. ad Diogaet.

S. Justin. in Dialog. cum Tryphone, p. 225.

Sensus Moralis.

I. *VIdens Iesus turbas, ascendit in Montem: & cùm sedisset, accesserunt ad eum Discipuli ejus. Et aperiens os suum, docebat eos.* Cum Christo ascendamus, animum à terrenis rebus ad cœlestia erigamus, corde venerabundo, humili, docili, Verbum æternum Patris audiamus in Euangelio nos instituens ac docens. Sedeamus cum Magistro & Præceptore hominum; animo quieto, & à cupiditatum tumultu libero ipsum audiamus præcepta salutis tradentem. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Verba ejus attendite, diligite: *In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras. Estote factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmetipsos.* Jesus ascendit in Montem, ut Euangelica præcepta Discipulis turbisque traderet. *Minora præcepta* (inquit S. Gregorius) *Israelitico populo per Legem data sunt: unde & eidem populo Moses in campo locutus est. Altiora Dominus sanctis Apostolis dedit: unde & eosdem de mandatis vitæ in Monte docuit.* Subtiliorum doctiorumque Philosophorum sapientiam doctrina Christi tam longè superat, quàm longè cœlum à terra distat. *Venite, ascendamus ad Montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus; quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Ierusalem.* Collectam turbam non in urbis forique medium circumducit Christus, ut doceat; sed stat in Monte ac deserto, nos erudiens, ut nihil ad ostentationem faciamus, sed tumultum Mundi vitemus, præsertim cùm divinis de rebus cogitandum, & agendum est. *Aperiens os suum docebat*: quod ideò additum, ut discamus, quòd non modò cùm loqueretur, verùm etiam cùm taceret, docebat; nunc quidem os aperiens, nunc verò ipsis operibus vocem emittens. Qui nos docuit olim in Monte, judicaturus adveniet in nube; & sermo, quem locutus est nobis, nos in novissimo die judicabit.

Luc. 1.

S. Greg. hom. 26. in Ezech.

Isai. 2. 3.

S. Jo. Chryst. Hom. 15. in Matth.

II. *Beati pauperes spiritu.* Cùm abundent pauperes, quærimus pauperem; in turba quærimus, & vix invenimus. Occurrit mihi pauper, & quæro pauperem. Tu dicis, Pauper sum sicut Lazarus: Dives humilis non dicit, Dives sum sicut Abraham. Ergo tu te extollis, ille se humiliat. Quid inflaris, & non imitaris? Ego (inquit pauper) levor in sinum Abrahæ. Non vides, quia pauperem dives excepit? Non vides, quia dives susceptor est pauperis? si enim superbis contra eos, qui habent pecuniam, & negas eos ad Regnum cœlorum pertinere; cùm in eis fortasse inveniatur humilitas, quæ in te non invenitur: non times, ne tibi, cùm mortuus fueris, dicat Abraham: Recede à me, quia blasphemasti me? Quamobrem Divites, qui *pauperes spiritu* non sunt, id est, qui *superbè sapiunt*, & *sperant in incerto divitiarum suarum*, non intrabunt in Regnum cœlorum; sed illi soli, *qui utuntur hoc Mundo, tamquam non utantur.* Nec pauperes omnes beati, sed illi soli, à quorum animis abest cupiditas. *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem: Radix enim omnium malorum cupiditas.* Videamus, utrum pauper ille & pannosus non vult dives fieri. Audio linguam, sed interrogo conscientiam.... *Quid mihi ostentas nullas facultates, cùm ego convincam tantas cupiditates?* Ecce jam compara duos. Iste dives est, ille pauper est: sed iste dives jam est, non vult fieri. Iste dives est, aut de parentibus, aut de donis & hæreditatibus. Jam non vult addere, imposuit modum: *Fixit limitem cupiditati, jam cordi militat pietati.* Tu nihil habes, sed dives vis fieri: incides in tentationem. Sed fortè inde factus es pauperrimus & egentissimus, quia nescio quid habebas paternum, quod te sustentaret, & calumnia aliqua competitoris abstulit. Gemis, audio, tempora accusas: quod gemis, si posses, faceres. An non videmus, an non quotidianis exemplis plena sunt omnia? Heri gemebat, quia perdebat sua; hodiè rapit aliena. Invenimus verum pauperem, invenimus pium humilem, non de se fidentem: *Pauperem verum, membrum pauperis, qui propter nos pauper factus est, cùm dives esset.* Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cœlorum. *Vis ut posteà Regnum cœlorum tuum sit? Vide modò tu ipse cujus sis. Esto pauper spiritu. Quæris à me fortasse, quid sit pauperem esse spiritu? Omnis inflatus non est pauper spiritu: ergo humilis pauper est spiritu. Altum est Regnum cœlorum: sed, Qui se humiliat, exaltabitur.* Quamobrem *Esto pauper spiritu, & eris dives qualicumque censu.* Quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ possidet: *sed in virtute ac fide. Istæ te divitiæ verum divitem facient, si sis in Deum dives.* Beatum se existimet pauper, gloriamque suam in humili paupertate constituat: Dives verò miserum se censeat, nisi spiritu pauper sit & humilis. *Glorietur frater humilis in exaltatione sua*: (inquit S. Jacobus) *Dives autem in humilitate sua, quoniam sicut flos fœni transibit. Exortus est enim sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperiit: ita & dives in itineribus suis marcescet.* Beati pauperes spiritu. *Veritas loquitur, quæ nec falli, nec fallere potest. Sic vos insensati filii Adam, divitias quæritis, divitias desideratis usque adhuc: cùm jam beatitudo pauperum divinitùs commendata, prædicata Mundo, credita sit ab hominibus. Quærat eas Paganus, qui sine Deo vivit; quærat Iudæus, qui terrenas promissiones accepit: sed qua fronte, magis autem qua mente Christianus divitias quærit, postquam Christus beatos esse pauperes prædicavit? Quousque filii alieni, quousque vanitatem loquetur os vestrum, ut beatum dicatis populum, cui hæc sunt, hæc visibilia, hæc præsentia? Cùm Filius Dei os suum aperiens locutus sit veritatem, Beatos esse pauperes; &, Væ divitibus!*

S. Aug. serm. 14. alias de Temp. 110.

1. Tim. 6. 17.

S. Aug. serm. 55. alias 14. inter addit. à Parisiensib.

S. Ambos. l. 1. de Cain & Abel c. 5. Luc. 12. 15.

Jac. 1. 11. 12.

S. Ber. ser. 1. in festo omnium Sanct.

S. Jo. Chrys. Hom. 51. in Matth.

Beati pauperes spiritu: *Humiles scilicet, quia enim superbiam constat arcem esse malorum, & radicem fontemque peccati, contrarium ægritudini remedium docendo conficiens Christus, quasi fundamentum quoddam forte ac munitum, hanc primùm sententiam collocavit. Siquidem unusquisque humilitate suppositâ, tutissimè cuncta alia superponit ædificans: Hac verò subductâ, etiamsi ad ipsum usque cœlum conversationis sublimitate pervenias, simul omnia subtrahuntur, atque in finem pessimum relabuntur. Nam sive orationem, sive jejunium, sive misericordiam, sive pudicitiam, sive aliud quid bonorum absque humilitate congreges: statim cuncta defluunt, cuncta depereunt. Iurè igitur hinc incipit Christus, ut arrogantiam radicitùs de pectoribus evellat*, Ad pauperratem illam beatam spiritus, id est, humilitatem, nihil movet efficaciùs exemplo Christi. Philipp. 1. Unde Apostolus ad Philippenses scribens, ait: *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens*. Et quid magis in Deo mendicum, quàm forma servi? Quid in Rege rerum universarum humilius, quàm in communionem inopis ac mendicæ naturæ nostræ venisse? Rex regum & Dominus dominantium sponte sua formam servitutis induit: Judex rerum universarum, Principibus tributarius existit: Creaturæ Dominus in spelunca diversatur: Qui Mundum universum complexus est, non invenit locum in diversorio, sed in præsepio brutorum animalium abjicitur: Purus ille & incorruptus, humanæ naturæ sordes non respuit, ac per omnem nostram mendicitatem penetrans, usque ad mortis progreditur experimentum. Videte voluntariæ mendicitatis modum: Vita mortem gustat: Judex in Judicium ducitur: Dominus vitæ rerum universarum subjicitur Judicis decreto: Supramundanarum omnium copiarum Rex manus carnificum non repellit. Ad hoc exemplum respiciens, humilitatem sectare. S. Aug. Enar. in Ps. 141. *Beati pauperes spiritu suo, divites spiritu Dei! omnis enim homo, qui spiritum suum sequitur, superbus est. Subdat spiritum suum, ut capiat spiritum Dei*.

S. Gregor. Nyss. Or. 1. de Beatit.

III. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram*, S. Aug. serm. 53. non istam, quæ nutrit vivos, & recipit mortuos, sed terram viventium. *Iam vis possidere terram? vide ne possidearis à terra. Possidebis mitis, possideberis immitis. Ne cùm audis præmium propositum, ut possideas terram, extendas avaritiæ sinum, qua vis possidere modò terram, excluso etiam utcumque vicino tuo. Non te ista fallat opinio. Tunc verè possidebis terram, quando inhæseris ei, qui fecit cœlum & terram. Hoc enim est esse mitem, non resistere Deo tuo: Vt in eo, quod benè facis, ipse tibi placeat, non tu tibi; in eo, quod mala justè pateris, ipse tibi non displiceat, sed tu tibi. Neque enim parum est; quia placebis ei, displicens tibi; displicebis autem ei, placens tibi*. Beati, qui mansuetudinem ac benignitatem, charitatis sociam individuam, animo possident; vultu, verbis, opere demonstrant. S. Aug. l. 2. de Doct. Christ. cap. 7. Hæc mansuetudo, quam verbo & exemplo docuit Christus, dicens: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde*; homines Deo subjectos efficit, ac Mysteriorum ejus atque arcanorum judiciorum adoratores. Hæc ad Scripturam sacram legendam, Christique doctrinam cum fructu audiendam, necessaria dispositio est. *Oportet pietate miteſcere* (inquit Augustinus) *neque contradicere divinæ Scripturæ, sive intellectæ, si aliqua vitia nostra percutit; sive non intellectæ, quasi nos meliùs sapere, meliùsque præcipere possimus*. Mansuetudo hominum animos hominibus conciliat: Prov. 16. 32. *Melior est patiens viro forti* (inquit Sapiens) *& qui dominatur animo suo, expugnatore urbium*.... Eccli. 3. 19. *Fili* (inquit Siracides) *in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris*. Beati mites, si tamen mansuetudo in stuporem aut ignaviam non degeneret, ubi de gloria & honore Dei agitur, & de impietate ac improbitate coercenda. Erat Moyses vir mitissimus super omnes, qui morabantur in terra: & tamen zelum suum armavit contra idololatras, & fornicatores. Exodi 32. Num. 25. Christus, qui arundinem quassatam non confregit, qui agni mansuetudinem præ se tulit, flagello arrepto, ejecit de Templo eos, qui domum Dei faciebant domum negotiationis, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. Apostolus, qui anathema cupiebat esse à Christo pro fratribus suis, Corinthium incestuosum tradidit satanæ, publicumque scandalum Ecclesiæ datum, excommunicatione ultus est. Zelus itaque mansuetudini, zelo mansuetudo conjungi debet. *Idcircò Spiritus Sanctus in columba, & in igne monstratur; quia omnes quos implet, & columbæ simplicitate mansuetos, & igne zeli ardentes exhibet. Nequaquam ergo Sancto Spiritu plenus est, qui aut in tranquillitate mansuetudinis fervorem æmulationis deserit, aut rursùm in æmulationis ardore virtutem mansuetudinis amittit*. Jo. 2. 14. 15. S. Greg. M. P. III. Pastor. Admon. 17.

IV. *Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*. S. Aug. Enar. in Ps. 136. Multi flent fletu Babylonico (inquit S. Augustinus) quia & gaudent gaudio Babylonico. *Quia gaudent lucris, & flent damnis, utrumque de Babylonia est*. Flere debes, sed recordando Sion. *Si recordando Sion fles, & quando tibi secundùm Babyloniam benè est, oportet, ut fleas*. Sic lugebat David, & ab imo pectore suspiria ducebat, dicens: *Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est! Habitavi cum habitantibus Cedar: multùm incola fuit anima mea*. Ps. 119. Duo sunt compunctionis genera (inquit S. Gregorius Magnus.) S. Greg. M. l. 6. Ep. 15. Unum quod æternas pœnas metuit, aliud quod de cœlestibus præmiis suspirat, quia *Deum sitiens anima priùs timore compungitur, post amore*. Ante enim semetipsam in lacrymis afficit, quia dum mala sua recolit, pro his perpeti supplicia æterna pertimescit. At verò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam jam de præsumptione veniæ securitas nascitur, & in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur: *Et qui priùs flebat, ne duceretur ad supplicium, postmodum flere amarissimè incipit, quia differtur à Regno..... Sic fit, ut perfecta compunctio formidinis trahat animum ad compunctionem dilectionis*. Quod in sacra Historia figurata narratione describitur. Jos. 15. 18. 19. Axa filia Caleb sedens in asino suspiravit, cui Caleb: Quid habes? inquit. At illa respondit: *Da mihi benedictionem: Terram australem, & arentem dedisti mihi, junge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum superius, & inferius*. Axa super asinam sedet, cùm irrationabilibus carnis suæ motibus anima præsidet. Quæ suspirans, à patre terram irriguam petit: quia à Creatore nostro cum magno desiderio quærenda est lacrymarum gratia. Sunt namque nonnulli, qui jam in dono percipiunt liberè pro justitia loqui, oppressos tueri, indigentibus propria tribuere, ardorem fidei habere; sed adhuc gratiam lacrymarum non habent. Hi terram Australem, & arentem habent; sed adhuc irrigua indigent. In bonis enim operibus positi, in quibus magni atque ferventes sunt, optant valdè, ut aut timore supplicii, aut amore Regni cœlestis, peccata, sine quibus vivere non possunt, quotidiè plorent. Sed quia, ut dixi, duo sunt compunctionis genera, dedit ei pater irriguum superius, & irriguum inferius. *Irriguum quippè superius accipit anima, cùm se in lacrymis Regni cœlestis desiderio affligit: Irriguum inferius accipit, cùm inferni supplicia flendo pertimescit*. Et quidem priùs inferius, ac post irriguum superius datur; sed quia compunctio amoris dignitate præeminet, necesse fuit, ut priùs irriguum superius, deinde irriguum inferius commemoraretur. S. Greg. M. ibid. Et l. 3. Dialog. c. 34.

Beati, qui lugent: Quia, ut S. Fulgentius ait, *humilium fletus magnus est concupiscentiæ carnalis interitus. Lacrymæ, quæ ex compunctione cordis veniunt, & inimicum vincunt, & nobis donum lætitiæ triumphalis acquirunt... Quàm benè autem sanctus Propheta, semina bonorum operum riganda docet flumine lacrymarum! Omnia etenim semina non germinant, nisi fuerint irrigata; nec de semine procedit fructus, si fuerit aquarum juvamine destitutus. Proinde nos quoque si volumus fructus nostrorum seminum capere, non desinamus semina nostra lacrymis irrigare, quæ magis corde sunt fundendæ*, S. Fulg. Ep. ad Probam c. 5.

a S.Aug.En. in Ps.127. b S.Bern.ser. 3.in Cant.

dæ, quàm corpore. Beati, qui lugent: a *Dulciores* enim *sunt lacrymæ orantium, quam gaudia theatrorum*: Beati, qui lugent: quia b *lacrymæ pœnitentium, vinum Angelorum*, quibus gaudium est super uno peccatore pœnitentiam agente. *Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*. In luctu opus est, in consolatione merces: Nam qui lugent carnaliter, quas consolationes habent? Molestas, metuendas. Ibi consolatur lugens, ubi timet rursùs, ne lugeat: Verbi gratia, contristat filius elatus, lætificat natus: illum extulit, hunc suscepit: in illo tristitia, in isto timor: in nullo ergo consolatio. *Ergo illa erit vera consolatio, qua dabitur, quod non amittatur; ut illi se postea gaudeant consolari, qui modò se lugent peregrinari*.

S.Aug.Serm. 53. S.Leo M.ser. 95.de grad. ad beatitudinem.

V. *Beati, qui esuriunt, & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Nihil hæc esuritio corporeum, nihil expetit suis ista terrenum: sed justitiæ bono desiderat saturari, & in omnium occultorum introducta secretum, ipso Domino optat impleri. Fœlix mens, quæ hunc concupiscit cibum, & ad talem æstuat potum: quem utique non expetereret, si nihil de suavitate gustasset. Audiens autem dicentem sibi Propheticum Spiritum: *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus*, accepit quamdam supernæ dulcedinis portionem, & in amorem castissimæ voluptatis exarsit: Ut spretis omnibus temporalibus, ad edendam bibendamque justitiam toto accenderetur affectu, & illius primi mandati apprehenderet veritatem, dicentis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua*: quoniam *Nihil aliud est diligere Deum, quàm amare justitiam*. Hoc amore ardens justus ait: *Sitivit tibi anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea*. Videte, quid hìc bonum est: *Sunt enim, qui sitiunt, sed non Deo*. Omnis, qui sibi vult aliquid præstari, in ardore est desiderii: *Ipsum desiderium sitis est animæ*. Et videte quanta desideria sunt in cordibus hominum: Alius desiderat aurum, alius desiderat argentum, alius desiderat possessiones, alius hæreditates, alius amplam pecuniam, alius multa pecora, alius domum magnam, alius uxorem, alius honores, alius filios. Ardent omnes homines desiderio: & vix invenitur, qui dicat: *Sitivit tibi anima mea*. Sitiunt *enim homines sæculo; & non se intelligunt in deserto esse Idumææ, ubi debet sitire anima ipsorum Deo*. Dicamus ergo nos: *Sitivit tibi anima mea*: Omnes dicamus, quia *in concordia Christi omnes una anima sumus*. Ipsa anima sitiat in Idumæa, id est, in deserto hujus sæculi: *Sitivit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea*. Si anima sitit Deo, quomodo & caro sitit Deo? Quando enim caro sitit, aquam sitit; quando anima sitit, fontem Sapientiæ sitit. De ipso fonte inebriabuntur animæ nostræ; sicut dicit alius Psalmus: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Sitienda est ergo sapientia, sitienda est justitia. Non ea satiabimur, non ea implebimur, nisi cùm fuerit finita vita ista, & venerimus ad illud, quod promisit Deus. Promisit enim Deus æqualitatem Angelorum: & modò Angeli non sitiunt quomodo nos, non esuriunt quomodo nos; sed habent saginam veritatis, lucis, immortalis Sapientiæ. Ideò beati sunt, & de tanta beatitudine, quia in illa sunt civitate Jerusalem cœlesti, unde nos modò peregrinamur, adtendunt nos peregrinos, & miserantur nos, & jussu Domini auxiliantur nobis, ut ad illam patriam communem aliquando redeamus, & ibi cum illis fonte Dominico veritatis, & æternitatis aliquando saturemur. Modò ergò sitiat anima nostra: unde & caro nostra sitit, & hoc multipliciter tibi caro mea. Quomodo animæ nostræ promittitur beatitudo, sic & carni nostræ promittitur resurrectio, &c.

Psal.62. S. August. Enarrat. in hunc Psal.

S.Aug.Serm. 53. c.4. Joan.4.13.

Beati, qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Saturari vis. Unde? si caro saturitatem concupiscit, digesta saturitate, famem iterùm patieris: *Et qui biberit*, inquit, *ex hac aqua, sitiet iterum*. Medicamentum quod ad vulnus ponitur, si sanaverit, jam non dolet: quod autem ponitur contra famem, hoc est, esca, ita ponitur, ut ad modicum relevet: Transacta enim saturitate, redit fames. *Accedit quidem quotidiè remedium saturitatis, sed non est sanatum vulnus infirmitatis. Esuriamus ergo sitiamusque justitiam, ut ipsa justitia saturemur, quam nunc esurimus, & sitimus. Inde enim saturabimur, quod esurimus, & sitimus. Interior homo noster esuriat & sitiat: Habet enim cibum suum, habet potum suum.* Joan.6.41. *Ego sum*, inquit, *panis qui de cœlo descendi*. Habes panem esurientis, desideria & potum sitientis: *Quoniam apud te est fons vitæ*. Ps.35.10.

VI. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Quid est misericordia, nisi alienæ miseriæ quædam in corde nostro compassio, qua utique si possimus, subvenire compellimur? *Servit autem motus iste rationi, quando ita præbetur misericordia, ut justitia conservetur: sive cum indigenti tribuitur, sive cum ignoscitur pœnitenti*..... Hæc duo genera eleemosynarum, tribuendi & ignoscendi, clementer & ferventer operemur, qui nobis à Domino, ut bona tribuantur, & mala non retribuantur, oramus... *In paupere enim se pasci voluit, qui non esurit. Deum ergo egentem non spernamus in paupere, ut egentes satiemur in divite... Conservus conservo reconcilietur, ne justè servus à domino puniatur. In hoc genere eleemosynæ nullus est pauper. Potest hoc facere, ut in æternum vivat, etiam qui ad tempus non habet, ut vivat. Gratis datur, dando cumulatur, quæ non consumitur, nisi quando non erogatur*. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. *Fac, & fiet: fac cum altero, ut fiat tecum. Quia abundas, & eges; abundas temporalibus, eges æternis. Mendicum hominem audis, mendicus ipse Dei es. Petitur à te, & petis. Quod egeris cum petitore tuo, hoc aget Deus cum suo. Et plenus & inanis es: imple inanem de plenitudine tua, ut de Dei plenitudine impleatur inanitas tua*... Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur: *Fœneratur* enim *Deo, qui miseretur pauperis*. Misericordiam consequentur. *Videtur æqualis quidem retributio, sed est tamen longè ipsa virtute præstantior: isti enim quasi homines miserentur, cùm ab omnium Deo misericordiam consequantur. Par autem non est humana miseratio atque divina: sed quantum benevolentiæ malitiæque discrimen est, tantùm ab illa ista discernitur*.

S. Aug. ser. 53. c.5. S.Aug. l.3. de Civ.Dei cap. 5. Id. serm.106. alias de Diversis 70. Idem ser.53. c.5. Prov.19.17. S. Jo. Chrys. Hom. 15. in Matth.

VII. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Mundos hìc appellat, aut universalem virtutem tenentes, & nullius sibi mali conscios, aut continentia conspicuos. Nihil enim nobis ita est opus ad videndum Deum, ut istius puritate virtutis: propter quod Paulus ait: *Pacem sectamini, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum*. Quia enim sunt plurimi qui misereantur quidem, ac se à rapina avaritiaque contineant, fornicentur tamen atque luxurientur: ostendens, quia primum illud minimè sufficiat, etiam istud adjecit. Sicut & Paulus ad Corinthios scribens, Macedonibus testimonium reddidit, quòd non solùm misericordia essent divites, verùm aliis quoque virtutibus abundarent. Cùm enim de illorum in pauperes liberalitate differeret, intulit: *Quoniam semetipsos dederunt primùm Deo, deinde nobis per voluntatem Dei*. Non sola impudicitia cor inquinat, sed omnis amor creaturæ contra voluntatem Dei, & præter ordinem à Deo institutum; quo scilicet aliquid terrenum, & creatum diligitur plus quàm Deus, non diligitur propter Deum, sed propter se, non *utentis modestia*, sed *fruentis affectu*, (ut loquitur Augustinus.) Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. *Hic est finis amoris nostri. Quicquid benè agimus, quicquid nitimur, quicquid laudabiliter æstuamus, quicquid inculpabiliter desideramus, ad Dei visionem cum venerit, plus non requiremus. Quid enim quærat, cui adest Deus? aut quid sufficiat ei, cui non sufficit Deus? Videre Deum volumus, videre Deum quærimus, videre Deum inardescimus. Quis non? sed vide, quid dictum est*: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. *Hoc para, unde videas*.

Idem, ibid. 2.Cor.8.9. S. Aug. ser. 53. c.6.

videas. Vt enim ſecundùm carnem loquar, quid deſideras ortum ſolis cum oculis lippis? Sani ſint oculi, & erit lux illa gaudium; non ſint oculi ſani, erit lux illa tormentum. Non enim corde non mundo videre permitteris, quod non videtur, niſi corde mundo. Repelleris, auſereris, non videbis. Quoties beatos jam numeravit, quas beatitudinis cauſas, quæ opera, quæ merita, quæ munera, quæ præmia? Nuſquam dictum eſt, *Ipſi Deum videbunt*. Ventum eſt ad mundicordes, ibi viſio Dei promiſſa eſt. Non ſine cauſa, niſi quia ibi ſunt oculi, unde videtur Deus. De his oculis Paulus Apoſtolus loquens, ait, *Illuminatos oculos cordis veſtri*. Modò ergo oculi iſti pro ſua infirmitate illuminantur fide: poſteà pro ſua firmitate illuminabuntur ſpecie: *Quamdiu* enim *ſumus in corpore, peregrinamur à Domino, per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*.... Si ergo deſideramus videre Deum, oculus iſte unde mundabitur? *Fide*, inquit Apoſtolus, *purificans corda eorum*: Sed, *Fide, quæ per dilectionem operatur*: Tolle *fidem*, *perit quod credis; tolle charitatem, perit quod agis. Fidei enim pertinet, ut credas; charitati, ut agas. Si enim credis, & non amas, non te moves ad opus bonum: & ſi moves, ut ſervus moves, non ut filius: timendo pœnam, non amando juſtitiam. Illa ergo fides mundat cor, quæ per dilectionem operatur.*

Act. 15. 9. Gal. 5. 6.

VIII. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Beati, qui pacem cum Deo, ſecum ipſis, & cum proximo; non fictam, ſed ſinceram; non momentaneam, ſed perpetuam, ſtabilem & firmam habent; ac pro viribus inter diſſidentes procurant, & conciliant. Si filii Dei ſunt, qui pacem ſervant, procurant & fovent: cujus filii ſunt, qui diſcordias ſeminant, qui tumultus excitant, & factiones; qui ſchiſmata faciunt, in privatis familiis, in Collegiis, in Eccleſia, in Republica? cujus, inquam, filii ſunt, niſi diaboli? Deus noſter *non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis*. Chriſtus mediator eſt, & victima pacis, *Rex pacificus*, imò *Pax noſtra, qui fecit utraque unum, pacificans, per ſanguinem crucis, ſive quæ in cœlis, ſive quæ in terris ſunt*. Spiritus ſanctus inſpirator eſt, & vinculum pacis. Eccleſia Regnum eſt pacis, domus pacis, in qua habitant homines unius moris, in qua habitant fratres in unum, cujus fines pacem Dominus poſuit. Paſtores & Prædicatores ſunt legati pacis, & Miniſtri. *Audiant jurgiorum ſeminatores*, Beati pacifici, &c. *atque è diverſo colligant, quia ſi filii Dei vocantur, qui pacem faciunt, proculdubio ſatanæ ſunt filii, qui confundunt ... Quia autem nihil pretioſius eſt Deo virtute dilectionis, nihil eſt delectabilius diabolo extinctione charitatis* ..... Beati pacifici. *Beatitudo iſta, non cujuslibet conſenſionis, aut qualiſcumque concordiæ eſt, ſed illius de qua dicit Apoſtolus*: Pacem habete ad Deum. *Et de qua dicit Propheta David*: Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. *Hanc pacem etiam arctiſſima amicitiarum vincula, & indiſcretæ ſimilitudines animorum non veraciter ſibi vindicant, ſi non cum Dei voluntate concordant. Extra dignitatem hujus pacis ſunt improbarum parilitates cupiditatum, fœdera ſcelerum, & pacta vitiorum. Amor Mundi cum Dei amore non congruit: Nec ad ſocietatem filiorum Dei pervenit, qui ſe à carnali generatione non dividit. Qui autem ſemper cum Deo mente ſunt*, ſoliciti ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis, *numquam ab æterna lege diſſentiunt, fideli oratione dicentes*: Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra. *Hi ſunt pacifici, hi benè unanimes, ſanctèque concordes, vocandi æterno numini filii Dei, cohæredes autem Chriſti.*

S. Gregor. M. p. III. Paſtor. Admon. 24. S. Leo Serm. 95. Rom. 5. 1. Pſ. 118. 16. 1. Cor. 14. Epheſ. 4. 2.

IX. *Beati, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam: quoniam ipſorum eſt Regnorum cœlorum*. Pauci ſunt inter Chriſtianos, qui per hunc gradum ad beatitudinem pervenire velint: *Et tamen omnes, qui volunt piè vivere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.* Non
» deſunt Eccleſiæ perſecutiones, etiam in hoc tempore,
» quando tranquillitas videtur Eccleſiæ ab his perſecu-
» tionibus, quas Martyres noſtri paſſi ſunt... Non pate-
ris perſecutionem? non vis piè vivere in Chriſto. Vis probare verum eſſe, quod dictum eſt? incipe piè vivere in Chriſto: Ut pertineat ad viſcera tua, quod ait Apoſtolus: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Aliorum infirmitates, aliorum ſcandala, perſecutiones illi fuerunt. Numquid ergo deſunt hoc tempore? Plures abundant illi, qui ea curant. Et plerumque de longinquo videtur homo, & dicitur, Benè eſt illi. Et ille, qui dicit, aut ſua guſtat, & aliena non poteſt, aut apud ſe quod guſtet, non habet, & alteri guſtanti, immò devoranti non compatitur. Incipiat ergo piè vivere in Chriſto, & probet, quod dicitur..... Multi ſunt intùs Eccleſiam, qui corda piè viventium ſuis perditis moribus cruciant: quoniam per eos blaſphematur Chriſtianum, & Catholicum nomen: quod quantò eſt charius eis, qui volunt piè vivere in Chriſto, tantò magis dolent, quòd per malos intùs poſitos fit, ut minùs, quàm piorum mentes deſiderant, diligatur. Ipſi quoque Hæretici cùm cogitantur habere nomen, & Sacramenta Chriſtiana, & Scripturas, & profeſſionem, magnum dolorem faciunt in cordibus piorum: quia & multi volentes eſſe Chriſtiani, propter eorum diſſenſiones hæſitare coguntur, & multi maledici etiam in his inveniunt materiam blaſphemandi Chriſtianum nomen, quia & ipſi quoquo modo Chriſtiani appellantur. His atque hujuſmodi pravis moribus, & erroribus hominum, perſecutionem patiuntur, qui volunt in Chriſto piè vivere, etiam nullo infeſtante neque vexante corpus illorum. Patiuntur quippè hanc perſecutionem non in corporibus, ſed in cordibus. Unde illa vox eſt: *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo:* (non enim ait, in corpore meo:) *conſolationes tuæ lætificaverunt animam meam*. Dolor autem ipſe, qui fit in cordibus piorum, quos perſequuntur mores Chriſtianorum malorum, ſive falſorum, prodeſt dolentibus, quoniam de charitate deſcendit, qua eos perire nolunt, nec impedire aliorum ſalutem. Denique magnæ conſolationes fiunt etiam de correptionibus eorum, quæ piorum animas tanta jucunditate perfundunt, quantis doloribus de ſua perditione cruciaverunt. Sic in hoc ſæculo, in his diebus malis, non ſolùm à tempore corporalis præſentiæ Chriſti, & Apoſtolorum ejus, ſed ab ipſo Abel, quem primum juſtum impius frater occidit, & deinceps uſque in hujus ſæculi finem, inter perſecutiones mundi, & conſolationes Dei, peregrinando procurrit Eccleſia. Ita *Beati, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam*, quia illis prodeſt perſecutio. Mali enim bonis malo ſuo proſunt, dum Deus utitur & malis benè, & diligentibus cum omnia cooperantur in bonum. *Inimici enim omnes Eccleſiæ, quolibet errore cœcentur, vel malitia depraventur, ſi accipiunt poteſtatem corporaliter affligendi, exercent ejus patientiam; ſi tantummodò malè ſentiendo adverſantur, exercent ejus ſapientiam: ut autem etiam inimici diligantur, exercent ejus benevolentiam, aut etiam beneficientiam, ſive ſuadili doctrina cum eis agatur, ſive terribili diſciplina.* Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam. *Quoniam* enim *multi hic patiuntur, & pro peccatis, & pro ſceleribus ſuis; magna vigilantia diſcernenda eſt cauſa, non pœna. Sceleratus enim poteſt habere Martyris ſimilem pœnam, ſed tamen diſſimilem cauſam. Tres erant in cruce, unus Salvator, alius ſalvandus, alius damnandus: omnium par pœna, ſed impar cauſa..... Ergo diſcernatur cauſa. Nemo dicat, Quia patior, juſtus ſum. Quia ipſe, qui primò paſſus eſt, pro juſtitia paſſus eſt, ideò magnam exceptionem addidit*: Beati, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam. *Nam multi habentes bonam cauſam, faciunt perſecutionem, & habentes malam cauſam, patiuntur perſecutionem. Pater bonus, & juſtus nonne perſequitur filium luxurioſum? Perſequitur vitia ejus, non ipſum; non quod genuit, ſed quod ille addit. Medicus nempè, qui ad ſalutem adhibetur, nonne ferro plerumque armatur? Sed contra vulnus, non contra hominem. Secat, ut ſanet; & tamen cùm ſecat ægrotum, dolet ille, clamat,*

2. Cor. 11. 29.

S. Aug. l. 18. de Civ. Dei cap. 51.

S. Aug. Enar. in Pſalm. 34. Serm. 1.

S. Aug. Enar. in Pſal. 54.

mat, resistit; & si fortè febre mentem perdiderit, Medicum cædit: nec tamen ille desistit à salute ægrotantis; quod novit, facit; illum maledicentem, convicientem non curat. Nonne excitantur cuncti lethargici, ne somno gravi premantur in mortem? Et hoc patiuntur à filiis suis quos charissimos genuerunt; & non est charus filius, nisi fuerit dormienti patri molestus. Lethargici excitantur, phrenetici ligantur: sed tamen utrique amantur. Nemo ergo dicat, Persecutionem patior; non ventilet pœnam, sed probet causam: ne si causam non probaverit, numeretur cum iniquis. Ideò David ait: *Exurge & intende judicio meo, Deus meus, & Dominus meus in causam meam.*

Quoniam ipsorum est Regnum cœlorum. Et primæ & secundæ beatitudini, pauperibus scilicet spiritu, & his qui persecutionem patiuntur propter justitiam, inter quos primum locum tenent Martyres, Regnum cœlorum promittitur, non sine causa. *Quid sibi vult* (inquit Sanctus Bernardus) *quòd eadem promissio facta est pauperibus, & martyribus, nisi quia martyrii genus paupertas voluntaria est?* Beatus vir, *ait Propheta*, qui post aurum non abiit, nec speravit in pecuniæ thesauris. Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. *Quid mirabilius, aut quod martyrium gravius est, quam inter vestes multas, & pretiosas algere, paupertate premi inter divitias quas offert Mundus, quas ostentat Malignus, quas desiderat noster iste appetitus? An non meritò coronabitur, qui sic certaverit, Mundum abjiciens promittentem, irridens inimicum tentantem, & (quod gloriosius est) de semetipso triumphans, & crucifigens concupiscentiam prurientem?* Denique propterea pauperibus pariter, & Martyribus Regnum cœlorum promittitur; *quia paupertate quidem emitur, sed in passione pro Christo absque omni dilatione percipitur.*

S. Ber. ser. 1. in festo omnium Sanct.

X. *Beati estis, cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùm vos mentientes, propter me: Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* In laudibus, blanditiis, & favore hominum fœlicitatem suam collocant homines carnales: in injuriarum, calumniarum, conviciorum, persecutionum propter Christum perpessione, suam collocant, qui secundùm Christi doctrinam vivunt, spirituales homines, id est, veri Christiani. Norunt enim se ad terrenam fœlicitatem non vocatos, sed ad cœlestem: Christianorum esse pati mala temporalia, & sperare bona sempiterna: A laboribus, tribulationibus, persecutionibus immunem non esse Christianum, qui *quia Christianus est, aliquid plus passurus est in hoc sæculo*; ut ait S. Augustinus. Non solùm verbo, sed exemplo nos ad maledicta sustinenda, & calumnias æquo & læto animo tolerandas Christus informavit: *Si benè facientes patienter sustinetis* (inquit S. Petrus) *hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus. Qui peccatum non fecit: qui cùm malediceretur, non maledicebat, &c.* Præclarè Tertullianus: *Si linguæ amaritudo maledicto sive convicio eruperit, respice dictum*: Cùm vos maledixerint, gaudete. *Dominus ipse maledictus in Lege est, & tamen solus est benedictus. Igitur Dominum servi consequamur, & maledicamur patienter, ut benedicti esse possimus.* Sic Apostoli *ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Beati estis, cùm maledixerint vobis.* Non dixit, Maledicent vobis, vosque persequentur; sed ego fieri istud vetabo. Neque enim Discipulos suos non audiendo maledicta, sed audiendo ac fortiter sustinendo, & persecutores suos ipsis operibus arguendo, vult esse munitos: Hoc autem multò est præstantius. S. Lucas non solùm illos, qui propter Deum maledictis expositi sunt, beatos dicit à Christo vocari; sed etiam eos, quibus à cunctis benedicitur, infelices: *Væ cùm benedixerint vobis homines: secundùm hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.* Et certè etiam Apostolis benedicebant homines, sed non omnes. Impossibile enim est, cum virtute viventibus cunctorum ore benedici. Quamvis autem parati esse debeant Christiani ad calumnias pro Christi nomine sustinendas: tamen cùm calumniis, & maledictis appetuntur, gratiam divinam ferventer implorare debent, ne huic tentationi certè gravissimæ succumbant, & dicere cum Propheta: *Redime me à calumniis hominum, ut custodiam mandata tua.* Quorsùm Propheta sic orat? inquit S. Augustinus: *Si vera illi homines crimina objiciunt, non calumniantur; si falsa, quid est, quòd se redimi desiderat à calumniis, id est, à criminibus falsis, quæ illi nocere non possunt? Crimen quippè falsum, quod est calumnia, reum non facit hominem, nisi apud judicem hominem: ubi autem Deus judex est, nullus falso crimine læditur; quia non cui objicitur, sed objicienti potiùs imputatur.* Sensus hujus orationis est: *Tu age infuso Spiritu tuo, ne me calumniæ hominum terroribus vincant, & à tuis mandatis ad sua mala facta traducant. Si enim hoc mecum egeris, id est, hoc modo me ab eorum calumniis, ne criminationes falsas, quas objiciunt, pertimescam, patientia donata redemeris, inter ipsas calumnias custodiam mandata tua.*

Ps. 118. 134.

S. Aug. Enar. in hunc Psal. Serm. 27.

Beati estis, cùm maledixerint vobis. Ideò calumniæ, & convicia cum humilitate, & silentio toleranda sunt, dicendumque cum Davide: *Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis.* Obmutuit, ne ipsa litigiosa cum objurgantibus contentione perstreperet: humiliatus est, ut tumorem dejiceret superborum, vel ut ipsos, quomodo humiliare se deberent, suo doceret exemplo: siluit à bonis, quia *bona conscientia non eget defensione verborum, quæ suo nixa est testimonio, ipsa sui judex.* Ideò Paulus ait: *Mihi pro minimo est, ut à vobis judicer, aut ab humano die.* Adversùm calumniantes, & peccatores justus suo judicio contentus est: meritorum autem suorum judicium Christo reservat; ideòque addidit: *Qui autem judicat me, Dominus est.* Pulcherrimè eum judicem elegit, qui nulla fraude fallatur; ut eum nec occulta prætereant, nec infirmæ conditionis lapsus offendat: qui fragilitati norit ignoscere. *Ad omnia igitur utile silentium. Si peccatum agnoscis, tace, ne negando exaggeres: Si non agnoscis, tace, securus de innocentia. Non possunt aliena verba crimen affigere, quod propria non recepit conscientia.*

"S. Ambos. enarrat. in Psal. 38.

1. Cor. 4. 3.

XI. *Vos estis sal terræ. Quod si sal evanuerit, in quo salietur?* Episcopi, Sacerdotes, Doctores, Concionatores, Religiosi Viri, sancti esse debent, ut sanctificent peccatores, consumendo ac depellendo corruptionem, & putredinem peccatorum sale verbi divini, orationis, pœnitentiæ: blandiri peccatoribus non debent, sed arguere, obsecrare, increpare; publicè peccantes coram omnibus corripere; severitatem disciplinæ, ubi opus est, adhibere, ad corruptos mores, pravasque consuetudines coercendas. Ideò sali, non melli comparantur; ideò sal, non mel in sacrificiis Majestati suæ oblatis adhiberi Dominus jussit, quia apud Deum nihil suave tantùm placet, sed quod mordacis habet aliquid veritatis. Christianus quisque suo modo sal terræ esse debet, qui à corruptione peccati servatus, exemplo suo servet alios; qui Deum & Evangelium ejus à cæteris gustari faciat; qui sal veræ sapientiæ in se habeat, & Spiritum Christi. Ideò in Baptismi ritibus sal baptizandis gustandum datur. Episcopus sine fortitudine, & virtute, Sacerdos sine pietate, & zelo, Vir Religiosus sine fidelitate, & fervore, Christianus quilibet sine fide, & charitate; quid aliud est, quàm sal evanidum, & infatuatum, dignus, qui rejiciatur à Deo, & ab hominibus conculcetur? *Caveant* igitur *Doctores, & Episcopi, & videant, potentes potenter tormenta sustinere, nihilque esse remedii, sed majorum ruinam ad tartarum ducere.* Meminisse juvat *Ecebolii* Rhetoris Constantinopolitani, qui ad Imperatorum mores se fingens atque accommodans, Constantio quidem regnante, Christianam se Religionem ardentissimè colere simulavit: Juliani verò temporibus, Gentilium superstitioni supra modum addictus apparuit: post obitum autem Juliani, rur-

S. Hieron. in in c. 5. S. Matth.

Refert Socr. l. 3. Hist. Ecc. cap. 13.

S. Jo. Chr. Hom. 9. in Matth.

S. Aug. serm. 46. aliàs de Temp. 165. cap. 5.

1. Pet. 2. 21. 22.

Tert. lib. de Patient. c. 8.

Act. 5.

Luc. 6. 25.

rursus Christianam Religionem profiteri voluit. Et pro foribus Ecclesiæ se pronum abjiciens, his vocibus usus esse dicitur: *Calcate me ut sal insipidum.*

S. Ilid. Pelus. Ep. 22. l. 1. XII. *Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.* Lux esse debent Prælati, & Doctores, ut plebem Christianam instruant. Expositi esse debent civitatis instar supra montem positæ, ut omnibus prosint. *Deus lucernam, hoc est, Sacerdotem accendit, atque candelabro imponit; hoc est, suæ lucem ferenti cathedræ: ut & dogmatum, & actionum ab omni caligine liberarum splendorem Ecclesiæ, fulgetræ instar, afferat: quo nimirum plebs vivifici fulgoris radios spectans, ad eos se se dirigat, Patrisque luminum gloriam prædicet.* Sed & Christiani omnes & fide & sancta conversatione lux mundi esse debent, quibus scilicet ab Apostolo dictum est: *Eratis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino. Vt filii lucis ambulate.* Et rursus: *Vt sitis sine querela, & simplices, filii Dei, sine reprehensione in medio nationis perversæ, inter quos lucetis sicut luminaria in Mundo.* Siderum instar, quæ lucent in firmamento, constanter peragere debent cursum suum, nihilque eorum, quæ in terris fiunt, debet illos à fideli obedientia Creatori debita in status sui, ac vocationis Christianis functionibus avocare. *Tales sancti, in quibus est verbum vitæ, de conversatione, quam habent in cœlo, despiciunt omnia iniqua, quæ fiunt in terra: & quomodo luminaria in cœlo per diem & noctem procedunt, peraguntitinera sua, cursus suos certos habent, etsi committuntur tanta mala; nec deviant desuper stellæ fixæ in cœlo, agentes per tractus cœlestes, quæ illis præstituit, & constituit Creator ipsarum: sic debent sancti, sed si in cœlo figantur corda eorum, si non frustra audiant, & respondeant, sursum se habere cor, si imitentur eum qui ait:* Nostra autem conversatio in cœlis est. *Quia ergo sunt in supernis, & de supernis cogitant, sicut dictum est,* Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum: *de ipsis cogitationibus supernorum patientes fiunt; & quicquid in terra committitur, sic non curant, donec peragant itinera sua; quemadmodum non curant luminaria cœli, nisi quomodo exerceant dies & noctes, quamvis tanta mala videant fieri super terram.*

S. Aug. Enar. in Ps. 93.

Ephes. c. 5. Philip. 2. 15.

XIII. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est.* Non modò Prælatorum, & Doctorum, sed Christianorum omnium vita lucere debet coram hominibus, ut illos bonorum operum exemplo ædificent, & ad virtutis amorem atque operationem accendant. Unde Apostolus docet, id officium esse fidelium, ut sint *providentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus*.....Aliqua fortè dicet: Non est mihi necessarium ab hominibus probari, nec enim testimonium hominum requiro: Deus conspector est cordis. Scimus omnes, dum tamen, quid idem per Apostolum dixerit, recordemur: *Probum vestrum coram hominibus appareat:* Ad quid, nisi ut malitia accessum ad vos omninò non habeat, vel ut malis exemplo, & testimonio sitis? Aut quid est, *Luceant opera vestra*? Quid autem nos Dominus *lucem Mundi* vocat? Quid civitati supra montem constitutæ comparavit, si non relucemus in tenebris, & extamus inter demersos? Si lucernam tuam sub modio abstruseris, in tenebris derelicta, à multis incurseris, necesse est. *Hæc sunt, quæ nos luminaria Mundi faciunt, bona scilicet nostra. Bonum autem, dumtaxat verum, & plenum, non amat tenebras, gaudet videri, & in ipsas denotationes exsultat. Pudicitiæ Christianæ satis non est esse verum & videri. Tanta enim debet esse plenitudo ejus, ut emanet ab animo ad habitum, & eructet à conscientia in superficiem.* Sic tamen fieri debent opera bona coram hominibus, ut Mundi gloria, hominumque plausus, & favor non quæratur, sed ad Dei gloriam unicè referantur. Unde Christus cap. sequenti ait: *Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Quisquis ergo ita vult ab hominibus videri opera sua, ut ille glorificetur, à quo illa, quæ in eo videntur, accepit, & sic ad imitandum bonum iidem ipsi, qui vident, pietate fidei provocentur, verè lumen ejus lucet coram hominibus: quia lux de illo charitatis radiatur, non superbiæ fumus evomitur: & in eo ipso cavet, ne justitiam suam faciat coram hominibus; quia nec suam deputat illam justitiam, nec ideò facit, ut ipse videatur; sed ut ille intelligatur, qui laudatur in homine justificato, ut faciat & in laudante, quod laudatur in altero, id est, ut laudantem faciat esse laudabilem. Sic Apostolus, cùm dixisset: *Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo:* non ibi remansit, quasi ibi constituerit finem intentionis suæ, ut placeret hominibus; alioquin falsum dixisset, *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem:* Sed statim subjunxit, quare hominibus placeret: *Non quærens*, inquit, *quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.* Ita & non placebat hominibus propter suam utilitatem, ne Christi servus non esset; & placebat hominibus propter illorum salutem, ut Christi esset dispensator idoneus: quia & illi coram Deo conscientia sufficiebat, & de illo coram hominibus, quod imitarentur, elucebat. In eamdem sententiam S. Gregorius: *Occultanda sunt* (inquit) *quæ agimus, ne hæc in hujus vitæ itinere incaute portantes, latrocinantium spirituum incursione perdamus. Et tamen Veritas dicit:* Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. *Sed aliud est, cùm in ostensione operis gloria quæritur largitoris; aliud cùm laus privata concupiscitur de dono largientis. Vnde rursus in Euangelio eadem Veritas dicit:* Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. *Opus ergo nostrum cùm hominibus ostenditur, in cordis priùs examinatione pensandum est, per ejusdem ostensionis studium quid quæratur. Si enim dantis gloriam quærimus, etiam publica nostra opera in conspectu illius occulta servamus. Si vero per hæc nostram laudem concupiscimus, foras ab ejus conspectu jam fusa sunt, etiamsi à multis ignorantur. Sed valdè perfectorum est, sic ostenso opere, Authoris gloriam quærere, ut de illata laude, privata nesciant exultatione gaudere. Tunc solùm namque innoxiè hominibus laudabile opus ostenditur, cùm per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur. Quam quia infirmi quique perfectè contemnendo non superant, restat necesse est, ut bonum, quod operantur abscondant. Sæpè enim ab isto ostensionis exordio propriam laudem quærunt; sæpè verò in ostensione operis, Authoris patefacere gloriam cupiunt; sed excepti favoribus, in laudis propriæ cupiditatem rapiuntur: cùmque semetipsos dijudicare interiùs negligunt, sparsi exteriùs ignorant, quod agunt; eorumque opus suæ elationi militat, atque hoc se impendere obsequio Largitoris putant.*

Rom. 12. 17. Tert. l. 2. de Cultu Fœm. cap. 13.

S. Greg. M. l. 8. Moral. cap. 30.

S. Aug. ser. 14. aliàs 2. de Verbis Dom.

XIV. *Nolite putare, quoniam veni solvere Legem, aut Prophetas: Non veni solvere, sed adimplere.* Legem adimplevit Christus in se ipsa, addendo, quod ad illud perfectionem, vel intelligentiam necessarium erat, supplendo, quod ipsi deerat ad hominis justificationem. Adimplevit Legem in seipso, accurata obedientia typicis illius ritibus se subjiciens, ejusque figuras sacrificio crucis consummans. Adimplevit Legem in membris suis, exhibens adventu suo in Mundum, quod illa promittebat, vireſque subministrans quibus ab illis impleatur per gratiam, & charitatem in corda eorum diffusam. Christi Legem diligamus, amplectamur, in eaque meditemur, dicentes cum Propheta: *Quomodo dilexi legem tuam Domine! Tota die meditatio mea est. Bonum mihi lex oris tui, super millia auri & argenti...: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo.* Legislatoris ac Salvatoris nostri exemplum, & obedientiam imitemur, qui Legi se subjecit à se conditæ, *ut eos, qui sub Lege erant redimeret.* Gratiam assiduis precibus imploremus, sine qua Lex prævaricatores facit, jubendo, quod per ipsam Legem implere non possunt. Impleamus præcepta Legis universa, quæ Morum institutionem spectant, quæ Christus innovavit, & perfecit in Euangelio: impleamus (inquam) *non timore pœnæ*, ut Judæi, *sed amore justitiæ.* Non propter bona temporalia, Ps. 118.

lia, & terrena promissa, sed propter cœlestia & æterna. Promissa Dei firma sunt & immobilia: Fidelis est, & quæ promisit, potens est & facere. *Abundantiùs autem volens ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum: Vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem.* Verùm ut promissa à cœlesti Legislatore præmia consequamur, Legem universam adimplere debemus, nihil negligere: quia *jota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Nos verò si vel unum mandatum nos impleviſſe arbitremur, non propter ea quæ facere neglexímus, metuimus, ne pœnæ dandæ nobis sint, sed pro eo quod rectè fecerimus, præmia atque honores expectamus. Qui de decem talentis, quæ depositа apud se sint, unum, aut alterum retinuerit, reliqua verò omnia Domino reddiderit, non ea re justus habeatur, quòd majorem partem reddiderit; sed improbus, ac fraudulentus, quòd minore illa defraudarit, arguetur. Sed quid dico, defraudarit? Quando cui unum modò talentum creditum fuerat, & illud ipsum quod acceperat, integrum ac nulla ex parte imminutum reddiderat, propterea quòd ad illud, quod sibi datum erat, nihil acquisiverat, malè videamus fuisse multatum. *Euntes*, inquit Dominus, *docete omnes gentes, docentes eos*, non hæc quidem observare, illa autem negligere, sed *omnia observare, quæcumque præcepi vobis.* In quam sententiam illa etiam scripta sunt ab Apostolo: *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nos ipsos sicut Dei ministros.* Neque enim si præcepta non omnia ad salutem, quam petimus, necessaria essent, literis omnia fuissent mandata; neque apertè fuisset edictum, ut omnia servarentur. Quid enim quæso mihi reliqua omnia, quecumque rectè fecero, sunt profutura, si quòd fratrem meum modò fatuum appellavero, idcircò sempiternis gehennæ cruciatibus addicendus sum? Quemadmodum quid prodest alicui data à plerisque libertas, si vel uni serviat? *Qui* enim *facit peccatum, servus est peccati.* Sed dicat aliquis, haberi in sanctis Literis, salvum futurum, quicumque invocaverit nomen Domini; ac propterea satis esse unicuique ad salutem adipiscendam, hanc Dominici nominis invocationem. Verùm is etiam audiat, quæ Dominus ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est.* Quando sanè is qui Domini voluntatem facit, non item eo modo quo Deus vult, & charitate inductus hoc faciat, studium ei illud nihil prodest... Prorsus autem tripartitam hanc summam Deo parendi necessitatem animadverto. Nam aut metu supplicii à vitiis declinamus, atque ita animum servilem induimus: Aut mercedis spe ducti, ad utilitatem nostram præceptorum observationem referimus, atque hoc modo mercenariis efficimur similes: Aut certè honestate ipsa impulsi, charitateque quam erga ipsum habemus, gaudentes, quòd digni habiti simus, qui adeo glorioso, ac benigno serviremus Deo, ipsi paremus, atque hoc modo bonorum filiorum erga parentes suos animum imitamur. Neque igitur qui, aut supplicii metu aliquid imperanti Deo obtemperat, assiduèque suspectam negligentiæ pœnam habet, is cùm eorum, quæ facere jussus fuerit, partem executus fuerit, partem omittet: quin potiùs ubicumque dicto audiens non fuerit, imminentis sibi supplicii gravitatem pertimescet: in veritatem autem stabilis stat, verèque dicere illud potest: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commovear.* Siquidem volens animum nunquam inducit, ut eorum quidquam prætermittat, quæ officii necessitas fieri oportere præscribat. Similiter illud etiam: *Beatus vir qui timet Dominum.* Quid ita? quia *in mandatis ejus volet nimis.* Ex quo sanè colligitur, non esse eorum qui timent Deum, aliquid prætermittere eorum quæ præcepta sunt, aut negligenter exequi. Sed neque mercenarius animum unquam inducet, ut eorum sciens aliquid negligat, quæ præcepta sunt. Qui enim fieri poterit, ut suscepti in vineæ cultura laboris mercedem ferat, nisi quæ ex pacto condicta, reipsà præstiterit? Quandoquidem si vel unum de iis, quæ necessaria sint, neglexerit, is inutilem se ipsum Domino reddidit. Quis est autem, qui damni mercedem injuriæ autori persolvat? Tertium erat opera, quæ ex charitate dabatur. Hic quæro, quis est filius, qui proposita ipsi parentis gratia, cùm in rebus illi majoribus obsequatur, in iis quæ levioris momenti sunt, prudens velit illum offendere, ac non multò magis verborum Apostoli meminerit: *Et nolite contristare Spiritum sanctum, in quo obsignati estis?* Qui igitur majorem præceptorum partem obire neglexerint, hi quo tandem in numero se reponi volunt? Qui neque Deo ut parenti obsequantur, neque ut magna pollicenti obediant, neque ut Domino serviant. *Si enim pater sum* (inquit) *ubi est honor meus? Et si Dominus sum, ubi est timor meus?*

XV. *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno cœlorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum.* Quamvis mandata quædam Dei minima dici possint aliorum comparatione, quæ nostræ Religionis, totiusque Moralis Christianæ veluti fundamenta sunt: nullum tamen est Dei mandatum, quod per se magnum non sit, sive spectetur præcipientis auctoritas, sive gravitas pœnarum, in eos qui illa violaverint, decretarum. Næ igitur infœlices, qui ex proposito levia (ut putant) peccata, seu etiam ex omnium sententia venialia, committere non dubitant, nec ex illis emergere curant: siquidem vita Christiani vita charitatis esse debet, isque adeò proficere debet quotidie in observantia Mandatorum Dei: *Vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus:* & illi non solùm voluti, sed amati in peccata leviora casus, animam sensim disponunt, ut in graviora præceps ruat: *Nam qui spernit modica, paulatim decidet.* Et *qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est.* Hinc Sanctus Augustinus ait: *Quod minimum est, minimum est: sed in minimo fidelem esse, magnum est.*

Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum. Non solos Prælatos & Doctores hæc verba spectant, sed Christianos omnes & singulos, quos Apostolus in persona Romanorum sic alloquitur: *Certus sum autem, fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.* Scientia Christianæ Legis satis instructi esse debent Christiani quique, ut fratres peccantes corripere, ipsisque salutaria monita, cùm opus est, impertiri valeant. Sed primùm ipsi Legem Euangelicam implere debent, & mandata divina exequi, tum alios pro viribus suis & officio, opportunitate data, docere, exemplo Christi Domini, de quo scriptum est: *Cœpit Jesus facere & docere.* Considera (inquit Sanctus Joannes Chrysostomus) quo pacto Christus dictis suis per opera fidem conciliaverit: *Ad mansuetudinem hortatus est, dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Docuit nos paupertatem, & utrumque factis demonstratur. Siquidem Filius hominis, inquit, non habet, ubi caput suum reclinet. Rursum præcepit, ut diligeremus inimicos. Exhibuit hoc in Cruce, orans pro crucifigentibus. Dixit: Volenti trahere in jus, ut tunicam eripiat, permitte ut & pallium auferat. Ipse verò non vestimenta tantùm, verùm sanguinem quoque suum dedit. Idem ut facerent, & Discipulis præcepit: unde & Paulus dixit: Quemadmodum habetis formam ex nobis. Nihil enim Doctore frigidius, qui verbis dumtaxat philosophatur. Neque enim hoc Doctoris est, sed histrionis & hypocritæ. Ideòque Apostoli prius vitæ exemplis docebant, deinde verbis. Quin potiùs ne verbis quidem erat opus, cùm clamarent opera. Nec aberravit à vero, qui passionem ejus actionem dixerit: Nam patiendo fecit ingens illud & admirandum opus, quo mortem dejecit, & reliqua omnia peregit.*

XVI. *Ni-*

Heb.6.

S.Basil. M. præfat. in Regulas fusius disputatas.

Matt.28. 2.Cor.6.

Joa.8.

Matt.8.

Ps.15.

Ps.111.

Matt.5.

Philipp.3.

Eccl.19.1. Luc.16.10.

S.Aug.l.4. de Doctr. Christiana,c.18.

Rom.15.14.

Act.1.v.1. S.Joa. Chr.h. 1.in Acta. Matt.18.11.

Ib.8.

Ephes.4.

Malach.1.

XVI. *Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus, quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Magna Legis Euangelicæ perfectio. Juſtitia Scribarum & Phariſæorum exterior erat, in quorumdam tantùm præceptorum legalium obſervatione religioſa, ſuperbiæ tumore infuſcata: Juſtitia Chriſtianorum interior eſſe debet, ſpiritualis, univerſalis & plena, nullum præceptum quaſi minimum negligens, amore ſincero divinæ legis, charitate, & humilitate formata. Alioquin longa oratio, vitæ auſteritas, frequentia Sacramentorum, diligentia in vitandis carnalibus peccatis, externa mandatorum Dei obſervatio, nihil proficiunt ad ſalutem. Cæteris hominibus ſanctiores ſe exiſtimabant Phariſæi, Luc. 18. 11. *Phariſæus ſtans hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Jejuno bis in Sabbato: Decimas do omnium quæ poſſideo.* Chriſtiani ſe præ cæteris omnibus peccatores exiſtimare, & coram Deo confiteri debent, Chriſtianoque nomine indignos, quia Chriſtum perſecuti ſunt. Ita S. Paulus Apoſtolus ſe omnium Apoſtolorum minimum, ſe omnium abortivum cenſebat: 1. Cor. 15. 9. 1. Tim. 1. 19. *Quia non ſum dignus vocari Apoſtolus* (inquiebat) *quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei.... Chriſtus Jeſus venit in hunc Mundum peccatores ſalvos facere, quorum primus ego ſum.* Phariſæi ambitioſi erant, honoriſque & vanæ gloriæ ſupra modum cupidi, Matth. 23. 5. 6. *Omnia opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus: dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & vocari ab hominibus Rabbi.* Chriſtiani ab omni ambitione remoti eſſe debent, unam Dei gloriam quærere exemplo Chriſti, qui gloriam ſuam non quærebat, ſed gloriam Patris; qui fugit in montem, cùm turbæ ipſum vellent Regem proclamare. Tert. l. de Idololatria, c. 18. *Ille Dominus in humilitate & ignobilitate inceſſit, domicilio incertus: Nam Filius, inquit, hominis non habet, ubi caput collocet. Veſtitu incultus; neque enim dixiſſet, Ecce qui teneris veſtiuntur, in domibus Regum ſunt. Vultu denique & aſpectu inglorius, ſicut & Eſaias pronuntiaverat. Si poteſtatis jus quoque nullum ne in ſuos quidem exercuit, quibus ſordido miniſterio junctus eſt: Si Regem denique fieri conſcius ſui Regni refugit, pleniſſimè dedit formam ſuis, dirigendo omni faſtigio & ſuggeſtu, quàm dignitatis, quàm poteſtatis. Quis enim magis iis uſus fuiſſet, quàm Dei Filius? Quales & quanti eum faſces producerent? Qualis purpura de humeris ejus floreret? Quale aurum de capite radiaret, niſi gloriam ſæculi alienam & ſibi & ſuis judicaſſet? Igitur quam noluit rejecit, quam rejecit damnavit, quam damnavit, in pompa diaboli deputavit. Non enim damnaſſet niſi non ſua: alterius autem eſſe non poſſent niſi diaboli, quæ DEI non ſunt..... Nobis nullum gloriæ ſtudium eſt: quia gloriæ exaltationis ingenium eſt. Porrò exaltatio non congruit profeſſoribus humilitatis ex præſcripto DEI.* Idem l. 2. de cultu Fœminarum, c. 3.

Phariſæi veram juſtitiam in actionibus externis pietatis collocacabant, de cordis munditia non curantes, Matth. 23. 25. 26. 27. 28. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocrytæ, quia mundatis, quod deforis eſt calicis, & paroſidis: intus autem pleni eſtis rapina & immunditia. Phariſæe cæce, munda priùs, quod intus eſt calicis & paroſidis, ut fiat id, quod deforis eſt, mundum. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis, quæ aforis parent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia: Sic & vos aforis quidem paretis hominibus juſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.* Et Luc. 16. 15. *Vos eſtis qui juſtificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda veſtra: quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt apud Deum.* Chriſtiana verò juſtitia in hominis interioris renovatione, ac ſpiritus reformatione conſiſtit: Iſai. 1. *Quò mihi multitudinem victimarum veſtrarum? dicit Dominus. Ne offeratis ultra ſacrificium fruſtra; incenſum abominatio eſt mihi. Neomeniam & Sabbatum, & feſtivitates alias non feram, iniqui ſunt cœtus veſtri..... Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis. Quieſcite agere perverſè, diſcite benefacere.... Ad quem autem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos?.. Renovamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis... Induite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam.... Super omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.*

Iſa. 66. 1. Ephes. 4. 23. Coloſſ. 3. 12. 14.

Phariſæi totam Legem non obſervabant, illam pro arbitrio interpretabantur, Traditiones ſuas religioſiùs obſervabant, quàm Dei mandata, Matth. 15. 3. 4. 5. 6. *Quare tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; &, Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque eſt ex me tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam, & irritum feciſtis Mandatum Dei propter traditionem veſtram....* Phariſæi in decimis leviorum herbarum perſolvendis ſcrupuloſiores erant, graviora præcepta negligebant, ut exprobrat illis Chriſtus, Matth. 23. 3. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ graviora ſunt Legis, judicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Chriſtianorum juſtitia in Legis univerſæ obſervatione poſita eſt, & præcipuè charitatis, quæ eſt *plenitudo legis:* Nam *Quicumque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.* Jacob. 2. 10.

XVII. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio.* Præclarè Tertullianus: *Innocentiam à Deo edocti, & perfectè eam novimus, ut à perfecto Magiſtro revelatam, & fideliter cuſtodimus, ut ab incontemptibili diſpectore mandatam. Vobis autem humana æſtimatio innocentiam tradidit, humana item dominatio imperavit. Inde nec plenæ, nec adeo timendæ eſtis diſciplinæ ad innocentiæ veritatem. Quanta eſt prudentia hominis ad demonſtrandum quid verè bonum? Quanta auctoritas ad exigendum? Tam illa falli facilis, quàm iſta contemni. Atque adeo quid plenius dictum eſt, Non occides, an verò, Ne iraſcaris quidem? Quid perfectius, prohibere adulterium, an etiam ab oculorum ſolitaria concupiſcentia arcere? Quid eruditius, de maleficio, an & de maleloquio interdicere? Quid inſtructius, injuriam non permittere, an nec vicem injuriæ ſinere?* Iræ itaque impetum cohibeamus, ſi fortè ſurrepat, allidamus ad petram quæ Chriſtus eſt: *Ne ſis velox ad iraſcendum* (inquit Sapiens:) *quia ira in ſinu ſtulti requieſcit.* Læſi tantùm Numinis cauſa juſtè iraſcimur. De hac ira ſcriptum eſt: *Iraſcimini, & nolite peccare.* Si verò juſtè etiam iraſcimur, diuturna non ſit ira, ne creſcat in odium, & trabem faciat de feſtuca, & animam faciat homicidam, ut loquitur Sanctus Auguſtinus. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Nolite locum dare diabolo* (inquit Apoſtolus) Tanquam hoc agat, qui non citò iram pellit ex animo, ut per illam, velut per januam, aditum præſtet diabolo. *Primitùs itaque agendum eſt, ut ſuper iram non occidat iſte ſol; ne deſerat ipſam mentem juſtitiæ Sol.... Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & ira, & blaſphemia tollatur à vobis, cum omni malitia. Eſtote autem invicem benigni, miſericordes, donantes invicem, ſicut & Deus in Chriſto donavit vobis.* Paulo concinit Jacobus Apoſtolus: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram: Ira enim viri, juſtitiam Dei non operatur.*

Tert. Apol. c. 45. Eccl. 7. 10. Eph. 4. 26. Ibid. S. Aug. ſ. 108. aliàs de Diverſis 72. Epheſ. 4. Jacob. 1. 13.

XVIII. *Qui dixerit fratri ſuo, Fatue, reus erit gehen-* Jacobi 5.

hennæ ignis. Linguam nullus hominum domare potest. *Homo domat feram, non domat linguam: Domat leonem, & non refrænat sermonem: Domat ipse, & non domat se ipsum: Domat quod timebat; & ut se domet, non timet quod timere debebat*. Si linguam nullus hominum domare potest, ad Deum confugiendum est, qui domet linguam nostram: *Domine, refugium factus es nobis*. Inveniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Quid ergo, Fratres, dubitare debemus, quia mansuetos nos faciet Dominus, si nos domandos ei præbeamus? Domuisti leonem, quem non fecisti; non domat te, qui fecit te? .... Imago Dei domat feram; & Deus non domat imaginem suam? *Si quis* porrò *præoccupatus fuerit hoc delicto, ut fratri suo dicat* Fatue, *id est, non ejus peccatum volens auferre, convicietur injustè, parum est illi ad hoc redimendum eleemosynas facere, nisi etiam, quod ibi sequitur, remedium reconciliationis adjungat*.

S. Aug. s. 55. alias 4. de Verbis Do.

Idem l. 21. de Civit. Dei c. 27.

XIX. *Si ergo offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te: relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade prius reconciliari fratri tuo*, &c. O admirabilem benignitatem, & ineffabilem Dei erga homines amorem! *Honorem suum despicit, dum in proximo charitatem requirit: quid his verbis mitius esse possit, quid lenius? Interrumpatur (inquit) cultus meus, ut tua charitas integretur. Sacrificium mihi est fratrum reconciliatio. Propterea quippè non dixit, postquam obtuleris; aut, priùs quàm offeras: sed munere ipso jam posito, & inchoante sacrificio, reconciliandum mittit ad fratrem. Quam igitur ob causam istud fieri jubet? Duo sunt quæ per ista designat, & conficit. Primò ostendere vult, quòd honoret maximè charitatem, & hanc acceptissimum esse sacrificium ducat; absque ista verò nec illud profectò suscipiat. Aliud verò, quòd irrefutabilem quamdam necessitatem reconciliationis imponat. Qui enim jussus est, non priùs munus offerre, quàm reconcilietur offenso; etiamsi non ob proximi charitatem, saltem ne sacrificium maneat imperfectum, currere ad contristatum jubet, inimicitiasque dissolvere. Audiant, qui sacris Mysteriis initiati, cum inimicitiis ad Communionem Altaris accedunt*. Audiant qui sacrificium Orationis & Eleemosynæ offerunt. *Itaque si orationem cum tali offeras voluntate, melius est orationem relinquere, & ad reconciliationem fratris excurrere, & tunc orationem consequenter offerre. Propter hoc enim facta sunt omnia. Idcirco & DEVS homo factus est, & illa omnia jussit, ut nos in unum congregaret*. Præclarè Tertullianus: *Memoria*, inquit, *præceptorum viam Orationibus sternit ad cœlum, quorum præcipuum est: Ne priùs ascendamus ad DEI Altare, quàm si quid discordiæ, vel offensæ cum fratribus contraxerimus, resolvamus. Quid est enim, ad pacem DEI recedere sine pace? Ad remissionem debitorum cum retentione? Quomodo placabit Patrem iratus in fratrem, cùm omnis ira ab initio interdicta sit nobis? Nam & Ioseph dimittens fratres suos ad perducendum patrem: Et ne, inquit, irascamini in via. Nos scilicet monuit. Aliàs enim via cognominatur disciplina nostra. Tum ne in via Orationis constituti, ad Patrem cum ira incedamus*. Hinc Dominus apud Isaiam ait: *Si multiplicaveritis orationes vestras, non exaudiam, quia manus vestræ sanguine plenæ sunt*. Certè *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est*. An non expaveſcis? Numquid potes dicere, Quid ad me, ut homicida sim? *Non venenum paraſti, non ad percutiendum inimicum cum gladio processisti, non ministrum sceleris præparasti, non locum, non tempus: postremò ipsum scelus non fecisti: Tantùm odisti, & priùs te quàm illum occidisti*. Relinque munus tuum ante altare, &c. *Te quærit DEVS magis, quàm munus tuum: Nam si malum animum gerens adversùs fratrem tuum, adveneris cum munere ad DEVM tuum, respondet tibi: Tu periſti; mihi quid attuliſti? Offers munus tuum, & tu non es munus Dei. Plus quærit Christus, quem redemit sanguine suo, quàm quod tu inveniſti in horreo tuo*.

S. Joa. Chr. h. 16. in Matth.

Tert. lib. de Oratione, c. 10.

Isai. 1. v. 5.

1. Joa. 3. 15.

S. Aug. s. 49. aliàs de Tempore 137. Idem s. 82. aliàs 16. de Verbis Do.

XX. *Esto consentiens adversario tuo citò, dum es in via cum eo*, &c. Non differendum fraternæ reconciliationis negotium: citò peragendum est, dum tempus habemus, dum in via sumus, dum in eo statu sumus, quo Divinam misericordiam possumus impetrare, si misericordes ipsi simus erga fratres, qui nos læserunt. Si enim proximo quem læsimus, vel quem odio habemus, non satisfecerimus, & reconciliati fuerimus ante diem mortis nostræ, Divinæ justitiæ severitatem æternam experiemur, & quàm *horrendum sit incidere in manus Dei viventis*. Adversarium quicum concordare in hac vita debemus, verbum Dei Sanctus Augustinus moraliter interpretatur. *Si peccas*, inquit, *adversarius tuus sermo Dei est. Verbi causa, forsitan delectat te inebriari: dicit tibi, Noli. Delectat te adulterari: dicit tibi sermo DEI, Noli. In quibuscumque peccatis volueris facere voluntatem tuam, dicit tibi, Noli. Adversarius est voluntati tuæ, donec fiat autor salutis tuæ. O quàm bonus adversarius, quàm utilis adversarius! Non quærit nostram voluntatem, sed utilitatem. Adversarius est nobis, quamdiu sumus & ipsi nobis. Quamdiu tu tibi inimicus es, inimicum habes sermonem DEI: esto tibi amicus, & concordas cum ipso. Non homicidium feceris, audi, & concordasti. Non furtum facias; audi, & concordasti. Non mœchaberis: audi, & concordasti..... In his omnibus cum tuo adversario concordasti: & tibi quid perdidisti? Non solùm nihil perdidisti, sed & te ipsum, qui pericras, inveniſti. Via, vita ista est: si concordaveris cum illo, si consenserimus illi; finita via, non timebimus judicem, ministrum, carcerem.... Concorda cum illo. Nescis enim quando via finiatur. Cùm via finita fuerit, judex restat, & minister, & carcer. At si servaveris adversario tuo bonam voluntatem, & cum eo consenseris; pro Iudice invenies Patrem, pro ministro sævo Angelum tollentem in sinum Abrahæ, pro carcere Paradisum. Quàm citò in via cuncta mutasti, qui tuo adversario consensisti!*

S. Aug. s. 109. aliàs de Verbis Do. 1. c. 3.

Exod. 20. 13.

Legatur rursus S. Aug. l. 1. de s. Do. in Monte, c. 11.

XXI. *Audistis, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*. Non solùm impudicas actiones, sed & impudica desideria, & lascivos aspectus Christus damnat, docetque, adulterium non solùm facti colluvione, sed etiam aspectus intentione committi. Pronunciavit Legislator: nil quærendum ulteriùs. Si enim aspectu frequenti mulierum, impudici amoris fornacem spontè succenderis, ea profectò consumeris. Neque enim extra naturam, ac fragilitatem humanam positus es. *Sicut ergo nos, cùm gladium videmus teneri à puero, etiamsi nondum vulneratum eum inde esse cernamus, verberamus tamen, ac sæpè minantes denunciamus, nequando illum rursus attingat: ita etiam DEVS invercundum coercet aspectum, eumque ante opus tollit, ne quandoque in ipsam incidat actionem. Qui enim in se flammam cupiditatis accenderit, etiam absente muliere quam vidit, jugiter apud semetipsum turpium rerum simulacra depingit: & necesse est, nonnunquam hunc ad flagitium ipsum pervenire. Propterea eos quoque, qui in sodo corde fiunt complexus, Christus interimit. Quid ergo hic jam respondebant, qui ausi sunt temerè cohabitare virginibus? Hujus enim sanctione Legis mille sunt adulteriorum rei, quotidie illas ad concupiscendum videntes. Propterea etiam beatus Iob hanc sibi ab initio legem ipse decreverat, periculosum hoc spectaculum undique à suis oculis repellendo. Siquidem post hujusmodi aspectum multo jam difficilius certamen efficitur, cùm & viderit aliquis, & tamen ea quam viderit, non fruatur. Nec tantam de contemplatione ipsa capimus voluptatem, quantum patimur de augmento istius cupiditatis dolorem, fortiorem contra nos facientes hostem, & ampliorem locum diabolo dantes: Vt nequaquam illum ulteriùs propulsare valeamus, postea quàm semel in intima cordis admiserimus, eique temerè mentis nostræ claustra reseraverimus. Idcirco præcepit, ne forniceris oculis, ne per hoc animo forniceris..... Neque propterea tibi*

S. Ambr. l. 1. de Offic. c. 50.

S. Joa. Chrys. h. 17. in Matt.

Job 11.

Deus

Deus oculos finxit, ut per illos ad animum adulteria transmittas; sed ut creaturas ejus aspiciens, mireris Autorem. Sicut ergo est temerè irasci, ita etiam temerè videre, si id ad libidinem facias. Si enim vis videre, atque ex visu capere voluptatem, aspice propriam conjugem, & illius amore perfruere. Si verò erga alienum curiosus sis decorem, tuam despicis, & istam profectò lædis, à qua in aliam oculos avertis, & ipsam etiam quam illicitè comtingis. Etsi enim nequaquam illam attrectasti manu, sed oculis tamen ac voluntate palpasti: propterea etiam hoc procul dubio adulterium etiam reputatur, & ante futura illa tormenta non leve jam in præsenti supplicium affert. Nam perturbationibus ac tumultus intrinsecus cuncta complentur: & multus quidem æstus, plurimus etiam sentitur dolor. Nec omninò hujusmodi homo melius affectus est, quàm qui affliguntur vel captivitate, vel vinculis. Et illa quidem, quæ lethalem hanc ejicit sagittam, ea emissa sapè avolat, at ictus remanet; imo verò non illa spiculum torsit, sed tu tibi ipsi plagam illam mortiferam intemperanter spectans inflixisti. In oculis ergo nostris custodiam ponere debet Anima, ne mors per fenestras, ne inimicus per portas Jerusalem ingrediatur, ne oculi animam ipsam deprædentur. Oculus propterea factus est, ut dum videt creaturas Dei, ipsarum Conditor glorificetur. Itaque oculi opus est videre: malè autem videre, à mente est, quæ intrinsecùs gubernat. Nam membra nostra, utpotè utilia, ad facienda bona, condita sunt à Domino, & gubernari possunt ab incorporea substantia, quæ est anima. Postquam autem hæc negligens esse, & habenas laxare cœperit, quemadmodùm auriga nesciens indomitorum equorum ferociam compescere, permissis frænis & equos currum trahentes, & seipsum in præceps ire facit: sic planè & voluntas nostra, quando membris nescit, ut oportet, uti, indulgens inordinatis concupiscentiis, se ipsam submergi facit. Propterea Dominus noster Christus, sciens fragilem nostram naturam, & voluntatis negligentiam, Legem posuit, quæ muniret, & prohiberet curiosam considerationem, ut nascens in nobis incendium, cùm adhuc longè est, extinguat; & ait: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Propter hoc interdico vobis illicitum visum, ut ab opere illicito vos liberem. Ne putetis, quòd congressus solus peccatum faciat: animus est qui condemnatur. Averte igitur oculos à muliere compta, ne capiaris in decore illius, sicut David oculos in Betsabee temerè conjiciens, ac defigens. De longè vidit illam, in qua captus est: *Mulier longè, libido propè. Alibi erat quod videret, in illo unde caderet. Numquid tu fortior quàm David?* Audi præceptum Salvatoris, qui sincerissimam esse volens cultorum suorum sanctitatem, jussit ab iis etiam minima vitari: *Ut quàm pura est pupilla oculi, tam pura esset Christiani hominis vita; & sicut salva intuitus incolumitate, pulveris labem in se oculus non reciperet; sic vita nostra labem in se penitùs impudicitiæ non haberet.*

S. Jos. Chr. h. 22. in Gen.

2. Reg. 11. 2.

S. Aug. Enar. in Ps. 50. Salvianus, l. 3. de Gubernatione Dei.

XXII. *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te, &c.* Nihil Deo, æternæque saluti præponendum. Qui patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, ipsamque vitam suam odio non habet propter Christum, id est, præ Christo diligit, ipsumque propter has necessitudines relinquere, & offendere non veretur, non est eo dignus, non potest ejus esse discipulus. Quicquid igitur nobis proxima fuerit occasio peccati, abjiciendum & projiciendum, sive deserendum est; alioqui falsa est pœnitentia nostra. Hinc Sanctus Gregorius M. ait: *Sunt pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi, aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, ut post conversionem animus non recurrat.* Et Concilium Oecumenicum Lateranense II. sub *Innocentio II.* Canone 22. *Sanè* (inquit) *quia inter cætera unum est, quod sanctam maximè perturbat Ecclesiam, falsa videlicet Pœnitentia: Confratres nostros, & Presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur... Falsa autem sit pœnitentia, cùm pœnitens ab officio, vel curiali, vel negotiali, non recedit, quod sine peccato agi nulla ratione prævalet.* Spiritus sancti oraculum est: *Qui amat periculum, in illo peribit:* Ideò Christus oculum ipsum dexterum, manum ipsam dexteram jubet nos abscindere, & procul à nobis abjicere, si nos scandalizet, id est, si ruinæ spiritualis, & prolapsionis in peccatum sit nobis occasio; oculi nomine *dilectissimum amicum* significans. Nam hoc est utique, quod membrum rectè possumus appellare, quod vehementer diligimus: & hunc *consiliarium*, quia oculus est tamquam demonstrans iter: & *in rebus divinis*, quia *dexter est*: ut *sinister sit dilectus* quidem *consiliarius*, sed in rebus terrenis, ad necessitatem corporis pertinentibus; de quo scandalizante superfluum erat dicere, quandoquidem nec dextro parcendum sit. *In rebus autem divinis consiliarius scandalizans est, si in aliquam perniciosam hæresim nomine religionis, atque doctrinæ, conatur inducere.* Ergo & *dextera manus* accipiatur *dilectus adjutor & minister in divinis operibus*: Nam quemadmodum in oculo contemplatio, sic in manu rectè actio intelligitur, ut sinistra manus intelligatur in operibus, quæ huic vitæ & corpori sunt necessaria.

Eccl. 3. 27.

S. Aug. l. 1. de ser. Dom. in mont. c. 13. n. 38.

XXIII. *Dictum est: Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari,* &c. Christianus animo patienti, & pacifico, uxoris suæ defectus, sive corporis, sive animi, potiùs pati debet, quàm de illa dimittenda cogitare. Quod incircumcisi cordis duritiei permissum est, ab iis non debet committi, in quorum cordibus Charitas Dei diffusa est per Spiritum sanctum. *Dominus testificatus est inter te & uxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui. Nonnè unus fecit, & residuum spiritus ejus est? Et quid unus quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despicere. Viri diligere debent uxores suas, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret. Ita & viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Ideò indissolubilis illa conjunctio: *Quod ergo Deus conjunxit* (inquit Christus) *homo non separet.* Igitur *Unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat;* illi complaceat in omnibus, excepto peccato; illi honorem habeat, ut infirmiori vasculo; illi compatiatur, ut proprio corpori. *Uxor autem timeat virum suum:* sed timeat, ut sponsa casta, illi displicere: servet illi fidem conjugalem, seu præsenti, seu absenti, ne Deo displiceat. Timeat, revereatur, diligat maritum, à quo dimitti potest, si adultera fuerit. Patientia, mansuetudine, humilitate sua ipsum ad meliorem frugem adducere satagat, si vitiosus fuerit. Pro ipso oret, gematque ad Dominum in cubiculo cordis. Ipsum in spiritu lenitatis moneat, obsecret, corripiat, opportunitate data, cùm utilem fore correptionem prudenter perspexerit. *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ. Ipse salvator corporis ejus: sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.* Tantùm ipsis ad peccatum nunquam consentiant, pareant, aut conniveant. Quandoquidem verò conjugium typus est, & figura conjunctionis animæ cum Deo per charitatem, sponsæ cum sponso pulcherrimo, & præ filiis hominum amabili, qui sponsam non deserit, nisi alienis amatoribus adhærentem, nisi fornicario creaturarum amore corruptam, quanto studio fidem illi servare debet Anima, quàm castè Sponsum diligere! *Nobilem*

Malach. 2.

Ephes. 5.

Matt. 19.

Ephes. 5.

S. Greg. M. h. 24. in Euang.

cælo

S.Ambr. *cœlo potentem imperio, divitem Mundo?*

XXIV. *Audistis, quia dictum est antiquis, Non perjurabis*, &c. *Ego autem dico vobis, Non jurare omninò*, &c. *Sit autem sermo vester, Est, est: Non, non. Quod autem his abundantius est, à malo est.* Non solum perjurium, sed juramentum frequens, assiduum, & absque necessitate usurpatum, in Veteri Testamento prohibitum est: *Iurationi* (inquit Sapiens) *non*
Eccl.23.9.10. *assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis; quoniam non eris immunis ab eis.* Euangelicum igitur Christi præceptum à Lege veteri non discordat. Christus à perjurii periculo liberare homines volens, juramenta levibus de causis,
S.Aug. l.180. aliàs de Verbis Apostoli, 28. ac minimè necessariis frequentata prohibet. *Vis ergo longè esse à perjurio? jurare noli. Qui enim jurat, aliquando verum jurare potest; qui autem non jurat, mendacium nunquam jurare potest. Iuret ergo DEVS, qui jurat securus, quem nihil fallit, quem nihil latet, qui omninò fallere ignorat, quia nec falli potest. Cùm enim jurat, se adhibet testem. Tu quando illum adhibes testem, fortè supra mendacium tuum, accipis in vanum nomen Domini Dei tui. Ne ergo mendacium jures, noli jurare. Perjurium præcipitium: Qui jurat, juxta est: qui non jurat, longè est. Peccat & graviter qui falsum jurat: Non peccat, qui verum jurat: sed nec ille peccat, qui omninò non jurat. Sed qui non jurat & non peccat, longè est à peccato: qui autem verum jurat, non peccat, sed propè est ad peccatum. Fac te ambulare in aliquo loco, ubi à parte dextera spatiosa sit terra, nec usquam angustias patiaris; à sinistra præceps locus est. Vbi eligis ambulare? super finem terræ in labio præcipitii, an inde longè? puto, quia inde longè. Sic & qui jurat, in fine ambulat, & ambulat pedibus infirmis, quia humanis. Si offenderis, deorsum is; si lapsus fueris, deorsum is. Et quid te excipit? Perjurii pœna. Ergo volebas verum jurare: audi consilium Dei, Noli jurare.... Falsa juratio, exitiosa est; vera juratio, periculosa est; nulla juratio, secu-*
Jacob.5. *ra est.* Hinc Apostolus Jacobus ait: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare*, &c. Quo verbo cautos nos fecit adversùs linguam nostram, & mortiferam jurandi consuetudinem, Dei timore frenandam docet. *Frænata restringitur, restricta languescit, languescens emoritur, & malæ consuetudini bona succedit.* Ante omnia: *Istam consuetudinem quotidianam, crebram, sine causa, nullo extorquente, nullo de tuis verbis dubitante, jurandi, avertite à vobis, amputate à linguis vestris, circumcidite ab ore vestro..... Præ cæteris cautus esto, plus ad hoc intentus esto, quàm ad alia. Major consuetudo majorem intentionem flagitat, non rei levis consuetudo. Si de manu aliquid faceres, faciliùs manui tuæ imperares, ne faceret: si pedibus aliquò eundem esset, pigritia retardante excitares te, ut surgeres, & ires. Lingua facilitatem habet motus, in udo posita est, facilè in lubrico labitur. Quantò illa citiùs & faciliùs movetur, tantò tu adversùs illam fixus esto. Domabis, si vigilabis; vigilabis, si timebis; timebis, si*
S. Jo. Chrys. Hom. 17. in Matth. *Christianum te esse cogitaveris.* Qui, quæso te, labor est fugere juramentum? Numquid pecuniarum opus est impensa? Numquid ærumnis, ac sudore
" perficitur? Tantummodò velle sufficit, & totum quod
" jubetur, impletum est. Quòd si mihi consuetudinem
" opponis, facilis est illius correctio. Si enim in aliam
" consuetudinem ex alia te converteris, hoc quod ti-
" bi difficile videtur, effeceris. Considera igitur, quem-
" admodum Gentilium quidam blæsi, quarumdam
" syllabarum non benè exprimentes sonum, offenden-
" tem sæpè linguam longa meditatione limaverint; alii
" verò qui humerum indecenter moventes, gladio
" continuè oppositò, consuetudinem timore vicerunt.
" Hinc discite, quanto simus digni supplicio, qui di-
" vinæ Legis præcepta contemnimus; quandoquidem
" Ethnici propter humanam honestatem innumera fe-
" cerunt; vos verò nec propter cœlorum quidem Re-
" gnum tale studium adhibetis. Quòd si etiam post ista
" dixeris, magnam vim esse consuetudinis, adjungo,
" quòd sicut ad fallendum plurimùm valet, ita sit potens ad corrigendum. Si enim multos tibi volueris domi præficere custodes, ut servos, uxorem, amicos; compulsus atque vexatus à cunctis, à vitiosa illa consuetudine facilè discedes. Et si decem saltem die- Idem, hom.14. ad populum Antiochenũ.
" bus hac te meditatione firmaveris, nequaquam ad
" similem laborem alio ultra tempore indigebis: sed
" tutissimè repositum in te manebit, quod studendo
" quæsiveris, & quidem optimæ istius consuetudinis
" firmitate fundatum..... Respicite Joannis Baptistæ
" truncatum caput, adhuc fervente cruore distillans,
" hancque vocem emittens cogitate: Odio habete ju-
" gulatorem meum juramentum. Quod increpatio
" non fecit, hoc fecit juramentum: quod ira non po-
" tuit tyrannica, hoc perjurii necessitas effecit.. Non
" solùm hoc habet mali juramentum, quòd & viola-
" tum & servatum juratos pœnæ facit obnoxios, quod
" in nullo peccatorum alio accidere quispiam videt;
" sed & aliud non minus isto malum; quòd neque vo-
" lentibus, neque studentibus sæpiùs possibile est benè
" jurare. Primò quippè continuè jurans, & volens,
" & invitus, & sciens, & nesciens, & seriò, & joco lo-
" quens, & ab ira sæpè elatus, & à multis aliis, om-
" ninò pejerabit. Secundò, quòd etsi non raptus, aut
" invitus, aut ignorans hoc patiatur, ab ipsa rei natura,
" & voluntarius, & sciens omninò pejerare cogetur.
Patheticis exemplis id probat Sanctus Joannes Chrysostomus, tum eorum, quæ in quotidiano hominum convictu contingunt, tum Saulis & Jephte, quorum 1 Reg.14.
temeraria juramenta, illius filio Jonathæ supremum periculum, illi pejerandi necessitatem attulit, istius Judic.11.
verò filiam mactavit. Utinam ea saltem jusjurandi religio nos teneret, quæ non paucos à Christo alienos tenuit! Notum illud Platonis: *Iuramentum de re quavis abesto.* Epicteti: *Declina jusjurandum omninò.* Menandri: *Iusjurandum omne, quamvis sit justum, fuge.* Hieroclis: *Illud*, Jusjurandum reverenter habe, *non solùm præcipit servare jusjurandum, sed & jurejurando abstinere. Nam ita implebimus illud de servando jurejurando, si jurejurando non abutamur. Nam assiduè jurando, facilè quis incidet in perjurium; parco usui consequens est rei observatio. Nam aut non jurabit aliquis, aut si juraverit, stabit jurato; neque aut ex assuetudine lingua prolabetur; neque animus abducetur ab affectuum intemperantia; nam hanc corriget vita honesta, illam consuetudo abstinendi à juramento.* Isocratis: *Iusjurandum, si deferatur, accipe duabus de causis: Aut ut temet à turpi criminatione liberes, aut ut amicos ex magnis periculis eripias; ob pecunias verò neminem DEVM jures, ne quidem si verum juraturus sis: Aliis enim putaberis perjurare, aliis amarus esse.* Philonis Judæi: *Viri boni sermo pro jurejurando est firmo, immutabili, numquam mentiente.* Josephi de Essenis scribentis: *Quicquid ab ipsis dictum sit, firmius est jurejurando: jurare autem ipsis supervacuum, ita ut perjurio pejus æstiment. Iam enim eum damnatum dicunt, cui absque Dei nomine non creditur.* Quanto pudore hæc suffundere Christianos debent, passim temerèque jurantes, aut juramentum pro exigui momenti rebus exigentes, & extorquentes!

XXV. *Audistis, quia dictum est, Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, Non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ei qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium*, &c. Christiana charitas atque patientia omnia relinquere, omnia agere, omnia dare, omnia pati propter Christum parata est. Injurias, bonorum jacturam, vexationes æquo animo pati, non vicem reddere injuriam vimque inferentibus, non resistere malo, animo paratum esse ad graviores injurias, damna, vexationesque perferendas, potiùs quàm thesaurum charitatis, & pacis amittatur, Chri- Isa.50.6. Laurent. Jerem.3.3c.
stianæ justitiæ character est. Sublimem hanc Philosophiam non solùm verbo, sed exemplo docuit Christus, qui corpus suum dedit percutientibus, & genas suas vellentibus, faciemque sacratissimam non aver-

avertit ab increpantibus, & conſpuentibus in ipſum: qui dedit percutienti ſe maxillam, & ſaturatus eſt opprobriis. Hanc Philoſophiam noverat David, in eaque egregiè profecerat: *Si reddidi* (inquit) *retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.* Animadvertens & intelligens, quid pro illo fecerit Dominus, & ejus exemplo ad perfectionem proficiens, hæc ait Rex ſanctus. *Inaniter enim ſe jactat, qui cùm & ipſe homo ſit, cupit ſe de homine vindicare. Et cùm ſuperare hominem palam quærit, occultè à diabolo ſuperatur; inanis effectus vana & ſuperba lætitia, quòd quaſi vinci non potuit. Intelligit ergo iſte ubi major fiat victoria, & ubi Pater reddat, qui videt in occulto. Ne reddat itaque retribuentibus mala, iram potiùs quàm hominem vincit.* In hac Philoſophia ſancti Apoſtoli, & Martyres excelluerunt, quorum patientia ædificata Eccleſia eſt. Hanc patientiam imitemur, niſi Chriſtiano nomine indigni eſſe velimus. *Cupiditatem omnium malorum radicem Spiritus Domini per Apoſtolum pronunciavit. Eam non in concupiſcentia alieni tantùm conſtitutam interpretemur; nam & quod noſtrum videtur, alienum eſt: Nihil enim noſtrum, quoniam DEI omnia, cujus ipſi quoque nos: Itaque ſi damno affecti impatienter ſenſerimus, de non noſtro amiſſum dolentes, affines cupiditatis deprehendemur. Alienum quærimus, cùm alienum amiſſum ægrè ſuſtinemus. Qui damni impatientia concitatur, terrena cœleſtibus anteponendo, de proximo in Deum peccat. Spiritum enim, quem à Domino ſumpſit, ſæcularis rei gratia concutit. Libentes igitur terrena amittamus, cœleſtia tueamur. Totum licet ſæculum pereat, dum patientiam lucriſaciam. Iam qui minutum ſibi aliquid, aut furto, aut vi, aut etiam ignavia, non conſtanter ſuſtinere conſtituit; neſcio, an facilè, vel ex animo ipſe rei ſuæ manum inferre poſſet in cauſa eleemoſynæ. Quis enim ab alio ſecari omninò non ſuſtinens, ipſe ferrum corpori ſuo ducit? Patientia in detrimentis exercitatio eſt largiendi & communicandi. Non piget donare eum, qui non timet perdere. Alioquin quomodo duas habens tunicas, alteram earum nudo dabit, niſi idem ſit, qui auferenti tunicam, etiam pallium offerre poſſit? Quomodo amicos de Mammona fabricabimus nobis, ſi eum in tantum amaverimus, ut amiſſum non ſufferamus? Peribimus cum perdito. Quid hic invenimus, ubi habemus amittere? Gentilium eſt omnibus detrimentis impatientiam adhibere, qui rem pecuniariam animæ fortaſſe anteponant.... Nos verò ſecundùm diverſitatem, quâ cum illis ſumus, non animam pro pecunia, ſed pecuniam pro anima deponere convenit; ſeu ſponte in largiendo, ſeu patienter in amittendo. Ipſam animam, ipſumque corpus in ſæculo iſto expoſitum omnibus ad injuriam gerimus, ejuſque injuriæ patientiam ſubimus; minorum deliberatione lædemur? Abſit à ſervo Chriſti tale inquinamentum, ut patientia majoribus tentationibus præparata, in frivolis excidat. Si manu quis tentaverit provocare, præſto eſt Dominica monela. Verberanti te, inquit, in faciem, etiam alteram genam obverte. Fatigetur improbitas patientia tua. Quivis ictus ille ſit dolore, & contumelia conſtrictus, graviùs à Domino vapulat. Plus improbum illum cædis ſuſtinendo: Ab eo enim vapulabit, cujus gratia ſuſtines..... Eſt ſummus impatientiæ ſtimulus, ultionis libido, negotium curans, aut gloriæ, aut malitiæ. Sed & gloria utique vana, & malitia nunquam non Domino odioſa: hoc quidem loco maximè, cum alterius malitia provocata, ſuperiorem ſe in exequenda ultione conſtituit, & remunerans nequam duplicat, quod ſemel factum eſt. Vltio penes errorem, ſolatium videtur doloris: penes veritatem, certè redarguitur malignitatis. Quid enim refert inter provocantem, & provocatum, niſi quòd ille prior in maleficio deprehenditur, at ille poſterior? Tamen uterque læſi hominis Domino reus eſt... Quem autem honorem litabimus Domino Deo, ſi nobis arbitrium defenſionis arrogaverimus? Nos utres, vaſa fictilia, ſervulis noſtris, aſſumentibus ſibi de conſervis ultionem, graviter offendimur: eoſque qui nobis patientiam obtulerint ſuam, ut memores humilitatis, ſervitutis, jus dominici honoris diligentes, non probamus modò, ſed ampliorem, quàm ipſi ſibi præſumpſiſſent, ſatisfactionem facimus. Id nobis in Domino tam juſto ad æſtimandum, tam potenti ad perficiendum periclitatur? Quid ergo credimus judicem illum, ſi non & ultorem? Hoc ſe nobis repromittit dicens:* Vindictam mihi, & ego vindicabo: id eſt, *Patientiam mihi, & ego patientiam remunerabo... Satis idoneus patientiæ ſequeſter Deus. Si injuriam depoſueris penès eum, ultor eſt: ſi damnum, reſtitutor eſt: ſi dolorem, medicus eſt: ſi mortem, reſuſcitator eſt. Quantum patientiæ licet, ut Deum habeat debitorem?* Ad jacturam bonorum pro Chriſto ferendam parati eſſe debemus. Non enim illæ tantùm opes, quas eleemoſynæ nomine diſperdimus, transferuntur in cœlum; ſed etiam quaſcumque nobis hoſtes fidei, piorumque perſecutores rapiunt, illic theſauri erunt: Eſt enim hoc non minus quàm illud. De quo audi quid Paulus dicat: *Et rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem, & manentem ſubſtantiam.* Unde *S. Paulinus* Nolanus Epiſcopus, quando Nolam Barbari vaſtaverunt, cùm ab eis teneretur, ſic in corde ſuo precabatur: *Domine, non excrucier propter aurum, & argentum; ubi enim ſint omnia mea, tu ſcis.* Ibi enim habebat omnia ſua, ubi eum condere, & theſaurizare Chriſtus docuerat. Nam & ille non multò poſt converſionem ſuam ſcripſerat ad *Severum* Epiſcopum: *Facilè nobis bona, vel onera appoſita pallium remittentibus exciderunt; & quæ nobiſcum non intuleramus in hunc Mundum, nec poteramus auferre nobiſcum, quaſi mutuata reddidimus; nec ut cutem à carne diſtraximus, ſed ut veſtem à corpore depoſuimus.*

Pſ.7.14.

S. Aug. Enar. in Pſ.7.

Ten. l. de Patientia c.7. & 8.

Idem, c.15.

S. Jo. Chr. ho.40.ad pop. Antioch. in Juventinũ & Maximũ Martyres.

Hebr.10. 34.

S. Aug. l.1.de Civit. Dei c.10.

S. Paulinus Epiſt.2.

Spiritualium lex certaminum in patientia ſita eſt, in eoque poſita, ut injuriam vimque nobis inferentibus cedamus. Unde S. Iſidorus Peluſiota ſcribit: *Si percuti & injuria affici, eſſet ſuccumbere, neque Chriſtus, neque Paulus unquam contraria dixiſſent. Dominus præcepit, percutienti in dexteram maxillam, præbere etiam alteram. Apoſtolus autem admonuit in hæc verba: Quare non potiùs injuriam patimini? Nova namque hæc eſt lex certaminum, quandoquidem magis etiam novus eſt præmiorum modus, videlicet non oleaſter, & cibatio in prytaneo, neque æneæ ſtatuæ auro fulgentes: (miſera ac vilia ſunt ejuſmodi præmia) ſed Regnum cœlorum, & vita finem neſciens. Noli igitur putare, te, dum cedis, & Chriſtianæ meditationi das operam, ſuccumbere ac vinci; ſed potiùs perſequere victoriam, quæ in eo ipſo, dum ſuccumbere videmur, ſita eſt. Quod ſi miraris, id exemplo manifeſtum faciam quod dico. Perhibent, Regem quemdam, cùm vellet pugnam navalem adversùs hoſtes committere, vidiſſetque hoſtium naves longè plures, quàm ſuas, cedentem hoſtibus invadentibus dixiſſe: Non fugio, ſed potiùs utilitatem perſequor retro ſitam. Si igitur etiam in hac vita interdum in eo, dum quis ſuperatur & cedit, utilitas & victoria conſiſtit; ne paribus paſſibus procedamus cum iis, qui nos percutiunt, aut injuria afficiunt; ſed potiùs ipſis cedamus: Hæc enim etiam cœleſtium certaminum lex eſt & ratio.*

S. Iſid. Peluſ. Epiſt.175.l.4.

1.Cor.9.

Patientiam in perferendis injuriis Ethnici ipſi Philoſophi, non præceptis modò, ſed & factis docuerunt. Plato ſæpiùs ait: Malle ſe pati injuriam, quàm facere; nemini omninò inferendam injuriam, ne iis quidem qui intulerint. Diviſus à multis & deſpectus, calce nonnunquam appetitus, plagis multatus, uxoris Xantippes intemperiis vexatus, & ſordida etiam aqua nonnumquam perfuſus, ne commotus quidem, placido vultu & dictis argutis, ac perfacetis, animi æquitatem probabat. Mortem ipſam tranquillo animo ſuſtinuit, cùm palam denuntiaſſet, ſe nemini umquam feciſſe injuriam; ab Anyto & Melito interfici ſe poſſe, offendi non poſſe. Tota Diſſertatione 2. demonſtrat Maximus Tyrius, virum bonum nec afficere quemquam injuria, nec affici; improbum verò afficere injuria, non affici, quia bono caret, quod illi per injuriam eripi poſſit: qui verò referat injuriam, exæquari improbo, qui intulit; & ut qui beneficium reddit ei, à quo accepit priùs, benefacit tamen, ita

Idem, c.9.

Videſis Illuſtriſs. & Doctiſs Præſulis Danielis Huetii, l.3. de Concordia Rationis & Fidei, c.18.

ita malefacit, qui reddit injuriam, quam accepit. Irrideri se tulit Diogenes, cædi, sputis fœdari. Anaxarchus cùm pistillis ferreis tunderetur, *Tunde*, ajebat, *tunde Anaxarchi capsam: Neque enim tundis Anaxarchum*. Crates in faciem cæsus, & ex plaga lividus, non aliter ultus est Nicodemum citharœdum facinoris autorem, quàm nomine ejus fronti suæ inscripto. Marcus Cato colaphis os percussus in balneo, non excanduit, non vindicavit injuriam, imò factum negavit. Seneca docet, non ut rependenda sunt beneficiia beneficiis, sic injurias injuriis rependere licere: illic vinci turpe esse, hìc vincere; miserius esse nocere, quàm lædi; sapientis potissimùm esse, injurias benignè interpretari, inultas dimittere, beneficii potiùs quàm earum meminisse, patientia se ac magnitudine animi defendere, & contemptum contemnere. Musonii de tolerandis injuriis disputationem Stobæus in sententias suas retulit: Actionem injuriarum nulli concedit Philosopho, ne si maledictis quidem incessatur, conspuatur, verberetur: quippè nec ea quidem esse injurias; non ea pati turpe esse, sed facere; iis commoveri, viri esse ignari; magni, ferre tranquillè; feræ, mordentem remordere. Celebre est illud Epicteti: *Sustine, & abstine*. Splendidæ ejus extant in patientiæ commendationem sententiæ: Minimè refutanda maledicta, imò confirmanda, ac dicendum, Multò plura sibi inesse vitia: Rebus singulis geminam appósitam esse ansam; aliam qua ferri possit, aliam qua non possit; illa ferendas injurias; præsto ad id nobis esse patientiam: sibi ipsi nocere, non nobis, qui nobis noceat: si rependamus damnum, nos nobis ipsis nocere: eripiendum hunc errorem ex multorum animis, contemptum iri, qui inimicos suos non ulciscatur. Hæc & alia respiciens *S. Cyprianus*, de patientia sic loquitur:

S. Cypr. lib. de bono Patientiæ.

Hanc se sectari Philosophi quoque profitentur, sed tam illic patientia falsa est, quàm & falsa sapientia est. Unde enim vel sapiens esse, vel patiens possit, qui nec sapientiam, nec patientiam Dei novit? .... Nam si sapiens ille est, qui est humilis & mitis; Philosophos autem nec humiles videmus esse, nec mites; sed sibi multùm placentes, & hoc ipso quòd sibi placeant, Deo displicentes: apparet, illic veram non esse patientiam, ubi sit insolens affectatæ libertatis audacia, & exerti ac seminudi pectoris invecunda jactantia. Nos verò, fratres, qui Philosophi non verbis, sed factis sumus; nec vestitu sapientiam, sed veritate præferimus; qui virtutum conscientiam magis, quàm jactantiam novimus; qui non loquimur magna, sed vivimus; quasi servi & cultores DEI, patientiam quam magisteriis cœlestibus discimus, obsequiis spiritalibus præbeamus: Est enim nobis cum DEO virtus ista communis.

XXVI. *Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris*. Personarum acceptio in beneficiis erogandis, non pauperum discretio, non ordo charitatis nobis prohibentur: *Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei*. Constans igitur

Gal. 6. 10. S. Leo M. ser. 16. de jejun. decimi Mēsis, & Eleem. ejusd. 6. c. 2.

esto, Christiane largitor: *Da quod accipias, sere quod metas, sparge quod colligas. Noli metuere dispendium, noli de dubio suspirare proventu. Substantia tua cùm benè erogatur, augetur: & concupiscere justum misericordiæ lucrum, aterni quæstus est sectari commercium. Munerator tuus vult te esse munificum, & qui dat ut habeas, mandat ut tribuas, dicens: Date, & dabitur vobis. Amplectenda est tibi promissionis istius gratulanda conditio. Quamvis enim non habeas, nisi quod acceperis; non potes tamen non habere, quod dederis. Qui ergo pecunias amat, & multiplicare opes suas immodicis optat augmentis, hoc potius sanctum fœnus exerceat, & hac usurarum arte ditescat, ut non hominum laborantium captet necessitates, ne per dolosa officia laqueos incidat insolubilium debitorum; sed illius sit creditor, illius fœnerator, qui dicit*: Date, & dabitur vobis, &, Qua mensura mensi fueritis, eadem
„ remetietur vobis. *Infidelis autem, & iniquus est etiam*
„ *sibi, qui quod æstimat diligendum, non vult habere perpetuum. Quantalibet condat & congerat, inops de hoc mundo & egenus abscedet, dicente David Propheta*: Quoniam cum interierit, non accipiet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus. *Qui si benignus esset animæ suæ, illi bona sua crederet, qui & idoneus fidejussor est pauperum, & largissimus redditor usurarum. Sed injusta & impudens avaritia, quæ beneficium se dicit præstare, cùm decipit, non credit DEO veraciter promittenti, & credit homini trepidè paciscenti: Dumque certiora existimat præsentia, quàm futura, meritò in hoc frequenter incurrit, ut ei cupiditas injusti lucri non injusti causa sit damni. Unde quilibet sequatur eventus, mala semper est ratio fœnerantis, cui pecuniam & minuisse, & auxisse peccatum est: Ut aut miser sit amittendo quod dedit, aut miserior accipiendo quod non dedit. Fugienda prorsus est iniquitas fœnoris: & lucrum quod omni caret humanitate, vitandum est. Multiplicatur quidem facultas injustis, & tristibus incrementis, sed mentis substantia contabescit: quoniam fœnus pecuniæ, funus est animæ*. Hilariter dandum omni petenti, & volenti mutuari, commodandum est. Cavendum, ne pauperes, quamvis importuni, duriùs repellantur, aut contristentur. Non solùm verò in negatione eleemoosynæ, vel mutui, sed & in modo peccatur. Unde S. Augustinus, seu antiquus alius Episcopus, coram Deo gemens, infirmitatemque suam palam agnoscens, ait: *Diversarum ergo curarum æstibus, ac difficultatibus conturbatus, si quem fortè non, ut poscebat, audivi; si quem tristius, quam opus erat, adspexi; si in quem verbum durius, quam oportebat, emisi; si quem corde contribulatum, & opis indigum responsione incongrua conturbavi; si quem pauperem mihi fortè in aliud intento importuniùs instantem, vel prætermisi, vel distuli, vel etiam nutu aspero contristavi.... Pro his atque hujusmodi offensis esse me fateor debitorem*. Quamobrem *supplicem nullum spernas: & cui dare non potes quod petierit, non cum spernas: si potes dare, da: si non potes, affabilem te præsta. Coronat Deus intus voluntatem, ubi non invenit facultatem*.

Ps. 48. 18.

Ser. 113. inter August. aliàs 24. int. Hom. 50.

S. Aug. Enar. in Psal. 103. Serm. 1.

XXVI. *Audistis, quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, &c.* Solus Deus jugum adeò contrarium amori proprio imponere hominibus potuit: sola charitas, quæ Deus est, legis adeò repugnantis naturæ corruptæ dilectionem inspirare, & executionem tribuere potuit. *Ego autem dico vobis*, &c. Verba hęc miram emphasim habent. Ego Creator vester, Redemptor, Dominus, Rex, Legislator, Judex: Dico vobis, creaturis meis, quos dilexi, priùs quàm essetis, & ex nihilo condidi; servis meis, quos redemi, & ita amavi, cùm inimici mei essetis, ut sanguinem meum pro vobis effundere non dubitaverim; vobis subditis meis, quos innumeris beneficiis quotidie cumulare non cesso, quibus offensas quotidie dimitto; vobis, quibus Regnum cœlorum, si legibus meis parueritis, promitto; quos aliquando sum judicaturus: Dico vobis, *Diligite inimicos vestros*. Diligite, *Non verbo, neque lingua, sed opere & veritate*. Diligite inimicos vestros: Hinc enim perspicuum erit, vos proximum diligere propter Deum, qui nihil odit eorum quæ fecit, cui proinde nihil inimicum est præter peccatum. Vides in inimico, quæ adversa sunt, ab homine facta: & vides in illo, quòd à Deo factus est. Quòd autem homo factus est, à Deo factus est. Quòd autem te odit, ipse fecit. Quòd invidet, ipse fecit. Et quid dicis in animo tuo? Domine propitius illi esto, dimitte illi peccata, incute illi terrorem, muta illum. Non amas in illo quod est, sed quod vis ut sit. *Ergo cùm inimicum amas, fratrem amas. Quapropter perfecta dilectio est inimici dilectio: quæ perfecta dilectio est in dilectione fraterna ... Sævit in te homo? Ille sævit, tu precare: ille odit, tu miserere. Febris animæ ipsius te odit: sanus erit, & gratias tibi aget. Quomodo Medici diligunt ægrotos? Ad hoc diligunt ægrotos, non ut ægroti remaneant, sed ut ex ægrotis sani fiant. Et quanta plerumque patiuntur à phreneticis? Quales contumelias verborum? Plerumque & percutiuntur. Persequitur ille febrem, ignoscit homini,*

“ S. Aug. tr. 8. in Ep. S. Jo.
“
“
“
“
“
“

mini? Et quid dicam, Fratres? Amat inimicum ſuum Imò odit inimicum ſuum morbum; ipſum odit, & amat hominem, à quo percutitur: odit febrem. A quo enim percutitur? A morbo, à febre. Illud tollit quod illi adverſatur, ut remaneat illud, unde gratuletur. Sic & tu: ſi odit te inimicus tuus, & injuſtè te odit, noveris quia cupiditas ſæculi in illo regnat, propterea te odit. Si odiſti illum & tu, contra reddis malum pro malo. Quid facit reddere malum pro malo? Vnum ægrotum flebam qui te oderat: jam duos plango, ſi & tu odiſti. Sed perſequitur rem tuam; tollit tibi neſcio quæ habes in terra, ideò illum odiſti, quia anguſtias tibi facit in terra. Noli pati anguſtias, migra in cœlum ſurſum: cor ibi habebis, ubi latitudo eſt, ut nullas anguſtias patiaris in ſpe vitæ æternæ. Attende quæ tibi tollit; nec ipſa tibi tolleret, niſi ille permitteret, qui flagellat omnem filium quem recipit. Quodammodo ſerramentum Dei eſt, quo ſaneris, ipſe inimicus tuus. Si novit Deus utile tibi eſſe, ut expoliet te, permittit illum: ſi novit tibi utile eſſe, ut vapules, permittit illum, ut cædaris: De illo te curat, opta, ut ille ſanetur.

S. Cæſarius Arelatenſis, ſer. 71. aliàs 6. ex Homiliis 10. S. Auguſt. nunc in Appendice Ser. 271.

Sed dicet aliquis: Quis poteſt diligere inimicos? Priùs te dilexit impium Deus tuus, qui numquam fuit impius. Tu autem etiamſi jam non es impius, fuiſti tamen aliquando; quia nemo fit juſtus, niſi ex peccatore: ſicut frequenter cantavimus: *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates*. Non dixit, Beati qui non fecerunt peccata. Si enim quæris, qui non fecerit, non invenies. Unde ergo quiſquam erit beatus, niſi remittatur quod fecit, niſi tegatur quod commiſit? Si ergo jam tibi peccatum commiſſum eſt, ille te inſequitur, qui nondum eſt juſtus. Et tu antequam juſtificareris, alios perſequebaris: perieras, & inventus es. Et ille qui tibi adverſatur, invenietur, & non perſequetur. Noli cogitare, quòd tuis meritis talis factus ſis; quia gratia Dei te talem facit. Et bene conſiderans, videbis, potentem eſſe Deum, qui talem faciat eum, quem juſtè videris odiſſe. Dicis enim tu tibi quaſi juſtus: Magna eſt patientia Dei, quæ illum talem vivere ſinit. Atque utinam hoc ſolum dicas! Sed timeo, ne inſuper reprehendas, dicens: Quid placuit Deo talibus parcere? Quarè tanta mala faciunt homines, & vivunt? Sic dicat alius: Deus, quare vivit iſte, qui tanta dicit, & tuam juſtitiam reprehendit? Non enim attendit, quid ipſe dicat, ſed attendit, quid alius faciat. Qui tibi diſplicet, fortaſſis non reprehendit, nec effundit iſtas contumelias in Deum, quomodo tu facis. Ecce putas, quia Deus, quomodo tu, nulli malo velit parcere. Quid de te facturus eſt, qui ſine peccato eſſe non potes? Non attendis, ubi te inveniat? Roga ergo, ut non ſolùm aliis, ſed etiam tibi parcat. Diligamus ergo inimicos noſtros. Qui inimicus eſt, fortè ſic ad pœnitentiam convertetur, ut in illa cœleſti Jeruſalem civis tuus eſſe mereatur, & fortè etiam major videatur.

Videſis Illuſtriſs. & Doctiſſ. Præſulis D. Huetii l. 3. De Concordia Rationis & Fidei, c. 19.

XXVIII. *Benefacite his qui vos oderunt: ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cœlis eſt*. Chriſtianos homines, qui mala rependunt malefactis, judicabunt Ethnici Philoſophi, qui malefactis beneficia eſſe rependenda docuerunt. Hierocles in Pythagoricorum præceptorum explicatione, bonos ex merito, malos propter naturæ communionem, & humanitatem diligendos eſſe dixit, Deumque imitandum, qui omnes homines, etiam impios, diligit. Scitum eſt Epicuri, Ne hoſtis quidem ſupplicantis repudiandas eſſe preces. Uſurpabat Antiſthenes perinde, ut Alexander, dictum illud: *Regium eſt malè audire, cùm benefacias*. Laudatur Socrates à Themiſtio, quòd emendaverit vulgarem hanc ſententiam .. *Amicis benefaciendum, malè inimicis*; quippè *ne inimicis quidem malefaciendum*; & quòd comminanti cuidam: *Moriar, niſi te occidero*, reſponderit: *Moriar ego verò, niſi te amicum effecero*. Memoria dignum hoc Ciceronis: Non cum ſummis viris comparandum, ſed Deo ſimillimum eſſe, qui animum vincat, iracundiam cohibeat, victoriam temperet, adverſarium non modò extollat jacentem, ſed dignitatem etiam ejus amplificet. Stoicos dicere Seneca refert, Non deſituros ſe ad finem vitæ adjuvare ſingulos, opem ferre etiam inimicis: atque id ponit inter optima præcepta Philoſophiæ. Minimè autem patitur, nos tardiores ad benè merendum facere turbam ingratorum: Quippè ne Deos quidem à benignitate ſua ſacrilegorum, & impiorum nequitia deterreri; hos nobis imitandos, danda beneficia ad nos non reditura: Sin damus, ut recipiamus, bonam ingratorum nos cauſam facere; diem oriri multis luce indignis. Plurima Græcæ & Romanæ beneficentiæ erga inimicos exempla è veteribus memoriis proferunt. *Confutius* Sinenſis erga inimicos, perindè ut erga amicos, jubebat familiares ſuos eſſe affectos. Verumtamen quod illa gloriæ animalia ad oſtentationem dixerunt, interdum etiam fecerunt: ſolius juſtitiæ Chriſtianæ proprium eſt, ex charitate præſtare, & inimicos propter Deum diligere. *Amicos diligere omnium eſt; inimicos autem ſolorum Chriſtianorum..... Latum mandatum tuum nimis* (inquit David.) *O homo* (inquit S. Ambroſius) *quàm latus es, ſi ad amplitudinem cœleſtium præceptorum ſinum mentis tuæ expandas! Quam latum eſt mandatum charitatis!* Diligite inimicos veſtros. *Omnes utique in affectu charitatis incluſit, qui non excluſit inimicos. Quis enim videtur exceptus, cùm recipiatur inimicus? Vnde Apoſtolus:* Si fieri, *inquit*, poteſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. *Non poteſt hoc Iudæis dici, non Gentibus, ut cum omnibus pacem habeant. Illi vix ſuos diligunt. Chriſtiano etiam inimicos non licet non amare. Chriſtianum cùm dico, perfectum dico: in Chriſto enim plenitudo divinitatis eſt, cujus nomen uſurpas. Qui vocabulum geris, interpretationem vocabuli perfectionemque cur refugis?* Addam illud S. Greg. M. *Perfectio de patientia naſcitur. Ille enim verè perfectus eſt, qui erga imperfectionem proximi impatiens non eſt.*

Seneca, de Otio Sap. c. 27. De Vita beata, c. 20. De beneficiis, l. 1. c. 1. l. 10. c. 5.

Tert. l. Ad Scapulam c. 1.

S. Ambr. ſ. 12. in pſ. 118. n. 51.

Rom. 12. 18.

S. Greg. M. l. 5. Moralium, c. 13.

XXIX. *Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos*. Multi pronos in terram ſe projicientes, terram fronte ferientes, calidas fundentes lacrymas, acerbè interiùs ingemiſcentes, extenſis manibus, multumque ſtudium præſeferentes, hoc fervore ac promptitudine animi adversùs propriam ſalutem utuntur. Nam Deo preces offerunt, non pro ſuis delictis, neque ut veniam peccatorum ſuorum petant, ſed hoc ſtudium omne conferunt adversùs inimicos: ac perindè faciunt, ac ſi quis enſem acuat; nec adversùs hoſtes illo genere armorum utatur, ſed eo jugulum ſuum trajiciat. Sic & iſti non ad obtinendam ſuorum veniam delictorum, ſed ad accelerandum inimicorum ſuorum ſupplicium, precibus utuntur; quod eſt ſe ipſos gladio transfigere. Hoc autem Malignus ille excogitavit, ut nos omni ex parte perdamus, & dum negligentes ſumus, & dum ſtudium aliquod adhibemus. Hi enim hac ſua in precibus incuria Deum irritant, dum per hanc negligentiam contemptum præſeferunt: Illi verò ſtudium exhibent, ſed in ſalutis ſuæ perniciem, cùm adversùs inimicos preces fundunt... Non animadvertis, injuriam te facere Deo, cùm Deum adversùs inimicos rogas? Quoniam ipſe dixit, *Orate pro inimicis*, & divinam hanc legem invexit, Cùm igitur Legislatorem rogas, ut ſuas violet leges, & hortaris, ut ſuis contrarias leges ferat; & eum, qui prohibuerat, ne adversùs inimicos orares, precaris, ut te adversùs inimicos orantem audiat, non oras dum id facis, ſed Legislatori contumeliam infers, & in eum inſoleſcis, qui bona tibi largiturus erat, quæ occaſione precum eveniunt. Et quo pacto fieri poteſt, ut audiaris, dum oras, ſi eum qui eſt auditurus, irrites? Hæc dum facis, in barathrum ſalutem tuam impellis, & in præcipitium ruis, dum inimicum in conſpectu Regis percutis. Quamvis enim manibus id non facias, verbis tamen eum percutis: quod erga conſervos præſtare non audes. Id enim ſi agere audeas Magiſtratu ſpectante, licèt innumera tua ſint rectè facta, confeſtim ad mortem abduceris. Ergonè coram Magiſtratu æqualem non audes afficere contumelia, coram Deo verò qui id facis, non tremis, dum orationis tempore ſic excandeſcis & efferaris?... *Nullo modo*

S. Joa. Chr. ſ. 57. "Quod peccata fratrũ non ſint vulganda, Tom. 5.

Cicero Orat. pro Marcell.

S.Aug. t. 56. aliàs de Diversis 48.

modo tibi potest nocere sæviens inimicus, quantùm tibi noces, si non diligis inimicum. Ille enim nocere potest, aut villæ tuæ, aut pecori tuo, aut domui tuæ, aut servo tuo, aut ancillæ tuæ, aut filio tuo, aut conjugi tuæ, aut ut multùm, si illi data fuerit potestas, carni tuæ. Numquid, quomodo tu, animæ tuæ?..... Bonum illi opta, finiat mala, & non erit tibi inimicus. Non enim inimica est tibi in illo natura humana, sed culpa ..... Si calumes, invoca Patrem qui est in cœlis, & pro inimicis tuis ora: quia & Saulus inimicus erat Ecclesiæ; sic oratum est pro illo, factus est amicus. Non solùm destitit esse persecutor, sed laboravit, ut esset adjutor. Et si verum quæras, oratum est contra illum: sed contra ejus malitiam, non naturam. Ora & tu contra malitiam inimici tui: illa moriatur, & ille vivat. Si enim mortuus fuerit inimicus tuus, quasi inimico caruisti, sed nec amicum inveniisti: Si autem mortua fuerit malitia ejus, & inimicum amisisti, & amicum inveniisti. Deum imitare, qui pluit super bonos, & malos, & solem suum oriri facit super justos, & injustos. Non potes solem oriri facere? Maledictis abstine. Non potes largos imbres effundere? A conviciis desiste. Non potes indumenta indigentibus ministrare? Violentiam fuge. Sufficit, si hæc Deo offeras munera. Dei nempè beneficia per opera in ipsius hostes emanant: Tu vel verbis hoc facito, pro inimicis ora: Ita patri tuo, qui in cœlis est, similis fies. Non sumptibus opus est, non peregrinatione longiori, non aliquo hujusmodi ad id implendum: Velle tantùm oportet, verbo solummodò opus est, atque integerrima voluntate. Hoc semper versemus animo, quòd qui inimicum benedicit, se ipsum benedicit: & qui illi maledicit, in seipsum maledicta detorquet: & qui pro inimico orat, pro se magis, quàm pro illo, orat.

" S. Joa. Chr. t. 6. in Ep. 1. ad Tim.

CAPUT SEXTUM.

Sensus Litteralis.

I. *ATtendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Cavete, ne eleemosynas vestras, vel quodlibet opus justitiæ faciatis coram hominibus ad ostentationem, alioqui nullum à Deo præmium obtinebitis. Eleemosyna justitia dicitur, tum in sacra Scriptura, Psal. 111. 9. *Dispersit dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi.* Proverb. 10. 2. *Nil proderunt thesauri impietatis: justitia verò liberabit à morte.* 2. Cor. 9. *Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ.* Tum apud Hebræos, à quibus cista pauperum dicebatur *cista justitiæ.* Sic porrò est appellata eleemosyna, sive quia eleemosynas erogare justitiæ est, officiique necessarii ad salutem divitibus; sive quòd plurimùm ad justificationem conferat disponendo, & Dei misericordiam impetrando. Daniel. 4. 24. *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum.* Luc. 11. 41. *Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.* Non vetat porrò Christus eleemosynam fieri coram hominibus ad gloriam Dei, & eorum ædificationem; sed ne ob id fortè fiat coram hominibus, ut videamur ab eis, id est, ut hoc intueamur, & ibi finem nostri propositi collocemus. Nihil aliud igitur demonstrat, nisi id nos cavere oportere, ne humanam laudem pro nostrorum operum mercede quæramus, id est, ea nos beatos effici arbitremur. Hinc S. Paulus, qui servum Christi se non fore ajebat, si hominibus placeret, se tamen omnibus per omnia placere dicebat: Non ut hoc appeteretur tamquam merces rectè factorum, sed quia Deo placere non posset, qui non se iis, quos salvos fieri vellet, præberet imitandum: Imitari autem illum, qui sibi non placuerit, nullo pacto quisquam potest. Sicut ergo non absurdè loqueretur, qui diceret: In hac opera qua navem quæro, non navem quero, sed patriam: sic & Apostolus convenienter diceret: In hac opera qua hominibus placeo, non hominibus, sed Deo placeo; quia non hoc appeto, sed ad id refero, ut me imitentur, quos salvos fieri volo.

S. Aug. l. 2. de s. Do. in mõte, c. 1.

" " " "

non potest, nec verbis aperiri, cùm multi multa mentiantur. Hebræi persuasum habebant, eleemosynam in occulto factam, Deo gratiorem esse, majorisque apud illum meriti. Hinc *Gazophylacium silentium* nobilis memoriæ in Templo, cui superscriptum erat: *Donum in occulto flectit iram*. Sed Pharisæi dicebant, & non faciebant, ut illis Christus exprobrat. *Et Pater tuus* cœlestis, Deus quem nihil latet, qui cordis & intentionis solus inspector est, qui videt eleemosynam tuam, quam hominum oculis subduxisti, solo conscientiæ tuæ testimonio, Deique judicio contentus, *reddet tibi* præmium, quod ab ipso uno expectas. Quidam Codices habent, *Reddet tibi palàm*, id est, in resurrectione justorum; sed verbum illud, *Palàm*, abest à Vulgata nostra Versione, & à SS. Hieronymo & Augustino irreptitium censetur.

IV. *Et cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Ne sitis sicut hypocritæ, qui affectant orare in Synagogis, & in compitis stantes, id est, ita compositi, ut fixi & immobiles appareant, quasi homines animo in cœlum rapti, ut spectentur ab hominibus, cæterisque religiosiores videantur. Cæterùm publicas preces in Synagogis, & Templo factas, Christus non improbat, cùm & ipse, & Apostoli ibi oraverint, & Psalm. 67. scriptum
Tert. Apolog. c. 39. sit, *In Ecclesiis benedicite Domino*. Notum illud Tertulliani: *Coimus ad Deum, quasi manu facta precationibus ambiamus. Hæc vis Deo grata est.* Cùm
2. Tim. 2. 8. ergo Sanctus Paulus scribit: *Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus*, &c. nihil aliud significat, quàm veri Dei cultum non uni alicui loco singulariter addictum esse, sicut Veteris Legis tempore; sed nullum esse in orbe locum, ubi ad ipsum preces fundi non possint, Nec etiam situm corporis, sive modum orandi stando Christus damnat, cùm & Azarias, & Publicanus stantes oraverint, & utriusque oratio
Dan. 3. 25. Luc. 18. 13. Deo placuerit. Notum est, veteres Chtistianos diebus Dominicis, & in Pentecoste, id est, totis quinquaginta diebus post Pascha, nonnisi stantes orasse, ut Tertullianus lib. *De Corona Militis*, & Nicæna magna Synodus Canone ultimo, testantur. Hinc *Stationis* nomen, pro Christianorum conventu ad Orationem, primis Ecclesiæ sæculis usurpatum.

V. *Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Non improbat morem publicè orandi (ut jam dixi) sed pravam dumtaxat vanæ gloriæ, ex Oratione captandæ, intentionem corrigit: quasi dicat, Non magis affectes, ut homines te precantem laudent, quàm si abditus in secretiori ædium parte orares: sed uni Deo placere studeas. Quæ igitur de ingressu in cubiculum, & de claudendo ostio hìc dicuntur, ex communi usu, & more loquendi sumpta sunt, ad ea significanda, quæ sine strepitu fiunt, ut Isaiæ 26. 20. *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicùm ad momentum, donec pertranseat indignatio.* Absurdum
S. Joa. Chrh. 8. in Ep. 1. ad Tim. enim erit, si quod jubet Christus: *Cùm oraveris, intra in cubiculum tuum*, simpliciter accepetimus, quasi non liceat omnibus locis, atque in Ecclesia ipsa orare; nec in alia quidem domus parte, nisi in cubiculo tantùm preces fundere. Quid igitur hoc sibi vult? Vitandam prorsùs omnem jactantiam omni studio Christus admonuit, dum non modò clàm, verùm & in abditiori domus parte vota, & preces offerendas docuit. Sicut enim cùm dicit: *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua*, non de manibus simpliciter differit, sed vanitatem jugulare contendit: ita & hìc cubiculi nomine secretum intimi cordis expressit.

VI. *Orantes autem nolite multùm loqui, sicut Ethnici. Putant enim, quòd in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis. Scit enim Pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.* Non vetat Christus Orationem continuare, qui sæpè in Oratione pernoctavit, & perpetuò orandum esse docuit; neque etiam earundem petitionum iterationem, quod ipse etiam fecit, præsertim in suprema illa pro Apostolis & credentibus precatione: sed superstitionem damnat, vanamque opinionem, qua Deo verba annumerantur, quasi ex prolixitate potiùs & labore externi operis, quàm ex intimo animi affectu, cui excitando verba inserviunt, preces metiretur: Aut quasi prolixiores preces per se efficaciores essent ad Deum flectendum, aut necessariæ ad ipsum docendum, quibus rebus indigeamus: Hoc Ethnicam superstitionem sapit. Non igitur hoc est orare in multiloquio, si diutiùs oretur. *Aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam de ipso Domino scriptum est, quòd perseveraverit in orando, & quòd prolixiùs oraverit: ubi quid aliud quàm nobis præbebat exemplum, in tempore precator opportunus, cùm Patre exauditor æternus?*.... Sicut hypocritarum est præbere se spectandos in Oratione, quorum fructus est placere hominibus; ita Ethnicorum, id est, Gentilium, in multiloquio se putare exaudiri. Et reverà omne multiloquium à Gentilibus venit, qui exercendæ linguæ potiùs, quàm mundando animo dant operam. Et hoc nugatorii studii genus etiam ad Deum prece flectendum transferre conantur, arbitrantes, sicut hominem judicem verbis adduci in sententiam. *Nolite ergo assimilari eis:* (ait Christus) *Scit enim Pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.* Si enim verba multa ad id proferuntur, ut instruatur & doceatur ignarus; quid eis opus est ad rerum omnium cognitorem, qui scit omnia antequam fiant, & novit quid nobis sit necessarium, antequam petamus ab eo? *Scit Pater vester*, cui non potest non proclive esse filiorum indigentiæ succurrere. Scit non solùm quid opus sit vobis, sed quid æternæ vestræ saluti expediat: quod ipsi plerumque nescitis. *Non igitur narratores sumus, sed rogatores. Aliud est enim narrare ignoranti, aliud scientem petere. In illo indicium est, in illo obsequium.*

S. Aug. Epist. 130. aliàs 111. Ad Probam. c. 10.

Idé l. 2. de S. Dom. in Mont. c. 3.

S. Hier. in c. 6. Matt.

VII. *Sic ergo vos orabitis: Pater noster, qui es in cœlis.* Non præcipit Christus hac sola semper Oratione uti, sed orandi dat formulam, ad quam omnes aliæ petitiones exigendæ sint. *Solus Deus docere potuit, ut se vellet orari. Ab ipso igitur ordinata religio Orationis, & de Spiritu ipsius, jam tunc cùm ex ore divino ferretur, animata, suo privilegio ascendit in cœlum, commendans Patri quæ Filius docuit. Quoniam tamen Dominus prospector humanarum necessitatum, seorsum post traditam orandi disciplinam*, Petite, *inquit*, & accipietis, *& sunt quæ petantur pro circumstantia cujusque, præmissa legitima, & ordinaria Oratione, quasi fundamento, accidentium jus est desideriorum, jus est superstruendi extrinsecùs petitiones.*

Tert. l. de Orat. c. 9.

Pater noster. Sanctissimam Trinitatem, seu unum in tribus personis Deum his verbis appellamus, non solùm ob creationis, conservationisque ac redemptionis beneficia, qua ratione ipsorum etiam infidelium Pater est; sed ratione regenerationis per fidem, & gratiam Baptismi: *Dedit enim potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Patrem nostrum vocamus, non quomodo Pater est Christi. *Nos filii sumus, quos voluntate sua filios fecit, non ex natura sua filios genuit. Genuit quidem & nos, sed quo modo dicitur, adoptatos, adoptantis generatos beneficio, non natura. Denique & hoc dicti sumus, quia vocavit nos Deus in adoptionem filiorum: Homines adoptati sumus. Ille dicitur Unicus, Unigenitus, quia hoc est quod Pater: Nos autem homines sumus, Deus est Pater.* Nusquam invenitur populo Israel præceptum, ut diceret, *Pater noster*, aut ut oraret Patrem Deum, sed Dominus eis insinuatus est; tamquam servientibus, id est, secundùm carnem adhuc viventibus. Patrem ergo Deum vocare, & orare, privilegium est Christianorum, qui vocati sunt in adoptionem filiorum, & ad æternam hæreditatem

Joa. 1.

S. Aug. Ep. 119. aliàs 51. de Verb. Do.

Idem, l. 2. de S. Do. in mont. c. 4.

ditatem, ut sint Christi cohæredes: quod cùm meritorum nostrorum non sit, sed gratiæ Dei, eandem ipsam gratiam convenienter in Orationis principio commemoramus, dicentes, *Pater noster*. Quo nomine ad Dei laudem pertinente, quia *Appellatio ista, & pietatis, & potestatis est;* velut ad Dei benevolentiam Orationis initio conciliandam, ex Christi instituto utimur. *Qui es in cœlis*. Esse in cœlis Deus dicitur, non quòd cœlis contineatur, sed quia ibi manifestat excellentiùs gloriam suam, ut Rex in Regia; & quia hac locutione significatur eminentia Dei super omnem creaturam, secundùm illud Psalm.112. *Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cœlos gloria ejus*. Cujus rei significandæ gratia, cùm ad Orationem stamus, ad Orientem convertimur: non tamquam ibi habitet, & Deus quasi cæteras Mundi partes deseruerit, qui ubique præsens est, non locorum spatiis, sed Majestatis potentia: sed ut admoneatur animus, ad naturam excellentiorem se convertere, id est, ad Deum, cùm ipsum corpus ejus, quod est terrenum, ad corpus excellentius, id est, ad corpus cœleste convertitur.

Tert. l. de Oratione.

S. Aug. l. de s. Do. in mont. c. 5.

VII. *Sanctificetur nomen tuum*. Divina Majestas tua sanctè colatur, ametur, timeatur, celebretur ab omnibus. Magnitudo tua, omnipotentia, sanctitas, cæteræque divinæ perfectiones tuæ omnibus innotescant, summaque religione ab omnibus honorentur. *Sanctificetur nomen tuum*. Quod non sic petitur, quasi non sit sanctum nomen Dei; *sed ut sanctum habeatur ab hominibus; id est, ita illis innotescat Deus, ut non existiment aliquid sanctius, quod magis offendere timeant*... Quando non sanctum & sanctificatum est per semetipsum nomen Dei, cùm cæteros sanctificet ex semetipso? *Cui millia Angelorum circumstantia non cessant dicere, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Proinde igitur & nos Angelorum, si meminerimus, candidati, jam hinc cœlestem illam in Deum vocem, & officium futuræ claritatis ediscimus. Hoc quantùm ad gloriam Dei. Alioquin quantùm ad nostram petitionem, cùm dicimus*, Sanctificetur nomen tuum, *id petimus, ut sanctificetur in nobis, qui in illo sumus: simul & in cæteris, quos adhuc gratia Dei expectat; ut & huic præcepto pareamus, orando pro omnibus, etiam pro inimicis nostris. Ideoque suspensa enuntiatione non dicentes, Sanctificetur in nobis, in omnibus dicimus.*

S. Aug. ib.

Tert. l. de Orat. c. 3.

VIII. *Adveniat Regnum tuum:* Paratum electis ab origine Mundi, Regnum pacatissimum, quo subactis inimicis, regnabis in sanctis sine fine. Quod quidem Regnum nunc in sanctis per gratiam in spe, & in beatis illorum Animabus post mortem, in re inchoatum per gloriam, perficietur & consummabitur in resurrectione. Quomodo igitur quidam (inquit Tertullianus) protractum quemdam sæculo postulant, orantes scilicet pro mora finis; cùm Regnum Dei, quod ut adveniat, oramus, ad consummationem sæculi tendat? *Optamus maturiùs regnare, & non diutiùs servire. Etiamsi præfinitum in Oratione non esset de postulando Regni adventu, ultrò eam vocem protulissemus, festinantes ad spei nostræ complexum. Clamant ad Dominum invidia Animæ Martyrum sub Altari: Quonam usque non ulciscéris, Domine, sanguinem nostrum de incolis terræ? Nam utique ultio illorum à sæculi fine dirigitur. Imò quàm celeriter veniat, Domine, Regnum tuum. Votum Christianorum, confusio Nationum, exultatio Angelorum, propter quod conflictamur, imò potiùs propter quod oramus.* Quia verò ante judicii diem oportet prædicari Euangelium omnibus gentibus, & electorum societatem congregari, ut corpus Christi mysticum perficiatur, & consummetur, fiatque unum ovile, & unus pastor, eadem petitione oramus pro Euangelii, & Christianæ Religionis propagatione per omnem terram. Et hæc enim Regni Dei significatio colligitur ex verbis Christi, Luc.9.27. *Dico autem vobis verè: Sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei.*

Idem, c. 5.

IX. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra*. Quod decreviisti, & quod præcipis, fiat à nobis, & in nobis, qui degimus super terram, sicut fit in cœlo ab Angelis, de quibus scriptum est: *Benedicite Domino omnes virtutes ejus, ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.* Impleatur à nobis, & in nobis, sive agendo, sive patiendo, promptè, alacriter, integrè, purè, ex amore, fideliter, constanter, perseveranter, quicquid providentia tua de nobis statuit, propter gloriam tuam. Hanc petitionem S. Lucas prætermisit, quia duarum priorum quodammodo repetitio est, ut observat Sanctus Augustinus. Hujus enim petitionis sensus est, interprete Sancto Hilario: *Vt sicuti voluntati DEI in cœlis ab indefessis, & cœlestibus Virtutibus paretur; ita & à nobis in terra pareatur, ne corporalis nos infirmitas ab exequenda ejus voluntate deflectat: (in cœlis enim indefessis quotidie vocibus dicitur, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth: Pleni sunt cœli & terra gloria tua.) Vt nobis quoque nihil aliud in opere sit, per quod sanctificatur nomen ejus; nihil aliud in spe, per quod & in nos Regnum ejus speramus; nihil aliud in voluntate, per quod ei æternæ à nobis laudes sunt deferendæ.* Oramus, ut fiat in nobis voluntas Dei in terris, ut possit fieri & in cœlis. *Quid autem Deus vult, quàm incedere nos secundùm suam disciplinam? Petimus ergo substantiam, & facultatem voluntatis suæ submministret nobis, ut salvi simus & in cœlis, & in terris, quia summa est voluntatis ejus salus eorum quos adoptavit. Est & illa voluntas, quam Dominus administravit prædicando, operando, sustinendo. Sic enim ipse pronuntiavit, non suam, sed Patris facere se voluntatem: Sine dubio quæ faciebat, ea erant voluntas Patris, ad quæ nunc nos velut ad exemplaria provocamur, ut & prædicemus, & operemur, & sustineamus ad mortem usque. Quæ ut implere possimus, opus est Dei voluntate. Item dicentes:* Fiat voluntas tua, *vel eo nobis benè optamus, quòd nihil mali sit in Dei voluntate, etiamsi quid pro meritis cujusque secus irrogatur. Iam hoc dicto, ad sufferentiam nosmetipsos prænomemus. Dominus quoque cum sub instantiam Passionis, infirmitatem carnis demonstrare jam in sua carne voluisset, Pater, inquit, transfer poculum istud. Et recordatus, Nisi quod mea non, sed tua fiat voluntas. Ipse erat voluntas, & potestas Patris, & tamen ad demonstrationem sufferentiæ debitæ, voluntati se Patris tradidit.*

Pſ.102. 21.

Tert. l. de Orat. c.4.

X. *Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie*. Subsidium omne ad sustentationem, & conservationem vitæ, cum temporalis, tum spiritualis, nobis tribue. Da nobis victum, & vestitum, quibus contenti sumus. *Panem nostrum*, quem paterna providentia, & bonitate nobis destinasti, in quem oculi omnium sperant, & qui das illis escam in tempore opportuno. Panem nostrum dicimus; & tamen, ut detur, oramus: Noster quippè, fit cùm accipitur; qui tamen Dei est, quia ab illo datur. Sicut justitia nostra dicitur, non quæ ex nostro nostra est, sed quę divina largitate fit nostra. Da nobis panem nostrum *supersubstantialem*, substantiæ superadditum ad illam roborandam, conservandam, augendam. Vel, *Panem nostrum præcipuum, egregium, peculiarem*, secundùm versionem Symmachi: Illum scilicet qui dixit: *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi*: Panem qui super omnes substantias est, & universas creaturas superat. In Euangelio, quod secundùm Hebræos appellabatur, panem crastinum significari, S. Hieronymus observat, ut sit sensus, Panem nostrum crastinum, id est, futurum da nobis hodie. Luc.11. Vulgatus interpres vertit, *Quotidianum*, quo nempè singulis diebus indigemus. *Da nobis:* Non mihi tantùm, sed omnibus qui tibi serviunt. *Orandum autem* (inquit Sanctus Ambrosius) *præcipuè & pro populo doceris, hoc est, pro toto corpore, pro membris omnibus matris tuæ, in quo mutuæ charitatis est insigne.... Si pro te roges tantùm, solus pro te rogabis. Si autem pro omnibus roges, omnes pro te rogabunt: Siquidem & tu in omnibus es. Ita magna remuneratio est, ut orationibus singulorum acquirantur singulis totius plebis suffragia. In quo arrogantia nulla, sed humilitas*

S. Greg. M. l. 24. Moral. c. 7.

Ioa. 6.

S. Hier. in c. 5. Matt.

S. Ambr. l. 1. de Cain. & Abel. c. 9.

major eſt, & fructus uberior. Da nobis *hodie*, quam-
Hebr.3.13. diù vivimus: *per ſingulos dies, donec hodie cognominatur*, Vel, Hodie, tamquam filiis ſub cura patris exiſtentibus, qui in dies recipiunt à patre, quicquid ipſis ad vitæ ſuſtentationem neceſſarium eſt. *Hodie*, quia ſoliciti eſſe non debemus de craſtino.

XI. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. Remitte nobis *peccata noſtra*, quibus, tamquam ære alieno, divinæ tuæ juſtitiæ tenemur obſtricti; & pro quibus pœnas luemus ad ultimum uſque quadrantem, niſi miſericorditer condonaveris. *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*; id eſt, proximis qui nos offenderunt. *Sicut*, non ſignificat æqualitatem in modo remittendi, quia Deus nobis & plura, & graviora, & liberaliùs remittit, & intrinſecùs, delendo culpam, infundendo gratiam, ex injuſtis juſtos faciendo, pœnas æternas condonando; ſed ſimilitudinem ſignificat, & rationem. *Et dimitte nobis peccata noſtra, ſiquidem & ipſi dimittimus omni debenti nobis*. *Exomologeſis eſt petitio veniæ; quia qui petit veniam, delictum confitetur. Debitum autem in Scripturis delicti figura eſt, quod perinde judicio debeatur, & ab eo exigatur, nec evadat juſtitiam exactionis, niſi donetur exactio, ſicut illi ſervo Dominus debitum dimiſit*. Per hanc igitur petitionem voluit nobis Salvatorem oſtendere, *Quantumlibet juſtè in hujus vitæ caligine, atque infirmitate vivamus, non nobis deeſſe peccata, pro quibus dimittendis debeamus orare; & eis qui in nos peccant, ut & nobis ignoſcatur, ignoſcere.... Delet omninò hæc oratio minima, & quotidiana peccata. Delet & illa, à quibus vita fidelium ſceleratè etiam geſta: ſed pœnitendo in melius mutata diſcedit: ſi quemadmodum veraciter dicitur:* Dimitte nobis debita noſtra, *quoniam non deſunt quæ dimittantur, ita veraciter dicatur*: Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris; *id eſt, ſi fiat quod dicitur, quia & ipſa eleemoſyna eſt veniam petenti homini ignoſcere*.

Luc.11.4.

Tert. lib. de Oration. c.7.

S. Aug. l.21. de Civit. Dei c.27.

Idem. Enchiridii, c.71.

XII. *Et ne nos inducas in tentationem*. Ne nos ſinas induci in tentationem, ſive à tentatione vinci. *Non enim per ſeipſum inducit Deus, ſed induci patitur eum, quem ſuo auxtlio deſeruerit, ordine occultiſſimo ac meritis. Cauſis etiam ſæpè manifeſtis dignum judicat ille quem deſerat, & in tentationem induci ſinat. Aliud eſt autem induci in tentationem: Nam ſine tentatione probatus eſſe nullus poteſt, ſive ſibi ipſi, ſive alii.... Non ergo hic oratur, ut non tentemur, ſed ut non inferamur in tentationem: tamquam ſi quiſpiam, cui neceſſe eſt examinari, non oret, ut igne non contingatur, ſed ut non exuratur:* Vaſa enim figuli probat fornax, & homines juſtos tentatio tribulationis..... *Fiunt igitur tentationes per ſatanam, non poteſtate ejus, ſed permiſſu Domini, ad homines, aut pro ſuis peccatis puniendos, aut pro Domini miſericordia probandos, & exercendos. Et intereſt plurimùm, in qualem quiſque tentationem incidat. Non enim in talem incidit Judas, qui vendidit Dominum, in qualem incidit Petrus, cùm territus Dominum negavit. Sunt etiam tentationes humanæ: credo cùm bono quiſque animo, ſecundùm humanam tamen fragilitatem, in aliquo conſilio labitur, aut irritatur in fratrem ſtudio corrigendi; paulò tamen amplius, quàm Chriſtiana tranquillitas poſtulat. De quibus Apoſtolus dicit,* Tentatio vos non apprehendat, niſi humana: *cùm idem dicat,* Fidelis Deus, qui vos non ſinet tentari ſupra quàm poteſtis ferre, ſed faciet cum tentatione etiam proventum, ut poſſitis tolerare. *In qua ſententia ſatis oſtendit, non id nobis orandum eſſe, ut non tentemur, ſed ne in tentationem inducamur. Inducimur enim, ſi tales acciderint, quas ferre non poſſumus. Sed cùm tentationes periculoſæ, in quas inferri atque induci perniciоſum eſt, aut proſperis rebus temporalibus, aut adverſis oriantur, nemo frangitur adverſarum moleſtia, qui proſperarum delectatione non capitur.*

Idem, l.2. de ſer. Dom. in mont. c.9.

Eccl.27.6.

1.Cor. 10.13.

XIII. *Sed libera nos à malo. Amen*. Libera nos à peccato, quod ſummum malum eſt; à concupiſcentia, à qua unuſquiſque tentatur abſtractus, & illectus, quæ cùm conceperit, parit peccatum; ab omnibus occaſionibus, & incentivis peccati; à malo, id eſt, Maligno, nempè à diabolo, ejuſque tentationibus ſæpè noxiis, ſemper verò periculoſis. Libera nos ab omnibus malis adverſiſque rebus. Hæc verba Sanct. Lucas prætermiſit, ut intelligeremus ad illud ſuperius, quod de tentatione dictum eſt, pertinere. Ideò quippè ait, *Sed libera*; non ait, *Et libera*, tamquam unam petitionem eſſe demonſtrans: « (Noli hoc, ſed hoc:) Ut ſciat unuſquiſque, in eo « ſe liberari à malo, quòd non infertur in tentatio- « nem..... Sequitur in Græcis quibuſdam Codi- « cibus: *Quoniam tuum eſt Regnum, & potentia, & gloria in ſæcula*. Hanc Doxologiam in ſuis habuerunt Sanctus Joannes Chryſoſtomus, Euthymius, Theophylactus. Legitur in Syriaca, & Arabica Verſione. Verùm ex Oratione Dominica, & Euangelico Textu expungendam eſſe, conſtat ex Latina Sancti Hieronymi Editione, qui Novum Teſtamentum Græcæ fidei reddidit, ex omnibus Codicibus Latinis, ex omnibus Patribus Eccleſiæ Latinæ, illiuſque uſu perpetuo, nec non ex Græcis nonnullis Codicibus venerandæ antiquitatis, & probatæ fidei.

S. Aug. Enchiridii, c. 116.

Amen. Fiat. Hæc vox quaſi Orationis ſignaculum eſt, ex fide profectum, ad firmum & flagrans precantis deſiderium votumque declarandum, quo congruè & opportunè clauditur, ac firmiter in mente ſupplicantis obſignatur Oratio.

XIV. *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra*. Repetit Chriſtus rationem quintæ petitioni Dominicæ Orationis adjectam, cauſamque exponit, cur eam adjecerit, quia fundamentum hujus Orationis eſt fides, quæ per dilectionem operatur: Ex charitate autem quodam modo ſuſpenſa eſt, omnium noſtrarum petitionum conceſſio. Deinde, quia ad hoc officium ignoſcendi ægrè trahimur, illud nobis Magiſter charitatis inculcat. Tertiò, quia filii non ſunt Patris cæleſtis, quem compellant, qui fratres inter ſe non ſunt, & fraternam inter ſe dilectionem non exercent, quæ mutua indulgentia demonſtratur. *Si* ergo *dimiſeritis hominibus*, æqualibus veſtris, fratribus veſtris, injurias vobis illatas, Pater veſter cæleſtis dimittet vobis delicta veſtra, modò aliæ conditiones adſint ad veram pœnitentiam neceſſariæ. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter cæleſtis remittet vobis delicta in ipſum commiſſa, longè graviora. *Prætermiſſis omnibus petitionibus, quas non docuit, illam maximè docuit Chriſtus. Non multum fuerant illa commendanda, in quibus ſi peccator eſt, unde curetur agnoſcat: commendandum, in quo ſi peccaveris, cætera non eſt unde ſanari. Hoc enim debes dicere:* Dimitte nobis debita noſtra. *Quæ debita: Non deeſt: Homines ſumus... In nulla alia ſententia ſic oramus, ut quaſi paciſcamur cum Deo. Dicimus enim,* Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus. *In qua pactione ſi mentimur, totius orationis nullus eſt fructus*. Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra: Si autem non dimiſeritis, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra..... *Periſti, ſi hoc perdidiſti*.

S. Aug. ſ. 57. aliàs de Diverſis 9. c. 12.

Idem, l.2. de ſer. Do. in mont. c.11.

XV. *Cùm autem jejunatis, nolite fieri, ſicut hypocritæ triſtes. Exterminant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam. Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, ſed Patri tuo qui eſt in abſcondito: & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi*. Jejuniorum utilitatem Novi Teſtamenti gratia non removit, & continentiam corpori atque animę profuturam, pia obſervatione ſuſcepit. Quoniam ſicut permanet apud intelligentiam Chriſtianam: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies*; &, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*, & cætera talium mandatorum: ita quod in eiſdem libris de jejuniorum ſanctificatione, & curatio-

S. Leo ſ. 14. De Jejun. 10. menſis, & Eleemoſynis ejuſdem 4.

tione præceptum est, nulla interpretatione vacuatur: *In omni enim tempore, omnibusque diebus vitæ hujus sæculi, jejunia nos contra peccatum faciunt fortiores, jejunia concupiscentias vincunt, tentationes repellunt, superbiam inclinant, iram mitigant, & omnes bonæ voluntatis affectus ad maturitatem totius virtutis enutriunt, si tamen in societatem sibi benevolentiam charitatis assumant*..... Tria namque sunt, quæ maximè ad religiosas pertinent actiones; Oratio, Jejunium, & Eleemosyna: *Oratione propitiatio Dei quæritur, jejunio concupiscentia carnis extinguitur, eleemosynis peccata redimuntur: simulque per omnia DEI in nobis imago renovatur, si & in laudem ejus semper parati, & ad purificationem nostram sine cessatione soliciti, & ad sustentationem proximi indesinenter sumus intenti. Hæc triplex observantia, omnium virtutum comprehendit effectus. Hæc ad imaginem, & similitudinem DEI pervenit, & à Spiritu Sancto inseparabiles facit. Quia in orationibus permanet fides recta, in jejunio innocens vita, in eleemosynis mens benigna.* De eleemosyna primùm agit Christus in divino illo Sermone, tum de Oratione, postmodum de jejunio; & ab illis pariter vanæ gloriæ pestilentem auram avertit: *Cùm jejunatis*, inquit, *nolite fieri, sicut hypocritæ, tristes.* Ne tetrico tristique vultu sitis, hypocritarum instar, qui vultum squallore deformant, & affectata tristitia immutant, ad ostentationem jejuniorum suorum. *Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Lavari, & ungi solebant Judæi extra luctus tempora, præcipuè verò quoties solito erant lætiores, ut diebus Festis, *Ruth.* 3. 3. 2. *Regum* 12. 20. & 4. *Reg.* 4. 2. *Esther* 2. 12. Vult ergo Christus, ut Discipuli sui, cùm privatis spontaneisque jejuniis carnem suam domant, in habitu cultuque suo nihil immutent; vetatque, ne dejecto tristique vultu jejunium suum prodant, & sanctimoniæ famam hac exercitatione, quæ sine pietate & humilitate ad modicum utilis est, aucupentur: imò jejunium lætitia, & hilaritate vultus celari jubet. *Et Pater tuus, qui videt in abscondito*; qui jejunium tuum ab oculis hominum absconditum, seu piam, qua jejunas, intentionem videt, *reddet tibi*. Manifestum est his præceptis omnem nostram intentionem in interiora gaudia dirigi, ne foris quærentes mercedem, huic sæculo conformemur, & amittamus promissionem tantò solidioris atque firmioris, quantò interioris beatitudinis, qua nos elegit Deus, conformes fieri imagini Filii ejus.

Idem ser. 12.

S. Joa. Chr. h. 21. in Mat.

S. Hier. in c. 6. Matt.

S. Aug. l. 2. de s. Do. in Monte, c. 12.

XVI. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo, & tinea demolitur; & ubi fures effodiunt, & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur; & ubi fures non effodiunt, nec furantur.* Non divitiarum possessionem, ut Cœlestius hæreticus putavit; sed divitiarum studium, & avaritiam Christus damnat. Cujus sensum explicans S. Paulus, ait: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem: Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Nolite, inquit Salvator, divitias in terra congregare, quas amittere potestis, sive quia corrodentur à tineis, ut vestes; sive quia ærugine consumentur, ut metalla; aut alio quovis modo peribunt; aut certè à furibus & prædonibus possunt auferri: sed congregate divitias spiritales, & nusquam perituras in cœlo, quas nemo vobis eripere valeat. Hoc est, quod Apostolus divitibus hujus sæculi præcipit: *Non sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo; bene agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Contra verò, qui thesauros in terra congregant avari, nihil sibi congregant in futurum, præter thesaurum iræ divinæ, præter ignis arcani subterraneum ad pœnam thesaurum, ut Tertulliani verbis utar. Unde Apostolus Jacobus: *Agite nunc divites,* (inquit) *plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginavit; & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras, sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.*

1. Tim. 6.

Jacob. 5. 1. 2. 3

XVII. *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* Cor hìc affectum & desiderium significat. *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Si divitiis in terra congregandis studes, animum habes in terra penitùs defixum, & principibus materiis alligatum: Si verò thesauros in cœlo congregare satagis, cor verè sursum habes: animus ille tuus cœlestis, & ad cœlestia natus, atque vocatus, qui Patrem in cœlo invocat, illuc suas cogitationes, affectus, desideria, curas, studiaque sua dirigit, ut dicere possis cum Apostolo: *Nostra autem conversatio in Cœlis est.* Etsi corpus includitur, etsi caro detinetur, omnia spiritui patent. Vagare spiritu, spatiare spiritu, & non stadia opaca, aut porticus longas proponens tibi, sed illam viam, quæ ad Deum ducit. Quoties eam spiritu deambulaveris, toties in carcere non eris: (inquit Tertullianus) *Nihil crus sentit in nervo, cùm animus in cælo est; totum hominem animus circumfert, & quò velit, transfert, Ubi autem erit cor tuum, illic erit & thesaurus tuus. Ibi ergo sit cor nostrum, ubi volumus habere thesaurum.*

Ps. 61. 11.

Philip. 3. 20. " " " "

Tert. l. ad Martyr. c. 2.

XVIII. *Lucerna corporis tui est oculus tuus: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt; ipse tenebræ quantæ erunt?* Oculus lumen est corporis, quo membra omnia illuminantur, & in suis officiis diriguntur. Hìc sumitur pro mente, & intentione. Si oculus purus sit, nullo pravo humore vitiatus, omnia corporis membra ita illustrabuntur, ut rectè sua peragant officia. Si animus tuus fuerit simplex, purus, integer, nullis pravorum affectuum, maximè verò avaritiæ nebulis obscuratus; si animi tui intuitus, & intentio ad cœlestia dirigatur, totum operum tuorum corpus in luce justitiæ versabitur. Contra verò si oculus ille interioris hominis fuerit improbus, & terrenis affectibus obnubilatus, si intentio prava fuerit, totum corpus actionum, quas illa dirigit, tenebrosum erit, id est, justitiæ luce, & pulchritudine destitutum. Si ergo oculus interior, judicium, intentio animi, quæ lumen quoddam est, in tenebras vertatur, & terrenis affectibus obnubiletur: quanta caligine malitiæ, quantis tenebris peccatorum, obsitum erit totum operum corpus; quod lumen non habet, nisi à recto judicio, & bona intentione derivatum? *Oculum ergo hic accipere debemus ipsam intentionem, qua facimus quicquid facimus; quæ si munda fuerit, & recta, & illud aspiciens, quod aspiciendum est; omnia opera nostra, quæ secundum eam operamur, necesse est, bona sint. Quæ omnia opera totum corpus appellavit; quia & Apostolus membra nostra dicit quædam opera, quæ improbat, & mortificanda præcipit, dicens:* Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, avaritiam, &c. *Non ergo quid quisque faciat, sed quo animo faciat, considerandum est. Hoc est enim lumen in nobis, quia hoc nobis manifestum est, bono animo nos facere, quod facimus: Omne enim quod manifestatur, lumen est. Nam ipsa facta, quæ ad hominum societatem à nobis procedunt, incertum habent exitum; & ideò tenebras eas vocavit. Non enim novi, cùm pecuniam porrigo indigenti & petenti, quid inde, aut facturus sit, aut passurus; & fieri potest, ut vel faciat ex ea, vèl propter eam patiatur aliquid mali, quod ego cùm darem, non evenire voluerim, neque hoc animo dederim. Itaque si bono animo feci, quod mihi, cùm facerem, notum erat, & ideo lumen vocatur; illuminatur etiam factum meum, qualemcumque exitum habuerit: Qui exitus quoniam incertus, & ignotus est, tenebræ appellatæ sunt. Si autem malo animo feci, etiam ipsum lumen tenebræ sunt. Lumen enim dicitur, quia novit quisque, quo animo faciat, etiam cùm malo*

Coloss. 3. 5. " "

S. Aug. l. 2. de s. Dom. in Mont. c. 13.

animo facit : ſed ipſum lumen tenebræ ſunt, quia non in ſuperna dirigitur ſimplex intentio, ſed ad inferiora declinat, & duplici corde quaſi umbram facit. Si ergo lumen, quod in te eſt, tenebræ ſunt, tenebræ quantæ? *Hoc eſt, ſi ipſa cordis intentio, qua facis quod facis, quæ tibi nota eſt, ſordidatur appetitu rerum terrenarum, & temporalium, atque cæcatur ; quantò magis ipſum factum, cujus incertus eſt exitus, ſordidum, & tenebroſum eſt? quia etſi benè alicui proveniat, quod tu non recta & munda intentione facis ; quomodo tu feceris, tibi imputatur, non quomodo illi provenerit.* Huc igitur pertinet totus iſte locus ab oculi corporei ſimilitudine: *Vt noverimus, omnia opera noſtra tunc eſſe munda, & placere in conſpectu Dei, ſi fiant ſimplici corde, id eſt, intentione ſuperna ſine, illo charitatis; quia &* Rom. 13.10. *plenitudo Legis charitas.*

XIX. *Nemo poteſt duobus dominis ſervire: Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget : aut unum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire, & Mammonæ.* Intentionem ſuam excuſare fortè conatur avarus, dicendo: Fateor, intendi à me animum ad divitias parandas; verùm interim non omittam pietatis officia. Hanc excuſationem Chriſtus evertit: *Nemo poteſt* (inquit) *duobus dominis ſervire.* Quod de dominis in ſolidum intelligendum eſt, quomodo & Jurisconſulti dicunt, Non poſſe eſſe duos dominos ejuſdem rei: Aut enim unum odio habebit, alterum amans: aut uni adhærebit, illumque reverebitur ; alterum verò contemnet, ac negliget. Servus enim domino totus addictus eſſe debet, ipſumque colere, & diligere. Ex dilectione porrò promptitudo obſequendi, ex odio obſequendi difficultas naſcitur : S.Hier. in c. 6.Mat. *Non poteſtis* igitur *DEO ſervire, & Mammonæ.* Mammona ſermone Syriaco divitiæ nuncupantur. Chriſtianus non poteſt ſimul divitiis Deoque ſervire, pietati & cupiditati ; cùm utraque totum ſibi hominem poſtulet. Non tamen qui habet divitias, ſed qui ſervit divitiis, à Chriſto damnatur : *Qui enim divitiarum ſervus eſt, divitias cuſtodit, ut ſervus : qui autem ſervitutis excuſſit jugum, diſtribuit eas, ut dominus.*

XX. *Ideò dico vobis, Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis ; neque corpori veſtro, quid induamini. Nonnè anima plus eſt, quàm eſca, & corpus plus, quàm veſtimentum?* Et hìc objectionem tacitam Chriſtus ſolvit. Eſto enim, dicet aliquis, non ſit de ſupervacuis laborandum; at eorum quæ natura deſiderat, eam non habeo copiam, quæ in vitam omnem poſſit ſufficere; quam ubi ſum habiturus, finem faciam ſtudio habendi. Chriſtus hanc objectionem procedere oſtendit ex diffidentia de bonitate, potentia, & providentia Divina: Nam Deum nobis poſſe, & velle proſpicere de rebus neceſſariis, etiamſi nos obiter tantùm curantes ea, quæ præſens uſus requirit, omnem animi vim in ſtudium pietatis intendamus. Cùm igitur animus ſimul in pietatis, & divitiarum ſtudia intendi S.Th.2. 2. q. 55.a.6. non poſſit: *Ideo dico vobis, ne ſoliciti ſitis*, immodica illa, & anxia ſolicitudine, qua mens, circa temporalia occupata, à debita ſpiritualium officiorum functione avocatur; vel qua tempus futurum ſuperfluè præoccupat; vel qua fit, ut metuat homo, ne ſibi neceſſaria deficiant, dum Chriſtianæ pietatis, & vocationis ſuæ officiis fungitur. *Labor exercendus eſt,* S.Hieron. *ſolicitudo tollenda.* Ne ſoliciti ſitis *animæ veſtræ*: Id eſt, vitæ veſtræ. Anima qua vivimus, uſurpatur pro vita; ut Job 2. verſ.6. *Verumtamen anima illius ſerva.* Ne ſoliciti ſitis præter modum de victu, & veſtitu. *Nonnè anima plus eſt, quàm eſca, & corpus plus, quàm veſtimentum?* Si Deus corpus, & vitam nobis dedit, quæ majora ſunt, multò magis dare poteſt, & vult cibaria ad vitam ſuſtentandam neceſſaria, & veſtimenta ad tuendum corpus contra cœli injurias. Quæ quidem minoris ſunt, & vitæ corporiſque cauſa dantur.

XXI. *Reſpicite volatilia cœli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea : & Pater veſter cœleſtis paſcit illa. Nonnè vos magis pluris eſtis illis?* In aves, quæ volant in aere, oculos conjicite: ſolicitæ non ſunt de victu, & illis cibum providentia ſua Deus ſubminiſtrat. Quantò magis vobis proſpiciet : ſiquidem illis longè præcellitis, ſpecialique vos providentia, & amore complectitur, & curat? Vos ſcilicet ad imaginem ſuam creavit, veſtrique gratia cætera condidit: vos adoptavit in filios, & ad cœleſte Regnum vocavit. *Aves ſine patrimonio* Minucius Felix in Octavio. *vivunt, & in diem paſcua paſcuntur: & hæc nobis tamen nata ſunt. Quæ omnia ſi non concupiſcimus, poſſidemus.*

XXII. *Quis autem veſtrum cogitans, poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?* Argumentum eſt à minori ad majus, ut conſtat ex collatione S. Lucæ c.12.25.26. *Quis autem veſtrum cogitando, poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis, quid de cæteris ſoliciti eſtis?* Quaſi dicat, Vita & corpus pluris ſunt, quàm menſura corporis: parum enim refert, qua quis ſit ſtatura. Quòd ſi hoc quod minus eſt, Deus efficit citra ſtudium noſtrum, quantò magis citra anxiam noſtram ſolicitudinem in nobis conſervabit vitam, & corpus, quę potiora ſunt; ac proindè largietur, quæ ad conſervationem eorum ſunt neceſſaria? *Cujus poteſtate, at-* S.Aug.l.2.de ſer. Dom.in mont.c.15. *que dominatu factum eſt, ut ad hanc ſtaturam corpus veſtrum perduceretur, ejus providentia etiam veſtiri poteſt. Non autem veſtra cura factum eſſe, ut ad hanc ſtaturam veniret corpus veſtrum, ex hoc intelligi poteſt, quòd ſi curetis, & velitis adjicere cubitum unum huic ſtaturæ, non poteſtis: Illi ergo etiam tegendi corporis curam relinquite, cujus videtis cura factum eſſe, ut tantæ ſtaturæ corpus habeatis.*

XXIII. *Et de veſtimento quid ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis: Quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut unum ex iſtis.* Alterum Divinæ providentiæ argumentum ſumit à liliis, quæ naſcuntur, non in hortis, quæ videri poſſunt humanæ curæ aliquid debere, ſed in agris, qualia in Palæſtinæ vallibus videbantur; quæ quidem omnem decorem ſuum uni Deo debent. Docet igitur Chriſtus, nos anxiè ſolicitos eſſe non debere de veſtitu; ſiquidem liliorum, florumque ſimilium in agris, ac deſertis locis ſpontè naſcentium tantus eſt decor, ut Salomon in throno gloriæ ſuæ ſedens, trabeaque aurata fulgens, ipſorum amictus pulchritudine ac decore ſuperetur. Et reverà quod ſericum, quæ Re- S.Hieron. " gum purpura, quæ pictura textricum poteſt floribus " comparari? Quid ita rubet, ut roſa? Quid ita candet, " ut lilium? Violæ verò purpuram nullo superari muri- " ce, oculorum magis, quam ſermonis judicium eſt. " *Si autem fœnum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit; quanto magis vos modicæ fidei?* Mira in hoc ſermone vis eſt. Quòd enim ait, *Quantò magis vos?* oſtendit, quanto Deus honore hominum genus cumulaverit, quantam etiam eorum curam gerat. Ac ſi diceret: *Vos*, quibus ratio- "S.Joa. Chr. nalem animam dedit, corpuſque formavit: Vos, pro- "h.23. in Matt. pter quos fecit omnia quæ videntur: propter quos " miſit Prophetas, Legemque conſtituit: propter quos " etiam unigenitum Filium ſuum dedit. Deinde mo- " deſtam ac lenem increpationem ſubjicit Chriſtus, ut " magis excitet audientes ad eorum, quæ dicuntur, aſ- " ſenſum: *Modicæ fidei.* Si erga hæc vilia, neque ma- " gno uſui neceſſaria, tantam providentiam Creator oſ- " tendit; quomodo te negligere poterit atque deſpicere, " animal longè omnibus, quæ propter te utique creavit, " honoratius?

XXIV. *Nolite ergo ſoliciti eſſe, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia Gentes inquirunt. Scit enim Pater veſter, quia his omnibus indigetis.* Anxiam de rebus terrenis, etiam neceſſariis, ſolicitudinem Chriſtus à ſuorum animis amandare pergit: *Hæc enim omnia*, inquit, *Gentes inquirunt.* Ad horum copiam ſufficientem in omne tempus comparandam, cogitationes, curas, labores omnes ſuos dirigunt Ethnici, veri Dei, & providentiæ illius cognitione deſtituti, nec alia his majora bona ſperantes. Vos verò ad majora, ſpiritualia ſcilicet, ac æterna bona

voca-

vocatos, Deique providentissimi, potentissimi, beneficentissimi cultores, de cibo, potu, vestimentis, aliisque personę vestrę, familię, statui necessariis, immodicè solicitos esse dedecet: siquidem, *Pater vester*, qui præcipua providentia vobis prospicit, specialique bonitate vos complectitur, ac fovet, scit, quòd his omnibus
Ibidem. » indigetis. Non dixit, Novit Deus, sed novit Pater ve» ster; ut eos ad spem fiduciamque certiorem excitaret. » Si ergo est pater vester, & talis pater, nequaquam des» piciet filios indigentes, & mala extrema sustinentes, » cùm ne homines quidem patres filiis suis necessaria subministrare negligant. *Scit, quia his omnibus indigetis*. Ipse enim constituit, ut hanc indigentiam natura pateretur: cùm igitur *tam pater nemo, tam pius nemo* sit (ut loquitur Tertullianus) filiis suis in rerum necessariarum provisione non deerit.

XXV. *Quærite ergo primùm Regnum Dei, & justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis*. Quærite *primùm*, id est, ante omnia, præcipuè, propter se, ut finem, *Regnum Dei*, Regnum cœleste, vitam æternam à Deo promissam electis suis: *& justitiam ejus*, id est mandatorum observantiam, quam à nobis exigit & postulat, ut viam, qua ad Regnum perveniamus. *Et hæc omnia*, temporali vitæ necessaria, *adjicientur vobis*, velut auctarium & cumulus. Regnum enim Dei & justitia ejus, principale nostrum est (ut ita loquar) *Vnum necessarium*; in quo labores, curæ, studia nostra præcipuè esse debent, cetera accessoria. Hìc igitur ostendit Christus, non esse hæc appetenda tamquam talia bona nostra, ut propter ipsa debeamus bene facere, si quid facimus; sed tamen esse necessaria. Quid enim interfit inter bonum, quod appetendum est, & necessarium quod sumendum est, hac sententia declaravit. *Regnum ergo & justitia Dei bonum nostrum est, & hoc appetendum, & ibi finis constituendus, propter quod omnia facimus, quæcumque facimus. Sed quia in hac vita militamus, ut ad illud Regnum pervenire possimus, quæ vita sine his necessariis agi non potest:* Apponentur vobis hæc (*inquit*) *sed vos Regnum Dei, & justitiam ejus primùm quærite. Cùm enim dixit illud primùm, significavit, quia hoc posteriùs quærendum est, non tempore, sed dignitate: Illud tamquam bonum nostrum, hoc tamquam necessarium nostrum; necessarium autem propter illud bonum.* Ergo quęcumque res propter aliud aliquid quę- “
S. Aug. l. 2. de ritur, sine dubio inferior est, quàm id, propter quod “
f. Do. in mõ- quęritur: & ideò illud primùm est, propter quod istam “
te, c. 16. rem quæris, non ista res, propter quam illud quæris. “
Quapropter si Euangelium, & Regnum Dei propter “
cibum quærimus, priorem facimus cibum, & poste- “
rius Regnum Dei; ita ut si non desit cibus, non quę- “
ramus Regnum Dei: hoc est primùm quærere cibum, “
& deindè Regnum Dei, id est, hoc priore loco ponere, “
illud posteriore. Si autem ideò quæramus cibum, ut “
habeamus Regnum Dei, facimus quod dictum est, “
Quærite primùm Regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.

XXVI. *Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua.* Crastinum pro tempore futuro in Scripturis sanctis sumitur, sicut & Jacob in Genesi loquitur: *Exaudiet me cras justitia mea.* Ne anxiè soliciti sitis de rebus temporalibus in futurum comparandis: *Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi*: Proprias curas afferet. Per prosopopejam diei tribuit, quæ homini conveniunt. *Sufficit diei malitia sua.* Malitiæ nomine hìc intelligitur labor, afflictio, vexatio. *Sufficit ergo nobis de præsentibus hujus sæculi cogitare angustiis. Quid necesse est, sensum ad incerta, & futura extendere, quæ aut consequi non possimus, aut citò inventa perdamus?*
S. Hieron. in Comment. & Epist. 147. Ad Amandũ.

Sensus Moralis.

ATtendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum. Impotentissimam hìc hominum cupiditatem Christus eliminat, & impugnat, inanis videlicet gloriæ studium, quæ bonorum operum fructus vitiat, & corrumpit, maximè verò Eleemosynæ, Orationis, & Jejunii, ex
S. Aug. l. De quibus gloriam captare proclivius est. *Hæc est nostra* Perfectione *in ipsa peregrinatione justitia, ut ad illam perfectionem* justitiæ ho- *plenitudinemque justitiæ, ubi in specie decoris ejus, jam* minis, c. 8. & *plena, & perfecta charitas erit, nunc ipsius cursus rectitudine, & perfectione tendamus, castigando corpus nostrum, & servituti subjiciendo, & eleemosynas in dandis beneficiis, & dimittendis, quæ in nos sunt commissa, peccatis; hilariter, & ex corde faciendo, & orationibus indesinenter instando; & hæc faciendo in doctrina sana, qua ædificatur fides recta, spes firma, charitas pura. Hæc est nunc nostra justitia, qua currimus esurientes, & sitientes ad perfectionem plenitudinemque justitiæ, ut ea postea saturemur. Vnde Dominus in Euangelio cùm dixisset:* Nolite facere justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis; *ne istum nostrum cursum fine humanæ gloriæ metiremur, non est in expositione justitiæ executus, nisi tria ista, Iejunium, Eleemosynas, Orationes; jejunio scilicet universam corporis castigationem significans; eleemosynis omnem benevolentiam, & beneficentiam, vel dandi, vel ignoscendi; & oratione insinuans omnes regulas sancti desiderii.* Cavete, ne inanis gloriæ studio bona opera faciatis: Non enim officiis, sed finibus à vitiis discernuntur virtutes. Bonum igitur quod fit ab homine, si non fiat propter illum finem, propter quem fieri debere vera Sapientia præcipit, scilicet propter finem charitatis, propter Dei gloriam; *etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est..... Veræ* S. Aug. enim *virtutes Deo serviunt in hominibus, à quo donantur hominibus.* Si humanam gloriam, laudesque & favorem hominum bonis operibus vestris consectemini, næ vos infelices: *Mercedem* enim *non habebitis apud Patrem vestrum....* Multam præceptum “
S. Joa. Chrys. istud continet cautionem, & ineffabilem quandam “
h. 16. in Mat. Dei erga homines curam, id providentis, ne boni “
operis mercedem amittant. Potest enim aliquis etiam “
coram hominibus Eleemosynam facere, nec tamen “
hoc ideò facere, ut illam oculis hominum ostentet: & “
aliquis non coram hominibus faciens, eo tamen ani- “
mo facere, ut se id facientem optet videri. Propter “
quod non omninò indiscretè factum ipsum, sed vo- “
luntatem, aut coronat, aut punit. Nisi enim hæc dili- “
gentia fuisset adjuncta, fecisset plurimos ad misericor- “
diam segniores: quia non omnes ubique possent id fa- “
cere latenter. Propterea ab hujus te vinculo necessita- “
tis absolvens, *Non fini operis, sed voluntati operantis, mercedem damnumve decernit.* Ne enim diceres, Cur sustineo detrimentum, si quod facio, alter aspexerit? Non hoc, inquit, requiro; sed mentem tuam, modumque miserendi. Curare quippè vult animam, omnique ægritudine liberare. Fiant coram hominibus opera justitiæ, ad gloriam Dei, ad ædificationem aliorum; sed non fiant intuitu humanæ laudis, aut quorumvis temporalium commodorum. Nam *Fit plerumque, ut bonum opus & in occulto sit, cùm fit publicè; & rursus in publico, cùm agitur occultè. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni Patris gloriam quærit, quod fecit, abscondit; quia solum illum testem habuit, cui placere curavit. Et qui in secreto suo bono opere deprehendi, ac laudari concupiscit; & nullus fortasse vidit quod exhibuit, & tamen hoc coram hominibus fecit: quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde quæsivit.* Sanè *cùm pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna vili pretio venumdatur. De quo videlicet pretio percepto Veritas dicit, Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Sors hęc fuit veterum Roma- “S. Aug. l. 5. norum, qui privatas res suas pro re communi, hoc “de Civ. Dei est, Republica, & pro ejus ęrario contempserunt, avari- “c. 14. 15. & 17.
S. Greg. M. P. III. Pastoralis curę, Admonitione 36.

» tiæ reſtiterunt, conſuluerunt patriæ conſilio libero; ne-
» que delicto ſecundùm leges ſuas, neque libidini ob-
» noxii. His omnibus artibus, tamquam vera via, nixi
» ſunt ad honores, imperium, gloriam; honorati ſunt
» in omnibus fere Gentibus; Imperii ſui leges impo-
» ſuerunt multis gentibus; hodièque litteris & hi-
ſtoria glorioſi ſunt in omnibus penè gentibus. *Non eſt, quòd de ſummi, & veri Dei juſtitia conquerantur; perceperunt mercedem ſuam*.... Conſideremus, quan-
» ta contempſerint, quæ pertulerint, quas cupiditates
» ſubegerint pro humana gloria, qui eam tamquam
» mercedem talium virtutum accipere meruerunt;
» & valeat nobis etiam hoc ad opprimendam ſuper-
» biam; ut cùm illa civitas, in qua nobis regnare pro-
» miſſum eſt, tantùm ab hac diſtet, quantùm diſtat
» cœlum à terra, à temporali lætitia vita æterna, ab
» inanibus laudibus ſolida gloria, à ſocietate mortalium
» ſocietas Angelorum, à lumine ſolis & lunæ lumen ejus
» qui fecit ſolem & lunam, nihil ſibi magnum feciſſe vi-
» deantur tantæ patriæ cives, ſi pro illa adipiſcenda fe-
» cerint boni operis aliquid, vel mala aliqua ſuſtinue-
Galat. 5. 26. » rint; cùm illi pro hac terrena jam adepta tanta fece-
rint, tanta perpeſſi ſint. *Ne igitur efficiamur inanis gloriæ cupidi*: Amor humanæ laudis cedat amori veritatis: cupiditas gloriæ ſuperetur dilectione juſtitiæ. *Tam enim eſt hoc vitium inimicum piæ fidei, ſi major in corde ſit cupiditas gloriæ, quàm Dei timor, vel amor,*
Joa. 5. 44. » *ut Dominus diceret*, Quomodo poteſtis credere, glo-
» riam ab invicem expectantes, & gloriam quæ à ſolo
» Deo eſt, non quærentes? *Item de quibuſdam qui in eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait*
Joa. 12. 43. » *Euangeliſta*, Dilexerunt gloriam hominum magis
» quàm Dei. *Tantò quiſque eſt Deo ſimilior, quantò*
» *eſt ab hac immunditia mundior*.

S. Joa. Chr. h. 19. in Matth. II. *Cùm ergo facis eleemoſinam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt*, &c. Eleemoſynam ad
» oſtentationem facientes, rectè Chriſtus hypocritas no-
» minavit. Erat quippè facies quidem ipſa miſerentium,
» mens verò inhumanorum atque crudelium.. Non
» enim ut proximorum miſererentur, dabant, ſed ut
» ipſi delectatione gloriæ paſcerentur; quod certè erat
» crudelitatis extremæ, alio quidem fame pereunte
» honorem, & gloriam captare, ac non potiùs conſulere
» ejus inopiæ. *Non ergo tantummodò dediſſe eleemoſynam, ſed quemadmodùm oportet, dediſſe, & propter hoc dediſſe, virtutis eſt*. Oſtendit autem quomodo fieri debeat: *Neſciat*, inquit, *ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua*. Stude, ut ignores ipſe quod facis, ſi id poſſibile eſt; & nec manus quibus erogatur eleemoſyna, conſciæ ſint. Tum mercedem proponit. Docet quippè, ut Deum cogitent præſentem, & omnia eorum opera videntem, & pœnam, vel gloriam unicuique, ſecundùm operum merita, coram omnibus hominibus, in generali judicio retribuentem. *Et Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi*. Deſideras aliquos operum ſpectatores tuorum? Ecce habes
» non Angelos, atque Anchangelos tantùm, ſed etiam
» omnium Deum. Quòd ſi habere etiam homines ſpe-
» ctatores concupiſcis, ne hac quidem, quam præci-
» puè cupis, mercede privaberis: ſed cùm opportu-
» num tempus advenerit, cum maximo cumulo præ-
» ſtabitur tibi, quod requiris. Nam modò quidem ſi
» te oſtentaveris, decem vel vigìnti, aut centum dum-
» taxat hominibus oſtentare forſan te poteris: ſi verò
» nunc latere ſtudueris, tunc ipſe te Deus toto orbe pre-
» ſente commendabit. Itaque ſi opera tua maximè ab
» hominibus videri cupis, nunc illa occulta diligenter,
» ut eadem tunc ſpectent univerſi, ad majorem tui ho-
» norem; Deo ſcilicet ea faciente manifeſta, & co-
1. Cor. 4. 5. » ram omnibus prædicante. *Tunc* ſcilicet *laus erit uni-*
» *cuique à Deo*. Si igitur oſtentare nos volumus, Patri
» ante omnia nos oſtendere ſtudeamus, qui & coronan-
» di nos habet poteſtatem, & mulctandi. Et certè etiam-
» ſi futuri præmii damna non eſſent; tamen gloriæ cu-
» pidos non decebat, divino ſpectaculo inſuper habi-
» to, malle oculis placere mortalium. Cujus enim ſtoliditatis eſt, ut quis Rege ad ſpectandas ejus virtutes pro-
» perante, illum quidem relinquat, ac negligat; ab ege-
nis verò, atque mendicis ſpectari ac laudari malit? Idcircò igitur non ſolùm nos ab oſtentatione noſtri revocat; verùm etiam nobis ſtudium indicit latendi. *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua*. Sit eleemoſyna tua in ipſa conſcientia tua, ubi multi eleemoſynam faciunt bona voluntate, etiamſi pecuniam, vel ſiquid aliud, quod inopi largiendum eſt, non habent. *Multi autem foris faciunt, & intus non faciunt, qui vel ambitione, vel alicujus rei temporalis gratia, volunt miſericordes videri, in quibus ſola ſiniſtra operari exiſtimanda eſt. Item alii quaſi medium inter utroſque locum tenent, ut & intentione, quæ in DEVM eſt, eleemoſynam faciant, & tamen inſerat ſe huic optimæ voluntati nonnulla etiam laudis, vel cujuſque rei fragilis, & temporalis, cupiditas. Sed Dominus noſter multò vehementiùs prohibet ſolam ſiniſtram in nobis operari, quando etiam miſceri eam vetat operibus dexteræ: ut ſcilicet non modò ſola temporalium rerum cupiditate caveamus eleemoſynam facere; ſed nec ita in hoc opere attendamus Deum, ut ſeſe miſceat, vel adjungat exteriorum appetitio commodorum. Agitur enim de corde mundando, quod niſi fuerit ſimplex, mundum non erit: Simplex autem quomodo erit, ſi duobus dominis ſervit, nec una intentione rerum æternarum purificat aciem ſuam, ſed eam mortalium quoque fragiliumque rerum amore obnubilat?*

S. Aug. l. 2. de ſ. Do in mont. c. 2. «

Cùm facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt. *Benè tuba, quia talis eleemoſyna hoſtilis eſt, non civilis; non miſericordiæ dedita, ſed clamori; ſeditionis vernula, non alumna pietatis; oſtentationis nundinatio, non commercium charitatis. Eleemoſynam quiſquis oſtentat, inſultat..... Miſericordiam coram ſe ſolum vult fieri, qui ſolus eſt miſericordiæ & remunerator & teſtis, & qui dicit:* Eſurivi, & dediſtis mihi manducare. *Vult in paupere ſibi dari, vult quod datum eſt, ſe debere; & qui vult ſe debere quod datum eſt, vult largientibus nihil perire. Deus parva poſcit, maxima redditurus. Vnde homo, ſi in paupere Deo fœneras, teſtes homines non requiras. Fides arbitros non requirit. De accipientis fide diſputat, qui ſine mediatoribus nihil dat; qui credita diffamat, urit verecundia debitorem. Ergo homo, daturus Deo, da ſecretò: ut quod dederis, non ſit oneris, ſed honoris. Ob hoc ad te venit tuus Ditator in paupere, ut eum non dubites accepta reddere, qui tibi gratis dedit habere quod dares. Quàm verò in paupere ſit verecunda paupertas, quòd tuæ largitatis quærat ſecretum, aperit ipſe, cum dicit:* Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua. *Putas quàm vult neſcire alterum, qui te ipſum, qui facis, vult aliqua tui parte neſcire?* Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua. *Sicut ſunt nobis in dextera parte virtutes, ita nobis pars vitiorum in ſiniſtra. Ergo ut opus eſt dextræ, quod facit tacitus dator; quod facit dator garrulus, hypocryſis eſt ſiniſtræ. Hypocryſis, dolus, ſimulatio, fraus, mendacium, elatio, tumor, jactantia, inſiſtunt nobis, & imminent à ſiniſtris.*

« S. Petr. Chryſol. ſer. 9. « « «

III. *Et cùm oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, ut videantur ab hominibus..... Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora Patrem tuum*, &c. Rurſus iſtos hypocritas vocat Chriſtus, qui orantium perſonam gerunt, cùm ſimulatores ſint, non precatores. Qui enim ad ſupplicandum paratur, omnibus relictis, illum intuetur unum, qui poteſtatem habet donandi quod petitur. Nę igitur infelices, qui orant, ut videantur ab hominibus. Ipſis oratio fit in peccatum, & receperunt mercedem ſuam; ab his tamen dumtaxat à quibus eam concupiſcunt. Quam enim pollicitus eſt Deus, non merentur ab illo accipere, propter quem nihil fecerunt. Spectat animum Deus, cor ſcrutatur: alioquin etiamſi cubiculum ipſum fueris ingreſſus, illudque inanis gloriæ ſtudio clauſeris, ut ſcilicet intelligaris ſecretè oraturus, nihil tibi clauſa oſtia proderunt. Id igitur inprimis ante occluſio-

« « «

S. Joa. Chryſ. h. 19. in Matt.

sionem januæ vult caveri, ut etiam mentis tuæ januas claudas. Nam cùm ubique oporteat, ab inani gloria liberum habere pectus ac vacuum; præcipuè tamen in oratione. Qui enim absque hoc etiam vitio frequenter oramus, & avocati, per diversa distrahimur; si cum hac quoque ægritudine ingrediamur ad orandum, ne ipsi quidem preces nostras audire poterimus. Si verò eas non audimus ipsi, qui petimus, quomodo, ut à Deo audiantur, rogamus? *Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum.* Cubiculi nomine, conscientiæ secretum intelligitur. *Quæ sunt ista cubicula* (inquit S. Augustinus) *nisi ipsa corda, quæ in Psalmo etiam significantur, cùm dicitur: Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini?* Et clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito. *Parum est intrare in cubicula, si ostium pateat importunis, per quod ostium ea, quæ foris sunt, improbè se immergunt, & interiora nostra appetunt. Foris autem sunt omnia temporalia, & visibilia, quæ per ostium, id est, per carnalem sensum in cogitationes nostras penetrant, & turba vanorum phantasmatum orantibus obstrepunt. Claudendum est ergo ostium, id est, carnali sensui resistendum est, ut oratio spiritalis dirigatur ad Patrem, quæ fit in intimis cordis, ubi oretur Pater in abscondito.* O sancta Anima, sola esto, ut soli omnium serves te ipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge & ipsos domesticos; secede ab amicis & intimis, etiam & ab illo, qui tibi ministrat. An nescis, te verecundum habere sponsum, & qui nequaquam suam velit tibi indulgere præsentiam præsentibus cæteris? Secede ergo, sed mente, non corpore; sed intentione, sed devotione, sed spiritu. Spiritus enim ante faciem tuam Christus Dominus, spirituque requirit, non corporis solitudinem: Quamquam & corpore interdum non otiosè te separas, cùm opportunè potes, præsertim tempore orationis. Tenes etiam in hoc & mandatum Sponsi, & formam: *Tu*, inquit, *cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora.* Et quod dixit, fecit. Solus in oratione pernoctabat, non modò se abscondens à turbis, sed nec ullum quidem Discipulorum, nec ullum domesticorum admittens. Denique tres secum intimos sibi adduxerat, cùm ultro properaret ad Montem; avulsus est & ab ipsis, orare volens. Ergo & tu fac similiter, quando orare volueris.

S. Aug. l. 2. de Ser. Dom. in Monte, c. 3.

IV. *Orantes autem nolite multùm loqui, sicut Ethnici. Putant enim, quòd in multiloquio suo exaudiantur,* &c. Sic Sacerdotes Baal invocabant nomen ejus manè usque ad meridiem, dicentes: *Baal exaudi nos. Et non erat vox, neque qui responderet: Cumque esset jam meridies, illudebat illis Elias, dicens; Clamate voce majore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur. Clamabant ergo voce magna,* &c. Hoc multiloquii genus vitandum Christus jubet; sed tamen diu orare non prohibet, quod & præcepto docuit, & exemplo: Luc. 18. 1. *Oportet semper orare, & numquam deficere*: Et Luc. 21. 36. *Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, & stare ante Filium hominis.* Ut verò ethnica superstitio in prolixis, & artificiosè compositis orationibus cavenda est; ita etiam cavendum, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimùm necessaria est, per productiores moras evanescat atque hebetetur intentio: Quæ tamen si perduraverit, non citò est abrumpenda. *Absit enim* (inquit S. Augustinus) *ab oratione multa locutio; sed non desit multa precatio, si fervens perseverat intentio. Nam multùm loqui, est in orando rem necessariam superfluis agere verbis: Multùm autem precari, est ad eum, quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulsare. Nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quam sermonibus agitur; plus fletu, quam affatu. Ponit autem lacrymas nostras in conspectu suo, & gemitus noster non est absconditus ab eo, qui omnia per Verbum condidit, & humana verba quærit.* Isto Christi Domini documento corriguntur & illi qui in sacris conventibus orantes, proximis obstrepunt (ut Tertullianus loquitur.) *Quando in unum cum fratribus convenimus* (inquit S. Cyprianus) *& Sacrificia divina cum Dei sacerdote celebramus, verecundiæ & disciplinæ memores esse debemus: Non passim ventilare preces nostras inconditis vocibus; nec petitionem commendandam modestè Deo, tumultuosa loquacitate jactare: Quia Deus non vocis, sed cordis auditor est. Nec admonendus est clamoribus, qui cogitationes hominum videt, probante Domino, & dicente: Quid cogitatis nequam in cordibus vestris? & alio loco: Et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis, & cordis. Quod Anna in primo Regnorum libro Ecclesiæ typum portans custodit, & servat; quæ Dominum non clamosa petitione, sed tacitè & modestè intra ipsas pectoris latebras precabatur. Loquebatur. prece occulta, sed manifesta fide: loquebatur non voce, sed corde: quia sic Deum sciebat audire, & impetravit efficaciter, quod petiit, quia fideliter postulavit. Declarat Scriptura Divina, quæ dicit: Loquebatur in corde suo, & labia ejus movebantur, & vox ejus non audiebatur, & exaudivit eam Deus.*

1. Reg. 18. 26. 27.

S. Cypr. ibid.

V. *Sic ergo vos orabitis: Pater noster, qui es in cœlis.* Christus *inter salutaria sua monita, & præcepta divina, quibus populo suo consulit ad salutem, etiam orandi ipse formam dedit, ipse quid precaremur, monuit & instruxit. Qui fecit vivere, docuit & orare, benignitate ea scilicet, qua & cætera dare & conferre dignatus est, ut dum prece & oratione, quam Filius docuit, apud Patrem loquimur, faciliùs audiamur. Iam prædixerat horam venire, quando veri adoratores adorarent Patrem in spiritu & veritate, & implevit, quod ante promiserat; ut qui Spiritum & veritatem de ejus sanctificatione percepimus, de traditione quoque ejus verè & spiritualiter adoremus. Quæ enim potest esse magis spiritualis oratio, quàm quæ verè à Christo nobis data est, à quo nobis & Spiritus Sanctus missus est? Quæ vera magis ad Patrem precatio, quàm quæ à Filio, qui est veritas, de ejus ore prolata est? ut aliter orare, quàm docuit, non ignorantia sola sit, sed & culpa.* Hanc porrò orationem, ejusque petitiones singulas cùm libro 5. *Theologiæ* nostræ *Dogmaticæ & Moralis* plenè explicuerimus, hìc repetitiones vitabimus, ea tantùm adnotantes, quæ ibi fuere prætermissa, SS. Patrum loca.

VI. *Pater noster, qui es in cœlis.* Deo similis, quantùm homini possibile est, evadere debet, qui Deum patrem vocat. *Nam improbæ voluntatis atque propositi pater esse is, qui sui natura bonus est, non potest; neque vita contaminati, sanctus; neque levis & inconstantis, is qui mutari non potest; neque mortui per peccatum, pater vitæ; nec eorum, qui turpia committunt, is qui purus & integer est; neque avari & raptoris, benefactor; nec eorum denique, qui in aliquo malo deprehenduntur, is qui summè bonus est, parens esse potest. Igitur si quis plenam maculis conscientiam suam agnoscens, priùs quam ab ipsis expurgatus sit, se Dei cognationi inserat, ac dicat, Pater, justo injustus, puro impurus; contumelia atque convicium ea verba fuerint, si quidem suæ nequitiæ Deum patrem nominat. At nulla communio luci cum tenebris. Cùm igitur, ut patrem Deum in oratione dicamus, Dominus nos docet, nihil aliud facere videtur, quàm sublimem & altam instituere atque præscribere vitam: Non enim utique mentiri Veritas nos docet, ut dicamus nos esse, quod non sumus: sed ut dum incorruptum & justum & bonum patrem nostrum dicimus, vitæ integritate propinquitatem referamus, eamque veram esse ostendamus .... Qui ita vitam instituerit, ut divinam generis nobilitatem decet, is rectè ad cœlestem civitatem spectat, & patrem cœlorum Regem, & patriam suam cœlestem nominans beatitudinem.* Quonam autem pertinet illud consilium? Quid inde sequitur? *Ea quæ supra sunt, cogitanda, ubi Deus; illic fundamenta habitationis suæ cuique jacienda; illic thesauros condendos; illuc cor suum quemque traducere debere: Vbi enim thesaurus est, ibi etiam cor est. Ad paternam*

S. Greg. Nyss. Orat. 2. de Orat. Dom.

S. Aug. Epist. 130. aliàs 127. ad Prob. c. 10.

S. Cypr. de Orat. Dom.

omni

omni tempore pulchritudinem spectandam esse, & juxta illam suum quemque animum exornare debere. Si verò paternæ decorem similitudinis peccato deletum animadvertat, revertatur ad Patrem amore pœnitente, & cum filio prodigo dicàt: *Pater, peccavi in cœlum, & coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus*. Cogitantem, quòd Patrem offenderim, est certè cujus pudeat, etsi non quod terreat. Voluntariè genuit me verbo veritatis, non stimulo carnali cupiditatis excussit, quemadmodum genitor carnis meæ. Deinde etiam non perpercit Unigenito pro sic genito. Ita ipse quidem patrem se exhibuit mihi, sed non ego me illi vicissim filium. Quanam fronte attollo jam oculos ad vultum patris tam boni tam malus filius? Pudet indigna gessisse genere meo: pudet tanto patre vixisse degenerem. Exitus aquarum deducite oculi mei; operiat confusio faciem meam; vultum meum pudor suffundat, occuperque caligo. Deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Proh pudor! Quem fructum habui, in quibus nunc erubesco? Si in carne seminavi, de carne non metam, nisi corruptionem. Si in mundo, & ipse transit, & concupiscentia ejus. Quid? caduca, vana, & propè nulla, & quorum finis mors est, infelix & insanus præferre non erubui æterni Patris amori & honori. Confundor audire: *Si ego pater, ubi est honor meus*?

Luc.15.18.19.

S.Ber.ser.16. in Cantica.

S.Aug.serm. 59. aliàs de Temp. 137. Et Ser. 58. alias 42.inter Ho. 50

Pater noster, qui es in cœlis. Ergo nolite inhærere terrenis, qui patrem habetis in cœlis. Sub isto patre fratres sunt dominus, & servus, Imperator & miles, dives & pauper. Omnes Christiani diversos in terra habent patres, alii nobiles, alii ignobiles: Unum verò Patrem invocant, qui est in cœlis. Si ibi est pater noster, ibi nobis præparatur hæreditas. Talis est autem iste pater, cum quo possideamus, quod donat. Dat enim hæreditatem, sed non moriens illam nobis derelinquit: Non enim ipse discedit, sed permanet, ut nos accedamus. *Pater noster*. Quanta dignatio! Hoc dicit Imperator, hoc dicit mendicus; hoc dicit servus, hoc dicit dominus ejus. Intelligunt ergo se esse fratres, quando unum habent patrem. *Sed non dedignetur fratrem habere servum suum dominus ejus, quem fratrem voluit habere Dominus Christus. Pater noster*. In spiritu prævideràt Isajas Christianos, qui veri sunt Israelitæ, Deum patrem suum appellaturos. *Tu enim pater noster, & Abraham nescivit nos, & Israel ignoravit nos: Tu Domine, Pater noster, Redemptor noster, à sæculo nomen tuum*. Ipsum igitur amemus, & amando imitemur. *Estote imitatores Dei, sicut filii charissimi, & ambulate in dilectione*. Dicamus cum Davide: *Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me; Dominus autem assumpsit me*. Fecit se parvulum Deus, inquit S.Aug. Ipsum fecit patrem, ipsum fecit matrem. *Pater est, quia condidit, quia vocat, quia jubet, quia regit: Mater, quia fovet, quia nutrit, quia lactat, quia continet. Pater meus, & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me & regendum & nutriendum. Mortales parentes genuerunt, filii successerunt, mortales mortalibus. Et ad hoc nati sunt, qui succederent, ut qui genuerunt, decederent. Non decedat qui me creavit, ego ab illo non recedam*.

Isa.63.16.

Eph.5.1.2.

Ps.26.10.

S.Aug.En.1. in hunc Psal.

Pater noster, qui es in cœlis. Cùm Deum dicit esse in cœlis, non ibi Majestatem ejus concludit, sed à terris abducit orantem, eumque supernis habitaculis affigit. Similiter etiam docet generalem orationem facere pro fratribus. Non enim dicit, Pater meus, sed, *Pater noster;* pro communi scilicet corpore precem fundens, & ubique non tam propria commoda, quàm proximorum petens. Quo quidem ipse & inimicitias interimit, & superbiam reprimit, & explodit invidiam, & introducit matrem omnium bonorum charitatem, & humanarum rerum inæqualitatem prorsùs expellit, & miram Regis cum paupere æqualitatem honoris ostendit, si tamen in maximis & ad æternam gloriam necessariis communione omnes sociemur. Quid enim de terrena ignobilitate metuendum est, quando cœlesti omnes nobilitate conjungimur? Cùmque nullus illius honoris magis particeps sit, neque locuples paupere, nec dominus servo, nec princeps subdito, nec Rex milite, nec Philosophus Barbaro, nec sapiens imperito: Cunctis enim unam atque eamdem nobilitatem donavit Deus, cùm dignatus est omnium Pater vocari.

S.Jo.Chry. Hom. 20. in Matth.

Pater noster, qui es in cœlis. Succumberet conscientia servilis, terrena conditio solveretur, nisi nos ad hunc clamorem ipsius Patris auctoritas, ipsius Filii Spiritus excitaret: *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra clamantem, Abba, Pater*. Lassescit mens, caro nostra deficit ad divina, nisi Deus, qui fieri jubet, impleat ipse, quæ jubet. Quando ausa mortalitas Deum vocare patrem, nisi modò, quando superna virtute hominis animantur interna? *Homo, quid commune cum terris tibi, qui confiteris tibi genus esse de cœlis? Ergo cœlestem vitam monstra in habitatione terrena: Quia si quid in te gesserit terrena cogitatio, cœlo maculam, cœlesti generi injuriam intulisti*.

S.Pet.Chr. serm.71.in Ora.Dom.

VII. *Sanctificetur nomen tuum*. Digna prorsùs est, qui patrem appellavit, oratio, nihil omninò priùs quàm pro illius gloria supplicare, cætera verò secundo loco ducere. Sanctificetur quippè, idem est, ac glorificetur. Qui quidem gloriam propriam Majestatis suæ plenam semper obtinet, & æqualem jugiter permanentem. Orare autem jubet, ut & per vitam nostram glorificetur, ut *Luceat lux nostra coram hominibus, & glorificent Patrem nostrum, qui in cœlis est*. Dignare Domine, vitam sic munda conversatione servare, ut per nos cuncti te omninò glorificent. Philosophiæ certè perfectæ est, tam irreprehensibilem omnibus exhibere vitam, ut eam singuli quique mirantes, Dominum de servorum sanctitate collaudent. Naturæ nostræ infirmitatem agnoscentes, Dei gratiam imploramus, qua vitam ita sanctè instituamus, ut nomen Dei per eam glorificetur, nec blasphemetur inter Gentes. Qui ergo in oratione dicit, *Sanctificetur nomen tuum*, vi verborum hæc orat: *Auxilii tui præsidio atque adjumento fiam irreprehensibilis, & inculpatus, justus, pius: abstineam ab omni malo facinore; loquens id quod verum, faciens quod justum sit, in rectitudine ambulans, temperantia illustris, integritate decoratus, sapientia atque prudentia ornatus, ad superna aspirans, terrena despiciens, institutis angelicæ vitæ clarescens*.

S. Jo. Chr. hom.20.in Matth.

S.Pet.Chr. Serm.68.

Sanctificetur nomen tuum. Si nomen Christi cæcis visum, cursum claudis, defessis vario languore sanitatem, mortuis dat vitam, teque, homo, ipsum totamque sanctificat creaturam; quemadmodum tu ipsius nominis oras & expostulas sanctitatem? *Quia à Christo vocatus es Christianus: & ideò supplicas, ut prærogativa tanti nominis meritis in te subsequentibus roboretur*.

S. Jo. Chr. hom.20. in Matth.

VIII. *Adveniat Regnum tuum*. Hoc quoque gratissimi omninò filii est, neque inhærere præsentibus, neque magnum aliquid ea, quæ videntur, putare; sed ad patrem semper urgeri, semperque futura expetere: quod certè de optima oritur conscientia, & mente terrenis omninò rebus exuta. Hoc & S. Paulus per singulos dies desiderabat, ideòque dicebat: *Et ipsi primitias spiritus habentes, intra nos gemimus, adoptionem filiorum exspectantes, redemptionem corporis nostri*. Qui enim isto amore succenditur, neque vitæ hujus commodis inflatur, neque ejicitur adversis; sed tamquam in ipso jam cœlo habitans, utriusque hujus inæqualitatis immunis est.

S.Cypr. lib. de Or. Dom.

Adveniat Regnum tuum. Regnum Dei repræsentari nobis petimus; sicuti & nomen ejus, ut in nobis sanctificetur, postulamus. Nam Deus quando non regnat? Aut apud eum quando incipit, quod & semper fuit, & esse non definit? *Nostrum Regnum petimus advenire à Deo nobis repromissum, Christi sanguine, & passione quæsitum; ut qui in sæculo ante servivimus, postmodum Christo dominante regnemus, sicut ipse pollicetur & dicit*, Venite benedicti Patris mei: percipite Regnum, quod vobis paratum est ab origine Mundi. *Potest & ipse Christus esse Regnum Dei, quem venire quotidiè cupimus, cujus adventus ut cito nobis repræ-*

repræsentetur, optamus. Nam cùm resurrectio ipse nostra sit, quia in ipso resurgimus: sic & Regnum Dei potest ipse intelligi, quia in illo regnaturi sumus. Benè autem Regnum Dei petimus, id est, Regnum cœleste, quia est & terrestre regnum. Sed qui renunciavit jam sæculo, major est & honoribus ejus & Regno: & ideò qui se Deo & Christo dedicat, non terrena, sed cœlestia Regna desiderat.

Luc. 17. S. Pet. Chr. Serm. 71.

Adveniat Regnum tuum. Ait Christus, *Regnum Dei intra vos est:* Intra nos est fide; sed ut re veniat, supplicamus. Quamdiù diabolus vario nequitiarum genere, multimoda arte fallendi rerum aciem turbat, sensus hominum moresque confundit, sævit idolis, sacrilegiis furit, fallit auguriis, divinatione mentitur, signis decipit, illudit astris, spectaculis occupat, obsidet vitiis, peccatis vulnerat, desperatione prosternit, Regnum Dei prolongat & absentat à nobis. *Petimus ergo, ut veniat tempus, quo mali tanti authore pereunte, Mundus totus, creatura tota, solius Christi regnet, & triumphet ad gloriam: & fiat, quod sequitur, ut sicut in cœlo, ita & in terra una Domini sit voluntas: sit terra cœlum, vita Deus, tempus æternitas, patria requies, census innocentia, honor immortalitas, cura castitas, Deus totum.*

S. Jo. Chrys. Hom. 20. in Matth.

XI. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Cùm desiderium imperaverit futurorum, atque ad perfectionem illam nos jusserit semper contendere: quandiù tamen illuc non pergimus, etiam hìc degentes jubet conversationem cum cœli habitatoribus habere communem. Nam desiderare quidem convenit cœlos, & ea quæ habentur in cœlis: tamen & antequam superna illa præstetur habitatio, cœlum quodammodo fieri jussit è terra: Ut scilicet tales sint etiam dum in ea degunt, ita & omnia faciant, & loquantur, quasi qui prorsùs conversentur in cœlo: Denique pro hoc etiam esse Dominum deprecandum. Hujus itaque petitionis sensus est: Sicut in cœlo fiunt omnia liberè, & non alia quidem audiunt Angeli, alia verò contemnunt, sed voluntati divinæ in omnibus obsequuntur: *Potentes virtute, facientes verbum ejus:* Sic etiam nos homines effice dignos, qui non ex parte, sed integrè ea, quæ in tua sunt voluntate, faciamus. Vides quemadmodum & humilitatem docuerit, ostendens, quòd perficere virtutem non nostri sit studii tantummodò, verùm etiam gratiæ Dei. Et rursus communem omnium curam unumquemque orantium suscipere præcepit. Non enim dixit, Fiat in me, vel in nobis voluntas tua, sed prorsùs ubique terrarum: Ut scilicet eradicetur error, & veritas inseratur, atque undique vitiis explosis, virtus revertatur, & in illius cultu nihil prorsùs terra distet à cœlo.

Ps. 102.

S. Aug. Enchiridii c. 95.

Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. Nobis benè optamus, non Deo, qui omnia quæcumque voluit, fecit. Quod utique non est verum, si aliqua voluit & non fecit; & quod est indignius, idcò non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit. *Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostræ Confessionis initium, qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim ob aliud veraciter vocatur omnipotens; nisi quoniam quidquid vult potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ, voluntatis omnipotentis impeditur effectus..... Sed quantalibet sint voluntates, vel Angelorum, vel hominum, vel bonorum, vel malorum, vel quod Deus, vel aliud volentes, quàm Deus, Omnipotentis voluntas semper invicta est.... Quid est autem,* Sicut in cœlo, & in terra? *Faciunt Angeli voluntatem tuam, faciamus & nos.* Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. *Mens cœlum est, terra caro est. Quando dicis, quod ait Apostolus,* Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati: *fit voluntas Dei in cœlo, sed nondum in terra. Cùm verò caro menti consenserit, & absorpta fuerit mors in victoriam, ut nulla desideria carnalia remaneant, cùm quibus mens confligat; cùm transierit rixa in terra, cùm transierit bellum cordis, cùm transierit, quod dictum est,* Caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs carnem; hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ vultis, faciatis; *Cùm ergo hoc bellum transierit, omnisque concupiscentia in charitatem fuerit commutata, nihil in corpore remanebit, quod spiritui resistat, nihil quod dometur, nihil quod frænetur, nihil quod calcetur; sed totum per concordiam perget ad justitiam; fiet voluntas Dei in cœlo & in terra. Perfectionem optamus, quando hoc oramus. Item,* Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. *In Ecclesia spiritales cœlum sunt, carnales terra sunt. Fiat ergo voluntas tua sicut in cœlo, & in terra: Ut quomodo tibi serviunt spiritales, sic tibi mutati in melius serviant & carnales. Est & alius sensus pius valde. Moniti enim sumus orare pro inimicis nostris. Ecclesia cœlum est, inimici Ecclesiæ terra sunt. Quid est ergo,* Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra? *Credant inimici nostri, quomodo & nos in te credimus: fiant amici, finiant inimicitias. Terra sunt, ideò nobis adversantur: cœlum fiant, & nobiscum erunt.*

S. Pet Chrys. Ser. 68. 70. 72.

Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. *Nunc in terra multa fiunt pro diaboli voluntate, pro sæculi nequitia, pro desiderio carnis: in cœlo verò fit nihil præter Domini voluntatem. Petimus ergo, ut interempto diabolo, ut novo sæculo, ut mutato corpore, ut destructo mortis imperio, ut abolita dominatione peccati, in cœlo & in terra, in Deo & hominibus una sit eademque voluntas.... Beatus dies illi, qui terrenorum jungit, sociat, exæquat cœlestibus voluntates; ut inter dispares substantias una atque eadem sit voluntas. Hæc est fida pax, inconcussa concordia, gratia perseverans, quando per unius Domini ordinem, familia diversa, voluntate fit una... Tunc in Christo omnes, & in omnibus Christus; quando omnes solius Dei sapiunt, & faciunt voluntatem. Tunc omnes unum, imò unus omnes, quando Dei spiritus in omnibus vivit unus.*

S. Greg. Nyss. Orat. 4. De Orat. Dom.

X. *Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.* Mediocritatem & frugalitatem docet Christus, jubetque petere dumtaxat à Deo, quæ ad naturæ sustentationem satis sint, non superflua, & vanitati, aut voluptati servientia. *Panem pete propter vitæ necessarium usum: hujus te corpori debitorem natura fecit. Cætera quæ præter hæc, solertia hominum deliciis ac luxui deditorum excogitata & inventa sunt, de zizaniorum semine sunt. Semen patris familias frumentum est, ex frumento panis conficitur: at luxus atque delitiæ zizania sunt, ab inimico juxta frumentum sata. Sed homines naturæ necessario ministerio non contenti, revera suffocantur vanarum rerum studiis, & infrugiferi manent, dum in his occupatur anima.....* Dic ei, qui educit panem de terra: A te mihi vita est, à te quoque mihi vitæ subsidium contingat. *Tu da panem, id est, ex justis laboribus cibum adipiscar. Nam si Deus justitia est, non habet à Deo panem, qui ex re fraudulenter & injustè parta cibum habet. Ipse compos voti es, nisi ex alienis copia atque facultas, nisi ex lacrymis reditus; si nemo propter tuam satietatem esuriit, si nullus ob tuam repletionem ingemuit. Dei panis maximè talis est, justitiæ fructus, pacis spica, non permixta neque inquinata zizanii seminibus. Quod si arans & tolens aliena, & injustitiam in oculis habens, tabulis insuper scriptis injustam acquisitionem roboraveris, & confirmaveris, deinde ad Deum dicas, Da panem: alius erit, qui hanc vocem tuam audiat, non Deus. Nam qui studet justitiæ, à Deo panem accipit: At qui colit injustitiam, ab injustitiæ inventore nutritur atque cibatur. Conscientiam igitur tuam intuens, ita panis petitionem Deo offer, sciens, quòd non societas Christo cum Belial..... Pulchra est item adjectio dictionis,* Hodie. *Id quod præsens est, cuique proprium dumtaxat est; futuri verò spes in incerto manet. Nescimus enim, quid paritura sit insequens dies. Idcircò per id quod* hodiè *jubet, interdicit tibi cura de crastino.*

S. Aug. ser. 56. aliàs de Diversis 48. Rom. 7. 25.

Gal. 5. 17.

Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodiè: *Potest simpliciter accipi, orationem istam nos fundere pro victu quotidiano, ut abundet nobis; & si non abundat, non desit nobis.... Quare non dixit,* Et tegumentum?

S. Aug. serm. 18. aliàs 42. inter Ho. 50. c. 4.

tum? Victus enim noſter in cibo & potu, tegumentum in veſtitu & tecto. Nihil homo plus deſideret. Quandoquid m dicit Apoſtolus, Nihil intulimus in hunc Mundum ; ſed nec auferre aliquid poſſumus : Victum & tegumentum habentes, his contenti ſimus. *Pereat avaritia, & dives eſt natura. Ergo ſi ad quotidianum victum pertinet, quia & hoc benè intelligitur, quod dicimus*, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie : *non miremur, ſi nominato pane, & catera neceſſaria intelligantur..... Intelligitur etiam hoc valdè benè*, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, *Euchariſtiam tuam, quotidianum cibum. Norunt enim Fideles, quid accipiant, & bonum eſt eis accipere panem quotidianum, huic tempori neceſſarium. Pro ſe rogant, ut boni fiant, ut in bonitate, & fide, & vita bona perſeverent. Hoc optant, hoc orant: Quia ſi non perſeveraverint in vita bona, ſeparabuntur ab illo pane: Ergo*, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, *quid eſt? Sic vivamus, ut ab Altari tuo non ſeparemur. Et verbum DEI, quod quotidie vobis aperitur, & quodam modo frangitur, panis quotidianus eſt. Et quomodo illum panem ventres, ſic iſtum eſuriunt mentes. Et hunc ergo petimus ſimpliciter, & quicquid animæ noſtræ, & carni noſtræ in hac vita neceſſarium eſt, quotidiano pane concluditur:*

S.Petr.Chryſol.ſer.67. & 68.

Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie. *Qui Patrem ſe nobis dedit, qui ſibi nos adoptavit in filios, qui rerum nos fecit hæredes, qui nos ſuo & honore donavit & Regno, ipſe nos, ut panem quotidianum poſtulemus, addixit. In Regno DEI, inter munera divina, quid quærit paupertas humana? Tam bonus, tam pius, tam largus Pater panem filiis, nonniſi poſtulatus, indulget? Et ubi eſt illud*, Nolite ſoliciti eſſe, quid manducetis, aut quid bibatis, aut quid veſtiamini? *Hoc petere jubet, quod prohibet cogitare? Quatenus cœleſtis Pater, cœleſtem panem, cœleſtes filii, ut poſtulemus, hortatur, ipſe dixit :* Ego ſum panis, qui de cœlo deſcendi. *Ipſe eſt panis, qui ſatus in Virgine, fermentatus in carne, in Paſſione confectus, in fornace coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus Altaribus, cœleſtem cibum quotidie Fidelibus ſubminiſtrat.* Igitur *Quotidianum, & in diem vult nos in Sacramento ſui Corporis, panis viaticum poſtulare, ut per hoc ad perpetuum diem, & ipſam Chriſti perveniamus ad Menſam; ut unde hic guſtum ſumpſimus, inde ibi plenitudinem, totaſque ſatietates capiamus.*

S.Greg.Nyſſ. Orat.5. in Orationem Dominicâ.

XI. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Vult Chriſtus, ut Deo ſimiles efficiamur per miſericordiam: *Vt homo alius ipſe Deus eſſe videatur, dum facit ea, quæ Dei ſolius eſt facere. Debitorum enim remiſſio proprium, ac peculiare Dei munus eſt: Dictum eſt enim, quod nemo poteſt remittere peccata, niſi ſolus Deus..... Quemadmodum* verò *Deus benè agentibus ad imitandum propoſitus eſt, ſicut dixit Apoſtolus*, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti: *Ita vice verſa, tuam affectionem ad bonum Deo pro exemplo eſſe vult, atque ordo quodammodo invertitur, ut audeamus, quemadmodum bonum in nobis imitatione divini nominis perficitur, ita ſperare futurum, ut Deus noſtra facta imitetur, cùm aliquid boni fecerimus, ut tu ad Deum dicas: Quod ego feci, fac: Imitare ſervum tuum Domine, pauperem & egenum, qui regnum univerſarum rerum obtines. Remiſi debita, ne tu quidem exigas: Supplicem repellere veritus ſum, ne tu quidem ſupplicantem repellas: Lætum & alacrem dimiſi meum debitorem, talis item tuus fiat. Ne tuum debitorem meo triſtiorem reddas. Par ambobus remiſſio decernatur. Ille meus eſt debitor, tuus ego. Quo animo adversùs hunc fui, quamque de eo ſententiam ſequutus ſum, hæc apud te obtineat: Solvi, ſolve: Dimiſi, dimitte: Magnam proximo exhibui miſericordiam: Imitare Domine ſervi tui humanitatem. At graviora mea in te peccata, quàm quæ hic adversùm me commiſit: Id non nego: At reputa, quantum in omni bono excellas. Æquum eſt enim, ut poteſtatis tuæ excellentiæ convenientem miſericordiam nobis peccantibus tribuas. Exiguam humanitatem exhibui; non enim amplius capiebat natura: Tua verò munificentia exiguitate potentiæ meæ non prohibetur, quin quantum velis, tantum largiaris.* Futurum de nobis in noſtra eſt poteſtate judicium. Ne enim vel irrationabilis quiſpiam, aut in magno aliquo, aut in exiguo delicto, de judicio Dei conqueri poſſet, ipſum te reum Dominus illius fecit eſſe ſententiæ: Quemadmodum (inquit) tu tibi ipſi judicaveris, ita etiam tibi judicabo. Si enim dimiſeris conſervo tuo, à me quoque eamdem gratiam conſequeris. Et certè nequaquam iſtud æquale eſt. Tu enim remittis, cùm ipſe quoque remiſſione indigeas : Deus verò cùm nullius umquam indigeat, ignoſcit. Tu conſervo remittis, Deus ſervo : & tu quidem mille peccatorum reus, Deus verò ab omni peccato prorsùs extraneus : & tamen ſic quoque abundantiam propriæ miſerationis oſtendit. Nam cùm certè poſſit abſque hoc tibi omnia peccata dimittere, vult tamen beneficium etiam per iſta conferre, mille tibi occaſiones manſuetudinis ac pietatis miniſtrans, & quod in te eſt belluinum, depellens, & iram qua flagras, extinguens, teque undique tuis membris compingens & conglutinans. Quid enim, quæſo, dicturus es? An quòd à proximo aliquid fueris paſſus injuſtè? Talia procul dubio ſunt, quæ etiam tibi à Deo poſcis remitti, multòque majora. Sed ante ipſam quoque veniam non exigua donatus es gratia, edoctus ſcilicet humanam habere mentem, & ad omnem manſuetudinem eruditus. Supra hæc verò etiam tibi merces in futuro ampla tribuetur, dum nullius à te exigetur ratio peccati. Quo non igitur digni ſupplicio ſumus, cùm tali nobis a Deo poteſtate donata, ipſi ſalutis noſtræ efficiamur proditores?

S.Jo.Chryſ. Hom.20.in Matth.

Dimitte nobis debita noſtra, &c. In Baptiſmo omnia debita, id eſt, peccata prorsùs dimittuntur nobis. Sed quia nemo hìc poteſt vivere ſine peccato, & ſi non magno crimine, unde ſeparetur ab illo Pane; tamen nemo poteſt ſine peccatis eſſe in hac terra, & non poſſumus accipere, niſi unum Baptiſmum ſemel : *In oratione accipimus, unde quotidiè lavemur, ut nobis peccata noſtra quotidiè dimittantur : ſed ſi faciamus, quod ſequitur*, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris .... *Sponſionem facimus cum Deo, pactum & placitum. Hoc tibi dicit Dominus Deus tuus : Dimitte, & dimitto. Non dimiſiſti : tu contra te tenes, non ego.*

S.Aug. ſer. 19. aliàs de Temp. 135. c. 9.

Et ſerm. 56 alias de Div. 48. c.9.

Dimitte nobis, &c. Homo, ſi ſine peccato eſſe non potes, & vis ſemper dimitti tibi totum, dimitte ſemper : Quantum vis dimitti tibi, dimitte tantum; quoties vis dimitti tibi, toties dimitte ; imò quia vis totum dimitti tibi, totum dimitte. *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris..... Qui ſic petit, & debita non relaxat, iſte etiam, per quod orat, accuſat. Qui ſibi tantum donari poſtulat, remitti tantum, quantum ipſe remittit & donat, ad placitum Deum, Deum taliter invitat ad pactum .... Fide peccatis ſuis petit veniam, qui peccanti libenter ignoſcit ... Satis poteſt homo miſericors, qui cum Deo de pietate confligit. Homo, ſit ſemper in pectore tuo venia, ſi vis crimina non timere.*

S.Pet.Chryſ. ſer.67.68.72.

XII. *Et ne nos inducas in tentationem.* Docet Chriſtus nos non recuſare certamina, nec tamen in ea audaciùs inſilire : hoc enim modo & noſtra incipiet clarior eſſe victoria, & Diaboli infelicior pugna videbitur. Nam protractos in medium, viriliter ſtare oportet ac fortiter : non provocatos verò quieſcere, & tempus exſpectare certaminis, ut nos & vacuos oſtendamus amore gloriæ, & plenos virtute conſtantiæ.... *Et ne nos inducas in tentationem.* Dimitte quæ fecimus, & da, ut alia non committamus .... *Poteſt peccatum caveri, ſed opitulante illo, qui non poteſt falli. Nam & hoc ipſum ad cavendum peccatum pertinet, ſi veraciter dicimus* : Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Duobus enim modis etiam in corpore cavetur morbi malum; & ut non accidat, & ut ſi acciderit, citò ſanetur.*

S.Jo. Chry. Hom.20.in Matth.

S.Aug.ſerm. 18. & lib.de Nat.& Grat. cap.67.

» *tur . Vt non accidat, caveamus dicendo*: Ne nos in-
» feras in tentationem. *Vt citò sanetur, caveamus di-*
» *cendo*: Dimitte nobis debita nostra.

S. Pet. Chrys. ser. 68. 71. .m

Et ne nos inducas in tentationem. *Hoc petere miles multis modis cogitur, ne fragilitas plus ausa, & de se temerè præsumens, nec virium suarum modum colligens, in conflictu malè cauta succumbat: deinde offensus Deus tradat tentationibus, quos relinquit ..... Tentatio est species fallens, quæ prospera in adversis, adversa occultat in prosperis, humanamque ignorantiam dolosos educit in lapsus. Petimus ergo, ne peccatis impellentibus in tentationum foveas incidamus.*

S. Jo. Chrys. serm. 10. de instituéda » secundùm Deum vita » Tom. 5.

XIII. *Sed libera nos à malo. Amen.* Multa, Diaboli opera atque astu, gravia & molesta nobis accidunt: Multa ab hominibus, vel palam injuriis, vel clam nobis insidiantibus. Jam verò corpus ipsum contra animam non sine gravi noxa, nonnumquam variis morbis debilitatum atque infirmum, dolores nobis atque languores parit. Itaque cùm tam multa tamque gravia nobis ingruant mala, ab his omnibus ut liberemur, à Deo omnium docemur petere, quo nimirùm vindice tempestas omnis sedatur. Malus ipse confusus, despectus, delusus, confutatusque discedit, sicut olim ab hominibus discessit in porcos, in quos etiam nihil nisi jussus audebat. Ergo qui nec in porcos quidquam potest, quo tandem pacto hominem in vigilia permanentem, animo stantem, intentum, Dei septum præsidio, tenere audeat atque opprimere?

S. Pet. Chrys. serm. 70.

Libera nos à malo. Hoc est, *à Diabolo, qui totius mali author est & origo. Diabolus natura cœlestis fuit: nunc est nequitia spiritualis, ætate major sæculo, nocendi usu tritus, lædendi arte peritissimus: Vnde non jam malus, sed malum dicitur, à quo est omne, quod malum est. Hinc est, quòd propriis viribus liberari homo non potest, carnalibus vinculis illigatus. Petendum nobis est ergo, ut Deus à diabolo nos liberet, qui Christum terris, ut diabolum vinceret, commodavit. Clamet homo, clamet ad Deum*, Libera nos à malo, *ut à tanto malo, solo Christo vincente, liberemur.*

S. Aug. serm. 256. alias ex Sirmond. 18.

Libera nos à malo. *Vis, ut sim securus, ubi quotidie peto indulgentiam pro peccatis, adjutorium in periculis? Cùm enim dixero propter præterita peccata*, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: *continuo propter futura pericula addo & adjungo*, Ne nos inferas in tentationem. *Quomodo est autem populus in bono, quando mecum clamat*, Libera nos à malo? *Et tamen, Fratres, in isto adhuc malo cantemus, Alleluia, Deo bono, qui nos liberat à malo. Quid circumspicis, unde te liberet, quando te liberat à malo? Noli longè ire, noli aciem mentis circumquaque distendere. Ad te redi, te respice. Tu es adhuc malus. Quando ergo Deus te ipsum liberat à te ipso, tunc te liberat à malo. Apostolum audi, & ibi intellige, à quo malo sis liberandus:* Condelector, *inquit*, legi Dei secundùm interiorem hominem; video
» autem aliam legem in membris meis, repugnantem le-
» gi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati,
» quæ est in membris meis. *Putavi, quia captivavit te sub nescio quibus ignotis Barbaris: putavi, quia captivavit te sub nescio quibus gentibus alienis, vel sub nescio*
» *quibus hominibus dominis*. Quæ est, *inquit*, in mem-
» bris meis. *Exclama ergo cum illo*, Miser ego homo, quis me liberabit? *Vnde quis liberabit? Dic unde. Alius dicit ab optione, alius de carcere, alius de Barbarorum captivitate, alius de febre atque languore: Dic tu Apostole, non quò mittamur, aut quò ducamur, sed quid nobiscum portemus, quid nos ipsi simus, dic:* De
» corpore mortis hujus. *De corpore mortis hujus?* De
» corpore, *inquit*, mortis hujus... *Sed non es tu ipse*
» *corpus mortis hujus?* *Respondet*, Igitur ipse ego men-
» te servio legi peccati. *Sed* ipse ego: *Quomodo per diversa ipse tu? Mente, inquit, quia diligo: carne, quia concupisco: victor quidem, si non consentio: adhuc tamen luctabor urgente adversario.*

Rom. 7. 22. &c.

XIV. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester. dimittet vobis peccata vestra.* Idcircò & cœlos rursùs commemoravit, & Patrem; ut hinc quoque auditorem pudore suffunderet, si cùm tanto sit Patre generatus, ad malitiam feritate rapiatur; atque ad cœlum vocatus, terrena & carnali prorsùs mente vilescat. *Non solùm quippè gratia Dei esse filios oportet, verùm etiam operibus. Nihil est autem quod sic Dei similes faciat, ut malignis atque lædentibus esse placabilem*; sicut etiam paulò ante præmonuit, cùm diceret: *Deus solem suum oriri facit super bonos & malos*. Propterea & communes nos facere preces jubet, & plurali ubique numero in oratione Dominica nos uti docet, ut proximis placati, ne vestigium quidem iracundiæ in nobis relinquamus. Quanto jam ergo invenimur digni supplicio, post hæc omnia non modò non remittentes, verùm etiam de inimicis à Deo vindictam rogantes; cùm ille cuncta & faciat & dicat, ne ipsi mutuis adversùm nos odiis infremamus. Quia enim charitas omnium mater bonorum, quæ illi incommodant, tollens, undique nos in unum congregat copulando, &c. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra*, &c. Tanta est copia delictorum, ut ille etiam, qui non diligenter cuncta cognoscit, multa tamen ex eis possit intelligere. Quis nostrùm non habuit in oratione desidiam? Quis non superbiæ est inflatus tumore? Quis non inanis gloriæ aurula ventilatus est? Quis non de fratre dextraxit? Quis non concupiscentiam malignam admisit, vel impudicis oculis aspexit? Quis non inimici cum animi commotionem recordatus est, & cor suum intumescere fecit? Quis non æmuli sui, aut cruciatus est prosperis, aut delectatus adversis? Sin autem & in Ecclesia constituti, & brevi tempore tantorum efficimur malorum rei: quales tandem nos futuros putamus, cùm hinc fuerimus egressi? Si tantos fluctus patimur in portu, cùm exierimus in Euripum illum malorum, forum dico, & urbana negotia, & domesticas curas, putamus ne, nos saltem ipsos poterimus agnoscere? Verumtamen tot ac talium peccatorum compendiosam nobis ac facilem Deus viam liberationis dedit, totiusque laboris alienam. Quis enim labor est fratri indulgere conturbanti? *Labor quidem in remittendo nullus, in retinendo verò inimicitias maximus. Siquidem iracundia liberari, magnam menti reddit quietem, & valdè facile est volenti: Neque enim necesse est maria transfretare, nec longi itineris peregrinationem subire, nec montium excelsa conscendere, nec pecuniam impendere, nec corpus exponere; sed sufficit velle tantummodo, & omnia continuò peccata deleta sunt.*

S. Jo. Chrys. Hom. 10. in Matth.

S. Pet. Chrys. Serm. 7.

XV. *Cùm autem jejunatis, nolite fieri, sicut hypocritæ, tristes*, &c. *Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava*, &c. Hypocrisis *subtile malum, secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis*. Adversa omnia nituntur viribus suis, armis suis pugnant, impugnant palàm: unde & caventur tam facilè, quàm videntur, Hypocrisis secura simulat, fallit prospera, curiosa mentitur, & *crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum: Ieiunium jejunio perimit, oratione orationem evacuat, misericordiam miseratione prosternit... Fratres, fugiendum est virus, pestilentia cavenda, quæ de remediis creat morbos, conficit de medicina languorem, sanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione discrimen. Hypocrisim qui fugerit, vicit; qui incurrerit, cadit. Fugiamus hypocrisim, fugiamus, Fratres: Sit nostrum de simplicitate jejunium, de innocentiâ sit sanctum, de puritate purum, de sinceritate sincerum, sit hominibus occultum, ignotum Diabolo, Deo notum. Thesaurum qui non abscondit, prodit.* Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, &c. *Non ut coma capitis illecebroso redundet unguento, seriùs Magister injungit; neque faciem nitescere solito vult lavacro: sed habitu prandentis vult celari jejunium Christiano, quia*

Chri-

Chriſtianum venditare non vult artifici mœrore jejunium. Unge caput tuum, & faciem tuam lava: ne videaris hominibus jejunans, ſed Patri tuo, qui eſt in abſcondito. *Sic non voluptuoſos indulget aſpectus, ſed vultus, qui ſimulantur, excludit. Facies mœrore dejecta invitat famam, non jejunium voluntarium profitetur. Si vult, quare triſtis? Si non vult, jejunus quare? Meritò tali pœna vivit, qui ſibi facit de virtute vitium, mendacium de veritate, de merce ſtipendium, de remiſſione peccatum. Agricola ſi non impreſſerit cultrum, ſi ſulcum non defoderit, ſi non exciderit ſentes, ſi gramina non evulſerit, ſi in tuto ſemina non locarit; ſibi mentitur, non terræ; nec terræ facit dammum, ſed ſibi non facit fructum: & ita ſe vacuat, ita decipit, impugnat ita, qui terræ manu fallaci mentitur. Quid faciet, quid habebit, quid inveniet, qui Deo, eſuriente carne, hypocriſi luxuriante, mentitur? Sciat ille, ſuſtinere ſe laborem incaſſum, ſe nihil habiturum, qui premens jejunii aratrum, & abſcindens gulæ gramina, atque eradicans luxuriæ ſentes, miſericordiæ ſemina nulla jactaverit.*

S. Aug. l. 2. de Ser. Dom. in Monte, c. 12.

Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava. *Maximè animadvertendum eſt, non in ſolo rerum corporearum nitore atque pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus lutoſis poſſe eſſe jactantiam; & eo periculoſiorem, quo ſub nomine ſervitutis Dei decipit. Qui ergo immoderato cultu corporis atque veſtitus, vel caterarum rerum nitore præfulget, facilè convincitur rebus ipſis pomparum ſæculi eſſe ſectator, nec quemquam fallit doloſa imagine ſanctitatis: Qui autem in profeſſione Chriſtianitatis, inuſitato ſqualloré ac ſordibus intentos in ſe oculos hominum facit, cùm id voluntate facit, non neceſſitate patitur, cæteris ejus operibus poteſt conjici, utrum hoc contemptu ſuperflui cultus, an ambitione aliqua faciat; quia & ſub ovina pelle cavendos lupos Dominus præcipit*: Sed ex fructibus, *inquit*, eorum cognoſcetis eos. *Cùm enim cœperint aliquibus tentationibus ea ipſa illis ſubtrahi, vel negari, quæ iſto velamine vel conſecuti ſunt, vel conſequi cupiunt, tunc neceſſe eſt appareat, utrum lupus in ovina pelle ſit, an ovis in ſua. Non enim propterea ornatu ſuperfluo debet aſpectus hominum mulcere Chriſtianus, quia illum parcum habitum ac neceſſarium etiam ſimulatores ſæpius uſurpant, ut incautos decipiant; quia & illæ oves non debent pelles ſuas deponere, ſi aliquando eis lupi ſe contegunt.* Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, &c. *Non quiſpiam rectè præceperit, quamvis faciem quotidiana conſuetudine lavemus, unctis etiam capitibus, cùm jejunamus, nos eſſe debere. Quod ſi turpiſſimum omnes fatentur, intelligendum eſt hoc præceptum ungendi caput, & faciem lavandi, ad interiorem hominem pertinere. Vngere ergo caput, ad lætitiam pertinet: lavare autem faciem, ad munditiam: & ideò caput ungit, qui lætatur interiùs mente, atque ratione. Hoc enim rectè accipimus caput, quod in anima præeminet, & quo cætera hominis regi & gubernari manifeſtum eſt. Et hoc facit, qui non foris quærit lætitiam, ut de laudibus hominum carnaliter gaudeat. Interiùs ergo gaudeat in jejunio ſuo, eo ipſo quo ſic ſe jejunando avertit à voluptate ſæculi, ut ſit ſubditus Chriſti, qui ſecundùm hoc præceptum caput unctum habere deſiderat. Ita enim & faciem lavabit, id eſt, cor mundabit, quo viſurus eſt Deum non interpoſito velamine, propter infirmitatem contractam de ſordibus; ſed firmus & ſtabilis, quoniam mundus & ſimplex.* Lavamini, *inquit*, mundi eſtote, auferte nequitias ab animis veſtris, atque à conſpectu oculorum meorum. *Ab his igitur ſordibus facies noſtra lavanda eſt, quibus Dei aſpectus offenditur.*

Matt. 7. 16.

Matt. 16.

XVI. *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, &c. Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo*, &c. Qui terrenis opibus inhiant, & congerendis ſtudent theſauris, avari divites, egentiores ſunt omnibus egenis: *Perdunt enim illos reditus, quos poſſunt habere perpetuos: & dum brevi, nec ſemper incubant uſui, nullo juſtitiæ cibo, nulla miſericordiæ ſuavitate paſcuntur; foris ſplendidi, intus obſcuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: quia ipſi animas ſuas fame afficiunt, & nuditate dehoneſtant, qui de iis quæ terrenis horreis commendarunt, nihil theſauris cœleſtibus intulerunt.* Theſaurizare vis? Benè: Non dico Noli; ſed dico ubi. Conſultorem me accipe, non perditorem. Scriptum eſt, *Theſaurizate vobis theſauros in cœlo*. Sed fortè dicis, Non video locum in cœlo, ubi ponam. Quam ſcalam, quam machinam quæſiturus ſum, quæ ad cœlum attingat, ut videam, ubi ponam pecuniam meam? Quid dicis? Vides in terra locum, ubi obruis? Video, inquit. Benè ſatis: Si ſecurus es obruendo in terra, quare ſolicitus es de Deo, qui fecit cœlum & terram? Da ſecurus Deo. Ipſi te commenda, qui tibi pecuniam in cœlo ſervat; quia ipſe & te in terra, quamdiù vivis, gùbernat. Pecuniam ſervare vis? Serva quomodo vis. Si inveneris meliorem cuſtodem, Chriſtum, commenda ei pecuniam tuam. Commendo, inquit, ſervo meo. Benè: Quantò meliùs Domino tuo? Et ſervum tuum præponis Domino tuo? O Chriſtianum virum! Servus tuus fortaſſis auferet, & fugiet: Numquid Chriſtus hoc facturus eſt? Multi ad dominos ſuos ſervi inimici repentè extiterunt, & eos cum ipſo auro hoſtibus tradiderunt. Cui ergo commendas? Servo, inquis, meo: Novi fidem ſervi mei, ideòque commendo ſervo meo aurum meum. Benè ſatis, præfers ſervum tuum, aurum tuum commendas ſervo tuo: Animam tuam cui? Animam meam commendo Deo meo. Quantò meliùs, ò homo, illi & aurum tuum, cui & animam tuam? *An fortè fidelis eſt in cuſtodiendo animam tuam, & infidelis in cuſtodiendo pecuniam tuam? Servat tibi, qui ſervat & te.* Laudas fidem ſervi tui? Etiam, ego novi fidem ſervi mei. Tota fides ejus eſt, ne fraudet, ne tollat: numquid agit, ne perdat? Ecce poſuit, & non latuit; invenit alius, & tulit. Numquid hoc Chriſto quiſpiam facturus eſt? Pigritiam excute, conſilium accipe. *Da Chriſto eſurienti, theſauriza in cœlo. Numquid labor eſt in cœlo theſaurizare? Etſi labor eſſet, faciendum erat ad ponendam pecuniam tuam in loco munito, unde nemo eam poſſit auferre. Cùm tamen dicit Chriſtus, In cœlo theſauriza: non dicit tibi, ſcalas quære, machinas liga, pennas apta: Hoc dicit, Mihi in terra da, & tibi in cœlo ſervo. Ideò veni egere ego in terra, ut ſis tu dives in cœlo. Fac trajectitium. Fortè times fraudatorem, ne perdas; & quæris, qui portet, qui migret. Chriſtus tibi in utroque adeſt. Non faciet impoſturam, faciet inſuper & laturam ..... Qui dixit Saulo*, Quid me perſequeris? *Ipſe tibi dicit, Paſce me. In terra Saulus ſæviebat, & Chriſtum in cœlo tangebat: ſic & tu in terra eroga, & Chriſtum in cœlo paſcis .....* Eſt & alia vita, Fratres mei: Eſt poſt hanc vitam alia vita, credite. Ad eam vos præparate, præſentia cuncta contemnite. Si habetis, benè inde facite: ſi non habetis, nolite cupiditate inardeſcere. *Migrate, transferte ante vos: quod hic habetis, illuc eat, quò ſecuturi eritis. Audite conſilium Domini veſtri*: Ne theſaurizetis vobis theſauros in terra, &c. *Audis quotidie homo fidelis, Surſum cor: & quaſi contrarium audias, tu mergis in terra cor tuum. Migrate. Habetis unde? Facite benè. Non habetis unde? Adverſus Deum nolite murmurare. Audite me, ò pauperes: Quid non habetis, ſi Deum habetis? Audite me, ò divites: Quid habetis, ſi Deum non habetis?*

S. Aug. ſer. 345. aliàs 32. ex Sirmon.

S. Leo M. ſer. 9. de Coll. & Eleemoſ. 5.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, &c. Res aperta eſt, conſilium patet, ſed cupiditas latet: immò non latet, ſed etiam ipſa, quod pejus eſt, patet. *Non enim ceſſat rapina graſſari: non enim ceſſat fraudare avaritia: non enim ceſſat perjurare malitia. Totum ut quid? Vt theſaurizetur. Et ubi ponatur? In terra. Rectè quidem à terra in terram. Homini enim, à quo nobis dixi laborem propinatum, peccanti dictum eſt*, Terra es, & in terram ibis. *Meritò theſaurus in terra, quia cor in terra.*

S. Aug. ſerm. 60. aliàs de Temp. 50. c. art. 7.

Gen. 3. 19.

S. Aug. ſer. 111. aliàs de Div. 11. cap. 18.

ra. Vbi est ergo, quod habemus ad Deum? Dolete, qui intellexistis: corrigimini, si doluistis. Quamdiu laudare, & non facere? Verum est, nihil verius. Fiat ergo, quod verum est. Ergo nolite vobis condere thesaurum in terra, sive experti quomodo pereat, quod in terra reconditur; sive non experti, sed & vos saltem metuentes experiri. Quem non corrigunt verba, corrigant experimenta. Non surgitur, non proceditur, nisi una voce dicatur ab omnibus: Væ nobis, ruit Mundus. Si ruit, quare non migras? Si tibi architectus diceret, ruituram domum tuam; nonne prius migrares, quam murmurares? Structor Mundi dicit tibi, ruiturum Mundum, & non credis? Audi vocem prædicentis, audi consilium commonentis. Vox prædicentis est, Et cœlum & terra transibunt. *Vox commonentis est*, Nolite vobis condere thesauros in terra. *Ergo si creditis Deo prædicenti, si non contemnitis commonentem, fiat quod dicit: Non enim ille te fallit, qui tale consilium dedit. Non perdes, quod dedisti, sed sequeris, quod misisti. Consilium ergo do: Da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo. Non sine thesauro remanebis: sed quod habes in terra solicitus, habebis in cœlo securus. Migra ergo. Consilium do servandi, non perdendi.*

Mat. 19. 21.

S. Pet. Chry. Serm. 8.

Thesaurizate vobis thesauros in cœlo. *Thesaurus cœli est manus pauperis: quod suscipit, ne in terra pereat, reponit in cœlum. Manus pauperis est gazophylacium Christi: Quia quicquid pauper accipit, Christus acceptat. Da ergo homo pauperi terram, ut accipias cœlum: Da nummum, ut accipias Regnum: Da micam, ut accipias totum: Da pauperi, ut des tibi; quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter. Clamat Deus*, Misericordiam volo. *Qui quod vult Deus, Deo negat, a Deo sibi, quod desiderat, vult negari.* Misericordiam volo. *Homo, petit Deus, sed tibi, non sibi.* Misericordiam volo. *Humanam misericordiam petit, ut largiatur divinam.*

6. Hie. in c. 6. Matth.

Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. *Hoc non solum de pecunia, sed & de cunctis passionibus sentiendum est. Gulosi Deus venter est. Ibi ergo habet cor, ubi est thesaurus. Luxuriosi thesaurus, epulæ sunt; lascivi, ludicra; amatoris, libido. Huic servit unusquisque, quo vincitur ..... Vt ergo in cœlis thesaurizemus, cœlestia diligamus. Vis nosse, ubi thesaurizas? Attende quid amas. Vis nosse, quid ames? Attende quid cogitas.*

S. Fulg. Serm. de Confess.

S. Jo. Chry. Hom. 21. in Matth.

XVII. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit*, &c. Quod oculus corpori, hoc intellectus est animæ. Ut enim nequaquam optes auro ornari, veste serica conspici, si sit oculis tibi carendum; sed horum proculdubio sanitatem desiderabiliorem rebus omnibus judicares, quæ si tibi depereat, nihil te jam reliqua vita delectat: Quantò hoc magis pro oculis debes mentis efficere? Sicut enim postquam corporalium oculorum lumen extinctum est, pleraque jam membra suo usu ac officio carent, lumine ipsis extincto; ita etiam mente cæcata, innumeris malis vita tua cumulatur. Quemadmodum igitur in corpore hoc maximè providemus, ut oculos habeamus incolumes: sic etiam in anima intellectus conservemus salutem. Si verò cæcamus istum, quo aliis quoque debemus lumen inferre; unde jam poterimus aspicere? Sicut enim qui caput ipsum fontis obstruxit, totum simul exsiccavit & fluvium: sic etiam qui oculum mentis tenebris obduxit, omnes quoque vitæ istius actus una confusione cæcavit. Propter quod ait: *Si lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt*? Quando enim lucerna extinguitur, quando gubernator mergitur, quando dux ipse capitur; quæ tandem subditis supererit spes salutis?..... Dedit nobis intellectum Deus, ut ignorantiam fugemus è mentibus, ut rectum teneamus justumque rerum judicium, atque ad alia hujusmodi dirigamur: & contra diversarum impugnationum varios incursus, hoc quasi quodam scuto usi ac lumine, maneamus innocui atque muniti. Nos verò tantum hoc Dei donum temerè prodimus propter superflua ac vana. Quid prodest auratis armis Milites refulgere, cùm ducitur Rex ipse captivus? Quod lucrum est auratæ depictæque navis, cùm ipsius mergitur gubernator? Quænam illa est benè compositi corporis pulchritudo, cùm facies oculos amisit? Quemadmodum igitur si Medicum, cujus ad aliorum ægritudines depellendas sanitas necessaria est, ægritudine afficias, & in deaurato cubiculo, lectuloque argenteo jacere præcipias, nihil proficiet omninò languentibus: ita etiam si mentis principale corrumpens, quo vitiis ingruentibus potes repugnare, thesauro feceris assidere, non modò nihil omninò profeceris, sed totum prorsùs animum læseris.

Si oculus tuus fuerit simplex, &c. De intentione hunc locum intelligendum jam observavi. *Proinde magni interest, cum aliquid boni facimus, cujus rei contemplatione faciamus. Officium quippe nostrum non officio, sed fine pensandum est: ut scilicet non tantum si bonum est, quod facimus, sed præcipuè si bonum est propter quod facimus, cogitemus. Hos oculos, quibus contemplamur, quare faciamus, quod facimus, averti poscit, ne videant vanitatem, id est, ne hanc attendat, propter quam faciat, cum boni aliquid facit. In qua vanitate præcipuum locum obtinet amor humanæ laudis, propter quam multa magna fecerunt, qui magni in hoc sæculo nominati sunt, multumque laudati in civitatibus gentium, quærentes non apud Deum, sed apud homines gloriam; & propter hanc velut prudenter, fortiter, temperanter justèque viventes, ad quam pervenientes, perceperunt mercedem suam, vani vanam.*

S. Aug. Enar. in Psal. 118. Serm. 12.

Si oculus tuus fuerit nequàm, totum corpus tuum tenebrosum erit. *Hunc oculum agnosce intentionem; qua facit quisque, quod facit; & per hoc disce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est, ejus quæ per dilectionem operatur, totum quasi corpus; quod illis, velut membris, operibus constat, tenebrosum esse, hoc est, plenum nigredine peccatorum.*

Id. l. 4. contr. Julian. cap. 3. n. 33.

Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? *Fit* enim plerumque, *ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sæpè sibi de se mens ipsa mentitur, & singit se de bono opere amare, quod non amat; de Mundi autem gloria non amare, quod amat.* Ad Deum igitur clamemus cum Propheta: *Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus, illumina tenebras meas.*

S. Gregor. M. p. 1. Pastor. c. 9.

Ps. 17. 29.

XVIII. *Nemo potest duobus dominis servire*, &c. *Non potestis Deo servire & Mammonæ.* Animo prorsùs toto perhorrescamus, & corpore, intelligentes, ex adverso Deum aurumque componi. Si igitur istud sono quoque sermonis horribile est, quantò est horribilius, cùm ipsis operibus tyrannis auri Dei timori præfertur?.... Noli tu mihi contra hanc sententiam proferre divites, sed divitiis servientes. Alioquin Job erat quidem dives, non tamen pecuniæ serviebat. Sicut enim alieni patrimonii dispensator, ita illa omnia possidebat, non modò aliena non rapiens, sed propria quoque indigentibus largiens: Quodque his majus est, nec habere se illa gaudebat: *Si lætatus sum*, inquit, *quia mihi essent multæ divitiæ*. Unde quia gaudium de possessione non habuit, dolorem de amissione non pertulit. At non tales nostra ætate sunt divites, sed captivis omnibus deteriùs affecti; & sicut cuidam tyranno tributa pendentes, non quiescunt à miseria servitutis. Quasi enim arcem quamdam, ita eorum mentem amor auri insedit. Unde per dies singulos præcepta eis plena iniquitatis imponit, nec est omninò aliquis, qui non obediat imperanti. Noli igitur ex superfluo argumentari: semel siquidem pronunciavit Deus, impossibile esse dicens, utrumque hoc simul esse servitium. Ne ergo tu duxeris hoc esse possibile. Quando enim te unus Dominus propriis quoque exui jubet,

S. Jo. Chry. Hom. 21. in Matth.

Job. 31.

bet,

„ bet, alter verò etiam aliena diripere: quando ille ti-
„ bi imperat caſtitatem, iſte luxuriam: quando hic tibi
„ caſtigationem ventris indicit, ille ebrietatem atque
„ delicias: quando te alter omnia iſta jubet deſpicere,
„ alter verò inhærere atque inhiare præſentibus: cùm hic
„ quidem præcipit lecta marmora, parietes pictos, &
„ laquearia deaurata mirari; ille verò averſari ejuſmo-
„ di omnia, & veræ Philoſophiæ pulchritudinem, ac
„ morum ornamenta ſuſpicere: quemadmodum poſſi-
„ bile eſt, hæc tam contraria convenire? Dominum hìc
„ autem Mammonam, id eſt, pecuniam, nuncupavit,
„ non ob propriam ipſius naturam, ſed ob eorum mi-
„ ſeriam, qui ſe ad illius inclinavere ſervitium. Sic
„ etiam ventrem Apoſtolus appellat Deum, non à di-
„ gnitate dominantis, ſed ab infelicitate famulantium.
„ Quod ſupplicio certè omni majus eſt, etiam ante
„ pœnam puniri captivum. Quibus enim captivis non
„ infeliciores putandi ſunt, qui cùm dominum ha-
„ beant Deum, ab illo Rege mitiſſimo recedentes,
„ tyranno ſe huic ſæviſſimo dederunt: & hoc cùm no-
„ bis etiam in præſenti res iſta noceat? Nam & damna
„ hinc ineffabilia contingunt, & lites frequentes, &
„ calumniæ, atque certamina, & aſſidui labores, &
„ cæcitas mentis: Quodque eſt gravius, etiam bo-
„ norum nobis cœleſtium per hæc infertur amiſſio, quæ
„ ſolo certè poſſumus Dei ſervitio promereri.

„ Nemo poteſt duobus Dominis ſervire. *Servile eſt omne peccatum, libera eſt innocentia. Vnde & Dominus ait:* Omnis, qui facit peccatum, ſervus eſt peccati. *Quomodo enim non ſervus, omnis avarus, qui pro exiguo pecuniæ lucello ſeipſum auctionatur? Timet omnia, ne congeſta amittat, qui non utenda congeſſit, majore periculo ſervaturus, quò majora quæſivit. Quomodo non mendicans, cui ſunt parva, quæ poſſidet? Nam etſi mihi dives videatur, ſibi eget, nec teſtimoniis ſua vota ſolatur, qui quod optat, neſcit credere. Quomodo autem non & ille ſervus, qui ſubditus eſt libidini? Primùm ſuis ardet incendiis, & pectoris ſui facibus exuritur... Suſcipit omnes metus, inſidiatur ſomno ſingulorum: ut unius cupiditate potiatur, fit ſervus omnium. Servit igitur hanc miſeram quidem ſervitutem, qui ipſe ſibi dominos facit, ipſe vult habere quos timeat: Nihil enim tam ſpeciale ſervitutis eſt, quàm ſemper timere. Ille verò in quavis conditione ſervitii ſemper liber, qui Mundi amore non capitur, avaritiæ vinculis non tenetur, metu criminis non alligatur, qui ſecurus ſpectat præſentia, quem futura non terrent. Nonne videtur tibi iſte in ſervitute dominari: ille autem in libertate ſervire? Serviebat Ioſeph, regnabat Pharao: Beatior hujus ſervitus, quàm Regnum illius.*

Rom.6.16.

S. Amb. lib. de Ieiep.c.4. n.20.

Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ. *Semper abundantia contumelioſa in ſemetipſam eſt. Apud Barbaros quoſdam, quia vernaculum eſt aurum, auro vinctos in ergaſtulis habent, & divitiis malos onerant, tantò locupletiores, quantò nocentiores.* S. Gregorius Nazianzenus, Oratione in Natale Domini, divites meritò vocat *compeditos terræ.* S. Cyprianus multos fidem abnegaſſe deflet in Eccleſiæ perſecutione, quos divitiarum amor à cura ſalutis avocavit. *Decepit multos* (inquit) *patrimonii ſui amor cæcus; nec ad recedendum parati, aut expediti eſſe potuerunt, quos facultates ſuæ velut compedes ligaverunt. Illa fuerunt remanentibus vincula, illæ catenæ; quibus & virtus retardata eſt, & fides preſſa, & mens vincta, & anima præcluſa; ut ſerpenti terram ſecundum Dei ſententiam devoranti, præda & cibus fierent, qui terreſtribus cupiditatibus inhærerent.* Erubeſce Chriſtiane, quòd in libertatem gloriæ filiorum Dei vocatus, Mammonæ ſervias indigniſſimam ſervitutem. *Obſederunt animum tuum ſterilitatis tenebræ, & recedente inde lumine veritatis, carnale pectus alta & profunda avaritiæ caligo cæcavit: pecuniæ tuæ captivus, & ſervus es: catenis cupiditatis, & vinculis alligatus es; & quem jam ſolverat Chriſtus, denuò vinctus es: ſervas pecuniam, quæ te ſervata non ſervat: patrimonium cumulas, quod te pondere ſuo graviùs onerat: Nec meminiſti, quid Deus reſponderit diviti exuberantium fructuum copiam ſtulta exultatione jactanti: Stulte, inquit, hac nocte expoſtulatur anima tua à te: Quæ ergo paraſti, cujus erunt? Quid divitiis tuis ſolus incubas? Quid in pœnam tuam patrimonii tui pondus exaggeras, ut quò locupletior ſæculo fueris, pauperior Deo fias? Redditus tuos divide cum Domino Deo tuo: fructus tuos partire cum Chriſto: fac tibi poſſeſſionum terreſtrium Chriſtum participem, ut & ille te ſibi faciat regnorum cœleſtium cohæredem.* Laxatis ergo curis mutabilium rerum, bona ſtabilia & certa quæramus: *Supervolemus terrenis opibus noſtris. Nam & in mellis copia non fruſtra pennas habet apicula, necat enim hærentem.* Si ſapimus, deſinamus ea ſequi, quæ & aſſequi miſerum eſt. *Beatus, qui poſt illa non abiit, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant.*

Idem lib. de Op. & Elee.

S. Aug. lib. de Op. Monach. c. 26.

S. Ber. Epiſt. 103.

XIX. *Ideò dico vobis, Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis, neque corpori veſtro, quid induamini.* Qui enim propter hoc Euangelium prædicat, ut habeat, unde manducet, & unde veſtiatur, ſimul ſe putat & Deo ſervire, quia Euangelium prædicat; & Mammonæ, quia propter iſta neceſſaria prædicat: quod Dominus dicit fieri non poſſe. Ac per hoc *Ille qui propter iſta Euangelium prædicat, non Deo, ſed Mammonæ ſervire convincitur: etſi Deus illo ad aliorum profectum, quomodo ipſe neſcit, utatur. Nam huic ſententiæ ſubjungit,* Ideò dico vobis, ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis, neque corpori veſtro, quid induamini: *Non ut iſta non procurent, quantum neceſſitati ſatis eſt, unde honeſtè potuerint; ſed ut non iſta intueantur, & propter iſta faciant, quicquid in Euangelii prædicatione facere jubentur.*

Nolite ſoliciti eſſe. *Quis ſic invidus bonis ſuis, quis ſic deliciis ſuis inimicus, ut ſpontanea & cœlitus præparata deſpiciat, & concupiſcat mundanis laboribus & doloribus conquiſita? Degener nimis animus, mens tota ſervilis eſt, quæ coquorum affatus, ſqualores coquinæ, heſterno horrore fœtentia perquirat obſonia, cui jugiter regius deſeruit atque adjacet apparatus. Noli ergo, homo, inania providendo gemere: noli laborare caduca præparando, quia prandii tui ſemper & ubique Deus præparator adſiſtit. Quis Rex devotis militibus debitam non procurat annonam? Quis dominus fidelibus ſervis juſta cibaria non miniſtrat? Quis pater non dat panem filiis? Si ergo nobis Deus & Rex & Dominus & Pater eſt, quid negabit? Stipendiis ſuis militans, derogat miles Regi; ſuis ſumptibus vivens, dominum ſervus accuſat: pro ſe ſolicitus filius, culpat ſuperſtitem patrem. Noli ergo homo exponere Deum pro te, taliter cogitando, qui & juſtitia regnantis, & dominantis ſtudio, & generantis affectu, in ſe totam tui recepit ſolicitudinem, refudit & curam.*

S. Pet. Chryſ. ſerm. 113. de terrenorum cura deſpicienda.

XX. *Reſpicite volatilia cœli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater veſter cœleſtis paſcit illa.* Magnum ſanè & aptum, quod fide ſequamur, exemplum. Nam ſi volatilibus cœli, quibus nullum exercitium cultionis, nullus de meſſium fœcunditate proventus eſt, indeficientem tamen providentia divina largitur alimoniam, *Verum eſt, cauſam inopiæ noſtræ avaritiam videri.* Et enim illis idcircò inelaborati pabuli uſus exuberat, quòd fructus ſibi communem ad eſcam datos ſpeciali quodam neſciunt vindicare dominatu: *Nos communia amiſimus, dum propria vindicamus; nam nec proprium quidquam eſt, ubi perpetuum nihil eſt; nec certa copia, ubi incertus eventus. Cur enim divitias tuas æſtimes, cùm tibi Deus etiam victum cum cæteris animantibus voluerit eſſe communem? Aves cœli ſpeciale ſibi nihil vindicant, & ideò pabulis indigere neſciunt, quia non norunt aliis invidere.*

S. Ambr. l. 7. in Lucam, n. 124.

Reſpicite volatilia cœli, &c. Id à Chriſto dictum, ne quiſquam Deum putet ſervorum ſuorum neceſſaria non curare, cùm ejus ſapientiſſima providentia uſque ad iſta creanda & gubernanda perveniat. Neque enim non ipſe paſcit & veſtit etiam eos, qui manibus ope-

S. Aug. l. de Op. Monac. c. 17.

» operatur. Sed ne Christianam Militiam ad hoc detor-
» queant, ut ista conquirant, hos servos Dominus
» præmonet, ut in eo ministerio, quod Sacramento ejus
» debetur, non ista, sed Regnum Dei & justitiam ejus
» cogitemus: & hæc omnia apponentur nobis, sive per
» manus operantibus, sive infirmitate corporis impedi-
» tis, sive ipsius militiæ tali occupatione districtis, ut
2. Thess. 3. 10. nihil aliud agere valeamus. Laborandum igitur est,
» *Quoniam si quis non vult operari, non manducet*. Qua-
» mobrem si quis Dei servis vacantibus, & valentibus
» exemplo & præcepto Apostolico manibus suis victum
» transigere, moverit quæstionem de volatilibus cœli,
» quæ non seminant neque metunt, & de liliis agri,
» quæ non laborant neque nent, facilè respondebunt:
Si & nos per aliquam infirmitatem, vel occupationem non possimus operari, sic ille nos pascet & vestiet, quemadmodum aves & lilia, quæ nihil operantur hujuscemodi: Cum autem possumus, non debemus tentare Deum nostrum; quia & hoc quod possumus, ejus munere possumus; & cùm hinc vivimus, illo largiente vivimus, qui largitus est, ut possimus. Et ideo de istis necessariis soliciti non sumus; quia cùm hæc possumus agere, ille nos pascit & vestit, à quo pascuntur homines & vestiuntur: Cùm verò hæc non possumus agere, idem ipse nos pascit & vestit, à quo aves pascuntur, & lilia vestiuntur; quoniam nos pluris sumus illis. Quapropter in ista militia nostra, nec in crastinum cogitamus, quia non propter ista temporalia, quo pertinet crastinus; sed propter illa sempiterna, ubi semper hodiernus est, nos illi probavimus, ut ei nullis negotiis sæcularibus implicati placeamus.

S. Pet. Chr. Serm. 163. *Respicite volatilia cœli*, &c. Exemplo tali exaggerat Dominus dubitantis insaniam, qui putat Deum hoc piis filiis denegaturum, quod avibus subministrat: & existimat, relinquentibus propter se patriam, domum, parentes, filios, conjuges, victus subsidia non daturum. O miserum, cui cùm detur Regnum, suspirat panem; cùm perpetuitate donetur, deflet potum; cùm immortalitatis gloria induatur, plangit corporis vestimentum! *Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum*? Humanarum mentium cogitationes intimus scrutator exponit. Nam omnis homo, dum sui corporis pulcritudinem concupiscit, procerum se esse exoptat: Sed cogitare per se homo hoc potest, hoc per se obtinere non potest. Ad id credendo pervenit, ad quod pervenire non potest cogitando. *Si ergo neque, quod minimum est, potestis; de cæteris soliciti estis*? Hoc est, quid cogitatione homo majora præsumis, qui per fidem minora desperas? Quid vestimento minus? Quid majus corporis incremento? Crede ergo tibi à Deo vestitum corporis posse præstari, à quo tibi fides corporis incrementa repromittit.

Luc. 12.

S. Ambr. l. 7. in Lucam, n. 145. XXI. *Et de vestimento quid soliciti estis*? *Considerate lilia agri*, &c. Quid tam morale ad persuasionem, quàm cùm videas, quòd etiam quæ sunt irrationabilia, sic Dei prospicientia vestiuntur, ut nullo usu vel ad gratiam egeant, vel ornatum? Multò magis credas, rationabilem hominem, si omnem sui usum in Deo collocet, nec studio mutandi violet fidem, numquam egere posse: eò quòd jure præsumpserit de favore divino..... Christianus de vita, de Regno, de immortalitate certus, de pastus & vestitus non debet necessitate pulsari; cùm videat Deum hodie nato & perituro in crastinum germini tantam vestitus gloriam contulisse: *Sed sicut ariditati ista, sicut clibani deputantur incendio; ita mortis, ita gehennæ ignibus destinantur, qui præsentia sibi à Deo præstari dubitant, cùm futura sibi jam sentiant contributa*..... Per hæc verò non modò docet, nequaquam nos debere esse solicitos, sed nec obstupescere & admirari vestimentorum luxum & sumptum, quandoquidem pulcritudo florum & decor varius herbarum, ipsumque fœnum amictu tali invenitur pretiosius. Cur igitur ex his in superbiam mentis erigeris, in quibus perfacilè de te obtinet etiam herba victoriam?

S. Pet. Chry.

S. Jo. Chryf. Hom. 23. in Matth.

XXII. *Quærite ergo primùm Regnum Dei & justi-*

Alex. Expos. in Euang.

tiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis. His verbis Christus, nec ad præsens, nec in reliquum fidelibus ostendit gratiam defuturam: si modò qui divina desiderant, terrena non quærant. *Indecorum quippe est homines curare de cibo, qui militant de Regno. Novit Rex, quemadmodum familiam suam pascat, alat, vestiat*: & ideò dixit, *Jacta cogitatum tuum in Deum, & ipse te enutriet*. Et, *Timete Dominum omnes sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum. Divites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono*. Multi propterea nolunt timere Dominum, ne famem patiantur. Dicitur illis, Nolite fraudem facere. Et dicunt, Unde me pasco? Non potest ars sine impostura esse, non potest negotium esse sine fraude. Sed fraudem punit Deus. Time Deum. Sed si timuero Deum, non habebo, unde vivam. *Timete Dominum omnes sancti ejus, quoniam nihil deest timentibus eum*. Coplam promittit trepido, & dubitanti, ne si fortè timuerit Dominum, deserant illum superflua. *Pascebat te Dominus contemnentem se, & desereret te timentem se*? Attende, & noli dicere, Ille dives est, & ego pauper sum: Ego timeo Dominum: ille non timendo quantùm acquisivit, & ego timendo nudus sum. Videte, quid sequitur: *Divites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono*. Si ad litteram accipias, videtur te fallere: Respicis enim multos divites iniquos mori in divitiis suis, non factos fuisse pauperes, cùm vivunt; vides illos senescere, perduci ad ultimum vitæ inter magnas copias divitiarum, celebrari eis pompam funeris in magnis effusionibus, perduci usque ad sepulcrum divitem, qui & exspiravit in lectis eburneis, circumflente familia suorum; & dicis in animo tuo, si fortè nosti aliqua & peccata & scelera ipsius: Ego novi, quantâ fecerit iste homo: ecce senuit, mortuus est in lecto suo; deducunt illum sui, pompa tanti funeris celebratur: ego novi quæ fecerit, decepit me Scriptura, & fefellit, ubi audio & canto, *Divites eguerunt & esurierunt*. Quando iste inops fuit? quando esurivit? *Inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono*. Quotidiè ad Basilicam surgo, quotidiè genu flecto, quotidiè inquiro Dominum, & nihil boni habeo: iste non inquisivit Dominum, & inter tanta bona defunctus est. Sic cogitantem suffocat laqueus scandali. Escam enim mortalem quærit in terra, & veram mercedem non quærit in cœlo, & mittit caput in laqueum diaboli, constringuntur ei fauces, & tenet diabolus ad malefaciendum, ut sic imitetur illum divitem, quem videt in tanta copia defunctum. Noli ergo sic intelligere. Et quomodo intelligam? *In bonis spiritalibus. Sed ubi sunt? Non videntur oculis, sed corde. Nam video ipsa bona. Videt illa, qui amat. Justitiam non video. Non enim aurum est, non enim argentum est. Si aurum esset, videres: quia fides est, non vides. Et si non vides fidem, quare amas servum fidelem? Quare gaudes ad eum, qui fidem tibi exhibet; & laudas eum de his bonis, quæ non videntur nisi oculo cordis? Cùm repletus fueris spiritalibus divitiis, pauper eris? Et ille dives ideò fuit, quia habebat lectum eburneum; & tu pauper es, cujus cubiculum cordis plenum est tantis gemmis virtutum, justitiæ, veritatis, charitatis, fidei, patientiæ & tolerantiæ? Explica divitias tuas, si habes illas, & compara divitiis divitum*. At ille in mercatu invenit mulas pretiosas, & emit eas? *Si fidem invenires venalem, quantum pro illa dares, quam te voluit Deus gratis habere, & ingratus es*? Egent ergo illi divites, egent: & quod est gravius, pane egent. Ne fortè putetis, quia auro egent & argento, quamquam & hoc egeant. Quantum habuit quidam, & quid eum satiavit? Sic mortuus est egens; quia plura volebat acquirere, quàm tenebat. Egent & pane. Quarè egent & pane? Si non intelligis panem, Christus dixit, *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi*: &, *Beati, qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*.

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 130.

Pf. 54. Pf. 33. 10. 11.

S. Auguſt. Enarr. 2. in hunc Pſal.

Quærite ergo primùm Regnũ Dei & justitiam ejus,

S.Aug.l.2.de Ser. Dom. in Monte, c.17.

& hæc omnia adjicientur vobis. *Ex Scripturis satis apparet, Dominum nostrum non hæc improbare, si quis humano more ista procuret: Sed si quis propter ista Deo militet, ut in operibus suis non Regnum Dei, sed istorum acquisitionem intueatur. Ad hanc ergo regulam hæc totum præceptum redigitur; ut etiam in istorum provisione Regnum Dei cogitemus, in Militia verò Regni Dei ista non cogitemus. Ita enim etiamsi aliquando defuerint, quod plerumque propter exercitationem nostram Deus sinit, non solùm non debilitant propositum nostrum, sed etiam examinatum probatumque confirmant*, Gloriamur enim, *inquit*, in tribulationibus, scientes, quòd tribula tio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem spem, spes verò non confundit; quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. *In commemoratione autem tribulationum ac laborum suorum idem Apostolus non tantùm in carceribus, & naufragiis, atque hujusmodi multis molestiis; sed etiam in fame & siti, in frigore & nuditate se laborasse commemorat. Quod cùm legimus, non æstimemus Domini promissa titubasse, ut famem ac sitim & nuditatem pateretur Apostolus, quærens Regnum ac justitiam Dei, cùm dictum sit nobis*, Quærite primùm Regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia apponentur vobis: *Quandoquidem ista sicut adjutoria novit ille Medicus, cui semel nos totos commisimus, & à quo habemus promissionem vitæ præsentis & futuræ, quando apponat, quando detrahat, sicut nobis judicat expedire; quos & consolandos & exercendos in hac vita, & post hanc vitam in perpetua requie stabiliendos atque firmandos gubernat, ac dirigit. Non enim & homo cùm plerumque jumento suo cibaria detrahit, deserit illud cura sua, ac non potius curando hæc facit.*

Rom.3.5.

2.Cor.11.26.

XXIII. *Nolite ergo soliciti esse in crastinum*, &c. Qui Christi cœpit esse discipulus, secundùm Magistri sui vocem renuncians omnibus, diurnum debet cibum petere, nec in longum desideria petitionis extendere. *Meritò ergo victum sibi in diem postulat, qui de crastino cogitare prohibetur: quia & contrarium sibi fit & repugnans, ut quæramus in sæculo diu vivere, qui petimus Regnum Dei velociter advenire.* In hujus rei figuram Manna, quo Deus populum suum annos quadraginta cibavit in deserto, in diem crastinum servari prohibuit: *Nullus relinquat ex eo in manè;* servatumque ab aliquibus in crastinum, *scatere cœpit vermibus, atque computruit.* Quod quidem non Mannæ vitio accidisse, fidem facit Sabbatum, in quo integrum servabatur, quod pridie collectum esset: illud item, quod multis sæculis in Arca conservatum est incorruptum. Sed *Deus docere volens eos vitæ rationem à curis liberam, pollicitus est illis, suppeditaturum se singulis diebus escam necessariam.*

S.Cypr. tr.de Orat. Dom.

Ex. 16.19.10. Theod. Int. 31. in Exod.

CAPUT SEPTIMUM.

Sensus Litteralis.

S. Jo. Chry. hom. 23. in Matth.

I. *Nolite judicare, ut non judicemini. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini; & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Non quodlibet judicium hìc prohibet Christus, publica enim judicia & legitima, necessaria & sancta sunt: privato etiam judicio peccata manifesta vituperare, corripere, quin etiam castigare licet iis, qui potestatem habent aliquam in eos, qui peccant. Judicium ergo malignum & temerarium dumtaxat Dominus vetat, quo proximum temerè damnamus, dicta vel facta illius sinistrè interpretati: *Non prohibuit judicare, sed docuit.* Ut Joan. cap. 7. 24. *Nolite judicare secundùm faciem, sed rectum judicium judicate.* Prohibuit judicium de occultis consiliis, cogitationibus, & intentionibus usurpare, quod Dei proprium est. Unde Apostolus ait: *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit unicuique à Deo.* Ne igitur temerè de proximo judicetis, ne maligni rerum vel personarum censores: *In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini.* Non solùm ab hominibus, quos tam rigidos, tam malignos experiemini morum vestrorum censores, quàm ipsi fueritis alienorum: sed quod multò terribilius est, à Deo supremo omnium & æquissimo judice. *Et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Proverbialis locutio, usu trita apud Hebræos. *Mensura pro mensura. Par pari.* Utque Jacobus Apostolus ait: *Judicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam.*

S.Hie.in c.7. Matth.

1.Cor.4.5.

S.Basilius, in Regul.Brev. Reg.164.

Jac.2.13.

II. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui; & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.* Festuca, vel minima est ligni particula, quales nonnumquam incurrunt in digitos, aut in oculos involant; vel stipula. Per festucam, minora levioraque peccata, sive simpliciter, sive aliorum comparatione: per trabem, graviora significantur. Proverbio rursus apud Judæos frequentato Moralis Euangelicæ regulam observandam Christus explicat. Cur tam perspicax, tam curiosus es alienorum vitiorum explorator, tam severus censor; & in tuis observandis tam cæcus, emendandis tam negligens, tam mollis, tam indulgens? Qua fronte dicis, Permitte à me sanari vitium tuum; aut illum reprehendere, objurgare, aut damnare audes, cùm tu gravioribus vitiis labores? Hypocrita, qui aliena reprehensione vitii odium simulas, & opinionem sanctitatis venaris; qui alienam personam assumis, cùm accusare vitia officium sit bonorum virorum & benevolorum; tu verò bonitatis, & charitatis erga proximum expers, illius contemptum & damnationem, non emendationem & curationem intendas. Corrige primùm & emenda vitia tua longè graviora, superbiam, odium, invidiam, hypocrysim ipsam; & tunc idoneus eris, qui aliorum peccata sanis oculis dispiciens, corripias, & emendes: Videbis scilicet infirmitates, & peccata fratrum *oculis columbæ*. Tunc alterius infirmitatem habebis quasi tuam, ut eam æquanimiter feras, donec ab ea liberetur ille, cujus curas salutem. *De his* itaque ibi loquitur Christus, *qui cùm ipsi mortali crimine teneantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt, culicem liquantes, & camelum glutientes.* Perstringitque *multùm cavendum & molestum simulatorum genus, qui cum omnium vitiorum accusationes odio & livore suscipiant, etiam consultores videri volunt.*

S.Aug.l.2.de Ser. Dom.in Monte, c.19.

S.Hieron.

S.Aug.

III. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos; ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.* Postquam temerarium inclemensque judicium Christus prohibuit, ne quis hinc suspicaretur, omnem, etiam de rebus manifestissimis, judicandi libertatem tolli, subjungit præceptum ad eam prudentiam pertinens, quam alibi vult cum simplicitate conjunctam. Doctrinam Euangelii, & sacrosancta Mysteria atque Sacramenta, profanis hominibus canum sujumque, immundissimorum animalium, symholo designatis, ne tradite, ne divina illa, & præ gemmis pretiosissimis æstimanda mysteria & dogmata contemnant & conculcent; vosque ipsos morsibus suis dilacerent, irrideant, verbis factisque persequantur. Porcus non recipit ornatum, qui versatur in volutabro luti: & si habuerit circulum aureum, fœdior invenitur. Non obsurdè canes interpreteris, qui post fidem Christi reverruntur ad vomitum peccatorum suorum: porcos verò, qui nondum

Prov.11. 2. Petri 2. S. Hier. c.7. Matt.

Euan-

Euangelio crediderunt, & in luto incredulitatis, vitiisque versantur. Non convenit igitur, istiusmodi hominibus citò Euangelicum margaritum credere, donec ad verbum veritatis debita cum veneratione audiendum parati fuerint, & è cœno fœdarum voluptatum voluerint emergere. Hinc Christus pœnitentiæ prædicationem prædicationi cœlestis Regni voluit antecedere: Et cùm Apostolos ad docendum mitteret, explorare eos jussit, quis dignus esset. *In quamcumque autem civitatem, aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus: & ibi manete, donec exeatis.* Et cùm Antiochiæ Judæi repleti zelo contradicerent his quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes: tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Vel secundùm S. Joannem Chrysost. canes hìc significat homines in impietate viventes immedicabili; spemque omninò conversionis in melius non habentes: porcos verò in luto infrænis luxuriæ jugiter se volutantes: quos sanè omnes cœlesti doctrina pronuntiavit indignos.

Matt. 10. 12.

Act. 12. 45. 46.

Jo. Chrysost. 23. in Matth.

IV. *Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.* Ad orationem hortatur, qua impetretur Dei auxlium ad observationem eorum, quæ hactenùs docuit, omninò necessarium. Petite, quicquid vobis opus est, quidquid saluti vestræ expedit; & quidquid rectè petieritis, dabitur vobis. *Quærite*, non obiter & perfunctoriè Deum orantes; sed cum sedulitate multa, & magna intentione. Qui enim quærit aliquid, cuncta profectò alia mente projiciens, unum intendit illud, quod solum requirit, ac præsentium rerum nihil omninò considerat. *Pulsate*, cum ardore vehementi, constantia, & perseverantia orantes: Etsi enim Deus non continuò aperuerit, ad januam tamen Misericordiæ ejus stare ac permanere oportet, exemplo hominis illius, qui perseverat pulsans ad amici januam, tres panes ab illo sibi postulans commodari, quos tandem importunis precibus obtinet. *In his, quæ ignorabimus,* (inquit S. Hilarius) *via nobis consequendæ veritatis aperitur, quam obtinere in sola precum mora est. Vt igitur sentiamus credamusque omnia, & nullo ambiguæ voluntatis differamur incerto, orandum est, quærendum est, pulsandum est: Oratione misericordiam, inquisitione profectum, tentamento aditum reperturi.* Omnis enim, sive nobilis, sive plebejus; sive dives, sive pauper; sive doctus, sive illiteratus, *qui petit* plena fiducia, *qui quærit* magna diligentia, *qui pulsat* constanti perseverantia, *accipit* quod ipsi utile est ad salutem; si non statim, opportuniori certè tempore. Nam, *Apud Deum non est acceptio personarum.* Et, *Quodcumque petierimus secundùm voluntatem ejus, audit nos.*

S. Jo. Chr. ib.

Luc. 11. S. Hil. in c. 6. Matth.

Coloss. 3. 25. 1. Joan. 5.

V. *Aut quis ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?* Adagium hoc ab Hebræis ad alias etiam gentes transiit, ut ex Plauto apparet: *Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.* Quò spectat & illud Sen. l. 2. *De Beneficiis*, c. 7. *Verrucosus beneficium ab homine duro asperè datum panem lapidosum vocabat.* Clara sententia est: Nemo homo filio suo utilia petenti dabit noxia: *Si ergo vos, cùm sitis mali*, Deo scilicet comparati, & naturæ corruptæ propensione, *nostis bona data*, res bonas & utiles, *dare filiis vestris: Quantò magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona*, spiritalia, *petentibus se?* Confer Luc. 11. *Quantò magis Pater vester de cœlo dabit Spiritum bonum petentibus se?* Et Jac. 1. 5. *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.* Et v. 17. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum.* Quantùm ergo sperandùm est, daturum Deum nobis bona petentibus, nec nos posse decipi, ut accipiamus aliud pro alio, cùm ab ipso petimus; quando etiam nos, cùm simus mali, novimus id dare, quod petimur?

S. Aug. l. 2. de ser. Dom. in Monte, c. 21.

» »
» »

Alex. Expos. in Euang.

Non enim decipimus filios nostros; *& qualiacumque bona damus, non de nostro, sed de ipsius damus.* « « «

VI. *Omnia ergo quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis: Hæc est enim Lex & Prophetæ.* Hanc sententiam subjungit S. Lucas illi, quæ apud Matthæum cap. 5. vers. 42. legitur; *Qui petit à te, da ei*; & reliquis de dilectione proximi, cum quibus optimè cohæret: *Quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis*: Bona scilicet. Quæ vox, *Bona*, olim explicationis gratia ad marginem addita, in quosdam codices Latinos irrepserat. Sed plena est & perfecta sententia, etiamsi hoc verbum non addatur. Id enim quod dictum est, *Quæcumque vultis*, propriè dictum accipi oportet: Voluntas namque non est, nisi in bonis: Nam in malis flagitiosisque factis cupiditas propriè dicitur, non voluntas. Unde si quisquam flagitiosè aliquid erga se fieri velit, & ad hoc referat istam sententiam, veluti si velit aliquis provocari, ut immoderatè bibat, & se ingurgitet poculis, & hoc illi prior faciat, à quo sibi fieri cupit, ridiculum est, hunc putare istam impleviisse sententiam. « « « « « « « «

Idem cap. 22.

Hæc est enim Lex & Prophetæ: Id est, hinc pendet Lex & Prophetæ. Quod & Apostolus confirmat his verbis: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: Qui enim diligit proximum, Legem implevit. Nam, Non adulterabis; Non occides; Non furaberis; Non falsum testimonium dices; Non concupisces: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo Legis est dilectio.* Et alibi: *Omnis enim Lex in uno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum*: Quod autem hìc, & apud Paulum dicitur, in hoc uno præcepto, Legis & Prophetarum summa consistere, intelligendum est de Lege & monitis mutua hominum inter se officia spectantibus. Nam quæ ad Dei cultum pertinent, altero præcepto de dilectione Dei comprehenduntur. Confer cum Matthæi cap. 22. vers. 40. *In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ.* Cùm enim hoc in capite unum tantùm præceptum, quod pertinet ad dilectionem proximi, recensens, non addiderit hanc vocem, *Vniversa*, servavit locum alteri præcepto, quod ad dilectionem Dei pertinet; ut observat Sanctus Augustinus. Præcipit ergo Christus, ut quicquid officiorum homo exhibet alteri, hac intentione exhibeat, qua sibi exhiberi vult, id est, ut non ab eo aliquid commodi temporalis exspectet. Ita erit cor simplex, & mundum, in quo quæritur Deus.

Rom 13. 8. 9. 10.

Gal. 5. 14.

S. Aug. ibid. n. 76.

VII. *Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam! & pauci sunt qui inveniunt eam.* Ne quis causaretur, ardua esse & difficilia, quæ Christus præceperat, docet, reverà difficilem esse viam ad beatitudinem. *Intrate*, id est, *intrare contendite per angustam portam*. Via & porta hìc vitæ institutum significat. Via pietatis & virtutis, seu ratio vivendi secundùm Euangelium, quæ ducit ad vitam æternam, angusta & arcta est; tum quia Divinæ & Euangelicæ Legis finibus est circumscripta, ita ut neque ad dexteram, neque ad sinistram vagari sinat hominem, ut ulli cupiditati serviat, quem uni servire jubet charitati: tum quia incessu difficilis est ob naturæ corruptæ propensionem in bona temporalia, quæ sensus demulcent; quorum licentiam refrænare difficile est hominibus sæculo addictis: quamvis rectè agendi consuetudo, auxilium Spiritus sancti, & spes æterni præmii, magna sint ad omnes difficultates vincendas adjumenta: tum quia unica omninò est, & ne latum quidem unguem ab ea deflectere licet. Hanc viam pauci inveniunt, sive assequuntur, quia de rerum finibus, viisque ad finem, non rectè judicant; neque ut rectè judicare possint, operam ponunt, rectè judicandi vi per pravos affectus & effrę-

S Hier. lib. 2. Adv. Pelag.

nes cupiditates depravata. Non dicit Christus, *Pauci qui gradiuntur per eam : (hoc enim difficillimum est) sed, qui inveniunt eam. Pauci enim inveniunt, & multò pauciores ingrediuntur per eam.* Contra verò *lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem* : Vitia enim latè patent, & quibusvis affectibus famulantur. *Et multi sunt, qui intrant per eam*; adeòque in æternam damnationem tendunt. Major enim hominum pars pravis cupiditatibus abstracta & illecta, sæculique moribus, pompis, & pravis exemplis

S. Hie. in c. 7. Matth.

abrepta, dæmonisque tentationibus concussa, eam ingreditur. *Lata via est sæculi voluptas, quam appetunt homines : Angusta, quæ per labores & jejunia panditur. Per latam multi ambulant : angustam pauci inveniunt. Latam non quærimus, nec inventione opus est : sponte se offert, & errantium via est : Angustam verò, nec omnes inveniunt; nec qui invenerint, statim ingrediuntur per eam : siquidem multi inventa vertatis via, capti sæculi voluptatibus, de medio itinere revertuntur.*

VIII. *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecùs autem sunt lupi rapaces : A fructibus eorum cognoscetis eos.* Cavete vobis à falsis Doctoribus. Hebræis enim Prophetæ dicebantur non tantùm præsagi futurorum, sed & alii qui Scripturas interpretabantur : pseudoprophetæ verò, qui ad populum docendum procedebant, quasi mandatis cœlitùs datis instructi, cùm tamen à Deo missi non essent; nec veram salutaremque doctrinam, sed falsam & exitialem traderent. Tales erant Simon

S. Aug. l. 2. de ser. Dom. in Monte, c. 14.

Magus & Bar-Jesu, quem S. Lucas *Pseudoprophetam* vocat, *Act.* 13. 6. Hi sunt præcipuè Hæretici, qui promittunt sapientiam cognitionemque veritatis, quam non habent, & se plerumque paucitate commendant; tum omnes erroris Magistri, qui doctrinam venenatam, in materia etiam morum, populis propinant, seu palam, seu privatim : vel qui, ut novam exitialemque doctrinam tradant, arctæ viæ se duces profitentur, & Moralem severiorem, veteremque disciplinam buccis inflatis concrepant, ut in præcipuis evertant capitibus Moralem saniorem, frequentem Sacramentorum usum, indulgentias, pias Confraternitates, &c. *Qui aliud habitu ac sermone promittunt, aliud opere demonstrant.* Hi veniunt ad vos *in vestimentis ovium*, ovinam fraudisque nesciam simplicitatem, mansuetudinem, innocentiam, vultu, habitu, verbisque mentiti : Qui continentiæ, castitatis, jejunii specie, quasi quadam

Rom. 16. 18.

2. Cor. 11. 13. 14. 15.

pietatis veste circumdati, simpliciorum corda decipiunt. De his Apostolus scribit : *Hujusmodi Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri : & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.* Et alibi : *Sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. Et non mirum : Ipse enim satanas transfigurat se in Angelum lucis. Non est ergo magnum, si Ministri ejus transfigurentur velut*

Philipp. 2. 21.

ministri justitiæ : quorum finis erit secundum opera ipsorum. Hi *quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi...*

Ad Tit. 1. 11.

Qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia... Habentes speciem quidem

1. Tim. 3. 5. 6.

pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Ex his sunt qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis. Quemadmodum autem Iannes & Mambres restiterunt

Act. 20. 29. 30.

Moysi : ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. Ab his cavete, *intrinsecùs* enim *sunt lupi rapaces.* Venenatum habent animum, *loquuntur perversa, ut abducant discipulos post se : non parcunt* denique *gregi.*

S. Aug. l. 2. de ser. Dom. in Monte.

A fructibus eorum cognoscetis eos; id est, ex operibus, non qualia fieri solent & ab hypocritis, nempè jejunia, orationes, eleemosynæ : hæc siquidem ad vestitum ovium sæpè pertinent : sed qualia commemorat Apostolus *ad Gal. v. 19.* ex operibus scilicet carnis, quæ ibidem opponit fructibus Spiritus Sancti. Quamvis enim pietatem simulent, citò tamen cognoscentur progressu temporis, aut attentione diligenti. Nemo enim diu fictos mores præ se ferre potest, alienamque personam gerere. Tales igitur se demum ostendent, quales reverà sunt, fastuosos, odii & invidentiæ plenos, turpis lucri cupidos, luxuriæ deditos. Apparebunt *conversi in vaniloquium, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant : Superbi, languentes circa quæstiones,* 1. Tim. 1. 6. 7.

Ib. c. 6. 4. 5.

& pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, blasphemiæ, &c. Mente corrupti, veritate privati, existimantes, quæstum esse pietatem.... Voluptatem existimantes diei delicias; in conviviis luxuriantes, cor exercitatum avaritia habentes. Hi sunt fontes sine 2. Petri 2.

aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reservatur. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paulum effugiunt, qui in errore conversantur : libertatem illis promittentes, cùm ipsi servi sint corruptionis.... Hi carnem maculant, dominationem Judas Apost. in Ep. cathol.

spernunt, majestatem blasphemant... Hi sunt in epulis suis maculæ, convivantes sine timore, semetipsos pascentes; nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur; arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia... Hi sunt murmuratores querulosi, secundùm desideria sua ambulantes : & os eorum loquitur superba, mirantes personas quæstus causa... Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes. Hi characteres, hi fructus, ex quibus pseudoprophetæ & pseudomagistri facilè cognoscuntur.

IX. *Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit : Mala autem arbor malos fructus facit.* Numquid fieri potest, ut de spinis uvæ, aut de tribulis ficus colligantur? Nullatenùs. Sic omnis arbor bona, quatenùs talis, malos fructus. Arbor bona, voluntas bona : Arbor mala, voluntas mala. Ex bona & recta voluntate, opera mala non prodeunt; neque ex mala voluntate opera bona. Cùm igitur Pseudoprophetæ & Pseudomagistri animum corruptum habeant, malamque voluntatem, mala ut plurimùm opera faciunt. *Non potest arbor bona malos fructus facere; neque arbor mala bonos fructus facere.* Sic animus corruptus, & mala voluntas, si talis maneat, bona opera facere non potest; nec bona voluntas, opera mala. Cæterùm gratia Dei malam voluntatem mutare potest, ut bonorum operum fructus proferat. *Numquam discordabunt sententiæ sanctæ. Non dabit enim arbor mala bonos fructus, si non inseratur; & bona malos dabit, si non colatur; & lapides filii Abrahæ fient, si in fidem Abrahæ formentur; & genimina viperarum fructum pœnitentiæ facient, si venena malignitatis exspuerint. Hæc erit vis divinæ gratiæ, potentior utique natura, habens in nobis subjacentem sibi liberam arbitrii potestatem; quæ cùm sit & ipsa naturalis atque mutabilis, quoquo vertitur, natura convertitur.* Christus igitur non dixit; impossibile esse malum ad meliora converti, nec bonum negat in deterius posse transire; sed quin, quamdiu malitiæ affixus est, bonum utique fructum possit afferre. *Nam transire quidem* Tert. lib. de Anima, c. 21.

S. Jo. Chrys. Hom. 23. in Matth.

ad virtutem, etiam cùm malus sit, potest : sed numquam bonum affert fructum, quamdiu in malitia perseverat. Hoc sensu loquebatur & Paulus : *Sapientia*, inquit, *carnis inimica est Deo : Legi enim* Rom. 8. 7.

Dei non est subjecta, nec enim potest. Et, *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei : stultitia enim* 1. Cor. 11. 14.

est illi, & non potest intelligere. Et S. Joannes : *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, & non* 1. Joan. 3. 9.

potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Non potest arbor bona fructus malos facere; neque arbor mala bonos fructus facere. Hac Domini sententia frustra abusi sunt Manichæi, ut duo prima principia adstruerent; unum bonum, quod omnium bonorum; alterum malum, quod malorum omnium causa esset : aut duas in homine contrarias Animas, quarum una ad bonum, ad malum altera inclinaret. Quos refellens S. Epiphanius : *Quidnam* (inquit) S. Epip. Hær. 66. n. 11.

malam hanc arborem esse dicemus, è qua bonum oriri

ne-

nequeat? Planè de hominum actionibus interpretari debemus. Neque enim è stupro derivari bonitas potest; neque ex nequitiæ livore justitia; neque ex adulterio laus. Siquidem arbor illa peccati à bonitate proficisci non potest. Exempli gratia, arbor illa bona, quæ malos fructus edere non potest, sit benigna hospitum exceptio. Quicquid enim ab ea proficiscatur, vis ejus ab improbitate non oritur. Similiter eleemosyna, castimonia quæ propter Deum colitur, continentia propter Dominum, justitia legis gratia suscepta. Quamobrem duæ illæ arbores, de justitia & peccato intelligi commodè possunt. Arborem bonam, voluntatem bonam, quæ bonos fructus, id est, bona opera parit; arborem malam, voluntatem malam, quæ malos fructus, id est, mala opera profert; *S. Augustinus* contra Manichæos & Pelagianos constanter interpretatur variis in locis, ex quibus aliqua delibabimus inferiùs in expositione sensus Moralis. Non ergo natura est arbor mala, ut Manichæi asserebant; non nuptiæ, ut contendebant Pelagiani.

S. Aug. lib. de Grat. Christi c. 18. & 19.

L. 2 de Nupt. & Concupiscentia c. 26.

X. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Confirmat S. Joannis Baptistæ sententiam supra c. 3. vers. 10. ut appareat Verbi convenientia cum voce. Confer cum *Dan.* 4. 11. Omnis homo voluntatis malæ, & qui bonorum operum fructus non facit, excidetur, à sanctorum societate segregabitur, & mittetur in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. Igitur *à fructibus eorum cognoscetis eos*: Ex operibus cognoscetis corruptam mentem, consequenter & dogmatum falsitatem, tamquam ex signo probabili, cùm libenter homines moribus suis convenientia doceant, nec veritatem imitari diù possit simulatio. *Ex abundantia* enim *cordis os loquitur*. Et, *Bonus homo de bono thesauro profert bona; & malus homo de malo thesauro profert mala*. Unde Pharisæis, qui præter hominum morem, rectè docebant, & malè vivebant, ait Salvator: *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: siquidem ex fructu arbor cognoscitur. Progenies viperarum! Quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali?*

L. 1. cont. Jul. c. 8. & 9. & l. 4. c. 3.

Matth. 10. 32. & 33.

Ibid. vers. 33.

XI. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in Regnum cœlorum.* Quamvis falsi Prophetæ & falsi Doctores plenis buccis nomen meum confiteantur, seque Dei servos esse, verbis præ se ferant; ex hoc tamen judicium de illorum doctrinæ fideique integritate facere non potestis, quia *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum*; id est, vitam æternam consequetur: Non enim in illud intrabunt, qui *Deum se nosse confitentur, factis autem negant*. Sed qui servat mandata Dei Patris mei, quæ hactenùs exposui: qui *Fidem* habet eam, *quæ per charitatem operatur*: qui *ex operibus fidem* suam *ostendit*; ita ut, quam lingua loquitur, etiam moribus vita fateatur; *ipse intrabit in Regnum cœlorum*.

Tit. 1. 16.

Gal. 5. 6.

Jac. 2. 18.

XII. *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine: Nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi vos: Discedite à me, qui operamini iniquitatem.* In illa die terribili extremi judicii, qua intrabunt in Regnum cœlorum, quibus illud ab æterno divina prædestinatione paratum est, multi dicent mihi: Domine, Domine, nonnè auctoritate tua ac virtute futura prædiximus, dæmonia ejecimus, aliaque miracula patravimus? Et tunc illis palam respondebo: *Quia numquam novi vos*, id est, numquam pro meis habui, ne tunc quidem cùm ista miracula faceretis, numquam novi vos scientia approbationis: *Deus enim & scit iniquum, quia cognoscendo judicat, & nescit, quia facta ejus non approbat*. Sic de veraci quolibet viro dicitur, quòd falsitatem nesciat; quia tametsi *fallaciam sciat in crimine, nescit in amore: ut videlicet ipse hanc non agat, quam actam ab aliis damnat*.

S. Greg. l. 11. Mor. c. 7.

Discedite à me: ab æterni Regni gaudiis in perpetuum exules, discedite in ignem æternum, *qui operamini iniquitatem*. Ita verterunt 70. Psal. 5. 6. S. Lucas habet, *operarii iniquitatis*. Confer cum 2. ad Tim. 11. 19. *Cognovit Dominus, qui sunt ejus; & discedat ab iniquitate omnis, qui invocat nomen Domini*. Non dixit Christus: Discedite à me, qui operati estis iniquitatem; ne videretur tollere pœnitentiam: sed, *Qui operamini iniquitatem*, hoc est, *qui usque in præsentem horam, cùm judicii tempus advenerit, licèt non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum*.

S. Hie. in c. 7. Matth.

Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram: & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat super petram. Qui audit traditam à me doctrinam, & secundùm illam vitam instituit, similis est viro sapienti, qui domum suam ædificavit super fundamentum solidum & inconcussum. Est enim firma & solida vitæ ejus instituendæ ratio; super Christum, scilicet, *lapidem vivum, à Deo electum & honorificatum, & ipsi tamquam lapides vivi superædificantur, domus spiritualis*. Pluvia, flumina, venti, quibus varia tentationum & persecutionum genera significantur, in spiritalem illam fidei bonorumque operum constructionem irruerunt; & stetit inconcussa. Christo enim habitante per fidem in cordibus, & Spiritu Sancto interiorem hominem corroborante, electi ejus *in charitate radicati & fundati*, fidem inconcussam retinent, *superædificati* scilicet *super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu: in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum Domino: in quo & ipsi coædificantur in habitaculum Dei in Spiritu*.

1. Pet. 2. 4. 5.

Eph. 3. 16. 17. & c. 2. 20-21.

XIII. *Et omnis, qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam: & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam; & cecidit, & fuit ruina illius magna.* Et omnis, qui ita audit doctrinam sermonesque meos ut etiam iis credat, seque discipulum meum profiteatur; & fidem operibus non probat, nec mandata mea constanter observat, similis est viro stulto, qui domum suam super arenam ædificavit; quæ cùm fluxa sit, & aquis inundantibus, aut imbribus vehementibus facilè eluatur, nullam domui stabilitatem dare potest. Sic illi, qui super solam fidem, operibus destitutam, spiritalem domum quasi super arenam ædificant; hoc est, caduco infirmoque fundamento nituntur; quod nullam homini firmitatem præstare potest adversùs tentationes & persecutiones, maximèque adversùs horrendam illam extremi judicii tempestatem, de qua Psalm. 49. scriptum est: *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit: ignis in conspectu ejus exardescet, & in circuitu ejus tempestas valida*. Domus namque super arenam ædificata, pluvia desuper ingruente, vel inundantibus fluminibus, aut ventis è latere flantibus impulsa cecidit, & *fuit ruina illius magna*, id est, integra, absque spe restitutionis. Æterna pariter erit illorum ruina, qui sola fidei professione, non perseverante in mandatis Dei & bonis operibus famulatu, se Christianos esse testati fuerint. *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*. Et, *Qui perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit*.

Rom. 2. 13.

Jac. 1. 25.

XIV. *Et factum est, cùm consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus: Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi.* Doctrinæ sublimitas ac novitas, cum sanctitate & perspicuitate conjuncta, moduſque docendi minimè vulgaris, auditores in admirationem rapiebat. Docebat enim cum auctoritate, non quasi ex alterius præscripto, sicut Moyses & Prophetæ loquebantur,

tur, *Hæc dicit Dominus*: ſed ut ſummus Legislator, ut Dominus, & à nemine homine edoctus Magiſter: *Ego dico vobis*. Non docebat, ut Legiſperiti & Phariſæi; Hi enim docebant ea, quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi, & Prophetis: Jeſus verò quaſi Deus & Dominus ipſius Moyſi, pro libertate voluntatis ſuæ, vel ea, quæ deeſſe videbantur, addebat legi, vel commutans, prædicabat populis. Illorum doctrina in minutiis, & in traditionibus humanis, ac rebus plerumque ſupervacaneis verſabatur; Chriſti doctrina de rebus graviſſimis, & ad hominum ſalutem, & ſanctificationem neceſſariis aut maximè conducibilibus, tota erat. Illi ea tantùm docebant, quæ externum Dei cultum: Chriſtus quæ internum ſpectabant, Dei adorationem in ſpiritu & veritate, hominis interioris reformationem. Illorum doctrina jejuna erat & frigida; Chriſti doctrina lucida erat & fervida, mentes illuminabat, pectora commovebat, & ad rerum divinarum amorem, niſi gratiæ ejus reſiſterent, rapiebat. Legiſperiti & Phariſæi omni efficacia miraculorum deſtituti erant: Chriſtus doctrinam ſuam frequentibus miraculis confirmabat, ejuſque prædicatio erat *in oſtenſione ſpiritus & virtutis* (ut loquitur Apoſtolus.) Illi aures dumtaxat pulſabant: Chriſtus aures pulſando, ſimul ad cor loquebatur. Illi pœnas dumtaxat temporales violatoribus legis comminabantur: Chriſtus vermem non morientem, ignem inextinguibilem & æternum intentabat. Illi bona tantùm terrena & tranſitoria legis obſervatoribus pollicebantur: Chriſtus Regnum Dei, & vitam æternam. Denique ſe non modò Legislatorem, ſed Judicem eſſe ſignificabat, præmia & ſupplicia decernens,

S. Jo. Chry. Hom. 16. in Matth. S. Hieron. in Matth.

1. Cor. 2. 3.

Senſus Moralis.

I. NOlite judicare, *ut non judicemini*, &c. Judicium temerarium, quod juſtitiæ, & charitati repugnat, Chriſtus charitatis Magiſter his verbis prohibet, quibus nihil aliud nobis præcipitur, niſi *Vt ea facta, quæ dubium eſt, quo animo fiant, in partem interpretemur meliorem*. Quod enim ſcriptum eſt, *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*, de manifeſtis dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri: ſicut ſunt ſtupra, vel blaſphemiæ, vel furta, vel ebrioſitates, & ſi qua ſunt talia, de quibus nobis judicare permittitur, dicente Apoſtolo, *Quid enim mihi de iis, qui foris ſunt judicare? Nonnè de iis, qui intus ſunt, vos judicatis?* De genere autem ciborum, quia poſſunt bono animo, & ſimplici corde, ſine vitio concupiſcentiæ quicumque humani cibi indifferenter ſumi, prohibet idem Apoſtolus judicari eos, qui carnibus veſcebantur, & vinum bibebant, ab eis, qui ſe ab hujuſmodi alimentis temperabant: *Qui manducat*, inquit, *non manducantem non ſpernat: & qui non manducat, manducantem non judicet*. Ibi etiam ait: *Tu quis es, qui judicas alienum ſervum? Domino ſuo ſtat, aut cadit*. De talibus enim rebus, quæ poſſunt bono & ſimplici & magno animo fieri, quamvis poſſint etiam non bono, volebant illi, cùm homines eſſent, in occulta cordis ferre ſententiam, de quibus ſolus Deus judicat. Ad hoc pertinet etiam illud, quod alio loco dicit: *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo*. Sunt ergo quædam facta media, quæ ignoramus, quo animo fiant, quia & bono & malo fieri poſſunt, de quibus temerarium eſt judicare, maximè ut condemnemus. Horum autem veniet tempus, ut judicentur, cùm Dominus illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cogitationes cordis. Item alio loco dicit Apoſtolus: *Quorumdam hominum peccata manifeſta ſunt præcedentia ad judicium, quædam autem & ſubſequuntur*. Manifeſta ea dicit, de quibus clarum eſt, quo animo fiant: hæc præcedunt ad judicium, quia ſi fuerit iſta ſubſequutum judicium, non eſt temerarium. Subſequuntur autem illa, quæ occulta ſunt; quia nec ipſa latebunt tempore ſuo. Sic & de bonis factis intelligendum eſt. De manifeſtis ergo judicemus, de occultis verò Deo judicium relinquamus: quia & ipſa abſcondi non poſſunt, ſive mala, ſive bona, cùm tempus advenerit, quo manifeſtentur. *Duo autem ſunt, in quibus temerarium judicium cavere debemus, cùm incertum eſt, quo animo quidque factum ſit, vel cùm incertum eſt, qualis futurus ſit, qui nunc vel bonus vel malus apparet. Si ergo quiſpiam, verbi gratia, conqueſtus de ſtomacho, jejunare noluit, & tu id non credens, edacitatis vitio tribueris, temerè judicabis. Item ſi manifeſtam edacitatem ebrioſitatemque cognoveris, & ita reprehenderis, quaſi numquam ille poſſit corrigi atque mutari, nihilominus temerè judicabis. Non ergo reprehendamus ea, quæ neſcimus, quo animo fiant; neque ita reprehendamus, quæ manifeſta ſunt, ut deſperemus ſanitatem; & vitabimus judicium, de quo nunc dicitur: Nolite judicare, ut non judicemini*. Lugenda hominum proclivitas ad temerè judicandum de factis & perſonis aliorum. *Temerariis judiciis plena ſunt omnia. De quo deſperaverimus, ſubitò convertitur, & fit optimus: De quo multùm præſumpſerimus, ſubitò deficit, & fit peſſimus. Nec timor noſter certus eſt, nec amor noſter certus eſt. Quid ſit hodiè quiſque homo, vix novit ipſe homo*. Ex amoris proprii & cupiditatis vitiata radice temeraria illa judicia naſcuntur, quæ non fierent, ſi regnaret in animo charitas. *Ille veraciter ſe ante ſe ponit* (inquit S. Gregorius) *qui ſe in ſuis actibus tamquam alium attendit. Nam ſunt multa peccata, quæ committimus; ſed idcircò nobis gravia non videntur, quia privato nos amore diligentes, clauſis nobis oculis in noſtra deceptione blandimur. Vnde fit plerumque, ut & noſtra gravia leviter, & proximorum mala levia graviter judicemus. Scriptum quippè eſt*, Erunt homines ſeipſos amantes. *Et ſcimus, quia vehementer claudit oculum cordis amor privatus. Ex quo fit, ut hoc quod nos agimus, & grave eſſe non exiſtimamus, plerumque agatur à proximo, & nimis nobis deteſtabile eſſe videatur. Sed quare hoc, quod nobis vile videbatur in nobis, grave videtur in proximo, niſi quia nec nos ſicut proximum, nec proximum conſpicimus ſicut nos? Si enim nos ſicut proximum conſpiceremus, noſtra reprehenſibilia diſtrictè videremus: Et rurſum ſi proximum aſpiceremus ut nos, numquam nobis ejus actio appareret intolerabilis, qui ſæpè fortaſſis talia egemus, & nihil nos proximo intolerabile feciſſe putamus ... Salomon ait*: Pondus & pondus, menſura & menſura, utrumque abominabile eſt apud Deum. *Scimus, quia in negotiatorum duplici pondere aliud majus, aliud minus eſt. Ad dandum pondera leviora, ad accipiendum graviora præparant. Omnis itaque homo qui aliter penſat ea quæ ſunt proximi, & aliter ea quæ ſua ſunt, pondus & pondus habet. Vtrumque ergo abominabile eſt apud Deum: Quia ſi ſic proximum ut ſe diligeret, hunc in bonis ſicut ſe amaret: Et ſi ſic ſe ſicut proximum aſpiceret, ſe in malis ſicut proximum judicaret*.

In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini. *Sicut enim in venia peccatorum promerenda, à nobis principia ſumuntur: ſic etiam in ipſo judicio, à nobis condemnationis menſura procedit. Nec enim oportet exprobare delictum, neque illum, qui peccato aliquo ſit præventus, inſolenter obruere; ſed clementer monere: nec perſequi jurgio, ſed juvare conſilio: nec cum inſolentia in eum erigi, ſed cum dilectione corrigere. Non enim illum, ſed te profectò extremo addicis ipſe ſupplicio, non ei parcendo, cùm oportebit de illius delictis ferre ſententiam*. Cùm unuſquiſque ſuorum ſit conſcius peccatorum, quomodo poteſt de alterius judicare peccato? *Judicet de alterius errore, qui non habet, quod in ſe ipſe condemnet: judicet ille, qui non agat eadem, quæ in alio putaverit punienda, ne cùm de alio judicat, in ſe ferat ipſe*

S. Aug. l. 2. de Ser. Dom. in Monte, c. 18.

S. Aug. ſerm. 46. aliàs de Temp. 165. c. 12.

1. Cor. 5. 12.

S. Gregor. M. ho. 4. in Eze.

Rom. 14. 3.

2. Tim. 3.

1. Cor. 4. 5.

Prov. 20. " "

1. Tim. 5. 24.

S. Jo. Chryſ. Hom. 23. in Matth.

S. Ambr. ſer. 20. in Pſ. 118. n. 31.

ipse sententiam. Iudicet ille, qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offensione, nulla levitate ducatur.

S. Jo. Chrys. Hom. 23. in Matth.

» II. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* &c. Id certè nunc plurimi faciunt, qui si viderint Monachum habere superfluum vestimentum, legem illam Dominicam impudenter objiciunt, cùm millies ipsi aliena diripiant, & quotidiè avaritiæ studeant. Et si eum cibo uti viderint largiori, accusatores existunt amari, ipsi quotidiè crapulati atque temulenti: ignorantes, quòd cum propriis delictis hinc quoque sibi congregent majus incendium, omnique se ipsos excusatione destituant. Ut enim diligentiùs peccata examinentur tua, legem primus ipse posuisti, severiùs de his, quæ proximus peccaverat, judicando... *Ejice primùm trabem de oculo tuo.* Vides, quia non vetuerit judicare, sed jusserit ejicere primùm de oculo proprio trabem, & tunc aliorum errata corrigere. Nam & sua unusquisque faciliùs cognoscit, quàm cæterorum: & majora citiùs prospicit, quàm minora: & se ipsum magis amat, quàm proximum. Itaque si alterius curam gerens id facis, temetipsum ante curato, in quo & manifestius invenitur peccatum, & grandius. Sin autem temetipsum contemnis ac despicis, liquet omninò, quòd fratrem tuum ipse odio judices, non studio disciplinæ; nec emendare illum cupias, sed notare. Quòd etsi oportet aliquem hujusmodi judicare, non tamen à te hoc fieri debet; verùm ab eo, qui nihil tale commisit.... Et quid miraris, si Dominus posuit hanc legem quæ etiam à Latrone servata est, qui in cruce dicebat ad socium suum: *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es?* Protulit enim vocem Christi sententiæ omninò consonam. Tu verò trabem tuam non modò non ejicis, sed ne sentis quidem: fratris verò non modò vides, sed & judicas, & ejicere conaris. Velut si aliquis gravissimo hydrope, vel quolibet immedicabili languore constrictus, hunc quidem etiam negligat; eum verò culpet, qui exiguum in aliqua corporis sui parte non curet tumorem. Si verò malum est propria peccata non cernere, duplex jam aut triplex malum est judicare alios, & in suo oculo trabem absque dolore gestare. Omne quippè est gravius trabe peccatum. Hinc est ergo, quòd præcipit, ne scilicet ille, qui mille vitiis est obnoxius, acriorem se judicem in aliorum velit præbere delictis: & præcipuè si hæc sint exigua; non arguere alterum prohibens atque corripere, sed dissimulare propria negligenter, & insultare impudenter alienis.

S. Aug. l. 2. de Ser. Dom. in Monte, c. 19.

Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, &c. Id est, primùm abs te expelle odium, & deinde poteris jam eum, quem diligis, emendare. Est verè multùm cavendum, & molestum simulatorum genus, qui cùm omnium vitiorum accusationes odio, & livore susciplant, etiam consultores videri se volunt. Et ideò piè cautèque vigilandum est, ut, cùm aliquem reprehendere, vel objurgare nos necessitas coegerit, primùm cogitemus, utrum tale sit vitium, quod numquam habuimus, vel quo jam caruimus: & si numquam habuimus, *cogitemus, nos homines esse, & habere potuisse:* Si verò habuimus, & non habemus, *tangat memoriam communis infirmitas, ut illam reprehensionem, aut objurgationem non odium, sed misericordia præcedat:* Ut sive ad correctionem ejus, propter quem id facimus, sive ad perversionem valuerit: (nam incertus est exitus:) nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus. *Si autem cogitantes nosmetipsos invenerimus in eo esse vitio, in quo est ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque objurgemus: Sed tamen congemiscamus, & non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter conandum invitemus. Rarò ergo & in magna necessitate objurgationes adhibendæ sunt, ita tamen, ut etiam in his ipsis non nobis, sed ut Deo serviatur, instemus. Ipse est enim finis; ut nihil duplici corde faciamus, auferentes trabem de oculo nostro, invidentiæ, vel malitiæ, vel simulationis, ut videamus ejicere festucam de oculo fratris.* Nobis ipsis attendamus, secundùm præceptum Christi, *Attendite vobis*: Ita fiet, ut alienæ vitæ censores malevoli non simus. *Vagus oculus, lascivus intuitus, improbus aspectus, suas non respicit ad ruinas, alienos currit ad lapsus: sua cæcus ad crimina, ad aliena errata perlucet: malorum suorum nescius, alienorum accusator, & testis: suum tepidus ad reatum, ad alterius & innocentis inflammatur & excandescit examen. Et ne multis, sicut dixit Dominus, oculus in se trabem non videns, videt in alieno festucam.* Quid ergo mirum, si Christianorum pars maxima in virtute non proficiat, cùm sibi ipsis non attendentes, aliorum delicta considerent, & amarè judicent? *Tamdiù quis peccata sua, quæ nosse ac deflere debet, ignorat, quandiù curiosè aliena considerat. Quod si mores suos ad se ipsum conversus aspiciat, non requirit, quod in aliis specialiter reprehendat; sed in se ipso quod lugeat.*

S. Petr. Chry. sol. ser. 139.

Jul. Pom. l. 1. de vita contemplat. c. 6.

S. Aug. En. 3. in Psalm. 30. n. 4.

Ejice primùm trabem de oculo tuo. *Metuendum est ne ira tanta sit, ut in odium vertatur: Ira enim nondum est odium. Nam iraseeris filio, non odisti filium: ei servas hereditatem, qui te sentit iratum: & ad hoc iraseeris, ne perdat, quod servaveris, malè vivens moribus pravis. Ergo ira nondum est odium: Nondum odimus eos quibus irascimur; sed ista ira si manserit, & non citò evulsa fuerit, crescit & fit odium. Ideò ut recens ira evellatur, & in odium non convertatur, hoc nos docet Scriptura, dicens*, Non occidat sol super iracundiam vestram. *Invenis autem aliquando fratrem odium habentem, & reprehendit irascentem: In illo est odium, & in alio culpat irā: Ipse habet trabem in oculo suo, & reprehendit festucam in oculo fratris sui. Sed festuca ista & surculus, nisi citò evellatur, trabes futura est.*

Ephes. 4. 26.

III. *Nolite sanctum dare canibus: Neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Sanctum est, quod violare atque corrumpere nefas est: cujus utique sceleris conatus & voluntas, tenetur rea, quamvis illud Sanctum natura inviolabile atque incorruptibile maneat. Margaritæ autem quæcumque spiritualia, magni æstimanda sunt, & quia in abdito latent, tamquam de profundo eruuntur, & allegoriarum integumentis, quasi apertis conchis, inveniuntur. Licet igitur intelligi, quòd una eademque res & sanctum & margarita dici potest: sed sanctum ex eo, quòd non debet corrumpi: margarita ex eo, quòd non debet contemni. Conatur autem quisque corrumpere, quod non vult esse integrum: contemnit autem, quod vile ducit, & quasi infra se esse existimat; & ideò calcari dicitur, quicquid contemnitur. Quapropter canes, quoniam insiliunt ad dilacerandum: quod autem dilacerant, integrum esse non sinunt: *Nolite*, inquit, *sanctum dare canibus*: Quia etsi dilacerari, & corrumpi non potest, & manet integrum atque inviolabile; illi tamen quid velint, cogitandum est, qui acriter atque inimicissimè resistunt, *& quantum in ipsis est, si fieri possit, conantur perimere veritatem*. Porci verò quamvis non ita ut canes morsu appetant, passim tamen calcando coinquinant: *Non ergo miseritis margitas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis*. Canes ergo pro oppugnatoribus veritatis, porcos pro contemptoribus positos non incongruè accipimus..... Utrumque autem animal immundum est, & canis & porcus. Cavendum est ergo, ne quid aperiatur ei, qui non capit: Meliùs enim quærit, quod clausum est, quàm id quod apertum est, aut infestat, aut negligit. Neque verò alia causa reperitur, cur ea quæ manifesta, & magna non sunt, non accipiant, præter odium & contemptum, quorum propter unum canes, propter alterum porci nominati sunt: *Quæ tamen omnis immunditia rerum temporalium dilectione concipitur, id est, dilectione hujus sæculi, cui jubemur renuntiare, ut mundi esse possimus.* Qui ergo mundum & simplex cor habere appetit, non debet sibi reus videri, si aliquid occultat, quod ille cui occultat, capere non potest. *Agendum ergo primùm est, ut impedimenta detrahantur, quibus efficitur, ut non capiat: quia utique si propter sordes non capit, mundandus est, vel verbo, vel opere, quantùm fieri à nobis potest.* Quod autem Dominus noster

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 20. n. 68. & 69.

Luc. 17. 3.

» ſter quædam dixiſſe invenitur, quæ multi, qui ade-
» rant, vel reſiſtendo, vel contemnendo non accepe-
» runt, non putandum eſt, ſanctum dediſſe canibus,
» aut margaritas miſiſſe ante porcos: Non enim dedit
» eis, qui capere non poterant; ſed eis, qui poterant,
» & ſimul aderant, quos propter aliorum immunditiam
S. Jo. Chr. l. 1. de compunctione cordis c. 6. negligi non oportebat.

Nolite ſanctum dare canibus. Et Chriſtus quidem hoc tamquam præceptum nobis tradidit; At nos lau-
» dis amore, & jactantiæ vitio corrupti, etiam huic
» præcepto contraria gerimus, & hominibus neque
» mentem puram, neque ſanam fidem gerentibus, in-
» ſuper etiam peccatorum maculis innexis, ſine ulla di-
» ſcretione Myſteriorum ſecreta nudamus; & priuſ-
» quam mentis propoſitum à nobis, vel ſenſus capaci-
» tas explorata ſit, divinorum dogmatum veneranda
» eis arcana committimus; & quibus prima rudimenta
» vixdum tradi oporteret, interna eis adyta divinæ
» ſcientiæ divinæque ſapientiæ patefacimus. Propterea
» nonnulli, ubi immundis, ut ita dicam, pedibus
» Sancta noſtra calcarunt, & pleno ſordibus pectore
» hauſerunt purum divinæ ſcientiæ poculum; non ſo-
» lùm evomuerunt, quod hauſerant, ſed & contradi-
» xerunt, & tranſverſi ſunt; & inſurgentes in eos, in-
» juriis, & maledictis atque accuſationibus eos, op-
» probriiſque ruperunt. Et ita ne nobis quidem ipſis,
» & vitæ atque exiſtimationi noſtræ parcimus, dum-
» modò violemus divina præcepta. Et non ſolùm in
» hoc, ſed interdum & in eo prævaricamur præcepti
» hujus vim, cùm eos, quos novimus immundæ vi-
» tæ homines, violentos, rapaces, impuros, & per
» omnia porcis, & canibus ſimiles, divini Sacramenti
Id. Hom. 16. in Gen. » participes effici patimur..... Prima Mulier in Paradiſo
» cum Dæmone colloquuta, margaritas divinas porco
» appoſuit, Dei præceptum illi exponens; At Dæmon
» non ſolùm illas conculcavit, ſed & illam unàque cum
» ipſa primum hominem in morbum inobedientiæ per-
» duxit. Tantum malum eſt, abſque delectu cuivis, &
» promiſcuè divina myſteria detegere. Audiant, qui
» ſine diſcrimine ſimpliciter cum omnibus de Myſteriis
» colloquuntur. Neque enim ibi Chriſtus de ſenſibili-
» bus porcis præcepit, ſed homines porcinis moribus
» denotat, qui ſicut bruta illa in peccati luto involvun-
» tur, docens nos, ut perſonarum diverſitatem di-
» gnoſcamus, & vitæ rationes inquiramus, quando
» aliquid divinorum eloquiorum exponere opus fuerit,
» ne & illos, & noſmetipſos lædamus. Nam qui ta-
» les ſunt, non ſolùm nihil lucri ex dictis capiunt;
» ſed & eos, qui bonas illas margaritas abſque
» diſquiſitione illis propoſuerant, ſecum in ſuæ per-
» ditionis profundum pertrahunt. Ideò cum dili-
» gentia obſervanda ſunt hæc, ne eadem patiamur
» quæ illi, qui hìc decepti ſunt. Nam & tunc *Si voluiſſet Mulier non proponere margaritas porco, ne-
que ipſa in præcipitium ruiſſet, neque virum ſecum tra-
xiſſet.*

S. Iſid. Peluſ. l. 1. Epiſt. 182. Hanc Domini ſententiam egregiè exponit S. Iſidorus Peluſiota. *Quia*, inquit, *verbum divinum eſt ſacroſanctum, & margarita revera pretioſiſſima: canes autem, & porci ſunt, non ſolùm, qui circa dogmata Chriſtianæ Religionis, ſed etiam, qui circa actiones labuntur: conculcatio autem, & contentio atque concertatio de illis ſuſcepta, dum alii dogmatum rectitudinem ſinceritatemque evertere conantur, alii optimam vivendi rationem contumelia afficiunt: laceratio denique eorum, qui divinum verbum tamquam legati annuntiant, optimaque dant conſilia, & contemptus & ignominia, qua eos afficiunt, qui non rectè vivunt: Hanc ob cauſam dixit, Ne tamquam rem aliquam vilem ac paratu facilem projicite verbum, ut & ipſum contumelia afficiatur, & vos traducamini ac ludibrio habeamini ab eis, qui nihil rectè neque dicunt, neque faciunt. Sunt autem, qui non abſurdè dicant, quòd etiam ſacerdotium prohibeat dari improbis atque impuris, ne & ipſum injuria afficiant, & in eos à quibus electi ſunt, irruant, bonam atque honeſtam, qua priùs præditi erant, exiſtimationem dilacerantes. Quòd ſi etiam peccantibus Laicis dixeris non eſſe danda divina Myſteria* (id eſt, Euchariſtiæ Sacramentum) *ſcias, te rectè accipere. Si denique etiam dixeris, quòd prohibeat divinum impartiri bapiſmum illis, qui ſimulant quidem ſe ad Fidem Chriſtianam accedere, ſed interim non deſiſtunt à præſentibus vitæ inſtitutis, ſcito, nihil te à vero aberrare.*

Dant ſanctum canibus Sacerdotes, qui peccatores lethalium criminum habitu, diuturnaque conſuetudine implicatos, vel in proxima peccati mortalis occaſione hærentes, ſacramentali Abſolutione donant, & ad ſacram Communionem admittunt, antequam ſuæ converſionis ſinceritatem operibus probaverint, dignoſque pœnitentiæ fructus fecerint. *Emerſit* S. Cypr. tr. de Lapſis. *novum genus cladis* (inquiebat S. Cyprianus) *& quaſi parum perſecutionis procella ſævierit, acceſſit ad cumulum ſub miſericordiæ titulo malum fallax, & blanda pernicies. Contra Euangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio. Irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam. Pœnitentia de pectoribus excuſſa eſt, graviſſimi extremique delicti memoria ſublata eſt. Operiuntur morientium vulnera, & plaga lethalis, altis & profundis viſceribus infixa, diſſimulato dolore contegitur. A Diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini ſordibus & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc pene ructantes, exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini Corpus invadunt; quando occurrat Scriptura Divina, & clamet, & dicat*: Omnis mundus man- “
ducabit carnem, & anima quæcumque manduca- “
verit ex carne Sacrificii ſalutaris, quod eſt Domini, “
& immunditia ejus ſuper ipſam eſt; peribit anima illa “
de populo ſuo. *Apoſtolus item teſtetur & dicat*: Non “
poteſtis Calicem Domini bibere, & calicem dæmonio- “
rum: Non poteſtis menſæ Domini communicare, & “
menſæ dæmoniorum. *Idem contumacibus, & pervi-
cacibus comminetur & denuntiet, dicens*: Quicum-
que ederit panem, aut biberit Calicem Domini in-
dignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini.
Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur Corpori ejus & Sanguini: & plus modo in Dominum manibus atque ore delinquunt, quam cum Dominum negaverunt. Ante expiata delicta, ante exomologeſim factam criminis, ante purgatam conſcientiam ſacrificio & manu Sacerdotis, ante offenſam placatam indignantis Domini, & minantis; pacem putant eſſe, quam quidam verbis fallacibus venditant. Non eſt pax illa, ſed bellum: nec Eccleſiæ jungitur, qui ab Euangelio ſeparatur.

IV. *Petite, & dabitur vobis: Quærite, & invenietis: Pulſate, & aperietur vobis*, &c. Gratiam ſuam orationibus noſtris promittit Deus, ſed oratio ipſa Dei donum & gratia eſt. *Internus Magiſter, à quo ſubſidium doctrinæ cœleſtis accipimus, non ſolùm inquirentibus nobis ſuorum aperit arcana ſermonum; ſed ut etiam quæramus, ipſe gratis inſpirat affectum: quia nec eſurire panem illum, qui de cœlo deſcendit, poſſumus, niſi ab ipſo faſtidientibus eſuries detur, qui ſe ad ſatiandos eſurientes donare dignatur. Ab ipſo etiam nobis eſt, quòd ad fontem ſitientes currimus, qui ſe nobis tribuit, ut bibamus. Ipſe igitur laudandus eſt in utriuſque muneris gratia, ſive cum nos ad ſe quærendum dormientes exſuſcitat, ſeu cùm ſe inveniendum nobis quærentibus donat; qui profectò nullatenùs invenitur, niſi ipſe nos excitet, ut quæratur.* S. Fulg. l. 1. ad Monimi c. 1.

Petite & dabitur vobis, &c. *Petitio pertinet ad impetrandam ſanitatem firmitatemque animi, ut ea quæ præcipiuntur, implere poſſimus; inquiſitio autem ad inveniendam veritatem. Cùm enim beata vita actione & cognitione compleatur, actio facultatem virium, contemplatio manifeſtationem rerum deſiderat: Horum ergo primum petendum, ſecundum quærendum eſt; ut illud detur, hoc inveniatur. Sed cognitio in hac vita, viæ priùs quàm ipſius poſſeſſionis eſt: ſed cum quiſque veram viam invenerit, perveniet ad ipſam poſſeſſionem,* S. Aug. l. 2. de Ser. Dom. in Monte, c. 11.

quæ

» *quæ tamen pulsanti aperitur*. Ut ergo tria ista, id est, » petitio, inquisitio, pulsatio, manifesta fiant, sub aliquo » exemplo ponamus, aliquem infirmis pedibus ambula- » re non posse: priùs ergo sanandus & firmandus est ad » ambulandum; & ad hoc pertinet, quod dixit. *Petite*. » Quid autem prodest, quòd ambulare jam, vel etiam » currere potest, si per devia itinera erraverit? Secun- » dum est ergo, ut inveniat viam, quę ducit eò, quò vult » pervenire: Quam cùm tenuerit, & pervenerit ad » eum ipsum locum, ubi habitare vult, si clausum in- » venerit, neque ambulare potuisse, neque ambulasse » ac perveniisse profuerit, nisi aperiatur. Ad hoc ergo » pertinet quod dictum est, *Pulsate*. Magnam autem » spem dedit, & dat ille qui promittendo non decipit: ait enim, *Omnis qui petit, accipit; & qui quærit, in- venit, & pulsanti aperietur*. Ergo *perseverantia opus est, ut accipiamus quod petimus, & inveniamus quod*

Jacob.4.3. *quærimus, & quod pulsamus aperiatur*. Cur verò non consequimur quod petimus, nec invenimus quod quærimus? Utique quia malè petimus, & quærimus: aut certè non petimus & quærimus, quod petendum & quærendum est. *Petitis & non accipitis, eò quòd malè petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis.*

S.Aug. s. 61. alias 5. de Verbis Dom. c.4. & 5. Quid porrò petendum? Justitia. *A quo enim habebis justitiam, nisi à Deo fonte justitiæ? Ergo si vis habere justitiam, esto mendicus Dei. Mendicum suum sciebat, & ecce pater familias, & magnus dives, divitiarum scilicet spiritualium, & æternarum, hortatur, & dicit tibi, Pete, quære, pulsa.* Qui petit accipit, quærens invenit, pulsanti aperietur. *Hortatur ut petas; ne-*

Luc.11.5. *gabit quod petis?* Amicus amico tres panes importunè petenti, & intempesta nocte pulsanti dedit, non propter amicitiam, sed ptopter improbitatem; quia scilicet ille pulsare non destitit, & cùm esset negatum, non se avertit. Ille qui nolebat dare, quod petebatur, fecit, quia ille in petendo non defecit. *Quanto magis dabit bonus, qui nos hortatur, ut petamus, cui displicet, si non petamus? Sed cùm aliquando tardiùs dat, commendat dona, non negat. Diu desiderata, dulciùs obtinentur; Citò autem data, vilescunt. Pete, quære, insta. Petendo & quærendo crescis, ut capias. Servat tibi Deus, quod non vult citò dare; ut & tu discas magna magnè desiderare. Inde oportet semper*

S.Greg. M.l. 6. Epist. 33. *orare, & numquam deficere.* Petite, quærite, pulsate. *Petamus orando, quæramus legendo, pulsemus operando.*

V. *Quis ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?* &c. *Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris;*

S.Aug. ſ. 61. c. 2. & 3. *quanto magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se?* Miranda res, Fratres! Mali sumus, » & bonum patrem habemus. Audivimus nomen no- » strum; *Cùm sitis*, inquit, *mali*, &c. Et quos dixit » malos, videte, qualem patrem illis ostendit: *Quanto* » *magis Pater vester?* Quorum Pater? certè malorum. » Et qualis Pater? nemo bonus, nisi solus Deus. Er- » go, Fratres, idcò mali bonum patrem habemus, ne » semper mali remaneamus. Nemo malus facit bo- » num. Si nemo malus facit bonum, homo malus » quomodo se facit bonum? *Facit de malo bonum,* » *qui semper est bonus*. Quid mihi dicunt vani vana? » Tu te salvum facis, si volueris? *Sana me Domine,* » *& sanabor*. Nos boni conditi sumus à bono: fe- » cit enim Deus hominem rectum; arbitrio autem » nostro facti sumus mali. Potuimus esse ex bonis ma- » li, & poterimus esse ex malis boni. Sed qui semper » est bonus, ipse facit ex malo bonum; *Quia ipse ho-* » *mo voluntate sua se sanare non potuit*. Non quæris » Medicum, ut vulneres te: sed cùm vulneraveris te, » quæris qui sanet te. Bona ergo secundùm tempus, » bona corporalia, carnalia, novimus dare filiis nostris, » etiam cùm simus mali; sed ista omnia bona à bonis » & malis haberi possunt; & cùm bona sint, bonos » tamen facere non possunt. Est ergo bonum, quod » faciat bonum: & est bonum, unde facias bonum. » Bonum quod facit bonum, Deus est. Ergo ut sis bo- » nus, Deum invoca. Aliud autem bonum est, unde » facias bonum, id est, quicquid habueris. Habes aurum, habes argentum; & concupiscis aurum, & « argentum. *Et habes, & concupiscis; & plenus es, & « sitis. Morbus est, & non opulentia. Sunt homines in morbo, humore pleni sunt, & semper sitiunt. Quo- modo ergo delectas opulentiam, qui hydropem habes con- cupiscentiam?* Habes ergo aurum, bonum est: ha- « bes, non unde sis bonus, sed unde facias bonum. « Psal.111.9. Quod bonum, inquis, facturus sum de auro? *Dis- persit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum « sæculi*. Hoc est bonum, unde bonus es, justitia. Si « habes bonum, unde sis bonus, fac bonum de bono « unde non es bonus. Habes pecuniam, eroga. *Ero- gando pecuniam, auges justitiam. Illud minuitur, quod eras relicturus; illud augetur, quod in æternum es pos- sessurus.*

Si ergo vos cùm sitis mali, &c. Justi in hujus vitæ mortalis decursu boni simul & mali sunt, Christus- que Apostolos suos, & amicos charissimos, non dubi- tavit malos appellare. *Quidam filii sæculi hujus sunt* (inquit Sanctus Augustinus) *& tamen filii diaboli non* S.Aug. l.3. contra duas Epistolas Pelagianorum, c.3. *sunt. Quamvis enim diabolus sit autor, & princeps omnium peccatorum; non tamen filios diaboli faciunt quæcumque peccata. Peccant enim & filii Dei: quo- niam si dixerint, se non habere peccatum, se ipsos sedu- cunt, & veritas in eis non est. Sed ea conditione pec- cant, qua sunt filii adhuc hujus sæculi: qua verò gratia sunt filii Dei, utique non peccant; quia omnis qui na- tus est ex Deo, non peccat..... Ut autem pleniùs in- telligatur, quod dicimus, audiatur ipse Iesus, qui filiis Dei utique loquebatur, dicens:* Si autem vos cùm si- « tis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò « magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona pe- « tentibus se? *Si enim filii Dei non essent, non eis di- « ceret*, Pater vester qui in cœlis est. *Et tamen eos ma- los esse dicit, & nosse bona dare filiis suis. Numquid inde mali, unde filii Dei? Absit: sed inde mali, unde adhuc filii sæculi, jam tamen filii Dei facti pignore* S.Aug.ſ.90. alias 14. ex editis à Sir- mondo. *Spiritus sancti*. Et alibi: *Allocutus in commune omnes ait*, Si vos cùm sitis mali. *Audivit hoc Petrus, au- divit Ioannes, audivit Andreas, audierunt cæteri omnes undecim Apostoli. Quid audierunt?* Vos cùm « sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quan- « tò magis Pater vester qui in cœlis est, dabit bona peten- « tibus se? *Audito, quòd mali essent, desperaverunt: au- dito, quòd Deus in cœlis esset pater ipsorum, respira- verunt*. Cùm sitis, *inquit*, mali: *Quid ergo debetur ma- lis, nisi supplicium?* Quantò magis, *inquit*, Pater ve- « ster, qui in cœlis est? *Quid debetur filiis nisi præmium? « In nomine malorum, metus pœnarum: In nomine filio- rum, spes hæredum.*

Quantò magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bo- « Idem, ſ. 286. « alias de « Diverſis, « 39. c. 6. na petentibus se? Quæ bona? Numquid temporalia? Dat & ipsa; sed & infidelibus dat. Dat & ipsa; sed & impiis dat, sed & blasphematoribus suis dat. *Bo- na quæramus, quæ non nobis sint cum malis commu- nia. Novit ille Pater dare ista bona filiis suis*. Mo- « dò petit ab illo filius suus sanitatem corporis, & « non dat, adhuc flagellat. Sed numquid pater, quan- « do flagellat, non præstat? Profert flagellum, sed « cogita, quale præparet patrimonium. *Flagellat*, in- « Hebr.12.6. quit, *omnem filium quem recipit: Quem enim dili- « git Dominus, corripit*. Ideò ista dico, Fratres mei, « ne contristemini, quando petitis & non accipitis, « & arbitremini, quòd ante oculos vos non habeat « Deus, si ad tempus non exaudiat voluntatem ves- tram. *Non enim semper ægrum exaudit Medicus ad voluntatem, quamvis ejus sine dubio procuret, atque appetat sanitatem. Non dat quod petit: sed quod non petit, quod procurat. Petit frigidam, non dat. Crudelis factus est, qui venit sanare? Artis est, non crudelitatis. Non dat ad horam, quod de- lectat: ut sanus possit omnia, nondum sano negantur aliqua.*

Pater noster cælestis, *Qui etiam proprio Filio suo non* Rom.8.32. *pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Non solùm bo- nitate pater, sed & amoris teneritudine mater. *Num-* Isa.49.15. *quid*, inquit, *oblivisci potest mulier infantem suum, ut*

non

non misereatur filio uteri sui? Etsi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ab hominibus quidem cùm aliquid crebrò exposcis, molestus omninò & onerosus videris: Deum verò, quando id non facis, tunc
S.Joa. Chr. h.24. ampliùs, ut tibi indignetur, accendis. Si verò in postulando perseveres, etiamsi non continuò accipias, accipies tamen: propterea quippè ostium clausum est, ut ad pulsandum inducaris; idcircò non celeriter annuit, ut diutiùs inquiras. Permane igitur in quærendo atque pulsando, & absque ambiguitate percipies..... Quòd si non accipis, idcircò quia lapidem petis, non accipis. Nam etsi filius sis, non tamen tibi sufficit ad omne, quod poposcris, impetrandum; sed hoc ipsum est, quod obstat, quò minùs accipias, quòd cùm sis filius Dei, ea quæ tibi non expediunt, deprecaris. Et tu *igitur noli aliquando petere, seu quærere sæcularia, sed spiritalia omnia, & prorsus accipies. Nam & Salomon, quandoquidem poposcit ea, quæ oportuit poscere, vide quàm celeriter acceperit. Duo igitur adesse oportet oranti, ut scilicet vehementer petat, & illa quæ petenda sunt. Quia & vos, inquit, cùm patres sitis, rogari tamen expectatis à filiis: & si inutile aliquid petierint, dona vestra cohibetis. Si verò illi, quod est petendum, & utile, postulaverint, annuitis atque præstatis. Et tu igitur ista considerans, non desistas, donec accipias; donec invenias, non recedas; nec omninò abeas, donec clausa referentur. Si enim cum hoc studio mentis accesseris, & dixeris, Nisi accepero, non recedam, prorsùs accipies: modò si talia postulaveris, quæ & illum à quo petitur, dare deceat, & accipere tibi qui precaris, expediat. Quæ verò ista sunt? Si videlicet spiritalia cuncta deposcas.*

S.Joa.Chr.ib. VI. *Omnia ergo quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* His verbis ostendit Christus, quòd cum Oratione opus sit etiam disciplina virtutum. Et non dixit, Quæcumque vis tibi à Deo fieri, hæc ipse fac proximo; ne diceres: Quonam modo hoc fieri potest, cùm ille sit Deus, ego homunculus? Sed quæ vis tibi fieri à conservo, ea tu erga proximum ostende. Quid hoc præcepto, aut levius inveniatur, aut justius? Deinde declarans servati istius præcepti, ante præmia quoque, grande præconium: *Hæc est*, inquit, *Lex & Prophetæ*. Unde manifestum est, secundùm naturam nobis esse virtutem. Domestico siquidem magisterio omnes, quę facere debeamus, agnoscimus, & impossibile omninò nobis est, ad ignorantiæ præsidium aliquando confugere.

S.Isid. Pelus. l.5. Epist.28. *Gentilium sapientes, gloriam dicendi graviter, & copiam adepti, quid justum, quid decorum, quid legitimum & honestum sit, constituere volentes, rationes infinitas afferentes, ac prolixis sermonibus quasi labyrinthum ducentes, tantum ab eo, quod dicendum erat, aberrarunt, ut & legentes confundendo ampliùs conturbaverint. Verbum verò Dei Filius, insitum homini intellectum instaurans, & arbitrii cujusque libertatem justo ac decoro, legitimo item & honesto colligans, brevi sermone id omne aperuit, his usus verbis:* Omnia quæ vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis. *Ne non scripta proferre videretur, sigillo muniens quæ dixerat, omniaque compendio involvens:* Hæc est enim, *inquit*, Lex & Prophetæ. *Omnium igitur honestè factorum hæc regula sit, ut quod nobis ab aliis fieri petimus, idem illud nos ipsi præstemus.* Hoc præcepto omnia charitatis erga proximum officia continentur. *Si enim & quod impendi nobis rectè volumus, hoc aliis impartimur, & quod nobis fieri nolumus, hoc aliis facere devitamus, charitatis jura illæsa servamus. Sed nemo, cùm quempiam diligit, habere se protinus charitatem putet, nisi priùs ipsam vim suæ dilectionis examinet. Nam si quis quemlibet amat, sed propter Deum non amat, charitatem non habet, sed habere se putat. Charitas autem vera est, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus. Ille enim propter Deum diligit eos quos diligit, qui jam & eos diligere, à quibus non diligitur, scit.*

S.Greg. M.h. 38.in Euang. VII. *Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam!* Angustam ingredimur viam, præcipitiis undique circumdatam, quæ simul duos non capit pedes. Vides, quanta sit nobis opus diligentia. Vides, quòd ii, qui ejusmodi vias ingrediuntur, non solùm pedes muniunt, sed etiam oculos. Nam etsi alibi videatur attendere, & pes firmo hæreat vestigio, à profundo caligans oculus, totum hominem dejicit. Sed sibi oportet, & suo gressui attendere. Magnum est vitii profundum, magna præcipitia, magnæ inferiùs tenebræ; angustias observemus, cum timore & tremore ambulemus. Nullus viam hujusmodi ingrediens est in risum effusus, nec ebrietate gravatus; sed in sobrietate, & jejunio eam ingreditur. Nullus hac via incedens, aliquid affert superfluum. Præclarè enim cum eo agitur, si succinctus, & expeditus possit evadere. Nullus suos impedit pedes, sed liberos habet, ac solutos. Nos autem cùm nos ipsos curis alligemus innumeris, & onera innumera, quæ ad hanc vitam pertinent, gestemus in gaudium effusi, quomodo possumus angustam hanc viam ingredi? Non autem absolutè dixit, Est angusta: sed cum admiratione, Quàm angusta est illa via! Hoc est, valdè angusta. *Quàm arcta est*, inquit, *via quæ ducit ad vitam!* & rectè dixit: Quando enim & verborum, & cogitationum, & actionum, & omnium debemus rationem reddere, reverà est angusta. Angustiorem autem eam facimus, dum nos ipsos dilatamus, & pedes effundimus. Nam quæ est angusta, quidem est cuilibet difficilis, maximè autem ei, qui est obesus: Nam qui se ipsum liquefacit, & macerat, non sentit angustias. Ne ergo expectet quispiam fore, ut in otio, & quiete cœlos videat: fieri enim non potest. Nemo speret cum deliciis viam angustam ingredi: non potest enim hoc esse. Cùm videris mensam sumptuosam, ac magnificam, aut quempiam magno stipatum satellitio esse in deliciis, ne te miserum pronuncies, quòd ea tibi non suppetant; sed illum defle, quòd perditionis viam sit ingressus. Quid enim prodest hæc via, cùm desinat in afflictionem? Quid autem lædunt illæ angustiæ, cùm veniant ad quietem & animi relaxationem? Dic, quæso, si quispiam vocatus ad Regiam, per angustos ingrediatur angiportus, & præcipitia; alius autem abductus, ad mortem trahatur per medium forum, quem beatum censebimus? quem deflebimus? An non eum, qui per viam angustam ingreditur? Ita nunc quoque non eos beatos pronunciemus, qui vivunt in deliciis; sed eos qui non vivunt. Hi properant ad cœlum; illi ad gehennam.

S.Joa. Chr.h. 19. in Ep. 1. ad Thessal.

Solus Christus in viam vitæ nos introducit, quia solus ipse *Dux est venientibus ad se: Perque ipsum nisi curratur, non itur ad ipsum:* Ipse enim est, *via, veritas, & vita*. Eo duce gaudebat David, per arctam justitiæ viam ambulans: *Propter verba labiorum tuorum*, inquit, *ego custodivi vias duras..... Deduxit me super semitas justitiæ propter nomen suum:* Id est, *Deduxit me in angustis itineribus, quæ pauci ambulant, justitiæ suæ, non propter meritum meum, sed propter nomen suum.....* Quæ sunt autem semitæ justitiæ, in quibus te deduxit? Audi deductorem tuum: *Quàm lata est*, inquit, *& spatiosa via, quæ ducit ad perditionem; arcta autem, & angusta via est, quæ ducit ad vitam!* Omnis semita namque brevis est & compendiosa. *Non ergo per delicias mundi, per opulentiam auri & argenti, lapidibus etiam vestibusque pretiosissimis conspicuum, honore omni, nobilitate præditum, sapientia Philosophorum cuncta tumentem, Deus te ordinavit ire ad Regna cœlorum..... Per semitas justitiæ ire te disposuit... Contempta via lata, & spatiosa, semitas arctas, & compendiosas incedere te vult, per famem & sitim, per nuditatem, per jejunium, per ignobilitatem, per paupertatem, per despectum omnium præsentium.*

S. Prosper. Carm. De ingratis. Ps.16.4. Ps.22.3. S.Aug. Enar. in Psal.22.

Via quidem salutis angusta est cupiditati, sed dilatatur charitati. *Latum mandatum tuum nimis* (inquit Propheta.) *Rara virtus, & difficilis passionum tolerantia. Plures sunt, qui sæculi hujus spatiosa sectentur, quàm qui dicant: Angusta & arcta nobis est via, quæ ad Dominum*

Ps.118.96. S.Ambr.f.12. in hunc Ps.

Idem, sive alius Author antiquus Sermon.366. alias 9. ex Sirmondianis.

du-

ducit, conterimur in illa, relinquamus eam. Quomodo ergo dicit Propheta latum mandatum Dei, & valdè latum? Ideò quia angustæ viæ latum mandatum necessarium est..... O homo, quàm latus es, si ad amplitudinem præceptorum cœlestium sinum mentis tuæ expandas! Quàm latum mandatum est charitatis! Unde Matt. 11. 30. Christus ait: *Jugum meum suave est, & onus meum leve*. Suave nimirùm & leve Deum diligentibus. Quomodo verò lata charitas, si angusta porta? Aut quomodo jugum suave est, & onus leve, si in præceptis Dei viæ duræ sunt, quæ custodiuntur? Sed hanc nobis quæstionem ipsa Veritas solvit; quia S. Gr. M. h. 17. in Ezech. *Via Dei & inchoantibus angusta est, & perfectè jam viventibus lata. Et dura sunt, quæ contra consuetudinem spiritaliter animo proponimus: & tamen onus Dei leve est, postquam hoc ferre cœperimus: ita ut pro amore ejus etiam persecutio placeat, & omnis pro eo affectio in mentis dulcedine veniat; sicut sancti quoque Apostoli gaudebant, cùm pro Domino flagella tolerabant. Ipsa ergo angusta porta amantibus lata fit; ipsæ viæ duræ spiritaliter currentibus molles & planæ fiunt, dum scit animus, se pro temporalibus doloribus æterna gaudia recipere, & hoc incipit, quòd affligitur, amare.* Lugenda profectò cæcitas hominum. S. Aug. Epist. 256. alias 226. *Cùm in itinere Dei faciliora & fructuosa ignava formidine fugiuntur, in itinere sæculari duriora & sterilia ærumnoso labore tolerantur.*

S. Cæsar. f. 29. in Augustiniana Appendice 69. *Lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem*, &c. Ecce, homo, habes aquam & ignem, vitam & mortem; habes ante te bonum & malum, infernum & regnum, falsam dulcedinem mundi, & veram beatitudinem Paradisi. Data est tibi potestas per gratiam Christi, ad quod volueris porrige, manum: elige vitam, ut vivas; relinque sinistram & spatiosam viam, quæ trahit ad mortem; & tene dexteram & angustam, quæ te feliciter ducit ad vitam. Non te teneat, non te delectet sinistra. Illius latitudo ampla quidem est, & plana, & diversis floribus ornata: sed flores illius citò marcescunt, & inter ipsos flores se serpentes venenosi frequenter abscondunt, ut dum tu ad falsa gaudia curris, veneno mortifero feriaris. Ampla est, sed non longa. Attendis, per qualem viam vadis; & non attendis, ad qualem patriam pervenis? *Lata & spatiosa via est, quæ ducit ad mortem.* Delectat quidem, sed decipit. E contrariò dextera via non te contristet, aut terreat: arcta quidem est, sed non longa. Nec in illa lata diu gaudetur, nec in ista angusta diu laboratur. Illa post brevem latitudinem ad æternas angustias trahit; ista post breves angustias ad æternam beatitudinem ducit.... Sed fortè aliquis dicit, Vellem scire, qui sint illi, qui cum periculoso gaudio per latam descendunt; qui autem sint illi, qui per arctam & angustam cum labore conscendunt. Omnes enim amatores Mundi, superbi, avari, raptores, invidi, ebriosi, & adulteria committentes, stateras dolosas, & mensuras duplices habentes, odium in corde reservantes, malum pro malo reddentes, spectacula vel cruenta, & furiosa, vel turpia diligentes, per latam & spatiosam descendere comprobantur: Casti verò & sobrii, misericordes, justitiam tenentes, secundùm vires suas eleemosynas prompto & hylari animo facientes, contra nullum hominem odium in corde servantes, per arctam & angustam viam ad superna ascendunt. Et licèt adhuc corpore habitare videantur in terris, tamen, secundùm Apostolum, conversatio illorum in cœlis est: ut Sacerdote dicente: *Sursùm corda*, securi respondeant, se habere ad Dominum..... Sinamus ergo sinistram viam, cujus finis introducit in gehennam; & sequamur dexteram, quæ ad vitam ducit æternam. *Ad illum pervenire debemus, qui est via, & vita, & veritas. Nec mirum, si ad illum fideliter pervenimus, per quem fideliter ambulamus. Nam quia ipse est via, per ipsum currimus: Quia verò ipse est patria, consummato cursu ad ipsum pervenimus. Cum enim secundùm divinitatem sit requies, & patria Angelorum, secundùm humanitatem factus est via peregrinantium... O homo, si piger eras, ut quæreres viam, ipsa te via dignata est quærere: si piger eras venire ad viam, ipsa ad te via venit. Surge & ambula; fuge viam sæculi latam & spatiosam, quæ te ad tempus delectat, & in æternum cruciat: curre per viam Christi, in qua parvissimo tempore laborabis, & postea cum Angelis sine fine gaudebis. Fortè dicis, Per viam Christi quomodo debeo currere? Si ambos pedes sanos habes, feliciter curres. Qui sunt isti duo pedes? Si diligis Dominum, & diligis proximum.*

S. Cæsar. f. 27. in Augustin. Append. 67.

Idem, f. 28. in Augustin. Append. 68.

VII. *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos.* Summa vigilantia & cautione est opus, ne à falsis Doctoribus seducamur: quod nostræ certè saluti periculosissimum est. Admiranda Salvatoris bonitas, & misericordia, qui nos à Magistris erroris cavere docet, ne in viam latam, & spatiosam, quæ ad perditionem ducit, falsa doctrina sua nos pertrahant. Horum alii Fidei veritatem, alii Moralis Christianæ integritatem corrumpunt. Utrique ex fructibus cognoscuntur. Hæretici *veniunt ad nos*, non mittuntur à Christo, ab Apostolis, vel eorum successoribus, atque Pastoribus legitimis. Docendi & prædicandi munus invadunt, suarum origines Ecclesiarum, suorum successiones Sacerdotum non possunt ostendere; indeque novatores esse convincuntur, & doctrinæ ab Apostolis in Ecclesia depositæ violatores, operarii dolosi, fures & latrones, non parcentes gregi. Hinc Tertullianus Hæreticos ita compellat: *Qui estis? Quando, & unde venistis?* Et de iisdem scribit: *Edant ergo origines Ecclesiarum suarum: evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit autorem & antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt: sicut Smyrnæorum Ecclesia Polycarpum à Ioanne collocatum refert: sicut Romanorum, Clementem à Petro ordinatum. Perinde utique & cæteræ exhibent quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos, Apostolici seminis traduces habeant. Confingant tale aliquid Hæretici.* Hinc Sanctus Cyprianus de Novatiano scribens: *Novatianus* (inquit) *in Ecclesia non est; nec Episcopus computari potest, qui Euangelica & Apostolica Traditione contempta, nemini succedens, à se ipso ortus est.* Et Sanctus Optatus Milevitanus his verbis Donatistas compellat: *Vestræ cathedræ vos originem edite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare.*

Tert. l. de Præscript. Hæret. c. 37. idem, c. 32.

c. Cypr. Ep. 76.

Optatus Milev. lib. 2.

Attendite à falsis Prophetis. Id præsertim dictum Episcopis, qui Pastoralem Apostolorum, & virorum Apostolicorum vigilantiam, cæteraque virtutes debent imitari. Vide Sanctum Chrysostomum. *Veniunt in vestimentis ovium*, Scripturas Sacras in ore semper habentes, quas pro arbitrio interpretantur, imò corrumpunt, Traditionibus Apostolicis & Ecclesiæ explicatione ac judicio contemptis, ac rejectis. Hinc etiam Pseudoprophetas esse convincimus. *Hæresis non recipit quasdam scripturas: & si quas recipit, non recipit integras: adjectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui intervertit: etsi aliquatenus integras præstat, nihilominus diversas expositiones commentata convertit. Tantùm veritati obstrepit adulter sensus, quantùm & corruptor stylus. Variæ præsumptiones. Necessariò nolunt agnoscere ea, per quæ revincuntur: His nituntur quæ ex falso composuerunt, & quæ de ambiguitate ceperunt..... Ergo non ad Scripturas provocandum est: Nec in his constituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria est, aut par incerta.... Ordo rerum desiderabat illud priùs proponi, quod nunc solùm disputandum est. Quibus competat fides ipsa: cujus sint Scripturæ: à quo, & per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina qua fiunt Christiani? Ubi enim apparuerit esse veritatem, & disciplinæ, & Fidei Christianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expositionum, & omnium Traditionum Christianarum... Si hæc ita se habent,*

S. Joa. Chr. t. 51. de Pseudoprophetis, to. 6.

Tert. l. de Præscript. Hæret. c. 17. & 19.

ut

Idem, c. 37.

ut veritas nobis adjudicetur, quicumque in ea regula incedimus, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo tradidit; conſtat ratio propoſiti noſtri definientis, non eſſe admittendos Hæreticos ad ineundam de Scripturis provocationem, quos ſine Scripturis probamus ad Scripturas non pertinere: Nullum enim jus habent Chriſtianarum Litterarum. Ad quos meritò dicendum eſt: Qui eſtis? Quando & unde veniſtis? Quid in meo agitis non mei? Quo denique, Marcion, jure ſilvam meam cædis? Qua licentia, Valentine, fontes meos transvertis? Qua poteſtate, Appelles, limites meos commoves? Mea eſt poſſeſſio, olim poſſideo, prior poſſideo, habeo origines firmas, ab ipſis auctoribus quorum fuit res. Ego ſum hæres Apoſtolorum. Sicut caverunt teſtamento ſuo, ſicut fidei commiſerunt, ſicut adjuraverunt, ita teneo. Vos certè exheredaverunt ſemper & abdicaverunt, ut extraneos, ut inimicos. Unde autem extranei, & inimici Apoſtolis Hæretici, niſi ex diverſitate doctrinæ, quam unuſquiſque de ſuo arbitrio adversùs Apoſtolos, aut protulit, aut recepit?

Vincentius Lirinenſis, Commonitorio 1. c. 35. & 36.

Veniunt ad vos in veſtimentis ovium: *Videas eos volare per ſingula quæque ſanctæ Legis Volumina, per Moyſi, per Regnorum libros, per Pſalmos, per Apoſtolos, per Euangelia, per Prophetas. Sive enim apud ſuos, ſive alienos; ſive privatim, ſive publicè; ſive in ſermonibus, ſive in libris; ſive in conviviis, ſive in plateis; nihil umquam pene de ſuo proferunt, quod non etiam Scripturæ verbis adumbrare conentur..... Sed tantò magis cavendi, & pertimeſcendi ſunt, quantò occultiùs ſub divinæ Legis umbraculis latitant. Sciunt enim, fœtores ſuos nulli ferè eſſe placituros, ſi nudi & ſimplices exhalentur, atque idcirco eos cœleſtis eloquii velut quodam aromate aſpergunt, ut ille qui humanum facilè deſpiceret errorem, divina non contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi ſolent, qui parvulis auſtera quædam temperaturi pocula, priùs oras melle circumlinunt, ut incauta ætas, cùm dulcedinem præſenſerit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam his curæ eſt, qui mala gramina, & noxios ſuccos medicaminum vocabulis præcolorant, ut nemo ferè, ubi ſupra ſcriptum legerit remedium, ſuſpicetur venenum. Unde Salvator clamabat:* Attendite vobis à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium; intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces. *Quid eſt veſtitus ovium, niſi Prophetarum & Apoſtolorum proloquia, quæ iidem, ovili quadam ſinceritate, Agno illi immaculato, qui tollit peccatum Mundi, tamquam vellera quædam detexuerunt? Qui ſunt lupi rapaces, niſi ſenſus Hæreticorum feri & rabidi? Qui caulas Eccleſiæ ſemper infeſtant, & gregem Chriſti quaqua poſſunt dilacerant: ſed ut fallaciùs incautis ovibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam ſpeciem, & ſe ſe divinæ Legis ſententiis, velut quibuſdam velleribus obvolvunt; ut cùm quiſque lanarum mollitiem præſenſerit, nequaquam aculeos dentium pertimeſcat. Sed quid ait Salvator?* A fructibus eorum cognoſcetis eos: *Id eſt, cùm cœperint divinas illas voces, non jam proferre tantùm, ſed etiam exponere, nec adhuc jactare ſolùm, ſed etiam interpretari, tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligetur, tunc novitium virus exhalabitur, tunc profanæ novitates aperientur, tunc primùm ſcindi ſepem videas, tunc tranſferri Patrum terminos, tunc Catholicam Fidem cædi, tunc Eccleſiaſticum dogma lacerari.*

Intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces. Inde verò cognoſcitur eorum feritas & rabies, quòd gregem Chriſti diſſipant, quòd unitatem ſcindunt, quòd oves extra caulas abducunt, quòd extra Eccleſiam docent; uno verbo, quòd ſchiſma faciunt. Unde Sanctus Cyprianus de Novatiano ſcribebat ad Antonianum Epiſcopum: *Quod ad Novatiani perſonam pertinet, de quo deſideraſti tibi ſcribi, quam hæreſim introduxiſſet; ſcias, nos primo in loco nec curioſos eſſe debere, quid ille doceat, cùm foris doceat.* Hinc lupi cognoſcuntur. *Et ſi enim aliquos eorum bonos videtur oſtendere laudabilis converſatio, malos eos facit ipſa diviſio, dicente Domino: Qui mecum non colligit, ſpargit.*

S. Cypr. Ep. 52.

S. Aug. Epiſt. 208. alias 209.

A fructibus eorum cognoſcetis eos: à corruptione ſcilicet fidei, à doctrinæ novitate, 2. Joannis verſ. 10. *Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec* AVE *ei dixeritis: Qui enim dicit illi* AVE, *communicat operibus ejus malignis.* Et Galat. 1. verſ. 8. 9. *Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizavimus vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus vobis, & nunc iterum dico: Si quis euangelizaverit vobis præter id quod accepiſtis, anathema ſit.* Principes ſunt, docti ſunt, magni ſunt, lapides pretioſi ſunt. Quid adhuc dicturus es? Numquid Angeli ſunt? Et tamen ſi Angelus de cœlo vobis annunciaverit, præterquàm quod accepiſtis, anathema ſit, quia & ipſe diabolus angelus de cœlo lapſus eſt. Falſos Prophetas agnoſcere, ab iiſque cavere, facile eſt omnibus, qui in fidei ſimplicitate firmi & conſtantes, traditæ ab Apoſtolis doctrinæ, quam Eccleſia docet, & prædicat, immobiliter adhærent; & ſtatim atque contrarios huic doctrinæ errores diſſeminari audiunt, præ illorum horrore aures occludunt. Ita ſe gerebant veteres illi Chriſtiani, de quibus Sanctus Irenæus: *Quid autem,* inquit, *ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi Traditionis, quam tradiderunt iis, quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes Barbarorum, quæ in Chriſtum credunt, ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes..... Hi quantum ad ſermonem noſtrum barbari ſunt, quantum autem ad ſententiam, & conſuetudinem, & converſationem, propter fidem ſapientiſſimi ſunt, & placent DEO, converſantes in omni juſtitia, & caſtitate, & ſapientia. Quibus ſi aliquis annuntiaverit ea, quæ ab Hæreticis adinventa ſunt, proprio ſermone eorum colloquens, ſtatim concludentes aures longiùs fugient, ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium.*

S. Irenæus, l. 3. adverſus Hæreſes, c. 4.

A fructibus eorum cognoſcetis eos. Non ſolùm ex novitate doctrinæ, ſed etiam ex inordinata diſciplina, & converſatione. *Non omittam* (inquit Tertullianus) *ipſius etiam converſationis Hæreticæ deſcriptionem, quam futilis, quam terrena, quam humana ſit; ſine gravitate, ſine auctoritate, ſine diſciplina; ut fidei ſuæ congruens. Simplicitatem volunt eſſe proſtrationem diſciplinæ, cujus penès nos curam lenocinium vocant, pacem quoque paſſim cum omnibus miſcent. Nihil enim intereſt illis, licèt diverſa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conſpirent. Omnes tument, omnes ſcientiam pollicentur. Ipſæ mulieres hæreticæ quàm procaces, quæ audeant docere, contendere..... Ordinationes eorum temerariæ, leves, inconſtantes. Nunc Neophytos conlocant, nunc ſæculo obſtrictos, nunc apoſtatas noſtros, ut gloria eos obligent, quia veritate non poſſunt. Nuſquam facilius proficitur, quàm in caſtris rebellium, ubi ipſum eſſe illic, promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras Laicus: Nam & laicis Sacerdotalia munera injungunt. De verbi autem adminiſtratione quid dicam; cùm hoc ſit negotium illis, non Ethnicos convertendi, ſed noſtros evertendi? Hanc magis gloriam captant, ſi ſtantibus ruinam, non ſi jacentibus elevationem operentur; quoniam & ipſum opus eorum non de ſuo proprio ædificio venit, ſed de veritatis deſtructione; noſtra ſuffodiunt, ut ſua ædificent. Ita fit, ut ruinas facilius operentur ſtantium ædificiorum, quàm extructiones jacentium ruinarum. Ad hæc ſolùm opera humiles, & blandi, & ſummiſſi agunt. Cæterùm nec ſuis Præſidibus reverentiam noverunt. Et hoc eſt, quod ſchiſmata apud Hæreticos ferè non ſunt: quia cùm ſint, non parent. Schiſma eſt unitas ipſis. Mentior, ſi non etiam à ſuis regulis variant inter ſe, dum*

Tert. l. de præſcript. Hæret. c. 41. & 42.

unuſ-

unusquisque pro suo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille qui tradidit. Idem licuit Valentinianis quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innovare. Plerique nec Ecclesias habent, sine matre, sine sede, orbi fide, extorres, sine lare vagantur, Notata sunt etiam commercia Hæreticorum cum Magis quampluribus, cum circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Adeo & de genere conversationis qualitas fidei æstimari potest: doctrinæ judex disciplina est.

Attendite à falsis Prophetis, quales & in Ecclesia nonnulli sunt, qui Moralem Christianam corrumpunt, & sanctissimam Ecclesiæ solvunt disciplinam; qui *Dicunt bonum malum, & malum bonum: duces cæci, & duces cæcorum*; canes muti, non valentes latrare. De quibus Dominus apud Ezechielem ait: Ezech. 13. *Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Quasi vulpes in desertis Prophetæ tui, Israel, erant. Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini: & divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cùm Dominus non miserit eos: & perseveraverunt confirmare sermonem. Numquid non visionem cassam vidistis, & divinationem mendacem locuti estis? Et dicitis, Ait Dominus: cum ego non sim locutus. Et erit manus mea super Prophetas, qui vident vana, & divinant mendacium. In consilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur. Et scietis, quia ego Dominus Deus, eò quòd deceperint populum meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse ædificabat parietem; illi autem liniebant eum luto absque paleis..... Væ quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, & fragmen panis, ut interficerent animas quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis.* Tantùm abest, ut ab hujusmodi falsis Prophetis Christiani caveant, ut etiam plerique illos quærant, & ab iis dirigi velint. Qui secundùm Euangelicæ Moralis regulas, secundùm Ecclesiasticæ disciplinæ rigorem conscientias moderantur; qui sæcularium hominum cupiditati nihil indulgent; qui artem conciliandi pietatis professionem cum sæculi moribus non noverunt; qui non recipiunt excusationes in peccatis; qui promissis hominum in eadem peccata lethalia relapsorum, postquam centies iterata in pœnitentiæ tribunali melioris frugis promissa violarunt, facilè credere nolunt; plerisque Christianis non placent, nec ab illis quæruntur & eliguntur Confessarii, seu Moderatores conscientiæ. Jerem. 5. 31. *Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimo ejus?* Falsos Prophetas quadringentos congregat Achab Rex Israel, & ab illis amat decipi; Michæam Prophetam Domini odio habet, insectatur, affligit, quia prædictiones suas ejus desideriis non accommodat. 3. Reg. 22. Christiani quamplurimi Achabum imitantur, & pariter pereunt, quia falsis Prophetis, ducibus cæcis, mollibus & facilibus nimiùm conscientiarum Moderatoribus credunt, & ab iis decipi amant: sed nullatenùs excusantur. Nihil prosunt ipsis Absolutiones velut furto acceptæ. Tert. lib. de Pœnit. c. 6. *Furto quidem aggredi, & Præpositum hujus rei asseverationibus tuis circumduci facile est: sed Deus thesauro suo invigilat, nec sinit obrepere indignos* (inquit Tertullianus.) S. Cypr. tr. de Lapsis. *Irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura* (inquit S. Cyprianus.) Denique tam ipsi falsi Prophetæ, quàm illi qui ipsos interrogant, illisque credunt, Ezech. 14. 10. *portabunt iniquitatem suam: juxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas Prophetæ erit.*

A fructibus eorum cognoscetis eos. Sequuntur scilicet, atque propugnant opiniones faventes cupiditati contra legem; palpant, non pungunt peccatores, neque illis pœnitentiæ dolores infigunt; unius, aut alterius Auctoris recentioris probabilem (ut vocant) opinionem anteponunt SS. Patrum, Conciliorum, & sanioris Moralis Magistrorum omnium doctrinæ, quam his verbis describit Sapiens: *Verba sapientum sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quæ per Magistrorum consilium data sunt à Pastore uno. Faciendi plures libros nullus est finis.* Eccles. 12. Quem locum Sanctus Hieronymus sic interpretatur: *Verba sapientum firma sunt, quasi clavi in altum solidumque defixi: nec auctoritate unius, sed consilio atque consensu Magistrorum omnium proferuntur. Data sunt ab uno Pastore, quia licèt plurimi doceant, tamen doctrinæ auctor unus est Dominus. Prudentes autem tam Prophetæ sunt, quàm Apostoli. Simul & hoc notandum est, quòd dicantur verba sapientum pungere, non palpare; nec molli manu attrahere lasciviam, sed errantibus & tardis pœnitentiæ dolores & vulnus infigere. Si cujus igitur sermo non pungit, sed oblectationem facit audientibus, iste non est sermo sapientis. Verba quippè sapientum, ut stimuli. Quæ quoniam ad conversionem provocant delinquentem, & firma sunt, & à consilio sanctorum data, atque ab uno Pastore concessa, & solida radice fundata sunt... exceptis his verbis, quæ ab uno Pastore data, & à consilio, atque consensu prolata sapientum, nihil facias, nihil tibi vendices: Majorum sequere vestigia, ab eorum auctoritate ne discrepes. Alioqui quærenti multa, infinitus librorum numerus occurret, qui te protrahat ad errorem.... Moris est Scripturarum, quamvis plures libros, si inter se non discrepent, & de eadem re scribantur, unum Volumen dicere. Siquidem & Euangelium, & Lex Domini immaculata convertens animas, singulariter appellantur, cùm plura Euangelia, & multa sint mandata Legis..... Quicquid igitur dixeris, si ad eum referatur, qui in principio erat apud Deum, & Deus erat Verbum, unum volumen est, & innumerabiles libri; una lex, unum Euangelium nominantur. Quòd si diversa, & discrepantia disceptaveris, & curiositate nimia huc, atque illuc animum deduxeris; etiam in uno libro multi libri sunt. Talibus igitur libris non est finis. Bonum enim omne, & veritas certo fine concluditur: malitia verò atque mendacium sine fine sunt: & quantò plus requiruntur, tantò major eorum series nascitur.* S. Hier. in eum loc.

X. *Omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autem arbor, malos fructus facit. Non potest arbor bona, fructus malos facere; neque arbor mala, bonos fructus facere.* Duæ radices, una bonorum omnium, scilicet charitas; altera malorum omnium, scilicet cupiditas. 1. Tim. 6. *Et Apostolus Paulus, cùm dicit radicem malorum omnium esse cupiditatem; admonet utique, intelligi radicem bonorum omnium charitatem. Vnde si duæ arbores, bona, & mala, duo sunt homines, bonus, & malus, quid est bonus homo, nisi voluntatis bonæ, hoc est, arbor radicis bonæ? Et quid est homo malus, nisi voluntatis malæ, hoc est, arbor radicis malæ? Fructus autem harum radicum, atque arborum, facta sunt, dicta sunt, cogitata sunt, quæ bona de bona voluntate procedunt; & mala de mala. Facit autem homo arborem bonam, quando Dei accipit gratiam. Non enim se ex malo bonum per se ipsum facit; sed ex illo, & per illum, & in illo qui semper est bonus: nec tantùm, ut arbor sit bona, sed etiam, ut faciat fructus bonos, eadem gratia necessarium est ut adjuvetur, sine qua boni aliquid facere non potest. Ipse quippè in bonis arboribus cooperatur fructum, qui & forinsecùs rigat, atque excolit per quemlibet Ministrum, & per se dat intrinsecùs incrementum. Malam verò arborem homo facit, quando seipsum malum facit, quando à bono incommutabili deficit: ab eo quippe defectus est origo voluntatis malæ.* S. Aug. l. de Gratia Christi, c. 18. & 19.

XI. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Hinc Sanctus Augustinus contra Pelagianos probat, veras in Infidelibus virtutes non esse, quia ipsis fatentibus steriles sunt, nec Deo placent, cui sine fide placere impossibile est; ideoque earum opera nullius sunt meriti ad vitam æternam. S. Aug. l. 4. contra Julianum Pelag. c. 3.

nam. *Possunt*, inquit, *aliqua bona fieri, non benè facientibus, à quibus fiunt. Bonum est enim, ut subveniatur homini periclitanti, præsertim innocenti: sed ille qui hoc facit, si amando gloriam hominum magis, quam Dei, facit, non benè bonum facit: quia non bonus facit, quod non bona voluntate facit. Absit enim, ut sit, vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in seipsa, non in Domino gloriatur. Ac per hoc nec fructus iste dicendus est*: Arbor enim mala, fructus bonos non facit: *sed potiùs bonum opus est illius, qui etiam per malos benè facit..... Fieri non potest, ut steriliter boni simus: sed boni non sumus, quicquid steriliter sumus: Arbor enim bona, bonos fructus facit. Absit autem, ut Deus bonus, à quo securis paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines sunt steriliter boni: sed qui boni non sunt, possunt esse alii minùs, alii magis mali.*

Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, &c.
S. Leo, f. 34. *Cooperatores* igitur *simus gratiæ Dei operantis in nobis. Non enim dormientibus provenit Regnum cœlorum, nec otio desidiaque torpentibus beatitudo æternitatis ingeritur: sed quia, sicut Apostolus ait*, Si compatimur & conglorificabimur, *illa nobis currenda est via, quam ipse Dominus se esse testatus est: Qui nobis nullis operum meritis suffragantibus, & sacramento consuluit, & exemplo: ut in adoptionem vocatos per illud proveheret ad salutem, per hoc imbueret ad laborem.*

Excidetur, & in ignem mittetur. His verbis duplex
S. Joa. Chrys. h. 24. supplicium exprimitur, ut observat Sanctus Joannes Chrysostomus; amissio scilicet Regni cœlorum, seu
" æterna privatio Dei, & cruciatus flammarum. Novi
" autem, inquit, quòd plurimi pertimescant tantùm
" gehennam: ego tamen illius gloriæ amissionem mul-
" tò amarius, quàm ipsius gehennæ dico esse supplici-
" cium. Si verò id non possum sermone monstrare,
" nihil est mirandum: Neque enim novimus illorum
" beatitudinem præmiorum, ut infelicitatem quoque de
" eorum amissione perspicuè scire possimus. Cæterùm
" Paulus, qui ista cognita habebat, certissimè novit
" quoniam excidere à Dei gratia sit omnium profectò
" miserrimum. Nos autem hoc tunc absque dubio di-
" scemus, cùm experimento cœperimus doceri. Sed
" istud ne patiamur, faxis Unigenite Fili Dei, neque
" experiamur, intolerabile istud horrendumque sup-
" plicium quàm grande sit. Nam quantum malum sit,
" illorum bonorum portione privari, apertè quidem ex-
" primi non potest; tamen prout possibile fuerit, cona-
" bor illud exemplis facere manifestum. Ponamus igi-
" tur, adolescentem aliquem esse mirabilem, eumdem-
" que & cunctis florere virtutibus, & totius tenere or-
" bis imperium, tamque in omnibus esse perfectum,
" ut universos erga se homines patrio ardere faciat affe-
" ctu. Quid non ergo istius patrem pati existimatis li-
" benti animo, ne talis filii privetur conversatione?
" Quod verò vel exiguum, vel grande malum non es-
" se subiturum, modò ut illum videat, ejusque præ-
" sentia perfruatur? Hoc igitur de futura quoque glo-
" ria cogitemus: Neque enim sic filius patri, etiamsi
" virtutibus mille decoretur, desiderabilis est atque mi-
" rabilis, ut cœlestium fructus bonorum, ac resolvi,
" & esse cum Christo. Intolerabilis quidem res est ge-
" henna: tamen si aliquis mille ponat gehennas, nihil
" tale dicturus, quale est à beatæ illius gloriæ honore
" repelli, exosumque esse Christo, & audire ab illo:
" *Non novi vos*.

XII. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei*. Hanc Christi Domini sententiam *S. Iustinus* in Apologia ad Imperatores celebrat: *Qui verò*, inquit, *deprehenduntur non ita viventes, ut ille jussit, norint, se non esse Christianos, etiamsi memoriter recitent Christi documenta. Dixit enim salvos fore, non qui dicerent tantùm, sed qui & opere facerent*. Benè in eamdem sententiam Scriptor Responsionum ad Orthodoxos, inter ejusdem S. Justini opera: *Ut boni simus, vel mali, Deus non in cognitione posuit rerum noscendarum, sed in electione eligendarum*. Et antiquior Justino S. Ignatius Martyr: *Oportet nos non dici tantùm, sed esse Christianos. Neque enim dici, sed esse beatos facit*. Et post utrumque S. Basilius: *Si quis nomen Christianismi induens, Christum contumelia afficiat, nihil ipsi vocabulum proderit*. Salvianus denique eamdem Christi sententiam hunc in modum explicat & confirmat: *Cùm hoc sit Christiani hominis fides, fideliter Christum credere; & hoc sit Christum fideliter credere, Christi mandata servare; sit absque dubio, ut nec fidem habeat qui infidelis est; nec Christum credat, qui Christi mandata conculcat: ac per hoc totum in id revolvitur, ut qui Christiani nominis opus non agit, Christianus non esse videatur: Nomen enim sine actu, atque officio suo nihil est... Quid est aliud Principatus sine meritorum sublimitate, nisi honoris titulus sine homine? Aut quid est dignitas in indigno, nisi ornamentum in luto? Sicut etiam per divinas litteras sacer sermo testatus est, dicens*: Circulus aureus in naribus suis mulier pulcra, & fatua. *Et in nobis itaque Christianum vocabulum quasi aureum decus est: quo si indignè utimur, fit, ut suescum ornamento esse videamur.... Atrociùs sub sancti nominis professione peccamus. Ubi sublimior est prærogativa, major est culpa. Ipsa enim errores nostros Religio quam profitemur, accusat*.

S. Ignatius, Epist. ad Magnesios.

Salv. l. 4. de gubernatione Dei.

Prov. 11.

Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum. Meritò potest movere, quomodo huic sententiæ conveniat illud Apostoli: *Nemo in Spiritu Dei loquens dicit Anathema Iesu, & nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto*: Quia neque aliquos habentes Spiritum Sanctum possumus dicere, non introituros in Regnum cœlorum, si perseveraverint usque in finem; neque illos qui dicunt: *Domine, Domine*, & tamen non intrant in Regnum cœlorum, possumus dicere habere Spiritum sanctum. Quomodo ergo nemo dicit Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto, nisi quia propriè Apostolus posuit verbum, *Dicit*, ut significet voluntatem atque intellectum dicentis? Dominus verò generaliter posuit verbum, quod ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum*. Videtur enim dicere etiam ille, qui nec vult, nec intelligit quod dicit: sed ille propriè dicit, qui voluntatem ac mentem suam sono vocis enunciat. *Ergo dicere videntur etiam illi, qui non hoc quod sonant, & intellectu cernunt, & voluntate agunt, sed voce tantùm sonant: secundùm quem modum Dominus ait, Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum. Verè autem ac propriè illi dicunt, à quorum voluntate ac mente non abhorret prolatio sermonis sui, secundùm quam significationem dixit Apostolus: Nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto*.

1. Cor. 12. 3.

S. Aug. l. 2. de serm. Dom. in mont. c. 25.

XIII. *Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonnè in tuo nomine prophetavimus?* Ne decipiamur tendentes ad contemplationem veritatis, non solùm nomine Christi, per eos qui nomen habent, & facta non habent, sed etiam quibusdam factis atque miraculis: qualia propter infideles cùm fecerit Dominus, monuit tamen, ne talibus decipiamur, arbitrantes, ibi esse invisibilem sapientiam, ubi miraculum visibile viderimus. Non ergo cognoscet eum, nisi qui operatur æquitatem. Nam & ipsos Discipulos suos prohibuit gaudere de talibus, id est, quòd dæmonia illis subjecta fuerint: *Verumtamen*, inquit, *in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur; gaudete autem, quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis*. Miraculorum donum, sicut & Prophetia, gratiæ sunt gratis datæ, quæ indignis quandoque conferuntur ob ædificationem fidei, & aliorum salutem. Nihil igitur amplius propter miracula reddetur à Deo, in die illa generalis retributionis, iis qui miracula ediderunt; nihil minus iis, qui miracula non fecerunt, si omnibus abundaverint virtutibus: *De mirabilibus siquidem debitores efficiemur Dei: pro benè autem acta vita, Deum habebimus debitorem*. His qui mandata Dei non impleverint, tametsi in Christi nomine miracula patraverint, dicet Salvator: *Numquam novi vos*: hoc est, me ipsi nescire voluistis. *Opera vestra*

S. Aug. ib.

Luc. 10.

S. Joa. Chr. h. 25. in Mat.

S. Justinus, Apol. 2.

me

me nesciunt, facta vestra me nesciunt. Etsi dicatis, quia me scitis, redarguunt vos peccata vestra. Cognovit Dominus, qui sunt ejus; *Signus ergo Domini, ut cognoscat nos Dominus: & discedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini.* Dicamus Christo, non sola voce, sed corde, *Tuus sum ego, salvum me fac.* Tu qui avaritiæ, ambitionis, luxuriæ mancipium es, quomodo potes Christo dicere, *Tuus sum?* Respondebit ille: *Non quicumque dicet mihi, Tuus sum, meus est. Meus planè es, si vocem non redarguat conscientia, si sermonem tuum animus, aut opera non refutent. Ego non nego meum esse eum, qui ipse se non neget, aut certè si pro me seipsum sibi abneget. Nolo habere servulum pluribus dominis servientem. Nam quomodo meus est, si mihi dicat verbo,* Tuus sum, *& operibus neget, & factis se diabolo adjudicet, & obstringat? Non est meus, quem libido succendit; quia mea est castitas. Non est meus, quem cura spoliandi minores exagitat; quia mea integritas est. Non est meus, quem ira mobilis inquietat; quia mea tranquillitas est. Non est meus vini crapula temulentus in lucem, ambitione gloriæ sæcularis ebrius, qui in periculum non possit sobriæ moderationis servare vestigium: Pax sum ego, litigare non novi. Quid mihi ad eum, de quo veniat diabolus, & dicat: Meus est, nam mihi sua colla curvavit; mea in illo plura reperio: Nomen sibi tuum vindicat, & meum munus? Non est ergo Christi, nisi qui est alienus a crimine,* qui facit voluntatem Patris ejus, qui in cœlis est.

Non novi vos: Hoc est, *improbo vos, reprobo vos. In arte mea non vos agnosco; ars mea nescit vitia. Hoc est autem magnum, & nescit vitia, & judicat vitia: Nescit faciendo, judicat arguendo.*

XIV. *Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram,* &c. *Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam,* &c. Omnes intus verbi auditores sumus, & omnes foris & intus in conspectu Dei factores esse debemus. Nolite ergo fallere vosmetipsos, quia venistis studiosè ad audiendum verbum, si non facitis quod auditis, deficiendo. *Cogitate, si pulchrum est audire, quantò magis facere? Si non audis, auditum negligis, nihil ædificas. Si audis, & non facis, ruinam ædificas. Domini Christi est de hac re proposita congruentissima similitudo:* Qui audit, *inquit,* verba mea hæc, & facit ea, similabo eum viro prudenti, qui ædificat domum suam super petram: Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit. *Quare non cecidit? Fundata enim erat super petram. Ergo audire & facere, ædificare est super petram: Ipsum enim audire, ædificare est.* Qui autem, *inquit,* audit verba mea hæc, & non facit ea, similabo eum viro stulto, qui ædificat. *Et ipse ædificat. Quid ædificat?* Ecce ædificat domum suam; *sed quia non facit quod audit, & audiendo ædificat* super arenam. *Ergo super arenam, qui audit & non facit, ædificat: super petram, qui audit & facit: Nec super arenam, nec super petram ædificat, qui omninò non audit. Vide autem, quid sequatur:* Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, & impegerunt in domum illam, & cecidit; & facta est ruina ejus magna. *Spectaculum miserabile!* Igitur *Estote factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmetipsos.* Neque enim eum, cujus verbum est, aut per quem dicitur verbum; sed vosmetipsos fallitis.

XV. *Et factum est, cùm consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus: Erat enim docens eos, sicut potestatem habens,* &c. Hunc Sermonem Domini in Monte admirabantur turbæ; proinde non solos Apostolos spectabant hujus sermonis verba, sed Christianos omnes spectant, & in præceptorum necessariorum & immutabilium ordinem referenda sunt, ut docet S. Bernardus. *Sub hoc genere,* inquit, *est omnis illa Sermonis Dominici in Monte habiti spiritualis traditio, & quicquid de dilectione, humilitate, mansuetudine, cæterisque virtutibus, tam in Novo, quàm in Veteri Testamento spiritualiter observandum traditur. Hæc quippè talia sunt, quæ nec liceat, nec expediat aliquando non haberi. Eo siquidem immobiliter, quo & naturaliter bona, nunquam nisi innocenter, nunquam nisi salubriter, aut imperantur, aut observantur. Omni tempore, omni personæ morte contempta, custodita salutem operantur.*

Admirabantur turbæ super doctrina ejus. Christi doctrinam jugiter intendentes, non admiremur cum turbis, sed operemur cum Apostolis, quatenùs post finem vitæ coronemur cum illis. *Sed quàm infœlices sunt carnales, adhuc hodie in Ecclesia, qui nec admirantur cum istis, eò quòd non curant intelligere quæ dicuntur; nec credunt cum infidelibus, ut adhibeant meditationem operis; nec agunt cum Apostolis, ut possint assequi Regnum, quod promissum est quærentibus!*

Erat enim docens eos, sicut potestatem habens, &c. Quam sententiam S. Greg. Magnus hunc in modum explicat: *Cum imperio docetur, quod priùs agitur, quàm dicatur. Nam doctrinæ subtrahit fiduciam, quando conscientia præpedit linguam... unde etiam de Domino scriptum est:* Erat enim docens, sicut potestatem habens, non sicut Scribæ & Pharisæi: *Singulariter namque ac principaliter solus, ex potestate bona locutus est, quia ex infirmitate mala nulla commisit. Ex divinitatis quippè potentia habuit, id quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministravit.* Rectè autem subjungitur: *Et non sicut Scribæ eorum, & Pharisæi:* Hoc enim habet primum doctrina arrogantium, ut humiliter nesciant inferre, quod doceant; & recta quæ sapiunt, rectè ministrare non possint. In verbis enim eorum proditur, quòd cùm docent, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere, eosque quos docent, ut longè infra se positos, velut in imo respiciunt; quibus non consulendo loqui, sed vix dominando dignantur. Rectè autem his per Prophetam Dominus dicit: *Vos autem cum austeritate imperabatiseis, & cum potentia.* At contra, vera doctrina tantò vehementiùs elationis vitium fugit per cogitationem, quantò ardentiùs verborum jaculis ipsum Magistrum elationis insequitur. Cavet enim, ne eum magis elatis moribus predicet, quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur. Humilitatem enim quæ magistra est omnium materque virtutum, & loquendo dicere, & vivendo conatur ostendere, ut eam apud discipulos veritatis plus moribus, quàm sermonibus eloquatur. Unde Sanctus Paulus Thessalonicensibus loquens, quasi culminis proprii Apostolatus oblitus, ait: *Facti sumus parvuli in medio vestrum.* Hæc Episcoporum, Doctorum, Concionatorum forma. Vitæ sanctitate auctoritatem sermonibus suis, atque doctrinæ conciliare debent; ambitionem & avaritiam fugere; charitatem, humilitatem, mansuetudinem in omni conversatione sua, atque operibus exhibere; pietatem sectari, Christi mortificationem & crucis amorem amplecti ac præseferre; sibi dictum arbitrari, quod scribit ad Timotheum suum Apostolus: *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate..... Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & te ipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.*

CAPUT OCTAVUM.

Sensus Litteralis.

I. *CVm autem descendisset de Monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.* Cùm de monte illo, in quo sermonem habuerat, descendisset Jesus, turbæ divinæ illius doctrinæ admiratione captæ, illum sequutæ sunt. Non Scribæ ac Pharisæi, sed plebs simplex & docilis. *Rectè autem post prædicationem atque doctrinam, signi offertur occasio: ut per virtutem miraculi, prætéritus apud audientes sermo firmetur.* Quia enim quasi habens potestatem docebat, ne putaretur ostentatio esse quædam ac præsumptio genus istud docendi, idipsum etiam operibus exercet, Curat enim quasi potestatem habens, ut nihil jam omninò turbentur ita eum audientes docentem, quemadmodum vident etiam signa facientem.

S. Hier. in c. 8. S. Mat. S. Joa. Chr. h. 26. in Matt.

II. *Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.* Sanctus Marcus cap. 1. & Sanct. Lucas cap. 5. alia priùs narrant miracula, ex quibus quænam præcesserint, incertum est. Idem leprosus est, cujus tres illi Euangelistæ meminerunt; quod idem gestus, eadem infirmi supplicantis, eadem Christi sanantis verba ostendunt. *Adorabat eum*, procidens in faciem, ut narrat Sanctus Lucas. Quæ adoratio non civilis tantùm, sed religiosa fuit: neque ipsum, ut hominem sanctum, aut Prophetam dumtaxat; sed ut Deum reveritus est & adoravit, ut sequentia verba comprobant, *Domine, si vis, potes me mundare*. Non est opus, ut ores, alteriusve hominis opem, aut vim medicaminis adhibeas; sed sola voluntate & imperio me à lepra mundare, pristinæque sanitati restituere potes, cùm verus Deus sis, proindèque omnipotens. Jesum enim Deum esse, fuerat edoctus interno Spiritus sancti afflatu.

III. *Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare: & confestim mundata est lepra ejus.* Extendit manum super hunc aliosque infirmos, ut carnem suam vivificam esse ostenderet, utpotè Dei Verbo personaliter unitam. Leprosum porrò tangendo, non solvit legem, quam adimplere venerat: Lex enim contactum leprosorum non vetuit, ut sanarentur, sed ne tangentes inficerentur; Christus autem infici non poterat. Certè omnia opera divina virtute patrata exempta semper fuisse à præceptis ritualibus, colligitur ex eo, quòd *Elisæus* pueri mortui cadaveri incubuerit, ut ei vitam restitueret, quamvis lex cadaveris contactum prohiberet. Leprosum præterea tetigit Christus, ut animæ lepram magis, quàm corporis, fugiendam esse ostenderet. Tetigit, ut contra Manichæos carnis assumptæ veritatem probaret. Tetigit, simulque imperiale verbum adjunxit, *Volo, mundare*, id est, mundus esto, ut se Deum esse demonstraret, cujus verbo & voluntate omnia fiunt. *Tangit non dedignatus, & imperat non diffisus; hoc enim est indicium potestatis, quia quasi habens potestatem sanandi, & jubendi auctoritatem, operandi testimonium non refugit.* Volo *ergo dicit propter Photinum, imperat propter Arrium, tangit propter Manichæum.* Et confestim mundata est lepra ejus. *Nihil enim medium est inter opus Dei atque præceptum; quia in præcepto est opus. Denique* dixit, & facta sunt. *Voluntas Dei potestas est. Itaque statim lepra discessit; ut intelligas medentis affectum, qui veritatem operi addidit.*

Victor. Antiochenus in cat. S. Marci, & Cyrillus Alexandr. passim.

4. Reg. 4.

S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 3.

IV. *Et ait illi Iesus: Vide, nemini dixeris: sed vade, ostende te Sacerdoti, & offeres munus quod præcepit Moyses, in testimonium illis.* Leproso mundato silentium imperat, donec sese ostenderit Sacerdotibus; ne si vulgata fama factum cognovissent, ipsum verè mundatum non esse dicerent, cujus mundities ipsorum judicio comprobata non esset. *Sed vade*, inquit, ex confinio Capharnaum, ubi sanatus est, Jerosolyma, ubi Sacerdotes degebant. *Ostende te Sacerdoti.* Quod ideo imperavit, ut Legem se servare ostenderet: & ne extra civitatem & consortium hominum manere cogeretur Leprosus, cujus mundities à summo Sacerdote agnita, & declarata non fuisset. Tum ut humilitatem exemplo doceret, debitamque Sacerdotibus reverentiam: tum denique, ut mundatum videntes leprosum, aut crederent Salvatori, aut non crederent: Si crederent, salvarentur: si non crederent, inexcusabiles forent. Ideo & munus offerri jussit Mosaica Lege præceptum. *In testimonium illis*, ut testata illis fiat innocentia mea, quem ut Legis adversarium calumniantur, & virtus qua miraculum curationis tuæ sum operatus; & accepto munere, te verè perfectèque mundatum esse, negare non possint.

S. Jo. Chrys. Hom. 26. in Matth. S. Hier. in hunc locum.

Lev. 14. 2. 7.

Miraculum sanationis leprosi editum, cùm Jesus esset in una civitatum, refert S. Lucas, id est, propè unam civitatem, scilicet Capharnaum, ut constat ex hoc loco: Nam *Levitici* 13. urbium ingressus leprosis prohibetur. Similis modus loquendi in Scriptura non semel usurpatur. Christus in Jerusalem passus dicitur, quia propè urbem crucifixus est in Calvarię monte. In Arca fuisse urnam auream Manna plenam, & virgam Aaron, Apostolus scribit ad *Hebr.* 9. 4. id est, propè Arcam, in qua nihil fuisse, preter duas Legis tabulas, constat ex 1. *Reg.* 8. 9. Sic quinque Reges Amorrhæorum cum exercitibus suis contriti dicuntur plaga magna, & profligati *in Gabaon*, id est, propè Gabaon, *Iosue* 10. 10. Sic filii Dan castrametati dicuntur *Carjathbjarim*, id est, propè urbem illam, *Iudic.* 18. 12. Unde sequitur: *Qui locus ex eo tempore castrorum Dan nomen accepit, & est post tergum Carjathbjarim*, id est; illi ab Occidente est.

V. *Cùm autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & male torquetur.* Eadem historia hìc & *Lucæ* 7. 1. narratur. De eodem Centurione agi, circumstantiæ probant. Idem miraculum, eodem loco, scilicet in Capharnaum, eodemque tempore patratum, in servo Centurionis, eoque paralytico. Uterque Euangelista Centurionem dixisse refert: *Non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* S. Matth. post mundatum leprosum, Centurionis accessum ad Jesum commemorat; S. Luc. mundationis leprosi postea meminit. Rem quo gesta est ordine, narrat Matthæus, resumit Lucas quod prætermiserat. Post finem scilicet sermonis Domini in Monte, Christum ingressum esse Capharnaum scribit, quia non ante sermonem urbem illam intravit; sed non expressit, quantum fuerit intervallum temporis: Hoc autem temporis intervallo mundatus est leprosus. *Accessit ad eum Centurio*, non per se, sed primò quidem per Seniores Judęorum, deinde per amicos suos, cùm Christum in domum suam venire audivisset. Nam & Deum orando adire dicimur, *Hebr.* 4. 16. 7. 25. 10. 22. 11. 16. & infra, c. 11. v. 3. Joannes dixisse dicitur, quæ per Discipulos nuntiabat: Et *Qui facit per alium, perinde est, ac si faciat per seipsum*; ut habet regula Juris. *Centurio*, qui centum hominum, peditum, cohorti præerat, homo Gentilis, in Judęos tamen tanta benevolentia propensus, ut Synagogam ipsis ędificasset (Lucę 7.) *Puer meus jacet in domo paralyticus*: Servus meus subitâ correptus paralysi, periculosè decumbit, jamque morti proximus est. Non staim ait, Dic ut curetur, veritus, ne tanto beneficio indignus esset; sed calamitatem dumtaxat suam exposuit.

S. Aug. l. 2. de consensu Euang. c. 10.

VI. *Et ait illi Iesus: Ego veniam, & curabo eum.* Centurioni respondisse dicitur, quod Judæis ejus nomine venientibus respondit, de quibus Lucæ 7. *Iesus autem ibat cum illis.*

VII. *Et*

S. Joa. Chr. h. 27. in Matt.

VII. *Et reſpondens Centurio, ait: Domine, non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum; ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Seniores Judæorum quos ad Jeſum miſerat, minùs fidei, quàm Centurio, plus verò vanitatis habentes, non ſunt functi fideliter legatione; ſed partim non credentes, poſſe Chriſtum ſolo verbo abſentem Paralyticum curare, partim oſtendere volentes, tantùm ſe auctoritate valere, ut Chriſtum adducere poſſent, contra quàm in mandatis habebant, illum rogarunt, ut veniret. De ſuo etiam addiderunt, quod S. Lucas refert: *Quia dignus eſt, ut hoc illi præſtes: Diligit enim gentem noſtram, & Synagogam ipſe ædificavit nobis.* Id ubi didicit Centurio, Jeſumque non longè eſſe à domo ſua, miſit ad eum amicos, (ut Lucas refert) & per ipſos dixit: *Domine noli vexari: Non enim ſum dignus, ut ſub tectum meum intres: Propter quod & me ipſum non ſum dignum arbitratus, ut venirem ad te.* Indignum ſe profitetur, cujus in domum Chriſtus veniat, quia Gentilis. Magnam ſcilicet vitæ partem in cultu falſorum Deorum ſe exegiſſe ſciebat; ideòque Judæos, in quorum etiam gratiam Synagogam extrui curaverat, convictum ſuum propiorem videbat abhorrere. Se peccatorem agnoſcebat: ideò nec ipſe ad Jeſum accedere auſus eſt; nec ſperare hunc honorem, gratiamque, ut in domum ſuam veniret. *Sed tantùm dic verbo.* Jube unico verbo, & ſanabitur ſervus meus. Dum confitetur, qui unico verbulo facere poſſit, quæcumque voluerit: *Ipſe dixit, & facta ſunt.*

S. Joa. Chr. ib. „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „

VIII. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit: & ſervo meo, Fac hoc, & facit.* Cœleſtem militiam animo concepit, cujus Chriſtum Ducem ac dominum eſſe credidit: cui etiam mortem ipſam ac morbos, cæteraque omnia ſic eſſe ſubjecta non dubitavit, ut nonnulli milites ſibi, imò etiam multò magis: propterea dicere non ambigebat: *Ego enim homo ſum ſub poteſtate conſtitutus:* hoc eſt, *Tu Deus, ego homo: Ego ſub poteſtate, tu verò ſub poteſtate non es. Si ergo ipſe qui homo ſum, & ſub poteſtate aliena, tot tantaque facilè poſſum efficere: quid eſt, quod facere ipſe non poſſis, qui & Deus es, & ſub aliena poteſtate non es?* Non enim quaſi ſimile quoddam affert, ſed comparationis præſtantia hoc dicit, Chriſtum plurimùm præcellere ſignificans: Quòd ſi ego qui ſimilis ſum his quibus impero, & ſub alterius poteſtate conſtitutus; tamen propter parvam excellentiam præfecturæ, nemine repugnante fiunt, quæ juſſero, quamvis diverſa ſint: *Alii enim dico, Vade, & vadit: alii, Veni, & venit:* Quantò magis ipſe ad finem perducere poteris, quæ juſſeris? Chriſtum igitur etiam morti imperare poſſe, ut ſervo dominum, his verbis ſignificavit; nec poſſe mortem in quemquam pervenire, ſi Jeſus ei abſcedere juſſerit. Ait autem Centurio ſe *ſub poteſtate* conſtitutum, ſcilicet non Imperatoris tantùm, & Procuratoris Judææ, ſed & Tribuni Militum; & tamen in alios viciſſim imperium habere, qui ſecundùm diſciplinæ militaris ordinem juſſa ejus exequuntur: ut mirum non ſit, ſi Chriſto, qui non ſubalterna, ut ipſe, ſed planè ſumma ac liberrima poteſtate præditus eſt, vel unico verbulo jubenti omnia pareant, morbique & mors ipſa obſequantur.

S. Aug. l. 1. contra Adverſarium Legis & Prophetarũ, c. 7.

IX. *Audiens autem Jeſus, miratus eſt, & ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Iſrael.* Miratus eſt Jeſus, id eſt, admirantis more ſe habuit ac locutus eſt, ut adſtantes idem admirari, atque imitari doceret. Propriè enim admiratur, qui videt effectum, & ignorat cauſam: at Chriſtus qui fidem Centurioni dederat, illius cauſam ignorare non poterat. *An verò* (inquit S. Auguſtinus) *alius eam in corde Centurionis operabatur, quàm ipſe qui mirabatur? Et profectò ampliùs eſt, unde poſſint blaſphemare inſipientes & infideles, quòd miratus eſt Jeſus quantamcumque hominis fidem, quàm quod vidit Deus lucem, quia bona eſt. Poteſt enim quiſque etiam ſolita videre, quia bona ſunt, hoc eſt, ſibi ea placita compro-*

Alex. Expoſ. in Euang.

bare: Quiſquis autem miratur, profectò ſecundùm conſuetudinem, qua homines loquuntur, inopinatum atque improviſum ſibi eſſe ſignificat, quod miratur. Sed Jeſus qui omnia præſciebat, quod mirandum aliis commendabat, mirando laudabat..... Omnes ergo tales motus ejus non pertùrbati animi ſunt ſigna, ſed docentis Magiſtri.

Idem l. 1. De Geneſi contra Manichæos, c. 8.

Non inveni tantam fidem in Iſrael: Id eſt, inter Iſraelitas antehac ſanatos, quia vim divinam efficacem eſſe credebat ſine ullo contactu, & ſolo verbo poſſe operari. Non autem comparat Centurionis fidem cum fide ſingulorum, etiam Apoſtolorum, & beatæ Virginis; ſed cum populi fide. Sic enim ſolemus aliquando generaliter loqui, ut eos de quibus dubium non eſt, excipiendos intelligamus. Sic dicit Rex, illum, aut illum hominem eſſe totius Regni ſui potentiſſimum & ditiſſimum, haud dubiè ſe ipſum excipiens. Sic Chriſtus non ſurrexiſſe majorem inter natos mulierum Joanne Baptiſta ait, non comprehendens ſe ipſum in generali illa locutione. Sic cùm dicit, ſe non inveniſſe tantam fidem in Iſrael, familiam ſuam, id eſt, Beatam Virginem & Apoſtolos non comprehendit.

X. *Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Jacob in Regno cœlorum.* Senſus eſt, quemadmodum ille Centurio Gentilis, de potentia mea ac Divina virtute ſupra Judæos perſuaſus, ad me venit, ſervique paralytici ſanitatem impetravit; ita ex Gentibus plurimi, ſimili perſuaſione ad me venientes, ſalutem æternam conſequentur. Reſpicit Chriſtus prædictionem Jacob factam, *Geneſ.* 28. v. 14. quam proximè adimplendam eſſe docet: *Eritque ſemen tuum quaſi pulvis terræ: dilataberis ad Occidentem & Orientem, & Septentrionem & Meridiem: & benedicentur in te, & in ſemine tuo cunctæ tribus terræ.* Orientis & Occidentis nomine cunctas orbis regiones Chriſtus hìc ſignificat. Recumbent, ad menſam: metaphora ſumpta à convivio, in quo homines gaudiis, & hilaritati dant operam, quo ſymbolo Regnum cœlorum non ſemel in Scriptura ſacra ſignificatur. Judæi tam ſanctos ſe exiſtimant, ut cum Gentilibus nolint cibum ſumere; at multi Gentiles cum ipſorum Majoribus, primiſque Judaicæ Reipublicæ fundatoribus, Abraham, Iſaac, & Jacob, quibus primis facta eſt Meſſiæ, ac Regni cœlorum promiſſio, & quorum præcipuè Deus vocatur omnium Deus, in cœleſti menſa recumbent, in Regno cœlorum gaudiis æternis perfruentur.

Iſa. 25. 6. 7. 8. Luc. 22. 29. Apoc. 2. 7.

XI. *Filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Judæi verò quamplurimi, qui Regno cœlorum quaſi nati & deſtinati erant, ex fœderis à Deo cum ipſorum majoribus initi privilegio, niſi ipſi ſe indignos præſtarent, ejicientur à Regno, ubi æterni convivæ non egebunt lumine ſolis, neque lucernæ, quia Deus ipſe lux eorum erit; ejicientur (inquam) in tenebricoſum inferni carcerem, à gloria cœleſti in cruciatus ſempiternos. Cœnę convivales apud antiquos veſpere fieri ſolebant; ideòque aulam in qua celebrabantur, multis facibus accenſis illuminare mos erat, cum neceſſitatis gratia, tum ambitionis & pompæ. Qui ergo in cęnaculo erant, in magno lumine; qui verò extra cœnaculum, in magnis tenebris verſabantur. Hinc ſumpta ſimilitudine, Chriſtus eos, qui à Regno cœlorum excludentur, ejiciendos fore ait in tenebras exteriores, ubi Deo vero lumine in æternum orbati, ſupplicia graviſſima & nuſquam finienda patientur. Tenebrarum nomine carcerem in Scripturis appellari, notum eſt. Pſalm. 106. *Sedentes in tenebris & umbra mortis, vinctos in mendicitate & ferro.* Iſajæ 49. 9. *Ut diceres his qui vincti ſunt, Exite; & his qui in tenebris, Revelamini.* Sapientiæ 17. 2. *Dum enim perſuaſum habent iniqui poſſe dominari nationi ſanctæ, vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti, incluſi ſub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt.* Erat porrò Jeroſolymis, ut in quibuſvis aliis grandioribus urbibus, prętер alios carceres leviorum ſcelerum reis detinendis aptiſſimos, unus

Villalpandus, in Apparatu urbis, ac Templi Jeroſol. l. 2. c. 8.

præ cæteris horridus & tenebroſus, & graviſſima capitis pœna mulctandis deſtinatus, extra pomœria civitatis, quem *Betiſo* vocatum *Villalpandus* obſervat, quaſi locum ſtercoris, quòd malefactores, velut urbium ſordes, illùc conjicerentur. Hujuſmodi ergo carceris nomine ac ſymbolo, qui tunc temporis erat in maximo horrore, & ob denſiſſimas tenebras vocabatur *Tenebræ*, & ob ſitum dicebatur *Tenebræ exteriores*, Chriſtus inferni carcerem ſignificat, in quo damnati intolerabiles æternoſque cruciatus patientur, ſummamque inde triſtitiam & rabiem, fletu ac dentium ſtridore expreſſam. Ex quo reſurrectionis corporum veritatem *S. Hieronymus* probat; *Si fletus oculorum eſt*, inquit, *& ſtridor dentium oſſa demonſtrat: vera eſt ergo corporum, & eorumdem membrorum, quæ ceciderant, reſurrectio.*

S. Hier. in c. 8. Matt.

XII. *Et dixit Jeſus Centurioni: Vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa hora.* Dixit Centurioni, id eſt, Centurionis amicis, ejus nomine ſupplicantibus. *Vade*, Hebraiſmus eſt Scripturæ familiaris, quo ſignificatur concedi quod petitur. *Sicut credidiſti*, me abſentem corpore, præſentem Majeſtate, ſolo verbo ſervum tuum ſanare poſſe, effectum habe, & optatis fruere. *Et ſanatus eſt puer in illa hora:* Eo ipſo momento quo Chriſtus locutus eſt, à morbo perfectè convaluit. Unde Verſio Æthiopica hìc addit: *Cùm reverſus eſſet Dux in domum ſuam, invenit puerum ſanatum.* Quod etiam in veteribus quibuſdam codicibus Græcis legitur.

XIII. *Et cùm veniſſet Jeſus in domum Petri, vidit ſocrum ejus jacentem, & febricitantem: & tetigit manum ejus, & dimiſit eam febris, & ſurrexit, & miniſtrabat eis.* Id factum eſt poſt ſermonem habitum in Synagoga Capharnaum. *Marc.* 1. v. 29. *Et protinus egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Jacobo & Ioanne.* Confer cum *Lucæ* 4. 38. Domus Petri dicitur, non quam poſſidebat, ſed quam uxori & ſocrui reliquerat, cùm ſequutus Chriſtum eſt; vel in quam ſe recipere ſolebat cum Andrea fratre, quando Capharnaum & Bethſaidæ verſabantur. In altera enim harum civitatum, quæ vicinæ admodùm erant, fuiſſe Petri domum, certum eſt. Capharnaum fuiſſe veriſimilius, adeòque fuiſſe ſocrus ejus propriam. Porrò ſocrus Petri ex gravi febre decumbebat. *Vidit* illam Jeſus, utique juvandi affectu, quamvis pro illa à Diſcipulis rogaretur. *Et tetigit manum ejus*: Id eſt, *erexit eam apprehenſa manu ejus*, ut Marcus explicat. *Et dimiſit eam febris*, ipſo ſcilicet vivificæ carnis contactu continuò fugata. *Et miniſtrabat eis*, parando cibum & neceſſaria Jeſu, ejuſque Diſcipulis. *Natura hominum iſtiuſmodi eſt, ut poſt febrem magis laſſeſcant corpora, & incipiente ſanitate, ægrotationis mala ſentiant. Verùm ſanitas quæ confertur à Domino, tota ſimul redit*: nec ſufficit eſſe ſanatam, ſed & virium ſubita perfectaque reſtitutio ſignificatur his verbis, *Surrexit & miniſtrabat illis.*

S. Aug. l. 2. de conſenſu Euan. c. 21.

S. Hier. in hunc locũ.

XIV. *Veſpere autem facto, obtulerunt ei multòs dæmonia habentes: & ejiciebat ſpiritus verbo, & omnes malè habentes curavit: ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam, dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portavit.* Veſpere autem facto, Sabbati ſcilicet, quod finiebatur veſpera, *cùm ſol jam occubuiſſet* (inquit S. Marcus) quod obſervatum voluerunt Euangeliſtæ, ut innoteſceret Chriſtum nullos labores quantumvis intempeſtivos defugiſſe, ut homines curaret, omnibuſque benefaceret. *Obtulerunt ei multos dæmonia habentes.* Multi tunc temporis erant à dæmone vexati, Deo permittente, ut Filium à ſe miſſum oſtenderet ad diſſolvendum opera diaboli. *Et ejiciebat ſpiritus verbo*, imperans ut è corporibus hominum exirent, eoque ſe non cęleſtium, & terreſtrium dumtaxat, ſed & infernorum ſupremum dominum demonſtrans. *Operatio dæmonum, eſt hominis everſio. Sic malitia ſpiritalis a primordio auſpicata eſt in hominis exitium. Itaque corporibus quidem & valetudines infligunt, & aliquos caſus acerbos; animæ vero repentinos, & extraordinarios per vim exceſſus. Suppetit illis ad utramque ſubſtantiam hominis adeundam ſubtilitas, & tenuitas ſua.* Chriſtianos in Chriſti nomine dæmones ex energumenorum corporibus ejeciſſe, *Tertullianus* teſtatur, his verbis Ethnicos compellans: *Edatur hic aliquis ſub tribunalibus veſtris, quem dæmone agi conſtet. Iuſſus à quolibet Chriſtiano loqui ſpiritus ille, tam ſe dæmonem confitebitur de vero, quàm alibi Deum de falſo..... Atqui omnis hæc noſtra in illos dominatio & poteſtas de nominatione Chriſti valet, & de commemoratione eorum, quæ ſibi à Deo per arbitrum Chriſtum imminentia expectant, Chriſtum timentes in Deo, & Deum in Chriſto, & ſubjiciuntur ſervis Dei & Chriſti. Ita de contactu, deque afflatu noſtro, contemplatione & repræſentatione ignis illius correpti, etiam de corporibus noſtro imperio excedunt inviti & dolentes; & vobis præſentibus erubeſcentes.* Quantò majorem in dæmones poteſtatem habuit, qui tantam ſervis ſuis poteſtatem conceſſit? *Et omnes malè habentes*, qui ipſi oblati fuerant, curavit potentiſſimus & beneficentiſſimus Medicus: *Ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſajam Prophetam, dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portavit:* Infirmitates tam corporis, quàm animi ſuſtulit. Iſajas propriè, & primariò de peccatis loquitur, quod Sanctus Matthæus ad mõrbos corporis accommodat, ſive quia Chriſtus corporis morbos nonniſi propter morbos animi curabat, ſive quia morbi corporis ſunt pœna fructuſque peccati. Unde & illorum curatio Prophetæ vaticinio conſequenter, & ſecundariò ſignificatur ac prædicitur. Primum ſenſum expreſſit S. Petrus his verbis: *Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum*: Secundum S. Matthæus in hoc loco. Quia enim peccata ſua, æternaſque miſerias homines non vident, nec ſpiritualem gratiam æternaque bona in Chriſto quærunt plurimi; ideò S. Euangeliſta in morbis corporis voluit peccata, & miſerias æternas hominibus conſiderandas proponere, & per corporalium morborum curationem, mentes eorum erigere ad agnoſcenda & expetenda ſpiritualia, & æterna Chriſti beneficia. Oſtendit ergo hoc loco, ſenſum, finem & uſum miraculorum Chriſti non hunc eſſe, quaſi morbi atque miſeriæ corporis maximum eſſent hominibus malum, aut quaſi earum tantùm levatio à Chriſto quærenda eſſet: ſed quia morbi corporis ſunt effectus & pœnæ, necnon typi & figuræ morborum animæ, ac præludia pœnarum ſpiritualium, & æternarum: ut his miraculis doceremur, in Chriſto impletum eſſe, quod *Iſajæ* 53. de Redemptione humani generis à peccato, & morte æterna ſcriptum eſt; nec minùs promptum ac potentem eſſe ad tollendas ſpirituales, & æternas noſtras miſerias, quàm ad tollendos, ac ſanandos morbos corporis hìc ſe exhibuit. *Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portavit.* Quod de peccatis dictum à Propheta Sanctus Chryſoſtomus cenſet, ut cum Joanne conveniat dicente, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi.* Cur ergo, inquit, de morbis id Euangeliſta interpretatus eſt? *Certè aut hiſtoricè teſtimonium Prophetæ accepit, aut ſignificare voluit plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. Nam ſi mors, quæ morborum omnium fons & caput eſt, à radicibus peccati pullulavit; quid mirum, ſi ægrotationes multæ inde naſcantur?*

1. Petri 2. 24.

"S. Joa. Chr. ho. 29. in "Matt.

Iſa. 53.

XV. *Videns autem Jeſus turbas multas circum ſe, juſſit ire trans fretum.* In ulteriorem ripam lacus Geneſareth abire ſe velle Chriſtus Diſcipulis ſignificavit, ſibique navim & cætera ad trajectum neceſſaria parari juſſit: Turbas autem fugit, ut oſtentationem, faſtum, & vanam gloriam fugiendam exemplo doceret.

S. Chryſ. ib.

Theophyl. in Commentariis.

XVI. *Et accedens unus Scriba, ait illi: Magiſter, ſequar te, quocumque jeris. Et dicit ei Jeſus: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Legiſperitus quidam turbis præſtantiorem ſe putans, ut ſuperbum erat illud hominum genus, ad Chriſtum acceſſit, ſeque diſciplinam ejus ſectari velle profeſſus eſt, illique perpetuò adhærere, non perfectionis, ſed lucri & gloriæ ſtudio, ſperans

Tert. in Apolog.

Chriſ-

Christo tot miracula edenti potentiam sæcularem ingentesque divitias brevi adfuturas. Sed Christus animo, ac sensui interrogantis, non verbis respondens ait: Pecunias te speras collecturum, si me sequaris? Nonnè vides, nec diversorium mihi esse, nec tantum quidem, quantum avibus, id est, ne tabernaculum quidem ex frondibus & ramis contextum: ne quidem humile tugurium, ubi quiescere possim ab injuriis aeris tutus; cùm vulpes, animalia hominibus invisa & noxia, foveas habeant, ubi commodè lateant, dormiant, & ab aeris injuriis protegantur? *Filius autem hominis, non habet ubi caput reclinet.* Se *Filium hominis* Christus vocat, commendans nobis, quod misericorditer dignatus est esse pro nobis, nempè magnum illud Incarnationis, & exinanitionis suæ beneficium; & se illum ipsum esse significans, quem Prophetæ prædixerant carnem assumpturum, eoque ipso nomine *Filium* hominis appellaverant. *Ostenditur ergo nobis ob hoc Scribam repudiatum, quòd signorum videns magnitudinem, sequi voluerit Salvatorem, ut lucra ex operum miraculis quæreret: hoc idem desiderans, quod & Simon Magus à Petro emere voluerat. Talis ergo fides juxta sententiam Domini condemnatur, & dicitur ei: Quid me propter divitias, & sæculi lucra cupis sequi: cùm tantæ sim paupertatis, ut ne hospitiolum quidem habeam, & non meo utar tecto?* Non ergo Scribam illum duris verbis Christus repellit, sed mutandos illi mores ac studia docet, si illum sequi velit, ejusque Discipulus esse.

S. Aug l. 2. de consensu Euan. c. 1. Theodor. in c. 7. Danielis, ad v. 13.

S. Hier. in c. 8. Matt.

XVII. *Alius autem de Discipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum. Jesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Alius è Discipulis, cui Christus dixerat, *Sequere me*, ut habetur *Luc. 9.* 59. quem fuisse *Philippum* unum ex duodecim Apostolis, tradit *Clemens Alexandrinus* lib. 3. Stromatum, pag. 436. ait illi: *Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum.* Adesse patri quandiù vixerit, vel patrem jam defunctum sepulturæ mandare. Ait illi Jesus: *Sequere me:* relictis omnibus, & hoc etiam pietatis officio, mihi individuus adhæreas, mihi pareas, cùm alii non desint, qui patri illud impendant, & ad rem majoris momenti voceris, scilicet ad Euangelii professionem, & prædicationem. *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos:* Iis qui mortui sunt quantum ad animam, peccatoribus scilicet, qui Deum animæ vitam amiserunt, dimitte curam sepeliendi mortuos suos, sibi similes, corpore scilicet mortuos. *Tu verò vade, & annuntia Regnum Dei.* Curare patris funus, & pia res erat & necessaria: Vult tamen Christus eam posthaberi, dum eodem tempore melioris, longèque majoris negotii opportunitas daretur, Dei gloriam & animæ salutem spectantis. Corpus anima destitutum, ut Philo Judæus explicat, significat res omnes, quæ corporales sunt, & ad animum nihil pertinent: Ab harum rerum cura abstrahere se debent, qui Deo inserviunt. In hujus rei figuram Lex, tum Pontifici Maximo, tum Nazaræis præscripta erat Levitici 20. & Num. 6. ne quantumvis proximorum exequiis interesset. *Ea de causa* (inquit Philo) *maneat semper impollutus, non attingens corpus mortuum, ut paratus suis temporibus peragat preces, & sacrificia pro genere humano, nullo intercedente impedimento. Nam cùm Deo dicatus sit, & sancti Ordinis princeps, debet seorsim se habere à rebus genitis: neque liberorum, neque parentum, neque fratrum ita amore vinci, ut omittat, aut differat quicquam eorum, quæ quamprimùm fieri optimum est.* Cùm igitur Christiani *Sacerdotes* & veri *Nazarei* vocentur, ad illos, & præsertim ad Euangelii Prædicatores, & Ecclesiæ Ministros propriè spectat Lex illa spiritaliter intellecta. Hujus itaque sensum hìc explicuisse videtur Christus, cùm ait Discipulo postulanti licentiam curandi paternum funus, antequam illum sequeretur: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Ostendit denique, auditori doctrinæ cœlestis nihil esse præponendum, sed rapiendam ambabus manibus discendi occasionem: Agi enim rem maximam, consecutionem, aut jacturam vitæ æternæ. *Etiam sepelire patrem, tardum erat fidei* (inquit Tertullianus.)

S. Th. 2. 2. q. 101. a. 4. ad 1.

S. Joa. Chr. h. 28. in Mat.

Luc 9. 60.

Philo, lib. de Legibus specialibus.

XVIII. *Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum Discipuli ejus: Et ecce motus magnus factus est in Mari, ita ut navicula operiretur fluctibus; ipse verò dormiebat.* Orta tempestas in Mari Galileæ, seu Tiberiadis, seu in Lacu Genesareth, volente Christo, ut Discipulorum suorum fidem probaret. Ipse verò dormiebat, somno quidem naturali, ad probandum naturæ susceptæ veritatem; sed voluntario, & accersito, ut tempestas sine ejus consilio orta videretur, & suorum diffidentia proderetur. *Dormiebat* autem *in puppi super cervical*, ut ait Sanctus Marcus. *Et accesserunt ad eum Discipuli ejus, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.* In summo periculo versamur, nisi nos adjuves. *Et dicit eis Jesus: Quid timidi estis, modicæ fidei?* Quid timetis me præsente, quasi vestri curam & dormiens non geram? *Tunc surgens imperavit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna.* Tempestatem imperio suo compescuit. *Comminatus est vento, & dixit mari: Tace, & obmutesce;* ut refert *S. Marcus.* Figurata locutio est. Imperium enim, increpatio, & minæ propriè dictæ non fiunt, nisi respectu creaturarum ratione præditarum. Hìc autem tantùm significant vocem ejus fuisse efficacem, ita ut venti & mare auctoritati, & voluntati ejus obediverint, non quidem sentiendo, sed motum ex imperio impressum suscipiendo, & sequendo. *Sic omnes creaturæ sentiunt Creatorem. Quas enim increpavit, & quibus imperavit, sentiunt imperantem, non errore Hæreticorum, qui omnia putant animantia, sed majestate Conditoris, quæ apud nos insensibilia, illi sensibilia sunt.* Cùm autem ad imperium Christi subitò sedata esset tempestas, & mare tranquillum factum esset, *homines mirati sunt;* tum nautæ, & alii qui hac ipsa in navicula erant; tum ipsi Discipuli, quibus dixerat: *Ubi est fides vestra?* ut scribit S. Lucas, *timentes, mirati sunt, ad invicem* dicentes: *Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei?*

Marci 4. 38.

S. Hier. in c. 8. S Matt.

Luc. 8. 25.

XIX. *Et cùm venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, exeuntes de monumentis, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.* Gerasa, sive Gersesa, oppidum erat Syrorum ad Mare Tiberiadis. Cujus fines cùm Christus attigisset, occurrerunt ei duo dæmoniaci, de monumentis exeuntes, in quibus habitabant, domibus excluſi. Sepulchra veterum cavernæ erant, aut in rupibus excisæ, aut lapideo, vel lateritio opere camerataæ. Illuc Energumenos illos dæmones compulerant, ut illos acerbiùs torquerent horrore & fætore loci; ut odio humani generis mortuorum corporibus illuderent; ut viatores illinc aggressi, majori horrore percellerent, illisque molesti essent; ut denique persuaderent superstitiosis hominibus, hominum animas in dæmones mutari. *Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis & tibi, Jesu Fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?* Quid tibi nobiscum rei, aut negotii est? Quid nobis molestus es? Filium Dei vocant veritatis evidentia coacti, & inviti. *Sciebant enim, eum esse Christum.* Tantùm verò eis innotuit, quantùm voluit: tantùm autem voluit, quantùm oportuit. *Sed innotuit non sicut Angelis sanctis, qui ejus secundùm id, quod Dei Verbum est, participata æternitate perfruuntur; sed sicut eis terrendis innotescendum fuit, ex quorum tyrannica quodammodo potestate fuerat liberaturus prædestinatos in suum Regnum, & gloriam semper veracem & veraciter sempiternam. Innotuit ergo dæmonibus, non per id quod est vita æterna, & lumen incommutabile, quod illuminat pios, cui videndo per fidem, quæ in illo est, corda mundantur; sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta, & occultissimæ signa præsentiæ, quæ angelicis sensibus etiam malignorum spirituum potiùs, quam infirmitati hominum possent esse conspicua. Denique quando ea paululùm supprimenda judicavit,*

Luc. 8. 7.

Luc. 4. 41.

«S. Aug. l. 9. de Civ. «Dei, c. 21.

& aliquantò altiùs latuit, dubitavit de illo dæmonum Princeps, eumque tentavit, num Chriſtus eſſet, explorans, quantùm ſe tentari ipſe permiſit, ut hominem quem gerebat, ad noſtræ imitationis temperaret exemplum. Poſt illam verò tentationem, cùm Angeli, ſicut ſcriptum eſt, miniſtrarent ei, boni utique & ſancti, ac per hoc ſpiritibus immundis metuendi, & tremendi, magis magiſque innoteſcebat dæmonibus, quantus eſſet, ut ei jubenti, quamvis in illo contemptibilis videretur carnis infirmitas, reſiſtere nullus auderet. Quid nobis & tibi, Fili Dei? Veniſti ante tempus torquere nos? *Clarum eſt in his verbis, quòd in eis & tanta ſcientia erat, & charitas non erat. Pœnam quippè ſuam formidabant ab illo, non in illo juſtitiam diligebant.*

2. Petri 2. 4. Judæ 6.

Veniſti ante tempus torquere nos? Ante ſupremi judicii diem, in quem nimirùm *reſervari* ſe norunt, *in tartaro cruciandos*, & *vinculis æternis ſub caligine* alligandos; quamvis & nunc ubique ſuarum circumferant tormenta pœnarum, qui in aere & in terris circuire, ad exercitationem, aut punitionem hominum, à Deo permittuntur. Sed torquentur dæmones, cùm hominibus nocere, vel eos tentare prohibentur; torquebuntur magis, poſt magni judicii diem, in abyſſum relegati. Unde S. Lucas notat, quòd *Rogabant illum, ne imperaret illis, ut in abyſſum irent.* Veniſti ante tempus torquere nos? *Sive quia ſubitum illis fuit, quod futurum quidem, ſed tardiùs opinabantur; ſive quia perditionem ſuam, hanc ipſam dicebant, qua fiebat, ut cogniti ſpernerentur. Et hoc erat ante tempus, id eſt, ante tempus judicii, quo æterna damnatione puniendi ſunt, cum omnibus etiam hominibus, qui eorum ſocietate detinentur: ſicut Religio loquitur, quæ nec fallit, nec fallitur.*

Luc. 8. 31. S. Aug. l. 8. de Civit. Dei, c. 23.

S. Hier. in c. 8. Mat.

» Quemadmodùm ſi ſervi fugitivi poſt multum tempo-
» ris dominum ſuum videant, nihil aliud niſi de verberi-
» bus ſuſpicantur: ſic dæmones cernentes Dominum in
» terris repentè verſari, ad judicandos ſe veniſſe credebant. *Præſentia Salvatoris, tormentum erat dæmonum.*

XX. *Erat autem non longè ab illis*, circa montem ſcilicet, vel in monte, *grex multorum porcorum paſcens*: Qui Gentilium fortè fuit, in Geraſenorum regione cum Judæis permixtorum, vel Judæorum, quibus quidem ſues comedere lex vetabat, non autem alere, & Gentilibus vendere, ut colligitur ex Deuteronomii c. 14. *Sus quoque, quoniam dividit ungulam, & non ruminat, immunda erit. Carnibus eorum non veſcemini..... Omne quod mundum eſt, comedite. Quicquid autem morticinum eſt, ne veſcamini ex eo. Peregrino qui intra portas tuas eſt, da ut comedat, aut vende ei.* Magiſtrorum quidem traditionibus, vetitum erat Judæis porcos alere, reſque erat infamiæ plena, ut probat *Lightfoot* in Horis Hebraicis, ad c. 8. S. Matthæi: ſed plures in lucro illecti, Magiſtrorum traditiones tanta religione non ſervabant.

XXI. *Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis, Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos: & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare; & mortui ſunt in aquis.* Chriſtum agnoſcunt judicem & Dominum inviti: Optabant in porcos ire, à Chriſto ſe impediri, & prohiberi poſſe non dubitabant, qui illos ex corporibus hominum ejecerat: unde illum rogabant, permitteret, in porcos ut irent. Id autem optabant dæmones, primò odio hominum, ut ſi non corporibus, ſaltem bonis ipſorum nocerent, & incolas nova clade afficerent. Secundò, ut Chriſtum in odium adducerent, incolaſque ab ejus prædicatione abſterrerent. *Ait illis, Ite:* Permittentis vox fuit, non imperantis. Id autem permiſit Chriſtus gravibus ex cauſis. Primò, ad gloriam Dei, ſuæque virtutis oſtenſionem, ut omnes qui regionem illam habitabant, quanta illius poteſtas eſſet, intelligerent. 2. Ut qui liberati erant à dæmonibus, perſpectum haberent, quanta eſſet beneficii illis à Chriſto collati magnitudo: & quòd niſi in ipſa calamitate, divina Providentia ſervati eſſent, graviora longè mala paſſi eſſent à dæmonibus, à quibus vexabantur. 3. Ut hinc diſcamus, ne in porcos quidem dæmones impetum facere poſſe, niſi Deus permittat: multò minùs in homines. 4. Ut porcorum jactura homines, quorum erant, puniret, vel erudiret. 5. Ut Sadducæos refelleret, qui dæmones eſſe ſpiritus ſubſiſtentes negabant; ſed pravas corporum, & animorum affectiones eſſe fingebant.

S. Jo. Chryſ. Hom. 29. in Matth.

S. Athanaſ. in vit. S. Anton.

S. Hilarius in Comment.

XXII. *Paſtores autem* porcorum *fugerunt*, terrore correpti; *& venientes in civitatem*, Geraſam vel Gadaram, *nuntiaverunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.* Totam miraculi à Chriſto Jeſu patrati ſeriem civibus expoſuerunt: *Et ecce tota civitas exiit obviam Jeſu:* id eſt, cives univerſi, aut maximo certè concurſu: *& viſo eo, rogabant, ut exiret à finibus eorum.* An ex humilitate, qua ſe Domini præſentia indignos judicarent, ſicut Petrus, cum dixit: *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum?* Imò potiùs ex timore carnali, ne ſcilicet gravioribus damnis, Chriſto præſente, afficerentur. Quod S. Lucas ſignificat his verbis; *Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Geraſenorum, ut diſcederet ab ipſis; quia magno timore tenebantur.*

S. Hier. in Comment.

Luc. 8. 37.

XXIII. In hujus narratione miraculi, quædam eſſe videtur prima fronte inter ſanctos Euangeliſtas diſſonantia; reverà tamen nulla eſt. Quòd enim Matthæus duos fuiſſe dicit, qui legionem illam dæmonum patiebantur, quæ in porcos ire permiſſa eſt, Marcus autem & Lucas unum commemorant: intelligas, unum eorum fuiſſe perſonæ alicujus clarioris, & famoſioris, quem regio illa maximè colebat, & pro cujus ſalute plurimùm ſatagebat. Hoc volentes ſignificare duo Euangeliſtæ, ſolum commemorandum judicaverunt, de quo facti hujus fama latiùs præclariùſque fragraverat.... Aut certè illius dumtaxat meminit S. Lucas, qui à fæviore dæmone vexabatur; quocirca & quaſi tragico dicendi genere illius calamitatem enarrat, quòd nulla vincula, nullæ catenæ ipſum detinerent; ſed omnibus diruptis, infœlix erraret per deſertum. Marcus autem lapidibus ſe ipſum cædere ſolitum adjecit.... Nec quòd verba dæmonum diversè ab Euangeliſtis dicta ſunt, habet aliquid ſcrupuli; cùm vel ad unam redigi ſententiam, vel omnia dicta poſſint intelligi. Nec quia pluraliter apud Matthæum, apud illos autem ſingulariter loquitur; cùm & ipſi narrent, quòd interrogatus, quid vocaretur, legionem ſe eſſe reſpondit, eò quòd multa eſſent dæmonia. Nec quòd Marcus dixit, circa montem fuiſſe gregem porcorum, Lucas autem in monte, quidquam repugnat: Grex enim porcorum tam magnus fuit, ut aliquid ejus eſſet in monte, aliquid circa montem. Erant enim duo millia porcorum, ſicut Marcus expreſſit.

S. Aug. l. 2. de conſenſu Euang. c. 24.

S. Joa. Chr. h. 29. in Matt.

Marci. 5.

Luc. 8.

Senſus Moralis.

I. ET *ecce leproſus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare.* In lepra, corruptio hominis per peccatum; in leproſi curatione, reparatio hominis per pœnitentiam adumbratur. Lepra fœdus horribiliſque morbus, quo cùm percuſſa eſſet Maria ſoror Moyſis & Aaronis, ob æmulationem, & murmurationem, Aaron ait ad Moyſen: *Obſecro, domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum: quod ſtultè commiſimus, ne fiat hæc quaſi mortua, & ut abortivum, quod projicitur de vulva matris ſuæ. Ecce jam medium carnis ejus devoratum eſt à lepra.* At longè fœdior, horribilior, & periculoſior animæ lepra, de qua S. Bernardus: *Quis in nobis tantæ patientiæ eſt, & virtutis, ut ſi fortè (quemadmodum de Maria ſorore Moyſi legitur) carnem ſuam ſubitanea quadam lepra male candentem viderit, æquo animo ſtare poſſit, & gratias agere Creatori? Quid verò eſt caro iſta, niſi corruptibilis quædam tunica qua veſtimur? Aut quid lepra hæc corporea cle-*

Num. 12. v. 10. 11.

S. Bernardus, ut. de Converſione ad Clericos, c. 3.

electis omnibus æſtimanda, niſi paternæ virgæ correptionis, & purgatio cordis? Ibi tribulatio vehemens, & juſtiſſima cauſa doloris eſt, cùm excitatus à ſomno miſeræ voluptatis, interiorem cœperit quis deprehendere lepram, quam ſibi ipſe multo ſtudio, & labore quæſivit. Licèt enim nemo oderit carnem ſuam, ſed multò minùs odiſſe poterit anima ſemetipſam.

Leproſus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare. Peccator verè pœnitens Deum fide quærit reverentiæ plena, ad eum accedit corde contrito & humiliato, Majeſtatem ejus ſupremam adorans, de peccati ſui gravitate & fœditate erubeſcens, propter quod à Chriſti, & ſanctorum ſocietate ſeparatus eſt, ut olim leproſi ab hominum conſortio; propter quod à ſancta civitate Jeruſalem, id eſt, à Regno cœlorum ejici meruit, ut leproſi quondam ex urbibus ejiciebantur; propter quod tandem purificari indiget, non immolati ſuper aquas vivas paſſeris ſanguine, ſed ſanguine Chriſti, propriiſque lacrymis. Imitari debet peccator pœnitens leproſi ſupplicantis fidem, humilitatem, fervorem, fiduciam de miſericordia Dei nihil præſumentem, ſed totum ipſi committentem. *Magna eſt prudentia accedentis & fides* (inquit Sanctus Joannes Chryſoſt.) *non enim quaſi inconſideratus ſermonem docentis incidit, nec illud auditorum theatrum importunus intercidit; ſed expectavit tempus aptiſſimum, & ubi deſcendiſſet, jam ei opportuniſſimè ſupplicavit. Nec ſanè negligenter ac tepidè, ſed cum ingenti mentis ardore. Nam ſicut alter Euangeliſta dicit, ſuplicavit fixis in terra genibus advolutus, cumque fide pura prorſus & vera, ac ipſa exiſtimatione digniſſima. Non enim dixit: Si oraveris Deum; ſed, Si velis, potes me mundare: Neque ait, Domine, munda me; ſed ipſi cuncta commiſit, eumque conferendæ ſanitatis dominum eſſe confeſſus eſt, atque in ipſo conſtituit omnium poteſtatem.*

Lev. 14.

S. Joa. Chr. h. 26. in Mat.

Adorabat eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare. *Ille qui excludebatur à lege, purgari ſe Domini poteſtate præſumens, non ex lege, ſed ſupra legem eſſe gratiam judicavit, quæ leproſi maculam poſſet abluere. Verùm ut in Domino poteſtatis auctoritas, ita in illo fidei conſtantia declaratur. Ille in faciem procidit, quod humilitatis eſt, & pudoris; ut unuſquiſque de ſuæ vitæ maculis erubeſcat: ſed Confeſſionem verecundia non repreſſit. Oſtendit vulnus, remedium poſtulavit: & ipſa religionis & fidei plena Confeſſio eſt.* Si vis, *inquit*, potes me mundare. *In voluntate Domini tribuit poteſtatem: de voluntate autem Domini, non quaſi pietatis incredulus dubitavit, ſed quaſi colluvionis ſuæ conſcius non præſumpſit.* Quantus lepra ſpiritali infectorum numerus, quam non agnoſcunt ipſi, nec opem cœleſtis Medici implorant; aut certè de illius poteſtate, & bona ad eos ſanandos voluntate diffidunt! Diſcant à leproſo dicente, *Domine, ſi vis, potes*: Diſcant, inquam, *divinam voluntatem ipſam eſſe pleniſſimam poteſtatem.*

S. Ambr. l. 5. in Luc. nu. 1. & 2.

S. Fulgentius, l. 2. ad Trasimundum, c. 12.

II. *Et extendens Jeſus manum, tetigit eum, dicens:* » *Volo, mundare.* Si prava fuiſſet opinio leproſi, Jeſum » eſſe Deum omnipotentem credentis, proculdubio illam deſtrui, iſtum verò corripi oportebat & corrigi. Id tamen non facit Jeſus: quinimò totum quod » dixerat, aſſenſione & operatione confirmat. Idcircò » non dixit ſimpliciter, *Mundus eſto*; ſed, *Volo, mundus eſto*. Non ita Apoſtoli: ſed cùm homines, ſanato ab illis claudo ex utero matris, obſtupuiſſent: » *Quid vos*, inquiunt, *admiramini, quaſi propria poteſtate, & virtute fecerimus hunc ambulare?* Dominus autem ait: *Volo, mundare*. Et certè tot & tanta ſigna operatus, nunquam hoc verbo uſus refertur. » Hic verò, ut de poteſtate opinionem & leproſi firmaret, & populi, addidit, *Volo*. Et non ſolùm id dixit » verbo, verùm continuò ſermonem opus ſequutum » eſt. Si verò non benè dixiſſet leproſus, cohibenda » fuerat virtutis operatio; nec enim blaſphemiam Deus » confirmaſſet miraculo. Nunc autem ſubito ceſſit juſſui natura, cum tanta utique celeritate, quantâ Deum convenit operari; & profectò majore, quàm Euangeliſta memoravit. Nam ipſa quoque vox *Confeſtim*, « multò tardior eſt illius operis celeritate, leproſi ſcilicet curatione. Non autem ait ſimpliciter, *Volo*, « *mundare*; ſed, *extendens manum, tetigit eum*: Ut oſtenderet, non ſe ſubditum eſſe legi, ſed Dominum, « & quod cuique mundo nihil ſit immundum. Eliſæus quidem neque vidit Naaman leproſum, ſed « & offenſum eſſe audiens, quòd ad eum non eſſet « egreſſus, nec tetigiſſet, legem ad apices obſervans « manet domi, eumque ad Jordanis fluenta mittit lavandum. At verò Chriſtus oſtendit, quòd non ut famulus, ſed ut Dominus curet, ac tangat. Non enim « tangentis manus immunda per lepram facta eſt, ſed per « ſanctam manum corpus omne leproſi mundatum. « Non ſolùm enim corpora curaturus advenit, ſed animas quoque eruditurus. Sicut ergo veſci manibus illotis, omninò non prohibet, legem de ciborum indifferentia condens: ita hìc Judaicis illis externiſque purgationibus omiſſis, Animæ purgationi ſtudium omne adhibendum eſſe docet, ac ipſius lepram, quę peccatum eſt, ſolummodò eſſe metuendam. Nam leproſum eſſe corpore, nullum impedimentum poteſt « afferre virtuti. Quamvis autem peccatum omne lethale ſit Animæ lepra, maximè tamen Verbi divini contemptus. Unde S. Ambroſius: *Nec unius tantum* (inquit) *lepra curatur, ſed omnium, quibus dicitur:* Jam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis. *Si igitur lepræ medicina verbum eſt: contemptus utique verbi lepra mentis eſt.*

S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 5.

Joan. 15.

Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare. In juſtificatione peccatoris, manum inviſibilem Deus extendit, cor tangit per gratiam ſuam, intùs ad cor loquitur, ſanitatis deſiderium inſpirat, fidei, ſpei, charitatis inchoatæ motus operatur, gratiam Orationis infundit, qua peccator Chriſto ſupplicat, ut animę ſuæ lepram curet omnipotentiſſima voluntate, quæ ex nolentibus volentes, ex repugnantibus conſentientes, ex oppugnantibus amantes facit. *Domine, ſi vis, potes me mundare.* Hoc bonę voluntatis initium, quæ præparatur à Domino. Sed hìc non ſiſtit Dei manus virtuſque: ait enim, *Volo, mundare*. Imperio ſuo gratiam cupiditatis victricem infundit, voluntatem boni plenam, & robuſtam; tribuit vires efficaciſſimas voluntati, rebellem propitius ad ſe convertit; delet penitùs peccata, mundat animam, ſibique gratam efficit, idque confeſtim, & ſine mora. Nam « gratiæ ejus tempus agendi ſemper adeſt; nec moribus « illi ſit mora, nec cauſis anceps ſuſpenditur ullis; nec « quod ſola poteſt, curâ officiove miniſtri exequitur, famuliſve vicem committit agendi. Quòd igitur Chriſtus deſcendens de monte, poſteaquam præcepta illic Diſcipulis & Multitudini dedit, leproſum ſtatim, extendens manum ſuam, curat: *Significat eos, qui de illis implendis dubitabant, ſuo auxilio ab hujuſmodi varietate mundari.*

S. Aug. l. Quæſtionum 17. in Mat. qu. 4.

III. *Et ait illi Jeſus: Vide, nemini dixeris; ſed vade, oſtende te Sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyſes in teſtimonium illis.* Ne lepra tranſire poſſit in Medicum, unuſquiſque Dominicæ humilitatis exemplo jactantiam vitet. *Cur enim præcipitur nemini dicere, niſi ut doceret, non vulganda noſtra beneficia, ſed premenda, ut non ſolùm à mercede abſtineamus pecuniæ, ſed etiam gratiæ?* Sine cujuſquam miniſterio lepram ſpiritalem peccati Chriſtus abſtergere poteſt, ſed quam Eccleſiæ ſuæ, & Sacerdotibus novi Teſtamenti dedit poteſtatem remittendi peccata, vult agnoſci à nobis & credi, noſque ejuſdem Eccleſiæ clavibus ſubjici: Poteſtas enim Sacerdotum novæ Legis longè major, ac præſtantior eſt poteſtate Sacerdotum Legis veteris. *Corporis lepram purgare, ſeu* (*ut verius dicam*) *haud purgare quidem, ſed purgatos probare, Judæorum Sacerdotibus ſolis licebat. At verò noſtris Sacerdotibus, non corporis lepram, ſed animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt.* Verùm cavere debent, ne pœnitentes velut à peccati lepra mundatos ad Euchariſtiæ participationem admittant, niſi de ipſorum

S. Joa. Chr. l. 3. de Sacerdotio, c. 3.

curatione per dignos pœnitentiæ fructus certiores fiant ; & Sacerdotum veteris Legis imitari debent diligentiam, qui mundos non declarabant leprosos, nec eorum munus recipiebant, neque ad sacrificiorum participationem illos admittebant, nisi accuratè discussissent, nihilne penitùs lepræ ipsis adhæreret.

1. Hier. in c. 6. Mat. Dominicam illam sententiam, *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis ; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis ;* Sanctus Hieronymus hoc in sensu explicat : *Istum locum Episcopi, & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur : cùm apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quæratur. Legimus in Levitico de leprosis, ubi jubentur, ut ostendant se Sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à Sacerdote immundi fiant : non quò Sacerdotes leprosos faciant & immundos, sed quò habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere, qui mundus, quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum Sacerdos mundum, vel immundum facit : sic & hic alligat vel solvit Episcopus & Presbyter : non eos qui insontes sunt, vel noxii, sed pro officio suo, cùm peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive solvendus.*

IV. *Cùm autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens : Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur,* Centurionis hujus charitatem domini erga servos imitentur, ipsosque ut fratres in Christo tractent ; illorum infirmitatibus compatiantur, illosque in morbis, tum corporis, tum animæ, procurent, ac sublevent. *Si*

Eccl. 33, v. 31. *est tibi servus fidelis* (inquit Sapiens) *sit tibi quasi anima tua ; quasi fratrem sic eum tracta..... Si quis suorum,*

1. Tim. 5. 8. *& maximè domesticorum curam non habet* (inquit Apo-

Galat. 3. 28. stolus) *fidem negavit, & est infideli deterior.... Non est Iudæus, neque Græcus ; non est servus, neque liber ; non est masculus, nec fœmina. Omnes enim vos unum estis in Christo Iesu.* Domini ac servi, quamvis inæquales conditione, natura tamen æquales sunt ; & si Christiani, gratia Regenerationis fratres, æquali pretio Sanguinis Christi redempti ; fortè etiam servi justiores sunt, Deoque gratiores dominis, fortè ad majorem gloriæ gradum in cœlis electi. *Puer meus.* Servum usitato quidem loquendi more, sed pietatem dominorum erga servos significante, puerum vocat : Nam ut scribit Tertullianus : *Gratius est pietatis nomen, quàm potestatis : Etiam familiæ magis patres, quàm domini vocantur.* Centurionis com-

S. Joa. Chr. in Centurionem, apud Savil. To. 7. aut S. Asterius. » patientem animum suscipe. Non enim sprevit ægrotantem famulum, sed talem solicitudinem ei adhibuit, quantam sibi ægrotanti exhiberi voluisset. Noverat enim æquales naturæ partes ; neque ut mancipium spernebat, sed ut conservum miserabatur, communem universorum Dominum sciens. At multi divitum, à servis quidem, cùm sani sunt, absque ulla indulgentia obsequia exigunt, ægrotantium verò nullam agunt curam : quin ubi incidit morbus, jacente humi ancilla, nihil dominus attendit, nec invisit domina. Sin autem aliquando dominum locum adire necesse sit, non visitat, ut naturæ cognatione conjunctum, sed torvo obtutu aspicit, duro compellat sermone, ac per tumorem superbiæ, naturæ cognationem negat. Numquid Scripturas non legistis ? Nescitis, quid

Ps. 122. sanctus David dicat ? *Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum : & sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum.* Moveat te imago. Infirmæ ac ægrotanti impende auxilium. Salvator, Dei Filius unigenitus, hominum causa homo fieri voluit : Tu cùm sis homo, cognatam naturam commiseratione prosequi renuis ? Ac quidem cùm brutum animal crure læsum fuerit, curam ejus agis propter necessarium usum : cùm

Luc. 7. autem servus tuus ægrotaverit, abjicis, nec curam ejus geris. Centurionem imitare, cui servus *erat pretiosus.* Non sprevit famulum, sed tamquam contribulem amavit, clementia & benignitate allevians grave servitutis jugum. *Domini, quod justum est & æquum, ser-*

Coloss. 4. 1. *vis præstate ; remittentes minas, scientes, quia & illorum, & vester Dominus est in cœlis.* Permisit Deus ser- « Ephes. 6. 9.
vum esse, ut Deo servire noveris. Exigis à servo be- «
nevolentiam ? esto & tu in Dominum benevolus. Pu- «
nis peccantem ? ne ergo peccaveris, ut non puniaris «
à Deo. Qui veniam non tribuis servo, nec tu veniam «
expectes à Deo. «

Domine, puer meus jacet in domo. Videtis Centu- « S. Petr. Chrys. t. 5.
rionem, antequam discipulatus subiret officium, lo- «
cum Magisterii fuisse sortitum. *Præbet enim petendi* «
formam, dat normam credendi, fidei pandit causas, «
virtutum commendat exempla, qui nondum Christia- «
næ Scholæ ingressus est disciplinam. Domine, puer «
meus jacet in domo. *Qui vocat Dominum, fatetur* «
suam fideliter servitutem. Et quomodo hic Centurio, «
qui sic agnoscit Dominum, puerum suum ausus est pro-
fiteri, quasi nesciens, servi peculium ad Dominum perti-
nere ? Aut ignorat communia, qui docet tam profunda ?
Puer meus. *Meum dico, quia jacet : si tuus esset, Do-*
mine, non jaceret. Probat hoc Propheta, cùm dicit :
Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Do- Ps. 133.
mini : Qui statis in domo Domini. *Qui statis, non ja-*
cetis, ait : Stant servi tui, hominum servi jacent. Puer
meus qui jacet, ut tuus sit, surgat : Meus, quia para-
lyticus : ut tuus sit, jam sanetur. Meus, quia malè tor-
quetur : ut tuus sit, jam non sit in pœna. Domine, tuos
servos non decet malis subjacere : injuria est tua, tuo-
rum pœna servorum : servi tui etsi patiuntur mala, non
patiuntur ad pœnam, sed subeunt ad coronas. Jacet in
domo, & malè torquetur. *Hinc est, quòd offerre eum*
tibi pœnæ non sinit magnitudo ; ne familiaris infirmitas
publicè, & dolori sit, & pudori. Jacet in domo paraly- S. Aug. t. 3. in Ps. 56.
ticus. *Dissolutis membris omnibus interioribus, à fa-*
cultate operis boni, secundùm animam paralyticus
est peccator : movere se per se ipsum non potest ad
bonum, nec aliquid boni, non solùm operari, sed
nec velle, nec quidem cogitare. Liberum arbitrium
captivatum atque infirmum, *nonnisi ad peccandum va-*
let. Spiritualis illa paralysis longè magis dolenda,
quàm corporalis. Ut illa sanetur, Christi gratia me-
dicinalis imploranda est.

V. *Et ait illi Iesus : Ego veniam, & curabo eum.*
Non dubitabat Centurio, servum paralyticum, & in
mortis proximo periculo constitutum, solo Domini
verbo sanari posse : Cur igitur Christus non curatu- S. Joa. Chr. h. 27. in Matt.
rum se solùm, sed in domum quoque ejus se ventu-
rum pollicetur ? *Certè id ita facit, ut quanta sit ejus fi-*
des, perdiscamus. Nisi enim ita fecisset, sed illico puerum
sanasset, sincera illius fervensque fides ignota nobis
fuisset. Idipsum etiam in Chanaæa muliere, quamvis
contrario quodam modo, perfecit. Hic enim non vocatus,
ultro se domum pollicetur profecturum, ut eximiam Cen-
turionis fidem, & humilitatem perdiscas : At verò in
Chananæa negavit se facturum quod petebat, & illam
constanter iterum, atque iterum petentem in, angustias
conjicit. Cùm enim sapiens prudensque Medicus sit,
non ignorat, contraria ex contrariis facilè elicere. Ita
hic ultro se iturum offerendo, Centurionis ; ibi verò pro-
rogando, & quasi renuendo, mulieris fidem cunctis
aperuit..... Navis gubernatorem Mundi Gu- « S. Basil. Seleucien. ho. in Cen-
bernator imitatur, qui in editiori navis loco consi- « turionem.
dens, pro navigantis ratione velum circumducit, rur- «
sus pro eo, ac unda fert atque impetus, gubernacu- «
lum transfert ; modò huc, modò illuc clavum du- «
cens, eumdem navi cursum molitur. Sic universo- «
rum Dominus latentem in animis fidem prodere «
volens ac detegere, quandoque dona contrahit, «
quandoque pari cum laborante festinatione currit. «
Et nunc quidem se simulat differre sanitatem, nunc «
morbum remedio occupare cupit, ut dum variè «
animos excutit, latentem fidem miraculorum luce «
evulget ; quò scilicet miraculorum observator Ju- «
dæus, fidei Gentium, velit, nolit, fieri se discipu- «
lum noverit. *Ego veniam & curabo eum* (inquit.)
Promissi celeritate, propensum fidei cursum excitat.
Absit. Domine, non sum dignus, ut intres sub te-
ctum meum. *Vides subtilem Domini artem, qua ab-*
ditam venatur fidem.

VI. *Do-*

VI. *Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum: sed tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus.* In Centurione vivæ fidei, profundæque humilitatis exemplum habemus: quæ comites orationis esse debent, sanitatem animæ à Deo postulantis, & gratiæ medicinalis opem implorantis. Primus autem humilitatis gradus est, infirmitatem nostræ voluntatis, ac impotentiam, gratiæque necessitatem agnoscere & fateri. Gradus alter, agnoscere gratiam à Deo gratis dari, ut nomen ipsum sonat; non secundùm opera meritàque nostra, cùm ex nobis nihil habeamus nisi mendacium & peccatum: nosque ea esse indignissimos. Nihil animæ nostræ curationem adeò moratur ac præsumptio. *Domine, non sum dignus*, &c. Fortitudine quadam displicuit homo, ut erudiretur infirmitate, quia superbia quadam displicuit, ut erudiretur humilitate. Fortes se esse dicunt omnes superbi. Ideò vicerunt multi ab Oriente & Occidente venientes, ut recumbant cum Abraham, & Isaac, & Jacob in Regno cœlorum. Quare vicerunt? Quia fortes esse noluerunt. Quid est, fortes esse noluerunt? De se præsumere timuerunt: justitiam suam non constituerunt, ut justitiæ Dei subjicerentur..... *Ipsa est ergo gratia beneficii Dei prima, redigere nos ad confessionem infirmitatis, ut quicquid boni possumus, quicquid potentes sumus, in illo simus: Vt qui gloriatur, in Domino glorietur.* Erat unde extolleretur Gens Judæa, & per ipsam superbiam factum est, ut Christo nollet humiliari autori humilitatis, repressori tumoris, Medico Deo; qui propter hoc, cùm Deus esset, homo factus est, ut se homo hominem cognosceret. Magna medicina! Hæc medicina si superbiam non curat, quid eam curet, nescio. Fit ille homo, cùm sit Deus; & non se agnoscit homo hominem, id est, non se mortalem agnoscit, non se agnoscit fragilem, non se agnoscit peccatorem, non se agnoscit ægrotum, ut quærat vel ægrotus Medicum: sed quod est periculosius, sanus sibi videtur. Ergo propter hoc ille populus non accessit, id est, propter superbiam: & dicti sunt ex arbore oleæ, hoc est, de illo populo à Patriarchis creato, fracti rami naturales, id est, Judæi meritò steriles spiritu superbiæ; & in illa olea insertus est oleaster. Oleaster populus ex Gentibus. Sic dicit Apostolus, quòd oleaster insertus sit in olea, rami autem naturales fracti sint. Illi fracti propter superbiam, insertus oleaster propter humilitatem. *In hac humilitate Centurio ille placuit: qui cùm desideraret puerum suum à Domino curari, & Dominus diceret:* Ego veniam & curabo eum; *respondit ille:* Domine, non sum dignus, qui sub tectum meum intres. *Tecto non recipiebat, corde receperat. Quantò humilior, tantò capacior, tantò plenior. Colles enim aquam repellunt, valles implentur.....* Domine, non sum dignus. *Dicendo se indignum, præstitit dignum; non in cujus parietes, sed in cujus cor Christus intraret. Neque hoc diceret cum tanta fide, & humilitate, nisi illum, quem timebat intrare in domum suam, corde gestaret. Nam non erat magna felicitas, si Dominus Jesus intraret in parietes ejus, & non esset in pectore ejus..... Discumbebat Dominus in domo Pharisæi cujusdam superbi. In domo ejus erat, & in pectore ejus non erat. In hujus verò Centurionis domum non intravit, & pectus possedit. Zacchæus verò Dominum & domo suscepit & animo.*

Sed tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus. *Quod & puerum Centurionis, & filiam Chananææ mulieris, non veniens ad domos eorum, salvat; significat gentes, ad quas non venit, salvas fore per verbum suum. Quod ipsis rogantibus filii sanantur, intelligenda est Ecclesiæ persona, quæ sibi est & mater, & filii: Nam simul omnes quibus constat Ecclesia, mater dicitur; singuli autem, iidem ipsi filii appellantur.*

Dic tantùm verbo, & sanabitur puer meus. *Centurio iste, cùm sine lege esset, nihil sine lege egit: Dicit,* Dic tantùm verbo, *quia dictum erat:* Dixit, & facta sunt. *Et si omnia perfecta sunt dictu, quomodo dictu solo unius infirmitas non curetur?* Dic tantùm verbo. *Et sine ver-*

bo quid dicitur? Sed iste postulat verbum non de loquendi usu, sed de virtute faciendi: Verbum de quo dictum est: Misit Verbum suum, & sanavit eos. Dic verbo tantùm: *Quia iste credidit, in Verbo omnes manere virtutes. Verbum tuum, Domine, sanitas est: Verbum tuum vita est: Verbum tuum ubi accesserit, inde confestim fugit dolor, infirmitas mox recedit.*

VII. *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: Vade, & vadit; & alii: Veni, & venit; & servo meo: Fac hoc, & facit.* Auctoritate sua Christianè utitur, qui eam ut divinæ potestatis emanationem spectat, eaque velut gradu quodam ad omnipotentiam Dei, à qua derivata est, colendam assurgit: qui aliis imperat, *non dominandi superbia, sed consulendi misericordia*, ut loquitur S. Augustinus. Auctoritas aliena sæpè carnalium hominum idolum est, cui litant adulatione, aut spe temporalium commodorum: sæpiùs propria, cui sacrificant superbiæ spiritu, præjudicatæ mentis affectu, pertinacia. Christianus verò inde occasionem sumit humiliandi se magis sub potenti manu Dei, illique magis adhærendi, fideliùs ac ferventiùs serviendi & obsequendi, ut Centurio noster. *Nam & ego homo sum:* Hoc est dicere: *Tu Deus.* Sub potestate constitutus: *Tu ipsa potestatum potestas.* Habens sub me Milites: *Tu virtutes.* Et dico huic: Vade, & vadit. *Hoc est, dic infirmitati, Vade, & vadit.* Alii: Veni, & venit. Hoc est, *Dic sanitati, Veni, & venit.* Et servo meo: Fac hoc, & facit. *Ille puer meus erit servus tuus, cùm receperit sanitatem. Audiat:* Sanus factus es, jam noli peccare. *Faciat justitiam, ut liberetur à paralysi omnium peccatorum.* Homo sum sub potestate constitutus. *Priùs se agnovit hominem, quàm potentem. Agnovit se hominem homo gentilis, ut in se jam impleri ostenderet:* Sciant gentes, quoniam homines sunt.

VIII. *Audiens autem Jesus, miratus est: & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, Non inveni tantam fidem in Israel.* Fides, ac humilitas fidei mater simul & proles, operaque humilis ac ferventis fidei, admirationem laudemque merentur Salvatoris. In illo, inquit, populo, ad quem veni, non inveni tantam fidem. Tantam, quid est? *Tam magnam. Vnde magnam? De minimo, id est, de humilitate grandem. Non inveni tantam fidem: similem grano sinapis, quantò minutiori, tantò ferventiori.* Non inveni tantam fidem in Israel: *Id est, tantam cum fide humilitatem..... Discamus, aut teneamus humilitatem. Si nondum habemus, discamus: si habemus, non amittamus. Si nondum habemus, habeamus, ut inseramur: si jam habemus, teneamus, ne præcidamur.* Non inveni tantam fidem in Israel: *secundùm carnem. Nam & iste jam Israelites erat secundùm spiritum.* Possumus nos metiri fidem hominum, sicut homines: *Ille qui interiora cernebat, ille quem nemo fallebat, perhibuit testimonium cordis hominis, audiens verba humilitatis, pronuntians sententiam sanitatis.*

IX. *Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in Regno cœlorum: Filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores.* Non omnes, sed *multi*, ex Gentibus vocati, ab *Oriente & Occidente:* Istis duabus partibus totus orbis designatur. *Venient*, ad veri Dei notitiam, ad gratiam Euangelii, ad Ecclesiam, ut sint *hæredes Dei, cohæredes autem Christi.* Quod prophetico ante oraculo prædictum est: *Noli timere, quia ego tecum sum. Ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te. Dicam Aquiloni, Da: & Austro, Noli prohibere. Affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ. Et omnem qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum, formavi eum, & feci eum. Educ foras populum cæcum, & oculos habentem; surdum, & aures ei sunt. Omnes gentes congregatæ sunt simul, & collectæ sunt Tribus.* Filii autem Regni, *Iudæi scilicet. Vnde filii Regni? Quia Legem acceperunt, ad quos Prophetæ missi sunt, apud quos Templum & Sacerdotium fuit, qui celebrabant figuras omnium futurorum.* Ibunt in tenebras exteriores, ibi erit fletus

S. Aug. Enar. in Ps. 38.

Idem, f. 77 aliàs de Temp. 74

S. Petr. Chrysol.

S. Bernardus, tr. de Morib. & Officio Episc. c. 8.

Rom. 11. 17.

S. Aug. f. 77.

Idem f. 62.

S. Aug. f. 62. aliàs 6. de Verbis Do.

Idem, lib. 1. Quæstion. Evang. Q. 18.

S. Petrus Chrysol.

Isai. 43.

S. Aug. f. 62.

fletus & ſtridor dentium. *Videmus Iudæos reprobatos, videmus Chriſtianos ab Oriente & Occidente vocatos ad quoddam convivium cœleſte, ut recumbant cum Abraham, & Iſaac, & Iacob; ubi panis juſtitia, ubi potus ſapientia.* Recumbent, id eſt, *Requieſcent*: Non enim debemus illic carnales epulas cogitare, aut aliquid tale in illo Regno concupiſcere, ut non vitia mutemus virtutibus, ſed vitia ſupponamus. Aliud eſt enim deſiderare Regnum cœlorum, propter ſapientiam & vitam æternam: aliud, propter felicitatem terrenam, quaſi illic habeamus eam opulentiorem, atque majorem. *Si divitem te in illo Regno futurum putas, cupiditatem non amputas, ſed mutas: & tamen dives eris, & non niſi illic dives eris. Nam hic indigentia tua colligit plurima. Quare multum habent divites? Quia multum indigent. Major indigentia quaſi majores comparat facultates: Illic ipſa indigentia morietur. Tunc verè dives eris, quando nullius indigens eris. Non enim tu dives, & Angelus pauper, qui non habet jumenta, & rhedas, & familias. Quare? Quia non indiget: quia quantò fortior, tantò minùs indigus. Ergo ibi divitiæ, & veræ divitiæ. Epulas terræ hujus non ibi cogites. Epulæ enim terræ hujus medicamenta quotidiana ſunt; ægritudini cuidam noſtræ, cum qua naſcimur, neceſſariæ ſunt. Ægritudinem iſtam ſentit quiſquis, cùm hora reficiendi tranſierit. Vis videre, quanta ægritudo ſit iſta, ut tamquam acuta febris ſeptem diebus necet? Ne te ſanum putes. Sanitas immortalitas erit. Nam hæc longa ægritudo eſt. Quia quotidianis medicamentis fulcis morbum tuum, ſanus tibi eſſe videris: Detrahe medicamenta, & vide quid potes.... Quando ergo vera ſanitas, niſi quando vera immortalitas? Si ergo vera immortalitas, nulla corruptio, nulla defectio, quid illic alimentis opus erit? Ergo cùm audis,* Recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Jacob: *non pares ventrem, ſed mentem. Impleberis ibi: & ipſe interior venter habet cibos ſuos. Secundùm iſtum ventrem dicitur:* Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. *Et verè ſaturabuntur, ut non eſuriant....* Illud eſt convivium, quò non acceſſuri ſunt mali. *Hoc quod modò eſt, dignè accipiatur, ut ad illud perveniatur.*

S.Aug. ſ.77. aliàs de Temp. 74.

Idem, ſer.90. aliàs 14. ex editis à Sirm.

Amen dico vobis, Non inveni tantam fidem in Iſrael. *In oliva non inveni, quod inveni in oleaſtro. Ergo oliva ſuperbiens præcidatur, oleaſter humilis inſeratur. Vide inſerentem, vide præcidentem.* Propterea dico vobis, quia multi ab Oriente & Occidente venient: *Multus veniet oleaſter inſerendus in oliva*: & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Jacob in Regno cœlorum. *Audiſti, quemadmodum oleaſter humilis inſeratur: audi, quemadmodum oliva ſuperba præcidatur*: Filii autem Regni ibunt in tenebras exteriores. *Quare*? *Quia* ſui eum non receperunt. Et quare inſertus oleaſter? *Quia* quotquot receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.

Idem, ſ.342. aliàs 8. ex editis à Sirmondo.

Filii Regni ejicientur in tenebras exteriores. Suſcipe bonitatem & miſericordiam Salvatoris, etiam cùm minas intentat graviſſimas & maximè terribiles. Nam & quibus minabatur Judæis, ſe illos ejecturum à Regno, non ut ejiceret, minabatur, ſed ut ejectionis timore ad ipſum converſi, non ejicerentur. Quòd ſi minis meliores facti non ſunt, ipſis crimen totum eſt imputandum, atque iis omnibus, qui eodem morbo laborant. Non enim Judæis ſolùm id accidit, ſed multis quoque Fidelibus. Nam Judas filius Regni erat, audivitque unà cum aliis Diſcipulis illud, *Super duodecim ſedes ſedebitis*. Factus eſt autem gehennæ filius. At verò Æthiops Eunuchus Reginæ Candacis, quamvis barbarus eſſet homo, & unus eorum qui ab ortu & occaſu erant, unà cum Abraham, Iſaac & Jacob æternis bonis fruetur. Idipſum in nobis quoque nunc fit: Nam *Multi erunt* (ait) *primi ultimi, & ultimi primi*. Unde cavendum, ne aut illi, quaſi non poſſint redire, omninò negligant: aut illi, quaſi jam ſtabiles ſint, confidentia corrumpantur. Ita Joannes quoque, antequam hæc fierent, clamans dicebat: *Poteſt Deus ex lapidibus his erigere filios Abrahæ*. Non ergo nimiùm confidant qui ſtant, ſed crebrò illud repu-

S. Joa. Chr. ho.27. in Matt.

Matt.19.

Act.8.

Matt.20.

Matt.3.

tent, *Qui ſtat, videat ne cadat*. Nec deſperent qui ceciderunt, ſed dicant ſecum: *Numquid qui cadit, non adjiciet, ut reſurgat*? Novimus enim multos ad ipſius cœli ferè verticem conſcendiſſe, omnes virtutes habuiſſe, deſerta coluiſſe & in ſolitudine vitam egiſſe, feminam neque in ſomnis vidiſſe: & tamen negligentia lapſos, ad vitiorum barathrum perveniſſe. Contra verò non ignoramus fuiſſe nonnullos, qui à vitiorum barathro excitati, ad cœleſtem vitam aſcenderunt, & à ſcena atque orcheſtra ad angelicam converſationem traducti ſunt, tantùmque virtute potuerunt, ut dæmones ejicerent, aliiſque multis ſignis præfulgerent. “ “ “

S.Bas. Seleucien-sis.

dixti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora. O fidem miraculi adjutricem! Fidei Centurionis servus sanatus testis est; morbusque diffugiens, supplicantis deprædicat fidem. Modus medelæ, fidei modus extitit. O Domini benignitatem! Operis socium assumit supplicantem. Tibi (inquit) affers sanationis remedium, veretur mors fidem tuam. Fidem colamus Domino gratissimam. Fidem diligamus miraculorum parentem. Fugiamus incredulitatem, cujus finis interitus.

XI. *Et cum venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem. Et tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis.* Peccati post baptismum commissi, variique generis cupiditatum figura est febris, qua Petri socrus laborabat. *Febris nostra avaritia est, febris nostra libido est; eò quòd ignitæ sint cupiditates. Vnde & Apostolus ait:* Si non se continent, nubant: Melius est enim nubere, quàm uri. *Febris nostra luxuria est, febris nostra ambitio est, febris nostra iracundia est. Quæ licèt corporis vitia sint; ignem tamen ossibus implicant, mentem, animum, sensusque pertentant. Hæc prior diaboli solicitatur arte. Etenim ager bonus, vestis, monile, suadela serpentis est. Honorum gratia, sublimitas potestatum, epularum suavitas, forma meretricis, laqueus est diaboli, & quasi quidam nequitiæ spiritalis illecebrosus affatus, qui carnis illecebram, quæ citò fœminea quadam levitate mollitur, animum quoque de gradu dejicit. Neque enim formam mulieris animus priùs quàm corporis oculus concupiscit. Denique, quod non videris, non amabis: sed ubi caro concupierit, compatientis quoque animi constantia defatiscit, & mens consortio amoris inflectitur, atque ita mors irrepit sceleris affectu, tentante diabolo, carne suadente. Vehementior tamen est animi, quàm corporis febris: & ideò pro animi voluptate corporis salus plerumque contemnitur, nec à periculis abstinetur. Vnde non alienum videtur repetere, quemadmodum Theotimus, cùm gravi oculorum incommodo laboraret, & amaret uxorem, interdicta sibi à Medico facultate coeundi, cupiditatis impatiens, atque impetu libidinis raptus, se moderari nequiverit. Sciens enim prudensque, quòd esset oculus amissurus, priùs quàm conveniret uxori, in ipso æstu ferventis cupiditatis, & consuetudinis apparatu: Vale, inquit, amicum lumen. Sic febre libido flagrantior est, graviusque præcipitat & inflammat.* Ut febris illa, scilicet concupiscentia sanetur, Christi auxilium implorandum est, qui cor nostrum gratiæ suæ efficacissima virtute tangat; qui in domum nostram per sanctam Eucharistiæ Communionem corporaliter descendens, malignæ febris restinguat ardorem. Supplicandum cœlesti Medico, ut sanet nos à morbo desideriorum noxiorum. *Ignosce nobis*, Domine, *ea in quibus sumus abstracti à concupiscentia: Adjuva, ne abstrahamur à concupiscentia: Aufer à nobis concupiscentiam.*

S.Ambr. l. 4. in Luc. n. 63. & 64.

S.Aug. l. 2. de pecc. meritis & remis. c. 4.

Ne autem nostra non satis valeat oratio, interventores sunt adhibendi & mediatores, apud Christum supremum & unicum Mediatorem, authoremque & consummatorem salutis; quemadmodum febricitante Petri socru, Petrus & Andreas Christum rogaverunt pro ea. *Et tu habes proximos, qui pro te supplicent. Habes Apostolos proximos, habes Martyres proximos, si in ipsa Martyribus devotionis societate, misericordiæ quoque muneribus appropinques; proximus est enim, qui misericordiam facit. Fac & tu misericordiam, & eris Petro proxima. Non sanguinis necessitudo, sed virtutis cognatio facit proximos; quia non in carne ambulamus, sed in spiritu. Ama ergo propinquitatem Petri, affinitatem Andreæ: ut pro te rogent, & recedant cupiditates tuæ. Verbo Dei pulsata, surges illicò, quæ in terris jacebas, ut Christo ministres. Nemo enim jacens Christo ministrat. Ministra pauperi, & ministrasti Christo. Quod enim* uni horum fecistis, *inquit*, mihi fecistis. *Ergo rogaverunt pro vidua Petrus & Andreas. Vtinam exsistat aliquis, qui tam citò possit rogare pro nobis, vel certè isti, qui pro socru rogant, Petrus & Andreas frater ejus; tunc enim pro*

S.Ambr. lib. de Vid. c. 9.

assine poterant, nunc jam possunt pro nobis, & pro omnibus impetrare. Videtis enim, quòd magno peccato obnoxia, minus idonea sit, quæ pro se precetur, certè, quæ pro se impetret. Adhibeat igitur ad Medicum alios precatores. Ægri enim, nisi ad eos aliorum precibus Medicus fuerit invitatus, pro se rogare non possunt. Infirma est caro, mens ægra est, & peccatorum vinculis impedita, ad Medici illius sedem debile non potest explicare vestigium. Obsecrandi sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt: Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quodam corporis pignore patrocinium vindicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiamsi qua habuerunt peccata, laverunt. Isti enim sunt Dei Martyres, nostri præsules, speculatores vitæ actuumque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere, quia ipsi infirmitates corporis, etiam cùm vincerent, cognoverunt.

S.Pet. Chrys. serm. 18.

Et tetigit manum ejus, & dimisit eam febris. *Quæ necessitas tangendi erat, ubi inerat virtus jubendi? Sed Christus tenuit manum mulieris ad vitam, quia Adam de manu mulieris acceperat mortem. Tenuit manum ejus; ut quod manus præsumentis amiserat, manus repararet Authoris. Tenuit manum ejus; ut acciperet indulgentiam manus, quæ carpserat de morte sententiam.* Et dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis. *Christus sic fugat morbos, ut vires pristinas mox reducat. Vbi curat ars, ibi infirmitatis residet lassitudo: Vbi sanat virtus, ibi languor vestigium non relinquit.* Morbis, & sanitate ad Dei gloriam utendum est; his ut Christo patienti conformemur, utque peccata nostra patiendo expiemus; hac, ut Deo per bona opera ministremus.

S.Ambr. l. de Viduis, c. 10.

Et tetigit manum ejus. Non solùm verbo, sed etiam tactu ægros curare consuevit. *Et tu igitur, quæ variis Mundi æstuas cupiditatibus, vel forma viri alicujus capta, vel pecunia, roga Christum, adhibe Medicum, porrige ei dexteram tuam, tangat interiora tua Dei manus, Verbique cœlestis gratia interiorum venas scrutetur animorum, pulset Dei dextera secreta cordis..... Nec vereare moram aliquam sanitatis. Nescit impedimentum, qui sanatur à Christo. Opus est, ut remedium adhibeas, quod acceperis; simul enim ut præceptum dederit, cæcus videt, paralyticus ambulat, mutus loquitur, surdus audit, febriens ministrat, lunaticus liberatur. Et tu igitur quæcumque indecorè alicujus rei cupiditate languescis, obsecra Dominum, fidem defer, nec ullam timeas moram. Vbi adest oratio, adest Verbum, fugatur cupiditas, libido discedit.* Surrexit Petri socrus, & ministrabat illis. *Benè surrexit; Sacramenti enim typum Apostolica jam gratia ministrabat. Proprium est autem surgere Christi ministros, juxta quod scriptum est:* Surge, qui dormis, & exurge à mortuis..... *Simul qualis esse debeat, qui Christo ministrat, ostenditur; oportet enim primò carere variarum illecebris voluptatum, vitare internum corporis animique languorem, ut corpus & sanguinem Christi ministret. Neque enim potest quisquam peccatis suis æger, minimèque sanus, immortalium sanitatum remedia ministrare. Vide quid agas, Sacerdos, nec febrienti manu Corpus Christi attingas. Priùs curare, ut ministrare possis. Si mundos eos, qui ante fuerant leprosi, Christus jubet occurere Sacerdotibus; quantò magis mundum ipsum convenit esse Sacerdotem?*

Ibid. n. 66.

n. 65.

XII. *Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat spiritus verbo: & omnes malè habentes curavit.* Omnis peccator sub dæmonis potestate est. Longè horribilior & infelicior anima à dæmone possessa, quàm corpus ab illo occupatum, & vexatum. Verbum Dei, flagellum est diaboli. Cum fide viva, speque firma, ejus tentationibus opponendum est. Quod verbum Dei ore Christi prolatum momento effecit, ex ore concionatorum auditum, vel in libris sanctis ea qua par est religione perlectum, in peccatorum animis sensim efficit. *Quia ad nos Christus carne non venit, venit verbo. Vbi ergo venit fides ex auditu, auditus per verbum,*

S.Pet. Chrys. ser. 18.

bum, nos fecit liberos dæmoniaca ſervitute; dæmones reddit, ex impia dominatione captivos... Ne nos infidelitas ad eorum revocet ſervitutem. Imò etiam nunc carne venit ad nos Chriſtus per ſacram Euchariſtiæ Communionem, & vivificæ carnis ſuæ contactu languores animarum noſtrarum curat, atque à dæmonum incurſu nos tuetur. *Quamquam verbo ac nutu poterat patrare prodigia, tamen etiam manus infirmis imponit. Par enim erat nos intelligere, ſic comparatam ejus ſanctam carnem, ut divini Verbi virtutis efficaciam deferret, cùm divinam illi virtutem inſeruiſſet. Ergo nos quoque ille tangat, imò verò nos ipſum per myſticam benedictionem, ut & nos ab animi morbis, omnique dæmonum incurſu ac injuria liberet.*

S. Cyrill. Alexand. in Cat. Reg.

XIII. *Vt adimpleretur, quod dictum eſt per Iſajam Prophetam dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit, & agrotationes noſtras portavit.* Immenſam Chriſti boni Paſtoris charitatem laudemus & imitemur. Infirmitates & defectus proximorum noſtrorum compatiendo feramus. Morbos curare non poſſumus, ſed poſſumus infirmos viſitare, conſolari, illiſque opem & miniſterium exhibere.

Chriſto cœleſti Medico aſſiduè ſupplicemus, ut ſanet omnes infirmitates Animarum noſtrarum: in morbis verò corporis ejus miſericordiam laudemus; ſiquidem illos immittit ad ſanandum animum. *Si Deus cuncta diſpenſat*, inquit Salvianus, *qua ratione fortis ac ſanus eſt homo, quem peccatorem ſcio; & tu infirmus, quem ſanctum eſſe non ambigo? Cur abſque dubio, niſi quia caro concupiſcit adversùs ſpiritum, ſpiritus autem adversùs carnem? Hæc enim ſibi invicem adverſantur, ut non quæcumque vultis, faciatis. Non imprudenter quidam dixit, quòd ſi repugnante corporis fortitudine, quæ optamus, facere non poſſumus, infirmandum nobis ſit carne, ut optata faciamus. Infirmitas enim carnis vigorem mentis exacuit, ut affectis artubus virtutes corporum in virtutes transferantur animorum; non turpibus flammis medullæ æſtuent; non malè ſanam mentem latentia incentiva ſuccendant; non vagi ſenſus per varia oblectamenta laſciviant; ſed ſola exultet Anima læta corpore affecto, quaſi adverſario ſubjugato.*

Salv. lib. 1. de Providentia.

Denique cùm ex infirmitate corporis priſtinæ ſanitati reſtituti à Deo ſumus, ſanitate meliùs uti, eique fideliùs ac ferventiùs ſervire debemus, ut S. Auguſtinus monet, illa verba explicans Pſalmi 97. *Sanavit ei dextera ejus, & brachium ſanctum ejus.* Quid eſt, inquit, brachium ſanctum Domini? Dominus noſter Jeſus Chriſtus. Audi Iſajam: *Quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt?* Brachium ergo ſanctum & dextera ipſius, idem ipſe eſt. Ergo Dominus noſter Jeſus Chriſtus brachium Dei, & dextera Dei: propterea *ſanavit ei.* Non dictum eſt tantùm, ſanavit orbem terrarum dextera ejus: ſed ſanavit ei: *Multi enim ſanantur ſibi, non ei. Ecce quàm multi cupiunt ſanitatem iſtam corporalem, & ab illo accipiunt; ab illo ſanantur, & non illi ſanantur: Accepta ſanitate laſciviunt: Qui ægroti caſti erant, ſanati adulteri fiunt; qui cùm ægrotarent, neminem lædebant, receptis viribus, invadunt & opprimunt innocentes: ſanati ſunt, ſed non ei: Quis eſt, qui ſanatur ei? Qui intus ſanatur: Qui credit in eum, ut cùm interiùs fuerit ſanatus, in novum hominem reformatus, poſtea & hoc, quod languet ad tempus caro iſta mortalis, recipiat in fine & ipſa ſuam perfectiſſimam ſanitatem.*

Iſai. 53. S. Aug. Enar. in Pſal. 97.

XIV. *Videns autem Jeſus turbas multas circum ſe, juſſit ire transfretum.* Turbæ fugiendæ ſunt illis, qui pietatem ſectantur: non quærenda hominum frequentia, niſi ut eorum ſalus procuretur. Turbæ quærendæ ſunt, aut admittendæ Paſtori & Concionatori Euangelico, ut ſaluti conſulat alienæ; ſeceſſus amandus, & opportunè quærendus, ut conſulat ſuæ. Jactantiæ & vanæ gloriæ vitanda occaſio.

XV. *Et accedens unus Scriba, ait illi: Magiſter, ſequar te quocumque ieris.* Chriſtum ſequi Chriſtianus quiſque debet in via mandatorum ejus; ad hoc enim per Euangelium vocatus eſt: ſed in via conſiliorum, abſque ſingulari vocatione, ipſum ſequi ſe poſſe, quis præſumat? Expectanda eſt, non prævenienda Dei vocatio & gratia; probanda vocatio, utrum à Deo ſit. *Et dicit ei Jeſus, Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Adoranda Chriſti paupertas, *qui propter nos egenus factus eſt, cùm dives eſſet, ut illius inopia nos divites eſſemus.* Illam colimus & imitamur, cùm aliquorum vitæ iſtius corporiſque commodorum privationem propter ejus amorem lubenter patimur; qui non ſolùm *exinanivit ſemetipſum* uſque ad formam & miſerias ſervi, verùm etiam quodam modo infrà ſortem beſtiarum, quod ſpectat privationem omnis generis commodorum. *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Ab omni rerum terrenarum cupiditate alienus eſſe debet, qui Chriſtum in ſacro miniſterio ſequi ſe profitetur: qui ponit fortunæ menſam, & bona temporalia quærit ſequendo Chriſtum, ad illum non accedit, imò longè ab ipſo recedit. Qui vitam Clericalem amplectuntur, aut Euangelium prædicant, ut dignitates Eccleſiaſticas, & pinguia beneficia obtineant, commodiùſque vivant, & lautiùs, à Chriſto vocati non ſunt, nec ipſum ſequuntur. *Propterea vocantur Clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, id eſt, pars Clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur à Domino. Qui Dominum poſſidet, & cum Propheta dicit,* Pars mea Dominus: *nihil extra Dominum habere poteſt. Quòd ſi quidpiam aliud habuerit prater Dominum, pars ejus non erit Dominus: verbi gratia, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem; cum iſtis partibus Dominus pars ejus fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis ejus: nec accipio partem inter cæteras tribus, ſed quaſi Levita & Sacerdos, vivo de decimis; & Altari ſerviens, Altaris oblatione ſuſtentor: habens victum & veſtitum, his contentus ero; & nudam Crucem nudus ſequar. Obſecro itaque te, & repetens iterum iterumque monebo, ne officium Clericatus genus antiquæ militiæ putes, id eſt, ne lucra ſæculi in Chriſti quæras militia: ne plus habeas, quàm quando Clericus eſſe cœpiſti, & dicatur tibi: Clerici eorum non proderunt eis: Nonnulli enim ſunt ditiores Monachi, quàm fuerant ſæculares; & Clerici, qui poſſideant opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete & fallace diabolo non habuerant; ut ſuſpiret eos Eccleſia divites, quos Mundus tenuit ante mendicos.*

S. Hier. Ep. 2. ad Nepot.

Jer. 12. ſecundum Vet. 70. Interp.

Magiſter, ſequar te quocumque ieris. *Avidus gloriæ fuiſſe intelligitur, quem ſe volentem ſequi Dominus in Euangelio revocat, dicens, Vulpes foveas habent, & volucres cœli diverſoria: Filius autem hominis non ubi caput reclinet. Videbat enim eum doloſa ſimulatione tenebroſum, & ventoſa elatione jactatum, non habere fidei locum, ubi ſe inclinantem Doctorem humilitatis exciperet, quia in Diſcipulatu Chriſti non illius gratiam, ſed ſuam gloriam requirebat.*

S. Aug. l. 22. cont. Fauſtū cap. 48.

Vulpes foveas habent, &c. Filius autem hominis non habet, ubi caput ſuum reclinet. *Sed ubi non habet? In fide tua. Vulpes enim habent foveas in corde tuo, doloſus es: Volatilia cœli habent nidos in corde tuo, elatus es: Doloſus & elatus non me ſequeris. Quomodò ſequitur doloſus ſimplicitatem?*

Id. Serm. 100. alias 7. De Verb. Dom.

XVI. *Alius autem de Diſcipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & ſepelire patrem meum. Jeſus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Renunciare ſæculo, quàm difficile! Vocatis à Chriſto ad vitæ perfectioris inſtitutum, aliqua ſemper vincula injiciuntur. Procul humanarum neceſſitudinum intuitus; procul vitæ civilis officia, cum de ſalutis æternæ negotio agitur. Omne aliud officium ſuppleri ab aliis poteſt: cura ſalutis noſtræ perſonale negotium eſt, quod noſtram operam deſiderat. Divinæ vocationi abſque mora parendum. *Piè quidem excuſavit Diſci-*

S. Aug. ſe. 62.

aliàs 6. De verbis Dom.

Discipulus iste: & ideò dignior, cujus excusatio removeretur, vocatio firmaretur. Pium erat, quod volebat facere: sed docuit Magister, quid deberet præponere. Volebat enim eum esse vivi Verbi Prædicatorem ad faciendos victuros. Erant autem alii, per quos illa necessitas impleretur: Sine, *inquit*, mortuos sepelire mortuos suos. *Infideles cadaver quando sepeliunt, mortui mortuum sepeliunt. Illius corpus animam perdit; illorum anima Deum. Sicut enim vita corporis anima est: sic vitæ animæ Deus. Sicut exspirat corpus, cùm animam emittit: ita exspirat anima, cùm Deum amittit. Deus amissus, mors animæ: Anima emissa, mors corporis. Mors corporis necessaria: Mors animæ voluntaria.*

S. Aug. serm. 100. aliàs 7. de ver. Dom.

Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum. *Fides cordis ejus Domino se ostendebat; sed pietas differebat. Dominus autem Christus, quando parat homines Euangelio, nullam excusationem vult interponi carnalis hujus temporalisque pietatis.* Hæc quidem & Lex Dei habet, & ipse Dominus arguit Judæos, quia destruebant ipsum mandatum Dei. Et Paulus Apostolus dixit, *Hoc est mandatum primum in repromissione.* Quod? *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Volebat ergo iste juvenis obtemperare Deo, & sepelire patrem suum. *Sed est locus, & est tempus, & est res, quæ huic rei, huic tempori, huic loco serviat. Honorandus est pater, sed obediendum est Deo. Amandus est generator, sed præponendus est Creator. Ego, inquit, ad Euangelium te voco, ad aliud opus mihi necessarius es: Majus est hoc, quàm quod vis facere.* Sine mortuos sepelire mortuos suos. *Pater tuus mortuus est: sunt alii mortui, qui sepeliant mortuos. Mortui sepelientes mortuos, qui sunt? Potestne mortuus à mortuis sepeliri? Quomodo involvunt, si mortui sunt? Quomodo portant, si mortui sunt? Et involvunt, & portant, & plangunt, & mortui sunt: quia infideles sunt.* Scriptum est in Cantico Canticorum, *Ordinate in me charitatem*: Id est, *Facite gradus, & cuique, quod debetur, restituite. Nolite anteriora posterioribus præponere. Amate parentes, sed præponite Deum parentibus.* Attendite Matrem Machabæorum: *Filii,* inquit, *nescio, quomodo apparuistis in ventre.* Concipere vos potui, parere vos potui, formare non potui: Illum ergo audite, illum mihi præponite: Nolite attendere, ne sine vobis remaneam. Præcepit, & secuti sunt. Quod docuit Mater filios, hoc docebat Dominus Jesus Christus istum cui dicebat, *Sequere me.* Manifestum igitur est, *& honorem parentum in gradu suo esse servandum, & eos tamen in divini amoris comparatione, præsertim si impedimento sunt, nulla dubitatione oportere contemni.*

Eph. 6. 2.

2. Mach. 7. 22.

S. Aug. lib. contr. Adim. cap. 6.

XVII. *Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum Discipuli ejus: & ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus: Ipse verò dormiebat. Et accesserunt ad eum Discipuli ejus, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.* Navis illa in medio mari fluctibus agitata, est Ecclesiæ typus. In ea Christus cum Discipulis est, ut ipse promisit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi:* Ideò mergi non potest, quamvis Tyrannorum persecutionibus, erroribus Hæreticorum, scandalis improborum Christianorum, velut tumentibus fluctibus operta & concussa. *Navicula illa* (inquit Tertullianus) *figuram Ecclesiæ præferebat, quòd in mari, id est, in sæculo, fluctibus, id est, persecutionibus & tentationibus inquietatur, Domino per patientiam velut dormiente, donec precibus sanctorum in ultimis suscitatus, compescat sæculum, & tranquillitatem suis reddat.* Tunc solùm fiet tranquillitas magna. Etsi enim modò *Pax à paganis, pax* fortè *ab Hæreticis, sed non est pax à falsis filiis.* Olim prædictum est, & nunc impletur: *Ecce in pace amaritudo mea amarissima,* (Isai. 38.) *Amara priùs in nece Martyrum, amarior post in conflictu Hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum.*

Tert. lib. de Baptis. c. 12.

S. Bern. ser. 6. in Ps. 90. Id. serm. 33. in Cant.

XVIII. Et navigium tempestatibus jactatum, cor humanum est, variis cupiditatum fluctibus, tentationum procellis agitatum. In eo Christus habitat per fidem: Christus dormit, cùm sopita fides est: vigilat, cùm fides excitatur. *Navigamus per quoddam stagnum, & ventus & procellæ non desunt: Tentationibus quotidianis hujus sæculi propè oppletur nostrum navigium. Vnde autem fit, nisi quia dormit Iesus? Si non dormiret in te Iesus, tempestates istas non patereris; sed tranquillitatem haberes interius, convigilante tecum Iesu. Quid est autem, dormit Iesus? Fides tua, quæ est de Iesu, obdormivit. Surgunt procellæ stagni hujus, vides malos florere, bonos laborare: tentatio est, fluctus est. Et dicit anima tua, O Deus, ipsa est justitia tua, ut mali floreant, boni laborent! Dicis Deo, ipsa est justitia tua! Et Deus tibi, ipsa est fides tua! Hæc enim tibi promisi? Ad hoc Christianus factus es, ut in sæculo isto floreres? Torqueris, quia hic mali florent, qui cum diabolo posteà torquebuntur. Sed unde hoc dicis? Vnde fluctibus stagni & tempestate turbaris? Quia dormit Iesus, id est, quia fides tua, quæ est de Iesu, sopita est in corde suo. Quid facis, ut libereris? Excita Iesum, & dic, Magister, perimus. Evigilabit ille, id est, rediet ad te fides tua; & adjuvante illo, considerabis in anima tua, quia quæ dantur modò malis, non cum illis perseverabunt. Aut enim viventes eos deserunt, aut à morientibus deseruntur. Tibi autem, quod promittitur, manebit in æternum. Illis quod temporaliter conceditur, citò tollitur. Omnis enim caro fœnum: aruit fœnum, & flos decidit: Verbum autem Domini manet in æternum. Pone ergo dorsum ad id, quod cadit, & faciem ad illud, quod manet. Evigilante Christo jam tempestas illa non quatiet cor tuum, non opplebunt fluctus navem tuam: quia fides tua imperat ventis & fluctibus, & trænsiet periculum.*

S. Aug. ser. 361. aliàs 110. de Div. c. 7.

Fluctuatis concupiscentia voluptatum, & vultis ingurgitari, & vivi sepeliri. Surgit cupiditas ebrietatis, & quasi fluctus quidam irruit in animam, adtractus flatu malè suadentis. Tempestatem ergo magnam pateris, non vis respondere corruptori, cùm saves propinatori; sed fluctus concupiscentiæ nimis erigitur, & obruere vult tamquam navem cor tuum, Christiane, dormit in navi tua Christus: excita illum; jubebit tempestatibus, ut omnia tranquillentur. Illo enim tempore, quando Discipuli in navi, fluctuabant; Christo dormiente, significaverunt fluctuare Christianos Christiana fide dormiente. Vides enim, quid dicit Apostolus: Habitare, *inquit*, Christum per fidem in cordibus vestris. *Secundùm enim præsentiam pulchritudinis & divinitatis suæ, semper cum Patre est; secundùm præsentiam corporalem, jam supra cœlos ad dexteram Patris est; secundùm præsentiam verò fidei, in omnibus Christianis est. Et ideò ergo fluctuas, quia Christus dormit: hoc est, ideò concupiscentias illas, quæ excitantur flatibus malè suadentium, non superas, quia fides dormit. Quid est, fides dormit? Sopita est, oblitus es eam. Quid ergo est, excitare Christum? Excitare fidem, reminiscì, quod credidisti. Ergo recordare fidem tuam, excita Christum: ipsa fides tua jubebit fluctibus, quibus turbaris, & ventis perversa suadentium: statim discedent, statim omnia conquiescent; quia etsi non desistit malus suasor loqui, jam non commovet navem, non fluctuum excitat, non mergit vehiculum, quo portaris.*

S. Aug. serm. 6[illegible] aliàs [illegible] inter additos à Parisiensib.

Somnus Christi, signum est Sacramenti. Navigantes sunt animæ in ligno sæculum transeuntes. Etiam navis illa Ecclesiam figurabat. Et singuli quippè templa sunt Dei, & unusquisque in corde suo navigat: nec facit naufragium, si bona cogitat. Audisti convitium, ventus est: iratus es, fluctus est. Vento igitur flante, fluctu surgente, periclitatur navis, periclitatur cor tuum, fluctuat cor tuum. Audito convitio, vindicari desideras: & ecce vindicatus es, & malo alieno cedens, fecisti naufragium. Quare hoc? Quia dormit in te Christus. Quid est, dormit in te Christus? Oblitus es Christum. Excita ergo Christum, recordare Christum, evigilet in te Christus, considera illum. Quid volebas? vindicari? Excidit tibi, quia ipse cùm crucifi-

Luc.23.34. *cifigeretur ; dixit* , Pater , ignosce illis , quia nesciunt, quid faciunt? *Qui dormiebat in corde tuo , noluit vindicari. Excita illum , recole illum . Memoria ipsius , verbum ipsius , jussio ipsius . Et dices apud te , si vigilat in te Christus , Qualis ego homo , qui volo vindicari? Qui sum ego , qui in hominem exsero comminationes? Morior forte, antequam vindicer. Et cùm anhelans ira inflammatus , & sitiens vindictam ,*

Luc.6. 37. & 38. » *exiero de corpore , non me suscipit ille , qui noluit vindicari: Non me suscipit ille , qui dixit:* Date, & dabitur vobis; dimittite , & dimittetur vobis: *Ergo compescam me ab iracundia mea , & redibo ad quietem cordis mei. Imperavit Christus mari , facta est tranquillitas . Quod autem dixi ad iracundiam , hoc tenete regulariter in omnibus tentationibus vestris . Nata est tentatio , ventus est ; turbatus es , fluctus est . Excita Christum , loquatur tecum .* Quis est hic , quia venti & mare obediunt ei? *Sub jussione Christi mare audit , & tu surdus es? Mare audit , & ventus cessat , & tu sufflas? Quid ? Dico , facio , fingo: Quid est aliud, nisi sufflare , & sub verbo Christi nolle cessare?*

S. Jo. Chrys. Hom. 29. in Matth. XIX. *Quid timidi estis modicæ fidei?* Christus illos priùs, quàm mare sedaret, reprehendit: Ad exercitationem enim eorum hæc fieri permittebantur, eratque figura tentationum, ad quas essent perventuri : Majoribus enim eos tentationibus postea permisit vexari: Unde & Paulus dicebat, *Supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut taederet nos etiam vivere.*

2. Cor. 1. 8. 9. *Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus , ut non simus fidentes in nobis , sed in Deo , qui suscitat mortuos: qui de tantis periculis nos eripuit , & eruit.* Ut hinc igitur eos doceret , quantùm in eo confidere oporteret, cùm insani fluctus insurgant , discerentque , quòd ad melius cuncta dispensat, primùm ipsos increpat: nec enim frustra ad extremum usque terrorem eos venire permisit ; verùm ut signum eis ingens videretur , & perpetua miraculi memoria resideret . Nam quoniam post rem, factam oblivio solet ex negligentia homines occupare , propterea priùs quàm signa fiant , multa præstruuntur ,

Exodi 4. quæ diuturniorem memoriam faciant . Sic & Moyses serpentem primò perhorruit, neque id leviter: deinde rem illam mirandam, haud tamen citra solicitudinem, contemplatur: & nunc Discipuli, cùm jam salutem ferè desperassent , tunc salvantur , ut ex periculorum confessione , magnitudinem miraculi perdiscant . Hac de causa etiam dormivit . Nam si vigilantem viderent, aut non adeò pertimuissent , aut petere ab eo salutem , qui pericula eorum videret , neglexissent; aut non posse ipsum fluctus sedare putassent : idcircò dormit, ut & timoris causa ipsis major præberetur , & sensus eorum apertior ad videnda miracula redderetur . Nam cùm non pariter aliquis sentiat , quæ in alienis fient corporibus, & quæ in se ipso, oportebat Discipulos ejus, qui plurimos in dies liberari videbant , nec tale quid ipsi experiebantur, & negligentiores erant, in se ipsis omnipotentiam ejus inspicere, ut magis obligarentur: cùmque nec claudi essent ipsi , nec cæci, nec alia ægrotatione laborarent ; tempestatem excitari permittit, ut liberati ab ea , manifestiorem beneficiorum ejus sensum habeant . Propterea nec præsentibus turbis id facit , sed solos ipsos corripit , ne modicæ fidei à multitudine damnarentur ; & antequam fluctus undarum deprimeret , nimios animorum fluctus sedavit . Corripuit enim eos, ac dixit : *Quid timidi estis, modicæ fidei* ? Ad hæc, causam reddidit, non à tentationibus, sed ab infirmitate mentis timorem proficisci.

Quid timidi estis , modicæ fidei ? Apostolos increpat Christus, & eorum tamen orationem exaudit , ne defectuum nostrorum intuitu , etiam precibus nostris admixtorum , ab orandi studio deterreamur . Deinde ut persuasum habeamus , vim precum nostrarum meritis nostris non inniti . 3. Ut majori cum humilitate oremus . 4. Ut Christo magis ac ferventiùs uniamur , cùm illo & per ipsum orantes , qui *orat in nobis , orat pro nobis , & oratur à nobis . Orat in nobis , ut caput nostrum : orat pro nobis , ut Sacerdos noster : oratur à nobis , ut Deus noster.* Ad illum fide accedamus, charitate illi conjungamur, oratione illum excitemus, ut nobis subveniat ; seu potiùs fidem nostram, fiduciam de ipsius bonitate & misericordia, vigilantiam, fervorem excitemus. Identidem orationem illam brevissimam usurpemus , sed sensu luculentam : *Domine , salva nos , perimus .* Sine gratia tua perit in nobis omne bonum. Nullum vitæ nostræ momentum est, Christe Salvator, quo in salutis æternæ discrimine non versemur, nisi gratia tua nos adjuvet . Hujus ad peccata vitanda, ad tentationes superandas, ad bonum omne supernaturale & inchoandum & perficiendum necessitatem absolutissimam profitemur; qua destituti , necesse est quodam modo, ut cadamus, & cadendo vexemur, & prolapsi non surgamus, infirma & ad bonum impotente libertate. *Domine , salva nos , perimus .* Hæc oratio vim exprimit omnipotentissimam gratiæ Salvatoris; superabundantiam meritorum Christi ; summam infirmitatem & quotidiana gravissimaque pericula hominis. *Exsurge , quare obdormis, Domine? Exsurge , & ne repellas in finem . Exsurge Domine , adjuva nos , & libera nos propter nomen tuum .*

S. Aug. En. in Psal. 85. Psal. 43.

XX. *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia , de monumentis exeuntes , sævi nimis , ita ut nemo posset transire per viam illam. Et ecce clamaverunt , dicentes : Quid nobis , & tibi , Jesu Fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?* Quantus furor Dæmonis , qui peccatoris animam possidet ! Quanta miseria peccatoris , qui à dæmone possidetur ! Quanta mala peccatum infert , non solùm ipsi homini peccanti , sed hominum societati ! Conscientia peccatoris, sepulchrum est, tenebris, fœtore, vermibusque repletum . Hipocrytæ , *sepulchra sunt dealbata , intus autem plena ossibus mortuorum* . E conscientia sua, cujus stimulos pati non possunt, & obtundere modis omnibus conantur , erumpunt peccatores ; scandalisque suis ambulantes in via mandatorum Dei infestant , ab eoque pro viribus abducunt . *Attende , quæ sævitia dæmonum , quisve furor , aut quæ rabies erga hominum genus , dum ferre nequeunt mori homines , qui vivos gestiunt sepelire ; & seipsos sepulchris mandant , ut homines redigant in sepulchra . Digna quidem utrorumque conditio , ut qui cœlo præsidere nolunt , pascantur cadaveribus ; & saginentur putredine , delicientur fœtore , quibus tota voluptas est vitiis deservire . Sed tremendum satis exemplum , quòd tam sævi dicuntur , ut nemo possit transire per viam illam . Concluserunt enim viam veniendi ad Deum , transitum denegarunt : & ideò nemo putet , quòd sine Christo ad Deum possit pervenire .*

Pasch. Radb. in c. 8. Matt.

Fœlix peccator, cui Christus occurrit, & quem gratia sua præveniens, à dæmonis servitute & possessione liberat ! Sed heu ! liberationi suæ sæpè impedimentum apponunt peccatores, à dæmone invisibiliter possessi ; rebelles sunt lumini , Christi Salvatoris manum repellunt , aversantur salutaria doctrinæ Euangelicæ remedia , sæviunt in Pastores ac Ministros verbi Dei ; moras injiciunt, dicunt: *Modò & modò , & illud modò non habet modum :* timore judiciorum Dei turbantur, torquentur, nec tamen convertuntur . *Inimici sunt justitiæ , mallent non esse justitiam peccata prohibentem atque punientem : Eam , si potestas daretur, præcipientem auferrent , ne comminantem, vel judicantem ferant . Gehennas metuunt , peccare non metuunt , sed ardere . Ille* autem *timor pœnæ tormentum habet* , quia *non est in charitate* . Christo factis , sin minùs verbis, dicunt: *Quid nobis & tibi , Jesu Fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos?.. Recede à nobis , scientiam viarum tuarum nolumus .*

S. Aug. Epist. 145. alias 144.

Joan. 21. 14.

XXI. *Erat autem ibi non longè ab illis grex multorum porcorum pascens . Dæmones autem rogabant eum , dicentes : Si ejicis nos hinc , mitte nos in gregem porcorum . Et ait illis: Ite . At illi exeuntes abierunt in porcos : & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare , & mortui sunt in aquis .* In porcis imaginem habes carnalium hominum gulæ & libidini deditorum , *Quorum Deus venter est , & gloria in*

con-

Phil.3.19. Judæ 8. 2.Petri 2.18. Sap.2.8.

confusione ipsorum, qui terrena sapiunt; qui carnem luxuria *maculant*, & velut sues *in volutabro luti* delectantur. Horum multitudo maxima, dicentium: *Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra.* In hos mittitur dæmonum legio, & ecce impetu abeunt per

Eph.4.19.

præceps, quia *desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis*. Et in finalem impœnitentiam, merito impudicitiæ, quę *majoris adhæsionis* peccatum est, ut loquitur S.Thomas, in

S.Th.1.2.qu. 73.art.5.ad 2.

mortem æternam ruunt præcipites. Unde *diabolus maximè gaudet de peccato luxuriæ, quia ex illo homo difficiliùs eripitur*. Hinc Osee 5. dicitur: *Non dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt*. Qui ergo in luxuriæ peccatis sordescunt, gratum dæmonibus sunt diversorium, & eorum subjiciuntur potestati, ab iisque in abyssum præcipites aguntur. Quod autem Christus significavit, permittens dæmonibus, ut in sues irruerent, scilicet, homines, qui se in fœdis voluptatibus suum more volutant, Deo maximè displicere, & diaboli esse mancipia, idem Lege significatum est esum suillæ carnis Judæis interdicente, ut explicat Lactantius.

Lactant. l.4. Divin. Inst. c.17.

Eodem spectat, inquit, *etiam suille carnis interdictio: A qua cùm abstinere eos Deus jussit, id potissimùm voluit intelligi, ut se à peccatis atque immunditiis abstinerent. Est enim lutulentum hoc animal atque immundum, nec umquam cœlum aspicit, sed in terra toto & corpore & ore projectum, ventri semper, & pabulo servit; nec alium ullum, dum vivit, præstare usum potest, sicut cæteræ animantes, quæ vel sedendi vehiculum præbent, vel in cultibus agrorum juvant, vel plaustra collo trahunt, vel onera tergo gestant, vel indumentum exuviis suis exhibent, vel copia lactis exuberant, vel custodiendis domibus invigilant. Interdixit ergo, ne porcina carne vescerentur, id est, ne vitam porcorum imitarentur, qui ad solam mortem nutriuntur: ne ventri ac voluptatibus servientes, ad faciendam justitiam inutiles essent, ac morte afficerentur.* Mitte nos

Tert. lib. de Fuga in persecut.c.2.

in gregem porcorum: Et ait illis, Ite. *Nec in porcorum gregem diaboli legio habuit potestatem, nisi eam de Deo impetrasset: tantùm abest, ut in Dei oves habeat... Nihil satanæ in servos Dei vivi licebit, nisi permiserit Dominus, ut aut ipsum destruat per fidem electorum in tentatione victricem, aut homines ejus fuisse traducat, qui defecerint ad illum.*

At illi exeuntes abierunt in porcos: & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis. *Ita gubernant dæmones. Atqui nihil eis erat rei cum porcis: tecum autem semper habent irreconciliabile bellum susceptum, & pugnam acerrimam, & odium immortale. Quòd si illos, quibuscum nihil illis erat commune, ne ad exiguum quidem temporis momentum tolerare potuerunt; quid non facient, si hostes suos obnoxios sibi nos habuerint? Quo nos irreparabili damno non afficient? Propterea namque Deus in gregem porcorum irruere illos permisit, ut in corporibus brutorum animantium, ipsorum nequitiam discas. Atque illos quidem eadem facturos fuisse dæmoniacis, quæ porcis, nisi Deus curam dæmoniacorum in ipsa illorum insania gereret, omnibus manifestum est. Si quando igitur videris hominem vexatum à dæmone, Dominum adora, nequitiam dæmonum disce: siquidem utrumque in his dæmoniacis cernere licet, & Dei benignitatem, & hominum improbitatem: Dæmonum quidem improbitatem, cùm turbent, & exagitent animam dæmoniaci: Dei verò benignitatem, cùm ita sævum inquilinum, & hominem præcipitare cupientem retineat & coerceat, neque omni sua potestate uti permittat; sed tantam vim sinat ostendere, ut & hominem castiget, & suam nequitiam manifestet.*

S.Jo.Chr.ser. 60.cujus titulus est,Dæm. non gubern. mund. to.5.

XXII. *Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu: & viso eo, rogabant, ut transiret à finibus eorum.* Impii, & sæculi amatores, Christum amittere malunt, quàm lucra temporalia. Serviunt nempè cupiditati, nolunt servire charitati: ideò sine dolore non amittunt, quod cum cupiditate possident: *Non enim est in carendo difficultas, nisi cùm est in habendo cupiditas.* Hærent in illis *mansoria dilectione, atque delectatione*, quasi data illis essent ad fruendum; non *transitoria dilectione*, quasi rerum, quæ ad usum datæ sunt viatoribus, ut subsidia necessitatis, ut instrumenta virtutum & bonorum operum, ut *viaticum itineris, non illecebræ mansionis*. Ideò Jesum apud se manere nolunt, qui temporalia bona collaturus non advenit, sed æterna: & qui temporalia possidere noluit, quia contemnere docuit: Christianos esse volens non propter temporalem, sed propter æternam fœlicitatem; *Et viso eo, rogabant, ut transiret à finibus eorum.* Ut enim scitè ait S. Aug. *Temporalibus dediti, tamquam rotæ constricti, non intrant ad veritatem, quia non amant æternitatem...* quibus dicitur; *Deus meus, pone illos ut rotam*: &, *In circuitu impii ambulant.*

S. Amb.

S.Aug.l.1.de Doct. Christ. c. 18. & l.1. c.35.

S.Aug.Enar.1. in Ps. 30. ad v.14.

CAPUT NONUM.

Sensus Litteralis.

I. *Et ascendens in naviculam, transfretavit, & venit in civitatem suam.* Quòd Gerasenis Euangelii lumen inferre, & apud illos edere miracula Christus voluerit, misericordiæ fuit: quòd annuerit eorum precibus, rogantium, ut ab illis recederet, & dimiserit eos secundùm desideria cordis eorum, justi judicii fuit. Discessit igitur ab eis, tum ne margaritas porcis projiceret; tum ut se non missum ostenderet, nisi ad oves, quæ perierant, domus Israel. Trajecto itaque lacu Genesareth, in Galilæam reversus est, & venit Capharnaum *civitatem suam*, ut constat ex *Marc.c.11.v.1.* Quò Christum immigrasse jam ante à Matt. proditum erat. Hanc autem civitatem Christi vocat Euangelista, quia relicta Nazareth, in ea domicilium veluti elegerat. Tres enim patrias & civitates quasi proprias habuit Christus: scilicet Bethlehem, ubi natus est; Nazareth, ubi educatus; Capharnaum, ubi frequentiùs versari solitus, quam frequentibus miraculis illustravit, & quæ Galilææ metropolis erat.

S. Jo. Chry. hom. 30. in Matth. S.Th.comm. in c.9.Matth. S.Aug.l.2 de cons. Euang. c.25.

II. *Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Offerebant ei sedenti & docenti in domo, paralyticum, demissum à quatuor viris, qui eum in lecto jacentem portabant, per fastigium domus, subductis tegulis, grabato; quia non inveniebant aditum in domum præ turba, quæ ad Christum audiendum confluxerat, sedentibus etiam intra domum Pharisæis & Legis Doctoribus, qui venerant ex omni castello Judææ, & Jerusalem, & Galilææ, illum audituri. Et videns Jesus fidem hominum, qui paralyticum illum per tegulas demiserant, & sanandum offerebant, necnon ipsius paralytici, qui se eo modo passus est offerri, dixit illi: *Confide, fili*, bono animo esto: plus quàm petis, impetrabis; non solùm enim corporis sanitatem, quam rogas, statim obtinebis, verùm etiam animæ sanitatem, remissionemque peccatorum, quæ infirmitatis tuæ causa sunt: Radicem enim morbi tollo.

Marci 2.v.1. Luc. 5.

Paralyticum istum alium esse ab illo, cujus meminit S. Joan.c.5. Euangelii sui, opportunè monet S.Jo. Chrysostomus. Nam ille juxta piscinam Jerosolymis jacebat, hic in Capharnaum: Ille triginta &

S. Jo. Chrys. Hom. 30. in Matth.

octo

octo annis paralyſi laboraverat, de iſto verò nihil hujuſmodi ſcriptum eſt : nullos ille habuit miniſtros, dixit enim, *Hominem non habeo*; hunc afferri à miniſtris videmus, per tegulas dimitti, & offerri Jeſu : illum interrogavit, an vellet ſanus fieri; huic nulla præmiſſa interrogatione ait, *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua* : illum Sabbato curavit, non iſtum: poſt iſtius curationem Judæi ſtupent, & Deum glorificant turbæ : poſt illius ſanationem Jeſum perſequebantur, ejuſque vitæ inſidiabantur.

Eumdem autem fuiſſe paralyticum, cujus Matthæus, Marcus & Lucas meminerunt, certiſſimum eſt, quamvis duo poſteriores Euangeliſtæ circumſtantias aliquas referant, quas prior prætermiſit. Quòd autem Dominus apud Matthæum dixiſſe referatur, *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua*; apud Lucam verò, *Homo, remittuntur tibi peccata tua*; nullam inter Euangeliſtas diſſonantiam arguit, ſed eumdem ſenſum habet. Blandior quidem illa compellatio eſt, *Fili*: ſed vox illa, *Homo*, ad ſententiam Domini expreſſiùs inſinuandam valet; quia homini dimittebantur peccata, qui hoc ipſo, quòd homo erat, non poſſet dicere, *Non peccavi*: ſimul etiam ut ille, qui homini dimittebat, intelligeretur Deus.

S. Aug. l. 2. de conſ. Euang. c. 25.

III. *Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra ſe*, in cordibus ſuis tacitè cogitantes : *Hic blaſphemat*. Id eſt, injuriam Deo facit, arrogando ſibi, quod ſolius Dei proprium eſt, ſcilicet poteſtatem remittendi peccata. Luc. 21. *Et cœperunt cogitare Scribæ & Phariſæi dicentes*: *Quis eſt hic, qui loquitur blaſphemias? Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?* Ex illorum porrò invidia & calumnia occaſionem nactus Chriſtus, divinitatem probavit ſuam certiſſimis & invictiſſimis argumentis: primùm docendo, & confirmando, ſe poteſtatem habere dimittendi peccata, quod ſolius Dei proprium eſſe rectè dixerant : *Vt autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem dimittendi peccata, &c.* Secundò, ſibi perſpectas eſſe illorum cogitationes oſtendens: *Corda* autem *ſcrutari*, & intimas cogitationes noſſe, Dei proprium eſt. *Et cùm vidiſſet Ieſus cogitationes eorum*. Tertiò, ſanitatem integerrimam ſtatim reſtituendo paralytico, idque ſolo verbo.

S. Joh. Chryſ. Hom. 30. in Matth.

1. Reg. 16. 7.

2. Paral. 6. 30. Pſ. 7. 10.

IV. *Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* Quo fine mihi tacitè affingitis blaſphemiam, qui tot meæ erga Deum pietatis habetis argumenta? Non zelo utique gloriæ Dei, ſed obtrectandi libidine, & ſuperba cæcitate. *Quid eſt facilius, dicere : Dimittuntur tibi peccata tua; an dicere, Surge, & ambula?* Utrumque Deo æquè facile eſt, ſed difficiliùs vanitatis & fallaciæ convincetur, qui rem inviſibilem pollicetur, qualis eſt remiſſio peccatorum, quàm qui rem viſibilem, & ſenſibus ſubjectam. Remiſſio peccatorum latet: reſtitutio ſanitatis paralytico jacenti, opere ipſo patet. Ex iſto igitur viſibili externoque miraculo, aliud interius, & inviſibile, remiſſionis ſcilicet peccatorum, Chriſtus probat. *Inter dicere, & facere, multa diſtantia eſt. Vtrum ſint paralytico dimiſſa peccata, ſolus noverat, qui dimittebat.* Surge *autem*, & ambula: *tam ille, qui conſurgebat, quàm hi, qui conſurgentem videbant, approbare poterant. Fit igitur carnale ſignum, ut probetur ſpirituale: Quamquam ejuſdem virtutis ſit, & corporis & animi vitia dimittere.*

2. Cor. 2. 10.

S. Hie. in c. 9. Matth.

V. *Vt autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata; tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Ut autem convincamini, me poteſtatem habere in terra remittendi peccata, adeòque me Dei verum Filium eſſe, æterno Patri in omnibus æqualem, attendite, quid modò ſim in hujus rei probationem facturus. Et dixit paralytico: *Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam*; ne ſuperſit ullus dubitandi locus, tibi reſtitutam à me ſanitatem; & hinc omnibus innoteſcat, me tametſi homo ſim mortalis, tamen poteſtatem habere dimittendi peccata (ut dixi) & conſequenter verum eſſe Deum; ſiquidem res falſa miraculo confirmari non poteſt; cùm Deus, qui ſumma & prima Veritas eſt, falſum ac mendacium, blaſphemiamque teſtimonio ſuo approbare & confirmare non poſſit.

VI. *Et ſurrexit, & abiit in domum ſuam*. Imperium Domini ſtatim conſequutus eſt effectus. Surrexit homo, qui priùs omnibus membris captus jacebat; lectum portavit, qui priùs movere ſe non poterat, ſed ab aliis ferri indigebat; abiit in domum ſuam, qui priùs ambulare non valebat, ut ſuis fauſtum miraculi in ſui gratiam à Jeſu editi nuntium afferret, de quo dubitare non poſſent ipſum aſpicientes, ejuſque præſentem ſtatum cum priſtino comparantes. *Videntes autem turbæ timuerunt*, præ ſtupore & admiratione divini operis: quo ex ſtupore, timor quidam reverentiæ erga Chriſtum natus eſt. Hæc vis verbi, *Timere*, 3. Reg. cap. 3. 28. *Timuerunt Regem, videntes ſapientiam Dei eſſe in eo ad faciendum judicium*. Et qui teſtes miraculi fuerant, ſenſu pietatis affecti, Deum laudaverunt, qui talem ac tantam poteſtatem hominibus conceſſiſſet, remittendi ſcilicet peccata, & id viſibilibus miraculis confirmandi. *Hominibus*, id eſt, homini. Enallage enim, ſive permutatio numeri, eſt Scripturæ ſacræ uſitata, quoties aliquid indefinitum denotatur. Nondum autem Chriſtum Deum agnoviſſe videntur, neque Incarnationis Filii Dei Myſterium abſconditum.

VII. *Et, cùm tranſiret inde Ieſus, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi : Sequere me. Et ſurgens, ſecutus eſt eum*. Jeſus domo egreſſus ad *Mare Galilææ*, vidit in itinere hominem ſedentem *in telonio*, id eſt, ad menſam publicanorum, ad quam tributa numerabantur; *Matthæum* ſcilicet, qui publicanus erat officio, id eſt, publicorum vectigalium redemptor & exactor, natione Judæus, patria Galilæus, ad Apoſtolatum poſteà vocatus, quem hujus Euangelii ſcriptorem fuiſſe conſtat; *Levi* appellatus à Marco & Luca Euangeliſtis, ut S. Hieronymus obſervat. *Levi Alphæi* vocat S. Marcus. Neſcio verò, cur Origenes adversùs *Celſum* diſputans, cùm *Matthæum* publicanum fuiſſe dixiſſet, neget tamen, *Levi* Apoſtolum fuiſſe, quamquam *Marci* quædam Exemplaria id præferre videantur; ſed à vulgata opinione nihil movet ut recedamus, cùm & officium, & circumſtantiæ vocationis, *Levi* eumdem eſſe ac Matthæum probent. Huic ait Jeſus: *Sequere me*: Individuus mihi comes eſto, ac Diſcipulus. Et *ſurgens, ſequutus eſt eum* : Non temerè, ut Porphyrius & Julianus Apoſtata objiciebant, ſed prudentiſſimo conſilio, cùm tanta miracula à Chriſto ante patrata, vel ipſe vidiſſet, vel audiviſſet ex fama publicâ, minimèque dubia: & inſuper *Fulgor ipſe & Majeſtas divinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, primo ad ſe videntes trahere poſſet aſpectu. Si enim in magnete, lapide, & ſuccinis hæc eſſe vis dicitur, ut annulos, & ſtipulam, & feſtucas ſibi copulent : quantò magis Dominus omnium creaturarum ad ſe trahere poterat, quos volebat?* Gratiæ denique vis potentiſſima ipſum intus traxit, cor illius movit, in ipſo operando non ſolùm veram relevationem, ſed etiam bonam voluntatem. Agit enim quando vult Deus in cordibus hominum miris & ineffabilibus modis, non ut (quod fieri non poteſt) nolentes credant, ſed ut volentes ex nolentibus fiant, ut paſſim loquitur S. Auguſtinus. Sequutus autem Chriſtum eſt *relictis omnibus*.

Marci 2. 14. Luc. 5. 27.

S. Hier. c. 9. Matt.

VIII. *Et factum eſt, diſcumbente eo in domo*, ipſius Matthæi, qui *fecit ei convivium magnum in domo ſua*, (ut ſcribit Sanctus Lucas:) *ecce multi publicani & peccatores*, ſive Matthæi collegæ & amici ab eo invitati, ſive Chriſti gratia & bonis voluntatibus, quas in illis fecerat, pariter tracti, Matthæique exemplo ad meliora converſi: *Erant enim multi, qui & ſequebantur eum* (inquit S. Marcus.) Hi igitur homines ex vitæ inſtituto vitiis dediti, & velut profani à Judæis habiti, ad menſam *diſcumbebant cum Ieſu & Diſcipulis ejus*.

Luc. 5. 27. Marci 2. 15.

Luc. 5. 24. S. Aug. l. 2. de Conſ. Euang. c. 27.

IX. *Et videntes Phariſæi*, id eſt, cùm id intellexiſſent, *dicebant Diſcipulis ejus*, tamquàm minùs ad reſpon-

spondendum paratis: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester?* pessimum enim exemplum vobis præbet: unde S. Lucas rem ita refert: *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ eorum, dicentes ad Discipulos ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducatis & bibitis?* Hæccine est hominis sancti institutio? Sic vos contra Legisperitorum
S. Aug. ibid. doctrinam & traditiones agere docet? Nam cùm de
» Discipulis dicebatur, Magistro magis objiciebatur,
» quem sectando imitabantur. Una ergo Lucæ & alio-
» rum Euangelistarum sententia est; & tantò meliùs in-
» sinuata, quantò quibusdam verbis, manente veritate,
» variata.

X. *At Jesus audiens, ait: Non est opus valentibus Medicus, sed malè habentibus.* Si vos tales estis, quales vobis ipsis videmini, sani & integri quoad animum opera certè mea non indigetis: Missus sum enim ut Medicus animarum, ideò peccatoribus familiariter utor, ut ipsos à peccatis sanem, non ut in peccatis foveam: non ergo eo sum nomine reprehendendus, siquidem & corporum Medici ægrotis se se inclinant, eorumque fœtores sustinent, ut illis sanitatem restituant. Proverbialis igitur ea locutio est, quam & Græcorum Philosophi, & alii Scriptores Ethnici usurparunt. Sic Antisthenes, cùm objectum illi esset, quòd cum improbis versaretur: *Etiam* (inquit) *Medici cum ægrotis*. Et Diogenes rogatus, cùm Lacedæmoniorum laudaret instituta, cur non apud eos vive-
Osee 6. ret: *Medicus* (ait) *inter sanos non commoratur*.

XI. *Euntes autem discite quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Ite, expendite apud vos, quid sibi ve-
S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 5. lit hic Scripturæ locus: *Misericordiam volo, & non sacrificium*, id est, magis quàm sacrificium. Pietatis scilicet, beneficentiæ, humanitatis & misericordiæ officia, quæ naturæ lege præscripta sunt, Deo magis grata sunt, magisque obligant, quàm ritualia præcepta, quale illud est de vitanda familiari consuetudine peccatorum. Lex igitur, quæ nocentes vitari præcipit, ad consuetudinem vitæ & morum referenda est; ne tangens picem, inquinetur ab ea, & cum perverso pervertatur: non ad conversionem & reconciliationem eorum cum Deo. Nulla enim negligenda occasio est eos reducendi in rectam viam, & ad Deum revocandi, ut Dei fugitivos. Id igitur iniquè mihi vitio vertitis: (inquit Christus) *Non enim veni vocare justos, sed peccatores*. Ad hoc missus sum à Patre in Mundum, & cum hominibus versor, non ut ante justos vocarem, sed ut homines, qui *peccaverunt omnes, & egent gloria Dei*, ex injustis justos facerem. Quod
S. Prosper Carm. de Ingratis. egregiè *S. Prosper* exprimit his Versibus:

Salvator Mundi non præmia justis
Solvere, nec sanis venit conferre medelam:
Sed quod dispersum exciderat, fractumque jacebat,
Quærere, & inventum reparare, & reddere curæ.

S. Aug. l. 2. de Cons. Euang. c. 27. S. Lucas Christi sententiam ita refert: *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Quæ postrema verba, licèt alii Euangelistæ non habeant, nullam tamen Lucæ cum illis dissensionem probant; sed ad Christi sententiam explanandam valent: *Ne quisquam peccatores, ob hoc ipsum, quod peccatores sunt, diligi arbitretur à Christo: cùm & illa similitudo de ægrotis benè intimet, quid velit Deus vocando peccatores, tamquam Medicus ægros, utique ut ab iniquitate tamquam ab ægritudine salvi fiant: quod fit per pœnitentiam.*

XII. *Tunc accesserunt ad eum Discipuli Ioannis, dicentes: Quare nos, & Pharisæi, jejunamus frequenter: Discipuli autem tui non jejunant?* Non solùm Joannis Discipuli, ut Matthæus refert; sed etiam Pharisæi, testibus Marco & Luca, id Domino objecerunt. Marci namque c. 2. vers. 18. legitur: *Et erant Discipuli Ioannis, & Pharisæi jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare Discipuli Ioannis & Pharisæorum jejunant, tui autem non jejunant?* Lucas verò c. 5. cùm responsum Christi de vocatione peccatorum tamquam ægrotorum retulisset, subjungit: *At illi dixerunt ad eum: Quare Discipuli Ioannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum, tui autem edunt & bibunt?* id est, populariter vivunt. Sed intelligendum est, & Discipulos Joannis æmulatione quadam & zelo pro Magistri sui documentis & in- S. Aug. ibid.
stitutis; & Pharisæos invidia & obtrectandi libidine, atque versipelli malitia, ut cum Joannis Discipulis S. Jo. Chrys. Hom. 31.
Christi Discipulos committerent, ipsumque Dominum ad Joannis disciplinam improbandam adducerent, id certatim objecisse, ut quisque poterat: quorum sententia diverso loquendi modo, sed tamen à veritate non alieno, à tribus Euangelistis insinuata est. De publicis autem jejuniis Lege præscriptis (*Lev.* 23. 27. 29.) non agitur, sed de illis, quæ vel ex traditione Seniorum, vel proprio cujusque consilio, privataque religione observabantur; quod quidem fiebat à Pharisæis ad opinionem sanctitatis sibi conciliandam: unde illud cujusdam ex illa secta in Templo se jactantis potiùs, quàm orantis: *Jejuno bis in Sabbato*, id est, quavis hebdomada: à Discipulis verò Joannis Baptistæ ob captivitatem Magistri, pro quo preces ad Deum fundebant: quod & ratio temporum, & obsecrationum mentio apud Lucam ostendit.

XIII. *Ee ait illis Jesus: Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus; & tunc jejunabunt.* Sponsi filios vocat ejus amicos, sodales, & pronubos, qui intra thalamum admittebantur cum sponso, sicut cum sponsa virgines, ejusque nuptias variis lætitiæ si- Marci 2. 19.
gnificationibus celebrabant (*Judic.* 14. *vers.* 2.) S. Marcus *Filios nuptiarum* vocat. Hebraismus est, quo filii dicuntur ad aliquid destinati: sic *Filius mortis*, id est, dignus morte 2. *Reg.* 12. 5. & *Ioan.* 17. 12. Judas Filius *perditionis dicitur*. *Lugere*, id est, *jejunare*, Marci 2. 19. Jejunia, scilicet luctus signa. Unde Sabbato non jejunare religio erat Judæis, sicut & die Dominica non jejunare Christianis religio est, quia Sabbatum apud illos, apud nos Dominica dies, lætitiæ Joan. 3. 29.
dicata. Se unicum Ecclesiæ *sponsum* esse Christus indicat, quo nomine & à Joanne designatus fuerat, dicente: *Qui habet sponsam, sponsus est: Amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Ostendit igitur Christus, causam, propter quam Joannes & ejus Discipuli jejunarent, suis Discipulis nunc quidem non congruere: cum illis scilicet non semper erat sponsus, scilicet Christus ipse; cum istis S. Hie. in c. 9. Matth.
autem semper versabatur. Ventura autem significat tempora, cùm ipsi quoque Magistro orbati, non jejunia tantùm luctus signa, sed graviora quoque tolerarent. Æquum igitur esse, eos, quos tam acerba manerent, frui interim brevis gaudii interusurio, & S. Aug. serm. 210. alias de Div. 74. c. 4.
majore indulgentia tractari. *Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus*, per Passionem, & in cœlos Assumptionem: *& tunc jejunabunt*. Hinc Ecclesia Quadragesimale Jejunium ex Apostolica institutione & traditione celebrat, ad sacratissimos dies se præparans, quibus ejus Sponsus per passionem & mortem ab ea ablatus est.

XIV. *Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus à vestimento, & pejor scissura fit. Neque mittunt vinum novum in utres veteres: alioquin rumpuntur utres, & vinum effunditur, & utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, & ambo conservantur.* Similitudine duplici probat Christus, prudenti œconomia, & indulgentia se cum Discipulis agere, non imponendo illis, quamdiu sub ipso vitæ perfectioris tyrocinium agunt, austerioris vitæ præcepta. Prima est panni veteris, altera utrium novorum. Nemo insuit frustum panni novi, quod durum adhuc, rude, ac forte est, ad resarciendam vestem veterem ac detritam: Alioquin commissura illa, seu additamentum panni novi, non diu hærebit; sed ad se trahens, & abrumpens id quod plenum adhuc & integrum erat in vestimento veteri, pejorem scissuram efficiet. Nemo etiam prudens infundit vinum novum in utres veteres; alioquin vini novi, & adhuc ferventis spiritibus S. Jo. Chrys. Hom. 31. in Matth.
perrumpentibus, utres franguntur, & vinum effunditur: sed in utres novos, qui vini ferventis vim ferant.

Sic

S.Hie. in c.9. Matth.

Sic Diſcipuli mei popũlari vitæ rationi aſſueti, adhuc rudes & infirmi, nondum ſpiritu renovati ſunt: propterea hujuſmodi indulgentia adhuc egent, ut majora illis pondera præceptorum ita affectis non ſint imponenda.

Luc.8. 41. Marci 5. 22.

XV. *Hæc illo loquente ad eos, ecce Princeps unus acceſſit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta eſt: ſed veni, impone manum tuam ſuper eam, & vivet.* Poſt Matthæi vocationem & convivium, *Princeps Synagogæ* nomine *Iairus*, à quo res Synagogæ, ſcilicet conventus populi, lectio & interpretatio Scripturarum, publicæ preces, &c. dirigebantur; ſupplex ad Jeſum acceſſit, & procumbens ad pedes ejus, dixit: *Domine, filia mea modò defuncta eſt*: Ipſam enim *in extremis* reliqui, jamque ſpiritum agebat, cùm è domo diſceſſi ad te venturus, & tuam imploraturus opem. Et reverà cùm Jeſus in domum ejus iret, venerunt Archiſynagogi domeſtici, mortem filiæ ipſius nunciantes: *Filia tua mortua eſt: quid ultra vexas Magiſtrum?* Aut certè Marcus & Lucas apud quos Jairus ait, filiam ſuam *in extremis* eſſe, & jam *mori*, referunt, quid ille dixerit; Matthæus autem, quid voluerit atque cogitaverit: illi verba, hic voluntatem cui verba ſervire debent; eò quòd certum ſit, Jairum utrumque voluiſſe, & utrumque à Domino poſtulaſſe, ut filiam ſuam vel morientem ſalvam faceret, vel mortuam ſuſcitaret: ſed cùm inſtituiſſet Matthæus totum breviter dicere, hoc patrem rogantem dixiſſe narravit, quod & ipſum voluiſſe, & Chriſtum feciſſe certum eſt. Atque ex variis hujuſmodi, ſed minimè contrariis Euangeliſtarum locutionibus, rem planè utiliſſimam & perneceſſariam diſcimus; *Nihil in cujuſque verbis nos inſpicere debere, niſi voluntatem, cui debent verba ſervire; nec mentiri quemquam, ſi aliis verbis dixerit, quid ille voluerit, cujus verba non dicit: ne miſeri aucupes vocum, apicibus quodammodo litterarum putent ligandam eſſe veritatem; cùm utique non in verbis tantùm, ſed etiam in cæteris omnibus ſignis animorum, non ſit niſi ipſe animus inquirendus.* Filia mea *unica*, *annorum ferè duodecim* modò defuncta eſt: *ſed veni, impone manum tuam ſuper eam, & vivet.* Rudis erat & imperfecta Principis illius fides, qui Chriſtum ſolo verbo & imperio filiam ejus ſanare, vel ſuſcitare poſſe, nondum credebat: quamobrem rogat, ut veniat, & manum imponat; id eſt, Dei potentiam & bonitatem pro puella invocet, cui invocationi, ſeu orationi, manuum impoſitionem Prophetæ adjungere ſolebant. Unde Moſes Joſue manus imponere juſſus eſt, ut ille ad Moſis preces Divini Spiritus acciperet incrementum. (*Num.* 27. 18. 20.) Et Naaman Syrus manum ſibi ab Eliſæo imponi, & orationem ſuper ſe fundi optabat, ut Deo manum ſuam, ſive potentiam, ad Prophetæ preces inviſibiliter ſuper illum extendente, à lepra curaretur. (4. Reg. 5. verſ. 11. *Putabam* (inquit) *quòd egrederetur ad me, & ſtans invocaret nomen Domini Dei ſui, & tangeret manu ſua locum lepræ, & curaret me.* Unde S. Auguſtinus de manuum impoſitione, quæ à Judæis ad Chriſtianos tranſiit, & ad Ritus ſacratiſſimos adhibetur, ait: *Manus impoſitio quid eſt aliud, niſi oratio ſuper hominem?* id eſt, orationis ſymbolum. Igitur minùs præclarè de Chriſto ſenſiſſe videtur ille Synagogæ Princeps, quàm alii, qui ſolo contactu; aut quàm Centurio, qui ſolo juſſu ſanitatem à Chriſto reſtitui poſſe credebat.

S.Aug.l.2. de Conſ.Euang. c.28.

Luc.8.

L.3. de Bapt. cont. Donat. c.16.

XVI. *Et ſurgens Jeſus ſequebatur eum, & Diſcipuli ejus.* Cùm autem Diſcipulis, & turba frequenti comitatus in Archiſynagogi domum pergeret, miraculum edidit, quo Jairi fides augeretur, & ad ſpem majoris miraculi, divina Jeſu Chriſti potentia in filia ſua edendi, animus ejus excitaretur.

XVII. *Et ecce Mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus. Dicebat enim intra ſe: Si tetigero tantùm veſtimentum ejus, ſalva ero.* Morbus erat fœdus & pudendus, pertinax, inveteratus, & incurabilis, ægritudine velut in naturam verſa. Duodecim erant anni, ex quo infirmitatem illam patiebatur, & omnes facultates ſuas in Medicos erogaverat, nec quicquam profecerat, ut Marcus & Lucas referunt. Hæc *acceſſit retro*, partim ex pudore, ob morbi fœditatem; partim ex metu, ne à turba, cui ſe admiſcuerat, ob legalem immunditiam ex morbo illo contractam repelleretur, (*Lev.* 15. 25.) Et *tetigit fimbriam veſtimenti ejus*; extremam oram veſtis. Divinam ſcilicet virtutem miraculorum effectricem, qua Chriſtus totus plenus erat, ex ejus carne vivifica in imas oras veſtimenti defluere, certiſſimè credens. *Dicebat enim intra ſe: Si tetigero tantùm veſtimentum ejus, ſalva ero.* Eximia certè mulieris illius fides, ex cujus facto ac religione, & ſacrarum Reliquiarum, & Fidei in omnipotentiam Dei per illas miracula operantis, & Sanctos ſuos, prout ipſi placet, honorantis atque glorificantis, confirmatur. Quænam fuerit illa mulier, haud anxiè quærendum, cùm ejus nomen Euangeliſtarum nullus indicet. *Martham* fuiſſe Lazari & Mariæ ſororem, nonnulli colligunt ex libro *de Salomone*, quem perperàm laudant ſub *S. Ambroſii* nomine, ſive ex Sermone 46. in Appendicem Ambroſianorum Operum cum aliis rejecto in Editione noviſſima Pariſienſi. Verùm ea opinio improbabilis eſt. Civem fuiſſe Cæſarææ Philippi, quæ Chriſto ſtatuam ante domum ſuam poſuerit, accepti beneficii monumentum, tradunt *Euſebius* l.7. *Hiſt. Eccleſ.* c.18. *Sozomenus* l.5. c.21. & *Philoſtorgius* l.7. n.3. Certè S. Ambroſius curationis hujus miraculum diligenter explicans l.6. Comment. in Lucam, n.57. & 58. *Marthæ* nullatenùs meminit. Nec admodùm refert, cujus fuerit, aut quo vocata ſit nomine; ſed fidem ejus eximiam fuiſſe, ut dixi, certum eſt, quæ ex contactu veſtis Chriſti ſanitatem ſe conſequi poſſe credidit, quaſi ipſum eſſe noſcens, intùs docente Spiritu ſancto, de quo à Propheta prædictum eſſet: *Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol juſtitiæ, & ſanitas in pennis ejus.*

Mar.5.Luc.8.

Malac.4.2.

Marci 5. Luc.8.

XVIII. *At Ieſus converſus, & videns eam, dixit: Confide, filia, fides tua te ſalvam fecit. Et ſalva facta eſt mulier ex illa hora.* Converſus eſt Jeſus, quaſi ignorans & quærens, quis ipſum tetigiſſet, virtutem de ſe ipſo exiviſſe teſtatus, ut Marcus & Lucas referunt: ut mulier videns ſe latere non poſſe, ipſa ſe proderet, ac miraculum in ſe editum coram omnibus declararet: quod reverà contigit. Nam cùm ſubitò ſiccatus eſſet fons ſanguinis ejus, & Chriſtus humano more agens & loquens dixiſſet, *Quis eſt, qui me tetigit?* & negantibus omnibus, Petrus & qui cum illo erant, reſpondiſſent: *Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis, Quis me tetigit?* rurſuſque Jeſus dixiſſet, *Tetigit me aliquis; nam ego novi virtutem de me exiſſe. Videns mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes ejus: & ob quam cauſam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quemadmodum confeſtim ſanata ſit.* Tunc dixit illi Jeſus: *Confide filia*, bono animo eſto: *Fides tua te ſalvam fecit.* Fides in Deum, & in me tua tibi ad ſanitatem impetrandam profuit. *Et ſalva facta eſt mulier ex illa hora*, qua veſtimentum Chriſti tetigerat: vel, Chriſti verbo confirmata illi ſanitas eſt, quam contactu veſtis ejus fuerat conſequuta.

Luc.8.

XIX. *Et cùm veniſſet Ieſus in domum Principis* Synagogæ, Jairi; *& vidiſſet tibicines*, ex more gentis ad plangendos mortuos, & ad pompam funebrem adhibitos; *& turbam tumultuantem*, domeſticorum ſcilicet, cognatorum, amicorum multitudinem, mortem immaturam puellæ deplorantium; *dicebat: Recedite, non eſt enim mortua puella, ſed dormit.* Procul næniæ, & funebris ille apparatus: Non enim ita mortua eſt puella, quemadmodum vos putatis, ut in morte manſura ſit, nec reſurrectura, niſi in noviſſimo die; ſed mox ſuſcitanda eſt: unde ejus exceſſus tam brevi duraturus, ſomno ſimilior eſt, quàm morti. *Et deridebant eum*, cùm ſenſum verborum ejus non caperent. Jeſus autem, ejectis omnibus, qui planctu & ejulatu domum implebant, ſoliſque patre & matre puellæ, & Petro, Jacobo, & Joanne fratre Jacobi ſecum aſſumptis, ingreſſus eſt in cubiculum, ubi puella defuncta

functa jacebat. *Et tenuit manum ejus*: tetigit manum, ut facere solemus, cùm aliquem à somno excitamus; cùm ut ostenderet, vivificandi vim ex conjuncta Divinitate carni suæ convenire; tum æquè facile sibi esse mortuos suscitare, quàm expergefacere dormientes. Addunt alii Euangelistæ, eum clamasse: *Puella, surge:* ut non solùm gestu, sed & voce ipsa, quasi cum dormiente agere videretur. Addunt, illam ambulasse, & jussisse Christum, illi cibos apponi, ad resurrectionis scilicet illius veritatem confirmandam. Addunt denique, Christum præcepisse parentibus puellæ, ne alicui dicerent, quod factum erat: quod & aliis præsentibus jussum intelligendum est à Christo, ut ostentationem, & inanem gloriam fugiendam exemplo suo doceret: nam ipsum absolutè voluisse, ut miraculum illud publica fama vulgaretur, sequentia hæc Euangelistæ nostri verba ostendunt: *Et exiit fama hæc in universam terram illam*, scilicet Galilæam.

Marci 5. Luc. 8.

XX. *Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes & dicentes: Miserere nostri, Fili David.* Cùm autem ex Jairi domo in domum suam Capharnaum Christus reverteretur, duo cæci, miraculi fama in spem recipiendi visus erecti, secuti sunt eum, clamore sanitatis vehemens desiderium, & ardorem fiduciæ exprimentes. Clamabant autem: *Miserere nostri, Fili David:* Hoc est, non dubitamus, optime Salvator Davidi promisse, & hactenùs & imprimis hoc tempore à nobis exspectate, quin visum nobis restituere possis, si velis: nostræ igitur calamitatis miserere, ut id beneficii nobis impræsentiarum præstes: *Fili David.* Honorificentissima erat hæc appellatio; unde Prophetæ quoque sæpiùs Reges, quos honorare & magnos ostendere volebant, eo nomine appellabant, ut S. Joannes Chrysostomus observat. Verùm altius quiddam cæci illi jam intùs à Christo illuminati cogitabant & credebant, scilicet, ipsum esse Messiam à Deo promissum Davidi, de quo prædictum erat à Prophetis, quòd aperturus esset oculus cæcorum. *Isa.* 35. 5. & 42. 7. Christum *Davidis* nomine Prophetas appellare, manifestum est. *Ezec.* 34. vers. 23. & 24. *Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David*, &c. Et *Filii David* nomine significatum Messiam tempore Prædicationis Christi, constat ex *Matth. c.* 12. v. 23. *Et stupebant*, inquit, *omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est Filius David?* Certè frequentiora & majora veteribus exemplis miracula jam hoc effeciisse, ut Jesus à multis non Propheta tantùm, sed promissus ille Messias crederetur, perspicuum est ex *Ioan.* 7. v. 26. & 31. *Numquid verè cognoverunt Principes, quia hic est Christus?... De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Christus cùm venerit, numquid plura signa faciet, quam quæ hic facit?* Cæcos autem, de quibus alii Euangelistæ narrant, scilicet S. Marcus c. 10. vers. 46. & S. Lucas cap. 18. 35. alios esse ab istis, quamvis circumstantiæ quædam similes sint, ex illorum occursu prope Jericho, Christi interrogatione diversa, illorum curatione in via, non in domo, variisque aliis circumstantiis, & ex *S. Matthæo* illam seorsim ab illorum duorum illuminatione commemorante, nempè c. 20. v. 29. perspicuum & exploratum est.

S. Jo. Chrys. Hom. 33. in Matth.

S. Aug. l. 2. de conf. Euang. c. 19.

XXI. *Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Iesus: Creditis, quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtique, Domine.* Illos non illuminavit in via, ut eorum fidem ac perseverantiam magis experiretur & excitaret. Distulit itaque beneficium, donec in domum suam, in qua in urbe Capharnaum habitabat, sive conducta, sive commodata, venisset. Illos interrogavit: *Creditis, quia hoc possum facere vobis?* Non dixit, Creditis, quòd possim precibus id à Deo impetrare, sed, quòd ipse possim id facere propria virtute? *Dicunt ei: Vtique, Domine.* Firmiter & absque hæsitatione credimus. *Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem vestram fiat vobis.* Siquidem id me posse creditis, fiat: illuminentur oculi vestri. Ita porrò locutus est, ut & fidem eorum firmiorem redderet, simulque ostenderet ipsos saluti suæ fuisse cooperatos; & testaretur, non adulationis verba ista fuisse, sed firmæ de divina sua potentia persuasionis, & fidei. Unde non dixit, Aperiantur oculi vestri; sed, *Secundùm fidem vestram fiat vobis.* Id penè semper faciebat Christus, antequam corpora curaret, cùm ut eos quos sanabat, secundùm animam perficeret, melioresque redderet: tum ut alios eorum exemplo erudiret; ut in Paralytico & Centurione videre est. Ita & hìc latentem cæcorum fidem discussit, ut augeret ac perficeret, aliisque per hoc miraculum & eorum exemplum fulgeret *illuminatio Euangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.* 2. Cor. 4.

XXII. *Et aperti sunt oculi eorum.* Protinùs viderunt, completo in illis Prophetæ oraculo, Psal. 145. 8. *Dominus illuminat cæcos.* Et ut inanem gloriam sincerè & ex animo fugere se ostenderet, neque miracula edere ad nominis celebritatem consequendam, *Comminatus est illis Iesus, dicens: Videte, ne quis sciat.* Ipsis graviter ac severè prohibuit, ne opus admirabile proderent, sed collato beneficio taciti fruerentur: *Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.* Famam ejus in universa regione celebraverunt; non pertinacia, sed grati animi sensu. Intelligebant enim, Christum modestiæ causa id prohibuisse, non absolutè: sui autem esse officii, ut Medici potentissimi, ac optimi beneficentiam prædicarent. *Et Dominus propter humilitatem fugiens jactantiæ gloriam, hoc præceperat, & illi propter memoriam gratiæ non possunt tacere beneficium.* S. Hie. in c. 9. Matth.

XXIII. *Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.* Cùm porrò egressi essent cæci, qui visum beneficio Jesu receperant, oblatus est ei homo à dæmone vexatus, qui ipsi linguæ usum interceperat. Unde ipsum dæmonium S. Lucas *mutum* appellat ab effectu, quia impedito & ligato locutionis organo, hominem mutum effecerat. Græca vox κωφὸς, surdum æquè significat ac mutum; & hæc duo ita conjuncta esse nemo nescit, ut qui surdi sunt à nativitate, etiam muti sint, cùm discere numquam potuerint, quomodo voces formandæ? Luc. 11. 14.

XXIV. *Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicentes: Numquam apparuit sic in Israel.* Imperio Christi, dæmon ex infelicis hominis corpore protinùs ejicitur, non fidei ejus ac precum intuitu, cùm nec linguæ compos esset, ut liberationem suam postulare; nec mentis, eam ut optare posset; sed intuitu fidei ac pietatis offerentium. Populus verò tot visis, vel auditis miraculis, à Jesu hac ipsa die editis, scilicet resurrectione filiæ Jairi, curatione Hemorrhoissæ, illuminatione cæcorum, & hujus dæmoniaci liberatione, ac linguæ illius solutione, in admirationem raptus, stuporem suum his verbis exprimebat: *Numquam apparuit sic in Israel:* Id est, tot ac tanta miracula, in omni morborum genere, non contactu solùm, sed & verbo, tam celeriter, tanta auctoritate ac potestate, à nemine antehac edita sunt, ne à Mose quidem, aut Prophetis. Christum porrò mutorum linguas solvuturum prædixit Isajas cap. 35. v. 4. & 6.

XXV. *Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones.* Pharisæi invidia cæci, operum & signorum à Christo Jesu editorum admirabilitatem negare cùm non possent, diabolica malitia modum calumniantur: non divina virtute, sed principis dæmonum ope, & arte magica, hæc à Jesu effici blasphemant. Quam calumniam ac blasphemiam ab iisdem gloriæ suæ æmulis repetitam, Christus refellit Mat. 12. Quid hac Pharisæorum calumnia dementius? Nam dæmonia à dæmone ejici, impossibile est, cùm suos juvare confirmareque soleant, non destruere. Prætereà, Christus non dæmonia tantùm ejecit, verùm etiam leprosos mundavit, mortuos suscitavit, tempestates sedavit, hominum peccata propria potestate dimisit, æternam immortalitatis beatitudinem prædicavit, ac denique ad Patrem conversos adduxit, quæ omnia nec vellent facere dæmones, nec possent. Ad idola enim homines adducunt, à Deo abducunt: nullam S. Jo. Chrys. hom. 33. in Matth.

eſſe futuram vitam, perſuadere conantur: contumeliarum impatientiſſimi ſunt, & quid in ſui contemptores non tentarent, niſi illorum malitiæ frænum injiceretur, qui ipſis cultoribus ſuis ſunt exitio? Chriſtus autem his aliiſque contumeliis ne commotus quidem eſt; tantùm abeſt, ut illatas ſibi tam graves injurias ultus ſit. Et non ſolùm non punivit Phariſæos inſipientes, ſed ne leviter quidem impræſentiarum objurgavit, ſimul & manſuetudinem oſtendens, & hac ratione illorum maledicentiam redarguens, ſequentibuſque miraculis evidentiorem exhibens Divinitatis ſuæ demonſtrationem.

S.Hie.in c.9. Matth.

XXVI. *Et circuibat Jeſus omnes civitates & caſtella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem*. Beneficentiam & charitatem non ſolùm in majores urbes, ſed & in vicos & caſtella Galilææ diffundens, docebat in Synagogis eorum, quæ non ſolùm in civitatibus, ſed etiam in vicis majoribus ac frequentioribus conſtitutæ fuiſſe videntur; & prædicabat Euangelium Regni, ſeu Legem novam ad Regnum cœlorum perducentem; & omnis generis morbos propria virtute curabat: *Vt quibus ſermo non ſuaſerat, opera perſuaderent*. In urbibus verò & caſtellis & villis, id eſt, magnis & parvis, Euangelium æqualiter prædicavit: *Vt non conſideraret nobilium potentiam, ſed ſalutem credentium*. De ſolo denique Domino propriè dicitur: *Curans omnem languorem, & omnem infirmitatem*: quippè cui nihil impoſſibile eſt.

XXVII. *Videns autem turbas, miſertus eſt eis: Quia erant vexati, & jacentes ſicut oves non habentes Paſtorem*. Vidit Jeſus, plebem Iſraeliticam peſſimè haberi ab iis, qui paſcere ipſos debebant, Sacerdotibus & Legiſperitis, qui piis monitis illos inſtruere, & ab erroribus, ac vitiis revocare non curabant, ſed honori commodiſque ſuis unicè ſerviebant; *Vindicantes improbiſſimis quæſtibus nomen Religionis, & præferentes ad ſordidiſſimas negotiationes titulum ſanctitatis* (ut Salviani verbis utar.) Vidit (inquam) ipſos animo vexari, diſſipari, & hinc à Phariſæis, inde à Saducæis in diverſas partes trahi; ita ut quid ſequerentur, quid fugerent, non ſatis ipſis exploratum eſſet: Vidit languentes ſicut oves non habentes Paſtorem, qui Paſtorali animo gregem curaret. Infelici namque Judæorum ſtatui tunc temporis congruebat illud Jeremię vaticinium: *Grex perditus factus eſt populus meus: Paſtores eorum ſeduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus: de monte in collem tranſierunt, obliti ſunt cubilis ſui*. Jer.50.6. Ideò Chriſtus intima & vehementi commiſeratione erga ipſos eſt affectus, *Viſcera miſericordiæ*, Luc. 1. gerens, *in quibus viſitavit nos oriens ex alto*, Deus noſter, & miſericordia noſtra.

XXVIII. *Tunc dicit Diſcipulis ſuis: Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum* Joan.4. 35. *meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam*. Meſſis quidem uberrima, ingens multitudo populi, tum Iſraelitici, tum Gentilis, jam *alba ad meſſem*, matura & parata ad audiendum Euangelium, ad accipiendam doctrinam ſalutis. *Rogate ergo dominum meſſis*, Deum ſcilicet, cujus providentiſſima miſericordia & gratia ſingulari Miniſtri fideles, & idonei vocantur, Eccleſiæque dantur: *ut mittat operarios*, Prædicatores ſcilicet, ac Paſtores, qui prædicare non poſſunt, & regere gregem, niſi mittantur cum peculiaribus mandatis, & auctoritate: *operarios*, non ſolo titulo, Pſ. 115. ſed reipſa tales, muneris exercendi ſtudioſos. Iſti ſunt operarii, de quibus Pſalmiſta loquitur: *Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent: Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos*. S.Hie. in c.9. Matth. Et ut apertiùs loquamur: *Meſſis multa, omnis turba credentium eſt. Operarii autem pauci, & Apoſtoli, & imitatores eorum, qui mittuntur ad meſſem*. Meſſis multa: *Non mitto vos*, inquit, *ad arandi ſeminandique laborem, ſed ad ſegetis jam præparatam meſſem*. Quod S.Joannes aliis verbis expreſſit: *Alii*, inquit, *laboraverunt, & vos introiſtis in labores eorum*. Joan.4. 38. S. Jo. Chryſ. Hom. 33. in Matth. Quibus verbis ipſos in modeſtia continebat Chriſtus, ne ſibi ipſis Euangelicæ Prædicationis fructum tribuerent atque arrogarent: & cùm magnos labores jam præceſſiſſe oſtenderet, promptiores eos reddebat, ipſiſque ad ſtrenuè operandum in meſſe Domini colligenda addebat animos: *Rogate ergo dominum meſſis*, &c. His verbis doni magnitudinem oſtendit, & ſeipſum eſſe meſſis dominum, qui duodecim Apoſtolos mittit, & inaugurat. Nam ſi ad metendum operarios mittebat, palam eſt, quòd ipſos non mitteret, ut aliena meterent, ſed quæ per Prophetas ſeminaverat.

Senſus Moralis.

I. *ET ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto*. Paralyticus ille hominis lapſi typus eſt. Natura & voluntas humana, Adami peccato vitiatæ, ſpiritalem paralyſim contraxerunt, impotentiam operandi, loquendi, cogitandi ſupernaturalia, & quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, niſi gratia medicinali Salvatoris ſanentur, ſine qua ad ea nos movere nullatenùs poſſumus, ut ipſe ait: *Sine me nihil poteſtis facere*: Joann.15.5. & *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum*: Et, *Deus eſt, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate*. Joan. 6. 4. Phil.2.13. » Ut ergo velimus, ſine nobis » operatur; cùm autem volumus, & ſic volumus, ut fa- » ciamus, nobiſcum cooperatur: *Tamen ſine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus ... Idonea fuit humana natura per liberum arbitrium vulnerare ſe, ſed jam vulnerata, & ſaucia, non eſt idonea per liberum arbitrium ſanare ſe. Si enim volueris intemperanter vivere, ut ægrotes, ad hoc Medicum non requiris: ad labem ſufficis tibi. Cùm autem intemperanter agens cœperis eſſe ægrotus, non ſic potes ab ægritudine liberare te, quomodo potuiſti per intemperantiam te in ægritudinem præcipitare. Et tamen Medicus etiam ſano præcipit temperantiam. Bonus Medicus hoc facit: non vult eſſe neceſſarius ægrotanti. Sic etiam Dominus Deus creato homini ſine vitio temperantiam præcipere dignatus eſt: quam ſi ille ſervaſſet, Medicum poſtea morbo ſuo non deſideraret. Sed quia non ſervavit, languidus factus eſt, cecidit, infirmus genuit infirmos. Et tamen in omnibus, qui naſcuntur, infirmis Deus quod bonum eſt, operatur, formando corpus, vivificando corpus, alimenta præbendo, pluviàm ſuam & ſolem ſuum ſuper bonos & malos dando: non eſt, unde accuſent bonum nec mali. Inſuper etiam genus humanum juſto ſuo judicio condemnatum noluit in interitum ſempiternum relinquere: ſed miſit & Medicum, miſit Salvatorem, miſit eum, qui gratis ſanaret, qui ſanatis etiam mercedem daret. Nihil addi ad iſtam benevolentiam poteſt. Quis eſt qui dicat, Sanem te, & do tibi mercedem? Optimè fecit. Sciebat enim ſe divitem veniſſe ad pauperem: & ſanat ægrotos, & ſanatis donat, & non aliud, quàm ſeipſum donat. Salvator eſt adjutorium languidi, ipſe Salvator eſt præmium ſanati.*

S.Aug.lib. de Gr.& lib.arb. c.17.

Id. ſerm.156. aliàs 13. De Verb. Apoſt.

Paralyticus in lecto jacens, mala cupiditate languentem animam ſignificat, viribuſque ad bonum agendum deſtitutam. *Infirmo ne accidat tentatio, & eum frangat, timendum eſt: languens autem jam cupiditate aliqua ægrotat, & cupiditate aliqua impeditur ab intranda via Dei, à ſubeundo jugo Chriſti. Attendite illos homines volentes benè vivere, jam ſtatuentes benè vivere, & minùs idoneos mala pati, ſicut parati ſunt bona facere. Pertinet autem ad Chriſtianam firmitatem, non ſolùm operari, quæ bona ſunt, ſed & tolerare, quæ mala ſunt. Qui ergo videntur fervere in operibus bonis, ſed imminentes paſſiones tolerare nolle, aut non poſſe, infirmi ſunt. Qui verò aliqua cupiditate mala amatores mundi ab ipſis bonis operibus recreantur, languidi & ægroti jacent: quippè, qui ipſo languore, tamquam ſine ullis viribus, nihil boni poſſunt operari. Talis in animo Paralyti-*

S.Aug. ſerm. 46. de Paſt. aliàs de Tempore 165. c.6.

lyticus ille fuit, quem cùm ad Dominum inferre non possent, qui eum portabant, tectum aperuerunt, & deposuerunt: id est, tamquam si in anima hoc velis facere, ut tectum aperias, & deponas ad Dominum animam paralyticam, dissolutam omnibus membris, & vacantem ab omni opere bono, gravatam utique peccatis suis, & languentem morbo cupiditatis suæ. Si ergo dissoluta sint membra omnia, & est paralysis interior, ut pervenias ad Medicum, (fortè enim latet Medicus, & intùs est, hoc est, verus intellectus in Scripturis occultus est) exponendo quod occultum est, aperi tectum, & depone paralyticum.

S. Amb. l. 5. in Luc. n. 10. & 11.

Verùm cùm se offerre ipse Christo supremo animarum Medico non possit, Ecclesiæ piorumque precibus ac fide illi offerendus & commendandus est. *Primùm omnium unusquisque ager petendæ precatores salutis debet adhibere, per quos nostræ vitæ compago resoluta, actumque nostrorum clauda vestigia, verbi cœlestis remedio reformentur. Sint igitur aliqui monitores mentis, qui animum hominis, quamvis exteriori corporis debilitato torpentem, ad superiora erigant. Quorum rursus adminiculis & adtollere & humiliare se facilis, ante Iesum locetur, Dominico videri dignus adspectu. Humilitatem enim respicit Dominus... Magnus Dominus, qui aliorum merito ignoscit aliis, & dum alios probat, aliis relaxat errata. Cur apud te homo collega non valeat, cùm apud Dominum servus & interveniendi meritum, & jus habeat impetrandi? Disce qui judicas, ignoscere: Disce qui ager es, impetrare. Si gravium peccatorum diffidis veniam, adhibe precatores, adhibe Ecclesiam, cujus contemplatione, quod tibi Dominus negare posset, ignoscat.*

II. *Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Radix morborum corporis, est peccatum. Ideò Christus, ut paralyticum in spem sanitatis erigat, peccata ipsi remittit, & remissa esse significat. Quamvis ergo & naturales interdum morborum corporalium causæ sint, sæpè tamen ex hominum culpa causam trahunt; ut colligitur ex *Ioannis* 5. vers. 14. & 1. *Corinth.* 11. vers. 30. Quamobrem quando corpore nos malè affectos esse contingit, de animæ nostræ salute, & curatione per sinceram conversionem, & veram pœnitentiam satagere inprimis debemus, Deoque, & Christo summo Medico verbis Psalmistæ supplicare: *Sana animam meam, quia peccavi tibi.* Ideò sæpè morbi corporis à Deo immittuntur, ut animi ægritudines sanentur, ut superbiæ tumor curetur, ut abusus sanitatis puniatur, lasciviens caro dometur, ut ad Deum animus revertatur. Psalm. 15. 4. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, posteà acceleraverunt...*

S. Gre. M. p. 3. Curæ Past. Admon. 13.

Salus corporis quando ad benè operandum accepta despicitur, quanti sit muneris amissa sentitur, & infructuosè ad ultimum quæritur, quæ congruo concessa tempore utiliter non habetur. Vnde benè per Salomonem

Prov. 3.

„ *dicitur:* Ne des alienis honorem tuum, & annos
„ tuos crudeli: ne fortè impleantur extranei viribus
„ tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in
„ novissimis, quando consumpseris carnes, & corpus tuum. *Qui namque à nobis alieni sunt, nisi maligni spiritus, qui à cœlestis sunt patriæ sorte separati? Quis verò honor noster est, nisi quia in luteis corporibus conditi, ad Conditoris tamen nostri sumus imaginem & similitudinem creati? Vel quis alius crudelis est, nisi ille Angelus apostata, qui & semetipsum pœna mortis superbiendo perculit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaque suum alienis dat, qui ad Dei imaginem & similitudinem conditus, vitæ suæ tempora malignorum spirituum voluntatibus administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad voluntatem malè donantis adversarii accepta vivendi spatia expendit. Vbi benè subditur:* Ne fortè impleantur extranei viribus tuis,
„ & labores tui sint in domo aliena. *Quisquis enim per*
„ *acceptam valetudinem corporis, per tributam sibi sapientiam mentis, non exercendis virtutibus, sed perpetrandis vitiis elaborat, nequaquam suis viribus*

Alex. Expos. in Euang.

suam domum, sed extraneorum habitacula, id est, immundorum spirituum facta multiplicat; nimirum vel superbiendo agens, ut etiam se addito, perditorum numerus crescat. Benè autem subditur: Et gemas in no- “
vissimis, quando consumpseris carnes, & corpus “
tuum. *Plerumque enim accepta salus carnis per vitia expenditur: sed cùm repentè subtrahitur, cùm molestiis caro atteritur, cùm jam egredi anima urgetur diu malè habita quasi ad benè vivendum salus amissa requiritur. Et tunc gemunt homines, quòd Deo servire noluerunt, quando damna negligentiæ suæ recuperare serviendo nequaquam possunt. Vnde aliàs dicitur:* Ps. 77.
Cùm occideret eos, quærebant eum..... Admonendi sunt ægri, ut considerent, quanta salus cordis sit molestia corporalis, quæ ad cognitionem sui mentem revocat, & quam plerumque salus abjicit, infirmitatis memoria reformat: ut animus, qui extra se in elationem ducitur, cui sit conditioni subditus, ex percussa, quam sustinet, carne memoretur. Quod rectè per Balaam in ipsa itineris ejus retardatione signatur. Balaam namque pervenire ad propositum tendit, sed ejus votum animal Num. 22.
cui præsidet, præpedit. Prohibitione quippè immorata asina Angelum videt, quem humana mens non videt: quia plerumque caro per molestias tarda flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat: ita ut anxietatem spiritus proficere in mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, do- 2. Petri 2.
nec ei Invisibilem, qui sibi obviat, innotescat. Vnde “
& benè per Petrum dicitur: Correptionem habuit “
suæ vesaniæ subjugale mutum, quod in hominis vo- “
ce loquens, prohibuit Prophetæ insipientiam. *Insanus quippe homo à subjugali muto corripitur, quando elata mens humilitatis bonum, quod tenere debeat, ab afflicta carne memoratur. Sed hujus correptionis donum idcircò Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, vocem, non mentem mutavit. Admonendi sunt ægri, ut considerent, quanti sit muneris molestia corporalis, quæ & admissa peccata diluit, & ea quæ admitti poterant, compescit; quæ sumpta ab exterioribus plagis concussæ menti penitentiæ vulnera infligit.*

III. *Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.* Quid prodest scientia legis sine charitate? *Scientia inflat, charitas ædificat.* Doctores cæci, infideles, superbi, invidi, calumniatores, vocant bonum malum, & malum bonum; lucem tenebras, & tenebras lucem; Christo blasphemiam affingunt, Sancto sanctorum peccatum exprobrant; scandalum sine causa patiuntur: sed scandali Pharisaici nullam habendam esse rationem, Christus exemplo suo docet. Ipso paralytico languidiores erant Scribæ: *Fecit ergo Medicus aliquid, & in corpore paralytici; ut & illorum, qui talia dixerunt, interiorem paralysim sanaret. Fecit enim quod viderent, & dedit quod crederent.* S. Aug. ser. 3. in Ps. 36.

IV. *Et cùm vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Admiranda Christi lenitas, & mansuetudo, atque in necessariæ correptionis officio imitanda. Cogitandum seriò, Christum summum Judicem omnium hominum corda nostra scrutari, cogitationes intueri: *Homo* 1. Reg. 16. 7.
videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor. Cognoscit & judicaturus est omnes cogitationes hominum, malas, temerarias, vanas, otiosas. *Vt quid* ergo *cogitatis mala in cordibus vestris?* Ut quid cor vestrum solicitè non custoditis? Ut quid cor vestrum non est rectum cum Deo, nec fideles estis in testamento ejus, qui bonus est rectis corde? *Spreviſti omnes discedentes à judiciis tuis,* (inquit Propheta) *quia injusta* Ps. 118. v. 118. “
cogitatio eorum. Ibi acceditur, ibi disceditur. Omnia “
opera, vel mala, vel bona, à cogitatione procedunt. *In* “Prov. 2. 11.
cogitatione quisque innocens, in cogitatione reus est: “Sap. 1. 9. Rom. 2. 15.
propter quod scriptum est, *Cogitatio sancta servabit* “S. Aug. Ser.
te. Et alibi legitur, *In cogitationibus impii interro-* “24. in Ps. 18.
gatio erit. Et Apostolus, *Cogitationibus*, ait, *ac-* “
cusantibus, aut etiam defendentibus. Ubi autem fœlix “
est, qui in cogitatione miser est? Aut quomodo ibi “
miser non est, qui ad nihilum redactus est? *Magna* “

2.Cor.7.1. *quippè eſt ſterilitas, iniquitas.* Et, *Ad nihilum redactus eſt in conſpectu Dei malignus.* Quamobrem *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.* Coinquinatio ſpiritus quæ eſt? Libido. Coinquinatio carnis? Perpetratio adulterii. Sed quid prodeſt, quia caro munda eſt, & habitator carnis immundus? Ille qui fortè mundus eſt in carne, adulterum eum Deus tenet in corde, ſicut Dominus dicit: *Amen dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Iſta eſt coinquinatio ſpiritus. Quando autem fit perfecta ſanctificatio? Quando eſt & carnis & ſpiritus. Sunt enim homines, qui temperant ſe à factis, & non temperant ſe à cogitationibus malis: faciunt mundationem carnis, & non faciunt mundationem ſpiritus. Tales ideò non faciunt, quia timent homines. Libido ardet, timor revocat. Quid times? Inveniri & damnari; inveniri & expompari. Ergo incoinquinata videtur caro, ſed non eſt perfecta ſanctificatio: quia quid dicit Apoſtolus? *Mundemus nos ab omni coinquinatione carnis, & ſpiritus.* Ut quomodo te temperas à malis factis, ſic te temperes à mala voluntate, à malis cogitationibus. A malo facto contine, & mundas te à coinquinatione carnis: à mala voluntate abſtine te, & mundas te à coinquinatione ſpiritus.

Matt. 5. 28. S.Aug. ſer. 45. aliis 11. ex editis a Sirmondo.

V. *Vt autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata; tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tùum, & vade in domum tuam.* Poteſtatem remittendi peccata Chriſtus non ſolùm in terra exercuit, ſed Eccleſiæ ſuæ, & Apoſtolorum ſucceſſoribus, qui eam regunt, exercendam commiſit. Verùm non dimittuntur, niſi toto corde ad Deum converſis, & verè pœnitentibus, qui ſanatum paralyticum imitantur, qui à peccati habitu, prava conſuetudine, proximis occaſionibus ſurgunt, à terrenarum rerum ſtudio & amore ad cœleſtia ſe erigunt, & ſurſum cor habent ad Dominum: qui tollunt lectum in quo jacebant, carnem ſcilicet continent in officio, voluptatibus renuntiant, pravarum cupiditatum objecta removent, in quibus adhæſione & fruitione criminoſa quieſcebant: qui denique ambulant in via mandatorum Dei, & in cor ſuum redeunt, ibique Deo ſolo fruentes, illique fideliter ſervientes, ac illum ſuper omnia diligentes, ad Paradiſum, unde exciderant, revertuntur. *Lectum ſanus jubetur portare, & ire in domum ſuam, ut remiſſione peccatorum convaleſcentibus per ſpem bonam membris animæ, hoc corpus reſtaurare intelligatur: ut jam non in carnalibus gaudiis tamquam in lecto requieſcat infirmitas animi, ſed magis ipſa contineat affectiones carnales, & tendat ad requiem ſecretorum cordis ſui....* Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus. *Lectus doloris, infirmitas eſt carnis. Ne dicas, Non poſſum tenere, & portare, & frænare carnem meam: adjuvaris ut poſſis. Dominus opem ferat tibi ſuper lectum doloris tui. Portabat te lectus, non tu portabas lectum; ſed paralyticus intus eras: adeſt qui dicat tibi, Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Ut autem nobis Dominus opem ferat, & ſanatâ interiori paralyſi, nobis vires tribuat ad lectum ferendum, & ad ambulandum in via mandatorum ejus, lectus ipſe infirmitatis noſtræ, in quo jacebamus, lacrymis rigandus eſt, ſecundùm illam Davidis pœnitentis ſententiam: *Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* Quæ verba S. Auguſtinus ſic explicat: *Lectus eſt hoc loco appellatus, ubi requieſcit animus ager & infirmus, id eſt, in voluptate corporis, & in omni delectatione ſæculari. Quam delectationem lacrymis lavat, qui ſe ſe ab illa conatur extrahere. Videt enim jam ſe damnare carnales concupiſcentias: & tamen delectatione tenetur infirmitas, & in ea libenter jacet; unde ſurgere niſi ſanatus animus non poteſt. Quod autem ait,* Per ſingulas noctes, *hoc fortaſſe accipi voluit, quod ille, qui ſpiritu promptus ſentit aliquam lucem veritatis, & tamen in delectatione hujus ſæculi per carnis infirmitatem aliquando requieſcit, tamquam dies & noctes interno affectu cogitur pati: ut cùm dicit,* Mente ſervio legi Dei, *tamquam diem ſentiat; rurſus cùm dicit,* Carne autem legi peccati, *inclinetur in noctem: donec omnis nox tranſeat, & veniat unus dies, de quo dicitur,* Mane adſtabo tibi, & videbo. *Tunc enim adſtabit, nunc autem jacet, quando in lecto eſt; quem lavabit per ſingulas noctes, ut tantis lacrymis impetret efficaciſſimam de Dei miſericordia medicinam.*

2.Cor.7.1. S.Auguſt.l.2. qu. Euangel. qu.4. Pſ.40.4. S.Aug. En. in Pſ. 40. Pſ.6.7. S.Aug. En.in Pſ.6. Pſ.5.5. S.Aug. En.in Pſal. 100. ad v.2.

Tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. *Domus noſtra interior, cor noſtrum eſt.* Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. *Hunc domum quiſquis habet malam, pellitur ab illa foras. Quiſquis enim in corde premitur mala conſcientia, quomodo quiſque ab ſtillicidio exit de domo ſua, aut à fumo, non ibi ſe patitur habitare: ſic qui non habet quietum cor, habitare in corde ſuo libenter non poteſt. Tales foras exeunt à ſe ipſis animi intentione, & de his, quæ foris ſunt circa corpus, delectantur; quietem in nugis, in ſpectaculis, in luxuriis, in omnibus malis quærunt. Quære foris ſibi volunt eſſe benè? Quia non eſt illis intus benè, unde gaudeant in conſcientia. Ideo Dominus cùm ſanaſſet paralyticum, ait:* Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. *Faciat illud anima, quæ quaſi paralyſi diſſoluta eſt: in membris bonæ operationis conſtringatur, ut benè operetur; tollat grabatum ſuum, regat corpus ſuum; jam eat in domum ſuam, intret in conſcientiam ſuam: jam latam inveniet, ubi deambulet, & pſallat, & intelligat.*

VI. *Et ſurrexit, & abiit in domum ſuam.* Mandato Domini ſtatim paret, qui à paralyſi ſanatus eſt. In ipſo enim operatur, ut ſurgat, ut lectum ſuum tollat, ut ambulet, & in domum ſuam abeat, qui ait: *Faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis, & operemini.* Certum eſt enim, nos mandata ſervare, ſi volumus: ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, ut tantùm velimus, quantùm ſufficit, ut volendo faciamus. *Certum eſt, nos velle cùm volumus: ſed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum eſt,* Præparatur voluntas à Domino: *de quo dictum eſt,* A Domino greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet: *De quo dictum eſt,* Deus eſt, qui operatur in vobis & velle. *Certum eſt, nos facere cùm facimus: ſed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati, qui dixit,* Faciam, ut in juſtificationibus meis ambuletis: *Cùm dixit,* Faciam, ut faciatis: *Quid aliud dicit, niſi,* Auferam à vobis cor lapideum, *unde non faciebatis;* & dabo vobis cor carneum, *unde faciatis?* *Et hoc quid eſt, niſi, Auferam cor durum, unde non faciebatis; & dabo cor obediens, unde faciatis?.... Sicut ergo vulnere, verbi gratia, claudicans ideò curatur, ut ſanato malo præterito, futurus dirigatur inceſſus: ſic mala noſtra non ad hoc ſolùm ſupernus Medicus ſanat, ut illa jam non ſint, ſed ut de cætero rectè ambulare poſſimus; quod quidem etiam ſani non niſi illo adjuvante poterimus. Nam Medicus homo cùm ſanaverit hominem, jam de cætero ſuſtentandum elementis & alimentis corporalibus, ut eadem ſanitas apto ſubſidio convaleſcat atque perſiſtat, Deo dimittit; qui præbet iſta in carne viventibus, cujus erant etiam illa, quæ dum curaret, adhibebat. Ipſe autem Deus, cùm per Mediatorem Dei & hominum hominem Jeſum Chriſtum, ſpiritualiter ſanat ægrum, vel vivificat mortuum, id eſt, juſtificat impium, & cum ad perfectam ſanitatem, hoc eſt, ad perfectam vitam juſtitiamque perduxerit, non deſerit, ſi non deſeratur, ut piè ſemper juſtèque vivatur.... Sanat ergo Deus, non ſolùm ut deleat, quod peccavimus, ſed ut præſtet etiam ne peccemus.*

Ezec.36.27. S.Aug.lib.de Gr. & libero arbit. c.16. Prov.31.ſecundùm 70. Pſ.36.23. Phil.2.13. S.Aug.lib. de Nat. & Grat. c.26.

VII. *Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus.* Longè admirabilior curatio hominis ſecundùm animã, quàm ſecundùm corpus paralytici. Pedes habebat, ſed ambulare non poterat: nunc in via mandatorum Dei non ambulat ſolùm, ſed currit, cùm Davide dicens: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.* Manus habebat ad furtum, ad rapinam, ad fraudem

Pſ. 18.

para-

paratas, ad opera justitiæ & charitatis immobiles : nunc *laborat operando manibus suis, quod bonum est,* Eph.4.28. *ut habeat, unde tribuat necessitatem patienti.* Linguam habebat, & loqui non poterat, nisi mala : Ex abundantia enim cordis os loquitur : nunc os aperit, linguam movet ad laudem Dei, *ad ædificationem fidei,* Eph.4.29. *ut det gratiam audientibus.* Sensu destituti erant respectu rerum divinarum, & salutem animæ suæ spectantium, & non sapiebant, nisi quæ sunt carnis : nunc *quæ sunt spiritus, sentiunt.* Jacebant in lecto, in corporis deliciis quiescebant, nunc lectum portant : non amant, sed tolerant legitimas etiam delicias, quibus Deus animales actiones corporis conservationi necessarias condivit, in iisque uni serviunt necessitati, non voluptati ; ex intimo corde gementes ad Deum, & dicentes : *De necessitatibus meis erue me.* Hęc mutatio Ps.24.17. dexteræ Excelsi, hæc vis gratiæ sanctificantis animam, facultatibus omnibus veluti membris dissolutam. Id bonorum Doctorum, Concionatorum, Sacerdotum ministerio factum est, paralyticum Christo sistentium, qui peccata remittit in cœlo, cùm ipsi in terra peccatorem pœnitentem, ejus nomine, & auctoritate absolvunt. Hoc totum Dei opus, cujus proinde nomini gloria danda est de justificatione peccatoris, seu paralysis interioris curatione. *Confessio, & magnificentia* Ps.110.3. *opus ejus.* Quid magnificentius, quàm justificare S. August. in eum Psalm. impium? *Hæc est magnificentia Domini, justificatio peccatoris.* Hæc magnificenia Domini, quoniam *Vbi abundavit peccatum, superabundavit & gratia.* Rom.5.20. Opus certè admirabilius, quàm cœli & terræ creatio, quo ex nihilo meritorum novum hominem creat. *Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu, in* Eph.2.19. *operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in iis ambulemus.* Justitiam enim homo non operatur, nisi justificatus : *Credens autem in eum, qui justificat impium,* S.Pet. Chrys. *à fide incipit ; ut bona opera non præcedentia, quod me-* Ser.30. *ruit, sed consequentia, quod accipit, ostendant.*

VIII. *Et cùm transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi : Sequere me. Et surgens, secutus est eum.* Mira vis divinæ vocationis ! quæ *Publicanum in Apostolum commutavit, ut qui erat fraudator pecuniæ, fieret gratiæ distributor : & de impietatis schola ad pietatis magisterium perveniret ; fieretque Doctor misericordiæ, qui avaritiæ fuerat institutor.* Inscrutabile divinæ vocationis mysterium ! Deus omnis generis & conditionis homines vocat, ne de illius misericordia quisquam desperet. Suscipit pauperes, divites non repellit. Habentes suscipit, ad se trahit non habentes. Abraham, Job, David, divites : Pauperes Apostoli, unus ex illis dives ante vocationem Matthæus : illos Rom.9. ex piscatione, istum ex telonio vocavit ; nullis quidem præcedentibus meritis universos : *Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei?* Nullos ex operibus justitiæ vocavit, & justificavit : prævenit omnes in benedictionibus dulcedinis ; sed in Matthæo præsertim vocantis misericordia eluxit, quæ dedit *fraudulento fidem, venali gratiam, cupiditatis magistro officium largitatis, doctori fœnoris magisterium sanctitatis, publicano sæculi cœleste secretum.* Vidit hominem sedentem in telonio. S.Pet.Chr.ib. *Vidit plus divinis oculis, quàm humanis.* Vidit hominem, *Vt peccata hominis non videret : Vidit opus suum, ut despiceret opera peccatorum. Vidit illum Deus, ut ille videret Deum. Vidit illum Christus, ut ille pecuniæ latebras ampliùs non videret. Vidit illum Christus sedentem, quia pressus cupiditatis pondere, surgere non valebat. Deterius sedebat in telonio publicanus ille, quàm paralyticus jacebat in lecto : quia ille carnis patiebatur paralysim, iste mentis : in illo fuerat compago turbata membrorum, in isto totus ordo fuerat sensuum dissipatus : Ille jacebat captus carne, sedebat corpore & animo iste captivus : Ille doloribus succumbebat invitus, iste vitiis voluntarius serviebat : Iste sibi innocens avaritiæ videbatur in crimine, ille se cognoscebat inter vulnera peccatorem : Iste lucrorum cumulabat peccata, ille dolorum gemitibus peccata delebat. Meritò igitur paralytico dicitur*, Confide, fili, *Alex. Expos. in Euang.*

dimittuntur tibi peccata tua, *quia compensarat delicta doloribus : Publicano autem dicitur*, Veni, sequere me : *Hoc est, ut sequendo me repares, quod consequendo pecuniam perdidisti.* Veni, sequere me : *Hoc est, depone pondera, disrumpe vincula, solve laqueos.* Me sequere : *quære te, perde usuram, ut te valeas invenire.*

Veni, sequere me. *Sunt aliqui sic donantes injuriam, ut non ulciscantur, sæpiùs tamen improperent. Sunt & alii, qui sileant licet, manet tamen alta mente repostæ, & rancorem tenent in animo. Longè ab his omnibus benignissima est Divinitatis natura ; liberaliter agit, ignoscit plenariè ; ita ut propter fiduciam peccatorum, sed pœnitentium, ubi abundavit delictum, soleat & gratia superabundare. Testis est Paulus Gentium Doctor, qui plus omnibus cum divina gratia laboravit. Testis est Matthæus de telonio electus in Apostolum, cui etiam Novi Testamenti primum Scriptorem esse donatum est.* S.Bern.ser.3. de Fragmentis septem Misericord.

De telonio cumulandæ pecuniæ, in cathedram transfertur Ecclesiæ ; & qui priùs exigendi vectigalis fungebatur officio, constitutus est fidei divitiarumque cœlestium ministrare thesauros : quique tunc turpis lucri quæstu satagebat implere marsupium, nunc per mundi latitudinem spargit cœlestis eloquii Sacramentum. « B.Petr. Damia. ser. in Fest. S. Mat.

Et surgens, secutus est eum. Vocanti prompto animo obtemperat. Non enim repugnavit, nec ambigendo intra se dixit : Putasne Publicanum, peccatoremque me rectè absque fraude vocaverit ? Non est enim hujuscemodi humilitas laudabilis : sed confestìm ita obtemperavit, ut nec domum quidem ad communicandum rem cum suis profectus sit : Verùm sicut piscatores priùs retibus cum navigio atque patre relictis, sic iste publico officio, & quæstu relicto sequebatur : sic præparatum & ad omnia expeditum animum ostendens, sic ab omni sæculari negotio seipsum eripiens, mirabili hac obedientia testimonium vocanti perhibuit, quòd opportunè ipsum vocaverit. *Matthæus non subtrahitur operi, sed mutatur : & telonium suscipit magis, quàm relinquit : ut* S.Pet.Chrys. *mansurâ Deo, non homini peritura conquirat : ut non trige-* ser.19. *simum in quadragesimum quinquagesimumque nummum tristis redigat supputator : sed trigesimum in sexagesimum, & centesimum gaudii fructum lætus recondat divinis commodis profuturum.* Et surgens, sequutus est eum. *Generosus animus, qui sic ea, quæ magna putarat, facilè, & quasi nulla contempsit. Apparet, illum per ignorantiam lucra ante præsentia conquisisse, à quibus ut se sensit & vidit liberum, sic raptus est ad divina.* Et surgens, secutus est eum. *Sequi, imitari est. Ideòque ut pauperem Christum non tam gressu, quàm affectu consectari posset, reliquit propria, qui* Ven. Beda, l. 2. in Lucam. *rapere solebat aliena : Perfectamque nobis abrenuntiationis sæculi formam tribuens, non solùm lucra reliquit vectigalium, sed & periculum contempsit, quod evenire poterat à Principibus sæculi : quia vectigalium rationes imperfectas atque incompositas reliquerit. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est, ut in nullo prorsus hujus vitæ respectum, vel cogitationem sibimet reservaverit. Propter quod justa mercede, dum humana sedulus negotia deserit, Dominicorum fidelis dispensator meruit esse talentorum.* Vide & S. Basil. in Reg. fusius disputatis, cap.

Et surgens, secutus est eum. Fideliter implevit officia vocationis suæ, non solùm firma fide, qua Christo credidit ; ardentissima charitate, quæ totam in illius corde rerum terrenarum cupiditatem, & radicem omnium malorum avaritiam extinxit ; obedientia, qua Christum sine cunctatione sequutus est ; sed humilitate, qua suum ipse nomen, & publicani, id est, publici peccatoris professionem adscripsit, cùm alii noluerint ipsum nomine appellare vulgato, sed *Levi.* Ipse autem Matthæus, secundùm illud, quod « Prov. 8.17. dicitur à Salomone, *Justus accusator est sui in principio* « Isa.49.26. *sermonis* : Et ab Isaja, *Die tu peccata tua, ut justifi-* « S.Hier. c.9. *ceris* : Matthæum se, & Publicanum nominat, « in Matt. ut ostendat legentibus, nullum salutem debere desperare, si ad meliora conversus sit, cùm ipse «

de Publicano in Apostolum sit repentè mutatus. Grati etiam animi specimen eximium dedit, qui hac ratione magis celebravit magnam Christi illum è telonio vocantis misericordiam. Publicani *ex officio peccatores*, (inquit Tertullianus,) quorum nomen apud Dominum execrabile, *vendentium ipsius cœli & terræ & maris transitus*. Eò major Christi miseratio, & gratia, qui illum non solùm in clientelam Discipulatus elegit, sed in Senatus Apostolici fastigium invexit, & ad scribendum Euangelium primum omnium applicuit. *Planè sicut Moses & Prophetis non absurdè præponitur, & omnibus, qui aliquid scripserunt in Veteri Testamento: ita beatus Euangelista Matthæus omnes jure præcellit, qui scripsisse reperiuntur in Novo. Sicut enim ille nascentis Mundi texit originem; sic iste, tamquam spiritalis cujusdam Mundi, orientem describit Ecclesiæ novitatem. Vnde Spiritu Sancto calamum temperante provisum est, ut uterque non diversum, sed unum idemque suis libris præmitteret initium, dicens:* Liber generationis. *Sed illa generatio filios parturit iræ; ista filios parturit gratiæ. Moses veterem Adam atque terrenum, veterem Mundum, vetus digerit Testamentum: Matthæus autem pro veteribus nova, pro terrenis sive carnalibus spiritualia, pro temporalibus introduxit æterna. Pro Adam Christum, pro Lege veteri Euangelium, pro Mundo, vel terra sanctam describit Ecclesiam, diversa spiritualium fructuum victualia germinantem...* Matthæus igitur *Euangelista Euangelistarum* non immeritò dicitur, qui aliis Euangelistis formam, & exemplum scribendi dedit. Hunc ducem & nos sequamur, non Euangelium scribendo, sed Euangelica præcepta servando. Hunc ad vitam sequamur itineri prævium. Hujus salutiferum imitemur exemplum, qui mox ut vocantis Salvatoris audivit imperium, non cunctatus est, non sua disponendi quæsivit inducias, non amicorum petenda consilia: sed illicò divitias sprevit, necessarios abdicavit, carnalium affectuum nexus abrupit; sicque solutus, post Christi vestigia lætus & impiger properavit, cùm Propheta dicens: *Dirupisti*, Domine, *vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.*

Tert. lib. de Pudic. c. 7.

B. Petr. Dam. Ser. in Festo S. Matt.

IX. *Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores venientes discumbebant cum Iesu, & Discipulis ejus.* Arguitur Deus, quare inclinat se homini, quare conjacet peccatori, quare esurit pœnitentiam, quare sitit reditum peccatorum, quare acceptat misericordiæ fercula, quare sumit poculum pietatis. Venit ad prandium Christus, venit ad convivium vita, ut faceret secum convivere morituros: venit ad languentes Medicus, ut reficeret convescendo defessos: inclinavit Pastor bonus humeros suos, ut ovem perditam salutares reportaret ad caulas. Sed hoc Pharisæus arguit, qui prandium Dominicum putat non virtutis esse, sed ventris; non spiritus, sed carnis; non divinæ bonitatis, sed voluptatis humanæ; terreni luxus, non gratiæ cœlestis. Sic se videt, qui Deum non videt. *Quis arguit Medicum jacentibus conjacentem, nisi salutis inimicus? Quis Pastorem subnixum lasso pecori reprehendit, nisi qui lucrosi gregis amorem nescit? Quis judicem de pietate judicat, nisi qui fuerit desperatus? Quis communionem Dei, nisi sacrilegus spernit? Indulgentiam quis nisi sacrilegus horrescit?*

S. Petr. Chr. Serm. 30.

Ecce Publicani, & peccatores venientes discumbebant cum Jesu. *Vnius Publicani conversio multis exemplum pœnitentiæ ac indulgentiæ Publicanis, & peccatoribus tribuit.* Non enim dubitandum, quin Publicani ac peccatores esse desierant, qui cum Jesu, & Discipulis ejus discumbebant: nec si in peccatis perseverare decernerent, ei qui sine peccato est, convesci auderent. *Et pulchrò sanè præsagio, qui Apostolus & Doctor gentium erat futurus, in prima sua conversione peccantium post se gregem trahit ad salutem: officiumque euangelizandi, quod proficiente merito virtutum erat expleturus, à primis jam fidei suæ rudimentis incipit. Neque enim solùm, qui fratrem verbo erudit; sed etiam, qui exemplo ad meliora convertit, ministerium gerit Doctoris.* Denique iidem Publicani non tunc solummodò cum Domino discumbebant, verùm & deinceps abjectis sæcularibus negotiis, ad imitationem Matthæi, illum sequi gaudebant, teste Euangelista Marco: *Multi*, inquit, *Publicani, & peccatores discumbebant cum Iesu & Discipulis ejus. Erant enim multi, qui & sequebantur eum.*

Vener. Beda, ho. de S. Mat.

Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi Publicani, & peccatores discumbebant cum Iesu. Christi corpori, scilicet Ecclesiæ, spiritale convivium S. Matthæus instruxit. *Nonne*, Domine Jesu, *quoties in Ecclesiis Euangelium recitatur, quod scripsit, toties corpori tuo salutarem alimoniam subministrat? Pascit equidem animas esurientium te, dum infantiam tuam, mores tuos, doctrinam tuam, solicitudinem, fatigationem, passionem, mortem, resurrectionem, ascensionem, earum insinuat auribus. Magnum prorsus ac solemne convivium, quod in toto orbe terrarum noscitur esse diffusum. Redivivis semper nobilitatur alimentis, quoniam numquam Dei verbum inveteratur, corrumpitur numquam; quin potius erogatum multiplicatur, prædicatum crescit, gestatum nutrit, accendit meditatum, agnitum concupiscitur; expositum, integrum; & intelligentiæ faucibus mansum, permanet incorruptum....*

S. Laur. Just. ho. de S. Mat.

X. *Et videntes Pharisæi, dicebant Discipulis ejus: Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magister vester? At Iesus audiens, ait: Non est opus valentibus Medicus, sed malè habentibus.* Quis est peccator, nisi qui se peccatorem negat? *Magis ipse peccator est, & ut verius dicam, ipse jam peccatum est, qui se non intelligit peccatorem.* Legisti, Pharisæe, quia *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens?* Quamdiu sumus in mortali corpore, & fragilitas dominatur in nobis, etsi actu peccata vincimus, vincere peccata cogitationum non possumus, & injustitias fugere: & si corporea possumus evitare, & si conscientiam malam devincere valemus, culpas negligentiæ, ignorantiæ peccata, quemadmodum possumus abolere? *Pharisæe, confitere peccatum, ut Christi venire possis ad mensam; ut sit tibi panis Christus, & panis ipse frangatur in tuorum veniam peccatorum: ut fiat tibi poculum Christus, qui in tuorum delictorum remissionem funditur. Prande cum peccatoribus, ut possis prandere cum Christo: Agnosce te peccatorem, ut tecum prandeat Christus: Intra cum peccatoribus convivium Domini tui, ut possis non esse peccator: Intra domum misericordiæ cum Christi venia, ne cum tua justitia extra domum misericordiæ puniaris exclusus. Agnosce Christum, audi cœlestem Medicum, calumnias tuas peremptorie confutantem:* Non est opus sanis Medicus, sed malè habentibus. *Si vis curam, agnosce languorem.* Non veni vocare justos, sed peccatores. *Si cupis misericordiam, confitere peccatum.*

S. Petr. Chryf. Ser. 30.

Non est opus sanis Medicus, sed malè habentibus, *Quia vos justos dicitis, cùm sitis peccatores; sanos vos judicatis, cùm langueatis; medicinam repellitis, non sanitatem tenetis.... O fortes, quibus Medicus opus non est! Fortitudo ista non sanitatis est, sed insaniæ. Nam & phreneticis nihil fortius, valentiores sunt sanis: sed quantò majores vires, tantò mors vicinior. Avertat Deus ab imitatione nostra fortes istos. Timendum est enim, ne eos quisque velit imitari. Doctor autem humilitatis, particeps nostræ infirmitatis, donans participationem suæ Divinitatis, ad hoc descendens, ut viam doceret, & via fieret, maximè suam humilitatem nobis commendare dignatus est.* Hanc imitemur, ne de justitia nostra præsumamus, & Pharisaico supercilio peccatores contemnamus, ac ipsis insultemus; sed magis nos peccatores esse cognoscamus, & confiteamur: cœlestisque Medici opem implorare non cessemus, qui sanguine suo medicamentum fecit ægrotis. *Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.* Primus homo ita conditus est, ut si obediret Deo, semper beatus & immortalis esset; si negligeret & contemneret præceptum ejus, qui volebat in illo salutem perpetuam custodire, in morbum mor-

S. Aug. tr. 7. in Joan.

Idem Enarr. in Pf. 58.

S.Aug. serm. 278. aliàs de Div. 34.

mortalitatis irrueret. Tunc ergo Medicus à sano contemptus est, nunc curat ægrotum. Alia enim sunt
» præcepta quædam medicinæ ad tenendum sanitatem;
» sanis enim dantur, ne ægrotent: alia sunt, quæ jam
» ægroti cùm accipiunt, recuperant quod amiserant. Bo-
» num erat homini, ut obediret Medico, cùm sanus es-
» set, ne Medicus illi opus esset: *Non est enim opus sa-*
» *nis Medicus, sed malè habentibus*: Propriè enim Me-
» dicus dicitur, per quem sanitas recuperatur. Nam
» semper Deus Medicus opus est etiam sanis, ut sanitas
» ipsa teneatur. Bonum ergo illi erat tenere perpetuam
» sanitatem, in qua conditus erat. Contempsit, abu-
» sus est, intemperantia sua decidit in malam valetudi-
» nem hujus mortalitatis; audiat vel modò præcipien-
» temMedicum,ut possit inde surgere,quò per peccatum
» ipse decubuit. Sed quemadmodum in ipsa medicina
» sanus faciendo, quæ imperat Sapientia salutis, ma-
» net in eo quod habet; si autem cœperit ægrotare, in-
» cipit audire præceptum, & incipit facere, si verè cu-
» rat recipere bonam & integram valetudinem; cùm
» autem cœperit id facere, non continuò jam sanus est;
» sed diu observando pervenit ad illam sanitatem, quam
» minùs temperando perdiderat: Hoc illi autem prodest
» quod jam incipit observare, ne augeat ægritudinem;
» & ut non solùm deterior non fiat, sed etiam incipiat
» melius habere, qui paulatim fit sanus: spes est enim
» perfectæ sanitatis, quando incipit homo minùs minùs-
» que ægrotare. Sic etiam justè vivere in hac vita, quid
» est aliud,nisi audire præcepta legis & facere? Numquid
» ergo quicumque faciunt præcepta legis, jam sani sunt?
» Nondum: sed ut sani fiant, faciunt. Non deficiant
» faciendo, quia paulatim recipitur, quod semel amis-
» sum est. Si enim citò rediret homo ad pristinam bea-
» titudinem, ludus illi esset peccando cadere in mor-
» tem..... Sic venit ad afflictum & laborantem Medicus
» Christus, qui ait: *Non est opus sanis Medicus, sed*
» *malè habentibus*: *Non enim veni vocare justos, sed*
» *peccatores*. Vocat peccatores ad pacem, vocat ægro-
» tantes ad sanitatem. Imperat fidem, imperat conti-
» nentiam, temperantiam, sobrietatem, refrænat con-
» cupiscentiam avaritiæ: dicit, quid faciamus, quid ob-
» servemus. Qui observat hæc, jam potest dici justè vi-
» vere secundùm præcepta medicinæ: sed nondum re-
» cepit illam sanitatem & integram valetudinem, quam
» Deus promittit per Apostolum, dicens, Oportet cor-
» ruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale
» hoc induere immortalitatem. *Tunc plena sanitas erit,*
& cum Angelis sanctis æqualitas.

S.Hil. in c.9. Matth.

XI. *Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Scribis, & Pharisæis, qui in sacrificiis confidebant, & virtutem negligebant, ostendit ex Scripturis, misericordiam, & charitatem sacrificiis præstare. Demonstrat, *Legem sacrificiorum observatione devinctam opem ferre non posse; sed salutem universis in misericordiæ indulgentia reservari.* Non enim veni vocare justos, sed peccatores. *Omnibus venerat; quomodo ergo non se justis venisse dicit? Erant ergo, quibus necesse non erat, ut veniret? Sed nemo justus ex lege est. Ostendit ergo, inanem justitiæ esse jactantiam: quia sacrificiis infirmis ad salutem, misericordia erat universis in lege positis necessaria. Nam si justitia fuisset ex lege, venia per gratiam necessaria non fuisset.*

Osee 6. 6.

Misericordiam volo, & non sacrificium. *His verbis satis declaratum est, illa sacrificia per seipsa non*

S.Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 5. & 6.

requirere Deum, quibus significantur hæc sacrificia, quæ requirit Deus. Ac per hoc ubi scriptum est, Misericor-
» diam volo, quàm sacrificium; *nihil aliud, quàm sa-*
» *crificium sacrificio prælatum oportet intelligi: quoniam*
» *illud quod ab omnibus appellatur sacrificium, signum est*
» *veri sacrificii. Porrò autem misericordia verum sacrifi-*
» *cium est: Vnde dictum est,* Beneficentiæ, & commu-
» nionis nolite oblivisci: Talibus enim hostiis promere-
tur Deus. *Proinde verum sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sanctæ societate inhæreamus Deo; relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus. Vnde & ipsa misericordia, qua homini sub-*

Alex. Expos. in Euang.

venitur, si propter Deum non fit, non est sacrificium. Sed misericordia, qua bonus Pastor peccatoribus misereturr, infirmisque ovibus condescendit, & compatitur, ut eas curet, Deo gratior est sacrificio. Opera externa pietatis, & mortificationis sine misericordia & charitate, Pharisaica sunt, non Christiana; speciem religionis habent, non veritatem. *Non veni vocare justos, sed peccatores: Vt* scilicet *nullus magnus superbiret, nullus infirmus desperaret.*

S.Aug. serm. 100. aliàs de Temp. 300.

XII. *Tunc accesserunt ad eum Discipuli Ioannis, dicentes: Quare nos & Pharisæi jejunamus frequenter: Discipuli autem tui non jejunant? Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.* Pharisæi Joannis Discipulos, ut verisimile est, subornarunt, ut Christo id objicerent, sicut Herodianos postea immisere. Quadam enim æmulatione contra Christum Discipuli Joannis disputabant, tunc solùm ad humanitatem redacti, cùm Joannes in carcerem detrusus est. Modestiùs enim tunc accesserunt ad Jesum, ipsique Magistri nomine, quæ præceperat, nuntiaverunt, quamvis posteà ad æmulationis vitium sint reversi. *Quare*, inquiunt, *nos & Pharisæi jejunamus frequenter: Discipuli autem tui non jejunant?* Ecce hæc illa est ægritudo, quam Christus jampridem depellebat, dicens: *Quando jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Prævidebat enim, quot quantaque vitia ex jejunii, aliorumque externorum pœnitentiæ operum ostentatione oriantur. Plerique enim, in quorum animis charitas & humilitas Christiana radices non egerunt, in his non cavent superbiam, quæ bonis operibus insidiatur: non attendunt viam regiam & generalem, qua ad Deum itur, & sine qua ad ipsum non pervenitur, charitatem esse cum humilitate conjunctam; vias alias particulares varias esse, secundùm donum unicuique divinitùs concessum: Proinde illos, qui jejuniis, & severiori vivendi ratione ab hominum vulgo discreti sunt, alios in via Dei ambulantes, & populariter viventes contemnere non debere, qui charitate, & humilitate præstantiores fortè sunt, & hoc nomine Deo gratiores. Cogitare debent, quòd *Iejunium magnum & generale est abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus sæculi.* Quare Discipuli tui non jejunant? *Serpentina ista vox est.* Jejunium exemplo suo consecraverat Christus, Discipulis illud commendavit, & genus esse dæmonium docuit, quod non ejicitur, nisi *jejunio & oratione.* Sed quamdiù Christus Ecclesiæ sponsus cum ipsis versabatur, tempus erat indulgentiæ & lætitiæ, ac proinde austeriore vivendi ratione adstringendi non erant; tempus erat nuptiarum mysticarum, quo filii sponsi gaudere deberent, luctu, jejunio, gravioribusque malis affligendi, postquàm sponsus illis visibilem præsentiam suam subtraxisset. Christus verò Joannis Discipulos, & Pharisæos ipsos pro meritis non increpat, tamquam inanem quærentes gloriam, & vanè se ostentantes. Quando enim pro aliis loquebatur, verbi gratia, pro publicanis, ut animos eorum vulneratos mitigaret, acriùs in exprobratores insurrexit: Nunc verò cùm ipsum ejusque Discipulos carperent, clementer & humiliter respondet: *Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus?* Se priùs quidem Medicum, nunc verò Sponsum appellavit, ineffabilia quædam Mysteria his nominibus aperiens. Et quamvis potuisset in eos acriter invehi, dicens: Qua auctoritate jejunandi legem aliis imponere potestis? Res vestras agite. Quam verò jejunia vobis afferunt utilitatem, cùm mens vestra sceleribus repleta sit, cùm alios accusetis, cùm judicetis, non parvas ipsi trabes gerentes in oculis cùm ad aucupandam hominum gloriam omnia faciatis? Potiùs inanis gloria abjicienda esset, omnesque virtutes adhibendæ, fratrum dilectio, charitas, mansuetudo. Nihil tamen hujusmodi respondet, sed: *Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus?* Præsens igitur tempus, quo ego sponsus à Joanne appellatus cum Discipulis versor, lætitiæ & gaudii tempus illis est. Nolite

S. Jo. Chrys. Hom. 31. in Matth.

S.Aug. tr. 17. in Joan. S.Ambr. l. 5. in Luc.

S. Jo. Chrys. Hom. 31. in Matth.

igitur adhibere mœsta : Mœstum autem quid jejunium est, non natura quidem sua, sed illorum, qui imbecilliores adhuc sunt comparatione. Nam provectioribus & perfectioribus jucunda res est & amabilis: & quemadmodum ex bono corporis habitu lætitia consequitur, sic multò major animi virtuti dediti voluptas est. Sed ad mentem eorum respondet. Sic & Isa.18 n.30. Isaias, & Moyses jejunium humiliationem animi & afflictionem appellant. Addit autem : *Venient dies quando auferetur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt*. Unde patefacit, non ventris & voluptatis causa Discipulos suos extraordinaria tunc jejunia non frequentasse; sed ipsius indulgentia, & dispensatione mirabili, prudentiæque in hominibus adhuc infirmis & imbecillis regendis planè divinæ exemplum præbente, Pastoribus omnibus & animarum Rectoribus imitandum. Duplex etiam genus jejunii Discipulis & Christianis aliquando frequentandum innuit. Nam *Jejunium aut in tribulatione est, aut in gaudio : in tribulatione, ad propitiandum Deum pro peccatis ; in gaudio verò, cùm tantò minùs delectant carnalia, quantò spiritalium major sagina est. Cùm ergo Dominus interrogatus esset, cur Discipuli ejus non jejunarent, de utroque jejunio respondit. Namque ad illud, quod in tribulatione jejunari solet, pertinet, quod ait, Sponsi filios tunc jejunaturos, cùm ab eis ablatus fuerit Sponsus: Tunc enim desolabuntur, & in mœrore ac luctu erunt, donec eis per Spiritum Sanctum gaudia consolatoria retribuantur. Quo dono percepto, etiam jejunii alterum genus, quod fiet per lætitiam, jam renovati in vitam spiritalem convenientissimè celebrabunt*. Jejunium utrumque frequentandum, secundùm diversos status. Primum pœnitentibus & incipientibus convenit; alterum perfectis. *Venient dies, quando auferetur ab eis Sponsus, & jejunabunt.* Qui sunt illi dies, quibus nobis Matt.18.20. Joann.14.18. Christus aufertur, maximè cum ipse dixerit: *Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* : & , *Non relinquam vos orphanos* ? Certum est enim, quòd si S. Ambr. l. 5. in Lucam. nos relinquat, salvi esse nequeamus. *Nemo tibi Christum potest auferre, nisi te illi ipse auferas. Non te auferat jactantia tua, non te auferat arrogantia*. Si autem Sponsum animæ tuæ peccando amiseris, pœnitentiam age: *Nam si gratia ex pœnitentia, qui fastidit pœnitentiam, abdicat gratiam*. Ad satisfactionem autem pœnitentiæ pertinet jejunium tribulationis, quo conficitur caro, & corporalis luxuria castigatur. Sed etsi per gratiam præsens sit Sponsus, jejunium gaudii frequentandum est, ne carne in terram vergente retardatus animus, sursum, ubi Sponsus est ad dexteram Patris sedens, non feratur. *Ergo, charissimi,* S. Aug. lib. de Util. jej. c.2. *quia est terrenus cibus, quo carnis infirmitas pascitur ; est autem & cœlestis cibus, quo pietas mentis impletur ; & habet cibus iste terrenus vitam suam, habet & ille suam: Hujus cibi vita hominum est, illius cibi vita Angelorum est. Fideles homines, discreti jam corde à turba infidelium, suspensi in Deum, quibus dicitur,* Sursum cor, *aliam spem gerentes, & scientes se peregrinari in hoc mundo, medium quemdam locum tenent: nec illis comparandi sunt, qui nihil aliud putant bonum, quàm deliciis terrenis perfrui ; nec illis adhuc supernis habitatoribus cœli, quibus solæ deliciæ sunt Panis ipse à quo creati sunt..... Nondum pervenimus, sed jam imus : nondum ibi lætamur, sed jam hic suspiramus. Quid ergo nobis prodest abstinere aliquantum à pastu, & lætitia carnali ? Caro in terram cogit, mens sursum tendit: rapitur amore, sed tardatur pondere. Si ergo caro in terram vergens, onus est animæ, & sarcina pragravans volantem : quantum quisque delectatur superiore vita sua, tantum deponit de terrena sarcina sua. Ecce quid agimus jejunantes.*

Venient autem dies, quando auferetur ab illis Sponsus, & jejunabunt. Piis tempus tribulationis est, quo probantur; tempus gaudii, quo cœlestibus solatiis revocantur. Interiora gaudia & solatia, carnis afflictione, & immissarum à Deo tribulationum, sive exteriùs, sive interiùs, perpessione promereri debent. Internâ pace, gaudiisque & consolationibus cœlestibus abuti non debent; sed tum maximè ad sustinenda Christianę militiæ certamina se pręparare, & omnium deliciarum terrenarum abstinentia, quæ jejunii nomine significatur, ipsoque jejunio corporali carnem suam cruciare, ut placeant oculis Sponsi, ut delectent suavitatem ejus: *Nam & victima excruciatur, ut in aram imponatur*. Tempore verò spiritualis desolationis, siccitatis, & tribulationis interioris, multò magis frequentandum jejunium est, ut ad Sponsi amplexus anima perveniat, & ab illo introducatur in cellaria mystica, ubi vino cœlestium consolationum recreetur. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte,* Ps.41.3.& 4. *dum dicitur mihi per singulos dies, Ubi est Deus tuus ? Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum; quando veniam, & apparebo ante faciem Dei* ? Sponsus abest, quamobrem luctus & jejunii tempus est. Quasi vidua est anima, Christi sponsi sui visibili præsentia & Dei sui fruitione destituta.

XIII. *Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus ..... Neque mittunt vinum novum in utres veteres .... Sed vinum novum in utres novos mittunt*, &c. Prudentiæ Christianæ & Pastoralis est, recèns conversorum ad Deum peccatorum, infirmorumque rationem habere, & cum illis indulgentiùs agere; nec statim ipsis imponere austerioris vitæ jugum, & corporalium mortificationum onera, quæ absolutè necessariæ non sunt ad salutem; ne à virtutis tramite deterreantur, & ut serendo Christi jugo paulatim assuescant. In Dei opere, ejus gloriæ, ac animarum Christi sanguine redemptarum saluti unicè studendum & consulendum est: & quemadmodum de præceptis Dei, de Euangelii vigore, de Ecclesiæ mandatis nihil remittere debent Pastores & conscientiarum Moderatores: ita in aliis exigendis præcipites esse non debent, & nimis importuni; sed sensim sibi commendatas Animas ad perfectionem provehere, necessaria status, in quo à Deo positæ sunt, officia primùm imperare, paulisper accommodare se humanæ infirmitati, exspectare, donec uberiori & fortiori gratia omninò renovati sint pœnitentes ac perfecti. S. Jo. Chrys. Hom. 31. in Matth. Joan. 16. *Nemo immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus*, &c. Id est, *Nondum discipuli mei ad majora conscenderunt, nondum Spiritu renovati sunt : propterea hujusmodi indulgentia adhuc egent, ut majora sibi pondera præceptorum ita affectis imponenda non sint. Hoc autem dicebat, leges jam Discipulis atque regulas præbens: ut cùm etiam ipsi à quacumque orbis parte Discipulos adsciscant, mites erga eos & faciles sint*. Ea œconomia Christus in sermone quem ad Discipulos habuit in suprema Cœna, ait: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò*. Quamobrem *Non debemus cuncta à quibusvis statim exposcere, sed ea solùm, quæ possibilia sunt, atque illorum viribus conveniunt, & tum citò ad alia etiam perveniemus. Quòd si curris atque festinas; velociùsque rem agere cupis, ideò noli festinare, quia quanto velociùs perficere festinas, tantò tardiùs perages. Nec te quispiam eorum, qui importunè criminatur, conturbet. Nam & tunc Pharisæi criminabantur, & Discipuli carpebantur, nec tamen Christus propterea sententiam immutavit: nec concessit dedecus esse, ut Pharisæi jejunarent. Verùm ut gubernator optimus non commotis fluctibus, sed arti suæ intentus est, ita egit*. His institutis nostros gubernemus. Uxorem habes ornatum corporis « nimis adamantem, fuco perfusam, deliciis & loquacitate diffluentem: vis eam ad saniorem mentem re- « ducere? Id assequeris, si non universa simul imperes, « sed faciliora, eaque priùs, quibus illa minùs stude- « re videatur : Nam si cuncta statim in melius verte- « re volueris, nihil efficies. Non ergo statim au- « reis ornamentis privare tentes, habeat interim at- « que utatur : Nam id minus malum esse videtur, « quàm facies fuco adulterata. Fucum igitur priùs « auferas; idque non terrore ac minis, sed miri blan- « daque suasione, partim alias accusando, partim tuo « judicio, & auctoritate improbando. A te sæpè au- « diat, non placere tibi fucatas facies, inde tibi fasti- « dium creari, venustas fuco deformari. Intereà nihil « adhuc « S. Jo. Chrys.

„ adhuc de gehenna dixeris, nihil de Regno cœlorum;
„ frustra enim hoc dices: sed persuade ipsi, magna te af-
„ fici voluptate, cùm talem ejus faciem vides, qua-
„ lis à Deo creata est: faciem verò fuco adulteratam
„ apud homines bonos vulgò improbari. Priùs igitur
„ his tritis rationibus, & communi sententia, mor-
„ bum ab ejus anima extermina: & postquam his ver-
„ bis permulseris, de inferno etiam ac cœlo dicito;
„ nec semel; sed iterum atque iterum hæc differere
„ non graveris; non odio, aut ira, sed cum amore &
„ lepore; nunc quasi adulando, nunc quasi ex fasti-
„ dio oculos avertendo, nunc colendo. Nonnè vi-
„ des pictores modò hos, modò illos colores priori-
„ bus deletis inducere, cùm formosam faciem pin-
„ gunt? Noli tu pictoribus negligentior esse. Illi cor-
„ poris effigiem in tabulis pingentes, tanto studio,
„ & cura utuntur: nos cum meliores animas face-
„ re volumus, nonnè æquum est, omnem adhibere co-
„ natum? &c.

S.Aug. t.267. aliàs de Temp. 186. *Neque mittunt vinum novum in utres veteres*, id est, *spiritalia non capit carnalis. Carnalitas vetustas est, gratia novitas est. Quantocumque homo in melius fuerit innovatus, tanto amplius capit, quod verum sapit.*

Coloss.3.9.& 10. *Nemo immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus.* Vestimentum vetus illud est, quod exuendum Apostolus docuit, dicens: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, secundum imaginem*
S.Ambr. l.5. in Luc.n.25. & 25. *ejus qui creavit illum*: Quod quidem fit baptismatis sanctificatione. Eòdem igitur collineat utriusque series præcepti, *Ne actus veteris & novi hominis misceamus; cùm ille corporalis exterior opera carnis operetur, & hic interior qui renascitur, non versicolorem speciem veterum novorumque debeat habere gestorum, sed concolor Christo, illum studio mentis imitari, cui renatus est in lavacro..... Servemus igitur vestem, quam nos sacrò Dominus emergentes fonte vestivit. Citò scinditur vestis, si facta non congruant: citò tineis carnis atteritur, & veteris hominis errore maculatur.* 2.Cor.5.2.3.4 *Ergo hic nova veteribus copulare: in Apostolo autem etiam novis vetera supervestire prohibemur, sed exuere vetus, novum sumere; ut expoliati, non nudi inveniamur.* Et nemo mittit vinum novum in utres veteres. *Fragilitas humanæ conditionis aperitur, cùm corpora nostra exuviis defunctorum animalium comparantur*: (Veteres scilicet utribus coriaceis pro vasis utebantur.) *Atque utinam bonorum utrium usum possimus implere, ut Sacramentum quod accepimus, reservemus. Levat injuriam industria, si renovatis utribus nova vina credantur. Et ideo utres hos plenos servare semper debemus; vacuos enim citò tinea & ærugo consumit, gratia servat impletos.*

XIV. *Hæc illo loquente ad eos, ecce Princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet. Et Jesus surgens, sequebatur eum.* Et nos ad Christum statim confugere debemus, cùm Anima nostra, unica nostra, mortua est, peccato intùs in corde concepto, nondum opere consummato, ut eam gratia sua suscitet. Id enim Jairi Principis Synagogæ filia intra domum defuncta, nondum elata,
S.Aug. t.98. aliàs 44. de Verbis Do. nondum sepulta, significat. *Dominus noster Jesus Christus ea, quæ faciebat corporaliter, etiam spiritaliter volebat intelligi. Neque enim tantùm miracula propter miracula faciebat: sed ut illa quæ faciebat, mira essent videntibus, vera essent intelligentibus. Quemadmodum qui videt litteras in codice optimè scripto, & non novit legere, laudat quidem antiquarii manum, admirans apicum pulchritudinem; sed quid sibi velint, quid indicent illi apices nescit; & est oculis laudator, mente non cognitor: alius autem & laudat artificium, & capit intellectum, ille utique qui non solùm videre, quod commune est omnibus, potest, sed etiam legere; quod qui non didicit, non potest. Ita qui viderunt Christi miracula, & non intellexerunt quid sibi vellent, & quid intelligentibus quodammodo innuerent, mirati sunt tantùm, quia facta sunt: alii verò & facta mirati, & intellecta assecuti. Tales nos in schola Christi esse debemus.* Tres mortuos Christus suscitavit, Lazarum triduo sepultum, jamque fœtentem in monumento; filium viduæ Naim adolescentem, cùm ad tumulum efferretur; & filiam Jairi Synagogæ Principis recèns defunctam, cùm adhuc intra domum esset. Videamus ergo, quid nos discere voluit in tribus illis mortuis quos suscitavit. *Ista tria genera mortuorum, sunt tria genera peccatorum, quos hodieque suscitat Christus.* S.Aug.ib. *Sunt qui peccatum intus in corde habent, in facto nondum habent. Nescio quis commotus est aliqua concupiscentia. Dicit enim ipse Dominus:* Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. *Nondum accessit corpore, consensit in corde: Mortuum intus habet, nondum extulit. Et ut sit, ut novimus, ut quotidie homines in se experiuntur, aliquando audito verbo Dei, tamquam Domino dicente,* Surge, *condemnatur consensus ad iniquitatem, respiratur in salutem atque justitiam. Surgit mortuus in domo, reviviscit cor in cogitationis secreto. Facta est ista resurrectio animæ mortuæ intus intra latebras conscientiæ, tamquam intra domesticos parietes. Alii post consensum, eunt in factum, tamquam efferentes mortuum; ut quod latebat in secreto, appareat in publico. Numquid jam isti, qui in factum processerunt, desperati sunt? Nonne & illi juveni dictum est,* Tibi dico, surge? *Nonnè & ille redditus est matri suæ? Sic ergo & qui jam fecerit, si fortè commonitus, & commotus verbo veritatis ad Christi vocem resurgit, vivus redditur. Potuit progredi, in æternum perire non potuit. Qui autem faciendo quod malum est, etiam mala consuetudine se implicant, ut ipsa consuetudo mali non eos sinat videre, quia malum est, fiunt defensores malorum factorum suorum, irascuntur cùm reprehenduntur..... Tales consuetudine maligna pressi, tamquam sepulti sunt. Ita sepulti, ut de Lazaro dictum est, Jam putet... Hæc ergo sic audiamus, ut qui vivunt, vivant; qui mortui sunt, reviviscant. Sive adhuc peccatum in corde conceptum est, & non processit in factum; pœniteat, corrigatur cogitatio, surgat mortuus intra domum conscientiæ. Sive jam quod cogitavit, admisit; nec sic desperetur. Non surrexit mortuus intus, surgat elatus. Pœniteat facti, de proximo reviviscat: non eat in profundum sepulturæ, non accipiat desuper consuetudinis molem. Sed fortè jam illi loquor, qui jam duro sui moris lapide premitur, qui jam urgetur consuetudinis pondere, qui jam quatriduanus putet. Nec ipse desperet: profundus mortuus est, sed altus est Christus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinsecùs per se ipsum vivificare, solvendum Discipulis tradere. Agant etiam tales pœnitentiam.*

Ecce princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta est. Ut animæ nostræ resurrectionem impetremus, ad Deum accedere per fidem oportet, sub ejus potenti manu humiliari, supremam ejus Majestatem in spiritu & veritate adorare; illi miseriam nostram, & Animæ mortuæ statum ferventi solicitudine exponere; cum fiducia in Dei bonitate, & in virtute sanctissimæ humanitatis, passionis, & mortis Domini & Salvatoris nostri Jesu ipsi supplicare, ut Animam ipsius Spiritu, quo vivebat, destitutam, ejusdem Spiritus nova effusione
Ps. 50. vivificet. *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis.* Quæram te, Do-
S.Aug. l. 10. Confessionum, c.20. mine, ut vivat anima mea. *Vivit enim corpus meum de Anima mea, & vivit Anima mea de te.* Audiam Prophetæ tui monitum salutiferum: *Quærite Deum,* inquit, *& vivet anima vestra.* Et Apostolum dicen-
Ps.68.33. Rom.12.1. S.Aug. l. 13. Confess.c.21. tem, *Nolite conformari huic sæculo. Evitando vivit anima, quæ appetendo moritur. Fastus elationis, & delectatio libidinis, & venenum curiositatis, motus sunt animæ mortuæ; quia non ita moritur, ut omni motu careat, quoniam discedendo à fonte vitæ, moritur, atque ita suscipitur à præterente sæculo, & conformatur ei. Verbum autem tuum, Deus, fons vitæ æternæ est, & non præterit: ideoque in verbo tuo cohibetur ille discessus, dum dicitur nobis: Nolite conformari huic sæculo.*

Sed

Sed veni, impone manum tuam ſuper eam, & vivet. Legis notitiam habebat Synagogæ Princeps, hominem manu Dei legerat eſſe figuratum: *Credidit ergo Deo, quia eadem manu, qua creatam ſenſerat filiam, recreari & reduci poſſet ad vitam. Cognovimus quid ſit:* Veni, & impone manum tuam ſuper eam: *Vt qui ſponte poſuit ad creandum, ad reparandum iterum exoratus imponat. Hoc eſt quod Propheta fatetur, cùm decantat in Pſalmis:* Tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam. *Quia qui poſuit, cùm formaret ex nihilo, impoſuit iterum, ut reformaret ex perdito.* Denique idem Pſalmiſta, ut manus hujus ſalutare ſenſit, & adeptus eſt largitatem, repetitam prorupit in vocem: *Dextera*, inquit, *Domini fecit virtutem: Dextera Domini exaltavit me: Dextera Domini fecit virtutem.* Et ut meruiſſe ſe, quod Archiſynagogus poposcit, demonſtraret, adjecit: *Non moriar, ſed vivam.* Ille cùm peteret, dixit: *Veni, impone manum tuam, ut ſalva ſit, & vivat: hic jam conſecutus exultat:* Non moriar, ſed vivam. *Dextera Domini Chriſtus eſt: Et verè fecit virtutem, diabolum dum debellat; dum alligato forti, ſicut ipſe dixit, vaſa fortis diripit; dum infernum deſtruit, dum ipſam mortificat mortem.*

S. Petr. Chryſol. ſ. 33.

Pſ. 138.

Pſ. 117.

Et Ieſus ſurgens, ſequebatur eum, & Diſcipuli ejus. Nullis laboribus parcere debent Paſtores & Miniſtri Eccleſiæ, cùm de animabus à morte peccati ſuſcitandis agitur. Conſidere debent, ſi quiete ſua poſthabita, ſe impendant Animarum ſaluti, & peccatorum converſioni, adfuturum Chriſtum gratia ſua, ſine qua inutiles eſſent Miniſtrorum ejus conatus:

S. Proſper, Carmine de ingratis.

Qui quamvis multa admoveant mandata vocantis,
Pulſant, non intrant animas: Deus ergo ſepultos
Suſcitat, & ſolvit peccati compede vinctos:
Ille obſcuratis dat cordibus intellectum:
Ille ex injuſtis juſtos facit, indit amorem,
Quo redametur amans: & amor quem conſerit, ipſe eſt.

XV. *Et ecce mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus: Dicebat enim intra ſe: Si tetigero tantùm veſtimentum ejus, ſalva ero.* Occulto vulneri, & verecundo languori remedium ſic quæſivit, ut & ſuum pudorem tegeret, & curantis reverentiam cuſtodiret. Poſt certamina deſperata Medicorum, poſt medicamina ſumptuoſa, poſt inanem & antiquiſſimam curam, ubi ars & peritia defecerat, ubi languentis omnis jam conſumpta fuerat ſubſtantia, ipſi Autori pudendum vulnus occurrit: *Vt quod humana arte tot annis curari non potuit, ſola fide & humilitate curaretur. Mulier ſtabat eminùs, quam natura pudore perfuderat, quam per hoc immundam Iudaica Lex notarat, dicens:* Immunda erit, & ſanctum non continget: *contingere metuens, ne Iudaicum furorem, ne Legis poſſet ſubire ſententiam. Dicere non eſt auſa, ne circumſtantium confunderet & oneraret auditum: ne fieret populorum fabula, quæ tot annis ſtadium fuerat paſſionum. Siquidem & ampliùs ferre & ſuſtinere dolor diuturnus & continuus non ſinebat: & deliberandi tempus Chriſti pratereuntis celeritas amputabat: & noverat, quòd tacenti, quòd occultanti morbum ſuum ſanitas non daretur. Inter hæc bella cogitationum ſolam ſalutis viam mulier, curam ut furaretur, invenit; ut raperet tacita, quod petere non valebat, & pro ſua verecundia, & pro reverentia præſtituri: & quæ non merebatur corpore, corde perveniret ad Medicum; fide Deum, manu tantùm tangeret veſtimentum; ſciens hanc fraudem non ſolùm veniam, ſed & remedium præſtituram; quam non voluntas, ſed neceſſitas verecunda generavit: præſertim cùm & furantis lucrum quæreret, & ei, cui auferebatur, nullum gigneret detrimentum. Pium latrocinium, quod miniſtra fide committitur. Ecce ubi virtus eſt quæſita contrariis, ubi fraus fide conveniente, quod nitebatur, obtinuit. Mulier inter comprimentes, ut neſciretur, accedit, & præſumpſit furari ſe poſſe curam fide ſola: Vt habitu lateret & corpore, retro accedit: & ad videndum ſe judicabat indignam. Curavit fides intra ictum temporis, quod duodecim annis ars humana curare non potuit... Tetigit veſtimentum mulier, & curata eſt. Miſeri, qui quotidie Corpus Domini tractamus, & ſumimus, & à noſtris vulneribus non curamur! Non Chriſtus infirmantibus, ſed fides deeſt: nam multò magis in nobis manens poterit vulneratos curare, qui latentem mulierem præteriens ſic curavit.*

S. Petr. Chryſol. ſ. 33.

XVI. *Et ecce mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis*, &c. Hemorrhoiſſa mulier, peccatoris typus. Morbo laborabat, ex quo immunda erat ſecundùm Legem; Templi & Synagogæ aditu, urbium ingreſſu, omni ſocietate civili prohibita. Qui vel ejus veſtimenta tetigiſſet, legalem immunditiam contrahebat. Peccator coram Deo immundus eſt. *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt.* Ab Angelorum ſocietate, à cœleſti Jeruſalem excluſus, Templorum aditu, & ſacrorum Myſteriorum participatione indignus, qui dæmonem in Templum cordis ſui, expulſo Deo, admittere non dubitavit. Sæpè illos inficit & commaculat peccator, qui ad ipſum accedunt, qui ipſum audiunt, qui cum illo ſocietatem ineunt: inficit, inquam, aut funeſtis conſiliis, aut pravis colloquiis: *Corrumpunt* enim *bonos mores colloquia mala*; aut denique malis exemplis: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Hemorrhoiſſa fœdo gravique morbo à duodecim annis laborabat, peccatores plurimi diutiùs perſeverant in lethali peccato, in fœdis vitiis, in impudicitia: *Quibus dici poteſt, Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris priùs..... Filii alieni inveterati ſunt, & claudicaverunt à ſemitis ſuis.* Filii non mei dicendi, ſed potiùs alieni, quibus rectè dicitur: *Vos ex patre diabolo eſtis*, mentiti ſunt mihi. Filii alieni, quibus Novum Teſtamentum attuli, ut renovarentur, in veteri homine remanſerunt. Hemorrhoiſſa *multa perpeſſa fuerat à compluribus Medicis; nec quidquam profecerat, ſed magis deteriùs habebat.* Peccatores ſæpè curam animæ ſuæ, Medicis imperitis, imprudentibus, aut ignaris commendant, qui morbos eorum non curant ſecundùm regulas Divinæ medicinæ, cujus ipſi miniſtri ſunt & adjutores; peccatorum conſcientias moderantur ad eorum voluntatem, & ſecundùm deſideria cordis eorum, non ſecundùm Euangelicæ Moralis veritatem. Peccatores enim adulari volunt, non uri, non ſecari. *Non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris, quæ verſantur in corde ejus:* Inde fit, ut deteriùs ſe habeant. Hinc Sanctus Cyprianus ait: *Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem ſubminiſtrat; nec comprimit delicta, ſed nutrit... Aperiendum vulnus eſt, & ſecandum, & putraminibus amputatis, medela fortiore curandum. Vociferetur & clamet licèt & conqueratur ager impatiens per dolorem, gratias aget poſtmodum, cùm ſenſerit ſanitatem.* Hinc Clerus Romanus ad Sanctum Cyprianum ſcribit: *Vbi poterit indulgentiæ medicina procedere, ſi etiam ipſe Medicus intercepta pœnitentia indulget periculis? Si tantummodo operit vulnus, nec ſinit neceſſaria temporum remedia obducere cicatricem? Hoc non eſt curare, ſed, ſi dicere verum volumus, occidere.*

1. Cor. 15. 33. Eccl. 13. 1.

Dan. 13. 52.

Pſ. 17. 46.

S. Aug.

Marci 5.

Prov. 18. 2.

S. Cypr. tr. de Lapſis.

Epiſt. Inter S. Cypriani. 31.

Hinc Sanctus Ambroſ. verſum illum explicans Pſalmi 118. *Viam iniquitatis amove à me, & de lege tua miſerere mei*, ait: Meritò, quia vulnus grande ac vetus eſt, & diù ſerpens, perfectioris medicinæ remedia depoſcit, obſecrans, ut Domini legitima miſeratione curetur. Citò enim refricatur vulnus, quod ſanatum medicinæ lege non fuerit; imò etiam ſeriorem curatio ſentit profectum. Ideòque ſi virus in interiora proſerpit, medicamenta foris appoſita non ſentit. Exigit ergo medicinæ ratio, ut aut ſectione, aut aduſtione curetur. Ideòque bonus Medicus hujuſmodi ægrum, legitimè dicit eſſe curandum, ut poſſit medicina proficere. Lege ergo miſeretur, qui cum ſapientia juſtitiaque miſeretur; ut ea dimittat, quæ ſcit jure poſſe dimitti; ne cùm alterius miſeretur, ſe ipſum legi faciat obnoxium... Conſideremus etiam, ne & ipſum deteriorem faciamus, cujus miſeremur injuſtè. Plerum-

S. Ambr. ſ. 4. in Pſ. 118.

„ rumque enim non coercere delinquentes, majoris au-
„ steritatis est, quàm si ulciscaris. Traduntur enim in pas-
„ siones ignominiæ, quicumque aliquid inhonestum
„ commiserunt, nullumque culpæ pretium ferunt. He-
morrhoissa omnes facultates suas in Medicos erogaverat: peccator divitiis bonitatis & longanimitatis Dei, opibus gratiæ, donis cœlestibus abusus est, & in extremam paupertatem incidit, quia Deum suum amisit & omnia; nec suam tamen agnoscit egestatem.
Apoc. 3. 17. *Dicis: Dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Hemorrhoissæ infirmitas non solùm ingravescebat in dies, sed humana arte insanabilis evaserat: peccatorum inveteratorum spiritales ægritudines eò magis ingravescunt, quò magis pœnitentiam differunt, & tandem penè insanabiles
Isa. 30. 12. & desperati evadunt. *Hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua..... Curationum utilitas non est tibi..... Propter multitudinem iniquitatis tuæ, dura facta sunt peccata tua...* Hinc
S. Ambr. l. 2. de Pœnit. c. 2. Sanctus Ambrosius ait: *Facilius inveni qui innocentiam servaverint, quam qui congruè egerint pœnitentiam.*

XVII. *Accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus*, &c. Hemorrhoissa pudore suffusa, retrò ad Christum accedit, cum tremore: sic peccator accedere debet ad Deum pudore suffusus, ex peccati sui consideratione, & ex divinæ Majestatis, quam graviter offendit, reverentia orto; pudore illo salutari, qui pœnitentiam parit, non pudore malo, quo nonnulli pœnitentiam & confessionem peccatorum, ut publicationem sui, aut suffugere, aut de die in diem differre præsumunt:
Tert. lib. de Pœnit. c. 8. *Pudoris magis memores, quàm salutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentia sua pereunt.* Quibus meritò dici potest: *Nè tu verecundia bonus, ad delinquendum expandens frontem, ad deprecandum verò subducens!* Veræ conversionis & sinceræ pœnitentiæ, pudor & verecundia salutaris comes est. Hæc suffusus
Psalm. 6. 4. David pœnitens ajebat: *Anima mea turbata est valde.... Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum*
Ps. 50. 5. *contra me est semper... Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.* Tempo-
Ps. 43. 16. rali illa confusione, æterna confusio vitatur, de qua
Ps. 30. idem Rex pœnitens ait: *In te Domine speravi, non confundar in æternum.* Nam est quædam confusio tem-
S. Aug. Enar. 2 in Ps. 30. poralis utilis, *Perturbatio animi respicientis peccata sua, respectione horrentis, horrore erubescentis, erubescentia corrigentis.* Unde dicit & Apostolus: *Quam enim gloriam habuistis tunc in his, in quibus nunc erubescitis?* Ergo erubescere illos dicit jam fideles, non de præsentibus donis, sed de præteritis peccatis: *Hanc confusionem non formidet Christianus: imo si hanc non habuerit, æternam habebit.* Hemorrhoissa indignam se existimat, quæ stet ante faciem Christi. Piæ hujus mulieris humilitatem peccator imitetur, indignum se Christi existimet aspectu & beneficiis, indignum Corporis Christi Communione, indignum misericordia & absolutione. Felicem se satis arbitretur, si vestimenti fimbriam tangat, si verbum Dei audiat, legat, meditetur; si humillimæ pœnitentiæ actione vitæ & passionis Christi humilitatem, labores, & dolores imitetur. Ne furari se posse Absolutionem putet, sicut Hemorrhoissa errore muliebri furtivam se posse consequi sanitatem existimavit, retrò accedendo ad
Tert. l. de Pœnit. c. 6. Christum turba comprimente comitatum. *Furto quidem aggredi, & præpositum hujus rei asseverationibus tuis circumduci facile est: Sed Deus thesauro suo provident, nec sinit obrepere indignos.* Hemorrhoissa cum spe firma ad Christum accessit, sanitatem quam frustra duodecim annis speraverat ex arte & curis medicorum, statim se consequi posse confidens virtute Deitatis, in Christo corporaliter secundùm plenitudinem omnem suam inhabitantis, si vel fimbriam vestimenti ejus tetigisset. Hanc spem, hanc fiduciam peccator pœnitens imitetur. *Non enim habemus*
Hebr. 4. 15. 16. *Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris.*

Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur.

Accessit retro, Sed ubi? Retro nihil erat: ibi faciem quam declinabat, invenit. Erat in Christo corpus multiplex, sed erat Deitas simplex; erat totus oculus, qui post se supplicem sic videbat. *Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.* O quid ista mulier vidit habitare in interioribus Christi, quæ in Christi fimbria Divinitatis totam vidit inhabitare virtutem! O quid docuit mulier, quantum sit Corpus Christi, quæ in Christi fimbria tantum esse monstravit! Audiant Christiani, qui quotidie Corpus Christi attingunt, quamnam de ipso corpore sumere possunt medicinam, quando mulier totam rapuit de sola Christi fimbria sanitatem. Sed quod nobis flendum est, mulier de vulnere medicinam tulit, nobis medicina ipsa retorquetur in vulnus. Hinc est, quòd Apostolus tangentes indignè Corpus Christi taliter admonet & deplorat: *Qui enim tangit indignè Corpus Christi, judicium sibi sumit.* Et quòd inde temeritas infirmitatem capiat, unde fides accipere debebat sanitatem, rursùs intulit: *Propter hoc inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.*

S. Petrus Chrys. t. 34. 1. Cor. 11.

Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus. Sciens, quòd Deum nec tactus polluit, nec offendit visus, nec odor exasperat, nec auditus sauciat, nec inquinat humana cogitatio. Nam si Medicus cùm saniem vulnerum tractat, cùm curat verecunda membrorum, non injuriam computat, sed honorem: quantò magis Deus non arbitratur injuriam, dum vulnera nostra curando respicit, tangit ad remedium, visitat ad salutem? Dei conspectum offendunt peccatorum vulnera, non dolorum; morbi criminum, non corporum passiones; vitiorum sanies, non viscerum fluxus: quia homo habetur voluntarius in delictis, in doloribus tenetur invitus. Hinc est, quòd peccator pœnam recipit, ægrotus recipit curam. Mulier ergo non voluntatis conscia, sed doloris; nec confusa crimine, sed confusa languore, accessit retrò, ut turbe declinaret oculos, non Christi vitaret aspectum: A populis nesciri voluit, non à Christo; gestivit non Deum latere, sed homines: quia non nisi à solo Deo potuit latens videri, audiri tacens, celata curari. *Accessit, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.* Quia in Christo nil postremum credidit, nil judicavit extremum; quia nec minoratur Deus in homine, nec virtus attenuatur in fimbria, nec celestis natura membrorum variatur officiis. Hinc est, quòd mulier per dorsum pervenit ad faciem, per vestimentum penetravit interna; & per fimbriam, capitis tetigit summitatem; nec hoc sine Mysterio: Audite Prophetam, dicentem:
S. Petr. Chrysol. s. Ps. 132. *Sicut unguentum in capite, quod descendit in oram vestimenti ejus.* Videtis, fratres, in fimbriam vestimenti hujus totam plenitudinem divini chrismatis, totam divini capitis transisse virtutem. Scienter ergo mulier sacram Christi fimbriam gestivit attingere, ut vel de occulto mysterio, vulneris posset sumere Medicinam. Magna hæc mulier, & nimiùm permiranda, quæ scientia Doctores Legis vicit, Sacramento omnes Judæos superavit, fide præcessit Apostolum! Nam Judæa cum Scribis & Doctoribus suis, Deum totum despexit in corpore: Thomas Apostolus, ut Christum Deum crederet, immisit manus, injecit digitos, patefecit vulnera: & ut Christum crederet, iterùm pati compulit Christum.... Petrus & Paulus principes fidei Christianæ, notitiam nominis Christi toto orbe diffuderunt: mulier accedendi ad Christum prima tradidit disciplinam: mulier prima dedit formam, quomodo peccator tacita confessione deleat sine confusione peccatum; quomodo delinquens soli Deo cognitus de reatu, nudare apud homines verecunda conscientiæ non cogatur; quomodo homo possit venia judicium prævenire.
S. Petrus Chrys. t. 34.

XVIII. *At Jesus conversus, & videns eam, dixit: Confide, filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.* Nihil est, quod Orationi cum fide & humilitate factæ Deus non concedat. Pœnitentem humiliatum, qui ad cœlum oculos attollere non

au-

S. Aug. s. 243. alias de Diversis 6.

audet, propitiùs respicit Christus, modò fide per dilectionem operante ipsum tangat. *Tangit Christum, qui credit in Christum. Nam & illa mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, dixit apud se ipsam*, Si tetigero fimbriam vestimenti ejus, salva ero. *Fide tetigit, & sanitas subsecuta est, quam præsumpsit. Denique ut nossemus, quid sit verè tangere, Dominus continuò dixit Discipulis suis*, Quis me tetigit? *Et dixerunt Discipuli*, Turbæ te comprimunt, & dicis: Quis me tetigit? *Et ille*, Tetigit me aliquis. *Quasi dicens, Turba premit, fides tangit.*

S. Ambr. l. de Virgin. c. 16.

At Iesus conversus, & videns eam, dixit, Confide filia, &c. Omnia habemus in Christo. Omnis anima accedat ad eum, sive corporalibus ægra peccatis, sive clavis quibusdam sæcularis cupiditatis infixa, sive imperfecta adhuc quidem, sed intenta tamen meditatione proficiens, sive multis aliqua sit jam perfecta virtutibus: Omnis in Domini potestate est, & omnia Christus est nobis. Si vulnus curare desideras, Medicus est: si febribus æstuas, fons est: si gravaris iniquitate, justitia est: si auxilio indiges, virtus est: si mortem times, vita est: si cœlum desideras, via est: si tenebras fugis, lux est: si cibum quæris, alimentum est. *Gustate igitur, & videte, quoniam suavis est Dominus: Beatus vir qui sperat in eo.* Speravit in eo illa, quæ fluxu sanguinis laborabat, & continuò sanata est; sed quia fidelis accessit. Et tu cum fide, filia, vel fimbriam ejus attinge. Jam sæcularium fluxus voluptatum modo torrentis exundans, verbi salutaris calore siccabitur; si cum fide tamen accedas, si pari devotione divini Sermonis extremam saltem fimbriam comprehendas, si tremens procidas ante Domini pedes. *Vbi sunt pedes Verbi, nisi ubi Corpus est Christi?* O thesauris omnibus opulentior fides! ò virtutibus corporis omnibus fides fortior! ò Medicis omnibus salutarior! simul ut accessit mulier, virtutem sensit, medicinam impetravit; ut si oculum lumini admoveas, illuminatur antequam sentias, & operatio lucis prævenit apparatum.

S. Petrus Chrysol. s. 34. & 36

At Iesus conversus, & videns eam, dixit, Confide, filia, fides tua te salvam fecit. Christus conversus est ad mulierem, ut mulier converteretur ad Christum: vidit eam, ut saluti redderet, non ut agnosceret, quam sciebat. Christus mulieris docuit exemplo, quàm fides sola totam proficiat ad salutem. Addit S. Marcus: *Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam ajebat: Quis tetigit vestimenta mea?* Interpellatricem tacitam, & suggerentem cogitationibus solis, ac post tergum virtutis suæ consiliis adhærentem, non ut discussor nescius, sed ut præscius inquisitor producit in medium, suisque facit adstare conspectibus... Ut quem occultè senserat Medicum, palàm profiteretur & adoraret ut Deum: & tam præsentibus, quàm futuris fieret de tanto suo languore medicina, dicente Euangelista: *Mulier autem timens, ac tremens, sciens quid factum esset in se, venit, & procidens ante pedes ejus, dixit ei omnem veritatem.*

XIX. *Et cùm venisset Iesus in domum Principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem, dicebat: Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cùm ejecta esset turba, intravit: & tenuit manum ejus, & surrexit puella*, &c. Qui dolore immodico ob consanguineorum, vel amicorum suorum mortem affliguntur, ac doloris vehementia, vique lachrymarum, fidei suæ testantur infirmitatem, miraculorum Christi testes esse non merentur, gratiarumque ipsius conscii. Hanc ob causam tibicines, & alios inani doloris ostentatione, pompæ funebris apparatum instruentes, domo Principis Synagogæ ejecit Jesus, filiam ejus suscitaturus. *Fleant mortuos suos, qui putant mortuos: ubi resurrectionis fides est, non mortis est species, sed quietis.* Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. *Cùm mira ope pietatis ad cor veritas venit, priùs ab eo cogitationum carnalium æstus ejicit, & post in eo virtutum dona disponit. Quod benè nobis sacra Euangelii historia innuit, in qua dum ad resuscitandum filiam Principis Dominus duceretur, protinus additur*: Et cùm ejecta esset turba, intravit: & tenuit manum ejus, & surrexit puella. *Foras ergo turba ejicitur, ut puella suscitetur: quia si non priùs à secretioribus cordis expellitur importuna sæcularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecùs jacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit.* Recedite, non est mortua puella, sed dormit. *His verbis docet, non esse timendam mortem; nequaquam enim esse mortem, cùm ad conditionem somni jam redacta sit. Deinde quoniam ipse quoque moriturus erat, aliorum morte ac resurrectione faciebat, ut Discipuli confiderent, ac æquissimo animo mortem ipsam ferrent, cujus adventu mors, in somni conditionem devenisset.* Recedite. *Considerà flentes atque plorantes, quasi tam magna videre miracula indignos, omnes ejectos fuisse: nec velis cum lugentibus exire, sed cum Petro, Ioanne & Iacobo unà remaneas. Nam si tunc eos, qui flebant, ejecit, quando non erat ita planum, quasi in somnum jam mortem esse redactam: quid nunc faciet, cùm id luce ipsa jam clarius sit? Sed non suscitavit filiam tuam nunc: sed suscitabit omninò longè majori cum gloria. Puella namque illa resuscitata, rursus mortua est: tua verò, postquam resurrexerit, numquam in posterum mortem videbit. Nemo ergo defunctos deinceps lugeat, nemo mortem Christi, qua mors superata est, calumnietur. Quid frustra fles, si mortem in somnum redactam esse credis? Quid te cædis, & luges? Gentes id faciunt, quia non credunt: si autem fidelis pariter, atque infidelis hac in re peccat, quid ille respondebit? Quomodo veniam petere audebit? Præsertim cùm nemo Christianus de resurrectione ambigat. Dormit puella tua, non est mortua; quiescit, non est perdita: Resurrectio ac aterna in posterum immortalisque vita illam excipiet, & quies angelica. Non audis Prophetam dicentem:* Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi? *Beneficium Deus hanc rem vocat, & tu ploras? Et quid faceres, si hostis, si invidus, si inimicus esses defuncti? Nam si quempiam lugere oportet, diabolum certè oportet, quoniam mortui ad immortalitatem tendunt. Illius malitiam hi clamores, & fletus decent; non te, qui ad requiem & coronas proficisceris. Et certè harum turbationum omnium tranquillus quidam portus in morte est.*

S. Joa. Chrys. Hom. 12. in Matth.

Psal. 114.

Examina, quot quantaque mala sunt in hac vitâ; quoties ipse præsentibus rebus maledixisti, cùm semper in pejus omnia ruere, & videris, & videas: quamvis & ab initio non parva pœna huic vitæ sit attributa. *In doloribus*, inquit Scriptura, *paries filios... In sudore vultus tui comedes panem tuum..... In mundo tribulationem habebitis.....* Nihil autem hujusmodi de futuris rebus scribitur, quin imò oppositum: *Effugit*, inquit, *dolor, tristitia, gemitus..... Ab Oriente, atque Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob.* Et alibi, *Talamus spiritalis*, dicuntur quæ illic sunt, *inextinguibiles fulgidæque lucernæ, cœlestis vita.* Cur ergo defunctum exagitas? Cur efficis, ut mortem timeant alii atque formident? Cur causam præbes, ut nonnulli Deum incusare audeant, quòd tanta mala nobis invexerit? Imò verò cur post mortem tuorum pauperes convocas? Cur Presbyteros, ut pro eo velint orare, obsecras? Non ignoro te responsurum, ut defunctus requiem adipiscatur, ut propitium Judicem inveniat. His ergo de rebus flendum arbitraris? Nonnè vides, quàm maximè tibi ipsi repugnes? Nam cùm illum abiisse in loca amœna putes, ingentes tamen adversùs te ipsum fluctus excitas & tempestates. Sed quid faciam? inquies, talis est natura parentum. Non est naturæ culpa ista; sed nos qui omnia evertimus, animos nostros molles nimis, atque dejectos efficimus, & divinam nostram perdimus nobilitatem, & simul infideles facimus deteriores. Quomodo enim de immortalitate Animæ cum ipsis disputabimus; qua ratione nos resurrecturos illis persuadebimus, cùm longè magis, quàm illi, mortem formidemus? Multi enim apud Gentiles, cùm nihil de immortalitate animæ

"Gen. 3. "Ioa. 16. "Isai. 35. "Marci 8. "Ezech. 40. "S. Joa. Chrys. h. 32. in Matt.

S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 62.

S. Gr. M. l. 18. Moral. c. 25.

„ mæ crederent; nihilominùs mortuis filiis, ut ina-
„ nem gloriam consequerentur, corona ornati, & can-
„ didam induti vestem, in publicum prodierunt. Oro ut
„ futura illa quidem & vera gloria moveat, ut effemina-
„ tos illos mollesque animos deponere velis. Sed hæ-
„ redem non habeo, inquies, nec quem rerum mearum
„ successorem constituam. Ego verò te libenter interro-
„ garem, tuarumne rerum, an cælorum malis filios tuos
„ esse hæredes? Et utrum magis desideres, caduca hæc &
„ corruptibilia possideri ab illis, quæ tamen post omni-
„ nò essent relicturi, an stabilia illa & æterna? Non ha-
„ bes hæredes filios, sed habet ipsos pro te Deus: non hæ-
„ redes facti fratrum suorum, sed facti sunt Christi co-
„ hæredes. Sed cui, inquies, pretiosas vestes nostras,
„ cui magnificas ædes, cui servos, cui agros relinque-
„ mus? Illis ipsis profectò, & multò tutiùs quàm si vive-
„ rent; nihil enim prohibet. Nam si multæ barbaræ gen-
„ tes unà cum defunctis res eorum cremare solent,
„ quantò æquiùs defuncto filio tua tradere potes, non
„ ut in cinerem redigantur, sed ut magis glorioſum il-
„ lum reddant? Putas illum maculis inquinatum abiis-
„ se? Da ipsi sua, ut illis se à maculis detergat. Putas
„ in justitia ipsum decessisse? Præbe ipsi tua ad merce-
„ dis & retributionis adjectionem. Sed intolerabilis ti-
„ bi casus tuus videtur. Propterea ergo defuncti gratia
„ plorandum non est, quoniam à multis hujusmodi ca-
„ sibus liberatus est. Noli ergo facere, ut invidere vi-
„ dearis. Nam qui mortem sibi optat, quoniam ante
„ tempus aliquis suorum ereptus est, ploratque propter
„ illum, quia vivit, ut multa hujusmodi subeat, invide-
„ re magis, quàm amare illum videtur. Noli ergo cogi-
„ tare, quòd non redibit umquam domum filius tuus,
„ sed quia & tu paulò post ad ipsum gradieris. Quòd si
„ in peccato mortui sunt, finem tamen peccandi ha-
„ buerunt. Nam si pœnitentiam fuissent acturi, Deus
„ cui omnia patent, non antequam eam egissent, ipsos
„ rapuisset: sin verò justi decesserunt, evaserunt jam à
„ periculis, & tuti supremam beatitudinem possident.
„ His rebus omnibus planum factum est, non esse amo-
„ ris has lacrymas, sed turbationis, & animi parùm sa-
„ pientis. Nam si defunctum diligeres, gauderes profe-
„ ctò, quia fluctus præsentis vitæ pernavigavit. Quid
„ enim mirabile, aut novum atque inauditum factum
„ est? Annon eadem ipsa quotidie revolvi videmus? Diem
„ nox, noctem dies, hyemem æstas, æstatem hyems mo-
„ dò præcedit, modò sequitur: Mala verò alia atque alia
„ in dies, quæ filium tuum haurire quotidie, & tecum
„ esse velles omni morbo subjectum, omni luctui, cum
„ sua formidine & horrore vitam miserè agere, & alia
„ quidem mala jam subeuntem, alia verò timentem ne
„ subeat. Ad hæc etiam illius tibi rationis memoria ve-
„ niat, non immortalem te genuisse: sed si nunc diem
„ suum non obiisset, paulò post certè ad hoc ipsum per-
„ venisset. Sed non saturasti te amore illius? Sed ibi om-
„ ninò perfrueris. At vellem, inquies, hìc quoque ip-
„ sum videre. Et quid prohibet? Licet tibi eum hìc quo-
„ que videre, si sapis. Certa enim spes futurorum, &
„ jucundior visu, & clarior est. Tu verò si ad imperan-
„ dum regnandumque hoc caduco perituroque Regno
„ filius tuus abiisset, nolles eum inde redire, ut ipsum
„ videres: nunc verò cùm ad majora melioraque Regna
„ processerit, parvi temporis absentiam ferre non pote-
„ ris? Sed non est mihi conjux, inquies. Consolato-
„ rem habes Patrem orphanorum, & viduarum Judi-
2. Tim 5. „ cem. Audi Paulum talem viduitatem extollentem, at-
„ que dicentem: *Quæ autem verè vidua est at solitaria,*
„ *speret in Domino:* Præstantior enim hæc videbitur,
„ cùm majori patientia fulgeat. Noli ergo plorare, aut
„ dolere ea de re, qua tibi corona præparatur, pro qua ti-
„ bi merces debetur. Reddidisti enim depositum, quod
„ tibi creditum erat: non sis ergo solicita, si vides in in-
„ violabili ærario thesaurum tuum esse depositum.

XX. *Et deridebant eum.* Ita mutationem peccato-
ris in melius, & spiritalem resurrectionem, Dei virtu-
te, pii Concionatoris, Pastoris, aut conscientiæ Mo-
deratoris ministerio factam, irrident carnales homi-
1. Cor. 2. S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 61. nes: Nam *Animalis homo non percipit quæ Dei sunt.* Et irridebant eum. *Quicumque enim non credit, irri-*
det. Sed quemadmodum eorum irrisionibus insuper-
habitis, opus tamen potentiæ ac misericordiæ suæ Chri-
stus perfecit; ita insuperhabitis impiorum hominum
irrisionibus & dicteriis, opus ministerii sui peragit
Pastor vigilans, vel conscientiæ pius Moderator.

Et cum ejecta esset turba, intravit. Christus & Mun-
dus habitare simul in corde hominis non possunt. *Si* 1. Joan. 2. 15.
quis diligit Mundum, charitas Patris non est in eo....
Et, *Qui voluerit amicus esse hujus sæculi, inimicus Dei* Jacob. 4.
constituitur: Amicitia enim *hujus Mundi, inimica est*
Dei. Quamobrem necesse est Mundum, & ejus amo-
rem ex anima ejici, ut intret Christus, illamque su-
scitet.

XXI. *Tenuit manum ejus: & surrexit puella.* A pec-
cati morte resurgere nemo potest, nisi Christi manus
illius manum apprehendat, nisi gratia illius voluntа-
tem potenter præveniat, ac teneat. *Infælix ego homo,* Rom. 7. 24.
quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei
per Jesum Christum (inquit Apostolus.) *Nemo itaque*
liberat à vulneribus illius trucidatoris, nisi hujus gratia S. Aug. Ep.
Salvatoris. Nemo liberat venundatos sub peccato à vin- 194. alias 105.
culis captivantis, nisi gratia redimentis.... Cum verò
non liberat nisi gratia, nihil justum invenit in eo quem li-
berat, non voluntatem, non operationem, non saltem
ipsam excusationem: nam si hæc justa est, quisquis ca
utitur, merito, non gratia liberatur. Tenuit manum
ejus. *Quoniam ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui* Idem, lib. de
volentibus cooperatur perficiens. Conjunctio itaque ma- Gratia & Li-
nus Christi cum manu puellæ defunctæ, operatio- bero Arbi-
nem gratiæ, & liberi arbitrii cooperationem significat. trio, c. 17.
Ut ergo velimus, sine nobis operatur; cum autem volu-
mus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur.
Tamen sine illo, vel operante ut velimus, vel cooperan-
te cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. S. Ambr. l. 6.
Beatus ille, cui manum Sapientia tenet. Utinam meos in Luc. n. 63.
quoque teneat actus, teneat manum justitia, teneat
Dei verbum, inducat in penetralia sua, spiritum aver-
tat erroris, convertat salutis, dari mihi jubeat man-
ducare; panis enim cœlestis Dei Verbum est. Inde &
illa Sapientia, quæ divini Corporis & Sanguinis sa-
crosancta Altaria replevit alimentis: *Venite*, in- Prov. 9. 5.
quit, *edite panes meos, & bibite vinum quod miscui*
vobis.

XXII. *Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo*
cæci, clamantes, & dicentes: Miserere nostri, Fili Da-
vid. Cæci sunt peccatores, quibus non subest scientia
Dei, qui tenebris obscuratum habent intellectum, qui
sedent in tenebris & umbra mortis. Oculos habent
apertos & perspicaces ad temporalia, cæcutiunt ad
æterna. Longè gravius malum cæcitas cordis, quàm
corporis. Hæc privat nos aspectu lucis corporeæ,
quam & pecudum vident oculi; illa intuitu lucis im-
mortalis, quæ Deus est: hæc præter voluntatem ac-
cidit, ista ex voluntate originem ducit: hæc miseria
& calamitas est, non peccatum, nec causa peccati;
ista & peccatum est, & pœna peccati, & causa pecca-
ti. *Cæcitas cordis* (inquit S. Augustinus) *quam solus* S. Aug. l. 5.
removet illuminator Deus, & peccatum est, quo in Deum contra Juli-
non creditur; & pœna peccati, qua cor superbum digna anum, c. 3. n. 8.
animadversione punitur; & causa peccati, cùm mali ali-
quid cæci cordis errore committitur. Pluit enim Deus
super peccatores laqueos; supercecidit ignis pravarum Idem, lib. 1.
cupiditatum, & non viderunt Solem justitiæ; & *Le-* Confessio-
ge infætigabili spargit Deus pœnales cæcitates, super il- num, c. 18.
licitas cupiditates. Putasne obscuratio mentis, excæ-
catio cordis, parva est pœna? *Si quis furtum faciens,* S. Aug. Enar.
statim oculum perdidisset, omnes dicerent, Deum præsen- in Ps. 17.
tem vindicasse. Oculum cordis amisit, & ei pepercis-
se putatur Deus? Si cæcus oculis carnis ad mensam suam
quamlibet opimam discumberet, miserum eum diceres:
cæcus interius Panem Christum non videt, & beatus
est? Hoc non dicit, nisi pariter cæcus.

Verùm ut illuminentur oculi cordis nostri, Chri-
stus orandus est, & orando sequendus, misericor-
dia ejus imploranda; id unum ab ipso postulandum,
ut nostri misereatur, quia ipse illuminatio nostra
est. *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem*
timebo? Ille me illuminat, recendant tenebræ: ille

me

Pſalm. 26. S.Aug. Enar. 2. in hunc pſ.

me ſalvat; recedat infirmitas: Dominus illuminans, nos illuminati: Dominus ſalvans, nos ſalvati: ſi ergo ille illuminans, nos illuminati: & ſi ille ſalvans, nos ſalvati: præter ipſum nos tenebræ, & infirmitas. Ad Deum nos converti neceſſe eſt, ut illuminemur, qui ad nos ipſos converſi, obtenebramur & excæcamur. Incipimus autem illuminari, cùm noſtram cęcitatem, cùm tenebras noſtras agnoſcimus, & Chriſti miſericordiam imploramus, ut audiamus vocem laudis, & enarremus mirabilia Domini, qui cęcos illuminat. Audire vocem laudis (inquit S. Auguſtinus) eſt intelligere intùs, quia quicquid in te mali eſt de peccatis, tuum eſt; quicquid boni in juſtificationibus, Dei eſt. Ita audi vocem laudis, ut non te laudes, & quando bonus es. Nam laudando te bonum, fis malus: Bonum enim te fecerat humilitas, malum te facit ſuperbia. Converſus eras, ut illuminareris, & converſione tua factus es luminoſus, factus illuſtratus converſione. Sed quò? Numquid ad te? Si ad te converſus poſſes illuminari, numquam poſſes tenebrari, quia tecum ſemper eſſes. Quare illuminatus es? quia convertiſti te ad aliud, quod tu non eras. Quid eſt aliud, quod tu non eras? Deus lumen eſt. Non tu lumen eras, quia peccator eras. Dicit enim Apoſtolus eis, quos vult audire vocem laudis: *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux*. Quid eſt, *Fuiſtis aliquando tenebræ, niſi veteres homines*? Nunc autem lux: *Non ſine cauſa lux eſtis, qui fuiſtis jamdudum tenebræ, niſi quia illuminati eſtis. Noli putare te ipſum eſſe lucem: Illa eſt* Lux quę illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: *Tu autem per te ipſum, per malam voluntatem, per averſionem tuam tenebratus eras, modò luces. Sed ſubjecit ſtatim, ne ſuperbirent illi, quibus dictum eſt*: Nunc autem lux; *& addidit, In Domino*. Clamabo igitur ad Deum altiſſimum, de profundis tenebrarum mearum: *Deus meus, illumina tenebras meas*. Clamabo ut illi cęci: *Miſerere noſtri, Fili David*. Oratio vox cordis eſt: *Clamor cordis, fragrantia charitatis*. Miſerere noſtri, Fili David. *Illumina oculos meos, nequando obdormiam in morte*: *Ego* enim *in miſericordia tua ſperavi*.

S. Aug. Enar. 2. in Pſal. 25.

Pſ. 17.

S. Aug. Enar. in Pſ. 37.

Pſ. 12.

XXIII. *Cùm autem veniſſet domum, acceſſerunt ad eum cæci. Et dicit eis Jeſus: Creditis, quia hoc poſſum facere vobis? Dicunt ei: Vtique, Domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem veſtram fiat vobis. Et aperti ſunt oculi eorum*. Clamantes & miſericordiam ejus implorantes, non ſtatim exaudit Jeſus, ut ferventiùs orent, ut ad illum propiùs accedant, ut illum ſequantur, utque illorum fiducia beneficii dilatione magis augeatur. *Ad hoc oratio dilatione beneficii, & tribulationum adverſitate quaſi repellitur, ut tamquam ignis flatu repercuſſus inflammetur ardentiùs*. Extra domum, id eſt, extra Eccleſiam, quæ eſt domus Dei, nemo cęcus illuminari poteſt. Pagani, Hæretici, Schiſmatici, cæci ſunt, in tenebris ambulant; quia ſunt extra Eccleſiam, quæ domus eſt lucis. Ad Eccleſiam niſi revertantur, Chriſtum in domum ſuam niſi ſequantur, numquam illuminabuntur. *Accedite ad eum, & illuminamini*. Accedite, *Fide ſectando, corde inhiando, charitate currendo. Pedes tui, charitas tua eſt. Duos pedes habeto, noli eſſe claudus. Qui ſunt duo pedes? Duo præcepta dilectionis, Dei & proximi. Iſtis pedibus curre ad Deum, accede ad illum: quia & ut curreres, ipſe hortatus eſt, & ipſe ſuum lumen aſperſit ſic, ut magnificè & divinè ſequi poſſis*. Acceditur autem ad Deum per fidem & pœnitentiam. *Paganus* enim, etſi velit benè vivat, *patentibus oculis eſt in tenebris; quia non agnoſcit lucem ſuam Dominum: Chriſtianus autem malè vivens, in luce quidem eſt nonniſi Dei, ſed clauſis oculis. Malè vivendo enim videre non vult eum, in cujus nomine tamquam cæcus, eſt in lumine conſtitutus, nulla viſione veri luminis animatus*. Ut porrò illuminetur, accedat ad Chriſtum, credat ipſum lumine potentiſſimo gratiæ ſuæ, mentis ejus oculos illuminare poſſe, & ſanare, ut puram illam lucem videant, quæ Deus ipſe eſt. *Acceſſerunt ad eum cæci: & dicit eis Jeſus: Creditis, quia hoc poſſum facere vobis? Dicunt ei: Vtique, Domine*. Ita fide viva, oratione ferente, humili, perſeverante, quæ clamor cordis eſt; fiducia in miſericordiam Filii Dei, qui propter nos, & propter noſtram ſalutem Filius David ſecundùm carnem fieri dignatus eſt; Eccleſiæ & Sacerdotum miniſterio, verbo Dei & gratia illius interiores oculos tangente, cęcus, id eſt, peccator pœnitens illuminabitur, ut in via immaculata, in via mandatorum Domini ambulet, cujus præceptum lucidum, illuminans oculos. *Et aperti ſunt oculi eorum*. Vera converſione & ſincera pœnitentia ſtatim aperiuntur oculi peccatoris, ut peccati fœditatem, ut juſtitiæ pulchritudinem, ut ſupremam Dei magnitudinem ac majeſtatem, immenſam miſericordiam, infinitam bonitatem, ſummam hominis peccatoris miſeriam, infirmitatem, indignitatem agnoſcat; ut ſęculi, rerumque temporalium vanitatem; ut æternorum bonorum, quæ promittit Deus diligentibus ſe, veritatem, magnificentiam, firmitatem videat.

XXIV. *Et comminatus eſt illis Jeſus, dicens: Videte ne quis ſciat*. Fugiendam ſcilicet in bonis operibus jactantiam & inanem gloriam Chriſtus oſtendit. Ejus exemplum ſequi debent ipſius Miniſtri ac Diſcipuli, & ex animo dicere: *Non nobis, Domine, non nobis: ſed nomini tuo da gloriam*: Si quid boni per ipſos operatus eſt Deus, totum illi tribuant, illique gratias agant, ſcientes, quòd *Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid, ſed qui incrementum dat, Deus*. Gratum tamen animum ſignificent, qui ipſorum opera ad Deum ſunt adducti, & Deum in miniſtris ſuis honorent, ac laudent, ſicut illi duo cæci à Jeſu illuminati, *Exeuntes diffamaverunt eum, ejuſque nomen celebraverunt in tota terra illa*. Dominus igitur Jeſus, cui hoc velle eſt, quod poſſe, & taceri virtutes ſuas voluit, & tamen ab his qui illuminati ſunt, quaſi invitus indicatur: ſervis ſuis ſe ſequentibus dans exemplum, ut ipſi quidem virtutes ſuas occultare deſiderent; & tamen ut alii eorum exemplo proficiant, prodantur inviti: & facta quidem ſua occultando, ſe ipſos cuſtodiant; ſed dum produntur inviti, bona ad proximos ſuos exempla tranſmittant. *Occultentur ergo ſtudio, neceſſitate publicentur: & eorum occultatio ſit cuſtodia propria, eorumque publicatio ſit utilitas aliena*.

Pſ. 113.

1. Cor. 3. 7.

S. Gr. M. l. 19. in Job, c. 14.

XXV. *Egreſſis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Et ejecto dæmonio, locutus eſt mutus, & mirata ſunt turbæ*. Dæmon os peccatoris claudit, uſum linguæ ipſi intercipit, ne lingua ejus in Dei laudes, in Orationem & Confeſſionem peccatorum ſolvatur. Peccator infœlix miſeriam ſuam exponere non poteſt, niſi dæmon linguam ejus ligans expellatur à Chriſto; ſed Eccleſia ipſum exhibet curandum Salvatori, pro illo gemit, pro illo Sacrificium Corporis & Sanguinis Chriſti offert; orant pro illo juſti, quorum *Oratio clavis eſt cœli: Aſcendit oratio, & deſcendit miſeratio*. Confeſſio duplex, aut peccati, aut laudis. *Confitere modo, quod tu feciſti in Deum, & confiteberis, quid tibi fecerit Deus. Quid feciſti? Peccata. Quid Deus? Confitenti iniquitatem tuam, dimittit tibi peccata tua, ut ei poſtea laudes ipſius confitens in æternum, non compungaris peccato*. Utraque illa confeſſio effectus eſt gratiæ Dei, labia aperientis, & dæmonium, quod mutum faciebat peccatorem, expellentis. Confeſſio peccatorum viam Domino in animas noſtras parat, aperit, quam intercludit impœnitentia. *Juſtitia ante illum ambulabit, & ponet in via greſſus ſuos* (inquit Propheta.) Juſtitia illa, quæ eſt in confeſſione peccatorum: *Veritas enim ipſa eſt, quæ orta eſt de terra, ut juſtitia de cœlo reſpiceret: Juſtus enim debes eſſe in te, ut punias te. Ipſa eſt prima hominis juſtitia, ut punias te malum, & faciat te Deus bonum. Quia ergo ipſa eſt prima hominis juſtitia, ipſa fit via Deo, ut veniat ad te Deus. Ibi illi fac viam in confeſſione peccatorum. Ideo & Ioannes cùm baptizaret in aqua pœnitentiæ, & vellet ad ſe venire pœnitentes de ſuis prioribus factis, dicebat*, Parate viam Do-

S. Aug.

S. Aug. Enar. in Pſ. 29.

Pſ. 84.

S. Aug. Enar. in Pſ. 84.

Idem, Enar. in Pſ. 25.

Domino, rectas facite semitas ejus. *Placebas tibi in peccatis tuis, ò homo: Displiceat tibi quod eras, ut possis esse quod non eras.* Parate viam Domino: *Præcedat ista justitia, ut confitearis peccata tua. Veniet ille & visitabit te, quia ponet in via gressus suos. Est enim jam ubi ponat gressus suos, est ubi ad te veniat. Ante autem quam confitereris peccata, intercluseras ad te viam Dei, non erat, qua ad te veniret. Confitere vitam, & aperis viam. Et veniet Christus, & ponet in via gressus suos, ut te informet vestigiis suis.* Ideò dæmon malo pudore & timore cor peccatoris replens, linguam ejus ligat, eumque mutum efficit, ne peccata sua Deo & Sacerdoti confiteatur: certissimè novit, peccatorem numquam à tyrannide sua liberandum, numquam sanandum, sed æterna secum damnatione plectendum, nisi peccata sua confiteatur. *Confiteri times Deo* (inquit Sanctus Augustinus) *ne confessum damnet? Damnaberis tacitus, qui posses liberari confessus.* S.Aug. Enar. in Ps. 66. Lætentur & exultent gentes. *Vnde? Per ipsam confessionem. Quare? Quia bonus est cui confitentur. Ad hoc exigit confessionem, ut liberet humilem; ad hoc damnat non confitentem, ut puniat superbum. Ergo tristis esto, antequam confitearis; confessus exulta, jam sanaberis.* Id prævidens diabolus, hominis peccatoris linguam ligat, ne peccata confiteatur; sed Christus verbo suo, gratia sua dæmonem expellit, & solvit vinculum linguæ ejus: loquitur mutus, tum peccata sua confitendo, tum Deum laudando. Nam S.Aug. Enar. in Ps. 105. *cùm sua quisque confitetur peccata, cum Dei laude confiteri debet: nec aliter pia est confessio peccatorum, nisi non desperans, & poscens misericordiam DEI. Habet ergo ejus laudem, sive etiam in verbis, cum eum bonum & misericordem dicit; sive in solo affectu, cùm hoc credit. Nam & ille Publicanus, cujus illa sola verba commemorata sunt,* Domine propitius
" esto mihi peccatori, *etsi non dixit,* Quoniam bonus
" & misericors es, *vel aliquid hujusmodi; non tamen illud diceret, nisi hoc crederet; quoniam cum spe oravit, quæ sine illa fide esse non posset. Potest ergo esse laus Dei vera & pia, ubi non sit confessio peccatorum: nulla est autem confessio peccatorum pia & utilis, ubi non laudatur Deus, sive corde, sive etiam ore atque sermone.* Locutus est mutus, *& miratæ sunt turbæ.* Nihil quippè admirabilius conversione, & justificatione peccatoris; sed carnalium oculi nihil in ea, nisi contemptibile, vident: sola fides eam intuetur, & ob hanc Matt.11.25. Deum laudat, qui mysteria gratiæ suæ *abscondit à sapientibus & prudentibus sæculi, & revelat ea parvulis.*

XXVI. *Pharisæi autem dicebant: In Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Pharisæorum animos deteriùs occupabat, magisque tenebat dæmon, quàm illius muti corpus. Istius linguam ligaverat, ne loqueretur: illorum linguas solverat, ut malè loquerentur. Extrema erat istius muti miseria: extrema illorum malitia. Quid enim malignius, quàm opera divina dæmoni tribuere? Spiritus Sanctus in Pentecoste, in igneis linguis apparens, Apostolorum ac Discipulorum Christi animis illapsus est, & eorum corda charitate accendens, linguas movit ad Euangelii prædicationem: Diabolus Pharisæorum animos invidia & calumniandi libidine replens, linguas eorum movit ad blasphemiam, & ad credentium subversionem. Apostoli gloriam Christi prædicarunt, & miracula virtute nominis Jesu à se edita, ad ejus Divinitatem probandam adhibuerunt: Pharisæi miracula ab ipso Jesu patrata, magicis artibus & dæmoni tribuere non erubuerunt. *In Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Sic alii Christi & Christiani nominis hostes causabantur Jesum, *clandestinis artibus omnia illa perfeciße, Ægyptiorum ex adytis Angelorum potentium nomina, & remotas juratum esse disciplinas,* ut refert *Arnobius* lib.1. *Adversus Gentes.* Simile quiddam objiciebat *Celsus,* referente Origene. Alii librum magicas artes complexum, & Petro ac Paulo inscriptum, sub Jesu nomine suppositerunt: quod figmentum Sanctus Augustinus firmissimis argumentis refellit. Christi miracula adeò certa, adeò nota, adeò celebria sunt, ea ut negare non potuerit Julianus Apostata Jesu Christi hostis infensissimus, nec ea magicis incantationibus & præstigiis tribuere ausus fuerit; sed eorum conatus fuerit dumtaxat obscurare claritatem. *Jesus,* inquit, *nihil admodum memoratu dignum egit. Nisi quis claudos ac cæcos curare, & dæmonio correptos adjurare in pagis Bethsaida & Bethania, magni alicujus facinoris numero habeat.* Julianus, apud S. Cyr. Alex. l. 6. Adversùs Julianum. Posteriorum temporum Judæi blasphemias Magistrorum suorum, omni rationis specie destitutas agnoverunt, quòd Jesus in Principe dæmoniorum ejecerit dæmonia: ideò divini Nominis pronuntiatione, ipsum edidisse miracula scripserunt. Hanc scilicet adornarunt fabulam: Helenæ Adiabenorum Reginæ temporibus extitisse lapidem in Templo Jerosolymitano, cui olim Arca imponi solita fuerat, in eoque inscriptum fuisse nomen Dei tetragrammaton, cujus ea vis erat, ut quicumque illud didicisset, omnium prodigiorum potens esset. Veritos ergo Sapientes, ne quis ea facultate abuteretur, canes æreos portæ custodes apposuisse, qui hac arte fuerant fabricati, ut si quis memoriæ mandato nomine pararet exire, magnis eorum latratibus territus, sacri Nominis oblivisceretur. Horum igitur gnarum Jesum, descripsisse Nomen adorandum in membrana, eamque vulnere deinde facto cruri inseruisse, & ejus virtute tot deinde miracula edidisse. Consummata ergo Pharisæorum malitia est, & diabolica adversùs Jesum invidia, dicentium: *In Principe dæmoniorum ejecit dæmonia.* Invidia aliorum virtutes & bona opera laudari ægrè patitur: invidia calumniam & obtrectationem parit: invidia vitium dæmonis, diabolica verba in ore invidorum edit. *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum: Imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.* Sap.2.24.25. Invidiam fugiamus, quæ non modò Pharisaicum, sed diabolicum crimen est, sed tamen apud homines (heu!) frequentissimum, & eò frequentius, quò leve passim existimatur. *Zelare quod bonum videas, & invidere melioribus, leve apud quosdam & modicum crimen videtur; dumque existimatur leve & modicum, non timetur; dum non timetur, contemnitur; dum contemnitur, non facilè vitatur, & fit cæca & occulta pernicies.* S.Cypr. tr. de zelo & livore.

XXVII. *Et circuibat Jesus omnes civitates, & castella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Exemplo suo docuit Salvator, Discipulos suos ac Ministros, nec popularis auræ suavitate, S.Joa. Chr. h. 33. in Matt. & turbarum applausu trahi ac permulceri debere; nec invidia, & calumniis à ministerio suo sanctè obeundo
" deterreri. Circuibat ergo urbes & Judææ regionem
" docens in Synagogis, ut discamus, non maledictis
" maledicta, sed beneficia esse referenda. Et certè qui
" non gratia hominum, sed propter Deum benè de con-
" servis suis mereri studet, etsi maleficia pro beneficiis
" referantur, minimè tamen solitam benignitatem omit-
" tet: non enim latet eum, majorem sibi propter hoc
" mercedem esse repositam. Qui verò maledictis atque
" ininjuriis lacessitus, benefaciendi studium neglexe-
" rit, is non propter Deum, sed ut ab hominibus lau-
" detur, beneficus fuit in proximum. Quapropter Chri-
" stus, ut luce clariùs videremus, sola ipsum benegnita-
" te, atque misericordia illa omnia feciße, non solùm
" non expectabat ægrotos afferri, sed ipse quoque ad la-
" borantes ac sua ope indigentes ultrò profectus est, duo
" eis maxima beneficia conferens: primum, æterni Re-
" gni Euangelium, deinde omnis morbi atque languo-
" ris depulsionem. Nullam ergo civitatem præteribat,
nullum vicum negligebat. Sic docuit verbi Dei Ministros & Concionatores, majorum urbium pulpita, & palatia Principum, ambitionis aut avaritiæ studio non quærere, sed in oppidis & pagis lubenti animo verbum Dei prædicare, catecheses habere ad instructionem & salutem rudium populorum ac pauperum, quorum animæ non minoris sunt pretii apud Deum, quàm nobilium ac divitum; atque ea in re Christum Jesum imitari, qui de se ipso ait: *Dominus euangelizare pauperibus misit me.* Luc.4.16. Invidia verò, maledi-

Origenes l. 2. contra Celsum.

S.Aug.l.1.de consensu Eu. c.9. & seq.

ctis,

ctis, calumniis ab amatoribus sæculi & ministris dæmonis appetiti, cùm illi prædam eripiunt, & ab ejus tyrannide animas per Dei verbum & gratiam, cujus
S.Aug. Enar. in Ps.91. sunt organa & cooperatores, liberant, ministerii sui cursum nequaquam interrumpant. Imò ardentiori charitate majorique studio ac vigilantia illud obeant, stellarum instar, quæ cùm hominum conviciis appetuntur, nihilominùs peragunt cursus suos. *Quanta & de ipsis cœli luminaribus fingunt homines, & patienter ferunt? Quomodo justi patienter debent ferre omnes etiam de se falsas criminationes.* Hoc ipsum quod dicitur, quia *illa stella Mercurii est, & illa stella Saturni est, & illa stella Iovis est, convitia fiunt stellis. Quid, illæ cum audiunt tanta convitia, numquid moventur, aut non exercent cursus suos? Sic & homo qui in natione perversa habet verbum Dei, sicut luminare est fulgens in cœlo*, Apostolo dicente: *Vt sitis sine querela & simplices filii Dei, sine reprehensione in medio nationis pravæ & perversæ: inter quos lucetis, sicut luminaria in Mundo, verbum vitæ continentes.* Tales
" enim sancti, in quibus est verbum vitæ, de conver-
" satione quam habent in cœlo, despiciunt omnia iniqua quæ fiunt in terra: & quomodo luminaria in cœlo per diem & per noctem procedunt, peragunt itinera sua, cursus suos certos habent; & committuntur tanta mala, nec deviant desuper stellæ fixæ in cœlo, agentes per tractus cœlestes, quæ illis præstituit & constituit Creator ipsarum: sic debent Sancti, sed si in cœlo figantur corda eorum, si non frustra audiant & respondeant, sursum se habere cor; si imitentur eum
Philip.3.20. " qui ait, *Nostra autem conversatio in cœlis est*. Quia
Mat.6.21. " ergo sunt in supernis, & de supernis cogitant, sicut dictum est, *Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*, de ipsis cogitationibus supernorum patientes
" fiunt; & quicquid in terra committitur, non curant, donec peragant itinera sua: quemadmodum non
" curant luminaria cœli, nisi quomodo exerceant dies
" & noctes, quamvis tanta mala videant fieri super
" terram.

XXVIII. *Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes*
Ps.94.7. *Pastorem*. Oves Dei sumus, *Nos populus pascuæ ejus, & oves manus ejus*: Sed jacentes essemus & dispersi,
1.Petr.2.25. nisi Christus, quem dedit nobis æternus Pater *Pastorem animarum nostrarum*, nos in viam salutis reduceret, salutari verbo pasceret, & à luporum infernalium insidiis, incursibus, ac morsibus, gratiæ suæ præsidio tueretur. Misericordiæ magni bonique Pastoris gratias immortales agamus, ipsumque ferventibus precibus obsecremus, ut bonos Pastores Ecclesiæ suæ donare dignetur, ac animum zelumque Pastoralem Episcopis, aliisque Ecclesiæ Rectoribus Ministris suis impertiat, ut non quærant quæ sua sunt, sed quæ
Zach.11.17. ipsius Jesu Christi; ut non sint Pastores & idola, derelinquentes gregem: ne in illam Dei maledictionem
Ezech.34.2. incurrant, *Væ Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos! Nonne greges à Pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum erat, non sanastis. Quod confractum est, non alligastis, & quod abjectum est, non reduxistis, & quod perierat, non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Et dispersæ sunt oves meæ, eo quòd non esset Pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.* Talis erat status Israelitici gregis, cujus Jesus misertus est. Quamquam verò boni Pastores in Ecclesia non desint, Dei providentia & Christi misericordia; timendum tamen est, ne populi vitio mali Pastores interdum præficiantur particulari gregi, ad ipsarum ovium perditionem, quarum peccata meruerunt, ut malorum Pastorum regimini
S.Aug. serm. 46.de Pastoribus aliàs de Tempore 165. dimittantur. *Absit, ut desint modò boni Pastores: absit à nobis, ut desint: absit à misericordia ipsius, ut non eos gignat atque constituat. Vtique si sunt bonæ oves, sunt boni Pastores: nam de bonis ovibus, fiunt boni Pastores. Sed omnes boni Pastores in uno sunt, unum sunt. Illi pascunt, Christus pascit. Non enim vocem suam dicunt amici sponsi, sed gaudio gaudent propter vocem sponsi. Idem ergo ipse pascit, cum ipsi pascunt: & dicit*, Ego pasco; *quia in illis vox ipsius, in illis charitas ipsius.*

XXIX. *Tunc dicit Discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Ager, mundus est; Deus, agricola; Christus, dominus messis; operarii, Apostoli & eorum successores, ac Euangelii Prædicatores; Ager potiori titulo Ecclesia, & quæcumque fidelis Anima: *Dei agricultura estis* (inquit 1.Cor.3.9. Apostolus.) Ecclesiasticorum Virorum officium est, hoc in agro laborare, Messem Domino parare, colligere. Sacerdotes torpentes in otio, vel aliis quàm sacri ministerii negotiis occupati; vel talenta sibi à Deo concessa ad prædicandum Dei verbum, ad catechizandum, ad docendum, negligentes & quasi infodientes; indigni sunt Sacerdotali charactere & nomine. Laboraverunt in agro Domini Prophetæ & Apostoli, Ecclesiam laboribus suis, sudoribus, sanguine coluerunt, irrigarunt: Pastores & Sacerdotes introierunt in labores eorum. Debent igitur & ipsi pro virili parte laborare, si verè Christum ejusque Ecclesiam diligunt; ne damnentur, ut servi inutiles. Messis adhuc multa, operarii plurimis in regionibus ac provinciis pauci, quamvis albæ sint ad messem. Quot infideles ad audiendum Euangelium non prorsùs imparati? Quot Hæretici ab erroribus revocandi? Quot fideles in doctrina Christiana, in fidei mysteriis, in justitiæ præceptis & officiis instruendi? Nunc quidem non sine labore, dolore, tædio excolitur, seminatur, rigatur ager Dominicus: sed erit tempus exultationis ac lætitiæ, cùm messores manipulos quisque suos, Animas scilicet ad fidem aut ad meliorem frugem revocatas, vel auctas virtutum incrementis, domino messis of-
Ps.125.5. ferent. *Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.* Unusquisque Sacerdos, sed illi præcipuè qui ad Pastoralem curam, aut Doctoris munus sunt vocati, sibi dictum existimare debent: *In omnibus la-* 1.Tim.4. *bora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple. Prædica verbum, insta opportunè, importunè*, &c.

Quamvis autem multis operariis, & ministris opus sit Ecclesiæ; nemo tamen in opus ministerii intrudere & ingerere se debet, sed qui à Deo vocatur, & per ordinarios Ecclesiæ Prælatos Apostolorum successores mittitur. Prælatos, Animarum Rectores, Verbi divini Prædicatores, conscientiarum Moderatores sanctos, eruditos, zelo gloriæ Dei & salutis hominum flagrantes, à Deo ferventissimis precibus postulare debemus; quos charitas, non cupiditas; non ambitiosæ hominum preces, sed Ecclesiæ Orationes; non honoris & temporalium commodorum studium, sed sancti laboris & boni operis desiderium sacro ministerio applicent; non qui se gerant tamquam dominos messis, sed qui uni Domini gloriæ, ac Ecclesiæ utilitatibus serviant: qui cum Apostolo dicere possint; *Gratia Dei sum id quod sum, & gratia Dei in me* 1.Cor.15.10. *vacua non fuit*: Qui denique, sese exhibeant *operarios* 2.Tim.2.15. *inconfusibiles* & fideles, *recte tractantes verbum veritatis*. Rogemus dominum messis, ut tales operarios Paschasius Ratbertus, l. 6.in Matt. mittat in messem suam: *Præstatur enim Spiritus sancti gratia pulsantibus & petentibus, ut cooperatores sint gratiæ Dei. Alioquin in vacuum sine Spiritus sancti copia passim messores laborant, dum jurè prædicare, nisi mittantur, nequeunt.*

Videns turbas, misertus est eis ..... Tunc Idem, ib. " *dicit Discipulis suis: Messis quidem multa, operarii* " *autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat* " *operarios in messem suam.* Per eos quorum misertus legitur, omne genus humanum designatur; quia nimirùm vexati erant omnes variis nequitiarum præstigiis. Alii quidem Philosophicis artibus pellecti & magicis: alii Scribarum & Pharisæorum pravis traditionum suarum doctrinis imbuti: alii deceptione dæmonum idololatriis occupati: alii peccati oneribus pressi, & sæcularibus curis intenti, non habben-

» bentes potestatem resurgendi. Perierat enim lex na-
» turæ, Patriarchæ defuncti erant, Propheta nullus,
» totus orbis incultus jacebat, etiam ipsi Judæi, in qui-
» bus olim Patres vitæ semina sparserant. Ad cujus uti-
» que comparationem multitudinis, operarii, videli-
» cet Apostoli, pauci erant, nec ipsi gratia Spiritus ea-
» tenùs illustrati, ut sufficerent. In cujus planè rei fi-
guram, ex consilio soceri Moysen, ad erudiendum populum unius gentis, plures constituisse gradus legimus: quantò magis in hac multitudine humani generis rogandum, ut mittantur à Christo plures operarii, quorum doctrinis messis & vinea, in qua Pater agricola est, ulteriùs exculta, copiosiùs exuberet, & ampliùs fructificet?

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

I. *ET convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem.* Se ipsum spiritualis messis dominum Christus ostendit, siquidem quod rogandum ante dixerat dominum messis, ut mitteret operarios in messem
Luc.6.13. suam, ipse auctoritate sua fecit. Et Discipulos duodecim jam ante selectos, divinæque suæ doctrinæ continuos auditores, & miraculorum testes, Apostolos creavit, & ad colligendam messem, Ecclesiamque in orbe universo constituendam, misit. Ut autem eorum legatio probaretur, & doctrinæ prædicationique fides conciliaretur & reverentia, hanc divinæ auctoritatis suæ sigillo munivit, donum miraculorum ipsis impartiens. Quo facto divinitatem suam & omnipotentiam egregiè demonstravit, siquidem non solùm vim habuit edendorum prodigiorum, ut Prophetæ, sed summo jure, ipsam aliis pro arbitrio tribuens, quod à nemine Prophetarum factum est. *Dedit illis potestatem*, non supremam & insitam, qualem ipse habuit, sed ministerialem, cui ipse virtute sua adsisteret; unde se non sua potestate, aut virtute, *sed in fide nominis ejus*, miracula patrare profitebantur. *Dedit illis potestatem spirituum*
Act. 3. 12. S. Hier. in c. 10. Mat. *immundorum*, id est, in spiritus immundos, in dæmones, qui spiritus immundi vocantur, quòd impuris hominum moribus delectentur, & sanctimoniam oderint, à qua superbia sua ceciderunt, cùm in gratia fuissent creati. Hoc etiam nomine evidentiùs opponuntur Spiritui sancto, qui puritatis Spiritus est. Ejiciendi quippè erant spiritus immundi, ut Sancto Spiritui via & habitaculum pararetur. Dedit autem illis potestatem dæmones ejiciendi, non solùm ex hominum, quos vexabant, corporibus; sed, quod longè
S. Hier. admirabilius est, ex mentibus & cordibus. *Et ut curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.*
» Benignus scilicet clemensque Dominus ac Magister
» non invidet servis suis, atque discipulis, virtutes suas:
» & sicut ipse curaverat omnem languorem, & omnem
» infirmitatem, Apostolis quoque suis hanc tribuit pote-
» statem: sed multa distantia est inter habere & tribuere,
» donare & accipere. Iste quodcumque agit, potestate
» Domini agit: illi si quid faciunt, imbecillitatem suam,
» & virtutem Domini confitentur, dicentes: *In nomine*
Paschasius, Radbert. l. 6. in Mat. » *Jesu surge & ambula*. Priùs autem spirituum immun-
» dorum potestas tribuitur, ut sciamus, quòd morbo-
» rum genera ab eisdem corporibus infliguntur, qui-
» bus demùm expulsis, tribuit sanandi facultatem, si
» quid ab eis est ingestum. Alioquin nisi auctor tormen-
» ti priùs pelleretur, virus languoris atque infirmitatis
» maneret. Hac etiam ratione ostenditur contra Mani-
chæos, Deum conditorem esse corporum patiter ac spirituum. Ideò curandi omnem languorem, & omnem infirmitatem verbo potestatem discipulis suis dedit, *Ut quod sauciaverat hostis, jure sanetur ab Opifice*. Langùor diuturnam vexationem carnis, infirmitas ingruentem subitò morbum & corruptionem si-
» gnificat. Vel (ut placet Paschasio Ratberto) languor
» ad infidelitatem animæ, infirmitas ad vexationem car-
» nis pertinet. Quæ duo morborum genera de obsessio-
» ne dæmonum venire, manifestum est. Et ideò priùs illi
» pellendi erant, deinde anima per fidem purganda, tum
Alex. Expos. in Euang. sanitas carnis consequenda. Quapropter & fides quàmsæpè requiritur in miraculis, & pleniùs confirmatur ex beneficiis, ut totus homo salvetur, & nulla desit Apostolis gratia salutis.

II. *Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus, Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas & Matthæus Publicanus, Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum.* Apostoli quasi missi, seu legati Dei causa. Duodecim electi, non absque mysterio: Christus enim spirituale Regnum conditurus, Judaicæ Reipublicæ imaginem quodam modo expressit, ut clariùs appareret Regni æterni promissiones in ipso solidè impletas. Sicut enim Tribus duodecim, ita duodecim erant Principes eximia dignitate; ad quam alludens Christus alibi, ait: *Vos qui secuti estis me,* Mat. 19. 28. *in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Duodecim exploratores Num. 13. in Terram promissam Moses miserat, qui palmitem cum botro, aliisque fructibus, in signum fertilitatis terræ retulerunt: Christus in mundum universum, in hæreditatem sibi à Patre promissam ac datam, duodecim legatos misit cum mandatis longè præstantioribus, qui fructus optatos ipsi reportarent. *Elegi vos* (inquit alibi) Joa. 15. 16. *& posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Hæc duodecim fundamenta Civitatis Dei, scilicet Ecclesiæ, ut S. Joannes in divina Apocalypsi sua testatur: *Et murus civitatis habens fundamenta duode-* Apoc. 21. 14. *cim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.* Horum scirì nomina magni intererat, ex quorum consentiente testimonio, gestorum ac doctrinæ Christi, Religionisque Christianæ veritas erat estimanda: & quia nonnulli futuri erant, qui hoc nomen ementirentur, de quibus S. Paulus: *Nam ejusmodi Pseudo-* 2. Cor. 11. 13. *apostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi*: ideò operæ pretium erat, duodecim Apostolorum nomina sigillatim recensere. *Primus, Simon,* S. Epiph. Hæresi 51. Joa. 1. 40. 41. 42. *qui dicitur Petrus*, non ætate, aut vocatione, cùm frater ejus Andreas prior esset vocatus, nec in cæterorum enumeratione ulla vocationis ætatisve ratio habeatur; sed dignitate & auctoritate primus: *Princeps haud dubiè collegii à Christo designatus, ad retinendam corporis* Grotius, in c. 10 Matt. *compagem* (inquit *Grotius*, quem reliquis Heterodoxis oppono.) Hinc vox Primatus S. Petri accepta, & à Patribus usurpata, Ecclesiæque usu consecrata est. *Super illum unum ædificat Ecclesiam suam..... Ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit, & unitatis ejusdem originem ab uno incipientem, sua auctoritate disposuit..... Exordium ab unitate proficiscitur, primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, & cathedra una monstretur* (inquit S. Cyprianus.) *Apostolus Pe-* S. Cypr. l. de Unit. Eccl. Quod testimonium iisdem verbis profert Pelagius 1. in Epist. ad Episcopos Istriæ. *trus, in quo Primatus Apostolorum tam excellenti gratia præeminet..... Quis enim nescit, illum Apostolatus principatum cuilibet Episcopatui præferendum?* (inquit Sanctus Augustinus.) *Petrus princeps caputque cæterorum* (inquit Sanctus Cyrillus Alexandrinus.) S. Aug. l. 2. de Baptismo con. Donat. c. 1. S. Cyr. Alex. l. 12. in Joan.

Primus, Simon, qui dicitur Petrus: quo cognomine distinguitur à Simone Cananæo, filius Jonæ, seu Joannis, ex Bethsaida Galilææ oppido natus: *Andreæ* fra-

ter: *Et Andreas frater ejus*. An major an minor natu, incertum. Majorem natu fuiſſe, Sanctus Epiphanius aſſerit Hæreſi 51. cap.17. Natu minorem, Sanctus Joannes Chryſoſtomus hom. 59. in Matthæum, Sanctus Proclus Oratione 20. Caſſianus lib.3. contra Neſtorium, cap. 12. cenſent. *Iacobus Zebedæi*, filius, hoc deſignatus epitheto, ut diſtinguatur à Jacobo Alphæi. Hic Jacobus Major, ille Minor vulgò nuncupatur: *Et Ioannes frater ejus*, Chriſto ſingulariter dilectus. Ambo illi fratres à Chriſto *Boanerges*, id eſt, *Filii tonitrui*, appellati *Marci* 3. 17. quòd Prædicationis Euangelicæ ſublimitate & ſonitu orbem eſſent commoturi, Chriſtoque ſubjecturi. *Philippus*, à Diacono cognomine diverſus, cujus quatuor filiæ Virgines & Prophetiſſæ celebrantur; quamvis nonnulli Veterum Philippo Apoſtolo, uni ex duodecim, illas tribuerint, utrumque Philippum confundentes; ſcilicet Clemens Alexandrinus lib.3. Stromatum p. 448. Euſebius lib.3. Hiſt. Eccleſ. cap. 31. & lib.5. c. 24. *Et Bartholomæus*, quem nonnulli cum *Nathanaele* perperàm confuderunt, quem Apoſtolum non fuiſſe, confirmant Sanctus Auguſtinus Tractatu 7. in Joannem, & Sanctus Gregorius lib.33. in Job, cap.15. *Thomas*, qui & *Dydimus*, id eſt, *Gemellus*. » Et *Matthæus Publicanus*. Cæteri Euangeliſtæ primùm ponunt Matthæum, & poſteà Thomam, nec » Publicani nomen adſcribunt, ne antiquæ converſationis mentione ſugillare Euangeliſtam viderentur: » iſte verò & ſe Thomæ poſtpoſuit, & Publicanum appellavit, ut ubi abundaverat iniquitas, ſuperabundaret & gratia. *Iacobus Alphæi*, filius, *Iuſtus* appellatus, & *Frater Domini*, id eſt, cognatus, ex Maria Deiparæ Virginis ſorore, vel (ut aliis placet) cognata; idem ille qui Jeroſolymorum Epiſcopus poſt Chriſti in cœlos Aſcenſionem ab Apoſtolis conſtitutus eſt, Judæ frater, autor Epiſtolæ Canonicæ: De quo Sanctus Paulus ad Galatas ſcribit cap.1. verſ.18. 19. *Deinde poſt annos tres veni Ieroſolymam videre Petrum. Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini*. Quem & primariis Apoſtolis coæquat cap.2. verſ.9. *Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis*. Hic Jacobus Minor appellatus, qui in Concilio Jeroſolymitano de legalium cæremoniarum obſervantia ab Apoſtolis celebrato, poſt Petrum ſuffragium dixit, *Act.* 15. 13. & ſeq. De quo Sanctus Hieronymus, (cujus ſententia in Scriptura Sacra fundata, quorumdam Græcorum tres Jacobos adſtruentium, & Jeroſolymitanum Epiſcopum Domini fratrem diſtinguentium à Jacobo Alphæi, aſſertioni præponenda eſt,) ita ſcribit lib. adverſùs Helvidium, cap.7. *Nulli dubium eſt, duos fuiſſe Apoſtolos, Iacobi vocabulo nuncupatos, Iacobum Zebedæi, & Iacobum Alphæi. Iſtum, neſcio quem Minorem Iacobum, quem Mariæ filium, nec tamen Matris Domini, Scriptura commemorat, Apoſtolum vis eſſe, an non? Si Apoſtolus eſt, Alphæi filius erit: & credidit in Ieſum, & non erit de illis fratribus*, » *de quibus ſcriptum eſt*: Neque enim fratres ejus credebant in eum. » *Si non eſt Apoſtolus, ſed tertius neſcio qui Iacobus: quomodo eſt frater Domini putandus? Et quomodo tertius ad diſtinctionem Majoris appellabitur Minor? Cùm major non inter tres, ſed inter duos ſoleat præbere diſtantiam, & frater Domini Apoſtolus ſit, Paulo dicente:* Deinde poſt triennium veni Jeruſalem videre Petrum, & manſi apud illum diebus quindecim. Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini. *Et in eadem Epiſtola*: Et cognita gratia quæ data eſt mihi, Petrus & Jacobus, qui videbantur columnæ eſſe. *Ne autem hunc putes Iacobum filium Zebedæi, lege Actus Apoſtolorum: jam ab Herode fuerat interemptus. Reſtat concluſio, ut Maria iſta, quæ Iacobi Minoris ſcribibitur mater, fuerit uxor Alphæi, & ſoror Mariæ Matris Domini, quam Mariam Cleophæ Ioannes Euangeliſta cognominat, ſive à patre, ſive à gentilitate familiæ, aut quacumque alia cauſa, ei nomen imponens. Si autem inde tibi alia atque alia videtur, quod alibi di-*

S. Hier. in c. 10. Matt.

Joa. 7.

catur, Maria Iacobi Minoris mater, & hic Maria Cleophæ: diſce Scripturæ conſuetudinem, eandem hominem diverſis nominibus nuncupari. Quamvis itaque *Sanctus Gregorius Nyſſenus*, Oratione 2. de Reſurrectione, *Sanctus Epiphanius*, in Hæreſi Collyridianorum, *Sanctus Ioannes Chryſoſtomus*, Homilia 5. in Matthæum & Homil.33. in Acta, & Conſtitutionum Apoſtolicarum Autor lib.6. cap.12. Jacobum Alphæi Apoſtolum à Jacobo fratre Domini diſtinguant, *Sancti Pauli*, & *Sancti Hieronymi* auctoritate fultam ſententiam, nec non *Sancti Auguſtini* libr. 2. contra Creſconium cap. 37. amplectimur & propugnamus. Sanctus quidem Hieronymus, Expoſitione 1. in cap.17. Iſajæ, poſt illa verba verſ.7. *In die illa inclinabitur homo ad factorem ſuum, & oculi ejus ad ſanctum Iſrael reſpicient*, addit, *Duas olivas & tres & quatuor & quinque*, de quibus ante actum erat, *quatuordecim Apoſtolos interpretantur, id eſt, duodecim qui electi ſunt, & tertium decimum Iacobum, qui appellatur Frater Domini, Paulum quoque Apoſtolum vas electionis*. Sed ex aliorum ſententia, non ex propria mente ibi loqui Sanctum Hieronymum, evidens eſt, referendo, non aſſerendo. Sed in ſecunda ejuſdem capitis expoſitione, lib. 7. Commentariorum in eumdem Prophetam, Jacobum Fratrem Domini, extra numerum duodecim Apoſtolorum non recenſet, ſed ſolos Paulum & Barnabam. Videtur aliquibus Sanct. Cyrillus Jeroſolymitanus Epiſcopus Jacobum Fratrem Domini, extra numerum duodecim Apoſtolorum poſuiſſe, Catecheſi 14. *Nunc verò*, inquit, *Chriſtus reſurrexit à mortuis, primitiæ dormientium, & apparuit Cephæ, poſtea duodecim Apoſtolis: ſi enim uni teſti non credis, habes duodecim teſtes: deinde apparuit pluſquam quingentis fratribus ſimul. Si illis duodecim non credant, quingentos teſtes recipiant. Poſtea viſus eſt à Iacobo fratre, primo hujus Paræciæ Epiſcopo..... Sed dices, quòd Iacobus frater ad gratiam teſtatus eſt. Viſus eſt poſtea & Paulo inimico: quale autem non ſit hoſtis teſtimonium, ſcitis*. Verùm non magis ac meliùs colligitur ex hoc loco, Jacobum Fratrem Domini, ex duodecim Apoſtolorum numero non fuiſſe, quàm S. Petrum, ſiquidem & Sanctus Paulus 1. *Cor.*15.5. ſcribit, *Quia viſus eſt Cephæ, & poſt hoc undecim; deinde viſus eſt plus quàm quingentis fratribus ſimul... Deinde viſus eſt Iacobo, deinde Apoſtolis omnibus*: Quod & S. Cyrillus refert. Sed duodecim Apoſtolorum nomina recenſere pergamus. In eorum ſerie ſequitur *Thaddæus*, qui & *Lebbæus*, id eſt, *Corculum*, cognominatus: *Iudas* appellatus, & *Iudas Iacobi*, quia Jacobi Minoris frater, autor Epiſtolæ Canonicæ. *Simon Cananæus*, qui & *Zelotes* appellatus eſt, alter à Simone fratre Domini, de quo Sanctus Matthæus cap.13. verſ.55. ut Theodoretus confirmat in Pſal.67. Principes Juda, duces eorum, Principes Zabulon, Principes Nephtalim. *Ex his tribus*, inquit, *cæteri Apoſtoli originem duxerunt. Et illi quidem qui vocabantur fratres Domini, ex tribu Iudæ planè genus traxerunt. Petrus autem & Andreas, & Iacobus & Ioannes, & Philippus ex vico Bethſaida fuerunt: Matthæus & Iacobus dicti ſunt habitaſſe Capharnaum. Simon Zelotes Cananæus nominatus eſt. Omnia autem hæc loca Galilææ ſunt. Zabulon autem & Nephtalim ibi ſuam habuerunt ſortem*. Alter etiam eſt Simon Apoſtolus à Simeone Jeroſolymorum Epiſcopo, S. Jacobi Minoris in illa ſede ſucceſſore, cujus cùm frequens ſit in Hiſtoria Eccleſiaſtica Euſebii mentio, nuſquam Apoſtolus appellatur; & quæ ipſum ſpectant, poſt Apoſtolorum tempora referuntur. Poſtremus in Apoſtolorum ſerie nominatur *Iudas Iſcariotes*, proditoris, quàm Apoſtoli, nomine notior, vel à vico, vel ab urbe, undè ortus eſt, vel ex Tribu Iſachar appellatus, quaſi Iſachariotes: ut quodam vaticinio in condemnationem ſui natus ſit: *Iſachar* enim interpretatur *Merces*, ut ſignificetur pretium proditoris.

S. Hier. in c. 10. S. Matt.

III. *Hos duodecim miſit Ieſus: præcipiens eis, & dicens: In viam Gentium ne abieritis, & civitates Samaritanorum ne intraveritis: ſed potiùs ite ad oves, quæ perierunt domus Iſrael.* Hos duodecim Legatos Rex noſter Chriſtus

stus misit in orbem sequentibus mandatis instructos: Ne abeatis versùs Gentes prædicandi causâ: Judæis enim, ut filiis Regni, quibus facta fuerat promissio Messiæ, secundùm decretum Dei oportebat primùm prædicari verbum Dei: cùm verò illud repellerent, & se indignos judicarent, seu efficerent æternę vitę, oportebat converti ad Gentes, ut S. Paulus docet. Hinc alibi asserit, *Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones Patrum*. Hinc Luc. 1. dicitur: *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ: sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini ejus in sæcula*. Vetat etiam, ne Samaritanorum civitates intrent. Quamvis enim se Jacobi filios jactarent, legem Mosis amplecterentur, Messiam expectarent: Gentium tamen superstitionibus Judaicam Religionem miscebant, adorabant quod nesciebant, à Gente Judaica & Fide segreges erant, Apostatæ, Schismatici: hinc Samaritanos non minùs, quàm Ethnicos, oderant vitabantque Judæi. Ideò Christus ne Judæis offensionis occasionem præberet, eodem loco Samaritanos ac Ethnicos habuit, Euangelii prædicationem apud illos fieri pariter prohibens, donec Judæis annuntiatum esset, Christique generali mandato paulò antè Ascensionem, & deinde afflatu singulari Spiritus sancti, Apostoli impulsi essent, ut se converterent ad Gentes, illisque Christum prædicarent. *Sed potiùs ite ad oves, quæ perierunt domus Israel:* Prædicate primùm Judæis, ovibus perditis, seductis, errantibus, de quibus *Isaiæ* 53. 6. dicitur: *Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit*. Et Jeremiæ 50. 6. *Grex perditus factus est populus meus*. Et Christus ipse: *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*: Oportebat nimirùm primùm Adventum Christi nuntiare Judæis, ne justam excusationem habere viderentur, dicentes, ideò se Dominum rejecisse, quia ad Gentes & ad Samaritanos Apostolos miserit. *In viam Gentium ne abieritis*: Ne putetis, odio mihi esse Judęos, vel animum meum ab ipsis aversum esse, quia contumeliis me afficiunt, & dæmoniacum appellant. Videtis enim, tantam me curam horum gerere, ut non ad alios, sed ad istos imprimis vos mittam, ut & Doctores & Medici eis sitis: nec solùm jubeo, his priùs, quàm cæteris, prædicare; sed ne viam quidem attingere quæ ad alios ducat, permitto: nec in civitates Samaritanorum intrare, quoniam non bono in Judæos erant animo Samaritani. Et quamvis isti faciliores ad credendum essent, ad difficiliores tamen Judæos mittit, ut quantam illorum curam gereret, ipse demonstraret; & sic ora ipsorum obstrueret, & ad doctrinam Apostolorum præpararet: ne crimini ipsis verterent profectionem ad gentes incircumcisas, ac ideò ipsos jure odisse & abominari viderentur. Oves autem quæ periere, ipsos appellat, non quæ sponte fugam ceperunt; ut undique paratam eis esse veniam ostendendo, mentes eorum permulceret.

Act. 13. 46.

Joa. 4. 12.

Mat. 15. 24. S. Hie. in c. 10. Matt.

S. Joa. Chr. h. 33.

IV. *Euntes autem prædicate, dicentes*: *Quia appropinquavit Regnum cælorum*. Quod argumentum fuit, & exordium prædicationis Joannis Baptistæ, & ipsius Christi, idem esse debuit prædicationis Apostolorum, ut Domini à quo missi erant, verbis magis, quàm suis prædicarent, & per viam pœnitentiæ homines ad Regnum cœlorum perducerent. Hinc S. Marcus Apostolorum narrata missione, subdit: *Et exeuntes, prædicabant, ut pœnitentiam agerent*.

S. Hier. in c. 10. Matth.

V. *Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite*. Ne hominibus rusticis, indoctis, illiteratis, eloquii venustate destitutis nemo crederet pollicentibus Regnum cælorum, dat illis potestatem infirmos curandi, leprosos mundandi, dęmones ejiciendi: *Ut magnitudinem promissorum probet magnitudo signorum*. Hæc verba, *mortuos suscitate*, irreptitia esse, perperam asserit Grotius, quòd absint à vetustissimis Exemplaribus, à Complutensi, aliisque Græcorum Exemplarium Editionibus, & à Syriaca Imperatoris Editione, neque agnoscatur à Græcis hunc locum exponentibus, Theophylacto & Euthymio: Nam Textus Græcus secundùm Editionem Roberti Stephani, cum sexdecim Miss. collatus, & in Bibliis Polyglottis Londinensibus editus, hæc verba habet. Illa Sanctus Hieronymus, qui novum Testamentum Græcæ fidei reddidit, agnoscit, ut ex Divina illius Bibliotheca nuper edita constat, & ex Vulgata Versione Latina, quæ Ecclesiæ auctoritate ac judicio authentica declarata, & usu consecrata est. Eadem verba habent Versiones Orientales, Syriaca, Arabica, Æthiopica, in Bibliis Londinensibus editæ. Illa etiam agnoscit S. Hilarius.

S. Hilar. c. 10. in Matt. S. Hier.

VI. *Gratis accepistis, gratis date*. Potestatem illam nullis meritis vestris, aut pretio accepistis; ideòque ejus effectus & beneficia gratis & liberaliter date. His verbis inanem gloriam, avaritiam, & turpem quæstum, simoniamque in rerum spiritualium usu, ac dispensatione, convellit ac damnat. Sententia enim illa generalis est, spiritualia omnia Dei dona complectens; quæ cùm nulla humana industria, aut labore comparari possint, non absque gravi irreverentia & sacrilegio ad humana commercia deprimerentur. Jubet ergo, *ut sit ministratio gratuita muneris gratuiti*, ne Euangelii gratia corrumpatur. Qua in re non minorem se curam gerere Christus ostendit, ut mores Discipulorum integri ac sancti essent, quàm ut miraculorum virtute essent conspicui. Nam ut demonstret, miracula absque morum integritate nihil prodesse facientibus, neque fastu animi & inani gloria propterea efferentur, ait: *Gratis accepistis*: deinde ne cupiditate pecuniarum moverentur, addidit: *Gratis date*. Ne, inquam, quasi sua ipsorum potestate miracula facientes, inde superbirent: *Gratis*, inquit, *accepistis*: Nihil ex vestro largimini his qui vos recipiunt, & quibus Euangelium, aliave dona spiritualia largimini, aut quorum in gratiam miracula editis. Non enim tamquam mercedem vestris laboribus debitam ista accepistis: mea enim est gratia. Sic & aliis hęc beneficia, quorum nullum condignum pretium inveniri potest, gratis date: *Neque enim pretio ullares Dei constat*.

S. Joan. Chrys. Hom. 33. in Matth.

Tert. in Apolog.

VII. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, nec virgam: Dignus enim est operarius cibo suo*. De commeatu ne soliciti sitis, sive de pecunia ad viaticum acquirenda & paranda, quam in zonis seu crumenis vestris feratis. Nec peram seu manticam habeatis, in quam obsonium condatis, ut viatores solent; nec tunicas mutatorias, unam, qua induti sitis, alteram futurorum timore, ne fortè sit opus; neque duo calceamentorum seu sandaliorum paria; sed neque virgam, seu baculum, præter illum quem manu geritis: *Dignus est enim operarius cibo suo*, id est, omnibus ad sustentationem vitæ necessariis. Non solùm itaque possessionem thesaurorum illis prohibet Christus, sed & viaticum, ut omni solicitudine expediti, toti à Deo penderent, toti Euangelii prædicationi insisterent, & exemplo contemptus rerum terrenarum, omnes ad Christum traherent. Lucæ 9. ita mandatum illud Christi exprimitur: *Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis*. Marci verò 6. 8. *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum: non peram, non panem, neque in zona æs; sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis*. S. Matthæus Christus prohibuisse refert, ne calceamenta portarent, & virgam, utique duplicem, timore & cautione, ne in futurum deficerent, ut *S. Hieronymus* explicat; quam interpretationem & *S. Augustinus* amplectitur: *Curam*, inquit, *prohibet, qua ideo portanda cogitantur, ne desint*. Permisit tamen usum calceorum, sive sandaliorum quibus eorum pedes tecti erant, & baculi cui innitebantur, ut S. Marcus significat; cujus proindè narratio ab aliorum Euangelistarum narratione non discordat. S. Augustinus virgam apud Matthæum propriè sumi censet, ut quod dictum est, *Neque virgam*, intelligatur, *Ne minimas quidem res*: apud Marcum verò metaphoricè sumi pro potestate accipiendi ab auditoribus suis omnia necessaria. Sed quamvis hęc ex-

S. Hieron.

S. Aug. l. de consentu Eu. c. 30.

plicatio minimè ſpernenda ſit, ea tamen non eſt opus ad Euangeliſtarum conciliationem; & probabilius videtur, ibi tam propriè ſumi virgam, ac calceos, tunicas, peram, panem, & æs; quæ metaphoricè intelligenda, nemo dixerit. Oſtendit autem, Deum cujus res gerant, ipſis proſpecturum: *Dignus eſt enim* (inquit) *operarius cibo ſuo*. S. Lucas hæc repetens cap. 10. ait: *Dignus eſt enim operarius mercede ſua*: Quo mercedis nomine non ſignificatur, ſuſtentationem eſſe adæquatum pretium operis tam divini, ſcilicet prædicationis Euangelicæ; ſed Euangelicis Prædicatoribus ex juſtitia deberi, & ex grati animi vice, ab iis quibus Euangelium annuntiarent, tamquam ſtipendia militantibus, tamquam fructum vineæ plantatoribus, tamquam lac gregis paſtoribus. Unde Sanctus Paulus, ait: *Quis militat ſuis ſtipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non percipit?* ..... *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus; magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus? Si alii poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potiùs nos? Sed non uſi ſumus hac poteſtate*. Unde apparet, hæc non ita præcepiſſe Dominum, tamquam Euangeliſtæ vivere aliunde non debeant, quàm eis præbentibus, quibus annuntiant Euangelium; alioquin contra hoc præceptum feciſſet idem Apoſtolus, qui victum de manuum ſuarum laboribus tranſigebat, ne cuiquam gravis eſſet: ſed poteſtatem dediſſe, in qua ſcirent, ſibi iſta deberi. Cùm autem à Domino aliquid imperatur, niſi fiat, inobedientiæ culpa eſt: cùm autem poteſtas datur, licet cuique non uti, & tamquam de ſuo jure cedere. Hæc ergo Dominus loquens Diſcipulis, id agebat, quod ipſe Apoſtolus paulò poſt apertiùs ita explicat: *Neſcitis, quoniam qui in ſacrario operantur, quæ in ſacrario ſunt, edunt: & qui altari deſerviunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio vivere. Ego autem nullo horum uſus ſum*. Cùm itaque dicit, ita Dominum ordinaſſe, ſe autem uſum non eſſe, utique oſtendit utendi poteſtatem datam, non impoſitam ſerviendi neceſſitatem. Hoc ergo ordinans Dominus, quod eum ordinaſſe dicit Apoſtolus; qui Euangelium annuntiant, de Euangelio vivere; illa Apoſtolis loquebatur, ut ſecuri non poſſiderent, neque portarent huic vitæ neceſſaria, nec magna, nec minima. Ideò poſuit, *nec virgam*, oſtendens, à fidelibus ſuis omnia deberi Miniſtris ſuis, nulla ſuperflua requirentibus.

1. Cor. 9. 7.

1. Theſſ. 2. 5.

S. Aug. l. 2. de conſenſu Eu. c. 30. n. 73. & 74.

VIII. *In quamcumque autem civitatem, aut caſtellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus ſit: & ibi manete, donec exeatis*. Quocumque vos contuleritis prædicandi cauſa, inquirite, quis dignus ſit hoſpitio veſtro, qui ſcilicet morum integritate ac beneficentia ſpem præbeat promptæ hoſpitalitatis. Ad dignitatem Euangelici miniſterii ac Miniſtrorum id pertinet, ut nonniſi apud boni nominis viros commorentur, & qui ipſis hoſpitibus digni ſint, putentque ſe magis accipere beneficium, quàm dare. *Ergo hoſpes fama eligendus eſt populi, & judicio vicinorum*, (inquit Sanctus Hieronymus) *ne prædicationis dignitas, ſuſcipientis infamia deturpetur. Cùm univerſis debeant prædicare, hoſpes unus eligitur, non tribuens beneficium ei, qui apud ſe mamſurus eſt, ſed accipiens. Hoc enim dicitur*, Quis in ea dignus eſt, *ut magis ſe noverint accipere gratiam, quàm dare*. Et ibi manete: *Alienum* enim *eſt a Prædicatore Regni cœleſtis curſitare per domos, & inviolabilis hoſpitii jura mutare*; ne deſultoriæ levitatis arguatur, ne menſæ lautioris appetens videatur, ne ſe contemni prior hoſpes exiſtimet, ideòque offendatur. *Et ibi manete, donec exeatis* ex illa urbe, aut pago. Id paulò aliter exprimitur à S. Luca: *In eadem autem domo manete, edentes, & bibentes quæ apud illos ſunt: Dignus eſt enim operarius mercede ſua. Nolite tranſire de domo in domum. Et in quamcumque civitatem intraveritis, & ſuſceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis*.

S. Hier. in c. 10. Matt.

S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 66.

S. Joa. Chr. h. 33. in Mat. I

IX. *Intrantes autem in domum, ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et ſiquidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam: ſi autem non fuerit digna, pax veſtra revertetur ad vos*. Salutari jubet domum, id eſt, habitatores ejus, in ſignum benevolentiæ & charitatis, *Dicentes, Pax huic domui*. Salutandi formula eſt Hebræis familiaris, qua proſpera lætaque omnia adprecantur: Chriſtus autem & Apoſtoli pacem illam optabant, quam dare non poteſt mundus; pacem nimirùm Euangelicam, & æternæ vitæ felicitatem. Cæterùm illa verba, *Dicentes, Pax huic domui*, in Græco Textu non habentur: nec ea Græcus Sancti Joannis Chryſoſtomi Textus habet: nec Sanctus Hieronymus in commentariis, nec in ipſo Textu, quamvis in ejus Divina Bibliotheca, nuper à Benedictinis S. Germani Pratenſis Pariſiis edita, extent. Irreptitia tamen hæc exiſtimaſſe Sanctum Hieronymum, Commentarius ejus indicat, quamvis ea Latina Verſio, qua tempore Sancti Hilarii utebatur Eccleſia, jam haberet, ut ex ejuſdem Commentario conſtat. Verba Sancti Hieronymi ſubjicio: *Occultè*, inquit, *ſalutationem Hebræi ac Syri ſermonis expreſſit. Quod enim Græcè dicitur, χαῖρε, & Latinè; Ave; hoc Hebraico Syroque ſermone appellatur* Salon lach, *id eſt, Pax tecum*. Non autem occultè ſolùm Sanctum Matthæum hanc ſalutationem expreſſiſſe, Sanctus Hieronymus diceret, ſi apud illum hæc verba legiſſet in Textu Græco à ſe emendato: *Dicentes, Pax huic domui. Et ſi quidem fuerit domus illa*, ſeu familia, *digna* Euangelica pace, quam adprecati fueritis, *ſi fuerit ibi filius pacis*, ut apud S. Lucam legitur, id eſt, pace illa dignus ſecundùm præſcientiam & prædeſtinationem Dei, *veniet pax veſtra ſuper eam*, id eſt, annuntiatio pacis, & prædicatio illi proderit: *Si autem non fuerit digna, pax veſtra revertetur ad vos*: ſpiritalem fructum ex veſtra charitate & prædicatione pacis referetis: quod ipſis adprecati eſtis, vobis quidem eveniet; qua ratione Pſ. 35. 14. dicitur, *Oratio mea in ſinu meo convertetur*. Quoad illos verò, eventu optato carebit, contrario ſenſu divinæ illi ſententiæ, Iſaiæ 55. 11. *Verbum meum, quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum: ſed faciet quæcumque volui, & proſperabitur in his, ad quæ miſi illud*. Si fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper illam, &c. *Introeuntes domum, pacem imprecamini hoſpiti, & quantùm in vobis eſt, diſcordiæ bella ſedate. Si autem orta fuerit contradictio, vos mercedem habebitis de oblata pace: illi bellum quod habere voluerint, poſſidebunt*.

S. Aug. lib. de Correptione & Gratia, c. 15.

S. Hier. in c. 10. Matt.

X. *Et quicumque non receperit vos, neque audierit ſermones veſtros, exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus veſtris*. Addunt SS. Marcus & Lucas, *in teſtimonium ipſis*; quòd nullam ſcilicet cum illis communionem habere velint, nihilque ab eis recipere, ne ad victum quidem neceſſarium, qui Euangelium ſpreverint: vel in teſtimonium indignationis divinæ in eos effundendæ: vel in teſtimonium laboris ſui, quem illi obduratione ſua & inhumanitate ſibi inutilem reddiderunt. *Si comminatio non poteſt ſine executione, habes Deum executorem in comminatore, & judicem in utroque*: (inquit Tertullianus) *ſic & pulverem jubet excuti in illos in teſtificationem, & abhorrentiam terræ eorum, nedum communicationis reliquæ. Si enim inhumanitas & inhoſpitalitas nullam ab eo relaturæ ſunt ultionem, cui rei præmittit teſtificationem, minas utique portendentem? Porrò cum etiam Creator in Deuteronomio, Ammonitas & Moabitas prohibeat recipi in Eccleſiam, quòd populum Ægypto profectum inhumanè & inhoſpitaliter copiis defraudaſſent: ergo in Chriſtum inde manaſſe conſtabit communicationis interdictum, ubi habet formam*, Qui vos ſpernit, me ſpernit: *Hoc & Moyſi Creator*: Non te contempſerunt, ſed me. *Tam enim Apoſtolus Moyſes, quàm & Apoſtoli Prophetæ. Æquanda erit auctoritas utriuſque officii, ab uno eodemque Domino Apoſtolorum & Prophetarum*.

S. Hier. ib.

S. Aug. lib. Quæſt. Eu. in Matt. Quæſt. 7.

Tert. lib. 4. contra Marcionem, c. 24.

XI. *Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati*. De Sodomitis & Gomorrhæis, non tam judicatum olim, quàm præjudicatum eſt, cùm urbes ille, incolarum ſuorum flagitiis infames, incendio cœleſti conflagarunt.

Atro-

Atrociorem itaque pœnam subituros in die judicii, quàm olim sustinuerint, Christus significat: longè verò graviorem pœnam imminere Euangelii contemptoribus. Sodomitæ enim Monitorem Lothum duntaxat habuerunt; Judæi verò habuerunt Apostolos tanta promissa afferentes, promissionemque salutis tot miraculis confirmantes. Sodomitæ sine lege perierunt, quia sine lege peccaverant: Judæi in lege peccaverunt, ideòque *per legem judicabuntur*. Ex hoc loco inæqualitas peccatorum contra Jovinianum ostenditur, ex inæqualitate suppliciorum. Rom.2.12.

XII. *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum, Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Cùm Apostolos omni solicitudine rerum, ad vitæ sustentationem necessariarum, Christus exemisset, ac miraculorum dono instruxisset, omnique sæculari negotio & cura liberos, quasi ferreos atque adamantinos fecisset, nunc eventura ipsis adversa prædixit; non ea solùm quæ paulò post futura erant, in prima scilicet illa Missione, verùm etiam post longa temporum spatia, cùm apud Gentiles essent prædicaturi, ut ab initio, & antequam duri labores accederent, ipsos adversùs diaboli bellum instrueret. Ideò autem de his illos præmonuit; primò, ut summam ejus virtutem atque potentiam, qua etiam futura noverat, non ignorarent. Deinde, ut nemo suspicari posset, ex illius, qui ipsos misit, imbecillitate tot illis mala contigisse. Tertiò, ne turbarentur, malis & persecutionibus repentè & præter expectationem venientibus, *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum*. Sicut oves, id est, imbelles, inermes, humanis præsidiis destitutos, simplices, innocentes, mansuetos, nullis malis artibus vosmetipsos defendentes, sed à solius Dei protectione pendentes, mitto vos in medium Judæorum & Gentilium, qui vobis non minùs infesti erunt, quàm ovibus lupi, nec minori vos odio & crudelitate persequentur: quibus & numero & defensionis impotentia prorsùs impares eritis. *Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*. Circumspicite, quomodo vos habere & gerere debeatis, declinando insidias, quantùm vobis salva ministerii vestri ratione, Deique gloria, licebit. Arma porrò vestra sint prudentia & simplicitas: prudentia serpentis, ut insidias caveatis; columbæ simplicitas, ut nemini noceatis: ut nec prudentia in vafritiem improbam, nec simplicitas in stoliditatem degeneret. *Estote prudentes sicut serpentes*. Prudentiam serpentium imitamini, acutè circumspicientium & observantium pedes hominum, ne ab ipsis obterantur, & in certaminibus capitis potissimùm sui curam habentium, ut illud illæsum servent. *Et simplices sicut columbæ*. Prudentiam innocentia & simplicitate ornate, cujus columba symbolum est, felle carens, nemini nocens, ne iis quidem à quibus malè afficitur, direptoribus ovorum, atque pullorum. S.Joa.Chr.h.34. in Matt. Gen.3.1.

XIII. *Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagogis suis flagellabunt vos: & ad Præsides & ad Reges ducemini propter me, in testimonium illis & Gentibus.* Nolite in hominibus confidere, inter quos vos mitto: nolite ipsorum vultibus verbisque facilè credere: hominum enim effigies habent, plerique verò animos ferarum. Homo homini lupus. Id experiemini, cùm vos trahent quasi reos ad tribunalia, & in Synagogis suis, seu juridicis conventibus, flagellabunt vos. Quod in Apostolis impletum, constat ex Actuum cap. 4. & 5. aliisque locis. Sanè in Synagogis exerceri solitam animadversionem in populares in causis religionis, constat ex Eusebio libro 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap.16. ubi meminit libri ab Auctore quodam Ecclesiastico, adversùs Montanistas, sub Imperio Commodi conscripti, in quo hæc legebantur: *Respondeant nobis quæso per Deum: Estne aliquis eorum, qui jam inde à Montano & mulierculis garrire primùm cœperunt, qui à Judæis persecutionem passus sit, aut ab impiis trucidatus? Nemo certè. Nec verò ullus eorum, pro Christi nomine prehensus, in crucem actus est: sed neque ulla mulier in Judæorum Synagogis, aut flagris cæsa, aut lapidibus impetita est.* *Alex. Expos. in Euang.* *Nusquam profectò, nec unquam.* Addit Christus: *Et ad præsides* Provinciarum, quales fuerunt Pontius Pilatus, Felix & Festus: *& ad Reges ducemini propter me*, nominis mei causa vos in jus vocabunt, & captivos trahent: *in testimonium illis & Gentibus:* id est, ut illis de me testimonium constanter fortiterque patiendo præbeatis: sic enim intelligere poterunt, vos prædicare veritatem, quam vestro sanguine vos consignare viderint: sive in testimonium contra eos in die judicii; nec solùm contra ipsos Judæos, sed & adversùs Gentiles illis permixtos, aut qui illorum tribunalibus adstabunt.

XIV. *Cùm autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Cùm autem in Conciliis & Synagogis, vel coram Præsidibus & Regibus sistemini, ne sitis anxii, qua ratione causam veritatis agatis, sicut solent esse soliciti, qui causam acturi sunt apud Principes; & quid dicendum, & qua ratione ac forma, anxiè meditari. Vobis enim à Deo Patre, & à me suggeretur in illis angustiis, quid loquamini; orantibus tamen, & humanam alioquin diligentiam adhibentibus. Et quod vobis deerit naturalium talentorum, eo ipso tempore supplebitur ope cœlesti: siquidem Spiritus sanctus & animo sapientiam & ori eloquium subministrabit, non comptum quidem & ornatum, sed simplici gravitate ipsam nudæ veritatis naturam referens, quæ ornari ipsa negat, contenta doceri; & quæ *Nihil erubescit, nisi tantummodo abscondi: Simplicitate* scilicet *veritatis, non curiositate, ejus hostes revincuntur*. Dabitur vobis in illa hora quid loquamini: *Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes adversarii vestri*. Sic olim Moysem legatum ad Pharaonem mittens Dominus: *Perge*, inquit, *& ego ero in ore tuo, doceboque te quid loquaris*. Non igitur ex vobis ipsis loquemini, sive respondebitis (inquit Christus) sed Spiritus Dei Patris vestri, cujus negotium geritis, per vos loquetur, linguam vestram diriget, verbaque suggeret, formabit, librabit, ut quod causæ Dei & ejus gloriæ conveniens erit, extempore respondeatis. *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis*. His verbis humana operatio non excluditur, quasi Euangelii Prædicatores instrumenta sint inanima: *Neque enim hoc ita fit de nobis, tamquam nihil facientibus nobis. Adjutorium igitur Spiritus sancti sic expressum est, ut ipse facere diceretur, quod ut faciamus facit.* Tert. Luc.21.15. Exod.4.12. S.Aug.Epist. 194. aliàs 105.c.4.

XV. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum.* Non solùm contra externas, sed etiam contra domesticas persecutiones, illorum animos præmunit ac roborat. Tradet, inquit, frater infidelis fratrem fidelem in mortem, & pater filium: Nullus enim inter eos fidus affectus, quorum diversa religio. Et eritis odio omni hominum generi, Judæis & Gentibus, viris & feminis, consanguineis & extraneis, Principibus & plebi, non propter crimen aliquod, sed tantùm propter me, propter fidem qua in me creditis, doctrinamque ac legem meam profitemini. Tertullianus: *Christianis solis nihil permittitur loqui, quod causam purget, quod veritatem defendat, quod judicem non faciat injustum: sed illud solum expectatur, quod odio publico necessarium est, confessio nominis, non examinatio criminis... Nomen æmulæ rationis inimicum, præsumptis non probatis criminibus, de sua sola confessione damnatur. Ideo torquemur confitentes, & punimur perseverantes, & absolvimur negantes, quia nominis prælium est. Denique quid de tabella veritatis illum Christianum, cur non & homicidam? Si homicida Christianus, cur non & incestus, vel quodcumque aliud esse non creditis? In nobis solis pudet, aut piget, ipsis nominibus scelerum pronuntiare. Christianus si nullius nominis crimen est, valde ineptum si solius nominis crimen est. Quid quòd ita plerique clausis oculis in odium ejus impingunt,* S.Hier. in c. 10. S. Mat. Tertul. Apolog. c.2. & 3.

ut bonum alicui teſtimonium ferentes, admiſceant nominis exprobrationem? Bonus vir Cajus Sejus, tantùm quòd Chriſtianus... Alii quos retro ante hoc nomen, vagos, viles, improbos noverant, ex ipſo denotant, quo laudant: cacitate odii in ſuffragium impingunt. Quæ mulier! Quàm laſciva, quam feſtiva! Qui juvenis! Quàm luſius, quàm amaſius! Facti ſunt Chriſtiani. Ita nomen emendationi imputatur. Nonnulli etiam de utilitatibus ſuis cum odio iſto paciſcuntur, contenti injuria, dum ne domi habeant quod oderunt. Vxorem jam pudicam maritus, jam non zelotypus ejecit. Filiam jam ſubjectam pater retro patiens abdicavit. Servum jam fidelem dominus olim mitis ab oculis relegavit. Vt quiſque hoc nomine emendatur, offendit. Tanti non eſt bonum, quanti eſt odium Chriſtianorum. Et eritis odio *omnibus*, incredulis, *propter nomen meum*. Dicit Propheta: *Omnes gentes quaſcumque feciſti, venient, & adorabunt coram te, Domine: & glorificabunt nomen tuum in æternum.* Dominus autem ſuis Fidelibus dicit: *Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.* Numquid ergo contrariis ſibi repugnat Scriptura Divina ſententiis? Abſit. *Sed & illos omnes, & illos omnes veraciter dicit, id eſt, & omnes Fideles, qui nomen Domini in omnibus Gentibus glorificant, & omnes incredulos, qui per eaſdem omnes gentes, in odio nominis Chriſti Fideliumque ejus, mortifera impietate perdurant.*

Pſ. 85. 9.

S. Fulgentius, l. de Incarnat. & Grat. c. 31.

XVI. *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* Qui conſtanter & perſeveranter perſecutiones & adverſitates illas propter me toleraverit uſque in finem vitæ, mihique fideliter adhæſerit, quamvis carnalium hominum oculis perditus videatur, ſalutem æternam conſequetur. Marci 13. 13. *Qui autem ſuſtinuerit in finem, hic ſalvus erit.* Quid ſuſtinendo, „ niſi perſecutionem, niſi traditionem, niſi occiſio- „ nem? Nec enim aliud eſt ſuſtinere in finem, quàm „ pati in finem.

Tert. Scorpiaci, c. 9.

XVII. *Cùm autem perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam. Amen dico vobis, non conſummabitis civitates Iſrael, donec veniat Filius hominis.* Cùm perſequentur vos in una civitate, non ſinendo ibi Euangelium prædicari, vobiſque ſtruendo inſidias, in aliam fugite: tum ut periculum declinetis, quod ultrò non eſt arceſſendum, niſi ejus incurſio cum officio conjuncta ſit; tum maximè, ut Euangelii propagationi vos ſervetis. Apoſtolis quidem, occaſione primæ Miſſionis, hæc à Chriſto dicta ſunt; ſed generalis ſententia eſt. Apoſtoli fugiendam eſſe perſecutionem exemplo ſuo docuerunt, ut eorum Acta teſtantur. Tertulliani errorem, qui fugam omnem damnabat, Eccleſia reprobavit: SS. Cyprianus & Athanaſius documentis & exemplis confutarunt. Cæterùm pro temporum, perſonarum, & officiorum diverſitate, fuga nunc præcepti eſt, nunc conſilii, nunc indulgentiæ. Præcepti eſt, cùm major Dei gloria & Eccleſiæ utilitas id poſtulat: conſilii, cùm Prædicatoris, aut Paſtoris capiti ſpeciatim imminet perſecutionis tempeſtas: indulgentiæ, cùm quis infirmitatis ſuæ conſcius, veretur Chriſti negandi periculum. *Chriſtum* enim *fugiendo non negat, qui ideo fugit, ne neget*; (inquit S. Joannes Chryſoſt.) Quando porrò, quibus, & qua ratione fugiendum ſit, vel manendum, *S. Auguſtinus* plenè ac diſertè explicat in Epiſtola ad Honoratum. *Amen dico vobis, non conſummnabitis civitates Iſrael:* Non percurretis omnes Iſraelitarum civitates, ex una in aliam fugiendo, *donec veniat Filius hominis* ad judicium, id eſt, uſque ad finem ſæculi. Quaſi dicat, Non deerunt civitates, quò fugiant Diſcipuli Fideleſque mei, & ubi tamquam in portu à perſecutionis tempeſtate requieſcant, uſque ad conſummationem ſæculi.

S. Cypr. Ep. 56. & tr. de Lapſis. S. Athanaſ. in Apologia pro Fuga ſua.

S. Aug. Ep. 228. alias 180.

S. Aug. l. 1. contra Gaudentium Donatiſtam, c. 18.

XVIII. *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſervus ſuper dominum ſuum. Sufficit diſcipulo, ut ſit ſicut magiſter ejus; & ſervo ſicut dominus ejus. Si Patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domeſticos ejus?* Exiſtimare non debent diſcipuli & ſervi, ſe melioris conditionis eſſe debere, quàm magiſtrum & dominum: Si ergo me, qui magiſter verſter ſum ac dominus, Judæi Beelzebub vocaverunt, & in Beelzebub Principe dæmoniorum, me dæmonia ejicere dixerunt: quantis convitiis vos diſcipulos meos, ac domeſticos laceſſent? *Beelzebub, Idolum eſt Accaron, quod vocatur in Regum Volumine Idolum Muſcæ. Beel, ipſe Bel, ſive Baal: Zebub autem muſca dicitur. Principem ergo dæmoniorum ex ſpurciſſimi Idoli appellabant vocabulo, qui muſca dicitur propter immunditiam, quæ exterminat ſuavitatem olei.* Chriſti prædictioni reſpondet eventus: Apoſtolos enim Celſus *maleficos* vocat; Ulpianus Juriſconſultus Chriſtianos Exorciſtas *impoſtores* appellat; Tacitus eos dicit *convictos in odio humani generis*. Paſſim Chriſtiani & *Athei* à Gentilibus pari loco ponebantur. *Sceleratiſſimi dicebant de ſacramento infanticidii, & pabulo inde & poſt convicium inceſto, quòd everſores laminum canes, lenones ſcilicet, tenebras, tum & libidinum impiarum inverecundiam procurarent. Omnium ſcelerum rei, Deorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimici exiſtimabantur. Omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi Chriſtianos eſſe cauſam* conclamabant. Si Tiberis aſcenderet ad mœnia, ſi Nilus non deſcenderet in arva, ſi cœlum ſtaret, id eſt, non plueret, ſi terra moveretur, ſi fames, ſi lues, ſtatim, *Chriſtianos ad leonem.*

4. Reg. 1. ſecundùm Verſionem 70. Interp. S. Hier. in c. 10. Mat.

Tert. in Apolog.

XIX. *Ne ergo timueritis eos. Nihil enim eſt opertum, quod non revelabitur; & occultum, quod non ſcietur.* Ne ergo convitiorum & perſecutionum metu prædicationem Euangelii omittatis, quin potiùs publicè & intrepidè prædicate, quod à me privatim didiciſtis: Nam in hoc quoque negotio locus eſt illi proverbio: *Nihil eſt opertum, quod non revelabitur.* Futuri etiam ſæculi cogitatio vos conſolari debet: veniet enim dies, in quo veſtra virtus & perſecutorum veſtrorum nequitia omnibus reveletur, cùm judicabo abſcondita hominum, & illuminabo latebras tenebrarum, & manifeſtabo conſilia cordium.

S. Hier.

1. Cor. 4.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Non ea ſolùm quæ publicè ad populum loquor, ſed & ea quæ in privatis colloquiis à me audiviſtis, vel quę deinceps vobis ſolis familiariter ediſſeram, aut in parabolarum myſterio tradam, & poſtea per Spiritum ſanctum clariùs explicabo, palam omnibus enuntiate: & in editis locis, unde ab omnibus audiri poſſit ſermo veſter, imò in toro Mundo audacter prædicate. Loquitur juxta Paleſtinæ morem, ubi tecta plana erant, ita ut illic ambulare, & inde cum tranſeuntibus colloqui poſſent.

S. Hier.

XX. *Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Ne animos veſtros timor ille malè ſanus concutiat, quo à libertate confitendi nomen meum, prædicandique ac palam propugnandi Euangelii decidatis: Perſecutores enim & tyranni ſolum corpus occidere poſſunt, tandem aliquando morituram; Animam autem non poſſunt occidere, cùm ſuapte natura ſit immortalis, & ſupernaturali ratione Deo vivat: Quam vitam ipſi eripere invitæ nemo poteſt. Sed unum potiùs Deum timete, qui poteſt & animam & corpus, totum ſcilicet hominem corpore & anima conſtantem, irreparabiliter perdere, ab ipſo qui vera animæ vita eſt ſeparatum, æterniſque ſuppliciis addictum. Nomen Gehennę in Veteris Teſtamenti libris non invenitur, ſed primùm à Salvatore poſitum eſt. Cujus nominis ſignificatio ut intelligatur, obſervandum eſt cum S. Hieronymo, Idolum Baal fuiſſe juxta Jeruſalem, ad radices montis Moria, in quibus Siloa fluit. Hæc vallis & parva campi planities, irrigua erat & nemoroſa, plenaque deliciis; lucuſque in ea idolo conſecratus erat. In tantam autem dementiam populus Iſrael venerat, ut deſerto templo, ibi hoſtias immolaret, & rigorem Religionis deliciæ vincerent, filioſque ſuos dæmoniis incenderent vel initiarent: Et appellabatur locus ille *Gehennon*, id eſt, *vallis filii Hennon*. Hoc Regum „ Vo-

S. Hier. in hunc loc.

» Volumen,& Paralipomenon, & Jeremias scribunt pleniſſimè. Et comminatur Deus, ſe locum ipſum impleturum cadaveribus mortuorum: ut nequaquam vocetur *Tophet*, & *Baal*, ſed *Polyandrium*, id eſt, tumulus mortuorum. Futura ergo ſupplicia & pœnæ perpetuæ, quibus peccatores cruciandi ſunt, hujus loci vocabulo denotantur.

XXI. *Nonnè duo paſſeres aſſe væneunt? Et unus ex illis non cadet ſuper terram ſine Patre veſtro? Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere: multis paſſeribus meliores eſtis vos.* Quamvis autem homines improbi, perſecutores, tyranni, tam liberam habeant ſæviendi in vos licentiam; ne tamen deſpondeatis animum, & à Deo vos eſſe derelictos exiſtimetis. Quid vilius inter aviculas paſſeribus, quorum duo aſſe væneunt, nummulo ſcilicet viliſſimo? & tamen hæc animalcula Deo ita ſunt curæ, ejuſque providentia ita conſervantur, foventur, & reguntur, ut nullus illorum abſque ejus voluntate pereat. Huic Luc.12. ſententiæ omninò conſona eſt illa S. Lucæ: *Nonne quinque paſſeres væneunt dipondio? Et unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo.* Æs vel aſſarium quaternos denariolos noſtros valuit, ex Budæi ſupputatione. Dipondium ſunt duo aſſes: Itaque ſinguli paſſeres ſemiſſe vendebantur, aut paulò minùs. Viliſſimæ ſunt illæ aviculæ, quæ tam vili pretio proſtant; nec tamen à divina Providentia negliguntur: *Vnus ex illis non eſt in oblivione coram Deo.* Phraſis ſumpta ex Pſalm. 9. verſ.19. *Quoniam non in finem oblivio erit pauperis.* Unde & Pſalm.104. 27. tam de puſillis, quàm de magnis animalibus Deo dicitur: *Omnia à te expectant, ut des illis eſcam in tempore.* Sed & minutiſſima quæque veſtra Deus in numerato habet, ſicut numerare ſolent homines, quæ in pretio habent: *Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt.* Veſtri, qui non tantùm homines eſtis ad imaginem Dei conditi, verùm etiam Divinæ veritatis nuncii, minima quæque Deo Patri veſtro pretioſa ſunt, qui vos ut Miniſtros ſuos in tutelam ſingularem ſuſcipit. Utcumque igitur in vos ſæviant homines, confidite nihil damni vobis eventurum vel in minimis rebus, quòd non in majorem veſtram utilitatem ceſſurum ſit: alioquin id minimè permiſſurum Deum, qui non tantùm Creator veſter eſt, ut paſſerum; ſed Pater, & paterno vos amore proſequitur. *Multis paſſeribus meliores eſtis*, Deoque pretioſiores, cujus Providentia cùm omnibus rebus ab ipſo conditis proſpiciat, ſingularem tamen veſtri curam gerit. Luc. 12.7. *Multis paſſeribus pluris eſtis vos.* Unde & Zachariæ 2. 8. ſcriptum eſt: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Et Sapientiæ 3. *Iuſtorum animæ in manu DEI ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. Viſi ſunt oculis inſipientium mori: & æſtimata eſt afflictio exitus illorum, & quod à nobis eſt iter, exterminium: illi autem ſunt in pace. Et ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt. In paucis vexati, in multis benè diſponentur: quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos ſe, &c.*

XXII. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo* Marc.8.38. *& ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt.* Qui ſincerè, palam, conſtanter me Filium eſſe Dei & Salvatorem, in quem credat, quem colat, cui adhæreat, verbis & operibus confeſſus fuerit, illum pro meo agnoſcam in judicii die, cùm venero in gloria Patris mei, cum Angelis ſanctis. Fidem itaque noſtram profiteri debemus, non ſolùm coram bonis ac piis, ſed etiam coram profeſſis veræ Religionis hoſtibus, eamque ſanguine & morte ſigillare, ſi pro cauſa Dei nobis inferatur. Nam *Qui negaverit me coram hominibus* (inquit Chriſtus;) id eſt, qui fidei in me, aut obedientiæ præceptis meis debitæ, qui doctrinæ meæ, aut legi coram hominibus renuntiaverit, ſeu metu, ſeu cupiditate rerum humanarum, etiamſi corde credat, ipſum ad me non pertinere declarabo, pro meo non agnoſcam in magna illa & terribili die. *Nam qui me erubuerit & meos ſermones, hunc Filius hominis* Luc.9.26. *erubeſcet, cùm venerit in Majeſtate ſua, & Patris, & ſanctorum Angelorum.* Confuſioni confuſionem comminatur: *Sciebat enim, à confuſione maximè formari* Tert. Scorpiaci, c.9. *negationem: mentis ſtatum in fronte conſiſtere: priorem eſſe pudoris, quàm corporis plagam.*

XXIII. *Nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere in terram. Non veni pacem mittere, ſed gladium.* Micheæ 7.6. *Veni enim ſeparare hominem adversus patrem ſuum, & filiam adversus matrem ſuam, & nurum adversus ſocrum ſuam.* Quamvis me pacis Principem Prophetæ prædixerint, ne putetis, quòd venerim, ut pacem afferrem, quam Mundus optat, in temporali ſcilicet proſperitate & tranquillitate poſitam; pacem qua homines liberè poſſint emere, vendere, comeſſari, cupiditatibus & vitiis nemine prohibente ſervire. Non veni, ut illos in infidelitate, & peccatis concordes efficerem: Imò veni, ut prædicarem Euangelium, Legemque conderem, quæ gladii inſtar malam pacem ſolvat: ita ut Diſcipuli ſectatoreſque mei à ſectatoribus Mundi, placitis, inſtitutis, moribuſque diſcordent: *Vivus* Heb.4.12. *eſt enim ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Quamvis igitur omnia Chriſti conſilia & vota ad pacem, atque concordiam ſpectarent, ejuſque propoſitum non fuerit diſſidia excitare: quia tamen Euangelium ejus occaſio eſt, qua diſſidia inter Fideles & Infideles oriantur, aliis ipſi credentibus, illudque propugnantibus, ac ſecundùm ejus præcepta viventibus; aliis ipſum rejicientibus, contemnentibus, oppugnantibus, vel ſecundùm Chriſti legem ac diſciplinam vitam inſtituere ſuam nolentibus, & iis qui ſecundùm Euangelium vivunt, moleſtiam creantibus, eoſque perſequentibus: ideò ſe non veniſſe declarat, ut pacem mitteret, ſed gladium. Gladio autem illo omnes humanos affectus, omnes neceſſitudines ſeparaturus advenit, nolens, ut filius patri, aut filia matri, aut nurus ſocrui in malo conſentiat. Ideò bellum inteſtinum erit & domeſticum, dum hinc amor ſui & Mundi, uſque ad contemptum Dei & Euangelii ejus; hinc amor ardentiſſimus Dei & Euan- S.Joa. Chr.h. gelii, uſque ad contemptum Mundi ac ſui; illos Ba- 35. in Mat. bylonis, iſtos cœleſtis Jeruſalem cives efficier, ſecum immaniter diſſidentes, non Euangelii, aut Fidelium vitio, ſed improborum. *Et inimici hominis domeſtici ejus.* Qui olim conjunctiſſimi fuerant, fient inimiciſſimi, ita ut omnia naturæ jura pro nihilo ducantur ab infidelibus & improbis, qui filios, nepotes, domeſticos, ac neceſſarios, eo ſolùm nomine inſectabuntur & perſequentur, quòd Chriſtianam Fidem profiteantur, piéque in Chriſto vivant.

XXIV. *Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus: & qui amat filium, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.* Qui patrem, aut matrem, filium, aut filiam mihi præpoſuerit; ſive qui, ut illis placeat, aut illorum utilitatibus ſerviat, me vel doctrinam meam verbis, aut factis negaverit, me Domino & Magiſtro, conſortio, promiſſis, Regnoque meo non eſt dignus; ſed planè ut indignus à me repudiabitur. Eamdem ſententiam verbis paulò durioribus, ſed eodem ſenſu intelligendis, exprimit S. Lucas: *Si quis ve-* Luc.14.26. *nit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam,* (id eſt vitam) *non poteſt meus eſſe Diſcipulus.* Ubi odiſſe comparativè ſumi, idemque eſſe ac minùs amare, conſentiens Interpretum ſententia eſt.

XXV. *Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Hoc loquendi genus morem illum reſpicit, quo qui ſupplicio crucis addicti erant, crucem ipſi ſuam humeris efferre cogebantur. Qui non ſuſcipit & patitur libenti animo, propoſito gaudio, juſtitiæ cauſa, propter Deum, afflictionem quamcumque & cruciatum ſibi divinitùs deſtinatum, etiam atrociſſimum & ignominioſiſſimum ſupplicium crucis, ſi pro veritate & juſtitia ſubeundum ſit; & vitam ſuam ad dicta factaque mea non componit, quatenùs fieri poteſt; non eſt dignus, qui diſcipulus meus habeatur.

XXVI. *Qui invenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Qui ſemetipſum ſervaſſe viſus fuerit, mei nominis negatione, cruciſque ſibi à Deo deſtinatæ repudiatione fugiendo extrema pericula, ſeipſum æterno exitio perdet in futuro ſęculo: & qui ſe ipſum perdidiſſe viſus fuerit in hoc ſæculo, vitæ temporalis jacturam faciendo, *propter me & Euangelium*, ut addit alius Euangeliſta, (Martyrem enim non facit pœna, ſed cauſa) ſalvus erit in futuro ſæculo. Hęc explicatio confirmatur ex loco parallelo Luc.9. 24. *Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam ſuam propter me, ſalvam faciet illam. Quid enim proficit homo, ſi lucretur univerſum Mundum, ſe ipſum autem perdat, & detrimentum ſui faciat?*

Marci 8. 35.

Luc.9.24.

XXVII. *Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit.* Qui vos excipit hoſpitio, & honorificè, humaniter, benignèque tractat, ut Legatos meos; non minùs me promeretur, quàm ſi in me id pietatis officium collocaret. Honorem enim Legatis ſuis exhibitum Reges ita ſpectant & habent, ac ſi Majeſtati ſuæ deferretur. Et qui me recipit, Deum Patrem meum recipit, qui me miſit, & in me eſt, ſibique tributum cenſet ac remunerat honorem & officium mihi impenſum. *Ordo pulcherrimus! Ad prædicationem mittit: docet pericula non timenda: affectum ſubjicit Religioni. Aurum ſupra tulerat, æs de zona excuſſerat. Dura Euangeliſtarum conditio. Vnde ergo ſumptus? Vnde victus neceſſaria? Auſteritatem mandatorum, ſpe temperat promiſſorum.* Qui recipit (*inquiens*) vos, me recipit; & qui me recipit, recipit eum qui me miſit: *Vt in ſuſcipiendis Apoſtolis unuſquiſque credentium Chriſtum ſe ſuſcepiſſe arbitretur.*

S.Hier. in hunc locum.

XXVIII. *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet.* Qui recipit Prophetam, ſeu Prædicatorem Euangelii, non ob rationem aliquam ſæcularem, ſed ea tantùm ratione & eo nomine, quòd ſit Propheta, ſive Prędicator Euangelii: & qui recipit juſtum, non quia cognatus, quia nobilis, dives, aut potens, ſed quia juſtus eſt, mercedem accipiet, quam Dei bonitas ac juſtitia reddit illi, qui Prophetam, aut juſtum recipit; vel certè qualem ipſe Propheta, aut juſtus conſequetur. Quod & Paulus confirmat, dicens: *Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum.* Et ſi fortè Propheta non ſit, vel juſtus, qui tamquam Propheta, & tamquam juſtus honoratur & recipitur, mercedem nihilominùs à Deo recipiet qui ipſos ſuſcipit: *Ad ſuſceptionem Magiſtrorum diſcipulos provocaverat: poterat occulta eſſe credentium reſponſio: Ergo & pſeudoprophetas, & Iudam proditorem debemus recipere, & illis alimoniam miniſtrare?* Hoc Dominusprævidens, dicit: *Non perſonas ſuſcipiendas eſſe, ſed nomina, & mercedem non perdere ſuſcipientes, quamvis indignus fuerit qui ſuſceptus ſit.*

1.Cor.8.

S.Hier. in hunc loc.

XXIX. *Et quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine diſcipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Et quicumque minimum aliquod beneficium, vel miniſterium exhibuerit alicui ex pauperculis, qui in me credunt, tamquam meo diſcipulo, non fraudabitur mercede bonis operibus à Deo reddenda. Poterat aliquis paupertatem cauſari, & dicere: Paupertate prohibeor, tenuitas me retinet, ut hoſpitalis eſſe non poſſim. Hanc excuſationem leviſſimo præcepto diluit, ut calicem aquæ frigidæ toto animo porrigamus. Frigidæ (inquit) aquæ, non calidæ; ne & in calida paupertatis ex penuria lignorum occaſio quæreretur. Hinc meritum bonorum operum apud Deum invictè probatur: *Debetur merces bonis operibus, ſi fiant: ſed gratia quæ non debetur, præcedit, ut fiant.* Et *juſtificatus homo, id eſt, ex impio pius factus, nullo præcedente bono merito accipit donum, quo medio acquirat & meritum.*

S.Hier. " " " " " " " "

Conc. Araufic anum. 2.Can.18. S. Proſper in Reſp.ad cap. 6. Gallorum.

Senſus Moralis.

I. ET *convocatis duodecim Diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Ad miniſterium Eccleſiaſticum abſque vocatione provehi nemo debet, niſi à Deo vocatus, & Chriſti gratia ſegregatus. Dei quippè ſolius eſt poteſtatem dare in dæmones, in peccata, in ægritudines animarum, ut expellantur, remittantur, curentur ab ejus miniſtris, & cœleſtis Medicinæ cooperatoribus. Tria porrò peccatorum genera hìc ſignificata intelligo. Prima ſunt peccata impudicitiæ, magis adhærentia, quæ totam poſſident animam, omneſque facultates ejus ligant, inficiunt, vexant, confuſione replent. His eradicandis incumbere debet imprimis Sacerdotum opera, ut ejectis ſpiritibus immundis, Spiritus ſanctus in animis pœnitentium habitet, eoſque ſibi totos ſubjiciat. *Dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, ut ejicerent eos.* Luxuria *ſeminarium & origo vitiorum eſt.* De Magdalena ſeptem dæmonia ejecta dicuntur, quia luxuriæ ſerviebat, quam cætera plerumque peccata comitantur. *Septenario numero univerſitas deſignatur: ſeptem ergo dæmonia habuit, quæ univerſis vitiis plena fuit.* Alia ſunt peccata pravi habitus & conſuetudinis, quæ diuturnarum & inveteratarum infirmitatum inſtar difficilè curantur: quamobrem periti Medici vigilantiam, aſſiduitatem, induſtriam, & acriora, ut plurimùm, remedia poſtulant. His animæ tam periculoſis infirmitatibus ſecundùm divinæ Medicinæ Regulas à Chriſto & à Spiritu ſancto præſcriptas mederi Sacerdotes debent, quibus Chriſtus poteſtatem dedit, ut curent *omnem infirmitatem*: ſed cavere debent, ne conniveant nimiùm peccatoribus hujus generis, qui *non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam*; de quorum pectoribus excuſſa pœnitentia, & graviſſimorum delictorum memoria ſublata eſt; qui præpropera feſtinatione Abſolutionem, & Euchariſtiam ſibi dari volunt, ac ſurripere nituntur, antequam probati fuerint, ac purgati ſaluberrimis ſatisfactionum remediis. *Imperitus eſt Medicus, qui tumentes vulnerum ſinus manu parcente contrectat, & in altis receſſibus viſcerum virus incluſum, dum ſervat, exagitat.* Tertium denique peccati genus eſt, ex languore animæ proveniens, ſcilicet peccata venialia, quę negligentia, tepor, & languor charitatis, & adhæſio ad res terrenas pariunt, quarum amor *ſpiritualium viſcus eſt pennarum*, quibus in Deum ferri debet anima. His etiam curandis Chriſti miniſtri incumbunt, quibus poteſtatem dedit *ſuper omnem languorem* ſpiritualem.

S.Ambr.l.de Elia & Jejunio c.19.

S.Gr.M. h.in Euang.

S.Cypr. tr.de Lapſis.

S.Aug.

II. *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus, &c.* Licèt ex æquo ſuper Apoſtolos Eccleſię fortitudo ſolidetur, *tamen inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio.* Ut Eccleſię ſuper Petrum à ſe fundatę unitatem Chriſtus manifeſtaret, *Vnam cathedram conſtituit, & unitatis ejuſdem origine ab uno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit. Hanc unitatem qui non tenet, Dei legem non tenet: non tenet Patris & Filii fidem, vitam non tenet & ſalutem.* Divinum Petri primatum qui non agnoſcit, non credit, non reveretur: profanus eſt, impius, ſchiſmaticus. *Non habet Dei charitatem, qui Eccleſiæ non diligit unitatem.* Hunc primatum Andręę, licèt antè Petrum vocato, Chriſtus non dedit, nec illum Apoſtolorum caput conſtituit; ut inde diſcamus, Deum donorum ſuorum ſupremum eſſe dominum, nihilque ad illa jus dare præter ejus adorandam voluntatem..... *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc.....* Hujus numeri figuras apud Creatorem deprehendo duodecim fontes Elim, & duodecim gem-

S.Hier.l.1. Adverſùs Jovinianũ.

S.Cypr. l. de Unitate Eccleſiæ.

S.Aug.l.3.de Baptiſmo, contra Donat.

" " " " " " " "

» gemmas in tunica Sacerdotali Aaronis, & duodecim
» lapides ab Jesu de Jordane electos, & in Arcam Te-
Tert. lib. 4. contr. Marc. c.13. stamenti conditos. *Totidem enim Apostoli portendebantur, proinde ut fontes & amnes rigaturi aridum retro, & desertum à notitia orbem Nationum, sicut & per Isaiam*: Ponam in terram inaquosa flumina. *Proinde ut gemmæ illuminaturi sacram Ecclesiæ vestem, quam induit Christus Pontifex Patris; proinde ut & lapides solidi fide, quos de lavacro Iordanis Iesus*
1.Reg.11.30. *verus elegit, & in sacrarium Testamenti sui recepit*. Olim, ad dividendum duodecim Tribus, duodecim factæ sunt partes per Ahiam Silonitem Prophetam: nunc ad colligendum, & congregandum orbem in unitate fidei & religionis, Apostoli duodecim à Christo mittuntur. Duodecim elegit, *Quos ad propagandum auxilium salutis humanæ per terrarum orbem, satores fidei destinaret* .... Adverte cœleste
S.Amb.l.5.in Luc. n.44. consilium: *Non sapientes aliquos, non divites, non nobiles: sed piscatores & publicanos, quos dirigeret, elegit; ne traduxisse prudentia, ne redemisse divitiis, ne potentiæ nobilitatisque auctoritate traxisse aliquos ad suam gratiam videretur; ut veritatis ratio, non disputationis gratia prævaleret*. Illos verò potestate miraculorum instruxit, ut novæ doctrinæ, quam prædicabant, fidem faceret, eamque divinam
S. Aug. l.22. de Civ. Dei cap.5. esse confirmaret. *Resurrectio Christi, & in cœlum cum carne in qua resurrexit Ascensio, toto jam Mundo prædicatur & creditur: si credibilis non est, unde toto terrarum orbe jam credita est? Si multi nobiles, sublimes, docti eam se vidisse dixerunt, & quod viderunt, diffamare curarunt, eis Mundum credidisse non mirum est; sed istos adhuc credere nolle perdurum est: Si autem, ut verum est, paucis, obscuris, minimis, indoctis, eam se vidisse dicentibus & scribentibus credidit Mundus, cur pauci obstinatissimi, qui remanserunt, ipsi Mundo jam credenti adhuc usque non, credunt? Qui propterea numero exiguo ignobilium, infirmorum, imperitorum hominum credidit, quia in tam contemptibilibus testibus multò mirabilius Divinitas se ipsa persuasit. Eloquia enim persuadentium, quæ dicebant, mira fuerunt facta, non*
Id.l.18. c.49. & 50. *verba*.... Elegit Discipulos, quos & Apostolos nominavit, humiliter *natos, inhonoratos, illiteratos; ut quicquid magnum essent, & facerent, ipse in eis esset & faceret. Habuit inter eos unum, quo malo utens bene, & suæ passionis dispositum impleret, & Ecclesiæ suæ tolerandorum malorum præberet exemplum .... Hos sicut luminaria, & aptavit verbo, & accendit Spiritu Sancto*. Inter duodecim Apostolos eligitur à Christo, qui proditurus illum erat. *Eligitur Iudas,*
S.Amb.l.5.in Luc. n.45. *non per imprudentiam, sed per providentiam. Quanta est veritas, quam nec adversarius Minister infirmat! Quanta mortalitas Domini, qui periclitari magis apud nos judicium suum, quàm affectum maluit! Susceperat enim hominis fragilitatem; & ideò nec has partes recusavit infirmitatis humanæ. Voluit deseri, voluit prodi, voluit ab Apostolo suo tradi; ut tu à socio desertus, à socio proditus, moderatè feras tuum erraſſe judicium, perisse beneficium*. Hoc in exemplo solatium inveniunt Episcopi, cùm fortè in sacrorum
S.Aug. Epist. 78. alias 137. n.8. Ministrorum delectu spem suam, & vigilantiam frustratas vident. *Nec mihi* (inquiebat S. Augustinus) *arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quam Arca Noe, ubi tamen inter octo homines reprobus unus inventus est: aut melior sit, quam domus Abrahæ, ubi dictum est*, Ejice ancillam, & filium ejus: *aut melior sit, quam domus Isaac, cujus de duobus geminis dictum est*, Jacob dilexi, Esau autem odio habui: *aut melior sit, quam domus ipsius Iacob, ubi lectum patris filius incestavit: aut melior sit, quàm domus David, cujus filius cum sorore concubuit; cujus alter filius contra patris tam sanctam mansuetudinem rebellavit: aut melior, quam cohabitatio Apostoli Pauli, qui tamen si inter omnes bonos habitaret, non diceret*, Foris pugnæ, intùs timores; *nec diceret, cùm de sanctitate, & fide Timothei loqueretur*: Neminem habeo, qui germanè de vobis solicitus sit: Omnes enim sua quærunt, non quæ Jesu Christi: *aut melior, quam cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua undecim boni perfidum & furem Iudam toleraverunt: aut melior sit postremo, quam cœlum, unde Angeli ceciderunt*.

III. *In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis: sed potiùs ite ad oves quæ perierunt domus Israel*. Fidelis est Deus in promissis suis: voluit primùm prædicari Judæis Euangelium Regni Dei, quia illis factæ fuerant promissiones Messiæ venturi; sed quia se indignos præstiterunt æternæ vitæ, & repulerunt verbum Dei, Apostolos suos subinde converti voluit ad Gentes. Sic fidelitas, & gratia Dei in illorum condemnationem, ipsorum vitio & obdurationè versa est. Timere debent Christiani, qui reprobatis Judæis à Christo vocati sunt, & radici sanctæ inserti, ne dum vocati gratiæ non respondent, & nominis Christiani non implent officia, rami inutiles fiant: Graviora sunt enim Christianorum, quàm Judæorum peccata. *Quod si aliqui ex ramis fracti* Rom.11.17. 18. & seq. *sunt, tu autem, cùm oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis olivæ factus es, noli gloriari adversùs ramos. Quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. Dices ergo: Fracti sunt rami, ut ego inserar. Bene: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem & severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris*. In viam gentium, ne abieritis, &c. *Abstinere se à viis* S.Hil.in Mat. c.10. Vide & S.Hier. *gentium admonentur: non quòd non etiam ad salutem gentium mitterentur, sed ut opere & vita gentilis ignorantiæ abstinerent. In civitates Samaritanorum vetiti sunt introire. Numquid non potiùs Samaritanam ipse curavit? Sed ut Ecclesias Hæreticorum non adeant, admonentur. Nihil enim differt ab ignoratione perversitas. Mittuntur deinde ad oves perditas domus Israel. Atqui in eum luporum ac viperarum linguis, & faucibus sævierunt. Sed legislatio obtinere privilegium Euangelii debebat: Hoc minùs Israel sceleris sui excusationem habiturus, quò plus sedulitatis in admonitione sensisset*. Quot Christiani in viam gentium abeunt, moribusque sunt minùs integris, minùs castis, quàm Pagani! Quot, Samaritanorum instar, veri Dei cultum depravantes, imò abnegantes, vitulos adorant in Bethel, pravas cupiditates suas! *Colis autem non spiritu nidoris alicujus, sed tuo* Tert. lib. de Idololat. c.10. *proprio; nec anima pecudis impensa, sed anima tua. Illis ingenium tuum immolas, illis sudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis. Diligentia tua nomen illorum est, quibus hanc saginatiorem, & auratiorem, & majorem hostiam cædis, salutem tuam*.

Ite ad oves, quæ perierunt domus Israel. Spiritus Sancti vocationem in sacro Ministerio obeundo sequantur Euangelii Prædicatores, & Moderatores conscientiarum: Vocationem non præveniant, nec illi resistant: sequantur quò trahit charitas, non quò illicit vanitas & cupiditas. Eant ad oves, quæ perierunt, errantes revocare conentur in ovile, magis ægras, & propè desperatas majori curent solicitudine, vigilantia, charitate: ne ipsis Christus olim exprobret, *Quod infirmum fuit, non consolidastis; &* Ezec.34.4. *quod ægrotum, non sanastis; quod confractum est, non alligastis; & quod abjectum est, non reduxistis; & quod perierat, non quæsistis*. Domine, qui inventus es à non quærentibus te, quære me, ut inveniam te. *Erravi* Ps.118 v.176. *sicut ovis, quæ periit: Quære servum tuum*.

IV. *Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit Regnum cælorum*. Prædicate, ut fides stabiliatur; Regnum, ut spes excitetur; cœlorum, ut charitas, sive bonorum cœlestium amor, accendatur; proximum, ut ad illud recipiendum quisque se præparet, eoque dignum se præbeat. Vides Ministerii magnitudinem, vides sublimem Apostolorum dignitatem, nihil quod ad corpus, nihil quod ad hos sensus pertineat: nec similia Mosis & Prophetarum doctrinæ, sed nova quædam atque inaudita, qualia priores non docuerunt, quia terrena

« S.Joa.Chr. ho.33. in « Matt.

hæc

» hæc bona promittebant: ſed cœlorum Regnum, &
» totam illam beatitudinem prædicare jubentur. Nec
» tamen hac ſolùm ratione majores, ac præſtantiores
» iſti ſunt; verùm etiam, quia confeſtim obtempera-
» runt. Non enim recuſant neque cunctantur, quem-
» admodum nonnulli Veteres; ſed pericula quoque ipſa
» & bella, cæteraſque afflictiones audiendo, ſingulari
» obedientia juſſa capeſſerunt, gaudentes, quòd Regni
» cœlorum facti eſſent Prædicatores. *Prædicate, dicen-*
S. Aug. En. in Pſ. 71. *tes: Quia appropinquavit Regnum cœlorum.* Promiſſa
» Veteris, & Novi Teſtamenti non eadem: quia pro-
» miſſa eſt Iſraelitis terra Chanaan, terra copioſa, fru-
» ctuoſa, fluens lacte & melle; promiſſum regnum tem-
» porale, promiſſa fœlicitas ſæculi, promiſſa fœcundi-
» tas filiorum, promiſſa ſubjectio inimicorum. Hæc
» omnia ad terrenam fœlicitatem pertinent. Sed quare
» ipſa primò promitti oportebat? Quia *Non primo quòd*
1. Cor. 15. *ſpiritale eſt; ſed quod animale; poſteà*, inquit, *ſpi-*
ritale. Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo
de cœlo cœleſtis: qualis terrenus, tales & terreni; &
qualis cœleſtis, tales & cœleſtes. Sicut portavimus
imaginem terreni, portemus & imaginem ejus, qui
de cœlo eſt. Ad imaginem terreni pertinet Vetus Te-
» ſtamentum, ad imaginem cœleſtis Novum Teſta-
» mentum. Sed ne quiſquam putaret, ab alio factum eſ-
» ſe hominem terrenum, ab alio cœleſtem; ideò Deus
» oſtendens ſe eſſe utriuſque Creatorem, etiam utriuſ-
» que Teſtamenti ſe eſſe voluit authorem, ut & terrena
» promitteret in Veteri Teſtamento, & cœleſtia in No-
» vo Teſtamento. Sed quaradiu priùs homo terrenus
» es, quandiu terrena ſapis? Numquid quoniam pue-
» ro dantur quædam puerilia ludicra, quibus puerilis
» animus avocetur, propterea grandeſcenti non ei ex-
» cutientur è manibus, ut aliquid jam utilius tractet,
» quod grandem decet? Verumtamen tu ipſe dediſti fi-
» lio tuo, & nuces parvulo, & codicem grandi: non
» ergo, quia illa quaſi ludicra puerorum Deus per No-
» vum Teſtamentum excuſſit de manibus filiorum, ut
» aliquid utilius daret grandeſcentibus, propterea prio-
» ra illa non ipſe dediſſe putandus eſt. Ipſe utrumque de-
» dit. Sed *Lex ipſa per Moyſen data eſt, gratia & ve-*
» *ritas per Jeſum Chriſtum facta eſt:* Gratia, quia im-
» pletur per charitatem, quod per litteram jubebatur:
» Veritas, quia redditur, quod promittebatur ... *In-*
» *hærere ergo terrenis, quamvis ea Deus donet, non de-*
» *bes ... Noli pro magno exſpectare ab eo bonum, quod*
dat & non bono. Nam ſi pro magno ea daret, malis
ea non daret. Ideò autem ea voluit dare & malis, ut
diſcant boni aliud ab eo quærere, quod non dat & malis.
Hæc dicimus, Fratres, ut homines de Novo Teſtamen-
to diſcatis non inhærere terrenis. Si enim illi inexcuſa-
biliter terrenis inhæſerunt, quibus ipſum Novum Teſta-
mentum nondum fuerat revelatum; quantò inexcuſabi-
liùs terrena ſectantur, quibus jam promiſſa cœleſtia in
Novo Teſtamento revelata ſunt?

V. *Infirmos curate, leproſos mundate, dæmones ejici-*
te: Gratis accepiſtis, gratis date. Miraculorum
poteſtatem deſiderare non debent Eccleſiæ Miniſtri,
ſed Apoſtolicam habere charitatem, qua fideles *Dei*
adjutores ſint in morbis animarum curandis. Mira-
culorum donum gratuitum eſt, in Eccleſiæ utilitatem
datum, non gratum Deo ſanctumque Miniſtrum ef-
ficiens: charitas verò ſola ſanctificat hominem, &
Joan. 13. 35. veros Chriſti Diſcipulos à falſis diſtinguit. *In hoc*, in-
quit, *cognoſcent omnes, quia Diſcipuli mei eſtis, ſi*
dilectionem habueritis ad invicem. Donum miracu-
lorum habuit & Judas, charitatem non habuit; dæ-
mones ejecit, ut Apoſtolus; cum dæmonibus in æter-
num ardebit, ut apoſtata. Nihil verò magis opponi-
tur charitati, quàm cupiditas, cui cum bellum indi-
cere debeant Eccleſiæ Miniſtri, ab ea penitùs alieni
ſint oportet, maximè in Sacramentorum & verbi
Theod. Inter. 19. in 4. Reg. divini diſpenſatione. Eliſæus Propheta Naaman Syri
munera recuſavit, expetendam paupertatem divitiis
omnibus anteponens, & Legem Euangelicam adim-
S. Amb. l. 4. in Luc. nu. 52. & 53. plens priùs, quàm ferretur. Probavit fidem, qui præ-
mia recuſavit. Diſce utroque dictorum factorumque
Magiſterio, quid ſequaris. *Habes Domini præceptum,*
Vatis exemplum: gratis accipere, gratis dare: nec
vendere miniſterium, ſed offerre. Non enim pretio
taxatur Dei gratia, nec in Sacramentis lucrum quæri-
tur, ſed obſequium Sacerdotis. Non tamen ſatis eſt, ſi
lucrum ipſe non quæras: familiæ quoque tuæ cohibendæ
ſunt manus. Inſtrue ergo familiam tuam, hortare, cu-
ſtodi: & ſi te fefellerit ſervulus, Prophetico deprehen-
ſus repudietur exemplo. Citò turpem ſequitur lepra mer-
cedem, & pecunia corpus animumque male quæſita com-
maculat. Accepiſti pecuniam, & poſſidebis ex ea « 4. Reg. 5. 26. 27.
agrum, & vineam, & oliveta, & greges: & lepra «
Naaman applicabit ſe in te, & ſemini tuo uſque in «
æternum. *Inexpiabilis eſt enim venditi culpa myſterii*
& gratiæ vindicta cœleſtis tranſit ad poſteros ... Ergo
omnes cupidi, omnes avari, Giezi lepram cum divitiis
ſuis poſſident: & malè quæſita mercede, non tam patri-
monium facultatum, quam theſaurum criminum congre-
garunt æterno ſupplicio, & brevi fructu.

VI. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque* Tert. l. 4. adv. Marc. c. 21.
pecuniam in zonis veſtris, &c. Prohibet eos victui, « «
aut veſtitui quid in viam ferre. Quis hoc mandaſ- « «
ſet, niſi qui & corvos alit, & flores veſtit? Qui bo- «
vi quoque terenti libertatem oris ad veniam pabuli, S. Jo. Chryſ. Hom. 33. in Matth.
ex opere ſummovendi, ante præcepit; quia *Dignus ope-* «
rarius mercede ſua ... Nolite poſſidere aurum neque ar- «
gentum. Non dixit, Non accipiatis, ſed non poſſi- «
deatis: ut ſi & aliunde ſumere poſſent, recuſarent ta- «
men, ac pernicioſam hanc ægritudinem fugerent. «
Quo quidem præcepto multa complectitur commoda. «
Primum, ut nulla de Diſcipulis poſſit eſſe ſuſpicio: «
deinde ab omni ſæculari cura ſic ipſos liberos reddit, «
ut prædicationi ſolùm vacare poſſint: ad hæc, im- «
menſam potentiam ſuam ipſis patefacit, quod & po- «
ſteà commemoravit, dicens: *Numquid vobis tunc* «
aliquid defuit, quando vos nudos, & abſque calceis mi- «
ſi? Illud etiam conſideratione dignum eſt, quòd non «
incipiens ſtatim dixit, *Non poſſideatis aurum, neque* «
argentum, &c. Sed cùm priùs mundandi leproſos, «
ejiciendi dæmonia poteſtatem eis dediſſet, tunc intu- «
lit: *Non poſſideatis aurum, neque argentum: gratis ac-* «
cepiſtis, gratis date. Sic rebus ipſis docuit, utilia ſe «
& honeſta, & facilia factu eis præcipere. Sublimio- «
ris certè vitæ fundamenta jacere voluit: nam cùm ad «
univerſi terrarum orbis magiſterium ipſos miſſurus eſ- «
ſet, jure optimo illos ad angelicam, ut ita dixerim, «
diſciplinam ex humana vita traduxit, ab omni cura «
rerum ſæcularium liberos reddens, ut uni Euangelii «
prædicationi vacarent. Elias cùm igneo curru in cœ-
lum raperetur, pallium Eliſæo dimiſit, ne quid terre- S. Hieron.
ni ponderis ejus iter retardaret: *Elias ad cœlorum Re-*
gna feſtinans, ire non poteſt cum pallio, ſed Mundi in
Mundo veſtimenta dimiſit. Miniſtri igitur Chriſti,
qui Regnum cœlorum prædicant, à rerum terrenarum
affectu liberi & expediti eſſe debent, exemploque
ſuo temporalium bonorum contemptum docere, cœ-
leſtium amorem accendere. Eradicare cupiditatem,
inſerere charitatem, pars eſt ſacri miniſterii maxima. 1. Tim. 6.
Radix malorum omnium cupiditas (inquit Apoſtolus.)
Cupiditas venenum charitatis, (inquit S. Aug.) Hanc
radicem exſcindere, veneni illius vim prohibere, dif-
ficillimum ſanè eſt: verba non ſufficiunt Sacerdotum
& Concionatorum, ſed exempla deſiderantur. Jo-
ſue vir ille mirabilis ſolem in medio curſu ſiſtere po-
tuit, militis unius avaritiam cohibere non potuit:
Ad vocem ipſius ſol ſtetit, avaritia non ſtetit. Nolite S. Ambr. l. 2. de offic. c. 26. Id. lib. de Joſeph. Patriar. c. 13.
poſſidere aurum, neque argentum, &c. neque vir-
gam. *Dominus Jeſus mittens ad euangelizandum Di-*
ſcipulos, miſit eos ſine auro, ſine argento, ſine pecunia, ſine
pera, ſine virga, ut & incentiva litis, & inſtrumenta
eriperet ultionis. Juſtum quidem eſt, ut qui in ſacra-
rio operantur, quæ de ſacrario ſunt edant; ut qui al-
tari deſerviunt, cum Altari participent; ut de Euan-
gelio vivant, qui Euangelium annuntiant: ſed ini-
quum eſt, ut de ſacrario, Altari, Euangelio diteſcant.
Æquum eſt, ut ſuſtententur; iniquum & ſacrilegium
ut luxurientur: *Dignus eſt enim operarius cibo ſuo.* Si
tibi lucerna accenderetur in domo, nonne adjiceres
oleum, ne extingueretur? Porrò ſi lucerna, accepto

oleo

„ oleo non luceret, non erat sanè digna, quæ in can-
„ delabro poneretur, sed quæ continuò frangeretur.
S.Aug. serm. 46. alias de Temp.165. *Vnde ergo vivitur, necessitatis est accipere, charitatis est præbere; non tamquam venale sit Euangelium, ut istud sit ejus pretium, quod sumunt, qui annuntiant, unde vivant: Qui enim sic vendunt, magnam rem vili pretio vendunt. Accipiant sustentationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis à Domino. Non enim idoneus est populus reddere mercedem illis, qui sibi in charitate Euangelii serviunt: Non expectent illi mercedem, nisi unde & isti salutem.* Magnanimitatem Abrahæ imitari debent Christi & Ecclesiæ Ministri, cui post insignem de quatuor Regibus reportatam victoriam, cùm Rex Sodomorum, quem adversùs illos defenderat, spolia offerret universa, respondit Patriarcha: *Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cœli & terræ, quòd à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram.* Quasi diceret: *Habeo Deum, qui innumera mihi suppeditet bona, superno innitor auxilio: non opus mihi divitiis tuis, non indigeo humanis facultatibus, contentus sum Dei in me beneficentia. Scio illius largitatem. Paucis & vilibus cessi meo Lot, magnas & ineffabiles promissiones assecutus sum, & nunc majorum divitiarum negotiatio mihi est, & majorem ejus gratiam mihi concilio, quare opes tuas non accipio. Ideo juramentum adhibuit, & dixit,* Levo manum meam ad Deum excelsum, *ne putet eum simulare, ut sæpè contingit; sed ut sciat, hoc planè decretum apud Abraham, ut ne minimum quid inde sibi eligeret. Atque ita mandatum illud implebat à Christo Discipulis datum:* Gratis accepistis, gratis date. *Non enim,* inquit, *aliud ad belli rem attuli, prater voluntatem, & conficiendi celeritatem: Victoriam autem ac triumphum operatus est Deus invisibili virtute. Deinde ne putet Rex, quòd ex contemptu oblata spolia recusaret, humanitatem hac in re suam, & bene moratam mentem declarans:* Non accipiam, *inquit,* exceptis his, quæ comederunt juvenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Escol, & Mambre: Isti accipient partes suas. *Hi enim erant confœderati, & amici Abrahæ, qui cum ipso periculum adire voluerunt:* Unde partem aliquam spoliorum ipsis tribui voluit, ut stipendium militiæ, Domini Legem in hoc etiam implens: *Dignus est operarius cibo suo.* Sancti hujus Patriarchæ exemplo, Ministri Ecclesiæ, & Euangelii Prædicatores, si quando, favente Deo, prosperum in sacro Ministerio exitum habent, & de sæculi vitiis, pravis hominum cupiditatibus, erroribus, Principibusque tenebrarum, victoriam reportarunt, nihil cupiant, nihil exspectent, nihil accipiant de sæculi rebus, præter necessariam sustentationem, præter militiæ stipendium, ut in eadem militia Domino servire pergant; nihil sibi tribuant, nec quærant ab hominibus laudem, sed in solo Domino glorientur. Quid enim habent, quod non acceperint? Si ita se gerant, sperent se à Deo cum Abraham audituros: *Noli timere, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.*

Gen. 24. 22. & 23.

S. Jo. Chrys. Hom. 35. in Matth.

Gen. 15. 1.

VII. *In quamcumque autem civitatem, vel castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit,* &c. Christi Ministros, & Euangelii Prædicatores recipere, magna fœlicitas est, magnus honor, quo digni sunt, non qui nobiliores, aut ditiores, sed qui justiores, Deoque gratiores. Abram, dum peregrinantibus defert hospitium, Deum atque Angelos ejus hospitio suscepit: Qui Christi Ministrum suscipit, minimè dubitet, se Christum ipsum suscipere. Euangelii porrò Prædicator, & Sacerdos quilibet, apud malæ famæ homines non moretur, ne vitiis eorum connivere videatur: non apud concubinarios, ebriosos, usurarios, aleatores, blasphemos, aut qui publica odia & capitales inimicitias exercent, hospitium eligat: non apud eos, qui bona, aut jura Ecclesiastica invadunt, aut retinent; nec apud illos, qui ad pœnitentiæ Sacramentum, & ad Paschalem Communionem eo anno, secundùm Ecclesiæ præceptum, non accesserunt; aut quicumque talis criminis rei sunt, aut ejus laborant infamia, propter quod ab Altaris Communione præscindi mereantur. Famæ namque suæ consulere debet, quæ ipsi necessaria est, ut apud populum auctoritate valeat, & fructum spiritalem faciat in sacro Ministerio. Ne verò convivium ornatum quærat, sed cibum obvium: Ne sæcularium hominum mensas studiosè frequentet, eligatque lautiores: illius memor sententiæ S. Hieronymi: *Facilè contemnitur Clericus, qui sæpè vocatus ad prandium*
Quòd si apud illos prandere, vel cœ[illegible] compellat necessitas, vel charitas invitet, ita se g[illegible] Christi Minister, & Prædicator Euangelicus, ut exem[illegible] gravitate, modestia, frugalitate, colloquio, Chr[illegible] stum annuntiet, & hospites atque convivas ædificet ad salutem: *Vt non tam cœnam cœnasse videatur, quàm disciplinam.*

Ter. in Apol.

VIII. *Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: Si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos. Et quicumque non receperit vos, néque audierit sermones vestros, exeuntes foras, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati.* Pacem hospitibus debent adprecari Ministri Christi, qui est *Pax nostra*; dissidentes ad concordiam studiis omnibus revocare debent Sacerdotes ejus, *Qui fecit utraque unum, pacificans per sanguinem crucis, sive quæ in cœlis, sive quæ in terris sunt.* Absit, ut studio partium agantur, vel dissidentibus civibus & familiis, uni contra alterum adhæreant, vel faveant, qui omnium animos in Christo conciliare debent per Euangelium pacis; ut de ipsis verè dicatur: *Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona!* Pacem hospitibus non solùm optant sancti Prædicatores, & ministri Christi, sed afferunt, Deo per ipsos veram prosperitatem, & benedictionem omnem spiritalem impertiente. *Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam... Si ibi fuerit filius pacis,* id est, aliquis pace dignus, *requiescet super illum pax vestra* (ut apud S. Lucam legitur.) *Nobis quidem tunc incipit esse quisque filius pacis, cum obedierit, & crediderit Euangelio, & ex fide justificatus, pacem ad Deum habere cœperit: secundùm autem prædestinationem Dei, jam filius pacis erat. Neque enim dictum est, Super quem requieverit pax vestra, fiet filius pacis: sed,* Ubi fuerit filius pacis, requiescet super eum pax vestra. *Iam ergo & antequam illi annuntiaretur hæc pax, filius pacis ibi erat, sicut eum noverat atque præscierat, non Euangelista, sed Dominus. Ad nos ergo, qui nescimus, quisnam sit filius pacis, aut non sit, pertinet nullum exceptum facere, nullumque discernere; sed velle omnes salvos fieri, quibus prædicamus hanc pacem. Neque enim metuendum est, ne perdamus eam, si ille cui prædicamus, non est filius pacis, ignorantibus nobis: Ad nos enim revertetur, id est, nobis proderit hæc prædicatio, non illi: si autem super eum pax prædicata requieverit, & nobis & illi.* Pax illa est, quæ exsuperat omnem sensum, quæ oritur ex charitate per Spiritum Sanctum in *corde puro* diffusa, *ex conscientia bona, & fide non ficta*; quam Deus tribuit *hominibus bonæ voluntatis.* Hæc si quis indignum se præbuerit, jubet Christus, ab Apostolis contra illum excuti pulverem de pedibus eorum, in testimonium: *Ad contestationem* scilicet *laboris terreni, quem pro illis inaniter susceperint: aut ut ostenderent usque adeò se ab ipsis nihil terrenum quærere, ut etiam pulverem de terra eorum sibi non paterentur adhærere.* Cùm Naaman Syriæ Princeps leprosus ab Elisæo miraculo curatus est, licentiam ab illo postulavit auferendi duos cophinos terræ, in qua Deus colebatur, in religionis suæ ac pietatis monumentum. Christus verò in execrationem eorum, qui verbum ejus contempserunt, Apostolis suis jubet, ut pulverem ex pedibus suis contra illos excutiant. Quod Domini Mandatum illos impleviſſe legimus contra Judæos Antiochiæ Pisidiæ: *Vobis,* inquiunt, *oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos*

Eph. 2. 4. Coloss. 1. 20.

Rom. 10. 15. Isa. 52. 7.

S. Aug. lib. de Corrept. & Gratia, c. 15.

S. Aug. q. 7. in Matt.

4. Reg. 5.

Act. 13. 46. 51.

dignos vos judicatis eterna vitæ, ecce convertimur ad Gentes. Et *excuſſo pulvere pedum in eos, venerunt Iconium*. Contemptoribus autem verbi Dei, & miniſtrorum Chriſti, qui illud prædicant, graviorem damnationem in die judicii Dominus comminatur, quàm Sodomitis & Gomorrhæis: *Tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati*. Sodomitæ ſcilicet non Legem, non Prophetas habebant: illi autem non ſolùm Legem & Prophetas habuerunt, & ſpreverunt, ſed Euangelium, & Apoſtolos, imò Chriſtum ipſum Dominum Prophetarum & Apoſtolorum, cujus audita voJob.21. 14. ce, obduraverunt corda ſua, dicentes: *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus*. Dei certè verbum contemnit, qui non audit; aut qui audit quidem, ſed ex eo non proficit. Quocirca de parte maxima Chriſtianorum verè dici poteſt, quod olim Deus per Thren.4.6. Prophetam de Judæis dixit: *Major effecta eſt iniquitas* Ezech.16. 48. & 52. *filiæ populi mei peccato Sodomorum, quæ ſubverſa eſt in momento*. Et, *Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma ſoror tua ipſa, & filiæ ejus, ſicut feciſti tu, & filiæ tuæ. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit; ſed viciſti eas ſceleribus tuis*.

IX. *Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum*. Omnipotentiam amoremque ſuum Apoſtolis ſuis teJo.20.v.21. ſtari volens Chriſtus à mortuis redivivus, ait: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*. Pater autem æternus Filium ſuum humana carne indutum miſit ſicut ovem in medium luporum. In illo ſemper eluxit ovis manſuetudo cum innocentia conjuncta, cùm vitæ totius mortalis tempore, tum maximè Paſſionis, cujus efficacia, luporum plerique in oves ſunt converſi. Hanc manſuetudinem ſpectans Propheta, ait: *Sicut ovis* Iſa.53.7. *ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum*. Divinam illam virtutem imitentur Euangelii Prædicatores, ut animos auditorum flectere poſſint, lupoſque ipſos in oves divini verbi virtute mutare. *Ecce ego mitto vos ſicut oves* S. Amb. l.7. in Luc. n.45. *in medio luporum*. Bonus Paſtor lupos gregi ſuo timere non novit: ideòque Diſcipuli non in prædam, ſed ad gratiam diriguntur; ſolicitudo enim boni Paſtoris efficit, ut lupi in agnos audere nihil poſſint. Mittit ergo agnos inter lupos, ut compleretur illud: *Tunc* S.Aug. ſerm. 64. aliàs de Div.119. c.1. *lupi & agni ſimul paſcentur*. Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum. *Si unus lupus inter multas oves veniat, quantacumque ſint ovium millia, uno lupo in medio turbabuntur: etſi non omnes laniantur, omnes tamen terrentur. Qualis ergo erat iſta ratio, quale conſilium, qualis poteſtas, nec lupum ad oves admittere, ſed in lupos oves mittere? Erat luporum agmen, oves paucæ. Cùm enim multi lupi occiderunt paucas oves converſi ſunt lupi, & facti ſunt oves*. Quàm pauci Chriſtiani Dominicum illud præceptum implent! Quàm multi ſpecie tenùs oves ſunt, intùs lupi! Sunt qui in medio ovium poſiti, manſuetudinem & innocentiam ovium ſervant, ab ovili non recedunt, Paſtoris vocem audiunt, in paſcuis optimis & ſaluberrimis placidè paſcuntur: ſed pauci ſunt, qui manſuetudinem & innocentiam ſervent in medio luporum, qui injuriis non commoveantur, non excandeſcant, qui vim vi ſaltem non repellant, qui juſtam ac permiſſam iram non exiſtiment, qua in illos exardeſcunt, à quibus injuſtè vexantur; qui homines diligant, quorum vitia oderunt, corripiunt, inſectantur; qui lingua, & dentibus maledicis inimicos non lacerent; qui duriora ut minimùm verba non proferant, cùm ſe læſos arbitrantur; qui verè dicere poſſint, ut Propheta: Pſ.119.7. *Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus*.

X. *Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices* S.Epiph.Hær. 37. n.8. Gen. 3. *ſicut columbæ*. Duplex in ſerpente prudentiæ ſpecimen apparet: primum, quòd appetitus ab aliquo, cum » in capite vitam omnium & ſuam reſidere ſentiat, velut » interdictum illud veritus, quod propter hominem » Deus olim in ſeſe pronuntiavit: Caput ab ipſo cuſto» dies, ille à te calcaneum; toto in caput complicato » corpore, illudque protegens, & occultans, ſumma » calliditate reliquum corpus opponit. Sic nos Unigena » Dei Filius à Patre progreſſus, ſive hoſte perſequente, ſive quavis ingruente calamitate, jubet noſtra “ omnia ferro ac flammis exponere, ſolumque tutari “ caput; hoc eſt, minimè abnegare Chriſtum; quo- “ niam *Caput omnis viri eſt Chriſtus, vir autem mulie-* 1 Cor.11.3. “ *ris caput eſt, caput vero Chriſti Deus*, ut Apoſtolus “ loquitur. Ineſt verò & alterum in ſerpente prudentiæ genus, ut de eo Phyſiologi teſtantur. Cùm “ enim è cavea ſitiens ad aquam bibendi cauſa prorepit, virus ſecum non effert; ſed in latibulo relinquit, “ atque ita ad potum egreditur. Quod quidem nobis “ imitandum proponitur: ut cùm ad ſanctam Dei Eccleſiam orandi gratia, vel ad uſurpanda Dei Myſteria convenimus, nullum nobiſcum ſcelus, voluptatem nullam, nullas cum quoquam ſimultates, nullum denique in animis noſtris improbitatis veſtigium efferamus. Alioqui quomodo columbam imitabimur, niſi malitiæ ſimus expertes? Quamquam genus illud avium non omni ex parte laudabile ſit: Eſt enim propenſius in libidinem, imbecillum, & ignavum. Sed quod idem minimè malum, patienſque ſit, nec injuriæ meminerit, tum verò quòd columbæ ſpecie Spiritus Sanctus apparuerit; idipſum, quod Spiritui Sancto gratum, ac jucundum eſt, innocentis columbæ ſimplicicitatem imitari nos Dei Verbum admonuit: ut quod ad bonum attinet, prudentes & callidi; ad malum verò ſimplices eſſe ſtudeamus. “

Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſi- “S.Aug. ſer. 64. aliàs de “Diver. 119. “c.2. “Matt.7.13. “Coloſſ.3.9. “Epheſ.4.22. “& 24. *cut columbæ*. Si ſimplicitas columbarum indicta eſt nobis, aſtutia ſerpentis quid facit in columbæ ſimplicitate? Amo in columba, quòd fel non habet: timeo in ſerpente, quòd venenum habet. Noli ex omni parte horrere ſerpentem: habet quod oderis, habet quod imiteris. Serpens enim cùm fuerit ſenectute prægravatus, & ſenſerit pondus vetuſtatis, coarctat ſe per cavernam, & deponit tunicam veterem, ut novus exultet. Imitare illum Chriſtiane, qui audis Chriſtum dicentem, *Intrate per anguſtam portam*. Et Paulus Apoſtolus tibi dicit, *Exuite vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induite novum. Habes ergo, quod imitteris in ſerpente. Noli mori pro vetuſtate, ſed pro veritate. Qui moritur pro commodo temporali, pro vetuſtate moritur. Cùm autem exutus fueris omni illa vetuſtate, imitatus es aſtutiam ſerpentis. Imitare illum & in hoc, ſerva caput tuum. Quid eſt, ſerva caput tuum? Tene apud te Chriſtum. Si fortè aliquis veſtrum advertit aliquando, cùm voluerit colubrum occidere, quomodo pro capite ſuo totum corpus objicit ictibus ferientis. Illud in ſe feriri non vult, ubi ſe novit vitam habere. Et Chriſtus vita noſtra eſt. Ipſe enim dixit,* “Jo.14.6. Ego ſum via, & veritas, & vita. *Audi & Apoſtolum,* “1.Cor.11.3. Caput viri Chriſtus eſt. *Qui ergo Chriſtum ſervat in ſe, caput ſuum ſervat pro ſe*.

Et ſimplices ſicut columbæ. *Cavenda erant venena* “ *ſerpentis; ibi imitatio periclitabatur, ibi erat quod timeretur: columbam verò ſecurus imitare. Adtende columbas in ſocietate gaudere: ubique ſimul volant, ſimul paſcuntur, nolunt eſſe ſolæ, communione gaudent, charitatem ſervant, gemitibus amoris murmurant, oſculis filios generant. Nam quando columbæ, quod plerumque advertimus, inter ſe rixantur de cellulis ſuis, quodam modo pacata contentio eſt. Numquid quia rixantur, ſeparantur? Simul volant, ſimul paſcuntur, & ipſa inter ſe pacata eſt rixa. Videte rixam columbarum. Apoſtolus dicit*, Si quis verbo noſtro non “2. Theſſ. 3. obaudit per Epiſtolam, hunc notate, & nolite com- “14. & 15. miſceri cum eis. *Ecce rixa: ſed adtende, quoniam columbarum rixa eſt, non luporum. Continuò ſubjecit*, Et non ut inimicum exiſtimetis, ſed corripite ut fratrem: *Columba amat, & quando rixatur: lupus odit & quando blanditur*.

Et ſimplices ſicut columbæ. *Columba ſimplex animal* S.Cypr.tr. de Unit. Eccleſ. Cathol. *& lætum eſt, non felle amarum, non morſibus ſævum, non unguium laceratione violentum; hoſpitia humana diligere, unius domus conſortium noſſe, cùm generant, ſimul filios edere, cùm commeant, volatibus invicem cohærere, communi converſatione vitam ſuam degere, oris oſculo concordiam pacis agnoſcere, legem circa omnia unanimitatis*

tatis implere. Hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas, hæc charitas obtinenda; ut columbas dilectio fraternitatis imitetur, ut mansuetudo & lenitas agnis & ovibus coæquetur. Quid facit in pectore Christiano luporum feritas, & canum rabies, & venenum lethale serpentum, & cruenta sævitia bestiarum? Gratulandum est, cùm tales de Ecclesia separantur; ne columbas, ne oves Christi, sæva sua, & venenata contagione prædentur. Cohærere & conjungi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluvia cum serenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas.

Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colùmbæ. *In electorum cordibus debet, & simplicitatem columbæ astutia serpentis acuere, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperare: quatenus nec seducti per prudentiam calleant, nec ab intellectus studio ex simplicitate torpescant.* Ad columbæ simplicitatem pertinet, numquam falsa dicere: ad prudentiam serpentis, nonnumquam vera reticere. Sicut enim semper dicentem falsitas læsit, ita nonnumquam quibusdam audita vera nocuerunt. Unde coram Discipulis Dominus locutionem suam silentio temperans ait: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* Admonendi sunt igitur simplices, ut sicut fallaciam semper utiliter vitant, ita veritatem semper utiliter proferant. Ars artium regimen animarum, ob eam maximè rationem, quòd serpentis prudentiam cum simplicitate columbæ conjungere difficillimum sit. Id pauci assequuntur, quia de Christianis virtutibus judicant ex carnalium hominum sensu, à quibus *Deridetur justi simplicitas.* Nam (ut ait S. Gregorius M.) *Hujus mundi sapientia est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare; quæ falsa sunt, vera ostendere; quæ vera sunt, fallacia demonstrare. Hæc nimirum prudentia usu à juvenibus scitur, hæc à pueris pretio discitur: Hanc qui sciunt, cæteros despiciendo superbiunt: hanc qui nesciunt, subjecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas iniquitatis nomine palliata diligitur, dum mentis perversitas, urbanitas vocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit honorum culmina quærere, adeptæ temporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab aliis mala multipliciùs reddere; cùm vires suppetunt, nullis resistentibus cedere; cùm virtutis possibilitas deest, quicquid explere per malitiam non valet, hoc in pacifica bonitate simulare. At contra sapientia justorum est, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera ut sunt diligere, falsa devitare, bona gratis exhibere, mala libentiùs tolerare, quàm facere; nullam injuriæ ultionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc justorum simplicitas deridetur: quia ab hujus mundi sapientibus, puritatis virtus, fatuitas creditur. Omne enim, quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultum putatur: & quicquid in opere veritas approbat, carnali sapientiæ fatuum sonat. Quid namque stultius videtur mundo, quàm mentem verbis ostendere, nil callida machinatione simulare, nullas injuriis contumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatem quærere, possessa relinquere, rapienti non resistere, percutienti maxillam alteram præbere? Vnde benè hujus mundi*

» *lectoribus ille egregius Dei Sapiens dicit:* Abomina-
» tiones Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro: *Oves quippe Ægyptii edere dedignantur: sed quod abominantur Ægyptii, hoc Israelitæ Deo offerunt: quia simplicitatem conscientiæ, quam injusti quique velut infimam abjectamque despiciunt, hanc justi in virtutis sacrificium vertunt, & excolentes recti puritatem ac mansuetudinem Deo immolant, quam abominantes improbi fatuitatem putant.*

XI. *Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagogis suis flagellabunt vos: & ad Præsides, & ad Reges ducemini propter me, in testimonium illis, & gentibus.* Hinc disce, in afflictio-
» nibus esse victoriam, & præclara trophæa. Non enim
» dixit, Luctamini cum illis & concertate, & contra
» insidiantes insurgite: sed, Ad ultimas afflictiones &
» pericula venietis. O admirabilem dicentis virtutem!

.Greg.M. p.3.Curæ Pastor.Adm.12.

Job.12.4.

S.Gregor.M. l. 10. Moral. c. 16.

Exod.23.

S. Jo. Chrys. Hom. 33. in Matth.

ò sublimem audientium Philosophiam! Valdè namque mirandum est, quomodo non statim hæc audientes, fugam ceperunt formidolosi homines atque imperiti, qui nihil ultra stagnum illud, in quo piscabantur, noverant. Quomodo autem non cogitarunt, & intra se dixerunt: Quò igitur fugiemus, si omnia judicia hominum in nos præparantur, si Reges nobis adversarii futuri sunt, si Judæorum Synagogæ, si duces, si populi gentium, si principes denique, & subditi? (Non enim in Judæa solùm hæc futura prædixit, sed in toto terrarum orbe: *Ad Reges* enim & *ad Præsides*, inquit, *ducemini*: Ut ostenderet, ad Gentes quoque ipsas illos præcones suo jussu destinari.) Omnem orbem in nos concitasti, omnes terrarum habitatores adversùs nos armasti, populos, duces, Reges. Sed & longè horribilius est, quod sequitur, cùm & fratricidas & parricidas propter nostram doctrinam futuros homines pronunties. *Tradet enim frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient.* Quomodo igitur cæteri credent, qui propter nos viderint filios interimi à parentibus, fratres à fratribus, cùm sceleribus cuncta repleri senserint? Nonnè ut seductores dæmones; nonnè ut scelestos latrones, & totius orbis corruptores, undique nos expellent, cùm viderint cognatorum atque affinium sanguine omnia repleri? Hanc ne pacem ita optabilem, quæ tot tantasque cædes illis inferat, domi suscipientibus retribuemus? Quòd si non duodecim, sed numero plures essemus; si non rudes atque indocti, sed sagaces & peritissimi ad dicendum Oratores; si non inopes atque mendici, sed Reges, magnos exercitus, magnas opes possidentes; non possemus adhuc profectò terrarum orbi persuadere, cùm ad intestina civiliaque bella, imò civilibus multò majora inflammare videamur. Nam etsi parùm, ut præcipis, de salute nostra curabimus; quis tamen nobis fidem adhibebit? Nihil certè horum cogitaverunt, nihil dixerunt, nec rationes præceptorum temeraria curiositate quæsierunt; sed cedebant libenter atque obsequabantur imperanti: quod non ipsorum solummodò virtutis erat, sed etiam immensæ sapientiæ præcipientis. Cùm autem dixisset, *Ad Reges & Præsides ducemini*, statim addidit, *propter me*, quæ vox magni solatii plena est. Non profectò parva hæc consolatio, ut propter Christum patiaris. Nam Deus, etiamsi nullus attendat, ubique tamen, quę sua sunt, ineffabili virtute operatur. Hæc ipsos non ideò consolabantur, quoniam punitionis adversariorum cupidi essent, sed partim quia confidere poterant se ubique ipsum habituros præsentem, qui hæc provideret: partim quia non quasi pernicioси, aut perditi homines, sed altioris dispensatione mysterii hæc paterentur. Quam ob rem *ibant Apostoli gaudentes à conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt, pro nomine Jesu contumeliam pati:* & S. Paulus magis gloriabatur vinculis, quàm alii solent Regiis gloriari trophæis. *Paulus* (inquit) *vinctus in Domino... Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi.* Gloriam omnem suam collocabant in prædicatione & defensione Euangelii, non solùm sermonis libertate & admirabilitate factorum, verùm etiam contumeliarum & tormentorum passione, ut cum Propheta dicere possent; *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum, & non confundebar.* Id Christi Jesu Sacerdotibus, & divini verbi Prædicatoribus imitandum est. Caveant ab hominibus, à mundo, non quidem ut aliàs terrente & persequente, sed blandiente, laudante, applaudente. Sed & si quid propter Deum in sacro ministerio patiendum sit contemptus, maledicentiæ, insidiarum, ab hominibus carnalibus & amatoribus mundi, lubenti & læto animo hunc agonem subeant: *In quo agonothetes Deus vivus est, xistarches Spiritus Sanctus, corona æternitatis, bravium angelicæ substantiæ, politia in cœlis, gloria in sæcula sæculorum.* Si desit persecutionis genus omne, sibi magis timeant, & adversùs Mundum ejusque prava instituta & damnatos mores pugnaturi, mortificationem Christi in corpore

S. Jo. Chrys.

Act. 5.

Gal.6.

Ps.118.46.

Tert. lib. ad Martyres.

suo

suo portent, atque in castris Christianæ pœnitentiæ se exerceant, ut Mundum cum omnibus suis erroribus, amoribus, & (si detur occasio) cum omnibus etiam terroribus suis vincere possint per Dominum Jesum. *Nempe enim athletæ segregantur ad strictiorem disciplinam, ut robori ædificando vacent: continentur à luxuria, à cibis lætioribus, à potu jucundiore: coguntur, cruciantur, fatigantur: quantò plus in exercitationibus laboraverint, tantò plus de victoria sperant. Et illi, inquit Apostolus, ut coronam corruptibilem consequantur, nos æternam.*

Tert. ibid.

XII. *Cùm autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini; sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Hæc promissio in Apostolis, & Martyribus impleta est, ut eorum acta testantur. Spiritus Sanctus per os Petri, Stephani, aliorumque Apostolorum & Martyrum locutus est, cùm rationem Fidei & Religionis suæ coram Principibus & Magistratibus reddiderunt. Puellæ simplices pudore suffuderunt Sapientes sæculi, eorumque eloquentiam mutam, elinguem Philosophiam reddiderunt; cùm tamen solam cordis præparationem, & Spiritus Sancti in illis inhabitantis dona ad tribunalia judicum attulissent. *Non enim vos estis, qui loquimini; sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Qui noluerunt habere spiritum suum, habebunt Spiritum Dei. Nolite tribuere vobis fortitudinem. Si vestra est, inquit, & mea non est, duritia est, non fortitudo. *Nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.* Concionatores etiam spectat hæc sententia, qui comptis ornatisque sermonibus, numerosis sententiis ita auditoribus placere, & aures eorum demulcere ac tenere studeant, ut ne apice quidem immutato ea declament, quæ multa solicitudine, studio ac labore paraverunt, nullumque locum Spiritui Sancto relinquunt. Contra quos S. Augustinus ait: *Ipsa hora jam ut dicat accedens, priùs quam exerat proferentem linguam, ad Deum levet animam sitientem, ut eructet, quod biberit, vel quod impleverit, fundat. Cùm enim de unaquaque re, quæ secundùm fidem dilectionemque tractanda sunt, multa sunt, quæ dicantur, & multi modi quibus dicantur ab eis, qui hæc sciunt, quis novit quid ad præsens tempus, vel nobis dicere, vel per nos expediat audiri, nisi qui corda omnium videt? Et quis facit, ut quod oportet, & quemadmodum oportet dicatur à nobis, nisi in cujus manu sunt & nos & sermones nostri? Ac per hoc discat quidem omnia, quæ dicenda sunt, qui & nosse vult & docere; facultatemque dicendi, ut decet virum Ecclesiasticum, comparet: ad horam verò ipsius dictionis, illud potiùs bonæ menti cogitet convenire, quod Dominus ait,* Nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: Non enim vos estis, qui loquimini; sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. *Si ergo loquitur in eis Spiritus Sanctus, qui persequentibus traduntur pro Christo: cur non & in eis, qui tradunt dicentibus Christum?* Quamvis autem affectatio nimia & immodica solicitudo in parandis & disponendis, quæ dicenda sunt, Oratori Christiano sint vitandæ; ipsa tamen reverentia, qua verbum Dei tractare debet, curaque docendi, movendi, ac flectendi auditores, & ob hunc finem ipsis placendi, studium, præparationem, eloquentiam postulant. Unde S. Augustinus ibidem subdit: *Quisquis autem dicit, non esse hominibus præcipiendum, quid vel quemadmodum doceant, si Doctores Sanctus efficit Spiritus, potest dicere, nec orandum nobis esse, quia Dominus ait,* Scit Pater vester, quid vobis necessarium sit, priùs quàm petatis ab eo: *aut Apostolum Paulum Timotheo & Tito non debuisse præcipere, quemadmodum præciperent aliis.... Numquid contra se ipsum sentit Apostolus, qui cùm dicat, Doctores operatione fieri Spiritus Sancti, ipse illis præcipit, quid & quemadmodum doceant? An intelligendum est, & hominum officia, ipso sancto Spiritu largiente, in docendis etiam ipsis Doctoribus non debere cessare; & tamen neque, qui plantat esse aliquid, neque qui rigat, sed Deum, qui incrementum dat?* Et S. Gregorius M. ad Naralem Salonitanum Episcopum, qui se tribulationibus pressum legere non posse dicebat; eamque usurpabat sententiam, cujus in explicatione versamur: *Si verò*, inquit, *in ea solummodo sententia est fidendum, qua Dominus dicit:* Cùm tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini, &c. *Sacra ergo ad nos Eloquia frustra mandata sunt, qui repleti Spiritu, verbis exterioribus non egemus. Sed aliud est, Frater charissime, quòd angustiati persecutionis tempore absque dubitatione confidere, aliud quod in tranquillitate Ecclesiæ agere debemus. Oportet enim nos, per Spiritum hunc modò legendo percipere, quæ possumus; si contigerit causa, in nobis esse etiam patiendo demonstrare.*

S.Aug. ser.4. in Ps.103.

S.Gre. M.l.2. Epist.37.

S.August.l.4. de Doctr.Ch. c.15.

XIII. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perseveraverit usque in finem, salvus erit.* Quàm longè absunt Christiani ab Apostolorum imitatione, cùm ne minimam quidem tribulationem propter Christum, justitiæque ac pietatis causa, pati velint, sive externam, sive domesticam; nec in odium carnalium hominum incurrere, quorum amicitiam amori Dei præponere non dubitant. Considerent velim, illos felices esse, qui propter Christi nomen odio Mundo sunt, cui Christus ipse odio fuit. Attendant, patientiam non minùs esse necessariam Christiano, quàm fidem: utramque Dei donum esse; imò pati pro Christo, quiddam esse præstantius, quàm in eum dumtaxat credere; secundùm illud Apostoli: *Vobis donatum est pro Christo, non solùm ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini.* Veri fideles Christum exspectantes, *fortitudinem sumunt, pennas producunt, quibus ad cœlestia subleventur; currentes nescium laborem, ignorant laborantes esuriem, in tribulatione non patiuntur angustiam, morientes retinent vitam; tristes quidem videntur, tamen semper gaudentes exultant: divitias pluribus conferunt, & omnia possident dum nihil habere contendunt: dilectione Christi repleti, carent timore: ab ipso illuminati, fatentur se nullum metuere: ipso defensore nequeunt ab aliquo trepidare: de corde eorum turbatio propellitur & formido, gaudent quia vident Mundum à Christo devictum.* Verùm pro Christo pati non satis est, in exercitationibus patientiæ perseverare necesse est usque in finem. *Nolite itaque*, (inquit Apostolus) *amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem: patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est veniet, & non tardabit. Justus autem meus ex fide vivit: quod si subtraxerit se, non placebit animæ meæ.* Hujus perseverantiæ in malorum graviorum patientia, exemplum Fidelibus reliquerunt Apostoli, ex quo Spiritus Sancti plenitudinem acceperunt: cor eorum dilatatum est charitate perfecta, omnis consummationis finem viderunt, pro veritate certarunt usque ad mortem, pro vero ac summo bono mala omnia tolerarunt: *Cujus consummationis finis est, excellere in Regno Christi, quod non habet finem: & habere ibi sine morte, sine dolore, & cum magno honore vitam, morte hujus vitæ, ac doloribus, & opprobriis acquisitam.*

Phil.1.29.

S.Fulg.l.3. ad Trasimundi c. 28.

Heb.10.35. 36.37.38.

S.Aug. ser.21. in Ps.118.

Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. *Est aliqua vox pastoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Christum. Quæ est ista vox?* Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. *Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, ut perseveret apud ipsum usque in finem; sed non apud eum perseverando, non audit hanc vocem. Venit ad Christum, audit alia & alia verba, illa & illa, omnia vera, sana omnia, inter quæ omnia est & illa vox,* Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. *Istam qui audierit, ovis est. Si audiebat illam nescio quis, & desipuit, refriguit, audivit alienam. Sed prædestinatus est, ad tem-*

S.Aug. tr.45. in Joan.

pus

pus erravit, in æternum non periit. Redit, ut audiat quod neglexit, faciat quod audivit. Si enim de his est qui prædestinati sunt, & errorem ipsius Deus præscivit, & conversionem futuram; si aberravit, redit, ut audiat illam vocem Pastoris, & sequatur dicentem, » Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. » *Bona vox, vera, Pastoralis, ipsa est vox salutis in tabernaculis justorum. Nam facile est audire Christum, facile est laudare Euangelium, facile est acclamare disputatori; perseverare usque in finem, hoc est ovium vocem Pastoris audientium. Tentatio accidit, persevera usque in finem, quia tentatio non perseverat usque in finem. Usque in quem finem perseverabis? Quousque finias viam.*

XIV. *Cùm autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam, &c.* Persecutio pro Christi nomine, pro justitia, pro pietate imminens, corpore interim fugienda est, non animo. Corpore fugere, interdum prudentiæ; animo fugere, ignaviæ est. *Periit fuga à me* (inquit David.) *Ab illo periit fuga, qui non fugit. Qui autem non fugit, patitur quicquid potest pro Christo, non fugit animo. Nam corpore fugere licet,* » *Domino dicente,* Si vos persecuti fuerint in una civi- » tate, fugite in aliam. *Qui* ergo *non fugit animo, periit ab illo fuga. Sed interest, quare non fugiat, quia circumclusus est, quia captus est, an quia fortis est? Et à capto periit fuga, & à forti periit fuga. Quæ ergo fuga cavenda est, quæ fuga à nobis pereat? De qua Dominus* » *dicit,* Quia Pastor bonus animam suam ponit pro ovi- » bus suis. *Talis fuga ab isto perierat, sive ab ipsius capitis persona accipiamus hanc vocem Christi Domini, qui pro omnibus mortuus est; sive à membris ejus Martyribus nostris, quia & ipsi pro fratribus passi sunt. Audi* » *Ioannem dicentem:* Sicut enim ille animam suam pro » nobis posuit, sic & nos debemus animas pro fratribus » ponere. *Sed cùm illi ponunt, Christus ponit; quia cùm illi patiuntur persecutionem, iste clamat,* Quid *me persequeris?*

S. Aug. En. in Psal. 141.

Joan. 10. 11.

1. Joa. 3.

Cùm persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. *Martyr comprehensus debet tenere constantiam, non comprehensus debet fugere persequentem: ut & persecutori indulgeat resipiscendi tempus, & sibi tempus non auferat supplicandi. Persecutorem, qui provocat, facit: corrigit, qui declinat. Orandum est, fugiendum est, ut ille qui per ignorantiam furit, sanetur; & ille qui patitur, de patientia palmam habeat, non subeat de temeritate discrimen. Fratres, si Saulum Martyres non fugissent, Paulum non fecissent.*

S. Petr. Chr. Ser. 151.

XV. *Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus; & servo, sicut dominus ejus. Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt: quantò magis domesticos ejus?* Christi servi & discipuli sumus, domestici Dei: Christus humilitatis, mansuetudinis, patientiæ Magister est: Discipulorum ejus nomine planè indigni sumus, si doctrinam ejus non discimus, & opere non exercemus. Christianum nomen habemus, & Christum imitari nolumus. Quid nobis tantum nomen proderit? *Quid est aliud sanctum vocabulum sine merito, nisi ornamentum in luto?* Christus contumeliis oppressus, opprobriis saturatus est; Samaritanus, seditiosus, seductor, vini potator, dæmoniacus, minister Beelzebub appellatus: & Christianus leviores injurias, duriuscula verba pro ipso pati refugit, contemni non sustinet, laudes & applausus hominum aucupatur; ad futuræ vitæ gloriam aspirat, & viam tribulationum, quam Christus calcavit, ingredi renuit; sub vexillo crucis militare se profitetur, & crucem nec corde ferre vult, nec corpore. An sortem nostram meliorem esse volumus, quàm Christi Jesu Filii Dei unigeniti, cœli & terræ Domini, Redemptoris, Regis, & Magistri nostri? *Non est discipulus supra magistrum. Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus, & servus sicut dominus ejus.* Quasi dicat, *Ecce porto infirmitatem tuam: Bibe amarum calicem. Tu enim tibi feciste præcepta illa mea, quæ sano data sunt tam dulcia, tam laboriosa. Contenta sunt, cœpisti laborare: sanari non potes, nisi amarum calicem biberis, calicem tentationum quibus abundat hæc vita,*

Salv. l. 4. De Gubern. Dei.

S. Aug. ser. 88. aliàs 18. De Verbis Dom. c. 7. & 8.

calicem tribulationum, angustiarum, passionum. Bibe, inquit, bibe ut vivas. Et ne responderet ei languidus, Non possum, non fero, non bibo: prior bibit Medicus sanus, ut bibere non dubitaret ægrotus. Quid enim amarum est in tali poculo, quod ille non biberit? Si contumelia; prior audivit, cùm dæmones expelleret, Dæmonium habet, & quod in Beelzebub ejicit dæmonia. Unde ut ipse consolaretur ægros, ait: Si patrem-familias Beelzebub vocaverunt: quantò magis domesticos ejus? *Si dolores amari sunt, diligatus, & flagellatus, & crucifixus est. Si mors amara est, etiam mortuus est. Si genus mortis exhorrescit infirmitas, nihil illo tempore fuit ignominiosius, quam mors crucis. Non enim frustra commendans ejus obedientiam Apostolus addidit:* Factus *obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Philipp. 2. 8.

XVI. *Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non revelabitur; & occultum, quod non scietur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.* Carnalis timor excutiendus, qui peccati sæpè causa est, non minùs quàm cupiditas. Diabolus non seducit, aut trahit aliquem, nisi quem invenerit ex aliqua parte jam similem sibi. Invenit enim eum aliquid cupientem: & cupiditas aperit januam intranti suggestioni diaboli. Invenit illum aliquid timentem, monet, ut fugiat, quod illum invenit timere: monet ut adipiscatur, quod illum invenit cupere: & *per has duas januas cupiditatis, & timoris intrat.* Claude illas, & imples illud Apostoli: *Nolite locum dare diabolo.* Fratres, si volumus benè vivere, plus amemus, quod promittit Deus, quàm quod promittit hic Mundus; & plus timeamus, quod minatur Deus, quàm quod minatur hic mundus. Venit tentatio tibi alicujus fraudis, vis facere fraudem, ut acquiras pecuniam: promittit Deus fraudem non facientibus sempiterna Regna cœlorum. Sed plus velle terrena, hoc est peccare: plus velle quod præsens est, non credere quod futurum est; plus velle quod videt homo, & non desiderare quod promittit Deus: cùm id quod videt homo, etiam ab oculis potest auferri, etiam possessum potest amitti; id autem quod promittit Deus, nec oculo carnis videri interim potest, & cùm quisque ad Dei promissa pervenerit, non timet, ne amittat, quia nemo est potentior illo, qui dedit. Itaque, Fratres, *Hærete charitate promissis Dei: & non vos superabunt cupiditates sæculi.* Rursum timoris tentatio advenit: Dicit tibi quisque, Dic pro me falsum testimonium. Primò promittit: sed cùm non deceperit, si fortè præponas promissa Dei pollicitationi hominum, non vincit cupiditas: per comminationem tentat, & incipit minari horribilia. Potens est fortè in civitate, potens in sæculo, videtur posse facere, quod minatur. Vincit te timor præsentis mali: quod & posset à te utique Deus avertere, si hoc illi videretur prodesse tibi: & si nollet avertere, intelligere deberes, quia non tibi permitteret evenire, nisi & hoc sciret prodesse tibi. Avertit ignem à tribus Pueris idem Deus. Numquid mutatus est Deus, quia non avertit gladium à Martyribus? Idem ipse fuit Deus trium Puerorum, qui fuit Machabæorum. Illi de igne evaserunt, illi ignibus cruciati sunt: utrique tamen in Deo sempiterno vicerunt. Non enim aut illi vita ista temporali delectabantur, aut illis minis temporalibus frangebantur. Itaque noli timere hominem minantem tibi. Quid est enim homo? *Vanitati similis factus est, dies ejus sicut umbra prætereunt.* Aut non tibi nocebit, & ante transibit illa umbra, quàm ad te aculeus ejus transire potuerit; potens est enim Deus: aut si permissus fuerit nocere, *ad tempus nocebit umbræ tuæ, id est, rei transitoriæ tuæ, vitæ temporali tuæ, vitæ veteri tuæ. Usque enim ad ultimum mortis portamus aliquid veteris hominis. Temporalem vitam ille nocere potest, æternam tibi vitam nemo potest auferre. Tollet tibi impedimenta, quibus hic teneris; & hærebis Deo, cui te jam præmissa spe, charitate colligaveras.* Propterea in Psalmis elegantissimè dicitur de homine malo, *Sicut novacula acuta fecisti dolum.* Sic illi insultat Spiritus Dei.

S. Aug. ser. 12. al. 10. de Div. & 11. ex Hom. 50. Ep. 4. 17.

Psal. 51. 4.

Quid

„ Quid adtendit in novacula? Non quia occidi homi-
„ nes de novacula poſſunt, ſed ad quam rem facta eſt
„ novacula. Facta eſt autem ad radendos capillos. Quid
„ tam ſuperfluum in corpore, quàm capilli? Quanta
„ inſtantia, quanto ſtudio, quanta cautela, quanta
„ intentione acuitur, ut radat capillum? *Sic & homo malus tollit ſe in patrem; cogitat, recogitat, excogitat, ponit fraudem ſuper fraudem, quærit machinationem, miniſtros parat, falſos teſtes comparat, acuit novaculam. Quid facturus juſto, niſi ſuperflua raſurus?*

Ven. Bed. l. 4. in Luc. Nihil eſt opertum, quod non revelabitur: neque abſconditum, quod non ſcietur. *Quod non ſolùm in futuro, quando cuncta cordium abſcondita proferentur ad lucem, ſed & in præſenti tempore poteſt congruenter accipi: Quoniam quæ inter tenebras quondam preſſurarum, carcerumque umbras, vel locuti vel paſſi ſunt Apoſtoli, nunc clarificata per orbem Eccleſia, lectis eorum actibus publicè prædicantur.* Clariora ſunt nomina Piſcatorum, quàm nomina Imperatorum: S. Aug. lib. qu. in Matt. qu. 2. Admirabiliora illorum geſta, quàm iſtorum trophæa. *Quod dico vobis in tenebris*, id eſt, *cùm adhuc in timore carnali eſtis; quia in tenebris eſt timor:* dicite in lumine, *hoc eſt, in fiducia veritatis, accepto Spiritu Sancto.* Etquod in aure auditis, prædicate ſuper tecta, *id eſt, quod in ſecreto auditis, calcato carnis domicilio prædicate.*

XVII. *Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.*
„ Timeamus, ut non timeamus. Timor videtur ad
„ ignaviam pertinere: Timor infirmorum videtur eſſe,
„ non fortium. Sed videte, quid ait Scriptura: *Timor*
Prov. 14. 26. *Domini ſpes fortitudinis.* Prudenter timeamus, ne
S. Aug. ſer. 65. alias 13. inter addit. à Pariſienſ. „ inaniter timeamus. Martyres ſancti timendo non ti-
„ muerunt; quia Deum timendo, homines contempſe-
„ runt. Quid enim ab hominibus homini metuendum
„ eſt? Et quid eſt, unde alterum terreat, homo homi-
„ nem? Terret, & dicit, Occido te: & non timet, ne
„ cùm minatur, priùs moriatur. Occido (inquit!)
„ Quis dicit? Cui dicit? Duos audio, unum terren-
„ tem, alterum metuentem: quorum unus eſt potens,
„ alter infirmus; ſed ambo mortales. Quid ſe ergo ex-
„ tollit in honore inflatior poteſtas, in carne æqualis in-
„ firmitas? Securus minetur mortem, qui non timet
„ mortem. Si verò unde terret, timet; attendat ſe,
„ & ei cui minatur, comparet ſe. Inveniat in eo cui mi-
„ natur, parem conditionem; & à Domino ſimul cum
„ illo petat miſerationem. Homo eſt enim, & homini
„ minatur, creatura creaturæ: ſed una inflata ſub
„ Creatore, altera fugiens ad Creatorem. Dicat ergo
„ fortiſſimus Martyr, ſtans homo ante hominem: *Non timeo, quia timeo. Tu quod minaris, ſi ille nolit, non facis: quod autem ille minatur, ut faciat, à nullo impeditur. Denique tu quod minaris, & ſi permitteris, quid facis? Vſque ad carnem ſævis, anima tuta eſt. Non occides, quod non vides: viſibilis viſibilem terres. Habemus ambo inviſibilem Creatorem, quem ſimul timere debeamus, qui hominem ipſum ex viſibili & inviſibili creavit: viſibilem de terra fecit, inviſibilem flatu ſuo animavit. Subſtantia ergo inviſibilis, hoc eſt, anima, quæ jacentem terram erexit de terra, non timet cùm percutis terram. Potes ferire habitaculum: numquid habitatorem? Fugit percuſſo vinculo colligatus, & erit in occulto coronatus. Quid ergo minaris, qui animæ nihil facere potes? Per meritum ejus cui facere nihil potes, reſurget cui facere aliquid potes. Per meritum enim animæ reſurget & caro, & habitatori reddetur, jam non ruitura, ſed manſura.*

Sed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & cor-
„ *pus perdere in gehennam.* Poteſt mori anima, & im-
„ mortalis eſt. Quomodo immortalis eſt? Quia ſem-
„ per aliqua vita eſt, quæ in illa numquam extinguitur.
„ Quomodo moritur? Non ut non ſit vita, ſed amit-
„ tendo vitam. Etenim anima, & vita eſt alicui rei, &
„ habet etiam ipſa vitam ſuam. *Vita corporis anima eſt; vita animæ Deus eſt. Sicut adeſt vita corpori, id eſt, anima, ne moriatur corpus: ſic debet adeſſe vita animæ, hoc eſt Deus, ne moriatur anima. Corpus quomodo moritur? Anima deſerente. Anima, inquam, deſerente, moritur corpus, & jacet cadaver paulò ante appetibile, modò aſpernabile. Inſunt membra, oculi, aures: ſed hæ feneſtræ ſunt domus, habitator abſceſſit.... Vivit corpus, & impius eſt, infidelis eſt, ad credendum durus, ad corrigendos mores ferreus: vivente corpore mortua eſt anima, per quam corpus vivit.... Ambulant pedes, intelligo corpus vivere. Sed quò ambulant? Ad adulterium. Ergo mortua eſt anima. Sic enim veraciſſima Scriptura dixit,* Mortua eſt vidua, quæ in 1. Tim. 5. 6. “ deliciis vivit. *Cùm multùm interſit inter delicias, & “ adulterium, quomodo poteſt anima, quæ in deliciis mortua dicitur, in adulterio vivere? Mortua eſt... Cùm audio loquentem, intelligo, quia corpus vivit; quæro quid loquatur, utrum & anima vivat? Mendacium loquitur. Si mendacium loquitur, ergo mortua eſt.* Os Sap. 1. 11. quod mentitur, occidit animam.... *An verò non in te ſunt viſcera miſerationis Chriſtianæ, ut plangas corpus à quo deceſſit anima, & non plangas animam à qua receſſit Deus?* Hoc tenens Martyr, reſpondeat commina- “ tori: Tu vis ferire corpus meum, vis ut cùm timeo “ ferias corpus meum, & recedat inde anima mea: ego “ feriam animam meam, & recedat inde Deus meus? “ Non ergo timeas, Martyr, gladium percuſſoris: lin- “ guam tuam time, ne tu te percutias, & occidas non “ carnem, ſed animam. Inde ergo Dominus, *Qui po- “ teſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Quo- “ modo? *Mors corporis, ſempiterna pœna: Mors animæ, Dei abſentia.* Vis noſſe, quæ ſit mors animæ? In- “ tellige Prophetam dicentem: *Impius non videbit glo- Iſa. 26. 10. “ riam Dei.* Timeat ergo anima mortem ſuam, & non “ timeat mortem corporis ſui. Quia ſi timuerit mor- “ tem ſuam, & vixerit in Deo ſuo, non eum offenden- “ do, & à ſe repellendo, merebitur in fine recipere “ corpus ſuum; non ad pœnam æternam, ſicut impii; “ ſed ad vitam æternam, ſicut juſti. “

Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c. Hoc eſt, S. Aug. lib. 14. contr. Fauſt. c. 12. *Nolite timere maledictum corporalis mortis, quod temporaliter ſolvitur: ſed timete maledictum ſpiritalis mortis, per quod anima in æternum cum ſuo corpore cruciatur.*

Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. *Impius* S. Hilar. tr. in Pſ. 58. *ergo timor eſt, cùm quæ non timenda ſunt, timentur, & quæ timenda ſunt, non timentur. Et plerumque nos tamquam pro debita officii religione piè adulari Regibus exiſtimamus, quia in corpus noſtrum ſit his aliquid poteſtatis: quibus nihil ultra de nobis licet, quàm latroni, quàm febri, quàm incendio, quàm naufragio, quàm ruinæ. His enim caſibus corporum pro ſummæ poteſtate deſæviunt: & propter brevem dolorem, libertatem Eccleſiæ, ſpei noſtræ fiduciam, confeſſionem Dei addicimus; punitorem perditorem que in igne judicii & corporis & animæ noſtræ Deum non timentes, & æternis divinæ ultionis pœnis momentanea atque abolenda ſupplicia præferentes; dum placere nos ipſis, & in eorum gratia permanere famulatu impio gloriamur.*

Nolite timere eos qui occidunt corpus. *Chriſtus* S. Aug. En. in Pſ. 69. *non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo abſtulit omnem timorem. Verbo dicens,* Nolite timere eos, qui corpus occidunt; *exemplo, faciens quod verbo præcepit; ut nec eorum verberantium manus vellet devitare, nec alapas percutientium, nec ſalivas conſpuentium, nec coronam de ſpinis imponentium, nec crucem interficientium. Nihil horum vitare voluit, cui nihil opus erat propter eos quibus hoc opus erat, faciens ægrotis de ſe ipſo medicamentum.*

Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. *Anima tua* S. Aug. En. in Pſ. 79. *non morietur, niſi tu eam volueris occidere. Perimat aliena iniquitas carnem tuam, dum ſervet veritas animam tuam.. Si autem à veritate reſilieris, quid tibi ampliùs facturus eſt inimicus, quam tu tibi ipſe facis? Inimicus ſæviens, carnem poteſt occidere; tu autem dicendo falſum teſtimonium, animam occidis... Itaque ad omne rectè factum amor & timor ducit. Vt facias benè, amas Deum, & times Deum: Vt facias malè, amas mundum, & times mundum. Hæc duo*

con-

convertantur ad bonum. Amabas terram, ama vitam æternam: Timebas mortem, time gehennam. Quicquid tibi iniquo promiserit Mundus, numquid potest dare quantum dabit justo Deus? Quicquid tibi justo minatus fuerit Mundus, numquid potest facere, quod facit iniquo Deus? Bene quidem tu nihil aliud vis, quam ut benè tibi sit; & in eo quod times, non vis, ut male tibi sit: sed non in ea regione quæris, in qua quærendum est. Bonum est quod vis, sed tolera quod non vis, ut assequaris quod vis.

Nolite timere eos qui occidunt corpus. *Vita nostra dilectio est. Si vita dilectio, mors odium est. Cùm cæperit homo timere, ne oderit quem diligebat, mortem timet, & acriorem mortem, & interiorem mortem, qua occiditur anima, non corpus. Adtendebas hominem sævientem in te; quid erat facturus contra quem tibi securitatem tuus Dominus dederat, dicens,* Nolite timere eos qui corpus occidunt? *Ille sæviendo corpus occidit, tu odium habendo animam occidisti: & ille corpus alienum, tu animam tuam.*

S. Aug. En. in Ps. 54.

XVIII. *Nonne duo passeres asse vaneunt? Et unus ex illis non cadit super terram sine Patre vestro? Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos.* Quod vilissimum homines putant, Domini providentia gubernatur: quantò magis homo, præcipua divini ingenii cura? Quantò magis justi, quos Deus ut amicos habet? Nihil certè detrimenti ipsis inferri ab improbis potest. *Nam quod diligunt, & unde beati sunt, auferre illis nemo potest. Cruciatus verò corporis malas animas miserabiliter affligit: Bonas autem fortiter purgat.*

S. Aug. lib. de Agone Chr. c. 7.

Nonne duo passeres asse vaneunt? &c. Passeres duos tropologicè S. Hilarius interpretatur corpus & animam: *Quæ sub peccato,* inquit, *vendita sunt, redemit ex Lege Christus: ergo quod venditur, corpus atque anima est; & cui venditur, peccatum est: quia Christus & de peccato redemit, & animæ ac corporis est redemptor. Qui igitur duos passeres asse vaneunt, se ipsos peccato minimo vaneunt, natos ad volandum, & ad cœlum pennis spiritalibus efferendos. Sed capti pretiis præsentium voluptatum, & ad luxum sæculi venales, totos se talibus actionibus nundinantur. Sed quærendum est, quomodo unum ex illis est, quod sine voluntate Dei non cadet. Dei voluntas est, ut unum ex illis magis evolet, sed Lex ex constitutione Dei profecta decernit, unum ex eis potiùs decidere. Quemadmodum autem si evolarent, unum essent, id est, corpus in naturam animæ transisset, & gravitas illa terrenæ materiæ in profectum & substantiam animæ aboleretur, fieretque corpus potiùs spiritale: ita peccatorum pretio venditis, in naturam corporum animæ subtilitas ingravescit, & terrenam contrahit ex vitiorum sorde materiem, fitque unum ex illis, quod tradatur in terram. Plurimis autem eos antestare passeribus cùm dicit, ostendit multitudini Infidelium electionem Fidelium præesse: quia his casus in terram sit, illis volatus in cœlum.*

S. Hil. c. 10. in Matt. n. 18.

Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. *Mundus interfector est corporis mei, sed* Dominus susceptor est animæ meæ. *Et quid mihi obest, cùm sit Dominus susceptor animæ meæ, quod Mundus interfector est corporis mei? Quid perdidi, quid amisi? Quando Dominus susceptor est animæ meæ, erit & restitutor corporis mei. Quid mihi deerit, si membra mea dilaceret inimicus, quando capillos meos dinumerat Deus? Exhortans Martyres suos Christus, ne ab inimicis persecutoribus aliquid formidarent,* Capilli, *inquit,* vestri omnes numerati sunt. *Timebo ergo de damno membrorum, quando securitatem accepi de numero capillorum? Ergo dicamus ex fide, dicamus in spe, dicamus flagrantissima charitate, Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. *Quis numerat capillos capitis sui? Multò minùs peccata, quæ excedunt numerum capillorum. Minuta videntur, sed multa sunt.* Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui, ut viderem. Multiplicatæ sunt super capillos capi-

S. Aug. t. 3 t 4. alias 48. De Sanctis.

Rom. 8. 31.

tis mei. *Præcavisti magna, jam non facis adulterium, jam non facis homicidium, non rapis res alienas, non blasphemas, non dicis falsum testimonium: Moles istæ sunt peccatorum. Magna præcavisti, de minutis quid agis? An non times minuta? Projecisti molem, vide, ne arena obruaris.* Venialia peccata veluti capilli sunt, superflui vanique affectus, quibus rebus terrenis nimiùm adhæremus; sed timendum, si capillos istos crescere & luxuriare sinamus, nec pœnitentiæ novacula eradere curemus, ne simile quid nobis contingat casui infelicis Absalonis. Cùm mulo insidens transiret subter condensam quercum & magnam, cæsaries ejus quercui adhæsit, mansitque suspensus, pertranseunte mulo. Quod cùm Joab Duci exercitus Davidis renuntiatum esset, cucurrit ille ad quercum, tres lanceas ferens in manu sua, & infixit eas in corde Absalon. Idem sæpè contingit homini venialia peccata negligenti. Hæret affectibus suis rei cuipiam terrenæ, vel quercui densæ & magnæ, ibi suspensus manet inter cœlum & terram. Id animadvertens diabolus, tres lanceas in ejus corde figit, gravioribus tentationibus animum ejus pulsat, eique gratiæ vitam eripit.

S. Aug. En. in Ps. 39.

2. Reg. 18.

XIX. *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est.* Non Apostolos tantùm, sed Christianos omnes spectat Domini sententia. Credere satis non est ad salutem, nisi fidem nostram & verbis testemur & factis. *Corde enim creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.* Heu quàm lugendi Christiani, qui *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant!* Sunt & qui corde negent, quod verbis & externis operibus confitentur. Hypocritæ, de quibus Deus per Isaiam: *Populus hic labiis me honorat,* (inquit) *cor autem eorum longè est à me.* Contra verò David, Deum in spiritu & veritate adorans: *Ecce,* inquit, *labia mea non prohibebo, Domine tu scisti*: Et rursus: *Credidi, propter quod locutus sum.* Hoc est, perfectè credidi. Non enim perfectè credunt, qui quod credunt loqui nolunt. Propter hoc locutus est Martyr, quia credidit. Simul enim credidit, & quod præmium loquendo sperare, & quàm pœnam tacendo timere deberet. *Credidi, propter quod locutus sum: Ego autem humiliatus sum nimis.* Passus est enim multas tribulationes propter verbum, quod fideliter tenebat, fideliter impendebat, & humiliatus est nimis. Quod illi timuerunt, qui amaverunt gloriam hominum magis, quàm Dei. Verùm cur addit, *Ego autem humiliatus sum nimis,* nisi quia homo humiliari potest ab iis, qui veritati contradicunt, non ipsa veritas, quam credit & loquitur. *Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.* Excessum pavorem dicit, quem comminantibus persecutoribus & impendentibus passionibus cruciatus, aut mortis, humana infirmitas patitur. Conterritus enim respexit infirmitatem suam, & videt non de se sibi esse præsumendum. Quantum enim ad ipsum hominem pertinet, mendax est; sed gratia Dei verax affectus est, ne pressuris inimicorum cedens non loqueretur, quod crediderat, sed negaret, sicut Petro accidit, quoniam de se præsumpserat, & docendus erat, de homine non esse præsumendum: Et si de homine non debet quisque præsumere, utique nec de se ipso, quia homo est. Benè ergo iste vidit in pavore suo omnem hominem esse mendacem: quia & illi qui nullo pavore vanescunt, ne persequentibus cedendo mentiantur, muneribus Dei tales sunt, non viribus suis. Proinde verissimè dictum est, *Omnis homo mendax*; sed Deus verax, qui ait, *Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes: Vos autem sicut homines moriemini, & sicut unus de Principibus cadetis.* Consolatur humiles, & implet eos, non solùm fide credendæ, sed etiam fiducia prædicandæ veritatis, si perseveranter subdantur Deo, nec imitentur unum ex Principibus diabolum, qui in veritate non stetit, & cecidit. Si enim omnis homo mendax, in tantùm

Rom. 10.

Tit. 1. 16.

Ps. 39.

Ps. 115.

S. Aug. En. in Ps. 115.

„ non erunt mendaces, in quantum non erunt homi-
„ nes, quoniam Dii erunt, & filii Altissimi. Sed quæ-
„ rit, quid retribuet Domino, & non invenit, nisi ex eis
„ quæ ipse Dominus retribuit. *Calicem*, inquit, *salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo.* O homo, pec-
„ cato tuo mendax, dono Dei verax, & ideò jam non
„ homo; quis tibi dedit calicem salutaris, quem acci-
„ piens & invocans nomen Domini, retribues ei pro
„ omnibus, quæ retribuit tibi? Quis nisi ille qui ait,
„ *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum*? Quis
„ tibi dedit imitari passiones suas, nisi qui pro te passus
„ est prior? *Ideoque pretiosa in conspectu Domini mors*
„ *sanctorum ejus*. Emit eam sanguine suo, quem prior
„ fudit pro salute servorum, ne pro Domini nomine
„ servi fundere dubitarent, quod tamen eorum, non
„ Domini utilitati proficeret. Eorum omninò utilitati
„ prodest, quòd Christum coram hominibus confessi
„ sunt; siquidem Christus eos confitebitur, pro suis
„ agnoscet, laudabit, coronabit coram Patre suo in
1. Cor. 4. 5. gloria cœlesti. *Tunc laus erit unicuique à Deo.*

Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo. A Christo negari, idem est ac ab ipso rejici, reprobari, damnari: *Novit enim Dominus, qui sunt ejus.* Nunc ergo Christum confiteamur & sermone & opere, ut fidem ejus, quam lingua nostra loquitur, etiam moribus vita fateatur. *Dicant labia, quod habet cor: hoc contra timorem. Habeat cor, quod dicunt labia: hoc contra simulationem. Aliquando enim timor est, & non audes dicere, quod nosti, quod credis: Aliquando simulatio est, dicis, & non habes in corde. Consentiant labia tua cordi tuo. Quærens pacem à Deo, tibi ipse esto pacatus: Non sit inter os tuum & cor tuum mala rixa.* Martyres sancti *in Ecclesia Catholica nihil habentes simulationis, compaginati junctura unitatis, confessi sunt Christum: caput quod præcesserat, sicut membra sequi concupierunt. Sed qui concupierunt? In tormentis patientes, in confessione fideles, in sermone veraces. Iaculabantur enim in ora interrogantium se sagittas Dei, & vulnerabant ad iram; multos vulneraverunt & ad salutem.* Hæc omnia proponamus nobis, intueamur, imitari optemus. *Hæc sunt spectacula Christiana, hæc videt desuper Deus, ad hæc hortatur, ad hæc adjuvat, his certaminibus præmia proponit & donat.* Ecce labia mea non prohibebo. *Vide ne timeas, & prohibeas labia tua.* Domine, tu scisti, *quia est & in corde, quod sonat & in labiis.* In Mundo, in medio nationis pravæ annuntianda Dei justitia, prædicanda veritas est, Lex Dei propugnanda, confessio fidei edenda verbo, & operibus. De Euangelio, de Christiana pietate, de Christi cruce nequaquam erubescendum est. Cum Propheta dicendum, *Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam.* S. Augustinus legit, *Operuit irreverentia faciem meam.* Irreverentia quasi impudentia est. Oportet, ut habeat Chri-
„ stianus irreverentiam istam, quando venerit inter ho-
„ mines, quibus displicet Christus. Si erubuerit de Chri-
„ sto, delebitur de libro viventium. Opus est ergo, ut
„ habeas irreverentiam, quando tibi de Christo insulta-
„ tur; quando dicitur, Cultor Crucifixi, adorator malè
„ mortui, venerator occisi: Hic si erubueris, mor-
„ tuus es. Sententiam quippè ipsius vide, qui nemi-
„ nem fallit: *Qui me erubuerit coram hominibus, & ego erubescam eum coram Angelis Dei.* Observa ergo tu: *Frontosus esto, quando audis opprobrium de Christo. Quid times fronti tuæ, quam signo Crucis armasti?* Salvus sum, inquit Tertullianus, si non con-
„ fundar de Domino meo. Alias non invenio ma-
„ terias confusionis, quæ me per contemptum ru-
„ boris probent benè impudentem, feliciter stultum.
„ *Crucifixus est Dei Filius: non pudet, quia pudendum*
„ *est.*

S. Ambr. En. in Ps. 39.

Ps. 68. 8.

S. Aug. En. in hunc Ps. ser. 1.

Tert. lib. de carne Chr. c. 5.

XX. *Nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere in terram: Non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem adversùs patrem suum, & filiam adversùs matrem suam, & nurum adversùs socrum suam: Et inimici hominis, domestici ejus.* Pax alia fructus est charitatis, vera pax, quam dat Christus; alia cupiditatis, falsa pax, qua homo in rerum terrenarum fruitione, in deliciis carnis, in vitiis conquiescit; hanc destruit Christus, verbi sui gladio nos separans à rebus omnibus, affectibus, personis, etsi conjunctissimis, quæ nobis impedimento sunt ad salutem. *Non veni pacem mittere, sed gladium.* Quia videlicet præcipua singularisque pax tunc præstatur, quando quod tabo vel sanie corruptum est, abscinditur atque projicitur; quando factiosa & improba pars repellitur, aut omninò destruitur: sic certè cœlis terra conjungi potest. Nam & Medicus hoc modo reliquum corpus facilè conservat, si quod reduci ad sanitatem non potest, exciderit atque abjecerit: & Militiæ Dux ad solvendam militum conspirationem, alterum in alterum concitat. Sic in turre illa factum videmus, quando pernicioſa illa pax per salutarem vocis dissonantiam dissoluta, tranquillam atque laudabilem pacem reddidit. Sic etiam Paulus eos, qui adversùs se conspirabant, dividebat atque dissipabat. Tempore verò ipsius Naboth concordia illa quovis bello fuit atrocior. Nec enim semper concordia laudanda, cùm etiam latrones magna inter se concordia conspirare sciamus. Non igitur ex proposito Christi, sed ex mente animoque hominum vitioso bellum erumpit. Nam ipse certè vellet, ut omnes uno consensu veram pietatem amplecterentur: verùm quoniam resistunt atque reluctantur, bellum prorumpit.

S. Chr. Ho. 36. in Matth.

Act. 9. 15.

3. Reg. 21.

Non veni pacem mittere, sed gladium. *Sermo Dei, gladius bis acutus. Vnde bis acutus? Dicit de temporalibus, dicit de æternis. In utroque probat, quod dicit; & eum quem ferit, separat à Mundo. Nonne ipse est gladius, de quo Dominus dicit,* Non veni pacem mittere in terram, sed gladium? *Attende, quomodo venit disjungere, quomodo venit separare. Disjungit sanctos, disjungit impios, separat à te, quod te impedit. Filius vult servire Deo, pater non vult: venit gladius, venit sermo Dei, dividit filium à patre. Filia vult, mater non vult: gladio dividuntur ab invicem. Nurus vult, socrus non vult: Veniat gladius bis acutus, afferat promissionem vitæ præsentis & futuræ, consolationem temporalium, æternorum perfruitionem. Ecce gladius ex utraque parte acutus, promittens temporalia & æterna. In quo nos fefellit? Nonne Ecclesia Dei per totum Mundum non erat? Ecce est. Antea legebatur, & non videbatur: modò sicut legitur, ita cernitur. Quicquid temporaliter nobis promissum est, ad unam partem gladii pertinet: Quicquid in sempiternum, ad alteram partem gladii pertinet. Habes spem futurarum rerum, habes consolationem præsentium: noli retrahi ab eo, qui vult retrahere: pater, mater, soror, uxor, amicus sit, non te retrahat; & utilis tibi erit gladius bis acutus. Vtiliter te ille separat, malè te tu conglutinas. Venit ergo Dominus noster ferens gladium bis acutum, promittens æterna, implens temporalia. Duo Testamenta ad gladium bis acutum pertinent: Vetus Testamentum terrena promittit, Novum æterna. In utroque sermo Dei verax inventus est, ut gladius bis acutus. De gladio maligno erue me* (inquit David). De gladio, *non sufficit*; *addit*, maligno. *Procul dubio est gladius benignus. Quis est gladius benignus? De quo Dominus dicit,* Non veni pacem mittere in terram, sed gladium. *Separaturus enim erat fideles ab infidelibus, filios à parentibus, & cæteras necessitudines dirempturus, gladio putredinem abscindente, membra autem Christi sanante. Est ergo benignus gladius bis acutus, utroque acumine prapotens Veteris & Novi Testamenti, narratione præteritorum, & promissione futurorum. Est ergo iste gladius benignus: Ille autem malignus est, quo illi loquuntur vanitatem; quia benignus est, quo Deus loquitur veritatem.*

Matt. 10. 34.

S. Aug. En. in Ps. 149.

S. Aug. En. in Ps. 143.

Et inimici hominis, domestici ejus. Sæpè saluti nostræ magis nocent, qui nobis intimiùs sunt conjuncti. Parentes sæpè sentimus parricidas. Pater inimicus est filii, cùm institutione, & educatione prava, amore inordinato, indulgentia nimia, ipsum corrumpi sinit, & malos habitus contrahere, cùm vitæ Christianę officia ipsum docere negligit. Filius inimicus est patris, cùm ipsi oc-

si occasio est, aut incitamentum ad divitias malis artibus quærendas, & congregandas, ut ipsum in sæculo promoveat, ac fortunatum reddat. Mater filiæ inimica est, cùm ipsam Mundi ingenio ac moribus conformat, & in luxu ac vanitate instituit: Filia matris inimica est, cùm ab ea obtinet, ut spectacula, choræas, virorumque cœtus frequentet. Dominus famulorum inimicus est, cùm salutem illorum non curat: Famulus domini, cùm ejus vitiis & cupiditatibus servit. Sic *Inimici hominis, domestici ejus*. Nullæ sunt occultiores insidiæ, quàm hæ quæ latent in simulatione officii, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam eum, qui palàm est adversarius, facilè vitando cavere possis: hoc verò occultum, intestinum, ac domesticum malum non solùm existit, verùm etiam opprimit, antequam prospicere atque explorare potueris. Propter quod etiam divina vox illa, *Et inimici hominis, domestici ejus*, cum magno dolore cordis auditur: Quia etsi quisque tam fortis sit, ut æquo animo perferat; vel tam vigilans, ut provido consilio caveat, quæ adversùs eum molitur amicitia simulata: eorum tamen hominum perfidorum malo, cùm eos esse pessimos experitur, si ipse bonus est, graviter excrucietur, necesse est; sive semper mali fuerint, & se bonos finxerint, sive in istam malitiam ex bonitate mutati sint. Si ergo domus commune perfugium in his malis humani generis tuta non est, quid civitas, quæ quantò major est, tantò forum ejus litibus & civilibus & criminalibus plenius, etiamsi quiescant non solùm turbulentæ, verùm sæpiùs & cruentæ seditiones ac bella civilia, à quorum eventis sunt aliquando liberæ civitates, à periculis numquam?

S. Aug. l. 19. de Civ. Dei, cap. 5.

XXI. *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus; & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.* Dei amorem omnibus affectibus nostris dominari oportet: Christum, ejusque legem ac gloriam, omnibus necessitudinibus præponi. *Ordinavit in me charitatem* (ait Sponsa.) Hic ordo in omni affectu necessarius est. *Ama post Deum patrem, ama matrem, ama filios: Si autem necessitas venerit, ut amor parentum ac filiorum Dei amori comparetur, & non possit utrumque servari, odium in suos, pietas in Deum sit.*

Cant. 2. S. Hieron. in hunc loc.

Recordare tyrocinii tui diem, quo Christo in Baptismate consepultus, in Sacramenti verba jurasti, pro nomine ejus non te patri parciturum esse, non matri. Ecce adversarius in pectore tuo Christum conatur occidere: ecce donativum, quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant. Licèt parvulus ex collo pendeat nepos: licèt sparso crine & scissis vestibus, ubera quibus te nutrierat, mater ostendat: licèt in limine pater jaceat: per calcatum perge patrem; siccis oculis ad vexillum Crucis evola. Solum pietatis genus est in hac re esse crudelem... Facilè rumpit hac vincula amor Dei, & gehennæ timor. At contrà, Scriptura præcipit parentibus obsequendum. Sed quicumque eos supra Christum amat, perdit animam suam. Gladium tenet hostis, ut me perimat: & ego de matris lacrymis cogitabo?

Id. Epist. 1. ad Heliodor.

Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non est me dignus. *Quicumque, non dico uxorem, cujus etiam commixtione carnis ad carnalem utitur voluptatem, sed ipsa, quæ ab hujusmodi delectationibus aliena sunt nomina pietatis, humano more carnaliter diligendo, Christo anteponit, non eum habet in fundamento; & ideo non per ignem salvus erit, sed salvus non erit, quia esse cum Salvatore non poterit, qui de hac re apertissimè loquens,* „ *ait:* Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, „ non est me dignus: & qui amat filium, aut filiam super „ me, non est me dignus. *Verùm qui has necessitudines sic amat carnaliter, ut tamen eas Christo Domino non præponat; malitque ipsis carere, quàm Christo: si ad hunc fuerit articulum tentationis adductus, per ignem salvus erit: quia ex earum amissione tantùm necesse est urat dolor, quantùm hæserat amor. Porrò qui patrem, matrem, filios, filias secundùm Christum dilexerit, ut ad ejus Regnum obtinendum, eique cohærendum, illis consulat, vel hoc in eis diligat, quod membra sunt Christi,*

S. Aug. l. 21. de Civ. Dei, c. 26.

Alex. Expos. in Euang.

abest, ut ista dilectio reperiatur in lignis, fœno, & stipula consumenda; sed prorsus ædificio aureo, argenteo, gemmeo deputabitur. Quomodo autem potest eos plus amare, quàm Christum, quos amat utique propter Christum?

Amores duo in hac vita secum in omni tentatione luctantur, amor sæculi, & amor Dei; & horum duorum qui vicerit, illuc amantem tamquam pondere trahit. Venit Christus mutare amorem, & de terreno facere vitæ cœlestis amatorem: homo propter nos factus, qui nos homines fecit; & assumens homines Deus, ut homines faceret Deos... Hoc amore accensis, vel potiùs ut accendantur, hoc dicit, *Qui amat patrem, aut matrem super me, non est me dignus*, &c. Amorem *parentum, uxoris, filiorum, non abstulit, sed ordinavit. Non dixit, Qui amat, sed* Qui amat super me. *Ama patrem, sed noli super Dominum: ama genitorem; sed noli super Creatorem. Pater genuit, sed non ipse formavit. Nam quis, aut qualis sibi nasciturus esset, cum seminaret, ignoravit. Pater nutrivit, sed non de suo pater panem esurienti instituit. Postremò quicquid tibi pater reservat in terra, decedit ut succedas, vitæ tuæ locum faciet morte sua. Pater autem Deus, quod tibi servat, secum servat; ut hæreditatem cum ipso possideas Patre, nec eum decessorem quasi successor expectes, sed inhæreas semper mansuro semper in illo mansurus. Ama ergo patrem, sed noli super Deum tuum. Ama matrem tuam, sed noli super Ecclesiam, quæ te genuit ad vitam æternam. Denique ex ipsorum parentum amore perpende, quantùm diligere debeas Deum & Ecclesiam. Si enim tantùm diligendi sunt, qui genuerunt moriturum: quanta charitate diligendi sunt, qui genuerunt ad æternitatem venturum, in æternitate mansurum? Ama uxorem, ama filios secundùm Deum, ut consulas eis ad Deum colendum tecum: cui junctus cùm fueris, separationem nullam timebis. Ideò non debes illos plus Deo diligere, quos omninò malè diligis, si neglexeris tecum ad Deum ducere. Veniet fortasse hora Martyrii. Tu vis confiteri Christum. Confessus excipies fortasse temporis pœnam, excipies temporalem mortem. Pater, aut uxor, aut filius blandiuntur, ne moriaris, & blandiendo efficiunt, ut moriaris. Si non efficiant, illic tibi veniet in mentem,* Qui amat *Patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios super me, non est me dignus.* Lege & Epist. 243. aliàs 38. ejusdem S. Augustini ad Lætam.

S. Aug. s. 344. aliàs 31. ex addit. à Sirm.

XXII. *Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Crucem ferre, & Christum imitari, non modò consilium, sed præceptum est; cujus observatio necessaria planè est ad æternam salutem consequendam. Hanc rejicit impius, accipere videtur Philosophus, sed Christum non sequitur: ipsam verò propter Christum & exemplo Christi accipit, eligit, ferre gaudet, qui verè Christianus est. Christus, ut te redimeret, fudit sanguinem suum: Tu Mundo, tu peccato mori non vis, renuntiare voluptati renuis, ab injustitia temperare, pœnitentiam agere, cupiditates tuas mortificare, tribulationes à Deo immissas pati, ut redemptionis Christi sis particeps. Habuit Christus sanguinem, unde nos redimeret; & ad hoc accepit sanguinem, ut esset, quem pro nobis redimendis effunderet. *Sanguis Domini tui, si vis, datus est pro te: Si nolueris esse, non est datus pro te. Forte enim dicis, Habuit sanguinem Deus meus, quo me redimeret: sed jam cùm passus est, totum dedit; quid illi remansit, quod det & pro me? Hoc est magnum, quia semel dedit, & pro omnibus dedit. Sanguis Christi volenti est salus, nolenti supplicium. Quid ergo dubitas, qui mori non vis, à secunda potiùs morte liberari? Qua liberaris, si vis tollere crucem tuam, & sequi Dominum; quia ille tulit suam, & quæsivit servum.... Væ generi humano! Ut liceat illis paululùm vivere, dant etiam illud, unde possent semper vivere... Veniet de transverso inimicus territans, & non tibi dicet, Da mihi pecuniam tuam, ut vivas: sed dicet tibi, Nega Christum, ut vivas. Quod tu si feceris, ut liceat tibi paululùm vivere, perdes, unde posses semper vivere. Hoc est*

S. Aug. s. 344. aliàs 31. de addit. à Sirm.

amare vitam, qui timebas mortem? Homo bone, quare timebas mortem, niſi amando vitam? Chriſtus eſt vita. Quare appetis parvam, ut perdas ſecuram? An fortè fidem non perdidiſti, ſed quod perderes, non habuiſti? Tene ergo, unde ſemper vivas. Adtende proximum tuum, quanta faciat, ut modicùm vivat. Adtende & illum qui Chriſtum negavit, quantum malum fecit propter paucos dies vitæ. Et tu non vis ipſos paucos dies contemnere vitæ, ut nullo die moriaris, & in ſempiterno vivas die, à Redemptore tuo protegaris, in æterno Regno Angelis adæqueris? Quid amaſti? Quid perdidiſti? Vt ſequereris Dominum, crucem tuam non tuliſti. Accipere crucem ſuam, eſt pati pro Chriſto quicquid intulerit Mundus. Hæc gratia, hoc officium Chriſtianorum, *Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei gratiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens injuſtè. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benè facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.... Communicantes Chriſti paſſionibus, gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ & virtutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus, ſuper vos requieſcit. Nemo autem veſtrum patiatur, ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine.*

1. Petri 2. 9. 20. 21. & c. 4. 13. 16.

Luc. 9. *Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* In alio Euangelio legitur: *Qui non accipit crucem ſuam quotidie.* Tota ſcilicet vita Chriſtiani, ſi ſecundùm Euangelium vivat, crux eſt & martyrium. S. Hieron. in hunc loc. *Ne* igitur *ſemel putemus ardorem fidei poſſe ſufficere, ſemper crux portanda eſt, ut ſemper nos Chriſtum amare doceamus.*

S. Leo ſer. 44. Qui non accipit crucem ſuam, &c. *Pia vita ſanctorum numquam aliena eſt crucis Chriſti, dum continentiæ clavis deſideria carnis configit, & corporeas cupiditates virtute Spiritus in ſe habitantis interficit.* 2. Tim. 3. 12. S. Leo, ſer. 45. Apoſtolus ait: *Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur:* Et ideò *Numquam deeſt tribulatio perſecutionis, ſi numquam deſit obſervantia pietatis.* Dominus ipſe in exhortationibus ſuis dicit: *Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt* » *me dignus.* Nec dubitare debemus hanc vocem, non » ſolùm ad Diſcipulòs Chriſti, ſed ad cunctos fideles, » totamque Eccleſiam pertinere, quæ ſalutare ſuum in » his, qui aderant, univerſaliter audiebat. *Sicut ergo totius eſt temporis piè vivere: ita totius eſt temporis crucem ferre: Quæ meritò unicuique ſua dicitur, quia propriis modis atque menſuris ab unoquoque toleratur. Vnum nomen eſt perſecutionis, ſed non una eſt cauſa certaminis: & plus plerumque periculi eſt in inſidiatore occulto, quam in hoſte manifeſto.* Job. 7. 1. Beatus Job, » alternantibus bonis ac malis Mundi hujus eruditus, piè » veraciterque dicebat: *Nonne tentatio eſt vita hominis* » *ſuper terram?* Quoniam non ſolis doloribus corpo- » ris atque ſuppliciis anima fidelis impetitur, verùm » etiam ſalva incolumitate membrorum, gravi morbo » urgetur, ſi carnis voluptate mollitur. Sed cùm ca- » ro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adver- » sùs carnem, præſidio Crucis mens rationalis inſtrui- » tur: nec cupiditatibus noxiis illecta conſentit, quo- » niam continentiæ clavis & Dei timore transfigitur. » In bono ergo propoſito conſtitutis, inimicitiæ diſſi- » milium, diabolo inſtigante, non deſunt, ut facilè in » odia prorumpant, quorum improbi mores deteſtabi- » liores fiunt comparatione Juſtorum. Iniquitas cum » juſtitia non habet pacem, temperantiam odit ebrie- » tas, falſitati nulla eſt cum veritate concordia: non » amat ſuperbia manſuetudinem, petulantia vere- » cundiam, avaritia largitatem: & tam pertinaces » habet diverſitas iſta conflictus, ut etiamſi exteriùs » conquieſcat, ipſa tamen piorum cordium penetralia » inquietare ne deſinat: ut verum ſit, quòd *Qui vo-* » *luerint in Chriſto piè vivere, perſecutionem patien-* » *tur*: & verum ſit, quòd omnis hæc vita tentatio eſt. *Ipſis experimentis ſuis unuſquiſque fidelis edoctus, Chriſti Cruce armetur, ut Chriſto dignus habeatur.*

Qui non accipit crucem ſuam, &c. *Suſceptio crucis, eſt interfectio cupiditatum, occiſio vitiorum, declinatio vanitatis, & abdicatio omnis erroris.* S. Leo, ſer. 7.

XXIII. *Qui invenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Nimius & inordinatus amor temporalis vitæ, impedimentum eſt pietatis Chriſtianæ. Vita ipſa pro Chriſto contemnenda eſt, & potiùs amittenda, quàm fides abnegetur, aut alia quavis ratione Deus offendatur. Vitam non amat, qui vivere in æternum, cùm poſſit, non curat. Qui carnis deſideriis & voluptatibus indulgent, qui præſentis vitæ dulcedinem ita diligunt, ut crucis amaritudines deguſtare nolint: qui numquam de morte cogitare volunt, ne mala ipſorum tranquillitas vel ad momentum interturbetur, animam ſuam in æternum perdent. Qui verò mortificant cum vitiis & concupiſcentiis, qui Chriſto patienti ſe conformant, corpuſque ſuum per pœnitentiam offerunt Deo *Hoſtiam viventem, ſanctam*, eique *placentem*, animam ſuam in vitam æternam cuſtodiunt. *Qui invenit animam ſuam, perdet illam; & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Nemo poteſt animam ſuam perdere propter Chriſtum, niſi eam priùs invenerit; & nemo poteſt animam ſuam invenire in Chriſto, niſi eam priùs perdiderit. *Inveni, ut perdas: perde, ut invenias. Quomodo eam priùs inventurus es, ut habeas, quam perdas? Quando cogitas te ex parte mortalem, quando cogitas eum, qui te fecit, & inſufflando animam tibi creavit, & videris eam illi debere, qui dedit; illi reddendam, qui commodavit; ab illo cuſtodiendam, qui inſtituit; inveniſti animam tuam, inveniens eam in fide. Credidiſti enim hoc, & inveniſti animam tuam. Nam perditus eras, antequam credere. Inveniſti animam tuam: mortuus quippe fueras in infidelitate, revixiſti in fide... Perde eam, & anima tua ſemen tibi ſit. Nam & agricola triturando & ventilando invenit triticum, & rurſus ſeminando perdit triticum. Invenitur in area, quod perierat in ſemente. Perit in ſemente, quod inveniatur in meſſe.* Qui *ergo* invenerit animam ſuam, perdet eam. *Qui laborat colligere, quare piger eſt ſeminare?* Vide tamen, ubi invenias, & quare perdas. Unde enim invenires, niſi tibi lumen accenderet ille cui dicitur: *Tu illuminabis lucernam meam Domine?* Jam ergo inveniſti, illo tibi accendente lucernam. Vide, quare perdas. Non enim paſſim perdendum eſt, quod tam diligenter inventum eſt. Non ait, Qui perdiderit eam, inveniet eam: Sed, *Qui perdiderit eam propter me.* Naufragi fortè negotiatoris corpus cùm in littore inſpexeris, reddis lacrymas miſeratus, & dicis, Væ huic homini! Propter aurum perdidit animam ſuam. Benè plangis, benè miſeraris. Propter aurum enim perdere animam ſuam potuerit, propter aurum invenire non poterit. Ad damnum animæ ſuæ idoneus fuit, ad eam lucrandam minùs idoneus exſtitit. Non enim cogitandum eſt, quod perdidit, ſed quare perdidit. Si propter avaritiam ecce ubi jacet caro, ubi eſt quod erat charum? Et tamen *juſſit avaritia, & propter aurum perdita eſt anima, & propter Chriſtum non perit anima, neque pereat...* Noli dubitare pro Chriſto animam perdere. Fideli Creatori commendas, quod diceris perdere. *Tu quidem perdes: ſed ille ſuſcipit, cui nihil perit. Si amas vitam, perde, ut invenias: Quia cùm inveneris, jam non erit, quod perdas, non erit, quare perdas. Ea quippe invenitur vita, quæ invenitur, ut omninò perire non poſſit.* S. Aug. ſerm. 64. aliàs 31. ex add. à Sirmondo. Pſ. 17. 29.

Qui invenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam. *Exhibuiſtis membra veſtra deliciis illicitis, peccatorum ſuavitate ducti eſtis, ut illa faceretis: ducat vos ad recta facta ſuavitas & dulcedo juſtitiæ: Amate juſtitiam, quomodo amaſtis iniquitatem.* Digna eſt juſtitia, quæ à vobis impe- S. Aug. ſerm. 159. aliàs 17. de verb. Apo.

» impetret, ut exhibeatis illi, quod exhibuistis iniquita-
» ti: hoc est, Humanum dico, hoc est, quod infirmi-
» tas vestra tolerare adhuc potest. Quid ergo suspendit
» Apostolus? Quid distulit dicere? Dicam, si potero.
» Appende justitiam & iniquitatem: tantumne digna
» est justitia, quantùm digna fuit iniquitas? Sic aman-
» da est ista, quantùm amata est illa? Absit ut sic: sed
» & utinam vel sic! Ergo plus? Plus omninò. *In iniquitate secutus es voluptatem, pro justitia tolera dolorem. Ecce nescio quis ætatis lubricæ impudicus adolescens, suavitate illiciente injecit oculos in conjugem alienam, amavit, cupit pervenire, quærit tamen latere: sic enim amat voluptatem, ut plus timeat dolorem. Quare quærit latere? Timet apprehendi, ligari, adduci, includi, produci, torqueri, occidi. Hæc omnia timendo, in illa appetitione suavitatis suæ latebras quærit: aucupatur absentiam mariti, ipsum adjutorem flagitii sui timet invenire, quia conscio se formidat implicare. Et videmus eum suavitate duci; sed suavitas illa non est tanta, ut vincat etiam dolorem timoremque pœnarum. Da mihi pulchram justitiam, da mihi fidei pulchritudinem: procedat in medium, ostendat se oculis cordis, inspiret fervorem amatoribus suis. Iam tibi dicitur, Frui me vis? Contemne quicquid te aliud delectat, contemne pro me. Ecce contempsisti: parum est illi. Humanum est hoc propter infirmitatem carnis vestræ. Parum est, ut contemnas quicquid te delectabat: contemne quicquid te terrebat, contemne carceres, vincula, equuleum, tormenta, mortem. Hæc vicisti, me invenisti. In utroque gradu amatores justitiæ vos probate. Invenimus forsitan aliquos, qui præponant justitiæ delectationem voluptatibus & delectationibus corporis sui: Qui autem pro illa pœnas, dolores, mortemque contemnat, putas est aliquis in vobis?... Millia Martyrum adjacent oculis nostris, ipsi veri amatores perfectique justitiæ. De illis dictum est,** Omne gaudium
» existimate, fratres mei, cùm in tentationes varias
» incideritis; scientes, quòd probatio fidei vestræ patien-
» tiam operatur; patientia autem opus perfectum ha-
Jac. 1. 2. bet. *Quid addi potest, ut opus perfectum habeat? Amat, ardet, fervet, calcat omnia quæ delectant, & transit: venit ad aspera, horrenda, truculenta, minantia, calcat, frangit, & transit. O amare, ò ire, ò sibi perire, ò ad Deum pervenire!* Qui animam suam amat, perdet illam: &
» qui perdiderit animam suam propter me, in vitam
» æternam inveniet illam. *Sic armandus est amator justi-*
» *tiæ, sic armandus est amator invisibilis pulchritudinis.*

Tert. Scorp. cap. 6. *Et qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Medicinæ præsidium plures refugiunt: Plures
» enim stulti, plures timidi, & malè verecundi. Et est
» planè quasi sævitia medicinæ, de scalpello, deque
» cauterio, de sinapis incendio: non tamen secari, &
» inuri, & extendi, idcircò malum, quia dolores uti-
» les affert. Nec quia tantummodò contristat, recusabi-
» tur; sed quia necessariè contristat, adhibebi-
» tur. Horrorem operis fructus excusat. Ululans deni-
» que ille & gemens, & mugiens inter manus Medici,
» postmodùm eadem mercede cumulabit, artifices opti-
» mas prædicabit, & sævas jam negabit. Sic & Marty-
» ria desæviunt, sed in salutem. Licebit & Deo in vi-
» tam æternam per ignes & gladios, & acerba quæque
» curare. Sed Medicum quidem miraberis etiam in il-
» lo, quòd fermè pares adhibet qualitates medelarum
» adversùs qualitates querelarum, cùm quasi de perver-
» so auxiliatur, per ea subveniens, per quæ laboratur.
» Nam & calores caloribus amplius onerando compe-
» scit, & ardores siti potiùs macerando restinguit, &
» fellis excessus amaris quibusque potiunculis colligit,
» & sanguinis fluxus defusa insuper venula revocat.
» Deum verò, & quidem zelotem, culpandum existi-
» mabis, si voluit certasse cum causa, & injuriæ æmu-
» lando prodesse; mortem morte dissolvere, occisio-
» nem occisione dispargere, tormentis tormenta discu-
» tere, supplicia suppliciis evaporare, vitam auferendo
» conferre, carnem lædendo juvare, animam eripien-
» do servare? Perversitas quam putas, ratio est; quod
» sævitiam existimas, gratia est; ita Deo de momenta-
» neis æterna medicante. Magnifica bono tuo Deum
Alex. Expos. in Euang.

tetrum. Incidisti in manus ejus, sed feliciter incidi- "
sti. Incidit & ille in ægritudines tuas. Homo semper "
Medico prior negotium facit. Denique sibimetipse "
periculum mortis attraxit. Acceperat à Domino suo, "
ut à Medico, satis utilem disciplinam secundùm le- "
gem vivendi, ut omnia quidem ederet, ab una so- "
lummodò arbuscula temperaret, quam ipse Medicus "
importunam interim noverat. Audiit ille quem ma- "
luit, & abstinentiam rupit: edit illicitum, & trans- "
gressione saturatus, in mortem cruditavit. Dignissi- "
mus bona fide in totum perire, qui voluit. Sed Do- "
minus sustentata fervura delecti, donec tempore me- "
dicina temperaretur, paulatim remedia composuit, "
omnes fidei disciplinas, & ipsas æmulas vitio, ver- "
bum mortis verbo vitæ rescindentes, auditum trans- "
gressionis auditu devotionis limantes. Ita & cùm mo- "
ri præcipit Medicus ille, veternum mortis excludit. "
Quid gravatur pati nunc homo ex remedio, quod non "
est tunc gravatus pati ex vitio? Displicet occidi in sa- "
lutem, cui non displicuit occidi in perditionem? "
Nauseabit ad antidotum, qui hiavit ad venenum?... "
Evulsum hominem de diaboli gula per fidem, Deus "
jam & inculcatorem ejus esse voluit per virtutem; ne "
solummodò evasisset, verùm etiam eviciisset inimici- "
cum. Amavit, qui vocaverat in salutem, invitare "
& gloriam; ut gaudeamus liberati, exultemus etiam "
coronati. "

S Cypr. tr de laude Mart. *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Quid est Martyrium? Delictorum finis, perи- "
culi terminus, dux salutis, iter patientiæ, magister "
domus vitæ; quo profectò etiam ea occidunt, quæ in "
futuro discrimine potuissent tormenta reputari... Non "
dubium est, quantùm à Domino consequantur, qui "
saluti suæ nomen Dei prætulerunt; ut in illa judicii "
die meliores cruor faceret, quos sanguis suus Marty- "
res esse monstraret: (Mors quippè integriorem facit "
vitam, mors magis deducit ad gloriam. Sic quotiès- "
cumque jacentibus stipulis distenta imbribus frumen- "
ta turgescunt, fœcundæ messes coguntur æstate: sic "
quoties ferro vitis abscinditur erumpentibus pampinis "
meliùs uva vestitur; nam & in augmentum proven- "
turi temporis cedit, quicquid injuria sua proficit, "
Flammas quippè plerumque agris juvit immittere, quo "
calore vagantis incendii cæca terræ spiramenta laxen- "
tur: juvit leves stipulas crepitanti igne torrere, ut se "
altiùs gravida seges tollere, parturientibus culmis den- "
sior valeat arista florere. Igitur talis & Martyrii pri- "
mò casus, postmodùm fructus est, qui morte vitam "
condemnat, ut vitam morte custodiat... Charissimi "
fratres, qui resurrectionis præmia sustinemus, qui "
judicii diem quærimus, qui denique cum Christo re- "
gnaturos nos esse confidimus, sæculo mortui esse de- "
bemus. Nec poteris optare martyrium, nisi ante "
oderis sæculum; nec pervenire ad Dei præmium, ni- "
si amaveris Christum: Qui autem amat Christum, "
non amat sæculum; Christus enim abjectus est sæcu- "
lo, sicut & sæculum Christo; ita ut scriptum est: "
Mihi Mundus crucifixus est, & ego Mundo. Nemini "
amabilis fuit Mundus, quem non ante damnaverit "
Dominus; nec salute potuit frui æterna, qui Mundi "
gloriatus est vita. Vox est ista Christi dicentis: *Qui in* "
hoc sæculo amaverit animam suam, in futuro perdet il- "
lam; qui autem in hoc sæculo oderit illam, in futuro in- "
veniet eam... Quis ergo non omnibus viribus elabo- "
ret ad tantam claritatem pervenire, ut amicus Dei "
fiat, ut cum Christo statim gaudeat, ut post tormen- "
ta & supplicia terrena, præmia divina percipiat? Si "
militibus sæcularibus glorioſum est, ut hoste devicto "
redeant in patriam triumphantes: quantò potior, & "
major est gloria, victo diabolo, ad Paradisum trium- "
phantem redire; & unde Adam peccator ejectus est, "
illuc prostrato eo, qui ante dejecerat, trophæa victricia "
reportare? Offerre Deo acceptissimum munus, incor- "
ruptam fidem, & virtutem mentis incolumem, laudem "
devotionis illustrem? Comitari eum, cùm venire "
cœperit, vindictam de inimicis recepturus? Lateri "
ejus assistere, cùm sederit judicaturus? Cohæredem "
Christi fieri? Angelis adæquari? Cum Patriarchis, "

„ cum Apostolis, cum Prophetis, cœlestis Regni pos-
„ sessione lætari? Has cogitationes, quæ persecutio po-
„ test vincere, quæ possunt tormenta superare? Durat
„ fortis & stabilis religiosis meditationibus fundata
„ mens: & adversùs omnes diaboli terrores, & minas
„ Mundi, animus immobilis perstat, quem futurorum
„ fides certa & solida corroborat. Clauduntur cœli in
„ persecutionibus terræ, sed patet cœlum: Minatur
„ Antichristus, sed Christus tuetur: Occiso Mundus
„ eripitur, sed restituto Paradisus exhibetur: Vita tem-
„ poralis extinguitur, sed æterna reparatur. Quanta
„ est dignitas, & quanta securitas, exire hinc lætum,
„ exire inter pressuras & angustias glorioſum, claude-
„ re in momento oculos, quibus homines videbantur
„ & Mundus, & aperire eosdem statim, ut Deus vi-
„ deatur & Christus?

XXIV. *Qui recipit vos, me recipit; & qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet.* Qui Christum in Prædicatore, aut Doctore veritatis, aut in justo fide intuetur, imò in quovis paupere, Christum ipsum charitate recipit. In ipsis enim Christus est, ut in legatis, ministris, membrisque suis; ut in Sacramento latens, aliena specie velatus: Unde *Salvianus* ait: *Christus in omnium pauperum universitate mendicat.* Qui recipit Christi Jesu Ministros, Ecclesiæ scilicet Catholicæ Sacerdotes, Concionatores, Doctores; & temporalia subsidia illis subministrat, particeps est omnium meritorum, quæ illi concionando, docendo, laborando in Euangelio Dei, & in sacro ministerio comparant. Qui virum justum recipit, particeps est meritorum justi, modò solo Christi intuitu, non ob temporales aliquas rationes recipiatur: *Æqua pars erit descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas* (inquit David): sic æqualis quodam modo merces apud Deum repositа est illi, qui Concionatorem, vel Doctorem veritatis, jussumve recipit, ac ipsi Concionatori, ipsi Doctori, ipsi Prophetæ, ipsi justo; quia illis in sancto ministerio cooperatur. *Verùm quia potest recipi justus alia intentione, cùm putatur prodesse posse ad aliquid temporale, fortè ad supplendam cupiditatem, fortè ad adjuvandum, ut homo circumveniatur, aut opprimatur: quia tale ministerium de illo quæris, fortè propterea suscipis: negavit tibi mercedem justi, nisi cum additamento. Ait enim,*
„ Qui receperit justum in nomine justi, mercedem justi
„ accipiet; *id est, ideò recipiens, quia justus est.* Et qui
receperit Prophetam; *non tantùm receperit Prophetam,* sed in nomine Prophetæ, *hoc est, in illo hono-*
„ *rans, quod Propheta est. Ad extremum:* Qui dederit
„ calicem aquæ frigidæ uni ex minimis istis tantùm in
„ nomine discipuli; *id est, propterea quia discipulus Christi est, propterea quia dispensator sacramenti est: Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.*

1.Reg.30.24. Ad Philippenses scribit S. Paulus: *Benè feciſtis, communicantes tribulationi meæ. Scitis autem & vos, Philippenses, quòd in principio Euangelii, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati & accepti, nisi vos soli: quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis. Non quia quæro datum, sed requiro fructum abundantem in*
S.Aug.l.11. Conf.c.26. & 27. „ *ratione vestra.* Datum, est res ipsa, quam dat, qui
„ impertitur hæc necessaria, veluti est nummus, cibus,
„ potus, vestimentum, tectum, adjutorium: Fru-
„ ctus autem, bona & recta voluntas datoris est .....
Datum est, suscipere Prophetam, suscipere justum, porrigere calicem aquæ frigidæ discipulo: Fructus autem, in nomine Prophetæ, in nomine justi, in nomine discipuli hoc facere. Fructu pascitur Elias à vidua sciente quòd hominem Dei pasceret, & propter hoc pasceret: per corvum autem dato pascebatur. Nec interior Elias, sed exterior pascebatur, qui posset etiam talis cibi egestate corrumpi. Ideò cùm homines idiotæ atque infi- „
deles Christi Ministros & Prædicatores suscipiunt cor- „
poraliter reficiendos, aut in aliquo præsentis vitæ usu „
adjuvandos, cùm id quarè faciendum sit, & quò per- „
tineat, ignorent: *Nec illi istos pascunt, nec isti ab il-* „
lis pascuntur: Quia nec illi hæc sancta & recta voluntate operantur, nec isti eorum datis, ubi fructum nondum vident, lætantur. Inde quippe animus pascitur, unde lætatur.

XXV. *Et quicumque dederit potum uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine Discipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* Bonum opus, quamvis minimum, si tamen ex charitate fiat, magni apud Deum meriti est. Deus cor interrogat, non manum; bonam voluntatem adtendit, non facultatem. Pauperrimi opera misericordiæ exercere possunt, illisque Deum promereri. Id interposito juramento Christus confirmat, ne de illo dubitemus: *Amen dico vobis, Non perdet mercedem suam.* O nos beatos, quorum causa Deus jurat! Væ nobis, si nec Deo juranti credimus. In sæculo magna officia magnatibus exhibenda sunt, ut magna merces obtineatur. Apud Deum minima etiam officia minimis propter ipsum exhibita, magnam mercedem, scilicet Deum ipsum & gloriam æternam, consequuntur. Parum habes, unde eleemosynam facias. Habes voluntatem? *Quomodo nihil esset, quod habes, si non adesset bona voluntas: sic & quia non habes, noli esse tristis, si est tibi bona voluntas. Quid enim seminas? Misericordiam. Et quid metes? Pacem. Numquid autem dixerunt Angeli, Pax in terra divitibus hominibus? Sed, Pax in terra hominibus bonæ voluntatis. In Zachæo magna voluntas, in Zachæo charitas magna. Suscepit Dominum hospitio, gaudens suscepit, & dimidium patrimonii sui pauperibus promisit se daturum, & si cui aliquid abstulerat, quadruplum se redditurum: ut intelligas, propterea à sibi eum tenuisse dimidium, non ut haberet, quod possideret, sed ut haberet, unde debita redderet. Magna voluntas, multum dedit, multum seminavit. Ergo vidua illa, quæ duo minuta misit, parum seminavit? Imò tantum, quantum Zacchæus: Minores enim facultates ferebat, sed parem voluntatem habebat. Misit duo minuta de tanta voluntate, de quanta Zacchæus dimidium patrimonii sui. Si adtendas, quid dederunt, diversa invenies: Si adtendas, unde dederunt, paria invenies: Quicquid habuit, dedit illa; & quod habuit, dedit ille. Fac aliquem non habere vel duos nummos: est aliquid vilius, quod seminemus, ut metamus illam messem? Est.* Calicem aquæ frigidæ qui dederit discipulo, non perdet mercedem suam. *Calix aquæ frigidæ non duobus nummis, sed gratis constat: tamen aliquando sic gratis constat, ut habeat illum alius, & alius non habeat; si ergo ille, qui illum habet, dederit illi, qui non habet; tantum dedit, si de plena charitate dedit, quod dedit, quantum illa in duobus minutis, quantum Zacchæus in dimidio rerum suarum. Non enim sine causa addidit,* Frigidæ, *ut pauperem ostenderet. Ideò dixit,* Calicem aquæ frigidæ, *ne quis vel inde causaretur, quòd lignum non habuerit, unde calefaceret aquam.* Calicem aquæ frigidæ qui dederit uni ex minimis, non perdet mercedem suam. *Quid si nec hoc habeat? Securus sit, etsi nec hoc habet.* Pax in terra hominibus bonæ voluntatis: *Tantùm illud timeat, ne habeat, & non faciat. Si enim habet, & non facit, intus gelavit.*

S.Aug.En.in Ps.125.nu.11. 12.13.

C A-

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

I. *ET factum est, cùm consummasset Iesus præcipiens duodecim Discipulis, transiit inde, ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.* Cùm finem præcipiendi ac instruendi Apostolos fecisset Jesus, data opera ab illis recessit, ut occasionem haberent exequendi mandata, & legationem à Domino commissam obire statim inciperent. Transiit autem, ut docendi & prædicandi munus, quo nullum præstantius est, non vicaria tantùm Apostolorum opera impleret, sed ipse per se præstaret in civitatibus Judæorum.

II. *Ioannes autem cùm audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de Discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Quæ hìc, & c.14. de Joanne narrantur, ante missionem Apostolorum contigisse, colligitur ex S. Luca c.7. v.18. & opinione Herodis de Christo, quam S. Matthæus c.14. fuisse causam secessus Christi in desertum cum Apostolis ex missione reversis, testatur. Cùm Joannes in carcere detentus ab Herode, audivisset Christi miracula, cum Propheticis de illo Oraculis congruentia, duos è Discipulis suis ad eum misit, tum honoris causa, tum ut legitimi testes essent ad reliquos etiam instruendos, qui æmulatione quadam pro Magistro, quadamtenùs à Christo alieni erant. Unde & antea ad ipsum accedentes, dixerant: *Quare nos & Pharisæi jejunamus frequenter, Discipuli autem tui non jejunant?* Et Joanni olim, dixerant ex eodem invidiæ ac livoris ingenio: *Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Misit autem Discipulos ad Christum, & per ipsos interrogavit, an Messias ille esset à Judæis expectatus, & eorum Patribus à Deo promissus, non quòd ipse ea de re ullatenùs dubitaret, aut de futura Christi morte, & ad inferos descensu, ut nonnullis veterum Patrum visum est; aut quòd Prophetiæ Spiritus in Joanne defecisset, translatus ad Christum, ut *Tertulliano* placuit: sed quòd Joannis Discipuli subdubitarent, num fortè Christum sibi præposuisset, seque majorem prædicasset modestiæ causa, nec illius divinitatem adhuc compertam haberent. Quamobrem operæ pretium duxit illos ad Christum instruendos mittere, ut admirabilibus ejus operibus persuasi, ipsi crederent, illique adhærerent. *Non quasi ignorans interrogat* (inquit S. Hieronymus;) *ipse enim cæteris ignorantibus demonstraverat, dicens*: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi: *& Patris vocem audierat intonantis*, Hic est Filius meus dilectus, in quo complacui mihi. *Sed quomodo Salvator interrogat, ubi positus sit Lazarus; ut qui locum sepulchri indicabant, saltem sic pararentur ad fidem, & viderent mortuum resurgentem: sic & Ioannes interficiendus ab Herode, Discipulos suos mittit ad Christum, ut per hanc occasionem videntes signa atque virtutes, crederent in eum, & Magistro interrogante, sibi discerent.* Ita ante S. Hieronymum S. Hilarius: *Ioannes detentus in carcere, Dominum ignorat? & Propheta tantus Deum suum nescit? Atquin venturum ut præitor nuntiavit, consistentem ut Propheta agnovit, adeuntem ut confessor veneratus est. Vnde tam variæ & tam abundanti ejus scientiæ error obrepsit? Sed consequens de eo Domini testimonium sentiri hoc ita non sinit. Neque sanè credi potest, Spiritus Sancti gloriam in carcere posito defuisse, cum Apostolis virtutis suæ lumen esset in carcere positis ministraturus ..... Tali igitur Ioannes exemplo, non suæ, sed Discipulorum ignorantiæ consulit: ipse enim venturum prædicavit. Sed ut scirent, non alium à se prædicatum, ad opera ejus intuenda discipulos suos misit: ut auctoritatem dictis suis illius opera conferrent, neque Christus alius expectaretur, quàm cui testimonium opera præstitissent.*

Matt.9.14.

Joan.3.26.

S. Hier. in hunc loc.

S.Hil. tr.11. in Joan.

Vide & S. Jo. Chryf. Hom. 37. in Matth.

Tu es qui venturus es? Tu-ne Messias es promissus, sive Christus, qui venturus expectatur ex vaticiniis Prophetarum? Messiam namque hoc nomine, *Qui venturus est*, significant sacra Oracula. Gen.49.10. *Non auferetur sceptrum de Iuda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est.* Isa.35.4. *Deus ipse veniet, & salvabit vos.* Matth.21.9. *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Hebr.10.37. *Adhuc enim modicum aliquantulùm: Qui venturus est, veniet, & non tardabit.*

III. *Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renuntiate Ioanni, quæ audistis, & vidistis.* Quòd illos ad Joannem remittat Christus, prudentiæ, & charitatis est eorum incredulitatem vel ignorantiam dissimulantis, ne exprobratio vel increpatio eorum animos à notitia veritatis & disciplina fidei averteret. *Ite, renuntiate Ioanni, quæ audistis*: Mortuorum resurrectionem non viderant, sed audiverant: *Et vidistis*: Alia enim miracula à Christo fieri ipsi viderant, ut ex Luca c.7.compertum est. Ubi enim filium unicum viduæ juxta portam civitatis Naim à Christo suscitatum retulit, famamque miraculi diffusam in universam Judæam, & in omnem circa regionem; statim subdit: *Et nuntiaverunt Ioanni discipuli ejus de omnibus his. Et convocavit duos de discipulis suis Ioannes, & misit ad Iesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Cùm autem venissent viri, dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad te, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? (In ipsa autem hora multos curavit à languoribus & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.) Et respondens, dixit illis: Euntes renuntiate Ioanni, quæ audistis & vidistis.* Testimonium operum longè certius est, quàm verborum. Ideò Christus non respondit, Ego sum Messias; sed miraculis id probavit, & Joannis testimonium de se confirmavit, in se impletum ostendens Isaiæ de Messia vaticinium, *Deus ipse veniet, & salvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt.* Et, *Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem*, &c. Quia ergo sicut Deus, qua mente misisset Joannes, non erat nescius, cæcos, claudos, aliosque morbis plurimis laborantes illicò curavit: non ut Joannes hæc disceret; non indigebat enim his ille, qui credebat: sed ut discipulos ejus dubitantes attraheret. Ideò post curationem multorum, ait: *Euntes renuntiate Ioanni, quæ audistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.* Ex quo illis ostendit, non esse sibi occultas cogitationes eorum. Quòd si respondisset, Ego sum; & offendisset illos hoc responsum, & dixissent, aut certè cogitassent, quod Judæi crebrò objecerant, *Tu de te ipso testimonium perhibes*: idcircò id non ait, sed signis illos ad fidem adducit, ut & omni suspicione doctrina ejus careat, & dilucidior fit.

Isa.53. 4. & 61. 1.

S. Joa. Chr. ho.57. in Matt.

Pauperes euangelizantur: Euangelica doctrina pauperibus annuntiatur, Regnum cœlorum ipsis promittitur. Quid verò admirabilius, quàm pauperem Regno destinari? *Pauperes euangelizantur*, vel pauperes spiritu, vel certè opibus pauperes (inquit S. Hieronymus; ut ulla inter nobiles & ignobiles, inter divites & egenos, in prædicatione distantia sit. *Hæc Magistri rigorem, hæc præceptoris comprobant veritatem: quando omnis apud eum, qui salvari potest, æqualis est.*

S. Hier. in hunc loc.

IV. *Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.*

me. Beatus, qui offendiculi ac lapsus occasionem ex me non ceperit; qui statu meo humili & paupere, doctrinæ meæ severitate, passione, mortis ignominia absterritus non fuerit, quò minùs in me credat. Christus enim *Lapis* est *offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt, in quo & positi sunt*. Lapis, inquam, offensionis est, non suo vitio, qui venit & mortuus est, ut omnibus fundamentum esset ad fidem, sanctificationem, & salutem; sed hominum malitia & infidelitate, ut ab Isaia prædictum est: *Et erit vobis in sanctificationem. In lapidem autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel, in laqueum & in ruinam habitantibus Ierusalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur*. Discipulos autem Joannis ad se missos occultè arguit Christus, & mentis ipsorum affectum sibi notum esse significat, qui scandalum ex ipso sumebant, livore & invidia in transversum acti. Et ne forsitan plebs nesciens, hoc dicto Joannem sugillari arbitraretur, in illius laudes perorat.

1 Petri 2.8. Rom.9.33.

Isa.8.14. 15.

S. Jo. Chrys. Hom. 37. in Matth.

V. *Illis autem abeuntibus*, (ne videretur adulari, Magistrum coram Discipulis commendans; & ne Magistri laudibus efferrentur & superbirent Joannis Discipuli) *cœpit Iesus ad turbas dicere de Ioanne: Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt*. Numquid ad hoc in desertum existis, ut videretis hominem instar arundinis ventorum flatu in varias partes inclinari; ut quem ante laudaverat, de eo nunc dubitet; & de quo priùs dixerat, *Ecce Agnus Dei*, nunc interroget, utrum ipse an alius sit, qui vel venerit vel venturus sit? Et quia omnis prædicatio falsa, sectatur lucra, & gloriam quærit humanam, ut per gloriam nascantur compendia: asserit eum, camelorum vestitum pilis, nulli posse adulationi succumbere: & qui locustis vescitur ac melle silvestri, neque opes, neque alias terrenas delicias quærere; rigidamque & austeram vitam aulas vitare palatii, quas quærunt, qui purpura, & byssо, & serico, & mollibus vestiuntur. Joannem itaque laudat Christus ab animi magnitudine, firmitate, constantia, tum à pœnitentia & austeritate vitæ, quæ, uti & præsens ejus carcer, testantur, ipsum non ad gratiam cujusquam olim de Christo tam magnificè locutum, & nunc sententiam mutasse. Mores ejus sanctissimos omninò probare, quòd ejus testimonium verax sit, & sibi constans. Primò itaque Judæorum de Joanne opinionem in medium affert; quod certè maximi ponderis erat, cùm ab ipsis inimicis Jesu ferretur. Deinde arduam & asperam viri vitam ipsis ob oculos ponit. Tertiò, quid de illo sentiat, aperit. Quartò, Prophetæ auctoritate ipsorum ora obstruxit, omnemque levitatis, assentationis, & inconstantiæ suspicionem, à Joanne removit. A se ipso igitur, seu ex propriæ indolis levitate mutabilem atque inconstantem non fuisse Joannem, totius Judææ ad ipsum concursus demonstrabat. Deliciis verò fractum, corruptum, enervatum non fuisse, testabantur amictus ipsius, eremus, carcer. Si enim deliciis caperetur, non eremum, non carceres, sed regias domos habitasset: poterat enim, si tantummodò silere voluisset, magnos ab Herode honores & sperare, & consequi. Nam si & redarguentem, & vinctum mirum in modum Herodes verebatur, multò magis tacentem coluisset. Qua ratione igitur in suspicionem incidere potest levitatis, qui tantam gestis suis, & totius vitæ tenore constantiam ostendit?

S. Hier. Ep. 101. ad Algasiam, qu. 1.

S. Jo. Chrys. hom. 38. in Matth.

S. Isid. Pelus. l. 1. Ep. 33.

S. Hier. in hunc loc. & Ep. 101. q. 1.

VI. *Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquam Prophetam*. Ex ipso scilicet
» matris utero vaticinatus est, atque in tenebris abditus
» occultatus, Lumen, quod penè se erat, minimè ignora-
» vit. Hoc autem nomine Prophetis antecellit, quòd
» eum quoque, qui prædicebatur, in carne conspexit:
» quem Patriarchæ omnes ac Prophetæ per somnia qui-
» dem ac visiones quoquo modo informarunt ac deli-
» nearunt, reipsà autem atque oculis perspicere mini-
» mè potuerunt. *Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam*. Quia quem cæteri venturum esse dixerant, hic venisse monstravit, dicens, *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata Mundi*: præsertim cùm ad fastigium Prophetale Baptistæ accesserit privilegium, ut qui dixerat, *Ego à te debeo baptizari*, ipse eum baptizaverit, *non præsumptione majoris, sed obedientia discipuli, ac timore servi*.

VII. *Hic est enim, de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te*. Hic verè cæteris Prophetis excellentior, de quo illi vaticinati sunt. De Joanne porrò vaticinatus est Malachias, dicens nomine Domini: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad templum sanctum suum Dominator quem vos quæritis*, &c. Joannes non natura, sed officio Angelus, qui Christum Regem metatoris instar præcessit, atque prænuntiavit advenientem, viamque ipsi paravit prædicatione baptismi pœnitentiæ, & Regni cœlorum jam proximi. Joannes Prophetis reliquis excellentior, quia Christo venturo propinquior. *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem meam*, id est, ante me.

Malac.3.1.

VIII. *Amen dico vobis, Non surrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptista: qui autem minor est in Regno cœlorum, major est illo*. Suam de Joanne sententiam Christus aperit. Non exstitit, non est à Deo suscitatus Propheta major Joanne Baptista. Comparatur Joannes Baptista cum Sanctis Veteris Testamenti, quos inter eminebant Prophetæ; non cum Sanctis Novi Testamenti, adeòque consequens non est, ut Deipara Virgine, vel Apostolis major habendus sit; multò minùs Christo Domino & Lumine Prophetarum. Lucæ 7. 26. *Major inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptista nemo est*. Inter natos mulierum. *His præfertur hominibus, qui de mulieribus nati sunt, & de concubitu viri; non ei qui natus est ex Virgine & Spiritu Sancto*. *Quamquam in eo quod dixit*, Non surrexit major inter natos mulierum Joanne Baptista, *non cæteris Prophetis & Patriarchis cunctisque hominibus Ioannem prætulit, sed Ioannem cæteris exæquavit. Non enim statim sequitur, ut si alii majores eo non sunt, ille major aliorum sit: verum ut æqualitatem cum cæteris Sanctis habeat*. Huic expositioni germana est S. Ambrosii interpretatio: *Major sanè Propheta* (inquit) *in quo finis est Prophetarum: Major Propheta, quia multi cupierunt videre, quem ille prophetavit, quem ille conspexit, quem ille baptizavit. Sed tamen numquid & illo major, de quo Moyses dixit, quia* Prophetam vobis suscitabit Dominus noster? *Et de quo dixit:* Erit autem omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminata de plebe? *Si igitur Christus Propheta, quomodo* major hic omnibus? *Numquid Christum Prophetam negamus? Imò & Dominum Prophetarum confitemur: Ioannem autem Prophetam assero, & hunc omnibus dico esse majorem, sed inter mulieris, non Virginis natos. Major enim fuit iis, quibus æqualis esse poterat forte nascendi. Alia ista natura est, nec cum humanis generationibus comparanda. Non potest homini cum Deo esse ulla collatio; suis enim quisque præfertur. Denique eo usque cum Dei Filio non poterat Ioannis ulla esse collatio, ut & infra Angelos esse æstimetur*.

S. Hil. c. 11. in Matt. S. Hier. in hunc loc.

S. Aug. l. 2. cont. Adv. Legis & Proph. c. 5.

S. Amb. l. 5 in Luc. n. 110.

Deut. 18. 15. & 19.

Qui autem minor est in Regno cœlorum, major est illo. Qui cum Deo regnant Angeli, imò omnis Sanctus, qui jam cum Deo est, major est illo, qui adhuc in prælio consistit: *Aliud est enim coronam victoriæ possidere, aliud adhuc in acie pugnare*. Quamquam verò probabilis ea sit interpretatio, & sancto etiam Ambrosio, aliisque magnis viris probata; verisimilior tamen est illa quæ hæc verba ad Christum refert, ut ita intelligantur: Ille qui Joanne Baptista minor est tum ætate, cum opinione vestra, major est illo virtute, potestate, divinitate, majestate, claritate. Ita post SS. Hilar. & Joan. Chrysostomum, S. Augustinus exponit: *Hæc*, inquit, *verba Domini duobus modis possunt rectissimè intelligi. Aut enim regnum cœlorum appellavit eo loco Dominus, quod nondum accepimus, & in quo nondum sumus; unde & in fine dicturus est*, Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum: *& quia ibi sunt sancti Angeli, quilibet in eis minor*,

S. Hieron. in hunc loc.

S. Jo. Chrys. Hom. 31. in Matth.

S. Aug. l. 2. contra Adv. Legis & Propher. c. 5.

Matt. 25.

minor, major est utique quolibet sancto & justo, portante corpus, quod corrumpitur & aggravat animam. Aut si Regnum cœlorum in ea sententia illic intelligi voluit, qua & in hoc tempore significatur Ecclesia, cujus filii sunt omnes ab institutione generis humani usque nunc, quotquot justi & sancti esse potuerunt, profecto se ipsum Dominus significavit, quia nascendi tempore minor erat Ioanne, major autem Divinitatis æternitate, & Dominica potestate. Proindè secundùm priorem expositionem ità distinguitur: *Non surrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptistâ. Qui autem minor est in Regno cœlorum, major est illo.* Secundùm verò posteriorem ita: *Non surrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptista. Qui autem minor est, in Regno cœlorum major illo est.* Minor nativitate, major divinitate, potestate, claritate: tamquam *In principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: Minor tempore, major majestate. *Valde inter homines Ioannes est magnus, quo solus inter homines major est Christus.*

S. Aug. tr. 13. in Joan. n. 1. „ Joa. 1. 1.

S. Aug. t. 66.

IX. *A diebus autem Ioannis Baptistæ usque nunc, Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Christus in prædicatione Regni cœlestis posterior Joanne Præcursore suo, illud tamen efficacia & fructu longè majore prædicavit. Unde ab eo tempore quo Joannes prædicatione sua signum primus dedit, & quasi vexillum erexit ad Regnum cœlorum rapiendum, velut bravium certaminis, usque ad tempus quo Christus prædicans hæc dicit, Regnum cœlorum magno concursu hominum, quasi vi & eruptione facta invaditur: illis qui à Regno prorsùs alieni videbantur, ut Gentiles, publicani, & peccatores, in illud irruentibus, illudque rapientibus, Judæis Regni hæredibus, culpâ suâ & ignavia deturbatis. *Aliis Christus prædicatur, & ab aliis agnoscitur: aliis nascitur, & ab aliis diligitur. Sui eum respuunt, alieni suscipiunt: proprii insectantur, complectantur inimici. Hæreditatem adoptio expetit, familia rejicit. Testamentum filii repudiant, servi recognoscunt. Itaque vim Regnum cœlorum patitur, inferentesque diripiunt: quia gloria Israel à Patribus debita, à Prophetis nuntiata, à Christo oblata, fide Gentium occupatur & rapitur.* Regnum cœlorum euangelizatur, *& omnis in illud vim facit*, (ut loquitur S. Lucas.)

S. Hil. c. 11. in Matt.

Luc. 16. 16.

X. *Omnes enim Prophetæ & Lex usque ad Ioannem prophetaverunt*, Prophetæ omnes, & Lex Mosaica, Christum prædixerunt, promiserunt, & variis figuris adumbrarunt, usque ad Joannis Baptistæ prædicationem, qua manifestari cœpit: *Christus finis legis ad justitiam omni credenti.* Ex eo verò tempore Regnum Dei palam prædicatur omnibus, & præsens annuntiatur. Quamobrem non mirum, si vi & eruptione facta invadatur. Joanne prædicante non est mortua & abolita Lex, sed mori cœpit: *Limes enim quidam fuit Ioannes constitutus inter vetera & nova, ad quem desineret Iudaismus, & à quo inciperet Christianismus: non tamen, ut ab alia virtute facta sit sedatio Legis & Prophetarum, & initiatio Euangelii, in quo est Dei Regnum, Christus ipse. Nam etsi probavimus, & vetera transitura, & nova successura prædicari à Creatore; si & Ioannes antecursor & præparator ostenditur viarum Domini, Euangelium superducturi, & Regnum Dei promulgaturi; & ex hoc jam quod Ioannes venit, ipse erit Christus, qui Ioannem erat subsecuturus, ut antecursorem; & si desierunt vetera, & cœperunt nova interstite Ioanne, non erit mirum, quod ex dispositione est Creatoris, ut aliunde magis probetur, quam ex Legis & Prophetarum in Ioanne occasu, & exinde ortum, Regnum Dei.* Legis autem & Prophetarum ordo cessavit in Joanne *per adimpletionem, non per destructionem.*

Tert. l. 4. contra Marcionem, c. 33.

XI. *Et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est.* His verbis, *Et si vultis recipere*, indicat se figuratè & mysticè loqui, cùm de Joanne ait, *Ipse est Elias*. Non persona scilicet, sed officio, quia sicut ille Præcursor venturus est Christi judicis, ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, secundùm Malachiæ vaticinium: sic iste Præcursor factus est Redemptoris, & Eliæ spiritu ac virtute donatus à Deo est, ut Angelus testatur, dicens: *Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum: & ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: ut convertat corda patrum in filios*, &c. Ipse est Elias: *Non quòd eadem anima & in Elia & in Ioanne fuerit, sed quòd eamdem habuerit Sancti Spiritus gratiam; zona cinctus, ut Elias; vivens in eremo, ut Elias; persecutionem passus ab Herodiade, ut ille sustinuit ab Iezabel: ut quo modo Elias secundi Præcursor adventus est, ita Ioannes venturum in carne Dominum Salvatorem, non solùm in eremo, sed etiam in matris utero salutavit, & exultatione corporis nuntiavit.*

Malach. 4. 5. 6.

Luc. 1. 15. 17. S. Aug. tr. 4. in Joa. n. 6.

S. Hier. Ep. 101. quæst. 1.

XII. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Qui donum habet intelligendi quod dico, diligenter attendat. Id confirmat, mysticum esse, quod mox de Joanne dixit, *Ipse est Elias*, & egere intelligentia: simulque indicat, non omnes habere donum intelligendi cœlestes veritates, nec donum obediendi iis, quæ praxim spectant; sed quibus à Deo datur, ut ait Dominus per Prophetam: *Dabo eis cor, & intelligent; aures, & audient.*

S. Hier. in hunc locum.

Baruch. 2. 31.

XIII. *Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus, dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentavimus, & non planxistis.* Cui comparabo hoc hominum genus, scilicet Judæos incredulos, Pharisæos & Legisperitos contumaces? Similes sunt pueris morosis, quibus cantilenæ & ludicra sodalium suorum numquam arridenti; qui nolunt se illis accommodare, nec socii esse lusus: sed dum lætum aliquid canitur, se mœstum aliquid malle significant: contra verò lætum, si quid triste & lugubre proponatur. Quibus coæquales clamando exprobrant: Cecinimus vobis læta, & excitari non potuistis ad saltandum; cecinimus lugubria, & commoveri non potuistis ad planctum.

XIV. *Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus.* Propositam similitudinem Judæis accommodat, ostendens, Deum omnem diligentiam ad eorum conversionem & salutem adhibuisse; quam tamen ipsi vitio suo & contumacia inutilem reddiderunt. Joannes à Deo missus pœnitentiæ præco, non manducabat nec bibebat communi hominum more; siquidem locustæ & mel silvestre illi cibus erant, aqua potus: Vinum enim & siceram non bibit. Quamobrem vitæ austeritate, & pœnitentiæ prædicatione, velut carmine lugubri, ad plangenda peccata, & mores emendandos commoveret. Dixeruntque Pharisæi & eorum asseclæ: dæmonium habet, cujus virtute austeram illam, ac duram vitæ rationem ferre potest. Solent enim dæmoniaci intemperiis acti, absurdis uti cibis, & aliquando multo tempore nihil manducare, aut bibere. Venit Christus, manducans & bibens, id est, promiscuo cibo & potu, more cæterorum hominum, usus, & cum ipsis populariter conversatus, ut sua civilitate & comitate, velut cantu lætiori, illos ad Deum adduceret, atque ad pœnitentiam commoveret, qui Joannis austeritate commoti non fuerant. At illi Christi comitatem & popularitatem in contumeliam vertentes & calumniam, ipsum voracem, & vini potatorem appellarunt, hominem qui conviviis, & vino indulgeret, publicanorum & peccatorum amicum, perditorum hominum & ganeonum socium, adeòque illis similem.

XV. *Et justificata est sapientia à filiis suis.* Cùm utramque viam salutis vobis propositam contempseritis, cùm utramque prædicationem, tam exhortationis ad virtutes & bona opera, quàm ad pœnitentiam post peccata, spreveritis, nec austerior Joannis, nec popularior Filii hominis disciplina, id est mea vivendi ratio, meaque doctrina tot confirmata miraculis, vobis placuerint: *Justificata est sapientia a filiis suis*; id est, Dei dispensatio, doctrina, consilium.

S. Hier. in hunc loc.

Et

Et ego qui sum Dei virtus, & Dei sapientia, juste fecisse ab Apostolis filiis meis comprobatus sum; quibus revelavit Pater, quæ sapientibus absconderat, & prudentibus apud semetipsos. Sive; æquitas consilii divini tam variis modis ac mediis hominum saluti consulentis, agnita est & laudata ab omnibus veræ sapientiæ cultoribus, qui meæ vel Apostolorum meorum prædicationi crediderunt. In alio Euangelio legi, *Sapientia justificata est ab operibus suis*, S. Hier. observat: *Sapientia quippè non quærit vocis testimonium, sed operum.*

XVI. *Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.* Missis ad prædicandum Apostolis, & cùm ipse Dominus in civitatibus eorum prædicaret, Corozaim, Bethsaida, Capharnaum, earumque cives & incolæ Euangelium recipere noluissent, Christus illis palàm exprobravit ingrati animi vitium, infidelitatem, & contumaciam, qui tot miraculis ad fidem adducti, ad pœnitentiam excitati non essent; cùm hic editorum à se signorum virtutumque finis esset, non ut eorum admirationem ac laudem sibi conciliaret.

XVII. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Vox illa *Væ*, plangentis est hoc in loco; prævidentis, non imprecantis. Corozain autem & Bethsaida urbes Galilææ à Salvatore planguntur, quòd post tanta signa, atque virtutes, non egerint pœnitentiam: & præferuntur eis Tyrus & Sidon, urbes idololatriæ & vitiis deditæ. Præferuntur autem ideò, quòd Tyrus & Sidon naturalem tantùm legem calcaverint; istæ verò post transgressionem naturalis legis & scriptæ, etiam signa quæ apud eas facta sunt, parvi duxerint. S. Hier. in hunc loc.

Corozain, civitas est in Galilea, una ex urbibus Decapoleos, in conspectu Capharnaum, ad alteram, eamque Orientalem, Jordanis ripam, in sorte dimidiæ Tribus Manasse. *Bethsaida*, Galilææ pariter civitas, in Decapoli, ad Mare Tiberiadis, in sorte Tribus Zabulon. *Tyrus* & *Sydon*, urbes confinio Galilææ, Gentiles & idololatræ, in litore Maris Mediterranei sitæ, deliciis & luxu non minùs celebres, quàm mercimoniis. Corozaitas igitur & Bethsaitas magis reos esse Christus declarat Tyriis & Sidoniis, utpotè magis contumaces ac ingratos Dei beneficiis; Quoniam si apud Tyrios & Sydonios Euangelium suum prædicasset, miraculaque edidisset; vel si Ezechielis admonitiones, adhortationes, & comminationes, Tyrios & Sidonios spectantes, talibus ac tantis miraculis comitatæ fuissent & confirmatæ, qualia & quanta Christus in Galilæis urbibus ediderat, jamdiu & statim humillimam & severissimam pœnitentiam egissent, cilicio induti, & cinere conspersi. Verùm quod ait Christus, Tyrios & Sidonios pœnitentiam olim acturos fuisse, si apud illos tot & tanta miracula edita fuissent, dixit spectata causarum secundarum dispositione, quia minùs contumaces erant minùsque indurati, quàm Capharnaitæ & Bethsaitæ; non secundùm præscientiam & prædestinationem Dei. S. Aug. l. de Dono perseverantiæ, c. 9. *Facile est quippè, ut infidelitatem accusemus Iudæorum, de libera voluntate venientem, qui factis apud se tam magnis virtutibus credere noluerunt. Quod & Dominus increpans arguit, & dicit*: Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. *Sed numquid possumus dicere, etiam Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierent? Cùm eis ipse Dominus adtestetur, quod acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent divinarum illa signa virtutum? Et tamen in die judicii punientur, quamvis minori supplicio, quàm illæ civitates, quæ apud se virtutibus factis credere noluerunt*... In massa ergo perditionis justo Dei judicio relicti sunt Tyrii & Sidonii, qui etiam credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent: *Sed quoniam, ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent, est negatum. Ex quo apparet, habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant: & tamen si Dei altiore judicio, à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur vel dicta divina vel facta, per quæ possent credere, si audirent utique talia vel viderent. In eadem perditionis massa relicti sunt etiam Iudæi, qui non potuerunt credere factis in conspectu suo tam magnis clarisque virtutibus. Cur enim non poterant credere, non tacuit Euangelium, dicens:* Cùm autem tanta signa fecisset coram eis, non crediderunt in eum, ut sermo Isajæ Prophetæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui revelatum est? Et ideò non poterant credere, quia iterùm dixit Isajas: Excæcavi oculos eorum, & induravi cor illorum, ut non videant oculis, nec intelligant corde, & convertantur, & sanem illos. *Non erant ergo sic excæcati oculi, nec sic induratum cor Tyriorum & Sidoniorum: quoniam credidissent, si qualia viderunt isti, signa vidissent. Sed nec illis profuit, quòd poterant credere; quia prædestinati non erant ab eo, cujus inscrutabilia sunt judicia, & investigabiles viæ; nec istis obfuisset, quòd non poterant credere, si ita prædestinati essent, ut eos cæcos Deus illuminaret, & induratis cor lapideum vellet auferre.* Isa. 53. 1. Isa. 6. 10.

XVIII. *Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die judicii, quàm vobis!* Ut minor est Tyriorum & Sidoniorum culpa, quàm vestra, qui meæ prædicationi & miraculis credere noluistis, & tot ac tanta beneficia contempsistis; ita tolerabilior erit eorum pœna in die judicii. *Severiùs ergo punientur isti, illi remissiùs; sed tamen punientur. Porrò si etiam secundùm facta, quæ facturi essent, si viverent, mortui judicantur: profectò quia fideles futuri erant isti, si eis cum tantis miraculis fuisset Euangelium prædicatum, non sunt utique puniendi: punientur autem. Falsum est ergo, & secundùm ea mortuos judicari, quæ facturi essent, si ad viventes Euangelium perveniret.... Nullus igitur mortuus judicatur ex bonis seu malis, quæ fuerat, si non moreretur, acturus: alioquin Tyrii & Sidonii non secundùm ea, quæ gesserunt, pœnas luerent; sed potiùs secundùm ea, quæ gesturi fuerant, si in eis illæ virtutes Euangelicæ factæ fuissent, per grandem pœnitentiam & per Christi fidem consequerentur salutem.* S. Aug. l. de Dono perseverantiæ, c. 9.

XIX. *Et tu Capharnaum, numquid usque in cœlum exaltaberis? Usque in infernum descendes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem.* Et tu Capharnaum, numquid putas te semper opibus, gloria, deliciis florentem fore, & in cœlum evehendam, quòd præsentia mea, prædicatione, miraculis nobilitata sis & illustrata? Hìc in Textu Græco, & in Vulgata Versione S. Lucæ, sine interrogatione legitur: *Et tu Capharnaum, usque ad cœlum exaltata, usque ad infernum demergeris.* Et S. Hieronymus in altero Exemplari se reperisse testatur: *Et tu Capharnaum, quæ usque in cœlum exaltata es, usque ad inferna descendes.* Quibus verbis & urbis vastatio, & civium æterna damnatio significatur, quòd prædicationi Christi superbissimè restiterint, & ejus signis atque virtutibus credere noluerint. Luc. 10. 15. S. Hier. in hunc loc.

Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem. Fortè, eamdem hìc vim habet ac, *Utique*. Deus enim certò cognoscit & præscit, quæ ipse facturus est: & quę futura non sunt, non esse futura, certò novit. Omnis conjectura & dubitatio à Dei scientia abest. Cùm igitur ait, *Fortè*, ad humanum loquendi morem se demittit, ut Exodi 33. 33. *Non habitent in terra tuâ, ne fortè peccare te faciant in me, si servieris Diis eorum.* Jeremiæ 26. 2. *Noli subtrahere verbum, si fortè audiant, & convertantur unusquisque à via sua mala.*

la. Psalm.80. *Si populus meus audisset me, Israel si in viis meis ambulasset: pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem*. Lucæ 20. 12. *Mittam filium meum dilectum: forsitan cùm hunc viderint, verebuntur*. Et Joannis 8. 19. *Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis*. Præclarè Sanctus Hieronymus: *Verbum ambiguum*, Forsitan, *Majestati Domini non potest convenire; sed nostro loquitur affectu, ut liberum homini servetur arbitrium: ne ex præscientia ejus, quasi necessitate, vel facere quid, vel non facere cogatur*. Et Sanctus Augustinus explicans hæc verba Domini: *Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis*, ait: *Ille qui omnia scit, quando dicit*, Forsitan, *non dubitat, sed increpat. Attende enim quomodo increpativè dicatur ipsum*, Forsitan, *quod videtur esse verbum dubitationis. Sed dubitationis verbum est, quando dicitur ab homine, ideo dubitante, quia nesciente: cùm verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cùm Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur Divinitas: Homines enim de his rebus, quas certas habent, aliquando increpativè dubitant, id est, verbum dubitationis ponunt, cùm corde non dubitent: velut si indigneris servo tuo, & dicas, Contemnis me, considera, forsitan dominus tuus sum. Hinc & Apostolus ad quosdam contemptores suos loquens, ait*, Puto autem, & ego Spiritum Dei habeo, *Qui dicit, puto, dubitare videtur: sed ille increpabat, non dubitabat. Et ipse Dominus Christus, alio loco increpans infidelitatem futuram generis humani*, *Cum venerit*, inquit, *Filius hominis, putas inveniet fidem in terra?*

S.Hier. in c. 26.Isaiæ. S.Aug. tr.37. in Ioa.n.3. 2.Cor.7.40. Luc.18.8.

Verùm inquiet aliquis: Si Tyrus, Sidon, & Sodoma potuerunt agere pœnitentiam ad prædicationem Salvatoris, signorumque miracula, non sunt in culpa, quòd non crediderunt; sed vitium silentii in eo est, qui acturis pœnitentiam noluit prædicare. Facilis & aperta responsio est, *Ignorare nos judicia Dei, & singularum dispensationum ejus sacramenta nescire. Propositum fuerat Domino Judææ fines non excedere, ne justam Pharisæis & Sacerdotibus occasionem persecutionis* „ *daret. Unde & Apostolis ante passionem præcepit:* In „ viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samarita- „ norum ne intraveritis. *Corozain igitur & Bethsaida damnantur, quòd præsenti Domino credere noluerunt. Tyrus & Sidon justificantur, quòd Apostolis illius crediderunt. Non quæras tempora, cùm credentium intuearis salutem.*

S.Hier. in hunc loc.

XX. *Verumtamen dico vobis, Quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quàm tibi*. Graviùs punientur Capharnaitæ Sodomitis ipsis, cùm gratias majores acceperint.

XXI. *In illo tempore*, Cùm discipuli ex missione reversi essent ad Christum, eique narrassent, plebem avidè excepisse verbum Dei: (Lucæ 10.21.) *Respondens Iesus*, id est, incipiens, vel cœptum sermonem prosecutus, *dixit*: *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Confiteor*, id est, gratias ago tibi, *Pater, Domine Cœli & Terræ*. Hinc Christi Divinitas & consubstantialitas cum Patre probatur: Deum enim Patrem suum vocat, cœli verò & terræ Dominum, ut se è rerum creatarum numero eximat. *Quia abscondisti hæc mysteria adventus mei & Regnum cœlorum à sapientibus & prudentibus hujus Mundi;* ab eis qui ingenio, doctrina, & sapientia sæculari præstant: abscondisti, inquam, non revelando, non illustrando mentes illorum lumine gratiæ tuæ, ut crederent, & intelligerent, & ad te converterentur: *Et revelasti ea parvulis*, simplicibus, rudibus, & nulla sæcularis sapientiæ claritate insignibus. Sapientes & prudentes intelliguntur hoc in loco, de quibus ait Apostolus: *Ubi Sapiens? Ubi Scriba? Ubi conquisitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus Mundi?* Parvuli verò intelliguntur, de quibus dictum est: *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis*. Quem locum S. Ambrosius sic exponit: *Intellectus ergo datus est etiam his, qui perfectam sapientiam non haberent, dum muti loquuntur, mortui resuscitantur. His enim signis intellectum est, ab iis qui rudes erant, & adhuc quasi in cunabulis fidei constituti, ut erat populus Nationum, ipsum venisse qui expectabatur. Illuminat igitur fidei claritate, resurrectionis suæ gloria, & divinorum operum potestate*: Et intellectum dat parvulis. *Quibus utique, nisi de quibus in Euangelio gratias agit Patri, in eo quod ipse operabatur Filius, quòd mysteria sua Deus abscondisset à sapientibus, & parvulis revelasset: ostendens, citiùs plebem ex Gentibus, vel status inferioris viros, quàm Scribas & Principes Iudæorum, & divites hujus sæculi creditu-ros?*

S.Hier. in hunc loc. 1.Cor.1.20. Ps.118.130. S.Ambr.l.17. in hunc Ps.

XXII. *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te*. Sic fecisti, Pater, & rectissimè quidem, quia consilium, propositum, judicium tuum æquissimum est. Ita fecisti, nulla externa ratione impulsus, sed mero voluntatis tuæ beneplacito. His verbis ostenditur, credentium à non credentibus, electorum à reprobis ex eadem massa perditionis discretionem, electionem ad gratiam & ad gloriam, revelationem mysteriorum, fidem, & cætera dona supernaturalia, in unum Dei beneplacitum, in solam ejus misericordiam refundenda, non in merita hominis. *Non* enim *volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*; qui voluntatem hominis & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam. *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te*: Sic tibi placuit. *Blandientis affectu loquitur ad Patrem, ut cœptum in Apostolis beneficium compleatur*: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te te. *Tuo placito sunt id quod sunt, non suo merito: nec enim invenis merita, sed prævenis*.

S.Hier. in hunc loc. S.Ber. Epist. 146.

XXIII. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare*. Hinc Filii Dei consubstantialitas cum Patre confirmatur. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, per æternam generationem, tota Divinitatis substantia, scientia, potentia, & imperium in res omnes. *Ne quid in illo minùs, quàm quod in Deo est, existimaretur, omnia sibi à Patre ait tradita esse, solique se Patri cognitum, Patremque soli sibi notum, vel cui ipse revelare voluisset: revelaturus ei, à quo ut revelare velit, oretur. Quæ revelatione eandem utriusque in mutua cognitione esse substantiam docet; cùm qui Filium cognosceret, Patrem quoque cogniturus esset in Filio; quia omnia ei à Patre sint tradita. Tradita autem non alia sunt, quàm quæ in Filio soli nota sunt Patri: Nota verò soli Filio esse, quæ Patris sunt. Atque ita in hoc mutuæ cognitionis secreto intelligitur, non aliud in Filio, quàm quod in Patre ignorabile sit, extitisse*. Gignendo igitur dedit potentiam Pater Filio, sicut omnia quæ habet in substantia sua, gignendo dedit ei, quem genuit de substantia sua. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, non per alienationem, sed per communicationem. Omnes enim operationes Filio cum Patre sunt communes, adeòque & revelatio mysteriorum parvulis facta, & sapientium hujus sæculi excæcatio.

S.Hil.in c.11. S. Matt. “S.Aug. l. 1. contra “Maximinus Arianum, c. 11.

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, ut quæ per me condidit, etiam per me hominem factum, tamquam Mediatorem, instauraret. Sub iis itaque verbis dispensatio rerum per carnem gerendarum significatur. Postquam enim peccarat & lapsus esset homo, ejusque lapsu perturbatis omnibus, mors invaluisset ab Adam usque ad Christum, terraque execrationi data esset, infernus apertus, Paradisus clausus, cœlum infensum, & tandem corrupto & interempto homine, diabolus insiluisset in nos; tum demum Deus hominum amator ac nolens perire hominem, ad suam imaginem conditum, in hæc verba erupit, *Quem mittam, & quis proficiscetur?* Omnibus tacentibus, locutus est Filius: *Ecce ego, mitte me*. Respondit Pater, *Vade ergo*. Tum dedit illi hominem, ut ipsum Verbum caro fieret, carnemque assumptam in hominibus instauraret. *Tradita enim sunt illi, ut Medico, qui sanaret morsum serpentis; & ut vitæ, quo excitaret mortuum: & ut luci, quo illuminaret tenebras: & ut rationi, quò redintegraret vim* “S.Athanas. in illud. “Omnia “mihi tradita sunt à “Patre, &c. “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “

ra-

rationalem. Postquam igitur tradita illi sunt omnia, & factus est homo, correcta sunt omnia, & perfecta terra pro maledictione benedictionem obtinuit, Paradisus reseratus est, infernus se metu contraxit, monumenta aperta sunt resurgentibus mortuis, portæ cæli elevatæ sunt, ut intraret ille ex Edom. Certè qua ratione sibi omnia tradita essent, indicare volens Salvator, subjunxit: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Consentit etiam cum istis dictum illud: *Pater diligit Filium, & omnia dedit in manu ejus.* Dedit enim, *Vt quemadmodum per eum facta sunt, ita in eo omnia refici possent. Non enim, ut ex paupere dives fieret; neque, ut qui non haberet potestatem, acciperet, assumpsit omnia; sed quo omnia utpotè Salvator instauraret. Decebat enim, exordium creaturæ per eum fieri, ut esse posset; & instaurationem in eo fieri, ut corrigeretur. Ipse enim patiendo nos refocillavit: & esuriendo aluit: & ad inferos descendendo extulit.*

Joan.3.35.

Et nemo novit Filium, nisi Pater, subintelligendum, Et cui voluerit Pater revelare. Dum enim revelat Filius, etiam *per Filium revelat Pater, tamquam per Verbum suum. Si enim hoc Verbum, quod nos proferimus, temporale & transitorium, & se ipsum ostendit, & illud de quo loquimur: quantò magis Verbum Dei, per quod facta sunt omnia?*

S.Aug.l.7.de Trin.c.3.

Neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. His verbis à perfecta Patris & Filii notitia creaturæ dumtaxat excluduntur, non Spiritus sanctus, qui *Omnia scrutatur, etiam profunda Dei*: & per quem Deus sua nobis revelat mysteria, teste Apostolo: *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum.*

1.Cor.2.10.

Ibid.

XXIV. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Venite, affectibus fidei, spei, charitatis: ad me, qui via sum, veritas, & vita, fons omnium bonorum, Salvator vester: omnes qui laboratis sub veteris hominis jugo, qui ambulatis per vias difficiles, qui fatigati estis in via iniquitatis & perditionis, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum: omnes qui gravati & oppressi estis jugo peccatorum, cupiditatum, miseriarum hujus vitæ, oneribus veteris Legis; qui gemitis & suspiratis sub gravissimis illis oneribus: Et ego reficiam vos; demam onera, sublevabo & recreabo vos; libertatem, quietem, securitatem per gratiam meam vobis præstabo, quemadmodum ab Isaia prædictum est: *Iugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian.* Et, *Auferetur onus ejus* (Assur scilicet, qui diaboli typus est) *de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computrescet jugum à facie olei*; virtute Jesu Christi, de quo dictum est, *Oleum effusum nomen tuum.*

S.Hil. & S.Hier. in hunc loc.

Isa.9.4.

Isa.10.27.

XXV. *Tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.* Legem meam, Euangelium meum, mandata mea, disciplinam meam suscipite. *Iugum*, scilicet, imperium, legem, mandata sæpè in Scriptura sacra significat. *Genes.*27.40. *Ps.*2.2. *Ierem.*2.20. *Act.*15.10.1. *Ioa.*5.3. Et experimento comprobabitis, mè benignum esse, mansuetum, humilem dominum ac magistrum, non tyrannum, qui superbia, fastu, morum asperitate, subditis & discipulis molestus sim. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Ne præ superbia, aut impatientia jugum meum refugiatis: vobis enim molestum non erit, si meo exemplo mites & humiles esse discatis, non externa tantùm specie, sed vera animi temperantia. Istarum exercitatione virtutum, humilitatis & mansuetudinis, *invenietis requiem animabus vestris*, pacem internam, tranquillitatem conscientiæ, etiam in paupertate, in adversitatibus, in persecutionibus.

XXVI. *Iugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Lex mea non asperitate molesta, ut juga jumentis esse solent; neque gravis, ut onera: sed suavis, facilis, commoda. Leve est autem Christi jugum multis nominibus, primò comparativè ad veteris Legis onus, de cujus ritualibus præceptis & observantiis Apostolorum Princeps ait: *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?* 2. Quia Lex Euangelii secum adfert ipsam implendi facultatem & facilitatem, per subministrationem Spiritus sancti & gratiæ Christi. *Lex* enim *per Moysen data est: Gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Quamobrem de Euangelica Lege Deus per Jeremiam ait: *Dabo Legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.* Et per Ezechielem: *Dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Et spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis, & operemini.* 3. Quia non tam timore pœnæ cogit, quàm amore Dei & justitiæ, volentes ad sui observationem invitat & trahit: *Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus: & mandata ejus gravia non sunt:* Gravia enim sunt timori, levia amori. 4. Propter magnitudinem ac certitudinem propositi præmii, propter *Æternum gloriæ pondus*, visionem Dei, gaudium Domini, vitam immortalem & sempiternam, bonum quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, Deum diligentibus præparatum. *Novum jugum suave est, & onus leve, propter spem ac mercedem, hujus vitæ molestiis & ærumnis longè uberiorem. Alioqui enim quis non Euangelium legalibus præceptis multò laboriosius, atque ærumnosius esse diceret? Nam cùm Lex peccatorum dumtaxat fines prohibeat, nobis ipsæ etiam causæ, propèmodum ut actiones, crimini vertuntur. Non adulterium committes, inquit Lex: at tu ne concupisces quidem, ex curioso ac studioso contuitu animi affectum incendens. Non occides, ait illa: at tu, ne, si feriaris quidem, referies; quin potiùs percutienti te ipsum expones. Non junges domum cum domo, ait illa, nec agrum cum agro, tyrannide pauperem opprimens: at tu libenti animo justis etiam rationibus quæsitas opes excuties, atque in pauperum subsidium spoliaberis, ut leviter crucem tollas, divitiasque ab aspectu remotas assequaris.*

Act.15.10.

1.Joa.5.3.

S. Gr. Nazianz.Or.42.

Sensus Moralis.

I. *ET factum est, cùm consummasset Iesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde, ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.* Christus discipulos suos dimittit, *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans*, ut exercere incipiant Apostolicum munus, ad quod ipsos informaverat. Interim ipse docere pergit & prædicare in Galilææ civitatibus, exemplum præbens Pastoribus Ecclesiæ suæ, ut ipsi velut *Forma facti gregis ex animo*, per se, non per vicarios dumtaxat, & conductitios opiliones, *Pascant gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundùm Deum; neque turpis lucri gratia, sed voluntariè; neque ut dominantes in cleris*, sed uni gloriæ Dei, & animarum saluti procurandæ, prædicatione, doctrina, sacris visitationibus, omnibusque sacri Ministerii functionibus assiduè addicti: *Vt cùm apparuerit Princeps Pastorum*, Christus ipse Dominus, *percipiant immarcescibilem gloriæ coronam.* Quàm sacrum, quàm sublime, quàm glorioſum prædicandi munus, quod Jesus per se ipsum exercuit, nec intermisit! Id Episcoporum proprium, ab ipsis per se exercendum, quantùm fieri potest, ut sacra Synodus Tridentina statuit.

Deut.32.1.

1.Petri 5.2.

II. *Ioannes autem cùm audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Joannis exemplum

plum Pastores, Doctores, & Moderatores conscientiarum imitentur: eorum, quos regunt & dirigunt, infirmitati se accommodent, ut illos instruant; charitate & humilitate magistra, illorum spiritualibus necessitatibus & utilitatibus se totos impendant, Christum respiciant unum *Autorem & consummatorem fidei nostræ*; illos ad Christum mittant, eique in omnibus adhærere doceant ac parere.

Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, &c. Visitandi sunt, alendi, redimendi captivi: Id enim opus est misericordiæ à Christo in supremo judicii
Mat.25.36. die munerandum: *In carcere eram, & venistis ad me*. Sed imprimis docendi sunt, quis sit verus Liberator & Rudemptor, prædicandum illis est Redemptionis Mysterium, docendi sunt, quæ sit vera captivitas, quàm lugendus status animæ sub peccati & diaboli servitute captivæ, ut ad Christum Liberatorem confugiant, & captivitate corporis benè utantur ad animæ libertatem & salutem consequendam. *Carnem enim saginari, & spiritum esurire, non prodest. Imò si quod infirmum est, curatur, æquè quod infirmius est, negligi non debet.* Ipse magis mundus carcer est. *Majores tenebras habet Mundus, quæ hominum præcordia excæcant. Graviores catenas induit Mundus, quæ ipsas animas hominum constringunt. Pejores immunditias expirat Mundus, libidines hominum. Plures postremò reos continet, scilicet universum hominum genus. Iudicia denique non Proconsulis, sed Dei sustinet.* Herodes igitur libidini suæ, cæterisque cupiditatibus serviens, infelicior est, captivusque magis, quàm Joannes in carcere: Joannes in carcere vinculisque liberior ac felicior est, quàm Herodes in solio. Carcer tenebras habet, sed
Joa.5.35. Joannes lumen est: *Lucerna ardens & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus.* Carcer habet vincula, sed Joannes solutus est Deo. Tristè illic expirat, sed Joannes est odor suavitatis. Judex expectatur, sed Joannes est de ipsis Judicibus judicaturus. Non multum discriminis est inter Joannis carcerem & eremum. Etsi corpus includitur, etsi caro detinetur, omnia spiritui patent. *Nihil crus sentit in nervo, cùm animus in cœlo est. Totum hominem animus circumfert, & quò velit, transfert.* Joannes vinctus discipulis suis dux est ad Christum: Herodi ipsi venerationi est & terrori. Audiens opera Christi, gaudet in ergastulo, qui ad ejus præsentiam exultavit in utero: illuminandos & sanctificandos discipulos suos ad illum dirigit, qui ipso illuminatus & sanctificatus est, antequam in lucem prodiret.

Tert. l. ad Martyr.

Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi, &c. Adversis rebus, afflictionibus, & tribulationibus quibuscumque rectè uti Christiani debent: in iis opera Christi, vitam ejus, passionem ac mortem debent meditari, mentem ac voluntatem suam ad Deum erigere, ac in ipsius disciplinam humili summissoque animo se tradere, qui suos in afflictione non deserit, per Prophetam dicens: *Cùm ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.* Noli timere, quando tribu-
Ps.90. laris, ne quasi non tecum sit Deus. *Fides sit tecum,*
S.Aug. Enar. in hunc ps. *& tecum est Deus in tribulatione. Fluctus sunt maris, turbaris in navigio, quia dormit Christus. Dormiebat in navi Christus, peribant homines. Si fides tua dormit in corde tuo, tamquam in navi tua dormit Christus, quia per fidem in te habitat. Cùm turbari cœperis, excita Christum dormientem: erige fidem tuam, & noveris quia, non te deserit. Sed ideo putas tedeseri, quia non quando vis, eripuit. Eripit tres pueros de igne. Qui eripuit tres pueros, deseruit Machabæos? Absit. Et illos eripuit, & illos: illos corporaliter, ut infideles confunderentur; istos spiritaliter, ut fideles imitarentur.* Sic eripuit & Joannem amicum ac præcursorem suum, non corporaliter, sed spiritualiter. Tribulatio nos ad Deum revocat: un-
Ps.77.34. de de Israelitis scriptum est: *Cùm occideret eos, quærebant eum & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum.* Tribulatio nos erudit, Christique discipulos facit, si modò ea benè utamur. *Pædagogus noster tribulatio:* Tribulatio cor nostrum dilatat, ut Deum diligamus, ut cœlestia desideremus; quod rebus prosperis coarctatum erat, & ad terrena conversum: *In tribulatione dilatasti mihi.* Hinc Apostolus, *Gloriamur*, inquit, *in tribulationibus, scientes, quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Non habet cordis angustias, quamvis extrinsecùs à persequentibus ingerantur. Quid est corde dilatari? *Est jam corde habere infusum Deum, cum quo intrinsecùs colloquatur.* Sic Joannes in carcere positus, per discipulos suos extrinsecùs cùm Christo colloquitur, ipsum interrogans; intrinsecùs autem & immediatè in corde suo, ubi per fidem & charitatem habitat.

S. Jo. Chrys. Ps.4. Rom.5.3.4.5. S.Aug. Enar. in Ps.4.

Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, &c. Res adversæ Christianum hominem purgant, & Deo conjungunt, si benè illis utatur. Sagittas arcana significatione jaculabatur in gratiam Davidis intimus ejus amicus Jonathas, & hic quidem sagittarum scopus
1.Reg.20.22. erat: *Si dixero puero*, inquit: *Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: Tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, vivit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero: Ecce sagittæ ultra te sunt; vade in pace, quia dimisit te Dominus.* Si Dei sagittæ ultra peccatorem sunt, de illius salute actum est, dimisit eum Dominus secundùm desideria cordis ejus: At verò si intra illum sunt, si percussus est & tribulationibus vexatur, pax illi erit, & nihil est mali. Quare? causam opportunè S. Job explicat: *Quia sagittæ*
Job 6.4. *Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum*; id est, quod in me humanum & terrenum
S.Gr. M. l.7. Moral.c.3. erat, interimunt. *Quid enim spiritus hominis, nisi spiritus elationis? Sagittæ autem Domini spiritum hominis ebibunt, cùm supernæ animadversionis sententia afflictam mentem ab elatione compescunt. Sagittæ Domini spiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus introrsum trahunt. Sagittarum ergo indignatio justi spiritum ebibit, quia supernæ sententiæ electos, quos in peccatis inveniunt, dum vulnerant, immutant, ut duritiam suam transfixa mens deserat, atque ex salutifero vulnere, sanguis confessionis currat.*

Tribulationes pro Christo pati, propè divinum est: Deus enim ad eorum, qui pro ipso patiuntur, societatem & numerum se adjungit. Unde Daniel sub
Dan.3.29. persona Regis Babylonis ait: *Ecce video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis: & species quarti similis Filio Dei.* Quem locum S. Joannes
S.Joa. Chr.h. de tribus pueris. Chrysost. versans: *O quibus*, inquit, *te incorrupta fides triumphis extendis! Adest tibi amica Majestas, ut innocentia liberetur. Patitur se Deus cum pueris in supplicio numerari.* Non minùs Joanni aderat vincto
1.Cor.10.4. in carcere.

Scitè componit S. Gregor. Nyssenus Sponsam cœlestem pro Sponso vulneratam & afflictam, cum petra illa spiritali & mystica, de qua Apostolus ait, *Petra autem erat Christus*; quasi ad hanc sublimitatem per laborum & rerum adversarum tolerantiam fuerit evecta. *Virgam verberantem*, inquit, *sponte sua recipit. Imitatur saxum illud, de quo Vates ait*, Per-
Ps.77.20. cussit petram, & fluxerunt aquæ. *Viden quantam ad sublimitatem Sponsa pervenerit? Eam nimirum ob causam percussa, velut à Mose rupes illa feriebatur, ut ad similitudinem illius & ipsa Verbum Dei de vulnere imbris instar effusum, pro sitientibus quasi quamdam scaturiginem emittat.* Ut enim scaturigo continuò effundit aquas, ita Anima justi in tribulatione positi verbum Dei continuò parturit; sicut Christus in cruce, quam *Thalamum Sponsi* S. August. vocat, obstetricante lancea peperit Ecclesiam. Sic Joannes in vinculis spiritaliter parit Christum, seu discipulos potiùs suos in Christo, donec in illis Christus formetur: Ideò illos ad Christum mittit.

S.Gr. Nis.h. 12. in Cant.

Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, &c. Joannes typus legis fuit.

S.Hil. c.11. in Matt. „ fuit. Chriſtum porrò Lex annuntiavit, & remiſſionem „ peccatorum prædicavit, & Regnum cœlorum ſpo- „ pondit: & Joannes totum hoc opus Legis explevit. „ Igitur ceſſante jam Lege, quæ peccatis plebis inclu- „ ſa, & populi vincta vitiis, ne Chriſtus poſſet intelli- „ gi, vinculis & carcere continebatur. *Ergo ad Euan-* „ *gelia contuenda Lex mittit, ut infidelitas fidem dicto-* „ *rum contempletur in factis; & quod intra eam peccato-* „ *rum fraude ſit vinctum, per intelligentiam libertatis* „ *Euangelicæ abſolvatur*..... Mittit ergo diſcipulos ſuos „ ad Chriſtum Joannes, ut ſupplementum ſcientiæ con- S.Amb. l.5. in Luc. n. 95. & 96. „ ſequantur, quia *Plenitudo Legis Chriſtus eſt*: ut quo- „ niam plerumque nutant dicta ſine factis, & fides ple- „ nior geſtorum teſtificationibus, quàm verborum ſpon- „ ſionibus exhibetur, quæ tunc in pectoribus Judæo- „ rum velut obſervata Lege nutabat, ipſo ſpectaculo „ Dominicæ crucis, & pleno reſurrectionis teſtimonio „ panderetur. Duos illos Joannis diſcipulos duorum „ populorum typos eſſe, addit S. Ambroſius; quorum „ unus ex Judæis credidit, alter ex Gentibus, qui ideo „ credidit, quia audivit. Voluerunt ergo iſti videre, pro- Matt.13.16. „ pter illud: *Veſtri autem beati oculi quia vident, & au-* „ *res veſtræ quia audiunt.* Sed etiam nos vidimus in Joan- „ ne: oculis noſtris perſpeximus in Apoſtolis: & mani- „ bus noſtris perſcrutati ſumus in Thomę digitis: *Quod* „ enim *fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus ocu-* „ *lis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrecta-* „ *verunt de Verbo vitæ: & vita manifeſtata eſt*, &c. Quan- „ do manifeſtata eſt? Quando vidimus. Itaque & nunc „ qui Vetus Teſtamentum recenſent, antequam cogno- „ ſcant Euangelium, & quaſi quædam Dominici corpo- „ ris legant veſtigia, venturum putant, & requirunt „ utrum ipſe ſit Chriſtus Dei Filius, qui venturus eſt. Et „ cùm legunt, quando cùm Abraham locutus eſt, vel „ quando ſe Dux militiæ cœleſtis oſtendit, dicunt uti- Gen.18.20. & ſeq. & 22.1. Joſue 5.14. „ que: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* „ Cùm autem venerint ad Euangelium, & cognoverint „ illuminari cæcos, ambulare claudos, audiſſe ſurdos, „ mundatos eſſe leproſos, mortuos reſurrexiſſe, tunc „ dicunt: *Vidimus eum, & oculis noſtris perſpeximus*, & „ in veſtigia clavorum ejus digitos noſtros inſeruimus. „ Videmur enim nobis vidiſſe quem legimus, ſpectaſ- „ ſe pendentem, & vulnera ejus, ſpiritu Eccleſiæ ſcru- „ tante, tentaſſe. Aut fortaſſe in parte quadam operatri- „ ce corporis noſtri, omnes videmur inveſtigaſſe Domi- „ nicæ ſeriem Paſſionis; fides enim per paucos ad plu- „ res pervenit. *Lex ergo Chriſtum venturum annuntiat*: „ *Euangelii Scriptura veniſſe confirmat*.

Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Heu! Chriſtianorum plurimi ita vivunt, ac ſi Chriſtus non veniſſet, ac ſi alium expectarent: Judaicè vivunt in Eccleſia. Obſervantiis exterioribus contenti, de interiori homine nullatenùs curant: Deum adorant, ſed non in ſpiritu & veritate: amicos diligunt, ſed inimicos oderunt: Dominicos & feſtos dies celebrant, & à ſervilibus operibus abſtinere videntur; ſed quæ omnium maximè ſervilia ſunt, opera peccati ſacris illis diebus facere non verentur. Ipſa multorum, qui pietatem profitentur, juſtitia, non eſt abundantior juſtitia Scribarum & Phariſæorum.

Judæi propter beneficia terrena Deo ſerviebant, illum colebant *timore ſervili, non liberali dilectione*. Chriſtiani paucisſimi Deo propter ipſum ſerviunt, ipſumque amore caſto colunt. *Sic ergo Deus non colitur. Hoc enim colitur, quod diligitur.* Major pars nec timore judiciorum Dei Legem ejus ſervat ac mandata. Verùm ſi illi inexcuſabiliter terrenis inhæſerunt, quibus ipſum Novum Teſtamentum nondum fuerat revelatum; quantò inexcuſabilius terrena ſectantur, quibus jam promiſſa cœleſtia, in Novo Teſtamento revelata ſunt? In hoc plerique Chriſtiani pejores Judæis, quòd illi, quamvis præſentia & temporalia, tamen ab uno Deo quærebant; iſti verò Ethnicos imitantur, qui non ſolùm terrena deſideraverunt, ſed etiam à dæmonibus petierunt; ſiquidem rapinis, fraudibus, uſuris, aliiſque malis artibus opes congregant.

S.Aug.

III. *Et reſpondens Ieſus, ait illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur.* Plenum ſanè teſtimonium, quo Dominus cognoſceretur: De illo enim, non de alio Propheta dixerat: *Dominus erigit eliſos, Dominus ſolvit compeditos, Dominus illuminat cæcos.* Qui iſta faciet, *Regnabit Dominus in æternum.* Ergo non humanæ iſta, ſed Divinę virtutis inſignia ſunt. *Hæc miracula ante Euangelium, vel rara, vel nulla. Receperit Tobias oculos, unus eſt in exemplo; & tamen Angeli fuit illa medicina, non hominis. Elias mortuum ſuſcitaverit; ille tamen rogavit & fleuit: hic juſſit. Eliſæus leproſum mundari fecerit; non tamen illic valuit præcepti auctoritas, ſed figura myſterii. Non defecerit ad eſcam Viduæ eſurientis Propheticis ſe multiplicans farina præceptis; unam tamen viduam farina illa, vel potiùs eamdem quoque Sacramenti ſpecies præfigurata ſervavit. Sed tamen parua adhuc iſta Dominicæ teſtificationis exempla ſunt: Plenitudo fidei, crux Domini, obitus, ſepultura eſt.* Non modò autem corporaliter, ſed ſpirituatiter hæc operatus eſt Chriſtus, quod Divinitatis ipſius ſplendidius efficaciuſque argumentum eſt: *Populus enim qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis.* Idololatriæ tenebris, variiſque erroribus obcœcatos, ad purum ſincerumque veri Dei cultum traduxit. Claudos, & rectis greſſibus in via ſalutis ambulare non valentes, quia cor eorum non erat rectum, nec recti affectus, ſed in terram curvi, & obliqui, ſanata illorum infirmitat, eambulare fecit in via Mandatorum Dei rectè, facilè, celeriter, hilariter. Lepra peccati maculatos, *Lavit in ſanguine ſuo, Mundavit lavacro aquæ in verbo vitæ.* Aures interiores hominum ad verba Dei, ad verba ſalutis, ad verba vitæ æternæ ſurdorum, aperuit ut audirent, ut intligerent, ut obedirent. Unius delicto, propriiſque peccatis ſecundùm animam mortuos ſuſcitavit, & in ſe ipſo vivere fecit, vetere homine expoliatos, & ad vitæ ſpiritalis ac cœleſtis novitatem immutatos. Pauperes, humiles corde, Mundi ſuique ipſius amore vacuos, miſeriæ ſuæ ac impotentiæ conſcios, Euangelii veritate & gratia ditavit, implevit. Sic impletum eſt Iſaiæ vaticinium: *Et audient in die illa ſurdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt. Et audient mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in ſancto Iſrael exultabunt.*

Pſ.145. S.Ambr. l.5. in Luc. n.100. & 101. Iſa.9. Iſa.29. 18.19.

Ex divinis operibus agnoſcitur Chriſtus: ex ſanctis operibus agnoſcitur Chriſtianus. Chriſtianus fruſtra nominatur, qui Chriſtum minimè imitatur. Chriſtianum putas, qui in tenebris adhuc ambulat, qui à Chriſto illuminari non vult, qui diligit tenebras magis quàm lucem, qui dicit bonum malum, & malum bonum? Chriſtianos putas, qui occludunt aures verbo Dei; ſurdos ad voces Dei intùs ad cor eorum loquentis, ad verba Prophetarum, Apoſtolorum, ipſius Chriſti, & Miniſtrorum ac Prædicatorum ejus tot annos ipſos admonentium, ut convertantur & pœnitentiam agant, ut bona malè parta reſtituant, ut cum inimicis reconcilientur, ut violatum proximi honorem famamque reſarciant; ſurdos ad voces Chriſti pœnas æternas comminantis, æternam fœlicitatem, vitamque & gloriam immortalem promittentis? Chriſtianos putas, qui nec à lepra peccati mundari volunt, nec à morte peccati ad vitam ſuſcitari? Qui vel peccata non confitentur, vel proximas eorum occaſiones minimè deſerunt, vel pravos habitus non expugnant? Quibus illa Iſaiæ verba conveniunt: *Populus ad iracundiam provocans eſt, & filii mendaces, filii nolentes audire Legem Dei. Qui dicunt videntibus, Nolite videre: & aſpicientibus, Nolite aſpicere nobis ea, quæ recta ſunt: Loquimini nobis placentia, videte nobis errores. Auferte à me viam, declinate à me ſemitam, ceſſet à facie noſtra ſanctus Iſrael?* Non nobis ſufficit, quòd Chriſtianum nomen accepimus, ſi opera Chriſtiana non fecerimus. Illi enim prodeſt, quòd Chriſtianus dicitur, qui caſtitatem diligit, ebrietatem fugit, ſuperbiam deteſtatur, invidiam, ut venenum diaboli, reſpuit. Ille verè

Iſa.30. 9.10. 11.

“ S.Cæſarius “Arelat.L. “67.inter “Auguſtinianos “olim, de

Tempore 215. Nunc in Append. 166.

„ rè Christianus est, qui furtum non facit, qui falsum „ testimonium non dicit, qui nec mentitur, nec per- „ jurat, qui adulterium non committit, qui ad Eccle- „ siam frequentiùs venit; qui de fructibus suis non „ gustat, nisi priùs ex ipsis Deo aliquid offerat; qui „ decimas annis singulis erogandas pauperibus reddit, „ qui Sacerdotibus suis honorem impendit, qui om- „ nes homines sicut se ipsum diligit. Ille verò non so- „ lùm Christianus est, sed & ipse Christus in illo habi- „ tat, qui stateras dolosas & mensuras duplices velut „ gladium diaboli pertimescit: ille bonus Christianus „ est, qui quando ad Ecclesiam venit, & oblationes „ exhibet, & pauperibus secundùm quòd vires habet, „ pecuniam porrigit, aut buccellam: qui peregrinos „ in domum suam excipit, qui hospitibus pedes lavat; „ qui non solùm lites non concitat, sed etiam discor- „ des ad concordiam revocat: qui majoribus & pa- „ rentibus honorem & amorem veræ charitatis im- „ pendit; qui & ipse castè vivit, & filios & vicinos suos, „ ut castè & sobriè vivant, & verbis admonet, & exem- „ plis docet.

IV. *Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* Ille ex Christo scandalum patitur, qui mundi placitis ac moribus Christi placita, præcepta & exempla postponere non veretur; qui sæculi voluptates cruci & pœnitentiæ, spectacula concioni, Orationi, aut piæ lectioni; qui pietatis professionem, Sacramentorum frequentationem, bonorum operum jugem exercitationem, velut mulierculanum occupationes contemnit, aut negligit. *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* S.Ambr. l.5. in Luc.n.101. Crux electis etiam scandalum posset afferre: sed *Nullum hoc majus divinæ Personæ est testimonium: Nihil est, quod magis esse ultra humana videatur, quàm toto unum se obtulisse pro Mundo; hoc vel solo plenè Dominus declaratur.* Denique sic designatus est à Joanne: *Ecce Agnus Dei: Ecce qui tollit peccata Mundi.* Deploranda certè hominum malitia, qui rebus iis abuuntur ad suam perditionem, quæ Christus gessit, pertulit, instituit, vel docuit ad „ eorum salutem. Visis tot signis, tantisque virtuti- „ bus, non scandalizari quisquam potuit, sed admira- „ ri. Sed infidelium mens grave in illo scandalum per- „ tulit, cùm eum post tot miracula morientem vidit. 1. Cor.1. “ Unde & Paulus dicit: *Nos autem prædicamus Christum* S.Gr.M. h. 6.inEuang. “ *crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus au-* „ *tem stultitiam.* Stultum quippè hominibus visum est, „ ut pro hominibus Auctor vitæ moreretur: & *inde* „ *contra eum homo scandalum sumpsit, unde ei ampliùs debitor fieri debuit. Nam tanto Deus ab hominibus digniùs honorandus est, quantò pro hominibus & indigna suscepit.* Quid ergo sibi vult, *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me?* Nisi aperta voce abjectionem mortis suæ humilitatemque signare? Ac si dicat: *Mira quidem facio, sed abjecta perpeti non dedignor. Quia ergo moriendo te subsequor, cavendum valdè est hominibus, ne in me mortem despiciant, qui signa venerantur.*

V. *Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus ad turbas dicere de Joanne: Quid existis in desertum videre? Arun-* S.Ambr. l.5. in Luc.n.104. *dinem vento agitatam?* Arundini meritò comparantur homines carnales, virtutis internæ vacui, fragili se gloriæ sæcularis sublimitate jactantes, quos procellis Mundi hujus obnoxios vita mobilis inquietat, in quibus solidæ justitiæ nullus est fructus: *Arundines sumus, nulla validioris naturæ radice fundati. Et si levis adspiraverit prosperioris aura successus, vago motu proximos verberamus: inopes ad suffragandum, faciles ad nocendum. Arundines fluvios amant, & nos labentia Mundi caducaque delectant.* Quid exi- S.Hilar. c.11. in Mat. stis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? *Desertum Sancto Spiritu vacuum sentiendum est, in quo habitatio Dei nulla sit. In arundine enim homo talis ostenditur, de gloria sæculi vitæ suæ inanitate speciosus, in se autem fructu veritatis vacuus; exterior placens, & nullus interior; ad omnem ventorum motum, id est, immundorum spirituum flatum movendus, neque ad consistendi firmitatem valens, & animi medullis inanis.* Arundo est, vento agitata, homo quilibet levis & inconstans, qui prosperis intumescit, adversis dejicitur; modò in vitium, modò in virtutem propendet; nunc Deo servit, nunc Mundo & diabolo, cujus vita lapsuum & pœnitentiæ vicissitudo perpetua est, sancti propositi nusquam tenax: *Inconstans in* Jacob.1.8. *omnibus viis suis.* Justus verò non arundo est vento agitata, sed *Lignum* solida radice charitatis firmum, Ps.1.5. *Quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo; & folium ejus non defluet, & omnia quæcumque faciet, semper prosperabuntur.* Quid existis in desertum videre? Arundinem “S.Gr.M. h. vento agitatam? Arundinem quippè mox ut aura “6. in Eu. contigerit, in partem alteram inflectit. Et quid per “ arundinem, nisi carnalis animus designatur? Qui “ mox ut favore vel detractione tangitur, statim in “ partem quamlibet inclinatur. Si enim ab humano ore “ aura favoris flaverit, hilarescit & extollitur, totum- “ que se quasi ad gratiam inflectit. Sed si inde ventus “ detractionis eruperit, unde laudis aura veniebat, “ mox eum quasi, ad partem alteram ventus furoris in- “ clinat. Sed arundo vento agitata Joannes non erat: “ quia hunc nec blandum gratia, nec cujuslibet detra- “ ctionis ira asperum faciebat. Nec prospera hunc eri- “ gere, nec adversa noverant inclinare. Arundo ven- “ to agitata Joannes non erat, quem à status sui re- “ ctitudine nulla rerum varietas inflectebat. Discamus ergo, Fratres charissimi, arundinem vento agi- “ tatam non esse; solidemus animum inter auras lin- “ guarum positum, stet inflexibilis status mentis. Nul- “ la nos detractio ad iram provocet, ad remissionem “ inutilis gratiæ nullus favor inclinet. Non nos prospe- “ ra elevent, non adversa perturbent: ut qui in solidi- “ tate fidei figimur, nequaquam rerum transeuntium “ mutabilitate moveamur. “

VI. *Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.* Utinam in solis Regum domibus hodie luxus & mollities regnaret: Sed passim mediocris S.Ambr. l.5. in Luc. Coloss.3. §. & 10. etiam conditionis mulieres sericas vestes rectis per terram vertunt vestigiis, usuque faciunt, ut amictus oneri sit. *Sunt etiam mollia indumenta delicioso actus, & mores; propter quod nos hortatur Apostolus, ut expoliantes veterem hominem cum actibus suis, induamus novum, in quo non dulcis illecebra sit, luduque lasciviæ, sed usus laboris & fructus; eo quod tenera corporis cura, luxuque, & lasciviarum cupiditate mollitos nequaquam cœlestis aula suscipiat, ad quam duris laboriosæ gradibus virtutis ascenditur.* Qui mollibus ve- S.Gr.M. h.6. in Eu. stiuntur, in domibus Regum sunt. *Non cœlesti, sed terreno Regi militant hi, qui pro Deo perpeti aspera fugiunt; & solis exterioribus dediti, præsentis vitæ mollitiem & delectationem quærunt. Nemo ergo existimet, in luxu atque studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Joannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Si hoc culpa non esset, nequaquam Petrus Apostolus feminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret,* 1.Petri 3. *dicens:* Non in veste pretiosa. *Pensate ergo, quæ culpa sit hoc etiam viros appetere, à quo curavit Pastor Ecclesiæ & fœminas prohibere....* Propter hominum conventus, & *Propter mutuum videre ac videri, omnes pompæ in publicum proferuntur, ut luxuria negotietur, aut gloria insolescat.* Quid existis in desertum vi- Tert. l. de cultuFemin. dere? Hominem mollibus vestitum? *Joannes molli-* Ma.3. *bus vestitus non fuit, quia vitam peccantium non blandimentis fovit, sed vigore asperæ invectionis increpavit, dicens:* Genimina viperarum, quis vobis demonstravit fugere à ventura ira? *Unde & per Salo-* “S.Gr. M h. *monem dicitur:* Verba sapientum quasi stimuli, & “6. in Eu. quasi clavi in altum defixi. *Clavis quippè atque stimulis sapientum verba comparantur: quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere.* Si luxum & mollis vitæ delicias vitare debent Christiani omnes in cruce geniti, Mundo crucifixi, Christoque crucifixo conformandi; multò magis Præsules & Rectores Ecclesiarum, qui Christum crucifixum prædicant. *Qui adulatores sunt; & sectantur lucra, & quæ-* S.Hier. in *runt divitias, & deliciis affluunt, & mollibus vestiun-* hunc loc. *tur,*

tur, iſti in domibus Regum ſunt. Ex quo oſtenditur, rigidam vitam, & auſteram prædicationem vitare debere aulas Regum, & mollium hominum palatia declinare.

VII. *Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & pluſquam Prophetam.* Is nempè non ſolùm prædicationis voce, ſed vitæ auſteritate & pœnitentia cum vitæ ſanctiſſimæ innocentia conjunctis, necnon fide conſtantiſſima in propugnanda ad mortem uſque veritate, Chriſtum indigitavit. *Omnia Ioannis Chriſto præſtruebantur.* Omnis ipſius vita, velut animata Prophetia fuit: Et nos totius vitæ noſtræ actis Chriſtum prædicare debemus, ejuſque & in nobis præſentiam & inhabitationem per fidem & charitatem indicare. Triplex enim eſt Chriſti adventus, *Ad homines, in homines, contra homines.* Ejus adventum ad homines prædicavit Joannes: Adventum contra homines prædicabit Elias: Adventum in homines ſpiritualem & inviſibilem per gratiam & charitatem, fidelis mandatorum Dei obſervantia demonſtrare debet. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Qui juſtè & piè vivit in hoc ſæculo, Chriſtum in ſe veniſſe indicat, de quo dictum eſt, *Iuſtitia & judicium præparatio ſedis tuæ.* Juſtitia virtus eſt, unicuique quod ſuum eſt, tribuens. Tribue ergo omnibus quæ ſua ſunt. *Redde ſuperiori, redde inferiori, redde æquali, cuique quod debes; & dignè celebras adventum Chriſti, parans ei in juſtitia ſedem ſuam.*

Tert. l. de Baptiſmo.

S. Ber. ſ. 3. in Adv. Dom.

Joa. 14.

Pſ. 88.

VIII. *Hic eſt enim, de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Rectè, qui nuntiare ſupernum Judicem mittitur, Angelus vocatur, ut dignitatem ſervet in nomine, quam explet in operatione. *Altum quidem nomen eſt, ſed vita nomine inferior non eſt.* Utinam, Fratres chariſſimi, non ad judicium noſtrum dicamus, quia *Omnes qui Sacerdotii nomine cenſentur, Angeli vocantur*, Propheta teſte, qui ait: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum eſt.* Qui viam Domino in animabus parant, Angeli debent eſſe ſcientia, vitæ puritate, zelo & ardore, pro Dei gloria & ſalute proximi. Sed & unuſquiſque Chriſtianus hujus altitudinem nominis, ſi velit, etiam poteſt mereri. Nam unuſquiſque pro virili ſua parte, in quantum gratiam ſupernæ aſpirationis accepit, ſi à pravitate proximum revocat, ſi exhortari ad benè operandum curat, ſi æternum Regnum vel ſupplicium erranti denuntiat, cùm ſanctæ denuntiationis verba impendit, profectò Angelus exiſtit. Et nemo dicat, Admonere non ſufficio, exhortari idoneus non ſum: quantùm potes, exhibe, ne malè ſervatum quod acceperas talentum, in tormentis pendere exigaris. Neque enim plus, quàm unum talentum acceperat, qui hoc abſcondere magis ſtuduit, quàm erogare. Et ſcimus, quòd in Dei Tabernaculum non ſolùm phialæ, ſed, præcipiente Domino, etiam cyathi facti ſunt. Per phialas quippè doctrina exuberans, per cyathos verò parva atque anguſta deſignatur ſcientia. *Alius doctrina veritatis plenus audientium mentes inebriat: per hoc ergo quod dicit, profectò phialam porrigit. Alius explere quod ſentit non valet, ſed quia hoc utcumque denuntiat, profectò per cyathum guſtum præbet. In Dei ergo Tabernaculo, id eſt, in ſancta Eccleſia poſiti, ſi per doctrinam ſapientiæ miniſtrare phialas minimè poteſtis; in quantum pro divina largitate ſufficitis, proximis veſtris boni verbi cyathos date. In quantum vos profeciſſe penſatis, etiam vobiſcum alios trahite, in via Dei ſocios habere deſiderate. Si quis veſtrum, Fratres, ad forum, aut fortaſſe ad balneum pergit, quem otioſum eſſe conſiderat, ut ſecum veniat, invitat. Ipſa ergo terrena actio veſtra vos conveniat, & ſi ad eum tenditis, curate, ne ad eum ſoli veniatis. Hinc etenim ſcriptum eſt:* Qui audit, dicat, Veni: *Vt qui jam in corde vocem ſuperni amoris acceperit, foras etiam proximis vocem exhortationis reddat. Et fortaſſe panem, ut eleemoſynam indigenti porrigat, non habet; ſed majus eſt quod tribuere valeat, qui linguam habet. Plus enim eſt verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm vitam morituræ carnis terreno pane ſatiare. Nolite ergo, Fratres, proximis veſtris eleemoſynam verbi ſubtrahere.*

S. Gr. M. h. 26. in Euang.

Malach. 2.

Exod. 37.

IX. *Amen dico vobis: Non ſurrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptiſta: qui autem minor eſt in Regno cœlorum, major eſt illo.* Etiamſi Eliam Thesbyten dixeris in cœlum aſſumptum, attamen non eſt hic major Joanne. Enoch translatus eſt, ſed non major eſt tamen Joanne. Moyſes maximus legislator, & omnes Prophetę; ſed non majores Joanne. Non ergo Prophetas Prophetis audeo comparare, ſed ipſe Dominus noſter & illorum Dominus Jeſus pronuntiavit: *Major inter natos mulierum non ſurrexit Ioanne Baptiſta.* Non inter natos virginum, ſed mulierum. Magni ſervi ad conſervos comparatio: Filii verò ad ſervos minimè comparanda eſt gratia & excellentia. Vides, quantum hominem hujus gratiæ ducem elegit, nihil omninò poſſidentem, ſolitudinis ſtudioſum, ſed non inhumanum; locuſtas manducantem, alas parantem animę; melle veſcentem, & dulciora melle utilioraque loquentem; veſte de pilis camelorum indutum, & exercitationis typum in ſeipſo monſtrantem, qui etiam in utero matris cùm geſtaretur, à Spiritu ſancto ſanctificatus eſt. Erat quidem & Jeremias ſanctificatus, ſed non prophetavit in utero: ſolus autem Joannes in utero exiſtens, exultavit in gaudio, & corporeis oculis nihil videns, ſpiritu Dominum cognovit. Cùm enim magna ſit gratia Baptiſmi, magno quoque præſule, ſeu miniſtro egebat.

S. Cyrillus Ieroſol. Catech. 5.

Non ſurrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptiſta. Veniat in mentem tibi menſa illius, educatioque, & mentis altitudo: ita enim in terris, quaſi in cœlo verſabatur. Naturæ namque omni neceſſitate ſuperata, mirabile quoddam peregit iter. Semper in hymnis, ſemper in Orationibus fuit. Nulli hominum antequam ad baptizandum accederet, Deo autem ſoli ſua ſemper offerebat colloquia: Neminem vidit umquam conſervorum, nec ab aliquo viſus fuit: Non lacte nutritus, non lecto ſuſceptus, non tecto, non foro, non alia re humana uſus erat: tamen mitis ſimul & acer, quorum alterum ex converſatione ſua cum diſcipulis, alterum ex reſponſione ad Judæos atque ad Regem libera facilè perdiſces. Meritò itaque Chriſtus de illo dixit: *Non ſurrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptiſta.* Verùm ne his Joannis laudibus impulſi, Joannem Chriſto præponerent, ſubjungit: *Qui autem minor eſt in Regno cœlorum, major eſt illo.* Quid igitur, inquies, Chriſtus comparatus Joanni major erat? Minimè; ſed abſolutè & ſimpliciter major omnibus, nec ulli comparandus. Nec enim Joannes ipſe, cùm de Chriſto ait, *Quia fortior me eſt*, comparando ſe illi dicit: nec Paulus, cum de Chriſto ſcribat, *Ampliori gloria præ Moyſe dignus eſt habitus*, illum cùm Moyſe comparat. Ipſe etiam Chriſtus, cùm dicit de ſe ipſo, *Ecce pluſquam Salomon hic*, non comparat ſe Salomoni. Quòd ſi quis per comparationem id dictum contendat, id accommodatè factum eſſe reſpondemus, propter audientium imbecillitatem; qui & ſemper ante procliviores erant ad Joannem, & tunc partim propter carceres, partim propter fiduciam, qua liberè Regibus loquebatur, clariorem exiſtimabant; ſatiſque erat, ſi ita dictum etiam per comparationem accepiſſent. Conſuevit profectò etiam vetus Scriptura, comparatione eorum quę inter ſe comparari non poſſent, homines ab erroribus liberare, ut Pſ. 85. *Non eſt ſimilis tui in Diis Domine:* & Exod. 8. *Non eſt Deus ſicut Deus noſter.* Qui minor eſt in Regno cœlorum, major eſt illo. *Commendavit Regnum, quod deſideremus: propoſuit civitatem, cujus cives eſſe cupiamus. Quales ibi cives? Quàm magni cives? Quiſquis ibi minor eſt, Ioanne major eſt, quo nemo major ſurrexit inter natos mulierum....* Fuerunt Prophetæ ante Joannem, & multi, & magni, & ſancti, digni Deo, Deo pleni, Salvatoris prænuntiatores, veritatis adteſtatores. Verumtamen de nullo eorum

S. Aug. ſ. 66.

dici

dici potuit, quod dictum est de Joanne, *Inter natos mulierum non surrexit major Ioanne Baptista*. Quid ergo sibi vult ista magnitudo præmissa ante magnum? *Ad testimonium magnæ humilitatis*? Tam enim magnus erat, ut Christus posset putari. Posset Joannes abuti errore hominum, & non laborare, ut persuaderet se esse Christum, quia hoc jam illi, qui eum audiebant & videbant, illo non dicente putaverant. Non erat ei opus seminare errorem, sed confirmare. *At ille sponsi amicus humilis, sponso zelans, non se pro sponso adulterum supponens, perhibet testimonium amico suo, & eum qui verè sponsus erat, sponsæ commendat: Vt ametur in illo, odit se amari pro illo.* Qui habet sponsam, *inquit*, sponsus est. *Et quasi diceres, quid tu*? Amicus autem, *inquit*, Sponsi stat, & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Stat, & audit; *Discipulus audit Magistrum; quia audit, stat; quia si non audit, cadit. Hinc magnitudo Ioannis maximè commendatur; quia cùm posset putari Christus, maluit Christo testimonium perhibere, illum commendare; se humiliare, quàm pro ipso accipi, & à se decipi.* Discant Christiani se humiliare, si in Regno cœlorum locum habere velint. *Omnes delectat celsitudo, sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultrate? Cadere vis, non ascendere. A gradu incipe, & ascendisti.*

S. Amb. s. 288. aliàs 23. ex editis à Sirmondo.

S. Aug. ser. 96. aliàs de Diversis 47.

X. *A diebus autem Ioannis Baptistæ usque nunc, Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.*
» Bonum est rapere, non ea quę pereunt, sed Regnum
» cœlorum. Non igitur desidia acquiri potest, sed cu-
» ra & diligentia. Sed quid significat, *Vim patitur*? Vi
» opus est multa: *Angusta est via*, robusta anima opus
» est & generosa. *Raptores præoccupare adnituntur, nihil respiciunt, non accusationem, non damnationem, non supplicium: illud solùm curant, ut præcurrant cæteros. Rapiamus ergo Regnum cœlorum, quæ rapina non crimini, sed laudi datur: crimen est, si non rapimus; non enim alterius damno ditescimus. Adnitamur ergo: & licèt ira & cupiditas nos perturbet, naturæ vim inferamus, mansuetudini assuescamus, parum laboremus, ut perpetuò quiescamus. Noli aurum rapere, sed divitias, quarum comparatione aurum lutum esse apparet. Dic quæso, plumbo tibi & auro proposito, utrum potiùs raperes? Nonnè aurum? Vbi qui rapit punitur, majus honoras: ubi qui rapit honoratur, majus prodis: quòd si utrinque puniretur, num sanè ad hoc magis venisses? Hic nihil tale est, sed beatitudo. Et quomodo potest quis rapere* (inquis?) *Dispergè quæ habes in manibus. Quousque enim præsentia servas, illa rapere non poteris. Propone tibi hominem plenis argento manibus, quoad id tenuerit, numquid aurum rapere poterit, nisi id priùs projiciat, & expeditus fiat? Rapientem bene expeditum esse oportet, ne quid eum impediat: siquidem etiam nunc contrariæ potestates sunt obviæ, ut id nobis auferant.*

S. Joa. Chr. H. 55. in Joa.

Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. *Si repetamus Dominicum illud quod scriptum est,* Regnum Dei intra vos est; *advertimus, in nobis Regnum cœleste solidari: cùm Christus explosa mundani principis regno, fugatisque deliciis sæcularibus, intra nostrorum secreta regnat animorum. Vis igitur menti affertur humanæ, quæ diversis illecebris delinita, laborem fugit, voluptatem expetit; cum, vel metu supplicii coercita, vel præmio provocata, vincere ipsa se nititur: & tamquam exantlatis laboribus, palmam, quæ sibi plurimis adversantibus subtrahebatur, contendit eripere. Rapimus enim ex hoc mundo palmam salutis, & quasi excubantibus obsessos serpentibus fructus pervigilii labore decerpimus; ita tamen, ut non furtiva sublatio,*
» *sed direptio sit triumphalis.* Est & aliud direptionis
» genus, quando aliis sublata diripimus. Qui sint igi-
» tur raptores illi, non laboramus intelligere, cùm de
Gen. 49. 27. » Benjamin lupi rapacis genere nos manare noverimus.
» Præcesserat Joannes, ut justificaret populum Judæo-
» rum: Ipse Dominus venerat ad oves perditas domus
» Israel; Apostolos destinaverat, ut fidem populi Judęo-
» rum, vel disputatione, vel signis miraculisque funda-
» rent: sed cùm illi munera sibi oblata defugerent, publi-
Luc. 6. 44. » cani & peccatores in Deum credere, in fidem coire cę-

S. Amb. l. 5. in Luc. n. 112. & seq.

perunt. Diripuit Regnum illa, quæ fluxu sanguinis laborabat; nam cùm Dominus ad filiam Principis Synagogæ tenderet, *furtivo quodam tactu sanitatis remedium prælibavit.* Diripuit Regnum illa Chananæa, quæ à suis finibus egressa, clamabat dicens, *Miserere mei, Domine, Fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.* Verè hæc Regnum coegit, *pertinax in precibus, sapiens in responsis, fidelis in verbis. Prætereuntem revocat, tacentem rogat, excusantem adorat, negantem inclinat. Nonnè tibi videtur eripere, cùm elicit quod negatur, præripere quod aliis reservatur? Negaverit enim Dominus panem filiorum dari canibus oportere: at illa consensit, & consentiendo diripuit, dicens:* Utique Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. *Didicisti, quemadmodum regnum cœleste rapiatur. Cogamus igitur & nos, diripiamus illud; nemo enim nisi festinans Pascha manducat. Sed quæ est ista, quæ rapuit Regnum? Non improbitas, non lascivia, non voluptas: sed illa de qua dicitur, Magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Ecce rapuit, quæ quod voluit, impetravit; quod rogavit, extorsit. Rapuit & illa vidua, quæ frequenter orando, si non propter innocentiam, saltem propter importunitatem, ut exaudiatur extorquet. Rapuit igitur Ecclesia Synagogæ Regnum. Regnum meum Christus est. Rapio illum Iudæis missum sub Lege, natum in Lege, nutritum juxta Legem, ut me qui eram sine Lege, servaret. Rapitur Christus, cùm aliis promittitur, aliis prædestinatur; rapitur Christus, cùm aliis nascitur, aliis suffragatur; rapitur Christus, cùm ab aliis occiditur, sepelitur à nobis; rapitur insidiantibus, rapitur dormientibus. Habes ubi ipsi confessi sunt nos rapuisse, se dormisse, dicentes:* Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus. *Surge igitur qui dormis, ne & tu dum dormis, Christum amittas.* Surge qui dormis & exurge à mortuis. Vides mortuos esse qui dormiunt? *Et ideo non invidemus aliis, sed providemus nobis; non enim mortui poterant servare viventem. Exurgant, vel serò qui dormierunt, etiam qui Christum perdiderunt. Non sic amittitur Christus, ut non revertatur, si tamen requiratur: Sed vigilantibus regreditur, & exurgentibus præsto est: imò omnibus adest, qui ubique semper est, quia complet omnia. Nulli enim deficit, nos deficimus: nulli, inquam, deficit, superabundat omnibus: Superabundavit enim peccatum, & superabundavit gratia. Gratia Christus est, vita Christus est, Christus est resurrectio: Qui surgit igitur, invenit esse præsentem. Rapitur ergo Regnum cœlorum, cùm Christus à domesticis denegatur, à Gentilibus adoratur; rapitur, cùm ab illis repudiatur, à nobis colitur: rapitur, cùm per hæreditatem non agnoscitur, per adoptionem adquiritur.*

Luc. 6. 44.

Mat. 15. 22.

A diebus Joannis Baptistæ Regnum cœlorum vim patitur. *Quid est regnum cœlorum, nisi locus justorum? Solis enim justis cœlestis patriæ præmia debentur, ut humiles, casti, mites, atque misericordes ad gaudia superna perveniant. Cùm verò quis vel superbia tumidus, vel carnis facinore pollutus, vel iracundia accensus, vel crudelitate impius, post culpas ad pœnitentiam redit, & vitam æternam percipit, quasi in locum peccator intrat alienum.* A diebus ergo Joannis Baptistæ Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: *Quia qui pœnitentiam peccatoribus indixit, quid aliud quàm Regno cœlorum fieri violentiam docuit? Recogitemus ergo mala quæ fecimus, & nosmetipsos assiduis lamentis arteramus. Hæreditatem justorum, quam non tenuimus per vitam, rapiamus per pœnitentiam. Vult à nobis omnipotens Deus talem violentiam perpeti. Nam Regnum cœlorum rapi vult nostris fletibus, quod nostris meritis non debetur.*

S. Gr. M. h. 12. in Eu.

XI. Omnes enim Prophetæ & Lex, usque ad Joannem prophetaverunt. *Videtur Ioannes interjectus quidam limes Testamentorum duorum, veteris & novi. Sustinet ergo personam vetustatis, & præconium novitatis. Propter personam vetustatis, de senibus nascitur: propter personam novitatis, in visceribus matris Prophetæ declaratur.* Vetus Testamentum, quod Lege constat & Prophetis, Prophetia fuit, præconium, & figura Novi Testamenti: Novum verò Testamentum

S. Aug. s. 193. aliàs 5. ex editis à Vignerio.

eſt explicatio veteris. *Lex & Prophetæ uſque ad Ioannem: Lex enim quæ prævaricatores abundanti reatu concludebat in eam fidem, quæ poſtea revelata eſt, gratia facta eſt per Ieſum Chriſtum, per quem ſuperabundavit gratia: ac per hoc impleta eſt per gratiam liberantem, quæ non implebatur per litteram jubentem. Item in ipſa Lege univerſa Prophetia, quæ non tantum verbis, ſed etiam quarundam actionum figuris Salvatoris promittebat adventum, veritas facta eſt per Ieſum Chriſtum.* Lex enim per Moyſem data eſt, Gratia autem & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt. *Ex cujus adventu jam Regnum Dei cœpit annuntiari;* quia Lex & Prophetæ uſque ad Joannem. *Lex, ut reos faceret, qui deſiderarent ſalutem; Prophetæ, ut promitterent Salvatorem.* Lex & Prophetæ uſque ad Joannem. *Quaſi præteritæ diſpenſationis limitem quemdam, qui Mediatorem ipſum non aliqua umbra futuri, vel allegorica ſignificatione, vel ulla Prophetica prænuntiatione venturum eſſe ſignificans; ſed digito demonſtrans, ait,* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi: *tamquam dicens, Quem multi juſti videre concupierunt, in quem venturum ab ipſius humani generis initio crediderunt, de quo Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, de quo ſcripſit Moyſes, de quo Lex & Prophetæ ſunt teſtes:* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi. *Ab hoc Ioanne & deinceps cœperunt de Chriſto fieri præterita, vel præſentia, quæ ab illis omnibus anterioris temporis juſtis credebantur, ſperabantur, deſiderabantur futura.* Juſti Veteris Teſtamenti & Prophetæ, miniſtri erant Teſtamenti Veteris, hæredes novi, quia ex fide qua vivimus, una eademque vivebant; & ideò tametſi *nondum nomine, ſed re ipſa fuerunt Chriſtiani.* Sed, heu, ex Chriſtianis hujus temporis plurimi ſunt ſolo nomine, non reipſa Chriſtiani; & in ipſo Novo Teſtamento, ad Vetus teſtamentum pertinent, ſub Lege poſiti, non ſub Gratia: *Quia facit eos carnalis timor & cupiditas ſervos, non euangelica fides, ſpes & charitas liberos.*

S.Aug.l.19. contra Fauſtum, c.3.

Joa.1.17.

S.Aug.l.3. ad Bonifac. c.4.

XII. *Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Elias, qui venturus eſt.* Joannes Baptiſta Elias fuit officio, fide, zelo, pœnitentia, animi fortitudine. Hunc imitentur Paſtores & Rectores animarum, ut animas ad Chriſti adventum feliciter diſponant. Joannes eſt Elias, non perſona, ſed ſpiritu & virtute, ut Sanctus Lucas explicat: *Præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ.* Sanctus enim Elias & virtutem magnam habuit, & gratiam: virtutem, ut ad fidem animos populorum à perfidia retorqueret, virtutem abſtinentiæ atque patientiæ, & ſpiritum prophetandi. *In deſerto Elias, in deſerto Ioannes: ille corvis paſcebatur, hic dumis; & calcata omni voluptatis illecebra, parcimoniam prætulit, luxumque contempſit. Ille Achab Regis gratiam non quæſivit, hic ſprevit Herodis: ille Iordanem dimiſit, hic ad Lavacrum ſalutare convertit: hic cum domino verſatur in terris, ille cum Domino apparet in gloria: hic prioris, ille ſequentis Dominici Præeurſor Adventus.*

Luc.1.17.

S.Ambr. l.1. in Luc.n. 36.

XIII. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Ait Scriptura, *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos.* Putate, quia ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus ita per Prophetam loquitur: *Audiamus illum ſimul, audite illum per nos. Doceat ergo, præbeamus aurem, præbeamus cor. Non aperiamus aures carnis, & cordis claudamus; ſed ſicut ipſe dixit,* Qui habet aures audiendi, audiat. *A quo autem habeant quicumque habent, ipſe Dominus oſtendit, ubi ait:* Dabo eis cor cognoſcendi me, & aures audientes. *Aures ergo audiendi, ipſum eſt donum obediendi, ut qui id haberent, venirent ad eum, ad quem nemo venit, niſi fuerit ei datum à Patre ipſius. Exhortamur ergo atque prædicamus: ſed qui habent aures audiendi, obedienter nos audiunt: Qui verò eas non habent, fit in eis quod ſcriptum eſt:* Ut audientes non audiant; *audientes videlicet corporis ſenſu, non audiant cordis aſſenſu. Cur autem illi habeant aures audiendi, illi non habeant, hoc eſt, cur illis datum ſit à Patre, ut veniant ad Filium, illis autem non ſit datum; quis cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? Aut tu quis es, ò homo, qui reſpondeas Deo?*

S.Aug. Enar. in Pſ.33. Concione 1.

Baruch.2.31.

S.Aug.lib.de dono perſev. c.14.

Mat.13.13.

XIV. *Cui autem ſimilem æſtimabo generationem iſtam? Similis eſt pueris ſedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus, dicunt: Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentavimus, & non planxiſtis.* Etſi non incongrua hæc puerorum videantur eſſe perſonæ, qui levem corporis motum imprudentia adhuc maturioris gravitatis exercent; tamen ad altiorem ſenſum id referri poteſt, eò quòd videantur Judæi nec Pſalmis primò, nec Threnis poſtea Propheticis credidiſſe: *Pſalmis ad præmia provocati, Threnis ab errore revocati.* Cantavit David, ut in ſalicibus noſtra ſuſpenderemus organa. Cantavit ipſe, & ante Arcam Domini, non pro laſcivia, ſed pro Religione ſaltavit. Ergo non hiſtrionicis motibus ſinuati corporis ſaltus, ſed impigra mentis, & religioſa corporis agilitas deſignatur. *Sed non in triumphis, non excidiis Judæorum ſecuta correctio eſt, qui divinæ indulgentiæ muneribus provocati, levare mentem, corpus adtollere, terrena deſerere, cœleſtia quærere debuerunt; & injuriis captivitatis adtriti, deflere peccatum, quòd culpa eſſet auctor injuriæ.* Bene ergo dicit, *Cantavimus vobis, & non ſaltaſtis.* Cantavit enim Moyſes, quando in Mari Rubro ad tranſitum Judæorum fluctus obriguit, unda circumſtetit, eademque equos Ægyptiorum, adſcenſoreſque refuſa demerſit. Cantavit Eſaias dilectæ vineæ ſuæ canticum, ſignificans aſperam flagitiis fore plebem, quæ fœcundis priùs erat virtutibus fructuoſa. Cantaverunt Hebræi, cùm veſtigia eorum tactu flammæ rorantis humeſcerent, & intùs extraque ardentibus omnibus, ſolos tamen ignis innoxius lamberet, nec adureret. Abacuc quoque Cantico publicam doctus mulcere mœſtitiam, prophetavit dulcem Domini fore Fidelibus Paſſionem. *Cantaverunt ergo Prophetæ, ſpiritualibus modulis publicæ ſalutis oracula reſultantes. Fleverunt Prophetæ, Threnis flebilibus dura Judæorum corda mulcentes.* Nec tamen cæci pervicaceſque Judæi converſi ſunt ad Deum. Idem Chriſtianis potiori jure exprobratur, qui nec lætis concentibus, ſcilicet promiſſis æternorum bonorum atque gaudiorum; nec næniis, nempè minis pœnarum æternarum, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, ſtridoris dentium; nec lętis Chriſti ad homines venientis, & ſalutem illis afferentis; nec lugubribus pro nobis patientis myſteriis, ad pœnitentiam adduci poſſunt. *Cantavimus vobis, & non ſaltaſtis.* Docuit nos Scriptura cantare graviter, pſallere ſpiritaliter. Docuit etiam ſaltare ſapienter, dicente Domino ad Ezechiel: *Plaude manu, & percute pede;* neque enim hiſtrionicos fluxi corporis motus Deus morum cenſor exigeret, aut indecoros crepitus viris, plauſuſque fœmineos imperaret, ut tantum Prophetam deduceret ad ludibria ſcenicorum, & mollia fœminarum. Non congruunt reſurrectionis revelata myſteria, & opprobria ſaltationis exacta. Sanè eſt quidam proprius bonorum actuum factorumque plauſus, cujus ſonus in orbem exeat, & benè geſtorum reſultet gloria. Eſt honeſta ſaltatio, qua tripudiat animus, & bonis corpus operibus elevatur; quando in ſalicibus organa noſtra ſuſpendimus. Jubetur ergo Propheta plaudere manu, & percutere pede: *Iubetur pſallere, quia Sponſi nuptias jam videbat, in quibus deſponſatur Eccleſia, Chriſtus adamatur, Et bonæ nuptiæ, quando Verbo anima, ſpiritui caro nubit.* In his Propheta David nuptiis ludere nos voluit, ad has invitavit, quia ſuos poſteros copulabat, & ideò lætior quàm cæteri, quaſi in ipſo actu nuptiarum poſitus, nos ad celebritatem feſti muneris adhortatur, dicens: *Exultate DEO adjutori noſtro, jubilate DEO Iacob. Sumite Pſalmum, & date tympanum, pſalterium jucundum cum cythara.* Et alibi: *Pſallam tibi in cithara, ſanctus Iſrael. Gaudebunt labia mea cùm cantavero tibi, & anima mea quam redemiſti.* Audis citharizantium voces, audis ſaltantium crepitus, nuptias crede. *Sume & tu citharam, ut pulſata Spiritus plectro interiorum cordâ venâ-*

«S.Amb.l.6. in Luc. n. 7,8.& 9.
«Pſ.136.
Exod. 15.
«Iſa.5.1.
«Dan. 3.14
«Abac.3.8.
Pſ.46.8.
«Ezech.6.11.
Pſ.80.2. & 3
Pſ.70.22.& 23.

narum, boni operis sonum reddat: sume Psalterium, ut harmonia dictorum factorumque tuorum concinat. Sume tympanum, ut organum tui corporis spiritus moduletur interior, factisque operantibus, dulcis morum tuorum suavitas exprimatur..... Hoc canticum cecinerunt pueri, nec auditi sunt. Qui pueri? de quibus Isaias ait, *Ecce ego & pueri quos dedisti mihi.*
» Sed hoc canticum non in foro, non in plateis ca-
» nebatur, sed in Jerusalem: Ipsa est enim Domi-
» nicum forum, in quo præceptorum cœlestium ju-
» ra conduntur. Canitur in Ecclesia, cujus Jerusalem
» typus fuit.

S.Aug. in s. 311. aliàs de Diver. 115. *Cecinimus vobis, & non saltastis; lamentavimus, & non planxistis.* Cantat qui præcipit, saltat qui facit. *Quid est saltare, nisi motu membrorum cantico consonare?* Quod est canticum nostrum? Non proferam
» ego; non sit meum. Meliùs minister sum, quàm
» actor. Dico canticum nostrum: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex Mundo est. Et Mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* Audistis canticum, audiamus saltantes: *Facite vos congruentia morum, quod faciunt saltatores motu membrorum. Intus hoc agite, mores consonent. Cupiditas extirpetur, charitas plantetur. De ista arbore quicquid exit, bonum est. Cupiditas nihil boni potest generare, charitas nihil mali. Et dicitur, & laudatur, & nemo mutatur.*

1.Joa. 2.15. & seq.

XV. *Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et justificata est sapientia à filiis suis.* Impii inutile reddunt malitia sua, quicquid Deus pro illorum salute operatur, quemadmodum *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Araneæ ex iis floribus venenum, ex quibus apes mel conficiunt. Ægro stomacho salubriores cibi nocent. Quosdam austerior vitæ ratio perterret, remissior offendit. Bonum ipsum virtutemque vituperant in iis, quos non amant. De ministris Christi, aut de aliis Christianæ pietatis professoribus temerè judicant, illisque obloquuntur, ut Scribæ ac Pharisæi Joanni, ipsique Christo Domino. Hi superbiæ ac invidiæ fructus. Hæc vitia vitemus, regulamque charitatis ab Apostolo traditam sequamur: *Is qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non judicet.... Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit... Qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.... Non est regnum Dei esca & potus; sed justitia & pax, & gaudium in Spiritu sancto..... Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum.*. Regnum, inquam, Dei non est in esca & potu: *Sed in aquanimitate tolerandi; quos nec copia sublevat, nec deprimit egestas.* Unde & Paulus dicebat: *Scio abundare, scio & penuriam pati.* Rectores verò animarum, non admodùm curent varia de se hominum sæcularium judicia, modò quæ charitatis & ædificationis sunt, sectentur, & verè dicere cùm Apostolo possint: *Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.*

Rom.14.3.

S.Aug.l.2. qu. Ev. c.11. Philipp.4. 1.Cor.9.22.

Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, &c. *Venit Filius hominis manducans & bibens*, &c. Id est,
» oppositis quibusdam itineribus ego & Joannes ad vos
» venimus, idemque fecimus, quod venatores solent fa-
» cere, qui quando fugacissima captuque difficillima
» insectantur animalia, non una via, sed diversis, &
» non diversis solùm, sed per contraria plerumque in-
» grediuntur, ut si alterum effugerint, in alterum in-
» cidant. Nam quoniam universum penè genus ho-
» minum maximè jejunantes solet admirari, & duri-
» tiem vivendi approbare: idcircò statim à teneris un-

S.Joa. Chr.h. 38. in Mat.

guiculis dispensatione divina durè vixit Joannes, « ut ad credendum verbis ipsius populi adducerentur. « Sed cur, inquies, hoc iter Christus non est ingressus? « Imò verò hanc quoque viam ipse confecit, cùm qua- « draginta diebus jejunaverit, & circumiret ita do- « cens, ut non haberet, ubi caput reclinaret. Sed tamen « etiam aliam iniit vitæ rationem, ut faciliùs omnes « lucrifaceret. Idem enim erat, aut etiam majus, te- « stimonio ejus qui durissima disciplina vivendi fuerat « usus, approbari, quàm ipsum jejunare atque auste- « rè vivere. Præterea, præter vitæ sanctimoniam ni- « hil magni Joannes ostendit: *Nullum enim signum* « Joa.10. *Ioannes fecit.* Christus verò signorum atque mira- « culorum testimonio claruit. Illam autem vivendi ra- « tionem, quæ jejunio claros efficit, Joanni omninò « postea dimisit: ipse autem publicanorum atque pec- « catorum mensas elegit, ut publicanos & peccatores « salvaret. Interrogabimus ergo Judæos, si jejunium ad- « mirantur, atque collaudant, cur Joanni jejunanti « non crediderunt, cujus verba ad Jesum illos apertissi- « mè adducebant? Quòd si grave ac triste jejunium ip- « sis videtur, cur Jesum comedentem atque bibentem « repulerunt? Utraque enim via, si Joannem & Jesum « recepissent, salutem consequebantur. Illi autem qua- « si crudelis quædam bestia, contumeliis utrumque la- « cerarunt. Non erat ergo culpa eorum quibus non « credebatur, sed eorum qui credere nolebant. Nemo « enim non insanus contraria simul vituperare ac lau- « dare studet. Ars est artium regimen animarum. Cæ- « lestis medicina est; variam autem curandi rationem ineunt periti Medici pro morborum & temperamentorum varietate. Alii duriorem, alii mitiorem disciplinam erga pœnitentes observant. Ad eumdem tamen collineant scopum, modò charitatem magistram sequantur, quæ *Alios parturit, cum aliis infirmatur; alios curat ædificare, alios contremiscit offendere; ad alios se inclinat, ad alios se erigit; aliis blanda, aliis severa, nulli inimica, omnibus mater.* Et justificata est sapientia à filiis suis. *Etsi vos persuasi non estis, me tamen jure incusare non potestis.* Quod & Propheta significat his verbis: *Vt justificeris in sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.* Quamvis enim « Deus sciat nihil boni vos facturos, cura tamen & pro- « videntia summa erga vos utitur: ut ne umbram qui- « dem insulsæ dubitationis impudentissimis relinquat. « *Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis.* Sapien- Hebr. 6. tia Dei Filius est; sapientia per naturam, non per profectum. Bene ergo dicitur sapientia, quæ Deus est, ab omnibus filiis suis justificata: *Quia circa omnes justitia servatur; ut susceptio fiat fidelium, rejectio perfidorum.* Unde plerique Græci sic habent: *Justificata est sapientia ab omnibus operibus suis;* quòd opus justitiæ sit, « circa uniuscujusque meritum servare mensuram. «

S.Aug.l.de Catechizandis rudibus, c.15.

Pf.50.

XVI. *Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.* Christianos etiam spectant graves illæ Salvatoris exprobrationes, qui beneficiis ipsius longè majoribus abuntur, & ad pœnitentiam non flectuntur. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Christianus impœnitens, Ethnico pejor est, cùm Dei verbo, ac miraculis, quibus Religioni conciliavit auctoritatem, pertinaciùs resistat. Illorum *qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti; gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt;* culpa longè gravior, contumacia præfractior, ingrati animi vitium horribilius. Quamobrem gravior ipsos damnatio pœnaque manet in die judicii, quàm Tyrios & Sidonios. Rursus enim crucifigunt & ostentui habent Filium Dei. *Terra enim sæpè venientem super se bibens imbrem, &* Hebr.6.7. *generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo; proferens autem spinas & tribulos, reproba est, & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem.* Graviora omninò peccata sunt Christianorum, qui Dei Verbum audiunt, & non

faciunt, quàm Paganorum qui non audierunt. Nullam enim causari possunt ignorantiam. *Nullum ignorantiæ prætextum tibi patrocinatur, quòd Domino agnito, præceptisque ejus admissis, denique pœnitentia delictorum functus, rursus te in delicta restituis. Ita, in quantum ignorantia segregaris, in tantum contumaciæ agglutinaris..... Cùm autem ignorantes Dominum, nulla exceptio tueatur à pœna, quia Deum in aperto constitutum, & vel ex ipsis cœlestibus bonis comprehensibilem, ignorari non licet, quantò cognitum despici periculosum est? Despicit porrò qui bonorum ac malorum intellectum ab illo consecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit, resumens, intellectui suo, id est, Dei dono contumeliam facit: respuit datorem, cùm datum deserit... Ita in Dominum non modo contumax, sed etiam ingratus apparet.*

Tert. l. de Pœnitentia, c. 5.

Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Cur autem apud Tyrios & Sydonios miracula non fecerit, scrutetur, qui potest, judiciorum Dei tam magnum profundum; verumtamen caveat præcipitium. Securiùs cum Apostolo exclemamus: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Rom. 11. 33. 34. *Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* Humillima ergo animi devotione terribilia Dei judicia adoremus, quę scrutari curiosè non licet. *De Tyriis & Sidoniis quid aliud possumus dicere, quàm non esse eis datum, ut crederent, quos etiam credituros fuisse ipsa Veritas dicit, si talia, qualia apud non credentes facta sunt, virtutum signa vidissent? Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant si possunt, qui calumniantur, & ostendant, cur apud eos Dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit. Nos, etiamsi rationem facti, & profunditatem judicii ejus penetrare non possumus, manifestissimè tamen scimus, & verum esse quod dixit, & justum esse quod fecit: & non solùm Tyrios & Sidonios, sed etiam Corozain & Bethsaida potuisse converti, & fideles ex infidelibus fieri, si hoc in eis Dominus voluisset operari. Neque enim ulli falsum videri potest, quod Veritas ait, Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo: &, Vobis datum est nosse mysterium Regni cœlorum, illis autem non est datum: &, Nemo novit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare; &, Sicut Pater vivificat mortuos, ita & Filius quos vult vivificat: &, Nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto. His divinarum vocum auctoritatibus eruditi, gratias agamus Deo, qui dedit nobis Spiritum fidei & virtutis, continentiæ & charitatis, sapientiæ & intellectus, consilii & fortitudinis, scientiæ & pietatis, ac timoris sui. Quæ bona si non dedisset nobis, qui omnia operatur in omnibus, prorsus non haberemus in nobis: & cum his qui non cognoverunt Deum, aut cùm cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed hoc ipsum suæ sapientiæ deputantes, stulti facti, & obscurato corde evanuerunt in cogitationibus suis: cum his, inquam, sederemus in tenebris & in umbra mortis, nec querelam habentes de pœna, nec excusationem de ignorantia, nec præsidium de natura.*

S. Prosper, in Responsione ad Excerpta Genuensiu c. 8.

Joa 6. 66. Luc 8. 10.

Mat. 11. 27. Joa. 5. 21.

In cilicio & cinere pœnitentiam egissent. In cilicio quippè asperitas & compunctio peccatorum, in cinere autem pulvis ostenditur mortuorum. Et idcircò utrumque hoc adhiberi ad pœnitentiam solet, ut in punctione cilicii cognoscamus, quid per culpam fecimus, & in favilla cineris perpendamus, quid per judicium facti sumus. Considerentur ergo in cilicio pungentia vitia, consideretur in cinere per mortis sententiam subsequens justa pœna vitiorum. Quia enim post peccatum, carnis contumeliæ surrexerunt, videat homo in asperitate cilicii, superbiendo quid fecit; videat in cinere, usquequò peccando pervenit. *Ideo Iob ait*: Ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.

S. Gr. M. l. 35. Moral. c. 5.

Iob 42.

XVII. *Et tu Capharnaum, numquid usque in cœlum exaltaberis? Usque in infernum descendes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quàm tibi.* Frustra gloriabantur Capharnaitæ, Bethsaitæ, Corozaitę, aliique Judæi, quòd Abrahæ & Jacob filii essent, quòd Idolis non servirent, ut vicinæ Gentes, quòd Legem à Deo accepissent, quòd missi ad ipsos essent Prophetæ: illos nempè ob superbiam suam, ob luxum, ob divini verbi contemptum, ob contumaciam, ob insignem abusum tot beneficiorum ipsis à Deo collatorum, præsertim in adventu, prædicatione & miraculis ipsius Salvatoris Jesu Christi, graviores pœnas daturos in die judicii Christus denuntiat, quàm execrandos Sodomæ incolas, qui nec Legem acceperunt per Angelos in manu Mediatoris, ut Judæi, nec Prophetas habuerunt, nec prædicationem Euangelii audierunt, nec miracula viderunt. Quantò graviora sunt Christianorum crimina, qui Baptismi sacramentum, pactumque cum Deo in Baptismo initum violare non verentur! Nam cùm ad mutua hominum pacta firmanda Deus adhiberi soleat, quantum, quæso, periculum est, ne fœdera cum Deo ipso contracta perfregisse reperiamur! *Voluntarie* enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia; terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios. Irritam quis faciens Legem Moysi, sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & Sanguinem Testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia judicabit Dominus populum suum. Horrendum est incidere in manus Dei viventis. Non solùm verò graviùs punientur in terribili judicii die Christiani, quàm Judæi, verùm etiam acerbiùs, quàm nefarii illi Sodomorum incolæ. *Terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quàm tibi*, ingrate Christiane; qui non Legem duntaxat naturalem, sed & Euangelicam conculcas; qui non Lothi adhortationem, sed ipsius Christi verba contemnis; qui non Angelos solùm, sed Dominum Angelorum graviter offendis. *Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma sicut feciste tu, & filiæ tuæ. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum ejus: & manum egeno & pauperi non porrigebant. Et elevatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me, & abstuli eas, sicut vidisti.* Qui verò per Dei misericordiam piè vivunt, Deo gratias agant, timeant, humilient se coram Deo, de se nihil præsumant, ejus misericordiæ totum se debere agnoscant. *Misericordiæ Domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes ejus.* Et, *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrha similes fuissemus.*

Ezech. 16. 48. 49. 50.

Thren. 3. 22.

Rom. 9.

XVIII. *Respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.* Confiteor tibi, Pater. *Confessio non solius est peccatoris, sed etiam aliquando laudatoris.* Confitemur ergo, sive laudantes Deum, sive accusantes nos ipsos. *Pia est utraque confessio, sive cùm te reprehendis, qui non es sine peccato, sive cùm illum laudas, qui non potest habere peccatum.* Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus: *Sive ab illis qui multiplicibus disputationibus & solertissima inquisitione ad investigationem creaturæ pervenerunt, sed Creatorem minimè cognoverunt; sive ab illis qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, & videre perfectè aut salubriter non potuerunt, quia superbi fuerunt.* Abscondisti ergo hæc à sa-

S. Aug. t. 6. aliàs 8. de Verbis Do. & t. 68. aliàs de Diver. 11.

Isa.66.2. à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis. » *Quibus parvulis? Humilibus.* Dic, super quem requie- » scit Spiritus meus? Super humilem & quietum, & » trementem verba mea. *Hæc verba Petrus tremuit; Plato non tremuit. Teneat Piscator, quod perdidit nobilissimus Disputator.* Abscondisti hæc, &c. *Abscondisti superbis, & revelasti humilibus. Quæ sunt ipsa? Non enim cùm hoc diceret, cœlum & terram adtendebat, & quasi manu demonstrabat, cùm diceret hæc. Quis enim non videt hæc? Vident boni, vident mali; quia facit solem suum oriri super bonos & malos. Quæ sunt ergo ista?* Omnia mihi tradita sunt à Patre meo..... *Debemus esse parvuli; nam si voluerimus esse magni, quasi sapientes & prudentes, non nobis illud revelatur.* Qui sunt magni? Sapientes & prudentes. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Habes remedium à contrario. *Si dicendo te esse sapientem, stultus factus es; dic te stultum, & sapiens eris. Sed dic intus: quia sic est, ut dicis..... Prorsus quod ad te ipsum pertinet, quod ad tua, tenebrosus es. Quid est enim aliud esse stultum, nisi esse tenebrosum in corde? Dic, quia tu tibi lumen non es. Vt multum, oculus es; lumen non es. Quid prodest patens & sanus oculus, si lumen desit? Ergo dic, à te tibi lumen non esse; & clama quod scriptum est, Tu illuminabis lucernam meam Domine; lumine tuo, Domine, illuminabis tenebras meas. Meæ enim nihil nisi tenebræ: Tu autem lumen fugans tenebras, illuminans me. Non à me lumen mihi exi-*
1.Cor.3.18. *stens, sed lumen non participans nisi in te.* Igitur *si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens;* id est, humilis fiat, ut cœlesti sapientia à Deo donetur & illuminetur.

Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, &c. Hoc loco gratiæ Christi necessitas, gratuitumque mu-
S. Fulgent.l. 1.De Veritate Prædestinationis & Gratiæ, c.21. & 23. nus adstruitur, ut explicat Sanct. Fulgentius. *Ipsius,* inquit, *ad Patrem directa confessio evidenter ostendit, omnem sapientiam humanæ mentis, ad intelligentiam Divinæ prædicationis invalidam, nisi Deus qui docet exterius per hominem loquentem, per se ipsum interius docens illuminet, atque adjuvet audientem. Ait enim:* Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis. *Quomodo gratia omnibus asseritur data, quæ à sapientibus & prudentibus, teste ipso donante, monstratur abscondita? Nam & in subsequentibus verbis, agnitionem Dei, non in humana potestate, sed in divina ostendit revelatione consistere, cum ait:* Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. *Quis hic non videat, hominem ab homine inutiliter sermonem doctrinæ cœlestis audire; nisi ei Magister Deus, revelando misericorditer, loquatur in corde? Hæc autem revelatio specialis est filiorum Dei, qua non solum cognitionis donum, sed etiam Divinæ dilectionis accipiunt. Non enim talis est ista revelatio, sive cognitio, qualis illorum de quibus dicit Apostolus,*
Rom. 1. » Quod notum est Dei, manifestum est illis: Deus enim » illis manifestavit; ut sint inexcusabiles, quia cùm » Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, » aut gratias egerunt. *Illa itaque manifestatio, qua cognoverunt Deum, qui cognitum non dilexerunt, gratiam non habuit: qua Deus sic cognoscitur, ut ametur..... In vasis ergo misericordiæ reatus naturalis, humili, quam gratia spiritalis donat, fide & charitate solvitur: In vasis autem iræ, superba cognitione nutritur. Per illam cognitionem cæcum cor à semetipso inflatur ad mortem; per hanc autem divinitus illuminatur & humiliatur ad vitam. Ista cognitione cor obscuratur insipiens, dum quod Dei est homo, sibi superbus assignat: hac autem accipit lumen, ut hoc ipsum quòd Deum cognoscit ac diligit, non ex possibilitate naturæ, neque ex auditu Legis, neque ex sua voluntate, sed ex Dei dono sibi inesse non ambigat; semperque humilis esse meminerit, ne superbus amittat, quod indignus accepit. Cognitio ergo illa peccato adjicit prævaricationis reatum; ista removet à peccatore supplicium. Illa justè damnat; ista gratis justificat. Illic*

Alex. Expos. in Evang.

scientia inflans nutrit, augetque peccatum: Hic charitas ædificans cooperit multitudinem peccatorum. Simul etiam docet Christus, summa docilitate Divinam ejus doctrinam nos audire oportere. *Quem-* S. Isid. Pelusiota, Lr. Epist. 440. *admodum pueri, cùm primùm litteras formare discunt, in Præceptorem intenti sunt, ad quod calamum accommodarit, lubenter atque obedienti animo notas excipientes: eodem modo eos quoque, qui ad res divinas perdiscendas se conferunt, earum magistros sequi, atque puerilem simplicitatem, & indubitatum assensum habere oportet. Abscondita enim sunt hæc a sapientibus & prudentibus, inquit Dominus, & parvulis revelata.*

XIX. Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. S.Gr.M.l 25. Moral. c.13. *Nemo discutiat, cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim Gentilitatem miraris assumptam,* ipso concedente pacem, quis est qui con- Job 34. « demnet? *Si Iudæam obstupescis perditam,* ex quo ab- « sconderit vultum suum, quis est qui contempletur « eum? *Itaque consilium summæ & occultæ virtutis, sa-* « *tisfactio fit apertæ rationis.* Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. *Quibus nimirum verbis exempla humilitatis accipimus, ne temerè discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorum vero repulsione, præsumamus. Cùm enim intulisset utrumque, non mox rationem reddidit, sed sic Deo placitum dixit; hoc videlicet ostendens, quia injustum esse non potest, quod placuit justo.*

XX. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et ne-* S. Hier. in hunc loc. *mo novit Filium nisi Pater: neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Tradita si- « bi omnia, non cœlum & terra, & elementa intel- « ligenda sunt, & cætera quæ ipse fecit & condidit; « sed hi qui per Filium accessum habent ad Patrem, « & ante rebelles, Deum postea sentire cœperunt. « De quibus alibi ait: *Hæc est voluntas ejus qui misit* Joa.6.39. *me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo:* Et, *Quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quem-* Item Joa. 18. 9. « *quam.* Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: pote- « stas omnis revelandi mysteria salutis, & gratiæ the- « sauros dispensandi, utpotè qui sim *plenus gratiæ &* « *veritatis.* In me sunt *abscondíti omnes thesauri sa-* « *pientiæ & scientiæ Dei:* In me gratiæ omnes, de cu- « jus plenitudine omnes accipiunt. Id enim Sacerdo- « tis & victimæ Patris, Salvatoris & Mediatoris, Ca- « pitis, Pastoris & Judicis supremi omnium hominum « dignitati & officio convenit. «

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Fortè ava- S.Aug.t.142. aliàs 54.de Verb. Dom. « & 34. ex « Homius « &c. ritia vis omnia possidere? *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo* (inquit.) Fortasse dicturus es, Christo sunt « tradita, numquid mihi? Audi Apostolum dicen- « tem; audi, ne desperatione frangaris; audi, quo- « modo amatus es non amandus; audi, quomodo « amatus es turpis, fœdus, antequam esset in te, « quod amari dignum esset. Amatus es priùs, ut di- « gnus fieres, qui amareris. *Etenim Christus,* sicut « ait Apostolus, *pro impiis mortuus est.* An fortè « impius amari merebatur? Quæro, quid mereba- « tur impius? Damnari, respondes. Christus tamen « pro impiis mortuus est. *Desiderabas autem omnia pos-* « *sidere. Noli per avaritiam, per pietatem hoc quære, per humilitatem hoc quære. Si enim ita quæsieris, possidebis. Tenebis enim eum, per quem facta sunt omnia, & cum ipso omnia possidebis.* Non hæc nos quasi ra- « tiocinando dicimus: Ipsum audi Apostolum dicen- « tem: *Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis om-* « *nibus tradidit illum; quomodo non cum illo nobis om-* « *nia donavit?* Avare, ecce habes omnia. *Omnia quæ* « *amas, ut non impediaris à Christo, contemne, & ip-* « *sum tene, in quo possis omnia possidere. Omnia mihi, inquit, tradita sunt à Patre meo. Si desideras omnia, mecum habebis: si desideras Patrem, per me habebis, & in me habebis. Nemo cognoscit Patrem, nisi Filius. Noli desperare, veni ad Filium. Audi quod sequitur: Et cui voluerit Filius revelare.*

XXI. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati* « S. Ambr. f. « 15. in pf. « 118.n.15. *estis, & ego reficiam vos.* Malignos repellit, laboran- tes vocat. Dicit illis Jesus: *Discedite à me omnes qui*

„ *operamini iniquitatem*; iſtis ait, *Venite ad me omnes* „ *qui laboratis; & onerati eſtis*. Non utique malignita- „ te mentis, ſed infirmitate carnis onerati: onerati, in- „ quam, alieni hæreditate peccati. Laborantibus ſubve- „ nio; fraudulentis prodeſſe non debeo, ne pluribus „ noceant. Hos pœna compeſcat, illos emendet gra- „ tia. *Malitia enim fons peccati eſt: culpa infirmitatis* „ *eſt lapſus. Illi debeo ſubvenire qui laborat; illum etiam* „ *odiſſe qui decipit*.

S.Amb. Enar. in pſ.45.n.17.

Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. *Hanc vocem dedit Altiſſimus, & omnes eum ſecuti ſunt populi nationum, dura peccati ſigna fugientes, & perpetuæ mortis atrocitatem, atque intolerabilem flagitiorum omnium ſervitutem; cùm polliceretur feſſis requiem, captivis remiſſionem, ſervientibus libertatem: & decuſſo jugo ferreo Babylonii Regis, jugum ſuum ſuave cervicibus Fidelium ſubrogaret; ne vacua colla Gentilium rurſus inimicus catenis ſuæ iniquitatis adſtringeret. Chriſtus enim quos alligat, liberat; & quos adſtringit, abſolvit. Denique qui ſervus vocatus à Domino eſt, libertus eſt Domini; & qui liber vocatus eſt, ſervus Chriſti eſt. Ideoque*

Epheſ.3.1. *in ſuis vinculis Paulus gloriatur, dicens:* Paulus vinctus Jeſu. *Quod ſub aliis contumelia, ſub Chriſto gloria eſt.*

S.Aug.ſ.69. aliàs 10. de Verbis Do.

Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, „ *&c.* Quare omnes laboramus, niſi quia ſumus homi- „ nes mortales, fragiles, infirmi, lutea vaſa portantes, „ quæ faciunt invicem anguſtias? Sed ſi anguſtantur „ vaſa carnis, dilatentur ſpatia charitatis. Quid ergo „ dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis*, niſi ut non „ laboretis? Denique promiſſio ejus in promptu eſt. „ Quoniam laborantes vocavit, quærent fortè, qua „ mercede vocati ſunt: *Et ego vos*, inquit, *reficiam*... S.Aug. Oper.Imp. contra Julianũ,c.29. „ Amariùs laborant cogitationibus divites, quàm ope- „ rationibus pauperes, *Nomine quippè ſudoris generalem* „ *ſacra Scriptura ſignificavit laborem*, cùm alii labo- „ rant operibus duris, alii ſolicitantibus curis..... „ Deus non ſolos pauperes, verùm etiam divites vo- „ cat, dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis*. Pro- „ pter quid autem vocat, niſi quod paulò poſt dicit: *Et* „ *invenietis requiem animabus veſtris*? Quando iſtud „ erit, niſi quando corruptio corporum, quæ nunc „ aggravat animas, non erit? Nunc verò laborant pau- „ peres, laborant divites, laborant juſti, laborant ini- „ qui, laborant magni, laborant puſilli, à die exitus de „ ventre matris eorum, uſque in diem ſepulturæ in ma- „ trem omnium. Tam quippè malignum eſt hoc ſæ- „ culum, ut niſi exitum hinc fuerit, promiſſa requies „ nobis adeſſe non poſſit: quamvis per prævaricatio- „ nem primi hominis, labor poſteris ejus advenerit; ta- „ men etiam reatu prævaricationis illius quam traxi- „ mus, jam ſoluto, ut fidei examen exerceatur, labor „ remanet ad certamen. Oportet enim nos certare cum „ vitiis, & in ipſo certamine laborare, donec done- „ tur nobis adverſarium non habere. Quapropter, ut „ boni prælìatores perducantur ad præmia, labores ver- „ tantur in prælia. Parvulorum quoque, ſoluto rea- „ tu originali, propterea labores manent, quamvis „ ex ipſo reatu doceantur exorti; quia etiam ſic Deo „ placuit fidem probare majorum, à quibus ei offerun- „ tur, ut regenerentur. Qualis & quanta fides eſſet re- „ rum inviſibilium, ſi viſibilis remuneratio continuò ſe- „ queretur; ac non potiùs dilata requie, quæ promitti- „ tur, ageretur fidei negotium cum corde, non cum „ oculis; ac ſic futurum ſæculum, ubi nulli labores erunt, „ quod nondum videmus, & crederetur ſinceriùs, & „ deſiderabiliùs quæreretur? Ac per hoc Deus labores „ noſtros, id eſt, pœnas noſtras, ad utilitates noſtras „ mirabili benignitate convertit.

S.Aug.ſ.30 alias de Verb. Apoſtoli, 12.

„ *Venite ad me omnes qui laboratis*. Audiamus, & „ veniamus. Quid eſt, Veniamus? Credendo proficia- „ mus, gratias agendo accedamus, perſeverando perve- „ niamus. Veniamus ad eum, qui dicit, *Venite ad me* „ *omnes qui laboratis*. Et tu laboras, & ego laboro: Il- „ lum audiamus, ad illum veniamus: inter nos qua- „ re litigamus? O infœlix infirmitas! Ad ſe vocat Me- „ dicus, & litibus occupatur ægrotus. *Venite ad me* *omnes qui laboratis*. Ubi laboratis, niſi ſub ſarcinis “ peccatorum, niſi ſub jugo malæ dominæ iniquitatis? “ Et ego vos reficiam. Ego qui feci, reficiam; quia ſi- “ ne me nihil poteſtis facere. “

Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, *&c.* Ceſſationem Dominus à mundi laboribus impe- “S.Gr. M.l. rat, ſanctæ quietis dulcedinem perſuadet: & tamen “20. Mora- veſana iniquorum mens plus ſe aſſequi aſpera carnali- “lium, c.16. ter, quàm tenere blanda ſpiritualiter gaudet; plus acer- “ bitate fatigationis, quàm quietis dulcedine paſcitur. “ Quod apertè in ſeipſo nobis Iſraeliticus populus oſ- “ tendit, qui dum refectionem Mannæ deſuper perci- “ peret, ab Ægypto ollas carnium, pepones, porros, ce- “ paſque concupivit. *Quid enim ſignatur in Manna, ni-* “ *ſi eſca gratia ſuavè ſapiens, ad refectionem interioris* *vitæ benè vacantibus deſuper data? Et quid per ollas* *carnium, niſi carnalia opera vitæ, in tribulationum* *laboribus quaſi ignibus excoquenda? Quid per pepones,* *niſi terrenæ dulcedines? Quid per porros & cepas ex-* *primitur, quæ plerumque qui comedunt, lacrymas emit-* *tunt, niſi difficultas vitæ præſentis, quæ a dilectoribus* *ſuis, & non ſine luctu agitur, & tamen cum lacrymis amatur? Manna igitur deſerentes, cum peponibus* *ac carnibus porros cepaſque quæſierunt: quia videlicet perverſæ mentes dulcia per gratiam quietis* *dona deſpiciunt, & pro carnalibus voluptatibus laborioſa hujus vitæ itinera, etiam lacrymis plena, concupiſcunt: contemnunt habere, ubi ſpiritaliter gaudeant;* *deſideranter appetunt, ubi & carnaliter gemant.*

XXII. *Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à* *me, quia mitis ſum & humilis corde: & invenietis re-* *quiem animabus veſtris*. Diſcite à me, non Mundum “S.Aug.ſ. fabricare, non cuncta viſibilia & inviſibilia creare, “69.aliàs de non in ipſo Mundo miracula facere, & mortuos ſu- “Verbis Do. ſcitare: ſed, *Quoniam mitis ſum & humilis corde*, Ma- “ gnus eſſe vis? à minimo incipe. Cogitas magnam “ fabricam conſtruere celſitudinis? de fundamento “ priùs cogita humilitatis. Et quantam quiſque vult “ & diſponit ſuperimponere molem ædificii, quantò “ erit majus ædificium, tantò altiùs fodit fundamen- “ tum. Et fabrica quidem cùm conſtruitur, in ſuper- “ na conſurgit: qui autem fodit fundamentum, ad ima “ deprimitur. Ergo & fabrica ante celſitudinem hu- “ miliatur, & faſtigium poſt humiliationem erigitur. “ Quod eſt faſtigium conſtruendæ fabricæ, quam moli- “ mur? Quò perventurum eſt cacumen ædificii? Uſ- “ que ad conſpectum Dei. Videte, quàm excelſum eſt, “ quanta res eſt, conſpicere Deum... Para te videre “ ſublimiter, à quo viſus es miſericorditer. Sed quia “ magnum faſtigium eſt, de fundamento cogita. Diſce “ ab illo, quoniam mitis eſt & humilis corde. Hoc in “ te fodi fundamentum humilitatis, & pervenies ad “ faſtigium charitatis.... Ad magna tendimus, parva “S.Aug.ſ. capiamus, & magni erimus. Vis capere celſitudinem “117. aliàs Dei? Cape priùs humilitatem Dei. Dignare eſſe hu- “18. de Verb. Do. milis propter te, quia Deus dignatus eſt eſſe humi- “ lis propter eumdem te: Non enim propter ſe. Ca- “ pe ergo humilitatem Chriſti, diſce humilis eſſe, noli “ ſuperbire. Confitere infirmitatem tuam, jace patien- “ ter ante Medicum. Cùm ceperis humilitatem ejus, “ ſurgis cum illo: non quaſi & ipſe ſurgat ſecundùm “ quod Verbum eſt; ſed tu potiùs, ut magis magiſque “ à te capiatur... Arborem adtendite: ima petit priùs, “ ut ſurſum excreſcat: figit radicem in humili, ut verti- “ cem tendat ad cœlum. Numquid nititur niſi ab hu- “ militate? Tu autem ſine charitate vis excelſa com- “ prehendere; ſine radice auras petis? Ruina eſt iſta, “ non incrementum. “

Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. O doctri- “S.Aug. l.de nam ſalutarem! O Magiſtrum Dominumque morta- “ſancta Virginit.c. lium, quibus mors poculo ſuperbiæ propinata atque “15. transfuſa eſt! Noluit docere, quod ipſe non eſſet: noluit “ jubere, quod ipſe non faceret. Video te, bone Jeſu, ocu- “ lis fidei, quos aperuiſti mihi, tanquam in concione ge- “ neris humani, clamantem ac dicentem: *Venite ad me, &* “ *diſcite à me*. Quid, obſecro te, per quem facta ſunt om- “ nia Fili Dei, & idem qui factus es inter omnia Fili ho- “ minis, quid ut diſcamus à te, venimus ad te? *Quoniam* “

mitis

» *mitis sum*, inquit, *& humilis corde*. Huccine redacti sunt
» omnes thesauri sapientiæ & scientiæ abscónditi in te,
» ut hoc pro magno discamus à te, quoniam mitis es,
» & humilis corde? Itane magnum est esse parvum, ut
» nisi à te qui tam magnus es, fieret, disci omninò non
» posset? Ita planè. Non enim aliter invenitur requies
» animæ, nisi inquieto tumore digesto, quo magna sibi
» erat, quando tibi sana non erat. Audiant te, & veniant
» ad te, & mites atque humiles esse discant à te, qui mi-
» sericordiam & veritatem tuam requirunt tibi viven-
S.Gr.M.l.4. Ep.38. ad Joa. Episc. Constan. » do, tibi, non sibi.

» *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*. Ad hoc
» unigenitus Dei Filius formam infirmitatis nostræ su-
» scepit: ad hoc invisibilis non solùm visibilis, sed etiam
» despectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, il-
» lusionum probra, passionum tormenta toleravit, ut su-
» perbum non esse hominem doceret humilis DEUS.
» Quanta igitur humilitatis virtus est, propter quam
» solam veraciter edocendam is, qui sine æstimatione
» magnus est, usque ad passionem mortis factus est par-
» vus? Quia enim originem perditionis nostræ se præ-
» buit superbia diaboli, instrumentum redemptionis in-
» venta est humilitas Dei. Hostis quippè noster inter
» omnia conditus, videri supra omnia voluit elatus.
» Redemptor autem noster magnus super omnia, fieri
» inter omnia dignatus est parvus.

Jacobi 4. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. *Humilitas virtutes alias accipit*, quoniam humilibus Deus
Isai ult. 2.Cor.12. S.Bernar. de Officio & Moribus Episcopi, aliàs Epist. 42.c.5. dat gratiam: *servat acceptas, quia* Non requiescit Spiritus Domini, nisi super quietum & humilem: *servatas consummat, nam* Virtus in infirmitate, *hoc est, in humilitate*, perficitur... *Sola denique est, de qua omnium plena virtutum Maria gloriandum esse putavit. Audito quippè ab Angelo*, Ave gratia plena, *quasi solam ex illa plenitudine humilitatem in se recognosceret, solam rependisse ac respondisse memoratur in gratiam*, Respexit Deus humilitatem ancillæ suæ. *Quid deinde auctor & dator virtutum Christus, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi, in quo omnis quoque plenitudo Divinitatis habitat corporaliter: nonnè tamen & ipse de humilitate tamquam summa suæ doctrinæ suarumque virtutum gloriatus est?* Discite, *ait*, à me, *non quòd sobrius, aut castus, aut prudens, aut aliquid hujusmodi: sed*, quia mitis sum & humilis corde. *A me, inquit, discite. Non ad doctrinam Patriarcharum, non ad Prophetarum libros vos mitto: Sed me vobis exemplum, me formam humilitatis exhibeo. Invidérunt mihi altitudinem, quam habeo apud Patrem, Angelus & fœmina: Ille potentiæ, illa scientiæ. Vos autem æmulamini charismata meliora, discentes à me, quia mitis sum & humilis corde*. Discamus à Christo Domino, non solùm humilitatem cognitionis, sed humilitatem cordis. *Est* enim *humilitas, quam nobis veritas parit, & non habet calorem: & est humilitas, quam charitas formát, & inflammat. Atque hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit*. Etenim si tu temetipsum intùs
S.Bern. ſ.41. in Cant.
» ad lumen veritatis, & sine dissimulatione inspicias,
» & sine palpatione dijudices: non dubito, quin humilie-
» ris & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac ve-
» ra cognitione tui, quamvis necdum fortasse id ipse
» patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, sed
» de opere interim veritatis, & minimè adhuc de ope-
» ris infusione. *Nam si veritatis ipsius, quæ te tibi vera-citer atque salubriter demonstravit, sicut splendore illuminatus, ita affectus amore fuisses, voluisses procul dubio, quod in te est, eamdem de te omnes tenere sententiam, quam ipsam apud te veritatem habere cognoscis*.
» Sanè quod in te est dixerim, quoniam plerumque non
» expedit innotescere omnibus omnia, quæ nos scimus
» de nobis, atque ipsa veritatis charitate, & charita-
» tis veritate vetamur palam fieri velle, quod noceat
» agnoscenti. Alioquin si privato amore tui tentus, de-
» tines pariter intra te judicium veritatis inclusum,
» cui dubium est minùs te veritatem diligere, cui pro-
» prium præfers, vel commodum, vel honorem? *Vi-
» des igitur non esse idipsum, hominem de se ipso non al-
» tum sapere, veritate luminis redargutum; & humili-
» bus sponte consentire, munere charitatis adjutum: illud*

Alex. Expos. in Euang.

enim necessitatis est, hoc voluntatis. Semetipsum exinanivit *Christus*, formam servi accipiens, *& formam humilitatis tradens: Ipse se exinanivit, ipse se humiliavit, non necessitate judicii, sed nostri charitate. Poterat nimirum vilem se & contemptibilem demonstrare, sed planè non reputare, quoniam sciebat seipsum. Voluntate proinde humilis fuit, & non judicio, qui talem se obtulit, qualem se esse nescivit; magis autem placuit minimum reputari, qui se summum non ignorabat. Denique ait*, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. *Corde dixit, cordis affectu, id est, voluntate. Itaque necessitatem excluśit, qui voluntatem confessus est. Non enim quomodo ego, vel tu invenimus nos in veritate dignos dedecore & contemptu, dignos supplíciis, dignos plagis; non, inquam, ita & ille: quæ tamen omnia expertus est, quia voluit, tamquam humilis corde; humilis videlicet illa humilitate, quam cordis suasit affectio, non quam extorsit discussio veritatis*.

XXIII. *Jugum enim meum suave est, & onus meum leve*. Ibi enim labor, ubi multa quæruntur & diliguntur, quibus adipiscendis atque retinendis voluntas non satis est, quia consequentem non habet facultatem. Justa verò vita, cùm volumus, adest, quia eam ipsam plenè velle, justitia est; nec plus aliquid perficienda justitia, quàm perfectam voluntatem requirit. Vide si labor est, ubi velle satis est. Unde divinitùs dictum est, *Pax in terra hominibus bonæ voluntatis*. Ubi pax, ibi requies: ubi requies, ibi finis appetendi, & nulla causa laborandi. Sed hæc voluntas, ut plena sit, oportet, ut sana sit. Erit autem sana, si Medicum non refugiat, cujus solius gratia sanari potest à morbo desideriorum noxiorum. Ipse est ergo Medicus qui clamat, *Venite ad me omnes, qui laboratis*, jugum suum leve, & onus suum leve dicens: Quia diffusa per Spiritum sanctum charitate in cordibus nostris, profectò amabitur quod jubetur, & non erit asperum nec onerosum, si sub hoc uno jugo, quantò minùs tumida, tantò magis libera cervice serviatur. Et hęc est una sarcina, qua ejus bajulus non premitur, sed levatur.

« S.Aug. Ep. « 127. aliàs « 45. ad Ar- « mentariũ « & Paulinã. « « « « « Luc. 2. 14. « « « « «

que ultima vita immaniſſimis bellis miles atteritur, pluribus fortaſse annis in laboribus inquietus, quàm in otio quieturus. Quibus tempeſtatibus & procellis, quàm horribili & tremenda ſævitia cœli & maris importuni ſunt mercatores, ut divitias ventoſas adquirant, majoribus quàm quibus adquiſitæ ſunt, periculis & tempeſtatibus plenas? Quos æſtus, quæ frigora, quæ pericula, ab equis, à foſſis, à præcipitiis, à fluminibus, à feris proferunt venatores; quem laborem eſuriendi & ſitiendi, quantas viliſſimi & ſordidiſſimi cibi & potus anguſtias, ut beſtiam capiant? Et interdum nec ipſius beſtiæ carnes, propter quam hæc tanta patiuntur, ſunt epulis neceſſariæ. Quamquam etſi aper cervuſque capiatur, magiſque ſuave ſit venantis animo, quia captus eſt, quàm comedentis palato, quia coctus eſt. Quantis cruciatibus propè quotidianarum plagarum tenera puerorum ætas ſubditur? Quantis etiam in ſcholis vigiliarum & abſtinentiæ moleſtiis exercentur, non propter diſcendam ſapientiam, ſed propter opes honoreſque vanitatis, ut numeros, & litteras, & diſertas fallacias eloqui diſcant? Sed in his omnibus qui hæc non amant, eadem gravia patiuntur: Qui verò amant, eadem quidem, ſed non gravia pati videntur. Omnia enim ſæva & immania, prorsùs facilia & propè nulla efficit amor. Quantò ergò certiùs ac faciliùs ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miſeriam, quantùm potuit, cupiditas fecit? Quàm facilè toleratur qualibet adverſitas temporalis, ut æterna pœna vitetur, & æterna requies comparetur? Non immeritò ille Vas electionis cum ingenti lætitia dixit: Non
Rom.8.18. " *ſunt condignæ paſſiones hujus temporis, ad futuram*
" *gloriam, quæ revelabitur in nobis. Ecce unde illud jugum ſuave eſt, & ſarcina levis. Et ſi anguſta eſt paucis eligentibus, facilis tamen omnibus diligentibus.*
Pſ.16.4. *Dicit Pſalmiſta,* Propter verba labiorum tuorum; *ego cuſtodivi vias duras. Sed quæ dura ſunt laborantibus, eiſdem ipſis miteſcunt amantibus. Propter quod ita divinæ pietatis diſpenſatione actum eſt, ut interior homo qui renovatur de die in diem, non adhuc ſub Lege poſitus, ſed jam ſub Gratia exoneratus ſarcinis innumerabilibus obſervationum, quod erat revera grave jugum, ſed duræ cervici convenienter impoſitum, facilitate ſimplicis fidei, & bonæ ſpei, & ſanctæ charitatis, quicquid moleſtiarum exteriori homini forinſecùs intuliſſet ille Princeps, qui miſſus eſt foras, interiori gaudio leve fieret. Nihil enim tam facile eſt bonæ voluntati, quàm ipſa ſibi; & hæc ſufficit Deo.*

Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve. *Alia ſarcinà premit & aggravat te, Chriſti autem ſarcina ſublevat te: Alia ſarcina pondus habet, Chriſti ſarcina pennas habet. Nam & avi ſi pennas detrahas, quaſi onus tollis; & quò magis onus abſtuliſti, eò magis in terra remanebit. Quam exonerare voluiſti, jacet: non volat, quia tuliſti onus: redeat onus, & volat. Talis eſt Chriſti ſarcina: portent illam homines, non ſint pigri: non adtendantur illi qui eam ferre nolunt, ferant illam qui volunt, & invenient, quàm ſit levis, quàm ſuavis, quàm jucunda, quàm rapiens in cœlum, & à terra eripiens.* Igitur *Guſtate & videte, quoniam ſuavis eſt* Pſ.33.9. *Dominus.* Experientur qui verè & perfectè fuerint ad Dominum converſi, quod S. Auguſtinus expertus eſt poſt converſionem ſuam. *Quàm ſuave,* inquit, *mihi ſubitò factum eſt carere ſuavitatibus nugarum! & quas amittere metus fuerat, jam amittere gaudium erat. Ejiciebas enim eas à me, vera tu & ſumma ſuavitas; ejiciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, ſed non carni & ſanguini: omni luce clarior, ſed omni ſecreto interior; omni honore ſublimior, ſed non ſublimibus in ſe.*

S. Aug. Ener. in Pſ. 59.

S. Aug. l. 9. Confeſſ. c. 1.

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

I. IN *illo tempore abiit Jeſus per ſata Sabbato: Diſcipuli autem ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas,*
Exod.35.3. *& manducare.* Sabbatum ibi propriè ſumitur pro die ſeptima hebdomadæ, quo non ſolùm prohibita erant ſervilia opera, ſed & ciborum præparatio. Dicitur autem à S. Luca *Sabbatum ſecundò primum.*
Luc.6. Cujus verbi notio ſuo loco explicabitur. Cùm ergo Jeſus per ſata ambularet, ejus diſcipuli fame urgente, quòd præ concurſu populi cibos pridie parare non potuiſſent, ſpicas
Deut. 23.25. vellere cœperunt, quod jure Judaico in agris alienis licebat: illique manu contritis veſcebantur. Spicas confricare, Judæis opus famulum erat: Unde Phariſæi,
Maimonides, Scabb.c. 8. qui carpendi potiùs, quàm diſcendi cauſa Chriſtum ſequebantur, dixerunt ei: *Ecce, Diſcipuli tui faciunt quod non licet facere Sabbatis.* Magiſtrum obliquè carpunt, cùm diſcipulorum factum reprehendunt: quaſi dicant: Itane doces diſcipulos tuos colere & obſervare diem Sabbati, prout Lex jubet? Diſcipulis, non Chriſto id improperaſſe Phariſæos, S. Lucas refert. *Quidam autem Phariſæorum,* inquit, *dicebant illis: Quid facitis, quod non licet in Sabbatis?* Sed nulla eſt inter utrumque Euangeliſtam diſcrepantia: & Chriſto enim & diſcipulis id exprobrarunt: vel quod Magiſtro dixerunt de facto diſcipulorum, ipſiſmet exprobratum videbatur. Diſcipulorum autem ſuorum defenſionem ſuſcipiens Dominus, ex circumſtantiis oſtendit, factum illorum, ſententia Legis non comprehendi.

II. *At ille dixit eis: Non legiſtis, quid fecerit David, quando eſuriit, & qui cum eo erant? Quomodo intravit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, niſi ſolis Sacerdotibus?* Argumento quadruplici diſcipulorum ſuorum innocentiam Chriſtus vindicat. Primum petit à neceſſitate, quæ violantes legem à peccato excuſat; quod non ſolùm in humanis Legibus, ſed & in divinis locum habet, ejus nempè generis quod non natura juſtum eſt, ſed conſtitutione, ſeu quod non ad legem naturæ, ſed ad legem poſitivam pertinet, Ritus, aut Inſtituta civilia ſpectantem. Oſtendit igitur Phariſæos, qui de ſcientia legis gloriabantur, mentem ſenſumque legis aſſecutos non fuiſſe. Diſcipulos ſuos neceſſitate ſtimulantis famis compulſos, vulſiſſe & confricuiſſe ſpicas: id proinde ipſis vitio iniquè verti à Phariſæis. Non minùs enim ipſos excuſari neceſſitate, quàm David excuſatus ſit, urgente neceſſitate, panes coram Domino propoſitos comedens, quorum tamen
Marci 2. 25. Levit.24.9. eſus ſolis Sacerdotibus & Levitis licebat. *Non legiſtis,* non attenditis, *quid fecerit David,* quando eſuriit, ipſe & qui in ejus erant comitatu? David, vir
1.Reg.21. ille juxta cor Dei, quem reprehendere hac de re non audetis, cùm Nobem Sacerdotalem urbem accepiſſet, ingreſſus eſt in atrium Tabernaculi, quod ibi tunc erat, (Arca Dei interim depoſita Cariathiarim, in domo Abinadab) panes ſanctos ab Achimelech Sacerdote acceptos ipſe cum ſuis comedit. *Panes propoſitionis* dicuntur, id eſt, coram Domino propoſiti, duodecim numero, in Tabernaculi parte Septentrionali, ante faciem ſeu conſpectum Arcæ, quæ præſentiam Domini ſignificabat. Unde &
Levit.24.5.6. *Panes facierum,* juxta Textum Hebraicum appellantur. Panem autem coram Domino jugiter propoſitorum myſtico numero, ſignificabatur, duodecim Tribus Iſrael à Deo ali. Hìc ſuboritur difficultas, qua ratione hìc dicatur, *David, & qui cum eo erant;* cui dixit Achimelech, *Quare tu ſolus, & nullus eſt tecum?* Sed facilis eſt reſponſio: & verba Achimelech cum Chriſti verbis nullo negotio conciliantur. Solus ibi fuiſſe dicitur David, quia comites alibi ſubſtiterant, quibus panes
1.Reg. 21.2. dedit,

dedit, quos tamen solus accepit. *Nam & pueris*, inquit, *condixi in illum & illum locum*. Primum igitur istud fuit Christi, ad innocentiam Discipulorum tuendam, ex sacris litteris sumptum argumentum: In pari causa jus idem esse oportet: Lex de observantia Sabbati, & lex de sanctis panibus non edendis, ambæ sunt rituales: David, ejusque comites pari necessitate pressi, qua nunc Discipuli mei premuntur, fecerunt contra verba legis de panibus propositionis, neque tamen contra legis mentem fecisse censentur: Neque ergo Discipuli mei hoc facto quidquam contra legis sententiam commiserunt.

III. *Aut non legistis in Lege, quia Sabbatis Sacerdotes in Templo Sabbatum violant, & sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia Templo major est hic.* Altero argumento à minori ad majus, pariter ex Scripturis sumpto, Christus Discipulorum suorum innocentiam tuetur. Lex de observantia cultuque Sabbati eam recipit interpretationem, ut non obstet operibus Templi: nam Sacerdotes in Templo ea opera exercent, quibus secundùm se spectatis, & lege secundùm sonum verborum dumtaxat considerata, violari Sabbatum censeretur; opera enim famula sunt, scilicet comportatio lignorum, mactatio & excoriatio victimarum, ignis accensio, circumcisio, &c. Et tamen id ipsis nemo vitio vertit, quia hæc opera ipsis ab eodem Legislatore Deo præscripta sunt, & imperata etiam Sabbatis. Excusantur, inquam, à crimine, Sabbatum specie tenùs violando, quia Sacerdotali ministerio funguntur. Multò magis igitur & potiori jure Discipuli mei vellendo & manibus comprimendo spicas, ut sedata fame præceptum sibi ministerium in prædicatione Regni Dei, mihi qui major sum, dignior, sanctiorque Templo, utpotè Templi Dominus, exhiberent, irreprehensibiles sunt. *Dico autem vobis, quia Templo major est hic.* Quibus verbis, & majorem Templo locum esse docet, qui Dominum Templi teneat.

S. Hieron. in hunc loc.

Num. 28. 9.

IV. *Si autem sciretis, quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium; numquam condemnassetis innocentes.* Tertium argumentum, quo Christus Discipulos à Pharisæorum accusatione defendit, sumitur ex loco de contrariis legibus. Quoties leges contrariari videntur, ita ut utraque simul observari non possit, servanda est lex potior: Lex porrò quæ misericordiam & charitatem præcipit, ea lege potior est, quæ ad Ritus pertinet: Deus enim per Oseam dixit, *Misericordiam volo, & non sacrificium*; id est, Misericordiam magis probo, quàm sacrificium, & quemlibet cultum externum. At Discipulos meos fame laborantes prohibere, ne per sata ambulando spicas avellerent, & confricarent ad sedandam famem, contrarium esset charitati & misericordiæ: & ipsi dimittendo vel interrumpendo ministerium sacrum salutis animarum, & prædicationis verbi, in quo mihi cooperantur, ut necessarios cibos pridie pararent, ad legem Sabbati accuratiùs observandam, postposuissent legem charitatis & misericordiæ legi rituali & cultui externo: sententiam igitur Legis secuti non fuissent. Id si vos attenderetis, ò Pharisæi, non damnaretis innocentes. Si misericordiam comprobastis Achimelech, eò quòd fame periclitantem refocillaverit Davidem, & comites, quarè Discipulos meos condemnatis?

S. Hier.

V. *Dominus enim est Filius hominis etiam Sabbati.* Quartum argumentum, quo Christus Discipulorum suorum innocentiam à calumnia vindicat, istud est: Legitima dispensatio Legislatoris, à crimine excusat eos, qui legem non observant. Cùm igitur ego sim Dominus etiam Sabbati, conditorque Legis, utpotè natura Deus, & me præsente, vidente, permittente, discipuli mei spicas vulserint & fricuerint Sabbato ad levandam famem: censeri non debent violati Sabbati rei. Non minùs Divinitatem suam supremamque potestatem Christus his verbis indicat, quàm superioribus, quibus se Templo majorem esse significavit. Addidit autem, referente S. Marco: *Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter Sabbatum.* Quæ nova ratio est excusans Discipulorum factum: Salus hominis, cujus causa lex positiva lata est, præponi debet legis ipsius observationi: Lex porrò de cultus & observantia Sabbati lata est hominis causa: non debet igitur vitio verti Discipulis meis, quòd paucarum spicarum vulsione & confricatione, ad vitam suam servandam, famamque sedandam, Sabbati cultum exteriorem violasse videantur.

S. Jo. Chrys. Hom. 40. in Matth.

Marci 2. 27.

VI. *Et cum inde transisset, venit in Synagogam eorum.* Non eodem die, sed alio quodam Sabbato, ut refert S. Lucas, venit in Synagogam, ut doceret populum ea die convenientem orationis & verbi Dei audiendi causa. *Et ecce homo manum habens aridam.* Occurrit ibi, volente Deo, homo mancus, manum *dexteram*, ut S. Lucas notat, habens emortuam, contractam, inanitate arefactam, ad omne opus inutilem. Hunc cæmentarium fuisse, Euangelium Nazaræorum commemorat, hisque verbis Christum rogasse: *Cæmentarius eram, manibus victum quæritans: Precor te, Iesu, ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos.* Id etsi non incredibile, haud tamen certum, cùm Euangelium illud apocryphum sit. *Et interrogabant eum dicentes: Si licet Sabbatis curare? ut accusarent eum.* Christum interrogabant Scribæ & Pharisæi, non ut discerent, sed ut calumniam struerent: Ut si ægrum non curaret, crudelitatis aut imbecillitatis; si curaret, transgressionis, & violatæ religionis Sabbati accusarent. SS. Marcus & Lucas Christum eos interrogasse referunt: sed utrumque verum est: Illi antevertentes Christum interrogabant, & ipse eos denuò (ut in altercationibus fieri solet) immutata quæstione interrogabat, ut malignitatem eorum coargueret, ipsosque pudore suffusos silere cogeret. Interrogant illi: Licetne Sabbatis ægrum hominem curare? Interrogat eos Christus: *Licet Sabbatis benefacere, an malè? Animam salvam facere, an perdere?* Quibus verbis ostendit, eum qui proximo indigenti non benefacit, cùm potest, malefacere; & qui infirmitate laborantem non sublevat, ac pereuntem non salvat, non minùs esse reum, quàm si perderet. *Duobus enim modis nocet homo, quantum in ipso est, aut faciendo miserum, aut deserendo miserum: quia & tu non vis ab alio fieri miser, & non vis deseri ab alio, si miser fueris.* Res autem est permanifesta & explorata, non licere malefacere, aut perdere hominem: perspicuum igitur est, ipsi esse benefaciendum, & curationem adhibendam esse ab illo, qui potest. Priùs autem quàm illos interrogaret, constituit in medio mancum hominem, quem fuerat sanaturus, ut narrat S. Lucas: *Observabant autem Scribæ & Pharisæi, si in Sabbato curaret; ut invenirent, unde accusarent eum. Ipse verò sciebat cogitationes eorum: & ait homini, qui habebat manum aridam, Surge, & sta in medium: & surgens stetit: Ait autem ad illos Iesus, Interrogo vos si licet Sabbatis benefacere, an malè; animam salvam facere, an perdere?* Illis autem tacentibus, curare hominem Sabbato fas esse confirmavit familiari ovis similitudine.

Luc. 6. 6.

Marci 3. Lucæ 6.

S. Aug. l. 2. de Cons. Ev. c. 35.

S. Aug. Enar. in Ps. 100.

VII. *Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonne tenebit & levabit eam? Quantò magis melior est homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere.* Christi ætate recepta erat apud Judæos sententia, non obstare Sabbati religionem, quominùs vitæ pecudis consulatur. Hoc enim est, quod in veteri Babylonico Hebræorum Jure legitur, *Periculo animæ pelli Sabbatum.* Verba in Misnajoth sunt: *Omne opus prohibetur in Sabbato, nisi sit pro anima:* Adeòque recepta apud Judæos hæc exceptio, ut Legi vice interpretamenti adscribi cœperit in multis Codicibus. Sic enim Tertullianus legem citat: *Omne opus servile non facietis in eo, præterquam quòd ad animam pertinet.* Et, *Non facies omne opus in ea, nisi quod fiet omni animæ.* Et S. Hieronymus: *Lege*, inquit, *præceptum est, ne in Sabbato opus servile faciamus, ne accendamus ignem, ut in uno sedeamus loco, ut illa tantùm faciamus, quæ ad animæ salutem pertinent.* Animæ autem nomine antiqui Interpretes pecudis vitam compre-

Luc. 6. 7. 8. 9. Tert. lib. adverf. Jud. c. 4. Adv. Marc. l. 4. c. 12. S. Hieron. ad c. 18. Isaiæ.

prehendebant. Hoc itaque ratiocinio Phariſæorum inhumanam ſuperſtitionem Chriſtus coarguit. Religio Sabbati non cogit, ut vel oviculam unam perire ſinatis; & ſi in foſſam prolapſa ſit die Sabbati, illam educitis & erigitis: quantò magis hominem curare licet, cujus ſanitas pecudis vitæ præponderat, cùm homo longè melior ſit pecude? Licet igitur Sabbatis benefacere homini indigenti, adeòque & ægros curare. Servile dumtaxat opus, non beneficium, ſeu opus quodcumque charitatis, lege Sabbati excludi Chriſtus docet. Sic ſolvit propoſitam quæſtionem, ut interrogantes avaritiæ condemnaret. Si vos, inquit, Sabbato ovem, & aliud quodlibet animal in foveam decidens eripere feſtinatis, non animali, ſed veſtræ avaritiæ conſulentes; quantò magis ego hominem, qui multò melior eſt ove, debeo liberare?

S. Hieron. in hunc loc.

VIII. *Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt ſanitati ſicut altera.* Addit S. Marcus: *Et circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate eorum*, dicit homini: *Extende manum tuam.* Non contactu, ſed ſolo verbo ſanitatem illi reſtituit, ac integritatem motumque membri; ut calumniæ anſam præcideret; lege enim Sabbati vetitum eſſe loqui, ne ipſis quidem Phariſæis in mentem venire poterat, qui Chriſtum interrogabant.

Marci 3. 5.

S. Ath. Hom. de Semente.

IX. *Euntes autem Phariſæi, conſilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.* E Synagoga exeuntes Phariſæi, conſpiratione facta cum Herodianis, ut S. Marcus notat, deliberabant, qua ratione Chriſtum occiderent. *Ieſus autem ſciens*, cogitationibus ſcilicet illorum perſpectis, *receſſit inde*, non impotentia, aut imbecillitate fugiens eorum inſidias: ſed diſpenſatione, exemplum præbens Diſcipulis, quibus ante dixerat: *Cùm vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam:* & quia nondum venerat hora ejus, ſeu tempus paſſionis & mortis à Deo Patre & ipſomet præfinitum, ut S. Joannes de ſimili occaſione loquitur. Fugit etiam, ut Phariſæis ipſis occaſione prærepta atrociſſimi, quod jam meditabantur, facinoris, illos prædicationis ac miraculorum ſuorum continuatione, divinaque lenitate ad pœnitentiam provocaret. Inter juſtæ quippè fugæ rationes, hanc S. Gregorius Nazianzenus affert, ut perſecutorum ſaluti conſulatur. *Neque enim* (inquit) *Chriſtianos, quantumvis fortes ac ſingulari tolerantia præditos, ſui tantùm rationem habere oportet, ſed perſecutoribus quoque conſulere, ut ne quantùm in ipſis eſt, ad hoſtile periculum ex ſe ipſis aliquid conferant.* Receſſit autem inde Jeſus ad Mare Galilææ, ut ſcribit S. Marcus. *Et ſecuti ſunt eum multi.* A Galilæa, & Judæa, & ab Jeroſolymis, & ab Idumæa, & trans Jordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes, quæ faciebat, venerunt ad eum: *Et curavit eos omnes*, qui ſanatione indigebant, & ſanitatis beneficium ab illo ſibi impendi poſtulabant, quos S. Marcus multos fuiſſe ait: *Multos enim ſanabat* (inquit) *ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent, quotquot habebant plagas.*

S. Greg. Naz. orat. 3.

Marc. 3. 7. 8.

X. *Et præcepit eis, ne manifeſtum eum facerent;* tum ne Phariſæorum æmulatio magis exacerbaretur, tum ut oſtentationem fugiendam exemplo ſuo rurſus doceret: *Non curationis taciturnitas jubebatur: nam ſalus unicuique reddita erat ſibi ipſa teſtis, ſed jubendo ſecretum, & gloriandi de ſe jactantiam declinat, & nihilominus cognitionem ſui præſtat in eo ipſo, dum admonet de ſe taceri; quia obſervantia ſilentii ex re quæ ſit ſilenda, proficiſcitur.* (inquit S. Hilarius.)

XI. *Vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſajam Prophetam dicentem: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, in quo benè complacuit animæ meæ. Ponam Spiritum meum ſuper eum, & judicium Gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus: arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium: & in nomine ejus Gentes ſperabunt.* Dum hoſtium furori cederet Jeſus, non potentia miraculorum ipſis reſiſteret; dum illorum caveret exacerbationem; dum afflictæ plebi nihilominùs benefacere pergeret; dum facilitatem ac manſuetudinem omnibus expoſitam præ ſe ferret, dum popularem auram gloriamque contemneret, in illo adimpletum eſt Vaticinium iſtud Iſaiæ, quo Rex Meſſias deſcribitur terrenis Regibus longè diſſimilis, qui læſi mox injurias ulciſcuntur, & hoſtes perdunt, vulgus aſpernantur, ſubditis dominantur potiùs, quàm benefaciant pompam affectant; quocumque veniunt, magnos concitant clamores, oppida tumultu implent & fragore. Sic autem habet Iſaiæ oraculum: *Ecce ſervus meus, ſuſcipiam eum: electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea: dedi Spiritum meum ſuper eum, judicium Gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet perſonam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet: in veritate educet judicium. Non erit triſtis neque turbulentus, donec ponat in terra judicium: & legem ejus inſulæ expectabunt.* Non ſolùm in præſenti loco, ſed ubicumque de veteri inſtrumento Euangeliſtæ & Apoſtoli teſtimonia protulerunt, non verba ſecuti ſunt, ſed ſenſum; & ubi Septuaginta ab Hebraico diſcrepant, Hebræum ſenſum ſuis expreſſere ſermonibus, ut S. Hieronymus obſervat. *Ecce puer meus*, id eſt, ſervus meus, juxta diſpenſationem carnis aſſumptæ; ille de quo alibi dixit Iſaias: *Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero ſervum ſibi, ut reducam Iacob ad eum.* Et rurſum: *Juſtificabit ipſe juſtus ſervus meus multos.* Et Filium Dei Jeſum *formam ſervi* accepiſſe ſcribit S. Paulus. *Quem elegi:* ut hominem, & inter omnes homines aſſumpſi, ut Deus eſſet; ſpecioſum forma præ filiis hominum, cujus in labiis gratia diffuſa eſt: & quem unxit Deus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. Hunc elegi, ut hominum redemptorem, ut mediatorem, ut novi regni, ſcilicet Eccleſiæ, fundatorem, ut verbi mei prædicatorem, cùm ipſe ſecundùm hypoſtaſim Verbum meum eſſet. Unde ipſe ait per Davidem: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Hic eſt vinea in Sorec, quæ interpretatur electa: *Dilectus meus, complacuit ſibi in illo anima mea.* Hic eſt Filius amantiſſimus, in quo ſibi complacuit anima Dei: non quòd Deus animam habeat, ſed quòd in anima omnis Dei monſtretur affectus. *In eo ſibi complacuiſſe*, clara voce de cœlo edita Deus non ſemel teſtatus eſt, & primùm quidem, cùm Dei Spiritus columbæ ſpecie ſuper eum lapſus eſſet. *Et ponam Spiritum meum ſuper eum:* Spiritum ſapientiæ & intelligentiæ, ſpiritum conſilii & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis, ſpiritum timoris Domini, quem non ad menſuram ſuper eum effundam, ſed totam plenitudinem Spiritus in ipſo conſtituam, ut in eo *requieſcat & maneat.* Et judicium gentibus nuntiabit, id eſt Gentes omnes judicabit; de quo in Pſalmis ſcriptum eſt: *Deus judicium tuum Regi da, & juſtitiam tuam filio regis.* Hinc Jeſus ipſe de ſe ait: *Neque enim pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio*, ſecundùm viſibilem Majeſtatis præſentiam exercendum: *Non contendet, neque clamabit.* Tam admirabilis erit ejus manſuetudo, tanta in docendo regendoque lenitas & benignitas, ut cum adverſariis non contendat, neque clamet, ut homines iracundi & litigioſi ſolent. Non contendet, neque clamabit; de quo idem Iſaias prædixit: *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* Non contendet in ſubverſionem audientium. Non clamabit, quia Iſrael non fecit judicium, ſed clamorem. *Neque audiet aliquis in plateis vocem ejus*, quemadmodum foris audiri vox iracundorum & clamoſorum hominum ſolet in contentionibus & jurgiis. Regnum ſine vi, tumultu, ac fragore propagabit. Modeſtia erit incredibili, ab omni faſtu & oſtentatione alienus. *Arundinem quaſſatam non confringet.* Arundinem jam frangi cœptam non confringet omninò, vel conteret; id eſt, non præcipitabit in ruinam peccatores imbecillitate aliqua lapſos, ſed fragilitatis eorum miſerebitur. Iſraelitæ carnales, calamus fractus, cui ſi quis inniti voluerit, perfundetur manus ejus. *Qui enim*

Iſaiæ 42.

S. Hier. Epiſt. 151. ad Algaſ. qu. 2.

Iſa. 49. 5.

Iſa. 53. 11. Phil. 2. 6.

Pſ. 44. 3.

Pſ. 2.

Matt. 3. 17. & 17. 5.

Iſai. 11. 2. Joan. 1.

Pſ. 71. Joan. 5. 22.

Iſai. 53. 7.

S.Hier.Epist. 151. q.2.

post adventum Domini Salvatoris, Euangelicæ interpretationis spiritum derelinquens, in Judaicæ litteræ morte requiescet, istius cuncta opera vulnerantur. Subdit Isaias, & Euangelista ejus vaticinium referens, & de Christo Jesu exponens: *Et linum fumigans non extinguet.* Ellychnium lucernæ, proximum extinctioni, in quo fumus aliquod flammæ vestigium refert, quod proinde flammam facilliùs ad se rapit, quàm si planè refrixisset, non extinguet ampliùs, quàm extinctum est: imò fovebit, & accendet. Linum fumi-

Ibid.

gans, *Populum de Gentibus congregatum* S. Hieronymus interpretatur, *qui, extincto legis naturalis ardore, fumi amarissimi, & qui noxius oculis est, tenebrosæque caliginis involvebatur erroribus: quem non solùm non restinxit & redegit in cinerem; sed è contrario de parva scintilla & penè moriente, maxima suscitavit incendia; ita ut totus orbis arderet igne Domini Salvatoris, quem venit mittere super terram, & in omnibus ardere desiderat.* Linum fumigans non extinguet: Modicam fidei scintillam non contemnet in turbis ipsum sequentibus, sed illam doctrina sua & miraculis fovebit & accendet. De Judæis utrumque S. Augustinus

S. Aug. l. 20. de Civ. Dei, c. 29.

exponit: *Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Ipsos, inquit, suos persecutores *Judæos, qui calamo quassato, perdita integritate, & lino fumanti, amisso lumine comparati sunt, non contrivit, nec extinxit, quia pepercit eis, qui nondum venerat eos judicare, sed ab eis judicari.* Arundinem quassatam non confringet, &c. Id est, tolerabit peccatores, qui propter ipsos venit; ipsis peccata remittet, & veniam sperare jubebit, si verè convertantur & pœnitentiam agant. *Donec ejiciat ad victoriam judicium*: id est, donec judicium illud novissimum proferat, quo vincat adversarios. Ille judicium

Ps. 8. Ps. 50.

perduxit ad victoriam, *cujus judicia vera sunt, justificata in semetipsis: Ut justificetur in sermonibus suis, & vincat cum judicatur*: & tamdiù lumen prædicationis ejus in mundo resplendeat, nulliusque conteratur & vincatur insidiis, donec ponat in terra judicium,

S.Hier.Epist. 151. q.2.

& impleatur illud, quod scriptum est: *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Perduxit ad victoriam judicium, qui summa sua patientia & lenitate in malis Judæorum moribus perferendis, suæque in gentem ingratam beneficentiæ continuatione, ac Euangelii apud ipsos prædicatione minimè interrupta, & miraculis confirmata, doctrinæ suæ veritatem, missionis auctoritatem, summamque potestatem sibi à Patre datam in cœlo & in terra, ita manifestam fecit, ut quovis judice victoriam referre posset. Sic apud Isaiam Deus referens, quanta beneficia vineæ suæ præstitisset, & quanta cum patientia bonas uvas ab ea expectasset;

Isaiæ 5.3.

ad judicium provocat: *Nunc ergo habitatores Jerusalem & viri Juda, judicate inter me, & vineam meam. Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas?* Ille denique judicium perducet ad victoriam, qui depressis hostibus, subjiciet sibi omnia, & electis suis victoriam atque æternum in vita æterna triumphum decernet. *Cùm* enim *mortale hoc induerit*

1.Cor.15.57.

immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria.... Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum. Regnat igitur Christus mansuetudine sua tolerans peccatores, & expectans illos ad pœnitentiam, eisque misericordiæ suæ sinum pandens, donec peccatorum cumulo veluti compulsus, judicium ejiciat, seu torrentis instar erumpere sinat justitiam suam, hucusque velut quibusdam misericordiæ repagulis retentam. *Oportet autem illum regnare*, (inquit Apostolus) *donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors: Omnia enim subjecit sub pedibus ejus.* Interim verò *in nomine ejus gentes sperabunt:* de quo vaticinatus est Jacob, futurum *exspectationem Gentium*; cui Pater Æternus ait: *Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam*: & apud

Ps. 2. 9.

Isa. 49. 6.

Isaiam: *Ecce dedi te in lucèm gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.*

Hoc Isaiæ Vaticinium Septuaginta Interpretes ad Judaicam gentem videntur deflexisse; sic enim primum Versum capitis reddiderunt: *Jacob servus meus, suscipiam eum: Israel electus meus, suscepit eum anima mea*: Atque ita hunc locum profert S. Justinus in Dialogo adversùs Tryphonem. Sed Hebraico Exemplari Isaiæ, & Chaldaicæ Paraphrasi hæc Versio repugnat, & à S. Matthæo rejecta est. Sed verum tamen sensum retinuit S. Justinus, & Jacobi ac Israelis nominibus Christum sic signari censuit, quod & ipsos Septuaginta Interpretes intellexisse, verisimile est: quemadmodum Jacobi, & Israelis, & semînis Abrahami nominibus affici Christum in Scripturis, Theodoretus observat, quòd ex Jacob & Abraham prognatus esset: vel potiùs typo pro re signata usurpato; Christi enim typus fuit Israel; qui ut adversùs Angelum Dei tota nocte luctatus, neque tamen victus est; sic Christus Dei Patris iræ se opposuit, eaque placata, quasi victor extitit. Sed & Isaias Christum Israelis nomine

Theod. in Isaiæ c.42.

Isa.49.3.

alibi compellat: *Servus meus es tu, Israel, quia in te gloriabor.* Nemini sanè alteri, quàm Salvatori nostro Jesu Christo, hæc convenire possunt: *Et legem ejus insulæ expectabunt*, sive, *In nomine ejus gentes sperabunt.* In solo enim ejus nomine Christianæ gentes speraverunt, quæ etiam ex religione, quam accepere, illius quasi parentis cognomine notatæ sunt: & per eumdem, ut ipsius oraculi series significaverat, oculi cæcorum, eorum utique qui quondam mente excæcati erant, aperti sunt; neque eorum modò, sed etiam eorum, qui corporis oculos perdidissent. Et qui vinculis & catenis peccatorum constricti, in tenebris & ignoratione veræ pietatis priùs versabantur, per eumdem à peccatis soluti, lumen cognitionis, liberratemque apud Deum accipere meruerunt.

Euseb. lib. 9. Dem. Euang. P. 453.

XII. *Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus, & curavit eum, ita ut loqueretur, & videret.* Circa illud tempus, oblatus est Jesu homo à dæmone vexatus, cæcus & mutus, non naturæ vitio, sed inhabitantis dæmonis maleficio: *Et curavit eum*, ejecto dæmone, linguæ usum, expeditamque loquendi facultatem, ac visum illi restituens. *Et stupebant omnes turbæ*, quòd dæmonibus imperaret, eosque obedire cogeret. *Et dicebant, Numquid hic est filius David?* Messias Davidi à Deo promissus?

XIII. *Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Pharisæi invidia perciti, hanc adversùs Christum blasphemiam plebi insusurrabant, ut illius doctrinæ ac miraculis auctoritatem fidemque derogarent. *In principe dæmoniorum*, invocatione Satanæ, qui dæmoniis reliquis præsidet; vique pacti cùm illo initi, & incantatione, non divina virtute dæmonia ejicit. *In Beel-*

4 Reg.1.6.

zebub principe dæmoniorum. Beelzebub Deus Accaronitarum, à musca nomen habet. *Deum muscam* vocant plerique Veterum, & sub muscæ imagine cultum fuisse censent, scilicet Josephus l.9. c.1. S. Gregor. Nazianzenus oratione 4. Theodor. in 4. Reg. Philastrius in Catalogo Hæreticorum, qui ante Christum vixerunt. Alii Beelzebub *Dominum muscarum*, aut *Idolum muscæ*, aut *Virum muscarum*, interpretantur; aut *Principem muscarum*; scilicet S. Hieron. in c.10. Eccl. & in c.10. S. Matthæi, S. Aug. Tract.1. in Joannem, S. Isidorus Hispalensis l. 8. *Originum*, cap. 11. Græci Deum habuerunt *Myiagron*, sive *Myiodem*, aut *Apomyon*, à muscis abigendis appellatum; sive is Jupiter, aut Hercules, seu quis alius fuerit. Huic sacra faciebant, ut à muscarum infestatione liberarentur. Testes sunt hujus rei Plinius l.10. cap.28. & l.29. c.6. Pausanias in *Arcadicis*, & in *Eliacis prioribus*, Ælianus Historiæ l.5.c.17. & l.11. c.8. Antiphanes Comicus, apud Athenæum, l.1. c.5. & Solinus c.1. Sed & in Templo Dei Hierosolymis nullam muscam esse visam, Judæi referunt in *Pirke Aboth*, c.5. section.5. Quod si verum est; ut solet, fuit hac in parte Dei simia. Pharisæi porrò *Beelzebub* dæmonum principem appellant, quòd Judæi à Mose & Prophetis edocti, Deos gentium dæmonia esse crederent, & oracula, quæ ab idolis edebantur, opera impurorum spirituum edi; ad quos proinde omnis cultus illius honos redun-

Boch. Hierozoici, p.2.c.9.

dundaret. Ideò Chriſtum in Beelzebub dæmonum principe dæmonia ejicere, per ſummum ſcelus perſuadere plebi nitebantur. Fortè & Deum *Accaron*, quæ Philiſtæorum urbs erat, ſeu *Acharon*, (ut apud S. Hieronymum & alios ſcribitur) Judæi ex ignorantia confuderunt cum Deo *Acherontis*, id eſt, cum *Plutone*, quem infernis Gentilium fabuloſa Theologia præfecit: Hebræos enim poſteriores non pauca linguæ ſuæ vocabula è Græca deduxiſſe, viri eruditi obſervant.

XIV. *Ieſus autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum contra ſe diviſum deſolabitur: & omnis civitas vel domus diviſa contra ſe non ſtabit. Et ſi ſatanas ſatanam ejicit, adversus ſe diviſus eſt: Quomodo ergo ſtabit regnum ejus?* Jeſus autem perſpectam habens Phariſæorum blaſphemiam, & invidiæ malitiæque fontem, ex quo prodibat, non ad dicta, ſed ad cogitata illis reſpondit: *Vt vel ſic compellerentur credere potentiæ ejus, qui cordis videbat occulta.* Omne regnum (inquit) omnis civitas, omnis domus, ſive familia, inteſtinis diſſidiis dilabitur, & funditùs everti poteſt. Itaque ſi ſatanas tyrannidis ſuæ in homines firmandæ ac propagandæ ſtudioſiſſimus, dæmones alios miniſtros ſuos mea opera ejicit invitos, ut homines diabolicæ poteſtati penitùs erepti, Deo reſtituantur; univerſitas ſatanica, ſeu corpus ſatanæ ſecum diſſidebit, inteſtinoque bello collidetur; ſuum ergo ipſe regnum ſatanas evertet: quod certè de hoſte hominum vaferrimo incredibile eſt.

S. Hieron. in hunc loc.

XV. *Et ſi ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii veſtri in quo ejiciunt? Ideo ipſi judices veſtri erunt.* Apud Judæos erant Exorciſtæ, qui dæmones ejiciebant, non quidem ipſius Jeſu nomine, quod tum nemo faciebat præter diſcipulos Jeſu; ſed *per Deum Abraham, Iſaac & Iacob*, ut S. Juſtinus in Dialogo adversùs Thryphonem, & S. Irenæus libro 11. cap. 5. Theophilus Antiochenus, Origenes libris contra Celſum 1. & 4. teſtantur. Hinc ergo invictiſſimum contra Phariſæorum calumniam argumentum ducit Chriſtus: In pari cauſa par judicium fieri oportet; creditis, populares veſtros ac diſcipulos dæmonia ejicere vi divina; cur de me idem non credetis? Ipſorum certè factum vos blaſphemiæ in Deum, & immanis in me invidiæ convincet atque condemnabit. Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii veſtri in quo ejiciunt? *Hac voce quid magis portendit, quàm in eo ejicere ſe, in quo & filii eorum? In virtute ſcilicet Creatoris. Nam ſi putas ſic accipiendum, Si ego in Beelzebub ejicio damonia, filii veſtri in quo? quaſi illos ſugillaret in Beelzebub ejicientes, reſiſtet tibi prior ſenſus, non poſſe ſatanam dividi adversùs ſemetipſum. Adeò nec illi in Beelzebub ejiciebant; ſed, ut diximus, in virtute Creatoris.*

Tertul. lib. 4. Adv. Marc. c. 26.

XVI. *Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* Spiritum Sanctum, quem Scriptura *Virtutem Altiſſimi* vocat, ſpiritui immundo opponit. Si Spiritu Sancto mihi cooperante ejicio dæmones, tot miracula confirmant me à vero Deo miſſum, verum eſſe Meſſiam promiſſum patribus veſtris, doctrinam meam eſſe veram, planèque divinam; Regnum denique Dei, quod Joannes Baptiſta prædicavit, & ego, Apoſtolique mei prædicamus, collabente diaboli Regno ſtabiliri, & ad vos pervenisſe; ac per vos ſtare, quòd ad illud non pertineatis, quòd illud non rapiatis. *In Spiritu Dei ejicio dæmones*, virtute divina: *In digito Dei*, ut habetur apud S. Lucam. *Apud Pharaonem venefici illi adhibiti adversùs Moyſen, virtutem Creatoris digitum Dei appellaverunt: Digitus Dei eſt hoc. Quod ſignificaret etiam modicum, validiſſimum tamen. Hoc & Chriſtus oſtendens commemorator, non obliterator vetuſtatum, ſcilicet ſuarum, virtutem Dei, digitum Dei dixit, non alterius intelligendam, quam ejus, apud quem hoc erat appellata. Ergo & Regnum ipſius appropinquaverat, cujus & virtus Digitus vocabatur.*

Luc. 11. 20.

Exod. 8. 19.

Tertul. lib. 4 Adv. Marc. c. 26.

XVII. *Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa ejus diripere, niſi priùs alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.* Non poteſt quiſquam fortis & potentis alicujus bellatoris domum ſive arcem munitam, quam cuſtodit, invadere, & bellica ejus inſtrumenta, arma, ſupellectilem univerſam diripere, niſi priùs illum debellaverit, & captivum alligaverit: Tunc facilè domum ejus diripiet. Tertium iſtud argumentum eſt, quo Chriſtus Phariſæorum impiam calumniam refellit: Qui ſummum rebus alterius diſpendium affert, is oſtendit ſe cum eo non colludere, ſed illius hoſtem, debellatorem ac victorem eſſe: perſpicuum autem eſt, me ſummum diaboli rebus diſpendium afferre, ſiquidem dæmones ex corporibus animabuſque hominum ejicio, & regni ejus propugnacula everto, ſcilicet idololatriam, vitia, pravas cupiditates. Doctrina enim mea, miracula, exempla, homines ab illis abducunt, & ad purum veri Dei cultum, vitæque ſanctimoniam perducunt. Non colludo itaque cum dæmone, nec in Beelzebub ejicio dæmonia: quinimò ipſum, ut fortior, vici & alligavi: alioquin ſpolia ejus diripere non poſſem; quod me facere videtis. Alludit Chriſtus ad illud Iſaiæ: *Numquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robuſto, ſalvum eſſe poterit? Quia hæc dicit Dominus: Equidem & captivitas à forti tolletur: & quod ablatum fuerit, à robuſto ſalvabitur.*

Iſa. 49. 24. 25.

XVIII. *Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit.* Qui non ſtat à partibus meis, credendo, me in Spiritu Dei dæmones ejicere, & Regnum Dei ſtabilire ac propagare; ſed in utramque partem claudicat, & quaſi neutrarum partium eſt, ipſa ſua indifferentia & incredulitate demonſtrat, ſe à diaboli partibus ſtare, cui tam manifeſta Dei opera tribuere non veretur: & qui colligit homines, non ut ipſos in Regnum Dei adducat, mihique adhærere perſuadeat, ſed ut ſibi addicat, diaboli res agit, qui homines diſperdere ſtudet, atque à Deo avertere. Ex quo manifeſtum eſt, me diaboli hoſtem eſſe, cujus operibus omninò contraria ſunt opera mea. Ille enim cupit animas hominum tenere captivas: Ego liberare. Ille prædicat idola: Ego unius Dei notitiam & cultum. Ille trahit ad vitia: Ego ad virtutes revoco. Quomodo ergo concordiam habere poſſum cum Beelzebub, ejuſque virtute dæmones ejicere, cùm tanta ſit inter mea illiuſque opera diverſitas & repugnantia? Hinc etiam ingentis periculi res intelligitur, malè de Chriſto opinari, cum quo non eſſe, id ipſum eſt, quod contra eſſe; & non congregare, diſpergere ſit. Quod ſequenti ſententia explicat.

S. Jo. Chryſ. Hom. 41. in Matth.

S. Hieron. in hunc loc.

S. Hil. c. 12. in Matt.

XIX. *Ideò dico vobis, Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blaſphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittitur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Cùm tam evidens ſit, admirabilia quæ facio opera, non ſatanæ, ſed Dei virtute fieri, idque vos ipſi, ſi velitis, facilè animadvertatis, videte, quàm gravem pœnam in vos arceſſatis, cum dicitis ex mera malitia & calumniandi libidine, iſta operatione ſatanæ fieri. *Blaſphemia Spiritus*, ea eſt, qua manifeſta opera Spiritus Sancti, hoc eſt, divinæ bonitatis & gratiæ, quæ Spiritui Sancto velut propria adſcribuntur, diabolo tribuuntur. Id conſtat ex collatione cum Marci 3. 28. 29. 30. *Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blaſphemiæ, quibus blaſphemaverint: qui autem blaſphemaverit in Spiritum Sanctum, non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti. Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.* Sic blaſphemiam in Spiritum Sanctum explicat S. Athanaſius: *Vir fidelis*, inquit, *cognoſcens Domini in genus humanum dilectionem, cùm videt ea quæ ſunt Deitatis ſigna, admiratione veneratur Dominum in corpore latentem. Rurſus cùm videt, quæ ſunt corporis propria, plusquam obſtupeſcit, animadvertens in illis Deitatis virtutem. Iſtiuſmodi cùm ſit Eccleſiaſtica Fides, quidam humana ejus reſpicientes, videnteſque ejus ſitim, aut fatigationem, aut paſſionem, obtrectant Salvatori, ut homini mero, & magnopere qui-*

S. Atha. in illud Euangel. Quicumque dixerit verb. contr. filium hominis, &c.

quidem peccant ; possint tamen celeriter pœnitentiam agendo veniam consequi , cùm habeant pro excusatione imbecillitatem carnis. Hæc propriè blasphemia in filium hominis, quæ pœnitentibus facilè remittetur. *Cæterùm ubi quis Deitatis opera intuens, incipiat dubitare de Incarnatione Domini, & ille quidem maximè peccat : eò quod cùm videat eum comedentem, patientem, corpus ejus inane spectrum fuisse putat. Verùm & istiusmodi hominibus celeriter resipiscentibus veniam Christus donaverit, eo quòd & ipsi causam erroris sui habeant ex magnitudine operum humanam naturam excellentium. At illi qui amborum istorum insciti am cacitatemque transcendunt, quales erant Pharisæi, & Verbum quod in corpore est prorsus abnegant, & Divinitatis opera diabolo ejusque dæmoniis imputant, meritò istius impietatis indeprecabilem pœnam luunt, cùm & diabolum pro Deo accipiant, verumque Deum nihil plus quàm dæmonem operari credant*. Eodem modo blas-
S. Hilarius in hunc loc. phemiam in Spiritum Sanctum intellexere SS. Hilarius, Joannes Chrysostomus, & Hieronymus, cujus ad Marcellam scribentis hæc sententia est: Blasphemiæ in Spiritum Sanctum reum esse, *qui videns in virtutibus Deum, Beelzebub calumniatur in factis*.
S. Jo. Chrys. hom. 42. in Matth. Et in hunc S. Matthæi locum, Domini sententiam sic
S. Hier. Epist. 149. & in c. 12. S. Matth. explicat : *Qui verbum dixerit contra filium hominis, scandalizatus carne mea, & me hominem tantùm arbitrans : quod filius sim fabri, & fratres habeam Iacobum, & Ioseph, & Iudam ; & homo vorator & vini potator sim : talis opinio atque blasphemia, quamquam culpa non careat erroris, tamen habet veniam propter corporis vilitatem. Qui autem manifestè intelligens opera Dei, cùm Dei virtutem negare non possit, eadem stimulatus invidia calumniatur, & Christum Dei Verbum, & opera Spiritus Sancti dicit esse Beelzebub ; isti non dimittetur, neque in præsenti sæculo, neque in futuro. Significare voluit, multò minus cæteris hoc ignosci posse ac venia donari*. Non remittetur ergo ita fa-
S. Jo. Chrys. Hom. 42. in Matth. cilè ac cætera peccata, etiam ut ipsa blasphemia in filium hominis. Non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro, id est, numquam : *Non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti*, ut ait S. Marcus : quia difficillimè & rarò admodùm, vel fortè numquam condonatur à Deo ; cùm divinam bonitatem directè impugnet, adeòque penè invictum pœnitentiæ obicem apponat ; quæ dolor est de peccato, ejusque detestatio, eo nomine quòd sit offensa Dei summè boni. His igitur Deus, aut rarò admodùm, aut numquam pœnitentiæ donum impertit, sed in reprobum sensum traditos, & in malo obduratos, æternis suppliciis servat. Verumtamen ipsa blasphemia in Spiritum Sanctum remittitur, si quis de illa pœnitentiam egerit. Nullum igitur peccatum est absolutè irremissibile, nisi impœnitentia finalis, aut hujusmodi impœnitentiæ, ut Sanctus Augustinus docet. Unde quod libro 1. *De Ser-*
S. Aug. t. 71. alias 11. De Verb. Dom. *mone Domini in Monte* scripserat, Peccatum ad mortem, de quo S. Joannes ait : *Non pro illo dico, ut roget quis*, esse, *cùm quis post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Iesu Christi quisque oppugnat fraternitatem, & adversùs ipsam gratiam qua reconciliatus est*
S. Aug. lib. 1. Retract. c. 19. *Deo, invidentiæ factibus agitatur* ; id, inquam, hac additione explicandum censet : *Si in hac tam scelerata mentis perversitate finierit hanc vitam : quoniam de quocumque pessimo in hac vita constituto non est utique desperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur*.

Non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in
S. Aug. t. 21. de Civ. Dei, cap. 24. futuro. *De quibusdam veraciter non diceretur, quod eis remittatur, neque in hoc sæculo, neque in futuro, nisi essent, quibus etsi non isto, tamen remittetur in futuro* ; post pœnas scilicet quas patiuntur in Purgatorio spiritus mortuorum in Christo regeneratorum, quorum nec usque adeò vita in corpore malè gesta est, ut tali misericordia judicentur digni non esse ; nec usque adeò benè, ut eamdem misericordiam reperiantur necessariam non habere. *De quibusdam* igitur *levibus culpis esse ante judicium Purgatorius ignis credendus est, pro eo quod Veritas dicit*, Si quis in Spiritum blasphemiam dixerit, neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro. *In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen hoc de parvis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt ; aut in non gravibus rebus error ignorantiæ : quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata*. S. Greg. M. l. 4. Dial. c. 39.

XX. *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum ; aut facite arborem malam, & fructum ejus malum : si quidem ex fructu arbor cognoscitur*. Ex fructibus, de arboris qualitate ; ex operibus, de authore fertur judicium : cùm igitur diabolus malus sit, bona opera facere non potest. Si autem bona sunt, quæ facta cernitis, nempè dæmonum expulsio, cæcorum illuminatio, omnis generis ægrorum curatio, sequitur, à diabolo illa non esse. Neque enim fieri potest, ut ex malo bonum, aut ex bono malum oriatur. S. Hieron. in hunc loc.

XXI. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali ? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona : & malus homo de malo thesauro profert mala*. Paternæ malitiæ hæredes & æmuli, quomodo de me operibusque meis benè loquemini, cùm intùs mali sitis, & cor vestrum superbia, odio, invidia corruptum sit ? Ex eo quod redundat in corde, os loquitur. Quales cogitationes & affectus, talis sermo. *Quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali* ? Non de uno, aut altero actu, sed de eo quod plerumque accidit, & quod velut naturale est, intelligitur hæc sententia. Sic Jeremiæ 13. 23. dicitur : *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas ; & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum*. Homo probus de corde bono, in quo velut in thesauro rectæ cogitationes sanctique affectus reconduntur, bona verba profert : malus homo de corde corrupto verba mala, pravis cogitationibus & affectibus congruentia : non mirum ergo, quòd ex corde impio, arrogante, odii & invidiæ veneno tabescente calumnias & blasphemias proferatis.

XXII. *Dico autem vobis, Quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis*. Si de verbo quovis & sermone vano, qui nec ad Dei gloriam, nec ad nostram vel proximi utilitatem aliquid conducit, reddent homines rationem in die judicii : quantò magis vos, qui opera Spiritus Sancti calumniamini, & dicitis, me in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia, reddituri estis rationem calumniæ, blasphemiæque vestræ ? Ex verbis enim suis, non minùs quàm ex operibus, justus in divino judicio quisque declarabitur, vel damnabitur. S. Hieron. in hunc loc.

XXIII. *Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis : Magister, volumus à te signum videre*. Quidam è Scribis & Pharisæis, alii ab iis, qui dixerant, Jesum opera diaboli & vi pacti cum illo initi ejicere dæmones, ipsi dixerunt : Magister, optamus à te signum videre, non qualecumque, sed *de cœlo*, ut refert S. Lucas. *Quidam autem ex eis dixerunt : In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Et alii tentantes, signum de cœlo quærebant ab eo*. Quasi dicerent, Quę fecisti, vides in dubium revocari : ede igitur miraculum aliquod omni exceptione majus, quo missio tua probetur, signum aliquod de cœlo, qualia Moyses edidit, manna, tonitrui, ignem ; ut constet, tibi cum Deo, non cum satana consuetudinem esse. Luc. 11. 15. 16.

XXIV. *Qui respondens, ait illis : Generatio mala, & adultera signum quærit : & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ*. Adulterina soboles, quę se parentes habere Abraham, Isaac, & Jacob gloriatur, cùm

ab eorum virtute degeneraverit, & ſpiritu non minùs ab illis aliena ſit, quàm quos mater ex adulterio concepit. Genus hominum pravum & adulterum, qui dimiſſo Deo animarum ſuarum ſponſo, multis amatoribus, ſcilicet idolis, & vitiis, ſe copulaverunt. *Signum quærit* de cœlo, ut potentiæ meæ experimentum faciat, & calumnietur; non ut veritatem cognoſcat, doctrinæque meæ credat. *Et ſignum non dabitur illi* pro ejus arbitratu, non dabitur, quale petit, de cœlo ſcilicet, quod ſimiliter calumniari poſſent, dicentes, Magos etiam in Ægypto ſigna feciſſe de cœlo. *Niſi ſignum Ionæ Prophetæ*: Sed ſignum illis dabitur in Jona præfiguratum, reſurrectionis nempè meæ: ſignum cæteris à me editis, aut deinceps edendis, longè majus, & ad eorum contumaciam convincendam efficacius; ſignum quod nec ſatanas, nec Angeli ſancti, nec homines imitari valeant; ſignum inauditum, ſoli Deo poſſibile, quo *Filius Dei in virtute* declarabor, ad eorum incredulitatem pleniſſimè revincendam; ut niſi in me credant, & pœnitentiam agant, poſt annos quadraginta pereant, everſa funditùs illorum civitate; ſicut olim Ninivitis excidium Ninives poſt dies quadraginta à prædicatione Jonæ intentatum eſt.

Rom. 1. 4.

XXV. *Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Sicut Jonas, poſtquàm ſe pro ſalute navigantium devoviſſet, ac in Mare ſubmergi ad iram Dei placandam conſenſiſſet, abſorptus à ceto, ſeu monſtro marino, ejuſque ventre velut tumulo conditus, tribus diebus & tribus noctibus in eo manſit; quibus elapſis, in terram ejectus eſt vivus & incolumis, miſſioneque ſua hoc miraculo confirmata, pœnitentiam Ninivitis prædicavit: ita filius hominis tribus diebus, & tribus noctibus mortuus ſepultuſque ſub terra jacebit, & *in inferiores partes terræ*, ſecundùm animam deſcendet, deinde vivus reſurget; eoque Filio Dei reſurrectione ex mortuis declarato, pœnitentia perverſæ huic nationi ad dies quadraginta prædicabitur (die ſumpto pro anno) poſt annos verò quadraginta, Jeruſalem excidetur. *Tribus diebus & tribus noctibus.* Trium dierum naturalium, qui die & nocte conſtant, intervallum, hoc loquendi modo Scripturæ familiari ſignificatur. Chriſtus enim fuit in ſepulchro per tres dies naturales, totum ſumendo pro parte, quia parte Paraſceues, toto Sabbato, ejuſque nocte præcedente; denique nocte Dominicæ ibi fuerit. Sic Judæi jejunaſſe dicuntur, *Tribus diebus & tribus noctibus*, (Eſther 4. 16.) non quidem integris, nam Eſther die tertio Regem adiit, (c. 5. v. 1.) ſed duabus tantùm noctibus & die integro. Id Chriſtus ipſe exponit Matt. 16. 21. *Quia oportet eum ire Ieroſolymam, & multa pati à Senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere.* Et cùm illud à Propheta prædicitur, poſt duos dies faciendum prænuntiatur, Oſee 6. 3. *Vivificabit nos poſt duos dies: in die tertia ſuſcitabit nos; & vivemus in conſpectu ejus.* Sic Lucæ 9. 28. *Factum eſt autem poſt hæc verba ferè dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & aſcendit in montem, ut oraret*: Quod tamen Matth. 17. 1. & Marci 9. 2. factum dicitur *poſt ſex dies*; ſex nempè completos, & duos imperfectos. Ita ſi aliquis hora nona egreſſus ſit de manſione, & alterius diei hora tertia ad manſionem alteram pervenerit, dicitur bidui feciſſe iter, quamvis non omnes horas utriuſque diei, ſed quamdam partem in itinere conſumpſerit.

Jonæ 2. 1.

S. Hieron. in hunc locum, & in Jonæ 2. S. Auguſt. l. 1. qu. Euang. Qu. 7. & Epi. 202. alias 49. qu. 6.

XXVI. *Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Et ecce plus quam Jonas hic.* Judicium divinum ad humani judicii formam deſcribitur. Ninivitæ ſurgent in ultimo judicio cum prava iſta natione, teſtium inſtar, qui ut apud Romanos, ſic apud Judæos, ſurgere ſolebant ex ſubſelliis, & ſtare, cùm teſtimonium adversùs reos dicerent, reis ipſis pariter ſtantibus, ut conſtat ex S. Marci c. 14. 57. *Et condemnabunt eam:* Non quia ipſi judicabunt, ſed quia ex ipſorum comparatione iſti meritò damnabuntur; ſeu, ut loquitur S. Hieronymus, condemnabunt eam: *Non ſententiæ poteſtate, ſed comparationis exemplo*; quo palam oſtendetur, ſuffeciſſe ad convertendos ad Deum illorum animos longè minora beneficia iis, quæ Judæis à Deo per Chriſtum collata ſunt. Nam & Barbari erant, & nulla Jonæ miracula conſpexerant, & pauca duntaxat verba audierant, cùm ad pœnitentiam ſe compoſuerunt, abſque mora, non expectato fine quadraginta dierum: quod Judæi non fecerunt, neque facient poſt reſurrenem filii hominis, expectati licèt per annos quadraginta. *Et ecce plus quam Ionas hic.* Non ſolùm perſona perſonæ, ſed beneficia beneficiis comparantur. *Ionas, ſecundùm Septuaginta interpretes, triduo prædicavit: Ego tanto tempore. Ille Aſſyriis genti incredulæ: Ego Iudæis populo Dei. Ille peregrinis: Ego civibus. Ille voce locutus eſt ſimplici, nihil ſignorum faciens: Ego tanta faciens ſigna, Beelzebub calumnias ſuſtineo. Plus ergo eſt Iona hic: id eſt, impræſentiarum inter vos.*

S. Hieron. in hunc loc.

XXVII. *Regina Auſtri ſurget in judicio cum generatione iſta, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis. Et ecce plus quam Salomon hic.* Regina Auſtri, eſt Regina Saba, cujus Libri Regum & Paralipomenon meminerunt: Æthiopia enim, ex qua venit celebris illa Heroina, terra Auſtralis eſt. Eodem autem modo condemnabit populum Judæorum, quo viri Ninivitæ condemnabunt Iſraelem incredulum, comparationis ſcilicet exemplo; quo modo *condemnat juſtus mortuus vivos impios, & juventus celeriùs conſummata longam vitam injuſti.* De quo comparationis judicio *S. Hilarius* ita ſcribit: *Sancti quique intelligendi ſunt eſſe judices terræ, quorum vita atque fides, infidelium iniquorumque judicium ſit. Et hoc Dominus in Euangeliis oſtendit, dicens*: Viri Ninivitæ ſurgent in judicio, & judicabunt generationem hanc: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ; & ecce major, quàm Jonas hic. Regina Auſtri ſurget in judicio, & judicabit generationem hanc, &c. *Tales erunt judices terræ, quorum comparatio fidei ac timoris, impœnitentes impioſque condemnet. Si enim pœnitentia Ninivitarum ex Ionæ prædicatione ſuſcepta, fructum adepta eſt pœnitendi; neceſſe eſt, obediens eorum pœnitentia inſolentem horum impœnitentiam judicet. Aut Regina Auſtri ex ultimis partibus terræ deſideratam Salomonis ſapientiam audiens, nonne infidelitatem & incuriam præſentium auditione peregrina damnabit? Cùm tamen inobedientiæ atque inaudientiæ judicium differens à Salomone atque Iona Chriſtus auctor accumulet.* Regina Auſtri, mulier, ethnica, potentiſſima, Regni curis diſtracta: Venit à finibus Terræ, id eſt, *è longinqua regione*: itineri difficillimo ſe commiſit: Audire Sapientiam Salomonis, hominis mortalis, eique multa & ampliſſima pretioſiſſimaque munera detulit: *Et ecce plus quam Salomon hic*, Chriſtus ſcilicet Dei virtus & Dei ſapientia, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ reconditi. Ipſe ad vos venit, ut longum iter ipſius cauſa ſuſcipi minimè neceſſe ſit, ultrò ſe offert, & myſteria Regni Dei exponit omnibus audire volentibus: & ipſum tamen ſpernitis. Qua igitur damnatione, qua pœna digni eſtis? *Cumulat igitur invidiam comparatio, & Judæos ſine excuſatione facit fides Gentium: ut cùm illi Prophetis, id eſt, Ionæ Salomonique crediderint, Chriſto iſti non credant Iona Salomoneque potiori. Et idcircò in reſurrectione eos judicabunt, quia in his repertus timor Dei fuerit, quibus Lex non erat prædicata: hoc magis indigni venia, qui ex Lege ſunt infideles, quo plus fidei in eis, qui legem ignoraverunt, ſit repertum.*

1. Reg. 7. 2. Paralip. 9.

Sap. 4. 16.

Jer. 6. 20. Joel. 3. 8.

S. Hil. Tr. in Pſ. 2. ad v. 4.

S. Hil. c. 11. in Matt. n. 20.

XXVIII. *Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi: & fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus. Sic erit & generationi huic peſſimæ.* Hac ſententia Ju-

S. Aug. lib. 20. de Civ. Dei, c. 5.

dæos

dæos Euangelii gratiæque divinæ contemptores terret Christus, pœnamque illis omnibus imminentem denuntiat; qui cùm à dæmone fuerint spiritaliter liberati, divinæ gratiæ contemptu & abusu rursùs in priora peccata relabuntur. Humano autem more loquitur de diabolo tamquam de homine ex domo sua exule, de hominis animo, velut de domo, cujus habitatione delectatur. Multis translationum luminibus tota hæc Domini micat oratio: *Cùm immundus spiritus exierit ab homine.* Cùm diabolus divina virtute gratiæque efficacissima & potentissima operatione ex homine quovis fuerit expulsus (neque enim sponte exit in hominum perniciem conjuratus hostis) *ambulat per loca arida & inaquosa*, ut apud S. Lucam habetur, per loca deserta & sterilia, in quibus nemo libenter habitet: Talia sunt dæmoni loca omnia extra hominem, eum præsertim, qui semel est sanctificatus; ingrata scilicet, tamquam triste exilium, ac deserto similia. Apud Hebræos receptum erat, dæmones locis desertis gaudere, & ob id dici *solitarios*. Jesum in deserto diabolus tentavit, loco sibi conveniente. In locis incultis & desertis sagas plerumque inveniri, experientia comprobatum est. Igitur diabolus ex hominis animo tamquam è domo sua pulsus, instar hominis in exilium terræ aridæ & desertæ relegati: *Quærit requiem, & non invenit.* Discruciatur enim quamdiù extra homines habitat, quos vindicare sibi nititur ac possidere, ut sui juris, Deo per peccatum ereptos, ab initio *Dei æmulus, cujus operatio hominis eversio est.* Tunc dicit: *Revertar in domum meam, unde exivi.* Nullum non movebo lapidem, ut revertar in antiquum hospitium; tentationibus meis efficiam, ut in peccatum ruente iterùm homine, Deus illum deserat, qui in corde illius per gratiam suam habitabat, atque ita in ejus locum succedam, à quo fueram expulsus: *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.* Invenit hominem Spiritu Dei vacuum, otiosum, desidem, ad Deum & ad officia sua non attendentem: Invenit animam hominis præparatam, negligentia, & incuria salutis suæ, propensione in malum, pravis cupiditatibus & habitibus, mala voluntate ipsum allicientem & velut invitantem. *Diaboli opus unum est, tentare, quod in te est, an velis. At ubi voluisti, sequitur, ut sibi subjungat, Non operatus in te voluntatem, sed nactus occasionem voluntatis.* Hominis autem ad vias suas non attendentis, & cupiditatibus suis, Mundique inquinamentis implicati animus, respectu dæmonis, dicitur *Domus scopis mundata, & ornata*, & ad eum excipiendum idonea, quia pravæ cupiditates, & peccata diabolo sunt instar exquisitæ munditiæ, & ornatus, quo, sicut porci luto aliisque sordibus, maximè delectatur. *Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se*, multos alios dæmones, velut socios habitationis, ut in corde hominis, quasi in arce, constituto præsidio, securiùs ibi dominetur, neque tam facilè inde possit expelli. *Septem alios spiritus*, oppositos septem illis spiritibus, qui in conspectu throni Dei sunt, seu vitia septem donis Spiritus Sancti opposita. *Septem alios spiritus*; plenitudinem vitiorum. Quicquid enim in suo genere ad plenam mensuram pervenit, septenario numero in Scripturis sacris significatur. *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*: Novissima illius hominis conditio pejor erit priore. *Sic erit & generationi huic pessimæ*, Scribis & Pharisæis, contumacibus & incredulis Judæis. Immundus spiritus exivit à Judæis, quando acceperunt Legem, & ambulavit per loca rida, quærens sibi requiem. Expulsus videlicet à Judæis, ambulavit per gentium solitudines, quæ cùm posteà Domino credidissent, ille non invento loco in nationibus, dixit: *Revertar in domum meam, unde exivi*, id est, ad Judæos, quos ante dimiseram: *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.* Vacabat enim Templum Judęorum, & Christum hospitem non habebat, dicentem: *Dimittetur vobis domus vestra deserta.* Quia igitur & Dei & Angelorum præsidia non habebant, & ornati erant superfluis observationibus legis, & traditionibus Pharisæorum, revertitur diabolus ad sedem suam pristinam: & septenario sibi numero dæmonum addito, habitat pristinam domum: & fiunt novissima populi illius pejora prioribus. Multò enim nunc majori dæmonum numero possidentur blasphemantes in Synagogis suis Christum Jesum, quàm in Ægypto possessi fuerant ante Legis notitiam: quia aliud est venturum non credere, aliud eum non suscepisse, qui venerit: *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.* Hæc scilicet emundata per Legem, & Prophetarum ornata præconiis, & Christi adventu præparata, vacua invenitur: à qua & custodia Legis abscesserit, (quia omnis *Lex usque ad Ioannem* est) & ad habitandum non receptus: Atque ita & habitatore vacua est, & deserta custodibus; cùm tamen veniente, præeuntium solicitudine, & mundata sit & ornata: *Septem igitur spiritus nequiores assumuntur; quia tot erant gratiarum munera destinata cum Christo, quæ in eo multiformis illa Dei Sapientia septiformi gloria collocavit; ut tanta iniquitatis fieret possessio, quanta futura fuerat gratiarum ... Atque ita novissima hominis illius pejora erunt prioribus: Quia ex Iudæis immundus spiritus metu Legis excesserat, nunc autem in eos cum ultione repudiatæ ab eis gratiæ revertetur.* Non hic allegoricus, sed litteralis sensus est, ut hæc verba Christi probant: *Sic erit & generationi huic pessimæ.*

Luc. 11.

Tert. in Apo.

Apoc. 1. 4. 11a. 11. 2.

S. Hier. in hunc. loc.

XXIX. *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus, & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce Mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te.* Fratres Christi, non natura, quia nullos habuit, ut contra Helvidium Hæreticum probat S. Hieronymus; quæ fides est Ecclesiæ: non filii Joseph ex priore uxore, ut Græci quidam Patres senserunt: sed consobrini: Cognatos namque fratres vocat Scriptura sacra. Sic Abraham & Loth dicuntur fratres, & Sara dicitur soror Abrahæ. *Stabant foris*, quia præ turba ingredi non poterant in domum. Ipsum autem studiosè quærebant alloqui, & secretò quidem, quia intellectis Pharisæorum adversùs ipsum conspirationibus, cum quovis modo periculo subtrahere volebant. Hoc & series historiæ, & quæ S. Marcus narrat, indicare videntur. Cùm autem ad eum adire non possent, uno & altero nuntio summisso ipsum importunè monuerunt. Hunc porrò adventum matris & fratrum, hoc est, cognatorum Christi, S. Lucas refert post Parabolam seminum, temporis ordine non servato.

Gen. 13. 8. Gen. 20. 12.

Marci 3. 21. Lucæ 8. 19.

XXX. *At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* Matrem sanctissimam & cognatos non negat, aut spernit, sed duriore responso ostendit, negotia divina præferenda esse terrenis, & in Ministerii Euangelici functione nullam habendam esse carnalis affectus rationem: *Non injuriosè refutantur parentes* (inquit S. Ambr.) *sed religiosiores copulæ mentium docentur esse, quàm corporũ.*

S. Amb. l. 6. in Luc. n. 56.

XXXI. *Et extendens manum in Discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Discipulos suos manu designans, spiritalem illorum cognationem carnali se præponere significat: sibi enim conjunctiorem esse, qui sanctior & Deo obsequentior est. Neque hæc ullo modo trahenda sunt ad sanctissimæ Virginis Deiparæ injuriam, quæ Dei voluntatem accuratissimè in omnibus implevit, ut humillima ejus ancilla, & beatior fuit Christum mente concipiendo, quàm carne. *Moralis Magister, qui de se cæteris præbet exemplum, atque ipse Præceptor, ipse etiam suorum executor est præceptorum. Præscripturus enim cæteris, quoniam qui non reliquerit patrem & matrem suam non est Filio Dei dignus, sententiæ huic primus ipse se subjicit: non quo maternæ refutet pietatis obsequia (ipsius enim præceptum est: Qui non honoraverit patrem, aut matrem, morte moriatur:) Sed quia paternis se Mysteriis ampliùs quàm maternis affectibus debere cognoscat ... Ergo hic non Mater negatur, quæ de cruce etiam agnoscitur, sed necessitudini corporali*

S. Ambr ibid.

rali præstriptorum cœlestium forma præfertur. Quicumque *fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est,* S.Aug. Epist. 143. alias 38. *ipse meus frater, & soror, & mater est*: id est, ipsum fratris, & sororis, & matris loco habeo, & affectu diligo. *In quo numero profecto etiam ipsam Mariam benignus inclusit: faciebat enim & illa voluntatem Patris. Ita optimus Magister atque divinus, & maternum nomen, quod ei quasi privatum propriumque nuntiaverant, quia terrenum erat, in comparatione cœlestis propinquitatis abjecit; & eamdem cœlestem propinquitatem in Discipulis suis commemorans, quo sibi rursum consortio generis cum cæteris Virgo illa cohæreret, ostendit. Et ne isto saluberrimo Magisterio, quo contemni carnalem affectum in parentibus docuit, adminiculum error acciperet, quo matrem habuisse à quibusdam negatur, alio loco Discipulos monuit, ne se patrem in terris dicant habere, ut quomodo illos manifestum est habuisse patres, sic se habuisse matrem manifestaret; cujus tamen terrena cognatione contempta, contemnendarum talium necessitudinum Discipulis præberet exemplum.*

Sensus Moralis.

I. ABiit *Iesus per sata Sabbato: Discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas*. Esurientes Christi Discipuli in ejus societate panem non habent, & spicas vellere & confricare ad levandam famen coguntur. Nemo igitur Christianus illos à Deo derelictos putet, qui rerum temporalium inopia laborant, & fame premuntur. In Christi Jesu societate, & spiritu egere, esurire, pati, multò melius atque glorioſius est, quàm in Mundi servitute bonis omnibus temporalibus abundare. Sors hæc Discipulorum Christi. Sed pauperes non sunt, qui Deum possident: non esuriunt, qui justitiæ cibo, qui verbo veritatis, qui Angelorum pane reficiuntur. *Quòd plerique pauperes dicimus* (inquit Minucius Fœlix) *non est infamia nostra, sed gloria. Animus enim, ut luxu solvitur, ita frugalitate firmatur. Et tamen quis potest pauper esse, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo dives est? Magis pauper ille est, qui cum multa habeat, plura desiderat... Nemo tam pauper potest esse, quam natus est. Aves sine patrimonio vivunt, & in diem pascua pascuntur: & hæc nobis tamen nata sunt: quæ omnia si non concupiscimus, possidemus. Igitur ut qui viam terit, eò fœlicior, quò levior, incedit: ita beatior in hoc itinere vivendi, qui paupertate se sublevat, non sub onere divitiarum suspirat. Et tamen facultates, si utile putaremus, à Deo posceremus. Vtique indulgere posset aliquantum, cujus est totum: sed nos contemnere malumus opes, quàm continere. Innocentiam magis cupimus, magis patientiam flagitamus: Malumus nos bonos esse, quam prodigos.* Minuc. Fœlix in Octav.

Discipuli ejus esurientes cœperunt vellere spicas. *Quòd spicas segetum manibus confricant, & inediam consolantur, vitæ austerioris indicium est, non præparatas epulas, sed cibos simplices quærentium*. Discipulorum Christi abstinentiam admirare, quomodo nullam corporis curam, nullum studium habeant; sed » sine præmeditatione aliqua & præparatione mensam » sibi sic constituant, ut continua ferè cogantur inedia » premi, neque tamen à Christo abscedant: nam nisi gravi inedia vexarentur, numquam certè illud in Sabbato feciſſent. Apostolicam vitæ austeritatem imitari decet verbi Dei Ministros, & in eo totos versari, ut plebs Christiana cœlestibus Sacramentis & divino verbo reficiatur: non de carnalibus epulis sibi parandis solicitos esse, non lautiores mensas desiderare, sed opus ministerii pro Christi gloria & animarum salute exercere constanter *in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate*: si Deus occasionem ipsis præbeat hæc pro ipso patiendi. S. Hier. c. 12. S. Matt. S. Jo. Chr. Ho. 40. in Matth. 2. Cor. 11. 27.

Abiit Iesus per sata Sabbato: Discipuli autem ejus cœperunt vellere spicas. Eo tempore, quo Deo Patri » de data gentibus salute gratias egit Jesus, ambulavit » per sata. Ager mundus est, Sabbatum otium est, se» ges crediturorum profectus in messem est. Ergo Sab» bato in agrum profectio, in Legis otio Domini pro» gressus in hunc Mundum est, segetem eam, id est, » sationem humani generis invisens. Et quia esuritio » fames est salutis humanæ, spicas præcerpere ac vellere, scilicet sanctorum se salute satiare, Discipuli festi» nant. Sacra illa fame, zeloque salutis animarum urgeri Pastores, Sacerdotes, & Concionatores euangelicos oportet: ambulare per sata cum Domino, id est, Scripturarum sacrarum meditatione delectari: spicas vellere, id est, singulos homines desideriis suis in terra radicatos, à rerum terrenarum amore adstrahere: spicas manibus confricare, id est, à concupiscentia carnis mentes exuere: *Mortificatis membris, quæ sunt super terram*: grana comedere, id est, emundatos in corpus Christi trajicere, ut ejus membra fiant. Quod nisi confricatis spicis facere non possent: *Quia quisque non transibit in corpus Christi, nisi carnalibus exspoliatus fuerit indumentis*. Hinc Apostolus ait: *Exuite vos veterem hominem*. Hinc *Circumcisio non manu facta in exspoliationem carnis*. Id denique Sabbato facere debent, id est, intuitu quietis æternæ. S. Hil. in c. 12. S. Matt. Coloss. 3. 5. S. Aug. l. 1. q. Euan. S. Matt. qu. 2.

II. *Pharisæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce Discipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbatis. At ille dixit eis: Non legistis, quid fecerit David, quando esuriit, & qui cum eo erant: quomodo intravit in domum Dei, & panes Propositionis comedit? &c.* Pharisæi specie tenùs religioſi, reverà hypocritæ; Legis zelatores secundùm litteram, quæ occidit; Legis, secundùm spiritum, qui vivificat, prævaricatores, in capitibus nonnullis ad inhumanitatem usque superstitioſi; in aliis usque ad impietatem molles & indulgentes: Christi Discipulos innocentes accusant violati Sabbati, tam laborioſos operarios, tam austeros, tam utiles, quos admirari deberent ac laudare: accusant, inquam, & calumniantur, superbia & invidia impulsi. Quot in Ecclesia Pharisæi, speciem pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes, semidocti, in observantiis pleriſque exterioribus superstitioſi, in iis quæ Christianæ professioni essentialia sunt, charitate scilicet, humilitate, & cæteris Legis divinæ capitibus indulgentiores, commodi, faciles, remissi, ad alios accusandos & damnandos propensi ac prompti? Qui Christi discipulus est, non famem solùm & inopiam, sed & calumniam, pro ejus nomine lubenti animo pati debet, ut innocentes Apostoli; sufficiat autem illi testimonium conscientiæ suæ, confidatque Christum innocentiam ejus defensurum, quemadmodum Apostolorum suorum innocentiam adversùs Pharisæos defendit. *Quis accusabit adversùs electos Dei? Deus qui justificat, quis est, qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Ro. 8. 33. 34.

III. Discipulorum innocentiam in causa violati secundùm speciem Sabbati, Christus exemplo duplici tuetur, Davidis, & Sacerdotum in Templo Sabbatis operantium: *Vt multò minùs ad ipsum evulsarum Sabbato spicarum crimen pertineat; qui verus Rex, & verus Sacerdos est, & ideò Dominus Sabbati.* S. Aug. lib. qu. Euang. in S. Matt. q. 10.

IV. Dominicis, festisque diebus, quæ Sabbata sunt Christianorum, opera famula, sive servilia exercere, Lex Ecclesiæ prohibet. Verùm ita observanda Religio, ut superstitio caveatur. Cibos parare licet, quod Judæis Lege vetitum erat Sabbatis. Manibus operari licet iis, qui aliter sibi, vel familiæ suæ victum procurare non possunt, modò id sine scandalo fiat, & post auditionem Sacri. Licet fruges recondere aliàs perituras. Licet necessarium iter conficere. Licet in bello militaria opera peragere ad expugnationem, vel defensionem urbis, vel castri; & pugnare opportunitate data: quod & Sabbatis licere

Judai-

Judaicæ Genti, Machabaicis temporibus declaratum est. Licet omne opus secundùm se honestum & licitum, quod necessitas cogit. Solum, quod nusquam licet, peccatum, sacrorum dierum religionem sic violat, ut excusari non possit, qui diebus illis Dei Legem transgreditur; quin immò gravius sit illius peccatum, quod maximè omnium servile opus est: cùm *qui facit peccatum, servus sit peccati:* Nihilque magis oppositum sit spiritali quieti in Deo nostro, ad quam significandam, Sabbatum commendatum est priori populo in otio corporali celebrandum: *Vnde non inconvenienter intelligimus, ad amorem excitandum, quo ad requiem tendimus, valere omnia, quæ figuratè in Scripturis dicuntur; quandoquidem id solum in Decalogo figuratè præcipitur, ubi requies commendatur, quæ ubique amatur, sed in solo Deo certa & sancta invenitur.* Sacris igitur diebus præcipuè implendum est, quod Deus per Prophetam præcipit: *Quiescite agere perversè, discite benefacere:* In requiem Dei introeundum est, ut requiescat homo *ab operibus suis, sicut à suis Deus.* Opera autem hominis propria, peccata sunt: bona enim opera agnoscimus illius potiùs esse, quàm nostra. Hæc sola quies nullam dispensationem recipit; illius violationem nulla necessitas excusat.

S. Aug. Epist. 55. alias 119. c. 11.

Isai. 1. 16.

Heb. 4. 10.

Dominicis festisque diebus, opera quæcumque religiosa exercenda sunt: & in his potissimùm sita est sanctificatio. Non soli Sacerdotes, ut olim tempore Legis veteris, panes sacros comedere possunt; sed Christiani quilibet sceleris puri, seu per pœnitentiam à peccatis expiati. Christi corpus in Eucharistia, veritas est per panes coram Arca Domini propositos adumbrata. Hoc pane refici fideles, quos Christus Patri suo Regnum & Sacerdotes fecit in sanguine suo, decet sacris diebus: oportet, ut victimas Deo cædant, offerantque, non cruentas illas pecudum, quas olim Sacerdotes mactabant in Templo, Sabbatum sine crimine violantes; sed seipsos, cupiditatesque suas: *Non sacrificium trucidati pecoris, sed contriti cordis.* Illi offerant oportet *Hostiam humilitatis & laudis, in ara cordis, igne fervidæ charitatis.* Ei suavissimum adoleant incensum, *in ejus conspectu pio amore flagrantes.* His operibus non solùm non violantur, sed maximè sanctificantur Christiana Sabbata, id est, Dominici festique dies. Sed, quod dixi de sacri panis, Corporis scilicet Christi, illis diebus Communione frequentanda, non solùm conscientiæ puritatem, ex necessitate; sed & corporis munditiem, continentiamque ab opere conjugali, quam à Christianis Apostolus ad tempus exigit, ut orationi vacent, ex pietate & decoro postulat. Unde S. Hieronymus in Commentario hujus loci: *Observa* (inquit) *quòd panes Propositionis nec David, nec pueri ejus acceperunt, antequam se à mulieribus mundos esse responderent.* Si enim aditus immundis vel ad Templum Lege veteri prohibitus erat: *Dico vobis, quia Templo major est hic.* Quomodo autem, inquit S. Ambrosius, David observator Legis atque defensor, panes & ipse manducavit, & dedit iis, qui secum erant, quos non licebat manducare, nisi tantummodo Sacerdotibus; nisi ut per illam demonstraret *figuram, Sacerdotalem cibum ad usum transiturum esse populorum? Sive quòd omnes vitam Sacerdotalem debemus imitari: sive quia omnes filii Ecclesiæ Sacerdotes sunt; ungimur enim in Sacerdotium sanctum, offerentes nosmetipsos Deo hostias spiritales .... Quid verò evidentius, quàm quòd in Achimelech domo quinque panes petit David, & unum accipit: demonstrante typo, quòd jam non quinque Libris, sed Christi corpore cibus fidelibus pararetur, ut Christi corpus assumeret, ne quis de fidelibus esuriret?*

S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 3.

S. Hieron. in c. 12. S. Mat.

S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 33. & 37.

Sabbata non violantur, imò sanctificantur operibus charitatis & misericordiæ: hæc Dominicis festisque diebus nemo, nisi superstitiosus & irreligiosus, intermittit: In his enim Religionis perfectio posita est. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* Mi-

Jac. 1. 27.

Alex. Expos. in Euang.

sericordiam Sacrificiis præponendam Christus docuit, & eo nomine inhumanam Pharisæorum calumniam refellit, qui ejus Discipulos violati Sabbati iniquè accusabant, quòd paucas segetum spicas vulsissent, & manibus trivissent ad levandam famem; cùm parare cibos necessarios pridie non potuissent, confluentibus ad Christum turbis impediti, quas ad ejus doctrinam præparaverant. *Si autem sciretis, quid est: Misericordiam volo, & non Sacrificium; numquam condemnassetis innocentes.* Hinc apud alium Prophetam: *Quid dignum*, inquit, *offeram Domino? Curvabo genu Deo excelso? Numquid offeram ei holocautomata, & vitulos anniculos? Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? Indicabo tibi, ò homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: Vtique facere judicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo.* In hujus Prophetæ verbis utrumque distinctum est, satisque declaratum, illa Sacrificia per se ipsa non requirere Deum, quibus significantur hæc Sacrificia, quæ requirit Deus: *Beneficentiæ & communionis*, inquit Apostolus) *nolite oblivisci: talibus enim Hostiis promeretur Deus.* Ac per hoc, ubi scriptum est, *Misericordiam volo, non Sacrificium*, nihil aliud, quàm Sacrificio Sacrificium prælatum oportet intelligi: Quoniam illud, quod ab omnibus appellatur Sacrificium, signum est veri Sacrificii. Porrò autem *Misericordia verum Sacrificium est. Quæcumque igitur in ministerio Tabernaculi, sive Templi, multis modis de Sacrificiis leguntur divinis esse præcepta, ad dilectionem Dei & proximi significandam referuntur:* In his enim duobus præceptis tota Lex pendet & Prophetæ. *Proinde verum Sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus. Vnde & ipsa misericordia, qua homini subvenitur, si propter Deum non fit, non est Sacrificium. Etsi enim ab homine fit vel offertur, tamen Sacrificium res divina est ... Vnde ipse homo Dei nomine consecratus, & Deo votus, in quantum Mundo moritur, ut Deo vivat, Sacrificium est: & hoc ad misericordiam pertinet, quam quisque in se ipsum facit. Propterea scriptum est:* Miserere animæ tuæ placens Deo. *Corpus etiam nostrum cùm per temperantiam castigamus, si hoc, quemadmodum debemus, propter Deum facimus, ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed arma justitiæ Deo, Sacrificium est. Ad quod exhortans Apostolus, ait:* Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra Hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum: *Si ergo corpus, quo inferiore tamquam famulo, vel tamquam instrumento utitur anima, cùm ejus bonus & rectus usus ad Deum refertur, Sacrificium est; quantò magis anima ipsa, cùm se refert ad Deum, ut igne amoris ejus accensa, formam concupiscentiæ sæcularis amittat, eique tamquam incommutabili formæ subdita reformetur, hinc ei placens, quòd ex ejus pulchritudine acceperit, fit Sacrificium?* His Sacrificiis Dominici festique dies celebrandi sunt, quia ita statuit Christus *Dominus Sabbati*, non solùm Judaici & typici, sed Christiani & spiritualis.

Osee 6. 6.

Micheæ 6. 6.

Heb. 13. 16.

S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 6. 7.

Matt. 22. 40.

Eccl. 30. 24.

Rom. 12. 1.

V. *Si sciretis, quid est, Misericordiam volo, non Sacrificium, numquam condemnassetis innocentes.* Præclarè in hunc locum S. Hilarius: *Opus*, inquit, *salutis nostræ non in Sacrificio, sed in misericordia est: & Lege cessante, in Dei bonitate salvamur. Cujus rei donum si intellexissent, numquam condemnassent innocentes, id est, Apostolos: quos insimulaturi erant transgressæ Legis invidia, cùm Sacrificiorum vetustate cessante, universis per eos misericordiæ novitas subveniret.*

S. Hil. c. 12. in Matt.

VI. Qui temerè ac facilè alios accusat, judicat, calumniatur, Pharisaicæ malignitatis est hæres. Qui alios excusat, & calumniis petitos defendit, Dominicę charitatis est imitator. Sed ita excusandi sunt homines, ut

S. Joan. Chr. H.40. in Mat.

peccata nusquam excusentur: *In his enim quæ peccata omninò sunt, nulla umquam excusatio inveniri potest. Nam neque homicida, si per iracundiam se fecisse dicet, neque adulter, si per cupiditatem commisisse asseverabit, numquam satisfaciet: nec alia ulla excogitari causa poterit, ut hæc quæ peccata sunt, non esse peccata videantur.* Nusquam excusatur, quod Deus damnat. Quamvis autem Sanctorum exempla, quæ in Scripturis sacris referuntur, nec improbantur usquam, ad similia facta excusanda valeant; ut ostendit Christus Davidis exemplo factum innocens Discipulorum suorum vindicans à calumnia: *Non legistis, quid fecerit David? &c.* Non tamen aliorum hominum, qui vulgò probi & pii habentur, exempla instar regulæ nobis esse debent, ad quam mores nostros conformemus, sed Lex una divina: nec legitimè quis excusatur, si aliorum exempla sequi maluerit, quàm ad Legem divinam & sanctos ejus interpretes attendere: *Cùm videris multos non solùm hæc facere, sed etiam defendere atque suadere, tene te ad Legem Dei, & non sequaris prævaricatores ejus. Non enim secundùm illorum sensum, sed secundùm illius veritatem judicaberis.*

S. Aug. lib. de Catechizandis Rudibus, c. 25.

VII. *Et ecce homo habens manum aridam; & interrogabant eum, dicentes: Si licet Sabbato curare? ut accusarent eum. Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonne tenebit & levabit eam? Quantò magis melior est homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere.* Crudelis Pharisæorum invidia, cujus malignitas ipsa Christi Domini divina charitate exacerbatur & nutritur, Christi gloriæ officere malunt, quàm ægroti hominis salutem videre. Illum interrogant, ut accusandi ac reprehendendi nanciscantur occasionem. Ipse autem admirabili benignitate curat, respondet, quàm mitis sit, omnibus aperiens, & insidias inimicorum in ipsos convertens. Statuit hominem in medio, ut eos miseriæ ejus intuitu ad misericordiam flecteret: & ne sic quidem facti sunt meliores. Ovis exemplum adhibuit, quam Sabbato in foveam delapsam, inde educere & curare non morabantur: ut multò magis licere Sabbato benefacere homini intelligerent ad serviendum charitati, quàm pecudem è fossa extrahere & curare ad serviendum cupiditati. Non erat enim nescius, quanta æris cupiditate vexarentur, & quòd auri multò magis, quàm humanitatis essent cultores. Quàm multi vocem cupiditatis audiunt, charitatis vocem non audiunt! Magis dolent jacturam pecudis, quàm miseriam, calamitatem, ægritudinem, mortem hominis: cùm tamen homo longè melior sit pecude, præsertim Christianus homo, frater in Christo noster, Christi membrum, ejusdemque gloriæ cœlestis candidatus.

S. Joan. Chr. H.41. in Mat.

S. Pet. Chr. serm. 32.

VIII. *Interrogabant eum: Si licet Sabbato curare, ut accusarent eum.* Ad infamiam Judicis & nequitiam
» cognitoris, quæritur de cura crimen, de pietate ac-
» cusatio, reatus de virtute, de salute supplicium. Sed
» mirum non est: semper offendunt bona malos, pia
» impios, sancta profanos: aut quando non lascivus
» disciplinam, virtutem vitiosus, innocentiam crimi-
» nosus accusat? Observabant soliciti Sacerdotes Sabba-
» tis, non si peccaret, sed si curaret: ut accusarent
» eum. Amatores criminum invigilant, insidiantur in
» accusatione virtutum: quasi contra salutem, non pro
» salute Sabbatum sit provisum. Sabbatum non impiè
» curam denegavit infirmis, sed tota pietate aliquoties
» quietem præstitit fessis nimio labore mortalibus. Tunc
» dicit eis, alio Euangelista referente: *Licet Sabbatis*
Marci 3. » *benefacere, an malè; animam salvam facere, an perde-*
» *re?* Bonitatem commendat operis sui: & illorum ma-
» litiæ conceptæ conscientiam accusat: Quia cùm ille
» salvum facere hominem corpore animoque gestiret, il-
» li eum accusandi studio perdere moliuntur. *At illi*
» *tacebant; & circumspiciens eos cum ira, contristatus*
» *super cæcitate cordis eorum.* Circumspiciens, dixit,
» non conspiciens; id est, non tantùm faciem ut ho-
» mo intuens, sed ut Deus corpora, corda, mentes, sensus, præterita, præsentia, futura contemplatus: " *Iracitur ut Dominus, contristatur ut parens, dolet ut homo, intuetur ut Deus.*

IX. *Itaque licet Sabbatis benefacere.* Christiana Sabbata, sive Solemnitates, bonis operibus sanctificare & celebrare oportet. Quotidianum autem & juge Sabbatum Christianis est, non semel dumtaxat in hebdomade recurrens. Ideò Christus Sabbatum vetus abolevit, impletaque Lege, Sabbati aliorumque ritualium præceptorum onere Apostolos solvit: *Non enim decebat illos diem unum solemnem agere, quibus tota vita solemnitas est: nec justa Arcam Dei atque Altare aureum assistere eos, qui Creatorem omnium in se ipsis habebant habitantem, multisque modis, imò verò omnibus, ipsos alloquentem: Alloquitur enim fideles orantes, offerentes, per Scripturas, per misericordiæ officia: &, quod omnia continet, in ipsis habitat. Cur igitur Sabbato illi opus est, qui per totam vitam suam agit solemnitatem, qui cœlesti vivit disciplina, qui peccatorum immunis, virtutes observat & colit? Solemnitatem igitur continuam agamus, nihil omninò malignitatis committentes. Nam tunc solùm veram solemnitatem peragimus, cùm spiritalis vitæ continuè cultum augemus, cùm à terrenis operibus abstinemus, cùm spiritali vacamus otio, manus ab avaritia cohibentes, corpus à superfluis & inutilibus abducentes laboribus. Servitutis enim extremæ sunt hi labores, illisque similes, quibus in Ægypto Judæorum populus vexabatur. Nullum enim inter auri solicitos collectores, & cœni atque laterum operarios, quique ad paleas colligendas flagellis adigebantur, omninò discrimen est. Nam ut tunc Pharao atrocissimus ille tyrannus, flagellis ad colligendas paleas adigebat Hebræos: sic etiam nunc diabolus ad officium laterum flagellis cupiditatum multos incendit. Quid enim aliud aurum est, quàm cœnum; & argentum quid aliud, quàm palea? Sicut ergo palea ignem, sic pecuniæ cupiditas avaritiæ flammam incendit, & quasi cœnum aurum ipsum inquinat possidentes. Sed missus est nobis liberator, non Moyses è deserto, sed Filius Dei de cœlo. Quare si post adventum ejus etiam in Ægypto permanebis, Ægyptiorum etiam suppliciis cruciaberis. Sin verò Ægypto spreta, Israel spiritalem sequeris, miraculorum omnium eris spectator. Nec tamen id solùm ad salutem sufficit: Non enim ab Ægypto tantummodò recedendum est, sed in repromissionis quoque terram veniendum.* Ad hoc eniti studiis omnibus Christiani debent, ut bonorum operum frequenti & assidua exercitatione, ad Sabbatum æternæ quietis perveniant: sed quia tota vita Christiani, si secundùm Euangelium vivat, Sabbatum est, tota vita benefaciendum est.

S. Joan. Chr. H.40. in Mat.

X. *Tunc ait homini: Extende manum tuam; & extendit, & restituta est sanitati sicut altera.* Dominus Jesus, qui totum hominem salvum facere disponebat, per singula membra currebat, ut verè diceret: *Indignamini, quia totum hominem sanum feci in Sabbato,* Itaque hoc loco *Manum illam, quam extendit Adam, & interdictæ arboris poma decerpsit, succis bonorum factorum salutaribus irrigavit; ut quæ crimine aruerat, bonis operibus sanaretur. In quo Judæos redarguit Christus, qui malis interpretationibus Legis præcepta violarent, æstimantes, Sabbato etiam à bonis operibus feriandum; cùm Lex in præsentibus formam præfiguraverit futurorum; in quibus utique malorum feriæ futuræ sunt, non bonorum. Nam licèt sæcularia opera conquiescant, non otiosus tamen boni operis actus est in Dei laude requiescere.* Audisti Domini verba dicentis, *Extende manum tuam.* In hoc homine omnium hominum imago figuratur: In hoc geritur cura cunctorum: *Aruerat enim manus hominis magis stupore fidei, quàm siccitate nervorum; & plus culpa conscientiæ, quàm debilitate carnali. Antiqua nimis ista erat, & quæ in Mundi principio contigerat, ægritudo, nec arte hominis, aut beneficio poterat hæc curari, quæ justa Dei fuerat indignatione contracta: tetigerat vetita, inconcessa præsumpserat, cùm se ad arborem sciendi bonum malumque porrexerat. Auctore indigebat, non qui malagma imponeret, sed qui*

" S. Amb. l. 5. in Luc. n. 39.

S. Pet. Chryf. Ser. 32.

posset

posset illatam relaxare sententiam, & ignoscendo resolvere, quod religaverat indignando. In hoc homine nostræ tantùm geritur umbra sanitatis; perfecta autem salus nostra reservatur in Christo: quia tunc ariditas nostræ manus miserando dissolvitur, cùm cruore perfunditur Dominicæ Passionis; cùm in illo vitali ligno crucis extenditur; cùm carpit fructuosam de dolore virtutem; cùm totam arborem salutis amplectitur; cùm clavis Domini corpus affigitur, quò numquam ad arborem concupiscentiæ, & aridæ redeat voluptatis.

S.Ambr.l.5. in Luc.n.40. Extende manum tuam: *Communis istageneralisque medicina est. Et tu qui putas manum habere te sanam, cave ne avaritia, cave ne sacrilegio contrahatur. Extende sæpiùs eam, extende ad illum pauperem qui te obsecrat: extende, ut proximum juves, ut viduæ præsidium feras, eripias injuriæ, quem vides injustæ contumeliæ subjacere: extende ad Deum pro peccatis*

1.Reg.13.4.6. *tuis. Sic manus extenditur, sic sanatur. Sic Hieroboam manum, cùm idolis sacrificaret, contraxit; &*

S.Pet.Chrys. Ser.32. *rursus cùm Deum rogaret, extendit.* Orate, Fratres, ut sola Synagóga tali debilitate fuscetur, nec sit in Ecclesia cujus manum arefaciat cupiditas, contrahat avaritia, rapina debilitet, tenacitas ægrotam constringat: sed si acciderit idipsum, audiat Dominum, & citò eam in opere pietatis extendat, relaxet, & in misericordia, in eleemosynis porrigat. *Sanari nescit, qui nescit pauperi fœnerari.*

XI. *Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.* Quàm cæca Pharisæorum invidia! Charitatis opera Sabbato exercere nefas esse putant, conjurationem in Christum bonum opus & Sabbato dignum esse volunt. Nulla injuria vexati, Christo necem moliuntur: adeò pernicioſum malum invidia est: *Nec enim alienis solùm,*

S. Jo. Chrys. Hom. 41. in Matth. *sed domesticis, & illis ipsis, qui invident, pestifera est.... Invidia intolerabile malum, serpentis documentum, dæmonum inventum, punitionis arrabo, pietatis impedimentum, via ad gehennam, Regni cœlorum*

S.Basil.Hom. de Invidia. Sap. 2. *privatio.* Invidia crimen est non Pharisaicum modò, sed diabolicum: *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum: imitantur autem eum, qui sunt ex par-*

S.Jo.Chry.ib. *te illius....* Invidia pestiferum malum, *hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immanissimum convertit. Invidia prima hominis cædes apparuit, invidia fraterna charitas contempta est. Invidia factum est, ut hiatu suo terra Datan, Core, Abiron, universumque illum populum, vivos absorpserit. Sed facillimum est, dicet aliquis, invidos accusare: quomodo igitur, ne veneno suo nos inficiat, faciemus? Si dabimus operam, ut quemadmodùm fornicatori nefas est Ecclesiam ingredi, sic invido quoque: imò verò multò magis invidus, quàm fornicator, à cœtu fidelium exterminandus est.....* Considera, te non majorem illi cui invides, quàm tibi ipsi inferre injuriam, cùm te ipsum versùs mucronem impellas. Quid enim incommodi Cain fratri suo Abel intulit? Nonne illum quidem invitus ad meliorem vitam citiùs transmisit, ac se ipsum ærumnis involvit? Esau verò qua in re mansueto Jacob obfuit, cùm ipse etiam paterna domo excidit, & post insidias illas in aliena vagabatur regione? Jacob verò multis bonis atque divitiis abundavit. Qua in re fratres sui Joseph infeliciorem reddiderunt? Nonne, quamquam ad ejus cædem penè venissent, inediæ malo in extremis periculis fuerunt, cùm ille Regia potestate in Ægypto potiretur? *Nam quantò majore invidia laboras, tantò majora illi offer bona, cui invides: Deus enim, qui omnia perspicit, cùm viderit innocentem injuria circumventum, extollit multò magis, clarumque illum facit, invidentem autem deprimit.* Interimamus ergo pestiferam hanc bestiam, ac multa ejus capita detruncemus. Multæ quippè invidiæ sunt species. Quòd si qui amantem se diligit, nihil majus publicanis adipiscitur: qui odio innocentem insectatur, quid patietur? Quomodo gehennam effugietis, qui gentibus atque infidelibus deteriores estis? Quibus de causis fit, ut vehementiùs doleam atque crucier, cùm video nos, qui Angelos vel potiùs Angelorum Dominum imitari ex præcepto debemus, diabolum æmulari: *Magna enim etiam in Ecclesia, & in Clero, multòque major, quàm in Laicis, est invidia.* Penetravit & in claustra, teterrima illa pestis. Qui religiosiores videntur, & à vitiis carnalibus magis remoti, interdum sunt magis invidi: & charitate in se ipsis extincta, Jesum in membris suis perdere moliuntur. *Pharisæi consilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.*

XII. *Jesus autem sciens, recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curavit omnes: & præcepit eis, ne manifestum eum facerent.* Christiana prudentia & charitas jubent, ut quantum in nobis est, novorum criminum occasionem inimicis nostris & persecutoribus subtrahamus: ut invidia & persecutionibus hominum nequaquam deterreamur à tramite virtutis, à Ministerii nostri sacris functionibus, à curandis morbis spiritualibus hominum, à beneficentia erga omnes exercenda, exemplo Salvatoris nostri. Latere verò cùm Christo magis amemus, quàm in hominum luce versari. Frequentes inter hominum applausus, laudesque, latebras humilitatis quæramus: *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.* Nihil enim magis è jugo justitiæ subducere collum solet, quàm inanis flatus gloriæ, quæ timidos, remissos, adulatores, simulatores homines reddit. Cur putas Christum à Pharisæis dæmoniacum appellatum? Nonnè quia gloriam à multis aucupari cupiebant? Unde autem vulgus rectiùs de Christo sentiebat? Nonnè quia procul ab hujusmodi ægritudine aberat? Nihil certè ita iniquos atque amentes facit, quemadmodùm si ad inanem multorum gloriam inhiare cupiditate cogaris: nihil ita probos, fortes, adamantis instar infractos homines constituit, quemadmodùm inanis gloriæ contemptus..... Quot homines in populo sunt, tot vinculis constringitur, tot dominis subjicitur, qui vulgi laude gaudet.... Inflantur enim voluptate homines, ac extolluntur, & in profundum rursùs facilè demerguntur, semper vexati animo, numquam in tranquillitate vivunt.

« Gal. 5. « S. Jo. Chr. Ho. 41. in Matth.

XIII. *Ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem: Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam super eum Spiritum meum, & judicium gentibus nunciabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus: arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet,* &c. Sacerdotale Ministerium, officium curæ Pastoralis, prædicandi munus, Dei vocatione dumtaxat & electione suscipi debent ab eo, qui servum Dei se profitetur, & qui fidelitate sua, accurata mandatorum ejus observantia, zelo pro ejus gloria, & Ecclesiæ ejus utilitatibus, dignus est, quem constituat Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore; qui Deo dilectus, ipsum ardentissimè diligit, nihilque ipsi præponit, gloriam illius unicè quærens, non quæ sua sunt: *Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus.* Spiritu Sancto plenus esse debet Prædicator veritatis, Sacerdos, Pastor, & Rector animarum: divinum illum Spiritum à Christo, de cujus plenitudine omnes accipimus, assiduis precibus postulare, ad illum recipiendum se humilitate & animi puritate disponere, ut in illum dona sua effundat abundè, & in illo quiescat & maneat: *Ponam Spiritum meum super eum.* Ut autem Spiritus Dei in illo habitet, necesse est, ut abjiciat *Spiritum hujus mundi*, 1.Cor.2.12. Christi mansuetudinem imitetur: ab ira, contentione, murmuratione, clamore, litibus, sit penitùs alienus: *Non contendet, neque clamabit, neque audiet* 2.Tim.2.24. *aliquis in plateis vocem ejus.* Nam *Servum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati.* Et, *Episcopum oportet irreprehensibilem* 1.Tim.3.2. *esse, prudentem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, non litigiosum.* Prælati non sunt *Dominantes in* 1.Petri 5. *cleris, sed forma gregis ex animo, providentes non coactè, sed spontaneè, secundùm Deum.* Christi mansuetudinem ab Isaia prædictam, ab Evangelista commendatam noverint, ut docerent Ecclesiasticum Ministerium

Alex. Expos. in Evang.

non eſſe miniſterium ſuperbiæ, dominationis, ac violentiæ; ſed humilitatis, moderationis ac manſuetudinis. Caveat Sacerdos & Rector animarum, ne peccatores exacerbet, ne à ſe repellat, ne agreſti quadam & fera ſeveritate ad deſperationem compellat; ſed divina benignitate, & compatiente charitate à peccato retrahat, & ad Euangelicæ Legis obſervantiam ſuaviter adducat. Diſciplinæ ſeveritatem, quæ charitati & ſaluti animarum ſervire debet, prout charitas exigit, vel ſtringat, vel prudenter moderetur, quantùm ſalva Dei lege fieri poteſt: *Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Sic jura diſciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis viſcera non amittat. *Curandum quippè eſt, ut Rectorem ſubditis, & matrem pietas, & patrem exhibeat diſciplina. At que in hæc ſolicita circumſpectione providendum, ne aut diſtrictio rigida, aut pietas ſit remiſſa. Nam diſciplina vel miſericordia multùm deſtituitur, ſi una ſine altera teneatur. Sed erga ſubditos ſuos ineſſe Rectoribus debet & juſtè conſulens miſericordia, & piè ſæviens diſciplina.... Sit amor, ſed non emolliens: ſit rigor, ſed non exaſperans: ſit zelus, ſed non immoderatè ſæviens: ſit pietas, ſed non plus quàm expediat parcens: ut dum ſe in arce regiminis juſtitia clementiaque permulcet, is qui præeſt, corda ſubditorum & terrendo demulceat, & tamen ad terroris reverentiam demulcendo conſtringat.*

S.Gre.M.p.2. Paſtor. curæ, c.6.

Calamum quaſſatum non confringet, & linum fumigans non extinguet. Manſuetudinem admirabilem cum zelo divino, lenitatem cum juſtitia ſemper conjunxit Chriſtus Jeſus, de quo dictum eſt: *Intende, proſperè procede, & regna, propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam.* Hanc manſuetudinem experti Chriſtiani, in odorem unguentorum ipſius cucurrerunt: *Omninò propter manſuetudinem, quæ in te prædicatur, currimus poſt te, Domine Ieſu, audientes, quòd non ſpernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruiſti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non Chananæam ſupplicantem, non deprehenſam in adulterio, non ſedentem in telonio, non ſupplicantem Publicanum, non negantem Diſcipulum, non perſecutorem diſcipulorum, non ipſos crucifixores tuos. In odorem horum currimus... Quis non poſt illum libenter atque alacriter currat, qui & ab errore liberat, & errata diſſimulat, qui deinde merita vivendo tradit, præmia moriendo conquirit? Quam excuſationem habet, qui in odore horum unguentorum non currit, niſi ad quem fortè odor minimè pervenit? Sed enim in omnem terram exivit odor vitæ: quoniam miſericordia Domini plena eſt terra, & miſerationes ejus ſuper omnia opera ejus. Ergo qui vitalem hanc ſparſam ubique fragrantiam non ſentit, & ob hoc non currit, aut mortuus eſt, aut putidus.*

Pſ.44. 5.

S.Bor. ſer.22. in Cant. n.8.

XIV. *Et in nomine ejus gentes ſperabunt.* In quem enim alium ſperarent, quàm in Salvatorem ſuum, in Mediatorem Dei & hominum? In nomine Chriſti ſperare, eſt ab illo ſalutem, & omnia ad ſalutem neceſſaria expectare. *Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Sperat in Chriſti nomine, qui Mundi promiſſa bonaque temporalia propter Chriſtum contemnit; qui ſola bona cœleſtia deſiderat, diligit, quærit, id eſt, Deum ſolum, qui *omne bonum* noſtrum eſt. Sperat in Chriſti nomine, qui vitæ hujus miſerias, calamitates, privationes, perſecutiones, damna quælibet temporalia, lubenti & tranquillo animo patitur ſpe felicitatis & gloriæ, quam Chriſtus nobis promiſit, & acquiſivit ſanguine ſuo. *Spe gaudentes, in tribulatione patientes.* Sperat in Chriſti nomine, qui in neceſſitatibus, in anguſtiis, in periculis ipſum invocat, cujus ſpes & fiducia non innititur hominibus, baculis ſcilicet arundineis, quantavis poteſtate præcellant, qui propriæ ſuæ induſtriæ, ingenio, ſcientiæ, prudentiæ, divitiis non confidit; ſed uni Deo, & ejus gratiæ ac miſericordiæ adjutorio. Igitur *Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda veſtra; Deus adjutor noſter in æternum.*

Act.4.12.

Rom.12.

Pſ. 61. 9.

XV. *Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens, cæcus, & mutus: & curavit eum, ita ut loqueretur & videret.* In hoc dæmoniaco miſera peccatoris hominis conditio adumbratur. Peccatoris animum diabolus poſſidet, amore peccati devinctum; oculos ejus interiores excæcat, ne videat peccati gravitatem ac fœditatem; Dei, quem offendit, ſummam & infinitam bonitatem; pœnarum inferni, quarum debitum incurrit, æternam acerbitatem; cœleſtis gloriæ, quam amiſit, felicitatem; Chriſti ad pœnitentiam vocantis & expectantis, miſericordiam: *Ambulabunt, ut cæci, quia Domino peccaverunt.* In hujus rei typum cùm Philiſthæi Samſonem apprehendiſſent: *ſtatim eruerunt oculos ejus, & duxerunt in Gazam vinctum catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt.* Denique diabolus mutum efficit peccatorem, ne Dei miſericordiam orando imploret; ne peccata ſua Deo & Sacerdoti confiteatur. Solus Deus, ſolus Chriſtus peccatorem curare poteſt, ut expulſo dæmone videat, quàm bonus eſt Dominus, quanta peccati gravitas & fœditas, quàm miſeram ſerviat ſervitutem peccator diabolo mancipatus, quanta ſit pulchritudo juſtitiæ; quàm gratus eſſe debeat erga Deum & Chriſtum, qui ipſum à peccati Diabolique ſervitute liberavit, qui pœnas æternas illi condonavit, qui jus ad cœleſtem hæreditatem gloriæ filiorum Dei illi reſtituit, Solus Deus & Chriſtus ipſum illuminare poteſt, ut videat quæ agenda ſunt; ipſum juvare, ut eadem faciat. Solus peccatoris linguam ſolvere poteſt, ut in laudes Dei tacens priùs os laxetur. O Domine: *Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adverſùs eum.... Domine, labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.... Dixi, Confitebor adverſùm me injuſtitiam meam Domino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Dixi, *Pronuntiabo, non adverſùm Deum, ſicut in clamore impietatis, quando tacui, ſed adverſum me injuſtitiam meam Domino.* Pronuntiabo, *confeſſio mea nondum ad os venerat; verumtamen Deus audivit vocem cordis mei. Vox mea in ore nondum erat, ſed auris Dei jam in corde erat.* Tu remiſiſti impietatem peccati mei: *quia dixi,* Pronuntiabo adverſùm me: *Multi enim pronuntiant iniquitatem ſuam, ſed adverſus ipſum Dominum Deum, qui dicunt, Fatum mihi fecit, ſtellæ meæ fecerunt. Per circuitum volunt pervenire ad Deum accuſandum, qui nolunt de compendio venire ad Deum placandum. Quid eſt fatum? Quid ſunt ſtellæ? Certè iſtæ quas in cœlo conſpicimus. Et quis eas fecit? Deus. Quis eas ordinavit? Deus. Ergo vides, quòd voluiſti dicere, Deus fecit, ut peccarem. Ita ille injuſtus, tu juſtus: quia niſi ille feciſſet, tu non peccaſſes. Tolle iſtas excuſationes in peccatis: Memento illius Pſalmi:* Non declines cor meum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem.... Ego dixi, Domine, miſerere mei, ſana animam meam, quia peccavi tibi. *Ego peccavi, non fatum, non fortuna, non diabolus; quia nec ipſe coegit, ſed ego perſuadenti conſenſi.* Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno. *Pro qua?* Pro ipſa venia peccatorum: *Inde orabit ad te omnis ſanctus, quia dimiſiſti peccata. Nam ſi non dimitteres peccata, non eſſet ſanctus, qui ad te oraret.* In tempore opportuno: *Quando manifeſtabitur Novum Teſtamentum, quando manifeſtabitur gratia Chriſti.* Cùm autem venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub Lege, ut eos, qui ſub Lege erant, redimeret: *Vnde redimeret? A diabolo, à peccatis ſuis, ab eo cui ſe vendiderant.* Sic à Chriſto Jeſu curatus eſt homo dæmonium habens, cæcus, & mutus. Liberatus à diabolo, illuminatiſque cordis oculis, videt peccati ſui gravitatem: ad Medicum clamavit, miſericordiam ejus imploravit: peccata confeſſus eſt, liberatus gratias agit, laudatque Liberatoris ſui miſericordiam & bonitatem, qui *curavit eum, ita ut loqueretur, & videret.*

Sophon.1.17.

Jud.16.21.

S. Hier.c.12. S.Matt.

Pſ.12.4.5.

Pſ.55.17. Pſ.31.5.

S.Aug.En.1. & 3. in Pſ.31.

Pſ.140.4.

XVI. *Et ſtupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic eſt filius David? Phariſæi autem audientes, dixerunt:*

S. Jo. Chrys. Hom. 41. in Matth.

xerunt: Hic non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. Admirationem, plausumque populi ferre Pharisæi non possunt: Christi beneficentia, & hominum salute cruciantur. Nam quamvis recessisset, occasionemque ipsis sedandi perturbationes animorum suorum dedisset, inflammabatur tamen rursus illorum animus, quoniam iterùm beneficio illius incolumem hominem videbant. Qua ex re dæmone quoque ipso pejores erant. Dæmon quippè ab homine citò recedens, fugam arripuit: illi verò modò de Christo interficiendo agitabant consilia; modò calumniis ejus famam proscindere conabantur, & hominum de illo existimationem retundere. Tale certè malum invidia est, qua nulla unquam malignitas pejor invenitur. Nam adulterio inquinati, voluptatis saltem iniquæ fructum, ut putant, aliquem capiunt, & brevi tempore peccatum committunt. Invidi autem & multò ante se ipsos, quàm quibus invident, perturbant & cruciant, & ita in agendo semper invidendoque sunt, ut numquam peccandi afferant finem: sed quemadmodum sues luti immunditia, & dæmones nostris damnis lætantur, sic invidi calamitate proximorum exultant. Invidia, detractionis & calumniæ parens. Invidia in Jesum impulsi Pharisæi, illum in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia calumniantur, & blasphemant. Ipsorum linguæ diabolus insidet, illamque movet ad immanem illam sacrilegamque calumniam. Verè lingua eorum, & quorumlibet obtrectatorum, sive

Jac. 3. 6. & 7.

calumniatorum, est *Vniversitas iniquitatis, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à gehenna. Omnis natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest, inquietum malum, plena veneno mortifero.* Detractio universale peccatum est: *Vniversitas iniquitatis:* Universale peccatum, propagatione, ut peccatum Adami: malitia, ut peccatum crucifixorum Christi: duratione, ut peccatum diaboli. Propagatur nempè detractionis peccatum conjunctione quadam & copula maledicentium linguarum, sicut peccatum originale carnali copula sexuum: utrumque vesana libidine, illud procreandi, istud nocendi. A patre in filios traducitur peccatum originis: à principali detrahente in audientes traducitur peccatum detractionis, cùm sponte audiunt, & detractionem approbant, vel ea delectantur, vel repetendo suam faciunt:

S. Ber. Ser. 24. in Cant.

Videas ambulare seorsum, convenire sibi & sedere pariter, moxque laxare procaces linguas in detestandum susurrum. Vna uni conjungitur, nec spiraculum incedit in eis: Tanta est libido detrahendi, audiendive detrahentem. Ineunt familiaritatem ad maledicendum, concordes ad discordiam.... Omnis qui detrahit, primum quidem se ipsum prodit vacuum charitate: deinde quid aliud detrahendo intendit, nisi ut is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipsis, apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus, qui se audiunt; lingua maledica, & quantum in se est, necat funditus & extinguit. Non solùm autem, sed & in absentibus universis, ad quos volans verbum fortè per eos, qui præsentes sunt, pervenire contigerit. Vides, quàm facilè & in brevi ingentem multitudinem animarum velociter currens sermo tabe malitiæ hujus inficere possit? Propterea dicit de talibus propheticus Spiritus: Quorum

Ps. 13.

» os maledictione & amaritudine plenum est, veloces
» pedes eorum ad effundendum sanguinem: *Vtique tam veloces, quàm velociter currit sermo. Vnus est, qui loquitur, & unum tantùm verbum profert: & tamen unum illud verbum uno in momento multitudinis audientium, dum aures inficit, animas interficit.* De-

Ter. Apolog. c. 7.

tractio & calumnia: *Ab uno principe exorta, exinde in traduces linguarum & aurium serpit; & ita modici seminis vitium cætera rumoris obscurat, ut nemo recogitet, ne primum illud os mendacium seminaverit; quod sæpè fit, aut ingenio æmulationis, aut arbitrio suspicionis, aut non nova, sed ingenita quibusdam mentiendi voluptate.* Sic Pharisæi æmulationis ingenio, diabolicæ invidiæ instinctu, Christi Jesu famam dilacerant, & in vulgus disseminant impiam immanemque calumniam, dicentes: *Non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Lingua eorum, & quorumvis hominum maledicorum, *Vniversitas iniquitatis* est. Detractio nempè & calumnia est universale peccatum, non solùm propagatione & extensione, ut peccatum Adami; sed universale malitia, ut peccatum crucifixorum Christi. *Gladius anceps, imò triceps est lingua detractoris.* Lingua eorum gladius acutus. *Nec verò ejusdem linguam ipso etiam mucrone, quo Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis? Fodit enim hæc quoque Christi corpus, & membrum de membro, nec jam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo. Ipsis quoque nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit, seu etiam clavis ferreis, quos sanctissimis manibus illis & pedibus consummata Iudaicæ gentis iniquitas infixit. Nisi enim hujus, quod nunc pungitur & transfoditur, corporis vitam, sui vitæ corporis prætulisset, numquam illud pro isto, mortis injuriæ, crucis ignominiæ tradidisset.* Denique detractio universale peccatum est duratione, ut peccatum diaboli, quia non remittitur crimen illud, nisi fama proximi subversa vel imminuta restituatur & resarciatur: *Non* enim *dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Vix autem fit maledicis & calumniatoribus restitutio debita famæ proximorum, dum ipsi metuunt, ne fama sua hujusmodi restitutione imminuatur. Unde vix peccatorum remissionem obtinent, sed instar Pharisæorum Christo detrahentium: *Rei sunt æterni delicti.*

S. Ber. Ser. 17. de Div.

XVII. *Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne Regnum divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit. Et si satanas satanam ejicit, adversùs se divisus est: quomodo ergo stabit Regnum ejus? Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt?.... Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* Calumniati jam Pharisæi fuerant, quòd in Beelzebub dæmonia ejiceret: sed tunc quidem non increpavit, nec quidquam omninò ad hoc respondit; sed partim multitudine signorum, partim dignitate doctrinæ, ad cognoscendam omnipotentiam suam inducebat. Verùm quoniam in nequitia sua perseverantes eadem effutiebant, respondet nunc, ut Deitatem suam probet: primò arcana cordium ipsorum, & occulta consilia revelando; tum dæmones facilè ejiciendo. Et quamquam impudens illa calumnia esset, cùm invidi non considerent, quid dicant, sed quicquid in buccam venerit, temerè proferant; non negligit tamen Christus, sed ipsorum utilitati consulens respondet, ut nos doceat, ita mites esse erga inimicos, ut etiamsi adversùm nos ea dicant quæ nulla ratione nituntur, & quorum minimè conscii ac rei sumus, non conturbemur tamen, neque commoveamur, sed æquo animo factorum nostrorum rationem reddamus: non convitia convitiis, calumnias calumniis, detractiones detractionibus repellamus: non ultionem spiremus, & repetamus; sed peccantium consulamus utilitati, studeamus conversioni & emendationi. Divinam Jesu Christi Domini nostri charitatem & mansuetudinem imitemur, qui cùm pœnas à Pharisæis facilè repetere posset, rationibus eos refellere & convincere maluit, tum ut moderationis exemplum præberet, tum ut eos ad iniquitatis emendationem invitaret. Neque verò Scripturæ testimoniis impræsentiarum utitur, ut illos refellat, quia Scripturæ sensum pravis expositionibus detorquebant; sed familiaribus similitudinibus illos coarguit: *Omne regnum*, inquit, *divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas vel domus contra se divisa non stabit.* Quod regnum tam firmum, quæ civitas vel domus tam stabilis, quæ non odiis ac dissidiis intestinis funditùs possit everti? Concordia res minimæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Si ergo vi principis dæmonum ejicio dæmones, seditio jam & pugna inter dæmones est, cùm alter in alterum insurgat. Debilitato autem & diviso dæmo-

S. Jo. Chrys. hom. 42. in Matth.

Alex. Expos. in Euang.

nis Regno, quam vim habebit, ut alios ejicere possit? *Hoc dicens* Christus, *ex ipsorum confessione volebat intelligi, quòd in eum non credendo, in regno diaboli esse delegissent, quod utique adversùm se divisum stare non posset. Eligant ergo Pharisæi, quod voluerint: si satanas satanam non potest ejicere, nihil contra Dominum, quod dicerent, invenire potuerunt: si autem potest, multò magis sibi prospiciant, & recedant de regno ejus, quod adversùm se divisum stare non potest.*

S. Aug. s. 71. aliàs 11. De Verb. Dom. c. 1.

Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? Ideò ipsi judices vestri erunt. De Judæorum Exorcistis id intelligi dixi in expositione sensus litteralis. Quamdiù enim apud Judæos fuit vera Ecclesia, apud illos fuere, qui potestatem in dæmones haberent, illosque ab obsessis hominum corporibus nominis Dei invocatione ac virtute expellere possent. Hinc S. Irenæus: *Vnus est*, inquit, *omnium Dominus, & propter hoc Altissimi & Omnipotentis appellationi omnia subjecta sunt: & hujus invocatione, etiam ante adventum Domini nostri, salvabantur homines, & à spiritibus nequissimis & à dæmoniis universis.* Sed constituta apud gentes Ecclesia, quam Jesus Christus acquisivit sanguine suo, extra illam nemini potestas datur ejiciendi dæmones ex hominum corporibus, uti nec potestas illos ejiciendi ex animabus, quibus per peccatum dominantur. Hæc veræ Ecclesiæ nota, quam numquam vendicare sibi potuerunt Schismaticæ societates ab Ecclesiæ unitate divisæ, & satanæ mancipatæ: *Filii vestri in quo ejiciunt?* Non spernenda S. Augustini, & quorumdam aliorum Patrum interpretatio, de Discipulis Christi, illius populi filiis, id est, Judæorum conterraneis, hunc locum explicantium: *Qui certè Discipuli Domini nostri Iesu Christi bene sibi conscii fuerant, nihil se malarum artium à bono Magistro didicisse, ut in principe dæmoniorum ejicerent dæmones.* Ideò, *inquit*, ipsi judices vestri erunt. *Ipsi ignobilia & contemptibilia hujus mundi, in quibus non artificiosa malignitas, sed sancta simplicitas meæ virtutis apparet, ipsi testes mei, judices erunt vestri.* Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones: *nec aliter possunt & filii vestri ejicere, quibus non malignam doctrinam, sed fidem simplicem dedi: procul dubio pervenit in vos regnum Dei, quo subvertitur regnum diaboli, cum quo & vos subvertimini.* Ubi Spiritus Dei, ibi regnum Dei. Regni diaboli eversio, effectus Incarnationis est: *In hoc* enim *apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.* Dæmonem ab obsessis corporibus Christus ejiciebat, ut miraculis illis visibilibus ostenderet, se illum invisibiliter ex animabus ejicere, quas captivas detinebat.

S. Aug. loco mox cit.

1. Jo. 3. 8.

XVIII. *Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi priùs alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.* Filii, inquit, vestri, qui vel crediderunt in me, vel adhuc credituri sunt, & ejecturi dæmones non in dæmonum principe, sed in simplici sanctitate; qui certè vel fuerunt, vel hoc sunt, quod etiam vos estis, id est, peccatores atque impii; & ideò in domo diaboli, & vasa diaboli; quomodo ab illo possent erui, quos prævalente iniquitate fortiter obtinebat, nisi alligatus justitiæ meæ vinculis, & vasa ejus eriperem, quæ erant vasa iræ, & ea facerem vasa misericordiæ? Hoc est quod etiam beatus Apostolus, & quasi de suis meritis gloriantibus increpans, dicit: *Quis enim te discernit?* Hoc est, à massa perditionis ex Adam, & à vasis iræ quis te discernit? Et ne quisquam diceret, Justitia mea: *Quid enim habes*, inquit, *quod non accepisti?* Unde & de se ipso: *Fuimus enim & nos aliquando naturaliter filii iræ, sicut & cæteri.* Ergo & ipse vas erat in domo illius malè fortis, cùm esset Ecclesiæ persecutor, blasphemus, injuriosus, in malitia & invidia, sicut fatetur, agens. *Sed ille, qui alligavit fortem, eripuit ab eo vas perditionis, & vas electionis effecit.*

S. Aug. s. 71. aliàs 11. de verb. Dom. c. 1.

1. Cor. 4. 7.

Eph. 2. 3.

Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi priùs alligaverit fortem? &c. Non debemus esse securi: adversarius noster fortis, victoris quoque vocibus comprobatur: *Princeps* est *hujus mundi, Rector tenebrarum harum, Rex super omnes filios superbiæ*, malorum omnium caput. *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est, ut nullum timeret.* Arx ipsius *Mundus*, qui in *maligno positus est:* Non creatoris dignitate, sed magnitudine delinquentis. Arma ejus, voluptates, divitiæ, honores, luxus, spectacula, tentationes, amores, errores, terroresque Mundi. Subditi ejus ac servi, infideles & iniqui omnes, quibus ut tyrannus dominatur. Vasa ejus & nos quondam fuimus. Verùm longè major est Christi Jesu Domini nostri potestas, qui adhuc in cunis positus, spolia Samariæ & fortitudinem Damasci Diabolo abstulit, scilicet Magos, qui ad suum præsepe Bethlehemum adoraturi, & munera mystica oblaturi venerunt. Satanam secum congredi ausum in deserto vicit, in cruce penitùs debellavit, deleto quod adversùs nos conscripserat chirographo, & affixo cruci: *Et expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Alligatus est fortis, & religatus in tartarum, & Domini contritus pede, & direptis sedibus Tyranni, captiva ducta est captivitas.

Job 41. 24.

Colo. 2. 14-15.

Emere potest quisque servum suum, creare non potest: Dominus autem servos suos & creavit, & redemit: creavit, ut essent; redemit, ne semper captivi essent. *Incidimus enim in principem hujus sæculi, qui reduxit Adam & servum fecit, & cœpit nos tamquam vernaculos possidere. Sed venit Redemptor, & victus est deceptor. Et quid fecit Redemptor noster captivatori nostro? Ad pretium nostrum tetendit muscipulam crucem suam: posuit ibi quasi escam sanguinem suum. Ille autem potuit sanguinem istum fundere, non meruit bibere. Et in eo quod fudit sanguinem non debitoris, jussus est reddere debitores; fudit sanguinem innocentis, jussus est recedere à nocentibus. Ille quippè sanguinem suum ad hoc fudit, ut peccata nostra deleret. Vnde ergo ille nos tenebat, deletum est sanguine Redemptoris. Non enim tenebat nos nisi vinculis peccatorum nostrorum. Istæ erant catenæ captivorum. Venit ille, alligavit fortem vinculis passionis suæ: intravit in domum ejus, id est, in corda eorum, ubi ipse habitabat, & vincula ejus arripuit. Nos fumus vasa. Ista impleverat ille amaritudine sua. Hanc amaritudinem etiam nostro Redemptori in felle propinavit. Impleverat ergo nos ille tanquam vasa sua: Dominus autem noster arripiens vasa ejus, & sua faciens, fudit amaritudinem, implevit dulcedine.*

S. Aug. ser. 71. alias de verb. Dom. 11. c. 2.

S. Cæs. Arelatensis, ser. 188. aliàs int. August. de Tempor. 197. nunc in Appen. 37.

Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, nisi priùs alligaverit fortem? &c. *Venit Christus & alligavit diabolum. Sed dicit aliquis: Si alligatus est, quare adhuc tantùm prævalet? Verum est, Fratres, multum prævalet; sed tepidis & negligentibus, Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus est enim tamquam innexus canis catenis; & neminem potest mordere, nisi eum qui se ad illum ultrò mortifera securitate conjunxerit. Iam videte, Fratres, quàm stultus homo ille est, quem canis in catena positus mordet. Tu te ad illum per voluntates & cupiditates sæculi noli conjungere; & ille ad te non præsumet accedere. Latrare potest, solicitare potest, mordere non potest nisi volentem. Non enim cogendo, sed suadendo nocet: nec extorquet à nobis consensum, sed petit.*

XIX. *Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit.* Hoc dicit Christus, ne putarent increduli & impii adversantes nomini Christiano, propter diversas hæreses & schismata eorum, qui sub nomine Christiano greges colligunt perditorum, etiam Christi Regnum adversùm se esse divisum. *Non ait, Qui non est sub voce nominis mei, aut sub specie sacramenti mei: sed*, Qui non est mecum, contra me est. *Nec ait, Qui non congregat sub voce nominis mei: sed*, Qui non congregat mecum, spargit. *Non ergo est adversùm se divisum Regnum Christi; sed homines conantur dividere, quod emptum est pretio Sanguinis Christi.* Novit enim Dominus, qui sunt ejus: Et recedat, *inquit*, ab iniquitate omnis qui invocat nomen Domini. *Nam si ab iniquitate*

S. Aug. ser. 71. alias de verb. Dom. 11. c. 2.

2. Tim. 2. 9.

S. Hie. c. 12. in S. Matt.

tate non recedit, non pertinet ad regnum Christi, etiam nominans nomen Christi. Vt ergo aliqua exempli gratia commemorem, spiritus avaritiæ & spiritus luxuriæ, quia ille contrahit, ille profundit, divisi sunt adversùm se, & ambo pertinent ad regnum diaboli. Apud Idolorum cultores, spiritus Iunonis & spiritus Herculis divisi sunt adversùm se, & ambo pertinent ad regnum diaboli. Arianus & Photinianus ambo hæretici, & adversùm se ambo divisi. Omnia vitia erroresque mortalium inter se contrarii, divisi sunt adversùm se, & omnia pertinent ad regnum diaboli: ideò non stabit regnum ejus. Iustus autem & impius, fidelis & incredulus, Catholicus & hæreticus, divisi quidem sunt adversùm se, sed non ambo pertinent ad Regnum Christi. Novit Dominus, qui sunt ejus. Nemo sibi de vocabulo blandiatur. Si vult sibi prodesse nomen Domini, recedat ab iniquitate, qui invocat nomen Domini. Qui ab Ecclesia recesserunt, aut in ea schismata & tumultus excitant, aut denique secundùm Euangelium vitam non instituunt, contra Christum sunt, quia non cum ipso; spargunt, quia cum illo non congregant. De his bonus Christianus, Prophetæ verba usurpans, ait:

Ps. 54. 19. *Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi; quoniam inter multos erant mecum.* Quam

S Aug. En. in hunc Ps. sententiam egregiè S. Augustinus explicat: *Baptismum habebamus utrique, in eo erant mecum: Euangelium utrique legebamus, erant in eo mecum: Festa Martyrum celebrabamus, erant ibi mecum: Paschæ solemnitatem celebrabamus, erant ibi mecum. Sed non omnino mecum. In schismate non mecum, in hæresi non mecum: In multis mecum, in paucis non mecum. Sed in his paucis, in quibus non mecum, non prosunt multa, in quibus mecum.* Etenim, Fratres, videte, quàm

» multa enumeravit Apostolus Paulus: unum, dixit, si

1. Cor. 13. 1. » defuerit, frustra sunt illa: *Si linguis hominum loquar*

» *& Angelorum*, ait, *si habeam omnem prophetiam, & omnem fidem, & omnem scientiam, si montes transferam, si distribuam omnia mea pauperibus, si tradam corpus meum, ita ut ardeat.* Quàm multa enumeravit? *His omnibus multis defit una charitas: illa numero plura sunt, hæc pondere major est. Ergo in omnibus Sacramentis mecum, in una charitate non mecum.* Quoniam inter multos erant mecum: *Qui se separaverunt à me, mecum erant, non in paucis, sed in multis. Etenim per totum orbem terrarum pauca sunt grana, multæ sunt paleæ. Quid ergo ait? In palea mecum erant, in tritico non mecum erant. Et propinquat palea tritico, de uno semine exit, in uno agro radicatur, una pluvia nutritur, eumdem messorem patitur, eamdem trituration em sustinuit, eamdem ventilationem expectat, non in unum horreum intrat.*

Qui non est mecum, contra me est; & qui non congregat mecum, spargit. Hinc olim colligebat contra

S. Aug. l. 1. de pecc. meritis & rem. c. 28. Pelagianos S. Augustinus, non esse medium locum extra Regnum cœlorum, ubi infantes sine baptismo decedentes, vitam beatitudinis æternæ & quietis possidere possent: *Non est*, inquit, *ullus ulli medius locus, ut possit esse, nisi cum diabolo, qui non est cum Christo.*

Ex eadem Christi Domini sententia colligo, nullum esse statum medium inter charitatem & cupiditatem, inter amorem sæculi & amorem Dei, adeòque inter amorem Dei & inimicitiam cum Deo. Nam *Adulteri, nescitis, quia amicitia hujus mundi, inimica est*

Iac. 4. 4. *Dei! Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.* Qui *noluerit servire charitati, necesse est, ut serviat iniquitati.* Amicitia hu-

S. Aug. in Ps. 18. jus mundi adultera est. Hominem vult dividi, ut Christi sit ex parte, & Mundi ex parte, ut meretrix illa coram Salomone litigans: *Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur.* Sed Deus noster *Deus zelotes est*: Totum sibi vendicat hominem, qui totum fecit, totum redemit.

1. Reg. 3. 26. Exod. 20. 5. & 34. 14. Deut. 4. 24.

Qui non est mecum, contra me est. Qui Christi fidem, doctrinam, gloriam, Ecclesiam, servos non defendit, cùm oppugnantur; qui non servit illis & ad bonum non cooperatur, cùm potest, Christi inimicus est.

Alex. Expos. in Euang.

XX. *Ideò dico vobis, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: Spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Agnitæ veritatis, sive quæ fidem, sive quæ mores spectet, impugnatio, fraternæ charitatis invidentia, obstinatio in peccato, & impœnitentia, verba sunt contra Spiritum Sanctum, quæ difficillimè remittuntur; sed impœnitentia sola blasphemiæ in Spiritum Sanctum genus est, neque in hoc sæculo, neque in futuro, id est, numquam omninò remittendæ. Timendum ergo, ne peccator, qui cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit; qui nec divinis promissis, nec minis, nec spe præmiorum, nec terrore pœnarum æternarum, nec amore, nec timore, nec internis Dei inspirationibus, nec externis admonitionibus, exhortationibus, correptionibus ministrorum ejus, flectitur ad pœnitentiam, aut ipsam in dies procrastinat, adeòque quotidianæ in Spiritum Sanctum contumeliæ & blasphemiæ reus est: Timendum (inquam) maximè, ne peccati sui remissionem numquam obtineat, quia pœnitentiæ donum difficillimè consequetur: si verò (quod hujusmodi impiis ut plurimùm contingit) moriatur impœnitens, de illius æterna salute actum est. *An divitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, &* Rom. 2. 4. 5. S. Aug. Ser. 71. aliàs 11. De Verb. Dom. c. 12. & seq. *revelationis justi judicii Dei.* Hanc doctrinam S. Aug. egregiè ac luculentè explicat: *Quod*, inquit, *commune est Patri & Filio, per hoc nos voluerunt habere communionem & inter nos & secum, & per illud Donum nos colligere in unum, quod ambo habent unum, hoc est, per Spiritum Sanctum Deum & donum Dei. In hoc enim reconciliamur Divinitati, eaque delectamur. Nam quid nobis prodesset, quicquid boni nossemus, nisi etiam diligeremus? Sicut autem veritate discimus, ita charitate diligimus; ut & plenius cognoscamus, & beati cognitione perfruamur:* Charitas *porrò* diffusa est in cordibus no- « Rom. 5. 5.

stris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis: *Et* « *quia peccatis alienabamur à possessione verorum bonorum charitas cooperit multitudinem peccatorum. Est ergo Pater Filio veritati origo verax, & Filius de veraci Patre orta veritas, & Spiritus Sanctus à Patre bono & Filio bono effusa bonitas: omnium est autem non impar Divinitas, nec sperabilis unitas. Primum ergo in nos accipiendam vitam æternam, quæ in novissimo dabitur, de bonitate Dei munus venit ab initio fidei, remissio peccatorum, Illis enim manentibus, manent quodammodo inimicitiæ adversùs Deum, & ab illo alienatio, quæ à nostro malo est: quoniam non mentitur Scriptura, dicens,* Iniquitates vestræ diviserunt inter vos « Isa. 59. 2. & Deum vestrum: *Non itaque nobis infert bona sua,* « *nisi auferat mala nostra. Et in tantùm illa crescunt, in quantum ista minuuntur: nec illa perficientur, nisi ista finiantur. Iam verò quòd Dominus Iesus sic in Spiritu Sancto peccata dimittit, quemadmodum in Spiritu Sancto dæmones ejicit, hinc intelligi potest, quòd postea quàm resurrexisset à mortuis, cùm dixisset Discipulis suis:* Accipite Spiritum Sanctum, *continuò subjecit:* Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt... *Contra hoc donum gratuitum,* remissionis peccatorum, *contra istam Dei gratiam loquitur cor impœnitens. Ipsa ergo impœnitentia est Spiritus blasphemia, quæ non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Contra Spiritum enim sanctum, quo baptizantur, quorum peccata omnia dimittuntur, & quem accepit Ecclesia, ut cui dimiserit peccata, dimittantur ei, verbum valdè malum & nimis impium, sive cogitatione, sive etiam lingua sua dicit, quem patientia Dei cùm ad pœnitentiam adducat, ipse secundùm duritiam cordis sui, & cor impœnitens, thesaurizat sibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundùm opera ejus. Hæc ergo impœnitentia, contra quam clamabant & Præco, & Iudex, dicentes:* Pœni-

tentiam agite, appropinquavit enim Regnum cœlorum; *contra quam Dominus os Euangelicæ prædicationis aperuit; & contra quam ipsum Euangelium in toto orbe prædicandum esse prædixit; ubi postea, quàm resurrexit à mortuis, ait Discipulis*: Oportebat pati
Luc. 24. 46. » Christum, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem. *Hæc omnino impœnitentia non habet remissionem neque in hoc sæculo, neque in futuro: quia pœnitentia impetrat remissionem in hoc sæculo, quæ valeat in futuro. Sed ista impœnitentia vel cor impœnitens, quamdiù quisque in hac carne vivit, non potest judicari. De nullo enim desperandum est, quamdiù patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium, non mortem vult impii, quantùm ut revertatur & vivat.*

» Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non » remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. *Dicit verbum contra Spiritum Sanctum, qui unitati Ecclesiæ corde impœnitenti resistit, ubi in Spiritu Sancto fit remissio peccatorum.* Hinc Christus, ubi dixit: *Qui non est mecum, contra me est; & qui non congregat* » *mecum, spargit*: ut illos ostenderet ad se non perti- » nere, qui extra congregando, nollent congregare, » sed spargere; deinde subjunxit: *Ideò dico vobis, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: Spiritus autem blasphemia non remittetur. Quid est hoc? Ideo sola Spiritus blasphemia non remittetur, quoniam qui non est cum Christo, contra ipsum est; & qui non cum illo congregat, spargit? Ideò utique. Qui enim non cum illo congregat, quomodolibet sub ejus nomine congreget, non habet Spiritum Sanctum. Hic omninò, hic nos compulit, non alibi intelligere fieri remissionem omnis peccati, omnisque blasphemiæ, nisi in Christi congregatione, quæ non spargit. Congregatur quippè in Spiritu Sancto, qui non est contra se ipsum divisus, sicut ille immundus spiritus. Et propterea omnes congregationes, vel potiùs dispersiones, quæ se Christi Ecclesiam appellant, & sunt inter se divisæ atque contrariæ, & unitatis congregationi, quæ vera est Ecclesia ejus, inimicæ, non quia videntur ejus habere nomen, idcirco pertinent ad ejus congregationem. Pertinerent autem, si Spiritus Sanctus, in quo consociatur hac congregatio, adversùm se ipsum divisus esset. Hoc autem quia non est, ideo peccatum omne atque blasphemia remittetur hominibus in hac congregatione, quam in Spiritu Sancto, & non adversùs se ipsum diviso congregat Christus. Ipsius autem Spiritus blasphemia illa, qua fit, ut corde impœnitenti huic tanto Dei dono usque in finem vitæ istius resistatur, non remittetur. Nam etsi quisquam ita sit contrarius veritati, ut Deo loquenti, non in Prophetis, sed in unico Filio, cùm propter nos eum, ut nobis in eo loqueretur, filium hominis esse voluit, reluctetur, remittetur ei, cùm pœnitendo conversus fuerit ad Dei benignitatem, qui cùm mortem impii nollet, quantum ut convertatur & vivat, dedit Ecclesiæ suæ Spiritum Sanctum, ut quicumque in eo peccata dimitteret, dimitterentur ei. Qui verò huic dono extiterit inimicus, ut non illud per pœnitentiam petat, sed ei per impœnitentiam contradicat; fit irremissibile, non quodcumque peccatum, sed contempta, vel etiam oppugnata ipsa remissio peccatorum. Atque ita dicitur verbum contra Spiritum Sanctum, cùm ex dispersione ad congregationem numquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum Sanctum. Unum ergo suffugium est, ne sit irremissibilis blasphemia, ut cor impœnitens caveatur, nec aliter pœnitentia prodesse credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, ubi remissio peccatorum datur, & societas Spiritus in pacis vinculo custoditur.*

Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.
S. Joa. Chr. ho. 42. in Matt. » Universorum hominum alii & hìc & ibi supplicia dabunt, alii in præsenti solummodò vita, alii in futura » tantùm, alii nec in præsenti nec in futura. Hìc quidem & illic, ut illi ipsi de quibus nunc agitur. Nam » & hìc ipsos ultus est, quoniam intolerabilia passi sunt, urbe ipsorum vi à Romanis expugnata: ibi autem acerbissima eos exspectant tormenta, ut Gomorrhæ ac Sodomorum cives, aliosque complures. Ibi verò solummodo, ut Dives ille, qui in flamma cruciatur, nec guttę unius aquæ dominus est. Hìc autem tantùm, ut incestuosus ille Corinthius. Neque hìc verò, neque ibi, ut Apostoli, Prophetæ, beatus Job, cæterique Sancti. Non enim ad punitionem hìc passi sunt, sed ut clariùs in agone vicisse cognoscerentur. Demus igitur operam, ut in istorum ordine inveniamur. Quòd si istorum sortem assequi propter negligentiam non poterimus, saltem ex illis esse studeamus, qui hìc in vita commissa dissolvunt. Terribile namque illud judicium est, inevitabilis pœna, intolerabilia tormenta. Sed si vis, ut auctor tibi sum, neque hìc aliqua pœna cruciari, tu ipse tibi justus sis Judex, exige à te ipso rationem & correctionem. Audi Paulum dicentem: *Si nosmetipsos judicaremus, non utique judicaremur*: Largos lacrymarum effunde fluvios, ingentes compunctionis gemitus ede, humillimus sis, laboribus ac vigiliis te ipsum afflige, peccata tua per singulas species recole. Non parvus hic est animæ cruciatus; nec quantus sit, ab alio cognoscitur, nisi ab eo, qui compunctus est. Quamobrem justitiam Deus huic pœnitentiæ in præmium proposuit, dicens: *Dic tu iniquitates tuas prior, ut justificeris.*

XXI. *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: siquidem ex fructu arbor cognoscitur.* Contra illos id dixit Christus, qui putabant se, cùm mali essent, loqui bona posse, vel bona opera habere. Hoc fieri non posse ait. Priùs est enim mutandus homo, ut opera mutentur. Si enim manet homo in eo, quod malus est, bona opera habere non potest: si manet in eo, quod bonus est, mala opera habere non potest. Quis autem à Domino bonus inventus est, cùm Christus pro impiis mortuus sit? Omnes ergo malas arbores invenit, sed dedit potestatem filios Dei fieri credentibus in nomine ejus. Quisquis igitur homo hodiè bonus est, id est, arbor bona, mala inventa est, & bona facta est. Et si quando venit, malas arbores eradicare vellet, quæ remanerent, quæ non esset digna eradicari? Sed venit prærogare misericordiam, ut posteà exerceret judicium, cui dicitur: Dedit credentibus remissionem peccatorum, noluit cum eis & de præteritis chartis habere rationem. Distulit securim, dedit securitatem. De hac securi Joannes loquitur, dicens: *Iam securis ad arborem posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Matt. 3. Sit ergo unusquisque arbor bona: non se arbitretur habere fructus bonos, si manet arbor mala. Non erit fructus bonus, nisi arboris bonæ. Muta cor, & mutabitur opus. Extirpa cupiditatem, planta charitatem. Sicut enim radix est omnium malorum cupiditas, sic & radix bonorum omnium charitas. Quid ergo mussitant homines inter se, vel contendunt, dicentes: Quid est bonum? O si scires, quid est bonum! Quod habere vis, non est valdè bonum: quod esse non vis, hoc est bonum. Vis enim habere sanitatem corporis; hoc est bonum: nec tamen putes magnum esse bonum, quod habet & malus. Aurum & argentum habere vis; ecce & hoc dico, bonum est; sed si benè usus fueris: benè autem non uteris, si malus fueris. Honorem habere vis, bonum est: sed & hoc si benè utaris. Quàm multis honor occasio exitii fuit? Quàm multis honor ministerium boni operis fuit? Discernamus ergo ista bona, si possumus; quia de bonis arbotibus loquimur. Et hìc nihil est, quod sic quisque cogitare debeat, nisi ut in semetipsum oculos convertat, in se discat, se discutiat, se inspiciat, se quærat, & se inveniat: & quod displicet, necet; quod placet, optet & plantet. Cùm enim se homo inanem invenerit meliorum bonorum, ut quid est avidus externorum bonorum? Et quid prodest plena bonis arca, inani conscientia? Bona vis habere, & bonus non vis esse? Non vides te erubescere debere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habet malum? Quid enim est, quod velis habere malum?

S. Aug. ser. alias 12. de Ver. Dom. Rom. 5. 6. Joan. 1. 12.

„ lum? Dic mihi: Nihil omninò; non uxorem, non fi-
„ lium, non filiam, non servum, non ancillam, non
„ villam, non tunicam, postremò non caligam: & ta-
„ men vis habere malam vitam. Rogo te, præpone vi-
„ tam tuam caligæ tuæ. Omnia quæ circumjacent ocu-
„ lis tuis, elegantia & pulchra tibi chara sunt; & tibi
„ ipse vilis es, ac fœdus? Si tibi possent respondere bo-
„ na, quibus plena est domus tua, quæ habere optа-
„ sti, perdere timuisti, nonnè & tibi clamarent: Si-
„ cut tu nos bona vis habere, sic & nos volumus bo-
„ num habere dominum? Tacita voce interpellant con-
„ tra te dominum tuum: Ecce bona tanta dedisti huic,
„ & ipse malus est. Quid ei prodest quod habet, quan-
„ do eum qui omnia dedit, non habet? Quærit ergo
„ aliquis admonitus his verbis meis, & forte compun-
„ ctus, quærit, quid sit bonum, quale bonum, unde
„ bonum. Hoc est bonum, quod non potes invitus
„ amittere. Potes enim aurum perdere & nolens; po-
„ tes domum, potes honores, potes ipsam carnis salu-
„ tem: bonum verò quo verè bonus es, nec invitus ac-
„ cipis, nec invitus amittis.

XXII. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.* Pravum cor hominis, quid boni parturire potest, nisi Dei gratia mundetur? *Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.* Quanta sit corruptio cordis nostri, verba indicant, arrogantia, dura, levia, scurrilia, impudica, maledica. De Christianis plurimis dici potest, quod de Romanis suæ ætatis Tertullianus dixit: *Ubi religio, ubi veneratio majoribus debita à vobis? Habitu, victu, instructu, censu, ipso denique sermone proavis renuntiastis.* Primi Christiani verba sancta, pudica, verba charitatis & ædificationis proferebant: Christiani hujus temporis verba impudica, scurrilia, maledica, contumeliosa; de malo scilicet thesauro. Cor malum, thesaurus malus: cor bonum, thesaurus bonus. Cor bonum, cor rectum, quod non fit nisi charitate, à qua nihil mali; sicut cor malum fit cupiditate, à qua nihil boni. Igitur *In vobismetipsis charitatem habete:* Cor vestrum rectum sit cum DEO: *Quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate*: Hæc & loquimini. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus ..... Corrumpunt mores bonos colloquia mala*: & ex corde corrupto oriuntur, ex corde venenato, & viperino. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali?*

Apologetici, c. 6.

Philip. 4. 8.

Ephes. 4. 29.

XXIII. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Otiosum verbum est, *quod aut ratione justæ necessitatis, aut intentione piæ utilitatis caret.* Si ergo de otioso sermone ratio exigitur, pensemus, quæ pœna multiloquium maneat, in quo etiam per noxia verba peccatur. Sive, ut Sanctus Hieronymus ait, *Otiosum verbum est, quod sine utilitate & loquentis dicitur, & audientis: si omissis seriis, de rebus frivolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterum qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissolvit, & aliquid profert turpitudinis: hic non otiosi verbi, sed criminosi tenebitur reus.* Et Sanctus Basilius Magnus: *Omne verbum, quod ad propositum in Domino usum non facit, otiosum est: & adeo magnum est hujusmodi verbi periculum, ut licèt genere ipso de numero bonorum sit, quod dicatur; tamen nisi ad ædificationem fidei dirigatur, nequaquam propterea quòd bonum sit, liber sit à periculo, qui illud locutus sit: Quippè qui ex eo, quod ad ædificationem illud non accommodaverit, contristasse noscitur Spiritum Sanctum Dei. Hoc enim aperte docuit Apostolus, cùm dixit*: Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. *Et subiecit:* Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. *Quàm autem perniciosa res sit contristasse Spiritum sanctum, quid opus est, ut dicatur?* Vix quisquam attendit, quàm necessaria sit ad salutem linguæ moderatio: ut verba priùs veniant ad limam, quàm ad linguam: ut in lance justitiæ & charitatis ponderentur. Vix aliquis meminit, salem ideò in ore baptizandorum poni, ut significetur sermones nostros à corruptione immunes esse debere: *Sermo vester semper in gratia sit sale conditus. Quamplures vidi loquendo in peccatum incidisse, vix quemquam tacendo; ideòque tacere nosse, quàm loqui difficilius est. Scio loqui plerosque, cùm tacere nesciant. Rarum est tacere quemquam, cùm sibi loqui nihil prosit..... Grave malum, ut aliquis ore suo condemnetur. Etenim si pro otioso verbo reddet unusquisque rationem, quanto magis pro verbo impuritatis & turpitudinis? Graviora enim sunt verba præcipitationis, quàm otiosa. Ergo si pro otioso verbo ratio poscitur, quantò magis pro sermone impietatis pœna exolvitur?* Domini est gubernare linguam; ab illo itaque gratiam rectè & Christianè loquendi postulemus. *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis..... Dixi, Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Ori tuo* (inquit Sapiens) *facito ostia & seras. Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos; & attende, ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.* Alliga sermonem tuum, ne luxuriet, ne lasciviat, & multiloquio peccata sibi colligat. Sit restrictior, & ripis suis coerceatur. Citò lutum colligit amnis exundans. Sit ori tuo ostium, ut claudatur ubi oportet, & obseretur diligentiùs. Jugum sit verbis tuis, & statera, humilitas atque mensura; ut lingua tua menti tuę subdita sit. Refrenetur habenæ vinculis, frenos habeat suos, quibus revocari possit ad mensuram. *Sermones proferat libra examinatos justitiæ; ut sit gravitas in sensu, in sermone pondus, atque in verbis modus.* Cùm autem omnibus Christianis sermonis intemperantia prohibita sit Dei Lege; gravius tamen in viris Ecclesiasticis vitium est. *Fugienda otiositas mater nugarum, noverca virtutum. Inter sæculares, nugæ sunt; in ore Sacerdotis blasphemiæ. Interdum tamen si incidant, ferendæ fortassis, referendæ numquam. Magis interveniendum cautè ac prudenter nugacitati. Prorumpendum sanè in serium quid, quod non modò utiliter, sed libenter audiant, & supersedeant otiosis. Consecrasti os tuum Euangelio; talibus jam aperire illicitum, assuescere sacrilegum est.* Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent de ore ejus; *non nugas profectò vel fabulas. Verbum scurrile, quod facetiurbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore, procul & aure relegandum. Fœdè ad cachinnos moveris, fœdiùs moves. Porrò detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim.* Os igitur tuum taciturnitatis honore signatum sit, ut loquitur Tertullianus: *Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.*

Coloss. 4. 6.

S. Amb. l. 1. de Officiis Ministrorũ, c. 2.

Ps. 140. 3. Ps. 38. 2.

Eccl. 28. 29.

„ S. Amb. l. 1. de Officiis, c. 3.

S. Gr. M. 3. P. Pastoralis, Admonitione 15.

S. Hier. in c. 12. S. Mat.

S. Basil. M. in Regulis brevioribus, Interrogatione 23.

XXIV. *Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis, dicentes: Magister, volumus à te signum videre.* Infidelitati, superbiæ, curiositati non sufficiunt invicta credibilitatis argumenta, quibus Christianæ & Catholicæ Religionis veritas demonstratur: sed Fidei simplicitati abundè sufficiunt. *Nobis curiositate opus non est post Christum Iesum, nec inquisitione post Euangelium.* Qui nunc signa petit ut credat, Deo injuriam facit, ut Pharisæi; Pro nihilo habens universa miracula, quæ Christus edidit ad Euangelii confirmationem. Miracula necessaria fuerunt priùs, quàm crederet Mundus, ad hoc ut crederet Mundus. *Quisquis ad hoc prodigia, ut credat, inquirit, magnum est ipse prodigium, qui Mundo credente non credit. Christus afferens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura esset, miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit Religio-*

Tert. l. de Præscript. Hæret. c. 8.

S. Aug. l. 22. de Civit. Dei, c. 8.

S. Aug. l. de Utilitate credendi, c. 14.

gionem: quam non solùm hæreticorum ineptissima novitas fraudibus agens, sed nec gentium quidem veternosus error violenter adversans, aliqua ex parte convelleret.

XXV. *Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ, &c.* Christi resurrectio, maximum illius miraculum, cæterorum omnium, quæ mortalem vitam agens in terris edidit, confirmatio, missionis illius sigillum. Nullo miraculo ad fidem vel pœnitentiam flectetur, cujus infidelitas & obstinatio in peccatis, isto miraculo non vincitur. Jonam Christi typum fuisse, Dominus ipse docet. Quæ igitur Jonæ contigerunt, Christi mortem, resurrectionem, & pœnitentiam in nomine ejus Gentibus prædicandam significabant. *Nam sicut humana consuetudo verbis, ita Divina potentia etiam factis loquitur. Et sicut sermoni humano verba nova, vel minus usitata, moderatè ac decenter adsperSa, splendorem addunt; ita in factis mirabilibus congruenter aliquid significantibus, quodammodo luculentior est Divina eloquentia.* Proindè quid præfiguraverit, quòd Prophetam bellua illa devoratum tertia die vivum reddidit, cur à nobis quæritur, cùm hoc Christus exponat? *Sicut ergo Ionas ex navi in alvum ceti, ita Christus ex ligno in sepulchrum, vel in mortis profundum. Et sicut ille pro his, qui tempestate periclitabantur: ita Christus pro his, qui in hoc sæculo fluctuant. Et sicut primò jussum est, ut prædicaretur Ninivitis à Iona, sed non ad eos pervenit prædicatio Ionæ, nisi postea quàm eum cetus evomuit: ita Prophetia præmissa est ad Gentes, sed nisi post resurrectionem Christi, non pervenit ad Gentes.*

S. Aug. Ep. 102. alias 49. ad Dec gratias, n. 6.

XXVI. *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam; quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Et ecce plus, quàm Ionas hic.* Jonæ signum, ut typus Dominicæ Passionis, ita etiam gravium, quæ Judæi commiserant, testificatio peccatorum est. *Simul advertere licet & Majestatis oraculum, & pietatis indicium. Namque Ninivitarum exemplo & demonstratur supplicium, & remedium demonstratur. Vnde etiam Iudæi debent non desperare indulgentiam, si velint agere pœnitentiam.* Christianos magis quàm Judæos damnabit in judicio Ninivitarum exemplum, agentium pœnitentiam ad primam prædicationem ignoti Prophetæ, nullum miraculum patrantis, quo missionem suam probaret; excidium Ninives prædicentis & comminantis, nec spem ullam dantis evadendi. *Et ecce plus quàm Ionas hic.* Prophetarum Dominus, Christus Deus noster, Salvator noster, Judex noster, post tot miracula comminatur nos omnes perituros, nisi pœnitentiam agamus, *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*: & tamen ipsam agere contemnimus, vel negligimus. *Et ecce plus quam Ionas hic.* Nam cùm ille servus fuerit, ego Dominus sum. Ille à ceto exiliit, ego à morte resurgam. Subversionem ille urbis futuram prædicavit, ego Regni cœlorum Euangelium vobis annuntio. Et Ninivitæ quidem absque signo aliquo crediderunt, cùm vos multa miracula videatis: nec quidquam ante Jonæ verba illi audierunt, cùm vos omnibus sublimioris sapientiæ præceptis instituerim. Jonas quasi minister ad Ninivitas accessit, ego ad vos Dominus & Creator advenI, non minas intentans, non rationem exigens, sed peccatorum veniam afferens. Accedit, quòd illi quidem essent barbari, vos autem inter Prophetas plurimos educati: tum quòd de Jona nemo illis prædixit, cùm de me plurimi prædixerint, & opera prædicationi consonare perspiciatis. Jonam etiam, ne derideretur, fugisse non ignoratis, cùm ego & Crucis patibulum subiturus, & omnes illusiones vestras passurus, ultrò advenerim. Itaque cùm ille nullum pro Ninivitis opprobrium tulerit, ego vel mortis acerbitatem libenter feram. Et ille advena quidem atque peregrinus erat, & hominibus illis omninò ignotus; ego verò vobis conjunctus secundùm carnem. *Et ecce plus, quàm Ionas hic.*

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 97.

Luc. 13. 3. S. Joa. Chr. h. 44. in Mat.

Viri Ninivitæ surgent in Iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam; quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Pœnitentiam egerunt fide subnixam: *Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum*: Compunctione & deprecatione veniæ roboratam: *Et clament ad Dominum in fortitudine*: Humilem: *Et vestiti sunt saccis à majore usque ad minorem. Et pervenit verbum ad Regem Ninive; & surrexit de solio suo, & abjecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.* Pœnitentiam duram & austeram: *Et clamavit, & dixit in Ninive, ex ore Regis & Principum ejus, dicens: Homines & jumenta, & boves & pecora non gustent quidquam; nec pascantur, & aquam non bibant.* Pœnitentiam spe ac metu temperatam: *Quis scit si convertatur, & ignoscat Deus; & revertatur à furore iræ suæ, & non peribimus?* Pœnitentiam sinceram, non solis vocibus & promissis, quasi foliis, sed operibus, quasi fructibus, comprobatam. *Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala.* Eorum pœnitentiam imitemur, ne eorum comparatione damnemur. Sit pœnitentia nostra fidelis, humilis, spe metuque temperata, severa, sincera, prompta: Nullam enim moram inter Prophetæ prædicationem ac pœnitentiæ actionem interposuerunt Ninivitæ: In sacco & cinere pœnitentiam egerunt. *Dignus & victus & habitus pœnitentiæ; ut qui offenderant Deum luxu & ambitione, eorum damnatione placent, per quæ prius offenderant. Saccus & jejunium arma sunt pœnitentiæ, auxilia peccatorum: ante jejunium, & sic saccus: ante quod occultum est, & postea quod palam: hoc semper Deo, illud interdum exhibetur hominibus: & si è duobus necessariis unum est subtrahendum, magis jejunium absque sacco, quàm saccum eligam absque jejunio.* Quomodo pœnitentiam agere debeat Christianus, post Baptismum in mortale aliquod peccatum lapsus, egregiè S. Ambrosius explicat & docet: *Agendam*, inquit, *pœnitentiam, & tribuendam veniam credere nos convenit; ut veniam tamen tamquam ex fide speremus, non tamquam ex debito; aliud est enim mererì, aliud præsumere. Tamquam ex syngrapho fides impetrat: Præsumptio autem arroganti est propior, quàm roganti. Prius solve quod debitum est, ut quod speraveris, impetrare merearis..... Plura solvendi habet subsidia, qui Deo, quàm is qui homini debet. Homo pecuniam pro pecunia reposcit, quæ non semper debitori præsto est: Deus affectum exigit, qui in tua potestate est. Nemo pauper est, qui Deo debet, nisi qui se ipsum pauperem fecerit. Et si non habet quæ vendat, habet quæ solvat. Oratio, lachrimæ, jejunium, debitoris boni census est, multòque uberior, quàm si quis ex pretio fundorum, pecuniam sine fide deferat.* Si saccum non induunt, si caput cinere non aspergunt Christiani, qui peccatorum pœnitentiam agere debent, luxum saltem, & ornatum immoderatum deponant. Sed heu! *Videas eos mutata veste incedere, quos lugere & gemere oportebat; quia vestem illam ablutionis & gratiæ sordidarunt: fœminas autem margaritis onerare aures, curvare cervices, quas bene Christo, non auro inclinarent: quæ se ipsas flere debebant, quòd margaritam, quæ de cœlo est, perdiderunt.* Contra hos & illas surgent Ninivitæ in judicio, quia pœnitentiam humilem & severam egerunt in prædicatione Jonæ, nec ipsam procrastinarunt, ut Christiani plerique gravium peccatorum rei, qui *Proposita spe agendæ pœnitentiæ, licentiam sibi delinquendi propagatam putant; cùm pœnitentia remedium peccati sit, non peccandi incentivum. Vulneri enim medicamentum necessarium est, non vulnus medicamento, quia propter vulnus medicamentum quæritur, non propter medicamentum vulnus desideratur. Infirma deinde spes quæ committitur tempori; cùm omne tempus incertum sit, non omni spes tempori sit superstes.* Peccant omnes, pauci pœnitentiam agunt, pauciSimi agunt ut oportet. *Facilius inveni qui innocentiam servaverint* (inquit Sanctus Ambrosius) *quàm qui congruè egerint pœnitentiam. An quisquam illam pœnitentiam putat, ubi adquirendæ ambitio dignitatis, ubi vini effusio,*

Jon. 3.

S. Hier. in c. 3. Jonæ.

S. Ambr. l. 2. de Pœnit. c. 9. & 10.

ubi

ubi ipsius copulæ conjugalis usus? Renuntiandum sæculo est: somno ipsi minùs indulgendum, quàm natura postulat, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus orationibus; vivendum ita, ut vitali huic moriamur usui: se ipsum homo sibi abneget, & totus mutetur: sicut quemdam adolescentem fabulæ ferunt propter amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regressum, postea veteri occurrisse dilectæ; quæ ubi se non interpellavit, mirata putaverit non recognitam, rursus occurrens dixerit: Ego sum; responderit ille: Matth.16.24. *Sed ego non sum ego. Vnde bene Dominus ait,* Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. *Etenim qui mortui & sepulti in Christo sunt, non debent iterum velut viventes de hoc Mundo decernere.* Ne tetigeritis, *inquit,* neque gustaveritis, neque contrectaveritis: quæ sunt omnia in interitum ipso usu, *eò quòd ipse hujus vitæ usus corruptela sit integritatis.* Coloss.2.20. Ninivitæ surgent in judicio, & Christianorum teporem ac negligentiam in agenda pœnitentia accusabunt. Fervoris ad pœnitentiam agendam necessarii dederunt exemplum non solùm Ninivitæ, sed & ipse Jonas pœnitentiæ Prædicator. Jonas è ventre piscis post triduum velut è tumulo in terram ejectus, mandatum iteratum à Deo accepit eundi Ninivem, & illius eversionem post dies quadraginta prædicandi. *Et surrexit Jonas, & abiit in Nivivem juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna, itinere trium dierum. Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Statim Jonas, quod sibi fuerat imperatum, opere perfecit. Ninive autem erat, ad quam pergebat Prophetæ, civitas magna, & tanti ambitus, ut vix trium dierum posset itinere circumiri: *At ille præcepti, & superioris naufragii memor, viam trium dierum unius diei festinatione complevit.* Hunc pœnitentes imitentur, ad Divinum præceptum attendant, lapsus suos & naufragia, æternæ mortis ac damnationis pericula, quæ præcedentibus peccatis incurrerunt, in memoriam revocent; Dei bonitatem ac misericordiam considerent; harumque rerum consideratione fervorem excitent suum, ac superioris temporis desidiam ac negligentiam pia festinatione & ardore in agenda pœnitentia, & in via mandatorum Dei conficienda compensent. Dicant cum Jona: *Abjectus sum à conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo Templum sanctum tuum..... Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro salute Domino.* Denique intra mysticum dierum pœnitentiæ consecratorum numerum evertatur Ninive, pravi habitus penitùs eradicentur, mores iniqui destruantur: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Eversa reverà est, sed eversa in malo, ædificata in bono. *Ninivitæ quippè in hac vita egerunt pœnitentiam, & ideo fructuosam, velut in hoc agro seminantes, in quo Deus voluit cum lachrimis seminari, quod postea cum lætitia meteretur: & tamen quis negabit, quod Dominus prædixit, in eis fuisse completum, nisi parum advertat, quemadmodum peccatores Deus non solùm iratus, verùm etiam miseratus evertat? Evertuntur enim peccatores duobus modis, aut sicut Sodomitæ, ut pro peccatis suis ipsi homines puniantur; aut sicut Ninivitæ, ut ipsa hominum peccata pœnitenda destruantur. Factum est ergo, quod prædixit Deus: eversa est Ninive, quæ mala erat, & bona ædificata est, quæ non erat. Stantibus enim mœnibus atque domibus, eversa est civitas in perditis moribus.*

Jonæ 3.

S. Hier. in c. 3. Jonæ Prophetæ.

Jonæ 2.

S. Aug. l. 21. de Civit. Dei c. 10.

XXVII. *Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, & condemnabit eam, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis. Et ecce plus, quam Salomon hic.* Regina Saba, extranea, gentilis, peregrina, Ecclesiæ figura est. Hęc est, de qua Psalm. 44. dicitur: *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam,* &c. Vestitus Reginæ hujus & pretiosus est, & varius est. Sacramenta doctrinæ in linguis omnibus & variis. Quomodo autem omnis varietas vestis in unitate concordat, sic & omnes linguæ ad unam fidem. In veste varietas est, scissura non est. Aurum in varietate vestis, ipsa sapientia. Quælibet sit varietas linguarum, unum aurum prædicatur. Eamdem quippè sapientiam, eandem doctrinam & disciplinam omnes linguæ prædicant. Varietas in linguis, aurum in sententiis. Verum Salomonem Christum non quęsivit illa, sed ab ipso quæsita est, & per gratiam ejus vocata. Audivit, & vidit; inclinavit aurem suam, & oblita est populi sui, paternæque domus. Audivit primùm, fide mundans cor suum, unde videre posset. Oblita est populi Babyloniæ, habentis regem patremque diabolum. Et concupivit Rex Dominus Deus ejus, illius speciem ac decorem: formam adamavit, ac pulchritudinem, cujus ipse auctor est. Lavit enim eam à peccatis in sanguine suo: mundavit eam lavacro aquæ in verbo vitæ. Rex ejus, ipse est sponsus ejus. Regi nupsit Deo, ab illo dotata, ab illo decorata, ab illo redempta, ab illo sanata. Quicquid habet, unde illi placeat, ab illo habet. Christum Salomone longè excellentiorem agnovit, nempè Dei Filium, sapientiam increatam & æternam, Dei virtutem. Mysteria Regni Dei, morumque salutaria præcepta ab ipso audidivit, filiisque suis tradidit, & ad finem usque Mundi tradet, Regina illa Austri fœlicior, cùm verum Salomonem Christum semper habeat præsentem, & per Spiritum suum cęlestis arcana sapientiæ declarantem & explicantem. *Et ecce plus quàm Salomon hic.* Ecclesiæ mysterium duplici exemplo evidenter à Christo expressum esse Sanctus Ambrosius observat: *Quæ in Ninivitis per pœnitentiam, & in Regina Austri per studium percipiendæ sapientiæ, de totius orbis finibus congregatur, ut pacifici Salomonis verba cognoscat. Regina planè, cujus regnum est indivisum, de diversis & distantibus populis in unum corpus assurgens. Itaque Sacramentum hoc magnum est de Christo & Ecclesia: sed tamen hoc majus est, quia illud in figura ante præcessit, nunc autem plenum in veritate mysterium est; illic enim Salomonis typus, hic autem Christus in suo corpore est. Ex duobus igitur constat Ecclesia, ut aut peccare nescias, aut peccare desinas; pœnitentia enim delictum amovet, sapientia cavet.* Lege Homiliam Origenis 38. in Lucam, & Sermonem inter Augustinianos olim 253. *De Tempore*, nunc 231. in Appendice.

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 96.

XXVIII. *Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens, invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Pervicacissimus ille humanæ salutis hostis, numquam malitiæ suæ otium facit. Atquin tunc maximè sævit, cùm hominem plenè sentit liberatum: tunc plurimùm accenditur, dum extinguitur. Doleat & ingemiscat necesse est, venia peccatorum permissa, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis retrò suæ erasos. Dolet, quòd ipsum & angelos ejus Christi servus ille peccator judicaturus est. Itaque observat, oppugnat, obsidet: si qua possit, aut oculos concupiscentia carnali ferire, aut animum illecebris sæcularibus irretire, aut fidem terrenæ potestatis formidine evertere, aut à via certa perversis traditionibus detorquere; non scandalis, non tentationibus deficit. His præsertim patet anima arida, quæ gratiæ cœlestis benignis imbribus non irrigatur, quia oculos ad Deum non erigit, nec illos in se precatur effundi. Deum non orat, cœlum proindè illi æneum est. Non descendit in ipsam Dei miseratio, quia pia ex illius corde & ore non ascendit oratio.

Tert. l. de Pœnitentia.

Pra-

Pravi habitus in anima illa suspensi sunt potiùs, quàm extincti. Unde diabolus illam semper ut domum suam intuetur, facilèque se illam occupaturum confidit: *Revertar*, inquit, *in domum meam, unde excivi*. Ipsum invitant negligentia, desidia, otium, mundi & voluptatum amor adhuc in corde vivens. *Invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi*. Ut enim justis multiplicatur septiformis Spiritus gratia, ita in eadem peccata relapsis omnis dæmonum cumulatur injuria. Tunc *fiunt novissima pejora prioribus*, quia demon in ea velut arce firmiores munitiones extruit, pravosque habitus magis roborat iteratione peccatorum, & verbo Dei aditum claudit, aut certè illius virtuti impedimentum affert. *Idem enim verbum & propter naturam suam indignis formidolosum est, & propter benignitatem capi potest ab iis, qui ad ipsum excipiendum sese præpararint. Quo in genere sunt, qui impuro spiritu ex anima depulso, mentibusque agnitionis scopa mundatis & exornatis, otiosas eas ac desides nequaquam reliquerunt, ne cum majori apparatu à septem vitii spiritibus, hoc est, totidem, quot virtutis numerati sunt, rursus occupetur (quod enim difficiliùs expugnatur, studiosiùs atque ardentiùs appetitur) verùm ad vitii fugam virtutis cultum adjungunt, totum Christum, vel certè quàm maximè, in animi domicilium admittentes, ne prava potestas vacuum aliquid offendens, domum rursus impleat, ac novissima prioribus deteriora fiant, tum propter acriorem ac vehementiorem incursionem, tum propter majorem arcis firmitatem, ejusque expugnandæ difficultatem.*

S. Amb. l. 7. in Luc.

S. Gr. Nazianz. Or. 39.

Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus, ob gratiæ contemptum, ob ingrati animi vitium, ob comparationem diaboli cum Deo, ejusque præ Deo electionem, ob divini timoris abjectionem. *Nam si idcirco te deliquisse pœnituerat, quia Dominum cœperas timere; cur quod metus gratia gessisti, rescindere maluisti, nisi quia metuere desiisti? Neque enim timorem alia res, quàm contumacia subvertit..... Dominum despicit, qui bonorum ac malorum intellectum ab illo consecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit, resumens, intellectui suo, id est, Dei dono contumeliam facit: respuit datorem, cùm datum deserit; negat beneficium, cùm beneficium non honorat. Quemadmodum potest ei placere, cujus munus sibi displicet? Ita in Dominum non modò contumax, sed etiam ingratus apparet. Cæterùm non leviter in dominum peccat, qui cum æmulo ejus diabolo pœnitentia renuntiasset, & hoc nomine illum Domino subjecisset, rursùs eumdem regressu suo erigit, & exultationem ejus se ipsum facit, ut denuò malus, recuperata præda sua adversùs Dominum, gaudeat. Nonne, quod dicere quoque periculosum est, sed ad ædificationem proferendum est, diabolum Domino præponit? Comparationem enim videtur egisse, qui utrumque cognoverit, & judicato pronuntiasse eum meliorem, cujus se rursùs esse maluerit. Ita qui per delictorum pœnitentiam instituerat Domino satisfacere, diabolo per aliam pœnitentiæ pœnitentiam satisfaciet; eritque tantò magis perosus Deo, quantò æmulo ejus acceptus.* Fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. *Melius* enim *erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. Contigit enim eis illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum; & sus lota in volutabro luti.* Gravior certè illius culpa est, qui peccatum admissum plangit, nec tamen deserit: *Quia & ipsam quam flendo potuit impetrare veniam, contemnit, & quasi in lutosa aqua semetipsum volvit, quia dum fletibus suis vitæ munditiam subtrahit, ante Dei oculos sordidas etiam ipsas lachrymas facit.* Hujusmodi hominibus, in eadem sæpiùs peccata relapsis, convenit illud Sapientis oraculum: *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus?* Baptizatur quippè à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato, sed post baptismum mortuum tangit, qui culpam post lachrymas repetit. Admonendi sunt, qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut antè districti Judicis oculos eis se esse similes agnoscant, qui venientes ad faciem quorumdam hominum, magna eis summissione blandiuntur; recedentes autem, inimicitias ac damna quæ valent, atrociter inferunt. Quid est enim culpas flere, nisi humilitatem Deo suæ devotionis ostendere? Et quid est post fletum prava agere, nisi superbas in eum, quem rogaverat, inimicitias exercere?

Tert. l. de Pœnit. c. 5.

2. Petri 2. 21. 22.

S. Gr. M. p. 3. Pastoralis Curæ, Admonit. 31.

Eccl. 14.

Deus quidem ad pœnitentiam expectat peccatores, in gravia peccata relapsos: sed absit, ut id aliquis ita interpretetur, quasi eo sibi etiam nunc pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum: *Et redundantia elementiæ cœlestis, libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo idcirco deterior sit, quia Deus melior est, toties delinquendo, quoties ignoscitur.* Evasimus semel, ne iterùm periculo damnationis æternæ nos inferamus, etsi iterùm evasuri videamur. *Plerique naufragio liberati, exinde repudium & navi & mari dicunt; & Dei beneficium, salutem suam scilicet, memoria periculi honorant. Laudo timorem, diligo verecundiam: nolunt iterum Divinæ misericordiæ oneri esse; formidant videri inculcare, *quod consecuti sunt: bona certè solicitudine iterum experiri vitant, quod semel didicerunt timere. Ita modus temeritatis, testatio est timoris: Timor autem hominis, Dei honor est.*

Tert. l. de Pœnit. c. 7.

* Id est conculcare.

Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Cupiditas enim carnis expulsa per pœnitentiam à consuetis operibus, cùm non invenerit, in quibus delectationibus conquiescat, avidiùs redit, & rursùs occupat mentem hominis, si cùm pulsa esset, negligentia subsecuta est, ut non introduceretur tamquam habitator mundatæ domui sermo Dei, per sanam doctrinam. Et quoniam non solùm habebit illa septem vitia, quæ septem virtutibus spiritalibus sunt contraria; sed etiam per hypochrysim se ipsas virtutes habere simulabit: propterea assumptis secum septem aliis nequioribus, hoc est, ipsa septenaria simulatione, redit illa concupiscentia, ut sint novissima hominis pejora, quàm erant illa prima.

« S. Aug. l. 1. Qu. Evang. in S. Mat. Qu. 8.

XXIX. *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus, & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te. At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est: ipse meus frater, & soror, & mater est.* In Ecclesiastici ministerii functionibus nullam carnalium necessitudinum habendam esse rationem Christus docet. Salutis æternæ minister temporalia non debet intueri: Dei gloriam utilitatibus & commodis parentum & consanguineorum anteponat, necesse est: illos colat; illorum, ut postulat pietas, curam gerat; sed opus Dei non deserat, non negligat illorum importunitate victus. *Si* Christus *matrem & fratres eos fecit, qui non erant, quomodo negavit eos, qui erant? Sed in semetipso docuit, qui patrem, aut matrem, aut fratres præponeret verbo Dei, non esse dignum Dei discipulum.... Solet id adimplere Christus, quod alios docet. Quale ergo erat, si docens non tanti facere matrem, aut fratres, quanti Dei verbum, ipse Dei verbum nuntiata matre & fraternitate desereret? Negavit itaque parentes, quomodo docuit negandos pro Dei opere.* Qui negotiis sæcularibus ad commoda temporalia consanguineorum suorum procuranda se implicant, qui ex proventibus Ecclesiasticis consanguineorum suorum fortunas augent, & *paupertatem Christi suas suorumque faciunt divitias*, ut ait S. Hier. qui nepotibus indignis Ecclesiastica Beneficia conferunt, aut dignioribus ipsos præponunt, in eorum collatione, quibus animarum cura est annexa; qui in sacris Ordinationibus, in dispensationibus, in aliis Ecclesiasticæ disciplinæ capitibus, commendationi parentum & consanguineorum plus tribuunt, quàm Regulis Ecclesiasticis, sive sacris Canonibus; hi Christi exemplum & documenta non sequuntur, parentes verbo Dei non præponendos, imò pro Dei opere negandos

Tert. l. 4. Adversùs Marcionem, c. 19.

Idem, lib. de Carne Christi, c. 7.

Tert. ib.

dos esse docentis. *Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater meà, & fratres mei.* Hæc aliàs figura est Synagogæ in matre abjecta, & Judæorum in fratribus incredulis. Foris erat in illis Israel; Discipuli autem novi intùs audientes & credentes, & cohærentes Christo, Ecclesiam delineabant, quam potiorem matrem, & digniorem fraternitatem, recusato carnali genere, nuncupavit.

S. Joa. Chr. ho. 45. in Matt.

Quæ est matèr mea, & qui sunt fratres mei? Una sola & vera & communis nobilitas atque necessitudo cum Christo est, ut voluntatem Dei facias. Hic propinquitatis modus multò melior atque præstantior necessitudine carnali. Quę omnia probè tenentes, nec de filiorum gestis gloriemur, nisi virtutes eorum imitemur; nec de parentum nobilitate quidquam nobis arrogemus, nisi probam eorum vitam assequamur. *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus fratèr, & soror, & mater est.* O mirabilem honorem! ò virtutis incredibiles vires! quò ducitis rectè viventes homines? Mulieres sanctissimam illam Virginem beatificarunt. Quot purissimum illum uterum admirantur? Quot optarent tales fuisse matres, & cętera omnia contemnere? Quid verò prohibet? Ecce rectam & facilem viam nobis proposuit, ut non fęminis solùm, verùm etiam viris, ad hanc dignitatem pervenire liceat, imò verò etiam ad majorem. Multò enim propinquiores Deo sunt, qui voluntatem ejus faciunt, quàm qui sola carnis necessitudine Christo conjunguntur. Non ergo simpliciter sanctam illam propinquitatem desidera, verùm etiam viam capesse, magnoque studio confice, quæ ad hoc desiderium implendum te perducat. Non est, cur Dei Virgines contristentur, quòd etiam ipsæ virginitate servata matres carnis esse non possunt. Illum enim solum virginitas decenter parere posset, qui in sua virginitate parem habere non posset. *Verumtamen ille unius Sanctæ Virginis partus, omnium sanctarum Virginum est decus. Et ipsæ cum Maria matres Christi sunt, si Patris ejus faciunt voluntatem. Hinc enim & Maria laudabiliùs, atque beatiùs Christi mater est, secundùm supra memoratam ejus sententiam:* Quicumque facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse mihi frater, & soror, & mater est. *Has sibi omnes propinquitates in populo quem redemit, spiritaliter exhibet: fratres & sorores habet sanctos viros, & sanctas fœminas, quoniam sunt illi in cœlesti hæreditate cohæredes. Mater ejus est tota Ecclesia, quia membra ejus, id est, fideles ejus, per Dei gratiam ipsa utique parit. Item mater ejus est omnis anima pia, faciens voluntatem Patris ejus fœcundissima charitate, in iis quos parturit, donec in eis ipse formetur. Maria ergo faciens voluntatem Dei, corporaliter Christi tantummodo mater est, spiritaliter autem & soror & mater. Ac per hoc illa una fœmina, non solùm spiritu, verùm etiam corpore, & mater est & virgo. Et mater quidem spiritu, non capitis nostri, quod est ipse Salvator, ex quo magis illa spiritaliter nata est, quia omnes qui in eum crediderint, in quibus & ipsa est, rectè filii sponsi appellantur: sed planè mater membrorum ejus, quod nos sumus; quia cooperata est charitate, ut fideles in Ecclesia nascerentur, quæ illius capitis membra sunt: corpore verò, ipsius capitis mater.*

“ S. Aug l. de sancta Virgin. c. 5. & 6.

Legatur & Enar. in ps. 127. n. 12.

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

I. IN *illo die, exiens Iesus de domo, sedebat secus Mare. Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam ascendens, sederet: & omnis turba stabat in littore.* Eodem illo die, vel tempore, quo Mater Christi & fratres advenerant, exiit Jesus de domo, quę auditorum ingentem multitudinem præ angustia capere non poterat: & in littore Maris Galilææ docentium more sedebat. Confluentibus autem ad illum turbis, & prementibus, in naviculam ascendit, vice suggesti, ut audiri posset à plebe stante in littore: *Et locutus est eis multa in parabolis.* Locutus est eis, non simplici & perspicuo sermone, sed figurato & obscuro, sub familiarium similitudinum & comparationum involucris; quem morem Syris, & maximè Palæstinis solemnem & usitatum fuisse, S. Hieron. testatur. Parabolis etiam usus est Magister cœlestis, tum ob rationem infrà versu 13. traditam; tum ut auditorum attentionem vehementiùs excitaret; cùm ut sermones ipsius tenaciùs populi mentibus inhærerent; tum denique, ut per sensibiles similitudines sermo res ipsas significatas velut oculis subjiceret: Quod sermonis genus Prophetis etiam tritum est. Parabolis & ænigmatibus utitur divina Scriptura, *Ad exercitationem quærentis, & delectationem audientis.... Sic loquitur, ut altitudine superbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos pascat, affabilitate parvulos nutriat.*

S. Jo. Chrys. Hom. 46. in S. Matth.

S. Aug. l. 12. contra Faustum, c. 7. Et l. 5. de Genesi ad litteram c. 3.

II. *Ecce exiit qui seminat, seminare.* Satori Deum comparare, frequens est Hebræis. Philo Judæus Lib. de Legum allegoria: *Semen*, inquit, *quod Opifex sevit in fœcundo solo, Anima ratione utente.* Sator exiit, ut sementem jaceret: *Et dùm seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea.* Dum semen longè latèque spargit, pars seminum cecidit juxta viam publicam & tritam, incultam, duram, & semini suscipiendo ineptam. Terra enim nisi grèmio mollito & subacto semen suscipere non potest. Ideò volucres cœli semen terræ gremio minimè conditum, sed in ejus superficie sparsum diripiunt, & comedunt. *Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto, æstuaverunt; & quia non habebant radicem, aruerunt.* Pars altera seminum cecidit in saxosas agri partes; & cùm terræ defectu deorsum penetrare non possent, vim sursum erexere, & quia non longè aberant à terræ superficie, statim se ostentarunt: & sole fervente, sunt torrefacta, quia defecta erant radice, ac propterea etiam humore, qui ex terra per radicem hauritur. Humoris autem penuria, accedente calore externo, efficit, ut arescant. *Alia autem ceciderunt in spinas: & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.* Pars cecidit in terram spinarum & carduorum feracem, & celeriùs, altiùs, densiùsque succrescentes spinæ, bona semina jam in culmos erecta suppresserunt & præfocaverunt. *Alia autem ceciderunt in terram bonam*, cultam, aratam, sartam: *& dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum*, pro terræ fertilitate.

S. Aug. lib. de dono persev. c. 14.

III. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Auditorum animos hac loquendi formula excitat. Qui à Deo accepit donum intelligendi quæ audit, & obediendi verbo veritatis, attendat ad propositam parabolam, sensum ejus quærat; ex ea proficiat, ac spiritalem utilitatem carpat.

IV. *Et accedentes discipuli, dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria Regni cœlorum; illis autem non est datum.* Cur turbis obscurè loqueris, ita ut non intelligant, cùm nos perspicuè docere consueveris? Respondit Christus: Ideò obscuriùs ipsis loquor, quia vobis simplicibus, humilibus, docilibus, audiendi simul & intelligendi atque obsequendi desiderio flagrantibus, singulari gratia datum est à Patre luminum, nosse perspicuè, non solùm Euangelica præcepta, quæ ver-

verbis apertiſſimis tradidi, quia illorum cognitio neceſſaria omnibus eſt ad ſalutem; ſed etiam myſteria, ſeu arcana Regni cælorum, diſpenſationem Dei admirabilem circa prædicationis Euangelicæ progreſſum, tum apud Judæos, cùm apud Gentes. Illis autem, quorum pars maxima non credit, niſi ſigna & prodigia viderit; vel ſciendi magis curioſitate, quàm obediendi ſtudio, ad audiendum ſermones meos ducitur; aut contemnit etiam, irridet, calumniatur; datum non eſt à Patre æterno, ut hæc myſteria noſcant & intelligant, quia ſuperbia ſua, aliiſque peccatis, ſe indignos hac gratia præbuerunt, maximè Phariſæi, qui ſibi ſapientes & prudentes videntur. *Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: & qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Proverbialis locutio eſt: Qui Dei donis ac beneficiis ornatus eſt, illiſque rectè utitur (quamvis & rectus uſus gratiæ à gratia ſit) Dei donis magis ac magis cumulabitur, ita ut illis affluat, continuiſque gratiarum incrementis ad perfectionem promoveatur. E contrario verò, qui non habet, id eſt, qui non rectè utitur donis ac beneficiis à Deo ſibi collatis; & quod habet, ſeu *videtur habere*, ab eo auferetur ob negligentiam, aut contemptum. Luc.8.18. Argumentum eſt à majori. Ingratis, aut qui non utuntur datis, ſi juſtè auferri poteſt, quod datum eſt; aut ex lege communi, aut ex pacto, auferri ſolet; tantùm abeſt, ut plura accipiant: æquum igitur non eſt, ut iſtis, quamdiù data Euangelicę inſtitutionis præcepta faſtidiosè reſpuunt, arcana Regni cœlorum explicem. S.Aug.l.1.de Doctr. Chr. *Habenti dabitur, & abundabit*; id eſt, *Deus cum benignitate utentibus eo, quod acceperunt, adimplebit atque cumulabit, quod dedit*. Dabitur autem ei adauctio fidei, vel intellectus, ſeu aliarum Dei gratiarum ac cœleſtium donorum, vel ſalus ipſa. Non habenti autem, quam debet habere, divinorum donorum æſtimationem, non cooperanti gratiæ Dei; quę jam accepit, auferentur in pœnam contemptus, & ingrati animi.

V. *Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt*. Illis obſcuriùs loquor in pœnam incredulitatis, quia divina quæ facio opera, videntes oculis corporis, non vident oculis cordis; & ſermones apertiſſimos, quibus Euangelica præcepta omnibus & ſingulis ad ſalutem neceſſaria trado & explico, audientes *corporis ſenſu*, non audiunt *cordis aſſenſu*; nec intelligentia aſſequuntur, quia juſto judicio fit, ut qui noluerunt intelligere, cùm poſſent, intelligere non poſſint, cùm volunt. S.Aug.l.de dono Perſever.c.14. Idem ſignificant hæc verba apud SS. Marcum & Lucam: *Vt videntes non videant, & audientes non intelligant*. Marci 4. 12. Luc.8.10. Ideò obſcuriùs ad illos loquor, ne poſteriora intelligant, qui priora clarè propoſita, in animum admittere noluerunt. His itaque verbis exprimitur pœna ſpiritualis cæcitatis, qua ob ſuperbiam & contemptum inſtitutionis Euangelicæ plectuntur. Quod ſequentia confirmant: *Et adimpletur in eis prophetia Iſajæ, dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis. Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & ſanem eos*. Varia lectio eſt hujus loci Iſaiæ in Hebræo Textu, & apud 70. Interpretes. Secundùm Hebraicum textum vertit S. Hieronymus: *Vade, & dices populo huic: Auditu audite, & nolite intelligere: & videte viſu, & nolite cognoſcere: Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne fortè videat oculis ſuis, & auribus audiat. & corde intelligat, & convertatur, & ſanetur*: Sive, ut eſt in Vulgata noſtra: *Vt ſanem eum*. Septuaginta verò Interpretes, per verba futuri temporis verterunt: *Auditu audietis, & non intelligetis*, &c. Verſionem 70. Seniorum ſecuti ſunt S. Matthæus hìc, & S. Paulus Actuum 28. referente S. Luca. Imperativus ſæpè pro futuro apud Hebræos uſurpatur: unde Matt.23. 32. Chriſtus Judæis ait: *Et vos implete menſuram patrum veſtrorum*; non quòd id reverà jubeat, aut velit, ſed futurum prænoſcat & prædicat: quaſi diceret, Et vos menſuram patrum veſtrorum implebitis. Cęterùm idem utrobique ſenſus eſt. Septuaginta Seniores, S. Matthæus, vel antiquus ejus Interpres, & S. Lucas, ſignificant, pœnas excæcationis & obdurationis populi Judaici à Propheta prædictas, ex ipſorum Judæorum culpa & contumacia ortum ducere. Textus autem Hebraicus Iſaiæ, ſignificat, cæcitatem cordis & duritiam ab irato & deſerente Deo, gratiamque ſubtrahente ſuam, illis infligi. Quem ſenſum & S. Joan. c.12. Euangelii v.40. expreſſit: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſajas: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & ſanem eos*. Et S. Paulus Epiſt. ad Romanos c.11. *Numquid Deus repulit populum ſuum? Abſit... Non repulit Deus plebem ſuam, quam præſcivit..... Electio conſecuta eſt: *cæteri ver òexcæcati ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis: *oculos, ut non videant, & aures, ut non audiant, uſque in hodiernum diem. Et David dicit: Fiat menſa eorum in laqueum, & in captionem, & in ſcandalum, & in retributionem illis. Obſcurentur oculi eorum, ne videant, & dorſum eorum ſemper incurva. Dico ergo: Numquid ſic offenderunt, ut caderent? Abſit. Sed illorum delicto ſalus eſt Gentibus, ut illos æmulentur. Quod ſi delictum illorum divitiæ ſunt Mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium, quantò magis plenitudo eorum?..... Nolo enim vos ignorare, fratres, myſterium hoc, quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſalvus fieret*. Ergo, inquit S. Hieronymus, non eſt crudelitas Dei, ſed miſericordia, unam perire gentem, ut omnes ſalvæ fiant; Judæorum partem non videre, ut omnis mundus lumen accipiat. Unde & ipſe Dominus in Euangelio ſacramentum cæci à nativitate, qui receperat oculos, vertit ad tropologiam, & dicit: Joa.9. *In judicium ego veni in hunc mundum, ut videntes non videant, & non videntes videant*. Et in alio loco Simeon loquitur: *Ecce hic poſitus eſt in ruinam & in reſurrectionem multorum*. Illis itaque non videntibus, nos videmus; illis cadentibus, nos reſurgimus. Quod intelligens Propheta, quodammodo aliis verbis dicit: O Domine, præcipis mihi loqui populo Judæorum, ut audiant, & non intelligant Salvatorem; & videant eum, & non cognoſcant. Si vis impleri juſſionem tuam, & totum ſalvari mundum, quod & ego fieri deſidero; excœca cor populi hujus, & aures aggrava, & oculos claude, ne intelligant, ne audiant, ne videant. Si enim illi viderint, & converſi fuerint, & intellexerint, & ſanati fuerint, totus mundus non recipiet ſanitatem. Ex quo animadvertimus, quamvis grave ſit peccatum, ſi quis convertatur, eum poſſe ſanari. Simulque & hoc intelligendum, quòd pro magnitudine ſceleris, etiam pœnitentia indigni judicati ſint, ipſo Domino dicente ad Jeruſalem: *Quoties volui congregare filios tuos, ſicut gallina pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?* Matth.23.15.

Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt. Metaphorica locutio eſt, ſignificans animos & affectus Judæorum, terrenis voluptatibus & ſecundis rebus obſtupefactos, ſicut cor nimia pinguedine præfocatur, ad res divinas cæcos, hebetes, & ſtupidos eſſe. Pinguis venter ſenſum tenuem non parit: *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitravit: incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo*. Deut. 32.15.

Et oculos ſuos clauſerunt, ne quando videant oculis, &c. Id eſt, *Ipſi cauſa fuerunt, ut Deus eis oculos claudere*t: Alius enim Euangeliſta dicit, *Excœcavit oculos eorum*. Joa.12.40. Sed utrum ut numquam videant, an verò vel ſic aliquando videant, *cæcitate ſua ſibi diſplicentes, & ſe dolentes, & ex hoc humiliati atque commoti ad confitenda peccata ſua, & piè quærendum Dominum*? S.Aug.qu.14. in S. Matt. Sic enim S. Marcus dicit: *Ne quando convertantur, & dimittantur eis peccata*. Marci 4.12. Ubi intelliguntur *peccatis ſuis meruiſſe, ut non intelligerent*; & tamen hoc ipſum miſericorditer eis factum, ut peccata ſua cognoſcerent, & converſi veniam merercntur. Quòd autem Joannes ait: *Propterea non poterant credere, quia* Joa.12.40.

*Id eſt, Electi ex illo populo conſecuti juſtitiam.

*Id eſt, ſtuporis & pertinaciæ.

S.Aug. Q.14. in S. Matth. & Theod. in c.6. Iſaiæ.

«S. Hier. in «c. 6. Iſaiæ.

ite-

iterū dixit Isaias: Excæcavi oculos eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos: adversari videtur huic sententiæ, & omninò cogere, ut quod hìc dictum est, *Ne quando oculis videant*, nō accipiatur, Ne vel sic aliquando oculis videant, sed prorsus, Ut non videant: Quandoquidem apertè ita dicit, *Vt oculis non videant*. Et quod ait, *Non poterant credere*, satis ostendit, *Non ideo factam illam excæcationem, ut ea commoti, & dolentes se non intelligere, converterentur per pœnitentiam; non enim possent hoc facere, nisi prius crederent, ut credendo converterentur, conversione sanarentur, sanitate intelligerent: sed ideo potiùs excæcatos, ut non crederent:* Dicit enim apertissimè, *Propterea non poterant credere*. Nec tamen propterea Judæi excusandi sunt, quia Deus excœcavit oculos eorum: imò quia Deus justus est, *Cogimur fateri, aliis quibusdam peccatis ita eos excæcari meruisse: quia tamen excæcatione non potuerunt credere. Frustra itaque conamur intelligere, ideo fuisse cæcatos, ut converterentur, cùm ideo converti non poterant, quia non credebant; & ideo credere non poterant, quia excæcati erant. An fortè non absurdè dicamus, quosdam Judæorum fuisse sanabiles; sed tanto tamen tumore superbiæ periclitatos, ut eis expedierit primo non credere, & ad hoc fuisse cæcatos, ut non intelligerent Dominum loquentem per parabolas; quibus non intellectis, non in eum crederent, non credentes autem, cum cæteris desperatis eum crucifigerent; atque ita post ejus resurrectionem converterentur, quando jam de reatu mortis Domini ampliùs humiliati, vehementiùs diligerent, à quo sibi tantum scelus dimissum esse gauderent?* Act.2.37. *Quoniam tanta erat eorum superbia, ut tali humiliatione esset dejicienda.* Quod incongruè dictum esse quilibet arbitretur, si non ita contigisse in Actibus Apostolorum manifestissimè legerit. Non ergo abhorret, quod ait Joannes, *Propterea non poterant credere, quia excæcavit oculos eorum, ut non videant*, ab ea sententia, qua intelligimus ideò excæcatos, ut converterentur, hoc est, *Ideo eis per obscuritates parabolarum occultatas sententias Domini, ut post ejus resurrectionem salubriore pœnitentia resipiscerent: quia per obscuritatem sermonis excæcati, dicta Domini non intellexerunt, & ea non intelligendo, non in eum crediderunt, non credendo crucifixerunt eum; atque ita post ejus resurrectionem miraculis, quæ in ejus nomine fiebant, exterriti, majore criminis reatu compuncti sunt, & prostrati ad pœnitentiam; deinde accepta indulgentia, ad obedientiam flagrantissima dilectione conversi. Nam quibus non profuit illa cæcitas ad conversionem, quæ per linguam parabolarum fiebat,* 1.Cor. 14.21. Isai.28.11. *ita de illis Propheta alio loco dicit,* quod etiam Apostolus commemoravit, cùm de obscuritate linguarum ageret: *In aliis linguis, & in aliis labiis loquar populo huic, & nec sic me exaudient: dicit Dominus.* Non enim diceretur, *Nec sic me exaudient*, nisi ad hoc fieret, ut vel sic exaudirent: Id est, *Vt eis ad humilem confessionem, & solicitam inquisitionem, & obedientem conversionem, & ferventem dilectionem valeret. Est verò etiam ista ratio medicinæ corporalis. Nam & pleraque medicamenta priùs affligunt, ut sanent; & ipsa collyria, quæ ad oculos pertinent, si ea opus est intrinsecùs infundi, nisi sensum videndi priùs claudant & perturbent, prodesse non possunt.* Sap.2.16. Denique illos excœcavit Deus, qui credere primùm noluerant, & nihilominùs excœcavit illos malitia illorum. Ita apud Mosem legimus: *Induravit Pharao cor suum*: &, *Induravit Deus cor Pharaonis*.

V. *Vestri autem beati oculi, quia vident, & aures vestræ, quia audiunt.* O vos beatos, qui & oculis mentis, & oculis corporis Filium Dei hominem factum, Messiam, tamdiù desideratum & expectatum, generis humani Liberatorem & Salvatorem à Deo promissum, præsentem videtis, & loquentem auditis! Joa.10.19. Huic Domini sententiæ non repugnat illa: *Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Non enim Apostolis meliores atque feliciores prædicantur, qui non viderunt & crediderunt, sed illis qui fidem oculis metientes, non credunt, nisi quod oculis corporis vident, cùm tamen fides sit rerum, quæ non videntur, & argumentum non apparentium. Beati prophetæ, & justi, qui mentis ac fidei oculis venturum Messiam, id est, me ipsum viderunt; ut Abraham qui *Exultavit, ut videret diem meum; vidit, & gavisus est:* Joa.8.56. Sed vos beatiores, qui propè videtis, & sensibus usurpatis, quod illi longè; perspicuè, quod illi obscurè; oculis etiam corporis, quod illi spiritu dumtaxat viderunt.

VII. *Amen quippè dico vobis, quia multi Prophetæ & justi cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.* Felicitatem Apostolorum commendat, quam non ex meritis, sed ex singulari Dei gratia sibi contigisse, par erat, ut æstimarent; majoresque propterea gratias Deo agerent, quòd Dei Filium hominem factum oculis contuerentur, & divinæ dispensationis arcana explicantem, ac salutis præcepta tradentem audirent: quod nec Prophetis, nec antiquis justis, nec Regibus à Deo concessum fuerat. Lucæ 10. *Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi Prophetæ & Reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt*, &c. Multi Prophetæ: multos hìc pro omnibus posuit. Multi Prophetæ, qui conscii fuerunt arcanorum cœlestium, quibus Deus futuram Filii sui Incarnationem & mysteria revelavit, utque cæteris prædicarent, ac literis ad memoriam sempiternam consignarent, præcepit: justi quibus Deus ita favit, ut illis se familiariter patefaceret: Reges etiam sancti & divinarum promissionum de Messia, ex illorum stirpe nascituro, honore insignes, votis ardentissimis exoptarunt videre præsentia quę vos videtis, & non viderunt: & audire quæ vos auditis, & non audierunt. *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti,* Hebr. 11.13. *non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes,* (inquit S. Paulus.) Et S. Petrus: *De qua salute,* inquit, *exquisierunt, atque scrutati sunt* 1.Petri 1. 10. 11. 12. *Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt: scrutantes, in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænuntians eas quæ in Christo sunt passiones & posteriores glorias: quibus revelatum est, quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, euangelizaverunt vobis, Spiritu sancto misso de cœlo.*

VIII. *Vos ergo audite parabolam seminantis.* Intelligite parabolæ mox à me propositæ significationem, *Omnis qui audit verbum Regni, & non intelligit, venit Malus, & rapit quod seminatum est in corde ejus: Hic est qui secus viam seminatus est.* Cùm aliquis audit verbum de Regno cœlorum, verbum Euangelicæ prædicationis, illudque intelligere non curat, non meditatur, non recondit altè in animo, non retinet, non fovet, ut fructum virtutum ac bonorum operum ferat; venit diabolus auctor omnis malitiæ, desperatè & immutabiliter malus; & procurata divini Verbi oblivione, vel distracto & dissipato in sæculares curas animo, rapit semen illud cœleste, quod in cor ejus per aures immissum est. Hic est qui per illam terræ portionem significatur, quæ juxta viam sita, semen in se delapsum excepit. *Hic est qui secus viam seminatus est.* Seminari dicitur & semen, & ager: unde & sata dicuntur agri qui seruntur: *Sata læta, boumque labores.* Igitur, *seminatus*, hìc idem est ac semine conspersus.

IX. *Qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud; non habet autem in se radicem, sed est temporalis: facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur.* Qui designatur per terram petrosam, hic est, qui statim atque Dei verbum audit, libenter & cum gaudio illud recipit, considerat, probat, illius luce, pulchritudine, utilitate, suavitate delectatur: sed radices in corde ejus verbum illud cœleste non agit, ob inconstantiam ejus, animique levitatem. Firmum scilicet ac stabile propositum non habet quærendi Regnum Dei, spretis omnibus aliis,

bona

bona opera faciendi, & in illis perſeverandi, & omnia tolerandi propter juſtitiam: *Sed eſt temporalis:* Ad tempus credit, ut exponit S. Lucas, quouſque opportunum illi videtur, quamdiù nihil detrimenti accipit quoad res temporales: *Facta autem tribulatione*, orta perſecutione & imminente vexatione, ſive publica per tyrannos & magiſtratus, ſive privata per homines quoſcumque; *propter verbum*, propter fidei, vel juſtitiæ profeſſionem; *continuò ſcandalizatur*, ſolo timore damnorum temporalium offenditur; & à fide, vel juſtitiæ ac pietatis tramite deficit. Luc.8. 15. *Et hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.*

X. *Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt qui verbum audit, & ſolicitudo ſæculi iſtius, & fallacia divitiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.* Qui terra ſpinarum ferace deſignatur, hic eſt, qui Dei verbum audit, animo concipit, retinet, piis deſideriis Deum quærit; hic eſt, in quoſemen illud cœleſte ſatis altas egit radices, ut bonorum operum fructus inde ſperari poſſet: Verùm *ſolicitudo ſæculi iſtius*, rerum quarumlibet ad ſæculum pertinentium immodicæ & anxiæ curæ, ſtudium rerum, quæ in hoc mundo ſplendidiſſimæ videntur, in quo genere excellit honorum & gloriæ cupido, quæ mortalibus noviſſimè exuitur; familiæ decus & incrementum; voluptates, & fallaces ſeductriceſque divitiæ, ſive ſtudium & cupiditas illas acquirendi & conſervandi: (quæ triplex cupiditas à Sanct. Joanne ſignificatur his verbis, *concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*:) ſpinarum inſtar ſimul cum ſatis exortarum, divini Verbi ſemen opprimunt & præfocant; conatus, curas, & affectus omnes vitæ melioris extinguunt; fructum ſalutis emergere, & ad maturitatem perduci non ſinunt. Marci 4.18. *Hi ſunt qui verbum audiunt, & ærumnæ ſæculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur.* Lucæ 8. 14. *Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierunt, & à ſolicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ, euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.*

XI. *Qui verò in terram bonam ſeminatus eſt, hic eſt qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centeſimum, aliud autem ſexageſimum, aliud verò trigeſimum.* Tandem qui terræ bonæ, in quam ſemen immiſſum eſt, ſymbolo deſignatur, ille eſt qui Dei verbum audit, & intelligit, meditatur, *in corde bono & optimo retinet*, & fructum affert, alius alio uberiorem, pro varietate donorum, quibus Chriſtus cor præparare, excolere, & *incrementa frugum juſtitiæ* promovere dignatur: Deus enim *corda aperit*, ut verbum ſalutis obedienter excipiant & intelligant, & *incrementum dat Deus*. Apud S. Lucam habetur, *Et fructum afferunt in patientia*, id eſt, in bonorum operum fructibus edendis & proferendis perſeverant, præmium æternæ vitæ à Deo expectantes. Sic patientiæ nomen uſurpatur Rom. 8. 25. *Si autem quod non videmus, ſperamus, per patientiam expectamus.* Et Jacobi 5.7. *Patientes eſtote, fratres, uſque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum, & ſerotinum. Patientes igitur eſtote & vos, & confirmate corda veſtra.*

Luc.8.15.
Luc.24.45.
Act.16.14.
1.Cor.3.6. & 7.
2.Cor.9.10.

XII. *Aliam parabolam propoſuit illis, dicens: Simile factum eſt Regnum cœlorum homini, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & abiit. Cùm autem creviſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania.* Parabolam aliam præcedenti non abſimilem Chriſtus turbis propoſuit, qua malos in Eccleſia ſemper bonis permixtos fore ſignificaret. Tale quid accidit in Eccleſia militante, ac ſi homo bonum ſemen ſeviſſet in agro ſuo; inimicus autem ejus clam, noctu, opportuno ſibi tempore, dum nemo vigilaret, venit & lolium ſuperſeminavit. Quod frumento quidem foliis, culmiſque ſimile eſt, ſed tamen ex corruptis frumenti ſeminibus naſcitur ante meſſem. Zizania, hæreticorum & improborum Chriſtianorum typus; bonum ſemen, proborum Chriſtianorum; ager, mundus; boni ſeminis ſator, Chriſtus; zizaniorum ſator, diabolus. Cùm autem herba creviſſet, & ſpicas granaque protuliſſet, ex quibus dignoſci bonus, aut malus frutex poteſt, tunc apparuerunt & zizania, quæ in primo gramine vix diſcerni poterant. S.Aug.Qu. 12.in Mat.

XIII. *Accedentes autem ſervi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonnè bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Unde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit.* Chriſtus in hujus parabolæ expoſitione non explicat, quid ſignificent ſervi qui ad patremfamilias acceſſerunt, ipſum de zizaniorum ortu monituri: fortè quia id non adhibetur ad ſignificandum, tamquam pars parabolæ; ſed ad narrationis contextum, ut emblema quoddam: ſicut enim non omne, quod in tabulis pictis delineatur; ita non quicquid in parabolis adhibetur, ſignificationem habet. *Nonnè bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo?* Certè tu probum ſemen, non degener, in agro tuo ſeminaveras: Unde ergo infelix lolium?

XIV. *Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea? & ait: Non: ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis & triticum. Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem: & in tempore meſſis, dicam meſſoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum; triticum autem congregate in horreum meum.* Vis eamus, & evellamus zizania? Reſpondet Paterfamilias: Non; mali enim tolerandi ſunt, non è medio tollendi, quamdiù periculum eſt, nè tritico ſimul, id eſt, probis detrimentum inferatur: quamdiù zizania tritico ita ſimilia ſunt, ut certò cognoſci non poſſint: quamdiù ſchiſmatis periculum eſt, & timendum, nè triticum ſimul cum zizaniis revellatur, ne mali ab Eccleſia expulſi plures alioquin bonos, ſed infirmos, ſecum in perniciem trahant. *Cùm igitur quiſque fratrum, id eſt, Chriſtianorum, intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, ut anathemate dignus habeatur; fiat hoc, ubi periculum ſchiſmatis nullum eſt: atque id cum ea dilectione, de qua Apoſtolus alibi præcipit, dicens: Vt inimicum non eum exiſtimetis, ſed corripite ut fratrem; non enim ad eradicandum, ſed ad corrigendum. Quòd ſi ſe non agnoverit, neque pœnitendo correxerit, ipſe foras exiet, & per propriam voluntatem ab Eccleſiæ communione dirimetur. Nam & ipſe Dominus, cum ſervis volentibus zizania colligere dixit:* Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem: *præmiſit cauſam, dicens:* Ne forte cùm vultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum. *Vbi ſatis oſtendit, cùm metus iſte non ſubeſt, ſed omninò de frumentorum certa ſtabilitate ſecuritas manet, id eſt, quando ita cujuſque crimen notum eſt, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsùs, vel non tales habeat defenſores, per quos poſſit ſchiſma contingere; non dormiat ſeveritas diſciplinæ, in qua tantò eſt efficacior emendatio pravitatis, quantò diligentior conſervatio charitatis. Tunc autem hoc ſine labe pacis & unitatis, & ſine læſione frumentorum fieri poteſt, cùm congregationis Eccleſiæ multitudo ab eo crimine, quod anathematur, aliena eſt. Tunc enim adjuvat Præpoſitum potiùs corripientem, quàm criminoſum reſiſtentem: tunc ſe ab ejus conjunctione ſalubriter continet, non rabie inimica, ſed coercitione fraterna. Tunc etiam ille & timore percutitur, & pudore ſanatur, cùm ab univerſa Eccleſia ſe anathematum videns, ſociam turbam, cum qua in delicto ſuo gaudeat, & bonis inſultet, non poteſt invenire.* S.Hier. c. 13. in S. Mat. S. Aug. l. 3. contra Parmenianum c.3. 2. Theſſal.5. 15.

Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem. Ad conſummationem uſque ſæculi, quæ meſſis typo ſignificatur, malos cum bonis vitam agere, etiam & florere ſinite: *Et in tempore meſſis*, tempore preſtituto, quo triticum à lolio & paleis ſegregandum eſt, electi à reprobis diſcernendi ſupremo judicio: *Dicam meſſoribus*, quo nomine Angeli figuratè ſignificantur: *Colligite primùm zizania*, malos à bonis, electos à reprobis ſepara-

S.Aug.Qu. 11.in S.Matt.

separate: *Et alligate in fasciculos ad comburendum.* Hæreticos & impios secundùm justitiæ Divinæ ordinem ita congregate, ut similes similibus colligati, pœnas ignis æterni luant: ut non confusè, sed pro modo perversitatis suæ uniuscujusque erroris pertinacia, & criminis malitia puniatur. *Triticum autem congregate in horreum meum.* Electos & sanctos in cœlum inferte.

XV. *Aliam Parabolam proposuit eis, dicens: Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo: quod minimum quidem est omnibus seminibus; cùm autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cæli veniant & habitent in ramis ejus.* Doctrina & prædicatio Euangelii comparatur grano sinapis, quod unum est ex minimis omnium seminibus: cùm autem creverit, unum est ex maximis omnium oleribus, & lignescit stipes ejus, atque in modum arboris crescit, & in locis calidis supra humanam staturam assurgit: adeò ut volucres cœli sub umbra ramorum ejus requiescant, eaque mirum in modum delectentur. Alteram similitudinis partem intelligendam Christus relinquit: ita Euangelium, quod ex omnibus doctrinis minimum habet splendoris & pompæ, & quod ita videtur abjectum, ut Judæis scandalum sit, Gentibus autem stultitia, cùm prædicatum fuerit, omnes alias doctrinas celebritate, firmitate, æternitate, sectatorum multitudine doctrinas omnes sæculares superabit: ita ut Reges & Principes, ac universi quibus ad cœlestia, volucrum instar, tendere ac volare constitutum erit, sub ejus umbra sint victuri. *Prædicatio Euangelii* (inquit S. Hieron.) *minima est omnibus disciplinis. Ad primam quippè doctrinam fidem non habet veritatis, hominem Deum, Christum mortuum, & scandalum crucis prædicans. Confer hujuscemodi doctrinam dogmatibus Philosophorum, & libris eorum, & splendori eloquentiæ, & compositioni sermonum, & videbis, quanto minor sit cæteris seminibus sementis Euangelii. Sed illa cùm creverit, nihil mordax, nihil vividum, nihil vitale demonstrat; sed totum flaccidum marcidumque & mollitum ebullit in olera & in herbas, quæ citò arescunt & corruunt. Hæc autem prædicatio, quæ parva videbatur in principio, cùm vel in anima credentis, vel in toto Mundo sata fuerit, non exurgit in olera, sed crescit in arborem: ita ut volucres cæli (quas vel animas credentium, vel Fortitudines Dei servitio mancipatas, oportet intelligi) veniant, & habitent in ramis ejus. Ramos puto Euangelicæ arboris, quæ de grano sinapis creverit, dogmatum esse diversitates: in quibus supra dictarum volucrum unaquæque requiescit.*

S.Hier. in c. 13. S.Matt.

XVI. *Aliam Parabolam locutus est eis: Simile est Regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum...* Hæc Parabola doctrinæ Euangelicæ vim & incrementum significat. Fermentum, ob diversas ejus proprietates, Scriptura sacra interdum in malum, interdum in bonum usurpat. Est enim corruptio quædam massæ nimis calefactæ: & quia conceptum in se calorem fovet, vim etiam habet ea, quibus immiscetur, augendi. Doctrina igitur Euangelii similis est fermento, quod mulier miscuit in farinæ satis tribus. Mulieri potiùs id tribuitur, quàm viro, quia pinsere muliebre magis, quàm virile opus est. Satum mensuræ genus est, juxta morem Provinciæ Palæstinæ, unum & dimidium modium capiens. Sata tria hìc exprimuntur, quòd tantum unica vice pinsi mos esset. Quamquam & mysticos sensus in satis tribus Patres invenerint atque exposuerint. E quibus illum Sanctus Hieronymus non planè probat, qui ad fidem unius in tribus personis Dei commendandam refertur. Quamvis enim pius sit sensus, *Numquam tamen parabolæ, & dubia ænigmatum intelligentia potest ad auctoritatem dogmatum proficere.* Parabolæ igitur sensus est: Sicut modicum fermentum ingenti farinæ massæ admixtum, suo sapore pervadit universam, vique sua auget, attollit, sapidam efficit: ita doctrina Euangelii, quamvis modica & humilis videatur, in paucorum primùm animis abscondita, universum orbem pervadet, afficiet, immutabit.

Mat. 16. 6. 1.Cor. 5. 6. & 7.

S.Hier. hic.

Gen. 18. 6.

XVII. *Hæc omnia locutus est Jesus in Parabolis ad turbas, & sine Parabolis non loquebatur eis; ut impleretur, quod dictum erat per Prophetam dicentem: Aperiam in Parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione Mundi.* Sine Parabolis non loquebatur turbis Christus Dominus in ista concione, quamvis aliàs sine Parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel, sine Parabolis non locutus dicitur: *Non quia nihil propriè locutus est, sed quia nullum ferè sermonem explicavit, ubi non aliquid per Parabolam significavit, quamvis in eo aliqua & propriè dixerit: ita ut sæpè inveniatur totus sermo ejus Parabolis explicatus, totus autem propriè dictus, nullus inveniatur. Explicatos autem sermones dico, quando ex aliqua occasione rerum incipit loqui, quousque terminet, quicquid ad ipsam rem pertinet, & transeat ad aliud.* Ideò autem Christus in sermonibus ad turbas Parabolas frequenter adhibebat, quia ad spiritualia mysteria capienda, non erant idonei vel digni: & tamen melius erat eis, vel sic sub tegumento Parabolarum, doctrinam spiritualium audire, quàm ea omninò privari. Harum tamen Parabolarum apertam & nudam veritatem Dominus discipulis exponebat, per quos explicaretur aliis, qui digni & idonei essent, secundùm illud Apostoli 2. ad Timotheum 2. *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Confer cùm S. Marci c. 4. 33. 34. *Et talibus multis Parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire: sine Parabola autem non loquebatur eis. Seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.* Prætereà, frequentibus Parabolis usus est, *Ut impleretur, quod dictum est per Prophetam dicentem: Aperiam in Parabolis os meum, &c.* Hoc testimonium ex Psalmo 77. sumptum est, qui *Asaph* Prophetæ titulo inscribitur, & in quo describitur egressus Israelis ex Ægypto, & omnia signa narrantur, quæ in Exodi continentur Historia. Quæ quidem omnia parabolicè scripta sentienda sunt, nec manifestam tantùm sonare litteram, sed abscondita Sacramenta; fuisseque figuràs & typos rerum ad Christum ejusque Ecclesiam pertinentium, ut Apostolus confirmat his verbis: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis.*

S.Joa. Chr.h. 48. in Euan. S.Matt. S.Aug.Qu. 15.in S. Mat.

S.Th. 3.p. q. 42.ar.3.

S.Hier. in c. 13. S.Matt.

1.Cor. 10.11.

Eructabo abscondita à constitutione Mundi. Effabor, oratione largè erumpente proferam mysteria ab initio, ab ipsa creatione Mundi abscondita, sed ab æterno in Dei consilio prædefinita. Christi porrò mysteria, Euangelii doctrinam, Deique circa illam dispensationem, mysterii abscónditi nomine in Euangelicis & Apostolicis Litteris significari, solemne est. Rom. 16. 26. *Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Euangelium meum, & prædicationem Jesu Christi, secundùm revelationem mysterii temporibus æternis taciti (quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum, secundùm præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti.* Coloss. 1. 26. *Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia, cujus factus sum ego minister, secundùm dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei: Mysterium quod absconditum fuit à sæculis & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ Sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ, quem nos annuntiamus.* Denique 1. Cor. 2. 7. *Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principum hujus sæculi cognovit.*

XVIII. *Tunc dimissis turbis, venit in domum, & accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Edissere nobis Parabolam Zizaniorum agri.* Dimittit turbas Jesus, & in domum, seu hospitium suum revertitur, ut accedant ad eum discipuli, & secretò interrogent, quæ populus nec audire merebatur, nec poterat.

Ediſſere, declara, explica nobis, precamur, quam propoſuiſti de Zizaniis agri Parabolam. *Qui reſpondens ait illis: Qui ſeminat bonum ſemen, eſt Filius hominis: Ager autem eſt Mundus. Bonum verò ſemen, hi ſunt filii Regni: Zizania autem, filii ſunt nequam. Inimicus autem qui ſeminavit ea, eſt diabolus: Meſſis verò, conſummatio ſæculi: Meſſores autem, Angeli ſunt.* Boni ſeminis ſator, Chriſtus eſt. Filius hominis, inquit, Ego ipſe, Deus & homo. *Ager Mundus* eſt, ſive Mundi ſimilitudo: ne putetis, in ſola Judæa, ut hactenùs, Verbi cœleſtis ſemen ſpargendum, non apud Gentes toto orbe diffuſas. *Bonum ſemen*, ſive qui bono ſemine conſiti, & ex bono ſemine nati, ſunt *filii Regni*, juſti, ad Regnum cœlorum prædeſtinati, cives & domeſtici Regni, id eſt, Eccleſiæ ſecundùm fœlicem illum ſtatum, in quo *non habet maculam neque rugam*; & de præſentis temporis Eccleſia, non numero tantùm ſunt, ſed merito. Zizania autem figura ſunt improborum Chriſtianorum, filiorum diaboli, cujus malitiam imitantur, quia vel doctrinæ perverſitate, vel pravitate vitæ, ſe & alios perdunt. *Inimicus*, qui zizania ſeminavit, diabolus eſt, qui homines tentationibus ſuis & malis artibus depravat. *Meſſis*, conſummatio ſæculi, ſive judicii univerſalis tempus. Meſſores, Angeli, quorum miniſterio Deus ad ſupremi judicii terribilem apparatum utetur. *Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur; ſic erit in conſummatione ſæculi. Mittet Filius hominis Angelos ſuos, & colligent de Regno ejus omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Sicut zizania colliguntur, & ſeparantur à tritico, ita fiet in fine Mundi. *Mittet* Filius hominis, Deus & homo, *Angelos ſuos*, quos condidit, qui ejus voluntati ſerviunt, ejus mandata exequuntur: mittet illos in Mundum Univerſum, *& colligent de Regno ejus*, de Eccleſia viſibili, *omnia ſcandala*, omnes ſcandalorum auctores, qui doctrinæ pravitate, aut perverſitate ac turpitudine vitæ aliis cadendi & peccandi occaſionem præbuerint: *Et eos qui faciunt iniquitatem*: id eſt, quocumque vitiorum genere corruptos, & in peccatis perſeverantes. Scandalorum nomine, hæreſes & hæreticos hìc intelligi oportere, colligo ex collatione ſententiæ Chriſti, dicentis, *Neceſſe eſt, ut veniant ſcandala*, cum ſententia Apoſtoli, ſcribentis, *Nam oportet & hæreſes eſſe*. Idque confirmat Origenes: *Scandali nomen*, inquit, *frequens eſt in iſtis ſcriptis, quod uſurpare ſolemus de iis, qui ſimpliciores & falli faciles à ſana doctrina avertunt*. Hos igitur, & omnes operarios iniquitatis, ut alibi vocat Chriſtus, Angeli miniſtri ejus ex toto orbe collectos, mittent in caminum ignis, in fornacem cujus ignis nunquam extinguetur, qua concluſi, ſupplicium evadere non poſſunt; in gehennam ignis, in ignem æternum. *Ibi erit fletus & ſtridor dentium*: triſtitia & rabies extrema ob ſupplicium intolerabile. Confer cum Iſaiæ 65. 14. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ſervi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis.*

Matt. 18. 7.

1. Cor. 11. 19. Orig. l. 5. contra Celſum.

XIX. *Tunc juſti fulgebunt ſicut ſol, in Regno Patris eorum:* incomparabilis juſtorum gloria ſolis claritate ſignificatur, quæ tamen pro meritorum diſparitate inæqualis erit. Unde ſcribit Apoſtolus: *Alia claritas ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum: ſic erit reſurrectio mortuorum.* Gloria æterna fruentur in Regno Dei, à quo ſunt adoptati in filios, & ad immarceſſibilem æternæ gloriæ coronam, atque hæreditatem vocati. *Qui habet aures audiendi, audiat.* His verbis ſignificat Chriſtus, quæ dixit, auditorum maximè intereſſe.

1. Cor. 15.

XX. *Simile eſt Regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro: quem qui invenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit univerſa quæ habet, & emit agrum illum.* Summum & incomparabile Doctrinæ Euangelicæ pretium hac Parabola ſignificatur. Doctrina & gratia Euangelii ſimilis eſt theſauro abſcondito, quem ſi quis invenerit, tacet, ac occultatum relinquit, ne illius obtinendi elabatur opportunitas. Gaudio igitur incredibili ob inventum affectus, ſtatim facultates omnes ſuas vendit, ac in emptionem agri confert, in quo deliteſcit ille theſaurus, ut illius dominium, firmamque & perpetuam poſſeſſionem obtineat. Hebræo jure, theſauri proprietas agri dominum ſecuta videtur. Non ſignificat Parabola emendam Euangelii doctrinam ac gratiam, ſed maximi æſtimandam, & omnium rerum temporalium ſubeundam jacturam, ut illam obtineamus, ſecundùm illud Apoſtoli: *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. Verumtamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe, propter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam.*

Philip. 3. 7. & 8.

XXI. *Iterum ſimile eſt Regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Inventa autem una pretioſa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.* Eòdem collineat Parabola iſta, ac ſuperior. Idem accidit in Doctrina Euangelica, cœleſtique ſapientia & gratia Dei quærenda, ac ſi quis mercator lucri avidiſſimus, gemmas quærens, maximi pretii margaritam, ſive unionem, venalem invenerit: & ſtatim facultates omnes vendere non dubitaverit, ut illam compararet. Sic rerum chariſſimarum jactura comparanda vel ſervanda eſt doctrina Euangelii, gratiaque cœleſtis. *Omnis ex vobis* (inquit alibi Chriſtus) *qui non renuntiat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.*

Luc. 14. 33.

XXII. *Iterum ſimile eſt Regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Quam, cùm impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt.* Prædicatio Euangelica, ipſaque militans Eccleſia, ſimilis eſt ſagenæ, à piſcatoribus miſſæ in mare; quod retis genus, quicquid obvium eſt, ſecum trahit; ideòque à Latinis everriculum vocatur. Cùm autem omni genere piſcium impleta fuerit ſagena, hanc è mari ſubducunt piſcatores, factoque piſcium delectu, bonos mittunt in vaſa; malos autem, inutiles, quiſquilias piſcium, abjiciunt. Sic Euangelica prædicatio omne genus hominum congregat in Eccleſiam, quæ bonos & malos complectitur. Delectus autem tempore, *In conſummatione ſæculi*, in die ſupremi judicii, *Angeli*, à me Judice miſſi, *exibunt, & ſeparabunt malos*, morti ſecundæ deſtinatos, *de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Ad tempus uſque judicii generalis, mali cum bonis, hypocritæ cum ſinceris Chriſtianæ pietatis profeſſoribus permixti ſunt: ſed cùm Euangelica prædicatio completa fuerit, cùm gentium plenitudo introierit in ſagenam, Angeli bonos in vaſis, id eſt, in æternis tabernaculis collocabunt: malos abjicient in æterna tormenta. Ante id tempus ſeparatio omnimoda malorum à bonis non fiet. *Qui ſemel æternum judicium deſtinavit poſt ſæculi finem, non præcipitat diſcretionem, quæ eſt conditio judicii, ante ſæculi finem. Æqualis eſt interim ſuper omne hominum genus, & indulgens, & increpans, communia voluit eſſe & commoda profanis, & incommoda ſuis, ut pari conſortio omnes & lenitatem ejus & ſeveritatem experiremur. Quia hæc ita didicimus apud ipſum, diligimus lenitatem, metuimus ſeveritatem.*

Tert. Apolog. c. 41.

Simile eſt Regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, &c. « Impleto Jeremiæ Vaticinio, dicentis: *Ecce ego mittam ad vos piſcatores multos*: poſtquam audierunt Petrus « & Andreas, & Jacobus, & Joannes filii Zebedęi, *Sequimini me, & faciam vos fieri piſcatores hominum:* « contexuerunt ſibi ex veteri & novo Teſtamento, ſa- « genam Euangelicorum dogmatum, & miſerunt eam « in mare hujus ſæculi: quæ uſque hodie in mediis « fluctibus tenditur, capiens de falſis & amaris gurgiti- « bus quicquid inciderit, id eſt, & bonos homines & « malos, & optimos piſces & peſſimos. Cùm autem « venerit conſummatio & finis mundi, tunc ſagena «

Jerem. 16. S. Hie. in c. 13. S. Matt.

extra-

» extrahetur ad littus: tunc verum secernendorum pi-
» scium signum demonstrabitur, & quasi in quodam
» quietissimo portu, boni mittentur in vasa cœlestium
» mansionum: malos autem torrendos & exsiccandos
» gehennæ flamma susciplet.

XXIII. *Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.* Apostolos alloquitur Christus: quos vult non audire tantùm sermones suos, ut populum; sed planè intelligere, ut magistros orbis futuros: *Ideo*, inquit, *omnis Scriba doctus in Regno cœlorum, similis est hominis patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Quia mysteriorum, quæ vobis exposui, intellectum assecuti estis, jam Doctorum munere vos defungi velim. Omnis porrò Doctor Euangelicus, ad mysteria Regni cœlorum docenda & prædicanda institutus, similis esse debet optimo patrifamlias, qui de promptuario suo nova & vetera, omne ciborum genus convivis à se invitatis abundè profert, quibus & eorum necessitati & voluptati fiat satis. Non absimili modo cœlestis Regni Doctor, abundè omnibus, quę scire oportet, instructus sit, necesse est, & ex scientiæ thesauro, diuturna meditatione, contemplatione, exercitatione parato, proferat omne doctrinæ genus, Veteris Novique Testamenti locos, omniaque in promptu habeat, tradat, exponat, pro rei, loci, temporis opportunitate, ac pro ingenio & captu auditorum. Sic *Instructi erant Apostoli, Scribæ & Notarii Salvatoris, qui verba illius & præcepta signabant in tabulis cordis carnalibus, regnorum cœlestium Sacramentis, & pollebant opibus Patrisfamilias, ejicientes de thesauro doctrinarum suarum nova & vetera: ut quicquid in Euangelio prædicabant, Legis & Prophetarum vocibus comprobarent.* *Vnde & Sponsa dicit in Cantico Canticorum: Nova & vetera fratruelis meus servavit tibi.*

S. Hieron. in hunc loc.

Cant. 7.

XXIV. *Et factum est, cùm consummasset Iesus Parabolas istas, transiit inde.* Ex locis illis maritimis discessit. *Et veniens in patriam suam*, Nazareth, ubi fuerat educatus, *docebat eos in Synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Vnde huic sapientia & virtutes?* Insani! Mirantur, unde habeat sapientiam Sapientia, & virtutes Virtus. *Vnde huic sapientia, & virtutes?* Sapientia in his quæ loquebatur, virtutes in his quæ operabatur. Ideòque Apostolus, cùm dixit *Christum Dei virtutem & Dei sapientiam*; virtutem ad signa retulit propter Judęos; sapientiam autem ad doctrinam propter Græcos, id est, Gentiles: *Nam & Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt.*

S. Hier.

1. Cor. 1. 24.

XXV. *Nonnè hic est fabri filius? Nonnè mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Iacobus & Ioseph, & Simon & Iudas? Et sorores ejus, nonnè omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo.* S. Joseph Christi patrem putatitium & nutritium, fabrum fuisse, certum est. Ferrarium fuisse, ait Euangelium Hebræum, idemque censent S. Hilar. c. 14. in S. Matth. & S. Petrus Chrysol. ser. 48. Fabrum lignarium fuisse, communior opinio est, à S. Justino Martyre asserta in Dialogo cùm Tryphone Judæo, & à S. Ambr. lib. 3. in Lucam. Neque aliter veteres Christianos sensisse, constat ex responso illius, qui contumeliosè interrogatus à Libanio Sophista, Quid faceret fabri filius, respondit, Eum feretrum Juliano fabricare. Quin Christus ipse faber vocatur Marci 6. 3. *Nonnè hic est faber, Filius Mariæ? &c.* Unde ipsum S. Josepho adfuisse in fabrili opere, & aratra ac juga fecisse, S. Justinus tradit. *Nonnè mater ejus dicitur Maria?* Etiam in Christi matre offendebantur, quam aut nutricem fuisse, aut alio manuum labore victum parantem, Celsus Christianis objicit. Tertull. lib. *De Spectaculis*, de Christo loquens: *Hic est ille fabri, aut quæstuariæ filius.*

Theod. l. 3. Hist. Eccl. c. 18.

Et fratres ejus Iacobus & Ioseph, & Simon & Iudas. Fratres vocant ex materno genere consobrinos, non Josephi ex priore matrimonio filios, ut S. Epiphanius, & alii quidam ex Græcis senserunt. Eadem certè, quæ infra S. Matthæo, & similiter S. Marco dicitur *Maria mater Iacobi & Ioseph*, S. Joanni dicitur *Maria soror Matris Domini*, quę cum Domini matre & cum Magdalena Cruci Christi adstitit. Quòd si ea est Mater Jacobi & Joseph, erit sanè & Simonis & Judæ. Hic ergo est Jacobus, quem *Fratrem Domini*, id est, consobrinum, loquendi genere etiam Græcis & Romanis noto, vocat non S. Paulus tantùm, sed & Josephus in Antiquitatibus Judaicis. Quòd autem S. Joannes in Euangelio narrat, ne ipsos quidem Jesu fratres in eum credidisse, de remotioribus consanguineis, non de consobrinis istis, certè non de omnibus, intelligendum est. *Et sorores ejus, nonnè omnes apud nos sunt?* Has sorores S. Epiphanius & Theophylactus Mariam & Salomen vocant. Ut ut est, has sorores, id est, consobrinas, aut alioqui cognatione proximas, pauperculas fuisse, apparet: Nam id quoque Nazarenos offendebat. *Vnde ergo huic omnia ista?* Cùm domi non potuerit à suis ista discere, quorum nemo sit litteris supra plebem imbutus, nec præceptores habuerit. *Et scandalizabantur in eo.* Ob generis ejus humilitatem, ob parentum conditionem obscuram offendebantur, cùm de Divina ejus scientia ac potentia magnificè sentire, eumque non modò admirari, sed revereri deberent.

S. Hier. l. Adversus Helvidium.

Jca. 7. 5.

XXVI. *Iesus autem dixit eis: Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.* Adagium est inter Judęos celebre, cujus sensus est: Nusquam magis, quàm inter populares suos viros eximios contemni: tum quia familiaritas contemptum parit; tum quia homines pluris facere solent peregrina & adventitia, quàm domestica: tum quia *propèmodum naturale est cives civibus invidere.*

XXVII. *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem eorum.* Propter pertinacem incredulitatem cum contemptu conjunctam, qua se miraculis indignos præstiterunt: Petentibus enim & credentibus dumtaxat, non curiosis & planè incredulis miracula concedere, seu in eorum gratiam edere solebat Christus, ut fidem jam inchoatam in ipsis confirmaret. S. Marcus ait: *Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit: & mirabatur propter incredulitatem eorum.* Non posse, in Scripturis dupliciter sumi solet, cùm secundùm propriam significationem non sumitur: Primò, ut sit idem ac nolle: secundò, ut sit idem ac non convenire, dedecere. Utroque modo sumitur apud S. Marcum. Nolebat enim Christus miracula plurima facere apud suos Nazarenos; nec decebat, ut priora spernentibus, plura ingereret. Ut fieri non posse dicatur, quod revera non fit, Hebraismus est Scripturæ sacræ familiaris. Deuter. 2. 17. *Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti*, &c. Id est, Non comedes in oppidis tuis. Gen. 18. 17. *Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum?* Id est, Num celabo? Marci 9. *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti*: Id est, si credis. Joannis 5. 19. *Non potest Filius à se facere quidquam:* Id est, Nihil à se ipso facit Filius. Lucæ 16. 2. *Iam non poteris villicare:* Id est, Non villicabis. Joannis 12. 39. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isajas*, &c. Id est, Propterea non credebant, &c.

Marci 6. 5.

S. Gr. Nazian. ho. 2. 4. de Filio.

Senſus Moralis.

I. *EXiens Ieſus de domo, ſedebat ſecus Mare. Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam aſcendens ſederet: & omnis turba ſtabat in littore.* Prædicator Euangelicus & Sacerdos, animarum procurandæ ſaluti, Eccleſiæ utilitatibus conſecratus, Dei per gratiam ſuam vocantis, Epiſcopi ſui mittentis voci ac juſſioni obſequi debet, domumque ac familiam relinquere, ſi aliò vocetur ad ſacrum miniſterium obeundum, exemplo Abrahami, qui Deo vocante, & dicente, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua*, confeſtim obtemperavit: exemplo Sponſæ, quæ Sponſi vocem obedienter audivit, dicentis: *Obliviſcere populum tuum, & domum patris tui:* exemplo Chriſti, qui exiens de domo, ſedebat ſecus Mare, turbaſque ſtantes in littore docebat. Congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, Verbi divini audiendi deſiderio ac ſtudio, quod in plebe vehementius & ferventius eſt, quàm in divitibus, nobilibus, doctiſque viris. Chriſtus in navi, turba circum in littore. Imaginem intueor Eccleſiæ, quę *Grex* eſt *adunatus Paſtori*. Plebs in littore, Prælati, ac Prædicatores Euangelici in Mari, majoribus ſcilicet ac frequentioribus expoſiti periculis, quàm auditores. Hinc S. Aug. Gaudium (inquit) meum tunc ſolidum eſt, quando audio, non quando prędico. Tunc enim ſecurus delector. Voluptas illa non habet inflationem. Non ibi formidatur prącipitium elationis, ubi eſt petra ſolidę veritatis. Et ut ſciatis ita eſſe, audite ubi dictum eſt: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata.* Ibi gaudeo, ubi audio. Ubi audimus, humiles ſumus: ubi autem prędicamus, etſi non elatione periclitamur, certè vel frenamur... Etſi non extollor, periclitor, ne extollar. *Et alibi:* Nos, quos in iſto loco, de quo periculoſa ratio redditur, Dominus ſecundùm dignationem ſuam, non ſecundùm meritum noſtrum conſtituit, habemus duo quædam, unum quòd Chriſtiani ſumus, alterum quòd Præpoſiti ſumus. Illud quòd Chriſtiani ſumus, propter nos eſt: quòd autem Præpoſiti ſumus, propter vos eſt. In eo quòd Chriſtiani ſumus, attenditur utilitas noſtra: in eo quòd Præpoſiti, nonniſi veſtra. Sunt autem multi Chriſtiani, & non Prępoſiti, qui perveniunt ad Deum, faciliore fortaſſe itinere, & tantò fortè expeditiùs ambulantes, quantò minorem ſarcinam portant. Nos autem excepto, quòd Chriſtiani ſumus, unde rationem reddemus Deo de vita noſtra, ſumus etiam Præpoſiti, unde rationem reddemus Deo de diſpenſatione noſtra. Ad hoc iſtam difficultatem propono, ut compatientes nobis, oretis pro nobis. Id ſignificavit Chriſtus, cùm à navicula turbas in littore circūſtantes doceret: *Propè mare ſedens, eos qui in terris erant, piſcabatur.*

S. Cypr.

S. Aug. ſ. 179. aliàs de diver. 27.

S. Aug. ſ. 46 aliàs de Temp. 65.

S. Jo. Chryſ. Hom. 46. in Matth.

II. *Et locutus eſt eis multa in parabolis.* Ideò ſedet in navi, turbis foras ſtantibus: *Et facti iſtius genere ſignificat, eos qui extra Eccleſiam poſiti ſunt, nullam divini Sermonis capere poſſe intelligentiam. Navis enim Eccleſiæ typum præfert; intra quam verbum Dei poſitum & prædicatum hi, qui extra ſunt, & arenæ modo ſteriles atque inutiles adjacent, intelligere non poſſunt.* Locutus eſt etiam in parabolis, ut cœleſtis doctrinæ ſublimitatem auditorum captui attemperaret. Ideò Verbum Divinum caro factum, in nobis habitavit, & Incarnatione quaſi lac factum eſt, ut à nobis caperetur. *Quomodo fit lac, quo lactantur infantes? Nonnè eſca erat in menſa? Sed invalidus eſt infans ad comedendam eſcam, quæ in menſa eſt: quid facit mater? Incarnat eſcam, & conficit lac de ipſa. Conficit nobis, quod capere poſſimus. Sic Verbum caro factum eſt, ut lacte parvuli nutriremur, qui ad cibum quidem eramus infantes.* Ideò & in parabolis locutus eſt Chriſtus; lac dedit parvulis, ut cibum ſapientiæ majoribus daret.

S. Hilar. in c. 13. S. Mat.

S. Aug. ſ. 117. aliàs 38. De Verb. Dom. n. 16.

III. *Exiit qui ſeminat, ſeminare*, &c. Unde exiit, qui ubique præſens eſt, qui omnia replet? Aut qua ratione exiit? Certè non loco, ſed habitudine, atque Incarnationis diſpenſatione propinquior nobis factus. Nam quia nos venire ad ipſum non poteramus, peccatorum maceria ingreſſum atque aditum prohibente, ipſe ad nos egreditur. Ad quid igitur exivit? An ut terram vepribus plenam perderet, & ignavos agricolas puniret? Minimè; verùm ut optimo cultu terram arando fertilem faceret, religionis ac pietatis ſeminibus diligentiùs jactis. Nam ſemen hìc doctrinam ſuam, arva verò & campos animos hominum, ſeminatorem autem ſeipſum appellat: *Semen eſt verbum Dei.* Animus noſter ager Dei eſt: *Dei agricultura eſtis.* Dei eſt animos noſtros gratiæ ſuæ ac Verbi ſemine conſpergere ac fœcundare. Væ illis qui divino illi ſemini ſe ſubtrahunt, verbi Dei auditionem, vel lectionem negligentes. *Quid vobis plus eſſe videtur, verbum Dei, an Corpus Chriſti? Si verum vultis reſpondere, hoc utique dicere debetis, quòd non ſit minus verbum Dei, quàm Corpus Chriſti. Et ideò quanta ſolicitudine obſervamus, quando nobis Corpus Chriſti miniſtratur, ut nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat; tanta ſolicitudine obſervemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde noſtro depereat: Quia non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui Corpus Chriſti in terram cadere negligentia ſua permiſerit.*

Luc. 8. 11. 1. Cor. 3. 9.

S. Cæſarius Arelat. ſ. 95. aliàs 16. inter homil. 50. S. Aug. nunc 300. in Append.

IV. *Et dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea.* Non ait, ſemen ſecus viam ſe projeciſſe, ſed cecidiſſe ſecus viam. Cor hominis verbum Dei contemnentis, vel audire negligentis, inſtar viæ publicæ eſt, omnibus latè patens pravis cogitationibus & deſideriis, irruentibus undequaque per ſenſus rerum terrenarum & ſæcularium imaginibus, dæmonibus velut prædonibus expoſitum, vanitatis pulvere coopertum, luto voluptatum inquinatum, peccandi conſuetudine induratum, nulla interioris hominis mortificatione velut aratro ſciſſum ac præparatum, ideòque ſemen divini Verbi non excipit. Secus viam cadit ſemen illud cœleſte, cùm ab illis auditur, qui per viam ſpatioſam ambulant, quæ ducit ad mortem, per viam iniquitatis & perditionis. Ideò volucres cœli veniunt, rapiunt, conſumunt ſemen: *Venit malus, & rapit quod ſeminatum eſt in corde ejus.* Dum enim verbum Dei audiunt, & non intelligunt, id eſt, animo velut terra benè culta non recondunt, venit diabolus, qui per cœli volucres aptè ſignificatur; tum propter locum in quo verſatur, unde vocatur ab Apoſtolo *Princeps aeris hujus*; tum propter velocitatem, ſuperbiam, & indefeſſam ſedulitatem, qua divino ſemini inſidiatur, ut fructum ejus impediat. *Omnis ſpiritus ales. Hoc & angeli, & dæmones. Igitur momento ubique ſunt, totus orbis illis locus unus eſt, quid ubi geratur, tam facilè ſciunt, quàm enuntiant. Operatio eorum eſt hominis everſio. Multùm ſpiritalibus viribus licet, ut inviſibiles & inſenſibiles in effectu potiùs, quàm in actu ſuo appareant.* Diabolus (inquam) ſemen illud cœleſte rapit. Qui Deum audire contemnit, vel negligit, tradi meretur ſpiritui erroris & ſeductionis. Hominum negligentia poteſtatem diabolo in ipſos facit. Verbum itaque Dei, quod homines cùm audiunt, contemnunt expendere ac meditari, diabolus etiam è memoria delet: Ita fit ut non credant, aut certè ſecundùm fidem ſuam non operentur. *Venerunt volucres cœli, & comederunt ea.* Diabolus ſemen verbi Dei rapit, ſive per ſeipſum, ſive per miniſtros ſuos, per membra ſua, qui verbum diaboli ſpargunt, regulas & inſtitutiones Euangelicis veritatibus oppoſitas, mundi corrupti errores, *doctrinas dæmoniorum in hypocriſi loquentium mendacium*, doctrinas *prurientes auribus*, cupiditati faventes, *doctrinas varias & peregrinas*, repugnantes *ſanæ, & quæ ſecundùm pietatem eſt, doctrinæ.* Declinate ab illis, Fratres mei: *Hujuſcemodi enim Chriſto Domino noſtro non ſerviunt, ſed ſuo ventri; & per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium.* Aures cordis veſtri

Tertullianus. Diabolus divinæ imaginis prædo.

Tert. Apol. c. 22.

1. Tim. 4. 1.

Rom. 16. 18.

vestri diabolo & ministris ejus si aperiatis, divini Verbi semen vobis eripient, efficientque, ne in vobis germinet. Cavete igitur, *Ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.*

1.Cor.11.3.

V. *Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continùo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto, æstuaverunt: & quia non habebant radicem, aruerunt.* Cor lapideum durumque ad divina, Verbi cœlestis fructificationi ineptum est. Illius prædicatione nonnunquam delectatur, illius veritatem in animum recipit, credit, in bona desideria, in pios affectus interdum erumpit: Verùm bona illa germina, quę fructum polliceri videntur, contrariæ cupiditatis ardore, aut tribulationis, vel persecutionis æstu, brevi arescunt, quia *non habebant radicem.* Hujusmodi verbi auditores non sunt *In charitate radicati & fundati.* Affectus illi pietatis, piaque desideria, in superficie cordis (ut ita loquar) concipiuntur, intima non penetrant, nec immutant; cor instar lapidis durum manet, ad tempus credit, & erga divina piè afficitur; quandiù scilicèt nihil tangitur eorum, quæ intimis & inveteratis affectibus diligit: sed orta tribulatione, sive interiori ex cupiditatum conflictu, sive exteriori ex hominum malitia, continuò, velut ad solis ardorem, tenerum & malè radicatum germen arescit. *Non habet in se radicem, sed est temporalis; facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur,* & à pietate ac justitia deficit: quia cupiditati & persecutioni *sola charitate resistitur.* Curate, ne petrosa terra semen excipiat, & fructum boni operis sine perseverantiæ radicibus mittat. *Multis enim libet quod audiunt, boni operis initia proponunt; sed mox ut fatigari adversitatibus cœperint, inchoata derelinquunt. Petrosa ergo terra humorem non habuit: quia hoc quod germinaverat, ad fructum perseverantiæ non perduxit. Multi namque dum verbum contra avaritiam audiunt, eamdem avaritiam detestantur, rerum omnium contemptum laudant: sed mox ut viderit animus quod concupiscat, obliviscitur quod laudabat. Multi cum verbum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non solùm perpetrare non appetunt, sed etiam perpetratas erubescunt: sed mox ut carnis species eorum oculis apparet, sic mens ad desideria rapitur, ac si adhuc ab ea nihil sit contrà eadem desideria deliberatum: & damnanda agit, quæ quicquid egisse se meminit, jam & ipsa damnavit. Sæpè etiam contra culpas compungimur, & tamen post fletum ad easdem culpas redimus. Sic Balaam Israelitici populi tabernacula contemplatus flevit, eisque se similem fieri in morte depoposcit, dicens:* Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia. *Sed mox ut hora compunctionis transiit, in avaritiæ nequitiam exarsit. Nam propter promissa munera, in ejus populi mortem consilium dedit, cujus morti se fieri similem optavit: & oblitus est, quod planxerat, cùm extinguere noluit, quod per avaritiam ardebat.*

S.Aug. Enar. in Ps.9. n.15.

S.Gr.M.h.15. in Euang.

Num.23.

VI. *Alia autem ceciderunt in spinas; & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.* Multi verbum Dei studiosè audiunt, animo recondunt, charitatis radice non sunt destituti, optimè dispositi videntur, ut fructum afferat; bona desideria, sincerum conversionis propositum, ac vitæ secundùm Dei legem instituendæ parit; opera etiam Christianæ pietatis nonnulla profert: Verùm qui dominatur in corde rerum temporalium amor, divitiarum, honorum, splendoris & incrementi familiæ, litium pro terrenis illis rebus susceptio, voluptatum cupiditas succrescentium instar spinarum, sementem verbi divini obruunt & suffocant. Totus enim affectus & conatus animæ in illa incumbit: atque ita extinguitur affectus & propositum vitæ melioris. *Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & solicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.* Non divitias, sed *fallaciam divitiarum* suffocare sementem verbi, dixit S. Euangelista, ostendens, esse quidem divitias in rerum mediarum, seu indifferentium numero; sed earum plerumque dulcedine homines inescari, seduci, depravari. *Solicitudo sæculi istius,* idem esse videtur ac *superbia vitæ* (1. Joannis cap. 2.) *Fallacia divitiarum,* idem quod *concupiscentia oculorum.* Cæterùm cur tertiam causam, quæ pietatis studium pariter suffocare solet, voluptates scilicet corporis, quas Sanctus Joannes vocat, *concupiscentia carnis,* Sanctus Marcus, *circa reliqua concupiscentiæ,* Sanctus Lucas, *voluptates vitæ,* Sanctus Matthæus omiserit, causa hæc est, quòd divitiis nominatis, eas satis existimaverit intelligi, quia divitiæ irritamenta sunt, & instrumenta carnalium voluptatum. Rectè spinis divitiæ comparantur. *Spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant, & cùm usque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant.* Quas Dominus rectè fallaces divitias appellat: *Fallacia divitiarum.* Fallaces enim sunt, quæ nobiscum diù manere non possunt: Fallaces sunt, quæ mentis nostræ inopiam non expellunt: Fallaces sunt, quæ blanda spe pollicentur, quod præstare non possunt, veram scilicet quietem ac felicitatem: cùm tamen gravissimæ curæ in earum acquisitione, conservatione, incremento; dolor de illarum amissione, & præsentis vitæ quietem ac tranquillitatem maximè turbent, & futuræ beatitudinem sæpiùs impediant: *Non enim sine dolore pereunt, quæ cum amore possessa sunt.* Lugebat Sanctus Cyprianus, quòd patrimonii cæcus amor, & dilectæ facultates plurimos à cura salutis suæ, & legis divinæ veneratione & observantia, avocassent. Fallacia enim divitiarum, Verbi divini sementem & pietatis studium suffocat. *Illa fuerunt remanentibus vincula, illæ catenæ, quibus & virtus retardata est, & fides pressa, & mens vincta, & anima præclusa; ut serpenti terram, secundum Dei sententiam devoranti, præda & cibus fierent, qui terrestribus cupiditatibus inhærerent.* Fallacia divitiarum. *Solæ divitiæ veræ sunt, quæ nos divites virtutibus faciunt. Si ergo divites esse cupitis, veras divitias amate. Si culmen veri honoris quæritis, ad cœleste Regnum tendite. Si gloriam dignitatum diligitis, in illa superna Angelorum curia adscribi festinate. Verba Domini quæ aure percipitis, mente retinete. Cibus enim mentis est sermo Dei. Et quasi acceptus cibus stomacho languente rejicitur, quando auditus sermo, in ventre memoriæ non tenetur. Sed quisquis alimenta non retinet, hujus profectò vita desperatur. Æternæ igitur mortis periculum formidate, si cibum quidem sanctæ exhortationis accipitis, sed verba vitæ, id est, alimenta justitiæ, in memoria non tenetis. Ecce transit omne quod agitur, & ad extremum judicium sine ulla momenti interpositione, quotidie volentes nolentesque properatis. Cur ergo amatur quod relinquitur? Cur illud negligitur, quò pervenitur?*

S.Gr.M.

S.Aug.l.de octo Dulcitii Quæstionibus, Qu.1.

S.Cypr. tr.de Lapsis.

S.Gr.M.h.15. in Euang.

VII. *Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.* Terra bona, cor bonum & optimum, quod tale non fit, nisi gratia Dei, per Dominum nostrum Jesum Christum. Hanc terram quæ maledicta erat, spinis & tribulis horrida, Christus emit pretio magno, pretio sanguinis sui; terramque benedictam & fertilem operibus bonis effecit. Hanc excoluit, irrigavit pluvia illa voluntaria, quam segregat Deus hæreditati suæ. In ea quod seminatum est Dei verbum uberem in messem crescit. Fidelis scilicet ac pius animus *audit verbum, intelligit,* id est, ad illud attendit, illud retinet atque meditatur, *& fructum affert.* Varius autem fructus est pro vario terræ ingenio, pro diversitate statuum Christianismi, pro varia donorum Christi mensura. Uberiorem enim Martyres, secundum illis Virgines, postremò denique conjugati congruentem statui suo sanctitatis & bonorum operum fructum ferunt, si verè Deo fideles sint, ejusque verbum non inaniter audiant. *Aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.* Intelligit & interpretatur S. Aug. *centesimum Martyrum propter satietatem vitæ, vel contemptum mortis: sexagesimum Virginum propter otium interius, quia non pugnant contra consue-*

Ps.65.

S.Aug. l.1. Quæst.Euangel. Qu.9.

tudinem carnis; solet enim otium concedi sexagenariis post militiam, vel post actiones publicas; trigesimum conjugatorum, quia hæc est ætas prœliantium; ipsi enim habent acriorem conflictum, ne libidinibus superentur. Alii virginalem vitam in centeno fructu, in sexageno vidualem, in triceno conjugalem constituunt. Sed probabilius videtur, quoniam divinæ gratiæ multa sunt munera, & est aliud alio majus ac melius: unde dicit
1.Cor. 12.31. S.Aug.l.de Sancta Virginit.c.45.& 46. Apostolus: *Æmulamini charismata meliora*: plura intelligenda esse, quàm ut in tres differentias distribui possint. Primùm, ne continentiam vidualem, aut in nullo fructu constituamus, aut ad conjugalis pudicitiæ meritum deponamus, aut virginali gloriæ coæquemus; aut coronam Martyrii, vel in habitu animi, etiamsi desit tentationis examen, vel in ipsa passionis experientia constitutam, cuilibet illarum trium castitati, sine ullo incremento fertilitatis, accedere existimemus. Deindè ubi ponimus, quòd multi ac multę ita custodiunt continentiam virginalem, ut tamen
Matt.19 21. non faciant, quæ Dominus ait: *Si vis esse perfectus, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me*; nec audeant eorum cohabitationi sociari, in quibus nemo dicit aliquid proprium, sed sunt eis omnia communia? Nihilne putamus fructificationis accedere Virginibus Dei, cùm hoc faciunt, aut sine ullo fructu esse Virgines Dei, etiamsi hoc non faciunt? *Multa ergo sunt dona, & aliis alia clariora ac superiora, singulis singula. Et aliquando alter fructuosus est donis paucioribus, sed potioribus; alter inferioribus, sed pluribus. Et quemadmodum inter se vel coæquentur, vel distinguantur in accipiendis æternis honoribus, quis hominum audeat judicare? Dum tamen constet, & multa esse ista diversa, & non ad præsens tempus, sed in æternum prodesse meliora. Sed Dominum tres arbitror voluisse fructificationis commemorare differentias, cæteras intelligentibus reliquisse. Nam & alius Euangelista, solum commemoravit centuplum. Numquid ideo putandus est, alia duo vel ignorasse, vel improbasse, ac non potius intelligenda reliquisse?* S. tamen Hier. aliam sententiam elegit, quæ centesimum fructum Virginibus, sexagesimum viduis, & trigesimum castis conjugibus deputat. Quam interpretationem & S. Athanasius olim amplexus erat. Ut ut est, nullus Christianæ professionis status sine bonorum operum fructu esse debet, quamvis sint varii sanctitatis & pietatis Christianæ gradus. Esse in statu omnium perfectissimo, necesse non est ad salutem: sed fidelem esse Deo, necesse est in eo ad quem vocati sumus, & omnia illius officia implere, Deique mandata, & justitiæ Christianæ partes accuratissimè implere. Omnem divini seminis fructum Deo non reddere, injustum est. Nemo non cavet, ne terrena agrorum suorum semina pereant; pauci cavent, ne spiritale ac cœleste semen, in animam suam à Deo immissum, perdatur & inutile fiat.

Lucæ 8.
S.Hier.l.1. contra Jovinianum, & in c. 13. S. Matt. S.Athanas. Epist.ad Amonium Monachum.

S.Joa. Chrho.46.in Matth. „ VIII. Ista de seminibus parabola, copiosissimè omnibus pietatis doctrinam propositam esse ostendit. „ Nam quemadmodum agricola seminans non discernit campum, ut in altera parte seminet, in altera verò „ minimè; sed projicit semina in omnem agri partem: „ ita Salvator noster non divitem, aut pauperem; non „ ingeniosum, aut rudem; aut fortem, aut ignavum; „ aut diligentem, aut desidem discernit; sed omnibus, „ quamvis non ignoret futurum exitum, pietatis doctrinam commendat. Sic certè licebit ei dicere: *Quid oportuit me facere, & non feci?* Quando autem audis „ exiisse seminantem, ut seminet, non idem iterari putes. Sæpiùs enim egreditur seminans ad aliam quoque rem, quàm ad seminandum, putà ut novales scindat, ut pernicioſas herbas amputet, ut vepres evellat, at tale quid aliud faciat: ipse autem ad seminandum egressus est. Cur igitur major pars seminis amissa est? Non seminantis quippè, sed suscipientis culpa terræ hæc est, propter non attendentem, aut repugnantem animam. Hac parabola discipulos docuit & exercuit, ut quamvis plures eorum, qui prædicationem Apostolicam susceperuri erant, perderentur, non caderent animis; cùm id Domino ac Magistro pariter contigisse recordarentur: Neque tamen ipse, quamvis ita futurum non ignoraret, semina spargere neglexit. Sed quomodo, inquies, vir prudens inter vepres, inter saxa, & in via publica seminaverit? In agris certè & in seminibus, quæ terræ traduntur, stultè factum videretur: in animis autem atque doctrina probè & laudabiliter. Non enim absque imprudentia agricola illud faceret, cùm non sit possibile, lapides, aut vepres, aut viam quæ publica manet, in terram bonam mutari. In animis autem hominum non ita se res habet: Possibile enim est, ut lapides in terram fertilem convertantur, & ut via non conculcetur, nec transeuntibus omnibus pateat; sed in feraces agros traducta, & à spinis purgata, semina foveat. Quòd si hæc mutatio in omnibus facta non est, non seminantis culpa, sed audientium inobedientia id contigit. Nam ipse quidem diligenter eis semina tradidit, si verò illi corruperunt accepta, inculpabilis omninò est, qui tanta benignitate æqualiter in omnes utitur.

S.Joa. Chr.h. 2.in Epist.ad Thessalon. IX. Summa porrò diligentia, magnitudine animi, attentione & labore opus est, ut animus noster, velut ager à Deo benedictus, uberes per ejus gratiam eique gratos fructus ferat. Sicut enim apud agricolas semina quædam semel in terram injiciuntur, sed magna opus habent cultura & diligentia; & nisi terra vomere proscissa illa contexerint, quæ injecta sunt, seminarunt avibus semina rapientibus: Ita nos quoque nisi continua recordatione protexerimus ea, quæ in animos nostros immissa sunt divini Verbi ac cœlestis doctrinę semina, in aerem omnia projicimus, & inania atque infrugifera reddimus: Diabolus enim rapit, & nostra perdit negligentia, & sol exsiccat, & imber obruit, & spinæ suffocant. Quamobrem non sufficit semen injecisse, sed magna opus est assiduitate, aves abigendæ, evellendæ spinæ, loca petrosa multa terra replenda sunt: omne quod damnum affert, arcendum & tollendum est. Sed in terra quidem universum est agricolæ; illa enim jacet inanima, ad patiendum solùm parata: In hac autem terra spirituali nequaquam: Non est universum Doctorum & Magistrorum; sed si non est pars maxima, dimidium certè est discipulorum. Concionatorum quidem est semen injicere, auditorum autem est facere quæ dicuntur, bonorum operum fructus ostendere, spinas radicitùs evellere. Spinæ enim sunt reverà divitiæ, nullum habentes fructum, visu deformes, ad usum injucundæ; eos qui tangunt, molestia afficientes; non solùm infructuosæ, sed alia etiam germina impedientes. Tales sunt divitiæ: non solùm ipsæ fructum non ferunt in æternum, sed etiam eos qui volunt possidere, impediunt. Camelorum cibus sunt spinæ, ignis pabulum, ad nihil utiles, nisi ad succendendum fornacem. Tales sunt divitiæ: alunt irrationales animi motus, rationales pungunt & sauciant. In locis præruptis, petrosis, aridis, humore destitutis nascitur spina: ita cùm aliquis est asper, durus, immisericors, in eo spinæ oriuntur, quæ cœlestis verbi sementem præfocant. Agricola spinas non ferro excindit, sed igne consumit radicitùs, & quasi virus ex terræ lumbis extrahit, ipsamque purgat: sic omnem ad divitias affectum, radicemque malorum omnium cupiditatem, ignis Spiritus sancti consumat, animam expurget, terramque cordis nostri renovet, necesse est: alioqui Dei verbum inutile redditur iis, quibus prædicatur. In Templum, dum sacra concio habetur, venit dives, seu vir, seu mulier; non curat, quomodo audiat eloquia Dei, sed quomodo se ostentet, quomodo cum fastu sedeat, quomodo alias superet vestium magnificentia, omniumque in se convertat oculos & admirationem: similiter vir dives ingreditur multis servis stipatus, qui turbam arceant, amictu superbo velut insultans pauperi. Deindè sedentem statim subeunt curæ domesticæ trahentes in omnem partem; circumfluit fastus, qui obsidet animam: existimat se gratificari & Sacerdotibus, & populo, & fortassis etiam DEO, quòd intraverit domum DEI. Qui autem tanto elatus tumore est, quomodo curari umquam poterit? Dic, quæso, si quis accesserit ad

Me-

» Medici domum, & à Medico gratiam curationis non » petat, ſed ei ſe gratificari exiſtimet; & cùm medica- » mentis & pharmacis opus habeat ad curandum vul- » nus, circa veſtes occupetur, aliquidne boni reporta- » bit? Simile quid continget in divitibus & amatori- » bus ſæculi, cùm in Eccleſiam veniunt, ubi ſacrarum » Scripturarum lectio, ubi Dei verbum auditur. Hu- » jus porrò mali cauſam aperiam: Exiſtimant ſe ad Sa- » cerdotes & Concionatores adire, cùm in Templum » veniunt: exiſtimant ſe ab illis audire, quæ audiunt: » non attendunt, non cogitant, quòd ad Deum ingre- » diuntur, quòd ipſe cum eis loquitur. Quando enim » Lector ſtans ait, *Hæc dicit Dominus*, &c. & ſtans » Diaconus, ſilentio indicto, omnibus os obſtruit, non » Lectori honorem habens hoc facit, ſed Deo qui per il- » lum cum omnibus loquitur. Si ſcirent Deum per Pro- » phetam hæc dicere, faſtum omnem abjicerent. Nam » ſi loquentibus cum eis Magiſtratibus, non aliò diſtra- » hunt animum, multò magis Deo loquente. Nos Dei » miniſtri ſumus, ò dilecti. Non noſtra dicimus, ſed » quæ ſunt Dei. E cœlo quotidiè venientes leguntur » Epiſtolæ. Dic autem quæſo, ſi quiſpiam, dum om- » nes hic adſumus, ingreſſus eſſet, zonam habens au- » ream, erectaque cervice ac ſuperbè incedens, dice- » ret ſe miſſum eſſe à Rege terreno, & ad totam ci- » vitatem afferre epiſtolam de rebus neceſſariis, non- » nè ad eum omnes converteremini? Nonnè etiam » non jubente Diacono, magnum adhiberetis ſilen- » tium? Si quiſpiam veniat à Rege, omnes acceditis: à » Deo autem venit, & è cœlis loquitur Propheta, lo- » quitur Euangeliſta, loquitur Apoſtolus, Chriſtus ip- » ſe æterni Patris Filius loquitur, & nemo eſt qui at- » tendat.

X. *Et accedentes ad eum diſcipuli, dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui reſpondens, ait illis: Quia vobis datum eſt noſſe myſteria Regni cœlorum, illis autem non eſt datum.* Fides & cognitio myſteriorum, gratuitum Dei donum eſt, non omnibus datum. Quantas igitur gratias Deo agere debent, qui illo miſerante hanc acceperunt, cùm nulla merita haberent, ſed tanto beneficio æquè eſſent indigni, ac illi qui non acceperunt, ſed in tenebris ignorantiæ & infidelita- tis ſuæ, juſto Dei judicio, ſunt relicti? *Audiunt hæc & faciunt, quibus datum eſt. Non autem faciunt, ſive audiant, ſive non audiant, quibus datum non eſt.* Quia vobis, *inquit*, datum eſt noſſe myſterium Regni cœlorum, illis autem non eſt datum. *Quorum alterum ad miſericordiam, alterum ad judicium pertinet illius, cui dicit anima noſtra: Miſericordiam & judicium cantabo tibi Domine.* Lugendum, quòd ſcientiam myſteriorum Regni cœleſtis ita negligant Chriſtiani, ac ſi nullatenùs ipſorum intereſſet; ipſamque humili fide & oratione impetrare à Patre luminum, qui revelat myſteria, non ſatagant.

S.Aug.l.de dono Perſeuer.c.14.

Pſ.100.1.

XI. *Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Fides, intelligentia myſteriorum, obedientia, gratiæ omnes ac dona Dei, creſcunt & augentur in eis, qui rectè utuntur: Qui tamen rectus uſus donorum Dei, munus eſt Dei & gratiæ ejus cooperantis nobiſcum: *Non ego, ſed gratia Dei mecum.* Ille in nobis operatur, ut incipiens, qui volentibus cooperatur, ut perficiens. Donorum ſuorum fructum cum uſura Deus exigit: Eorum privatione puniuntur, qui ad ejus gloriam illa impendere negligunt. *Qui non habet charitatem, etſi ad tempus habet hæc dona, auferentur ei. Auferetur ei quod habet, quia quiddam non habet. Et ipſe quiddam: hoc non habet, unde cætera teneantur, & ipſe non pereat... Habet gratiam poſſidendi, ſed non habet charitatem utendi: Quia ergo illud non habet, & quod habet, auferetur ab eo.*

S.Aug. Enar. in pſ. 146. n. 10.

XII. *Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non intelligunt. Et adimpletur in eis Prophetia Iſaiæ dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non videbitis. Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt: Ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & ſanem eos.* Sæculi cupiditates, rerum divinarum oblivio, divini Verbi faſtidium, gradus ſunt, quibus ad cæcitatem, & indurationem cordis pervenitur. Cæcitas & obduratio, præcedentium peccatorum pœnæ ſunt, ſubſequentium cauſæ. Juſtum Dei judicium timeamus; demus operam, ne in nobis etiam terribile iſtud Iſaiæ vaticinium impleatur. *Cæcitas cordis, quam ſolus removet illuminator Deus, & peccatum eſt, quo in Deum non creditur; & pœna peccati, qua cor ſuperbum digna animadverſione punitur; & cauſa peccati, cùm mali aliquid cæci cordis errore committitur.* Firmitas affectus in malo, ſeu in rerum temporalium amore, ſpiritualis cæcitatis cauſa eſt. *Incraſſatum eſt cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt.* Affectant carnales homines, ne videant, ne audiant, ne intelligant res divinas, & quæ ad ſalutem pertinent ſuam; ne intelligant fœditatem & gravitatem peccati, pœnarum æternitatem, juſtitiæ pulchritudinem, Dei bonitatem ac magnificentiam, beatitudinem ſempiternam, & magnitudinem bonorum, quæ promiſit Deus diligentibus ſe; Chriſti myſteria, paſſionem ac mortem pro peccatis hominum toleratam, & cætera, quorum conſideratione abſtrahi poſſunt à terrenis rebus, quibus ſunt immerſi, à voluptatibus, quarum velut pinguedine ſunt hebetati. Quàm infelix ille, quàm lugendus, qui miſeriam ſuam non videt, non agnoſcit! *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Oculos ſuos claudit, ne videat lucem juſtitiæ. *Quomodo homo poſitus in ſole cæcus, præſens eſt illi ſol, ſed ipſe ſoli abſens eſt: ſic omnis ſtultus, omnis iniquus, omnis impius, cæcus eſt corde. Præſens eſt ſapientia, ſed cùm cæco præſens eſt, oculis ejus abſens eſt: non quia ipſa illi abſens eſt, ſed quia ipſe ab illa abſens eſt.* Illuminari nolunt, nec ſanari à morbo deſideriorum noxiorum, quibus cor ſenſim excæcatur & obduratur, ne quę agenda ſunt videant, & ad implenda quę viderint convaleſcant. Talis erat Auguſtini ad Deum nondum converſi ſtatus, quem ipſe in Confeſſionibus ſuis deſcribit: *Ego*, inquit, *adoleſcens miſer, valdè miſer, in exordio ipſius adoleſcentiæ, etiam petieram à te caſtitatem, & dixeram: Da mihi caſtitatem & continentiam, ſed noli modò. Timebam enim, ne me citò exaudires, & citò ſanares à morbo concupiſcentiæ, quam malebam expleri, quàm extingui.*

S.Aug.tr 4.in Epiſt.1. S.Joa.n.6.

Pſ.15.4. S.Aug. tr. 1. in S.Joa.

S.Aug.l.8. Confeſſionum,c.7.

XIII. *Veſtri autem beati oculi qui vident, & aures veſtræ quia audiunt. Amen quippè dico vobis, Quia multi Prophetæ & juſti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.* Longè feliciores, qui cùm oculis corporis Chriſtum non conſpexerint, vident Religionem confirmatam ejus reſurrectione, omnium gentium fide, omnium ſæculorum traditione, Martyrum omnium ſanguine, omni miraculorum genere. Quamquam & nos, qui ejuſdem corporis membra ſumus, cujus præcipua membra fuerunt Apoſtoli, per ipſos vidiſſe & audiſſe cenſeamur, quæ viderunt ipſi & audiverunt: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de verbo vitæ*, &c. Eſt tamen adhuc, quod videre deſideremus, ut beati ſint oculi noſtri. Veteres juſti ferventiſſimis deſideriis, optaverunt videre Dei Filium in hominis forma, deſideremus ipſum intueri in gloria: concupiverunt primum ejus adventum, deſideremus ſecundum, ſi corde ſincero precamur: *Adveniat Regnum tuum.* Deſideranda eſt æterna Dei viſio ac fruitio, ſempiterna cum Chriſto Jeſu capite noſtro in Regno ejus conjunctio. In ipſum deſiderant Angeli proſpicere: idem & nos deſideremus, Angelorum candidati. *Tota vita Chriſtiani boni, ſanctum deſiderium eſt. Quod autem deſideras, nondum vides: ſed deſiderando capax efficeris, ut cùm venerit quod videas, implearis. Sicuti enim ſi velis implere aliquem ſinum, & noſti, quàm magnum eſt quod dabitur, extendis ſinum vel ſacci, vel utris, vel alicujus rei; noſti, quantùm miſſurus es, & vides, quia anguſtus eſt ſinus; extendendo facis capaciorem: ſic Deus differendo extendit deſiderium, deſiderando extendit animum, extendendo facit*

1.Joa.1.

capacem. Desideremus ergo, Fratres, quia implendi sumus. Videte Paulum extendentem sinum, ut possit capere, quod venturum est. Ait enim: Non quòd jam acceperim, aut jam perfectus sim: Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. *Quid ergo agis in hac vita, si nondum apprehendisti?* Unum autem, quæ quidem retro sunt, obliviscens; ad ea verò quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. *Extentum se dixit, & secundum intentionem sequi se dixit. Minorem se sentiebat ad capiendum, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Hæc est vita nostra, ut desiderando exerceamur. Tantum autem nos exercet sanctum desiderium, quantùm desideria nostra amputavimus ab amore sæculi.* Viri desideriorum simus, ut in nos veniat, & in nobis habitet *Desideratus cunctis gentibus*, ut ostendat nobis faciem suam, & salvi simus, atque in perpetuum exultemus in Deo Jesu nostro.

Philip. 3. 12.

XIV. *Simile factum est Regnum cœlorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit*, &c. Seminis boni sator Christus est: Ipse gratia sua justos homines facit, & filios Regni. *Qui seminat bonum semen, est Filius hominis. Ager autem est Mundus. Bonum verò semen, hi sunt filii Regni.* Nemo de suo habet, nisi mendacium & peccatum. Si quid in se boni habet, à se ipso non habet, sed à Deo summè bono, omnisque boni fonte. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum. Voluntariè enim genuit nos verbo Veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus... Nemo potest venire ad me*, inquit Christus, *nisi Pater meus traxerit eum... Gratia Dei sum id quod sum* (inquit Apostolus) Et, *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis: sed omnis sufficientia nostra ex Deo est.* Christus igitur omnis justitiæ & sanctitatis auctor, bonum semen seminat in agro suo. Quamobrem nemo de bonis, quæ in se sunt, extollatur; nemo de bonis operibus, quæ facit, superbiat; nemo de justitia sua intumescat; sed Dei dona agnoscat humili devotione, gratiasque illi referat, cujus munera sunt, si quæ sunt merita sua. *Quis enim te discernit? Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Si Deus nos desereret, si gratiam suam nobis subtraheret, hominibus nequissimis & sceleratissimis pejores essemus, non triticum, sed zizania. *Nullum est peccatum, quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector, à quo factus est homo.*

Conc. Arausic. 2.

Iacob. 1. 17. 18

Ioa. 6. 44.

1. Cor. 15. 10.

1. Cor. 4. 7.

S. Aug. t. 99. aliàs 23. ex Homiliis 50.

Sator zizaniorum, diabolus est. *Inimicus homo hoc fecit.* Zizania, sunt Hæretici & improbi, filii ac servi diaboli. *Zizania autem filii sunt nequam.* Zizania sunt, quicumque pravis exemplis, consiliis, persecutione bonum semen, Deique frumentum suffocant, impediuntque, ne crescat in amore veritatis & justitiæ, & fructum ferat. Quicumque zizania seminat in medio tritici à Deo seminati, Dei inimicus est, cooperator diaboli. Sparsa sunt zizania, *cùm dormirent homines.* Somnus hominum, incuria Pastorum, qui non vigilant, quasi rationem pro animabus sibi commissis reddituri, qui sibi & gregi non attendunt, quem acquisivit Christus sanguine suo. *Homines qui dormiunt*, inquit S. Hieronymus, *Magistros Ecclesiarum intellige. Servos Patrisfamilias, ne alios accipias quàm, Angelos, qui quotidiè vident faciem Patris. Diabolus autem propterea inimicus homo appellatur, quia Deus esse desivit. Et in nono Psalmo scriptum est de eo:* Exurge Domine, non confortetur homo. *Quamobrem non dormiat, qui Ecclesiæ præpositus est: ne per illius negligentiam inimicus homo superseminet zizania, hoc est, hæreticorum dogmata*; pravas contra Moralis Christianę integritatem opiniones, & peccata. Zizania enim sunt *omnia scandala*, seu scandalorum auctores, *& qui faciunt iniquitatem.*

S. Hier. in c. 23. S. Matt.

Christus seminavit bonum semen in agro suo. In ipso rerum semine nescit malum conditio Creatoris. *Per ipsum omnia facta sunt; & quod factum est, in ipso vita erat.... Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Sed quem Deus faciens vocavit Mundum, inficiens inimicus reddidit immundum: & hominem quem Deus in paradiso deliciarum collocavit ad vitam, inimicus in hac laboris vita detraxit ad mortem: & affectum, quem carni Deus inseruit per naturam, inimicus in parricidium per invidiam commutavit. Ab hoc impulsus Cain, primus germano sanguine terram tinxit. Nonne ex uno homine Deus omnem replevit terram, & semine ex uno pius Sator totum genus hominum, tantam multiplicavit ad messem? Sed inimicus mox homines in unum redegit omnes: & superseminando mala, quod fuerat bene satum, delevit diluvio, non rigavit. Sic Legem divinis & veracibus satam præceptis, humanis & mendacibus fucavit inventis: ut de Sacerdote fieret persecutor, de Doctore depravator existeret, de Defensore Legis redderetur inimicus. Sic creatura ad agnitionem condita Creatoris, ut nesciretur Deus, Deo esse mentita est. Hinc sapientes sæculi fecit stultos, speculatores Mundi docuit nihil videre, professores scientiæ fecit scientiam non habere, inquisitores rerum omnium dimisit ignaros. Sic euangelicam segetem satam cœlesti semine, hęretica zizania superseminando, confudit inimicus: ut manipulos fidei gehennæ fasciculos faceret, ne triticum fieret cœlestium horreorum. Et quid plura? Posteaquam ipse est in dæmonem conversus ex angelo, ne qua creatura in suo statu consisteret, arte, dolis, machinis, fraude contendit. Superseminavit zizania, non seminavit. *Præcedunt Creatoris bona, mala diaboli post sequuntur; ut malum quod est ex diabolo, sit accidens, non natura.* Superseminavit zizania in medio tritici; *quia diabolus hæreses, inter fideles; inter sanctos, peccatum; inter pacificos, lites; inter simplices dolos; inter innocentes, nequitiam gratis serere consuevit: non ut acquirat zizania, sed ut triticum perdat: nec ut reos capiat, sed ut adimat innocentes. Hostis plus ducem, quàm militem petit; nec obsidet mortuos, sed impugnat viventes: sic diabolus non peccatores quærit capere, quos possidet subjugatos, sed ut justos capiat, sic laborat.* Superseminavit zizania in medio tritici, & abiit. *Quia diabolus impellit quidem viribus ad ruinam, sed posteaquam postraverit, relinquit: non quærit hominem, sed hominis interitum quærit.*

1. Ioa. 1. 3.

S. Petr. Chr. l. 96.

XV. *Cùm dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania.* Insidiator nocte latitat, die vigilantes fugit, appetit dormientes: fortis conflictum petit, provocat palam spectantibus omnibus, & coram populis vult habere victoriam. *Maximæ infirmitatis indicium est, dormientibus irruisse.* Superseminavit zizania: *Ut quid? Ut periret Dominica messis, & hoc ad lucrum quid pertinebat inimici? Nisi quòd invidiæ Spiritus hominum damnum, suum computat lucrum.*

S. Petr. Chr. l. 97.

XVI. *Cùm autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.* Quod latet in herba, manifestatur in spica; & quod celatur in gramine, aperitur in fructu: sic quos credentes putamus pares, fide dispares inveniuntur: *Sic judicii prodit messis, quod Ecclesiæ germen occultat.* A fructibus eorum cognoscetis eos. *Flores multi fructuum multitudinem pollicentur, sed examinati ventorum flabris, ad fructum paucissimi perseverant: sic credentes in Christum multi Ecclesiæ videntur in pace: ubi autem persecutionis procella perflaverit, pauci martyrii reperiuntur in fructu.*

XVII. *Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo?* Seminasti, non seminavimus. Nos quod per te facimus, tibi semper nostro assignamus auctori: & tu in iis, quæ nobis facienda præcipis, ipse operator adsistis. Ergo si nos operis tui facis esse pro tua dignatione consortes, non nobis solis, quòd zizania nascuntur, adscribas, Domine: Aut tecum nos munit innocentia: aut nobiscum te reatus attingit. Nos nostro operi non potuimus invidere; magnis sudoribus offensam non potuimus

pa-

» parare. Tu quod vis, unde vis, quando vis, habes: » Nos præter tuam gratiam nihil habemus, per quam » stamus, vivimus, movemur, & sumus; & sine qua » jacemus, deficimus, & perimus.

XVIII. *Ait Dominus: Inimicus homo hoc fecit:* » Sed tu Domine, cùm hæc videres, quare permisisti? » Quare? Quia timere fraudes non potest, cui nihil » potest perire: & quia majus est reparare perdita, quàm » illæsa servare; simul quia *oportet zizania esse, ut qui* S.Aug. Ench. c. 27. *probati sunt, manifesti fiant.* Deus utique *Melius judicavit de malis benè facere, quàm mala nulla esse permittere.*

S.Pet. Chrys. XIX. *Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?* » Devoti servi indefessum promittunt labo- » rem; nec patiuntur Dominicæ messis videre vel tem- » poraliter fœditatem: sed Dominus, quem tempora » non fatigant, & quando vult, potest abolere suæ mes- » sis injuriam, respondet: *Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem.* Laudabilis zelus, & in Dei Ministris desiderandus, modò præceps non sit, sed scientia illuminatus, prudentia Christiana comitatus; qui Dei consilia sequatur, non præveniat; quem charitas moderetur, nulla cupiditas corrumpat, nulla iracundiæ labes, ultionis libido, nullus gloriæ sæcularis appetitus. Longè aliter judicat Deus de bonorum & malorum permixtione in Mundo, & in Ecclesia; aliter homo. Solus ipse novit, quæ inde bona sit productурus, vel ad improborum conversionem, quos admirabili patientia ad pœnitentiam adducit, vel ad piorum probationem & sanS.Aug. q. 12. in S. Matt. ctificationem: *Boni enim, cùm adhuc infirmi sunt, opus habent in quibusdam malorum commixtione, sive ut per eos exerceantur, sive ut eorum comparatione magna illic exhortatio fiat, ut nitantur ad melius, quibus sublatis, altitudo charitatis quasi evulsa marcescat, quod* Eph. 3. 17. *est eradicari. Nam sic ait Apostolus:* Ut in charitate radicati & fundati possitis comprehendere. *An fortè ideò simul eradicatum triticum, cùm auferuntur zizania, quia multi primò zizania sunt, & postea triticum fiunt? Qui nisi patienter, cùm mali sunt, tolerentur, ad laudabilem mutationem non perveniunt. Itaque si evulsi fuerint, simul eradicatur & triticum, quod futuri essent, si eis parceretur.* Malos & fictos in Mundo, in Ecclesia, in omni societate pati oportet, quia & illos patitur Deus, usque ad judicium divinæ patientiæ suæ, & nostræ pœnitentiæ tempus: ut qui se de malo commutaverit in bonum, Dominicum deputetur in triticum, cœlestibus horreis aggregandus: qui de fideli infidelis, de bono malus evaserit, atque in malo perseveraverit, gehennæ deputetur incendio.

S. Petr. Chr. Ser. 97. Quid plura? *Si zizaniis Dei patientia non subveniret, nec Matthæum de Publicano Euangelistam, nec Paulum ex persecutore Apostolum Ecclesia possideret. Denique Ananias eradicare triticum tunc quærebat, quando ad Saulum missus, de Paulo talia querebatur:* Act. 9. Domine, quanta mala fecit sanctis tuis? *Hoc est, eradica zizania.... Sed cùm Ananias videret Saulum, Paulum Dominus tunc videbat: cùm Ananias persecutorem diceret, tunc Dominus Prædicatorem sciebat; & cùm ille eum zizania judicaret inferni, Christus eum vas electionis, triticum in cœlesti horreo jam ponebat.* Vade, inquit, *quia vas electionis est mihi.*

S. Aug. En. in Ps. 61. n. 7. 8. *Sinite utraque crescere usque ad messem.* Duæ societates ab initio, duæ civitates mysticæ, Jerusalem & Babylonia: illa in Abel, ista in Cain incœpit: *Omnes, qui terrena sapiunt, omnes qui fœlicitatem terrenam Deò præferunt, omnes qui quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi, ad unam istam civitatem pertinent, quæ dicitur Babylonia mysticè, & habet Regem diabolum. Omnes autem, qui ea quæ sursum sunt sapiunt, qui cœlestia meditantur, qui cum solicitudine in sæculo vivunt, ne Deum offendant, qui cavent peccare, quos peccantes non pudet confiteri, humiles, mites, sancti, justi, pii, boni, omnes ad unam civitatem pertinent, quæ Regem habet Christum. Illa enim in terra quasi major est tempore, non sublimitate, non honore. Civitas illa prior nata, civitas ista posterior nata. Hæc duo corpora sub duobus Regibus agentia, ad singulas civitates pertinentia, adversantur sibi usque in finem sæculi, donec fiat ex commixtione separatio, & alii ponantur ad dexteram, alii ad sinistram.... Mala ergo civitas ab initio usque ad finem currit, & bona civitas mutatione malorum conditur. Et sunt istæ duæ civitates permixtæ interim, in fine sperandæ; adversùs se invicem confligentes, una pro iniquitate, altera pro justitia; una pro vanitate, altera pro veritate. Et aliquando ipsa commixtio temporalis facit, ut quidam pertinentes ad Civitatem Babyloniam, administrent res pertinentes ad Ierusalem; & rursum quidam pertinentes ad Ierusalem, administrent res pertinentes ad Babyloniam..... Fuerunt Reges magni in Ierusalem.... Omnes iniqui cives erant Babyloniæ, & administrabant res Ierusalem... Tres illos Pueros victus miraculo Nabuchodonosor, Regni sui administratores fecit, & administrabant res Babyloniæ cives Ierusalem.* Idem agitur in Ecclesia his temporibus. Omnes, de quibus dictum est: *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite*, cives sunt Babyloniæ, administrantes rempublicam Civitatis Jerusalem. Toleremus igitur malos, sive præpositos, sive subditos, sive æquales; toleremus falsos fratres, toleremus eos charitate & patientia, quæ opus perfectum habet. Toleremus usque ad tempus messis: spiritu, non corpore ab eis separemur; spiritu (inquam) ne communicemus infrugiferis operibus eorum; non corpore, ut Ecclesiam propter eos deseramus. *Non nos seducant, qui carnaliter intelligunt, & corporalem separationem facientes, ab Ecclesiæ frumentis toto orbe diffusis spiritali sacrilegio separantur. Per totum enim Mundum seminatum est bonum semen. Inimicus autem superseminavit zizania..... Numquid Africa est Mundus?* (inquiebat S. Augustinus, contra Donatistas hæreticos & schismaticos agens) *Numquid messis hoc tempus? Numquid messor Donatus? Per totum orbem terrarum expectate messem; per totum orbem terrarum crescite in messem; per totum orbem terrarum zizania tolerate usque ad messem. Non vos seducant perversi, paleæ nimis leves; quæ evolant ante adventum ventilatoris ex area... Qui deseruerit unitatem, violat charitatem: & quisquis violat charitatem, quodlibet magnum habeat, ipse nihil est. Universa inutiliter habet, qui illud unum, quo universis utatur, non habet.* Sed nec in his, quæ ambigua sunt, citò judicium proferamus de personis; ne præcipiti judicio putemus aliquem ad zizania pertinere, qui manifestè malus non est; sed Deo judici terminum reservemus: *Ut cùm dies judicii venerit, ille non suspicionem criminis, sed manifestum reatum de sanctorum cœtu ejiciat.*

S. Aug. Se. 88. aliàs 18. De Verb. Dom. n. 11.

S. Hie. c. 13. in S. Matt.

XX. *Et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: Triticum autem congregate in horreum meum.* Demus operam, ne zizania simus, flore quidem tritico similia, non fructu; speciem pietatis habentes, veritatem autem ejus abnegantes; fructu charitatis vacui, scandalorum auctores, operarii iniquitatis. Quod si fortè sumus, ne Dei patientia abutamur nos adhuc tolerantis, & sua benignitate nos ad pœnitentiam adducentis. Commutemur in triticum divinæ, quæ nobis offertur, gratiæ cooperati. Tempus messis & adventum messorum præveniamus, qui zizania in fasciculos ad comburendum alligabunt. Talem unusquisque inveniet supremi judicii dies, qualem invenerit ultimus vitæ dies. Non erit amplius misericordiæ tempus, sed judicii. *Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in consummatione sæculi. Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de Regno ejus omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.* Hæc sors iniquorum & reproborum, qui creaturis spreto Creatore adhæserunt, qui vanis sæculi honoribus intumuerunt, qui congregandis per fas & nefas opibus studuerunt, qui terrenis voluptatibus, Mundique gaudiis sunt immersi: *Ducunt in bonis*

dies

Job.21.13. *dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Fœlices, qui pœnitentiæ lacrymis fletum illum æternum reproborum ac ſtridorem dentium vitare nituntur! *Tunc juſti fulgebunt ſicut ſol in Regno Patris eorum.* Qualis immutatio! Hic latentes & contempti; ibi Solis inſtar ſplendidi: hìc oppreſſi & afflicti; illic in thronos gloriæ à Deo ſubvecti: hìc pauperes; illic hereditate cœleſti Patris ſui, & Regno ejus divites, Dei S.Hier. æterna fruitione fœlices. *In præſenti ſæculo fulget lux ſanctorum coram homininibus: poſt conſummationem autem Mundi, ipſi juſti fulgebunt ſicut ſol in Regno Patris ſui.* Fulgebunt ſine metu eclipſis, noctis, caliginis, tenebrarum. Soli juſtitiæ inſeparabiliter conjuncti, Deo ſimiles effecti, quem videbunt ſicuti eſt, *fulgebunt in perpetuas æternitates.*

XXI. *Simile eſt Regnum cœlorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminavit in agro ſuo. Quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus: cùm autem creverit, majus eſt omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, & habitent in ramis ejus.* Granum ſinapis, Chriſtiana Religio & Eccleſia in exordiis ſuis minima, ſenſim verò Chriſto incrementum dante ita dilatata & amplificata, ut toto orbe diffuſa ſit, & in ea ſapientes ipſi ac Reges requieſcant. Impletum Act.1.8. eſt, quod Chriſtus Apoſtolis prænuntiavit, mox in cœlos aſcenſurus: *Accipietis virtutem ſupervenientis Spiritus Sancti in vos, & eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ.* Totus orbis ſenſim immutatus eſt in melius, everſa idololatria; Moſaicæ Legis abrogatæ cæremoniæ; Judæis ac Gentibus in unius Fidei profeſſionem congregatis, Eccleſia ex utriſque coaluit. Judæorum innumera multitudo Chriſtum adoravit ut Deum, quem eorum contribules, ut hominem ſceleratum interfecerant. Gentiles inanium deorum cultu repudiato, delubris everſis, contritis ſimulacris, nomen Chriſto dederunt toto orbe terrarum. Sapientes ſæculi, Philoſophi, & Oratores Religionem amplexi ſunt, quæ Myſteria credenda proponit rationi impervia; quam tamen in obſequium fidei captivam duxerunt: Religionem, quæ bellum ſenſibus, cupiditatibus, voluptatibus, ſæculi moribus indicit; quæ profeſſores ſuos opibus renuntiare, carnem domare, affligere, crucifigere, ſeipſos abnegare, crucem tollere, inimicos diligere jubet: quæ divites miſeros, pauperes beatos prædicat; quæ perſecutionem, calumniam, maledicta, mortem ipſam pro Chriſto & pro juſtitia pati præcipit, ſummęque fœlicitatis loco id ducendum docet. Piſcatores duodecim, homines rudes, imperiti, abſque armis, abſque eloquentia, abſque ullo humano ſubſidio, Principibus, populis, ſapientibus ſæculi, Judæis, Gentibus in Chriſti nomen ac Religionem, ejuſque Diſcipulos ac profeſſores conjuratis, perſecutioneſque graviſſimas trium ſæculorum ſpatio identidem in illos moventibus, & diris ſuppliciis, varioque mortis genere in illos ſævientibus; Chriſtianam nihilominùs fidem in Judæa primùm univerſa, toto deinde terrarum orbe prædicarunt ac fœliciſſimè propagarunt. Impletum eſt illud Davidis de Chriſto vaticinium, Patris Æterni nomine: *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Item illud: *Reminiſcentur & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu ejus univerſæ familiæ gentium; quoniam Domini eſt Regnum, & ipſe dominabitur gentium... Et dominabitur à Mari uſque ad Mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharſis & Inſulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent: & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes ſervient ei,* &c. Item illud Iſaiæ: *Erit in noviſſimis diebus præparatus Mons Domini in vertice montium, & exaltabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes Gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite & aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis ejus: quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Ieruſalem, & judicabit Gentes, & arguet populos multos.* Quis orbem Chriſto, Euangelio, Cruci ſubjecit? Non ſapientia, non potentia, non opes, non vires, non nobilitas ſæculi; ſed duodecim pauperes Piſcatores, prædicantes Chriſtum 1.Cor.2.28. crucifixum, *Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam: ipſis autem vocatis Iudæis atque Græcis, Chriſtum Dei virtutem & Dei Sapientiam: quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus: & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Videte enim vocationem veſtram, fratres, quia non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt Mundi, elegit Deus, ut confundat ſapientes: & infirma Mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia Mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt, deſtrueret.* Recenſeatur ſacra Actuum Apoſtolorum Hiſtoria, & innoteſcet, quàm parva in exordio ſuo fuerit ſementis Euangelii, quàm fœliciter intra breve temporis intervallum creverit & propagata longè latèque fuerit & apud Judæos & apud Gentes. Legatur Eccleſiaſtica primorum ſæculorum Hiſtoria, & innoteſcet, quomodo Chriſtiana Religio inter perſecutiones acerbiſſimas dilatata ſit, ac floruerit. Teſtis Ter.Apolog. c.37. Tertullianus in Apologetico: *Heſterni ſumus*, inquit, *& veſtra omnia implevimus, urbes, inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, Palatium, Senatum, forum. Sola vobis relinquimus Templa. Cui bello non idonei, non prompti fuiſſemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur, ſi non apud iſtam diſciplinam magis occidi liceret, quàm occidere? Potuimus & inermes, nec rebelles, ſed tantummodò diſcordes, ſolius divortii invidia adversùs vos dimicaſſe. Si enim tanta vis hominum in aliquem orbis remoti ſinum abrupiſſemus à vobis, ſuffudiſſet utique dominationem veſtram tot qualiumcumque amiſſio civium, imò etiam & ipſa deſtitutione puniſſet. Procul dubio expaviſſetis ad ſolitudinem veſtram, ad ſilentium rerum, & ſtuporem quemdam quaſi mortui orbis. Quæſiſſetis, quibus imperaretis. Plures hoſtes, quàm cives vobis remaniſſent. Nunc enim pauciores hoſtes habetis præ multitudine Chriſtianorum.* Et infrà: *Exquiſitior quæque crudelitas veſtra, illecebra eſt magis ſectæ. Plures efficimur, quoties metimur à vobis. Semen eſt ſanguis Chriſtianorum.* Quis prohibitus eſt, aut Romulum, aut Herculem, aut alios tales homines Deos dicere, & mori maluit, quàm non dicere? Quis porrò numeret, quàm multi quantalibet ſævitia crudelitatis occidi, quàm Chriſtum Deum negare maluerunt? *Ligabantur, includebantur, cædebantur, torquebantur, urebantur, laniabantur, trucidabantur, & multiplicabantur.* S.Aug.lib.22. de Civ. Dei, c.6.

Si Plato viveret, & eum diſcipulus ejus aliquis interrogaret: cùm ſibi ab illo perſuaderetur, non corporeis oculis, ſed pura mente veritatem videri; cui quæcumque anima inhæſiſſet, eam fieri beatam atque perfectam: ad quam percipiendam nihil magis impedire, quàm vitam libidinibus deditam, & falſas imagines rerum ſenſibilium, quæ nobis ab hoc ſenſibili Mundo per corpus impreſſæ, varias opiniones erroreſque generarent: quamobrem ſanandum eſſe animum ad intuendam incommutabilem rerum formam, & eodem modo ſemper ſe habentem pulchritudinem, nec diſtentam locis, nec tempore variatam, quam non crederent eſſe homines, cùm ipſa verè ſummèque ſit: cætera naſci, occidere, fluere, labi, & tamen in quantum ſunt, ab illo uno æterno Deo per ejus veritatem fabricata conſtare: in quibus animæ tantùm rationali & intellectuali datum eſt, ut ejus æternitatis contemplatione perfruatur, æternamque vitam poſſit mereri: ſed dum naſcentium atque tranſeuntium rerum amore ac dolore cruciatur, & dedita conſuetudini hujus vitæ atque ſenſibus corporis, inanibus evaneſcit imaginibus, irridet eos, qui dicunt eſſe aliquid, quod nec iſtis videatur oculis, nec ullo phantaſmate cogitetur, ſed mente ſola & intelligentia cerni queat. Cùm hæc ergo “ “ “ “S.Aug. lib. de vera Relig.c.5. “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “

„ go à Magistro sibi persuaderentur, si ex eo quæreret „ ille discipulus, utrum si quisquam existeret vir magnus atque divinus, qui talia populis persuaderet credenda saltem, si percipere non valerent; aut si qui possent percipere, non pravis opinionibus multitudinis implicati, vulgaribus obruerentur erroribus, eum „ divinis honoribus dignum judicaret: responderet credo ille, Non posse hoc ab homine fieri, nisi quem „ fortè ipsa Dei virtus atque sapientia ab ipsa rerum natura exceptum, nec hominum magisterio, sed intima illuminatione ab incunabulis illustratum, tanta „ honestaret gratia, tanta firmitate roboraret, tanta „ denique majestate subveheret, ut omnia contemnendo, quæ pravi homines cupiunt, & omnia perferendo, quæ horrescunt, & omnia faciendo, quæ mirantur, genus humanum ad tam salubrem fidem summo amore atque auctoritate converteret. De honoribus verò ejus frustra se consuli, cùm facilè possit existimari, quanti honores debeantur Sapientiæ Dei, qua „ gestante & gubernante, ille pro vera salute generis humani, magnum aliquid proprium, & quod supra homines esset, mereretur. Quæ si facta sunt, si litteris „ monumentisque celebrantur: *Si ab una regione terrarum, in qua sola unus colebatur Deus, & ubi talem nasci oportebat, per totum orbem terrarum missi electi viri, virtutibus atque sermonibus divini amoris incendia concitarunt: si confirmata saluberrima disciplina, illuminatas terras posteris reliquerunt; si hodie per gen-*
Joan.1.1. „ *tes populosque prædicatur*: In principio erat Verbum, „ & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, „ hoc erat in principio apud Deum: Omnia per ipsum „ facta sunt, & sine ipso factum est nihil: *Si ad hoc percipiendum, diligendum, perfruendum, ut anima sanetur, & tantæ luci hauriendæ mentis acies convalescat,*
Matt.6.19. „ *dicitur avaris*: Nolite vobis condere thesauros in ter-
Gal.6.8. „ ra, &c. *Dicitur luxuriosis*: Qui seminat in carne,
Luc.14.11. „ de carne metet corruptionem: Qui seminat in spiri- „ tu, de spiritu metet vitam æternam. *Dicitur superbis*:
Matt.5.39. „ Qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exal-
Matt.5.44. „ tabitur. *Dicitur iracundis*: Accepisti alapam, para
Luc.17.21. „ alteram maxillam. *Dicitur discordiosis*: Diligite ini-
„ micos vestros. *Dicitur superstitiosis*: Regnum Dei
2.Cor.4.18. „ intra vos est. *Dicitur curiosis*: Nolite quærere, quæ
„ videntur, sed quæ non videntur: Quæ enim viden-
„ tur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt. *Postremò dicitur omnibus*: Nolite diligere
1.Joa.2.15. „ Mundum, neque ea quæ in Mundo sunt: quoniam
„ omne, quod in Mundo est, concupiscentia carnis
„ est, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi. *Si hæc per totum orbem jam populis leguntur, & cum veneratione libentissimè audiuntur. Si post tantum sanguinem, tantos ignes, tot cruces Martyrum, tantò fertiliùs & uberiùs usque ad barbaras nationes Ecclesiæ pullularunt. Si tot juvenum & virginum millia contemnentium nuptias castèque viventium jam nemo miratur. Si hæc sic accipiuntur, ut quomodo antea talia disputare, sic nunc contra disputare monstruosùm sit. Si tali pollicitationi atque sponsioni per omnes terrarum partes, quas homines incolunt, sacra Christiana traduntur. Si hæc quotidiè leguntur in Ecclesiis, & à Sacerdotibus exponuntur. Si tundunt pectora, qui hæc conantur implere. Si tam innumerabiles aggrediuntur hanc viam, ut desertis divitiis & honoribus hujus Mundi, ex omni hominum genere uni Deo summo totam vitam dicare volentium, desertæ quondam insulæ ac multarum terrarum solitudo compleatur. Si denique per urbes atque oppida, castella, vicos & agros etiam, villasque privatas in tantum aperte persuadetur & appetitur à terrenis aversio, & in unum Deum verumque conversio, ut quotidie per universum orbem humanum genus una penè voce respondeat*, Sursum corda se habere ad Dominum: *Quid adhuc oscitamus?* &c. Quid agnoscere dubitamus Religionem Christianam, Euangelicam doctrinam, Ecclesiam, similem esse *grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo? Quod minimum quidem est omnibus seminibus, cùm autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, & habitent in ramis ejus*. Assu-
S.Hier. c.13. in S. Matt. mamus & nos pennas columbæ, ut volitantes ad altiora, possimus habitare in ramis hujus arboris, & nidulos nobis facere doctrinarum; terrenaque fugientes, ad cœlestia festinare.

Simile factum est Regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo, &c. Granum sinapis, hoc est, Regnum Dei, accepit homo Christus, quod semper habuit Deus Christus: misit in hortum suum, id est, in Ecclesiam suam, de qua dictum est, *Hortus conclusus soror mea sponsa*. Hortus est Euangelii vomere toto orbe cultus, clausus stimulis disciplinæ, ab omni pessimo gramine Apostolorum labore purgatus, fidelium plantariis, liliis Virginum, rosis Martyrum, Confessorum viriditate amœnus, fragrans floribus sempiternis. Hoc itaque granum sinapis in hortum suum misit Christus, id est, promissione Regni sui, quod radicatum est in Patriarchis, natum est in Prophetis, crevit in Apostolis, in Ecclesia fecit arborem magnam. Multiplices in donationibus ramos expandit, quos enumerat Apostolus, dicens: *Alii datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii gratia sanitatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum*.

S.Pet.Chr. Ser.98.

S.Hil. c.13. in Euang. S. Matt.

Granum sinapis sapore acerrimum est, fervidum, minimum; cujus virtus pressuris accenditur, & trium vim suam exerit, minimum, ad pleroque morbos curandos, seu ad pellenda venena idoneum. Euangelii doctrina ad vitia arguenda acris, ad animos Dei amore inflammandos fervida; minima, si cum doctrinis sæcularibus comparetur: minima (inquam) secundùm speciem, & professores suos minimos faciens, id est, humiles: Humilitas enim propria Christianæ Religionis virtus est: ad curandos animi morbos, & pellenda peccatorum venena vim habet efficacissimam: persecutionibus oppugnata, vim suam maximè exserit. Nam & *Christus*, quem grano sinapis designatum S. Hilarius interpretatur, *Vbi à populo comprehensus & traditus morti, tamquam in agro, satione quadam fuit corporis sepultus, ultra mensuram omnium olerum excrescit, & universam Prophetarum gloriam excedit. Oleris enim vice, tamquam agroto, Israeli data est prædicatio Prophetarum. Sed jam in ramis arboris ex solo in sublime prolatæ, cœli volucres inhabitant. Apostolos scilicet, & Christi virtute protensos, & Mundum inumbrantes, in ramis intelligemus; in quos Gentes in spem vitæ advolabunt, & aurarum turbine, id est, diaboli spiritu flatuque vexatæ, tamquam in ramis arboris acquiescent.*

S.Aug.qu. Euang.lib.1. q.11.

Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, &c. *Adam primus homo, mulier prima Eva, ab arbore scientiæ boni & mali ad Euangelicæ sinapis arborem deducuntur, ut oculos quos illecebrosa arbor aperiendo clauserat, sinapis arbor grani sui collyrio, & acritudine ipsa dum claudit, aperiret, ut ora quæ venenosæ arboris gustus infecerat, salutaris arbor flammeo gustus sui sapore sanaret.*

S.Pet.Chr. Ser.99.

Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, &c. Gratia in hominis animo abscondita, similis est grano sinapis, quod vi sua ipsum replet, roborat, Deoque incrementum dante, per occultam virtutis novæ ac Spiritus Sancti subministrationem, in eo fidem, spem, & charitatem auget, instar arboris volucres cœli ad quiescendum sub ramis suis invitantis. Crescere semper in gratia debemus, cooperando Christo, qui in animis nostris illam seminat. In via Dei non progredi, reverti est. *Semita justorum quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem*. Ad perfectionem vitæ Christianæ eniti & tendere quisque debet secundùm statum suum; crescere in fide, in charitate, in operibus bonis. *Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus*. Crescimus autem humilitate: unde Filius Dei non habens, quo cresceret, exinanivit semetipsum, ut exaltaretur, & nomine quod est super omne nomen, à Patre donaretur.

Prov.4.18.

Ephes.4.15.

XXII. *Si-*

XXII. *Simile est Regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.* Nam sicut fermentum magnam farinæ copiam in vires suas convertit, quamvis modicum sit; sic vos universum terrarum orbem convertetis. Non igitur opponatis: Et quid poterimus ad tantam duodecim homines multitudinem? Id enim ipsum maximè virtutis vestræ splendorem ostendet, quòd multitudini orbis immixti, non confundemini. Nam & fermentum farinæ non solùm appositum, sed immixtum penitùs totam massam fermentat: propterea non dicit, Apposuit, sed, *Abscondit*. Sic igitur & vos cùm uniti atque commixti fueritis iis, qui vos oppugnant, tunc ipsos superabitis: & quemadmodum fermentum in farina submersum non deperditur, sed farinam sapore suo afficit & transmutat: pariter in prædicatione Euangelii fiet. Nolite igitur timere, si magna pericula futura prædixi: Non enim extinguetur fulgor vester, sed omnia superabit. Ubi nunc Gentilium alumni sunt? Intelligant saltem nunc à rerum ipsarum eventu, quàm ineffabilis sit Christi virtus, & utraque ratione ipsum adorandum credant; vel quia rem incredibilem futuram prædixit, vel quia quod prædixit, non aliter, quàm prædixerat, adimplevit. Ipse namque est, qui tantam fermento vim indidit, & multitudini hominum ita credentes immiscuit, ut infideles fidei credentium adhærerent: Nemo ergo paucitatem vestram deploret; magna est enim prædicationis virtus. Et quod semel fermentatum est, fermentum rursus ad reliqua efficitur. Et quemadmodum favilla cùm in arida ligna inciderit, in flammam ipsa convertit, quæ vi sua deinde vel viridia ligna facilè incendit: eodem quoque modo prædicatio. Sed cur non dixit igni similes, sed fermento? Quoniam non ignis virtute totum fit, sed lignorum quoque ariditate: fermentum verò per se ipsum omnia conficit. Si autem duodecim homines totum penè orbem velut farinæ massam fermentarunt, diligenter animo versa, quanta sit nostra malignitas atque ignavia, qui cùm jam innumeri simus, has Gentium reliquias convertere non possumus. Sed Apostolos fuisse dices. Quid ad rem? nonnè tecum ejusdem naturæ fuerunt? Nonnè cum hominibus etiam ipsi conversabantur, easdem artes professi, eisdem rebus nutriti? An fortè credis, illos angelos natura, aut de cœlo lapsos fuisse? Non, inquies, sed miraculis rutilabant. Verùm non propter sola miracula claruerunt. Quid igitur illos præcipuè magnos effecit? Certè verus ac non simulatus gloriæ atque pecuniæ contemptus, & quoniam nullam sæcularium harum rerum curam habebant. Nam si cupiditatibus servissent, ut nos servimus, etiamsi à morte innumeros homines suscitassent, non solùm inutiles ad omnem profectum spiritualem fuissent, verùm etiam seductorum nomen non effugissent. Vivendi ergo disciplina est, quæ ubique fulget, quæ Spiritus etiam gratiam attrahit.... Si morum innocentia & sanctitate vitæ *nova conspersio* essemus, peccatores, quibuscum vivimus & immixti sumus, ad pœnitentiam & meliorem frugem, bonis exemplis nostris quasi fermenti virtute traduceremus: sed contrarium planè contingit; pravis enim exemplis, *quasi fermento malitiæ & nequitiæ*, alios corrumpimus, aut ab illis corrumpi nos patimur, quia *vetus fermentum* non expurgamus.

S. Jo. Chr. Ho. 47. in Matth.

Simile est Regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum. Mulier ista, quæ fermentum accepit, vel prædicatio videtur Apostolica, vel Ecclesia quæ de diversis gentibus congregata est. Hæc tollit fermentum, notitiam scilicet & intelligentiam Scripturarum; & abscondit illud in farinæ satis tribus, ut spiritus, anima, & corpus in unum redacta, non discrepent inter se; sed cum duobus & tribus convenerint, impetrent à Patre, quodcumque postulaverint. S. Augustinus *mulierem*, *sapientiam* interpretatur; *fermentum*, *dilectionem*, quòd fervefaciat & excitet. *In farinæ* autem satis tribus, vel tria illa in homine, *ex toto corde*, *& ex tota anima*, *& ex tota mente*: vel tria illa fructifera, *centenum*, *sexagenum*, *tricenum*: vel tria illa genera hominum, *Noe*, *Daniel & Iob*.

S. Hier. in c. 13. S. Matt.

S. Aug. lib. 1. qu. Euangel. q. 11.

Mulier accepit à Deo fermentum fidei, quæ acceperat à diabolo perfidiæ fermentum: abscondit in mensuris tribus, hoc est, in tribus hominum temporibus, quod est ab Adam usque ad Noe, à Noe usque ad Moysen, à Moyse usque ad Christum: ut mulier, quæ corruperat fermento mortis in Adam totam massam generis humani, fermento resurrectionis totam carnis nostræ massam redintegraret in Christo: ut mulier, quæ confecerat panem gemitus & sudoris, panem vitæ coqueret & salutis: & esset omnium viventium mater vera per Christum, quæ erat in Adam mater omnium mortuorum. Ob hoc namque Christus nasci voluit, ut sicut per Evam venit ad omnes mors, ita per Mariam rediret omnibus vita. Quæ Maria hujus fermenti implet typum, dum carnem in alvo Virginis cœlestem totam conspersit in massam. Secundùm allegoriam, *Mulier quæ fermentum accepit, Ecclesia est: fermentum quod accepit, cœlestis doctrinæ est sacramentum: mensuræ tres, in quibus perhibetur abscondisse fermentum, Lex, Prophetæ, Euangelia, ubi divinus sensus mystico absconditur & celatur in verbo, ut fidelem non lateat, lateat infidelem. Quod autem dixit,* Donec fermentatum est totum, *illud est quod Apostolus dicit,* Ex parte scimus, & ex parte prophetamus: cum autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quòd ex parte est: *In conspersione scientia nunc divina est, aspergit sensus, levat corda, incrementat ingenia, & ad sapientiæ cœlestis dilatat, suscitat, diffundit augmentum.*

S. Pet. Chrys. ser. 99.

Corpus Christi in Sacra Eucharistia nobis datum, & nostris corporibus immixtum, divinum fermentum est, quo in ipsum Christum mutamur, ipsique concorporales efficimur, & ad cœlestium æternorumque bonorum amorem evehimur. Hoc fermento conspersi, Deique Spiritu in corda nostra effuso, à terrenis rebus elati, *Sursum corda habemus ad Dominum*. Hoc fermento fideles in corpus unum rediguntur, de quo Apostolus: *Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus*. De hoc Innocentius I. Pontifex Maximus ad *Decentium* scribit: *De fermento, quod die Dominica per Titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti, cùm omnes Ecclesiæ nostræ intra civitatem sint constitutæ: Quarum Presbyteri, quia die ipsa propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco fermentum à nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut se à nostra communione, maximè illa die, non judicent separatos. Quod per Parochias fieri debere non puto, quia non longè portanda sunt Sacramenta: nec nos per Cœmeteria diversa constitutis Presbyteris destinamus.* Fermenti nomine donata est Eucharistia, quam summus Pontifex Dominicis diebus ad Titulares Urbis Ecclesias mittebat, quam Presbyteri Sacrum celebrantes, Hostiæ à se consecratæ adjungebant, & particulam ex ipsa in Calicem immittebant: Quia sicut modicum fermentum totam farinæ, cui injicitur, massam fermentat; sic unicum illud divinumque Pontificis fermentum, per Titulos missum, veluti unam massam & corpus fideles unius urbis copulabat.

1. Cor. 10. 17.

Innocent. I. Epist. 25.

XXIII. *Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas*, &c. Diversus est hominum stomachus. Alii amaris, alii dulcibus; alii austerioribus, alii lenibus delectantur cibis: *Proponit itaque Dominus diversas parabolas, ut juxta vulnerum varietates, & medicina diversa sit.*

S. Hier. in c. 13. S. Matt.

XXIV. *Simile est Regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit universa quæ habet, & emit agrum illum.* Salus æterna, Dei gratia, sapientia cœlestis, bona spiritualia, thesaurus sunt præ rebus omnibus temporalibus æstimandus: *Accipite disciplinam meam, & non pecuniam*; (inquit Spiritus Sanctus) *doctrinam magis, quàm aurum eligite. Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis, & omne desiderabile ei*

Prov. 8. 10. 11.

non

Ibid. 18 & 19. *non potest comparari* ... Mecum *sunt divitiæ & gloria* (inquit Sapientia cœlestis) *opes superbæ & justitia : Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & genimina mea argento electo* ... Divitiæ *salutis sapientia & scientia* (inquit Isaias) *Timor Domini ipse est thesaurus ejus*. Regnum cœlorum thesaurus est, qui gratia invenitur, meritis emitur & labore: Gratiam qua ad illud pervenitur, ipsaque merita quibus comparatur, abscondere debet Christiana humilitas: *Inventus thesaurus absconditur, quia studium cœlestis desiderii à malignis spiritibus custodire non sufficit, qui hoc ab humanis laudibus non abscondit. In præsenti etenim vita quasi in via sumus, qua ad patriam pergimus: Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi obsident. Deprædari ergo desiderat, qui thesaurum publicè portat in via. Hoc autem dico, non ut proximi opera nostra bona non videant, cùm scriptum sit*: Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est: *sed ut per hoc quod agimus, laudes exterius non quæramus. Sic autem sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto: ut & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem, qua Deo soli placere quærimus, semper optemus secretum*. Omnium denique terrenarum rerum contemptu, &, si necesse sit, detrimento & privatione, cœlestis ille thesaurus comparandus & conservandus est: *Utendi & possidendi hujus thesauri cum agro potestas non potest esse sine pretio; quia cœlestes divitiæ non nisi damno sæculi possidentur*. Simile est Regnum cœlorum thesauro abscondito: *Thesaurum in agro absconditum dixit duo Testamenta Legis in Ecclesia, quæ quis cum ex parte intellectus attigerit, sentit illic magna latere:* & vadit, & vendit universa, & emit agrum illum; *id est, contemptu temporalium comparat sibi otium, ut sit dives cognitione Dei*.

Matt. 5. S.Hil. c.13. in Matt. S.Aug. l.1. qu. Evang. q. 13. S.Aug. En. in Ps. 30.

XXV. *Simile est Regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam*. Christus negotiator cœlestis admirabile commercium cum hominibus inivit: *Hæc mira commutatio facta est, & divina sunt peracta commercia, mutatio rerum in hoc Mundo celebrata à negotiatore cœlesti. Venit accipere contumelias, dare honores: venit haurire dolorem, dare salutem: venit subire mortem, dare vitam*. Salus æterna, vita immortalis à nobis quærenda est majori studio & ardore, quàm gemmæ pretiosissimæ à negotiatoribus quærantur. Nulla non subeunda sunt pericula, nihil non exponendum pro æterna salute; rebus omnibus Deus præponendus est, ut ametur, qui solus replere potest in bonis desiderium nostrum, cujus unius fruitione beati esse possumus: Animam enim Dei capacem quicquid Deo minus est, non implebit. *Planum est, pretiosam margaritam cœleste Regnum significare. Quod Regnum nos assequi posse Dominus negat, nisi omnia simul quæ habemus, divitias, gloriam, genus, & si quid sit aliud eorum, quibus plerique ambitiosius inhiant, pro eo parando neglexerimus. Deinde illud etiam fieri non posse, ut illud obtineatur, quod cupitur studiosius, si mens diversis sit curis distracta, idem Dominus asseruit, cùm dixit*: Nemo potest duobus dominis servire ... Non potestis Deo servire & Mammonæ. *Quæ cùm ita sint, sine dubio unum nos deligere thesaurum convenit, nempè illum cœlestem, in quo mentem habeamus defixam. Ubi enim*, inquit, *est thesaurus tuus, ibi & cor tuum erit*. Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam: *Hæc est margarita pretiosa, charitas, sine qua nihil tibi prodest, quodcumque habueris: quam si solam habeas, sufficit tibi*. Abiit, & vendidit omnia, quæ habuit, & emit eam: *Qui* enim *cœlestis vitæ dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfectè cognoverit, ea quæ in terrenis amaverat, libenter cuncta derelinquit: in comparatione ejus vilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in cœlestibus animus, nil in terrenis libet, deforme conspicitur, quicquid de terrenæ rei placebat specie, quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in mente. De cujus*

S.Basil in regulis fusiùs Disp. Inter. 8. S.Aug. tr. 5. in Ep. 1. S.Joan. S.Gregor.M. Hom. 11. in Euang.

dilectione rectè per Salomonem dicitur, Fortis est ut mors dilectio: *quia sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum corporalium æternæ vitæ charitas occidit. Nam quem perfectè absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit*. Cant. 8.

XXVI. *Iterum simile est Regnum cœlorum sagenæ missæ in Mare, & ex omni genere piscium congreganti. Quam, cùm impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione sæculi. Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis*. Mare figura sæculi est: sagena, Ecclesiæ & prædicationis Euangelicæ: boni & mali pisces sagena capti, bonorum & malorum Christianorum in Ecclesia permixtorum: littus, Mundi finem designat: separatio piscium, separationem justorum à malis & reprobis in fine sæculi faciendam: *An non est Mare hoc sæculum, ubi se invicem homines quasi pisces devorant? An parvæ procellæ & fluctus tentationis perturbant hoc Mare? An parva pericula sunt navigantium, id est, in ligno crucis patriam cœlestem quærentium?* Modò sic mittitur verbum Dei super populos & super gentes, quomodo sagena in Mare jacitur: *Colligit autem modo Sacramentis Christianis & bonos & malos: sed non omnes, quos sagena tollit, etiam vasculis reconduntur. Vascula enim sunt sanctorum sedes, & bonæ vitæ magna secreta, quo non poterunt omnes pervenire, quicumque Christiani appellantur; sed qui sic appellantur, ut sint. Sanè autem boni & mali pisces intra sagenam natant, & boni tolerant malos, donec in fine separentur*. Quò enim se separaturus est Christianus, ut non gemat inter falsos fratres? Quò iturus est? Quid facturus? Solitudines petat, sequuntur scandala. Separaturus est se qui benè proficit, ut nullum omninò hominem patiatur? Quid si & ipsum, antequam proficeret, nemo vellet pati? Si ergo quia proficit, nullum hominem vult pati, eo ipso quo non vult aliquem hominem pati, convincitur, quòd non profecerit. *Sustinentes invicem*, ait Apostolus, *in dilectione, satagentes servare unitatem spiritus in vinculo pacis*. Sustinentes invicem. Non habes, quod in te alius sustineat? Miror si non est: sed ecce non sit; eò robustiores ad cæteros qui sustineant. Non sustineris, sustine cæteros. Non possum, inquis. Ergo habes, quod in te alii sustineant. *Sustinentes invicem in dilectione*. Tu deseris res humanas, & segregas te, ut nemo te videat: cui proderis? *Tu ad hoc pervenisses, si nullus tibi profuisset? An quia veloces pedes tibi videris habuisse ad transeundum, præcisurus es pontem?* Separabo me, inquit aliquis, cum paucis bonis, cum illis benè mihi erit. Quid mihi est rationem habere cum turbis? Benè: pauci ipsi boni, de quibus turbis sunt eliquati? Si tamen jam ipsi pauci, omnes boni: tamen bona cogitatio humana, laudabilis, esse cum talibus, qui elegerunt vitam quietam; remoti abs strepitu populari, à turbis inquietis, à malignis fluctibus sæculi, tamquam in portu sunt. Jam ergo ibi gaudium illud? Jam ibi jubilatio illa quæ promittitur? Nondum; sed adhuc gemitus, adhuc solicitudo tentationum. Habet enim alicundè & portus aditum: si portus aditum ex nulla parte haberet, nulla in eum navis intraret; oportet ergo, ut ex aliqua parte pateat: *Aliquando autem per eam partem qua patet, ventus irruit; & ubi scopuli non sunt, naves se invicem collisæ confringunt. Ubi ergo securitas, si nec in portu? Et tamen utcumque feliciores in portu, quàm in pelago, fatendum est. Amentse, naves in portu benè sibi applicentur, non sibi collidantur. Servetur ibi parilitas æquabilitatis, constantia charitatis: & quando fortè ventus ex illa parte, quà patet, irruerit, sit ibi cauta gubernatio*. Nam quid dicturus est mihi, quisquis talibus locis fortè præest, imò servit Fratribus in his, quæ Monasteria dicuntur? Cautus ero, nullum malum admittam, cum paucis bonis benè mihi erit. Ubi cognosces, quem fortè vis excludere? *Ut cognoscatur malus, intus probandus est: quomodo ergo excludis intraturum, qui*

S. Aug. Enar. in Ps. 99. Ephes. 4. 2.

posteà

postea probandus est, & probari, nisi intraverit, non potest? Repelles omnes malos? Dicis enim, & nosti inspicere. Omnes nudis cordibus ad te veniunt. Qui intraturi sunt, ipsi se non noverunt, quanto minus tu? Multi enim sibi promiserunt, quod impleturi essent illam vitam sanctam, in commune habentem omnia, ubi nemo dicit aliquid proprium, quibus est una anima & cor unum in Deum: missi sunt in fornacem, & crepuerunt. Quomodo ergo cognoscis eum, qui sibi ipse adhuc ignotus est? Excludes malos fratres à conventu bonorum? De corde tuo, quisquis ista dicis, omnes malas cogitationes, si potes, exclude: non intret in cor tuum vel suggestio mala. In omni igitur congregatione mali tolerandi sunt: expectandus est sæculi finis, quo mali separabuntur de medio justorum, & in caminum ignis mittentur: & Ecclesia Christo exhibebitur gloriosa, sine macula & ruga. Interim *Caveamus mala opera, nec includentis sagenæ fiducia, liberè intra Ecclesiam delinquamus; hoc scientes, quia non omnes quos sagena trahit, piscatorum vasa recipient; sederit, cùm ad littus venerint, eligent bonos in vasa, malos autem foras mittent.*

S.Bern. tr. de Convers. ad Cler. c.10.

Simile est Regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, &c. *Sancta Ecclesia sagenæ comparatur, quia & piscatoribus est commissa, & per eam quisque ad æternum Regnum à præsentis sæculi fluctibus trahitur, ne in æternæ mortis profunda mergatur. Quæ ab omni genere piscium congregat, quia ad peccatorum veniam sapientes & fatuos, liberos & servos, divites & pauperes, fortes & infirmos vocat. Quæ sagena, scilicet Ecclesia, tunc universaliter repletur, cùm in fine suo humani generis summa concluditur. Quam educunt, & secus littus sedent: quia sicut mare sæculum, ita sæculi finem significat littus maris. In quo scilicet fine boni pisces in vasis eliguntur, mali autem projiciuntur foras: quia & electi quique in tabernacula æterna recipiuntur, & interni Regni luce perdita, ad exteriores tenebras reprobi pertrahuntur. Nunc enim bonos malosque communiter quasi permixtos pisces fidei sagena nos continet, sed littus indicat, Sanctæ Ecclesiæ sagena quid trahebat. Et quidem pisces, qui capti fuerint, mutari non possunt: Nos autem boni capimur, sed in bonitate permutamur. Cogitemus ergo in captione, ne dividamur in littore.* Sic erit in consummatione sæculi, &c. *Hoc timendum est potiùs, quàm exponendum. Aperta etenim voce tormenta peccantium dicta sunt, ne quis ad ignorantiæ suæ excusationem recurreret, si quid de æterno supplicio obscure loqueretur.* Unde & subditur, *Intellexistis hæc omnia?* Et respondent Discipuli, *Etiam Domine..... Ibi erit fletus & stridor dentium.* Hìc igitur, fratres charissimi, vanam lætitiam fugite, si illic flere formidatis. *Nemo etenim potest & hic gaudere cum sæculo, & illic regnare cum Christo.*

S.Gregor.M. Hom. 11. in Euang.

XXVII. *Ideò omnis Scriba doctus in Regno cœlorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Doctor & prædicator Euangelicus Scripturas Sacras assidua lectione & studio thesaurum suum efficere debet, ac ex utroque Testamento, Novo ac Vetere, proferre, quæ ad institutionem & ædificationem populi Christiani sunt necessaria & conducibilia: maximè verò ad eradicandam cupiditatem, & inserendam charitatem, qui Sacræ Scripturæ finis est: *Scriptura non damnat nisi cupiditatem, non præcipit nisi charitatem, & ita informat mores hominum.* Ex utroque Testamento velut ex thesauro testimonia proferat ad destruendum errorem, ad inserendam veritatem, ad nutriendam charitatem: *In Veteri* enim *Testamento occultatio est Novi: in Novo Testamento manifestatio est Veteris.* Scriba doctus in Regno cœlorum profert de thesauro suo nova & vetera, non dicendo solùm, sed faciendo. Nam *si dicit ea, & non facit ea: de cathedra profert, non de thesauro cordis sui*: Et similis est Judæorum Scribis, toties & tam acriter à Christo reprehensis, qui bona non loquebantur de thesauro malo cordis sui, sed bona loqui poterant de thesauro cathedræ Moysi. Da vocem Scribarum de corde eorum, audies: *Manducemus & bibamus, Cras enim moriemur.* Da vocem de cathedra Moysi, audies: *Non occides, non adulterabis, non falsum testimonium dices: Honora patrem & matrem: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Hoc tu fac, quod per os Scribarum cathedra sonat: non quod per cor Scribarum.*

S. Aug.

S.Aug. lib.de Catechiz. rudib.c.4. Id. serm.74.

Isai.22.13.

Omnis Scriba doctus in Regno cœlorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo nova & vetera. Ille in sancta Ecclesia doctus Prædicator est, qui & nova scit proferre de suavitate Regni, & vetusta dicere de terrore supplicii: ut vel pœnæ terreant, quos præmia non invitant: *Audiat de Regno, quod amet, audiat de supplicio unusquisque, quod timeat: ut torpentem animum, & terræ vehementer inhærentem, si amor ad Regnum non trahit, vel timor minet.* "S.Greg. M. "Hom.11.in Euang. " " "

XXVIII. *Et factum est, cùm consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde. Et veniens in patriam suam, docebat eos in Synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Vnde huic sapientia hæc, & virtutes? Nonne hic est fabri filius? &c. Et scandalizabantur in eo.* Nec de splendore generis & nobilitatè gloriari debet Pastor animarum & Minister Euangelicus, nec humanam gloriam aucupari: siquidem Christus in patriam suam venit, in eaque ministerium obivit suum, quamvis à civibus suis se contemptum iri prænosceret: *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Gratia & virtus, vera nobilitas. Quis nobilior Dei Filio? Ad hanc tamen nobilitatem carnales homines non attendunt; sed ex sorte & paupertate matris, ac Josephi ejus sponsi, atque consanguineorum, de Christo Jesu ferunt judicium, quem ex Regibus & Sacerdotibus ortum novissent, si vel in humanam ejus originem inquisivissent: & Dei Filium, Deumque Patri coæqualem credidissent, si ejus sapientiam ac virtutes animo fideli ac docili considerassent. Quærunt, unde sapientia & virtutes ei, qui *Dei virtus est, & Dei sapientia*. Fabri filium vocant eum, qui cœlos & terram creavit, omnium rerum conditorem & artificem, qui de limo finxit hominem. Et hunc patitur contemptum Dei Filius, ut nos humilitatem doceat. Vera nobilitas in potestate nostra posita est: *Dedit* enim *eis potestatem filios Dei fieri, qui credunt in nomine ejus, qui ex Deo nati sunt.* Hæc generis claritas, quam in sanctis Euangelii Prædicatoribus & Ecclesiæ Ministris venerari & optare debemus, non ad eorum carnale genus, & familiæ ignobilem sortem, obscuritatem, vel paupertatem attendere, ex ea offendi, aut propterea Dei ministros contemnere. Honoranda, amanda, suscipienda veritas est, quam prædicant, & docent: non considerandum genus, conditio, vel fortuna Prædicatorum, Pastorum, & Doctorum. *Hæ sunt generationes Noe: Noe vir justus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit,* (inquit Scriptura Sacra.) *Probati viri genus, virtutis prosapia est, quia sicut hominum genus homines, ita animarum genus virtutes sunt. Etenim familiæ hominum splendore generis nobilitantur: Animarum autem clarificatur gratia splendore virtutis.* Qui justus est, & cum Deo ambulat, verè nobilis est: quantò magis, qui & ipse justus est, & alios ad justitiam sermone, & opere erudit? Rebus in bello præclarè gestis nobilitas comparatur: quantò potiori jure nobilis, qui salutis hostes debellavit, qui pravas cupiditates domuit, qui Mundum ac Diabolum vicit?

Joan.1.

Gen.6.6.

S.Ambr. l.de Noe & Arca, c.4.

XXIX. *Iesus autem dixit eis: Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.* Christum magis inhonorant plerumque, qui magis ipsum colere debuissent. Gravius Christianorum, qui Christum non audiunt, eique non obediunt, crimen est, quàm Judæorum: cùm majora collata sint nobis à Christo beneficia, quàm Judaicæ Genti. *Cives sanctorum, & domesticos Dei*, imò *filios & hæredes, fratres & cohæredes suos*, Christus nos effecit. Non ex Ægypti solùm servitute, sed ex diaboli captivitate nos eripuit: non Manna tantùm & aquis de petra scaturientibus, sed Corpore & Sanguine suo nos alit: non legem dumtaxat in tabulis lapideis scriptam nobis dedit,

dit, sed in cordibus digito Dei vivi, id est, Spiritu Sancto, gratiam & charitatem diffundente, qua facilè impleatur. Non per Prophetas solùm nobis locutus est, sed ipse nobis loquitur Prophetarum Magister & illuminator, Propheta summus, de quo Deus ad Moysem: *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loquetur-que ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam* ... Meruerunt *priora tempora Prophetas afflatos & impletos Verbo Dei: Meruimus nos Prophetam ipsum Verbum Dei;* (inquit S. Augustinus.) *Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua.* Sive, *Nemo Propheta acceptus est in patria sua* (ut apud S. Lucam habetur.) Hìc non mediocriter invidia proditur, quæ civicæ charitatis oblita, in acerba odia causas amoris inflectit. Simul hoc exemplo pariter & oraculo declaratur, quòd *frustrà opem misericordiæ cœlestis exspectes, si alienæ fructibus virtutis invideas; aspernator enim Dominus invidorum est, & abiis, qui divina beneficia in aliis persequuntur, miracula sua potestatis avertit. Non otiosè itaque Salvator excusat, quòd nulla in patria sua miracula virtutis operatus sit, ne fortasse aliquis viliorem patriæ nobis esse debere putaret affectum. Neque enim cives poterat non amare, qui amabat omnes: sed ipsi se charitate patriæ, qui invident, abdicarunt.* Charitas enim non æmulatur, non inflatur: *Nec tamen exsors beneficiorum patria divinorum est. Quod enim majus miraculum, quàm quòd in ea natus est Christus? Videte igitur, quid mali invidia afferat. Indigna propter invidiam patria judicatur, in qua civis operetur, quæ digna fuit, in qua Dei Filius nasceretur.*

Deut.18.

S.Aug. tr.24. in Joan.

Lucæ 4.24.

S.Ambr. l.4. in Luc. n.46. & 47.

1.Cor.13.14.

XXX. *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.* Multa miracula apud concives suos non edidit, quia non se ipsum ostentare, sed aliorum utilitatem quærebat. Quia igitur incredulos eos esse videbat, ne majori culpæ obnoxii essent, non multa signa operatus est. Quamquam enim multo tempore post, cùm jam miraculorum fama universam Judæam implevisset, patriam repetiisset, non potuerunt tamen ferre, sed magno igne livoris inflammabantur. Sed cur etiam pauca fecit signa? Ne dicerent: *Medice, cura te ipsum*, ne inimicum putarent, vel se ab eo despici arbitrarentur; ne denique se excusarent, dicentes: Si facta signa apud nos fuissent, credidissemus: idcircò igitur pauca, non multa fecit, tum ut suas ipse partes expleret, tum ne majoris illi criminis rei fierent.

S.Jo Chrv. Hom.49. in S. Matt.

Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum. Incredulitas, verbique divini contemptus, Christum ex hominis animo excludunt, impediuntque, ne gratiæ suæ miracula in illo operetur; quemadmodùm illum ex patria sua abire compulerunt, prohibueruntque, ne signa multa in illa patraret. Fides omnipotentiam Dei in manu hominis quasi collocare: infidelitas Dei manus veluti ligare videtur. *Omnia possibilia sunt credenti* (inquit Christus.) *Et non poterat ibi virtutem ullam facere* (inquit S. Marcus.)

Marci 9. 22. Marci 6. 5.

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

I. *IN illo tempore, audivit Herodes Tetrarcha famam Iesu.* Quo tempore peragrabat Jesus Galilæam, docens & patrans miracula, Herodes Antipas Herodis Magni filius, Tetrarcha Galilææ, audivit admirabilia opera, quæ fiebant à Jesu. Hunc Herodem S. Marcus, imò & Matthæus ipse Regem appellat, quia Rex dicebatur, quicumque suprema potestate, quamvis non Regia, præerat. Cùm Regnum in quatuor partes dividebatur, & unicuique Principes præficiebatur unus, quatuor partes Tetrarchiæ, & Principes Tetrarchæ à Græcis vocabantur. Posteà tamen contigit, ut quamvis plures aut pauciores partes essent, eodem tamen nomine Tetrarchiæ dicerentur. Origo nominis ex Galatia, cujus tres partes singulæ quatuor habebant Principes. Inde ad alios gentis alicujus parti imperantes, Tetrarchæ nomen transiit. Cur Herodes, tam serò Miracula Jesu audierit, non inde contigit, quòd Arabico bello contra Regem Aretam distentus esset: tum quia hoc bellum per Legatos utrinque gestum est, teste Josepho; tum quia tardiùs gestum. Causam ignorationis Herodis veriùs statuit S. Joannes Chrysostomus; fastum & incuriam rerum bonarum, à quibus vitiis Principes pauciissimi omnibus sæculis fuerunt immunes. Accedit improbitas ut plurimùm Aulicorum, qui etiam dedita opera persæpè impediunt Reges & Principes, ne ad rerum illarum cognitionem perveniant, quas scire illos plurimùm ipsorum intererat; ut queruntur Lampridius in Alexandro Severo, & Vopiscus in Aureliano. Sæpè etiam Deus justo judicio voluntariam ignorantiam necessitate ignorandi punit.

Marci 6. Matth.5.9.

Jos.l.18. Ant. S. Jo. Chrys. Hom. 49. in Matth.

II. *Et ait pueris suis: Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Domesticis suis, & familiaribus dixit: Hic est Joannes Baptista dictus: Ipse à Deo revocatus ad vitam est, majorique donatus virtute: & ideò potestas patrandi miracula vim suam in eo exerit, quam ante, dum viveret, in eo non exerebat. Hinc fidem Resurrectionis apud Judæos communem fuisse constat. Joannem Baptistam à mortuis surrexisse, nec primùm dixit Herodes, nec credidit; sed aliorum opinio fuit id Herodi suggerentium; cujus mens circa id pensilis fuit, & hæsitans. Lucæ 9.7.8.9. *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, & hæsitabat, eo quòd diceretur à quibusdam: Quia Ioannes surrexit à mortuis; à quibusdam verò: Quia Elias apparuit; ab aliis autem: Quia Propheta unus de antiquis surrexit. Et ait Herodes: Ioannem ego decollavi: Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.* Post hanc autem hæsitationem intelligendus est confirmasse in animo suo, quod ab aliis dicebatur, cùm ait pueris suis, quod S. Matthæus narrat: *Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Aut ita pronuntianda sunt hæc verba, ut hæsitantem adhuc indicent. Si enim diceret: Numquidnam hic est, aut, numquid fortè hic est Joannes Baptista? non opus esset admonere aliquid de pronuntiatione, qua dubitans atque hæsitans intelligatur. Nunc quia illa verba desunt, utroque modo pronuntiari potest; ut aut confirmatum eum ex aliorum verbis, credentem dixisse accipiamus; aut adhuc, sicut Lucas commemorat, hæsitantem: præsertim quia & Marcus, qui superiùs dixerat, ab aliis fuisse dictum quòd Joannes à mortuis resurrexit, in extremo tamen ipsum Herodem dixisse non tacet: *Quem ego decollavi Ioannem, hic à mortuis resurrexit.* Quæ item verba duobus modis pronuntiari possunt, ut aut confirmantis, aut dubitantis intelligantur.

S.Joan. Chr. H.49.in Mat.

S.Aug.l.2.de Cons.Euang. c.43.

Marci 6.13.

III. *Herodes enim tenuit Ioannem, & alligavit eum: & posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam.* Joannis incarcerationem & decollationem ex occasione hìc referunt S. Matthæus, & S. Marcus c.6. non servato rerum gestarum ordine, quem nec servavit S. Lucas, ejusdem incarcerationis & Martyrii historiam c.3. referens per anticipationem. Herodes sci-

S.Aug.l.2.de Cons. Euang. c. 44.

ſcilicet injecta manu in Joannem per ſatellites, vinctum detruſerat in carcerem; *propter Herodiadem*, id eſt, in gratiam Herodiadis, ſive illius cauſa, & impulſu. Hæc filia fuit, non Aretæ Regis Arabum, ut Rufino, S. Hieronymo, & Venerabili Bedæ viſum eſt; (hujus enim Regis filia, prima fuit uxor Herodis, ut Joſephus & Euſebius teſtantur) ſed Ariſtobuli, fratris Herodis, ejuſque adeò neptis. Nupſerat autem Philippo Herodis fratri, ut S. Marcus teſtatur: *Ipſe enim Herodes miſit, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam*. Alterius Herodis, Antipæ fratris, uxorem fuiſſe, Joſephus ſcribit, quem binomium fuiſſe veriſimile eſt, & Philippum Herodem appellatum. Hæc enim ſola ratio patet Joſephum cum Euangeliſta conciliandi. Ut ut eſt, Philippus ille alius eſt à Tetrarcha Trachonitidis cognomine, filio Herodis Magni ex Cleopatra, de quo *Lucæ 3. v. 1.* ſed Herodis Magni filius pariter fuit, ex Mariamne Simonis Pontificis filia. Cur autem ab Herode vinctus ſit ac detruſus in carcerem S. Joannes, Euangeliſta noſter exponit: *Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam*. Nefas eſt tibi, utpotè homini circumciſo, ac proinde ad obſervationem Legis per Moyſen datæ obligato, *Habere uxorem fratris tui:* Dicitur enim in Lege: *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis*. Herodes Romam pergens, cùm in fratris domo hoſpitio exceptus eſſet, cum Herodiade ejus conjuge pactus eſt, ut ipſa in conjugium ac domicilium ſuum migraret, ſtatim atque Roma reverſus eſſet; ipſe verò ſuam uxorem, Arethæ Regis filiam, repudiaret. Itaque S. Joannes dicens Herodi: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*, (prout eum dixiſſe S. Marcus refert) Herodis adulterium ſimul, & inceſtum arguit. In abducenda nempè Herodiade duplex fuit Herodis Tetrarchæ crimen. Nam viventi marito uxorem non ab ipſo dimiſſam abducere, raptus atque adulterium erat, hoc inſigniore injuria, quòd in fratrem committebatur. Accedebat adulterio crimen inceſti, tum ex Lege naturæ, tum ex lege Moſis, quæ unam dumtaxat habebat exceptionem, ſi maritus mortuus eſſet ſine liberis. Herodiadis autem maritus Philippus & vivebat eo tempore, quo ipſam ſibi copulavit Herodes, conjugium vocans, & hoc prætexens nomine culpam; & filiam ex ipſa habebat *Salomen*, ſaltatricem illam, cujus hìc fit mentio. Utrumque crimen breviter perſtrinxit Joſephus: *Poſt cujus* (inquit) *nativitatem* (ſcilicet Salomes) *illa* (nempè Herodias) *ſpretis patriæ legibus, Herodi nubit fratri viri prioris, à quo vivo diſceſſerat; fratri, inquam, ex patre eodem*. Quamobrem Tertulliano, & nonnullis aliis Patribus, qui ipſum hac in re ſecuti exiſtimarunt, Herodiadem Herodi nupſiſſe poſt mortem demum prioris mariti, non aſſentior. Ne aſſentiar, Joſephus prohibet, cujus teſtimonio derogandum S. Hieronymus non putavit: *Ergo*, inquit, *Ioannes Baptiſta, qui venerat in ſpiritu & virtute Eliæ, eadem auctoritate qua ille Achab corripuerat & Iezabel, arguit Herodem & Herodiadem, quòd illicitas nuptias fecerint, & non liceat fratre vivente germano uxorem illius ducere: malens periclitari apud Regem, quàm propter adulationem eſſe immemor præceptorum Dei*. Scripſit quidem S. Auguſtinus: *Ambiguum eſt, utrum Herodes mortui duxerit, an vivi fratris uxorem: & ideò non ita claret, quid Ioannes ei non licere dicebat*. Sed quamvis id ex ſacris litteris certum non ſit ac perſpicuum, ex Joſepho tamen conſtat, viventis fratris uxorem duxiſſe: idque in ſolemnitate Decollationis S. Joannis canit Eccleſia in Breviario Romano.

Joſeph. l. 18. Antiq. c. 9. Euſeb. l. b. 1. Hiſt. c. 11.

Marci 6. 17.

Joſeph. l. 1. de Bello Judaic. c. 18.

Marci 6.

Levit. 18. 16.

Deut. 27.

Joſ. l. 18. Ant. c. 7. 9.

Tertul. lib. 4. Adv. Marc.

S. Hie. c. 13. in S. Matt.

S. Aug. lib. de fide, & Oper. c. 18.

Cauſam alteram Joſephus refert, cur Herodes Joannem in carcerem detruſerit, quòd ſcilicet multis ad Joannem undique confluentibus, defectionem populi metueret. Id Euangelio non repugnat. Quamvis enim Herodiadis inſidiis & rogatu Joannem vinxerit, & morte affecerit, & quia ſancta ejus libertas & vita ipſi flagitia exprobrabat: credibile tamen eſt, Tyrannum, quò ſuam in virum ſanctiſſimum crudelitatem excuſaret, rumorem in vulgus diſſeminaſſe, Joannem res novas moliri, & populum contra ſe commovere. Joſephi verba exſcripſit Euſebius libro 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, c. 11. *Arbitrabantur quidam Iudæorum divina ultione periiſſe Herodis exercitum, Deo cædem Ioannis, qui Baptiſta cognominatus eſt, vindicante. Quippè hunc Herodes obtruncaverat, cùm eſſet vir bonus, Iudæoſque ad virtutis ſtudium excitaret, præcipiens, ut juſtè quidem inter ſe, erga Deum autem piè agentes, ad lavacrum accederent. Tunc enim demum acceptum fore Deo lavacrum ajebat, cùm eo non ad expiationem criminum uterentur, ſed ad corporis munditiem, ut mentibus jam ante per juſtitiam expurgatis, corporis quoque adderent puritatem. Cumque multi ad eum undique confluerent (hujuſmodi enim ſermonibus mirificè delectabantur) Herodes veritus, ne tanta hominis auctoritas ſubditos ad defectionem impelleret; quippè qui nihil non acturi ex ejus conſilio viderentur: ſatius eſſe duxit, priùs quàm novi aliquid oriretur, illum è medio tollere, quàm mutatione rerum facta, ipſe in maximum diſcrimen adductus, ſeram pœnitentiam agere. Vinctus igitur ob hanc Herodis ſuſpicionem, & ad caſtellum Macharuntem productus, ibidem cæſus eſt.*

IV. *Et volens illum occidere, timuit populum; quia ſicut Prophetam eum habebant*. Herodes Joannem occidere cupiebat, non definita voluntate, ſed ambiguus animi. Quamvis enim liberum vitiorum ſuorum cenſorem odiſſet, à quo nimirùm corripiebatur *de Herodiade uxore fratris ſui, & de omnibus malis quæ fecit*: Quamvis Herodiadi, vitæ Joannis inſidianti, placere vellet in omnibus inſanus & turpis amator; quamvis ſancti viri famæ invideret: populi tamen de ſe judicia motumque metuebat, ſi illum occideret, quem ut hominem à Deo miſſum revereburtur. Illum etiam ob vitæ ſanctitatem eximiam, & auſteritatem magnifacere cogebatur Herodes, & quodam modo revereri, ejuſque monitis interdum auſcultabat, antequam inceſtus amor mentem in tranſverſum egiſſet, ac Herodiadi nihil negare perſuaſiſſet. Confer cum *Marci 6. v. 19. 20. Herodias autem* (inquit) *inſidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, ſciens eum virum juſtum, & ſanctum: & cuſtodiebat eum* (id eſt, tuebatur ab inſidiis Herodiadis;) *& audito eo, multa faciebat, & libenter eum audiebat*. Seditionem populi verebatur propter Joannem, à quo ſciebat turbas in Jordane plurimas baptizatas; ſed amore vincebatur uxoris, ob cujus ardorem etiam Dei præcepta neglexerat.

Luc. 3. 4.

Marci 6.

S. Hie. c. 13. in S. Matt.

V. *Die autem Natalis Herodis, ſaltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Vnde cum juramento pollicitus eſt ei dare, quodcumque poſtulaſſet ab eo*. Cùm ſolemne convivium in memoriam diei natalis ſui Herodes Ethnicorum more celebraret, Herodias opportunitatem nacta ab illo impetrandi, ut Joannes è medio tolleretur, filiam ſuam ex marito relicto ſuſceptam, Salomen nomine, intromiſit, quæ ad modos muſicos coram Rege conviviſque ſaltavit, laſcivis geſticulationibus ſaltationem animans, & omnes meretrices virgo impudentia ſuperans, filia matre ſcorto digna. Cùm igitur Herodi, ſimulque recumbentibus placuiſſet, Rex ait Puellæ: *Pete à me quod vis, & dabo tibi: & juravit illi: Quia quicquid petieris, dabo tibi, licèt dimidium Regni mei*. Loquendi genus proverbiale eſt Regibus uſitatum, ubi liberrimam optandi facultatem cuiquam faciunt. Sic Rex Aſſuerus Reginæ Heſter dixit: *Quid petis, ut detur tibi, & pro qua re poſtulas? Etiam ſi dimidiam partem Regni mei petieris, impetrabis*.

S. Joan. Chr. H. 49. in Mar.

Marci 6. 21.

Esther 5. 6.

Joſ. l. 18. Ant.

VI. *At illa præmonita à matre ſua, Da mihi, inquit, hic in diſco caput Ioannis Baptiſtæ*. Illa à matre, ad quam egreſſa erat, ejus rogatura voluntatem, ſubornata & inſtigata, ſtatim cum feſtinatione ad Herodem rediit, ne refrigeſceret Regis animus, & ab imprudenti promiſſione reſiliret; dixitque, *Da mihi hic*, hoc loco, abſque mora, *in diſco*,

Marci 6. 25.

disco, tamquam ferculum hoc convivio, his spectatoribus dignum, *Caput Ioannis Baptistæ*. Hæc votorum Herodiadis summa; tum ob metum repudii, si Herodes Joannem audire pergeret; tum ultionis libidine, ut linguæ, quæ pellicatum ipsius liberè arguebat ac damnabat, furore muliebri illuderet: *Notumque furens quid fœmina possit*.

VII. *Et contristatus est Rex: propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, jussit dari.* Dolorem simulavit, & vultum ita composuit, ut ingratam sibi petitionem significare videretur: *Dissimulat enim mentis suæ malitiam artifex homicida, cùm tristitiam in facie, & lætitiam haberet in mente.* Nam *Volebat eum occidere*. Quidni & verum dolorem, animi pugnantibus affectibus raptati anxietas peperit? Innocentem non esse occidendum, ratio dictabat: liberæ censuræ ac reprehensionis memoria iram instigabat: ultionem suadebat: amor eò fervidior, quò vetitus, uxori morem gerere imperabat: populi metus, infamiæque timor, malum omen cædis geniali festo natalis sui die patrandæ revocabat: pudor ne levitatis insimularetur, ne metuere plebem videretur: *Propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, jussit dari*. Hanc speciem arripuit concedendi cædem viri sancti. Cùm cogitare debuisset, id quod per se illicitum est, interposito jurejurando licitum fieri non posse: & juramenti verba generaliter enuntiata, ita esse interpretanda, ut illiciti nihil comprehendant: *Scelus excusat juramento, ut sub occasione pietatis impius fieret*. Propter eos etiam, qui recumbebant, Principes scilicet, Tribunos, & primos Galilææ, ne inconstans & infidus in promissis apud eos haberetur, utque illis se plurimùm tribuere demonstraret, qui, ut mos est Aulæ, captantes Herodiadis gratiam, ancipitem Herodis animum impellebant, jussit dari saltatrici caput Joannis, quod postulabat: *Digno operi saltationis dignum sanguinis præmium*. Ita convivas *omnes sceleris sui vult esse consortes, ut in luxurioso impuroque convivio cruentæ epulæ deferrentur*.

S.Hieron. in hunc locum.

S.Hieron. in hunc locum.

S.Amb.l.de Virginib.

S.Hie.c.14 in S. Matt

S.Hier. lib.3. adv.Rufin.

Ioſ.l.18.Ant. c.9.

VIII. *Misitque & decollavit Ioannem in carcere*. Misit speculatorum, seu carnificum, qui decollaret Joannem in carcere vicino. Convivium namque Machærunte celebrabatur. Inter epulas consummandæ crudelitatis profertur edictum (quod etiam omnes Barbari horrere consueverunt:) Rapitur ad pœnam Propheta convivali tempore, convivali præcepto, quo non cuperet vel absolvi. Legimus in Romana Historia, Flaminium Ducem Romanum, quòd meretriculæ juxta latus suum accumbenti, quæ numquam se vidisse diceret hominem decollatum, assensisset, ut reus quidam capitalis criminis in convivio truncaretur, à Censoribus pulsum curia, quòd epulas sanguini miscuerit, & mortem quamvis noxii hominis in alterius delicias præstiterit, ut libido & homicidium pariter miscerentur. Quantò sceleratior Herodes, & Herodias, ac puella quæ saltavit in pretium sanguinis caput postulat Prophetæ; ut habeat in potestate linguam, quæ illicitas nuptias arguebat? *Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & puella attulit matri suæ*: quæ sancto capiti illusit, & sicut olim Fulvia linguam Ciceronis, ita hæc linguam Joannis discriminali acu confodit. Cæterùm Deus justo judicio Herodem per Herodiadem, & hanc per Herodem punivit. Cùm enim ambitiosa mulier ferre non posset ut maritus suus Tetrarcha solùm esset, illum Romam secum proficisci compulit, ut Regium nomen à Cajo Cæsare impetraret: verùm tantùm abfuit, ut Herodem Cæsar Regem crearet, ut ipsa etiam Tetrarchia & bonis omnibus privatum, Lugdunum relegaverit, quò eum secuta est Herodias.

IX. *Et accedentes Discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud: & venientes, nuntiaverunt Iesu*. Joannis Discipuli ad carcerem in quo decollatus fuerat, accedentes, (eò enim ipsis aditum patuisse constat ex c.11. Euangelistæ nostri) corpus ejus tulerunt, ac sepelierunt, non Sebastæ in Samaria, quæ tunc non erat ditionis Herodis, sed Romanorum; sed Machærunte, ubi capite truncatus fuerat.

Alex. Expos. in Euang.

Quamquam posteà Sebastum translatum videatur, ubi sepulchrum ejus quarto nominis Christiani sæculo celebre fuit. *Et venientes, nuntiaverunt Iesu* mortem Joannis Baptistæ, & sermones, qui de ipso Jesu in aula Herodis habebantur, ut sibi ab ejus insidiis caveret.

S.Gaud. s.17. Theod. Hist. l.3.c.3.

X. *Quod cùm audisset Iesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum: & cum audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civitatibus*. Secessit ex eo loco, ubi mors Joannis ipsi nuntiata est, in locum desertum seorsum, *non timore mortis, sed parcens inimicis suis, ne homicidium homicidio jungerent: vel in diem Paschæ interitum suum differens, in quo propter sacramentum immolandus est Agnus, & postes credentium sanguine respergendi. Sive, ideò recessit, ut nobis præberet exemplum vitandæ ultro tradentium se temeritatis: quia non omnes eadem constantia perseverant in tormentis, qua se torquendos offerunt*. Ob hanc causam & alio loco præcipit: *Cùm vos persecuti fuerint in ista civitate, fugite in aliam*. Eleganter quoque Euangelista non ait: *Fugit in desertum locum, sed secessit, ut persecutores vitaverit magis, quàm timuerit*. Secessit præterea, ut Apostolis ab euangelica expeditione redeuntibus & fatigatis requiem præberet. Secessit autem in desertum, quod dicebatur *Bethsaidæ*, quia interjecto Mari Galileæ è regione erat. Secessit denique, ut credentium fidem probaret. Unde turbæ quæ eum in desertum illud secedere videbant, undique illuc properarunt, multi currendo & præveniendo, multi sequendo, non in jumentis, aut diversis vehiculis, sed pedestres, ut ardorem mentis ostenderent. Confer cum c.6. S. Marci, 9. S. Lucæ, & 6. S. Joannis. Sic habet S. Marcus: *Et convenientes Apostoli ad Iesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant & docuerant. Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim, qui veniebant & redibant, multi: & nec spatium manducandi habebant. Et descendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum. Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi: & pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, & prævenerunt eos*. Ita S. Lucas: *Et reversi Apostoli narraverunt illi quæcumque fecerunt: & assumptis illis, secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ. Quod cùm cognovissent turbæ, secutæ sunt illum*. Ita S. Joannes: *Abiit Iesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis: & sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Iesus, & ibi sedebat cum Discipulis suis*.

S.Hieron. in hunc locum.

Marc.6.30.33

Lucæ 9.10.11.

Io.6.1.2.& 3.

XI. *Et exiens, vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum*. Et exiens Jesus è navicula, cùm in montem subiisset, ibique cùm Discipulis suis sederet, circumspiciens vidit turbam multam ad se venientem, & misertus eorum est, *quia erant sicut oves non habentes pastorem*, ut ait S. Marcus; eosque benignè excepit, docuit, & infirmos eorum divina virtute ac potestate sua sanavit.

Marci 6. Lucæ 9.

XII. *Vespere autem facto, accesserunt ad eum Discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas*. Cùm dies declinare cœpisset, Apostoli ad Jesum accesserunt, dicens: Desertus est locus, ubi cibus non suppetit; & refectionis hora jam præteriit, vixque tempus supereſt, quo se ante noctem recipere possint in castella viciniora. Dimitte igitur illos, ut cibos emant, corpusque curent.

XIII. *Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: Date illis vos manducare. Responderunt ei: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces. Qui ait eis, Afferte mihi illos huc*. Apostolos provocat ad frangendos panes & apponendos turbæ, ut illis se non habere testantibus, magnitudo miraculi notior fiat: & ad eorum fidem exercendam, ut agnoscentes inopiam suam, ad ipsum confugiant. Ex S. Joanne supplendæ hujus historiæ circumstantiæ, quæ à S. Matthæo prætermittuntur. Jussit Christus, ut Discipuli cibos turbis apponerent, atque ut

S.Hieron.

Joann.6. v.9. & ſeq. Philippi fidem exploraret, dixit illi: *Vnde ememus panes, ut manducent hi?* Quod non ex ignorantia, aut inopia conſilii quærebat ab eo Jeſus: ſed, ut dixi, ad fidem ejus probandam, & excitandam: *Hoc autem dicebat tentans eum: ipſe enim ſciebat, quid eſſet facturus.* Reſpondit Philippus, fruſtra hanc ſolicitudinem adhiberi, cùm nec ducentorum denariorum panes tantæ multitudini alendæ ſufficerent. Suam autem mentem Philippus expreſſit, vel his verbis quę S. Joannes refert: *Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, ut unuſquiſque modicum quid accipiat*: vel his, quæ apud S. Marcum leguntur, quaſi per ironiam dictis: *Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.* Tum Jeſus dixit Diſcipulis: *Quot panes habetis? ite, & videte.* Et cùm vidiſſent, reſpondit Andreas: *Eſt puer unus hic, qui habet quinq; panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tantos?... Niſi forte nos eamus & emamus in omnem hanc turbam eſcas.* Hoc audito, juſſit Jeſus ſibi afferri panes, & piſces, quos eo modo multiplicavit, ut omnibus reficiendis non modò ſufficerent, ſed & duodecim cophini fragmentorum pleni ſupereſſent.

S.Aug. l.2.de conſ. Euang. c. 46.

Marci 6. 37. & 38.

Jo.6.9.

Lucæ 9.13.

XIV. *Et cùm juſſiſſet turbam diſcumbere ſuper fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus, aſpiciens in cœlum, benedixit, & fregit, & dedit Diſcipulis panes: Diſcipuli autem turbis.* Diſcipulis juſſit, ut turbam diſcumbere curarent ſuper herbam, non confusè, ſed ordine collocatam, ut alii Euangeliſtæ notarunt. Marci 6. 39. *Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes ſecundum contubernia ſuper viride fœnum. Et diſcubuerunt in partes per centenos & quinquagenos.* Lucæ 9.14. *Facite illos diſcumbere per convivia quinquagenos. Et ita fecerunt.* His ita ordinatis, quinque panes & duos piſces accepit in manibus, coram omnibus, ut miraculum, ſeque authorem nemo ignoraret. In cœlum ſuſpexit, ut ſe ſuaque omnia Deo Patri accepta referret, à quo cum Divinitate vim etiam patrandorum miraculorum acceperat: utque in omnibus auxilium à Deo, qui fecit cœlum & terram, petendum eſſe doceret. Æqualem ſe Patri, ab ipſoque ſe miſſum ſignificavit: Æqualitas quidem demonſtrabatur, quoniam magna poteſtate omnia faciebat: Miſſio, verò, quia multa cum humilitate ipſum interdum invocans. Non enim ſemper utrumque præſtitit: ſed modò ſumma cum poteſtate imperii, modò invocans Patrem atque orans, miracula edidit. Et ne miſſio repugnare videretur æqualitati, aut gratiarum actio vel invocatio ſummæ poteſtati, in cœlum reſpicit minora peracturus, majora cum poteſtate facit: ut diſcamus, non idcircò Deum invocaſſe atque oraſſe, quòd minora non poſſet peragere, ſed ut Patri honorem redderet. Nam quando peccata dimiſit, quando paradiſum aperuit, & latronem introduxit, quando legem veterem ut author ejus ſolvit, quando mortuos quaſi à ſomno excitavit, mare frænavit, ſecreta cordium revelavit, oculos cæci hominis curavit, quæ nemo niſi Deus facere poteſt, non oravit, neque invocavit: quando autem panes multiplicavit, quod multò minus erat, tunc in cœlum reſpexit; *gratias egit* Deo Patri pro beneplacito faciendi tantum miraculum in ſalutem hominum, tam ſpiritualem, quàm corporalem: gratias egit, certus, quòd à Patre ſemper audiretur. Et *benedixit, fregitque* panes, ac illos benedictione ſua virtute quaſi ſeminali donavit, ut multiplicarentur, ſicut occultæ ſubminiſtratione virtutis de paucis granis ſegetes creat: *Vnde enim multiplicat de paucis ſegetes, inde in manibus ſuis multiplicavit quinque panes. Poteſtas enim erat in manibus Chriſti: panes autem illi quinque quaſi ſemina erant, non quidem terræ mandata, ſed ab eo qui terram fecit, multiplicata.* Dedit autem Diſcipulis panes, & Diſcipuli turbis, tum ut teſtes eſſent certiores miraculi, tum ut illos honoraret, ac cœleſtium donorum diſpenſatores ac miniſtros, ſervoſque fideles à ſe conſtitutos ſuper familiam ſuam oſtenderet, qui darent illi cibum in tempore: *Nondum enim conceſſum erat Apoſtolis ad vitæ æternæ cibum cœleſtem panem perficere ac miniſtrare .... Dantur Apoſtolis panes, quia per eos erant divinæ gratiæ dona reddenda.*

Joan.6. 11.

S. Joa. Chryſ. Hom. 90.

S. Aug. tr. 24. in Joannem.

S. Jo. Chryſ. Hom. 51. in Matth.

S. Hil. c. 14. in S. Matt.

XV. *Et manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt. Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos.* Expleta fames, & amor compreſſus edendi, ad miraculi majorem evidentiam. Manducaverunt quantùm volebant, & quantùm cujuſque neceſſitati ſatis erat. Et Apoſtoli collectis fragmentorum, quæ ſupererant ex quinque panibus & duobus *piſcibus*, reliquiis, ne perirent, duodecim cophinos, ſeu caniſtra ex illis impleverunt. Id admirabilius, quàm quod Moyſes in Manna impetraverat, aut in farina Elias. Miraculi veritatem reſidua fragmenta confirmarunt. Unuſquiſque Apoſtolorum cophinum ſuum plenum retulit. Quod Judæis in deſerto mirabile videbatur; dicebant enim: *Numquid & panem poterit dare, & parare menſam in deſerto?* Chriſtus opere confecit. *Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis.* Diſcumbentes fuere circiter quinque millia, Joannis 6. 10. *Diſcubuerunt ergo viri, numero quaſi quinque millia*; exceptis mulieribus & parvulis, quos Judæi numerare non ſolebant. Unde & in Numerorum libro, quoties Sacerdotes atque Levitæ, & exercitus vel turbæ pugnantium deſcribuntur, ſervi & mulieres, & parvuli & vulgus ignobile abſque numero prætermittuntur.

Marci 6. Joan.6.

S. Hieron.

Pſ. 77.

S. Joan. Chr. H. 50. in Mat.

S. Hieron. in hunc loc.

XVI. *Et ſtatim compulit Ieſus Diſcipulos aſcendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et dimiſſa turba, aſcendit in montem ſolus orare.* Statim atque ſatiatis turbis collecta ſunt fragmenta quinque panum, ex quibus impleti ſunt cophini duodecim, & miraculum multiplicationis panum evidenter illis innotuit, homines illi ipſum pro vero Meſſia cognoverunt: *Illi ergo homines cùm vidiſſent, quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant: Quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum.* Jeſus ergo cùm eorum introſpectis conſiliis cognoviſſet, quòd eum etiam invitum rapere & aliquò perducere vellent, ac Regem conſtituere & inaugurare ſpe facilis alimoniæ: *Cùm cognoviſſet, quia venturi eſſent, ut raperent eum, & facerent eum Regem*, compulit Diſcipulos ſuos aſcendere in naviculam, & præcedere eum *trans fretum ad Bethſaidam*, ut expeditiùs turbas dimitteret, quæ præſentibus Diſcipulis ſemper adhæſiſſent, Chriſti ad ipſos reditum expectantes. Verbum illud, *compulit*, indicat, *Diſcipulos à Domino invitos receſſiſſe; dum amore Præceptoris, ne punctum quidem temporis ab eo volunt ſeparari.* Et cùm turbas Jeſus dimiſiſſet, in eumdem montem, quò ante miraculum ſeceſſerat, aſcendit ſecretò, *fugitque ſolus*; tum ut vim eorum, qui Regem ipſum creare ſtatuerant, declinaret; tum ut in ſeceſſu oraret: *Veſpere autem facto, ſolus erat ibi.* Cùm S. Matthæus ante panum multiplicationem dicat, *Veſpere autem facto*, quod tamen aliquot horis ante ſecundum illum Chriſti ſeceſſum in montem contigit, idemque hoc verſu repetat; inde colligunt Interpretes, veſpertinum tempus ab Hebræis in duas veſperas diviſum, unam meridiei, alteram occaſui propiorem, quarum initium eſſet tempus, à quo ſol incipit in occaſum vergere: poſteriorem Græcis & Latinis Auctoribus dici *ſerum veſperum*; quem S. Joannes his verbis ſignificat: *Vt autem ſerò factum eſt, deſcenderunt Diſcipuli ejus ad mare.*

Jo.6.14.& 15.

Marci 6. 45.

S. Hieron.

Joan.16.16.

XVII. *Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.* Cùm Diſcipuli navem aſcendiſſent, & trans mare, ſeu lacum navigarent, Capharnaum appulſuri, navicula in alto fluctibus jactabatur; tenebris, adverſiſque ventis periculi magnitudinem augentibus, abſente Jeſu, cujus præſentia & imperio tempeſtatem ſedatum iri confidebant. Quod S. Joannes clariùs exprimit: *Et cùm aſcendiſſent navim*, inquit, *venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ erant: & non venerat ad eos Ieſus. Mare autem vento magno flante exurgebat.*

Jo.6.17.& 18.

XVIII. *Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans ſuper mare.* Cùm jam promoviſſent remigando quaſi ſtadia viginti quinque, aut triginta, ut

Joan.6.19.

S. Joan-

S. Joannes scribit, postrema noctis parte, ortui Auroræ vicina, venit ad eos Jesus ambulans super mare. Hebræi veteres noctem in tres vigilias dividebant, dum penès ipsos jus armorum fuit, singulas quatuor horarum. Prima dicitur principium vigiliarum, c.2. *Lamentationum Ieremiæ* ver.19. *Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum.* Qui per hanc noctis partem vigilabant, ibant cubitum, cùm pars noctis altera inciperet, hisque succedebant excubitores alii per secundam noctis vigiliam, quæ dicitur media, seu vigilia noctis mediæ: *Iudicum 7.* cap. v. 19. *Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri, qui erant cum eo, in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediæ, & custodibus suscitatis, cœperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas.* Tertia denique vigilia dicitur matutina: *Exodi* 16.25. *Iamque advenerat vigilia matutina*, &c. *S. Lucas* c. 12. v. 38. more veteri tertiam vigiliam pro ultima usurpat: *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.* At Romani noctem in quatuor vigilias arte militari dividebant, quòd vigiles quater mutarentur, singulis scilicet ternis horis noctis: cui mori jam à Pompeji temporibus Judæi assueverant. Hæ porrò vigiliæ *Marci* 3. 10. vers. 35. sic explicantur: *Vigilate ergo (nescitis enim quando dominus domus veniat: serò, an media nocte: an galli cantu, an mane) ne cum venerit repentè, inveniat vos dormientes.* Quarta igitur noctis vigilia, venit Jesus ad Discipulos, ambulans super mare, illudque procellosum & sæviens, vi divina gravitatem corporis, seu potiùs gravitatis actionem impediente. Quo facto, Christus divinam suam potentiam insigniter ostendit, sibique convenire, quod de Deo scriptum est *Iob* 9.8.10. *Qui graditur super fluctus maris. Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia quorum non est numerus.*

S.Hieron. in hunc loc.

XIX. *Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt.* Cùm aliquem super undas ambulantem viderent, & Jesum esse non cognoscerent, putabant, spectrum esse, aut spiritum humana forma indutum, sive Angelum, sive Dæmonem. Talia aliquando videri, vulgaris opinio erat, Scripturæ sacræ consona, atque à Pharisæis asserta, qui spiritus ut existere per se credebant & propugnabant contra Sadducæos: ita & indutos humana forma hominibus apparere. Metuebant autem Apostoli, tum quia mali spiritus noctu potiùs quàm interdiu ostentare se creduntur: tum quia multis nocuisse, aut nocere posse, compertum erat; & præsens exitium navigantibus portendere credebantur. *Et præ timore clamaverunt.* Confusus timor, & incerta vox, magni timoris indicia sunt.

Luc. 24. 37. Act. 12. 15.

XX. *Statimque Iesus locutus est, dicens: Habete fiduciam, ego sum, nolite timere.* Ego sum, à quo nihil timere, à quo præsentissimum auxilium & liberationem ex periculo sperare debetis. Quòd ait, Ego sum, nec subjungit quis sit, vel ex voce sibi nota poterant eum intelligere, qui per noctis obscuræ tenebras loquebatur: vel ipsum esse reputabant, quem loquutum ad Moysen noverant: *Hæc dices filiis Israel*: Qui est, *misit me ad vos: Ego sum, qui sum.* Naturæ divinæ incomprehensibilem cognitionem aptissimo ad intelligentiam humanâ sermone eloquitur: *Non enim aliquid magis proprium Deo, quàm esse, intelligitur: quia id ipsum quod est, neque desinentis est aliquando, neque cœpti.* Ego sum qui sum: *Numquid solus Deus erat, & cætera non erant? Vtique Angeli, cœlum, terra, maria, & ipse Moses cui Dominus loquebatur, & Ægyptii ad quos & contra quos princeps & adversarius mittebatur, erant: & quomodo nomen commune substantiæ sibi proprium vindicat Deus? Illa (ut diximus) causa, quia cætera, ut sint, Dei sumpsere beneficio: Deus verò, qui semper est, nec habet aliundè principium, & ipse sui origo est, suæque causa substantiæ, nec potest intelligi aliundè habere, quod subsistit.* Nomen, *Qui est*, illius maximè proprium, *qui erat, & est, & erit: quibus significandis temporibus, unum nomen impositum est*, Qui est. Quid est quod est? *Quod æternum est. Nam quod semper aliter atque aliter est, non est, quia non manet: non omninò non est, sed non summè est.* Id Jesu Christo convenit, de quo Apostolus ait: *Iesus Christus heri, & hodiè, ipse & in sæcula.* Et S. Joannes: *Gratia vobis, & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est.* Idèò Apostolis in periculo constitutis ait: *Ego sum, nolite timere.*

S. Hieron. in hunc loc. Exodi 3. S. Hil. l. 1. De Trinitate. S. Hie. in c. 3. Epist. ad Eph. S. Cle. Alex. l. 1. Pæd. c. 8. S. Aug. Enar. in Ps. 121. Hebr. 13. 8. Apoc. 1. 4.

XXI. *Respondens autem Petrus, dixit: Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas.* De Christi virtute non dubitabat, sed de persona Petrus. Credebat Christum omnipotentem esse; sed dubitabat, num ipse Christus esset, qui loquebatur. Petitio illa nec infidelitatis fuit, nec curiositatis, sed fiduciæ in Dominum Jesum. *Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas*: Jube, & veniendi virtutem tribue. In omnibus locis ardentissimæ fidei invenitur Petrus. Interrogatis Discipulis, quem homines dicerent Jesum, Dei filium confitetur. Volentem ad passionem pergere, prohibet: & licèt erret in sensu, tamen non errat in affectu, nolens eum mori, quem Filium Dei fuerat paulò ante confessus. In montem cum Salvatore inter primos primus ascendit, & in passione solus sequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino timore descenderat, amaris statim abluit lacrymis. Post passionem, cùm essent in Lacu Genesareth, & piscarentur, Dominus staret in littore, aliis paulatim navigantibus, ille non patitur moras, sed accinctus ependyte suo, sive tunica, statim præcipitatur in fluctus: *Eodem igitur fidei ardore, quo semper, nunc quoque cæteris tacentibus credit, se posse facere per voluntatem Magistri, quod ille poterat per naturam.* Jube me venire ad te super aquàs: *Tu præcipe, & illico solidabuntur undæ: leve fiet corpus, quod per se grave est.*

S. Hieron. in c. 14. S. Matth.

XXII. *Et ipse ait: Veni.* Christi jussione aucta est in Petri mente fides, nata in animo securitas: *Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam, ut veniret ad Iesum.* Exsilivit è navi, ut occurreret Domino: *Non gloriæ cupidus, sed obedientiæ præmaturus.* Ambulabat super aquam, jubente ac juvante Christo, ne quis de veritate carnis ejus dubitaret, quasi super molles aquas molle & aereum corpus incessisset; cùm de Petri natura, veraque & humana carne nullus sit dubitandi locus.

S. Ambr. l. de Incarn. Dom. Sacramento, c. 4. S. Hieron. in hunc loc.

XXIII. *Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamavit, dicens: Domine, salvum me fac.* Petrum aliquid humani pati, & timore percelli, permisit Deus, ut perfecta fidei suæ teneritudine & infirmitate, nihil sibi, sed omnia Deo & Christo Jesu adscriberet, ejusque auxilium implorare. *Ardebat animi fides; sed humana fragilitas in profundum trahebat. Paululum ergo relinquitur tentationi, ut augeatur fides, & intelligat se non facilitate postulationis, sed potentia Domini conservatum.* Clamavit, dicens: Domine, salvum me fac. *Hic Piscator dum turbido agitatur salo, mobili mentes statione nutantes fundavit in petra.*

S. Hieron. in c. 14. S. Matt. S. Ambr. l. de Virg. c. 10.

XXIV. *Et continuò Iesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?* Quàm exigua, ò Petre, fides tua, quàm infirma! Cur inter fidem ac diffidentiam fluctuasti? *Super mare Petrus ambulans titubavit, non per imbecillitatem jubentis, sed per infirmitatem obedientis.* His Christi verbis Petri fides excitatur, cùm admonetur, non venti fluctibus, sed ab infirmitate fidei, submersionis periculum ipsi ingruisse.

S. Ambr. l. de Incarn. Dom. Sacram. c. 9.

XXV. *Et cùm ascendissent in naviculam, cessavit ventus.* Cùm Jesus in naviculam, qua cæteri vehebantur Apostoli, ascendisset unà cum Petro, ventus sedatus est, tranquillumque mare factum, ut certò compertum haberent, ejus præsentia & imperio stetisse spiritum procellæ, & siluisse fluctus, seque ejus auxilio ereptos è præsenti periculo fuisse. Ait S. Joannes: *Voluerunt ergo eum accipere in navim: & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.* Quibus

Joan. 6. 21.

verbis non ſignificat, Chriſtum non aſcendiſſe in navim, ſed Apoſtolos, qui in ea remanſerant, & eo abſente in tanto periculo fuerant conſtituti, vehementer optaſſe, ut in navim aſcenderet, qua tamen ipſi non erat opus. Ut autem conſcendit, non ſolùm ventorum vis compreſſa eſt, & ſedata tempeſtas, ſed quaſi momento navem appulit in portum, quò tendebant. *Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt Deum, dicentes: Verè Filius Dei es*, qualem te ipſe prædicas, non adoptione, ſed natura. Verè Meſſias es à Deo promiſſus; non ſolùm Filius Davidis, ſed & Dei, ab æterno genitus, Patrique coæqualis, de quo ſcriptum eſt: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodiè genui te.* Hanc autem Divinitatis ſuæ confeſſionem, non ab Apoſtolis modò, ſed à nautis & vectoribus editam, tantùm abeſt, ut Jeſus improbet, quin potiùs eam novis miraculis confirmiat.

Ps.2.

S.Joan. Chr. Hieroſ. in Mat.

XXVI. *Et cùm tranſfretaſſent, venerunt in Geneſareth.* Cùm in ulteriorem ripam trajeciſſent, venerunt in terram Geneſareth, regionem in Tribu Nepthalim ſitam, juxta locum ejuſdem nominis protenſam, cis Jordanem, circa urbem Cenereth, ſive Ceneroth: quæ regio & civitas non eſt confundenda cum Geraſa urbe in dimidia Tribu Manaſſe, ſita ultra Jordanem, cujus incolæ Chriſtum rogabant, ut ab eorum finibus diſcederet, poſtquam dæmones in porcorum gregem ingredi permiſerat, ut Euangeliſta noſter refert c. 8. 34.

XXVII. *Et cùm cognoviſſent eum viri loci illius, miſerunt in univerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: & rogabant eum, ut vel fimbriam veſtimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, ſalvi facti ſunt.* Cognoverunt eum rumore, non facie; vel certè pro ſignorum magnitudine, quæ patrabat in populis, etiam vultu plurimis notus erat. Magna certè illorum hominum fides & charitas, qui non ſuorum tantùm ſalute contenti ſunt, ſed mittunt ad alias in circuitu civitates, quò omnes currant ad Medicum. Et rogabant eum, ut vel extremam veſtimenti ejus oram ipſos tangere permitteret. Et quicumque cum fide tetigerunt, ſanati ſunt ab infirmitatibus ſuis. Vis nempè divina & vivifica ab ejus divinitate & anima in corpus, & in ipſa veſtimenta derivabatur: ſicut unguentum, quod ex capite Aaron deſcendebat in oram veſtimenti ejus.

S.Hieron.

Senſus Moralis.

I. *Audivit Herodes Tetrarcha famam Ieſu: & ait pueris ſuis: Hic eſt Ioannes Baptiſta: ipſe ſurrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Joannis Baptiſtæ ſanctitatem ipſe Herodes illius interfector agnoſcit. Tanta vis eſt virtutis & ſanctitatis eximiæ. Sed agnoſcit ad pœnam, non ad ſalutem: *Omnis* enim *inordinatus animus ſibi ipſi eſt pœna.* Peccatoris indurati animo ſemper imago criminis obverſatur. Id Gentiles ipſi agnovere: *Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas.* Sed meliùs Sapiens: *Cùm ſit timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis: ſemper enim præſumit ſæva, perturbata conſcientia.* Joannes quem ego decollavi, ipſe eſt, hic reſurrexit à mortuis. *Verum dicit: nam ſicut in Chriſto mortui reſurgunt, ita in ſuis ipſe patitur Chriſtus.*

S. Aug.

Sap.17. 11.

S.Pet. Chryſ. ſerm. 171.

II. *Herodes* enim *tenuit Ioannem, & alligavit eum, & poſuit in carcerem, propter Herodiadem uxorem fratris ſui. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam.* Impudicus impatienter audit, quicquid ejus adverſatur cupiditati, quicquid ejus voluptates interturbat. Luxuria omnis boni affectum extinguit: *Ignis eſt uſque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.* Nihil adeò ſanctum eſt, quod ſuæ libidinis cauſa non violet, non perdat impudicus. Joannes virtutum ſchola, magiſterium vitæ, ſanctitatis forma, norma juſtitiæ, virginitatis ſpéculum, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum, pœnitentiæ via, peccatorum venia, fidei diſciplina, Joannes major homine, par Angelis, legis ſumma, Euangelii ſanctio, Apoſtolorum vox, ſilentium Prophetarum, lucerna Mundi, Præcurſor Chriſti, metator Domini, Dei teſtis, totius medius Trinitatis, datur inceſtui, traditur adulteræ, addicitur ſaltatrici: *Qui vincula ſolverat peccatorum, peccatoris vinculis alligatur, ut vincta venia, locum veniæ non relinquat.* Herodes ſedet in loco judicis, reus; in loco vindicis, innocentiæ perſecutor. Joannem alligavit, & in carcerem detruſit, ſed veritas captiva non eſt: *Verbum Dei non eſt alligatum.* Dicebat enim illi Joannes: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Joannis zelum, fidelitatem, conſtantiam imitari debet Prædicator Euangelicus & Paſtor animarum. Magnates & Principes arguere debet, monere, corripere cum ſimplicitate, cum modeſtia, cum prudentia & manſuetudine, ut cum Propheta dicere poſſit: *Loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu Regum, & non confundebar.* Debet eſſe *in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum ſuper omnem terram, Regibus, Principibus, & populo terræ.* Debet abſque ambagibus, abſque metu dicere ac prædicare, quod divinæ legis eſt: *Non licet.* Herodem *Ioannes monitis, non accuſatione pulſabat; corrigere voluit, non perire: ſed Herodes facibus libidinis ardens, perire maluit, quàm redire, & uxorem fratris illicitè poſſidere. Captivis criminum, innocentiæ inimicis odioſa ſit ſemper libertas, virtus contraria otioſis, ſacrilegis exoſa ſanctitas, inimica caſtitas impudicis, corruptis integritas pœna, crudelibus miſericordia, pietas impiis, injuſtis juſtitia non ferenda.* Non licet tibi habere uxorem fratris tui: *Ecce unde Ioannes offendit, ecce unde Herodes furit: malos, qui monet, offendit; incurrit odium, qui arguit criminoſos. Dicebat Ioannes, quod erat legis, quod juſtitiæ, quod ſalutis; certè quod erat non odii, ſed amoris: ecce qualem conſecutus eſt ab impio pro pietate mercedem.* Volebat Herodes illum occidere. Lubenter illum audiebat, & audito eo multa faciebat, cùm ſermones ejus inceſtû & adulterium ipſius Herodis cum Herodiade non ſpectabant, non arguebant: ſed illum occidere volebat, cùm ejus peccatum publicum, enorme, ſcandali plenum arguens, dicebat: *Non licet tibi.* Sic multi *Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem.*

Job.31.12.

S.Pet. Chryſ. ſer. 117.

S.Aug.

III. *Et volens illum occidere, timuit populum: quia ſicut Prophetam eum habebant.* Populum offendere timet, non Deum. Mundanus carnaliſque timor manum ab externo peccati opere prohibere poteſt, voluntatem mutare non poteſt: *Facilè deviat à juſtitia, qui in cauſis non Deum, ſed hominem pertimeſcit. Hic timor peccandi facultatem differre poteſt, auferre non poteſt voluntatem. Solus Dei timor mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam ſervat.* Solus (inquam) timor caſtus, non ſervilis. Servilis timor eſt, quo times cum diabolo ardere: Timor caſtus eſt, quo times Deo diſplicere.

S.Pet.Chryſ.

IV. *Die autem natalis Herodis, ſaltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Unde cum juramento pollicitus eſt ei dare, quodcumque poſtulaſſet ab eo. At illa præmonita à matre ſua: Da mihi, inquit, hic in diſco caput Ioannis Baptiſtæ.* Hæc eſt mulieris antiqua malitia, quæ Adam ejecit de Paradiſi deliciis: hæc cœleſtes homines fecit eſſe terrenos; hæc humanum genus miſit in infernum; hæc vitam abſtulit Mundo propter unius arboris pomum. Hoc malum, quod homines ducit ad mortem, fugit Elias Propheta; & cujus lingua clavis facta eſt cœli, tanquam reus fugit à facie mulieris. *Die natalis Herodis, ſaltavit filia Herodiadis, & placuit Herodi.* Convivia, choreæ, ſpectacula, cæteræque ſæculi & aulæ voluptates, occaſiones ſunt & incentiva vitiorum. Extruitur regio luxu ferale convivium, & explorato, quando major ſolito turba convenerit, Reginæ filia intimis mandata ſecretis, in conſpectu virorum ſaltatura producitur. *Quid enim potuit de adultera diſcere, niſi damnum pudoris? An quidquam eſt tam pronum ad libidines, quàm inconditis motibus ea, quæ vel natura abſcon-*

S.Pet.Chr. ſer.117.

S. Amb. lib. de Virg. c.6.

abscondit, vel disciplina velavit, membrorum operta nudare, ludere oculis, rotare cervicem, crimen spargere? Meritò inde in injuriam divinitatis proceditur. Quid enim ibi verecundiæ potest esse, ubi saltatur, strepitur, concrepatur?.... Quid dicitis vos, sanctæ fœminæ? Videtis quid docere, quid etiam dedocere filias debeatis? Saltat, sed adulteræ filia. Quæ verò pudica, quæ casta est, filias suas religionem doceat, non

Idem, c.5. *saltationem... Ibi intuta verecundia, illecebra suspecta est, ubi comes deliciarum est extrema saltatio. Ne-*

* Cicero. *mo, ut dixit * quidam sæcularium doctor, saltat sobrius, nisi insanit. Quòd si juxta sapientiam sæcularem, saltationis aut temulentia auctor est, aut amentia; quid divinarum Scripturarum cautum putamus exemplis, cùm Ioannes prænuntius Christi, saltatricis optione jugulatus, exemplo sit, plus nocuisse saltationis illecebram, quàm sacrilegi furoris amentiam?*

Cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo; etiamsi dimidium Regni. *Vide*, inquit S. Ambrosius, *quemadmodum sæculares ipsi de sæcularibus suis judicant potestatibus, ut pro saltatione etiam Regna donentur.*

At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, in disco caput Ioannis Baptistæ. Infelix mater, quæ filiam prava institutione sua in naufragium pudoris impellit! quæ filiam suarum cupiditatum socia m, ultionis instrumentum, Prophetæ interfectricem efficit!

S.Pet. Chrys. t. 173. & 174. *Pete à me, quod vis*, inquit, *& dabo tibi: Et juravit illi*. Jurat miser, dum quicquid honestatis est & virtutis, abjurat. Quid peteret luxuria, nisi castitatis interitum, pudicitię necem, mortem sibi contrariè sanctitatis? *Da mihi in disco caput Ioannis Baptistæ.* Serpentis germen caput hominis petit, cui suum caput sententia principali sciebat addictum, dicente Deo: *Ipse servabit caput tuum, & tu illius observabis calcaneum*. Si caput viri est, juxta Apostolum, Christus, jam tunc novello ore antiquissimus serpens, Christi Domini tendebat ad mortem. *Volo ut mihi des in disco caput Ioannis Baptistæ*. Jam tunc avidus draco in servi capite, Domini degustabat sitiens passionem. *Da mihi in disco*. Cur in disco? Cur pretiosè gestas, quem viliter occidis, nisi quia *Pretiosa in conspectu Domini*

Gen. 3.

S.Joa. Chrys. H.49. in Mat. *mors sanctorum ejus*? Non seorsim accessit, ac de cæde Prophetæ collocuta est saltatrix; sed coram cunctis audientibus, velamine abjecto, nudo capite: *Diaboli usa patrocinio petitionem peregit: ille enim effecit, ut ipsa saltans placeret, ille mentem Herodis eripuit. Vbi enim saltus lascivus, ibi diabolus certè adest; Non enim ad tripudia pedes nobis præbuit Deus, sed ut modestè incedamus: non ut impudenter camelorum more saliamus: (nec enim solùm fœminæ, verùm etiam cameli turpiter saliunt:) sed ut in Angelorum choris consistamus. Quod si corpus deforme fit impudenter saliendo, quantò magis animam fœdari credendum est? His tripudiis diabolus saltat, his à dæmonum ministris homines decipiuntur .... Lacrymis dignam putemus Herodiadem, & omnes illius imitatores. Multa enim etiam nunc hujusmodi sympósita celebrantur, in quibus etsi Ioannes non interficitur, Christi tamen membra dilaniantur, multòque graviora committuntur. Non enim caput Ioannis, qui modò tripudiant, sed animas recumbentium petunt. Cùm enim voluptatum servos effecerint, & illicitis meretricum amoribus occupaverint, non caput à cervicibus, sed animam à Christo disjungunt, adulteros, enerves, ac effeminatos speculatores reddentes.*

V. *Et contristatus est Rex: propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, jussit dari*. Sæpè religionis specie gravissima crimina perpetrantur. Humanis rationibus, mundano timori salus immolatur. *Quod dicit*, Rex contristatus est; *non pœnitentia Regis, sed confessio iniquitatis est: quam divinæ habet consuetudo*

S.Ambr. l.3. de Virg. c.6. *sententiæ, ut qui gesserunt impia, ipsi propria confessione se damnent*. Sed propter discumbentes, *inquit*. *Quid indignius, quàm ut homicidium fieri juberet, ne discumbentibus displiceret?* Et propter jusjurandum. *O religionem novam! tolerabiliùs pejerasset. Vnde non immeritò Dominus in Euangelio jubet non esse jurandum, ne sit causa perjurii, ne sit necessitas delinquendi. Itaque ne jusjurandum violaretur, percutitur innocens. Tolerabiliora perjuria, quàm sacramenta sunt tyrannorum..... Sæpè plerique constringunt seipsos jusjurandi sacramento: & cùm ipsi cognoverint promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciunt, quod spoponderunt; sicut de Herode scripsimus, qui saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter solvit. Turpe, quòd Regnum pro saltatione promittitur: crudele, quòd mors Prophetæ pro juris jurandi religione donatur. Quantò tolerabilius tali fuisset perjurium sacramento? Si tamen perjurium posset dici, quod ebrius inter vina juraverat, quod eviratus inter saltantium choros promiserat. Infertur disco Prophetæ caput: & hoc æstimatum est fidei esse, quod amentiæ fuit:*

Id. l.3. de officiis Ministr. c.12.

«S. Isid. Pel. l.4. Epi.96.

Et contristatus est Rex: propter jusjurandum autem, & propter circumstantes, jussit dari. Sicut famulus improbus herilem reprehensionem metuens, ita Herodes Baptistam metuebat. Verus enim is est dominus, « qui officium facit, non is, qui purpuram gestat, & « armorum robore præditus est. Cùm igitur timori suo « quasi velum quoddam obtendisset jurisjurandi religionem, suæque improbæ voluntati præstruxisset periculum, quod ex eo impenderet, si perjurium committere videretur, ad cædem processit. Neque enim « figuram ac strepitum judicii, sicut à multis (in causa simili) factum est, proposuit; neque accusatores « constituit, neque testes mercede conduxit, aut subornavit. Noverat enim, se non eum hominem punire « qui iniquè ageret, sed qui injustitiam insectaretur. « At ipse quidem eo fine, ut reprehensionem occultaret, « improvidè & absque judicio scelus illud perpetravit. « Joannes autem non tacuit, sed clariùs multò prædicat. Nam hodièque per omnem terrarum orbem ubicumque sol splendet, clamat: *Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui*.

VI. *Misitque, & decollavit Ioannem in carcere: Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & attulit matri suæ*. Non postulat Herodias, ut Joannes coram interficiatur; nec enim etiam ad mortem « S. Jo. Chrys. Hom. 49. in Matt. « euntis libertatem ferre potuisset, sed exhorruisset, « etiam dum necaretur, vocem illius: Non enim in « extremo vitæ siluisset. Ideò, *Da mihi*, ait, *in disco*. « Magna enim inflammata sum cupiditate videndi linguam illam silentem. Non enim effugere solùm illius « redargutiones cupiebat, sed insultare quoque ac illudere jacenti. Deus autem sustinuit, nec fulgure com- « busta impudentissima illa facies est, nec terræ halitu « turpissimum illud est absorptum convivium: ut & justus ille fulgentiores coronas consequeretur, & qui « posteà injuriam passuri essent, hoc exemplo corroborati, æquiori animo cuncta perferrent. Intelligamus « hæc omnes, qui studiosè viventes, à pravis vexamur « hominibus. Intelligamus Deum tunc sustinuisse illum « qui in eremo, cilicio indutus, zonâ pellicea præcinctus vixerat, Prophetam, & plus quàm Prophetam, « quo nemo major inter natos mulierum surrexit, à « petulantissima puella, & impudentissimo scorto jugulari, præsertim cùm leges divinas defenderet. Hæc « cogitantes, magno feramus animo, quæcumque pa- « timur.

Fidelis Christi Minister, Pastor, Prædicator, Doctor, ad Martyrium pro defensione Christianæ & Catholicæ veritatis, pro Dei lege, pro virtutis bono subeundum paratissimus esse debet, nec peccatis umquam connivere, aut peccatoribus adulari. *Sacerdos Christi Euangelium tenens, & præcepta cu-* S. Cypr. *stodiens, occidi potest, vinci non potest*. Occisus est Joannes Baptista, non victus ab Herode. *Vestimentum Ioseph, cùm adulteram fugeret, dereliquit:* S. Pet. Chrys. Serm. 174. *Ioannes ne videret adulteram, ipsum projecit & corpus. Ioseph, ne adulteram faceret, libens carcerem suscepit: Ioannes, ut argueret adulterium, eremum carcere commutavit. Ioseph, somnia dum revelat, evasit ex morte: Ioannes, ut Dei Filium revelaret, suscepit & mortem. Ioseph, dum panem præparat temporalem, ex*

auro torquem meruit & honorem : Ioannes ut oſtenderet cœleſtem credentibus Panem, martyrii torquem meruit ex cruore. Merito in natis mulierum cunctis major Ioannes, qui non ſolùm adulteras arguit, ſed & licita mulierum conſortia virginitatis amore calcavit. Et ſi Ioannes tantus, Ioannes talis, tanta eremo ſeparatus à fœminis, fœminarum pericula non evaſit : quis eſt qui inter fœminas vivens, evaſurum ſe ſine labore maximo, maxima ſine cautione confidit, niſi is qui ſancto alitur Spiritu?

VII. *Et accedentes diſcipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & ſepelierunt illud, & venientes nuntiaverunt Ieſu*. In omnibus calamitatibus & tribulationibus, in chariſſimorum noſtrorum amiſſione, ad Jeſum eundem, ab ipſo uno ſolatium quærendum eſt, exemplo diſcipulorum Joannis, qui id utique à ſanctiſſimo Præceptore didicerunt.

VIII. *Quod cùm audiſſet Ieſus, ſeceſſit inde in navicula, in locum deſertum ſeorſum. Et cùm audiſſent turbæ, ſecutæ ſunt eum pedeſtres de civitatibus*. Chriſtum in deſertum abeuntem turbæ majori fervore ſequuntur. Cùm à nobis recedere velle Chriſtus videtur, tempore afflictionis, tentationis, deſolationis interioris, tunc majori ſtudio & ardore quærendus eſt : ſed in deſerto, in ſacro receſſu, procùl à Mundi tumultibus quærendus, ibi invenietur ab anima fideli. *Surgam* (inquit Sponſa) *& circuibo civitatem : per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea : quæſivi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt civitatem. Num quem diligit anima mea, vidiſtis? Paululùm cùm pertranſiſſem eos, inveni quem diligit anima mea : tenui eum, nec dimittam*. Non pedibus corporis, ſed affectibus mentis de civitate exeundum, de qua Propheta; *Vidi*, inquit, *iniquitatem & contradictionem in civitate. Die ac nocte circumdabit eam ſuper muros ejus iniquitas, & labor in medio ejus, & injuſtitia : & non defecit de plateis ejus uſura & dolus*. De medio Babylonis fugiendum, ut Jeſum ſequamur, & inveniamus.

Can. 3. 2. & 3.

Pſ. 54. 11. 12.

IX. *Et exiens, vidit turbam multam, & miſertus eſt eis, & curavit languidos eorum*. Summus Paſtor animarum noſtrorum non ægrè fert, quòd à turbis in ſuo receſſu interpelletur. Hujus exemplum Sacerdotes imitentur, & otium ſacrum, receſſum, quietem ſuam interpellari lubenter patiantur, occaſione data laborandi pro Dei gloria, & animarum ſalute. *Otium ſanctum quærit charitas veritatis : Negotium juſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis*.

S. Aug. l. 19. de Civ. Dei. c. 19.

Si autem confregit animum tuum alterius actionis, cui tamquam magis neceſſariæ ſuſpenſus eras, omiſſio, & propterea triſtis inſuaviter catechizas : cogitare debes, excepto quòd ſcimus, miſericorditer nobis agendum eſſe quicquid cum hominibus agimus, & ex officio ſinceriſſimæ charitatis; hoc ergo excepto, incertum eſſe quid utilius agamus, & quid opportunius, aut intermittamus, aut omninò omittamus. Quia enim merita hominum pro quibus agimus, qualia ſint apud Deum, non novimus, quid eis ad tempus expediat, aut nulla, aut tenuiſſima & incertiſſima conjectura ſuſpicamur, potiùs quàm comprehendimus : *Quapropter res quidem agendas pro noſtro captu ordinare debemus : quas eo modo quo ſtatuimus, ſi peragere potuerimus, non ideò gaudeamus, quia nobis, ſed quia Deo ſic eas agi placuit : ſi autem aliqua inciderit neceſſitas qua noſter ille ordo turbetur; flectamur facilè, ne frangamur; ut quem Deus noſtro præpoſuit, ipſe ſit noſter. Æquius eſt enim, ut nos ejus, quàm ut ille noſtram voluntatem ſequatur. Quia ordo agendarum rerum, quem noſtro arbitrio tenere volumus; ille utique approbandus eſt, ubi potiora præcedunt. Cur ergo nos dolemus, homines à Domino Deo tantò potiore præcedi, ut eo ipſo quo noſtrum amamus ordinem, inordinati eſſe cupiamus? Nemo enim meliùs ordinat quid agat, niſi qui paratior eſt non agere, quod divina poteſtate prohibetur, quàm cupidior agere, quod humana meditatione meditatur. Quia* multæ *cogitationes ſunt in corde viri, conſilium autem Domini manet in æternũ*.

S. Aug. ſe. 87. aliàs 19. De Verb. Dom. c. 10. & 11.

Prov. 19. 21.

Exiens vidit turbam multam, & miſertus eſt eis, & curavit languidos eorum. Quanta miſeratione curat Chriſtus infirmitates animarum, ſi tanta curat ægritudines corporum! *Si quiſquam corpore ægrotaret in civitate, & eſſet ibi aliquis peritiſſimus Medicus, amicis ægroti potentibus inimicus : ſi quiſquam ergo in civitate aliquo periculoſo morbo ægrotaret, & eſſet in eadem civitate peritiſſimus Medicus, amicis, ut dixi, ægroti potentibus inimicus, qui dicerent amico ſuo, Noli cum adhibere, nihil novit : dicerent autem non judicante animo, ſed invidente : nonnè ille pro ſalute ſua removeret amicorum potentium fabulas, & ut paucis diebus plus viveret cum illorum qualibet offenſione, pellendo ſui corporis morbo Medicum illum, quem peritiſſimum fama commendaverat, adhiberet? Ægrotat humanum genus non morbis corporis, ſed peccatis. Iacet toto orbe terrarum ab Oriente uſque in Occidentem grandis ægrotus. Ad ſanandum grandem ægrotum deſcendit omnipotens Medicus. Humiliavit ſe uſque ad mortalem carnem, tamquam uſque ad lectum ægrotantis. Dat ſalutis præcepta, contemnitur : qui audiunt, liberantur. Contemnitur, cùm dicunt amici potentes, Nihil novit. Si nihil noſſet, potentia ejus gentes non impleret. Si nihil noſſet, non eſſet antè quàm apud nos eſſet. Si nihil noſſet, Prophetas ante ſe non mitteret. Nonnè modò implentur, quæ ante prædicta ſunt? Nonnè probat Medicus iſte artis ſuæ potentiam, promiſſa complendo? Nonnè per totum mundum pernicioſi evertuntur errores, & tritura Mundi domantur cupiditates? Nemo dicat, Anteà melior erat mundus, quàm modò : ex quo cœpit iſte Medicus artem ſuam exercere, multa videmus horrenda. Noli mirari. Ante quàm aliquis curaretur, munda à ſanguine ſtatio Medici videbatur : imò jam tu hoc videns, excute vanas delicias, veni ad Medicum : ſanitatis tempus eſt, non voluptatis. Curemus ergo, Fratres, ſi necdum Medicum agnoſcimus, non in eum tamquam phrenetici ſæviamus : non ab eo tamquam lethargici avertamur : Multi enim ſæviendo, multi dormiendo perierunt. Phrenetici ſunt, qui non dormiendo inſaniunt. Lethargici ſunt, qui multùm dormiendo premuntur. Prorſus tales ſunt homines. Contra iſtum Medicum alii ſævire in eum volunt, & quoniam ipſe jam in cœlo ſedet, membra ejus fideles in terra perſequuntur. Curat & tales. Multi ex eis converſi, ex inimicis facti ſunt amici, ex perſecutoribus facti ſunt prædicatores. Tales etiam ipſos Iudæos, in ſe ipſum, cùm hic eſſet, ſævientes, tamquam phreneticos ſanavit, pro quibus in ligno pendens oravit. Multi eorum ſedato furore, tamquam phreneſi oppreſſa, cognoverunt Deum, cognoverunt Chriſtum. Poſt Aſcenſionem miſſo Spiritu Sancto, converſi ſunt ad eum, quem crucifixerunt, & in Sacramento credentes ſanguinem ejus biberunt, quem ſæviendo fuderunt. Habemus exempla. Perſequebatur membra ejus jam ſedentis in cœlo Saulus : perſequebatur graviter in phreneſi mente perdita, morbo nimio. At ille una voce de cœlo clamans ei, Saule, Saule, quid me perſequeris? percuſſit phreneticum, erexit ſanum, occidit perſecutorem, vivificavit prædicatorem. Etiam lethargici multi ſanantur. Ipſis enim ſimiles ſunt, qui non ſæviunt in Chriſtum; nec malitioſi ſunt adversùs Chriſtianos, ſed tantùm differendo langueſcunt verbis ſomnolentis, in lucem oculos extendere pigreſcunt, & qui eos excitare volunt, moleſti ſunt. Recede à me, inquit languidus lethargicus, obſecro te, recede à me. Quare? Dormire volo. Sed morieris inde. Ille amore ſomni, Mori volo, reſpondet. Et charitas deſuper, Nolo. Plerumque iſtum charitatis affectum exhibet filius etiam patri ſeni morituro poſt paucos dies, jam utique ætate finita. Si lethargicum videt, & lethargico morbo premi patrem ſuum à Medico agnoſcit, dicente ſibi, Excita patrem tuum, noli eum permittere dormire, ſi vis ut vivat. Adeſt puer ſeni, pulſat, vellicat, pungit, pietate moleſtus eſt : nec mori citò permittit ipſa ſenectute citò moriturum; & ſi vixerit, gaudet filius, ut aliquantò plures dies vivat cum deceſſuro ſucceſſuras.*

Quan-

Quantò majore charitate nos amicis nostris molesti esse debemus, cum quibus non paucos in hoc mundo dies, sed apud Deum in æternum vivamus? Sic misericordiam cœlestis Medici Christi Jesu imitabimur.

X. *Vespere autem facto, accesserunt ad eum Discipuli ejus dicentes, Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas. Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: Date illis vos manducare. Responderunt ei: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces. Qui ait eis: Afferte illos mihi huc. Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cœlum, benedixit, & fregit, & dedit Discipulis panes, Discipuli autem turbis. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos. Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis.* Charitas Apostolorum solicita est de proximorum necessitatibus sublevandis. Illorum charitatem ac piam solicitudinem imitari debent Pastores, Sacerdotes; nec verbo solùm & exemplo esurientes animas, sed & cibo corpora indigentium pascere, sibique dictum à Christo existimare in Apostolorum

S.Cypr.Ep.6. persona: *Date illis vos manducare.* Hac solicitudine *S. Cyprianus* scribebat ad Clerum suum Carthaginensem: *Vice mea* (inquit) *fungamini circa gerenda ea, quæ administratio religiosa deposcit. Habeatur interim, quantùm potest, & quomodo potest, pauperum cura; sed qui tamen inconcussa fide stantes, Christi gregem non reliquerunt: ut his ad tolerandam penuriam sumptus per vestram diligentiam suggeratur, ne quod circa fidem tempestas non fecit, circa laborantes necessitas faciat. Confessoribus etiam glorioſis impertiatur cura propensior: & quamquam sciam plurimos ex his fratrum voto & dilectione susceptos: tamen si qui sunt, qui vel vestitu vel sumptu indigeant, subministrentur eis, quæcumque sunt necessaria.* Hac soli-

S.Amb.l.2.de offic. c.28. citudine S. Ambrosius æstuabat, qui libro 2. *De Officiis Ministrorum*, scribit: *Hoc maximum incentivum misericordiæ, ut compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum, quantùm possumus, juvemus, & plus interdum, quàm possumus. Melius est enim pro misericordia causas præstare, vel invidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam; ut nos aliquando in invidiam incidimus, quòd confregerimus vasa mystica, ut captivos redimeremus..... Aurum habet Ecclesia, non ut servet, sed ut eroget, & subveniat in necessitatibus... Nonnè meliùs vasa sacra conflant Sacerdotes propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quàm ut sacrilegus contaminata asportet hostis? Nonnè dicturus est Dominus, Cur passus es tot inopes fame mori?* Hac solicitudine laborabat S. Exuperius Tolosanus Episcopus, qui & se ipsum & Ecclesiam suam ad summam paupertatem redegerat, ut pauperes juvaret; de quo S. Hieronymus

S.Hier.Ep.4. scribit: *Viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios, & ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui Corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro.* Hanc solicitudinem & charitatem Episcopalis muneris propriam esse, Gallicana Ecclesia agnovit in Concilio Aurelianensi 1. cujus hæc sunt verba: *Episcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare, victum & vestitum, in quantum possibilitas habuerit, largiatur.* Si multum habent Ecclesiastici Viri, multum erogent; si exiguum, libenter impendant. Obediant Domino jubenti: *Afferte mihi huc.* Afferant Christo, quod Christi est; bona quorum dispensatores sunt, non domini: *Patrimonia pauperum, facultates Ecclesiarum.*

S.Ber.&Concilia. Christus autem Dominus exiguum illud multiplicabit & augebit in manibus erogantium eleemosynam, sicut multiplicavit benedictione sua quinque panes & duos pisces. Sanè si facultates terrenas non multiplicat, non auget, ut viduæ Sareptanæ, aliisque misericordiam exercentibus præstitit, quotidiéque præstat: *Auget incrementa frugum justitiæ*: & majora præstantioraque bona reddit iis, qui eleemosynas erogant: *Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi. Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ: ut in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Domino:* (inquit Apostulus.) *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis,* (ait Sapiens) *& vicissitudinem suam reddet ei.* Hoc tibi dicit Dominus tuus: " Pauca vis dare, & plura accipere? relinque hominem, qui plangit, quando exigis; me inveni, qui " gaudeo, quando reddo. Ecce adsum: da, & su- " me; tempore redditionis reddam tibi. Et quid red- S.Aug.ser.38. alias de tempore 245. c.6. dam? *Pauca dedisti, plura sume: terrena dedisti, cœlestia sume: temporalia dedisti, æterna sume: mea dedisti, me ipsum sume. Quid enim dedisti, nisi ex eo, quod à me accepisti? Quod dederis, non reddo, qui unde dares, dedi? Qui te ipsum, qui dares, dedi; qui tibi Christum, cui dares, dedi, qui tibi diceret:* Quando uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti? *Ecce cui das, pascit & esurit propter te, donat, & eget. Quando donat, vis accipere: quando eget, non vis dare. Eget Christus, quando eget pauper: Qui omnibus suis vitam æternam paratus est dare, in unoquoque paupere temporaliter dignatus est accipere.*

1.Cor.9.

Prov.9.17.

XI. In hoc miraculo Christi egregium habes divinæ providentiæ documentum, quæ omnium hominum, ac præsertim cultorum & amicorum suorum necessitatibus abundè providet. *Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem* (ait Propheta.) *Igitur jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. Non dabit in æternum fluctuationem justo.* Sed etsi subtrahat aliquando & servis suis cibum temporalem, ad salutem subtrahit. *Novit Medicus, quando apponat, quando detrahat, sicut nobis judicat expedire.* Sed tamen & egenis quod necesse est, providentia sua subministrat, aut per se ipsum immediatè, aut per divites, quos providentiæ suæ ministros in sublevandis pauperum necessitatibus constituit. Divites enim & pauperes in sinu divinæ providentiæ pariter educantur: *Simul in unum dives & pauper.* Pauperes divitum providentiæ & curæ à Deo committuntur in hac vita temporali: *Tibi derelictus est pauper.* Divites, quoad futuræ vitæ bona, pauperum providentia juvantur: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Nec temporalem dumtaxat, sed spiritualem cibum omnibus affatim Deus tribuit, verbum suum, gratiamque suam: *Non* enim *ex solo pane vivit homo, sed ex omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Inquirentes autem Dominum non deficiunt omni bono, sed gustant & vident, quia suavis est Dominus, qui ipsos in omni tribulatione consolatur, & reficit. Cœlestem divini verbi alimoniam populo ministrare, Apostolorum officium est, & Episcoporum, qui Apostolis successerunt, præcipuum munus, exindeque secundi Ordinis Pastorum & Sacerdotum, qui ab Episcopis velut adjutores in vineæ Dominicæ cultura assumuntur & mittuntur, ministerium. *Date illis vos manducare.* Rationem reddent summo Pastori, gravissimasque dabunt pœnas, si illorum culpa turbæ patiantur *famem verbi Dei*: si dicatur: *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.* Fregit & dedit Discipuiis panes, Discipuli autem turbis, & manducaverunt omnes, & saturati sunt: *Hic panis quem frangit Iesus, mysticè verbum Dei est, & sermo de Christo: qui dum dividitur, augetur; de paucis enim sermonibus omnibus populis redundantem alimoniam ministravit. Dedit sermones nobis velut panes, qui in nostro dum libantur ore,*

Ps.36.25.

Ps.54.23.

S.Aug.l.2.de ser. Dom. in Monte, c.17.

Ps.48.3.

Ps.10.14.

Luc.16.9.

Matt.4.

Thren.4.4. " " S.Ambr.l.6. in Luc.n.86. & seq.

geminantur. Viſibiliter quoque panis iſte incredibili ratione dum frangitur, dum dividitur, dum editur, ſine ulla diſpendii comprehenſione cumulatur. Nec dubites, vel quòd in manibus miniſtrantium, vel in ore edentium creſcat; quando ubique noſtri operis teſtimonium ad firmamentum credulitatis adſciſcitur .... Conferant Gentiles, ſi placet, cum Chriſti beneficiis Deorum ſuorum non facta, ſed ficta. Ferunt certè eorum fabulæ fuiſſe Regem quemdam, qui quicquid tangebat, aurum fiebat. Sed etiam convivia ipſa feralia; nam & ipſa mantilia digitis apprehenſa riguerunt: & cibus in ore crepitabat, ferens non alimenta, ſed vulnera: & in gutture potus hærebat, nec penetrare facilis, nec redire. Digna beneficia votis, digna tanto munera precatore, digna liberalitas conferente. Talia ſunt idolorum beneficia, ut cùm videntur prodeſſe, plus noceant: at verò Chriſti munera parva videntur, & maxima ſunt.

Pſ.18. 11. » Teſtimonia Domini deſiderabilia ſuper aurum & lapi-
» dem pretioſum multùm, & dulciora ſuper mel & fau-
» vum .... Bonum mihi lex oris tui ſuper millia auri, &
Pſ.118. 72. » argenti: *Denique non uni collata, ſed populis: nam & cibus edentium in ore creſcebat, & videbatur eſſe corporalis alimoniæ, ſed ſumebatur ſalutis æternæ. Nec otiosè, quæ turbæ ſuperſunt, à Diſcipulis colliguntur; quia ea quæ divina ſunt, apud electos faciliùs poſſis, quàm apud populos reperire. Vtinam mihi contingat audire: Collige quæ ſuperſunt. Si audiero & fecero, habebo multa quæ turbæ, habebo multa quæ pueri & mulieres edere nequiverunt. Beatus ille, qui poteſt colligere, quæ etiam doctis ſuperſunt. Videamus*

Exod.20.14. Matt.5.24.30. *quomodo colligat. Dixit Lex*, Non mœchaberis: *Fregit hunc panem Chriſtus, diviſit hoc verbum, non*
» *aliunde adjiciens, ſed de ſuo particns:* Qui viderit,
» *inquit*, mulierem ad concupiſcendum, jam mœcha-
Luc.16.19. » tus eſt eam: *Habes fragmentum de ſuo. Addidit*: Si
» oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum. *Habes*
» *aliud*. Et ſi dextera tua ſcandalizat te, abſcinde eam.
» *Et*, Qi dimiſſam à viro duxerit, mœchatur. *Vides*
Gal.4.22.24. *ex uno, quàm multa fragmenta. Moyſes dicit, quòd*
» Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, &
» unum de libera. *Paulus dicit*: Hæc ſunt duo Teſta-
menta: *Diviſit hoc verbum, & invenit myſterium. Beatus ergo qui colligit, quæ dividit Chriſtus. Qua ratione autem cophinos duodecim Chriſtus implevit, niſi ut illud populi Iudaici ſolveret:* Quia manus ejus
Pſ.80. 7. in cophino ſervierunt? *Hoc èſt, Populus, qui ante lutum in cophinis colligebat, hic jam per crucem Chriſti vitæ cœleſtis operatur alimoniam, & eò fidei cibum congerit, ubi erat ante cœnum gentilis perfidiæ. Nec paucorum hoc munus, ſed omnium eſt. Nam ptr duodecim cophinos tamquam tribuum ſingularum fidei firmamentum redundat.* Panis *enim confirmat cor hominis.*
pſ.103. 16.

XII. *Et cùm juſſiſſet turbam diſcumbere ſuper fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus, aſpiciens in cœlum, benedixit, & fregit, & dedit Diſcipulis panes, Diſcipuli autem turbis. Et manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt*, &c. Conſecrationis, & ſanctæ Communionis Euchariſtiæ miraculum iſtud figura eſt. In hoc nempè Sanctiſſimo Sacramento, panis Chriſti benedictione verbiſque conſecratur, & in Corpus ejus mutatur. Chriſtus Corpus ſuum, cœleſtem panem Apoſtolis in ultima cœna dedit, iiſque Novi Teſtamenti Sacerdotibus inauguratis poteſtatem fecit illud idem ſub ſpecie panis, quem ejuſdem Domini Jeſu myſticis verbis conſecraſſent, Fidelibus diſtribuendi. Chriſti Corpus ſacratiſſimum, idem ſubſtantialiter manens, ſacramentaliter multiplicatur, ſeu realem in ſacramento præſentiam acquirit pro ſignorum numero multiplicem. Qui cœleſtem illum panem, Corpus (inquam) Chriſti manducant, cum debitis animi diſpoſitionibus, ſpiritaliter eo nutriuntur & ſatiantur: *Caro Chriſti Corpore & Sanguine veſcitur, ut anima de Deo ſaginetur.* Sed aliud eſt Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Non quicumque manducant, ſpiritaliter reficiuntur & ſatiantur, niſi ſpiritaliter comedant, fide, ſpe, charitate Chriſto incorporentur, ut vivificentur:
Tertul.

Vota mea reddam in conſpectu timentium eum. Edent pauperes: & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum: vivent corda eorum in ſæculum ſæculi. Quæ ſunt vota ſua? *Sacrificium, quod obtulit Deo. Noſtis quale ſacrificium? Norunt Fideles vota, quæ reddidit coram timentibus eum.* Edent pauperes, & ſaturabuntur: *Beati pauperes, quia ideò eſuriunt, ut ſatientur. Qui autem divites ſunt, non ſatiantur, quia non eſuriunt. Comedent pauperes. Inde erat piſcator ille Petrus, inde erat alius Piſcator Ioannes, & Iacobus frater ipſius; inde erat etiam publicanus Matthæus. De pauperibus ipſi erant, qui comederunt & ſaturati ſunt, talia paſſi, qualia manducaverunt. Cœnam ſuam dedit, paſſionem ſuam dedit: ille ſaturatur, qui imitatur. Imitati ſunt pauperes: Ipſi enim ſic paſſi ſunt, ut Chriſti veſtigia ſequerentur. Edent pauperes. Sed quare pauperes? Et laudabunt Dominum, qui requirunt eum. Divites ſe laudant, pauperes Dominum laudant. Quare ſunt pauperes? Quia Dominum laudant, & Dominum quærunt. Dominus eſt divitiæ pauperum. Ideò inanis eſt domus, ut cor plenum divitiis ſit. Divites quærunt, unde arcam impleant; pauperes quærunt, unde cor impleant: & cùm impleverint, laudant Dominum, qui requirunt eum. Et videte, Fratres, qui verè pauperes ſunt, cujus rei divites ſint: quia non in arca, non in horreo, non in apotheca:* Vivent *corda eorum in ſæculum ſæculi.*
Pſ.21.27.
S.Aug.En.11. in Pſ.21.

XIII. *Et dimiſſa turba, aſcendit in montem ſolus orare. Veſpere autem facto ſolus erat ibi.* Diſcipulos in naviculam aſcendere compulit Chriſtus, & præcedere eum trans fretum, donec turbas dimitteret: cùm ut Diſcipulos abſentia ſua magis corroboraret, accuratiori eorum experientiæ miraculum editum multiplicationis quinque panum permittens, cujus monumenta ſecum trajiciebant, cophinos duodecim fragmentorum: tum ut eorum fidem orta tempeſtate probaret, exerceret, augeret: tum ut doceret nos, inanem gloriam numquam aucupandam eſſe, neque ſemper multitudini adhærendum. Quamobrem & ipſe aſcendit in montem ſolus, ut diſcamus, non ſemper cum multis eſſe converſandum, neque ſemper multitudinem fugiendam; ſed alternis id faciendum. Sacerdotes & Prædicatores Euangelii, Paſtoreſque quos Sacri Miniſterii neceſſitas cum turbis verſari frequenter compellet, ſacrum ſeceſſum interdum quærere & eligere debere, deſerta loca, ſolitudinem, Seminaria, Monaſteria adire, ac dierum aliquot intervallo in iis morari, orationis & ſpiritalis exercitationis cauſa. Diſcamus & nos à mundo, turbiſque, à cupiditatum & ſæcularium negotiorum tumultu, mente & animo recedendum; aſcendendum in montem, cor ad Deum ſurſum erigendum, ſolitudinem quærendam, ſilentium ſervandum cum hominibus, ſi cum Deo in oratione rectè ac fructuosè colloqui velimus: *Aſcendit in montem ſolus orare. Et veſpere facto ſolus erat ibi.* Diſcamus etiam nos Chriſto adhærere, non corruptibilium rerum amore, ne nobis exprobret, ut Judæis: *Quæritis me, non quia ſigna videtis, ſed quia ſaturati fuiſtis ex panibus.* Quapropter nec crebrò iſtud miraculum multiplicationis panum, ſed bis tantùm operatus eſt, ut doctiores omnes redderet, non eſſe ventri ſerviendum, ſed jugiter in ſpiritualibus permanendum. Sic igitur faciamus: quæramus diligenter Panem illum cœleſtem, quo accepto, ſæcularium omnium rerum curam abjiciamus. Nam ſi illi domo, patria, propinquis omnibus neglectis, in deſertis locis cum Chriſto morabantur, nec inedia urgente recedebant; quid facere nos oportet, qui in tali tantaque Menſa recumbimus? Majorem certè ſapientiam afferre nos oportet, ſpiritalia ſemper appetere, neceſſaria verò ad ſuſtentationem corporis ſecundo ac minùs præcipuo loco deſiderare. Nam illos increpari videmus, non quia propter panes, ſed quia propter id ſolùm ac potiſſimùm Chriſtum quærebant. Caveamus igitur: nam ſi quis magna & mirabilia dona negligit, & parva diligentiùs ſectatur, quæ contemnenda cenſet is, qui ea largitur, etiam magna illa
S.Joan. Chr. H.50.in Mat.

perdit:

perdit: quemadmodùm si illa sectatur, hæc quoque parva sibi accidunt. Magnis enim parva, non è contra, in accessionem data sunt. Hæc autem caduca & instabilia, etiamsi maxima in se videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperiuntur. Non ergo his studeamus, sed tam possessionem, quàm privationem indiferentem arbitremur, Jobum imitati, qui neque cùm hæc adessent, his vehementiùs detinebatur; neque cùm abessent, valdè quærebat.

S.Jo. Chr.ib. XIV. *Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: Erat enim contrarius ventus*, &c. Tempestate non minori, quàm priùs, navigantes Apostoli jactantur, hoc discrimine, quòd in priori Jesus cum illis erat in navi, nunc verò ab illis navigantibus & in periculo constitutis desideratur. Quod divino ita dispositum est consilio, ut paulatim ad majora perducti, excelso ac forti animo cuncta perferre discerent. Idcirco præsens quidem erat in primo periculo, sed dormiebat, ut non longè salutem abesse crederent. Nunc verò firmiorem illorum animum faciens, cùm omninò absit, in medio Mari tempestatem exoriri sinit, ne aliundè salutis spem expectent: atque etiam tempestate ipsos per totam noctem laborare permittit, ut tempestatis & temporis terrore perculsi, magis ipsum desiderarent, ac firmam ejus atque perpetuam memoriam retinerent. Quapropter nec confestim periclitantibus succurrit, sed quarta vigilia in Mari ambulans, venit ad ipsos; erudiens nos non esse citò solutionem calamitatum quærendam, sed magno animo adversâ perferenda. Cùm igitur jam confestim se liberatum iri crederent, tunc majoris calamitatis terrore percussi sunt. Nam *videntes eum super Mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt.* Ad tempestatis terrorem non minor à visu terror accessit: neque tenebras omninò dispulit, aut se statim manifestavit Jesus, ut periculorum frequentia fortiores redderentur. Hoc & in Job factum fuisse videmus: Nam cum tentationi finem Deus allaturus esset, tunc molestiora fieri permisit, non dico liberorum mortem, non stulta verba uxoris, sed servorum atque amicorum exprobrationes. Similiter cùm de afflictione peregrinationis Jacob liberaturus esset, major turbatio accidit: Socer enim eum persecutus, mortem minabatur; & paulò post frater successit, qui majorem illi timorem incussit. Id etiam in Abrahámo factum non ignoramus: ultima enim atque terribilis illa tentatio fuit de filii immolatione. Hoc igitur etiam nunc factum videmus. Nec enim priùs se Christus revelavit, quàm magnitudine terroris superati omnes, una voce inclamassent.

XV. *Navicula autem in medio Mari jactabatur fluctibus*, &c. Ecclesia naviculæ instar est, in hoc mundo velut in medio Mari fluctuantis: persecutionum periculis expositi sunt ejus ministri: ventis tentationum continuò pulsantur ejus filii: sed non deserit eos Jesus, si ipsi fideles sint, in eumque tunc magis sperent, cùm magis destituti, graviùsque tentati videntur. Ad illos venit in necessitatibus, in tribulatione, in tenebris, in umbra mortis, si ipsum diligere & gratiæ ejus auxilium implorare non cessent. Christi præsentia in Ecclesia, operatio per gratiam interiorem, per Sacramenta, per Sacerdotes suos in servis suis, cùm fluctibus & procellis tentationum & persecutionum agitantur, pro phantasmate & illusione haberi non potest, quia vox Christi in Scripturis Sacris loquentis præsentiam ejus confirmat: fiduciæ in illorum animis operatio ipsum adesse demonstrat. *Statimque Jesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: Ego sum, nolite timere.* Tamdiù imminens naufragium perseverat, quamdiù Jesus veniat (inquit Sanctus Hieronymi.) In omnibus quæ fecit Dominus, admonet nos, quemadmodum hìc vivamus. *Nemo*

S. Aug. ſ. 75. aliàs de Diverſis 12. *quippè in hoc sæculo non peregrinus est: Quamvis non omnes ad patriam redire desiderent. Ex ipso autem itinere fluctus tempestatesque patimur: sed opus est, vel in navi simus. Nam si in navi pericula sunt, sine navi certus interitus. Quantasvis enim vires lacertorum habeat, qui natat in pelago, aliquando magnitudine maris victus, absorbetur & mergitur. Opus est ergo ut in navi simus, hoc est, ut in ligno portemur, ut Mare hoc transire valeamus. Hoc autem lignum quo infirmitas nostra portatur, Crux est Domini, in qua signamur, & ab hujus Mundi submersionibus vindicamur. Patimur fluctus: sed ille Deus est, qui opituletur nobis.* Quòd enim ascendit relictis turbis solus in Montem Dominus orare, Mons ille alta cœlorum significat. Relictis enim turbis, solus post resurrectionem Dominus ascendit in cœlum, & *Interpellat pro nobis Pontifex & Advocatus precum nostrarum.* Interea navis portans discipulos, id est Ecclesia, fluctuat & quatitur tempestatibus tentationum; & non quiescit ventus contrarius, id est, adversans ei diabolus, & impedire nititur, ne perveniat ad quietem. Sed major est, qui interpellat pro nobis. Nam in ista nostra fluctuatione, in qua laboramus, dat nobis fiduciam, veniens ad nos & confortans nos: tantùm ne turbati in navi excutiamus nos, & projiciamus in Mare. Quia etsi turbatur navis, navis est tamen. Sola portat discipulos, & recipit Christum. Periclitatur quidem illa in Mari, sed sine illa statim peritur. Tene te itaque in navi, & roga Deum. Deficientibus enim omnibus consiliis, cùm neque gubernacula suffecerint, & ipsa velorum extensio majori periculo quàm utilitati fuerit; dimissis humanis omnibus adjutoriis & viribus, sola restat nautis intentio deprecandi & voces ad Deum fundendi. *Qui ergo præstat navigantibus, ut perveniant ad portum, numquid Ecclesiam suam dimissurus est, ut eam non perducat ad requiem?* Tamen Fratres, *Maxima perturbatio in ista navi non est, nisi in absentia Domini. In Ecclesia constitutus absentem habet Dominum? Quando absentem habet* Ephes.4.16. *Dominum? Quando vincitur aliqua cupiditate.* Quomodo enim quodam in loco in sacramento dicitur, *Sol non occidat super iracundiam vestram, neque detis locum diabolo*: Intelligitur autem non de isto sole qui habet quamdam sublimitatem inter cœlestia visibilia, qui communiter videri potest & à nobis, & à bestiis; sed de illa luce, quam non vident, nisi pura corda Fidelium, sicut dictum est: *Erat lumen* Joa.1. *verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Est ergo lumen verum justitia atque sapientia, quod desinit mens videre, cùm perturbatione iracundiæ fuerit tamquam nubilo superata: & tunc quasi occidit sol super iracundiam hominis. *Sic & in ista navi, cùm absens est Christus, suis quisque tempestatibus quatitur, & iniquitatibus & cupiditatibus suis. Dicit enim tibi Lex, verbi gratia: Ne falsum testimonium dicas. Si intelligas testimonii veritatem, lucem habes in mente: si autem turpis lucri cupiditate superatus, statueris animo falsum dicere testimonium, jam incipies absente Christo tempestate turbari, fluctuabis fluctibus avaritiæ tuæ, periclitaberis tempestate concupiscentiarum tuarum, & quasi absente Christo planè submergeris. Quàm metuendum est, ne avertatur navis, & retro respiciat! Quod fit, cùm relicta spe cœlestium præmiorum, ad ea quæ videntur & transeunt, detorquente cupiditate quisque convertitur. Nam & tentationibus libidinum qui perturbatur, & tamen in ea quæ intus sunt, conspicit, non est usque adeo desperatus, veniam delictis suis deprecans, & intentus evincere atque transmeare rabiem sævientis Maris. Qui verò ita detorquetur à se, ut dicat in corde suo, Non videt Deus; non enim de me cogitat, aut curat, ne peccem; vertit proram, fertur procella, & unde veniebat, impellitur.* Sunt enim multæ cogitationes in cordibus hominum: & fluctibus hujus sæculi, & multis tempestatibus navis Christo absente turbatur.

XVI. *Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super Mare.* Quarta vigilia noctis, finis est noctis. Significat ergo quòd jam in fine sæculi subvenit Dominus, & videtur ambulare super aquas. Quamquam enim turbetur tentationum procellis hæc navis, videt tamen glorificatum Christum ambulantem super omnes tumores maris; hoc est, super omnes S. Aug. ib.

„ nes hujus ſęculi Principatus. Antea enim dictum
„ eſt, ex voce paſſionis ejus, quia ſecundùm carnem
„ cùm demonſtraret humilitatis exemplum, adver-
„ sùs eum intumuerunt fluctus maris, quibus ceſſit
„ voluntate pro nobis, ut impleretur illa Prophetia,
Pſ.68.3. „ *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me.*
„ Non enim repulit falſos teſtes, nec ſævientem cla-
„ morem dicentium, *Crucifigatur*. Rabida corda & ora
„ furentium non poteſtate compreſſit, ſed patientia to-
„ leravit. Fecerunt ei, quanta voluerunt: Quia *Factus eſt*
„ *obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis*. Po-
„ ſteà verò quàm reſurrexit à mortuis, ut pro diſcipulis
„ in Eccleſia tamquam in navi conſtitutis, & fide cru-
„ cis ſuæ tamquam ligno portatis, & tentationibus hu-
„ jus ſæculi tamquam fluctibus maris periclitantibus,
„ ſolus oraret, cœpit nomen ejus honorari & in hoc ſę-
„ culo, in quo contemptus, accuſatus, occiſus eſt: *Vt*
„ *qui venerat ſecundùm paſſionem carnis in altitudinem*
„ *maris, & tempeſtas demerſerat eum, jam ſuperborum*
„ *cervices tamquam ſpumam undarum ſui nominis honore*
„ *calcaret. Sicut nunc Dominum videmus, tamquam am-*
„ *bulantem ſuper Mare, ſub cujus pedibus totam hujus ſæ-*
„ *culi rabiem ſubjectam eſſe conſpicimus.*

XVII. *Et videntes eum ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes: Quia phantaſma eſt; & præ timore clamaverunt.* Error diſcipulorum, errorem figurat hę-
S.Aug.l.15. alias de Div.22.c.7. & 8. „ reticorum, præſertim Marcionitarum & Manichæo-
„ rum, qui Chriſtum non fuiſſe natum de Virgine, nec
„ verum corpus habuiſſe docebant, ſed oculis apparuiſ-
„ ſe, quod non erat. Dixerunt, *Quia phantaſma eſt*: Sed
„ ille nos adversùs iſtas peſtes ſua voce confirmat, di-
„ cens: *Habete fiduciam: Ego ſum, nolite timere*. Hoc
„ eſt, nolite ſic expaveſcere meam dignitatem, ut mihi
„ velitis auferre veritatem. Etſi ſuper mare ambulo, etſi
„ elationes & faſtus ſæculares, tamquam rabidos flu-
„ ctus ſub pedibus habeo; tamen verus homo apparvi,
„ tamen verum de me Euangelium meum prædicat,
„ quòd ex Virgine natus, quòd Verbum caro factus ſim;
„ quòd verum dixi, *Palpate & videte, quia ſpiritus car-*
„ *nem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere:* Quòd
„ manus dubitantis, vera vulnerum meorum veſtigia
„ tractaverunt. *Ego ſum, nolite timere*. Alium itidem
„ errorem figuravit error diſcipulorum, eorum ſcilicet
„ qui Dominum credunt in aliquo fuiſſe mentitum, &
„ ea quæ minatus eſt impiis, eventura eſſe non credunt:
„ Quaſi in parte ſit verax, & in parte mendax, veluti
„ phantaſma apparens in verbis, quaſi quod eſt & non
„ eſt. Sed qui bene intelligunt vocem dicentis, *Ego ſum,*
„ *nolite timere*: jam credunt omnia verba Domini, ut
„ quemadmodum ſperant præmia quæ promittit, ita
„ pœnas timeant quas minatur. Nam & iſta opinio qua
„ putant homines, Chriſtum non vera fuiſſe iniquis &
„ perditis comminatum, ex hoc nata eſt, quia vident
„ populos multos & innumerabiles turbas nomini ejus
„ eſſe ſubjectas: ut ex eo illis videatur Chriſtus phan-
„ taſma eſſe, quia ſuper mare ambulabat, id eſt, ideò
„ videatur mentiri in comminatione pœnarum, quia
„ quaſi non poteſt perdere tam innumerabiles populos,
„ qui nomini ejus & honori ſubjecti ſunt. Sed audiant
„ dicentem, *Ego ſum*. Illi ergo non timeant, qui ve-
„ racem in omnibus Chriſtum credentes, non ſolùm id
„ quod promiſit, appetunt, ſed etiam fugiunt, quod mi-
„ natus eſt: Quia etiamſi ſuper mare ambulat, id eſt,
„ omnia genera hominum in iſto ſæculo conſtituta illi
„ ſubjecta ſunt; tamen non eſt phantaſma, & ideò non
Mat.7.21. „ mentitur, cùm ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domi-*
ne, Domine, intrabit in Regnum cœlorum.

XVIII. *Reſpondens autem Petrus, dixit: Domine, ſi tu*
S.Joa.Chr. h.51. in Mat. „ *es, jube me venire ad te ſuper aquas. Et ipſe ait, Veni. Et*
„ *deſcendens Petrus de navicula, ambulabat ſuper aquam,*
„ *ut veniret ad Ieſum.* Non dixit Petrus, Ora & depre-
„ care Deum, ut venire poſſim: ſed, *Iube, ut veniam.*
„ Vides, quàm vehementer arderet? Vides, quanta fides
„ ipſius etiam tunc eſſet? Et certè ſæpènumero quia
„ majora petit, quàm vires ſuæ poſtularent, in pericu-
„ lum incidit: & nunc amore, & non oſtentatione im-
„ pulſus, immenſa petiit. Nemo enim ita ut ipſe Je-
„ ſum amabat: propterea nec dixit, Jube ut ſuper aquas
ambulem: ſed, Jube ut ad te veniam. Non ſolùm au- “
tem charitatem, ſed fidem etiam oſtendit: Quia enim “
credebat, non tantummodò Chriſtum ſuper mare am- “
bulare, verùm etiam aliis id poſſe concedere, auſus “
eſt hoc petere, ut cum eo citiùs eſſe poſſet. *At ipſe* “
ait, Veni. Et deſcendens Petrus de navicula, ambu-
labat ſuper aquam, ut veniret ad Ieſum. Videns
verò ventum validum, timuit: & cùm cœpiſſet mer-
gi, clamavit, dicens: Domine, ſalvum me fac. Cùm “
deſcendiſſet de navi, ad ipſum ibat, non tantùm gau- “
dens, quòd ſuper mare ambularet, quantùm quòd ad “
Jeſum itinere mirabili veniebat. Ita quod majus erat, “
ſuper maria ſcilicet de navigio confidenter deſcende- “
re, magno animo fecit: vi autem ventorum, & “
impetu fluctuum, quod erat minus, ſuperatus ti- “
muit. Naturæ quippè humanæ hæc conditio eſt, ut “
difficilioribus nonnunquam ſuperatis, ſuccumbat in “
minoribus: quod etiam Elias ſub Jezabel paſſus eſt, “ 3.Reg.19.
Moſes in Ægypto, David in Bethſabee; & nunc Pe- “ Exod.2.
trus terrore tempeſtatis tota nocte vexatus, magna “ 2.Reg.11.
cum fiducia in aquas deſcendit; ad ventorum autem “
impetum animi magnitudinem retinere non potuit, “
præſertim cùm jam propè Chriſtum eſſet. Nihil cer- “
tè prodeſt loco juxta Chriſtum eſſe, ſi fide non ſis. “
Et continuò Ieſus extendens manum, apprehendit
eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti? Sed “
cur non imperavit ventis, ut ceſſarent, ſed manu “
extenſa accepit eum? Quia videlicet fide ipſius “
opus eſſet. Cùm enim nos ipſi fide deficimus, tunc “
Dei patrocinia retardantur. Ut ergo oſtenderet, “
non à procellis, neque à ventis, ſed à modica fide ſua “
ipſum everti, ait: *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Ni- “
ſi enim labefactatus in fide aliquo modo fuiſſet, etiam “
ventis facilè reſtitiſſet: idcircò manu comprehendens “
eum, confirmavit eum vento ſpirante, qui donec fir- “
ma fides erat, nihil nocere poterat. Et ſicut cùm an- “
tequam volare queat, ſi nido pullus exiens in ter- “
ram decidat, mater velociter raptum in nidum reſti- “
tuit: ſic tunc Chriſtus in Petro peregit. *Et cùm aſ-*
cendiſſent in naviculam, ceſſavit ventus.

Videns verò ventum validum, timuit; & cùm cœ- “
piſſet mergi, clamavit, dicens: Domine, ſalvum me “
fac. *Petrus ſuper aquas ambulat gravi & ſolido corpo-* S.Hier.Ep.62.
re. Mollis unda non cedit: paululum fides dubitat, &
ſtatim naturam ſuam corpus intelligit: ut ſciamus, ſu-
per aquas non corpus ambulaſſe, ſed fidem.

Modicæ fidei, quare dubitaſti? *Arguitur Moyſes* S.Aug.l.16. contra Fauſtum,c.16.
voce divina, quòd ejus fides ad aquam de petra elicien-
dam aliquantulùm titubaverit; quod ei cum peccato Pe-
tri poteſt eſſe commune, qui in mediis fluctibus ſimili fi-
dei defectu dubitavit.

XIX. Domine, ſi tu es, jube me venire ad te ſuper S.Aug. ſ.76. aliàs 13.de Verbis Do.
aquas. *Non enim hoc poſſum in me, ſed in te. Agnovit*
quid ſibi eſſet à ſe, quid ab illo, cujus voluntate cre-
didit ſe poſſe, quod nulla infirmitas humana poſſit. Er-
go, ſi tu es, jube: quia cum jusſeris, fiet. Quod ego
non valeo præſumendo, tu potes jubendo. Et Dominus,
Veni, *inquit. Et ſine ulla dubitatione Petrus ad verbum*
jubentis, ad præſentiam ſuſtentantis, ad præſentiam re-
gentis, ſine ulla cunctatione deſiluit in aquas, & ambu-
lare cœpit. Potuit quod Dominus, non in ſe, ſed in Do-
mino... Fide valuit, quod humana infirmitas non va-
lebat. Petrus confidenter ambulans ſuper aquas, ut
veniat ad Jeſum, figura eſt firmorum, qui ſunt in Ec-
cleſia: Petrus timens ad flatum venti vehementis,
figura eſt infirmorum. Agendum eſt cum infirmis,
ut ſint firmi. *Multos autem impedit à firmitate præ-*
ſumptio firmitatis. Nemo erit à Deo firmus, niſi qui
ſe à ſe ipſo ſentit infirmum. Pluviam voluntariam ſe-
gregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt; tu Pſ.61.10.
verò perfeciſti eam. *Pluviam voluntariam ſegre-*
gaſti, non attendens hominum merita, ſed tuam
gratiam & miſericordiam. Infirmata eſt ergo ipſa
hæreditas, & agnovit ſe infirmam in ſe, ut firma
eſſet in te. Non firmaretur, ſi non infirmaretur,
ut abs te in te perficeretur. Jube me, *inquit*, venire ad
te ſuper aquas. *Homo audeo, ſed non hominem rogo.*
Iubeat Deus homo, ut poſſit quod non poteſt homo. Veni,
inquit.

inquit. Et descendit, & cœpit ambulare super aquas: & potuit Petrus, quia jusserat petra. Ecce quid Petrus in Domino. Quid in se? Videns ventum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamavit, dicens: Domine, salvum me fac. *Præsumpsit de Domino, potuit de Domino: titubavit ut homo, rediit ad Dominum.* Si dicebam, Motus est pes meus. *Quare motus, nisi quia meus? Et quid sequitur?* Misericordia tua, Domine, adjuvabat me. *Non virtus mea; sed misericordia tua. Numquid enim Dominus deseruit titubantem, quem audivit invocantem? Vbi est illud,* Quis invocavit Deum, & desertus est ab eo? *Vbi est illud,* Et omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit? *Continuò porrigens adjutorium dexteræ suæ, levavit mergentem, increpavit diffidentem.* Modicæ fidei, quare dubitasti? *De me præsumpsisti, de me dubitasti?*

Pſ.93.18.

Eccl.2.12. Joel.2.32.

Eja Fratres; attendite sæculum quasi mare, ventus validus, & magna tempestas. Vnicuique sua cupiditas tempestas est. Amas Deum; ambulas super mare, sub pedibus tuis est sæculi tumor. Amas sæculum, absorbebit te. Amatores suos vorare novit, non portare. Sed cùm fluctuat cupiditate cor tuum, ut vincas tuam cupiditatem, invoca Christi Divinitatem. Putatis tunc esse ventum contrarium, quando est hujus sæculi adversitas? Quando enim bella, quando tumultus, quando fames, quando pestilentia, quando cuique hominum etiam singulo evenit privata calamitas, tunc putatur ventus adversus, ibi putatur invocandus Deus. Quando autem temporali felicitate sæculum arridet, quasi non est ventus contrarius. Noli hinc interrogare temporis tranquillitatem: interroga, sed tuam cupiditatem. Vide si tranquillitas est in te: vide si non te subvertit ventus interior. Magnæ virtutis est cum felicitate luctari, ne illiciat, ne corrumpat, ne subvertat ipsa felicitas. Magnæ felicitatis est, à felicitate non vinci. Disce calcare sæculum, memento fidere in Christo. Et si motus est pes tuus, si titubas, si aliqua non superas, si mergi incipis, dic, Domine, pereo, libera me. Dic, Pereo; ne pereas. Solus enim à morte carnis liberat te, qui mortuus est in carne pro te.

S. Aug. ſ.75. alias de Div. 22.c.9.

XX. Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas. *Gestat Petrus Ecclesiæ plerumque personam. Quid ergo aliud dictum putamus, nisi, Domine, si verax es, clarificetur etiam Ecclesia tua in isto sæculo, quia hoc de te Prophetia prædicavit? Ambulet ergo super aquas, & sic ad te veniat illa cui dictum est,* Vultum

Pſ.44.13.

tuum deprecabuntur divites plebis. *Sed quoniam Dominum laus humana non tentat, homines autem sæpè in Ecclesia humanis laudibus & honoribus perturbantur, & propè merguntur; ideo Petrus trepidavit in mari, magnam vim tempestatis exhorrens. Quis enim non timet illam vocem,* Qui vos felices dicunt, in errorem vos mittunt, & conturbant semitas pedum vestrorum? *Et quia luctatur animus adversùs concupiscentiam laudis humanæ, bonum est in tali periculo ad orationem & deprecationem convertatur: ne fortè qui laude mulcetur, vituperatione subruatur atque mergatur. In unda exclamet titubans Petrus, & dicat,* Domine, salva me. *Porrigit enim Dominus manum, & quamvis increpet dicens,* Modicæ fidei, ut quid dubitasti? *quare non recto itinere illum intuens ad quem tendebas, non nisi in Domino gloriatus es? Tamen à fluctibus rapit, & confitentem infirmitatem suam atque illius auxilium postulantem perire non sinit. Recepto autem Domino in navi, confirmata fide atque omni dubitatione sublata, sedatisque tempestatibus maris, ut jam ad terræ stabilitatem securitatemque veniatur, adorant omnes dicentes,* Verè Filius Dei es tu. *Hoc est enim gaudium sempiternum, quo perspicua Veritas, & Verbum Dei, & sapientia, per quam facta sunt omnia, & eminentia misericordiæ ejus, & cognoscitur & amatur.*

XXI. *Et cùm transsettassent, venerunt in terram Genesar. Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: Et rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.* Ardore incredibili quærunt homines salutem corporis: stupendo tepore quæritur, imò prorsùs ab hominum parte maxima negligitur salus animi. Qui Christum quærit desiderio & amore hujus vitæ, valetudinis, commodorum temporalium, Deo frui non vult, sed uti; illa ampliùs quàm Deum & Christum diligit; animo Judæus est, non Christianus. Frui est amore alicui rei inhærere propter se ipsam. Uti, quod in usum venerit, ad id quod amas, obtinendum referre. Solo Deo fruendum; mundo, bonisque omnibus temporalibus utendum est. *Quomodo ergo si essemus peregrini, qui beatè vivere nisi in patria non possemus, eaque peregrinatione utique miseri, & miseriam finire cupientes, in patriam redire vellemus, opus esset vel terrestribus vel marinis vehiculis, quibus utendum esset, ut ad patriam, qua fruendum erat, pervenire valeremus: quod si amœnitates itineris, & ipsa gestatio vehiculorum nos delectaret, & conversi ad fruendum his quibus uti debuimus, nollemus citò viam finire, & perversa suavitate implicati alienaremur à patria, cujus suavitas faceret beatos: sic in hujus mortalitatis vita peregrinantes à Domino, si redire in patriam volumus, ubi beati esse possimus, utendum est hoc mundo, non fruendum, ut invisibia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciantur, hoc est, ut de corporalibus temporalibusque rebus æterna & spiritalia capiamus.*

S.Aug.l.1. de Doctr. Chr. c.4.

Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes. Qui verè Deum cognoscit & diligit, proximos & amicos ad ipsum ducere modis omnibus enititur. In hoc posita charitas est, quam proximo debemus. *Deus fons nostræ beatitudinis, ipse est omnis appetitionis finis. Hoc bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipimur. Ad hoc bonum debemus, & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere.*

S.Aug. l. 10. de Civit.Dei c.1.

XXII. *Et rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent, &c.* Tangamus ergo etiam nos fimbriam vestimenti ejus; vel potiùs, si volumus, ipsum totum habeamus. Non enim vestis solùm, sed corpus ipsius nobis propositum est, non ut tangamus solummodò, sed ut comedamus, & saturemur. Adeamus igitur Christum singuli ægrotantes, magna cum fide. Nam si qui fimbriam vestimenti ejus tunc tetigerunt, omnes convaluerunt: quantò magis corroborabimur, si totum in nobis habebimus? Cùm fide autem accedere, non est, ut propositum corpus tantummodò recipias; verùm etiam multò magis, ut mundo corde tangas, ut sic adeas quemadmodum ad ipsum Christum.

“S.Joa. Chr. ho.51.in Matth.

CA-

CAPUT XV.

Sensus Litteralis.

I. *TVnc accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribæ & Pharisæi, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? Non enim lavant manus suas, cum panem manducant.* Sub id tempus, postquam tot miracula Christus ediderat, quidam Legis Doctores & Pharisæi ab Jerosolymis ad Christum accesserunt, seu à Synedrio missi, seu sponte & privato nomine, ut Jesum tentatent & reprehenderent. Ideò autem ab Jerosolymis venerunt, quia in primaria urbe habitabant, partium illarum duces nobilissimi, doctissimi, & arrogantissimi. Pharisæi perfectioris Rituum observantiæ exemplum, Scribæ scientiæ auctoritatem & omnium doctrinarum censuram sibi vindicabant. Invidia igitur impulsi, ad Jesum adierunt, illique exprobrarunt, quòd ejus discipuli Majorum instituta violarent. *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum?* Non ipsum Jesum accusare ausi sunt, sed obliquè ipsum reprehendere, quòd discipuli ejus, non in Dei Legem, sed in Seniorum constitutiones committerent. Traditionum nomine hìc intelliguntur doctrinæ quædam & mandata, seu Dogmata, seu Ritus spectantia, quæ in Dei Lege & Scripturis sacris non extant, sed ore tenus tradebantur à Scribis & Pharisæis, quæ *Legis oralis* nomine insigniverunt, & à Senioribus, id est, antiquis Doctoribus, sive Sapientibus, accepta jactabant, quamvis pleraque Pharisaicæ superstitionis inventa essent. Traditionum illarum observantissimi erant Pharisæi & Scribæ: Sadducæi contra observanda putabant præcepta scripto tradita in Lege, non verò ea, quæ ex Majorum traditione vulgabantur, teste Josepho lib. 13. Antiquitatum. Nimia magistrorum reverentia insanas & impias illas sententias peperit: *Si dixerint Scribæ, dexteram esse sinistram, & sinistram esse dexteram, audi eos.* Item: *Quicquid sapientes vetant palam fieri, id etiam in penetralibus vetitum est.* Nec solùm æquaverunt commenta sua divinis Legibus, verùm etiam præposuerunt: *Plus est*, inquiunt, *in verbis Scribarum, quàm in verbis Legis.* Adultæ superstitioni color ex mendacio quæsitus. Persuaserunt enim credulæ plebi, ista instituta, quamvis in Lege præscripta non essent, attamen à Deo Mosi data, à Mose Josue, ejusque assessoribus, ab his ad Prophetas manasse, ab his tradita Esdræ; deinceps verò parentum commemoratione transiisse ad posteros. Traditionum Hebraicarum genus omne haud eodem ordine habendum est: Quædam enim interpretationem continebant eorum, quæ in Lege ambigua videbantur, ut illud de Agno paschali intra duas vesperas Luna 14. immolando. Alia definiebant id, quod Lex divina boni viri arbitrio permiserat, quale illud erat de itinere, quod Sabbato facere fas esset. Alia erant quæ ipsi vocabant *Sepimenta Legis*, id est, cautiones quibus muniti homines, à Lege violanda longiùs arcerentur, quomodo Canones Ecclesiasticos *propugnacula divinæ legis* Justinianus appellat. Exempli gratia, cùm quadragenas plagas infligi sontibus, non plures, Lex permitteret, illi unam detraxere, ut triginta novem duntaxat infligerentur. Unde S. Paulus: *A Iudæis*, inquit, *quinquies quadragenas una minùs accepi.* Alia mera commenta, & superstitiosi cultus, aut futilium observantiarum institutiones, ut illud de crebra manuum lotione inter comedendum, quæ Lege Dei præscripta non erat, similibusque purificationibus, & lotionibus, de quibus S. Marcus: *Pharisæi enim, & omnes Iudæi, nisi crebrò laverint manus, non manducant, tenentes traditiones Seniorum: & à foro nisi baptizentur*, id est, redeuntes à foro, nisi abluantur, *non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata*, id est, lotiones *calicum, & urceorum, & æra-*

R. Aben Ezra. R. Bechai.

Talmud. Jerosolym. Tit. Baba Metzia, & Berachoth.

Marci 7. 3. & 4.

mentorum, & lectorum. De Judæorum traditionibus S. Epiphanius adversùs Ptolomaitarum hæresim differens, ita scribit: *Seniorum Traditiones, Deuteroses à Iudæis vocantur. Quatuor autem illarum sunt genera. Primum est, quod sub Mosis nomine circumferunt. Secundum est, quod Rabbi Akibæ tribuunt. Tertium Addæ, sive Iudæ. Quartum ad Asamonæi filios refertur.* Et S. Hieron. *Quantæ traditiones Pharisæorum sint, quas hodie vocant Deuteroses, & quàm aniles fabulæ, evolvere nequeo; neque enim libri patitur magnitudo: & pleraque tam turpia sunt, ut erubescam dicere. Dicam tamen unum in ignominiam gentis inimicæ. Præpositos habent Synagogis sapientissimos quosque fœdo operi delegatos, ut sanguinem virginis, sive menstruatæ, mundum vel immundum, si oculis discernere non potuerint, gustu prælibent. Præterea, quia jussum est, ut diebus Sabbatorum sedeat unusquisque in domo suâ, & non egrediatur, neque ambulet de loco, in quo habitat; si quando eos juxta litteram cœperimus artare, ut non jaceant, non ambulent, non stent, sed tantùm sedeant, si velint præcepta servare, solent respondere & dicere: Rabbi Akiba, & Simeon, & Hille, Magistri nostri, tradiderunt nobis, ut bis mille pedes ambulemus in Sabbato; & cætera istiusmodi, doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei: non quòd dicamus sedendum semper esse in Sabbato, & de loco in quo quis fuerit occupatus, non recedendum; sed quòd id quod impossibile Legis est, in quo infirmatur per carnem, spiritali observatione complendum sit.* Ad has Traditiones pertinet lotio manuum, non solùm antè sumptionem cibi, quæ rusticitati opposita videri posset, sed inter comedendum sæpiùs repetita, definitis gestibus, & sanctitatis ergo, non civilis elegantiæ. Unde in nuptiis Cananæis sex hydrias positas *secundum purificationem Iudæorum*, S. Joannes commemorat. Pharisaicæ superstitionis istius causa hæc erat, quòd arbitrarentur, si quis extraneus, aut alioquin juxta Legem impurus, cibum ipsum potumve attigisset, aut quidquam quod eum cibum potumve contingeret, putà ipsorum manus quibus cibum sumpturi erant, aut vasa in quibus obsonium coqueretur, aut pocula è quibus erant poturi, cum cibum potumve talis inquinamenti contagium ad corpus primùm suum, deindè ad animum immittere. Quapropter purificationem repererant crebra & acurata lotione, nimirùm inanis metus inane remedium. Hinc Christo objiciunt: *Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones Seniorum? Non enim lavant manus, cum manducant.* Qua quidem in re multiplex eorum erat error. Existimabant enim primùm, aliquos contactus immundos esse sui natura, de quibus Lex Dei nulla extabat: deinde etiam ignorantis animum affici ea impuritate: postremò elui posse maculam animo inustam ritu quem Deus non imperaverat, sed ipsi erant commenti.

S. Epiph. Hæresi 33. N. 9.

S. Hie. Epist. 151. Qu. 10.

I. Ioa. 2. 26.

II. *Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; &, Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei, propter traditionem vestram.* Falsam calumniam vera reprehensione confutat Christus. Cùm gravissimæ & æquissimę reprehensioni obnoxii sitis, discipulos meos nullius criminis reos reprehendere audetis. Cur legem Dei violare præ studio traditionis vestræ, ısulla vobis est religio? De manuum lotione statim non respondit, nec dixit, rectè ipsos facere, qui non Dei legem, sed hominum traditio-

S. Hier. S. Jo. Chrys. Hom. 51. in Matth.

ditionem contemnant: ne reprehendendi occasionem illis præberet, ipsorumque majorem invidiam absque necessitate incurreret; neque rursùs discipulos suos rectè ab ipsis argui concessit, ne superstitiosam traditionem approbare videretur: nec Seniores tamquam iniquos & scelestos accusavit, ne ipsum velut convitiatorem aversarentur; sed ipsorum fundamentum convellit, evidentissimo exemplo ostendens, standum non esse Pharisaicis traditionibus & receptis Seniorum sententiis absque ulla exceptione, quasi illi erroris omnis expertes essent: siquidem ipsorum Traditiones pleræque à Dei Lege homines abducebant. *Quare & vos transgredimini mandatum Dei, propter traditionem vestram?* Non ait, propter traditionem Seniorum, sed, *vestram*, significans & traditiones has nuper ab hominibus adinventas esse, adeòque legis auctoritatem non habere: ipsosque eas tueri, non observantia Seniorum, non amore veritatis, aut pietatis, sed ambitionis impulsu, ut nempè qui Seniorum jam locum tenerent, parem sibi arrogarent auctoritatem, similes pro libito tradendi atque instituendi superstitiosarum observantiarum nugas. Verùm quoniam non erat illa traditio legi contraria, quę lotis manibus manducare jubebat, aliam legi contrariam in medium adducit, per quam ipsos Dei mandatum sacratissimum violare probat. *Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem*; &, *Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur*. Decalogi præceptum est in promissione primum: Christus autem promissum à Deo præmium his, qui parentes honorant, omittit, & terribile supplicium in eos, qui parentes contemnunt, constitutum ob oculos ponit, ut comminatione Legis perterriti, resipiscerent. Quasi dicat: Si qui verbo parentibus injuriam faciunt, morte plectuntur, ex præscripto Legis: quo supplicio digni estis, qui Dei mandatum de honorandis parentibus reipsa & opere violatis, & alios violare præ studio traditionum vestrarum docetis? Qui ergo capitali supplicio digni estis, discipulos meos criminari cur audetis? *Deus dixit: Honora patrem & matrem.* Vox honoris omnia filiorum erga parentes officia complectitur, adeòque & officium honestè alendi parentes: quod etsi Judæi directè & expresè non negaverint, imò præscripserint & ad illud hortati sint, ut ex eorum Pandectis patet; illorum tamen traditio in impiam hanc consequentiam filios pertraxit, ut parentibus egentibus alimoniam negarent. *Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, & matrem suam.* Hæc una est è traditionibus vestris: Quicumque dixerit patri, vel matri: Donum quod à me DEO offertur, tibi proderit, quia non pro mea solùm, sed & pro tua felicitate oblatum est; etiamsi patrem vel matrem suam opibus non juverit, & necessaria ipsis non contulerit subsidia, officio satisfecit suo. Vel, Quicquid ex me capere posses utilitatis & commodi, id est, omnes facultates meæ, sunt munus Deo consecratum, & voti lege obligatum; quod proindè nec tibi petere licet, nec mihi concedere fas est: & qui res suas hoc modo devoverit, etiamsi debitum honorem, vitęque necessaria subsidia non conferat parentibus, hunc legem de honorandis parentibus non violare decernitis: & sic irritum facitis mandatum Dei propter traditionem vestram. Irritum, inquam, feciſtis, quantum in vobis est, mandatum Dei, cùm traditionem vestram illi præponi vultis. In hac autem specie, votorum quamvis illegitimorum & injustorum executionem urgebant Sacerdotes, quorum pars magna erant Pharisæi, nec juvandos parentes ex bonis Deo consecratis docebant; quia sacro ærario hujusmodi bona vindicabant, cujus obventiones partim in opera Templi, partim in usus pauperum, partim in ipsos Sacerdotes ac Levitas erogabantur. Unde non mirum, quòd Pharisæi, qui erant avari, utilitatibus ærarii, suisque adeò commodis, quorumvis hominum justa, & pietatis etiam in parentes officia, Dei lege naturali, & per Moysen data, præscripta, postponerent. Confer cum Marci 7. 11. *Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit: & ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri, rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.* Rectè S. Hieronymus: *Honor in Scripturis*, inquit, *non tantùm in salutationibus & officiis deferendis, quantùm eleemosynis ac munerum oblatione, sentitur.* Honora, *inquit Apostolus*, viduas quę verè viduæ sunt: *Hic honor donum intelligitur. Et in alio loco:* Qui benè præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina Dei. *Et per hoc mandatum jubemur bovi trituranti os non claudere: Et dignus sit operarius mercede sua. Præceperat Dominus, vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum considerans, ut filii honorarent, etiam in vitæ necessariis ministrandis, parentes suos.* Hanc providentissimam Dei legem subvertere non dubitarunt Pharisæi, impietatem sub nomine pietatis inducentes, docentesque, *Ut si quis ea, quæ parentibus offerenda sunt, Deo vovere voluerit, qui verùs est pater, oblatio Domini præponatur parentum muneribus: vel certè ipsi parentes, quæ Deo consecrata cernebant, ne sacrilegii crimen incurrerent, declinantes, egestate conficiebantur. Atque ita fiebat, ut oblatio liberorum, sub occasione Templi & Dei, in Sacerdotum lucra cederet.* Meritò Christus redarguit Scribas & Pharisæos cæcos & duces cæcorum, qui à violatione præcepti de honorandis parentibus absolvebant eum, qui debitam parentibus egenis beneficentiam non exhiberet, modò id, quo ipsorum inopiam sublevare poterat, Deo devovisset. Jurè (inquam) impiam illam traditionem Christus reprehendit, quia Deo res alienæ vovendæ non sunt & consecrandæ, cùm scriptum sit, *Honora Dominum de tua substantia.* Qui porrò Deo vovet partem bonorum, quę parentibus alendis vel sublevandis necessaria est, aliena vovet. Tantum abest igitur, ut Deum honoret, quin potiùs ipsum graviter offendit, immanique superstitione legem illius ac mandatum de honorandis parentibus transgreditur.

S.Hier. in c. 15. S.Matt.

Prov. 3.

Ligfoot, Hor. Hebr. in c. 15. S. Matt.

III. *Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Isajas, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Hypocritas appositè Christus vocat Scribas & Pharisæos, qui Dei cultum, hominumque sanctitatem in externo ceremoniarum operumque splendore totam constituebant: & cùm Legis observatores accuratissimi videri vellent, eam in præcipuis præceptis violare non dubitabant. *Hypocritæ, benè de vobis Prophetavit Isajas*, &c. Quæ de Judaico populo Babylonicam obsidionem præcedente dixit Isaias, vobis apprimè conveniunt: *Populus hic labiis me honorat;* ore tenus, & exteriori dumtaxat cultu me laudat, & colit: *cor autem eorum longè est à me*, à me prorsùs alienum est; contraria quippè legi meæ ac voluntati cogitat, desiderat, amat, facit; charitate, misericordia, cæterisque virtutibus, quæ veræ Religionis anima sunt, destitutus.

IV. *Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* Frustra autem & sine fructu me colunt; cultus enim exterior sine interiori inanis est: nec Deo promerentur, docentes plebem, quas ipsi sequuntur, doctrinas hominum, observantias futiles & superstitiosas, commenta & mandata hominum, Dei mandatis contraria, ad veram pietatem nihil conferentia. Confer cum Marci 7. v. 8. *Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum & calicum: & alia similia his facitis multa. Benè irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.* Traditiones quæ sunt alterum fidei nostrę principium ac fundamentum, non sunt doctrinæ & mandata hominum, sed verbum Dei non scriptum, quod Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo tradidit; de quibus Apostolus: *Itaque fratres, state, & tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.* Nemo etiam, nisi hæreticus, traditiones ac mandata Ecclesię, quæ Spiritu sancto dirigente instituuntur & conduntur, & interiorem Dei cultum ac veram pietatem, accuratiorem-

2. Thes. 2. 14.

remque mandatorum Dei obſervantiam promovent, doctrinas & mandata hominum vocaverit. Alioquin Chriſtus, qui Eccleſiæ ſuæ Spiritum ſanctum promiſit & dedit, qui ſe illi adfuturum ad finem uſque ſæculi promiſit, qui præcepit hominibus, ut illam audiant, eique pareant non minùs quàm ſibi, ſecum ipſe pugnaret, doctriniſque & mandatis hominum à ſe improbatis nos addiceret; quod vel cogitatu impium eſt.

V. *Et convocatis ad ſe turbis, dixit eis: Audite, & intelligite.* Relictis Scribis ac Phariſæis, qui præ invidia ac faſtu indociles & inſanabiles erant, plebem paulò remotiùs ſtantem advocat, tamquam docilem, & à pravis illis affectibus liberam; ut illam erudiat, & à Phariſaicis ſuperſtitionibus revocet. *Audite, & intelligite.* Non auribus ſolùm, ſed animo audite, attendite, conſiderate, expendite. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem; ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Nihil quod intrat in os, nullus omninò cibus, quantumvis illotis & ſordidis manibus ſumptus, per ſe & natura ſua polluit hominem, & reum coram Deo conſtituit, vel ejus divinæ Majeſtati reddit ingratum: quia *Omnis creatura Dei bona eſt*, & munda: quamvis intemperantia, inobedientia, vel ſcandalum, quæ cibi potuſque ſumptionem comitantur, hominis animum polluant: quod certè Chriſtus non negat. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem:* modò nihil vitii accedat ab humana voluntate, Dei, aut Eccleſiæ legem ac mandatum violante. *Sed quod procedit ex ore*, id eſt, ab homine; ſeu quod homo ex ſe inquinato corde, & mala voluntate profert, cogitando, loquendo, vel operando, *hoc coinquinat hominem*, & reum facit. Quia enim eorum, quæ ex mala voluntate procedunt, plurima ſolent, aut ore peragi, ut falſa teſtimonia, blaſphemiæ, calumniæ, &c. aut certè non ſine oris adminiculo, quemadmodum ex rixis cædes, ex impudicis colloquiis & lenociniis adulteria & fornicationes plerumque naſcuntur, & furta fraudeſque plerumque conjunctum habent mendacium: ideò Chriſtus hoc addidit, quo evidentior eſſet oppoſitio: *Sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Confer cum Marci 7. 15. *Nihil eſt extra hominem introiens in eum, quod poſſit eum coinquinare; ſed quæ de homine procedunt, illa ſunt quæ communicant hominem*, id eſt, communem reddunt. *Commune* Hebræi pro *profano*, quod promiſcuo omnium uſu quaſi inquinatum eſt, uſurparunt. Act. 10. 14. & 15. ait Apoſtolus: *Abſit Domine, quia nunquam manducavi omne commune & immundum. Et vox iterum ſecundo ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.* Unde S. Hieronymus: *Verbum*, communicat, *proprie Scripturarum eſt, & publico ſermone non teritur. Populus Iudæorum partem Dei eſſe ſe jactitans, communes cibos vocat, quibus omnes utuntur homines, verbi gratia, ſuillam carnem, lepores, & iſtiuſmodi animantia, quæ ungulam non findunt, nec ruminant, nec ſquamoſa ſunt in piſcibus. Unde & in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt:* Quod Deus ſanctificavit, tu commune ne dixeris. *Commune ergo, quod cæteris hominibus patet, & quaſi non eſt de parte Dei, pro immundo appellatur.*

1. Tim. 4. 4. 1. Cor. 8.

S. Hier. in c. 15. S. Matt.

VI. *Tunc accedentes diſcipuli ejus, dixerunt ei: Scis, quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt?* Non obſervaſti, Phariſæos verbis tuis offenſos fuiſſe, quaſi pietati contrariis? Una quippè ſententia ſuperſtitionem omnem Judaicarum obſervationum eliſerat; qui in cibis ſumendis abominandiſque religionem ſuam ſitam arbitrantur. Offenſi erant, quia Traditiones illorum, Rituſque ſuperſtitioſos, in quibus maximam divini cultus partem conſtituebant, & ex quibus præcipuæ ſanctitatis famam aucupabantur, futiles eſſe ac inanes, & pleroſque Legi Dei etiam contrarios eſſe demonſtraverat.

VII. *At ille reſpondens, ait: Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cæleſtis, eradicabitur.* Omnis planta, vel germen, quo nomine vel doctrinam, vel homines, qui ratione bonorum, aut pravorum affectuum dicuntur plantatio Dei vel diaboli, Patres intelligunt: Omnis doctrina prava, omneſque pravorum dogmatum auctores, omnes quorum corrupti ſunt affectus, moreſque, eradicabuntur, cùm eos Pater meus cœleſtis non ſeverit. De pravorum dogmatum auctoribus interpretatur Sanctus Ignatius Martyr: *Fugite*, inquit, *malas propagines, generantes fructum mortiferum; quem ſi guſtet quis, ſtatim moritur. Iſti enim non ſunt plantatio Patris. Si enim eſſent, apparerent utique rami Crucis, & eſſet fructus illorum incorruptibilis: per quem, in paſſione ipſius, advocat vos exiſtentes membra ipſius.* Traditionem hominum interpretatur Sanctus Hilarius, quam Chriſtus mox impugnabat: *Ipſe reſpondit, Omnem plantationem, quæ non ſit à Patre, eradicandam, id eſt, traditionem hominum eruendam, cujus favore, Legis præcepta tranſgreſſi ſunt: & ideò eſſe eos duces cæcos, vitæ æternæ iter, quod non videant, pollicentes, cæciſque ipſis & ducibus cæcorum caſum in foveam eſſe communem.* De hominibus prava dogmata docentibus, ſeu mente & affecto corruptis, Sanctus Hieronymus intelligit, obſervatque hoc loco abuti Manichæos, qui diverſas naturas introducunt, dicentes: Si plantatio quam non plantavit Pater, eradicabitur: ergo quam plantavit ille, non poteſt eradicari. Sed audiant, inquit, illud Jeremiæ: *Ego vos plantavi vineam veram, quomodo verſi eſtis in amaritudinem vitis alienæ?* Plantavit quidem Deus, & nemo poteſt eradicare plantationem ejus: *Sed quoniam iſta plantatio in voluntate proprii arbitrii eſt, nullus alius eradicare poterit, niſi ipſa præbuerit aſſenſum.* Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœleſtis, eradicabitur; *id eſt, carnalis cupiditas, ſecundum quam ſentientes* Phariſæi, *offendebantur de prætermiſſis rerum ſignis, vel etiam traditionibus ſuis; & præcepta vitæ non curabant, quæ à cupiditate animum purgant.* Sic exponit Sanctus Auguſtinus. Phariſæos itaque, tamquam homines perditos, & qui ſuum ſenſum, traditioneſque ſuperſtitioſas, ac Legi Dei repugnantes, non Dei ſpiritum ſequebantur, dimittendos innuit Chriſtus, & eorum offenſionem non curandam; ſiquidem veritate offenduntur.

S. Ignat. Ep. ad Trallianos.

S. Hil. c. 15. in S. Matt.

S. Hier. in hunc loc.

Jer. 2. 21.

S. Aug. l. 1. q. Euang. Quæſt. 17.

VIII. *Sinite illos*: Miſſos illos facite, de illorum offenſione minimè ſoliciti ſitis. *Cæci ſunt, & duces cæcorum.* Duces plebi ſe præbere volunt, quales oculatiſſimos eſſe oportet; ſed tamen cæci ſunt, & plebem excæcant ac ſeducunt potiùs, quàm illuminent ac doceant; à via ſalutis abducunt potiùs, quàm ad eam ducant. Quamobrem ſi conſuli ſibi nolunt, infelici plebi conſulamus, quæ tam cæcis ductoribus uſa, ipſa quoque cæca in exitium ruet. *Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt*: Hinc illa confirmatur interpretatio, quę de pravorum dogmatum Doctoribus verſum ſuperiorem exponit. *Hæreticum hominem poſt unam & alteram correptionem devita: ſciens, quòd perverſus ſit hujuſcemodi, & à ſemetipſo damnatus* (ait Apoſtolus.) *In hunc ſenſum & Salvator præcipit, Doctores peſſimos dimittendos arbitrio ſuo: ſciens, eos difficulter adveritatem poſſe trahi, & cæcos eſſe, & cæcum populum in errorem trahere.*

Ad Titum, 3.

S. Hier. in c. 15. S. Matth.

IX. *Reſpondens autem Petrus, dixit ei: Ediſſere nobis parabolam iſtam.* Confer cùm Marci 7. 17. *Et cùm introiſſent in domum à turba, interrogabant eum diſcipuli ejus parabolam*: Petrus ſcilicet omnium nomine interrogabat. Ex Scripturæ phraſi pluribus ex eadem ſocietate interdum tribuitur, quod ab uno dictum, aut geſtum eſt, ut Matt. 26. 10. *Quid moleſti eſtis huic mulieri?* cùm unus Judas murmuraret. Et Matth. 27. 44. *Idipſum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*: cùm unus tantùm improperaret, ut conſtat ex Lucæ 23. 39. 40. Sententiam autem de eo, quod in os intrat, & ex ore exit, parabolam vocant propter obſcuritatem, & quòd aliud ſignificatum putarent, quàm verba præferrent, quæ non Traditioni tantùm, ſed & Legi ciborum diſcriminatrici repugnare videbantur. *At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?* Nuncne etiam vos, qui jamdudum à me diſcere debuiſtis, in quo vera pietas ſit, qui privatim à me

Levit. 11. Deuter. 14.

jam

jam sæpè instituti estis, intelligentia caretis, ut sermonis mei propriè accepti sensum non percipiatis? *Quod apertè dictum fuerat, & patebat auditui, Apostolus Petrus per parabolam dictum putat, & in re manifesta mysticam quærit intelligentiam. Corripiturque à Domino, quare parabolicè dictum putet, quod perspicuè locutus est. Ex quo animadvertimus, vitiosum esse auditorem, qui aut obscura manifestè, aut manifestè dicta, obscurè velit intelligere.*

S. Hier. in hunc loc.

X. *Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur?* Nullam esse in cibis naturalem immunditiam, quæ ad cor pertingere possit, inde probat Christus, quòd cibus, dum adhuc suis fæcibus est permixtus, non ad cor defertur, sed in ventrem, & secretis partibus fæculentis, crassioribus, impuris, homini alendo non idoneis, ab eo quod purum est, & in hominis substantiam convertendum, hæ per alvum ejiciuntur. Cibus igitur quatenùs in eo aliquid esse immundi dici posset, in ventrem vadit, & in secessum emittitur; adeòque cùm animi sedes, ejus præsertim partis qua volumus, ex qua culpa nascitur, sit cor, ut persuasum erat Judæis, utque hìc supponit Christus; ciborum immunditia quæ ad cor non pervenit, multò minùs pertingit ad animum, ut illum inquinare possit. Confer cum Marci 7.18. 19. *Non intelligitis, quia omne extrinsecùs introiens in hominem, non potest eum communicare: quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas?*

XI. *Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.* Pleraque eorum quæ de ore exeunt, seu ab homine liberè proferuntur & fiunt, seu mala omnia, quæ homines solent corde primùm concipere, deinde ore eloqui, opere demùm perficere, *de corde exeunt*, id est, ex anima & voluntate: & ea hominem reum apud Deum faciunt. *De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.* Ex animo & libera voluntate hæc procedunt, & criminum omne genus. Pravas cogitationes, effectu non secuto, ne apud Deum quidem in crimine poni, Judæi putabant, qui hac Christi sententia refelluntur; sicut illi seu Ethnici, seu Hæretici, qui adulterium quidem, sed non fornicationem simplicem, crimen esse censebant. *Hæc sunt quæ coinquinant hominem:* cor enim seu voluntas fons est & origo coinquinationis. Confer cum Marci 7. 21.22. *Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. Omnia hæc mala abintus procedunt, & communicant hominem.*

S. Aug. l. 6. contra Faustum, c. 7.

XII. *Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.* Cùm enim cibi *non natura, sed significatione* immundi essent, animum benè sibi conscium non poterant inquinare; ac proindè manuum lotionem prætermittere, peccatum non erat. Igitur discipulis Christi, qui manus quandoque non lavabant ante cibi sumptionem, non ex rusticitate, sed ex necessitate, nempè cùm in deserto manducaverunt, aut spicarum manibus confrictarum grana urgente fame comederunt; neglecta manuum lotio vitio verti non debebat. Hac Christi sententia Pharisæorum & Scribarum error confutatur, qui lotionum, tametsi Lege Dei minimè præscriptarum, omissionem, crimen esse docebant fornicatione majus. *Qui manibus illotis panem edit* (inquit R. Jose) *perinde peccat, ac si cum scorto cubaret.* Imò *Reus est mortis*, ait R. Akiba: cui in carcere detento cùm aqua ad bibendum simul & ad lavandum præberetur, & pars major casu effusa fuisset, manus lavare maluit, quàm bibere, dicens, *Melius esse mori, quàm Majorum traditiones violare.* R. Eleazarus, à Synedrio excommunicatus est, quòd lotionem manuum contemneret, ejusdemque Concilii jussu lapis magnus defuncti feretro impositus: *Vnde discas*, inquiunt, *Synedrium lapidare loculum feretralem uniuscujusque excommunicati, qui moritur in excommunicatione sua.*

S. Joa. Chrys. hom. 52. in Matt.

Lightfoot, Horæ Hebraicis in Matt.

Maimonides ait: *Res est summæ sanctitatis, & vitæ summæ Religionis, ut se homo segreget & separet à vulgo, utque eos nec tangat, nec cum iis comedat, nec bibat. Nam separatio talis inducit in puritatem corporis ab operibus malis: puritas corporis inducit in sanctitatem animæ ab effectibus malis: sanctitas animæ inducit in similitudinem Dei.* Et Hieros. Berachoth: *Quicumque habitat in terra Israelis, & cibum suum communem manducat in munditia, & lingua loquitur sancta, & mane & vespere recitat Phylacteria; confidat ille se vitam adepturum Mundi futuri.*

XIII. *Et egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri & Sydonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine Fili David: filia mea malè a dæmonio vexatur.* In territorium ipsum Tyri & Sidonis, sive in Phœniciæ regionem Christus non videtur ingressus, qui Apostolis prohibuerat, ne in viam Gentium abirent: sed in fines Tyri & Sidonis secessit, in extremas Galileæ partes, Phœniciæ finitimas, cujus præcipuæ urbes erant Tyrus & Sidon. Confer cum Marci 7. 24. *Et inde surgens, abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire,* (ea nimirùm voluntate, quam Theologi voluntatem signi vocant, quia clam domum ingressus est, ut solent facere qui latere volunt,) *& non potuit latere;* quia revera latere nolebat voluntate absoluta, quam beneplaciti appellant. *Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus. Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere.* Cùm de finibus illis egressa sit, ut Jesum adiret, fines illos ingressus non est Jesus, sed illos versùs processit, ad confinia scilicet Phœniciæ. *Mulier Chananæa*: quam *Syrophœnissam* vocans S. Marcus, idem omninò significat. Chananæi namque iidem ac Phœnices: sed alia Syriæ, alia Lybiæ Phœnicia; & Chananæi strictè ac peculiariter dicti Hebræis hi qui Sidonem & Tyrum, & quod adjacet oræ maritimæ, habitabant. Num. 13. 30. *Chananæus moratur juxta mare, & circa fluenta Iordanis.* Et disertè Tyri cives *Chananæos* vocat Isaias cap. 23. vers. 11. Rursum Sidonii accensentur Chananæis, Judicum 1. vers. 31. & Philo Eyblius ex Sanchoniathone apud Eusebium lib. 1. Præparationis Euangelicæ, c. 10. ait, *Chna*, sive *Chananaam primum cognominatum fuisse Phœnicem.* Quòd autem S. Marc. *Gentilem* fuisse dicit, seu *Græcam*, ut Textus Græcus significat, non indicat, ipsam fuisse idolorum cultricem, sed tantùm Hebræam non fuisse gente, neque Judaicæ Religionis. Cæterùm in Judæa, & in vicinis regionibus, & alibi, erant viri fœmineque verum Deum religiosè colentes extra professionem Judaismi, qualis Cornelius, Lydia purpuraria, & alii, de quibus Actuum 10.2. & 17. 4. & 17. atque hoc sensu Græcum sæpè dixit S. Paulus, omne humanum genus in Græcos & Judæos dispertiens. Hæc igitur mulier è finibus illis ad Christi famam egressa, ad Jesum adiit, clamavitque: *Miserere mei, Domine Fili David.* Non ait, Miserere filiæ meæ, sed, *Miserere mei:* quia filia sine sensu jacebat, ipsa verò & suum, & filiæ sentiebat dolorem. *Domine Fili David*: Messia à Deo promisso, qualem ex vicinis Judæis & fama publica audiverat. *Filia mea malè à dæmonio vexatur:* Filiam dæmoniacam ad Dominum adducere ausa non est, nec illum rogare, ut in domum suam descenderet, ut ille Regulus; sed calamitate sua, & filiæ suæ morbo expositis, cœlestis Medici misericordiam implorat.

S. Joa. Chr. h. 13. in Mat.

XIV. *Qui non respondit ei verbum.* Non de superbia Pharisaica, nec de Scribarum supercilio; sed ut mulieris fidem excitaret, ac patefaceret: tùm etiam ne sententiæ suæ contrarius esse videretur, qua jusserat Apostolis: *In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum* ne intraveritis. Nolebat enim occasionem calumniatoribus dare, perfectamque salutem Gentium, Passionis & resurrectionis tempori reservabat. *Et accedentes discipuli ejus, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat*

S. Hier. in hunc loc.

post

post nos. Discipuli misericordia commoti, Christum rogabant, ut ipsius votis & importunis precibus annueret. Hinc colligitur, Sanctorum preces apud unum Mediatorem Dei & hominum Christum Jesum piè ac utiliter adhiberi ad impetrandum Dei beneficia. Hinc
S. Aug. l. 2. de consensu Euang. c. 49. etiam patet, quòd licèt in domo fuerit Dominus, cùm ad eum Chananæa mulier accessit, teste S. Marco: silentio tamen repulsa, egressum è domo Jesum secuta, ambulantem urgebat perseverantibus precibus, & clamore vehementis desiderii teste.

XV. *Ipse autem respondens, ait: Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*. Non sum missus à Patre ut Apostolus, nisi ad Judæos, tamquam ad oves perditas & errantes, ut eos in viam salutis reducam doctrina & miraculis. Christus quidem erat totius humani generis Redemptor, sed Apostolus tantùm
Rom. 15. 8. Israelitarum, inde *Minister circumcisionis* dictus: & illis, non Gentibus, promissus erat; atque ideò rarò & ægrè Gentibus se præbebat, ut omninò se probaret Judæis Messiam ipsis promissum. *Quid est, Non*
S. Aug. tr. 47. in Joan. *sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel, nisi quia præsentiam suam corporalem non exhibuit, nisi populo Israel? Ad Gentes non perrexit ipse, ut qui contemnebant, majus judicium sumerent, quia & præsentia illis est exhibita. Ipse Dominus ibi fuit, ibi matrem elegit, ibi concipi, nasci, ibi sanguinem fundere voluit, ibi sunt vestigia ejus, modò adorantur, ubi novissimè stetit, unde ascendit in cœlum: ad Gentes autem misit. Sed fortè aliqui arbitrantur, quoniam non ipse ad nos venit, sed misit ad nos, non nos audisse vocem ipsius, sed vocem eorum quos misit: Absit, pellatur ista cogitatio de cordibus vestris: & in his quos misit, ipse erat. Ipsum Paulum audi quem misit; ad Gentes enim præcipuè Paulum misit Apostolum: & ait ipse Paulus ter-*
» *rens non de se, sed de illo*: An vultis accipere experi-
» mentum ejus, qui in me loquitur, Christus? *Audite & ipsum Dominum*: Et alias oves habeo (*id est, in Gentibus*) quæ non sunt in hoc ovili, (*id est, de populo Israel*:) oportet me & illas adducere: *Ergo & per suos non alter adducit. Adhuc audi*: Vocem meam audient: *Ecce & per suos ipse loquitur, & per eos quos misit, vox ejus auditur*. Ut sit unum ovile & unus Pastor. *Duobus istis gregibus, tamquam duobus parietibus, factus est lapis angularis*. Chananæam porrò mulierem Christus repellit, non quòd ipsam negligat, sed ut repositum atque absconditum in ejus animo virtutis thesaurum, in lucem proferat.

S. Joa. Chr. h. 53. in Mat. Marci 7. XVI. *At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me*. Repulsa fides ejus magis augetur; ideòque propiùs accedit ad Jesum, statque coram eo, *& procidens ad pedes ejus*, ait: Domine, succurre mihi. *Qui respondens, ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus*. Non est congruum projicere canibus panem alendis filiis destinatum. Panem vocat gratiam Euangelii, doctrinam & miracula sua. Filiorum nomine Judæos intelligit, quibus promissiones factæ, & ex quibus secundùm carnem Christus: nomine canum, Gentiles & extraneos. Loquitur autem & ex Judæorum sententia, qui Gentiles non secùs ac canes aversabantur. *At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum*. Ita quidem se res habet, Domine: verumtamen & catelli, seu canes domestici, sub mensa dominorum suorum edunt micas, seu frustula panis ipsis projecta, aut fortè cadentia, sine ullo filiorum detrimento: sic licèt gratiam tuam ac miracula Judæis copiosè proponas quasi filiis, mihi certè velut cani micam impertiri potes, exiguum beneficium, filiæ sanitatem, quam supplex postulo.
S. Hier. in hunc loc. *Scio me filiorum panem non mereri, nec integros posse capere cibos, nec sedere ad mensam cum patre: sed contenta sum reliquiis catulorum, ut per humilitatem micarum, ad panis integri veniam magnitudinem. O mira rerum conversio! Israel quondam filius, nos canes. Pro diversitate fidei, ordo nominum commutatur. De illis postea dicitur*: Circumdederunt me canes multi.
Psal.

XVII. *Et respondens Jesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis*. Vox est admirantis, & quasi victi precibus mulieris. Magna fides tua de me, officioque meo, & miraculis, de populi Judaici ac Gentilis conditione. Magna est fides tua, quam tot virtutes comitantur & commendant, fervens oratio, impetrandi fiducia vehemens, admirabilis constantia & perseverantia, quam duriora verba & repulsæ non frangunt, summa humilitas, prudentia & modestia singularis. *Mira sub persona mulieris Cananitidis Ecclesiæ fides, patientia, & humilitas prædicatur. Fides, qua credidit, sanari posse filiam suam. Patientia, qua toties contempta, in precibus perseverat. Humilitas, qua se non canibus, sed catulis comparat*. S. Hier.

Fiat tibi sicut vis. Ac si diceret, Fides quidem tua
» majora, quàm petis, posset impetrare; verumtamen
» fiat, ut vis. Hæc vox illi affinis est, qua dictum est:
» *Fiat cœlum, & factum est cœlum*. Utitur verbo im- »Gen. 1.
» perantis ad restaurandam sicut ad condendam crea-
» turam. *Et sanata est filia ejus ex illa hora*. Confer »Ps. 148. 5.
cùm Marci 7. 30. *Et cùm abiisset domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, & dæmonium exiisse*.

XVIII. *Et cùm transisset inde Jesus, venit secus mare Galilææ: & ascendens in Montem, sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos; & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos: ita ut turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Israel*. Cùm secessisset Jesus à Phœniciæ finibus, ubi obiter fuit, venit ad stagnum Genesareth, ubi frequens versari solebat: & ascendit in montem, ibique sedebat expectans Israelitas ad se confugientes. Et accesserunt ad eum turmatim, adducentes infirmorum omne genus, mutos, cæcos, claudos, mutilos, seu membris captos, quorum scilicet manus, vel alia membra, seu naturæ vitio, seu paralysi aliisve morbis debilitata erant, & usui inepta: & eos ad pedes Jesu abjecerunt, ut eum ad commiserationem excitarent. Omnes porrò Jesus sanos fecit seu verbo, seu manuum impositione. Hinc turbarum admiratio, videntium impleri vaticinium Isaiæ: *Tunc aperientur oculi cæcorum, &* Isai. 35. 5. & 6. *aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum*. Et laudabunt Deum, qui exhibito Messia Patribus promisso, Israelem visitavit.

XIX. *Jesus autem, convocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo jam perseverant mecum, & non habent, quod manducent: & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via*. Convocatis discipulis suis, ut eorum attentionem ad miraculum mox edendum excitaret, ait: Miseret me plebis, quæ triduo jam adhæret mihi, doctrinæ miraculisque meis adeò attenta, ut de victu non cogitet, nihilque jam habeat annonæ. Dimittere eos impastos nolo, ne inedia extenuati, in itinere viribus deficiant: *Quidam* Marci 8. 3. *enim ex eis de longè venerunt*.

XX. *Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?* Quasi prioris jam obliti miraculi, discipuli, quorum adhunc infirma fides, quærunt, unde panes suppetere possint ad tantam hominum multitudinem satiandam. *Et ait illis Jesus: Quot habetis panes?* Quot panes vobis supersunt in familiæ nostræ annonam repositi? *At illi dixerunt: Septem, & paucos piscsiculos*. In priori miraculo multiplicationis panum, appositi sunt turbis quinque panes, & duo pisces: in isto, panes septem, & pisciculi numero pauci, mole exigui. *Qui ait eis: Afferte mihi illos huc. Et præcepit turbæ, ut discumberent*, non super fœnum, ut priùs, sed *super terram. Et accipiens septem panes & pisces, & gratias agens*, sive benedicens, *fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo*; quemadmodum in priori miraculo multiplicationis quinque panum factum erat. *Et comederunt omnes, & saturati sunt*. Comederunt, quantùm cuique opus

erat,

erat, donec fames impleretur. *Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.* In superiori miraculo duodecim cophini, hìc septem sportæ implentur fragmentorum reliquiis. Unde sportas habuerint, inutilis quæstio. Sporta major & capacior cophino est. *Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum, extra parvulos & mulieres.* In superiori miraculo quinque millia ex quinque panibus: in isto quatuor millia, præter pueros & mulieres, ex septem panibus satiata sunt, ut significetur, Deo æquè facile esse multos ex modico, ac pauciores ex multo alere.

XXI. *Et dimissa turba, ascendit in naviculam: & venit in fines Magedam:* Sive, *in partes Dalmanutha*, ut ait S. Marcus. Ex tabula enim Judææ constat, eumdem fuisse tractum, in quo vici *Magedam* & *Dalmanutha*; ita ut ab utrovis dominari is tractus potuerit. Hic S. Augustini sensus est, scribentis, *Eundem locum esse sub utroque nomine.* Addit, plerosque codices non habere etiam secundùm Marcum, nisi *Magedam*.

Marci 8.10.

S. Augustin. lib. 2. de Consensu Evang. c. 51.

Sensus Moralis.

I. TUnc *accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribæ & Pharisæi, dicentes: Quare Discipuli tui transgrediuntur traditiones Seniorum? Non enim lavant manùs suas, cùm panes manducant.* Superstitiosarum devotionum, & humanarum traditionum amore Pastoribus, veræque pietatis professoribus obtrectare, & Ecclesiam Christi perturbare, Pharisaicum vitium est. Plurimi sunt qui graviter offenderentur, si viderent aliquem non lotis manibus ad sacram Communionem accedere; & religioni non ducunt, Christi Corpus immundo corde sumere & manducare, adhuc in proximis peccatorum occasionibus constituti, nondum cum inimicis reconciliati, restitutione rerum alienarum, bonorum malè partorum, famæ allenæ violatæ non facta, non expiatis baptismo lacrymarum gravissimis delictis. Multi qui pii videri volunt, affectum venialium peccatorum, quo infuscatur anima, non deponunt. In nonnullis Ecclesiis (inquiebat S. Joannes Chrysostomus) hunc morem corroboratum videmus, ut diligenter multi studeant, quomodo manibus loti, candidis induti vestimentis in Ecclesiam ingrediantur: quomodo autem animam atque mentem suam puram atque defæcatam offerant Deo, nullam habent curam. Hæc dico, non quia lavare os aut manus prohibeam; sed quia non aqua solùm abluere os velim, verùm etiam, quod æquius est, omni virtutis ornatu. Sordescunt quippè manus homicidio, cæteris què operibus pravis: os autem maledictione, contumelia, blasphemia, verbis obscœnis atque iracundis, dissoluto risu atque scurrilitate. Si ergo nullius horum tibi conscius es, neque his maculis obscœnus, ingenti accede fiducia: sin autem millies his sordibus te fœdasti, cur incassum laboras? Cur aqua os atque linguam diligenter lavas, pernicioſam verò atque pestiferam vitiorum istorum maculam non abstergis? Si manus stercore, aut cœno illitas haberes, auderesne ita sordidus orare? Minimè, inquies. Hoc tamen nullum tibi damnum afferret, istud omni peste perniciosius est. Quomodo igitur ea quę indifferētia sunt, veretis: quæ autem certam perniciem habent, ex desidia negligis? Quid igitur, an non est orandum? inquies. Orandum quidem tibi est, sed non sordido, vitiorumque maculis & pravis affectibus fœdato. Sed si casu lapsus fuero, inquis, quid agendum? Deterge maculas tuas diligenter, largas effunde lacrymas, ingemisce, misericorditer pauperibus de tuis facultatibus eroga; si injuriam cuipiam feceris, satisfacias abundè, reconcilia te illi, ne magis Oratione tua Dei iram provoces; deterge linguam tuam oraturus: Nam si quis pedes tuos stercore sordidatis manibus supplicando tangeret, non modò non exaudires, verùm etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes hoc habitu Deum orare? Nam qui orat, lingua quasi manu utitur, qua Dei genua supplicando attingit. Nolite igitur ipsam maculare, ne Deus ad vos dicat: *Si multiplicaveritis deprecationem, non exaudiam vos. Vita enim & mors est in manu linguæ: & ex sermonibus tuis justificaberis, atque ex sermonibus tuis condemnaberis.* Quo die liberis legitimè operam dedisti, quamvis crimen illud non sit, orare tamen non audes: convitiis autem atque contumeliis proximo illatis fœdus, ac gehennæ reus, antequam te ipsum mundes, manus ad cœlum tollis. Dic quæso, quomodo non inhorrescis? Annon audisti Paulum dicentem, *Honorabiles esse nuptias & thorum immaculatum?* Quòd si ab incontaminato surgens lectulo, timeas ad orandum accedere: cùm in diaboli lectulo sis, quomodo nomen Dei audes invocare? Diaboli quippè lectus est, in convitiis & injuriis delectari: & iracundia velut perniciosus adulter occulta voluptate animam commaculat, & ex pernicioso semine diabolicas inimicitias parit: contraque matrimonii jura omnia peragens, eos qui pacis vinculo in unum coarctantur, in multas dirimit partes, cùm matrimonium duos in una carne conjungat. Nec conjunctos solùm disjungit iracundia, sed ipsum etiam animum scindit & lacerat. Quare, ut liberè Deum adire possis, iracundiam, rixas, obtrectationes, convitia devita. *Levantes puras manus*, inquit Apostolus, *sine ira & disceptatione.*

S. Joannes Chrysost. hom. 42. in Matt.

1. Tim. 2. 8.

II. *Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?* Cæco falsoque zelo ducuntur, quem Pharisaicum appellare non dubitavero, qui superstitiosas observantias, humanas adinventiones, præposteras devotiones, legi mandatisque Dei, & capitalibus Christianæ professionis officiis anteponunt. Deum colere sibi videntur, legem ejus violando, propriamque voluntatem ejus adorandæ voluntati præponendo; idolum falsi zeli colunt in templo cordis sui positum. *Et ecce ab Aquilone portæ altaris, idolum zeli in ipso introitu.* Hos abusus Pastores & Prædicatores verbi Dei palam impugnant ad imitationem Christi Domini, corripientes in spiritu lenitatis; non insultando, sed docendo; non studio partium, & turpis lucri cupiditate, sed studio salutis animarum, & charitate: non ut vincant, sed ut veros adoratores Deo acquirant, qui ipsum adorent in spiritu & veritate. *Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?* Inexcusabiles sunt, qui mandata Dei violant, legemque latam à Deo optimo maximo, in homines beneficentissimo; à Deo Creatore, Conservatore, Redemptore conditam; cujus observatoribus æternum præmium promisit, seipsum videndum ac fruendum: Legem cujus observatio non solùm possibilis, sed facillima est; jugum enim ejus *suave est, & onus leve.* Hac de re legatur lib. 4. Theologiæ nostræ Dogmaticæ & moralis, cap. 2. art. 3. & 4.

Ezech. 8. 5.

III. *Deus dixit, Honora patrem & matrem; & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.* Benè lex quæ præmiserat, *Diliges Dominum Deum tuum*, & *Diliges proximum tuum*, subjecit, *Honora patrem tuum & matrem tuam.* Primus *enim gradus iste pietatis est; namque hos auctores tibi esse voluit Deus. Honora obsequiis, ut abstineas à contumeliis; quia ne vultu quidem lædenda pietas est parentum. Sed parum est non lædere, quia Lex prospexit, ne patiantur injuriam:* Qui enim maledixerit patri vel matri, morte morietur. *Tu honora ut bonus sis. Aliud est Legis beneficium, aliud pietatis officium. Honora tuos, quia suos Dei Filius honoravit. Legisti enim*, Et erat subditus illis. *Si Deus servulis, quemadmodum tu parentibus? Honorabat igitur Joseph & Mariam Christus, non naturæ debito, sed pietatis officio. Honorabat & Patrem Deum, quemadmodum*

S. Ambros. lib. 8. in Luc. n. 71. & seq.

Exod. 22. 17.

Luc. 2. 51.

nemo potuit honorare, ut esset obediens usque ad mortem. Honora ergo & tu parentes. Est autem honor non solùm honorificentiæ, sed etiam largitatis: Viduas honora, quæ verè viduæ sunt. *Honor enim est deferre pro meritis. Pasce patrem tuum, pasce matrem tuam. Et si paveris matrem, adhuc non reddidisti dolores, non reddidisti cruciatus, quos pro te passa est: non reddidisti obsequia, quibus te illa gestavit: non reddidisti alimenta quæ tribuit tenero pietatis affectu, immulgens labiis tuis ubera: non reddidisti famem quam pro te illa toleravit, ne quid, quod tibi noxium esset, ederet; ne quid quod lædi noceret, hauriret. Tibi illa jejunavit, tibi manducavit, tibi illa quem voluit cibum, non accepit, tibi quem noluit cibum, sumpsit, tibi vigilavit, tibi flevit, & tu illam egere pateris? O fili, quantum tibi sumis judicium, si non pascas parentem! Illi debes quod habes, cui debes quod es. Quantum judicium si pascat Ecclesia, quos tu nolis pascere!* Si quis fidelis, *inquit, aut si qua fidelis* habet viduas, subministret illis; ut non gravetur Ecclesia, ut his quæ verè viduæ sunt, sufficiat. *Hoc de extraneis, quid de parentibus? ..... Ne commiseris, fili, ut parentes tuos aliorum fames pascat: ne commiseris, fili, ut jejunia pauperum parentibus tuis cibum quærant. Si non propter gratiam & salutem, propter verecundiam pasce. Non pudet, si te ingrediente Ecclesiam, alienis manus suas anus mater extendat, & prætermissa filia, de extraneis stipem poscat; cùm tu transeas sublimi collo, & nutibus oculorum, trahens vestem, habens inaures, & destralia, & annulos, & reliqua quæ Isajas dicit? Quid si in te sermonem vertat, reposcens naturæ debitum, alimentorum pretium, manus tuæ quod genitrici debetur, officium? Quid respondebis? Dabisne aliis? Quid si tibi objiciant: Vade, prius matrem tuam pasce. Nam etsi pauperes sunt, impiam tamen non quærunt collationem. Nonne audisti suprà, quia Dives ille in bysso & purpura recubans, cujus de mensa micas Lazarus colligebat, pœnis cruciatur æternis, quia pauperi non impertivit alimenta? Si non donare extraneis grave est, quantò gravius excludere parentes? Sed dicis te, quod eras parentibus collaturus, Ecclesiæ malle conferre. Non quærit donum Deus de fame parentum. Unde reprehendentibus Judæis, quia Discipuli Domini manus non lavarent, respondit Jesus:* Quicumque dixerit, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit, non honorificabit patrem aut matrem.

1.Tim.5.3.

Isa.16.& seq.

Et irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem vestram. Judæi cùm hominum traditionem sequuntur, Dei negligunt: Discipuli traditionem Dei præferentes, hominum negligebant, ut manus non lavarent, cùm panem manducarent; quoniam, *Qui lotus est totus, non habet necesse, ut manus lavet.* Laverat eos Jesus, lavacrum aliud non quærebant; uno enim Christus baptismate omnia solvit baptismata. Itaque quem laverit Ecclesia, non habet necesse iterùm lavari. Ergo mysterio intendebant Discipuli, non sui munditiam corporis, sed animæ requirentes. Hoc reprehendebant Judæi, sed argutè redarguuntur à Domino, quòd inania observent, profutura despiciant. Et ideò illis dicit: *Vos quare dicitis patri aut matri, quos Lex præcipit honorari: Munus quodcumque est ex me, tibi proderit?* Id est, cùm petit ad sumptum aliquid egens pater, aut mater à filio, quia Legem timens Judæus excusationem non dandi requirit, dicere solet: *Munus quod est ex me, tibi proderit;* ut dicatam à filiis Deo pecuniam pater religiosus accipere reformidet. Sed hæc traditio hominum est, excusationes obtexentium avaritiæ suæ. *Cæterùm Dei traditio est, ut priùs pascas parentes. Nam si juxta divinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quantò magis fames quæ morte gravior est?* Quo loco insolentem Dominus infrænat jactantiam: *Multi enim, ut prædicentur ab hominibus, Ecclesiæ conferunt, quæ suis auferunt; cùm misericordia à domestico progredi debeat pietatis officio. Da ergo priùs parenti, da etiam pauperi, da illi Presbytero, quod tibi abundat terrenum, ut ab illo accipias spirituale quod tibi deest; etenim qui honorat, honorabitur. Vide ergo, quia ille cùm accipit, tradit: & accipit non quasi inops, sed quasi remuneraturus majore mensura.*

Jo.13.10.

S.Ambr.lib. 2.n.78.& 79.

Pietatis igitur officia erga Prælatos, qui Patres sunt & Pastores animarum nostrarum, nec non erga Reges & supremos Principes, quorum subditi sumus, hoc Dei mandatum complectitur: *Honora patrem & matrem.* Ipsis ideò non modò salutationes, reverentiam, & obedientiam, sed & subventionem debemus. Igitur *Cui honorem, honorem; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Istius explicationem uberrimam præcepti lege Libro 4. Theologiæ nostræ Dogmaticæ & Moralis, cap.6. art.1. Qui ab hoc pietatis officio homines quavis specie pietatis avertit, impius est, Pharisæus, Dei & Christi inimicus.

Rom.13.7.

IV. *Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isajas, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Cultus exterior absque interiori, Deo non placet, ad salutem inutilis est. Animo Deus colendus. Vera pietas in conjunctione cordis cum Deo posita est: *Deus* enim *non colitur, nisi amando.* Deus noster Deus zelotes, cor nostrum imprimis postulat. *Præbe*, inquit, *fili mi, cor tuum mihi.* Abelis munera Deo accepta fuerunt, displicuerunt munera Caini, non rectè dividentis, quia *Dans Deo aliquid suum, sibi retinuit se ipsum.* Cor nostrum Dei templum est præcipuum, in quo adorandus est in spiritu & veritate. *Nonne melius in nostra dedicandus est mente, in nostro immò consecrandus est pectore? ..... Cùm sit litabilis hostia bonus animus, & pura mens, & sincera conscientia.* Hypocritæ homini convenit illud Sapientis: *Cor suum dabit in similitudinem picturæ.* Falsa fucataque pietas picturæ similis est, quæ in exterioribus sistit, caput, oculos, labia, manus, pedes, vestes adumbrat; inde incipit, ibi absolvit opus suum. At vera pietas similis est naturæ, quæ ab interioribus incipit corporis partibus, cor, jecur, pulmones, viscera, cæteraque partes interiores corporis humani primò fabricatur, deinde ad externa membra progreditur: sic vera pietas primò formatillum, *qui absconditus est cordis homo*, primò formatur *cor rectum, cor novum, cor mundum, contritum, humile, cor bonum & perfectum, cor sensatum, cor docile, cor ardens igne fervidæ* charitatis, *illuminatos oculos cordis, bonam voluntatem*, Deique voluntati planè subjectam & obedientem, *Viscera misericordiæ*: deinde ad exteriora progreditur, hominem exteriorem componit, membra corporis *servire* facit *justitiæ in sanctificationem;* oculos avertit, ne videant vanitatem, à muliere compta, à spectaculis; linguam prohibet à malo, & labia ne loquantur dolum; labia in Dei laudes aperit; manus extendit ad pauperem eleemosynis sublevandum, pedes avertit à malo, ab occasionibus peccati, dirigit in viam salutis, in Templa ubi Deus oretur, ubi divinum verbum audiatur, ubi Sacramenta percipiantur; in Xenodochia, in carceres, in pauperum tuguria, ubi pauperes, infirmi, captivi juventur. Sed qui hæc pietatis opera exteriùs faciunt ad ostentationem, aut ob humanas quasvis rationes, hypocritæ sunt, dant cor suum in similitudinem picturæ, ipsisque convenit terribilis illa Domini sententia: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Si illorum cor longè est, nostrum autem cor proximum est, quia credimus, quia speramus, quia diligimus, quia Christo adjuncti sumus, quia membra ipsius facti sumus: Numquid membra longè sunt à capite? Si essent longè & divisa essent, non diceret, *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Si separata essent, non de cœlo diceret, *Saule, Saule, quid me persequeris?* Si non in nobis esset, non diceret, *Esurivi, & dedistis mihi manducare.* Et cùm dicerent illi, *Quando te vidimus esurientem? Respondit, Cùm uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Ecce populus, ecce appropinquas Israel: & cum illo modò spe, postea re: De quo scriptum est: *Hymnus omnibus Sanctis ejus, filiis Israel, populo appropinquanti sibi.*

S.Augustin. epist. 149. edit. novissimæ Paris. c. 18. Prov.24.26.

Minucius Felix in Octavio.

Eccli.38.28.

1.Petro 3.4.

Ephes.1.8.

Coloss.3.12.

Rom.6.19.

« S. August. enarrat. in « ps.149.

V. *Sine*

V. *Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum*. Qui superstitiosas & humanas prorsùs devotiones in Ecclesiam introducunt, & peccatori puerilibus illis observantiis occupato blandiuntur, dicentes ei, *Pax, pax*, ubi non est pax, cùm Dei legem propter humanas illas adinventiones & externas observantias illum negligere doceant, vel permittant, ministri sunt & procuratores dœmonis ad seductionem eorum, quibus inest aliquis religionis sensus, seu aliqua ad pietatem propensio. Frustrà Deum & Christum se colere gloriantur. Cæcos illos Magistros non excusabit, nec ab ira ventura salvabit, pia (ut ipsis videtur) intentio: *Non habebunt mercedem cum veris cultoribus*. Itaque *Non sit Religio in phantasmatibus nostris*: si verè religiosi & pii esse volumus, ut debemus.

Rabanus Maurus.

S. Augustin. lib. de vera Religione.

VI. *Non quod intrat in os, coinquinat homines: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem*. Una sententia duo quædam hominis ora complexus est Christus, unum corporis, alterum cordis. Nam utique unde illi hominem putaverant inquinari, in os intrat corporis; unde autem Dominus dixit hominem inquinari, de cordis ore procedit. Nullum autem est absque voluntate peccatum: cùm sit *voluntas faciendi, quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere*. Nemo planè inquinatur peccato, nisi velit. Quicquid ex prava cordis cupiditate procedit, peccatum est: *Omnis fructus malus est, qui ex radice charitatis non surgit*. Nihil vitio datur in Dei judicio, nisi quod ex cupiditate oritur. Gratiam & charitatem quæ mundum & immaculatum hominem efficiunt, nemo nisi volens amittit.

S. Augustin. lib. 15. de Trinit. c. 10.

S. Augustin.

VII. *Tunc accedentes Discipuli ejus, dixerunt ei: Scis, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt? At ille respondens, ait: Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur*. Superbi de terroribus vitiisque suis argui nolunt; non doceri volunt, ut illa emendent: quin & aliis prædicari veritatem, quam ipsi non amant, utpotè antiquis erroribus & cupiditatibus suis repugnantem, ægrè patiuntur: *Veritatem amant lucentem, oderunt redarguentem*. Pharisaicum istud scandalum est, quod Christus Præceptor Optimus contemnendum docet. *Magistra veritas, ne in quorumdam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit, tributum dedit. Et rursum quia generari scandalum in quorumdam cordibus contra veritatem vidit, in suo eos scandalo remanere permisit. Ex qua re nobis considerandum est, quia in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus: Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur. Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur. Quicquid non est eradicandum, manifestum est, à Patre esse plantatum. Bona autem voluntas, omnium virtutum germen est primum. Quæ innixa origini suæ, in illa æterna & incommutabili voluntate requiescit, ut verè sit spiritualis: quoniam, Qui adhæret Deo, unus spiritus est*. Bona voluntas, superni agricolæ prima plantatio est: prava voluntas, & cupiditas, plantatio dœmonis est. Imploranda jugiter Dei gratia, ne pravæ voluntati & cupiditati nostræ dimissi, spinæ in agro Dominico simus, penitùs eradicandæ, & in fornacem ignis æterni mittendæ. Nam *Humana natura in primi hominis prævaricatione vitiata, etiam inter beneficia, inter præcepta & auxilia Dei, semper in deteriorem est proclivior voluntatem, cui committi non est aliud, quàm dimitti. Hæc itaque voluntas vaga, incerta, infirma ad efficiendum, facilis ad audiendum, in cupiditatibus cæca, in honoribus tumida, curis anxia, suspicionibus inquieta, gloriæ quàm virtutum avidior, famæ quàm conscientiæ diligentior*, (qualis erat Pharisæorum voluntas) *& per omnem sui experientiam miserior fruendo his quæ concupiverit, quàm carendo: nihil in suis habet viribus, nisi periculi facilitatem; quoniam voluntas mutabilis, quæ non ab incommutabili voluntate regitur, tantò citiùs propinquat iniquitati, quantò acriùs intenditur actioni*.

S. Gregor. M. hom. 7. in Ezechiel.

Auctor lib. de Vocatione omnium Gentium, l. 1. cap. 6.

Alex. Expos. in Euang.

Quandiu ergo homini ea placent, quæ Deo displicent, voluntas ejus animalis est. Quia etiamsi in bonis moribus agat, malè adhuc vivit, si non in Dei gloriam vivit. Hoc est enim præcipuum & proprium piorum, ut in Domino glorientur, nec se nisi in Deo diligant. Benè enim se amant, qui se in opere Dei amant. Nam & Deus hoc amat in nobis, quod ipse fecit: & hoc odit, quod ipse non fecit. Si ergo opus Dei amamus in nobis, bonam voluntatem rectè amamus. Hæc enim est plantatio Patris cœlestis, quæ non eradicatur.

Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur. Non solùm Hæreticos & Schismaticos, sed etiam malos Christianos spectat terribilis illa sententia. *Nemo sapiens est, nisi fidelis: nemo major, nisi Christianus: nemo autem Christianus, nisi qui in finem usque perseveraverit. Tu, ut homo, extrinsecùs unumquemque nosti. Putas quod vides, vides autem, quousque oculos habes. Sed oculi Domini alti. Homo in faciem, Deus in præcordia contemplatur: & ideò cognoscit Dominus qui sunt ejus, & plantam quam non plantavit Pater, eradicat: & de primis novissimos ostendit, & ventilabrum in manu portat ad purgandum aream suam*. Christiani quidem sunt secundùm characterem, secundùm fidem, secundùm præsentem justitiam, qui non perseverant; sed *temporales* sunt, sed Christiani non sunt secundùm prædestinationem æternam, quia Christo veræ viti tanquam palmites non adhærebunt in æternum, nec in ipso manebunt; ideòque ut plantæ inutiles eradicabuntur. Hoc sensu & S. Augustinus ait: *Corpus Domini non est, quod cum illo non erit in æternum*. Illos quoque spectat hæc Domini sententia, qui Ecclesiasticas dignitates & sacra Ministeria, ambitionis impulsu, aut intuitu commodorum temporalium sibi sumunt, à Deo non vocati, à Patre cœlesti in agro Ecclesiæ non plantati: *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur*.

Tertull. lib. de præscript. hæret. c. 3.

VIII. *Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum: Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt*. Duces cæci sunt, qui divinæ legis, & verbi Dei, sive scripti sive traditi, lumine non illustrati, secundùm traditiones, opiniones, & errores hominum, ac prudentiæ terrenæ & animalis principia, conscientias moderantur. Hi viam illam arctam, quæ ducit ad vitam, nescientes, & ab ea, cum his quos dirigunt, aberrantes, in foveam æternæ damnationis illos pertrahunt, & cum ipsis pereunt. *Pastorum imperitia meritis congruit sæpè subjectorum, qui quamvis lumen scientiæ sua culpa agente non habeant, districto tamen Dei judicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam qui sequuntur, offendant. Hinc Veritas dicit*: Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. *Hinc Psalmista non optantis animo, sed prophetantis ministerio denuntiat, dicens*: Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva. *Oculi quippe sunt, qui in ipsa honoris summi facie positi, providendi itineris officium suscipiunt: quibus hi nimirum qui subsequenter inhærent, dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectitur: quia cùm lumen scientiæ perdunt qui præeunt, profectò cuncti ad portanda peccatorum onera curvantur qui sequuntur*. Nec excusabuntur in Dei judicio, qui cæcis ducibus adhæserint; siquidem vitam moresque suos non hominum placitis & opinionibus, sed Dei legi & Euangelii doctrinæ conformare debent. *Sciant igitur errare se, qui Philosophiam putant esse sapientiam: non trahantur auctoritate cujusquam; sed veritati potiùs faveant & accedant. Nullus hic temeritati locus est: in æternum stultitiæ pœna subeunda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa deceperit. Homo autem qualiscumque est, si sibi credit, hoc est, si homini credit, (ut non dicam stultus, qui suum non videat errorem) certè arrogans est, qui sibi audeat vindicare, quod humana conditio non recipit*. Opinionibus & traditionibus hominum in materia morum, ubi de salute æterna agitur, etiamsi Sapientum & Doctorum nomen obtinuerint,

S. Gregor. M. p. 1. Pastoralis, c. 1.

Psal. 68.

Lactantius lib. 3. de instit. c. 13.

rint, neglecta Dei lege, acquieſcere ſtultiſſimum eſt. Idem c.27. *Nihil* enim *ponderis habent illa præcepta, quia ſunt humana, & auctoritate majori, id eſt, divina illa carent..... Nihil apud eos certi eſt, nihil quod à ſcientia veniat: ſed cùm omnia conjecturis agantur, multa etiam diverſa & varia proferantur, ſtultiſſimi eſt hominis, præceptis eorum velle parere, quæ utrum vera ſint an falſa dubitatur.* S. Baſilius M. epiſt.28. Præclarè S. Baſilius: *Ne morer*, inquit, *hominum judicia, ſed per Euangelica præcepta abſolutè inſtituar, quæ neque cum temporibus, neque cum humanarum rerum circumſtantiis mutantur; ſed eadem permanent ita perdurantia, ut à veraci ac beato ore prolata ſunt. Homines verò ſimiles ſunt nubeculis pro ventorum immutatione ad aliam atque aliam aeris partem jactatis.* Nemo igitur ex proprio arbitrio leges ſibi aut aliis, ubi de ſalute agitur, conſtituat: Nec ſibi ex multitudine ſimiliter ſentientium plaudat. Nam ut ſapienter monet Petrus Cantor Pariſienſis: Petrus Cantor in Verbo abbreviato. *Non minùs peccas, quia cum multis; ſed magis peccas: nec minùs ardebis, quia cum pluribus. Qui per multitudinem, vel Prælatum, excuſari à peccato credunt, ſimiles ſunt Pilato lavanti aqua manus ſuas, & dicenti*, Mundus ſum à ſanguine hujus: *non Danieli, qui ait:* Sanguinem *innocentem condemnaſtis, viri Juda: redite ad judicium.*

IX. *Reſpondens autem Petrus, dixit ei: Ediſſere nobis Parabolam iſtam. At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?* Heu quàm pauci, etiam inter illos qui ſcientiæ nomine gloriantur, Chriſtianæ Religionis officia, divini cultus puritatem, Euangelii ſpiritum intelligunt! Iſtud intelligentiæ donum à Deo oratione ferventi petendum eſt, & cum Propheta dicendum: *Da mihi intellectum, ut diſcam mandata tua.* Pſ.118. Si Propheta intellectum dari ſibi poſtulat, quis tam arrogans, qui profiteatur in poteſtate ſua eſſe intelligentiam? *Niſi credideritis, non intelligetis*, ait Propheta. Iſ.7.verſ.9. ſecundum 70. *Proficit ergo noſter intellectus ad intelligenda quæ credat, & fides proficit ad credenda quæ intelligat: & eadem ipſa ut magis magiſque intelligantur, in ipſo intellectu proficit mens. Sed hoc non fit propriis tamquam naturalibus viribus, ſed Deo adjuvante atque donante; ſicut medicina fit, non natura, ut vitiatus oculus vim cernendi recipiat.* S. Auguſtin. ſerm. 19. in Pſ.118. *Qui ergo dicit Deo*, Da mihi intellectum, ut diſcam mandata tua, *non omni modo expers ejus eſt, velut pecus: nec ita quamvis homo, ut in eorum numero deputandus ſit, qui ambulant in vanitate mentis ſuæ, obſcurati intelligentia, alienati à via Dei. Nam ſi talis eſſet, nec hoc diceret. Non autem parvi eſt intellectus, noſſe à quo poſcendus ſit intellectus. Et cogitandum eſt, quantò ſint altiùs intelligenda divina Mandata; quando ad ea diſcenda ſibi adhuc dari intellectum petit, qui jam ea intelligit, & qui eloquia Dei ſe cuſtodiſſe ante jam dixit.* Epheſ.4.7.

X. *Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur: Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, &c.* Corde ſeu voluntate, peccatores vel boni ſumus ac juſti, Deo vel Mundo, Chriſto vel diabolo adhæremus. Ex voluntatis noſtræ rectis vel pravis affectibus à Deo judicabimur. In corde noſtro ſeu libertate ſemina ſunt peccatorum omnium: in ſolo Chriſti corde virtutum omnium principia & ſemina ſunt. Ex nobis ipſis peccatores, ex Chriſti gratia & miſericordia boni ac juſti ſumus. S. Auguſt. lib. de correptione & gratia, cap.11. *Liberum arbitrium ad malum ſufficit, ad bonum autem parum eſt, niſi adjuvetur ab omnipotenti bono..... Idonea fuit humana natura, per liberum arbitrium vulnerare ſe: ſed jam vulnerata & ſaucia, non eſt idonea, per liberum arbitrium ſanare ſe.* Idem ſerm. 156. alias 11. de Verbis Apoſtoli. Tuæ igitur gratiæ deputo, Domine, & quæ feci bona, & quæ mala non feci. *De corde exeunt cogitationes malæ, &c. Hæc ſunt quæ coinquinant hominem.* Opus igitur externum minimè neceſſarium eſt, ut apud Deum rei ſimus; ſola cogitatio & voluntas prava ſufficiunt. Quàm multi cum diabolo pœnis æternis addicti ſunt, qui ſola cogitatione prava cum conſenſu, ſola voluntate & affectu peccaverunt! *De corde exeunt cogitationes malæ, &c.* Omni ergo vigilantia cuſtodiendum cor noſtrum eſt, ne pravis cogitationibus, ſi quæ ſurrepſerint, conſenſum præbeat: *Omni cuſtodia ſerva cor tuum, quia ex ipſo vita procedit.* Prov.4.23. Gratiam Chriſti invocemus, quæ corda noſtra dirigat in charitate Dei. Cor noſtrum inter Chriſtum Salvatorem noſtrum, & ſeductorem diabolum poſitum, quam voluerit in partem, inclinat. S. Hieron. in c.15. S. Matt. Si firma charitate adhæſerit liberatori, nullus ad illud aditus patebit ſeductori. *Diabolus adjutor & incentor malarum cogitationum poteſt eſſe, auctor eſſe non poteſt.*

XI. *Et egreſſus inde Ieſus, ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa, clamavit, dicens ei: Miſerere mei Domine, Fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.* S. Hieron. in hunc locum. Inde novit vocare Filium David, id eſt, Meſſiam à Deo promiſſum, quia egreſſa jam fuerat de finibus ſuis, & errorem Tyriorum ac Sidoniorum, loci ac fidei commutatione dimiſerat. Peccator qui animæ ſuæ liberationem à dæmonis ſervitute vult impetrare, miſerum animæ ſuæ ſtatum imprimis agnoſcat, ſuamque doleat calamitatem, longè graviorem quàm puellæ à dæmonio vexatæ, cujus liberationem mater à Salvatore tam humili, tam ferventi prece poſtulabat. Peccandi deponat affectum, ex occaſionibus emergat, eaſque penitùs dimittat, confugiat ad Medicum, ab una ejus miſericordia ſalutem animæ ſuæ & liberationem expectet, quæ ſolius Chriſti gratiæ opus eſt. *Miſerere mei Domine, ſana animam meam, quia peccavi tibi.* Oret cum fiducia, *poſtulet in fide nihil hæſitans*, Chananææ exemplo. Egrediatur è ſæculi, quaſi ex Tiri & Sidonis, finibus: Mundi errores, amores, conſuetudines, pompas, vanitates dimittat. Orationes ſuas à Deo non exaudiendas certò ſciat, niſi affectus mutaverit, dicente Propheta: *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Pſ. 65. Et, *Cùm multiplicaveritis orationem,* Iſai. 1. *non exaudiam: Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Unde S. Job: *Si iniquitatem quæ eſt in manu tua, abſtuleris à te, & non manſerit in tabernaculo tuo injuſtitia: tunc levare poteris faciem tuam abſque macula, & eris ſtabilis, & non timebis.* Iob 11. Iniquitas *in manu eſt, culpa in opere. Injuſtitia in tabernaculo, iniquitas in mente. Quæ duo ſi perfectè tergimus, ad Deum ſtatim ſine macula faciem elevamus, &c.* S. Gregor. M. lib.10.moral. cap.2.

XII. *Qui non reſpondit ei verbum. Et accedentes Diſcipuli ejus, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat poſt nos.* Chananææ mulieris fides ipſam ad orandum impellit. Non enim invocaret, in quem non crederet: & oratio viciſſim illius fidem auget & corroborat, ut ſuſtinere poſſit probationem ſilentii, repulſæ, verborum denique duriorum. *Clamabat ergo avida impetrandi beneficii, fortiterque pulſabat: & diſſimulabatur ab eo, non ut miſericordia negaretur, ſed ut deſiderium accenderetur; nec ſolum ut deſiderium accenderetur, ſed ut humilitas commendaretur. Clamabat ergo tamquam Domino non audiente, ſed quod facturus erat, in ſilentio diſponente.* S. Auguſtin. ſerm.77. aliàs de tempore 74.c.1. Pari fide ad Chriſtum liberatorem noſtrum clamemus: *Clamavi in toto corde, exaudi me Domine.* Eſt *autem clamor cordis, magna cogitationis intentio: quæ cùm eſt in oratione, magnum exprimit deſiderantis & petentis affectum, ut non deſperet effectum. Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur.* Idem ſerm. 29. in pſ.118. Indignos autem nos cenſere debemus, qui à Domino exaudiamur; & Sanctos apud ipſum interceſſores adhibere, ut Chananæa Apoſtolos.

XIII. *Ipſe autem reſpondens, ait: Non ſum miſſus, niſi ad oves quæ perierunt domus Iſrael.* S. Auguſtin. ſerm.67. c.3. & 5. Illis enim exhibuit præſentiam ſuam, pro illis in ſe ſævientibus crucifixus oravit, dicens: *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt.* Intelligebat Medicus phreneticos

mente

» mente perdita Medicum occidentes, & occidendo
» Medicum nescientes, sibi medicamentum facientes:
De Domino enim occiso omnes curati sumus, illius sanguine redempti, pane illius corporis à fame liberati.
» Hanc ergo præsentiam Judæis Christus exhibuit.
» Hoc ergo ait, *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*: ut illis præsentiam sui corporis exhiberet, non ut oves quas habebat in Gentibus, contemneret & præteriret: Ad Gentes enim
» ipse non ivit, sed Discipulos misit. Et ibi impletum
Ps.17.24. » est, quod Propheta dixit: *Populus quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi.* Inde mulier ista erat: *Ideò non condemnabatur, sed differebatur.*

XIV. *At illa venit, & adorávit eum, dicens: Domine, adjuva me.* Sine intermissione orandum, quamvis Deus preces nostras repellere videatur. Adorare justitiam ejus debemus, nosque repulsa dignos agnoscere & fateri. Orationes nostras Deus plerùmque non exaudit, quia petimus, quod saluti
S. Augustin. enarrat. in ps.85. nostræ noxium esset. *Deus bonus, si det quod vis: Quid si malè vis, nonne erit tibi magis non dando*
Idem in psal. 26. *misericors?* ..... *Propitius Deus, cùm malè amamus,*
S. Augustin. enarrat. in psal.69. *negat quod amamus. Iratus dat amanti, quod malè amat.* Quis sanitatem non petat, cùm ægrotat? Et tamen fortè adhuc ægrotare ei utile est. Potest fieri ut hinc non exaudiaris: *Non tamen exaudiaris ad voluntatem, ut exaudiaris ad utilitatem.* At verò
» cùm illud petis, ut det tibi vitam æternam Deus, se-
» curus esto, accipies, si modò non accipis: non enim
» jam venit tempus, ut accipias. *Exaudiris, & nescis: quod petis agitur, etsi nescis, in quo agitur. In radice res est, nondum in fructu.* Qui rogat Deum, ut à tribulationibus liberetur, & non exauditur, *Intelligat Medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem: sub medicamento positus ureris, secaris, clamas: non audit Medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem. Ad utilitatem non est exauditus Paulus, ad damnationem exauditus est diabolus.* Petiit Job ad tentandum, & concessum est: dæmones petierunt, ut irent in porcos, & exauditi sunt. Apostolus rogavit, ut auferretur ab eo stimulus carnis, Angelus satanæ à quo colaphizabatur, & non accepit, quia tempus adhuc erat exercendæ infirmitatis. Verùm, inquies, peto conversionem meam, profectum spiritalem, pacem & tranquillitatem interiorem: jam dudum oro, & non impetro. Ne idcircò animum despondeas. Non enim negat, sed differt, ut probatio fidei tuæ multò pretiosior auro inveniatur in laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi: *Sicut* enim *igne probatur argentum,*
Prov.17.3. *& aurum camino; ita corda probat Dominus.* Sic repulit Chananæam, ipsamque contemnere visus est, & negare quod rogabat, ut fidem ejus probaret, fervorem augeret. *Oratio Sanctorum quasi dilatione repellitur, ut tamquam ignis flatu repercussus, inflammetur ardentius.* Chananæa *clamando instabat, perseverabat,*
S. Augustin. enarr. in psal. 87. *pulsabat, tamquam jam audiisset, Pete, & accipe; quare, & invenies; pulsa, & aperietur tibi. Institit, pulsavit.* Vera hæc Abrahæ filia, vera Israelitis, non quidem secundùm carnem, sed secundùm spiritum, quæ Abrahami fidem imitata, *in spem contra spem credidit.*
S. Chrysost. hom.53. in S. Matt. Repulsam enim passa, ferventiùs oravit, dicens: *Domine, adjuva me.* Quid hoc est, mulier? Num plus fiduciæ habes, quàm Apostoli? plus gratiæ, plus virium? Fiduciæ quidem, inquit; at virium nequaquam: quin & pudore suffundor: attamen ipsam invereundiam pro supplicatione propono. Meam spero fiduciam & libertatem reverebitur.

XV. *Qui respondens, ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.* Sola charitas nos Dei filios efficit, quod in nostra tamen potestate est, ex Dei misericordia nos ex canibus in filios immutante, ut ad mensam suam sedentes, seipso pane cœlesti reficiat. *Dedit eis potestatem filios*
Joann.1. *Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* At illa dixit: *Etiam Domine; nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Repul-

Alex. Exposit. in Euang.

sa non recedit, duriori verbo excepta non despondet animum, se magis humiliat, instat, humilitate & perseverantia Christum vincit. *Illa si recederet post hæc verba, canis accesserat, canis abscesserat: sed pul-*
S. Augustin. serm.77. c.6. & 7. *sando, homo facta est ex cane. Institit enim petendo, & ex ipso veluti convicio humilitatem ostendit, misericordiam impetravit. Neque enim commota est, aut succensuit, quod canis appellata fuerit petens beneficium, rogans misericordiam. Sed ait:* Ita Domine: *Dixisti me canem, planè canis sum, agnosco nomen meum, Veritas loquitur: sed non ideò à beneficio repellenda sum prorsus canis:* Sed & canes edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. *Modicum* « *quoddam & exiguum beneficium desidero: non mensam* « *invado, sed micas quæro.* In hac muliere, quæ de « Gentibus veniebat, & typum seu figuram Ecclesiæ ge- « rebat, maximè humilitas commendata est. Etenim « Gens Judæa, ut ab Euangelio repelleretur, superbia « inflata est, quòd Legem accipere meruisset, quòd de « ipsa Gente Patriarchæ processerint, Prophetæ extite- « rint, Moyses in Ægypto miracula magna fecerit, « per Mare rubrum aquis recedentibus populum duxe- « rit, Legem acceperit, quam ipsi populo dederit. « Erat, unde extolleretur gens Judæa, *& per ipsam superbiam factum est, ut Christo nollet humiliari auctori humilitatis, repressori tumoris, Medico Deo, qui propter hoc homo factus est, ut se homo hominem cognosceret. Magna medicina! Hæc medicina si superbiam non curat, quid eam curet, nescio. Fit ille homo cùm sit Deus: & non se agnoscit homo hominem, id est, non se mortalem agnoscit, non se agnoscit fragilem, non se agnoscit peccatorem, non se agnoscit ægrotum, ut quærat vel ægrotus Medicum: sed quod est periculosius, sanus sibi videtur.* Ergo propter hoc ille popu- « lus non accessit, id est, propter superbiam: & dicti « sunt ex arbore oleæ, hoc est, de illo populo à Patriar- « chis creato, fracti rami naturales, id est, Judæi, me- « ritò steriles spiritu superbiæ; & in illa olea insertus est « oleaster, scilicet populus ex Gentibus. Sic dicit Apo- « stolus, quòd oleaster insertus sit in olea, rami autem naturales fracti sunt. *Illi fracti propter superbiam, insertus oleaster propter humilitatem.* Istam humilitatem ostendebat mulier, dicens: *Ita Domine, canis sum, micas desidero.* Hanc humilitatem imitentur pœnitentes; se pane filiorum indignos existiment, sacram Mensam ne temerè invadant, donec plenè expiati à canina spurcitiâ fuerint, donec mores caninos deposuerint, donec amore Dei dominante & cupiditatis victore commutati in filios fuerint. Non minor puritas & sanctimonia requiritur, ut participes simus micarum Panis Eucharistici, quàm ut totius Panis; siquidem tantum est sub fragmento, quantum toto tegitur; & sub minima particula specierum, non minùs quàm sub speciebus integris, totus est Christus. Canes erant, de
S. Cypr. lib. de lapsis. Eccli.31. quibus S. Cypr. scribit: *A diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini Corpus invadunt, quando occurrat Scriptura divina, & clamet, & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcumque manducaverit ex carne sacrificii salutaris, quod est Domini, & immunditia ejus super ipsum est, peribit anima illa de populo suo. Apostolus item pervicacibus & contumacibus cominatur & denunciat, dicens: Quicumque ederit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini. Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur Corpori ejus & Sanguini.*

Hinc graviorum peccatorum rei diuturnis humillimæ pœnitentiæ laboribus olim probati, antequam ad sacram Eucharistiæ Communionem admitterentur. Probandi sunt & nunc maximè qui ex habitu inveterato peccant, & in eadem crimina sæpè relabuntur; nec temerè absolvendi & ad sacram Mensam admittendi, donec dignos pœnitentiæ fructus fecerint: *Ne Sanctum detur canibus.* Chananææ mulieris humilitatem imitari etiam oportet

Chriſtianos omnes, ut eorum orationes Deo ſint acceptæ : *Oratio enim humiliantis ſe nubes penetrabit* . Odit Deus pauperem ſuperbum. *Omnes* porrò *quando oramus, mendici Dei ſumus. Ante januam magni Patrisfamilias ſtamus, immò etiam proſternimur, ſupplices ingemiſcimus, aliquid volentes accipere; & ipſum aliquid ipſe Deus eſt. Quid à te petit mendicus? Panem. Et tu quid petis à Deo, niſi Chriſtum, qui dicit*, Ego *ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi?*

Eccli.35. S. Auguſtin. Sermone 83. aliàs 15. De Verbis Domini.

Etiam Domine: Nam & cateli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. Vides prudentiam & modeſtiam mulieris? Non de aliorum laudibus doluit, nec quia contemni videbatur, moleſtè tulit. Vides magnitudinem animi atque conſtantiam? *Non eſt bonum*, ipſe dicebat: illa, *Vtique Domine*, reſpondebat. Filios ipſe Judæos vocavit, illa dominos; & hac humilitate ex abjecta canum conditione vendicata, filia facta eſt. Mirabilis tibi videtur mulieris humilitas, audias & Judæorum jactantiam: *Semen Abraham ſumus, & nulli umquam ſervivimus, & ex Deo nati ſumus*. Non ſic mulier, quæ in ſchola Chriſti, in ipſis tyrocinii ſui initiis adeò profecerat, ut humilem eſſe ab ipſo humilitatis Magiſtro didiciſſet, cujus omnis vita & converſatio humilitatis ſchola fuit.

S. Jo: Chryſ. hom. 53. in Matt.

Joan.8.

XVI. *Tunc reſpondens Ieſus, ait illi: O mulier, magna eſt fides tua: Fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia ejus ex illa hora*. Victrix mulieris fides ac perſeverantia miſericordiam à Chriſto extorquet. Fides totius Chriſtiani ædificii fundamentum eſt: ſed fundamentum pariter ac ædificium Dei opus eſt. Fidem hujus mulieris per dilectionem operantem, ideòque Chriſti commendatione dignam, imitemur, ut ab ipſo exaudiri mereamur: *Fides* enim *impetrat, quod Lex imperat*. O mulier, magna eſt fides tua! *Quia ille cordis inſpector mutatam vidit, quam laudavit, ideò non ait: O canis, magna eſt fides tua: ſed*, O mulier, magna eſt fides tua. *Mutavit vocabulum, quia mutatum vidit affectum, atque illam correptionem ad fructum perveniſſe cognovit*. Imitemur & illius in oratione perſeverantiam, ut exaudiamur à Domino, & animæ noſtræ liberationem ac ſalutem impetremus, nobiſque dicatur: *Fiat tibi ſicut vis*. Ut autem fiat nobis ſicut volumus, nihil velle oportet ac poſtulare, niſi quod Deus vult, *Sanctificationem noſtram*. Nihil deſideremus ac petamus, niſi beatitudinem æternam, Dei fruitionem: *Vnam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ*. Id ſi perſeveranter petamus, certiſſimè impetrabimus: *Quiſquis* enim *illam unam petiit à Domino, & hanc requirit, certus ac ſecurus petiit*. Verùm orationi ſubjungenda actio eſt. *Sunt namque intra ſanctam Eccleſiam nonnulli, qui prolixas ad Dominum preces habent, ſed vitam deprecantium non habent: nam promiſſa cœleſtia petitionibus ſequuntur, operibus fugiunt ..... Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam perſeverantia continui amoris tenet*. Et ſanata eſt filia ejus ex illa hora. *Cùm nihil ab Apoſtolis in re mulieris factum fuerit, totum ab ipſa perfectum eſt. Tantum poteſt jugis ac fervens oratio: mavult enim noſtram Deus, qui rei ſumus, quàm aliorum pro nobis orationem*.

S. Auguſt. lib. de Fide & Operibus, c. 16.

Pſal.26.4.

S. Auguſtin. epiſt. 139. aliàs 121.

S. Gregor. M. lib.33.moral. c.21.

S. Jo: Chryſoſt. hom.53. in Matt.

XVII. *Et cùm tranſiſſet inde Ieſus, venit ſecus Mare Galilææ; & aſcendens in Montem, ſedebat ibi. Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, habentes ſecum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos, &c.* Chriſtus nonnumquam civitates ac vicos circuit, nonnumquam ſedet exſpectatque laborantes, & claudos ad cacumina montium aſcendere facit. Nec fimbria veſtimenti modò tangitur, ſed ſublimiores jam animo, qui adeunt, ad pedes ipſius ſe dejiciunt, & dupliciter fidem ſuam oſtendunt: quia claudi aſcenderunt, & quia nihil aliud quæſierunt, ſed ſolùm ad pedes ejus abjecti, ſanari ſe poſſe crediderunt. Et erat ingens omnium admiratio, cùm multos, qui priùs ab aliis portabantur, jam ambulare viderent, ac cæcos videre, nec ductore opus habere. Etenim multitudo eorum qui curati fuerant, & ſumma curationis facilitas, obſtupeſcere univerſos cogebat. Dignum verò conſideratione eſt, quòd Chananæam quidem tardiùs, & quaſi virtute illius inductus, tandem curavit; hos verò confeſtim ut ad eum pervenerunt: non certè quòd meliores illa fuerint, ſed quoniam iſtis illa fide multò ferventior. Quamobrem tardior tunc fuit, ut perſeverantia mulieris oſtenderetur: iſtis verò quod petebant, ſtatim conceſſit, ut Judæorum non credentium ora obſtrueret, & nullus eis defenſionis locus relinqueretur. Nam quò majora quis beneficia conſecutus eſt, eò majori ſubjacet culpæ, ſi in vitio ingrati animi perſeverat. *Miſit Verbum ſuum, & ſanavit eos, & eripuit eos ex omnibus interitionibus eorum*. Non eſt *Medicus iſte de terris, qui omnes curat infirmitates, & populos integros ſanat*. Quod autem tunc illis præſtitit, qui omni genere corporalium infirmitatum & languorum laborabant; illis modò præſtare non ceſſat, qui ſpiritalibus infirmitatibus, quarum illæ figuræ erant, affligebantur: mutis ſcilicet, qui Deum non laudant, vel non confitentur fidem, aut peccata: cæcis, qui non intelligunt, etiamſi obtemperant jubentibus: ſurdis, qui non obtemperant, etiamſi intelligunt: claudis, qui præcepta non implent. Verùm ut ab infirmitatibus & languoribus animarum noſtrarum curari valeamus, ad Chriſtum in Montem aſcendendum eſt. Quomodo verò aſcendere poterimus infirmi? Oratione, quæ mentis ad Deum aſcenſus eſt. Ad thronum gratiæ ejus cum fiducia accedamus; ad pedes ejus abjecti, exponamus ipſi miſerias noſtras, infirmitates, languores hominis interioris; impotentiam videndi & intelligendi quæ ad ſalutem noſtram pertinent, niſi illuminet tenebras noſtras; difficultatem & impotentiam orandi, *Quid enim oremus ſicut oportet, neſcimus*: impotentiam ambulandi in via mandatorum ejus, niſi nos ipſe ducat, & greſſus noſtros dirigat: impotentiam agendi bonum, niſi det ipſe *velle & perficere pro bona voluntate*. An ſtudio & ardore minori ad Chriſtum accedent Chriſtiani, ut ſanentur ab infirmitatibus & languoribus mentis, ut non modò ſanitatem, ſed plenam immortalitatem per ipſum conſequantur; quàm Judæi illi ut curentur ab infirmitatibus corporis? Non minùs amemus vitam æternam, quàm ipſi vitam & ſalutem temporalem, & nulli parcamus labori. Tandem ubi Chriſtus gratia ſua medicinali nos ſanaverit, gratias ipſi referamus, magnificemus laudemuſque Deum, *Qui ſanat omnes infirmitates noſtras, qui redimit de interitu vitam noſtram, qui coronat nos in miſericordia & miſerationibus, qui replet in bonis deſiderium noſtrum*.

Pſ.106.19.

S. Ambroſ. ſerm.3. in Pſ. 118.

S. Auguſt. lib. 1. qu. Euang. qu.19.

XVIII. *Ieſus autem, convocatis Diſcipulis ſuis, dixit: Miſereor turbæ, quia triduo jam perſeverant mecum, & non habent quod manducent; & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via*. Conſequens erat, ut quos à vulnerum dolore ſanaverat, eos alimoniis ſpiritalibus à fame liberaret. Itaque *Nemo cibum accipit Chriſti, niſi fuerit ante ſanatus. Et illi qui vocantur ad cœnam, priùs vocando ſanantur. Si claudus fuit, gradiendi facultatem, ut veniret, accepit. Si lumine oculorum privatus erat, domum Domini, niſi refuſa luce, intrare non potuit*. Ubique igitur myſterii ordo ſervatur, *Vt prius per remiſſionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, poſtea alimonia menſæ cœleſtis exuberet*. Chriſti gratia, Dei verbum, Chriſti Corpus, panis eſt cor hominis Chriſtiani confirmans, ne deficiat in via, qua ad cœleſtem patriam tenditur: *Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via*. Si quis ergo defecerit, non per Dominum Jeſum, ſed per ſe deficit: nec habes, quid adſcribas Domino, qui vincit cùm judicatur; quid enim dicas ei qui in te contulit omnia firmamenta virtutis? Nonnè ipſe te genuit, nonnè ipſe te pavit? *Cibus ejus fortitudo eſt. Sed ſi tu negligentia tua virtutem quam acceperas, perdidiſti, non alimentorum cœleſtium, ſed tuæ mentis tibi præſidia defuerunt*. Denique Dominus, ſicuti ſuper juſtos & injuſtos pluit, ita juſtos & injuſtos paſcit. Di-

S. Ambroſ. l.6. in Luc. n.70.71.74.

vidit

vidit ergo escas Dominus Jesus. *Et ille quidem vult dare omnibus, negat nemini, dispensator enim est omnium; sed cum ille panes frangat, & det Discipulis, si tu manus extendas tuas, ut accipias tibi escas, deficies in via; nec poteris in eum culpam tuam referre, qui miseretur, & dividit: sed his dividit, qui cum eo etiam in deserto permanent, qui primo & secundo & tertio die non recedunt.* Misereor turbæ, quia jam triduo perseverant mecum. *Quanta dignatio! Quanta ab eo hominibus inspiratur humanitas! Non vult jejunos dimittere, non vult; ne deficiant in via.*

S.August.

XIX. *Et dicunt ei Discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?* Mundus desertum est, ubi cor nostrum esurit, variis desideriis quasi fame oppressum; sed nihil ipsum satiare præter Christum & Deum potest. *Animam Dei capacem, quicquid Deo minus est, non implebit.* Et ait illis Jesus: *Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos.* Indigentiam nostram agnoscamus. Nihil habemus ex nobis, quo sustentari spiritualiter possimus in hujus Mundi deserto: sed per Christum in ejus Ecclesia dumtaxat alimenta animæ nostræ invenimus, dum fame pereunt, qui extra Ecclesiam sunt. Christi Jesu Corpus, Spiritus, mysteria, verbum, septem Sacramenta, septem dona Spiritus Sancti, Scripturæ Sacræ liber septem sigillis signatus, fidelium animarum panes sunt. Doctrina, patrocinia, exempla sanctorum, in humilitate, in aquis amaris afflictionum & pœnitentiæ viventium, pisciculi sunt ad spiritalem refectionem nobis appositi.

XX. *Et præcepit turbæ, ut discumberent super terram, &c.* Humilitas & quies interior à pravarum cupiditatum motibus, sæculique tumultu, necessaria dispositio est, ut Christi Corpus in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento dignè sumamus & manducemus, cujus typum & figuram habemus in hoc miraculo multiplicationis panum. Vide quæ superiori Capite diximus.

XXI. *Et comederunt omnes, & saturati sunt: & quod supersuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas, &c.* Panes septem afferuntur: *Nulla enim ex Lege & Prophetis Gentibus salus sumitur, sed per gratiam Spiritus vivunt, cujus septiforme munus est. Ergo Spiritus per fidem salus Gentibus est, quæ in terra recumbunt; nullis enim Legis operibus fuerant ante substratæ, sed peccatorum & corporum suorum origini inhærentes, ad donum Spiritus septiformis vocantur. Indefinitus piscium numerus, diversorum donorum & charismatum partitiones ministrationesque significat: quibus fides Gentium, gratiarum diversitate satiatur. Sed quod septem sportæ replentur, redundans & multiplicata septiformis Spiritus copia indicatur, cui quod largiatur exuberet, atque saturatis nobis ditior semper & plenior. Quod verò quatuor millia virorum congregantur, multitudo innumerabilium ex quatuor orbis partibus intelligitur. Ad formam enim futuri in tot partium millia plebs dinumerata satiatur, quotidem de partibus ad cœlestis cibi donum concursura essent millia creditorum.*

S.Hilarius, cap.15. in S. Matt.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

I. ET *accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt, ut signum de cœlo ostenderet eis.* Pharisæi & Sadducæi, sectæ inter se contrariæ & capitaliter inimicæ, adversùs Christum Dominum convenerunt, calumniæ occasionem quærentes: & rogarunt, ut signum de cœlo ederet, quo ejus missionem & auctoritatem è cœlo esse comprobaretur: signum (inquam) de cœlo, quale ediderunt Josue, solem sistens; Samuel, tonitrua eliciens; Isaias, umbram reducens; Elias, ignem è cæco advocans; Moses, Manna obtinens.

II. *At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicetis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum: & mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum.* Vespertinum ruborem sereni temporis, matutinum roborem subobscurum, signum esse tempestatis, ventorum, pluviæ, quod longa experientia docuit, dicere consuevistis. *Faciem ergo cœli dijudicare nostis: signa autem temporum non potestis scire?* Indicia prognostica serenitatis, vel pluviæ in cœli dispositione, sive specie externa observatis, ut ad ea componatis res vestras, & iter suscipiatis vel differatis; & non attenditis ad Prophetarum oracula, quæ Messiæ adventum prædixerunt, & quæ jam adimpleri evidens est? Qui fit, ut non intelligatis hæc signa, nisi quia attendere non vultis finem Hebdomadum Danielis, ablatum Syriæ & Ægypto Regni decus, testimonia de me Angelorum, stellæ, Patris è cœlo, Spiritus Sancti, Joannis, dæmonum; miracula à me edita, qualia nec antea visa, nec audita, cæcis visum, surdis auditum, claudis gressum, ægrotis sanitatem, mortuis vitam reddi, quæ omnia certissima signa sunt adventus & Regni Messiæ? Confer cum Lucæ 12. 56. *Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?*

III. *Generatio mala & adultera signum quærit; & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ.* Homines perversi, & spiritaliter adulteri, qui à puro & sincero Dei cultu ad sua figmenta defecere, signum quærunt, & aliud eis non dabitur præter signum Jonæ Prophetæ. *Jonæ se Dominus comparat, quem ad futuræ passionis effectum in prædicationem pœnitentiæ ad Ninivitas pari specie præmiserat. Namque Jonas ventis desævientibus projectus è navi est, & devoratus à ceto, & post triduum vivus emissus, non retentus à monstro, non cibi conditione defectus: sed contra humani corporis naturam integer & illæsus in auras superas virtute Dominicæ præfigurationis evadit. Hoc ergo potestatis suæ signum constitutum esse demonstrat: ipse remissionem peccatorum per pœnitentiam prædicans, de Jerusalem vel Synagoga, immundorum spirituum dominante flatu, ejiciendus, & Pilati potestati, id est, sæculi judicio tradendus, & à morte tamquam elementi ejusdem monstro glutiendus: & post triduum ex ea, contra conditionem hominis quem assumpserat, non retentus, vivus atque incorruptus emergens. Ea igitur, quæ in homine de conceptu Virginis sumpto divinarum erant plena virtutum, cognosci atque intelligi de se voluit, & Prophetæ signo, & hominis exemplo.* Similis loci explicationem lege supra ad Caput 12. *Et relictis illis*, Pharisæis nimirùm & Sadducæis, *abiit.*

S.Hilarius, cap. 26. in Matt.

IV. *Et cum venissent Discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.* Septem sportas, quas ex fragmentis residuis septem panum plenas habuerant, illos pauperibus distribuisse, verisimile est. De aliis autem panibus ad iter comparandis, antequam navim cum Christo ascenderent, non cogitaverant. *Qui dixit illis: Intuemini, & cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum.* Attendite vobis, & cavete à Pharisæorum doctrina, qui superstitiosis traditionibus suis, & falsis interpretationibus Legem corrumpunt; & Sadducæorum, qui negant carnis resurrectionem, spiritum, animæ immortalitatem. Duo igitur dogmatum genera solicitè vitanda Christus docet, ea quæ præcipuam pietatem ponunt in externa rituum, præsertim ab hominibus inventorum, observatione: & ea quæ Religionem transformant in Regnum hujus mundi. *Marci* 8. 15. habetur: *Cavete à fermento*

mento Phariſæorum, & fermento Herodis. Chriſtus omnium meminit: & aliunde Sadducæi Herodi erant addictiſſimi, quo vivente, ad dignitates maximas pervenerunt, teſte Joſepho. Quin & ipſorum plurimos Herodianos fuiſſe, eruditi Interpretes conjiciunt; cujus ſectæ homines dicebant, Herodem Magnum eſſe Meſſiam à Jacobo promiſſum. Non erat autem, inquiunt, talis opinio aliena ab illis, qui in hujus vitæ felicitate, & florenti Reipublicæ ſtatu ſpes omnes collocabant. Nam Regni gloria intermiſſa à captivitatis Babylonicæ temporibus, in Herode quodammodo reſtituta erat, qui ita comiter obſervabat Romanam Majeſtatem, ut plena interim Regni jura haberet.

V. *At illi cogitabant intra ſe, dicentes: Quia panes non accepimus*. Non ſolùm taciti cogitabant, ſed & ea de re ſecretò inter ſe colloquebantur, ut conſtat ex *Marci* 8. 16. Exiſtimabant, Jeſum, cùm panes illis deeſſe ſciret, monere, ne panem ſibi à Phariſæis aut Sadducæis compararent: quaſi is panis eſſet ipſos inquinaturus. Jam ſcilicet immemores erant ſermonis Chriſti, quo docuerat, nullam eſſe vim in rebus iſtis ad animum inquinandum. Simul etiam ne panis penuria laborarent, anxiè metuere cœperunt; præſertim circumſcripta, ut exiſtimabant, & in magnas anguſtias redacta emendi libertate. *Sciens autem Jeſus, dixit: Quid cogitatis intra vos, modicæ fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? neque ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis? quare non intelligitis, quia non de pane dico vobis: Cavete à fermento Phariſæorum, & Sadducæorum?* Sciens Jeſus vi Divinitatis ſuæ, quid cogitarent, & inter ſe colloquerentur, dixit: Quid cogitatis, infirmæ fidei viri, à me ideò dictum, quòd panes non habeatis, quaſi periculum ſit, ne fame pereatis, ſi à Sadducæis & Phariſæis accipere vobis non liceat? Nondum intelligitis me de fermento & pane materiali non loqui? Non conſideratis, me victui veſtro proſpicere poſſe, etiamſi à nemine homine panes comparetis? An jam immemores eſtis duplicis miraculi multiplicationis panum, à me recèns editi? *Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, ſed à doctrina Phariſæorum & Sadducæorum*. Intellexerunt Chriſti reprehenſione benevola excitati, ipſoque donum intelligentiæ per gratiam ſuam tribuente.

VI. *Venit autem Jeſus in partes Cæſareæ Philippi: & interrogabat Diſcipulos ſuos, dicens: Quem dicunt homines eſſe Filium hominis?* Cùm veniſſet Jeſus in agrum Cæſareæ, quæ cognominatur Philippi, quòd à Philippo Tetrarcha, Herodis Magni ex Cleopatra filio, condita ſit in honorem Tiberii Cæſaris, ad radices Libani, & ad fontes Jordanis, diſtincta ab alia Cæſarea nobiliori ab Herode condita, cui nomen vetus *Stratonis Turris:* interrogabat Diſcipulos ſuos, ut ipſos doceret, & adversùs falſas hominum opiniones erroreſque muniret: Quænam eſt de me hominum ſeu vulgi opinio, qui exteriori ſpecie nihil præter hominem de plebe præfero? Confer cum Marci 8. 27. *Et egreſſus eſt Jeſus & Diſcipuli ejus in caſtella Cæſareæ Philippi: & in via interrogabat Diſcipulos ſuos, dicens eis: Quem me dicunt eſſe homines?* Et Lucæ 9. 18. *Et factum eſt, cum ſolus eſſet orans, erant cum illo & Diſcipuli: & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt eſſe turbæ?* De ſe autem locutus Chriſtus eſt in tertia perſona, referente S. Matthæo, *Ne jactanter de ſe loqui videretur*. Alii autem Euangeliſtæ non verba ipſa, ſed ſenſum expreſſerunt.

S. Hieronym. in hunc locum.

VII. *At illi dixerunt: Alii Joannem Baptiſtam*, qui reſurrexit à mortuis: quod & Herodes primùm ſuſpicatus fuerat: *Alii verò Eliam*, quem Meſſiæ præcurſorem futurum arbitrabantur, ad primum Chriſti adventum referentes, quod in Scriptura de ſecundo prædicitur: *Alii vero Jeremiam*, redivivum: *Aut unum ex Prophetis*; id eſt, novum Prophetam veteribus parem: Marci 8. 28. *Alii verò quaſi unum de Prophetis*.

VIII. *Dicit illis Jeſus: Vos autem quem me eſſe dicitis?* Quid de perſona mea, miſſione, dignitate, auctoritate ſentitis? Ab iis qui aliorum Doctores & Euangelii Prædicatores erant conſtituti, Fidei profeſſionem exigit. *Reſpondens Simon Petrus*, ex omnium perſona, tanquam *os Apoſtolorum*, & vertex Apoſtolici Collegii, fideique ardore Collegarum tarditatem præveniens, *dixit: Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*. Tu Chriſtus ille es à Lege & Prophetis promiſſus, à Sanctis omnibus hactenùs exſpectatus & deſideratus, unctus conſecratuſque à Deo, cujus Filius es, non adoptione, ut Prophetæ, aliique viri ſancti, ſed natura: Filius Dei, non cujuslibet, non fictitii, quales habiti ſunt Heroes à Gentibus, Juppiter, Mars, Saturnus, Hercules, jam mortui; quorum idola oculos habent, & non vident; aures, & non audiunt; os, & non loquuntur: ſed Dei vivi, qui & vitam habet in ſemetipſo, & dat omnibus vitam, & inſpirationem, & omnia: in quo vivimus, & movemur, & ſumus.

IX. *Reſpondens autem Jeſus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-jona; quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt*. Ob illam fidei tuæ confeſſionem beatus es, Simon fili Joannis; quam nemo homo te docuit, nec tu ipſe perſpicacia tua aſſecutus es, aut adulationis animo edidiſti, ſed Pater meus cœleſtis, cor tuum illuminans, Fidemque in te gratia ſua operatus, tibi revelavit. Hinc invictum adversùs Arianos & Socinianos colligitur argumentum, cum Chriſtus Petri confeſſionem non ſolùm approbaverit, ſed impensè laudaverit. *Non eſt Euangelica & Apoſtolica fides, Filium Dei nomine potius quàm natura credidiſſe. Si enim adoptionis hæc nuncupatio eſt, & non idcirco filius eſt, quia exierit à Deo; quæro, unde Beatus Simon Bar-jona eſt, confeſſus, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi? Anne cum omnibus poteſtas ſit, per Sacramentum regenerationis in filios Dei naſci? Si ſecundum hanc nuncupationem Filius Dei Chriſtus eſt; interrogo, quid illud ſit, quòd Petro non caro neque anguis revelavit, ſed Pater qui in cœlis eſt? Generalis profeſſio quid habet meriti, aut quæ revelationis eſt gloria in publica conſcientia? Si ex adoptione filius eſt; unde hæc in Petro beata confeſſio eſt, hoc Filio deferenti, quod eſt commune Sanctorum? Ultra humanam autem intelligentiam ſe Fides Apoſtolica protendit. Audierat utique frequenter*, Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit. *Miſſum ergo jam non ignorabat: & quem miſſum non ignorabat, audierat profitentem:* Omnia mihi tradita ſunt à Patre, & nemo novit Filium, niſi Pater; neque Patrem quis novit, niſi Filius. *Quid iſtud eſt, quod nunc Petro Pater revelat, quod beatæ confeſſionis gloriam ſumit? Numquid Patris & Filii nomen neſciebat? Atquin frequenter audierat. Sed loquitur, quod nondum vox humana protulerat*, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. *Nam tametſi in corpore manens, Dei ſe Filium eſſet profeſſus; tamen Apoſtolica fides nunc primùm in eo naturam Divinitatis agnovit. Neque enim Petro tantùm ex confeſſo honore laus reddita eſt, ſed ex agnitione Myſterii: quia non Chriſtum ſolùm, ſed Chriſtum Dei Filium eſſe confeſſus eſt. Nam utique ad confeſſionem honoris ſuffecerat dixiſſe*, Tu es Chriſtus. Sed inane fuerat, Chriſtum ab eo confeſſum *fuiſſe, niſi Dei Filium confiteretur. In eo enim quod ait*, Tu es, *virtutem & proprietatem naturalis veritatis explicuit. Et Pater dicendo*, Hic eſt Filius meus, *Petro revelavit ut diceret*, Hic eſt Filius Dei. *Quia in eo quod dicitur*, Hic eſt, *revelantis indicium eſt; in eo verò quod reſpondetur*, Tu es, *confitentis agnitio eſt. Super hanc igitur confeſſionis Petram Eccleſiæ ædificatio eſt. Sed ſenſus carnis & ſanguinis, confeſſionis hujus intelligentiam non revelat. Hoc eſt divinæ revelationis Sacramentum, Chriſtum Dei Filium non ſolùm nuncupare, ſed credere ..... Ille confeſſus eſt Chriſtum Filium Dei: at mihi tu hodie, novi Apoſtolatus mendax ſacerdotium, ingeris Chriſtum ex nihilo*

S. Hilarius lib. 6. De Trinitate, n. 36. & 37.

« Matt. 10. 40.
« Matt. 11. 25.
Matt. 17. 5.

nihilo creaturam. Quam vim affers dictis glorioſis? Filium Dei confeſſus, ob hoc beatus eſt. Hæc revelatio Patris eſt, hoc Eccleſiæ fundamentum eſt, hæc ſecuritas æternitatis eſt. Hinc regni cœlorum habet claves, hinc terrena ejus judicia, cœleſtia ſunt, Sacramentum occultum à ſæculis, per revelationem didicit, fidem locutus eſt, naturam enunciavit, Dei Filium confeſſus eſt. Hoc qui creaturam potiùs confitens negat, prius eſt, ut neget Petri Apoſtolatum, fidem, beatitudinem, Sacerdotium, martyrium; & poſt hæc ſe alienum à Chriſto eſſe intelligat, quia Petrus eum Filium confeſſus, hæc meruit.

X. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam mem.* Ego verò tibi vicem rependens, dico tibi: non inani ſermone, ſed quem effectus conſequetur, quia meum dixiſſe, feciſſe eſt: Dico tibi ſoli, non aliis, quia tu es Petrus, ſeu quod idem eſt, Petra. (Nomen enim *Cepha* ſeu *Cipho*, Syriaca lingua qua Chriſtus loquebatur, idem prorsùs ſignificat, ſaxum ſeu rupem, Petram) *Tu es Petrus*: Quod tibi nomen impoſui ratione myſterii; quia fide tua & confeſſione Divinitatis meæ promeritus es, ut fundamentum eſſes & quaſi rupes immobilis, ſuper quam Eccleſiam meam ædificabo: Fundamentum, inquam, non præcipuum, non eſſentiale, non primarium, quod mihi lapidi angulari peculiare eſt; ſed ſecundarium ac miniſteriale: non ratione doctrinæ tantùm, ſed ordinariæ ſummæque in Eccleſiæ ipſius regimine auctoritatis. Sic Patrum omnium expoſitiones conciliantur, quorum alii hæc verba, *Et ſuper hanc petram*, expoſuerunt de fide quam Petrus confeſſus eſt; alii de Chriſto ipſo; plerique omnes de ipſo Petro. Una enim interpretatio alteram non excludit: & locutionum duntaxat diverſitas eſt, non ſententiarum. Super Chriſtum fundata eſt Eccleſia, lapidem angularem, fundamentum præter quod nemo poteſt aliud ponere; & nihilominùs ſuper Petrum à Chriſto fundata, propter illius fidem: ſicut in unius hominis fide fundatam eſſe Rempublicam vulgò dicimus, id eſt, in uno homine, propter egregiam ejus fidem. S. Auguſtinus librum ſuum contra Epiſtolam Donati recenſens: *In hoc libro*, inquit, *dixi in quodam loco de Apoſtolo Petro, quòd in illo tamquam in petra fundata ſit Eccleſia: qui ſenſus etiam cantatur ore multorum in Verſibus Beatiſſimi Ambroſii, ubi de gallo gallinaceo ait*: Hoc, ipſa petra Eccleſiæ canente, culpam diluit. *Sed ſcio me poſtea ſæpiſſimè ſic expoſuiſſe, quod à Domino dictum eſt*: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam: *Ut ſuper hunc intelligeretur, quem confeſſus eſt Petrus dicens*, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi: *Ac ſic Petrus ab hac Petra appellatus perſonam Eccleſiæ figuraret, quæ ſuper hanc Petram ædificatur, & accepit claves regni cælorum. Non enim dictum eſt illi, Tu es petra; ſed, Tu es Petrus. Petra autem erat Chriſtus, quem confeſſus Simon, ſicut eum tota Eccleſia confitetur, dictus eſt Petrus. Harum autem quæ ſit probabilior, eligat lector.* Primam expoſitionem cum Eccleſia eligimus, nec alteram tamen repudiamus, quia & in Chriſto primariò ac præcipuè fundata Eccleſia eſt; & confeſſione Divinitatis Chriſti meruit Petrus, ut ſuper eum Eccleſia fundaretur à Chriſto. Atque hæc S. Hilarii mens eſt, ſcribentis: *Dignum plane confeſſio Petri præmium conſecuta eſt, quia Dei Filium in homine vidiſſet. O innuncupatione novi nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolveret!* Et alibi: *Super hanc igitur confeſſionis petram Eccleſiæ ædificatio eſt. Hæc fides Eccleſiæ fundamentum eſt, per hanc fidem infirmæ adverſus eam ſunt portæ inferorum. .... Hæc fides omnium beatitudinum gloriam meruit in Petro*, &c. Et, *Poſt Sacramenti confeſſionem Beatus Simon ædificationi Eccleſiæ ſubjacens, & claves Regni cæleſtis accipiens.* Et alibi, *Petrum cui claves Regni cælorum dederat, ſuper quem Eccleſiam ædificaturus erat, adverſus quam portæ inferni nihil prævalerent, tali convicio deteſtantem hoc ſacramentum paſſionis excepit*: Vade poſt me ſatana, ſcandalum mihi es. *Tanta enim ei religio fuit pro humani generis ſalute patiendi, ut Petrum primum Filii Dei confeſſorem, Eccleſiæ fundamentum, cæleſtis Regni janitorem, & in terreno judicio judicem cæli, ſatanæ convicio nuncuparet.* Obſervandum interim venit, Orientales Verſiones Chriſti ſententiam ita reddere, ut nullum dubium ſupereſſe poſſit, quin ad Petri perſonam hæc verba referenda ſint, *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Ita Verſio Syriaca: *Quin etiam dico tibi, Tu es Petra, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Perſica: *Et ego dico tibi, Tu es Petra Religionis meæ, & fundamentum Eccleſiæ meæ ſuper te extructum erit.* Arabica: *Et ego dico tibi, quia tu es Petra, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Æthiopica: *Et ego quidem dico tibi, quod es Petra, & ſuper hanc Petram ædificabo domum meam Chriſtianorum.*

S. Aug. lib. 1. Retract. cap. 21.

S. Hil. c. 16. in Matt.

Idem lib. 6. de Trinit. n. 36. & 87.

Ibid. n. 20.

Idem, tr. in Pſ. 131. n. 4.

XI. *Et portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Opponit Chriſtus ædificium ædificio, civitatem diaboli civitati Dei. Portarum verò nomine civitatem ipſam, tamquam munitiſſimæ partis nomine, ſignificari, ex Scripturarum phraſi notum eſt. Geneſ. 22. 17. *Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.* Et cap. 24. 60. *Creſcas in mille milia, & poſſideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.* Igitur *portæ inferi*, S. Hieron. id eſt, poteſtas diaboli, Hæreticorum errores, perſecutiones Tyrannorum, improborum quorumvis hominum molitiones, vitiorum incurſiones & ſcandala, non prævalebunt adversùs Eccleſiam, ſive oppugnatam, ut eam vincant, ſive expugnantem, ut illi reſiſtant: *Eccleſia ſancta, Eccleſia una, Eccleſia vera, Eccleſia catholica, contra omnes hæreſes pugnans, pugnare poteſt, expugnari tamen non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tamquam ſarmenta inutilia de vite præciſa: Ipſa autem manet in radice ſua, in vite ſua, in charitate ſua. Portæ inferi non vincent eam.* S. Aug. Serm. alias lib. 1. de Symbolo ad Catechumenos.

XII. *Et tibi dabo claves Regni cœlorum. Et quodcumque ligáveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Clavium nomine hìc intelligitur ſumma poteſtas & auctoritas, non ſolùm remittendi & retinendi peccata; non docendi ſolùm, ſed regendi; inde ſumpta metaphora, quòd claves domus & civitatis penès dominum vel gubernatorem ſint. Hinc Iſajæ 22. 20. 21. 22. *Vocabo ſervum meum Eliacim filium Helciæ, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & poteſtatem tuam dabo in manu ejus.... & dabo clavem domus David ſuper humerum ejus: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.* Et Apocalypſis 3. 7. *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.* Regni cœlorum nomine hìc intelligitur Eccleſia; qua voce Chriſtus uſus eſt, ut ſignificaret, poteſtatem Petro collatam, cœleſtem eſſe ac ſpiritualem, quæ tota eò ſpectet, ut homines ad Regnum cœlorum ſive ad beatitudinem æternam præparentur, dirigantur, perducantur. Clavium itaque nomine ſignificatur poteſtas omnis ad Eccleſiæ regimen neceſſaria: poteſtas, inquam, recipiendi, expellendi, præcipiendi, prohibendi, puniendi, remittendi peccata, retinendi, diſpenſandi, condendi leges, judicandi, &c.

Et quodcumque ligaveris ſuper terram, &c. Alia metaphora explicat amplitudinem & excellentiam poteſtatis Petro datæ. Quocumque vinculo aliquem alligaveris, vel ſolveris in terra, judicans, & Eccleſiam meam regens, hoc meo judicio ratum in cœlis habebitur, ita ut ille verè ligatus ſit, vel abſolutus. Vinculorum autem nomine hìc ſignificantur tum peccata & peccatorum pœnæ, tum præcepta, de quibus ſcriptum eſt, *Alligant enim onera gravia*, &c. Vota denique, Matt. 23. 4. juramenta, & quæcumque obligationes, quibus homines à Regno cœlorum conſequendo impediri poſſunt. Horum omnium ſolvendorum auctoritatem

ſum-

summam, plenamq; potestatem Christus Petro confert tamquam Vicario suo, Ecclesiæ suæ capiti, & Ministro reconciliationis hominum cum Deo; sive potius se collaturum aliquando promittit. Claves autem Regni cœlorum, & ligandi solvendique potestatem, quatenùs auctoritatem remittendi vel retinendi peccata significant, Petrus accepit suo Ecclesiæque totius nomine, *Cujus personam solus gestabat. Has enim claves non homo unus, sed unitas accepit Ecclesiæ. Hinc ergo Petri excellentia prædicatur, quia ipsius universitatis & unitatis Ecclesiæ figuram gessit, quando ei dictum est: Tibi trado, quod omnibus traditum est. Nam ut noveritis, Ecclesiam accepisse claves Regni cœlorum, audite in alio loco quid Dominus dicat Apostolis suis*: Accipite Spiritum Sanctum: si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei; si cui tenueritis, tenebuntur. *Hoc ad claves pertinet, de quibus dictum est*: Quæ solveritis in terra, soluta erunt & in cœlo; & quæ ligaveritis in terra, ligata erunt & in cœlo. *Sed hoc ipsi dixit, ut sciatis, quia Petrus universalis Ecclesiæ personam tunc gerebat*. Sed hæc Petri singularis excellentia est, quòd Ecclesiæ gesserit in figura personam, *propter primatum quem in Discipulis habuit*. Quæcumque ligaveris super terram, &c. *Transivit quidem etiam in alios Apostolos jus potestatis istius, & ad omnes Ecclesiæ Principes decreti hujus constitutio commeavit: sed non frustra uni commendatur, quod omnibus intimetur. Petro enim ideò hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus Petri forma præponitur*. Denique *Petrus claves Regni cœlorum*, à Christo, *communicandas cæteris, solus accepit*. Et quodcumque ligaveris, *&c.* & quodcumque solveris, *&c. Actu judiciali, non nudo ministerio pronuntiandi & declarandi, remissa esse peccata; ligatum erit in cœlis, vel solutum*.

S. Aug. Ser. 295. aliàs de diversis 108.

Sermon. 149. aliàs de div. 24.

Lib. de Agone Christiano, c. 30.

Enarra. in Ps. 108. n. 1.

Tract. 50. in Joannem, n. 12. tr. 118. n. 4. & 12. 124. n. 5.

S. Leo. Ser. 3. Optatus Milev. lib. 1.

Sacra Synodus Tridentina.

XIII. *Tunc præcepit Discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Christus*. Hujus scilicet enuntiationem veritatis pro ratione locorum & temporum dispensandam sibi Christus servavit, quandiu in terris versaretur; quam Discipuli majore cum fructu palam essent prædicaturi post ejus Resurrectionem, in cœlos Ascensum, & Missionem Spiritus Sancti, virtute ex alto tunc induti ac roborati, ut intrepidè Jesum esse Christum Deique Filium, Judæis ac Gentibus prædicarent. 2. Id prohibuit Christus, ut populus ipsum esse Messiam statueret, non tam ex domesticis suorum testimoniis, quàm ex sermonibus & miraculis ipsius, quibus id demonstravit. 3. Ne tenella fides hominum animis insita, imminentis Passionis tempestate subverteretur. Quam rationem indicat S. Lucas his verbis: *Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei. At ille increpans illos, præcepit, ne cui dicerent hoc, dicens: Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & Principibus Sacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere*. Cujus rei gratia mandavit: (inquit S. Chrysostomus) *Ut scilicet scandalis de medio sublatis, & Mysterio Crucis, ac Domini Passione consummata, cùm nihil restaret, quod retundere ac perturbare multitudinis fidem posset, sincera & immobilis opinio de ipso in audientium animis confirmaretur. Nondum enim clare sua virtute effulserat: qua de causa post Resurrectionem, quando rerum veritas erat cognoscatura, & virtus eorum quæ fiebant, præcipuè Apostolis erat auxiliatura, volebat ista prædicari*. Non æquale erat in Palæstina videre, modò quidem miraculis clarum, modò verò contumeliis affectum & agitatum, ac maximè quando Crux miraculis erat successura; & ubique terrarum fide ac adoratione certa perspicere nihil ampliùs tale, quale passus fuerat, patientem. Propterea igitur mandavit, ne ulli dicerent. *Quod enim jam radices egit, si evulsum fuerit, non facilè potest iterum plantatum pullulare: quod verò postea quam semel satum est, immobile ac radicatum permansit, facilè propagatur, & crescit. Nam si Discipuli qui plurima viderunt, multaque audierunt arcana, solo auditu scandalizati fuerunt, nec ipsi solùm, verùm etiam & vertex omnium Petrus: cogita, quid vulgus, qui sublimiora illa arcana non cognoverunt, nulla Spiritus gratia stabiliti fuere, perpessi fuissent, si quem Filium Dei esse didicissent, eum crucifigi & omni contumeliâ exagitari viderent. Si enim Discipulis dicebat*: Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò: *Quantò magis reliqua multitudo decidisset, si ante opportunum tempus hujusmodi summum Mysterium fuisset revelatum*? S. Hieronymus legit: *Præcepit Discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Jesus Christus*. Sed vocem, *Jesus*, hic omittunt vetustissima & probatissima exemplaria, tam Græca quàm Latina, Versio qua nunc Ecclesia utitur, Syriaca Versio, Origenes, Ambrosius, Theophylactus. *Jesus*, nomen est proprium, quo apud omnes noscebatur; *Christus*, nomen est dignitatis: quare, quod nonnulli Codices hìc habent, *Jesus*, interpretamentum fuit, quod ante Hieronymi tempora è margine irrepsit in textum.

Luc. 9. 20. 21.

S. Jo. Chrys. hom. 55. in Matt.

Joan. 16.

XIV. *Exinde cœpit Jesus ostendere Discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati à Senioribus & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere*. Cùm Jesus Divinitatem suam Discipulis declarasset, mysteria reparandæ salutis humanæ, Passionem scilicet ac mortem suam eos docuit, ne, si non prænoniti passionem ejus viderent, de illius Divinitate dubitarent. Ostendit igitur Apostolis, oportere, ut Jerosolymam abiret, & multas verborum ac rerum injurias pateretur, & à Judicibus Synedrii Magni, Scribis, & Principibus Sacerdotum conspiratione facta, occideretur Gentium ministerio, & tertia die à sui occisione resurgeret ad vitam immortalem. Docuit, se pati & mori *oportere*, ut implerentur Prohetarum vaticinia, ut Patris æterni mandato satisfaceret, ut consilium ipse suum de generis humani redemptione perficeret. Jerosolymis porrò hæc mysteria consummanda monet, destinato suæ Passioni, Morti, ac Resurrectioni loco, ob convenientissimas rationes. 1. Ut ibi re ipsa exhiberet veram pro peccatis hostiam, ubi umbræ & figuræ, Pascha scilicet, aliaque sacrificia legalia offerebantur. 2. Ad supplicii augmentum, ut probrosissimum esset. 3. Ad gloriam ejus, ut ex totius Judææ Metropoli facilius in orbem universum hujus rei fama perferretur. Mortem suam prædicit, ne Regnum suum terrenum sperarent: Resurrectionem, ne animis deficerent.

Marci 8. 31. S. Hieron. in hunc locum.

XV. *Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Absit à te, Domine: non erit tibi hoc*. Petrus seorsim adducens eum, ne coram condiscipulis Magistrum arguere videretur; sive, *apprehendens eum*, manu, aut veste, ut amicus amicum solet, aliquid ipsi clam dicturus; cœpit increpare eum, non jurgantis animo, sed vehementer amantis affectu, dicens: *Absit à te Domine*; sive, quæ Græci textus vis est, *Propitius sit tibi, Domine: non erit tibi hoc*: aures meæ non ferunt, nec fieri potest, ut Filius Dei occidendus sit.

XVI. *Qui conversus, dixit Petro: Vade post me, satana, scandalum es mihi, quia non sapis quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum*. Facesse hinc, qui amoris specie te mihi hostem præbes pessimumq; consultorem, & quasi satanæ partes obis, Passionis meæ mysterio, adeòque redemptioni hominum impedimentum apponens, quantum in te est. *Scandalum es mihi*, offensioni mihi es, cùm ab obedientia quam Patri debeo, à consummatione charitatis & misericordiæ quam humano generi exhibere decrevi; à consummatione mysterii, quod mihi glorioßissimum erit, me avocas; mihique horrorem cruciatuum, ignominiæ, & mortis injicere conaris. Res æstimas non ex divinæ sapientiæ regulis, ex decreto & voluntate Dei, sed ex sensu carnis & hominum judicio, humana tantùm commoda spectas, & mea & tua, posthabitis Dei negotiis & gloria, quæ commodis omnibus, incolumitate corporis, & vita ipsa, potiora cuique esse debent. Hæc increpatio Christi non repugnat primatui Petri: Primatus enim Ecclesiasticus & suprema auctoritas carnalem omnem sensum non adimit hominibus in gratia non confirmatis. Nondum Spritus Sanctus Apostolis datus fue-

fuerat: immò nec primatus Petro collatus, sed tantùm promissus, ut scitè S. Hieronymus observat: *Omnia de futuro, quæ si statim dedisset ei, nunquam in eo pravæ confessionis error invenisset locum.* S.Hieron. in hunc locũ.

XVII. *Tunc Iesus dixit Discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Postquam carnalem Petri sensum reprehendit Jesus, Discipulos suos à simili affectu & animi dispositione absterruit. Discipulorum nomine hìc intellige non Apostolos tantùm, sed omnes qui Christum sequebantur. Marci 8. 34. *Et convocata turba cum Discipulis suis, dixit eis*, &c. Lucæ 9. 23. *Dicebat autem ad omnes*, &c. *Si quis vult post me venire*, id est, me sequi, non pedibus corporis, sed affectibus mentis & imitatione; si quis vult meus esse Discipulus. *Abneget semetipsum*: sibi ipsi renunciet, naturales affectus erga commoda hujus vitæ, ipsamque vitam, exuat; rerumque omnium ac vitæ ipsius jacturam, pro Dei gloria, æternaque animæ suæ salute facere sit paratus. *Et tollat crucem suam.* Quaslibet ærumnas à Deo sibi destinatas, ejusque permissu ab hominibus sibi illatas pietatis causa; mala quælibet lubenti animo suscipiat, & constanter patiatur; & hac ratione, se ipsum nempè abnegando in vitæ periculis, & carnis afflictionibus, quasi non ipse, sed alius pateretur; & crucem suam ferendo, ut ego meam sum portaturus, *sequatur me*, id est, imitetur. Apud S.Lucam habetur explicatiùs: *Tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.*

XVIII. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Qui voluerit se ipsum servare in hoc sæculo, ac propterea à fidem negare, vel Dei legem violare non dubitaverit, se ipsum perdet in futuro sæculo: contra verò qui se ipsum vitamque suam propter me in hoc mundo exposuerit, ac perdiderit, meliorem ac immortalem vitam in altero sæculo recipiet. *Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Metaphora est de foro sumpta, in quo si quis de possessione locupleti, simul & de vita litigaret, nihil lucraretur, si possessionem quidem obtineret, sed vitam perderet. Quid juvabitur homo, si mundum universum in hac vita lucretur, animam verò suam, se ipsum perdat in Dei judicio? Aut quid dabit homo, quo se ipsum ab æterna perditione redimat, cùm in ipsam incurrerit, cùm de illius salute in judicio Dei actum fuerit? Nihil sanè: Damnum enim prorsùs inæstimabile & irreparabile est. Confer cum Lucæ 9. 25. *Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?*

XIX. *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundum opera ejus.* Filius hominis, ego ipse, qui nunc vivo in carne passibili & mortali, veniam aliquando in gloria, quæ mihi cum Patre communis est, quasi Unigenito ipsius; non cum paucis Discipulis, sed *cum Angelis*, qui ministri mei sunt æquè ac Patris: & tunc reddam unicuique secundùm meritum operum, non externorum duntaxat, sed internorum præcipuè; præmium bonis, supplicium malis. Quamobrem nullis muneribus aut precibus flecti poterit judex aut corrumpi, nullo personarum intuitu inclinari, ut salvum faciat eum, qui seipsum perdere maluit.

XX. *Amen dico vobis: Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo.* Quidam eorum qui hìc adsunt, non morientur, donec videant Filium hominis in ea gloria & majestate, qua in Regno suo fulgebit, apparentem. Id in Transfiguratione Christi impletum est, in qua gloriæ ejus specimen, non omnes, sed electi Discipuli, Petrus, Jacobus, & Joannes, viderunt in Monte sancto. Vel, donec videant Filium hominis, me qui brevi moriturus sum, potenter regnantem in Ecclesia & in orbe, postquam resurrexero, & in cœlos ascendero, & tamquam Salvatorem Mundi, verumque Deum, à multis adoratum & prædicatum. Misso namque Spiritu Sancto, Euangelii propagatio, Domino cooperante, & Apostolorum prædicationem confirmante innumeris miraculis, ipsum jam regnare comprobabat. Atque hunc sensum indicare videtur Christi sententia Marci 8. 39. *Amen dico vobis: Quia sunt quidam de hic stantibus*, (adstabant autem non Apostoli soli, sed & turbæ) *qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei veniens in virtute.* De hoc Christi Regno S. Petrus in concione ad Judæos loquebatur: *Hunc Iesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus Sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis & auditis. Non enim David ascendit in cœlum: dixit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certissimè sciat ergo omnis domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Iesum quem vos crucifixistis.*

Origenes. S. Hil. c.17. in Matt. S.Jo.Chryso. hom. 57. in Matt. S.Hieron. in hunc locũ. S. Ambrol. lib.7. in Lucam, n.6. S.August. in c.2. epist. ad ad Gal.n.13.

S.Leo, hom. de transfig.

Act.2.32. 33.

Sensus Moralis.

I. ET *accesserunt ad Iesum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum, ut signum de cœlo ostenderet eis.* Sic hæretici & improbi, contrariis erroribus ac studiis inter se dissidentes, adversùs Christum & ejus Ecclesiam, adversùs veritatem ac pietatem conspiratione facta pugnant. *Nihil interest illis diversa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conspirent... Hoc negotium illis non Ethnicos convertendi, sed nostros evertendi. Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si jacentibus elevationem operentur.* Deum tentant, antiquis prodigiis & miraculis, quibus fides à Christo confirmata est, credere nolunt Athei & Politici, quibus nulla Religio, ut Sadducæis; signa de cœlo volunt, quibus nec fidem adhiberent, *Censores Divinitatis*. Temeraria curiositas gradus est ad hæresim, imò ad atheismum. *Nobis curiositate opus non est post Christum Iesum, nec inquisitione post Euangelium. Cedat curiositas fidei, cedat gloria saluti.*

Tert. lib. de præscript. hæret. c.41. & 42.

Tert. lib.1. cont. Marc.

Tert. lib. de præscript.

II. *At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum; & mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli dijudicare nostis, signa autem temporum non potestis scire?* Homines terreni de futuris eventibus solliciti sunt, tempora observant, quærunt opportunum tempus res suas temporales agendi: & tempus non arripiunt, quod semper opportunum adest, agendi maximum negotium, *unum necessarium*, salutis suæ: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Præclarè de Mathematicis & Astrologis scripsit S. Augustinus: *Per impiam superbiam deficientes à lumine tuo, tantò ante solis defectum futurum prævident, & in præsentia suum non vident.* Studiosè inquirunt, an serenum vel pluvium futurum sit cœlum: & non curant *pluviam illam voluntariam*, quam segregat Deus hæreditati suę. Quærunt, an tranquillum futurum sit, an procellosum mare: & tempestates non curant, pravarum cupiditatum & vitiorum conflictu, tentationumque & occasionum peccati, quibus se exponunt, ventis in corde suo excitatis: *Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest; & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum.* Facto vespere, dicit, Serenum erit, rubicundum est enim cœlum: *id est, Sanguine Passionis Christi, in primo adventu, indulgentia peccatorum datur.* Et mane: Et hodie tempestas, rubet enim cum tristitia cœlum: *id est, quod secundo adventu, igne præcedente venturus est.* Faciem ergo cœli judicare nostis, signa autem temporum non potestis? *Signa temporum dixit de adventu suo, vel passione, cui simile est roseum cœlum vespere: & item de tribulatione ante adventum*

1.Cor.6. S.Aug. lib.5. confes. c.3.

Psal.67.10.

Isai.57.16.

S.Aug. lib.1. qu. Euangel. quæst.20.

suum

suum futura, cui simile est, manè roseum cum tristitia cœlum. Faciem cœli dijudicare scitis, & signa temporum non potestis? *Vide mitissimum Salvatoris animum: quamvis enim non discendi gratia, sed reprehendendi, signum de cœlo quærerent, causam subjecit, quare negavit. Sicut enim in cœlo, inquit, aliud tempestatis, aliud sereni temporis signum est, & nullus signo tempestatis conspecto tranquillitatem exspectat; neque tranquillo tempore tempestatem scrutatur: eodem modo de me cogitare oportet. Aliud enim tempus hujus adventus est, aliud futuri. His miraculis, quæ in terra facio, vobis nunc opus est: quæ verò in cœlo fiunt, illi tempori reservantur. Nunc enim quasi Medicus veni, tunc quasi Iudex adero: nunc quasi errabundas oves reducam, tunc verò factorum rationes repetam. Et nunc quidem occultiùs, tunc verò apertissimè cœlo implicato, Sole abdito, Luna obscurata veniam; tunc virtutibus cœlorum commotis, quasi fulgor subitò meus adventus omnibus apparebit: sed horum opportunum nunc tempus non est; non enim ad hæc, sed ad Passionem veni atque ad mortem. Non audistis Prophetam dicentem:* Non contendet, neque clamabit, neque audietur foris vox ejus? *Et alium Prophetam rursus,* Descendet sicut pluvia in vellus? *Quòd si quis ea signa commemorat, quæ Pharaonis tempore facta fuerunt, sciat, tunc opportunè ad incutiendum hosti terrorem facta fuisse; quibus non eget, qui ad amicos & domesticos venit.* Quomodo autem & magna illa, quæ petitis, faciam, cùm parva hæc non credatis? Parva quantùm ad ostentationem dico: Nam virtute quidem multò hæc illis majora fuerunt. Quid enim peccatorum remissioni exæquabitur? aut quid majus excogitari potest, quàm mortuos excitare, dæmonia depellere, dissolutam corporis compaginem verbo consolidare?

S. Jo. Chryso. hom. 54. in Matt.

Esai. 42.

Psalm. 71.

III. *Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. Et relictis illis, abiit.* Miracula & numero & magnitudine sufficientia Christus ediderat, ut Missionem suam ac Divinitatem comprobaret: unum adhuc necessarium erat Resurrectionis ipsius, cujus figura in Jona exhibita fuerat, ut mortis ejus crucisque scandalum tolleretur, ut implerentur Scripturæ, ut Christiana Religio fundaretur, cujus Christus à mortuis redivivus Sacerdos est in æternum, & victima gloriosa, quæ jam non moritur. Hinc Apostolus: *Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra.* Et rursus: *Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris.* Vide quæ ad similis explicationem sententiæ diximus cap. 12. Non absque consideratione prætereundum est, quod S. Marcus refert, Christum ingemuisse, cùm Pharisæi & Sadducæi tentantes eum, signum de cœlo postularunt; quod misericordiæ ipsius argumentum est erga eos, qui beneficiis ejus ac miraculis abutuntur, quos non deserit omnipotens & piissimus Medicus, nisi quia insanabiles malæ voluntatis vitio evaserunt. *Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit?*

1. Cor. 15.

Rom. 10.

Marci 8. 8.

IV. *Et cùm venissent Discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.* Quid mirum, siquidem Panem vivum, qui de cœlo descendit, Panem Angelorum, quo spiritualiter reficiebantur, secum habebant? Qui Christum sequitur, & gustavit, quàm suavis est Dominus, facilè rerum terrenarum obliviscitur, vix ad corporis necessitates attendit, *Deo pastus & saginatus,* ut de Moyse Tertullianus ait.

Tertul. lib. de Jejuniis.

V. *Qui dixit illis: Intuemini & cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.* Fermentum Pharisæorum, superbia, invidia, hypocrisis. Ab istorum contagione vitiorum, quæ eo perniciosiùs & periculosiùs grassantur, quò spiritalia sunt, minoremque sui ingenerant horrorem, sibi caveant maximè, qui eruditione, pietate, vitæ austeritate singulares videntur & celebrantur. Vitæ futuræ oblivio, æternæque salutis incuria, fermentum Sadducæorum est, qui nec animæ immortalitatem, nec resurrectionem corporis credebant. Quot ex iis qui se Christianos esse profitentur, ita vivunt, ac si neutrum crederent; bonis temporalibus & terrenis voluptatibus penitùs immersi, quasi aliam æternamque vitam non exspectarent? Simplicitas & humilitas Christiana, bonorumque æternorum exspectatio, Christi fermentum est, quo conspersa anima, crescit in augmentum Dei, & cor fervens dilatatur, sursumque ad Dominum erigitur.

VI. *At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia panes non accepimus. Sciens autem Iesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?* &c. Apostolorum infirmitas, antequam Spiritus Sancti descensu renovati & confirmati fuissent, ostendit gratiæ Christi necessitatem, ut ejus documenta & præcepta capiamus, memoria teneamus, diligamus, impleamus. De corporis quàm de animæ necessitatibus priùs cogitat; magisque solicitus est infelix homo, de corpore cibis materialibus alendo, magis quàm de anima Dei verbo, Spiritu, gratia, Christique Corpore reficienda. Hujus defectus origo, infirmitas fidei est. Ob hanc acriter, sed amanter, Discipulos reprehendit Dominus Jesus, suaque illa increpatione ipsos & à Judaicis observationibus abducit, & editorum à se miraculorum, adeòque gratiarum illis collatarum memoriam renovat, & ipsos ad majorem fidem atque fiduciam excitat, ut jam non formident neque contremiscant, si quando sibi deficere panes viderint, sed omnia hæc caduca negligant, ejus providentiæ & bonitati confidentes, qui *dat escam timentibus se*; & *non affliget fame animam justi.* Nobis etiam documento est increpatio illa Christi, ne subditis semper adulemur; sed eos arguamus, & increpemus, quoties ipsorum saluti expedit, *in spiritu lenitatis, in omni patientia & doctrina*: nec optemus etiam, ut nobis semper blandiantur, ac remissius molliùsque nobiscum agant. Ne etiam velimus prosperis ac secundis rebus semper uti: quia & adversis erudiri, atque emendari, nobis utile est ad salutem; ideò Deus rerum adversarum & secundarum, calamitatum & consolationum vicissitudines amicos suos experiri voluit, ut Abraham, Isaac, Jacob, Moysen, Job, Apostolos.

Prov. 10. 3. S. Jo. Chryso. hom. 54. in Matt.

VII. *Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum & Sadducæorum.* Moralis corrupta, fermentum est, ex corruptione cordis originem ducens, quæ mores plurimorum inficit ac depravat, & longè latèque vim suam pestiferam brevi temporis intervallo diffundit. Moralis corruptæ dogmata rectè cum Tertulliano appellaverim *Doctrinam venenorum.* Pinxit quidam (si Æliano Varroni fides,) Homerum carmina eructantem, tum alios Poetas excipientes, quæ ille eructasset. Ingeniosum commentum, ut ab eo cæteros Poeticam hausisse significaret. Homeri loco in tabula pingamus Luciferum virulenta dogmata, Moralis Christianæ puritatem corrumpentia, evomentem, & molliorum opinionum, quæ hominis libertati, cupiditati, sæculi consuetudini contra Dei Legem favent, auctores, qui avidè sordes illas lambunt, excipiunt, & ad hominum perniciem effundunt: *Fermentum vetus, fermentum malitiæ & nequitiæ,* quod *totam* Christianæ plebis *massam corrumpit.* His hominibus *Lex mendacium, diabolus religio, sacrificium turpitudo.* Sectæ duæ Moralis Christianæ puritati oppositæ, à Judæis ad Christianos pleroſque spiritum suum erroresque transmiserunt. Prima Pharisæorum, qui externa dumtaxat religionis & pietatis opera exercent ad pompam & ostentationem, charitate & humilitate neglectis, quæ sunt Religionis anima. Hi mulierculis similes, quæ cùm naturali careant pulchritudine, fuco sibi fallacem decorem & gratiam arcessunt: Sponsæ Christi longè dissimiles, cujus *Omnis gloria ab intus.* Altera secta Sadducæorum est, qui alia præter temporalia terrenaque bona, aliam præter hujus vitæ felicitatem non credunt, non agnoscunt, aut certè sic vivunt, quasi non crederent: Quamobrem iis adulantur & serviunt, qui temporalis prosperitatis arbitri & domini videntur. His apprimè convenit illud Isaiæ: *Et vos qui derelinquistis Dominum, qui obliti estis Montem san-*

Tertul. lib. de præscript. cap. 14.

1. Cor. 5.

S. Leo, Ser. 15. cap. 4.

Psal. 44.

Isaiæ 65. 11.

sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mensam, & libatis super eam. Hi Judæos imitantur, qui cùm Ægyptiorum idola adorassent, à Jeremia Propheta reprehensi, responderunt: *Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: sed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus Reginæ cœli, sicut fecimus nos, & Patres nostri, Reges nostri, & Principes nostri in urbibus Juda, & in plateis Jerusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus.* Achaz Regis Juda impietatem imitantur, qui variis plagis ob scelera sua à Domino afflictus, impietatem auxit, & Assyriorum hostium suorum Diis victimas immolavit, dicens: *Dii Regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo victimis, & aderunt mihi: cùm è contrario ipsi fuerint ruinæ ei, & universo Israel.*

Jer. 44. 16. 17.

2. Paral. 28. 23.

VIII. *Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat Discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis? At illi dixerunt: Alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis. Dicit illis Jesus: Vos autem, quem me esse dicitis?* Humilitatem & modestiam verbis factisque perpetuò docet Dominus Jesus. Humili Filii hominis nomine vocari amat, ut hominum superbiam jactantiamque damnet, qui vanis honorum titulis intumescunt: *Vocaverunt nomina sua in terris suis.* Non curiositate, non inanis gloriæ studio Christus inquirit, quæ sint hominum de se opiniones: non modò enim varios sermones hominum de se noverat, sed & cogitationes illorum. Verùm necessitas instruendi Discipulos suos, ipsosque adversùs Mundi errores & pravas opiniones muniendi, impulit ipsum, ut id ab iis quæreret. Sic Pastores animarum & Prædicatores inquirere debent quid populi de Religione, quid de Moralis Christianæ officiis sentiant, ut si qui errores sparsi fuerint, vel obrepserint, eos impugnent ac destruant. De se verò quàm honorificè sentiant, curiosè inquirere non debent, ne gloriam suam, non Dei, quærere videantur. Curent tantùm, ut in omnibus exhibeant se sicut Dei Ministros, & bonus odor Christi sint in Ecclesia. Utinam Christum imitarentur Ecclesiastici Religiosique viri, nec sæculi rebus se immiscerent, aut de his quæ in sæculo fiunt vel dicuntur, sermones inter se, vel cum sæcularibus hominibus haberent, nisi quatenùs ad Religionem vel Ministerium suum referuntur! At non Ecclesiasticis modò Religiosisque viris, sed Christianis omnibus curiosæ illæ, otiosæ, vanæ confabulationes sunt interdictæ, qui de omni verbo otioso rationem reddituri sunt in judicio Dei, & loqui debent ut & cogitare, *quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ.* Ideò juniores viduas Apostolus graviter corripit, quæ *otiosæ discunt circuire domos; non solùm otiosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.* Christianus Dei Spiritu vivens, nonnisi cum Deo, de Deo, & pro Deo loqui debet, ad ejus gloriam, & ædificationem proximi: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* Loquamur *Dominum Jesum, quia ipse est sapientia, ipse est verbum Dei. Nam & hoc scriptum est:* Aperi os tuum verbo Dei. *Ipsum spirat, qui sermones ejus resonat, & verba meditatur. Ipsum semper loquamur. Cùm de sapientia loquimur, ipse est: cùm de virtute loquimur, ipse est: cùm de justitia loquimur, ipse est: cùm de pace loquimur, ipse est: cùm de veritate, & vita & redemptione loquimur, ipse est.* Verba sunt S. Ambrosii, Enarrat. in Psal. 36.

Philipp. 4. 8.

1. Tim. 5. 13.

1. Petri 4. 11.

Tertul. lib. 2. ad nationes.

At illi dixerunt: Alii Joannem Baptistam, alii Eliam, & cætera. *Varietas opinionum venit ex ignorantia veritatis.* Non ex humani ingenii conjecturis, non ex vulgi rumoribus, non ex Philosophorum opinionibus, non ex Sapientum & Potentum hujus sæculi arbitrio; sed ex verbo Dei, ex Ecclesiæ doctrina, de rebus Religionis judicium ferendum est. *Ubinam veritas colloçanda? in conjecturis? sed incerta conceptio est: in fabulis? sed fœda relatio est: adoptionibus? sed passiva & municipalis adoptio est. Denique apud Philosophos incerta, quia varia; apud Poetas omnia indigna, quia turpia; apud populos passiva omnia, quia voluntaria.*

Vos autem, quem me esse dicitis? *Significat, præter id quod in se videbatur, esse aliud sentiendum. Hæc enim confessionis tenenda ratio est, ut sicut Dei Filium, ita & Filium hominis meminerimus; quia alterum sine altero nihil spei tribuit ad salutem.* Vos autem, quem me esse dicitis? *Illis, quia homines sunt, humana opinantibus, vos qui estis dii, quem me esse existimatis?* Illos scilicet deos dixit, ad quos sermo Dei factus est: *Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes...* adoptione, non gratia. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Quamdiu vivimus Mundo, homines dumtaxat simus. Mundo moriendum est per fidem, per charitatem, per pœnitentiam & mortificationem Christianam, ut Deo viventes, dii simus. Sed heu! malumus Mundo, carnique vivere, quàm dii fieri; quod de Imperatore Tertullianus facetè dixit, quem Ethnici Deum appellabant. *Qui Deum Cæsarem dicitis, & deridetis, dicendo quod non est; & maledicitis, quia non vult esse quod dicitis:* Mavult *enim* vivere, quàm Deus fieri.

S. Hil. c. 16. in S. Matt.

S. Hieron. in hunc locũ.

IX. *Respondens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi. Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* Unus Petrus pro omnibus loquitur, ut unitas fidei, unitas Apostolatus, unitas Ecclesiæ, cujus personam gerit, significetur. *Petrus Ecclesiæ unicæ typus, in Apostolorum ordine primus, in Christi amore promotissimus, respondet pro omnibus. Unus pro multis dedit responsum, unitas in multis.* Hanc unitatem diligere ac tueri usque ad sanguinis effusionem debemus: *Non* enim *habet Christi charitatem, qui Ecclesiæ non diligit unitatem.* Tu es Christus Filius Dei vivi. *Ille dixit se Filium hominis, & Petrus eum dixit Filium Dei vivi. Optimè ille commemorabat, quod misericorditer exhibuerat: ille commemorabat, quod in claritate permanebat. Verbum Dei commendat humilitatem suam, homo agnoscit claritatem Domini sui.... Et revera justum est: humiliavit se propter nos, glorificemus illum nos; non enim Filius hominis propter se est, sed propter nos.*

S. Aug. Serm. 76. aliàs 13. de verbis Apostoli.

S. Aug. tr. 25. in Joannem, n. 11.

X. *Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, &c.* In cognitione & amore Dei, & Christi, posita est beatitudo hominis Christiani; non in divitiis, non in generis claritate, non in terrena sapientia & scientia rerum creatarum. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* Hæc dicit Dominus: *Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis: sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me.* Non in rerum naturalium & humanarum cognitione sita est felicitas nostra: *Infelix enim homo, qui scit illa omnia,* Domine Deus, *te autem nescit. Beatus autem qui te scit, etiamsi illa nesciat. Qui verò & te & illa novit, non propter illa beatior, sed propter te solum beatus est, si cognoscens te, sicut Deum glorificet, & gratias agat, & non evanescat in cogitationibus suis... Vanitas est enim mundana ista etiam nota profiteri, pietas autem tibi confiteri.* Beatus es Simon Bar-Jona, &c. *Ideò beatus es, quia Pater meus te docuit; nec terrena opinio te fefellit, sed inspiratio cœlestis te instruxit: & non caro & sanguis, sed ille me tibi, cujus sum Unigenitus Filius, indicavit.*

Joan. 17. 3.

Jerem. 9. 23.

S. Aug. lib. 5. Confes. c. 4. & 5.

S. Leo, ser. 3.

XI. *Et ego dico tibi: Quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:* hoc est, *Sicut Pater meus tibi manifestavit Divinitatem meam: ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam.* Quia tu es Petrus: *id est, Cùm ego sim inviolabilis petra, ego lapis angularis qui facio utraque unum; ego fundamentum, præter quod quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi*

S. Leo, lib.

mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam. *Super hanc, inquit, fortitudinem extruam Templum: & Ecclesiæ meæ cœlo inferenda sublimitas, in hujus fidei firmitate consurget. Hanc confessionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt: vox enim ista, vox vitæ est: & sicut confessores suos ad cœlestia provehit, ita negatores ad inferna demergit.....* Manet *ergo dispositio Veritatis, & beatus Petrus in accepta fortitudine petræ perseverans, susceptæ Ecclesiæ gubernacula non reliquit. Sic enim præ cæteris est ordinatus, ut dum petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum Regni cœlorum janitor constituitur, dum ligandorum solvendorumque arbiter, mansura etiam in cœlis judiciorum suorum definitione, præficitur, qualis ipsi cum Christo esset societas, per ipsa appellationum ejus mysteria nosceremus. Qui nunc pleniùs & potentiùs ea, quæ sibi commissa sunt, peragit, & omnes partes officiorum atque curarum in ipso & cum ipso, per quem est glorificatus, exequitur. Si quid itaque à nobis rectè agitur, rectèque discernitur: si quid à misericordia Dei quotidianis supplicationibus obtinetur; illius est operum atque meritorum, cujus in sede sua vivit potestas, & excellit auctoritas. Hoc enim obtinuit illa confessio, quæ à Deo Patre Apostolico inspirata cordi, omnia humanarum opinionum incerta transcendit, & firmitatem petræ, quæ nullis impulsionibus quateretur, accepit. In universa namque Ecclesia:* Tu es Christus Filius Dei vivi, *quotidie Petrus dicit: & omnis lingua quæ confitetur Dominum, magisterio hujus vocis imbuitur. Hæc fides diabolum vincit, & captivorum ejus vincula dissolvit. Hæc erutos Mundo inserit cœlo, & portæ inferi adversùs eam prævalere non possunt. Tanta enim divinitùs soliditate unita, munita est, ut eam neque hæretica unquam perrumpere pravitas, nec Pagana potuerit superare perfidia.*

S. Leo Ser. 2. cap. 3.

XII. *Et tibi dabo claves Regni cœlorum:* Eliæ lingua *clavis cœlorum* fuit: siquidem pluviam per annos plurimos cohibere potuit, & precibus deinde suis excitare: *Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto, si erit annis his ros & pluvia, nisi juxta oris mei verba.* Verùm longè major S. Petri quàm Eliæ potestas: illi siquidem Christus ipse potestatem & auctoritatem dedit aperiendi claudendique cœlum peccatoribus, ut spiritalem gratiæ imbrem in animas eliceret, vel suspenderet: *Et tibi dabo claves Regni cœlorum.* An non glorificati gloria est, in terra manere, & cœlum claudere? Vitam communiter inter homines vivere, atque supernas cœlorum sedes subditis auctoritate potestatis exhibere?

S. Jo. Chrys. orat. in S. Petrum & Eliã tom. 1. 3. Reg. 17.

S. Greg. seu alius auct. comment. in 1. Reg. lib. 2. c. 1.

Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis. S. Petro, quatenùs Ecclesiæ personam gerit, & omnium Episcoporum caput & forma est, potestas remittendi peccata confertur à Christo, ut innotescat, illam extra Ecclesiæ unitatem non esse, aut exerceri non posse. *Columba ligat, columba solvit; ædificium supra petram ligat & solvit. Timeant ligati, timeant soluti. Qui soluti sunt, timeant, ne ligentur: qui ligati sunt, orent, ut solvantur.* Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur: *& præter hanc Ecclesiam nihil solvitur. Quatriduano mortuo dicitur,* Lazare veni foras: *Et prodiit de monumento institis ligatus manibus & pedibus. Excitat Dominus, ut mortuus de monumento prodeat, si cor tangit, ut peccati confessio foras exeat. Sed parum adhuc ligatus est. Dominus ergo postquam exiit Lazarus de monumento, ad Discipulos, quibus dixerat:* Quæcumque solveritis in terra, soluta erunt & in cœlo: Solvite, *inquit,* eum, & sinite abire. *Per se excitavit, per Discipulos solvit.* Hac potestate abutuntur Sacerdotes, qui peccatores ligant vel absolvunt contra legem à Christo positam, & contra regulas Ecclesiæ. Tunc tantùm Ministrorum suorum sententiam Christus in cœlis ratam habet, cùm secundùm leges verbo ipsius traditas, & Ecclesiæ decretis explicatas, ligant vel solvunt in terris. Hinc S. Ambrosius explicans illum Psalmi 118. Versum, *Et de lege tua miserere mei,* ait: *Lege miseretur, qui cum justitia sapientiaque miseretur; ut ea dimittat, quæ scit jure posse dimitti; ne cum alterius miseretur, seipsum legi faciat obnoxium.* Et exponens illa verba, *Miserere mei secundùm eloquium tuum;* ait: *In ipsa Ecclesia, ubi maximè misereri decet, teneri quam maximè debet forma justitiæ; ne quis à Communionis consortio abstentus, brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus Communionem, quam plurimis debet postulare temporibus; facilitate Sacerdotis extorqueat. Nonne cùm uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ, incentivum tribuit delinquendi. Hoc eò dictum est, ut sciamus secundùm verbum Dei, secundùm rationem, dispensandam esse misericordiam debitoribus.* Et tibi dabo claves Regni cœlorum, &c. *Istum locum non intelligunt Episcopi & Presbyteri, qui aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur; cùm apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quæratur.* Sed nec in aperiendo verè pœnitentibus nimis difficiles præbere se debent, quibus claves Regni cœlorum sunt commissæ: *Nusquam tam vigere debent viscera misericordiæ, quam in Catholica Ecclesia, ut tamquam vera Mater, nec peccantibus filiis superbè insultet, nec correctis difficilè ignoscat.*

S. Ambr. ser. 4. in Ps. 118. n. 23. Et ser. 8. n. 26. S. Hier. in c. 16. S. Matt. S. Aug. lib. de Agon. Christ. c. 30.

XIII. *Exinde cœpit Jesus ostendere Discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati à Senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.* Divinitatem suam illis primùm revelavit, moxque Passionis suæ mortis, ac Resurrectionis mysteria illis declaravit; quia *Christus crucifixus Judæis,* qui Christi Jesu divinitatem non credunt, *scandalum, Gentibus autem stultia,* solis Christianis *Dei virtus est & sapientia.* Patitur autem & post Resurrectionem Christus, non à Judæis, sed à Christianis; non Jerosolymis, sed in Ecclesia: ipsum siquidem mali Christiani contemnunt, injuriis afficiunt, vitam ejus Euangelio omninò contrariam agentes; ipsum peccatis suis, quantum in ipsis est, crucifigunt; eripiunt illi vitam, non quidem corporis glorioši, cui mors jam dominari non potest, sed vitam spiritualem, qua in justorum cordibus vivit: *Rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes.* Patitur autem præcipuè à divitibus & potentibus sæculi, à Sacerdotibus ambitioši & avaris, à Doctoribus superbis. Discipulis porrò suis ostendit Christus, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati, & occidi, & tertia die resurgere: ut significaret, hominem Christianum, qui Spiritu Christi vivit & agitur, qui Dei in cruce pro ejus salute morientis filius est, ac discipulus, vitam, ærumnas, amaritudines ipsi vitæ adjunctas, tolerare debere cum patientia; mortem obire cum lætitia, resurrectionem expectare cum fiducia. Mortem necessitatis nomine vulgus hominum appellat: Id verò nominis vitæ sancti tribuunt. *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Apostolus, *Aliud ad vitæ necessitatem refert, aliud ad mortis utilitatem. Denique & Simeon qui ait,* Dimitte servum tuum, *propter Christum expectabat. Christus enim Rex noster est, & ideò quod Rex jubet, deserere non possumus, aut contemnere. Vivere ergo servo Dei Christus est, & mori lucrum. Quasi servus enim non refugit vitæ obsequium, & quasi sapiens lucrum mortis amplectitur. Lucrum est, evasisse incrementa peccati; lucrum, fugisse deteriora, & ad meliora transisse. Et addidit:* Dissolvi enim, & cum Christo esse, multò melius; permanere autem in carne, magis necessarium propter vos. *Aliud melius, aliud necessarium. Necessarium,*

1. Cor. 1. Hebr. 6. 6. Philipp. 1. S. Amb. li. de bono Mort. c. 2.

pro-

propter fructum operis; *melius*, *propter gratiam & copulam Christi*. Resurrectionis autem expectatione sustentari debemus & roborari, ut & vitam ejusque ærumnas patienter feramus, & mortem læto animo obeamus. *Fiducia Christianorum*, *resurrectio mortuorum*... *Spes resurrectionis*, *fastidium est mortis*.

Tert. lib. de resur. car. c. 1. Idem, lib. 1. Ad nationes.

XIV. *Et assumens eum Petrus*, *cœpit increpare illum*, *dicens*; *Absit à te*, *Domine*: *non erit tibi hoc*. Animalis homo non percipit quæ Dei sunt: & de illius tamen consiliis & mysteriis vult ferre judicium. Deum incarnatum, passum & mortuum fuisse, humana ratio non capit. Sed *Demus*, *Deum aliquid posse*, *quod nos fateamur investigare non posse*. *In talibus rebus tota ratio facti*, *est potentia facientis*. Qui conversus, dixit Petro: Vade post me, satana: " scandalum es mihi, quia non sapis ea quæ Dei sunt, " sed ea quæ hominum. Idem ipse *Petrus paulò ante* " *beatus*, *postea satanas*, *in momento uno*, *infra pau-* " *ca verba*. *Miraris differentiam nominum*, *differentias adtende causarum*. *Adtende causam*, *quare beatus*: Quia non tibi revelavit caro & sanguis, sed Pater meus qui in cœlis est. *Ideò beatus*, *quia tibi caro & sanguis non revelavit*. *Si enim caro & sanguis hoc tibi revelaret*; *de tuo*: *quia verò caro & sanguis non tibi revelavit*, *sed Pater meus qui in cœlis est*; *de meo*, *non de tuo*. *Quare de meo*? *Quia*, Omnia quæ habet Pater, mea sunt. *Ecce audisti causam*, *quare beatus*, *& quare Petrus*. *Quare autem illud quod horrescimus*, *& repetere nolumus*? *Quare*, *nisi quia de tuo*? Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum.... *Timuit*, *ne perderet morientem*, *quem confessus fuerat vitæ fontem*. *Turbatus est*, *dicens*: Absit à te, Domine, non fiet istud, *Propitius esto tibi*, *Deus*, *nolo te mori*. *Petrus dicebat Christo*, *Nolo te mori*, *sed melius dicebat Christus*, *Volo pro te mori*.... *Hoc intuentes nos Ecclesiæ membrum*, *discernamus*, *quid de Dei*, *quid de nostro*. *Tunc enim non titubabimus*, *tunc in petra fundabimur*, *fixi & stabiles erimus adversùs ventos*, *imbres*, *flumina*, *tentationes videlicet præsentis sæculi*. *Illum videte Petrum*, *qui tunc erat figura nostra*: *modò fidit*, *modò titubat*; *modò immortalem confitetur*, *modò timet ne moriatur*. *Proinde quia Ecclesia Christi habet firmos*, *habet & infirmos*; *nec sine firmis potest esse*, *nec sine infirmis*: *in eo quod dixit Petrus*, Tu es Christus Filius Dei vivi, *firmos significat*; *in eo autem*, *quòd trepidat & titubat*, *& Christum pati non vult*, *mortem timendo*, *vitam non agnoscendo*, *infirmos Ecclesiæ significat*: Vade post me, satana, scandalum mihi es, quia non sapis ea quæ Dei sunt. *Tanta ei religio fuit pro humani generis salute patiendi*, *ut Petrum primum Filii Dei confessorem*, *Ecclesiæ fundamentum*, *cœlestis regni janitorem*, *& in terreno judicio judicem cœli*, *satanæ convitio nuncuparet*; quia ipsum à Passione, Cruce & morte absterrere voluit. *Vocavit satanam*, *eò quòd saluti etsi nesciens adversaretur*, *qui Salvatorem mori prohiberet*..... *Fuit autem postea fortis ut mors Petri dilectio*, *cùm ex promissione Iesu Christi indutus virtute ex alto*, *tanta cœpit virtute diligere*, *ut in Concilio prohibitus prædicare nomen sanctum*, *constanter prohibentibus responderet*: *Obedire oportet magis Deo*, *quàm hominibus*. *Tunc demum tota virtute dilexit*, *cùm nec vitæ suæ pepercit pro dilectione*. Quicumque nos à via Christi, à via Crucis, à via pœnitentiæ & mortificationis Christianæ vult abducere, velut adversarius & inimicus salutis nostræ à nobis habeatur. Falsa & carnalis amicitia est, quæ nos ab amore Crucis avertit, quam Christus tam vehementer desideravit, tam ardenter dilexit, ut ejus subeundæ causa, è sinu Patris in terras descenderet, & homo fieret. *Taceo quòd figitur*; *in hoc enim venerat*. *Christus mori missus*, *nasci quoque necessariò habuit*, *ut mori posset*. *Forma moriendi*, *causa nascendi est*.

S. Hilar. tr. in Ps. 131. n. 4.

S. Ber. ser. 20. in Cant. n. 6.

Tertul. lib. de patien. & lib. de carne Christi.

XV. *Tunc Iesus dixit Discipulis suis*: *Si quis vult post me venire*, *abneget semetipsum*, *& tollat crucem suam*, *& sequatur me*. Dixisti, Petre, ut me à passione & cruce subeunda absterreres, *Absit à te*, *Domine*, *non erit tibi hoc*. Ego verò tibi respondeo: Quòd non solùm me impedire & meam passionem ægrè ferre, damno tibi erit; verùm etiam nulla tibi spes salutis supererit, nisi & ipse ad passionem semper paratissimus sis. *Si quis vult post me venire*. Non impello, non cogo, sed liberam singulorum voluntatem alliciens, dico, *Si quis vult*. Non enim ad afflictiones & onera, nec ad supplicia & penas, ut cogere mihi opus sit; sed ad ineffabilia bona voco, quorum ea natura est, ut facilè per se ipsam vos invitare possit. His dictis vehementer eos attraxit: nam sicut, qui vim affert, plerumque avertit animos; sic qui liberos eos relinquit, multò magis attrahit. Potentior enim est mitis oratio, quàm violenta. *Si quis vult post me venire*. Magna enim sunt, ait, quæ retribuo, ac talia, ut ultrò homines ad ea concursuros minimè dubium sit. Non enim si quis aurum atque argentum proponeret, vim inferret: Quantò igitur magis, ubi de cœlestibus bonis agitur, inferenda non est? *Si quis vult venire post me*. Nec verò satis est modo me sequi, quo nunc sequimini, mihi adhærentes; sed multi labores tolerandi, multa pericula subeunda. Non enim, ò Petre, quoniam me Filium Dei confessus es, propter hoc solum tibi coronæ expectandæ sunt; & quasi tibi hoc satis fuerit ad salutem, totaque res consummata sit, in otio & voluptate vivendum. Quamvis enim quia Filius sum Dei, omnium te periculorum expertem facere valeam; tui tamen gratia volo, ut & ipse nonnihil de tuo conferas, & illustrior evadas: Quemadmodum enim qui ludicrum instituit agonem, si cui athletarum amicitia jungitur, nunquam eum ob benevolentiam suam tantùm, nisi etiam descenderit in certamen, coronabit; qui proprium illius videlicet laborem desiderat, & quò magis eum diligit, eò magis victorem videre, adeòque & fortiter ac strenuè certare cupit: Ita Christus, quos maximè diligit, eos non solùm auxilio suo, verùm & suis laboribus immortales vult promereri coronas. *Qui certat in agone*, *non coronatur*, *nisi legitimè certaverit*. *Labora ergo*, inquit Apostolus, *sicut bonus miles Christi Iesu*. Si quis vult, sive vir, sive mulier, sive Princeps, sive subditus, hanc viam ingrediatur. *Si quis vult venire post me*, *abneget semetipsum*. Si intelligis, quid sit alium abnegare, facilè percipies, quid sit abnegare te ipsum. Qui alium jam abnegavit, fratrem puta, aut servum, aut quemvis alium, si cædi eum virgis videat, si arceri vinculis, quidquid aliud mali pati eum conspexerit, non accurrit, non auxiliatur, non flectitur, nec prorsùs ullo modo movetur, ceu qui penitùs ab illo alienatus est. Sic igitur nullo nos pacto corpori nostro parcere vult, ut neque si cæditur, neque si pellitur, neque si uritur, nec si quid aliud hujusmodi patitur, ei parcamus. Quid dixi, non parcamus: cùm id profectò sit verè parcere? Nam etiam tunc patres filiis maximè parcunt, cùm præceptoribus illos tradentes, maximè rogant, ne parcant. Sic igitur Christus. Non dixit tamen, Ne parcas, sed luculentiùs & expressiùs, *Abnega temetipsum*; periculis scilicet, certaminibus te offer, & quasi alius hæc patiatur, afficiare.

S. Joan. Chrys. ho. 56. in S. Matt.

2. Tim. 2.

Si quis vult post me venire, *abneget semetipsum*. Præceptum istud ad plura pertinet, quorum necessaria sit alienatio. *Nam & diabolo imprimis renuntiamus*, *itemque affectionibus carnis*, *consuetudini etiam vitæ quæ perfectioni salutis adversatur*. *Et quod his omnibus magis necessarium est*, *quilibet sibimetipsi renuntiat*, *qui exuit veterem hominem cum actibus suis*. *Postremò affectionibus cunctis mundanis*, *quæ pietatis propositum valeant impedire*, *nuntium remittit*. Christianus seipso, amoreque proprio vacuus, Deo plenus esse debet: Hoc est, abnegare se ipsum. Durum videtur & grave, quod Dominus imperavit, ut si quis eum vult sequi, abneget seipsum. *Sed non est durum nec grave*, *quod ille imperat*, *qui adjuvat*, *ut fiat quod imperat*. *Quicquid enim durum est in præceptis*, *ut sit leve*, *charitas facit*. Novimus quanta ipse amor faciat. Plerumque etiam ipse amor reprobus atque lascivus est: quanta homines dura perpessi sunt, quanta indigna & intolerabilia pertulerunt,

S. Basil. reg. fusiùs disp. inter. 8.

S. Aug. serm. 96. aliàs de div. 47. c. 1.

ut

ut pervenirent ad id quod amaverunt? Sive ſit amator pecuniæ, qui vocatur avarus; ſive ſit honoris amator, qui vocatur ambitioſus; ſive ſit corporum pulchrorum amator, qui vocatur laſcivus. Et quis poſſet enumerare omnes amores? Conſiderate tamen quantùm laborent omnes amatores, nec ſentiunt quod laborant; & tunc ab eis plus laboratur, quando à labore quiſque prohibetur. *Cùm ergo tales ſint homines plures, quales ſunt amores, nihilque aliud curæ eſſe debeat, quomodo vivatur, niſi ut quod amandum eſt eligatur: quid miraris, ſi ille qui diligit Chriſtum, & qui qui vult ſequi Chriſtum, amando negat ſe ipſum? Si enim perit homo amando ſe, profectò invenitur negando ſe. Prima hominis perditio fuit amor ſui. Si enim ſe non amaret, & Deum ſibi præponeret, Deo eſſe ſemper ſubditus vellet: non autem converteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem ſuam. Hoc eſt enim amare ſe, velle facere voluntatem ſuam. Præpone his voluntatem Dei: Diſce amare te, non amando te.*

S.Jo.Chryſo. ho.16. in S. Matt.

Et tollat crucem ſuam. Ne quis putet, ad verba uſque tantummodò, & contumelias, & opprobria, abnegationem hanc ſui fieri oportere, id ſubjunxit, ut ſignificaret, abnegandos nos eſſe uſque ad mortem, & quidem turpiſſimam: quam deſignans, non dixit, Abneget ſemetipſum uſque ad mortem, ſed, *Tollat crucem ſuam*, mortem ignominioſiſſimam ſignificans: & non ſemel, nec bis, ſed continuè per totam vitam hanc tecum mortem circumferas, & ad necem paratiſſimus ſis. Multi pecunias contempſere, multi delicias vitæ ac gloriam conculcaverunt; mortem autem deſpicere non potuerunt, ſed pericula & dolores formidarunt: Ego verò ad effuſionem uſque ſanguinis volo vos milites meos luctari, & ad necem uſque certare. *Ne igitur fatigemini*, Fratres mei, *animis veſtris deficientes. Nondum enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adversùs peccatum repugnantes.* Unuſquiſque veſtrum *Tollat crucem ſuam*, inquit Chriſtus: Ferat quicquid moleſtum eſt, ſic *me ſequatur*. Cùm enim cœperit me moribus & præceptis meis ſequi, multos habebit contradictores, multos habebit prohibitores, multos habebit diſſuaſores, & hoc de ipſis quaſi comitibus Chriſti. Cum Chriſto ambulabant, qui cæcos clamare prohibebant. Sive ergo minas, ſive blandimenta, ſive quaslibet prohibitiones, ſi ſequi vis, in crucem verte, tolera, porta, noli ſuccumbere. Si perſecutio eſt, nonnè pro Chriſto debent cuncta contemni? *Amatur mundus: ſed præponatur, à quo factus eſt mundus. Magnus eſt mundus, ſed major eſt, à quo factus eſt mundus. Pulcher eſt mundus, ſed pulcrior eſt, à quo factus eſt mundus, Blandus eſt mundus, ſed ſuavior eſt, à quo factus eſt mundus. Malus eſt mundus, & bonus eſt, à quo factus eſt mundus.*

Hebr.12.3. & 4. S.Aug.ſer. 96.aliàs de div.47.c.4.

Coloſ.3.5. Tollite crucem veſtram, & ſequimini Chriſtum. Crucem ſuam tollit, qui *mortificat membra ſua quæ ſunt ſuper terram; fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſervitus... Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Rom.8.13. Hinc idem Apoſtolus de ſe ipſo ait: *Mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.* Gal.6.14. Et alibi: *Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultra non ſerviamus peccato.* Rom.6.6. Quamdiu ergo id agunt opera noſtra, ut evacuetur corpus peccati, quamdiu *Exterior homo noſter corrumpitur, ut interior renovetur de die in diem*, tempus eſt crucis. 2.Cor.4.16. Hæc ſunt bona opera quidem, ſed laborioſa, quorum merces eſt requies; ſed ideò dicitur, *Spe gaudentes*, ut cogitantes requiem futuram, cum hilaritate in laboribus operemur. Rom.12.13. Hoc modo ſequemur Chriſtum, qui *propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem*. Hebr.12.2. Crux Domini non tantùm illa dicitur, quæ paſſionis tempore ligni afflictione conſtruitur, ſed illa quæ totius vitæ curriculo cunctarum diſciplinarum virtutibus coaptatur: de qua mihi videtur Salvator dicere: *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Numquid enim omnes Martyres, qui ſecuti ſunt Dominum, crucifixi ſunt cum Domino? Numquid omnes Virgines, qui ſequuntur Agnum Dei, crucifixi ſunt, ut ſequantur? Numquid Paulus Apoſtolus crucifixus fuerat, cùm dicebat: *Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo?* Gal.6.14. Hoc autem dicit, ut intelligas, *Crucem non ligni eſſe patibulum, ſed vitæ virtutiſque propoſitum. Tota igitur vita Chriſtiani hominis, ſi ſecundùm Euangelium vivat, Crux eſt atque Martyrium.*

S.Aug.ſerm. 96.c.7.

Tollat crucem ſuam, & ſequatur me. In hoc mundo, id eſt Eccleſia, quæ tota ſequitur Chriſtum, univerſaliter dixit: *Qui vult me ſequi, abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam.* Non enim hoc Virgines debent audire, & maritatæ non debent; aut viduæ debent, & nuptæ non debent; aut Monachi debent, & conjugati non debent; aut Clerici debent, & laici non debent: ſed univerſa Eccleſia, univerſum corpus, cuncta membra, per officia propria diſtincta & diſtributa, ſequantur Chriſtum.... *Abnegent ſe, id eſt, non præſumant de ſe; tollant crucem ſuam, id eſt, tolerent in mundo pro Chriſto, quicquid intulerit mundus. Ament eum, qui ſolus non decipit, qui ſolus non fallitur, ſolus non fallit. Ament eum, quia verum eſt quod promittit. Sed quia non modò dat, titubat fides. Dura, perſevera, tolera, porta dilationem, & tuliſti Crucem.* Sed cùm omnes ſpectet iſtud ferendæ Crucis officium, plures tamen Chriſtiani, etiam ex iis qui pietatem profitentur, à Cruce ſua feruntur, quàm Crucem ſuam ferant, ut olim ad *Lætum* ſcribebat S. Auguſtinus: *Cùm te* (inquit) *præſens animadverterem domeſticis curis à divino ſtudio retardari, ferri te potiùs & duci à Cruce tua, non eam te ferre ac ducere ſentiebam. Crucem enim noſtram, quam Dominus portari à nobis jubet, ut eum expeditiſſimi ſequamur, quid aliud quàm mortalitatem carnis hujus ſignificat? Ipſa enim nos cruciat, donec abſorbeatur mors in victoriam. Crux ergo hæc ipſa crucifigenda eſt, & crucifigenda eſt clavis timoris Dei, ne ſolutis & liberis membris, reluctantem portare non poſſis. Sequi enim Dominum, niſi eam portans, omninò non vales. Nam quomodo eum ſequeris, ſi non es ejus?* S.Aug.epiſt. 243. aliàs 34. Qui autem *Chriſti ſunt*, ait Apoſtolus, *carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.* Galat.5.24.

Et ſequatur me. Poſſet enim aliquis talia pati, Chriſtum tamen non ſequi, ſi nihil videlicet propter ipſum pateretur. Latrones quippè, ſepulchrorum violatores, dæmonum invocatores, multa plerumque talia patiuntur. Ne igitur credas, ipſius paſſionis naturam per ſe ſufficere, cauſam ejus ſubjecit: ut quæ dicta ſunt, univerſa faciens atque patiens, ipſum ſequaris: ut ſcilicet propter ipſum omnia ſuſtineas, utque omnem virtutis numerum habeas. Is enim Chriſtum ſequitur, qui non in periculis modò fortitudinem adhibet, ſed modeſtiam, humilitatem, & omne ſublimioris Philoſophiæ genus complectitur. Id enim eſt rectè Dominum ſequi, & ut oportet, ſi propter ipſum cuncta ſufferas, & alias virtutes non negligas. Multi diabolum ſequentes multa patiuntur, & vitam propter ipſum perdunt: quàm nos propter Chriſtum, imò verò propter nos ipſos perdamus. Illi hoc faciunt, & tam hìc quàm in futura vita ſibi obſunt: nos autem, ut utraque vita potiamur, faciamus, obſecro. Summa enim ignavia eſt, non tantam ſolertiam animæ nos adhibere, qui fulgentibus coronis fruemur, quantam perditi homines oſtentant; præſertim cùm nobis Chriſtus adſit atque opituletur, illis verò nemo patrocinium præbeat.

S.Jo.Chryſ. ho.56.in S. Matt.

Et ſequatur me. Quò ſequendus eſt Dominus? Quò iit, novimus: Reſurrexit enim, & aſcendit in cœlum: illò ſequendus eſt. *Planè deſperandum non eſt, quia ipſe promiſit, non quia homo aliquid poteſt. Longè à nobis erat cœlum, antequam Caput noſtrum iiſſet in cœlum. Iam quare deſperemus, ſi membra illius Capitis ſumus?* Illò ergo ſequendus eſt. Et quis cum nolit ſequi in talem ſedem? Maximè quia multùm timoribus & doloribus labo-

S.Aug.ſerm. 96.de div.47. cap.3.

S.Max.ho. de marty. cujus fragmentum aſſumptum eſt ſer.297. Auguſtin. appendicis aliàs de ſanctis 32.

» laboratur in terra. Quis nolit illò sequi Christum, ubi » est summa felicitas, summa pax, perpetua securitas? » Bonum est illò eum sequi, sed videndum est quà. Etenim verba ista Dominus Jesus non tunc dicebat, quando à mortuis jam resurrexerat. Nondum erat passus, » venturus erat ad crucem, venturus ad exhonorationem, ad contumelias, ad flagella, ad spinas, ad vulnera, ad insultationes, opprobria, mortem. Quasi » exasperata est via: pigrum te facit, non vis sequi: Sequere. *Asperatum est quod sibi homo fecit, sed contritum est quod Christus redeundo calcavit.* Nam quis non velit ire ad exaltationem? *Omnes delectat celsitudo: sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non ascendere. A gradu incipe, & ascendisti.*

XVI. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Quid enim prodest homini si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Si propterea periculosum est, ut ames » animam tuam, ne pereat anima tua; ideò non debes » illam amare, quia non vis illam perire. Si autem non S.Aug. ser. 368. aliàs 37. ex hom. 50. » vis illam perire, amas illam. Quid est hoc? Si amo, » perdo. Ergo non amem, ne perdam. Sed si non vis » eam perdere, non potes eam amare. Sunt ergo qui » perversè animam suam amant: & hoc vult sermo Dei » corrigere, non ut oderint animam suam, sed ut rectè » diligant; malè enim diligendo perdunt eam, & fit » quiddam magnum quasi præposterum & contrarium. » Sed ita tamen fit, ut si diligas eam perversè, perdas » illam; si oderis illam rectè, conserves illam. Est ergo » quidam perversus amor ejus, & quoddam rectum » odium ejus: Sed amor perversus ab odio, odium rectum ab amore ejus. Quis est perversus animæ amor? » Quando diligis animam tuam in iniquitatibus. Audi » quia ab odio venit amor iste perversus: *Qui autem di-* Ps. 10. 6. *ligit iniquitatem, odit animam suam.* Odium autem » rectum vide, quia ab amore venit: *Qui autem odit ani-* » *mam suam in hoc sæculo, in vitam æternam custodit eam.* » Utique *Quod vis invenire in vitam æternam, multùm amas. Quod enim amas ad tempus, quid prodest? Aut subduceris illi, aut subducitur tibi. Cùm fueris tu subtractus, perit ipse amator: cùm fuerit illud subtractum, periit quod amasti. Vbi ergo aut amator periit, aut quod amatur, non est amandum. Quid est ergo amandum? Quod nobiscum potest esse in æternum. Sed si vis animam tuam in æternum habere salvam, oderis eam ad tempus. Ergo odium rectum ab amore venit, perversus amor ab odio venit.* Quis igitur modus diligendi ani- » mam? Putatis, Martyres non amabant animas suas? » Videtis certè modò, si cujus vita præsentis sæculi pe- » riclitetur, quomodo amici ejus currunt pro ea, quo- » modo curritur ad Ecclesiam, rogatur Episcopus, ut » intermittat, si quas habet actiones, currat, festinet? » Quare? Pro anima. Et omnes contremiscunt, omnibus cæteris rebus intermissis, festinandum esse decernunt. Omnis festinatio laudatur, omnis tardatio accusatur. Quare? Pro anima. Quid est, pro anima? » Ne moriatur homo.... Mors hominis iniquitas est. Si » curris pro hac vita centum millia, quot millia debes » currere pro vita æterna? Et tamen propter hanc pigri » sunt homines. Amor ergo perversus animæ abundat, » amor autem rectus valdè paucorum est. Nam sicut » nemo est, qui non diligat animam suam, sic nemo est » qui non amet carnem suam. Unde fieri potest, ut & » verum sit, quod ait Apostolus, *Nemo unquam carnem* » *suam odio habuit*, & anima non ametur? Discamus ergo, Fratres, amare animas nostras. Omnis voluptas » sæculi transitoria est. Est amor utilis, est amor noxius. » *Amor amore impeditur; amor noxius recedat, & amor utilis succedat. Sed quia homines nolunt illinc recedere, ideò in illos non potest aliud introire. Vt non capiant, pleni sunt; fundant, & capiunt. Pleni sunt enim amore voluptatum carnalium, pleni sunt amore vitæ præsentis, pleni sunt amore auri & argenti, possessionum sæculi hujus. Qui ergo pleni sunt, sic sunt quomodo vasa. Vis ut intret mel, unde acetum nondum fudisti? Funde quod habes, ut capias quod non habes. Ideò prima renuntiatio est huic sæculo, & deinde conversio ad Deum. Qui renuntiat, fundit; qui convertitur, impletur; sed si non fiat corpore solo, sed & corde.*

Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? *Magna res anima, quæ Christi sanguine redempta est. Gravis animæ casus, quæ nonnisi Christi cruce potuit reparari. Si rursum corruerit peccato dumtaxat ad mortem, unde jam reparabitur? Numquid aut alter Christus, aut idem iterum crucifigi habet pro illa?* S. Bern. epist. 14.

XVII. *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus.* Abnegare se ipsum, crucem ferre, Christum sequi, bona omnia & commoda temporalia, vitamque ipsam propter illum amittere, merum consilium non est, sed præceptum Christianis omnibus impositum: siquidem ex illorum operum & officiorum adimpletione, vel omissione, unusquisque à Christo judicabitur, ex illisque salus æterna hominis pendet. Ultimum judicium, si verè credimus, timeamus; si timemus, ad illud nos quotidiè præparemus: sed timeamus timore casto. *In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii.* 1. Joan. 4. Ille autem diligit adventum *Domini, qui cum sinceritate fidei, firmitate spei, ardore charitatis exspectat*, qui piè vivendo ad diem vitæ suæ nbvissimum vigilanter se præparat: *Quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in illo die judicabitur.* Quàm salutaris sit & necessaria ultimi judicii recordatio, veteres illi Ægypti Monachi exemplo suo ostendebant, qui in gratiarum actione post cibi sumptionem, terribilis illius diei mentionem faciebant. Hanc exscribit & explicat S. Joannes Chrysostomus: *Benedictus Deus, qui me pascis à juventute mea, qui omni carni cibum præbes, reple lætitia & gaudio corda, ut semper satis habentes, ad omne bonum opus abundemus in Christo Iesu Domino nostro, cum quo tibi gloria, honor & imperium cum Spiritu Sancto in sæcula. Amen. Gloria tibi Domine, gloria tibi Sancte, gloria tibi Rex, quoniam dedisti nobis escas: gaudio & lætitia reple nos in Spiritu Sancto, ut inveniamur in conspectu tuo acceptabiles*: Nec pudefiamus, quando unicuique reddes secundùm opera sua. Ac si dicerent: *Nulla cura est nobis, ne verecundemur in conspectu hominum; sed quæcumque de nobis homines aut ridentes aut exprobrantes dixerint, ad ea nec vertimur quidem: totum autem hoc certamen nobis est, ne tunc verecundemur. His dictis, ignei tandem fluvii recordantur, & præmiorum mentionem faciunt: nec dicunt, Ne puniamur; sed, Ne pudefiamus: id enim nobis etiam gehenna ipsa terribilius est, si videbimur Dominum offendisse. Quod quia multos & rudiores non terret, addunt,* Quando *unicuique reddet secundùm opera sua.* S. Aug. epist. 199. aliàs 80. S. Jo. Chrys. hom. 56. in S. Matt.

XVIII. Sunt quidam de hìc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo. *Ex conditione gustatus, tenuem quamdam Fidelibus libationem mortis ostendit.* «S. Hilarius, cap. 17. in Matt.

CAPUT XVII.

Senſus Litteralis.

S. Jo. Chryſ. hom. 57. S. Hieron. in comment.

I. ET *poſt dies ſex, aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobum, & Ioannem fratrem ejus, & duxit illos in montem excelſum ſeorſum: & transfiguratus eſt ante eos*. Poſt dies ſex integros, non numerato eo quo Chriſtus promiſſum fecit, Verſu ultimo Capitis ſuperioris deſcriptum, nec illo quo montem adiit cum electis tribus Apoſtolis: Nam ſi dies illi numerentur, octo circiter dies interceſſere. Confer cum Lucæ 9.28. *Factum eſt autem poſt hæc verba ferè dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & aſcendit in montem, ut oraret*. Tres aſſumpſit, ut trium teſtimonio Myſterii veritas conſtaret. Et ſicut futura Chriſti gloria tres habere teſtes debebat è cœlo, totidemque de terra, ut habetur 1. *Ioannis* 5. 7. 8. Ita & hoc gloriæ ejus ſpecimen tres quaſi de cœlo teſtes habuit, Patrem Æternum, Moyſem, & Eliam: & tres de terra, Petrum, Jacobum, & Joannem, quos arcanorum ſuorum conſcios eſſe voluit, ſuſcitationis puellæ, *Marci* 5.37. agonis in Horto, transfigurationis in Monte; quibus ſolis inter Apoſtolos nova impoſuit nomina, Petrum Apoſtolici collegii caput & Principem; Joannem qui poſt omnes Apoſtolos ſuperſtes, teſtimonium hoc ad ſequentem ætatem viva voce erat tranſmiſſurus; & Jacobum Zebedæi, Joannis fratrem, qui primus ex Apoſtolis ſanguine teſtimonium erat obſignaturus. Illos itaque duxit in montem excelſum, nempè Thabor, ſeu Itabyrium, ut Traditio vetus habet. Mons eſt in media Galilæa ſitus, non procul à Nazaret. Duxit illos in montem excelſum ſeorſum, ut oraret, procul ab hominum tumultu remotus, & ne myſterium, quod vulgari ante reſurrectionem ſuam nolebat, innoteſceret omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo. *Et transfiguratus eſt ante eos*, ſive coram eis, non mutatione ſubſtantiæ, corporis, figuræ, ſive faciei, cujus eadem lineamenta Diſcipulis nota permanſerunt; ſed externæ dumtaxat ſpeciei. Lucæ 9. 29. *Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus ejus altera*. Sed & S. Matthæus transfigurationis modum hìc explicat his verbis: *Et reſplenduit facies ejus ſicut ſol;* fulgore illo tum ex Divinitatis majeſtate, tum ex animi beatitudine ac gloria in faciem totumque corpus dimanante, ſicut in beatis claritas corporis glorioſi ab animæ claritate derivabitur: *Tam potenti enim natura Deus fecit animam, ut ex ejus pleniſſima beatitudine, quæ in fine temporum ſanctis promittitur, redundet etiam in inferiorum naturam, quod eſt corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis eſt propria, ſed plenitudo ſanitatis, id eſt, incorruptionis vigor*: Qui quidem dotes omnes complectitur. Veſtimenta autem ejus *facta ſunt alba ſicut nix*: Candore coruſcante, radiis ſcilicet ex ſacratiſſimo corpore per veſtimenta erumpentibus, ſicut radii ſolis per nubem ſubjectam promicant. Confer cum Lucæ 9.29. *Et veſtitus ejus albus & refulgens*: Et Marci 9. 2. *Et veſtimenta ejus facta ſunt ſplendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non poteſt ſuper terram candida facere*. Et reſplenduit facies ejus ſicut ſol, *&c. Vbi ſplendor faciei oſtenditur, & candor deſcribitur veſtium, non ſubſtantia tollitur, ſed gloria commutatur. Certè transformatus eſt Dominus in eam gloriam, qua venturus eſt poſtea in Regno ſuo. Transformatio ſplendorem addidit, faciem non ſubtraxit*.

S. Aug. lib. 2. de conſenſu Euang. c. 56.

S. Hier. ep. 27. & in libello de locis Hebraicis.

S. Aug. epiſt. 118. aliàs 56.

Videſis S. Thom. 3. p q. 45. art. 2.

S. Hier. in c. 17. S. Matt.

II. *Et ecce apparuerunt illis Moyſes & Elias cum eo loquentes*. Elias adhuc ſuperſtes, è Paradiſo Terreſtri ſeu alio loco, in quem à Deo translatus vivit ad ſecundum uſque Chriſti adventum, felicis æternitatis candidatus, in montem ſanctum miraculo advectus, & Moyſes redivivus ad tempus, ut myſterio ſerviret. Apparuerunt Moyſes & Elias, ille mediator cui Lex à Deo data per Angelos, iſte Legis zelator ardentiſſimus, ut Chriſtum Legem implere & perficere, non violare, teſtimonio ſuo confirmarent contra Phariſæorum calumnias. 2. Ut ambo oſtenderent, Jeſum non eſſe Eliam, aut unum ex Prophetis, ut vulgus opinabatur, ſed Dominum Prophetarum. 3. Ut Moyſes Legis typus, Elias Prophetarum omnium perſonam gerens, ſignificarent, Legem & Prophetas œconomiæ & Paſſioni mortique Chriſti teſtimonium perhibere, de qua cum ipſo loquebantur, ut explicat S. Lucas. *Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyſes & Elias viſi in Majeſtate: & dicebat exceſſum ejus, quem completurus erat in Ieruſalem*: Hic ſcilicet Legis & Prophetarum ſcopus. 4. Ut Jeſum mortis & vitæ pariter habere poteſtatem, & ſupernorum ac infernorum Dominum eſſe probaretur, idcircò Moyſen jam mortuum, & Eliam adhuc ſuperſtitem in medium adduxit. 5. Ut Moyſis & Eliæ colloquio cum Jeſu, crucis ejus, paſſionis ac mortis gloria oſtenderetur Petro, qui illum à morte ſubeunda deterrere tentaverat, & reliquis qui paſſionem formidabant, eorumque animi roborarentur. Cùm autem Jeſus oraret, Petrus & alii duo Apoſtoli *gravati erant ſomno. Et evigilantes, viderunt majeſtatem ejus, & duos viros, qui ſtabant cum illo*, ut refert S. Lucas.

S. Jo. Chryſ. hom. 57. in Matth.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Aug. ſerm. 78. aliàs de div. 69.

Luc. 9. 30. 31.

Luc. 9. 32. 33.

III. *Reſpondens autem Petrus, dixit ad Ieſum: Domine, bonum eſt nos hic eſſe: ſi vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moyſi unum, & Eliæ unum*. Petrus ſpectaculi admirabilitate & voluptatis magnitudine velut extra ſe raptus, & neſciens quid diceret, ad Jeſum converſus, dixit: Domine, bonum eſt ac jucundum nos hìc permanere, ut aſpectu gloriæ tuæ ſanctorumque tuorum fruamur: Quamobrem permitte, ut hìc tria tentoria exſtruamus, Tibi unum, Moyſi unum, & Eliæ unum. Hoc ſcilicet pacto Moyſen & & Eliam, jam parantes diſceſſum, retineri poſſe putabat: neque conſiderabat, ſanctiſſimos illos felicis æternitatis candidatos terrenis tentoriis ex ramis & frondibus arborum non indigere: nec Chriſtum gloria permanenti donandum ante mortem, de qua cum Moyſe & Elia colloquebatur: nec ejus Diſcipulis gloriæ coronā ante certamen conferendam. Inconſiderantiæ autem cauſa fuere ſtupor & timor ex ſpectaculi admirabilitate profectus. Confer cum Marci 9.4. *Et reſpondens Petrus, ait Ieſu: Rabbi, bonum eſt nos hic eſſe: & faciamus tria tabernacula, tibi unum, & Moyſi unum, & Eliæ unum. Non enim ſciebat, quid diceret: erant enim timore exterriti*. Et Lucæ 9. 33. *Et factum eſt cum diſcederent ab illo*, (Moyſes & Elias) *ait Petrus ad Ieſum: Præceptor, bonum eſt nos hic eſſe: & faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Moyſi, & unum Eliæ: neſciens quid diceret*.

IV. *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: Ipſum audite*. Nubes lucida Chriſtum, Moyſen, & Eliam cinxit, ſplendoremque majeſtatis & gloriæ Chriſti Diſcipulis tribus attemperavit, ut ferre poſſent. Dei Majeſtas in Veteri Teſtamento in nube apparere & loqui ſolita, Moyſi in Tabernaculo, Salomoni in Templo: Chriſtus etiam in nube in cœlum aſſumptus, in nube ad judicium venturus: ſed nubes quæ Veteris Teſtamenti tempore Deum præſentem indicabat, caliginoſa erat; quæ verò Dei & Chriſti ſedes eſt tempore Novi Teſtamenti, lucida eſt, ad diverſam utriuſque œconomiam indicandam. Status enim ille umbrarum erat & figurarum, iſte verò lucis & exhibitæ veritatis: ille terroris, hic amoris. Quando minatur Deus, tenebroſam nubem oſtendit. *Cum aſcendiſſet Moy-*

S. Jo. Chryſ. hom. 57. in Matt.

Moyses, operuit nubes montem, & habitavit gloria
Exod. 24.16. *Domini super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocavit eum de medio caliginis.* Et Propheta de minis ejus differens, ait: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris.* Hic verò quia docere, non terrere
Ps.17. volebat, nubes lucida videtur. Petrus quidem dicebat, Faciamus hìc tria tabernacula: Christus autem tabernaculum nullis factum manibus ostendit, lux ineffabilis emicat, divina vox intonat: ut autem nulla dubitatio emergeret, quem ex tribus vox Æterni Patris indicaret, & de Christo solo dictum intelligerent, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui:* vox audita est, cùm jam Moyses & Elias disparuissent. Hic Jesus, quem Moyses & Prophetæ prædixerunt, jamque agnoverunt & venerati sunt, ut finem Legis & Prophetarum, ut Mundi Redemptorem, ut verum Messiam, est *Filius meus*, non servus, ut Moyses & Prophetæ cæteri: *Filius meus*, non adoptivus, sed proprius; non aliunde creatus, sed ex me genitus; nec de alia natura mihi factus comparabilis, sed de mea essentia mihi natus æqualis. *Hic est Filius meus* dilectissimus, utpotè Unigenitus, in quo
S.Leo, ser. 94. sive ho. de transfig. Domini. » requiesco & oblector, in quo nihil mihi displicet, » per quem mihi justi quique homines placent, per » quem unum placari possum & reconciliari peccato» ribus. *Hic est Filius meus*, quem à me non separat deitas, non dividit potestas, non discernit æternitas;
Joan.1. *per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est* » *nihil*; qui unam mecum voluntatem habet: qui » eam, quam mecum habet æqualitatem, non rapi» na appetiit, nec usurpatione præsumpsit; sed ma» nens in forma gloriæ meæ, ut ad reparandum ge» nus humanum exequeretur commune consilium, us» que ad formam servilem inclinavit communem Deita» tem. *Ipsum audite* ceu Doctorem & Legislatorem om
Deut.18.15. nibus datum, in quo Moysis Vaticinium impletum
Act.3.22. est: *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies, ut petisti à Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: Vltra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar.* Quasi dicatur: Postulastis, ne Deus vobiscum ignis illis terrorem incutientibus ageret: præstat Deus, quod rogastis. *Verbum caro factum est: Exinanivit semetipsum, formam servi accipiens.* En illum, qui cùm vehementia zeli » pro domo Dei Eliam vincat, simul mansuetudine » Moysen superat. *Ipsum audite*, quem Legis Mysteria » prænunciaverunt, quem Prophetarum ora cecinerunt. » Ipsum audite, qui sanguine suo Mundum redimit, » qui diabolum ligat, & vasa ejus rapit, qui peccati » chirographum & prævaricationis pacta dirumpit. *Ip» sum audite*, quia ipse est Veritas & Vita, ipse vir» tus mea, atque sapientia. *Ipsum audite*, qui viam aperit ad cœlum, & per crucis supplicium, gradus vobis ascensionis parat ad Regnum. Confer cum 2. Petri 1.16.17.18. *Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem & præsentiam; sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum hujuscemodi à magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cùm essemus cum ipso in monte sancto.*

V. *Et audientes Discipuli, ceciderunt in faciem suam*, quasi exanimes præ stupore; *& timuerunt valde*, triplicem ob causam. Vel quia se errasse cogno-
S.Hieron. in hunc locum. verant: vel quia nubes lucida operuerat eos: aut quia Dei Patris vocem loquentis audierant; quia humana fragilitas conspectum majoris gloriæ ferre non sustinet, ac toto animo & corpore contremiscens, ad terram cadit.

VI. *Et accessit Iesus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere.* Quia illi jacebant, & surgere non poterant, clementer ad eos accessit, & tetigit eos, ut tactu timorem fugaret, & ne spectrũ putaretur.

VII. *Levantes autem oculos suos, neminem vide-*

Alex. Expos. in Euang.

runt, nisi solum Iesum. Ne si Moyses & Elias cum illo mansissent, Patris vox videretur incerta, cui potissimùm daret testimonium.

VIII. *Et descendentibus illis de monte, præcepit* S.Hieron. *eis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat.* Nemini, nec S. Jo.Chrys. hom.58. in Matt. condiscipulis quidem vestris, visum istud ac spectaculum admirabile enarrate, donec à mortuis resurrexerim. Noluit autem vulgari ac prædicari gloriam suam ac Divinitatem, antequam resurrexisset, ne apud rudes animos sequens crux scandalum faceret; & Mysterium istud pro sui magnitudine incredibile videretur. *Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis die-* Luc.9.3.6. *bus quidquam ex his, quæ viderant.*

IX. *Et interrogaverunt eum Discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primùm venire? At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia.* Audita mentione Resurrectionis Christi, quam non intelligebant, ipsum interrogarunt: Quare eruditi in Lege viri dicunt Eliam priùs venturum, quàm Resurrectio fiat, & Messiæ Regnum incipiat, quod ante Resurrectionem non incœpturum nobis innuere videris. Aut si jam cœpit Messiæ Regnum, Te Dei Filio ab Æterno Patre declarato, cur Elias quem venisse arbitrabamur, jam abiit è conspectu nostro? Ex recepta enim eruditorum sententia, in Malachiæ Pro- Malach.4. 5. & 6. phetæ Vaticinio fundata, venire debebat non abiturus, sed omnia emendaturus, docturus populum, monstraturus Messiam, conversurus cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum. Confer cum Marci 9.9.10. *Et verbum continuerunt apud se, conquirentes, quid esset: Cùm à mortuis resurrexerit. Et interrogabant eum, dicentes: Quid ergo dicunt Pharisæi, & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?*

At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus Malach.4. Eccl.48.10. Apocal. 11. 3.6. Act.3.1.2. S.Hil.c.17.in Matt. *est, & restituet omnia.* Elias Prophetas venturus est, *antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & restituet Tribus Iacob*; populum emendabit, adventus ejus & prædicatio signum erit consummationis sæculi, & *restitutionis omnium* proximè futuræ, Israelem omnem reliquum ad fidem in me, salutemque adducet, ac Gentium plenitudini uniet.

X. *Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis.* Ne verò Scribæ & Pharisæi populo persuadeant, Messiam non venisse, quia ipsius adventum præcedere debet Elias: Dico vobis, Eliam, Joannem Baptistam scilicet in spiritu & virtute Eliæ jam venisse, & suo functum esse officio, & non cognoverunt eum Eliam esse secundùm spiritum & virtutem; non cognoverunt, eum esse Præcursorem Messiæ quem indigitavit, dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui* Matt.14. *tollit peccatum Mundi*, &c. & in eum homines impii fecerunt, quicquid voluerunt, Deo permittente; ipsumque in carcerem miserunt, & occiderunt: sic & ego passurus sum ab eis, & occidendus. *Tunc intel-* S. Jo.Chrys. hom.58. in Matt. *lexerunt Discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.* Quòd Elias venturus sit, & jam venerit, nulla repugnantia est. Cùm enim ait Christus: *Elias venturus est, & restituet omnia*; ipsum Eliam Tesbiten dicit, & eam, quæ tunc futura est, Judæorum conversionem. Cùm verò ait: *Elias jam venit*; ipsum Joannem Baptistam propter ministerii similitudinem designavit. Nam & Prophetæ unumquemque ex approbatis Regibus David appellabant: & Judæos propter morum depravationem, Sodomorum Principes, & filios Æthiopum nuncupabant. Sicut enim ille secundi adventus, ita iste primi Præcursor fuit: quamvis & illa de causa Eliæ nomine Joannem appellet, ut & hunc adventum Vaticinio Prophetæ prædictum ostendat.

XI. *Et cùm venisset ad turbam, accessit ad eum homogenibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam. Et ob-*

tuli eum Discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.
c19.13. Cùm è Monte descendisset Jesus, magnam populi multitudinem circa Discipulos suos congregatam vidit, & Scribas *conquirentes*, sive disceptantes cum illis. Unus porrò de turba, quæ magna Christi admiratione & reverentia afficiebatur, ejus genibus advolutus, ait: Domine, miserere filii mei, qui certis Lunæ intervallis à dæmone vexatur, & patitur quod solent comitiali seu epileptico morbo laborantes: Nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam, jactatus & allisus à dæmone, qui & illum mutum surdumque fecit ab infantia. Et obtuli eum Discipulis tuis sanandum, *& non potuerunt curare eum*. Quod ab infelici patre minimè dictum arbitror, ut Christi Discipulos accusaret; sed ut dæmonis malignitatem, malique gravitatem exaggeraret. Scribas tamen inde arripuisse occasionem carpendi Discipulos, & cum ipsis disceptandi, colligitur ex S. Marco.

Marci 9. XII. *Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula, & perversa, quousque ero vobiscum? Vsquequo patiar vos? Afferte illum ad me.* Hæc objurgatio partim patrem pueri perstringit, cujus fides imbecilla erat; partim & maximè Scribas præsentes & pertinaciter incredulos. Perversum & infidele hominum genus! Quamdiu frustra versor apud vos, nec vestram vinco contumaciam? Usquequò vos feram, qui tot labores meos vobis inutiles redditis, verbisque meis ac miraculis non creditis? Ultima divinæ erga Judæos patientiæ tempora nunc agi ostendit Christus, eosque tandem deserendos, Regnumque Dei ad Gentes transferendum. Confer cum Deuteronomii 32.20.21. *Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum. Generatio enim perversa est, & infideles filii. Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: Et ego provocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.* Ut autem innotescat, Jesum non iratum homini, sed vitio, & in illo uno Judæos arguisse infidelitatis, ait: *Afferte illum ad me.* Afferte puerum lunaticum & arreptitium, ut sanem eum.

S. Hieron. in hunc locum.

XIII. *Et increpavit illum Iesus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.* Non puerum infelicem, sed dæmonem illum vexantem Jesus increpavit. Confer cum Marci 9. 24. *Et cùm videret Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum. Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit ab eo.* Et Lucæ 9. 43. *Et increpavit Iesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri suo.* Increpatio illa Christi præ se fert ejus imperium in dæmonem tanquam subditum, qui obedire cogatur; & indignationem in eum, ut hostem, qui hominum vexatione oblectetur.

XIV. *Tunc accesserunt ad Iesum Discipuli secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum?* Cùm Jesus domum ingressus esset, Discipuli veriti ne eorum culpa factum esset, ut dæmonium à puero non ejecissent, Dominum rogarunt, ut causam illis aperire dignaretur, cur illum non poterant expellere. *Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram.* Ita vocat fidem imperfectam, & longè minorem, quàm habere debeant pro ratione diuturnæ institutionis in schola Christi, & muneris Apostolici. *Amen quippe dico vobis: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis Monti huic, Transi hinc illuc, & transibit; & nihil impossibile erit vobis.* Si vel tantillum fidei conjunctæ cum fiducia impetrandi ab Omnipotente Deo quod petitis ad ejus gloriam, & vestram vel aliorum salutem, habueritis; dicetis Monti huic ante vestros oculos posito, Transi hinc in alium locum, & transibit, vestris parens mandatis. Nihil est tam difficile, quod non præstetis. Nihil impossibile erit vobis eorum, quæ necesse erit vos facere ad Dei gloriam, & Euangelicæ doctrinæ confirmationem. *Si habueritis fidem, ut granum sinapis,* &c. Hyperbolica locutio est, quasi dicat: Si minimam fidem habueritis, id est, tantam quantam habere debetis, habita institutionis vestræ muneriisque ratione, Montes transferre verbo poteritis. Hanc fidem Apostolus maximam vocat efficacia & virtute, sive comparatè ad eam quam vulgò habebant Christiani. *Si habuero* (inquit) *omnem fidem*, id est, perfectissimam, *ita ut Montes transferam*, &c. Id reverà factum traditur à S. Gregorio Neocesarienfi Episcopo, cui Thaumaturgo cognomen: & S. Nonnosi precibus ingentis molis saxum à Soracte translatum Martyrologia produnt: & idem ab Episcopo Armenio præstitum instante Calipha Babylonio, anno millesimo ducentesimoquinto, Auctores non spernendi referunt. *Si habueritis fidem sicut granum sinapis*, &c. *Fidem hic signorum dicit, & sinapis meminit, cujus maxima virtus est. Nam cùm minima sit, magnitudine virtutis cæteris omnibus vehementior est. Vt igitur ostenderet, sinceræ fidei minimum ingentia posse, sinapis mentionem fecit.* Apostolos quidem Montes transtulisse non legimus, sed multò majora fecerunt; multos enim mortuos suscitarunt. Majus enim est animam hominis defuncti in in corpus revocare, quàm montem transponere. Cumque nonnulli sanctitate multò inferiores, Montes transtulerint necessitate postulante; non dubium, quin & illi Montes transtulissent, si opus fuisset. Quamvis & aliquid tale ab illis fortè factum sit, & non scriptum: non enim omnia miracula Sanctorum, ac ne Christi quidem, litteris mandata sunt.

I. Cor. 13. 2.

Euseb. lib. 7. hist. Eccl. c. 2.

S. Jo. Chrys. hom. 53. in S. Matt.

S. Jo. Chrys. ho. 58. Matt.

XV. *Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem, & jejunium.* Hoc genus dæmoniorum nequissimorum, & ferocissimorum: vel quæ diù hominem possederunt, ut difficillimum est inveteratos curare morbos, non ejicitur nisi per orationem cum jejunio conjunctam, quæ in fidei subsidium accedant. Quamquam S. Joannes Chrysostomus, *Genus hoc* interpretetur *universum dæmonum genus.*

XVI. *Conversantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum: & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.* Cùm autem Christus & ejus Discipuli in Galilæa versarentur, rursus illis mortis ac resurrectionis suæ Mysteria inculcavit: tum ut certissimam præscientiam suam, ardentissimumque patiendi desiderium monstraret; tum ne inopinato eventu fides eorum labefactaretur. Filius hominis tradendus est in manus hominum impiorum, à Patre, qui permittet ipsum illorum potestati; à seipso, quia volens mortem subibit; à Juda, qui Pontificibus & Scribis ipsum tradet, & illi Pilato, & Pilatus Militibus. Et mœrore gravissimo affecti sunt Discipuli his auditis sermonibus: nec eos spes resurrectionis Christi solabatur, quia Mysterium illud nondum intelligebant, vel ad illud non attendebant.

XVII. *Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma? Ait: Etiam.* Didrachma seu dimidium sicli, capitatim Judæis impositum in usum Templi, quotannis solvendum, ab ipsis pensitatum est ad Vespasiani usque tempora, qui expugnatis Jerosolymis, illud Capitolio pendi imperavit. Hujus igitur sacri tributi collectores Petrum conveniunt, eumque interrogant, num didrachmum solvere soleat, quod ex pietate in Deum solvebant Religionis Judaicæ professores. Respondit Petrus: *Etiam.* Quòd annis superioribus Magistrum solventem vidisset, aut tum non recusaturum confideret.

Exo. 30. 12. 13. 2. Paralip. 24. 5. & 6. Ioseph. li. de bello Judaico, c. 26.

XVIII. *Et cùm intrasset in domum, prævenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? A filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filii.* Cùm Petrus domum ingressus esset, Jesus illum sermone prævenit de eo, quod cogitabat: & interrogavit, num Reges à filiis suis Regni hæredibus, tributum vel censum exigerent, an ab alienis. Cumque Petrus & ex more gentium & ex rationis

natu-

naturalis æquitatisque dictamine respondisset, *Ab alienis*. Dixit Jesus: *Ergo liberi sunt filii*, id est, à tributis immunes sunt ipso natalium suorum jure. Similitudinem à Regibus terræ ad cœli Regem deducit hoc modo: Filii Regum immunes sunt à tributis: Quis igitur dubitet, me qui Filius sum unicus Dei, cujus nomine didrachma exigitur Templo inferendum, adeòque major Templo, Templique Dominus, liberum esse à didrachmi pensitatione? Si autem de tributo sacro hìc non agi, sed de tributo & censu Cæsari debito videatur: nihilominùs vim suam habet ratiocinium Christi à minori ad majus. Regum filii tributa ipsis non solvunt: Ego igitur qui sum Regis Regum, Dei scilicet, Filius Unigenitus, nemini tributum vel censum debeo.

S.Hil.c.17. S.Matt. n.10. & 11.

S.Jo.Chryso. hom.99.in S. Matt. 5. S.Hier. in c. 17. Matt. S.Aug. lib.1. qu.euang. quæst.23.

V. *Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle; & aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me & te.* Ne autem ipsis offendiculo simus, cùm me Filium Dei, adeòque à tributo & censu immunem esse nesciant, & nondum scire teneantur, quod & vobis vulgare prohibui: *Vade ad mare, &c.* Nec omninò recusat, nec simpliciter solvi pro se jubet tributum; sed priùs immunitatem suam ostendit, tum demum dari jussit: primum ut Discipulos suos instrueret, alterum ut scandalum impediret. Utque se rerum omnium dominum esse ostenderet, & maris ipsius ditionem habere, inventum seu potiùs creatum in ore piscis, quem ad primum hami jactum captum iri scivit, staterem, drachmas quatuor valentem, dari jussit pro se ac Petro familiæ capite. *Honoris excellentiam* in Petro S. Joannes Chrysostomus hìc commendat: *Hunc enim locum*, inquit, *Marcus qui Petri Discipulus fuit, ideò non scripsisse videtur, quoniam ingens hinc honor Magistro deferebatur. Sed negationem quidem diligentissimè scripsit: hæc verò quæ ad Magistri laudem pertinent, ipso forsan deprecante ne magnifica de eo diceret, omninò siluit.* Pro me, *inquit, &c: quoniam & Petrus primogenitus erat. Miraris omnipotentiam Christi? Mirare Discipuli etiam fidem, qui ad rem ita natura incredibilem illico paruit: cujus quidem fidei retributionem confestim habuit, Christo in tributi solutione conjunctus.*

S.Jo.Chrysos. hom.59.in S. Matt.

S.Hieron. in hunc locum.

Sensus Moralis.

I. ET *post dies sex, assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem ejus; & duxit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos.* Ex Discipulorum numero duodecim Apostolos Christus elegerat. Ex Apostolis tres seligit eximios, quibuscum arcana sua communicet, & quos suæ majestatis ac gloriæ spectatores & testes faciat: ut singulares gratias, favores, ac dona se pro beneplacito voluntatis suæ tribuere ostendat iis, qui Deum magis diligunt, & ab eo magis diliguntur: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Dominus.* Tres assumpsit Jesus magni mysterii testes, *non quasi cæteros reprobans, sed quoniam in tribus testibus stabit omne verbum.* Nemo collegarum invidet, quia *charitas non æmulatur*. Tres illi sunt, de quibus dixerat: *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo.* Promissum implevit: *qualis* enim *futurus est tempore judicandi, talis apparuit.* Duxit illos in montem excelsum. *Ducere ad montana Discipulos, pars Regni est. Ducuntur seorsum, quia multi vocati, pauci verò electi.* Duxit in montem, ut oraret: ut sacrum secessum ac solitudinem, ascensionem à terrenis rebus & affectibus ad cœlestia, qua sursum cor habetur ad Dominum, congruas esse ad orationem & contemplationem dispositiones doceret. Mystetia sua & arcana Deus singulariter non communicat, nisi cum iis, qui procul à Mundi tumultibus sunt remoti: *Ducam eam in solitudinem*, inquit, *& loquar ad cor ejus.* Cæterùm non omnium est in montem ascendere, sed eorum qui à Christo assumuntur & ducuntur: qui ipsum sequuntur & imitantur, qui viva Divinitatis ipsius, Passionis, & Resurrectionis fide instructi, ad bibendum Passionis ipsius Calicem parati sunt, qui veterem hominem exuerunt cum actibus suis, & induerunt novum, qui inveniuntur in Christo habentes *illam quæ ex Deo est justitia in fide, ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius, configurati morti ejus*: qui eorum *quæ retrò sunt obliti, ad anteriora semetipsos extendunt*, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu totis viribus ac studiis contendentes: *Quorum conversatio in cœlis est; unde etiam Salvatorem expectant Dominum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Ad montem contemplationis & perfectionis, ad summum orationis & sanctitatis gradum statim non ascenditur. Nemo derepentè fit summus. Regnum Dei semini simile est, quod paulatim crescit in messem. *Semita justorum quasi lux splendens, crescit usque ad perfectam diem.* Quemadmodum gradus pœnitentiæ constituti sunt olim peccatoribus, ita gradus perfectionis justis. Tres vitæ spiritualis status Theologiæ Mysticæ Magistri distinxerunt, incipientium, proficientium, & perfectorum; seu vitæ purgativæ, illuminativæ, & unitivæ. Ad summum gradum nisi per medios non non pervenitur. *Quis mihi tribuat, ut scribat librum ipse qui judicat?* (inquit Job) *per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum.* Vita spiritualis magnus liber est. Ejus enim præcepta in Novo Testamento exarata sunt à Christo summo vivorum & mortuorum Judice; & interiùs in cordibus piorum à Spiritu Sancto describuntur: sed liber ille statim non pervolvitur, per gradus pronuntiandus est. *Nemo enim infirma deserens, repentè fit summus: quia ad obtinendum perfectionis meritum, dum quotidie mens in altum ducitur, ad hoc proculdubio velut ascensionis cujusdam gradibus pervenitur.*

Tertul. lib. de præscript. cap.22.

S.Hier. c.17. S.Matt.

Luc. 9.

Osee 2. 14.

Philipp. 3.

Prov. 4. 18.

Job. 31.

S.Greg.M. l. 21. moral.c. 14.

Et transfiguratus est ante eos. *In qua transfiguratione illud quidem principaliter agebatur, ut de cordibus Discipulorum crucis scandalum tolleretur: nec conturbaret eorum fidem voluntaria humilitas Passionis, quibus revelata esset abscondita excellentia dignitatis. Sed non minore providentia spes sanctæ Ecclesiæ fundabatur, ut totum Christi corpus agnosceret, quali esset commutatione donandum: ut ejus sibi honoris consortium membra promitterent, qui in capite præfulsisset. De quo idem Dominus dixerat, cùm de adventus sui majestate loqueretur: Tunc justi fulgebunt sicut sol in Regno Patris sui:* protestante hoc ipsum beato Paulo Apostolo, & dicente: *Existimo enim, quòd non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Et iterum: *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cùm enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.*

S.Leo M. ser. 1 94. sive hom. de transfiguratione.

Matt. 13. 43.

Rom. 8. 18.

Colos. 3. 3.

Transfiguratus est ante eos. Æternæ beatitudinis, quæ Sanctis promittitur, levis hæc delineatio & adumbratio fuit: *Non* enim *oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Ostendit Deus in glorioſa Filii sui transfiguratione finem quò tendimus, & viam qua tendamus. Finis quò tendimus, beatitudo æterna est, in solius Dei fruitione sita. Ait Epicureus: Mihi frui mea carne bonum est. Ait Stoicus: Mihi frui mea mente bonum est. Dicat Christianus: *Mihi adhærere Deo bonum est.* Dic Epicuree, quæ res faciat beatum? Respondet, Voluptas corporis. Dic Stoice? Virtus animi. Dic Christiane? Donum Dei. *Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in justitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es.* Virtutem quærebas? dic, *Domine virtus mea.* Beatam vitam quærebas? dic, *Beatus homo quem tu erudieris*

1. Cor. 2. 9.

S.Aug. serm. 150. Ps. 88. 16.

Ps. 17. 2. Ps. 93. 12.

Domine. Beatus enim populus, cujus non voluptas carnis, cujus non virtus propria, sed beatus populus, cujus est Dominus Deus ipsius. Hæc est patria beatitudinis quam omnes volunt, sed non omnes recte quærunt. Nos autem ad talem patriam non nobis viam quasi corde nostro machinemur, & erraticas semitas moliamur. Venit inde & via. Quid vult enim beatus, quid vult, nisi non falli, non mori, non dolere? Nemo beatus est, nisi qui vivit in æternum, sine ullo timore, sine ulla fallacia. In illa autem patria, ad quam tendimus, perennis contemplatio veritatis, siquidem *Deum videmus non per speculum & in ænigmate, sed sicuti est:* & gaudium sempiternum de veritate, & vita immortalis. Unde cœlestis beatitudo vita simpliciter appellatur. *Si vis ad vitam ingredi*, ait Christus, *serva mandata.* Non ei dixit, *Beatam*, quia misera nec vita dicenda est. Non ei dixit *Æternam*, quia ubi mortis timor est, nec vita dicenda est: Ergo vita, quæ hoc nomine digna est, ut vita dicatur, non est nisi beata; & beata non est nisi æterna. Hanc volumus omnes, veritatem, & vitam. Sed ad tam magnam possessionem, ad tam grandem felicitatem quà itur? Instruxerunt sibi vias erroris Philosophi. Alii dixerunt, Hac: alii dixerunt, Non hac, sed hac. Latuit illos via, quia *Deus superbis resistit.* Lateret & nos, nisi venisset ad nos. Ideò Dominus: *Ego*, inquit, *sum via.* Piger viator, venire nolebas ad viam, ad te venit via. Quærebas, quà ires: *Ego sum via*: Quærebas, quò ires: *Ego sum veritas & vita. Non errabis, quando is ad illum per illum.* Hæc est doctrina Christianorum, non planè conferenda, sed incomparabiliter præferenda doctrinis Philosophorum, immunditiæ Epicureorum, superbiæ Stoicorum. Hanc suæ Transfigurationis mysterio docuit Christus: *Et transfiguratus est ante eos.* Dominus Discipulos suos, prænuntiata Passione sua, ad ejus imitationem induxerat. Oportet autem, ut aliquis directè procedat in via, ut finem præcognoscat, quò tendit. Unde Thomas Apostolus dixit: *Domine, nescimus quò vadis, & quomodo possumus viam scire?* Et hoc præcipuè est necessarium, quando via est difficilis & aspera, & iter laboriosum, finis verò jucundus. Christus autem per suam passionem ad hoc pervenit, ut gloriam obtineret non solùm animæ, quam habuit à principio suæ conceptionis, sed etiam corporis: *Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam.* Ad quam etiam perducit eos qui vestigia suæ passionis sequuntur. *Per multas* enim *tribulationes oportet nos intrare in Regnum cœlorum.* Et ideò conveniens fuit, ut Discipulis suis gloriam suæ claritatis ostenderet, cui suos configurabit: *Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Unde Venerabilis Beda: *Pia*, inquit, *provisione factum est, ut contemplatione semper manentis gaudii ad breve tempus delibata, fortius adversa tolerarent.* Hinc Moyses & Elias cum Christo transfigurato *loquebantur de excessu quem completurus erat in Ierusalem*, ut Christum per Passionem & mortem gloria & honore & coronandum Apostoli discerent: & nos, si socii fuerimus passionum Christi, socios etiam resurrectionis & gloriæ futuros. Simus igitur *in tribulatione patientes, spe gaudentes:* Quoniam *Momentaneum hoc & leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Ad hanc gloriam suspiremus, propter ipsam cuncta faciamus patiamurque, ejus nos exspectatio in præliis Christianæ militiæ roboret, in adversis consoletur, in via peregrinationis nostræ sustentet. Reposita sit hæc spes in sinu nostro, velut clypeus nos protegens, velut fertum nos recreans. *Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars meà Deus in æternum.* Quid est illud quod habeo in cœlo? Quid est? Quantum est? Quale est? Et cùm non transit, quod habeo in cœlo, *à te quid volui super terram?* Servas mihi tu divitias immortales in cœlo teipsum, & ego volui à te in terra quod habent & impii, pecuniam, aurum, argentum, gemmas, familias, quod habent scelerati multi, quod habent multæ fœminæ turpes, multi viri turpes:

Ps.143.15.

S.Tho.3.p.q.45.art.1.

Joan.14.

Luc.ult.

Act.14.

Philipp.3.

Bed.in Matt.

Rom.12.11.

2.Cor.4.17.

Ps.72.25.26.

S. Auguſt. enarr. in Pſ.72.

hæc pro magno desideravi à Deo meo super terram; cùm fervet se mihi in cœlo Deus meus: *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Inveniamus divitias nostras, eligat sibi partes genus humanum. Videamus homines cupiditatum diversitate laniari: eligant alii militiam, alii advocationem, alii diversas variasq; doctrinas, alii negotiationem, alii agriculturam; istas partes sibi faciant de rebus humanis: clamet populus Dei, *Pars mea Deus meus.* Non ad tempus pars mea; sed *Pars mea Deus in sæcula.* Aurum etsi semper habeo, quid habeo? Deum etsi non semper haberem, quàm magnum bonum haberem? Huc accedit, quia mihi se ipsum promittit, & id me in æternum habiturum promittit. Tantum habeo, & nunquam non habeo. Magna felicitas: *Pars mea Deus.* Quamdiu? *In sæcula.* Vide, quomodo illum amavit; fecit cor castum: *Deus cordis mei, & pars mea Deus in sæcula.* Factum *est cor castum, gratis jam amatur Deus, non ab illo petitur aliud præmium. Qui aliud præmium petit à Deo, & propterea vult servire Deo; carius facit quod vult accipere, quàm ipsum à quo vult accipere. Quid ergo, nullum præmium Dei? Nullum præter ipsum. Præmium Dei ipse Deus est. Hoc amat, hoc diligit: si aliud dilexerit, non erit castus amor. Recedis ab igne immortali? frigesces, corrumperis.*

II. *Et resplenduit facies ejus sicut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.* Ipse Jesus splenduit sicut sol, se lumen esse significans, quod *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quod est iste sol oculis carnis, hoc ille oculis cordis. *Vestimenta autem ejus, Ecclesia ejus.* Vestimenta enim, nisi ab induto contineantur, cadunt. Horum vestimentorum quædam quasi novissima fimbria Paulus fuit: Ipse enim dicit, *Ego sum minimus Apostolorum.* Et alio loco, *Sum novissimus Apostolorum.* In vestimento autem fimbria est novissima & minima. Proinde sicut illa mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, tacta Domini fimbria, salva facta est: sic Ecclesia quæ ex Gentibus venit, Paulo prædicante, salvata est. Quid mirum si per candida vestimenta signatur Ecclesia, cùm audiatis Isajam Prophetam dicentem: *Si fuerint peccata vestra sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur?* Resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix: quia *Deus lux est*, & *Amictus* est *lumine sicut vestimento.* Et *Nos revelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.*

S.Aug.ſer.78.aliàs de div.69.

Iſai.1.18.

1.Jo.1.6. Pſ.103.2. 2.Cor.3.18.

III. *Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.* Moyses & Elias, id est, Lex & Prophetæ quid valent, nisi cum Domino colloquantur? Nisi Domino perhibeant testimonium, quis leget Legem? quis Prophetas? Videte, quàm breviter hoc Apostolus ait: *Per Legem enim cognitio peccati: nunc autem sine Lege, justitia Dei manifestata est;* ecce sol: *testificata à Lege & Prophetis;* ecce splendor. Sicut per Moysen Lex, per Eliam Prophetæ, sic per Christum Jesum Euangelium significatur. *Christus apparuit medius inter Moysem & Eliam, tamquam Euangelium testimonium haberet à Lege & Prophetis.* Adstipulantur enim sibi invicem utriusque fœderis paginæ; & quem sub velamine Mysteriorum præcedentia signa promiserant, manifestum atque perspicuum præsentis gloriæ splendor ostendit. Quia, sicut ait beatus Joannes: *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* In quo & propheticarum promissio impleta est figurarum, & legalium ratio præceptorum, dum *& veram docet Prophetiam per sui præsentiam, & possibilia facit mandata per gratiam.*

S.Aug.ibid.

S.Aug.tr.17. in Joan.

S.Leo, ſer. 94. ſeu hodetransfig. cap.4.

IV. *Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum.* Delectatus est Petrus, & quem seculi hujus illecebræ non caperent, gratia Resurrectionis illexit. *Bonum est*, inquit, *nos hic esse.* (Hinc & S. Paulus ait: *Dissolvi enim & esse cum Christo, multò melius.*) Nec laudasse contentus, non solùm affectu, sed etiam factorum devotione

Amb.lib.7. in Lucam, n.18.

» ne præstantior, ad ædificanda tria tabernacula impi-
» ger operarius, communis obsequii ministerium pollice-
» tur. Et quamvis nesciret quid diceret, tamen polli-
» cebatur officium: quo non inconsultâ petulantia, sed
» præmatura devotio fructus pietatis accumulat. Nam
quod ignorabat, conditionis fuit; quod promittebat, de-
votionis. Sed non capit humana conditio in hoc corru-
ptibili, in hoc mortali corpore facere tabernaculum Deo.
S. Hier. in c. 17. S. Matt. Apostole sancte, *si quæris tria tabernacula, nequa-*
quam servos cum Domino conferas, sed fac tria taber-
nacula, imò unum Patri, & Filio, & Spiritui San-
cto, ut quorum est una divinitas, unum sit & in pectore
tuo tabernaculum. Domine, *bonum est nos hic esse. Si*
vis, faciamus hic tria tabernacula, &c. Huic sugge-
» stioni Dominus non respondit, significans, non qui-
» dem improbum, sed inordinatum esse, quod cuperet:
» cùm salvari mundus nisi Christi morte non posset, &
» exemplo Domini in hoc vocaretur credentium fides,
» ut licèt non oporteret de beatitudinis promissionibus
S. Leo, serm. 94. » dubitari, *Intelligeremus tamen, inter tentationes hujus*
vitæ prius nobis tolerantiam postulandam esse, quàm
gloriam: quia tempora patiendi non potest felicitas præ-
venire regnandi.

Domine, bonum est nos hic esse. Consultationibus & deliciis etiam spiritalibus ne inhæreant animæ piæ; ne Deum amore solùm concupiscentiæ, non amicitiæ diligere; ne ex favoribus, non ex infinita magnitudine ipsum æstimare; ne locare cor suum, non dare Deo, ne negotiari, non gratis colere & amare Sponsum videantur. Utilius est animæ justæ, per cruces interiores à Deo probari. *Recedit* interdum Sponsus cœlestis, S. Bernard. *ut absens magis desideretur, desideratus avidius quæ-*
ratur, diu quæsitus gratius inveniatur. Ne ergo exi-
lium deputemus pro patria, venit Sponsus & recedit
vicissim, nunc consolationem afferens, nunc universum
statum nostrum in infirmitatem commutans.

Domine, bonum est nos hic esse. Per spirituales consolationes & delicias nos vendicat Deus à carnalibus desideriis, quæ militant adversùs animam; nos eripit mundo, sibique devincit. Hinc piæ animæ ajunt: *Meliora sunt ubera tua vino.* S. Ber. ser. 9. in Cant. Carnis, inquiunt, voluptatem, qua paulò ante ebriæ tenebamur, vincunt hæ, quas tua nobis ubera stillant, deliciæ spiritales. *Et pulchrè vino comparant carnalem affectum. Ut enim uva semel expressa*
non habet jam quid denuò fundat, sed perpetua ariditate damnatur: sic caro in pressura mortis, ab omni prorsùs sua delectatione siccatur, nec ultra revi-
rescit ad libidines. Unde Propheta: Omnis caro
Isaiæ 40. » fœnum, & omnis gloria ejus tamquam flos agri:
» Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos. *Et Apostolus:*
Galat. 6. » Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem.
» *Vide autem, ne non carni tantum, sed & mundo*
competat ista proportio: siquidem & ipse transit, & con-
cupiscentia ejus. Et cum omnia quæ in Mundo sunt,
finem habeant, finis eorum non erit finis. Verùm ube-
ra non sic. Hæc enim cùm exhausta fuerint, rursum
de fonte materni pectoris sumunt, quod propinent infan-
tibus. Meritò proindè meliora carnis sæculive amore
asserunt ubera sponsæ, quæ nullo unquam lactentium
numero arefiunt, sed semper abundant de visceribus
charitatis, ut iterùm fluant. Flumina siquidem fiunt
de ventre ejus, fitque in ea fons aquæ salientis in vi-
tam æternam.

Domine, bonum est nos hic esse. Si gaudii cœlestis stillicidio sic extra se rapitur Apostolus, ut nesciat, quid dicat: quid fiet, cùm implebitur illud propheticum, Psal. 35. 9. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente vo-*
luptatis tuæ potabis eos; quoniam apud te est fons
vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen? Cùm ac-
» cepta fuerit illa ineffabilis lætitia, perit quodam-
» modo humana mens, & fit divina: *Inebriabuntur*
S. August. ennarat. in Ps. 35. » *ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis po-*
» *tabis eos*: Torrens dicitur aqua veniens cum im-
» petu: Impetus erit misericordiæ Dei, ad irrigandos
» & inebriandos, qui modò ponunt spem sub um-
» braculo alarum ejus. Voluptas illa quæ est? Quasi tor-
» rens inebrians sitientes. Modò ergo qui sitit, habeat
» spem, inebriatus habebit rem: antequàm habeat
» rem, sitiat in spe: *Beati qui esuriunt & sitiunt justi-* » Matt. 5. 8.
» *tiam, quoniam ipsi saturabuntur*: Quo ergo fonte ir-
» rigaberis, & unde currit tantus torrens voluptatis
» ejus? *Quoniam apud te est fons vitæ.* Quis est fons vi-
» tæ, nisi Christus? Venit ad te in carne, ut irroraret
» fauces tuas sitientes: satiabit sperantem, qui irro-
» ravit sitientem: *Quoniam apud te est fons vitæ, & in*
» *lumine tuo videbimus lumen.* Hìc aliud est fons, aliud
» lumen; ibi non ita: Quod enim est fons, hoc est &
» lumen: & quicquid vis illud vocas, quia non est
» quod vocas; quia non potes congruum nomen inve-
» nire, non remanet in uno nomine. Si diceres, quia
» lumen est solùm, diceretur tibi: Sine causa ergo mihi
» dictum est, ut esuriam & sitiam: Quis enim est, qui
» manducet lumen? Illud planè rectè mihi dictum est,
» *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*: Si » Matt. 5. 8.
» lumen est, oculos meos parem. Para & fauces, quia
» illud quod lumen est, & fons est: fons quia satiat si-
» tientes, lumen quia illuminat cæcos. Hìc aliquando
» alibi lumen, alibi fons. Aliquando enim currunt fon-
» tes & in tenebris: & aliquando in eremo pateris solem,
» non invenis fontem: hìc ergo possunt ista duo esse se-
» parata: ibi non fatigaberis, quia fons est; non tene-
» braberis, quia lumen est.

Domine, bonum est nos hic esse. Vox est eorum, qui S. Aug. enar. in Ps. 74. gustant & vident, quàm suavis sit Dominus, quàm beatus vir qui sperat in eo. *Omni* enim *homini converso ad*
Deum mutatur delectatio, mutantur deliciæ: non sub-
trahuntur, sed mutantur. Omnes autem deliciæ nostræ
in hac vita, nondum sunt in re; sed ipsa spes tam certa
est, ut omnibus hujus sæculi deliciis præponenda sit. Si-
cut scriptum est, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. *Si nondum habes petitiones cordis*
tui, unde delectaris in Domino, nisi quia tenes certum
promissorem, qui se effecit promittendo debitorem?

V. *Adhuc ea loquente, ecce nubes lucida obumbravit*
eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius
meus dilectus, in quo mihi bene complacui; ipsum S. Hieron. in hunc locum. *audite.* Quia imprudenter interrogaverat Petrus, re-
sponsionem Domini non meretur: sed Pater respon-
det pro Filio, ut verbum Domini compleretur: *Si te-* Joan. 5.
stimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non
est verum..... Qui misit me Pater, ipse testimonium perhi-
buit de me. Vox de cœlo Patris loquentis auditur, quæ
» & testimonium perhibeat Filio, & Petrum, erro-
» re sublato, doceat veritatem: imò per Petrum cæ-
» teros Apostolos. *Hic est Filius meus dilectus*: Huic
» figendum est tabernaculum, huic obtemperandum.
Hic est Filius, illi servi sunt. *Moyses & Elias de-*
bent & ipsi vobiscum in penetralibus cordis sui Domino
tabernaculum præparare. Hic est Filius meus dilectus,
» in quo mihi benè complacui, ipsum audite. *Quia &*
S. Aug. serm. 78. alias de div. 69. *in Prophetis ipsum audistis, & in Lege ipsum audi-*
stis. Et ubi non ipsum audistis? Hoc audito, illi ce-
ciderunt in terram. Iam demonstratur nobis in Eccle-
sia Regnum Dei. Hic Dominus, hic Lex & Prophetæ:
sed Dominus tamquam Dominus: Lex in Moyse,
Prophetia in Elia; sed ipsi tamquam servi, tamquam
ministri. Ipsi tamquam vasa: ipse tamquam fons.
Moyses & Prophetæ dicebant & scribebant: sed de il-
lo implebantur, quando fundebant. Loquitur Moyses;
sed *Hunc audite.* Loquitur Elias; sed *Hunc audite.*
Loquuntur Prophetæ, loquitur Lex; sed *Hunc* » S. Aug. ser. 73. alias de div. 23.
audite, vocem Legis, & linguam Prophetarum.
Quando Euangelium loquitur, nubem putate: in-
de nobis vox sanat. Hunc audiamus; quod dicit
faciamus; quod promisit, speremus. *Venite, ascen-*
damus ad montem Domini, & ad domum Dei Ia-
cob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in Isai. 2. 3.
semitis ejus. Ipsum audiamus: *Dominus enim judex* Isa. 33. 22.
noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster, Isai. 55. 4.
ipse salvabit nos. Ipsum audiamus, quem Deus *Testem*
populis dedit, *ducem ac præceptorem Gentibus.....* Joel. 2. 23.
Doctorem justitiæ.... Verbum Domini..... Dei vir- 1. Cor. 1. 23. 24.
tutem, & Dei sapientiam: Ipsum audiamus: *Deus* enim Genes. 1.
multis modis olim loquens patribus in Prophetis, novis- Joan. 14. 6.
simè locutus est nobis in Filio. Ipsum audiamus, qui *Ve-* Joan. 6. 69.

ritas eſt.... Qui *Verba vitæ æternæ habet*. Planè audiam te, Domine Jeſu. *Loquere Domine, quia audit ſervus tuus*. Loquere ad cor meum, & aurem ejus inclina, ut te audiat, & obtemperet tibi.

VI. *Et audientes Diſcipuli, ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valdè*. Tunc maximè timendum, cùm ſupernis conſolationibus ac deliciis nos Deus perfundit, ſed timore cum fiducia in bonitate ejus conjuncto. Agnoſcenda infirmitas noſtra eſt: nihil ſupra vires noſtras audendum, quæ in myſteriorum divinorum cognitione & contemplatione nullæ nobis ſunt à nobis: *Scrutator enim Majeſtatis opprimetur à gloria*. Et *Quantò quis ampliora quæſierit, tantò magis ad inferiora collabitur, ſi ignoraverit menſuram ſuam*. Et timuerunt valdè. *Timoris magnitudo electæ menti aliquando poſt oſtenſionem lætæ viſionis incutitur. Quod profectò dum fit, non fit, ut mentem ad gloriæ viſionem purificet, ſed ut cuſtodiat ab elatione. Vnde & Petrus, & Iacobus, & Joannes priùs transformati Domini gloriam viderunt; deinde incuſſo eis timore cecidere, ne elati perderent, quod humiliter aſſumpti videre meruiſſent*. Et acceſſit Jeſus, & tetigit eos; dixitque eis: Surgite & nolite timere. *Quos manu ſanaverat, ſanat imperio. Primùm timor expellitur, ut poſtea doctrina tribuatur*. Gratiæ ſuæ manu interiori Chriſtus nos tangit, verbo ſuo nos roborat, ut timorem deponamus, ut à terra ſurgamus, oculoſque & animos ad cœlum erigentes, *Aſpiciamus ipſum auctorem fidei* noſtræ *& conſummatorem*. Vidi *viſionem grandem hanc* (inquit Daniel) *& non remanſit in me fortitudo... Et audivi vocem ſermonum ejus: & audiens jacebam conſternatus ſuper faciem meam, & vultus meus hærebat: & ecce manus tetigit me, & erexit me ſuper genua mea, & ſuper articulos manuum mearum. Et dixit ad me: Daniel vir deſideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & ſta in gradu tuo. Cumque dixiſſet mihi ſermonem iſtum, ſteti tremens. Et ait ad me: Noli metuere*. Varius ille Prophetæ ſitus, ſeu varia corporis poſitio, totum ſpiritalis profectus ordinem ſignificat. *Verba enim Dei in terra jacentes audimus, cùm in peccatis poſiti, terrenæ pollutioni conjuncti, Sanctorum voce ſpiritalia præcepta cognoſcimus. Ad quæ præcepta quaſi ſuper genua & ſuper manuum noſtrarum articulos erigimur, quia à terrenis contagiis recedentes, quaſi jam ab infimis ventrem levamus. Sicut enim totus terræ inhæret, qui conſternatus jacet: ita qui in genibus & manuum ſuarum articulis incurvatur, inchoante profectu, ex magna jam parte à terra ſuſpenditur. Ad extremum verò voce Dominica erecti quidem, ſed trementes adſiſtimus; cùm à terrenis deſideriis perfectè ſublevati, verba Dei quò pleniùs cognoſcimus, plus timemus. Adhuc enim quaſi in terra jacet, qui ad cœleſtia erigi terrenorum deſideriis negligit. Quaſi ſublevatus autem adhuc manibus & genibus incumbit, qui quædam jam contagia deſerit, ſed quibuſdam adhuc terrenis operibus non contradicit. Iam verò ad verba Dei erectus adſiſtit, qui perfectè mentem ad ſublimia erigit, & per immunda deſideria incurvari contemnit. Benè autem trementem ſe ſtetiſſe indicat: quia examen ſubtilitatis internæ, quò plus ad illud proficitur, ampliùs formidatur. Vbi aptè divina voce ſubjungitur*, Noli metuere; *quia cùm plus ipſi quod timeamus, agnoſcimus, plus nobis de Deo per internam gratiam infunditur quod amemus: quatenus & contemptus noſter pauliſper tranſeat in timorem, & timor tranſeat in charitatem. Vt quia quærenti nos Deo per contemptum reſiſtimus, per timorem fugimus; & contemptu quandoque, & timore poſtpoſito, ſolo ei amore jungamur. Pauliſper enim etiam timorem ejus diſcimus, cujus ſolius dilectioni inhæremus. Appoſitis igitur quaſi quibuſdam gradibus profectus noſtri, mentis pedem priùs per timorem in imo ponimus, & poſtmodum per charitatem ad alta amore levamus: Vt ab eo, quo quiſque tumet, reprimatur, ut timeat, & ab eo quod jam metuit, ſublevetur, ut præſumat*. Idem ſignificat trium Apoſtolorum conſternatio, timor, & erectio in monte ſancto: *Et audientes Diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valdè. Et acceſſit Jeſus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere*.

VII. *Levantes autem oculos ſuos, neminem viderunt niſi ſolum Jeſum*. In Jeſum unum erigendi ſunt & defigendi oculi, *In quem deſiderant Angelis proſpicere*; Qui *unus Mediator* noſter eſt, & *Advocatus apud Patrem; Auctor ſalutis* noſtræ; *Filius Dei dilectus*, per quem unum Deo placent, quicumque placent; Qui *Dedit poteſtatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine ejus*; & *Dei filios congregat in unum*, quos & *fratres* ſuos vocare, & *coheredes* gloriæ ſuæ ac Regni facere dignatur. Erigamus oculos in Jeſum, qui caput noſtrum eſt, ſi ſapientes ſumus: *Oculi* enim *ſapientis in capite ejus*. Aſpiciamus Jeſum, non ſolùm transfiguratum in Monte Thabor, ſed in Monte Calvariæ crucifixum pro nobis; ſi quidem *propter Paſſionem mortis, gloria & honore coronatus eſt*. Compatiamur morienti, ut congaudeamus & corregnemus triumphanti & regnanti. In omnibus operibus noſtris ſolius Dei & Chriſti Jeſu gloriam & honorem ſpectemus, qui judex illorum eſt; non gloriam noſtram vel temporalia commoda, non mundum, non homines, in quibus maledictus eſt, qui ſpes ſuas collocat. Ut autem ſolum Jeſum videamus, Euangelium legamus, in quo remota nube nobiſcum loquitur, nobiſque myſteria ſua & præcepta peramanter aperit. *Diſcipuli vident Jeſum ſtantem ablata nube, & Moyſen & Eliam evaniſſe: quia poſtquam Legis & Prophetarum umbra diſceſſerit (quæ velamento ſuo Apoſtolos texerat) utrumque in Euangelio reperitur*. Evanuerunt Moyſes & Elias: ſed Moyſis manſuetudinē, & Eliæ zelum in Jeſu admirari & imitari debemus.

VIII. *Et deſcendentibus illis de Monte, præcepit eis Jeſus, dicens: Nemini dixeritis viſionem, donec Filius hominis à mortuis reſurgat*. Tempus ſcilicet loquendi, & tempus tacendi: Tempus latendi & in publicum prodeundi. In his Dei voluntas exploranda eſt & judicanda ex ejus gloriæ & utilitatis proximorum fine. Id prædicandum, quod utrique conducibile fuerit, locis & temporibus opportunis. Quædam enim alieno tempore & nequaquam opportuno prædicata, magis obſunt interdum, quàm proſint. Quamquam enim Deo tempus agendi ſemper adſit, exemplo tamen ſuo Chriſtus oſtendit, œconomia & prudentia utendum in doctrina & prædicatione, cùm Transfigurationis ſuæ Myſterii, & Divinitatis ſuæ prædicationem Apoſtolis ſuis prohibuit, donec à mortuis ſurrexiſſet; illiſque dicere noluit, quæ portare pro tempore non poterant. Cæterùm quod viſiones ſpectat & revelationes privatas, ſi quæ ſpiritualibus viris aut mulieribus contingant, *Secretum Regis abſcondere bonum eſt*, illaſque nemini aperire, niſi ſoli conſcientiæ Moderatori, qui de illis judicet, utrum ex Deo ſint. Viros ſanctos legimus revelationes ſuas numquam aliis aperuiſſe, niſi charitas poſceret, aut Superioris juſſio urgeret. Divini Spiritus indicium eſt, ab omni re quæ notabilem hominem faciat, abſtinere; de ſe ipſo modeſtè loqui, nec verba illa arrogantiæ plena uſurpare: Hæc mihi Deus locutus eſt, hæc revelavit. Obſervet autem conſcientiæ prudens Moderator, quo fine quis moveatur ad ipſas revelationes manifeſtandas, levitate ne, an vanitate; utilitate propria, an aliena; uniuſne, an multorum: an aliqua appareat nota cupiditatis, avaritiæ, vel propriæ æſtimationis; quibus verbis in ipſa narratione utatur, an humilibus & verecundis, an tumidis & inconſideratis; an paucis ſe expediat, ſeu potiùs prolixior ſit. Illud quoque perpendendum, quod Sancta Tereſia docuit; Rebus ſcilicet, quæ revelantur, nullam fidem adhibendam eſſe ex eo præcisè, quòd revelatæ ſunt; ſed ſi ad fidem pertinent, illis propter fidem credendum eſt: ſi aliquid præcipitur, ad Superiorem deferendum, ejuſque mandato accedente, ex obedientia peragendum eſt. Hanc normam ſecutus eſt Princeps Apoſtolorum: Chriſti enim Transfigurationem enarrans, & vocem à Deo Patre auditam, cùm eſſet in Monte ſancto

cum

Prov. 25. 27. S. Hieron. in hunc locum.

S. Gregor. M. ſeu alius antiquus autor Eccl. comm. in lib. 1. Reg. cap. 1.

S. Hieronym.

Heb. 2. 12. Daniel. 10. 8. & ſeq.

S. Gregor. M. lib. 22. mora. cap. 14.

1. Petri 1. 12.

Joan. 1. Joan. 17. 52.

Eccl. 2. 14.

Hebr. 2. 9.

S. Hieron. in hunc loc.

Card. Bona, lib. de diſcretione Spirituũ, cap. 20.

cum Jesu, speculator factus illius magnitudinis; noluit tamen ei revelationi inniti, nisi quatenùs Prophetarum oraculis consentanea fuit. *Habemus*, inquit, 2.Pet *firmiorem Propheticum sermonem, cui benè facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Ac si apertè diceret: Quamvis vox è cœlo delapsa, à Deo Patre reverà manaverit, sermo tamen Propheticus certior est & firmior omni scientia, omnique visione & revelatione, quia sensus falli possunt, Scriptura Sacra non potest. In hanc sententiam egregiè Richardus à Sancto Victore: *Suspecta est mihi omnis veritas* (inquit) *quam non confirmat Scripturarum auctoritas, nec Christum in sua clarificatione suscipio, si non assistant ei Moyses & Elias. Si Christus docet me de rebus exterioribus, vel de intimis meis, facilè recipio, utpote in his quæ comprobare possum proprio experimento. Verùm ubi ad alta mens ducitur, quoniam de cælestibus quæstio ventilatur: ubi de profundis rebus agitur, in tantæ sublimitatis vertice non recipio Christum sine teste, nec rata poterit esse quælibet verisimilis revelatio sine attestatione Moysis & Eliæ, sine Scripturarum auctoritate.* Richard. à S. Victore, lib. de præparat. Animæ ad contemplat. c. 2.

IX. *Et interrogaverunt eum Discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primùm venire? At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis, &c.* Deus peccatores intercipere non vult, sed excitare, & vigilantes facere. Ideò præcursores habere voluit, cùm prioris adventus sui ad homines, tum secundi contrà homines, Joannem Baptistam, & Eliam. Monet per eos, ut homines fugiant ab ira ventura: *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti tui.* Omnes pœnitentiæ Prædicatores sunt præcursores Christi, qui omnia restituere nituntur in debitum ordinem, qui zelo pro Dei lege inardescunt, & qui adversùs vitia bellum gerunt absque personarum acceptione, ab adulatione & timore pariter alieni, ad persecutionem pro veritate patiendam paratissimi. Hi imminentem mortis judiciique diem hominibus annuntiant, clamantes: *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus.* Væ illis qui Eliam suum non cognoscunt, non audiunt, sed contemnunt, nec ad parandam viam Domini convertuntur! Psal. 59.6. Apocal. 14.7.

X. *Et cùm venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: Nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam: Et obtuli eum Discipulis tuis, & non potuerunt ejicere eum.* Homo peccator lunaticus est: *Stultus* enim *sicut luna mutatur*, inconstans est in omnibus viis suis: *Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est.* Qui spiritaliter à dæmone possidetur, modò cadit in ignem libidinis & concupiscentiæ, quo exuritur; modò in aquam, cùm ita frigescit cor ejus, ut in eo sensus omnis fraternæ charitatis & misericordiæ extinguatur. Malè patitur, cupiditatum suarum æstu jactatus & allisus. Iræ impetu conturbatur & spumat, odio intùs discerptus, dentibus stridet, invidia tabescit & arescit; surdus est ad Dei verbum, sive exteriùs sonans per prædicationem, sive interiùs monens per inspirationes; mutus ad confessionem peccatorum, & Dei laudes: eò miserior est, quò sui non miseretur: *Nihil enim miserius misero non miserente sibi.* Sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam, &c. Eccli. 27. Thren. 1.8. S. Augusti.

Manet ergo voluntas
Semper amans aliquid quò se ferat; & labyrintho
Fallitur ambages dubiarum ingressa viarum.
Vana cupit, vanis tumet, & timet: omnimodaque
Mobilitate ruens, in vulnera vulnere surgit.

S. Prosper. Carmine de ingratis.

Hoc est sæpè cadere in aquam, & crebrò in ignem; in vitia contraria labi, quibus tamen finem malitiæ suæ propositum dæmon consequitur, ut scilicet perdat hominem. In statu autem adeò infelici positus peccator, Ecclesiæ Ministris offertur curandus, & à dæmone liberandus; qui operam sæpè in eo perdunt, sive quia omninò desertus est à Deo, & in reprobum sensum traditus, occulto Dei, sed justo judicio: sive quia illum sine ministerio hominum ad se convertere vult Christus, & ostendere, quòd tantum miraculum

Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola efficit. S. Prosper.

XI. *Respondens autem Jesus, ait: O generatio incredula & perversa, quousque ero vobiscum? Usquequo patiar vos? Afferte illum ad me.* Non quòd tædio vel impatientia superatus sit mansuetus ac mitis Dominus, patiens ac multùm misericors; *sed quòd in similitudinem Medici, si ægrotum videat contra præcepta sua gerere, dicat: Usquequo accedam ad domum tuam? Quousque perdam artis industriam, me aliud jubente, & te aliud perpetrante?* Non irascitur homini, sed vitio. Duriora videntur verba, cor mansuetudine & charitate plenum est, quam & opere demonstrat, puerum ad se afferri jubens, ut eum curet. Christum imitentur ejus Ministri, verbi divini Prædicatores, & conscientiarum Moderatores: & cùm peccatores verbis severioribus increpare coguntur, charitatem & mansuetudinem in animo servent, eorumque curationi & liberationi cum patientia adlaborent. *Dilige*, (inquit S. Augustinus) *& dic quod voles: nullo modo maledictum erit, quod specie maledicti sonuerit, si memineris senseriisque, te in gladio verbi Dei liberatorem hominis esse velle ab obsidione vitiorum.* S. Hieron. in hunc locum. S. Augusti. in exposit. epist. ad Galat. c. 6.

XII. *Et increpavit illum Jesus*, ut perduellem, ut hostem in malitiâ ita obduratum, ut ad bonum ultra flecti non possit, & ad charitatem redire. *Prævaricatores* enim *Angeli nec mala possunt umquam carere voluntate, nec pœna.* Cùm autem dæmoni comminatus esset Jesus, & præcepisset, ut exiret à puero, nec in eum ampliùs introiret, *exiit ab eo dæmonium*, imperio Christi resistere non valens; *& curatus est puer ex illa hora.* Nescit tarda molimina Christi virtus: solo verbo, sola voluntate integram & perfectam sanitatem uno temporis momento restituit. S. Fulgentius lib. de Fide ad Petrum c. 3.

XIII. *Tunc accesserunt Discipuli ad Jesum secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum? Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram.* Metuere debent Christi Ministri, ne labores eorum in peccatorum conversione inanes & infructuosos efficiat fidei ac bonorum operum defectus: sibi ipsis imputare debet, quòd nullum vel exiguum fructum faciant; hinc coram Deo humiliari, fidei, spei, & charitatis augmentum ab ipso supplices postulare, orationi & bonis operibus ferventiùs vacare; si quem verò fructum faciant, nihil sibi, sed totum Deo adscribere: *Quia neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid: sed qui incrementum dat, Deus.* Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram. *Si Apostoli increduli, quis fidelis? Quid facient agni, si tubant arietes? Nec tamen eos misericordia Domini despexit incredulos: sed arguit, nutrivit, perfecit, coronavit. Nam & ipsi memores infirmitatis suæ, quodam loco in Evangelio dixerunt ei:* Domine, *adauge in nobis fidem.* Prima utilitas erat, *scire quòd minùs habebant: major felicitas, scire unde petebant.* 1.Cor. 3.7. S. Augustin. ser. 80. alias inter editos à Sirmondo 14.

XIV. *Amen quippe dico vobis: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc; & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* Non exigua hæc, sed magna fides, quæ monti possit, ut se transferat, imperare. Neque enim mediocrem fidem Dominus exigit ab Apostolis, quibus adversùs altitudinem extollentem se nequitiæ spiritalis scit esse certandum..... Granum sinapis certè res est vilis & simplex: si teri cœperit, vim suam fundit. Etiam fides primò simplex videtur: sed si teratur adversis, gratiam suæ virtutis effundit, ut alios quoque, qui vel audiunt vel legunt, odore sui compleat..... Magnum est quod incipit à fide, sed contemnitur. Fundamentum solet etiam in ædificio ab imperitis contemni. Fossa sit grandis, lapides quoquo modo passim mittuntur, nulla ibi expolitio, nulla pulchritudo apparet: quomodo nec in arboris radice aliqua pul- "S. Ambros. lib. 7. in Lucam, n. 176. "& 177. " " " " " " " " " " " " " " S. Augusti. tract. 40. in Joan. 2.

pulchritudo apparet: *Totum tamen quicquid te delectat in arbore, de radice surrexit. Sed vides radicem & non delectaris: vides arborem, & miraris. Stulte, quod miraris, inde surrexit, quo non delectaris. Parum aliquid videtur fides credentium: non habes stateram, unde appendas. Audi ergo quò perveniat, & vide quanta sit*: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, &c. *Quid humilius, quid vehementius? quid minutius, quid fervent ius?* Dicetis monti huic, transi S. Hieron. in hunc locum. hinc illùc, & transibit, &c. *Montis translatio non ejus significatur, quem oculis carnis aspicimus, sed illius qui a Domino translatus fuerat ex Lunatico. Quod enim ait*, Dicetis monti huic, transi hinc, & transibit, *de dæmone intelligitur*. Dicetis monti huic, transi S. Augustl. in qu. Euangel. qu. 22. hinc, &c. *Ne illis miraculis faciendis extollerentur in superbiam, admoniti sunt potiùs per humilitatem fidei, quasi per sinapis granum, elationem terrenam, quæ montis nomine significata est, curare, ut transiret.* Spiritum superbiæ ex corde peccatoris expellere, est montem transferre. Id magnæ fidei opus. Hæc autem fidei vis, fructus est orationum multarum atque ferventium, & diuturnæ pœnitentiæ, ac mortificationis Christianæ.

XIV. *Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem & jejunium*. Ad pravos habitus peccatorum vincendos, ad consuetudinem inveteratam peccati eradicandam, ad destruendas cupiditates quæ ab adolescentia hominis invaluerunt, ipsique dominantur, oratione opus est, qua anima humilietur; & jejunio, quo caro mortificetur. A confessario pariter & pœnitente, arma illa Euangelica adhibenda sunt, ut malæ consuetudinis dæmon expellatur. S. Leo, serm. 85. de jejunio septimi Mensis. *Nam in omni agone certaminis Christiani, utilitas continentiæ plurimum valet, ita ut quidam sævissimorum spiritus dæmonum, qui ab obsessis corporibus nullis exorcizantium fugantur imperiis, sola jejuniorum & orationum virtute pellantur, dicente Domino*: Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, nisi in jejunio & oratione. *Grata ergo est Deo, & terribilis diabolo jejunantis oratio: nec latet, quantum acquirat saluti suæ, quæ tantum præstat alienæ*. Nec dicas, quòd absque jejunio aliquando ejecti sunt dæmones. Si enim unus aut alter sic S. Jo: Chrys. hom. 58. in Mat. » expulit, impossibile tamen est, ut qui in deliciis vivit, » à dæmonis furore liberetur: hujusmodi enim mor- » bo laborantibus, jejunio maximè opus est. Sed si fi- » de opus est, inquies, cur jejunare oportet? Quia unà » cum fide non parvas vires affert jejunium: Angelum » ex homine facit, & potestatibus incorporeis mirum » in modum reluctatur: quamvis non jejunio solùm, » sed oratione quoque opus sit. Qui orat & jejunat, » ut oportet, is multis rebus non indiget: qui verò » multis non indiget, numquam fiet avarus: & qui » non est avarus, pronior semper ad misericordiam » erit. Qui jejunat, levior est, & vigilanter orat, & » cupiditatis incendia extinguens, ac animam suam hu- » milians, facilè Deum placat. Idcircò & Apostoli fe- » rè semper jejunabant. Qui orans jejunat, binas ha- » bet alas, quibus ventos ipsos volando prætervehitur: » non enim oscitat, nec torpet orando, quod multis » contingit; sed igne ardentior & terra superior est: » quare terribilis hostis dæmonibus redditur. Nihil » enim est homine probè orante potentius. Nam si mu- » lier crudelem judicem, qui nec Deum timebat, nec » hominem verebatur, flectere potuit: multò magis » propitium Deum faciet, qui continuæ orationi adhæ- » rens, ventrem superat, & delicias spernit. Si verò im- » becillis corpore, jejunare semper non potes; non eris » tamen ad orandum infirmus, neque ad condemnan- » das ventris delicias invalidus. Jejunare quidem non » potes, sed non vivere in deliciis potes, quod non ma- » gno intervallo à jejunio distat. Sed sufficit etiam hoc » ad furorem diaboli reprimendum, cui nemo magis » amicus est, quàm qui deliciis & ebrietate maculatur. » Hic enim fons, hæc mater atque origo vitiorum om- » nium est.

XV. *Conversantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Jesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum: & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer*. Dictum est ab Apostolo: *Qui me dilexit, & tradidit semetipsum pro me*. Dictum est « de Patre: *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro* « *nobis omnibus tradidit illum*. Si ergo Pater Filium « S. August. enarrat. in « pf. 69. tradidit, & Filius semetipsum tradidit, Judas quid « fecit? Pater tradendo Filium ad mortem pro no- « bis, benè fecit: Christus tradendo seipsum pro no- « bis, fecit benè: tradendo Judas Magistrum suum « pro avaritia, fecit malè. Non enim quod nobis « præstitum est de Passione Christi, malitiæ Judæ « deputabitur. Habet ille mercedem malitiæ, Chri- « stus laudem gratiæ. *Et contristati sunt vehementer*. De peccatis nostris, quæ causa fuere mortis Christi, vehementer dolendum est: adversùs nos ipsos irasci debemus, magis quàm adversùs Judæos & ejus carnifices: mortem ejus in nos ulcisci per pœnitentiam (pœnitens enim est homo sibi ipsi iratus) corpus peccati in nobis destruere, crucique affigere. Dolere debemus supra modum miseriam nostram, quæ tanta est, ut mors Filii Dei ad liberationem nostram ac salutem necessaria fuerit: sed gaudere debemus, quòd tanta sit in nos Dei misera- tio, ut nasci & mori dignatus sit pro nobis. *Filius hominis tradendus est in manus hominum*, &c. Num- « S. Leo, ser- quid iniquitas persequentium Christum ex Dei est or- « mon. 65. de ta consilio; & illud facinus quod omni majus est « Passione crimine, manus divinæ præparationis armavit? « Domini Non hoc planè de summa justitia sentiendum est: « 16. quia multum diversum multùmque contrarium est, « id quod in malignitate Judæorum est præcogni- « tum, & quod in Christi est Passione dispositum. « *Non inde processit voluntas interficiendi, unde moriendi: nec de uno spiritu extitit atrocitas sceleris, & tolerantia Redemptoris. Impius furentium manus non immisit in se Dominus, sed admisit; nec præsciendo quod faciendum esset, coegit ut fieret; cum tamen ad hoc carnem suscepisset, ut fieret*:

XVI. *Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma? Ait: Etiam. Et cum intrasset domum, prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? A filiis suis, an ab alienis? At ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad Mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te*. Humilitas Christi damnat superbiam hominis, pro juribus sive privilegiis temporalibus ardentiori studio fastuque contendentis & litigantis: Genus omne subjectionis non refugit, ut homines subjectionem amare doceat, & Potestatibus parere, gloriamque suam in sola libertate à peccato constituere; qua libertate S. Ambr. ep. Christus nos donavit, quæ *libertas est gloriæ filiorum* 7. ad Justum. *Dei*. Sicut Circumcisionem accepit, ut legem impleret, & ad Baptismum venit, ut impleret omnem justitiam: ita etiam didrachma exigentibus solutionem non recusavit, statim staterem pro didrachmo jussit pro se & pro Petro dari. Maluit enim supra legem solvere, quàm id quod legis erat, negare. A tributo & censu immunis erat Christus, ut Filius Regis regum, omniumque Dominus, sed *Ut* S Augustl. lib. *nobis sanæ doctrinæ præberet exemplum, pro capite ho-* de Catechi- *minis quo erat indutus, tributum solvere non dedignatus* zandis Ru- *est. Jubentur autem etiam servi Christiani, & boni Fi-* dibus, c. 21. *deles dominis suis temporalibus æquanimiter fideliterque servire, quos judicaturi sunt, si usque in finem iniquos invenerint; aut cum quibus æqualiter regnaturi sunt, si & illi ad verum Dominum conversi fuerint*.

Ut autem non scandalizemus eos, &c. Charitatis officium est de juribus suis aliquid remittere, ne infirmi offendantur; cupiditatis vitium est, contempto pusillorum scandalo, pro bonis ac juribus nostris temporalibus vehementius contendere. *Multa sunt autem facienda non* S. Augustin. *jubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris* lib. 1. de con- *officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non im-* jugiis adult. c. 14.

plere,

pendere, tamen causa dilectionis impendimus: unde prior ipse Dominus, cum se tributum non debere monstrasset, solvit tamen, ne scandalizare eos, quibus ad æternam salutem gerens hominem consulebat.

Invenies staterem: da illis pro me & te. Staterem, id est, quatuor drachmas, invenies in ore piscis: *Da eis pro me, & te.* Ecclesiæ enim meæ personam geris, Sponsæ meæ, cum qua mihi communio bonorum est. *Quid est, pro me, & te? Ipse Christus, Petrus, Ecclesia Christi, Ecclesiæ quatuor Euangelia. Mysterium latebat; Christus tamen tributum non debitum persolvebat: sic persolvit & mortem: non debebat, & persolvebat. Ille nisi indebitum solveret, nunquam nos à debito liberaret.* Solve debita mea Patri tuo, Domine Jesu, quia solvendo non sum satis: nihil habeo, quod meum sit, præter peccata: impotentiam meam supple immensa charitate & infinita misericordia tua, ex pretio Sanguinis tui, pro me in Cruce effusi.

S. Augustin. serm. 155. alias de Verbis Apost. 6.

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

I. *IN illa hora, accesserunt Discipuli ad Iesum, dicentes: Quis, putas, major est in Regno cœlorum?* Cùm Apostoli Christum de Morte & Resurrectione sua frequenter loquentem audivissent, qua peracta, Regnum Christi non merè spirituale, verùm etiam adspectabile, quale futurum Judæi omnes sperabant, inchoatum iri arbitrabantur: cùm aliundè Zebedæi filii, Christo magis familiares, ut sanguine propinquiores, Petro claves Regni cœlorum viderent singulariter promissas, subierat eorum animos cogitatio, quis eorum major esset: qua de re & in via jam contenderant. Jesus autem eorum cogitationes, & contentionem perspectas habens, interrogavit eos, (cùm venissent Capharnaum, & domi essent) qua de re tractassent in via. Primùm autem præ verecundia tacuerunt, mox confidentiùs proposuerunt quæstionem: *Quis, putas, major est in Regno cœlorum?* Quis in Regno tuo dignitate, auctoritate, honore, è te secundus erit, principemque locum obtinebit? Præcipua scilicet Regni munia sibi domesticis Regis conferenda confidebant; sed æmulationis ingenio interrogabant, quis eorum major futurus esset.

Lucæ 9. 46.

Marci 9. 33.

II. *Et advocans Iesus parvulum, statuit eum in medio eorum. Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Jesus autem desiderium gloriæ ambitionemque volens in animis Discipulorum suorum humilitatis contentione sanare, puerulum advocans, eumque *complexus*, statuit eum in medio eorum, *secus se*. Hac autem adhibita conspicua imagine, sententiam quæ sequitur, eorum animis ac memoriæ altiùs imprimit. *Amen dico vobis*, inquit, nisi mutaveritis affectum, & *conversi fueritis* ab ea quæ vos tenet, ambitione ad humilitatem: *& efficiamini sicut parvuli*, tales scilicet innocentia, simplicitate, modestia, quales illi ætate, ambitionis omnis & æmulationis expertes; *non intrabitis in Regnum cœlorum*. Tantùm abest, ut primas sedes habituri sitis, ne locum quidem ullum habebitis in Regno cœlorum, in gloria, in quam per Resurrectionem intrabo.

Marci 9. 33.

Luc 9. 44.

III. *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in Regno cœlorum.* Quicumque ab omni fastu, superbia, ambitu penitùs alienus fuerit, & de se demissè senserit, talem animi proposito & affectu se exhibens, qualis puer iste natura est; hic in Regno cœlorum maximus erit.

IV. *Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.* Quisquis hospitio susceperit, vel quovis alio beneficentiæ genere prosecutus fuerit unum ex his qui in me credunt, & qui parvulis humilitate similes sunt, eo nomine, quia meus est, ad mei exemplum humiliatus; parem apud me gratiam inveniet, parque præmium referet, ac si me ipsum susciperet. Cùm enim membra mea sint, mihi imputo collata in ipsos beneficia.

V. *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Qui uni ex his parvulis, ex fidelibus ad simplicitatem infantiæ reversis, & humilitatis meæ speciem circumferentibus, offendiculo fuerit, eique occasionem ruinæ in via justitiæ quovis modo præbuerit, seu falsa doctrina, seu pravis exemplis, suasione, vi, contemptu, injuria qualibet: illi magis expediret, ut prægrandi saxo molæ, quam asinus velatis oculis gyrando versat, ad collum ejus alligato, in mare ad certum interitum mergeretur, quàm ut tale peccatum committeret. Sive autem apud Judæos istud supplicii genus usitatum fuerit, in Palæstina præsertim, ut S. Hieronymo placet; aliis repugnantibus, quòd nulla ejus in lege mentio exret, solaque quatuor supplicia apud eos nota fuisse, ex omni historia appareat, ignem, lapidationem, gladium, strangulationem; sive à vicinis Syris tractum sit hoc loquendi genus: eadem sententiæ Christi vis est, ex gravitate & horrore supplicii, quàm grave peccatum sit scandalum infirmorum, ostendentis. Quamvis autem generalis hæc sententia videatur, & ad omnes pertineat, qui proximis offendiculum præbent in via salutis, Apostolos tamen etiam perstrinxisse Christus videtur; qui inter se de dignitate contendentes, interrogabant, quis major esset in Regno cœlorum: *Et si in hoc vitio permansissent, poterant eos quos ad fidem vocabant, per suum scandalum perdere, dum Apostolos viderent inter se de honore pugnare.*

S. Hieron. in hunc locum.

VI. *Væ mundo à scandalis: necesse est enim, ut veniant scandala: verumtamen væ homini, per quem scandalum venit.* Mala extrema, summaque pericula humano generi impendent: tum iis qui aliis offendicula creant, eisque præbent occasionem lapsus & peccati: tum iis qui offensi aliorum improbitate, à via salutis & justitiæ deflectunt. Necesse quidem est, ut veniant scandala: necesse (inquam) non absoluta necessitate, sed conditionis & consequentiæ, spectata hominum malitia, invidiaque diaboli: sed & maxima offendicula à Deo permitti, æquum, rectum, utileque fuerit, ut integri à fictis, constantes à levibus discriminentur: Melius enim judicat ex malis benefacere, quàm mala nulla permittere. Veruntamen gravissimi peccati reus est, gravique pœnæ obnoxius, qui aliis causam, vel occasionem ruinæ, impedimentumque salutis objicit: non enim coactus, aut absoluta necessitate impulsus, sed libero pravæ voluntatis arbitrio id committit. *Necesse est, ut veniant scandala.* Quod omninò eventurum est, prænuntiat: nec quia futura scandala prædixit, idcircò veniunt; sed quoniam ventura erant, & à pravis hominibus creanda, idcircò prædixit.

S. Jo: Chrys. hom. 60. in Matt.

VII. *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te; abscinde eum, & projice abs te. Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Argumentum est sumptum à minori ad majus. Præcipua etiam, maximè necessaria, & charissima corporis membra præcidenda essent, ut æternæ damnationis pœna vitaretur, cùm mortis in hoc sæculo vitandæ causa id ipsum fieri soleat: quantò magis abjiciendi sunt à nobis, quicumque nos ad peccatum solicitant, & spiritualis ruinæ nobis

bis occaſionem præbent, ac impedimento ſunt ad ſalutem, quantumcumque nobis neceſſarii, vel utiles videantur, nobiſque chariſſimi ſint? Vide quæ in ſimilem ſententiam diximus ſuperiùs ad cap. 5. n. 26.

VIII. *Videte, ne contemnatis unum ex his puſillis: dico enim vobis, Quia Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.* Cavete, ne contemnatis vel minimum è numero fidelium ac juſtorum. Non ſolùm ait, ne ſcandalizetis, ne offendatis; ſed *ne contemnatis*: quia ex contemptu proximi, quodlibet offenſionis & injuriæ ipſi illatæ genus, & ſalutis illius negligentia originem ducit. Ne verò leve peccatum eſſe putetis hujuſmodi contemptum: Tanta enim Deo cura eſt de unoquoque puſillo, ut Angeli ſingulorum cuſtodiæ à Deo aſſignati, Deum Patrem meum, *non per ſpeculum*, ſed *ſicuti eſt*, ſemper contemplentur; nec eos à beata illa viſione myſterium & cuſtodia hominum diſtrahat uſquam & interpellet. Cùm igitur Deo proximi ſint & familiariſſimi, & in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis, velut inter Deum atque homines comeant, ad Deum referentes cauſam & res illorum, quorum ipſis commiſſa cuſtodia eſt: non dubium, quin accuſent contemptores puſillorum, & Dei vindictam in illos arceſſant.

IX. *Venit enim Filius hominis ſalvare quod perierat.* Mirum videri non debet, quòd Deus Angelos ſingulorum hominum cuſtodiæ deputaverit; ſiquidem (quod multò majus eſt, & inſignioris beneficentiæ) Filius ipſe Dei ad eorum redemptionem & ſalutem miſſus ſit à Patre. Quòd ſi Deus Filium ſuum miſit, ut averſos à ſe homines, peccatoque perditos ſalvaret: quantò magis non vult eorum ſaluti offendicula & impedimenta objici, illoſque ſcandalis perire, pro quibus Chriſtus mortuus eſt?

X. *Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves, & erraverit una ex eis: nonne relinquit nonaginta novem in montibus, & vadit quærere eam quæ erravit? Et ſi contigerit, ut inveniat eam; amen dico vobis, quia gaudet ſuper eam magis quàm ſuper nonaginta novem, quæ non erraverunt. Sic non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt, ut pereat unus de puſillis iſtis.* Vos ipſos teſtes appello ac judices: ſi quis centum ovium grege dives fuerit, & una illarum erraverit, nonnè relinquit nonaginta novem in montibus, ubi paſcuntur, alterius cuſtodiæ commiſſæ & ſolicitè quærit errantem? Quam ſi fortè inveniat, majori gaudio afficitur ob illius recuperationem, quàm ob cæterarum poſſeſſionem, quamvis totum gregem pluris æſtimet illa una quæ erraverat: Ubique enim majus gaudium moleſtia majori præceditur. Ita non vult Pater veſter cœleſtis, ut vel unus ex iſtis minimis & humilibus pereat. Quamobrem ipſi maximè diſplicent, eumque graviter offendunt, qui offendicula & ſcandala illis creant, eoſque à tramite veritatis, juſtitiæ, & ſalutis avertunt. Nonaginta novem oves plerique veterum Patrum Angelos ſanctos intelligunt, qui homines numero incomparabiliter ſuperant, & Deo firmiter ac inſeparabiliter in gloria cœleſti per montes figurata adhærent: unam ovem, humanum genus, quod peccando erravit. Alii in nonaginta ovibus, juſtorum putant numerum intelligendum; & in una ovicula, peccatorum, ſecundùm quòd alio loco dixerat Chriſtus: *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores: non enim opus habent ſani Medico, ſed hi qui malè habent.*

S. Hilar. c. 18. in Matt. S. Jo: Chriſ. hom. 68. S. Gregor hom. 24. &c. Luc. 5.

XI. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Non ſolùm proximos offendendos, aut contemnendos non eſſe, docet Chriſtus; ſed etiam ipſis ſuccurrendum charitatis & prudentiæ Chriſtianæ officiis, ut reſipiſcant, ſi quando nos læſerint. *Si peccaverit in te frater tuus*: Si Chriſtianus, ejuſdem tecum fidei ac Religionis profeſſor, injuriam tibi fecerit, ſeu ex errore & ignorantia, ſeu ex humana imbecillitate, ſeu ex malitia: *Vade*, ne expectes, ut culpam agnoſcat, veniamque petat: noli negligere peccatum ejus, aut ad peccati illius divulgationem, aut accuſationem, vel vindictam prorumpere; ſed cum charitate & benignitate *corripe inter te & ipſum ſolum*, ſine ullis arbitris, ejus pudori, famæque parcens. *Si te audierit*, fraternaque correptione tua emendatus, peccati ſui pœnitentiam egerit, *lucratus eris fratrem tuum*, qui peccando perierat: ipſum, inquam, lucratus eris Deo, à quo alienus erat, & cui eum reconciliaſti; ſibi, qui ſalutem æternam, à qua per peccatum exciderat, te monitore & auctore recuperat; tibi, qui ex inimico amicum feciſti, & illum in viam ſalutis reducendo, æternæ ſalutis tuæ negotium pariter agis. Non ſolùm autem in injuriis nobis illatis Dominicum illud de fraterna correctione præceptum intelligendum eſt, verùm etiam in peccatis, quæ adversùs alios, & multò magis in iis quæ contra Deum committuntur: ſed dixit, *Si peccaverit in te*, quia tunc acerbi diſertique reprehenſores eſſe ſolemus, cùm eos qui contra nos peccaverunt, objurgamus. Injuriis enim noſtris magis afficimur, quàm alienis: imò (quæ voluntatis noſtræ depravatio eſt) magis quàm injuriis Deo illatis. Chriſtus igitur ibi nobis frænum ſapientiſſimè injecit, ubi maximum periculum erat, ne præcipites in vindictam ageremur: verumtamen ex una peccatorum ſpecie totum genus intelligendum eſt, niſi quid aliundè obſtet, quò minùs fraterna correptio privati adhibeatur, ut ſi levius peccatum ſit, aut ſi grave quidem, ſed ſtatim, ac ſponte reſipiſcat peccator: vel ſi ita ſit in peccato obſtinatus, ut nulla ſpes affulgeat emendationis: aut peccatum ſit publicum. Quæ enim peccantur coram omnibus, ipſa arguenda ſunt coram omnibus: *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.* 1. Tim. 5. 20.

XII. *Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos; ut in ore duorum vel trium ſtet omne verbum.* Si te non audierit, peccatum negans, defendens, vel excuſans, aut certè in eo perſeverans, tecum unum vel duos viros aſſume, honoris Dei fraternæque ſalutis ſtudioſos, quos apud eum auctoritate valere putes, ut eorum teſtimonio ſe peccaſſe perſuaſus, & pudefactus reſipiſcat; vel Eccleſiæ Tribunal timeat, in quo duorum vel trium teſtimonio convinci contumaciæ poteſt, ſecundùm legem, in qua ſcriptum eſt: *Non ſtabit teſtis unus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: ſed in ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne verbum.* Deut. 19. 15.

XIII. *Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Cauſam ad Eccleſiam refer, ſive ad Præſulem & Rectorem Eccleſiæ, cui ligandi ſolvendique do poteſtatem, quam exercet ipſe & adminiſtrat, ut illius perſonam gerens. Eccleſiæ ſcilicet rectè declarari & denunciari dicitur, quod ejus Præpoſitis denunciatur; ſicut corpus videre dicitur, cùm ſoli videant oculi. *Si autem Eccleſiam non audierit*, id eſt, Paſtorem Eccleſiæ monentem & redarguentem, eique non paruerit, ſed contumax perſeveraverit in peccato, *ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus:* Eo loco habe, quo Judæi Ethnicos & Publicanos, quos Synagogis excludunt, & ne cibum quidem cum ipſis ſumunt, ſed ab omni eorum conſortio, non ſolùm in negotiis religionis, ſed & conſuetudinis hujus vitæ abſtinent. Poſtremus hic eſt correptionis gradus, quo peccator contumax ab Eccleſia præciditur excommunicationis gladio, Paſtoris qui Eccleſiæ præeſt ſententia, *& in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti*, & *cum ejus virtute, traditur ſathanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.* 1. Cor. 5. Ea autem ſeveritas exercetur, cùm ut peccatoris contumacia frangatur, & amariore medicina ſanetur æger penè deſperatus; tum ut aliorum membrorum ſaluti conſulatur, auferendo malum, & morbidam ovem, quæ alias facilè inficeret, à grege ſeparando: & ne modicum fermentum totam maſſam corrumpat.

XIV. *Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo; & quæcumque ſolveritis*

veritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Vobis Apostolis meis, vestrisque in Ecclesiæ meæ regimine successoribus dico, ut rem certissimæ veritatis: *Quæcumque alligaveritis super terram;* sive homines, in foro exteriori, Excommunicationis vinculo; sive peccata, in foro interiori Pœnitentiæ, Absolutionis negatione: *erunt ligata & in cœlo*, id est, in Dei judicio, Ministrorum suorum sententiam ratam habentis. *Et quæcumque solveritis super terram*, in utroque Tribunali, peccata vel pœnas remittentes & condonantes potestate clavium, quas Ecclesiæ meæ, & ejus Rectoribus, & in Petro illius personam gerente, tradidi: *erunt soluta & in cœlo.* Hinc S. Hilarius hunc locum explicans: *Ad terrorem autem metus maximi,* inquit, *quo in præsens omnes continerentur, immobile severitatis Apostolicæ judicium præmisit, ut quos in terris ligaverint, id est, peccatorum nodis innexos reliquerint, & quos solverint, confessione videlicet veniæ receperint in salutem; hi Apostolicæ conditione sententiæ in cœlis quoque aut ligati sint aut soluti.* Potestatem igitur Christus tribuit Apostolis, & eorum successoribus, *ut sciant qui à talibus condemnantur, humanam sententiam divina sententia roborari, & quodcumque ligatum fuerit in terra, ligari pariter & in cœlo.* Lazarus processit de monumento vivus, & ambulare non poterat: Et Dominus Discipulis dixit: *Solvite eum, & sinite abire.* Ille suscitavit mortuum, illi solverunt ligatum. Aliquid pertinere videte ad propriam majestatem Dei suscitantis. *Increpatur aliquis in mala consuedine positus, verbo veritatis. Quàm multi increpantur, & non audiunt! Quis ergo agit intus cum illo qui audit? quis vitam inspirat intrinsecùs? quis est qui secretam pellit mortem, secretam dat vitam? Nonnè post objurgationes, post increpationes dimittuntur homines cogitationibus suis, & incipiunt secum volvere quàm malam vitam gerant, quàm pessima consuetudine premantur? Deinde displicentes sibi, mutare vitam instituunt. Resurrexerunt isti; revixerunt quibus displicet quod fuerunt: sed reviviscentes ambulare non possunt. Hæc sunt vincula ipsius reatus. Opus est ergo, ut qui revixit, solvatur, & ire permittatur. Hoc officium Discipulis dedit, quibus ait:* Quæ *solveritis in terra, soluta sunt & in cœlo.*

S. Hilar. c. 18. in S. Matt. n. 8.

S. Hieron. in hunc loc.

Jo: 11. 44.

S. Augustin. serm. 98. alias de verbis Domini, 44. c. 6.

XV. *Iterum dico vobis, Quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est.* Concordiam commendat, quam spectabat correptio; simulque tacitum à minori ad majus argumentum ducit: Si quicquid duo meo Spiritu concordes, non quæ sua sunt, sed quæ Dei, quærentes, petierint, illud à Patre meo, qui in cœlis est, impetrabunt: multò magis Ecclesiæ judicium ratum habebit, ligabitque quæcumque super terram ligaveritis, solvet quæcumque solveritis. Hæc autem de oratione Christus adjecit: quia & ad ligandi solvendique potestatem rectè exercendam necessaria est, & ab Ecclesiæ Ministris præmitti debet sacri judicii administrationi, ad gratiam impetrandam peccatori, qua convertatur & vivat. Necessaria etiam est, ut correptio fraterna sit salutaris ei qui corripitur. *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini: multum enim valet deprecatio justi assidua.* Si duo *ex vobis consenserint super terram*, ad orationem convenerint unanimes, *super terram*, ubi necessitas est attollendi oculos in cœlum, unde veniat auxilium à Domino: *de omni re quamcumque petierint*, sive parva sit, sive magna; sive facilis, sive difficilis, *fiet illi à Patre meo, qui in cœlis est.* Concedetur illis quod petierint. *Si duo ex vobis*, id est, *si vel duo tantùm.* Quamobrem si fratrem in peccato præfractum & contumacem non corrigat vel reprimat Ecclesiæ auctoritas, unicum vobis remedium supereſt, concors scilicet pro conversione illius oratio.

Jacobi 5. 16.

XVI. *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Ubi plures simul convenerint ad postulandam à Deo vel tractandam rem quamcumque, vel ad judicandum causas fidei, aut disciplinæ, *in nomine meo*, auctoritate mea, invocato auxilio meo, propter gloriam meam, utilitates Ecclesiæ meæ, animarum salutem: *ibi sum in medio eorum*, eis præsto sum consilio & auxilio. Hinc argumentum erutur pro legitima Conciliorum in Christi nomine congregatorum auctoritate, quæ sunt *repræsentationes totius nominis Christiani.* Hinc S. Cœlestinus I. ad Patres Ephesini Concilii Generalis scribebat: *Spiritus Sancti testatur præsentiam congregatio Sacerdotum. Verum est enim quod legimus, quia nec potest Veritas mentiri, cujus in Euangelio ista sententia est:* Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi & ego sum in medio eorum. *Quod cùm ita sit, si nec huic tam brevi numero Spiritus Sanctus deest, quantò magis eum nunc interesse credimus, quando in unum convenit tanta turba Sanctorum? Sanctum namque est pro debita sibi veneratione Concilium, in quo utique nunc Apostolorum frequentissimæ illius, quam legimus, congregationis aspicienda reverentia est. Numquam his defuit Magister, quem receperant prædicandum. Adfuit his semper Dominus & Magister, nec docentes à suo Doctore deserti sunt unquam. Docebat ille qui miserat; docebat, qui dixerat quid docerent; docebat, qui in Apostolis suis se confirmat audiri.* Et S. Gregorius Magnus: *Ne qua inter Fratres dissensio, ne qua inter Præpositos & subjectos sint fomenta discordiæ, in unum convenire Sacerdotes necesse est, ut & de incidentibus causis disceptatio, & sit salubris de Ecclesiastica observatione collatio: quatenus dum per hoc & præterita corriguntur, & regulam futura suscipiunt, omnipotens ubique Dominus fratrum concordia collaudetur. Cujus vobis adesse præsentiam, si hæc observabitis, scitote; quia scriptum est:* Ubi fuerint congregati duo aut tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum. *Si ergo adesse dignatur, ubi duo vel tres fuerint: quantò magis non deerit, ubi plures convenerint Sacerdotes?*

Tertull.

Act. 2. Ephesini Concilii.

Act. 5.

S. Greg. lib. 7. epist. 111.

XVII. *Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies? Dicit illi Jesus: Non dico tibi, usque septies, sed usque septuagies septies.* Christus fraternæ correptionis præceptum tradens, simul injuriæ condonationem sinceram præcepit, non illam solùm qua vindictam remittimus, ad quam semper animus Christiani paratus esse debet; sed & eam qua in pristinum amicitiæ gradum restituimus eum qui in nos, peccavit, si veniam petat. Luc. 17. 3. 4. *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me: dimitte illi.* Hinc Petrus occasionem sumpsit interrogandi Christum: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies?* Forsan toties peccet, ut venia prorsùs indignus videatur, cui indulgentia mea incentivum tribuat delinquendi. Quoties igitur in me peccanti condonare debeo? *Usque septies?* Quod Christus infinitè dixit, *septies*, id Petrus definitè intellexit, *usque septies?* Non quotidie septies, ut Christus dixerat, sed septies per totam vitam. Septies enim in die injuriam fratri condonare, plus æquo illi videbatur ex carnis sensu, & ex traditione Judæorum, qui *Homini in alterum peccanti semel remittunt, secundò remittunt, tertiò remittunt, quartò non remittunt.* Respondit autem Jesus Petro: *Non dico tibi, usque septies: sed usque septuagies septies*, id est, ad numerum usque septuagies septenum, sive quadringentis nonaginta vicibus, hoc est, in infinitum; quotiescumque peccaverit, & veniam rogaverit. Cæterùm quod hìc de donandis offensionibus à Christo dicitur, ad pœnæ quoque condonationem minimè pertinet. Ordo enim publicæ disciplinæ, justitiæ, immò & charitatis sæpè postulat, ut peccator plectatur, ne vel ipsi vel aliis, sed Ecclesiæ maximè vel Reipublicæ nimia indulgentia noceat. *Ignoscendi misericors mansuetudo, propter quam dictum est, non solùm septies, verùm etiam septuagies septies fratri remittenda esse peccata, non ad hoc valet, ut sit iniquitas impunita, aut torpens & dor-*

Luc. 17. 4.

Bab. Jomæ, fol. 86. Lightfoot, Hor. Hebra. in Matt. cap. 18. vers. 21.

S. Hier. in hunc loc.

S. Aug. l. 1. contra adversarium Legis & Prophetarum, c. 17.

& dormiens diſciplina, quod potiùs obſit, quàm diligens vigilanſque vindicta. Claves quippe Regni cœlorum ſic dedit Chriſtus Eccleſiæ, ut non ſolùm diceret, Quæ ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis; *ubi apertiſſimè bonum, non malum pro malo reddit Eccleſia: verùm & adjungeret*, Quæ ligaveritis in terra, erunt ligata & in cœlo; *quia bona eſt & vindicandi juſtitia. Illud enim quod ait*, Si nec Eccleſiam audierit, ſit tibi tamquam Ethnicus & Publicanus: *gravius eſt, quàm ſi gladio feriretur, ſi flammis abſumeretur, ſi feris ſubigeretur. Nam ibi quoque ſubjunxit*, Amen dico vobis, quæ ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: *ut intelligeretur, quàm gravius ſit punitus, qui velut relictus eſt impunitus ..... Ecce hominibus non reddentibus malum pro malo, alligatur homo amariùs & infeliciùs Eccleſiæ clavibus, quàm quibuslibet graviſſimis & duriſſimis ferreis vel adamantinis nexibus.*

XVIII. *Ideò aſſimilatum eſt Regnum cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum ſervis ſuis. Et cùm cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei unus, qui debebat ei decem millia talenta. Cum autem non haberet, unde redderet, juſſit eum dominus ejus venundari, & uxorem, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi.* Ideò declaro vobis, ita ſe rem habere in Regno cœlorum, ac ſi Rex aliquis rationes à ſervis ſuis, ſeu miniſtris, quibus bonorum ſuorum adminiſtrationem crediderat, exigere voluerit. Et cùm rationes conferre cœpiſſet, oblatus eſt ei unus decem millium talentorum debitor, ſummæ immenſæ. Qui cùm ſolvendo non eſſet, juſſit eum dominus ejus, jure creditoris, & more apud Judæos recepto, venundari cum uxore, & filiis, & bonis univerſis; & conflatam ex omnium venditione pecuniam in ærarium ſuum inferri, diſpungique debitum.

Quadraginta ſex millia millium librarum monetæ Gallicæ.

XIX. *Procidens autem ſervus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Procidens autem ſervus ille ad pedes domini, tempus ſolutionis ſibi prorogari, ſupplex orabat. *Miſertus autem dominus ſervi illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.* Dominus incredibili miſeratione & libertatem, & totum debitum ipſi donavit, plus concedens, quàm ipſe peteret.

Triginta tres circiter libras monetæ Gallicæ.

XX. *Egreſſus autem ſervus ille, invenit unum de conſervis ſuis, qui debebat ei centum denarios*, ſummam incomparabiliter minorem: *& tenens ſuffocabat eum, dicens: Redde quod debes.* Injecta in fauces ejus manu, arctè premebat, ac penè ſtrangulabat, ut ad ſolutionem adigeret. *Et procidens conſervus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Eadem omnia ſupplicis officia conſervo creditori exhibuit, quæ ipſe mox exhibuerat communi domino, & prorogationem pariter poſtulavit. *Ille autem noluit: ſed abiit, & miſit eum in carcerem, donec redderet debitum.* Non ſolùm noluit donare debitum, ſed ne quidem tempus prorogare: ſed abiens, eum in carcerem miſit, donec ſolveret. *Videntes autem conſervi ejus, quæ fiebant, contriſtati ſunt valdè*; tum ob creditoris immanitatem, & ingrati animi vitium, tum ob infelicitatem debitoris: *& venerunt, & narraverunt domino ſuo omnia quæ facta fuerant.*

XXI. *Tunc vocavit illum dominus ſuus, & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me.* Debitum ingens, non ex parte, ſed totum tibi miſericorditer donavi, quia ſupplex miſericordiam efflagitaſti: *Nonne ergo oportuit & te miſereri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?* Oportuit te ſervum domini tui clementiam imitari, erga conſervum tuum miſericordia commoveri, cum ipſo durè & crudeliter non agere, ut ad minutæ ſummæ ſolutionem adigeres. *Et iratus dominus ejus*, nec ſolùm creditoris jure uſus, ſed & judicis, *tradidit eum tortoribus*, carcere aliiſque pœnis cruciandum, *quoadusque redderet universum debitum*; quia factæ ſibi condonationis beneficium reſcindi & auferri ſibi meruerat ingrati animi in dominum crimine, & inhumanitate in conſervum. Dimittendas fratribus injurias in nos commiſſas, hac Parabola Chriſtus docet, ex qua id colligit.

XXII. *Sic & Pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Simili modo ſe geret erga vos Pater meus cœleſtis, pari ſeveritate vobiſcum aget, ſi in remittendis injuriis fratribus veſtris, hominibus quibuſcumque, qui fratres veſtri ſunt *jure naturæ matris unius* omnium; & maximè Chriſtianis, qui *eundem Patrem agnoverunt Deum, & biberunt eumdem Spiritum ſanctitatis*, vos difficiles & duros præbueritis; & non donaveritis offenſas plenè, ſincerè, ex animo. Tertull.

Senſus Moralis.

I. ACceſſerunt *ad Ieſum Diſcipuli, dicentes: Quis putas, major eſt in Regno cœlorum?* Cupiditas gloriæ noviſſima hominis exuitur. *Hoc ipſo perniciоſior ambitio, quòd blanda quadam eſt conciliatricula dignitatum; & ſæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia ſubvertere, facit ambitio criminoſos.* Ardentior plerumque eſt & potentior in Eccleſia, & in Monaſterio, quod regnum eſt humilitatis, quàm in Mundo, quod regnum eſt ſuperbiæ. Quis non timeat, ubi Apoſtolos in ſchola Chriſti inſtitutos, hac tentatione concuti videt priùs quàm Spiritum Sanctum accepiſſent, & contendere, quis eorum videretur eſſe major? Tu verò non ſolùm modò illorum defectum conſidera, ſed illud quoque tecum expende, primùm quòd nulla eis de rebus hujus ſæculi quæſtio eſt: deinde quòd poſtea hac quoque tentatione ſuperata alter alteri in primatu cedebat. Nos verò neque ad hos eorum defectus pervenire poſſumus, nec quis futurus ſit major in Regno cœlorum, ſed quis in terris major ſit, quis ditior, quis potentior, quærimus. Fumum conſectamur, non ignem qui Deus noſter eſt; vanitatem, non charitatem; & ideò deficimus, evaneſcimus in cogitationibus noſtris, & vana magnitudine perimus. *Deficientes quemadmodum fumus deficient.* Fumus à loco ignis erumpens in altum extollitur, & ipſa elatione in globum magnum intumeſcit: ſed quantò fuerit globus ille grandior; tantò fit vanior: *Ab illa enim magnitudine non fundata & ſolidata, ſed pendente & inflata, is in auras dilabitur, ut videas ipſam ei obfuiſſe magnitudinem. Quantò enim plus erectus eſt, quantò extentus, quantò diffuſus undique in majorem ambitum, tantò fit exilior, & deficiens, & non apparens.* Sic ambitioſus in tumorem ſuperbiæ culmine poteſtatis excreſcit, & dum ei honorum & dignitatum deſiderio & conſecutione animus inflatur, *in luxum ſuperbiæ ipſo faſtigio lenocinante corrumpitur.* Inimici *verò Domini, mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient.*

S. Amb. l. 4. in Luc. n. 31.

S. Gregor. M. l. 2. Paſtor. cap. 3.

S. Jo: Chryſoſt. hom. 59. in Matt.

Pſal. 36. S. Auguſt. enarrat. in pſ. 36. ſerm. 2.

II. *Et advocans Ieſus parvulum, ſtatuit eum in medio eorum. Et dixit: Amen dico vobis, niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Non ſe ipſum, ſed parvulum velut exemplar innocentiæ & humilitatis Chriſtus Diſcipulis proponit. Nos verò ad puerum illum admirabilem fide aſſurgamus, ad Filium unicum Dei pro nobis incarnatum, de quo ſcriptum eſt, *Parvulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis:* Qui ſtatuit ſe in medio noſtrum, qui non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, ut nobis humilitatis exemplum præberet. Diſcipulis porrò ſuis non præcipit, ut ætatem habeant parvulorum, ſed ut innocentiam, & quod illi per annos poſſident, hi poſſideant per induſtriam, ut malitia, non ſapientia parvuli ſint. Sed heu! Chriſtiani plurimi levitate, rerum ſenſibilium amore, pauciſſimi innocentia, ſimplicitate, ignorantia mali, doci-

S. Hieron. in hunc loc.

1.Cor.14.20. docilitate, humilitate pueri sunt. *Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote: sensibus autem perfecti estote.* Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum. *Pueros autem credentes omnes per audientiæ fidem nuncupavit. Hi enim patrem sequuntur, matrem amant, proximo velle malum nesciunt, curam opum negligunt, non insolescunt, non oderunt, non mentiuntur, dictis credunt, & quod audiunt, verum habent. Et hæc omnium affectionum assumpta in nobis & consuetudo & voluntas, cœlorum iter pervium præstat. Revertendum igitur est ad simplicitatem infantium: quia in ea collocati, speciem humilitatis Dominicæ circumferemus.* In Christiana infantia proficiendum & perseverandum est: numquam illa deponenda & exuenda est, ut infantilis ætas. Christiani etiam senes debent esse pueri. *Omnes qui in veritate versantur, esse apud Deum pueros,* Clemens Alexandrinus demonstrat: *Nos,* inquit, *pueri sumus.* Quod ipse Dominus declarat, dicens: *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum*: Non regenerationem hìc significans, sed quæ pueris inest, simplicitatem, ut ejus similitudinem referamus, commendans ..... *Qui itaque infantes sumus, humi non amplius volutamur, neque ut antea serpentum more in terra serpimus, toto corpore in stultis cupiditatibus provoluti; sed mentem sursum erecti, mundoque & peccatis renunciantes, suspenso pede eatenus terram tangentes, quatenus in mundo esse videamur, sanctam persequimur sapientiam. Hæc autem videtur esse stultitia iis, qui se ad calliditatem & versutiam exacuerunt. Iure ergo sunt pueri, qui Deum solum patrem noverunt, simplices infantes, integri ac innocentes.*

S.Hilar.c.18. in S. Matt.

S.Clem. Alexandr. lib.1. Pedagogi, c. 5.

„ Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Re-
„ gnum cœlorum. Quicumque ergo humiliaverit se si-
„ cut parvulus iste, hic est major in Regno cœlorum.

S. Leo serm. 36. de Epiph. 7.c.3. & 4.

Amat Christus infantiam, quam primum & animo suscepit, & corpore. Amat Christus infantiam, humilitatis magistram, innocentiæ regulam, mansuetudinis formam. Amat Christus infantiam, ad quam majorum dirigit mores, ad quam senum reducit ætates; & eos ad suum inclinat exemplum, quos ad Regnum sublimat æternum. Vt autem plenè valeamus agnoscere, quomodo apprehendi possit tam mira conversio, & in puerilem gradum qua nobis mutatione redeundum sit; doceat nos beatus Paulus, & dicat: Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote. *Non ergo ad ludicra infantiæ & imperfecta nobis primordia revertendum est, sed aliquid quod etiam graves annos deceat, inde sumendum est: velox commotionum transitus, citus ad pacem recursus. Nulla sit memoria offensionis, nulla cupiditas dignitatis. Amor sociæ dilectionis, æqualitas naturalis. Magnum enim bonum est, nocere non nosse, & ad maligna non sapere: quia inferre ac referre injuriam, mundi hujus prudentia est: nemini autem malum pro malo reddere, Christianæ est æquanimitas infantiæ.*

1.Cor. 14.20.

III. *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in Regno cœlorum.* Humilitas gradus est ad veram celsitudinem. *Omnes delectat celsitudo, sed humilitas gradus est ..... Ad magna nos tendimus, parva capiamus, & magni erimus. Vis capere celsitudinem Dei? cape prius humilitatem Dei. Dignare esse humilis propter te, quia Deus dignatus est humilis esse propter eumdem te: non enim propter se ..... Magnorum est ista pusillitas; superbia vero fallax infirmorum est magnitudo; quæ ubi mentem possederit, erigendo dejicit, inflando evacuat, distendendo dissipat. Humilis esse non potest nocens, superbus esse non potest innocens. Humilitatem illam loquor, quæ non vult perituris rebus excellere, sed æternum aliquid veraciter cogitat, quò non suis viribus, sed adjuta perveniat. Hæc malum cujusquam velle non potest, quo nequaquam bonum ejus augetur. Porrò autem superbia continuò parit invidiam. Quis verò sit invidus, qui non ei malum velit, cujus bono cruciatur? Ergo & invidia parit consequenter malitiam: unde procedit & dolus, & adulatio, & detractio, & omne opus malum, quod pati nolis ab alio. Pia itaque humilitate servata, quæ in Scripturis sanctis sancta probatur infantia, securi eritis de immortalitate beatorum:* Talium *est enim Regnum cœlorum.* Christus cùm in forma Dei esset, naturam humanam assumpsit: cùm sanctus sanctorum, speciem peccatoris induit: cùm beatus, immò ipsa beatitudo, miseriis nostris se subjecit, humilians semetipsum usque ad mortem crucis. Homo factus est, ut nobis communicaret divinitatem suam: in forma peccatoris visus est, *factus pro nobis peccatum & maledictum*, ut nobis mereretur gratiam: miseriis nostris obnoxius factus est, ut nos perduceret ad beatitudinem suam. Humilitas igitur necessaria est, ut participes simus divinitatis Christi, gratiæ Christi, beatitudinis Christi. *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in Regno cœlorum.* Primus locus in Regno cœlorum illi promittitur virtuti, quæ omnium facillima est, cùm & in nobis ipsis tot rationes ad humilitatem moventes habeamus, culpam, miseriam, ignorantiam, infirmitatem, concupiscentiam legi mentis repugnantem, ad omne opus bonum ex nobis ipsis impotentiam: & rebus exterioribus minùs indigeat humilitas, ut exerceri possit. Quæ igitur erit superbis & ambitiosis excusatio? *Quatenus te censes hominem, eatenus es Deus,* (inquiebat profanus Orator & adulator in Panegyrico Imperatoris.) Id apprimè quadrat Christiano, qui se humiliat sicut parvulus. Humilitate fit quodammodo Deus, certè filius adoptivus Dei, Deo proximus, major in Regno cœlorum. Quid non suscipiunt, quid non agunt, quid non patiuntur ambitiosi, ut optatis honoribus & dignitatibus potiantur? Coram majoribus decrescunt, ut crescant; politicam humilitatem affectant, ut exaltentur: *Fœnerando servitium, mercantur imperium.* Christianus verò humiliare se refugit, ut sit major in Regno cœlorum. *Illos qui ambitus obeunt capessendi Magistratus, neque pudet, neque piget incommodis animæ & corporis, nec incommodis tantum, verum & contumeliis omnibus eniti in causa votorum suorum. Quas non ignobilitates vestium affectant? Quæ non atria nocturnis & crudis salutationibus occupant? Ad omnem occursum majoris cujusque personæ decrescentes, nullis conviviis celebres, nullis comessationibus congreges, sed exules à libertatis & lætitiæ felicitate: idque totum propter unius anni volaticum gaudium. Nos quod securium virgarumve petitio sustinet, in periculo æternitatis tolerare dubitamus?* Quid est quòd permansura non ambiunt, qui ambiunt transitura?

Plin. junior in panegyr. Trajani.

S. August. ser. 96. alias de diversis 47. & ser. 11. alias 38. de Verbis Dom. & serm. 355. alias 20. inter 50. homilias.

S. Petr. Dam. lib. 2 epist. 3. Tertull. lib. de pœnit. c. 11.

IV. *Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.* Christus in pauperum, maximèque justorum persona suscipitur. Sæculares homines honori & gloriæ ducunt, Magnates & Potentes sæculi hospitio & mensa excipere: perfectus Christianus pauperes & humiles lubentiùs ac lætiùs excipiat, non ad ostentationem, sed in nomine Christi, & ob ejus amorem. *Bona est hospitalitas, habet mercedem suam, primum humanæ gratiæ, deinde quod majus est, remunerationis divinæ. Omnes in hoc incolatu hospites sumus; ad tempus enim habitandi habemus hospitium; emigramus properè. Caveamus, ne si nos duri aut negligentes fuerimus in recipiendis hospitibus, etiam nobis post vitæ istius cursum Sanctorum hospitia denegentur ..... Sed pauperiem prætendis. Non opes à te hospes requirit, sed gratiam; non ornatum convivium, sed cibum obvium.* Melius est vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum saginatum cum odio. *Hæc grata hominibus, & accepta Deo. Vnde Dominus Iesus in Euangelio eum, quicumque dederit hospiti potum aquæ frigidæ, cœlestium asserit præmiorum non exsortem futurum. Denique Iacob oves adaquavit Rachel, & gratiam reperit, & uxorem acquisivit. Deinde qui scis, an Deum suscipias, cùm hospitem putas? Abraham dum peregrinantibus defert hospitium, Deum atque Angelos ejus hospitio suscepit: quamvis & cùm hospitem suscipis, suscipias Deum, si-*

S. Ambr. lib. 1. de Abraham, c. 5. nu. 34 & 35.

«Prover. 15. «17.

cut

cut ſcriptum in Euangelio legis, dicente Domino Ieſu: Hoſpes eram, & collegiſtis me..... Quod enim uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis..... Et qui ſuſceperit unum parvulum talem in nomine meo, me ſuſcipit.

V. *Qui autem ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à ſcandalis. Neceſſe eſt enim, ut veniant ſcandala: veruntamen væ homini illi, per quem ſcandalum venit.* Mors violenta minùs timenda eſt, quàm animæ unius perditio. Væ illi qui ponit offendiculum fratri, pro quo Chriſtus mortuus eſt! Væ illi qui conſilio, aut pravo exemplo, ſeu quovis alio modo proximum impellit, vel allicit ad peccatum! Organum eſt diaboli, mundique à Chriſto damnati miniſter, qui ruinæ præbet occaſionem animabus Chriſti ſanguine redemptis. Væ mundo, in quo regnat impunè ſcandalum, id eſt, hominibus qui diligunt mundum! Si vel uni puſillo datum ſcandalum, grave peccatum eſt: quantò gravius eſt toti civitati datum ſermonibus impudicis vel impiis, nuditatibus & picturis diſſolutis, librorum & carminum impudicorum, amatoriorum, vel famoſorum ſcriptione, editione, cantu; comediæ exhibitione, choræis, larvis, luxu, alea, &c. *Væ mundo à ſcandalis! Neceſſe eſt enim, ut veniant ſcandala, &c.* Nuſquam eſt ſecuritas, neque in cœlo, neque in paradiſo, multò minùs in mundo. *In cœlo enim cecidit Angelus ſub præſentia Divinitatis, Adam in paradiſo de loco voluptatis, Iudas in mundo de ſchola Salvatoris.* Veruntamen væ homini illi, per quem ſcandalum venit. *Nemini blanditur Veritas, neminem palpat.* Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. *Natus ſanè denuò, natus ad vitam, natus de Spiritu, qui nimirum in carne poſtmodum conſummatur. Expedit ei (ſi quis eſt) qui ſcandala ſuſcitat in hac domo, in hac ſancta, Deo placita & Angelis ejus admodum grata ac familiari congregatione, ut ſuſpendatur in collo ejus mola aſinaria, & pro ſuavi jugo & levi onere Salvatoris, gravi mole terrenæ cupiditatis humeris ejus impoſita, demergatur in profundum maris hujus magni & ſpatioſi manibus, quod eſt ſine dubio ſæculum nequam. Minùs enim damnabile erat ei in ſæculo magis perire, quàm in Monaſterio. Perire ſiquidem neceſſe eſt hominem, qui charitatem non habet, etiamſi tradiderit corpus ſuum, ita ut ardeat.* Quod Fratribus ſuis S. Bernardus timebat, nemo Chriſtianus eſt, cujuſcumque conditionis, qui ſibi timere non debeat. Sicut enim magis reus eſt vir religioſus, qui ſcandalum Fratribus creat, quàm ſæcularis: ſic magis reus eſt Chriſtianus quilibet author ſcandali, quàm Ethnicus.

S. Bern. ſer. 30. de diverſis.

S. Bern. ſerm. 2. in Feſto S. Michaelis.

Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, &c. Multa generantur ad perturbationem hominis: & uxor plerumque decepta ſerpentis inſidiis, animum viri exagitare conatur: & pater fidem filii frequenter irridet: & vir conjugis ſuæ mentem tentat opprobriis. Sed in his omnibus ſuperat juſtus, & dicit: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia..... an perſecutio?* Quoties ipſa benefacta crimini dantur? Quoties virtus opprobrio ducitur? Quoties ipſa ingrata eſt gratia? Vendidit juſtus facultates ſuas, diſpenſavit pauperibus, nihil ſibi reliquit: contemnitur plerumque in ipſa Eccleſia, quia dives eſſe deſivit. Non ergo moveatur; non enim mercedem hujus ſæculi, nec gratiam, ſed vitæ quæſivit æternæ. Non indignetur, quia homines pecuniis magis quàm operibus deferunt. Nam ſi ei propter bonum opus in hoc ſæculo deferatur, & hujus ſtudii fructum hic adipiſcatur, dicitur de eo: *Percepit mercedem ſuam.* Serva futuris mercedem tuam: & iſtius ſæculi opprobria, incrementa mercedis tuæ judica..... Nullis ergo juſtus frangatur injuriis, nullis moveatur periculis, nullis tentetur procellis; ſive mors ingruat, ſive vita, ſive Angeli cœlorum. Neque dejiciatur adverſis, neque extollatur ſecundis. Nuſquam ſit ejus infirmus affectus. *Et mors tentat, & vita tentat; cave ſcandalum. Qui pacem habet, quæ omnem mentem ſuperat, magnum eſt: non eſt de puſillis iſtis. Ideò ſcandalum pati non debet, quia puſillorum eſt exagitari ſcandalo. Vnde & Dominus ait:* Quicumque ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis minimis. *Non ſolùm puſillos, ſed etiam minimos dixit, quos perturbant ſcandala; & ideò gravi obnoxius pœnæ eſt, ut legiſti, quicumque turbaverit infirmæ mentis infantiam. Sicut enim graviori dignus ſupplicio eſt, qui perſuaſerit crimen infantulo, & incautam præcipitaverit ætatem: ita qui invalidum, & inſipientem, & improvidum circumſcripſerit perſuaſione erroris, aut exagitatione cordis affectum. Vis ſcire, quàm infirmus ſit qui ſcandalizatur?* Non manducabo, *inquit*, carnem, ne fratrem meum ſcandalizem. *Quanta infirmitas & quædam infantia animi, ut eum etiam eſca fratris exagitet! Vnde non poteſt homini eſſe præcipitium, quando etiam hinc eſt periculum? Et quod pejus eſt, infirmitas hujuſmodi ſerpit in multos*, &c.

1. Cor. 8. 13.

Væ mundo à ſcandalis. *Veritas dicit, terret, & monet; non vult eſſe nos incautos; nam non ſecit utique deſperatos. Contra hoc* Væ, *id eſt, contra hoc malum metuendum, tremendum, cavendum, conſolatur nos, & hortatur, & inſtruit illo loco Scriptura, ubi dicitur:* Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. *Oſtendit hoſtem cavendum, ſed non ceſſavit oſtendere murum munitum. Cogitabas tu audiens*, Væ mundo à ſcandalis, *quò ires extra mundum, ne ſcandala patereris. Ergo propter cavenda ſcandala quò ibis extra mundum, niſi fugias ad eum qui fecit mundum? Quomodo autem ad eum qui fecit mundum, fugere poterimus, niſi legem ejus, quæ ubique prædicatur, audiamus? Parum eſt audiamus, niſi diligamus. Securum enim te faciens Scriptura divina contra ſcandala, non ait, Pax multa audientibus legem tuam.* Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum. Sed quia factores legis juſtificabuntur, & fides per dilectionem operatur: *Pax multa*, inquit, *diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.* Non res adverſæ hujus ſæculi vocantur ſcandala: ſcandala quæ ſint, advertite. Neſcio quis verbi gratia in neceſſitate aliqua conſtitutus urgetur preſſura. Non eſt hoc ſcandalum, quia preſſura urgetur. Preſſura & Martyres preſſi ſunt, ſed non oppreſſi. *Scandalum cave, non valdè preſſurum. Preſſura premit te, ſcandalum opprimit te. Quid ergo intereſt inter preſſuram & ſcandalum? In preſſura parabas ſervare patientiam, tenere conſtantiam, non relinquere fidem, non conſentire peccato. Hoc ſi ſervas, aut ſi ſervaveris, preſſura tibi ruina non erit: ſed ad hoc valebit illa preſſura, ad quod valet in torculari, non ut oliva opprimatur, ſed ut oleum liquetur. Denique ſi in iſta preſſura laudes Deo dicas, quàm utile prelum, unde à te liquor emanat!..... Quicquid boni facis, non tibi placeat, niſi Deus: quicquid mali pateris, non tibi diſpliceat Deus. Hoc fac, & vives: evades quod dictum eſt*, Væ mundo à ſcandalis. *Cui mundo enim* Væ à ſcandalis, *niſi de quo dictum eſt*, Et mundus eum non cognovit? *Non illi mundo de quo dictum eſt*, Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. *Mundus malus, mundus bonus: mundus malus, omnes in mundo mali: & mundus bonus, omnes in mundo boni..... Ergo cum audis*, Væ mundo à ſcandalis, *noli terreri, dilige legem Dei, non tibi erit ſcandalum.*

S. Auguſt. ſer. 81. aliàs 33. ex edit. à Sirmondo.

Pſ. 118. 165.

Rom. 2. 13. Galat. 5. 6.

VI. *Si autem manus tua vel pes tuus ſcandalizat te; abſcinde eum, & projice abs te: bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi eſt cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Non hæc de membris dicta ſunt, ſed de amicis ac neceſſariis, quos quaſi membra nobis conjunctos ducimus. Nihil enim ita perniciоſum ac peſtiferum, ut conſuetudo pravorum hominum & converſatio: quippè cùm amicitia atque neceſſitudo, & ad nocendum, & ad juvandum plus nonnumquam efficiat, quàm neceſſitas potuiſſet: ac ideò magna

Joan. 1. 10. 2. Cor. 5. 19.

S. Jo: Chryſ. hom. 60. in Matt.

» magna quadam cum vehementia jussit nocentes à nobis propinquos depellere: eos verò amputandos atque projiciendos esse, consequentia ipsa rerum significat, qui scandali authores sunt. Vides, quemadmodum futurum è scandalis detrimentum exterminat, tum quia prædixit omninò ventura, ut nullus otio possit marcescere, sed exspectatione scandali commotus, jugiter vigilet: tum quia ostendit extrema & maxima esse mala; non enim solummodò dixit, *Væ mundo à scandalis*; verùm etiam, ut maximam ab illis sequi pernitiem monstret, authorem scandali multò magis quasi miserum deploravit: *Verumtamen væ homini illi*. Quibus verbis magnum ostendit supplicium illi futurum: nec id satis fuit; sed similium adjectione terrorem in majus extulit, & viam monstravit, per quam hæc scandala fugere possimus. Quæ autem hæc via est? Pravi homines, inquit, etiamsi valdè tecum amore aut necessitudine conjuncti sint, abscindendi sunt ab amicitia tua. Nam si maneant amici, nec illos lucraberis, & tu ipse simul peribis: sin verò procul à te illos abjeceris, tu saltem salutem consequeris. Quare si cujus conjunctio saluti tuæ obest, rejice ipsum abs te. Nam si nostra plerumque membra rescindimus, cùm incurabili morbo & ipsa tabescunt, & reliquis officiunt: multò magis in amicis atque cognatis id faciendum.

Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, &c.

S. Hieron. in c. 18. S. Matt.

» Omnis affectus, & universa propinquitas amputatur, ne per occasionem pietatis unusquisque credentium scandalis pateat. Si, inquit, ita est quis tibi conjunctus, ut manus, pes, oculus; & est utilis atque solicitus, & acutus ad perspiciendum: scandalum tibi facit, & propter dissonantiam morum te pertrahit in gehennam: melius est, ut & propinquitate ejus, & emolumentis carnalibus careas, ne dum vis lucrifacere cognatos & necessarios, causam habeas ruinarum. *Itaque non frater, non uxor, non filii, non amici, non omnis affectus qui nos excludere potest à Regno cælorum, amori Domini præponatur. Novit unusquisque credentium quid sibi noceat, vel in quo solicitetur animus, ac sæpè tentetur. Melius est vitam solitariam ducere, quàm ob vitæ præsentis necessaria æternam vitam perdere.*

S. August. ser. 83. alias 33. ex editis à Sirmondo.

Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te, &c. Scandalum tibi erit ille, qui tibi mali aliquid suadere cœperit: fit hoc plerumque non malevolentia, sed perversa benevolentia. Videt enim te amicus tuus, qui te diligit, viciſſimque à te diligitur; pater tuus, frater tuus, filius tuus, conjux tua, videt te in malo, & vult te facere malum. Quid est, videt te in malo? Videt te in aliqua pressura, pressuram ipsam propter justitiam forsitan pateris: ideò pateris pressuram, quia non vis dicere falsum testimonium ..... Accedit amicus, qui non vult te esse in pressura, non vult te esse in malo. Rogo te, fac quod tibi dicitur: quid magnum est? ..... Jam iste scandalum est. Amicus est: quid facturus es? Oculus est, manus est. *Amputa & projice abs te:* Id est, *Noli consentire. Membra enim nostra in corpore nostro consensione faciunt unitatem, consensione vivunt, consensione invicem connectuntur. Ubi dissensio, ibi morbus aut vulnus est. Ergo membrum tuum est; diliges eum. Sed scandalizat te?* Amputa eum, & projice abs te. *Quomodo facturus es quod dico, amputaturus, & abjecturus, & eo fortasse correcturus?* De lege voluit suadere mendacium. Ille enim ait, Dic. Et fortasse ille non est ausus dicere, Dic mendacium: sed sic, Dic quod vult. Tu dicis, Sed mendacium est. Et ille, ut excuset: *Omnis homo mendax.* Et tu contra, Frater: *Os quod mentitur, occidit animam.* Quid mihi facit inimicus iste potens, qui me premit, quia miseraris me, & non vis me esse in malo, cùm velis me esse malum? Quid mihi facit potens iste, quid premit? Carnem. Corpus, dicis tu, premit: dico ego, Perimit. *Quantò mitiùs mecum agit ille, quàm ego, si mentitus fuero? Ille occidit carnem meam: ego occido animam meam. Corpus occidit; moriturum erat, etsi non occideretur: Animam verò quam non occidit iniquitas, in æternum excipit veritas.*

Psal. 115. Sap. 1. 11.

Alex. Expos. in Euang.

Serva ergo, quod servare potes: pereat, quod quandoque periturum est ..... Hoc ergo responde ei qui dicit, Mentire, quia scriptum est, *Omnis homo mendax:* Non mentior, quia scriptum est, *Os quod mentitur, occidit animam.* Non mentior, quia scriptum est, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*: Non mentior, quia scriptum est, *Falsum testimonium non dices.* Urgeat licèt pressuris carnem meam, cui displiceo in veritate: audio Dominum meum, *Nolite timere eos qui corpus occidunt.*

Psal. 5. 7. Deut. 5. 20.

Vastatur Mundus, calcatur torcular. Eja Christiani, cœleste germen, peregrini in terra, qui civitatem in cœlo quæritis, qui Angelis sanctis sociari desideratis, intelligite, vos sic veniſſe, ut discedatis. Transitis per mundum, conantes ad eum qui creavit mundum. Non vos perturbent amatores Mundi, qui volunt in Mundo remanere, & velint nolint, coguntur migrare: non vos decipiant, non seducant. *Pressuræ istæ sunt, non scandala. Justi estote, & exercitationes erunt. Tribulatio venit: quod volueris, erit; aut exercitatio, aut damnatio. Qualem te invenerit, talis erit. Tribulatio ignis est: aurum te invenit? Sordes tollit. Paleam te invenit? In cinerem vertit. Ergo pressuræ quæ abundant, non sunt scandala. Sed quæ sunt scandala? Locutiones illæ, verba illa quibus nobis dicitur, Ecce quid faciunt tempora Christiana,* Ecce quid tibi professio pietatis prodest, quomodo res tuæ pereunt, fortuna tua evertitur, filii tui ad mendicitatem rediguntur, quomodo contemptui & ludibrio hominum honestorum te exponis, &c. *Ad hoc enim tibi dicitur, ut tu, si amas Mundum, blasphemes Christum. Et dicit tibi hoc amicus tuus, consiliarius tuus: ergo oculus tuus. Dicit tibi hoc minister tuus, cooperarius tuus: ergo manus tua. Dicit tibi hoc fortè qui te sustentat, qui te ab humilitate terrena sublevat: ergo pes tuus. Abjice, amputa, projice abs te, noli consentire. Responde homini dicenti tibi, Ecce temporibus Christianis tantæ pressuræ sunt, vastatur Mundus: responde tu, Hoc mihi antequàm eveniret, prædixit Christus.* Responde dicenti tibi, Ecce quid tibi prodest professio pietatis, res tuæ pereunt, persecutionem pateris, in contemptum venis: responde, *Beati pauperes ..... Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam ..... Omnes qui piè volunt vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur ..... Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.*

Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, &c. Postquam ab exterioribus scandalis deterruit nos sermo divinus asperè satis, consilium dat, quid de eo nobis agendum sit scandalo, quod interiùs patimur, contrariam invenientes legem in membris nostris. Ipse enim cognovit figmentum nostrum, quòd ejusmodi scandalum non tam facilè à nobis valeat evitari. Porrò tripliciter fieri scandalum illud, quotidiano nobis nosse licet experimento. *Interdum enim est in nobis spiritualis intentionis oculus supplex, & qui gratiæ magis quàm noster dicendus sit: sed scandalizat nos oculus noster, & qui verè à nobis est, dum voluntas nostra aliam minùs castam importunè ingerit intentionem. Sed habemus jam super hoc salubre consilium Salvatoris:* Erue eum, *inquit*, & projice abs te. *Hoc autem fiet, si non consentias, si abjicias, si resistas. Simili modo de manu ac pede est intelligendum. Cùm enim bonis operibus intentos, ad alia opera trahere voluntas propria conatur, manus nostra est quæ scandalizat nos; sed abscindi debet, & projici à nobis, ut non ei consentiamus. Sic etiam proficere in sancta conversatione, & ascendere per gradus scalæ quæ Iacob apparuit, ac juxta quod ait Psalmista, de virtute in virtutem ire desiderantes, sæpè scandalum patimur à pede quodam pusillanimitatis & negligentiæ nostræ, qui nimirum descendere magis ac remissius ire conatur: sed abscindi eum necesse est, ut pes gratiæ, qui stat in directo, currere possit sine offensione, sine scandalo, sine impedimento. Quod autem dicit,* Bonum nobis esse ad vitam intrare cum uno oculo, aut manu, aut pede, quàm duos habentes ire in gehennam ignis: *Eos notat, qui voluntatem suam, sive*

“S. Bernard. serm. 2. in Festo S. Michaelis.

bona, ſive mala ſit, æquè ſequuntur, & ingrediuntur duabus viis, nunc bona, nunc mala ſectantes, ſecundùm quod variantur deſideria ſua. Quibus utilius fuerat gratiæ in omnibus inhærere, & ubi obviat propria voluntas, abſcindere, & à ſeipſis abjicere eam.

VII. *Videte, ne contemnatis unum ex his puſillis: Dico enim vobis: Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.* Viros pios contemptui habere, grave peccatum eſt. Ipſis offendiculum apponens in via ſalutis, providentiæ Dei curam ipſorum gerentis ſingularem, & de iis mandantis Angelis ſuis, ut eos in viis omnibus illorum cuſtodiat, ne fortè offendant ad lapidem pedem ſuum, quantùm in ſe eſt, adverſatur. *Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum.* Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei. *Vniverſæ viæ Domini miſericordia & veritas.* Viæ Angelorum ad eaſdem tendunt. *Cùm enim aſcendunt ad contemplationem, inquirunt veritatem, de qua & deſiderando ſatiantur, & ſatiando deſiderant. Cùm verò deſcendunt; faciunt nobiſcum miſericordiam, ut cuſtodiant nos in omnibus viis noſtris..... Fructus angelicarum viarum, quod ad ipſos ſpectat, ſua ipſorum beatitudo, & obedientia eſt charitatis: quod autem ad nos pertinet, inde quidem obtentus divinæ gratiæ, hinc verò cuſtodia viæ noſtræ. Siquidem Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus indigentiis tuis, in omnibus deſideriis tuis. Alioquin facile eſt tibi incurrere vias mortis, ut videlicet aut de neceſſitate in obſtinationem, aut in præſumptionem de cupiditate prorumpas: quæ quidem jam non hominum, ſed dæmonum viæ ſunt..... Mandavit Angelis ſuis Deus, non quidem ut amoveant te à viis tuis, ſed in eis ipſis te cuſtodiant, & quaſi per vias ſuas te dirigant in vias ipſius. Quonam modo, inquis? Nempè ut quod Angelus ex ſola charitate puriùs agit, tu propria ſaltem neceſſitate compulſus & admonitus, deſcendas & condeſcendas exhibere ſcilicet proximo miſericordiam: & rurſum cum eodem Angelo levans deſideria tua, tota animi cupiditate aſcendere ſtudeas ad ſummam & perpetuam Veritatem..... Quæ ſunt ſanctorum Angelorum viæ? Profectò illæ, quas Vnigenitus enarravit, dicens*: Videbitis Angelos
» aſcendentes & deſcendentes ſuper Filium hominis.
» *Aſcenſio igitur & deſcenſio viæ illorum. Aſcenſio propter ſe; deſcenſio, vel potiùs condeſcenſio, propter nos. Sic beati illi Spiritus aſcendunt per contemplationem Dei, deſcendunt per compaſſionem tui, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis. Aſcendunt ad vultum ejus, deſcendunt ad nutum ejus: quoniam Angelis ſuis mandavit de te. Nec tamen vel deſcendendo viſione gloriæ fraudantur, quia ſemper vident faciem Patris.* Eorum reverentia nos à contemptu puſillorum, quorum cuſtodiæ ex Dei mandato invigilant, revocare debet.

S. Hier. in hunc loc.

S. Bern. ſer. 11. in pſ. 90.

Joan. 1.

VIII. *Venit enim Filius hominis ſalvare quod perierat.* Noli ergo dicere, aliquem eſſe fabrum ferrarium, aut ſutorem, aut agricolam, ideò quaſi rudem atque indoctum eſſe contemnendum. Vide quibus argumentis ad curandam minorum fratrum ſalutem te Chriſtus hortatur. Infantem in medio ſtatuit, & dixit, *Efficiamini ut parvuli:* &, *Quicumque talem ſuſceperit parvulum, me ſuſcipit*: Quicumque hunc ſcandalizabit, extrema luet ſupplicia: & ad terrorem molæ ac ſubmerſionis, *Væ*, adjecit: & ſcandali auctores, etiamſi loco manuum atque oculorum nobis eſſent, abſcindere juſſit. Angelorum quoque, qui hos tenues fratres tutantur, auctoritate, ut eos veneremur, impellit: ac demùm à ſua voluntate ac paſſione hortatur. Nam cùm dicit, *Venit Filius hominis ſalvare quod perierat*, paſſionem ſuam & crucem ſignificat, ſicut & Paulus de fratre ſcribens dixit: *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Chriſtus mortuus eſt..... Noli propter eſcam deſtruere opus Dei.* Nec ſuffecerunt hæc omnia, verùm etiam à dignitate Patris ad hoc ipſum inducit, quia nec Patri quidem videtur, ut unus iſtorum parvulorum pereat: & à communi conſuetudine hominum, quia paſtor ſalvis ovibus derelictis, eam quæ erravit, diligentiùs quærit, & cùm invenerit, ſummoperè de illius ſalute lætatur. Si ergo Deus mirum in modum invento parvulo gaudet, qua tu audes ratione eos contemnere atque conculcare, qui Deo chariſſimi ſunt; cùm oporteat vitam quoque ipſam pro uno iſtorum tradere puſillorum? Ita, inquies: ſed abjectus & tenuis eſt. Hac quidem ratione multò diligentiùs tibi omnia facienda ſunt, ut eum conſerves. Nam & ipſe nonaginta novem relictis ovibus, ad errantem abiit, nec potuit illarum multarum ſalus perditionem unius obducere atque offuſcare. Lucas quoque in humeris attuliſſe ait, & majorem factam eſſe lætitiam in uno peccatore pœnitentiam agente, quàm in nonaginta & novem juſtis. Ita & quia propter errantem univerſum dereliquit gregem, & quia magis hac inventa lætatus eſt, magnum ſtudium multamque curam ejus ſe habuiſſe oſtendit: Ne igitur talium animas negligamus; omnia enim iſta propterea dicta ſunt. Certè minis illis, quibus denunciat nullum ad cœlos perventurum, qui non fuerit ſicut parvulus, & molâ, & ſubmerſione, tumorem protervorum hominum depreſſit. Nihil ſanè ita charitati repugnat, ſicut ſuperbia & mentis elatio. Quia verò dixit ſcandala neceſſaria fore, vigilantiores eos reddidit. Cumque adjecerit, *Væ illi per quem ſcandalum venit:* unumquemque cavere hortatur, ne culpa ſua ſcandalum accidat. Quòd autem præcipit, ſcandalizantes eſſe propellendos, ſalutis iter nobis expeditiùs faciendum admonet. Quòd denique injunxerit, ne puſillos contemnamus, neque id ſimpliciter, ſed vehementer atque acriter, cùm dicat: *Videte, ne contemnatis unum ex his puſillis*, quia *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei:* & quia ego propter eos veni, & hæc Patris mei voluntas eſt: ad tuendos conſervandoſque puſillos, diligentiores nos reddit. Perſpicis, quàm ingentia in tutelam tenuium mœnia erexerit, & quantum ſtudium curamque habeat, ne perdantur; tum quia ſupremas decipientibus eos pœnas ſtatuit; tum quia ſummam pollicetur mercedem his qui curam eorum ſuſcipiunt; idque tam ſuo, quàm Patris exemplo corroborat. Dominum igitur etiam nos imitemur, & nihil pro fratribus omittamus, etiam eorum quæ humilia viliaque nimiùm videantur: ſed ſi miniſterio noſtro etiam opus fuerit, quamvis tenuis fuerit & abjectus cui miniſtrandum fuerit, quamvis ardua nobis res atque laboris plena eſſe videatur, quamvis rupes præruptaque præcipitia tranſeunda, omnia hæc pro fratris ſalute tolerabilia faciliaque videantur. Tanto enim ſtudio, tantaque cura Deus dignam eſſe animam oſtendit, ut neque Filio ſuo pepercerit. Quare, obſecro, ſummo mane cùm è domo exieritis, hanc unicam intentionem habeatis, & hoc ante omnia ſtudium, ut è periculis aliquem liberare poſſitis. Nec dico à periculis corporis ſolùm: (nam hoc neque periculum quidem verè dici poteſt:) ſed multò magis à periculo animæ, quod tentatione diabolica hominibus inferri ſolet. Si enim mercator, ut rem familiarem amplificet, terroris plena maria navigat: ſi opifices, ut rebus ſuis aliquid adjiciant, duros tolerant labores: & nos pariter ſaluti noſtræ ſalutem proximorum adjiciamus: præſertim cùm qui ſua contentus negligit alienam, nec ſuam quidem conſequi poſſit. In prælio enim ac expedita acie, qui ſibi ſolùm conſulit miles, nec aliud reſpicit, quàm quo modo poſſit fugiendo animam ſuam ſervare, is cæteros quoque milites ſecum ad perniciem tradit: quemadmodum è contra generoſus miles, cùm alios tutari conatur, ſe ipſum quoque defendit. Quoniam igitur bellum quoque nobis indictum eſt, & prælium agitur amariſſimum, & acie inſtructa jam pugnamus: ſic magno animo, ut noſter juſſit Imperator, ad ſanguinem & ad necem ſimus præparati, ut ad ſalutem omnium pugnemus, alios cohortatione, alios auxilio juvantes. Multi enim in hac acie fratres perfoſſi atque ſanguinolenti jacent, nec ullus invenitur qui medicetur, non è vulgo aliquis, non Presbyter, non Pontifex, non amicus, non frater, non alius quiſpiam: ſed ſinguli quæ noſtra ſunt quærimus; ac propterea noſtra minuuntur. Atqui non ignoramus, magnam inde ad Deum fiduciam,

S. Jo: Chriſ. hom. 60. in S. Matt.

Rom. 14. 15. 20.

magnam

» magnam approbationem comparari, si quis quæ sua
» sunt, non quærat. Cujus rei oppositum facientes, tam
» pravis hominibus, quàm diabolo, captu faciliores, im-
» becilliores que nos ipsos constituimus: non enim alter
» pro altero arma capimus, nec Dei charitate nos com-
» munimus, sed alios quosdam amicitiæ prætextus quæ-
» rimus: sic alius affinitate, alius consuetudine, alius
» consortio, alius vicinia, alius alia quadam ratione;
» nemo fidei ac religionis pietate nobis amicus est.

IX. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Non consilium dumtaxat, sed præceptum est, necessariumque charitatis officium, correptio fraterna. Id Christo Salvatori debemus, cujus gloriam propagare, cujus propensæ in omnium salutem voluntati cooperari, injurias ejus quasi nostras reputare debemus: *Adversus publicos hostes, & majestatis reos omnis homo miles* (inquit Tertullianus:) multò magis adversùs peccatum, Dei publicum inimicum: Totis itaque viribus eniti debemus, ut Regnum peccati destruamus, non modò in nobis ipsis, sed in aliis. Ad hoc tendit correctio fraterna. *Deus neminem vult perire*, benignitas ejus & longanimitas peccatorem adducit ad pœnitentiam. Qui fratrem peccantem corripit in spiritu charitatis & lenitatis, divinæ misericordiæ erga ipsum cooperator est. Vir est misericordiæ, illorum imitator, de quibus Spiritus-Sanctus: *Illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates non defuerunt.* Coadjutor est misericordiæ peccatorem ad pœnitentiam adducentis: liberator est misericordiæ in peccatore patientis: particeps est misericordiæ de peccatoris duritie & obstinatione triumphantis. Id officii fratribus debemus. Sumus enim omnes unum corpus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Porrò ejusdem corporis membra pro invicem solicita sunt. *Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.* Proximo itaque in nos peccanti compati debemus, & salutis ejus curam gerere, adhibendo medicinalem correptionem; *ut strepitu correptionis forinsecùs insonante ac flagellante, Deus in illo intrinsecùs occulta inspiratione operetur & velle.* Id nobis ipsis debemus, siquidem Christi mandatum de fraterna correptione implentes, nostrorum peccatorum remissionem & misericordiam uberem à Deo impetremus. *Fratres mei, si quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum: scire debet, quoniam qui convertì fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

Eccli. 44. 19.

S. Augustin. lib. de correptione & gratia, c. 6.

Jac. 5. 19. 20.

» *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum*
» *inter te & ipsum solum.* Debemus amando corripere,
» non nocendi aviditate, sed studio corrigendi. Qua-
» re fratrem tuum corripis, quia te doles, quòd pec-
» caverit in te? Absit. Si amore tui id facis, nihil fa-
» cis: si amore illius facis, optimè facis. In ipsis Euan-
» gelii verbis attende, cujus amore id facere debeas,
» tui, an illius. *Si te audierit*, inquit, *lucratus eris fratrem tuum.* Ergo *propter illum fac, ut lucreris illum. Si faciendo lucraris, nisi fecisset, perierat ..... Si neglexeris, pejor es. Ille injuriam fecit, & injuriam faciendo, gravi seipsum vulnere percussit: tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, vel perisse, & negligis? Pejor es tacendo, quàm ille conviciando.* Corripe eum inter te & ipsum solum, *intendens correctioni, parcens pudori. Fortè enim præ verecundia incipit defendere peccatum suum, & quem vis facere correctiorem, facis pejorem.* Corripe eum inter te & ipsum solum. *Quare? Quia peccavit in te? Quid est, in te peccavit? Tu scis, quia peccavit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccavit; secretum quare, cum corrigis quod peccavit. Nam si solus nosti, quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed proditor.*

S. Augustin. ser. 82. alias 16. de Verbis Dom.

X. *Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, &c. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Charitati prudentia jungenda est, ut pudore ac timore excitatus peccator resipiscat. Ideò testes adhibendi, coram quibus correptus, pudore suffundatur, & timens, ne peccatum suum pluribus innotescat, Deum magis vereatur, & ad pœnitentiam redeat. Si testes non audierit, zelus ad charitatem & prudentiam accedat, prodatur peccatum medico & patri, austerioribus, sed efficacioribus remediis curandum; prodatur Ecclesiæ Præposito, qui tamen secretò arguat, obsecret, increpet, in omni patientia & doctrina: quem si non audierit, velut filius perduellis & contumax ex Ecclesia, quæ Domus est Dei vivi, ejiciatur; velut putre membrum à corpore Christi mystico abscindatur Excommunicationis gladio, charitate piè sæviente, de qua S. Augustinus: *Corripiantur*, inquit, *à Præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus, pro culparum diversitate diversis, vel minoribus, vel amplioribus. Quia & ipsa quæ damnatio nominatur, quam facit Episcopale judicium, qua pœna in Ecclesia nulla major est, potest, si Deus voluerit, in correptionem saluberrimam cedere, atque proficere. Neque enim scimus, quid contingat sequenti die; aut ante finem vitæ hujus de aliquo desperandum est; aut contradici Deo potest, ne respiciat & det pœnitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati cordisque contriti, à reatu quamvis justæ damnationis absolvat, damnatumque ipse non damnet. Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ovibus sanis morbidam, ab illo cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam.*

S. Augustin. lib. de correptio. & Grat. c. 15.

Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. *Habere* enim *jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Alienus est, profanus est, hostis est.*

S. Cypr. lib. de Unit. Ecclesiæ Cath.

XI. *Amen dico vobis: Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* Implicatus mortiferorum vinculis peccatorum detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipsas claves Ecclesiæ, quibus solvatur in terra, ut sit solutus in cœlo: & audet sibi post hanc vitam, quia tantùm Christianus dicitur, salutem aliquam polliceri? ..... *Judicet ergo seipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat in melius: ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cùm ipse in se protulerit severissimæ medicinæ, sed tamen medicinæ, sententiam, veniat ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur: & tamquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à Præpositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum: ut in offerendo sacrificio cordis tribulati devotus & supplex, id tamen agat quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum. Ut si peccatum ejus non solùm in gravi ejus malo, sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque hoc expedire utilitati Ecclesiæ videtur Antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset, non resistat, non lethali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. Meminerit semper, quòd* Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. *Quid enim est infelicius, quid perversius, quàm de ipso vulnere quod latere non potest, non erubescere, & de ligatura ejus erubescere?* Nemo arbitretur, propterea se consilium salutiferæ hujus pœnitentiæ debere contemnere, quia multos fortè advertit & novit ad Sacramenta Altaris accedere, quorum talia crimina non ignorat. *Multi enim corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas: multi nesciuntur, donec veniat Dominus, qui illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis. Nam plerique propterea nolunt alios accusare, dum se per illos cupiunt excusare.* Plerique autem boni Christiani propterea tacent, & sufferunt aliorum peccata, quæ noverunt, quia documentis sæpè deseruntur, & ea quæ ipsi sciunt, Judicibus Ecclesiasticis probare non possunt.

S. Augustin. ser. 35. alias 50. inter homil. 50. cap. 4.

Jacob. 4. 8.

Quamvis enim vera sint quædam, non tamen judici facilè credenda sunt, nisi certis indiciis demonstrentur. *Nos verò à Communione prohibere quemquam non possumus, (quamvis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis) nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive sæculari, sive Ecclesiastico judicio nominatum atque convictum.*

S. Cypr. lib. de Unitate Eccles. Cath.

XII. *Iterùm dico vobis, Quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Deus enim concordiæ & pacis Deus est, non dissensionis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Nihil ad orationis efficaciam conducibilius Christiana concordia & unanimitate. Christus his verbis ostendit, non multitudini, sed unanimitati deprecantium plurimum tribui. *Si duo ex vobis*, inquit, *consenserint super terram*: unanimitatem priùs posuit, concordiam pacis ante præmisit; ut conveniat nobis, fideliter & firmiter docuit. *Quomodo autem potest ei cum aliquo convenire, cui cum corpore ipsius Ecclesiæ, & cum universa fraternitate non convenit? Quomodo possunt duo aut tres in nomine Christi colligi, quos constat à Christo & ab ejus Euangelio separari? Non enim nos ab illis, sed illi à nobis recesserunt. Et cùm hæreses & schismata postmodum nata sunt, dum conventicula sibi diversa constituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de Ecclesia sua loquitur, & ad hos qui sunt in Ecclesia sua, loquitur: ut si ipsi concordes fuerint, si secundùm quod mandavit & monuit, duo aut tres licèt collecti unanimiter oraverint, duo aut tres licèt sint, impetrare possint de Dei majestate quod postulant.* Ubicumque
» fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego,
» *inquit*, cum eis sum, *cum simplicibus scilicet atque*
» *pacatis, cum Deum timentibus, & Dei præcepta ser-*
» *vantibus*. Cum his, duobus vel tribus licèt, esse
» se dixit. Quo modo & cum tribus pueris in ca-
» mino ignis fuit; & quia in Deum simplices at-
» que inter se unanimes permanebant, flammis am-
» bientibus medio spiritu roris animavit. Quo mo-
» do Apostolis duobus custodia clausis, quia sim-
» plices, quia unanimes erant, ipse adfuit; ipse re-
» solutis carceris claustris, ut verbum quod fideliter
» prædicabant, multitudini traderent ad forum, rur-
» sùs imposuit. Quando ergo in præceptis suis po-
» nit & dicit, *Vbi fuerint duo vel tres collecti in no-*
» *mine meo, ego cum eis sum*: non homines ab Eccle-
sia dividit, qui instituit & fecit Ecclesiam; *sed exprobrans discordiam perfidis, & fidelibus pacem sua voce commendans, ostendit magis esse se cum duobus aut tribus unanimiter orantibus, quàm cum dissidentibus plurimis; plusque impetrari posse paucorum concordi prece, quàm discordiosa oratione multorum .....*

S. Cypr. tract. de Oratione Domin.

Pacificos & concordes atque unanimes esse in domo sua Deus præcipit: & quales non fecit secunda nativitate, tales vult renatos perseverare; ut qui filii Dei esse cœpimus, in Dei pace maneamus; & quibus Spiritus unus est, unus sit & animus & sensus. Sic nec sacrificium Deus recepit dissidentis, & ab Altari revertentem priùs fratri reconciliari jubet, ut pacificis precibus Deus possit esse pacatus. Sacrificium Deo majus est pax nostra, & fraterna concordia, & de unitate Patris & Filii & Spiritus Sancti plebs adunata. Neque enim in sacrificiis quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, sed corda intuebatur; ut ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & justus, dum Deo sacrificat innocenter, docuit & cæteros, quando ad Altare munus offerunt, sic venire cum Dei timore, cum simplici corde, cum lege justitiæ, cum concordiæ pace: meritò ille dum in sacrificio Dei talis est ipse, postmodum sacrificium Deo factus; ut martyrium primus ostendens, initiaret Sanguinis sui gloria dominicam Passionem, qui & justitiam Domini habuerat & pacem.

De omni re quamcumque petierint, fiet illi à Patre meo, qui in cœlis est. Modò tamen boni, bona petant, benè, & ad bonum. Prima restrictio docetur Joannis 9. 31. *Scimus, quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.* Et 1. Joannis cap. 3. 21. 22. *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo; quoniam mandata ejus custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus.* Secunda, Matthæi 7. 11. *Si ergo vos, cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se?* Tertia, Lucæ 18. 1. *Oportet semper orare & non deficere.* Et Jacobi 1. 5. 6. 7. *Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur. Non ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.* Quarta, Jacobi 4. 3. *Petitis & non accipitis, eò quòd malè petitis, ut in concupiscentiis vestris insumatis.* Multi sanè inveniuntur consentientes super terram, qui tamen à Patre non impetrant, quicquid petunt; quia multæ causæ sunt non impetrandi. Nam aut inconducibilia po- "
stulant; nec mirum est, si non exaudiuntur, cùm & "
Paulus non exauditus audierit: *Sufficit tibi gratia* "1. Cor. 12.
mea, virtus enim in infirmitate perficitur. Aut indi- "S. Jo: Chrys.
gni sunt qui exaudiantur, nec quidquam boni Deo "hom. 61. in
offerunt: cùm Dominus Apostolorum similes desi- "S. Matt.
gnare videatur, dicens: *Si duo ex vobis consenserint* "
super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet "
illis à Patre meo. Ex vobis, inquit, qui virtute pol- "
letis, qui euangelicam doctrinam rectè vivendo com- "
plectimini. Aut adversùs eos qui ipsis dolorem intu- "
lerunt, ultionem orantes petunt, quod omninò pro- "
hibetur: *Orate*, inquit, *pro inimicis vestris.* Aut "
misericordiam postulant, cùm nullam egerint pœni- "
tentiam: qua re potiri est penitùs impossibile, etiamsi "
qui multam ad Deum fiduciam habent, pro eis de- "
precentur: veluti Jeremias cùm pro Judæis oraret, "
audivit: *Noli orare pro populo hoc, quoniam non te* "Jerem. 7.
exaudiam. Si verò cuncta hæc adfuerint, & condu- "
centia petas, & quantùm in te est, vitam secundùm "
Euangelium instituas, & concordiam atque charita- "
tem cum proximo serves, impetrabis orando miseri- "
cordiam Domini. Verùm quoniam, *à Patre meo*, di- "
xit, ut unà cum Patre seipsum quoque postulata largiri "
ostendat, subjunxit: *Vbi enim duo vel tres congregati* "
sunt in nomine meo, sum in medio eorum. Nonne igitur "
sunt duo vel tres in nomine ipsius usquequaque con- "
gregati? Sunt quidem rarò, tamen inveniuntur. Tale "
quippè est quod dicitur: Si quis propter me principali- "
ter charitate proximo conjungitur, cum eo ipse sum, si "
ad hoc virtutis etiam opus adjecerit. Nunc autem "
complures videamus alias quasdam causas amicitiæ "
quærere. Nam alius amat, quia redamatur; alius quia "
honore afficitur, alius quia utilitati sibi esse aut fore ho- "
minem putat: Christi verò causa difficillimè quem- "
quam invenies, qui amicum, ut oportet, diligat; sed om- "
nes ferè secularium vinculo rerum inter se vinciuntur. "
Ideò instabiles sunt & inconstantes sæculi amicitiæ: quę "
verò secundùm Deum est, firma est & constans. Qui "
enim amat quoniam redamatur, si quid minùs jucun- "
dum ipsi ab amico contigerit, finem amandi illicò facit: "
qui verò Christi charitate amicis conglutinatur, num- "
quam ab amando desistit. Ideò Paulus ait: *Charitas* "
numquam excidit ..... Qui amore spiritali diligit, non "
generis nobilitatem, non præstantiam patriæ, non ex- "
cellentes divitias, non denique quantùm redametur, "
attendit; verùm etiam si odio habeatur, si condemna- "
tur, si interficiatur; quoniam sufficiens sibi causa ad "
amandum Christus est, perseverat in amore. Firmus "
ergo & constans manet in charitate, ad Christum re- "
spiciens, à quo inimici, obtrectatores, persecutores, qui "
nec videre ipsum æquo animo poterant, supremo amo- "
re, quo majorem excogitare non possumus, amati sunt. "
Majorem enim *charitatem nemo habet, quàm ut animam* "
suam ponat quis pro amicis suis. "Joann. 5.

XIII. *Vbi enim sunt duo vel tres congregati in no-* "
mine "

mine meo, ibi sum in medio eorum. Multi congregati sunt in unum; sed in medio illorum non est Christus, quia non conveniunt in Christi nomine. Duæ sunt civitates, una justorum, altera impiorum; una electorum, altera reproborum: in ista congregatur populus Dei, in illa populus diaboli. In medio istius sathanas: in medio illius Christus. Socialis est vita sanctorum. Unde enim ista Dei civitas vel inchoaretur exortu, vel progrederetur excursu, vel apprehenderet debitos fines, si non esset socialis vita sanctorum? *Ierusalem* cœlestis *ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum.* Prædestinati sunt, *populus acquisitionis ..... gens sancta ..... plebs Dei ..... domestici Dei*, quorum in medio Christus, sanctificans eos in hoc sæculo, quos in futuro coronabit & beatificabit. Cives Babylonis ad malum sæpè consentiunt; cives Jerusalem ad bonum. Utraque civitas concordiam & pacem quærit, sed illa terrenam & temporalem duntaxat; ista cœlestem, quæ sola rationali creaturæ pax habenda atque dicenda est: *Ordinatissima* scilicet *& concordissima societas fruendi Deo, & invicem in Deo ..... Hanc pacem, dum peregrinatur, in fide habet; atque ex hac fide juste vivit, cùm ad illam pacem adipiscendam refert, quicquid bonarum actionum gerit erga Deum & proximum, quoniam vita civitatis utique socialis est.*

S. August. lib. 19. de Civit. Dei, cap. 17.

Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo. *Vbi spiritus & anima corpusque consenserint, & non inter se bellum diversarum habuerint voluntatum: carne concupiscente adversùs spiritum, & spiritu adversùs carnem: de omni re quam petierint, impetrant à Patre: Nullique dubium quin bonarum rerum postulatio sit, ubi corpus ea vult habere quæ spiritus.*

S. Hieron. in hunc loc.

Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. In tantum humanæ pacis studuit concordiæ, *ut unitatis merito omnia, quæ à Deo precanda sint, impetranda esse confirmet; & ubi duo atque tres parvi spiritu ac voluntate collecti sint, ibi se medium eorum polliceatur futurum. Ipse enim pax atque charitas, sedem atque habitationem in bonis & pacificis voluntatibus collocabit.*

S. Hilar. c. 18. in S. Matt.

XIV. *Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo*, &c. Major vis est orationis publicæ, de qua Tertullianus: *Corpus sumus*, inquit, *de conscientia religionis & disciplinæ unitate, & spei fœdere. Coimus ad Deum, quasi manu facta precationibus ambiamus: hæc vis Deo grata est.* Idem spiritaliter accidit orantibus in communi Christianis, quod contigit olim visibiliter & corporaliter Christianis militibus, impetrante Marco Aurelio Cæsare, simul orantibus, ut Eusebius refert. Cùm M. Aurelius Cæsar adversùs Germanos & Sarmatas pugnaturus aciem instrueret, & exercitus ipsius siti premeretur: Milites legionis Melitinæ, flexis in terram genibus, preces ad Deum fuderunt. Cujus spectaculi novitate hostibus stupefactis, aliud longè majori dignum admiratione accidit: hinc quidem fulminum jactus, quibus hostium copiæ in fugam versæ atque extinctæ sunt: illinc verò vis imbrium, quibus exercitus eorum qui Deum precati fuerant, jam jam siti perituris, præter spem recreatus est. Hinc legio ipsa, cujus precibus id miraculum perpetratum est, exinde congruo rei vocabulo *Fulminea* cognominata est ab Imperatore. Adscripti sumus omnes in militiam Dei vivi, cùm baptizati sumus, & in Sacramenti verba respondimus. Non adversùs visibiles hostes tantummodò, non adversùs carnem & sanguinem; sed adversùs Principatus & Potestates, adversùs spiritalia nequitiæ, adversùs diabolum, mundi à Christo damnati principem, gloriæ Dei, salutisque nostræ capitalem hostem nobis pugnandum est. In terra deserta & inaquosa positi, deficimus præ siti: *Anima nostra sicut terra sine aqua* Domino. Quid facto opus? Turmatim conveniendum in Templa Deo consecrata, vel in Oratoria, preces unanimi devotione ad Deum fundendæ: tunc fulgura & fulmina coruscabunt & tonabunt à Deo ad terrorem dæmonum: *Intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis. Et misit sagittas suas, & dissipavit eos, fulgura multiplicavit, & conturbavit eos.* Hinc verò pluvia suavissima, pluvia voluntaria, quam segregat Deus hæreditati suæ; pluvia gratiæ consolationumque divinarum, qua arens & sitiens anima recreetur; decidet, vireſque & animos tribuet pugnaturis: *Fulgura in pluviam fecit.*

Tertul. Apolog. c. 39.

Euseb. lib. 5. hist. Eccles. c. 5.

Ps. 17. 14 15.

Ps. 134. 7.

XV. *Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vsque septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies; sed usque septuagies septies.* Enumera, quoties peccaverit in te frater tuus. Si potueris pervenire usque ad septuagesimam & octavam culpam, ut transeas septuagies septies, tunc molire vindictam. Ita-ne verum est quod dicit, & verè ita se res habet, ut si peccaverit septuagies septies, ignoscas; si autem peccaverit septuagies octies, jam liceat tibi non ignoscere? Audeo dicere, ut etsi septuagies octies peccaverit, ignoscas: Et si centies peccaverit, ignosce. Et quid dico, toties & toties? Omninò, quoties peccaverit, ignosce. Ait Apostolus: *Donantes vobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam, sicut Deus in Christo donavit vobis.* Audistis formam. Si septuagies septies peccata tibi donavit Christus, si huc usque ignovit, & ultra negavit; pone & tu limitem, & ulteriùs noli ignoscere. Si autem Christus multa millia peccatorum invenit, & tamen omnia donavit: noli subducere misericordiam, sed posce illius numeri solutionem. Non enim sine causa Dominus septuagies septies dixit: quia omninò nulla culpa sit, quam non debeas ignoscere. *Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi*, subjungit ibidem Apostolus. *Filius diceris: si respuis imitationem, quare quæris hæreditatem?*

"S. August. "(serm. 83. "alias 15. "de Verbis "Domini.

"Coloss. 3. 13

Ps. 142. 1.

Ps. 39. 3.

Ps. 37. 5.

XVI. *Ideò assimilatum est Regnum cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta*, &c. Christus Rex Regum, cœli terræque Dominus, ab omnibus hominibus servis suis rationem exiget, & post mortem uniuscujusque, & in supremi judicii die. *Omnes enim nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Servus decem millium talentorum debitor, totius generis humani figura est. Deo debitores sumus universi & singuli decem millium talentorum, tum quia beneficia, donaque innumera, cùm ordinis naturalis, tum ordinis supernaturalis, gratiarum copiam manantem ab ejus immensa bonitate accepimus: tum quia hujusmodi donis & gratiis abusi, ipsum in multis graviter offendimus. Quot peccata cogitationis, oris, operis; ignorantiæ, cupiditatis, malitiæ; omissionis, & commissionis; propria, & aliena? *Non intres in judicium cum servo tuo, Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*: (orabat David.) *Circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei, & cor meum dereliquit me..... Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Miser ille servus, de quo Parabola, non habebat, unde redderet, solvendo non erat: neque etiam nos aliquid habemus ex nobis, unde debita nostra Deo solvamus, unde illius justitiæ satisfaciamus. Ad extremam redacti sumus inopiam & miseriam, venundati peccato & dæmoni, non à Deo, sed à nobis ipsis. Quid verò Christus? Peccatorem, qui se ipsum servituti dæmonis, qui animam suam æternamque salutem illi vendidit, sub ejus servitute & tyrannide se relicturum comminatur, ut ab eo torqueatur in æternum, cui servire maluit. Deus peccatori minatur, ut resipiscat: irascitur, ut humilianti se ac pœnitenti propitius esse possit. Adhuc differt, tenet manum, arcum intendit, hoc est, minas. *Clamaret tantùm feriturum se, si vellet ferire? Differt ergo manum à peccatis tuis: tu noli differre. Converte te ad punienda peccata tua, quia impunita esse peccata non possunt. Puniendo ergo erit,*

S. Augustin. enarrat. in ps. 34. n. 18.

aut à te, aut ab ipſo: tu agnoſce, ut ille ignoſcat. Servum illum decem millium talentorum debitorem imitare, qui procidens coram Rege domino ſuo, orabat eum. Miſeriam tuam agnoſce, inopiam & impotentiam fatere, Dei miſericordiam corde contrito & humiliato implora, coram eo procide, ſupplex ora per Chriſtum Jeſum, ne terribiles minas peccatoribus juſtè intentatas in te exequatur. Ad patientiam ejus cum fiducia confugias; ſinceram voluntatem offer ſatisfaciendi pro viribus ejus juſtitiæ per pœnitentiam; tibi non parcendi, ut ille parcat. In ejus immenſa bonitate & miſericordia confidens, nec non in Chriſti meritis, infinitoque ſanguinis ejus pretio, dic ſupplex: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi*, prout potero, non de meo quidem, ſed de tuo, de tuis donis ac datis. Id ſi ex odio peccati, & amore Dei ſincerè pœnitens feceris, *Deus qui dives eſt in miſericordia*, non modò minas tibi remittet, ſed debitum omne condonabit. *Miſertus autem dominus ſervi illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.*

XVII. *Egreſſus autem ſervus ille, invenit unum de conſervis ſuis, qui debebat ei centum denarios: & tenens ſuffocabat eum, dicens: Redde quod debes*, &c. Quod nobis debent conſervi, incomparabiliter minus eſt iis, quæ Deo debemus. Decem millia talenta nobis donat Deus, ſi centum denarios donemus fratribus. Peccata noſtra, quibus debitores ſumus ejus juſtitiæ pœnarum æternarum, aut certè graviſſimarum & diuturnarum, ſi venialia ſint; nobis ea conditione remittit, ut fratribus ignoſcamus: & conditionem reſpuimus. O cœcitatem! ò duritiam! *Omnis homo & debitor eſt Dei, & debitorem habet fratrem ſuum. Quis eſt enim qui non ſit debitor Dei, niſi in quo nullum poteſt inveniri peccatum? Quis eſt autem qui non habeat debitorem fratrem, niſi in quem nemo peccavit? Putaſne quiſquam in genere humano reperiri poteſt, qui non & ipſe aliquo peccato obſtrictus ſit fratri ſuo? Debitor eſt ergo omnis homo, habens tamen & ipſe debitorem. Ideò Deus juſtus conſtituit tibi Regulam in debitore tuo, quod facit & ipſe cum ſuo. Duo ſunt enim opera miſericordiæ, quæ nos liberant, quæ breviter ipſe Dominus poſuit in Euangelio*: Dimittite, & dimittetur vobis, *ad ignoſcendum pertinet*: Date, & dabitur vobis, *ad præſtandum beneficium pertinet. Quod ait de ignoſcendo; & tu vis tibi ignoſci quod peccas, & habes alium cui tu poſſis ignoſcere. Rurſus quod pertinet ad tribuendum beneficium, petit te mendicus, & tu es Dei mendicus; omnes enim quando oramus, mendici Dei ſumus: ante januam magni patris-familias ſtamus, immò etiam proſternimur, ſupplices ingemiſcimus, aliquid volentes accipere; & ipſum aliquid ipſe Deus eſt. Quid à te petit Mendicus? Panem. Et tu quid petis à Deo, niſi Chriſtum, qui dicit*, Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi? *Ignoſci vobis vultis? Ignoſcite: Remittite & remittetur vobis. Accipere vultis? Date & dabitur vobis.* Servi illius nequam, de quo Euangelica Parabola, ingrati animi vitium, duritiem, & inhumanitatem imitantur, qui à pauperibus creditoribus, qui ſolvendo non ſunt, debita immiſericorditer exigunt, ipſos in carcerem mittunt, ipſos rem omnem familiarem, agellos, ædiculas, ſupellectilem, veſtes, vili pretio vendere compellunt, illorum precibus & lacrymis nihil commoti. Conſiderent, quæſo, ſervum illum qui centum denarios exigebat à conſervo, alienum non rapuiſſe, ſed debitum exegiſſe: & tamen juſtè damnatus eſt, quia debitum duriùs exigebat. *Et tenens, ſuffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Et procidens conſervus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit: ſed abiit, & miſit eum in carcerem, donec redderet debitum.* Servi illius duritiem & inhumanitatem pariter imitantur divites, qui pauperibus mutuum dare nolunt, ob periculum amittendi. Conſiderent, amabo, illum Deo fœnerari, qui dat eleemoſynam vel mutuum pauperi. Da, & noli te avertere ab eo qui mutuum petit. Sed tantum accipe, quantum dediſti. Non ploret cui dediſti; nam beneficium perdidiſti. *Et ſi hoc ipſum quod datum eſt, vel quod accepit, exigitur, forte ad manum non dum habet: pertuliſti petentem, exſpecta non habentem: cùm habuerit, reddet tibi. Noli clamare & dicere, Numquid fœnus quæro? Tantum peto, quantum dedi: quod dedi, hoc accipiam. Benefacis, ſed nondum habet. Non es fœnerator, & vis cui præſtitiſti, ut quærat fœneratorem, ut tibi reddat. Si propterea fœnus non exigis, ne te fœneratorem patiatur; quare vis, ut propter te alium fœneratorem patiatur? Premis, ſuffocas: etſi tantum exigis, quantum dediſti; ſuffocando tamen & anguſtias faciendo, non beneficium dediſti, ſed potius majores anguſtias intuliſti. Sed fortè dicis, Habet unde reddat: habet domum, vendat: habet poſſeſſionem, vendat. Quando à te petivit, ideò petivit, ne venderet: propter te non faciat, qui ſubveniſti, ne fieret. Hoc fiat ita circa homines, hoc jubet Deus, hoc vult Deus.* Denique ſervi illius duritiem imitatur, qui fratri non vult ignoſcere, cùm toties veniam à Deo obtinuerit, & ab illo ſibi quotidiana, quæ committit peccata, oret ignoſci. Quiſquis Chriſtum cogitas, & cupis accipere quod promiſit, noli eſſe piger facere quod præcepit. Quid enim promiſit? Vitam æternam. Et quid præcepit? Dari fratri tuo veniam..... Volo ergo te ignoſcentem, quia teneo veniam poſtulantem. Rogaris, ignoſce; tu rogabis, ut ignoſcatur tibi. Ecce veniet tempus orandi. In verbis quæ dicturus es, teneo te. *Dimitte nobis debita noſtra.* Quo jure? Quo pacto? Quo placito? Quo chirographo recitato? *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Parum eſt, quòd non dimittis: adhuc & Deo mentiris. Conditio poſita eſt, fixa eſt lex: Dimitte, ſicut dimitto. Ergo non dimittit, niſi dimittas. Dimitte, ſicut dimitto. Petenti vis ut dimittatur tibi, petenti dimitte. *Preces iſtas juriſperitus cœli dictavit: non te fallit, ſecundum cœleſtem ejus vocem poſce: dic*, Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus: *& fac quod dicis. Qui mentitur in precibus, beneficio caret: qui mentitur in precibus, & perdit cauſam, & invenit pœnam. Et ſi aliquis mentitur Imperatori, cùm venerit, convincitur, quia mentitur: quando autem tu orando mentiris, in ipſa oratione convinceris; non enim Deus ut te convincat, teſtes ad te quærit. Qui tibi dictavit preces, Advocatus eſt tuus: ſi mentiris, teſtis eſt: ſi non te corrigis, Judex erit tuus. Ergo & dic, & fac. Quia ſi non dicis, contra jus petendo non impetras: ſi autem dicis, & non facis, etiam mendacii reus eris..... In oratione dicis, Da; dicis, Dimitte: ut accipias quod non habes, & relaxetur tibi quod deliquiſti. Ergo vis accipere? da: vis ut dimittatur tibi? dimitte.* Alioquin tibi Chriſtus duritiem & inhumanitatem in die judicii palam exprobrabit: *Serve nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me: nonne ergo oportuit & te miſereri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?* Et iratus Dominus, tradet te tortoribus, dæmonibus ſcilicet in æternum cruciandum.

XVIII. *Sic & Pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Ne dicas lingua, Ignoſco, & corde differas. Supplicium enim oſtendit tibi Deus minando vindictam. Novit Deus, ubi dicas. *Vocem tuam homo audivit? conſcientiam tuam Deus inſpicit. Si dicis, Dimitto; dimitte. Melius eſt cum clamas ore, & dimittis in corde, quàm blandus ore, crudelis in corde.* Ita tamen ignoſcendum, ut non negligatur diſciplina. Corripiamus verbis ſubditos, & ſi opus eſt, & verberibus: ſed delictum dimittamus, culpam de corde abjiciamus. Ideò enim Dominus ſubdidit, *De cordibus veſtris*, ut ſi per charitatem imponitur diſciplina, de corde lenitas non recedat. Quod enim tam pium, quàm Medicus ferens ferramentum? Plorat ſecandus, & ſecatur; plorat urendus, & uritur. Non eſt illa crudelitas: abſit, ut ſævitia Medici dicatur. *Sævit in vulnus, ut homo ſanetur: quia ſi vulnus palpetur, homo perditur. Sic fratres noſtros qui peccaverint, omni modo diligamus, de corde noſtro charitatem in eos non dimittamus, & diſciplinam, cùm opus eſt,*

S. Auguſtin. ſer. 83. alias de Verbis Dom. c. 2.

Luc. 6. 37.

Jo: 8. 32.

S. Auguſt. ſerm. 339. alias de temp. 146 c. 4.

„ S. Auguſt. ſerm. 83. alias 15. de „ Verbis Domini.

“ S. Auguſt. “ ſerm. 114. “ edit. no- “ viſſimæ Pa- “ riſienſis.

est, demus, ne per solutionem disciplinæ crescat nequitia. Id tamen cum mansuetudine agendum est. Unde Apostolus ait: *Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.* Galat. 6. 1.

CAPUT XIX.

Sensus Litteralis.

I. ET *factum est, cùm consummasset Jesus sermones istos, migravit à Galilæa, & venit in fines Judææ trans Jordanem: & secutæ sunt eum turbæ multæ, & curavit eos ibi.* Consummatis sermonibus capite superiori descriptis, migravit Jesus à Galilæa; & per loca ultra Jordanem sita, venit in fines Judææ, Jerosolymam ascensurus ad Festum Scenopegiæ: *Et secutæ sunt eum turbæ multæ*, quas *ibi*, scilicet in Judææ finibus, docuit, ut habetur Marci 10. 1. & curavit à variis infirmitatibus. Marci 2.

II. *Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini uxorem suam dimittere quacumque ex causa?* Non discendi studio, ad Jesum accesserunt, illumque interrogaverunt, sed calumniandi, ut ex quæstionis tunc apud Judæos controversæ definitione ipsi inimicitias conciliarent, & obtrectandi invenirent materiam, tum apud eruditos, tum apud plebem hujus aut illius sexus. *Si licet homini dimittere uxorem*, id est, repudiare, è thoro ac domo in perpetuum ejicere, soluto matrimonii vinculo, ita ut aliam ducere possit, quamvis ob culpam, immò quamvis ob causam, & pro suo arbitrio. Eo consilio interrogant, » ut quod cumque responderit, captioni pateat. Si dixe- » rit, dimittendas esse uxores qualibet ex causa, & du- » cendas alias, pudicitiæ prædicator sibi videbitur docere contraria: Si autem responderit, non omnem ob » causam debere dimitti: quasi sacrilegii reus tenebitur, » & adversùs doctrinam Moysi, immò Dei, facere judicabitur. Igitur Dominus sic responsionem temperat, » ut decipulam eorum transeat, Scripturam sanctam adducens in testimonium, & naturalem legem: primamque Dei sententiam secundæ opponens, quæ non » voluntate Dei, sed peccantium necessitate concessa est. Deut. 21. 1. S. Hier. in hunc loc.

III. *Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Vos qui de legis scientia gloriamini, non legistis, Deum, qui hominem condidit, in prima rerum restitutione, masculum unum uni fœminæ, Adamum & Evam condidisse & in matrimonium conjunxisse? Porrò si virum unum plures uxores habere voluisset, vel priori pro arbitrio repudiata, alteram ducere, non unam, sed plures fœminas primùm condidisset. *Et dixit* Deus per Adamum suo Spiritu afflatum: *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem*, quoad cohabitationem, & vitæ societatem: *& adhærebit uxori suæ*, individuo scilicet vitæ consortio. Unde Psal. 45. 11. dicitur: *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam; & obliviscere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet Rex decorem tuum.* Arctissima quidem conjunctio est inter parentes & liberos: at longè arctior est ex instituto divino inter conjuges. *Et erunt duo in carne una*; sive, secundùm vim Græci Textus, *in carnem unam*. Erunt duo, non plures; quasi unus homo, una caro, unum corpus, non facto tantùm, sed mutuo ipsorum corporum jure & potestate; unum generationis principium ex institutione Dei. 1. Cor. 7. 4. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Genes. 1.

IV. *Itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Unum » sunt, inquit Auctor Constitutionum Apostolicarum, » unum sunt vir & uxor natura, consensu, concordia, » proposito, vita, moribus: distincti figura & numero. » Duo non pluribus opponit, sed uni. Ante fœdus ma- Lib. 7. constit. Apost. c. 3.

V. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Cùm ergo duo per matrimonium ex Dei institutione & conjunctione in unam carnem coaluerint, quod Deus conjunxit, *homo non separet*: nemo homo, non vir, non uxor, non judex, non legislator quilibet divortio aut repudio dividat conjuges, sive matrimonii legitimi vinculum solvat. Ostendit itaque, & præter naturam, & contra legem esse repudium: præter naturam quidem, quia una caro dividitur ac discerpitur: contra legem verò, quia cùm Deus conjunxerit ac separare prohibuerit, Judæi contra legis præceptum facere ausi sunt. S. Joan. Chrys. hom. 63. in Matt.

VI. *Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere?* Quarè ergo Moses præcepit nobis dare libellum repudii uxoribus quas dimitteremus? *Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.* Moyses, auctore Deo, cujus legem promulgabat, vobis quidem non præcepit, ut dicitis; sed permisit, id est, non severè prohibuit, sed toleravit, ut uxores vestras scripto libello repudii dimitteretis, propter duritiam cordis vestri, quod adversùs æquitatem à natura Deoque præscriptam obtulerunt. Id quippè vobis indulgere, hac erga vos uti conniventia opus fuit, ne majora mala perpetraretis, uxoricidia, veneficia, apostasiam ac defectionem à cultu veri Dei, repudium prohibentis; ne denique in uxores vestras sævire tis. Verùm ab initio mundi & institutionis matrimonii, permissum non fuit homini, ut uxorem suam dimitteret. Revocat eos Christus ad primævam matrimonii institutionem, quæ lex est ipsius naturæ, ideòque ut recta est & perfecta, ita & inviolabilis. Deut. 24. 1. S. Hieron. in c. 19. S. Matt.

VII. *Dico autem vobis, Quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.* Quicumque uxorem suam à thoro & cohabitatione in perpetuum abjecit (quod ob solum adulterium licet) & aliam duxerit illa superstite, mœchatur: & qui dimissam duxerit viro superstite, mœchatur; quacumque ex causa dimissa sit, etiam adulterii. Confer cum Marci 10. 10. 11. 12. *Et in domo iterum Discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Et Lucæ 16. 18. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Et 1. Cor. 7. 10. *Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro reconciliari.* Rom. 7. 2. *Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri; ut non sit adultera, si fuerit cum alio* S. August. in lib. 2. operis imperf. contra Julian. c. 59. Ephes. 5. 28. & seq.

viro. Generales ſententiæ ſunt, huic S. Matthæi loco lucem afferentes. Exceptio igitur iſta, *Niſi ob fornicationem*, ad ſolam quæ proximè antecedit, dimittendi licentiam reſtringenda eſt. *Sola fornicatio eſt* (inquit S. Hieronymus) *quæ uxoris vincat affectum: immò cùm illa unam carnem in aliam diviſerit, & ſe fornicatione ſeparaverit à marito, non debet teneri, ne virum quoque ſub maledicto faciat, dicente ſcriptura*: Qui adulteram tenet, ſtultus & impius eſt. *Vbicumque eſt igitur fornicatio, & fornicationis ſuſpicio, liberè uxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut quis calumniam faceret innocenti, & ob ſecundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret: ſic priorem dimittere jubetur uxorem, ut ſecundam prima vivente non habeat*. Ideò autem Dominus cauſam fornicationis interpoſuit, dicens: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam,* » *niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur:* » quia illud quod majus eſt, commemorare voluit. » Majus enim adulterium eſſe quis negat, uxore non » fornicante tunc dimiſſa alteram ducere, quàm ſi for- » nicantem quiſque dimiſerit, & alteram duxerit? Non » quia & hoc adulterium non eſt; ſed quia minus eſt, » ubi fornicante dimiſſa, altera ducitur. Nam ſimili » locutione uſus etiam Apoſtolus Jacobus, ait: *Scienti* » *igitur bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi.* » Numquid ideò non peccatum eſt illi etiam, qui neſcit » bonum facere, & ideò non facit? Utique peccatum » eſt, ſed hoc gravius, ſi etiam ſciat & non faciat: nec illud ideò nullum, quia minus. *Vt ergo eodem modo utrumque dicamus: Sicut quicumque dimiſerit uxorem, excepta cauſa fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur: ita quicumque ſcit bonum facere & non facit, peccat. Sed quemadmodum hic rectè dici non poteſt: Ergo ſi neſcit, non peccat; ſunt enim etiam peccata ignorantium, quamvis minora, quàm ſcientium: ita nec illic rectè dici poteſt: Ergo ſi cauſa fornicationis dimiſerit, & aliam duxerit, non mœchatur; eſt enim mœchatio eorum etiam qui alias ducunt, relictis propter fornicationem prioribus; ſed utique minor quam eorum qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt*. Poteſt quippè ſicut dictum eſt, *Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi*; eodem modo & illud dici, Dimittenti uxorem ſine cauſa fornicationis, & aliam ducenti, mœchatio eſt illi. *Quemadmodum igitur ſi dixerimus, Quicumque mulierem à marito præter cauſam fornicationis dimiſſam duxerit, mœchatur, procul dubio verum dicimus; nec tamen ideò illum qui propter cauſam fornicationis dimiſſam duxerit, ab hoc crimine abſolvimus, ſed utroſque mœchos eſſe minimè dubitamus: ita eum qui præter cauſam fornicationis, uxorem dimiſerit, & aliam duxerit, mœchum pronuntiamus: nec ideò tamen eum qui propter cauſam fornicationis dimiſerit & alteram duxerit, ab hujus peccati labe defendimus. Ambos enim, licèt alterum altero graviùs, mœchos tamen eſſe cognoſcimus*.

VIII. *Dicunt ei Diſcipuli ejus: Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere*. Si ea eſt mariti conditio, ut uxorem dimittere non poſſit, niſi ob cauſam fornicationis, ſatius eſſet uxorem non ducere. *Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt*. Non omnes huic rei ſufficiunt, non omnes pares ſunt ſublimi propoſito ſervandæ continentiæ: hæc enim Dei donum eſt. Confer cum Sapientiæ 8. 21. *Et ut ſcivi, quoniam aliter non poſſum eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cujus eſſet hoc donum; adii Dominum, & deprecatus ſum illum*. Verſio Syriaca: *Si talis eſt rigor inter virum & uxorem ſuam, non expedit ducere uxorem. Ipſe verò dixit eis: Non quilibet capax eſt hujus ſermonis, ſed is cui datum eſt*. Perſica: *Haud quivis homo huic idoneus eſt, ſed is cui datum fuerit*. Arabica: *Non quilibet tolerat hæc verba, ſed ii qui donati ſunt*. Hinc S. Clemens Romanus: *Qui carne*, inquit, *caſtus eſt, ne inſoleſcat, cùm ſciat, alium eſſe qui continentiæ donum ipſi tribuat*.

IX. *Sunt enim eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt*, natura quodammodò caſti, ſaltem ſecundùm corpus, non virtute: *& ſunt eunuchi qui facti ſunt ab hominibus*, per violentiam ſcilicet, quo modo Valeſii Hæretici ſe ipſos hoſpiteſque ſuos caſtrabant: *Et ſunt eunuchi qui ſe ipſos caſtraverunt propter Regnum cœlorum*, non in corpore, ut Origenes, iidemque Valeſii malè interpretati ſunt, *ſed in ipſa concupiſcentiæ radice, cœleſtem & angelicam vitam in terrena mortalitate meditantes*; caſtitatis propoſito, aut etiam voto ſui ſexus velut obliti: idque propter regnum cœlorum, non ob præſentis vitæ commoda, idololatriam, philoſophiam, laudem hominum; ſed propter Deum, ut puriùs illi ſerviant, ea *cogitantes quæ Domini ſunt, ut ſint ſancti corpore & ſpiritu*. De his S. Juſtinus Martyr ad Imperatores ſcribebat: *Permulti ſexus utriuſque, & ſexaginta & ſeptuaginta nati annos, qui à pueritia Chriſti diſciplina ſunt aſſectati, apud nos incorrupti & cælibes perdurant. Et glorior me per omne genus hominum noſtrorum tales commonſtrare poſſe*. Tertullianus: *Nos*, inquit, *ab iſto eventu* (inceſtus ſaltem fortuiti) *diligentiſſima & fideliſſima caſtitas ſepſit, quantumque ab ſtupris, & ab omni poſt matrimonium exceſſu, tantum & ab inceſti caſu tuti ſumus. Quidam multò ſecuriores totam vim hujus erroris virgine continentia depellunt, ſenes pueri*. Minutius Felix: *Vnius matrimonii vinculo libenter inhæremus. Cupiditate procreandi aut unam ſcimus, aut nullam..... Plerique inviolati corporis virginitate perpetua fruuntur potius quàm gloriantur*.

X. *Qui poteſt capere, capiat*. Qui tam ſublimi eximioque dono inſtructus à Deo eſt, ut in perpetuum continere poſſit, & cœlebs manere, maneat, Dei gratia favente. Verſio Syriaca: *Qui poteſt capax eſſe, capiat*. Perſica: *Quicumque voluerit præſtare, præſtet*. Arabica: *Qui poteſt tolerare, toleret*. Æthiopica: *Qui poteſt perficere illud, perficiat*. Confer cum 1. Cor. 7. 7. *Volo enim omnes vos eſſe ſicut me ipſum: ſed unuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius verò ſic. Dico autem non nuptis, & viduis: Bonum eſt illis ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Quod ſi non ſe continent, nubant*.

XI. *Tunc oblati ſunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Diſcipuli autem increpabant eos*. Oblati ſunt Chriſto *infantes* à parentibus & nutritiis *ut eos tangeret*, manuumque impoſitione & oratione eis benediceret. Pro pueris eo ritu preces concipi ſolitas, conſtat ex *Geneſ.* 48. 14. 15. & 16. ubi Jacob hoc modo benedixit filiis Joſeph. Hinc mos apud Hebræos invaluit, ut ad eos qui ſanctimonia cæteris præſtare crederentur, pueros deferrent, ipſorum precibus per manuum benedictionem Deo commendandos: qui mos à Synagoga in Chriſtianam etiam Eccleſiam tranſiit. Hunc enim approbavit Chriſtus, ut iſti etiam ætati prodeſſe aliorum fidem ac preces oſtenderet. Diſcipuli autem prohibebant eos, & duriuſculis verbis repellebant, ut minùs honorificè Dominum obſervantes; cujus dignitati non convenire exiſtimabant, circa pueros occupari. *Ieſus verò ait eis: Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire; talium eſt enim Regnum cœlorum*. Ne moleſti ſitis pueris, & his qui ipſos afferunt vel adducunt, & ne illis aditum ad me prohibeatis, cùm deſignati ſint ſanctitati & ſaluti, & benedictione mea ſanctificandi, ut Regnum cœlorum conſequantur. Huic Chriſti dicto inter cætera innititur mos infantes baptiſmo tingendi, quem & traditio contra Anabaptiſtas vindicat. Non dixit porrò, iſtorum eſt Regnum cœlorum, ſed *talium*, ut non ſolis ætate parvulis, ſed & adultis, qui morum innocentia, ſimplicitate & humilitate parvulis ſimiles eſſent, Regnum cœlorum deſtinatum ac promiſſum oſtenderet. Confer cum Marci 10. 15. & Lucæ 18. 17. *Amen dico vobis: Quicumque non acceperit Regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud*. Et cum impoſuiſſet eis manus, abiit inde. Jeſum illos complexum, S. Marcus addit.

XII. *Et ecce unus accedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?* Unus, non

S. Hieron. in hunc locum. Legatur & epiſt. 30. & 147.

Prov. 18.

Jacob. 4. 17.

S. Auguſtin. lib. 1. de conjugiis adulterinis, cap. 9.

S. Auguſtin. lib. de Sancta Virginitate, c. 24.

1. Cor. 7. 34.

S. Juſtinus, Apolog. ad Imp.

Tertull. in Apolog.

Minutius Felix in Octavio.

Luc. 18. 15.

S. Cypr. epiſt. ad Fidum. S. Auguſt. l. 1. Paſſim in libris contra Pelag. S. Bern. ep. 241. & ſerm. 66. in cantica. S. Hieron. in hunc locum.

S. Clem. Roman. ep. 1. ad corinth.

non Legisperitus ille, qui tentandi animo eamdem quæstionem Christo proposuit, *Lucæ* 10. 25. sed *Princeps*, id est, vir præcipuæ dignitatis & potentiæ inter Judæos, de quo *Lucæ* 18. 18. qui sincero corde & cum reverentia ad Jesum accessit, eumque interrogavit. Marci 10. 17. *Et cùm egressus esset in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: Magister bone*, &c. Quibus verbis Christi benevolentiam captare voluit. Quibus autem operibus ad vitam perveniatur æternam, interrogat; quam Judæis tenuiter cognitam, apertè à Christo prædicari audiebat.

XIII. *Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Duplex hìc lectio, prior quam vulgata nostra exhibet, ex Græcis plerisque Codicibus derivata, & SS. Hieronymi & Augustini auctoritate confirmata, necnon Syriacæ Versionis: Altera Codicibus Græcis longè pluribus consentiens, quam Origenes, S. Hilarius, S. Joannes Chrysost. S. Gaudentius, & alii quidam sequuntur, (quamquam Origenes utramque lectionem referat.) *Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.* Ita legitur Marci 10. 18. & Lucæ 18. 19. ex quibus in nonnullos S. Matthæi codices hæc lectio traducta est. Idem est utriusque sensus: *Quid me interrogas de bono?* id est, Quid me interrogas, bonum appellans? Vel, *Quid me dicis bonum? Vnus est bonus Deus.* Et, Nemo bonus præter unum Deum, per se, & natura sua, ut fons omnium bonorum, quamvis & alia sint participatione bona: quemadmodum & *solum Deum habere immortalitatem* S. Paulus dixit, cùm tamen & Angelos, & Animas nostras immortales esse constet immortalitatis divinæ participatione. Unum verò Deum bonum asserendo, tantùm abest, ut se Deum esse negaverit, & per se bonum; quin potiùs juvenem interrogantem, qui ipsum bonum vocaverat, ut Magistrum Legis, dicendo, *Magister bone*, ad notitiam divinitatis suæ, ac summæ bonitatis perducere voluerit. *Quare* (inquit S. Joannes Chrysostomus) *Christus neminem esse bonum respondet? Quoniam ceu ad hominem nudum, & unum è multis Judæorum Magistris adiit; idcircò etiam ipse quasi homo ei respondet. Sapiùs enim ad mentem interrogantium orationem accommodat, ut quando dicit:* Nos adoramus quod novimus: *&*, Si ego testor de me ipso, testimonium meum non est verum. *Cùm igitur nullum bonum dicit, non se excludit à bonitate: absit. Non enim dixit, Quid me dicis bonum? Non sum bonus: sed, Nullus bonus, hoc est, nullus hominum. Neque tamen cùm hoc dicit, omninò humanum genus bonitate privatum esse affirmat, sed comparatione divinæ bonitatis neminem bonum esse asserit; ac ideò subjunxit*, Nisi unus Deus. *Nec intulit, Nisi Pater meus: ut discas, quòd se illi non revelavit: sed eum sensim ad altiora adducere voluisse: ut ab adulationis vitio liberatus, & à terrenis abductus, solum Deum verè bonum, & radicem ac fontem bonorum omnium esse cognosceret, eique gloriam referret.* Fidem itaque imperfectam interrogantis arguit, non boni nomen sibi tributum. *Ita arguit se Magistrum bonum dici, ut fidem interrogantis potius, quam vel Magistri in se vel boni nomen argueret. Iuvenis enim insolens per observantiam Legis, & finem Legis, qui Christus est, nesciens; & justificatum se in operibus existimans, & non intelligens venisse eum ad oves perditas domus Israel, & impossibile esse Legi per fidem justificationis salvare credentes: tanquam communium præceptorum & in Lege scriptorum Magistrum interrogat Dominum Legis, & Vnigenitum Deum. Detestatus itaque Dominus hanc de se irreligiosæ fidei professionem, quòd tamquam Magister Legis interrogaretur, respondit:* Quid me vocas bonum? *Atque ut significaret, quatenus intelligendus & profitendus bonus esset; subjecit*, Nemo bonus nisi unus Deus; *non respuens bonitatis nomen, si sibi hoc tamquam Deo reputaretur. Denique ostendens se Magistri in se boni, per fidem ejus qui tamquam hominem interrogabat, nomen arguere, post jactantiam juvenis, & gloriam Legis impletæ, ita respondit:* Unum tibi deest, vade, quæcumque habes, vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo; & veni, sequere me. *Non refugit bonitatis de se nomen, qui cœlestem thesaurum polliceretur: nec Magistrum se non vult videri, qui ducem se perfectæ hujus beatitudinis præstat. Terrenæ autem de se opinionis fidem arguit, bonitatem in solo Deo docens esse. Et ut se & Deum & bonum significaret, bonitatis est usus officio, cœlestes thesauros pandens, & se ad eos prævium tribuens. Ita & quæ sibi tamquam homini tantum deferebantur, detestatur; neque se ab his quæ Deo deputabat, professus alienum est: cùm unum Deum bonum confitens, ea ipse loqueretur atque ageret, quæ unius Dei virtutis, bonitatis, atque naturæ sunt. Quàm igitur non bonitatis nomen refugerit, sed neque Magistri honorem recusaverit, sed fidem ejus, qui nihil in se nisi corporeum & carnale sapuisset, arguerit: hinc intelligitur, quòd aliter ad Apostolos Magistrum se confitentes locutus est, dicens*, Vos me vocatis Magistrum & Dominum, & benè dicitis; sum etenim; *& cùm alibi dixisset*, Ne vocemini Magistri, quia Magister vester Christus est. *Vbi cum fide Magister est, ibi adeò laudat, ut & profiteatur hoc nomen: hic verò boni Magistri nomen non recognoscit, ubi nec Dominus intellectus est esse, nec Christus: solum unum Deum bonum prædicans, non se utique à Deo secernens, qui & Dominum se professus & Christum, ducem thesauri cœlestis ostendat.*

Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. Si vitæ æternæ, quæ sola vitæ nomine digna est, iter ingredi velis, serva mandata Dei, non aliqua dumtaxat, sed omnia, tum quæ fidem, tum quæ opera spectant. Proverb. 7. 1. 2. *Fili mi, custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili, serva mandata mea, & vives.*

XIV. *Dixit illi: Quæ?* Id quærit juvenis, quia à Jesu novo Doctore nova mandata Discipulis suis proponi putabat. *Jesus autem dixit: Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum & matrem tuam: &, Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Jesus illi mandata Legis enumerat, non Ritualia, sed Moralia; non ad solos Judæos, sed ad Christianos etiam pertinentia. Enumerat autem præcepta secundæ Tabulæ tantùm, quòd notiora essent, & quòd ex illis primæ Tabulæ præcepta intelligantur, cùm dilectio proximi sit *plenitudo Legis*, & amoris erga Deum signum certissimum. Confer cum *Rom.* 13. 8. 9. & *Iacobi* 2. 8. 11. ubi facta mentione Legis, sola secundæ tabulæ præcepta exempli gratia pariter proponuntur.

XV. *Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deest?* Omnia hæc servavi ab ineunte ætate, à primo rationis usu. Si quid mihi defuerit, illud suscipere & exequi paratus sum. Quamvis autem *arrogantius quàm verius* responderit juvenis ille, candido tamen animo respondit, nec mentitus esse dicendus est: servaverat enim omnia, saltem quod ad externam & civilem justitiam attinet. Unde S. Marcus narrat, Christum ipsi post ingenuam illam professionem benevolentiæ signa exhibuisse: *Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei*, &c.

XVI. *Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, & sequere me.* Si perfectiorem viam ingredi velis, sublimiusque vitæ genus profiteri & amplecti, vade, facultates & bona tua vende, & da pauperibus: ut divitiarum impedimentis, curisque & affectibus rerum terrenarum expeditus, ad propositum æternæ vitæ finem faciliùs tendas atque pervenias: & majores divitias, thesaurum non deficientem in cœlo, gloriam ampliorem consequeris, quàm si sola mandata observes. *Et veni, & sequere me.* Discipulus meus esto, mihi individuus adhære, vitam meam omnibus conspicuam virtutibus imitare. Euangelicorum perfectionem consiliorum hìc demonstrat Christus, non commune præcepto-

S. Aug. lib. 1. de Trin. c. 18.
S. Gaud. tr. 7. in Exod.
2. Tim. 6. 16.
S. Jo. Chrys. hom. 63. in Matt.
Joan. 5.
S. Hil. lib. 9. de Trin. n. 16. 17. 18.
S. Aug. epist. 157. alias 89.
«Joan. 13. 15.
«Matt. 23. 10.

ceptorum iter, de quo superiùs dixit: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Hìc autem non ait, *Si vis ad vitam ingredi*, vade, vende quæ habes, & da pauperibus; sed, *Si vis perfectus esse..... Et habebis thesaurum in cœlo*, quandam egregiam gloriam, *non omnibus in æternum victuris, sed quibusdam ibi tribuendam, cui consequendæ parum est liberatum esse à peccatis, nisi aliquid ipsi Liberatori voveatur, quod non sit criminis non vovisse, sed vovisse ac reddidisse sit laudis.*

S.Aug.lib.de Sancta virginitate, c.14.

XVII. *Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.* Temporalium bonorum, quæ plurima possidebat, amor immodicus effecit, ut se imparem eorum abdicationi sentiret: ideò tristis abiit, quòd tam arduum perfectionis iter ipsi Christus præter expectationem proposuisset.

XVIII. *Iesus autem dixit Discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum.* Opes enim, ut plurimùm, sunt irritamenta malorum, aut certè bonorum impedimenta. Divites quippè solent plerumque divitiis suis confidere, & quasi in illis ponere summam boni. *Radix* autem *omnium malorum cupiditas: & qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum.* Confer cum Marci c. 10. 24. *Filioli, quàm difficile est confidentes in pecuniis, in Regnum Dei introire.* Psalm.51.9. *Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum: sed speravit in multitudine divitiarum suarum, & prævaluit in vanitate sua.* Eccl. 31. *Qui aurum diligit, non justificabitur..... Multi dati sunt in auro casus, & facta est in specie ipsius perditio illorum. Lignum offensionis est aurum sacrificantium: væ illis qui sectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo. Beatus dives, qui inventus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia, & thesauris. Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua.* Coloss.3. 5. *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus: propter quæ venit ira Dei in filios incredulitatis.*

1.Tim.6.

XIX. *Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum.* Non de camelo rudente, seu fune nautico, sed de camelo animali Christus loquitur. Proverbium est de re, quæ nullo modo, aut difficulter admodùm fieri potest, usitatum apud Talmudistas de elephanto. Sub initio Gemaræ: *Dicunt homines, Non est elephas qui intret per foramen acus.* Ibidem, cùm aliquis incredibilia narrat, respondent: *Fortè ex Pombeditanis es, qui introducere possunt elephantem per foramen acus?* Bab. Berachor, fol.55. *Non ostendunt homini palmam ex auro, nec elephantem incedentem per foramen acus.* Ubi Glossa: *Rem quam non solitus est videre, nec de qua umquam cogitavit.* Christus autem elephanti loco substituit camelum, animantis genus in Syria vulgò notius. Quò autem absurdius & impossibilius videtur hoc de camelo sumptum proverbium, eò verior est Christi sententia, eòque aptius est ad summam difficultatem vel impossibilitatem moralem salutis divitis significandam. In talibus enim adagiis nihil necesse est accuratâ inter partes collatas comparationem instituì, cùm ornari soleant hyperbolis. Tale est illud Jeremiæ 13. 23. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.* Eleganter autem dives turgens ac tumens opibus, quæ ipsi sæpè magis oneri sunt, quàm usui: quippè quas aliis potiùs bajulat, quàm sibi, camelo comparatur; & angusta porta, qua intratur ad vitam, foramini acus. Æquè impossibile est divitem cum amore & cupiditate divitiarum salvari, ac camelum intrare per foramen acus. Naturæ enim viribus cupiditas & amor divitiarum, cæteraque impedimenta quæ afferunt ad æternam salutem, superari ac removeri non possunt.

Zigfoot hor. Hebr. in cap. 19. S. Matth. vers. 24.

S.Hieron. in hunc locum.

XX. *Auditis autem his, Discipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?* Discipuli stupore percussi, *ad semetipsos* dicebant summissa voce: Cùm ita se res habeat, quis divitum poterit salutem æternam consequi? imò quis hominum? Qui enim censu pauperes sunt, plerumque divites sunt affectu, & bonis temporalibus inhiant. *Aspiciens autem Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Jesus benignè Discipulos intuitus, ut eorum cogitationes, & secretam collocutionem sibi notas esse ostenderet, anxiumque ipsorum animũ sedaret, dixit illis: Viribus quidem humanis impossibile est divitibus abrumpere vincula quibus eorum affectus illigatur, impossibile est removere impedimenta, quæ divitiæ afferunt ad salutem, impossibile est vitare contagium divitiarum, & vitia ex illarum possessione & affectu plerumque emergentia; sicut impossibile est, ut camelus humana arte, industria, viribus transire possit per foramen acus: verùm Deo possibilia sunt omnia. Ille igitur gratiæ suæ auxilio divites præstare potest immunes à contagio divitiarum, efficere, ut qui *habentes sunt, sint tamquam non habentes; & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur*, ut non *sublimè sapiant*, id est, non efferantur divitiis, quarum vermis est superbia; neque *sperent in incerto divitiarum, sed in Deo vivo: ut bene agant, divites fiant in operibus bonis, facilè tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.*

Marci 10.26.

1.Cor.7.

1.Tim.6.

XXI. *Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?* Duo quæ Christus à juvene exegerat, Petrus à se condiscipulisque suis præstita ait, scilicet omnia reliquisse, ut Christum sectarentur: quosdam divitias, ut Matthæum; alios naviculam, & artem cujus usu fructuque vitam suam sustentare solebant; plura relicturos, si plura suppetiissent. Ideòque cum fiducia interrogat: *Quid ergo erit nobis?* Quid nobis dabis præmii? *Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis: Quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Israel.* Vos, qui relictis omnibus, in disciplinam meam vos tradidistis, mihique individui comites adhæsistis, in regeneratione hominis novissima, in resurrectione mortuorum, cùm ego vivos & mortuos judicaturus veniam in nube cum potestate magna & majestate, sedebitis & vos super sedes duodecim, proximum mihi Regi ac Judici locum & honorem obtinebitis, meæque consortes eritis potestatis & gloriæ in supremo illo ac universali judicio. Alludit autem ad veterem Israelitici Regni statum, in quo Tribuum Principes proximè ad Regiam Majestatem accedebant, & in publicis cœtibus juxta ejus solium sedebant in sellis curulibus: vel ad communem morem, quo Regi judicanti selecti ab ejus Majestate consiliarii assident. *Sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Israel.* Duodenario numero universa quædam significata est judicantium multitudo. Alioquin quoniam in locum Judæ Traditoris Apostolum Matthiam legimus ordinatum, Apostolus Paulus, qui plus illis omnibus laboravit, ubi ad judicandum sedeat, non habebit: Qui profectò cum aliis sanctis ad numerum judicum se pertinere demonstrat, cùm dicit: *Nescitis, quia Angelos judicabimus?* De ipsis quoque judicandis in hoc numero duodenario similis causa est. Non enim quia dictum est, Judicantes duodecim Tribus Israel, Tribus Levi, quæ tertiadecima est, ab eis judicanda non erit, aut solum illum populum, non etiam cæteras gentes judicabunt: Sed duodecim solùm Tribus nominari plerumque solent, quia Tribus Levitica nullas habebat sedes seorsim, ac proinde nec proprium Tribus Principem. Ideò autem Christus duodecim Tribuum dumtaxat meminit, quia his primùm ac disertè promissus est, & non venit, nisi ad oves quæ perierant domus Israel; nec Euangelium gentibus prædicandum erat, nisi à Judæis contemptum,

« S.Aug. lib. 20. de civit. Dei cap. 1.

« 1.Cor.6.3.

& Gen-

& Gentes, tamquam oleaster, Judæis, tamquam
Rom.11.17.19. *oleæ*, inserendæ essent, & *Israel Dei* futuræ, *non secundùm carnem*, sed *secundùm spiritum*. Hac etiam de causa S. Joannes in Apocalypsi omnium prædestinatorum numerum ad duodecim Tribus revocavit.
Apoc. 7.4. & 21.vers.12. *Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni Tribu filiorum Israel. Ex Tribu Iuda duodecim millia signati, &c.... Et ostendit mihi civitatem sanctam Ierusalem descendentem de cœlo à Deo.... Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim Tribuum filiorum Israel.* Quod autem ait, *In regeneratione*, procul dubio mortuorum
S.Aug.lib.20. de civit.Dei, cap.5. resurrectionem nomine voluit regenerationis intelligi: *Sic enim caro nostra regenerabitur per incorruptionem, quemadmodum est anima nostra regenerata per fidem.*

XXII. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Et quicumque aliquid reliquerit propter me, seu amore mei, sive domum, sive fratres, vel sorores, sive patrem, aut matrem, sive uxorem, aut agros, & quævis temporalia bona, potiùs quàm me, aut fidem meam, aut mandata mea deserat, ejuret, violet: (non enim conjugia, & necessitudines dirimi Christus jubet; sed spiritualia carnalibus, sc. uxori, cæterisque affectibus, imò & ipsi vitæ anteponi) *Centuplum accipiet*: centies tantumdem pro singulis relictis, in hoc sæculo recipiet. Numerus certus pro incerto ponitur. Multò plura recipiet, quàm reliquerit: Et vitam æternam possidebit in futuro sæculo. Confer cum Marci 10.29. *Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres & filios, & agros, cum persecutionibus*; id est, in mediis persecutionibus, cùm ad suos deserendos compellitur, & omnium auxilio destitui videtur; *& in sæculo futuro vitam æternam*. Et Lucæ 18. 29. *Amen dico vobis: Nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter Regnum Dei, & non recipiat multò plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam*. Ex hac Domini sententia quidam olim mille annorum plenissimam in terris felicitatem post resurrectionem intulerunt, dicentes, tunc nobis centuplum omnium rerum quas dimisimus, & vitam æternam esse reddendam: non intelligentes, quòd si in cæteris digna sit repromissio, in uxoribus appareat turpitudo: ut qui unam pro Domino dimiserit, centum recipiat in futuro. Sensus ergo iste est: *Qui carnalia pro Salvatore dimiserit, spiritualia recipiet; quæ comparatione & merito sui ita erunt, quasi si parvo numero centenarius numerus comparetur. Unde dicit Apostolus, qui unam tantum domum, & unius provinciæ parvos agros dimiserat*: Quasi *nihil habentes, & omnia possidentes*. Meritum bonorum operum hac Domini sententia luculenter adstruitur & confirmatur: *Omnis qui reliquerit domum vel fratres, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.*

“S. Hieron. “in cap. 19. “S.Matt.

1.Cor.6.

XXIII. *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.* Multi qui primi sunt in hoc sæculo, novissimi erunt in futuro: & multi novissimi in hoc sæculo, primi erunt in gloria. Multi, inquam, qui in hoc sæculo primi sunt temporali dignitate, auctoritate, opibus, viribus, scientia Legis, opinione sanctitatis, &c. ut Scribæ, Pharisæi, ac Judæorum pars maxima, in futuro sæculo ultimi erunt, contemnentur, à gloria rejicientur: & Gentiles Judæis ob Legem ac promissiones superbientibus, æquissimo Dei judicio præferentur: & inter Judæos hi qui ob prioris vitæ peccata erant contemptissimi, ut Publicani & meretrices, Pharisæos & Scribas scientia Legis, & legalis justitiæ opinione inflatos, cæterùm incredulos, superbos, obduratos, pœnitentiæ remedium contemnentes, præcedent in Regnum Dei, quò illi nusquam pervenient. Ait autem, *Multi erunt primi novissimi*, &c. non omnes, quia quidam, sed numero pauciores, & hìc, & in futuro sæculo primas tenent.

Sensus Moralis.

I. ET *accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne mea. Itaque jam non sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*, &c. Deus conjugalis societatis autor nuptiarum fœdus vinculumque conjugale omninò indissolubile esse voluit, duos in carne una, multòque magis animo uno esse dixit; conjuges, relictis parentibus, sibi mutuò individua vitæ societate, bonorum, honorum, secundarum adversarumque rerum communione ad mortem usque alterutrius adhærere præcepit; figuram & imaginem conjunctionis Christi cum Ecclesia in eo exhibuit. Moyses Judæis permisit dare libellum repudii uxoribus, illasque dimittere: repudium toleravit, reddiditque difficilius imperata conditione, ut scripto libello fieret. Christus matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit: *Sacramentum hoc magnum est, in Christo dico & in Ecclesia*: repudii licentiam sustulit, rebus ad naturæ legem, primamque Dei institutionem redactis; Moralem suam non tempori, non hominum cupiditati accommodans, sed Dei voluntati & mandato, ut supremæ & indeficienti regulæ conformans; idque Dei gloriæ, hominum naturæ & utilitati convenientius esse docens & conducibilius, quod Deus ab initio instituit. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non*
Ephes.5.32. S.Aug. lib. de bon.cõjug.c.7. „ „ „ *separet*. Usque adeò fœdus illud initum nuptiale cujusdam Sacramenti res est, ut nec ipsa separatione irritum fiat. Quandoquidem vivente viro, à quo relicta est, mœchatur, si alteri nupserit; & ille hujus mali causa est qui reliquit. *Itaque interveniente divortio, non absolvetur illa confœderatio nuptialis: ita ut sibi conjuges sint, etiam separati; cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri. Nec tamen nisi in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, talis est causa cum uxore. Cæterùm aliter se habere jura Gentilium, quis ignorat, ubi interposito repudio, sine reatu aliquo ultionis humanæ, & illa cui voluerit nubit, & ille quam voluerit ducit? Cui consuetudini simile aliquid, propter Israelitarum duritiam, videtur permisisse Moyses de libello repudii. Qua in re exprobratio quàm approbatio divortii magis apparet.* Quamobrem *sicut conjunctio à Deo, ita divortium à diabolo. Sed propterea in causa fornicationis licet uxorem dimittere, quia ipsa esse uxor prior noluit, quæ fidem conjugalem marito non servavit.* S.Aug.tr.9.in Joannem.

Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic. *Ergo ubi nuptiæ, harmonia: ubi harmonia, Deus jungit. Ubi harmonia non est, pugna atque dissensio est: quæ non est à Deo, quia Deus charitas est. Noli ergo uxorem dimittere, ne Deum tuæ copulæ diffitearis autorem. Etenim si alienos, multò magis uxoris debes tolerare & emendare mores. Audi, quid dixerit Dominus*: Qui dimittit mulierem, facit eam mœchari. *Etenim cui non licet vivente viro mutare conjugium, potest obrepere libido peccandi. Itaque qui auctor erroris, etiam reus culpæ est. Quò cum parvulis fœta dimittitur? Quò titubanti vestigio grandæva detruditur? Durus, si excludas parentem, pignora teneas, ut contumeliam charitatis addas*
“S.Amb.lib. “8.in Lucã, “n.4. & seq.

addas etiam pietatis injuriam: durus, ſi propter matrem, etiam filios ſimul pellas; cùm magis redimere à patre liberi debeant culpam parentis. Quàm periculoſum, ſi fragilem adoleſcentulæ ætatem errori offeras! Quàm impium, ſi ejus deſtituas ſenectutem, cujus defloraveris juventutem! Ergo inhonoratis ſtipendium & veteranum Imperator dimittat inglorium, atque imperii ſui poſſeſſione detrudat: & ruſticum laboris ſui effetum, agro ſuo propulſet agricola? An quod in ſubditos nefas eſt, in comparem fas eſt? Dimittis ergo uxorem quaſi jure, ſine crimine; & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet: ſed divina prohibet. Qui hominibus obſequeris, Deum verere. Audi Legem Domini, cui obſequuntur etiam qui leges ferunt: Quæ Deus conjunxit, homo non ſeparet. *Sed non ſolùm hic cœleſte præceptum, ſed quoddam etiam opus Dei ſolvitur. Paterisne, oro, liberos tuos, vivente te, eſſe ſub vitrico; aut incolumi matre degere ſub noverca? Pone, ſi repudiata non nubat. Et hæc viro tibi debuit diſplicere, cui adultero fidem ſervat? Pone, ſi nubat. Neceſſitatis illius tuum crimen eſt: & conjugium quod putas, adulterium eſt. Quid enim refert, utrum id aperta criminis confeſſione, an mariti ſpecie adulter admittas: niſi quod gravius eſt legem criminis feciſſe, quàm furtum? Sed fortaſſe dicit aliquis*: Quomodo Moyſes mandavit dari librum repudii, & dimittere uxorem? *Qui hoc dicit, Judæus eſt: qui hoc dicit, Chriſtianus non eſt. Et ideò quia objicit, quod objectum eſt Domino, reſpondeat ei Dominus*: Ad duritiam, *inquit*, cordis veſtri permiſit vobis Moyſes dare librum repudii, & dimittere uxores: ab initio autem non fuit ſic. *Moyſes permiſit, inquit, non Deus juſſit: ab initio autem Dei lex eſt. Quæ eſt lex Dei*? Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt ambo in carne una. Ergo qui *dimittit uxorem, carnem ſuam ſcindit, dividit corpus*. Ferenda uxor quam elegiſti, etſi deformis & fœda, etſi temulenta, etſi iracunda, etſi vaga, etſi jurgatrix, etſi maledica: nec ſuſtinenda tantùm, ſed & diligenda eſt, *ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam*: & ex charitate & cum manſuetudine emendanda eſt ut ſocia, non conculcanda & verberanda ut ſerva, multò minùs ejicienda aut dimittenda. Ideò enim Deus conjugem Adamo formavit, non ex capite, quia imperioſa mulier eſſe non debet, neque dominari viro, ſed ſubdita eſſe, neque ex pedibus, quia non debet à viro contemni; conculcari, & duriùs tractari; ſed ex ejus coſta & latere, ut ab eo diligi ac foveri debere ut individuam vitæ ſociam, oſtenderet. Verùm ut pax & concordia inter conjuges perennis ſit, ineundum eſt charitate matrimonium, non ex cupiditate; uxor bona, caſta, pia, prudens, à Deo petenda eſt, cujus munus eſt: *Domus enim & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè uxor prudens.* Virtus magis quærenda eſt, quàm bona fortunæ. Viri diligere debent uxores ut corpora ſua, illarum infirmitatibus compati, *quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorem, tamquam & coharedibus gratiæ vitæ*. Uxor ſimiliter infirmitates & defectus viri ſuſtinere debet charitatis compatientis affectu, ipſum *caſta converſatione, & incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples*, Domino lucrifacere, ipſi ſubjecta eſſe, *ſicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans:* patientia, manſuetudine, precibus ad meliorem frugem revocare, ſi quando à tramite pietatis & via mandatorum Dei deflectat; Dei magis injurias dolere, quàm ſuas.*

Prov. 19. 14.

1. Petri 3. 7.

II. Chriſtus animabus noſtris per gratiam ſuam copulatur, patrem non relinquens, à quo tamen exivit, & venit in mundum, ut Eccleſiam ſibi uxorem jungeret mundatam lavacro aquæ in verbo vitæ, ipſamque ſibi deſponſaret in fide, in juſtitia & in ſempiternum. Patrem, inquam, non dimittit, ſed ſecum adducit, & cum Spiritu Sancto, quo ſe, noſque diligunt, ut manſionem apud nos faciat. Non Spiritu ſolùm nobis adhæret, præſtatque, ut ipſi adhæreamus, & unus cum eo ſpiritus efficiamur: *Qui* enim *adhæret Domino, unus ſpiritus eſt*: ſed & *carne ſe nobis reipſa commiſcet* per ſacram Euchariſtiæ Communionem, ut *ſimus unum Chriſti corpus, & una caro*: Et erunt duo in carne una. Chriſti fœdus & conjunctio cum animabus noſtris ex ipſius intentione æterna eſt; qui enim prior dilexit nos non deſerit, niſi deſerentes: nonniſi vitiis noſtris dirimitur ſacra illa conjunctio, quæ divinitatis ejus, omniumque bonorum participes facit. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Non dimittit nos *niſi ob fornicationem*, cùm ſcilicet à Deo averſi, aliis amatoribus adhæremus, carni, mundo, terrenis rebus, earum fruitione cupiditates noſtras explere malentes, quàm Deo fideles permanere, eoque frui. Sicut enim Deus Synagogam non dimiſit niſi infidelem: ſic animas noſtras ſibi deſponſatas non dimittit, niſi fidem ipſi debitam violent, & ſpiritaliter fornicentur, lethalique peccato ſe coinquinent & polluant. *Quis eſt hic liber repudii matris veſtræ, quo dimiſi eam? Ecce in iniquitatibus veſtris venditi eſtis, & in ſceleribus veſtris dimiſi matrem veſtram*. *Quia veni, & non erat vir: vocavi, & non erat qui audiret*. Cum Apoſtolo igitur dicat Anima Chriſtiana: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?* &c.

Lege Origenem, in hunc locũ, S. Matth. Iſa. 50. 1. & 2.

III. *Dicunt ei Diſcipuli ejus: Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui ſe ipſos caſtraverunt propter Regnum cœlorum. Qui poteſt capere, capiat*. Nec matrimonium inire debent, aut perpetuum quemlibet vitæ ſtatum, niſi ad illum ſint à Deo vocati, & divinam voluntatem ſedulò exploraverint, antequam illum eligant & amplectantur. Matrimonii incommoda, ſollicitudines, onera, ſervitus, faſtidia, tribulatio, aliæve rationes humanæ, deterrere à nuptiis non debent illos, qui ad hunc ſtatum vocantur, qui continere non poſſunt, quorum adeò infirmitati neceſſarium eſt matrimonium, ne in fornicationem & immunditiam cadant: *Melius eſt enim nubere, quàm uri*. Cœlibatus quidem perfectior eſt ac præſtantior conjugio ſtatus: ſed qui hunc eligit & in eo manet abſque Dei vocatione, maximis periculis ſalutem ſuam exponit. Multi ſicut Loth in monte polluuntur, qui innocentiam ſuam in parva urbe Segor conſervaſſent. Multi pereunt & damnantur cælibes, qui ſalutem conſecuti fuiſſent conjugati. Qui igitur Religioſum vel Eccleſiaſticum ſtatum amplectuntur, vel caſtitatem in ſæculo vovent, vires ſuas, vocationem ſuam, proprium donum priùs explorent. *Non* enim *omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt*, Deo rebellis concupiſcentiæ motibus non cedere, cogitationes & deſideria carnalia mox opprimere, & allidere parvulos Babylonis ad petram, quæ Chriſtus eſt; ne ſi eis conſentiatur, iniquitas dominetur; mortificare membra ſua, quæ ſunt ſuper terram; carnem abſtinentia, jejuniis, cibi potuſque parcitate caſtigare; frænare, laſcivientem domare. His enim modis Deus donum iſtud tribuit, quibus tribuit. Inſpirat quippè eis non ſolùm, ut caſti eſſe velint; ſed etiam, ut poſſint, hoc eſt, ut magna & robuſta voluntate velint. *Quibus enim non eſt datum, aut nolunt, aut non implent, quod volunt: quibus autem datum eſt; ſic volunt, ut impleant quod volunt. Itaque ut hoc verbum, quod non ab omnibus capitur, ab aliquibus capiatur, & Dei donum eſt, & liberum arbitrium*. Non omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt. *Nemo putet, ſub hoc verbo vel fatum vel fortunam introduci, quòd hi ſint virgines quibus à Deo datum ſit, aut quos quidam ad hoc caſus adduxerit: ſed his datum eſt, qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laboraverunt*. Omni *enim petenti dabitur, & quærens inveniet, & pulſanti aperietur*.... Perfectam igitur in cælibatu & caſtitate munditiem, egregium videlicet donum iis lagietur Deus, qui ex animo, & cum fide, & precibus illam continuis poſtulabunt.

1. Cor. 7. 9.

S. Aug. lib. de gratia, & libero arbitr. cap. 4.

S. Hier. in c. 19. S. Matt.

Matt. 7.

Origenes. " " "

IV. *Sunt enim eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt*

1. Cor. 6. 17. S. Jo. Chryſ.

sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum cœlorum, &c. Triplex eunuchorum genus Christus distinxit. In uno posuit naturam, in altero necessitatem, in tertio voluntatem: naturam in eo qui ita nascitur; necessitatem in eo qui ita factus est; voluntatem in illo qui spe Regni cœlestis talis esse decreverit: *Cui nos similes effici, si tamen possimus, admonuit.* Id autem possunt opitulante Dei gratia, qui eadem inspirante castitatem voverunt; verèque dicere possunt cum Apostolo: *Omnia possum in eo qui me confortat.* Id illi dumtaxat eunuchi dicere possunt, qui castitatem vovent in Ecclesia: Ethnicorum enim, Hæreticorum, & Schismaticorum virginitas & continentia inanis est. *Et tibi reddetur votum in Ieruſalem* (inquit Prophetа); quibus verbis, *Omnia superstitionum genera, quæ extra religionem Dei sint, condemnat. Plures enim sunt in demersissimo erroris profundo locati, qui doctrinæ suæ perversitatem quadam inanis laboris probitate commendent. Cernimus namque nudis Philosophos corporibus algere: ipso etiam conjugiorum usu magistri * abstinent: Hæretici sicco panis cibo vivunt. Sed qui tandem otiosi hujus propositi profectus est? Totum hoc inane atque ridiculum est, & cum ipsis superstitionum causis miserabile. Deo ergo vovenda sunt contentus corporis, castitatis custodia, jejunii tolerantia. Atque ideò ait:* Et tibi reddetur votum in Jerusalem. *Vota enim tantùm ecclesiasticæ religionis utilia sunt. Quæ cùm & dignis Deo cantionibus, & propositæ in Ecclesia observantiæ studio probabuntur, tùm digni erimus, pro quibus Deum Spiritus Sanctus interpellet.* De Sanctis illis eunuchis, qui se ipsos castraverunt propter Regnum cœlorum, Deus apud Isajam ait: *Et non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint Sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus; nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Sublimior utique gloriæ gradus in cœlesti Regno virginibus & continentibus utriusque sexus promissus est, qui non necessitate, sed boni appetitione melioris virginitatem vel continentiam servant. *Pergite itaque Sancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac fœminæ, cælibes & innuptæ, pergite perseveranter in finem. Laudate Dominum dulciùs, quem cogitatis uberiùs: sperate feliciùs, cui servitis instantiùs: amate ardentiùs, cui placetis attentiùs.* Lumbis accinctis, & lucernis ardentibus expectate Dominum, quando veniat à nuptiis. Vos afferetis ad nuptias Agni canticum novum, quod cantabitis in citharis vestris, non utique tale quale cantat universa terra, sed tale quale nemo poterit dicere, nisi vos. Sic enim vos vidit in Apocalypsi quidam præ cæteris dilectus ab Agno. Ipse vos vidit duodecies duodena millia Sanctorum citharedorum illibatæ virginitatis in corpore, inviolatæ veritatis in corde: & quia sequimini Agnum quocumque ierit, scripsit ille de vobis. Quò ire putamus hunc Agnum, quò nemo eum sequi vel audeat, vel valeat, nisi vos? Quò putamus eum ire? in quos saltus & prata? Ubi credo sunt gramina gaudia, non gaudia sæculi hujus vana, insaniæ mendaces, *nec gaudia qualia in ipso Regno Dei cæteris non virginibus erunt, sed à cæterorum omnium gaudiorum sorte distincta. Gaudium virginum Christi, de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum. Gaudia propria virginum Christi, non sunt eadem non virginum, quamvis Christi. Nam sunt aliis alia, sed nullis talia.* Ite, in hæc sequimini Agnum, quia & Agni caro utique virgo. Meritò eũ sequimini virginitate cordis & carnis, quocumque ierit: Quid est enim sequi, nisi imitari? Hunc in eo quisque sequitur, in quo imitatur... &, multa in illo ad imitandum omnibus proponuntur, virginitas autem carnis non omnibus; non enim habent quid faciant, ut virgines sint, in quibus jam factum est, ut virgines non sint. Sequantur itaque Agnum cæteri fideles qui virginitatem corporis amiserunt, non quocumque ille ierit, sed quousque ipsi potuerint. Possunt autem ubique, præter cùm in decore virginitatis incedit. *Beati pauperes spiritu*; imitamini eum qui propter vos pauper factus est, cùm dives esset. *Beati & humiles corde. Beati lugentes*; imitamini eum qui flevit super Jerusalem. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam*; imitamini eum qui dixit, *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me. Beati misericordes*; imitamini eum qui vulnerato à latronibus & in via jacenti semivivo desperatoque subvenit. *Beati mundicordes*; imitamini eum *qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Beati pacifici*; imitamini eum qui pro suis persecutoribus dixit, *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*; imitamini eum qui *pro nobis passus est, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Hæc qui imitantur, in his Agnum sequuntur. Sed certè etiam conjugati possunt ire per ista vestigia, etsi non perfectè in eadem forma ponentes pedem, verumtamen in eisdem semitis gradientes. Sed ecce ille Agnus graditur itinere virginali, quomodo post eum ibunt, qui hoc amiserunt, quod nullo modo recipiunt? Vos ergo, vos ite post eum virgines ejus; vos & illuc ite post eum, quia propter hoc unum, quocumque ierit, sequimini eum: ad quodlibet enim aliud sanctitatis donum quò eum sequantur, hortari possumus conjugatos, præter hoc quod irreparabiliter amiserunt. *Vos itaque sequimini eum, tenendo perseveranter, quod vovistis ardenter. Facite cùm potestis, ne virginitatis bonum à vobis pereat, cui facere nihil potestis, ut redeat. Videbit vos cætera multitudo Fidelium, quæ Agnum ad hoc sequi non potest: videbit, nec invidebit: & collætando vobis, quod in se non habet, habebit in vobis:* Nam & illud canticum novum proprium vestrum dicere non poterit; audire autem poterit, & delectari vestro tam excellenti bono. Sed vos qui dicetis & audietis, quia & hoc quod dicetis, à vobis audietis, *feliciùs exultabitis, jucundiùsque regnabitis. Præsumite itaque, fidite, roboramini, permanete, qui vovetis & redditis Domino Deo vestro vota perpetuæ continentiæ, non propter præsens sæculum, sed propter Regnum cœlorum. Vos etiam qui hoc nondum vovistis, qui potestis capere, capite; perseveranter currite, ut comprehendatis. Neque enim sicut,* Non mœchaberis, Non occides, *ita dici potest, Non nubes. Illa exiguntur, ista offeruntur. Si fiant ista, laudantur: nisi fiant illa, damnantur. In illis Dominus debitum imperat vobis: in his autem si quid amplius erogaveritis, in redeundo reddet vobis. Cogitate quicquid illud est, in muro ejus locum nominatum meliorem multò quàm filiorum atque filiarum. Cogitate illic nomen æternum. Quis explicat, quale nomen erit? Quicquid tamen erit, æternum erit. Hoc credendo & sperando & amando, potuistis conjugia non divitare prohibita, sed transvolare concessa.*

V. *Qui potest capere, capiat.* Unusquisque consideret vires suas, utrum possit virginalia & pudicitiæ implere præcepta. Per se enim castitas blanda est, & quemlibet ad se alliciens. Sed considerandæ sunt vires, ut qui potest capere, capiat. *Quasi hortantis vox Domini est, & milites suos ad pudicitiæ præmium concitantis. Qui potest capere, capiat: qui potest pugnare, pugnet, superet, ac triumphet.*

VI. *Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus verò ait eis: Sinite parvulos & nolite eos prohibere; talium est enim Regnum cœlorum.* Non invidæ in pueros mentis asperitate increpabant offerentes Apostoli, sed sedulæ servitutis obsequia Domino ferebant, ne comprimeretur à turbis. Denique alibi scriptum est: *Magister, comprimunt te turbæ.* Respuenda *quippè est utilitas nostra, ubi Divinitatis injuria est.* Quod Apostoli ex reverentia & observantia erga Dominum faciunt, plerique hominum ex animi corrupti pravitate & malitia præstant; pueros ad Christum venire prohibent, ejusque benedictionem & gratias consequi; prohibent (inquam) pravis exemplis, coram eis facientes opera

aut

S. Hilarius cap. 19. in Matt.

S Hilar. tr. in Pſ. 64. n. 3.

* fortè, magi abstinent, ut in Mſ. Reg.

Isa. 56. 3. 4. 5.

S. Aug. lib. de Sancta Virginit. c. 19.

S. Aug. ibid. cap. 30.

S. Hieron. in Matth. 19.

S. Ambr. lib. 8 in Lucam. n 60.

aut proferentes verba contraria legi Dei, & laudantes eis tyrocinia malitiæ. Exiget, exiget Deus à parentibus pravæ inſtitutionis rationem. *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere: talium eſt enim Regnum cœlorum.* Atqui ætas hæc infirma eſt viribus, invalida ingenio, immatura conſilio: non ergo ætas præfertur ætati, alioquin obeſſet adoleſcere. Quid votis opus eſt, ut ævi maturitas conſequatur, ſi mihi meritum Regni demptura cœleſtis eſt? Ergo Deus vitæ proceſſum ad vitia dedit, non ad incrementa virtutis? Et cur ipſe Apoſtolos non puerilis, ſed provectioris elegit ætatis? Cur autem pueros aptos Regno dicit eſſe cœlorum? Fortaſſe *quia malitiam neſciant, fraudare non norint, referire non audeant, ſcrutari ignorent opes, honorem, ambitionem non appetant? Sed ignorare iſta virtus non eſt, ſed contemnere; nec continentiæ laus, ubi infirmitatis integritas: non igitur puericia, ſed amula puerilis ſimplicitatis bonitas deſignatur. Non enim virtutis eſt non poſſe peccare, ſed nolle, atque ita tenere perſeverantiam voluntatis, ut voluntas infantiam, uſus imitetur naturam.*

S. Ambroſ. ibid. n. 57.

Sinite parvulos venire ad me: talium enim eſt Rgnum cælorum. Quamobrem ſi cœlorum hæredes conſtitui volumus, hanc parvulorum virtutem conſequi ſtudeamus. Hoc enim ſupremum Philoſophiæ culmen eſt, ut cùm prudens ſis, nihil ficti, nihil ſimulati adſciſcas: id Angelorum vita eſt. Ab omnibus enim paſſionibus anima parvulorum munda eſt: his qui dolorem intulerunt, nullas ultionis vices reſervant, & quaſi nihil actum eſſet, velut ad amicos accedunt. Quantò magis à matre vapulant, tantò magis eam quæritant, atque cæteris omnibus eam anteponunt. Nam etiamſi Regina cum diademate atque purpura ſibi afferretur, non præponerent eam matri, quam cum ſordido habitu aſpicere malunt, quàm Reginam ornatu aureo decoratam. Quod enim ſuum aut alienum eſt, non copia & inopia rerum, ſed amicitia & familiaritate diſcernunt: nec ultra neceſſitatem aliquid quæritant, ſed cùm lacte repleti fuerint, ſtatim relinquunt mamillam: non dolent pecuniarum, aliarumque hujuſmodi rerum jacturam, ſicuti grandiores; non venuſtas formas admirantur. Ideò dicebat, *Talium eſt Regnum cœlorum*: ut ea nos volentes faciamus, quæ ingenita parvulus atque inſita duce natura facit.

VII. *Et ecce unus accedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? unus eſt bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Juvenes qui certum vitæ genus ac ſtatum eligere volunt & amplecti, Deum adire oportet cum fiducia, ut Patrem ac Magiſtrum optimum; lumen ferventi ac humili oratione poſtulare, quò in tanti momenti negotio dirigantur; nihil aliud quærere quàm *unum* illud *neceſſarium*, ut Deo accepti ſint, & ſalutem ſuam operentur; Deum ut omnis boni fontem, plenitudinem, exemplar, finemque intueri. Nemo enim bonus eſt, niſi plenitudinis iſtius adoratione, fontis hujus participatione, exemplaris hujus imitatione, finis hujus intentione. Unus ipſe, *Principium noſtrum, lumen noſtrum, bonum noſtrum: A quo & natura nobis eſt, qua facti ad ejus imaginem ſumus; & doctrina, qua eum noſque noverimus; & gratia, qua illi cohærendo beati ſimus.* Eo cognito, reperimus *ubi ſit cauſa conſtitutæ univerſitatis, & lux percipiendæ veritatis, & fons bibendæ felicitatis.* Generalis via ſalutis, eſt obſervatio mandatorum Dei. Quiſquis ſtatum aliquem aut conditionem eligit, in quo ea ſervare non poſſit, certum in diſcrimen ac periculum ſalutem ſuam æternam adducit. In hujuſmodi ſtatu vel conditione qui manſerit, ad vitam æternam ſe numquam ingreſſurum certò ſciat, cùm immutabilis ſit Veritatis ſententia: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, non aliqua dumtaxat, ſed omnia; non externo tantùm opere, ſed animo, ex charitate ſerva, propter Deum ſerva, in eorum obſervantia perſevera. *Quicumque totam Legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quòd ſi non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor Legis.... Quid proderit, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides ſalvare eum?* Non diceret Dominus, *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, ſi etiam his non ſervatis, ad vitam per ſolam fidem veniri poſſet. *Quis eſt qui nolit vitam? Et tamen quis eſt qui velit ſervare mandata? Si mandata ſervare non vis, quare vitam quæris? Si ad opus piger es, quare ad mercedem feſtinas? Dixit ſe ille dives adoleſcens ſervaſſe mandata: audivit præcepta majora:* Si vis perfectus eſſe, unum tibi deeſt, Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: *nec perdes, ſed* habebis theſaurum in cœlo; & veni, ſequere me. *Nam quid tibi prodeſt, ſi feceris, & non ſequaris me? Quod audivit ille, audivimus & nos: os Chriſti Euangelium eſt. In cœlo ſedet, ſed in terra loqui non ceſſat. Nos non ſimus ſurdi, nam ille clamat. Nos non ſimus mortui, nam ille tonat. Si majora non vis facere, minora fac. Onus majorum ad te multum eſt, vel minora prende. Quid ad utraque piger es? Quid utriſque adverſaris? Majora ſunt,* Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me. *Minora ſunt,* Non homicidium facias, Non adulteres, Non falſum teſtimonium quæras, Non fureris. Honora patrem & matem, Diliges proximum tuum tamquam te ipſum. *Iſta fac. Quid ad te clamo, ut vendas res tuas, cui extorquere non poſſum, ne rapias aliena?... Aliquando fini malum, & pro mercede exige bonum. Bona habere vis, & bonus eſſe non vis: contraria eſt vita tua votis tuis. Si magnum bonum eſt habere villam bonam: quantum malum eſt habere animam malam?*

S. Aug. ſer. 87. aliàs de Tempore 205.

VIII. *Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodivi à juventute mea, quid adhuc deeſt? Ait illi Ieſus: Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: & veni, ſequere me. Cùm audiſſet autem adoleſcens verbum, abiit triſtis: erat enim habens multas poſſeſſiones.* Non ſibi blandiatur adoleſcens de puerilium annorum innocentia, non de viribus ſuis præſumat, ſibi timeatque à laqueis, tentationibus, erroribus, amoribus, & terroribus mundi: nondum ſe, quod præcipui momenti eſt, feciſſe intelligat, nondum Chriſtianæ vitæ officia plenè cognoviſſe; ſtatus & conditionis ex quibus tota vitæ ratio, & ſalutis æternæ pendet negotium, electionem in Spiritu Dei faciendam. Poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter ſapientiam & gratiam ad id ſibi neceſſariam, & dabitur ei. In fide nihil hæſitans poſtulet, & Deum interroget: *Quid adhuc mihi deeſt?* Ipſi reſpondebit intùs per Spiritum ſuum, & loquetur ad cor ejus. Audiat & inclinet aurem ſuam; ſed ut verba Dei & inſpirationes obedienter audiat, avellatur ab uberibus mundi, lac voluptatum terrenarum non quærat. *Quem docebit ſcientiam? & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, avulſos ab uberibus.*

Iſa. 28. 9.

Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, &c. *Non dixit, Da filiis, da fratribus, da propinquis, quos etiamſi haberes, jure iis Dominus præferretur; ſed, Da pauperibus, imò, da Chriſto, qui in pauperibus paſcitur, qui cùm dives eſſet, pro nobis pauper factus eſt.* Vade, vende omnia quæ habes, da pauperibus. *Chriſtus non nobis præcepit, ut poneremus, ſed locum oſtendit, ubi poneremus. Nemo enim poteſt, niſi cogitare de theſauro ſuo, & quodam cordis itinere divitias ſuas ſequi. Si ergo in terra obruuntur, ima petit cor: ſi autem cœlo reſervantur, ſurſum erit cor. Si ergo volunt facere Chriſtiani, quod norunt ſe profiteri: (neque enim hoc omnes qui audiunt, noverunt; atque utinam non fruſtra noverint, qui noverunt;) qui ergo vult cor ſurſum habere, ibi ponat quod amat; & in terra poſitus carne, cum Chriſto habitet corde: & ſicut Eccleſiam præceſſit Caput ejus, ſic Chriſtianum præcedat cor ejus. Eamus ergo hinc, ex qua parte poſſumus: ſequetur totum noſtrum, quò præceſſerit aliquid noſtrum.*

S. Hier. epiſt. 150. quæſt. 1.

S. Aug. ſerm. 86. aliàs de diver. 43.

S. Aug. lib. 8. de civit. Dei, cap. 10.

Jacobi 2. 10. 14.

Domus

Domus terrena ruinosa est, domus cœlestis æterna est. Quò venire disponimus, ante migremus. Audivimus divitem quemdam à bono Magistro quærentem consilium adipiscendæ vitæ æternæ. Magnum erat quod amabat, & vile erat quod contemnere nolebat. Itaque perverso corde audiens, quem jam dixerat Magistrum bonum, majore amore utilitatis, possessionem perdidit charitatis. Nisi vitam æternam consequi vellet, consilium de habenda Vita æterna non requireret. Quid ergo est, Fratres, ut verba ejus quem Magistrum bonum ipse dixerat, de fideli doctrina sibi depromptа respueret? Magister ille bonus est antequàm doceat, cùm docuerit malus? Ante quàm doceret, dictus est bonus. Non audivit quod voluit, sed audivit quod debuit: desiderans venerat, sed tristis abscessit. Quid si ei diceretur, Perde quod habes; quando tristis abscessit, quia dictum est, Bene serva quod habes? Vade, *inquit*, " vende omnia quæ habes, & da pauperibus. *Fortè ti-* " *mes, ne perdas? Vide quid sequitur:* Et habebis thesau- " rum in cœlo. *Custodem tibi thesaurorum tuorum fortè servulum aliquem posuisses: custos auri tui erit Deus tuus. Qui dedit in terra, ipse servat in cœlo. Fortassis non dubitasset ille Christo commendare quod habebat, & ideò contristatus est, quia dictum est ei,* Da pauperibus: *tamquam in corde suo dicens: Si diceres, Da mihi, ego tibi in cœlo servabo; non dubitarem dare Domino meo, Magistro bono: nunc autem dixisti,* Da pauperibus. *Nemo timeat erogare pauperibus, nemo putet eum accipere, cujus manum videt. Illle accipit, qui jussit ut dares.*

IX. *Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.* Aliud est quod jussit Christus, aliud quod promisit. Faciamus quod jussit, ne impudenti fronte desideremus quod promisit: ne dicat nobis in judicio suo, *Fecisti enim quod jussi, ut expetas quod promisi?* Quid ergo jussisti Domine Deus noster? Dicit tibi, Ut sequereris me. Consilium vitæ petiisti. Cujus vitæ, nisi de qua dictum est, *Apud te fons vitæ?* Audivit quidam, *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me.* Tristis abscessit, non est secutus: *Quæsivit Magistrum bonum, interpellavit Doctorem, & contempsit docentem: tristis abscessit, ligatus cupiditatibus suis: tristis abscessit, habens grandem sarcinam avaritiæ super humeros suos. Laborabat, æstuabat, & qui ab illo sarcinam deponere voluit, non est sequendus putatus, sed deserendus. Postea verò* " *quàm Dominus per Euangelium clamavit,* Venite ad " me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego " reficiam vos; tollite jugum meum super vos, & " discite à me, quia mitis sum & humilis corde: *Quàm multi fecerunt audito Euangelio, quod ex ore ipsius auditum dives ille non fecit? Ergo modò faciamus, sequamur Dominum; solvamus compedes quibus impedimur sequi. Et quis idoneus solvere tales nodos, nisi ille adjuvet, cui dictum est: Dirupisti vinculа mea?* De quo alius Psalmus, *Dominus solvit compeditos, Dominus erigit elisos.* Vende omnia quæ habes, & da pauperibus. *Præcepta summa quæ capiunt spiritales, non capiunt carnales; & de quibus gaudent spiritales, contristantur carnales.* Semno iste quàm dulcis in ore Ecclesiæ! *Ab omnibus spiritalibus factum est. At verò, carnali cuicumque dixeris, Fac hoc: facilius à te tristis recedit, sicut ille dives à Domino, quàm facit, quod dictum est.*

X. *Iesus autem dixit Discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum.* Opes scilicet malorum omnium irritamenta sunt, & impedimenta plerumque virtutum. *Nemo virtuti favet, nisi qui sequi potest; sequi autem non facile est omnibus: ii possunt, quos paupertas, & rerum indigentia exercuit, & capaces virtutis effecit. Nam si virtus est tolerantia malorum, non capiunt ergo virtutem, qui semper in bonis fuerunt, quia mala neque experti sunt, neque ferre possunt assuetudine ac desiderio bonorum, quæ sola noverunt. Eo fit, ut pauperes & humiles Deo credant facilius, qui sunt magis expediti, quàm divites, qui sunt impedimentis plurimis implicati; imò verò catenati & & compediti serviunt ad nutum dominæ cupiditatis, quæ illos inextricabilibus vinculis irretivit; nec possunt in cœlum aspicere, quoniam mens eorum in terram prona, humique defixa est. Virtutis autem via non capit magna onera portantes. Angustus admodùm trames est, per quem justitia hominem deducit in cœlum. Hunc tenere non potest, nisi qui fuerit expeditus & nudus. Nam isti locupletes multis & ingentibus sarcinis onerati, per viam mortis incedunt, quæ latissima est, quoniam latè perditio dominatur. His acerba sunt, his venena, quæ Deus ad justitiam præcepit.....* Dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. *Non est itaque, quòd competere quisquam aut non obesse divitias Religioni putet. Impedimenta hæc sunt, non adjumenta: onera, non subsidia. Possessione enim & usu opum non suffulcitur Religio, sed evertitur, secundùm illud quod Dominus ipse dixit:* Solicitu- " do istius sæculi, & fallacia divitiarum suffocant ver- " bum, & sine fructu efficiunt..... *Et Apostolus ait:* " Habentes victum & vestitum, iis contenti sumus: " nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationes " & in laqueum diaboli. *Ergo in rebus tantum necessariis est salus, in superfluis laqueus: in mediocritate Dei gratia, in divitiis diaboli laqueus. Denique quid statim Apostolus subdit?* Quæ demergunt, *inquit*, hominem in interitum & in perditionem. *Ergo si divitiæ interitum in se habent, evitemus opulentiam, ne in interitum corruamus. Ampla ac locuples facultas perditionem inferre dicitur: refugienda est ampla possessio, ne consequatur profunda perditio. Ac per hoc, sive sexus, sive ætas, sive infirmitas, necessaria victui requirant, sufficientibus debent esse contenti; ita ut quicquid temporarium excedit usum, religiosum assumat officium.*

Salv. lib. 2. ad Eccl. Cathol.

Aug. tr. 34. in Joannem.

Ps. 115. 17. Ps. 145. 8.

Aug. enar. in Ps. 44.

Lactant. lib. divin. instit. cap. 1.

Dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. *Vbi* enim *àurum placet, ibi & vitium.* Aurum & argentum *princeps materia*, divitem cupiditatum ac vitiorum servituti plerumque addicunt. *Aurum natura grave, gravius fit avaritia: plus habentem deprimit, quàm ferentem; & vehementiùs aggravat corda, quàm corpora. Nascitur in terra profunda, sectatur ipsa montium fundamenta, perque ima venarum cæcis discurrit anfractibus: & dum suam semper repedat ad naturam, cœlestes animos ad inferna deponit.... Auri fervor ardentiùs humano fervet in pectore, quàm caminus totus ignescit incendiis, & acriùs homines dissolvit in terra, quàm solvitur calore flammarum. Credulitatis dominus, sævus hostis, amando lædit, nudat ditando, ipsum etiam captivat aspectum, fidem frangit, violat effectum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adimit innocentiam, docet furtum, suadet fraudes, imperat latrocinium.* Aurum Patriarcharum stirpem, progeniem " sanctam adeò corrupit, & totius reddit pietatis ex- " torrem, ut Joseph Ægyptiis, fratrem barbaris, in- " nocentem noxiis, ingenuitatem traderent servituti. " Sic siccavit mentes, sic corda depressit, sic quod " in eis fuerat humani sensus, ferinam in rabiem com- " mutavit, ut non offensam Dei, non patris dolo- " rem, non proprii sanguinis sensum meminisse per- " miserit. Intuere, quid auro gravius, quod cùm mores " hominum perdit, perdit & naturam. Aurum Judai- " cum populum sic suo captivavit aspectu, vicit il- " lecebris, specie decepit, ut hoc esse Deum crede- " rent; & Deum verum, Deum tot beneficiis co- " gnitum denegarent: sic convertit homines in ju- " menta, ut vituli caput, caput suum esse crede- " rent; & omnium rerum capiti caput pecudis ante- " ferrent. Attendite, quàm sit pernicies ista fugienda, " quæ cùm mores hominum, honestatem, vitamque " perdiderit, ipsum quoque Deum voluit homini & " contendit auferre. Hoc est quod Judam fecit prodito- " rem, ut hominem cogeret Deum negare, & ipsum san- " guinem taxare pretio, quem Dominus nostrum lar- " giturus erat in pretium..... *Aurum erogare, bonum;* " *reponere, malum; contemnere, validum; fugere, per-*

S. Gregor. M. lib. 7. Epist. 111. Tertul. lib. de habitu muliebri, c. 5.

S. Petr. Chrysolog. ser. 19.

secu-

securum : quod sicut vincere virtutis est, ita felicitatis est evasisse.

XI. *Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum.* Propriè dives est, qui avaritiæ servit; qui in divitiarum suarum virtute confidit, qui justitiam deserere & amittere mallet, quàm pecuniam; qui cupiditate inflatur, quæ est *Venenum charitatis*, qui divitiarum possessione intumescit, & superbè sapit. Hic in Regnum cœlorum intrare non potest: Avaritia enim fons est omnis nequitiæ. *Amos 9.* scriptum est: *Vidi Dominum stantem super Altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur superliminaria: avaritia enim in capite omnium.* Præmiserat Propheta: *In illa die deficient virgines pulchræ*, quas S. Hieronymus oraculum istud exponens, virtutes interpretatur. Ex quo intelligimus, dominante avaritia, facilè *perire pudicitiam, castitatem mori, omnes abire virtutes.* Ideò *Radix omnium malorum cupiditas* ab Apostolo dicitur. Nullum quippè peccatum est, ad quod committendum avarus paratus non sit, ut divitias acquirat, vel malè partas augeat, aut perituras conservet. 1. *Reg.* 8. 3. ubi secundùm Vulgatam Versionem legimus, *Declinaverunt post avaritiam*: secundùm Versionem 70. Interpretum legimus, *Declinaverunt post consummationem*: quasi avari sint in omni genere improbitatis consummati. Hinc S. Paulinus scribit, avaritiam non arcu, telo, & sagittis, sed criminibus armatam, hominum animos expugnare; hoc unum vitium dæmonis malitiam, & studium eripiendæ nobis salutis æquare. *Quæ una*, inquit, *omnibus armata criminibus, vel si sola nos capiat, & zabulo ad malitiam, & homini ad mortem sufficit.*

Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum. Si tam difficilè salvantur, qui sua cupidè possident; quantò difficilius qui aliena rapiunt & retinent? Impossibile est illos salvari, nisi restituant. Nam *Si res aliena, propter quam peccatum est, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur: Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Ad rapinam porrò gradus est, immoderata cupiditas possidendi. *Rapiendi nullus modus, ubi nulla mensura cupiendi.* Hinc à Sapiente dictum: *Qui festinat ditari, non erit innocens.* Et à Propheta: *Ignis in domo impii, thesauri impietatis.* Et ab altero: *In alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum & innocentum.* Quorumdam fortuna, ut ita loquar, pedestris est, multo labore ac longo tempore congregant opes, iisque non injustè partis cupidiùs inhærent; aliorum fortuna alata est, paucis annis immensas opes congerunt, jungunt domum ad domum; nasturtio similes, quæ herba id proprium habet, ut sibi uni omnium humorem attrahat, eoque vicinas plantas defraudet; ita ut illæ pereant, dum hæc crescit. Usuris, rapinis, monopoliis, fraudibus, aliisque malis artibus eorum fortuna non tam progreditur, quàm volat: sed si eorum alæ excutiantur, invenietur in eis sanguis viduarum & lacrymæ orphanorum. Divitum abundantiam sub eleganti plantæ luxuriantis metaphora Propheta describit: *Quare via impiorum prosperatur: bene est omnibus qui prævaricantur, & iniquè agunt? Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum.....* Et mox eamdem plantæ metaphoram prosecutus, vicinorum destructionem subjungit: *Usquequò lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur, propter malitiam habitantium in ea?* Hi certè divites in Regnum cœlorum non intrabunt.

Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum. Dives ille, qui instar cameli portabat pondera divitiarum, noluit Domini audire consilia, nec exonerari, ut abjecta sarcina, alis columbæ volaret ad cœlum: propterea tristis abiit. *Divitias* quidem *habere criminis non est, sed modus in habendo retinendus est. Nam quomodo impertiendum est, quomodo communicandum, si impertiendi & communicandi materia non relinquatur? Ergo nocenter magis habere, quàm illud ipsum habere fit crimen. Sed periculosa cura est, velle ditescere: & grave onus innocentia subit, incrementis opum occupata. Res enim sæculi, famulatus Dei non sine sæculi ipsius vitiis assequitur. Hinc difficile est divitem Regnum cœlorum adire. Atque etiam, quia uti plures his quæ habent, rectè possent, ea in sermone Domini ratio servata est, ut non absolutè Regnum cœlorum nemo intrare posset; sed intelligi posset futurorum raritas ex difficultate.* Divitem qui divitiis malè utitur, in Regnum cœlorum intrare, non magis possibile est, quàm camelum transire per foramen acus. Si prudenter intueamur, quod scriptum est, *Fidelis hominis totus mundus divitiarum est, infidelis autem nec obolus:* Nonnè *Omnes qui sibi videntur gaudere licitè conquisitis, eisque uti nesciunt, aliena possidere convincimus? Hoc enim certè alienum non est, quod jure possidetur; hoc autem jure quod justè, & hoc justè quod bene. Omne igitur quod malè possidetur, alienum est: malè autem possidet, qui malè utitur. Cernis ergo, quàm multi debeant reddere aliena, si vel pauci quibus reddantur, reperiantur: qui tamen ubi sunt, tanto magis ista contemnunt, quantò ea justiùs possidere potuerunt. Justitiam quippè & nemo malè habet, & qui non dilexerit, non habet. Pecunia verò & malis malè habetur, & à bonis tantò meliùs habetur, quantò minùs amatur.*

XII. *Auditis autem his, Discipuli mirabantur valdè, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse? Aspiciens autem Jesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Cùm pauci sint divites in comparatione multitudinis pauperum, intelligendum est, quòd Discipuli Christi, omnes qui terrenas opes cupiunt, in divitum numero haberi animadverterint. Ex Christi autem responsione perspicuum est, singulari Dei gratia opus esse divitibus, ut salutem æternam consequi possint: gratia (inquam) & auxilio potentiori, quo *A cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, & à pernicioſa superbia ad humilitatem saluberrimam convertantur.* Apud homines hoc impossibile est, *Quia divites non custodiunt mandata Dei: si autem custodiant, fit possibile, quod impossibile videbatur. Hic est camelus qui intrat per angustam viam; quæ illum ante capere non poterat concupiscentem, jam capit custodientem mandata divina.* Divitiæ scilicet, aspirante Dei gratia, bonorum operum & virtutum instrumenta esse possunt, & frænatis cupiditatibus, utiles esse possunt ad salutem. Contra verò, nihil proderit abjicere divitias, & iis carere, nisi cupiditates præfocentur. Abjectis quis sæcularis fastus divitiis, vitiorum adhuc ac affectuum segete dives esse potest, tametsi terrena substantia ei non suppetat. Nihil planè ei profuit, qui egenus divitiis factus est, qui vitiis & affectibus dives sit. Non enim ea abjecit, quæ abjicienda erant, sed quæ promiscui usus: ac sibi quidem servitia abstulit, innatam verò libidinis vitiique materiam exteriori penuria succendit. Renuntiandum ergo facultatibus, quæ noxiæ sint, non iis rebus, quibus si quis rectè usus fuerit, conducere etiam possunt. Conducunt verò, quę prudentia comite & sobrietate ac pietate dispensantur. Porrò ea summovenda, quæ noxia sunt; quæ autem foris sunt, ea nihil damni afferunt. Sic igitur Dominus etiam exteriorum usum insinuat, jubens ponere non ea quibus vita sustentatur, sed quæ illis malè utantur ægritudines animi, vitiaque, seu pravi affectus. Horum copia ipsa quidem suppetens, cunctis mortifera est; & si pereat, salutis causa est. Ab ea mundam, hoc est, pauperem nudamque animam præstare decet, sicque jam Salvatorem audire dicentem: *Veni, sequere me.* Via enim ipse tunc fit habenti cor purum: in impuram enim animam Dei gratia non subit. Impura autem est, quæ desideriis dives est, multisque amoribus, iisque sæcularibus fœta. Nam qui possessionibus locuples est, aurumque & argentum & domos tamquam Dei dona habet, Deoque largitori in hominum salutem ex eis obsequitur, novitque

S. Ambros. — Apud 70. Prov. 17. post vers. 6. — S. Aug. epist. 153. aliàs 54. — 1. Tim. 6. — S. Paul. ep. 2. — S. Ambr. lib. de Abel. Prov. 20. 20. Mich. 2. 6. 10. — Isai. 2. 34. — Jerem. 12. 1. & 2. — S. Aug. epist. 153. aliàs 54. — S. Hilar. c. 19. comment. in S. Matt. — S. Aug. lib. 83. qu. euangel. quæst. 26. — Et lib. 2. q. 47. — S. Ambr. ser. 2. in Psal. 118. n. 18. — S. Hier. in c. 19. S. Matt.

» S. Clement. Alexandr. lib. Quis dives salvandus sit.

„ novitque, fratrum potiùs causa, quàm in sui gratiam
„ hæc à se possideri; animoque quàm pro illorum posses-
„ sione præstantior, non ut servus hisque mancipatus,
„ ea possidet; neque animo circumfert, nec eis vitam
„ suam definit, ac circumscribit; sed & honesti aliquid
„ operis atque divini in laboris partem semper assumit;
„ &, si quando necesse fuerit illis privari, placido animo,
„ parique hilaritate jacturam eorum ferre potest ac abun-
„ dantiam; hic ille est qui à Domino beatus prædicatur,
„ & pauper spiritu vocatur, expeditus hæres Regni cœ-
„ lorum; non qui divitiarum impatiens, earum cultu
„ vivere non potest. At qui fert opes in animo, & loco
„ Spiritus Dei, fert aurum in corde, sive agrum, nul-
„ loque iis modo adhibito, prædia & possessiones sem-
„ per auget, ac quotidie alia pluraque animo cogitat &
„ concupiscit, in terram pronus, mundique laqueis ir-
„ retitus; unde is Regni cœlorum desiderio accendatur,
„ ac ejus cura affici possit? Homo scilicet, qui non cor,
„ sed agrum aut metallum gerat, quem planè necesse sit
„ in iis deprehendi, quoniam amore captus existit. Ubi
„ enim est mens hominis, ibi & thesaurus ejus est.

„ XIII. *Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: Amen dico vovis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Israel.* Relinquere omnia, & Christum non sequi, virtus Philosophorum est: Christum sequi, & temporalia bona non deserere, communis Christianorum status est: omnia relinquere, & Christum sequi, Apostolica virtus & perfectio est, cui centuplum in vita æterna promittitur, Mundum judicandi potestas, gloriæ Christi consortium. *Ecce nos reliquimus omnia.* Apostoli gloriantur, quòd omnia dimiserint, & secuti sint Salvatorem. Certè præter retia & navem nihil legimus eos dimisisse: & tamen testimonio futuri judicis coronantur, quia *se afferentes, totum dimiserant quod acceperant.....* Totum *Mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit.....* Affectum in hac re debemus potiùs pensare, „ quàm censum. Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit, & qui quamlibet parum, totum deseruit: „ *A sequentibus enim tanta dimissa sunt, quanta à non „ sequentibus concupisci potuerunt.* Nemo igitur, etiam „ cùm quosdam conspicit multa reliquisse, apud semetipsum dicat: Imitari mundi hujus contemptores „ volo, sed quod relinquam, non habeo. Multa, fratres, relinquetis, si desideriis terrenis renunciatis. Exteriora enim nostra Domino quantumlibet „ parva sufficiunt. *Cor namque & non substantiam pensat; nec perpendit, quantum in ejus sacrificio, sed „ ex quanto proferatur.* Nam si exteriorem substantiam perpendamus, ecce sancti negotiatores nostri „ perpetuam Angelorum vitam datis retibus & navi „ mercati sunt. *Æstimationem quippè pretii non habet: sed tamen Regnum Dei tantùm valet, quantum habes.* Valuit namque Zachæo dimidium substantiæ, quia dimidium aliud ad hoc, quod injustè abstulit, restituendum in quadruplum reservavit. Valuit „ Petro & Andreæ dimissis retibus & navi. Valuit viduæ duobus minutis. Valuit alteri calice aquæ frigidæ. *Pensate, quid vilius cùm emitur, quid charius cùm possidetur.....* *Ante Dei oculos numquam est vacua manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bona voluntate.* Hinc Psalmista dicit: *In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi.* Ac si apertè „ dicat, Etsi exteriùs munera offerenda non habeo, intra memetipsum tamen invenio, quod in ara laudis impono: quia qui nostra datione non pasceris, oblatione cordis meliùs placaris: *Nihil quippè offertur Deo ditius bona voluntate.* Voluntas autem bona est, sic „ adversa alterius, sicut nostra pertimescere; sic de prosperitate proximi, sicut de nostro profectu gratulari; „ aliena damna nostra credere; aliena lucra nostra putare: Amicum non propter mundum, sed propter „ Deum diligere; inimicum etiam amando tolerare: nulli quod pati non vis, facere; nulli quod tibi justè impen-

Alex. Expos. in Euang.

S.Hieronym. epist.34.

S. August. epist. 157. aliàs 89.

S.Greg. M. hom. 5. in euangelia

Psal.55.

di desideras, negare: necessitati proximi non solùm „ juxta vires succurrere, sed prodesse etiam ultra vires „ velle. *Quid ergo isto holocausto locupletius, quando per hoc quod Deo immolat in ara cordis, anima semetipsam mactat? Sed hoc bonæ voluntatis sacrificium numquam plenè persolvitur, nisi mundi hujus cupiditas perfectè deseratur.*

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, &c. „ S. August. „ serm. 3. in „ Psal.103. Non ei dixit Dominus, Oblitus es paupertatem tuam: quid dimisisti, ut totum mundum acciperes? Multùm dimisit, fratres mei, multùm dimisit. Quid? Non solùm dimisit, quicquid habebat, sed etiam quicquid habere cupiebat. Quis enim pauper non turgescit in spem hujus sæculi? Quis non quotidie cupit augere quod habet? *Ista cupiditas præcisa est. Ibat in immensum; accepit modum; & nihil dimissum est? Prorsùs totum Mundum dimisit Petrus, & totum Mundum Petrus accepit.* Quasi *nihil habentes, & omnia possidentes.*

Ecce nos reliquimus omnia. Benè, optimè, & non „ ad insipientiam tibi. Nam & *Mundus transit, & concupiscentia ejus;* & relinquere hæc magis expedit, quàm „ relinqui..... *Exultavit ut gigas ad currendam viam*; nec „ currentem sequi poteras oneratus. Sed nec inutilis „ commutatio, pro eo qui super omnia est, omnia reliquisse. Nam & simul cum eo donantur omnia, & „ ubi apprehenderis eum, erit unus ipse omnia in omnibus, qui pro ipso omnia reliquerunt. Omnia sanè dixerim, non tantùm possessiones, sed etiam cupiditates, & eas maximè; plus enim concupiscentia mundi, quàm substantia nocet.

Et secuti sumus te. Temporalium bonorum relictio, non decursus stadii, sed ingressus; nec ut meta, „ S.Paulinus epist.2. sed janua est. Non enim athleta tum vincit, cùm exuitur; qui ideò nudatur, ut incipiat dimicare; cùm legitimè certaverit, coronandus. Et natator amnem interpositum superaturus exuitur: nec tamen hoc tanto apparatu, quòd se despoliaverit, transnatabit, nisi totius corporis nisu, & omnium scita nobilitate membrorum, & propulsu pedum, & remigio brachiorum, & lateris illapsu, torrentis impetum scindat, & laborem natationis exhauriat. Hujus rei typum in Patriarcha Jacob habemus, qui postea quàm torrente transmisso, præmissis curarum suarum oneribus, id est, facultatum corporalium, & necessitudinum impedimentis, solus in tabernaculi loco remanserat, cùm Deo luctatus, benedictionem extorsit, & illud cœlo terrisque sacratum, Israel nomen accepit. *Itaque ad corripiendam vitæ viam, capiendumque Dei verbum, & prævalendum in Regnum cœlorum, quod à diebus Ioannis vim patitur à diripientibus, idonei esse non possumus, nisi omnia, quæ vel amore vel cura, si in itinere istius sæculi nobis adhæreant, impediunt & retardant, ante obitus nostri vesperam præmittamus: & inde per totam hujus sæculi noctem apprehendere & tenere Christum solicita spiritalium operum ac studiorum contentione luctemur; nec divellamur à charitate Christi, sicut Iacob ab ejus amplexu, nisi extorqueamus benedictionem.* ..... Ideò Christus propter nos obediens factus usque „ ad mortem crucis, viam vitæ nobis, perfectionemque virtutis, non in vendendis tantùm prædiis, & „ pretiis erogandis, sed in sui sectatione proposuit. „ Et quia dixerat, *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia ad me traham*, ideò dicit, *Veni sequere me.* Beatus qui tam proximo intervallo sequitur, ut dicat: *Adhæsit anima mea post te.* Quod illa tantùm charitas dicere potest, quæ *Finis præcepti, & plenitudo legis est*, id est, *de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*: se ita inserit & affigit Deo, ut nihil extra Deum amans, dicat: *Et ego semper tecum.* Quare *Totus labor, & plenum opus nobis in observantia & expoliatione cordis nostri est: cujus tenebras, vel abstrusas in eo inimici latebras videre non possumus, nisi defœcato ab externarum rerum curis animo, & intus ad semetipsum converso.* Non enim frustra dictum est: *Omni custodia „ serva cor tuum.*

„ 5. Bernard. „ declamat. „ in euang. „ ecce nos re„ liquimus „ omnia, §.2.

Pf.52.9.

Rom.5.10. 1.Tim.1.5.

Psal.72.23.

Prov.4.23.

In regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos, &c. Felix regenerario!

S. Bernard. in euangel. Ecce nos reliquimus omnia.

„ Quando enim renaſcar ad ſeſſionem, miſer homo na-
„ tus ad laborem? O ſi umquàm ſedero totus, cujus
„ modò ne minima quidem portio ſedet, in quo nihil
„ tranquillum, nihil quietum, ſedatum nihil umquam
„ in eodem permanens ſtatu. *Sedebitis & vos.* Quis
„ mihi tribuat ſeſſionis hujus imperturbata frui requie,
„ quam deſidero, quam cupio, quam requiro? Ecce
„ enim nihil in me ſedet, ſed cuncta in motu ſunt. Ubi
„ enim concupiſcit adhuc caro adversùs ſpiritum, & ſpi-
„ ritus adversùs carnem, quidnam hominis ſedere vide-
„ tur? Nec ſola jam concupiſcentia pacem turbat, im-
„ pedit ſeſſionem, vetat eſſe ſedatum; ſed duplex quo-
„ que ſecundùm corpus miſerum hominem contritio ve-
„ xat, præſentis videlicet ſenſus doloris, & metus mor-
„ tis futuræ: nimirùm cùm & paſſibile, & mortale. Du-
„ plex nihilominùs animam agitare ſolicitudo videtur,
„ ſpei utique & timoris. Inter hæc nempè fluctuat jugi-
„ ter, donec peccati corpus inhabitat, aſcendens uſque
„ ad cœlos, & iterum uſque ad abyſſos deſcendens: ta-
„ beſcens in malis, & ad bona nihilominùs inardeſcens.
„ *In regeneratione ſedebitis & vos.* Sedebit corpus, &
„ immortalitatis & impaſſibilitatis gemina quadam feli-
„ citate dotatum, liberum ab omni neceſſitate, ab omni
„ corruptione ſecurum, alienum & immune ab omni
„ concupiſcentia, plenum gloria, configuratum deni-
„ que claritati corporis Chriſti. Sedebit & anima, ſicut
„ nihil metuens, ſic nec cupiens ultra; nimirùm plena
„ beatitudine, & ſecura plenitudine fruens, nullos jam
„ cogitationum fluctus; nullos tentationum conflictus,
„ nullos affectionum ſentiens motus: ſed æternæ illi in-
„ commutabilitati prorſus immerſa, & ſic adhærens
„ Deo, ut unus jam ſpiritus ſit facta cum eo. Sed quan-
„ do hæc, aut quibus hæc erunt? *Vos*, inquit, *qui ſecu-*
„ *ti eſtis me, cùm ſederit Filius hominis in ſede Maje-*
„ *ſtatis ſuæ, ſedebitis & vos.* Jam quidem ſedet Filius
„ hominis in ſede Majeſtatis: ſiquidem aſcendens in cœ-
„ lum, ſedet à dextris Dei: Sed, *cùm ſederit*, dictum
„ eſt, hoc'eſt, cùm apparuerit ſedens, ſicut Apoſtolus
Coloſ. 3. ait: *Cùm Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos*
„ *apparebitis cum ipſo in gloria.* An magis audebimus
„ dicere & ipſum adhuc ſtare quodammodo, utpotè cu-
„ jus necdum ſedes conſummata videtur, necdum pe-
„ dibus ejus ſcabello ſuppoſito, quod à Patre promiſſum
„ eſt? *Non quòd illi plenitudini quidpiam deſit, ſed quòd*
„ *membra Caput expectet. Caterùm in regeneratione cor-*
„ *porum ſedebit in ſede Majeſtatis, qui pro animarum re-*
„ *generatione ſtetit in ignominioſo ſupplicio crucis.... Se-*
„ *debitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duode-*
„ *cim Tribus Iſrael.* Quid glorioſius? Judicent nunc
„ & præjudicent ſuperbiæ filii, cum Rege ſuo ſedeant,
„ qui ſibi latera Aquilonis elegit. Exaltentur & eleven-
„ tur ſicut cedri Libani. Tranſibimus, & ecce non
„ erunt. Opprimant nunc quos poſſunt, blaſphement,
„ congerant maledicta, veniant ſuper nos opprobria ex-
„ probrantium Chriſto, quoniam merces noſtra copioſa
„ eſt in cœlis..... *Hæc eſt perfectorum gloria ſingularis,*
inter ipſos etiam eminere Fideles, & cæteris quoque
ſalvandis præeminere auctoritate judiciariæ poteſtatis,
ut *ſedeant ſuper domum Dævid.* Quid iſtud miſeriæ eſt,
quòd ad tantæ promiſſionis verbum negligentia huma-
na dormitat?

XV. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Omnia neceſſitu-
dinum vincula, amicitiarum fœdera, potiùs abrum-
penda ſunt, omnia bona temporalia potiùs deſerenda,
quàm Deus deſeratur. Nihil omninò ejus cultui, amo-
ri, & mandatis anteponendum eſt. *Quid ſibi volunt*
S. Aug. epiſt. 157. aliàs 89. cap. 4. *iſta præcepta? Niſi quia occurrit aliquando neceſſita-*
tis articulus, ubi aut uxor dimittatur, aut Chri-
ſtus: ut alia omittam, ſi uxori maritus diſpliuerit
Chriſtianus, eique propoſuerit aut à ſe divortium, aut
à Chriſto. Hic ille quid eligat, niſi Chriſtum? Hoc
& de filiis atque parentibus, hoc de fratribus & ſo-
roribus intelligitur, propter Chriſtum omnes eſſe dimit-
tendos, cùm proponitur iſta conditio, ut Chriſtum di-
mittat, ſi illos ſecum habere deſiderat. Hoc ergo &
de domo atque agris, hoc de iis rebus quæ jure pecunia-
rio poſſidentur, hoc loco accipiendum eſt. Similiter
enim etiam de his non ait: Quicumque vendiderit
propter me, quæcumque licitum eſt vendere; ſed, qui-
cumque dimiſerit. Fieri enim poteſt, ut dicatur Chri-
ſtiano ab aliqua poteſtate, Aut Chriſtianus non eris,
aut ſi in hoc permanere volueris, domum poſſeſſione-
que non habebis. Tunc verò etiam illi divites, qui
in ſuis divitiis ſic ſtatuerant permanere, ut ex ea-
rum bonis operibus promererentur Deum, hæc dimittant
potiùs propter Chriſtum, quàm propter hæc Chriſtum;
ut accipiant in hoc ſæculo centuplum, cujus numeri
perfectione ſignificantur omnia. Fidelis quippè homi-
nis totus mundus divitiarum eſt; fiuntque hoc modò
quaſi nihil habentes, & omnia poſſidentes: & in fu-
turo ſæculo poſſideant vitam æternam, ne propter
iſta dimiſſo Chriſto, in mortem præcipitentur æter-
nam. Hac quippè lege & conditione, non illi tan-
tùm qui mentis excellentia perfectionis conſilium re-
ceperunt, ut vendita ſua pauperibus diſtribuerent, &
humeris ab omni ſæculi hujus ſarcina liberioribus le-
vem Chriſti ſarcinam ferrent; ſed etiam quiſquis in-
firmior, & illi glorioſiſſimæ perfectioni minus ido-
neus, qui tamen meminerit ſe veraciter eſſe Chriſtia-
num, cùm audierit ſibi proponi, quòd niſi hæc om-
nia dimiſerit, dimiſſurus eſt Chriſtum, apprehendet
potiùs turrim fortitudinis à facie inimici: quia cùm
eam in ſua ædificaret fide, computavit ſumptus, quibus
perfici poſſet, id eſt, eo animo acceſſit ad fidem, ut
huic ſæculo non ſolùm verbis renuntiaret: quia etſi emit
aliquid, tamquam non poſſidens erat; etſi utebatur hoc
mundo, tamquam non utens erat; non ſperans in incer-
to divitiarum, ſed in Deo vivo. Cùm enim omnis
qui renuntiat huic ſæculo, ſine dubio renuntiet om-
nibus quæ ſunt ejus, ut poſſit Chriſti eſſe Diſcipulus:
profectò renuntiat etiam divitiis ſuis, ſi quas ha-
bet; aut ſic ut eas omninò non diligens, totas diſtri-
buat indigentibus, & ſuperfluis exoneretur ſarcinis;
aut ſic ut plus diligens Chriſtum, ſpem ab eis tranſ-
ferat in ipſum, atque ita utatur illis, ut facilè tribuens
& communicans, theſaurizet in cœlo; paratuſque ſit
quemadmodum parentes, & filios, & fratres, &
uxorem, hoc modo & iſtas relinquere, ſi talis con-
ditio propoſita fuerit, ut niſi dimiſſo Chriſto eas ha-
bere non poſſit. Nam ſi aliter huic ſæculo renunciat
quando accedit ad fidei ſacramentum, facit quod de
Lapſis beatus Cyprianus ingemit, dicens, Sæculo Luca 14. 30.
verbis ſolis renuntiantes, & non factis. *De hoc*
quippè dicitur, cùm veniente tentatione magis iſta
metuit amittere, quàm Chriſtum negare, Ecce homo
qui cœpit ædificare, & non potuit perficere. Ipſe eſt et-
iam qui cùm adhuc longè eſſet adverſarius ejus, miſit le-
gatos, quærens pacem; id eſt, nondum affligente, ſed ad-
huc imminente ac minante tentatione, ut iis non careat,
quæ plus diligit, ad relinquendum Chriſtum negan-
dumque conſentit. Et multi ſunt tales, qui etiam pu-
tant ſibi ad augendas opes ſuas, & multiplicanda
delectamenta terrena, Religionem ſuffragari debere
Chriſtianam: Sed non ſunt tales divites Chriſtiani,
qui licèt iſta teneant, non tamen ab eis ita tenentur,
ut hæc Chriſto anteponant; quia veraci corde ſæculo
renunciarunt, ut nullam ſpem in talibus ponant. Hi
uxores & filios, univerſaſque familias ad Chriſtia-
nam Religionem tenendam ſana erudiunt diſciplina.
Horum domus hoſpitalitate ferventes, recipiunt ju-
ſtum in nomine juſti, ut mercedem juſti accipiant.
Frangunt eſurienti panem ſuum, nudum veſtiunt,
captivum redimunt, theſaurizant ſibi fundamentum
bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.
Et ſi forte pro fide Chriſti pecuniaria damna per-
petienda ſunt, oderunt divitias ſuas: ſi ſuorum orbi-
tates vel ſeparationes pro Chriſto minatur hic mun-
dus, oderunt parentes, fratres, filios, uxores: poſtre-
mò ſi de ipſa hujus corporis vita cum adverſario pa-
ciſcendum eſt, ne deſertus deſerat Chriſtus, oderunt in-
ſuper animam ſuam. De iis quippè omnibus manda-
tum acceperunt, quòd aliter diſcipuli Chriſti eſſe non
poſſint.

XVI. *Et*

XVI. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, &c. propter me, centuplum accipiet, &c.*

» Habetis, filii Adam, promissionem vitæ quæ nunc est,
» pariter & futuræ, ut obstruatur os loquentium iniqua,
Psal. 24. S. Bernard. in Euang. Ecce nos reliquimus omnia. » & *confundantur omnes iniqua agentes supervacuè*. An
» non supervacuè penitùs agit iniqua, qui non modò fru-
» ctuosiùs, sed & jucundiùs; non modò salubriùs, sed
» & suaviùs Deo poterat servire, quàm mundo?..... Quid
» insaniæ est, quòd cunctantur homines relinquere sim-
» pla pro centuplis? Ubi est cupidus, ubi ambitiosus,
» ubi conquisitor hujus sæculi? Quid ad fidele negotium
» nundinas quæstuosissimas, avaritia intepuit & obdor-
» mivit humana? Cui Judæo id negares, ò homo, qui
» in vano accepisti nomen Domini nostri Jesu Christi?
» Cui sacrilego dare quicquid habes pro centuplo cun-
» ctareris? Sed execrabilis tibi est manus Domini, ut
» nullam ab eo commutationem recipere, non ei in ra-
» tione dati vel accepti communicare penitùs acquiescas.
» An fortè non ex odio, sed ex incredulitate detrectas?
» Nam id mihi, fateor, credibilius est. Nemo enim pe-
» rire magis optaret minimæ cujuspiam consolationis ob-
» tentu, quàm maxima cum exultatione salvari. Sed
» non est omnium fides, ne eorum quidem qui nomine
» tenùs sunt fideles..... *Centuplum accipiet*, &c. Sed quo-
» modo, inquis, possunt hæc fieri? Qua ratione accipit
» centuplum, qui nihil sibi reliquit ex omnibus? *Tolli-*
» *te*, inquit, *jugum meum super vos, & invenietis re-*
» *quiem*. Mira novitas, sed ejus qui nova omnia facit.
» Jugum tollens, invenit requiem: relinquens omnia,
» centuplum habet. Noverat hoc & ille nimirùm homo
» secundùm cor Dei, qui ei loquebatur in Psalmo: *Num-*
Psal. 93. » *quid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem*
» *in præcepto*? Annon fictus in præcepto labor, onus le-
» ve, suave jugum, crux inuncta? Hujus rei sacramen-
» tum est, quòd in Dedicatione Ecclesiarum, depictas
» in pariete cruces oleo sancto Pontifex linit. Sic & olim
» quando Abrahæ dictum est, *Tolle filium tuum, quem*
» *diligis, Isaac, & offeres mihi eum in holocaustum*, la-
» bor fictus est in præcepto: Oblatus siquidem *Isaac san-*
» *ctificatus est, non mactatus*. Et tu igitur si vocem Do-
» mini audieris intùs in animo, & dicatur tibi, ut offe-
» ras tuum Isaac, tuum quodcumque est gaudium im-
» moles Deo, fideliter & constanter obedi. Quicquid
Genes. 22. » affectus proprius judicet, securus esto: *Non Isaac*,
» *sed aries morietur*; *non peribit tibi lætitia, sed con-*
» *tumacia*. Sed multi, inquies, relinquunt omnia,
» qui centuplum non accipiunt. Examinet seriò, qui
» centupli gratiam sibi deesse causatur, an perfectè om-
» nia reliquerit. Neque enim potest solvi Scriptura, quæ
» tam certa veritate subnixa, omnibus id sine exceptio-
» ne promittit. Sunt enim qui sibi retinent aliquid, Do-
» minicæ vocis obliti, qui non suam venit facere volun-
» tatem, & in ipsis quoque Sanctorum collegiis proprio
» aut desiderio, aut fortasse consilio importuniùs adhæ-
» rentes, sciolos sese faciunt, de se sibi aliquid retinen-
» tes, quos penitùs abnegasse, & divinæ providentiæ
» ac obedientiæ Patrum, consiliis quoque spiritualium
» virorum debuerant commisisse. Sunt qui propinquis
» retinent & amicis, quod abjiciunt à semetipsis, pro
» eorum prosperitate præsenti, inani prorsùs & sæculari
» solicitudine æstuantes: crudeles planè, qui nec
» proximos diligunt tamquam se: crudeles, inquam,
» vel in se, vel in suos; imò quod verius est, in utros-
» que. Nemo ergo cùm se videt non omnia reliquisse,
» centuplum non accepisse miretur: *Pretiosa si quidem*
» *divina consolatio est, nec omninò tribuitur admittentibus*
» *alienam*.
S. Bernard. ibid. » *Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.*

Illud enim in via, hæc in patria est: imò hæc patria, illud via: illud consolatio præsentis laboris, hæc futuræ felicitatis consumatio est. Sic nimirùm & operariis hujus sæculi cibus in opere, merces in fine datur: sic militantibus & stipendia ministrantur pro necessitate temporis, & novissimè donativum majus erogatur pro quantitate laboris. Sic & filiis Israel, donec terram promissionis intrarent, in deserto Manna non defuit: & ab Ecclesia, post quæsitum Regni cœlestis adventum, quotidianus panis quotidie petitur in Oratione quam ipse Salvator instituit. At fortè ad hæc sæcularis adhuc quispiam dicat: Ostende mihi centuplum quod promittis, & libens universa relinquo. Ut quid ostendam? Fides enim non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. An potiùs homini ostendenti, quàm Veritati crederes promittenti? Nisi credideris, non intelliges. Manna absconditum est, quod in Apocalypsi vincenti promittitur. Novum nomen est, quod nemo scit, nisi qui accipit. Videtur enim fortè nonnullis, præsentem Sanctorum communionem facultatum pariter & voluntatum, hoc loco centupli nomine designari. Et magna quidem hæc ipsa consolatio, sed non adeò generalis, ut possit universaliter omnibus convenire. Quantos enim Sanctorum, aut voluntariè eam deseruisse, ut Anachoretas; aut violentia persecutionis, ut Martyres exilio relegatos, humana consolatione novimus caruisse? Datum optimum est centuplum, hoc desursum descendit à Patre luminum. Annon denique omnia possidet, cui omnia cooperantur in bonum? An non centuplum omnium, qui impletur Spiritu Sancto, qui Christum habet in pectore? Nisi quòd longè plus quàm centuplum est visitatio Paracleti Spiritus, & præsentia Christi. *Quam magna*, inquit, *multitudo dulcedinis* Psal. 30. *tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te! Perfecisti eis qui sperant in te*. Hoc centuplum adoptio filiorum est, libertas & primitiæ Spiritus, deliciæ charitatis, gloria conscientiæ, Regnum Dei quod intra nos est, non utique esca vel potus, sed justitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto. Gaudium sanè non modò in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus..... Hæc gratia devotionis, & unctio docens de omnibus, quam expertus novit, inexpertus ignorat, quoniam nemo scit, nisi qui accipit: Utinam hìc filiorum hominum concupiscentia vigilet, utinam vel curiositas excitetur, ut dicant in cordibus suis: Non videtur hoc verbum adinventionis humanæ, cui sic consonant uno ore testimonia Scripturarum. Quod si ita est, sine dubio vehementer erramus. Probare libet, an hæc ita se habeant, gustare quid hoc absconditum manna sapiat, experiri quid sit hoc centuplum, quale gaudium in Spiritu Sancto. Cras profectò respondebit ei justitia sua, qui id studiosè quæsierit. Confestim ut gustaverit, videbit, quoniam suavis est Dominus, non modò tenenti, sed quærenti se, animæ speranti in se.

XVIII. *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi*. In Christianis enim non coronantur initia, sed finis: &, *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Nemo se alteri præponat, non innocens pœnitenti, non pœnitens peccatori. Nemo altum sapiat, sed timeat. *Qui stat, videat, ne tadat*. Teneat quod habet, ne coronam ejus alius accipiat. Humiliet se in conspectu Dei, memineritque, *Maximum fidei nostræ opus esse humililatem*. Cum animi celsitudine S. Hilar. In Ps. 130. cordis humilitatem conjungat: *Tenendus* enim *humilitatis & altitudinis modus est: ut corde humiles, sensu verò & anima simus excelsi*.

CAPUT XX.

Sensus Litteralis.

S.Hier.comment. in S. Matt.

I. SImile *est Regnum cœlorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam*. Istius parabolæ finis est explicatio superioris sententiæ: *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi*. Unde Textus Græcus & Syriaca Versio causalem habent particulam, qua parabolæ istius connexio cum sententia superiori exprimitur hunc in modum: *Simile enim est Regnum cœlorum homini patri familias*. Id confirmat parabolæ conclusio, eorumdem constans repetitione verborum: *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi*. Simile est Regnum cœlorum homini patri familias, &c. Ita se habet divinæ dispensationis æquitas in Regno cœlesti, ac si quis pater familias ante solis ortum prodiret in publicum sive in forum, ubi stant operarii conductorem expectantes, ut eos ad vineæ suæ cultum vocaret atque conduceret. *Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam*. Argenteum pactus in dies singulos, ut stipendium laboris eorum, misit illos in vineam suam, ut illam colerent.

II. *Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit, dabo vobis*. Circa horam tertiam, quæ Gallico numerandi modo nonæ matutinæ respondet, iterùm prodiens, vidit alios in foro stantes & tempus terentes, quos pariter conduxit, non certa præstituta mercede; (his enim denarius non debebatur, cùm dies integra non esset) sed indefinita promissione ejus, quod æquum erat.

III. *Iterum autem exiit circa sextam, & nonam horam*: id est, circa meridiem, nostro computandi more, & circa tertiam horam pomeridianam; *& fecit similiter*: id est, stantes operarios pariter conduxit, justa mercede promissa, quam ipsius æquitati ac fidei committerent.

IV. *Circa undecimam verò*, serò admodum, die ad occasum vergente, *exiit, & invenit alios stantes* in foro pariter otiosos, *& dicit illis*, exprobrantis & increpantis voce: *Quid hic statis tota die otiosi?* Illi verò ab ignaviæ labe se purgantes, *dicunt ei: Quia nemo nos conduxit*. Per nos non stetit, quin operas nostras locaremus: parati eramus ad laborem, sed nemo nos conduxit. Nostra infelicitas est, quòd aliis vocatis fuerimus prætermissi, non ignavia. *Dicit illis*: Ut ut se res habeat, *Ite & vos in vineam meam*.

V. *Cùm serò autem factum esset*, cùm sol occidisset, quo tempore finis est operum, juxta illud: *Ortus est* Ps.103.22. *sol.... Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam*, dicit Dominus vineæ *Procuratori suo*, seu præfecto domus: *Voca operarios*, quorum mercedem apud me manere nolim usque in crastinum contra præceptum Legis: Levit.19.13. *& redde illis mercedem*, seu diurnum stipendium, *incipiens à novissimis usque ad primos*; ab iis qui ultimi advenerunt, usque ad illos qui primi omnium sunt conducti; id est, nullo inter ipsos facto discrimine.

VI. *Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios*: æquale stipendium, singuli denarium accepere. *Venientes autem & primi*, qui primo diluculo in vineam vocati, solida die laboraverant, *arbitrati sunt, quòd plus essent accepturi*, quòd majori mercede donandi essent: *acceperunt autem & ipsi singulos denarios*, parem iis, qui novissimi venerant, mercedem. *Et accipientes, murmurabant adversùs patrem familias*; obloquebantur, (ut hujusmodi hominum mos est in similibus rerum circumstantiis) dicentes: *Hi novissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portavimus pondus diei & æstus*. Hi qui novissimi omnium in vineam venere, una dumtaxat hora fecerunt opus, & pari mercede illos muneraſti, ac nos, qui die solida laboravimus, & meridianum fervorem sustinuimus.

VII. *At ille respondens uni eorum*, pro omnibus, illique fortè qui cæteris impotentiùs murmurabat, *dixit: Amice, non facio tibi injuriam: nonne ex denario convenisti mecum?* Reddidi quod debebam, pacta mercede te non fraudavi; quæ igitur tibi conquerendi ratio? *Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic novissimo dare sicut tibi*. Nihil tua refert, si huic novissimo ex mera liberalitate mea æqualem mercedem rependere velim, ac tibi, quamvis brevissimo tempore laboraverit. *Aut non licet mihi, quod volo, facere?* Secundùm textum Græcum intelligendum est, *in meis*, seu de meis rebus: & quod Syriaca Versio sic exprimit: *Nonne mihi licet, quod volo, facere iis quæ ad me pertinent?* Persica: *In administratione opum mearum ipse arbiter sum, ut quicquid volo faciam; vobis verò de negotio meo arbitrium nullum est*. Arabica: *An non datur mihi, ut faciam quod volo de bonis meis?* Æthiopica: *An non licet mihi, quod volui, facere cum substantia mea?*

An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Meamne liberalitatem aliis invides? Malus oculus invidiam significat, quòd ex oculis invidia potissimùm eluceat. Confer cum *Proverb.* 33. 6. *Ecclesiastici* 31. 14. *& Marci* 6. 21.

VIII. *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi*. Ita fiet in regeneratione, seu in die resurrectionis & Judicii generalis, ut multi qui hoc in mundo abjectissimi fuerunt, & ob paupertatem, humilemque conditionem contemptui habiti, vel etiam ob præcedentia peccata, primi fiant in cœlesti gloria: è contrario qui primi fuerant in hoc mundo, ut Scribæ, Pharisæi & similes, fiant novissimi, & à vita æterna excludantur. Sive, Judæi qui *primi* erant in promissionibus & vocatione, erunt *novissimi*, ceu reprobi foras expellentur: Gentiles verò, tametsi posteriùs vocati, *erunt primi*, ac beatitudinis æternæ mercede donabuntur. Hoc sensu Pharisæis dicitur infra, Cap.21. *Amen dico vobis, Quia Publicani & meretrices præcedent vos in Regnum Dei*. Quibus verbis significatur, Publicanos & meretrices, qui Joanni viam justitiæ demonstranti crediderunt, & pœnitentiam egerunt, Regno Dei donandos esse: Pharisæos verò qui non crediderunt ei, nec pœnitentiam egerunt, à Regni cœlestis possessione excludendos. Eodem sensu *Lucæ* 13. 28. Judæis ait: *Cum videritis Abraham & Isaac & Iacob & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone & Austro, & accumbent in Regno Dei. Et ecce sunt novissimi, qui erunt primi; & sunt primi, qui erunt novissimi*. Parabolæ itaque istius finis ac scopus in eo positus videtur, uti Christus demonstrat: Regni cœlestis, & æternæ salutis adipiscendæ modum ac rationem ex humanis judiciis non æstimari: neque ex eo quòd in usu hominum & consuetudine versatur, sed sola Dei gratuita voluntate, ac pro ejus arbitrio totum illud administrari: fierique sæpissimè, ut quos quisque idoneos maximè putet ad æternam felicitatem obtinendam, & ad eam jure suo quodam admittendos; ii tamen præter omnium opinionem ab ea excidant: contra verò, quos illius beatitudinis ac regni nunquam participes futuros haberet humana suspicio, eos præter omnium opinionem compotes fieri. Hunc esse Parabolæ sensum ac finem, clausula illa nos docet: *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi*. Hinc enim perspicuum esse colligunt Interpretes eruditi, solos ibi electos opponi reprobis, cùm omnes vocati fuerint,

rint, nec de majori aut minori gloria electorum agi. Cætera quæ isti Parabolæ inseruntur, ad illius sensum & finem non pertinere, sed solùm ad ornatum, velut emblemata quædam & circumstantias minimè necessarias ad significationem. Parabolas scilicet non omnibus suis partibus rei significatæ respondere; nec oportere omnia quæ continent, verbatim scrutari; sed scopum intelligere, ad quem institutæ sunt, eoque percepto & usurpato, nihil ampliùs inquirere; tradunt Tertullianus, S. Joannes Chrysostomus, & S. Augustinus. Quamobrem non adeò anxiè scrutandum est, quid significet unus omnibus datus denarius, quid laboris operæque dispar mora, quid maturiùs conductorum querela & murmuratio, & id genus alia, quæ adornandæ & instruendæ similitudini serviunt, qua id unum quæritur, ut intelligant, totum salutis Regnique cœlestis negotium ex Dei arbitrio & voluntate pendere. Apostoli testimonio ac suffragio, mysterii istius fides confirmatur: *Gratia*, inquit, *salvati estis per fidem: & hoc non ex vobis. Dei enim donum est: non ex operibus, ut ne quis glorietur*. Neque tamen merita bonorun operum propterea excluduntur: sed cùm & *bona ipsa vita, cui æterna vita redditur, Dei gratia sit, & ipsa æterna vita gratis datur, quia gratis data est illa cui datur;* (inquit S. Augustinus libro *De Gratia & Libero Arbitrio*, cap. 8.) Alludit autem potissimùm Christus ad Judæorum abdicationem, qui filii Regni vocantur, & adoptionem Gentium: Unde Judæis infra comminatur: *Ideò dico, Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.* Illi enim (inquit S. Hieronymus) *juxta vocationis ordinem primi fuerunt, & appellabantur caput: nos secundi, qui dicebamur cauda, versi sumus in caput, & Dei appellamur filii*. Sanè *S. Augustinus* libro 11. *De Peccatorum Meritis & Remissione*, cap. 18. parabolam istam sic accepit, ut quos temporiùs conduxit Pater familias, & quibuscum pactus est de denario, reprobos intelligat, quibus Deus ex justitia reddit, quod merentur; novissimos autem, electos, quibus gratiam & misericordiam indulget. *Quare autem* (inquit) *illos velit convertere, illos pro aversione punire: quamquam & in beneficio tribuendo nemo justè reprehendat misericordem, & in vindicta exercenda nemo justè reprendat veracem: sicut in illis Euangelicis operariis, aliis placitam mercedem reddentem, aliis etiam non placitam largientem, nullus justè culpaverit: consilium tamen occultioris justitiæ penes ipsum est.*

Tertul. lib. de pudicit. c. 9. S. Jo. Chrys. hom. 64. in Matt. S. August. lib. contra Faustum, c. 94. & lib. 16. de civ. Dei, c. 11.

Ephes. 2. 8.

Matt. 21. 43.

S. Hieron. in cap. 11. Isai.

IX. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi*. Multi exteriùs, per Euangelii prædicationem; interiùs etiam per gratiæ subministrationem, ad fidem & charitatem vocati; pauci autem ex illis electi sunt ad regnandum cum Christo. Quicumque enim electi, sine dubio etiam vocati; non quicumque vocati, consequenter electi. Illi ergo electi, qui *secundùm propositum vocati*, qui etiam prædestinati atque præsciti. Electi sunt ad regnandum cum Christo; non quomodo electus est Judas ad opus cui congruebat. Ab illo quippè electus est, qui novit benè uti etiam malis, ut & per ejus opus damnabile, illud propter quod ipse venerat, opus venerabile compleretur. Cùm itaque audimus, *Nonne ego vos duodecim elegi, & unus ex vobis diabolus est*? illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per judicium; illos ad obtinendum Regnum suum, illum ad fundendum sanguinem suum..... *Horum fides quæ per dilectionem operatur, profectò aut omninò non deficit, aut si quorum deficit, reparatur ante quàm vita ista finiatur; & deleta, quæ intercurrerat, iniquitate, usque in finem perseverantia deputatur. Qui verò perseveraturi non sunt, ac sic à fide Christiana & conversatione lapsuri sunt, ut tales eos vitæ hujus finis inveniat; procul dubio nec illo tempore, quo benè pièque vivunt, in istorum numero computandi sunt. Non enim sunt à massa illa perditionis præscientia Dei & prædestinatione discreti; & ideò nec secundùm propositum vocati, ac per hoc nec electi: sed in eis vocati, de quibus dictum est*, Multi vocati; *non in eis de quibus dictum est*, Pauci verò electi. *Et tamen quis neget eos electos, cum credunt, & baptizantur, & secundùm Deum vivunt? Planè dicuntur electi à nescientibus, quid futuri sint, non ab illo qui eos novit non habere perseverantiam, quæ ad beatam vitam perducit electos; scitque illos ita stare, ut præscierit esse casuros.*

Rom. 8.

Jo. 6. 71.

S. Aug. lib. de corrept. & gratia, c. 7.

X. Ut ut verò explicetur illa Parabola, in cujus interpretatione antiqui Patres non omninò conveniunt, ex denarii tamen æqualitate, qui omnibus operariis, quamvis inæquali labore functis, pariter datus est, perperàm colligebat Jovinianus æternæ compensationis & gloriæ, proindèque & meritorum, in beatis omnibus æqualitatem: *Vnus enim denarius non unum est præmium; sed una vita, & una de gehenna liberatio*. Æqualis omnium Sanctorum salus; licèt salutis pro labore diversa sit gloria. *Hoc denario vita significatur æterna, ubi amplius alio nemo vivit; quoniam vivendi non est diversa in æternitate mensura. Sed multæ mansiones, diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates*. Alia est *enim* gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria stellarum: stella enim à stella differt in gloria; sic & resurrectio mortuorum. *Tamquam stellæ Sancti diversas mansiones, diversas claritates tamquam in cœlo sortiuntur in Regno: sed propter unum denarium nullus separatur à Regno; atque ita Deus erit omnia in omnibus: ut quoniam* Deus charitas est, *per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque etiam ipse habet, cùm amat in altero, quod ipse non habet. Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis.*

S. Hier. lib. 2. contra Jovin. & epist. 146. S. Aug. tr. 67. in Joan.

1. Cor. 15. " " "

XI. *Et ascendens Iesus Ierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, & ait illis: Ecce ascendimus Ierosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte*. Ex Ephrem civitate, quo secesserat post resurrectionem Lazari, ut Pharisæorum invidiam declinaret, & ubi cum Discipulis suis aliquandiu moratus est, ascendit Jesus Jerosolymam, ultimum vitæ suæ Pascha celebraturus: dum porrò iter faceret, duodecim Discipulis suis à comitatu paulisper segregatis & subductis, passionem ac mortem suam prædicit, ut eos ad tentationem præparet, ne ex Passione sua & Crucis ignominia scandalizentur. Tribulatio enim fit levior, cùm expectantibus & paratis advenit, quàm si repentina opprimeret. Crebrò autem hanc illis prædictionem repetit, ut discant, ipsum Passionis & mortis suæ præscium, eam sponte ac liberè suscepisse. *Ecce*, contestantis est, ut memoriam præscientiæ hujusmodi in cordibus recondant. *Ascendimus*: Videte, quia voluntariè vado ad mortem, meque ipsum offero, quia volo, ut Prophetia impleatur: *Oblatus est, quia ipse voluit*. Cùm ergo me in Cruce pendentem videritis, ne putetis me hominem esse tantùm: nam etsi posse mori hominis est; velle tamen mori, hominis non est. *Ecce*, jam imminet tempus, quod sæpè vobis prædixi: *Et Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis*: Tradar ego ab uno ex Discipulis & domesticis meis; Principibus Sacerdotum, qui sanctimonia; & Scribis, qui eruditione & scientia Legis præcellere cæteris deberent: qui tamen *condemnabunt* me *morte*. Damnarunt autem, non sententiam judiciali potestate pronunciando, sed præjudicio auctoritatis suæ, declarando & conclamando *Reum mortis*. Marci 14. vers. 64. *Summus autem Sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis*. Confer cum *Matthæi* 27. 1. 2. & 3. Non alio quàm Crucis supplicio Christus mori volebat, ut implerentur Prophetarum oracula. Hoc autem supplicii genere ipsum afficere Judæi non poterant, cùm usitatum apud illos non esset. Unde Pilato illis permittenti, ut Christum secundùm Legem suam judicarent, responderunt (ut S. Joannes observat:) *Nobis non licet interficere quemquam. Vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus*: Scilicet,

S. Hieron. in hunc locum. S. Jo. Chrys. hom. 66. in Matt. Auct. operis imperf. in Matt.

Isai. 53. 7.

Jo. 18. 31. 32.

Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Tradent Pilato, ejusque consilio & satellicio. Act. 10. 27. *Convenerunt enim verè in civitate ista adversùs sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus, & populis Israel, facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.* Ostendit autem Christus facinoris indignitatem, quòd ad se perdendum illorum opera usuri essent, quorum etiam contactum defugiebant. Sic Davidis facinus in Uriæ nece ostenditur 2. Regum, 12. 9. *Et interfeciſti eum gladio filiorum Ammon.* Tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Quamvis enim Judæi disertis verbis à Pilato non petierint, ut Christus flagellaretur; id tamen ipsis gratum fuit, & eum tradendo, malorum omnium, pœnarum, & opprobriorum quæ passus est, authores fuerunt. *Et tertia die resurget.* Spe Resurrectionis suæ mœsta Discipulorum corda solatur. Apostolos hanc prædictionem Christi tunc non intellexisse, S. Lucas observat: *Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis: & non intelligebant, quæ dicebantur.* Luc. 18. 34. Non quòd verba Christi non intelligerent, sed quòd mortis & resurrectionis ejus nondum caperent mysteria. Marc. 10. 32. Unde S. Marcus illos obstupuisse & timuisse notat: *Erant autem*, inquit, *in via ascendentes Ierosolymam: & præcedebat illos Iesus, & stupebant, & sequentes timebant.* Quomodo timore, stupore, tristitia afficiebantur, si non intelligebant? Morte quidem acerbissima & probrosa damnandum intelligebant (quæ verborum Christi erat significatio;) sed Mysterium dispensationis hujus non intelligebant, quòd nempè morte sua universo hominum generi salutem esset allaturus. S. Jo. Chrys. hom. 66. in Matt. Neque etiam resurrectionis ejus mysterium, & quæcumque per eam admirabiliter operaturus erat, intelligebant. Nam alios quidem ab aliis excitatos audierant, & ab ipso Jesu à morte ad vitam revocatos viderant: quòd verò quisquam se ipsum à morte excitasset, ita ut in posterum non moreretur, inauditum erat, eorumque captum superabat.

XIII. *Tunc accessit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in Regno tuo.* Cùm Salome Mater Jacobi & Joannis, Marci 10. 35. Christum brevi moriturum, & tertia die resurrecturum, Regnique possessionem adituram audivisset, pro filiis solicita, cum illis ad ipsum accessit, & coram ipso procumbens, significavit se aliquid pro ipsis petere, quod jure propinquitatis se impetraturam confideret; scilicet ut Regni illius, quod temporale futurum existimabant, primi proceres essent, dignitate & auctoritate ipsi Jesu proximi. Accessit autem, & petiit incrementum filiorum, tum ipsorum instinctu, tum affectu motuque proprio. Et quidem quòd filii matrem impulerint, ut ad Jesum accederet, & pro ipsis rogaret, S. Marcus ostendit, ipsos accessisse & petiisse commemorans: *Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filii Zebedæi, dicentes: Magister, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis. At ille dixit eis: Quid vultis, ut faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. Iesus autem dixit eis*, &c. Narrat & S. Matthæus, Christum filiis respondisse, non matri, quòd *ejus preces ex filiorum descendere voluntate* intelligeret; ut S. Hieronymus observat. S. Hieron. in hunc locum, & S. Aug. lib. 2. de cons. euang. c. 64. Ambitus quidem rei fuisse videntur & filii, & mater, tametsi venialis. *Postulat mater errore muliebri, & pietatis affectu, nesciens quid peteret* (inquit S. Hieronymus.) Matri pro filiorum honore solicitæ *immoderatior quidem, sed tamen ignoscenda mensura votorum est. Etsi error, pietatis tamen error est;* (inquit S. Ambrosius.) S. Ambr. lib. 5. de Fide ad Gratian. c. 5. *Nesciunt enim materna viscera patientiam. Etsi voti avara, tamen veniabilis cupiditas, quæ non pecuniæ est avida, sed gratiæ. Nec inverecunda petitio, quæ non sibi, sed liberis consulebat. Matrem considerate, matrem cogitate..... Considerate fœminam, hoc est, sexum fragiliorem, quem Dominus propria nondum confirmaverat passione. Considerate Evæ illius primæ mulieris hæredem transfusa in omnes immoderatæ cupiditatis successione labentem, quam Dominus adhuc proprio sanguine non redemerat, nondum inolitam affectibus omnium immodici contra fas honoris appetentiam suo cruore diluerat. Hæreditario igitur mulier delinquebat errore.*

XIV. *Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis.* Multiplici errore implicita est petitio vestra: Regnum enim meum temporale non est ac terrenum, ut existimatis; sed spirituale, & ipsis Virtutibus Angelicis sublimius. S. Jo. Chrys. hom. 66. in Matt. Neque hoc statu idonei estis possessioni primariisque sedibus Regni mei. Sed nec jure cognationis, aut precum ambitu, sed meritis, & laboribus impetratur. Pugnandum ac vincendum est, ante triumphum & coronas. *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Satne virium habetis, ut eamdem sortem subeatis passionum & mortis, quam ego subiturus sum? Hæc enim via est, qua Regni mei possessio, primæque in eo sedes possunt impetrari. Observant eruditi Interpretes, calicis nomine in Scripturis significari sortem, quæ decernente ac moderante Deo cuique obtingit, sive prospera sit, sive adversa: prospera quidem Psalm. 16. vers. 6. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei*, &c. Psal. 22. vers. 5. *Et calix meus inebrians quàm præclarus est!* Adversa verò Psal. 10. 7. *Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.* Psalm. 115. 13. 14. 15. *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus: pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.* Isaiæ 51. 17. *Elevare, elevare: consurge Ierusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus: usque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti usque ad feces.* Jeremiæ 26. 15. *Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume calicem vini furoris hujus de manu mea, & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te*, &c. Matth. 26. 39. *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste.* Metaphoram sumptam notant vel ab antiquo more, quo damnatis ad mortem porrigi solebat poculum veneno plenum, ut eo epoto extinguerentur: vel à more conviviorum, ubi patres-familias vel honoratissimus quisquis convivio præsidebat, bibendi leges ferebat, & præscribebat, quantùm quisque biberet, & quomodo temperatum: quæ leges molestæ erant convivis, & iis liberari, magnæ gratiæ loco ducebatur. Unde illud Horatii:

Prout cuique libido est, Lib. 2. Sat. 6.
Siccat inæquales calices conviva, solutus
Legibus insanis.

Hinc nomen *calicis* ad pœnam significandam translatum & usurpatum est apud profanos & sacros Scriptores. Nonnulli Codices Græci, & Syriaca Versio, & Arabica, & Persica, & Euangelium secundùm Hebræos, hoc loco habent post hæc verba, *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Et baptismate, quo ego baptizor, baptizari? Verùm melioris notæ Codices hanc sententiam non habent, à Vulgata nostra Versione Latina abest, nec eam agnoscunt SS. Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, nec ipsis antiquior Origenes Tom. 16. in Matthæum, ubi cùm illam ex S. Marco citet, argumento est, in Codices nonnullos Græcos irrepsisse, ex margine translatum in Textum ab imperitis librariis; cùm nota marginalis ex Marci 10. capite accepta esset, ubi sic loquitur Christus vers. 38. *Potestis bibere calicem, quem ego bibo: aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* Baptismi porrò nomine idem significat, quod nomine calicis, passionem scilicet ac mortem, metaphorica locutione, qua res adversæ & calamitates in Scriptura Sacra sæpè comparantur gurgitibus aquarum, quibus veluti submerguntur, qui vexantur. Duas martyrium significationes comprehendit, quarum altera *calix salutaris* appellatur, alia autem *baptisma*: & quatenus labores aliquis sustinet, calix est ab eo ebibitus, qui illata sibi

Ps. 8. vers. 1. 2. & 3. Origen. Tom. 16. in Matth. Edit. Huetii.

omnia

» omnia perfert, dolores suscipit ac veluti haurit, eosque
» nec repellit, nec ejicit, vel evomit: Baptisma autem
» est, quatenùs remissionem peccatorum adipiscitur
» qui mala sustinet, ut exponit Origenes. Suum autem
S. Jo. Chrys. hom. 66. » baptisma Christus vocat, ut magnam orbi futuram ex-
» piationem per passionem suam significet.

XIV. *Dicunt ei: Possumus.* Parati sumus tecum mori. Non intelligebant, quod se posse tam confidenter affirmabant. Id pollicebantur non tam ex fiducia
Auctor oper. imperf. in Matt. suæ fortitudinis, quàm ex ignorantia suæ fragilitatis; sicut enim bellum dulce inexpertis videtur, ita & martyrium.

XV. *Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Martyrii gratiam & coronam ipsis promittit. Idque
Act. 12. Tertul. lib. de præscript. c. 36. implerum est, cùm Jacobus gladio cæsus est jussu Herodis: Joannes autem ejus frater propter martyrium
S. Hieron. in hunc locum, & lib. 1. cont. Jovin. & in Catal. Script. Eccl. in Joan. Eusebius lib. 3. histo. Eccl. cap. 31. missus est Romæ in ferventis olei dolium, & in Pathmos insulam relegatus, ubi multas calamitates passus est: unde bibit calicem confessionis, quamvis sanguinem revera non fuderit. Certè Policrates Ephesiorum Episcopus in Epistola ad Victorem Romanum Episcopum, cujus fragmentum refert Eusebius, Joannem Apostolum *Doctorem & Martyrem* appellat. *Calicem quidem meum bibetis*, patiemini pro fide & confessione nominis mei: *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis*; quatenùs homo
» mo sum. Rogatus enim à muliere quasi homo, ut
» ad dexteram vel ad sinistram filios ejus sedere patere-
» tur; quia illa quasi hominem rogaverat, & Dominus
S. Ambr. lib. 5. de fide, c. 6. » quasi tantummodò homo, de sua passione respondit:
Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Itaque quia secundùm carnem de passione sui corporis loquebatur, *demonstrare voluit, quod secundùm carnem quidem subeundæ passionis nobis exemplum ac similitudinem derelinqueret, secundùm humanam autem conditionem non sedis supernæ consortia donaret. Hoc est enim quod dixit*, Non est meum, *sicut alibi*, Mea doctrina non est mea: *quia quæ divina sunt, non sunt carnis eloquia.* Vel, *non est meum dare vobis*: Quamquam enim meæ sit potestatis & officii sedes & præmia in cœlesti Regno dare; non est tamen meum dare vobis, quia petitis, aut quia cognati mei estis: non est meum dare vobis qui nondum meruistis, sed quibus paratum est à Patre meo, propter merita conferendum: Non enim coronabitur, nisi qui legitimè certaverit. *Non est enim acceptio personarum apud*
S. Hieron. in hunc locum. *Deum: sed quicumque talem se præbuerit, ut Regno cœlorum dignus fiat, hic accipiet, quod non personæ, sed vitæ paratum est. Si itaque tales estis qui consequamini Regnum cœlorum, quod Pater meus triumphantibus & victoribus præparavit, vos quoque accipietis illud.*

His igitur verbis, *Non est meum dare vobis*, non significat Christus, ad se non pertinere cœlestium distributionem præmiorum, imò potiùs sui esse officii, suæque potestatis hos præ illis in primariis Regni sui sedibus collocare; non tamen immeritos, sed à Patre prædestinatos, ut per merita primas in Regno cœlorum obtineant. Quemadmodum ergo Patri non de-
Joan. 5. 22. rogat, cùm ait: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*: ita nec sibi aliquid derogat, cùm dicit: *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo*: siquidem aliàs Regnum cœleste se illis daturum pollicetur: *Ego*, inquit, *dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in Regno meo, & sedeatis super thronos judicantes duodecim Tribus Israel.* Et rursus ait: *Ego ad Patrem vado, & quodcumque ab eo petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Sacrilegum itaque est asserere, quòd Filius dare non possit, quod Pater dare potest; & quòd non possit facere, quicquid Pater in nomine ejus fuerit obsecratus. Non ergo dixit, *Quibus paratum est à Patre meo*, ut tantummodò à Patre poscatur; nam omnia quæcumque à Patre fuerint postulata, se donare memoravit. Quod paratum est à Patre, & à Filio qui Dominus ac Rex est gloriæ, paratum est: quia ipse & Pater unum sunt. In Trinitate enim quod de singulis dicitur, omnium est, propter inseparabilem operationem unius ejusdemque substantiæ. Cùm igitur ait, *Sed quibus paratum est à Patre meo*; cùm Patre intelligi voluit parare sedes gloriæ, quibus vellet. *Non est meum dare*, secundùm formam servi: *Non est humanæ potestatis hoc dare, per quod Deus æqualis est Patri.* Non est meum dare; *id est, non humana potestate ista do*, sed quibus paratum est à Patre meo: *sed jam tu intellige, quia si omnia quæ habet Pater, mea sunt, & hoc utique meum est, & cum Patre ista paravi.*

S. Aug. lib. 1. de Trin. c. 12.

XVI. *Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus*, æmulatione carnali, qualis inter aulicos Principum hujus mundi fervere solet. Nec mirum cùm nondùm in eos Spiritus Sanctus descendisset, cujus virtute à terrenis illis cupiditatibus purgati sunt. *Iesus autem vocavit eos ad se*, ut eos saluberrimis documentis sanaret, suæque humilitatis exemplo ad modestiam revocaret. Et ait: *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum: & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.* Ab affectando Regni cœlestis seu Ecclesiæ principatu Discipulos suos Christus deterret, proposito discrimine sæcularis principatus & dominationis, qualem Gentium Deum ignorantium Reges exercebant, & Ecclesiastici Regiminis, cui Apostoli & eorum successores Episcopi destinati erant. Sæcularia imperia ambitiosiùs appeti mirum non est, ut quæ ad imperantium utilitates, fastum, ac voluptates converti soleant. Qui autem in Regno meo excellendi desiderio tenentur, illi sciant, sibi majus quàm cæteris onus ministerii ac servitutis incumbere; non propria, sed eorum quibus præsunt, commoda quærere; se ipsos pro eorum animabus & salute devovere, ac lubenter impendere debere. Hinc S. Paulus ait: *Non quæro quæ vestra sunt, sed* 2. Cor. 12. 14. *vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris.*

S. Jo. Chrys. hom. 66.

XVII. *Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Qualis Rex, tales sint qui præfecturus primarias in Regno gerunt. Exemplum igitur meum imitari vos oportet. Ego enim Rex & Dominus omnium, non veni in hunc Mundum, ut hominum satellitio & ministerio utar ad splendorem & pompam, non ut meis rationibus serviam, non ut opes & delicias consecter, non ut subditos pro gloria & magnitudine mea tuenda morti exponam, ut sæculi Reges solent: sed ut hominum saluti & utilitati serviam, laboribus, peregrinationibus, prædicatione, miraculis, ipsa sanguinis mei effusione ac vitæ oblatione serviam, ipsam ut pretium redemptionis tradendo *pro multis*, sive pro omnibus, qui simul multi sunt. 2. Corinth. 5. 14. & 15. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Et 1. ad Timot. 11. 6. *Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Maluit tamen hìc *pro multis*, quàm pro omnibus, sanguinem suum effundendum in redemptionem dicere, ut mortis ac redemptionis suæ fructum in multos redundaturum significaret, qui in ipsum credituri erant, non Judæos solùm, sed & Gentiles. Unde infra cap. 26. sanguis Christi dicitur effundendus *pro multis in remissionem peccatorum.* Et Joannis 11. 52. Jesus *moriturus dicitur pro Gente, & non tantùm pro Gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.* Et ad Hebræos 9. 8. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* Quod Isajæ 53. 11. & 12. prædictum est: *In scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.... Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus ro-*

Luc. 22. 29.

Joan. 14. 12. & 13.

S. Amb. lib. 5. de fide, c. 1.

S.Hieron. in hunc locum.

gavit. In hunc ſenſum S. Hieronymus: *Non dixit, animam ſuam redemptionem dare pro omnibus, ſed pro multis, id eſt, pro his qui credere voluerint.*

XVIII. *Et egredientibus illis ab Ierico, ſecuta eſt eum turba multa.* Jeſum cum Diſcipulis ſuis Jericho exeuntem, magna populi frequentia ſecuta eſt. *Et ecce duo cæci ſedentes ſecus viam, audierunt, quia Jeſus tranſiret: & clamaverunt dicentes, Miſerere noſtri, Fili David.* Una & eadem Hiſtoria eſt, quam & S. Marcus cap. 10. & S. Lucas cap. 18. commemorant. Unum enim miraculum à tribus Euangeliſtis narrari, ex circumſtantiis compertum eſt. Quia porrò duorum illorum cæcorum alter erat altero notior, unius tantùm meminerunt duo poſteriores Euangeliſtæ, cujus & nomen appellat S. Marcus *Bartimæum, filium Timæi.*

S. Aug. lib. 2. de conſenſu euang. c. 56.

Ait quidem S. Lucas, miraculum iſtud factum eſſe, cùm Chriſtus appropinquaret Jericho; alii Euangeliſtæ, cum Jericho exiiſſet. Sed tamen nulla inter illos diſcordia eſt, nulla miraculi diverſitas. Ut enim Viri Eruditi obſervant, To *appropinquare* non ſemper motum ad locum, ſed ſæpè diſtantiam tantùm ſignificat; ut Lucæ 19. 29. *Cùm appropinquaſſet Bethphage & Bethaniam*: & tamen Bethaniam jam tranſierat. Senſus ergo eſt: Cùm Jeſus non procul diſtaret ab oppido Jericho, *Cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans. Et cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat, quid hoc eſſet. Dixerunt autem ei, quòd Jeſus Nazarenus tranſiret. Et clamavit, dicens: Jeſu fili David, miſerere mei.*

Luc. 18. 35.

XIX. *Turba autem increpabat eos, ut tacerent*, quia vel putabant, eos ſtipem tantùm rogaſſe mendicorum inſtar cæterorum, vel eorum clamorem Jeſu nihil reſpondenti moleſtum fuiſſe. *At illi magis clamabant, dicentes, Domine miſerere noſtri, Fili David.* Clamabant fortiùs, ut ſupra turbæ ſtrepitum à Jeſu exaudirentur; ac geminato clamore, invictæ fidei & ardentis deſiderii ſpecimen præbente. *Miſerere noſtri,* Marc. 10. 49. *Fili David*, tu qui Davidi promiſſus es, ex ſemine David ſecundùm carnem naſciturus, verus Meſſias, mundique Salvator. *Et ſtetit Jeſus, & vocavit eos*, ſeu *vocari præcepit*, ut SS. Marcus & Lucas referunt. *Et ait:* Luc. 18. 40. *Quid vultis, ut faciam vobis?* Non ignorans interrogat, ſed ut ſupplicantium fides manifeſta fieret, evidenſque ac fructuoſum eſſet miraculum. *Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi noſtri.* Quod præſtare, Dei proprium opus eſt. Geneſ. 20. 19. *Aperuitque oculos ejus Deus.* 4. Regum 6. 17. *Cumque* oraſſet Eliſæus, ait: *Domine, aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit.* Pſal. 145. *Dominus illuminat cæcos.* Iſaiæ 34. *Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos: tunc aperientur oculi cæcorum.* Jeſum itaque Meſſiam & Deum agnoſcunt, qui ipſum ſupplices orant, ut eorum oculos aperiat. *Miſertus autem eorum Jeſus, tetigit oculos eorum.* Tetigit ut homo, ſanavit ut Deus. *Præſtat enim Artifex, quod natura non dederat; aut certè quod debilitas tulerat, Miſericordia donat:* (inquit S. Hieronymus.) *Et confeſtim viderunt.* Natura enim paulatim, Deus momento producit opus. Statim itaque ac vivifica Chriſti manu tacti ſunt, viſum recepere, *& ſecuti ſunt eum*: ut gratum animum erga benefactorem ſuum teſtarentur, ejuſque potentiam prædicarent.

S. Hieron. in hunc locum.

Senſus Moralis.

S. Gregor. M. hom. 19. S. Aug. ſerm. 87.

I. SImile *eſt Regnum cœlorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam*, &c. Pater familias Deus Optimus Maximus, vineam habet, univerſalem ſcilicet Eccleſiam, quæ ab Abel juſto uſque ad ultimum electum, qui in fine mundi naſciturus eſt, quot ſanctos protulit, quaſi tot palmites miſit. Exiit Deus primo mane, & per creationem, & per Incarnationem Filii ſui, & omnes homines, maximè verò Fideles, vocavit ad laborem in vinea ſua exercendum, juſtitiæ ſcilicet Chriſtianæ opera. Singulis autem horis diei, id eſt, ſingulis vitæ hujus mortalis ætatibus, vocantur & conducuntur ad laborem. Tamquam prima hora vocati, qui recentes ab utero matris incipiunt eſſe Chriſtiani; quaſi tertia pueri, quaſi ſexta juvenes, quaſi nona vergentes in ſenium, quaſi undecima omninò decrepiti; unum tamen vitæ æternæ denarium omnes accepturi. *Exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam.* Ad erudiendam Dominus plebem ſuam, quaſi ad excolendam vineam ſuam, nullo tempore deſtitit operarios mittere; quia & priùs per Patres, & poſtmodum per Legis Doctores & Prophetas, ad extremum verò per Apoſtolos, dum plebis ſuæ mores excoluit, quaſi per operarios in vineæ cultura laboravit. Operator ergo mane, hora tertia, ſexta, & nona, antiquus ille Hebraicus populus deſignatur, qui in electis ſuis ab ipſo mundi exordio, dum recta fide Deum ſtuduit colere, quaſi non deſtitit in vineæ cultura laborare: Ad undecimam verò Gentiles vocantur, quibus & dicit: *Quid hic ſtatis tota die otioſi?* Qui enim tranſacto tam longo mundi tempore, pro vita ſua laborare neglexerant, quaſi tota die otioſi ſtabant: *Nemo*, inquiunt, *nos conduxit.* Nullus vitæ vias nobis prædicavit. Nullus quippè ad eos Patriarcha, nullus Propheta venerat.

S. Greg. M. ib.

Simile eſt Regnum cœlorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam. Colimus Deum, & colit nos Deus. Sed non ſic Deum colimus, ut nos eum meliorem colendo faciamus: Colimus enim eum adorando, non arando. *Ille autem colit nos tamquam agricola agrum. Quod ergo nos ille colit, meliores nos reddit; quia & agricola agrum colendo facit meliorem: & ipſum fructum in nobis quærit, ut eum colamus. Cultura ipſius eſt in nos, quòd non ceſſat verbo ſuo exſtirpare ſemina mala de cordibus noſtris, aperire cor noſtrum tamquam aratro ſermonis, plantare ſemina præceptorum, expectare fructum pietatis. Cùm enim iſtam culturam in cor noſtrum ſic acceperimus, ut eum bene colamus, non exiſtimus ingrati agricolæ noſtro, ſed fructum reddimus, quo gaudeat. Et fructus noſter non illum ditiorem facit, ſed nos beatiores.*

S. Aug. ſerm. 82. alias 19. de Verb. Dom.

II. *Quid hic ſtatis tota die otioſi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit.* Cùm arguantur otioſitatis ipſi quòque, quos nemo conduxit: qui jam conducti ſunt, ſi otioſi inventi fuerint, quid merentur? *Fides quippè ſine operibus mortua eſt.* Ergo *dum tempus habemus, operemur bonum..... Venit nox, quando nemo poteſt operari.* Tempus breve eſt, quo laborare in vinea Domini poſſumus: æterna merces, quam ſperamus. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Poſt hanc vitam *Tempus non erit ampliùs* operandi & merendi, ſed in æternum quieſcendi & gaudendi, vel ſine fine patiendi. Caveamus, ne ſervi inutiles ſimus. Otioſa vita, damnationis æternæ cauſa. Homo lege creationis; peccator lege pœnitentiæ; Chriſtianus lege redemptionis & adoptionis ſuæ ad laborandum pro ſalute ſua tenetur. Vocat nos Deus ad vineam ſuam colendam omni hora, in pueritia, in juventute, in ætate virili, in ſenectute. Niſi nos gratia ſua vocaret atque præveniret, ſalutem noſtram operari non poſſemus. Priùs agit in nobis ſine nobis, ut ſubſequente conſenſu noſtro, bonum quod agimus, agat nobiſcum. Voluntas quam gratia Dei non prævenit, lumen non habet, ſed errat in tenebris, ambages dubiarum ingreſſa viarum; ardorem non habet, niſi ut in vitia præceps omnimoda mobilitate ruat; vires non habet, niſi ut in vulnera vulnere ſurgat. Omnis enim mali ex ſe capax, ad omne bonum impotens eſt, niſi adjuvetur ab omnipotenti bono. *Ite & vos in vineam meam.* Niſi Chriſtus nos quærat, vocet, conducat, applicet ad opus, aut in otio torpeſcemus, aut opera tenebrarum faciemus; vanitatis cauſa, non æternitatis, non ſalutis æternæ, non Dei intuitu laborantes. *Sine me* (inquit) *nihil poteſtis facere.* Nihil poſſumus in negotio ſalutis noſtræ, niſi per Chriſtum, *creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus,*

S. Bern. ſer. 2. "De purific. B. Mariæ "Virgin.

Gal. 6. 10. Joan. 9. 4.

S. Auguſtin.

S. Proſp.

Joan. 15. 5. Epheſ. 2. 10.

III. *Cùm*

S. Augustin. ser. 17. alias 19. de Verbis Domini.

III. *Cùm sero autem factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à novissimis usque ad primos. Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.* Immensa Dei bonitas vult, nostra esse merita, quæ sunt ipsius dona. Unus denarius, vita scilicet æterna, omnibus qui in ejus vinea laboraverint, in fine vitæ persolvitur, simul omnibus beatæ resurrectionis merces confertur. *Erimus in illa mercede omnes æquales, tanquam primi novissimi, & novissimi primi: quia denarius ille vita æterna est, & in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diversitate fulgebat, alius magis, alius minùs: quod tamen ad vitam æternam attinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri erit longius, alteri brevius, quod pariter sempiternum est: quod non habet finem, nec tibi habebit, nec mihi. Alio modo ibi erit castitas conjugalis, alio modo ibi erit integritas virginalis: alio modo ibi erit fructus boni operis, alio modo corona passionis. Illud alio modo, illud alio modo: tamen quantùm pertinet ad vivere æternum, nec ille plus vivet illo, nec ille plus illo. Pariter enim sine fine vivunt, cùm in suis quisque claritatibus vivat: & ille denarius vita æterna est. Non murmuret ergo, qui post multum tempus accepit, contra eum qui post modicum tempus accepit. Illi redditur, illi donatur; utriusque tamen una res donatur.* Cavendum » tamen, ne ideò quisque differat venire ad vineam, & » in ea laborare, quia securus est, quoniam quando- » cumque venerit, ipsum denarium accepturus est. Se- » curus est quidem, quòd ipse denarius illi promittitur, » sed differre non jubetur. Numquid enim & illi qui » sunt ad vineam conducti, quando ad illos exibat pa- » ter-familias, ut conduceret quos invenit hora tertia, » & conduxit, dixerunt: Non imus nisi hora sexta? » aut quos invenit hora sexta, dixerunt: Non imus nisi » hora nona? aut quos nona invenit, dixerunt: Non » imus nisi undecima? Omnibus enim tantum- » dem daturus est: quare nos ampliùs fatiganur? » *Quid ille daturus sit, & quid facturus sit, penes ipsum consilium est; tu quando vocaris, veni.* Merces enim » cunctis æqualis promittitur: sed de ipsa hora operandi » magna quæstio est. Si enim illi, verbi gratia, qui vo- » cati sunt hora sexta, in hac ætate corporis constituti, » ubi juveniles anni fervent, sicut ipsa hora sexta fervet; » si dicerent illi juvenes vocati, Expecta, audivimus » enim in Euangelio, quia omnes unam mercedem ac- » cepturi sunt: cùm senes facti fuerimus, hora undecima » veniemus, tantumdem accepturi, quare laboraturi? » Responderetur eis: *Laborare non vis, qui utrum vivas* » *usque ad senectam, nescis? Sexta hora vocaris, veni. Pater-familias tibi quidem etiam undecima venienti denarium promisit; sed utrum vivas usque ad septimam, nemo tibi promisit. Non dico usque ad undecimam, sed usque ad septimam. Quare ergo differs vocantem te, certus de mercede, incertus de die? Vide, ne fortè quod ille tibi daturus est promittendo, tu tibi auferas differendo.* Si hoc rectè dicitur de infantibus, tamquam ad horam primam pertinentibus; si rectè dicitur de pueris, tanquam ad horam tertiam pertinentibus; si rectè dicitur de juvenibus, tanquam in horæ sextæ flagrantia constitutis: quantò magis rectè de decrepitis dicitur, Ecce jam hora undecima est, & adhuc stas, venire piger es? An fortè non exiit ad te vocandum pater-familias? Si non exiit, quid est quod loquimur? Nempè nos servi de familia ipsius sumus, conducere operarios missi sumus. Quid ergo stas? *Finisti annorum numerum, festina ad denarium.* Æternæ salutis causa tota die, & usque ad vesperam, id est, toto vitæ tempore, & usque ad mortem laborandum est, nusquam quiescendum, nusquam otio indulgendum. Quidni laboremus, cùm Christus toto vitæ suæ mortalis decursu, & ad mortem usque crucis, nostri causa laboraverit? Momentum quidem temporis sufficit ad promerendam vitam æternam, si peccator animo sincero ad Deum conversus fuerit, peccatum oderit, Deum toto corde dilexerit; sed temerariæ præsumptionis reus est, qui in extremo momento divinam misericordiam sibi adfuturam pollicetur, quam toto vitæ tempore contempsit, cùm ad pœnitentiam vocaret, sinumque expanderet. Neque tamen peccator omnium horarum, in mortis articulo constitutus, ultimum illud momentum elabi sinat, sibique à dæmone præripi desperatione & diffidentia de bonitate & misericordia Dei. Nam qui vel hora undecima in vineam Domini venerunt, & in ea laboraverunt, eamdem mercedem accipiunt, si laboris brevitatem fervore charitatis compensaverint.

IV. *Venientes autem & primi arbitrati sunt, quòd plus essent accepturi: & acceperunt singulos denarios. Et accipientes, murmurabant adversùs patrem-familias, dicentes: Hi novissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstus. At ille respondens uni eorum, dixit: Amice, non facio tibi injuriam..... Tolle quod tuum est, & vade: Volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi.* Non in laboris diuturnitate, non in propria justitia, sed in sola Dei misericordia fidendum est. De nostro minimè gloriandum, cùm nostrum nihil sit. Quid enim habemus, quod non acceperimus? Non vocationis prioritas, non diuturnitas laboris, non austeritas vitæ, non difficultas aut splendor operum; sed charitas, humilitas, & fidelitas, quam Deus in cordibus per Spiritum-Sanctum secundùm consilium voluntatis suæ diffundit, divinæ liberalitatis mensura est. Christus dona sua singulis membris suis dividit, prout vult. Mensura quisque sua sit contentus: proprii doni, gratiæque quam accepit, fructus cum fœnore Deo offerat; aliis verò non invideat, se ex seipso nihil mereri certus, & de suo nihil habere præter mendacium & peccatum. *An non licet mihi, quod volo facere?* (inquit pater-familias.) *Recolamus illos operarios in vinea, qui tota die laboraverunt, & eos qui hora una* (inquit S. Augustinus:) *nempè causa diversa est impensi laboris, & tamen idem judicium in redditione mercedis. Numquid & hic audierunt murmurantes à patre-familias, nisi, Hoc volo? Ita quippè ejus erga alios fuit largitas, ut erga alios nulla esset iniquitas. Et isti quidem utrique in bonis sunt: Verùntamen quantum ad justitiam spectat & gratiam, potest & de reo qui liberatur, rectè dici reo qui damnatur,* Tolle quod « tuum est, & vade: huic autem volo *quod non debetur* « donare. An non licet mihi facere quod volo? An ocu- « lus tuus nequam est, quia ego bonus sum? *Hic ille si* « *dicat, Cur non & mihi? meritò audiet,* O homo, tu quis « es, qui respondeas Deo? *Quem certè in uno vestrum benignissimum largitorem, in te exactorem justissimum, in nullo tamen cernis injustum. Cùm enim justus esset, etiamsi utrumque puniret: qui liberatur, habet, unde gratias agat; qui damnatur, non habet, quod reprehendat..... In hac re sicut justa est ira ejus, sicut magna est misericordia ejus, ita inscrutabilia judicia ejus.*

S. August. lib. de Dono Perseverantiæ, c. 8.

V. *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi: Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Qui segni & inerti animo in vinea Domini operantur, & negotium salutis suæ languenti charitate agunt, quamvis à pueritia vel juventute Deo se consecraverint, non solùm novissimi fiunt in Regno cœlorum, sed periculo damnationis æternæ se exponunt. Contra verò pœnitentes videmus, qui cùm juvenilibus annis in summa Dei oblivione vixerint, ac suis cupiditatibus abrepti, voluptatum illecebris allecti, in peccata ruerint præcipites; ad Deum tamen matura aut etiam inclinante in senium ætate conversi, tanto charitatis fervore ipsi serviunt, ut in ejus Regno primos gloriæ gradus mereantur & consequantur, præ illis qui jugum Domini ab adolescentia portaverunt. Ne igitur justus se extollat supra peccatores quantumvis obduratos; sed infra omnes Christiana humilitate se dejiciat; videat, ne cadat; teneat quod habet, ne alius coronam ejus accipiat; peccatorem illum, hominem illum nequissimæ & profligatissimæ vitæ, sinceræ pœnitentiæ conatibus, charitatis fervore, se sanctiorem fortè evasurum cogitet,

atque

atque in Regno Dei priorem. Sola humilitas impedire potest, ne primi fiant novissimi; aut divinam misericordiam & gratiam advocare & obtinere, qua novissimi fiant primi. *Parum est, ut illud quod in te est bonum agnoscas, quòd à Deo sit, nisi etiam inde non te extollas super illum qui nondum habet; qui fortasse cum acceperit, transiet te. Quando enim erat Saulus Stephani lapidator, quàm multi erant Christiani, quorum erat ille persecutor? Tamen quando conversus est, omnes qui se præcesserant, superavit.*

S. August. enarr. in ps. 70. serm. 1.

Multi sunt vocati, pauci vero electi. Non vocatione, non justitia temporali, sed una perseverantia, quæ Dei donum est omninò gratuitum, innotescunt electi: *Qui* enim *perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Paulus quidem Apostolus fideles omnes complecti videtur sanctorum, electorum, & prædestinatorum nomine. Nimirùm quia latent homines qui verè sint electi, piè sentiendum est omnes esse, qui fidei & pietatis speciem præ se ferunt, & imagini filii Dei se conformes exhibere student. Unde S. Augustinus: *Appellamus ergo eos & electos Christi discipulos, & Dei filios, quia sic appellandi sunt, quos regeneratos piè vivere cernimus; sed tunc verè sunt quod appellantur, si manserint in eo propter quod sic appellantur. Si autem perseverantiam non habent, id est, in eo quod cœperunt esse, non manent, non verè appellantur, quod appellantur, & non sunt: apud eum enim hoc non sunt, cui notum est quod futuri sunt, id est, ex bonis mali.* Paucitas electorum, præ ingenti numero reproborum, salutarem nobis timorem incutiat, cùm nesciamus, an amore, an odio digni simus.

S. August. lib. de corrept. & grat. c. 9.

VI. *Ecce ascendimus Ierosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte*, &c. Veris tantùm Christi discipulis datum est nosse mysterium, virtutem, ac fructum Crucis Christi; ideò Christus Jerosolymam ascendens, assumpsit duodecim Discipulos secretò, & cùm illis de Passione sua, & præcipuis ejus circumstantiis, necnon de sua Resurrectione collocutus est. Narravit autem adeò nitidè quomodo tradendus esset primùm Principibus Sacerdotum & Scribis, deinde gentibus, *ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum*, ut ejus sermo historia magis quàm Prophetia videretur. Passionem suam ac mortem non præscivit solùm, sed ardentissimè desideravit: *Baptismo* (inquit) *habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur?* De opprobriis suis, contumeliis, flagellis, cruce, ac morte, non tranquillo tantùm, sed læto animo cogitabat & loquebatur. Ascendamus & nos Jerosolymam cum Salvatore nostro, Passionis ejus, Crucis, mortis, ac Resurrectionis mysteria meditemur. Compatiamur & condoleamus, ut Apostoli, cùm peccata nostra causam fuisse constet, cur traditus sit, contumeliis affectus, crudelissimè flagellatus, morte damnatus, crucifixus. Christi contumelias honoribus sæculi, flagella deliciis ac voluptatibus, crucem bonis omnibus perituris præponamus. Spes resurrectionis, quam nobis à mortuis tertia die resurgens dedit, nos in adversis consoletur, & ad damna quæque, orbitates, ægritudines, contumelias, persecutiones, tormenta, mortem ipsam, si opus fuerit, pro ejus nomine ac gloria forti animo tolerandam, accendat & confirmet. *Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen: aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet. Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversum semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini, animis vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes: & obliti estis consolationis, quæ vobis tamquam filiis loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater? Quòd si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filii estis.*

Luc. 12. 50.

Hebr. 12. 1. 2. 3.

VII. *Tunc accessit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dicit ei, Quid vis? Ait illi, Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram, in Regno tuo.* Ambitiosi se humiliant specie tenus, ut ad honores irrepant; ad occursum majoris cujusque decrescunt, ut extollantur: *Fœnerando servitium, mercatur imperium.* Ambitionis vilitatem duo illi Apostoli Jacobus & Joannes non ignorarunt, qui primas in Christi Regno sedes petituri, tempus illud observarunt, quo Christus assumpsit duodecim Discipulos secretò; immò seorsim à reliquis Discipulis Christum Dominum convenerunt. Cur honorem ac dignitates petituri, solitudinem quærunt, fugiunt arbitros & testes? *Cum humano more id facerent, coram omnibus erubescentes dicere, seorsum ab aliis Discipulis Christum convenientes, interrogaverunt. Præcesserunt enim, ut remotis arbitris occultiùs loquerentur.* Vides quàm indecora sit ambitio, quæ coram testibus erubescit. Et ne in recessu quidem & solitudine ambitiosum desiderium aperire ausi sunt, sed matrem præmiserunt, quæ pro ipsis Christo supplicaret: *Pudore victi, matris patrocinium assumpserunt.* Quin etiam ipsa mater accedens erubuit postulare quod pro filiis ambitiosiùs optabat: & fortè penitùs obmutuisset, nisi ad loquendum excitaretur à Christo interrogante, *Quid vis?* Ambitio *mater hypocrysis, latebras amat & tenebras, lucis impatiens est. Ambitio spurcum vitium in immo jacet: videt tamen omne sublime, sed videri ipsa refugit. Nec mirum; optato namque necesse est careat, nisi caveat arbitros. Quo enim gloria plus affectatur, eò minùs apprehenditur, ubi deprehenditur affectari. Quid denique tam inglorium, quàm gloriæ cupidum deprehendi?* Duplex est ambitio; una nuda & impudens, quæ palam Ecclesiasticas dignitates & sacra ministeria petit & affectat. Talis fuit Thebulis ambitio, qui Ecclesiæ integritatem hæresi sua violavit, propterea quòd *in petitione Episcopatus repulsam tulerat.* Talis ambitio Valentini, de quo Tertullianus lib. adversùs Valentinianos, cap. 9. *Speraverat Episcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat, & eloquio; sed alium ex Martyrii prærogativa loci potitum indignatus, de Ecclesia authenticæ Regulæ abrupit (ut solent animi pro prioratu exciti, præsumptione ultionis accendi) ad expugnandam conversus veritatem.* Talis ambitio Diotrephis, de quo S. Joann. epist. 3. vers. 9. *Scripsissem forsitan Ecclesiæ; sed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos*, &c. Alia est ambitio sobria, & quodammodo oculata, ut loquitur S. Bernardus, moliens saltem cautè, etsi non castè. Si valet proficere, clam negotia sua curat: Sin verò, manet in se, & pudoris umbram non deserit. Equidem talis etsi Deum nondùm metuit ad salutem, pro ingenita tamen verecundia honestatem interim retinet, quòd homines reveretur, & publicum erubescit. Talis erat ambitio filiorum Zebedæi. Ideò Christus interrogat, quid velint, non ignorans certè, sed *Vt respondere compulsi, ulcus aperiant, quod sanare Christus intendebat.* Ulcus sanè periculosum ambitio, sic appellata, quòd *concupiscentia apud animum ambiente, nascatur ad gloriæ votum. Grande scilicet votum, quod non natura, nec veritas, sed vitiosa animi passio concupiscentia commendavit.*

S. Jo: Chrysost. hom. 66. in Matt.

S. Bern. epist. 126. ad Episc. Aquitaniæ.

Hegesippus apud Euseb. lib. 4. hist. Eccles. c. 22.

S. Jo: Chrys.

Tertull. lib. de habitu muliebri, c. 9.

VIII. *Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis, quid petatis.* Nesciunt, quid petunt, qui Ecclesiasticas dignitates & ministeria sive beneficia ob honorem, opes, & commoda temporalia quærunt, non ob opus sanctum ac laborem suscipiunt. Nesciunt, quid petunt parentes, qui filios suos Ecclesiastico statui destinant, non curantes, an sint à Deo vocati. Nesciunt, quid petunt, qui hæreditate sanctuarium Dei possidere, sive jure cognationis obtinere conantur. De Christo Propheticè scriptum est: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Cur non secundùm ordinem Aaron? Quia, ut ait S. Leo Ma-

S. Leo, ser. 2. in Anniv. Assumpt. suæ.

Magnus, *cùm hujus divini Sacerdotii sacramentum ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro & sanguis creavit, eligitur: sed cessante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermisso, eos Rectores Ecclesia accipit, quos Spiritus-Sanctus præparavit; ut in populo adoptionis Dei, cujus universitas sacerdotalis atque regalis est, non prærogativa terrenæ originis obtineat unctionem, sed dignatio cœlestis gratiæ gignat Antistitem.* Nesciunt quid petunt, qui absque vocatione, & meritis, ad Ecclesiasticas Dignitates, Sacerdotia, & Ministeria, quærunt promoveri. De illis conqueritur Deus Osee 8. 4. *Ipsi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi.* Ex se namque, & non ex arbitrio summi Rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, sed sua cupidine accensi, culmen regiminis rapiunt potiùs, quàm assequuntur. Nullus magis dignus est Ecclesiasticis Dignitatibus, quàm qui se indignum censet: *Meriti prærogativa, est honoris repulsa.* Hinc S. Hieronymus de Nepotiano Sacerdotium recusante: *Quantò magis* (inquit) *repugnabat, tantò magis in se studia omnium concitabat; & merebatur negando, quod esse nolebat; eòque dignior erat, quò magis se clamabat indignum.* Cœlestis sponsus ter repetitis vocibus sponsam vocat, *Veni de Libano sponsa, veni de Libano, veni.* Cur non ad unicam sponsi vocem accurrit? Nimirùm quia ad coronam & imperium vocat: *Veni, coronaberis.* Prudenter venire metuit, quæ lapsus periculum non ignorat honoribus & dignitatibus annexum: *Mora hæc non est contumaciæ, sed cautelæ.* Imprudentem & cæcam ambitionem damnat illud sponsæ cœlestis exemplum. *Non expectantes vel semel vocari, ultro nobis ipsi honorem sumimus, vocationem vel prævenientes, vel arte procurantes.*

S. Greg. M. Pastor. p. 2. c. 1.

Author. ser. sub Eusebii Emiss. nomine editorum serm. in laudem S. Max.

S. Hier. epist. 3. ad Heliod. can. 4.

Gilbert. Abb. in cant.

IX. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.* Illi Discipuli gloriam requirebant, qui volebant sedere unus ad dexteram ejus, & alter ad sinistram: *Attendebant quò, & non videbant quà: Dominus eos, ut ordinatè venirent ad patriam, revocavit ad viam. Excelsa est enim patria, humilis via. Patria est vita Christi, via est mors Christi: patria est mansio Christi, via est passio Christi. Qui recusat viam, quid quærit patriam? Denique & illis hoc* » *respondit quærentibus altitudinem,* Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? *Ecce quà venitur ad celsitudinem quam desideratis. Calicem quippè commemorabat humilitatis atque passionis.* Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? ..... *Dominus non illis sedes invidit, sed convallem priùs plorationis ostendit, quasi diceret: Illuc vultis venire, ubi sum ego? Venite quà ego. Quid est, Venite quà ego? Per humilitatem. Ego de sublimi descendi, & humiliatus ascendo: Vos in terra inveni, & ante vultis volare quàm pasci; priùs nutrimini, educamini, ferte nidum. Quid enim ait? Quomodo illos revocavit ad humilitatem, jam quærentes altitudinem?* Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? *Et illi, etiam in hoc superbi,* Possumus. *Quomodo Petrus,* Tecum usque ad mortem. Fortis vir, donec femina *diceret,* Et iste cum illis erat. *Sic & isti,* Possumus. *Et ille,* Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram, non est meum dare vobis. *Non est meum dare superbis. Modò quibus loquor, superbi estis: ideò dixi, Non est meum dare vobis. Sed fortè dicerent, Erimus humiles. Non ergo eritis vos. Ego,* Vobis, *dixi. Non dixi, Non dabo humilibus: sed, Non dabo superbis. Qui autem ex superbo fit humilis, non erit qui erat.*

S. Augustin. tract. 28. in Jo. n. 5.

S. Augustin. enarr. in Ps. 103. serm. 3. n. 9.

Calicem quidem meum bibetis. *Duo sunt Martyrii genera, unum in mente, aliud in mente simul & actione. Itaque esse Martyres possumus, etiamsi nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippe à persequente, Martyrium in aperto opere est: ferre verò contumelias, odientes diligere, Martyrium est in occulta cogitatione.* Jacobus & Joannes, non uterque per Martyrium occubuit, & tamen quòd uterque calicem biberet, audivit. *Et nos igitur sine ferro esse possumus Martyres, si patientiam veraciter in animo custodimus.*

S. Greg. M. hom. 15. in Evang.

Si, non dico primas sedes, sed locum aliquem in Regno cœlorum habere volumus, via humilitatis & crucis ineunda est, quam Christus monstravit, aperuit, calcavit. *Quis non velit ire ad exaltationem? Omnes delectat celsitudo, sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non ascendere: A gradu incipe, & ascendisti.*

S. Augustin. serm. 96. alias de diversis. 47.

X. *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis; sed quibus paratum est à Patre meo.* Non impotentiam suam, sed justitiam his verbis significat. Quod ut clarius fiat, exemplo rem ante oculos ponamus. Ad editorem munerum atque certaminis, quò multi atque præclari athletæ confluant, duos quosdam ipsi præcipua familiaritate conjunctos accessisse fingamus, qui amicitia Principis freti, postulare audeant, ut victores ipsi præconio declarati coronentur: quibus ille respondeat, Non est meum id dare, sed virtutem quibus labore ac sudore præparatum est. An illum impotentem esse dicemus? Nequaquam, sed justitiam ejus admirabimur, & quoniam non personam, sed respicit, laudabimus. Ita Christum dixisse intelligamus: *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis; sed quibus paratum est à Patre meo.* Discipulos hortabatur, in gratia Dei primùm, deinde in laboribus propriis omnem salutem & gloriæ spem reponere: ideò dixit, *Quibus paratum est.* Nam si alii præstantiores videbuntur, si excellentiora quàm vos opera facturi sunt, quomodo illis præponemini? An quia mei Discipuli estis? Nisi igitur primis sedibus dignos vos exhibueritis, bibendo calicem passionis & humilitatis meæ, frustra speratis vos ad illas provehendos.

S. Jo: Chrys. hom. 66.

XI. *Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.* Ambitio radix æmulationis & murmurationis. Hinc aliorum peccata majori sæpè peccato ab iis damnantur, qui spirituales videri volunt, cùm tamen carnales sint, ut Apostolus ait: *Cùm sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?* Apostoli adhuc carnales erant, nondum in viros spirituales per adventum Sancti Spiritus immutati: *Jesus autem vocavit eos ad se,* ut eorum tumorem sanaret doctrina & exemplo humilitatis suæ, & ait

1. Cor. 3. 3.

XII. *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum: & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit minister vester; & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus: sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Ecclesiastica potestas tota in humilitate fundatur, charitati tota consecratur. Pastores Ecclesiæ à fastu sæcularium Principum, & imperioso agendi modo alieni esse debent, Christi charitatem & mansuetudinem imitari, subditorum servos per Jesum se exhibere, non dominos: *Non dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo.* Se totos gregi devovere, labores suos, tempus, bona, vitam ipsam, si necesse sit, gregis utilitati consecrare: Christi paupertatem, humilitatem, zelum pro animarum salute imitari. *In domo justi viventis ex fide, & adhuc ab illâ civitate cœlesti peregrinantis, etiam qui imperant, serviunt eis, quibus videntur imperare. Neque enim dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; nec principandi superbia, sed providendi misericordia.* Christus Apostolis suis Ecclesiastici Regiminis formam ac modum præscribens, eorum successores docet; Ecclesiæque regimen dominationem non esse, demonstrat, sed ministerium ac servitutem. *Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. Ergo & tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis. Si utrumque similiter habere voles, perdes utrumque. Alioquin non te illorum exceptum numero putes, de quibus queritur Deus:* Ipsi regnaverunt, & non ex me. *Jam si regnare sine Deo juvat, habes gloriam, sed non apud Deum.* Se Christi ministrum, se fidelium servum

1. Pet. 5. 3.

S. Augustin. lib. 19. de Civit. Dei, c. 14. S. Bern. lib. 2. de consider. c. 6.

vum profitebatur Apostolus; non de principatu, sed de humiliationibus, opprobriis & periculis gloriabatur. *Ministri Christi sunt: (ut minùs sapiens dico) plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.* O præclarum ministerium! Quo non id glorioſius Principatu? *Si gloriari oportet, forma tibi sanctorum præfigitur. Apostolorum proponitur gloria: parvane tibi videtur? Quis mihi tribuat similem fieri in gloria sanctorum?* *Clamat Propheta*: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. *Clamat Apostolus*: Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi. *Hoc glorieris, opto, semper optimo genere gloriæ, quod Apostoli, quod Prophetæ delegere sibi, relinquere tibi. Agnosce hæreditatem tuam in Christi Cruce, in laboribus plurimis.* Erubesce, superbe cinis; Deus se humiliat, & tu te exaltas? *Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis auctori? Vtinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti Deus respondere dignetur, quod & suo increpando respondit Apostolo*: Vade post me satana, quia non sapis ea, quæ Dei sunt. *Quoties enim hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo, & tunc verè non sapio ea quæ Dei sunt.*

1.Cor.11.13.

S.Bern. ibid.

Ps.138.

2.Cor.10.

Matt.15.

XIII. *Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eum turba multa: & ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt, quia Iesus transiret: & clamaverunt, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.* De una cæcitate cordis nemo penè conqueritur, vix ab ea petit aliquis liberari. Illorum deploranda magis cæcitas, qui interiorem illam cæcitatem minimè cognoscunt, immò se maximè perspicaces putant: *Clausi sunt oculi cordis, transit Iesus, ut clamemus. Quid est, transit Iesus? Agit temporalia Iesus, agit transitoria Iesus.* Attendite & videte, quanta ejus gesta transierint. Natus est de Virgine Maria, numquid semper nascitur? Infans lactatus est, numquid semper sugit? Per ætates cucurrit usque ad juventutem, numquid semper corporaliter crescit? Ipsa etiam quæ fecit miracula transierunt, leguntur, & creduntur. Quia enim talia scripta sunt, ut legi possent, transibant, cùm fierent. Postremò, ne in multis moremur, crucifixus est: numquid semper pendet in cruce? Sepultus est, resurrexit, ascendit in cœlum: jam non moritur, & mors illi ultra non dominabitur: & divinitas ejus semper manet, & immortalitas jam corporis ejus numquam deficiet. Sed tamen illa omnia quæ temporaliter ab eo gesta sunt, transierunt; & legenda scripta sunt, & credenda prædicantur. In illis ergo omnibus transiit Jesus. Duo cæci juxta viam, duo populi ad quos sanandos venit, unus Judæorum, alius Gentium. *Dominus transibat, cæci clamabant. Quid est, transibat? Transitoria opera faciebat. Secundùm hæc opera fides nostra ædificatur. Credimus enim in Filium Dei, non tantùm, quia Verbum Dei est, per quem facta sunt omnia: si enim semper in forma Dei manens æqualis Deo, non semetipsum exinaniret formam servi accipiens; nec sentirent cæci, ut possent clamare. Sed cùm operaretur transitoria, id est, humiliaret se, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, clamaverunt duo cæci*, Miserere nostri, fili David. *Quia & hoc ipsum quòd Dominus & Creator David, etiam filius David esse voluit, in tempore hoc egit, transiens hoc fecit.*

S.Augustin. ferm.88 alias 18. de Verbis Dom. c. 10. 11.& 12.

Et clamaverunt, dicentes: Domine miserere nostri. *Quid est clamare ad Christum, nisi gratiæ Christi congruere bonis operibus? Quis est qui clamat ad Christum, ut pellatur interior cæcitas transeunte Christo, id est, dispensante nobis temporalia sacramenta, quibus admoveatur ad æterna capienda? Quis est qui clamat ad Christum? Qui contemnit mundum, clamat ad Christum. Qui spernit sæculi voluptates, clamat ad Christum. Qui dicit non lingua, sed vita*, Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo, *clamat ad Christum. Qui dispergit, & dat pauperibus, ut justitia ejus maneat in sæculum sæculi, clamat ad Christum.*

S.Augustin. ibid.

XIV. *Turba autem increpabat eos, ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Miserere nostri, fili David.* Turba quæ cum Domino erat, compescebat clamorem quærentium sanitatem. *Bonos Christianos, verè studiosos, volentes facere præcepta Dei, quæ in Euangelio scripta sunt, Christiani mali & tepidi prohibent. Turba ipsa quæ cum Domino est, prohibet clamantes, id est, prohibet benè operantes, ne perseverando sanentur. Clament illi, non deficiant, neque ducantur quasi auctoritate turbarum; nec eos qui priores Christiani facti sunt, malè viventes, & bonis operibus invidentes imitentur. Non dicant, Quomodo isti vivunt tam multi, sic vivamus. Quare non potiùs quomodo dicit Euangelium? Quare vis vivere secundùm increpationem turbæ prohibentis, & non secundùm vestigia Domini transeuntis? Insultabunt, vituperabunt, revocabunt: Tu clama, quò usque pervenias ad aures Iesu. Nam qui perseveraverint in faciendo talia, qualia præcepit Christus, & non attenderint turbas prohibentes, neque magni penderint, quòd Christum videntur sequi, id est, quòd Christiani appellantur; sed plus amaverint lucem quam Christus est redditurus, quàm timuerint strepitum prohibentium: nullo modo separabuntur, & stabit Iesus, & sanabit eos. Quomodo enim sanantur oculi nostri? Quomodo per fidem sentimus Christum transeuntem temporali dispensatione, sic intelligamus Christum stantem incommutabili æternitate. Ibi enim sanatur oculus, quando intelligitur Christi Divinitas.*

S.Augustin. ibid.c.14.

XV. *At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.* Quò plura sunt impedimenta conversionis & bonæ voluntatis, eò magis augendus est fervor orationis. Cujus assiduitate per Christi gratiam omnes cuntradictiones cessabunt, ut tranquillè Deo serviatur. Cum quisque Christianus cœperit benè vivere, fervere bonis operibus, Mundumque contemnere; in ipsa novitate operum suorum patitur reprehensores & contradictores frigidos Christianos. Si tamen perseveraverit, & eos superaverit perdurando, & non defecerit à bonis operibus, iidem ipsi jam obsequentur, qui ante prohibebant. Tamdiu enim corripiunt, & perturbant, & vetant, quandiu sibi cedi posse præsumunt. Si autem victi fuerint perseverantia proficientium, convertunt se, & dicere incipiunt: Magnus homo, sanctus homo, felix cui Deus concessit. Honorant, gratulantur, benedicunt, laudant: quomodo illa turba quæ cum Domino erat, ipsa prohibebat, ne cæci clamarent: sed post quàm illi ita clamaverunt, ut mererentur audiri, & impetrare misericordiam Domini, ipsa turba rursum dicit, *Vocat vos Iesus*. Jam & hortatores fiunt, qui paulò ante corripiebant, ut tacerent.

S.Augustin. ibid.c.17.

Marc.10.

XVI. *Et stetit Iesus, & vocavit eos, & ait: Quid vultis faciam vobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri.* Christus orantes ad se trahit & consolatur. Ascendit oratio, & descendit miseratio. Excitat Deus desideria nostra, ut nos præparet ad recipienda dona sua. Voluntatem nostram non explorat, nisi quam ipse præparavit, ut illi obediat. Nostrum consensum expectat, sed quem ipse per gratiam suam formavit in nobis. Prima gratia est apertio oculorum cordis, ad morbum nostrum miseriamque cognoscendam, ad implorandum auxilium cœlestis medici & liberatoris. Cæci dumtaxat visum corporis postulant: sed jam illuminari incipiunt, qui lumen animæ à Deo rogant, qui cæcitatem suam oderunt, qui ejus curationem ferventi oratione postulant. *Domine, ut aperiantur oculi nostri.* Cæci à Domino non aurum, sed lucem quærunt: *Quia etsi habere cæcus quodlibet potest, sine luce videre non potest, quod habet. Imitemur eos, quos & corpore & mente illuminatos à Christo videmus. Non falsas divitias, non terrena dona, non fugitivos honores à Domino, sed lucem quæramus: nec lucem quæ loco cluditur, quæ tempore finitur, quæ noctium interruptione variatur, quæ à nobis communis cum pecoribus cernitur: sed lucem quæramus, quam videre cum solis Angelis possumus, quam*

S.Greg. M. hom. 2. in Euang.

nec

nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam profectò lucem via fides est. Vnde rectè & illuminando cæco protinùs respondetur: Respice, *fides tua te salvum fecit.*

XVII. *Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.* Dei miseratio, amor ejus est erga peccatorem; amor Dei fons gratiæ: gratia, operatio omnipotentis Dei: hujus operationis effectus, videre quæ agenda sunt, & facere, Deum cognoscere, & amare; credere in Deum, & secundùm fidem operari; oculos aperire, & conjicere in Christum; ejus vitam & præcepta intueri; illum tandem sequi & imitari. *Videt & sequitur, qui bonum quod intelligit, operatur. Videt autem & non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed bona operari contemnit. Si ergo cæcitatem jam nostræ peregrinationis agnoscimus: si credendo in Redemptoris Mysterium juxta viam sedemus: si exorando quotidie ab Auctore nostro lucem petimus: si eamdem lucem jam per intellectum videndo, illuminati post cæcitatem sumus; Iesum quem mente cernimus, opere sequamur. Aspiciamus, qua graditur, & ejus vestigia imitando teneamus. Iesum etenim sequitur, qui imitatur ..... Qui ergo in Christum jam credidit, sed adhuc avaritiæ lucra sectatur, in superbia honoris extollitur, invidiæ facibus inardescit, libidinis se immunditia polluit, prospera quæ in mundo sunt, concupiscit; Iesum in quem credidit, sequi contemnit. Diverso quippè itinere ambulat, si gaudia delectationesque appetit, cui Dux suus viam amaritudinis ostendit.*

S. Greg. M. lib.

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis.

I. ET *cùm appropinquassent Ierosolymis, & venissent Bethphage ad Montem Oliveti: tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: solvite, & adducite mihi: & si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet: & dimittet eos.* Id factum in confiniis Bethaniæ, Bethphage, & Jerosolymorum. Unde Marci 11. 1. scriptum est, *Cùm appropinquarent Ierosolymæ & Bethaniæ*, Lucæ 19. 29. *Cùm appropinquassent ad Bethphage & Bethaniam.* Cùm ergo in confiniis horum vicorum esset Jesus, atque in agrum Jerosolymis vicinum perveniisset, misit duos è discipulis suis, quorum nomina ignorare nos voluerunt Euangelistæ sancti; dicens eis: Ite in castellum è regione seu in conspectum situm: & statim invenietis asinam alligatam cum pullo, cui nemo adhuc insedit: solvite, mihique adducite. Et si quis vos interrogaverit, cur id faciatis, & cujus mandato: respondete, Dominus his opus habet. Non ait: Dominus noster, sed simpliciter *Dominus*, Rex scilicet universi, cujus & conditor est. Et statim herus, cujus hæc jumenta sunt, ea spontè mittet ad meos usus.

Marc. 11.

Luc. 19.

II. *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & super pullum filium subjugalis.* Hac pompa Christus Jerosolymam ingredi voluit, tum ut Regni sui naturam sic adumbraret, quod pacificum & humile est, & ab hujus sæculi Regum fastu maximè alienum: tum ut Prophetæ vaticinium in se impletum ostenderet, seque verum esse Messiam, Regem & Salvatorem Judæis à Deo promissum, & tam diu expectatum. Prophetam qui hìc citatur, quidam putant Isaiam esse, ut Nonnus in Paraphrasi S. Joannis, & S. Matthæi Æthiops Interpres. Nempè hæc habentur Isaiæ 62. 11. *Dicite filiæ Sion, Ecce Salvator tuus venit.* Ad quæ S. Matthæus ita videtur alludere, ut etiam è recentioribus nonnulli velint, verba quæ citat, ex parte saltem ex Isaia esse deprompta. Sed is unum Prophetam citat, non plures; *Vt adimpleretur, quod dictum est per Prophetam.* Quem esse Zachariam nemo negaverit, hæc apud illum legens: *Exulta satis filia Sion, jubila filia Ierusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi justus & Salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.* Unde si non omnia, saltem quæ ad rem maximè erant, descripserunt SS. Euangelistæ Matthæus & Joannes, mutatis aliquot verbis, sed eodem sensu servato. His enim Zachariæ, *Exulta satis filia Sion, jubila filia Ierusalem*, respondent illa S. Matthæi, *Dicite filiæ Sion*; & hæc S. Joannis, *Noli timere filia Sion.* Nempè filia Sion sunt Jerosolymitani, qui viso Rege Christo, in quo uno salutis spes erat sita, cum lætitia & jubilo alii aliis dixerunt verba plena fiduciæ & gaudii. Quod porrò hìc supponit uterque Euangelista, Zachariam de Christo Jesu hæc prædixisse, locus ipse palam evincit, & quòd res ibi prædictas solus Christus impleverit, ut non immeritò exclamet S. Joannes Chrysostomus: *Interrogetur Iudæus, quisnam Regum asina vectus Ierosolymam intravit: Neminem profecto præter Christum dicere poterunt.* Sed & agi de Christo Jesu, patet ex iis, quæ sequuntur ibidem de pace per illum Regem restituenda, & ita ut curribus & equis & armis bellicis ampliùs non sit opus; & de imperio ejus à mari ad mare, atque ad extrema terrarum propagando; de captivis denique per sanguinem testamenti ab ipso liberandis. Frustra igitur hunc locum ad Zorobabelem pertinere vult Grotius in Notis ad Zachariam, quem egregiè ac luculenter refellit Bochartus lib. 2. Hierozoici, cap. 17. Sed & à Theodoreto illud Grotii commentum Judaicum jampridem confutatum est. *Ego verò* (inquit) *Iudæorum stuporem admiror, qui impudentissimè hanc Prophetiam de Zorobabel interpretari conantur. Nam Zorobabel non totam Palæstinam tenuisse, sed solam Iudæam, ipsimet Iudæi confitentur: Propheta autem prædixit, eum qui pullo insedit, toti orbi imperaturum. Accidit, quòd Christum pullo usum fuisse novimus: Zorobabel verò id fecisse nemo ad hunc diem dixit ex his qui divina conscripserunt. Quòd si Christus Dominus juxta Prophetiam pullo usus est, & imperium orbis terræ tenuit, & Deus verus esse creditur & prædicatur, delevitque Regnum Ephraim & Israel, de eo & hæc Propheta prædixit, & Prophetia sine dubitatione ad finem pervenit.*

S. Jo: Chrys. hom. 67.

Theod. in c. 9. Zach.

Zach. 9.

Dicite filiæ Sion, civitati sive populo Jerusalem, supra montem Sion ædificatæ: *Ecce Rex tuus*, Messias tibi promissus, *venit tibi*, jam ad te missus à Deo est, & apud te versatur, ut tibi salutem impertiat. *Mansuetus*, non ferox, ut Reges gentium, sed benignus & facilis; non perdens peccatores, sed absolvens, levans, & recreans; non ultionem inimicis inferens, sed beneficentiam & misericordiam in ipsos exercens. Vox Hebraica apud Prophetam significat *pauperem*: Septuaginta interpretes *mansuetum* reddiderunt, affini significatione: pauperes enim spiritu & humiles, qualis Christus fuit, etiam mansueti esse solent. Mansuetudo porrò & humilitas charissimæ Christi virtutes fuerunt, quas præsertim homines docuit: *Discite* (inquit) *à me, quia mitis sum & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suave est, & onus meum leve.*

Sedens super asinam, & pullum filium subjugalis. Non est existimandum, Christum primò asinæ, deinde pullo insedisse: Non enim ejus majestate dignum videtur, ut tam breve iter duobus jumentis confecerit, & ex uno in alterum insiliverit, ut desultorii equites. Hìc igitur agnoscenda est numeri enallage, qua pluribus indefinitè

S. Hieron. in c. 21. S. Matt.

Joan. 12. 15.

nitè tribuitur, quod illorum uni convenit, ut Genes.8. 4. *Requievitque arca super montes Armeniæ*, id est, super unum montium: Genes.19. 29. *Liberavit Loth de subversione urbium, in quibus habitaverat*, id est, in quarum una habitaverat: Genes. 23. 6. *In electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum*, id est, in uno sepulchrorum nostrorum, quodcumque eligere visum fuerit: Josue 7. 1. *Filii autem Israel prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate*, id est, Israelitarum unus Achan: Matth. 26. 8. *Videntes autem discipuli indignati sunt*, id est, discipulorum unus Judas: Matth. 27. 44. *Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*, id est, latronum unus. Ita hìc, sedens super asinam & pullum, id est, uni illorum insidens, scilicet pullo injugi & indomito.

III. *Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Iesus. Et adduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua*, ut commodiùs sederet, *& eum desuper sedere fecerunt*, scilicet super pullum. Marc. 11. *Et duxerunt pullum, & imponunt illi vestimenta sua, & super eum sedit*. Luc. 19. 34. *Et jactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Iesum*. Joann. 12. 14. *Et invenit Iesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est: Noli timere filia Sion, ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ*. Non per se, sed per discipulos à se missos invenit. Marc. 11. 4. *Et abeuntes, invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio; & solvunt eum*. Syrus interpres hunc Matthæi locum ita reddit: *Et adduxerunt asinam & pullum, & posuerunt super pullum vestes suas, & equitavit super eum Iesus*.

IV. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via*. Joan.12.12. Plurimi è turba, quæ Jerosolymam venerat ad diem festum Paschæ, vestimenta sua viæ ornandæ & lætitiæ expromendæ causa sternebant; cæsisque ramis olearum & palmarum, tentoriola quædam ex vestibus suis, ac ramis frondentibus construebant. Sic Regiam Christi Jesu potestatem honorarunt, more apud gentem recepto, ut ex 4. Regum 9. 13. constat, ubi de inauguratione Jehu Regis Israel: *Festinaverunt itaque, & unusquisque tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus ejus, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnavit Jehu*. Joan.12.12. Addit S. Joannes, turbam accepisse *ramos palmarum*, & Christo Jesu obviam processisse. In signum publicæ lætitiæ id præstiterunt. Is ritus in Festo Tabernaculorum usurpatus, Septembri mense, ex præscripto legis, Levit. 23. 40. *Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo vestro*. Cùm autem Judæi certò persuasum haberent, festos dies non solùm Ægyptiaci exitus memoriam, sed & præsagium temporum Messiæ continere, ut vir eruditus observat, plebis illa pars, quæ miraculis ejus adducta hunc verum esse Messiam credebat, velut impleto præsagio, ritum gestationis ramorum usurpat. In nova dedicatione Templi sub Machabæis, eadem lætitiæ publicæ signa usurpata legimus. Exhibenda multò magis erant, cùm Templi Dominus triumphali pompa Jerosolymam ingressus est, cùm novum Templum, scilicet Ecclesia Christi, excitari ac dedicari ab ipso cœpit, primo longè augustiùs, secundùm Aggæi Vaticinium: *Veniet desideratus cunctis Gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quàm primæ*. Hoc etiam ritu adumbratum est, quod S. Joannes Apocal.7. 9. visum à se memorat: *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum: & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno*. Agno Dei quem 1. Mach. 13. 51. & 1. Macc.10.7. Joannes demonstravit, qui ab origine mundi occisus est, qui proximè immolandus erat pro totius mundi peccatis, vocibus festivis, hymnoque gratulatorio populus acclamat, & benè precatur.

V. *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna in altissimis*. Hosanna, vox Hebraica, significat, *Salva quæso*. Exultantium acclamatio est, ac Jesu tanquam vero Messiæ benè precantium, quasi dicerent: *Serva quæso Regem nostrum:* non dissimilis illi apud nos usitatæ: *Vivat Rex*. Sumpta est ex Psalmo 117. qui manifestè de adventu Salvatoris scriptus est, in quo inter cætera, hæc quoque legimus: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea*. Statimque subjungitur: *O Domine salvum me fac, ò Domine benè prosperare: Benedictus qui venit in nomine Domini*. Hosanna filio David: Serva quæso filium David, prosperet Deus Regnum ejus. *Hosanna in altissimis* audiatur: Festis vocibus in honorem Messiæ editissima loca personent. *Hosanna filio David*: Salva nos quæso, Deus, per Messiam, quem salutis authorem in hunc mundum misisti. *Hosanna in altissimis;* tuo siquidem nomine venit, tuo decreto, & potestate visitans populum tuum *Oriens ex alto*, ut terrena jungat cœlestibus. Verbum Hebraicum *Hosanna* (sive ut nos loquimur media vocali litera elisa, *Hosanna*) sacri Euangelistæ servarunt, sicut in *Alleluja* & in *Amen*, & in plerisque factum videmus. Solus Lucas hoc verbum tacuit, sensum nihilominùs exprimens turbarum Jesu tanquam novo Regi & vero Messiæ acclamantium. Confer cum Marc. 11. 9. 10. *Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna: Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit regnum Patris nostri David: Hosanna in excelsis*. Luc. 19. 37. *Cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus quas viderant virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax in cœlo, & gloria in excelsis*. Joann. 12. 13. *Acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna: Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel*.

S. Hier. in comment. & epist.145. ad Damasum.

VI. *Et cùm intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic? Populi autem dicebant: Hic est Iesus Propheta à Nazareth Galilææ*. Jerosolymitani cives commoti sunt, admirati frequentiam, nescientes veritatem. Populi autem, non Jerosolymitani, sed advenæ, simplices & recti, dicebant: Hic est Jesus, quem hactenùs ut Prophetam agnovimus, nunc ut verum Regem & Messiam veneramur. Hic Propheta, de quo à Moyse scriptum est: *Prophetam de genere tuo & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: Ipsum audies*. Deut.18.15. Dicitur autem *A Nazareth Galilææ*, quia ibi fuerat educatus.

VII. *Et intravit Iesus in Templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes, & ementes in Templo; & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit: & dicit eis: Scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum*. Regni sui in hominum animis novum specimen edit Jesus, cùm ædem paternam à profanis commerciis purgat, nulla vi externa fretus, sola virtute divina venerabilis: sui etiam regni ingenium ostendit, quòd Rex proclamatus, non ad Arcem Sion, non ad Domum Regiam, sed ad Templum adeat, potestatem suam & imperium eò tendere demonstrans, ut homines ad Deum adducat. *Et ejiciebat omnes vendentes & ementes in templo*, in atrio scilicet exteriori, in quo aut Gentes aut Judei immundi orabant. Ibi Sacerdotes emporium constituerant & tabernas, in quibus boves & oves, cæteraque sacrificiis necessaria vendebantur, tum ut offerentium commodis servirent, tum ut ipsi quæstum majorem

jorem facerent, certum pro concesso loco tributum exigentes, aut ipsi famulorum suorum opera vendentes. Ejecit autem illos vi adhibita, ut *Ioannis* 2. 15. facto quasi flagello de funiculis; quamvis non sit eadem, sed similis historia. Bis enim vendentes & ementes è Templo Christus ejecit: *Et mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.* Numularios pariter in exterius atrium Templi Sacerdotes admiserant, qui mutuam sub cautione pecuniam inopibus darent. Sed quia Lege præceptum erat, ut nemo usuras acciperet, & prodesse non poterat pecunia fœnerata, quæ commodi nihil haberet, & interdum sortem perderet, ex numulariis collybistas fecerunt, qui pro usuris varias species accipiebant, & quod in nummo non licebat, in his rebus exigebant, quæ nummis coemuntur: quasi utrumque ad usuram non pertineat, & à Deo vetitum non sit, *Ezech.* 22. dicente: *Vsuram & superabundantiam non accipietis.* Mensas etiam habebant in Templo trapezitæ, ut pecunias permutarent, siclos aut hemisiclos Lege præscriptos, aut more pendi solitos Templo (*Exod.* 30. 15.) dantes pro aliis speciebus, & lucrum ex hujusmodi permutatione captantes: Vel etiam pecuniam in locis remotioribus pensitatam, Jerosolymis reddebant, ut viatores & molestia ferendæ pecuniæ, & amittendæ periculo levarent. Horum mensas Jesus evertit, necnon cathedras vendentium columbas, quas offerebant pauperes vice majorum victimarum, ut patet ex Lege, & ex *Luc.* 2. 24. *Et dicit eis*, graviter increpando, ut auctoritatem habens: *Scriptum est*, (Isajæ 56. 7. & Jeremiæ 7. 11.) *Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum*. Domus mea, Templum Dei cultui & orationi consecratum est: Vos autem, quantum in vobis est, in speluncam latronum illud convertistis: *Latro enim est, & Templum Dei in latronum convertit specum, qui lucra de Religione sectatur: cultusque ejus non tam cultus Dei, quàm negotiationis occasio est.*

S. Joannes Chrysostomus hom. 66. 68. in Matth.

S. Hieron. comment. in hunc loc.

S. Hieron.

VIII. *Et accesserunt ad eum cæci & claudi in Templo, & sanavit eos.* Miraculis divinam suam auctoritatem probavit, ac Templum piis operibus sanctificavit, quod Sacerdotes & Pharisæi sordido & impio quæstu violaverant.

IX. *Videntes autem Principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in Templo, & dicentes, Hosanna filio David; indignati sunt, & dixerunt ei: Audis, quid isti dicunt?* Plerique (inquit S. Hieronymus) arbitrantur, maximum esse signorum, quòd Lazarus suscitatus est, quòd cæcus ex utero lumen acceperit, quòd ad Jordanem vox audita sit Patris, quòd transfiguratus in monte gloriam ostenderit triumphantis: Mihi inter omnia signa quæ fecit, hoc videtur mirabilius, quòd unus homo, & illo tempore contemptibilis, & in tantum vilis, ut postea crucifigeretur, Scribis & Pharisæis contra se sævientibus, & videntibus lucra destrui sua, potuerit ad unius flagelli verbera tantam ejicere multitudinem, mensasque subvertere, & cathedras confringere; & alia facere, quæ infinitus non fecisset exercitus. *Igneum enim quiddam atque sydereum radiabat ex oculis ejus, & Divinitatis majestas lucebat in facie.* Cùmque manum non audeant injicere Sacerdotes, tamen opera calumniantur; & testimonium populi atque puerorum, qui clamabant, *Hosanna filio David*, vertunt in calumniam: quòd videlicet hoc non dicatur, nisi soli Filio Dei. Audis (inquiunt) quomodo isti tibi, ut Regi ac Messiæ acclamare etiam in Templo non cessant? Cur puerile ac vanum præconium non compescis? Cur silentium illis non imponis? Num te delectant inanes tituli? *Iesus autem dixit eis: Vtique numquam legistis, Quia ex ore infantium & lactentium perfeciśti laudem?* Vultis, ut os claudam ætati parvulæ, cui Spiritus Sanctus aperuit, & jam olim aperiendum prænuntiavit per os Davidis prophetæ? *Ex ore infantium & lactentium*, ò Deus, laudem omnibus numeris perfectam expressisti. Quæ verba S. Joannes Chrysostomus ita edisserit: *Quamnam ob causam, aliis omissis miraculis, mortuorum resurrectione, leprosorum mundatione, dæmonum expulsione, nunc puerorum miraculi meminit? Quoniam illa quidem etiam ante facta sunt, etsi non sic. Suscitatus est enim mortuus sub Elisæo, & leprosus mundatus, & dæmon per Davidem expulsus est, quando Saul invadebatur à dæmone: Chorus autem infantium & lactentium nunc primùm locutus est. Ne ergo impudenter segereret Iudæus, asserens, hæc de iis dicta esse, quæ sunt edita in veteri Lege, elegit signum quod tunc primum & solum factum est. In aliis, etsi præter rationem, aliqua tamen suspecta habebant, qui sunt impudentes: hic autem nihil potuerunt dicere, cum ipsa per se nuda natura contenderet.*

S. Joannes Chrysost. in ps. 8.

Psal. 8.

X. *Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam, ibique mansit.* Vespere venit in Bethaniam, vicum quindecim stadiis Jerosolymis distantem, ibique pernoctavit, ut omnem affectati à se Regni terrestris suspicionem amoveret, quam fovere poterat urbs per se populosa, concursus frequentissimus ad Festum Paschæ, & nocturnum tempus hujusmodi conatibus opportunum. *Mane autem revertens in civitatem,* (Jerusalem) *esuriit. Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam; & nihil invenit in ea, nisi folia tantùm; & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.* Non finxit Jesus, nec ignoravit arborem illam fructus non ferre; sed humano more se gessit, fructus in ea quærens, quos polliceri videbatur, ut aliquid significaret. S. Marcus observat, *Tempus ficorum non fuisse.* Rationem reddere videtur, cur Christus ad istam arborem potiùs quàm ad aliquam aliam accesserit; quòd nempè in ea videret folia, atque inde spem ficuum. Verùm ea folia non erant præsentis veris; nam ea vix, aut ne vix, adhuc in rerum natura; sed aut erant anni præteriti, quæ hyeme tota ficui adhæserant; aut erat hæc arbor de eo ficuum genere, quæ fructus pariter ac folia per biennium aut triennium appendentia habuerunt, antequam fructus ad maturitatem perducerētur. Habuisse ergo hæc arbor videtur folia, quæ ficus promitterent; aliæ non ita: quæ si omnes ejusdem fuissent generis, omnes pariter spem fructuum prudentibus hominibus fecissent. At cùm reliquis vento & hyeme excussa essent folia anni præteriti, præsentisque non essent producta, mense scilicet Martio, hæc sua retinuit, pro natura & genere suo, & æstate & hyeme. Itaque S. Marcus non strictè & solùm rationem reddit, cur Jesus in hac arbore ficus non invenerit; sed rationem reddit totius actionis, cur nempè in monte isto ficubus abundanti, unam tantùm viderit foliis ornatam, eamque è longinquo conspectam adierit, ab ea sola ficus expectans: *Non enim erat tempus* ordinarium *ficuum*. Quod si fuisset, à ficubus aliis undique circumstantibus decerpere potuisset; sed cùm non esset, ab ea sola erat expectatio, quæ de genere earum ficuum esse videbatur, quæ numquam foliis ac fructibus caruerunt. Produxit, verbi gratia, hujus generis ficus hac æstate fructus, qui hyeme tota ramis hæserant; produxit & alios æstate proxima, eæque & priores hyeme sequenti ramis etiam hæserunt; tertia æstate tertium fructum edidit, & primi anni fructus ad maturitatem decoxit: & sic in perpetuum: ita ut nullo tempore plurium annorum fructu vacua videretur. Minùs ergo mirum est, si ficus à Christo conspecta, quæ istius generis esse videbatur ipsa frondentium ramorum specie, ut duorum saltem annorum fructum promitteret, adeò autem spem fefellit, ut ne unam quidem ficum exhiberet, à Domino justam patiatur vindictam: emblema pœnæ Judæis infligendæ ob eorum spiritualem sterilitatem ac hypocrisim. *Arborem intelligimus Synagogam, & conciliabulum Iudæorum; juxta viam, quia non credebat in viam*, id est in Christum. *Venit ad eam, nihilque invenit in ea, nisi folia tantùm, promissionum strepitum, traditiones Pharisaicas, & jactationem Legis, & ornamenta verborum absque*

Marc. ii. 13.

Ligfoot in horis Hebr.

S. Hieron. in hunc loc.

absque ullis fructibus veritatis.

Marc.11. XI. *Et videntes Discipuli* postridie mane, quomodo ficus arida facta esset à radicibus, *mirati sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit?* Respondens autem Jesus, ait eis: *Amen dico vobis, si habueritis fidem*, illam præstantissimam, quam grano sinapis alibi comparavi; *& non hæsitaveritis*, diffidentia, operisque difficultate territi; vel, (quæ Græci textus vis est) *non adjudicaveritis*, id est, non discreveritis inter facile & difficile, certò confisi, non viribus vestris, aut sanctitate, sed Dei omnipotentia, & bonitate faciendam, quicquid ad ejus gloriam fieri expediet: *Non solùm de ficulnea facietis*, ipsam verbo arefacientes, ut ego arefeci: *Sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & jacta te in mare, fiet*. Fidei omnipotentia supplex his verbis demonstratur. Frustra impii objiciunt, hujusmodi miraculum ab Apostolis patratum non fuisse. Non enim scriptis mandata sunt omnia, quæ edidere miracula. Sanè Gregorium illum Taumaturgum nuncupatum, Episcopum Neocæsareensem, Montem fidei suæ virtute transtuliisse, Ecclesiasticæ antiquitatis monumenta testantur: quidni igitur id fecerint sancti Christi Apostoli, si opus fuit ad Dei gloriam, & fidei confirmationem? S.Jo:5,14. *Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis*. Non solùm miracula, sed & quævis alia ad Dei gloriam, Ecclesiæ ædificationem, vestram aliorumque salutem necessaria petieritis à Deo, *secundùm voluntatem ejus*, in oratione, quam firma & viva fides formaverit, obtinebitis.

XII. *Et cùm venisset in Templum, accesserunt ad eum docentem Principes Sacerdotum, & Seniores populi, dicentes: In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?* Jesum publicè docentem in Templo adierunt summi Sacerdotes, Judices populi, ac Legisperiti, Synedrii seu Concilii magni legati, quod omnem sibi auctoritatem in rebus ad Religionem pertinentibus arrogabat. Adierunt autem Jesum, inito ante consilio, quomodo ei perniciem accersere possent, irritati ob traductam ac damnatam suam in Templo nundinationem, ut S. Marcus observat: *Quo audito*, (inquit) Marc.11.18. Luc.19. *Principes Sacerdotum & Scribæ quærebant, quomodo eum perderent; timebant enim, quoniam universa turba admirabatur super doctrina ejus*. Interrogarunt autem: Quo jure, qua auctoritate publicè doces & euangelizas?

XIII. *Respondens Jesus, dixit eis: Interrogabo & ego vos unum sermonem; quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam, in qua potestate hæc facio*. Unam vobis quæstionem proponam, cui si responderitis quod res est, & ego vestræ quæstioni satisfaciam. *Baptismus Ioannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus?* Baptismi nomine totam Joannis prædicationem, & doctrinam intelligit, quemadmodum nomine Circumcisionis tota Lex Moysi intelligebatur. Qua auctoritate (inquit Christus) Joannes baptizabat, & pœnitentiæ baptismum prædicabat? Gabu. 5,3. An Dei, an hominum? A Deo missus erat, an ab hominibus? Vel temerè docendi & prædicandi munus usurpabat? Hanc quæstionem ita Christus proponit, ut manifestum fiat, justas ipsum causas habuisse ipsorum interrogationi non respondendi. Quomodo enim credidissent respondenti, quod res erat, se missum à Deo, & ejus nomine, auctoritate ac mandato docere & facere, quæcumque docebat & faciebat, qui Joanni non crediderant; quem tamen à Deo missum apertè diffiteri non audebant? Sua igitur vel sententia, vel silentio erant damnandi. *At illi cogitabant inter se* (apud se ratiocinabantur) *dicentes: Si dixerimus, E cœlo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi?* tum in cæteris, tum præsertim in testimonio quod de me perhibuit, quem constanter Christum esse testatus est, dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*? Et cur ab ipso baptizati non estis? *Si autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam,* Luc.20.6. quæ Joannis dignitatem & missionem evestigio vindicabit, noscque lapidabit: *Omnes enim habebant Ioannem sicut Prophetam*. Confer cum Luc.20.6. *Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos: certi sunt enim, Ioannem prophetam esse*.

XIV. *Et respondentes Jesu, dixerunt, Nescimus*. Humilitatis verbo, quo nescire se dicerent, usi sunt ad insidias coaptandas. *Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis, in qua potestate hæc facio*. Illi in eo quod nescire se responderant, mentiti sunt: consequens ergo erat juxta responsionem eorum Dominum quoque dicere, Nescio: sed mentiri Veritas non potest. Ait ergo, *Nec ego dico vobis*. Ex quo ostendit, & illos scire, sed respondere nolle; & se nosse, sed ideò non dicere, quia illi, quod sciunt, tacent. S. Hieron. in hunc loc.

XV. *Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem respondens, ait: Nolo. Posteà autem pœnitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, domine, & non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem Patris? Dicunt ei: Primus*. Quid sentitis de parabola quam subjicio? An adhuc ignorantiam prætexetis vos, qui clavem scientiæ vos habere gloriamini? Quis ex duobus illis filiis mandatum patris implevit? Responderunt, Primus: quia nempè solis verbis restiterat primùm patris imperio, re ipsa autem illi paruerat: alter verò verbis quidem paratum se exhibuerat ad obediendum patri, reipsa verò mandatum ejus spreverat.

Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in Regnum Dei. Viri avaritia & rapinis, feminæ luxuria infames, vobis exclusis, in Regnum Dei introducentur: sive, vobis qui religionis professione insignes videri affectatis, & justitiam verbis promittitis, duces sunt itineris ad Regnum cœlorum, pœnitentiæ ac virtutis semitam demonstrantes, quà gradiendum esset, ut ad illud perveniretis. Duo itaque Judæorum genera Christus hac parabola indigitat: Prior filius typus est plebis Judaicæ, & publicanorum ac peccatorum; qui etsi primò verbis & factis mandata Dei repulerint, posteà tamen ad prædicationem Joannis & Christi resipuerunt: posterior filius typus est Scribarum & Pharisæorum, qui Legis observationem accuratissimam profitebantur, sed eam minimè servarunt, neque Joannem aut Christum, salutaribus præceptis monentem, audiverunt. Hunc esse parabolæ sensum, apparet ex ejus applicatione ad ipsos Pharisæos & Scribas: *Venit enim ad vos Ioannes in via justitiæ*, incedens, sive, justitiæ viam vobis indicans prædicatione pœnitentiæ, & demonstratione Messiæ; id est, mei qui vera sum justitiæ via: *& non credidistis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei:* Mente scilicet operibusque fidei congruentibus pœnitentes, baptismum suscipientes; Christo, quem indicaverat, adhærentes; Regnum cœlorum, quod proximum prædicaverat, vi facta rapientes. *Vos autem videntes, nec pœnitentiam habuistis posteà, ut crederetis ei*. Vos tam præclara sinceræ conversionis & pœnitentiæ videntes exempla, ea secuti non estis, sed obstinati manstistis in incredulitate. S.Hilar.c.11. in Matth.

XVI. *Aliam parabolam audite. Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est. Cùm autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus. Et agricolæ apprehensis servis ejus, alium cæciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidaverunt. Iterum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt illi similiter. Novissimè autem misit ad eos filium suum dicens: Verebuntur filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se: Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus. Et apprehensum ejecerunt extra vineam, & occiderunt.*

Hanc

Hanc parabolam hoc loco Sacerdotibus Christus proposuit, plebi verò *Luc.*20. id est, Sacerdotibus imprimis, sed circumfusa & audiente plebe. Pater-familias iste, Dei Patris typus est, qui mundum universum, maximè verò humanum genus, providentia sua regit, & bonitate fovet. Vinea, Judaici populi typus, de quo scriptum est Isaiæ vers.7. *Vinea Domini Sabaoth domus Israel est:* & Psalm.79. 9. *Vineam de Aegypto transtulisti, ejecisti Gentes, & plantasti eam.* Sepes vineæ circumdata, vel murus urbis, vel Angelorum custodia. Torcular, Altare holocaustorum sanguine, quasi musto, redundans: vel lex urgens & premens, ut unusquisque justitiæ fructum referat. Turris, arx Sion, aut Templum, de quo Micheæ 4. 8. *Et tu turris gregis nebulosa filiæ Sion.* Vel sepis, torculàris, & turris nominibus significat, se vineam necessariis omnibus instruxisse; ut meritò per Prophetam dixerit, *Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci?* Sic porrò instructam & munitam vineam excolendam dedit Regibus, Sacerdotibus, Legis Doctoribus, Judicibus populi, ut unusquisque pro officio suo in ea laboraret: *Et peregrè profectus est*, non loci mutatione, qui nusquam abesse potest; sed quòd subtractis admirabilibus illis præsentiæ suæ signis, quæ olim exhibuerat, cùm per se populum regeret, se tanquam absentem gesserit, permisso regimine populi sui illorum arbitratui ac fidei. Sive, *Abire videtur à vinea, ut vinitoribus liberum operandi arbitrium relinquat:* (inquit S. Hieronymus.) Fructus, sunt opera justitiæ, cultus Dei, obedientia præceptis Legis. Et tempus quidem fructuum semper fuit; sed sic peculiariter vocatur, quo nulla potuit afferri excusatio, quominùs fructum ferrent. Servi ad agricolas missi, ut fructus vineæ exigerent, sunt Prophetæ, quos illi apprehensos vel ceciderunt, ut Jeremiam; vel occiderunt, ut Isaiam; vel lapidaverunt, ut Zachariam, quem interfecerunt inter Templum & Altare. *Iterum misit alios servos plures prioribus*, longanimitate sua certans cum illorum malitia, ut illos ad pœnitentiam adduceret. *Misi ad vos* (inquit Jerem. 7. 25.) *omnes servos meos Prophetas per diem consurgens diluculo*: sed frustra; similiter enim illos exceperunt. Quorum sortem Apostolus describit cap.11. Epistolæ ad Hebræos, vers. 36. *Alii verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt.* Quem verò novissimè ad eos misit filium suum, Jesus Christus est, Filius Dei unigenitus, filius non adoptione, ut justi quique homines, vel Angeli sancti, sed natura: non servus, ut Prophetæ, sed Dominus unus omnium cum Patre. Nam *Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant: Christus verò tanquam filius in domo sua*, ut loquitur Apostolus. Hunc novissimè Deus misit ad Judæos, ut finem Legis & Prophetarum, dicens: *Verebuntur filium meum.* Ratio postulat, ut revereantur. Quibus verbis eorum officium magis indicat, quàm rei eventum. Apud S. Lucam habetur: *Mittam Filium meum dilectum: forsitan, cùm hunc viderint, verebuntur.* Quod verbum, *forsitan*, non de ignorantia venit: quid enim nesciat pater-familias, qui hoc loco, ut dixi, Deus Pater intelligitur? sed dubitationis verbum Deo tribuitur, ut humanæ jura libertatis illæsa servari significentur. *Agricolæ autem videntes filium*, cognoscentes ex Joannis testimonio, ex miraculis Jesu, ipsum esse Messiam & Filium Dei, sed invidia se ipsos excæcantes, dixerunt intra se: *Hic est hæres: venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus*; vineam scilicet nobis locatam: liberum merumque nobis erit in populum Israel dominium, cùm nunc iste honorem nostrum, quæstumque prohibeat. Confer cum Joannis 11. 47. 48. & 49. ubi Pontifices & Pharisæi coacto Concilio dixisse referuntur: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* Apprehensum igitur Christum Dei Filium *ejecerunt extra vineam*, id est, extra civitatem Jerusalem, *extra castra*, tanquam alienum à Regno Israel, adeòque populi communione indignum. Confer cum Apostolo, ad Hebræos cap.13. 12. 13. scribente: *Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.*

S. Hieron. in hunc loc.

Isai. 5. 4.

Hebr. 3. 5. 6.

S. Hieron. in hunc loc.

XVII. *Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?* Interrogat eos Dominus, non quòd ignoret, quid responsuri sint, sed ut propria responsione damnentur. *Ajunt illi: Malos malè perdet: & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.* Malos mala morte plectet, excidetque: (quod excidium Judæis per Titum Imp. Romanum illatum est) & cultum suum, verbum promissionis, Regnum Dei, ad Gentes transferet: vel, Ecclesiam suam ex reliquiis Israel & Gentibus congregatam, Apostolis & eorum successoribus excolendam & regendam tradet, qui fructum ipsi reddent statutis atque opportunis temporibus. Hæc verba, *Malos malè perdet,* &c. Sacerdotibus & Senioribus populi tribuit S. Matthæus: SS. verò Marcus & Lucas ipsi Christo tribuunt. Quo audito, ipsos respondisse S. Lucas observat: *Absit*: Tam infaustum nomen Deus à nobis avertat. Facilè autem conciliantur Euangelistæ, si Sacerdotes id primò respondisse dicamus, ut Matthæus narrat: deinde Christum eorum responsum approbasse, ita tamen, ut ipsis exitium illud inferendum significaret, quia Dei Filium, se ipsum nempè, qui illos alloquebatur, brevi erant occisuri. Christus verò Prophetæ testimonio id futurum confirmavit.

Marc. 12. 9.

Luc. 21. 16. S. Jo: Chrys. homil. 69. in Matt.

XVIII. Dicit illis Jesus: *Numquam legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?* Psalmum citat, quem ipsi de Messiæ rebus scriptum intelligebant. Mutata porrò metaphora, confirmat, quod prædixit. Iidem enim sunt ædificantes, qui superiùs agricolarum nomine sunt designati; idem ædificium, quod vinea; idem lapis reprobatus, qui filius seu hæres occisus. Ædificantes igitur, hoc loco, sunt Sacerdotes ac Principes populi, qui docendo, regendoque Synagogam, Dei domum ædificabant. Quo sensu & Apostolus se, *Sapientem architectum* vocat: ipsum verò populum, *Dei agriculturam*, *Dei ædificationem*. Lapis quem reprobaverunt ac rejecerunt Sacerdotes & Pharisæi, ut ineptum & inutilem, Christus est: lapis dictus, & fundamentum cui spiritale Ecclesiæ ædificium totum innititur, & à quo stabilem firmitatem accipit: lapis qui duos Ecclesiæ parietes, Judaicum scilicet populum ac Gentilem, in se ipso indissolubili junctura connectit. Lapis ille à Sacerdotibus Judæorum, Pharisæis & Scribis reprobatus, *factus est in caput anguli*: spiritalis ædificii lapis præcipuus, & honoratissimus, Ecclesiæ caput & sustentaculum. Tam admirabilis rerum conversio non humana industria aut virtute, sed Dei potentia facta est. Hic est, de quo Isaiæ 28. 16. scriptum est: *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angulare, pretiosum.* De hoc S. Petrus confidenter scribit Epist.1. cap.2. 4. & seq. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum: & ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum: propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum, angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur. Vobis igitur honor credentibus; non credentibus autem, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis*

Psal. 117.

S. Hier. in c. 21. S. Matt.

1. Cor. 3. 10.

offensionis, & petra scandali, his qui qui offendunt verbo, nec credunt, in quo & positi sunt.

XIX. *Ideò dico vobis: Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus.* Ideò quia hanc lapidem reprobastis, quia filium & hæredem patris-familias ad vos missum, mox ejicietis extra vineam, & occidetis, auferetur à vobis regnum Dei, apud vos ampliùs non regnabit Deus, non eritis ampliùs populus ejus; auferentur à vobis Scripturæ Sanctæ, notitia divinæ Legis, verbum Dei, doctrina Euangelii mei; auferentur (inquam) à vobis omnibus, tam à Sacerdotibus, Judicibus, Legisperitis, Pharisæis, ceu totius mali auctoribus, quàm à plebe pariter degenere & impia: *Et dabitur genti facienti fructus ejus*: ad Gentes transferetur gratuita Dei gratia vocandas, quæ fructus Regno Dei convenientes, fructus bonorum operum, fructus justitiæ, fructus Spiritus edant. Confer cum *Actuum* 13. 46. & *Rom.* 11. 25. & *seqq.*

S. Augustin. lib. 1. quæst. Euang. q. 30.

XX. *Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: Super quem verò ceciderit, conteret eum.* Qui in lapidem istum impinget, cui Christus adhuc in terra ambulanti & viventi offensioni erit & scandalo, quod fit ab illis, qui in Christum non credunt, vel cùm in eum crediderint, deserunt, vel malè vivendo contemnunt, & injuriis afficiunt; *confringetur*, sive conquassabitur; id est, lapidi non nocebit, sed sibi ipsi gravissimum damnum inferet, instar vasis figuli supra grande saxum cadentis, vel ad illud illisi: non tamen omninò conteretur, quamdiù in hoc mundo vivit; reparari enim poterit per pœnitentiam ad salutem. *Super quem* verò pondere suo ex alto *ceciderit* lapis iste, super quem Christus toto pondere iræ suæ ac ultionis incubuerit, quod fiet, cùm veniet incredulis & impiis, omnibusque in peccato suo morientibus desuper in judicio cum pœna perditionis, *conteret eum*; tam funditùs peribit, quàm vas fragile, in quod saxum ingens ex loco sublimi devolvitur, ita ut nulla spes reparationis illi supersit. *Non enim resurgent impii in judicio, neque peccatores in consilio justorum:* non resurgent (inquam) ad gloriam, sed ad supplicium æternum: & erunt *tanquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ.* Psal. 1.

XXI. *Et cùm audissent Principes Sacerdotum & Pharisæi Parabolas ejus, cognoverunt, quòd de ipsis diceret.* Parabolas illas ac minas sententiasque Christi contra se dirigi intelligebant; ideò in ipsum manus injicere meditabantur, ut eum occiderent: quod tamen nondum ausi sunt exsequi popularis tumultus metu, quia plebs ipsum venerabatur ut Prophetam. *Et quærentes eum tenere, timuerunt turbam; quoniam sicut Prophetam eum habebant.*

Sensus Moralis.

I. ET *cùm appropinquassent Ierosolymis, & venissent Bethphage ad montem Oliveti, tunc Iesus misit duos Discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: solvite, & adducite mihi, &c.* Ingressus triumphalis Christi in Hierosolymam, figura est Regni ejus in Ecclesia & in animis fidelium ac justorum. Ingreditur pompa humili, apparatu modesto, in urbem in qua post dies aliquot morte crucis afficiendus est. Morte scilicet sua regnabit, humiliatione vincet, cruce triumphabit de mundo, peccato, & diabolo. Asina alligata cum pullo, duplicis populi typi sunt; Judaici, jugo Legis assueti; & Gentilis, qui jugum illud non tulit. Ex utroque congregata est Ecclesia: ad utrumque Christus Apostolos suos misit, ut eos à jugo Legis, & à vinculis peccatorum solverent, tradita sibi ab ipso potestate ligandi atque solvendi super terram, eosque ad ipsum Dominum adducerent, triumpho gratiæ ejus servituros. S. Marcus pullum dixit ligatum ante januam, quia *Extra Christum quicumque est, foris est in via: qui autem in Christo est, foris non est.* In transitu, *addidit, ubi nullius certa possessio, non præsepe, non alimenta, non stabulum. Misera, servitus cui vagum jus est; plures enim Domino habet, qui unum non habet. Alieni alligant, ut possideant; iste solvit, ut teneat; vehementiora enim dona novit esse, quàm vincula.* Solvite, & adducite mihi. *Non poterat solvi, nisi jussu Domini: solvit eum manus apostolica: talis actus, talis vita, talis gratia. Esto talis, ut & tu possis ligatos solvere.* S. Ambr. lib. 9. in Luc.

Discipuli verò cùm solverunt pullum, numquid suis verbis usi sunt? Minimè: sed dixerunt, sicut dixerat illis Jesus; ut agnoscas, quòd *Non suo sermone, sed Dei verbo; nec proprio, sed Christi nomine fidem populis infudere gentilibus, atque adversariæ potestates, quæ sibi nationum obsequia vindicabant, mandato cessere divino.* Sacerdotes quibus sacra illa solvendi animas & ad Christum adducendi provincia commissa est, Dei legem ac verbum accuratè & fideliter sequi debent, ejusque unius, non hominum judicia, in divina functione vereri. Spoliare se debent propriis vestimentis, temporalibus commodis & utilitatibus renuntiare, quæstum non arbitrari pietatem; quæ sua sunt, non quærere, sed quæ Christi sunt; omnia arbitrari ut stercora, ut animas Christo lucrifaciant, ad eumque ut Regem suum suscipiendum disponant: illarum tegere peccata inviolabili silentio; fragilitatem affectu compatiente; pudorem præveniente charitate, ut Christi jugum ferre assuescant. *Et imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.* Vestimenta *virtutes sunt*, quibus Apostoli credentium animas emolliunt & adornant, ut Christum gestent, à quo & portantur. *Disce gestare Christum, quoniam priùs te ille gestabat, cum pastor errantem reduceret ovem: Disce esse sub Christo, ut possis esse supra mundum. Non quicumque facilè vehit Christum, sed ille qui potest dicere:* Incurvatus *& humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.* Nec animo solùm, sed & corpore Christum portare debemus, duplici illa parte per jumentum utrumque adumbrata, quarum una servit Legi Dei, altera Legi peccati. Servitutis illius infelicis vincula jussu suo gratiaque solvet Christus, & membra quæ servierunt iniquitati, servire faciet justitiæ in sanctificationem. Sic adimplebitur, quod monet Apostolus: *Glorificate & portate Deum in corpore vestro.* S. Ambrof. 1. Cor. 6. 20.

II. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via.* Ut Christum Regem sequi possimus, via Sanctorum vestimentis strata est, Apostolorum & martyrum exemplis munita; in his figendum est vestigium, *Ut tu sine offensione gradiaris, Discipuli Domini amictu se proprii corporis exuentes, inter adversa turbarum viam tibi suo stravere martyrio.* Arborum rami, id est, mundi vanitas & inanis gloria resecanda est & calcanda, ut velut novæ arbores ex vetustis, non steriles ramos, sed fructuosos germinare possimus. *Iam securis ad radices arborum posita est, quæ sub adventus Domini salutaris infœcunda succidat, & infructuosarum inanem gloriam Gentium solo sternat, fidelium pedibus proterendam; ut renovatæ mentis spiritu nationes, velut novellarum arborum stirpes, de vetustis possint germinare caudicibus.* Palmarum ramos turbam accepisse, & obviam Jesu processisse, scribit S. Joannes, ut illius nempè victoriam de mundo & diabolo honorarent. Palma justitiæ victricis symbolum est: *Justus* enim, *ut palma florebit.* Ideò adventante Christo, *erigebantur jam supra humeros hominum vexilla justitiæ, & insignia triumphorum.* S. Ambrof. ibid.

III. *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna in altissimis.* Turbæ præcedentes & sequentes, Judaicum Gentilemque populum designant. *Præcessit quippè Iudaicus* S. Gregor. M. hom. 17. in Ezech.

daicus populus, secutus est Gentilis. Et quia omnes electi, sive qui in Judæa esse potuerunt, sive qui nunc in Ecclesia existunt, in Mediatorem Dei & hominum crediderunt, & credunt, qui præeunt & sequuntur, Hosanna clamant. Hosanna, *Latina lingua*, Salva nos, *dicitur. Ab ipso enim salutem & priores quæsierunt, & præsentes quærunt, & benedictum qui venit in nomine Domini confitentur, quoniam una spes, una fides est præcedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illi expectata Passione ac Resurrectione ejus sanati sunt, ita nos præterita Passione illius ac permanenti in sæcula Resurrectione salvamur. Quem enim priores nostri ex Judaico populo crediderunt atque amaverunt venturum, eum nos & venisse credimus & amamus, ejusque desiderio accendimur, ut eum facie ad faciem contemplemur.*

IV. Hic ingressus Regis est, Victoris, Victimæ pro totius Mundi peccatis immolandæ. *Ingressus Dei mei, Regis mei qui est in Sancto.* Sic Propheticum oraculum impletur: *Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subjugalis.* Non solùm Rex est, sed Rex noster, omniumque hominum & Angelorum. *Rex noster ante sæcula*, qui in plenitudine temporum *operatus est salutem in medio terræ.* Rex jure nativitatis, utpotè Regis æterni filius. Unde Propheta canit: *Deus, judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio Regis: judicare populum tuum in justitia, & pauperes tuos in judicio*, &c. Rex jure hæreditatis: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus..... Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Rex jure victoriæ; principem enim hujus mundi foras expulit, fortem armatum vicit ipse fortior, universa ejus arma abstulit, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuit: A terra exaltatus, omnia ad se traxit, *Exspolians principatibus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Rex noster est emptionis jure: nos enim pretioso sanguine suo redemit, & *fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo, Princeps Regum terræ.* Rex noster est jurè electionis: ipsum enim in baptismo elegimus, & fidelitatem atque obedientiam legibus ejus spopondimus ac vovimus: *Tu es ipse Rex meus & Deus meus..... Testes vos estis, quia ipsi elegeritis Dominum, ut serviatis ei.* Ecce Rex tuus venit tibi. *Totus mihi datus, totus meos expensus in usus;* (inquit S. Bernardus) Venit tibi. *Se nascens dedit socium, conversans in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium.* Sui ipsius præ hominum amore prodigus fuit: *Pertransiit benefaciendo & sanando omnes.* Seipsum dedit redemptionem pro omnibus. Venit tibi mansuetus, nihil aliud desiderans, quàm in cordibus hominum regnare, nihil ab eis exigens præter amorem, leges illis imponens adeò faciles, adeò suaves, ut amando impleantur: *Ama, & fac quod vis.* Apud ipsum non est personarum acceptio; non divites pauperibus, non nobiles ignobilibus, non doctos imperitis, non principes subditis anteponit: *Omnibus æqualis, omnibus Rex* (inquit Tertullianus.) Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus. *Quid fuit Domino Regem esse Israel? Quid magnum fuit Regi sæculorum Regem fieri hominum? Non enim Rex Israel Christus ad exigendum tributum, vel ad exercitum ferro armandum, hostesque visibiliter debellandos: sed Rex Israel, quòd mentes regat, quòd in æternum consulat, quòd in Regnum cœlorum credentes, sperantes, amantesque perducat. Dei ergo Filius æqualis Patri, Verbum per quod facta sunt omnia; quòd Rex voluit esse Israel, dignatio est, non promotio: miserationis indicium, non potestatis augmentum.* Venit mansuetus ad illos qui sunt in perniciem ipsius conjurati, & cogitant, quomodo ipsum interficiant.

Non solùm ut Rex, sed ut victor & triumphator ingreditur, qui de se ipso dixit: *Confidite, ego vici Mundum.* Sed victoria ejus completa non est, nisi & in nobis mundum, peccatum, cupiditates, diabolumque vincat; ut & nos per ipsum, in ipsoque vincamus, qui est fortitudo nostra: ut *non regnet peccatum in nostro mortali corpore, ad obediendum concupiscentiis ejus: sed sicut peccatum regnavit in mortem; ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.* Nihil igitur gratiæ ejus resistat in nobis, nihil hostibus faveat. Victoriæ illius cooperemur; in ejus castris, sub crucis ejus vexillo fortiter dimicemus, si ex beatorum illorum pugilum numero esse velimus, qui in cœlesti Jerusalem stant in conspectu Agni amicti stolis albis, *& palmæ in manibus eorum*, & clamant: *Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.*

Rom. 6. 11. & c. 8. 21.

Ingreditur denique ut victima, ut Agnus paucos infrà dies immolandus. Salutem, quam vox *Hosanna* significat, alter non dabit. *Usque ad Passionem effectus est victima* (inquit Tertullianus.) Ingressus ille velut sacrificii præludium, quasi victimæ præparatio est, via ad crucem, progressus ad mortem. Qui hodie clamant, *Hosanna filio David*, brevi clamabunt, *Crucifigatur.* Brevi ipsum Barabbæ seditioso ac homicidæ postponent; qui vestimenta sua sternunt incedenti, proprii ipsum vestimenti exuent, ut flagelletur & crucifigatur: qui benedictum prædicant, contumeliis, opprobriis & blasphemiis lacessent: qui ramos arborum cædunt honoris causa, illum in arbore suspendent, clavisque configent in medio latronum. Quot Christiani nunc Christum adorant, sequuntur, laudant, ut Regem suum ac victorem colunt, qui paulò post ipsum deserunt, & *rursus crucifigunt in semetipsis?*

Venit sedens super asinam, & pullum filium subjugalis. Paupere illo & humili apparatu ostendit, Regnum suum non esse de hoc mundo. Eò magnificentior est ejus ingressus, quò Mundi magnificentiam, fastumque contemnit, & contemptum ejus exemplo suo docet. *Simul & Prophetias adimplebat, & dogmata veritatis tradebat, & vivendi præcepta exemplis firmabat. Regulas enim nobis præbet, ne majora, quàm necessarius usus exigat, requiramus. Itaque quando etiam nascebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrem, sed pauperrimam & fabro desponsatam elegit, & in tugurio nascitur, & in præsepio ponitur. Sic Discipulos non oratores aut sapientes, nec genere aut fortuna claros, sed inopes valdè atque ignotos. Mensa ejus hordeaceis quandoque panibus, nonnumquam quos Discipuli è foro emerent, referta erat. Recumbebat præterea in fœno: vestes viles, nec conditionem vulgi excedentes induebatur. Domum nullam habebat. Pedibus iter faciebat, & ita faciebat, ut labore quandoque conficeretur. Non in sede, nec in pulvinari, sed in ipsa superficie terræ, modo quidem in monte, modò verò apud fontem solus sedebat, & mulierem Samaritanam alloquebatur. Mediocritatem in omni vivendi ratione constituit, ut quousque progrediendum esset, non ignoraremus. Quibus etiam nunc, quoniam jumentis opus esse imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne equis aut mulis junctis sublimes feramur; sed asino, quando res cogit, insidere; neque ulteriùs progredi, sed ubique necessitatis usum terminare.* Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super asinam, & pullum filium subjugalis: *Non currus, ut Reges cæteri, agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore, non satellitibus stipatus, sed magnam undique monstrans humilitatem.*

S. Chrys. hom 67.

V. *Et cùm intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic?* Nascente Jesu, ad Magorum adventum commotus est Herodes, & omnis Jerosolyma cum illo: triumphante Jesu, ad illius ingressum, commota est universa civitas. Hujus commotionis causa, Sacerdotum, Pharisæorum, & Scribarum invidia, cæterorum infidelitas. Quid mirum, si commoveantur impii, præsente Rege, qui eorum vitia & cupiditates improbat & arguit? Quid mirum, si commoveatur Mundus reprobus præsente Judice, qui ipsius errores, pravosque mores damnat? Sic turbantur impii, cùm severa veritas ipsi prædicatur, cùm arguuntur, & ad offi-

Pf. 67. 25. Isaiæ 62. 11. Matth. 21. 5. Pfal. 71. Pfal. 9. Luc. 11. Coloss. 2. 15. Apoc. 1. Pfal. 53. 5. Josue 24. 22. S. August. tract. 51. in Joannem.

S. Augustin. cium compelluntur. *Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem:* & Dei, Christique ac Mysteriorum ejus, post tot beneficia, post tot miracula adeò sunt immemores, ut adhuc quærant, *quis sit*, quasi illum numquam nossent: *Quis est hic?* Ad Christi ingressum commovetur & turbatur fidelis anima, sed alia ratione: Salutari scilicet timore concutitur & configitur ad pœnitentiam. Commoventur etiam justi piis affectibus ad Christi adventum, sicut turbata

Luc. 1. est Maria, cùm ab Angelo gratia plena salutata est; sicut commota est, turbataque Sponsa ad vocem cœ-

Cant. 3. & 5. lestis Sponsi, ut ipsum quæreret, amaretque ferventiùs.

VI. *Et intravit Iesus in Templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo; & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. Et dicit eis: Scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur: Vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Cogita, quàm gravia peccata sint profanantium verum Templum Dei, scilicet Ecclesiam, quam acquisivit sanguine suo, rerum sacrarum nundinatione, simoniacis beneficiorum resignationibus, & permutationibus fraudulentis, quæstu & avaritia specie religionis velata, Dignitatum & Beneficiorum Ecclesiasticorum impetratione per obsequia & adulationes; collationibus, nominationibus, ele-

S. Ambrosius enarrat. in psal. 1. ctionibus alio intuitu factis, quàm gloriæ Dei, & utilitatis Ecclesiæ. *Has Cathedras de Templo Salvator ejecit eorum qui se honore jactarent, primatus quærerent dignitatum: eorum qui Sacerdotio vel primatu honoris uterentur ad quæstum: eorum qui indulgentes gulæ, nequaquam debitam continentiæ præstarent custodiam.* Et ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo. *Deus Templum suum non mercatoris vult esse diversorium, sed domicilium sanctitatis. Generaliter docuit, sæculares à Dei Templo abesse debere contractus.* Et Cathedras vendentium columbas evertit.

S. Ambrosius lib. 9. in Luc. n. 19. Matt. 10. 8. Act. 8. 20. *Admonet Dominici forma baptismatis, quando descendit Spiritus-Sanctus in columba, typo ejectorum de Templo hujusmodi mercatorum, in Ecclesia Dei consortium eos habere non posse, qui Sancti Spiritus gratiam nundinentur.* Gratis enim, *inquit*, accepistis, gratis date. *Denique Simoni, qui sanctificandi munus pretio in se putavit posse conferri, respondit Petrus*, Pecunia *tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Non est tibi pars neque sors in sermone isto: Cor enim tuum non est rectum coram Deo.* Cathedras vendentium columbas evertit.

S. Gregor. M. lib. 1. ep. 7. *Qui in Templo Dei columbas vendere præmpserunt, eorum Deo judice cathedræ ceciderunt. Qui error in subditis cum augmento propagatur. Nam eo ipso quòd quisque ad sacrum Ordinem perducitur, jam in ipsa provectus sui radice vitiatus, paratus est aliis vendere, quod emit..... Cùm Sacerdotalis Ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit.*

VII. *Domus mea domus orationis vocabitur, & vos fecistis illam speluncam latronum.* Si Templo typico tanta debebatur reverentia, quanta debetur Templo vero; scilicet Ecclesiæ, in qua non Arca fœderis, sed Christus Jesus verus Deus in Eucharistiæ Sacramento realiter præsens adoratur? Indignatus est Christus negotiatoribus, quòd licitis alioquin commerciis in domo Patris sui vacarent: & facto quasi flagello de funiculis, eos ejecit, zelo gloriæ Dei succensus, sicut scriptum est: *Zelus domus tuæ comedit me.* Iram ultio-

Ps. 68. Joan. 2. 17. nemque divinam metuant & in hoc sæculo, & in futuro, qui Templorum Christianorum sanctitatem violare non verentur immodestiis suis, impudicis aspectibus & colloquiis, luxu, vanitate. *Ecclesia nihil differt*

S. Jo: Chrys. hom. 73. in Matt. Tertull. lib. de cultu muliebri. Ezech. 3. *à foro; & si non sit dictu audacius, fortè nec à fornice, aut prostibulo.* Tantùm abest, ut mulieres in Templo Sancto Dei velent caput propter Angelos, ut potiùs *propter mutuum videre ac videri*, pompas omnes mundi muliebris proferant in publicum. *Fode parietem, videbis abominationes majores..... Ecce ibi mulieres sedentes plangebant Adonidem.* Quid de hypocritis dicam, qui solam speciem pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes, cupiditatum & vitiorum omnis generis idola in corde suo colunt, etiam cùm in Templo versantur? *Et ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, & Iezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: & unusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulæ de thure consurgebat.* Nec abominationum finis. Ibi Sacerdotes dorsa vertentes contra Templum Domini, & faciem ad Orientem, adorantes ad ortum solis; qui scilicet sacrum ministerium implere non curant, qui in Ecclesiis ac Beneficiis suis non residents, sed in aulis Principum maximam anni partem manent, favorem aucupari, beneficia congerere in sacrorum Canonum contemptum gestiunt. *Aulæ magis quàm Ecclesiæ Sacerdotes*, abusu bonorum ac redituum Ecclesiæ, quæ

S. Athan. *patrimonia pauperum, oblationes fidelium, pretia peccatorum*, à Patribus & Conciliis meritò appellantur, domum Dei in speluncam latronum convertentes. *Inter vestibulum & Altare quasi viginti quinque viri, dorsa habentes contra Templum Domini, & facies ad Orientem, & adorabant ad ortum solis.* Sacrilegos illos Templi sui violatores Deus zelotes ab Ecclesia sua invisibiliter ejiciet, à corpore suo penitùs segregabit, in æternum abscindet. *Numquid leve est hoc domui Iuda, ut facerent abominationes istas, quas fecerunt hic; quia replentes terram iniquitate, conversi sunt ad irritandum me? Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor: & cùm clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.*

VIII. *Domus mea domus orationis vocabitur.* Quamvis in omni loco Deus orari possit ac debeat, qui ubique præsens est; quemdam tamen speciatim ad id destinatum consecratumque locum sibi Dominus elegit, ad quem Fideles conveniant, ejus Majestati supplicaturi; non quòd ipse loco indigeat, sed ut nos per corporalem domum, quæ *Domus orationis*, & *Domus Dei* singulari quadam ratione dicitur, & in qua omnia ad pietatem provocant, ad fervent iùs orandum excitet. Quòd si Templum Salomonis Deus sanctificavit, ibique oculos suos & cor suum futurum promisit, ut populi sui preces exaudiret: si Apostoli accepto etiam Spiritu Sancto, Tem-

3. Reg. 8. & 9. Act. 2. & 3. plum illud orationis gratia frequentant: multò magis Templis nostris benedicit, in quibus Jesu Christi Corpus offertur, consecratur, sumitur, asservatur. Si *ubi duo vel tres congregati sunt in nomine*

Tertullian. Apolog. 39. Christi, ipse *in medio eorum est*: multò magis cùm tota ad eum orandum & laudandum convenit Ecclesia. Major certè vis est orationis, quæ à multis offertur Deo in domo ejus. *Coimus ad Deum, quasi manu-facta precationibus ambiamus. Hæc vis Deo grata est.*

Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem " fecistis illam speluncam latronum. *Ecclesias vel potiùs* " *Templa atque Altaria Dei, minori reverentia quidam* Salvian. lib. 3. de Guber. Dei. *habent, quàm cujuslibet minimi ac municipalis judicis domum. Siquidem intra januas non modò illustrium Potestatum, sed etiam Præsidum aut Præpositorum, non omnes passim intrare præsumunt; nisi quos aut Iudex vocaverit, aut negotium traxerit, aut ipsa honoris proprii dignitas introire permiserit: ita ut si quispiam fuerit insolenter ingressus, aut cædatur, aut propellatur, aut aliqua verecundia, atque existimationis suæ labe mulctetur. In Templa autem vel potiùs Sacraria atque Altaria Dei passim omnes sordidi ac flagitiosi sine ulla penitùs reverentia sacri honoris irrumpunt: Non quia non omnes ad exorandum Deum currere debeant, sed quia qui ingreditur ad placandum, non debet egredi ad exacerbandum. Neque enim ejusdem officii est indulgentiam poscere, & iracundiam provocare. Novum siquidem monstri genus est: eadem pene omnes faciunt, quæ fecisse se plangunt. Et qui intrant Ecclesiasticam Domum, ut mala antiqua defleant, exeunt; & quid dico, exeunt? in ipsis penè hæc orationibus suis ac supplicationibus moliuntur. Aliud quippè ora hominum, aliud*

corda

corda agunt: & dum verbis præterita mala plangunt, sensu futura meditantur: ac sic oratio eorum auctrix est magis criminum, quam exoratrix. Vt vera illa in eis Scripturæ maledictio impleatur, ut de oratione ipsa exeant condemnati, & oratio eorum fiat in peccatum. Denique si vult quispiam scire; quid in Templo hujusmodi homines cogitaverint, videat quid sequatur: siquidem consummatis solemnitatibus sacris, statim ad consuetudinaria omnes studia discurrunt: alii scilicet ut furentur, alii ut inebrientur, alii ut fornicentur; ut evidenter appareat, hoc eos esse meditatos, dum intra Templum sunt, quod postquam egressi fuerint, exequuntur.

Domus mea domus orationis vocabitur: & vos fecistis illam speluncam latronum. *Quid de Ecclesiis diximus, unusquisque de se intelligat. Dicit enim Apostolus:* Vos estis templum Dei, & Spiritus-Sanctus habitat in vobis. *Non sit in domo pectoris nostri negotiatio, non ementium vendentiumque commercia, non donorum cupiditas; ne ingrediatur Iesus iratus & rigidus, & non aliter mundet templum suum, nisi flagello adhibito; ut de spelunca latronum, & de domo negotiationis, domum faciat orationis.*

S. Hier. in c. 21. S. Matt.

IX. *Et accesserunt ad eum cæci & claudi in Templo, & sanavit eos.* In Templo Dei, in Ecclesia, quotidie cæci illuminantur, claudi sanantur, & gressus eorum diriguntur verbo Dei, Sacramentis, Sacro-sancto Sacrificio Corporis & Sanguinis Christi, precibus Sacerdotum, omniumque Christianorum justè ac piè viventium, quibus ipsis gratia medicinalis Christi Salvatoris impetratur.

X. *Videntes autem Principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in Templo, & dicentes, Hosanna Filio David, indignati sunt.* Cæcitas & obstinatio Sacerdotum & Doctorum, plerumque sunt avaritiæ, ambitionis, superbiæ & invidiæ, quibus dediti sunt, effectus. Qui gloriam & opus Dei promovere magis tenentur ex officio, ipsum plerumque acriùs & pertinaciùs impediunt. *Et dixerunt ei, Audis, quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Vtique numquam audistis, Ex ore infantium & lactentium perfeciti laudem?* Qui simplicitate & innocentia morum pueris similes sunt, Deo perfectam laudem canunt, à Spiritu-Sancto in eorum ore formatam. Non alios possumus hìc intelligere infantes atque lactentes, quàm eos quibus dicit Apostolus, *Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.* Quos significabant illi, qui Dominum præcedebant laudantes. Non ait autem, *Feciisti*, sed, *Perfeciisti laudem.* Sunt enim in Ecclesiis etiam hi qui non jam lacte potantur, sed vescuntur cibo, quos idem Apostolus significat, dicens, *Sapientiam loquimur inter perfectos:* sed non ex his solis perficiuntur Ecclesiæ; quia si soli essent, non consulerctur generi humano. Consulitur autem, cùm illi quoque nondum capaces cognitionis rerum spiritualium atque æternarum, nutriuntur fide temporali historiæ, quæ pro salute nostra post Patriarchas & Prophetas, ab excellentissima Dei Virtute atque Sapientia susceptì hominis Sacramento administrata est, in qua salus est omni credenti: ut auctoritate commotus, præceptis inserviat, quibus purgatus unusquisque, & in charitate radicatus atque fundatus, possit currere cum sanctis, non jam parvulus in lacte, sed juvenis in cibo; comprehendere latitudinem, longitudinem, altitudinem & profundum, scire etiam supereminentem scientiam charitatis Christi.

1. Cor. 3. S. August. enarrat. in psal. 8.

1. Cor. 2. 6.

XI. *Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea, nisi folia tantùm; & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea. Et videntes Discipuli mirati sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit?* Quid arbor fecerat, fructum non afferendo? Quæ culpa arboris infœcunditas? Sed sunt qui fructum voluntate dare non possunt: *Illorum est culpa sterilitas, quorum fœcunditas est voluntas.* Erant ergo Judæi habentes verba Legis, & facta non habentes, pleni foliis, & fructus non ferentes. Venis ad Judæos, & apud eos invenis omnia eloquia Prophetarum: sed ista folia sunt. Christus esurit, fructum quærit; sed ideò in eis fructum non invenit, quia se in eis non invenit. *Non enim habet fructum, qui non habet Christum. Non autem habet Christum, qui Christi non tenet unitatem, qui non habet charitatem.* Fructus *autem spiritus charitas* ..... Arbor secùs viam, Christianus mundi tentationibus expositus, sola verba, inania promissa, sterilia desideria, fidem sine operibus Christo exhibens. *Virtutes sine fide, folia sunt: videntur virere, sed prodesse non possunt. Agitantur vento, quia non habent fundamentum. Quanti Gentiles habent misericordiam, habent sobrietatem: sed fructum non habent, quia fidem non habent? Labuntur citò folia, ubi ventus flaverit. Et aliqui Iudei habent castimoniam, sedulitatem in lectione multam, & diligentiam: sed sine fructu sunt, & versantur ut folia. Hæc forte sunt folia, quæ Salvator in illa ficu reperit, sed fructum non invenit.* Christi maledictionem timeat Christianus, qui fructus bonorum operum non profert; æternam metuat ariditatem, igne æterno damnandam, si Christus salutem nostram esuriens, fidem operibus bonis destitutam in illo inveniat, cùm gratiarum & donorum suorum fructus exiget in hora mortis. Tempus fructuum, vita præsens est. *Pascamus* hìc *Christum bene vivendo, & pascet nos in æternum nobis vivere donando.*

Idem serm. 86. alias 9. inter editos ex Mss. Carth. majoris.

Galat. 5. 21. S. Ambros. enarrat. in psal. 41.

S. Augustin. enarrat. in psal. 127.

XII. *Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis: Si habueritis fidem, & non hæsitaveritis, non solùm de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & jacta te in mare, fiet. Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Mons diaboli typus est: Christianæ igitur fidei firmitati perfectam de diabolo victoriam Christus Dominus promittit. *O ingens fidei præmium, cujus merito in tantum potestas credentium extollitur, ut judicaturi universos, pari severitatis sententia in damnationem sæculi, diaboli celsitudinem molemque demergant.* Vel aliter: Arbor gens Judæa, arbor sterilis, reprobata, arida. Mons, Christus, Mare, sæculum hoc omnibus Gentibus. Apostoli in Actibus Apostolorum loquuntur ad Judæos contradicentes, & verbo veritatis resistentes, hoc est, folia habentes, & fructum non habentes; & dicunt illis: *Vobis primùm oportebat annuntiare verbum Dei: sed quoniam repellitis illud:* Prophetarum verba loquimini, & non agnoscitis quem pronuntiarunt Prophetæ, hoc est, folia habentes: *Ecce convertimur ad Gentes.* Hoc enim etiam per Prophetam prædictum est: *Ecce posui te in lucem Gentium, ut sis salus mea ab extremis terræ.* Ecce aruit arbor; & Christus ad Gentes, mons translatus in mare.

S. Hilar. in c. 21. S. Matt.

S. Augustin. ser. 98. alias 44. de Verbis Dom. c. 3.

Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. *Fides fons orationis, nec potest ire rivus, ubi caput aquæ siccatur. Ergo ut oremus, credamus; & ut ipsa non deficiat fides qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio impetrat ipsi fidei firmitatem.*

S. August. ser. 115. alias 36. de Verbis Domini.

XIII. *Et cùm venisset in Templum, accesserunt ad eum docentem Principes Sacerdotum & Seniores populi, dicentes: In qua potestate hæc facis? Respondens Iesus, dixit eis: Baptismus Ioannis unde erat, &c. At illi cogitabant inter se, dicentes: Si dixerimus, E cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam: Omnes enim habebant Ioannem sicut Prophetam.* Quod Christus Sacerdotum & seniorum quæstionem altera quæstione eludat, non est astutiæ, sed summæ sapientiæ. Dei sapientia omnem sæculi prudentiam confundit, omnem hominum malitiam evertit. Pia & laudabilis est industria, quæ malas artes repellit impiorum aut superborum hominum, qui fidei aut pietatis progressum impedire nituntur; aut Ecclesiasticam Disciplinam, morumque emendationem prohibere litibus, quas legitimis Pastoribus intentant; quasi jurisdictionem usurpent, aut ea abutantur. *In qua potestate hæc facis?* Sed quantumvis invidia aut alio pravo affectu sanctis consiliis, conatibus & statutis Prælatorum adversentur exteriùs, iniquitatem ipsi suam interdùm agnoscunt.

cunt, turbantur intùs & diſſecantur cogitationibus ſuis, propriæque conſcientiæ judicio damnantur. Malis artibus utuntur, ut Superiorum ſuorum juriſdictionem, & impoſitam ab iis diſciplinam declinent & excutiant: & pejora molirentur adversùs veritatem & juſtitiam, niſi plebem timerent, niſi hominum judicia magis quàm Dei vererentur : *Si dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam.* Perſpicis cordis eorum perverſitatem ? (inquit S. Joannes Chryſoſtomus .) *Deum ubique contemnunt, & cuncta propter homines peragunt. Nam & Ioannem, non quia tantum virum vererentur, ſed multitudinis opinione perterriti metuebant. Chriſto quoque ipſi propter homines, ne minores viderentur, credere nolebant: omnia denique hinc eorum mala oriebantur.* Duæ januæ peccati, amor & timor mundi.

S. Jo: Chryſ. hom. 58.

XIV. *Quid autem vobis videtur ? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit : Fili, vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem reſpondens, ait: Nolo. Poſteà autem pœnitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit ſimiliter. At ille reſpondens, ait: Eo, domine, & non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris ? Dicunt ei: Primus.* Primò dicitur Gentilium populo per naturalis legis notitiam, *Vade & operare in vinea mea*; hoc eſt, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Qui ſuperbè reſpondit, *Nolo.* Poſteà verò in adventu Salvatoris, acta pœnitentia, operatus eſt in vinea Dei, & ſermonis contumaciam labore correxit. Secundus autem filius, populus Judæorum eſt, qui reſpondit Moyſi: *Omnia quæcumque dixerit Dominus, faciemus:* & non ivit in vineam, quia interfecto patris-familias filio, ſe putavit hæredem..... Juſtitia Chriſtiana in promiſſis inanibus & oſtentatione zeli ſtudiique ardentis ad Legem Dei obſervandam poſita non eſt, ſed in ejus obſervantia humili, accurata, perſeverante; *Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur.* Duæ dumtaxat ad cœlum viæ, innocentia & pœnitentia. Qui innocentiam amiſerunt violando Legem Dei, ſola pœnitentia voluntatem ejus implent. Sed (inquit Sanctus Ambroſius:) *Facilius inveni, qui innocentiam ſervaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam. Renunciandum ſæculo eſt; ſomno ipſi minus indulgendum, quàm natura poſtulat; interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus: vivendum ita, ut vitali huic moriamur uſui, ſe ipſum ſibi homo abneget, & totus mutetur: ſicut quemdam adoleſcentem fabulæ ferunt propter amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regreſſum, poſteà veteri occurriſſe dilectæ; quæ ubi ſe non interpellavit, mirata putaverit non recognitam, rurſus occurrens, dixerit: Ego ſum; reſponderit ille: Sed ego non ſum ego.* Sic mutetur neceſſe eſt filius contumax, qui priùs jubenti patri, ut in vinea ſua operaretur, ut legem ſuam ſervaret, ut animam ſuam omni virtutum genere excoleret, ſuperbè reſpondit, *Nolo.* Contumaciam obedientia, negligentiam diligentia & vigilantia, languorem fervore compenſet. Siquidem ſanctos imitari non poteſt, qui innocentia vitæ ad mortem uſque conſtanter ſervata, ad Regnum cœlorum pervenerunt; vel illos imitetur, qui illud pœnitentia rapuerunt, ne cum Phariſæis audiat: *Venit enim ad vos Ioannes in via juſtitiæ, & non credidiſtis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiam habuiſtis poſteà, ut crederetis ei.* Converſio publicanorum & meretricum, magnum ſolatium eſt inſignium peccatorum, ſi & ipſi Deo ad pœnitentiam vocanti pareant: ſed Sacerdotum Judaicorum, Phariſæorum & Legiſperitorum, qui Chriſtum ipſum prædicatorem audiebant, & miracula innumera videbant operantem, cæcitas & obſtinatio, timorem incutere debet iis, qui dignitate ſua vel doctrina elati, necnon Phariſaica juſtitiæ ſpecie, à via Regni cœlorum aberrant avaritia ſua, ambitione, ſuperbia, invidia, aliiſque vitiis occultis. *Quid patimur ? Quid eſt hoc ? Quid audiſti ?* (inquiebat Auguſtinus Alypio ſuo.) *Surgunt indocti, & cœlum rapiunt, & nos doctrinis noſtris, ſine corde, ecce volutamur in carne & ſanguine. An quia præceſſerunt, pudet ſequi, & non pudet nec ſaltem ſequi ?*

S. Hier. in c. 21. S. Matt.

Exod. 24.

S. Ambroſ. lib. 1. de pœnit. c. 10.

S. Auguſtin. lib. 8. Confeſ. c. 8.

XV. *Homo erat pater-familias, qui plantavit vineam, &c.* Plantata eſt vinea, lege data in cordibus Judæorum. Miſſi ſunt Prophetæ, quærentes fructum, bonam vitam eorum: Prophetæ ab eis contumeliis affecti & occiſi ſunt. Miſſus eſt & Chriſtus, unicus Filius Patris-familias; & ipſum occiderunt hæredem, & ideò perdiderunt hæreditatem. In contrarium eis vertit malum conſilium : *Ut poſſiderent, occiderunt : & quia occiderunt, perdiderunt.* Vinea eſt & Eccleſia, vinea electa, quam Chriſtus acquiſivit & emit pretio magno, ſanguine ſuo. Sepe illam munivit, ſcilicet fide qua diſcernitur à Judæorum Synagogis, & conventiculis Hæreticorum. Illam torculari inſtruxit, ſcilicet Sacramentis & Sacrificio, quibus Chriſti Sanguis & virtus Paſſionis ejus diffluit. Turri ipſam protegit, præſentia ſua uſque ad conſummationem ſæculi, virtute nominis ſui, adversùs quam inferorum portæ ac vires prævalere non poſſunt. Agricolæ, Paſtores. Regio longinqua, cœlum, quò Chriſtus aſcendit, poſtquam Apoſtolos miſit. Sed & agricola quiſque vineæ Dei, id eſt, animæ ſuæ, quam Deus plantavit, quam Chriſtus Sanguine ſuo rigavit, eique per Spiritus-Sancti, gratiarumque illius ac donorum ſubminiſtrationem, incrementum dedit. Fructus à nobis jurè expectat & exigit myſteriis ſuis, verbo ſuo, exemplis ſuis ac miraculis. Sed heu! ingrati, Judæiſque pejores, Chriſtum è corde noſtro ejicimus, & quantùm in nobis eſt, occidimus, *Rurſus crucifigentes Filium Dei.* Eò graviora ſunt Chriſtianorum peccata, eòque gravior ipſos manet damnatio, quò majores gratias receperunt. Ad ipſos magis quàm ad Judæos dirigitur illa Dei per Prophetam querela : *Quid eſt quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei ? An quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruſcas ? Et nunc oſtendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ: Auferam ſepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem. Et ponam eam deſertam: non putabitur, & non fodietur : & aſcendent vepres & ſpinæ : & nubibus mandabo, ne pluant ſuper eam imbrem..... Expectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas : & juſtitiam, & ecce clamor.* A Deo deſeri, ejuſque gratiis, verbo, Sacramentis privari, atque dæmonibus in direptionem permitti, metuendum maximè ſupplicium eſt, æternæque damnationi proximum: ſic enim à Deo derelicti peccatoris finis, interitus & æterna combuſtio. Nam, ut ait Apoſtolus, *Terra ſæpè venientem ſuper ſe bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo. Proferens autem ſpinas ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima; cujus conſummatio in combuſtionem.* Nam (ut S. Hieron. interpretatur) *Tollitur Dei auxilium ab iis qui indigni ſunt: ut, quia non ſenſerunt Deum per beneficia, ſentiant per ſupplicia.*

S. Auguſt. ſer. 17. alias 19 de Verbis Domini, c. 2.

Heb. 6. 6.

Iſaiæ 5. 4. & ſeqq.

Heb. 6. 7.

S. Hieron. in c. 5. Iſai.

XVI. *Dicit illis Ieſus: Numquam legiſtis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli ? A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris ? Ideo dico vobis, Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus.* Incarnatio Verbi Dei, opus Domini eſt, voluntate Patris, cooperante Spiritu-Sancto, à Filio ipſo carnem noſtram aſſumente peractum. Chriſtum Jeſum prædeſtinatum Filium Dei in virtute, Judæi rejecerunt & crucifixerunt : Pater à mortuis ſuſcitavit : caput & fundamentum Eccleſiæ ſuæ conſtituit : pacem noſtram, *qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens, inimicitias in carne ſua: legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo. Superædificati ſumus ſuper funda-*

Ephes. 2. 14. & ſeqq.

fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu: in quo omnis ædificatio constructa crescit in Templum Sanctum Domino. Verùm si Judæorum infidelitatem & malitiam imitemur, si Christum contemnamus, & injuriis afficiamus malè vivendo, non ut decet cives Sanctorum, domesticos Dei, membra Christi, templa Spiritus-Sancti; justo Dei judicio auferetur à nobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus; gratiæ suæ dona Deus à nobis auferet, aliisque tradet, qui fideliter cooperando, pœnitentiæ ac bonorum operum fructus facient.

XVII. *Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem verò ceciderit, conteret eum.* Quando enim in eum offenditur, humilis jacet: *Jacendo humilis, quassat offendentem; veniendo excelsus conterit superbientem.* Jam ergo Judæi illa offensione quassati sunt: restat, ut ejus præclaro adventu etiam conterantur; nisi fortè, cùm vivunt, agnoverint, ne moriantur. Patiens enim est Deus, & illos quotidie invitat ad fidem. S. Augustin. serm. 91. alias de tempore, 234.

CAPUT XXII.

Sensus Litteralis.

1. ET *respondens Iesus, dixit iterum in Parabolis eis, dicens: Simile factum est Regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo.* Perrexit Jesus in sermone, novam illis proponens Parabolam. Simile quid accidit in parando Regno cœlorum, sive in colligenda ex hominibus Ecclesia, in qua Deus Regnum suum inchoat in terris, postea completurus in cœlis; ac si Rex quispiam nuptiale convivium pararet filio suo uxorem ducenti. *Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & noluerunt venire.* Misit servos suos, ut eos qui priùs invitati fuerant ad nuptias, certiores facerent de hora & die præstitutis. At illi convivio adesse noluerunt. *Iterum misit alios servos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occisa sunt; venite ad nuptias.* Humanitatis, amorisque sui novum dedit argumentum, missis aliis servis, qui rursus ipsos ad nuptiale convivium, omni ciborum genere splendidè instructum, nomine suo invitarent: *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam.* Sibi factum honorem parvi fecerunt; & rei familiaris curam, compendiaque sua nuptiarum gaudio præposuerunt: *Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.* Servos ejus in carcerem truserunt, & contumeliis affectos morti tradiderunt, immaniter ingrati. *Rex autem cùm audisset, iratus est; & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos*, internecione delevit, *& civitatem illorum succendit. Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt*: nuptiale convivium instructum est: *Sed qui invitati erant, non fuerunt digni*: eo honore se indignos præstiterunt. *Ite ergo ad exitus viarum*, in compita, plateasque publicas, & quoscumque inveneritis pauperes viatores, nullo facto discrimine gentis, generis, conditionis, *vocate ad nuptias. Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt*: ex omni hominum genere, nullo facto delectu, *bonos & malos*, honestos & sordidos, dignos & indignos: *& impletæ sunt nuptiæ discumbentium*, & locus nuptialis convivii impletus est hominibus, qui ad mensam Regis accubuerunt. *Intravit autem Rex, ut videret discumbentes*; ut convivas spectaret, utrum omnia pro nuptiarum excellentia, sponsique ac sponsæ dignitate agerentur: *Et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali*: non ornatum veste quæ nuptias & festum diem deceret: *Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Qua fronte in aulam & convivium nuptiarum te intrusisti absque ornatu nuptiis conveniente, cum veste pannosa & sordida, quæ in meum, sponsique & sponsæ contemptum ac dedecus cedat? *At ille obmutuit*, sua ipse conscientia damnatus. *Tunc dicit Rex ministris*: iis qui convivis ministrabant, vel ministris justitiæ suæ: *Ligatis manibus*, ne se defendere valeat; *& pedibus ejus*, ne fugere; *mittite eum in tenebras exteriores*, extra aulam nuptialis convivii ejicite, & in carcerem obscurum, ubi rei quasi præsentis mortis imaginem in extremam tristitiam & desperationem agantur: *Ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* Multi ita vocati sunt, ut verè pareant vocanti, & ad nuptias veniant: pauci verò electi, ut nuptiarum gaudio fruantur, & inter amicos sponsi numerentur. Parabolæ sensus obvius est. Rex qui fecit nuptias filio suo, Deus omnipotens est. Fecit autem nuptias Domino nostro Jesu Christo & Ecclesiæ, quæ tam ex Gentibus, quàm ex Judæis congregata est; quam *Christus dilexit, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.* De qua & in Apocalypsi dicitur: *Vidi sanctam civitatem Ierusalem novam descendentem de cœlo à Deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo ..... Et venit unus de septem Angelis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam uxorem Agni, &c.* Nuptiale convivium, est sacer ille doctrinæ Euangelicæ, Sacramentorum, gratiarum, & spiritualium donorum apparatus, quibus, tanquam exquisitis ferculis, Deus hominum animas per fidem sibi copulatas pascit, & beatæ vitæ gaudiis in æternum refecturus est. Primò vocati ad nuptias, ad Christi fidem, Ecclesiam, spiritale convivium, Judæi sunt, fœderatus Deo Populus; quibus adventus Regni Messiæ primò per Moysen & Prophetas, deinde in plenitudine temporis per Joannem & Christum ipsum annuntiatus est, ut se per pœnitentiam illi Regno, nuptiisque Regni præpararent. Cùm autem illi ad nuptias venire, in Christum credere, ejus Ecclesiæ inseri, mystici convivii participes fieri noluissent; misit Deus post mortem ac resurrectionem Christi alios servos, duodecim Apostolos, & eorum adjutores, qui Judæos iterùm ad prandium nuptiale invitarent, in quo spiritalium genus omne bonorum, ad mentes in præsenti vita reficiendas, paratum est. Illi autem terrenarum & caducarum rerum studio æterna bona posthabentes, veritatem Euangelicam respuerunt. Reliqui verò missos ad se Apostolos contumeliis affecerunt, ut Petrum, & Joannem, Paulum quoque non semel; & occiderunt, ut Stephanum & Jacobum utrumque. Rex autem, scilicet Deus optimus maximus, tantum gratiæ suæ contemptum, servorumque suorum contumeliam, ac cædem ulcisci decrevit, & missis exercitibus suis, scilicet Romanis, sub Tito & Vespasiano Imper. homicidas illos fame, peste, gladio delevit, & prævaricatricem civitatem succendit. Cùm autem pertinaciter Euangelium sibi annuntiatum respuissent, Deus Apostolos misit in universum mundum, ut Gentes omnes Euangelii prædicatione ad fidem Christi, & ad cœlestis convivii participationem vocarent, nemine cujuscumque nationis, tametsi barbaræ; cujuscumque conditionis, etsi infimæ; cujuscumque vitæ, etsi pessimæ, excluso. A generali enim beneficio neminem Deus voluit ullo præjudicio excluſum. *Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias.* Per exitus viarum, significantur hoc loco variæ Philosophorum opiniones, & diversi superstitionum ritus, in quos nationes, relictis viis ab Adamo & Noe monstratis, deflexerant. *Deus* enim

S. Hier. in c. 12. S. Matth. Ephes. 5. 25. 26. 27.

Apocal. 21. 2. & 9.

Joseph. lib. 7. de bello Judaico, c. 17.

Act. 14. 15.

enim *in præteritis generationibus dimiserat omnes gentes ingredi vias suas*; non missis scilicet ad eos Prophetis, ut ad Judæorum gentem facere solebat, cùm alioqui naturalibus testimoniis illos quotidie convenirent, *Benefaciens de cœlo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda* ipsorum: nec clausus illis esset majoris profectus aditus, præsertim ex quo Judæorum multiplex dispersio orbem impleverat, & divina Lex, Prophetæ, & Psalmi Græco sermone legebantur. Judæorum ergo *delicto, salus est Gentibus, ut illos æmulentur*, & æmulatione stimulati, ac ægrè ferentes, salutem sibi præripi à Barbaris, ad fidem tandem convertantur eorum reliquiæ.

Rom. 11. 11. 12. *Quòd si delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium; quantò magis plenitudo eorum? ..... Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret, &c.* Congregaverunt autem Apostoli in Ecclesiam *bonos & malos*, sive qui se malos perseveraturos professi sunt; sed *malos*, sive qui latérent, probitatem simulantes, sive qui jam adducti & intromissi in convivium nuptiarum, apparerent sæculo verbis tantùm, non factis renunciasse. Sive, *bonos & malos*, dictum est secundùm quamdam humanam conversationem, in qua etiam ii qui nondum crediderunt, vel laudari vel vituperari solent. Unde est etiam & illud, quod Dominus monet Discipulos, quos ad prædicandum Euangelium primitùs mittit, ut in quamcumque venerint civitatem, quærant, quis illic dignus sit, ut apud eum habitent, donec inde proficiscantur. Profectò ille dignus quis erit, nisi qui existimationem suorum civium bonus habebitur? Et quis indignus, nisi qui eis malus innotuerit? Ex hoc utroque genere veniunt ad Christi fidem, & sic adducuntur boni & mali: quia & illi mali à mortuis operibus pœnitentiam non recusant. Si autem recusant, non intrare cupientes repelluntur, sed ab introitu ipsi aperta contradictione discedunt: sic impleta est Ecclesia, locus nuptialis convivii. Ingressus Regis, ut convivas spectet, adventum Christi significat in Judicii die, ut examinet ac judicet, quinam vocatione sua dignè se gesserint. Vestis nuptialis, Christus est, quem per charitatem, cæteraque virtutes charitatis comites induimus. Nam ut Christus & Sacerdos, & Victima, & Altare, & Templum diverso respectu vocatur, quòd iis velut typis fuerit adumbratus; ita hoc loco, & sponsus est, & cibus, & vestis, distincta aptaque comparatione: Sponsus, quia Ecclesiam sibi desponsavit in *justitia, in fide, & in sempiternum*, eamque velut novam Evam ex suo latere in cruce eductam sibi copulavit; & justorum animas sibi quasi sponsas copulat: *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo*; (inquit Apostolus.) Cibus, quia Corpus & Sanguinem suum nobis manducandum & bibendum in mensa Eucharistica apponit: *Qui manducat me, & ipse vivet propter me*. Vestis, quia nuditatem nostram ac vitiositatem justitia sua tegit, non extrinsecùs dumtaxat nobis imputata, qua ille justus est, sed nobis communicata & inhærente, ut peccatis nostris non tectis solummodò, sed absersis & abolitis, gratia & charitate per Spiritum Sanctum in cordibus nostris diffusa justi simus. *Induimini Dominum Iesum Christum .....*

S. Augustin. lib. de Fide & operibus, c. 17.

Rom. 13. 14. Gal. 3. 27. Ephes. 4. 22. 23. 24. Coloss. 3. 9. 10. *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis ..... Deponere vos secundùm pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundùm Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis .....; Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, secundùm imaginem ejus qui creavit illum.* Qui Christum hoc modo non induit, in die judicii propriæ conscientiæ testimonio convictus, interrogationi & exprobrationi Christi respondere non poterit: sed ligatis manibus & pedibus ejicietur ex Sanctorum cœtu, & à luce æterna in æternum excluſus, in tartara detrudetur.

II. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Multi, non solùm Judæi, qui venire ad Nuptias Agni, & in Christum credere noluerunt; sed etiam ex Gentibus plurimi, vocati sunt à Deo: *pauci verò electi*, ut cœnam æternam degustent, ac cœlesti beatitudine fruantur; illi scilicet, qui Christum per gratiam sanctificantem & charitatem induerunt, ac in justitia perseverantes, ea quasi nuptiali veste ornati invenientur, cùm ad judicium veniet. Non omnes vocati, secundùm propositum sunt vocati: ipsi ergo secundùm propositum vocati, qui electi ante constitutionem mundi. Omnium itaque reproborum typus est ille, qui vestem nuptialem non habens, mandato Regis ejectus est extra aulam convivii, & missus in tenebras exteriores, ubi flectus, & stridor dentium. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Ostendit his verbis Christus, causam, cur Gentes credant, non esse ipsorum præ Judæis præstantiam, non præclaras naturæ dotes, non merita vocationem præcedentia, non quæ futura prævisa sint à Deo; sed Dei electionem gratuitam; ideòque non esse, cur glorientur. Secundò, etsi Gentes in Judæorum locum successerint, non omnes tamen ex iis salvos fore; quamobrem illos monet, ne se efferant, sed Deo dignè vivant. *Si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis olivæ factus es, noli gloriari adversùs ramos. Dices ergo: Fracti sunt rami, ut ego inserar: bene; propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate; alioquin & tu excideris.*

S. Augustin. lib. de Gestis Pelagii, c. 3.

Rom. 11. 17. & seqq.

III. *Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt, ut caperent eum in sermone.* Pharisæi conspiratione facta adversùs Jesum, inter se deliberarunt, quo pacto aliquod responsum insidiosè ab illo elicerent, quo vel Populum, vel Cæsarem offendisse videretur, ut eum rerum novatarum apud Romanorum Præsidem accusare possent. Confer cum *Luc. 20. vers. 20. Et observantes, miserunt insidiatores, qui se justos simularent, ut caperent eum in sermone, ut traderent illum principatui & potestati Præsidis.*

IV. *Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister, scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi videtur: Licet censum dare Cæsari, an non?* Quosdam è discipulis suis miserunt, quasi Christo ignotos, & in sermonibus ejus infrequentes, ut coram eis Christus securiùs loqueretur. Adjunxerunt autem illis milites, servos, seu domesticos Herodis. Sic enim vocem, *Herodianos*, interpretantur Euangelium Hebræum, Syriaca Versio, Sanctus Chrysostomus & S. Hieronymus: vel cum iis qui Romanis tributa spontè solvebant, & solvenda docebant, quos Pharisæi *Herodianos* vocabant, & non divino cultui deditos: Herodes enim Magnus impensè favérat Romanorum tributis, quibus olim præfuerat; cujus studia imitatum Herodem Antipam ejus filium, nemo dubitaverit. Pharisæi verò favebant Judaicæ libertati, & Herodis erant adversarii. Sanè Pharisæorum quosdam Judam Gaulonitem secutos, sensisse nefas esse Judæis parere Potestati à Lege divina extraneæ, & pendere tributum, aut censum solvere, testes sunt Josephus & Eusebius. Illud scilicet, *Vni Deo servies*, ita intelligi volebant, non quasi cum quovis imperio summo, puta Saulis, Davidis, Salomonis pugnaret; sed quasi adversaretur imperiis profanarum Potestatum: quò & illud Deuteron. 17. 15. trahebant: *Regem constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus.* Cùm Herodianis igitur discipulos suos ad Christum allegarunt Pharisæi, qui eum quasi judicem vel arbitrum controversiæ inter eos ortæ interpellarent; num scilicet Cæsari solvendum esset tributum, necne?

S. Hier. in c. 22. S. Matt.

Joseph. lib. 18. Antiq. c. 2. & Euseb. lib. 2. hist. c. 5.

ut

ut si solvendum esse responderet, ipsum plebi odiosum redderent, velut publicæ libertatis hostem: si negaret, ipsum Herodiani accusarent, ut seditiosum, & Romani Imperii inimicum; ut per summam calumniam accusarunt coram Pilato, *Lucæ* 23. 2. *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributum dare Cæsari*. Honorifica autem præfatione usi sunt, quàm tamen ab eis non reverentia, sed adulatio insidiosa expressit; *Magister, scimus, quia verax es*, amator & doctor veritatis, tam privatim, quàm publicè: *Et viam Dei in veritate doces*: Legem divinam ac præcepta, secundùm quæ Deus vitam vult à nobis institui, doces, tradis, exponis verè, fideliter, sincerè, absque omni fuco, & pravi affectus corruptela: *Et non est tibi cura de aliquo*: Non curas aliquem, ita ut ejus gratia, vel odio, aut metu commotus, veritatem prodas vel dissimules: *Non enim respicis personam hominum*: Non externam hominum speciem, divitias, paupertatem, nobilitatem, ignobilitatem, potentiam; sed unum Deum, veritatem, justitiam attendis. Marci 12. 14. *Nec enim vides in faciem hominum*. Lucæ 20. 21. *Et non accipis personam*. Non es ex iis qui metu Cæsaris aut Pontii Pilati aperire non audent, quid sentiant. *Dic ergo* nobis, quid tibi videtur de illa quæstione, quæ conscientiam nostram torquet, & gravem scrupulum nobis injicit? *Licet* salva Religione & Lege Dei, *censum dare Cæsari*, homini profano & peregrino, qui à nobis extorquet quæ vult, & plura fortè deinceps extorquebit? *An non licet*? Nam aliud aliis sentientibus, hæremus ancipites & dubii: Tu nos doce. Census nomen & ad prædiorum, & capitum onera refertur, ut videre est in Codice Justiniani, Tit. *De Censibus*, ubi Cæsareensibus narratur remissum à Vespasiano tributum capitis. Ammianus Marcellinus de Juliano Augusto scribit: *Partes eas* (Galliarum) *ingressus, pro capitibus singulis tributi nomine vicenos quidem aureos reperit flagitari; discedens verò, septenos tantùm*. Tertullianus: *Agri tributo onusti viliores; hominum capita stipendio censa ignobiliora*. Hinc discimus, Provincias Romani Imperii non agrorum tantùm pendisse tributum, sed & humanorum capitum, extra colonias, municipia, & civitates Italici juris. Census igitur nomine hic tributum in capita singula indictum, quæ Cæsaris mandato recensita fuerant, & descriptione comprehensa, intelligi potest, secundùm Syriacam Versionem: *Licet dare pecuniam capitationis Cæsari, necne*? & Persicam: *Fas est, ut censum capitis Cæsari demus, an non*? Atque hanc interpretationem firmat illud Ulpiani Leg. 3. Digest. de Censibus: *In Syriis à quatuordecim annis masculi, à duodecim fœminæ, usque ad sexagesimum quintum annum, tributo capitis obligantur*. Marci tamen 12. 14. & Lucæ 20. 22. *tributi* nomen simpliciter habetur.

V. *Cognita autem Jesus nequitia eorum,, ait: Quid me tentatis, hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo*. Jesus cognita versutia & fraudulenta hypocrysi, tam Pharisæorum mittentium, quàm illorum quos ad ipsum miserant, ait illis: Quid me insidiosa interrogatione implicare nitimini, hypocritæ, crudele consilium specie religionis velantes? Ostendite mihi nummum aliquem ejus monetæ, in qua tributum seu capitatio exigi & pendi solet. Obtulerunt ei denarium Romanum, argenteum. Ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & inscriptio nummo incisa? Quærit autem, non quòd nesciret, sed ut solutionem quæstionis ex ipsorum verbis extorqueret: Nummus enim Tiberii Cæsaris imagine signatus testabatur, illum summum in Judæam imperium reipsa obtinere, idque à Judæis nummo illo utentibus agnosci. Cùm autem respondissent, imaginem & inscriptionem Cæsaris esse, eorum quæstionem solvit Jesus, dicens: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo*. Persolvite Cæsari, non quasi gratuitum munus, sed quasi debitum ratione supremi dominii temporalis, patrocinii ac defensionis, pecuniam quæ tributi vel capitationis nomine vobis indicta est, & quæcumque Cæsariani sunt juris. Tributi enim pensitatio non solùm divinæ Legi non repugnat, sed ab ea imperatur, cùm honorem, timorem, obedientiam Principibus exhiberi præcipiat. Cæterùm, reddite etiam Deo, quæ ipsi debetis; Cæsari censum, Templo siclum persolvite; Cæsari tributa, Deo animum, cultum, amorem super omnia. At si quid Cæsar, aut alia Potestas Legi divinæ contrarium jubeat, Deo potiùs quàm hominibus parendum noveritis. Quod enim pietati ac Dei Legi adversum est, non Cæsaris, sed diaboli tributum est. Ita Christus sapientissimo responso, & seditionis, & violatæ religionis calumniam in quæstione insidiosa effugit, & Potestatis utriusque limites definivit. *Et audientes, mirati sunt* tam prudens responsum, quo nec Cæsar, nec Populus offendi posset: *& relicto eo abierunt*. S. Jo. Chrys. hom. 71. in Matt.

VI. *In illo die, accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogaverunt eum, dicentes: Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta, defunctus est, & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius, usque ad septimum. Novissimè autem omnium & mulier defuncta est. In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam*. Sadducæi nullam substantiam esse extra Deum præter res sensibiles contendebant, *neque Angelum, neque Spiritum*: quod illius erroris fundamentum erat, quo negabant resurrectionem mortuorum. Animas igitur hominum per se subsistere posse, & immortales esse inficiabantur, & in nihilum redire corporibus destitutas asserebant. Hinc sequebatur, non esse resurrectionem, quæ permansionem & immortalitatem animorum requirit. Hi quæstionem proposuerunt Jesu, ex ipsa Lege Moysis, quam solam recipiebant, petitam, contra resurrectionem & vitam æternam quam prædicabat: ex quibus dogmatibus rem absurdam sequi, carnales homines putabant. Magister, Lege Moysis sancitum est, ut si quis mortuus fuerit sine liberis, frater ejus, eodem patre natus, & proximus ætate, ducat Viduam defuncti, ex qua filium procreet, qui in nomen defuncti transeat. Erant autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta, defunctus est sine liberis, & reliquit uxorem fratri suo, pari jure, ac hæreditatem. Idem contingit secundo ac tertio, & cæteris usque ad septimum. Eamdem enim uxorem, ex qua nemo illorum prolem suscepperat, alter alteri reliquit; eamque singuli successivè duxerunt, Legi obtemperantes. Cujus ergo erit uxor in resurrectione? An plures eamdem simul habebunt uxorem? An unus præ cæteris, cùm tamen par videatur esse jus omnium? Pharisæi vitam quidem felicem post resurrectionem sperabant, sed hulc nostræ in multis similem. Unde Josephus Pharisaicam sententiam comparat iis quæ apud Græcos de Fortunatis Insulis canebantur. Nam bonis dari ait: *Vitam ultrà Oceanum, & loca nec imbribus, nec nivibus, nec æstibus obnoxia; sed quæ lenis ex Oceano Zephyrus afflans mulceat*. In eundem sensum Horatius, Homerum secutus, cecinit: Act. 23. 8. Grotius, annot. in Matt.

Nos manet Oceanus circumvagus; arva beata,
Petamus arva, divites & Insulas.
Pleraque felices mirabimur, ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis.

Hinc verisimile videtur erudito viro, Pharisæos mansurum quoque conjugii usum post resurrectionem sibi persuasisse: quod Mahometes, ut plurima alia figmenta & delira, in Alcoranum suum ex Traditionibus Judaicis transtulit. Sadducæi autem Pharisaicæ doctrinæ ac sectæ hostes, resurrectionem à Christo doceri putabant secundùm Pharisæorum hypothesim; sed Christus eos errare ostendit.

VI. *Res-*

VI. *Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Non nequitiæ, non fraudis, ut Pharisæos; sed erroris & crassæ intelligentiæ eos arguit, quòd Scripturas Sacras non legerent, vel malè intelligerent: nec attenderent ad virtutem infinitam & omnipotentiam Dei, quæ animis hominum extra corpora sustentandis par est, & iisdem iterùm conjungendis cum corporibus: quo fit, ut resurrectio impossibilis non sit, nec incredibilis. Causam erroris duplicem Christus indicat, ignorantiam scilicet Scripturarum, & omnipotentiæ Dei, quam ingenio suo metiuntur. Confer cum Marci 12. 24. *Nonne ideò erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?* Tum eorum objectioni, erroneo fundamento nixæ Christus respondet: *In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur; sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo.* In futuro illo beatitudinis statu, post resurrectionem corporum, neque nuptiæ erunt, neque nuptiarum opus: Habent enim filii resurrectionis in se Spiritum vivificum, seu vim internam ex qualitatibus gloriæ ab anima in corpus dimanantem, quæ corpus conservet in
1.Cor.15.44. perpetua incorruptione. Unde tale corpus non jam *animale*, sed *spirituale* dicitur ab Apostolo. Nam *corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem oportet, absorpta morte in victoria.* Cùm igitur corpora ista non sint morti obnoxia, sicut nec Angeli, quos omnis Scriptura commemorat, ut mirum sit, Sadducæos in tanta luce cæcutire: sequitur, nuptiis & earum usu homines post resurrectionem non indigere, sive ad sobolem propagandam, sive ut singulis pereuntibus universitas conservetur. Confer cum Lucæ 20. 34. 35. 36. *Et ait illis Iesus: Filii hujus sæculi nubunt, & traduntur ad nuptias: Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores; neque enim ultra mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filii sunt Dei; cùm sint filii resurrectionis.* Fœminas in muliebri sexu non resurrecturas senserunt Tertullianus lib. 1. De *cultu Fœm. cap.* 2. Origenes in Matth. Edit. Huetii p. 487. Hilarius cap. 23. in Matth. quam opinionem etiam S. Hieronymo exprobrat Rufinus, ex dictis ipsius in cap. 5. Epist. ad Ephes. Ille tamen sese ab ea purgat Apol. cap. 6. & Epist. 27. ad Eustoch. cap. 11. S. Augustinus autem Lib. 22. De Civit. Dei, cap. 17. *Corporibus*, inquit, *vitia detrahentur, natura servabitur.*

VII. *De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.* Hoc argumento invictè probatur à Christo, & animorum immortalitas, & resurrectio corporum. Significatur enim his verbis Dei ad Moysen, Deum peculiariter & eximiè esse Deum Abraham, Isaac, & Jacob, ob singularem scilicet ipsorum fidem atque obedientiam; atque ipsis singulari quadam & præcellenti ratione benefacere. Id verò de hac vita mortali dumtaxat intelligi non potest, in qua commoda quidem aliqua, sed multis incommodis permixta illis acciderunt: Multi enim improbi aut minùs probi, in Ægypto, Cananæa, & alibi, vitam haud paulò feliciùs egere. Sequitur ergo, Deum ipsorum Deum fuisse, non solùm cùm in terris agerent, sed etiam cùm ad Moysen ista loqueretur; sicque ipsos fuisse meliore sui parte superstites, quod probat immortalitatem animorum. Imò cùm Deus non sit mortuorum, sed viventium Deus & benefactor, sequitur, Abrahamum, Isaac, & Jacob (quæ nomina non solùm animum significant, sed personam constantem ex animo & corpore, cui mors & vita propriè tribuitur) sequitur, inquam, eos Dei respectu vivere, id est, decrevisse Deum illos vitæ reddere; ex quo sequitur restitutio corporum, quæ cum animabus bona malave gesserunt. Confer cum Lucæ 20. 37. 38. *Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit secùs rubum, sicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vivunt ei.* Confer & cum Apostolo cap. 11.
S. Hier. in c. 22. S. Matt.
Epistolæ ad Hebræos vers. 13. & seqq. *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram: Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent, de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem,* in æternum permansuram.

VIII. *Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus*, sive doctrinam ejus planè cœlestem, dicendique modum promptum, clarum, efficacem. *Pharisæi autem audientes, quòd silentium imposuisset Sadducæis*, quòd eos tacere & cedere cum dedecore coegisset, *convenerunt in unum*, gestientes de Sadducæorum confusione, interimque novas insidias statuentes Jesu.

IX. *Et interrogavit eum unus ex eis Legis Doctor*, sive *Scriba, tentans eum*, volens ampliùs experiri, quàm peritus esset Scripturarum. Id enim innuit S. Marcus:
Marci 12. 28. *Accessit*, inquit, *unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns, quoniam bene illis respondit, interrogavit eum*, &c. *Magister, quod est mandatum magnum in Lege?* Maximum & *primum omnium mandatum?*
Matth. 22. 35. *Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Præmittitur apud S. Marcum, ut Deuter. 6. *Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est*; primum est enim, ut unum tantùm credamus Deum, deinde eum ex toto corde diligamus. Qui enim plures credit, amorem dividit, nec unum ex toto corde diligit. Utramque sententiam pronunciavit Christus, responsoque suo complexus est: sed posteriorem dumtaxat S. Matthæus refert, in qua prior implicitè continetur. Quòd autem præcipitur, Deum *ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente* diligendum, significat, nos teneri ad Deum diligendum, quantùm possumus; ad illi impendendum, quicquid valemus. *Diliges Dominum Deum tuum*, non effectivo dumtaxat amore, seu factis externis, cætera ejus mandata servando; sed affectivo, & interiori actu, ac sæpiùs exercendo & in vita, & in morte, & quàm frequentiùs à te fieri potest. Diliges Dominum Deum tuum propter se, super omnia, & præ omnibus rebus creatis, si non actu semper (quæ beatorum felicitas est, ad quam currere debemus) saltem habitu, ut omnia tua ad honorem ejus referas, quidvis potiùs pati paratus, quàm aliquid facere, quod sancto ejus amori adversetur. Diliges *ex toto corde*, ut tota intentio tua feratur in Deum: *ex tota mente*, ut mens tua & intelligentia tota subdatur Deo maximè per fidem: *ex tota anima*, ut appetitus tuus inferior secundùm Deum omninò regatur. Addit S. Lucas: *Et ex omnibus viribus tuis*: ut omnes actus exteriores tui obediant Deo. *Hoc est maximum & primum mandatum*: 1. Ratione dignitatis, cùm de Deo præcipiat. 2. Ordinis naturæ, siquidem ex dilectione Dei manat dilectio proximi. 3. Officii, quia Deus illud præcipuè requirit: *Præbe, fili mi, cor tuum mihi.* 4. Virtutis & fœcunditatis, quia in eo omnia mandata continentur: *Plenitudo* enim *Legis est dilectio.* 5. Ratione finis, quia omnia mandata ad illud tamquam ad finem referuntur: *Finis* enim *præcepti est charitas.* 6. Ratione efficaciæ, quia per illius observantiam Deus regnat in homine, & homo Deo intimè conjungitur.
S. Thom. 2. 2. q. 44. ar. 5. Luc. 10. 27. Proverb. 23. 26.
Rom. 13. 10.
1. Tim. 1. 5.

X. *Secundum autem simile est huic*: officio; cùm dilectionem pariter præcipiat: amplitudine; cùm omnia secundæ tabulæ præcepta pariter contineat, ut illud primæ, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Diliges*, interno affectu, quem & externis indiciis atque effectis comprobabis: *Proximum tuum*, omnem hominem, utpotè tibi conjunctum naturæ societate, ad imaginem Dei pariter conditum, felicitatis æternæ pariter capacem: *Sicut te ipsum*, similiter ac te diliges, verè & sincerè, ac propter Deum, non propter tua commoda. Confer cum Roman. 13. 10. & seqq. *Qui diligit proximum, legem impleverit*

implevit. Nam, Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo Legis est dilectio.

XI. *In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ.* In his duobus sita est, & ad hæc duo collineat universa Lex & doctrina Prophetarum. Ad hunc finem refertur, quicquid Lex præcepit, quicquid Prophetæ docuerunt ad morum emendationem pertinens. In his firmitatem & consistentiam habent universa quæ in Lege & Prophetis continentur; iis appensa sunt, & in iis hærent, ut numquam inde divellantur. Metaphora sumpta est à rebus suspensis, quæ quandiù non demuntur, hærent in ea re cui appensæ sunt, ibique firmitatem & consistentiam suam habent; ut Isaiæ 20. 24. & 25. Vel, universa Lex & Prophetæ ad hæc duo mandata tradenda, inculcanda & firmanda conspirant.

XII. *Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Iesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo? Cujus filius est? Dicunt ei: David. Ait illis: Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?* Quid de Christo censetis, de Messia vobis promissio? Vobisne hominis filius videtur, an Dei? Responderunt, *David*: ex Isaiæ vaticinio, quo tanquam notissimo Gabriel Archangelus mysterium Incarnationis Mariæ annuntians usus est. Sed Messiam Davidis filium esse ita intelligebant non solùm Judæorum vulgus, sed etiam Pharisæi & Legisperiti, ut magnificentius de illo nihil sentirent, quàm terrenum Regem fore de stirpe Davidica, inter adoptionis divinæ filios Deo charissimum, qui Judæos dispersos, in temporalem assereret libertatem, Regnum Davidis collapsum restitueret, & usque ad terræ fines, debellatis Gentibus, dilataret. Hunc igitur errorem Christus corrigit prolato Psalmi 109. oraculo, quem quidem Psalmum de Messia vaticinari certissimum erat apud Judæos. Quomodo ergo David Spiritus Sancti afflatu vocat eum Dominum, dicens: *Dixit Dominus*, Deus Pater, *Domino meo*, Christo: *Sede à dextris meis*: Sede ad dexteram meam, ut æqualis mihi agnoscaris natura, majestate, gloria, imperio, etiam donec omnem vim tibi adversam, Gentiles, Judæos, Regna, Imperia, mortem ipsam, dæmones, ita tibi subjiciam, ut instar scabelli eos conculces & poteras. Hinc invictè probatur Christi divinitas. Unde Apostolus ad Hebræos scribens cap. 1. hoc eos urget argumento: *Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?... Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?* Verbum, *Donec*, exprimit illud tempus, quo maximè videri poterat Christus ad Dei dexteram non sedere, tempus scilicet, quo mortalem vitam egit in terris, dispensationem à Patre sibi traditam exercens; & intelligendum relinquit, absque dubio postea sessurum. Non enim *præsentium promissio est futurorum exceptio*. Confer cum Apostolo ad Hebræos 10. 12. *In sempiternum sedet in dextera Dei, de cætero expectans donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus*. Et 1. ad Corinthios 15. 24. *Deindè finis; cùm tradiderit Regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem principatum & potestatem, & virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors: Omnia enim subjecit sub pedibus ejus.* Et tamen in æternum regnaturum, & Regni ejus nullum finem fore, Prophetæ & Euangelium testantur. Quanquam autem constitutum ad dexteram Patris in cœlestibus post resurrectionem Apostolus scribat, *Ephes.* 1. 20. quia tunc res fieri dicitur Scripturæ phrasi, cùm innotescit: ipsa tamen Incarnatione Christus æqualem Patri gloriam accepit, post Resurrectionem Ascensionemque suam in cœlos gentibus omnibus declarandam. Philipp. 2. 6. *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens... Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.*

S. Basil. hom. 25.

Isaiæ 9. 7.

Hebr. 1. 5. 13.

Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? Quomodo hæc consistunt? Si Christus merus homo est, ut vos censetis errantes; si ita filius David, ut non sit etiam natura Filius Dei, quomodo David vocat eum Dominum? *Quomodo*, cùm dicit, *verbum quærentis est, non negantis: tanquam si hoc eis diceret, Benè quidem dicitis Christum filium David; sed ipse David Dominum eum dicit: quem ille dicit Dominum, quomodo est Filius?* Dicerent Judæi, si contra Euangelium corda non clauderent; quoniam *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:* ecce quomodo est Dominus David: Sed quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*, ecce quomodo est Filius David. Sed nescientes obmutuerunt, nec ore saltem clauso aures aperuerunt, ut quod respondere non potuerunt interrogati, nossent edocti. *Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum ampliùs interrogare.*

Sensus Moralis.

S. Gregor. M. hom. 38. in euang.

I. SImile *factum est Regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo*, &c. Tunc Deus Pater » Deo Filio suo nuptias fecit, quando hunc in utero Vir» ginis humanæ naturæ conjunxit. Filio nuptias fecit, » cùm ei per Incarnationis Mysterium Sanctam Eccle» siam sociavit. Uterus autem genitricis Virginis, hu» jus sponsi thalamus fuit. Unde & Psalmista dicit: *In* » *sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam spon*» *sus procedens de thalamo suo*. Tanquam sponsus quip» pè de thalamo suo processit, quia ad conjungendam » sibi Ecclesiam incarnatus Deus de incorrupto utero » Virginis exivit. Misit ergo servos suos, ut ad istas nu» ptias amicos invitarent. Misit iterùm, quia Incarna» tionis Dominicæ Prædicatores, & priùs Prophetas, » & postmodùm Apostolos fecit. Bis itaque servos ad » invitandum misit: quia Incarnationem Unigeniti, & » per Prophetas dixit futuram, & per Apostolos nuncia» vit factam.

Judæi primùm, deindè Gentiles ad fidem Incarnationis vocati sunt, Filius Dei non solùm cum Ecclesia sua, sed cum anima uniuscujusque nostrum nuptias contrahit, ut cum illo per fidem & charitatem conjungamur. Nuptiale illud fœdus Dei cum anima justi initur in via, consummatur in patria. Nullam ex se dotem affert sponso, cùm pauper ipsa sit, nulla propria bona habeat; sed eam donis suis auget sponsus, divitiis gratiarum suarum cumulat; magnifica & pretiosa promissa illi donat, ut divinæ sit consors naturæ: *Per quem maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ*. Sacrum illud fœdus æternum esse debet. Per Deum non stat quin æternum sit, si fideles ipsi simus, si ab ejus amore non deficiamus, si non abeat anima nostra post amatores multos, ac spiritaliter fornicetur; sed amore casto semper adhæreat cœlesti Sponso. *Neminem Deus deserit, nisi prius ab eo deseratur..... Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*, infidelitate sua. Tria nuptiarum bona in hoc mystico connubio inveniantur, *fides, proles, sacramentum*. Fides, ut nullum sit adulterium; Sacramentum, ut nullum sit divortium; Proles fructusque nuptiarum, sint opera virtutum. Ad istas nuptias invitatur homo, non cogitur: nemo

2. Petri 1. 4.

S. Aug.

Concil. Trid.

mo enim credere, & diligere Deum, ipsique hoc modo conjungi potest, nisi volens. Maxima pars hominum divinam vocationem negligit, cùm exteriorem, tum interiorem, voluptatibus sæculi illecta, lucris temporalibus addicta. *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam.* In villam ire (inquit S. Gregorius) est labori terreno immoderatè incumbere; in negotiationem verò ire, est actionum sæcularium lucris inhiare. *Quia enim alius intentus labori terreno, alius verò mundi hujus actionibus deditus, Mysterium Incarnationis Dominicæ pensare, & secundùm illud vivere dissimulat, quasi ad villam vel negotium pergens, venire ad Regis nuptias recusat.* Et plerumque, quod est gravius, nonnulli vocantis gratiam non solùm respuunt, sed etiam persequuntur, vim Prædicatoribus & Doctoribus veritatis inferentes, aut ipsis insidias struentes. *Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.* At Deus ultionum Dominus *perdit homicidas illos.* Homicidas perdit, quia persequentes interimit. Civitatem eorum succendit, quia illorum non solùm anima, sed & caro quoque in qua habitaverant, æterna gehennæ flamma cruciatur. Mundus ipse quem dilexerunt, in die judicii igne conflagrabit. *Missis* verò *exercitibus suis*, extinxisse homicidas dicitur, quia in hominibus omne judicium per Angelos exhibetur.

S.Gregor. M. hom. 38. in euang.

II. *Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad Nuptias.* Nuptiæ paratæ sunt omnibus, gratia Christi omnibus oblata: nemo à cœlesti convivio, nisi indignus, excluditur, licèt nemo per se dignus sit, qui ad illud admittatur. Ne convivium nuptiale frustra paratum esset, Judæis venire renuentibus substitutæ sunt Gentes: pessimis Christianis gratia Dei abusis alii substituuntur, operanti Deo fideliter cooperaturi. *Verbum meum quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum,* (ait Dominus.) Si apud hos fructum non referat, quem volui, ad alios transferetur, qui ferant. Auferetur *à vobis Regnum Dei* (inquit Christus) *& dabitur genti facienti fructum ejus..... Tene* igitur *quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Magis rei sunt Christiani, qui cùm gustaverint cœleste convivium, incomparabiles illius delicias fastidiunt, quàm Judæi, qui non cognoverunt. *Qui invitantem se contemni conspicit, Regis filii sui nuptias vacuas non habebit. Ad alios mittit, quia etsi apud aliquos laborat, quandoque tamen sermo Dei inventurus est, ubi requiescat.*

Isaiæ 55.

Apoc.3.11.

S.Gregor. M. hom.38.

III. *Et egressi sunt servi ejus in vias, & congregaverunt omnes quos invenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.* Apparatus Mensæ Dominicæ, omnium est voluntati propositus. Interest autem, quomodo quis accedat, cùm accedere non vetatur. Scripturæ quippè sanctæ docent nos duo Dominica esse convivia, unum quò veniunt boni & mali, alterum quò non accedunt mali.... Omnes qui se ab hoc convivio excusaverunt, mali sunt; sed non omnes qui intraverunt, boni sunt. In hoc convivio boni discumbunt, quicumque attendunt, quod dictum est: *Quicumque manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit..... Multi ab Oriente & ab Occidente venient.* Quò venient? Ad illud convivium, in quod boni & mali intrant. De alio convivio locutus adjunxit: *Et recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in Regno cœlorum.* Illud est convivium, quò non accessuri sunt mali: *Hoc quod modò est, dignè accipiatur, ut ad illud perveniatur.* In Ecclesia boni & mali. Extra nulli boni: intùs mali tolerandi.

S.Aug.ser.90. aliàs 14. ex editis à Sirmondo.

1.Cor.9.29. Matt.8.11.

IV. *Intravit autem Rex, ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali*, &c. Quæ est vestis nuptialis? Procul dubio illa vestis est, quam non habent, nisi boni, in convivio relinquendi, servandi ad convivium, quò nullus malus accedit, per Domini gratiam perducendi. Quæramus inter fideles, qui sunt qui habent aliquid, quod mali non habent, & ipsa erit vestis nuptialis. *Si Sacramenta dixerimus, videte, quemadmodum sint malis bonisque communia. Baptismus est? Sine baptismo quidem nemo ad Deum pervenit: sed non omnis qui habet baptismum, ad Deum pervenit. Non ergo possum intelligere, baptismum esse vestem nuptialem, id est, ipsum Sacramentum; quam vestem video in bonis, video in malis. Fortè Altare est, vel quod accipitur de Altari? Videmus, quia multi manducant, & judicium sibi manducant & bibunt. Quid ergo est? Iejunatur? Iejunant & mali. Ad Ecclesiam concurritur? Concurrunt & mali. Postremò miracula fiunt? Non solùm boni faciunt & mali, sed aliquando non faciunt boni....* Quæ est ergo vestis illa nuptialis? *Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* Hæc est vestis nuptialis. Interrogate vos: si habetis illam, securi estis in convivio Dominico. *Duæ sunt in homine uno, charitas & cupiditas. Charitas nascatur in te, si nondum nata est; & si nata est, alatur, nutriatur, crescat. Illa verò cupiditas, etsi in hac vita extingui penitus non potest; quia si dixerimus, quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est: in quantum autem est in nobis cupiditas, in tantum sine peccato non sumus: charitas crescat, cupiditas decrescat: ut aliquando illa perficiatur, hoc est charitas, cupiditas consumatur.*

V. *Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.* In Dei judicio peccator obmutescet præ confusione, propriæ conscientiæ testimonio convictus, nec terribili judici respondere quidquam poterit. *Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.* Vestis nuptialis (inquit S. Hieronymus) præcepta sunt Domini, & opera quæ complentur ex Lege & Euangelio, novique hominis efficiunt vestimentum. Si quis igitur in tempore judicii inventus fuerit sub nomine Christiano non habere vestem nuptialem, hoc est, vestem supercœlestis hominis, sed vestem pollutam, id est, veteris hominis exuvias, hic statim corripitur, & dicitur ei: *Amice, quomodo huc intrasti?* Amicum vocat, quòd invitatus ad nuptias est: arguit impudentiæ, quòd veste sordida munditias polluerit nuptiales. At ille *obmutuit*: In tempore enim illo *non erit locus pœnitentiæ, nec negandi facultas, cùm omnes Angeli, & Mundus ipse testis sit peccatorum.* Publicam illam confusionem præveniamus ac vitemus peccatorum confessione ac pœnitentia: à sacro Eucharistiæ convivio nos humiliter subtrahamus, donec induti simus veste nuptiali. *Ascendat homo adversùm se tribunal mentis suæ, constituat se ante faciem suam, ne hoc ei postea fiat. Nam minatur hoc Deus peccatori, dicens,* Arguam te, & statuam te ante faciem tuam. *Atque ita constituto corde judicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidam sanguis animi confitentis per lacrymas profluat. Postremò ab ipsa mente talis sententia proferatur, ut se indignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini: ut qui separari à Regno cœlorum timet per ultimam sententiam summi judicis, per Ecclesiasticam disciplinam à Sacramento cœlestis panis interim separetur. Versetur ante oculos imago futuri judicii; ut cùm alii accedunt ad Altare Dei, quò ipse non accedit, cogitet, quàm sit contremiscenda illa pœna, qua percipientibus aliis vitam æternam, alii in mortem præcipitantur æternam. Ad hoc enim Altare, quod nunc in Ecclesia est in terra positum, terrenis oculis expositum, ad Mysteriorum divinorum signacula celebranda, multi etiam scelerati possunt accedere: quoniam Deus commendat in hoc tempore patientiam suam, ut in futuro exerat severitatem suam. Ad illud autem Altare quò præcursor pro nobis introiit Iesus, quò caput Ecclesia præcessit, membris cæteris secuturis, nullus eorum accedere poterit, de quibus dicit Apostolus,* Quoniam *qui talia agunt, Regnum Dei non possidebunt.*

Job.9.3.

S. Hieron. in cap. 22. S. Matt.

Psal.49.21.

S.Aug. serm. 391. aliàs 50. inter Homilias 50.

VI. *Tunc dixit Rex ministris: Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit*

S.Aug.ibid.

fletus

fletus & stridor dentium. His verbis funestus damnatorum status significatur, qui ad Dei misericordiam currere, ab ejus ira fugere ampliùs non possunt: bonum operari, mala commissa expiare ampliùs non valent: salutari lumine penitùs destituti, quo Deum officiaque sua cognoscant. *Quid est ipsa manuum pedumque ligatio, nisi omnimoda potestatis ablatio?* In tenebras exteriores. *Amando tenebras, in tenebris remanebis, & remanendo in tenebris, etiam in tenebras exteriores projicieris; ibi erit fletus & stridor dentium. Si nihil in te faciebat amor lucis, faciat timor doloris.* In tenebras exteriores mittentur, qui interiora, spiritualia, æterna bona non dilexerunt. *Non ergo amemus magis exteriora, sed interiora. De interioribus gaudeamus: in exterioribus autem necessitatem habeamus, non voluptatem.* Ibi erit fletus & stridor dentium. *Quia enim volentes injustè utuntur bonis, justè nolentes cruciabuntur malis.*

S.Bern.lib.de gratia & liberoarbitrio, cap.9.

S.Aug. tr.18. in Joannem. Idem ennar. in Ps.139. Idem epist. 140.aliàs 120.

VII. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Non solùm multi, sed omnes sufficienter vocati per legem naturalem, per legem scriptam, per prædicationem Euangelicam, per voces & testimonia creaturarum, per internas inspirationes. *Nam ne in præteritis quidem sæculis hæc eadem gratia, quæ post Domini nostri Iesu Christi resurrectionem ubique diffusa est, & de qua scriptum est, Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, defuit mundo. Quamvis enim speciali cura atque indulgentia Dei populum Israeliticum constet electum, omnesque aliæ nationes suas vias ingredi, hoc est, secundùm propriam permissæ sint vivere voluntatem; non ita se tamen æterna Creatoris bonitas ab ullis hominibus avertit, ut eos ad cognoscendum se atque metuendum, nullis significationibus admoneret. Cœlum quippè ac terra & mare, omnisque creatura quæ videri atque intelligi potest, ad hanc præcipuè dispositæ est humani generis utilitatem, ut natura rationalis de contemplatione tot specierum, de experimentis tot bonorum, de perceptione tot munerum, ad cultum & dilectionem sui imbueretur Auctoris.* Pauci electi. *Tam multos creando nasci voluit* Deus, *quos ad suam gratiam non pertinere præscivit, ut multitudine incomparabili plures sint illis, quos in sui Regni gloriam filios promissionis prædestinare dignatus est; ut etiam ipsa multitudine rejectorum ostenderetur, quàm nullius momenti sit apud Deum justum quantalibet numerositas justissimè damnatorum. Atque ut hinc quoque intelligant, qui ex ipsa damnatione redimuntur, hoc fuisse debitum massæ illi universæ, quod tam magnæ parti ejus redditum cernerent; non solùm in eis qui originali peccato multa addunt malæ voluntatis arbitrio, verùm etiam in tam multis parvulis, qui tantummodò vinculo peccati originalis obstricti, sine gratia Mediatoris ex hac luce rapiuntur. Tota quippè ista massa justæ damnationis reciperet debitum, nisi ex ea faceret non solùm justus, sed etiam misericors figulus alia vasa in honorem secundùm gratiam, non secundùm debitum; dum & parvulis subvenit, quorum nulla merita dici possunt; & majores prævenit, ut habere aliqua merita possint.*

Auctor lib.de vocatione gentium, inter S.Prosperi opera editorum, lib.2. cap.4.

S.Aug. epist. 190.aliàs 157.

VIII. *Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt, ut caperent Iesum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces*, &c. Facilè capiuntur in sermone, qui linguam suam non frænant, qui non ponunt custodiam ori suo, & ostium circumstantiæ labiis suis. Volat irrevocabile verbum. Ponderandi sunt sermones nostri, atque ad prudentiæ, veritatis & charitatis regulas dirigendi; ut priùs veniant ad limam, quàm ad linguam. Cavendum, ne diabolus, Mundus propriaque cupiditas nostra nos in sermone capiat. *Magister, scimus quia verax es*, &c. Laudes hominum insidiosæ ac fallaces. Qui illas amat, tentationem & periculum amat: qui periculum amat, in illo peribit. *Semper insidiosa, callida, blanda est adulatio, pulchrèque apud Philosophos definitur, blandus inimicus.* Duo sunt genera persecutorum, vituperantium, & adulantium. *Plus persequitur lingua adulatoris, quàm manus interfectoris.... Magister, scimus quia verax es.* Hic veri Doctoris character, ut veritatem unicè diligat, sincerè & absque fuco Dei viam, legem, ac voluntatem doceat: ad eam attendat, non ad opiniones, aut studia hominum: nullo hominum respectu, gratia, aut metu ab officio & libertate asserendæ & prædicandæ veritatis deflectat.

S.Hier. lib.1. contra Pelagianos.

S.Aug.enarr. in Ps.1.69.

IX. *Dic ergo nobis, quid tibi videtur? Licet censum dare Cæsari, an non? Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census.* Blandæ & fraudulentæ interrogationi Christus asperè respondet: illi blandiuntur, ut noceant; Jesus increpat, ut prosit: *Utilior est homini Deus iratus, quàm homo propitius.* Hypocritis detrahenda est larva pietatis, ne pietati noceant. Calumniatorum & invidorum nequitia detegenda, cùm specie pietatis abutuntur, ut veritati, Religioni, Ecclesiæ Prælatis, Prædicatoribus ac Doctoribus noceant. *Ait illis Iesus: Cujus est imago hæc & superscriptio?* Ita se gerit Christus, ac si ignota illi esset monetæ species, ut divitiarum contemptum doceat; ut spiritales viros à sæculi negotiis alienos esse debere significet; ut inimicos suos proprio eorum responso confutet & confundat. *Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei Deo.* Regibus debita officia & tributa reddenda Christus docet, Apostolus confirmat: *Ideo* (inquit) *necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis: Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.* O plenam miraculi responsionem, & perfectam dicti cœlestis absolutionem! Ita omnia inter contemptum sæculi, & contumeliam lædendi Cæsaris temperavit, ut curis omnibus & officiis humanis devotas Deo mentes absolveret, cùm Cæsari quæ ejus essent, reddenda decernit. *Si enim nihil ejus penes nos resederit, conditione reddendi ei quæ sua sunt, non tenebimur. Porrò autem si rebus illius incubamus, si jure potestatis suæ utimur, & nos tamquam mercenarios alieni patrimonii procurationi subjicimus; extra querelam injuriæ est, Cæsari redhiberi quod Cæsaris est; Deo autem quæ ejus sunt propria, reddere nos oportere, corpus, animam, voluntatem. Ab eo enim hæc profecta atque aucta retinemus; & proindè condignum est, ut ei se totum reddant, cui debere se recolunt & originem & profectum.*

Autor operis imperf. in Matt.

Rom.13.6.& 7.

S.Hilarius, cap.23. in S. Matth.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. *Moneta Dei sumus: nummus à thesauro oberravimus. Errore detritum est, quod in nobis fuerat impressum. Venit qui reformet, quia ipse formaverat. Quærit & ipse nummum suum, sicut Cæsar nummum suum: ideò ait,* Reddite Cæsari, quæ Cæsaris sunt; & Deo, quæ Dei sunt: *Cæsari nummos, Deo vos ipsos.* Reddite quæ sunt Dei, Deo. *Benignus exactor est, non egenus; & qui non crescat ex redditis, sed in se crescere faciat redditores. Huic ergo quod non redditur, perditur; quod autem redditur, reddenti additur: imò verò in eo cui redditur, ipse reddens servatur. Idipsum quippè erit redditum & redditor, quia idipsum erat debitum & debitor. Deo namque se ipsum debet homo, eique reddendus est, ut beatus sit, à quo accepit, ut sit.*

S.Aug. tr.40. in Joannem.

Idem, epist. 127. aliàs 45.

Reddite quæ sunt Dei, Deo. *Si me totum debeo pro me facto, quid addam jam & pro refecto, & refecto hoc modo? Nec enim tam facilè refectus, quàm factus. Siquidem non solùm de me, sed de omni quoque quod factum est, scriptum est:* Dixit, & facta sunt. *At verò qui me tantùm & semel dicendo fecit, in reficiendo profectò & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura; nec tantùm dura, sed & indigna. Quid ergo retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit, in secundo se. Et ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus, me pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro se? Nam etiamsi me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum?*

S.Bern. tr.de dil.gen.Deo. cap.5.

X. *Ac-*

Tertullian. X. *Accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem*, &c. Politici & impii, *censores Divinitatis*, resurrectionem & immortalitatem animorum impugnant, quibus eversis, *inanis* esset *fides nostra*, *inanis* Christi & Apostolorum *prædicatio*. Pauci quidem ex iis, qui Christiano nomine gloriantur, divina hæc dogmata negant; sed multi ita vivunt, ac si nec resurrectionem corporum, nec animarum immortalitatem crederent, nec alteram vitam sperarent. Dixerunt enim, *cogitantes apud se non recte: Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reversus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tamquam non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris, & sermo scintilla ad commovendum cor nostrum: qua extincta, cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, & sicut nebula dissolvetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggravata: & nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum. Vmbræ enim transitus est tempus nostrum, & non est reversio finis nostri: quoniam consignata est, & nemo revertitur. Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt, & utamur creatura tamquam in juventute celeriter. Vino pretioso & unguentis nos impleamus: & non pratereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ: ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors..... Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* Sapient. 2. Cor. 15. Resurrectionem mortuorum, & vitam futuri sæculi cogitemus, ne præsenti vitæ, caducisque & transituris bonis inhæreamus: Utamur hoc mundo, tanquam non utamur. Jejunemus, vigilemus, oremus, ut ad vitam feliciorem transeamus, & beatæ resurrectionis participes simus. *Fiducia Christianorum, resurrectio mortuorum.* Tertull. lib. de resurrectione carnis.

XI. *Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Scriptura Sacra diligenter, fideliter, humiliter legenda est, in qua Deus ipse nos docet, quid credere debeamus. Virtus & omnipotentia Dei consideranda, non humana ratio audienda, ubi de Fidei Christianæ Mysteriis & dogmatibus agitur. *Quia caligantes hominum mentes consuetudine tenebrarum, quibus in nocte peccatorum vitiorumque velantur, perspicuitati sanctitatique rationis aspectum idoneum intendere nequeunt, saluberrimè comparatum est, ut in lucem veritatis aciem titubantem & veluti ramis humanitatis opacatam inducat auctoritas.* S. Aug. lib. de morib. Eccl. cathol. c. 22. Lactant. lib. 3. Instit. c. 1. In Scripturis (inquit Lactantius) *Divina tradita sunt breviter ac nudè. Nec decebat aliter, ut cùm Deus ad hominem loqueretur, argumentis assereret suas voces, tamquam fides ei non haberetur; sed ut oportuit, est locutus quasi rerum omnium maximus Iudex, cujus non est argumentari, sed pronuntiare verum.*

XII. *In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo.* Connubia sunt humanæ indigentiæ & mortalitatis solatia. Cùm Deus hominem in suam æternitatem admiserit, cùm ejus desideria in bonis repleverit, cùm absorptum fuerit, quod mortale est, à vita; tunc omne societatis & conjunctionis genus cum ea feliciter confundetur, quæ Sanctis cum Deo in perpetuum intercedet. *Demonstravit* Christus, *quòd ibi sit necessaria successio, ubi doletur decessio: ibi quia decessores non erunt, nec successores quærentur.* S. Aug. enarr. in Ps. 65. Tertullian. Angelis semper cognata virginitas. *Virgines in terris non nubendo, de familia angelica deputantur.* S. Aug. serm. 132. aliàs 46. de verbis Domini. Hinc S. Augustinus ad Virgines: *Qui jam vovistis, corpus arctiùs castigate, & concupiscentiæ frænos nec ad ipsa quæ permissa sunt, patiamini relaxare; ut non solùm à concubitu illicito divertatis, sed etiam licitum contemnatis aspectum. Mementote, in quocumque sexu sitis, sive mares, sive fœminæ, Angelorum vitam ducere vos in terra. Angeli enim non nubunt, neque uxores ducunt. Hoc erimus, cùm resurrexerimus. Quantò vos meliores, qui quod erunt homines post resurrectionem, hoc vos incipitis esse ante mortem? Servate gradus vestros; servat enim Deus vobis honores vestros.*

XIII. *De resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est à Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.* Non dixit, Eram Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob; sed, *Sum*, eorum scilicet, qui sunt & vivunt. Quemadmodum enim Adam, quamvis viveret, postea quàm de vetito ligno comedit, sententia tamen prolata mortuus erat: sic profectò isti etsi mortui erant, pollicitatione tamen resurrectionis vivebant; quomodo igitur alibi dicit, *Vt & mortuis & vivis dominetur*? Non est hoc illi contrarium. Mortui namque hìc illi, qui victuri sunt, appellantur. Novit autem Scriptura aliam mortem, de qua ait: *Sinite mortuos sepelire mortuos suos.* Verùm quoniam resurrectionem futuram credimus, jam vivere incipiamus, ut *Filii resurrectionis*, ut felicis æternitatis candidati. *Tempus breve est: reliquum est, ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint: & qui flent, tamquam non flentes: & qui emunt, tamquam non possidentes: & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur; præterit enim figura hujus mundi.* 1. Cor. 7. 29. Fidem & obedientiam Abraham, Isaac, & Jacob imitemur: in hoc mundo *tamquam in terra aliena* habitemus, ut *peregrini & hospites super terram, meliorem* patriam appetamus & inquiramus, *id est cœlestem.* Hebr. 11.

S. Joh. Chrys. hom. 70. in S. Matt.

XIV. *Magister, quod est mandatum magnum in Lege? Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum.* Si Deum ex toto corde diligere est ipsum quærere, illi adhærere, illo uno propter ipsum frui velle, in illo quiescere, nullam rem appetere & quærere, nulli rei adhærere, in nulla re delectari, nisi quatenùs ejus voluntati consentanea est, quatenùs ad ejus gloriam referri potest, quatenùs ad salutem nostram vel proximi, vel ad Ecclesiæ bonum conducibilis est; pauciſſimi certè Deum ex toto corde diligunt. Nulla cogitatio in mente; nullum desiderium, nullus affectus in voluntate; nullum opus, nullum negotium in tota vitæ serie esse debet, quod ab amore Dei non sit, ut à principio, quod ad ejus gloriam ceu ad finem non referatur. *Tunc est quippè optimus homo, cùm tota vita sua pergit in incommutabilem vitam, & toto affectu inhæret illi: si autem se propter se diligit, non se refert ad Deum, sed ad se ipsum conversus, non ad incommutabile aliquid convertitur. Et propterea jam cum defectu aliquo se fruitur; quia melior est, cùm totus hæret atque constringitur incommutabili bono, quàm cùm inde vel ad se ipsum relaxatur. Si ergo te ipsum non propter te debes diligere, sed propter illum, ubi dilectionis tuæ rectissimus finis est, non succenseat alius homo, si etiam ipsum propter Deum diligis. Hæc enim regula dilectionis divinitùs constituta est*, Diliges proximum tuum sicut te ipsum: Deum verò ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: *Vt omnes cogitationes tuas, & omnem vitam & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipsa quæ confers. Cùm autem ait*, toto corde, tota anima, tota mente, *nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut aliâ re velit frui; sed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quò totus dilectionis impetus currit. Quisquis ergo rectè proximum diligit, hoc cum eo debet agere, ut etiam ipse toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum: Sic enim eum diligens tamquam seipsum, totam electionem sui & illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullum à se rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur.* S. Aug. lib. de doctrina christ. c. 22.

XV. *Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Amor Dei, principium & regula dilectionis proximi. *Vt enim homo se se diligere nosset, constitutus est ei finis, quò referret omnia quæ ageret, ut beatus esset. Non enim qui se diligit, aliud* S. Aug. lib. 10. de civit. Dei. cap. 3.

aliud esse vult, quàm beatus. Hic autem finis est adhærere Deo. Iam igitur scienti diligere seipsum, cùm mandatur de proximo diligendo sicut se ipsum, quid aliud mandatur, nisi ut ei, quantùm potest, commendet diligendum Deum? Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantùm Deo debita servitus.

S. Bern. serm. 50. in cantic.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum. *Proximus, quem verè te oportet diligere tamquam te ipsum, ut tibi & ipse sapiat, prout est; haud aliud profectò sapiet tibi, quàm tu tibi, qui hoc est quod tu; est enim homo. Qui itaque te non diligis, nisi quia diligis Deum, consequenter omnes qui similiter diligunt eum, diligis tamquam te ipsum. Porrò inimicum hominem, quoniam nihili est, pro eo quòd non diligit Deum, non potes quidem diligere tamquam te ipsum, qui Deum diligis: diliges tamen, ut diligat. Non est autem idipsum diligere ut diligat, & diligere quia diligit. Proindè ut tibi & ipse sapiat prout est, sapiet tibi non quidem quod est, qui utique nihili est; sed quod futurum forsitan est, quod est propè nihili, quippè quod adhuc pendet sub dubio. Etenim de quo constat, quòd amorem Dei non sit deinceps rediturus, sapiat tibi necesse est non propè jam nihil, sed nihil ex toto, utpotè quod in æternum nihili est. Illo igitur excepto, qui non modò jam non diligendus, insuper & odio habendus est, secundùm illud:* Nonne qui oderunt te, Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam? *De cætero nulli vel inimicissimo homini negari quantulumcumque affectum charitas sanè in hac parte ambitiosa permittit. Da mihi hominem, qui ante omnia quidem ex toto se diligat Deum: se verò & proximum in quantum diligunt ipsum, inimicum autem tamquam aliquando forsitan dilecturum; porrò parentes carnis suæ germaniùs propter naturam, spirituales verò eruditores suos profusiùs propter gratiam: atque in hunc modum ad cætera quæque Dei ordinato intendat amore, despiciens terram, suspiciens cœlum, utens hoc mundo tamquam non utens, & inter utenda & fruenda intimo quodam mentis sapore discernens, ut transitoria transitoriè, & ad id duntaxat quod opus & prout opus est, curet; æterna desiderio amplectatur æterno: talem, inquam, da mihi hominem, & ego audacter illum sapientem pronuncio; cui nimirum quæque res revera sapiunt prout sunt, , & cui in veritate atque securitate competit gloriari & dicere:* Quia *ordinavit in me charitatem.*

Secundum autem simile huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Proximum sicut se ipsum diligit, qui nemini invidet, qui in aliis hominibus, etiam consanguinitate sibi conjunctis, non diligit nisi spiritualia bona, qui inimicos ipsos charitate complectitur, qui præstat omnibus quod potest. *Qui amat id solum, quod amanti eripi non potest, ille indubitantur invictus est, nec ulla cruciatur invidia. Id enim diligit, ad quod diligendum & percipiendum quantò plures venerint, tantò eis uberius gratulatur. Diligit enim Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente; & diligit proximum tamquam se ipsum. Non ergo illi invidet, ut sit quod ipse est; imò adjuvat etiam quantùm potest. Nec potest amittere proximum, quem diligit quantum se ipsum; quia neque in se ipso ea diligit quæ oculis subjacent, aut ullis aliis corporis sensibus. Ergo apud se ipsum habet, quem diligit tamquam se ipsum. Ea autem est regula dilectionis, ut quæ sibi vult homo provenire, & illi velit; & quæ acciderе sibi mala non vult, & illi nolit. Nam erga neminem operandum est malum:* Et dilectio proximi malum non operatur. *Diligamus ergo, ut præceptum est, etiam inimicos nostros, si verè invicti esse volumus. Non enim per se ipsum quisquam hominum invictus est, sed per illam incommutabilem legem, cui quicumque serviunt, soli sunt liberi. Sic enim eis quod diligunt, auferri non potest; quæ res una invictos facit & perfectos viros. Nam si vel ipsum hominem homo dilexerit, non tamquam se ipsum, sed tamquam jumentum, aut balneas, aut aviculam pictam vel garrulam, id est, ex eo aliquid temporalis voluptatis vel commodi capiat, serviat necesse est, non homini, sed, quod est turpius, tam fœdo & detestabili vitio, quo non amat hominem, sicut homo amandus est. Quo vitio dominante, usque ad extremam vitam vel potiùs mortem perducitur. Sed nec sic quidem ab homine homo diligendus est, ut diliguntur carnales fratres vel filii, vel conjuges, vel quique cognati, vel affines, aut cives: Nam & dilectio ista temporalis est. Non enim ullas tales necessitudines haberemus, quæ nascendo & moriendo contingunt, si natura nostra in præceptis & imagine Dei permanens, in istam corruptionem non relegaretur. Itaque ad pristinam perfectamque naturam nos ipsa Veritas vocans, præcipit, ut carnali consuetudini resistamus; docens, neminem aptum esse Regno Dei, qui non istas carnales necessitudines oderit. Neque hoc cuiquam inhumanum videri debet: Magis enim est inhumanum, non amare in homine quod homo est, sed amare quod filius est: hoc est enim non amare illud quod ad Deum pertinet, sed amare illud quod ad se pertinet. Quid ergo mirum, si ad Regnum non pervenit, qui non communem, sed privatam rem diligit? Imò utrumque, ait quispiam: Illud unum, dicit Deus. Dicit enim verissimè Veritas:* Nemo potest duobus dominis servire. *Nemo enim potest perfectè diligere quò vocamur,* Matt. 16. *nisi oderit unde revocamur. Vocamur autem ad perfectam naturam humanam, qualem ante peccatum nostrum Deus fecit: revocamur autem ab ejus dilectione, quam peccando meruimus. Quare oderimus oportet, unde ut liberemur optamus. Oderimus ergo temporales necessitudines, si æternitatis charitate flagramus. Diligat homo proximum tamquam se ipsum. Certè enim sibi ipsi nemo est pater, aut filius, aut affinis, aut aliquid hujusmodi, sed tantum homo. Qui ergo diligit aliquem tamquam se ipsum, hoc in eo debet diligere, quod sibi ipse est. Corpora verò non sunt quod nos sumus: non ergo in homine corpus est expetendum aut desiderandum. Valet enim ad hoc etiam quod præceptum est:* Non concupiscas rem proximi tui. *Qua propter quisquis in proximo aliud diligit, quàm sibi ipse est, non eum diligit tamquam se ipsum. Ipsa igitur natura humana sine carnali conditione diligenda est, sive sit perficienda, sive perfecta. Omnes sub uno Deo patre cognati sunt, qui eum diligunt, & faciunt veluntatem ipsius. Et invicem sibi sunt & patres cùm sibi consulunt, & filii cùm sibi obtemperant, & fratres maximè, quia eos unus Pater testamento suo ad unam hæreditatem vocat.*

Diliges proximum tuum sicut te ipsum. *Sicut si quisquam diligit benè cantantem, non hunc aut illum, sed tantùm benè cantantem quemlibet, cùm sit cantator ipse perfectus; ita vult omnes tales esse, ut tamen ei non desit quòd diligit, quia ipse benè cantat. Nam si cuiquam invidet benè cantanti, non jam illud diligit, sed aut laudem, aut aliud, quò benè cantando vult pervenire; & potest ei minui vel auferri, si & alius benè cantaverit. Qui ergo invidet benè cantanti, non amat benè cantantem: sed rursus qui eo indiget, non benè cantat. Quod multò accomodatiùs de benè vivente dici potest, quia invidere nulli potest: Quò enim perveniunt benè viventes, tantumdem est omnibus, nec minus fit, cùm plures habuerint. Et potest esse tempus, quo bonus cantator cantare non decenter queat, & indigeat voce alterius, qua sibi exhibeatur, quod diligit; tamquam si alicubi convivetur, ubi eum cantare turpe sit, sed deceat audire cantantem: benè autem vivere semper decet. Quare quisquis hoc & diligit & facit, non solùm non invidet imitantibus, sed & his se præbet libentissimè atque humanissimè, quantùm potest; nec tamen eis indiget. Nam quod in illis diligit, in se ipso habet totum atque perfectum. Ita cùm diligat proximum tamquam se ipsum, non invidet ei, quia nec sibi ipsi: præstat ei quod potest, quia & sibi ipsi: non eo indiget, quia nec se ipso: tantùm Deo indiget, cui adhærendo beatus est. Nemo autem illi eripit Deum. Hic vir quamdiu est in hac vita, utitur amico ad rependendam gratiam, utitur inimico*

S. Aug. ibid. cap. 47.

S Aug. lib. de vera religione, c. 46.

Rom. 13. 10.

mico ad patientiam; utitur quibus poteſt ad beneficentiam; utitur omnibus ad benevolentiam.

S. Aug. lib. de morib. Eccl. Cathol. c. 26.

Diliges proximum tuum tamquam te ipſum. *Te autem ipſum ſalubriter diligis, ſi plus quàm te, diligis Deum: quod ergo agis tecum, id agendum cum proximo eſt, hoc eſt, ut ipſe etiam perfecto amore diligat Deum. Non enim eum diligis tamquam te ipſum, ſi non ad id bonum ad quod ipſe tendis, adducere ſatagis. Illud eſt enim unum bonum, quod omnibus tecum tendentibus non fit anguſtum. Ex hoc præcepto naſcuntur officia ſocietatis humanæ, in quibus non errare difficile eſt. Agendum autem in primis eſt, ut benevoli ſimus, id eſt, ut nulla malitia, nullo dolo malo adversùs hominem utamur. Quid enim homini homine propinquius?* Dilectio proximi malum non operatur. *Sed cùm duobus modis petatur in homine, uno ſi lædatur, alio ſi cùm poteſt non adjuvetur; eaque ipſa ſint, quibus mali homines eſſe dicantur, quorum neutrum qui diligit, facit: ſatis quod volumus, demonſtrat iſta ſententia,* Dilectio proximi malum non operatur. *Et ſi ad bona pervenire non poſſumus, niſi mala operari deſtiterimus, iſta ſunt quaſi cunabula charitatis Dei, quibus diligimus proximum.... Nullus certior gradus ad amorem Dei, quàm hominis erga hominem charitas.*

S. Aug. lib. de perfectione juſtitiæ hominis, c. 5.

XVI. In his duobus mandatis univerſa Lex pendet & Prophetæ. *Dominus in duobus præceptis dixit Legem Prophetaſque pendere; ut intelligeremus, quicquid aliud divinitùs præceptum eſt, in his duobus habere finem, & ad hæc duo eſſe referendum.... Quicquid ergo Dei Lege prohibemur, & quicquid jubemur facere, ad hoc prohibemur & jubemur, ut duo iſta compleamus.* Ut enim alibi S. Auguſtinus ait: *Scriptura non præcipit niſi charitatem, nec damnat niſi cupiditatem, atque ita informat mores hominum.* Huc virtutum omnium officia

Idem lib. de morib. Eccl. cathol. c. 25.

revocantur. *Si enim Deus eſt ſummum hominis bonum, ſequitur profectò, quoniam ſummum bonum appetere, eſt benè vivere, ut nihil aliud ſit benè vivere, quàm toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere: à quo exiſtit, ut incorruptus in eo amor atque integer cuſtodiatur, quod eſt temperantiæ; & nullis frangatur incommodis, quod eſt fortitudinis; nulli alii ſerviat, quod eſt juſtitiæ; vigilet in diſcernendis rebus, ne fallacia paulatim doluſve ſubrepat, quod eſt prudentiæ. Hæc eſt hominis una perfectio, qua ſola impetrat, ut veritatis ſinceritate perfruatur: hæc nobis Teſtamento utroque concinitur, hæc nobis hinc atque inde ſuadetur.*

In his duobus mandatis univerſa Lex pendet, & Prophetæ. *Si ergo non vacat omnes paginas ſanctas perſcrutari, omnia involucra ſermonum evolvere, omnia Scripturarum ſecreta penetrare; tene charitatem, ubi pendent omnia: Ita tenebis, quod ibi didiciſti; tenebis etiam, quod nondum didiciſti. Si enim noſti charitatem, aliquid noſti; unde & illud pendet, quod fortè non noſti; & in eo, quod in Scripturis intelligis, charitas patet; in eo quod non intelligis, charitas latet. Ille itaque tenet & quod patet & quod latet in divinis ſermonibus, qui charitatem tenet in moribus.*

S. Aug. ſerm. 350. aliàs de tempore 39.

XVII. *Quid vobis videtur de Chriſto? Cujus filius eſt? Dicunt ei, David. Ait illis: Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis,* &c. Non ſe filium David negavit Chriſtus, ſed modum quæſivit. Hanc verò per Apoſtolum ſolvit quæſtionem, qui ſcripſit ad Timotheum: *Memor eſto, Chriſtum Ieſum reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine David, ſecundum Euangelium meum.* Ecce Chriſtus Filius eſt David. Quomodo eſt & Dominus David, alibi explicat: *Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.* Filius David unde? *Sed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens,* &c. Dominus David ſemper, Filius David ex tempore: Dominus David natus ex ſubſtantia Patris: Filius David natus ex Maria Virgine, conceptus de Spiritu Sancto. Utrumque teneamus. *Vnum nobis erit æterna habitatio: alterum nobis eſt à peregrinatione liberatio. Dominus enim noſter Ieſus Chriſtus, niſi dignatus eſſet fieri homo, periſſet homo. Factus eſt quem fecit, ne periret quem fecit. Qui confitetur Deum æqualem Patri Chriſtum, & hominem verum, habet patriam, habet viam. Habet patriam:* In principio erat Verbum. *Habet patriam:* Cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. *Habet viam:* Verbum caro factum eſt. *Habet viam:* Semetipſum exinanivit formam ſervi accipiens. *Ipſe eſt patria quò imus: ipſe via qua imus. Per ipſum ad ipſum eamus, & non errabimus.*

2. Tim. 2. 8.

Philipp. 2. 6.

S. Aug. ſer. 92. aliàs de tempore 235.

“ “ “ “

CAPUT XXIII.

Senſus Litteralis.

I. TUnc *Ieſus locutus eſt ad turbas, & ad diſcipulos ſuos, dicens: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſervate & facite: ſecundùm opera verò eorum nolite facere; dicunt enim & non faciunt.* Pietatis larvam Scribis & Phariſæis Chriſtus detrahit, ne populus duces cæcos & improbos imitaretur. Phariſæi, inquit, & Legis Doctores Legem doctrinamque Moyſis pro muneris ſui ratione vobis prælegunt, tradunt, explicant, voſque regendi ac judicandi poteſtatem habent: omnia ergo quæcumque dixerint vobis ſive præceperint Legi Moſaicæ conſentanea, non verò ejus præceptis, ipſique pietati contraria, (quale eſt illud de corbona parentum ſuſtentationi & levamini præponenda) ſervate & facite; ipſis omninò parete, donec Lege abrogata fuerint exautorati: Mores verò & opera illorum imitari nolite, quia eorum doctrinæ non congruunt. Lex & doctrina Moſis, quam tradunt & interpretantur, bona & ſancta eſt; vita illo-

S. Aug. lib. 4. de Doctrin. Chriſt. c. 27.

rum prava. Muneri ac miniſterio dignitatem ſuam ac reverentiam ſervat Chriſtus, perſonarum vitia graviter reprehendit, ne fermento ſuo, id eſt hypocriſi, & ſuperba in impugnando Euangelio contumacia populum inficiant: Cathedra non ipſorum, ſed Moſis, cogit eos docere etiam bona non facientes. *Agunt ſua in vita ſua: docere autem ſua, cathedra illos non permittit aliena.*

II. *Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem ſuo nolunt ea movere.* Metaphora ſumpta eſt à ſarcinis, quæ ut in jumenta aut hominum humeros imponantur, in faſciculum colligi ac ligari ſolent. Congerunt igitur Phariſæi & Scribæ, imponuntque hominibus onera gravia, ſcilicet præcepta ritualia Legis, quæ duriùs interpretantur, & quorum ſeveram obſervantiam exteriùs exigunt; cultus præterea ſuperfluos, & traditiones plurimas & moleſtas, minimè neceſſarias ad pietatem & Dei cultum: nec exemplo tamen ſuo alios impellunt ad ea onera alacriter ferenda. Confer cum Act. 15. 10. *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus?*

III. *Omnia verò opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus.* Si quid boni faciunt, & ad Legis præſcriptum, non id faciunt, ut Deo placeant, ſed ut gloriam hominum aucupentur: *Animalia gloriæ*: quod de antiquis Philoſophis ethnicis eleganter à Tertulliano dictum eſt. *Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias.* Cùm Dominus mandata Legis per Moyſen

dediſſet

Deuteron. 6. dedisset, subjunxit: *Ligabis ea in manu tua, & erunt immota ante oculos tuos.* Et est sensus: Præcepta mea » sint in manu tua, ut opere compleantur: sint ante oculos tuos, ut die ac nocte mediteris in eis. Hoc Pharisæi malè interpretantes, scribebant in membranis Decalogum Moysi; id est, decem verba Legis: complicantes ea & ligantes in fronte, & quasi coronam capiti facientes, ut semper ante oculos moverentur. Num. 15. » Aliud quoque jusserat Moyses: ut in quatuor angulis palliorum hyacinthinas fimbrias facerent, ad Israelis populum dignoscendum: uti quomodo in corporibus circumcisio signum Judaicæ Gentis daret; ita & vestis haberet aliquam differentiam. *Superstitiosi Magistri captantes auram popularem, atque ex mulierculis sectantes lucra, faciebant grandes fimbrias, & acutissimas in eis spinas ligabant; ut videlicet ambulantes & sedentes interdum pungerentur, & quasi hac admonitione retraherentur ad officia Domini, & ministeria servitutis ejus.* S. Hier. in c. 23. S. Matt. Quia ergo dixerat Dominus, *Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus*; quod » generaliter accusaverat, nunc per partes dividit. Membranulas illas, in quibus descripta erant Decalogi præcepta, phylacteria vocabant, quòd quicumque illa habuisset, quasi ob custodiam & monimentum sui haberet: non intelligentibus Pharisæis, quòd hæc in corde portanda sint, non in corpore: alioquin & armaria & arcæ habent libros, & notitiam Dei non habent.

IV. *Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Locum honoratiorem in solemnibus conviviis tamquam ingens bonum expetunt, atque etiam data occasione velut jure suo sibi vendicant, & primarum sedium honores in synagogis & conventibus ambiunt & affectant: & salutationes in locis frequentibus, honorem à pluribus & coram pluribus sibi exhiberi gestientes: & honorifico Doctoris ac Magistri nomine compellari.

V. *Vos autem nolite vocari Rabbi: Unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis.* Vos autem, Discipuli mei, ne glorioſum illud nomen affectetis, aut eo gloriemini, atque ad ostentationem vobis sumatis. Unus est enim Magister vester Christus: solus ille Magister vester principaliter & per excellentiam: 1. Scientia, quia solus ipse novit omnia, doctus à nemine: *Plenus gratiæ & veritatis*: & *In ipso omnes thesauri sapientiæ sunt abscónditi*. 2. Docendi auctoritate, quam à se ipso habet: *Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi*. 3. Efficacia, quam & ipse habet & aliis impertit. Unde Apostolus: *Quid igitur est Apollo? Quid verò Paulus? Ministri ejus cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat, Deus.* Omnes autem vos, ut natura, ita & doctrina unius Christi magisterio accepta, fratres estis, & condiscipuli: nec alter altero præstantior, quoniam nihil est, quod à se ipso sciverit.

Joan. 1. Coloss. 2. 1. Matt. 7. 29. 1. Cor. 3. 5. 6. 7. S. Jo. Chrysost. hom. 73. in Matth.

VI. *Et Patrem nolite vocare vobis super terram: Unus est enim Pater vester, qui in cœlis est.* Qui sapientem aliquem, tamquam scholæ principem, sectabantur, & velut in nomen ejus juraverant, ejus filii vocabantur, ut vir eruditus observat, illum Patrem vocabant: sed quia Patris nomen dignius erat, quàm Magistri, ideò Christus istud sibi, illud Patri æterno vindicat. Ne quemquam Patrem vocetis, eo sensu quo Judæi Sapientes suos Patres vocant, quasi dogmatum suorum auctores, aut principes sectæ: unus est enim vestræ familiæ Princeps, & dogmatum auctor Deus, qui per Filium suum unigenitum vobis omnia ad salutem necessaria revelavit. Joannis 6. 45. *Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Cæterùm Patres optimo sensu vocamus, qui nos per Euangelium genuerunt. 1. Corinth. 14. 15. *Non ut confundam vos hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo. Nam si decem millia Pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos Patres. Nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genui.*

VII. *Nec vocemini Magistri: quia Magister vester unus est Christus.* Eamdem humilitatis doctrinam repetit & inculcat, ut altiùs memoriæ commendetur. Apostolus quidem se *Doctorem Gentium* dixit: Viri Religiosi in Monasteriis se invicem Patres vocant; nec tamen in hoc præceptum Christi Apostolus peccavit, aut peccant illi. Nam *Aliud est esse natura Patrem vel Magistrum, aliud indulgentia. Nos si hominem Patrem vocamus, honorem ætati deferimus, non auctorem nostræ ostendimus vitæ. Magister quoque dicitur ex consortio veri Magistri. Et quomodo unus per naturam Deus, & unus Filius non præjudicat cæteris, ne per adoptionem dii vocentur & filii: Ita & unus Pater & Magister non præjudicat aliis, ut abusivè appellentur Patres & Magistri.* Non prohibet igitur absolutè Christus, ne ullum in terris Patrem vocent; sed ne ignorent, quem principaliter Patrem vocare oporteat. *Nam quemadmodum nemo principaliter Magister est; sic nec Pater præter illum, qui tam magistrorum, quàm patrum omnium causa est.* S. Hier. in c. 23. S. Matt. S. Jo. Chrys. hom. 73.

VIII. *Qui major est vestrum, erit minister vester.* Qui inter vos in Ecclesia Dei præstantior est officio, dignitate, eruditione, aliisve Dei donis, nihil inde sibi præ cæteris arroget, aut vindicet, præter humilis ministerii oblationem & sedulitatem; gloriam omnem ad Deum referat, non plus imperii sibi concessum, sed plus oneris sibi impositum noverit à Deo, cui redditurus est rationem de talentis, officiis, & honoribus. *Qui autem se exaltaverit, humiliabitur; & qui se humiliaverit, exaltabitur.* Qui se superbè extulerit, magnificè de se senserit, se aliis præposuerit; honores & dignitates, auramque popularem expetiverit, aut iis vanè fuerit delectatus, à Deo deprimetur. Et qui se humiliaverit, de se demissè sentiens, nihil de Dei donis sibi tribuens, non aliis se præponens, ut aliorum ministrum & conservum se gerens; exaltabitur à Deo & in futura vita ipsius humilitatem per se ipsum munerante, & in præsenti homines ad eum honorandum movente. Confer cum Proverb. 16. 18. *Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus.* Et 29. 23. *Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria.* Proverb. 15. 33. *Gloriam præcedit humilitas.*

IX. *Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia clauditis Regnum cœlorum ante homines; vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.* Væ vobis, quia Regnum cœlorum, quod adventu meo, prædicatione & doctrina, atque miraculis patefeci, clauditis coram hominibus ad Christum accurrentibus, & ad ingressum paratis: veram interpretationem locorum Scripturæ, in quibus agitur de Messia, ejusque doctrina, fide, charitate, supprimentes, doctrinamque meam ac miracula calumniis vestris impugnantes. Vos enim non intratis, quia doctrinæ meæ, ac miraculis missionem meam à Patre ac Divinitatem confirmantibus, non solùm credere non vultis, verùm etiam vestris consiliis, pravis exemplis, falsa interpretatione Legis, traditionum inutilium aut impiarum onere, minis ac terroribus, à fide mihi præbenda revocatis; & jam veluti pedem habentem in limine ab ingressu Regni cœlorum arcetis & prohibetis. Idem paulò aliis verbis exprimitur Lucæ 11. 52. *Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ; ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.* Metaphora sumpta est ab ædium dominis, qui cùm neminem domum ingredi volunt, nisi jussu suo, clavem secum auferunt. Pharisæos itaque clavem scientiæ tulisse Christus ait, ut significet, illos ita scientiam Legis sibi usurpasse, ut plebi persuaderent, neminem, nisi ipsis aperientibus & viam Regni cœlorum indicantibus ac docentibus, intrare posse.

X. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Græcus Euan-

geliorum indiculus, quem Canonem vocant, hunc versum in S. Matthæo non habet; nec illum Origenes & S. Hieronymus interpretantur. Cùm tamen illum habeant Græci, Syriaci, & Latini Codices universi, illumque S. Chrysostomus exponat, & quod caput est, à SS. Marco & Luca, alio licèt ordine, referatur, in hunc S. Matthæi locum irrepsisse, nequaquam censendum est. Væ vobis, Legisperiti & Pharisæi hypocritæ, qui viduarum ob sexus infirmitatem fraudibus vestris magis patentium facultates captatis, hauritis, devoratis, assumpta pietatis larva, & prolixiorum orationum specie, quas stantes in Templo, Synagogis & angulis platearum, fundere vos simulatis. Propter duplex iliud crimen, simulationem scilicet pietatis, & immanem avaritiam, majorem damnationem subibitis. Confer cum Lucæ 20. 47. *Qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.*

Marc. 12. 40. Luc. 20. 47.

XI. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplò quàm vos.* Terram ac mare lustrare, omnem adhibere diligentiam videmini, ut ethnicum aliquem & advenam ad Judaicam Religionem pertrahatis, vestrumque discipulum magis, quàm Dei cultorem faciatis: & cùm feceritis, æterna damnatione dignum redditis, multò magis quàm vos. Duplex erat proselytorum genus. Quidam relicto Idolorum cultu, uni Deo & communibus humani generis Legibus se addicebant, non Mosaicæ Legis Sacramentis & Ritibus: alii circisionem suscipiebant, & totius Legis Judaicæ observantiæ se obstringebant. Priores dicebantur *Proselyti portæ*, quibus inter Judæos vivere concessum erat. Posteriores vocabantur *Proselyti justitiæ*, sive fœderis, omnibus Judæorum privilegiis donati. De posteriori proselytarum genere hìc sermo est. Ait autem Christus, factum à Parisæis & Legisperitis proselytum majori damnationi obnoxium reddi, quàm ipsos: tum quia non solida pietate ipsum imbuebant, sed externos tantùm mores formabant, non tam in maximis & præcipuis Dei mandatis, quàm in traditionibus & ritibus propriis: tum quia fucatæ dumtaxat sanctimoniæ, revera autem malæ vitæ exemplum illi præbebant. *Pharisæi totum lustrantes orbem propter negotiationes, vel diversa lucra à Discipulis captanda, quasi per imaginem sanctitatis studium habebant de Gentibus facere proselytum, id est, advenam & incircumcisum miscere Populo Dei. Sed qui ante, dum esset ethnicus, simpliciter errabat, & erat semel filius gehennæ, videns Magistrorum vitia, & intelligens destruere eos opere, quod verbis docebant, revertitur ad vomitum suum; & Gentilis factus, quasi prævaricator, pœna majori dignus erit. Filius autem vocatur gehennæ, quomodo filius perditionis, & filius hujus sæculi. Vnusquisque enim cujus opera agit, ejus filius appellatur.*

S. Hier. in c. 23. S. Matt.

XII. *Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit per Templum, nihil est*: nullius momenti juramentum est, reus non est, si promissum non solverit: *Qui autem juraverit in auro Templi, debet.* Si verò juraverit per aurum Templo oblatum, præstare tenetur. *Stulti & cæci! Quid enim majus est, aurum, an Templum quod sanctificat aurum?* Fatua & absurda opinio vestra: Aurum enim sanctum non censetur, nisi propter Templum cui oblatum est, & cujus usibus consecratum: Templum autem non est sanctum propter aurum, sed proter Deum inhabitantem. *Et quicumque juraverit in Altari, nihil est*: qui per Altare juraverit, religione juramenti non tenetur, nec reus est perjurii, si non præstiterit. *Quicumque autem juraverit in dono quod est super illud, debet*: Quicumque juraverit per dona seu victimas super Altare oblatas, jurejurando tenetur, & persolvere debet, quod juravit. *Cæci! Quid enim majus est, donum, an Altare quod sanctificat donum?* Altare namque per se & ex institutione sua Deo dedicatum est: victimæ verò sanctæ non sunt, antequam super altare imponantur, Deo offerendæ. *Qui ergo jurat in Altari*, seu per Altare, jurat in eo, *& in omnibus quæ super illud sunt*: per illud & per omnia dona & sacrificia super illud oblata jurare censendus est, ac proinde æquè tenetur præstare quod juravit. *Et quicumque juraverit in Templo, jurat in illo, & in eo qui habitat in ipso*: Qui per Templum jurat, censendus est & per Deum jurare, qui in Templo colitur. *Et qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum*: Et qui per Cœlum jurat, censendus est & per Deum jurare, cujus cœlum sedes est. Pharisæi & Legisperiti duplicis generis juramenta distinguebant, alia magna, alia parva. Magna per Deum ipsum, quo in censu etiam juramenta per *Corban* ponebant, id est per donum Deo sacrum. Id autem erat duplex: aut donum quod Altari superponebatur; aut pecunia missa in gazophylacium, quod *Corbonam* vocat S. Matthæus. Per utrumvis horum si quis juraffet, per Deum ipsum juraſſe ab ipsis censebatur. Juramenta autem per Templum & Altare, minoribus juramentis accensebantur: cùm tamen qui per ea jurat, respectu divini nominis juret. Istorum igitur juramentorum gratiam facilè faciebant Judæi Doctores, nec reos habebant perjurii, qui illa violassent: sed si quis juraſſet per aurum aut dona Templo oblata, illum non minùs teneri censebant ad præstandum, quod juraverat, quàm si per Deum juraſſet. Hac sententia serviebant avaritiæ suæ & quæstui, cujus intererat dona illa haberi quàm sanctissima, etiam præ Templo & Altari, quasi Deus illis præcipuè gauderet. Sic enim Populus ad ea dona frequentiùs & copiosiùs offerenda excitabatur: ex quibus Sacerdotum, qui Pharisæi vel Legisperiti, ut plurimùm erant, crescebant emolumenta. *Arguit ergo eos Dominus & stultitiæ, & fraudulentiæ: Quòd multò majus sit Templum, quàm aurum quod sanctificatur à Templo; & Altare, quàm hostiæ, quæ sanctificantur ab Altari. Totum autem faciebant non ob Dei timorem, sed ob divitiarum cupiditatem;* (inquit S. Hieronimus.)

S. Hier. in c. 23. S. Matt.

XIII. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum: & reliquistis, quæ graviora sunt Legis, judicium, & misericordiam, & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Decimas minutiorum olerum scrupulosè solvitis, ut minutias observando, religiosissimi Legis observatores videamini; dum quæ majoris sunt momenti in Lege, officia scilicet præcipua erga Deum & proximum, quæ Lex ante omnia requirit, & ab omnibus; negligitis, scilicet judicium, seu justitiam, qua jus cuique suum redditur; & misericordiam, seu beneficientiam, qua proximo indigenti succurritur; & fidem in Deum, quæ per dilectionem operatur. Hæc summo studio & præcipua religione servare oportuit; & leviora illa non omittere, quandoquidem has decimationis minutias Lege præceptas censetis. *Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes!* Nonnè cæci estis, qui tam anxiè & superstitiosè leviora servatis, & gravissima Legis capita, sine quibus pietas sincera non consistit, absque ullo scrupulo prætermittitis? Ita vos gerentes, ac si quis vinum percolaret ad eximendum culicem in illud fortè delapsum, & grandius animal securè deglutiret. Minutiæ scilicet illæ, in quibus adeò accurati ac religiosi videri studetis, gravioribus illis præceptis, quæ securè negligitis, tantò leviores sunt, quantò culex camelo minor est. Proverbialis est locutio, similis illi, qua Christus Matthæi 7. 5. dixit: *Vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Quibus verbis non significat, trabem in oculo posse latere; sed vitia illa, quorum alios arguunt hypocritæ, iis criminibus, quæ in se ipsis securè prætereunt, tantò esse leviora, quantò festuca levior est trabe.

XIV. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis, quod deforis est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina & immunditia.* Exteriorem superficiem calicis, ex quo potus, & paropsidis, ex qua cibus sumitur, studiosè mundatis, non curantes interiorem munditiem. Parabolicus sermo est. Cùm corporis frequentes lotiones affectatis, & animũ purgare negligitis,

gitis, tantumdem agitis, ac si diligenter lavaretis patinas & pocula, cùm interim cibi & vinum impuræ fecis & sordium plena essent: Sicut enim id ad sanitatem corporis non prodesset, ita nec illud ad animæ salutem. Ut autem sermonem parabolicum intelligerent, statim transit ad proprium: *Intus autem pleni estis rapina & immunditia, sive iniquitate,* (ut apud S. Lucam legitur.) Quæ vox omne vitiorum genus significat. *Pharisæe cæce, munda priùs quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.* Munda priùs ea, quæ calice & paropside continentur: da opera, ut cibum & potum justè acquiras, & iis temperanter fruaris: ut deinde mundes calicem & paropsidem, quibus illa sumuntur. Allegoricus sermò est, quo significat Christus, legitimũ ordinem postulare, ut priùs animus & conscientia mundetur, tum actiones omnes externas mundas fore, quia pura mens legalibus immunditiis inquinari non potest: (quæ falsa erat Pharisæorum persuasio.) Luc. 11. 39.

XV. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.* Similes estis sepulcris opere tectorio inductis, calce & gypso illitis, marmore forinsecùs vestitis, ac splendidis: quæ tamen cadaverum & vermium immunditia plena sunt. *Sic & vos à foris quidem paretis hominibus justi: intùs autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.* Justitiæ quidem ac pietatis specie hominibus imponitis: intùs autem in animo turpes estis & immundi ob hypocrisim & iniquitatem.

XVI. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum; & dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum qui Prophetas occiderunt.* Prophetarum, aliorumque justorum monumenta vetustate collapsa reficitis, ut vos à sceleribus patrum vestrorum, qui illos injustè & crudeliter occiderunt, alienos esse probetis, & persuadeatis plebi, vos sanctorum hominum virtutes colere; Majorum vestrorum, qui illos persecuti sunt, vitia execrari. Verùm frustra id facitis; si quidem opere ipso demonstratis, vos esse filios eorum qui Prophetas occiderunt, non natura solùm, sed imitatione; dum me persequimini, & longè atrocius crimen meditamini occisionis meæ. *Et vos implete mensuram patrum vestrorum.* Pergite imitari Majores vestros. Quod illis defuit, vos adimplete. Illi interfecerunt servos, vos Dominum crucifigite: illi Prophetas, vos eum qui à Prophetis prædicatus est. *Implete mensuram patrum vestrorum.* Non imperantis vox est, sed prædicentis. Deus qui peccatorum auctor non est, sed ordinator & vindex, certum criminibus terminum modumque statuit; quò cùm pervenerint, vindictam peccatoribus infligit. Dei bonitas & patientia dissimulat peccata hominum, ut eos ad pœnitentiam adducat: sed læsa ejus patientia fit furor, ut Scriptura Sacra loquitur tribuendo Deo humanos affectus; & tarditatem supplicii gravitate compensat: quod non solùm in hominum singulorum, sed & in populorum puniendis peccatis Deus facit. Hic peccatorum modus à Deo expectatus, *mensura* aut *complementum iniquitatis*, dicitur, Genes. 15. 16. *Necdum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus.* S. Hieron. in hunc locum.

XVII. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* Malorum parentum pejores filii: quomodo fieri potest, ut gravissimum, non hujus tantùm sæculi, sed & futuri, supplicium vitetis? Unica fugæ via pœnitentia est: cui obstat pertinax & in naturam vobis spontè versa malitia.

XVIII. *Ideò ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris.* Quia mensuram patrum vestrorum, progenies nequior, impleturi estis: Ego, *Sapientia Dei*, mittam ad vos *Apostolos* & Prædicatores Prophetiæ dono illustres, & sapientia non humana, sed cœlesti instructos, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii; & divinæ Legis peritissimos: & quosdam ex illis occidetis, Stephanum, Jacobum utrumque, &c. & crucifigetis, ut Petrum & Simeonem Cleophæ; & flagellabitis, ut Paulum. *Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidistis inter Templum & Altare.* Ut in caput vestrum redundet pœna genti vestræ debita pro cæde justorum omnium ab Abele usque ad Zachariam. Quis ille Zacharias fuerit, non omninò compertum. Quidam Zachariam patrem Joannis Baptistæ intelligi volunt, qui propterea occisus sit, quòd Domini prædicaret adventum: sed id velut ex apocryphorum somniis acceptum, rejicit S. Hieronymus. Alii Zachariam, qui in duodecim Prophetis minoribus undecimus est: Hic enim *filius Barachiæ*. Quam opinionem adstruxi & probavi in Historia Veteris Testamenti, Ætate 6. Dissertatione 6. Articulo 11. S. Hieronymus, & alii, Zachariam filium Jojadæ, quem occisum inter Templum & Altare legimus 1. Paralipomenon 14. 22. & de quo ab eo moriente dictum est, *Videat Deus, & judicet.* Obstat quidem S. Hieronymi sententiæ patris nomen: nam iste Zacharias patrem habuit Jojadam, non Barachiam. Sed respondent hujus sententiæ vindices, vel Jojadam binomium fuisse, vel ob eximiam sanctitatem sic fuisse cognominatum, quasi *benedictum Domini*; vel Jojadæ patrem vocatum *Achiam*, ita ut *Barachias* idem sit, ac *filius Achiæ*. Alii denique Zachariam filium Baruch intelligunt, quem Josephus paulò ante novissimam Jerosolymorum obsidionem, à Judæis zelotis in atrio Templi occisum commemorat, cùm à 70. Judicibus fuisset absolutus: Christum porrò Propheticè narrasse velut præteritum, quod futurum erat. Sed hæc contorta: & vix persuadebitur, Baruchum idem esse cum Barachia. In Codice Hebræo Nazaræorum pro nomine Barachiæ, nomen Jojadæ scriptum S. Hieronymus testatur. Vetustatem tamen lectionis nostræ magno consensu tuentur Græci, Latini, Syri Codices, & Patres antiqui. Dicitur, *quem occidistis*, propter unitatem populi, cujus unitatis ratione, facta Majorum filiis imputantur, & contra. Sic Abrahæ data dicitur Terra Chanaam, sed, in posteris ejus. Sic Judæis tempore Judith viventibus in ejus Historia tribuitur habitatio in Mesopotamia, descensus in Ægyptum, transitus per Mare Rubrum & desertum, quæ majoribus eorum contigerant. Ratione istius unitatis fit, ut peccata Majorum filiis imputentur, & in illis puniantur, cùm prava illorum opera imitantur, & mensuram ab illis inchoatam implent & cumulant. Sic Amalecithæ excisi sunt propter facta parentum, ab annis quadringentis patrata. 1. *Reg.* 15. 2. & 3. Sic Judæis, cùm cædes Prophetarum & justorum à parentibus suis perpetratas imitati essent, & mensuram eorum sceleribus à Deo præstitutam atrocioribus Christi & Apostolorum cædibus & Ecclesiæ nascentis persecutione complevissent, non solùm propria, sed & Majorum peccata imputata sunt, & totius gentis excidio punita. Hic prædictionis Christi sensus est: *Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam.* S. Hier. in c. 23. S. Matt. Joseph. lib. 5. de bello Judaico, c. 1. Zachar. 1. Luc. 11. 49.

XIX. *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Viri Jerosolymitæ, Judæique omnes, quorum Metropolis Jerusalem; qui Prophetas occidere consuevistis, ut Isaiam, & alios; & lapidare viros sanctos, qui ad vos legati à Deo mittuntur: quoties volui, & quod in me erat, præstiti, ut vos peccatis errantes, per Prophetas, aliosque viros justos, ac novissimè per me ipsum revocarem, in sinum meum colligerem, multis adhortationibus, comminationibus, miraculis ad veram pœnitentiam & fidem perducerem, & ab imminente ira divina liberarem, eo affectu quo gallina pullos suos sub alas congregat, fovet, à milvo protegit ac tuetur: & noluistis? Paternum loquendi genus Filius, imago Patris,

tris, exprimit. Sic enim loquitur Deus Proverb.1.24. *Vocavi, & renuiſtis*. Iſaiæ 55. 12. *Vocavi, & non reſpondiſtis; locutus ſum, & non audiſtis: & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, elegiſtis*. Jeremiæ 7. 13.14. *Quia feciſtis omnia opera hæc, dicit Dominus; & locutus ſum ad vos mane conſurgens & loquens, & non audiſtis: & vocavi vos, & non reſpondiſtis: faciam domui huic, in qua invocatum eſt nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam: & loco quem dedi vobis & patribus veſtris, ſicut feci Silo*. Ezech. 24. 13. *Mundare te volui, & non es mundata à ſordibus tuis*. Ne tamen quis ſibi fingat, voluntatem Dei ab homine impediri potuiſſe: *Abſit, ut impediatur ab homine Omnipotentis & cuncta præſcientis intentio. Parum de re tanta cogitant, vel ei excogitandæ non ſufficiunt, qui putant Deum omnipotentem aliquid velle, & homine infirmo impediente, non poſſe. Sicut certum eſt Ieruſalem filios ſuos ab illo colligi noluiſſe; ita certum eſt eum, etiam illa nolente, quoſcumque eorum voluit, collegiſſe. Deus enim, ſicut homo Dei dixit Ambroſius, quos dignatur vocat, & quem vult religioſum facit.*

S.Aug. lib.1. operis noviſſimi contra Iulianum.

XX. *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.* Templum, Urbs, Gens tota, me ac Patre meo præſentiam tutelamque noſtram ſubtrahentibus, mox vaſtabitur, & in ſolitudinem verteretur. Confer cum Pſalm. 68. 26. *Fiat habitatio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet*. Et cum Jeremiæ 12. 7. 8. *Reliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam..... Facta eſt mihi hæreditas mea quaſi leo in ſilva: dedit contra me vocem, ideò odivi eam.*

XVI. *Dico enim vobis: Non me videbitis amodo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Ab hoc, quod imminet, Paſchate, non me videbitis, ad uſque ſecundum adventum meum, cùm vivos & mortuos judicaturus veniam. Tunc vel inviti agnoſcetis & experiemini, me eſſe Meſſiam ac verum Deum. Et quod indignati eſtis mihi à pueris acclamari, *Benedictus qui venit in nomine Domini*: ipſi non ore quidem ad laudem & confeſſionem, ſed animo ad confuſionem dicetis. Vel: *Niſi pœnitentiam egeritis, & confeſſi fueritis me ipſum eſſe, de quo Prophetæ cecinerunt, Filium omnipotentis Patris; meam faciem non videbitis. Habent Iudæi datum ſibi tempus pœnitentiæ: confiteantur benedictum qui venit in nomine Domini, & Chriſti ora conſpicient.*

S.Hieron. in hunc locum.

Senſus Moralis.

I. SUper *cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæ dixerint vobis, ſervate & facite: ſecundùm opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.* Doctrina veritatis, quam in cathedra unitatis Chriſtus poſuit, nullum ex malis moribus Miniſtrorum ejus, id eſt, Sacerdotum, & Paſtorum, detrimentum patitur. Servanda ſunt & facienda, quæ dicunt & prædicant, cùm ſua non dicunt, ſed Chriſti; tunc enim vos non paſcunt ipſi, ſed Deus: quia velint nolint Paſtores, ut perveniant ad lac & lanam, verba Dei dicturi ſunt. *Qui prædicas non furandum, furaris*, dicit Apoſtolus ad eos, qui bona dicunt, & mala faciunt. Tu audi prædicantem, ne fureris; noli imitari furantem. Si furantem imitari volueris, ipſe te paſcit facto ſuo: tibi venenum ſubminiſtrat, non cibum. Si verò hoc ab illo audis, quod non dicit de ſuo, ſed de Dei; non poteſt quidem uva de ſpinis legi: (Nam & ipſa Domini ſententia eſt, *Nemo colligit de ſpinis uvam, aut de tribulis ficus:*) Nec idcò tamen quaſi calumnieris Domino tuo, & dicas: Domine noluiſti me, quia fieri non poteſt, de ſpinis legere uvam: & rurſus dixiſti mihi de quibuſdam, *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite*. Nempè mala facientes, utique ſpinæ ſunt. Quomodo vis de ſpinis me colligere uvam verbi tui? Reſpondebitur: *Non eſt illa uva ſpinarum: ſed aliquando increſcens ſarmentum implicat ſe in ſepem, & pendet uva inter denſa ſpinarum; ſed non ſurgit de radice ſpinarum. Tu ſi eſurieris, & aliud non habes, unde ſumas, cautè manum mitte, ne lacereris à ſpinis, id eſt, ne facta imiteris malorum; & lege uvam inter ſpinas pendentem, ſed de vite naſcentem. Ad te perveniat botri alimentum: ſpinis ſervatur ignis tormentum.* Nihil intereſt ad aquæ puritatem, & irrigationem horti, an aureus ſit vel lapideus canalis, per quem aqua tranſfunditur. Verbum Dei, aqua ſapientiæ ſalutaris: per Miniſtros & Paſtores Eccleſiæ velut per canales tranſfunditur ad irrigandas horti divini plantas, ut flores virtutum, bonorumque operum fructus ferant. Quidam ex his canalibus ſunt ex auro puro, divina charitate ſplendidi & ardentes, de qua ſcriptum eſt: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*: Alii terreni ſunt & lapidei propter cupiditates & duritiem cordis: *Lapides ſanctuarii diſperſi in capite omnium platearum, petræ ſcandali*; quæ tamen per illos derivatur aqua verbi divini, origine cœleſtis eſt. Et mel & aquam de petra duriſſima Deus eduxit, ut populum ſuum in deſerto ambulantem ſatiaret. *Quæcumque ergo dixerint vobis, ſervate & facite: ſecundùm opera verò eorum nolite facere.* His auditis, oves Chriſti etiam per malos Doctores vocem ipſius audiunt, & unitatem illius non relinquunt: quia *bonum quod eos audiunt dicere, non eſt ipſorum, ſed illius. Et ideò ſecuræ oves paſcuntur, quia & ſub malis Paſtoribus paſcuis Dominicis nutriuntur. Non autem faciunt malorum facta Paſtorum, quia talia opera non ſunt illius, ſed ipſorum. Quos autem bonos vident, non ſolùm audiunt bona quæ dicunt, ſed etiam imitantur bona quæ faciunt. De talibus erat Apoſtolus qui dicebat: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Et quia non ſua quærebat, ſed quæ Jeſu Chriſti; quamvis ad imitationem ſuam, quos per Euangelium genuerat, hortatur: tamen corripit graviter eos, qui per Apoſtolorum nomina, ſchiſmata fecerunt; & objurgat illos qui dicebant, *Ego ſum Pauli. Numquid* (inquit) *Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Hinc intelligimus & *bonos Paſtores non ſua quærentes, ſed quæ Ieſu Chriſti; & bonas oves, quamvis imitentur facta Paſtorum bonorum, tamen in eis non ponere ſpem ſuam, quorum miniſterio ſunt congregatæ; ſed in Domino potius, cujus ſanguine ſunt redemptæ: ut quando fortè incurrerint in Paſtores malos, doctrinam illius prædicantes, & ſua mala opera facientes; quæ dicunt, faciant; quæ autem faciunt, non faciant; nec propter filios iniquitatis, paſcua deſerant unitatis.* Non ex perſonis fidem, ſed ex fide judicamus perſonas. Sacerdotes & Paſtores colendi, diligendi, audiendi ſunt, ut *Miniſtri Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*: Miniſterium & auctoritas reverenda, quamvis mala ſit vita. Eccleſiaſtici 7. *In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius ſanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & miniſtros ejus ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica Sacerdotes*. Tantò magis honorandi ſunt novæ Legis Sacerdotes, quàm Moſaicæ, quantò excellentius Sacerdotium eſt. Moſaicæ Legis Sacerdotibus ſi quis obedire ſuperbè recuſaret, capitali ſupplicio plectebatur: Deuteron. 17. *Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, morietur homo ille*. Gravioribus certè pœnis digni ſunt in foro divinæ juſtitiæ, qui novæ Legis Sacerdotibus non obediunt: *Quæcumque dixerint vobis, ſervate & facite*. Omnibus enim Paſtoribus & Rectoribus animarum, in perſona Diſcipulorum Chriſti ab ipſo Salvatore dictum eſt: *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit; qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me*. Auctoritas enim, miniſterium, & doctrina illorum à Deo eſt. *Præcepta* igitur *Præſidentium ad cathedram pertinentia* debent *obedienter impleri, etiamſi tales ſint, quales erant Phariſæi. Si verò ea præcipiant, quæ ſint contra doctrinam Euangelicam vel Apoſtolicam, ibi non eſſe eis obediendum, exempla*

„ „ „ „

docemur Pauli Apostoli, qui Petro sibi prælato non rectè incedenti ad veritatem Euangelii, in faciem restitit. Non tamen abjiciendi sunt præpositi ab inferioribus, nec eorum auctoritas spernenda. *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*, si quid homines divinæ legi contrarium præcipiant: aliàs servandum illud Domini præceptum ab Apostolo prædicatum: *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Rationem reddunt de ovibus & Pastores mali, sed malam, si vel errantes oves neglexerint, vel, quod multò deterius est, in errorem impulerint, vel prava doctrina, vel mala vita. Oves Domini occidunt, quantùm in ipsis est, Præpositi mali: nam etsi fortes sunt oves in verbo Domini, & tenent illud, quod audierunt à Domino suo, *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite: tamen qui in conspectu populi malè vivit, quantùm in illo est, eum à quo adtenditur, occidit. Non sibi ergo blandiatur, quia ille non est mortuus. Et ille vivit, & ille homicida est.* Quando cùm lascivus homo intendit in mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo: sic omnis qui malè vivit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantùm in ipso est, occidit & fortes oves. *Qui ergo imitatur Præpositum malum, moritur; qui non imitatur, vivit; tamen, quantùm ad illum pertinet, ambos occidit.* Culpa nihilominùs sua moritur, qui malos Præpositos imitatur, siquidem admonenti Domino parere negligit: *Secundùm opera verò eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt.* Lugenda certè illorum insania est, qui ex pravis moribus Præpositorum & Ministrorum Ecclesiæ, vitiis suis quærunt auctoritatem. *Tam sunt isti absurdi, & præposteri, & miseri, qui præpositorum suorum malos mores imitari eligunt, quàm per eos prædicata Domini præcepta servare; quàm si quisquam viator remanendum sibi esse existimet in itinere, cùm viderit milliaria lapidea litteris plena viam docere, & non ambulare. Cur enim non potiùs, si pervenire desiderat, tales comites intuetur & consequitur, qui & viam benè demonstrant, & in ea perseveranter atque alacriter ambulant? Quòd si isti desint, vel potiùs minùs appareant, nam deesse non possunt: non enim sic quærunt homines charitate studiosa, quod prædicent ad imitationem, quomodo quærunt iniquitate suspiciosa, quod murmurent ad deceptionem; partim non inveniendo bonos, dum ipsi mali sunt; partim timendo invenire, dum mali esse semper volunt. Sed tamen concedamus non apparere nunc homines dignos imitatione. Quisquis hoc putas, mente Dominum intuere, qui homo factus est, ut hominem vivere doceret. Si habitat Christus in interiore homine per fidem in corde tuo, recordarisque illud quod Ioannes ait,* Qui dicit se in » Christo manere, debet quemadmodum ille ambula- » vit, & ipse ambulare: *Ita nec tibi deerit quem sequaris, & cùm te alius viderit, de bonorum inopia conqueri desinet. Si enim nonnosti, quid sit rectè vivere, divina præcepta cognosce. Fortassis enim multi rectè vivunt; sed propterea tibi nullus rectè vivere videtur, quoniam quid sit rectè vivere, ignoras. Si autem nosti, age quod nosti; ut & tu quod quæris habeas, & aliis quod imitentur ostendas. Christum animo attende, attende Apostolos, , quorum no-* » *vissimus est ille qui dicit,* Imitatores mei estote, sicut » & ego Christi. *Attende animo tot Martyrum millia. Ibi videbis non solùm viros, sed etiam fœminas, postremò pueros & puellas, nec imprudentia decipi, nec iniquitate perverti, nec periculi timore frangi, nec sæculi amore corrumpi. Ita te non invenientem quod excusses, non solùm præceptorum inevitabilis rectitudo, sed etiam exemplorum innumerabilis multitudo circumdabit.* Ad illos adtende, non ad malos Ecclesiæ Ministros & Pastores, similes Pharisæis, qui *dicunt, & non faciunt;* & quod verbis ædificant, vitæ pravitate destruunt: cùm tamen, *Ut quis obedienter audiatur, quantacumque granditate dictionis, majus habeat pondus vita dicentis.*

Hebr. 13.

S. Aug. serm. 46. Edit. postremæ Parisiensis.

1. Ioan. 2. 6.

S. Aug. serm. 351. aliàs 50. inter ho. 50.

S. Aug. lib. 4. de doctrina christ. c. 27.

II. *Alligant enim onera gravia & importabilia in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.* Secundus hic est Pharisaicæ hypocrisis character: Erga alios severi, sibi ipsis indulgentes. Disciplinæ veteris observantiam, sacrorum Canonum executionem, Pœnitentiæ publicæ instaurationem clamant; cùm ipsi mollem vitam agant, commodis suis studeant, avaritiæ serviant, Christi mortificationem verbis tenùs noverint. Onus tamen grave & importabile nemo Christianus arbitretur pœnitentiam gravitati criminum respondentem, secundùm legem Dei & Ecclesiæ regulas peccatoribus impositam. Nemo præceptorum Euangelicorum accuratam observantiam inter onera gravia censeat: *Jugum* enim Christi *suave est, & onus ejus leve. Alia sarcina pondus habet, Christi sarcina pennas habet. Alia sarcina premit te, Christi sarcina sublevat te. Omnia fiunt facilia charitati, cui uni Christi sarcina levis est.* Onera gravia & importabilia sunt, quæ Pharisaica durities contra legem Euangelicam, aut Euangelii Spiritum, infirmis imponit. Prudentia, mansuetudine, compatiente charitate, bono exemplo Pastores & Rectores animarum, Moderatoresque conscientiarum insignes esse debent, ut peccatores recèns conversos, Pœnitentes infirmos Christi jugum subire, amare, ipsique ferendo assuescere doceant. Nimia severitas æquè ac nimia lenitas in Administratione Sacramenti Pœnitentiæ & regimine animarum vitanda. Ovis errans ad summum Pastorem animarum nostrarum reducenda, omnique ratione, pro morborum qualitate, circumstantiis, dispositione ipsius Pœnitentis, curanda est interdum per acriora & adstringentia remedia; interdum per molliora & leniora medicamenta: nusquam verò per desperationis præcipitia inconsulta severitate impellenda est. Hanc regulam tradiderunt Ecclesiæ Orientalis Antistites in Concilio Trullano, Canone ultimo, S. Gregorius M. Pastorali, S. Carolus Borromæus in Instructionibus, & S. Franciscus Salesius.

S. Augustin.

III. *Omnia verò opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.* Tertius hic Pharisaicæ hypocrysis character, justitiæ & virtutis ostentatio. Opera bona coram hominibus, quibus præest, Pastor facere debet ad eorum ædificationem, non ad ostentationem. Exemplo prælucere illis debet, sed humilitatis, non minùs quàm virtutum cæterarum. *Ego non quæro gloriam meam..... Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est;* (inquit Christus.) *Neque enim* (inquit Apostolus) *aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis; neque in occasione avaritiæ: Deus testis est: nec quærentes ab hominibus laudem, neque à vobis, neque ab aliis.* His exemplaribus conformare se debent Pastores & Rectores Ecclesiæ. Constat inter omnes veraciter pios, *Neminem sine vera pietate, id est, veri Dei vero cultu, veram posse habere virtutem; nec eam veram esse, quando gloriæ servit humanæ.* Inanis gloriæ vitium tam est inimicum piæ fidei, si major in corde sit cupiditas gloriæ, quàm Dei timor vel amor, ut Dominus diceret: *Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem expectantes, & gloriam quæ à solo Deo est, non quærentes?* Item de quibusdam qui in eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait Euangelista: *Dilexerunt gloriam hominum magis, quàm Dei.* Non mirum igitur, quòd Pharisæi & Scribæ inanis gloriæ cupidi, non solùm non crediderint, sed Veritatem ipsam Christum, ejusque doctrinam ac miracula impugnaverint.

Joan. 10.

1. Thessal. 2.

S. Aug. lib. 5. de civit. Dei, cap. 19.

Joan. 9.

Joan. 11.

IV. *Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Et hi sunt Pharisaicæ superbiæ characteres; singularitas in habitu exteriori, ad captandam hominum existimationem ac laudem; honoratioris loci in Ecclesiasticis aut civilibus conventibus affectatio, & amor publicæ reverentiæ ac honoris forensis: nominum & titulorum illustrium ac magnificorum ambitiosum studium. Lugenda illorum vanitas, qui humi-

humilitatis & pœnitentiæ habitu intumeſcunt. Melior eſt palliata, ſeu pallio ornata humilitas, quàm tunicata ſuperbia; (inquit S.Bernardus.) Sponſam in Canticis cœleſtis Sponſus in hunc modum compellat: *Revertere, revertere Sulamitis, revertere, revertere, ut intueamur te.* Quater dicit *Revertere*, propter quadruplicē ſuperbiam, per quam averſa à Domino non videbatur. Eſt enim *ſuperbia cordis, ſuperbia oris, ſuperbia operis, ſuperbia habitus*. Superbia cordis eſt, quando homo in oculis ſuis magnus eſt. Contra quam Sapiens orat, dicens: *Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi*: Et alibi: *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris*. Superbia oris vel linguæ, quæ & jactantia dicitur, eſt, quando homo non ſolùm magna de ſe ſentit, ſed etiam loquitur. Unde Pſalmiſta: *Diſperdat Dominus univerſa labia doloſa, & linguam magniloquam.* Superbia operis eſt, quando homo exteriori quadam ſuperbia, ut magnus appareat, agit: De qua idem Pſalmiſta ait: *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam*. Superbia habitus eſt, quandò homo, ut glorioſus videatur, pretioſis ſe ornat veſtibus: Unde Paulus: *Non in veſte pretioſa*: Et Dominus: *Qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt*, ubi ſuperbia abundat. Sed & ex veſtium vilitate, inelegantia & neglectu, interdum vana gloria naſcitur. Sæculi moribus contradicitur, ut ſæcularis gloria habitus ſingularitate captetur: vanitas ſperni ac ſugillari videtur, ſed ſecretiori vanitate: faſtus calcatur, ſed alio faſtu, ut de Diogene Plato dicit, & Tertullianus: *Diogenes*, inquit, *lutulentis pedibus ſuperbos Platonis thoros alia ſuperbia deculcat*. Externum humilitatis cultum ſæpè aſſumit ſuperbia. *Glorioſa res humilitas, qua ipſa quoque ſuperbia palliare ſe appetit, ne vileſcat*.

Cant.5.12. S.Ber. ſer.47. Eccl.22. Iſai.5. Pſal.11. Pſalm.100. 1.Tim.2. S.Bern. tr. de gradibus humilitatis.

V. *Vos autem nolite vocari Rabbi; unus eſt enim Magiſter veſter: omnes autem vos fratres eſtis*. Eccleſia, ſchola veritatis, ubi Chriſtus unus Magiſter: Sacerdotes & Paſtores miniſtri. Eorum lingua loquitur, eorum verba audiuntur; ſed Chriſti doctrina docetur, in ejus verbo reperitur, ejus auctoritate prædicatur, ejus Spiritu diſcitur. Quamvis ſint in Eccleſia Paſtores & Doctores; apud Chriſtum tamen omnis docendi auctoritas reſidet, ab illo velut à fonte veritatis omnis & ſcientiæ derivatur, qui docet hominem ſcientiam. Verba enim mera ſigna ſunt, quæ admonent tantùm, ut quæramus veritatem; non exhibent, ut noverimus. *De univerſis autem quæ intelligimus, non loquentem qui perſonat foris, ſed intus ipſi menti præſidentem colimus veritatem, verbis fortaſſe, ut conſulamus, admoniti. Ille autem qui conſulitur, docetur, qui interiore homine habitare dictus eſt Chriſtus; id eſt, incommutabilis Dei Virtus atque ſempiterna Sapientia: quam quidem omnis rationalis anima conſulit, ſed tantum cuique panditur, quantum capere propter propriam ſive bonam ſive malam voluntatem poteſt. Et ſi quando fallitur, non fit vitio conſultæ Veritatis: ut neque hujus, quæ foris eſt, lucis vitium eſt, quòd corporei oculi ſæpè falluntur: quam lucem de rebus viſibilibus conſuli fatemur, ut eas nobis, quantum cernere valemus, oſtendat*. Hunc audiamus & ſequamur Doctorem juſtitiæ; non coacervemus nobis Magiſtros prurientes auribus, à veritate auditum avertentes, ad fabulas autem converſi. Veritatem & verbum Dei, ut commune patrimonium Chriſti Teſtamento nobis relictum, ſuſcipiamus, totum poſſideamus ſinguli, ſine invidia cum fratribus communicemus: *Omnes enim vos fratres eſtis*. Fratres ſumus, non natura tantùm, ſed gratia & diſciplina. *Fratres ſumus jure naturæ matris unius. At quantò digniùs fratres & dicuntur & habentur, qui unum Patrem Deum agnoverunt, qui unum Spiritum biberunt ſanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejuſdem ad unam lucem expaverunt veritatis?*

S.Aug. lib.de magist. c.11. Tertullian. Apolog.39.

VI. *Et patrem nolite vobis vocare ſuper terram: Unus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt.* Eccleſia una familia eſt, cujus Deus Pater eſt, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Hujus filii ſumus, *Dedit* enim nobis *poteſtatem filios Dei fieri*, credentibus in nomen ejus. Verbo illius & Spiritu Sancto in ſinu Sponſæ ejus regenerati ſumus in vitam novam. Patres tamen noſtri ſunt, illoſque ut tales honorare debemus, qui poteſtatis ejus, auctoritatis, & charitatis participes, filios illi generant & inſtituunt in ordine naturæ, in ordine civili, in ordine gratiæ. Hoc nomine magis compellari ament Eccleſiæ Principes & Paſtores, quàm domini. *Gratius ſiquidem nomen pietatis, quàm poteſtatis*, iis qui Apoſtoli monitum ſecuti, *Non dominantur in Clero*. Tertullian.

VII. *Nec vocemini magiſtri: quia Magiſter veſter unus eſt Chriſtus*: Nos inſtituens exteriùs verbo ſuo, præceptis, conſiliis, flagellis; interiùs Spiritu Sancto ſuo, docens nos omnem veritatem, ejuſque amorem inſpirans, ut non ſolùm videamus quæ agenda ſunt, ſed eo adjuvante faciamus. Docet nos, ut Verbum Patris, ut Veritas & Sapientia æterna, ut *Lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Ipſum audiamus in Scripturis ſuis, in Eccleſia ſua, in Sede S.Petri per Vicarios ſuos, in ſingulis Eccleſiis per Epiſcopos & Paſtores noſtros docentem, de quibus in perſona Apoſtolorum dixit: *Qui vos audit, me audit*. Ipſum audiamus intùs in cordibus noſtris per inſpirationes gratiæ ſuæ loquentem ac docentem, ut verè ſimus *Docibiles Dei*: ubi non litera docet, ſed Spiritus; non lectio, ſed unctio; non diſputatio, ſed exercitatio in mandatis Dei. *Loquere Domine, quia audit ſervus tuus..... Juſtificationes tuas doce me... Da mihi intellectum, ut diſcam mandata tua*.

VIII. *Qui major eſt veſtrum, erit miniſter veſter*. Humilitas gratias à Deo acceptas cuſtodit; charitas in proximorum utilitatem effundit. Dignitas Eccleſiaſtica miniſterium eſt, non dominatio. *In domo juſti viventes ex fide, & adhuc ab illa cœleſti vita peregrinantes, etiam qui imperant, ſerviunt eis, quibus videntur imperare. Neque enim dominandi cupiditate imperant, ſed officio conſulendi; nec principandi ſuperbia, ſed providendi miſericordia*. Multò magis qui Eccleſiæ benè præſunt, de nobilitate, de dignitate, de eruditione, de gradu minimè gloriantur: ſed ut ſervos Jeſu Chriſti, & omnium, quibus præſunt, *ſervos per Jeſum* ſe gerunt. Quò majores ſunt, eò magis ſe humiliant in omnibus: *Nec poteſtate dominante, ſed charitate ſerviente* felices ſe exiſtimant. Si fortè errent aut labantur, monitores admittunt, exemplo S.Petri, qui nec à S.Paulo, quamvis inferiore, dedignatus eſt reprehendi: *Quatenus qui primus erat in Apoſtolatus culmine, primus fieret in humilitate*. S.Aug. lib.19. de civit. Dei, cap.14. S.Auguſtin. S.Auguſtin.

IX. *Qui autem ſe exaltaverit, humiliabitur: & qui ſe humiliaverit, exaltabitur*. Humilitas ſecurus eſt ad veram celſitudinem gradus: humiliatio & abjectio certa & inevitabilis ſuperbiæ pœna: *Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*. Quippè tamquam contumeliæ ſuæ propulſator, veluti quoddam ſuſcipit adversùs ſuperbiam ſpeciale certamen. Cætera vitia contra Deum pugnant fugiendo; ſuperbia ad ipſius ſimilitudinem indebito modo accedere tentando. Hinc Deus ſuperbis reſiſtit, ſuamque contumeliam propulſat. *Dominus qui aliis donat*, inquit S.Ambroſius, *ſuperbis reſiſtit; & tamquam congreditur iis, qui ſe exaltant; ſibique hoc certamen vindicat*. Dejeciſti *eos dum allevarentur* (inquit Propheta.). *Non dixit, Dejeciſti eos, quia elati ſunt: non quaſi poſtea quàm elati ſunt, dejeciſti illos; ſed in eo ipſo quod elati ſunt, dejecti ſunt. Sic enim efferri, jam cadere eſt*. Quomodo facti ſunt in deſolationem? Subitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam. .... Deficientes, quemadmodum fumus deficient. *Verè quomodo fumus, qui dum extollitur, deficit, defecerunt.... Fumus à loco ignis erumpens, in altum extollitur, & ipſa elatione in globum magnum intumeſcit: ſed quanto fuerit globus ille grandior, tanto fit vanior; ab illa enim magnitudine non fundata & ſolidata, ſed pendente & inflata, it in auras atque dilabitur, ut videas ipſam ei obfuiſſe magnitudinem*. Ita S.Ambr. ſer. 3. in Pſ.118. Pſ.72.18. S. Auguſtin. «in hunc Pſ. «& ſerm. 2. «in Pſ.36. «

superbi, qui magnificè de se sentientes, in suis cogitationibus evanescent; qui *ambulant in magnis & mirabilibus super se; qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur; qui dixerunt, Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt: quis noster Dominus est?* Pergit Rex Propheta, Psalm.62. vers.20. *Velut somnium surgentium Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.*

„ Homo in somnis videt se invenisse thesaurum: dives
„ est, sed donec evigilet. Pauper dormierat, dives in
„ somnis factus fuerat: si non evigilasset, dives esset:
„ evigilavit, invenit ærumnam, quam dimiserat dor-
„ miens. Et isti invenient miseriam, quam sibi compara-
„ verant. Cùm evigilaverint de hac vita, transit illud
S. August. enarrat. in Psal.71. „ quod quasi in somno tenebatur: *Velut somnium surgen-*
„ *tium.* Et ne diceretur, Quid ergo, parva tibi videtur
„ claritas eorum, parva tibi videtur pompa eorum, par-
„ vi tibi videntur tituli, imagines, statuæ, laudes, cu-
„ nei clientium? *Domine* (inquit) *in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Quicumque ista non habetis, non cupiatis: quicumque habetis, non in eis præsumatis. Non dico, Damnamini, si habetis; sed, Damnamini, si de talibus præsumatis, si de talibus inflemini, si propter talia magni vobis videamini, si propter talia pauperes non agnoscatis, si generis humani conditionem communem propter excellentem vanitatem obliviscamini. Tunc enim necesse est, Deus retribuat in novissima, & in civitate sua imaginem ipsorum ad nihilum redigat. *Qui se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.*

X. *Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia clauditis Regna cœlorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.* Octo beatitudines Euangelicæ justis à Christo prædicatæ ac promissæ: octo imprecationes ac maledictiones ab eodem contra Sacerdotes, Pastores, & Directores hypocritas, quorum typi erant Scribæ & Pharisæi, prolatæ. *Væ vobis*, &c. Væ *in Scriptura sæpius de æterno luctu, quàm de præsenti solet intelligi. Unde scriptum est*: Væ *impio in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei.* Væ illis qui Christi opus, animarum salutem, vel profectum impediunt, utilibus operariis invidentes, & sancto eorum labori suis calumniis derogantes! Magna infelicitas est, in Regnum cœlorum, cujus januam nobis Christus aperuit, intrare nolle: cumulus infelicitatis, alios ab introitu prohibere vel avertere, quibus esse duces ad Christum verbo & exemplo deberes, qui dixit: *Ego sum ostium: per me si quis introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Regnum cœlorum ante homines claudunt, qui nimiùm arctant viam salutis, vel nimis emolliunt jugum Christi.

S. Gregor. M. hom. 9. in Ezechiel. Mat. 3.11.

Joan. 10.9.

XI. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Hypocritæ sua quærunt, non quæ Jesu Christi: Religione ad quæstum abutuntur: Orationem, Sacramentorum frequentationem, Deum ipsum avaritiæ suæ servire faciunt. A viduis, à devotis matronis, à virginibus, quarum incautæ simplicitati specie Religionis facilius illudunt, extorquent munera, donationes, fundationes, pia legata. Devotiones & exercitia Pietatis apud ipsos magis sancta, quæ magis quæstuosa: ut hìc locum habere videatur illud Tertulliani contra Ethnicorum superstitiones: *Dii qui magis tributarii, magis sancti; imò qui magis sancti, magis tributarii. Majestas quæstuaria efficitur, circuit cauponas Religio mendicans. Exigitis mercedem pro solo Templi, , pro auditu sacri. Non licet Deos nosse gratis; venales sunt.* Ut hypocritarum Clericorum & Monachorum avaritiam coercerent olim Imperatores Christiani, Leges condiderunt, quibus ipsis hæreditates capere vetabatur; de quibus S. Hieronymus: *Provida severaque legis cautio, & tamen nec sic refrenatur avaritia. Per fideicommissa legibus illudimus; & quasi majora sint Imperatorum scita, quàm Christi, leges timemus, Euangelia contemnimus.... Ignominia Sacerdotis est propriis studere*

Tertullian. Apolog. 13.

S. Hieronym. epist. 2.

Alex. Expos. in Euang.

divitiis. Simulatores sanctitatis maximè circa mulieres negotiantur, quia nec intelligere ita facilè eorum simulationes possunt, & facilè ad eorum dilectionem inclinantur Religionis causa; præcipuè tamen circa viduas: primò quidem quia mulier non facilè decipitur habens consiliarium virum: deinde quia non è facultatibus suis aliquid dat, cùm sit in potestate viri. Propterea ergo Dominus, dum Judaicos Sacerdotes confundit, Christianos monet, ne cum viduis mulieribus ampliùs commorentur, quàm cum cæteris; quia etsi voluntas mala non sit, tamen suspicio mala est. *Comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Qui enim à Religione causam accipit nequitiæ, graviori pœnæ obnoxius est. *Propter hoc amplius accipietis judicium*: Primò, quia iniqui estis: secundò, quia larvam assumitis sanctitatis: & quasi præstatis diabolo arma Dei, ut ametur iniquitas, dum pietas æstimatur.

“ Auctore peris Imperf. in Matth. “ sub nomine S. Chrysost. “ nom. 44.

XII. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia circuitis mare & aridam, ut faciatis proselytum unum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ, duplo quàm vos.* Qui propter quæstum aut vanam gloriam, non propter gloriam Dei, & ex sincera charitate, zeloque salutis animarum, sacra ministeria obeunt, inutiles sunt ad aliorum salutem, quia spiritualis fœcunditatis principium, scilicet Spiritum Sanctum, non habent: unde vix multo labore quemquam ad Deum adducere possunt, & ad pœnitentiam ac professionem pietatis trahere, & si fortè quempiam traxerint, in eis spiritum pœnitentiæ ac pietatis conservare nequeunt, cùm eos pravis principiis, opinionibus, exemplis deteriores faciant: Magistris scilicet deteriores fiunt discipuli. Ea enim est naturæ nostræ corruptela, ut probos Doctores vix imitemur: improbos autem, quoniam procliviores ad mala sumus, etiam superemus. Pastores & Directores hypocritæ similes sunt struthioni, quæ *Relinquit in terra ova sua*, ut Job 39. scriptum est. *Quid enim per ova, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fovenda est, ut ad vivum volatile perducatur? Ova quippè insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta, in vivis volatilibus convertuntur. Ita nimirum parvuli auditores ac filii certum est, quòd frigidi insensibilesque permaneant, nisi Doctoris sui solicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua Doctorum voce fovendi sunt, quousque valeant & per intelligentiam vivere, & per contemplationem volare. Quia verò hypocritæ, quamvis perversa semper operentur, loqui tamen recta non desinunt; benè autem loquendo in fide vel conversatione filios pariunt, sed non benè vivendo nutrire non possunt, rectè de struthione dicitur*: Quæ derelinquit in terra ova sua. *Curam namque filiorum hypocrita negligit: quia ex amore intimo rebus se exterioribus subdit, in quibus quantò magis extollitur, tantò minùs de prolis suæ defectu cruciatur. Ova ergo in terra dereliquisse, est, natos per conversionem filios nequaquam à terrenis actibus interposito exhortationis nido suspendere. Ova in terra dereliquisse, est, nullum cœlestis vitæ filiis exemplum præbere. Quia enim hypocritæ per charitatis viscera non calent, de torpore prolis editæ, id est, de ovorum suorum frigore nequaquam dolent: & quantò se libentiùs terrenis actibus inserunt, tantò negligentiùs eos, quos generant, agere terrena permittunt.*

S. Gregor. M. lib. 31. Moral. in Job. c. 5.

XIII. *Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit per Templum, nihil est: qui autem juraverit in auro Templi, debet. Stulti & cæci: quid enim majus est, aurum, an Templum quod sanctificat aurum?* &c. Juramenti per creaturas facti vinculo non minùs adstringitur homo, quàm si expresso Dei nomine jurasset, cùm juramentum omne Dei respectu fiat, ad quem referuntur creaturæ; quædam propiùs, aliæ remotiùs. Omnis juratio periculosa, si frequens sit, cùm viam sternat perjurio, & debitis sit conditionibus destituta, quæ ad juramenti religionem requiruntur; ut scilicet fiat *in veritate*,

in judicio & in juſtitia. Lege quæ in Theologia noſtra Dogmatica & Morali diximus, Lib.4. Tom.9.ad ſecundum præceptum Decalogi.

Quid majus eſt, aurum, an Templum quod ſanctificat aurum? Avarus pluris facit aurum, quàm Templum; pluris dona, quàm Altare. Cupiditate ſua religionis & rerum ad illam pertinentium magnitudinem & ſanctitatem metitur. Quid mirum? Aurum pro Deo habet: *Avaritia ſimulacrorum ſervitus*. Deum pecuniam coluere veteres Ethnici ſine Templo, ut canit Poeta: Juvenalis.

——— Et ſi funeſta pecunia Templo
Nondum habitas, nullas nummorum extruximus aras.

Quò deteſtabilius avarorum ſcelus, qui pecuniæ Templum in animo ſuo dicant: ut de ipſis auro & argento ſervientibus dici poſſit, quod Tertullianus contra illos urget, qui idola fabricabant: *Colis non ſpiritu nidoris alicujus, ſed tuo proprio; nec anima pecudis impenſa, ſed anima tua. Illis ingenium tuum immolas, illis ſudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis: diligentia tua nomen illorum eſt. His ſaginatiorem, & auratiorem, & majorem hoſtiam cædis ſalutem tuam.* Judas Iſcariotes pretium ex ſacrilega Magiſtri venditione comparatum, in Templum projecit. Non projecit in ſterquilinium, ſed in Templum: nimirùm *Talibus ſemper Diis Templum ſuum devoverat:* aurum illi pro deo fuerat. Tertul. lib. de Idolat. Drogo Hoſt. ſer. de Paſſione Domini.

Quid enim majus eſt, donum, an Altare, quod ſanctificat donum? Omnis victima per altare; Chriſti humanitas per divinam ejus perſonam non modò ſanctificatur, ſed adoratione digna redditur; Deus per Chriſtum Jeſum adorandus eſt in ſpiritu & veritate. Nihil Deo dignum, quod per iſtud Altare ſanctificatum non fuerit. Nihil Deo acceptum eſſe poteſt, quod per unionem cum Chriſto Jeſu Filio ejus conſecratum non fuerit. Fide & charitate animi offerentis hæc unio perficitur. *Intelligendum templum & altare ipſum Chriſtum: aurum & donum, laudes & ſacrificia precum, quæ in eo per eum offerimus. Non enim ille per hæc, ſed iſta per illum ſanctificantur.* S. Aug. lib. 1. qu. euang. q. 34.

XIV. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum; & reliquiſtis, quæ graviora ſunt Legis, judicium, & miſericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes!* Qui in exterioribus obſervantiis diligens ac ſcrupuloſus eſt, & eſſentialia maximèque neceſſaria religionis ac pietatis Chriſtianæ officia ſine ſcrupulo prætermittit, pietatem ac religionem à fundamentis evertit. Hæc eorum frequens & maximè periculoſa tentatio, qui devotionem profitentur. Externa devotionis exercitia, formulæ precum proprio arbitrio ſelectæ, pleraque arbitrariæ devotionis crepundia ſexus utriuſque religioſiores occupant ac detinent, dum generalia Chriſtianæ profeſſionis, & propria ſui cujuſque ſtatus ac vocationis officia negligunt, interioris hominis reformationem, juſtitiæ & charitatis erga proximum, fidei religioniſque erga Deum officia neceſſaria, immobilia, indiſpenſabilia. Falſa conſcientiæ teneritudo, quæ ſuperbiam ac vanitatem fovet, peccatorem ſpecie boni decipit. Humaniùs inſtituta, & proprio arbitrio ſuſcepta pietatis exercitia anxiè obſervat; dolet vehementer, ſi prætermiſerit; nec tamen pravos iræ, maledicentiæ ſive detractionis, calumniæ, mendacii, luxus, &c. habitus emendare, aliaſve malas cupiditates domare curat. Minimum quid ac leve proximo furari nollet: ſed tamen pauperibus magnam pecuniæ vim ponduſque furatur avaritia, immodicis ac vanis ſumptibus, redituum Eccleſiaſticorum abuſu & effuſione. *Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.* Verùm (inquient) eleemoſinas obviis pauperibus ſtipem mendicantibus, panem oſtiatim petentibus largimur; ſicque Dominicum præceptum implemus: *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Sed dabant & Phariſæi, è quibus erat ille, qui in Templo orans cum Publicano, dicebat: *Jejuno bis in Sabbato, decimas omnium bonorum meorum do pauperibus.* Eleemoſynas dabant illi, qui mentham & anethum, & cyminum, & rutham, & minima quæque olera decimabant: Sed relinquebant, *graviora Legis, judicium, & miſericordiam, & fidem.* Non eſt hoc facere eleemoſynam. *Hæc oportuit facere* (inquit Chriſtus) *& illa non omittere.* Quæ facere? Judicium, & charitatem, & juſtitiam, & miſericordiam. *Facite illa, ſed iſta præponite.* Numquid verò (inquies) non facimus miſericordiam, qui eleemoſynam erogamus? Si intelligis, quid ſit facere miſericordiam, à te incipe. *Quomodo es miſericors alteri, ſi crudelis ſis tibi? Mendicat ante te anima tua, redi ad conſcientiam tuam. Quicumque male vivis, quicumque infideliter vivis, redi ad conſcientiam tuam: & ibi invenis mendicantem animam tuam, invenis egentem, ærumnoſam, invenis fortè nec egentem, ſed egeſtate obmuteſcentem. Nam ſi mendicat, eſurit juſtitiam. Quando inveneris talem animam tuam, fac priùs miſericordiam cum illa.* Miſerere animæ tuæ placens Deo. *In judicio & charitate fac eleemoſynam cum anima tua. Quid eſt in judicio? Reſpice, & inveni; diſplice tibi, pronuntia in te. Et quid eſt charitas?* Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo: Dilige proximum tuum tamquam te ipſum. *Et feciſti miſericordiam priùs cum anima tua, in conſcientia tua. Hanc autem eleemoſynam ſi prætermittis, da quod vis, dona quantum vis; retrahe de fructibus tuis, non decimas, ſed dimidias; novem partes da, & unam tibi dimitte: nihil facis, quando tecum non facis, & tecum pauper es. Anima tua veſcatur, ne fame pereat. Da illi panem. Quem panem? Ipſe tecum loquitur. Tu ſi audires, intelligeres, & crederes Domino, ipſe tibi diceret:* Ego ſum panis vivus qui de cœlo deſcendi. *Nonne iſtum panem primùm dares animæ tuæ, & faceres cum illa eleemoſynam? Si ergo credis, debes facere, ut priùs paſcas animam tuam.* S. Aug. ſerm. 106. aliàs 30. de verb. dom. Eccl. 30. 24. Joan. 6. 42.

XV. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia mundatis, quod deforis eſt calicis & paropſidis: intùs autem pleni eſtis rapina & immunditia. Phariſæe cæce, munda priùs quod intus eſt calicis & paropſidis, ut fiat id, quod deforis eſt, mundum.* Animus virtutum & vitiorum ſedes eſt: eo grati vel inviſi Deo ſumus. Hypocritæ fruſtra conantur ejus immunditiam hominibus occultare, ut famæ ſuæ conſulant, & probitatis opinionem laudemque conſequantur; cùm reverà immundus ſit coram Deo affectu peccati, praviſque deſideriis. Contra, verè Pœnitens animum purgare ſtudet amore Dei & odio peccati, qui certæ ac veræ pœnitentiæ characteres ſunt; & ab hominibus *peccator omnium notarum* haberi non refugit, temporali verecundia confuſionem æternam redimens. *Munda priùs quod intus eſt, &c.* Munditia exterior ab animo in corpus, à conſcientia in ſuperficiem exteriorem operum derivatur. Niſi charitas hujuſmodi operum principium ſit, finis una Dei gloria, hypocryſis & falſæ juſtitiæ folia ſunt, non veræ juſtitiæ pietatiſque fructus. *Quid prodeſt, quia caro munda eſt, & habitator carnis immundus? Ille qui forte mundus eſt in carne, adulterum eum Deus tenet in corde, ſicut Dominus dicit,* Amen dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. *Iſta eſt coinquinatio ſpiritus. Quando autem fit perfecta ſanctificatio? Quando eſt & carnis & ſpiritus. Sunt enim homines qui temperant ſe à factis, & non temperant ſe à cogitationibus malis: faciunt mundationem carnis, & non faciunt mundationem ſpiritus. Tales ideò non faciunt, quia timent homines. Libido ardet, timor revocat. Quid times? Inveniri & damnari; inveniri & expompari. Ergo coinquinata videtur caro, ſed non eſt perfecta ſanctificatio; quia quid dicit Apoſtolus?* Mundemus nos ab omni coinquinatione carnis & ſpiritus: *Ut quomodo te temperas à malis factis; ſic te temperes à mala voluntate, à malis cogitationibus. A malo facto contine, & mundas te à coinquinatione carnis: à mala voluntate abſtine te, & mundas te à coinquinatione ſpiritus.* Et ſequitur: Perficientes ſanctificationem in timore Dei. *Magnificè addidit,* Matt. 5. S. Aug. ſer. 45. aliàs 12. Ex additis à Sirmondo. 2. Cor. 7. 1.

addidit, In timore Dei. *Non perficit homo sanctificationem, nisi in timore Dei. Quæ est perfecta sanctificatio? Sanctificatio corporis & spiritus. Si sit corporis, & spiritus non sit, imperfecta est. Esse corporis & non esse spiritus, potest: esse spiritus, & non esse corporis non potest. Qui enim est mundus spiritu, operari flagitia non potest. Vnde hoc? Ex corde enim procedunt, ait Dominus, adulteria, homicidia. Homo enim non potest perpetrare per membra, quod non sibi in corde dixerit: Verbum in corde concepit, & deputatum est in opus. Ideò Dominus*, Mundate quæ intùs sunt, *ait*, & quæ foris sunt, munda erunt. *Non dixit mundate quæ foris sunt. Si à corpore inciperet, restabat, ut moneret nos, ut mundaremus & animum: Si autem ab animo, non opus est, ut mundemus corpus; quia animi munditiam sequitur corporis munditia..... Quis facit sanctificationem corporis, & non facit animæ? Qui homines timet, & non Deum. Nam qui in timore Dei est, perfecit sanctificationem. Ideò certè noluisti perpetrare adulteria, ne sciret homo: timore hominum tenuisti carnem à commissis malis: ideò noluisti committere, ubi videt homo. Si & Deum times, noli & ibi, ubi videt Deus, & perfeciſti sanctificationem.*

Matt.15.19.

XVI. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus justi: intùs autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.* Justorum corpora templa sunt, quorum inhabitator Deus est, quem adorant in spiritu & veritate. Corpora peccatorum sepulchra sunt mortuorum, quia anima eorum mortua est deserente Deo, sicut corpus moritur anima deserente. Ipsi vivi funus suum circumferunt: *Sepulchrum patens est guttur eorum*, &c. Peccatores quorum iniquitas exteriùs apparet, patentia sepulchra sunt: Hypocritæ verò sepulchra dealbata. Externam enim dumtaxat justitiæ ac pietatis speciem habent, non veritatem, non interiorem spiritum: quibus dici possit: *Scio opera tua: nomen habes quòd vivas, & mortuus es.* Mortua sunt reverà hypocritarum opera, tametsi vitæ spiritalis nomen habeant. Moventur, ut cadavera; externum est motus illorum principium, scilicet hominum timor, spes commodorum temporalium, studium inanis gloriæ: Interiùs vitæ motusque principium non habent, scilicet charitatem: Intùs pleni sunt spurcitia, & ossibus mortuorum, vitiis occultis, pravis affectibus, quibus coram Deo fœtent, corruptæ intentionis putredine, malæ conscientiæ vermibus: *Pleni sunt ossibus mortuorum.* Ossa viventium firma & fortia sunt: ossa mortuorum inutilia, & ad corruptionem vergentia. Affectus & virtutes justorum similes sunt ossibus viventium. Unde Propheta ait: *Non est occultatum os meum à te, quod feciſti in occulto.* Os hujusmodi firmitas quædam est interior: quia in ossibus firmitas & fortitudo intelligitur. *Est ergo quædam animæ interior firmitas, ubi non frangitur. Quælibet tormenta, quælibet tribulationes, quælibet hujus sæculi adversitates undique sæviant, illud quod Deus in abscondito fecit firmum, in nobis frangi non potest, non cedit.* Quæ verò hominibus videntur bona opera hypocritarum, similia sunt ossibus mortuorum, arida sunt, inutilia, corrupta: nulla est in eorum animo interior firmitas, qua mundi amoribus & terroribus resistere valeant: *Intus autem plena sunt ossibus mortuorum.* Quid prodest pietatis opinio, justitiæ species, fucata virtus, umbra sanctitatis, si animus plenus sit fallacia & dolo, avaritia, superbia, immundis affectibus, omni hypocrisi, omni genere iniquitatis? Cùm exteriorilla albedo, colores, ornatus, quibus paries inductus & linitus est, deleti fuerint in supremi judicii die, & animus hypocritæ velut sepulchrum omnibus patebit, quid proderit homines decepisse, occultando ejus putredinem, simulando sanctitatem? Major erit illius confusio, terribilior damnatio: *In fine hominis denudatio operum illius.*

Apoc.3.1.

Psal.138.15.

S. Augustin. enarrat. in psal.138.

Eccli.11.29.

XVII. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum. Et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum*, &c. Pharisæis similes sunt, qui præteritorum temporum Sanctos colunt, præsentis temporis persequuntur; defunctos lubenter laudant, superstites calumniis appetunt. Impiorum facta te damnare simulas, si imiteris. Pios occidit, qui calumniatur. *Homicidium non in sola sanguinis profusione, & animæ ereptione reputandum. Homicidium enim in verbo maledicti vel convitii judicat Deus;* (inquit Tertullianus.) *Linguas acuistis in gladios, quas movistis in mortes non corporum, sed honorum. Iugulastis non membra, sed nomina. Quid prodest, quia vivunt homines, & occisi sunt honores à vobis? Valent quidem membris, sed ereptæ portant funera dignitatis;* (inquit S. Optatus Milevitanus.) Dimittes filios qui bona usuris, rapinis, fraudibus, monopoliis, iniquis exactionibus, concussionibus, oppressione pauperum, & quibusvis malis artibus à parentibus quæsita possident, nec restituere curant: satis esse putantes, cæcorum fortè directorum consilio, si aliquid ad Sacrarum Ædium & Altarium ornamentum conferant; si Capellas dotent, aut Anniversaria Sacra fundent, ad ostentationem potiùs quàm ad satisfactionem: testimonio ipsi suo convincuntur, quòd filii sint eorum qui pauperes oppresserunt & spoliarunt. *Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum qui Prophetas occiderunt.*

Tertull. lib. de Idololatria, c.2.

XVIII. *Et vos implete mensuram patrum vestrorum.* Divina misericordia statuit mensuram gratiarum, divina justitia mensuram terminumque peccatorum. Metuendum est, ne duritie cordis impœnitentis exhauriamus mensuram gratiarum ejus; & addentes peccata peccatis, scelerum mensuram cumulemus. Vita impii concatenatio quædam est peccatorum, quorum postremum reprobationis ejus veluti sigillum est. *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum*, &c. Nullum quidem peccatum irremissibile est, si agatur ex animo pœnitentia: sed vix agitur ab eo qui Pharisaicam vitam agit, qualem hìc descripsit Christus. Deseritur enim luce veritatis, qua desertus utique fit cæcus: & Dei misericordia, omnibusque Christi donis & gratiis tam exterioribus, quàm interioribus abusus, verbi Dei prædicatione, Sacramentis, bonis exemplis, salutaribus monitis; & correptionibus piorum & sapientum, contemnit Dei patientiam quæ illum ad pœnitentiam invitat & diù expectat, & divitias longanimitatis ejus: ac propterea: *Thesaurizat sibi iram in die iræ & justi judicii Dei.* Implete mensuram patrum vestrorum. *Vnicuique homini supplicium fieri de peccato suo, & ejus iniquitatem in pœnam converti*, hinc intelligere debemus: *Ne putemus illam tranquillitatem & ineffabile lumen Dei dè se proferre, unde peccata puniantur; sed ipsa peccata sic ordinare, ut quæ fuerunt delectamenta homini peccanti, sint instrumenta punienti;* (ut loquitur Sanctus Augustinus.)

Isai.5.

Rom.2.5.

S. Augustin. enarrat. in psal.7.

XIX. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* &c. Severas illas & publicas increpationes mansuetissimi Salvatoris meruit Pharisæorum hypocrisis & superbia. Hinc cogita, quàm terribilis futura sit exprobratio & sententia, qua impios in die judicii conteret. *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit.* Neminem timuit, qua Deus ultionum est. *Ideo non parcebat in verbo, ut essent posteà quibus parceret in judicio: quia si nollent accipere verbi medicinam, incursuri erant utique & inventuri Judicis sententiam. Qui in verbo non pepercit passurus, parcet in sententia judicaturus? Qui neminem timuit in humilitate, timebit quemquam in claritate? Ex eo quod jam fidenter egit, cogita, quomodo sit acturus in fine sæculi.*

S. Augustin. enarrat. in psal.93.

XX. *Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Infidelis & crudelis Jerusalem, peccatoris typus, cujus Deus *non vult mortem, sed ut convertatur & vivat.* Non paterno dumtaxat, sed mater-

materno affectu illi misericordiam suam & protectionem offert. *Expandit alas suas in protectionem*: non modò ut *Aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans;* sed ut gallina congregans pullos suos sub alas. Hæc avis majorem præ cæteris affectum in pullos exhibet, pro quibus veluti infirmatur. Raucescit illi vox, fit hispidum totum corpus, demittuntur alæ, laxantur plumæ: *Et ea est materna charitas, quæ invenitur infirmitas.* Ideò Christus se gallinæ comparavit. *Mater nostra Sapientia Dei per carnis susceptionem infirmata est quodammodo. Vnde & Apostolus dicit:* Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus, *Protegit infirmitatem nostram, & resistit diabolo, ne nos rapiat. In qua defensione, quod illa adversùs milvum conatur affectu, hæc adversùs diabolum perficit potestate.* Vult nos sub alas congregare misericors Salvator, sicut gallina congregat pullos suos, & nolumus, cùm illius vocationi & gratiæ resistimus. Quid verò nobis continget, si redire ad illum nolumus, & sub ejus alis congregari? Ab eo deseremur, ejus protectione & gratia destituemur: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta:* & Dei visione in perpetuum privabimur. *Non me videbitis amodò.* Claudentur amodò oculi fidei, ne Christum, ne salutares Euangelii veritates, ne officia nostra videamus. Claudentur & obtenebrescent oculi mentis, ne unquam Deum, ut in se est, videant, quæ Sanctorum felicitas est. Summam illam, quam Christus impiis minatur miseriam, ut vitemus, ut fugiamus ab ira ventura, ad Deum per pœnitentiam confugiamus, ipsi per charitatem adhæreat anima nostra: sub ejus alis securi quiescamus, velut pullos Sapientiæ matris nos semper gerentes. Dicamus ex animo cum Rege Propheta: *Et in velamento alarum tuarum exultabo, adhæsit anima mea post te.* Hilarescо in bonis operibus, quia super me est velamen alarum tuarum. Si me non protegas; quia pullus sum, milvus me rapiet. *Parvuli sumus; ergo protegat nos Deus sub umbraculo alarum suarum. Quid cùm majores facti fuerimus? Bonum est nobis, ut & tunc protegat nos, ut sub illo majore semper nos pulli simus: Semper enim ille major est, quantumcumque creverimus. Nemo dicat, Protegat me cùm parvulus sum: quasi aliquando ad tantam magnitudinem possit pervenire, quæ sibi sufficiat. Sine protectione Dei nihil es. Semper ab illo protegi velimus: tunc semper in illo magni esse poterimus, si semper sub illo parvuli sumus.* Et in velamento alarum tuarum exultabo: Adhæsit anima mea post te. *Gluten charitas est. Charitatem habe, quo glutine adglutinetur anima tua post Deum. Non cum Deo, sed post Deum, ut ille præcedat, tu sequaris. Qui enim voluerit Deum antecedere, consilio suo vult vivere, & non vult sequi præcepta Dei.* Me suscepit dextera tua. *Quis pertinens ad Christum, non variis tentationibus agitatur, & quotidie agit cum illo diabolus & angeli ejus, ut pervertatur qualibet cupiditate, qualibet suggestione, aut promissione lucri, vel terrore damni, vel promissione vitæ, vel terrore mortis, aut alicujus potentis inimicitiis, aut alicujus potentis amicitiis? Omnibus modis instat diabolus, quemadmodum dejiciat: sed non timeamus. Sic sunt diabolus & Angeli ejus quasi milvi: sub illius gallinæ alis simus, & non nos potest contingere. Gallina enim quæ nos protegit, fortis est. Infirma est propter nos: sed fortis est in se Dominus noster Iesus Christus, ipsa Sapientia Dei.*

Psal. 62.

S. Augustin. ennarrat. in psal. 58. conc. 1. Idem lib. 1. qu. Euang. qu. 16.

S. Augustin. enarrat. in psal. 62.

1. Cor. 1. 25.

CAPUT XXIV.

Sensus Litteralis.

I. *ET egressus Iesus de Templo, ibat*, versus montem Oliveti, unde optimus erat Templi prospectus, quòd subjecta ei monti pars murorum Templi depressior esset partibus ceteris. *Et accesserunt Discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationes Templi:* admirantium in modum, sive etiam commiserantium affectu, quia Templi eversionem futuram à Christo proximè audiverant, dicente: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Quod à Discipulis factum S. Matthæus memorat, Sanctus Marcus ab uno factum scribit, sive per enallagem numeri multis tribuatur, quod actum ab uno est; sive unus id fecerit, reliquis præsentibus: Marci 13. 1. *Et cùm egrederetur de Templo, ait illi unus ex Discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ.* Luc. 21. *Et quibusdam dicentibus de Templo, quòd bonis lapidibus & donis ornatum esset, dixit*, &c. De Templi à Zorobabele & Judæis è Captivitate Babylonica redeuntibus excitati, & ab Herode Magno innovati magnifica structura, legi potest Josephus.

Josephus l. 6. de bello Judaico, c. 6. & lib. 15. antiq. c. ult.

II. *Ipse autem respondens, dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur.* Videtis hæc, & obstupescitis? Non relinquetur lapis lapidi adhærens, qui non dissolvatur. Proverbialis locutio est, qua summa vastatio significatur. Et certè Templum, ut Christus hìc prædixerat, planè dirutum est, nulla ejus parte servata; cui etiam aratrum inductum est Turno Rufo, quem Hebræi sæpè, & cum infamia memorant, inter alios Maimonides, *Taanith. cap.* 5. Et quamvis incendium Templi Titus prohibuisset, milites tamen ejus edictum non reveriti, sed *Divino quodam moti impetu*, illud intenderunt, Josepho teste: & Juliano Apostata imperante, quicquid vetustarum supererat ruinarum ac fundamentorum, excussum est, cùm Judæi Templum excitare conarentur (inquit Socrates:) *Cùm Imperator igitur sumptus operi præberi ex publico jussisset, brevi parata sunt omnia: materia scilicet, lapides, lateres cocti, argilla, calx, & quæcumque alia ad ædificandum necessaria. Quo quidem tempore Cyrillus Ierosolymorum Episcopus, memor vaticinii Danielis Prophetæ, quod Christus etiam in sacris Euangeliis confirmavit, palam multis adstantibus prædixit, futurum brevi, ut in eo Templo lapis super lapidem non maneret, sed servatoris oraculum compleretur. Cùmque hæc dixisset Episcopus, noctu ingens terræ motus exortus, lapides ex veteribus Templi fundamentis avulsos sursum excussit, & cunctos unà cum contiguis ædificiis dispersit. Terror ex eo non mediocris invasit Judæos; famaque ejus miraculi plures exciti, ex regionibus ad eum locum convenerunt. Cùm igitur quamplurimi adessent, aliud denuò prodigium accidit. Ignis enim subitò ex fundamentis erumpens multos consumpsit, & omnia artificum instrumenta depastus est.*

Scaliger can. Isag. p. 305. Ligfoot. in horis Hebr. ad cap. 24. S. Matt.

Socrat. lib. 3. hist. Eccles. c. 20.

Sozom. lib. 5 c. ult. Theodor. l. 3. cap. 15. Ammian. Marcel. lib. 23.

S. Greg. Naz. orat. 3. contra Jul. S. Jo: Chrys. orat. 3. adversùs Judæos. S. Ambros. epist. 9. ad Theodos.

III. *Sedente autem eo super Montem Oliveti, accesserunt ad eum Discipuli secretò, dicentes: Dic nobis quando hæc erunt? Et quod signum adventus tui, & consummationis sæculi?* Cùm sederet Jesus in Monte Olivarum *contra Templum*, quatuor ex Discipulis ejus, ipsi præ ceteris familiares, *Petrus, Iacobus, Ioannes, & Andreas*, ipsum interrogarunt seorsim ab aliis, & secretò, humana curiositate ducti, futura, maximèque ea quæ patriam suam, seque ipsos spectarent, prænoscendi. Interrogarunt autem de tribus quæstionibus, scilicet de tempore eversionis Templi, de signis adventus ejus ad ultimum judicium, & finis mundi. Et Apostoli quidem excidium Templi & finem mundi conjuncta fore existimabant: neque hanc illis opinionem excutere impræsentiarum Christus voluit, ne post Templi eversionem in longum expectationem porrigentes, securi essent. Sicut ergo tres quæstiones confusè proposuerunt, sic ad eas Christus confusè respondit, ut finis mundi judiciique tempus ignotum maneret. Sed tamen intelligendum & explicandum est, quoad poterit, quæ ad Jerosolymitanum excidium,

S. Augustin. ep. 199. alias 80. c. 9.

quæ

quæ ad finem Mundi pertineant. *Interrogantibus enim Dominus ea respondit, quæ jam ex illo tempore fuerant secutura; sive de excidio Ierusalem, unde orta est ipsius interrogationis occasio; sive de adventu suo per Ecclesiam, in qua usque ad finem venire non cessat. In suis enim veniens agnoscitur, dum ejus quotidie membra nascuntur: sive de ipso fine, in quo apparebit vivos judicaturus & mortuos. Cùm itaque signa dicat, quæ ad ista tria pertinent, id est, ad excidium illius Civitatis; ad adventum ejus in corpore suo, quod est Ecclesia; ad adventum ejus in capite Ecclesiæ, quod est ipse: quod eorum signorum, ad quod horum trium referendum sit, diligenti consideratione cernendum est, ne fortè quod pertinet ad eversionem Ierusalem, ad finem sæculi referendum putemus; aut è contrario, quod ad finem sæculi pertinet, affirmemus ad civitatis illius excidium pertinere; aut quod pertinet ad ejus adventum in corpore suo, quod est Ecclesia, dicamus pertinere ad ejus adventum novissimum in corpore suo, quod est caput Ecclesiæ; aut rursus quod pertinet ad adventum ejus novissimum per se ipsum, ad eum pertinere asseveremus adventum, qui est per Ecclesiam; in quibus omnibus sunt quædam manifesta, quædam verò sic obscura, ut vel laboriosum sit ea dijudicare, vel temerarium, quando non intelliguntur, de his aliquid definire.*

IV. *Et respondens Iesus, dixit eis: Videte, ne quis vos seducat.* De tempore excidii Jerosolymitani, & finis Mundi curiosè & anxiè quæritis: de vobis ipsis soliciti estote: cavete vobis, ne quis vos à fide dimoveat, & in errorem inducat. *Multi enim venient*, & ante Templi excidium, & ante finem Mundi, *in nomine meo*, nomen meum, officium, dignitatemque usurpantes, *dicentes, Ego sum Christus, & multos seducent.* Talis Theodas, de quo Gamaliel Act. 5. 36. *Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occisus est: & omnes qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum.* Tales illi impostores, qui Felice Judææ Procuratore, prætextu afflatus divini imponebant hominibus, persuadentes iis, ut se in solitudinem sequerentur, signa & miracula maxima conspecturi. Talis Ægyptius ille Magus, qui cùm opinionem atque auctoritatem Prophetæ sibi conciliasset, usque ad triginta hominum millia, quos præstigiis suis deceperat, congregavit. Quos cùm ex solitudine ad montem usque Olivarum perduxisset, inde in urbem irrumpere statuerat, depulsoque Romanorum præsidio, dominationem occupare. Verùm Felix Judææ Procurator conatum hominis prævenit, adversùs eum progressus cum Romanis militibus. De quo S. Lucas Act. 21. Josephus lib. 2. Histor. Eusebius lib. 2. c. 21. Talis Simon Magus, qui se magnam Dei Virtutem prædicabat; & Dositheus, qui sibi Christi titulum vindicabat; de quo Origenes lib. 2. adversùs Celsum, & tractatu 27. in Matthæum. Talis Bencosba, qui se Barcocheba, *Filium stellæ*, nominabat, dicens se *Stellam* illam esse *ex Iacob orituram*, de qua Num. 24. 17. Tales multi finem Mundi, & adventum Christi ad ultimum Judicium præcedent; inter alios ille, de quo Apostolus 2. Thessal. 2. 8. *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum: cujus est adventus secundùm operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris: credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.*

Videsis Joseph. lib. 18. & 20. antiq. & lib. 7. de bello Judaico. S. Hilar. c. 25. in Matth. S. Jo: Chrys. hom. 76. S. Hieron. in hunc loc.

V. *Audituri enim estis prælia, & opiniones prœliorum; videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis.* Audituri estis ante Jerosolymitanum excidium, & ante Mundi finem, prælia & bella, tum externa, tum domestica, *& seditiones* (ut apud S. Lucam habetur) cædesque popularium vestrorum, & rumores bellorum: sed ne propterea moveamini ac perturbemini, ita ut à fidei meæ sive retinendæ, sive aliis prædicandæ constantia discedatis. Hæc enim fieri oportet, posita hominum malitia, positoque Dei decreto, quo Judæos punire statuit: cùm tamen ista fient, nondum erit finis malorum, quæ Judaicæ genti ante Jerosolymitanum excidium, vel humano generi ante finem mundi sunt eventura. Hæc enim velut præludia sunt & prænuntia malorum graviorum.

VI. *Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ & fames, & terræ motus per loca.* Judæos, & qui aliarum gentium in iisdem civitatibus erant commorantes, mutuis inter se cædibus collidendos significat, Tetrarchias & Provincias apertis bellis in se mutuò sævituras. Hæc ante excidium Jerosolymitanum contigere: Cæsareensium scilicet, Scythopolitarum, Ascalonitarum, Ptolemeensium, Tyriorum, Gadensium, Alexandrinorum, Damascenorum bella in Judæos: Judæorum in Peræa habitantium bellum adversùs Philadelphenos ob finium controversiam, Cuspio Fado Procuratore; Judæorum & Galilæorum bellum adversùs Samaritas, Procuratore Cumano; bellum primùm à Sicariis, quos vocabant, deinde ab universa Judæorum gente adversùs Romanos & Agrippam, aliosque Romani Imperii socios; quod initium habuit Gessio Floro Procuratore. Item, fames magna, ab Agabo prædicta, Claudii Imper. tempore, Judææ incubuit, *Act.* 11. 28. Horrendi terræ motus Claudii Neroniisque Imper. temporibus, variis in locis contigerunt, in Creta, Smyrnæ, Mileti, Chii, Sami, paulò ante excidium Jerosolymitanum: Item in Asia, ubi Laodicea, Hierapolis, & Colossæ terræ motu corruerunt.

Joseph. l. 20. antiq. & in l. b. de bello Judaic. Euseb. in chron. Philostrat. in vita Apoll.

VII. *Hæc autem omnia initia sunt dolorum.* Sed ea, quæ jam memoravi, mala, scilicet bella, pestilentiæ, fames, terræ motus, adeò suprema non erunt, sive Jerusalem mox diruendæ, sive orbis conflagraturi & judicandi; ut primis demùm doloribus parituræ mulieris conferri debeant, quos dolor multò gravior in ipso partu sequitur.

VIII. *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos; & eritis odio omnibus propter nomen meum.* Intereà, imò *ante hæc omnia*, (ut apud S. Lucam habetur) Judæi tradent vos, & rapient ad Synedria, ad Præsides, ad Reges; & efficient ut carcerem, flagra, contumelias, aliasque id genus vexationes vobis inferant Apostolis ac Discipulis meis, aliisque Religionis Christianæ professoribus: & efficient, ut quidam vestrum interficiantur, sive populari tumultu, sive judicii specie. Priori modo Stephanus, altero Jacobi duo, hic ab Herode gladio percussus, ille à Synedrio morte damnatus. *Et eritis odio*, non modò Judæis, sed *omnibus gentibus*, ob Fidei Legisque meæ professionem. Tertullianus in Apologetico: *Christianum* (inquit) *hominem, omnium scelerum reum, Deorum, Imperatorum, Legum, morum, naturæ totius inimicum existimas, & cogis negare, ut absolvas, quem non poteris absolvere, nisi negaverit..... Cùm igitur in omnibus nos aliter disponitis, quàm ceteros nocentes, id unum contendendo, ut de eo nomine excludamur, (excludimur enim, si facimus quæ faciunt non Christiani) intelligere potestis, non scelus aliquod in causa esse, sed nomen, quod quædam ratio æmulæ operationis insequitur, hoc primùm agens, ut homines nolint scire pro certo, quod se nescire pro certo sciunt, ideò & credunt de nobis, quæ non probantur; & nolunt inquiri, ne probentur non esse, quæ malunt credi esse, ut nomen illius æmulæ operationis inimicum, præsumptis non probatis criminibus, de sua sola confessione damnetur. Ideo torquemur confitentes, & punimur perseverantes, & absolvimur negantes, quia nominis prælium est..... Christianus si nullius nominis crimen est, valdè ineptum, si solius nominis crimen est. Quid quod ita plerique clausis oculis in odium ejus impingunt, ut bonum alicui testimonium ferentes, admisceant nominis exprobrationem? Bonus vir Cajus Sejus, tantùm quòd Christianus. Item alius, Ego miror Lucium sapientem virum repente factum.*

Luc. 21.

Tertullian. Apol. c. 2. & 3.

Etiam Christianum ..... Alii quos retro ante hoc nomen vagos, viles, improbos noverant, ex ipso denotant, qua laudant. Cæcitate odii in suffragium impingunt. Qua mulier! Quàm lasciva! Quàm festiva! Quis juvenis! Quàm lusius! Quàm amasius! Facti sunt Christiani. Ita nomen emendationi imputatur. Nonnulli etiam de utilitatibus suis cum odio isto paciscuntur, contenti injuria, dum ne domi habeant, quod oderunt. Vxorem jam pudicam maritus jam non zelotypus ejecit. Filium jam subjectum pater retro patiens abdicavit. Servum jam fidelem dominus olim mitis ab oculis relegavit. Vt quisque hoc nomine emendatur, offendit. Tanti non est bonum, quanti est odium Christianorum ..... Census istius disciplinæ, à Tiberio est.

Ibid.c.7. *Cum odio sui cœpit veritas simul atque apparuit inimica esse. Tot hostes ejus, quot extranei, & quidem proprie ex æmulatione Judæi, ex concussione milites, ex natura ipsi etiam domestici nostri. Quotidie obsidemur, quotidie prodimur: in ipsis plurimum cœtibus & congregationibus nostris opprimimur.*

IX. *Et tunc scandalizabuntur multi, & invicem tradent, & odio habebunt invicem.* Et multi hac occasione, conspecto scilicet omnium gentium adversùs Christianos odio, metu mortis, & vexationum illis illatarum, à Christianæ Religionis professione deficient: & alter alterum odio habebit, & persecutoribus tradet; nimirùm falsi fratres qui à Christianismo deficiunt, illos qui perseverant. Nulli enim penè in veram Religionem crudeliores, quàm qui veræ Religioni repudium miserunt.

X. *Et multi Pseudoprophetæ surgent, & seducent multos.* Multi qui se Euangelicæ veritatis Doctores mentientur, multos decipient; & à fide veraque Religione, quam vos prædicabitis, abducent. His verbis omnes Hæretici designantur, qui Jerosolymitanum excidium præcesserunt, & Mundi finem erant anteceSSuri. Quorum alii omnem Religionis usum auferre conati sunt, ut Hymenæus & Philetus, qui dicebant *Resurrectionem jam factam*. Alii cultum omnem externum indifferentem esse docebant; à quibus id hauserunt Elxai & Elcesaitæ. Ex hoc dogmate ortum est illorum crimen, qui in Idoliis unà cum ceteris accumbebant: de quibus Apostolus 1. *Cor.*8.4. & 10. 19. adversùs quos est illa admonitio 1. Joannis 5. 11. *Filioli, custodite vos à simulacris*. Alii Christianam Religionem cum Paganismo miscere aggrediebantur, ut Simon Magus, Carpocrates, & Gnostici; & ex Imperatoribus, Tiberius, Adrianus, Severus, Heliogabalus, qui Christum cum Diis gentium coli peroptarunt: Alii cum Judaismo, ut Cerinthus & Ebion. De primis Timotheum suum monet Apostolus: *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates,*

1.Tim.6.20. *& oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt.* Et ad Colossenses scribit, ut ab iis sibi caveant: *Videte, ne quis vos*

Coloss.2.8. *decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa Mundi, & non secundùm Christum.* De postremis ad Ga-

Galat.6.12. latas scribit: *Quicumque volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantùm ut crucis Christi persecutionem non patiantur.* Hi omnes, horumque similes sunt, quos Christus vocat *Pseudoprophetas*, S. Paulus *Perversa loquentes* (Act.20. & 30.) & *Pseudoapostolos* (2.Cor.11.13.) quorum dogmatibus, multorum fides eversa est.

XI. *Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Propter sævitiam persequentium, scandalum desertorum & apostatarum, errores falsorum Doctorum, extinguetur ac deficit multorum charitas, qua erga Deum, Christique cultores fervebant: ita ut vix aliquis eos excipere ac juvare audeat. Id in se expertus est S. Paulus Apostolus, qui ad Timotheum suum scribit: *In prima mea defensione*

1.Tim.4.16. *nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.*

XII. *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Qui tot mala à me prænuntiata constanti animo in finem usque pertulerit, nec ullis seductionibus, persecutionibus ac vexationibus, publicis hominum odiis, scandalisve fractus, in fide & charitate firmus permanserit, æterna salute & beata immortalitate donabitur. Confer cum Marci 13. vers.13. *Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.*

XIII. *Et prædicabitur hoc Euangelium Regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio.* Hæc tamen mala & pericula ex bellis, seditionibus, fame, pestilentia, terræ motibus, seductoribus, pseudochristis, falsis fratribus, apostatis, omnium gentium in Christianos odio & persecutione, non impedient, quin Euangelium meum in universo orbe, & quidem cum fructu prædicetur, in testimonium salutis per Christum partæ; cujus participes erunt qui Euangelio crediderint, & obedierint; à qua exsortes & alieni, qui non crediderint. *Et tunc veniet consummatio*, sive finis Judaicæ Reipublicæ per Jerosolymitanum excidium, sive finis Mundi. Primum sensum S. Hilarius & S. Joannes Chrysostomus: secundum S. Hieronymus & Venerabilis Beda adstruunt. Utraque interpretatio vera. Nam & ante Jerosolymitanum excidium in universo orbe prædicatum fuisse Euangelium, quia in maxima orbis noti parte suo tempore jam factum fuerat, testatur Apostolus Rom. 1. 8. *Fides vestra annuntiatur in universo Mundo*. Et cap. 10. 18. *Sed dico, numquid non audierunt? Et quidem in omnem teram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*. Et Coloss.1.4.5.&6. *Audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes, propter spem quæ reposita est vobis in cœlis: quam audistis in verbo veritatis Euangelii, quod pervenit ad vos; sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die qua audistis & cognovistis gratiam Dei in veritate*. Et vers.23. *Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Euangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister*. Porrò si unus Paulus ab Jerosolymis ad Illyricum usque Euangelium Christi pertulit, & (ut quidam existimant) etiam in Hispanias: quid de omnibus aliis Apostolis, & tot eorum adjutoribus existimandum est? Exemplo certè gentium etiam barbararum Judæos Deus invitare voluit ad obedientiam Euangelii, & non obedientes, contumacis incredulitatis apud omnes populos convincere, antequam in eos iram suam effunderet. SS. Hilarii & Chrysostomi interpretationem juvat S. Marcus cap. 13. 10. *Et in omnes gentes primùm oportet prædicari Euangelium. Et cùm duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim vos estis loquentes, sed Spiritus-Sanctus.*

XIV. *Cùm ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat.* Primæ Apostolorum quæstioni de excidio Jerusalem hìc respondere Christus incipit, usque ad versum 23. Cùm videritis signum abominandum futuræ desolationis stans in Templo, *ubi esse non debet:* qui legit Danielis oraculum, illud tunc adim- Marc.13. pletum intelligat. Danielis 9. 26. legitur: *Et civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo; & finis ejus vastitas: & post finem belli statuta desolatio ..... Et erit in Templo abominatio desolationis*, &c. Abominatio porrò quam prædicit Christus, est scelestissima illa profanatio Templi per zelotas, seu per ingentem latronum manum, qui in Jerusalem irrumpentes, pollutis pedibus Templum ingressi, eoque ceu castro, & tyrannidis præsidio adversùs populum usi sunt. Tot verò cædibus innocentium simul ac nocentium illud repleverunt, sive inter se digladiati, sive cum populo pugnantes, ut per atria divina diversorum sanguis cadaverum stagnum faceret, nec posset ampliùs manere Dei locus, quod tot domesticorum funerum sepulchrum erat. Facta est hæc Templi profanatio paulò post circumdatam ab exercitu

Cestii,

Cestii, & liberatam Jerusalem, duravitque usque ad ejus excidium, per tres circiter annos cum dimidio. De hac scribit Josephus lib. 6. *De bello Iudaico*, cap. ultimo: *Puto, si Romani contra noxios venire tardassent, aut hiatu terræ devorandam fuisse civitatem, aut diluvio perituram, aut fulminum, aut Sodomæ incendia passuram.* Quin & Titus ipse seditiosos aliquoties rogavit, ut à tam nefaria profanatione desisterent, se illius causam non esse contestatus; ut idem Historicus refert. Qui & alibi testatur, veterem fuisse sermonem, tunc demum civitatem expugnatum iri, & Sancta flammis exurenda, cùm seditio exorta fuisset, ac Templum Dei Judæorum ipsorum manibus violatum: *Quibus* (inquit) *zelotæ, nihil de eorum verborum fide dubitantes, se ministros præbuerunt.* Obsessæ porrò ab exercitu Cestii civitatis tempus spectant S. Lucæ verba cap. 20. vers. 20. *Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote, quia appropinquavit desolatio ejus.* Obsidionem ejus à Tito non spectant, quo tempore non erat fugæ locus. Unde Josephus lib. 2. *De bello Iudaico*, cap. 25. scribit: *Post Cestii casus adversos, nobilium Iudæorum multi, tanquam ex navi pessum itura, & ex civitate enatarunt.* Non me latet, Veterum nonnullos *abominationem desolationis stantem in loco sancto*, Antichristum interpretari, qui extollet se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur; *ita ut in Templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus*; ut S. Paulus ad Thessalonicenses scribit: sed cum S. Augustino sentire malim, qui hæc ad excidii Jerosolymitani tempus referenda probat ex supra citato S. Lucæ loco.

Ioseph. lib. 7. de bello Iudaico, c. 4. & lib. 5. c. 2.

S. Irenæus, lib. 5. c. 25. S. Hieron. in hunc loc.

2. Thess. c. 2. vers. 4.

XV. *Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam.* His locutionibus hyperbolicis festinatio fugæ præcepta significatur. Ut primùm hæc videritis, qui in terra Israelis sunt, quæ tota ante ultimam Jerosolymorum obsidionem & excidium debellabitur & vastabitur, fugiant in loca invia & tuta: & qui in tecto, sive solario domus (quæ pars ædium in Palæstina plana erat, & obeundis negotiis vel deambulationi opportuna) non descendat in domum suam ad sumendum aliquid, ad iter aut ad subsidium vitæ necessarium: & qui in agro fuerit, vel ambulandi vel laborandi causa, non revertatur in domum, pallium accepturus. Confer cum Lucæ 21. vers. 21. ubi hæc aliis verbis exprimuntur, quæ ad Jerosolymitanum excidium, non ad mundi finem, hæc referenda esse secundùm sensum literalem confirmant. *Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio ejus, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam* (scilicet Jerosolymam:) *quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt.* Huic monito Christi obedientes Christiani, ex Jerosolymis totaque regione migrarunt trans fluvium in urbem Pellam, quæ Regi Agrippæ, amico & adjutori Romanorum, parebat. Ita & Regia Urbe, & universa Judæa viris sanctis destituta, tum demum divina illos ultio, ob tot admissa tum in Christum, tum in ejus Apostolos scelera, corripuit, totamque illam impiorum sobolem funditùs delevit. Ita refert *Eusebius* lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 5.

S. August. epist. 199.

XVI. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Miserabilior erit prægnantium & nutricum status, quæ uteri vel puerorum sarcina gravatæ, ad fugam expeditæ non erunt. *Orate autem, ut non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.* Deum qui tempora disponit, & impedimenta removet, orate, ne fugiendi necessitas vos premat hyeme, ob temporis importunitatem, viarum difficultatem, brevitatem dierum; vel Sabbato, quo iter prohibitum est. Cùm tamen non omnem ambulationem Sabbato vetitam esse constaret, siquidem eo die ad Sanctuarium ex castris iri solebat, ut habetur Levitici 23. 3. Sapientes Hebræi bis mille cubitis spatium Sabbatici itineris definierunt, quod alii quinque, alii septem stadiis metiuntur. Orandum igitur, ait Christus, ne in Sabbatum incidat fugæ necessitas, ostendens, longè ultra bis mille cubitos fugiendum. Et quamquam vitæ periculo cessaret lex Sabbati, ea tamen exceptio omnibus probata non erat: Vulgus enim Judæorum ad superstitionem usque Sabbatum etiam in necessitate observasse, variis in locis testatur Josephus.

Exod. 16. 29.

XVII. *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet.* Non frustrà vos præmoneo, ut tunc fugam capessatis. Elapsa enim fugæ opportunitate, mala Judaicæ genti imminebunt malis omnibus humanis graviora; talis calamitas, qualem nulla gens aut civitas ab orbe condito passa est, aut unquam patietur. Nec mirum; extremum enim scelus, nempè deicidium, extremis tribulationibus ac pœnis plectendum erat. Confer cum Lucæ 21. 23. 24. *Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladii, & captivi ducentur in omnes Gentes, & Ierusalem calcabitur à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.* Consentit Josephus, lib. 6. cap. 21. scribens: *Neque ullam urbem umquam passam talia, neque ab omni ævo fuisse nationem ullam malitia ferociorem.*

XVIII. *Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: Sed propter electos breviabuntur dies illi.* Nisi æterno Dei decreto dies illi tribulationis & calamitatis incredibilis ad parvum numerum redacti fuissent, vel mala ipsa breviori tempore durassent, Deo urbis expugnationem per Romanos accelerante, nullus Judæorum tunc mortem evasisset; sed quotquot erant in Terra Israel mutuis cædibus, aut fame, aut hostili gladio concidissent. Sed propter eos qui ex Judæis ad æternam beatitudinem electi sunt, Deus bello & calamitatibus infandis finem citiùs imponet. *Non debemus ambigere* (inquit S. Augustinus) *quando eversa est Ierusalem, fuisse in illo populo electos Dei, qui ex Circumcisione crediderant, sive fuerant credituri, electi ante constitutionem mundi, propter quos breviarentur dies illi, ut tolerabilia mala fierent. Nam quidam convenientius intellexisse videntur, mala ipsa significata nomine dierum, sicut dicti sunt dies mali in aliis divinæ Scripturæ locis: Neque enim dies ipsi mali sunt, sed ea quæ fiunt in eis. Ipsa ergo dicta sunt breviari, ut Deo donante tolerantiam, minùs sentirentur, ac sic quæ magna essent, breviæ fierent. Sed sive isto modo intelligenda sit illa dierum breviatio, sive quod ad paucitatem redigerentur; tamen Lucas Euangelista & hanc dierum breviationem, & abominationem desolationis, ad eversionem Ierusalem docuit pertinere.* Divina porrò providentia factum, ut obsidio spe omni celeriùs finem haberet, liquidò apparuit. Nam & obsessi ambustis frumentis famem accelerarunt, & munitissima præsidiorum fatali vecordia deseruerunt. Unde ipse Titus expugnatis Jerosolymis & inspectis munitionibus, dixit: *Planè Deo adjuvante pugnavimus, & Deus erat qui detraxit ab istis munitionibus Iudæos.* Idemque rejecta corona sibi oblata, professus est, se talium operum auctorem non fuisse, sed Deo iram suam in Judæos effundenti manus præbuisse. Cæterùm scitè observat eruditus interpres, divini consilii dispensatione factum esse, ut inter Christi, veri Paschatis immolationem, & amissionem terræ promissæ à Judæis, anni totidem intercederent, quot inter Ægyptiacum Pascha, & ejusdem terræ adeptionem interceserant: ipsisque pro diebus quadraginta, qui dati erant Ninivitis ad pœnitentiam, annos totidem fuisse concessos.

S. Augustin. ep. 199. alias 80.

Ioseph. lib. 7. de bello Iudaico c. 16. Philostr. in vita Apoll. Grot. in hunc loc.

XIX. *Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere.* Transit Christus ad tertiam quæstionem, de qua ipsum interrogaverant Apostoli, scilicet ad finem mundi, adventusque sui ad judicium signa. Tunc, post excidium scilicet Jerusalem usque ad finem mundi, si quis vobis dixerit, hoc vel illo loco apparuit Messias à Deo promissus, qui Judæos à calamitatibus liberet, qui fausta vobis prosperaque omnia Regno suo faciat, nolite credere

Unus

Unus enim Chriſtus eſt, qui venit: Ego ipſe, præter quem Judæi fruſtra alium expectant.

XX. *Surgent enim Pſeudochriſti, & Pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi.* Orientur qui ſe Chriſtos mentiantur, qui Meſſiæ nomen uſurpent: & Pſeudoprophetæ ſeu falſi Doctores, & ſigna magna prodigiaque edent, ſed mendacia, Chriſti ac verorum Prophetarum æmuli, qui veris miraculis, quaſi Dei ſigillis, miſſionem, doctrinam & vaticinia ſua confirmarunt. Illa autem edent vi dæmonum naturales cauſas adhibentium, aut ſenſibus humanis illudentium. Tanta porrò erit mendacium hujuſmodi prodigiorum cum veris miraculis ſimilitudo, ut ipſi electi ad gloriam æternam ſecundùm propoſitum divinæ voluntatis, in errorem traherentur, eoque perirent in perpetuum, ſi poſſibile eſſet, ut vitio humano vel aliqua re creata vinceretur Deus; & ut quiſquam de manu Chriſti raperet oves, quas Pater illi dedit. Pſeudo-Chriſti & Pſeudoprophetæ ſunt

S. Auguſt. lib. de Corrept. & Gratia, c. 7. Joann. 10. 25.

Hæretici, de quibus S. Joannes ſcribit Epiſt. 1. cap. 2. *Filioli, noviſſima hora eſt, & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit, & nunc Antichriſti multi facti ſunt: unde ſcimus, quia noviſſima hora eſt ..... Quis eſt mendax, niſi qui negat, quoniam Ieſus eſt Chriſtus? Hic Antichriſtus, qui negat Patrem & Filium.* Et cap. 4. 3. *Omnis ſpiritus qui ſolvit Ieſum, ex Deo non eſt; & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis, quoniam venit, & nunc jam in mundo eſt.* Illi verò præ cæteris convenit Antichriſti nomen, quem Sanctus Paulus: *Hominem peccati & Filium perditionis* vocat, qui revelabitur ſuo tempore, ſcilicet paulò ante mundi finem ultimumque judicium; *cujus eſt adventus in omni operatione ſatanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus: quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventus ſui*: quem S. Joannes in Apocalypſi indigitat nomine beſtiæ, cui *draco dedit poteſtatem*, cui *datum eſt os loquens magna & blaſphemias. Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant. Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adoraverunt eam omnes qui inhabitant terram: quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ Agni qui occiſus eſt de origine mundi.* De qua idem

Apoc. 16. 13.

Joannes ſcribit: *Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore Pſeudoprophetæ ſpiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim ſpiritus Dæmoniorum facientes ſigna, & procedunt ad Reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.*

XXI. *Ecce prædixi vobis.* Futura ſalutis pericula vobis prædixi, ut illa ſolicitè caveatis. *Si ergo dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt, nolite exire: Ecce in penetralibus, nolite credere.* Si dixerint vobis aliqui, Chriſtus in deſerto eſt; nolite exire ad eum audiendum vel videndum, ne in errorem inducamini. Si dixerint: Ecce in conclavibus ſeu locis ædium abſtruſioribus eſt; nolite credere. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentem: ita erit & adventus Filii hominis.* Sicut fulgur promicans è nubibus in Oriente poſitis, ſubitò per univerſum orbem cernitur: ſic ultimus adventus meus, ſubitus quidem & inexpectatus, ſed tamen toti orbi conſpicuus & manifeſtus erit. Non enim quemadmodum primus apud Bethleem fuit, in angulo videlicet orbis minimo, nec ullo id hominum ſciente, ſic & ſecundus: ſed manifeſtè adeò, ut nuntio res non indigeat. Sicut fulgur non indiget præcone aut nuntio, ſed in momento temporum omnibus apparet: ſic adventus ille ſtatim propter gloriæ ſplendorem ubique videbitur.

S. Jo: Chryſ. homil. 77. in Matt.

Ariſtot. hiſt. lib. 9. c. 32. Plin. lib. 10. c. 4. Bochart. l. 2. Hierozoici c. 2.

XXII. *Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Alludit Chriſtus ad illud Job 39. 30. *Pulli ejus lambent ſanguinem, & ubicumque cadaver fuerit, ſtatim adeſt.* Quod ad certum aquilæ genus pertinere agnoſcunt hiſtoriæ naturalis interpretes. Significat igitur Chriſtus, adventum ſuum ad judicium latere poſſe neminem: quia ſicut aquilæ ſtatim advolant ad cadaver, quod naturali ſenſu & mira ſagacitate deprehendunt, ubicumque fuerit, etiam trans maria: ſic ad locum ubi erit Chriſtus, qui ſe ipſum cadaveri, propter mortem quam paſſus eſt, comparavit, homines congregabuntur univerſi, ab illo judicandi. Sive ſanctos aquilarum inſtar raptum iri in nubibus obviam Chriſto in aera, ſignificat. *Sanctos* (inquit S. Hilarius) *de volatu ſpiritalis corporis aquilas nuncupavit: quorum, congregantibus Angelis, conventum futurum in loco paſſionis oſtendit. Et dignè illic claritatis adventus expectabitur, ubi nobis gloriam æternitatis paſſione corporeæ humilitatis operatus eſt.*

S. Hilar. in Matt.

XXIII. *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum, ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commovebuntur.* Statim autem poſt calamitoſa illa Eccleſiæ tempora, & Antichriſti perſecutionem, ſol tenebris ut velo operietur, luna lumen non dabit, obtenebrato ſole, utpotè quæ luce lucet aliena. Stellæ de cœlo cadere videbuntur, tum quia ſubitò deſtituentur lumine, tum quia cometæ in aere accenſi decident. Virtutes cœlorum commovebuntur: vires cœlorum in luce & influxibus ſitæ deficient: Vel, Angelicæ virtutes ad tantam rerum perturbationem admiratione concutientur. Hæc mundi occaſus imminentis ſymptomata, & ſecundi adventus Chriſti ſigna prænuntia; de quibus veteris novique Teſtamenti Prophetæ. Iſaiæ 13. 9. 10. 11. *Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ furoriſque, ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea. Quoniam ſtellæ cœli, & ſplendor earum non expandent lumen ſuum: obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit in lumine ſuo. Et viſitabo ſuper orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum; & quieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo*: Joelis 2. 30. 31. *Et dabo prodigia in cœlo, & in terra, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras, & luna in ſanguinem: antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.* Apocal. 6. 12. 13. *Et vidi cùm aperniſſet ſigillum ſextum: & ecce terræ motus magnus factus eſt, & ſol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus: & luna tota facta eſt ſicut ſanguis: & ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos, cùm à vento magno movetur. Et cœlum receſſit ſicut liber involutus: & omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt: & Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & divites, & fortes, & omnis ſervus, & liber, abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium: & dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos, & abſondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni: quoniam venit dies magnus iræ ipſorum: & quis poterit ſtare?* Confer cum Lucæ 21. 25. *Et erunt ſigna in ſole, luna, & ſtellis, & in terris preſſura gentium, præ confuſione ſonitus maris & fluctuum: areſcentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ ſupervenient univerſo orbi. Nam virtutes cœlorum movebuntur.*

XXIV. *Et tunc parebit ſignum Filii hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & majeſtate.* Sole obſcurato, & luna non dante lumen, apparebit ſignum, quo Chriſtus mundo & hominibus, fidelibus & infidelibus notus ac celeber eſt, ſignum ſcilicet crucis ſole fulgentioris, ceu vexillum trophæumque Regis, ac Judicis. Et tunc omnes nationes dolorem ſerum & inutilem, pectoris tunſione teſtabuntur, quòd judicem illum ſuum olim crucifixerint, vel crucifixum contempſerint. Confer cum Zachariæ 12. 10. *Et aſpicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quaſi ſuper unigenitum: & dolebunt ſuper eum, ut doleri ſolet in morte primogeniti.* Et cum Apocal. 1. 7. *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, &*

SS. Hilarius Chryſoſtom. Hieron. &c. & Eccleſia, canens: Hoc ſignum crucis erit in cœlo, cùm Dominus ad judicandum venerit.

qui

qui eum pupugerunt. Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ. Et videbunt corporeis oculis Chriſtum ad judicandum vivos & mortuos venientem, nubibus quaſi curru triumphali vectum, ſeu quaſi in throno gloriæ in illis ſedentem. Sic venturum Angeli
Act.1.11. confirmarunt Apoſtolis: *Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum? Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.* Venientem porrò videbunt homines univerſi ab eo judicandi cum *virtute multa*, id eſt, cum magna poteſtate, & majeſtate, ſive gloria; non cum illa infirmitate & humilitate, qua nunc me circumdatum intuentur. Virtutem ſeu poteſtatem demonſtrabit ignis ante ipſum præcedens, & inflammans in circuitu inimicos ejus, mundi conflagratio & innovatio, momentanea mortuorum reſurrectio: Majeſtatem corporis claritas, nubis lucidiſſimæ amictus, Angelorum ſtipantium multitudo, gloria, & reverentia. Poteſtatem ac Majeſtatem Chriſti ad judicium venientis paulò aliter deſcribit S. Joannes:
Apocal.19. *Et vidi*, inquit, *cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur Fidelis, & Verax; & cum juſtitia judicat, & pugnat. Oculi autem ejus ſicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo novit, niſi ipſe. Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei. Et exercitus qui in cœlo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo & mundo. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in ipſo percutiat gentes. Et ipſe reget eas in virga ferrea, & ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptum: Rex regum, & Dominus dominantium.* Et rurſus: *Et vidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum, à cujus conſpectu fugit terra & cœlum, &*
Apocal.20. *locus non eſt inventus in eis. Et vidi mortuos, magnos & puſillos, ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt qui eſt vitæ, & judicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundùm opera ipſorum. Et dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant: & judicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera ipſorum.*

XXV. *Et mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à ſummis cœlorum uſque ad terminos eorum.* Et mittet Angelos ſuos Chriſtus Jeſus, Angelorum & hominum Dominus, efficaci imperio, quod vocis & tubæ nomine ſignificatur, metaphora ſumpta vel à bello, ubi tuba adhibetur tum ad convocandum milites, tum ad terrendum hoſtes: vel ex more Judæorum, qui tuba & populum convocabant, & dies feſtos indicebant. Dicitur autem hæc tuba modò Chriſti, ceu Regis, cujus edicta cum tubæ clangore promulgantur: modò Angelorum, tamquam accenſorum Chriſti aut præconum. Et congregabunt electos ejus à quatuor ventis cardinalibus, id eſt, à quatuor mundi plagis, ab uno orbis extremo uſque ad alterum. Confer cum Joannis 5. 25. *Amen, Amen dico vobis, quia venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint, vivent..... Venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei: & procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii.* Confer cum S. Paulo 1. Cor. 15. 51. 52. *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba: canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur.* Et 1. ad Theſſalon. 4. 15. *Ipſe Dominus in juſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi.* Angelos cum tubis S. Joannes in Apocalypſi exhibet, quòd
Apoc.4.verſ. 1.& c.1. verſ. 6. Dei mandata velut ejus miniſtri ſignificent & exequantur.

XXVI. *Ab arbore autem fici diſcite parabolam. Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, ſcitis quia propè eſt æſtas: ita & vos cùm videritis hæc omnia, ſcitote, quia propè eſt in januis.* Ex arbore fici, quæ his in regionibus notiſſima & obvia erat, Chriſtus ſimilitudinem arceſſit. Sicut vicinam æſtatem eſſe noſtis, cum fici ramus mollis fuerit & ſucco plenus, gemmaſque & folia protrudere cœperit: ita cùm videritis hæc omnia fieri, quæ hùc uſque dixi vobis, certi eſtote jam proximum eſſe vobis Regnum Dei, plenum illud & pacatiſſimum, quod poſt judicium in ſanctis revelabitur.

XXVII. *Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.* Non peribit humanum genus, vel Judæorum natio non omninò interibit, donec omnia fiant, quæ vobis prædico. Judæorum enim reliquiæ poſt gentis excidium manſuræ erant ubique diſperſæ, uſque ad ultimum Chriſti adventum. *Cœlum & terra tranſibunt:* non abolitione ſui, ſed innovatione: *Verba autem mea non præteribunt;* non fallent, non inania erunt, ſed certiſſimè implebuntur.

S. Hieron. in hunc loc.

XXVIII. *De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cœlorum, niſi ſolus Pater.* Diem porrò conſummationis ſæculi, & adventus Chriſti ad judicium, nemo novit (Angelos ipſos non excipio) præter Patrem. Filius non excluditur: ſed dicens, Patrem ſolum noſſe, *in Patre comprehendit & Filium. Omnis enim Pater filii nomen eſt.* Cùm omnia tempora fecerit Jeſus, hoc eſt Verbum Dei: *Omnia* enim *per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*: in omnibus autem temporibus etiam dies judicii ſit: qua conſequentia poteſt ejus ignorare partem, cujus totum noverit? Deinde quid eſt majus, notitia Patris, an judicii? Si majus novit, quomodo ignorat, quod minus eſt? Scriptum legimus: *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.* Si omnia Patris Filii ſunt, qua ratione unius ſibi diei notitiam reſervavit, & noluit eam communicare cum Filio? Additur tamen Marci 13. 32. *Neque Filius*, & in quibuſdam etiam Latinis Codicibus hìc legi, S. Hieronymus obſervat. Neſcit ſcilicet Chriſtus illum diem ex eo quòd eſt homo; quamvis ſciat ex eo quòd ſimul eſt Filius Dei. Scit in natura humanitatis, non ex natura humanitatis. Neſcit, quia neſcientes nos facit. Id nempè ita ſciebat, ut tunc Diſcipulis indicare nollet. Sic Apoſtolus ait: *Non judicavi me aliquid ſcire inter vos, niſi Ieſum Chriſtum.* Hoc ſcilicet inter ipſos neſciebat, quod per illum ſcire non poterant, cùm tamen *ſapientiam inter perfectos* loqueretur. Sic Chriſtus Jo: 15. ait: *Omnia quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis.* Omnia ſcilicet quæ ipſis noſſe expediret, & quorum cognitionem ferret ipſorum infirmitas. Loquitur igitur Chriſtus hìc tamquam Dei Legatus, qui non ſic à Patre diem illum didicerat, ut cuiquam eorum, ad quos fuerat legatus, illum aperire deberet: ita ut illum ſibi ſciret, non aliis. Hinc Apoſtolus de Chriſto ſcribit: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Quare abſconditi? Quia hominibus non expedit plura noſſe. Unde ab Apoſtolis poſt Reſurrectionem de die judicii interrogatus, reſpondit: *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Quando dicit, *Non eſt veſtrum ſcire*, oſtendit, quòd ipſe ſciat, ſed non expediat noſſe Apoſtolis. Alioqui qua ratione diem illum ignorare fingi poteſt: *Qui conſtitutus eſt à Deo judex vivorum & mortuorum*, & qui omnia ad illum diem pertinentia prænuntiavit?

S. Hier. in hunc loc.

S. Atharaſius orat. 4. cont. Arianos.

S. Ambroſ lib. 8. in S. Luc.
S. Auguſtin. lib. 1. de Trinit. c. 15. & lib. q. 83. q. 60.
S. Gregor. M. ep. 42. lib. 8.

XXIX. *Sicut autem in diebus Noe, ita erit & adventus filii hominis.* Sicut factum eſt in diebus Noe, ita continget in adventu Chriſti: *Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, uſque ad eum diem quo intravit Noe in Arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes; ita & erit & adventus Filii hominis.* Sicut enim temporibus Noe, imminente diluvio, homines genio indulgentes, & voluptatibus immerſi, vivebant abſque metu & ſolicitudine futuri exitii: nec illud cognoverunt, donec diluvium improviſò advenit, & omnes ſubmerſit ac extinxit: ita Chriſtus ad judicium improviſus & inexpectatus adveniet hominibus, nihil minùs quàm ejus adventum cogitantibus. Aliam ſimilitudinem addit apud S. Lucam: *Similiter ſicut*
Luc.17.28. 29.30. *factum*

factum est in diebus Loth: edebant, & bibebant; emebant, & vendebant; plantabant & ædificabant: qua die autem exiit Loth à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cœlo, & omnes perdidit: secundum hæc erit qua die Filius hominis revelabitur.

XXX. *Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur.* Duo erunt in agro uno, socii operæ & mercedis; unus assumetur ad Filium hominis, in Regnum ejus; alter relinquetur in inferos detrudendus. *Duæ molent in mola: una assumetur, & una relinquetur.* Duæ ancillæ erunt in pistrino: una assumetur, altera deseretur peritura. Apud S. Lucam additur: *In illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, & alter relinquetur.* Ex duobus conjugibus, aut familiaribus, unus velut apprehensa manu è communi exitio salvabitur, alter deseretur. Eadem verba in plures Codices huc irrepserant ex S. Luca, & retinuerat in Editione sua Sixtus V. sed consultiùs expunxit Clemens VIII.

XXXI. *Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit.* Diem igitur judicii præ oculis semper habete; ea solicitudine vivite, ut ad reddendam operum vestrorum rationem parati semper sitis: quia nescitis, quo tempore Dominus vester Christus venturus sit ad judicium. Confer cum Marci 13. 33. 34. 35. *Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit, ut vigilet. Vigilate ergo (nescitis enim, quando dominus domus veniat; serò, an media nocte; an galli cantu, an mane) ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.*

XXXII. *Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.* Si sciret pater-familias, qua hora noctis fur venturus esset; vigilaret certè, nec domus suæ parietes perfodi sineret: sed quia id scire non potest, cùm id sit furis ingenium, ut captet horam qua non expectatur, & improvisus irrepat, omni tempore illi vigilandum est: *Ideò & vos estote parati: quia nescitis qua hora Filius hominis venturus est.* Soliciti estote, ut Deo semper placeatis: quia Christus venturus est, qua non expectatis hora, ad judicium sive universale in fine mundi, sive particulare in uniuscujusque morte. Confer cum 1. ad Thessalon. 5. *Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. Cùm enim dixerint, Pax & securitas; tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Vos autem, fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat: omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus, sicut & cæteri; sed vigilemus, & sobrii simus.* Confer & cum Apocalypsis 16. 16. ubi Dominus ait: *Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.*

XXXIII. *Quis, putas, est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore?* Quisnam ille servus est, quem Dominus familiæ suæ dispensatorem constituit, cæterisque servis præficit? Ille nimirùm quem fidelem esse novit ac prudentem, ut det illis cibum tempore statuto, seu *tritici mensuram*, (ut habetur apud S. Lucam.) Luc. 12. 14. Ad antiquum morem alludere videtur Christus Dominus, quo servi quolibet mense certam frumenti mensuram ad victum accipiebant, quod *demensum* à demetiendo appellatum est. *Beatus ille servus, quem cùm venerit Dominus ejus*, scilicet Christus, *invenerit sic facientem:* ministerio suo ac officio fideliter ac prudenter functum. *Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum:* ut scilicet ea administret, primusque illis utatur ac fruatur. Vigilantiam Pastorum & Rectorum Ecclesiæ hæc spectant, quos singulari quadam ratione expectare adventum suum Dominus jubet; fideliter scilicet ac prudenter obeundo ministerium suum, dignè tractando & dispensando verbum veritatis, & in omnibus exhibendo se *operarios inconfusibiles.*

XXXIV. *Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis: veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus, & stridor dentium.* Si autem servus ille à Domino super familiam ejus constitutus, malus factus fuerit, & ex longiori mora domini occasionem sumpserit malè tractandi conservos suos, & in illos sæviendi, comessationibus autem & voluptatibus indulgeat: dominus servi illius improvisò adveniet, & eum è familia sua ejiciet, ab officio amovebit, paremque sortem ipsi dabit, parem ipsi pœnam infliget sorti ac pœnæ hypocritarum, seu impiorum. Lucæ 12. 46. *Partem ejus cum infidelibus ponet;* æternæ damnationi addicet. Damnatorum enim pœna duplex significatur his verbis: pœna damni, & separatio æterna à Deo, & à societate sanctorum: *Dividet eum*; & pœna sensus: *Illic erit fletus & stridor dentium.*

Sensus Moralis.

I. VIdetis *hæc omnia? Amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur.* Templi excidium Deus ex justitia decrevit propter Judæorum peccata: ex misericordia, ne in Judaismo manerent, sed ut plerique post Templi & urbis eversionem, crederent in Christum, & reliquiæ Israel salvæ fierent; & propter mysterium, ut vetera sacrificia abolita, cultumque Judaicum abrogatum esse significaret. Si Deus Templo suo non pepercit, putas parcet ædificiis profanis, ex pauperum sanguine, ex rapinis coagmentatis, erectis, & ornatis? *Væ qui ædificat domum suam in injustitia, & cœnacula sua non in judicio: amicum suum opprimet frustra, & mercedem ejus non reddit ei. Qui dicit: Aedificabo mihi domum latam, & cœnacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedrina, pingitque sinopide ..... Terra, terra, terra, audi sermonem Domini. Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur.* Jerem. 22. Non habemus hìc manentem civitatem, futuram inquiramus: *Domum non manufactam, æternam in cœlis.*

II. Templum Jerosolymitanum, magnificentia incredibili extructum, laminis aureis, & candidissimis lapidibus exteriùs fulgens, intùs ad miraculum ornatum, ex quo Judæi in tantam efferebantur superbiam, volente Deo destructum est: Nihil enim est opere & manu factum, quod non aut vetustas conficiat, aut vis subruat, aut ignis exurat. Quid de domibus luteis corporum nostrorum aliquando fiet? Corpus vides statura nobili, forma eleganti circum ornatum, ut similitudinem templi, quod specie sua omnium alliciat & præstringat oculos: cogita illud per mortem funditùs destructum iri, intra breve tempus. *Non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur.* 2. Cor. 5. Et ut Apostoli verbis utar, *Terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvetur.* Hæc cogitatio mulierum vanitatem emendet, de elegantia formæ superbientium, aut de mundi cultusque muliebris apparatu gloriam captantium. Hæc cogitatio corrigat profanos amatores, terrenæ formæ lenociniis captos, quorum oculi pleni sunt adulterii & incessabilis delicti. Vides (inquiunt) quales oculi, quale os, qualis facies, qualis structura, quàm pulchra, quàm elegans, quàm amabilis! Admirantur, laudant, inardescunt, depereunt, opportunitates quærunt impudicæ fruitionis: cogitent, non solùm fallacem esse gratiam, vanam pulcritudinem, marcescere

cescere ut florem agri: sed totum illud corpus amatę suæ destruendum, & in cineres resolvendum.

1.Cor.6.19. III. Corpora nostra Dei templa sunt. *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti?* Si illa polluamus, gravior nos pœna manet, gravius exitium, quàm Judeos. Et c.3.17. *Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Templum Dei omnes & singuli sumus, quotquot sumus in Christo baptizati: ideò materialis templi magnifica structura non S.Hil.c.25.in S.Matt. est commotus Christus ad ejus eversionem prohibendam. *Templum enim æternum ad habitationem sancti Spiritus consecrabatur; homo scilicet per agnitionem Filii, & confessionem Patris, & præceptorum obedientiam, Deo fieri dignus habitaculum.* Superædificamur ut lapides vivi super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Ephes.2.20. & 21. Jesu: *In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum Domino.* Templi hujus & ædificii spiritalis lapides charitate compaginantur & connectuntur. Credendo enim quasi de sylvis & montibus ligna & lapides præciduntur: cùm verò catechizantur, baptizantur, formantur, tamquam inter manus fabrorum & opificum dolantur, collineantur, complanantur. Verumtamen *Domum Domini* S.Aug. t.336. alias de Temp.256. *non faciunt, nisi quando charitate compaginantur.* Ligna ista & lapides si non sibi certo ordine cohærerent, si non se pacificè innecterent, si non se invicem cohærendo sibi quodammodo amarent, nemo huc intraret. Denique quando vides in aliqua fabrica lapides & ligna benè sibi cohærere, securus intras, ruinas non times. Volens ergo Dominus Christus intrare, & in nobis habitare, tamquam ædificando dicebat, *Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis.* Veteres enim eratis, domum mihi nondum faciebatis, in vestra ruina jacebatis. *Ergo ut eruamini de vestræ ruinæ vetustate, vos invicem amate.* Deum amemus propter ipsum, & nos in ipso, tamen propter ipsum. *Ille enim veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia est in illo, aut ut sit in illo.* Si charitatem in nobis destrui sinamus, spirituale funditùs concidet ædificium.

IV. *Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signum adventus tui & consummationis sæculi?* Triplex Christi adventus hìc intelligitur: primus in ira, ad punitionem Judæorum, regnumque Legis finiendum: secundus in misericordia, ad formandam Ecclesiam, regnumque Euangelii & gratiæ inchoandum: tertius in gloria, ad judicandum homines, regnumque Dei in sanctis consummandum. De tempore finis Mundi, & die judicii, quem Deus latere nos voluit, curiosè ne inquiramus: sed ad finem vitæ nostræ, ad diem & horam mortis, ad particulare judicium Christiana solicitudine & vigilantia nos præ- S.Aug. Epist. 199. alias 80. paremus. *In quo enim quemque invenerit suus novissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi novissimus dies: quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo judicabitur.*

V. *Videte, ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, & multos seducent.* Multi ab omni ævo seductores, Pseudochristi, Pseudoapostoli, Pseudoprophetæ seu Doc- S.Ioa. Ep. 2. tores, falsi Pastores, falsi Directores. *Multi seductores exierunt in mundum..... Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet..... Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis.* Judæi seducti sunt sæpiùs ab impostoribus qui se Christos mentiebantur. Permisit Deus, ut falsitatem reciperent, quia non receperunt veritatem. Sæpè etiam permittit, ut in seductorum laqueos incidamus, quia boni Pastoris & sapientis atque Euangelici Directoris ductum contempsimus. Achabum Regem Israelis Rex pius Josaphat invisit, & priùs quàm ad bellum cum 3.Reg.22.7. & seq. eo se conferret, an essent ibi Prophetæ, rogavit. *Dixit autem Josaphat: Non est hic Propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum? Et ait Rex Israel ad Josaphat: Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum; sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Iemla. Cui Josaphat ait: Ne loquaris ita Rex. Vocavit ergo Rex Israel Eunuchum quemdam, & dixit ei: Festina adducere Michæam. Rex autem Israel & Josaphat Rex Iuda sedebant unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio, in area juxta ostium portæ Samariæ, & universi Prophetæ prophetabant in conspectu eorum... Nuntius vero qui jerat, ut vocaret Michæam, locutus est ad eum, dicens: Ecce sermones Prophetarum ore uno Regi bona prædicant: sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona. Cui Michæas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar. Venit itaque ad Regem, & ait illi Rex: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad præliandum, an cessare? Cui ille respondit: Ascende, & vade prospere, & tradet eam Dominus in manus Regis. Dixit autem Rex ad eam: Iterum atque iterum adjuro te, ut non loquaris mihi, nisi quod verum est in nomine Domini. Et ille ait: Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes Pastorem, & ait Dominus: Non habent isti Dominum: Revertatur unusquisque in domum suam in pace..... Propterea audi sermonem Domini: Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli assistentem ei à dextris & à sinistris: & ait Dominus: Quis decipiet Achab Regem Israel, ut ascendat & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujuscemodi & alius aliter. Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus... Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum, qui hic sunt; & Dominus locutus est contra te malum.* Ne porrò seducamur, vigilandum est, orandum; probandi spiritus, si ex Deo sint.

VI. *Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum: Videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ & fames, & terræ motus per loca.* Prælia, & opiniones præliorum, aliique orbis casus, in hominibus carnalibus excitant tumultus cupiditatum, ambitionis, vindictæ, curiositatis, desiderii novorum eventuum perturbationes. Justus verò divinam inter tot adversos casus providentiam adorat, ingemiscit ob peccata, quæ bellum aliaque Dei flagella accersunt, & quibus bellum vicissim occasionem præbet. Justitiam Divinam in homines armatam videns, contremiscit: tot animarum in bello pereuntium æternam perditionem luget: bella, famem, pestem, terræ motus, aliaque id genus Dei flagella, imagines seu potiùs umbras pœnarum futuri sæculi esse cogitat, necnon vitiorum quibus animi nostri agitantur, tabescunt, spiritaliter intereunt. Quamobrem illas prævenire, hæc emendare per pœnitentiam, & ipse statuit, & aliis persuadet. Verùm inter hæc meruit ut filius, non ut servus, Deo arctiùs adhæret, ac in ejus amore magis firmatur. Si fractus illabatur orbis, impavidum feriunt ruinæ. Christi quippè monitis munitus, *Videte ne turbemini*, tot inter casus & tumultus tranquillus est. *Agnoscere se debet qui Deo militat, qui positus in cœlestibus castris, divina jam sperat, ut ad procellas & turbines Mundi tribulatio nulla sit in nobis, nulla cunctatio, quando hæc ventura prædixerit Dominus, provida vocis hortatu instruens & docens, & præparans atque corroborans Ecclesiæ suæ populum ad omnem tolerantiam futurorum, bella, & fames, & terræ motus, & pestilentias per loca singula exurgere prænuntiavit & docuit. Et ne inopinatus nos & novus rerum infestantium metus quateret, magis ac magis in novissimis temporibus adversa crebrescere ante prædixit. Fiunt ecce quæ dicta sunt; & quando fiunt quæ ante prædicta sunt, sequentur & quæcumque promissa sunt,* S.Cypr. l.de Mortalit.

Domino ipſo pollicente & docente: Cùm autem videritis hæc omnia fieri, ſcitote, quoniam in proximo eſt Regnum Dei. *Regnum Dei, fratres dilectiſſimi, cœpit eſſe in proximo: præmium vitæ, & gaudium ſalutis æternæ, & perpetua lætitia, & poſſeſſio paradiſi nuper amiſſa, mundo tranſeunte, jam veniunt: jam terrenis cœleſtia, & magna parvis, & caducis æterna ſuccedunt. Quid hic anxietatis & ſollicitudinis locus eſt? Quis inter hæc trepidus & mœſtus eſt, niſi cui ſpes & fides deeſt? Ejus eſt enim mortem timere, qui ad Chriſtum nolit ire: ejus eſt ad Chriſtum nolle ire, qui non ſe credat cum Chriſto incipere regnare..... Murmurandum non eſt in adverſis, ſed patienter & fortiter, quicquid acciderit, ſuſtinendum, cùm ſcriptum* » *ſit*: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpiciet. *In Deuteronomio quoque moneat per Moyſen Spiritus Sanctus,* » *& dicat*: Dominus Deus tuus vexabit te, & famem » injiciet tibi, & cognoſcetur in corde tuo, ſi bene cuſtodieris præcepta ejus, ſive non. *Et iterum:* Tentat vos » Dominus Deus veſter, ut ſciatis, ſi diligitis Dominum » Deum veſtrum ex toto corde veſtro, & ex tota anima veſtra: *Sic Abraham Deo placuit, quia ut placeret Deo, nec amittere filium timuit, nec gerere parricidium recuſavit. Qui filium non potes & lege & ſorte mortalitatis amittere, quid faceres, ſi filium jubereris occidere? Ad omnia te paratum facere timor Dei & fides debet. Sit licèt rei familiaris amiſſio, ſit de infeſtantibus morbis aſſidua membrorum & cruenta vexatio; ſit de uxore, de liberis, de excedentibus charis funebris & triſtis avulſio; non ſint tibi ſcandala iſta, ſed prælia: nec debilitent, aut frangant Chriſtiani fidem, ſed potiùs oſtendant in colluctatione virtutem; cùm contemmenda ſit omnis injuria malorum præſentium, fiducia futurorum bonorum. Niſi præceſſerit pugna, non poteſt eſſe victoria: cùm fuerit in pugnæ congreſſione victoria, tunc datur vincentibus & corona. Gubernator in tempeſtate dignoſcitur, in acie miles probatur. Delicata jactatio eſt, cùm prælium non eſt: collictatio in adverſis, probatio eſt virtutis. Arbor quæ alta radice fundata eſt, ventis incumbentibus non movetur: & navis quæ forti compage ſolida eſt, pulſatur fluctibus, nec foratur: & quando area fruges terit, ventos grana fortia & robuſta contemnunt, inanes paleæ flatu portante rapiuntur.*

VII. *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum*, &c. Publicum ac generale omnium odium, mundi perſecutio, domeſticorum fidei ſcandala, proditiones & inſidiæ falſorum fratrum ob cauſam religionis ac pietatis, tentationes ſunt graviſſimæ. Verumtamen juſtus inter hæc non turbabitur, Chriſti verbis ac præſidio munitus: imò ſe felicem exiſtimabit, attendens ad illam S. Petri ſententiam; *Comminicantes Chriſti paſſionibus, gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus, ſuper vos requieſcit, Nemo autem veſtrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat; glorificet autem Deum in iſto nomine.* In mundi odium incurrere, ſors eſt diſcipulorum Chriſti, qui mundo verbis & factis renuntiant. *Si mundus vos odit*, (inquit Chriſtus) *ſcitote, quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuiſſetis, mundus, quod ſuum erat, diligeret: quia verò de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Si qua conditione, qua lege crediderit Chriſtianus, noſcat & teneat, *ſciet plus ſibi quàm cæteris in ſæculo laborandum, cui magis ſit cum diaboli impugnatione luctandum*, inquit Sanctus Cyprianus.) *Chriſtianus, quia Chriſtianus eſt, plus aliquid paſſurus eſt in hoc ſæculo* (inquit S. Aug.) Etenim, ait Apoſtolus, *Omnes qui volunt in Chriſto pie vivere, perſecutionem patientur.*

1. Petri 4. 13. 14. 15. 16.

Joan. 15.

S. Cypr. l. de Mor. alit.

S. Aug. ſ. 46. aliàs de Temp. 165. 2. Tim. 3. 12.

Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum: *In quibus* ſcilicet *gentibus nondum eſt Eccleſia, oportet ut ſit; non ut omnes qui ibi fuerint, credant; omnes enim gentes promiſſæ ſunt, non omnes homines omnium gentium: Non enim omnium eſt fides. Credit itaque omnis gens in omnibus qui electi ſunt ante conſtitutionem mundi: in cæteris non credit, & credentes odit. Quomodo enim & illud implebitur,* Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum, *niſi in omnibus gentibus ſint & qui oderint, & qui non oderint?*

S. Aug. epiſt. 199. aliàs 80.

VIII. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. *Quantum* enim *regnum cupiditatis minuitur, tantum charitatis augetur*; & contra. In noviſſimis autem diebus regnabit maximè cupiditas. *Erunt enim homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei: habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Cupiditas venenum charitatis.* Divinum illum ignem, quem Chriſtus venit mittere in terram, & quem vult jugiter ardere, in nobis extingui, ſanctum illius fervorem refrigeſcere non ſinamus; iniquitatem & cupiditatem prævalere non permittamus: imò quo magis abundat in mundo iniquitas, in nobis creſcat, & firmiores radices agat charitas; ut cùm Apoſtolo dicere poſſimus; *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? An anguſtia? An fames? An nuditas? An periculum? An perſecutio? An gladius? (Sicut ſcriptum eſt, quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis.) Sed in his omnibus ſuperamus, propter eum qui dilexit nos. Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei.*

S. Aug.

2. Tim. 3.

Rom. 8.

Refrigeſcit charitas, cùm non operatur. Dilectio vacare non poteſt. Quid enim de quoquam homine etiam malè operatur, niſi amor? Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem. Flagitia, adulteria, facinora, homicidia, luxurias omnes nonnè amor operatur? Purga ergo amorem tuum; aquam fluentem in cloacam converte ad hortum. Quales impetus habebas ad mundum, tales habeas ad Artificem mundi. Non vobis dicitur, Nihil ametis. Abſit. Pigri, mortui, deteſtandi, miſeri eritis, ſi nihil ametis. Amate, ſed quid ametis, videte. Amor Dei, amor proximi, charitas dicitur. Amor mundi, amor hujus ſæculi, cupiditas dicitur. Cupiditas refrænetur, charitas excitetur.

« S. Aug. « Præfat. pſ. 31. « « « « « « « « « « « « « « « «

IX. *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſavus erit.* In Chriſtianis enim non coronantur initia, ſed finis. Merum Dei donum perſeverantia eſt. Mereri illud non poſſumus, orando impetrare poſſumus. Si fideles Deo ſimus, ſi illum non deſeramus, qui neminem deſerit, niſi priùs deſeratur ab eo; ſi cum timore & tremore ſalutem noſtram operemur, ſi nos tanto dono indignos exiſtimemus, ſi non in noſtris viribus confidamus, nos perſeveraturos ſperemus. Qui in nobis incœpit opus ſalutis, illud perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu. Timeamus, oremus, laboremus non deficientes. *Vos ipſam obediendi perſeverantiam à Patre luminum, à quo deſcendit omne datum optimum, & omne donum perfectum, ſperare debetis, & quotidianis orationibus poſcere, atque hoc faciendo confidere, non vos eſſe à prædeſtinatione populi ejus alienos; quia etiam hoc ut faciatis, ipſe largitur. Abſit autem à vobis ideo deſperare de vobis, quoniam ſpem veſtram in ipſo habere jubemini, non in vobis. Maledictus enim omnis, qui ſpem habet in homine: & Bonum eſt confidere in Domino, quam confidere in nomine; quia Beati omnes qui confidunt in eum. Hanc ſpem tenentes, ſervite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: quoniam de vita æterna, quam filiis promiſſionis promiſit, non mendax Deus ante tempora æterna: nemo poteſt eſſe ſecurus, niſi conſummata fuerit iſta vita, quæ tentatio eſt ſuper terram: ſed faciet nos perſeverare in ſe uſque in ejus vitæ finem, cui quotidie dicimus, Ne nos inferas in tentationem.* Utile

S. Aug. l. de dono perſev. c. 22.

eſt

eſt autem omnibus, aut penè omnibus propter humilitatem ſaluberrimam, ut quales futuri ſint, ignorent.
1.Cor.10.12. » Ad hoc dicitur: *Qui videtur ſtare, videat, ne cadat.*
S.Aug. ep. 207. alias 107. » Propter hujus timoris utilitatem, ne regenerati & piè vivere incipientes, tamquam ſecuri alta ſapiamus,
» quidam non perſeveraturi perſeveraturis, Dei promiſſione vel proviſione ac diſpoſitione miſcentur; quibus
» cadentibus territi, cum timore & tremore gradiamur
» viam juſtam, donec ex hac vita, quæ tentatio eſt ſuper terram, tranſeamus ad aliam, ubi jam non ſit
» elatio comprimenda, nec contra ejus ſuggeſtiones
» tentationeſque luctandum.

X. *Et prædicabitur hoc Euangelium Regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus Gentibus; & tunc veniet conſummatio.* Magnum Divinitatis Chriſti, & veritatis religionis Chriſtianæ argumentum eſt, quòd Euangelium tot perſecutionibus, hominum odiis, hæreſibus, ſcandalis adversùs veritatem ejuſque Prædicatores conſpirantibus & ſævientibus, ubique prædicatum fuerit, & Veritas tot contradictiones, tot impugnatores, multitudine, ſapientia ſæculari, potentia inſignes paſſa, nihilominùs apud omnes Gentes triumpharit. Hæc eſt ſcilicet efficacia verbi Dei.
Hebr.4. *Vivus eſt enim ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens uſque ad diviſionem ſpiritus & animæ, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.* Hoc triumphali verbo armati Apoſtoli, Gentes omnes Chriſto ſubegerunt, & captivas duxerunt in obſequium fidei: Chriſtique Regnum ſive Eccleſiam in orbe univerſo fundaverunt, nullis umquam viciſſitudinibus, aut caſibus, aliorum inſtar Imperiorum concutiendam, aut defucturam; ſed in terris manſuram uſque ad conſummationem ſæculi, æternùmque in cœlis regnaturam. *Et judicium ſedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & diſpereat uſque in finem. Regnum autem & poteſtas & magnitudo Regni, quæ eſt ſubter omne cœlum, detur Populo Sanctorum Altiſſimi: cujus regnum, regnum ſempiternum eſt, & omnes Reges ſervient ei, & obedient..... Poteſtas ejus, poteſtas æterna, quæ non auferetur: & Regnum ejus, quod non corrumpetur.* Regnabit in domo Jacob in æternum: *& Regni ejus non erit finis.*
Dan.7.16.27. & 14.
Luc.2.

Et prædicabitur hoc Euangelium Regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus. In teſtimonium bonitatis & miſericordiæ Dei, qui vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. In teſtimonium Sanguinis Chriſti, pro omnibus hominibus effuſi. In teſtimonium patientiæ & longanimitatis Dei, qui omnes non modò invitat, ſed expectat ad fidem & ad pœnitentiam: in teſtimonium incredulitatis & contumaciæ Judæorum, qui Gentibus credentibus, credere nuluerunt. In teſtimonium veritatis oraculorum Propheticorum, & promiſſionum Chriſti. In teſtimonium contra eos, qui Chriſtianam Religionem amplecti noluerunt: (Qui enim crediderunt, contra illos ſurgent in judicio, & condemnabunt eos.) In teſtimonium denique contra eos, qui non vixerunt ut crediderunt, ſeu opera fide digna non fecerunt. *Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.* Poſtquam autem prædicatum fuerit Euangelium in univerſo orbe, tunc erit conſummatio operis Chriſti; tunc erit conſummatio Regni Dei, quod ut adveniat, quotidie in Oratione Dominica ſupplicamus: conſummatio victoriarum Salvatoris in corpore ejus myſtico. *Deinde finis: cùm tradiderit Regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem: oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus. Noviſſima autem inimica deſtruetur mors: omnia enim ſubjecit ſub pedibus ejus. Cùm autem ſubjecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei, qui ſubjecit ſibi omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.* Tunc erit conſummatio gloriæ ac beatitudinis in omnibus electis, per reſurrectionem corporum. Tunc erit conſummatio charitatis & pacis in Eccleſia: conſummatio pulchritudinis ejus, quia non habebit ampliùs maculam, neque rugam. Tunc denique erit conſummatio iniquitatis in Babylone, ſed & conſummatio juſtitiæ Dei in damnatis illius civibus. *Et tunc veniet conſummatio.*
Joa.12.48.
1 Cor. 15.24. & ſeqq.

XI. *Cùm ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto; qui legit, intelligat.* Non movent nos ſigna deſolationis Jeruſalem, quia præterita ſunt. Vix movent nos ſigna terribilia deſolationis Eccleſiæ per Antichriſtum, quia futura & longè remota videntur: moveat nos ſaltem deſolatio animæ per peccatum, cujus tot exempla præſentia videmus, cujus principium in nobis gerimus, cujus abominationem Scripturarum ſacrarum oracula nobis deſcribunt. *Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis: non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* Abominationis nomine idola & cultus idolorum in Scriptura ſacra deſignantur. Nonnè verò idololatriæ ſpiritalis reus eſt, quicumque lethaliter peccat; ſiquidem finem ultimum in creatura conſtituens, Deoque illam præponens, & illi præ Deo ſerviens, illam ſibi Deum facit? *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant: cùm ſint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.* Idololatriæ rei ſunt peccatores, tametſi nullum ſimulachrum colant: *Serviunt enim cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excellentiæ, vel ſpectaculi.* Aut carnalibus gaudiis ſubditi ſunt, aut potentiam favent, aut aliquo ſpectaculo delectati, inſaniunt. *Ita neſcientes diligunt temporalia, ut inde beatitudinem expectent: His autem rebus, quibus quiſque beatus vult effici, ſerviat neceſſe eſt. Nam quocumque duxerint, ſequitur, & quiſquis ea viſus fuerit auferre poſſe, metuitur.* Hæc eſt abominatio deſolationis in loco ſancto. *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt.* Locus Sanctus anima noſtra unctione Spiritus ſancti in Baptiſmo Deo conſecrata: *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.*
1.Pſ.13.1.
Ad Titum 1.
S.Aug.l.de vera Relig. c.38.
Oſee 9.10.
1.Cor.3.17.

Abominatio deſolationis ſtans in loco ſancto, profanatio rerum ſanctarum, frequens Sacramentorum abuſus, Communiones ſacrilegæ, verbi divini contemptus, Miniſterii ſacri ab indignis Sacerdotibus uſurpatio & executio: Abominatio deſolationis *Paſtor & Idolum, derelinquens gregem:* Paſtor qui paſcit ſemetipſum, qui quærit quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti, qui gregem verbo & exemplo non paſcit, qui Eccleſiaſticis reditibus abutitur, nec fidelis eſt illorum diſpenſator, ſed prodigus in luxum ac voluptates ſuas diſſipator, non conſiderans Eccleſiæ bona *pauperum* eſſe *patrimonia*.
Zach.11.17.

XII. *Tunc qui in Judea ſunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: & qui in agro, non revertatur tollere tunicam ſuam.* Divinorum judiciorum timor ad mundi fugam compellere nos debet, in quo innumeræ ſunt peccandi occaſiones, innumera pericula; qui Dei inimicus eſt, qui à Chriſto judicandus & damnandus. Impiorum ſocietatem, mundi errores, moreſque pravos, pompas, vanitates, inſanias fugiamus. *Fugite de medio Babylonis, & ſalvet unuſquiſque animam ſuam. Nolite tacere ſuper iniquitatem ejus: quoniam tempus ultionis eſt à Domino, viciſſitudinem ipſe retribuet ei.* Sed fugiendum in montes æternos, è quibus Deus mirabiliter illuminat; ad perfectionem euangelicam contendendum eſt, ad montem ubi Chriſtus docet, rectèque vivendi præcepta tradit. *Ne* verò *quiſque tribulationibus* mundique terroribus vel amoribus *devictus, ad carnalem vitam de ſpirituali ſublimitate deſcendat, aut qui profecerat in anteriora ſe extendens, deficiendo in poſteriora reſpiciat.* Et qui ſerit in agro Scripturarum ſacrarum, ut fructum capiat ex eo; ſeu qui virtutes in agro animæ ſuæ colit à Deo ſatas, ipſo incrementum dante: (Dei enim agricultura ſumus:) non deſcendat in terreſtrem domum hujus habitationis, quæ diſſolvitur: corporeis affectibus, veteris hominis exuviis, quibus ſe per carnis mortificationem expoliavit, ne ſuperveſtiatur:
Jer.51.6.
S.Aug. epiſt. 199. alias 80.

Pallium dimittat instar Eliæ ad cœlum festinantis, id est terrenos omnes affectus, & quæcumque vitæ Christianæ & salutis impedimenta.

XIII. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Animæ molles & effœminatæ, carnalibus desideriis prægnantes, corpori blandientes, ut nutrix infanti; ipsius concupiscentiam deliciis & voluptatibus quasi cupediis & bellariis quibusdam nutrientes, Dei judicia fugere, extra Judæam in montes se recipere non possunt, corporis & cupiditatum sarcina prægravatæ. Igitur *curam carnis ne feceritis in desideriis ..... Beatus qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram.* Parvuli Babyloniæ suffocentur & elidantur. Quid sunt parvuli Babyloniæ? Nascentes malæ cupiditates. *Quando nascitur cupiditas, antequam robur faciat adversum te mala consuetudo, cum parvula est cupiditas, nequaquam pravæ consuetudinis robur accipiat, cum parvula est, elide illam. Sed times ne elisa non moriatur: ad petram elide. Petra autem erat Christus.*

Rom.13.14. Ps.136. S. Aug. Enar. in ps.136. 1.Cor.10.4.

XIV. *Orate autem, ut non fiat fuga vestra in hyeme vel Sabbato.* Orate, ne refrigescat fides vestra, vel charitas, otiosique in opere Dei torpeatis virtutum sabbato & inutilitate. Orate ne hujus vitæ curis, ne sæculi voluptatibus impediamini, quominùs mundum, peccatum, Deique judicia fugiatis. *Ad hyemem* enim *pertinent curæ hujus vitæ: ad sabbatum verò crapula & ebrietas. Curæ quippè tristes sunt velut hyems: crapula verò & ebrietas, carnali lætitia luxuriaque cor submergit atque obruit: quod malum sabbati nomine propterea significatum est, quia hæc erat jam, sicuti & nunc est, Judæorum pessima consuetudo, illo die deliciis affluere, dum spiritale Sabbatum ignorant.* Fugiendum est à Deo irato ad Deum placatum, ab ejus justitia ad misericordiam; sed fugiendum tempore opportuno. Dum tempus habemus, pœnitentiam agamus, operemur bonum: quæcumque saluti nostræ obstant impedimenta, sine mora fugiamus. Tempus opportunum non erit hyems languentis & frigidæ senectutis; tempus extremi morbi, quo infirmum & corruptioni proximum corpus aggravabit animam. Tunc frigida erit voluntas, quę toto vitæ hujus curriculo in Dei amore & mandatorum ejus observantia se non exercuit. Tunc operibus bonis vix apta erit, quæ semper à bonis operibus feriata est. Metuendum, ne impotens ad bonum fiat justo Dei judicio, illoque deserente; qui noluit cùm poterat, Deo invitante & succurrente. *Peccator quando vult non potest, quia quando potuit noluit, & per malum velle perdidit bonum posse.....* Pœnitentiam si quis positus in ultima necessitate ęgritudinis suæ voluerit accipere, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit; sed non præsumimus, quia bene hinc exit. *Agens pœnitentiam ad ultimum & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum... Vis te dubio liberare? Vis quod incertum est, evadere? Age pœnitentiam, dum sanus es. Si enim agis veram pœnitentiam, dum sanus es, & invenerit te novissimus dies, curre ut reconcilieris: si sic agis, securus es. Quare securus es? Quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem tunc vis agere pœnitentiam ipsam, quando jam peccare non potes; peccata te dimiserunt, non tu illa... Ergo dimitte incertum, tene certum.*

S. Hier. in hunc loc. S. Aug. l.2.de consensu Euan.cap.77. S. Aug. S. Aug. ser.391. alias 41. ex ho.50.

XV. *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet. Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi.* Propter electos ex Judæis misericors Dei providentia tempus obsidionis & vastationis Jerosolymorum contraxit, ne supra vires tentarentur, & in tentatione deficerent. Hi electi sunt servi illi Dei ex Tribubus 12. quos in Apocalypsi Angelus narratur obsignasse, antequam adveniret dies ille iræ divinæ. Illa enim obsignamus, quæ rectè custodita volumus. Pari erga electos novissimorum temporum providentia, regnum & persecutio Antichristi contrahentur. Eadem Dei misericordia tentationes & tribulationes attemperantur in gratiam electorum. *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Eadem bonitate alios hujus vitæ periculis & tentationibus subtrahit, ne in illis deficiat ipsorum infirmitas. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius..... Placita erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum, quoniam gratia Dei & misericordia est in sanctos ejus, & respectus in electos illius.* Hanc Dei curam, misericordiam, amorem, vigilantiam, precibus nostris ac fidelitate impetrare ac mereri studeamus.

Apoc.7. 1.Cor.10.13. Sap.4. 11.14. 15.

XVI. *Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere. Surgent enim Pseudochristi & Pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* Extra Ecclesiam Catholicam toto orbe diffusam, Christus, veritas, salus æterna, inveniri non potest. Falsa doctrina est in materia fidei, quæ ex Scripturarum Sacrarum, aut Apostolicæ traditionis fonte non ducitur, sive dogmata, sive mores spectet. Unus Mediator, unum Euangelium, una Ecclesia, una fides, una Fidei regula invariabilis, & irreformabilis, quam *Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus à Deo accepit. Adversus Regulam nihil scire, omnia scire est.* Quæcumque ergo signa & prodigia jactentur ad peregrinarum, vel novarum doctrinarum, quæ in desertis, aut latebris docentur, non in luce, non supra montem, ubi posita Ecclesia est, confirmationem, mendacia sunt & præstigiæ. *Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizavimus vobis, anathema sit.* Ne igitur circumferamur omni vento doctrinæ palearum instar, sed firmas radices habeamus in fide, ut frumentum Christi. Quis possit singulas quasque sectas & hæreses enumerare gentium singularum? *Si autem Christi Ecclesia canonicarum Scripturarum divinis & certissimis testimoniis in omnibus gentibus designata est; quicquid attulerint, & undecumque recitaverint, qui dicunt,* Ecce hic est Christus, ecce illic: *audiamus potiùs, si oves ejus sumus, vocem Pastoris nostri dicentis,* Nolite credere. *Illæ quippè singulæ in multis gentibus, ubi ista est, non inveniuntur: Hæc autem, quæ ubique est, etiam ubi illæ sunt, invenitur. Ergo in Scripturis sanctis canonicis eam requiramus. Totus Christus caput & corpus est. Caput unigenitus Dei Filius, & corpus ejus Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in carne una. Quicumque de ipso Capite ab Scripturis sanctis dissentiunt, etiamsi in omnibus locis inveniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus quicumque de ipso Capite Scripturis sanctis consentiunt, & unitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia; quia de Christi corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt... Non est obscura quæstio, in qua vos fallant, quos ipse Dominus prædixit futuros atque dicturos,* Ecce hic est Christus, ecce illic: Ecce in deserto, *quasi ubi non sit frequentia multitudinis:* Ecce in cubiculis, *quasi in secretis traditionibus atque doctrinis. Habetis Ecclesiam ubique diffundi. Habetis civitatem, de qua ipse qui eam condidit, ait:* Non potest civitas abscondi supra montem posita. *Ipsa est ergo quæ non in aliqua parte terrarum, sed ubique notissima est.*

Tert. Galat.1.8. S. Aug.l.de unitate Eccl. c.3.& 4. Ibid.c.5.

Ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. *Ista dubitatio Dominici sermonis ex electorum cordibus designatio tentationis fuit; quia qui electi sunt ad persistendum, per signa prædicatorum Antichristi tentabuntur ad cadendum. Per hoc enim quod dicitur,* Si fieri potest, *hoc exprimitur, quòd electi in corde tentabuntur. Nutant enim, sed non cadunt. Dicitur ergo,* Si fieri potest, *quia trepidabunt: & tamen dicuntur electi, quia non cadunt. Dubitatio itaque sermonis à Domino in electis exprimit trepidationem mentis. Quos & ele-*

S.Gr M. h.9. in Ezech.

& electos nominat, quia cernit, quòd in fide & bono opere perſiſtunt. Hos in fide, quæ per dilectionem operatur, perſeveraturos non ſolùm præſcivit Deus, ſed prædeſtinavit. In his Chriſtus ſervat, quam dedit in fide ac pietate fortiſſimam, liberrimam, invictiſſimam & perſeverantiſſimam voluntatem.

XVII. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentem: ita erit adventus Filii hominis.* Adventus Chriſti ad judicium, fulguris inſtar manifeſtus, ſubitus, & terribilis erit. Nunc admonet miſericors Deus, ut fugiamus ab ira ventura: *Dediſti metuentibus te ſignificationem, ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti tui.* Tunc ſubitò & improviſò feriet ac conteret reprobos: *Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Ad Chriſtum convolabunt Sancti, *qui diligunt adventum* ejus, ad corpus Agni, qui occiſus eſt ab origine mundi, ſed qui dignus fuit accipere divinitatem, & fortitudinem, & gloriam, & honorem, & benedictionem, & qui ſedet in throno judicaturus gentes: ad catholicam Patris æterni victimam in ara crucis pro peccatorum totius humani generis expiatione immolatam, cum fiducia, & fervore incredibili volabunt ſpiritales illæ aquilæ, ejuſque immortali & glorioſo corpori in beata æternitate ſociabuntur & conjungentur: *Aquilæ appellantur Sancti, quibus innovata eſt juventus, ut aquilæ: & qui juxta Iſajam plumeſcunt, & aſſumunt alas, ut ad Chriſti veniant Paſſionem.* Si irrationabiles volucres naturali ſenſu, tantis terrarum ſpatiis, & maris fluctibus ſeparatæ, parvum cadaver ſentiunt, ubi jaceat: quantò magis nos, & omnis multitudo credentium debet ad Chriſtum feſtinare, Paſſionem ejus adorare & meditari, ad ſanctiſſimum Corpus in venerabili Euchariſtiæ Sacramento adorandum, & dignè manducandum congregari? Sed ut dignè manducemus, aquilarum inſtar ad alta contendere debemus, & nihil cum terra habere commune, neque ad inferiora trahi & repere; ſed ad ſuperiora ſemper volare, & Solem juſtitiæ propiùs intueri. Aquilarum enim, non graculorum eſt hæc menſa.

Pſ. 59. 6.

S. Hier. in hunc loc.

S. Joa. Chryſ.

XVIII. *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum, Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadent de cœlo, & Virtutes cœlorum commovebuntur.* Signa illa terribilia venturi judicis iram demonſtrabunt, cùm *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace juſtitiam, & accipiet pro galeâ judicium certum, ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.* Juſtè porrò qui creaturis abuſi ſunt ad Creatoris offenſam, per creaturas puniri incipient. Sol, Luna, & Stellæ lucis ſuæ uſuram negabunt impiis, ex illa nocte deficientis mundi, ad æternas inferorum tenebras tranſituris. Sed & Sol juſtitiæ illis in perpetuum obſcurabitur, & occidet, ſine ſpe luminis, quo in viam ſalutis, à qua erraverunt, reduci umquam poſſint: *Sol obſcurabitur.* Fides, quæ modò lucet ut Luna in tenebris, non recreabit illos lumine ſuo: Dei notitiam non habebunt, niſi ad cumulum deſperationis, ut acerbior illis ſit damnatio, dum ſemper cogitabunt, quale quantumque bonum culpa ſua amiſerint. Deipara Virgo, quæ *pulchra ut Luna* prædicatur, nullum reprobis patrocinium in judicii die præſtabit. Eccleſia nullum ſuffragium, nullum auxilium iis impertiet, qui ad Chriſti corpus non pertinebunt, & in perpetuum ab eo excommunicabuntur: *Et Luna non dabit lumen ſuum.* Sancti, qui velut Stellæ in firmamento lucent, illos non juvabunt, imò illos judicabunt cum Chriſto, & in iræ ac juſtitiæ ejus affectum tranſibunt, lavantes manus ſuas in ſanguine peccatorum: *Abſorpti ſunt juncti Petræ judices eorum.* Angeli quondam ipſorum cuſtodes, illos accuſabunt, quòd tot Dei beneficiis, illorum cura, monitis, protectione tam indignè abuſi ſint: *Et Virtutes cœlorum commovebuntur.*

Sap. 5.

Pſ. 140.

XIX. *Et tunc parebit ſignum Filii hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ; & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multa & majeſtate.* Crux Chriſti quæ nunc ſignum eſt contradictionis impiis & carnalibus hominibus, in die judicii ſignum illis erit ruinæ & damnationis. Quantus erit terror *Inimicorum crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt*, cùm ſignum crucis in nubibus coruſcare videbunt inſtar ſolis? Quod ſolatium, quæ lætitia electorum, qui crucem ſuam ferentes, ſecuti ſunt Chriſtum, cruci cum ipſo confixi? Plangamus nunc peccata noſtra ex vera ſinceraque contritione, ne tunc plangamus ex deſperatione: cruci Chriſti nunc adhereamus ad ſalutem, ne illam tunc videamus ad confuſionem. Si tuleris crucem in hac vita, ſi Chriſtum crucifixum fueris imitatus, tunc ad vocem tubæ paventibus impiis, tu gaudebis. *Judicaturo Domino lugubrè mundus immugiet: tribus ad tribum pectora ferient: potentiſſimi quondam Reges nudo latere palpitabunt: exhibebitur cum prole ſua verè tunc ignitus Iupiter: adducetur & cum ſuis ſtultus Plato diſcipulis: Ariſtotelis argumenta non proderunt: tunc tu exultabis, & videbis, & dices: Ecce crucifixus Deus meus: ecce Judex, qui obvolutus pannis in præſepio vagiit: hic qui matris geſtatus ſinu, hominem Deus fugit in Ægyptum: hic veſtitus coccino: hic ſentibus coronatus. Cerne manus, Judæe, quas fixeras: cerne latus, Romane, quod foderas: videte corpus, an idem ſit, quod dicebatis nocte ſuſtuliſſe diſcipulos.* Tunc ſignum redemptionis tuæ cum fiducia & gaudio conſpicies: *Reſpicite & levate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra* (inquit Chriſtus.) Hinc judicii dies à Tertulliano vocatur *Dies Chriſtianæ exultationis.*

S. Hier. Ep. 1.

Luc. 21. 28.

Et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multa & majeſtate. Ipſe videbitur terribilis, qui viſus eſt contemptibilis. *Demonſtrabit potentiam, qui demonſtravit patientiam. In cruce patientia erat, in judicio potentia erit. Apparebit enim homo judicans, ſed in claritate: quia ſicut eum vidiſtis ire, dixerunt Angeli, ſic veniet. Forma ipſa veniet ad judicium; ideo videbunt illum & impii: nam formam Dei non videbunt. Apparens in hominis forma, dicet*, Ite in ignem æternum, *ut impleatur quod dixit Iſajas*, Tollatur impius, ut non videat claritatem Domini: *Tollatur, ut non videat formam Dei.* O Domine, *Fac mecum ſignum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur.* In judicio confundentur perniciosè, qui modò nolunt confundi ſalubriter. *Præbet illis Deus modo aditum ſalubris confuſionis, ſi non contemnant medicinam confeſſionis. Si autem modò nolunt confundi, tunc confundentur, quando deducent eos ex adverſo iniquitates eorum. Quomodo confundentur? Quando dicent,* Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum & in ſimilitudinem improperii: nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore: ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei. Quid nobis profuit ſuperbia? *tunc dicent: modò dicant, & ſalubriter dicunt. Convertatur enim unuſquiſque ad Deum humilis, & modò dicat, Quid mihi profuit ſuperbia? & audiat ab Apoſtolo:* Quam enim gloriam habuiſtis in his, in quibus nunc erubeſcitis? *Videtis eſſe & modò confuſionem ſalubrem in loco pœnitentiæ; tunc autem ſeram, inutilem, infructuoſam.* Quid nobis profuit ſuperbia, aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia tamquam umbra. *Quid enim, quando hic vivebas, non videbas quia tranſibant omnia iſta tamquam umbra? Tunc relinqueres umbram, & eſſes in luce: non poſtea diceres*, Tranſierunt omnia velut umbra, *quando ab umbra in tenebras iturus es.*

S. Aug. En. in pſ. 85.

Sap. 4.

Rom. 6. 22.

XX. *Et mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus*, &c. In electorum ſocietate nemo locum habebit, niſi qui membrum fuerit Eccleſiæ Catholicæ toto orbe diffuſæ, & ſecundùm ejus mores, Chriſtique legem vixerit. Ad hanc vocant Angeli viſibiles, Prædicatores Apoſtolici cum tuba &

Alex. Expoſ. in Euang.

Iai.58.1. voce magna verbi Dei; quibus Dominus ait: *Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum.* Qui ad hujus tubæ vocem non excitatur, qui Domino exercituum non paret; qui contra hoſtes ſalutis noſtræ, carnem, mundum, diabolumque non pugnat; qui in caſtris pœnitentiæ Chriſtianæ, ſub vexillo crucis, non meretur, ad Eccleſiam electorum in voce noviſſimæ tubæ non congregabitur.

S. Jo. Chryſ. Hom. 78. in Matth. XXI. *Ab arbore autem fici diſcite parabolam: Cum jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, ſcitis quia propè eſt æſtas: ita & vos cum videritis hæc omnia, ſcitote quia propè eſt in januis.* Prædicit æſtatem tunc ſpiritalem, tranquillitatemque à fluctibus hujus vitæ juſtis hominibus futuram, quorum vita ſpiritalis tempore mortalis hujus vitæ abſcondita eſt, ut arborum vita hyberna tempeſtate: *Mortui enim eſtis* (inquit Apoſtolus) *& vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Reprobis autem è contrario hyemem ac terribiles tempeſtates, poſt æſtivam tranquillitatem venturas prænuntiat: quod paulò poſt confirmavit, dicens, laſcivè illis viventibus diem illum eſſe venturum. *Sicut autem in diebus Noe, ita erit & adventus Filii hominis*, &c. Lugendus hominum ſtupor, qui Dei & iudiciorum ejus innemores, vitæ præſentis curis ita implicantur, voluptatibus ſic immerguntur, ut nec prædictionibus, nec adhortationibus, nec promiſſionibus, nec minis excitentur ad cogitandum ſeriò de noviſſimis ſuis, de morte, de judicio; de impiorum æterna damnatione, de ſanctorum æterna beatitudine. *Non eſt Deus in conſpectu ejus: inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore. Auferuntur judicia tua à facie ejus.... In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* Jam tunc noviſſimæ tubæ clangore, quem in Euangelio audimus, excitati, Deum timeamus, illumque, ut par eſt, colentes, & mandata ejus fideliter ſervantes, ad judicium nos præparemus. *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus.* Timeamus, ſed timore caſto, qui cum ſummo deſiderio & amore cohæret, quo pii cujuſque pectus accenditur. Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, (inquit Apoſtolus) *quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex: non ſolùm autem mihi, ſed & iis qui diligunt adventum ejus.* Ille autem diligit adventum Domini, *qui cum ſinceritate fidei, firmitate ſpei, ardore charitatis expectat:* Qui piè vivendo, ad diem vitæ ſuæ noviſſimum ſe præparat. Ideò adventus ſui ad judicium diem & horam Chriſtus hominibus ignotam eſſe voluit, ut eorum ſolicitudinem & vigilantiam excitaret, ſemperque ad comparendum coram ejus tribunali, & ad reddendam de operibus ſuis rationem parati eſſent. *Tunc enim unicuique veniet dies ille, cùm venerit dies, ut talis hinc exeat, qualis judicandus eſt illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Chriſtianus, ne imparatum inveniat eum Domini adventus. Imparatum autem inveniet ille dies, quem imparatum invenerit ſuæ vitæ hujus ultimus dies.* Quamobrem *Attendite vobis, ne fortè graventur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ, & ſuperveniat in vos repentina dies illa: tamquam laqueus enim ſuperveniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante Filium hominis.*

Pſ. 9.

Eccl. 7.

Gloſſ. 3.3.

Luc. 21.34.35. 36.

XXII. *Sicut enim erant diebus Noe, ante diluvium, comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, uſque ad eam diem quo intravit Noe in Arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus Filii hominis.* Quid ergo? Peribunt ne omnes qui iſta faciunt? Non, ſed qui de iſtis præſumunt; ſed qui iſta Deo præferunt; ſed qui propter hæc Deum offendere citò parati ſunt. At verò *qui iſtis omnibus, aut non utuntur, aut utuntur tanquam non utentes, plus præſumentes de illo qui dedit, quàm de his quæ data ſunt, & intelligentes in his ejus conſolationem & miſericordiam; & non ſunt occupati donis, ne à Donatore ruant; qui tales ſunt, non illos inveniet imparatos hora illa ſicut fur.*

2. Tim. 4.

S. Aug. Epiſt. 199. alias 80.

S. Aug. En. in Pſ. 120.

„ „ „ „

XXIII. *Tunc duo erunt in agro: unus aſſumetur, & unus relinquetur. Duæ molent in mola: una aſſumetur, & una relinquetur.* Ex omni ſtatu & conditione quantumvis obſcura & vili, Deus aliquos elegit & aſſumit ad Regnum gratuito miſericordiæ ſuæ dono; alios relinquit in maſſa perditionis juſto ſemper judicio. Nec rude ingenium, nec deſpecta conditio cuiquam obſtat, quò minùs ad cœli gloriam aditus ei pateat, modò mandata Dei ſervet, eumque ex toto corde diligat, ſua conditione benè utatur, laboreſque manuum ſuarum offerat Deo, ut media pœnitentiæ & ſalutis. *Duo in agro: duæ in mola*, &c. Molendi ac pinſendi tritici cura, propria erat ancillarum. Oſtendit itaque Chriſtus Regni ſui diſcrimen à Regnis terrenis. Nam in Regnis mundi, fœminæ ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remotæ ſunt; ſervi verò multò magis: at Chriſtus mulieres, etiam ſervas, ad Regnum ſuum aſſumit. *Omnes filiis Dei eſtis per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu..... Non eſt ſervus, neque liber: non eſt maſculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Ieſu.* In omni conditione & ſtatu ſalus æterna ſperanda; in nullo ſtatu, nulla in conditione præſumendum, ſed cum timore & tremore, Chriſtianæ vitæ, illiuſque ſtatus & conditionis officia, ſecundùm Chriſti legem implenda ſunt. *Duo erunt in agro: unus aſſumetur, & unus relinquetur. Duæ molent in mola: una aſſumetur, & una relinquetur.* Addit Chriſtus apud Sanct. Lucam: *Erunt duo in lecto uno: unus aſſumetur, & unus relinquetur.* Quoniam diem noviſſimum ſcimus venturum, utiliter autem ſcimus venturum, & utiliter ignoramus, quando venturus ſit, paratum cor habeamus benè vivendo; & non ſolùm timeamus venturum illum diem, ſed & amemus. Dies quippè ille ſicut infidelibus laborem auget, ſic fidelibus finit. Quid autem horum duorum eſſe velis, antequam veniat, nunc eſt in poteſtate; cùm venerit, non erit, Elige ergo cùm tempus eſt: quia Deus quod miſericorditer occultat, miſericorditer differt. Jam verò quia in quocumque genere vitæ, quod habet aliquam profeſſionem, non omnes inveniuntur probi, non omnes reprobi, ex hoc apparet, quia de quibuſdam hominum generibus, quę per ſimilitudines in Euangelio propoſita audivimus, ſic concluditur: *Unus aſſumetur, & unus relinquetur.* Aſſumetur bonus, relinquetur malus. Videntur duo in agro; eadem profeſſio eſt, ſed non idem cor. Profeſſionem vident homines, cor novit Deus... *Videntur mihi in agro laborare, qui præſunt Eccleſiis: ſicut Apoſtolus dicit*, Dei agricultura, Dei ædificatio eſtis. *Nam & architectum ſe dicit:* Ut ſapiens architectus fundamentum poſui: *& agricolam, cum dicit:* Ego plantavi, Apollo rigavit, ſed Deus incrementum dedit. *In molendino duas dixit, non duos; credo, quod hæc figura ad plebes pertineat: quia Præpoſiti regunt, plebes reguntur. Et molendinum puto dictum mundum iſtum; quia rota quadam temporum volvitur, & amatores ſuos conterit. Sunt ergo qui de actionibus mundi non recedunt: ſed tamen & ibi alii benè operantur, alii malè: alii ſibi amicos faciunt de mammona iniquitatis, à quibus recipiantur in tabernacula æterna, quibus dicitur*, Eſurivi, & dediſtis mihi manducare: *alii iſta negligunt, quibus dicitur*, Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare. *Proinde, quia de his qui verſantur in negotiis & operibus hujus mundi, alii diligunt benefacere indigentibus, alii negligunt: tamquam de duabus in molendino una aſſumetur, & una relinquetur. Lectum autem poſitum arbitror pro quiete; quia ſunt qui neque actiones mundi pati volunt, ſicut ſunt conjugati homines, habentes domos, familias, filios; neque aliquid in Eccleſia agunt, ſicut Præpoſiti velut in agricultura laborantes; ſed velut ad hæc infirmi, ſecedunt ad otium, & quieti eſſe diligunt; veluti memores infirmitatis ſuæ, non ſe committentes magnis actionibus, & quodammodo in ſtrato infirmitatis rogantes Deum. Et ipſa profeſſio habet bonos, habet fictos: proinde etiam ex his unus aſſumetur, & unus relinquetur. Ad quamcumque profeſſionem te converteris, para te pati fictos:*

Galat. 3. 26. 28

S. Aug. En. in Pſ. 36. ter. 1.

1. Cor. 3. 9. & 1c. ibid. 6.

alio-

alioquin si te non paraveris, invenies quod non sperabas, & deficies, aut perturbaberis. Ad omnia ergo te paratum facit qui tibi loquitur, cum tempus est & illi loquendi, nondum judicandi; & tibi audiendi, nondum frustra pœnitendi.

XXIV. *Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit*, &c. Quàm vigilantes sumus ad acquisitionem & conservationem bonorum temporalium! Quàm desides, quàm somnolenti ad æternorum adeptionem, ad gratiæ & donorum spiritualium conservationem! Vigilemus, ne nos ultimus dies imparatos inveniat. Non otiosa sit, sed actuosa vigilantia nostra; vigilantia examinis peccatorum nostrorum, illa ut per pœnitentiam emendemus: vigilantia attentionis ad officia nostra, ut illa impleamus: vigilantia applicationis ad bona opera, ut illis Deum promereamur, & per illa vocationem nostram certam faciamus. Ne dicas, Faciam quod volo, Deus bonus est; quando me convertero, ignoscet mihi. Ita planè dic tibi, Si crastinus dies certus est tibi. Nonnè ad hoc te admonet Scriptura, dicens: *Ne tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem; subitò enim veniet ira ejus, & in tempore iracundiæ disperdet te?* Ecce ad utrumque vigilavit pro nobis providentia Dei. *Ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus: rursus ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus.*

S. Aug. s. 352. aliis 27. inter hom. 50.

Eccl. 5. 8. & 9.

XXV. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore? Beatus ille servus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Quamvis omnes vigilare debeant, ut servi dominum suum expectantes; multò magis tamen Christi & Ecclesiæ Ministri, quorum officia hìc describit Dominus. Quæ est hujus Domini familia? Illa est, quam ipse de manu inimici redemit, & suo dominio mancipavit, Ecclesia scilicet Catholica, quæ per orbem terræ copiosa fertilitate diffunditur, & redemptam se pretioso Domini sui sanguine gloriatur. *Filius enim hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Grex ergo boni Pastoris, ipsa est familia Redemptoris. Dispensatores, Apostoli, & eorum successores Episcopi. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*, (inquit Apostolus) Et, *Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem.* Horum officia sunt. 1. Ut super familiam Domini ab ipso constituantur, non intrudantur, non irrepant, non ambiant sacrum principatum: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret.* 2. Se tamquam servos gerant, non dominos in Ecclesia: *Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundùm Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* 3. Fidelis sit & prudens servus: Fidelis, ut fallere nolit: prudens, ut falli non possit. Fidelis, qui non sua, sed Domini lucra, gloriam, & familiæ ejus utilitates quærat: prudens, qui cum judicio illud faciat, mediisque utatur idoneis. Fidelis in omnibus, & in modicis & in magnis: prudens in consiliis, in verbis, in operibus; non prudentia carnis, sed spiritus. 4. Conservis cibum dispenset, non ex propria penu, sed ex cellario Domini, ex Scripturis sacris & traditione: Verbum enim Dei cibus est animarum. *Non aliud est spiritale triticum, quàm Christianæ Fidei venerabile Sacramentum. Hujus tritici mensuram vobis in nomine Domini damus, quoties illuminati dono gratiæ spiritalis, secundùm regulam veræ fidei disputamus: & eamdem tritici mensuram per Dominicos dispensatores accipitis, cum quotidie per Dei famulos verbum veritatis auditis. Ex ipsa, sicut Deus dividit, universi pascamur; inde alimenta bonæ vitæ sumantur, ut ad æternæ vitæ præmia pervenire possimus, in illum credentes, in illo sperantes, illum præ omnibus & in omnibus diligentes; qui se ipsum nobis & alimentum præstat, ne deficiamus in via; & præmium servat, ut gaudeamus in patria.* 5. Conservis det cibum *in tempore*. Tempus autem semper opportunum est, semper urget. Ministerio verbi, Sacramentorum administrationi, Doctrinæ Christianæ traditioni, procurationi salutis animarum, continua vigilantia, studioque indefesso incumbendum est; quia omni hora plurimos deficere potest tempus, ex cujus bono usu pendet beata æternitas. *Beatus ille servus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit sic facientem*; in sacro ministerio assiduum, vigilem, ferventem, fidelem, prudentem; unius Domini gloriam quærentem; illi uni placere studentem, cui se probavit. *Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Quænam bona? Deus ipsemet, *Omne bonum*. Æquum est, ut illi nos totos devoveamus, illique alacriter serviamus omni tempore, qui se ipsum nobis præmium daturus est in æternitate.

S. Fulgent. ser. de Dispensatoribus Dom.

Mat. 20.

1. Cor. 4. Ad Tit. 1.

Heb. 5. 4.

1. Petr. 5. 2. & 3.

XXVI. *Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis: veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat: & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus, & stridor dentium.* Mali Ministri & Prælati onus Angelicis humeris formidandum, sine metu, ne dicam sine fide judiciorum Dei & adventus Christi, subeunt: multos annos sibi pollicentur; nec Pastorum Principi cogitant se reddituros esse de cura gregis, Domino de dispensatione & administratione familiæ rationem. 2. Officium ac Ministerium sacrum negligere parum illis est: in Clero dominari volunt, suaque auctoritate in aliorum injurias ac tyrannidem abutuntur. Non sunt *forma gregis*, nisi violenta, quæ in subjecto non manet, nisi ad ejus perniciem ac destructionem: cùm è contrario forma naturalis (cui boni Prælati similes sunt) in subjecto sponte diùque resideat ad ejus perfectionem. 3. Voluptatibus suis ac genio indulgent, luxuque, lautitia, conviviis, ludis celebres, cum hominibus sui similibus societatem ineunt, seque in illorum consuetudinem ac familiaritatem penitùs immergunt, patrimonium Crucifixi profundentes ac decoquentes. Pascunt semetipsos; incrassati, impinguati, dilatati recalcitrant, superiores contemnunt, æquales fastidiunt, opprimunt inferiores; obliviscuntur Dei Creatoris sui, Christi Redemptoris & magni Pastoris animarum, omniumque officiorum suorum. Verùm Dominus qui fideles prudentesque Ministros magnis præmiis donat, pravos terribilibus pœnis afficiet. 1. Oblivionem judiciorum Dei, & infidelitatem in sacro ministerio, improvisa morte, repentina iræ ac furoris sui oppressione vindicabit. 2. Abusum auctoritatis Ecclesiasticæ plectet eterna separatione à societate Ecclesiæ triumphantis, & consortio Sanctorum. 3. Mollem voluptariamque vitam æterno fletu ac stridore dentium ulciscetur. *Quamquam ergo in commune nos ad indefessam vigilantiæ curam* Dominus *adhortetur, specialem tamen populi Principibus, id est, Episcopis, in expectatione adventuque suo solicitudinem mandat. Hunc enim servum fidelem atque prudentem, præpositum familiæ significat, commoda atque utilitates commissi sibi populi curantem. Qui si dicto audiens, & præceptis obediens erit, id est, si doctrinæ opportunitate & veritate infirma confirmet, disrupta consolidet, depravata convertat, & verbum vitæ in æternitatis cibum alendæ familiæ dispendat, atque hæc agens hisque immorans deprehendatur, gloriam à Domino tamquam dispensator fidelis & villicus utilis consequetur, & super omnia bona constituetur; id est, in gloria Dei collocabitur, quia nihil sit ultra, quod melius sit. Quòd si contuens longam Dei patientiam, quæ in profectum humanæ salutis extenditur, adversùm conservos insolescet, & sæculi malis, vitiisque se tradet, præsentium tantùm curam in cultu ventris exercens: desperata die Dominus adveniet, eumque à bonis quæ sponderat*

S. Hil. c. 27. in Matt.

rat dividet, portionemque ejus cum hypocritis in pœnæ æternitate conſtituet, quia adventum deſperaverit, quia mandatis non obtemperaverit, quia præſentibus ſtuduerit, quia vita gentium vixerit; quia deſperatione judicii, commiſſam ſibi familiam fame, ſiti, cæde vexaverit.

CAPUT XXV.

Senſus Litteralis.

I. *TVnc ſimile erit Regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades ſuas, exierunt obviam ſponſo & ſponſæ.* Cùm improviſus ad judicandum vivos & mortuos venero, Eccleſia mea ex hoc mundo collecta, ſimilis erit decem virginibus. Parabola ſumpta eſt ab antiquo ritu, quo ſicut ſponſo juvenes, ita ſponſæ virgines honoris cauſa adjungebantur, quæ ipſa nocte nuptiarum in ſponſæ ædibus adventum ſponſi expectabant, & ſponſo in domum ſponſæ venienti, cum facibus nuptialibus occurrebant, qui eam inde cum ſociis virginibus in domum ſuam, vel aliam duceret, ubi nuptiarum pompa celebraretur. Per *virgines* hìc omnes ſolique Chriſtiani ſignificantur, propter integritatem fidei, & quòd hujus ſæculi pollutionibus ſe renunciare in baptiſmo profeſſi fuerint. *Decem* dicuntur, quia vix pauciores erant in nuptiis Hebræorum. Per *lampades* fides ſignificatur, quæ accenditur, cùm operibus bonis quoquo modo lucet. *Sponſus Chriſtus eſt*. Exiiſſe dicuntur obviam ſponſo & ſponſę per anticipationem; quando enim in occurſum iverint, inferiùs narratur. His verbis, *Et Sponſæ*, nihil eſt in Textu Græco quod reſpondeat; ſed ſponſo dumtaxat occurriſſe dicuntur. *Et ſponſæ*, addunt Vulgata noſtra Latina, & Syriaca Verſio: atque ita legiſſe videtur Origenes. Suſpicantur viri eruditi, omiſſum ab his, qui non videbant, quomodo virgines, id eſt, fideles, dicerentur *ſponſæ occurrere*, cum ipſi ſint Eccleſia, id eſt ſponſa, de quibus Apoſtolus ſcribit: *Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*. Sed id neminem movere debuit: In parabolis enim & comparationibus non ſunt premendę & ſcrupuloſiùs examinandę partes ſingulæ, ſed intuendus parabolæ ſcopus ac finis, cujus reſpectu quædam ſignificant, aliæ verò acceſſionum & ornamentorum loco ſunt habendæ. Scopus autem hujus parabolæ eſt, quem Chriſtus ipſe indicat his verbis: *Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam*. Debere nos ſcilicet ſemper eſſe ſolicitos de vita rectè inſtituenda, & ad reddendam illi de operibus noſtris rationem paratos. *Sponſus & ſponſa Dominus noſter Deus* (inquit S. Hilarius) *Nam ut ſpiritus carni, ita ſpiritui caro ſponſa eſt. Sed tuba excitante, ſponſo tantum obviam proditur: erant enim jam amba unum, quia in gloriam ſpiritalem humilitas carnis exceſſerat*.

Judic. 14. 11. pſ. 45. Cant. Cant.

S. Hilar. in hunc loc.

2. Cor. 11. 2.

II. *Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes*. Pars eorum erant fatuæ, pars prudentes. Bonis enim mali ſunt permixti in Eccleſia, donec ad nuptiarum aulam, quod cœlum eſt, pervenerint. Illarum porrò imprudentia in eo poſita fuit, quòd oleum ſibi non comparaverint, quod lampadibus, moram faciente ſponſo, infundi poſſet, earumque lucem fovere, ac perennem ſervare. *Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non ſumpſerunt oleum ſecum: prudentes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus*. Per *oleum* quod cæteris ſupernatat liquoribus, charitas ſignificatur: Per *vaſa* indicantur corda, in quibus diffunditur charitas per Spiritum ſanctum. Fatuæ ergo virgines non ſumpſerunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus, quod prudentes fecere: quia ſatis ipſis viſum eſt, ſi lampades earum externo ſplendore bonorum operum, quæ ſive timore, ſive cupiditate rerum temporalium, ſive deſiderio gloriæ, & laudis humanæ ediderunt, lucerent coram hominibus; ſibi autem non providerunt, ut charitatem intùs haberent, qua ſine fidei lampas Chriſtianis non ſufficit, ut in occurſum Chriſti pergant, ab eoque ad nuptiale convivium admittantur.

S. Aug. t. 9. aliàs 23. de Verbis Domini Epiſt. 240. aliàs 120. c. 31. & l. Quæſtion. 83. Quæſt. 59.

III. *Moram autem faciente ſponſo, dormitaverunt omnes, & dormierunt*. Sponſo, ultra quàm ſperabant, adventum ſuum in ędes ſponſę ad eam ducendam differente, nictare cœperunt omnes oculis gravatis, & tandem ſopore victæ, omninò dormierunt. Chriſto adventum ſuum ad judicium protrahente, omnes in varias ægritudines & languores mortis prænuntios iuciderunt, & tandem ſomno mortis dormierunt. Quo de ſomno Apoſtolus ſcribit: *De dormientibus nolo vos ignorare, fratres, ut non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent*. De dormientibus, id eſt, de his qui mortui ſunt. Quare enim dormientes vocantur, niſi quia ſuo die reſuſcitantur? Ergo dormierunt omnes. Fatua ſit virgo, prudens ſit virgo, ſomnum mortis omnes patiuntur. Moram ſponſi, pœnitentiæ ſpatium, S. Hilarius interpretatur.

2. Theſſ. 4. 12.

S. Hilar. c. 27. in Matt.

IV. *Media autem nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit, exit obviam ei*. Nocte profundiſſima, hora inexpectata, clamor factus eſt, qui nocte latiùs auditur: *Ecce ſponſus venit*, &c. Quando non ſperatur, quando non creditur, Chriſtus ad judicium venit. *Nocte media clamor, cunctis ignorantibus, tubæ vox eſt Domini præcedentis adventum, & univerſos, ut obviam ſponſo exeant, excitantis*. Nox igitur ibi poſita eſt pro ignorantia. *Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades ſuas*. Omnes, canente noviſſima tuba, reſurrexerunt. *Venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei; & qui audierint, vivent: & procedent, qui bona egerunt, in reſurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii*. Lampadum compoſitio & ornatus, præparatio qualiſcumque eſt, ad reddendam operum ſuorum rationem, quæſita boni operis conſcientia, velut luce in corporum lampadibus lucente. Quam ſibi deficere cùm tardiùs animadvertiſſent, *Fatuæ ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ, extinguuntur*. Charitate veſtra & meritis nobis ſuccurrite, cùm boni operis conſcientia, quæ charitatis effectus eſt, nos deficiat: & opera quæ ſplendere hominum oculis videbantur, charitatis igne deſtituta, in conſpectu Dei tenebræ ſint.

S. Hil.

Joa. 5. 28.

V. *Reſponderunt prudentes, dicentes: Nè fortè non ſufficiat nobis & vobis; ite potiùs ad vendentes, & emite vobis*. Non deſperationis, ſed piæ humilitatis vox iſta eſt, *Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis*. In tremendo enim Chriſti judicio vix ipſa ſibi ſufficit bona conſcientia, ut ſibi teſtimonium perhibeat. *Quis enim gloriabitur mundum ſe habere cor*, in conſpectu ejus, qui *juſtitias judicabit*? *Væ etiam laudabili hominum vitæ, ſi remota miſericordia, diſcutias eam* (Domine.) Iſta verò verba, *Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis*, non conſilii, ſed ironiæ & obliquę exprobrationis verba ſunt. Cùm in mundo eſſetis, ante ſponſi adventum, tempus erat emendi olei, merita comparandi: nunc tempus non eſt ampliùs. Ite ergo ad eos, quorum gratiam & laudem quærebatis, vel à quibus commoda temporalia ſperabatis; ite ad eos, quibus ut placeretis, bona aliqua feciſtis opera, exteriùs dumtaxat micantia, non igne charitatis, non oleo Sancti Spiritus accenſa.

Prov. 20. 8. 9.

S. Aug.

VI. *Dum autem irent emere, venit ſponſus; & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt janua*. Dum autem alienam opem & ſolatiũ fruſtra quęrerent, venit ſponſus ad ſponſæ domum, & quę paratæ erant, adornatis & accenſis lampadibus, teſtimonium ſcilicet perhibente bona conſcientia, fide non ficta,

& cha-

& charitate ardente in corde puro, intraverunt cum eo in domum convivii nuptialis, in gaudia æterna : & ingressis omnibus *ad cœnam nuptiarum Agni*, glorificata cum Christo Ecclesia, membris omnibus ad totum collectis, & cum glorioso capite in æternum conjunctis, clausa est janua, nemini umquam aperienda : *Non enim, post judicium patet precum aut meritorum locus.*

Apoc. 19.

S. Aug. l. qu. 83. qu. 59.

VII. *Novissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes : Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens ait : Amen dico vobis, nescio vos.* Novissimè verò, cùm olei emendi, cùm meritorum comparandorum tempus præteriisset, fatuæ virgines, Christiani charitate & meritis destituti, præ angustia spiritus gementes, Dei misericordiam frustra implorarunt, dicentes, *Domine, Domine, aperi nobis*... Non enim (inquit alibi Christus :) *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum Cœlorum : sed qui facit voluntatem Patris mei, ipse intrabit in Regnum Cœlorum.* Illis itaque respondebit : *Nescio vos.* Non habeo vos ut meas, nuptiisque meis ac æterna fælicitate dignas.

VIII. *Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam*, qua Sponsus veniet. In quibusdam Codicibus Græcis habetur : *In qua filius hominis veniet.* Quod interpretamentum ex margine in textum irrepsisse, melioris notæ Codices, Latina Versio Vulgata, Syriaca, & Arabica, quæ illud non habent, manifestè probant.

IX. *Sicut enim homo peregrè proficiscens vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique secundùm propriam virtutem : & profectus est statim.* Eumdem esse hujus parabolæ scopum ac finem, qui præcedentis, hæc indicat conjunctio, *Sicut enim* : Ut scilicet Apostoli & Christiani omnes intelligerent, qua solicitudine & diligentia parare se deberent ad reddendam Christo judici, in novissimo die, omnium operum suorum, acceptorumque à Deo donorum rationem. Eademne sit, an distincta parabola, quam S. Lucas c. 19. alio loco, alia occasione, aliis etiam verbis à Christo narrat propositam, sacri dissentiunt Interpretes. Diversam S. Joan. Chrysost. eamdem SS. Ambr. & Hieron. censent : hanc quæstionem S. Aug. in lib. *de consensu Euangelistarum* non attingit. Ut ut est, idem est finis utriusque. *Sicut enim homo peregrè proficiscens vocavit servos suos*, &c. id est : Sic agetur cum hominibus in novissimo judicio, sicut ageret homo nobilis, qui in regionem longinquam proficiscens vocavit servos suos, & distribuit illis bona sua, ut negotiarentur, & lucrum illi parerent ; redux verò ab illis rationem exegit. Homo peregrè proficiscens, Christus est in Cœlum ascendens, unde nonnisi longo post tempore, in fine scilicet sæculorum, est rediturus : Abiens verò, inæqualia dona servis suis, Ecclesiæ ministris, imò fidelibus omnibus dedit, quæ vel in aliorum, vel in propriam salutem, semper autem in utilitatem ac gloriam Domini, qui illa contulit, impendentes, fidelitatem suam, industriam, ac studium in re ejus amplificanda illi probarent. Confer cum 1. ad Corinthios c. 12. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus : & divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus : & divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ : alii autem sermo scientiæ secundùm eumdem Spiritum : alteri fides in eodem Spiritu : alii gratia sanitatum in uno Spiritu : alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis, prout vult..... Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Numquid omnes Apostoli? Numquid omnes Prophetæ? Numquid omnes Doctores*, &c. Et ad Ephesios 4. *Unicuique nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis Christi. Propter quod dicit : Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus.... Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi : donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Distribuisse autem dicitur *unicuique* talenta *secundùm propriam virtutem*, seu capacitatem ; humano more loquens : quia sic homines facere solent, nec bona sua servis temerè & æqualiter, sed pro cujusque industria, virtute, & fide distribuunt. At Dei donum sicut gratuitum est, sic nonnisi per alteram gratiam eo benè utimur, secundùm Apostolicam illam sententiam : *Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine :* & capacitas omnis etiam naturalis, multò magis supernaturalis, Dei munus est. Et licèt in gratiarum, quas gratis datas vocamus, distributione, Deus plerumque capacitatem attendat, doteſque etiam naturales, quas dedit ipse, ingenii, scientiæ, eloquentiæ, industriæ ac solertiæ ; id tamen non esse perpetuum, vel unius Jeremiæ exemplum evincit. In gratiæ verò, quam gratum facientem vocamus, distributione, Deum naturæ vires, aut liberi arbitrii merita non spectare, nec bonum usum gratiæ, qui ex gratia Christi non sit, dogma fidei est.

Coloss. 1.

X. *Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.* Qui plura & præstantiora dona à Christo acceperat, negotiatoris instar industrii & diligentis, qui commissa sibi pecunia maximum lucrum facit, iis usus est ad Dei gloriam, suique & aliorum salutem promovendam, ita ut fructum referret uberrimum. Similiter & qui pauciora minoraque dona acceperat, pro mensura donationis Christi, illa egregiè impendit, illisque fructum etiam uberem fecit, seu novarum gratiarum & donorum accessionem bono usu priorum promeritus est : quemadmodum S. Augustinus ait, *Spiritum sanctum habere, qui Deum diligit, & habendo mereri, ut plus habendo plus diligat.*

S. Aug. tr. 74. in Joann.

XI. *Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.* Qui unum talentum acceperat, donum aliquod, seu magnum, seu modicum, quod & ipse ad gloriam Domini, ad proximorum utilitatem, ad propriam salutem impendere poterat & debebat, ex pusillanimitate & inertia otiosum illud habuit, & inutile fecit. Idem significat S. Lucas, cùm ait, servum illum mnam sibi creditam in sudario alligasse, & abscondisse pecuniam domini sui.

XII. *Post multum verò temporis venit dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis. Et accedens, qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens : Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.* Post longum illud temporis intervallum, quod à Christi in cœlos Ascensione, usque ad finem mundi intercedit, veniet Christus ad judicium, & rationem acceptorum donorum gratiarumque, tum ab Ecclesiæ Ministris, tum à Christianis omnibus exiget. Qui quinque talenta accepit, alia quinque talenta offert Domino in fidei suæ ac virtutis testimonium ; fructum scilicet uberrimum bonorum operum ac meritorum, quæ gratia peperit ; vel salutis animarum, quam procuravit. *Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque* supra sortem *ex eis lucratus sum. Ait illi dominus ejus : Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam : intra in gaudium domini tui.* Euge, vox est laudantis & congratulantis, quasi dicat, Benè habet ; probitas fidesque tua mihi probata est, eamque præmio dignam judico. Quia igitur in paucis, quæ tuæ fidei commiseram, fuisti fidelis : (*Omnia enim, quæ in præsenti habemus, licèt magna videantur & plurima, tamen comparatione fu-*

S. Hieron. in hunc loc.

ne futurorum parva & pauca ſunt :) ſuper multa te conſtituam . *Omnia* ſcilicet *bona* mea (ex ſuperiori cap. verſ. 47.) tibi adminiſtranda & poſſidenda jam
1. Petri 1.4. trado , ut ſis *cohæres* meus , & *hæres Dei* ; ut poſſideas *Hæreditatem incorruptibilem , & incontaminatam , & immarceſſibilem* , tibi *conſervatam in cœlis* . Ejuſdem gaudii particeps eſto cum Domino tuo , ejuſdem regni , ejuſdem gloriæ . *Intra in gaudium domini tui* . His verbis tota beatitudo ſignificatur ; his verbis ſignifi-
1. Cor. 2. 9. catur : *Quòd nec oculus vidit , nec auris audivit , nec in cor hominis aſcendit , quæ præparavit Deus iis , qui diligunt illum* .

XIII. *Acceſſit autem & qui duo talenta acceperat , & ait : Domine , duo talenta tradidiſti mihi , ecce alia duo ſuperlucratus ſum . Ait illi dominus ejus : Euge ſerve bone & fidelis , quia ſuper pauca fuiſti fidelis , ſu-*
S. Joa. Chryſ. H. 79. in Mat. *per multa te conſtituam : intra in gaudium domini tui* . Æquè laudat eum , qui ex duobus talentis , ac eum , qui ex quinque duplum lucratus fueras ; æquè illi gratulatur : quia pariter oſtendit iſte , ſe à domino principium & occaſionem operationis ac lucri accepiſſe , & gratiam habere , & totum ipſi imputare . Quamobrem illum pariter in gaudium domini , in æternam beatitudinem intrare jubet : *Deus* enim *cor interrogat ,*
S. Aug. *non manum* . Non tam opera ipſa ponderat (ad quæ facienda non pares omnibus vires , non occaſiones eædem , non tantumdem temporis) quàm affectum & fidele ſtudium . Quamvis ergo ſæpè ſit in tenui labor , at tenuis non gloria , quæ pro menſura charitatis & fidelitatis datur .

XIV. *Accedens autem & qui unum talentum acceperat , ait : Domine , ſcio quia homo auſterus es , metis ubi non ſeminaſti , & congregas ubi non ſparſiſti : & timens abii , & abſcondi talentum tuum in terra : ecce habes , quod tuum eſt* . Noveram te durum & aſperæ indolis hominem , qui non ſolùm nihil remittas debitorum tuorum , ſed ampliùs exigas : ideò pecuniam tuam exponere nolui negotiationi , ne minus lucri faciendo , quàm ſperabas , aut ſortem ipſam amittendo , in tuam indignationem incurrerem . Conſultiùs itaque ac ſecuriùs duxi talentum tuum integrum tibi ſervare , quàm lucrum aliquod venari cum periculo ſortis . Ecce quod tuum eſt ; nihil tibi debeo . Hæc pars non videtur parabolæ , ſed ſupplementum ad ejus explicationem . Damnatorum enim aliquem ita Chriſto judici reſponſurum credibile non eſt , cùm accuſante illos , & convincente propriæ conſcientiæ teſtimonio , nihil habeant , quod juſto judici reſpondeant : ſed veroſimile fuit , negligentem ſuperbumque ſervum , *ad excuſandas excuſationes in peccatis* , ita reſponſurum fuiſſe domino traditæ pecuniæ rationem ab illo exigenti , ut negligentiæ ſuæ culpam in illum rejiceret , & ſuam inertiam domini ſeveritate excuſaret . Veriſimilem itaque ſervi pigri reſponſionem ſubjunxit Chriſtus ad parabolæ complementum : quæ ſi quid ſignificat , id ſignificat unum , nullam excuſationem habituros , qui vel minimum talentum , minimamque gratiam à Deo acceperunt , quòd ea non rectè ſint uſi ad ſuam vel aliorum ſalutem , Dominique gloriam .

XV. *Reſpondens autem dominus ejus , dixit ei : Serve male , & piger , ſciebas quia meto ubi non ſemino , & congrego ubi non ſparſi : oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis , & veniens ego recepiſſem utique quod meum eſt cum uſura* . Non concedit dominus , quod ſervus calumniator ad illius accuſationem ſuæque negligentiæ excuſationem dixerat ; ſed ex ejus opinione loquitur , propriiſque verbis ipſum coarguit ,
Luc. 19. 22. ut expreſſit S. Lucas : *De ore tuo te judico , ſerve nequam* , &c. Si , inquit , durum & crudelem eſſe me noveras , & aliena ſectari , ibique metere ubi non ſeverim : quare non tibi iſtiuſmodi cogitatio timorem incuſſit , ut ſcires me mea diligentiùs quæſiturum : & dares pecuniam meam numulariis , ſeu trapezitis , ne otioſa maneret : Et ego veniens , cum aliquo fructu & incremento recepiſſem , quod meum eſt ? Uſuram non approbat , ſed ſtultitiam & negligentiam mali ſervi damnat . Metaphorica locutio eſt , ſumpta ex more pecunioſorum & avarorum hominum , qui cùm honeſta negotiatione , uti nolint ad incrementum pecuniæ , propter pericula amittendæ ſortis , eam fœneratoribus credunt , ut cum uſura recipiant . Signi- S. Th. 2. 2. qu. 78. a. 1.
ficat igitur uſura hoc in loco ſuperabundantiam bonorum ſpiritualium , quam exigit Deus , volens , ut in bonis ab eo acceptis ſemper proficiamus ; quod non in ejus utilitatem , ſed in noſtram redundat .

XVI. *Tollite itaque ab eo talentum , & date ei , qui habet decem talenta* . Dei dona ab illis auferri ſignificat Dominus , qui illis abutuntur ; in iis verò qui benè utuntur , augeri . Fructus porrò donorum & gratiarum Dei ſunt à Deo & à nobis : quamvis ipſa dona in nobis ſint à Deo ſine nobis . Cæterùm hęc Domini juſſio preſſiùs accipienda non eſt , quaſi in judicio auferantur Dei dona à reprobis , eademque electis tribuantur : ſed id dixit Chriſtus , quia inter homines ita fieri ſolet , ut pecunia ab infideli & negligenti ſervo ablata , fideli ac diligenti tradatur . Idque unum (ut dixi) ſignificat , juſto Dei judicio gratiam indignis quotidiè auferri ; Dei miſericordia , gratiam dignis augeri .

XVII. *Omni enim habenti dabitur , & abundabit : ei autem , qui non habet , & quod videtur habere , auferetur ab eo* . Omni qui donorum gratiæque Dei recto uſu , & bonorum operum fructibus , eorum incrementum obtinuit , gratia uberior à Deo dabitur : omni autem qui gratiam , quam accepit , cooperatione ſua & labore non curat augeri à Deo omnibus fideliter cooperantibus incrementum dante , ſed eam otioſam habet ac vacuam , ea ipſa , quam videtur habere , quia inutiliter ha- S. Aug. l. 2. de Div. Quæſt. ad Simplic. qu. 1.
bet & ſine fructu , gratia auferetur : *Quod non habet , auferri non poteſt ; ſed aliud non habet , ut meritò auferatur , quod habet : non habet charitatem utendi , ut auferatur quicquid aliud habet , quod ſine charitate non prodeſt* .

XVIII. *Et inutilem ſervum ejicite in tenebras exteriores : illic erit fletus & ſtridor dentium* . Inutilem ſervum detrudite in locum ſupplicii , ubi perpetuæ tenebræ , fletus , & ſtridor dentium . Similem ſententiam expoſuimus c. 8. verſ. 12.

XIX. *Cùm autem venerit filius hominis in majeſtate ſua , & omnes Angeli cum eo , tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ : & congregabuntur ante eum omnes gentes : & ſeparabit eos ab invicem , ſicut Paſtor ſegregat oves ab hœdis : & ſtatuet oves quidem à dextris , hœdos autem à ſiniſtris* . Cùm autem venerit ad judicium filius hominis , rationes à ſervis exacturus ; cùm venerit Chriſtus ea ipſa forma viſibili , in qua nunc contemnitur ; ſed tunc majeſtate & gloria circumdatus , quæ illi ceu vero Dei Filio debetur ; & omnium Angelorum ſuorum magnifico ſtipatus ſatellitio ; ſedebit in throno gloriæ ſuæ . Similitudo ſumpta eſt à Regibus , qui cùm res maximas tractant , cùm generalia Regni comitia celebrant , aut judicia exercent , inſident magnifico ac ſublimi ſolio . Solium Chriſti ad judicium venientis , nubes ſplendidiſſima . Et congregabuntur ante eum , ad certum aliquem ac definitum locum , (putà Vallem Joſaphat circumſtantemque regionem , Chriſti converſatione , prædicatione , Paſſione , Reſurrectione , Aſcenſione ſanctificatam) omnes utriuſque ſexus , omnium ætatum , omnium temporum , omnium gentium homines , vivi & mortui , ab illo judicandi , qui *conſtitutus eſt à Deo judex vivorum & mortuorum* . Et ſeparabit eos ab invicem , in duos veluti greges , Angelorum miniſterio , ſicut paſtor ſerò ex agro reverſus , ſegregat oves ab hœdis , qui mixtim paſti fuerint in agro , in diverſis ſtabulis collocandos . Bonos & electos ovibus comparat ob vitæ innocentiam , ſimplicitatem , obedientiam , patientiam , manſuetudinem , & utilitatem , ſeu beneficentiam : Malos & reprobos hircis comparat ob vitæ immunditiam , fœtoremque peccatorum , pronam in rixas indolem , & libidinem qua præ cæteris animalibus fervent . Et ſtatuet oves quidem , id eſt , bonos & electos , à dextris ; hœdos autem , id eſt , malos & reprobos , à ſiniſtris . Dextra virtutes , ſiniſtra vitia notat . Eccleſiaſtis 10. 2. *Cor ſapientis in dextera ejus , & cor ſtulti in ſiniſtra illius* . Jonæ 4. 11. *Et ego non parcam Ninive civitati magnæ , in qua ſunt pluſquam viginti millia hominum , qui neſciunt , quid ſit inter dexteram & ſiniſtram ſuam ?* S. Hieron. in hunc loc.

suam? Rursùm dextra benedictionem, sinistra maledictionem indicat. Ideò benedictiones Legis pronuntiatæ sunt obverso vultu ad montem Garizim, qui situs erat ad meridiem: Hebræi portò meridiem *dextram* vocant: Maledictiones verò prolatæ sunt ore obverso ad montem Hebal, qui ad Aquilonem, id est, ad sinistram positus erat. Dextera denique vulgò honoratior sinistra apud omnes gentes habetur. Convenienti igitur sibi loco electi à dextris, reprobi à sinistris Christi judicis statuentur. Duo tantùm erunt ordines: qui non erunt ad dexteram, erunt ad sinistram; medius locus non erit.

XX. *Tunc dicet Rex his, qui à dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi.* Qui filium hominis se ante dixerat, nunc Regis nomen assumit: quia Regis est in sui Regni consortium & possessionem alios admittere, alios è Regno proscribere & excludere. Ab electorum remuneratione judicium incipiet, quia ad benefaciendum, quàm ad puniendum, ad salvandum, quàm ad perdendum pronior & promptior est. Sponte benefacit, quasi invitus punit, cui proprium est misereri, & parcere; de suo bonus, de nostro justus: *Venite benedicti Patris mei.* Accedite, vos mihi adjungite, quibus in me benedixit Pater meus omni benedictione spirituali in cœlestibus: *Possidete Regnum*, hæreditario stabilique jure, ut filii Patris, ut hæredes ejus, cohæredesque mei: Regnum, inquam, cœlorum: *Paratum vobis à constitutione mundi*, ab æterno prædestinatum, ex mera gratia & misericordia, vestris tamen meritis jam retribuendum: *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.* Esurivi enim & sitivi in membris meis, quibuscum unus sum Christus, & me fame pressum vel siti afflictum, cibo vel potu dato refecistis. Peregrinus & exul fui, & hospitio me suscepistis. Nudus, & induistis. Infirmus, & me vestris facultatibus, vel opera, vel solatio recreastis. Captivus; & ad me venistis, sive redimendum, sive sublevandum, aut consolandum. Non erit quidem una omninò salutis, vel perditionis omnium causa; sed Christus unum genus bonorum operum, scilicet misericordiæ, quæ veras inter virtutes eminet, loco omnium posuit, quemadmodum in exemplis fieri solet. Id autem bonorum operum genus præcipuè commemoravit. 1. Ut operum misericordiæ necessitatem dignitatemque commendaret. 2. Quia hæc opera sunt aliis notiora, & electis omnibus communia. 3. Ut ea sibi gratissima esse significaret. 4. Ut Discipulos consolaretur, quibus vexationis genus omne prædixerat; doceretque se in illis esurire & sitire, peregrinum & hospitem, captivumque esse, cùm famem, sitim, exilii, carceris-que molestias propter nomen ejus paterentur: & nunquam defuturos, qui illos esurientes pascerent, hospitio exciperent, captivos sublevarent & solarentur.

XXI. *Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem & pavimus te? sitientem & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?* Ista inter Christum judicem, & electos collocutio non fiet verbis ultrò citròque habitis: nec enim ignorabunt se Christum in membris suis pavisse, &c. sed parabolica descriptio est, justorum admirationem gratiq; animi sensum significans, quòd Christus opera misericordiæ ab ipsis edita, tanta benignitate susceperit, ut tam parva charitatis officia, quasi sibi præstita habere dignetur, ac remunerare possessione Regni æterni: *Non enim sunt condignæ passiones* (neque actiones) *hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.*

XXII. *Et respondens Rex, dicet illis: Amen dico vobis, Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Eo ipso quo hæc misericordiæ officia, aut aliquod eorum præstitistis uni ex his fratribus meis, quibus nimirùm dedi potestatem filios Dei fieri, quos, paupertate & humili conditione non obstante, ego Rex & Dominus universorum, fratrum loco habui & dilexi; id perinde habeo, ac si mihi indigenti præstitum esset: *Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te.... Et extendens manum in Discipulos suos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est: ipse meus frater, & soror, & mater est.* Hebr. 2. 11. 12. Matth. 12. 49

XXIII. *Tunc dicet, & his qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & angelis ejus.* Discedite procul tamquam mihi prorsùs dissimiles, ut numquam faciem meam videatis. Discedite à me, qui sum justitia, sanctitas, vita, lux, salus, summum bonum, beatitudo. Sustinere vos diutiùs non possum in conspectu meo, maledicti, Deo odiosi & execrati. Non ait, *Maledicti Patris mei*, sicut justis dixerat, *Benedicti Patris mei:* Nam *benedictionis quidem minister est Pater; maledictionis autem sibi unusquisque est auctor, qui maledictione digna est operatus.* Discedite in ignem æternum. His verbis, *Discedite*, pœna damni significatur: *In terra Sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.* His verò verbis, *In ignem æternum*, significatur pœna sensus. *In ignem*, non metaphorificum, sed verum, realem, corporeum, *miris, sed veris modis*, animas corporaque cruciantem: non diuturnum dumtaxat, sed *æternum*, nusquam finiendum supplicium. In ignem æternum, qui malorum angelorum Principi Lucifero, & defectionis ejus sociis dæmonibus reliquis paratus est. Dicitur autem *paratus diabolo & angelis ejus*, potiùs quàm hominibus reprobis, (quamvis & istis ob peccata paratus sit.) 1. Quia paratus fuit ante hominis peccatum, imò ante illius creationem: 1. Joannis 3. 8. *Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat.* 2. Ne se impii effugere posse sperent, eodem illos supplicio cum diabolo damnari & affici significat, quem certum est sine omni spe liberationis stagno ignis addictum esse. Confer cum Apocal. 20. 9. *Et Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & pseudopropheta cruciabuntur die, ac nocte, in sæcula sæculorum... Et qui non inventus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.* Et cum Epist. S. Judæ v. 6. *Angelos verò, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reservavit.* 3. Ut tacitè impiis exprobret, quòd ad spem salutis conditi, & à Christo redempti & vocati, cum Satana perire maluerint, quàm Deo adhærere. 4. Ut intelligatur summus Dei erga homines amor, qui bonorum omnium cumulum hominibus nondum creatis præparavit, una sua bonitate & misericordia ductus: At cruciatum nullum destinavit antecedenter ad prævisionem peccati: sed extorquente malitia, primùm quidem Angelorum rebellium, deinde impiorum hominum, qui alienam culpam imitati, ad pœnitentiam insuper invitati (quod Angelis peccantibus non contigit) Diaboli & Angelorum ejus supplicium in se traxerunt. Denique *Dominus iniquos & impios prædestinavit ad supplicium justum, non ad opus injustum: ad pœnam, non ad culpam: ad punitionem, non ad transgressionem: ad interitum, quem ira justi judicis peccantibus reddit, non ad interitum, quo in se iram Dei peccantium iniquitas provocavit.* Orig. tr. 33. in Matt. Isaiæ 26. 10. S. Aug. lib. cont. Priscill. & Orig. l. 21. de Civ. Dei, c. 17. & seqq. usq. ad finem Libri. S. Joan. Chr. H. 49. in Mat. S. Fulg. l. 1. ad Monim. c. 26.

XXIV. *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me.* Quare isti percepturi Regnum? *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare.* Quare isti ituri in ignem æternum? *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare.* Quid est hoc, rogo? Video de his, qui percepturi sunt Regnum, quia dederunt tamquam boni & fideles Christiani, verba Domini non contemnentes, & cum fiducia promissa sperantes, fecerunt hoc; quia si non feciissent, vitæ ipsorum bonæ sterilitas ista non utique convenisset. Fortè enim casti erant, non fraudatores, non ebriosi, abstinentes se ab operibus malis. Si hoc non adderent, steriles remanerent. Feciissent enim, *Declina à malo:* non feciissent, *Et fac bonum.* Verumtamen etiam ipsis non ait, *Venite, percipite* « « «

„ *cipite Regnum*; caſtè enim vixiſtis, nulli fraudem fe-
„ ciſtis, neminem pauperem oppreſſiſtis, limitem nul-
„ lius invaſiſtis, neminem jurando fefelliſtis. Non di-
„ xit hæc, ſed, *Percipite Regnum*, quia eſurivi, & de-
„ diſtis mihi manducare. Quantùm hoc excellit, quan-
„ do cætera tacuit, & hoc ſolum Dominus nominavit?
„ Rurſus ad illos: *Ite in ignem æternum, qui præparatus*
„ *eſt Diabolo & Angelis ejus*. Quàm multa poſſet in im-
„ pios dicere, ſi quærerent, Quare imus in ignem æter-
„ num? Quare, quæris adulter, homicida, frauda-
„ tor, ſacrilege, blaſphemator, infidelis? Nihil ho-
„ rum: ſed, *Quia eſurivi, & dediſtis mihi manducare.*
„ Mira res! Hujus autem admirabilis rei rationem col-
„ ligo, ut poſſum. Scriptum eſt: *Sicut aqua extinguit*
Eccli.3.33. „ *ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum*. Item Scri-
Dan.4.24. „ ptum eſt: *Conſilium meum audi, Rex, & peccata tua*
Eccl.29.15. „ *eleemoſynis redime*. Item: *Include eleemoſynam in*
„ *corde pauperis, & ipſa pro te deprecabitur Dominum*.
„ Et alia multa ſunt divini eloquii documenta, quibus
„ oſtenditur, multùm valere eleemoſynam ad extinguen-
„ da & delenda peccata. Proinde illis quos damnaturus
„ eſt, imò plus illis quos coronaturus eſt, ſolas eleemo-
„ ſynas imputabit, tamquam dicens: Difficile eſt, ut
„ ſi examinem vos & appendam vos, & ſcruter diligen-
„ tiſſimè facta veſtra, non inveniam, unde vos dam-
„ nem: ſed, *Ite in Regnum: eſurivi enim, & dediſtis*
„ *mihi manducare. Non ergo itis in Regnum, quia non*
„ *peccaſtis; ſed quia veſtra peccata eleemoſynis redemi-*
„ *ſtis*. Rurſus & illlis: *Ite in ignem æternum, qui para-*
„ *tus eſt Diabolo & Angelis ejus*. Et illi tamquam noxii,
„ olim rei, ſerò trementes, adtendentes peccata ſua,
„ quando auderent dicere immeritò ſe damnari, imme-
„ ritò à ſe hanc depromi à judice tam juſto ſententiam?
„ Conſiderando conſcientias ſuas, conſiderando omnia
„ vulnera animæ ſuæ, quando auderent dicere, Inju-
„ ſtè damnamur? De quibus antè in Sapientia dictum
„ eſt: *Traducent eos ex adverſo iniquitates eorum*. Sine
„ dubio videbunt ſe juſtè damnari pro ſceleribus & cri-
Sap.4.20. minibus ſuis; & quaſi eis diceret: *Non, non unde*
putatis, ſed quia eſurivi, & non dediſtis mihi manduca-
re. Si enim ab illis omnibus veſtris factis averſi, & ad me converſi, illa omnia crimina atque peccata eleemoſynis redemiſſetis, ipſæ eleemoſynæ modò liberarent vos, & à reatu tantorum criminum abſolverent. Beati enim miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Modò autem ite in ignem æternum. Iudicium ſine miſericordia, ei qui non fecit miſericordiam.

XXV. *Tunc reſpondebunt ei & ipſi dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtravimus tibi?* Impii ad excuſandas excuſationes in peccatis ex ſuperbia proni ſunt: ſed tamen conſcientiæ ſuę teſtimonio ſatis convincentur, Chriſtum in pauperibus contempſiſſe. Hæc igitur ſermocinatio verbis ultrò citròque non fiet, ſed ſummo judici & reprobis tribuitur parabolicè (ut dixi) ad Chriſtianorum eruditionem: ut ſcilicet doceantur, Chriſtum duritiem & inhumanitatem divitum in pauperes perinde execrari ac punire, ac ſi ſibi ipſi eſurienti, ſitienti, aut hoſpiti, aut infirmo, aut nudo, aut peregrino, aut captivo, miſericordiæ officia impendere neglexiſſent, vel recuſaſſent: *Amen dico vobis, Quamdiù non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.*

XXVI. *Et ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam.* Non inanis erit ſententia juſti judicis; abſque mora, abſque appellatione, abſque ulla remiſſione, ſeu imminutione pœnæ, executioni mandabitur: Reproborum pœna æterna erit, ſicut electorum vita, fælicitas & gloria æterna. Confer cum Danielis 12. 2. *Et multi de illis, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant ſemper.* Sunt (inquit S. Gregorius M.) qui idcircò peccatis ſuis ponere finem negligunt, quia habere quandoque finem futura ſuper ſe judicia ſuſpicantur. Quibus breviter reſpondemus: *Si quandoque finienda ſunt ſupplicia reproborum, quandoque finienda ſunt ergo & gaudia beatorum. Per ſemetipſam namque Veritas dicit:* Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam. *Si igitur hoc verum non eſt, quod minatus eſt, neque illud verum eſt, quod promiſit:* At, inquiunt, ideò æternam pœnam peccantibus minatus eſt, ut eos à peccatorum perpetratione compeſceret: quia creaturæ ſuæ æterna ſupplicia minari debuit, non inferre. Quibus citiùs reſpondemus: *Si falſa minatus eſt, ut ab injuſtitia corrigeret: etiam falſa pollicitus eſt, ut ad juſtitiam provocaret. Et quis hanc eorum veſaniam toleret, qui dum promiſſionibus ſuis reproborum ſupplicia finiri aſſerunt, aſſertione ſua etiam electorum præmia remunerationeſque confundunt? Quis hanc eorum veſaniam toleret, qui conantur adſtruere, verum non eſſe, quod Veritas de æterno igne minata eſt, & dum ſatagunt Deum perhibere miſericordem, non verentur prædicare fallacem?* At, inquiunt, ſine fine puniri non debet culpa cum fine. Quibus citiùs reſpondemus: Quòd rectè dicerent, ſi judex juſtus non corda hominum, ſed facta penſaret: *Iniqui enim ideò tunc cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Valuiſſent quippè ſine fine vivere, ut ſine fine potuiſſent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quàm vivere: & ideò hic ſemper vivere cupiunt, ut numquam deſinant peccare cum vivunt. Ad diſtricti ergo judicis juſtitiam pertinet, ut numquam careant ſupplicio, quorum mens in hac vita numquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus ultionis, qui quamdiù valuit, habere noluit terminum criminis.* S.Gre.M. lib. 34. Mor. c. 16.

Senſus Moralis.

I. *TVnc ſimile erit Regnum cœlorum decem Virginibus, quæ accipientes lampades ſuas, exierunt obviam ſponſo & ſponſæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes; ſed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non ſumpſerunt oleum ſecum: prudentes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus.* Chriſtianus omnis ad nuptias Agni ſe aſpirare profi-
2. Cor.11.2. tetur. Nunc deſponſationis tempus eſt: *Æmulor enim vos Dei æmulatione: deſpondi enim vos uni viro*
S. Aug. l. 83. Qu. qu. 59. *virginem caſtam exhibere Chriſto.* In beata æternitate tempus erit nuptiarum: *Nunc deſponſata eſt Eccleſia, & virgo eſt ad nuptias perducenda;* (inquit S. Auguſtinus) *id eſt, cum ſe continet à corruptione ſæculari. Illo autem tempore nubet, cum univerſa mortalitate in ea pereunte, immortali conjunctione fruetur.*
„ Quinque Virgines ſignificant quinquepartitam con-
„ tinentiam à carnis illecebris. Continendus eſt enim
„ animi appetitus à voluptate oculorum, à voluptate
„ aurium, à voluptate olfaciendi, guſtandi, tangen-
„ di: ſed quia iſta continentia partim coram Deo fit, ut illi placeatur in interiori gaudio conſcientiæ; par- “
tim coram hominibus tantùm, ut gloria humana ca- “
piatur; quinque dicuntur ſapientes, & quinque ſtul- “
tæ, utræque tamen virgines, quia utraque continen- “
tia eſt, quamvis diverſo fomite gaudeant. Ad iſtam “
continentiam pertinet, quod ſcribit Apoſtolus: *Ti-* 2. Cor.11.2.
meo autem, ne ſicut ſerpens Evam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto. Paucorum eſt virginitas in carne, omnium debet eſſe in corde: *Virginitas carnis, corpus intactum: virginitas cordis, fides incorrupta.* S. Aug. Enar. in Pſ. 147. v. 13.
Sed fides non ſufficit, lampades manibus ferendæ ſunt. Lampades, opera bona. De quibus operibus Dominus dicit: *Luceat lux veſtra coram hominibus,* Matt. 5. 16.
ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Item: *Sint lumbi veſtri præ-* Luc. 12. 35.
cincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. In lumbis accinctis, virginitas: in lucernis ardentibus, opera bona: *Fides ſine operibus mortua eſt.* Ad nuptias Agni ſola Fide, *quæ per dilectionem operatur*, animá

Chri-

Chriſtiana diſponitur. Lampades habere non ſufficit quoquo modo ardentes, opera quæ lucere coram hominibus videantur, niſi oleum in vaſis, charitas in cordibus habeatur, *excellentior* illa & eminentior *via*, quam demonſtrat Apoſtolus, quam qui non habet: *Factus eſt tanquam æs ſonans, & cymbalum tinniens*, etiamſi linguis hominum loquatur & angelorum. Hoc oleum ſolus Deus cordibus infundit per Spiritum Sanctum: Spiritus ipſe Sanctus oleum eſt lætitiæ, quo vita cordis noſtri foveri perenniter æternumque debet. Hujus olei plenitudinem ſolus Chriſtus habet, qui Spiritum ad menſuram non accepit, unctus à Deo oleo lætitiæ præ participibus ſuis: De cujus plenitudine omnia ejus membra accipiunt, ſecundùm menſuram donationis ejus. Supereminens via, id eſt, charitas, meritò oleo ſignificatur: Omnibus enim humoribus oleum ſupereminet. Mitte aquam, & ſuperinfunde oleum, oleum ſupereminet. Mitte oleum, ſuperinfunde aquam, oleum ſupereminet. Si ordinem ſervaveris, vincit; ſi ordinem mutaveris, vincit: *Charitas numquam excidit*. Hujus olei comparandi tempus, vita præſens. Cùm hoc oleo obdormiunt prudentes Virgines, quæ perſeverant uſque in finem. Non eis obrepſit frigus charitatis, non in eis refriguit charitas, uſque in finem fervet. Hac inſtructæ, obviam eunt Sponſo. Oleum in vaſis ſuis habent, bonæ conſcientiæ teſtimonium, qui charitatis fructus eſt, intùs portantes: *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ*, (inquit Apoſtolus.) Fatuæ Virgines, quæ bonis operibus volunt hominibus placere, non ſumpſerunt oleum ſecum. Si ideò abſtines ab illicitis, & facis opera bona, ut ab hominibus lauderis, non eſt intùs oleum. Cùm cœperint homines non laudare, lampas deficit & extinguitur. Ante quàm dormirent illæ Virgines, lampades illarum extinctas eſſe, Chriſtus in parabola non ait: *Sapientium lampades ardebant de oleo interno, de conſcientiæ ſecuritate, de interiore gloria, de intima charitate. Ardebant tamen & illarum fatuarum. Quare tunc ardebant, quia non deerant laudes hominum*. Poſt reſurrectionem verò aptaverunt lampades ſuas, ſe quoquo modo, ſed inutiliter, præparaverunt ad reddendam operum ſuorum rationem & ipſæ fatuæ: Verùm extinctis lanpadibus, oleum non invenerunt, quo illas accenderent: *Quia tunc nemo eſt, qui laudet, omnis homo cauſa ſuæ vacat, tunc nemo eſt qui de ſe non cogitet. Non ergo erant, qui oleum venderent; cœperunt deficere lampades*: & converterunt ſe fatuæ ad prudentes, dicentes: *Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur*. Hoc quærebant, quod conſueverant, id eſt, *alieno oleo lucere, ad alienas laudes ambulare*. At prudentes reſponderunt: *Ne forte non ſufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis*. Irridentium reſponſio eſt. In illis ſcilicet loquebatur Sapientia, quæ peccatoribus ait: *In interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo vos*. Ite ad vendentes, & emite vobis: quæ non ſolebatis benè vivere, niſi quia vos homines laudabant; qui vobis oleum, id eſt, laudes vendebant. Qui vendunt laudes, niſi adulatores? Si illorum laudibus delectatæ non eſſetis, ſi propter inanem gloriam bona veſtra opera non feciſſetis; ſi dixiſſetis: *Corripiet me juſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*, alienum oleum non quæreretis, cùm Sponſo obviam eundum eſt: *Quid eſt oleum peccatoris, niſi blandimenta adulatoris?* Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis, ſicut facere conſueviſtis. Nos autem vobis non damus: *Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis*. In judicio Dei trepidat ipſa bona conſcientia. Rege ſedente in ſolio judicii: *Quis poteſt dicere, Mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato?* Fatui certè ſunt, qui ad horam mortis olei ſpiritalis, charitatis ſcilicet, comparationem differunt. Non emitur oleum illud, ſed à Deo gratis donatur. Cùm in lampadibus noſtris ac vaſis, cùm in cordibus defecit, culpa noſtra; cùm frequentibus actibus dilectionis Dei, operibuſque bonis ex ipſa charitate propter unam Dei gloriam factis, oleum illud augere, perennem lampadum lucem conſervare non curavimus: vix erit, ut in morte oleum invenire poſſimus, quo lux lampadum deficiens exſuſcitetur ac foveatur. Piis legatis, anniverſariis ſacris, ſeris eleemoſynis, Sanctorum meritis & interceſſionibus tunc oleum nos empturos, ne confidamus. Non deſperamus illorum ſalutem, qui in extremis pœnitentiâ agunt; ſed ſecuritatem dare non poſſumus. Poſſunt adhuc impetrare charitatem, qua boni Latronis inſtar peccata deteſtentur, pœnitentiam agant, corda ſua impleant: adhuc tempus eſt, ſed ſerum eſt. Eſau meminerint, qui *non invenit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrymis inquiſiſſet eam*. Meminerint Antiochi, qui à Deo percuſſus, & in extremis poſitus, ex gravi ſuperbia ad agnitionem ſui deductus, has in voces erupit: *Juſtum eſt ſubditum eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire*: Et pollicitus eſt ſe Judæos, quos immaniter perſecutus fuerat, æquales Athenienſibus facturum; & Templum ſanctum, quod priùs exſpoliaverat, optimis donis ornaturum; & ſancta vaſa multiplicaturum, & ſumptus ſacrificiorum de bonis ſuis præſtiturum, inſuper & Judaicam Religionem profeſſurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & poteſtatem Dei prædicaturum. Et his tamen promiſſis oleum, quod emeret, non invenit: *Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus*. Deus in theſauro ſuo charitatem habet, & erogat gratis: ſed *Theſauro ſuo invigilat, nec ſinit obrepere indignos*

Qui autem ſine charitate hinc exeunt, alienis meritis ac precibus juvari ampliùs non poterunt. Fruſtra quærent aliena ſuffragia & ſolatia, qui conſcientiæ bonæ teſtimonio deſtruentur. Veniet Sponſus ad judicium, occurrent illi electi, intrabunt cum eo ad nuptias, claudetur janua; fruſtra pulſabunt, qui ad illius adventum ſe, ut par erat, non præparaverunt, qui illum non expectarunt cum oleo charitatis, & bonorum operum lampadibus de oleo illo interiore ſemper ardentibus, qui non dilexerunt adventum ejus. Pulſandum eſt modò, cùm tempus eſt miſericordiæ: *Pulſate & aperietur vobis*: tunc inutiliter pulſabitur, cum tempus erit judicii: *Et clauſa eſt janua*: clauſis portis, nullus intrabit, nullus exibit. Fruſtra inclamabitur, *Domine, Domine aperi nobis*. Illis enim qui in ſe, non in Domino gloriantur; illis qui ſæcularem gloriam, favorem vulgi, commoda temporalia bonis operibus exteriùs lucentibus aucupati ſunt, pietate ad quæſtum abuſi, ſponſus reſpondebit: *Neſcio vos*. Quid eſt: *Neſcio vos*? Improbo vos, reprobo vos: *In arte mea non vos agnoſco, ars mea neſcit vitia*; hoc eſt autem magnum, *& neſcit vitia, & judicat vitia. Neſcit faciendo, judicat arguendo*. Saragamus, quando tempus habemus, ut Deo innoteſcamus. Illos ſolos agnoſcit, id eſt, approbat, ac pro ſuis habet, qui charitatem habent. Sola charitas ſapientes virgines à fatuis, filios Dei à filiis diaboli diſcernit: *Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam*. Diem omnem, atque horam ſpectate, ac ſi noviſſima dies & hora eſſet vitæ veſtræ. Vigilate, ne peccati ſomnus obrepat; ne vos blanda voluptas, ſeu Dalila Samſonem in ſinu ſuo dormientem, abraſis ſeptem crinibus, id eſt, ſeptem donis Spiritus Sancti, in quibus hominis juſti fortitudo ſita eſt, detractis, in manus Philiſtæorum, id eſt, dæmonum tradat. Vigilate ut prudentes illæ virgines in expectatione ſponſi. Ad reddendum Deo omnium operum veſtrorum rationem parati ſemper eſtote: *Quiſquis paratus eſt uſque ad ſomnum, id eſt, uſque ad mortem, quæ omnibus debetur; paratus etiam invenietur, cùm illa vox media nocte ſonuerit, qua omnes evigilaturi ſunt*. Heu! quot Chriſtiani in peccato, & noxiis voluptatibus dormiunt; immemores Dei, immemores judiciorum ejus, de noviſſimis ſuis, de ſalute ſua nequidem cogitantes! Quot letargici ſunt, qui nec monitionibus amicorum, nec adhortationibus Superiorum, nec voce Prædicatorum & euangelicæ tubæ clangore, nec Dei minis & flagellis excitantur! Quot penitùs mortui, in quibus nullus eſt ampliùs pietatis

S.Aug. ſe.93. aliàs 23. De Verb. Dom.

1.Cor.13.

2.Cor.12.

Pſ.140.5.

Prov.20.8.9.

Heb.12.17.

2.Mach.9.

Tert. lib.De Pœnit.

S.Aug.ibid.

S.Aug.lib.83. Qu.q.59.

ſen-

ſenſus, in quibus obtenebratus eſt oculus fidei; obſurduerunt aures interioris hominis, os clauſum eſt omninò ad Confeſſionem peccatorum, Deique laudes, pulſus ac motus omnis ad Deum; charitas, quæ vita cordis eſt, defecit; Spiritus Sanctus in ipſis extinctus eſt: *Surge, qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus;* ſi ſurgas tempore opportuno, & ambules deinceps, ut filius lucis: *Omnes enim vos filii lucis eſtis, & filii diei* (inquit idem Apoſtolus:) *non ſumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri, ſed vigilemus & ſobrii ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt; & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt. Nos autem, qui diei ſumus, ſobrii ſumus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam ſpem ſalutis: quoniam non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui mortuus eſt pro nobis: ut ſive vigilemus, ſive dormiamus, ſimul cum illo vivamus.* Veniet hora, & quando neſcimus veniet: vigilate. Corde vigila, fide vigila, ſpe vigila, charitate vigila, operibus vigila, & cùm ſommo mortis dormieris, veniet tempus, ut ſurgas, & adornata ardenteque lampade, oleo charitatis in corde recondito, occurras Sponſo, ipſumque incorporeis nexibus amplectaris, & ab illo introducaris in domum æterni convivii, ubi numquam dormias, ubi numquam tua lampas poſſit extingui, numquam excidere charitas valeat.

Epheſ.5.14.

1.Theſſ.5. & ſeqq.

II. *Sicut enim homo peregrè proficiſcens vocavit ſervos ſuos, & tradidit illis bona ſua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique ſecundùm propriam virtutem, &c.* Miniſtri & ſervi Chriſti vocati ſunt ad res ipſius agendas, non ſuas. Unum illorum negotium, una cura eſſe debet, ne aliud curent, quàm Domini gloriam. Quæcumque talenta habent, ſive naturalia, ſive ſupernaturalia, Domini bona ſunt, ab illo accepta. Qui illa ſibi tribuit, uſurpator eſt. Qui de illis gloriatur, injuſtus: *Quid enim habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Servus à Domino pecuniam accepit, non ingenium, non induſtriam, non diligentiam: Chriſti verò Miniſtri, & Chriſtiani quilibet non ſolùm à Deo talenta accipiunt, ſed & bonum uſum talentorum, bonam voluntatem, gratiam, & bonum uſum gratiæ. Itaque *Totum Deo detur: qui voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Non viribus naturæ, aut meritis, ſed cujuſque conditioni, vocationi, ſecundùm æternum providentiæ ſuæ conſilium, Deus gratias ſuas & dona commenſurat. Fidelis, gratus, & diligens eſſe debet quicumque Chriſtianus, ſive plura, ſive pauciora, ſive magna, ſive mediocria à Deo accepit, eaque ad ejus gloriam, ad Regnum ejus in ſe & in aliis ſtabiliendum & amplificandum conferre. Talenta hìc pro eo, quod unuſquiſque facere poteſt, accipimus, ſive auctoritate protegere, ſive pecuniis juvare; ſive doctrina admonere, ſive alia quapiam re proximis prodeſſe queas. Nemo dicat: Cùm unùm talentum habeam, nihil poſſum efficere: poteſt profectò ex una re ſola comprobari. Non es pauperior illa vidua; non es Petro arque Joanne ruſticior, qui quamvis rudes & illiterati fuerint, quoniam magno ſtudio communem utilitatem amplexi fuerant, cœlorum Principes facti ſunt. Quippè nulla res Deo gratior eſt, quàm ut univerſam vitam ad commune commodum conferas. Nullus eſt, qui duo ſaltem talenta non acceperit: 1. Intelligentiæ, ut Deum cognoſcat: 2. Voluntatis, ut Deum diligat, eique adhæreat. Magnum lucrum faciet, ſi in ejus cognitione, & amore ita proficere ſatagat, ut ad beatam Dei viſionem, conſummatamque charitatem, recto duorum illorum talentorum uſu perveniat. Qualecumque verò ſit, quod accepimus talentum, ſic illud impendamus, ſic operemur, quaſi Deo rationem accuratiſſimam reddituri. Nullus piger ab hac talenti acceptione ſecurus, à ratione reddenda pro talento accepto immunis eſt: *Nullus eſt qui veraciter dicat, Talentum minimè accepi, non eſt unde rationes ponere cogar. Talenti enim nomine, cuilibet pauperi etiam hoc ipſum reputabitur, quod vel minimum accepit. Alius namque accepit intelligentiam, prædicationis miniſterium debet ex talento. Alius terrenam ſubſtantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerum affluentiam accepit, ſed tamen didicit artem, qua paſcitur: ipſa ars ei in talenti acceptionem reputatur. Alius nihil horum aſſecutus eſt, ſed tamen fortaſſe familiaritatis locum apud divitem meruit, talentum profectò familiaritatis accepit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talenti retentione damnatur. Habens ergo intellectum, curet omninò, ne taceat: habens rerum affluentiam, vigilet, ne à miſericordiæ largitate torpeſcat: habens artem qua regitur, magnopere ſtudeat, ut uſum illius atque utilitatem cum proximo partiatur: habens loquendi locum apud divitem, damnationem pro retento talento timeat, ſi cùm valet, non apud eum pro pauperibus intercedit. Tantum quippè ab unoquoque noſtrum venturus judex exiget, quantum dedit.* Quidam talenta latiùs patentia & ſplendidiora, alii anguſtiora & obſcuriora accepere: omnes tamen pariter obnoxii ſunt reddendæ rationi: omnes ideò incumbere officiis ſuis debent, eaque fideliter implere: omnes æterno creditori fructum & lucrum accepti talenti repræſentare tenentur. Qua de re S.Bernardus ad Balduinum Reatini Monaſterii Abbatem ſcribebat: *Nec ſterilis verecundia gratia eſt, nec humilitas præter veritatem laudabilis. Officium ergo tuum attende. Pelle pudorem conſideratione officii, age ut magiſter. Novus es, ſed debitor. Et ex tunc te noveris debitorem, ex quo te alligaſti. Numquid novitas excuſabit apud creditorem damna lucrorum? Numquid prima tempora vacua præterire patitur fœnerator? Sed non ſum, inquies, ad iſta ſufficiens. Quaſi verò devotio tua accepta non ſit ex eo quod habes, non ex eo, quod non habes. De ſolo tibi credito talento reſpondere para, ſecurus de reliquo. Si multum accepiſti, da multum. Quod ſi modicum eſt, & id tribue. Etenim qui in modico fidelis non eſt, nec in maximo. Totum da, quia totum repetendus es uſque ad noviſſimum quadrantem: ſed ſanè quod habes, non quod non habes.*

S.Ber.Ep.201.

III. Si talentis à Deo datis & commiſſis rectè utamur, ſi ea ad ejus gloriam, ad noſtram ac proximorum ſalutem impendamus, à Chriſto in die judicii audiemus: *Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis; intra in gaudium Domini tui.* Laudem ac plauſus hominum ne quæramus, ſi Dei laude digni eſſe velimus, quà ſuorum electorum opera probare & commendare dignabitur: *Et tunc laus erit unicuique à Deo.* Nullam operum noſtrorum mercedem ab hominibus expectemus, ſi volumus, ut Deus ipſe ſit merces noſtra, prout Abrahæ promiſit: *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Deum amemus purè & caſtè: *Non eſt caſtum cor, ſi Deum ad mercedem colit. Quid ergo? Mercedem de Dei cultu non habebimus? Habebimus planè, ſed ipſum Deum, quem colimus. Ipſe nobis merces erit, quia videbimus eum ſicuti eſt: Adtende quia mercedem conſequeris. Amatoribus ſuis Dominus noſter Ieſus Chriſtus quid dicit?* Qui diligit me, mandata mea cuſtodit, & diligetur à Patre meo, & diligam eum. *Quid illi ergo dabis?* Et oſtendam me ipſum illi. *Si non amas, parum eſt: ſi amas, ſi ſuſpiras, ſi gratis colis eum à quo gratis emptus es, ſi conſideratis in te ejus beneficiis ſuſpiras, & inquietum habes cor deſiderio ejus; noli extra eum aliquid ab eo quærere, ipſe tibi ſufficit. Quantumlibet ſis avarus, ſufficit tibi Deus. Etenim avaritia terram quærebat poſſidere totam, adde & cœlum: plus eſt, qui fecit cœlum & terram. In iſtis humanis conjugiis conſiderate cor caſtum quale ſit ad Deum: certè humana conjugia ſunt: non diligit uxorem ſuam, qui propter dotem illam diligit: non maritum caſtè diligit, quæ propterea diligit, quia aliquid donavit, aut quia multum donavit. Et dives manens, & pauper factus, maritus eſt. Quam multi proſcripti à caſtis uxoribus amplius dilecti ſunt? Probata ſunt*

1.Cor.4.5.

Gen.15.1.

S Aug.En. in Pſ. 96.

Jo.14.23.

multa

1.Cor.4.7.

S. Aug.

S.Jo. Chry. Hom.79. in S. Matt.

Lucæ 21.

S.Greg.M. h.9.inEuang.

multa caſta conjugia calamitatibus maritorum: ne aliud amare, quàm maritum, putarentur, non ſolùm non deſeruerunt, ſed amplius obſecutæ ſunt. Si ergo maritus carnalis gratis diligitur, ſi caſtè diligitur; & uxor carnalis gratis diligitur, ſi caſtè diligitur: Deus quomodo diligendus eſt, verus & verax animæ maritus, ad prolem ſempiternæ vitæ fœcundans, & ſteriles nos non eſſe permittens? Illum ergo ſic diligamus, ut aliud præter ipſum non diligatur. Denique ne in vana gaudia effundamur, ne nobiſmetipſis inaniter placeamus, aut hominibus placere magis, quàm Deo, ſtudeamus, ne indigni ſimus gaudio Domini: *Serve bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Gaudia ſæculi intrant in cor noſtrum, quia major eſt capacitas cordis noſtri, quàm ut illis repleatur: ſed cor noſtrum intrat in gaudium Domini, quia Deus *major eſt corde noſtro.* Animam ergo Dei capacem, quicquid Deo minus eſt, non implebit: *Magnum penetrale, & dulce ſecretum. O ſecretum ſine tædio, ſine amaritudine malarum cogitationum, ſine interpellatione tentationum & dolorum! Nonnè illud ſecretum eſt, quò intrabit ille, cui dicturus eſt Dominus ſervo benè merito,* Intra in gaudium Domini tui?... *Et quid eſt intus?* Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen: *Non foris extra te, ſed intus apud te, ibi eſt fons vitæ. Ideò intrare debemus, ut vivamus; non quaſi nobis ſufficere, ut pereamus; non quaſi de noſtro velle ſatiari, ut arefcamus: ſed os ad ipſum fontem ponere, ubi aqua non deficit.* Ne ergo derelinquamus Deum *fontem aquæ vivæ*, & fodiamus nobis *ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas:* ſed unum Deum ſitiamus ac deſideremus, in eoque uno ſemper gaudeamus, dicentes: *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?*

i. Jo. 3. 20.

S. Aug. tr. 25. in Joannem.

Pſ. 35.

Jer. 2. 13.

Pſ. 41. 1. & 2.

IV. *Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, ſcio quia homo durus es, metis ubi non ſeminaſti, & congregas, ubi non ſparſiſti: & timens abii, & abſcondi talentum tuum in terra,* &c. Ut ſe excuſet peccator, nec calumniæ parcit, nec blaſphemiæ. Pigritiæ ſuæ cauſam in Deum rejicere non erubeſcit; dicere, quòd nimis ſeverus ſit, cui ſervire ſit difficile; qui reprobet, quos voluerit; qui graviora jubeat, quàm infirmæ & imbecillæ hominis vires ferant; qui gratiam neget ad obediendum & operandum neceſſariam; atque ita metere velit, ubi non ſeminavit; & congregare, ubi non ſparſit. O ſtupendam cæcitatem! ò immane ingrati animi vitium! Deum optimum & beneficentiſſimum inhumanitatis & injuſtitiæ accuſare, qui nihil à nobis exigit, niſi quod ad ſalutem noſtram utile eſt; qui peccata in ſe commiſſa, gratis condonat; qui bona opera, quæ ipſe in nobis per gratiam ſuam operatur, liberaliter & magnificè remunerat; qui neminem vult perire, qui omnes expectat & invitat ad pœnitentiam; qui numquàm inſtat præcepto, niſi præcurrat auxilio; qui jugum mandatorum ſuorum ſuave, & onus leve amore facit, quo redametur amans; & amor, quem conferit, ipſe eſt; qui gratiam ſuam omnibus offert, ſtans ad oſtium cordis noſtri, & pulſans, bona ſua omnibus ſervis ſuis liberaliter tradens, unicuique ſecundùm propriam virtutem, quam ipſe ſufficientem præſtat, ut ea augere poſſint. Frustra verò Dei timorem obtendit ſervus malus & piger ad inertiam ſuam excuſandam. Talentum ſibi creditum ad gloriam Domini, ad ſuam & proximi ſalutem impendere & conferre debuit: *Nulli prodeſſe, impium & crudele eſt. Nonnè hoc docuit Dominus? Non enim damnavit ſervum, qui intervertit, quod accepit; ſed qui non erogavit. Intelligatur pœna interverſoris ex pœna pigri.* Serve nequam & piger, *ait Dominus damnans. Non ait, Intervertiſti pecuniam meam; non ait, Dedi tibi, & non mihi; quod dedi, integrum reddidiſti: quia non crevit, quia non erogaſti, inde, inquit, te puniam. Avarus eſt Deus ſalutis noſtræ*: Divini verbi miniſterium, talentum eſt, Eccleſiæ Rectoribus, Doctoribus, Prædicatoribus à Domino creditum, ad illius gloriam & proximorum utilitatem ab illis erogandum: ſed uſuræ illius ab auditoribus exigentur. Non ita tamen ad Prælatos & Doctores pertinet cœleſtis illius talenti diſpenſatio & erogatio, ut Chriſtiani omnes ad eam privato non teneantur officio: *Nos diſpenſatores ſumus, nos erogamus, vos accipitis. Lucra quærimus: benè vivite. Lucra enim erogationis noſtræ iſta ſunt. Sed etiam ad vos nolite exiſtimare non pertinere erogationem. Non poteſtis erogare de iſto loco ſuperiore, ſed poteſtis, ubicumque eſtis. Vbi reprehenditur Chriſtus, defendite: murmuratoribus reſpondete, blaſphematores corripite, ab eorum vos ſocietate alienate. Sic erogatis, ſi aliquos lucramini. Agite vicem noſtram in domibus veſtris. Epiſcopus inde appellatus eſt, quia ſuperintendit, quia intendendo curat. Vnuſquiſque ergo in domo ſua, ſi caput eſt domui ſuæ, debet ad eum pertinere Epiſcopatus officium, quomodo ſui credant, ne aliqui ipſorum in hæreſim incurrant:* Quomodo vivant, ne in gravia crimina incidant, ne Chriſtianam profeſſionem pravis moribus inhonorent; *ne uxor, ne filius, ne filia, ne ipſe ſervus, quia tanti eſt emptus. Diſciplina Apoſtolica præpoſuit dominum ſervo, ſervum ſubdidit domino: Chriſtus tamen pro ambobus unum pretium dedit. Minimos veſtros nolite contemnere, domeſticorum veſtrorum ſalutem omni vigilantia procurate. Hac ſi facitis, erogatis: pigri ſervi non eritis, damnationem tam deteſtandam non timebitis,* Tollite ab eo talentum.... Et inutilem ſervum ejicite in tenebras exteriores: *Quiſquis enim charitatem non habet, etiam dona, quæ percepiſſe videbatur, amittit.* Charitas autem vera eſt, amicum in Deo diligere, & inimicum propter Deum, eorumque ſaluti cooperari: *Vnicuique* enim *mandavit Deus de proximo ſuo.* Hanc charitatem quiſquis non habet, omne bonum amittit, quod habet; talento quod acceperat, privatur, & in exteriores tenebras mittitur: *Per pœnam quippè in exteriores tenebras cadit, qui per culpam ſuam ſponte in interiores tenebras cecidit: & illis coactus patitur tenebras ultionis, qui hic libenter ſuſtinuit tenebras voluptatis.*

S. Aug. Enchir. c. 99.

S. Aug. ſe. 94. alias 51. De Sanctis.

S. Gr. M. H. 9. in Evang.

V. *Cum autem venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab invicem, ſicut paſtor ſegregat oves ab hœdis: & ſtatuet oves quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris.* Quale ſpectaculum, quàm Chriſtiano dignum, qui fidei oculis Chriſti myſteria hìc contemplatur! quàm terribile illis, qui non crediderint, aut ſecundùm fidem ſuam non vixerint! *Quale ſpectaculum in proximo eſt, adventus Domini jam indubitati, jam ſuperbi, jam triumphantis? Quæ illa exultatio Angelorum, quæ gloria reſurgentium ſanctorum? Quale Regnum exinde juſtorum? Qualis civitas nova Ieruſalem? At enim ſuperſunt alia ſpectacula, ille ultimus & perpetuus judicii dies, ille nationibus inſperatus, ille deriſus, cum tanta ſæculi vetuſtas, & tot ejus nativitates uno igne haurientur. Quæ tunc ſpectaculi latitudo? Quid admirer? Quid rideam? Vbi gaudeam? Vbi exultem? Tot ſpectatas Reges, qui in cœlum receptis mentiebantur, cum ipſo Iove & ipſis ſuis teſtibus in imis tenebris congemiſcentes? Item Præſides, perſecutores Dominici nominis, ſævioribus, quam ipſi contra Chriſtianos ſæverunt, flammis inſultantibus liqueſcentes; præterea ſapientes illos Philoſophos coram diſcipulis ſuis una conflagrantibus erubeſcentes, quibus nihil ad Deum pertinere ſuadebant, quibus animas, aut nullas, aut non in priſtina corpora redituras affirmabant; etiam Poetas non ad Rhadamanti, nec ad Minois, ſed ad inopinati Chriſti tribunal palpitantes? Tunc magis tragœdi audiendi, magis ſcilicet vocales in ſua propria calamitate. Tunc hiſtriones cognoſcendi ſolutiores multò per ignem... Niſi quòd ne tunc quidem illos velim viſos, ut qui malim ad eos potiùs conſpectum inſatiabilem conferre, qui in Dominum deſævierunt. Hic eſt ille (dicam) fabri aut quæſtuariæ filius, ſabbati deſtructor, Samarites,*

Tert. lib. De Spect. cult.

rites, & damonium habens. Hic est, quem à Iuda redemistis. Hic est ille arundine & colaphis diverberatus, sputamentis dedecoratus, felle & aceto potatus. Hic est, * Discipuli. *quem clam discentes * subripuerunt, ut resurrexisse dicatur. Vt talia spectes, ut talibus exultes, quis tibi Prætor, aut Consul, aut Quæstor, aut Sacerdos de sua liberalitate præstabit? Et tamen hæc jam quodammodo habemus per fidem spiritu imaginante repræsentata.* Tunc videbitur Christus ut Deus in sua majestate, ut Rex in trono, ut Judex in tribunali, ut Pastor in medio ovili, segregans oves ab hœdis. Deus miserator, dives in misericordia, benefaciens, magnificus electis; Deus ultionum reprobis. Judex justis propitius; iniquis severus, terribilis, implacatus. Rex subditos obedientes ad Regni sui consortium, æternamque felicitatem vocans & admittens: perduelles ut vas figuli confringens, conterens, perdens, æternisque tormentis damnans. Pastor oves colligens in ovile æternum, ubi pascet eas in pascuis uberrimis, in montibus æternitatis, se ipso pane vitæ; & potabit eas aqua sapientiæ, qua fiet, ut non sitiant in perpetuum: hœdos putidos ejiciens, & in prædam lupis, id est, dæmonibus relinquens. Satagamus, ut oves simus innocentia, simplicitate, humilitate, docilitate, mansuetudine. Qualis quisque ex hac vita migraverit, talis in judicio, & in æternum erit; aut ovis, aut hœdus. Veniet filius hominis in majestate contra peccatores, qui ad ipsos venit in humilitate; veniet cum potestate magna, qui venit in infirmitate multa; veniet judicaturus, qui venit judicandus. Apoc. 1. 13. & c. 14. v. 14. Abb. Joach. in Apoc. Vidit S. Joannes in divina sua Apocalysi *similem filio hominis*; omnem quippè erga iniquos affectum humanitatis, bonitatis, & commiserationis exuet: *Vt sicut in eo aliquando Divinitatis gloriam occultaverat humanitas; ita nunc humanitatis ejus abjectio à Majestatis gloria absorpta videatur.* Nunc affectus patris, benefactoris, sponsi, salvatoris respectu hominum induit: in ultimo verò judicio tenerrimos illos affectus exuet penitùs ac deponet respectu peccatorum, unamque irati judicis severitatem assumet, ac exercebit. Tunc impii in desperationem acti, Christum deinceps patrem suum, sponsum, benefactorem, salJob. 30. 21. vatorem vocare non ausi, dicent: *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adversaris mihi.* Solum digitum (ut ita loquar) adhibet Deus, ut peccatores in hoc sæculo puniat. Unde Magi Pharaonis Exod. 8. 19. terribiles Ægypti plagas considerantes, dixere: *Digitus Dei est hic.* In judicio verò & in futuro sæculo totam vim manus suæ, totam brachii sui potentiam & pondus ad reproborum punitionem adhibebit: *Ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam,* Jer. 16. 21. *& virtutem meam, & scient, quia nomen mihi Dominus.* Deum modò non cognoscunt peccatores, solam quippè ejus misericordiam intuentur; sed tunc & justitiam infelici experientia cognoscent, quæ est *plenitudo divinitatis.* Tunc continebit in ira sua misericordias suas. Nunc misericordiæ tempus est, tunc regnum erit justitiæ. Nunc misericordia justitiam continet, ne peccatores perdat: tunc justitia misericordiam continebit, ne peccatoribus subveniat: *Porrò* 1. Reg. 15. 29. *Triumphator in Israel non parcet, & pœnitudine non flectetur.* Ps. 77. 50. Viam faciet semitæ iræ suæ, & non parcet à morte animabus eorum. Accipiet armaturam zelus illius: contemptus amor in furorem adversùs reprobos convertetur: *Ignis ante ipsum præcedet, &* Ps. 95. 3. *inflammabit in circuitu inimicos ejus.* De ore ejus gladius utraque parte acutus exibit, & facies ejus sicut Apoc. 1. 16. sol lucebit in virtute sua. Nunc ægrè punit: *Justitia opus à Deo peregrinum,* (inquit Tertullianus.) Non in perpetuum irascitur, neque in æternum comminatur. Irascitur, & propitius est: *Misericors Dominus & justus, & Deus noster miseretur.* Deus *post tot ac tanta humanæ temeritatis delicta, à principe generis Adam auspicata, post condemnatum hominem cum sæculi dote, post ejectum paradiso mortique subjectum, rursus ad suam misericordiam maturavit.* At in judicio cum lætitia incredibili vindictam repetet: *Consolabo r super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Nullus erit ampliùs misericordiæ locus. *Judicium sine misericordia .... Non addam ultra misereri.* Jacobi 2. 13. Osee 1. 6. Falli non potest summus ille judex, quia sapientia est: corrumpi non potest, quia veritas: appellari ab ejus judicio non poterit, quia Dei filius est, cui Pater omne judicium dedit. Sententiæ ab ipso latæ executio retardari non poterit, quia omnipotens est. Absque personarum acceptione judicabit pusillos & magnos, nobiles & ignobiles, principes & subditos, pauperes & divites. Nemo homo judicium ejus effugiet: *Omnes* 2. Cor. 5. 11. *nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Nec facta solùm, sed & pravas consilia, pravos affectus, cogitationes pravas judicabit. Nihil illum latebit, qui pertingit usque ad divisionem spiritus & animæ, compagum quoque & medullarum, & nihil est invisibile in conspectu ejus: 1. Cor. 4. 5. *Illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Uniuscujusque conscientia pellucida erit. Libri aperientur, & judicabuntur mortui ex iis, quæ scripta erunt in libris, secundùm opera ipsorum. Apoc. 20. Uniuscujusque conscientia liber est, in qua peccatorum, aut bonorum operum characteres describuntur; sed clausus est, quamdiu hic vivimus; soli Deo patet, non Angelis, non hominibus. Ille solus scrutator cogitationum cordis, quod alioquin inscrutabile: At in ultimo judicio libri aperientur, conscientiæ patebunt, non solùm Christo summo judici, sed omnibus Angelis & hominibus: *Et manifestabit consilia cordium.* Nullus erit excusationi, aut defensioni, nullus tergiversationi locus, sed æternæ confusioni, qua reprobi induentur: *Tunc mens super gehennæ incendio suo gravius igne cruciabitur* (inquit Sanctus Gregorius Magnus.) Lege quæ in Theologia nostra diximus ad illum Symboli Articulum: *Inde venturus est judicare vivos & mortuos.* Judicium Dei timeamus, sed timore casto: Adventum Christi ad judicium diligamus; in die judicii fiduciam habeamus: *Novissimus dies ter-* S. Aug. Enn. in Ps. 36. ser. 1. *ribiliter venturus auditur eis, qui securi esse bene vivendo nolunt, & malè vivere diu volunt.* Bonis verò optandus est & amandus ob gloriam Christi, ob finem peccati, ob adeptionem Regni. Judicium securi expectabimus, si bonam conscientiam habeamus: *Quando Deus judex erit, alius testis, quam* Idem Enn. in Ps. 37. *conscientia tua, non erit. Inter judicium justum, & conscientiam tuam, noli timere, nisi causam tuam.* Cæterùm, ut securus stes ante Tribunal Christi, judicium ejus in te præveni: *Ascende tribunal mentis* Idem Enn. in Ps. 49. *tuæ, esto tibi judex, torqueat te timor, erumpat à te confessio, & dic Deo:* Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper: *Quod erat post te, fiat ante te: ne tu ipse postea à Deo judice fias ante te, & non sit, quo fugias à te.* Præveni faciem ejus in confessione: *Tuam iniquita-* S. Aug. Enn. in Ps. 66. *tem confitere, gratiam Dei confitere: te accusa, illum glorifica: te reprehende, illum lauda: ut & ipse veniens inveniat te punitorem tuum, & exhibeat se tibi Salvatorem tuum.... Confiteri times Deo, ne confessum damnet? Si non confessus lates, confessus damnaberis. Times confiteri, qui non confitendo esse non potes occultus: damnaberis tacitus, qui posses liberari confessus.* Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: *Et quia confitentur,* Lætentur & exultent gen- « tes, quoniam judicas populos in æquitate. *Nemo te* « *fallit: gaudeat judicandus, qui timuit judicaturum. Prævidit enim, & prævenit faciem ejus in confessione: ille autem cum venerit, populos in æquitate judicabit. Quid ibi valebit calliditas accusatoris, ubi est testis conscientia, ubi tu eris & causa tua, ubi judex non quærit testem? Advocatum misit tibi: propter illum, & per illum confitere; age causam tuam, & defensor est pœnitentis, & petitor veniæ confitentis, & judex innocentis. Verè timere poteris causam tuam, ubi Advocatus tuus erit Judex tuus?* Lætentur & exultent gentes, quoniam judicas populos in æquitate: *Sed timere poterunt, ne malè judicentur: dent se corrigendos, dent se dirigendos ei, qui videt judicandos. Hic corrigantur, &*

non

non timeant cùm judicabuntur. Vide quid dicat in alio Psalmo: Deus in nomine tuo salvum me fac, & in virtute tua judica me. *Si non me priùs salvas in nomine tuo, debeo timere, cùm me judicabis in virtute tua: si autem me priùs salvas in nomine tuo, quid timebo judicantem in virtute, cujus salus præcessit in nomine?*

VI. *Tunc dicet Rex his qui à dextris ejus erunt: Venite, benedicti Patris mei; possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare*, &c. Qui in hac mortali vita positus, vero, sincero, ardenti Dominici Adventus Regnique desiderio sæpè dixerit, *Veni Domine Jesu*, in eoque affectu obierit; & qui non verbis tenùs, sed operibus, fidelitate, & charitate dixerit, *Domine Jesu, posside cor meum; Tu scis* enim *quia amo te:* in ultimo judicio suavissima hæc verba à Christo audiet, *Venite, benedicti Patris mei; possidete paratum vobis Regnum*: id est, *Qui regnum eratis, & non regnabatis, venite, regnate: ut quod in spe fueratis, etiam in re esse possitis.* Sancti sunt Regnum Dei, quatenùs in iis regnat Deus per charitatem. *Fecisti nos Deo nostro regnum.* Ideò in Regni æterni possessionem vocantur & mittuntur: *Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum.* Nunc Regnum Dei adhuc congregatur, adhuc ædificatur, adhuc paratur. In illo erunt mansiones sicut adhuc parat eas Dominus: in illo jam sunt sicut jam prædestinavit Dominus. Dominus nos sibi parat, & se nobis parat; quoniam locum parat, & sibi in nobis, & in se nobis. Dixit enim, *Manete in me, & ego in vobis.* Credenti colligitur meritum, videnti redditur præmium. *Tunc locus paratur, si ex fide vivatur. Creditus desideretur, ut desideratus habeatur: Desiderium dilectionis, præparatio est mansionis.* Nunc *Spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.*

Apocal. ult.

S. Augustin. tract. 68. in Joann.

Apocal. 5. 10. & c. 22. 5.

Joann. 15. 4.

S. Aug. ibid.

Apocal. 22. 17.

Esurivi enim, & dedistis mihi manducare. Ad dexteram statutis non dicet, Illa & illa magna feciſtis: sed, *Esurivi, & dedistis mihi manducare.* Ad sinistram staturis non est dicturus, Illa & illa mala feciſtis: sed, *Esurivi, & non dedistis mihi manducare.* Illi pro eleemosyna in vitam æternam: isti propter sterilitatem in ignem æternum. Modò eligite aut dextram, aut sinistram. Nam rogo vos, quam habere poterit spem salutis piger in remediis, creber in morbis? *Aperi sinum pietatis, excipe donum felicitatis.* Peccata tua eleemosynis redime. Fortè contemnebas nescio quem pauperem aut egenum: noli contemnere Christum in cœlo sedentem, in terra egentem. Ipse dat, ipse accipit; dat de cœlo, accipit in terra. *Quasi fœnus trajectitium facis.* Hic das, ibi recipis: hic das res perituras, ibi recipis res sine fine mansuras. *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare. Pauca dedisti, plura sume: terrena dedisti, cœlestia sume: temporalia dedisti, æterna sume: mea dedisti, me ipsum sume. Quid enim dedisti, nisi ex eo quod à me accepisti? Quod dederis non reddo, qui unde dares, dedi? Qui te ipsum qui dares dedi, qui tibi Christum cui dares dedi. Ecce cui das, pascit, & esurit propter te: donat, & eget. Quando donat, vis accipere: quando eget, non vis dare. Eget Christus, quando eget pauper: qui omnibus suis vitam æternam paratus est dare, in unoquoque paupere temporaliter dignatus est accipere. Et consilium dat quò migres. Migra de terra in cœlum, ne perdas.* Si fortè tibi aliquis diceret, Migra divitias tuas ac Occidente in Orientem, si non vis, ut pereant; æstuares, laborares, satageres, attenderes, quanta essent quæ haberes, videres te multiplicitate rerum tuarum in longinqua facilè migrare non posse: & fortè fleres, quia ire cogereris, & quomodo tecum tolleres quod collegeras, non invenires. In longinquiora te migrare jussit, qui non ait, Migra de Occidente in Orientem; sed, Migra de terra in cœlum. Æstuas, quasi difficultatem majorem tibi videris pati, & dicis: Si non inveniebam jumenta & naves, quibus ab Occidente migrarem ad Orientem, quomodo inveniam scalas, quibus à terra migrem in cœlum?

S. Augustin. serm. 261. aliàs de diversis 12.

Idem, ser. 42. aliàs homil. 29. ex 50.

Idem, ser. 38. aliàs 245. de Tempore.

Alex. Expos. in Evang.

Noli, inquit tibi Deus, noli laborare: *Qui te divitem feci, qui tibi quod dares dedi, laturarios tibi pauperes feci.* Si invenires aliquem inopem de trans mare, aut quò ire velles, invenires inde civem aliquem necessitatem patientem, diceres tibi: Civis iste inde est, quò ego volo ire: eget hìc, do illi quod ibi mihi reddat. *Ecce eget hic pauper, civis est Regni cœlorum: quid dubitas facere trajectitium?*

VII. *Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Domine quando te vidimus esurientem, & pavimus te?* ..... *Et respondens Rex, dicet illis: Amen, amen dico vobis, Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Da Deo, & ut recipias, conveniris. Certè in terra quærebas debitorem tuum: quærebat & ille, sed ubi se absconderet à facie tua. Adieras judicem, & dixeras, Jube illum debitorem meum conveniri. Ille audito hoc, discedit, & nec salutare te querit, cui fortè egenti salutem commodando præstiteras. Habes ergo, cui eroges. Da Christo, ipse te convenit ultrò, ut recipias, & mirantem quia aliquid à te recepit. *Convenit debitor, & creditores excusant. Non vult eos fidelis debitor falli. Recipere dubitatis? Accepi, & ignoratis. Non accepi per me, accepi per meos. Quod illis datum est, ad me pervenit: securi estote, non perdidistis. Minus idoneos adtendebatis in terra: idoneum habetis in cœlo. Ego, inquit, accepi, ego reddam. Terram accepi, cœlum dabo: temporalia accepi, æterna restituam: Panem accepi, vitam dabo. Immò etiam hoc dicamus: Panem accepi, panem dabo: potum accepi, potum dabo: hospitium accepi, domum dabo: æger visitatus sum, salutem dabo: in carcere visus sum, libertatem dabo. Panis quem dedistis pauperibus meis, consumptus est: panis quem ego dabo, & reficit, & non deficit. Det ergo nobis panem Panis ille qui de cœlo descendit. Cùm panem dabit, se ipsum dabit.*

S. Augustin. ser. 80. aliàs de Diversis 41.

Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Quid potuit nobis majus Christus edicere? Quomodo magis potuit justitiæ, ac misericordiæ nostræ opera provocare, quàm quòd præstari dixit sibi, quicquid egenti præstetur & pauperi: & se dixit offendi, nisi egenti præstetur & pauperi; ut qui respectu fratris in Ecclesia non movetur, vel Christi contemplatione moveatur: & qui non cogitat in labore atque in egestate conservum, vel dominum cogitet in illo ipso quem despicit constitutum? *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.* Super egenum & pauperem intelligit, qui Christum in paupere fidei oculis intuetur. Sacramentum quoddam est pauper. Panni quos videmus, quasi species sunt, sub quibus Christus latet, dives in misericordia, verus Deus. Christi Domini verbis Corpus ejus & Sanguinem in Altaris Sanctissimo Sacramento substantialiter præsentia esse credimus: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.* Ejusdem Salvatoris nostri verbis illum in paupere moraliter præsentem esse credamus: *Quamdiu* (inquit) *fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Solus *tantummodo Christus est, qui in omnium pauperum universitate mendicat.* Eucharistia sacrificium pariter & Sacramentum est: pauper quasi Sacramentum est, Christum continens ac repræsentans; eleemosyna quasi Sacramentum est, Christum pascens in paupere: simul & sacrificium est propitiatorium, & impetratorium eleemosynas erogantibus: quia & remissionem peccatorum, & ubertatem ipsis impetrat gratiarum. *Beneficentiæ & communionis nolite oblivisci* (inquit Apostolus:) *talibus enim hostiis promeretur Deus.* Sacrilegus est qui indignè tractat Eucharistiam: *Vis infertur Corpori & Sanguini Domini.* Sacrilegii cujusdam reus est, qui Christum in paupere despicit, conculcat, occidit. *Non pavisti, occidisti.* Indignè communicans, judicium sibi manducat & bibit: qui pauperem non juvat, maledictionem & damnationem æternam sibi arcessit. Dicet enim Christus his qui à sinistris erunt:

S. Cyprian. in tract. de Opere & Eleemos.

Salvian. l. 4. ad Ecclesiam Catholicam.

Heb. 13. 16.

S. Cyprian.

Citatur sub nomine S. Ambr. in collectione Gratiani, c. Pasce dist. 86.

VIII. *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum,*

qui paratus est diabolo & angelis ejus: *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*, &c. *Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem*, &c. *& non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens? Amen dico vobis: Quamdiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.*

S. Cæsarius ser. 31. inter Augustin. alias 18. de Sanctis, nunc in Appen. 77.

» Si in ignem mittitur, qui esurienti non dedit panem
» suum; putas, ubi mittendus est, qui tulit alienum?
» Si in ignem mittitur, qui nudum non vestivit; ubi
» mittendus est, qui vestitum expoliavit? Si cum diabo-
» lo damnatur, qui hospitibus non præbuit domum
» suam; putas, ubi mittendus est, qui tulit alienam?
» Si periturus est, qui in carcere non visitavit; quid de il-
» lo fiet, qui fortè injustè in carcerem misit? Rogo vos,
» fratres, hìc adtendite, quam spem habere possunt, qui
» mala faciunt; quando illi perituri sunt, qui bona non
Matth. 7. 19 » faciunt? Denique & alio loco Dominus terribiliter
» nos admonet, dicens: *Omnis arbor quæ non facit fru-*
» *ctum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. Non di-
» xit, quæ facit fructum malum, sed, quæ non facit fru-
» ctum bonum. Hinc ergo possumus evidenter agnosce-
» re, quas pœnas arbor spinosa in die judicii patietur,
» quando illa quæ fructum non dederit, excidetur, &
» in ignem mittetur.

S. Jo: Chrys. hom. 80. in Matth.

» *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui para-*
» *tus est Diabolo & Angelis ejus*. Regnum ego vobis;
» ignem autem non vobis, sed Diabolo & Angelis ejus
» præparavi, in quem quoniam vos spontè injeciſtis, vo-
» bis ipsis id imputate. *Esurivi enim, & non dedistis mi-*
» *hi manducare*. Si enim inimicus fuissem, nonnè ad
» immisericordes etiam flectendos mitigandosque suffe-
» cissent passiones illæ, inedia scilicet, frigus, vincula,
» nuditas, ægritudo, aut quia ubique sine tecto perva-
» gatus sum? Hæc enim etiam inimicos movere possent:
» vos autem neque amico hæc contuliſtis, & Domino,
» & benefactori. At canem plerumque fame premi vi-
» dentes, compatimur, & belluarum inedia movemur:
» Tu verò Domino famem patiente non moveris? Qua
» ratione hæc poterunt excusari? Nam etsi illud solum-
» modò spectaretur, nonnè magni præmii loco haben-
» dum esset, Christum pascere? Non dico, ut vocem
» illam, *Venite benedicti*, &c. à sedente in Patris solio,
» orbe terrarum præsente, audias, & Regnum consequa-
» ris: sed ipsum opus nonnè sibi ad retributionem suffi-
» cit? Te autem insuper coram universis, cùm appa-
» ruerit ineffabilis illa gloria, laudibus extollit & coro-
» nat, patronumque ac hospitem profitetur. Perpende
» autem non unum, aut duo, sed omnia misericordiæ
» opera & officia reprobos contempsisse. Non enim so-
» lùm esurientem non cibarunt, & nudo vestem non
» præbuerunt; sed (quod facillimum erat) nec ægro-
» tum visitarunt. Et vide, quàm facilia præcipit. Non
» enim dixit: In carceribus eram, & liberastis me: aut
» ægrotus fui, & sanitatem procurastis: sed, *Visitastis*,
» *& venistis ad me*. Sed nec esurienti famem levare dif-
» ficile: non enim lautam quæsivit mensam, sed eam
» duntaxat quæ necessitati sufficeret: quodque majus
» est, non in principis viri, sed in humilis habitu servi
» quæsivit: quorum singula ad improborum condem-
» nationem sufficiunt: petitionis scilicet facilitas, &
» dandi potestas; panis enim petitur: petentis miseria,
» quia pauper atque mendicus: præmii magnitudo;
» regnum enim promittitur: terror pœnarum; gehen-
» na enim intentatur: accipientis dignitas; Deus enim
» pauperum manibus accipit: honoris cumulus; quia
» tantùm descendere dignatus est: jus exigendi; sum-
» ma enim justitia est de suis ei tribuere. Verùm ad hæc
» omnia ipsos adtendere prohibuit cupiditas & avaritia;
» nec pœnarum minas timuerunt; cùm & his qui pau-
» peribus non subveniunt, graviora quàm Sodomis mi-
» natus sit, & hìc expressè dicat: *Quamdiu non feciſtis*
» *uni de minoribus his, nec mihi feciſtis*. Quid ais, Do-
» mine? si fratres tui sunt, quomodo minimos appel-
» las? Immò verò ideò fratres, quia humiles, quia
» pauperes & abjecti. Hos enim maximè in fratres ado-
» ptat: non dico Monachos dumtaxat, qui montes ha-
» bitant; sed fideles singulos esurientes, nudos, ac pe-
» regrinos: eosque nobis curæ esse jubet. Fratres enim
nostri Baptismate constituti sunt, & ineffabilis Mysterii participatione. "

Discedite à me, maledicti, in ignem æternum. Infelicem illum Esau cogitate, qui translata Isaac Patris sui, cum primogeniti juribus, justo Dei judicio, ad fratrem suum natu minorem Jacob benedictione, *Irrugiit clamore magno, & consternatus, ait, Benedic etiam & mihi, pater mi ..... Numquid non reservasti & mihi benedictionem? Num unam tantùm benedictionem habes, pater? Obsecro, mihi quoque benedicas.* Frustra verò benedictionem postulabunt. Noluerunt, dum hìc viverent, benedictionem, & elongabitur ab eis *Non novi vos;* (inquiet Christus) *vos ex patre diabolo estis*. Discedite à me, *operarii iniquitatis, genimina viperarum, servi nequam, non populus meus*: Discedite à me. Et quò, Domine, *ibimus à spiritu tuo? Quò à facie tua fugiemus?* Discedite *in ignem*. Numquid verò hujus ignis ardorem clementia tua non moderabitur? Non stillam aliquam roris immittet? Immò verò illum accendet justitia mea, ut numquam extinguatur: *In ignem æternum*. Angelorum & hominum maledictionibus onerati, Dei ipsius maledictione percussi, ut hœdi emissarii ejicientur, tradenturque dæmonibus, in inferno sine fine cruciandi. Nullum vel minimum solatium in sempiterna calamitate habebit infelix anima: *Non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus*. Æternitate tota inclamabit, Deus ultionum, cur me diris malæ conscientiæ morsibus, omnium creaturarum exprobrationi, dæmonum furori, igni devoranti, supplicio æterno traditum reliquisti? Avertat à nobis hoc Deus, fratres chariſſimi, & ab auditu malo nos liberare dignetur, ut in nobis impleatur, quod scriptum est: *In memoria æterna erit justus, ab auditione mala non timebit*. Hoc enim erit auditum malum, quod audituri sunt impii, *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum*. Irrevocabilis enim sententia erit, quæ à piissimo Deo multò ante prædicitur, ut à nobis, totis viribus caveatur. Si enim nos Deus noster vellet punire, non nos ante tot sæcula commoneret. Invitus quodam modo vindicat, qui quo modo evadere possimus, multò ante demonstrat. Non enim te vult percutere, qui tibi clamat, Observa. *Dedisti metuentibus te significationem* (inquit Propheta,) *ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti tui*. De natura, bonitas; *justitia opus peregrinum ab eo: De suo bonus, de nostro justus ..... Nisi homo deliquisset, optimum solummodo Deum nosset ex naturæ proprietate: at nunc etiam eum justum patitur ex causæ necessitate*. Hinc apud alterum Prophetam ait Dominus: *Ecce furor meus & indignatio mea conflatur super locum istum*. Conflari proprium est instrumentorum, quæ separata Philosophi vocant, quæ partes non sunt agentis, nec ad ejus substantiam & integritatem pertinent. Non conflatur cor generosum, non manus fortes & industriæ, non pedes veloces, non corpus agile; sed conflantur enses, lanceæ, sagittæ, clypei, quæ arma naturalia non sunt bellatori. Deus itaque iram & indignationem suam conflari ait, ut significet, affectus illos à natura sua alienos esse, vimque sibi fieri peccatis nostris, ut irascatur. *Ecce furor meus & indignatio mea conflata est*, sive *stillavit, super locum istum*, (ut vertit S. Hieronymus,) quasi dicat: *Ego quidem naturaliter non irascor, sed illi ita agunt, ut me ad iracundiam provocent: & meam videar mutare naturam. Sentiant igitur iratum, quod, quantum in se est, facere conantur*. Misericordia torrentibus comparatur, qui improvisò ex montibus in valles descendunt, & cursu præcipiti omnia evertunt: Justitia verò pluviæ, quæ prænuntiis vaporibus & nubibus obscuris casum ante suum significat, nec impetu labitur, sed guttatim fluit. Sic gratiarum aquæ à montibus æternis impetu fluunt in valles, id est, in humiles animas, ut in iis evertant & ejiciant, quicquid terrenum est: sed felices illæ inundationes divinæ misericordiæ ipsis improvisæ sunt & inexpectatæ: *Et torrentes inundaverunt*. Justitia verò sensim præparatur ad vindictam, peccatoribus materiam subministrantibus, &

Genes. 25. 34. 36. 38.

Threnor. 1. 2.

Psal. 111. 7.

S. Cæsarius serm. 31. in Augustin. Appen. 77.

Psal. 59. 6.

Tertullian.

Jerem. 7. 20.

S. Hieron. lib. 2. Comment. in Jer.

pec-

peccata sua velut atros vapores in altum emittentibus: *Præparabitur veritas tua in eis.* Horum multiplicatione nubes addensatur, modò in diluvium aquæ, modò in diluvium ignis resolvenda: sed sensum decidit, nec absque signis, quibus peccatores moneantur, & ad pœnitentiam ultimò invitentur. *Et pluit Dominus super Sodomam ignem & sulphur à Domino de cœlo ..... Furor meus & indignatio mea stillavit super locum istum.* Pulchrè non ait, *Effusus est furor meus, sed stillavit, ut moderatam pœnam significet. Si autem in stilla furoris tanta duritia est, quid fiet si omnis imber fuerit effusus? Sed & conflata indignatio sic intelligi potest, ut quod diu facere noluit, peccatorum multitudine facere compellatur.* Et succendetur *furor Domini*, & non extinguetur: *quia non agit populus, per quæ possit extingui.* Bonis operibus, & præcipuè eleemosynis extingui furor Domini potest. Qui illum peccatis suis provocaverit, & extinguere in hoc mundo neglexerit; pondus ejus in judicio sustinebit, & terribilem vocem audiet: *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*, &c. Deum suum amittent, & omnia: & quantùm glorificaverunt se & in deliciis fuerunt, tantum patientur tormentum & luctum. *Si non amas cum Christo esse, time sine illo esse. Quare, time sine illo esse? Quia cum diabolo eris, si cum Christo non fueris. Et ubi erit diabolus? Audi ipsum Christum:* Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus. *Si igne cœli non accenderis, ignem time gehennarum. Si non amas esse inter Angelos Dei, time esse inter angelos diaboli. Si non amas esse in Regno, time esse in camino ignis ardentis, inextinguibilis, sempiterni. Vincat in te priùs timor, & erit amor. Timor pædagogus sit, non ipse in te remaneat, sed te ad charitatem, quasi ad magistrum perducat.*

Gen. 19. 24.
Ierem. 7. 20.
S. Hieron.
S. Augustin. ser. 149. alias de temp. 52.

IX. *Et ibunt hi in supplicium æternum; justi autem in vitam æternam.* Dignitas infinita Dei offensi, ex qua malitia peccati infinita repetitur; & voluntas peccatoris, qui æternùm peccaret, si posset, infert æternitatem supplicii. *Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia verò justus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt: scilicet, ut justi omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ evaserunt: quatenus tantò magis in æternum gratiæ divinæ debitores se esse cognoscant, quantò in æternum mala puniri conspiciunt, quæ ejus adjutorio vicerunt.* Inferni pœnas, sempiterna damnatorum supplicia sæpè cogitemus, ut à peccatis quæ illa merentur, abstineamus. Descendamus in infernum viventes, ne descendamus morientes. Æternitatem meditemur hinc tormentorum, hinc gaudiorum. Æternitas! æternitas! æternitas! Quàm citò dicitur, & numquam finitur! Quatuor syllabis constat, & fine caret. Quamdiu Deus durabit, tamdiu durabunt supplicia damnatorum; tamdiu ardebit ignis in furore ejus succensus usque ad inferni novissima: *Sapiens ignis*, qui *membra urit & reficit, carpit & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt: sicut ignes Etnæ, & Vesuvii, & ardentium ubique terrarum, flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur.* Æterni illius supplicii meditatio, innocentiæ custos. *Enimverò nos qui sub Deo omnium speculatore dispungimur, quique æternam ab eo pœnam providemus, meritò soli innocentiæ occurrimus, & pro scientiæ plenitudine, & pro latebrarum difficultate, & pro magnitudine cruciatus, non diuturni, verùm sempiterni, eum timentes, quem timere debebit & ipse qui timentes judicat: Deum, non Proconsulem timentes.*

S. Gregor. l. 4. dialog. c. 44.
Minut. Felix in Octavio.
Tertull. apolog. 41.

X. *Justi autem in vitam æternam.* Hæc simpliciter vita est, cujus in perpetuitate beatitudo est, in qua scilicet Deus videtur, amatur, & laudatur, & certum est nos in ea semper esse mansuros. *Beata vita, si non amatur; non habetur. Porrò si amatur & habetur, cæteris omnibus rebus excellentiùs necesse est ut ametur. Quoniam propter hanc amandum est, quicquid aliud amatur. Porrò si tantùm amatur, quantùm amari digna est, fieri non potest, ut eam qui sic amat, non æternam velit. Tunc igitur beata erit, quando æterna erit ..... Illa vita sola est, quæ nec beata esse potest, nisi fuerit æterna. Cùm pervenerimus ad vitam, certum nobis erit, in ea nos semper futuros. Nam si erimus ibi, & utrum ibi semper futuri simus, incerti erimus, etiam ibi erit timor. Et si erit timor, cruciatus erit, non carnis; sed, quod pejus est, cordis. Ubi autem cruciatus, quæ beatitudo? Erit ergo nobis certum, quia in illa vita semper erimus, & illam finire non poterimus: quia in illius Regno erimus, de quo dictum est:* Et Regni ejus non erit finis. *Ibi esse nostrum non habebit mortem; ibi nosse nostrum non habebit errorem; ibi amare nostrum non habebit offensionem.* Hanc nobis donare vult Deus, qui neminem vult perire, sed omnes salvos fieri: sed ea conditione, ut mandata ejus servemus. Ideò Christus Legisperito interroganti, Quid faciendo vitam æternam possidebo? respondit: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Quam Domini sententiam Ecclesia in Ordine & Ritibus baptismi Paptizandis per sponsores declarat. S. N. *Quid petis ab Ecclesia Dei?* P. *Fidem.* S. *Fides quid tibi præstat?* P. *Vitam æternam.* S. *Si igitur vis ad vitam ingredi, serva mandata. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua; & proximum tuum sicut te ipsum.* Meritis, charitate, eleemosynis æterna vita comparatur. Obdurationi adversùs misericordiam æterna pœna infligitur. Hæc cogita, quisquis opibus abundas, quisquis habes substantiam hujus mundi, & claudis tua viscera fratribus necessitatem patientibus. Dispensatorem te pecuniarum tuarum esse noveris, non minùs quàm Rectores Ecclesiarum. Quemadmodum igitur illi non habent potestatem, ea quæ à vobis collata sunt pauperibus, temerè dispergendi, quandoquidem ad alimenta pauperum constituta sunt; pari tu quoque jure non debes tua temerè consumere. Nam etsi paternam hæreditatem accepisti, atque ea ratione, quæcumque habes, tua sunt: Dei tamen sunt universa. Deinde si tu diligenter, quæ dedisti, vis dispensari, Deum autem non arbitraris accuratiorem à nobis rationem dispensationis petiturum; sed toleraturum, ut bonis tuis abutaris, & in voluptates, in ludos, in luxum temerè effundas; falleris, non ita est. Ideò enim te divitem fecit, ut pauperibus alimenta subministres. Sicut igitur tu servo ad dispensandum dedisti, sic Dominus tibi, ut opportunè impendas. Cùmque possit auferre, reliquit tamen, ut virtutis exercendæ habeas facultatem; utque altero alterius egente, ferventiore omnes inter se charitate vinciret. Tua, immò te ipsum Christo redde, mercedem vitæ æternæ tibi donaturo. Ego, inquit ipse sum pater, ego frater, ego domus, ego sponsus, ego nutritor, ego vestis, ego radix, ego fundamentũ. Quicquid volueris, ipse sum, nulla re indigebis, ego tuus ero. Ipse amicus sum, membrum, caput, frater, soror, mater, universa ipse sum, modò meus (ut decet) efficiaris. Ego pauper propter te, in cruce propter te, in sepulcro propter te. Patrem in cœlis pro te interpello, qui ad inferiora pro te à Patre missus descendi. Omnia tu mihi es, frater, cohæres, amicus, membrum. Quid vis ampliùs? Quid adversaris amantem? Quid caduco huic mundo laboras? Cur perforato dolio aquam ingeris? Cur frustra curris? Nonnè uniuscujusque artis finis quidam est? Ostende mihi sæcularis hujus studii finem. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Christo labora, Christo milita, ad bravium curre tibi ab ipso propositum, ad summi boni, id est, ipsiusmet Dei possessionem. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa & inutilia, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem: Radix enim omnium malorum cupiditas. Tu autem hæc fuge: sectare verò justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, man-*

S. Augustin. l. 14. de Civit. Dei c. 25.
Idem, lib. 11. de civit. Dei c. 18.
Lucæ 1.
S. Jo: Chrys. homil. 77. in Matt.
Idem hom. 11. in Matt.
1. Tim. 8.

mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es. Discant divites hujus sæculi; *Non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) bene agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.*

CAPUT XXVI.

Sensus Litteralis.

I. ET *factum est, cùm consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit Discipulis suis: Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur, ut crucifigatur.* Munere Doctoris hucusque impleto, consummatisque sermonibus, non modò superiori capite, sed toto Euangelio ad hunc usque locum recensitis, Jesus Redemptoris & Sacerdotis munus aggreditur: & quos doctrina sua & prædicatione instituit, exemplis ædificavit, miraculis convicit, sanguine suo redimere, sacrificio suo mox sanctificare parat. Scitis, inquit, ut rem publicè notam, imminere Festum Paschatis, primam scilicet diem Azymorum, solemnem, in qua Paschalis Agnus ex præscripto legis immolandus est; eamque *post biduum* celebrandam, Feria nimirùm sexta. Quamobrem id in fine diei Martis à Christo dictum videtur. *Et filius hominis tradetur, ut crucifigatur.* Infra tam breve tempus tradar gentibus, (ut vobis prædixi) ut ipso Paschatis die crucifigar.

II. *Tunc congregati sunt Principes Sacerdotum, & Seniores populi, in atrium Principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent, & occiderent.* Sub id tempus, quo Christus mortem suam prædixit, nempè postridie manè, seu Feria quarta, primarii Sacerdotes, id est, capita 24. familiarum Sacerdotalium, seu qui aliquando summi Pontifices fuerant (summus enim Pontificatus non jam perpetuus, ut olim, sed annuus erat) & Judices, seu Magistratus præcipui, qui populum in civilibus regebant; nec non Scribæ, seu Legisperiti, (ut addunt SS. Marcus & Lucas) ex quibus magnum Synedrium constabat, cujus summum erat de Religione judicium, summo Pontifice præside: convenerunt in aulam Principis Sacerdotum, seu Pontificis, cui nomen Caiphæ. *Iosephum Cajapham* vocat Josephus. Is *erat Pontifex anni illius*, ut S. Joannes observat; institutus scilicet à Valerio Grato Judææ Præside. Penes Reges Hebræorum olim potestas fuerat deligendi summum Pontificem ex familia ei muneri destinata, ut constat ex libris Regum & Paralipomenon. Libera Republica, idem jus fuisse penes Synedrium, notat Maimonides. Posteà qui Judæis imperarunt Syro-Macedones, deinde Romani, eodem jure licentiùs usi sunt. In ædibus igitur Caiphæ consilium habuerunt Sacerdotes & Magistratus Jerosolymitani, ut deliberarent, qua ratione Jesum, non palam & vi, sed clam & per insidias capere possent, & Romano Præsidi tradere, palam occidendum. Confer cum Psal. 2. 2. *Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Christum ejus.*

S. August. epist. 36. alias 86. ad Casularum, ubi feria 4. olim jejunio deputatum, observat, quod ea consilium de morte Iesu habitum sit.

Joseph. l. 18. antiq. c. 3.

III. *Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in Populo.* Non in die festo occidatur, inquiebant, veriti popularem tumultum. Insignes rei plecti solebant in Festis, ut etiam Talmudici observant, quò exemplum ad plures perveniret, quo tempore Judæi religionis ergo frequentiores Hierosolyma conveniebant. Sic Herodes Petrum ad supplicium statim *post Pascha producere populo decreverat*, ut habetur *Act.* 12. 4. id est, intra illos septem dies Paschalis solemnitatis, quorum primus dumtaxat & ultimus à servilibus operibus liberi erant. Synedrio igitur visum est, à recepto more esse recedendum, & occisionem Jesu differendam extra festos dies, *Ne fortè tumultus fieret in populo*. Plebs enim in Jesum erat propensior, Galilæi præsertim ipsius populares: multi ex plebe in eum credebant, vix ullus erat qui non illum veneraretur, ut Prophetam, ut benefactorem. Paschæ dies festivus erat & lætus, quo vel noxii liberabantur; ideòque cædi innocentis minimè opportunus. Timebant ergo, ne id plebi displiceret, occasioque seditionis esset: præsertim cùm ob leviores longè causas eo tempore seditiones oriri solitæ essent ex frequenti populi concursu: quibus reprimendis vel impediendis, Romani Præsides militum cohortem supra Templi porticus constituebant, Josepho teste. Dei autem singulari providentia factum est, ut Principes Sacerdotum & Magistratus ab hoc consilio discederent non occidendi Jesum festo die, oblata per Judam opportunitate, ut appareret, plùs divinum decretum & Christi prædictionem, quàm Judæorum consilia valuisse; illumque mortis genus, locum, & diem elegisse, ac circumstantias omnes definivisse. 2. Ut mors Christi plures testes haberet, magisque ignominiosa esset. 3. Ut innotesceret fidelibus, Christum per Agnum Paschalem adumbratum fuisse, & ipso die festo legalis Paschatis immolaretur *Pascha nostrum*, Agnus sine macula, ad tollenda totius mundi peccata; utque non de captivitate Ægypti unus populus, sed de captivitate Diaboli totum genus humanum erueretur. *Itaque divino intelligimus dispositum esse consilio, ut sacrilegi Iudæorum Principes, & impii Sacerdotes, qui sæviendi in Christum occasiones sæpè quæsiverant, non nisi in solemnitate paschali exercendi furoris sui acciperent potestatem. Oportebat enim, ut manifesto implerentur effectu, quæ diu fuerant figurato promissa mysterio, ut ovem significativam ovis vera removeret, & uno expleretur sacrificio variarum differentia victimarum. Nam omnia illa quæ de immolatione agni divinitus per Mosen fuerant præstituta, Christum prophetaverant, & Christi occisionem propriè nunciaverant. Vt ergo umbræ cederent corpori: & cessarent imagines sub præsentia veritatis, antiqua observantia novo excluditur Sacramento, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festivitas, dum mutatur, impletur.*

Ioseph. l. 20. antiq.

S. Leo serm. 56. de Pass. Dom. 7.

IV. *Cùm autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis Leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis.* Cùm esset Jesus Bethaniæ, quod castellum erat seu vicus Mariæ & Marthæ sororum Lazari, ubi hospitari solebat, & à Simone Leproso fuisset ad cœnam invitatus, accessit ad eum mulier habens vas seu pixidem ex alabastrite lapide, continentem liquorem odoriferum magni pretii; quod effudit super caput ipsius Jesu recumbentis, in honoris & reverentiæ testimonium. Non fuit spissum & tenax, sed liquidum, ex herbis odoriferis expressum unguentum, præsertim ex spicis nardi, cujus odor maximè commendatur, *Cantic.* 1. 12. Unde S. Marcus *Nardum spicatum vocat*, S. Joannes *Nardum pisticum*, seu fidelem, id est sincerum, minimèque adulteratum. Una & eadem mulier hæc est, unctrix capitis & pedum Christi apud quatuor Euangelistas, Maria Magdalena, soror Lazari. Matthæo & Marco omnia conveniunt. Matthæo, Marco & Lucæ convenit, quòd hæc gesta in convivio, quò mulier adveniat habens *alabastrum unguenti*, quo Jesum perfundit. Non alia unctrix, licèt unctio diversa ab ea quam describit S. Lucas: Mat-

Marc. 14. Luc. 7. Ioann. 12.

S. Augustin. lib. 2. de consensu Euang. c. 78. S. Gregor. M. hom. 25. in Euang.

Matthæo, Marco, & Joanni convenit, quòd hæc gesta in Bethania, in convivio; quòd unguentum à muliere allatum maximi erat pretii; quòd reprehensa est hoc nomine mulier ab uno Discipulorum (Judam Joannes nominat) velut prodiga, hoc obtentu quòd rectiùs is sumptus factus esset in pauperes; quòd Christus mulierem defendit, interpretatione benigna ad pollincturam suam hunc honorem referri declarans. Rursus Lucæ cum Joanne convenit, quòd hæc mulier pedes Christo perfudit, & capillis extersit. Præterea Joannes Mariam Lazari sororem hac velut peculiari nota describit: *Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis.* Hic autem proprius non fuit Mariæ sororis Lazari character, si aliæ mulieres Christum pariter unguento perfuderunt. Quòd verò hæc ipsa sit Maria Magdalena, id probat, quòd Christi pollincturam hoc pietatis officio prævenerit, quia post mortem Jesu ad ejus sepulcrum itura, ut illius corpus ungeret, illud inventura non erat, utpotè jam à mortuis redivivum: Mariam autem Magdalenam unam fuisse ex sanctis mulieribus, quæ ad Christi monumentum valdè manè una Sabbatorum, seu prima hebdomadæ die, cum aromatibus venerunt, ut Jesum ungerent, probat summus Euangelistarun consensus. Nec refert, quòd apud Matthæum & Marcum capitis Christi ab illa muliere unguento perfusi, apud Joannem pedum est mentio. Quid enim vetat, credi priùs pedes perfusos, deinde caput? Nec etiam refert, quòd apud Lucam *Mulier peccatrix* ungit pedes Jesu, Mariæ autem sororis Lazari pietas commendatur. Nam distinguenda sunt tempora. Vixerat olim dissolutiùs, ideò peccatrix dicta; mox delicta vitæ prioris pœnitentia expiavit, quam ad Christi pedes in domo Simonis Pharisæi professa fuerat. Eadem igitur mulier, quamvis non sit idem factum, vel eadem unctio, quæ à S. Luca, & aliis tribus Euangelistis narratur. Quæ enim à S. Luca commemoratur, biennio ante Christi Passionem contigit: quæ verò ab aliis, *ante sex dies Paschæ*, ut expressè observat S. Joannes. SS. autem Matthæus & Marcus hanc historiam temporis ordine servato non referunt, sed per recapitulationem, occasione data, ut notent, quid Judam ad proditionem impulerit. Simon leprosus dicitur, non quòd tunc lepra laboraret, alioquin illi interdictum fuisset hominum commercio; sed quòd leprosus fuisset, atque à Christo mundatus; seu quòd cognomen id fuerit ejus familiæ, aut casu inditum, aut quia aliquis majorum ipsius lepra infectus fuerat; sicut aliis familiis cognomina fuerunt Cocles, Rufus, Niger, Claudus, &c. An idem ille fuerit ac Simon Pharisæus, dubium est. Alius visus est S. Augustino.

Tertull. lib. de Pudicitia c. 11.

S. Ambros. in Lucam,

S. Augustin. lib. 2. de consensu Euang. c. 78. & 79.

V. *Videntes autem Discipuli, indignati sunt, dicentes: Ut quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multo, & dari paùperibus.* Discipuli quidam videntes pretiosi unguenti effusionem, indignatione commoti sunt in mulierem, dicentes, Quorsum ista profusio? Offerre poterat Domino pretium hujus unguenti, quod pauperibus erogari jussissent. Discipulorum nomine unus Judas significatur, locutione sacris Scripturis usitata, ut pluralis numerus pro singulari interdum usurpetur. Confer cum Joannis 12. 4. 5. & 6. *Dixit ergo unus ex Discipulis ejus, Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum est egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum; sed quia fur erat & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.* Potest etiam intelligi, quòd & alii Discipuli aut senserint hoc, aut dixerint, aut eis Juda dicente persuasum sit, atque omnium voluntatem Matthæus & Marcus etiam verbis expresserint; sed Judas propterea dixerit, quia fur erat, cæteri verò propter pauperum curam: Joannem autem de solo illo id commemorare voluisse, cujus ex hac occasione furandi consuetudinem significandam duxit.

S. Hieron. in hunc loc. S. Augustin. lib. 2. de consensu Euang. c. 79.

VI. *Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.*

Alex. Expos. in Euang.

Jesus eorum indignationem, tametsi occultam, cognoscens, piæ mulieris defensionem suscepit. Quid, inquit, huic mulieri molestiam exhibetis? Ipsam temerè accusatis: Opus enim bonum operata est, unguentum effundendo in caput meum, ut me honore afficeret: Opus (inquam) humanitatis, grati animi, magnæ fidei, eximiæ pietatis, ardentissimæ charitatis. Frustra verò pauperum curam prætexistis: *Nam semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis.* Pauperes semper habebitis, quibus benefaciendi præsto semper erit occasio: me autem non semper habebitis vobiscum visibili modo præsentem, quo modo nunc in omni convictu & familiaritate: siquidem brevi sum moriturus. Ita conciliantur hæc verba Christi cum iis quæ Discipulis dixit post resurrectionem; *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Atque eodem sensu Apostolus ait: *Etsi cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc non novimus.* Sensus igitur est: Non ero semper vobiscum ita præsens, ut similia mihi exhiberi possint humanitatis officia; pauperes autem vobiscum semper habebitis. Respicit Christus illud Deuteronomii 15. vers. 11. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ:* quod minimè pugnat cum versu 4. ubi scriptum est: *Et omninò indigens & mendicus non erit inter vos:* Nam hoc præcipientis est, illud prædicentis. *Non erit*, id est, *Ne sit*. Erunt igitur qui egeant, in tanto quippè populo; sed ceteri pati non debent, ut in egestate permaneant, sed eorum inopiam pro viribus sublevare. Quem sensum apertè satis indicant vers. 7. *Si unus de fratribus tuis, qui non morantur intra portas civitatis tuæ, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi.* Et v. 11. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.* Confer cum Marci 14. 7. *Semper enim pauperes habetis vobiscum; & cum volueritis, potestis illis benefacere; me autem non semper habetis.*

Matt. 28. Cor. 5.

S. Hier. in hunc loc.

Tertull. lib. 4. adversus Marcionem.

VII. *Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.* Perditionem ac profusionem esse perperàm existimatis, quòd hæc mulier corpus meum pretioso unguento perfudit: atqui si is sumptus ad polliciendum mortuum impensus esset, nemo improbaret, cùm id ex pietatis officio, & ad amorem erga defunctos significandum, & ad spem resurrectionis testificandam, apud vos frequentetur: qui igitur honos mortuo laudabiliter impenderetur, cur eum viventi, sed brevi morituro, exhiberi ægrè fertis? *Ad sepeliendum me fecit*: quasi ad me pollinciendum & funerandum. Cùm enim mortem meam imminere intellexerit, me jam velut mortuum spectat, & solemne illud pietatis officium modico tantùm tempore antevertit. Hunc sensum S. Marcus clariùs exprimit his verbis: *Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam.* Id est, cùm me jam propinquum morti esse noverit, quod jam sæpè prædixi vobis, fecit quod in se erat, ut hoc mihi officium vivo impenderet, verita, ne mortuo non posset ob furorem inimicorum meorum. Quòd autem sancta illa mulier Christi mortem fide prævideri, sepulturam ejus officio prævenerit, Spiritus Sancti impulsu, confirmatur ex cap. 24. S. Lucæ vers. 6. & 7. ubi Angeli sancti mulieribus, quarum hæc una erat, corpus Jesu in monumento quærentibus, ajunt: *Recordamini, qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset, dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. Et recordatæ sunt verborum ejus.* Quem sensum S. Marcus clariùs expressit, S. Joannes paulò obscuriùs innuit; secundùm latinam versionem nostram vulgatam: *Sinite illam, ut in diem sepulturæ meæ servet illud:* Sive secundùm vim Græci textus, quam & Syriaca versio exprimit, *In diem sepulturæ meæ servavit illud*. Idem enim vulgatæ nostræ versionis sensus est: Sinite, ut non frustra hoc unguentum ad pollincturam meam servaverit;

Marci 14. 8.

Ioh. 11. 7.

me ſcilicet nunc perfundendo, quod poſt mortem meam non poterit.

VIII. *Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur & quòd hæc fecit in memoriam ejus*. Ubicumque Euangelium meum, doctrina mea, vitæque & prædicationis meæ Hiſtoria prædicabitur: (quæ quidem prædicatio orbem pervagabitur univerſum:) pium iſtud mulieris hujuſce factum ad laudem ſempiternam narrabitur & celebrabitur.

IX. *Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iſcariotes, ad Principes Sacerdotum: & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem, ut eum traderet*. Congregato primariorum Sacerdotum & civilium Magiſtratuum, Legiſque peritorum concilio, ut de morte Jeſu deliberarent, Judas Iſcariotes, unus ex duodecim Apoſtolorum ejus collegio, Chriſti reprehenſione irritatus, & unguenti pretio, cui inhiabat, fruſtratus, abiit, non coactus, non invitatus, ſed ſpontè, ut avaritiæ ſuæ damnum quoquo modo compenſaret, ad Principes Sacerdotum, tunc in aula Pontificis Caiphæ congregatos: & ait illis: Quid mihi dabitis, & ego vobis eum tradam, ut cum eo pro arbitrio veſtro agatis? At illi ſe ipſi daturos pacti ſunt *triginta argenteos* ſiclos, quanti caput ſervi æſtimatur. *Exodi* 21. 32. (Libellæ ſunt circiter quadraginta quinque monetæ Gallicæ.)
Zach. 11. 13. Vilitatem pretii oſtendit Zachariæ locus: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos*. Nec obſtat quòd ex ea pecunia emptus ſit ager figuli ad ſepulturam peregrinorum, qui tam vili pretio emi potuiſſe non videtur. Non conſtat enim, quantus fuerit ager: parvum fuiſſe veriſimile eſt, eumque infœcundum & vilem, cujus ubertas omnis ad figulina opera exhauſta fuerat. Deinde non conſtat, an ea tantùm pecunia emptus fuerit, an aliquid ſuperadditum, quantum ad juſtum pretium conficiendum neceſſe erat. Tertiò, rariore tunc temporis pecunia, res minoris emebantur. Denique, *Ierem.* 32. 9. ager non malus emitur ſeptemdecim ſiclis. Pretii porrò vilitas Judæ animum oſtendit ita avaritiæ mancipatum, ut quovis vel exiguo lucro ad ſcelus immane proditionis Chriſti impelli potuerit. Unum ex duodecim Apoſtolis Chriſti illum fuiſſe hìc obſervat Euangeliſta, tum ad criminis gravitatem indicandam, tùm ad ſignificandam perſonam idoneam proditioni, utpotè domeſticam.

X. *Prima autem die Azymorum acceſſerunt Diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Die decima quarta menſis Niſan, qua immolabatur Paſchalis agnus inter duas veſperas, & fermentum omne è domibus abjiciebatur, azymique panes manducari incipiebant in cœna ad eſum agni, & eorum uſus ad diem uſque vigeſimam primam inclusivè perſeverabat, ſecundùm legem, *Exodi* 12. 18. Confer cum Marci 14. 12. *Et primo die Azymorum, quando Paſcha immolabant, dicunt ei Diſcipuli, &c.* Et Lucæ 22. 7. *Venit autem dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha*. Quibus locis inter ſe collatis evincitur, Paſcha eo anno celebratum à Judæis, quo oportebat die ſecundùm legem; atque à Chriſto pariter celebratum legitima die cum vulgo Judæorum. Miſit itaque Chriſtus Petrum & Joannem, ut Paſchalem Cœnam pararent. At illi de hoſpitio ſoliciti, quòd propriam domum Jeroſolymis non haberet Jeſus; & quòd difficile videretur invenire hoſpitium in urbe, ob hominum ex tota gente ad Feſti celebrationem eò confluentium frequentiam; & quòd illum ad mortem quæſitum vix ab ullo exceptum iri veroſimile eſſet; aut certè nullus eſſet tutus ſatis locus: *Dederant enim Pontifices & Phariſæi mandatum, ut ſi quis cognoverit ubi ſit, indicet, ut apprehendant eum*. Hæc igitur cùm noſſent Petrus & Joannes, dixerunt: *Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?*
Luc. 22. Joan. 11. 56.
XI. *At Ieſus dixit: Ite in Civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit, Tempus meum propè eſt, apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis*. Ite Hieroſolymam ad talem, ſive ad certum quemdam hominem cujus domum indicabit vobis homo lagenam aquæ portans, qui vobis in ipſo civitatis ingreſſu occurret. Eum fortè non nominavit Jeſus, ne Judas myſticam cœnam turbaret, vel legalem, ut Euthymius & Theophylactus, commentariis in Lucam, conjiciunt. Cæterùm divitem & honeſtum fuiſſe, cui domus commoda, cœnaculum grande, aulæis ſtratum & ornatum eſſet; ac Jeſu familiarem, ejuſque diſcipulum fuiſſe oportet, cujus domum ad ultimam ſuam cœnam, ſpontè, non invitatus, elegit. Idque hæc verba auctoritatis indicant, *Magiſter dicit*: Tempus diſceſſus mei ex hoc mundo proximum eſt: apud te celebrare decrevi cœnam Paſchalem cum duodecim Diſcipulis meis. *Et fecerunt Diſcipuli, ſicut conſtituit illis Ieſus, & paraverunt Paſcha*. Hinc perſpicuum eſt, Chriſtum tempus legitimum Paſchatis non præveniſſe, nec alia die celebraſſe, quàm cæteros Judæos. Agnus enim die 14. menſis Niſan Jeroſolymis in Templo, inter duas veſperas, mactandus & ſacrificandus erat, interveniente Sacerdotum opera, qui ſanguinem agni excipere, & ex eo Altare aſpergere, victimamque Altari imponere, ac deinde offerentibus familiis reddere ſolebant; ut colligitur ex Joſepho, qui Sacerdotes Ceſtio quærenti, Quis numerus eſſet Judæorum Jeroſolymam convenientium, exactè dixiſſe refert, quot fuiſſent agni ſacrificati; quod profectò dicere exactè non potuiſſent, niſi ipſi interveniſſent mactationi, ſive ſacrificio. Operam autem ſuam non navaſſent, niſi ſtato tempore.

Chez un tel. S. Auguſtin. lib. 2. de conſenſu Euang. c. ult. Marci 14. Lucæ 22.

XII. *Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim Diſcipulis ſuis*. Poſt occaſum Solis, hora eſui agni deſtinata, Jeſus ad menſam acceſſit cœnaturus cum Diſcipulis ſuis. Agnum quidem ſtantes manducaſſe ſecundùm ritum Lege præſcriptum veriſimile eſt, ſed vocem uſitatam retinuerunt ac uſurparunt Euangeliſtæ; ſicut etiam hodie latinè menſæ accumbere dicimur, cùm tamen ſedeamus. Et poſt cœnam legalem, ſeu manducationem agni Paſchalis, Chriſtum cum Diſcipulis diſcubuiſſe more ſolito ad cœnam juſtam, nihil prohibet, ut intelligamus. Numerus autem diſcipulorum exprimitur, ut Chriſtum cum tota ſua familia Paſchalem Agnum comediſſe, cœnamque myſticam celebraſſe ſignificetur: & neminem præter Apoſtolos 12. utrique cœnæ adfuiſſe, neminem ex iis ab alterutra ſummotum & excluſum, ne quidem Judam proditorem, Veteres Patres, uno penè Hilario excepto, ſummo conſenſu affirmant. *S. Ioann. Chryſ. hom.* 82. *in Matth. & hom. De Proditione Iudæ, S. Hieronymus in hunc locum, S. Auguſt. tract.* 62. *in Ioann. Theodoretus in cap.* 11. *epiſt.* 1. *ad Corinth. S. Leo ſerm.* 56. *de Paſſ. Dom.* 7.

XIII. *Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, Quia unus veſtrum me traditurus eſt*. Inter cœnandum, dixit illis Jeſus: Unum ex vobis, quos in familiam meam cooptavi, quos amicitia mea dignatus ſum, quos Apoſtolos meos creavi, quos tot tantiſque beneficiis affeci, me proditurus eſt hoſtibus meis. Id prædixit Chriſtus, ut ſe non invitum, ſed ſcientem volentemque mori oſtenderet. Proditoris autem nomini pepercit & honori, ne irritaretur; imò potiùs, ut flecteretur ad pœnitentiam, cogitationes ſuas & occulta conſilia Chriſto plenè perſpecta eſſe intelligens: tum etiam ut doceret, peccatores occultos non eſſe mox publicè traducendos. Hæc autem de proditore narrata per anticipationem à S. Matthæo videntur, quæ nonniſi poſt Euchariſtiæ inſtitutionem facta ſunt, ut colligitur ex S. Luca cap. 22. verſ. 20. & 21. *Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt calix Novum Teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur. Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa*. Quibus connectendum eſt id quod Joannes narrat cap. 13. verſ. 26. de buccella panis intincti Judæ à Chriſto porrecta, quo ſigno eum Joanni ſupra pectus ſuum recumbenti indicavit. Vel dicendum, Jeſum ſemel & iterùm de proditore ſuo ſermonem feciſſe: ante, & poſt inſtituta traditaque Myſteria. Primum à S. Matthæo, ſecundum à SS. Luca & Joanne narratum.

S. Auguſt. lib. 3. de conſenſu Euang. c. 1.

XIV. *Et*

XIV. *Et contristati valdè, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum, Domine? At ipse respondens ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.* Christi prædictione ac declaratione vehementer afflicti Apostoli, tum ob atrocitatem facinoris, tum ex motu fragilitatis & infirmitatis suæ (plùs enim credebant Magistro quàm sibi) interrogarunt de peccato, cujus conscientiam non habebant: *Numquid ego sum Domine?* Essemne ita miser, ita ingratus, ita infidelis & impius? Respondit Jesus: Qui intingit mecum buccellam, quam manu tenet, in paropside, hic me tradet. Judas propè Christum accubuisse videtur, ita ut cùm plures essent in mensa catini, ille ex eodem ederet, ex quo edebat Christus. Ita enim faciliùs fieri potuit, ut Christus illi interroganti, an ipse esset de quo loquebatur, submissè & plerisque non audientibus, responderet: *Tu dixisti*; utque eo non audito, Joannes à Petro monitus, quærens, quis ille esset, qui tantum scelus meditaretur & perpetraturus esset, certum à Christo Jesu signum acciperet, cum hunc esse, cui ipse Jesus daturus esset de catino tinctam jure offulam. Accedit, quòd S. Marcus, cùm priùs dixisset, *Vnus ex vobis tradet me, qui manducat mecum*, posteà subjecit, *Vnus ex duodecim qui intingit mecum manum in catino*. Quare cùm bis idem dictum censeri non debeat, sequitur, in posteriori versu restrictiorem esse descriptionem. *O mira Domini patientia! Primum dixerat, Vnus vestrum me traditurus est. Perseverat proditor in malo: manifestius arguit, & tamen nomen proprie non designat. Iudas cæteris contristatis, & retrabentibus manum, & interdicentibus cibos ori suo, temeritate & impudentia qua proditurus erat, etiam manum cum Magistro mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur.*

S. Hieron. in hunc loc.

Marci 14. 18. 20.

S. Hieron. in hunc loc.

XV. *Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.* Mortem oppeto non fortuitò, non inopinatò, non invitus, non inimicorum potentia in me prævalente; sed sciens volens, ut Dei Patris mei obtemperem voluntati ac decretis, utque impleantur quæ in Lege, Psalmis, & Prophetis de me scripta sunt; secundùm quæ oracula oportet Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Ne tamen ideò se minùs reum, aut mitius puniendum à Deo existimet proditor: sapientissimum enim divinæ permissionis decretum, Deique præscientia cùm nullam imponat sceleris necessitatem, cujus auctor non est Deus, sed ordinator, neque culpam elevat, neque pœnæ meritum minuit. Maledictus æternùm ille qui me tradet: melius esset illi, si natus non fuisset. Non quòd benè esse ei possit, qui non sit; sed quòd Judæ & similium impiorum æternæ damnationi addictorum pœnæ tam graves, tam atroces sint, ac futuræ sint, ut optabilius ipsis esset non esse. Scilicet *Multò melius est non subsistere, quàm malo subsistere*. Proditoris igitur pœna his verbis prædicitur: *Vt quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata supplicia.*

S. Hieron. ibid.

XVI. *Respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum, Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.* Judas, ne tacendo se prodere videretur, blandientis verbo Jesum interrogat: Num ego ille sum, de quo tale scelus suspicaris? Magistrum vocat hypocrita impudens, ut Jesum cæteris condiscipulis magis honorare videretur. Nam *Domini* nomen etiam plebeis, *Rabbi* verò seu *Magistri*, solis Doctoribus apud Hebræos tribuebatur. Respondit Jesus: Ita est; tu es ille proditor. Hanc Christi responsionem vel non audiverunt cæteri Apostoli, vel non intellexerunt. Unde Petrus Joanni innuit, ut à Jesu quæreret quis esset proditor. Itaque cùm Joannes recubuisset supra pectus Jesu, dixit ei: *Domine, quis est? Respondit Iesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ. Et post buccellam introivit in eum Satanas*; plenius scilicet illum possessurus, cujus cor jam occupaverat. Unde Joannes præmisit: *Et cœna facta, cùm Diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Iudas, &c.* Sicut ergo Apostoli, qui jam acceperant Spiritum sanctum, quando eis post Resurrectionem Jesus insufflavit, dicens: *Accipite Spiritum sanctum*, postea eum die Pentecostes pleniùs acceperunt: ita è contrario, Diabolus qui jam ante cor Judæ occupaverat, illi persuadens, ut Christum traderet; illum sibi pleniùs subjecit, postquam Jesus illi buccellam intinctam porrexit.

Joan. 13. 24. 25. 26. ib. vers. 2.

S. Augustin. lib. 3. de consensu Euang.

XVII. *Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum.* Cùm adhuc mensæ accumberent, cœna legali, usualique, peracta: unde S. Lucas & S. Paulus calicem à Christo acceptum, benedictum, datumque Apostolis scribunt, *postquam cœnavit*; quod & in Canone Missæ exprimitur: Accepit Jesus panem, azymum utique, cum à prima die azymorum ad octavam usque nullus esset fermentati usus; & ad cœnam, in qua Paschalis Agnus comedebatur, azymos panes adhiberi lex juberet. Et gratias agens Patri, *benedixit* pani; quo modo non calici benedicere S. Paulus ait: *Calix* (inquit) *benedictionis: cui benedicimus, nonne communicatio Sanguinis Christi est?* Et fregit in tot partes, quot erant convivæ; *deditque Discipulis suis*, in manus, dicens: *Accipite, & comedite: Hoc* quod vobis porrigo, & quod à me comedendum accipitis, *est corpus meum*; non typus duntaxat & figura corporis mei, ut Agnus Paschalis, quem manducastis; sed ipsum Corpus meum verum, quod pro vobis in cruce immolandum est, & modò mysticè immolatur in sacrificio incruento, cujus vos participes esse volui. Quem sensum SS. Lucas & Paulus exprimunt his verbis, *Quod pro vobis datur, Quod pro vobis tradetur*. Corpus autem ipsum Christi, pro nobis traditum & sacrificatum est, non figura corporis. Figuratam locutionem in his verbis: *Hoc est corpus meum*, non magis licet comminisci, quàm in his Patris Æterni verbis: *Hic est Filius meus dilectus*. Utrobique veritas perspicuè loquitur: verba ejus intelligenda sunt secundùm eum, quem præ se ferunt sensum. Figuram à Melchisedecho præmonstratam hìc implet Christus, Pascha verum instituit in agno Paschali adumbratum: an quæso figuris figuram obscuriorem, non veritatem ipsam substituisset? *Postquam* (inquit S. Hieronymus) *typicum Pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumit panem qui confortat cor hominis, & ad verum Paschæ transgreditur Sacramentum, ut quomodo in præfiguratione ejus Melchisedech summi Dei Sacerdos, panem & vinum offerens fecerat, ipse quoque veritatem sui Corporis & Sanguinis repræsentaret*; id est, præsentem exhiberet. Quo sensu & Tertullianus repræsentandi verbo utitur, dicens, Patrem Æternum Filium suum in monte Tabor repræsentasse, cùm ait: *Hic est Filius meus dilectus*. Hæc verba, *Accipite, & comedite: Hoc est Corpus meum*; cùm Christiani cultus institutionem, novæ legis conditionem, veri fœderis contractum, testamentum Patris morientis, mandatum Domini, substitutionem veritatis omnibus veteris legis umbris, omniumque figurarum finem significent & exprimant, in sensu figurato & metaphorico explicari non debent; cùm ratio jusque postulent, ut in his occasionibus & circumstantiis sermo clarus sit, nullique æquivocationi obnoxius. *Tamdiu contenditur de hæreditate mortuorum, quandiu testamentum proferatur in publicum; & cùm prolatum, tacent omnes, ut tabulæ aperiantur & recitentur, Iudex intentus audit, Advocati silent, Præcones silentium faciunt, universus populus suspensus est, ut legantur verba mortui non sentientis in monumento. Ille sine sensu jacet in monumento, & valent verba ipsius: Sedet Christus in cœlo, & contradicitur testamento ejus? Aperi, legamus. Fratres sumus, quare contendimus? Qui fecit testamentum, vivit in æternum: audit voces nostras, agnoscit suam. Legamus, quid litigamus? Vbi inventa fuerit hæreditas, ipsam teneamus.* Quis pro domo vel prædio sibi à patre moriente testamento legatis,

Lucæ 22. 20. & 1. Cor. 11. 25.

1. Cor. 10. 16.

Lucæ 22. 19. 1. Cor. 11. 24.

S. Hieron. in hunc loc.

S. Augustin.

gatis, figuram domus vel prædii in charta delineatam tradi pateretur? Quis non amentem inclamaret hominem, qui ſic teſtamentum interpretaretur? Chriſtus Jeſus Dominus noſter morti proximus teſtamentum condidit: nobis Corpus & Sanguinem ſuum legavit, dicens: Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus. Quid pro Corpore & Sanguine Chriſti figuras Corporis & Sanguinis ipſius nobis ſupponere conantur Calviniani & Zuingliani Hæretici? *Confirmatum teſtamentum nemo ſpernit, aut ſuperordinat.* Denique trium Euangeliſtarum in referendis Chriſti Euchariſtiam inſtituentis verbis ſummus conſenſus, & S. Pauli cum illis concordia, non permittit, ut ad ſenſum figuratum & metaphoricum trahantur. *De veritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus: nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra, verè caro eſt, & verè ſanguis eſt, & hæc accepta atque hauſta id efficiunt, ut & nos in Chriſto, ut Chriſtus in nobis ſit.*

Galat. 3. 15.

S. Hilar. lib. 8. de Trinit.

XVIII. *Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.* Et accipiens calicem vino plenum aqua mixto, cùm gratias egiſſet Deo Patri, ipſique calici, ſeu contento in eo elemento benedixiſſet, dedit illis in manus, jubens, ut in orbem omnes ex eodem iſto calice biberent, quod S. Lucas his verbis expreſſit: *Dividite inter vos:* Syrus interpres ad ſolos Apoſtolos Chriſti juſſionem refert: *Bibite vos omnes.* S. Marcus ſtatim impletum eſſe illud Domini mandatum obſervat: *Et biberunt* (inquit) *ex eo omnes*, ſcilicet præſentes Apoſtoli; quos proinde ſolos, & Sacerdotes ſacrificium offerentes mandatum illud ſpectat. Apoſtoli enim in ultima cœna Novi Teſtamenti Sacerdotes à Chriſto ſunt inaugurati his verbis, *Hoc facite in meam commemorationem.* Ex hoc itaque loco perperàm colligunt Heterodoxi, Communionem ſub utraque ſpecie divini eſſe juris reſpectu ſingulorum & omnium fidelium, qui ſunt Euchariſtiæ participes. Unde nec Sacerdotes ipſos, quando non offerunt ſacrificium, ſed Sacramentum ſimpliciter ſumunt, ut fideles cæteri, ſpectat illud Chriſti mandatum, ut probat collatio cum ipſius Domini verbis à S. Paulo relatis: *Hoc facite, quotieſcumque bibetis, in meam commemorationem.*

Matth. 14. 23.

Luc. 22. 19.

1. Cor. 11. 25.

XIX. *Hic eſt enim Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Quod enim vobis exhibeo bibendum in calice, Sanguis meus eſt, quo novum fœdus & Teſtamentum, æternæ hæreditatis promiſſionem, filiis Dei, per gratiam ejus prædeſtinatis, factam continens, prænuntiatum à Prophetis, à me revelatum & prædicatum, & veluti morte Teſtatoris jamjam futura, & hoc ipſo ſanguine, qui myſticè jam funditur, repræſentata confirmatur. *Hic eſt Sanguis meus*, verus & proprius, loco ſcilicet ſanguinis veterum victimarum ſubſtitutus, quem Moyſes reſperſit in populum, dicens: *Hic eſt ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his.* Hic eſt Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui *pro multis effundetur*. Apud S. Lucam, *pro vobis*. Utrumque à Chriſto dictum conjunxit Eccleſia in Canone Miſſæ: *Qui pro vobis & pro multis effundetur.* Maluit autem *pro multis dicere*, quàm *pro omnibus*: (quamvis omnibus ſufficiat ad pretium redemptionis, & pro omnibus illum effuderit, Patrique obtulerit Chriſtus, qui & pro inimicis rogavit:) quia ſacrificii fructum & efficaciam reſpexit. Hic eſt Sanguis meus, qui pro veſtra & multorum ſalute *effundetur*, & ſalvabit omnes, quotquot præordinati ſunt ad vitam æternam. Trium Euangeliſtarum, & S. Pauli textus Græcus uniformiter habet, *τὸ ἐκχυνόμενον*, *qui effunditur*, id eſt, nunc offertur Deo, & libatur in ſacrificio incruento, ut mox effundetur in ſacrificio crucis, cujus iſtud figura eſt, *in remiſſionem peccatorum*: Piaculare enim & propitiatorium ſacrificium eſt. Confer cum Apoſtolo cap. 9. Epiſtolæ ad Hebræos verſ. 13. & ſeqq. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis Sanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi? Et ideò Novi Teſtamenti Mediator eſt, ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant ſub priori Teſtamento, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis. Ubi enim teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt: alioquin nondum valet, dum vivit qui teſtatus eſt. Unde nec primum quidem ſine ſanguine dedicatum eſt. Lecto enim omni mandato Legis à Moyſe univerſo populo, accipiens ſanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua, & lana coccinea, & hyſſopo; ipſum quoque librum & omnem populum aſperſit, dicens: Hic ſanguis teſtamenti, quod mandavit ad vos Deus. Etiam tabernaculum, & omnia vaſa miniſterii ſimiliter aſperſit, & omnia penè in ſanguine ſecundùm Legem mundantur, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem cœleſtium his mundari: ipſa autem cœleſtia melioribus hoſtiis quàm iſtis.*

XX. *Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, uſque in diem illum, cùm illud bibam vobiſcum novum in Regno Patris mei.* Ex S. Luca perſpicuum eſt, id dictum à Chriſto ante panis & vini conſecrationem. Sed quia vini mentio hìc præceſſerat, viſum eſt S. Matthæo, id dictum hìc ſubtexere. Genimen ergo vitis non vocatur, quod benedictio conſecravit, ſed quod natura formavit. Sic autem habet S. Lucæ textus: *Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo. Et ait illis: Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar. Dico enim vobis: Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in Regno Dei. Et accepto calice, gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos. Dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis, donec Regnum Dei veniat. Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis datur: Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt calix, Novum Teſtamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Horum igitur verborum ſenſus eſt: Hæc ultima cœna eſt, quam vobiſcum facio; hoc ultimum Paſcha, quod vobiſcum celebro. Non bibam in poſterum de hoc vino, quod in cœna & in Paſchali calice bibimus, donec bibam illud longè alterius generis, longè præſtantius atque jucundius in cœlo. *Vinum novum*, lætitiam ſcilicet immortalem, quæ per vinum adumbrata eſt in Pſalmis: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis potabit eos, &c.* Quam & his verbis Chriſtus ſignificavit, quibus compellavit Apoſtolos poſt ſacrorum Myſteriorum diſpenſationem: *Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis ſuper menſam meam in Regno meo.* Non eſt autem inuſitatum, ut idem nomen duobus ſenſibus ſerviat in eadem oratione, proprio & metaphorico, ut in iſta Domini ſententia, *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos:* Priore parte *mortui* metaphoricè, poſteriori verè mortui appellantur. Et in illa: *Qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum:* Primùm *aqua* propriè, deinde metaphoricè ſumitur. Ita & hìc: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec illud bibam vobiſcum novum in Regno Patris mei*: priori parte ſententiæ *genimen* ſeu fructus *vitis* propriè ſumitur; poſteriori verò parte metaphoricè pro cœleſtibus immortalis vitæ deliciis.

Luc. 11.

Luc. 22. 19.

Matth. 6. 2.

Jo. 4. 14. 24.

XXI. *Et hymno dicto, exierunt in Montem Oliveti.* Cùm hymnum in gratiarum actionem dixiſſent Jeſus & ejus Apoſtoli, excepto Juda qui jam abierat, exierunt versùs Montem Olivarum. Nam Getſemane erat inter torrentem Cedron & montem ipſum, ad radicem montis. Hymnum conſuetum à Chriſto recitatum, veriſimile eſt. Non alium fuiſſe, quàm Pſalmos centeſimum decimum quartum & ſequentes uſq; ad centeſimum

teſimum decimum octavum, cenſent interpretes eruditi. Hunc hymnum Paſchate cani ſolitum, quem vocabant *Hymnum magnum*, ſeu *Halleluia magnum*. Cenſent alii, hunc Hymnum fuiſſe orationem ipſam, quam Chriſtus ad Patrem fudit ſublevatis oculis in cœlum, *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te*, &c. quæ Joannis 17. referuntur. Quibus deſcriptis, S. Euangeliſta continuò ſubdit: *Hæc cùm dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum Diſcipulis ſuis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipſe & Diſcipuli ejus*. Solebant ſcilicet Hebræi pro re nata ex tempore hymnos componere & ad Deum fundere, nullis numeris adſtrictos, qualia ſunt Cantica Deboræ, Annæ, Zachariæ, Mariæ, &c. & oratio illa Petri & Joannis, ac reliquorum Diſcipulorum ſive Chriſtianorum, quæ legitur Actuum 14. verſ. 24. uſque ad 31. Hunc morem primi Chriſtiani ſervarunt, ut colligitur ex cap. 5. Epiſtolæ ad Epheſios verſ. 19. & cap. 3. Epiſtolæ ad Coloſſenſes verſ. 16. De hoc more Tertullianus in Apologetico: *Poſt aquam manualem*, inquit, *& lumina, ut quiſque de Scripturis, vel de proprio ingenio poteſt, provocatur in medium Deo canere*.

XXII. *Tunc dicit illis Ieſus: Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oves gregis*. Omnes ab officio diſcipuli verique amici deficietis, minùs dignè de me ſentientes, me deſerentes, ignavo & mundano timore fugientes, in fide Divinitatis meæ vacillantes iſta nocte, occaſione eorum quæ mihi evenient, cùm me ab inimicis captum, rapi ad ſupplicium videbitis. Tunc fiet, quod ſcriptum eſt: Percuſſo Paſtore diſpergentur oves gregis. Zachariæ vaticinium ſecundùm ſenſum citat, non verbis tenùs; ſibique accommodat. Confer cum Joannis 16. 31. 32. ubi narrat S. Euangeliſta, cùm Apoſtoli dixiſſent: *In hoc credimus quia a Deo exiſti*, reſpondiſſe eis Jeſum: *Modò creditis? Ecce venit hora, & jam venit, ut diſpergamini unuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis*. Id eſt, *Tunc ita perturbamini, ut etiam quod modò creditis, relinquatis. Venerunt enim ad tantam deſperationem, & ſuæ priſtinæ fidei, ut ita dixerim, mortem, quanta apparuit in illo Cleopha, qui poſt ejus reſurrectionem cum illo ſe loqui neſciens, & quid ei contigerit, narrans*, Nos, *inquit*, ſperabamus, quòd ipſe redempturus fuerat Iſrael. *Ecce quomodo eum reliquerant, deſerendo etiam ipſam fidem, qua in eum ante crediderant*. Futuræ igitur infirmitatis Diſcipulos admonuit, & nocte eadem *omnes metu atque infidelitate turbandos*: ſe tamen reſurgentem in Galilæam eos præceſſurum eſſe promittit, ut infirmitatem eorum ſponſione reditus ſui & reſurrectionis conſolaretur. *Omnes vos ſcandalum patiemini*. Prædicit, quod paſſuri ſunt: ut cùm paſſi fuerint, non deſperent ſalutem, ſed agentes pœnitentiam, liberentur. *Poſtquam autem ſurrexero, præcedam vos in Galilæam*. Præcedam vos in Galilæam patriam veſtram, de qua repetenda cogitabitis, ut à Judæorum odiis & metu liberati, ſecuriùs vivatis; vobis præibo, ut paſtor gregi, voſque diſperſos colligam.

XXIII. *Reſpondens autem Petrus, ait illi: Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcandalizabor*. Ex ardenti quidem erga Dominum affectu & charitate hæc Petrus dixit, ſed imbecillitatem ſuam, & fidem verborum Chriſti non attendens, de viribus ſuis præſumendo peccavit. *Ait illi Ieſus: Amen dico tibi, quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis*. Mirè emphatica ſunt Chriſti verba. Negaverat Petrus ſe ab officio diſceſſurum: oſtendit Chriſtus diſceſſurum, non leviter, ſed graviter, id eſt, non ſolùm fuga, ſed Magiſtri abdicatione. Dixerat Petrus, *Numquam*: Chriſtus docet facturum eum, quod ſe facturum negabat, ea ipſa nocte antequam dies oriretur; & facturum non ſemel, ſed ter: quod ſignum erat non qualiſcumque infirmitatis, ſed expectoratæ conſtantiæ. *Antequam gallus cantet, ter me negabis*. Bis canit gallus, primùm mediconoctio, deinde ſub adventum lucis. Poſterior cantus, ut nobilior atque alacrior, proprièvocatur Gallicinium. De iſto loquuntur SS. Matthæus, Lucas, & Joannes, de utroque S. Marcus: *Et ait illi Ieſus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priuſquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus*. Tota Petri negatio, trina negatio eſt. Hæc ante primum galli cantum cœpta, ante ſecundum completa eſt: quamquam & affectione animi, & timore Petri, ante primum tota concepta ſit. Sicut ergo jam mœchatus eſt mulierem in corde ſuo, qui eam viderit ad concupiſcendum; ſic Petrus quandocumque verbis ederet timorem, quem tam vehementem animo conceperat, ut perdurare poſſet uſque ad tertiam Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda eſt, quo eum trinæ negationi ſufficiens timor invaſit: ex quo etiamſi poſt primum galli cantum inciperent pulſato interrogationibus pectore verba illa negationis erumpere, nec ſic abſurdè atque mendaciter ante galli cantum ter negaſſe diceretur, quando ante galli cantum tantus timor obſederat mentem, qui eum poſſet uſque ad tertiam negationem perducere. Multò minùs igitur movere debet, quia trina negatio etiam trinis negantis vocibus ante galli cantum cœpta, etſi non ante primum galli cantum peracta eſt.

XXIV. *Ait illi Petrus: Etiamſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes Diſcipuli dixerunt*. Bona fide, bono animo id dixit Petrus, boni propoſiti ſibi conſcius; ſed neque virium ſuarum imbecillitatem, neque periculi ingruentis magnitudinem, neque Chriſti verba ſatis conſiderans. *Et Petrus de ardore fidei promittebat, & Salvator quaſi Deus futura noverat*. Chriſti tamen prædictione *non cogitur* Petrus *ad negandum, ſed inſtruitur ad cavendum.... Magnam charitatem*, qua Dei mandata fiunt, *Petrus nondum habuit, quando timore ter Dominum negavit:* Timor *enim* non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. *Et tamen quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino:* Animam meam pro te ponam: *Putabat enim ſe poſſe, quod ſe velle ſentiebat. Et quis iſtam etſi parvam dare cœperat charitatem, niſi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit?* Par voluntas, bona quidem, ſed imperfecta, erat cæteris Diſcipulis, qui Petro ardore fidei, & animi conſtantia videri noluerunt inferiores: *Similiter & omnes Diſcipuli dixerunt*.

XXV. *Tunc venit Ieſus cum illis in villam, quæ dicitur Getſemani, & dixit diſcipulis ſuis: Sedete hic, donec vadam illuc, & orem*. Venit Jeſus cum Apoſtolis in prædium ſeu agrum, cui nomen Getſemani, id eſt *Torcular olei*, propter Montem Olivarum, ad cujus radices ſitus erat. Et dixit Diſcipulis ſuis, Manete hìc, in anteriore ſcilicet horti parte, dum paulò ulteriùs ſecedam orationis gratia. *Et aſſumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi*, Jacobo & Joanne, (quibus arcana ſua lubentiùs credebat, & qui gloriam ejus in Transfiguratione viderant) *cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe*; vehementer angi, & animo penè deficere, *tædere & pavere*, ut habet S. Marcus; ſive *obſtupeſcere*, ſecundùm vim Græci verbi, id eſt, metu graviſſimo imminentium malorum agitari & concuti. *Cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe*. Non ſubitò animum Chriſti invaſerunt mortifera illa triſtitia, anxietas, metus; non præter voluntatem (ut nobis accidit) ſed ſpontè, ad imperium rationis, cujus ſerenitatem ne minimùm quidem obnubilarunt; quando, quomodo, & quantùm voluit. *Non animi infirmitate, ſed poteſtate turbatus eſt, ne nobis deſperatio ſalutis oriatur, quando non poteſtate, ſed infirmitate turbamur. Non ergo aliquo eſt cogente turbatus, ſed turbavit ſemetipſum: quod de illo evidenter expreſſum eſt, quando Lazarum ſuſcitavit..... Affectum quippè humanum, quando oportuiſſe judicavit, in ſe ipſo poteſtate commovit, qui hominem totum poteſtate ſuſcepit*. Ut veritatem probaret aſſumpti hominis, verè quidem contriſtatus eſt; ſed ne paſſio in illius animo dominaretur, *per propaſſionem cœpit contriſtari*. Denique *Hos motus ita cum voluit*

animo

Zachar. 13. 7.

S. Aug. tr. 103. in Joan.

Luc. 24. 1.

S. Hilarius, in hunc locum.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Hilarius, in hunc locum.

S. Jo. Chryſ. hom. 83. in Matt.

Marc. 14. 30.

S. Aug. lib. 3. de conſenſu euang. cap. 3.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Ambr. lib. 10. in Lucam.

1. Joan. 4. 18.

Joan. 13. 37. S. Aug. lib. de gratia & libero arbitr. cap. 17.

S. Aug. tr. 60. in Joann.

S. Hieron. in hunc locum. S. Aug. lib. 14. de civit. Dei, cap. 9.

animo suscepit humano, sicut cùm voluit factus est homo, & ejus infirmitas fuit ex potestate.

XXVI. *Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hìc, & vigilate mecum.* Mortifera tristitia animus meus undequaque obsessus est, dolores mortis in animum meum penetrarunt: *Circumdederunt me dolores mortis.* Ita vocantur dolores maximi, & quales in procinctu mortis esse solent, quibus non immeritò comparatur horror ipse mortis, & quidem tam acerbæ, tam ignominiosæ. Manete hìc, & vigilate mecum, ut vigilantiæ & orationis societas vobis præsidio sit adversùs tentationem imminentem, præsentia vestra mihi sit solatio. Manete hìc, & vigilate, ut eorum quæ mihi accidunt, suo tempore testes sitis.

Psal. 114.

XXVII. *Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Et progressus pusillùm etiam à tribus illis selectis Apostolis, (more hominum quos pudet æstuantis animi motus in oratione coram aliis effundere;) ita tamen, ut ab his videri audirique posset, procidit in faciem suam, ut corporis habitu summam animi demissionem ac humilitatem, & extremam inferioris appetitus desolationem significaret. Orabat autem *cum clamore & lacrymis*, hunc in modum: *Pater mi, si possibile est;* si tua decreta ferunt, ut alio modo tuæ gloriæ hominumque saluti consulatur: *Pater, si vis, transfer calicem istum à me....* Abba, *Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me.* Hæc igitur verba, *Si possibile est*, dubitationem Christi de rei possibilitate, aut de Patris omnipotentia non exprimunt: non enim dixit, *si facere potes*; sed, *si fieri potest*: fieri autem potest, quod ille voluerit. Sic itaque dictum est, *si fieri potest*, ac si diceretur, *si vis.* Manifestavit enim Marcus, quo sensu accipiendum sit, *si fieri potest*, quando Christum dixisse refert, *Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt.* Hæc enim ostendunt, non ex impossibilitate, sed ex Patris voluntate dictum esse, *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste:* Acerbissimæ mortis genus à me averte. Naturæ desiderium, & inferioris appetitus repugnantiam exprimit. Naturalis enim appetitus refugit mortem: sed rationali voluntate naturale illud desiderium, ac repugnantiam sentientis appetitus subjicit divinæ voluntati. In Christo itaque contraria desideria non fuerunt, sed diversa: primum naturale, & quidem conditionatum, quo secundùm affectum sentientis appetitus, & infirmitatem assumptæ carnis, optasset à morte acerbissima & ignominiosissima liberari, si Pater voluisset: alterum rationale & absolutum, quo voluntatem suam Patris decreto penitùs submisit, factus obediens usque ad mortem crucis: quam animi summissionem, voluntatisque suæ ad voluntatem Patris accommodationem perfectissimam, hac postrema orationis suæ parte significat: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu* vis, fiat. *Revertens in semetipsum, quod ex hominis persona trepidanter renuerat, ex Dei Filiique confirmat.* Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. *Non, inquit, hoc fiat, quod humano affectu loquor, sed propter quod ad terras tua voluntate descendi.*

Hebr. 5. 7.

Luc. 22. 42.

Marci 14. 36.

S. Aug. lib. 3. de consensu euang. c. 4.

S. Hieron. in hunc locum.

XXVIII. *Et venit ad Discipulos suos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum? Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Id Petro præcipuè dixit, quasi cæterorum capiti, & ei qui de se nimis pollicendo aliis præiverat: in ipso tamen omnibus Discipulis eorum ignaviam exprobrando, dixit: Ita ne? Non potuistis una hora vigilare mecum? Siccine promissa vestra tam magnifica impletis? Me non solùm vigilante, sed orante, sanguineo sudore perfuso, cum morte luctante, tranquillè dormitis, qui me dormiente vigilare pro me debebatis? Vel propter vos vigilate, & orate, ut vigilantia precibusque vestris impetretis potentius ac robustius gratiæ victricis auxilium, in his gravissimæ tentationis angustiis vobis necessarium, ne à Satana oppugnati, succumbatis. *Impossibile est humanam animam non tentari. Vnde & in Oratione Dominica dicimus:* Ne nos inducas in tentationem, *quam ferre non possimus. Non tentationem penitus refutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes.* Ergo & impræsentiarum non ait: *Vigilate & orate, ne tentemini*, sed, *ne intretis in tentationem*: hoc est, *ne tentatio vos superet & vincat, & vos intra casses teneat.* Rationem porrò subdit, cur ipsis timendum sit, gratiæque robustioris auxilium implorandum: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Animo quidem benè in me affecti estis, & ex gratiæ meæ dono prompti estis & alacres ad resistendum tentationi; sed carnis infirmitatem cogitate; quæ ad affectus naturales & spiritali voluntati contrarios edomandos, scilicet vitæ curam, dolorumque fugam, nullas per se vires habet. Hanc infirmitatem carnis pulchrè describit Apostolus Rom. 8. 3. *Nam quod impossibile erat Legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm spiritum.*

S. Hieronym.

XXIX. *Iterum secundo abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* Hæc oratio eadem est quæ prior, quamvis aliqua in verbis varietas esse videatur: unde S. Marcus ait: *Et iterum abiens, oravit, eumdem sermonem dicens:* Pater mi, quandoquidem decrevisti, ut hunc calicem bibam, ut hæc patiar omnia, idque mortis genus subeam, tua circa me voluntas, precor, impleatur. *Et venit iterum* ad Discipulos suos, ut eos officii sui admoneret, *& invenit eos dormientes* præ tristitiâ, ut explicat S. Lucas. Ex mœrore enim torpor somnolentus oritur. *Erant enim oculi eorum gravati.* Et *relictis illis, iterum abiit, & oravit tertio, eumdem sermonem dicens.* Oravit tertiò, ut perseverandum in oratione exemplo suo doceret. Ternarius numerus in precibus iterandis solemnis. 2. Cor. 12. 8. *Propter quod ter Dominum rogavi.* Idem numerus rei perfectioni & constantiæ declarandæ servire solet. Unde Joannis 21. Christus ter Petrum interrogat: *Simon Joannis diligis me plus his?* Ter Petrus respondet: *Tu scis Domine, quia amo te.* Oravit autem *eumdem sermonem dicens*, hoc est, in eamdem sententiam, & eamdem rem petens.

Luc. 22. 45.

Marci 14. S. Aug. lib. 3. de consens. euang. c. 4.

XXX. *Tunc venit ad Discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce approquinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.* Tempus præteriit, quo vigilando poteratis mihi esse solatio: dormite jam, & requiescite, per me licet. *Sufficit*, quòd hucusque vigilastis. Quæ verba exprobrantis potiùs sunt, quàm permittentis. Cæterùm jam vos satis excitabit periculum præsens. Imminet articulus temporis à Deo definitus, quo tradar in manus flagitiosorum hominum, Gentilium, Militum Romanorum, Sacerdotum & Magistratuum Judæorum, qui mortem meam decreverunt. *Surgite, eamus: ecce appropinquavit, qui me tradet.* Obviam illis eamus, ut comprehensionem meam divinæ dispensationis esse pateat, non humanæ infirmitatis; ipsique hostes me ultrò ad mortem pergere agnoscant, meaque confidentia & intrepidi animi tranquillitate confundantur. Jam appropinquat proditor.

S. Hieron. in hunc loc.

XXXI. *Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à Principibus Sacerdotum, & Senioribus populi.* Vix sermonem compleverat, cùm Judas unus ex duodecim Apostolis, non merito, sed numero, & ex Apostolo jam factus proditor Magistri, & dux sceleratorum hominum, in conspectum se dedit, & cum eo Præfectus Vigilum, seu Tribunus Romanæ cohortis, ad Templi custodiam per festos dies destinatæ, cum sua cohorte, *& ministri* sive satellites à Sacerdotibus & Pharisæis missi; simul & aliqui *Principes Sacerdotum, & Magistratus Templi, & Seniores.* Milites autem & ministri

Joan. 18. 3.

Luc. 22. 52.

nissi erant à Synedrii magni Senatoribus, qui-
atus Præses Romanus cohortem illam concesse-
rmisso pro Paschali tempore in eam custodiam
. Armis autem muniti erant, metuentes, ne
Discipuli vim vi repellere conarentur, illum-
anibus illorum eriperent.

II. *Qui autem tradidit eum, dedit illis signum,*
s: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete
. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Ave Rab-
bi. Et osculatus est eum. Judas proditor dedit illis si-
S.Io.Chrysost. hom. 82. in Matt. gnum, præcipuè militibus Romanis, qui Jesum non noverant, ne in persona errarent, aut Jesus nescientibus eis pertransiret, quod & aliàs fecit; & tunc factum esset, si voluisset. Duas in Christo fuisse formas seu figuras Origenes ait, idque velut ex Traditione acceptum refert: una secundùm quam eum omnes videbant: alteram secundùm quam transfiguratus est coram Discipulis in monte; & unicuique apparuisse, sicut erat dignus: propter hujusmodi ergo transfigura-
Origenes in Matt. tiones ejus illos indiguisse signo. Verùm quænam sit hæc Traditio, non liquet, nec videtur consentanea veritati, vel ad hunc locum pertinere, cùm unam tantùm Christi figuram Judas vidisset ac nosset. Ait qui-
S.Hieron. in hunc loc. dem S.Hieronymus, quòd *quia eum fortè audierat in monte transfiguratum, timebat, ne simili transformatione nunc è manibus ministrorum elaberetur*. Sed unde audierat Judas, quod revelari prohibuerat Christus, donec à mortuis resurrexisset? Quemcumque *osculatus fuero, ipse est*, quem quæritis, *tenete eum*; *&*, ne fortè elabatur, *ducite caute* (ut apud Marcum habetur.) Hoc autem signum elegit partim ficta in Magistrum re-
S.Hieron. verentia, partim *Discipuli verecundia*, non eum palam tradere ausus hostibus, sed simulato officio. Osculum enim Hebræis non solùm valedicentibus, aut post longam absentiam redeuntibus, erat usitatum, ve-
Lucæ 7.45. rùm etiam dilectionis pignus. Unde Christus Simoni Pharisæo ait: *Osculum mihi non dedisti*. Eaque *osculi pacis*, *osculi sancti* consuetudo apud veteres Christianos mansit, ut discimus ex Apostolo *Rom.* 16. 16. & alibi passim, & ex *Act.* 20. 37. ex Justino Martyre in Apolog. Tertulliano lib. *De Oratione*, & lib. 2. *Ad Vxorem*, & aliis.

XXXIII. *Dixitque illi Iesus: Amice, ad quid venisti?* Juda, quem etiamnum diligo, cui benè volo, cujus perditionem doleo, ad quid venisti? Cur osculum libas, proditor? Cur dux factus es hostium meorum, si amicum te simulabas? Lucæ 22. 48. *Juda, osculo Filium hominis tradis?* Tunc Judas, qui cohortem paululùm anteverterat, ad eam regressus est, ea-
Ioannis 18. S.Aug. lib. 3. de consensu euang. c. 5. que contigerunt, quæ Joannes narrat de turbis prostratis, dicente Jesu, *Ego sum*. Si enim ante osculum contigissent, osculi signo non fuisset opus. *Tunc accesserunt*, propria Christi voce edocti, quòd ille esset, quem quærebant, Jesus Nazarenus; & eo permittente, ac eorum viribus cedente, manus in eum injecerunt, *& tenuerunt eum*.

XXXIV. *Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum Principis Sacerdotum, amputavit auriculam*
Lucæ 22. *ejus*. Petrus, qui gladium ad Christi defensionem sumpserat, occasione verborum ejus, *Qui gladium non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*, & responsionis ejus ad verba Discipulorum dicen-
Lucæ 22. 36. & 38. tium, *Domine ecce duo gladii hic*; quibus dixit Jesus, *Satis est*: Petrus, inquam, eo quo fervebat animi ardore, gladium exemit, ictumque direxit in caput servi Principis Sacerdotum, qui cæteris audacior & ferocior, primus in Jesum irruebat: sed Deo ictum moderante, servoque declinante, illius auri-
Luc. 22. culam *dexteram* dumtaxat amputavit; quem contactu suo sanavit Christus, auricula restituta. Servo nomen *Malchus*.

XXXV. *Tunc ait illi Iesus*, Petro scilicet: *Converte gladium tuum in locum suum*, in vaginam reconde: *Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt*.
S.Aug. lib. 22. contr. Faust. cap. 70. Omnes qui gladium privata auctoritate distrinxerint, digni sunt, qui gladio pereant. *Ille utitur gladio* (inquit S. Augustinus) *qui nulla superiore ac legitima potestate vel jubente vel concedente, in sanguinem alicujus armatur. Nam utique Dominus jusserat, ut ferrum Discipuli ejus ferrent; sed non jusserat, ut ferirent. Quid ergo incongruum, si Petrus post hoc peccatum factus est Pastor Ecclesiæ, sicut Moyses post percussum Ægyptium factus est Rector synagogæ? Vterque enim non detestabili immanitate, sed emendabili animositate, justitiæ regulam excessit: uterque odio improbitatis alienæ; sed ille fraterno, iste Dominico, licèt adhuc carnali, tamen amore peccavit. Resecandum hoc vitium, vel eradicandum; sed tamen tam magnum cor, tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendum.*

XXXVI. *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?* Si mortem fugere vellem, si hostibus meis resistere, nonnè possem rogare Patrem meum, ut mihi Angelos mittat auxilio; & absque mora pro vobis duodecim Discipulis meis, hominibus infirmis & imbellibus, exhiberet mihi, non duodecim Angelos dumtaxat, sed duodecim legiones Angelorum? Alluśit ad Militiam Romanam, in qua duodecim legiones justum constituebant exercitum. Legio apud Romanos sex hominum millia continebat. Duodecim legiones pro ingenti nu-
Vegetius. S.Hieron. in huuc loc. mero Angelorum positæ. Verùm si hostium meorum me comprehendere, vincire, & morti tradere volentium consilia & conatus impediantur, *Quomodo implebuntur Scripturæ*, quæ docent, *quia sic oportet fieri?* id est, me capi, & ad mortem duci. Isaiæ 53. 7. *Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.*

XXXVII. *In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in Templo, & non me tenuistis*. Conversus Jesus ad
Tertul. lib. adversùs Judæos, c. 10. turbas, præcipuè verò ad Ducés, quibus & alii aderant è Sacerdotum & Senatorum numero, dixit: Siccine ad me capiendum intempesta nocte, ac si homo facinorosus essem, ac latro, cum armata manu existis? Si talis sum, quare me non cepistis apud vos quotidie docentem in Templo, ubi facilè & sine strepitu id fieri posse videbatur? sed Dei providentia id tunc inhibuit, quod modò sapientissimo consilio permittit. Confer cum Lucæ 22. 53. *Cum quotidie vobiscum fuerim in Templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.*

XXXVIII. *Hoc autem totum factum est, ut adimplerentur Scripturæ Prophetarum*: ut exitum haberet decretum Patris de Christi Passione & morte, per Prophetas pridem enunciatum. *Et utique Sacramentum Passionis ipsius figurari in prædicationibus oportuerat: quantòque incredibile, tantò magis scandalum futurum si undè prædicaretur: quantòque magnificum, tantò magis obumbrandum, ut difficultas intellectus gratiam Dei quæreret.*

XXXIX. *Tunc Discipuli omnes, relicto eo, fugerunt*; alii citiùs, alii seriùs, timore humano, ne à Judæis caperentur. Sic impletum est Prophetæ vaticinium, ipsius Christi verbis paulò ante confirmatum: *Omnes vos scandalum patiemini in me in istâ nocte. Scriptum est enim: Percutiam Pastorem, & dispergentur oves gregis.*

XL. *At illi tenentes Iesum, duxerunt ad Caipham Principem Sacerdotum, ubi Scribæ & Seniores convenerant*. Jesum ad Annam Caiphæ socerum primùm ductum fuisse, S. Joannes testatur: inde duxerunt ad Caipham anni illius Pontificem, cujus in ædibus congregatum erat Concilium. *Petrus autem sequebatur eum à longè, usque in atrium Principis Sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.* Petrus charitate in Dominum, quamvis parva & infirma, tractus, illum sequebatur, sed à longè; quia cùm perfecta charitas non esset, foras non mittebat timorem. Secutus est autem eum

usque

uſque in aulam Principis Sacerdotum: & introductus ab oſtiaria, precibus illius Diſcipuli, qui notus erat Pontifici, ut refert S. Joannes, ſedebat ad ignem cum miniſtris, dolorem premens, & ſimulans audaciam, ne notaretur.

XLI. *Principes autem Sacerdotum, & omne Concilium, quærebant falſum teſtimonium contra Ieſum, ut eum morti traderent: & non invenerunt, cùm multi falſi teſtes acceſſiſſent. Noviſſimè autem venerunt duo falſi teſtes. Et dixerunt: Hic dixit, Poſſum deſtruere Templum Dei, & poſt triduum reædificare illud.* Quæſtionem habentes in caput Jeſu, conabantur à teſtibus aliquid elicere, quod ad eum damnandum valeret: Et neminem invenerunt, qui adversùs ipſum aliquid proferret, quod capitale poſſet videri. Tandem duo falſi teſtes acceſſerunt, ut non unius, ſed duorum ore, velut ſufficienti ac legitimo teſtimonio damnari poſſet. Verè falſi teſtes appellantur ob depravata Chriſti verba: neque enim dixerat Chriſtus, *Poſſum deſtruere Templum hoc* manufactum, ut addit S. Marcus; ſed, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*: neque de Templo Jeroſolymitano dixerat, ſed *de templo corporis ſui*. Hinc S. Marcus obſervat, *conveniens non fuiſſe teſtimonium illorum*, ſive ad Chriſti damnationem ſufficiens, ne illud quidem quod maximè pertinebat ad invidiam illi conflandam: nihil enim mali Templo ominatur, qui demoliturum ſe dicit, ſi ſe mox reſtituturum addat; neque pollicitatio utcunque vana, capite luenda fuiſſet.

Joan. 2. 19. & 21.

Marc. 14. 59.

XLII. *Et ſurgens Princeps Sacerdotum, ait illi: Nihil reſpondes ad ea, quæ iſti adversùm te teſtificantur? Ieſus autem tacebat.* Ira præceps & impatiens, non inveniens calumniæ locum, excutit de ſolio Pontificem. Quantò Jeſus tacet ad indignos reſponſione ſua falſos teſtes, & Sacerdotes impios; tantò magis Pontifex furore ſuperatus, eum ad reſpondendum provocat, ut ex qualibet occaſione ſermonis locum inveniat accuſandi. Nihilominùs Jeſus tacebat. Sciebat enim quaſi Deus, quicquid reſpondiſſet, torquendum ad calumniam. *Ieſus autem tacebat*, ut impleretur Iſaiæ vaticinium: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum: ſicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.*

S. Hieron. in hunc loc. S. Jo. Chryſ. hom. 85. in Matt.

Iſai. 53. 7. Act. 8. 32.

XLIII. *Et Princeps Sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, ſi tu es Chriſtus Filius Dei.* Præcipio tibi Dei veri nomine & auctoritate, cujus ſum miniſter, ut veritatem proferas, cujus ille teſtis ſit & judex: ut dicas nobis, ſi tu es Meſſias, Rex Iſrael, nobis promiſſus & expectatus; & Filius Dei, non adoptione tantùm, ut viri juſti, ſed natura. Eò tendebat illa adjuratio, ut Chriſtum blaſphemiæ reum damnaret, ſi Filium Dei ſe eſſe reſponderet, ut ſperabat reſponſurum, ſi divini nominis religione premeretur.

Luc. 22. 66.

XLIV. *Dicit illi Ieſus: Tu dixiſti. Verumtamen dico vobis: Amodo videbitis Filium hominis ſedentem à dextris Dei, & venientem in nubibus cæli.* Tempus tacendi, & tempus loquendi. Non ſilet ampliùs Chriſtus, ſed reſpondet Pontifici, tum ne divini nominis interpoſitam auctoritatem contemnere videretur; tum ne ſilendo negare cenſeretur veritatem, cui ut teſtimonium perhiberet, illamque prædicaret, in mundum venerat; veritatem, pro cujus confeſſione tot Martyres ſanguinem fundere debebant; cujus fides erat fundamentum Eccleſiæ. In eodem concilio repetitæ interrogationi reſpondit Jeſus, primùm, quod Lucas refert: *Si vobis dixero, non creditis mihi: ſi autem & interrogavero, non reſpondebitis mihi, neque dimittetis.* Deinde cùm per Deum vivum à Pontifice adjuratus eſſet: *Tu dixiſti*, vel ut Lucas refert: *Vos dicitis, quia ego ſum.* Quæ reſponſio expreſſa ac perſpicua fuit, æquivalens illi, *Ego ſum*, quam his ipſis verbis exprimit S. Marcus. Verumtamen licèt mihi affirmanti, me Filium eſſe Dei, non credatis; id tandem aliquando agnoſcetis vel inviti, cùm id reipſa demonſtrabo univerſo hominum generi. Deinceps enim me, quem modò ut vilem homuncionem contemnitis, judicatis, & morti addicitis, poſt reſurrectionem & aſcenſionem in cœlos meam, ex effectis cognoſcetis & experiemini, à dextris Dei ſedere, natura, imperio, poteſtate, honore, Majeſtate Deo æqualem. Id verò tùm maximè cognoſcetis, cùm me in fine mundi venientem in nubibus cœli videbitis, ut vivos & mortuos judicem, ac inter illos vos, qui hìc judices ſedetis, ad quorum tribunal habitu rei nunc ſto & reſpondeo. Alludit ad duo Scripturæ oracula de Filio Dei, Pſalmo ſcilicet 109. 1. *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis.* Et Dan. 7. 13. *Aſpiciebam in viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli quaſi Filius hominis veniebat.*

Luc. 22. 67.

XLV. *Tunc Princeps Sacerdotum ſcidit veſtimenta ſua, dicens: Blaſphemavit: quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam. Quid vobis videtur? At illi reſponderunt: Reus eſt mortis.* Scidit veſtimenta ſua, quaſi in horrorem blaſphemiæ, cujus reum declarabat Jeſum. Hic autem mos veſtimenta ſcindendi vel in ſignum doloris, vel in execrationem blaſphemiæ, Judæis ſolemnis fuit, Scriptura teſte. Eruditi quidam interpretes, cùm antiqui, tum recentiores obſervant, nullo unquam caſu licuiſſe ſummo Pontifici veſtem lacerare; idque ex *Levitici* 21. 10. colligunt. Verùm illa prohibitio ad cauſam funebrem dumtaxat pertinet, ut conſequentia oſtendunt. Alioqui in luctu publico etiam Pontifex Maximus diſcindebat veſtimenta, ut conſtat ex 1. *Machab.* 11. 71. & ex Joſepho. Hunc tamen Levitici locum S. Leo reſpexit, Sermone 55. ſcribens: *Caiphas ad exaggerandam auditi ſermonis invidiam, ſcidit veſtimenta ſua: & neſciens, quid hac ſignificaret inſania, ſacerdotali ſe honore privavit. Vbi eſt, Caipha, rationale pectoris tui? Vbi continentiæ cingulum? Vbi ſuperhumerale virtutum? Myſtico illo ſacratoque amictu ipſe te ſpolias, & propriis manibus Pontificalia indumenta diſcerpis, oblitus præcepti illius, quod legeras de Principe Sacerdotum:* De capite ſuo cidarim non deponet, & veſtimenta ſua non dirumpet. *Tu verò, à quo jam alienabatur hæc dignitas, ipſe tibi es executor opprobrii, & ad manifeſtandum finem veteris inſtituti, pertinet eadem diruptio Sacerdotii.* Eadem cogitatio S. Hieronymi mentem ante ſubierat: *Scidit autem veſtimenta ſua,* (inquit) *ut oſtendat, Judæos Sacerdotii gloriam perdidiſſe, & vacuam ſedem habere Pontifices.* Et certè eadem myſtica ſignificatio ſciſſæ veſtis, ablationem Regni portendit Sauli 1. *Reg.* 15. 28. & Regni diviſionem Salomoni 3. *Reg.* 11. 31. Judices porrò teſtes facit Pontifex iniquiſſimus, accuſator ipſe & judex. *Quid adhuc*, inquit, *egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam*; ſiquidem & Chriſtum & Filium Dei ſe profitetur. At quærere oportuit, an in ipſum vaticinia Prophetarum congruerent, an non apertiſſimis miraculis probaſſet, ſe Chriſtum & Dei Filium eſſe. His illi præteritis, pro manifeſto ſumunt, Jeſum, Chriſtum & Filium Dei eſſe non poſſe: & ſententias à Caipha rogati, iniquiſſimo præjudicio reſpondent, dignum eſſe morte: *Reus eſt mortis.* Quæ quidem ſententia etſi capitalis non eſſet, cùm à Judæis capitalium judiciorum poteſtatem Auguſtus abſtuliſſet: eò tamen ſpectabat, ut Judæi Senatores ſalva religione Jeſum accuſare poſſent apud Romanum Præſidem, ejuſque ſupplicium flagitare, Legem contra blaſphemiæ reos pœnam capitis decernentem, *Levit.* 24. 16. allegantes.

Genes. 37. 29. & 44. 13. Num. 14. 16. Iudic. 11. 35. 4. Reg. 19. 1. Ierem. 36. 24. Act. 14. 14. S. Hieron. in hunc loc.

Levit. 21. 10.

XLVI. *Tunc exſpuerunt in faciem ejus, & colaphis eum cæciderunt: alii autem palmas in faciem ejus dederunt, dicentes: Prophetiza nobis, Chriſte, quis eſt, qui te percuſſit?* Cùm hoc præjudicatum in Jeſum audiſſent *qui tenebant illum*, ut ait S. Lucas, & quidam etiam Senatores, ut Marcus innuit, & Miniſtri, exſpuerunt in ſacram ejus faciem; quod genus contumeliæ graviſſimum, ſignumque ſummi contemptus & abominationis, *Numer.* 12. 14. *Deuteron.* 25. 9. *Et colaphis eum cæciderunt*, contracto pugno caput ejus & tempora ferientes. Alii autem alapas illi impingebant plana palma. Hinc totum Chriſti caput tuber, tota facies livida.

Vela-

Velatis porrò ejus oculis, ne percutientes videret, illi insultabant, dicentes: *Prophetiza nobis, Christe, quis est, qui te percussit?* Propheticæ illius dignitati illudebant. Tu qui Prophetæ & Christi nomen tibi arrogas, dicas nobis, quis hanc alapam vel hunc colaphum tibi impegit. *Prophetiza* (inquiunt:) Prophetarum enim erat non tantùm futura prædicere (quod propriè vox significat) sed & alia aperire, quæ naturali cognitione sciri nequibant. Confer cum Isaiæ 1. vers.6. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meã non averti ab increpantibus & conspuentibus in me.... Posui faciem meam, ut petram durissimam.* Et cap. 53. 2.3.4. & 5. *Non est species ei, neque decor; & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum: despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus, & despectus, unde nec reputavimus eum. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit: & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus.*

Marc.14.

XLVII. *Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.* Dum hæc agerentur, Petrus erat in aula Principis Sacerdotum, deorsum, ut observat S. Marcus, in inferiori parte ædium, sedens ad ignem cum ministris, ut rei exitum videret. Et accessit ad eum ancilla summi Sacerdotis janitrix, dicens: Et tu sectator eras, & discipulus Jesu Galilæi. Contemptus causa Galilæum vocabant, quòd in Galilæa ut plurimùm versatus esset, & plerique ejus Discipuli Galilæi essent. Sic Julianus Apostata Christum *Galilæum*, & Christianos *Galilæos* per contemptum appellare solebat. Petrus verò palam & coram omnibus negavit se Jesu discipulum esse, dicens: *Nescio quid dicis*: Sive, ut Marcus refert: *Neque scio, neque novi quid dicas.*

XLVIII. *Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno. Et iterum negavit cum juramento: Quia non novi hominem.* Cùm Petrus *foras* exiret *ante atrium*, gallo primùm cantante, nullatenùs commotus est. Quem euntem & redeuntem cùm alia ancilla intuita esset, circumstantibus dixit: *Et hic erat cum Iesu Nazareno.* S. Lucas secundam illam negationem Petri referens, ancillæ non meminit, sed ait: *Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O homo, non sum.* Utrumque contigit. Ancilla id dixit ministris ad focum sedentibus: tum alius ancillæ monitione excitatus, Petrum ipsum compellavit, dicens: *Et tu de illis es.* Eamdem negationem Joannes refert his verbis: *Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex Discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum.* Ex quo patet, non illam tantùm alteram ancillam, quam Matthæus & Marcus commemorant; sed & alium quem commemorat Lucas, ea cum Petro egisse, quæ illi Euangelistæ referunt. Et liquidò colligitur collatis hac de re omnium Euangelistarum testimoniis, non ante januam secundò Petrum negasse, sed intùs in atrio ad ignem: Matthæum verò & Marcum, qui commemorarunt eum exiisse foras, regressum ejus brevitatis causa tacuisse. Mendacii porrò & negationis repetitæ gravitatem perjurio cumulavit Petrus. Sic peccatum suo pondere ad aliud trahit.

Marc.14.68.

Luc.22.58.

Joan.18.25. S.Aug. lib.3. de consensu Euang.c.6.

XLIX. *Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es; nam & loquela tua manifestum te facit. Tunc cœpit detestari & jurare, quia non novisset hominem. Et continò gallus cantavit.* Post breve temporis intervallum, *quasi unius horæ*, ut S. Lucas notat, accesserunt qui stabant ad ignem, Malchi cognato præcunte, ut ex S. Joanne discimus; & dixerunt Petro: Tu certè ex discipulis es hominis illius; nam pronuntiatio tua te Galilæum essa docet. Alius scilicet Galilæis erat pronuntiandi modus, alia dialectus, quàm Jerosolymitis; eaque durior, rudis, & incondita. Accedebat & aliud indicium à cognato Malchi, qui Petrum à se in horto visum meminerat, & affirmabat. *Tunc cœpit detestari*, id est, se diris omnibus devovere, sibi anathema imprecari, *& jurare quia non novisset hominem*; tantùm abesse, ut discipulus ejus esset. Et continuò, *adhuc eo loquente*, ut Lucas refert, gallus *iterum* cantavit; ut Christi prædictionem veram esse appareret. Petri crimen gravissimum nonnulli nimis elevant, quosdam Patres (ut illis videtur) secuti, inter alios S. Ambrosium libro 10. in Lucam, ubi multa habet oratorio stylo ad extenuandum Petri peccatum; & S. Leonem Sermone 58. Contra, S. Hieronymus Epist.149. ad Marcellam, Petrum, cum ancillæ interrogatione perterritus Dominum negavit, in Filium hominis, non in Spiritum Sanctum peccasse ait, & *ridiculam* eorum *interpretationem* vocat, qui non Christum eum negasse, sed hominem asserunt; & mendacem illos facere Salvatorem, qui se, hoc est Filium Dei, à Petro negandum prædixerat. Eamdem interpretationem luculentè refellit S. Augustinus Tractatu 66. in Joannem.

L. *Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amarè.* Simul & galli cantu, & Domini aspectu excitatus ad pœnitentiam est: *Conversus* enim *Dominus respexit Petrum* (inquit S. Lucas) non corporis oculis; siquidem Petrus erat in exteriore atrio, Jesus autem in superioribus ædium partibus, in interiori aula audiebatur, illudebatur, & cædebatur. Quod igitur à S. Luca scriptum est, *Respexit eum Dominus: intus actum est, in mente actum est, in voluntate est. Misericordia Dominus latenter subvenit, cor tetigit, memoriam revocavit, interiore gratia sua visitavit Petrum, interioris hominis usque ad exteriores lacrymas movit & produxit affectum. Ecce quemadmodum Deus adjuvando adest voluntatibus & actionibus nostris: ecce quemadmodum & velle & operari operatur in nobis.*

S.Aug. lib.3. de consensu Euang.c.6.& Lib.de gratia Christi, c.41.

Et egressus foras, extra Caiphæ domum, ad declinandum impiorum consortium, per quod lapsus erat; & ut in secessu erumpentibus ubertim lacrymis, & dolori, quo amor pœnitens cor ejus compungebat, locum daret, *flevit amarè.*

Sensus Moralis.

I. ET *factum est, cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit Discipulis suis: Scitis, quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur, ut crucifigatur.* Post sermonem quo venturum se Dominus ad judicium in gloria & majestate dixerat, nunc passurum se admonet, *Vt Sacramentum crucis admixtum esse gloriæ æternitatis agnoscerent*: Per crucem scilicet ad gloriam pervenitur. *Certa atque secura est expectatio beatitudinis, ubi est participatio Dominicæ passionis.* De cruce sua ac passione loqui amat Jesus, & tranquillo sedatoque animo loquitur, ut crucem amare, Christi passionem jugiter meditari, de illa frequenter loqui discamus, ad ejus amorem in nostris ac proximorum cordibus accendendum: *Qui propositò sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.* Præsertim verò Paschatis celebrationi crucis amor, & præparatio ad res quaslibet adversas tolerandas, quibus nos Deus probare voluerit, conjungi debent. Duo Paschata Christus conjungit, typicum & verum. *Scitis, quia post biduum Pascha fiet*, (inquit Apostolis) *& Filius hominis tradetur, ut crucifigatur.* Non ait, Pascha veniet, ne legale Pascha dumtaxat his verbis designare videretur, sed, Pascha fiet; verum scilicet ac novum, quod per vetus illud adumbratum est; de quo Apostolus scribit:

Heb.12.2.

Hilar.c.28. Matt. Leo ser.46.

Pascha

Pascha nostrum immolatus est Christus. Post duos dies
1.Cor. 5.7. clarissimi luminis, veteris ac novi Testamenti, verum
pro mundo Pascha celebratur. Pascha nominatur à
Exod.12. transitu, eò quòd Exterminator videns sanguinem in
foribus Israelitarum, pertransierit, nec percusserit
eos. *Transitus autem noster, id est Phase, ita celebra-*
S.Hieron. in hunc locum. *tur, si terrena & Ægyptum dimittentes, ad cœlestia*
festinemus. Quoties sacrosanctum Eucharistiæ sacra-
mentum sumimus, toties Pascha celebramus: sed ut
dignè celebremus, dare debemus operam, ut Christo
commoriamur & configamur in cruce, ut carnalis
vitæ mortificatione in nobis impleatur, quod Apos-
1.Co .9.16. tolus scribit: *Quotiescumque enim manducabitis panem*
hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabi-
tis, donec veniat. Tradat nos amor Deo ut victimam,
tradat veterem nostrum hominem crucifigendum;
tradat sicut Deus Filium suum pro nobis tradidit. *Et*
Filius hominis tradetur, ut crucifigatur. Non dixit, à
quo tradendus esset, ut verbum illud ad omnes refe-
ratur, qui eum tradituri erant. Sed omnes eodem pro-
posito tradiderunt. *Deus enim tradidit eum propter*
Orig tr.35.in Matt. *misericordiam circa genus humanum, quod unico Fi-*
lio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum:
Iudas propter avaritiam: Sacerdotes propter invi-
diam: Diabolus propter timorem, ne avelleretur de ma-
nu ejus genus humanum per doctrinam ipsius; non adver-
tens, quoniam magis eripiendum erat per mortem ipsius.
Colos.2.15. *Traditus est enim ad crucifigendum, ut exuens princi-*
patus & potestates, de illis triumphet in ligno.

II. *Tunc congregati sunt Principes Sacerdotum, & Seniores populi*, &c. *& concilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo*. Concilium istud confirmatio fuit alterius præcedentis, quod S. Joannes commemorat cap. 11. Euangelii sui, vers. 47. & 48. *Collegerunt* (inquit) *Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum; & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem*. Prudentia carnis huic tenebrarum concilio præsidebat, sed adversùs se ipsam agebat incauta. Mala scilicet quæ vitare volebant Judaici Sacerdotes & Magistratus, in caput ipsi suum ac perfidæ gentis arcessebant. Sic *Infixæ sunt gentes*
Ps.9.16. *in interitu quem fecerunt. In laqueo isto quem abscon-*
derunt, comprehensus est pes eorum. Quàm multi etiamnum adversùs Jesum concilium faciunt, ut eum dolo teneant, & occidant! 1. Hæretici, qui verborum fallaciis homines decipiunt, *Interfectores veritatis*, (ut loquitur Tertullianus.) 2. Catholici, etiam Sacerdotes, qui adversùs Doctores & Prædicatores Moralis Euangelicæ, adversùs Ecclesiasticæ Disciplinæ vindices, adversùs impugnatores indulgentiorum & meliorum opinionum, quæ animas interficiunt, & viam salutis dilatant, quam angustam & arctam Christus esse docuit, persecutiones movent, calumniis ipsos vexantes, crucem illis figentes: quibus illud Prophetæ convenit: *Os tuum abundavit*
Ps.49.19. Rom.1.13. *malitia, & lingua tua concinnabat dolos: sedens ad-*
versùs fratrem tuum loquebaris, & adversùs filium
matris tuæ ponebas scandalum. Hi Christum tradunt religionis specie, dolo tenere volunt, *Veritatem in injustitia detinentes*, dum impedire conantur malis artibus, ne liberè doceatur & prædicetur: Christum occidunt in ejus Ministris, quos linguæ gladio jugulant,
Optatus Mil. Ievit. *Fundentes sanguinem non corporis, sed honoris*. 3. Concilium faciunt adversùs Jesum, ut illum occidant, & rursus crucifigant in semetipsis, quicumque mali Christiani; sed illi præsertim dolo agunt in Jesum, qui Religionem suis utilitatibus & cupiditatibus servire facientes, opportunitate data, leges Dei sacratissimas violare non verentur: si quando verò manus cohibent à pravo opere, dum intùs iniquitas vivit in mente, non abstinent, nisi humano timore, infamiæ metu, timore pœnæ, non amore justitiæ; ut Sacerdotes & Senatores Judæi, qui solo metu popularis tumultus occisionem Christi post Paschale tempus differre decreverant. *Non in die festo, ne fortè tumulttus fieret in populo*. Incipiente Festivitate Paschali, qui ornare Templum, mundare vasa, victimas providere, & legitimis purificationibus sacratiorem diligentiam adhibere debuerant, parricidalis odii furore concepto, ad unum opus vacant, & in unum facinus simili credulitate conjurant. Quid affecuturi supplicio innocentiæ, condemnatione justitiæ, nisi ut nova mysteria non apprehenderent, & antiqua violarent? *Providentibus ergo Principibus, ne in die sancto tumultus oriretur, non devotioni, sed facinori studebatur: nec religioni serviebat hæc cura, sed crimini. Diligentes enim Pontifices & soliciti Sacerdotes; seditiones turbarum fieri in præcipua solemnitate metuebant, non ut populus non peccaret, sed ne Christus evaderet*.

"S.Leo ser. 56. de Pass. Dom.7.

III. *Cum autem esset Iesus in Bethania in domo Simonis Leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem Discipuli, indignati sunt, dicentes: Vt quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus*. Laudabilis profusio, quam pietas & charitas in Dei honorem, cultumque imperat. Illa tantùm perduntur, quæ cupiditas aut vanitas effundunt. Christus Jesus paupertatis amator, à luxu & deliciis prorsùs abhorrens, effusionem unguenti pretiosi à pia muliere factam super caput suum, honoris & reverentiæ causa, gratam habet, magnumque mysterium bono illo opere significat ad eruditionem nostram. *In omnibus* quippè *ta-* S.Aug. lib.3. de Doctrina Christ.c.12. *libus rebus, non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. Neque ullo modo quisquam sobrius crediderit, Domini pedes ita unguento pretioso à muliere perfusos, ut luxuriosorum & nequam hominum solent, quorum talia convivia detestamur. Odor enim bonus, fama bona est, quam quisquis bonæ vitæ operibus habuerit, dum vestigia Christi sequitur, quasi pedes ejus pretiosissimo odore perfundit. Ita quod in aliis personis plerumque flagitium est, in Divina vel Prophetica persona magnæ cujusdam rei signum est*. Ecclesiæ typum hæc mulier gerebat. Unguentum illud figura erat boni odoris Domini, de quo Apostolus dicit: *Christi bonus*
2.Cor.2.15. S.Aug. Præf. in Ps.121. *odor sumus in omni loco*. Unguentum super caput Jesu effudit. *Caput Christi Deus est. Vnguentum boni operis fructus est*. Unguentum propter corporis curam mulierum sexui maximè gratum est. Igitur unguentum super Christi caput ille effundit, qui *Omnem curam corporis sui, & totum pretiosæ mentis affectum in honorem Dei laudemque transfundit*. Maria & Christi caput unxit, & pedes, capillisque suis extersit, capillitii curam immodicam & criminosam, & unguentorum abusum, quæ ad luxum adhibuerat, sumptibus non parcens, ut hominibus placeret, ad peccatorum expiationem, Christique cultum convertens. *Quod* S.Hilar. c.29. in S.Matt. S.Gregor. M. hom. 23. in Euang. *sibi turpiter exhibuerat, hoc jam Deo laudabiliter offerebat..... Quot in se habuit oblectamenta, tot de se invenit holocausta. Convertit ad virtutum numerum, numerum criminum: ut totum Deo serviret in pœnitentia, quicquid ex se Deum contempserat in culpa*. Hinc edocemur, ut pœnitentia nostra Deo grata sit, nobisque fructuosa, implendum esse, quod Apostolus mo-
Rom.6.19. net: *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem*. Visibile sacrificium invisibilis sacrificii signum est: unguenti pretiosi effusio super caput Jesu, signum est effusionis cordis coram illo per amorem & orationem.
Ps.61.9. *Effundite coram illo corda vestra*. Pretiosum certè unguentum charitas est, quæ sola bonis operibus pretium & meritum omne confert.

IV. *Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? Bonum enim opus operata est in me. Nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habetis. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit*. Mariæ defensor est ac patronus adversùs Judæ murmurationē, qui fidei, charitatis, & pietatis illius & judex est & testis. *Quis accu-* S.Bernar. ser. de fragment. septem misericordiarum. *savit Mariam, & pro se eam oportuit respondere? Si Pharisæus murmurat, si Martha conqueritur, si scandalizan-*

lizantur Apostoli, Maria tacet; Christus excusat, etiam & laudat tacentem. Ille verè probatus est, quem Deus commendat. Bonum opus Mariæ prædicat; fidem laudat ac pietatem, qua sepulturam ejus prævenit impulsu Spiritus sancti; gloriam illi ac laudem decernit tamdiu duraturam, quàmdiu prædicabitur Euangelium. Verè monumentum ære perennius, quod non tempus edax, non Aquilo impotens possit subruere.

Esther 5. *Sic honorabitur, quemcumque Rex* Christus *voluerit honorare*, Impleta Christi prædictio & promissio est: *Ubicumque prædicatur Euangelium in toto mundo, dicitur & quod hæc fecit in memoriam ejus.* Et regum quidem

S. Jo. Chrys. hom. 81. in Matth. multorum & ducum victoriæ silentur: & multi qui civitates condiderunt, & gentes multas imperio suo subjecerunt, ne ex nomine quidem sunt cogniti. Quia autem hæc mulier oleum effudit super caput Jesu in domo Leprosi cujusdam, duodecim viris præsentibus, hoc omnes prædicant per orbem terrarum. Tempus tantum elapsum est, & memoria operis ejus non est abolita, nec porrò umquam abolebitur. Piæ mulieris devotionem & charitatem imitemur. Ungamus Do-

Orig. tr. 35. in Matt. mini caput, ungamus & pedes. Opera bona quæ ad Dei gloriam dumtaxat prosunt, ut orationes, jejunia, castitas, & actus imprimis fidei, spei, charitatis, religionis; adoratio Christi in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, & quæcumque ad Dei cultum pertinent, tam interiorem, quàm exteriorem; unguenta sunt pretiosa, quibus Domini caput perfundimus, quorum odore tota repletur Ecclesia. Sic ungere caput Christi, perfectorum est, aut ad perfectionem tendentium. Opera bona quæ ad hominum utilitatem propter Deum fiunt, ut eleemosynæ, & alia misericordiæ opera, unguenta pretiosa sunt, quibus Domini pedes ungimus. Pauperes enim, & quicumque indigent opis

S. Amb. lib. 6. in Luc. nostræ, sunt Domini pedes. Et hæc pedum unctio propria est pœnitentium, qui eleemosynis aliisque misericordiæ operibus peccata sua redimere satagunt: *Peccator ad pedes, justus ad caput.*

Christiani bono odore sanctitatis, & operum suo nomini suæque professioni convenientium, Christi caput perfundere debent, ipsique pretiosi hujus unguenti, nardi pistici, fidei scilicet per charitatem operantis, fragrantia redolere, illudque adhibere non ad sepulturam Jesu, qui post resurrectionem suam jam non moritur, sed ad carnalium affectuum suorum & cupiditatum, veteriseque hominis sepulturam, ut no-

S. Amb. lib. 6. in Luc. vus tantùm homo in eis vivat. *Spirat odor, redolet unguentum in corpore, si quis possit (atque utinam ego possim!) confidenter loqui, Mihi crucifixus est mundus: non amanti divitias, non amanti honores sæculi; non amanti quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi; non amanti quæ videntur, sed quæ non videntur; non cupido vitæ, sed ei qui festinat dissolvi, & cum Christo esse, crucifixus est mundus. Hoc est enim crucem tollere, & sequi Christum, ut & nos commoriamur, & consepeliamur cum eo, ut unguentum quod ea mulier in sepulturam ejus misit, olere possimus.*

V. Quid molesti estis huic mulieri? .... Semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis. S. Ambr. ibid. *Semper tecum pauperem habes, & ideò benefac. Num igitur differre pauperem debes, quia tecum semper est, cùm tibi Propheta dicat:* Ne dixeris pauperi.... Prov. 3. 28. Cras dabo? *Sed ille de sola misericordia locutus est: hic autem misericordiæ fidem prætulit, quæ tunc habet meritum, si fide præcedente conferatur.* Mittens enim unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. *Non ergo unguentum Dominus, sed charitatem dilexit, fidem suscepit, humilitatem probavit. Et tu si desideras gratiam, charitatem auge: mitte in corpus Jesu fidem resurrectionis, odorem Ecclesiæ, communis charitatis unguentum; & ita progrediens, pauperi dabis. Plus tibi pecunia illa proderit, si non tamquam affluentem tribuas, sed tamquam profuturam Christi nomine largiaris: si ita eam conferas pauperi, ut deferas Christo.* Pauperes sibi substituit Christus è mundo discedens, tamquam visibilis præsentiæ suæ ad excipienda nostræ charitatis officia vicarios. *Tibi derelictus est pauper*, ut in ipso benefacias Salvatori tuo. *Tibi pauper relictus est, ut Deo.... Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando.* Pro tot tibi collatis beneficiis, Christo in ejus membris subveni, cibum præbe, detritum pannum porrige, medicamentum adhibe, vulnus alliga, de calamitate aliquid percunctare, ad patientiam hortare. Ne experiri velis Deum adversùs eos qui cervicem attollunt, ac pauperes prætereunt, manus extendentem. Egenti parvum aliquid tribue: Neque enim parvum est ei qui omnibus rebus caret, imò ne ipsi quidem Deo, si viribus par sit. Summi muneris loco animi promptitudinem dona: si nihil habes, illacrymare. Magnum calamitoso remedium est miseratio ex animo collata. Pauperes fratres nostri secundùm Deum sunt, ex eodem luto compacti, ex quo primùm creati sumus, qui divinam imaginem perinde ac nos acceperunt; & meliùs fortasse, quàm nos, tuentur atque conservant; qui eumdem Christum secundùm internum hominem induerunt, atque idem Spiritus pignus fidei suæ commissum habent; qui earumdem nobiscum legum participes facti sunt, eorumdem oraculorum, testamentorum, conventuum, mysteriorum, ejusdem spei, pro quibus Christus æquè mortem obiit; qui cœlestis vitæ cohæredes sunt, qui cum Christo sepeliuntur, ac cum eo ad vitam redeunt; siquidem compatiuntur, ut & conglorificentur. Quid autem nos, qui Christi discipuli sumus mitis & benigni, qui infirmitates nostras portavit, qui propter nos carnis hujus atque terreni tabernaculi paupertatem subiit, & nostra causa in doloribus & languoribus versatus est, ut nos Divinitatis opes consequamur? Quid nos, inquam, qui tantum misericicordiæ exemplum accepimus? An pauperes contemnemus? An præteribimus? Duorum alterum faciendum est, ut vel omnia propter Christum deponamus, quò verè atque sincerè sublata humeris cruce ipsum sequamur, ac leves & expediti, nec ab ulla re in diversum tracti, ad supernum Mundum convolemus, Christumque loco rerum omnium lucremur, propter humilitatem elati, propter egestatem locupletati: vel certè cum Christo opes nostras partiamur, ut ipsæ honestè possessæ, & cum pauperibus communicatæ, sanctitate quadam imbuantur. *Pauperes semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis*: Non habetis visibiliter conviventem & conversantem vobiscum; sed in pauperibus habetis, ut mihi in illis egenti subveniatis. Christum igitur alamus, Christum induamus, Christum colligamus, Christum honoremus, non mensa solùm, ut quidam; nec unguentis, ut Maria; nec sepulchro dumtaxat, ut Joseph Arimathæus; nec rebus tantùm ad sepulturam accommodatis, ut ille dimidia tantùm ex parte Christum amans Nicodemus; nec denique auro, thure, & myrrha, ut Magi ante eos omnes: sed quoniam omnium Dominus misericordiam vult, non sacrificium, hanc per pauperes ipsi conferamus; ut cùm hinc excesserimus, in æterna tabernacula nos recipiant.

S. Greg. Nazianz. Orat. 7. De pauperùm amore.

VI. *Pauperes semper habetis vobiscum, &c.* Quid tam aptum fidei, quid tam conveniens pietati, quàm egentium jnvare paupertatem, infirmorum curam recipere, fraternis necessitatibus subvenire, & conditionis propriæ in aliorum labore meminisse? In quo opere quantum quis possit, quantumque non possit, solus veraciter ille discernit, qui novit, quid quibusque contulerit. *Non solùm enim spiritales opes & dona cœlestia Deo donante capiuntur, sed etiam terrenæ & corporeæ facultates ex ipsius largitate proveniunt, ut merito rationem eorum quæsiturus sit, quæ non magis possidenda tradidit, quàm dispensanda commisit. Muneribus igitur Dei juste & sapienter utendum est, ne materia boni operis fiat causa peccati. Nam divitiæ, quod ad ipsas species earum atque substantias pertinet, bonæ sunt, & humanæ societati plurimùm prosunt, cùm à benevolis habentur & largis, nec illas aut luxuriosus prodigit, aut avarus abstrudit, ut tam pereant malè conditæ, quàm insipienter expensæ. Quamvis autem laudabile sit intemperan-*

S. Leo, ser. 9.

tiam

tiam fugere, & turpium voluptatum damna vitare, multique magnificè facultates suas diligentur occulere; & in copia affluentes, vilem atque sordentem horreant parcitatem: non est tamen talium aut felix abundantia, aut probanda frugalitas, si ipsis tantùm propriæ opes serviunt; si eorum bonis nulli juvantur pauperes, nulli foventur infirmi; si de magnarum abundantia facultatum, non captivus redemptionem, non peregrinus solatium, non exul sentit auxilium. Hujusmodi divites egentiores sunt omnibus egenis. Perdunt enim illos redditus, quos possunt habere perpetuos: & dum brevi, nec semper libero incubant usui, nullo justitiæ cibo, nulla misericordiæ suavitate pascuntur; foris splendidi, intùs obscuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: quia ipsi animas suas fame afficiunt, & nuditate dehonestant: qui de iis, quæ terrenis horreis commendarunt, nihil thesauris cœlestibus intulerunt.

VII. *Quid molesti estis huic mulieri? Bonum enim opus operata est in me.* Mariam imitemur, non curemus hominum contra nos calumnias & murmurationes; non vereamur Mundi judicia, cùm Christo servimus, & pietatis atque charitatis opera exercemus: humano timore ab illis ne abducamur. Sufficiat nobis testimonium conscientiæ nostræ, Deique intuitus, qui nos judicat & defendit. *Si Deus pro nobis,* Rom.9.31.33. 34. *quis contra nos?... Quis accusabit adversùs electos Dei? Deus qui justificat, quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

VIII. *Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad Principes Sacerdotum: & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem, ut eum traderet.* Abiit S.Aug. tr.61. in Joan. unus ex duodecim, *Numero, non merito: specie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo spirituali; carnis adjunctione, non cordis socius unitate.* Hinc discimus, in omni professione necesse esse pati fictos & Idem, tr.6. in Joann. malos, siquidem Christus traditorem in familia sua, in Apostolorum suorum collegio toleravit. *Meritò de arca missus est corvus, & non est reversus: missa est columba, & reversa est: illas duas aves misit Noe. Habebat ibi corvum, habebat & columbam; utrumque hoc genus arca illa continebat: & si Arca figurabat Ecclesiam, videtis utique, quia necesse est, ut isto diluvio sæculi utrumque genus contineat Ecclesia, & corvum & columbam. Qui sunt corvi? Qui sua quærunt. Qui columbæ? Qui ea quæ Christi sunt, quærunt.* Idem, tr.55. Corvus ergo Judas, *Explorator Pastoris, insidiator Salvatoris, venditor Redemptoris*, quia sua adeò quæsivit, ut vili pretio Dominum venderet. *Quid vultis mihi dare? Et ego vobis eum tradam.* Certam summam non postulat: *sed quasi vile tradens mancipium, in potestate mentium posuit, quantum vellent dare.* S.Hieron. in hunc locum. At illi constituerunt ei triginta argenteos. *Ioseph* Patriarchæ fratres invidia & odio in illum perciti, vendiderunt illum Ismaelitis negotiatoribus *viginti* Genes. 37.28. *argenteis*: Judas Jesum Judæis vendidit triginta ar- S.Hieron. in hunc loc. genteis: *Neque enim pretiosior poterat esse servus, quàm Dominus.* Ad omne nefas impellit avaritia *& cupiditas, radix omnium malorum.* Nullum pec- 1.Tim.6.10. S.Leo ser.68. catum sine cupiditate committitur, & omnis illicitus appetitus, istius aviditatis est morbus. *Amori pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit; nullumque est in illo corde justitiæ vestigium, ubi avaritia sibi fixit habitaculum. Hoc perfidus Iudas inebriatus veneno, dum sitit lucrum, pervenit ad laqueum: & tam stultè impius fuit, ut triginta argenteis & Dominum venderet & Magistrum.* Et exindè quærebat opportunitatem, ut Jesum traderet. Vix crimen corde conceptum, imperfectum manet. Consummandi peccati occasio vix deest quærentibus: Hanc Dia- Jacob.1.15. bolus mundusque ultrò offerunt. *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem.* Qui cum mundo paciscitur, ejusque munera quærit, ac promissis movetur, conscientiam suam oppigneravit, salutem suam vendidit.

IX. *Prima autem die Azymorum accesserunt Discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? At Iesus dixit: Ite in Civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dicit, Tempus meum propè est, apud te facio Pascha cum Discipulis meis. Et fecerunt Discipuli, sicut constituit illis Iesus, & paraverunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim Discipulis suis.* Christiani Paschatis celebratio, sive Corporis & Sanguinis Christi perceptio, quod Pascha nostrum est, sedulam præparationem postulat. Ad Christum accedendum est, non gressibus corporis, sed affectibus mentis. Per fidei, spei, & charitatis actus conveniendus est. Exquirenda humiliter ejus voluntas, & obedienter implenda. *Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Et fecerunt Discipuli, sicut constituit illis Iesus, & paraverunt Pascha.* Parandum & comedendum est in Ecclesia, in Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, in quam ascenderunt tribus Domini ad confitendum nomini Domini. *Ite in civitatem.* Domum in qua Pascha parari debet, ostendit homo lagenam aquæ portans. Hujus mysterii conscius & particeps esse non potest, nisi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, de cujus ventre fluxerint aquæ vivæ, Spiritum Sanctum significantes. Domus quæ parari debet ad faciendum Pascha, uniuscujusque Christiani animus & corpus est, ut cor & caro ejus exultent in Deum vivum. Cœnaculum grande postulat, cor dilatatum charitate: cor enim latum charitas, angustum cupiditas facit. Cœnaculum stratum & ornatum, animum & corpus ab omni inquinamento mundum, utrumque congruè dispositum, virtutum apparatu, continentiæ ornamento. Discipulus Jesu esse debet, in ejus doctrina & fide institutus, illum relictis omnibus sequens, quocumque ierit, ut Pascha cum illo manducare dignus sit: verbis ejus credere, in ejus promissis sperare, ejus mandata diligere. Agnum sine macula, Christum, qui tollit peccata mundi, pro nobis occisum, nunc viventem, & numquam ampliùs moriturum, in sacrificio tamen incruento à Sacerdotibus oblatum & immolatum, comedere debemus cum azymis, pura conscientia, absque fermento malitiæ & nequitiæ, absque fictione & hypocrisi. *Expurgate vetus fermentum,* (inquit Apostolus) *ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis.* 1.Corint. 5.7. & 8. Ad Mensam Eucharisticam accedere debemus *in simplicitate cordis, & sinceritate Dei.* 2.Cor.1.12. Ad id significandum, panis azymus adhibetur ad Eucharistiæ consecrationem. Agnus ex Legis præscripto comedebatur cum lactucis agrestibus, & panibus azymis. *Panes quippè sine* S.Gregor. M. hom. 22. in euang. *fermento comedit, qui recta opera sine corruptione vanæ gloriæ exercet, qui mandata misericordiæ sine admixtione peccati exhibet: ne perversè diripiat, quod quasi rectè dispensat. Hoc peccati fermentum bonæ suæ actioni miscuerant, quibus Prophetæ voce per increpationem Dominus dicebat:* Venite ad Bethel, & impiè agi- Amos 4. te.... & sacrificate de fermentato laudem. *De fermentato namque laudem Deo immolat, qui Deo sacrificium de rapina parat. Lactucæ verò agrestes valdè amaræ sunt. Carnes ergo agni cum lactucis agrestibus sunt edendæ: ut cùm Corpus Redemptoris accipimus, nos pro peccatis nostris in fletibus affligamus; quatenus ipsa amaritudo pœnitentiæ abstergat à mentis stomacho perversæ humorem vitæ.* Comedendus erat agnus renibus accinctis. Qui Pascha comedit, habere renes accinctos debet: *Vt qui solemnitatem resurrectionis atque incorruptionis agit, corruptioni jam pervitia nulla subjaceat, voluptates edomet, carnem à luxuria restringat.* Comedendus erat agnus cum calceamentis in pedibus, cùm baculo in manu, festinanter, tamquam ab hominibus accinctis ad iter, moxque ex

Ægypto

Ægypto discessuris ad Terram promissam. Eucharistia sumenda est à Christianis, qui se peregrinos & hospites super terram esse meminerint, non habere hìc manentem civitatem, sed futuram inquirere; qui cum Christo dicant: *Tempus meum propè est*: Qui Christi Corpus manducent, ut ad terram promissam, ad terram viventium migraturi, qui ad sacram Communionem accedant cum præparatione tam accurata, tam sedula, ac si ultima Communio esset, ac si *Viatici ultimi* nomine perciperetur. *Festinantes Pascha comedite, id est, ad solemnitatem patriæ cœlestis anhelate. Nemo in hujus vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat.* Denique *vespere facto*, quia *Fidei mysterium est*, discumbere debemus cum Jesu, qui *Ipse conviva & convivium, ipse comedens & qui comeditur.* Caput enim & membra unus est Christus. Ad terribilem Mensam cum debita reverentia, cum congrua vigilantia accedamus. Nullus ibi Judas reperiatur, nullus malignus accedat, nec insidiæ mente condantur. Nullus fictus accedat, nullus fucato animo. Pura sit mens, pura cogitatio, quia & sacrificium purum est.

S.Hier. Epist. 150. qu. 2.

S. Jo. Chrys. Hom. de proditione Judæ.

X. *Et edentibus illis dixit: Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. Et contristati valdè, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine? At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet*, &c. Notam sibi proditoris sui conscientiam Dominus demonstravit: *Non aspera, nec aperta eum increpatione confundens, sed leni ac tacita admonitione conveniens: ut facilius corrigeret pœnitudo, quem nulla deformasset abjectio. Cur, infelix Juda, tanta benignitate non uteris? Ecce parcit ausibus tuis Dominus, & nulli te, nisi tibi, indicat Christus: nec nomen tuum, nec persona detegitur. Sed veritatis & misericordiæ verbo, cordis tantùm tui arcana tanguntur. Non Apostolici ordinis honor, non sacramentorum tibi communio denegatur. Redi in integrum, & deposito furore resipisce. Clementia invitat, salus pulsat, ad vitam te vita revocat. Ecce immaculati & innocentes condiscipuli tui ad significationem facinoris expavèscunt, & omnes sibi, non edito impietatis authore, formidant. Contristati enim sunt non de conscientiæ reatu, sed de humanæ mutabilitatis incerto: timentes, ne minùs verum esset, quod in se quisque noverat, quàm quod ipsa Veritas prævidebat. Tu autem in hac trepidatione Sanctorum, abuteris Domini patientia, & abscondi te tua credis audacia. Addis impudentiam sceleri, nec signo evidentiore terreris. Cumque se à cibo alii, in quo judicium Dominus posuerat, continerent: tu manum non retrahis à paropside, quia animam non avertis à crimine.* Christi exemplo docemur, peccatores occultos tolerandos esse, eorum correctionem ita procurandam, si fortè ad pœnitentiam adduci possint, ut eorum nomini famæque parcatur: *Ille videbat Traditorem suum, & elegit illum magis ad opus necessarium. Illius malo magnum bonum operatus est: & tamen inter duodecim electus est, ne ipse duodenarius tam exiguus numerus esset sine malo. Hoc ad exemplum nostræ patientiæ, quoniam necesse erat, ut inter malos viveremus; necesse erat, ut malos, sive scientes, sive nescientes, tolerarcmus: exemplum patientiæ præbuit, ne deficias, cùm cœperis inter malos vivere.* A divino illo patientiæ exemplari quàm longè absumus, qui malos non solùm tolerare nolumus, cùm ipsi qui mali fortè sumus, tolerari velimus; non solùm peccatores occultos non corripimus in spiritu lenitatis, nosmetipsos considerantes, ne & ipsi tentemur: sed cùm lateat nos aliena conscientia, de his qui fortè boni & justi sunt, plerumque malè judicamus & loquimur. Alienæ famæ detrahimus, non opera dumtaxat, (quamvis media sint, & binas (ut dicitur) ansas habeant; dextram, secundùm quàm bona & laudabilia videri; sinistram, secundùm quam mala & vituperatione digna censeri possunt) sed intentionem ipsam damnantes. Si charitas Christi regnaret in cordibus nostris, omnia, qua fieri potest, in partem interpretaremur benigniorem; intentionem saltem excusaremus, cùm opus non possumus. Charitas enim benigna non tantùm virtutes amat, sed & simulacra virtutum; & si quid in modo agendi vitii est, condonat agentis affectui. Si verò tale sit opus, quod nec excusari per se possit, quia ex genere suo malum est, nec recta intentione factum præsumi possit; infirmitati humanæ condolendum est, ingemiscendum, orandum, non insultandum peccatoribus. Imò trepidare debemus, ne in similia vel graviora prolabamur peccata, Deo deserente. Quis non timeat, cùm Apostolum in avaritiæ laqueum incidisse audit, ex avaritia in proditionis voluntatem, ex proditionis voluntate in sacrilegium, ex sacrilegio in ipsum opus traditionis Magistri, Domini, benefactoris, & Dei sui; ex traditione in desperationem? Noverant undecim Apostoli, quàm alieni essent à Magistri proditione; se nihil tale cogitare noverant; conscientiæ testimonium, horror sceleris ipsorum perturbationem sedare posse videbatur: timent nihilominùs, & *pertimescentes fragilitatem suam*, Christum tristes interrogant: *Numquid ego sum Domine?* Et nos timeamus, cùm alios in gravia peccata labi videmus: timeamus (inquam) ne fortè peccatum in corde nostro lateat, tametsi nobis nihil conscii simus. Timeamus casum, tentationibus expositi, in periculis amittendi Dei nostri constituti; thesaurum gratiæ (si fortè habeamus) *in vasis fictilibus* portantes: *Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector, à quo factus est homo.*

S.Leo, ser. 56.

S.Aug. ser. 99. aliàs 21. ex Hom. 50.

XI. *Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.* Davidis vaticinium impletum est: *Homo pacis meæ in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Non minoris sceleris rei sunt, quicumque Christi Corpus in Eucharistia indignè sumpiunt. Judas sacrorum Mysteriorum particeps fuerat; illum Jesus à communione corporis & sanguinis sui non removerat, ut ostenderetur nulla injuria exasperatus, qui in voluntaria erat impietate præscitus. Ipse enim sibi materia fuit ruinæ, & causa perfidiæ, sequens diabolum ducem, & nolens Christum habere rectorem. Cæteri Apostololi *Manducabant panem Dominum, ille panem Domini contra Dominum: illi vitam, ille pœnam.* Quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indignè, judicium sibi manducat & bibit: & Reus erit Corporis & Sanguinis Domini: *De his erat sermo, cùm hoc Apostolus diceret, qui Domini Corpus velut alium cibum quemlibet indiscretè negligenterque sumebant. Hic ergo si corripitur, qui non dijudicat, hoc est, non discernit à cæteris cibis Dominicum corpus; quo modo damnatur, qui ad ejus Mensam fingens amicum, accedit inimicus? Si reprehensione tangitur negligentia convivantis, qua pœna percutitur venditor invitantis?* Per buccellam tinctam atque porrectam Christus suum indicat proditorem, fortassis per panis tinctionem, illius significans fictionem. Buccella in paropside jusculo tincta, Corpus Christi non erat, quod anteà Judæ cum reliquis Apostolis distribuerat: sed Judæ hypocrisim & ingrati animi vitium arguebat: *Quid erat panis Traditori datus, nisi demonstratio, cui gratiæ fuerat ingratus?* Post buccellam autem introivit in eum Satanas, ut S. Joannes commemorat; non quia malum accepit: (non enim bucella dominica venenum fuit Judæ:) sed quia bonum malè malus accepit. Et cùm accepisset buccellam, exivit continuò, proditionis opus consummaturus: *Ingrediebatur, ut videret, vana loquebatur: cor ejus congregavit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur.* Ingrediebatur Judas exploraturus Salvatorem, ut videret, quid ageret, quidve loqueretur; ut eum caperet in sermone, & Judæis nuntiaret: sed nihil inveniebat, qui nihil intelligebat. Benè ait Scriptura, Quia intùs cum Jesu non erat, qui de doctrina ejus recesserat, & institutiones ejus reliquerat. Volebat intrare, sed penetrare non poterat; quia eum sua excludebat perfidia: *Omnis enim impudicus, aut avarus (quod est idolorum servitus) non habet hæreditatem in Regno Christi & Dei.* Non solùm ergo ingredi moliebatur, & non ingrediebatur; sed

Ps. 40. 10.

S. Aug. tr. 62. in Ioan.

1. Cor. 11. 27.

S. Aug. tr. 59. in Ioan.

Ps. 40.

S. Amb. En. in Ps. 40.

S. Aug. En. in Ps. 34. serm. 1.

etiam volebat videre, & non videbat. Loquebatur Jesus in parabolis; sed non audiebat Judas. Denique divina non videbat mysteria; non enim omnes audiunt verbum, qui sibi videntur audire. Nam si omnes audirent, non diceret Jesus: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Et ideò quia non audiebat, neque videre poterat, loquebatur vana pro veris, & putabat, quòd Jesum falleret. Doctorem appellabat, à cujus magisterio deviabat. Cor ejus sibi congregabat & augebat iniquitates. Sibi enim erat injustus, sibi iniquus, sibi delinquebat, qui intra se dolum meditabatur, qui latere non poterat. Non enim circumveniebatur Jesus, qui prodebatur volens, & testificabatur: *Vnus ex vobis me tradet.* Denique cùm Dominum & ipse interrogasset: *Numquid ego sum, Rabbi?* & respondisset Dominus: *Tu dixisti*: Judas cæcus & in peccatis suis obduratus, non intellexit, quòd Jesus illius crimen cognosceret, illius conscientiam perspectam haberet: sed nihilominùs *Egrediebatur foras & loquebatur.* Foris lupi, foris prædones: intùs Moyses in nube cum Jesu, foris Judæi: intùs Zacharias Sacerdos in Templo, foris multitudo: intùs Spiritus sanctus in cordibus nostris clamat ad Patrem, foris adversarius noster sicut leo pervigilat ad rapinam: foris infideles, intùs fideles. Ideò eos, qui foris sunt, judicabit Deus: eos autem, qui intùs sunt, Christus absolvit. Egrediebatur itaque Judas, & loquebatur: *Egrediebatur de fide: egrediebatur de concilio & numero Apostolorum: egrediebatur de convivio Christi ad latrocinium diaboli: egrediebatur de gratia sanctificationis ad laqueum mortis, qui vana ad perfidos loquebatur: egrediebatur foras, qui vitæ internæ mysteria relinquebat: egrediebatur foras, qui Scripturæ anteriora non noverat.* Non manebat ergo cum Apostolis proditor Judas, qui foras exibat, & cum perfidis susurrabat: *Homo pacis meæ*, cui pacem meam dederam, cui pacem meam relinquere volueram, persecutoribus me tradidit, & fallere me voluit, *in quo speravi.* Speravit se dicit Christus, quod membra ejus sperabant. Sperare enim licebat, ut qui sanctificandi alios munus acceperat, ipse in se sanctitatis gratiam custodiret, & sinceritatis inhæreret officiis: *Qui edebat panes meos*, qui verbi cœlestis alimoniam sumebat, qui Corpus meum manducavit, & Sanguinem bibit; qui in familia mea, ad mensam meam alebatur, levavit contra me calcaneum suum: *magnificavit contra me supplantationem.* Qui supplantat, dolum facit, quo adversarium elidit, aut vulnerat. Ideò & Judas supplantasse dicitur, quia oculo suo vulnus infixit, quo invadendi Salvatoris signum persecutoribus demonstravit. Supplantavit ergo quasi serpens; quia serpens suo ore venenum infundit, & vulnerat dente calcaneum. Judam imitantur mali Sacerdotes, quotquot Christi Corpus indignè offerunt & sumunt, vel peccatoribus non verè pœnitentibus tradunt: aut illos in peccatis suis fovent negligentia, ignorantia, ignavia, cupiditate, adulatione: *Homo pacis meæ, in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.*

XII. *Respondens autem Judas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum, Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.* S. Joa. Chrys. H. 82. in Mat. Perpende ineffabilem Christi in arguendo lenitatem. Non enim acriter, sed commiserando orationem profert, quasi tenebris obductam. Et certè non superior solùm vecordia, sed posterior imprudentia, omnem indignationem merebatur. Postquam enim ita reprehensus fuit, interrogavit, dicens: *Numquid ego sum, Rabbi?* Quærit de his, quorum sibi conscius erat. Nam & Euangelista ex admiratione impudentiæ illius hæc refert. Quid porrò ad hæc mitissimus Jesus? *Tu dixisti.* Ita quamquam dicere potuisset: Scelerate, tanto tempore hoc malum parturiens, & nunc diabolicis factis conciliis, pecuniam ex pacto habiturus, audes à me reprehensus, quasi nullius tibi conscius criminis, interrogare? Nihil tamen horum dicere voluit; sed: *Tu dixisti.* Ita nobis terminos ac regulas tolerantiæ & oblivionis injuriarum præscripsit.

Qui Judæ cæcitatem & obdurationem audit, expavescat, & timeat, ne & ipse in cæcitatem, & obdurationem incidat merito priorum peccatorum, ac inprimis avaritiæ, & indignarum Communionum. Quæris, quid sit cor durum? Si non expavisti, tuum hoc est: *Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit.* S. Bern. l. 1. de Consid. c. 1. *Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis salutem umquam adeptus est, nisi quem fortè miserans Deus, abstulit ab eo, juxta Prophetam, cor lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durum? Ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina, præteritorum oblivisens, præsentia negligens, futura non providens. Ipsum est, cui præteritorum, præter solas injurias, nihil omninò non præterit; præsentium nihil non perit, futurorum nulla nisi fortè ad ulciscendum prospectio, seu præparatio est. Et ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reveretur.*

XIII. *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Sacramentum pietatis, vinculum unitatis, corporis & sanguinis sui sacrum mysterium Christus in illis rebus commendavit & instituit, quæ ad unum aliquid maximè rediguntur: Ex multis enim granis unus panis conficitur, & ex multis acinis unum vinum confluit. Id documento est, nos per divinam Eucharistiam unum cum Christo, unum etiam inter nos esse: Christo *consubstantiales & concorporales* fieri, *cum ipso commisceri, & reipsa unum fieri corpus, & unam carnem*, (ut SS. Patres loquuntur.) Panem illum Angelorum, panem vivum, qui de cœlo descendit, nos in substantiam nostram non mutare, sicut cibos carnis nostræ, sed in illum mutari, & cum illo unum fieri, sicut ipse unum est cum Patre, non morali tantùm, sed naturali unitate, ut S. Hilarius docet: *Si enim verè Verbum caro factum est, & verè nos Verbum carnem cibo Dominico sumimus; quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ jam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? Ita enim unum sumus, quia in Christo Pater est, & Christus in nobis, unum in his esse nos faciens... Hæc vitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habeamus: victuris nobis per eum ea conditione, qua vivit ille per Patrem.* S. Hil. l. 8. de Trin. n. 13. & seq. Joan. 16. Qui manducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem; & qui manducat me, & ipse vivet propter ms.

Sed & mutuæ inter nos unitatis Eucharistia ea ratione Sacramentum est: *Vnus panis*, inquit Apostolus, *unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.* 1. Cor. 10. 17. Hoc igitur divino Sacramento *populus noster ostenditur adunatus, ut quemadmodum grana multa in unum collecta, & commolita, & commixta, panem unum faciunt: sic in Christo, qui est panis cœlestis, unum sciamus esse corpus, cui conjunctus sit noster numerus & adunatus.* S. Cyp. Ep. 63. ad Cæcil. Hinc Sanctus Augustinus: *Si benè accepistis, vos estis quod accepistis. Commendatur vobis in isto pane, quomodo unitatem amare debeatis. Numquid enim panis ille de uno grano factus est? Nonnè multa erant tritici grana? Sed antequam ad panem venirent, separata erant: per aquam conjuncta sunt, & post quamdam contritionem. Nisi enim molatur triticum, & per aquam conspergatur, ad istam formam minimè venit, quæ panis vocatur. Sic & vos ante jejunii humiliatione & exorcismi sacramento quasi molebamini. Accessit baptismum & aqua; quasi conspersi estis, ut ad formam panis* S. Aug. t. 227. alias de Div. 83. veni-

veniretis. Sed nondum est panis sine igne. Quid ergo significat ignis? Hoc est Chrisma. Oleum etenim ignis nostri, Spiritus sancti est sacramentum..... Inspirat enim charitatem, qua ardeamus in Deum, & contemnamus mundum, & fœnum nostrum exuratur, & cor quasi aurum purgetur. Accedit ergo Spiritus sanctus post aquam ignis; & efficimini panis, quod
Idem se. 179. *est Corpus Christi.... Quomodo unum videtis esse quod factum est, sic unum estote vos, diligendo vos, tenendo unam fidem, unam spem, individuam charitatem.*

Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum, cujus Manna Israelitis in deserto datum figura fuit. Accipite munus salutis; pignus immortalitatis. Accipite su-
Joan. 13. premum charitatis in vos meæ argumentum: *Cùm dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos*. Accipite corpus, quod pro vobis assumpsi, quod pro vobis offero & immolo; corpus à Spiritu sancto formatum, in quo habitat omnis plenitudo Divinitatis; corpus meum, quod pro vobis mox tradetur, crucifigetur, morietur, & tertia die resurget. Accipite, ut fideles Discipuli, munda conscientia: non ut Judas ille proditor, cujus cor occupavit satanas. Accipite id, quo nihil majus ac pretiosius donare vobis possum, Corpus meum, Animam, Divinitatem, Me ipsum totum, quantus sum. Accipite, & comedite; non in Sacramento tantùm, quod & multi mali; *sed*
S. Aug. tr. 27. in Joan. *usque ad Spiritus participationem*, ut in meo corpore tamquam membra maneatis, ut meo Spiritu vegetemini. Comedite cibum, qui non perit; panem, qui
Tert. vos alit in vitam æternam; comedite, *ut anima* vestra *de Deo saginetur*. Comedite cum fide, spe, cha-
S. Aug. tr. 26. in Euang. S. Joan. ritate, cum fraterna concordia: *Qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat. Accedat, credat, incorporetur, ut vivificetur. Non abhorreat à compage membrorum; non sit putre membrum, quod resecari mereatur; non sit distortum, de quo erubescatur; sit pulchrum, sit aptum, sit sanum, hæreat corpori, vivat Deo de Deo: nunc laboret in terra, ut postea regnet in cœlo*. Quis loquetur potentias Domini, audi-
S. Joan. Chr. tas faciet omnes laudes ejus? Accipite, & comedite:
Il. 83. in Mat. Hoc est corpus meum: *Quis pastor umquam membris suis oves suas nutrivit? Multæ matres post partum aliis nutricibus infantes dederunt; quod ipse facere noluit, sed proprio corpore nos alit, & sibi conjungit atque conglutinat.*

XIV. *Et accipiens Calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim Sanguis meus*, &c. Bibite pretium salutis vestræ, sanguinem quo Novum Testamentum sancitur. Bibite ex calice, de quo Dominus per Prophetam ait: *Calix meus inebrians, quàm præclarus est!* Ebrietas Domi-
S. Cyp. Ep. 63. nici calicis & sanguinis non est talis, qualis vini secularis: cùm *Calix Dominicus sic bibentes inebriet, ut sobrios faciat, ut mentes ad spiritalem sapientiam redigat, ut à sapore isto sæculari ad intellectum Dei unusquisque resipiscat: & quemadmodum vino isto communi mens solvitur, & anima relaxatur, & tristitia omnis exponitur; ita epoto Sanguine Domini, & poculo salutari, exponatur memoria veteris hominis, & fiat oblivio conversationis pristinæ sæcularis, & mœstum pectus ac triste, quod priùs peccatis angentibus premebatur, divinæ indulgentiæ latitia resolvatur*. Christus Corpus & Sanguinem suum victimam fecit sacrificii nostri: nos vicissim victimæ ejus simus; sacrificium ejus sacrificio interioris & exterioris hominis honoremus; hominem interiorem Deo immolemus per adorationem, orationem, fidem, spem, charitatem, gratiarum actionem; hominem exteriorem immolemus per pœnitentiam, mortificationem, continentiam:
S. Jo Chry Hom. 83. in S. Matt. *Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus*. Non videtis, quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua pressione papillis infigunt labia? Non minori cupiditate nos quoque ad hanc mensam, & ad hujus calicis spiritalem accedamus papillam; imò verò majore desiderio, quasi lactentes pueri, gratiam Spiritus sugamus: unus sit nobis dolor, si hoc alimento spirituali privamur.

Alex. Expos. in Euang.

Bibite: Hic est enim sanguis meus. Bibite sanguinem meum, si ad Novum Testamentum pertinetis; in quo cœlestia & æterna, non temporalia & terrena bona promittuntur. Ad hanc mensam accedite, si vos ipsos probastis, si mundi estis: *Qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini*. Nullus itaque Judas, nullus avarus adsit. Qui Discipulus non est, secedat: qui tales non sunt, ab hac mensa excluduntur: *Cum Discipulis*, inquit, *meis facio Pascha*. Hæc enim illa, non alia mensa est; hæc nulla re minor, quàm illa est. Hoc est illud cœnaculum, ubi tunc Christus cum Discipulis erat. Hinc ad Montem Olivarum exivit. Hinc & nos ad manus pauperum exeamus: ibi enim Mons Olivarum est. Olivæ quippè in domo Dei plantatæ, multitudo pauperum est: hinc stillat illud guttatim oleum, quo nobis opus erit, ut cum lampadibus ardentibus obviam Sponso progrediamur. Adeat nullus crudelis, nullus immisericors, nullus impurus... Multò dæmoniaco pejor est, qui peccati sibi conscius accedit: illi enim quoniam à dæmone vexantur, non puniuntur: qui verò indignè adeunt, æternis tradentur tormentis.
1. Cor. 11.

XV. *Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in Regno Patris mei*. Communio Corporis & Sanguinis Christi, pignus est communionis cœlestis, qua pane & vino electorum, increata Veritate in æternum pascemur, sicut pascuntur Angeli. Sed Angelorum pane, ut in se est, hìc ali non poteramus: necesse fuit, ut quemadmodum mater cibum incarnat, & in lac convertit, ut nutriat infantem, solidioribus cibis sumendis imparem; sic Increata Veritas, Deus Verbum carnem assumeret, panemque ac vinum in Corpus & Sanguinem suum converteret ad homines spiritaliter alendos, quorum pater & mater, pædagogus & altor est: *Oportebat, ut Mensa illa lactesceret, ut ad parvulos perveniret*.
S. Aug. Eucharistia pignus est gloriosæ resurrectionis, & beatæ immortalitatis. Unde S. Irenæus ex Eucharistiæ
S. Iren. lib. 5. c. 11. participatione resurrectionem corporum contra Hæreticos probat: *Quomodo*, inquit, *carnem negant capacem esse donationis Dei, quæ est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum est ejus?... Quemadmodum lignum vitis depositum in terra, suo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram & dissolutum, multiplex surgit per spiritum Dei, qui continet omnia, quæ deinde per sapientiam in usum hominibus veniunt, & percipientia verbum Dei Eucharistia fiunt, quod est Corpus & Sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita & reposita in terram, & resoluta in ea, resurgent suo tempore, Verbo Dei resurrectionem eis donante in gloriam Dei Patris*.

XVI. *Et hymno dicto, exierunt in Montem Oliveti*. Post Communionem gratiæ Deo agendæ sunt de tanto beneficio: *Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Quid retribuam Deo pro se, qui *se nascens dedit socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium*? Soli-
S. Thom. do die Communionis in gratiarum actione manendum est. Gratiarum actio novam gratiam trahit. Sacramentum Altaris ab actione gratiarum nomen sumpsit: *Eucharistia*. Post Communionem Corporis Christi, à sæcularibus societatibus secedendum, orationi vacandum, operibus charitatis & misericordiæ incumbendum est, à ludis & deliciis sæcularibus abstinendum; sursum cor habendum ad Dominum, in spiritu gratiarum actionis manendum est. Deus nobis Caput dedit & Spiritum Deum; cibum his congruentem nobis dedit, Divinum: gratias igitur agamus Deo Patri per Filium ejus in Spiritu sancto; diem Communionis transigamus in hymnis & canticis spiritualibus; Christum sequamur in Montem Olivarum, cum ipso vigilemus & oremus.

XVII. *Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, &c. Respondens autem Petrus, ait illi: Etsi omnes scandalizati fuerint in te,*

ego numquam ſcandalizabor. Plures Chriſtum ſequuntur, & Deo ſerviunt, ſed uſque ad tempus tentationis, qua urgente, deficiunt: in pace leones, in bello cervi. Chriſtum in gloria ſequi volunt, illique adhærent lubenter, quamdiu proſpera ſunt omnia; illum ſequi nolunt patientem, illius Paſſione & Cruce offenduntur; *Verbum crucis* illis *ſtultitia eſt*, à Chriſto deficiunt in tribulationibus; nec attendunt, quòd ea demùm conditione participes erimus gloriæ ipſius: Act.14.22. *Si compatimur*: ſi crucem feramus: & *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei*. Amicorum auxilium, præſentia, ſocietas individua, compaſſio, ſupremum eſt infelicium & Prov.17.17. calamitoſorum ſolatium: *Omni tempore diligit, qui amicus eſt: & frater in auguſtiis comprobatur*. Hoc ſolatium Chriſto in paſſione ſua defuit: *Ecce, non eſt auxilium mihi in me, & neceſſarii quoque mei receſſerunt à me. Fratres mei præterierunt me, ſicut* Job.6.13.15. *torrens, qui raptim tranſit in convallibus*. Denique Matt.26.56. *Diſcipuli omnes relicto eo fugerunt*. Hanc ſuorum deſertionem patiendo, mundanarum amicitiarum abuſus expiavit. Qui ſunt illi abuſus? Amicorum dilectio propter lucrum, propter privatum commodum, propter voluptatem, propter peccatum. S.Aug. t.385. aliàs 38. inter 50.Hom. Rectus uſus, dilectio amicorum, propter Deum, & ad ſalutem æternam: *Quæ eſt vita æterna? Vera ſalus. Et ſi amicum tuum videris, quem amabas in hoc ſæculo, ut ſalvus eſſet, quia tu jam talem ſalutem deſideras, quæ æterna eſt, ad ipſam ſalutem dilegis amicum tuum, & totum quicquid vis amico tuo præſtare, ad hoc vis præſtare, ut illam tecum teneat ſalutem. Amas enim juſtitiam, vis illum eſſe juſtum. Amas ſub Deo eſſe, vis illum eſſe ſub Deo. Amas vitam æternam, illic eum vis tecum regnare in æternum. Quomodo ergo amicus hujus ſæculi ſecundum ſæculum amans animam ſuam, febrem vult expellere de amico ſuo, quem ſimiliter amat ut ſe, propter præſentem ſalutem: ſic tu quemcumque diligis, propter vitam æternam dilige; cùm inveneris iram, indignationem, odium, iniquitatem, ſic coneris expellere morbum animæ, quomodo amicus ſæculi morbum corporis: ad hoc enim amas, ut facias quod & tu es: & erit in te perfecta charitas.*

Reſpondens autem Petrus, ait illi: Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcandalizabor. Ait illi Ieſus: Amen dico tibi, Quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. Superbus omnia ſe poſſe præſumit, cùm nihil poſſit: omnibus ſe præſtare confidit, cùm nulla in re præſtet: omnia pollicetur, & nihil implet. Nihil homini ſe ipſo ignotius eſt, & nihil ipſi minùs perſpectum, quàm propria in- S.Aug. tr.32. in Joannem. firmitas & egeſtas. *Deus ſcit in nobis, & quod ipſi neſcimus in nobis. Nam infirmitatem ſuam Petrus neſciebat, quando à Domino, quòd ter eſſet negaturus audiebat; & ager ſe ignorabat, Medicus agrum ſciebat*. Idem Ena.in Pſ.43. Petrus non noverat ſe, quando dixit Medico, Tecum ſum uſque ad mortem: *Medicus noverat vena inſpecta, quid intus ageretur in ægroto; ægrotus non noverat. Venit acceſſio tentationis, & probavit Medicus ſententiam ſuam, perdidit ager præſumptionem ſuam*. Petri, non minùs quàm Davidis, vox illa eſſe potuit: *Ego dixi in abundantia mea, Non movebor in æternum*. Dixerat quippè & ipſe in abundan- S.Aug.l. de Corrept. & Gr.c.9. „ tia ſua: *Animam meam pro te ponam*, ſibi feſtinando „ tribuens, quod ei fuerat à Domino poſteà largien- „ dum: *Avertit autem ab illo faciem Dominus, & fa-* „ *ctus eſt conturbatus*: ita ut eum, mori pro illo metuens, „ ter negaret. Sed rurſus convertit ad eum faciem „ ſuam Dominus, & culpam lacrymis diluit. Quid „ eſt enim aliud: *Reſpexit eum*, niſi faciem ſuam, „ quam paululùm ab illo averterat, revocavit ad eum? *Factus ergo fuerat conturbatus: ſed quia didicit non de ſe ipſo fidere, etiam hoc ei profecit in bonum, faciente illo, qui diligentibus eum omnia cooperatur in bonum: quia ſecundum propoſitum vocatus erat, ut nemo poſſet* „ *eum eripere de manu Chriſti, cui datus erat*. Sic dili- „ gentibus Deum omnia cooperantur in bonum, uſque „ adeò prorsùs omnia, ut ſi qui eorum deveniant, & exorbitant, etiam hoc ipſum eis faciat proficere in “ bonum, quia *Humiliores redeunt atque doctiores*. “ Diſcunt enim in ipſa via juſta cum tremore ſe exulta- “ re debere, non ſibi arrogando tamquam de ſua virtu- “ te fiduciam permanendi, nec dicendo in abundantia “ ſua: Non movebimur in æternum. Propter quod eis “ dicitur: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum* “ *tremore, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de* “ *via juſta*. Commonentur, qui jam ambulant in via “ juſta, ut non altùm ſapiant, ſed timeant; non ſuper- “ biant, ſed humiles ſint; exultent Deo, ſed cum tre- “ more; in nullo gloriantes, quando noſtrum nihil ſit; “ ut qui gloriatur, in Domino glorietur; ne pereant de “ via juſta, in qua ambulare cœperunt, dum ſibi hoc “ ipſum aſſignant, quòd in ea ſunt.

XVIII. *Et aſſumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. Tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: Suſtinete hic, & vigilate mecum*. Jeſus in triſtitiæ ſuæ ſocietatem vocat, quos magis diligit. Extremam triſtitiam pro peccatis noſtris ſubit, ut vana gaudia expiet, quibus Deum offendimus; ut dolorem & contritionem, qua pro delictis noſtris deberemus compungi, in ſe ipſo experiatur. Pro nobis triſtis eſt Jeſus uſque ad mortem: & nos propter ipſum ſæculi voluptatibus & gaudiis privari nolumus. Quicquid nobis triſte contigerit, propter ipſum bono animo ſubeamus; illum oremus, ut mœrores noſtros, tædia, cruces interiores, extremæ quam paſſus eſt propter nos triſtitiæ meritò ſanctificet; ut nobis *triſtitiam* donet, quæ *pœni-* 2. Cor.7. *tentiam in ſalutem ſtabilem operatur*; ſummum horrorem odiumque peccati, ſummum amorem Dei, amorem pœnitentem, quo cum illo vigilemus & perſeveremus: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*. Nuſquam magis Chriſti Jeſu pietatem majeſtatemque demiror, quàm cùm ipſum pavere, tædere, uſque ad mortem contriſtari audio: *Minus enim contulerat* S.Ambr.l.10. in Luc. *mihi, niſi meum ſuſcepiſſet affectum. Ergo pro me doluit, qui pro ſe nihil habuit, quod doleret: & ſequeſtrata delectatione Divinitatis æternæ, tædio meæ infirmitatis afficitur. Suſcepit enim triſtitiam meam, ut mihi ſuam lætitiam largiretur: & veſtigiis noſtris deſcendit uſque ad mortis ærumnam, ut nos ſuis veſtigiis revocaret ad vitam. Confidenter ergo triſtitiam nomino, quia crucem prædico; neque enim ſpeciem incarnationis ſuſcepit, ſed veritatem. Debuit ergo & dolorem ſuſcipere, ut vinceret triſtitiam, non excluderet. Neque enim habent fortitudinis laudem, qui ſtuporem magis vulnerum tulerint, quàm dolorem. Virum dolorum* (inquit Propheta) *& ſcientem infirmita-* Iſaiæ 53.4.5. *tem. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit*: Doles ergo Domine, *non tua, ſed mea vulnera: non tuam mortem, ſed noſtram infirmitatem: & nos æſtimavimus te eſſe in doloribus, cum tu non pro te, ſed pro me doleres... Sed quid mirum, ſi pro omnibus doluit, qui pro uno flevit? Et quid mirum, ſi moriturus pro omnibus tædeat, qui Lazarum reſuſcitaturus illacrymat? Sed & ibi piæ ſororis lacrymis commovetur, quia mentem humanam tangebant: & hic alto operatur affectu, ut quia in carne ſua peccata noſtra perimebat, mœrorem quoque animæ noſtræ ſuæ animæ mœror aboleret. Et fortaſſe ideò triſtis eſt, quia poſt Adæ lapſum tali tranſitu nobis erat ex hoc ſæculo recedendum, ut mori eſſet neceſſe*: Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum; *& ideò faſtidit, quod ipſe non fecit.... Triſtis videbatur, &* Sap.1.13. *triſtis erat, non pro ſua paſſione, ſed pro noſtra diſperſione. Triſtis erat, quia nos parvulos relinquebat. Cæterùm, quàm conſtanter ſe morti obtulerit, Scriptura declarat: quandoquidem quærentibus occurrit, turbatos confirmavit, trepidos provocavit, proditorem oſculi dignatione ſuſcepit. Nec illud diſtat à vero, ſi triſtis erat pro perſecutoribus ſuis, quos ſciebat immanis* Lucæ 22.42. *ſacrilegii pœnas daturos. Et ideò dixit*. Transfer hunc calicem à me; *non quia Dei filius mortem timebat, ſed* Lucæ 23.34. *quia vel malos perire nolebat. Denique ait*: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum, *ut Paſſio ſua eſſet omnibus ſalutaris*.

Tri-

Tristis est anima mea usque ad mortem. *Vox capitis nostri, vox nostra. In illo enim eramus, quando dixit*: Tristis est anima mea usque ad mortem: *Non enim timebat mori, qui venerat mori; aut recusabat mori, qui potestatem habebat animam suam ponendi, & iterum sumendi eam: sed loquebantur membra in capite, & loquebatur caput pro membris*. Christus *pœnitentiam in semetipso dedicavit*, peccatis nostris oneratus: *Posuit in eo Dominus iniquitates omnium nostrum*.

S.Aug.En. in Ps. 40.

Tert. Isaiæ 53. 6.

XIX. *Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Oratio Christi forma est orationum nostrarum, sicut tristitia ejus exemplar est pœnitentiæ nostræ. In agonia positus orat, cùm opus redemptionis nostræ ab ipso proximè consummandum est, ut doceat nos operibus vitæ nostræ difficillimis, & quæ majoris sunt ad salutem æternam momenti, orationem præmittere debere, ut voluntatem Dei exquiramus, ut gratiam ejus ad optimam electionem, & ad facilem executionem nobis necessariam impetremus. Prolixiùs orat in agonia constitutus, ut ferventiùs ac perseverantiùs orandum doceat, cùm violentiùs ac periculosiùs tentamur, aut acerbiùs affligimur. Prostratus in faciem orat, ut Deum orandum esse doceat summa cum reverentia, humilitate & timore filiali: unde & Patrem appellat. Orat, ut voluntas Patris impleatur potiùs quàm sua; ut voluntatem nostram divinæ semper conformandam, ac in omnibus subjiciendam esse discamus: nec rem ullam temporalem ab illo postulandam in oratione, nisi sub ejus beneplacito, & ea conditione, ut ejus gloriæ, nostræque saluti sit conducibilis. A Discipulis avulsus & pusillùm progressus orat, ut in secessu & solitudine orandum esse intelligamus: *Procidit in faciem suam orans*. Peccata enim nostra portabat, gravissimum onus. Gravia in centro non gravitant, ut loquuntur Philosophi. Grave non est peccatum in corde peccatoris, quia in centro suo est. Bibit sicut aquam iniquitatem: sed peccata nostra Christo velut victimæ piaculari imposita, sunt extra centrum; ipse enim peccatum non fecit, sanctus est, innocens, impollutus. Ideò illi gravissima sunt; & oneris instar gravissimi, in terram ipsum prosternunt: *Et sicut onus grave gravatæ sunt super me*. Pudeat nos irreverentiæ nostræ, elationis, & ignaviæ, cùm oramus: *Orat Misericordia, & non orat miseria: orat Charitas, & non humiliatur iniquitas: prostratus in terra orat Medicus, & non humiliatur agrotus*. Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: *Qui ut à se transeat rogat, non ut ipse prætereatur, orat, sed ut in alterum id quod à se transit, excedat. Numquid possibile erat non pati Christum? Atquin jam à constitutione Mundi sacramentum hoc in eo erat nostræ salutis ostensum. Numquid pati ipse nolebat? Atquin superiùs fundendum in remissionem peccatorum corporis sui sanguinem consecraverat. Quomodo ergo ait*, Pater, si possibile est? *& quomodo*, Non sicut ego volo, sed sicut tu vis? *Totus igitur super his, qui passuri erant, metus est: atque ideo, quia non est possibile se non pati, pro his rogat, qui passuri post se erant, dicens*: Transeat calix à me: *id est, Quomodo à me bibitur, ita ab his bibatur, sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis. Ideò autem*, si possibile est: *quia & carni & sanguini horum gravis terror est, & difficile est eorum acerbitate corpora humana non vinci. Quod autem ait*: Non sicut ego volo, sed sicut tu vis: *vellet quidem eos non pati, ne forte in passione diffident, sed cohæreditatis suæ gloriam sine passionis difficultate mereantur. Non ergo ut non patiantur, rogat, dicens*, Non ut ego volo: *sed ut ait, quod Pater vult, bibendi calicis in eos ex se transeat firmitudo: quia ex voluntate ejus non tam per Christum vinci diabolum, quàm etiam per ejus Discipulos oportebat*.

Ps. 37. 5.

S. Aug.

S. Hil. c. 31. in Matt.

Pater mi, si possibile est, &c. Verumtamen non sicut ego volo: *Prima petitio infirmitatis est, secunda virtutis*: (inquit S. Leo) *Illud optavit ex nostro, hoc*

Alex. Expos. in Euang.

elegit in proprio. Quod erat hominis, divinam desideravit potentiam; quod erat Dei, ad causam respexit humanam. Superiori igitur voluntati voluntas cessit inferior, & citò demonstratum est, quid possit à trepidante orari, & quid non debeat à medente concedi.

Pater, si possibile est, transeat à me calix iste. Petrum anteà increpuerat, cùm à passione illum averteret, eumque non illa sapere quæ Dei, sed quæ hominum essent, dixerat. Volebat enim hoc ipsum, quod deprecabatur, ut qui ejus rei gratia venerat. Cæterùm ut ejus erat id velle, ita carnis erat expavescere, ac proinde ut homo hanc vocem edidit: utrumque tamen ab eo dicebatur, ut ostenderet se Deum esse, quatenùs mortem volebat; hominem autem, quatenùs mortem gestaret metu concitatam, propter quam attemperavit suam voluntatem humanæ infirmitati, ut metu mortis abolito, audacem redderet hominem adversùs mortem. Certè beati Apostoli posteà hinc animati ita mortem contempserunt, ut non curarent Judices, à quibus damnabantur; sed dicerent, obediendum esse magis Deo, quàm hominibus. Alii item Martyres ea fiducia audaciaque fuere, ut crederent se potiùs ad vitam transire, quàm mortem sustinere. Qui (quæso) non absurdum fuerit, famulos Verbis ob fortitudinem admirationi esse: Verbo autem ipsi timiditatem adscribere, cujus vi & ope ita mortem contempserunt? Cæterùm ex Sanctorum Martyrum tolerantissimo proposito & fortitudine ostenditur, Deitatem non timuisse, sed nostrum illum fuisse timorem quem sustulit Salvator. Ut enim mortem destruxit, ita pavore, quem suscepit ut homo, nostrum pavorem ademit, effecitque, ne homines mortem timerent: *Transeat à me calix iste*, calix amaritudinis, calix meri doloris, nullo solatio temperati. In Christo enim tempore Passionis *Omnis gloria Divinitatis militabat ad pœnam*.

S. Ath. Or. 4. Contra Arianos.

S. Laur. Just.

XX. *Et venit ad Discipulos suos, & invenit eos dormientes; & dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum? Vigilate & orare, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*. Multi vigilant cum mundo, vix aliquis vigilat cum Christo. Filii & filiæ sæculi facilè noctes insomnes ducunt, ut choræis, ut ludis indulgeant, ut serviant voluptati: ægrè vigilarent vel una hora cum Jesu, pœnitentiæ, charitatis, & pietatis animo, illum patientem adoraturi, & in passionum ejus societatem venturi. Pudeat Christianum dormire in sinu voluptatis, in medio tentationum vehementium, in summo salutis discrimine; non audire vocem gratiæ ad cor clamantis: *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem*: dum Christus pro nobis vigilat & orat: *Unusquisque contra suam concupiscentiam dimicans oret, ne intret in tentationem, id est, ne sit ab illa abstractus & illectus. Non autem intrat in tentationem, si voluntate bona vincat concupiscentiam malam. Nec tamen sufficit arbitrium voluntatis humanæ, nisi à Domino victoria concedatur oranti, ne intret in tentationem. Quid verò evidentiùs, quam Dei ostenditur gratia, ubi quod oratur, accipitur? Si enim dixisset Salvator noster*, Vigilate, ne intretis in tentationem: *admonuisse videretur tantummodò hominis voluntatem. Cum verò addidit*, & orate: *ostendit, Deum adjuvare, ut non intretur in tentationem... Homo ergo gratia juvatur, ne sine causa voluntati ejus jubeatur*. Vigilantia Christiana, & humilis oratio, origo est fortitudinis nostræ. Illa inutiles reddit diaboli adversùm nos vigilantiam & insidias: ista Dei vigilantiam & protectionem nobis impetrat: *Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel*.

S. Aug. lib. de Gr. & Libero Arbitr. c. 4.

Ps. 120.

Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Omnium caro infirma, non omnium promptus spiritus est. Sanctorum duntaxat spiritus promptus est; infidelium, peccatorum, sæcularibus desideriis æstuantium hominum spiritus segnis est: omnium caro infirma. Hominum pars maxima, prompti sunt, ferventes, alacres ad ea quę Mundi sunt, ad lucra & commoda temporalia, ad cupiditates explendas; segnes verò & desides ad ea quæ sunt Dei, ad spiritalia & æterna. Est autem fata-

gendum, ut caro noſtra infirma ſit alio genere infirmitatis; ut nempè infirma ſit ad malum, non ad bonum: quod demùm fiet, ſi ſpiritu prompto carnis opera mortificemus; carnem cum vitiis & concupiſcentiis crucifigamus. Nam *Si ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis*. Tunc verè dicemus: *Cùm infirmor, tunc potens ſum*. Vigilent & orent ſpirituales viri & perfecti, quia ſoliciti eſſe debent, ne quò præſtantius eſt illorum bonum, eò gravior ſit eorum lapſus. Vigilent ſolicitiùs, orentque ferventiùs imperfecti, quia vires eorum infirmiores ſunt & fragiliores; adeòque majori indigent gratiæ auxilio. Temerarius eſt & præſumptor, qui de fervore animi, ac piis quibuſdam affectibus ſibi blanditur; ideòque ad vigilandum piger, ad orandum ſegnis eſt. Igniculi illi pietatis, initia bonæ voluntatis facilè extinguuntur & evaneſcunt, niſi vigilantia Chriſtiana & humili oratione foveantur, ut in magnam & firmam charitatem creſcant, quæ totum ſibi ſubjiciat animum, & terrenas cupiditates conſumat: *Itaque quantum de ardore mentis confidimus, tantùm de carnis fragilitate timeamus*. Spiritus promptus eſt, &c. *Propterea prædixit ſpiritum promptum eſſe, ut oſtenderet, quid cui debeat eſſe ſubjectum; ſcilicet, ut caro ſerviat ſpiritui, infirmior fortiori, ut ab eo etiam ipſa fortitudinem aſſumat. Colloquatur ſpiritus cum carne de communi ſalute.*

Orig. in Mat. — Rom. 8. 13. — 2. Cor. 12. 10. — S. Hieron. in hunc loc. — Tert. lib. ad Marc. c. 4.

XXI. *Iterùm ſecundò abiit, & oravit, dicens: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua*. Urgente mortis metu, imminentibus periculis, præſentibus malis, ferventiùs orandum, divinæque voluntati noſtra penitùs ſubjicienda & conformanda eſt: *Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cùm voluntati humanæ voluntas divina præponitur*. Humana voluntas ex ſe prava & diſtorta, ad bonum particulare, ſenſibile, temporale propenſa; ut recta fiat, neceſſe eſt, ut Regulæ, ſcilicet Dei voluntati conformetur: *Vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui*. Si non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua: *Hæc vox capitis, ſalus eſt totius corporis: hæc vox omnes fideles inſtruxit, omnes Confeſſores accendit, omnes Martyres coronavit. Nam quis Mundi odia, quis tentationum turbines, quis poſſet perſecutorum ſuperare terrores, niſi Chriſtus in omnibus & pro omnibus diceret Patri:* Fiat voluntas tua? *Diſcant igitur hanc vocem omnes Eccleſiæ filii magno pretio redempti, gratis juſtificati; & cùm adverſitas violentæ alicujus tentationis incubuerit, præſidio potentiſſimæ orationis utantur; ut ſuperato tremore formidinis, accipiant tolerantiam paſſionis.*

S. Aug. tr. 52. in Joann. — Pſ. 39. — S. Leo. ſ. 56. de Paſſ. Dom. 7.

XXII. *Et venit iterùm, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati. Et relictis illis, iterùm abiit, & oravit tertiò, eumdem ſermonem dicens.* Chriſtus ſolus orat pro omnibus, ſicut & ſolus patitur pro univerſis. Bonus paſtor pro ovibus vigilat. Erant oculi eorum gravati, non tam corporum, quàm animarum: *Nondum* enim eis *Spiritus datus*. Langueſcebant & opprimebantur Apoſtolorum oculi negatione vicina (inquit S. Hieronymus.) Paſtoris vocem audiamus, dicentis: *Surge qui dormis*. Propter Deum, pro ſalute noſtra vigilemus, & cùm oculi corporis ſomno gravati ſunt, cor ad Deum ſemper vigilet, ut dicere cum cœleſti Sponſa poſſimus: *Ego dormio, & cor meum vigilat*; Et cum Propheta: *Memor fui nocte nominis tui Domine*. Si ſtudentes igitur doctrinis ſæcularibus perparùm ſomno indulgent; quantò magis, qui Deum cupiunt cognoſcere, non debent ſomno corporis impediri, niſi quantum naturæ ſatis eſt? David per ſingulas noctes lectum ſuum lacrymis diluebat: ſurgebat etiam noctis medio, ut Domino confiteretur; & tu totam noctem ſopori exiſtimas deputandam? *Tunc magis tibi orandus eſt Dominus, tunc præſidia poſtulanda, culpa cavenda, quando videtur haberi ſecretum: tunc maximè quando tenebræ in circuitu meo, & parietes me operiunt, conſiderandum quia Dominus omnia intuetur abſcondita.* Ne dixeris ergo, Circumfuſus ſum tenebris, quis me videt? & quem vereor ſeptus parietibus & incluſus? Quia *Vultus Domini ſuper facientes mala*. Deinde ſi arbitrum non vides, te ipſum non vides? Tuæ conſcientiæ teſtimonium non vereris? *Neſcis illam caliginem noctis non opertorium, ſed incentivum eſſe peccati? Cum ſomno & cibo fervent corpora, tunc etiam vigor mentis ſopore laxatur, ſomno reſolvitur: tunc irrepit impuri libido concubitus: tunc perturbatur cor, ſqualor immunditiæ non videtur, caſtitatis puritas non conſideratur, pudicitiæ gloria non recenſetur. Nox erat, quando Judas prodidit, quando Petrus negavit. Illo igitur præcipuè tempore juſtificationes Dei animo retexendæ ſunt, relegenda mandata hortatoria. Illa de caſtitate præcepta non abſint: his occupata mens flagrantiam libidinis, carnis reſtinguat ardorem. Tene illud animo,* Lavabo per ſingulas noctes lectum meum: *Quis enim ſtupro deditus, flagitiis involutus, lavat per ſingulas noctes lectum ſuum? Neſcit flere, qui flenda committit; & cùm ſit ipſe lacrymabilis, non habet pœnæ lacrymas ſuæ. At ille, qui caſtigat corpus ſuum, & ſui ſolicitus gubernator eſt, atque ingemiſcens & dolens lapſus ſuperioris offenſæ, quærit quomodò abluat eam fletibus pœnitentiæ, hic lavat per ſingulas noctes lectum ſuum. Non dormiamus ergo totis noctibus; ſed maximam partem earum lectioni & orationibus deputemus.* Audi Eccleſiæ vocem quærentis etiam in noctibus Chriſtum: *In lectulo*, inquit, *meo per noctem quæſivi, quem diligit anima mea*. Quæſivit in noctibus orando, deprecando, etiam lacrymis deplorando.... Quæſivit in noctibus, in perſecutionibus & adverſis, in tribulationibus & laboribus duris.... *Non magnum ergo ſi tunc Domino gratias agas, quando in proſperis & ſecundis es: ſed ſi tunc adhæreas Chriſto, quando te perſecutor exagitat, quando aliqua procella perturbat. Amiſiſti filium? In illo dolore, in illa nocte, in illa deſtitutione memento Domini Dei tui; ne quaſi non exauditus, ingratus ſis, & in tua prævaricaris agumna. Pulſus es in exilium? Memento Domini Dei tui; ne nox te egeſtatis abducat à devotionis affectu. Hoc eſt enim mandatum legis, ut in nocte magis quæras, quando magis exaudiris à Domino, & poſſis dicere:* In tribulatione invocavi Dominum, & exaudivit me in latitudine: *Sed nec quærere perfunctorie abundat ad gratiam, ſed ut inſiſtas, & intendas muneri.* Qui ita non quærunt, nocte dormiunt: & cùm venit ad illos Jeſus, *invenit eos dormientes. Oculi enim eorum ſunt gravati.*

Pſ. 9. 17. — Pſ. 6. 7. — S. Hieron. in hunc locum.

Et relictis illis, iterum abiit, & oravit tertiò eumdem ſermonem dicens. Non abſurdè intelligitur, propter trinam tentationem ter Dominum oraſſe. Sicut enim tentatio cupiditatis trina eſt, ita etiam tentatio timoris trina eſt: *Cupiditati, quæ in curioſitate eſt, opponitur timor mortis. Sicut enim in illa cognoſcendarum rerum eſt aviditas, ita & in iſta metus amittendæ talium notitiæ. Cupiditati verò honorum vel laudis opponitur timor ignominiæ & contumeliarum: Cupiditati autem voluptatis opponitur timor doloris. Non abſurdè ergo intelligitur propter trinam tentationem paſſionis ter Dominum oraſſe, ut tranſiret calix; ſed ita ut potiùs impleretur voluntas Patris.* Docuit etiam ter repetita oratione, debere nos peccatis præteritis veniam, à præſentibus malis tutelam, à futuris periculis cautelam orare: & omnem orationem noſtram dirigendam ad Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum: *Vt integer ſpiritus noſter, & anima & corpus ſervetur ſine querela in adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Ex oratione Chriſti diſcamus orationis humilitatem, ſimplicitatem, perſeverantiam: *Ab oratione abſit multa locutio, ſed non deſit multa precatio, ſi fervens perſeverat intentatio. Plerumque hoc negotium plus gemitibus, quàm ſermonibus agitur: plus fletu, quàm affatu.*

S. Aug. l. 1. qu. Euang. q. 47. — 1. Theſ. 5. 23. — S. Aug. Epiſt. 130. aliis 121. c. 10.

XXIII. *Tunc venit ad Diſcipulos ſuos, & dicit illis: Dormite jam, & requieſcite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.* Quòd iterùm reverſus reperit dormientes, oſtendit *abſentiæ ſuæ tempore plures quodam fidei ſomno* detinendos.

S. Hil. c. 31. in S. Matt.

Cantic. 5. 2. — Pſ. 118. 55. — S. Amb. Expoſ. in Pſ. 118. ſer. 7.

» ſæcularibus perparùm ſomno indulgent; quantò ma-
» gis, qui Deum cupiunt cognoſcere, non debent ſom-
» no corporis impediri, niſi quantum naturæ ſatis eſt?
» David per ſingulas noctes lectum ſuum lacrymis di-
» luebat: ſurgebat etiam noctis medio, ut Domino
» confiteretur; & tu totam noctem ſopori exiſtimas de-
» putandam? *Tunc magis tibi orandus eſt Dominus,*
tunc præſidia poſtulanda, culpa cavenda, quando vi-
detur haberi ſecretum: tunc maximè quando tenebræ in
circuitu meo, & parietes me operiunt, conſiderandum
» *quia Dominus omnia intuetur abſcondita.* Ne dixeris
» ergo, Circumfuſus ſum tenebris, quis me videt? &

» nos. Sed rursùs oravit, idem repetens: reversusque,
» qui vigilare jusserat, qui consopitos objurgaverat,
» ait: *Dormite jam & requiescite*. Post orationem fre-
» quentem, post discursus recursusque multiplices,
» metum demit, securitatem reddit, in requiem ad-
» hortatur, voluntatem Patris jam de nobis securus ex-
» pectat, dicens: *Fiat voluntas tua*: quia *transiturum in nos calicem bibens, infirmitatem corporis nostri, & timoris solicitudinem, & ipsum dolorem mortis absorberet*. Quòd autem ad eos revertens dormientesque
» reperiens, primùm reversus objurgat, secundò silet,
» tertiò quiescere jubet; ratio ista est, quòd primò post
» resurrectionem dispersos eos & diffidentes ac trepidos
» reprehendet: secundò, misso Spiritu Paracleto, gra-
» vatis ad contuendam Euangelii libertatem oculis, vi-
» sitabit. Nam aliquamdiu legis amore detenti, quo-
» dam fidei somno occupati sunt. Tertiò verò, id est,
» claritatis suæ reditu, securitati eos quietique restituet.
» Veram quietem in creaturis invenire non possumus,
S. Aug. sed in Deo solo: *Fecisti nos, Domine, ad te: & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te*. Perfecta requies non erit, nisi ubi summa pax, & de æterna Dei fruitione firma securitas.

Ecce appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Jure merito indignamur, quòd Sanctus sanctorum in manus peccatorum traditus sit: sed indignationem nostram in nos ipsos convertamus, si quidem peccata nostra Jesum in manus peccatorum
Orig. in Mat. tradiderunt: *Sed & nunc in manus peccatorum traditur Iesus, quando hi, qui videntur in Iesum credere, habent eum in manibus suis, cùm sint peccatores. Sed & quotiescumque justus habens in se Iesum, in potestate factus fuerit peccatorum, Iesus est traditus in manus peccatorum, facientium ei, quod possunt*. Cùm peccatoribus in proxima peccati occasione, vel affectu hærentibus, aut necessaria restitutione ac possibili nondum functis, aut quorum conversio post frequentes in gravia peccata relapsus, ac sæpè frustrata melioris vitæ promissa, post scandala publica, non satis probata est morum emendatione, & satisfactoriis operibus: cùm (inquam) hujusmodi peccatoribus præpropera Absolutio & Communio datur, tunc Jesus traditur in manus peccatorum. Cùm indigni ad Sacerdotium, ad Episcopatum, ad qualecumque regimen animarum promoventur, tunc Jesus in manus peccatorum traditur, qui faciunt ei quod possunt; nec per ipsos stat, quin iterum crucifigatur: *Rursus crucifigentes*.

XXIV. *Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à Principus Sacerdotum, & Senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum. Dixitque illi Iesus: Amice, ad quid venisti?* Jesus à Juda domestico suo, & familiari, Apostolo, proditur ac venditur hostibus suis, triginta denariis, osculo traditur. O perfidiam execrandam! Proditiones Cain, fratrum Josephi, Dalilæ, Saulis, Ammon, Joab, quæ tetris coloribus in Scriptura depinguntur, ad Judæ perfidiam non accedunt. Cain Abelem fratrem innocentem occidit, Gen. 4. 8. cùm illum in agrum ad deambulandum simulata amicitia invitasset. Judas patrem ac magistrum tradit Principibus Sacerdotum, Pharisæis, Legisperitis, Senatoribus Judæis, qui eum interficere decreverant. Gen. 27. 38. Fratres Josephi vendunt illum Ismaelitis viginti argenteis: Judas vendit Dominum suum triginta argenteis, Exod. 21. 32. pretio, quo servorum capita æstimabantur. Dalila Samsonem tradit Philistæis, qui molæ & columnæ illum alligarunt, illique illuserunt: Judas Jesum, qui arcana sua illi revelaverat, Judæis tradit, qui illum columnæ alligatum, crucique affixum, opprobriis, flagellis, & plagis onerant. Amnon filius David sororem suam Thamar simulata ægritudine rogat, ut paret illi cibos, & stupro ipsi illato, eam ignominios è ejicit: Judas Christi Corpore & Sanguine in ultima ejus cœna pastus, hostibus tradit, non modò ejicien-

Alex. Expos. in Euang.

dum, sed crucifigendum extra civitatem: *Tu vero homo unanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos*. Saul necem Davidi molitur, ipsumque lancea conatur configere, cùm cithara coram eo luderet, ad dæmonem, quo vexabatur, expellendum: Judas à diabolo spiritualiter possessus, qui in cor ejus intraverat, Jesum tradit, qui illum liberare paratus erat, & qui *Sanguinem ei, quem vendidit, offerebat in remissionem peccatorum, si tamen impius existere noluisset*. Joab Amasam amicè salutat, dicens: *Salve mi frater*, & libato osculo, percutit eum in latere, & occidit; cujus sceleris vindictam ob politicas rationes dilatam, David moriens Salomoni filio præcepit: quia *Ioab effundit sanguinem belli in pace*: Perfidus Judas signo pacis, osculo Dominum suum, benefactorem, Magistrum ac Deum suum tradit. Venenum in corde, mel ore gerens, salutat, dicens, *Ave Rabbi*: *& osculatus est eum*. Spiritu oris Jesu abutitur, ut Jesum tradat: *Iuda, osculo filium hominis tradis?* Hoc est: *Venenum infundis osculo, quo gratia charitatis infunditur: osculo, quod sacræ pacis insigne est: osculo, quo amicitia fida firmatur: osculo, quo fides sancta signatur? Hoc ergo osculo tradis periculo, quem propter osculi commercium venerari deberes? Et tradis filium hominis homo, qui propter hominum salutem descendit de cœlo. Filium hominis tradis, qui te ex peccatore Apostolum fecit: Filium hominis tradis, qui venit, ut in sanguine suo omnium peccata dilueret? Ego osculum non nego: ipse videris, qui violaveris osculi sanctitatem. An non legisti, quòd utilia sunt vulnera amici, quam voluntaria oscula inimici? Nec immeritò graviore telo tantæ dignationis percussus est Iudas, quam si eum fulmine perculisset.*

Pf. 54. 14. S. Jo. Chrys. Hom. de proditione Judæ. 2. Reg. 20. 3. Reg. 2. 5. Luc. 22. S. Amb. Enar. in Pf. 39. Prov. 27.

Et osculatus est eum: Osculum proditori benignissimus Jesus non negavit: *Huic ne criminis causam aliqua præberet offensio, nulla est negata dignatio*. Osculum dedit, non quo simulare nos doceat, sed ut neque proditionem refugere videretur: *& plus afficeret proditorem, cui amoris officia non negaret*: Scriptum est enim: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus*. Osculum Judæ non respuit: *Vt doceremur inimicos omnes, eosque quos sciremus desævituros in nos esse, diligere*. Hac Christi Jesu benignitate & clementia damnantur, qui inimicos ad se redeuntes, reconciliari volentes, & sincerè pœnitentes, nihilominùs refugiunt, nec ullum eis humanitatis officium exhibere volunt: *Et osculatus est eum. Dixitque illi Iesus: Amice, ad quid venisti?* Traditorem ab immanitate concepti sceleris, & beneficiis revocare dignatus est & verbis, assumendo in Discipulum, provehendo in Apostolum, monendo signis, consecrando mysteriis, ut cui nihil benevolentiæ deesset ad correctionem, nihil occasionis supereesset ad crimen. Sed tu, impiissime homo, semen Chanaam & non Juda, nec jam vas electionis, sed filius perditionis & mortis, utiliora tibi diaboli incitamenta credebas, ut facibus inflammatus avaritiæ, ad triginta argenteorum lucrum inardesceres, & quid divitiarum amitteres, non videres. Nam etsi non putabas credendum esse promissis, quæ fuit ratio, ut tantillus pecuniæ modus præponeretur acceptis? Imperabas dæmoniis, medebaris infirmis, honorabaris cum Apostolis, & ut famem tuæ cupiditatis expleres, patebant tibi furta de loculis. Sed animum interdictorum avidum, quod minùs licuit, ampliùs incitavit: *Nec tam placuit quantitas pretii, quam magnitudo peccati. Vnde facinus commercii tui non ideò detestandum est, quia Dominum viliter æstimasti: sed quia Redemptorem etiam tuum, ne tibi parceres, vendidisti*.

S. Leo, s. 74. de Pass. Dom. S. Ambr. l. 10. in Luc. n. 64. Pf. 119. 7. S. Hil. c. 32. in Matt. S. Leo, s. 66. de pass. Domin.

XXV. *Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Iesum, & tenuerunt eum*: Sed Dominum omnium mysteria non arma tenuerunt. Denique locutus est, & ceciderunt retrorsum: Quò mihi legiones Angelorum, quò cœlestis exercitus? *Vox Domini sola plus terret*. Hanc ille ad demonstrandum divinæ majestatis indicium, qui in pectore Christi recumbebat, elegit: *Volenti ergo injicit manus turba, nectuntur vincula*. Capitur Jesus, & ligatur,

S. Ambr. l. 10. in Luc. Ioan. 18. 6. Tert. lib. ad Martyres.

ut malum usum nostræ libertatis expiet sua captivitate: ut captivitas ejus sit solatio captivis, sive justè, sive injustè detineantur. Qui carceri addictus, Christum cogitat, eique adhæret, liber est: Via illi patet, quæ ad Deum ducit. Christus enim via est, veritas & vita: *Nihil crus sentit in nervo, cùm animus in cœlo est.* Jesus fortiùs constringitur *vinculis charitatis suæ*, quàm vinculis militum.

Tert. lib. ad Marc.

XXVI. *Et ecce unus ex his, qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum Principis Sacerdotum, amputavit auriculam ejus. Tunc ait illi Iesus: Converte gladium tuum in locum suum: omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt, &c.* Cæcum & imprudentem Petri pro defensione sua ardorem Jesus non probat: *Noluit persecutorum vulnere defendi, qui voluit suo vulnere omnes sanare.* Prudentiæ, mansuetudinis, charitatis, patientiæ documenta dedit: vim publica auctoritate illatam, vi non esse repellendam ab iis, qui Rempublicam non gerunt, etiamsi Religionis causa inferatur; persecutionem patiendam, Religionis veritatem patientia & martyrio propugnandam esse docens. Certè in Religionis negotio talem vim, quæ infertur à sublimiori potestate, patienter ferendam, docet nos ipse Petrus à Christo & à Spiritu sancto edoctus: *Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit. Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine .... Itaque & hi, qui patiuntur secundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.* Idem docent primæ ferventisque Christianitatis exempla. Audiamus Tertullianum: *Sed absit, ut aut igni humano vindicetur divina Secta, aut doleat pati in quo probatur. Si enim & hostes exsertos, non tantùm vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum & copiarum? Externi sumus, & vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, Tribus, Decurias, Palatium, Senatum, Forum. Sola vobis relinquimus Templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam Disciplinam magis occidi liceret, quàm occidere?* Audiamus & S. Cyprianum: *Inde est*, inquit, *quòd nemo nostrum, quando apprehenditur, reluctatur, nec se adversùs injustam violentiam vestram, quamvis nimius & copiosus sit noster populus, ulciscitur. Patientes facit de secutura ultione securitas. Innocentes nocentibus cedunt*: Atque hoc argumentum nobis maximè patientiam commendare debet, quòd sciamus, Deum illatas cultoribus ac servis suis injurias severè vindicaturum: *Non vosmetipsos defendentes, charissimi*, (inquit Apostolus) *sed date locum iræ: Scriptum est enim, Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus.* Et Joannes in divina Apocalypsi: *Qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides Sanctorum.* Enimverò *satis idoneus patientiæ sequester Deus. Si injuriam deposueris penes eum, ultor est: si damnum, restitutor est: si dolorem, medicus est: si mortem, resuscitator est. Quantùm patientiæ licet, ut Deum habeat debitorem?* Ideò Christus armis defendi noluit, jussitque Petro, ut gladium reconderet in vagina, nec Deo præriperet ultionem concitatiore & imprudente zelo. Non tam igitur servum illum, cujus auriculam gladio suo abscidit, quàm patientiam Jesu vulneravit: *Patientia Domini in Malcho vulnerata est.*

S. Ambr. l. 3. de offic. c. 4.

1. Pet. 4. 14. 19.

Tert. in Apo.

S. Cyp. lib. ad Demetrian.

Tert. ibid.

XXVII. *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?* Qui Dei providentiæ, omnipotentiæ, & bonitati confidit, in medio inimicorum, in suam perniciem conjuratorum, tranquillus est, aitque: *Si consistant adversùm me castra, non timebit cor meum.* Neque enim calamitates & angustiæ nostræ sapientiam Dei latere possunt, nec bonitatem Patris non movere; nec vim Omnipotentis, ut eis medeatur, sive bonum gloriæ suæ ac salutis nostræ ex eis eliciat, superare. *Per patientiam* igitur *& consolationem Scripturarum spem habeamus.* Divinæ providentiæ ac voluntatis circa nos resque nostras consilia ac decreta impleri oportet. Illis servire, glorioſum; se illis subjicere, perfectum; numquam ab illorum ordine deficere, beatum.

Ps. 16. 3.

Rom. 15. 4.

XXVIII. *In illa hora dixit Iesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in Templo, & non me tenuistis.* Suam in passione Divinitatem ostendit inimicis ipsis, qui, nisi cæci essent, ad tam fulgentes cœlestis veritatis radios oculos mentis aperirent. Se volentem capi, vinciri, & ad judices trahi probat: *Occupant paratum teneri, & trahunt volentem trahi: qui si vellet obniti, nihil quidem in injuriam ejus impiæ manus possent, sed mundi redemptio turbaretur, & nullum salvaret illæsus, qui pro omnium salute erat moriturus.* Mansuetudinem Jesu mirare, & adora, qui & inimicis suis prodesse vult, & eos in infidelitatis ac impietatis suæ nocte illuminare. Salvatoris tui charitatem & benignitatem in similibus occasionibus imitare.

S. Leo, ser. 57. de Pass. Domin. 8.

XXIX. *Hoc autem totum factum est, ut adimplerentur scripturæ Prophetarum. Tunc Discipuli omnes relicto eo fugerunt.* Legis figuræ, Prophetarum oracula, Christum prælocuta sunt & prænuntiarunt, qui finis est Legis & Prophetarum. Argumentum divinitatis Scripturarum & Prophetiarum, eventus est seu adimpletio rerum & mysteriorum, eo quo prænunciata sunt modo. Hinc veritas Christianæ Religionis mirificè confirmatur. Deo gratias humillimas agamus, qui nos ad eam vocavit, & in Scripturis divinis, ac Prophetis loqui nobis dignatur, ut perfecti simus, & non solùm in fide instituti, sed ad omne opus bonum instructi. Laudemus autem illum impensiùs, quòd nobis locutus sit in filio, & quòd *Ab omnipotenti Medico duplex nobis remedium praparatum* sit, *cujus aliud est in sacramento, aliud in exemplo, ut per unum conferantur divina, per aliud exigantur humana. Quia sicut Deus justificationis est author, ita homo devotionis est debitor. Meritò Dominus ipse factus est nobis via, quia nisi per Christum non itur ad Christum. Per ipsum autem ad ipsum tendit, qui per semitam patientiæ & humilitatis ejus incedit.*

S. Leo, ser. 65. de Pass. Domin 16.

Tunc Discipuli omnes relicto cofugerunt. Sic multi Christum sequuntur in prosperis, in adversis verò, ubi ob causam pietatis aliquid patiendum est, ubi aliquid ab hominibus timetur, relicto Jesu fugiunt: *Filii Ephrem intendentes & mittentes arcum, conversi sunt in die belli.* Amicorum Jesu defectio & fuga, non minima passio cordis ejus: *Considerabam ad dexteram, & videbam: & non erat, qui cognosceret me ... Et sustinui qui simul mecum contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inveni.*

Ps. 77. 9.

Ps. 141. 5.

Ps. 68. 21.

XXX. *At illi tenentes Iesum, duxerunt ad Caipham Principem Sacerdotum, ubi Scribæ & Seniores convenerant.* Summus Sacerdos, Legis Novæ Doctor, Rex Judæorum, omniumque gentium, Judex vivorum & mortuorum, coram Judæorum Sacerdotibus, Legisperitis & Senatoribus sistitur judicandus. Utinam & nunc ab improbis Sacerdotibus immolandus non sisteretur in Altari! Utinam veritas ejus non damnaretur umquam, aut captiva detineretur ab eis, qui illius defensores ac vindices esse deberent! Honor nihilominùs Sacerdotio & auctoritati deferendus est in improbis etiam Sacerdotibus.

XXXI. *Petrus autem sequebatur eum à longè, usque in atrium Principis Sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris, ut videret finem.* Petrus amore Domini impellebatur ad eum sequendum: sed amor parvus erat & languidus, nec humano prævalebat timori; ideò sequebatur à longè. Et ingressus in aulam Caiphæ, sedebat cum ministris Pontificis. Quid mirum, si in

servo-

servorum comitatu, libertatem justitiæ, libertatem filiorum Dei per negationem Domini ac Magistri sui amittit? Malorum societas, occasionesque peccati, exitiales saluti. Illas infirmi, qualis erat Petrus, vitare solicitè debent, Christum propiùs sequi, gratiam qua
Ps.17.27. id possint, humiliter implorare. *Cum sancto sanctus eris* (inquit Propheta) *& cum perverso perverteris.*

XXXII. *Principes autem Sacerdotum, & omne Concilium, quærebant falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent: & non invenerunt, cùm multi falsi testes accessissent*, &c. Christus, qui Veritas est, falsis testimoniis accusatus & prædamnatus, silet,
Ten. ut os ejus *taciturnitatis honore signatum* venerati, convitia, maledicta, calumnias improborum & invidorum patienter feramus, nec aperiamus os absque necessitate; innocentiam nostram, si opus sit, servata charitate, mansuetudine, & humilitate defendentes; non convitia convitiis, calumnias calumniis repellentes. Dicat Christianus aliquando, cùm tacendi tempus est, cùm stultis convitiatoribus, aut calumniatoribus non est respondendum secundùm stultitiam illorum, quod à Propheta, in persona etiam
Ps.38.2. & 3. Christi, dictum est: *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me: obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis.* Siluit Christus: numquid semper silebit? Siluit judicandus, *Sicut ovis ad occisionem*
Isaiæ 53. ductus est; *Sicut agnus coram tondente se* obmutuit. Non silebit judicaturus. *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit.* Christi Jesu silentium confundit superbiam filiorum Adam, qui se & cum justè accusantur & reprehenduntur, purgare & excusare sem-
Ps.49. per volunt, parati semper *ad excusandas excusationes in peccatis.*

Cæterùm Jesus à Principe Sacerdotum per Deum vivum adjuratus, ut dicat, si Christus sit Filius Dei, ita esse palam fatetur. Tempus enim tacendi, & tempus loquendi. Veritatem dissimulandam non esse, cùm de illa à publica potestate, secundùm juris ordinem, interrogamur, exemplo suo docet maximè verò veritatem fidei, quantumvis odiosa sit fidei hostibus; sed & verbi, & sanguinis ad mortem usque profusi confessione ac testimonio consignandam. Hęc confessio Martyres facit & consecrat. Sic divini nominis gloriæ militatur. Hoc nomine Christus *primus*
S.Gr. Naz. Orat.18. *Martyr* à Patribus appellatur. Sicut Jesus se Christum esse confessus est; ita Christianus se Christi discipulum esse, verbis operibusque fateatur, & toto, si opus est, profuso sanguine pro fide, pro justitia,
Tert. Apolog.c.1. pro cujusvis Christianę virtutis bono confirmet. *Christianus si denotatur, gloriatur; si accusatur, non defendit; interrogatus, vel ultro confitetur; damnatus, gratias agit. Quid hoc mali est, quòd naturalia mali non habet, timorem, pudorem, tergiversationem, pœnitentiam, deplorationem? Quid hoc mali est, cujus reus gaudet, cujus accusatio votum est & pœna fœlicitas?* Gaudebant Martyres, cùm ab Ethnicis, ut blasphemiæ in Deos rei, cruciabantur, aspicientes *in auctorem fidei & consummatorem Iesum*, qui cùm *splendor gloriæ Dei* esset, & *figura substantiæ ejus*, unumque ei studium fuisset, ut homini, honorificare Patrem suum, & ejus nomen hominibus manifestare, nihilominùs ab impio & injusto Pontifice, ut blasphemiæ reus, damnatus est; & patientissimè tulit pro salute nostra illatam sanctitati suæ adeò atrocem injuriam. *Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur?* Caiphas actor est & Judex. Senatores adversùs Jesum magis commovet seditioso præjudicio, nullo juris ordine servato, nullo causæ examine, nulla prævia doctrinæ, vitæ, ac miraculorum Christi inquisitione, nulla Propheticorum oraculorum collatione facta, iniquorum & conjuratorum Judicum sententias rogat. *Quid vobis videtur? At illi dixerunt, Reus est mortis.* Autór vitæ, & vitę quidem æternæ, mortis reus pronuntiatur. Qui mortuos ad vitam revocavit, morti devovetur.

XXXIII. *Tunc expuerunt in faciem ejus, & colaphis eum cæciderunt: alii autem palmas in faciem ejus dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?* Injuriarum atrocium genus omne pro nobis Christus summa cum mansuetudine patitur nobis patientiæ in ferendis, charitatis in condonandis injuriis documentum præbens. *Deus spiritum suum in Filio cum tota patientia collocavit. Taceo quod figitur: in hoc ènim venerat. Numquid tamen subeundæ morti etiam contumeliis opus fuerat? Sed saginari voluptate patientiæ discessurus volebat. Despuitur, verberatur, deridetur, fœdis vestitur, fœdioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides! Qui hominis figura proposuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus est. Hinc vel maximè, Pharisæi, Dominum agnoscere debuistis. Patientiam hujusmodi nemo hominum perpetraret.* Atroces maximè sunt injuriæ, quæ hominem in facie dehonestant, fœdant, vulnerant. Facies pars hominis præcipua, templum rationis, simulacrum animæ, gloria corporis, sedes honoris & pudoris. *Totus homo in vultu est.* Verbera in facie illata, maximè contumeliosa sunt, liberis præsertim hominibus. *Non enim plaga repræsentat contumeliam* (inquit Demosthenes;) *sed dedecoratio.* Hinc Constantinus Augustus lege lata sancivit, ne in facie eorum, qui ad metalla damnati essent, pœna damnationis inscriberetur: *Quò facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis est cœlestis figurata, minimè maculetur.* Hinc Tertullianus: *Quæ in stadio geruntur, indigna conspectui tuo non negabis, pugnos, & calces, & colaphos, & omnem petulantium manus, & quamcumque humani oris, id est divinæ imaginis depugnationem.* Christus colaphos & alapas, alioque insultus contumeliosissimos pro nobis patitur: nos verò pro ipso nihil pati volumus; imò injuriam pro injuria, contumeliam pro contumelia, persecutionem pro persecutione, pro verberibus verbera rependimus. Tantùm abest, ut patiamur in spiritu Euangelii, & ad præbendam alteram maxillam ei, qui nos in dextera percutit, parati simus, secundùm Christi præceptum; quàm charitatem amittamus: quin imò charitatem potiùs amittere, & Euangelium conculcare pro nihilo ducimus, ut ulciscendi libidinem expleamus. Quid aliud istud est, quàm faciem Christi Jesu colaphis & alapis cædere? Siquidem insultus, contumelias, & injuriarum genus omne membris suis illatum, sibi illata reputat. Unde Saulum è cœlis alloquens, persecutorem suum vocat: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Spùta, colaphos, alapas, alioque petulantium militum insultus in facie sua sacratissima Christus Jesus patitur, ut muliebris præsertim sexus peccata expiet, cultu nimio faciei, nimio studio formæ ac nitoris perpetrata. *In Deum enim delinquunt, quæ cutem medicaminibus urgent, genas rubore maculant, oculos fuligine porrigunt. Displicet nimirum illis plastica Dei: in ipsis se nimirum arguunt & reprehendunt artificem omnium. Reprehendunt enim cùm emendant, cùm adjiciunt, utique ab adversario artifice sumentes additamenta. Is est diabolus. Nam quis corpus mutare monstraret, nisi qui & hominis spiritum malitia transfiguravit? Ille indubitatè hujusmodi ingenia concinnavit, ut in vobis pateat manus vos quodammodo Deo inferre*, &c.

Tert. l. de Patient.

Apulejus Demost. Cicuus L. suæ facta, D. De pœnis. L. Si quis, C. eod. tit.

Tert. l. de Spectac. c. 18.

Tert. l. 2. de Fœminarum cultu.

XXXIV. *Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla dicens: Et tu cùm Iesu Galilæo eras. At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis. Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla. Et ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno. Et iterum negavit cum juramento: Quia non novi hominem. Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Verè tu ex illis es. ... Tunc cœpit detestari & jurare, quia non novisset hominem. Et continuò gallus cantavit.* Unusquisque tentatur à concupiscentia sua: hæc ancilla est, cujus voce ad negandum Christum solicitatur. Quantas tenebras in mente? Quantam infirmitatem & corruptelam in voluntate? Quantam oblivionem gratiarum & promissorum Dei, officiorumque hominis in memoria parit? Cohibenda illa & coercenda est, ne menti dominetur: Si enim semel succubuerimus tentationi,

& sta-

& ſtatim auxiliante Deo pœnitentiam non egerimus, primum peccatum ſemen erit alterius peccati; ſecundum, ſemen tertii; tertium, pœna præcedentium: quod in Petro contigiſſe videmus, qui ex negatione Chriſti in perjurium labitur; ſe noviſſe negat, quem Dei vivi Filium fuerat confeſſus, à quo tot affectus fuerat beneficiis, Apoſtolici Senatus Princeps, Eccleſiæ ſuæ caput, amoriſque ſui ac auctoritatis Vicarius in ejus regimine conſtitutus; *prior in donis, major imperio*, ut Jacob Patriarcha de primogenito ſuo ait. Non ſolùm negat, ſed cùm execratorio juramento, non à judicibus interrogatus, & ad mortem quæſitus, ſed à ſervis notatus. Ad unius auræ flatum Eccleſiæ columna concuſſa eſt: quid debiles arundines non timeant? Petri lapſum conſiderando admonemur, *Ne homo quiſquam de humanis viribus confidat. Nam quid aliud pertinuit ad Doctorem Salvatoremque noſtrum, niſi ut nobis nequaquam de ſe quemquam præſumere debere, in ipſo primo Apoſtolorum demonſtraret exemplo?* Infirmitatem ſuam Petrus neſciebat, quando à Domino, quòd ter eſſet negaturus, audiebat; æger ſe neſciebat, Medicus ægrum ſciebat. Sunt ergo quædam quæ Deus novit in nobis, neſcientibus nobis. Petrum cadere permiſit Deus, ut ejus præſumptionem, & arrogantiam curaret. Hinc diſcimus 1. Voluntatem hominis ſibi non ſufficere, niſi gratiæ Chriſti auxilio roboretur. 2. Inutile nobis fieri culpa noſtra gratiæ cœleſtis auxilium, ſi voluntas noſtra repugnet: quorum alterum Petri, alterum Judæ confirmat exemplum. Hic enim, etſi gratiam Chriſti uberem habuerit, tamen quia noluit attendere, nec quod in ſe erat, cooperari, nullam inde conſecutus utilitatem eſt: Ille verò, etſi bene animatus fuerat, divino tamen ſubtracto auxilio, non ſtetit. Totum igitur ita Deo tribuamus, ut tamen oſcitandum dormiendumque non putemus: nec rurſus, ſi vigilamus, laboribus noſtris ac vigilantia rem totam confici arbitremur. Nam nec deſides jacere nos vult Deus, ac ideò nonnihil à nobis petit: nec arrogantia corrumpi, atque in nobis ipſis confidere & gloriari; ideò totum nobis non commiſit. Ita ex utraque parte incommodo remoto, noſtræ conſuluit utilitati. Hanc ob rationem Verticem quoque Apoſtolorum labi permiſit, humiliorem ipſum faciendo, & ad majorem charitatem perducendo: *Cui enim plus donavit, magis diligit.* Propterea ter à Chriſto poſt reſurrectionem interrogatus eſt: *Petre, amas me?* Cordis inſpector interrogat, & vult audire, quòd ametur, & parùm eſt ſemel; interrogat hoc propè cum tædio ipſius Petri: miratur enim à præſcio ſe toties interrogari, cùm ſemel ſufficeret reſpondere etiam neſcienti: *Sed tamquam tibi diceret Dominus, Expecto, numerus legitimus impleatur: tertiò confiteatur per amorem, quia ter negaverat per timorem.*

S.Aug. l.66. in Ioa.

Luc.7.

S.Aug. t. 31. alias 27. ex homiliis 50.

Nimius amor ſui, nimius vitæ præſentis amor, Petrum ad negationem Chriſti impulit. Et hæc omnium penè peccatorum noſtrorum origo eſt. *Duas Apoſtoli tenemus voluntates. Vnam qua voluit non mori, penitùs inculpabilem; alteram & multùm laudabilem, qua ſibi complacebat, quòd eſſet Chriſtianus. In qua ergo culpatur? An in eo quòd mentiri quàm mori maluit? Hæc planè voluntas reprehenſione digna fuit, quia corporis magis, quàm animæ, voluit ſervare vitam.* Os nempe quod mentitur, occidit animam. *Et peccavit ergo: & non abſque conſenſu propriæ voluntatis, infirmæ quidem & miſeræ, ſed plenè liberæ. Peccavit autem, non ſpernendo, aut odiendo Chriſtum, ſed ſe nimis amando. Nec in hunc perverſum amorem ſui, voluntatem metus ille ſubitus compulit, ſed eſſe convicit. Iam tunc proculdubio talis erat, ſed neſciebat, cum ab illo quem latere non poterat, audivit:* Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. *Illa itaque voluntaria infirmitas per concuſſum amorem nota, non orta, notum fecit, quatenus ſe, quatenus Chriſtum amaverit; notum autem non Chriſto, ſed Petro. Nam Chriſtus & ante ſciebat quid eſſet in homine. Quatenus ergo Chriſtum diligebat, vim paſſa eſt illa voluntas, ut contra ſe loqueretur: quatenus verò ſe, voluntariè proculdubio conſenſit, ut pro ſe loqueretur. Si Chriſtum non amaſſet, non negaſſet invitus. Verum ſi ſe ampliùs non amaſſet, non aliquatenùs negaſſet.*

S.Joa. Chr. h. 81. in Mat.

S.Ber. l. de Gratia & libero arbitrio, c.12.

XXXV. Petrus ex infirmitate periculum negationis incurrit, ob hoc *hæſitare permiſſus, ut in Eccleſiæ Principe remedium pœnitentiæ conderetur; & nemo auderet de ſua virtute confidere, quando mutabilitatis periculum nec beatus Petrus potuiſſet evadere.* Cadere permiſſus eſt, ut humanam in ſe expertus infirmitatem, peccantibus compati, eoſque in ſpiritu charitatis & lenitatis corripere diſceret. *Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egreſſus foras, flevit amarè.* Dominus Jeſus, qui intra Pontificale Concilium ſolo corpore tenebatur, trepidationem diſcipuli foris poſiti divino vidit intuitu: & paventis animum mox, ut reſpexit, erexit. *Felices, Sancte Apoſtole, lachrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem habuere ſacri baptiſmatis. Affuit enim dextera Domini Ieſu Chriſti, quæ labentem te, priùs quàm dejicereris, exciperet, & firmitatem ſtandi in ipſo cadendi periculo recepiſti.*

S.Leo ſ.62. de paſſ. Dom.9.

Et egreſſus foras, flevit amarè. *Quis ita evaneſcat, ut exiſtimet, Apoſtolum Petrum hoc habuiſſe in corde, quod in ore, quando Chriſtum negavit? Nempè in illa negatione intus veritatem tenebat, & foris mendacium proferebat. Cur ergo lacrymis diluit quod ore negaverat, ſi ſaluti ſufficiébat, quòd corde credebat? Cur loquens in corde ſuo veritatem, tam amaro fletu punivit mendacium quod ore deprompſit; niſi quia magnam vidit eſſe perniciem, quòd corde quidem credidit ad juſtitiam, ſed ore non eſt confeſſus ad ſalutem?* Magna pariter Chriſtianorum pernicies, qui Chriſtum & *Deum ſe noſſe confitentur, factis autem negant.*

S.Aug. l. contra Mendacium, c.6.

Ad Titum, c.1.16.

Petrus flevit, poſtquam Jeſus illum reſpexit. *Præſumptor periiſſet, niſi Redemptor reſpexiſſet.* Flevit: *Maluit enim* ipſe ſuum accuſare peccatum, ut juſtificaretur fatendo, quàm gravaretur negando. Petrus doluit & flevit, quia erravit ut homo. *Non invenio quid dixerit: invenio quòd fleverit: lachrymas ejus lego, ſatisfactionem non lego:* (id eſt, excuſationem, ſeu defenſionem:) *ſed quod defendi non poteſt, ablui poteſt. Lavent lacrymæ delictum, quod voce pudor eſt confiteri. Et veniæ fletus conſulunt, & verecundiæ. Lachrymæ ſine horrore culpam loquuntur: lacrymæ crimen ſine offenſione verecundiæ confitentur: lacrymæ veniam non poſtulant, & merentur. Inveni cur tacuerit Petrus, ne tam cita veniæ petitio plus offenderet. Anteflendum eſt, ſic precandum. Ronæ lacrymæ, quæ lavant culpam. Denique quos Ieſus reſpicit, plorant. Negavit primò Petrus, & non flevit, quia non reſpexerat Dominus. Negavit ſecundò, non flevit, quia adhuc non reſpexerat Dominus. Negavit & tertiò, reſpexit Ieſus, & ille amariſſimè flevit. Reſpice, Domine Ieſu, ut ſciamus noſtrum deflere peccatum, lavare delictum. Flevit ergo & amariſſimè Petrus, flevit, ut lacrymis ſuum poſſet lavare delictum: & tu ſi veniam vis mereri, dilue lacrymis culpam tuam: eodem momento, eodem tempore reſpicit te Chriſtus. Si in aliquo fortaſſe labaris; quia ſecretorum tuorum adſiſtit teſtis, reſpicit, ut recorderis, & fatearis errorem. Imitare Petrum dicentem alibi tertiò:* Domine, tu ſcis quia amo te. *Etenim quia tertiò negaverat, tertiò confitetur: ſed negavit in nocte, confitetur in die.*

S.Amb. l.10. in Luc.

Ioa.21.15.

Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu..... Et egreſſus foras, flevit amarè. Ad veram converſionem tria eſſe neceſſaria, Petrus exemplo ſuo docet. 1. Ut verbi Jeſu recordemur, ut legis & mandatorum Dei, ut Euangelii memores ſimus. *Lex* enim *Dei immaculata, convertens animas..... In corde meo abſcondi eloquia tua, ut non peccem tibi.* 2. Occaſiones peccati deſerendæ. Ubi negat Petrus? Non in monte, non in Templo, non in ſua domo; ſed in Prætorio Judæorum, in domo Principis Sacerdotum. Ibi negat, ubi veritas non eſt; ibi negat, ubi Chriſtus captus, ubi Jeſus ligatus eſt. Ideò egreſſus eſt foras, ut pœnitentiam

Pſ.18.8. Pſ.118.11.

S.Amb. l.10. in Luc.

tiam inchoaret, ac fletibus peccatum expiaret. Didici cavere alloquia perfidorum. Petrus inter Judæos negavit, Salomon contubernio Gentili deceptus erravit. 3. Flenda sunt peccata, & amara cordis contritione eluenda. *Quam magna deliquimus, tam granditer defleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non desit; pœnitentia crimine minor non sit.* Quis stupris deditus, flagitiis involutus, lavat per singulas noctes lectum suum? *Nescit flere, qui flenda comittit: & cùm ipse sit lacrymabilis, non habet pœnæ lacrymas suæ.*

S.Cypr. l.de Lapsis.

S.Ambr. En. in ps.118. s.7.

Et egressus foras, flevit amarè. Sequens per omnia vestigia Christi Petrus conturbatur, & negat: respicitur & plorat; fletus tergit, quod timor infecerat. *Non fuit illa Petri desertio, sed eruditio.* Amare quippè Dominum interrogatus, in corde suo præsumpserat se pro eo moriturum. Viribus suis hoc tribuerat; *Nisi paulisper à regente desereretur, non sibi demonstraretur.* Ausus est dicere, *Animam meam pro te ponam.* Animam suam pro Christo Præsumptor se positurum esse jactabat, pro quo nondum posuerat Liberator. Denique cùm timore turbatur, sicut Dominus prædixerat; ter negat eum, pro quo se promiserat moriturum. Respexit illum Dominus. At ille amarè flevit. *Amara erat recordatio negationis, ut dulcis esset gratia redemptionis. Nisi desertus, non negaret: nisi respectus, non fleret. Odit Deus præsumptores de viribus suis, & tumorem istum in eis, quos diligit, tamquam Medicus secat. Secando quidem infert dolorem, sed firmat postea sanitatem.* Flevit amarè. *Flevit errorem suum Petrus, & meruit, ut aliorum aboleret errores.* Da, Domine, lacrymas Petri, nolo lætitiam peccatoris.

S.Aug. s.285. alias 4. inter editos ex Majoris Cathusiæ mss.

S.Amb.l.5.in Hexameron. c.25.

CAPUT XXVII.

Sensus Litteralis.

I. *Mane autem facto, consilium inierunt omnes Principes Sacerdotum & Seniores Populi adversus Iesum, ut eum morti traderent.* Cùm dies illuxisset, Principes omnes Sacerdotum, & Senatores magni Synedrii, qui in ædes suas recesserant, dissoluto nocturno conventu, in quo falsi testes auditi fuerant adversùs Jesum, rursus convenerunt, & Jesum, quem in manibus militum reliquerant illudendum, concilio suo, cui nemo Senatorum deerat ob celebritatem causæ, iterùm sisti jussum interrogaverunt (ut S. Lucas narrat) *dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi: si autem & interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? qui ait: Vos dicitis, quia ego sum. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audivimus de ore ejus.* Post istam igitur solemniorem interrogationem Jesu in frequentissimo, diurnoque concilio, cùm eum in confessione Divinitatis suæ persistentem, unanimi suffragio reum mortis pronuntiassent, deliberarunt, qua ratione omnium commodissima, facillima & expeditissima, sententiam capitalem in ipsum exequerentur, quo mortis genere illum è medio auferrent. Quia verò expeditius illis esse visum est, ut publico judicio affigeretur cruci: cùm illis adepta esset à Romanis capitalium judiciorum auctoritas, ut eorum verba apud Joannem testantur: *Nobis non licet interficere quemquam*: illum Pilato judicandum tradiderunt. *Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato Præsidi*, seu Procuratori Judææ pro Cæsare, qui potestatem vitæ ac necis à Tiberio acceperat. Expetierunt autem Pilatum Sacerdotes & Senatores Judæorum executorem magis sævitiæ, quàm arbitrum causæ. Offerebant enim Jesum duris nexibus vinctum, colaphis & alapis frequentibus cæsum, sputis oblitum, clamoribus prædamnatum, ut inter tot præjudicia, quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus absolvere.

Luc.22.66. & seqq.

S.Leo s.17.de Pass. Dom.8.

II. *Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset; pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit.* Videns Judas, quòd Jesus Synedrii præjudicio morti destinatus elabi non posset, mœrore ac pudore peccatum consequente cruciatus, conscientiæ stimulis dilaniatus, pœnitentia ductus, sed falsa & inutili, triginta argenteos, proditionis mercedem, restituit primariis Sacerdotibus & Senatoribus Judæorum, dicens: Peccavi, tradens hominem insontem. At illi responderunt: Factum tuum solus expende: nostra nihil interest. Et projectis argenteis in ea parte Templi, in qua considebat Synedrium, abiit, & laqueo se suspendit. Fracto porrò laqueo, præceps corruit, vel in saxum asperum, vel in ligni truncum acutum, & fisso ventre, intestina illi effusa sunt. Vel, suspensus ita intumuit, ut crepuerit illi venter, & viscera ejus omnia effusa sint. Ita conciliatur S. Matthæus cum S. Petro. Ille desperationis & mortis Judę initium, hic exitum describit, supplens quod Matthæi narrationi deerat.

Act.1.

III. *Principes autem Sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est.* Acceptis argenteis in Templum à Juda projectis, quos antea recipere noluerant, ne venditionem rescindere viderentur, dixerunt: Non licet hanc pecuniam in Thesaurum sacrum, sive in Ærarium templi inferri, quia pretium est, quo homo venditus est ad cædem, & turpe lucrum templo offerri vetitum. *Deuter.* 23. 18. At apud Hebræos cultus Idolorum, stuprum, cædes velut paria censentur. Ad homicidium etiam justum id extendunt, ea forsan ratione, quæ 1. *Paralip.*22.8. exprimitur, ubi Dominus dixisse memoratur Davidi: *Multum sanguinem effudisti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me.* Sed eadem, imò potiori ratione, ipsi Sacerdotes qui sanguinem effuderant, arceri debebant ab offerendis Deo sacrificiis, quæ pecuniariis illis donis longè erant sanctiora. Damnant itaque se ipsos impii Sacerdotes, cùm in venditore id facinus execrantur, cujus ipsi emptores erant.

IV. *Concilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille Haceldama, hoc est ager sanguinis, usque in hodiernum diem.* Deliberatione facta, in quem usum pecunia illa expendi posset, emerunt ex ea certum agrum, *figuli* nuncupatum, sive quòd alicujus figuli proprius esset, sive quòd testarum fragmenta in illum projicerentur, sive quòd ejus uber omne ad figulina opera exhaustum esset, ita ut nullus inde fructus sperari posset. Illum autem agrum sepulturæ peregrinorum destinarunt, sive Judæorum, qui ex remotis regionibus Jerosolymam adventabant Religionis causa, ac morte occupati propriam sepulturam non habebāt: sive, quod verisimilius est, Ethnicorum, qui Jerosolymis præsidii causa tunc ingenti numero habitabant, ne promiscuè cum Judæis sepelirentur. Pretium sanguinis in mortuos & immundos impendi conveniens judicarunt. Propter hoc vocatus est ager ille à vulgo, *Ager sanguinis*, id est, emptus pretio sanguinis, ad perennem proditionis Judę, sceleriscque Judæorum memoriam. In Petri Oratione *Act.*1. Judas hunc agrum acqui-

acquiſiviſſe dicitur ex mercede iniquitatis, non tamquam rem ſuam, ſed tamquam æternum infamiæ monumentum. Dicebat enim populus præteriens: Hic eſt ager ille emptus ex pecunia, pro qua Judas Magiſtrum ſuum vendidit.

V. *Tunc impletum eſt, quod dictum eſt per Ieremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt à filiis Iſrael: & dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus.* Locus ille in Jeremiæ Prophetia non invenitur, ſed in Zacharia minorum Prophetarum undecimo; cujus ſenſum, non verba S. Matthæus expreſſit. Sic autem habet Zacharias ex perſona Chriſti: *Si bonum eſt in oculis veſtris, afferte mercedem meam: & ſi non, quieſcite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad ſtatuarium, decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis. Et tuli triginta argenteos; & projeci illos in domum Domini ad ſtatuarium.* Chriſtus per Prophetam mercedem petit à Judæis pro beneficiis, quibus eos affecerat. At Principes Sacerdotum loco mercedis appenderunt triginta argenteos Judæ proditori, ut eis ad mortem traderetur. Projecti ſunt autem à Juda in domum Domini, id eſt, in templum, *ad ſtatuarium*, Hebraicè *figulum*, , ut ſcilicet per Sacerdotes ad manus ſtatuarii, ſeu figuli eo pretio vendentis agrum ſuum, pervenirent. Hoc igitur Zachariæ vaticinium tunc impletum eſſe Sanctus Matthæus obſervat, cùm Judas triginta argenteos reſtituit Principibus Sacerdotum, & in templum projecit, ex iiſque ager figuli emptus eſt. *Et acceperunt* Principes Sacerdotum *triginta argenteos* in templum projectos, *pretium appretiati* Meſſiæ, quem tanti æſtimaverunt filii Iſrael, ad quos miſſus erat: & eos dederunt ad emendum agrum figuli, ſicut Dominus Zachariæ juſſerat.

S. Hier. in hunc loc.

Zach. 11. 12. 13.

Verùm cur *Ieremiæ* nomine citat Euangeliſta, quod apud Jeremiam non invenitur, ſed apud *Zachariam*? Id à Jeremia dictum reverà, quamvis non ſcriptum quidam reſpondent. Et certè S. Hieron. oſtenſum ſibi teſtatur à Nazarenæ ſectæ homine librum apocryphum, in quo id ſub Jeremiæ nomine extaret: Quod à Jeremia dictum erat, Zachariam uſurpaſſe, qui Jeremiæ locutiones imitari ſic amat, ut propterea dicere ſoliti ſint Hebræi, *Ieremiæ ſpiritum in Zacharia fuiſſe*. Illud S. Natthæum citaſſe, ſub nomine Jeremię à quo primitùs dictum ex traditione noverat, vel ex revelatione Spiritus ſancti. Reſpondent alii Scribarum, errore irrepſiſſe in S. Matth. Textum *Ieremiam* pro *Zacharia*, cùm adſcriptum eſſet compendiariis notis, Ζρ̃ι̃ε, id eſt, Ζαχαρ̃ι̃ε, & ab iis oſcitantibus lectum eſſet Ιρ̃ι̃ε, id eſt, Ἱερεμ̃ι̃ε, Syrum Interpretem nullius Prophetæ non habere, uti nec Perſicum; ſed, *Tunc impletum eſt, quod dictum fuerat per Prophetam*. In ora marginali adſcriptum abbreviatis characteribus Prophetæ nomen, ab Excriptoribus falſa lectione deceptis in Textum intruſum fuiſſe, *Ieremiam* pro *Zacharia*: Quę conjectura & Euſebii Cęſareenſis auctoritate nititur. Sed & nonnullos Codices Latinos ſuo tempore habuiſſe, *Quod dictum eſt per Prophetam*, tacito *Ieremiæ* nomine, S. Aug. teſtatur: quamvis hęc ei reſponſio non placeat. Alii Jeremiam in volumine Prophetarum primum locum olim obtinuiſſe ex Rabbinorum traditionibus obſervant, & primum propterea nominari Matth. 16. 14. *Alii verò Ieremiam, aut unum ex Prophetis*. Matthæum ergo verba ex volumine Prophetarum citaſſe tantùm ſub illius nomine, qui primus eo in volumine occurrebat. Simile illud Lucæ 24. 44. *In Lege, Prophetis, & Pſalmis*. In Pſalmis, id eſt in Libro Hagiographorum, in quo Pſalmorum liber primum locum obtinebat.

Euſ. l. 10 de Demonſtr. Eu. pag. 481.

Hunc nodum aliter ſolvit S. Auguſt. Reſpondet primò, ſecretiore conſilio Providentię Dei, qua mentes Euangeliſtarum ſunt gubernatæ, factum, ut *Ieremiæ* nomen pro *Zacharia* ſcriberetur. Potuiſſe fieri, ut animo Matthæi Euangelium conſcribentis pro Zacharia Jeremias occurreret, ut fieri ſolet; quod tamen ſine ulla dubitatione emendaret ſaltem ab aliis admonitus, qui illo adhuc ſuperſtite hoc legere potuerunt, niſi cogitaret memoriæ ſuæ, quæ Spiritu ſancto regebatur, non fruſtra occurriſſe aliud pro alio nomen Prophetæ; ſed quia Dominus ita ſcribi conſtituit, ut doceret, ita omnes ſanctos Prophetas uno ſpiritu locutos mirabili inter ſe conſenſione conſtare, ut hoc multò amplius ſit, quàm ſi omnium omnia Prophetarum, uno unius hominis ore dicerentur: *Et ideo indubitanter accipi debere, quæcumque per eos Spiritus ſanctus dixit, & ſingula eſſe omnium, & omnia ſingulorum*. Propter hanc Prophetarum admirabilem concordiam, inquit Sanctus Auguſtinus, non abſurdè, imò congruentiſſimè etiam Jeremiæ deputatur, quod per Zachariam dictum reperitur.

S. Aug. l. 3. de conſenſu Euan. cap. 7.

Alia S. Auguſt. reſponſio eſt, ex duobus locis Propheticis conflari hoc teſtimonium, Jeremiæ, & Zachariæ. Illud autem uſitatum eſt, ut cùm verba, aut teſtimonia duorum ſunt, aut altero omiſſo alter tantùm nominetur, aut totum teſtimonium, quaſi unius tantùm eſſet, ſignificetur. Prioris exemplum eſt *Marci* 1. 2. & 3. ubi prior teſtimonii pars Malachiæ eſt, poſterior Iſaiæ; & tamen omiſſo Malachia, unus nominatur Iſajas. Poſterioris, *Matth.* 21. 5. ubi teſtimoniis duorum Prophetarum connexis, dicitur tamen *ſcriptum per Prophetam*. Quod de pretio hìc dicitur, eſt ex Zacharia; quod de agro empto, ex Jeremia. *Eſt apud Ieremiam, quòd emerit agrum à filio fratris ſui, & dederit ei argentum, non quidem ſub hoc nomine pretii, quod poſitum eſt apud Zachariam, triginta argenteis; verumtamen agri emptio non eſt apud Zachariam. Quod autem Prophetiam de triginta argenteis ad hoc interpretatus ſit Euangeliſta, quod modò de Domino completum eſt, ut hoc eſſet pretium ejus, manifeſtum eſt; ſed ad hoc pertinere etiam illud de agro empto, quod Ieremias dixit; hinc potuit myſticè ſignificari, ut non hic Zachariæ nomen poneretur, qui dixit triginta argenteis, ſed Ieremiæ, qui dixit de agro empto; ut lecto Euangelio, atque invento nomine Ieremiæ, lecto autem Ieremia & non invento teſtimonio de triginta argenteis, invento tamen agro empto, admoneatur lector utrumque conferre, & inde ſenſum enucleare Prophetiæ, quomodo pertineat ad hoc, quod in Domino impletum eſt. Nam illud quod ſubjecit huic teſtimonio Matthæus, cùm ait:* Quem appretiaverunt filii Iſrael, & dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus, *nec apud Zachariam, nec apud Ieremiam reperitur. Vnde magis ex perſona ipſius Euangeliſtæ accipiendum eſt eleganter & myſticè inſertum, quia hoc ex Domini revelatione cognoverit, ad hanc rem, quæ de Chriſti pretio facta eſt hujuſmodi pertinere Prophetiam. Liber quippè empti agri apud Ieremiam jubetur mitti in vas fictile, & tenetur hic de pretio Domini ager figuli, & hoc ad ſepulturam peregrinorum, tamquam ad permanſionem quietis eorum, qui in hoc ſæculo peregrinantes conſepeliuntur Chriſto per baptiſmum. Nam & illam emptionem agri hoc ſignificare Ieremiæ, dixit Dominus, Quia erit permanſio de captivitate liberatorum.*

Jerem. 32. 14.

VI. *Ieſus autem ſtetit ante Præſidem: & interrogavit eum Præſes, dicens: Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Ieſus: Tu dicis.* Jeſus ante Pręſidem ſtetit in Prætorio ut reus, Judæis remanentibus foris, ut non contaminarentur. Interrogavit autem eum Pilatus, an Rex eſſet Judæorum: quia Sacerdotes & Senatores Judęi illum cum hoc elogio Pilato tradiderant, hoc crimen affectati Regni maximè valiturum exiſtimantes, ut Jeſum morti addiceret. Confer cum Lucæ 23. 2. *Cœperunt autem* (inquit) *illum accuſare, dicentes: Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dare Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe.* Hinc eum interrogavit Pilatus: *Tu Res es Judæorum?* Tu tam vilis, tam pauper, Rex es Judęorum? Reſpondit illi Jeſus, *Tu dicis*: Ita res habet. Rex quidem ſum ego: ſed terrenum & temporale non eſt Regnum meum. Confer cum Joannis 18. 36. *Regnum meum non eſt de hoc mundo. Si ex hoc mundo eſſet Regnum meum, miniſtri mei utique decertarent, ut non tra-*

S. Hier. *traderer Judæis: nunc autem Regnum meum non eſt hinc.* Sic reſpondit, ut & verum diceret, & ſermo ejus calumniæ non pateret. Cæterùm Regnum ſuum ſpiritale omninò eſſe ſignificat, prædicatione veritatis inJoa.18.37. choatùm. *Ego*, inquit, *in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati: Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam.*

VII. *Et cùm accuſaretur à Principibus Sacerdotum, & Senioribus, nihil reſpondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis, quanta adversùm te dicunt teſtimonia? Et non reſpondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præſes vehementer.* Cùm vidiſſent Pontifices Pilatum priori criminatione non multùm moveri, ſecundam accuſationem coram ipſo Jeſu more Romano intentarunt; quòd nempè populum commoveret, doçens per univerſam Judæam, incipiens à Galilæa uſquè Jeruſalem. Pilatus Jeſum urget, ut cauſam ſuam agat, Luc.23.5. innocentiam ſuam tueatur. Jeſus non reſpondet ei ad ullum verbum. 1. Quòd accuſationum inanitas per ſe ſatis perſpicua & explorata eſſet vel ipſi judici. 2. Quòd ſupervacuam defenſionem omnem fore Chriſtus prænoſceret, Pilato Judæorum clamoribus importunis, ac Cæſaris timori ceſſuro. 3. Quòd mortem crucis pro generis humani redemptione pati decreviſſet. *Et non reſpondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præſes vehementer*, hominem inſontem, ſapientem, eloquentem, in capitis periculo ſilere. Mirabatur ejus patientiam, fortitudinem, mortis contemptum, integritatem, modeſtiam. At ex ſilentio Jeſu nullum adversùs ejus innocentiam præjudicium fieri poterat. Nam in capitalibus cauſis, non modò tacentes, niſi certiſſimis convicti teſtimoniis damnari non poſſunt; ſed ne confeſſio quidem perire volentium admittenda eſt.

VIII. *Per diem autem ſolemnem conſueverat Præſes populo dimittere unum vinctum, quem voluiſſent. Habebat autem tunc vinctum inſignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jeſum, qui dicitur Chriſtus? Sciebat enim, quòd per invidiam tradidiſſent eum.* Mos invaluerat, ex Auguſti (ut probabile eſt) conceſſione, ut tempore Feſti Paſchalis populo Judaico vinctum unum, ſeu reum mortis, Præſes dimitteret, quemcumque poſtulaſſent. Sic Imperatores Chriſtiani Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius, generali Lege judicibus mandarunt, ut primo die Paſchali omnium in carcere clauſorum, niſi ob certa crimina, quæ Lex excipit, vincula diſſolverentur. Habebat autem tunc vinctum ſceleribus *inſignem*, *latronem*, ut ex S. Joanne conſtat, ex iis ſcilicet qui publicas vias obſident; ſeditionis inſuper & homicidii in civitate perpetrati reum, ut S. Lucas refert, nomine *Barabbam*. Congregatis ergo Sacerdotibus & Senatoribus Synedrii, adſtante populo, Pilatus præveniens poſtulationem populi, & liberandi Jeſum, cujus innocentiam perſpectam habebat, occaſionem quærens, dixit: *Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jeſum, qui dicitur Chriſtus?* Sceleratum, an inſontem? Seditioſum, an pacificum? Latronem, an benefactorem veſtrum? Homicidam, an ægrorum veſtrorum curatorem, mortuorum ſuſcitatorem? Hominem famoſum, an Jeſum, qui à multis creditur Meſſias vobis promiſſus? Chriſtum non multis opponit Præſes, ſed uni, eique homicidæ, ſeditioſo, latroni publico, omnibus odioſo, ceu communi civitatis hoſti, ut ſic Chriſtum eligere ferè cogerentur. Sciebat enim Pilatus, tum ex fama, tum ex modeſtia Jeſu, tum quòd nulla in eum crimina probarentur, quòd per invidiam eum tradidiſſent Principes Sacerdotum, & Senatores, Phariſæi, Joa.11.47.48. Legiſperiti. Invidiam non diſſimulàbant, qui dixerant nuper: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum..... Videtis, quia nihil proficimus? ecce mundus totus poſt eum abiit.*

IX. *Sedente autem illo pro Tribunali, miſit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & Juſto illi: multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum.* Non de ultima cognitione hìc agitur, qua Chriſtus cruce damnatus eſt poſt flagellationem; ſed de alia priore: Aliquoties enim Pilatus ſedit in Tribunali, pro more judicum, ad examen cauſæ. Cùm igitur in Tribunali ſederet, internuncium ad eum miſit uxor ejus, dicens: Nihil agas advesùs Juſtum illum; liberum illum dimitte: multos enim terrores & angores paſſa ſum hodie mane in ſomnis propter eum. A Deo ſcilicet patefacta illi fuerat per ſomnium Jeſu innocentia, fortè & mala quæ Pilatum, Urbemque ex injuſta damnatione manebant. Uxori autem hoc ſomnium immiſſum eſt, non Pilato, ſive quia illa minùs indigna erat, ſive quia Pilatus illud non declaraſſet, vel ipſi creditum non fuiſſet. Mulier igitur videt, ut manifeſtum fiat; nec ſolùm videt, ſed patitur multa, ut judicem à ſententia ferenda paululùm cohiberent tener erga uxorem affectus & compaſſio. S.Joa. Chr.h. 86.in Mat.

X. *Principes autem Sacerdotum & Seniores perſuaſerunt populis*, per emiſſarios ſuos huc illuc diſcurrentes & inſuſurrantes, *ut peterent Barabbam* dimitti; *Jeſum verò perderent*, ſeu ad mortem depoſcerent. *Reſpondens autem Præſes, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt, Barabbam.* Uxoris denuntiatione territus Præſes, aut magis inflexus, vehementiori cum ſtudio inſtat & urget, ut Chriſtus liberetur, illumque cum Barabba proponit. Ignominioſiſſima certè comparatio, ſed longè iniquior & ignominioſior poſtulatio Judæorum, Barabbam Jeſu præponentium. Criminis hujus atrocitatem illis exprobrat Sanctus Petrus, *Act.* 3. 14. *Vos autem ſanctum & juſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis: Auctorem verò vitæ interfeciſtis.* Petitionis iniquæ ac inſolentis pertinacia attonitus Pilatus, iterùm inſtat: *Quid igitur faciam de Jeſu, qui dicitur Chriſtus?* Sic autem urgebat, *volens dimittere Jeſum*, ut S. Lucas obſervat. *Dicunt omnes*, & Principes Sacer- Luc.23.26. dotum, & populus, etiam qui *Hoſanna* paulò ante acclamaverant: *Crucifigatur*, ut ſeditioſus, & læſæ Majeſtatis reus. Ad ſupplicium ignominioſiſſimum & acerbiſſimum Chriſtum depoſcunt innocentem & ſanctum. *Ait illis Præſes: Quid enim mali fecit?* Non faciam: Quid enim mali commiſit? Stupenda pertinacia veſtra eſt, qui inſontem ad ſupplicium omnium maximè infame & atrox depoſcitis. *At illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur.* Quem calumniis, & falſis teſtimoniis opprimere non poterant, inſanis ac tumultuariis vociferationibus ad crucem depoſcunt; ut quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus abſolvere. *Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret*, ac fruſtra tentaſſet liberationem Jeſu; *ſed magis tumultus fieret*, Judæis clamantibus, *Nos Legem habemus, & ſecundùm Legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit*, ut refert S. Joannes; politicus Præſes ſeditionem popularem metuens, fortè & defectionem Joa.19. à Romanis, hoc periculum innocentis damnatione redimere voluit, & populo gratificari decrevit. Poſtquam igitur Jeſum flagellari juſſit, ſpinis coronari permiſit, populo produxit ad commiſerationem eorum excitandam, obſtinatos eorum animos in morte ipſius urgenda cognoſcens ex ſeditioſis clamoribus; *accepta aqua, lavit manus coram populo*, ad con- Deut.21. Pſ.26.6. teſtationem innocentiæ ſuæ hac in cauſa, ſeu ex more Judæorum, quos inter verſabatur, ſeu ex aliarum gentium ſolemni ritu; *dicens: Innocens ego ſum à ſanguine Juſti hujus: vos videritis.* Non mihi, ſed vobis juſti cædes imputabitur, qui hanc à me violentis ac pertinacibus ſuffragiis & clamoribus extorquetis. Ad hoc attendite. *Et reſpondens univerſus populus, dixit: Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros.* Populus univerſus, qui magno numero Jeroſolyma confluxerat Paſchalis ſolemnitatis cauſa, & hìc aderat, ut cauſam JESU audiret, ſe filioſque devovit & obſtrinxit vindictæ divinæ pro illius cæde. Sanguis ejus, inquiunt, id eſt, pœna, ſi quæ propter ſanguinem ejus effuſum à DEO irroganda eſt, ſuper nos, & poſteros noſtros veniat. Ne ſolicitus ſis, Præſes; culpam in nos ſuſcipimus, à nobis luendam. *Per-* S.Hier. *ſeverat uſque in præſentem diem hæc imprecatio ſuper*

per Iudæos, & Sanguis DOMINI non aufertur ab eis.

XI. *Tunc dimisit illis Barabbam: Iesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur.* Violentis ac pertinacibus populi votis, ac impotenti vociferationi clamantium: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari*, ut S. Joannes refert, cessit tandem Pilatus, & Barabbam illis dimisit, prout flagitabant: Jesum autem Militibus Romanis tradidit crucifigendum, petitioni & clamoribus Judæorum annuens. *Excessit quidem Pilati culpam facinus Iudæorum, qui illum nomine Cæsaris territum, & invidiosis vocibus increpatum, ad effectum sui sceleris impulerunt: sed nec ipse evasit reatum, qui cooperatus seditiosis, reliquit judicium proprium, & in crimen transivit alienum... Non purgant contaminatum animum manus lotæ, nec in aspersis aqua digitis expiatur, quod famulante impia mente committitur.* Jesum autem crucifigendum tradidit Pilatus, postquam eum flagellari jussisset. Quamvis porrò flagellationem crucifixioni præmittere moris esset, non eo tamen animo Jesum flagellari jusserat Pilatus, ut crucifigeretur; sed potiùs, ut Judæorum animos hoc tormento mitigaret. Nam & post flagellationem ipsum à crucis supplicio liberare conatus est; & quo animo eum flagellis addiceret, significaverat his verbis: *Nullam causam inveni in homine isto ex his, in quibus eum accusatis.... Emendatum ergo illum dimittam..... Nullam causam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam.* Quæstionis in modum sæpè inflicta flagellatio, aliàs supplicii causa. Aliud virgis, aliud flagellis verberari, ut patet etiam ex 2. ad Corinthios 11. 24. 25. *A Iudæis quinquies quadragenas, una minus, accepi. Ter virgis cæsus sum.* Flagellis verberari, ignominiosius & atrocius erat, quàm virgis cædi. Alligatus columnæ Jesus, quæ cruore illius infecta, etiamnum Romæ, in Templo Sanctæ Praxedis videtur, à Romanis militibus flagellis dirissimè cæsus est, ictuum numero, quem Lex Mosaica Judæis excedere vetuit, quadraginta uno minùs, non observato. Viliores dumtaxat & tenuioris conditionis personas flagellis cædi, Romanæ Leges permittunt; *honestiores* hoc supplicio affici vetant. *D. Tit. De Pœnis.* Ignominiosum ergo flagellationis supplicium, servis, ignavis & contumacibus, desertoribus, & latronibus infligi solitum. Notum illud Ciceronis in Verrem: *Facinus est vincire civem Romanum, scelus verberare, propè parricidium necare: quid dicam in crucem tollere? verbo satis digno res tam nefaria exprimi nullatenùs potest.* Flagellationis Christi acerbitas prædicta est à Prophetis. Psalm. 21. *Dinumeraverunt omnia ossa mea.* Psalm. 34. 15. *Et adversùm me lætati sunt, & convenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoravi.* Psalm. 128. 3. *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores.* Isaiæ 50. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, &c.* Isaiæ 53. 3. & seq. *Despectum & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus & despectus, unde nec reputavimus eum. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit: & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus.*

A nonnullis in dubium revocatur, utrum Pilatus permiserit dumtaxat Judæis Jesum, an more judicis damnaverit. Prolatam à Pilato sententiam negant, Lactantii auctoritate fulti Libro quarto Institutionum, cap. 8. & S. Joannis Chrysost. Oratione secunda de Eleemosyna. Sed contrarium multa evincunt. 1. Locus Tribunalis, in quem processit Pilatus, & in quo *adjudicavit fieri petitionem illorum*, id est, Jesum crucifigi, prout illi violentis ac pertinacibus suffragiis flagitabant, ut loquitur S. Cyprianus lib. adversùs Demetrianum. 2. Quòd per solos milites Romanos exactum supplicium; ipsa pœna propria Romani juris; nam crux Judæis Legibus ignota: titulus crucis à Pilato dictatus: corpus ab eo postulatum, aliæque circumstantiæ. 3. Quòd jam ante, cùm Pilatus dixisset: *Accipite eum vos, & secundum Legem vestram judicate eum*, Judæi responderunt, sibi judiciorum capitalium ademptam potestatem: *Nobis non licet interficere quemquam:* & omnes insecuti clamores non aliò tendebant, quàm ut Pilatus sua voce lataque sententia Jesum damnaret. Atque hoc est, in quo populo furenti contra jus & æquum, & proprium mentis suę judicium, ignavè gratificatus est. 4. Christus de se ipso dicit: *Tradetur Gentibus ad crucifigendum.* 5. Catholicorum & Quartodecimanorum provocatio ad Acta Pilati, ostendit rem judicii specie gestam. 6. Tacitus Romanus Historicus id confirmat: *Auctor*, inquit, *nominis ejus Christus, qui Tiberio Imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat.*

XII. *Tunc Milites Præsidiis suscipientes Iesum in Prætorium, congregaverunt ad eum universam cohortem: & exeuntes eum, clamydem coccineam circumdederunt ei. Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave Rex Iudæorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.* Tunc milites Romani, Pilati Præsidis lictores, quatuor numero, duxerunt eum *in atrium Prætorii*; & congregata universa cohorte sua, ut communi petulantia Jesu insultarent, Regiæque illius illuderent dignitati, exuerunt eum vestibus propriis, quibus eum post flagellationem toto corpore vulneratum & sanguine suo perfusum iterùm induerant: & chlamydem coccineam, quæ purpuræ colorem referebat, detritum scilicet aliquod militis pallium, regalis instar paludamenti, illi aptaverunt. Et spinis è rhamno acceptis, qui locis illis frequens, coronam ex illis plectentes, imposuerunt eam super caput ejus, diadematis instar regii, in ludibrium simul ac supplicium. *Certè præter figuram, contumelia in promptu est, & turpitudo, & dedecoratio, & his implexa sævitia, quæ tunc Domini tempora & fœdaverunt & lancinaverunt.* Et arundinem in dextera ejus posuerunt, loco sceptri. Et genuflexo, specie adorationis, illudebant ei ceu ludrico Regi, dicentes: *Ave Rex Iudæorum*; affectationem Regni simulatæ salutationis ludibrio illi exprobrantes. Sputa & verbera addiderunt tributi loco: *Et expuentes in eum, acceperunt arundinem*, quam manu gestabat, & *percutiebant caput ejus*, tamquam morionis, spinas altiùs in caput illius sacrosanctum adigentes. Crudelis hęc scena, spineæque coronæ impositio, illusio, contumeliæ, permittente Pilato, non jubente, facta sunt. Unde Tertullianus coronationem illam Jesu vocat *Romanorum Militum commentum*. Agrippam Regem Judæorum postea simili ferè modo ab Alexandrinis illusum in persona morionis cujusdam, cui nomen *Carabæ*, testis est *Philo Hebræus*, lib. in *Flaccum*: Quod in vindictam illusionis Christi factum, piè credi potest. *Stragulo*, inquit, *quale in terra sternitur, corpus ejus cæterum pro chlamyde obvelant; papyrum extensam vice diadematis capiti ejus imponunt; pro sceptro fragmentum papyri indigenæ humi porrectum quis videns ei tradidit. Postquam verò tamquam in theatricis mimis insignia Regni accepit, & in Regem ornatus est, accessere postea alii quidam, ut salutaturi. Post hæc circumstante multitudine vox sonuit ridicula, Marin vocantium: sic ajunt à Syris dominum appellari.* Sed hęc Agrippæ in aliena persona, morionis scilicet illum velut in scena repræsentantis, illata sunt ludibria; Christo in propria persona: Agrippæ homini mero; Christo homini Deo: Agrippæ Regi Judæorum à Tiberio creato; Christo Regi non Judæorum dumtaxat, sed omnium gentium nato, cœli terræque Domino: Agrippæ sine tormento; Christo cum acerbissimis punctionibus spinarum sacram ejus cervicem & tempora configentium, cum verberibus, alapis, & sputis.

XIII. *Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum*

Jos. 19. 22. Marci 15. 16.

Tert. lib. de Corona, c. 14.

Luc. 23. 16. 22. Act. 22. 24. L. Nullam, C. Tit. Ex quibus causis infamia irrogetur.

S. Leo. s. 17. de Pass. Dom.

S. Ios. Chr. Orat. 13. de statuis.

S. Hier. ep. 27.

Luc. 23. 24.

eum ut crucifigerent. Multa prætermittit S. Matthæus, quæ ex S. Joanne supplenda sunt. In isto scilicet iudicri Regis habitu Judæis est ostensus, iterùm examinatus, rursum productus foras, tandemque illis traditus, ut crucifigeretur. Traditus autem est militibus per quos exigebatur supplicium à Magistratibus Romanis, etiam extra castra. Unde Tertullianus Christiano militiam disuadens: *Et vincula*, inquit, *& crucem, & supplicia administrabit, nec suarum ultor injuriarum*? Quatuor igitur milites Jesum chlamyde coccinea exuerunt, & propriis indutum vestimentis eduxerunt extra civitatem, ut crucifigerent. Quia de re Apostolus ad Hebræos scribit: *Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Propter quod & Iesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.*

Joa.19. Heb.13.11. 12.13.

XIV. *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt, ut tolleret crucem ejus*. Jesum è Prætorio eductum crucem suam per Urbem tulisse, constat ex S. Joanne: *Et bajulans sibi crucem*, inquit, *exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus*: Idque more Romano, quo qui cruci affigendus erat, crucem priùs per urbem portabat: Unde nomen *furcifer*, proverbiale evasit. Sed in ipso portæ civitatis egressu, obvium habuerunt hominem Cyrenæum, ex Lybiæ scilicet Pentapoli Cyrenaica oriundum, cujus mentio fit *Act.* 2. 11. & 6. 9. Judæum, an Gentilem, incertum, *venientem de villa, Patrem Alexandri & Rufi*, ut S. Marcus observat. Hunc milites coegerunt, ut tolleret crucem Jesu, ut viam citiùs conficerent, tum quia vires Jesu erant exhaustæ. Crucem totam, non partem ejus, Simonem tulisse extra urbem, usque ad montem Calvariæ, sicut totam Jesus per urbem tulerat, significat S. Lucas his verbis: *Et imposuerunt illi crucem portare post Iesum*: & S. Augustinus confirmat. Isaac ligna sacrificii sui portans in montem, typus Christi fuit, crucem in qua immolandus erat in Calvariæ monte, bajulantis.

Joa.19.17. Marci 15. 21. Lucæ 23. 26. S.Aug.l.3. de consensu Euang. c.10.

XV. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus*. Golgotha dicitur euphoniæ causa pro *Golgotha*, quòd Syriacè significat *Calvariam*. Sic appellatus mons est, quòd ibi decollari homines solerent. Veterum Patrum nonnulli ita vocatum volunt, quòd ibi Adam generis humani caput sepultus esset; ut scilicet ibi mortem Christus pateretur, ubi radix mortis requiesceret, ac Redemptoris sanguis rigaret cineres primi peccatoris. Hanc sententiam refellit S. Hieronymus: *Audivi*, inquit, *quemdam exposuisse Calvariæ locum, in quo sepultus est Adam: & ideo sic appellatum esse, quia ibi antiqui hominis sit conditum caput; & hoc esse quod Apostolus dicat*, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. *Favorabilis interpretatio, & mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra urbem enim & foras portam loca sunt, in quibus truncantur capita damnatorum, & Calvariæ, id est, decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla Martyrii. Et quo modo pro nobis maledictum crucis factus est, & flagellatus est, & crucifixus: sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigeretur. Sin autem quispiam contendere voluerit, ideo ibi Dominum crucifixum, ut sanguis ipsius super Adæ tumulum distillaret; interrogemus eum; quare & latrones in eodem loco crucifixi sint? Ex quo apparet, Calvariam non sepulchrum primi hominis, sed locum significare decollatorum: ut ubi abundavit peccatum, superabundet gratia. Adam verò sepultum juxta Hebron & Arbec, in Iesu filii Nave Volumine legimus.*

Orig. in Mat. S.Amb. l.10. in Luc. S.Epiph. Hæresi 46. S.Hier. in hunc loc. Ephes.5. Iosue 14.

XVI. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustasset, noluit bibere*. Vinum thure, aut myrrha conditum recepto more dabatur ad supplicium damnatis, & jam morituris, ut eo exhilarati, mortem minùs considerarent, & faciliùs tolerarent. Moris hujus, cujus testes sunt Rabbinici Libri, fundamentum habetur *Proverb.* 31. 6. ubi Salomon ait: *Date siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo: bibant & obliviscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius*. Ex more itaque milites Christo dederunt *Vinum myrrhatum*, ut S. Marcus narrat; sed corruptum, acidum, & *felle mixtum*, ut ejus amaritudine palatum & gustum Jesu affligerent & cruciarent. Sic impleta Prophetia est: *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto*. Sed cùm gustasset, noluit bibere, ut ostenderet, se placidè mori, & ad ferendos dolores medicamento non egere: vel pro nobis mortis amaritudinem gustare, sed tertia die surrecturum.

Marci 15.23. Ps.68.22. S.Hier. in hunc loc.

XVII. *Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes, ut impleretur, quod dictum est per Prophetam, dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem*. Postquam crucifixerunt eum, non funibus, sed clavis manus ejus, & pedes configentes cruci: tribus dumtaxat, an pluribus, incertum: milites vestimenta ejus partiti sunt, dum in cruce nudus penderet: sortem mittentes, non solùm super tunicam inconsutilem, quam non diviserunt, sed alea addixerunt victori; sed etiam super vestes illas divisas, quis quid tolleret. *Ut impleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea, &c.* Hæc verba ex S. Joanne adjecta hoc loco Viris Eruditis videntur, cùm non extent in Græcis optimæ notæ Codicibus, nec in plerisque Latinis, nec in Versione Syriaca, nec legerit Origenes. Retinenda sunt tamen, cùm in Vulgata Versione, quæ usu Ecclesiæ consecrata est & auctoritate firmata, reperiantur: cui auctoritati & usui prævalere non debent Eruditorum conjecturę. Euangelica certè verba sunt, à Spiritu sancto inspirata S. Joa. quamvis à S. Matthæo prætermissa essent.

Ps.21.19. Joa.19.24. Marci 15. 25.

XVIII. *Et sedentes servabant eum*. Centurio & milites ejus Jesum in Cruce pendentem servabant more Romano, donec sententia executioni mandata esset, morsque secuta; ne qui fortè amicorum vivum de cruce deponerent & efferrent.

XIX. *Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: Hic est IESVS Rex Iudæorum*. Sive *IESVS Nazarenus Rex Iudæorum*, ut habetur apud S. Joannem: Brevibus verbis causa supplicii indicari solebat, scripto, aut præconis voce. Milites igitur titulum, seu causam supplicii à Pilato scriptam, seu dictatam, in summa cruce, vel in tabella ei affixa posuerunt. Matthæus, Marcus, & Lucas inscriptionis sensum retulerunt: Joannes verba ipsa descripsit. *Iesus*, proprium nomen. *Nazarenus*, patria, qua vulgo notus erat. *Rex Iudæorum*, causa supplicii. Tribus linguis scriptum titulum S. Joannes observat; Hebraica, ob locum in quo supplicium sumebatur; Græca, ob maximam turbam Hellenistarum, sive Judęorum in Græcia dispersorum, & Græco idiomate loquentium, quę ad Pascha convenerat; Latina, ob Imperii Majestatem.

XX. *Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à sinistris*. Quod factum & Dei consilio, ut illud Prophetæ vaticinium impleretur: *Et cum sceleratis reputatus est*: & consilio Pilati, ut velamentum iniquitati suæ obtenderet, ne dum innocentem occideret, sceleratis parcere videretur; & ut Jesus in medio duorum maleficorum crucifixus, maleficorum princeps haberetur: consilio denique Judęorum, ut mors ejus ignominiosior esset. Atque de Christo in medio duorum latronum crucifixo, hęc verba Habacuch Prophetę c.3. v.2. *In medio duorum animalium cognosceris*, secundùm Versionem 70. Interpretum (aliter enim habet Vulgata Versio Latina) SS. Hieronymus & August. sunt interpretati, quamquam & alias explicationes adjunxerint. Bonum Latronem ad dextram Christi crucifixum, malum ad sinistram, S. Hilarius scripsit; idque præsumi potest, non certò probari.

Isa.53.12. S.Hie. in c.3. Habachuc. S.Aug. l.18. de Civ. Dei, c.32.

XXI. *Pratereuntes autem blasphemabant eum, moventes*

S.Hil.c.13.in Matt.

res capita sua, & dicebant: Vah qui destruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas: salva temetipsum: Si Filius Dei es, descende de cruce. Similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum Scribis & Senioribus, dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere: si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei: confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum; dixit enim: Quia Filius Dei sum. Id ipsum autem & Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei. Judeorum via publica prætereuntium, sive circa Crucem circumcursantium spectaculi causa, vulgus blasphemiis Divinitatem Christi Jesu lacessebat: & moventes capita sua in signum contemptus, irrisionis, & insultationis, quod à Propheta prædictum; dicebant: Tu qui gloriabaris te destructurum Templum Dei, & in triduo illud instauraturum: salva temetipsum, si adeò potens es. Si Filius Dei es, ut palam docuisti, & in judicio confessus es, descende de Cruce: Næ te egregium Templi instauratorem, qui nec temetipsum à supplicio liberare vales. Similiter & Principes Sacerdotum, dignitatis & ministerii sui obliti (cùm nec eos suppliciis interesse, multò minùs morientibus insultare deceret) cum Scribis & Senioribus illudentes ei, dicebant: Si verè alios salvos feciisset, veris miraculis, Dei virtute editis; non autem ut impostor & Magus ope Beelzebub dæmoniorum principis operatus hominum oculis illusisset, aut præstigiis insolita & admirabilia opera edidisset, se ipsum certè nunc salvum faceret: Si Rex Israel est, si Messias & Christus à Deo promissus, qualis credi voluit; descendat nunc de Cruce, & fidem ei habebimus. Fiduciam in Deo, Patre, ut jactat, suo, habere se, ad ostentationem dixit: liberet nunc eum Deus, si illum ut Filium suum agnoscit ac diligit. Dixit enim se Filium Dei esse: Impossibile autem est, ut Deus Filium suum derelinquat, qui neminem in se sperantem deserit. Confer cum Psalm. 21.7.8. 9. *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum: salvum faciat eum, quoniam vult eum.* Et cum Sapientiæ 2. 12. *Circumveniamus justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & Filium Dei se nominat..... Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ ejus. Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius. Si enim est verus Filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum.*

Psal.21.8.

Psal.108.25.

Idipsum autem, inquit Euangelista noster, *& latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei:* nempè, *Si tu es Christus, salvum fac temetipsum & nos*; ut Sanctus Lucas exprimit. Latrones improperasse Jesu, eumque convitiis affeciisse, scribunt Matthæus & Marcus: sed enallage numeri sive syllepsis est, qua unus è multis plurali numero significatur, cujus figuræ & alia sunt in Scripturis exempla. Sic autem intelligendam Matthæi & Marci locutionem, ex S. Luca constat, qui blasphemias & convitia uni tantùm latronum tribuit, & hunc à socio reprehensum commemorat. *Vnus autem*, inquit, *de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos. Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es? Et nos quidem justè; nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit.* Sic sacros Euangelistas conciliat Sanctus Augustinus. Origenes, Cyrillus Jerosolim. Sanctus Hilarius, Sanctus Chrysostomus, utrumque latronem initio blasphemasse & convitiatum fuisse Jesu censent; alterum deinde ingruentibus tenebris, terra commota, saxisque disruptis, Christique patientia & mansuetudine attentiùs consideratis, conversum, & ex latrone confessorem Christi factum, socium increpuisse. Utramque expositionem amplectuntur SS. Ambrosius & Hieronymus.

Luc.23.39. & seqq.

S.Aug.l.3. de consensu Euang. c.15.

Orig.tr.35. in Matt. Cyril. Jerof. Catech.13. S.Joa. Chr.h. 88.in Mat. S.Hil. c. 33. in S. Matt. S.Hieron. in hunc locum. S.Aug.l.3.de consensu Eu.c.15.

XXII. *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram, usque ad horam nonam.* A media die, qua circiter hora crucifixus est Jesus, secundùm S. Joannem, *Hora quasi sexta*, seu *Hora tertia*, ut ait S. Marcus, secundo scilicet diei trihorio ad exitum vergente; tenebræ factæ sunt, non solùm in Judæa, sed super universam terram, sole scilicet obscurato, ut docet S. Lucas, non interposita Luna, ut quæ tum plena esset, neque nube obducta, sed modo admirabili, hominibus ignoto, supernaturali. Stupendi illius Solis deliquii meminit Phlegon Hadriani Imperatoris libertus l.13.Olympiadum: *Quarto anno*, inquit, *Olympiadis ducentesimæ secundæ factum est deliquium Solis omnibus cognitis majus, & nox facta est hora diei sexta, ita ut & stellæ in cælo conspicerentur: prætereà terræ motus per Bithyniam magnam partem Nicææ urbis evertit.* Terræ motus locum nominat, tenebrarum non nominat, & cum majores ante visis memorat, ita ut meridie velut nox esset, satis demonstrat, non per Judæam solùm, sed per universam terram fuisse. Thallum quoque Gentilem scriptorem lib. 3. Historiarum, hujus deliquii meminisse, testis est Julius Africanus. Meminit & Tertullianus, & illud subductæ diei, cùm meridies esset, miraculum in Archivis Romanis consignatum notat. *Tamen*, inquit, suffixus, *multa mortis illius ostendit insignia. Nam spiritum cum verbo sponte dimisit, prævento carnificis officio. Eodem momento dies, medium orbem signante sole, subducta est. Deliquium utique putaverunt, qui id quoque super Christo prædicatum non scierunt. Et tamen eum mundi casum relatum in Archivis vestris habetis.* Duravit autem ecclipsis illa prodigialis per tres horas, à sexta hora scilicet usque ad horam nonam, id est, à meridie usque ad tertiam pomeridianam: cum naturales ecclipses brevissimo durent tempore, quoad Luna Solem transeat. Ad hanc solis in meridie admirabilem & terribilem defectionem pertinet illud Amos vaticinium: *Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: Occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis... & ponam eam quasi luctum unigeniti, & novissima ejus quasi diem amarum.* Quem locum Sanctus Hieron. ita commentatur: *Possumus hunc locum & in Domini intelligere passione, quando sol hora sexta retraxit radios suos, & pendentem in cruce Dominum suum spectare non ausus est: quando tenebris cuncta complentibus, festivitates eorum & cantica, Vespasiano Titoque superantibus, in planctum luctumque mutata sunt: quando lacrymarum, & pœnitudinis, & ciliciorum repleta sunt omnia, & capita habuere calvitium, quæ priùs Nazaræorum decorata cæsarie, comam Domino nutriebant. Tunc primogenitus filius Dei populus Israel, qui in unigenitum & verè Filium Dei miserat manum, æterno luctui traditus est, & novissima hujus, sive qui cum eo erant, amaritudine repleta.* Sol itaque retraxit radios, ne aut pendentem videret Dominum, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur.

Tert. in Apol. c.21.

S.Hieron. in hunc loc.

Amos 8.9.10.

S.Hier.l.3.in Amos, ad hunc loc.

S. Hier. in hunc loc.

XXIII. *Et circa horam nonam clamavit IESVS voce magna, dicens: Eli, Eli, lammasabacthani? hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Voce magna clamavit, ut vocis contentione non solùm doloris acerbitatem testaretur, sed ex potestate & voluntate, non ex infirmitate, se mori significaret: Non modò enim morientes, sed & gravi timore perculsos vox deficit. Psalmi autem 21. qui totus illum spectat, verbis Patrem invocat: *Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?* Cur me persecutorum sævitiæ, tormentorum omnium acerbitati dereliquisti, omni solatio destitutum, externo, interno, corporis, animi, sive à ratione humana, sive à visio-

viſione beatifica, ſive ab ipſa Divinitate mea derivando? Cur conſolationem omnem ſuſpendiſti, & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me? Naturæ humanæ, in qua patiebatur, vox iſta fuit; vox capitis, omnia in ſe corporis ſui membra transformantis. *Vox iſta, doctrina eſt, non querela. Nam cùm in Chriſto, Dei & hominis una perſona ſit, nec ab eo potuerit relinqui, à quo non poterat ſeparari; pro nobis trepidis & infirmis interrogat, cur caro pati metuens, exaudita non fuerit. Inſtante enim paſſione, ad ſanandum & corrigendum noſtræ fragilitatis metum dixerat*: Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte..... *Qui ergo trepidatione carnis evicta, jam in paternam tranſierat voluntatem, & toto mortis terrore calcato, opus ſuæ conſtitutionis implebat: cur in ipſo tantæ victoriæ exaltatus triumpho, cauſam & rationem, qua ſit relictus, id eſt, non exauditus, inquirit: niſi ut oſtendat, alium eſſe illum affectum, quem ad humanæ formidinis excuſationem recepit, alium illum, quem ex æterno Patris conſilio præelegit? Vnde ipſa vox non exauditi, magni eſt expoſitio ſacramenti, quòd nihil humano generi conferret Redemptoris poteſtas, ſi quod petebat, noſtra obtineret infirmitas..... Ideò ergo Ieſus voce magna clamabat, dicens*: Quare me dereliquiſti? *ut notum faceret, quare oportuerit eum non erui, non defendi, ſed ſævientium manibus derelinqui, hoc eſt, Salvatorem mundi fieri, & omnium hominum Redemptorem; non per miſeriam, ſed per miſericordiam; nec amiſſione auxilii, ſed definitione moriendi.... Vnde tradi Dominum Paſſioni, tam fuit paternæ quàm ipſius voluntatis: ut eum non ſolùm Pater relinqueret, ſed etiam ipſe ſe quadam ratione deſereret, non trepida diſceſſione, ſed voluntaria ceſſione. Continuit enim ſe ab impiis crucifixi poteſtas; & ut diſpoſitione uteretur occulta, uti noluit virtute manifeſta. Nam qui mortem & mortis Autorem ſua venerat paſſione deſtruere, quomodo peccatores ſalvos faceret, ſi perſecutoribus repugnaret?*

S. Leo, ſerm. 65. & 66. 16. & 17. de Paſſ. Dom.

XXIV. *Quidam autem illic ſtantes & audientes, dicebant, Eliam vocat iſte.* Id dictum à Romanis militibus ſermonis Hebraici ignaris, qui *Eliam* pro *Eli* intellexerint, quidam conjiciunt. Veriſimilius eſt, id dictum à Judæis Heleniſtis, qui cùm Hebraica verba non intelligerent, Eliæ nomen ſibi notum audire ſibi viſi ſunt: Romani enim Milites nihil de Elia noverant. Fortè & Judæi Hieroſolymitani verba Chriſti ex induſtria perverterunt, ut ipſi illuderent. *Et continuò*, cùm Jeſus dixiſſet, *Sitio*, currens unus ex eis, Romanis ſcilicet militibus, *acceptam ſpongiam* implevit aceto, & *hyſſopo* circumpoſitam, ut aceti acore cum hyſſopi amaritudine mixto, potus fieret ingratior, *impoſuit arundini*, ut ad os Chriſti in cruce pendentis pertingere poſſet: *& dabat ei bibere*, ſimulque illuſit eum, cum aliis dicens: *Si tu es Rex Judæorum, ſalvum te fac*; ut refert S. Lucas. *Cæteri* verò dicebant: *Sine, videamus an, veniat Elias liberans eum*: Quod ab ipſo milite ſpongiam aceto plenam porrigente dictum S. Marcus obſervat: *Potum dabat ei dicens: Sinite, videamus, ſi veniat Elias ad deponendum eum.* Sic impleta Prophetia eſt: *Et in ſiti mea potaverunt me aceto.*

S. Hieron. in hunc loc.

Joan. 19. 28.

Luc. 23. 37.

Marc. 15. 36.

Pſ. 68. 22.

XXV. *Ieſus autem iterum clamans voce magna, emiſit ſpiritum.* Cùm accepiſſet acetum, & dixiſſet: *Conſummatum eſt*, ut S. Joannes refert, clamore magno proferens ſuprema illa verba: *Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum*, ut S. Lucas refert, *inclinato capite*, ut S. Joannes obſervat, *emiſit ſpiritum*; ſponte, non neceſſitate; voluntate, non infirmitate. *Quod enim emittitur, voluntarium eſt; quod amittitur, neceſſarium:* (inquit S. Ambroſius.) *Crucifixus prævento carnificis officio*, ſpiritum ſponte dimiſit: (inquit S. Cyprianus.) Confer cum Iſaiæ 53. 12. *Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium dividet ſpolia, pro eo, quod tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt: & ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogavit.* Hora tertia ſententiam acceperat Jeſus à Pilato; hora quaſi ſexta crucifixus; hora nona, ſcilicet tempore ſacrificii veſpertini, mortuus eſt.

S. Ambr. lib. 10. in Luc. S. Cyprianus, lib. adverſus Demetrian. S. Ignatius in epiſt. ad Smyrnenſes.

XXVI. *Et ecce velum Templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſque deorſum: & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt.* Statim atque Jeſus ſpiritum emiſit, velum Templi ſciſſum eſt; an exterius, quod oppanſum erat foribus Templi; an verò interius, quod oppanſum erat penetrali, ſive Sancto Sanctorum, incertum. De velo exteriori hunc locum intelligunt Origenes, S. Hieronymus, alii è Veteribus. De interiori, SS. Cyrillus Alexandrinus, Leo, & alii. Hoc ſciſſi veli miraculo ſignificatum eſt: 1. omnia Legis Sacramenta, quæ priùs tegebantur, jam Chriſti morte eſſe patefacta, nec ampliùs velo tegenda; ut docet Apoſtolus 2. ad Corinthios 3. 14. *Vſque in hodiernum enim diem idipſum velamen in lectione Veteris Teſtamenti manet non revelatum, (quoniam in Chriſto evacuatur.)* 2. Significatum eſt eo miraculo, Sancta Sanctorum ab indignis Sacerdotibus receſſiſſe. *Velum* (inquit S. Leo) *cujus objectu intercludebantur Sancta Sanctorum, à ſummo uſque ad ima diruptum eſt, & ſacrum illud myſticumque ſecretum, quod ſolus ſummus Pontifex juſſus erat intrare, reſeratum eſt, ut nihil jam eſſet diſcretionis, ubi nihil reſederat ſanctitatis. Repudiatos itaque vos* (ò Judæi) *debuiſtis agnoſcere, & omne jus Sacerdotii perdidiſſe, quia verum erat, quod Veritas vobis dixerat*: Si crederetis Moſi, crederetis & mihi. *Meritò ergo vos Teſtamentum utrumque condemnat, & gratia vacuatos, & lege privatos; qui ideò reſiſtitis novis, quia non credidiſtis antiquis.* 3. Hoc miraculo ſignificatum eſt, jam *propalatam eſſe ſanctorum viam, priore Tabernaculo non ampliùs habente ſtatum.* Chriſtum ſcilicet *Pontificem futurorum bonorum, per proprium ſanguinem* ingreſſum *in Sancta, æterna redemptione inventa*, id eſt, *in ipſum cœlum* per *ſancta manufacta* adumbratum, aditum ad illud juſtis veteris novique Teſtamenti aperuiſſe. *Terra* inſuper *mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt*, ex terræ motu, quo ſignificatur apud Prophetas alicubi rerum mutatio, alibi Dei majeſtas, alibi ira divina ob hominum ſcelera. Sanè Centurio ita interpretatus eſt hoc prodigium: Inde enim colligebat Jeſum iniquè damnatum. Lucæ 23. 47. *Videns autem Centurio, quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Verè hic homo juſtus erat. Et omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant, quæ fiebant, percutientes pectora ſua revertebantur.* In damnationem Judaici ſceleris unam tulerunt omnia elementa ſententiam. Horruit terra immane ſcelus, ut ſolet homo horrens contremiſcere. *Velum ſcinditur, quo vel duorum populorum diviſio, vel myſteriorum Synagogæ profanatio declaratur. Scinditur ergo velum vetus, ut Eccleſia nova fidei ſuæ vexilla ſuſpendat. Synagogæ velamen aufertur, ut Religionis interna myſteria, revelato mentis cernantur obtutu. Denique jam etiam Centurio Dei Filium, quem crucifixerat, confitetur. O duriora ſaxis pectora Judæorum! Finduntur petræ, ſed horum corda obdurantur. Iudex arguit, credit miniſter, proditor ſcelus ſuum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumenta reſerantur: Judæorum tamen immobilis duritia manet orbe concuſſo.*

Orig. in Matt. S. Hier. epiſt. 115. qu. 8. S. Cyrill. Alexand. lib. 12. in Joan.

S. Leo ſer. 10. de Paſſ. Dom.

Joan. 5.

Hebr. 9. 8.

Pſ. 18. 7. & 8. Joel. 3. 16.

S. Ambr. lib. 10. in Lucam. n. 110.

XXVII. *Et monumenta aperta ſunt: & multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt: Et exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem ejus, venerunt in ſanctam civitatem, & apparuerunt multis.* In ipſo mortis Chriſti articulo monumenta aperta ſunt, quo clariùs appareret, illum mortem ſubiiſſe, *Vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum: & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti.* Et multa corpora ſanctorum, qui mortui fuerant, ſurrexerunt, non ſtatim poſt mortem Chriſti, ſed poſt ejus reſurrectionem, qui eſt *Primogenitus ex mortuis*; tamquam *Appendices Dominicæ Reſurrectionis*, ſeu tamquam teſtes & ſocii reſurrectionis Domini, *ſurrexerunt*, & exeuntes è ſepulchris, quæ extra

Hebr. 2. 14.

Apocal. 1. 5. Tertull. lib. de Anima, c. 33.

urbem erant, venerunt Hieroſolyma, quæ *ſancta civitas* appellatur propter Templum & Sancta Sanctorum, & ob diſtinctionem aliarum urbium, in quibus idola colebantur; & quia Redemptionis noſtræ Myſteria in ea peracta ſunt, indeque Euangelium in univerſum mundum coruſcavit: *& apparuerunt* multis, qui cernere merebantur, id eſt, fidelibus, & à Chriſto Jeſu non alienis. Utrum verò ad vitam immortalem ſurrexerint, an poſteà mortui ſint iterùm, ſicut Lazarus, incertum eſt. Origenes & Euſebius in opinione fuerunt priori. Poſterior ſententia placuit SS. Joanni Chryſoſtomo, Ambroſio, Auguſtino, Theodoreto, Avito Viennenſi, & S. Thomæ. Probabilior tamen nobis videtur S. Auguſtini ſententia, quam fulcit primò his S. Petri verbis, *Act.* 2. 29. in concione ad Judæos dicentis: *Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David, quoniam defunctus eſt & ſepultus: & ſepulchrum ejus eſt apud nos uſque in hodiernum diem*: Id autem ait, ut oſtendat, hæc verba Davidis, *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*, non de ipſo Davide, ſed de Chriſto eſſe intelligenda. Argumentum autem ex monumento Davidis petitum, convincens non fuiſſet, ſi corpus ejus ibi jam non erat: *Quia ſi & ante in recenti ſua morte reſurrexiſſet, nec caro ejus dividiſſet corruptionem; poſſet nihilominus illud monumentum manere. Durum autem videtur, ut David non fuerit in illa reſurrectione juſtorum, ſi eis jam æterna donata eſt, cujus Chriſtus ex ſemine tam crebrò, & tanta evidentia, tantaque honorificentia commendatur.* 2. Id confirmat ex eo, quod ab Apoſtolo de juſtis antiquis ſcriptum eſt: *Et hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non ſine nobis conſummarentur.* Quod certè periclitabitur, *ſi jam in reſurrectionis incorruptione conſtituti ſunt, quæ nobis perficiendis in fine promittitur.*

Orig. in Cant. Euſeb. lib. 10. Demonſtrat. euang. S. Jo. Chryſ. hom. 28. in epiſt. ad Heb. S. Amb. lib 6. in Luc. n. 60. S. Aug. epiſt. 164. aliàs 99. Theodor. in cap. 11. Epiſt. ad Hebræos. Avitus in Fragm. S. Thom. 3. p. q. 53. artic. 3. ad 2. Hebr. 11. 39. 40.

XXVIII. *Centurio autem, & qui cum eo erant, cuſtodientes Ieſum, viſo terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iſte.* Centurio ſupplicio præpoſitus, & milites Jeſum cuſtodientes, etiam mortuum, ne quis ad ſepulturam corpus ejus detraheret ſine Præſidis licentia, viſo terræ motu, cæteriſque prodigiis mortem ejus comitantibus, vel ſecutis, ſcilicet, quòd ſtatim poſt validum clamorem ſpiritum emiſiſſet, Solis caligine, &c. iram vindictamque Dei in ſe ipſos timuerunt, dicentes: *Verè Filius Dei erat iſte.* S. Lucas Centurionem dixiſſe refert, *Verè hic homo juſtus erat.* Vel utrumque dictum à Centurione intelligere debemus, vel Lucam exprimere voluiſſe ſententiam Centurionis, quomodo dixerit Jeſum Filium Dei. Fortè enim non eum Unigenitum æqualem Patri Centurio intellexerat, ſed idcò Filium Dei dixerat, quia juſtum crediderat, ſicut multi juſti dicti ſunt filii Dei.

S. Aug. lib. 3. de conſenſu euang. c. 20.

XXIX. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ ſecutæ erant Ieſum à Galilæa, miniſtrantes ei. Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioſeph mater, & mater filiorum Zebedæi.* Stabant ibi religioſæ mulieres, quæ diffugientibus Apoſtolis, ad triſte ſpectaculum morientis Domini acceſſerant, ſi quam opem illi ferre poſſent, vel certè adeſſent tamquam teſtes geſtorum, *juxta crucem quidem*, ut S. Joannes obſervat, ſed *à longè*, quia crucem attingere non poterant, quæ militum turba cingebatur. Hæ ſecutæ erant Jeſum à Galilæa, miniſtrantes ei de facultatibus ſuis, eique ſervientes. Inter illas præcipuæ fuerunt Maria Magdalene, & Maria Jacobi Minoris, & Joſephi ſeu Joſis mater, quam Joannes vocat *Mariam Cleophæ*, ſic à patre vel à marito appellatam, qui & *Alphæus* cognominatus eſt, Mariæ Matris Jeſu ſoror; & mater filiorum Zebedæi, Jacobi Majoris & Joannis.

XXX. *Cùm autem ſerò factum eſſet, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Ioſeph, qui & ipſe diſcipulus erat Ieſu. Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu. Tunc Pilatus juſſit reddi corpus. Et accepto corpore, Ioſeph involvit illud in ſindone munda. Et poſuit illud in monumento ſuo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit ſaxum magnum ad oſtium monumenti, & abiit.* Poſt horam nonam, die jam ad occaſum inclinante, Joſeph ab Arimathæa civitate oriundus, civis tamen & *nobilis Decurio* Hieroſolymitanus, cui dignitas & divitiæ facilem ad Pilatum acceſſum præbuerunt, *audaciter* illum adiit, & petiit ab eo corpus Jeſu, cujus diſcipulus erat, *occultus* tamen *propter metum Iudæorum*: Pilatus autem vocato Centurione, & interrogato, utrum Jeſus jam obiiſſet, juſſit reddi corpus Joſepho: qui acceptum involvit in ſindone munda. Quamquam verò ſudarium unum nominet S. Matthæus, præcipuum videlicet, quo corpus involvebatur, plura tamen fuiſſe certum eſt: quare *lintea* ſepulchralia dixit S. Joannes cap. 19. 40. & 20. 6. inter quæ erat & ſudarium velando capiti, quod à reliquis operimentis diſtinguit. Sepulcrum porrò cum aromatibus, Nicodemo piam opem ad pollinctiuram Jeſu ferente, Joſeph ſacrum Corpus poſuit in monumento novo, quod exciderat in petra, in horto propè montem Calvariæ ſito. Novum fuiſſe monumentum, in quo nondum quiſquam poſitus erat, Euangeliſtæ obſervarunt, ne poſt reſurrectionem cæteris corporibus remanentibus, reſurrexiſſe alius fingeretur. Et advolvit ſaxum magnum ad oſtium monumenti, ut ſine auxilio plurimorum non potuiſſe reſerari exploratum eſſet. *Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria* Jacobi & Joſeph mater, *ſedentes contra ſepulchrum*; obſervantes, ubi & quomodo à piis illis viris ſepeliretur, ut ipſæ redirent elapſo Sabbato, & corpus pariter ungerent.

Marc. 15. 43. Joan. 19. 38.

Videri poteſt Chiffletius lib. de linteis Sepulcralib. Chriſti.

S. Hieron. in hunc loc.

Luc. 23. 55.

XXXI. *Altera autem die, quæ eſt poſt Paraſceuen, convenerunt Principes Sacerdotum & Phariſæi ad Pilatum, dicentes: Domine recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc vivens: Poſt tres dies reſurgam. Iube ergo cuſtodiri ſepulchrum uſque in diem tertium: ne forte veniant Diſcipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis; & erit noviſſimus error pejor priore.* Poſtridie, nempè magno die Sabbati, Principes quidam Sacerdotum & Phariſæi Pilatum adierunt, Sabbati poſthabita religione, dicentes: Domine, recordamur, quia ille impoſtor & præſtigiator (his enim convitiis & doctrinam & miracula Jeſu calumniati ſunt) dixit, dum viveret, ſe tertia poſt mortem die reſurrecturum. Jube ergo muniri ſepulchrum, uſque in diem tertium, militum præſidio, qui diligenter obſervent, ne fortè Diſcipuli ejus veniant, & furtim auferant corpus ejus, & imperitæ multitudini perſuadeant, ipſum reſurrexiſſe: qui error periculoſior eſſet priore, quo ſe Chriſtum & Filium Dei haberi voluit. Ait illis Pilatus: *Habetis cuſtodiam, ite, cuſtodite ſicut ſcitis.* Habetis cohortem, quæ hoc tempore ad omnes tumultus prohibendos veſtro imperio commiſſa eſt; ea utimini pro arbitrio & prudentia veſtra: *Illi autem abeuntes, munierunt ſepulchrum, ſignantes lapidem cum cuſtodibus.* Munierunt ſepulchrum, duplici modo, primùm obſignantes lapidem, quo claudebatur oſtium, publico ſigillo, ut fraus omnis, ſive Diſcipulorum, ſive corruptorum cuſtodum, caveretur. Sic lapis ſuper os laci poſitus, in quem Daniel detruſus erat, Annulo Regis Darii obſignatus eſt. 2. Sepulchrum munierunt adhibito militum præſidio, ne quis ſepulchrum adire & ingredi poſſet. Quantùm in illis fuit, manum oppoſuerunt reſurgenti, ut diligentia illorum fidei noſtræ proficeret. Quantò enim ampliùs reſeratur, tantò magis reſurrectionis virtus oſtenditur. Unde & in monumento novo, quod exciſum fuerat in petra, conditus eſt: ne ſi ex multis lapidibus ædificatum eſſet, ſuffoſſis tumuli fundamentis, ablatus furto diceretur. Prædicta eſt ſepultura Jeſu ab Iſaia: *Et dabit impios pro ſepultura* (inquit) *& divitem pro morte ſua*: id eſt, Poſuit cum impiis ſepulchrum ejus, & cum divite monumentum ipſius. Mortem ſcilicet paſſus eſt Chriſtus Jeſus eo loco, quo ſcelerati ſupplicio afficiebantur, illicque idem, quod alii, ſepulchrum erat habiturus: at in

Dan. 6. 17.

S. Hieron. in hunc loc.

Iſaiæ 53. 9.

Jo-

Josephi Arimathæi, hominis divitis, monumentum novum, ipsius atque Nicodemi, viri optimatis, manibus sacrum ejus corpus illatum est. Eòdem spectat illud Jeremiæ: *Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.* Publico autem sigillo obsignatus est lapis, ut res anteactæ res Christi undique adumbrarent: & quemadmodum publica sigilli fide constitit, Danielem nulla ope humana è lacu leonum liberatum; ita simili fide constaret, Christi corpus nulla humana manu exemptum sepulchro.

Thren. 3. 53.

Sensus Moralis.

I. *MAne autem facto, consilium inierunt omnes Principes Sacerdotum, & Seniores populi adversùs Jesum, ut eum morti traderent. Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato Præsidi.* Jesus innocens ut sceleratus ligatur, Sanctus Sanctorum ut profanus brachio sæculari à Principibus Sacerdotum traditur: Vita morti destinatur: qui missus à Deo in mundum est, *Ut prædicaret captivis indulgentiam, & clausis apertionem*, vinctus ad Pilatum adducitur: sistitur ad Tribunal Judicis, vivorum & mortuorum Judex. Alexander ille Macedo, *Sola gloria minor*, ut Tertullianus ait, in femore sagitta vulneratus, alligari sibi femur à Chirurgis refugit, dicens: *Non decet Regem vinciri.* Christus ipsa gloria major, *Dominus virtutum, ipse Rex gloriæ*, vinctus adducitur à peccatoribus: *Funes peccatorum circumplexi sunt me.* Sed nullum vinculum Filium Dei tenere potuisset, si charitatis vinculum defuisset. David plangens Abner exercitus sui Ducem, à Joab & Abisai fratre ejus cæsum, ait: *Nequaquam, ut mori solent ignavi, mortuus est Abner. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati: sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti.* Christus Jesus non patitur, nec moritur, ut pati & mori solent ignavi: *Oblatus est, quia ipse voluit.* Moritur, ut mortem vincat, ut diabolum debellet, ut *Expoliet principatus & potestates; palam triumphans illos in semetipso:* & tamen manus ejus ligatæ sunt, pedes ejus compedibus sunt aggravati. Nostrorum scilicet peccatorum pœnas subit, ut ab eorum vinculis nos solvat, ut *in libertatem gloriæ filiorum Dei* nos restituat, ut liberum nostrum arbitrium, quod sub peccati servitute captivum erat, per ejus gratiam liberatum & sanctificatum, Redemptori ac Liberatori suo canat: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.*

Isaiæ 61. 1.

Ps. 118. 61.

2. Reg. 3. 33. 34.

Coloss. 2. 15.

Ps. 15. 16. & 17.

II. *Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum & Senioribus, dicens: Peccavi, tradens Sanguinem Justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit.* Nulla pœnitentia salutaris, nisi quæ ex Christi gratia & amore procedit. Peccati cognitio, horror, confessio, restitutio, veram pœnitentiam non faciunt, nisi spe Christiana, & amore Dei formentur, animentur, dirigantur. Judas peccati horrore perculsus, crimen publicè confitetur: *Peccavi, tradens Sanguinem Justum*; sacrilegæ venditionis pretium restituit: pœnitentia tamen ejus falsa est, pœnitentia reprobi est, quia ad Dei misericordiam per Christum non confugit, quia Deum sibi per Christum propitium fore non sperat: quia solo pœnæ timore, ut servus; non amore justitiæ, ut filius, pœnitentiam profitetur: *Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia ejus.* Timuit Judas traditor Christi, sed non speravit in misericordia ipsius: *Peccavi*, inquit, *tradens Sanguinem Justum.* Benè quidem timuisti; sed si sperans in misericordia ejus, quem timuisti. Ille desperando abiit, & laqueo se suspendit. *Ergo sic time Dominum, ut speres in misericordia ejus. Si times latronem, ab alio speras auxilium, non ab eo, quem times: poscis auxilium ab eo, quem non times, adversùs eum, quem times. Si sic times Deum, & ideò times Deum, quia peccator es, à quo accepturus es auxilium adversùs Deum? Quo iturus es? Quid facturus? Vis fugere ab irato? Fuge ad placatum. Placabis autem eum, si speres in misericordia ipsius; atque ita de cætero peccare caveas, ut de præteritis deprecèris, ut tibi*

Ps. 146. 11.

S. August. enarr. in Ps. 146.

Alex. Expos. in Euang.

dimittantur à Domino. Judas ad remedium pervenire non potuit, cùm diceret, *Peccavi tradens Sanguinem Justum*; quia *alienum ignem volvebat in pectore suo*, qui eum inflammavit ad laqueum. Indignus enim remedio fuit, quia non in intimo mentis conversus ingemuit, nec sedulò gessit pœnitentiam: *Tantæ enim pietatis est Dominus Jesus, ut & ipsi donaret veniam, si Christi expectasset misericordiam.* Salubris conversio duplici in ratione consistit: (inquit S. Fulgentius) *Si nec pœnitentia sperantem, nec spes deserat pœnitentem*; ac per hoc si ex toto corde quisquam renunciet peccato suo, & toto corde spem ponat remissionis in Deo. Etenim nonnumquam aut spem pœnitenti homini Diabolus adimit, aut speranti pœnitentiam tollit. Unum, dum onerat, comprimit; alterum, dum elevat, dejicit. Judas qui Christum tradidit, peccati sui pœnitentiam gessit; sed salutem perdidit, quia indulgentiam non speravit. Dignè quidem pœnitentiam gessit, quia peccavit tradens Sanguinem Justum: sed *Ideo sibi fructum pœnitentiæ denegavit, quia peccatum traditionis suæ ipso, quem tradidit, diluendum Sanguine non speravit.* Ad generalem indulgentiam à Christo, suis etiam crucifixoribus in cruce oblatam, traditor Judas pervenire non potuit, quoniam perditionis filius, cui diabolus stabat à dextris, priùs in desperationem transiit, quàm Sacramentum generalis Redemptionis Christus impleret: *Nam mortuo pro omnibus impiis Domino, potuisset etiam fortè hic consequi remedium, si non festinasset ad laqueum.* Sed maligno cordi nunc furtis fraudium dedito, nunc parricidalibus commerciis occupato, nihil umquam documentorum misericordiæ Salvatoris insederat, nec piis acceptaverat auribus verba Domini, dicentis: *Non veni vocare justos, sed peccatores*: Et, *Filius hominis venit quærere & salvare, quod perierat.* Nec intellexerat clementiam Christi, qui non solùm corporeis infirmitatibus medebatur, sed etiam vulnera debilium curabat animarum, dicens paralytico: *Constans esto, fili, remissa sunt tibi peccata tua*: dicens & oblatæ sibi adulteræ: *Nec ego te condemnabo, vade, & amodo noli peccare*: ut per omnia opera sua ostenderet, illo adventu suo, Salvatorem mundi se venisse, non judicem. A quo intellectu alienatus impius Traditor, insurrexit in semetipsum, *Non judicio pœnitentis, sed furore pereuntis: Ut qui vitæ autorem interfectoribus vendidisset, in augmentum damnationis suæ etiam moriendo peccaret.* Pati Christus venerat, & punivit, per quem passus est. Nam Judas traditor punitus est, & Christus crucifixus est: sed *Nos redemit sanguine suo, & punivit illum de pretio suo. Projecit enim pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus erat, nec agnovit pretium, quo ipse à Domino redemptus erat.* Et abiens, laqueo se suspendit. *Quod fecit in corpore suo, hoc factum est in anima ipsius.* Spiritus dicitur etiam iste ventus aeris hujus. *Quomodo ergo, qui collum sibi ligant, deinde se occidunt, quia non ad eos intrat spiritus aeris hujus: sic illi, qui desperant de indulgentia Dei, ipsa desperatione intus se suffocant, ut eos Spiritus Sanctus visitare non possit.*

S. Amb. epist. 67. Edit. Paris. 6.

S. Fulg. epist. 9. ad Venantiam, c. 5.

Matt. 9. 11. Luc. 5. 32.

Matt. 9. 3.

Joan. 8. 11.

S. Leo, serm. de Pass. Dom. 12.

S. Aug. enarr. in Ps. 68. Conc. 1.

S. Aug. serm. 352. alias 27. inter ho. 50.

III. *Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum*, &c. Hypocritæ, excolantes culicem, camelum autem glutientes, pretium sanguinis in sacrum ærarium inferre verentur, & effusi sanguinis crimine conscientiam suam polluere non formidant. Sic plerique Sacerdotes in rebus mediis seu indifferentibus, ad superstitionem usque scrupulosi

S. Hieron. in hunc locum.

sunt; cùm tamen de avaritia, ambitione, calumnia, aliisque vitiis nullos scrupulos patiantur. Dei autem providentia dirigente, pretium Sanguinis Christi ad emendum agrum in sepulturam peregrinorum impensum est: *Vt pretium Salvatoris non peccatoribus sumptum præbeat, sed peregrinis requiem subministret; non sacrilegis sit ad luxum, sed defunctis sit ad sepulchrum: ut jam exinde Christus & vivos sanguinis sui passione redimat, & mortuos pretiosa possessione suscipiat.* Ager Christi sanguine emptus, mundus est: *Scientes* (inquit Apostolorum Princeps) *quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis; sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati.* Figulus hujus agri dominus, Deus est, qui vascula corporis nostri fecit ex limo, qui *Fecit hominem de limo terræ*: Ipse est figulus qui carnium nostrarum cænosum lutum vapore sui spiritus animavit, & materiam fluidam atque terrenam igneo calore decoxit: ipse qui nos per manus suas formavit ad vitam, per Christum suum reformavit ad gloriam, sicut ait Apostolus: *In eamdem imaginem reformamur à claritate in claritatem*: scilicet ut qui à priore factura propriis vitiis corruimus, in secunda nativitate figuli hujus misericordia reparemur: hoc est, qui per Adæ transgressionem in mortem cecidimus, per Salvatoris gratiam denuò resurgamus. Ipse est figulus, de quo dicit Apostolus: *Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit, Quare me finxisti sic?* Et, *Numquid non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Ex eodem enim luto corporis nostri Deus, tamen pro meritis singulorum, alios custodit ad regnum, alios reservat ad pœnam. Istius itaque figuli ager Christi sanguine emptus est peregrinis: peregrinis, inquam, qui erant sine domo, sine patria, & toto orbe exules jactabantur, requies Christi sanguine providetur: ut quibus non est in mundo possessio, his in Christo sit sepultura..... Ideò autem peregrinis Christi sepultura promittitur, ut qui se à carnalibus vitiis tanquam peregrinum & alienum custodierit, hic Christi requiem mereatur. Sepultura enim Christi, quid est aliud, nisi requies Christiani? Nos ergo peregrini in hoc mundo sumus, & tamquam hospites in hac luce versamur, sicut ait Apostolus: *Etenim dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino.* Peregrini, inquam, sumus, & nobis Salvatoris sanguinis pretio empta est sepultura: *Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem.* Baptismus igitur Christi nobis est sepultura, in quo peccatis morimur, criminibus sepelimur, & veteris hominis conscientia resoluta, in alteram nativitatem rediviva infantia reparamur. Baptismus, inquam, Salvatoris nobis est sepultura: quia ibi perdimus, quod ante vixímus; & ibi denuò accipimus, ut vivamus. Magna igitur sepulturæ hujus est gratia, in qua nobis & utilis mors infertur, & utilior vita donatur. Magna hujus gratia sepulturæ, quæ & purificat peccatorem, & vivificat morientem.

S. Maximus Taur. Episc. ser. inter Augustinianos olim de Tempore 128. nùc in Append. to 1. Petr. 1. 18.

Genes. 2. 7.

2. Cor. 3. 18.

2. Cor. 5. 6.

Rom. 6. 4.

IV. *Jesus autem stetit ante Præsidem: & interrogavit eum Præses, dicens: Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jesus: Tu dicis. Et cùm accusaretur à Principibus Sacerdotum & Senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis, quanta adversùm te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer.* Jesus à Præside interrogatus, an Rex Judæorum esset, se Regem esse confessus est. Hanc confessionem prædicat Apostolus ad Timotheum scribens: *Præcipio tibi*, inquit, *coram Deo, qui vivificat omnia, & Jesu qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem: ut serves mandatum sine macula*, &c. Hac confessione Christi Jesu, qua & se Regem esse, & tamen Regnum suum non esse de hoc mundo, coram Pilato professus est, ejus Divinitas, virtus crucis, regnum veritatis, & gratiæ declaratur. Jesum Regem Regum & Dominum dominantium adoremus, & Judæorum perduellium perfidiam detestati, qui dixerunt, *Nolumus hunc regnare super nos*; illi dicamus ex animo: *Rex meus, & Deus meus.* Tu Domine Jesu, Rex cordis mei, in illo regna; fac ut non dominetur mei omnis injustitia, ut non regnet in me peccatum: Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui: *Da quod jubes, & jube quod vis.* Traxisti omnia ad te: hæc crucis tuæ virtus, de qua prædixeras, *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia trahàm ad me ipsum.* Trahe me ad te omnipotenti vi gratiæ tuæ, ut post te curram in odorem unguentorum tuorum; ut virtutes imitari studeam, quarum tam divina exempla nobis in Passione tua tribuisti, præsertim verò patientiam, modestiam, tranquillitatem, & imperturbatum in persecutione atrocissima, inter calumnias, convitia, falsorum testium accusationes, opprobria, dolores, & in mortis imminentis certo periculo animum: quæ virtutes ipsi Pilato admirationem moverunt: *Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer.* Et reverà *Magno miraculo* par *videbatur* Præsidi, *ut exhibitus Christus ad criminale judicium imperturbatus, staret ante mortem, quæ apud omnes homines terribilis æstimatur.* Admirabilius est silentium Jesu, celebratissimis Græcorum Sapientum Apothegmatibus: *Silentium Jesu inter flagra & contumelias multò majorem ostendit constantiam & patientiam, quàm omnes voces Græcorum in rebus adversis.* Quid admirabilius silentio Verbi?

S. Augustin.

Joan. 11. 32.

Origenes in Matt.

Origen. cõtra Cellum.

V. *Per diem autem solemnem consueverat Præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent. Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum qui dicitur Christus? Sciebat enim, quòd per invidiam tradidissent eum..... At illi dixerunt: Barabbam.... Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus? Dicunt omnes: Crucifigatur.* Contumeliosissima comparatio innocentis cum latrone, seditiosi cum pacifico, homicidæ cum auctore vitæ! Quæ comparatio *justitiæ cum iniquitate, lucis cum tenebris? Quæ conventio Christi cum Belial?* Eorum arbitrio Jesum permittit iniquus Judex, quos illum per invidiam tradidisse certissimè novit. Inclamant, *Barabbam*: Jesum verò ad crucem & ad mortem deposcunt: *Crucifigatur.* Quid aliud agit peccator, cùm Christum & Euangelium ejus, mundo, cupiditati suæ, voluptati, peccato, dæmoni postponit? *Comparationem enim videtur egisse, qui utrumque cognoverit; & judicato promuntiasse eum meliorem, cujus se rursus esse maluerit.* Diabolus *Divinæ imaginis prædo* (Tertulliani verbis utar) *Homicida ab initio*; qui seditionem in cœlo adversùs Deum movit, & in terris movere non cessat, Christo Redemptori nostro, Domino, Magistro, Mediatori, Benefactori, *Qui factus est nobis Sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio*, à peccatore præponitur: nec modò præponitur, sed morti addicitur, privaturque vita, qua in illo spiritaliter vivebat per gratiam & charitatem, ut dicere posset: *Vivit verò in me Christus.* Non mirum, quòd homo ethnicus, Præses politicus, Judex ignavus, dubitaverit, qua ratione ageret cum Jesu: *Quid igitur faciam de Jesu qui vocatur Christus?* Sed stupendum est, quòd Christiani ancipites hæreant & deliberent, quid faciant de Jesu. Nesciunt scilicet Jesum; nesciunt, quibus illum officiis colere debeant; oneri illis est Christus Jesus; gravia illis sunt doctrina, Euangelium, mandata, & Crux Jesu. Pro nihilo ducunt Sanguinis ejus effusionem, cùm Judæis clamantes, opere, si non voce: *Sanguis ejus super nos....* Sit, Domine, super nos pretiosus Sanguis tuus, non ad reatum, sed ad redemptionem & indulgentiam. Sit nobis lavacrum, quo mundemur à peccatis nostris; sit nobis in pharmacum, sit in potum. *Bibunt* enim *credentes, quod fuderunt sævientes.* Sanguis Christi sit super corda & corpora nostra, ut illa expiet, ut typicus ille passeris sanguis in Lege veteri ad leprosi mundationem adhibebatur: sit super cogitationes & desideria nostra, ut illa sanctificet: sit super opera nostra, ut illa consecret, & faciat nos *Regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo.* Manus

2. Cor. 6. 14. 15.

Tertul. lib. de Pœnit. c. 5.

Joan. 8.

1. Cor. 1. 30.

S. Aug. serm. 284. Levit. 14. 14.

1. Tim. 6. 13. 14.

Luc. 19. 14.

Apocal. 1.

nus abluit Pilatus, & se effusi sanguinis justi reum non esse profitetur frustra: *Non* enim *purgant contaminatum animum manus lotæ, nec in aspersis aqua digitis expiatur, quod famulante impia mente committitur.* Mendaciter dicitis peccatores: *Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.* Rei estis sanguinis & mortis Christi. *Autorem vitæ interfeciſtis. Hunc Iesum crucifixiſtis. Pœnitemini igitur & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Contritis cordibus dicite, ne oratio vestra fiat in peccatum: *Propitius esto populo tuo, quem redemisti Domine; & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui.* Stupenda cæcitas Judæorum, qui se puros sceleris arbitrantur, quia in prætorium non introierunt, nec manibus propriis Jesum crucifixerunt, cùm tamen illum Pilato tradiderint, & ejus damnationem ac mortem pertinacissimis clamoribus ab illo extorserint, dicentes: *Crucifigatur.* Horum *Dentes, arma, & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Frustra enim à crucifigendo majestatis Domino manus proprias continebant, in quem lethalia vocum spicula, & venenata verborum tela jaciebant. Vobis, vobis, ò falsi Judæi, & sacrilegi Principes populi, totum facinoris istius pondus incumbit: & licèt immunitas sceleris & Præsidem obligarit, & milites; omnis tamen facti summa vos arguit. Et quicquid in supplicio Christi, vel Pilati peccavit judicium, vel cohortis obsequium, hoc vos facit humani generis odio digniores: quia *Vestri furoris impulsu, nec illis innocentes esse licuit, quibus iniquitas vestra non placuit.* Si qui imperio, consilio, adulatione, illecebris, precibus, terrore ac minis, alios ad peccandum impellunt, non proprii dumtaxat rei sunt peccati, sed alieni participes; & sanguinem pereuntium per ipsos animarum de manibus illorum Deus requiret.

S. Leo, ser. 57.
Deuter. 22.7.
Act. 2. & 3.
Deuter. 21.8.
Ps. 56. 5. S. Leo ser. 57. de Pass. Dom. 8.

VI. *Tunc dimisit illis Barabam: Iesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur.* Cùm Judæi clamassent, non Jesum sibi à Pilato dimitti velle per Pascha, sed Barabbam latronem; non Salvatorem, sed interfectorem; non datorem vitæ, sed ademptorem: *Tunc apprehendit Pilatus Iesum, & flagellavit.* Hoc Pilatus non ob aliud fecisse credendus est, nisi ut ejus injuriis Judæi satiati, sufficere sibi existimarent, & usque ad ejus mortem sævire desisterent. Sic implebantur, quæ de se prædixerat Christus. Sic Martyres informabantur ad omnia, quæ persecutori libuisset facere, perferenda. *Sic paulisper occultata tremenda potentia, commendabatur prius imitanda patientia. Sic Regnum quod de hoc mundo non erat, superbum mundum non atrocitate pugnandi, sed patiendi humilitate vincebat. Sic illud granum multiplicandum seminabatur horribili contumelia, ut mirabili pullularet gloria.* Traditus est Jesus militibus verberandus, & illud sacratissimum corpus, pectusque Dei capax, flagella secuerunt. Hoc autem factum est, ut quia scriptum erat, *Multa flagella peccatorum*, illo flagellato nos à verberibus liberaremur: dicente Scriptura ad virum justum: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Flagellatio latronum, servorum contumacium, desertorum & transfugarum supplicium erat. Quàm iniquè ergo, Pilate, flagellationi Jesum addicis, Christum Dei Filium, justum, Regem gloriæ, qui in muudum venit, ut homines à peccati servitute liberaret? Qui benefecit omnibus? Qui Patris æterni voluntatem semper implevit? Nos flagella merumus. Latrones scilicet sumus, filii & imitatores primorum generis humani parentum, qui superbia sua *rapere voluerunt divinitatem, & perdiderunt felicitatem.* Desertores sumus, qui à Deo sæpè defecimus, ut diabolo nos addiceremus. Servi sumus contumaces, qui cognovimus Domini voluntatem, & non paruimus illi; ideòque vapulare debemus plagis multis. Flagella passus est Jesus, ut hominum libidines & impudicitiæ peccata expiaret. Supra dorsum ejus fabricaverunt peccatores, omnia ossa ejus dinumeraverunt, ut pœnas peccatis carnis debitas, sacratissimi corporis sui laceratione, plagisque lueret innumeris & atrocissimis: *Vir dolorum.* Respice in me Domine, & miserere mei: ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me. Lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea. Afflictus sum & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei. In te Domine speravi: tu exaudies me Domine Deus meus:* Quoniam ego in flagella paratus sum, *& dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Attende ad Passiones Christi: attende ad illum sine ullo peccato, quæ non rapuit, exsolventem: attende ad Scripturam dicentem tibi: *Flagellat autem omnem filium quem recipit*, & para te flagellari; aut certè non quæras recipi. *Si exceptus à passione flagellorum, exceptus à numero filiorum*: Itane, inquies, flagellat omnem filium? *Prorsus ita flagellat omnem filium, ut & Vnicum. Vnicus ille de Patris substantia natus, æqualis Patri in forma Dei, Verbum per quem facta sunt omnia, non habebat unde flagellaretur: ad hoc carne indutus est, ut sine flagello non esset. Qui ergo flagellat Vnicum sine peccato, numquid relinquit adoptivum cum peccato? Adoptionem filiorum accepimus, ut essemus Vnici cohæredes, essemus etiam hæreditas ejus.* Postula, *inquit*, à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. *Exemplum nobis proposuit in passionibus suis... Christi Passiones imitandæ sunt, non à Christiano delicia conquirendæ. Ad confortandum cor tuum venit Christus pati, venit mori, venit sputis illiniri, venit spinis coronari, venit opprobria audire, venit postremo ligno configi: Omnia hæc ille pro te; tu nihil pro illo, sed pro te.* Domine, hìc non parcas, ut in æternum parcas. *Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.* Quis dolor? Fortè de flagello. Flagella sua dolent homines, quare flagellantur, non dolent. Nescio quis si damnum patitur, proclivior est, ut dicat, Indignè passus sum, quàm ut consideret, quare passus sit, *dolens damnum pecuniæ, non dolens justitiæ. Si peccasti, thesaurum tuum interiorem dole.* Nihil habes in domo, sed fortè inanior es corde: si autem plenum est cor bono suo, Deo tuo; quare non dicis, *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum?* Unde ergo iste dolebat? De flagello quo flagellabatur? Absit. *Et dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Ecce unde dolor. *Non de flagello dolor: de vulnere, non de medicina. Nam flagellum medicamentum est contra peccata.* Audite Fratres: Christiani sumus; & tamen plerumque *si filius cujusquam moriatur, plangit illum; si peccet, non illum plangit.* Tunc plangeret, tunc doleret, cùm peccantem videret; tunc modum imponeret, tunc normam vivendi doceret, disciplinam daret: aut si fecit, & ille non audivit, tunc erat plangendus; tunc pejùs mortuus luxuriosè vivens, quàm moriendo luxuriam finiens: tunc ergo quando ista faciebat in domo tua, non solùm mortuus erat, sed putebat. *Hæc dolenda sunt, illa sustinenda: illa ferenda, ista plangenda.*

Ps. 31.
S. Aug. tr. 116. in S. Joann.
S. Hier. in c. 27. Matt.
Ps. 37.
Hebr. 12. 16.
S. Aug. ser. 46. alias de Tèp. 165. c. 5.
Ps. 2. 8.
S. Aug. enarr. in Ps. 37.
Job. 1. 22.

VII. *Tunc milites Præsidis suscipientes Iesum in prætorium, congregaverunt ad eum universam cohortem: & exuentes eum, clamydem coccineam circumdederunt ei.* Exuitur Christus, ut illudatur, ut patiatur: exuitur, ut justitia sua nos induat. Exuitur, ut dissolutas lasciviasque nuditates pœna sua expiet; quarum radix impudicitia vel superbia; quarum fructus crimen & scandalum est, Exuitur, ut vestium luxui & vanitati debitas pœnas luat. *Propter mutuum videre ac videri, omnes pompæ in publicum proferuntur, aut ut luxuria negotietur, aut ut gloria insolescat..... Quid alteri periculo sumus? Quid alteri concupiscentiam importamus? Quam si Deus, ampliando legem, facto stupri non discernat à pœna, nescio, an impune habeat, quæ alicui fuerit causa perditionis: Perit enim ille simul, ut tuam formam concupierit, & facta es tu gladius illi..... Nunc non sit timenda dignitas formæ, ut ne possidentibus gravis, nec appetentibus exitiosa, nec conjunctis periculosa; non exposita*

S. Augustin. Luc. 12. 47.
Tertul. lib. 2. de cultu Fœminar. c. 11.
Ibid. c. 2. 3.

tentationibus, non circumdata ſcandalis exiſtimetur: ſufficit, quod Angelis Dei non eſt neceſſaria. Nam ubi pudicitia, ibi vacua pulchritudo.... Viderit, quem juvat de carne gloriari. Nobis autem primò quidem nullum gloriæ ſtudium eſt; quia gloria exaltationis ingenium eſt. Porrò exaltatio non congruit profeſſoribus humilitatis ex præſcriptis Dei. Dehinc ſi omnis gloria vana, quanto magis quæ in carne? Nam etſi gloriandum eſt, in ſpiritus bonis, non in carne placere velle debemus, quia ſpiritualium ſectatores ſumus. Quibus operamur, illis gaudeamus. De his gloriam carpamus, de quibus ſalutem ſperamus. Planè gloriabitur Chriſtianus etiam in carne, ſed cùm propter Chriſtum lacerata duraverit, ut ſpiritus in ea coronetur, non ut oculos & ſuſpiria adoleſcentum poſt ſe trahat.... Projiciamus ornamenta terrena, ſi cœleſtia optamus. Jeſum intuemini amictu irriſoriæ veſtis pro nobis indutum, ancillæ Dei vivi, conſervæ & ſorores meæ; & de luxu veſtium veſtrarum, ac ornamentorum affectatione erubeſcite.

Ibid.c.13. *Veſtite vos ſerico probitatis, byſſino ſanctitatis, purpura pudicitiæ.* Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei. *Indumenta Chriſti, merita ſanctorum ſunt: jam tunc itaque Martyrum ſanguine in illo colore perfunditur.*

S.Cæſ.Arelat. hom.6.

VIII. *Et plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave Rex Judæorum. Et exſpuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.* Maledictio in ſpinis cœpit, in ſpinis deſiit. Chriſtus *Lilium convallium inter ſpinas* cernitur. Aries hærens vepribus, quem pro filio Iſaac Abraham immolavit, Chriſti, qui ſe victimam pro nobis ſubſtituit, & ſpinis coronatus eſt, inſignis typus fuit. Sacrificiis, quæ Deo offerebant veteris Teſtamenti Patres, Chriſtum ſignificabant, in his Chriſtum fide intelligebant. *Sacramenta ſunt mutata, non fides. Signa mutata ſunt, quibus aliquid*

Genes 3.18. Cant.2.

S.Aug. ſerm. 19 alias 4. de Simeon. *ſignificabatur, non res, quæ ſignificabatur. Pro Chriſto aries, pro Chriſto agnus, pro Chriſto vitulus, pro Chriſto hircus, totum Chriſtus. Aries, quia ducit gregem: ipſe eſt inventus in vepribus, quando Pater Abrahami filio juſſus eſt parcere, nec tamen ſine oblato ſacrificio inde diſcedere. Et Iſaac Chriſtus erat, & aries Chriſtus erat. Iſaac ſibi ligna portabat: Chriſtus crucem propriam bajulabat. Pro Iſaac aries, non tamen pro Chriſto Chriſtus. Sed in Iſaac & aries & Chriſtus. Tenebatur cornibus in vepre aries; interroga Judæos, unde tunc Dominum coronaverint.* Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus. *Myſterium erat corona.* Myſterium erat contumeliæ, & dedecoris, ex quo Chriſti gloria: Myſterium infirmitatis, ex quo Eccleſiæ robur & fortitudo: Myſterium doloris, ex quo fidelium lætitia. Myſterium iſtud contumeliæ ac dedecoris, gloriam Chriſto parit immortalem; illam quippè gerit ut Rex, ut Sacerdos, ut Mundi Diabolique victor. *Data eſt ei corona, & exiit vincens, ut vinceret.* Illi coronæ, tametſi ſpineæ, convenit illud Iſaiæ: *Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema Regni in manu Dei tui.* Myſterium illud infirmitatis incredibilem Eccleſiæ fortitudinem, divinumque robur confert. Hac enim corona protecta, hoſtibus ſuis, dæmonibus ſcilicet, *Terribilis* eſt *ut caſtrorum acies ordinata.* Myſterium doloris eſt, quod Fidelibus ſolatium & gaudium parit: *Erit Dominus corona gloriæ, & ſertum exultationis reſiduo populi ſui, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.* Militibus qui coronam ſpineam capiti Jeſu impoſuerunt, Davidicum illud accommodari poteſt: *Circumdederunt me ſicut apes, & exarſerunt ſicut ignis in ſpinis.* Sicut enim apes mel conficiunt, non ſibi, ſed hominibus profuturum: ſic perſecutores & tortores Chriſti Jeſu ſacro illius capiti coronam impoſuerunt, quæ ſpiritalis ſolatii, ſuavitatis incomparabilis, & gaudii fons eſſet, non illis, ſed Fidelibus. *Ipſum Dominum caput Eccleſiæ* (inquit S.Auguſtinus) *rectè accipimus*

Cant.3.11. S.Cyrill.Hieroſol. Catech.13.

Apocal.6.2.

Iſai.62.3.

Cant.6.10.

Iſaiæ 28.5.6.

Pſ.117.12.

S. Auguſt. in hunc Pſalm.

circumdatum à perſecutoribus, ſicut circumdant apes favum. Quid enim ab ignorantibus geſtum ſit, myſtica ſubtilitate Spiritus Sanctus loquitur. Mel quippè apes operantur in favis. Neſcientes autem perſecutores Domini, fecerunt nobis ipſa paſſione dulciorem: ut guſtemus & videamus, quàm ſuavis eſt Dominus, qui mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram. In umbra ſpinarum Chriſti Jeſu requieſcamus; ejus opprobria honori & vanitati ſæculi præponamus, in quo *Omnia imaginaria, & nihil veri.* Dolores & pœnas Jeſu præ terrenis voluptatibus & deliciis eligamus. Cogita, *quale ſertum vir Eccleſiæ Chriſtus Jeſus pro utroque ſexu ſubiit, ex ſpinis & tribulis, in figuram delictorum, quæ nobis protulit terra carnis, abſtulit autem virtus crucis, omnem aculeum mortis in Dominici capitis tolerantia obtundens..... Chriſti coronam æmuleris, quia & favos poſt fella guſtavit; nec ante Rex gloriæ à cœleſtibus ſalutatus eſt, quàm Rex Judæorum proſcriptus cruci, minoratus primò à Patre modicum quid circa Angelos, & ita gloria & honore coronatus. Si ob hæc caput ei tuum debes, tale ſi potes ei repende, quale ſuum pro te obtulit: aut nec floribus coroneris, ſi ſpinis non potes.* Ne dicas cum amatoribus mundi: *Coronemus nos roſis antequam marceſcant*, &c. Corona ſpinea Domini Jeſu pudore ſuffundat Chriſtianas mulieres, quæ ornando capiti alienis crinibus, auro, gemmis, exquiſito curioſæ vanitatis artificio, opes & tempus impendunt. *Quid tanta ordinandi crinis operoſitas ad ſalutem ſubminiſtret? Quòd crinibus veſtris quieſcere non licet, modò ſubſtrictis, modò relaxatis, modò ſuſcitatis, modò eliſis? Aliæ geſtiunt in cincinnos coercere, aliæ ut vagi & volucres elabantur, non bona ſimplicitate. Affigitis præterea neſcio quas enormitates capillamentorum: nunc in galeri modum, quaſi vaginam capitis & operculum verticis; nunc in cervicum retro ſuggeſtum. Mirum quòd non contra Dominica præcepta contenditur. Ad menſuram neminem ſibi adjicere poſſe pronuntiatum eſt. Vos verò adjicitis ad pondus colluras quaſdam, vel ſcutorum umbilicos cervicibus aſtruendo. Si non pudet enormitatis, pudeat inquinamenti; ne exuvias alieni capitis, forſan immundi, forſan nocentis & gehennæ deſtinati, ſancto & Chriſtiano capiti ſupparetis. Imò omnem hanc ornatus ſervitutem à libero capite depellite. Fruſtra laboratis ornatæ videri: fruſtra peritiſſimos quoſque ſtructores capillaturæ adhibetis. Deus vos velari jubet..... Orate, ſive mater, ſive ſoror, ſive filia virgo, vela caput: ſi mater, propter filios: ſi ſoror, propter fratres: ſi filia, propter patres. Omnes in te ætates periclitantur. Induc armaturam pudoris, circumduc vallum verecundiæ, murum ſexui tuo ſtruere, qui nec tuos emittat oculos, nec amittat alienos.* Hac ſaltem ratione ſpineam Domini coronam æmulare.

Pſ.13.3. Rom.4.25.

Tertull. lib. de Corona.

Sap.2.8.

Tertul.lib.2. de cultu Fœminar.

Lib.de Virginibus Velandis,c.16.

Et plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput ejus. Præclaram Apologum legimus in ſacro Libro Judicum, huic loco convenientem. *Ierunt ligna, ut ungerent ſuper ſe Regem: dixeruntque olivæ: Impera nobis. Quæ reſpondit: Numquid poſſum deſerere pinguedinem meam, qua & Dii utuntur & homines, & venire, ut inter ligna promovear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, & ſuper nos regnum accipe. Quæ reſpondit eis: Numquid poſſum deſerere dulcedinem meam, fructuſque ſuaviſſimos, & ire, ut inter cætera ligna promovear? Locutaque ſunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis. Quæ reſpondit eis: Numquid poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cætera promoveri? Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera ſuper nos. Quæ reſpondit eis: Si verè me Regem vobis conſtituiſtis, venite, & ſub umbra mea requieſcite: Si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.* Chriſtus Jeſus ſpinis coronatus, nos ad ſuum comitatum, ad imitationem ſuam vocat, ut Rex noſter. Sed reſpondet avarus: Te ſequi non poſſum, Regem nolo pauperem: de-

Judicum 9.

ſeren-

serendæ essent opes, animo & affectu amplectenda pauperies euangelica, modus ponendus desiderio habendi & congerendi bona temporalia: *Numquid possum deserere pinguedinem meam?* Dicit luxuriosus: Te sequi non possum, Regem nolo, spinas, fel, opprobria, dolores, crucem subditis suis offerentem: sæculi voluptatibus, vitæ molli & delicatæ, terrenis deliciis renuntiandum esset: *Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suavissimos?* Dicit ebriosus, & lautiorum epularum amator: Te sequi non possum: Regem nolo, qui pro vino acetum sitiens bibit, qui austeram sobrietatem imperat: *Numquid possum deserere vinum meum?* Veri fideles, & amatores Jesu ad pedes ejus provoluti dicunt ei: *Veni, & impera super nos.* Sed vult ille experiri, an sincera sit illorum postulatio. *Si verè*, inquit, *me Regem vobis constituitis, venite, & sub umbra mea requiescite*: Spinas meas rosis sæculi anteferte. *Si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani*: Superbos dominationem imperiumque meum refugientes ultio divina consumat, & in cineres redigat. Heu, quot Dominum Jesum se adorare simulant impii, hypocritæ, mali Christiani, qui divinæ ejus Majestati reverà illudunt!

IX. *Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigeretur.* Exuamus veterem hominem cum actibus suis, & novum induamus, Dominum Jesum Christum, illum sequamur in Calvariæ montem: *Eamus & nos, ut moriamur cum eo.* Joan.11.16. Gratiæ ejus ductum sequamur, carnem nostram configentes Cruci ejus *cum vitiis & concupiscentiis*, Galat.5.24. si verè Christi sumus. Crucem feramus post Jesum, verborum ejus memores: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Matt.16.24.

X. *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine, Simonem; hunc angariaverunt, ut tolleret crucem ejus.* Ibat ergo ad locum, ubi fuerat crucifigendus, portans crucem suam Jesus. *Grande spectaculum: sed si spectet impietas, grande ludibrium; si pietas, grande mysterium: si spectet impietas, grande ignominiæ documentum; si pietas, grande fidei munimentum: si spectet impietas, videt Regem pro virga Regni lignum sui portare supplicii; si pietas, videt Regem bajulantem lignum ad semetipsum figendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus Regum: in eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda* S. Aug. tr. 117. in Joan. *Sanctorum. Dicturo enim Paulo*, Gal.6.14. Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, *ipsam crucem suam suo gestans humero commendabat; & lucernæ arsuræ, quæ sub modio ponenda non erat, candelabrum ferebat.* S. Leo, ser. 57. de Pass. Dom. 8. Euntibus autem cum Jesu turbis ad locum pœnæ, Simon quidam Cyrenæus inventus est, in quem lignum supplicii transferretur à Domino: ut etiam tali facto præsignaretur Gentium fides, quibus crux Christi non confusio futura erat, sed gloria. *Non ergo fortuitum, sed figuratum & mysticum fuit, ut Judæis in Christum sævientibus, ad compatiendum ei peregrinus occurreret, dicente Apostolo,* Rom.8.17. Si compatimur, & conregnabimus: *Ut sacratissimo Salvatoris opprobrio, non Hebræus quisquam, aut Israelita, sed alienigena subderetur. Per hanc enim translationem à circumcisione ad præputium, à filiis carnalibus ad filios spiritales, immaculati Agni propitiatio, & omnium Sacramentorum plenitudo transibat. Siquidem* Pascha nostrum immolatus est Christus, 1.Cor.5.7. *qui se novum & verum reconciliationis sacrificium* offerens Patri, *non in Templo, cujus jam finita erat reverentia, nec intra septa civitatis ob meritum sui sceleris diruendæ, sed foris & extra castra crucifixus est, ut veterum victimarum cessante mysterio, nova hostia novo imponeretur altari, & crux Christi* Heb.13.13. *non Templi esset ara, sed Mundi.* Exeamus *igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.* Ne caro repugnans & invita crucem Christi ferat, spiritu facta carnis mortificemus. Si minùs ferventes sumus, ut crucem eligamus & spontè feramus ex fervore charitatis, à Deo saltem nobis impositam patienter toleremus, affectu animi pœnitentis, & Christo compatientis.

XI. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus*: Ibi crucifixerunt Jesum. Quod mortis genus, ut eligeret pro nobis pati, ratio multiplex fuit. Primò quidem propter exemplum virtutis. Nam sapientia Dei hominem ad exemplum, quo rectè viveremus, suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam, quæ non sunt metuenda, non metuere. Sunt tamen homines, qui quamvis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescunt. Ut ergo nullum genus mortis rectè viventi homini metuendum esset, illius hominis cruce ostendendum fuit. Nihil enim erat inter omnia genera mortis illo genere execrabilius ac formidabilius. Secundò, quia hoc genus mortis maximè conveniens erat satisfactioni pro peccato primi parentis, qui peccavit manum extendendo ad pomum ligni vetiti contra Dei mandatum: & ideò conveniens fuit, ut Christus pro illo peccato Deo satisfacturus, seipsum ligno affigi pateretur, quasi restituens, quod Adam abstulerat; secundùm illud Psalmi: *Quæ non rapui, tunc exsolvebam.* Quod justè debebat Adam, Christus injustè mortem suscipiendo persolvit: Ille manum expendit ad pomorum dulcedinem; iste, ad crucis amaritudinem: Ille arborem necis; iste salutis ostendit: Adam universis mortem intulit; & Christus vitam omnibus reparavit. Tertiò in alto moritur, ut innotescat, illum morte sua nobis aditum ad cœlum parare. *Et ego*, inquit, *si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Joan.12. Quartò, ut ipsa figura Crucis in quatuor extrema porrectæ ostendatur, illum pro totius Mundi salute passum & mortuum esse, virtutemque & providentiam ejus ubique diffusam. Quintò, expansis in cruce manibus moritur, ut altera manu Israeliticum populum, altera Gentilem trahat; ut S. Athanasius commentatur. Sextò, hoc genere mortis diversæ virtutes designantur. *Non frustra tale genus mortis elegit, ut latitudinis, & altitudinis, & longitudinis, & profunditatis,* de quibus loquitur Apostolus, *Magister existeret.* Ephes.3.14. Nam latitudo est in eo ligno, quod transversum desuper figitur: hoc ad bona opera pertinet, quia ibi extenduntur manus. Longitudo in eo, quod ab ipso ligno usque ad terram conspicuum est; ibi enim quodammodò statur, id est persistitur & perseveratur; quòd longanimitati tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte, quæ ab illo quod transversum figitur, sursum versùs relinquitur, hoc est, ad caput crucifixi; quia benè sperantium superna expectatio est. Jam verò illud ex ligno quod non apparet, quod fixum occultatur, unde totum illud exurgit, profunditatem significat gratuitæ gratiæ. Denique *Lignum in quo fixa erant membra morientis, etiam Cathedra fuit Magistri docentis.* S. Aug. tr. 119. in Joan. Sed & genus illud mortis veteribus figuris respondet. Ex diluvio scilicet humanum genus arca lignea liberavit. Moyses mare virga divisit, & Pharaonem prostravit. Idem missio in aquam ligno, ex amara dulcem effecit: & petram virga percussit, ut ex ea fluerent ubertim aquæ salutares: & expansis in monte manibus Amalecitas vicit. Cæterùm exaltato in monte Calvariæ per crucem Christo, non illa tantùm species aspectui mentis occurat, quæ fuit in oculis impiorum, quibus per Moysen dictum est: *Et erit pendens vita tua ante oculos tuos, & timebis die ac nocte, & non credes vitæ tuæ.* Deut.28.66. Isti enim nihil in crucifixo Domino præter facinus suum cogitare potuerunt, habentes timorem, non quo fides vera justificatur, sed quo conscientia iniqua torquetur. S. Leo, ser. 57. de Pass. Domini 8. Noster verò intellectus, quem Spiritus veritatis illuminat, gloriam crucis cœlo terraque radiantem puro ac libero corde suscipiat, & interiore acie videat, quale sit, quod Dominus, cùm de Passionis suæ loqueretur instantia, dixit: *Venit hora, ut clarificetur Filius hominis.... Nunc anima mea turbata est, & quid dicam? Pater, salva me ex hac hora. Sed propterea veni in hanc horam. Pater, clarifica Filium tuum.* Joan.12.23. 27.28.30. Et cùm vox Patris venisset è cœlo, dicens,

S. Greg. Nyss. Orat. 1. de resurrect. Christi. S. Athanas. lib. de Incarnat. Verbi. S. Aug. ser. 117. in Joan. S. Leo, ser. 57. de Pass. Dom. 8. Gal.6.14. 1.Cor.5.7. Heb.13.13. Rom.8.17. Joan.11.16. Galat.5.24. Matt.16.24.

"S. Thom. 3. 3. p. qu. 46. ar. 4. "S. August. lib. quæst. 83. qu. 25. "Autor sermonis inter Augustinianos olim 101. de Temp. nunc 32. in appendice. Psal.68.

Et clarificavi, & iterum clarificabo: Reſpondens Jeſus circumſtantibus, dixit: *Non propter me vox hæc facta eſt, ſed propter vos. Nunc judicium mundi eſt, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras. Et ego ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me.* O admirabilis potentia Crucis, ò ineffabilis gloria paſſionis! *In qua & Tribunal Domini, & judicium mundi, & poteſtas eſt crucifixi.* Crux Jeſu *Omnium fons benedictionum, omnium eſt cauſa gratiarum: per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.* Aſcendamus in palmam, & apprehendamus fructus ejus. Cant. 7. 8.

XII. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle miſtum. Et cum guſtaſſet, noluit bibere.* Guſtavit, ut nullus in eo ſenſus à dolore immunis eſſet; bibere noluit, ne dolor levior eo potu fieret: Pati enim voluit, nobis relinquens exemplum, ut ſequamur veſtigia ejus. Hujus potus amaritudine peccata, quæ homines per guſtum committunt, vina exquiſitiſſima, liquores omnis generis ſuaviſſimos, cibos delicatos, cupedias, cæteraque gulæ irritamenta conquirentes, expiavit. Epulones & ebrioſi, qui alios ad bibendum cogunt, & in conviviis certant, quis bibendo præcellat, vinum propinant cum felle mixtum, peccatum felle amarius cum vino propinantes. *Fel draconum vinum eorum.* Unde illud S. Ambroſii contra ipſos uſurpare liceat: *Rogas ad jucunditatem, cogis ad mortem: invitas ad prandium, efferre vis ad ſepulchrum: cibos promittis, tormenta irrogas: vina prætendis, venena ſuffundis.....* Dederunt ei vinum bibere cum felle miſtum. *Quid tam delectabiliter fugitur, ſi amarus tibi factus eſt mundus? Implevit Deus amaritudinibus mundum, & inhias tu, incumbis tu, fugis tu; nonniſi inde & inde voluptatem capis. Quamdiu? Quid ſi dulcis eſſet, quomodo amaretur? Ama Deum, contemne iſta, deſpice res humanas, quandocumque hinc iturus: non enim hic futurus ſemper. Et tamen ſic quomodo malus eſt, quomodo amarus eſt mundus, quomodo calamitatibus plenus eſt mundus, ſi dictum tibi eſſet à Deo, quòd ſemper hic eſſes, lætitia te non caperes, exſultares, gratias ageres. Vnde? Quia miſeriam non finires. Ipſa eſt major infelicitas, quæ ſe amari cogit. Minor eſſet, ſi non amaretur: tanto pejor eſt, quanto plus amatur.* Deut. 32. 33. S. Ambr. lib. de Elia & jejunio, c. 14. S. Aug. ſerm. 311. aliàs de diverſis 115.

Et dederunt ei vinum bibere cum felle miſtum. Tunc impletum eſt, quod Propheta ex perſona Chriſti dixit: *Dederunt in eſcam meam fel.* Chriſti eſca, unitas eſt corporis ejus, quam Apoſtolus commendavit, dicens: *Vnus panis, unum corpus multi ſumus.* In hanc eſcam ſuavem quis eſt qui dat fel, niſi contradictores Euangelii, tamquam illi perſecutores Chriſti? *Minùs enim peccaverunt Judæi crucifigentes in terra ambulantem, quàm qui contemnunt in cœlo ſedentem.* Quod ergo fecerunt Judæi, ut in eſcam, quam jam acceperat, darent bibendum amarum illum potum, hoc faciunt, qui malè vivendo ſcandalum inferunt Eccleſiæ. Hoc faciunt hæretici amaricantes: ſed non exaltentur in ſemetipſis. Dant fel ſuper tam jucundum cibum. Sed quid facit Dominus? Non admittit ad corpus ſuum. Hoc ſacramento ipſe Dominus, quando illi obtulerunt fel, guſtavit, & noluit bibere. *Si non eos pateremur, nec omninò guſtaremus. Quia verò neceſſe eſt eos pati, neceſſe eſt guſtari. Sed quia in membris Chriſti tales eſſe non poſſunt, guſtari poſſunt, recipi in corpus non poſſunt.* In ſiti mea potarunt me aceto. *Sitiebam, & acetum accepi; id eſt, fidem illorum deſideravi, & vetuſtatem inveni.* 1. Cor. 10. 17. S. Aug. enar. in Pſ. 68. Concione 2.

XIII. *Poſtquam autem crucifixerunt eum, diviſerunt veſtimenta ejus, ſortem mittentes*, &c. Veſtimenta Chriſti, ſacramenta ipſius: potuerunt dividi per hæreſes, ſed erat ibi veſtimentum, quod nemo diviſit. *Erat ibi tunica deſuper contexta.* Ergo de cœlo, ergo à Patre, ergo à Spiritu Sancto. Quæ eſt iſta tunica, niſi charitas, quam nemo poteſt dividere? Quæ eſt iſta tunica, niſi unitas? In ipſam ſors mittitur, nemo illam dividit. *Sacramenta ſibi hæretici dividere potuerunt, charitatem non diviſerunt. Et quia dividere non potuerunt, receſſerunt: illa autem manet integra. Sorte obvenit quibuſdam: nemo illam movet de Eccleſia Catholica.* Non pertinet ad quoslibet, ſed occulta Dei gratia tamquam ſorte donatur. Unde Simoni qui baptiſmum habebat, & ſinceram fidem, quæ per dilectionem operatur unitatis integritatem, non habebat, à Petro dictum eſt, *Non eſt tibi ſors neque pars in ſermone iſto.* Joan. 19. S. Aug. enarr. in Pſ. 21. Concione 2. Act. 8. 21.

XIV. *Et impoſuerunt ſuper caput ejus cauſam ipſius ſcriptam: Hic eſt Ieſus Rex Iudæorum.* Jeſum crucifigendo, Regem Gentium fecerunt; dedit enim illi Pater Gentes hæreditatem: nec tamen Judæi Regis ſui dominationem evertere potuerunt. Rex eſt Judæorum & ipſis contradicentibus. *Rex ille virgam ferream gerit, qua & regit, & frangit. Quos regit? Quos conterit? Regit obedientes, conterit reſiſtentes.* Rex Judæorum eſt non ſolùm vivens, ſed mortuus, & à morte redivivus. Unde Pſalm. 2. ait: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus.* Crucis titulus ſcriptus eſt literis Hebraicis, Græcis, & Latinis, Deo dirigente, ut more Imperatorum, Chriſti crux præferret titulos gentium, nondum quidem ſubactarum, ſed brevi ſubigendarum. Ille enim in cruce pendebat, cui cedere debebat Religio Judaica, eruditio Græca, robur Latinum. *Quamvis in illis tribus linguis Chriſto ſubigenda univerſitas gentium omnium monſtraretur: non tamen illic ſcriptum eſt, & Rex Gentium, ſed tantummodo* Judæorum; *ut commendaretur origo ſeminis in proprietate nominis:* Lex *enim* de Sion exibit, & verbum Domini de Jeruſalem. *Pilatus quidem Regem Iudæorum ſcripſit, non Regem Græcorum, aut Latinorum, quamvis Gentibus regnaturum. Et quod ſcripſit, ſcripſit, neque infidelium ſuggeſtione mutavit: cui tantò ante prædictum erat in Pſalmis*, Tituli inſcriptionem ne corrumpas. *Omnes gentes credunt in Regem Iudæorum: omnibus gentibus regnat, ſed tamen Rex Iudæorum. Tantum valuit illa radix, ut inſertum oleaſtrum in ſe poſſit ipſa mutare, oleaſter autem olivæ nomen poſſit auferre.* S. Aug. enarr. in Pſ. 58. S. Aug. ſerm. 218. aliàs de diverſis 76. Iſaiæ 2. 3. Pſ. 56. 1. 17. 1. &c.

XV. *Tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à ſiniſtris.* Jeſus ſceleratos inter medius crucifigitur & pendet, ut ſe propter peccatores mori, & ſanguinem fundere oſtendat. Quicumque exteriùs cum Chriſto patiuntur in Eccleſia, vel ejus Paſſionis per Sacramentorum communionem ſunt participes, non propterea paſſionis ejus fructum interiùs per gratiam ſanctificantem & charitatem percipiunt. Quid & quantum quis patiatur, non tam ſpectandum eſt, quàm qua de cauſa patiatur. Unde ſcriptum eſt, *Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam.* Martyrem pœna non diſcernit, ſed cauſa. *Tres cruces in uno loco erant; in una, latro liberandus; in alia, latro damnandus; in media, Chriſtus, alterum liberaturus, alterum damnaturus. Quid ſimilius iſtis crucibus? Quid diſſimilius iſtis pendentibus?* Chriſtus inter iniquos reputatus eſt. Latro evaſit: Chriſtus damnatus eſt. Accepit indulgentiam criminoſus, damnatus eſt, qui omnium crimina confitentium relaxavit. *Tamen & ipſa crux, ſi attendas, tribunal fuit: in medio enim Iudice conſtituto, unus latro qui credidit, liberatus; alter qui inſultavit damnatus eſt. Iam ſignificabat, quod facturus eſt de vivis & mortuis, alios poſiturus ad dexteram, alios ad ſiniſtram: ſimilis ille latro futuris ad ſiniſtram, ſimilis alter futuris ad dexteram. Iudicabatur, & judicium minabatur.* Pſ. 42. 1. S. Aug. epiſt. 93. alias 48. S. Aug. tr. 31. in Joannem.

Crucifixi ſunt cum eo duo latrones. Duo latrones cum Domino Jeſu crucifixi, omnem humani generis univerſitatem vocari ad ſacramentum Paſſionis Domini oſtendunt: ſed quia per diverſitatem fidelium & infidelium, fit omnium ſecundùm dexteram ſiniſtramque diviſio; unus ex duobus ad dexteram ejus ſitus, fidei juſtificatione ſalvatur. Unus blaſphemat, alter blaſpemantem corripit, Jeſum reveretur, miſericordiam rogat. Cor dumtaxat & linguam libera habet; utrumque offert Deo, corde credens ad juſtitiam, ore confeſſus ad ſalutem. Fidem habet, S. Hilarius c. 33. in S. Matt. S. Gregor. M. lib. 18. Moral. cap. 13.

habet, qui regnaturum Dominum credit, quem secum morientem videt. Spem habet, qui Regni ejus aditum postulat. Charitatem habet, qui latronem alterum pro simili scelere morientem, ob blasphemiam increpat, & ei vitam, quam non noverat, prædicat. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quem videbat secum ex humana infirmitate morientem, quando Apostoli negabant eum, quem miracula viderant divina virtute facientem. Sic utendum est cruce, sic in tribulationibus actus fidei, spei, charitatis ferventiùs exercendi. Ita cruce, calamitatibus, infirmitatibus, damnis, persecutionibus, ipsa morte utuntur electi.

XVI. *Prætereuntes autem blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: Vah qui destruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas: salva temetipsum: si Filius Dei es, descende de Cruce*, &c. Jesus crucifixus, etiamnum, & ad finem usque sæculorum, blasphemiis, ludibriis, contemptui impiorum expositus est. Scandalum est iis, qui carnis dumtaxat oculis illum intuentur. Summus Sacerdos, qui vult destruere Templum Dei; Salvator, qui non salvat semetipsum de cruce descendens; Filius Dei crucifixus, & mortuus in cruce inter duos latrones: hæc sunt, quæ Judæos, & impios quosvis offendunt. Summus verò Sacerdos, qui veteres figuras umbrasque dissipat, ut Religionis stabiliat veritatem, & sanctuarii cœlestis sit Pontifex: Salvator qui mortem subit, ut sit victima salutis omnium hominum: Filius Dei qui potentiam suam includit in cruce, ut fidei justitiam constituat; hæc sunt, quæ verus Christianus adorat; hæc in quibus confidit. *Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientia. Quænam stulta sunt? Conversio hominis ad cultum veri Dei, rejectio erroris, disciplina justitiæ, pudicitiæ, patientiæ, misericordiæ, innocentiæ? Omnia hæc quidem stulta non sunt.* Stulta dixerit sapientia sæcularis, quæ pertinent ad contumelias & passiones Dei? Verùm *quid indignius Deo? Quid magis erubescendum, nasci, an mori? carnem gestare, an crucem? circumcidi, an suffigi? educari, an sepeliri? in præsepe deponi, an in monumento recondi? Non eris sapiens, nisi stultus in sæculo fueris, Dei stulta credendo..... Parce unicæ spei totius orbis. Quid destruis necessarium dedecus fidei? Quodcumque Deo indignum est, mihi expedit. Salvus sum, si non confundar de Domino meo. Crucifixus est Dei Filius: non pudet, quia pudendum est. Et mortuus est Dei Filius: prorsus credibile est, quia ineptum est. Et sepultus resurrexit: certum est, quia impossibile est.*

Tertull. lib. de Carne Christi, c. 5.

S. Augustin. tract. 17. in Joann:.

Si Filius Dei es, descende de cruce. *Non descendit* Christus, *ut eis suam potestatem descendendo monstraret: quia patientiam docebat, ideò potentiam differebat. Si enim quasi commotus ad eorum verba descenderet, victus convitiorum dolore putaretur. Prorsus non descendit, fixus permansit, quando vellet abscessurus. Nam quid ei magnum fuit de cruce descendere, qui potuit de sepulchro resurgere?* Non vestræ cæcitatis arbitrio, ò stulti Scribæ, & impii Sacerdotes, ostendenda erat potentia Salvatoris; nec secundùm blasphemantium linguas, humani generis redemptio debebat omitti; cùm si deitatem Filii voluissetis agnoscere, innumera opera ejus videretis, quæ vos ad eam, quam fallaciter promittitis, fidem confirmare debuerint. Si autem, ut ipsi profitemini, verum est, quòd alios salvos fecit, cur illa tot & tanta miracula, quæ sub publico facta sunt conspectu, in nullo cordis vestri duritiam mollierunt: nisi quia ita semper Spiritui sancto restitistis, ut omnia vobis beneficia Dei in perniciem verteretis? Nam etiamsi descenderet Christus de cruce, vos semper hæreretis in crimine. *Spreta ergo sunt vanæ insultationis opprobria, & misericordiam Domini perdita & collapsa reparantem, nullæ contumeliæ, nulla convitia à sui via propositi removerunt. Offerebatur enim Deo pro salute mundi Hostia singularis, & occisio Christi veri Agni, per tot sæcula prædicata, promissionis filios in libertatem fidei trans-*

S. Leo serm. 66. de Pass. Dom. 17.

ferebat. Confirmabatur quoque Testamentum Novum, & Christi sanguine, æterni Regni scribebantur hæredes. Ingrediebatur summus Pontifex Sancta Sanctorum, & ad exorandum Deum immaculatus Sacerdos per velum suæ carnis intrabat.

XVII. *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram, usque ad horam nonam.* Prodigiales illæ tenebræ Judæis ostendere debebant, Jesum esse lumen mundi, solem justitiæ, quem quia secuti non erant, sed rebelles fuerant lumini, merito suæ infidelitatis & immanitatis, deserebantur in errore & tenebris, quæ peccatoribus concreata sunt. *Stultis ac blasphemis vocibus vestris*, ò Judæi, *reddunt omnia elementa responsum, & unam in vos sententiam ferunt cœlum, terra, sol, sideraque, indignos vos suo ministerio protestantes terribili motu, insolitoque defectu, tenebras mundo vestræ cæcitatis ostentant.*

S. Leo serm. 69. de Pass. Dom. 10.

XVIII. *Et circa horam nonam exclamavit Jesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lamma sabactani! hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Vox ista, *Membrorum ipsius vox erat, non capitis. Corpus enim suum gerebat, id est, Ecclesiam.* Sancti in quibus vetus homo Cruci Christi confixus est, similem interdum vocem in tribulationibus & persecutionibus emittunt. Spiritus amat crucem, illamque *proposito gaudio* cum Jesu sustinet; sed caro conqueritur, inferior appetitus clamat, *Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me?* Clamat sæpè & ratio, & orat: *Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?* Et cùm non exauditur, se derelictam à Deo anima adhuc infirma putat. Verùm attendant, non minùs intimè Deum unitum fuisse Christo, cum se ab illo derelictum clamabat: *Erat* enim *Deus in Christo, mundum reconcilians sibi*: & pro Mundi reconciliatione tunc exaudiebatur à Patre, ut Apostolus docet: *Qui in diebus carnis suæ*, inquit, *preces supplicationesque ad eum qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* Sed, inquies, justi sæpè clamant ad Deum in tribulatione, & non exaudiuntur. Id etiam à Propheta in persona Christi prædictum de illius membris. *Clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.* Multi clamant in tribulatione, & non exaudiuntur; sed ad salutem, non ad insipientiam. Clamavit Paulus, ut auferretur ab eo stimulus carnis; & non est exauditus, ut auferretur; & dictum est, *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.* Ergo non est exauditus; sed non ad insipientiam, sed ad sapientiam: *Ut intelligat homo, Medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem, sub medicamento positus ureris, secaris, clamas: Non audit Medicus ad voluntatem, sed ad sanitatem.* Non ideò tamen derelinquit Deus sanctos suos. *Tu autem in sancto habitas, laus Israel.* Quare ergo illos non exaudit? *Quia in tribulatione positus Christianus probatur, si non dereliquit Deum suum. Nam quando bene est homini, desertus est sibi Christianus. Ignis intrat in fornacem, & fornax aurificis magni sacramenti res est. Ibi est aurum, ibi est palea, ibi ignis in angusto operatur. Ignis ille non est diversus, & diversa agit; paleam in cinerem vertit, aut sordes tollit. In quibus autem habitat Deus, utique in tribulatione meliores fiunt, tanquam aurum probati.* Et si fortè petierit inimicus diabolus aliquem probandum, & concessum illi fuerit à Deo, sive aliquo dolore corporis, sive aliquo damno, sive amissione rerum suarum: *Fixum cor habeat in illo, qui se non subtrahit; & si quasi subtrahit aurem prolanti, sed apponit misericordiam deprecanti. Novit quid agat qui nos fecit, novit & reficere nos. Bonus est structor, qui ædificavit domum; & si aliquid ibi ceciderit, novit resarcire.* Eruit clamantes ad se, cùm expedit illis ad salutem: *In te speraverunt Patres nostri, speraverunt & liberasti eos.* Eruit populum Israel de terra Ægypti; eruit tres pueros de camino ignis; Danielem le lacu

S. Augustin. enarrat. in Psal. 21.

2. Cor. 5. 19.

2. Cor. 5. 13.

2. Cor. 12. 9.

leo-

leonum; Suſannam de falſo crimine: omnes invocaverunt, & eruti ſunt. Numquid defecit Filio ſuo, ut in cruce pendentem non exaudiret? Quarè autem modò non eruitur? Dominus flagellabatur, & nemo ſubveniebat; ſputis fœdabatur, & nemo ſubveniebat; colaphis cædebatur, & nemo ſubveniebat; ſpinis coronabatur, nemo ſubveniebat; affigebatur cruci, nemo ſubveniebat. Clamat, *Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquiſti?* Non ſubvenitur. Quare? Qua mercede tanta paſſus eſt? *Omnia iſta quæ paſſus eſt, pretium eſt.* Pretium eſt redemptionis & ſalutis noſtræ, Deo Patri oblatum, quo illius juſtitiæ accuratè, plenè, uberrimè factum eſt ſatis. Ne ex illorum numero ſimus, de quibus Chriſtus apud Prophetam ait: *Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in ſiti: ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant.* Ne impios imitemur, qui Chriſti paſſioni & morti præſentes, ejus pœnas & dolores ſuis inſultibus & crudeli malitia augebant. *Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt: & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt.*

Pſal.61.5.

Pſal.68.31.

XIX. *Quidam autem illic ſtantes & audientes, dicebant: Eliam vocat iſte. Et continuò currens unus ex eis acceptam ſpongiam implevit aceto, & impoſuit arundini, & dabat ei bibere. Cæteri verò dicebant: Sine, videamus, an veniat Elias liberans eum.* Crux Chriſti Judæis ſcandalum & opprobrium, mihi virtus eſt, per quam adverſarium repello, ſæculum vinco. Mihi ſapientia, per quam inſipientiæ laqueos evado. Hoc opprobrium theſauris Ægypti Moyſes prætulit. *Majores divitias æſtimans theſauro Aegyptiorum improperium Chriſti.* Si opprobrium tuum gloria eſt, Domine Jeſu; quanta eſt gloria tua? Tuæ igitur gloriæ participatione quid erimus, cujus ſumus opprobrio glorioſi? Denique ſcriptum eſt: *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur.* Hoc opprobrium auferri à nobis nolumus, opprobrium crucis Domini Jeſu, quo noſtra auferuntur opprobria. Sicut enim maledictum factus eſt, ut noſtra maledicta deleret: homo factus eſt, ut levaret hominis infirmitates: ita opprobrium factus eſt, ut omnium auferret opprobria. Verùm cùm opprobrium noſtrum per baptiſmum virtute paſſionis ſuæ abſtulerit, opprobrium ipſi fecimus, & facere non deſiſtimus, poſt baptiſmum peccando, Spiritui gratiæ contumeliam facientes, ſanguinè teſtamenti, in quo ſanctificati ſumus, pollutum ducentes, Filium Dei & ejus paſſionem ludibrio & oſtentui habentes. Noſtram ſalutem ſitit, & illi acetum propinamus, veteris hominis actus pravos.

S. Ambroſ. ſerm. 8. in Pſal.118.

Heb.11.26.

Pſal.33.6.

Qui vitam verè Chriſtianam & pœnitentem, quæ crux & martyrium, ducere conſtituunt, multos plerumque patiuntur illuſores, impiorum, & ſæculo penitùs addictorum hominum ſaſcaſmis, ludibriis, contradictionibus tentat eos diabolus, ut ab arcta via dimoveat, quæ ducit ad vitam, & in latam ac ſpatioſam abducat, quæ ducit ad mortem. Verùm hac pulſatus tentatione, quæ certè gravis eſt incipientibus, *Ibi ſe conſtituat Chriſtianus, quò eum ſecum ſuſtulit Chriſtus, & ad id dirigat omnem viam ſuam, ubi ſcit humanam ſalvatam eſſe naturam. Paſſio enim Domini uſque ad finem producitur mundi: & ſicut in ſanctis ſuis ipſe diligitur, & in pauperibus ipſe paſcitur, ipſe veſtitur; ita in omnibus qui pro juſtitia adverſa tolerant, ipſe compatitur: niſi fortè æſtimandum eſt, multiplicata per orbem fide, & rareſcente impiorum numero, omnes perſecutiones, & omnia quæ adversùs beatos Martyres ſævierunt, finita eſſe certamina, tamquam ſuſcipiendæ crucis illis tantum neceſſitas incubuerit, quibus ad expugnandam Chriſti dilectionem, atrociſſima ſunt illata ſupplicia. Sed aliud ſervientium Deo pietas experitur, aliud etiam Apoſtoli prædicatio proteſtatur, qui dicit:* Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur. *Qua ſententia nimis tepidus & ſegnis oſtenditur, qui nulla perſecutione pulſatur. Pacem enim cum hoc Mundo niſi amatores mundi habere non poſſunt: & nulla unquam iniquitati cum æquitate communio, nulla mendacio cum veritate concordia, nullus eſt tenebris cum luce conſenſus. Quia etiamſi pietas bonorum cupiat malos corrigi, converſionemque multorum per gratiam Dei miſerentis obtineat: malignorum tamen ſpirituum adversùs Sanctos inſidiæ non quieſcunt, & ſive occulto dolo, ſive aperto prælio, in omnibus fidelibus propoſitum bonæ voluntatis infeſtant.*

S. Leo ſerm. 68. de Paſs. Dom.19.

2.Tim.3.12.

XX. *Jeſus autem iterum clamans voce magna, emiſit ſpiritum.* Sic oſtendit, quod ante dixerat, poteſtatem habere ſe ponendi animam ſuam, & iterùm ſumendi eam; non neceſſitate, ſed charitate ſe mori. *Quis ita dormit quando voluerit, ſicut Jeſus mortuus eſt quando voluit? Quis ita veſtem ponit quando voluerit, ſicut ſe carne exuit quando voluit? Quis ita cùm voluerit abit, quomodo cùm voluit obiit? Quanta ſperanda vel timenda poteſtas eſt judicantis, ſi apparuit tanta morientis?* Cogitate, quis, pro quibus moritur. Filius Dei pro ſervis: juſtus pro impiis, ut illos à ſervitute diaboli, & ab æterna morte redimat. *Recogitate eum qui talem ſuſtinuit à peccatoribus adversùs ſemetipſum contradictionem, ut non fatigemini animis veſtris deficientes: Nondum enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adversùs peccatum repugnantes.* Sed heu! *Juſtus perit, & non eſt qui recogitet in corde ſuo.* O cæcitatem! ò ingrati animi vitium! In peccatum arma ſumamus, quod mortem Chriſto intulit; illud in nobis deſtruamus. Animam corpuſque noſtrum, vitam noſtram Deo in holocauſtum offeramus cum Chriſto Jeſu in ara crucis ejus; ei compatientes & commorientes, ut cum illo vivere poſſimus. Nobis mundus crucifixus ſit, noſque mundo viciſſim crucifixi ſimus. Chriſti Jeſu mortem continuò meditemur, ut benè moriendi modum ab illo diſcamus. Mors noſtra felix non erit, niſi morti illius ſit conformis; niſi ipſam humiliter ſubeamus, pœnam peccati in ſacrificium convertentes, ejuſque cruci per amorem pœnitentem confixi, animam Creatori reddamus.

S. Auguſt. tract. 119. in Joann.

Hebr.12.3.& 4.

Iſaiæ 37.1.

XXI. *Et ecce velum Templi ſciſſum eſt in duas partes à ſummo uſque deorſum, & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt: & multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt. Et exeuntes de monumentis poſt Reſurrectionem ejus, venerunt in ſanctam civitatem, & apparuerunt multis. Centurio autem, & qui cum eo erant, cuſtodientes Jeſum, viſo terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iſte.* Velum peccati, quod inter nos & miſericordiam Dei interjectum erat, ne ſanctuarium cœleſte videre & ingredi poſſemus, Chriſti morte diſruptum eſt: De quo velo Iſaiæ 59. 2. dicitur: *Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos & Deum veſtrum: & peccata veſtra abſconderunt faciem ejus à vobis, ne exaudiret.* Terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, &c. *Contremiſcat in Redemptoris ſui ſupplicio terrena ſubſtantia, rumpantur infidelium mentium petræ, & qui mortalitatis gravabantur ſepulcris, diſcuſſa obſtaculorum mole proſiliant. Appareant nunc quoque in civitate ſancta, id eſt, in Eccleſia Dei, futuræ Reſurrectionis indicia: & quod gerendum eſt in corporibus, fiat in cordibus. Nulli infirmorum crucis eſt negata victoria: nec quiſquam eſt, cui non Chriſti auxilietur oratio. Quæ ſi multis in ipſum ſævientibus profuit, quanto magis eos qui ad ipſum convertuntur, adjuvit? Sublata eſt ignorantia, temperata eſt difficultas, & igneam illam, qua vitæ regio erat incluſa, romphæam ſacer Chriſti ſanguis extinxit. Veræ luci antiquæ noctis ceſſit obſcuritas. Invitatur ad paradiſi divitias populus Chriſtianus, & cunctis regeneratis ad amiſſam patriam patefactus eſt reditus: ſi nemo viam illam facit claudi, quæ fide Latronis potuit aperiri.* Centurio, & qui cum eo erant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iſte. *Centurio agnoſcit alienum, Levita non recognoſcit ſuum: Gentilis veneratur, Hebræus abjurat.* Sed non excuſantur Principes Sacerdotum, quia neſciunt, cum neſcire noluerint, quod debuerant cognoſcere. Centurionis converſio, fructus orationis Chriſti pro perſecutoribus & crucifixo-

S. Leo ſerm. 62. de Paſs. Dom.13.

S. Ambroſ. lib. 1. de interpellat. Job.1.5.

ribus

ribus suis fuit. Conversio ejus, primitiæ vocationis gentium ad lumen Euangelii. Timore salutari cor ejus concussum est ad pœnitentiam, ut misericordiam consequeretur. In tenebris mundi & erroris ipsum illuminavit Sol justitiæ. Quàm oculata fides, quæ Deum in patibulo pendentem videt! A timore spiritum concepit: sed postea perfecta charitas foras misit timorem. Adeò enim in fide & charitate profeciſſe dicitur, ut posteà martyrium pro Christo obierit.

S. Jo: Chrys. hom. 8.

XXII. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei*, &c. Piarum mulierum admirabilis constantia est. Jesum sequebantur usque ad extrema pericula; omnia fideliter observabant, quæ in ejus morte facta sunt miracula, ut de illis opportuno tempore testimonium perhiberent. Discipuli fugerunt, mulieres ad Crucem Jesu remanserunt, compassæ morienti, lacrymas suas cum ejus sanguine pretioso miscentes, ut quæ deerant passionum Christi, in se ipsis adimplerent. Ideò ipsum à morte redivivum videre priores meruerunt. *In Christo Iesu non est masculus, neque fœmina:* Sexus infirmior plerumque per Dei gratiam fortior est.

Coloss. 1. 24. Galat. 3. 28.

XXIII. *Cùm autem serò factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus. Et accepto corpore, Ioseph involvit illud in sindone munda: Et posuit illud in monumento suo novo*, &c. Hunc Joseph Matthæus divitem, Lucas justum dixit. Ditior erat fide & justitia, quàm censu & pecunia. Discipulus erat Jesu, justus erat: hæ magnæ divitiæ: *Fideli totus mundus divitiarum est.* Cæterùm dives qui justus sit, & periculo divitias suas propter Christum exponat, eique crucifixo adhæreat, rara avis. *Sequi Christum quomodo possunt, qui patrimonii vinculo detinentur? aut quomodo cœlum petunt, & ad sublimia & alta conscendunt, qui terrenis cupiditatibus degrævantur? Possidere se credunt, qui magis possidentur; census sui servi, nec ad pecuniam suam domini, sed magis pecuniæ mancipati.* Verè opum suarum dominus est, qui illas in Christi honorem erogat, & impendit in opera pietatis & charitatis. Verè dives Joseph, qui accepit corpus Jesu, in quo, tametsi mortuo, *habitabat plenitudo Divinitatis.* Nam *qui potest pauper esse, qui Deo dives est?* Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda. Corpus Christi, non mortuum, sed vivum & gloriosum in Eucharistia recipimus: illud pura conscientia, mundo corde suscipiamus; odore virtutum, velut aromatibus ungamus; novum sit quo illum recipimus hospitium, non sepulcrum; simùs homines novi per charitatem, in novitate vitæ ambulantes; non ex eorum numero, de quibus à Propheta dictum est: *Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum in labiis eorum.* In petra excisum sit conditorium, in quo Christi corpus deponimus, id est, in fidei firmamento, de qua veri Israelitæ dulcedinem mellis, & oleum spiritale suxerunt. Lapidem admoveamus, ne pateat; diligenter Christum custodiamus, ne eum perdamus, neve perfidiæ sit ingressus. Corpus Jesu non sepeliunt, nisi justi, ejusque discipuli. Christi corpus in Sacramento dignè suscipere non possumus, nisi justi simus, nisi fideles ejus discipuli simus, illi in vita & in morte adhærentes, ejusque Passioni communicantes.

S. Cypr. lib. de Lapsis.

Minut. Felix in Octav.

Psal. 5. 11.

S. Ambros. in Lucam.

Joseph Christi corpus deponit in monumento suo novo. Christus in sepulcro etiam suo nobis paupertatem prædicat. Natus est pauper, *Propter nos egenus factus, cùm dives esset, ut illius inopia divites essemus.* Pauper vixit, non habens, ubi reclinaret caput suum: nudus in cruce mortuus est. Sepulcrum denique proprium non habuit, nec sindonem qua involveretur: Josephi & Nicodemi pietate & charitate sacrum ejus corpus pollinctum est. Verùm & alia ratio fuit, cur proprium sepulcrum non habuerit Christus Jesus, sed in monumento novo Josephi Arimathæi sepultus sit. Alii quippè mortui in regione umbræ mortis habitant, sepulcrorum sunt inquilini: *Et sepulcra eorum domus illorum in æternum.* At Christus Jesus solus *inter mor-*

2. Cor. 8. 9.

Psal. 48. 11. Psal. 87. 6.

tuos liber, in regione mortis peregrinus est, per illam transit, die tertia resurrecturus, & in gloriam suam intraturus: *Singulariter sum ego donec transeam.* Ideò in sepulcro alieno, tamquam in hospitio, deponitur; novo tamen, & in quo nemo umquam sepultus fuerat, quia novus homo, novæ nativitatis dedicator, novus in morte, quia mortis triumphator, vitæque novæ instaurator. *Non habebat Christus tumulum suum; etenim tumulus his paratur, qui sub lege sunt mortis: victor mortis tumulum suum non habet. Quæ enim communio tumulo & Deo? Specialis igitur præter communem omnium mortem mors Christi: & ideò non cum aliis sepelitur, sed solus tumulo includitur; omnia enim in similitudinem hominum habuit Incarnatio Domini, sed similitudo erat cum differentia. Natus est ex Virgine, similitudine generationis, dissimilitudine conceptionis. Curabat ægros, sed imperabat: Aqua Ioannes baptizabat, hic Spiritu. Et mors ergo Christi communis secundùm naturam corporis, specialis secundùm virtutem.* Baptismus, in quo sumus *Christo consepulti*, in quo & resurreximus, nobis legem imposuit moriendi mundo, vivendi Deo.

Psal. 140. 10.

S. Ambros. l. 10. in Luc. n. 140.

Coloss. 2. 12.

XXIV. *Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum.* Fortis ut mors dilectio. Qui Christum ardenter diligunt, in meditatione mortis ejus perseverant; vitam suam cum Christo abscondunt in Deo; ad pietatis officia prompti sunt, in iisque constantes. Quamvis religiosæ mulieres à longè stent, locum tamen ubi Christi corpus deponitur, diligenter observant, ut unguenta afferant & superfundant. *Solicitæ & à monumento posteriores recedunt, & ad monumentum priores revertuntur; etsi deest constantia, non deest diligentia. Sexus mutat, devotio calet.* Immò nec constantia omninò deest: nam *Resurrectionis tempore præsto sunt, & cùm viri fugarentur, solæ tamen ab Angelo ne timeant admonentur.*

S. Ambr. l. 10. in Lucam n. 144.

XXV. *Altera autem die quæ est post Parasceuen, convenerunt Principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam: jube ergo custodiri sepulcrum usque ad diem tertium*, &c. Ubique error & impostura seipsam confodit, & veritati nolens suffragatur. Credere oportuit Jesum mortuum esse, sepultum esse, resurrexisse: hæc omnia inimici ejus explorata reddunt: *Recordati sumus*, inquiunt, *quòd impostor ille adhuc vivens dixerat.* Mortuus igitur est. *Iube ergo muniri sepulcrum.* Igitur sepultus est. *Ne fortè veniant Discipuli ejus, & furentur eum.* Munito & obsignato sepulcro, fraus aliqua intervenire non potuit. Si nullus esse potuit fraudi locus, & sepulcrum nihilominùs repertum est vacuum, perspicuum est, quòd sine dubio resurrexerit. Discipulorum candor hinc apparet, quòd nihil eorum quæ ab adversariis Jesu in illum dicebantur, fileant, quamvis probrosissima essent. Principes autem Sacerdotum & Pharisæi, sepulcrum adhibitis custodibus obsignaverunt & munierunt. Quomodo corpus Jesu furari potuerunt ejus Discipuli, sepulcro obsignato, munito, à Militibus Romanis custodito? Quando furati sunt? An Sabbato? Sed non licebat accedere ad sepulcrum festo die. Quòd si Legem contempsissent, quomodo plebi potuissent persuadere, illum resurrexisse? Qui viventem adhuc, statim atque comprehensus est, deseruerunt, & fugerunt homines timidi; nonnè ab illo penitùs alienati fuissent jam mortuo, si spem suam de illius Resurrectione post triduum, frustratam vidissent, tamquam ab illo decepti, & in extrema propter illum pericula adducti? Quomodo verò, nisi vera fuisset Resurrectio, eam fingere ac persuadere potuissent? Qua enim re freti id ausi fuissent? An eloquentia? At rudes erant ac imperiti. An opibus? Nec baculum, nec calceamenta habebant. Generisne claritate? Ignobiles erant piscatores. Suane multitudine? Pauciſſimi erant, undecim dumtaxat, & illi quidem dispersi. Num promissionibus Magistri? Nullius apud ipsos firmitatis ac roboris fuissent, si non resurrexisset.

S. Jo: Chrys. hom. 90. in Matt.

Recor-

Recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc vivens, &c. Qui viventem comprehenderant, mortuum verentur. Atqui ſi purus homo erat, quid ipſis metuendum fuit? Sed ut compertum omnibus fiat, illum ſpontè paſſum ac mortuum: en & ſi gillum, & lapis, & cuſtodes, nec tamen ipſum retinere potuerunt: ſed id unum effecerunt, ut ſepultura publicaretur, & Reſurrectio crederetur. Eccleſiæ inimici fidem ejus confirmant. Prudentia carnis inimica Deo, ejus conſiliis vel invita ſervit. Prov.21.30. *Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum*. Ideò Principes Sacerdotum & Phariſæi Pſal.20.12. *cogitaverunt conſilia, quæ non potuerunt ſtabilire*. Scriptum eſt, 1.Cor.1.19. & 20. *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vbi ſapiens? ubi ſcriba? ubi conquiſitor hujus ſæculi? Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam hujus mundi?* Metus furandi corporis, & ſepulchri cuſtodia atque obſignatio, ſtultitiæ atque S.Hilar.c.33. in Matt. infidelitatis teſtimonium eſt, quòd ſignare ſepulcrum ejus voluerint, cujus præcepto conſpexiſſent de ſepulcro mortuum ſuſcitatum.

S. Auguſtin. enarr. in pſ. 63.v.9. *Recordati ſumus, quia ſeductor ille, &c.* Chriſtum Jeſum non modò viventem, ſed & mortuum perſequuntur, & convitiis proſcindunt Principes Sacerdotum & Phariſæi. Seductorem vocant impii. *Hoc appellatur nomine ad ſolatium ſervorum ſuorum, quando dicuntur ſeductores*. Dominum noſtrum imitemur, ſi cùm ejus gloriam & Eccleſiæ utilitatem promovere ſtudemus, convitiis & detractionibus maledicorum hominum petimur. Induamur, ſicut ipſe, decore & fortitudine; decore, reſpectu eorum quibus placent bona, quæ Deus in nobis & per nos operatur; fortitudine, reſpectu eorum qui nos vituperant, nobiſque detrahunt. Pſal.92.1. *Dominus regnavit, decorem indutus eſt, indutus eſt Dominus fortitudinem*. Cum Chriſtus prædicaret Euangelium Regni, prædicationem ſuam miraculis Io:7.12.40. confirmaret, *Alii dicebant, Quia bonus eſt: alii dicebant, Non, ſed ſeducit turbas*. Alii ergo benè loquebātur: alii detrahebant, lacerabant, mordebant, conviciabantur. S. Auguſtin. enarrat. in pſal.92. *Ad eos* ergo *quibus placebat, decorem induit: ad eos quibus diſplicebat, fortitudinem induit. Imitare Dominum tuum, ut poſſis eſſe veſtis ipſius: eſto cum decore ad eos quibus placent bona opera tua: eſto fortis adversùs detractores*. Audi Apoſtolum Paulum imitantem Dominum ſuum, quomodo & ipſe habuit decorem, habuit fortitudinem: *Chriſti bonus odor ſumus*, inquit, *in omni loco, in iis qui ſalvi fiunt, & in eis qui pereunt*. Quibus enim placet bonum, ſalvi fiunt: qui detrahunt bono, pereunt. Quod ſuum erat, ille odorem habebat bonum, immò bonus odor erat: ſed væ miſeris, qui & bono odore moriūtur. Non ait, Illis bonus odor ſumus, illis malus odor ſumus, ſed, *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco; & in his qui ſalvi fiunt, & in his qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam*. 2.Cor.2.15. Quibus erat odor vitæ in vitam, decorem induerat: quibus erat odor mortis in mortem, fortitudinem induerat. Si autem tunc gaudes, quando te laudant homines, & placent illis bona opera tua; cùm autem vituperaverint, deficis in bonis operibus, & quaſi fructum bonorum te perdidiſſe arbitraris, quia invenis reprehenſores; non ſtetiſti immobilis, non pertines ad orbem terrarum qui non commovebitur. De ipſo decore & fortitudine alibi ait Paulus: *Per arma juſtitiæ à dextris & à ſiniſtris; per gloriam & ignobilitatem: per infamiam & bonam famam: ut ſeductores & veraces, &c.* 1.Cor.6.7. In gloria decorus, in ignobilitate fortis. Apud alios glorioſus prædicabatur, apud alios ignobilis contemnebatur. Decorem afferebat eis quibus placebat, fortitudinem adversùs eos quibus diſplicebat. Veri igitur perfectique Chriſtiani ad utrumque parati eſſe debent; gaudere cum laudantibus, fortes eſſe adversùs vituperantes: *Non molleſcere linguis laudantium, nec frangi linguis vituperantium*.

CAPUT XXVIII.

Senſus Litteralis.

I. VEſpere *autem Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre Sepulcrum*. Sub exitum Sabbati, ſive nocte Sabbati deſinente in primam hebdomadæ diem, eaque illuceſcere incipiente, primo ſcilicet *diluculo*, cùm nondum omninò diſcuſſæ eſſent noctis *tenebræ*, Maria Magdalene, & altera Maria Cleophæ filia vel conjux, Mater Jacobi & Joſeph, cum aliis, venerunt ad ſepulcrum Jeſu, ſacrum ejus corpus unctūræ. Confer cum Marci 16.1. *Et cùm tranſiſſet Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, ut venientes ungerent Ieſum. Et valdè mane una Sabbatorum*, (id eſt prima die hebdomadæ, quæ Chriſtianorum Dominica eſt) *veniunt ad monumentum, orto jam Sole*. Græci verbi Aoriſtus exactum tempus non ſignificat, ſed adhuc durans. S. Auguſtinus legit, *Oriente jam Sole*, id eſt, cùm cœlum ab Orientis parte jam albeſceret; quod non fit utique, niſi Solis orientis vicinitate: ejus enim eſt ille fulgor, qui nomine auroræ appellari ſolet: Quod ergo ait S. Matthæus, *Veſpere Sabbati quæ luceſcit in prima Sabbati*, veniſſe pias mulieres ad ſepulcrum Jeſu, hoc nomine *veſpere* non intelligitur initium noctis, ſed ipſa nox quæ luce incipit terminari. S. Auguſtin. lib.3.de conſenſu Euang. c.21.n.65. *Et uſitatus loquendi modus divinæ Scripturæ eſt à parte totum: à veſpere ergo noctem ſignificavit, cujus extremum eſt diluculum. Diluculo enim venerunt illæ mulieres ad monumentum, ac per hoc ea nocte venerunt, quæ ſignificata eſt nomine veſperi. Tota enim ſignificata eſt eo nomine, & ideò quacumque ejus noctis parte veniſſent, ea utique nocte veniſſent: cùm ergo venerunt parte ejus noctis extrema, ea procul dubio nocte venerunt. Veſpere autem quæ luceſcit in prima Sabbati, non poteſt niſi tota ipſa nox intelligi: eo igitur veſpere venerunt, quæ ipſa nocte venerunt: ipſa autem nocte venerunt, quæ noctis ipſius quamvis extrema parte venerunt*. Sub finem igitur noctis primo diluculo ſurrexerant mulieres: dum alia aliam expectat, dum parata accipiunt aromata, dum progrediuntur per Urbem & extra Urbem ad ſepulcrum, facilè tantum temporis tranſiit, ut cùm ad ſepulcrum ventum eſſet, aliquid jam Solis appareret. Addit S. Hieronymus, S. Matthæum non ſcripſiſſe *veſpere*, ſed *ſerò*, id eſt, *tardè*, & interpretem verbi ambiguitate deceptum, non *ſerò* interpretatum eſſe, ſed *veſpere*. S.Hier.epiſt. 150.q.4.

II. *Et ecce terræ motus factus eſt magnus: Angelus enim Domini deſcendit de cœlo: & accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum. Erat autem aſpectus ejus ſicut fulgur, & veſtimentum ejus ſicut nix*. Terræ motus factus eſt, ut ſignum eſſet ſecuturæ Angelorum apparitionis. Id ſignificant verba ſequentia: *Angelus enim Domini, &c.* Præſentem certè Dei virtutem, & ſecuturam viſionem ſæpè ſignificat in Scripturis terræ motus, *Pſal.67. 8. 9. 98. 1. 103. 7.* Secundò, terra mota eſt, ut cuſtodes, qui dormiebant, excitarentur & Reſurrectionis Chriſti teſtes eſſe cogerentur. Tertiò, ut indicaretur, totum orbem Chriſti prædicatione commovendum. Terræ autem motus, devolutio lapidis, fuga cuſtodum, evenerunt, dum mulieres in itinere eſſent; neque id ex mulierum teſtimonio notum videtur, ſed ex militum relatu, qui, accepta pecunia, ſilentii fidem, quam Sacerdotibus promiſerant, non ſervaverunt, & ex revelatione ſanctis Euangeliſtis

gelistis facta. Id colligitur ex Marci 16. 4. *Et respicientes, viderunt revolutum lapidem*: Devolvi non viderunt; neque ausæ fuissent accedere, si monumentum obseptum vidissent militari custodia. Antequam ergo ad monumentum pervenissent, terra eo in loco vehementer concussa est, & Angelus Domini descendit de cœlo, à Deo missus, ut omnes Judæorum fraudes anteverteret, ne illi, cùm audissent Christum resurrexisse, alium ejus loco supponerent, ut non resurrexisse videretur. Duos Angelos nominant Lucas & Joannes, unum dumtaxat Matthæus & Marcus, quia unus ille & propior, & pro duobus verba fecit, quod solemne notant Hebræi ex *Genes.* 18. 1. 3. Unus scilicet sedebat ad caput, & unus ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu. Vel, primùm quidem unum dumtaxat Angelum viderunt sedentem super lapidem, qui extrorsum erat devolutus, tamquam accepto in custodiam sepulcro: Deinde cùm sepulcrum intrassent, nec inveniissent corpus Jesu, idque renuntiassent Petro & Joanni, illique comprobata mysterii veritate à sepulcro recessissent, sanctæ Mulieres ibi remanentes, duos Angelos viderunt. Quòd autem Angelos sedisse alii Euangelistæ scribant, S. Lucas stetisse, nulla contradictio est: Standi enim verbum in Scriptura sacra non semper situm, sed aliquando solam præsentiam, vel solam quietem significat, ut *Matt.* 16. 28. *Marci* 2. 25. *Lucæ* 7. 38. & 17. 11. *Ioannis* 1. 26. Revolutus autem sepulcri lapis est, non ut Christus resurgeret, sed ut resurrectio ejus manifesta fieret. Qui enim clauso Virginis utero venit in mundum, clauso sepulcro resurrexit. Erat porrò facies Angeli fulguri similis, vestes verò candidæ ut nix, facies fulgida & radians, ut Angelus ipsa specie humanam superante videretur; vestes ad talos demissæ, sive *stola*, ut vocat Marcus, candore cum nive certans, in signum puritatis & sanctimoniæ: & quòd splendidus habitus nuntio Resurrectionis glorioſæ Christi, & gaudii, quod illa paritura erat Ecclesiæ, conveniret. Duplex crypta erat in sepulcro Jesu, quæ etiamnum visitur: præcipua una & intima, in qua reconditum fuit sacrum ejus corpus: extima altera & tamquam aditus ad aliam, & vestibulum. Angeli sacellum appellant, quòd illic Angelus super lapidem sedens, Christum resurrexisse mulieribus nuntiarit.

Luc. 24. 4. Joann. 19. 12.

S. Augustin. lib. 3. de consensu Euang.

S. Hieron. epist. 150. qu. 6. Autor Respons. ad Orthod. inter S. Justini opera, q. 157.

Adammanus lib. 1. de situ Terræ Sanct. Joann. Phoras in ejusdem descript.

III. *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui*. Angeli conspectu custodes exterriti sunt, non humano tantùm timore, ne pœnas luerent sepulcri negligenter custoditi, sed divino, ne divinitùs punirentur aut debiscente terra, aut immisso fulmine, ut qui Judæorum sceleri operam præstarent. Et facti sunt velut exanimes præ timore: quod & sancto Danieli, cùm Angelum vidisset, contigisse legimus.

Daniel. 10. 8.

IV. *Respondens autem Angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quòd Iesum qui crucifixus est, quæritis: non est hic: surrexit enim, sicut dixit. Venite & videte locum, ubi positus erat Dominus. Et citò euntes dicite Discipulis ejus, quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis, ecce prædixi vobis*. Sanctæ mulieres timore etiam correptæ fuerunt, non servili, quem improba conscientia parit, sed eo quem naturæ imbecillitas ad visum cœleste, insolitum, inexpectatum patitur, & quem verecundia simul ac reverentia pariunt: Unde S. Lucas eas vultum in terram demisisse observat. Eas porrò consolari cœpit Angelus his verbis: *Nolite timere vos*, quæ bono ac religioso animo huc accessistis. Apprimè novi vos quærere Jesum, qui crucifixus est, vosque venisse, ut illum honoraretis: Non est in hoc sepulcro; neque tamen aliò translatum est corpus ejus: sed surrexit, devicta morte, sicut prædixerat. Venite, introspicite in locum, ubi positum erat corpus ejus: & si non meis verbis, oculis vestris credite. Et absque mora ite ad Discipulos ejus, ut nutantes confirmentur, lugentes recreentur tam fausto lætoque nuntio, & dicite illum resurrexisse. Quantumcumque verò posteà festinetis in Galilæam, illuc vos præcedet: ibi eum videbitis frequentiùs & familiariùs. Experientia comprobabitis, eventum prædictioni meæ respondere.

Quæsierat Hedibia à S. Hieronymo, quomodo Matthæus & Marcus scribant, Apostolis mandatum per mulieres, ut irent in Galilæam Dominum revisuri; cùm Lucas & Joannes Hierosolymis ab illis visum esse perhibeant? Respondit: Aliud esse, undecim se offerre Discipulis, qui propter metum Judæorum abscondita erant, quando ad eos clausis ingressus est januis; & putantibus, quòd videretur in spiritu, manus & latus obtulit, clavis & lancea vulneratum: aliud, quando, secundùm Lucam, præbuit se eis in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de Regno Dei, & convescens præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris. In altero enim pro consolatione timentium videbatur, & videbatur breviter, rursumque ex oculis tollebatur: In altero autem tanta familiaritas erat & perseverantia, ut cum eis pariter vesceretur. Unde & Apostolus Paulus refert, eum quingentis simul apparuisse Discipulis. Et in Joanne legimus, quòd piscantibus Apostolis in littore steterit, & partem assi piscis, favumque comederit; quæ veræ resurrectionis indicia sunt. In Jerusalem autem nihil horum feciſſe narratur.

Luc. 24. Joann. 20.

S. Hieron. ep. 150. q. 7.

1. Cor. 15. Joann. 21.

V. *Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.* Absque mora patentes Angelo, exierunt de monumento, quod ingressæ fuerant eo invitante, & fulgore locum illustrante; timore simul & gaudio magno affectæ: timore, ob insuetam Angeli visionem; tum ne spectro delusis obtrusum esset mendacium: gaudio, ex amore Jesu, & Angeli verbis ac promissis. Festinabant autem, ut Discipulis ejus nuntiarent, quæ viderant & audierant.

VI. *Et ecce Iesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum*. Cùm Maria Magdalene ea quæ primùm viderat, lapidem scilicet è monumento sublatum, & quod inde conjecerat, scilicet corpus Jesu sublatum, Petro & Joanni renuntiasset, regressa statim ad monumentum est cum comitibus; cùm interim Petrus & Joannes illuc perveniissent, & sepulcro inspecto, linteaminibusque specialibus seorsim positis, comprobassent facti veritatem. Rediit autem non sola, sed in aliarum mulierum comitatu, quarum dux erat & nobilitate, & pietatis fervore. Cùm autem rursus inspecto sepulcro redirent, Maria Magdalene paululùm substitit, hæsitque foris plorans; & dum rursus inclinaret se in monumentum, apparuit ei *primò* Jesus; dixitque ei: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*: Satis tibi superest temporis, ut pedes meos amplectaris: *Vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum*. Hac visione recreata, cùm mandato Christi & charitate alas addente, socias mulieres in itinere assecuta esset, illæque simul redirent, Jesus occurrit illis, ut hìc S. Matthæus narrat, dicens: *Avete*: Pax vobis: salutem ipsis optat, quam morte ac resurrectione sua peperit. Illæ autem cùm ipsum Jesum esse certò novissent, ad pedes ejus advolutæ, eos cum reverentia complexæ sunt, *& adoraverunt eum*.

S. Augustin. lib. 3. de consensu Euang. c. 24.

Marci 16. 9. Joann. 20.

VII. *Tunc ait illis Iesus: Nolite timere; ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt*. Timorem ex naturæ infirmitate ad visum insolitum, & naturam ipsam superans, profectum pellit Dominus, ut mente pacata possent, quæ dicturus erat, percipere: *Ite*, inquit, *nuntiate fratribus meis*, Discipulis quos fratrum loco habeo, ut eant in Galilæam, ubi congregari & conversari turò poterunt, nihil à Judæis ibi metuentes: ibi visione mea & conversatione fruentur. Confer cum cap. 2. Epist. ad Hebræos vers. 10. 11. 12. *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia; qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare. Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non*

con-

Psal.23.23. *confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te.* Primùm autem mulieribus apparet post Resurrectionem suam Christus, vultque Mysterium istud per illas
S.Hilar. c.23. in Matt. Apostolis nuntiari: *Vt quia à sexu isto cœpta mors esset, ipsi primùm Resurrectionis gloria, & visus & fructus & nuntius redderetur.*

VIII. *Quæ cùm abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant: Et congregati cum Senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia Discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, vobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit à Præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciet. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem.* Cùm à sepulcro discessissent mulieres, quidam è militibus custodiæ sepulcri præpositis, præcipui scilicet cæterorum nomine, venerunt in civitatem, & Principibus Sacerdotum nuntiaverunt omnia quæ contigerant, scilicet terræ motum, visum cœleste, devolutum nulla humana opera lapidem, corpus Jesu non repertum. Hæc autem simpliciter narrarunt, ut fidem suam probarent. Principes autem Sacerdotum cum Senatoribus in Synedrio congregati, nummos non paucos dederunt militibus, quibus mendacium ab illis redemerunt, suadentes illis, ut spargerent in vulgus, Discipulos scilicet Jesu noctu venisse, & dormientibus custodibus, corpus ejus furatos fuisse. Et si, inquiunt, ea res apud Præsidem agatur, nimirùm malè curatas excubias, & desertam stationem, nos suadebimus ei rem ita se habuisse, vosque indemnes & immunes à
Iustinus in dialog. cum Tryphone. pœna præstabimus. Et divulgatum est figmentum istud apud Judæos, sparsusque ab iis omni studio hic rumor, Discipulos Jesu noctu venisse ad sepulcrum ejus, dum custodes dormirent, & corpus ejus abstulisse, illosque hominibus imponere, asserendo illum resurre-
S.Jo:Chrys. homil. 91. in Matth. xisse. Non potuit tamen ita celari scelerata illa inter Sacerdotes & milites mendacii nundinatio, ut non aliquam rimam inveniret veritas, per quam in pu-
Tertull. in Apolog. blicum manaret. Nam ad Pilatum quoque pervenisse videtur hujus doli notitia, cùm Tertullianus scribat: *Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tum Tiberio nuntiavit.* Et certè facillimè cognosci potuit mendacii insolentia & nequitia. Qui enim credi potuit à viris prudentibus, & rem istam considerata ratione expendentibus, Apostolos, viros simplices, rudes, imperitos, inermes, meticulosos, & ad satellitum adventum, vel ad ancillæ vocem paulò ante trepidantes, tantum ausos esse facinus, ut corpus Jesu Chri-
S.Jo:Chrys. Sedilius. sti subriperent? Quis credat, tantum ipsis fuisse otii, ut ingentem lapidem sepulcri ostio appositum amovere, ac sudarium & institas corpori Christi unguentis delibuto inhærentes explicare & disjungere possent, dum propè erant semisomni satellites, quos vel levissimum murmur poterat excitare? Quis sibi persuadere possit, neminem militum, vigiliis assuetorum, sepulcro circumfusorum, strepitu devoluti saxi, Discipulorum accedentium & efferentium corpus, excitatum, sed jacuisse omnes quasi lethargo sepultos? Quis adeò insaniisse censeat Discipulos Jesu, ut nullo proposito operæ pretio fraudem universo hominum generi, sibique ipsis struere vellent, & vitam pro mendacio, cujus sibi fuissent conscii, & vana Religione, pacisci ac profundere? Quis fingat sibi, tot homines in periculosum adeò flagitium, cujusmodi erat raptio corporis Christi, falsamque de eo redivivo opinionem spargendam conspirasse? Denique quomodo sopiti homines deprehendere per somnum potuerunt, corpus Jesu ab Apostolis fuisse subre-
S. August. enarr. in Ps. 39.serm.2. ptum? Qui id resciverunt, quod insciis ipsis & incautis factum est? Qua fide id testari valuerunt? *Quis est qui dicit testimonium? Qui dormiebat. Talibus ego narrantibus non crederem, nec si somnia sua mihi indicarent. Stulta insania: si vigilabas, quare permisisti? Si dormiebas, unde scisti?*

IX. *Vndecim autem Discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Jesus: Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.* Undecim Apostoli abierunt in Galilæam, quò & reliqui Discipuli Jesu se receperant; & secesserunt in montem, ipsis à Christo constitutum. Quandò id ipsis dixerit Jesus, aut quis fuerit mons ille, scriptum non est. Montem fuisse Thabor, in quo gloriam suam tribus olim selectis Discipulis patefecerat, probabiliter conjicitur. Eo in monte congregatis quingentis & ampliùs Discipulis conspicuum se præbuit. Cæteras apparitiones Christi redivivi præterit S. Matthæus, hanc unam ce- 1.Cor.15.6.
lebriorem commemorans. Et videntes eum adoraverunt, ut verum Deum glorioſa Resurrectione sua declaratum; ut scribit Apostolus ad Romanos cap.1. vers.4. *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri.* Quidam autem dubitaverunt, non tunc, siquidem illum adorasse absque exceptione dicuntur, & undecim, quibus ante Jerosolymis apparuerat, Resurrectionem ejus tunc credidisse certum est; sed ante: id est, & videntes eum adoraverunt, tametsi quidam eorum antea dubi- Theophyl.
taverint; scilicet Thomas.

X. *Et accedens Jesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Data est mihi à Patre tamquam victori mortis, & hominum Redemptori, summa auctoritas, summum imperium super omnem creaturam. Hanc potestatem, hoc imperium Christus ab æterno habuit, ut Deus; habuit ab incarnatione, ut homo; sed non exseruit, nisi post Resurrectionem. Usum quippè illius suspenderat in statu mortali, plenè exercuit in statu glorioso, propter passionem & mortem gloria & honore coronatus: Atque per resurrectionem innotuit ea Christi Jesu auctoritas & imperium, seu jus Ecclesiam ex toto orbe colligendi, constituendi & regendi. Confer cum Psal.2. 8. *Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Et ad Philip.2. 8.9.10. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Tunc Christo dictum à Patre, *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, ut Apostolus interpretatur: *Et nos* (inquit) *vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est: quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Per Resurrectionem scilicet glorioſam Christi Jesu declaratum est mundo, ipsum esse verum Dei Filium, ab æterno genitum à Patre. Psal.2. Act.13.32.33.

XI. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: Docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis.* Hac igitur auctoritate, cujus vos administros, vicarios, & legatos constituo, à me missi, ite, non in Judæam solùm, ut priùs, sed *in Mundum universum*, docete omnes gentes, instituite in doctrina fidei, quam à me accepistis, non Judæos tantùm, sed omnium gentium homines: *Prædicate Euangelium omni creaturæ.* Quos Marci 16.15.
autem feceritis discipulos, qui doctrinam fidei susceperint, initiate baptismo, aqua abluite, auctoritate & virtute Patris & Filii & Spiritus sancti, triumque personarum nomine expresso & invocato. His igitur verbis: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*, consecratur baptismus. Non dicit, *In nominibus*, sed *In nomine*, ut veteres Patres observant, quia trium personarum una deitas est, una potestas, virtus, auctoritas. Moris fuit apud Judæos, ut baptizarentur, qui se à falsorum Deorum cultu ad cultum unius & veri Dei convertebant. Apud gentes etiam profanas usurpatum antiquitùs fuit, ut qui initiari vellent, priùs toto corpore abluerentur, haud dubiè eo ipso propositum innocentiæ quodammodo testati. Christus Jesus neminem in Ecclesiam suam introduci voluit, nisi post fidei

pro-

professionem lavacro mystico expiatum, & in vitam spiritualem regeneratum, in Deique filium adoptatum. Hujus lavacri seu baptismi formam Apostolis suis hìc præscripsit: Baptizantes *eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: *Docentes eos servare*, non hæc aut illa, sed universim & indiscriminatim *omnia quæcumque mandavi vobis.* Non solùm quæ scripto mandabuntur, sed quęcumque viva voce vobis pręcepi, etiamsi scripto exarata deinceps non fuerint: omnia quæ vobis observanda tradidi & præcepi, sive dum mortalem vitā vobiscum agerem, & prædicarem Euangelium Regni, sive à Resurrectione mea usque in hanc diem, per dies quadraginta vobis apparens & loquens de Regno Dei.

XII. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Ne autem timeatis, infirmitatis vestræ conscii, quasi impares sitis sustinendæ tanti negotii moli: Vobis enim opportunè adero, non solùm Spiritu, quem mittam vobis à Patre, cùm in cœlum assumptus fuero; sed auctoritate, favore, virtute, in omnibus difficultatibus, tempestatibus, periculis. Nec vobis tantùm, sed successoribus vestris in veritate Fidei prædicanda & declaranda, & in Ecclesiæ meæ regimine semper adero, *omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Qua Jesu Christi promissione Ecclesiæ perpetuitas, indefectibilitas, & infallibilitas, seu indeficiens judicium in dogmatibus constituendis, sive in controversiis fidei dirimendis comprobatur. Ex hoc quòd Christus Apostolos miserit ad prædicandum, colligit optimè Tertullianus, *Alios non esse recipiendos prædicatores, quàm quos Christus instituit: quia nec alius Patrem novit, nisi Filius, & cui Filius revelavit; nec aliis videtur revelasse Filius, quàm Apostolis, quos misit ad prædicandum, utique quod illis revelavit. Quid autem prædicaverint, id est, quid illis Christus revelaverit, & hic præscribam non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando, tam viva voce, quàm per Epistolas postea. Si hæc ita sunt, constat proinde, omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, id sine dubio tenentem, quod Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit: reliquam verò omnem doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei:* præsertim verò contra Fidem & Traditionem Romanæ Ecclesiæ, *Vnde nobis auctoritas præsto est, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt. Videamus quid didicerit, quid docuerit.....,. Legem & Prophetas cùm Euangelicis & Apostolicis Literis miscet, & inde potat fidem eam, aqua signat, sancto Spiritu vestit, Eucharistia pascit, Martyrio exhortatur; & ita adversus hanc institutionem neminem recipit.* Tertull. de præscript. c. 15.

Sensus Moralis.

I. *Vespere autem Sabbati, quæ lucescit in prima Sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulcrum.* Mariam Magdalenam, aliasque sanctas mulieres amor ducit ad sepulcrum Jesu, ut eum quem viventem dilexerunt, pietatis officiis prosequantur. Cant. 8. 6. 7. *Fortis ut mors dilectio..... Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* S. Gregor. M. „ Sicut enim mors corpus interimit, sic ab amore rerum temporalium æternæ vitæ charitas occidit. „ Nam quem perfectè absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit. Magdalenæ, aliarumque sanctarum mulierum amorem, zelumque erga Christum Jesum imitemur: nulla pericula, nulla adversa, persecutiones nullæ ab eo nos separent. Dicamus cum Apostolo: *Quis nos separabit à charitate Christi?* &c. Rom. 8. 35. Ad crucem & sepulcrum ejus per fidem accedamus, Jesu pro nobis crucifixo adhæreamus amore tenero, ardente, constante. Manè surgamus ante lucem, quia promisit Dominus coronam vigilantibus: S. Ambros. *Maturiores habet fructus accelerata devotio.* Adhuc quidem tenebræ sunt, sed tamen Sol justitiæ ortus est nobis. Per fidem ambulamus, & non per speciem: sed tamen nobis vesper lucescit: Christus, cujus *Oriens nomen ejus*, nos illuminat ad agnitionem suam: & Psal. 138. „ *nox sicut dies illuminabitur.* Resurgente Christo, fidelibus „ lucescit vesper, dies infidelibus tenebrescit: Discipulis „ nox mutatur in diem; Judæis dies vertitur & mutatur in noctem. Per noctem quæramus, quem diligit anima nostra. Non in lectulo, non in deliciis, non in otiosa mollique vivendi ratione; non in civitatis plateis & vicis, non in negotiorum & societatum sæcularium tumultu; sed in sepulcro, in secessu sancto, in passionis & mortis ejus pia meditatione, per sensuum nostrorum mortificationem, & veteris hominis sepulturam, Jesum quæramus cum Maria. *Venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulcrum.* Quæ de paradiso perfidiam sumpserat, festinat fidem sumere de sepulcro: contendit rapere de morte vitam, quæ de vita rapuerat mortem. Venit videre sepulcrum: ut quam deceperat arboris visus, visus reparet sepulcri; & quam prostraverat illecebrosus aspectus, aspectus salutaris attolleret. Venit *prima Sabbati*, ut qua die de septem creatio inchoata est, eadem & nova creatio per Christi Resurrectionem compleretur. Venit *Vespere Sabbati, quæ lucescit in prima Sabbati:* quia illuminatur per Christum Sabbatum, non deletur: „ Non enim venit solvere legem, sed adimplere. Illu- „ minatur, ut in die Dominico luceat; clarescat in Ec- „ clesia, quod in Synagoga Judæis obscurantibus fuscabatur. Ea præsertim die (Dominica, inquam, „ quæ *Dies Resurrectionis Christi* ab antiquis, & præsertim à S. Leone appellatur) Jesum quæramus, conveniamus ad Ecclesiam, ut Corpus ejus adoremus & sumamus; non mortuum, sed vivum & glorioſum; non in sepulcro, sed in Sacramento, hìc tamen etiam absconditum, & immolatum in Mysterio, quo mors ejus commemoratur, fructusque illius nobis applicatur. Si fide contemplemur hoc mysterium, ut Maria sepulcrum Jesu, dicere poterimus de Salvatore nostro: *Vidi Agnum stantem, tamquam occisum*: Ibi enim est in statu quidem glorioſæ immortalitatis: *Vidi Agnum stantem:* sed tamen in statu victimæ: *Tamquam occisum.* Palla linea, in qua Christi Corpus consecratur, quam Corporale vocamus, Christi sepulturam, & sindonem, qua Jesu Christi Corpus à Joseph involutum est, nobis repræsentat, & in memoriam revocat. S. Leo epist. ad Turrib. Apocal. 5. 6. S. Isidor. Pelus. epist. 125 Unde S. Isidorus Peluſiota scribit: *Pura illa sindon, quæ sub divinorum Donorum ministerio expansa est, Joseph Arimathensis est ministerium. Vt enim ille Domini Corpus sindone involutum sepulturæ mandavit, per quod universum mortalium genus Resurrectionem percepit: eodem modo nos propositionis Panem in sindone sacrificantes, Christi Corpus sine dubitatione reperimus.* Denique ad sepulcrum Domini venire debemus, non solùm ut videamus, sed ut illi pietatis officia exhibeamus; quemadmodum sanctæ mulieres cum aromatibus venerunt, ut sacrum corpus ejus ungerent. Aromata, sunt bona opera. Aromata, sunt orationes Justorum: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Viginti quatuor Seniores visi sunt sancto Joanni cadere coram Agno, *habentes singuli phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum.* Aromata, sunt eleemosynæ, quas Apostolus vocat *Odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.* Aromata, sunt bona quævis opera, quæ mundo corde & pura intentione Deo offerimus: *Oblatio justi impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.* Et nos ergo in Christum Jesum Dei Filium pro nobis mortuum & sepultum credentes, si odore virtutum „ referti, cum opinione bonorum operum Dominum „ quæ-

Petr. Chrysol. serm. 75. Cant. 3. Petr. Chrysol. serm. 74. Psal. 140. 2. Apocal. 5. 8. Philipp. 4. 18. Eccli. 38. 8. S. Greg. M.

» quærimus,ad monumentum illius cum aromatibus ve-
» nimus. Illæ autem mulieres Angelos vident, quæ cum
» aromatibus venerunt: quia illæ mentes ſupernos cives
» aſpiciunt, quæ cum virtutum odoribus ad Dominum
S. Bernard. ſer.10. & 11. in Cantica. per ſancta deſideria proficiſcuntur. Ad Jeſum adeamus cum aromatibus contritionis, devotionis, & pietati, ſeu miſericordiæ. Prima ſpecies unguenti conficitur ex peccatorum noſtrorum recordatione, & divini amoris igne in corde noſtro coquitur. Altera, ex divinorum beneficiorum recordatione. Tertia, de omnibus quorumlibet miſerorum ærumnis, etiamſi fuerint inimici. Felix mens, quæ talium collectione aromatum ſeſe ditare & impinguare curavit, infundens ea
» oleo miſericordiæ, & ardore decoquens charitatis.
» Quis putas eſt *Iucundus homo qui miſeretur & commodat*? Pronus compati, ſubvenire promptus, dare
» quàm accipere beatius judicans, ignoſcere facilis, difficilis iraſci, ulciſci penitùs non acquieſcens, & per omnia proximorum æquè ut proprias reſpiciens neceſſi-
» tates. Quæcumque ſic affecta es anima, pretioſa aromata ad ſepulcrum Domini Jeſu attuliſti.

II. *Et ecce terræ motus factus eſt magnus. Angelus enim Domini deſcendit de cœlo: & accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum. Erat autem aſpectus ejus ſicut fulgur, & veſtimentum ejus ſicut nix.* Commota eſt, & contremuit terra, non ſolùm quia Angelus deſcendit de cœlo, ſed maximè quia ex inferis Dominator aſcendit. Ut Chriſtus in nobis reſurgat, ſeu ut in Chriſto à morte peccati ad vitam reſurgamus, terra cordis noſtri moveatur timore ſalutari; timore filiorum, non ſervorum; timore reverentiæ, timore caſto, quo ſponſa timet ſponſo diſplicere. *A facie Domini mota eſt terra.* Tum Angelus Domini, Sacerdos, conſcientiæ prudens & pius Moderator, Paſtor, Angelo ſimilis, cujus converſatio in cœlis ſit, qui Deum ſemper intueatur, qui ad homines non accedat, niſi divinæ charitatis condeſcenſu, ut Dei legatione fungens, ut illorum ſaluti conſulat; Viſibilis, inquam, ille Angelus Domini, converſatione & ipſo habitu corporis ſui ſanctitatem myſteriorum, quorum diſpenſator eſt & nuntius, oſtendens, miniſterium exhibeat ſuum ad revolvendum lapidem vitioſorum habituum, pravarumque conſuetudinum, ne gratiæ aditum animæ iterùm occludant. Lapis magnus eſt, ipſum revolvere difficile, & infirmis impar naturæ viribus. *Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti*? Sola gratia revolvere poteſt. Dei unius opus & beneficium, viſibilis Angeli, ſcilicet Sacerdotis miniſterium. *Chriſti* enim, *cui credidiſtis, Miniſtri, Dei adjutores ſumus* (inquit Apoſtolus) *Pro Chriſto legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos.* Angelus deſcendit de cœlo. *Reſurgente Chriſto, morte pereunte, terrenis redditur cœleſte commercium; & mulieri, cui fuerat cum diabolo lethale conſilium, cum Angelo colloquium fit vitale.* Et accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum. *Sedebat ut fidei doctor, ut reſurrectionis magiſter: ſedebat ſuper petram, ut ſoliditas ſedis daret credentibus firmitatem. Ponebat Angelus ſuper petram fundamenta fidei, ſuper quam Chriſtus erat Eccleſiam fundaturus, qui dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Erat autem aſpectus ejus ſicut fulgur, & veſtimentum ejus ſicut nix. *In fulgure terror timoris eſt; in nive blandimentum candoris. Quia verò omnipotens Deus, & terribilis peccatoribus, & blandus eſt juſtis: rectè teſtis Reſurrectionis ejus Angelus & in fulgore vultus, & in candore habitus demonſtratur; ut de ipſa ſua ſpecie & terreret reprobos, & mulceret pios. Vnde rectè quoque populum per deſerta gradientem columna ignis in nocte, & columna nubis præibat in die. In igne enim terror eſt, in nube viſionis blandimentum: dies verò vita juſti, nox vita peccatoris. Vnde converſis peccatoribus Paulus dicit:* Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. *In die ergo per nubem columna monſtrata eſt, & in nocte per ignem, quia omnipotens Deus & blandus juſtis, & terribilis apparebit injuſtis. Iſtos in judicio veniens, per lenitatis manſuetudinem demulcet, illos verò per juſtitiæ diſtrictionem terret.*

Marci 16.4.
1.Cor.3.5.9.
2.Cor.5.20.
S.Petr. Chryſol.ſerm.34.
Ephes.5.
S.Gregor. M. homil. 21. in Euang.
Exod.13.

III. *Præ timore autem ejus exterriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui.* Exurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus: & fugiant qui oderunt eum, à facie ejus. Pſal.67.1.
In libro Judicum legimus, quòd cùm Samſon Gazam civitatem Philiſtinorum fuiſſet ingreſſus, Philiſtæi ingreſſu ejus cognito, civitatem repentè obſederunt, cuſtodes ad portas poſuerunt, ne fugere & elabi poſſet; jàmque fortiſſimum Samſonem ſe comprehendiſſe gloriabantur & gaudebant: At ille media nocte ſurgens, portas civitatis abſtulit, & montis verticem aſcendit. Samſon typus eſt Chriſti Jeſu Salvatoris noſtri; Gaza civitas, tartari; Philiſtæi, Judæorum: qui cùm mortuum Dominum viderent, ejuſque corpus in ſepulcro jam poſitum, cuſtodes illicò deputaverunt, & eum qui Auctor vitæ claruerat, in inferni clauſtris retentum, quaſi Samſonem in Gaza ſe deprehendiſſe lætati ſunt. Samſon verò media nocte non ſolùm exiit, ſed etiam portas tulit, quia *Redemptor noſter ante lucem reſurgens, non ſolùm liber de inferno exiit, ſed & ipſa etiam inferni clauſtra deſtruxit. Portas tulit, & montis verticem ſubiit: quia reſurgendo, clauſtra inferni abſtulit, & aſcendendo, cœlorum Regna penetravit.* Si tantum terrorem Angelus Chriſti reſurgentis nuntius & miniſter militibus ſepulcri cuſtodibus incuſſit, quantum terrorem Chriſtus ipſe mortis inferique victor tartareis legionibus intulit?
Judicum 15.
S.Gregor. M. homil.21. in Euang.

IV. *Reſpondens autem Angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos: ſcio enim, quòd Jeſum, qui crucifixus eſt, quæritis. Non eſt hic: ſurrexit enim, ſicut dixit. Venite, & videte locum, ubi poſitus erat Dominus.* Paveant illi, qui non amant adventum ſupernorum civium. Pertimeſcant, qui deſideriis carnalibus preſſi, ad eorum ſocietatem ſe pertingere poſſe deſperant. Vos autem cur pertimeſcitis, quæ veſtros concives videtis? *Nolite timere vos.* Nihil timendum iis, qui Jeſum hunc crucifixum quærunt amoris pœnitentis affectu; qui crucem amant, tantùm abeſt, ut oblatam vel impoſitam refugiant; qui viæ mortificationis inſiſtunt, qui Chriſtianæ vitæ ac pietatis officia ſedulò implent, hominum contradictione ac perſecutione ſpreta; qui nullis difficultatibus, nullo timore humano à via perfectionis euangelicæ dimoventur. Hi Jeſum crucifixum ſincerè quærunt. *Scio enim, quòd Jeſum, qui crucifixus eſt, quæritis.* Hi ſolatio & gaudio Reſurrectionis ejus fruuntur; hi fructum Reſurrectionis ejus in hac vita, & pignus Reſurrectionis ad gloriam percipiunt. Nolite timere vos, qui Jeſum crucifixum ita quæritis: Chriſtus enim *Traditus eſt propter delicta noſtra, reſurrexit propter juſtificationem noſtram*, ut adoptionem filiorum Dei, ac cœleſtis gloriæ hæreditatem exinde reciperemus. Nolite timere vos. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.) Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, ut & conglorificemur.* Oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam: oportet Chriſtianum ipſi compati, ut gloriæ illius ſit particeps. *Fidelis ſermo: Nam ſi commortui ſumus, & convivemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.*
S.Greg. M.
Rom.4.13.
Ibid. c.8. 16. 17.
2. ad Tim.2. 11.

Non eſt hic; ſurrexit enim, ſicut dixit. Venite & videte locum, ubi poſitus erat Dominus. Ne quæratis in ſepulcro mortis victorem, qui ex eo exiit velut ex utero quondam virginali, clauſo, & inviolato ſigillo; ſed longè diſpari conditione: in uterum enim Virginis deſcendit immortalis, ex eo natus eſt mortalis: in ſepulcro depoſitus eſt mortuus, ex eo ſurrexit redivivus, immortalis, glorioſus. *Mutatur hic ordo rerum: mortem non mortuum devorat hic ſepulcrum: domus mortis manſio fit vitalis: uteri nova forma, mortuum concipit, parit vivum.* Surrexit, ſicut dixit. *Duæ vitæ erant, quarum unam novimus, alteram neſciebamus. Vna quippè mortalis eſt, altera immortalis: una corruptionis, altera incorruptionis: una mortis, altera reſurrectionis; ſed*
S.Petr. Chryſol.ſerm.64.
S.Gregor. M. homil.21. in Euang.

venit

venit Mediator Dei & hominum homò Christus Iesus, suscepit unam, & ostendit alteram. Vnam pertulit moriendo, & ostendit alteram resurgendo. Si ergo nobis mortalem vitam scientibus, resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis ejus promissionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate, resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo, quod nobis promisit in præmio. In novitate igitur vitæ ambulemus. Crucifixus est Dominus Jesus Christus, ut in cruce ostenderet veteris hominis nostri occasum: & resurrexit, ut in sua vita ostenderet nostræ vitæ novitatem. Coloss. 3.1. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Si benè vivimus, mortui sumus, & resurreximus. Qui autem nondum mortuus est, nec resurrexit, malè adhuc vivit: & si malè vivit, non vivit: S. Aug. *Moriatur, ne moriatur; mutetur, ne damnetur*: Sed quid est, bene vivere? Quæ sursum sunt sapere, non quæ super terram. Si verè cum Christo surreximus, de nobis dicatur; *Surrexit, non est hic.* Morum mutatione, vitæ novitate, spiritalem resurrectionem nostram comprobemus. Quid hunc Christianum quæritis cum mortuis sæculi in occasionibus peccati? Surrexit, non est hìc. Quid hunc quæritis in theatris, in spectaculis, in choreis? Surrexit, non est hìc. Quid hunc quæritis in mulierum periculosa conversatione & familiaritate? Surrexit, non est hìc. Quid hunc quæritis in ludis, in comessationibus & compotationibus? Surrexit non est hìc. *Filii hominum, usquequò gravi corde? Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Beati esse vultis: sed unde homo beatè vivit, quærere non vultis. Divitias quæritis, honores & pompam sæculi quæritis, voluptates terrenas quæritis: sed nulla res terrena vos beatos facit. *Vsquequò gravi corde?* Non vultis esse graves corde, qui terra oneratis cor vestrum? Quousque fuerunt graves corde homines? Antequam veniret Christus, antequam resurgeret Christus, fuerunt homines graves corde. *Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Volentes beati esse, eas res quæritis, unde miseri sitis. Fallit vos quod quæritis: Ps. 4.3. mendacium est quod quæritis. *Scitote, quia Dominus Sanctum suum mirificavit.* Venit Christus ad miserias nostras, passus est, mortuus, sepultus, resurrexit tertia die, finito labore, mortua morte. Oculos mentis in ejus resurrectione defige; quia Deus ita magnificavit Sanctum suum, Filium suum Jesum, ut eum suscitaret à mortuis, & ad dexteram suam in cœlis collocaret. S. Aug. ser. 231. aliàs de Tempore 141. Ostendit tibi, quid debeas sapere, si vis beatus esse: hìc enim beatus esse non potes. Bonam rem quæris, sed terra ista non est regio ejus rei quam quæris. Si habuit hìc Christus, habebis & tu. In regione mortis tuæ quid ille invenit, nisi quod hic abundat? Manducavit tecum, quod abundat in cella miseriæ tuæ. Acetum hìc bibit, fel hìc habuit. Sed ad magnam mensam suam te invitavit, mensam cœli, mensam Angelorum, ubi ipse panis est. Vitam suam promisit nobis: mortem suam prærogavit nobis, tamquam diceret: Ad vitam meam vos invito, ubi nemo moritur, ubi verè vita beata est, ubi cibus non corrumpitur, ubi reficit, & non deficit. Ecce quò vos invito, ad regionem Angelorum, ad amicitiam Patris & sancti Spiritus, ad cœnam sempiternam, ad fraternitatem meam; postremò ad me ipsum, ad vitam meam vos invito. *Non vultis credere, quia dabo vobis vitam meam? Tenete pignus, mortem meam. Modò ergo cùm in ista carne corruptibili vivimus, morum mutatione cum Christo moriamur, amore justitiæ cum Christo vivamus: beatam vitam non accepturi, nisi cùm ad illum venerimus, qui venit ad nos, & cum illo esse cœperimus, qui mortuus est pro nobis.*

V. *Et citò euntes, dicite discipulis ejus, quia surrexit; & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis, ecce prædixi vobis.* Mulieres fiunt Apostolorum Apostolæ, nuntium vitæ & resurrectionis ferunt, S. Petrus Chrysol. ser. 77.

Alex. Expos. in Euang.

quæ mortem intulerant & ruinam. Revertere ad virum, mulier jam sanata; & suade fidem, quæ perfidiam suasisti: refer homini Dominicæ resurrectionis indicium, cui ante tentationis & ruinæ consilium detulisti. Si verè cum Christo resurreximus, resurrectionem ipsius aliis nuntiare debemus, alios ad ejus cultum, confessionem, & laudem adducere, dicentes cum Propheta: *Venite adoremus, & procidamus* Ps. 94. *ante Deum: ploremus coram Domino qui fecit nos. Quoniam Deus magnus Dominus, & Rex magnus super om-* Ps. 46.2. *nes Deos.... Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis. Quoniam Dominus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram... Laudate Dominum, omnes gentes, laudate eum omnes populi.* Sponsus sponsæ, pater filio, dominus servo dicat: *Memor esto, Dominum Iesum Christum re-* Ps. 116.1. *surrexisse à mortuis.* Adnitendum nobis est, ut resur- 2. Tim. 2.8. rectionis Christi simus consortes, & de morte ad vitam, dum in isto sumus corpore, transeamus: Unicuique enim homini, qui ex alio in aliud aliqua conversione mutatur, finis est, non esse quod fuit; & ortus, esse quod non fuit: sed interest, cui quis moriatur, aut vivat: quia *Est mors, quæ causa est vivendi; & est vita, quæ causa est moriendi. Moriendum ergo est diabolo, & vivendum Deo: deficiendum iniquitati, ut justitiæ resurgatur. Occumbant vetera, ut oriantur nova. Et quoniam, sicut ait Veritas, Nemo potest duobus dominis servire: dominus sit non ille qui stantes impulit in ruinam, sed ille qui dejectos erexit in gloriam.* S. Leo ser. 59. de Resur. Do. 1.

VI. *Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus. Et ecce IESVS occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Dixerat illis Angelus, *Nolite timere vos.* Exierunt nihilominùs de monumento cum timore & gaudio magno. *Timor non ablatus est, sed mutatus. Malus timor culpæ, bonus reverentiæ timor. Adam datum perdiderant: ne perderent ipsum redditum, pertimescebant.* Cum timore & gaudio magno. *Scriptum est,* Servite Domino in timore, & exultate ei Ps. 2. cum tremore..... Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi: *In sanctitate ergo manet, qui Dei permanet in timore.* Quò majoribus donis & gratiis cumulantur sancti, eò magis timent, de indignitate sua persuasi, suæque infirmitatis sibi conscii. Illusiones timent, timent ne Angelus tenebrarum se fortè transfiguraverit in Angelum lucis, timent *à timore nocturno, à sagitta volante in die, à* Psal. 90. *negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano.* Timent, ne gratiæ minùs fideliter & minùs dignè respondeant. *Et ecce Iesus occurrit eis, dicens: Avete.* Fideliter currentibus occurrit Christus, ut quod fide crediderant, agnoscerent visu: & firmaret præsentia, quas adhuc trepidas habebat auditus. *Occurrit, ut Dominus; salutat, ut parens; affectu animat, servat timore: salutat, ut per amorem serviant, non fugiant per timorem.* Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus. *Haberi se voluit, qui passus est teneri.* Tenuerunt pedes ejus: *Vt scirent in capite Christi virum esse, se esse in pedibus Christi: & datum sibi virum sequi, non præire per Christum.* Quod in Christo videtur infimum, amplectuntur; quod sublimius est, adorant. Ad pedes procidunt, humilitatem professæ, quam à Christo didicerunt. Via scilicet ad cœlestium Mysteriorum cognitionem à Deo obtinendam compendiaria, humilitas. *Non aliam tibi* (inquit S. Aug.) *ad capessendam & obtinendam veritatem, viam munias, quam qua munita est ab illo, qui gressum nostrorum tanquam Deus vidit infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares hoc dicerem, non quò alia non sint præcepta, sed nisi humilitas omnia, quæcumque bene facimus, & præcesserit, & comitetur, & consecuta fuerit, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu superbia.* S. Aug. Epist. 118. aliis 56. n. 22.

VII. *Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.*

S. Petrus Chrysol. „ Quod dixerat Angelus, dicit & Dominus, ut quas firmaverat Angelus, Christus redderet firmiores: *Ite, nuntiate fratribus meis*, &c. Resurgens Christus à mortuis, resumpsit hominem, non reliquit: vocat ergo fratres, quos corporis sui fecit esse germanos: vocat fratres, quos Patris sui adoptavit in filios: vocat fratres, quos benignus hæres sibi præstitit cohæredes in gloria cœlesti, ubi *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. *Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.... Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.*

1. Joan. 3. 2.

VIII. *Quæ cùm abijssent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum Senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum vobis dormientibus*, &c. Impletum est, quod prædictum est à Propheta Psalmo 65. qui *Psalmus Resurrectionis* inscribitur: *In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui*. Magnitudo potentiæ Domini secundùm quod homo factus est, in virtute resurrectionis apparet. Hanc commendat Apostolus, cùm ait: *Non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Iesu: quæ ex Deo est justitia in fide, ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus*. Et alibi: *Nam etsi crucifixus est ex infirmitate; sed vivit ex virtute Dei*. Cùm ergo magna ista potentia Domini in resurrectione intelligatur, quid sibi vult, *In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui*; nisi ut sic intelligas, Ideò tibi mentientur inimici tui, ut crucifigaris; ideò crucifigeris, ut resurgas? Mendacium ergo illorum ad commendandum multam potentiam tuam valebit. Quare solent inimici mentiri? Ut potentiam cujusque minuant, de quo mentiuntur. Tibi, inquit, contra accidit. Nam minùs appareret potentia tua, si tibi illi non mentirentur. Falsi testes mentiti sunt tibi in Passione tua: creditum est eis, oppressus es, crucifixus, depositus in sepulchro, additi custodes, ne corpus tuum discipuli tui furarentur, resurgis occultus, appares manifestus. Nonnè in multitudine virtutis tuæ mentiti sunt tibi inimici tui? Mentiti sunt, & sepulchri custodes à Judæis corrupti, dixerunt: Cùm dormiremus, venerunt discipuli ejus, & abstulerunt eum de monumento. O verè stultitia dormiens! Aut vigilabas, & prohibere debuisti; aut dormiebas, & quid sit gestum, nescisti. Accesserunt & ipsi mendacio inimicorum. *Auctus est numerus mentientium, ut augeretur merces credẽtium:* quia *in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.* Apparuisti contra mendaces veracibus, & apparuisti eis veracibus, quos tu veraces fecisti. *Omnis terra adoret te, & psallat tibi, psallat nomini tuo Altissime.* Paulò ante humillime, modò Altissime: humillime inter manus mentientium inimicorum; Altissime super verticem laudantium Angelorum. *Venite, & videte opera Domini*. O Gentes, ò ultimæ nationes, relinquite Judæos mentientes, venite confitentes. *Terribilis in consiliis super filios hominum.* Machinati sunt filii hominum consilium ad crucifigendum Christum, excæcavit crucifigentes. Quid ergo fecistis, filii hominum, machinando consilia adversùs Dominum vestrum, in quo latebat majestas, & apparebat infirmitas? *Vos machinati estis consilia perdendi, ille excæcandi & salvandi; excæcandi superbos, salvandi humiles: ad hoc autem superbos ipsos excæcandi, ut cæcati humiliarentur, humiliati confiterentur, confessi illuminarentur*. Terribilis in consiliis super filios homiuum. *Ecce cæcitas ex parte Israel facta est: ecce Iudæi, ex quibus natus est Christus, foris sunt: ecce Gentes, quæ contra Iudæam erant, in Christo intus sunt.*

Pf. 65. 3.

Philipp. 3. 9. 10.

S. Aug. Enar. in Pf. 65.

Pecuniam copiosam dederunt Militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum vobis dormientibus. Avaritia, & rerum temporalium falsorumque bonorum amor, Christo Jesu persecutores semper peperit. Avaritia Sacerdotum, Pharisæorum, & Scribarum persecuta est viventem: Avaritia Judæ morientem: Avaritia militum resurgentem: Avaritia Virorum Ecclesiasticorum in cœlis regnantem, ad finem usque mundi persequitur. Nec avaritia tantùm, sed & malus usus bonorum Ecclesiæ. *Custodes miraculum confitentur, ad urbem citò redeunt, nunciant Principibus Sacerdotum quæ viderint, quæ facta compererint. Illi qui debuerant converti ad pœnitentiam, & IESVM quærere resurgentem, perseverant in malitia, & pecuniam quæ ad usum Templi data fuerat, vertunt in redemptionem mendacii, sicut antea triginta argenteos dederant Iudæ proditori. Omnes igitur qui stipe Templi, & his quæ conferuntur ad usus Ecclesiæ, abutuntur in aliis rebus, quibus suam expleant voluntatem, similes sunt Scribarum & Pharisæorum, redimentium mendacium, & sanguinem Salvatoris.*

S. Hier. in c. 28. S. Matt.

Pecuniam copiosam dederunt militibus, *&c. Qui dant pecuniam, non perdenda comparant, sed servanda. Iudæi vendente Iuda emerunt, ut perderent, Christum: nunc pecuniam copiosam, ut se, Legem, Templum, Patriam perderent, effuderunt. Viri sanguinum & dolosi statuunt pretium falsitatis, perfidiæ conficiunt instrumentum: commercio crudeli fraudem fidei, veritatis latrocinium nundinantur: corrumpunt milites, ut furtum vocent, quod erat resurrectionis arcanum*. Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum. *Non contenti interfecisse Magistrum, quomodo discipulos possent perdere, moliuntur: Discipulorum crimen esse faciunt virtutem Magistri. Planè amiserunt milites, perdiderunt Iudæi: sed discipuli Magistrum suum, non furto, sed fide; virtute, non fraude; sanctitate, non crimine; vivum, non mortuum sustulerunt.* Hinc est, quòd in Galilæam, ut eum possint videre, mittuntur, quia Deus in loco perfidiæ non videtur.

S. Petrus Chrysol. ſ. 80.

IX. *Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Iesus*. Christo vocanti & invitanti citò & alacriter parendum est, vitanda malorum societas, de medio Babylonis fugiendum, contendendum est in montem Euangelicæ perfectionis, ubi constituit nobis Jesus. *Sursum corda*: iis enim quorum animus in terra, rebusque terrenis defixus est, Christus Jesus conspicuum se non præbet, cum illis familiariter non versatur. Nemo est qui Christum resurgentem sequi nolit: sed heu, quàm pauci qui crucifixum & morientem sequi velint! Nemo est Christianus, qui gaudia resurrectionis ejus non amet, non desideret. Sed quàm pauci qui ejus opprobria, passiones, & crucem ament ac desiderent, quàm pauci qui non refugiant! Christum resurgentem adoremus cum ejus discipulis. Fides nostra pariat adorationem, spem, & amorem. Fides resurrectionis Christi nos discernit à paganis, qui crucifixum fatentur, resurrexisse negant: adoratio & charitas discernat nos à dæmonibus, qui Christum resurrexisse credunt, & Filium Dei agnoscunt, & contremiscunt; non adorant, nec diligunt. Dæmones Jesum Filium Dei confessi sunt, & audierunt ab illo: *Obmutescite*: Petrus Filium Dei vivi confessus est, & audivit: *Beatus es*. Quod discernebat illos, discernat & nos. Unde dæmones clamabant? *Timendo*. Unde Petrus? *Diligendo. Eligite, diligite*. Fides quæ per dilectionem operatur, quæ bona opera adjuncta habet, Christianos à dæmonibus discernit. *Quomodo distinguimur fide, sic distinguamur & moribus, sic distinguamur & operibus, accensi charitate, quam dæmones non habebant. Ardete igne charitatis, ut à dæmonibus vos discernatis. Ardor iste sursum vos rapit, sursum tollit, in cœlum levat.*

S. Aug. ſ. 234. aliàs 87. de Diverſis.

X. *Et accedens Iesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Resurrectio Christi status est potestatis, ad quem prædestinatus est ab æterno; quem sponte abdicavit, dum mortalem inter homines vitam ageret; cujus possessionem adiit per gloriosam resurrectionem suam. *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundùm spiritum sanctificationis*

Rom. 1. 4.

ex

ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri. Resurrectionis Christi Jesu fructus est, novum jus, nova potestas, quam in cœlo Christus habet, mittendi Spiritum sanctum, ut novam creaturam formet, ac renovet faciem terræ. Hinc S. Petrus in concione publica ad Judæos, ipsa die Pentecostes, qua super Discipulos effusus est Spiritus sanctus, habita, ait: Act. 2. & 34. *Hunc Iesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis*. Resurrectionis Christi fructus est, potestas Christo data in cœlo, ut illuc membra sua è terris trahat; ut ibi sanctos suos perenni beatitudine, gloria, immortalitate donet, coronet. Resurrectionis Christi fructus est, jus congregandi populum, quem acquisivit sanguine suo, ex omnibus terræ finibus. Psalm. 2. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*. Resurrectionis Christi fructus est, summum imperium quod exercet in Angelos & homines, ut caput Ecclesiæ. Coloss. 1. *Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt*. Crucis & Resurrectionis Christi fructus est, potestas omnis illi data in corda, seu voluntates hominum, ut illas victricis gratiæ suæ efficacia convertat, dirigat, trahat, agat, quocumque voluerit. Illi potestas data est, qui paulò ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui mortuus jacuerat, qui postea resurrexit. In cœlo autem & in terra potestas data est, ut qui ante regnabat in cœlo, per fidem credentium regnet in terris: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra*. Quamvis ergo magnum sit & arduum, quod vobis impono ministerium, humanasque vires superans, ne despondeatis animos; imò potiùs confidite: Ego siquidem Filius unigenitus Dei, cœli ac terræ Dominus, mortis victor, triumphator inferni, Rex à Patre constitutus super Sion montem sanctum ejus, hæres universorum, sub quo curvantur qui portant orbem, vos elegi, vosque mitto ad hoc opus.

XI. *Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Missio Apostolorum in mundum universum, vocatio omnium gentium, Ecclesiæ fundatio; electorum, quos nemo rapiet de manu ejus, acquisitio, sunt effectus novæ potestatis Christi Jesu, & Passionis ejus præmia. *Euntes ergo docete omnes gentes*, quia Christus *Vult omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*; & pro omnibus mortuus est. Potest omnes ad se convertere, ipsique volenti salvum facere, nullum humanum resistit arbitrium. Docete adultos omnes regulam Fidei & doctrinæ cœlestis, quam à me accepistis. Docete, quid credere, quid sperare, quid timere, quid agere debeant. Tum rectè institutos, credentes, pœnitentes, baptizate in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Baptismus sit fidei doctrinæque ab ipsis receptæ signaculum & professio. Abluantur, non Ethnicorum more, qui sacris quibusdam per lavacrum initiantur, & impunitatem perjuriorum sibi spondent; sed *Viduis aquis*, id est sterilibus ac virtute destitutis, *sibi mentiuntur*. Non ritu Judæorum, qui proselytos per lavacrum initiant, & jugo Mosaicæ Legis subjiciunt: sed ritu novo, mystico, singulari, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, ad omnium *peccatorum remissionem*, spiritalemque *regenerationem*, ac *renovationem*, ad interioris hominis *illuminationem*: ut scilicet *Unde genitalis auxilio superioris ævi labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infundat*. Baptizantes eos *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, ut quorum una est divinitas, una sit largitio; & ut credentes, eumdem esse intelligant suæ regenerationis auctorem, qui generationis & creationis est auctor, Deum unum in essentia, & trinum in personis, Patrem, & Filium, &

Act. 2. 28. Ad Tit. 3. 5. S. Cypr. S. Hier. in hunc loc. S. Fulgent.

Tert. l. de Baptismo.

Spiritum sanctum. Ut denique innotescat, hominem per baptismum fieri filium adoptivum Patris, membrum Filii ejus Jesu Christi, templum Spiritus sancti, Deoque uni & trino consecrari, ut eum adoret, eique serviat in spiritu & veritate secundùm Euangelium. *Ablutio* itaque *delictorum obsignatur* in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, *sub quibus & testatio fidei, & sponsio salutis pignerantur*. Tert. l. de Baptismo.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Baptizati estis infantes, doceri ante baptismum non potuistis: sed ex quo rationis usum habuistis, studiosè discere debuistis omnia ad salutem necessaria, quæ olim Catechumeni ante baptismum docebantur. Lugendum, quòd Christiani plerique in Fide & Lege Christi sint ita rudes, ac si neutram profiterentur. Sed esto Fidei symbolum, Legisque mandata memoria teneant: maxima pars ignorat, aut certè non attendit, quanta sit baptismi gratia, quanta sit Christiani dignitas, quàm *magna & pretiosa* dona per baptismum nobis Christus contulerit, ut simus *consortes divinæ naturæ, ut filii Dei nominemur & simus*. Nihil majus, nihil magis æstimandum gratia baptismatis, Christiani dignitate. Nulla nobis præterire debet vitę nostræ dies, quà pro tanto beneficio, nobis à Deo sine ullis meritis nostris collato, gratias non agamus. *Non fecit taliter omni nationi*. Quàm pretiosum fidei donum! Quàm magna & incomparabilis baptismi gratia! Galat. 3. 27. *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Sed prætereà discendum, quænam sint Christiani hominis officia; quibus legibus, præceptis, votis observandis nos in baptismo obligaverimus.

XII. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: Docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis*. Quisquis baptizatus est, omnis Christianus, debitor est totius Legis Euangelicæ implendæ. Fides ante baptismum, observantia Legis Euangelicæ post baptismum exigitur: *Fides* enim *sine operibus mortua est*. Jacobi 2. 20. Cùm puer offertur Ecclesiæ baptizandus, Sacerdos interrogat: *Quid petis ab Ecclesia Dei*? Patrinus respondet: *Fidem*. Sacerdos: *Fides quid tibi præstat*? Patrinus: *Vitam æternam*. Tum Sacerdos: *Si igitur vis ad vitam ingredi, serva mandata*: *Diliges Dominum Deum tuum*, &c. Baptismo igitur obligamur ad servandum mandata Dei & Christi, non aliqua solùm, sed omnia: *Docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis*. Iacobi 2. 10. Nam *Quicumque totam legem servaverit, offendit autem in uno, factus est omnium reus*. Christi præceptum est: *Si quis vult post me venire*, Mat. 16. 24. *abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*, Et si quis cætera præcepta impleverit, si tamen sęculi voluptatibus se immerserit, si carnis desideriis indulgere, si nihil eorum quæ cupiditatem fovere ac roborare possunt, negare illi voluerit, votorum baptismi infractor, Legisque Euangelicę transgressor est: *Qui* enim *Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis*. Galat. 5. Ideò in sacris baptismi Ritibus crux imprimitur fronti & pectori baptizandi, ut doceamur, de cruce Domini Jesu non esse erubescendum, sed eamdem amandam. *Accipe signum crucis tam in fronte, quàm in corde: sume fidem cœlestium præceptorum, & talis esto moribus, ut templum Dei jam esse possis*. Christi præceptum est, in omnibus se humiliare: *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum. Qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur*. Qui cętera præcepta observat, sed tamen se non humiliat, defectus suos ac miserias non agnoscit, se omnium postremũ coram Deo, se peccatorum maximum non sentit ac profitetur; violator ille est votorum baptismi sui, & totius Legis Euangelicę transgressor. Qui inimicos non diligit, qui injurias non ignoscit, qui maledicentibus sibi non benedicit: quamvis cætera legis capita servaverit, votorum baptismi, divineque Legis violator est. Qui sęculi pompis non renunciat, sed luxum in vestibus, in supellectili, in curribus & æquis, in satellitio sectatur; qui ludos, choręas, spectacula diligit, sectatur, frequentat, pactorum ac votorum, quibus se Deo in baptismo ob-

Mat. 18. & 23.

ſtrinxit, totiuſque legis Euangelicæ tranſgreſſor eſt: *Docentes eos ſervare omnia, quæcumque dixero vobis.*

XIII. *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi*: Id eſt, cùm ſicut oves introjeritis in medium luporum, nolite de veſtra infirmitate trepidare, ſed de mea poteſtate confidite; qui vos uſque ad conſummationem ſæculi, in omni hoc opere non derelinquam: non hoc ut nihil patiamini, ſed quod multò majus eſt & præſtantius, ut nulla ſævientium crudelitate ſuperemini. In mea enim poteſtate prædicabitis, & per me fiet, ut inter contradicentes, inter furentes, Abrahæ filii de lapidibus ſuſcitentur. Ego inſinuabo quod docui, ego faciam quod promiſi..... *Implet Ieſus proprietatem nominis ſui: & qui aſcendit in cœlos, non deſerit adoptatos: qui ſedet ad dexteram Patris, ipſe totius habitator eſt corporis: & ipſe deorſum confortat ad patientiam, qui ſurſum invitat ad gloriam.* Nobiſcum eſt Chriſtus, & cum Patre eſt; quia nec Patrem dimiſit, cùm ad nos deſcendit; nec nos deſeruit, cùm ad Patrem aſcendit. Nobiſcum eſt ad conſummationem uſque ſæculi, ſecundùm præſentiam majeſtatis, ſecundùm providentiam, ſecundùm ineffabilem & inviſibilem gratiam. *Totus Chriſtus caput & corpus: corpus autem ejus eſt Eccleſia; non iſta, aut illa, ſed toto orbe diffuſa: nec ea quæ nunc eſt in hominibus, qui præſentem vitam agunt; ſed ad eam pertinentibus etiam his, qui fuerunt ante nos, & his qui futuri ſunt poſt nos, uſque in finem ſæculi. Tota enim Eccleſia conſtans ex omnibus Fidelibus, quia Fideles omnes membra ſunt Chriſti, habet illud caput poſitum in cœleſtibus, quod gubernat corpus ſuum: etſi ſeparatum eſt viſione, ſed annectitur charitate. Quia ergo totus Chriſtus caput eſt & corpus ejus, propterea in omnibus Pſalmis ſic audiamus voces capitis, ut audiamus & voces corporis. Noluit enim loqui ſeparatim, quia noluit eſſe ſeparatus, dicens*: Ecce ego vobiſcum ſum, uſque ad conſummationem ſæculi. *Si nobiſcum eſt, loquitur in nobis, loquitur de nobis, loquitur per nos; quia & nos loquimur in illo: & ideo verum loquimur, quia in illo loquimur. Nam quando in nobis, & ex nobis loqui voluerimus, in mendacio remanebimus.*

Auctor Librorum de Vocatione omnium Gentium, lib. 2. c. 2.

S. Leo. ſ. 70. de Reſur. Dom. 2.

S. Aug. Enar. in Pſ. 56.

Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi. Præſens eſt nobis adjutorio gratiæ ſuæ, qui præivit exemplis vitæ ac paſſionis mortiſque ſuæ, in Euangelio ſuo nobis relictis. *Semper ante te habes, quem ſequaris. Dominus exemplum in terra poſuit, cùm Euangelium tibi reliquit. In Euangelio tecum eſt. Ergo ſequere Dominum. Quid eſt, ſequere Dominum? Imitare Dominum. Quid eſt, imitare Dominum?* Diſcite à me, quoniam mitis ſum & humilis corde. Quia ſi diſtribuero omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meum, ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt....

S. Aug. ſ. 142. alias 34. inter Homil. 50.

Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi. Hæc Salvatoris noſtri promiſſio ſolatium eſt omnium ſanctorum, qui pro fide ac juſtitia aliquid patiuntur. Hinc de S. Cypriano Martyre ſcribit S. Auguſt. *Quod pro fide Confeſſionis Chriſti in exilium Curubim miſſus eſt, non Sancto Cypriano aliquid nocitum, ſed multùm illi præſtitum eſt civitati. Quò enim ipſe mitteretur, ubi ille non eſſet, propter cujus teſtimonium mittebatur? Chriſtus ergo qui ait:* Ecce vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi, *in omni loco membrum ſuum excipiebat, quocumque furor inimici pellebat. O ſtulta infidelitas perſequentis! Si quæris exilium, quò Chriſtianus jubeatur ire; priùs, ſi potes, inveni, unde Chriſtus cogatur exire. De patria ſua in alienam te arbitraris excludere hominem Dei, in Chriſto nuſquam exulem, in carne ubique peregrinum.*

S. Aug. ſ. 309. alias 12. inter additos à Pariſienſibus.

Finis Expoſitionis S. Euangelii ſecundùm Matthæum.

PRÆ-

PRÆFATIO

In Sanctum JESU CHRISTI *Euangelium secundùm Marcum.*

SANCTUS MARCUS Euangelista, cum Joanne Marco S. Barnabæ consobrino, & S. Pauli discipulo, minimè confundendus, Christi Jesu discipulus non fuit, [a] ut Papias apud Eusebium, Tertullianus, S. Joannes Chrysost. S. Augustinus, Theodoretus, & Venerabilis Beda agnoscunt: sed S. Petri discipulus, quem Apostolorum Princeps Epist. 1. c. 5. 13. filium suum vocat. [b] Judæus fuisse videtur, Cyrenensis, ex Lybiæ Provincia, cui nomen Pentapoli. Ex genere Sacerdotali fuisse, [c] Beda sensit, ex iis de quibus scriptum est Actuum 6. 7. *Multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei*. Tot testibus postponendi sunt S. Epiphanius, [d] Procopius Diaconus, & Dialogus Adamantii contra Marcionitas, qui S. Marcum Christi discipulum fuisse dicunt. Ex iis fuisse scribit Epiphanius, qui ob Sermonem illum dispersi sunt, quem Dominus elocutus fuerat (Joa. 6.) *Nisi quis manducaverit carnem meam, & biberit sanguinem, non est me dignus*: verùm Petri opera reversum. At nemo veterum, præter Epiphanium, id scripsit. Euangelium scripsit Romæ, rogantibus Christianis, prout à S. Petro prædicante & narrante audiverat, ut tradunt [e] S. Irenæus, Origenes, Eusebius, S. Hieron. Euangelium à Marco scriptum S. Petrus approbavit, & Ecclesiæ legendum sua auctoritate tradidit. Ideò S. Petro à nonnullis tributum est. [f] *Licet & Marcus quod edidit, Petri adfirmetur, cujus interpres Marcus* (inquit Tertullianus) *nam & Lucæ Digestum Paulo adscribere solent. Capit. Magistrorum videri, quæ discipuli promulgarint*. Et rursùs: *Constituimus inprimis, Euangelicum Instrumentum Apostolos auctores habere, quibus hoc munus Euangelii promulgandi ab ipso Domino sit impositum: si & Apostolicos, non tamen solos, sed cum Apostolis, & post Apostolos. Quoniam prædicatio Discipulorum suspecta fieri posset de gloriæ studio, si non adsistat illi auctoritas Magistrorum; imò Christi, qui Magistros Apostolos fecit. Denique nobis fidem ex Apostolis, Ioannes, & Matthæus insinuant: ex Apostolicis, Lucas & Marcus instaurant, iisdem regulis exorsi, quantùm ad unicum Deum attinet Creatorem, & Christum ejus natum ex Virgine, supplementum Legis & Prophetarum*. Hinc S. Athanasius, seu alius Auctor, in Synopsi Scripturę Sacræ, Euangelium secundùm Marcum à S. Petro dictatum tradit. Scripsit post S. Matthæum, cujus utplurimùm abbreviator est, anno post Christi Passionem circiter 45. cùm S. Petrus Romam secundò profectus esset, postquam de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum liberatus est. Unus è Veteribus S. Irenæus [g] scripsit, Marcum discipulum & Interpretem Petri, post exitum Apostolorum Petri & Pauli Euangelium scripsisse. Verumtamen Eusebius, [h] ex Clemente Alexandrino, refert in sexto Institutionum libro, quòd extincto atque deleto Simone Mago, *Tantus veritatis fulgor emicuit*

[a] Papias apud Euseb. l. 3. c. 39. Tert. l. 4. contra Marcion. c. 2. S. Joa. Chr. ho. 19. in Acta S. Aug. lib. 2. de consensu Euang. c. 1. & l. 17. cont. Faustum. 3. Theodor. Præfat. in Histor. Relig. [b] S. Hier. in Catal. Script. Eccles. [c] Beda in Marc. [d] S. Epiph. Her. 51. n. 6.

[e] S. Iren. l. 3. c. 1. Orig. apud Euseb. lib. 6. c. 25. Euseb. l. 2. c. 15. S. Hier. in Catal. Script. Eccl. [f] Tert. l. 4. cont. Marcion. c. 5. ibi l. c. 2.

[g] S. Iren. l. 3. c. 1. & apud Euseb. l. 5. c. 8. [h] Euseb. l. 2. c. 15.

in mentibus eorum, qui Petrum audierant, ut parum haberent ſemel audiſſe, nec contenti eſſent cæleſtis verbi doctrinam viva voce, nullis traditam ſcriptis, accepiſſe: ſed Marcum Petri ſectatorem, cujus hodieque extat Euangelium, enixè orarent, ut doctrinæ illius quam auditu acceperant, ſcriptum aliquod monumentum apud ſe relinqueret. Nec priùs deſiterunt, quàm hominem expugnaſſent, auctoreſque ſcribendi illius, quod ſecundùm Marcum dicitur, Euangelii extitiſſent. Quod cùm Petrus per revelationem ſancti Spiritus cognoviſſet, delectatus ardenter hominum ſtudio, librum illum auctoritate ſua comprobaſſe dicitur, ut deinceps in Eccleſia legeretur. Non Clementis Alexandrini dumtaxat, ſed & Papiæ Hierapolitani Epiſcopi teſtimonio id probat Euſebius, quod & S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum confirmat.

[a] Lib. 3. Hiſtor. c. 39.

Ex Papia refert Euſebius, [a] *Marcum Petri Interpretem, quæcumque memoriæ mandaverat, diligenter perſcripſiſſe: non tamen ordine pertexuiſſe, quæ à Domino, aut dicta, aut geſta fuerant. Neque enim ipſe Dominum audiverat, aut ſectatus fuerat unquam: ſed cum Petro poſteà verſatus eſt, qui pro audientium utilitate, non verò ut ſermonum Domini hiſtoriam contexeret, Euangelium prædicabat. Quocirca nihil peccavit Marcus, qui nonnulla ita ſcripſit, prout ipſe memoria repetebat. Id quippè unum ſtudebat, ut ne quid eorum quæ audierat, prætermitteret, aut ne quid falſi eis affingeret.* Græcè ſcripſit Sanctus Marcus, quemadmodum & alii Euangeliſtæ, S. Matthæo excepto, ut S. Hieronym. [b] & S. Auguſtinus [c] aſſerunt. Neque contrarius eſt huic ſententiæ S. Greg. Nazianzenus, [d] qui S. Marcum Italis ſcripſiſſe Euangelium teſtatur: nam & S. Joannem gentibus univerſis ſcripſiſſe ait, quem tamen linguis omnibus ſcripſiſſe, minimè conſequens eſt. Sanè Græca lingua Romæ adeò vulgaris & uſitata erat ea ætate, ut vel infimæ ſortis fœminæ Græcè loquerentur, teſte Juvenali.

[b] S. Hieron. Præf. in Euan.
[c] S. Aug. l. de conſenſu Euang. c. 1.
[d] S. Gr. Naz. Carm de quatuor Euang.
Juvenal. Sat. 6.

EXPO-

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EUANGELII SECUNDUM MARCUM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

I. *Initium Euangelii Iesu Christi Filii Dei, sicut scriptum est in Isaia Propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Exordium prædicationis Christi Jesu, Filii Dei non adoptivi, sed proprii & naturalis, tale fuit, quale futurum principium prędicationis Messię venturi prædixit Isaias: *Ecce ego mitto Angelum meum*. In pluribus exemplaribus Græcis lectum, ἐν τοῖς Προφήταις, *In Prophetis*, testes sunt S. Irenæus, Euthymius, Theophyl. Sed longè plures & melioris notę Codices Græcos, omnesque Latinos habere, *Sicut scriptum est in Isaia Propheta*, certum est ex objectione Porphyrii, & ex S. Hieron. Verba illa, *Ecce ego mitto Angelum meum*, &c. non sunt Isaiæ, sed Malachiæ. Cur ergo Isaiæ nomine illa citat S. Marcus? Optima responsio est, Prophetas omnes in uno codice descriptos fuisse, cumque in eorum ordine primus occurreret Isaias, ejus nomine interdum citata aliorum Prophetarum oracula, quorum libri eodem volumine, suo quisque ordine, continebantur. Addi potest, hæc verba S. Marci, *Sicut scriptum est in Isaia Propheta*, ad priorem illam sententiam non referri: *Ecce ego mitto Angelum meum*; sed ad sequentem: *Vox clamantis in deserto*. A voce enim Joannis, ad quem usque Lex & Prophetę, Euangelii, seu prædicationis Christi, cui viam Joannes præstruxit, repetendum initium est. Quod ut probaret S. Marcus, citavit illud oracullum Isaiæ: *Vox clamantis in deserto*, &c. sed quia verba Malachię congruam vaticinii Isaię expositionem subministrabant, illa subjunxit, ut Isaiæ testimonium Malachiæ verbis illustraret; atque ita ex utroque testimonio unum contexuit: & quia tota vis probationis erat in Isaiæ oraculo, ideò unum Isaiam appellavit. In utraque sententia, inquit Venerabilis Beda, similiter paranda via Domini prædicatur. Ideòque non fallitur Euangelista, qui hoc dictum ab Isaia scribit, quod etsi non eisdem verbis, eodem tamen sensu ab ipso scriptum invenit. Mitto quod à S. Augustino occasione simili dictum, & à Beda hìc usurpatum, Dei voluntate unius pro alio Prophetæ nomen ab Euangelista positum, ut innotesceret, omnes Prophetas *uno Spiritu locutos*, mirabili inter se consensione constare: & ideò indubitanter accipi debere quæcumque per eos Spiritus sanctus dixit, *& singula esse omnium, & omnia singulorum*.

S. Irenæus l. 3. c. 11.

S. Hier. l. de optimo genere interpretandi. Malach. 3.

Beda Commentar. in Marc.

S. Aug. l. 3. de consensu Euan. cap. 7.

Ecce ego mitto Angelum meum. Angelus Joannes vocatur, non naturæ societate, juxta Origenis errorem, sed officii dignitate: quia *Missus fuit à Deo, ut testimonium perhiberet de lumine*, & venientem in carne Dominum mundo nuntiaret. Nec mirum, si Angelus nominetur ille, quo nemo surrexit major inter natos mulierum, cùm Sacerdotes qui euangelizandi officio ritè funguntur, Angeli à Propheta appellentur: *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est*. Malach. 2. 7.

Vox clamantis in deserto audita, est Christus Verbum Patris; Joannes adventum Domini præcurrens vox dicitur, quia per ejus ministerium Verbum Patris ab hominibus auditur. Quid verò clamat? *Parate viam Domini*, &c. Messiæ, Redemptoris, Domini Deique vestri, mox ad vos venturi. *Ioannes*, (inquit Tertullianus) *limes constitutus inter vetera & nova, ad quem desineret Iudaismus, & à quo inciperet Christianismus. Si Ioannes antecursor & præparator viarum Domini, Euangelium superducturi & Regnum Dei promulgaturi; ex hoc jam quod Ioannes venit, ipse erit Christus, qui Ioannem erat subsecuturus, ut antecursorem; & si desierunt vetera, & cœperunt nova interstite Ioanne, non erit mirum, quod ex dispositione est Creatoris; ut aliunde magis probetur, quam ex Legis & Prophetarum in Ioannem occursu, & exinde ortu, Regnum Dei.* Hoc Marci propositum in ipso Euangelii sui exordio.

Tert. l. 4. cont. Marcion. c. 33.

II. *Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum*. Baptismum pœnitentiæ, cujus scilicet susceptio, publica erat pœnitentiæ professio, cùm peccata sua confiterentur, ac detestarentur, qui ad illum accedebant, & vitæ novæ inchoationem pollicerentur. *In remis-*

Tert. l. de Bapiſmo, c. 10.

ſionem peccatorum, non à Joanne, & per ejus baptiſmum, ſed per Chriſtum, & Chriſti baptiſma, cujus figura erat illud Joannis, tribuendam. *Agebatur itaque baptiſmus pœnitentiæ, quaſi candidatus remiſſionis & ſanctificationis in Chriſto ſubſecuturæ*. (inquit Tertullianus) *Nam quod prædicabat baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem delictorum, in futuram remiſſionem enuntiatum eſt. Siquidem pœnitentia antecedit, remiſſio ſubſequitur, & hoc eſt viam præparare: qui autem præparat, non idem ipſe perficit, ſed alii perficiendum procurat.*

III. *Venit fortior me poſt me*. Qui poſt me veniet, me potentior eſt, utpotè Dei virtus & Dei ſapientia, Dominus omnium, novæ Legis lator, Meſſias promiſſus, Agnus Dei qui mundi peccata ſublaturus ac deleturus eſt; *cujus non ſum dignus procumbens*, pro more famulorum, *ſolvere corrigiam calceamentorum ejus*. Divinam autem virtutem, qua mihi infinitè antecellit, inde cognoſcite, quòd cùm ego baptizem vos aqua, externas dumtaxat ſordes abluens, quò peccatorum abſterſionem, & emundationem animæ ſignificem, ac prænuntiem: *Ille baptizabit vos Spiritu ſancto*, quem effundet in vos abundè, fide in nomen ſuum per dilectionem operante, & baptiſmo ſuo purificans corda veſtra. Scilicet *Baptiſmi carnalis actus, quòd in aqua mergimur: ſpiritalis effectus, quòd delictis liberamur*. Sicut ergo Joannes ante Præcurſor Domini fuit, præparans vias ejus: Ita *& Angelus baptiſmi arbiter ſuperventuro Spiritui ſancto vias dirigit ablutione delictorum, quam fides impetrat obſignata in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto*.

Tert. l. De Baptiſmo, c. 7.

Ille verò baptizabit vos Spiritu ſancto. Jeſum Chriſtum Deum, aut Dei Filium, auditoribus ſuis nondum manifeſtè prædicat Joannes; nondum enim capere poterant rudes homines Incarnationis ſacramentum, ſed paulatim per agnitionem glorificatæ humanitatis introducendi erant ad fidem Divinæ æternitatis: tamen quaſi velato ſermone hunc verum eſſe Deum declarat, dum eum Spiritu ſancto baptizaturum eſſe confirmat. Cui enim dubium eſt, neminem alium gratiam ſancti Spiritus dare poſſe, niſi Deum? Poſtea verò cùm auditores ſuos capaciores jam per Dei gratiam factos videret ad intelligendum myſteria, etiam Filium Dei Jeſum Chriſtum illis apertè prædicavit, dicens: *Sed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.*

Iſa. 11. 2. Joa. 1. 33.

IV. *Et ſtatim aſcendens de aqua, vidit cœlos apertos, & Spiritum tamquam columbam deſcendentem, & manentem in ipſo*. Ut illum eſſe demonſtraret, de quo ab Iſaia prædictum eſt: *Et requieſcet ſuper eum Spiritus Domini*: & de quo Deus Joanni dixerat: *Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto*. Stetit columba ſuper illum, ne vox Patris ad Joannem facta, non ad ipſum Jeſum putaretur; *Et vox facta eſt de cœlis*, unde Chriſtus deſcenderat, ſecundus homo de cœlo cœleſtis: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi*. Apud Matthæum habetur: *Hic eſt Filius meus dilectus*. Apud Lucam, ut apud Marcum: *Tu es Filius meus dilectus*. Alii Euangeliſtæ verba, alii ſenſum retulere. Utri verba, incertum.

Lucæ 4. 1.

V. *Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum*. Brevi poſt baptiſmum temporis intervallo, Spiritus ſanctus qui in eum deſcenderat, in eoque manebat, ipſum impulit, ut in deſertum ſecederet. Idem Lucæ ſenſus eſt: *Et agebatur à Spiritu in deſertum*; ab eo utique quo plenus regreſſus eſt *à Iordane*. *Eratque cum beſtiis*. Quibus verbis deſertiſſimam fuiſſe ſolitudinem, S. Euangeliſta ſignificat. *Et Angeli miniſtrabant illi*. Inter beſtias commoratur ut homo, Angelico miniſterio utitur ut Deus. Acceſſerunt autem Angeli Chriſto miniſtraturi, poſtquam diabolum debellavit; ut non Angelorum ope, ſed propria virtute, victoriam de Satana retuliſſe demonſtraretur.

VI. *Poſtquam autem traditus eſt Ioannes, venit Ieſus in Galilæam, prædicans Euangelium Regni*. Temporum ordinem Sanctus Marcus non ſervat. Non enim traditio Joannis in carcerem, ſtatim poſt jejunium quadraginta dierum & tentationem Domini contigit. Sed antequam Joannes in carcerem mitteretur, & multa docuit, & miracula fecit Jeſus, ut conſtat ex Joannis 3. 24. *Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & credite Euangelio*. Appropinquavit tempus illud à Deo præordinatum, de quo Apoſtolus: *Poſtquam autem venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub Lege, ut eos qui ſub Lege erant, redimeret*. Pœnitentiam prædicat Jeſus, quemadmodum Joannes ejus præcurſor; ut oſtendat, ſe ejuſdem Dei eſſe Filium, cujus ille Propheta eſt. V. Beda.

Victor Antiochenus in Marc.

VII. *Et erat in Synagoga eorum homo in ſpiritu immundo*. Homo à dæmone vexatus, qui ſpiritus immundus appellatur, tum propter obſtinatam in malitia mentem, tum quòd peccatis & obſcœnis operibus hominum vehementer delectetur. *Et exclamavit, dicens: Quid nobis, & tibi, Ieſu Nazarene? Veniſti perdere nos?* Quid tibi nobiſcum rei & cauſæ? Veniſti perdere nos, prohibendo, ne hominibus noceamus, noſtram in homines poteſtatem auferendo, & imperium deſtruendo, noſque in abyſſum detrudendo? *Scio quis ſis, Sanctus Dei*. Jam experimento novi, & planè perſuaſus ſum, te eſſe *Sanctum Sanctorum*: Sanctum illum à Prophetis prænunciatum, hominibus à Deo promiſſum & expectatum, *Filium Dei*. Clarum eſt in his verbis, inquit Sanctus Auguſtinus, *quòd in eis & tanta ſcientia erat, & charitas non erat. Pœnam quippè ſuam formidabant ab illo, non in illo juſtitiam diligebant. Tantum verò eis innotuit, quantum voluit: tantum autem voluit, quantum oportuit. Sed innotuit, non ſicut Angelis ſanctis, qui ejus ſecundum id, quod Dei Verbum eſt, participata æternitate perfruuntur; ſed ſicut eis terrendis innoteſcendum fuit, ex quorum tyrannica quodam modo poteſtate fuerat liberaturus prædeſtinatos in ſuum regnum & gloriam ſemper veracem, & veraciter ſempiternam. Innotuit ergo dæmonibus, non per id quod eſt vita æterna, & lumen incommutabile quod illuminat pios, cui videndo per fidem, quæ in illo eſt, corda mundantur; ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta, & occultiſſimæ ſigna præſentiæ, quæ angelicis ſenſibus etiam malignorum ſpirituum potius, quàm infirmitati hominum poſſent eſſe conſpicua.*

Dan. 9. 14.

Marci 3. 12.

Lucæ 4. 41. S. Aug. l. 9. de Civ. Dei, c. 21.

Et comminatus eſt ei Ieſus, dicens: Obmuteſce, & exi de homine. Comminando præcepit, ut taceret, nec manifeſtaret illum. Silentium autem indixit dæmonibus, nec permiſit, ut ejus divinitatem, quam ex metu, ex adulatione, ex odio, & invidia confitebantur, prædicarent; tum ne cum illis commercium habere & colludere putaretur, quod poſtea per calumniam & blaſphemiam dicere non dubitarunt Phariſæi: tum quia veritatem à patre mendacii teſtimonium accipere non decebat. *Increpuit illum Ieſus, planè ut invidioſum, & in ipſa confeſſione petulantem & malè adulantem*, (inquit Tertullianus) *quaſi hæc eſſet ſumma gloria Chriſti, ſi ad perditionem dæmonum veniſſet, & non potius ad hominum ſalutem; qui nec diſcipulos de ſubactione ſpirituum, ſed de candida ſalutis gloriari volebat... Chriſtus ab hominibus, non à ſpiritibus immundis, volebat ſe Filium Dei agnoſci. Ille Chriſtus dumtaxat cui hoc congruebat: quia præmiſerat, per quos poſſet agnoſci, & utique digniores prædicatores. Illius erat præconium immundi ſpiritus reſpuere, cui Sancti abundabant*. Denique oſtendit, aures dæmoni præbendas non eſſe, licèt veri aliquid ſuis verbis admiſceat: *Ne quis dum prædicantem audit, ſequatur errantem. Improbus enim magiſter eſt diabolus, qui falſa veris ſæpè permiſcet, ut ſpecie veritatis, teſtimonium fraudis obtexat* (inquit S. Ambroſius.)

Tert. l. 4. cont. Marcion. c. 7. & 6.

S. Amb. l. 6 in Luc. n. 102.

Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo. Diabolus miſerum hominem violentis convulſionibus agitans, & in terram jactans,

ac

ac incondito ejulatu rabiem suam, ac dolorem indicans, quòd ex ejus corpore discedere cogeretur, exiit ab eo. Confer cum Lucæ 4. 34. *Et cùm projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.* Christus *jussu & increpitu dæmonia expellens, non suasu qua bonus, timendum se exhibebat* (inquit Tertullianus. Tert. lib. 4. cont. Marc.

VIII. *Quænam doctrina hæc nova? Quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.* Quænam doctrina tam efficax, & cum tanta potestate conjuncta, ut qui eam tradit, non divini nominis invocatione dæmones ejiciat, ut Exorcistæ nostri, sed pro imperio illos fuget?

IX. *Et protinus egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis... Decumbebat autem socrus Simonis febricitans, & statim dicunt ei de illa. Et accedens elevavit eam, apprehensa manu ejus: & continùo dimisit eam febris, & ministrabat eis.* Tria miracula insignia hoc in capite narrat S. Marcus, dæmonis expulsionem, curationem mulieris, sanationem leprosi. Quoniam enim *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum*, ideò contra ipsum mortis auctorem primò debuit medicina salutis operari; primò lingua serpentina, ne ultrà virus spargeret, occludi: deinde fœmina, quæ prima seducta est, à carnalis concupiscentiæ febre curari: tertiò vir, qui malè suadentis dicta conjugis audivit, ab erroris sui lepra mundari, ut idem ordo restaurationis à Domino servaretur, qui fuerat casus in primis parentibus.

X. *Vespere autem facto, cùm occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes: & curavit multos*, &c. Nemini ex iis, qui offerebantur, optatæ negavit beneficium sanitatis, qui *pertransiit be-* Act. 18. 45. *nefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo...* Sed multos curasse dicitur, quia omnes, qui illi offerebantur ægroti & dæmoniaci, multi erant. Ita Christi sanguis *pro multis* effusus dicitur, qui pro omnibus effusus est.

XI. *Et venit ad eum Leprosus, deprecans eum, & genuflexo dixit: Si vis, potes me mundare.* Idem ille leprosus est, quem S. Matthæus à Christo mundatum esse commemorat, statim atque celebri illo sermone in monte habito descendit. Matt. 8. 1.

Et comminatus est ei, statimque ejecit illum. Severè præcepit, additis minis, ne vulgaret miraculum in se factum, & dimisit eum... *Vade: ostende te Principi Sacerdotum, & offer pro emundatione tua, quæ præcepit Moyses*, &c. Ostendere se Sacerdoti jubetur, ut intelligeret Sacerdos, eum non legis ordine, sed gratia Dei supra legem esse curatum: offerre autem sacrificium, ut ostenderet Dominus se legem non solvere, sed adimplere; qui secundùm legem gradiens, supra legem sanaret eos, quos remedia legis non sanaverant: *Quantùm ad gloriæ humanæ aversionem pertinebat, vetuit eum divulgare*: (inquit Tertullianus) *quantùm autem ad tutelam legis, jussit ordinem impleri.* Vade, ostende te Sacerdoti, &c. *Argumenta enim figurata utpotè Prophetatæ Legis adhuc in suis imaginibus tuebatur quæ significabant, hominem quondam peccatorem, verbo mox emaculatum, offerre debere munus Deo apud templum, orationem scilicet & gratiarum actionem apud Ecclesiam, per Christum Iesum Catholicum Patris Sacerdotem: Itaque adjecit:* Ut sit vobis in testimonium: *Sine dubio, quo testabatur se Legem non dissolvere, sed adimplere: quo testabatur se ipsum esse, qui morbos & valetudines eorum suscepturus annuntiabatur.* V. Beda. Ter. l. 4. cont. Marc.

Sensus Moralis.

I. *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Prædicatorum Euangelicorum exemplar normaque Joannes Baptista. Prædicator Euangelicus, Angelus esse debet morum puritate, cœlesti conversatione, qui dicere possit: *Nostra autem conversatio in cœlis est*: missione, ministerio: ingerere se ipsum non debet in munus Euangelicum, nec illud ambitiosè aucupari, sed legitimam expectare missionem à Deo per Ecclesiæ Pastores: *Quoniam enim prædicabunt, nisi mittantur?* Angeli esse debent in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis: Angeli qui semper videant faciem Patris cœlestis, tametsi in hominum salute procuranda versentur. Sit rector & prædicator divini verbi *singulis passione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus.* In id studiis omnibus incumbere debet, ac eniti, ut in hominum animis paret viam Domino, rectas faciat semitas ejus, illos ad pœnitentiam verbis & exemplis adducendo. Totus sit vox, necesse est, qui audiatur magis, quàm videatur: cujus *etsi eloquium quiescat, habitus sonet:* qui *ab occursu suo vitia suffundat.* Vox clamantis, non palpantis & adulantis: vox fortis & severa contra errores & vitia, pravasque consuetudines; non mollis, timida, languens, effœminata: *Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum.* Vox clamantis in deserto, à sæculi scilicet affectionibus, tumultibus, negotiis alieni: *Nemo enim militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit.* Solitudinis & sacri secessus amator sit oportet; humilitatem & mortificationem Christi sectetur, & in corpore suo portet; non se ipsum prædicet, sed Jesum Christum. Sic Joannes fuit *in deserto, baptizans & prædicans baptisma pœnitentiæ.* 2. *Erat vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, & locustas & mel silvestre edebat.* 3. Se humiliabat ac deprimebat, Christi potentiam atque virtutem prædicabat, dicens: *Venit fortior me post me, &c. Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.*

Phil. 3. 20. Rom. 10. 15. S. Greg. M. Past. Cur. c. 5. Tert. lib. De Pallio. Isaiæ 58. 1. 2. Tim. 2. 4.

II. *Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, &c. & baptizabantur ab illo in Jordanis flumine, confitentes peccata sua.* Conscientiæ sapiens piusque moderator & director eligendus & adeundus est iis, qui sincerè ad Deum convertuntur; ejusque consilia audienda & sequenda sunt. Deus Israelitis jussit, ut Moysi parerent, ad terram promissam post Maris Rubri transitum illos per desertum ducenti, quamvis Deus ipse in columna nubis & lucis illos præcederet; ut agnoscamus quòd *plebis qua Præpositos suos studet audire, Deum sequitur, & per Deum hominem pervenit ad salutem*, Dux ad salutem initio conversionis eligendus, qui pœnitentiæ ordinem præscribat. 2. Apud ipsum deponenda sunt peccata, ejusque consilio in lacrymarum & laboriosorum operum flumine abstergenda & expianda: *Confessio, satisfactionis consilium est: dissimulatio, contumaciæ... Exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur.* Lacrymæ, & satisfactionis opera, quæ *laboriosum baptismum* pœnitentiæ efficiunt, quæ ardorem cupiditatis extinguunt, quæ cor nostrum ab operibus mortuis emundant, quæ instar fluminis animarum nostrarum sordes abluunt, longèque à nobis auferunt, Spiritu sancto & Dei amore animatæ esse debent, ut remissionem peccatorum consequamur: *Ille vos baptizabit Spiritu sancto.* Sine Spiritu sancto & igne divini amoris viduæ sunt aquæ, steriles lacrymæ, pœnitentia mendax: *Viduis aquis sibi mentiuntur* (inquit Tertullianus.) S. Cyf. Arel. l. 4. de P. ff. Tert. lib. de Pœnitentia. Tert. lib. de Bapt. c. 5.

III. *Venit Jesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Joanne in Jordane.* Joannem ad se non vocat Jesus, ut ab eo baptizetur; sed Joannem adit in Jordane baptizantem: cum vulgo peccatorum se miscet Pontifex innocens, sanctus, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cœlis, ut nos humilitatem

docear,

doceat, ne nos de pietatis & pœnitentiæ operibus erubeſcamus, aut laborem fugiamus adeundi ſpirituales viros, Eccleſiæ Miniſtros, Templa & Sacramenta frequentandi, ut Spiritum quo baptizati ſumus, in nobis excitari & manere à Deo impetremus, ut cœlum nobis aperiri obtineamus, ſpeque jam paradiſi cives ſimus, Chriſto habitante per fidem in cordibus noſtris, & charitate in iis diffuſa per Spiritum ſanctum.

Et ſtatim aſcendens de aqua, vidit cœlos apertos, & Spiritum tamquam columbam deſcendentem, & manentem in ipſo, & vox facta eſt de cœlis: Tu es filius meus. Id factum eſt inviſibiliter in baptiſmo noſtro, in quo adoptionem filiorum Dei recipimus, deſcendente in nos Spiritu ſancto: & Regni cœleſtis nobis reſeratus eſt aditus. *Tunc ille ſanctiſſimus Spiritus ſuper emundata & benedicta corpora lubens à Patre deſcendit, ſuper baptiſmi aquas, tamquam priſtinam ſedem recognoſcens, conquieſcit, columbæ figura delapſus in Dominum, ut natura Spiritus ſancti declararetur per animal ſimplicitatis & innocentiæ: quòd etiam corporaliter ipſo ſelle careat columba. Ideoque* Eſtote, *inquit*, ſimplices ſicut columbæ. *Ne hoc quidem ſine argumento præcedentis figuræ: Quemadmodum enim poſt aquas diluvii, quibus iniquitas antiqua purgata eſt, poſt baptiſmum (ut ita dixerim) mundi, pacem cœleſtis iræ, preco columba terris adnuntiavit, demiſſa ex arca, & cum olea reverſa: eadem diſpoſitione ſpiritalis affectus, terræ, id eſt, carni noſtræ emergenti de lavacro poſt vetera delicta, columba Sancti Spiritus advolat, pacem Dei afferens, emiſſa de cœlis, ubi Eccleſia eſt arca Dei figurata.*

Tert. lib. De Bapt.

IV. *Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum*, &c. Sæpè efficaciſſimo Spiritus ſancti & divinæ gratiæ impulſu Chriſti membra, homines ſuæ ſalutis ſtudioſi, à mundo abſtracti, in ſolitudinem expelluntur, ut diabolo fortiùs reſiſtant. Nec tamen ibi à tentationibus immunes ſunt; quinimò graviùs interdum tentantur. Ibi ſunt *cum beſtiis*, variis ſcilicet cupiditatibus, quas intùs gerunt, quibus domandis continuò invigilare debent, ne ipſis noceant. Id autem conſequuntur gratia Chriſti, qui nobis pugnavit & vicit, Dei Spiritu quo aguntur filii Dei, verbo Dei quo nutriuntur, cœleſtibus inſpirationibus Dei ad cor ipſorum loquentis, ſecundùm illud Prophetæ: *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus:* Angelorum denique in miniſterium miſſorum propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, protectione; quibus mandavit, ut cuſtodiant eos in omnibus viis ſuis, ne umquam offendant ad lapidem pedem ſuum. Baptizatus Dominus expellitur in deſertum à Spiritu, & tentatur à ſatana, ut exemplum vitæ ſuis Fidelibus præbeat; qui poſt acceptam in baptiſmo remiſſionem peccatorum, non ſolùm ad exercenda opera virtutum, verùm etiam ad tolerandam propter juſtitiam perſecutionem ſunt accingendi. Secedit enim in deſertum, ut nos doceat, relictis mundi illecebris, & ſocietate pravorum, divinis per omnia ſervire mandatis. Tentatur ſolitarius à diabolo, ut nobis inſinuet, quòd *Omnes, qui volunt piè vivere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patiuntur*: & quòd *per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei*. Tentatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, ut indicet, quòd quamdiù viventes hìc Domino ſervimus, ſive proſpera blandiantur (quod ad dies pertinet) ſeu nos adverſa feriant (quod noctis figuræ congruit) ſemper ambulantibus in lege Domini adſit toto orbe adverſarius, qui iter noſtrum tentando impedire non ceſſat.

Oſee 2. 14.

Beda in Comment.

V. *Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & credite Euangelio.* Tempore prædefinito à Patre, adumbrato in Lege per multiplices variaſque figuras, à Prophetis prædictum, ab ipſo Deo promiſſum hominibus Regnum appropinquavit. Regnaverat anteà peccatum ſub Lege: regnavit deinceps Deus ſub gratia & per gratiam. Regnum iſtud pœnitentia præparatur, fide inchoatur, charitate perficitur: *Pœnitemini, & credite Euangelio*. Credite, fide quæ per charitatem operatur. Credite Euangelio, quod Chriſti doctrinam, exempla, promiſſa complectitur: doctrinam cœleſtem tot miraculis confirmatam: exempla virtutum omnium à Filio Dei, homine propter nos facto, nobis data: promiſſa pretioſa & magnifica bonorum æternorum. Credite Euangelio, quod non ſolùm aufert ignorantiam docendo, ſed adjuvat ad faciendam juſtitiam per gratiam Spiritus Sancti. Homo enim ſub gratia conſtitutus, præter doctrinam, qua ei præcipitur, quemadmodum vivere debeat, accipit Spiritum ſanctum, quo fiat in animo ejus delectatio dilectioque ſummi illius atque incommutabilis boni, quod Deus eſt, etiam nunc cùm per fidem ambulatur, nondum per ſpeciem: ut hac ſibi velut arra data gratuiti muneris, inardeſcat inhærere Creatori, atque inflammetur accedere ad participationem illius veri luminis; ut ex illo ei benè ſit, à quo habet ut ſit: *Nam neque liberum arbitrium quidquam niſi ad peccandum valet, ſi lateat veritatis via: & cùm id quod agendum, & quò nitendum eſt, cœperit non latere, niſi etiam delectet & ametur, non agitur, non ſuſcipitur, non benè vivitur. Ut autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris; non per arbitrium liberum, quod ſurgit ex nobis, ſed per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.*

S. Aug. lib. de Spir. Lit. & c. 3.

VI. *Et erat in Synagoga eorum homo in ſpiritu immundo: & exclamavit, dicens: Quid nobis & tibi, Ieſu Nazarene? Veniſti perdere nos? Scio quis ſis, Sanctus Dei. Et comminatus eſt ei Ieſus, dicens: Obmuteſce, & exi de homine. Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.* Dæmonis ſilentio luculentiùs probatur omnipotentia & divinitas Chriſti, quàm præconio. Ipſum imperio ſuo exire cogit ab infelici homine, quem vexabat. Hinc innoteſcit, veniſſe Filium Dei, ut everteret imperium diaboli, & hominum animas, communi illi humani generis hoſti per infidelitatem & peccatum mancipatas, ab illius ſervitute liberaret. Per os Apoſtolorum & Virorum Apoſtolicorum juſſit immundo ſpiritui, ut ex illis exiret, Deoque legitimo Domino illos ſervire ſineret. Quantis interim vexationibus corpus Eccleſiæ agitavit, concuſſit, diſperſit! Sed nocere non potuit Chriſti membris, è quibus ejectus eſt foras; quia *Sanguis Martyrum, ſemen Chriſtianorum.*

Tert.

VII. *Erat homo in ſpiritu immundo.* Homines per impudicitiam ſibi magis ſubjicit diabolus, ſibi arctiùs obſtringit. Difficilior illorum converſio: *Non dabunt cogitationes ſuas, ut revertantur ad Deum ſuum: quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.* Potentiore Salvatoris gratia opus eſt ad eorum liberationem.

Oſee 5. 4.

VIII. *Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.* Quid eſt (inquit S. Gregorius M.) quòd obſeſſum hominem antiquus hoſtis, quem poſſeſſum non diſcerpſerat, deſerens diſcerpſit, niſi quòd *plerumque, dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quàm prius excitaverat, quando hoc quietus poſſidebat?* Unde & Iſraelitæ ad Moyſen & Aaron dicunt: *Videat Dominus & judicet, quoniam fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone & ſervis ejus, & præbuiſtis ei gladium, ut occideret nos.* In Moyſe enim & Aaron Lex & Prophetæ figurati ſunt: *Et ſæpè apud ſe infirmus animus, quaſi contra ſacra eloquia murmurat: quia poſtquam verba cœleſtia audire & ſequi cœperit, Regis Ægyptii adverſitas, id eſt, maligni ſpiritus tentatio excreſcit.*

S. Greg. Naz. lib. 11. in Exec.

Exod. 15.

IX. *Decumbebat autem ſocrus Simonis febricitans: & ſtatim dicunt ei de illa. Et accedens, elevavit eam apprehenſa manu ejus: & continuò dimiſit eam febris, & miniſtrabat eis.* In Eccleſia, quæ Chriſti corpus eſt, ſi patitur unum membrum, compatiuntur cætera membra. Infirmis corpore, aut anima, vera charitas pro viribus ſuccurrit. Pro illis ſaltem Deum orat, ſi aliud non poſſit. Domus Petri eſt Eccleſia Catholica. Nemo in ea eſt, qui peccatorum, aut concupiſcentiæ febri non laboret. Cupiditas animæ febris eſt: charitas animæ ſanitas eſt. In ſola Eccleſia Catholica pro remiſſione peccatorum, & extinctione cupiditatum

tum noxiarum utiliter oratur. Extra domum veritatis, charitatis, & unitatis, nulla est animarum infirmarum & languentium medicina. Ad infirmos accedat necesse est per gratiam suam cœlestis Medicus, illos tangat, dataque manu auxiliatrice, illos erigat atque roboret; pravis habitibus, socordia, languore penitùs depulsis ac dissipatis, & inspirata charitate, quæ numquam otiosa est, sed Domino servit in lætitia. Bona igitur opera, seu pietatis & grati animi in Deum, seu charitatis in pauperes, signa sunt febris ab anima depulsæ, & sanitatis per gratiam Christi medicinalem animæ languenti restitutæ: *Et continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.* Sic membra, quæ servierant immunditiæ ad iniquitatem, ut fructificarent morti, serviunt justitiæ in vitam æternam.

Rom.6.19.

X. *Et venit ad eum Leprosus deprecans eum: & genu flexo, dixit ei: Si vis, potes me mundare. Iesus autem misertus ejus, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi: Volo, mundare.* Lepra peccatorum fœdi ad Christum accedamus, & coram eo supplices procidamus, de illius potestate minimè dubitantes, de illius misericordia & bonitate non diffidentes. Fide, humilitate, oratione misericordiam ejus imploremus. Dicamus cum fiducia: *Domine, si vis, potes me mundare ... Miserere mei Domine, quia infirmus sum: sana animam meam, quia peccavi tibi ... Salvum me fac propter misericordiam tuam. Omnes iniquitates meas dele. Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor.* Piæ orationis exemplum nobis præbet iste Leprosus. Nos impetraturos emundationem & sanctificationem animarum nostrarum, ne dubitemus, si oremus, sicut oportet: *Postulet in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur.* Credendum antem est, curationem & justificationem nostram opus esse gratuitæ misericordiæ ac voluntatis Dei: hanc operari Christum auctoritate suprema, sacrosanctam ejus humanitatem instrumentum esse operationis Dei in cordibus nostris: ejus voluntate vim sanguinis ejus ac merita nobis applicari: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.* Incarnato Dei Verbo, humanamque contingente naturam, & per gratiæ suæ vim medicinalem intùs operante, sanantur homines secundùm animam leprosi, & cum Apostolis audiunt: *Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis:* Deique Templum ingredi non solùm illis conceditur, sed fiunt ipsi templum Dei, ut Apostolus ait: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Sed quamvis fortè Christo per gratiæ suę efficaciam nos tangente, & amorem pœnitentem nobis inspirante, mundati fuerimus à lepra peccatorum nostrorum, antequam ad Sacerdotem adeamus; conveniendus tamen est Sacerdos eique aperienda conscientia, confitenda peccata, secundùm Christi præceptum: *Vade, ostende te sacerdoti.* Oferenda pro emundatione satisfactio, sacrificium bonorum operum, in testimonium animi pœnitentis & mundati: *Exhibete corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem. Et nolite conformari huic sæculo,* ne lepram pejorem iterùm contrahatis: *sed reformamini in novitate sensus vestri: ut probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Mundati autem & liberati à peccato, enarrate & prędicate laudes & gloriã Salvatoris, & Medici animarum vestrarum Jesu Christi, in omnibus *gratias agentes Deo & Patri per ipsum.*

Rom.3.24.

V. Beda, in Marc.

Jo.15.3.

1.Cor.3.17.

Rom.12.1.

Coloss.3.17.

Ps.6.

Ps.50.

Jac.1.5.6.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

Superiore capite.

I. *ET iterùm intravit Capharnaum post dies* aliquot. Inde enim discesserat in proximos vicos & civitates, ut missione sua fungeretur, prædicans in synagogis Galilææ, & dæmonia ejiciens: *Et auditum est, quod in domo esset.* Id vulgatum ab aliquo è domesticis, aut vicinis. Clam enim ingressus erat, cùm non posset manifestè ingredi civitatem ob populi ad ipsum turmatim concurrentis frequentiam. *Et* convenerunt multi, *ita ut non caperet neque ad januam.* Ita ut nec domus, neque vestibulum ipsum capiendæ plebis ad Jesum convenientis multitudini sufficeret: *Et loquebatur eis verbum* Dei. Non solùm Capharnaumi cives, sed ex omni castello Galilææ, & Judææ, & Jerusalem, convenerat ingens hominum multitudo, Christum audiendi, & admirabilia ejus opera spectandi avida.

Luc.5.

II. *Et venerunt ad eum ferentes Paralyticum, qui à quatuor portabatur.* Plures ægrotum adduxerunt, quatuor autem bajulabant; quod observatum est ab Euangelista ad morbi gravitatem significandam: Hominem scilicet ita fuisse membris omnibus dissolutum, ita totius corporis impotentem, ut eum à quatuor bajulis portari necesse fuerit: *Et cùm non possent offerre eum illi præ turba,* cùm appropinquare non possent ad Jesum præ turba domum implente & circumstante; *nudaverunt tectum ubi erat,* detexerunt tectum domus; *& patefacientes, submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat,* demiserunt lectum ante pedes Jesu: *Cùm autem vidisset Iesus fidem illorum,* qui ægrotum illi curandum offerebant, *ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.* Morbi radicem excidit divinus Medicus, se missum docet, ut animarum ægritudinibus imprimis medeatur, ut interiorem sanet paralysim, cujus exterior illa paralysis figura erat: *Missum est Verbum, quod est Deus, qui Medicus est peccatoribus, qui Magister rerum arcanarum jam purgatis* (inquit Origenes.)

Orig. contra Celsum.

III. *Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur? Blasphemat: Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Quod S. Matthæus dictum à Legisperitis dixerat: *Hic blasphemat,* à S. Marco uberius explicatur. Remissionem peccatorum esse Dei propriam, Lex & Prophetæ passim testantur. Exod.24.6.7. *Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, ac verax ... Qui aufers iniquitatem, & scelera atque peccata.* Job.14.4. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu, qui solus es?* Isaiæ 43. *Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Hanc potestatem homini cuiquam communicatam nusquam legebatur. Hinc Legisperiti Christi hostes, ex ejus verbis occasionem calumniæ nacti, ipsum blasphemiæ tacitè damnant. Horum malitia usus Jesus, in testimonium potestatis dimittendi peccata, sibi ut Deo convenientis, atque etiam ut homini sibi à Patre concessæ, insigne miraculum edit; imò duplex: nam & adstantium cogitationes sibi apertissimè cognitas ostendit, quod non minùs Dei proprium esse, quàm peccata condonare, Sacræ Litterę docent: & Paralyticum sanat: *Quo statim cognito Iesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris?* Cognovit, non ut Prophetæ, per afflatum, sed *suo Spiritu*, id est, plenitudine Divinitatis in se corporaliter habitantis: *suo Spiritu*, per se ipsum, qui Dei sapientia, virtus spiritus passim à veteribus appellatur: *Quid est facilius, dicere Paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Sur-*

1.Reg.16.7. 1.Par.28.9. Ps.7.10. Jer.17.10. S.Iust. Apo.2. S. Iren. l. 4. c.36. Tert. in Apo. lib.adv. Mar. & de Carne Christi. Lact.l.b.4 de Sap.c.6. & 8. & alii.

Surge, tolle grabatum tuum, & ambula? Lege quæ diximus in c.9. S.Matthæi.

IV. *Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi sedentem ad telonium; & ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum. Et factum est, cùm accumberet in domo illius, multi Publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu, & Discipulis ejus*, &c. Cùm Jesus ad partes maritimas iturus, ut populum doceret, per portam maritimam Capharnaum transiret, ubi telonium erat, vidit ibi sedentem Matthæum, Levin appellatum, ipsumque vocavit. Ille verò sine mora obtemperans vocanti, relictis omnibus, secutus est Jesum: Atque in grati animi significationem, utque amicorum suorum & familiarium, qui vectigalibus exigendis, colligēdis, rationibus describēdis, sub ipso, aut cū ipso navabant operam, cōversionem procuraret, convivium Christo paravit in domo sua, quæ in urbe erat, plurimosque Publicanos simul cum Jesu & Discipulis ejus manducaturos invitavit: *Et Scribæ & Pharisæi videntes, quia manducaret cum Publicanis, & peccatoribus, dicebant Discipulis ejus: Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magister vester?* Inde offenduntur Pharisæi, unde ædificari deberent. Quamvis enim convivere peccatoribus, vitandum sit infirmis, propter periculum, quod eis imminet, ne ab eis subvertantur: perfectis tamen, de quorum corruptione non timetur, laudabile est, quòd cum peccatoribus conversentur, ut eos convertant. Sic Dominus cum peccatoribus manducabat & bibebat. Convictus autem peccatorum, quantùm ad consortium peccati, vitandus est omnibus. Et sic dicitur 2. ad Corinth.6. *Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis*, scilicet secundùm peccati consensum.

Luc.5. — S.Th.2.2. q. 25. art.6. in Resp. ad 5.

V. *Et erant Discipuli Ioannis & Pharisæi jejunantes*; jejunabant frequenter. Et veniunt, *& dicunt illi: Quare discipuli Ioannis & Pharisæorum jejunant, tui autem Discipuli non jejunant?* Diverso forsan tempore venerunt; idque diversa ratione & intentione Christo dixerunt: Pharisæi, ut calumniarentur; Discipuli Joannis, ut docerentur: *Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est, jejunare?* Hæc interrogatio vim negandi habet. Non decet eos jejunare, quamdiù cum illis est sponsus. Lege quæ diximus in c.9. S. Matthæi.

Luc.5. 33.

VI. *Et factum est iterum, cùm Dominus sabbatis ambularet per sata, & Discipuli ejus cœperunt progredi & vellere spicas.* Tò *Iterum*, actionem Jesu iteratam non significat, quasi bis contigerit, quod hìc refertur ab Euangelista; sed novam calumniæ occasionem à Pharisæis arreptam.

VII. *Et ait illis: Numquam legistis, quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esuriit ipse, & qui cum eo erant? Quomodo introivit in domum Dei sub Abjathar Principe Sacerdotum, & Panes propositionis manducavit*, &c. Confer cum Marth.12. & nostrum in eum locum commentarium lege. Narratur historia 1. *Reg.c.* 21. ubi tamen Panes propositionis dati dicuntur Davidi esurienti & comitibus ejus ab *Achimelech Sacerdote*, non ab *Abjathar Principe Sacerdotum*. Hinc recentiores quidam interpretes, ut Marcum Euangelistam cùm Auctore sacro l.1. Regum concilient, Achimelecho nomen fuisse *Abjathari*, & Abjathari ejus filio viciſſim nomen fuisse *Achimelecho* dicunt, & colligunt ex 1. Paral.18. v.16. & c.24. v.6. Planior & probabilior utrumque conciliandi ratio est, Marcum sub Abjathare Pontifice factum dixisse, quod sub Achimelecho Pontifice Maximo ejus patre contigit: tum quia nomen Abjatharis notius erat ob Ephod allatum ad Davidem (1. *Reg.*23.6.) & ob diù gestum sub Davide Pontificatum: tum quia & ipse Pontifex erat, cùm hæc gesta sunt, patris scilicet Vicarius, ut cui in Pontificatum Maximum succesſit, & rei gestæ adfuerat, ipseque cùm patris, tum Davidis factum probaverat.

Beda in Mar.

Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum. Sabbatum institutum non fuit, ut homo periret; sed ut animo & corpore salvus esset. Animo quidem, quia lex illa otii die septimo statuta est ad colendam religionem, & ad profitendam fidem creati à Deo mundi; & ne ullius operis obtentu, conventus & actus pietatis negligerentur, quod salutem spectat animæ. Corpore verò, quia etiam institutum est diei septimæ otium, ut hominibus assiduo sex dierum labore fatigatis, aliquantulùm respirare & requiescere liceret: quod dominorum duritiès vix erat famulis concessura. *Itaque Dominus est filius hominis etiam sabbati.* Omnium enim hominum caput potestatem habet rerum omnium, quæ ad hominum salutem pertinent: cùm itaque sabbatum propter hominem factum sit, etiam sabbati jure suo dominus est: adeòque violati sabbati noxa non tenetur propterea, quòd ejus Discipuli spicas aliquot sabbato vulserint, urgente fame. Atque sabbati se dominum esse apertiùs olim demonstrabit, cùm illud, & quicquid legalium cæremoniarum est, abrogabit. *

Exod.23.16.

* Tert. l. 4. contr. Marc. c. 16. Dominus & Sabbati, & legis, & omnium paternarum dispositionum Christus.

Sensus Moralis.

I. *ET iterum intravit Capharnaum post dies. Et auditum est, quòd in domo esset: & convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, & loquebatur eis verbum.* Curato Capharnaumi Leproso, Jesus in deserta loca secesserat, ibique convenientibus ad se turbis prædicabat verbum Dei: quo significatur, Veritatem tumultuosis carnalium mentibus apertam sui manifestationem non exhibere, sed iis suorum lucem donorum largiùs infundere, quos ab illecēbris rerum temporalium viderit esse discretos, & à rerum sæcularium tumultu longè positos. Verùm quia nec carnales & sæculi cupiditatibus implicitos, Dei misericordia omninò deserit, quin etiam iis gratiam suæ visitationis, per quam & ipsi spirituales ſffici valeant, indulget, post aliquot dies in civitatem redit Dominus, multisque eòdem convenientibus verbum Dei prædicat, ac sanato Paralytico, pluribus occasionem internæ sanationis tribuit, quam ipse in illis per fidem operatur. Quàm admiranda Christi Jesu benignitas, tam stupenda Capharnaitarum cæcitas & obduratio, qui Christo apud illos tam frequenter prædicanti, & tot ac tanta patranti miracula, non credunt! Christum docentem lubenter audiunt, & mirantur, sed non convertuntur. Curiositate & utilitate temporali ducti, ad illum turmatim concurrunt, non veritatis & justitiæ amore, non pœnitentiæ ac melioris vitæ studio. Sic plerique Christiani verbum Dei audiunt, quasi *Verbum hominum*, non *sicut est verè verbum Dei*; non ut *Verbum veritatis, verbum vitæ, verbum reconciliationis, verbum salutis*. Quid mirum? cùm à Ministris verbi non ea ratione plerumque prædicetur, qui loquuntur placentia, compto sermone pruriunt auribus Christi crucem evacuantes, semetipsos prædicantes, non Christum crucifixum. Timeant Christiani, qui verbi divini prædicatione, cæterisque Dei beneficiis abutuntur, nec jugi Dei misericordia ipsos ad pœnitentiam invitante meliores fiunt, ne illis contingat, quod Capharnaumi civibus Christus comminatur: *Et tu Capharnaum usque ad cœlum exaltata, usque ad infernum demergeris.*

Beda in Commentar. — 1.Thess.2.13. — Ita passim in novo Testamento vocatur. — Luc.10.15.

Et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam. Non ad eos solùm, qui in domo erant, id est in Synagoga; non ad Judæos tantùm, sed ad Gentes verbum salutis misit Dominus, eosque Euangelii sui participes fecit, in unam domum, scilicet Ecclesiam colligens utrumque populum: *Nos* enim, qui *eramus longè*, extra januam, alienati à Christo, qui vitæ æternæ ostium est, *facti sumus propè in sanguine Christi. Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.* Virtutes igitur annuntiemus ejus, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum; & pro tantis beneficiis gratias immortales agamus.

Eph.2.13. 2.Petri 2.10.

II. *Et venerunt ad eum ferentes Paralyticum, qui à*

qua-

quatuor portabatur. Et cùm non possent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum, ubi erat: & patefacientes, submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat. Hujus Paralytici curatione salvatio designatur animæ post diuturnam illecebræ carnalis inertiam ad Christum suspirantis: quæ imprimis indiget ministris, qui eam sublevent, & Christo offerant; id est, bonis Doctoribus, Prædicatoribus, conscientiæ Moderatoribus, qui spem salutis suggerant, opem intercessionis ferant, omnemque adhibeant industriam, ut cœlesti Medico sistatur. Quatuor bajulorum numerus non est absque mysterio: quatuor enim sancti Euangelii libros significat, quibus omnis Prædicantium virtus, omnis sermo firmatur. Designat & quatuor Virtutes cardinales, quibus anima ad promerendam salutem erigitur, quæ nihil aliud sunt, quàm Amor Dei quadripartitus, seu quatuor divini amoris affectus, secundùm S. Augustinum, quibus omnia perrumpuntur obstacula, quæ impediunt, ne ad Christum accedamus. Temperantia enim est amor Dei sese integrum incorrumptumque servans: Fortitudo, amor omnia propter Deum facilè perferens: Justitia, amor Deo tantùm serviens, & ob hoc benè imperans cæteris, quæ homini subjecta sunt: Prudentia, amor benè discernens ea quibus adjuvetur in Deum, ab iis quibus impediri potest. Has virtutes Dei Sapientia, id est Dei Filius, homines docuit, quibus languentes animæ ad Deum ferrentur. *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & justitiam & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Sæpè anima post desidiam resipiscens, gratiæque cœlestis remedio cupiens innovari, priscæ consuetudinis & pravorum habituum nondum destructorum reliquiis retardatur: Sed hæc impedimenta vincit Euangelii gratia, vincit amor Dei quadripartitus, vincunt quatuor Virtutes animam ad Christum ferentes.

S. Aug. l. de Moribus Eccles. Cathol. c. 15.

Sap. 8. 7.

Et cùm non possent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum, ubi erat. Sæpè in ipsa orationis dulcedine, cùm anima in lectulo Dilectum suum quærit, turba cogitationum interveniens, aciem mentis, ne videatur, impedit. Quid facto tunc opus? In infimis, aut ad januam non est remanendum, ubi turbæ tumultuantur, ubi creaturæ, ubi sensus, ubi cupiditates aditum ad Christum impediunt: sed tectum domus, in qua Christus docet, ascendendum est: sacræ Scripturæ sublimitas appetenda, lex Domini diu noctuque meditanda. *In quo corrigit adolescentior viam suam? In custodiendo sermones tuos.* Et, *Lex Domini immaculata, convertens animas.* Et, *Nisi quod Lex tua meditatio mea est, tunc fortè periissem in humilitate mea.* Tecto denique patefacto, æger ante Jesum dimittitur, quia reseratis Scripturarum mysteriis, ad notitiam Christi pervenitur, de quo scriptum est in Lege & Prophetis: & ad ejus humilitatem fidei pietate descenditur. Cum grabato demittitur infirmus ante Jesum: quia salvi esse non possumus, nisi in corpore isto mortali positi, fidem explicitam in Jesum Christum habeamus, in quo Deus est mundum reconcilians sibi, in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, qui *Vnus est Dei & hominum Mediator, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Aspiciens ergo infirmus homo in auctorem fidei, & consummatorem JESUM, cum Apostolo dicat: *Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo FILII DEI qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Hæc fides impetrat remissionem peccatorum, & restitutionem in libertatem gloriæ filiorum Dei. *Fili, dimittuntur tibi peccata tua.*

Pf. 118. Pf. 18. 8. Psal. 118.

1. Tim. 2. 5.

Galat. 2. 20.

III. *Quid est facilius dicere Paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge & ambula?* Omnia Deo æquè facilia sunt, qui solo verbo, sola voluntate universa, quæ ipsi placent, operatur: sed visibilibus miraculis, invisibilibus fidem conciliat. Priùs autem peccata dimittit, deinde corporis infirmitati medetur, ut plerasque corporum infirmitates propter peccata evenire significet. Hinc Apostolus ad Corinthios scribens, ubi crimen indignè manducantium & bibentium Corpus & Sanguinem Domini exposuit, continenter subdit: *Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi*; id est, moriuntur. Quinque de causis corporis morbos & infirmitates Deus infligit. 1. Ad meritorum incrementum per patientiam, ut Job, Tobiæ, aliisque Sanctis in utroque Testamento. 2. Ad virtutum custodiam, ne superbiæ tentatione dispereant: Sic Apostolo datus est stimulus carnis illum colaphizans, ne magnitudo revelationum ipsum extolleret. 3. Ad cognitionem & emendationem peccatorum nostrorum: Sic Maria soror Moysis & Aaron in deserto lepra percussa est ob verba temeritatis & superbiæ: & Paralyticus noster nonnisi dimissis peccatis fuit à Christo sanatus. 4. Ad gloriam Dei manifestandam, ut cæcus natus, de quo Christus ait: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus, quia cæcus natus est, sed ut manifestentur opera Dei in illo.* 5. Ad inchoationem damnationis æternæ, quæ reproborum pœna est, ut Antiochi & Herodis: Quibus congruit illud Prophetæ: *Et duplici contritione contere eos.* Cùm igitur corporis infirmitates, aut alias calamitates temporales patimur, ad Deum ante omnia convertamur, pœnitentiam agamus, ipsasque pro nostrorum expiatione peccatorum illi offeramus.

1. Cor. 11. 30.

Beda.

Jer. 17.

Dum toto furore Balaam raperetur jumento insidens, ut Dei populo malediceret, occurrit illi Angelus, strictoque gladio jumenti oculis objecto, detinet procedentem, qui nec gladium advertit evaginatum. Asina verita mucronem, sistit in via, nec ultra progreditur. In illam stomachatur Vates, ejusque latera fuste percutit: non magis illa procedit. Asinæ inter angusta parietis compulsæ mortem minitatur. Tum illa sessorem compellans, ait: *Quid feci tibi? Cur percutis me jam tertio?* Statim Deus oculos aperuit Balaamo, viditque Angelum stringentem gladium, quo territam detinebat asinam, ne ipse maledicturus Populo Dei proficisceretur. Hominem videmus languidum, ejusque carnem, qua velut jumento spiritus vehitur, gravi infirmitate collabentem: unde nec cœptum ambitionis, avaritiæ, vindictæ, voluptatis iter prosequi potest; carnem venarum apertione, purgationibus, medicaminibus, velut fustium ictibus repetitis convellit, eò quòd suis favere nolit consiliis. Verùm oculos aperiat infelix, conspiciet non carnem esse, quæ ipsum remoratur, sed Angelum; divinam scilicet Misericordiam, quæ corpus affligit infirmitate, ut gradum figat, nec malitiæ conceptum facinus ad exitum perducat: *Prohibitione immorata asina Angelum videt, quem humana mens non videt,* (inquit Sanctus Gregorius,) *quia plerumque caro per molestias tarda, flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat: ita ut anxietatem spiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei invisibilem, qui sibi obviat, innotescat.*

Num. 22.

S. Greg. M. p. 3. Past. Admon. 13.

IV. *Vt autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait Paralytico) Tibi dico, surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Sic gratia medicinalis Christi animam peccatoris terrenis rebus adhærentem, in creatura quiescentem, pravis habitibus & malâ consuetudine detentam, facultatibus omnibus velut membris interioris hominis dissolutam, momento sanat.

Omnipotens hominem cùm gratia salvat,
Ipsa suum consummat opus, cui tempus agendi
Semper adest, quæ gesta velit, nec moribus illi
Fit mora, nec causis anceps suspenditur ullis.
Hunc itaque affectum, quo sumunt mortua vitâ,
Quo tenebræ fiunt lumen, quo immunda nitescunt,
Quo stulti sapere incipiunt, ægrique valescunt,
Nemo alii dat, nemo sibi, non litera Legis,
Nec naturalis sapientia; quæ semel acta
In præceps labi novit, consurgere nescit.

S. Prosper, Carm. de Ingratis.

V. *Et*

S.Greg. Naz. Or. in Nativ. Dom.

V. *Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi ſedentem ad telonium; & ait illi, Sequere me.* Magna gratiæ vis, quæ ex Publicano Apoſtolum facit. Difficilis hominum pecuniæ & lucris temporalibus addictorum converſio. S. Gregorius Nazianz. divites vocat *compeditos terræ*. Multos in perſecutione patrimonii cæcus amor & dilectæ facultates, à cura ſalutis ſuæ, legumque divinarum obſervantia avocarunt, ut S. Cyprianus lugens ſcribit: *Illa fuerunt remanentibus vincula, quibus & virtus retardata eſt, & fides preſſa, & mens victa, & anima præcluſa.* Ad hujuſmodi vincula dirumpenda, gratia fortiſſima eſt opus. Illa dirupit Chriſti miſericordia Levin, ſeu Matthæum reſpiciens & vocans, ut dicere poſſet, in familiam ejus ac ſcholam cooptatus: *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini invocabo.* Difficilior Publicanorum converſio, qui *Exactionis publicæ nomen in quæſtus proprii emolumenta verterunt, & indictiones tributarias, prædas ſuas eſſe fecerunt: qui in ſimilitudinem immanium beſtiarum non rexerunt traditos ſibi, ſed devorarunt: nec ſpoliis tantùm hominum, ut plerique latrones ſolent, ſed laceratione etiam, & (ut ita dicam) ſanguine paſcebantur* (ait Salvianus.) Magna Dei miſericordia, qui Matthæum ex conditione adeò ſaluti æternæ periculoſa vocavit.

S.Cypr. tr. de Lapſis.

Pſ. 115.

Salv. l. 5. De Gubern. Dei.

VI. *Et factum eſt, cùm accumberet in domo illius, multi Publicani & peccatores ſimul diſcumbebant cum Jeſu & Diſcipulis ejus.* Multi ad Deum recèns converſi, de pietatis profeſſione in ſocietatibus hominum ſæcularium erubeſcunt. Non erubuerunt de peccato, erubeſcunt de pœnitentia & emendatione. Hos damnat Matthæi exemplum, qui ſe Diſcipulum Chriſti coram publicanis & peccatoribus palam profitetur; illos ad Jeſum adducit, eaque etiam de cauſa illos ad convivium cum Domino & Magiſtro invitat. Hunc imitentur, qui Dei gratia ex peccato & peccati occaſionibus emerſerunt, amicos ſuos ad Chriſti & Apoſtolorum menſam vocent, ad doctrinæ à Chriſto traditæ, & ab Apoſtolis mundo prædicatæ, guſtum & obſervantiam; qua de menſa S. Proſper:

S.Prof. Epi.8.

Exueret Deus ut tetrâ caligine mundum,
Doctrinæ accendit lumen Apoſtolicæ:
Quæ nullis animis, nullis non congruit annis,
Lacte rigans pueros, pane cibans validos.
Non tempus, non ſexus huic, non cauſa reſiſtit;
Omnes curat, alit, juſtificat, vegetat.
Sumite quæ magnæ appoſuit Sapientia menſæ,
Et variis paſci diſcite deliciis.
Quarum pars totum eſt epulum quo quiſq; juvatur.
Inde capit vitam, quam parit una fides.

Hanc menſam faſtidire, quàm periculoſum! quàm mortiferum!

Nam quid erit, quid dirâ procul faſtidiâ pellat,
Cùm ſe ipſo refugit mens ſaturare Deo?

VII. *Et erant Diſcipuli Ioannis & Phariſæi jejunantes, & veniunt, & dicunt illi: Quare diſcipuli Ioannis & Phariſæorum jejunant, tui autem diſcipuli non jejunant?* Invidi alienæ vitæ moribuſque obſervandis ac reprehendendis magis ſtudent, quàm propriæ vitæ moribus emendandis. Vitium iſtud Phariſaicum eſt. Ex Phariſaica etiam ſuperbia deſcendit temerarium judicium, quo alios verè religioſos, pios & devotos non judicamus, niſi noſtris vivendi formulis ac rationi ſeſe accommodent; niſi exteriora, quæ proprio ſæpè judicio elegimus, & quibus amore proprio adhæremus, opera & exercitia ſectentur. Varia ſunt divinæ gratiæ dona; variis viis ad ſpiritualis vitæ perfectionem pervenitur. Verendum, ne ad oſtentationem pertineat externus ille operum, quibus devoti indigitantur, apparatus. Vera pietas in Dei amore, & ſincera humilitate conſiſtit. Hæc *ad omnia utilis: corporalis autem exercitatio*, niſi anima ſit in charitate & humilitate *radicata*, (ut Apoſtoli verbis utar) *ad modicum utilis eſt*. Phariſaicum etiam vitium eſt, nos ipſos, noſtramque vivendi rationem commendare; de aliis loqui, ut de nobis loquendi, noſque ab illis diſcernendi occaſionem habeamus: *Quare Diſcipuli Ioannis & Phariſæorum jejunant, tui autem non jejunant?* Sæpè accidit, ut qui extraordinaria jejunia & ſupererogationis obſervat, imperfectior ſit eo qui minùs jejunat, quia ſpiritalibus abſtinens bonis, jejuno corde tabeſcit.

1. ad Tim. 4. 8.

VIII. *Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter Sabbatum. Itaque Dominus eſt Filius hominis etiam Sabbati.* Omnes Religionis obſervantiæ, univerſaque inſtituta, ad illius finem, qui Dei honor eſt, & utilitas hominum, referenda ſunt. Veræ Religionis proprium eſt, nihil in ſe habere, quod homini non ſit utile ad ſalutem. Hac ratione Deus oſtendit, ſe non ex indigentia coli velle, ſed ex bonitate, ut homines beatos faciat: *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Spiritale Sabbatum in eo poſitum eſt, ut homo in Deo requieſcat, ut à ſuis ceſſet operibus; ſcilicet à peccatis, quæ ſolius hominis opera ſunt; Deique operibus vacet. Qua de re S. Proſper ſcribit:

Pſ. 15.

Non recto ſervat legalia Sabbata cultu,
Qui pietatis opus credit in his vetitum.
Nulla dies actus hominum non damnat iniquos:
Omnia conveniunt tempora juſtitiæ:
Nec corrumpuntur virtutibus otia ſancta,
Tantùm à peccatis libera corda vacent.

Lege quæ diximus ad caput nonum S. Matthæi.

CAPUT III.

Senſus Litteralis.

1. ET *introivit iterum*, altero die Sabbati, *in Synagogam*, Capharnaum, *& erat ibi homo habens manum aridam.* Confer cum Matth. 12. & Lucæ 6. *Et obſervabant eum*, (Phariſæi) *ſi Sabbatis curaret, ut accuſarent illum.* Refert S. Matthæus, illos *interrogaſſe Chriſtum: Si licet Sabbatis curare?* Quæ nequaquam pugnant: Phariſæi enim primò obſervarunt Jeſum animo illum accuſandi ut violatæ religionis reum, ſi ægrum hominem Sabbato curaret: deinde illum interrogarunt: *Si licet Sabbatis curare?* Quibus reſpondit hac illis propoſita quæſtione, qua illorum ora occluſit: *Licet Sabbatis bene facere, an malè? Animam ſalvam facere, an perdere?* Anima ſumitur ibi pro vita. Hac interrogatione oſtendit Jeſus, hominis curationem Sabbati ſanctificationi contrariam non eſſe, cùm ſit opus bonitatis & omnipotentiæ Dei, cujus cultui dicatum eſt otium Sabbati: ſed nihil magis illius diei ſanctificationi repugnare, quàm Phariſæorum malignitatem & immanem invidiam, qui cùm Herodianis conſpirabant, ut Jeſum perderent.

Et

Et circumspiciens eos cum ira, ad rationis imperium excitata, & secundùm moderationem divinæ virtutis temperata, *contristatus super charitate cordis eorum*, sive (quæ vis est Græci Textus) πώρωσις καρδίας, *callum cordis eorum*, *dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi.* Quod Græcus Textus habet, ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη, *sana sicut altera*, interpretationis loco adjectum ex S. Matthæo videtur.

II. *Jesus autem cum Discipulis suis secessit ad mare*, ut Pharisæorum & Herodianorum in illum conspirantium insidias vitaret, quia nondum venerat hora ejus. *Et multa turba à Galilæa & Judæa secuta est eum, & ab Ierosolymis*, tametsi plures in urbe illa principe inimicos haberet, Pharisæos nimirùm, Scribas & Senatores; & ab *Idumæa*, quamvis Idumæi homines Gentiles essent, & perpetui Judæorum hostes; & *trans Jordanem*; & à regione quæ trans Jordanem dicebatur, quia venientibus ab Ægypto Judæis ultra Jordanem erat: *Et qui circa Tyrum & Sidonem*, nobilissimas civitates, sive Decapolitæ Tyriorum & Sidoniorum vicini, *multitudo magna*, *audientes quæ faciebat, venerunt ad eum*. Miraculorum ejus fama commoti, frequentes ad eum concurrerunt: *Et dixit Discipulis suis, ut navicula sibi deserviret propter turbas, ne comprimerent eum: Multos enim sanabat.* Naviculam sibi parari jussit, qua uteretur, quoties stagnum cum selectis Discipulis trajicere vellet, ne turbis ad ipsum concurrentibus opprimeretur. Ideò autem tantus hominum undique concursus ad Jesum fiebat, *quia multos sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent, quotquot habebant plagas*. Desiderio recuperandæ sanitatis in eum irruebant, ut eum tangerent, quovis morbi genere afflicti. *Et spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei*. Energumenos impellebant, ut coram eo prociderent: *& clamabant, dicentes: Tu es Filius Dei*. Divinitatis ejus confessione, & subjectionis signo supplicium suum deprecabantur: *Dæmones credunt, & contremiscunt*. Jesus autem adjunctis minis vehementibus, eis præcipiebat, ne declararent, quis esset. Jac. 2. 19.

III. *Et ascendens in Montem*, orationis causa, *vocavit ad se* ex Discipulis suis *quos voluit ipse*: non quia meruerunt. Unde apud Joannem ait: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Hinc S. Paulus *Apostolum per voluntatem* Dei se inscribit. *Et venerunt ad eum*, statim atque vocati fuere: *Et fecit, ut essent duodecim cum illo: & ut mitteret eos prædicare;* elegit duodecim Apostolos ex Discipulorum numero, quos mitteret ad prædicandum Euangelium, cùm ipsi oportunum videretur: *Et imposuit Simoni nomen, Petrus*. Vide quæ diximus ad c. 10. S. Matthæi. *Et Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitrui.* Ex *Benereen*; seu (ut viri Hebraicè periti emendari volunt: *) Bene rahham*, factum Boanerges à Notariis linguam Hebraicam ignorantibus, S. Hieronymus non semel observat. Respexisse videtur Christus, hoc illis nomen imponens, ad illud Aggæi vaticinium: *Adhuc unum modicum est, & ego commovebo cœlum, & terram, & mare, & aridam. Et movebo omnes Gentes*: Quod de Euangelii prædicatione Apostolus exponit. Ad hanc ergo maximam rerum mutationem Zebedæi filios eximios sibi ministros fore significat, cùm illos " *Filios tonitrui* vocat. Aptè (inquit Venerabilis Beda) " Filii tonitrui sunt cognominati, quorum unus è cœ- " lestibus intonans, vocem illam theologicam, quam ne- " mo priùs edere noverat, emisit: *In principio erat Ver-* " *bum*; & cætera. Quæ tantæ virtutis pondere gravida " reliquit, ut si aliquando plus intonare voluisset, nec " ipse capere mundus posset. Sed & ambo sæpè seorsum " & in montem à Domino duci, & aliquando sonum è " nube terrificum percipere meruerunt: *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite*. Joan. 15. 16. Eph. 1. 1. Aggæi 2. 7. Heb. 12. 26.

IV. *Et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare.* Cùm Christus domum rediisset cum Apostolis, tantus ad ipsum factus est hominum concursus, ut nec ipse Christus, nec Apostoli cibum capere possent, obstante turba, quam docere, & ægros curare pergebat Christus, qui aliàs ait: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris... Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant enim: Quoniam in furorem versus est.* Cùm audissent cognati Jesu, illum discipulos adlegere, turbas ad illum confluere, ipsum insolita docere, mira operari, Pharisæos & Legis Doctores ipsi invidere & perniciem ejus meditari; exierunt, ut eum domi tenerent, id sibi juris legibus aut consuetudine convenire arbitrati. Dicebant enim, illum esse mentis impotem; sive id verè crederent, sive id simularent, metuentes, ne quid illi, aut sibi periculi à Pharisæis, Scribis, & Herodianis, aut ab iis, qui Rempublicam gerebant, crearetur. Quod autem dicebant: *Quoniam in furorem versus est*, non necesse, ut ad Christi Matrem sanctissimam, aut ad omnes ejus cognatos referatur, de quibus v. 31. scribit Euangelista: *Et veniunt mater ejus & fratres, & foris stantes miserunt ad eum, vocantes eum*: Satis enim fuerit aliquem ex cognatis Jesu dixisse, ipsum in furorem versum esse, ut id omnibus tribuatur per syllepsim, figuram in sacris Litteris frequentem. Sic Discipulos ob effusum in Christi caput unguentum indignatos murmurasse, S. Matthæus scribit, cùm solum Judam indignatum fuisse & murmurasse compertum sit ex S. Joanne. Sic Matthæus scribit, Latrones, qui unà cum Christo crucifixi erant, blasphemasse, cùm ex S. Luca certum sit, non blasphemasse nisi unum. Dissimulare non possum, Viros quosdam Eruditos ita vertendum existimare: *Dicebant enim, Eum à Se exisse ὅτι ἐξέστη*, quod animi defectum, seu deliquium cordis significat, tum ex inedia, tum ex circumstantis aeris tepore, quem facit nimius turbæ concursus, sequi solitum: Atque hanc interpretationem juvat Arabica Versio: *Et exierunt sui, egressique sunt, ut tenerent ipsum*, (sive ut eum contingerent, & curam ejus gererent) *dicentes, Eum in deliquium cordis incidisse*. Verumtamen aliæ Versiones Orientales cum Vulgata nostra conveniunt. Syriaca: *Dicebant enim eum extra mentem suam exiisse*. Persica: *Et amici ejus audientes egressi sunt, ut eum prehenderent: eò quod dixerunt: Hic quidem ex intellectu suo excessit*. Æthiopica: *Et audientes cognati ejus, venerunt prehendere eum, quia dementem dicebant eum fuisse*. Matt. 27. 8. 54. Joan. 4. 5. Luc. 23. 39. Vict. Antioc. in Marc. Grotius Ann. ad Marc.

V. *Et Scribæ, qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant, quoniam Beelzebub habet:* Dæmonum Princeps in eo est, per eum operatur. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: *Quomodo potest satanas satanam ejicere?* Id nequaquam verisimile, imò contradictorium est: *Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare*. Concordia enim familiæ & imperia firmantur, discordia pereunt: *Et si satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, & non poterit stare, sed finem habet*. Satanas hoc loco sumi videtur pro tota universitate malorum spirituum, quomodo Homo pro genere humano, aut natura humana. Si dæmon insurrexerit in dæmonem, concidet regnum ejus, & penitùs dissolvetur: *Nemo potest vasa fortis*, variam supellectilem, possessiones, *ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet*. Tunc demum domum ejus prædabitur, cùm ipsum alligaverit.

VI. *Amen dico vobis, Quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemaverint.* Hominibus ex ignorantia, vel ex infirmitate peccantibus, remitti poterunt peccata quæ commiserint, & blasphemiæ quas protulerint: *Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum*; in Deum, diabolo tribuens opera Dei, *non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti*. Numquam remissionem consequetur, aut certè vix & difficillimè: sed delicti sui pœnas æternas dabit: *Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.* Hac comminatione usus est Christus, quia dicebant, ipsum à spiritu immundo agi, & diabolo ejus opera ex invidia & odio tribuebant. Cæterùm ob id peccatum hoc venia indignum dicitur, quia ex se veniæ causam non affert: At verò blasphemiam in Filium, cum altera illa collatam, venia dignam affirmat. Nam etsi re ipsa Deus esset, vulgò tamen tenuis sortis, obscurique generis homo habebatur. At gravius censetur peccatum, quod committitur in Deum, quàm quod committitur in hominem. Itaque miracula, quæ solius Spiritus sancti, id est, solius Dei opera sunt, satanæ attribue- " Victor Antioch. in Mar. Joan. 4. 34.

„ buere, nefarium manifestumque blasphemiæ crimen „ est; & quidem ejusmodi, ut nullum ex se veniæ locum „ reliquum faciat. Hæc autem cùm de blasphemiæ pec- „ cato Servator noster differit, neque convitium in Fi- „ lium absolutè remissibile, neque blasphemiam rursus „ in Spiritum Sanctum simpliciter irremissibilem defini- „ re vult: quasi nullus prorsùs ejusmodi blasphemis ho- „ minibus (dummodò ad sanam mentem redire in ani- „ mum induxerint) pœnitentiæ locus relictus sit: ve- „ rùm comparatione quadam inter hanc & illam contu- meliam facta, indicat, eam quæ cadit in Filium, tam- quam quæ in hominem proximè ferri videatur, mul- tò minorem censeri illa, quæ temerario nefarioque au- su effunditur in Spiritum sanctum.

VII. *Et veniunt mater ejus & fratres*, id est, cognati; *& foris stantes*, (quia non poterant eum adire præ turba, ut observat S. Lucas) *miserunt ad eum, vocantes eum*. Continuatio est historiæ cœptæ Versu secundo istius capitis. Vide quæ diximus ad cap. 12. S. Matthæi. Luc. 8. 19.

Sensus Moralis.

I. *ET erat ibi homo habens manum aridam*. Qui fidem habent, & bona opera non faciunt; qui puras manus non levant in oratione, qui manus suas non extendunt ad pauperem, illis manus arida est: *Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum? Si autem frater & soror nudi sunt, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quæ sunt necessaria corpori, quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa*. Manum habent aridam Magistratus, qui pauperes, pupillos, viduas, quibus succurrere tenentur ex officio, à magnatibus & potentibus opprimi patiuntur. Sola medicinali gratia Salvatoris manus arida sanari potest, cùm hujusmodi morbus ex animo oriatur: *Licet Sabbatis benè facere, an malè? animam salvam facere, an perdere?* Dominicis præsertim & Festis diebus exercenda misericordiæ opera. Hæc sacros & solemnes dies sanctificandi ratio: *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo*. Sic Ecclesiæ nascentis Christiani Dominicam diem sanctificabant. 1. ad Cor. 16. 1. *De collectis autem, quæ fiunt in Sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. Per unam Sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non cùm venero, tunc collectæ fiant*. Hoc alterum sacrificii genus. Unde idem Apostolus, Heb. 13. 16. *Beneficentiæ autem & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.* Nam *Misericordia verum sacrificium est.* Et *Sacrificium est omne opus quod fit, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatum ad illum finem, unde beati esse possimus*; scilicet ad ipsummet Deum per ejus amorem.

Jac. 2. 14. 15.

Jac. 1. 27.

S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, cap. 5. 6.

II. *Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi*. Ita se gerere debent Rectores animarum. Vitiis indignari debent, non hominibus, sicut Christus superbiæ & invidiæ Pharisæorum indignatus. Hæc *Ira per zelum, non per vitium*. 2. Illorum cæcitati condolere debent, qui Dei verbo & gratiæ resistunt, aut quod longè gravius, aliorum conversionem impediunt. 3. Animarum sibi creditarum saluti procurandæ sedulò incumbere debent, eosque hortari, & Christi auctoritate illis præcipere, ut manus extendant ad Deum, misericordiam ejus & quotidianum gratiæ adjutorium sibi in omni opere necessarium postulaturi: *Expandi manus meas ad te: Anima mea sicut terra sine aqua tibi*. Ad inimicos, ipsos ut fratres in Christo amplexuri, & carbones ignis super eorum capita ferventi charitate congesturi, ut reconciliati, eadem charitate ardeant. Ad pauperes denique, ut eorum miseriam sublevent: *Sananda manus arida jubetur* (inquit V. Beda) *quia infructuosæ debilitas animæ nullo melius ordine, quam eleemosynarum largitate curatur*. Unde S. Joannes Baptista turbis scisscitantibus, quid facerent, ut non velut arbores aridæ mitterentur in ignem, hoc solum præcipit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti. Et qui habet escas, similiter faciat*. Hinc Spiritus sanctus per os Sapientis ait: *Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta:* Frustra *enim manus ad Deum pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad viduam rogantem, beneficium collaturus, expanderit*. 4. Ministerium suum exercere, ac salutem animarum, Deique gloriam viis omnibus procurare debet Rector Animarum & Prædicator, insuperhabitis falsorum fratrum, aut sæcularium hominum & impiorum motibus, invidia, calumniis: *Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant adversùs eum, quomodo eum perderent*. Murus ferreus sit Pastor, Doctor & Prædicator, nihil curans, nisi ut ministerium suum impleat, & Deo probetur. Quicquid in ipsum carnales homines moliantur, arguat, obsecret, increpet in omni patientia & doctrinâ; dicens: *Si consistant adversùm me castra, non timebit cor meum: si exurgat adversùm me prælium, in hoc ego sperabo*. 5. Christi Jesu patientiam & bonitatem Rector animarum imitetur; omnibus affabilem se præbeat, nusquam morosum; omnes recipiat, qui ejus doctrina, consilio, ope indigent, etsi importuni sint ac molesti; etsi spe temporalis subsidii, potiùs quàm pœnitentiæ & pietatis animo, ac desiderio Regni Dei & justitiæ ejus ipsum adire videantur: *Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent, quotquot habebant plagas*. Laudes & adulationes carnalium hominum rejicere debet ac spernere: *Et Spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant, dicentes: Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum*. 7. Ne credat omni spiritui, sed discernat & probet Spiritus si ex Deo sint. Hypocritæ enim humiliant se exteriùs, cùm intùs superbi sint sicut dæmones: orant, ac gemunt, *timore pœnæ, non amore justitiæ*; confitentur, non convertuntur: *Et Spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant, dicentes: Tu es Filius Dei*.

Eccli. 4. 36.

Psl. 61. 3.

S. Greg. 5. Mor. c. 33.

Psl. 142. 6.

Beda in Commentar.

III. *Et accedens in montem, vocavit ad se quos voluit ipse, & venerunt ad eum, & fecit, ut essent duodecim cum illo*. Mons in quo Apostolos elegit Dominus, altitudinem designat justitiæ, qua instituendi erant, & quam prædicaturi hominibus. Nam quia missurus erat eos ad prædicandum Euangelium Regni cœlestis, meritò per sublimitatem loci, in quo electi sunt, admonere voluit eos, non in infimis desideriis animum dissolvere, sed ad superna desideranda & quærenda semper erigere debere. Sic etiam Legem daturus priori populo suo, in monte apparuit; de monte quæ agenda essent, intonuit. Verùm quia necdum erat tempus, ut diceretur: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*: sed tantùm dicebatur: *Honora patrem & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi*: nequaquam populus loquenti in monte Domino appropinquare voluit, sed ex inferiori loco, quæ dicerentur, audivit, quia necdum mente capaci ad intelligenda mysteria ascendere noverat; solusque Moyses, quia Legem spiritaliter intelligebat, montis, in quo loquebatur Deus, verticem conscendit. Bed. in Marc.

Et ascendens in montem, vocavit ad se quos voluit ipse, &c. Christi Jesu Apostolos vocantis exemplum imitentur, qui Episcopos Ecclesiis præficiunt, aut præficien-

ficiendos eligunt, vel nominant: & qui beneficia quælibet Animarum curam annexam habentia conferunt. Ascendant in montem, nullam personarum rationem habeant, non opes, non nobilitatem, non potentiam, non temporales necessitudines, amicitias, commendationes spectent; sed dotes dumtaxat regendæ Ecclesiæ necessarias: non carnem & sanguinem, sed Deum unum consulant. Deum orent, ut ostendat, quos elegit ipse, digniores Apostolici muneris successores, utiliores Ecclesiæ Ministros. Non iis Dignitates Ecclesiasticas, & Animarum curam commendent, qui se ingerunt, qui postulant, qui ambiunt. Hebr. 5. 1. 4. *Nec enim quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.* Quàm aliena à carne & sanguine esse debeat Episcoporum & inferiorum etiam Ecclesiæ Pastorum electio, inde ostenditur, quòd non secundùm ordinem Aaron, sed secundùm ordinem Melchisedech, Novi Testamenti Sacerdotium à Christo institutum est. S. Leo M. serm. 2. *Cùm hujus divini Sacerdotii Sacramentum etiam ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro & sanguis creavit, eligitur: sed cessante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermisso, eos Rectores Ecclesia accipit, quos Spiritus sanctus præparavit: ut in populo adoptionis Dei, cujus universitas Sacerdotalis atque regalis est, non prærogativa terrena originis obtineat unctionem, sed dignatio cœlestis gratiæ gignat Antistitem.*

Episcopi & Presbyteri ad Sacerdotium Christi vocantur, & unus fiunt cum ipso Sacerdos, ut Sacerdotio ejus in terra velut Ministri fungantur: *Ad Trinitatis instar*, inquit Symmachus Papa, *cujus una est atque individua potestas, unum est per diversos Antistites Sacerdotium.* Symmachus P. Epist. ad Æonium Arelat. Episc. Unum (inquam) Sacerdotium Christi veri & æterni Antistitis, cujus administratio nec commutationem potest habere, nec finem: *Et fecit, ut essent cum illo.* 2. Vocantur ad verbi divini prædicationem, præcipuum Episcoporum munus, vel ut populos doceant Dei mysteria ac Legem, sub Episcoporum moderamine gregem pascentes verbo veritatis, & erogatione Sacramentorum: *Et ut mitteret eos prædicare.* 3. Vocati sunt, ut sint Animarum Medici, earumque plagis & infirmitatibus medeantur: *Et dedit illis potestatem curandi infirmitates.* Hinc S. Gregorius Nazianz. *Divinæ*, inquit, *Animarum medicinæ nos ministri & adjutores sumus, quicumque aliis præsidemus.* 4. Vocati sunt, ut continuum adversùs dæmonem bellum gerant, & ad ejus imperium destruendum viribus omnibus enitantur. Quamvis enim in hoc bello cuncti Christiani milites sint, vocati ad militiam Dei vivi, cùm in Sacramenti verba responderunt; Sacerdotes tamen sunt hujus belli duces, sub Christo summo Imperatore, qui in hoc apparuit, ut dissolvat opera diaboli, & qui in membris suis quotidie pugnat & vincit: *Et ejiciendi dæmonia.*

IV. *Et imposuit Simoni nomen, Petrus.* De toto mundo unus Petrus eligitur, qui & universarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur: S. Leo ser. 3. *Ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.* Tu es Petrus: *Id est, cùm ego sim inviolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum, ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.* S. Petri primatus jure divino institutus, & in Romanos Pontifices Petri Successores transfusus, vinculum ac centrum Sacerdotalis unitatis, typus unitatis fidei, unitatis capitis & corporis Ecclesiæ. Synagoga, Ecclesiæ figura est; populus Judaicus, figura populi Christiani; duodecim Tribuum capita, duodecim Apostolorum; promissa temporalia, promissorum spiritualium. Quæ promissa ut impleantur, institutum novæ Legis Sacerdotium est, & duodecim Apostolis primò communicatum, ut duodecim Tribus intelligerent in Christo & ejus membris Regnum, quod expectabant, implendum esse, & Ecclesiæ filios esse filios promissionis. *Non enim omnes qui ex Israel sunt,* Rom. 9. 7. 8. *ii sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine ..... Nos autem, fratres,* Galat. 3. 28. 29. 30. 31. *secundùm Isaac promissionis filii sumus. Sed quomodo tunc is qui secundùm carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundùm spiritum: ita & nunc. Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ; qua libertate Christus nos liberavit.*

V. *Et veniunt ad domum.* Erectos in monte Apostolos Christus ad domum reducit, quasi tacitè eos admonens, ut post acceptum Apostolatus gradum, ad conscientiam suam redeant, & quò ampliorem docendorum curam susceperunt populorum, eò solertiùs ipsi habitacula mentium suarum considerando penetrent: & ne quid ibi fortè, quod occulti inspectoris oculos offendat, inveniatur, sedula examinatione perquirant: Sic etenim quisque proximum ritè regit, si à suo priùs corde studiosa exploratione, quicquid inerat pravitatis, expurget. *Sit Rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum occupatione non relinquens: ne aut exterioribus deditus, ab intimis corruat, aut solis interioribus occupatus, quæ foris debet, proximis non impendat.* Non totum actioni dandum, sed aliquid considerationi sui ipsius. *A te incipiat tua consideratio*, scribit S. Bernardus ad Eugenium Papam; *non solùm autem, sed & in te finiatur. Quocumque evagetur, ad te eam revocaveris cum salutis fructu. Tu primus tibi, tu ultimus. Sume exemplum de summo omnium Patre, Verbum suum & emittente & retinente. Verbum tuum consideratio tua. Quæ si procedit, non recedat; sic progrediatur, ut non regrediatur; sic exeat, ut non deserat ..... Et hæc tui consideratio in tria quædam dividitur, si consideres quid, quis, & qualis sis. Quid in natura, quis in persona, qualis in moribus ..... Monstrosa res, gradus summus, & animus infimus; sedes prima, & vita ima; lingua magniloqua, & manus otiosa; sermo multus, & fructus nullus; vultus gravis, & actus levis; ingens auctoritas, & nutans stabilitas ..... Vis gloriaris testimonio conscientiæ tuæ, sed non minùs, ut eodem ipso humilieris. Rara vox est,* Nihil mihi conscius sum. *Cautior in bonis ambulas, si & mala non lateant. Noveris te, ut scias, quid desit tibi. Nam cui non desit? Omnia illi desunt, qui nil sibi deesse putat ..... Vigilanter discerne, qualis ex te & qualis sis dono Dei, & non sit in spiritu tuo dolus. Erit autem, nisi fideliter partiens, tua tibi, & quæ sunt Dei, Deo sine fraude resignes. Ex te mala, bona à Domino esse, persuasum tibi non ambigo. Sanè inter considerandum qualis sis, etiam qualis fueris, ad memoriam revocandum. Conferenda posteriora prioribus,* &c. 1. Cor. 4.

" Beda in " Comment. " " " " " " " " " S. Gregor. M. Pastoralis curæ p. 2. c. 7. S. Bern. lib. 2. de consider.

Et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare. Non solùm nobilibus, potentibus, & divitibus sæculi, sed hominibus vulgi & pauperibus impendere se debet Rector animarum, ac superimpendere pro animabus eorum. *Quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deos, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret: ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus.* 1. Cor. 1. 25. 27. Hinc Jacobus Apostolus: *Nolite*, inquit, *in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ. Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu,* Jacobi 2.

bitu, & intendatis in eum qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic, benè: pauperi autem dicatis: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum: nonne judicatis apud vosmetipsos, & facti estis judices cogitationum iniquarum? Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes Regni, quod repromisit Deus diligentibus se? Vos autem exhonorastis pauperem. Omnibus accommodare se debet Pastor & Rector animarum, omnibus facilem se præbere ac benignum, proprii etiam corporis curam negligere, si necesse sit, ut proximorum saluti serviat. *Omnium me servum feci* (inquit Apostolus) *ut plures lucrifacerem.* 2.Cor.5.19.

VI. *Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim, Quoniam in furorem versus est.* Sic à suis tractatur *Christi Dei virtus & Dei sapientia.* Confundantur superbi, qui sapientes videri volunt, quia prudentia carnis, prudentia hujus sæculi fortè sunt insignes, cùm secundùm Deum insipientissimi sint. Gaudeant pii, quos pœnitentia, pietas, alienatio à pravis sæculi moribus, austeræ ac Deo penitùs devotæ vitæ professio, velut stultos & imprudentes à propinquis suis & amicis contemptui & ludibrio haberi facit. *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens: Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum.* Sic Paulus à Festo Proconsule insanus vocatus est, cùm Christum crucifixum & à mortuis redivivum prædicaret. *Insanis, Paule; multæ te litteræ ad insaniam convertunt.* Qui patientissimè tulit, quòd stultus propter Christum haberetur, & ministerium suum obire pergens, pari modestia ac magnanimitate respondit: *Non insanio, optime Feste; sed veritatis & sobrietatis verba loquor.* 1.Cor.3.18. 19. Act.29.24.

VII. *Et Scribæ, qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Pastores, Christi Ministri, Doctores veritatis, calumnias non timeant. Famam non minùs sacrificent, quàm vitam, si pro ejus gloria & animarum salute necesse sit. *Si patrem-familias Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus?* Ipsos non turbent calumniæ, contumeliæ, convitia; sed Deo serviant *per infamiam & bonam famam*: Atque ita animo sint affecti, ut cum Apostolo dicere possint: *Maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus: tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.* Exultent, exemplo Christi, & pro ejus nomine calumniam & injurias passi, *Qui cùm malediceretur, non maledicebat. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit.* 1 Matt.10.25. 2.Cor.6. 2.Cor.4.12. 2.Pet.2.23. & 4.14.

VIII. *Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.* Filius Dei in mundum ingressus, diabolum alligavit, id est, ab electorum suorum seductione compescuit; domum ejus & vasa diripuit, homines scilicet, quos ex ejus servitute & tyrannide liberatos sibi subjecit, Ecclesiæque suæ adunavit. *Diabolum vult intelligi fortem, qui genus humanum potuit tenere captivum; vasa verò ejus quæ fuerat erepturus, fideles suos futuros, quos ille in diversis peccatis atque impietatibus possidebat.* Ut ergo alligaretur hic fortis, propterea vidit S. Joan. in Apocalypsi *Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam in manu sua. Et apprehendit* (inquit) *draconem illum, serpentem antiquum qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille: & misit eum in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius Gentes, donec consummentur mille anni:* Hoc est, ejus potestatem ab eis seducendis ac possidendis, qui fuerant liberandi, cohibuit atque frænavit. Mille anni pro annis omnibus hujus sæculi ponuntur. Et misit illum in abyssum, quo nomine significata est multitudo innumerabilis impiorum, quorum in malignitate adversùs Ecclesiam Dei multùm profunda sunt corda: non quia ibi diabolus ante non erat; sed ideò dicitur illuc missus, quia excluſus à credentibus, plus cœpit impios possidere. *Plus namque possidetur à diabolo, qui non solùm alienatus est a Deo, verùm etiam gratis odit servientes Deo.* Et clausit super eum: id est, exire ac transgredi vetuit. Et signavit: quia occultum esse voluit, qui pertineant ad partem diaboli, & qui non pertineant. Hoc quippè in sæculo isto prorsus latet: quia & qui videtur stare, utrum sit casurus, & qui videtur jacere, utrum sit surrecturus, incertum est. Ab eis autem Gentibus seducendis, hujus interdicti vinculo & claustro diabolus prohibetur atque cohibetur, quas pertinentes ad Christum seducebat antea vel tenebat. Has enim Deus elegit ante mundi constitutionem eruere de potestate tenebrarum, & transferre in regnum Filii charitatis suæ. Nam seducere illum Gentes etiam nunc, & secum trahere in æternam pœnam, sed non prædestinatos in æternam vitam, quis fidelis ignorat? Nec moveat, quòd sæpè diabolus seducit etiam illos, qui jam regenerati in Christo, vias ingrediuntur Dei: *Novit enim Dominus qui sunt ejus:* ex his in æternam damnationem neminem ille seducit. Igitur *Alligatio diaboli, est non permitti exercere totam tentationem, quam potest vel vi vel dolo ad seducendos homines, in partem suam cogendo violenter, fraudulenterve fallendo.* Ephes.1.4. Coloss.1.13. 2.Tim.2.19. S. Augustin. cap. 2. lib. laudati.

IX. *Amen dico vobis, Quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemiæ, quibus blasphemaverint: qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.* Magna Dei misericordia in homines, qui ex ignorantia vel ex infirmitate peccant. Nullum est adeò grave peccatum, quod verè pœnitentibus non remittatur. Remissionis pignora habemus promissionem Dei, & sanguinem Christi. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam; vita vivet, & non morietur. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.....Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat? Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Projicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prævaricati estis: & facite vobis cor novum & spiritum novum. Et quare moriemini, domus Israel?* At justitiæ divinæ severitas in eos qui ex mera malitia peccant, metuenda est: *Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Verumtamen nec peccatum & blasphemia in Spiritum sanctum, absolutè irremissibilis est. Nam & Pharisæos ipsos qui Christi opera dæmoni tribuerant, & Simonem Magum blasphemiæ in Spiritum sanctum reum, Petrus Apostolus ad pœnitentiam invitavit. Sola igitur impœnitentia finalis remitti non potest. Vide quæ diximus ad cap. 12. S. Matthæi. Ezech.18. Hebr.10.26.

X. *Et respondens, ait: Quæ est mater mea, & fratres mei?* Rectores animarum & Ecclesiastici viri consanguineos ignorare debent, cùm ipsos ab officio suo & sacro ministerio avocant. Illorum amore sæcularibus negotiis immergere se non debent, avaritiæ ac turpi lucro studere, opes congerere, pauperum curam negligere, ex Ecclesiæ reditibus consanguineos ditare; indignis aut minùs dignis beneficia cum Pastorali cura conferre, prætermissis & posthabitis dignioribus; non audire dicentes: *Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.* Conc. Trid. sess.25.c.1.de reform. Psal.82.13.

S. Augustin. l.20.de Civit. Dei, c.7. Beda. Apocal.20.1.

CAPUT IV.

Sensus Litteralis.

I. ET *iterum cœpit docere ad mare*; postquam Capharnaumo exiisset, ubi tota die in domo Petri docuerat, ut ex cap. 13. S. Matth. vers. 1. colligitur. *Et congregata est ad eum turba multa*, quæ secuta erat eum, & quæ ad littora maris mercaturæ gratia confluere solet. *Ita ut navim ascendens, sederet in mari*, seu (quod idem est) mare ascendens, in navi sederet, ne à turba comprimeretur, utque ab omnibus audiretur. *Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua*, juxta suum docendi genus: *Audite: Ecce exiit seminans ad seminandum. Et quando exortus est sol, exæstuavit*, nimio ejus fervore exustum, & exaruit, quia non habebat radicem. *Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem*, è terra, firma radice nixum, *& crescentem*, ad plenam usque maturitatem, & *afferebat unum triginta, unum sexaginta, & aliud centum*. Et afferebat fructum, unum trigesimum, unum sexagesimum, & aliud centesimum. Numerandi ordinem commutat Matthæus, dicens: *Aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum*. Euangelistæ scilicet historiæ veritatem, non ordinis seriem servare sæpè studuerunt.

II. *Et cùm esset singularis*, solus, seorsim à turba, *interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim*, Apostoli, *parabolam*; quis esset parabolæ sensus. *Et dicebat eis: Vobis datum est nosse Mysterium Regni Dei*. Vobis datum est à Deo: *Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur*. Humana merita hìc conticescant. *Illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt*. Alienis à mea disciplina, extraneis, Regni Dei Mysteria parabolis velata proponuntur: *Ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata*. Non verba ipsa Prophetarum, sed sensum commutationis S. Marcus expressit: futurum scilicet, ut qui oculis videntes, & auribus audientes, animo attendere & intelligere noluerunt, posteà nec intelligere possint ea, quæ ad ipsorum conversionem pertinebant. S. Marcus non eventum tantùm, sed & causam refert, cur Christus infidelibus & reprobis auditoribus in parabolis loquatur, ut qui alieno sunt à veritate animo, ipsamque studiosè repellunt & impugnant, justo Dei judicio destituantur lumine & gratia ad illam intelligendam, cùm præsertim obscurè proponitur, necessaria; atque ita fiat, ut non convertantur, nec dimittantur eis peccata. Confer cum Matthæi 13. 15.

III. *Et dicebat illis: Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonne, ut super candelarum ponatur?* Numquid accenditur lucerna, & infertur in domum, ut sub modio aut lecto, seu alio vase concavo ponatur, quo abscondatur lumen? Nonnè potiùs, ut super candelabrum collocata, luceat omnibus qui in domo sunt, sive conclavi? Ne igitur existimetis, meæ mentis esse, ut parabolæ & mysteria iis obvelata, sic occulta maneant & obscura hominibus, ut lucerna sub modio posita. Illa certè Judæis non solùm proponerem, sed exponerem, quemadmodum & vobis, nisi aliud ordo justitiæ divinæ exigeret, nempè, ut qui salutaris doctrinæ luci claudunt oculos, ea priventur: *Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut palam fiat*. Ideò hæc vobis explicui, quæ & vos tempore opportuno populis prædicetis & exponatis, via per mortem & resurrectionem meam propalata; quia nihil est occultum, quod aliquando revelari non debeat: nec factum est adeò absconditum, quod non aliquando manifestum fiat.

IV. *Et dicebat illis: Videte, quid audiatis*. Etiam atque etiam considerate, quid & quale sit quod auditis, ut pro rei magnitudine intendatis animum: *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis*. Popularis sententia, & à Christo non semel usurpata. Quantum attentionis in audiendo verbo Dei, quantum diligentiæ, fidelitatis & zeli in servando & prædicando adhibueritis, tantum inde utilitatis & præmii referetis. Negligentes autem & infideles verbi auditores aut ministros pœna manet à justo judice infligenda. *Qui enim habet, dabitur illi; & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo*. Vide quæ diximus ad cap. 25. S. Matthæi.

V. *Et dicebat: Sic est Regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat, dum nescit ille*. Sic agitur in Ecclesia mea colligenda & regenda, quemadmodum si homo in terram jacta semente, transigat securus noctes & dies, nunc negotiis suis vacans, nunc quiescens, & interea nesciente patre-familias sive agricola, semen germinet per se, natura sua, ac vi propria. *Ultrò enim terra fructificat*; seu frugem affert, sensim tamen & per gradus, *primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum*, id est, perfectum in spica. *Et cùm produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis*. Cùm maturum fuerit granum, statim agricola mittit messores cum falce, qui segetem succidant & colligant. Hæc parabola non extat apud S. Matthæum. Regnum Dei, est Ecclesia. Sementis, prædicatio Euangelii. Ager, auditorum animi. Homo qui sementem fecit, verbi Dei Prædicator. Messis, mors, aut finis mundi. Messor, Deus. Falx, Dei decretum, quo hunc vel illum hominem demeti, id est, mori statuit ac jubet. Parabolæ scopus est, ut doceat Christus, tantam esse vim & efficaciam verbi Dei, ut si in bonam terram, id est, in cor optimum inciderit, per se ipsum germinet, crescat, & fructum afferat: sed quemadmodum terra non ita sponte fructum profert, jacto in eam semine, ut necessaria non sit pluvia sementem irrigans, solis influxus fovens, Dei concursus & providentia causas secundas regens & adjuvans: ita verbum Dei in corde optimo, & ab ipso Deo parato seminatum, non ita per se fructum affert, quin necessarium sit continuum gratiæ divinæ auxilium, voluntatem à Deo paratam adjuvantis. *Non enim qui plantat* aut seminat, *est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus*. Nihil autem urget, ut ad Christum referamus hæc verba: *Et dormiat, & exurgat nocte & die*. Non enim hæc necessaria pars est parabolæ, ut agricola dormiat & exurgat nocte & die, & semen germinet eo nesciente, & nihil ampliùs in agro operante; sed accessio est & ornatus, ad parabolæ finem significatione sua nihil conferens. Quamquam & Christi absentia ab agro eatenùs significari possit usque ad tempus messis, quia modo adspectabili non adest; quamvis invisibiliter per protectionem suam, per gratiam, & continuam Spiritus subministrationem sit nobiscum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.

Ephes. 2. 8.

1. Cor. 3. 7.

VI. *Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?* Qua similitudine ipsius incrementum declarabimus? *Sicut granum sinapis*, &c. Lege quæ diximus ad cap. 13. S. Matthæi.

VII. *Et ait illis in illa die, cùm serò esset factum: Transeamus contra*. Non eadem die, qua Christus præcedentia docuerat, sed quadam die. Confer cum Lucæ 8. 22. *Factum est autem in una dierum, & ipse ascendit in navicutam, & Discipuli ejus; & ait ad illos: Transeamus trans stagnum.*

Et facta est procella magna venti, & fluctus mitte-

bat in navim, ita ut impleretur navis. Et ipse Jesus *erat in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia perimus?* Non tibi cura est de extremo, in quo versamur, periculo? *Et exurgens comminatus est vento*, ut Dominus qui producit ventos de thesauris suis, & qui fecit ventis pondus: *Et dixit Mari: Tace, obmutesce.* Sedare, tranquillum esto. *Et cessavit ventus, & facta est tranquillitas magna*, subitò, cùm alioqui diu soleat mare agitari, postquam ventus cessavit. *Dixit, & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus ejus. Ascendunt usque ad cœlos, & descendunt usque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat..... Et clamaverunt ad Dominum, cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum eduxit eos. Et statuit procellam ejus in auram, & siluerunt fluctus ejus. Et lætati sunt, quia siluerunt, & deduxit eos in portum voluntatis eorum.*

Psal.106.

Psal.144.7. Job 38.25.

Sensus Moralis.

I. *Ecce exiit seminans ad seminandum*, &c. Episcopi, inferiores Pastores ac Prædicatores Euangelii missi sunt à Deo, ut semen verbi ejus in agro ipsis commisso ac destinato seminent. In eo igitur agro Pastores residere debent. 2. In eo seminare. *Si euangelizavero* (inquit Apostolus) *non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: Væ enim mihi est, si non euangelizavero.* Et, *Vos scitis, à prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim..... Quomodo nihil subtraxerim utilium, quò minùs annuntiarem vobis, & docerem vos publicè & per domos, testificans Judæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Jesum Christum.* 3. Bonum semen, quale ipsis à cœlesti Patre-familias traditum est, seminare debent, non adulteratum, non corruptum; sanam doctrinam tam fidei, quàm morum. *Tu autem loquere, quæ decent sanam doctrinam..... Verbum sanum, irreprehensibile*; ait Apostolus Titum informans. Et Timotheum suum instituens: *Collabora* (inquit) *Euangelio secundùm virtutem Dei..... Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti in fide & in dilectione, & in Christo Jesu.* Non humanas opiniones, cogitationes & conceptus prædicent, sed Scripturam divinitùs inspiratam, quæ *Utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia; ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Quæ *non damnat nisi cupiditatem, non præcipit nisi charitatem, & ita informat mores hominum..... Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundùm pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum.* Affectare non debent concionatores dispersionem seminis *secus viam:* id est, conciones habere nolle, nisi in magnis urbibus, in nobilioribus exedris, coram auditoribus & auditricibus nobilitatis primariæ; plausum, non fructum quærentes, & *quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi.* 5. Lapides auferre, spinas evellere debent ex agro, ut semen verbi Dei in eo radices agat, & fructum ferat, ne suæ in agro colendo negligentiæ dent pœnas in judicio Dei. 6. Operam dare debet Pastor & Rector Animarum, ut terra bona, ut Anima Christiana, in qua verbum Dei seminatum est, fructum afferat spiritualem secundùm mensuram gratiæ sibi datæ, vel trigesimum, vel sexagesimum, vel centesimum; illam excitans & adjuvans, ut proficiat in via Dei, & crescat in charitate. *Ars artium regimen Animarum.*

1.Cor.9.16. Act.10.20. Tit.2. 1.Tim.1.8.13. 1.Tim.3.16. 17. S.August. de Doct. Christ. 1.Tim.6.3. S.Gregor. M. p.3.Pastor. c. 1.

II. *Interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabolam.* Cùm Scripturam sacram legimus, aut verbum Dei audimus, loquitur Deus ad cor nostrum. Ipse dat aures audiendi, cor scilicet docile & obediens. Id ab ipso petendum. Rogandus est, ut *adaperiat cor nostrum in lege sua & in præceptis suis*, sicut *Aperuit cor Lydiæ intendere his quæ à Paulo dicebantur*: sicut Discipulis duobus euntibus Emmauntem, *Aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas.* Ut det intellectum, ut scrutemur legem ejus, & custodiamus illam toto corde. Nostro non fidamus sensui & ingenio, sed Spiritum Dei humiliter interrogemus. Obscura enim Scriptura est, quod provisum est divinitùs *Ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio revocandum, cui facilè investigata, plerumque vilescunt.* Ut autem ad sacrarum Scripturarum intelligentiam perveniamus, opus est 1. *Dei timore conver-*

2.Mach.1.4. Act.16.14. Luc. 24.45. S. Augustin. l.2. de Doct. Christ. c.6.& 7.

ti ad cognoscendam ejus voluntatem, quid nobis appetendum fugiendumque præcipiat. 2. *Mitescere pietate, neque contradicere divinæ Scripturæ, sive intellectæ, si aliqua vitia nostra percutit, sive non intellectæ, quasi nos melius sapere, meliùsque præcipere possimus; sed cogitare potiùs & credere, id esse melius & verius, quod ibi scriptum est, etiamsi lateat, quàm id quod per nosmetipsos sapere possumus.* Sic pervenitur ad scientiam, in qua se exercet omnis Scripturarum divinarum studiosus: *Nihil aliud in eis inventurus, quàm diligendum esse Deum propter Deum, & proximum propter Deum. Necesse est ergo, ut primò se quisque in Scripturis inveniat amore hujus sæculi, hoc est, temporalium rerum implicatum, longè sejunctum esse à tanto amore Dei, & tanto amore proximi, quantum Scriptura ipsa præscribit. Tum verò ille timor, quo cogitat de judicio Dei, & illa pietas qua non potest nisi credere & cedere auctoritati sanctorum librorum, cogit eum se ipsum lugere.* 4. Fortitudine opus est, ne animus vitiorum suorum & infirmitatis suæ conscius, desperatione frangatur, sed esuriat & sitiat justitiam. *Hoc enim affectu ab omni mortifera jucunditate rerum transeuntium sese extrahit, & inde se avertens, convertit ad dilectionem æternorum.* 5. Opus est consilio, quod *purgat animam tumultuantem quodammodo atque obstrepentem sibi de appetitu inferiorum conceptis sordibus.* 6. Opus est purgatione interioris oculi cordis, *Quo videri Deus potest, quantum potest ab iis qui huic sæculo moriuntur quantum possunt. Nam in tantum vident, in quantum moriuntur huic sæculo; in quantum autem huic vivunt, non vident. In hoc autem gradu ita purgat oculum cordis, ut veritati ne ipsum quidem præferat aut conferat proximum, ergo nec se ipsum, quia nec illum quem diligit sicut se ipsum. Erit ergo iste sanctus tam simplici corde atque mundato, ut neque hominibus placendi studio detorqueatur à vero, nec respectu devitandorum quorumlibet incommodorum suorum, quæ adversantur huic vitæ.* Sic ascendit ad *sapientiam*, qua pacatus tranquillusque perfruitur; quæ mysteria revelat parvulis.

III. *Et dicebat illis: Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonne ut super candelabrum ponatur? Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.* Mendacium & peccatum, opera diaboli, tenebras amant; veritas & virtus, opera Christi, lucem. *Abscondat se serpens quantùm potest, totamque prudentiam in latebrarum ambagibus torqueat, altè habitet, in cæca detrudatur, per anfractus seriem suam evolvat, tortuosè procedat, nec semel totus, lucifuga bestia. Nostræ columbæ etiam domus simplex, in editis semper & apertis ad lucem. Amat figura Spiritus sancti Orientem, Christi figuram. Nihil veritas erubescit, nisi solummodo abscondi.* Testimonium igitur veritati data opportunitate perhibendum, nec illa umquam in injustitia detinenda est. Sed & fides nostra per bona opera probanda & manifestanda est, per opera lucis, de quibus Christus Dominus aliàs ait: *Omnis qui malè agit, odit lucem; & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus: qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.*

Tertull. Adversus Valentin. c.3. Joan.3.20.21.

IV. *Et dicebat illis: Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.*

vobis. Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. Attendite ad excellentiam verbi quod auditis, quia non est verbum hominum, sed Dei. Videte, quid à vobis postulet Deus exteriùs loquens per os concionatoris, interiùs loquens ad cor per vocem inspirationum & gratiarum suarum. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Præmium respondebit fidelitati. Diligamus eum sine modo, serviamus ei sine mensura, qui se totum in præmium sine mensura nobis dabit. Serviamus ei sine exceptione & restrictione temporis, qui merces nostra futurus est non solùm magna nimis, sed æterna. Prout homines verbum Dei, & saluti maximè necessaria documenta ac monita grato ac fideli animo accipiunt; prout divinis inspirationibus fideliter respondent, ita in eos magis magisque divina bonitas divitias gratiæ suæ effundit. Audientibus, inquam, quomodo audire oportet, beneficia ulteriora & dona potiora largitur. *Non enim, qui beneficiorum terrestrium mos est, in capessendo munere cœlesti, mensura vel modus est: profluens largiter Spiritus nullis finibus premitur, nec coercentibus claustris intra certa metarum spatia frænatur: manat jugiter, exuberat affluenter. Nostrum tantum sitiat pectus & pateat; quantum illuc fidei capacis afferimus, tantum gratiæ inundantis haurimus.*

Psal. 94. Hebr. 4. 7.

S. Cypr. ep. 1. ad Donatum.

V. *Sic est regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo semen in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat, dum nescit ille*, &c. Christus Jesus verbi sui sementem ipse jecit, ex qua orta est ejus Ecclesia, quam & ipse formavit prædicatione Apostolorum, & sanguine Martyrum: *Voluntarie genuit nos verbo veritatis.* Dormire interim videtur Christus, dum formari pergit Ecclesia sensim sine sensu, die ac nocte, tempore prosperitatis & adversitatis; quo ad ipsum fides clamat: *Exurge, quare obdormis Domine? exurge & ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ. Exurge Domine, adjuva nos, & redime nos propter nomen tuum.* Vigilat tamen, *Ecce* enim *non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel:* & per occultas gratiæ suæ subministrationes & operationes, Ecclesiam suam & fideles animas ad perfectionem perducit. *Pluviam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata est: tu verò perfeciſti eam.* Ipsa gratia, pluvia voluntaria, quia nullis præcedentibus operum meritis gratis datur. Hanc pluviam segregavit Deus hæreditati suæ. *Et infirmata est:* Agnovit enim non esse se aliquid per se ipsam; non viribus suis, sed gratiæ Dei tribuendum esse quod est. Agnovit quod dictum est, *In infirmitatibus meis gloriabor.* Agnovit quod dictum est, *Noli altum sapere, sed time.* Agnovit quod dictum est, *Humilibus autem dat gratiam.* Tu verò perfeciſti eam, quia *Virtus in infirmitate perficitur.* Etenim *benedictionem dabit Legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion.* Benedictionem dabit, qui Legem dedit: Legem qua terreat de humanis viribus præsumentem; benedictionem qua liberet in Deum sperantem. Tu ergo perfeciſti Deus hæreditatem tuam; quia infirmata est in se, ut perficeretur abs te. Ibunt de virtute in virtutem, de virtutibus actionis, ad virtutem æternæ contemplationis. Virtutes actionis, prudentia, temperantia, justitia, fortitudo. Istæ virtutes nunc per Dei gratiam dantur nobis, & augentur in nobis: sed in æterna illa felicitate necessaria non erit ista prudentia, ubi nulla occursura sunt, quæ vitemus. Non ista justitia, ubi nulla erit cujusquam indigentia, cui subvenire debeamus. Non ista temperantia, ubi nulla erit libido refrænanda. Non ista fortitudo, ubi nulla erunt mala toleranda. Ergo ab his virtutibus hujus actionis, ibimus in virtutem illius contemplationis, qua Deum videamus sicuti est. Augentur illæ, crescitque charitas illarum forma, donec occurramus in virum perfectum, in ætatem plenitudinis Christi. Sic *Totum Christi corpus, per nexus & conjunctiones subministratum & con-*

Psal. 66.

S. Augustin. enarr. in ps. 67.

2. Cor. 12. 9. Rom. 11. 20. Jacobi 4. 6. 1. Cor. 12. 9.

Psal. 83.

S. Augustin. enarr. in ps. 83.

Coloss. 19.

structum, crescit in augmentum Dei. Sic Domino dante benignitatem, terra cordis nostri dat fructum suum, primùm herbam proferens, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Cùm autem dignus Deo fructus ad perfectam maturitatem pervenerit, Christus ipse qui sementem fecit, messem faciet in judicio universali, & triticum in horreum suum, electos in Regnum congregabit. Cavèamus, ne messis veniat antè segetis maturitatem, mors ante cordis conversionem, judicium ante bona opera. Iis qui simplicem herbam, aut spicam imperfectam protulerint, quàm terribilis erit illa vox: *Adest messis!*

Sic est Regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo semen in terram, & dormiat, &c. Semen homo jactat in terra, cùm cordi suo bonam intentionem inserit. Et postquam semen jactaverit, dormit; quia in spe boni operis quiescit. Nocte verò exurgit, ac die; quia inter adversa & prospera proficit. Et semen germinat & crescit, dum nescit ille: quia dum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad perfectum ducitur. Et ultrò terra fructificat: quia præveniente se gratia, mens hominis spontaneè ad profectum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. *Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam verò herba pervenit, cùm se virtus animo concepta ad profectum boni operis protrahit. Plenum autem frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti & perfecti operis possit. At cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & messem suam desecat: quia cùm unumquemque ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cœlestia horrea perducat. Cùm igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cùm verò operari recta incipimus, herba sumus. Cùm autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus. Cùmque in ejusdem boni operis perfectione solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui Passionis tempore per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente, quia credebat omnium Redemptorem; sed valdè adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Iam in spicam surrexerat, quando eum quem moriturum confiteri timuerat, nunciante Angelo, in Galilæa viventem videbat. Sed tunc plenum granum in spicam pervenerat, quando veniente desuper Spiritu, & suam mentem in illius amore roborante, ita solidatus est, ut vires persequentium casus despiceret, & Redemptorem suum liberè inter flagella prædicaret. Nullus itaque qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum Dei ab herba incipit, ut granum fiat.*

“ S. Greg. M. hom. 15. in Ezech.

“ Beda in Comment. S. Marci.

VI. *Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.* Ecclesia procellis hæresum exteriùs agitatur, corruptela morum velut fluctibus subeuntibus, & navim ipsam implentibus, periclitatur. Christus in puppi, ut navis rector, obdormire videtur, cùm nos tentari finit; cùm fidei splendorem obtenebrescere; spei celsitudinem contabescere; charitatis flammam refrigescere. Dormit enim timidis, vigilat perfectis. Dormit, sed cor ejus vigilat. Ad ferendam opem Discipulis suis paratus est, Tantùm vult excitari clamore cordis, fervore charitatis & orationis. Facta verò tranquillitate per Dei gratiam, nobis ipsis infirmitatem fidei nostræ exprobremus: *Quid timidi estis? Necdum habetis fidem?* Intueamur cum timore periculum, ex quo sumus à Christo liberati. *Et timuerunt timore magno.* Illius erga nos misericordiam laudemus, potentiam & bonitatem adoremus; gratias agamus Liberatori nostro, enarremus mirabilia ejus. *Et dicebant ad alterutrum: Quis est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?*

CAPUT V.

Sensus Litteralis.

I. *ET venerunt trans fretum maris*; in ulteriorem ripam, secundùm Textum Græcum, *in regionem Gerasenorum. Et exeunti ei*, Jesu, *de navi, occurrit de monumentis homo in spiritu immundo*; à spiritu immundo vexatus. Duos dæmoniacos fuisse, S. Matthæus narrat: unius tantùm, qui ferocior erat, & fortè notior in ea regione, meminit S. Marcus. Addit, illum cujus liberationem commemorat, ita furiosum fuisse, ut *neque catenis jam quisquam posset eum ligare: quoniam sæpè compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare. Et semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus. Videns autem Iesum à longè, cucurrit & adoravit eum.*

Et clamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi, Iesu Fili Dei altissimi? Adjuro te per Deum, obtestor, *ne me torqueas*, ex ista regione quæ jure mea est, utpotè ethnica, me expellendo, aut in tartarum detrudendo.

Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus. Legio apud Romanos 6000. Milites continebat. Hic numerus certus pro incerto usurpatur: numerosum cœtum indicat immundorum spirituum.

II. *Cumque ascenderet navim*, Jesus, *cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo*; ut sibi liceret illum sequi, illique perpetuò adhærere, ut discipulus. Cum Christo esse voluit, sive grati animi sensu, ut liberatori suo serviret, sive timens, ne absente Christo, in dæmonum tyrannidem recideret. *Et non admisit eum* Jesus, *sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis, quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.* Noluit ipsum Dominus in numerum Discipulorum suorum cooptare, & in suum comitatum admittere, tum ut ostenderet, se etiam corpore absentem, præsidio esse in se confidentibus, & præsentem virtute: tum ne testem miraculi jactabundus circumduxisse videretur: tum denique quia majore cum Dei gloria apud suos maneret, prædicatione miraculi Decapolitas ad fidem præparaturus. *Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Iesus, & omnes mirabantur.* Vide quæ diximus ad cap. octavum S. Matthæi.

III. *Et cùm transcendisset Iesus in navi rursum trans fretum*; cùm rediisset, unde venerat, in Galilæam scilicet, urbemque Capharnaum: *convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.* Cùm ad littus maris esset, turba multa ad eum confluxit. *Et venit quidam de Archisynagogis*, Synagogæ Principibus, *nomine Iayrus, & videns eum, procidit ad pedes ejus, & deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est, veni, impone manum tuam super eam, ut salva sit, & vivat.* Lege quæ diximus ad caput nonum Sancti Matthæi.

IV. *Et mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpessa à compluribus Medicis, & erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat: cùm audisset de Iesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus. Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.* Mulier quæ ab annis duodecim obnoxia erat profluvio sanguinis. Morbi qualitas, diuturnitas, & curationis per naturæ vires & Medicorum artem impossibilitas describitur. Exhaustæ vires corporis gravitate & diuturnitate morbi: facultates exhaustæ impensis. Tantùm abest, ut relevata esset medicamentis, ut contra deteriùs se haberet. Omni igitur humana spe destitutâ, ad cœlestem Medicum accessit, sanari se posse credens & confidens, si vel fimbriam vestimenti ejus tetigisset, quamvis nec ipsi manum imponeret Jesus, ut cæteris ferè infirmis, nec eam videret. *Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus: & sensit corpore, quia sanata esset à plaga.* Sistente sanguinis fluxu, & restitutis subitò viribus, sanatam se esse sensit.

V. *Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam, ajebat: Quis tetigit vestimenta mea?* Virtutem quæ exierat de illo, populari loquendi genere, vocat effectum virtutis, id est, Mulieris sanationem, quam omnipotentia sua & misericordi voluntate liberrimè fuerat operatus. *Non alium putemus illum de Christo virtutis exitum, nisi divinæ curationis effectum. Tunc enim ad mulierem virtus Salvatoris exivit, quando in se virtutem divinæ curationis agnovit.* Denique *Gratia processit, ut illa sanaretur, non ut ille minueretur* (inquit Sanctus Augustinus.) S. Fulgent. l. 2. ad Trasamundum. S. Augustin. serm. 45. alias de temp. 155.

VI. *Et circumspiciebat videre eam quæ hoc fecerat*, non quasi ignorans eam, cui tantam fidem donaverat, quam ad se traxerat, quam sanitate donaverat; sed humano se habebat more, ut mulier interrogatione & circumspectione perculsa, se ipsam proderet, ac miraculum palam fateretur, quò fieret celebrius, & omnibus innotesceret. *Mulier verò timens & tremens*, quòd præter opinionem detecta esset, quòd beneficium quasi suffragari voluisset, quòd immundum munda tetigisset: *sciens, quod factum esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te salvam fecit*; tibi salutem impetravit, tam corporis, quàm animæ. *Vade in pace, & sana esto à plaga tua.* Fruere sanitate, quam tibi reddidi.

VII. *Adhuc eo loquente, veniunt ab Archisynagogo*: domestici Jayri Principis Synagogæ, qui jam ad Jesum accesserat, ex ejus ædibus veniunt, dicentes: *Quia filia tua mortua est: quid ultra vexas Magistrum?* Noli Magistro molestus esse: nullum jam remedium sperandum est. *Iesus autem audito verbo quod dicebatur, ait Archisynagogo: Noli timere, tantummodo crede*, me tibi subvenire posse, quod mox experieris. *Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem Iacobi.* Tres selectos testes mox edendi miraculi assumpsit, quot ejus veritati probandæ sufficiebant: plures noluit, ideòque ejecit omnes ex loco, ubi puella defuncta jacebat, præter patrem & matrem illius, ut ostentationis fugiendæ præberet exemplum. Vide quæ diximus ad cap. nonum S. Matthæi.

Sensus Moralis.

I. *OCcurrit ei de monumentis homo in spiritu immundo, &c.* Luxuria & impudicitia dæmonium est, à quo totum cor hominis possidetur. Impudicus habitat in monumentis, vivum ipse sepulchrum est, putredine vermibusque scatens, fœtorem intolerandum circumquaque exhalans, scandalum creans omnibus qui crimen ejus norunt, factus multis *odor mortis in mortem*: Cor ejus conglutinatum est cordi meretricis, quæ sepulchrum est dealbatum. *Fovea profunda est meretrix... An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?* Cum mortuis amat commorari, cum peccatoribus sui similibus. *Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt. Posuerunt me in lacu inferiori, Inte-*

1. Cor. 2. 16.

Prov. 23. 27. 1. Cor. 6. 16.

Psal. 87. 6.

in tenebrosis, & in umbra mortis. Impudicus catenas dirumpit, compedes comminuit, & nemo eum domare potest. Salutares sapientiæ compedes & vincu-
Eccli.6.25. & 30. la dissolvit, de quibus scriptum est: *Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum. Subjice humerum tuum & porta illam, & ne acedieris in vinculis ejus. Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ: decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutaris.* Removeri ab illo possunt occasiones peccati, manibus pedibusque ligari potest exteriùs; sed à nemine homine domari potest: *Et nemo poterat eum domare*: Quamquam durissimis vinculis intùs constrictus sit, cupiditatis nimirùm ac libidinis suæ. Noctu diuque inquies ac furiosus, operum fœditate quasi in monumentis jacet, superbiæ fastu errat in montibus, verba præcipitationis, scurrilitatis, impietatis effundens, clamat, gra-
Genes. 18. 20. vitate criminis ultionem divinam provocante. Clamat eo clamore, de quo scriptum est: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.* In se ipsum sævit, seque ip-
S. Gregor. sum concidit lapidei cordis duritia. Non unus dæmon, sed multi possident impudicum. Multa vitia luxuriam comitantur. Magdalena septem dæmonia habuit, quia vitiis universis plena fuit; numero enim septenario universitas designatur. Idololatria, blasphemiæ, homicidia, fraudes, proditiones, furta, comessationes & ebrietates, superbia, invidia, contentiones, inimicitiæ, omnium Dei & Ecclesiæ mandatorum, totius juris divini humanique violatio & contemptus. Vitiorum genus omne perpetrare paratus est impudicus, suam ut expleat libidinem. *Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.* Nemo liberare potest impudicum, præter Dominum Jesum. Necesse est, ut illum salutari gratiæ suæ lumine præveniat, illique longè à se remoto videndum se præbeat, illum ad se trahat, illiusque gressus dirigat, ac misericordia sua currere faciat ad Medicum, & Salvatorem suum adprandum. *Videns autem Jesum à longè, cucurrit, & adoravit eum.* Ab impudicitiæ dæmonio liberatus, sedet ad pedes Jesu: fixa mentis intentione Salvatoris sui vestigia, quæ sequatur, intueri amat. Sessio designat sancti propositi constantiam. Vestes resumit, id est, virtutum studia, quæ vesanus perdiderat, jam sana mente recipit. Unde filius luxuriosus & prodigus rediens ad patrem, stola prima induitur, annulo ornatur, mentis sanitatem & tranquillitatem sibi restitutam ipso habitu ostendit. *Et veniunt ad Jesum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis; & timuerunt.* Vetumtamen sibi ipsi diligenter attendere debet homo à spiritu immundo liberatus. Vitet occasiones omnes, cum cupiditate ne paciscatur, amorem impudicum in familiaritatem honestam, in amicitiam insontem mutatum iri ne confidat. Diabolus ex anima expulsus, pristinam possessionem recuperare sperat, si vel in regione sensuum toleretur. *Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra*
Tertull. lib. de Spectacu. 11, c. 26. *regionem.* Refert Tertullianus exemplum mulieris quæ Theatrum adiit, & inde cum dæmonio rediit. Itaque in Exorcismo cùm oneraretur immundus spiritus, quòd ausus esset fidelem aggredi: *Et justissimè*, inquit, *feci: in meo eam inveni. Quot utique & alia documenta cesserunt de his qui cum diabolo apud spectacula commmunicando, à Domino exciderunt? Nemo enim potest duobus Dominis servire. Quid luci cum tenebris? Quid vitæ & morti?* Tandem qui verè conversus est, qui verè pœnitens, Christum sequi debet, ei se penitùs addicere, cantare misericordias Domini, enarrare mirabilia ejus apud suos, ut sicut *odor mortis fuit in mortem* per scandala vitæ veteris, ita sit *odor vitæ in vitam* per sancta exempla & bona opera vitæ novæ. *Cœpit illum deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo. Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus.*

Alex. Expos. in Euang.

II. *Et mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim*, &c. *cùm audisset de Jesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus. Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.* Circumstantiæ morbi & curationis Hemorrhoissæ, factæ à Christo Domino, typi sunt morborum animæ, & curationis eorum per gratiam Christi medicinalem. Quò morbus diuturnior est, & majores radices egit, eò periculosior est, eò difficilior curatio. Quàm miserandus status hominis, ex habitu inveterato, ex diuturna consuetudine peccantis! Inutilia illi fuere omnia spiritualis Medicinæ remedia. Ad Pœnitentiæ Sacramentum, ad sacram Communionem à tot annis accessit, toties Dei verbum audivit; nec tamen sanatus est à morbis viciorum. Complures Medicos habuit, multos conscientiæ Moderatores, qui fortè ignorantia sua vel imprudentia, pravis consiliis, adulatione, nimia facilitate & indulgentia, præcipitatis Absolutionibus, morbos spiritales auxerunt, gravioresque fecerunt. *Et fuerat multa perpessa à compluribus Medicis.* De his S. Cyprianus: *Imperitus est Medi-* S. Cypr. tract. de Lapsis. *cus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat, & in altis recessibus viscerum virus inclusum dum servat, exaggerat. Contra Euangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio: irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt sanitatis patientiam, nec veram de satisfactione medicinam. Operiuntur morientium vulnera, & plaga letalis altis & profundis visceribus infixa, dissimulato dolore contegitur.* Ita dum indulgetur faci- S. Cyprian. liùs peccatoribus inveteratis, qui *pro salutiferis dilationum remediis exitiosa deposcunt properatæ communionis venena*, eorum morbi ingravescunt, quia *Facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi.* Conscientiarum Moderatores eleemosynas interdum imperant, nihil peccatoribus profuturas, quorum non est sincera conversio, qui peccati occasiones proximas non relinquunt, qui malè parta non restituunt. Hi eleemosynas erogare videntur, ut obtineant delinquendi commeatum; utque Judicem supremum, si possibile esset, corrumpant. *Eleemosynæ illis prosunt* (inquit S. Augustinus) *qui vitam tentaverunt. Das enim* S. Augustin. serm. 39. alias 13. ex homil. 50. c. 4. *Christo egenti, ut peccata tua redimas præterita. Nam si ideo das, ut liceat tibi semper impunè peccare; non Christum pascis, sed Judicem corrumpere conaris.* Omnes facultates suas pauperibus erogarent, qui peccatis animo sincero non renunciant, & ad Deum amore pœnitente non convertuntur, & tamen nihil ipsis ad salutem proficeret. *Et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat.* Anima tamen suis exhausta viribus, & opibus spiritualibus omninò destituta, sanabitur gratia medicinali Christi Salvatoris sui, si in nemine homine spem habens, neque adeò confidens in se ipsa, extremæ suæ conscia miseriæ, ad eum viva cum fide & profunda humilitate accedat, suamque justificationem & salutem à Deo solo per Jesum Christum speret, qui factus est nobis justitia & sanctificatio & redemptio: Eique supplex dicat; *Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus* Psal. 141. 12. S. Augustin. enarrat. in hunc Psal. Psal. 103. 29. Psal. 102. 14. *meus*, Impleat *me Spiritus tuus, quia defecit spiritus meus ..... Ipsa est causa, ut citò exaudias, quia defecit spiritus meus. In quo enim vivit spiritus ejus, superbus est, spiritu suo extollitur contra Deum. Fiat in illo quod benè alibi scriptum est:* Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum convertentur: *ut confitentes dicant: Memento, quia pulvis sumus.* Necesse est, ut charitas sistat fluxum cupiditatis, continuam cordis in creaturas effusionem; ut animus intra se ipsum collectus, vires pristinas recuperet, ac sibi testimonium perhibente conscientia, sentiat se verè mutatum & ad Deum conversum. *Et sensit, quia sanata esset à plaga.*

III. *Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem quæ exierat de illo, conversus ad turbam, ajebat: Quis tetigit vestimenta mea? Et dicebant ei Discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me te-*

S. Auguſtin. ſerm. 62. alias 6. de Verbis Domini.

tigit? Quaſi diceret Dominus: *Tangentem quæro, non prementem. Sic etiam nunc eſt corpus ejus, id eſt, Eccleſia ejus. Tangit eam fides paucorum, premit turba multorum. Caro eam premit, fides tangit ..... Eſtote ergo corpus Chriſti, non preſſura corporis Chriſti. Habetis veſtimenti fimbriam quam tangatis, ut à profluvio ſanguinis, id eſt, carnalium voluptatum fluxu ſanemini. Veſtem putate Apoſtolos, ſub textura unitatis adhærentes lateribus Chriſti. In his Apoſtolus erat tamquam fimbria, minimus & noviſſimus Paulus. Tange, ſi fluxus ſanguinis pateris: exiet virtus de illo, cujus veſtis eſt, & ſanabit te ..... Non premant Chriſtiani, ſi premunt Pagani. Corpus Chriſti premebatur & non tangebatur. Tolerabat ille prementes, quærebat tangentes.*

IV. *Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod eſt interpretatum: Puella, tibi dico, Surge. Et confeſtim ſurrexit puella, & ambulabat ..... Et dixit dari illi manducare.* Puellæ iſtius ſuſcitatio typus eſt quotidiani miraculi, quod Deus in peccatorum animabus operatur. Manum illis porrigit, auxilio & virtute omnipotenti gratiæ ſuæ illas prævenien's. Vitam illi reſtituit verbo ſuo & imperio. *Amen, amen dico vobis* (inquiebat aliàs) *quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei, & qui audierint, vivent.* Ut autem ſpiritualis hujus reſurrectionis veritas omnibus appareat, neceſſe eſt primò, ut ſurgant, ut cor in terra priùs jacens, ad cœlum ſanctis deſideriis & affectibus erigant. *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.* Secundò, neceſſe eſt, ut per charitatem ad Deum tendant, & ambulent in via mandatorum ejus. *Eſtote imitatores Dei, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis.* Tertiò neceſſe eſt, ut panem cœleſtem manducent, ut ſacram Euchariſtiam frequentent ad vitam animæ ſuſtentandam & conſervandam. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* In hujus rei typum Angelus Eliam ſub umbra juniperi dormientem tangens & excitans, *dixit illi: Surge, comede: grandis enim tibi reſtat via. Qui cum ſurrexiſſet, comedit, & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus uſque ad Montem Dei Horeb.* Vitæ cibus mortuis dari non debet, peccatoribus non eſt porrigendus, niſi per Dei gratiam ſuſcitatis, & qui converſionem ſuam ac reſurrectionem ambulando in via mandatorum Dei comprobaverint.

Coloſſ. 3. 1.

Epheſ. 5. 1.

Joann. 6. 54.

3. Reg. 19.

CAPUT VI.

Senſus Litteralis.

I. *ET egreſſus inde, abiit in patriam ſuam: & ſequebantur eum Diſcipuli ſui.* Egreſſus è domo Jairi Synagogæ Principis, quæ erat Capharnaumi, abiit Nazareth, ubi fuerat educatus. *Et facto Sabbato, cœpit in Synagoga docere, & multi audientes, admirabantur in doctrina ejus.* Doctrinam ejus admirabantur, quòd nullo humano magiſterio inſtitutus, Prophetarum verba ſumma perſpicuitate exponeret, ipſiſque legis Doctoribus ſacra eruditione longè antecelleret. Sapientiam illi divinitùs datam non dubitabant, uti & vim patrandi miracula, quibus doctrinam ſuam confirmabat. *Vnde huic hæc omnia? Et quæ eſt ſapientia quæ data eſt illi, & virtutes tales quæ per manus ejus efficiuntur?* Vide quæ diximus ad Caput 13. S. Matthæi, & confer cum Lucæ 4.

II. *Et vocavit duodecim* Apoſtolos, & cœpit eos mittere binos, tum ad plenam teſtimonii fidem, tum ut collata opera ſe mutuò juvarent. *Et dabat illis poteſtatem ſpirituum immundorum*; id eſt, expellendi ſpiritus immundos. *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via*, &c. Ne quid ad iter ſecum ferrent, præter ea quæ uſus erant quotidiani, ne temporalium ſolicitudo illos à ſuſceptæ legationis functionibus & verbi miniſterio avocaret. Lege quæ diximus ad cap. 10. S. Matthæi.

Poſt hæc verba Verſus 11. *Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus veſtris in teſtimonium illis:* Græcus Textus habet in nonnullis Codicibus, *Amen dico vobis, &c.* ut Matthæi 10. 15. eamque ſententiam ibi legerunt & interpretati ſunt Euthymius & Theophylactus; ſed hic intruſa videtur ex Matthæo, cùm in Vulgata deſit, tametſi habeatur in Syriaca, Perſica, Æthiopica, & Arabica Verſionibus. *Et exeuntes prædicabant, ut pœnitentiam agerent.* Hæc ſumma prædicationis Joannis Baptiſtæ, Chriſti, & Apoſtolorum. *Et dæmonia multa ejiciebant*, Chriſti Jeſu virtute & auctoritate. *Et ungebant oleo multos ægros, & ſanabant*, non virtute oleo inſita, ſed miraculorum dono ſibi à Chriſto dato, cujus ſe miniſtros eſſe hoc ſymbolo indicabant, ejuſque nomine agere, qui *Vnctus eſſet oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis.* Quamquam hoc loco, & Apoſtolico illo ungendi ritu, Unctionis Extremæ Sacramentum *inſinuatum* & ſignificatum fuerit, quod à Chriſto Domino inſtitutum, & à Jacobo Apoſtolo promulgatum eſt.

Pſal. 44. 8. Iſai. 61. 1. Lucæ 4. 18. Hebr. 1. 9. Concil. Trid. ſeſſ. 14. Jacobi 5. 14.

III. *Et audivit Rex Herodes.* Fama Jeſu ad illum pervenit, & de operum ejus admirabilitate aliquos in aula ſua loquentes audivit. *Et dicebat, Quia Joannes Baptiſta ſurrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in illo. Alii verò dicebant: Quia Propheta eſt, aut quaſi unus ex Prophetis.* Euthymius in quodam Exemplari ſe legiſſe notat cum articulo, ὁ Προφήτης, *Ille Propheta*, de quo ſcilicet Moſes Deuteronomii 28. vaticinatus fuerat, ſcilicet Chriſtus, aut tamquam unus Prophetarum. *Ipſe enim Herodes miſit ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam*, &c. Vide quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi. *A primordio juſtitia vim patitur* (inquit Tertullianus) *ſtatim ut coli Deus cœpit, invidiam Religio ſortita eſt ..... Ipſe clauſula Legis & Prophetarum, nec Propheta, ſed Angelus dictus, contumelioſa cæde truncatur, in puellæ pſaltiçæ lucar*, id eſt, in præmium ſaltatricis.

Euthymius in Panopl.

Tertullian. Scorbaici c. 8.

IV. *Et exiens, vidit turbam multam Jeſus ..... Et reſpondens, ait illi: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illi manducare.* Seriò loquitur Jeſus; Nec ullus ex Apoſtolis, qui tot miracula facientem viderant, & ejus auctoritate tanta recèns ediderant, dubitavit, quin miraculum eſſet editurus ad tot hominum millia ſatiandum; at cùm eſſet *obcæcatum cor eorum*, Domini verba non intellexerunt, ſed humano more accipientes, quaſi rem impoſſibilem juberet, dixerunt ei, quaſi per ironiam: *Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illi manducare*: Id eſt, non tanta nobis ſuppetit ſumma pecuniæ, ut panes tantæ multitudini reficiendæ neceſſarios comparare poſſimus. Impendemus tamen, ſi jubes, quantum apud nos eſt pecuniæ; ſed quid ſumma tam modica ad annonam tam ingenti hominum numero coemendam? *Et dicit eis: Quot panes habetis? Ite & videte. Et cùm cognoviſſent, dicunt: Quinque, & duos piſces.* Humano more interrogat, quem nihil latebat, ut miraculi mox patrandi magnitudinem conſideratiùs attenderent. *Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes ſecundum contubernia*, id eſt, per turmas, & quaſi per diſtinctos convivarum ordines, *ſuper viride fœnum. Et diſcubuerunt in partes, per centenos & quinquagenos.*

Verſ. 52.

Ducenti denarii, monet. Gallicæ circiter 77. Libellæ.

Et

Et discubuerunt in sodalitia singula numero centum aut quinquaginta, tum ut omnia ordinatè & sine tumultu fierent, tum ut ex hujusmodi distributione manducantium numerus citò percipi posset ab Apostolis: & ut ipsi etiam manducantes melius adverterent miraculi magnitudinem & veritatem. Lege quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi, & confer cum Lucæ 9. & Joannis 6.

V. *Et cùm serò esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra: & videns eos* (Discipulos) *laborantes in remigando* (*erat enim ventus contrarius eis*) *& circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare, & volebat præterire.* Ita se gerebat, ac si præterire voluisset, quæ signi, non beneplaciti voluntas erat (ut cum Theologis loquar.) Hinc S. Bernardus: *Quasi volens præterire eos, nec tunc quidem istud volebat, sed magis probare fidem, & elicere precem.* Lege quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi. S. Bern. serm. 74. in Cantic.

Sensus Moralis.

I. *NOn est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit.* Patriæ suæ, familiæ, cognationi, Sacerdotes & Prædicatores verbi Dei, carnalis affectus vinculis nimis adstringi periculosum est; id sacri Ministerii fructum evacuat. Nam si nobiles habent cognatos, invident illi eis, & propterea contemnunt: Sin autem ignobiles, iterum propter ignobilitatem contemptui habentur. Quantum malum invidia, quæ bona semper obscurat, nec illa ab invidis videri finit! Ita interioris hominis oculos excæcat. Quàm pestilens malum, judicare secundùm carnem, & secundùm externa! Hoc judicio factum est, ut Nazareni divinitatem Jesu agnoscere non possent; quam tamen ejus miracula & doctrina apertissimè declarabant. Humilitate generis illius offenduntur, qui cùm ex Deo Patre natus sit ante sæcula, & cùm sit splendor gloriæ & figura substantiæ ejus, homo factus est, ut homines Deos faceret; pauper & egenus, ut divitis gratiæ suæ illos cumularet. Nazarenos infideles imitantur, qui conciones, & concionatores audiunt, sed verbum Dei non recipiunt, non amant, non conservant, ad praxim non redigunt; quia concionatorum censores esse malunt, quàm discipuli; & eorum vitia & defectus observant & scrutantur, ex iisque offensionis & excusationis occasiones sumunt, ne convertantur. Hinc evenit, ut justo Dei judicio Dei gratiis priventur, nec interiùs curentur, propter illorum incredulitatem: *Et non poterat ibi virtutem ullam facere.* Sic agit Deus cum his qui rebelles sunt lumini: Aufertur illis regnum Dei, & datur genti facienti fructum ejus. Non potuit Christus apud Nazarenos suos facere signa, non quòd ille infirmus esset, sed quòd illi incredduli. *In virtutum* enim *operationibus opus est ejus qui facit virtute, & eorum qui suscipiunt fide. Quia autem illic defuit alterum, nempe sanandorum fides, non potuit illic signum facere Iesus. Ita enim intelligere debemus: Non potuit, id est, non capaces erant.* Majora sunt miracula, quæ Christus per gratiam suam operatur in conversione & sanctificatione animarum, quàm exteriora illa, quæ operabatur in curatione corporum. Sed quia *Qui creavit te sine te, non te justificat sine te,* & pauci fidem habent per dilectionem operantem, qua *Credant ut oportet*, & *Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant*; ideò pauci admodùm convertuntur, ob defectum dispositionis, & quia Spiritui Sancto resistunt. *Et non poterat ibi virtutem ullam facere.* Incredulitas enim & ingrati animi vitium vim faciunt divinæ misericordiæ; Deo velut manus ligant ne divitias bonitatis suæ in homines effundat; redundantiam divinæ benignitatis impediunt.

Theophyl. in comment.

S. Aug. Cæcil. Trid. sess. 6.

II. *Et vocavit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum*, &c. Binos mittit Apostolos Christus, ut Ministrorum Ecclesiæ & Prædicatorum Euangelii concordiam ad Euangelii propagationem, & spiritalem fructum salutis animarum ferendum, esse necessariam significet. In fide & Christiana morum Disciplina consentiant: opiniones suas, & visiones cordis sui populis non prædicent, sed in ponendo fidei fundamento, & Moralis Christianæ superstruendo ædificio, ut sapientes architecti consentiant. Ipsis mens una, lingua sit una. *Idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem sententia.* Binos Apostolos Dominus misit, quia duo sunt præcepta charitatis. Misit illos in vicos & castella, ut Sacerdotes & Concionatores discant, *Parvas non despicere, neque semper magnas quærere civitates; sed & in contemptis oppidulis prædicent, seminando sermonem.* Dedit eis potestatem super spiritus immundos: Finis quippè Ministerii Euangelici & functionum Pastoralium & Sacerdotalium, est destruere imperium diaboli: Destruitur autem, exscindendo cupiditatem, & inserendo charitatem. *Quantò enim regnum cupiditatis minuitur, tanto regnum charitatis augetur.* Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, ne datum requirere viderentur, non fructum: utque exemplo suo rerum terrenarum contemptum docerent. Quis enim viso Apostolo, qui neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas tollat, neque aliquid eorum, quæ ad commeatum necessaria sunt, non benè afficeretur, & se ad contemptum divitiarum pararet? Longum iter per verba, breve per exempla. Ad omnium rerum temporalium detrimentum damnumque subeundum paratus esse debet Pastor & Prædicator Euangelicus, omnia arbitrari ut stercora, ut Christum & animas lucrifaciat, ut ministerium suum impleat, ut veritatem annuntiet. Debet autem prædicare, quæ maximè necessaria sunt ad salutem, & ad vitam æternam consequendam, & in primis pœnitentiam, *Quæ mundam pectoris domum Spiritui Sancto paret, quo se ille cum cœlestibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus est titulus, salus hominis, criminum pristinorum abolitione præmissa. Hæc pœnitentiæ causa, hæc opera: negotium divinæ misericordiæ curans, quod homini profecit, Deo servit.* Theophyl. in Marc. S. Augustin. Tertul. lib. de Pœnit. c. 2.

III. *Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem.* Injusta crudelisque libido censores pati non potest, veritatem odit redarguentem, impatienter audit, *Non licet tibi*: Vult enim sibi licere, quicquid libet. Desideriis cordis sui traditus impudicus, in peccati occasione cum scandalo perseverat; meretrici, concubinæ, adulteræ ad omne criminis genus obsequitur. Innocentes & sanctos persequitur & vexat, si mulier malè amata postulet: honorem illi suum, conscientiam, salutem devovet, sacrificat. Sanctus Pastor & Prædicator publicis peccatoribus metuendus ac reverendus est. Sanctitas etiam à peccati mancipiis honoratur. Sed ut primùm Dei Ministri pravis sæcularium hominum, & Principum præsertim ac Potentum moribus contradicunt; statim atque gladio Spiritus, quod est verbum Dei, armati, bellum indicunt illorum cupiditatibus; statim atque Disciplinæ Ecclesiasticæ severitatem, cùm opus est, in illos exercere parant; contemnuntur, calumniis appetuntur, vexantur. *Herodias insidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat: Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum justum & sanctum.*

IV. *Et cùm dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit Principibus & Tribunis*, &c. Convivia, choreæ, spectacula, conceptis opportuna criminibus. *Appendices gulæ lascivia atque luxuria.....* Extructum Amphiteatrũ Baccho & Veneri Pompeius dedicavit: *Duo namque ista dæmonia conspirata & conjurata inter se sunt, ebrietatis & libidinis.* In festivis sæculi conventibus tuta non est innocentia, ubi sensibus à voluptate obsessis, occupata ratione, abstracta voluntate, con- Tertull. lib. de jejun. Idem lib. de Spectacul.

1. Cor. 1. 10.

concupiscentia fervente, Dei memoria, Christiana vigilantia & modestia procul amandantur. Infelices, qui cœtus illos frequentare amant; qui ab illis non abstinent, cùm possint, animam oderunt suam; qui adesse aliquando compulsi, cor suum non præmuniunt contra sæcularis lætitiæ, & noxiarum voluptatum contagionem, omnium hominum imprudentissimi. Convivia per domos faciebant filii Job, & tres sorores suas vocabant, ut comederent & biberent cum eis. *Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo, offerebat holocausta pro singulis.* Vir quippè sanctus *noverat, quia celebrari convivia sine culpa vix possint: noverat, quia magna purgatione sacrificiorum diluendæ sunt epulæ conviviorum: & quicquid in semetipsis filii convivantes inquinaverant, pater sacrificium immolando tergebat. Nonnulla quippè sunt vitia, quæ à conviviis, aut separari vix possunt, aut certè nequaquam possunt. Pene enim semper epulas comitatur voluptas. Nam cùm corpus in refectionis delectatione resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur.* Unde scriptum est: *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Imitanda primorum Christianorum in conviviis modestia, de qua Tertullianus: *Si honesta causa est convivii, reliquum ordinem disciplinæ æstimate, qui sit, de religionis officio. Nihil vilitatis, nihil immodestiæ admittit. Non prius discumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Editur quantùm esurientes cupiunt: bibitur quantùm pudicis est utile. Ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse. Ita fabulantur, ut qui sciant Dominum audire. Æquè oratio convivium dirimit. Inde disceditur non in eruptiones lasciviarum, sed ad eamdem curam modestiæ & pudicitiæ; ut qui non tam cœnam cœnaverint, quàm disciplinam.*

Job.1.4.5.

S.Gregor.M. lib.1. Moral. cap.4.

Exod.32.

Apol.c.39.

V. *Et convenientes Apostoli ad Iesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant & docuerant. Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum.* Apostolorum exemplum imitari debent Concionatores Euangelici, & Missionis suæ rationem reddere Episcopis, à quibus missi sunt. Sed & ministerium suum ita implere debent, quasi rationem sermonum suorum, & rerum gestarum Domino Jesu reddituri. Post prædicationem & actionem, ad Deum redire debent per contemplationem, à turbis secedere, ut cum Jesu in sacro secessu quiescant, & illius in schola instituantur; cum illo in sacrorum lectione librorum & oratione colloqui, ut postea de illo & ejus mysteriis ac præceptis ad populum loquantur. *Apostoli postquam prædicaverunt, congregantur apud Iesum, ut & nos discamus, si quando in ministerium mittamur, ne nos totos ab eo, qui mittit, abripiamus, & adversùs ipsum insurgamus; sed illum sciamus caput, & ad illum redeamus, annuntiemusque ei omnia quæ vel docuimus vel fecimus. Neque enim satis est si doceamus, nisi & fecerimus. Quiescere autem facit Christus Discipulos, ut sciant Prælati, laborantes in verbo & doctrina dignos, quibus detur sua quies. Porrò in locum desertum secedit, ut inanis gloria vitetur.*

Theophyl. in hunc loc.

VI. *Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cœlum, benedixit & fregit panes, & dedit Discipulis suis, ut ponerent ante eos: & duos pisces divisit omnibus. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt.* In cœlum respiciens, docet petendum à Deo cibum, qui dat escam in tempore; non à diabolo: quod faciunt, qui prædis & rebus malè partis, injustisque lucris vivunt. *Benedixit & fregit panes.* Quinque panibus aliter Christianus. 1. Christo Jesu & ejus mysteriis per fidem apprehensis. Joannis 6. 27. *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater signavit Deus.* 2. Dei verbo cum reverentia audito. Matth.4. 4. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* 3. Christi corpore dignè manducato. Joan.6. 58. *Hic est panis de cœlo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* 4. Christi gratia. Hebr.9. *Optimum est gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.* Joan.4. 10. *Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forsitan petiisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.* Joan.7. 37. *Stabat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* 5. Dei voluntate & justitia, illam faciendo & implendo. Matth.5. 6. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam.* Et Joan.4. 34. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Duo pisces, sunt exempla Christi & Sanctorum, qui pisces sunt mystici, in baptismi aquis geniti, tribulationum & mortificationum amaritudine nutriti, in silentio viventes, in mari sæculi hujus absconditi. Ezech. 47. 9. *Et erunt pisces multi satis, postquam venerint illuc aquæ istæ; & sanabuntur, & vivent omnia ad quæ venerit torrens. Et stabunt super illas piscatores.* Præcipit Jesus Apostolis, ut accumbere faciant omnes secundùm contubernia super viride fœnum. Diversa convivantium contubernia, distinctos per orbem Ecclesiarum designant conventus, qui unam Catholicam faciunt. Viride fœnum, carnis symbolum: Scriptum quippè est: *Omnis caro fœnum.* Et illi super viride fœnum discumbentes, Dominicis pascuntur alimentis, qui per studium continentiæ calcatis carnalium concupiscentiarum illecebris, audiendis implendisque Dei verbis operam impendunt. *Et manducaverunt omnes, & saturati sunt.* Plures panem Christi sive panem Christum manducant, qui tamen non saturantur: In cognitione enim Dei, non in ejus amore proficiunt: Dei verbum audiunt, vel legunt, nec meliores evadunt: Christi Corpus in Eucharistiæ Sacramento frequenter sumunt, sed non *usque ad Spiritus participationem* manducant, ut in Domini corpore tamquam membra maneant.

Beda in hunc locum.

S.Aug. tr.27. in Joan.

CAPUT VII.

Sensus Litteralis.

I. *ET conveniunt ad eum Pharisæi, & quidam de Scribis, venientes ab Ierosolymis.* Non proficiendi studio, nec mera curiositate ducti, sed ut Christum diligenter observantes, occasionem aliquam arriperent, doctrinam ejus & conversationem seu vivendi modum calumniandi, Jerosolymis in Galilæam venerunt quidam Legis Doctores & Pharisæi, Legis atque Traditionum scientiam præ cæteris sibi arrogantes. *Et cùm vidissent quosdam ex Discipulis ejus, communibus manibus, id est, non lotis, manducare panes, vituperaverunt.* Communia dicuntur, Hebraico loquendi more, quæ sancta non sunt, quòd liceat ea communiter ab omnibus, & Judæis & Gentilibus, & mundis & immundis contrectari. Ideò Sanctus Euangelista metuens, ne Phrasis Hebraica non satis à Græcis intelligeretur, expositionem subjunxit. Discipulis itaque Jesu vitio verterunt Pharisæi & Scribæ, quòd manibus ab omni rerum profanarum contactu non lotis usque ad cubitum, secundùm instituta & traditiones majorum, cibum sumerent.

Theophyl.

Pharisæi enim & omnes Judæi, qui illos ut Magistros, & Legis ac Traditionum Judaicarum ferventiores observatores venerantur, *nisi crebrò laverint manus*, summo studio, nec semel, sed pluribus vicibus inter pranden-

dendum, *non manducant: tenentes traditionem Seniorum. Et à foro*, venientes, ubi genus omne hominum, Gentiles pariter & Judæi, mundi & immundi, versantur, quos attingere & alloqui contingit, & ex quorum contactu immunditia legalis rebus venalibus adhæret, *nisi baptizentur, non comedunt*. Nisi totum corpus mergendo purgaverint, cibum non sumunt. *Et alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare*. Aliæ sunt apud ipsos observantiæ, scilicet *baptismata calicum*, poculorum lotiones, *& urceorum, & æramentorum*, vasorum æneorum, *& lectorum*, in quibus ad mensam accumbitur.

Et interrogabant eum Pharisæi & Scribæ: Quare Discipuli tui non ambulant juxta traditionem Seniorum? Vitam non instituunt secundùm traditiones majorum, sed eas negligere, imò & contemnere frequenti transgressione videntur? *Sed communibus*, id est, impuris & illotis manibus *manducant panem*? cibum sumunt?

II. *Nihil est extra hominem introiens in eum*, & conscientiam ejus animamque non attingens, *quod possit eum coinquinare: sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem*, id est, immundum faciunt, invisumque Deo.

III. *Non intelligitis, quia omne extrinsecùs introiens in hominem, non potest eum communicare*, inquinare; *quia non intrat in cor ejus*; in animum, ex quo omne peccatum est, cùm nullum sit sine voluntate peccatum: *sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas*? Puriorem & defœcatiorem ciborum succum ad alimentum relinquens, cùm solæ feces alvo ejiciantur. *Dicebat autem: Quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem*. Nihil hominis animum inquinare potest, nisi quod ex ipso ortum habet. *Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ*, seu malitiæ ac fraudes, *dolus, impudicitiæ, oculus malus*, seu invidia, *blasphemia, superbia, stultitia*, seu inconsideratio cum pravo affectu conjuncta, ex quo rerum ad salutem animæ pertinentium incuria oritur. Stultitiam convitium in homines Theophylactus interpretatur. *Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem*. Omnes illæ affectiones pravæ, quæ factis se produnt, ab anima oriuntur, & hominem verè inquinant, Deoque invisum reddunt. Vide quæ diximus ad cap. 15. S. Matthæi.

IV. *Et inde surgens, abiit in fines Tyri & Sidonis; & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere*. Abiit in extremos Palæstinæ fines, quibus à Tyro & Sidone dirimitur. Et ingressus domum, ut paululùm quiesceret, Discipulis suis prohibuit, ne adventum ejus & præsentiam Syrophœnicibus manifestarent: ne de industria Gentiles ad se allicere videretur posthabitis Judæis, atque ita sibi ipsi contradicere, qui Discipulis jusserat, ne *in viam Gentium* abirent. Attamen latere non potuit, quia præsentiæ ejus fama vulgata est, ejus prohibitione non obstante. Quod igitur neminem scire voluit, signi voluntas fuit, non beneplaciti. Latere enim potuisset, si absolutè voluisset. Matt.10.5.

Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit in domum, *& procidit ad pedes ejus*. Cui cùm Jesus ne verbum quidem respondisset, silensque statim è domo egressus esset, mulier illum secuta est, & frustrà pro ipsa intercedentibus Discipulis, & Christo respondente: *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*: Illa nihilominus Christum humili & perseveranti prece solicitavit, iterùm ad pedes ejus provoluta, & clamans: *Domine, adjuva me*. Confer cum Matthæi cap.15.

V. *Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos*. Quo modo Christus venit per Sidonem, qui vetuerat Apostolis, ne civitates Gentium ingrederentur? Deinde è finibus Tyri ad Mare Galilææ non est iter faciendum per Sidonem, sed contra potiùs è Sidone per fines Tyri iter fieret ad Mare Galilææ. Nulla est difficultas secundùm Textum Græcum S. Marci, in quo nihil respondet his Latinorum Codicum verbis, *Venit per Sidonem*: sed simpliciter vertitur: *Et iterum exiens de finibus Tyri & Sidonis, venit ad Mare Galilææ*; consentiuntque Syriaca & Persica Versiones. Quòd autem dicitur Jesus venisse ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos, non significat, Mare Galilææ esse inter medios fines Decapolis; sed Christum per medium finium Decapolis transisse, ut ad Mare Galilææ se conferret, quemadmodum ex Græco Textu perspicuum est. Decapolis regio partim cis, partim ultra Jordanem, à Libano Monte ad Mare Galilææ, à decem suis præcipuis civitatibus ita nominata. Illæ autem erant, Cæsarea Philippi, Asor, Cedes Nephthali, Sephet, Corozain, Capharnaum, Bethsaida, Jotapata, Tiberias, & Bethsan, quæ Græcis Scythopolis est appellata.

VI. *Et adducunt ei surdum & mutum*. Diversa est hæc historia ab ea, quam S. Matthæus cap.9. & S. Lucas cap.2. commemorant. Nam ille mutus à dæmonio vexabatur, qui ipsum mutum fecerat: iste verò energumenus non erat, sed naturæ infirmitate in surditatem & linguæ impedimentum inciderat. Planè enim fuisse mutum, eruditi Interpretes non censent, ac proinde non à natura surdum, sed ex accidente. Sanè Græcus Textus habet, μογιλάλον, *ægrè loquentem*. Et Latina versio curationis ejus miraculum commemorans, ait: *Et solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè*. Quo significari videtur, priùs quidem loqui potuisse; sed non rectè, nec expeditè. Accedit, quòd si natura surdus fuisset ac mutus, nec sublato quidem linguæ vinculo, adhuc loqui potuisset, nisi priùs didicisset: aut hinc miraculi circumstantiam distinctiùs & clariùs explicuisset Euangelista.

Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus: & exspuens, tetigit linguam ejus; & suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est, Adaperire. Apprehendit eum seorsum à turba, ne popularem laudem captare videretur, nosque inanem gloriam fugere doceret. Immisit digitos suos in auriculas ejus, ut clausos meatus quasi perterebraret. Et in digitum suum exspuens, linguam ejus palato adhærescentem saliva sua velut irrigavit, ut volubilitatem ac motum recuperaret. Qui solo verbo ac imperio hoc miraculum operari poterat, contactum carnis salivæque suæ adhibuit, ut carnem suam vivificum esse divinitatis in ea inhabitantis & personaliter unitæ instrumentum testaretur. Suspexit in cœlum, ut à Patre suo omnia se habere, ad eum omnia referre doceret. Ingemuit, humanæ miseriæ condolens, quòd merito peccati in has ærumnas homo incidisset. Et ait illi, Ephpheta, id est, Adaperitor. Istud quasi Sacramentum fuit omnipotentiæ divinæ: Signis enim sensibilibus imperiale verbum adjunxit Jesus, ut Sacramenta nostra adumbraret: *Accedente enim verbo ad elementum, fit Sacramentum*. Ex hoc autem Christi facto originem habet antiquissima Baptismi ceremonia, ut baptizandorum aures & nares digitis saliva Sacerdotis perfusis contingantur, eademque illa verba usurpentur, quæ Christus protulit: *Ephpheta, quod est, Adaperire*. S.Augustin.

VII. *Et præcepit eis, ne cui dicerent*: ne miraculum vulgarent. *Quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant*. Quantò magis eis præcipiebat, ut rem celarent, tantò magis prædicabant ejus beneficentiam & potentiam, divinæ magnanimitatis & humilitatis incomparabilis esse cognoscentes, quòd laudem & gratiam pro collato beneficio nullam exigeret: cæterùm sui esse officii gratiam, eò ampliorem etiam invito (ut humano more loquamur) rependere. *Et eò ampliùs admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui*. Græcus Textus habet, ποιεῖ, *facit*, quo significatur ejus potentia ad similia miracula facienda, quoties voluerit. Benè omnia fecit, quod Dei, non meri hominis, proprium est. Nam *Opera Domini universa bona valdè*. Eccl.39.21

Sensus

Sensus Moralis.

I. *ET cùm vidissent quosdam ex Discipulis ejus communibus manibus, id est, non lotis, manducare panes, vituperaverunt. Pharisæi enim & omnes Judæi, nisi crebrò laverint manus, non manducant. Et à foro, nisi baptizentur, non comedunt.* Non in exterioribus solùm observantiis, sed in pietate & Dei cultu, per fidem, spem, & charitatem, Religio præcipuè consistit: non in lotione corporis, sed in ablutione cordis per aquam illam mundam, quam se Deus super nos effusurum promittit, id est, per Spiritum Sanctum: *Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio vestri.* Ezech. 36. 25. Cœlesti hac aqua abluendum est cor nostrum, quando cibos sumimus, ab oblivione beneficiorum Dei, qui dat escam omni carni, qui nos pascit à juventute nostra; abluendum est ab intemperantia, à desiderio lautiorum epularum, exquisitorum ciborum, à verbis scurrilibus & otiosis, ab inani lætitia, à vitiis quæ in hac hominis animalis actione frequenter surrepunt, nisi nobismetipsis attendentes, in Dei nomine & Spiritu comedamus & bibamus, amorem seu libidinem edendi & bibendi coercentes, quæ nos ad cibum & potum sumendum, non *necessitate refectionis, sed appetitu carnalis voluptatis* impellit. S. Aug. lib. 4. contra Julianum, c. 14. Hæc libido *contraria est dilectioni sapientiæ, hæc virtutibus inimica.* Iste amor edendi, non edendo, sed continendo est comprimendus. Sed & à foro revertentes, id est, à negotiis terrenis, à sæcularibus conversationibus; conscientiam examinare coram Deo, & mundare debemus, ne quid terrenarum sordium, quod frequentissimum est, nobis adhæserit. *Superstitiosa est hominum traditio, semel lotos ad manducandum panem crebriùs lavare; & a foro, nisi baptizentur, non comedere. Sed necessaria est doctrina veritatis, quæ jubet eos, qui cum pane vitæ descendente de cœlo participare desiderant, crebro eleemosynarum, lacrymarum, aliorumque justitiæ fructuum lavamento sua opera purgare, ut casto corde & corpore cœlestibus valeant communicare Mysteriis. Necessarium est inquinamenta, quæ ex temporalium negotiorum curis quisque contraxerit, subsequenti bonarum cogitationum & actuum permundet instantia, si internæ refectionis cupit epulis perfrui.* Beda in hunc locum. Non calices, urceos, æramenta, & lecta superstitiosè abluenda sunt; sed animæ sordes abstergendæ fonte lacrymarum. S. Laur. Nov. hom. 1. *Fons numquam deficit, aqua intus est, ablutio in arbitrio est, sanctificatio in solertia est, remissio in rore est lacrymarum. Fons est in homine consecratus perpetua pœnitudo. Noli jam quærere neque Ioannem, neque Iordanem: ipse tibi esto Baptista.* Manus, id est, operum sordes, abluendæ sunt eleemosynis, non semel, sed frequenter. Hæ sunt velut quotidianum baptisma. Nam baptisma semel mundat, & semel à peccato liberat: *Eleemosynam autem quotiescumque feceris, toties veniam promereris;* (inquit antiquus Pater.) Hæc ablutio frequentanda est cùm ad mensam sedemus. *Mittite partes his qui non præparaverunt sibi.* 2. Esdræ 8. 10.

II. *Mulier statim, ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.* Ad pedes Jesu curramus & procidamus, ut animam nostram à peccato, & à dæmonio, qui per peccatum eam sibi subjicit, misericordia sua & gratia medicinali liberet. Orationem nostram formet fides, comitetur humilitas, perseverantia sustentet. Indignos nos judicemus Pane filiorum, cùm in mortale peccatum incidimus, præcipuè verò cùm in eadem peccata frequenter sumus relapsi, velut canes ad vomitum redeuntes. Misericorditer actum nobiscum existimemus, si de micis puerorum sub mensa cadentium comedamus, piis lectionibus, auditione verbi Dei pascamus animam, humiliemus nosmetipsos, orationibus, lacrymis, jejuniis, eleemosynis Dei misericordiam exorantes, divinæ justitiæ satisfacientes; cupiditates nostras & pravos habitus, radices peccatorum nostrorum exscindere satagentes; dantes operam, ut verè filii Dei simus, conformes imagini unigeniti Filii ejus, Spiritum ejus habentes in nobis clamantem, Abba, Pater; mandata ejus implentes, non timore pœnæ, ut servi, sed amore justitiæ, ut filii, antequam sumamus panem filiorum. *Ascendat homo adversùm se tribunal mentis suæ... Constituto in corde judicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidam sanguis animi confitentis per lacrymas profluat. Postremò ab ipsa mente talis sententia proferatur, ut se indignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini: ut qui separari à regno cœlorum timet per ultimam sententiam summi Iudicis, per Ecclesiasticam Disciplinam à Sacramento cœlestis panis interim separetur... Iudicet ergo se ipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat in melius: ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cùm ipse in se protulerit severissimæ medicinæ, sed tamen medicinæ, sententiam, veniat ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur: & tamquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à Præpositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum: ut in offerendo sacrificio cordis contribulati devotus & supplex, id tamen agat, quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum.* S. Aug. serm. 351. aliis 50. inter 50. Mulier statim, ut audivit de eo, intravit, & procidit ad pedes ejus. Christiani qui Euangelium audiunt, qui Christi verbis & miraculis credere se profitentur, qui interiori gratiæ ejus voce admonentur, ut resipiscant à diaboli laqueis, in quibus tenentur captivi ad ejus voluntatem, corda sua obdurant, pœnitentiam differunt, dicunt, Modò & modò, & illud modò non habet modum. Mulier illa Gentilis rogabat Jesum, ut dæmonium ejiceret de filia ejus. Mulieres pleræque Christianæ dæmonem in animas filiarum suarum introducunt: dæmoni vanitatis & impudicitiæ, principi hujus mundi, per sæculi amorem atque mores, per luxum, choræas, spectacula, aditum pandunt in cor filiarum suarum. *Theatrum omnium dæmonum templum est, privatum consistorium impudicitiæ... Quòd si nobis omnis impudicitia execranda est, cur liceat audire, quæ loqui non licet; cùm etiam scurilitatem, & omne vanum verbum judicatum à Deo sciamus? Cur æquè liceat videre, quæ facere flagitium est? Cur quæ ore prolata communicant hominem, ea per oculos & aures admissa, non videantur hominem communicare: cùm spiritui appareant aures & oculi, nec possit mundus præstari, cujus apparitores inquinantur? Habes igitur & theatri interdictionem de interdictione impudicitiæ..... Pudicitiam ediscet attonitus in mimos? Imò in omni spectaculo nullum magis scandalum occurret, quàm ille ipse mulierum & virorum accuratior cultus, ipsa consensio, ipsa in favoribus aut conspiratio aut dissensio, inter se de commercio scintillas libidinum conflabellant. Nemo denique in spectaculo ineundo prius cogitat, nisi videri & videre.* Tertul. lib. de Spectac. Sic mors per fenestras, sic inimicus per portas intrat.

III. *Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens, tetigit linguam ejus. Et suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est, Adaperire.* Surdus iste & mutus hominis peccatoris typus est, qui Dei ad cor loquentis vocem non audit, quia interioris hominis aures obturatas habet in modum aspidis adversùs sapientis incantatoris vocem; & linguam habet invisibili vinculo ligatam, ne proprias infirmitates cœlesti Medico aperiat, & divinam misericordiam ac bonitatem imploret. Hic igitur ad Jesum adducendus est, & ad Ecclesiæ Præpositos, qui Christi Jesu vice in

terris

terris funguntur. Hi in primis illum apprehensum à turba abducere debent, id est, à pravorum hominum consortio, societate, à sæculari conversatione, à proximis peccandi occasionibus, à turbulentis cogitationibus, sermonibus, operibusque inordinatis, atque à lata via, per quam multi ambulant, avocare. Digitos deinde suos in aures ejus inserere debent Christi ministri, illum à fiducia rerum terrenarum & fluxarum abducere, ad fidem vivam in Christum, & studium doctrinæ cœlestis, quæ est ex auditu, adhortari: saliva sapientiæ Euangelicæ ita afficere palatum ejus ac linguam, ut ei sapiant quæ Dei sunt, & de rebus meliùs, quàm antea, judicet. Suspiciat præterea in cœlum Pastor & Rector animarum, ad quem surdus ille & mutus abducitur; agnoscat nihil se posse in ejus curatione, nisi Deus dederit; oret, ingemiscat, ut Christus jubeat ipsi adaperiri aures mentis, & solvi linguæ vincula, ut peccata sua confiteatur, & quæ Dei sunt, palam prædicet.

Misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens, tetigit linguam ejus. Quid per digitos Redemptoris, nisi dona sancti Spiritus designantur? Unde cùm in alio loco ejecisset dæmonium, dixit: *Si in digito Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos Regnum Dei.* Qua de re per alium Euangelistam dixisse narratur: *Si in Spiritu Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos Regnum Dei.* Ex quo utroque loco colligitur, quia digitus Dei Spiritus vocatur. *Digitos ergo in auriculas mittere, est per dona Spiritus Sancti mentem surdi ad obediendum aperire.* Quid est verò, quod exspuens linguam ejus tetigit? *Saliva nobis est ex ore Redemptoris, accepta sapientia in eloquio divino. Saliva quippè ex capite defluit in ore. Ea ergo Sapientia, quæ ipse est, dum lingua nostra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur.* Suspiciens in cœlum, ingemuit: *Non quod ipse necessarium gemitum haberet, qui dabat quod postulabat; sed nos ad eum gemere, qui cœlo præsidet, docuit: ut & aures nostræ per dona Spiritus sancti aperiri, & lingua per salivam oris, id est, per scientiam divinæ locutionis, solvi debeat ad verba prædicationis.* Cui mox *Ephpheta*, id est, *Adaperire*, dicitur: *Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus.* Propter clausas aures dictum est, Adaperire. *Sed cui aures cordis ad obediendum apertæ fuerint, etiam linguæ ejus vinculum solvitur: ut bona quæ ipse fecerit, etiam facienda aliis loquatur.* Unde subditur: *Et loquebatur rectè.* Ille enim rectè loquitur, qui priùs obediendo fecerit, quæ loquendo admonet esse facienda.

Luc. 11. Matth. 12.

S. Gregor. M. hom. 10. in Ezech.

IV. *Et præcepit eis, ne cui dicerent: quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant.* Docet Christus exemplo suo fugere plausus populares: docet turba miraculi testis, Dei beneficia prædicare, & justorum laudes, illis etiam invitis, celebrare; de salute proximorum gaudere, & Deum in omnibus laudare, qui benè omnia fecit.

Theophyl. in hunc loc.

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

I. *IN diebus illis*, sub id tempus, *iterum cùm turba multa esset*, triduo solido cum Jesu versata in deserto, illique tam ardenti studio adhærens, ut cibi & potus oblivisceretur: convocatis Discipulis, ait illis: *Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me*: mecum perseverant, ut audiant verbum Dei. *Et si dimisero eos jejunos, deficient in via*: vires eos deficient, deliquium patientur; *quidam enim ex eis de longè venerunt.* Quod narraturus hìc est miraculum multiplicationis panum secunda vice à Christo factum Euangelista significat hoc adverbio, *Iterum.*

Et responderunt ei Discipuli sui: Vnde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine? Ubi poterunt hìc inveniri panes, unde comparari, cùm desertus sit & inhabitatus locus? Stupenda Discipulorum tarditas & diffidentia, qui cùm prioris miraculi spectatores fuissent ac ministri, illius quasi jam obliti, vel nondum intelligentes, Dominum, quandocumque vellet, semper posse, quod semel potuit, quærunt: *Vnde quis poterit saturare* turbas panibus *in solitudine*? Nondum scilicet advenerat tempus, quo induerentur virtute ex alto. *Nondum Spiritus erat datus, quia nondum Iesus erat glorificatus.*

Joan. 7. 39.

Et interrogavit eos, Quot panes habetis? Non quasi ignorans, sed ut eorum animos ad suæ virtutis ac potentiæ considerationem excitaret. *Qui dixerunt: Septem.* Vide quæ diximus ad cap. 15. S. Matthæi.

II. *Et exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere cum eo*, altercari, quærentes ab illo signum de cœlo, ad exemplum Mosis, Josue, Eliæ, Isaiæ, ut periculum facerent, num Doctor esset à Deo missus, & in cœlo haberet potestatem: *tentantes eum. Et ingemiscens spiritu*, intra se, ex intimis præcordiis, *ait: Quid generatio ista signum quærit?* quasi non sufficiant tot ac tanta, quæ jam edidi miracula, ad missionem meam ac veritatem doctrinæ comprobandam. *Amen dico vobis, Si dabitur generationi isti signum.* Non dabitur ipsi signum è cœlo. Sic Psal. 88. dicitur: *Semel juravi in Sancto meo, Si David mentiar:* id est, Davidi non mentiar. Aliud primi adventus tempus deposcit, aliud secundi. Primo adventui conveniebant signa terrena, posteriori cœlestia servantur. Nunc tamquam Medicus occultè venit: tunc tamquam judex venturus cum gloria & claritate, pœnasque ab improbis exacturus est. Quapropter in priori adventu miracula non edidit, nisi ad hominum utilitatem, qui propter nos homines & propter nostram salutem de cœlis descendit: in secundo autem adventu signa edet de cœlo ad improborum terrorem, ad ultionem inimicorum suorum, & creaturam suam armabit contra insensatos.

Victor Antiochenus in hunc loc.

III. *Et præcipiebat eis, dicens: Videte & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.* A doctrina Pharisæorum, & Herodianorum, quæ dicitur Herodis, quia Herodi honorem deferebant, qui Messiæ debebatur: vel aulicorum Herodis, qui Sadducæi erant, ut eorum Princeps. *Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus*, &c. Vide quæ diximus ad cap. 16. S. Matthæi.

IV. *Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum, ut illum tangeret.* Qui cæcum adduxerunt, credebant, Jesum illi restituere posse visum; sed eorum fides infirma fuisse videtur, qui non alio modo Jesum sanare posse infirmos putabant, nisi contactu. Quamquam fortè simplici animo rogabant, ut illum tangeret, quòd scirent, consuevisse Christum iis, quos curabat, manum imponere. *Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum, si quid videret.* Eduxit eum extra vicum, extra Bethsaidam, quæ vicus vocatur ex usu veteri, tametsi nuper jus civitatis accepisset, Josepho teste: Unde & à S. Joanne *Civitas* vocatur. Eduxit eum extra civitatem, ut coram paucis miraculum faciens, popularem plausum & jactantiam fugere nos doceret. Interrogavit eum, si quid videret. Statim cæcum perfectè illuminare poterat, sed potentiam suam ad fidem ipsius adhuc imperfectam moderari voluit. Juxta fidei enim magnitudinem, & sanitas datur. Itaque fidem ejus, quam dederat, sensim perfecit Jesus, sensim illum intùs illuminavit, sicut visum corporis illi sensim restituit. *Et aspiciens ait* cæcus ille jam videre incipiens: *Video homines velut arbores ambulantes.* Video homines ambulantes, sed arborum instar mihi apparent: id est, formam quidem

Joan. 1. 44.

Theophyl. in hunc loc.

Beda in hunc locum.

cor-

corporum inter umbras aspicio; sed nulla membrorum lineamenta, visu adhuc caligante, discernere valeo, quales condensæ arbores à longè spectantibus, vel certè in luce nocturna, solent apparere, ita ut non facilè arbor, an homo sit, possit cognosci. *Deinde iterum imposuit Iesus manus super oculos ejus, & cœpit videre*, oculis juxta fidei incrementum illuminatis: *& restitutus est, ita ut clarè* eminùs, dilucidè *videret omnia*: nihilque deesset visus illius perfectioni. *Et misit illum in domum suam*, quæ ab oppido dissita erat, *dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum* (Bethsaidam) *introieris*, illac transeundo, *nemini dixeris*, miraculum in tui gratiam factum nemini oppidanorum dixeris. Bethsaitæ scilicet indigni erant, qui Christi miracula deinceps viderent, vel audirent, qui ejus verba & miracula hucusque contempserant. Ideòque væ illis dixit ob incredulitatem. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die judicii, quàm vobis.*

Matt.11.21.

V. *Et egressus est Iesus, & Discipuli ejus in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat Discipulos suos, dicens eis: Quem me dicunt esse homines?* Vide quæ diximus ad cap.16. S. Matthæi.

VI. *Et cœpit docere eos, Quoniam oportet Filium hominis pati multa, reprobari*, nihili pendi, abjici tamquam Judæi nomine indignum, *à Senioribus & à Summis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere*; id est, tertio post die, ut illud Vaticinium impleatur: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.*

Psal.117.22.

VII. *Et apprehendens eum Petrus*, seorsum abducens, *cœpit increpare eum*, amantis affectu. *Qui conversus, & videns Discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me, satana, quoniam non sapis, quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Crucis sacramentum & resurrectionis meæ mysterium non capis: Ideò me arguere audes, quasi temerè morti me offeram, cùm possim passionem & mortem vitare si velim. Recede à me, qui instar satanæ mihi adversaris, & consilio meo de passione & morte propter salutem hominum subeunda obluctaris. Petri confessionem, & promissionem supremæ in Ecclesia potestatis ligandi atque solvendi animas, illi factam à Christo, S. Marcus prætermittit, quam S. Matthæus commemoravit: *Quia cùm unus* Magistrum & Discipulum *Spiritus impleat, alter ab altero, ille in docendi, iste in scribendi studio non discordat. Sicut enim Petrus à propria sua laude cohibuit: ita veridicus illius interpres ab ea, quam in Magistro non didicit, suæ descriptionis articulum refrænavit. Ad magnum quippè est nostræ ædificationis exemplum, ut & ille de se non efferenda, sed reprehendenda proferret; & iste sic per veritatis lineam rectus incederet, ut ne ad Magistri quidem favorem aliquatenus declinaret..... Hi planè libenter alios laudibus efferunt, qui laudem ab adulatoribus quærunt. Caterùm qui recusat accipere, dedignatur offerre. Enimverò ex Matthæi libro, qui jam utique fuerat editus, Beati Petri laudes Marcus addiscere potuit, quas in ejus relationibus non audivit: sed morigeratus est Magistro; & qui non delectabatur suis, laudibus abstinuit alienis.* S. Petrus Damian. ser.14.

VIII. *Et convocata turba cum Discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, deneget semetipsum, & tollat crucem suam.* Quasi dicat: Tu me reprehendis, Petre, quòd Passioni Crucis & morti me exponam: Ego autem tibi significo, quòd nisi quis semetipsum abneget, crucemque tollat suam, indignus est, qui meus sit discipulus. Vide quæ diximus ad 16. cap. S. Matthæi.

Qui enim me confusus fuerit & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice, & Filius hominis confundetur eum, cùm venerit in gloria Patris sui cum Angelis sanctis. Qui me erubuerit, & confiteri nomen meum noluerit coram hominibus istis spuriis & peccatoribus, neque hunc ego pro meo agnoscam in ultimo meo adventu, cùm veniam in statu glorioso mundum judicaturus.

IX. *Et dicebat illis: Amen dico vobis, Quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei veniens in virtute.* Ut autem cognoscatis, vana non esse, quæ de gloria mea vobis prænuncio, sunt aliqui ex hìc stantibus (scilicet Petrus, Jacobus & Joannes) qui non morientur, donec eis ostendero in Transfiguratione mea, quanta cum gloria venturus sim olim. Nihil enim aliud erat Transfiguratio, quàm secundi Adventus significatio: Sic enim tunc & ipse fulgebit, & sancti ejus. Theophyl. in hunc loc.

Sensus Moralis.

I. *Misereor super turba, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent, quod manducent.* Electorum turba ante Legem, tempore Legis, & tempore Gratiæ Euangelicæ, quasi tridui spatio, Christo semper adhæsit per fidem, spem, & charitatem. Veteres justi ferventissimis desideriis ad Christum panem cœlestem, panem vivum, panem Angelorum, qui se panem nostrum quotidianum fecit, suspirarunt. Judæi carnales non habebant, quod manducarent, cùm figuras dumtaxat & umbras Panis vivi, qui de cœlo descendit, haberent, & victimas animalium, quæ animam alere non poterant. *Umbram enim lex habens futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum: per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, numquam potest accedentes perfectos facere.* Gentiles verò in cultu suo & falsa Religione nihil habebant, quod gustatum, mortem non afferret. *Esurientes & sitientes, anima eorum in malis tabescebat.... Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis.*

Hebr.10.9.

Ps.106.5.18.

Et si dimisero eos jejunos, deficient in via; quidam enim ex eis de longè venerunt. Quamdiù in vitæ hujus itinere ambulamus, ex hujus mundi deserto ad cœlestem patriam dimittendi, fides debilitatur, spes languescit, charitas refrigescit, in iis præsertim hominibus, qui de longè venerunt, qui è regione umbræ mortis, ex infidelitatis aut mortalis peccati statu & diuturna consuetudine accesserunt ad Jesum verba ejus audituri, & mandatis ejus obtemperaturi, nisi quotidiano gratiæ suæ auxilio vires ipsis addat. Misericordia erga eos afficitur, qui verbum ejus audiunt, & esuriunt justitiam. *Esurientes implevit bonis... Misericors & miserator Dominus escam dedit timentibus se*, qua vivere possint corda eorum in sæculum sæculi. *Christus nullum vult dimittere jejunum: omnes enim vult deliciis suorum donorum alere, & maximè eos, qui triduo apud se manent, hoc est, baptizatos.* Quia enim baptismus tribus mersionibus, & trium Sanctissimæ Trinitatis personarum invocatione perficitur, cum Jesu quasi triduo manent, qui per baptismum illuminantur. Accepit septem panes, spirituales scilicet sermones: Numerus enim septenarius, Spiritus Sancti symbolum est, qui perficit omnia. Comedunt autem per baptismum illuminati, & saturantur, & reliquiæ supersunt. Neque enim omnes verborum divinorum & sacrorum librorum sensus edere valent. Comedunt, quantùm ipsis sufficit, quantùm capere valent; & plures sportæ reliquiarum supersunt, sensus scilicet magis spirituales & profundiores. Comedunt viri, mulieres, parvuli, Pastoribus cœlestem panem frangentibus, & apponentibus, Christo benedicente, modò humilitatem & docilitatem afferant. Nam *Scriptura sic loquitur, ut altitudine superbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos pascat, affabilitate parvulos nutriat.* Luc.1.53. Ps.110.5. Theophylact. hunc loc. S. Aug. lib.1. de Genesi ad Litter.c.3.

II. *Quidam enim ex eis de longè venerunt.* Peccatoribus qui diù à Deo procul fuerunt, in cœno vitiorum

in occasionibus peccati, in pravis consuetudinibus multo tempore permanentes, Eucharistia porrigenda non est, ante probatis, Dei verbo pastis, & ad Christi Corpus manducandum ante præparatis, in ejus comitatu perseverantibus, rerum temporalium præ ardore Jesum sequendi & audiendi oblitis, & esurientibus, id est, ferventi charitatis desiderio ad cœlestem mensam
Ps.41.1. aspirantibus. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Ad te, *panem desiderabilem*: Ad te qui nos solus reficere & satiare potes: *Qui optat, honorat* (inquit
Tertull. lib. de Pœnit. Tertullianus) *Desiderium, honor rei desideratæ. Desiderium* (inquit S. Thomas) *quodammodo facit desi-*
2.p.q.14.ar.6. *derantem aptum & paratum ad susceptionem desiderati.* Amor castus Dei, necessaria dispositio est ad sacram corporis Christi communionem: *Ex amore* autem *provocatur desiderium sumendi.* Hinc Eucha-
3.p.qu.80.ar. 10. ad 3. ristia Ecclesiastico loquendi more olim *Desiderata* vocabatur.

III. *Et responderunt ei Discipuli sui: Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?* Res terrenæ, temporales & caducæ cor hominis sustentare, sanare, satiare non possunt. Illud sustentat Spiritus Sanctus virtute sua, septemque donis, quasi septem panibus; sanat illud Christus gratia sua; satiabit Deus gloria
S. August. sua. Animam Dei capacem, quiquid Deo minus est,
» non implebit. Fecisti nos Domine ad te, & inquietum
» est cor nostrum, donec requiescat in te. *Satiabor cum*
» *apparuerit gloria tua.* Solus Christi cibus animam sa-
Ps.16.15. tiare potest. *Et manducaverunt, & saturati sunt, & sustulerunt, quod superaverat de fragmentis, septem*
Theophyl. in hunc loc. *sportas.* Hinc etiam discimus, nos iis quibus indigemus, contentos esse, nec de crastino solicitos. Turbæ enim non abstulerunt secum reliquias panum, sed Discipuli has collegerunt, pauperibus utique erogandas: siquidem vers.14. dicitur: *Et obliti sunt panes sumere: & nisi unum panem non habebant secum in navi.* Unus panis, quem secum habebant in navi, mysticè ipsum *Panem vitæ*, Dominum Salvatorem desi-
Beda in hunc locum. gnat: *Cujus amore quia semper intùs reficiebantur in corde, minùs de terreno pane, quo corpus pasci solet, curabant.*

IV. *Videte & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.* Fermentum Pharisæorum, est hypocrysis. Hoc fermento infecti sunt, qui speciem habent pietatis; virtutem autem ejus abnegant. Fermentum Pharisæorum est, decreta Legis divinæ traditionibus hominum postponere, Legem verbis prædicare, factis impugnare. Fermentum Pharisæorum, est doctrina falsa Hæreticorum, illorum præsertim, qui ab Ecclesia Catholica palàm & exteriùs secessioné non faciunt, ut Quietistæ, quorum fermentum eò
Galat.5.9. periculosius, quò videtur spiritualius: *Modicum fermentum totam massam corrumpit* (inquit Apostolus.) Fermentum Herodis, est Aulicorum ambitio, sunt malæ Politicorum artes, qui fruuntur Mundo, ut utantur Deo; qui Religionem privatis commodis aut Reipublicæ temporalibus utilitatibus subjiciunt, & servire faciunt: qui cùm effrænem circa Religionis delectum libertatem ament, nihilominùs Religionem Principis exteriùs profitentur. Sic Jeroboam Princeps politicus Religionem ad suas utilitates accommodavit, & vitulos aureos decem Tribus Israelitarum adorandos proposuit in Montibus Dan & Bethel, Altari, Sacerdotibus, & solemnitate constitutis, ne si Hierosolyma Religionis & sacrificiorum ergo ascenderent, ad Roboami Regis Juda obedientiam reverterentur. *Dixitque Ieroboam in corde suo: Nunc re-*
3.Reg.12. *vertetur Regnum ad domum David, si ascenderit populus iste, ut faciat sacrificia in domo Domini in Ierusalem: & convertetur cor populi hujus ad Dominum suum Roboam Regem Iuda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra ascendere in Ierusalem. Ecce Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.* Sic Achaz Rex Juda Rempublicam pessum ire videns, Deo ob ejus scelera irato, & ab Assyriis primùm, deinde ab Israelitis vastatam Judæam, immolavit Diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: *Dei Regum Syriæ auxiliantur eis; quos ego placabo hostiis, & ade-*
2.Paral.28.23. *runt mihi.* Sic Judæi, qui in Ægyptum fugerant, à Jeremia de Idololatria reprehensi, obstinatè responderunt sanctissimo Prophetæ, se in cultu Reginæ cœli perseveraturos, quem rebus suis commodum & opportunum experiebantur. *Sermonem quem locu-*
Jerem.44.16. & seq. *tus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: sed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur de ore, ut sacrificemus Reginæ cœli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos & patres nostri, Reges nostri, & Principes nostri, in urbibus Iuda & in plateis Ierusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus.* Sic in Religionis externa professione moribus hominum, inter quos vivit, accommodare se debere, & Principum legibus obsequi Mundi sapientem & politicum, sentiebat Seneca falsò sapiens & infeliciter politicus, teste S. Augustino lib.6. de Civitate Dei, cap.10. *In his* (inquit) *Sacris Civilis Theologiæ has partes potiùs elegit Seneca Sapienti, ut eas in animi Religione non habeat, sed in actibus fingat. Ait enim:* Quæ *omnia Sapiens servabit tamquam legibus jussa, non tamquam Diis grata... Omnem istam ignobilem Deorum turbam, quam longo ævo longa superstitio congessit, sic adorabimus, ut meminerimus, cultum ejus magis ad morem, quàm ad rem pertinere.* Sic iste quem Philosophia quasi liberum fecerat, tamen quia illustris Populi Romani Senator erat, colebat quod reprehendebat, agebat quod arguebat, quod culpabat adorabat.

V. *Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum, ut illum tangeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum, si quid videret.* In hoc cæco paulatim à Domino curato designatur illuminatio cordium stultorum, longè-
Beda in hunc locum. que à via veritatis aberrantium. Rogandus est Christus, ut ea gratiæ suæ potentissima & efficacissima virtute tangat. Apprehendit manum cæci, ut eum ad executionem bonæ operationis confortet. Educit extra vicum, ut à vita vulgari segregatus, voluntatem sui Conditoris, qua illuminari mereatur, liberiùs sedulo corde scrutetur. Quisquis enim lumen æternitatis videre desiderat, non exempla turbarum, sed ducatum Redemptoris sui sequatur, necesse est. Cæcum hunc paulatim Christus curat, quem subitò poterat curare, ut humanæ cæcitatis gravitatem ostendat, quæ sensim & per quosdam profectuum gradus ad agnitionem Dei pervenire solet: seu ut suæ nobis gratiæ crebra daret indicia, per quam singula nostræ perfectionis incrementa, ut proficere aliquid possint, nec deficiant, adjuvat. Sputum oris Domini, gratiam Spiritus ejus designat: Tactus manuum ejus, virtutem adjutorii ipsius. Expuens ergo in oculos cæci Dominus, imponit manus suas, ut videat, quia *Cæcitatem generis humani, & per invisibilia divinæ pietatis dona, & per exhibita foris Sacramenta assumptæ humanitatis abstersit.* Primùm autem is, qui curabatur, videbat homines, quasi arbores ambulantes. Primus nempè cuique virtutis introitus est, hominum vitam, moresque cæterorum inspicere, ut quicquid uspiam boni viderit, imitetur; quicquid mali, caveat ac detestetur. Sed quisquis ita desipit, ac longi temporis obscuritate depressus est, ut inter bonum & malum, fidem & perfidiam, sincera pietatis opera, & simulationem justitiæ adhuc discernere nesciat, quasi ambulantes homines instar arborum cernit, quia facta multitudinis absque luce discretionis videt. Perfectè demùm illuminatur, cùm gratia Christi vim illi confert discernendi, quæ maximè hominum vita sequenda, quorum sit audienda doctrina. *Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, & cæpit videre, & restitutus est, ita ut clarè videret omnia.* Clarè videt omnia qui cæcus fuit, cùm is qui illuminari intùs meruit, manifestè didicit, quomodo credendum, qualiter vivendum, quæ pro fide veritatis atque operatione justitiæ præmia in futuro

turo ſperanda ſint. *Et miſit illum in domum ſuam.* Hinc admonentur omnes, qui agnitione veritatis illuſtrantur, ut ad cor ſuum redeant; & quantum ſibi donatum ſit, conſiderent, collatiſque ſibi à à Deo beneficiis digna bonorum operum executione reſpondeant.

Et apprehenſa manu cæci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos ejus, impoſitis manibus ſuis, interrogavit eum, &c. Apprehenſa manu ejus, eum de domo infidelitatis educit, *ut ante fidem, quàm oculos daret.... Divino ore luciferam dat ſalivam, ut ſancti roris gutta baptizaret oculos peccatoris.* Et impoſuit illi manus. *In faciendo, in reparando, in componendo hominem, Dominicæ manus curatrices hominibus ſemper adſunt.* Manus *tuæ fecerunt me, & plaſmaverunt me.* Et interrogavit eum, ſi aliquid videret. Interrogat ut homo, operatur ut Deus. Interrogat, ut præſentes ſcirent, futuri cognoſcerent, cæcitatis hujus non eſſe ſimplicem, ſed myſticam curam. Reſpondit qui curabatur: Video homines ſicut arbores ambulãtes. Qui à Chriſto curari incipit, videt res omnes terrenas tranſire, areſcere, ad tempus plantatas eſſe, non poſt multum temporis eradicandas. Iteranda eſt cura Chriſti, ut perfectè illuminati cordis oculi futura, certa, manentia videant & æterna. *Deus qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris, ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei in facie Chriſti Ieſu..... Non contemplantibus nobis, quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna.*

Et veniunt Bethſaidam, & adducunt ei cæcum, &c. Cæcus iſte eſt Judæus, qui in Synagoga, hoc eſt, in perfidiæ domo, & in vico, hoc eſt in conventu malignantium, ignorantiæ cæcitate tenebatur, & ſedebat oppreſſus. Hinc eſt, quòd non veniebat ad Chriſtum, ſed venit ad eum Chriſtus, & apprehendit manum ejus, ut *Dono vocantis, non beneficio Legis*, non proprio curatum ſe gloriaretur arbitrio. Educit eum foras, *Vt in Eccleſia lucem fidei videat per libertatem gratiæ, qui ſub Legis velamine nil videbat.* Imponit ei primùm manum, *Vt videat tranſire umbram Legis*: ut Sacerdotes, Scribas, Phariſæos, & figuram totam Judaicæ obſervantiæ, videat velut arbores præterire, quæ ut naſcuntur, vireſcunt, floreſcunt, fructificant in tempore, ſic ſeneſcunt, pereunt, evaneſcunt. Iterùm imponit ei manum, *Vt reſurgens non jam caduca videat, ſed æterna*; & videat, quicquid eſt luminis, honoris, & gloriæ; ſicut ille magnus ex ipſis Paulus, qui extra vicum, & in via Judæus cecidit, ut reſurgeret Chriſtianus, & cæcatus eſt in Lege, ut videret in Gratia. *Surrexit autem Saulus de terra, apertiſque oculis nihil videbat..... Et abiit Ananias, & introivit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus miſit me Ieſus, qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu Sancto. Et confeſtim ceciderunt ab oculis ejus tamquam ſquamæ, & viſum recepit.*

Et miſit illum in domum ſuam, dicens: Vade in domum tuam. Quamdiù in hoc pago, id eſt, mundo agimus, anima ſumus cæci: educti autem è mundo & ſæcularibus negotiis, à Chriſto ſanamur. Poſtquam autem ſanati fuerimus, dicit nobis, ne ultra revertamur in pagum, ſed in domum. *Domus autem uniuſcujuſque noſtrum cœlum, & manſiones quæ illic ſunt.*

VI. *Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Petrus, dixit: Tu es Chriſtus.* A ſolis Veritatis diſcipulis, in Schola Chriſti, id eſt, in Eccleſia Catholica, Dei revelatione, ejuſdem Chriſti Domini ac Salvatoris noſtri myſteria cognoſcuntur, divinitas & humanitas, paſſio & reſurrectio, crux & gloria. Divinitatis ſuæ fidem in Diſcipulorum ſuorum animis firmari voluit Jeſus, antequam illis paſſionis & crucis ſuæ myſteria revelaret: contra verò pati priùs voluit & crucifigi, quàm Divinitas ſua Judæis ac Gentibus prædicaretur: ut crucem iter eſſe ad gloriam oſtenderet. *Et comminatus eſt eis, ne cui dicerent de illo. Et cœpit docere eos, Quoniam oportet Filium hominis pati multa, & reprobari à Senioribus, & à ſummis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & poſt tres dies reſurgere.* Felices nos, ſi Chriſto compatiamur, ut conregnemus, ſi configuremur morti ejus, ſi cum ipſo configamur cruci. *Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus: ſimul & reſurrectionis erimus. Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus, quia ſimul etiam vivemus cum Chriſto.... Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Qui à Chriſti cruce, qui à mortificatione Chriſtiana nos abducit, ille à nobis habeatur ut Satanas, quamvis propinquus, quamvis amicus: *Vade retro me Satana, quoniam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum.* Animalis ille homo eſt, Spiritum Chriſti non habens: *Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.* Spiritum Chriſti non habet, qui crucem Chriſti non amat, non fert, non ad eam amandam & ferendam alios adhortatur.

VI. *Et convocata turba cum Diſcipulis ſuis, dixit eis: Si quis vult me ſequi, deneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Non Apoſtolos ſolùm, ſed turbas, id eſt, Chriſtianos omnes ſpectat hoc præceptum, quod totius Moralis Euangelicæ compendium quoddam jurè dixerimus. Abnegandus omninò vetus homo cum actibus ſuis. Abnegandum, rejiciendum, extirpandum eſt, quicquid in intellectu noſtro, in voluntate, in memoria, in affectibus noſtris contrarium eſt Euangelio & Cruci Chriſti. *Tunc noſmetipſos abnegamus, cùm vitamus, quod per vetuſtatem fuimus; & ad hoc nitimur, quò per novitatem vocamur.* Sic ſeipſum S. Paulus abnegaverat: *Vivo* (inquit) *jam non ego, vivit verò in me Chriſtus.* Extinctus nempè fuerat ſævus ille perſecutor, & vivere cœperat pius Prædicator. Igitur *Niſi quis à ſemetipſo deficiat, ad eum qui ſuper ipſum eſt, non appropinquat: Nec valet apprehendere, quod ultrà ipſum eſt, ſi neſcierit mactare quod eſt.* Duobus autem modis crux tollitur, cùm aut per abſtinentiam affligitur corpus, aut per compaſſionem proximi affligitur animus. Utroque modo S. Paulus crucem ſuam ferebat: *Caſtigo*, inquit, *corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicavero, ipſe reprobus efficiar*: Ecce crucem carnis. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Ecce crucem mentis. Perfectus ſcilicet Prædicator, ut exemplum daret abſtinentiæ, crucem portabat in corpore: Et quia in ſe trahebat damna infirmitatis alienæ, crucem portabat in corde.

VII. *Qui enim me confuſus fuerit, & verba mea, & Filius hominis confundetur eum, cùm venerit in gloria Patris.* Non ſufficit mentalis fides, ſed oris etiam confeſſio exigitur. Nam quia duplex eſt homo, duplex fiat & ſanctificatio. Sanctificatur quidem anima per fidem, corpus autem per confeſſionem. Quem igitur puduerit crucifixum confiteri Deum ſuum, illius & ipſum pudebit. Perſecutionis tempore erubeſcere poterant Chriſtiani facultatibus ſpoliari, dignitatibus dejici, verberibus affligi: Pacis autem tempore, quia hæ nobis occaſiones deſunt, eſt aliud quo nobis oſtendamur. Veremur ſæpè à proximis deſpici, dedignamur injurias tolerare. Si contingat jurgium cum proximo, erubeſcimus priores ſatisfacere. Cor quippè carnale, dum hujus vitæ gloriam quærit, humilitatem reſpuit. Nonnè hoc eſt de Chriſto & ejus Euangelio erubeſcere?

S. Petr. Chryſ. ſerm. 176.

Pſal. 118.

2. Cor. 4.

S. Petr. Chryſ.

Act. 9. & 17.

Theophyl. in hunc loc.

Rom. 6. 5. 8.

Act. 14. 21.

Rom. 8. 9.

Beda in hunc locum.

1. Cor. 9. 27.

2. Cor. 11. 29.

Theophyl.

Beda.

CAPUT

CAPUT IX.

Senſus Litteralis.

Vid. Antioc. I. ET *poſt dies ſex aſſumit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem: & ducit illos in Montem excelſum ſeorſum ſolos, & transfiguratus eſt coram ipſis.* Lucas poſt dies octo accidiſſe commemorat, quæ ſequuntur. Verùm hæc non pugnant: Ille enim diem quo Dominus dixit: *Sunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem*, &c. & illum rurſum quo Petrum, Jacobum, & Joannem ſecum aſſumpſit, cæteris connumerat: Marcus autem ſex illos dumtaxat, qui inter duos extremos interceſſerunt. Ducit illos in montem excelſum, quòd montis celſitudo quamdam cum majeſtatis illius celſitudine cognationem haberet. Transfiguratus eſt, non mutatione formæ naturalis, ſed redundantia cœleſtis claritatis ab animæ gloria in corpus. *Et apparuit illis Elias cum Moyſe: & erant loquentes cum Ieſu.* Lex & Prophetæ cum Euangelio conſentiunt, & ad Chriſti Jeſu divinitatem & myſteria hominibus patefacienda conſpirant. Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matthæi.

II. *Et verbum continuerunt apud ſe*: ſilentium à Chriſto indictum de Transfigurationis hiſtoria ſervaverunt: *conquirentes, quid eſſet, cùm à mortuis reſurrexerit:* Ab invicem quærentes, quis eſſet ſenſus verborum Jeſu, & quomodo Regnum ſuum per Reſurrectionem eſſet aditurus, cùm nondum Elias veniſſet. *Et interrogabant eum* (Jeſum) dicentes: *Quid ergo dicunt Phariſæi & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?* priùs quàm Meſſiæ Regnum adveniat. *Qui reſpondens, ait illis: Elias, cùm venerit primò, reſtituet omnia.* Cùm Elias in terras redierit ex loco in quem translatus eſt, Judæorum reliquias ad Chriſti agnitionem & adorationem convertet: prædicatione ſua efficiet, ut in me credant, ceu verum Meſſiam, quem à tot ſæculis expectant; ſicque omnia in rectum ſtatum & ordinem reſtituet, *& quomodo ſcriptum eſt in Filium hominis, ut multa patiatur, & contemnatur.* Prophetarum vaticinia de me edita Judæis explicabit, quæ Meſſiam multa paſſurum, & contemptum iri à patribus eorum prænuntiarunt, & per paſſionem ac mortem ad gloriam Regni ſui perventurum: Vel, cùm Elia agent homines reprobi, ſicut mecum agunt, & acturi ſunt: Illum ſecundi mei adventus ſanctum Præcurſorem contemnent & vexabunt. Confer cum Apocalyſis 11. cap. ubi de Enoch, & Elia ſcriptum eſt:

Apoc. 11. 8, 10. *Et cùm finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet adversùm eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus eſt. Et videbunt de tribubus & populis & linguis & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non ſinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos, & jucundabuntur: & munera mittent invicem, quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos, qui habitabant ſuper terram.*

Lucæ 1. 17. *Sed dico vobis, Quia & Elias venit*, Joannes Baptiſta, in ſpiritu & virtute Eliæ. Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matthæi.

III. *Et veniens ad Diſcipulos ſuos*, cùm è monte deſcendiſſet, *vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes*, ſeu diſceptantes *cum illis*, occaſione pueri lunatici & à dæmone vexati, quem curare non potuerant: *Et confeſtim omnis populus*, præter ſpem ſuam, *videns Ieſum, ſtupefactus eſt, & expaverunt*, præ reverentia & auctoritate ejus: vel fortè, quòd vultus ejus ex Transfiguratione proximè facta ſolito auguſtior & clarior eſſet, ut Moyſi ex monte de-

Exo. 34. 29, 30. ſcendenti contigit. *Et interrogavit eos*, Scribas ſcilicet: *Quid inter vos conquiritis?* Quid altercamini cum Diſcipulis meis? Cur ipſos tam petulanter laceſſitis?

IV. *Et reſpondens unus de turba, dixit: Magiſter, attuli filium meum ad te, habentem ſpiritum mutum*: vexatum à dæmone, qui ipſum mutum efficit: *Qui ubicumque eum apprenderit*, juxta ignem, aquam, &c. *allidit illum*, dejicit & vexat: & ſpumat infelix puer, ut epilepticis accidit; *& ſtridet dentibus, & areſcit*, deficit, contabeſcit: *Et dixi Diſcipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt. Qui reſpondens eis*, cùm patri pueri, tum Scribis, qui Diſcipulis ipſius Jeſu inſultabant, *dixit: O generatio incredula! Quamdiu apud vos ero? Quamdiu vos patiar?* Quamdiù cum veſtra pertinacia luctabor? Quamdiù vos tolerabo tam incredulos, tam ingratos? *Afferte*, adducite illum ad me. *Et attulerunt: & cùm vidiſſet eum*, cùm puer Jeſum vidiſſet, *ſtatim ſpiritus conturbavit illum*, horribilem in modum concuſſit, vexavit, præſentiam Debellatoris ſui ac Judicis abhorrens: *& eliſus in terram, voluptabatur ſpumans. Et interrogavit patrem ejus: Quantum temporis eſt, ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia.* Ille quem nihil latet, interrogat patrem pueri, ut mali adeò inveterati gravitatem, & curationis difficultatem adſtantes intelligant, ac de omnipotentia Dei convincantur. Interrogat, ut pater energumeni cordis ſui vulnus, ſcilicet incredulitatem, patefaciat: quæ cauſa fuerat ſimul cum infirma Diſcipulorum fide, ne puer à dæmonis vexatione liberaretur: *Sed ſi quid potes* (inquit) *adjuva nos miſertus noſtri. Ieſus autem ait illi: Si potes credere*; ſi me dæmonem ejicere, & filium tuum curare poſſe credis, ne dubites te impetraturum, quod poſtulas: Siquidem *omnia poſſibilia ſunt credenti*. Merito fidei nihil negat Deus. *Et continuò exclamans pater pueri, cum lacrymis ajebat: Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.* Supple, quod fidei meæ deeſt: Fidem perfice, quam dediſti. *Et cùm videret Ieſus concurrentem turbam*, miraculum maturavit, ut populares vitaret applauſus. *Comminatus eſt ſpiritui immundo, dicens illi: Surde & mute ſpiritus: ego præcipio tibi: exi ab eo; & ampliùs ne introeas in eum.* Surdum & mutum ſpiritum ab effectu vocat: quia autem ſecundùm Lunæ incrementa & decrementa puerum vexare magis ſolebat, aut vexationem remittere, (unde *Lunaticus* à Matthæo dicitur) atque ita exire & redire per intervalla videbatur, præcipit Jeſus, ut recedat à puero, nec umquam in eum redeat: *Et exclamans, & multùm diſcerpens eum*, convulſionibus vehementiſſimis agitans & contundens, *exiit ab eo, & factus eſt* puer *ſicut mortuus; ita ut multi* dicerent, *Quia mortuus eſt*. Sic autem à dæmone mox receſſuro vexari, elidi, & penè exanimem relinqui, permiſit Chriſtus, qui ſpiritum immundum imperiali verbo ſtatim expellere poterat, ut dæmonis odium & rabidum furorem in homines, ſimul & ſupremum ſuum in dæmones imperium oſtenderet. Jeſus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & ſurrexit, perfecta ſanitate ac viribus illi contactu ſuo reſtitutis. Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matthæi.

V. *Et inde profecti*, ſcilicet ex loco, ubi dæmonem ejecerat, ad radicem montis poſito, in quo fuerat transfiguratus, *prætergrediebantur Galilæam: nec volebat quemquam ſcire*, quo in loco diverſabatur, cùm occultè iter faciens Hieroſolyma versùs, quotidiè locum mutaret. *Docebat autem Diſcipulos ſuos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occiſus tertia die reſurget.* Diſcipulos ſuos myſterium mortis ſuæ jam imminentis docebat, ſeque Jeruſalem velut obviam morti procedere, ut eum non invitum, ſed ſpontè ac liberè mori intelligerent: nec morte ejus offenderentur, quem tertia die reſurrecturum certiſſimè noſſent. *At illi ignorabant verbum*: Non

intelligebant,quomodo moriturus esset,antequam Regni sui possessionem adiret, quod proximè futurum ipsis toties dixerat;maximè cùm paulò ante significasset, quosdam ex ipsis non ante morituros, quàm ipsum in Regno suo vidisse*nt*: *Et timebant interrogare eum*.

VI. *Et venerunt Capharnaum. Qui cùm domi esset*, Petri, apud quem diversabatur Christus, cùm illa in urbe erat, *interrogabat eos*: *Quid in via tractabatis*? qua de re disceptabatis inter vos? *At illi tacebant*, præ pudore; *siquidem in via disputaverunt, quis eorum major esset* futurus in Regno cœlorum. *Et resident*, sedens, *vocavit duodecim* Apostolos, ut eos rem maximè necessariam doceret, eorumque ambitioni cauterium adhiberet: *Et ait illis*: *Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister*, Si quis in Regno meo maximus esse cupit merito, honore, auctoritate, gloria, minimus ille sit ac omnium novissimus sensu suo & affectu: Hæc enim Regni mei conditio est, ut summus in illo principatus ministerium sit, & humilitas certissima sit rectissimaque ad gloriam via. *Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum*, ut simplicitatis & humilitatis exemplum ipsis ob oculos poneret: *quem cùm complexus esset*, in signum amoris, ut ostenderet, quàm sibi grata sit morum simplicitas & innocentia ab omni ambitione aliena, *ait illis*: *Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit*: Quisquis unum receperit ex his, qui hujusmodi pueris morum innocentia & simplicitate similes sunt, propter me, in iis me recipit: *& quicumque* me susceperit, *non me suscipit* solum, *sed & eum, qui me misit*, Patrem Æternum: *Quia solus non sum: sed ego, & qui misit me, Pater ... Ego in Patre, & Pater in me est.*

Ioan.8.16.

Ioan.14.10.

VII. *Respondit Ioannes, dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum.* Joannes ad loquendum aggressus, facti speciem Christo proponit, dubius, an rectè fecissent ipse & ejus condiscipuli. Vidimus quemdam dæmonibus in nomine tuo imperantem, ut ab obsessis hominum corporibus exirent, & eos reverà ejicientem; qui non est ex nostro Collegio; cui non dedisti potestatem ejiciendi dæmonia, quemadmodùm dedisti nobis. Et prohibuimus eum, ne id facere pergeret, facultate à te non accepta. Fortè Christum fide sequebatur, non corpore: fortè nec fide, nec corpore: Nullam enim legem sibi Christus præscripserat, quin secretò, aut publicè, præsentibus, aut absentibus, Discipulis suis, aut à schola sua alienis, dona sua & gratias gratis datas conferre posset, quò magis nominis sui vis & auctoritas cognosceretur, & prædicatio dilataretur etiam per indignos. Jesus autem ait: *Nolite prohibere eum* deinceps: *Non est enim, qui faciat virtutem*, miraculum, *in nomine meo, & possit citò malè loqui de me*, tanto à me devinctus beneficio: imò cùm re ipsa experiatur, quanta sit nominis mei virtus & potestas, spes est eum citò in me crediturum, si fortè nondum credit: *Qui enim non est adversùm vos, pro vobis est.* Accedit, quòd in eumdem vobiscum scopum collineet, nominis mei gloriam propagando; unde à vobis ut adversarius haberi non debet. Repugnare prima fronte videtur hæc Domini sententia alteri illi apud S. Matthæum: *Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, spargit*: Sed reverà non pugnant. Hæc enim de dæmonibus intelligitur, & de illis, qui dæmonum instar student è divinis homines abstrahere, & quæ Dei sunt, dispergere: Hæc verò de hominibus, qui ad Deum alios adducunt per miraculorum operationem: *Quid enim* (inquit Paulus) *dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur? & in hoc gaudeo,* » *sed & gaudebo*. Christus igitur duplici illa sententia significat, in tantum non esse cum illo aliquem, in quantum est adversùs illum; & in tantum adversùs illum non esse, in quantum cum illo est. Sic iste qui in nomine Christi virtutes faciebat, & in societate Discipulorum Christi non erat, in quantum operabatur virtutes in illius nomine, in tantum cum ipsis erat, & adversùs eos non erat; in quantum verò eorum societati non adhærebat, in tantum cum ipsis non erat, & adversùs eos erat. Sed quia Apostoli hoc eum facere prohibuerant, in quo cum ipsis erat, dixit eis Dominus: *Nolite prohibere*. Illud enim prohibere debuerunt, quod extra eorum erat societatem, ut illi unitatem Ecclesiæ suaderent; non illud, in quo cum illis erat; nomen scilicet Magistri & Domini eorum in dæmoniorum expulsione commendans. Sicut Catholica Ecclesia facit, non improbans in Hæreticis Sacramenta communia; in hoc enim nobiscum sunt, & adversùs nos non sunt: sed improbat & prohibet divisionem ac separationem, vel aliquam adversam paci veritatique sententiam; in hoc enim adversùs nos sunt, quia in hoc nobiscum non sunt, & nobiscum non colligunt, & ideò spargunt.

Theophyl.

Matt.12.30.

Theophyl.

Phil.1.18.

S. Aug. l.4. de Consen. Euang. c.5.

VIII. *Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis; amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* Alio loco hoc à Christo dictum S. Matthæus refert: sed ea repetitum occasione quam S. Marcus hoc in capite commemorat, credibile est. Docuerat, Euangelii negotium modis omnibus promovendum; addit, ut id confirmet, etiam minima beneficia à quovis homine, etiam non rectæ fidei, ei negotio impensa, mercedem suam à Deo habitura: & contra, non impunè laturum, qui vel minimum impedimentum ei negotio præstiterit, & alicui credentium obstaculo fuerit, ne salutem consequatur, & à via salutis prava doctrina vel exemplo illum abstraxerit: *Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis, credentibus in me, bonum est ei magis si circumdaretur molà asinaria collo ejus*, lapis molaris, qui ab asino versatur; *& in mare mitteretur*.

Matt.18.41.43

S. Aug. l.4. de Cons. Euang. c.6.

Theophyl.

IX. *Et si scandalizaverit te manus tua, abscide illam*, &c. Vide quæ diximus ad c.5. & 18. S. Matthæi.

Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis; in infernum, *ubi vermis eorum*, scilicet damnatorum, *non moritur*; ut vermes corporei, qui occisorum in bello cadavera depascunt. Spiritalis enim ille est, scilicet conscientia peccati, miseram animam perpetuò arrodens: *& ignis*, miris, sed veris modis torquens, *non extinguitur*, furore Domini succensus. Confer cum Isaiæ 66. 24. *Et egredientur, & videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*. Ubi metaphora sumpta ex cladibus, quæ in bello fieri solent, perpetuæ damnatorum pœnæ describuntur. Confer & cum Ecclesiastici 7. 19. *Vindicta carnis impii, ignis & vermis*.

X. *Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur*. Alludit Christus ad Levitici locum, ubi scriptum est: *Quicquid obtuleris sacrificii, sale condies*. Ignem igitur inferni, damnatorum corporibus instar salis futurum significat, ut illos tamquam devotas justitiæ suæ victimas conservet, æternumque cruciet: *Nec tormentis modus ullus, aut terminus. Illic sapiens ignis membra urit, & reficit: carpit, & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt: sicut ignes Æthnæ & Vesuvii, & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur*.

Lev.2.13.

Minuc. Felix in Oct.

XI. *Bonum est sal: quòd si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis?* Salis mentione facta, aliam Christi sententiam obiter Marcus adjecit. Sale nihil utilius: sed si virtute sua destituatur, quodnam aliud ad ipsius conservationem adhiberi poterit condimentum? Ita si Doctores, Prædicatores, & Pastores, qui hominibus à doctrinæ morumque corruptione vindicandis verbo & exemplo destinati sunt, insulsi fuerint, id est, cœlesti sapientia destituti, & doctrina, affectibus operibusque corrupti, quod supererit remedium ad corruptionem avertendam? *Habete in vobis sal*, sapientiam cœlestem, prudentiam spiritus, qua juxta præscriptum meum & doceatis, & vivatis: *& pacem habete inter vos*, cujus sal etiam symbolum est: nec vestra concordia ambitione, æmulatione, contentionibus de primatu, ullo umquam tempore turbetur.

Sen-

Sensus Moralis.

I. *ET post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.* Post sex hujus mundi ætates, juge ac æternum Sabbatum celebrabitur in monte Domini, in loco sancto ejus, ubi Christus & omnes ejus Sancti, quos Deus elegit conformes fieri imagini Filii sui, transfigurabuntur in gloria. Hæc totius Christi perfecta transfiguratio est: *Vnus* enim *homo caput & corpus, unus homo Christus & Ecclesia, vir perfectus; ille sponsus, illa sponsa.* Nobiscum est in terra divinitate, bonitate, unitate: nos cum illo sumus in cœlo fide, spe, charitate. In Christo passi sumus, & patitur ipse in nobis; in illo resurreximus, & ipse resurget in nobis. Ob mysticam illam Christi & membrorum ejus unitatem, nunc in persona propria, nunc in persona membrorum suorum loquitur apud Prophetas: Qui enim non dedignatus est assumere nos in se, nec dedignatus est transfigurare nos in se, & loqui verbis nostris. Perfecta Christi transfiguratio fiet, cùm *Occurremus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi;* cùm *immutabimur, corruptibili* hoc corpore *induente corruptionem, & mortali induente immortalitatem: cùm rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.* Ibi sancti *fulgebunt sicut Sol in Regno Patris eorum.* Id splendor vestimentorum Christi in ejus Transfiguratione designat: *Et vestimenta ejus facta sunt splendentia & candida nimis velut nix.* Vestimenta namque Domini rectè Sancti ejus intelliguntur; teste Apostolo, qui ait: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Quæ vestimenta, Christo secundùm corpus suum mysticum adhuc in terris consistente, despecta, aliorumque similia videbantur; sed ipso montem petente, novo candore refulgent; quia *nunc* quidem *filii Dei sumus, sed nondum apparuit, quid erimus. Scimus autem, quia cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.* Hæc vestimenta nunc abluuntur pœnitentiæ lacrymis, & satisfactoriis operibus, in Christi cruce extenduntur, Christiana mortificatione premuntur, à sordibus & maculis quas in terra contrahunt, absterguntur, mundantur à Christo cœlesti fullone, qui igne amoris sui & sanguine suo animas purificat: *Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & purgabit filios Levi.* Ille est cui dicimus orantes cum Propheta pœnitente: *Amplius lava me ab injustitia mea: & a delicto meo munda me. Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor.* Cùm justos in Regnum suum recipiet, quò nihil intrat coinquinatum, tunc perfectus erit illorum candor, cùm ad Ecclesiam primitivorum *gloriosam* in cœlis aggregabuntur, *non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, ut sit sancta & immaculata.* In cœlesti beatitudine non per speculum & in ænigmate, sed totus sine involucris, sine umbris revelabitur, & videbitur Deus, sicuti est: *Nunc* enim *ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est. Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.* Ibi regnabit perfecta & numquam defectura charitas, quam Lex docuit & ordinavit: *Plenitudo Legis dilectio... Charitas numquam excidit:* ibi æternum erit *Gaudium de veritate*, quod est beata vita: *Inebriabuntur* sancti *ab ubertate domus* Dei, nec jam stillicidiis, sed *torrente voluptatis* suæ *potabit eos; quoniam apud* illum *est fons vitæ, & in lumine* ejus *videbunt lumen.* Ibi sancti in æternis mansionibus & tabernaculis pro meritorum diversitate dispositi, Deum laudabunt, & in mentis excessu sempiterno dicent: *Domine, bonum est nos hic esse...*

Alex. Expos. in Euang.

S. Aug. in Ps. 18. & alibi passim.

Eph. 4. 13.

1. Cor. 15. 51. 54.

1. Thess. 4. 16.

Matt. 13. 43.

Gal. 3. 27.

1. Jo. 3. 1. 2.

Malac. 3. 2.

Ps. 50.

Eph. 5. 27.

1. Cor. 13. 9. & seq.

Rom. 13. 10. 1. Cor. 13. 10.

S. Aug.

Ps. 35. 9.

Ps. 83. 5.

Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Absconditi erunt in abscondito faciei Dei, luce illa amicti, quam Deus inhabitat: *Et facta est nubes obumbrans eos.* In Dei sinum subeuntes, Filium ejus videbunt cum Spiritu sancto; illum à Patre genitum, hunc ex Patre Filioque procedentem: vocemque illam Patris æternùm audient: *Hic est Filius meus charissimus, audite illum.* Hæc Veritas subsistens, immutabilis, æterna, quam desiderasti, quæsivisti, & feliciter inveniisti: hanc audi, hac fruere, hac satiare, hac beatus esto: *Et erunt omnes docibiles Dei.* Tunc Prophetiæ evacuabuntur, linguæ cessabunt, scientia destruetur, Scripturæ consummabuntur, nullis Codicibus opus erit; siquidem Ecclesia, id est, tota prædestinatorum societas, neminem videbit ampliùs, nisi Jesum Christum in Deo, & Deum in Jesu Christo. *In quem desiderant Angeli prospicere, & in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, qui est caput omnis principatus & potestatis,* in quo *Repleti* sunt sancti *omni benedictione spirituali in cœlestibus,* & per cujus Sanguinem *introierunt in sancta, æterna redemptione inventa:* qui novæ cœlestisque Jerusalem templum & lumen est: *Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus. Et civitas non eget Sole, neque Luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus.* Quòd si æterna beatitudo absque visione & amore Jesu Christi perfecta non est, dici absque hæresi non potest, perfectam hujus viæ contemplationem & orationem à Jesu Christi consideratione & intuitu abstrahere debere, omnemque de illo cogitationem repellere; ac imperfectorum esse *Aspicere in auctorem Fidei nostræ, & consummatorem Iesum*, & illius mysteria meditari, qui vita nostra, salus nostra, & redemptio nostra est. Damnatus Quietistarum error est. *Et statim circumspicientes, neminem ampliùs viderunt, nisi Iesum tantùm secum.* Jesum tantùm hic intueamur, desideremus, diligamus; ut in monte sancto, illius, Patrisque & Spiritus sancti visione, amore, & fruitione æterna beati simus. Ipse enim ait: *Ego sum via, veritas & vita;* hoc est, *Per me venitur, ad me pervenitur, in me permanetur. Cùm enim ad ipsum pervenitur, etiam ad Patrem pervenitur; quia per æqualem, ille cui est æqualis, agnoscitur, vinciente & tamquam adglutinante nos Spiritu sancto, quo in summo atque incommutabili bono permanere possimus. Ex quo intelligitur, quàm nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos voluerit, sed transire; ne rebus temporalibus, quamvis pro salute nostra susceptis & gestis, hæreamus infirmiter; sed per eas potius curramus alacriter, ut ad eum ipsum, qui nostram naturam à temporalibus liberavit, & collocavit ad dexteram Patris, provehi atque pervehi mereamur.*

1. Petri 1. 12. Col. 2. 9. 10. Eph. 1. 3.

Hebr. 9. 12.

Apoc. 21. 23.

Joan. 6.

Hebr. 12. 2.

Jo. 14. 16.

S. Aug. l. 1. de Doct. Christ. c. 34.

II. *Magister, attuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum.* In hoc dæmoniaco à Domino curato salus omnium fidelium designata est, qui originalis peccati reatu adstricti veniunt in mundum, nec nisi unius Redemptoris Jesu Christi fide & gratia salvandi sunt. Per baptismum ejicitur à Christo spiritus immundus: sed heu! sæpiùs in hominem baptizatum redit, ubi janua cordis ejus per mortale peccatum ipsi patet. Plerumque ab infantia penè id contingit, malitia ætatem præveniente, bonæ etiam institutionis defectu, parentum negligentia, infidelitate, pravis exemplis. Sic filios suos diabolo offerunt & mancipant parentes parricidæ: *Et obtulerunt filios suos & & filias suas dæmoniis.* Dæmon eorum quos possidet, obstruit aures, ne Dei verbum audire possint; ne divinis inspirationibus interiorem admoveant auditum: linguam ligat, ne peccata sua confiteri

S. Pet. Chrys. ser. 51.

valeant. Illos conturbat variarum cupiditatum æstu. Ad terram allidit, in terrena impellit objecta, novarum tentationum, & ipsarum cupiditatum, quas vehementiùs accendit, impetu. Spumat ira, stridet odio, tabescit invidia, in ignem libidinis & impudicitiæ, in aquas mendaces voluptatum peccator mittitur, quibus animæ robur dissolvitur; in aquas turbidas, quibus inquinatur, quibus immersa languet, arescit, deficit, aquis destituta, quas dat Christus, quæ saliunt in vitam æternam. Unde in hoc statu dicere
Ps.142.6.7. posset infelix homo, si miseriam suam cognosceret: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus.* Verùm id dicere non poterit homo à spiritu immundo possessus, nisi ad Jesum adducatur, ac dæmon ejus verbo & gratia expellatur ab anima, quam tenet captivam. Ad hanc porrò gratiam præparandus est peccator fide, oratione, jejunio. Difficilis est expulsio spiritus immundi ab iis quos possidet ab adolescentia, à juventute: si tamen ad Deum convertantur per fidem spe & charitate animatam, *omnia possibilia sunt credenti.* Sed & oratio fervens, & jejunium adjungenda sunt, ut pravi habitus eradicentur, ut effrænes cupiditates
Beda. domentur: *Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & jejunio.* Jejunium autem generale est, non solùm ab escis, sed à cunctis illecebris carnalibus abstinere, & ab omnibus vitiorum se continere passionibus. Oratio generalis non in verbis solùm posita est, quibus divinam clementiam invocamus, sed in omnibus etiam operibus, quæ in Dei honorem & obsequium, fidei per charitatem operantis devotione
1.Thess.5.17. agimus. Quò spectat illud Apostoli: *Semper gaudentes, sine intermissione orate.*

Ne verò miremur, quòd Christo præsente diabolus magis conturbet puerum, magisque in ipsum sæviat: his enim furentis dæmonis motibus significatur, sæpè nos, dum converti ad Dominum post peccata conamur, majoribus noviscque antiqui hostis pulsari insidiis.
Beda. Quæ illius astutia est, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet injuriam. Hinc in sanctæ Ecclesiæ primordiis tot persecutionum inferebat certamina, quòd imperio suo tot animas eripi doleret. Jussu tamen Domini ac Judicis sui exire cogitur spiritus immundus: *Surde*, inquit, *& mute spiritus, ego tibi præcipio, ut exeas ab eo, & ampliùs ne introeas in eum.* Quo Domini præcepto edocemur, illum veraciter à dominatione dæmonis liberari, qui ad peccata, à quibus semel pœnitendo mundatus est, vitat malè vivendo reverti. Plerumque verò cum diabolus de corde hominis expellitur, acrioribus illum tentationibus impugnat, quàm priùs cùm ejus animam quietus possidebat: *Et exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo.* Exeunte hoste, mortuus videtur homo, & reverà mundo mortuus est, mortuus peccato, & vita ejus abscondita est cum Christo in Deo: mortuus est homo vetus, vivit novus: *Et factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus est.* In novitate autem vitæ ambulat, quia Jesus manum ejus tenet,
S. Petrus Chrysol.s.52. ipsumque erigit, & in viam mandatorum suorum deducit, in viam salutis dirigit: *Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.* Fugato denique diabolo, patescunt clausa, vincula solvuntur, sermo redditur, auditus redit, homo reparatur, & solus diabolus deflet diuturna se possessione detrusum.

III. *Et residens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.* Nulla major celsitudo, quàm vanæ celsitudinis contemptus. Ecclesiasticis honoribus ille solùm dignus est, qui nec ipsos postulat, nec desiderat. Ille dignior, qui humilior. Ad unum humilitatis primatum Ecclesiasticis Viris aspirare licet:
S.Cypr.tr. de zelo & livor. *Christus amputavit omnem æmulationem responso suo. Omnem causam & materiam mordacis invidiæ eruit & abscidit. Exaltationis apud nos non potest esse contentio, de humilitate ad summa crescimus, didicimus unde placeamus.* Sacerdoti non sufficit humilitas otiosa, utilem se præstare debet in domo Dei. Non satis est, ut se omnium novissimum existimet: necesse est, ut omnibus serviat, quantùm in ipso est, ad eorum salutem promovendam: *Erit omnium novissimus, & omnium minister.* Cùm Samuel Regnum Sauli prænuntiaret, respondens Saul, ait: *Numquid non filius Iemini ego sum, de minima Tribu Israel, & cognatio mea novissima inter omnes familias de Tribu Benjamin? Quare ergo locutus es mihi sermonem istum?* Non acquievit Samuel dictis Saulis Regnum deprecantis; quò enim aliquis ab honore & dignitate capessenda se magis excusat, eò dignior judicatur. At verò postquam regnare cœpit, quantùm mutatus ab illo Saule est? *Saul in tumorem superbiæ culmine potestatis excrevit; per humilitatem prælatus, per superbiam reprobatus.* Cœlestis sponsus ter sponsam vocat ad coronam: *Veni de Libano, sponsa, veni de Libano, veni, coronaberis.* Cur ad primam sponsi vocem non accurrit? *Mora hæc non est contumaciæ, sed cautelæ..... Et forsitan sponsæ mora festinationem nostram sugillat & arguit, qui nimis prompti & parum providi, vires nostras minùs pensantes, festinamus ingredi in labores prælationis, in solicitudinum molestias, & materiam lapsus: nec expectantes vel semel vocari, ultrò nobis ipsi honorem sumimus, vocationem vel prævenientes, vel arte procurantes.* Sanè honorem & dignitatem Episcopatus non esse appetendam, ab iis autem, qui ad hanc promoti sunt dignitatem, sedulum ministerium omnibus sibi subditis ovibus exhibendum, disertè ostendit S. Isidorus Pelusiota, hanc Apostoli sententiam explicans:
1.Reg.9.21. Cant.4.8 Gilb. Abbas s.29.in Cant.
Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. «S.Isid. Pel. l.3. Ep.216. ad Palliad.
Non dixit Apostolus, Unusquisque Episcopatum de- «
sideret: non præcepit, non imperavit, non lege sanxit. Verùm quoniam multos esse norat, qui domi- «
nandi cupiditate, velut ebrietate quadam correpti, te- «
nerentur; ac virtutem quidem minimè expeterent, «
imperium autem affectarent, atque Episcopatus labo- «
res & sudores ac pericula, curasque & vigilias mini- «
mè perspicerent.... Ut periculosum eorum impetum «
reprimeret, eosque, ne munus, quod plerorumque «
captum ac facultatem excederet, temerè aggrederen- «
tur, moneret, his verbis usus est: *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Opus *est hæc res, non ludus atque animi oblectatio: cura, non luxus: munus referendis rationibus obnoxium, non imperium ab omni censura liberum atque immune: paterna procuratio, non tyrannica licentia; dispensatoria præfectura, non ejusmodi potestas, quæ sub reddendarum rationum necessitatem minimè cadat. Ego Episcopatus opus mirificè laudo, divinum enim est: ipsius autem amorem minimè laudo, periculosus enim est. Non dico, Benefacit: neque enim ne probatissimos quidem viros hunc amorem in animo alere, verùm pro viribus expellere oportet. Vide quemadmodum Apostolus eos, qui imperia ambiunt, ut harum palæstrarum expertes, & imperitos, atque honorem solum ob oculos sibi proponentes, metu terroreque afficiat. Si quis*, inquit, *Episcopatum desiderat, labores intueatur, atque illud spectet, ne serendis illis par esse queat. Pericula conspiciat, non honorem solum animo perpendat. Mortes contempletur, non delicias. Insidias & curas conspiciat, non in voluptatem animique remissionem oculos conjiciat, &c.*

IV. *Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Christum non piguit uno loco eadem verba ter dicere: *Quem non terreat ista repetitio, & illius pœnæ comminatio tam vehemens ore divino?* Peccatum brevi tempore perpetratum, pœna punitur æterna; nec tamen injustus est Deus. Nullius enim umquam justitia legis attendit, ut tanta mora quisque puniatur, quanta mora temporis, unde puniretur, admi- «
sit. Damnum enim, ignominia, exilium, servitus, «
cùm plerumque sic infliguntur, ut nulla venia rela- «
xentur, nonnè pro hujus vitæ modo similia pœnis vi- «
dentur æternis? Ideò quippè æterna esse non pos- «
sunt, quia nec ipsa vita, quæ his plectitur, porri- «
gitur in æternum: & tamen peccata, quæ vindi- «
cantur longissimi temporis pœnis, brevissimo tempore
S.Aug.l.21.de Civ.Dei,cap. 9.11. & 12.

per-

» perpetrantur; nec quisquam exstitit, qui censeret, » tam citù nocentium finienda esse tormenta, quàm ci- » tò factum est, vel homicidium, vel adulterium, vel » sacrilegium, vel quodlibet aliud scelus, non temporis » longitudine, sed iniquitatis & impietatis magnitudine » metiendum. Qui verò pro aliquo grandi crimine mor- » te mulctatur, numquid mora qua occiditur, quæ per- » brevis est, supplicium ejus Leges æstimant, & non » quòd eum in sempiternum auferunt de societate vi- » ventium? *Quod est autem de ista civitate mortali homines supplicio primæ mortis, hoc est de civitate illa immortali homines supplicio secundæ mortis auferre: Sicut enim non efficiunt leges hujus civitatis, ut in eam quisque revocetur occisus; sic nec illius, ut in vitam revocetur æternam secunda morte damnatus... Sed pœna æterna, ideò dura & injusta sensibus videtur humanis, quia in hac infirmitate moribundorum sensuum deest ille sensus altissimæ purissimæque sapientiæ, quo sentiri possit, quantum nefas in illa prima prævaricatione commissum sit. Quantò enim magis homo fruebatur Deo, tanto majore impietate dereliquit Deum, & factus est malo dignus æterno, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset æternum. Hinc est universa generis humani massa damnata: quoniam qui hoc primitùs admisit, cum ea quæ in illo fuerat radicata, sua stirpe punitus est, ut nullus ab hoc justo debitòque supplicio, nisi misericordia & indebita gratia liberetur; atque ita dispertiatur genus humanum, ut in quibusdam demonstretur, quid valeat misericors gratia; in cæteris, quid justa vindicta. Neque enim utrumque demonstraretur in omnibus: quia si omnes remanerent in pœnis justæ damnationis, in nullo appareret misericors gratia redimentis: rursum si omnes à tenebris transferrentur in lucem, in nullo appareret severitas ultionis. In qua propterea multò plures, quàm in illa, sunt; ut sic ostendatur, quid omnibus deberetur. Quod si omnibus redderetur, justitiam vindicantis nemo juste reprehenderet: quia verò tam multi exinde liberantur, est unde agantur maximæ gratiæ gratuito muneri liberantis.* Quisquis proximum scandalizat, quisquis manum, pedem, oculum, quæ ipsi impedimento sunt ad æternam salutem, non abscindit, non eruit, non projicit à se, id est, occasiones peccati non deserit, officiis, actibus, negotiationibus, quæ sine peccato exerceri nequeunt, non renuntiat, in gehennam ignis mittetur, *ubi vermis* damnatorum *non moritur, & ignis non extinguitur.* Hæc verba ter à Salvatore nostro & judice repetita, tres velut monitiones sunt, ut extremam, maximam, generalem, æternam excommunicationem vitemus, quæ reprobos à summo bono, quod Deus est; à Sanctorum societate, ab omnibus bonis, ab omni solatio, & subsidio corporis & animæ in sempiternum separabit: & malis omnibus internis, externisque, gravissimis, per vermem & ignem designatis, æternùmque duraturis addicet. Tam salutares monitiones audiamus: vermem illum contritione cordis, amore Dei pœnitente nunc conterere, ignem illum lacrymis extinguere licet. Post mortem *Tempus non erit ampliùs.*

V. *Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur.* Multiplicitatem, gravitatem, æternitatem pœnarum inferni consideremus. Descendamus in infernum viventes, ne descendamus morientes. Cruciari semper, & non posse mori: comburi semper, & non posse consumi: immolari semper, & numquam posse sanctificari; hæc sors æternarum justitiæ divinæ victimarum: *Omnis enim igne salietur.* Dei victimæ esse debemus, illique æternùm immolari, aut igne inextinguibili justitiæ vindicis, aut igne æternæ charitatis. In hoc mundo victimæ Dei per charitatem & pœnitentiam simus, ne in altera vita ex numero infelicium illarum victimarum simus, quæ igne æterno salientur. *Ille veraciter victima Domini existit, qui* Beda. *suum corpus & animam à vitiis emundando, per amorem sancti Spiritus Deo consecrat. Nec solùm victima talis sale aspergitur, sed & igne consumitur, quando non peccati tantùm contagio pellitur, sed ab electorum mente ipsa etiam vitæ præsentis, quæ in carne est, delectatio tollitur, & futuræ vitæ magis conversatio intenta mente suspiratur.* An non hostia sacro igne salita erat, qui dicebat: *Nostra autem conversatio in cœlis est? Vnde etiam expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Qui enim spe certissima futuræ immortalitatis, quasi jam reformatum in similitudinem Dominicæ Resurrectionis corpus suæ fragilitatis intuebantur, quasi sacratæ igne spirituali victimæ vivebant; secundùm illud Apo- Rom.12.1. stoli: *Obsecrò vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentẽ.*

VI. *Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.* Habete in vobis cœlestem sapientiam, qua bona vestra opera ab omni corruptione vanæ laudis, cæterisque pravis affectibus serventur. Sal mysticum habete, quo Mundi corruptionem vitetis. *Quis sapiens & disciplinatus inter vos? ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse adversùs veritatem. Non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrenna, animalis, diabolica. Vbi enim zelus, & contentio; ibi inconstantia, & omne opus prævum. Quæ autem desursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non judicans, sine simulatione. Fructus autem justitiæ in pace seminatur, facientibus pacem.* Jac.3.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

I. *ET inde exurgens* Jesus, scilicet ex domo Petri, quæ Capharnaumi erat, *venit in fines Judææ ultra Iordanem*, id est, per loca ultra Jordanem sita, sive, secundùm littora Jordanis: & *conveniunt iterum turbæ ad eum, & sicut consueverat, iterum docebat illos. Et accedentes Pharisæi, interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere*, quavis ex causa, *tentantes eum. At ille respondens, dicit eis: Quid vobis præcepit Moyses?* Mosis auctoritatem pro divortiorum promiscuo jure afferebant. Christus urget, ut ipsa Mosis verba recitent, quibus ipsos sancti Legislatoris menti, Legique repugnare doceat. *Qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudii scribere, & dimittere. Quibus respondens Iesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.* Ad duritiam cordis, utque gravius malum impediretur, permisit vobis Moyses dimittere uxores vestras; simulque præcepit, ut qui uxores suas repudiare vellent, id aliter non facerent, quàm scripto libello.

II. *Et in domo iterum Discipuli ejus de eodem*, id est, de eadem re, sive quæstione, *interrogaverunt eum*. Et ait illis: *Qicumque dimiserit uxorem suam*, nisi ob fornicationem, *& aliam duxerit*, ipsa superstite, *adulterium committit super eam*; isto facto, quod in injuriam ejus committit, adulter est: *Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Si relicto viro, alteri adhærere, & corporis sui potestatem specie matrimonii tradere ausa fuerit, & ipsa adultera est. Nam secundùm Euangelii legem, vir & uxor pares sunt quoad pudicitiam conjugalem, fidem thori, cæteraque conjugii jura. *Domini dictum secundùm sententiæ consequentiam ex æquo & viris*

S.Basil. Ep.1. ad Amphol. Can.9.

viris & mulieribus convenit, quòd non liceat à matrimonio discedere; præterquam propter fornicationem. Consuetudo autem (inquit S.Basilius) *non ita habet, sed in mulieribus quidem multùm accuratè & diligenter observari invenimus, cùm Apostolus quidem dicat,* Qui *adhæret meretrici, fit unum corpus. Consuetudo verò etiam adulterantes viros, & in fornicationibus versantes, jubet à mulieribus retineri... Crimen hic attingit mulierem, quæ dimisit, quamnam ob causam à conjugio discesserit. Si enim pulsata, & verbera non ferens, pati satius erat, quàm à conjuge separari: sive jacturam in pecuniis non ferens, nec ipsa est justa excusatio. Sin autem quòd ipse vivat in fornicatione, non habemus hanc observationem in Ecclesiastica constitutione; sed etiam infidelis viri jussa est mulier non separari, sed remanere propter incertitudinem eventus. Quid enim scis, mulier, an virum sis servatura? Quare, quæ relinquit, est adultera, si ad alium virum accessit.* Vide quæ diximus ad c. 19. S.Mat.

III. *Et offerebant illi parvulos, ut tangeret illos*, ut illis benediceret imponendo manus: *Discipuli autem comminabantur offerentibus.* Offerentes durioribus verbis repellebant: *Quos cùm videret Jesus, indignè tulit.* Id cùm videret facientes Discipulos, displicere sibi significavit hanc illorum agendi rationem & morositatem: *Et ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium est enim Regnum Dei:* illorum scilicet, qui parvulis morum innocentia & simplicitate similes sunt: *Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.* Quisquis non receperit Euangelium ea docilitate, qua parvulus, qui est velut tabula rasa, cum simplicitate & modestia, non intrabit in Regnum Dei, quod per Euangelium annuntiatur: *Et complexans eos*, in signum benevolentiæ, *& imponens manus super illos, benedicebat eos.* Vide quæ diximus ad c.19. S.Matthæi, ubi & quæ sequuntur explicuimus, de divite scilicet, qui mandata Legis à juventute observaverat, & qui Christi consilium de rebus omnibus divendendis & pauperibus erogandis non est secutus: qua occasione divitum periculum Dominus exposuit.

IV. *Et cœpit Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Respondens Jesus, ait: Amen dico vobis: Nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus: & in sæculo futuro vitam æternam.* Centuplicem compensationem etiam in hoc sæculo promittit Christus his, qui propter ipsum res omnes temporales dimiserint, & in ipsis etiam persecutionibus promittit, & in futuro vitam æternam. Numquid & in hoc sæculo uxores centum accipiet, qui unam propter Christum & Euangelium reliquerit? Id quidem sano sensu intelligi potest, quamvis irriserit Julianus Apostata: Uxoris enim jactura supplebitur restitutione omnium officiorum, quæ ab uxore præstantur, excepto eo quod nisi ab uxore præstari non potest. Quid enim confert uxor domui viri? Omninò curat, ut vir habeat, quod edat, quibus induatur, & horum omnium curam adimit viro. Hæc itaque officia etiam Apostolis in hoc sæculo restituta videre licet. Quot mulieres fuere, quibus cura erat de amictu & esu illorum, & quæ ministrarunt eis, qui nihil horum curabant, sed solum sermonem & doctrinam? Similiter matres & patres multos habuerunt Apostoli, qui illos diligerent: & Petrus, qui unam domum reliquerat, postea omnium Discipulorum suorum domos habebat. Et quod majus est, hæc omnia in persecutionibus possident sancti, id est, persecutionem passi, & malè affecti atque afflicti. Unde & qui ultimi in hoc sæculo videntur propter afflictiones & persecutiones, erunt primi propter spem in Deum. Sed & Pharisæi, qui videntur primi, facti sunt postremi. Qui autem relictis omnibus secuti sunt Christum, facti sunt primi: *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.* Theoph. in hunc loc.

V. *Erant autem in via ascendentes Jerosolymam, & præcedebat illos Jesus*, alacriter ducis instar intrepidè se mortem non timere ostendens, sed expetere: *& stupebant* Discipuli: magnam illam animi fortitudinem certæ morti se offerentis admirabantur: *& sequentes timebant*, proprio videlicet periculo: *Et assumens iterum duodecim, cœpit illis dicere, quæ essent ei eventura: Quia ecce ascendimus Jerosolymam:* Postremum hoc iter agimus, de quo sæpè locutus sum vobis: *& filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum*, &c. Vide quæ diximus ad c.20. S. Matthæi.

VI. *Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filii Zebedæi, dicentes*, ore materno: *Magister, volumus*, optamus, obsecramus, *ut quodcumque petierimus, facias nobis*, concedas. *At ille dixit eis: Quid vultis, ut faciam vobis?* in vestri gratiam. *Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam, sedeamus in gloria tua*, &c. Hæc explicuimus ad c.20. S. Matthæi.

VII. *Et veniunt Jericho, & profiscente eo de Jericho, & Discipulis ejus, & plurima multitudine*, quæ illum sequebatur, Dei verbum ex ore ejus auditura, *filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat juxta viam mendicans.* Duos cæcos à Christo juxta Jericho illuminatos S. Matthæus commemorat: unum, utpotè notiorem, S.Marcus nominat. Vide quæ diximus ad c.20. S. Matthæi.

Sensus Moralis.

I. *ET accedentes Pharisæi interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere? tentantes eum. At ille respondens, dicit eis: Quid vobis præcepit Moyses?* Pharisæos imitantur Moralis corruptæ doctores, qui erroneas & scandalosas quæstiones in Ecclesia excitant, & propugnant, ut Pastores plebemque tentent. Sed ad Scripturam & Traditionem sunt remittendi; quæ regulæ ac principia sunt, ad quæ omnia dogmata, sive fidem, sive mores spectantia, examinari, & secundùm illa judicari debent. Non mores hominum, non consuetudo, etiam tolerata; sed Lex Dei, Euangelium, Apostoli, SS. Patres, sacri Canones in doctrina morum consulendi sunt, omniaque ad originem revocanda. Hanc homines docendi, & instituendi in eis, quæ ad salutem pertinent, rationem Christus habuit, Apostoli secuti sunt: *Qui enim ad inventionem missi erant errantium Apostoli, & ad visionem eorum, qui non videbant, & ad medicinam languentium, utique non secundùm præsentem opinionem colloquebantur eis, sed secundùm veritatis manifestationem. Nec enim quilibet homines rectè facient, si cæcos jamjamque per præcipitia ferri incipientes, adhortentur insistere illi periculosissimæ viæ, quasi verè rectæ, & quasi benè perventuri sint. Quis autem Medicus volens curare ægrotum, faciet secundùm concupiscentias ægrotantis, & non secundùm quod aptum est medicinæ? Quoniam autem Dominus Medicus venit eorum, qui malè habent, ipse testificatur, dicens:* Non est opus sanis medicus, sed malè habentibus..... *Quomodo ergo, qui malè habent, confirmabuntur? & quomodo peccatores pœnitentiam agent? Utrum perseverantes iisdem ipsis? An è contrario magnam commutationem, & transgressionem prioris conversationis accipientes, per quam ægrotationem non modicam, & multa peccata sibimetipsis importaverunt? Ignorantia autem mater horum omnium per agnitionem vacuatur. Agnitionem verò faciebat Dominus Discipulis suis, per quam & curabat laborantes, & peccatores à peccato coercebat. Non igitur jam secundùm pristinam opinionem loquebatur eis, neque secundùm suspicionem interrogantium respondebat eis: sed secundùm doctrinam salutarem,* S Iren. lib.3. c.51.

rem, & sine hypocrisi, & sine personæ acceptione.

II. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Indissolubilis conjunctio viri & uxoris; indissolubilis unio Verbi & naturæ humanæ; Christi & Ecclesiæ; Dei & electorum in cœlis. Indissolubilis & unio Dei cum anima justi, quantùm ex parte Dei est, qui *hominem semel justificatum non deserit, nisi priùs deseratur ab eo.* Et, *Nisi tu ab illo feceris casum, ille à te non facit occasum.* Fœdus æternum cum anima Deus vult inire: *Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in justitia, & judicio, & in misericordia, & in miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide.* Sed peccata nostra nos à Deo dividunt. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

Conc. Trid. S. Aug.

Osee 2.19.20.

III. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Gravissimum crimen est violare fidem matrimonii, cujus Deus auctor est, Christus exemplar, Spiritus sanctus vinculum: quam fidem Matrimonii finis, liberorum educatio, pax familiæ, bonum Reipublicæ, necessariò, religiosè, inviolabiliter servari jubent. Adulteri infidelitate sua, impudicitia, & injustitia, Christum & Ecclesiam singulariter inhonorant, Matrimonium violantes, quod unionis Christi & Ecclesiæ Sacramentum est & imago: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo & in Ecclesia.* Nolite ergo viri mœchari post uxores vestras, quia non vultis, ut mœchentur post vos uxores vestræ. Nolite ire vos, quò eas sequi non vultis. Sine causa vos excusare conamini, quando dicitis: Non est uxor aliena, ad quam vado. Numquid vis dicatur tibi, Non est vir alienus, ad quem vado? Absit, ut dicat hoc illa. Melius enim dolet te, quàm imitatur te: *Illa enim casta & sancta fœmina, & verè Christiana, quæ dolet fornicantem virum, & non dolet propter carnem, sed dolet propter charitatem; non ideò non vult, ut facias, quia & ipsa non facit, sed quia tibi non expedit.* Nam si propterea non facit, ut tu non facias; si feceris, faciet. Si autem Deo illud debeat, si Christo illud debeat, quod tu exigis, & ideò reddat, quia jubet ille; etsi fornicatur vir, castitatem fœmina illa Deo exhibet. Christus enim loquitur in cordibus bonarum fœminarum, loquitur intùs, ubi non audit, quia nec dignus est, si talis est: loquitur ergo ille interiùs, & filiam suam consolatur hujusmodi verbis: De injuriis viri tui torqueris, quid tibi enim fecit? Dole, sed noli ipsum imitari, ut malè facias; sed ipse te imitetur in bono. Nam in eo quod malè facit, noli eum putare caput tuum, sed me Deum tuum. Nam si & in eo quod malè facit, caput est, & secuturum est corpus caput suum, eunt ambo per præceps. Ut autem non sequatur malum caput suum, teneat se ad caput Ecclesiæ Christum: huic debens castitatem suam, huic deferens honorem suum, absens sit vir, præsens sit vir, non peccat illa; quia numquam est absens, cui debet, ut non peccet ... Porrò quàm fœdum, quàm turpe est, ut vir dicat, Non posse fieri, quod facit fœmina! Scelus est, ut vir dicat, Non possum. Quod potest fœmina, vir non potest? Quid enim, illa carnem non portat? Prior à serpente decepta est. Castæ uxores vestræ ostendunt vobis, fieri posse, quod non vultis facere. Sed fortè dices: Ideò illam faciliùs facere posse, quia multa illi custodia est, Legis præceptum, diligentia maritalis, terror etiam legum publicarum; est etiam verecundiæ & pudoris illius magnum munimentum. Multæ custodiæ faciunt fœminam castiorem, virum castum faciat ipsa virilitas. Nam ideò mulieri major custodia, quia major infirmitas: *Illa erubescit viro, tu non erubescis Christo? Tu liberior, quia fortior: Quia facilè vincis, ideò tibi commissus es. Super illam & diligentia viri, & terror legum, & mansuetudo morum, & verecundia major: & Deus super te, tantum Deus.* Invenis enim facilè pares viros, quibus non timeas erubescere, quia faciunt illud multi. Et tanta est perversitas generis humani, ut aliquando metuendum sit, ne castus erubescat inter impudicos. Si quis inter vos faciat homicidium, quod avertat Deus, pellere illum vultis de patria, & continùò, si fieri potest, excludere. Si quis faciat furtum, odistis illum, nec videre vultis. Si quis dicat falsum testimonium, abominamini, nec vobis homo videtur. Si quis concupiscat alienas res, raptor & injustus deputatur. Si quis voluptatur cum ancillis suis, amatur, blandè accipitur; convertuntur vulnera in joca. Si quis autem existat, qui dicat se castum, non facere adulterium, notum autem sit, quòd non faciat, erubescit accedere ad illos non sui similes, ne insultent, ne irrideant, ne dicant non esse virum: *Ad hoc delapsa est humana perversitas, ut vir habeatur victus à libidine, & vir non habeatur victor libidinis.* Triumphantes exultant, non sunt viri: jacent prostrati, & viri sunt? Si spectares, ille tibi videretur fortior, qui jaceret sub bestia, quàm qui perimeret bestiam?

Eph.5.32.

S. Aug. ser.9. de decem chordis, c.9.

IV. *Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos; talium enim est regnum Dei. Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.* Non merum consilium, sed præceptum est. Regnum cœlorum non intrabit, quisquis Evangelicas Veritates, sive fidem, sive morum institutionem spectantes, non receperit ut parvulus, qui Christi verba non audierit & fecerit cum docilitate, simplicitate, & obedientia pueri. Ad Christianam infantiam redeundum est, si Christi amore, complexu, benedictione, Regno digni esse velimus. Quid verò est infantia Christiana? Status ab omni superbia, ambitione, impudicitia, ultionis libidine, cupiditate, omni denique malitia alienus. *Nolite queri effici sensibus, sed malitia parvuli estote; sensibus autem perfecti estote.*

Beda.

1.Cor.14.20.

V. *Et cùm egressus esset in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: Magister bone, quid faciam, ut vitam æternam percipiam?* Flexis genibus cordis nostri Christum Jesum rogemus, ut doceat nos facere suam Patrisque voluntatem, ut det nobis scientiam salutis, ut deducat nos in semitam mandatorum suorum: Id quippè solus præstare potest, qui *Via* est, *Veritas*, & *Vita*, solus bonitas infinita. Præcepta nosse, Dei donum est; sed magis reos facit & graviori damnationi obnoxios cognitio legis & mandatorum Dei, nisi infirmitatis nostrę conscii, ad Christum procurramus, & oratione supplici atque humili gratiam ejus imploremus, ad mandata legis implenda, ut oportet, necessariam: *Deus per legem ostendit homini infirmitatem suam, ut ad ejus misericordiam per fidem confugiens, sanaretur. De sapientia quippè ejus dictum est,* quòd Legem & misericordiam in lingua portet: *Legem scilicet, qua reos faciat superbos; misericordiam verò, qua justificet humiliatos ... Lex ergo data est, ut gratia quæreretur: Gratia data est, ut lex impleretur.* Mandatum bonum lex habet in littera demonstrante, non in adjuvante Spiritu: *Quod mandatum si fit timore pœnæ, non amore justitiæ, serviliter fit, non liberaliter: & ideò non fit. Non enim fructus est bonus, qui de charitatis radice non surgit. Porrò autem si adsit fides quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei secundùm interiorem hominem; quæ delectatio non litteræ, sed Spiritus donum est. Hæc gratia in Testamento vetere velata latitabat, quæ in Christi Euangelio revelata est ... Ibi in tabulis lapideis digitus Dei operatus est, hic in cordibus hominum. Ibi ergo lex extrinsecùs posita est, qua injusti terrerentur: hic intrinsecùs data est, qua justificarentur.* Nam *Plenitudo legis est charitas, quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Felix, qui suave divinæ legis jugum portavit ab adolescentia sua. Magnas gratias Deo agere debet, cui juventutem, ad malum per se proclivem, in observantia mandatorum Dei transigere datum est: *Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.* Dona sua Deus diligit in nobis, qui & ipsa augere misericorditer paratus est cooperantibus nobis: *Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Unum tibi deest: vade, quæcumque habes, vende, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo: & veni, & sequere me.* Immolanda Deo cupiditas, malorum omnium radix.

S. Aug. lib. de Spir. & Litt. Prover. 3, 16. lec. 70.

Divitiis benè utendum, ex his erogandæ pauperibus uberes eleemoſynæ ad redimenda peccata: deſpiciendæ ſunt opes, earum jactura æquanimiter ferenda, ſponte etiam deſerendæ ſunt & abdicandæ, ſi impedimenta ſint ſalutis æternæ. Periculum ſuum divites agnoſcant, ſtatum ſuum timeant. De negotio ſalutis nulli magis credendum, quàm ſalutis Auctori: *Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt! Filioli, quam difficile eſt, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire!* Qui enim multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vitæ gaudia quærere contemnunt. Beda. Sed inter pecunias habere, & pecunias amare, magnum diſcrimen eſt. Multi enim habentes non amant, multi non habentes amant. Alii & habent & amant. Alii nec habere, nec amare ſe divitias ſæculi gaudent, quorum tutior ſtatus eſt, quia dicere cum Apoſtolo valent: *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Hinc Salomon ait: *Qui amat divitias, fructum non* Prov. 5. 9. *capiet ex eis.* Laxatis ergo curis mutabilium rerum, bona ſtabilia & certa quæramus: *Supervolemus terrenis opibus noſtris. Nam in mellis copia non fruſtra pennas habet apicula; necat enim hærentem.* S. Aug. Ep. 15. aliàs 113.

Beda. VI. *Qui magis admirabantur, dicentes ad ſemetipſos: Et quis poteſt ſalvus fieri?* Quò pertinet iſta reſponſio, cùm incomparabiliter major ſit turba pauperum, quæ, divitibus perditis, potuerit ſalvari? Niſi quia intellexerunt Apoſtoli, cunctos, qui divitias amant etiamſi adipiſci nequeant, in divitum numero deputari. Sunt enim pauperes cenſu, cupiditate verò & affectu divites. *Et intuens illos Ieſus, ait: Apud homines impoſſibile eſt, ſed non apud Deum: Omnia enim poſſibilia ſunt apud Deum.* Non quòd divites cum ſuis cupiditatibus & ſuperbia admitti poſſint in Regnum cœlorum, ſed quòd poſſibile ſit Deo, ut per verbum ejus, ſicut etiam factum eſſe, & interdum fieri videmus, à cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, & à pernicioſa ſuperbia ad ſaluberrimam humilitatem convertantur.

VII. *Et cœpit Petrus dicere ei: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Piſcatores, vocante Domino, quòd navicula & retia dimiſerunt, omnia ſe dimiſiſſe, & Dominum ſecutos eſſe, etiam commemorando lætati ſunt: *Et revera omnia contemnit, qui* S. Aug. Ep. 31. aliàs 34. *non ſolùm quantùm potuit, ſed etiam quantùm voluit, habere contemnit.* Sed in eo quod cupiebatur, oculi Dei teſtes ſunt: in eo quod habebatur, & hominum. Neſcio autem, quo modo, cùm ſuperflua & terrena diliguntur, arctiùs adepta, quàm concupita conſtringunt. Aliud eſt enim nolle incorporare, quæ deſunt, aliud jam incorporata divellere: *Illi velut cibi repudiantur, illa velut membra præciduntur.* Porrò non ſufficit divitias contemnere, aut relinquere, quod & quidam Mundi ſapientes fecerunt, ut liberiùs philoſopharentur: imò ſervare divitias, & iis Chriſtianè uti, non ſuperbè ſapere, libenter communicare ſeu erogare pauperibus, divites fieri operibus bonis, melius eſt & utilius ad ſalutem, quàm opes ex ſuperbia relinquere, & mundi faſtum calcare alio faſtu. S. Aug. ibid. *Vtilius terrena opulentia tenetur humiliter, quàm ſuperbè relinquitur.* Beda. Sed Chriſtum prætereà ſequi neceſſe eſt. Faciliùs enim ſæculus contemnitur, quàm voluntas. Multi divitias relinquentes, Dominum non ſequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator ejus eſt. Qui enim ſe in Chriſtum credere profitetur, debet, quomodo ille ambulavit, & ipſe ambulare.

VIII. *Reſpondens Ieſus, ait: Amen dico vobis: Nemo eſt, qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantùm, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros, cum perſecutionibus, & in ſæculo futuro vitam æternam.* Filius Dei loquitur, dogma fidei eſt, illum qui propter fidem, veritatem, juſtitiam, virtutem, ac perfectionem, quam ab illo Deus exigit, parentes & bona temporalia relinquit, vel eorum jacturam patitur, centuplum in hac etiam vita accipere. Spiritalia enim bona, ſcilicet gratia, charitas, Deus ipſe, quo dives eſt, qui omnia propter ipſum & propter Euangelium reliquit, bonis omnibus & neceſſitudinibus temporalibus longè præſtant: *Bonum mihi lex oris tui* Pſ. 118. *ſuper millia auri & argenti.* Nonnè gratis amatur, cui cætera poſtponuntur? Nonnè habetur jam ab eo, qui ſic ipſum amat? Nonnè jam in hac vita merces illius eſt? Hæc eſt altitudo crucis, de qua S. Auguſtinus: *Si vis*, inquit, *habere crucis altitudinem: noſce quid audias, & ubi audias, Surſum cor. Quid* S. Aug. ſer. 165. aliàs 7. de Verb. Apoſt. *eſt, Surſum cor? Ibi ſpera, ibi ama, inde pete virtutem, ibi expecta mercedem. Nam ſi benè operaris, & hilariter tribuis, videris habere latitudinem... Latitudo enim charitas eſt, quæ ſola benè operatur. Si in iiſdem bonis operibus uſque in finem perſeveraveris, videris habere longitudinem. Sed ſi omnia hæc non propter ſupernam mercedem facis, altitudinem non habebis; & illa jam nec latitudo erit, nec longitudo. Quid eſt enim habere altitudinem, niſi cogitare Deum, amare Deum, & gratis amare ipſum Deum adjutorem, ipſum ſpectatorem, ipſum coronatorem, ipſum præmii largitorem, poſtremo ipſum præmium deputare, non aliud ab ipſo quàm ipſum expectare? Si amas, gratis ama: Si verè amas, ipſe ſit merces, quem amas.* Hoc eſt centuplum nunc in tempore hoc, & in ſæculo futuro vita æterna. In hujus centupli partem veniunt perſecutiones: *Cum perſecutionibus.* Hæc beatarum ſors Chriſtianorum in hoc ſæculo, & futuræ beatitudinis pignus. Nam *Chriſtianus, quia Chriſtianus,* S. Aug. ſer. 46. c. 5. & ſer. 296. aliàs de Div. 108. c. 7. Hebr. 12. 2. *aliquid plus paſſurus eſt in hoc ſæculo... Chriſtianorum eſt pati mala temporalia, & bona ſperare ſempiterna.* Præcedit Jeſus Jeroſolymam, *propoſito ſibi gaudio* pergit ad *crucem, confuſione contempta.* Aſpiciamus igitur in auctorem fidei & conſummatorem Jeſum: Illius veſtigia ſequamur: quid Deo ac Domino duce timeamus? *Et præcedebat illos Ieſus, & ſtupebant, & ſequentes timebant.*

IX. *Ieſus autem ait eis: Neſcitis quid petatis: poteſtis bibere calicem, quem ego bibo, aut baptiſmò, quo ego baptizor, baptizari?* Cæca eſt ambitio, neſcit quid cupiat, quid petat, quid agat, cùm nec rationem conſulat, nec fidem. Ad veram celſitudinem per crucem, humilitatem & mortificationem pervenitur. Cruces aliæ ſunt interiores, per potionem amaram calicis ſignificatæ; aliæ exteriores, per baptiſmum deſignatæ. Beda. Per utraſque iter eſt ad gloriam. Illis quos delectat culmen honoris, priùs via exercenda eſt laboris. Qui deſiderant regnare ſubliniter cum Chriſto, pati priùs debent humiliter pro Chriſto: *Sedere autem ad dexteram meam vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt.* Non perſonæ paratum eſt, ſed vitæ: *Non eſt enim perſonarum acceptio apud Deum.* Rom. 2. 11. Si itaque tales eſtis, qui conſequamini Regnum cœlorum, quod Pater meus triumphatoribus & victoribus præparavit, vos quoque illud accipietis: *Non eſt meum dare vobis.* Non eſt meum dare ſuperbis & ambitioſis. Si ergo vultis ad illud pervenire, nolite eſſe, quod eſtis. Aliis paratum eſt; & vos alii eſtote, & vobis paratum eſt. Quid eſt, Alii eſtote? Priùs humiliamini, qui jam vultis exaltari.

X. *Ieſus autem vocans eos, ait illis: Scitis, quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & Principes eorum poteſtatem habent ipſorum. Non ita eſt autem in vobis, ſed quicumque voluerit fieri major, erit veſter miniſter.* Aliter dominari debent ſubditis ſuis Chriſtiani, quàm Ethnici Principes. Neque enim nos Chriſtianos quoſdam Imperatores ideò felices dicimus, quia vel diutiùs imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hoſtes Reipublicæ domuerunt, vel inimicos cives adversùs ſe inſurgentes & cavere & reprimere potuerunt: *Sed felices eos dicimus, ſi juſtè imperant, ſi inter linguas ſublimiter honorantium, & obſequia nimis humiliter inſultantium, non extolluntur, ſed ſe homines eſſe meminerunt; ſi ſuam poteſtatem ad Dei cultum maximè dilatandum, Majeſtati ejus famulam faciunt; ſi Deum timent, diligunt, colunt; ſi plus amant illud Regnum, ubi non timent habere conſortes; ſi tardiùs vindicant, facilè ignoſcunt....* S. Aug. l. 5. de Civ. Dei, c. 24.

Si

Si luxuria tantò eis est castigatior, quantò posset esse liberior; si malunt cupiditatibus pravis, quàm quibuslibet gentibus imperare: & si hæc omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter charitatem felicitatis æternæ: si pro suis peccatis, humilitatis, miserationis, & orationis sacrificium Deo suo vero immolare non negligunt. Tales Christianos Imperatores dicimus esse felices interim spe, postea re ipsa futuros, cùm id quod expectamus, advenerit. Quòd si ita se gerere debent Christianarum Gentium Principes temporales, si ea moderatione regere debent subditos: quanta charitate & humilitate Christianum populum regere debent Ecclesiæ Principes, Episcopi, & Sacerdotes? Servire debent iis quibus præsunt, seque totos spiritalibus eorum utilitatibus devovere, non honorem quærere, aut commoda temporalia, sed labores, unamque animarum salutem propter Dei gloriam. *Sit Rector* Ecclesiæ *bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus; ut & bonis in nullo se præferat, & cùm pravorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat.* Prælatos quidem timeri necesse est à subditis, ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant: Nequaquam tamen ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum justitiam quærunt. *Sed plerumque Rector eo ipso quo cæteris præeminet, elatione cogitationis intumescit: & dum ad usum cuncta subjacent, dum ad votum velociter jussa complentur; dum omnes subditi, si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt; male gestis autem nulla auctoritate contradicunt; dum plerumque laudant etiam, quod reprobare debuerant, seductus ab his quæ infra suppetunt, super se animus extollitur; & dum foris immenso favore circumdatur, intùs veritate vacuatur: atque oblitus sui, in voces se spargit alienas, talemque se credit, qualem se foris audit, non qualem intùs discernere debuit. Subjectos despicit, eosque æquales sibi naturæ origine non agnoscit; & quos forte potestatis excesserit, transcendisse se etiam vitæ meritis credit. Cunctis se existimat amplius sapere, quibus se videt amplius posse. In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum, & qui æqua cæteris naturæ conditione constringitur, ex æquo respicere cæteros dedignatur:* Sicque usque ad ejus similitudinem ducitur, de quo scriptum est: *Omne sublime videt, & ipse est rex super universos filios superbiæ:* Qui singulare culmen appetens, & socialem Angelorum vitam despiciens, ait: *Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo.* Miro ergo judicio intùs foveam dejectionis invenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. *Apostatæ quippe Angelo similis efficitur, dum homo hominibus similis esse dedignatur... Petrus auctore Deo sanctæ Ecclesiæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatiùs venerari recusavit, seque illi similem recognovit,* dicens: *Surge, ne feceris: & ego ipse homo sum.* Sed cùm Ananiæ & Saphiræ culpam reperit, mox quanta potentia super cæteros excrevisset, ostendit. Verbo namque eorum vitam perculit, quam Spiritu perscrutante deprehendit: & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso coram benè agentibus fratribus non agnovit. *Illic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus ultionis jus aperuit potestatis.* Paulus benè agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, cùm diceret: *Non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri.* Atque illicò adjunxit: *Fide enim statis.* Ac si id quod protulerat, aperiret, dicens: Ideò non dominamur fidei vestræ, quia fide statis; æquales enim vobis sumus, in qua vos stare cognoscimus. Quasi prælatum se fratribus esse nesciebat, cùm diceret: *Facti sumus parvuli in medio vestrum.* Et rursum: *Nos autem servos vestros per Jesum.* Sed cùm culpam quæ corrigi debuisset, invenit, illicò Magistrum se esse recoluit, dicens: *Quid vultis in virga veniam ad vos? Summus itaque locus bene regitur, cùm is qui præest, vitiis potiùs, quàm fratribus dominatur... Teneant Rectores exteriùs, quod pro aliorum utilitate suscipiunt: servent interiùs, quod de sua æstimatione pertimescunt. Sed tamen quibusdam signis decenter erumpentibus, eos apud se esse humiles etiam subjecti deprehendant: quatenus & in auctoritate eorum, quod formident videant, & de humilitate, quod imitentur, agnoscant. Studeant igitur sine intermissione qui præsunt, ut eorum potentia, quantò magna exteriùs cernitur, tantò apud eos interiùs deprimatur: ne cogitationem vincat, ne in delectationem sui animum rapiat, ne jam sub se mens eam regere non possit, cum se libidini dominandi supponit.* Hinc à Sapiente dicitur: *Ducem te constituerunt, noli extolli,* Eccl. 32. *sed esto in illis quasi unus ex illis.* Hinc etiam S. Petrus ait: *Non dominantes in Clero, sed forma facti gregis.* Hinc per semetipsam Veritas ad altiora nos virtutum merita provocans, dicit: *Scitis, quia Principes Gentium dominantur eorum.... Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister,* &c.

Et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus. Nam & Filius hominis non venit, ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis. Ambitio, simia charitatis. Omnibus servit ambitiosus: omnibus servit Ecclesiæ fidelis & sanctus Prælatus. Ille servit omnibos, ut præsit ac dominetur: iste ministrat omnibus, ut magis ac magis prosit. Illa cupiditatis, ista charitatis servitus est. Illa diaboli, ista Christi imitatio; qui ad hoc in mundum venit, ut servis suis Dominus omnium ministraret, ac pro illis moreretur. Felices Pastores, si Pastorem summum animarum nostrarum Christum Jesum imitentur, ovibus suis in rebus æternæ salutis serviendo, & pro illis, si opus fuerit, moriendo!

XI. *Cæcus sedebat juxta viam mendicans. Qui cùm audisset, quia Jesus Nazarenus est, cœpit clamare & dicere: Jesu Fili David, miserere mei.* Cæci & egeni sumus. Miseri, si nec cæcitatem nostram, nec inopiam cognoscamus; nobisque dicat testis fidelis & verus, qui est principium creaturæ Dei: *Quia dicis: Quòd dives* Apoc. 3. 17. 18 *sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Divinam vocem & consilium audiamus dicentis: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos, ut videas.* Ad Jesum Dominum nostrum, qui cæcos illuminat, & inopes ditat, clamemus; in una ejus misericordia confidamus: ad illum clamemus toto corde, voce magna charitatis. *Est* enim *clamor cordis,* S. Aug. Enarr. in Ps. 118. Ser. 23. & alibi. *magna cogitationis intentio: quæ cùm est in oratione, magnum exprimit desiderantis & petentis affectum, ut non desperet effectum. Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur... Fragrantia charitatis, clamor cordis.* Perseveranter oremus, nec eos audiamus, qui nos à Dei misericordia imploranda, ab invocando auxilio Jesu, ab oratione, cæterisque pietatis & pœnitentiæ operibus avocare conantur. *Comminabantur ei multi, ut taceret. At ille multò magis clamabat: Fili David, miserere mei.* Audiamus viros Dei, Pastores, verbi Dei Prædicatores, pios amicos, qui nos hortantur ad Jesum vocantem, ut accedamus cum spe & fiducia. *Et vocant cæcum, dicentes ei: Animæquior æsto: surge, vocat te.* Occasiones peccati, & quæcumque nostræ conversionis impedimenta, veteris hominis exuvias, procul à nobis projiciamus, cum fervore & gaudio accedamus ad Jesum. *Qui projecto vestimento suo, exiliens venit ad eum.* Unum à Salvatore misericordissimo postulemus, ut oculos interioris nostri hominis illuminet. *Cæcus autem dixit ei: Raboni, ut videam.* Tantum beneficium fides impetrabit. *Jesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit.* A Christo denique illuminati, Christum sequamur, in via mandatorum Dei ambulemus, illi uni placere studeamus, ut abundemus magis. *Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.*

S. Gr. M. 1. p. Pastoralis Curæ, c. 6.

Job 4.

Isai. 14.

Act. 10. Act. 5.

1. Cor. 2.

1. Thessal. 2. 2. Cor. 4.

CA-

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

Mat.21.1: Luc.19.29. Joa.11.18. Joa.12.11.

ET *cùm appropinquarent Ierosolymæ & Bethaniæ ad Montem Olivarum, mittit duos ex discipulis suis.* Cùm ad eum tractum Montis Olivarum perveniissent, ubi se mutuò contingunt Bethania & Bethphage, 15. stadiis seu duobus milliaribus distantem ab Jerosolymis, quinto die ante ultimum Pascha, quod Jesus celebravit, misit duos ex discipulis suis. *Et ait illis: Ite in castellum quod contra vos est*: in vicum qui vobis ante oculos versatur: *& statim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum*, cum asina matre; *super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.* Animantia nondum humanis usibus mancipata, nullum passa jugum, ad sacros usus adhiberi solita, viri eruditi observant. 1. *Regum 6.7. Nunc ergo arripite & facite plaustrum novum unum; & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum jugum, jungite in plaustro; & recludite vitulos earum domi. Tolletisque Arcam Domini, & ponetis in plaustro.*

Mat.21.

Et si quis vobis dixerit, Quid facitis? dicite, Quia Domino necessarius est: & continuò illum dimittet huc: A vobis adduci sinet. *Et abeuntes, invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio*, duas inter vias: *& solvunt eum. Et quidam de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum?* Quorsum pullum solvistis? *Qui dixerunt eis, sicut præceperat illis Jesus, & dimiserunt eis. Et duxerunt pullum ad Jesum, & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum. Multi autem vestimenta sua straverunt in via, alii autem frondes cædebant de arboribus*; ramos frondentes, *& sternebant in via*, quasi Regem & Triumphatorem solemni ritu excepturi. *Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna:* Salus & gloria. *Benedictus qui venit nomine Domini: benedictum quod venit Regnum Patris nostri David*, jam diù expectatum: *Hosanna in excelsis*: In summo cœlorum, unde Messias venit. Vide quæ diximus ad Caput 21. S. Matthæi.

II. *Et introivit Ierosolymam in Templum*, gloriam omnem triumphi sui relaturus ad Patrem: *& circumspectis omnibus*, ut abusus emendaret divini cultus puritati contrarios, *cùm jam vespera esset hora*, serotinum tempus, *exiit in Bethaniam cum duodecim* Apostolis, ut ibi pernoctaret.

III. *Et alia die*, postero die, *cum exirent à Bethania, esuriit; cùmque vidisset à longè ficum habentem folia, venit, si quid fortè inveniret in ea*, aliquem fructum: Vernum enim tempus erat, quo ficus profert grossos suos. Accessit, non ignorans nullum esse fructum in arbore; sed humano more se gerens, ut aliud significaret ad discipulorum institutionem opportunum. *Et cùm venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum*; non erat tempus anni quo ficus fructus ferret. *Et respondens, dixit ei*: imprecatus est arbori, dicens: *Iam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet.* Maledictionis sententia non arboris causa lata est, sed significationis. Non minùs enim culpa caret arbor, si infrugifera sit verna, aut æstiva, quàm hyberna tempestate. Emblema ergo est pœnæ Judæis infligendæ ob spiritualem eorum sterilitatem & hypocrisim: Sicut enim parabolas loquitur Christus, ita operatur.

Can ic.2.3.

Beda.

IV. *Et veniunt Ierosolymam. Et cùm introisset in Templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in Templo: & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.* In atrio gentium campsores & mercatores sedebant, quasi in loco profano negotiationem exercentes. Templum autem secundùm partes suas omnes sanctum esse Christus docuit, utpotè veri Dei adorationi, & Orationi dicatum. *Et non sinebat, ut quisquam transferret vas per Templum.* Prohibuit, ne quisquam supellectilem ullam profanam, aut instrumentum profanis usibus serviens, seu ad quæstum faciendum pertinens, per Templum transferret, quasi per viam compendiosiorem & commodiorem. *Et docebat, dicens eis: Nonnè scriptum est: Quia domus mea domus Orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Vide quæ diximus ad c.21. S. Matthæi.

V. *Et respondens Jesus, ait illis: Habete fidem Dei*; fidem magnam in Deum: *Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere*, recede hinc, *& mittere in mare; & non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat.* Dei virtute omnipotenti, si ad ejus gloriam & Ecclesiæ ædificationem opus fuerit, *fiet ei*. Quod postulaverit in fide nihil hæsitans, secundùm voluntatem ejus operabitur Deus, qui voluntatem timentium se faciet, quantumvis hominibus impossibile videatur. Confer cum 21. capite S. Matthæi, & lege quæ in eum locum annotavimus.

VI. *Et cùm stabitis ad orandum*; cùm vos ante Deum sistetis oraturi; *dimittite, si quid habetis adversùs aliquem*. Si jus habetis conquerendi de aliquo propter injuriam vobis illatam, dimittite offensam: *ut & Pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis ex animo, nec Pater vester, qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra:* Nam sine charitate dimitti non possunt. *Qui non diligit, manet in morte: omnis qui odit fratrem suum, homicida est....* 1.Joa.3.14. *Si quis dixerit, Quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* Vide quæ diximus ad caput 6. S. Matthæi. 1.Joa.4.20.

VII. *Et veniunt rursus Ierosolymam*, ex Bethania, quò pridie secesserant. *Et cùm ambularet in Templo*, non otiosus utique, sed docens; *accedunt ad eum summi Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores*, Doctores Legis, & Senatores: *& dicunt ei: In qua potestate hæc facis?* Qua auctoritate publicè doces, & ea reformas, ac prohibes quæ in Templi atrio fieri consueverant? Qua potestate ægrotos omnis generis curas, nullo dierum ac locorum habito discrimine? *Jesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondete mihi: & dicam vobis, in qua potestate hæc faciam. Baptismus Joannis de cœlo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.* Aperta responsione inimicorum calumniam Dominus refutare poterat, sed prudenter interrogat, ut suo vel silentio vel sententia condemnentur. Hunc locum explicuimus ad Caput 21. S. Matthæi. Se nescire mentiti sunt, quod optimè noverant, Baptismum Joannis de cœlo fuisse, quia Joannes missus fuit à Deo, ut prædicaret pœnitentiam, & populum baptizaret in nomine Messiæ, cujus erat Præcursor: quamobrem meritò repulsi à Christo, confusique abscesserunt. Tunc impletum est, quod Deus per Prophetam in Psalmis ait: *Paravi lucernam Christo meo*, id est, Joannem, qui fuit *Lucerna ardens & lucens*, & venit, ut testimonium perhiberet, quia Jesus est Filius Dei: *Inimicos ejus induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.* Ps.131.17. Joa.5.35.

Sen-

Sensus Moralis.

I. *Invenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.* Pullus injugis & indomitus, populi Gentilis typus fuit, qui sine jugo, sine lege, sine Deo erat in hoc mundo, idololatriæ, aliorumque peccatorum vinculis alligatus. Missi sunt Apostoli, ut illum auctoritate Christi Domini solverent, & ad illum adducerent. *Et abeuntes, invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio, & solvunt eum.* Janua Christus est, qui de se ipso ait: *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Pascuis illis saluberrimis pullus iste, id est, populus Gentilis, carebat, cùm adhuc extra hanc januam in bivio ligatus stabat, non certam vitę fideique viam tenens, sed plures dubiosque sectarum calles sequens, in varios distractus errores, & ad simulacra muta vadens, prout ducebatur. Prædicatoribus sanctis primùm obstiterunt errorum Magistri; sed nomine Domini Jesu audito, qui magis habet in potestate sua hominum voluntates, quàm ipsimet suas, credentium cœtum ad Deum adduci permiserunt, quem in corde portarent. Ut verò ad Christum Regem ac victorem suum, victimamque Catholicam Patris, cujus sanguine sunt redempti, gestandum illos disponerent, virtutum indumentis ipsos ornarunt. *Et imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.* Pullo Dominum portante, *Multi vestimenta sua straverunt in via*, quia sancti Martyres propriæ se carnis amictu exuentes, simplicioribus Dei famulis viam suo sanguine paraverunt, ut inoffenso gressu mentis ad supernam Jerusalem, quò Christus præivit ac ducit, incederent. Vestimenta sua sternit in via Christo triumphanti, qui bona omnia temporalia arbitratur ut stercora, ut Christum lucrifaciat; qui rerum omnium detrimentum pati paratus est, ne Deum offendat. Frondes cædit de arboribus, & sternit in via Christo cordis sui victori, qui spes omnes sæculi inanes ducit, & Dei fruitioni postponit; cujus Regnum præ rebus omnibus desiderat, in se per charitatem inchoatum, in gloria consumandum. *Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit Regnum Patris nostri David: Hosanna in excelsis.*

Joa. 10. 9.

Beda.

II. *Cùmque vidisset à longè ficum habentem folia, venit, si quid fortè inveniret in ea: & cùm venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum. Et respondens, dixit ei: Iam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet.* Ficulneam Dominus non sine causa maledictione devinxit, verùm ut ingratis Judæis ostenderet, se eam vim habere, quæ inferendo quoque supplicio par esset. Quoniam enim eum in omnibus miraculis nullam cuiquam molestiam intulisse perspexerant, idcircò eum prodesse tantùm posse existimabant, non verò improbos malo afficere. Quamobrem à substantia animæ experte populum ingratum admonet, *Se ulcisci quidem ipsius scelera posse, sed pro sua bonitate nolle. Exaruit igitur arbor, ut hominibus terrorem incutiat.* Christus esurit salutem nostram, justitiæ fructus in nobis quærit; si nullos inveniat in hora mortis nostræ, arborem infructuosam æterna maledictione feriet. Tunc tempus fructuum non erit; tunc impii erunt *sicut fœnum tectorum, quod priusquàm evellatur, exaruit; de quo non implevit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit..... Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.*

S. Isid. Pelus. Epist. 91. l. 1. ad Theopompum Tribunum.

Ps. 128. 6.

Eccl. 11. 3.

III. *Et cùm introisset in Templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in Templo.* Corda nostra templa sunt Dei, ad illius adorationem per baptismum consecrata. Cavere igitur debemus, ne aliquid profanum in ea inferatur; hinc eliminandæ avaritia, cupiditas, ambitio. Gratis colendus est Deus: nihil aliud quærendum est in ejus cultu præter ipsum. Qui enim propter humanam gloriam, aut temporalia commoda Deum colit, mercator est, turpis lucri cupidus; non Christianus, Deum in spiritu & veritate adorans. *Charitas non quærit quæ sua sunt.* Dicendum cum Propheta: *Voluntariè sacrificabo tibi.* Quod sacrificium? De quo Deus ait per eundem Prophetam: *Sacrificium laudis honorificabit me.* Quare voluntariè? *Quia gratis amo quod laudo.* Laudo Deum, & in ipsa laude gaudeo: ipsius laude gaudeo, quo laudato non erubesco. Non enim quemadmodum laudatur à studiosis theatricarum nugarum vel auriga, vel venator, vel quilibet histrio, & à laudatoribus suis invitantur alii laudatores, exhortantur, ut pariter clament, & cùm omnes clamaverint, plerumque illo victo omnes erubescunt. Non ita est Deus noster: *Laudetur voluntate, ametur charitate; gratuitum sit, quod amatur, & quod laudatur. Quid est gratuitum? Ipse propter se, non propter aliud: si enim laudas Deum, ut det tibi aliquid aliud, jam non gratis amas Deum. Erubesceres, si te uxor tua propter divitias amaret; & fortè si tibi paupertas accideret, de adulterio cogitaret. Cum ergo te à conjuge gratis amari velis, tu Deum propter aliud amabis? Quod præmium accepturus es à Deo, ò avare? Non tibi terram, sed ipsum servat qui fecit cœlum & terram.* Voluntariè sacrificabo tibi. *Si propter aliud laudas Deum, ex necessitate laudas. Si adesset tibi quod amas, non laudares Deum. Laudas Deum verbi gratia, ut tibi det amplam pecuniam: si haberes aliunde, non à Deo, numquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntariè sacrificas Deo, sed ex necessitate sacrificas: quia præter illum nescio quid aliud amas..... Ipsum gratis dilige: quia melius ab eo non invenis quod det, quàm se ipsum; aut si invenis melius, hoc pete.* Voluntariè sacrificabo tibi. *Quare voluntariè? Quia gratis. Quid est gratis?* Et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est: *Ob nihil aliud, nisi quia bonum est. Numquid ait, Confitebor nomini tuo, Domine, quia das mihi fructuosa prædia, quia das mihi aurum & argentum, quia das mihi latas divitias, amplam pecuniam, excellentissimam dignitatem? Non. Sed quid?* Quoniam bonum est. *Melius nihil invenio, quàm nomen tuum:* Ideo *Confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est.*

Ps. 53.

Ps. 49. 23.

S. Aug. Enar. in Ps. 53.

IV. *Et non sinebat, ut quisquam transferret vas per Templum.* Huc referendus est præclarus S. Basilii locus: *Verùm neque nundinationes illæ, quæ in Martyriis celebrari solitæ sunt, convenire nobis putandæ sunt: Neque enim ullam aliam ob causam adesse decet Christianos in Martyriis, aut istis contigua loca invisere, quàm orandi causa, & ut Sanctorum constantiæ admoniti, in qua illi ne pietatem amitterent, ad necem usque fortiter perseveraverunt, ipsi quoque ad similis fortitudinis æmulationem incitentur. Nimirùm memoria tenendum est illud, quàm terrifica & formidabili ira olim exarserit Dominus, qui cùm semper & ubique mansuetus & humilis corde fuerit, in eos tamen solos flagellum intendit, qui circum Templum vendendis emendisque mercibus operam dabant; quippè quasi nundinatio illa orationis domum in latronum speluncam converterit.* Et docebat, dicens eis: *Nonnè scriptum est: Quia domus mea domus Orationis vocabitur omnibus gentibus?* (Non enim est distinctio Judęi & Gręci apud Deum: nam idem est Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum.) *Vos autem fecistis illam spelunam latronum.* Domum Dei spelunam latronum faciunt, qui non intrant per ostium, quod est Christus, sed absque illius vocatione in Statum Ecclesiasticum & Beneficia irrèpunt; qui Canonicum Officium attentè & devotè non persolvunt, qui sacratissimam Residentiæ legem violare non verentur, qui plura Beneficia aut Pensiones coacervant contra sacros Canones, cùm unum ad honestam sustentationem sufficit; qui in Templo deambulant & cònfabulantur: *Vos autem fecistis illam spelunam latronũ.*

S. Basil. M. in Regulis fusius Disputatis, interrogat. 40.

Rom. 10. 12.

V. *Di-*

V. *Dico vobis: Omnia quæcumque orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis.* Oratio, omnipotentia supplex. Deus omnia promittit Orationi, nihil excipit, quia *Spiritus* sanctus *postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus, quia secundum Deum postulat pro sanctis.* Dei voluntatem in omnibus & præ omnibus impleri, Christiana postulat oratio: cùm igitur Dei voluntas semper impleatur, oratio verè Christiana semper exauditur. Etsi non exaudiamur semper ad voluntatem, numquam non exaudimur ad utilitatem: semper exaudimur ad vitam æternam, si fideliter, humiliter, perseveranter oremus; si postulemus *In fide nihil hæsitantes*, pleniſſimè persuasi, *Quia quæcumque promisit Deus, potens est & facere.* Si ergo non exaudimur orantes, id fidei nostræ defectui imputemus. *Nam si fides deficit, oratio perit. Quis enim orat, quod non credit? Vnde & Apostolus, cùm ad orandum exhortaretur, ait:* Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. *Et ut ostenderet, fidem fontem esse orationis, nec posse ire rivum, ubi caput aquæ siccatur, adjunxit, atque ait:* Quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt? *Ergo ut oremus, credamus; & ut ipsa non deficiat fides qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio impetrat fidei firmitatem. Etenim ne in tentationibus deficeret fides, propterea Dominus ait:* Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. *Quid est in tentationem intrare, nisi à fide exire? In tantum enim tentatio proficit, in quantum fides deficit; & in tantum tentatio deficit, in quantum fides proficit.*

Rom. 8. 26. 27.

Rom. 10. Rom. 4.

S. Aug. s. 115. alias 36. de Verbis Do.

Luc. 22.

VI. *Et cùm stabitis ad orandum, dimittite, si quid habetis adversùs aliquem: ut & Pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec Pater vester qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra.* Remissio peccatorum soli conceditur charitati. Orare nos pro debitis & peccatis Christus docuit, paternam misericordiam promisit, & veniam secuturam; sed legem adjunxit, certa nos conditione & sponsione constringens, ut sic nobis dimitti debita postulemus, secundùm quòd & ipsi debitoribus nostris dimittimus. *Excusatio tibi nulla in die judicii superest, cùm secundum tuam sententiam judiceris: & quod feceris, hoc & ipse patiaris. Pacificos enim & concordes atque unanimes esse in domo sua Deus præcipit: & quales nos fecit secunda nativitate, tales vult renatos perseverare; ut qui filii Dei esse cœpimus, in Dei pace maneamus; & quibus Spiritus unus est, unus sit & animus & sensus. Sic nec sacrificium Deus recipit dissidentis, & ab Altari revertentem priùs fratri reconciliari jubet, ut pacificis precibus & Deus posset esse placatus. Sacrificium Deo majus est pax nostra, & fraterna concordia, & de unitate Patris, & Filii, & Spiritus sancti plebs adunata. Neque enim in sacrificiis quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, sed corda intuebatur: ut ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & justus, dum Deo sacrificat innocenter, docuit & cæteros, quando ad Altare munus offerunt, sic venire cum Dei timore, cum simplici corde, cum lege justitiæ, cum concordiæ pace: Meritò ille dum in sacrificio talis est ipse, postmodum sacrificium Deo factus est; ut martyrium primus ostendens, initiaret sanguinis sui gloria Dominicam Passionem, qui & justitiam Domini habuerat & pacem. Tales denique à Domino coronantur; tales in die judicii cum Domino vindicabuntur. Cæterum discordans & dissidens, & pacem cum fratribus non habens, secundum quod Beatus Apostolus & Scriptura Sancta testatur, nec si pro nomine Christi occisus fuerit, crimen dissensionis fraternæ poterit evadere; quia sicut scriptum est:* Qui fratrem suum odit, homicida. *Non potest esse cum Christo, qui imitator Judæ maluit esse, quàm Christi. Quale delictum est, quod nec baptismo sanguinis potest ablui? Quale crimen est, quod Martyrio non potest expiari?* Qui non vult dimittere fratri, DEUM non habebit propitium; DEUM non habebit patrem, nec hereditatem consequetur, quæ DEUS ipse est; qui patrem non habebit, inimicum & judicem experietur. Qui ultionem de proximo suo vult repetere, iræ & ultionis divinæ pondus æternum sustinebit.

S. Cypr. tr. de Orat. Dom.

CAPUT XII.

Sensus Litteralis.

I. ET *cœpit illis in parabolis loqui.* Multas proposuit parabolas, quarum unam dumtaxat S. Marcus recenset. *Vineam pastinavit homo*, plantavit; *& circumdedit sepem, & fodit lacum*, torcular; *& ædificavit turrim*, ad ejus custodiam ac defensionem; *& locavit eam agricolis, & peregrè profectus est*, in regionem longinquam abiit. *Et misit ad agricolas in tempore*, qua tempestate colligi fructus solent, *servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ*, ut reditus reciperet. *Qui apprehensum eum cæciderunt*, verberaverunt, *& dimiserunt vacuum*, &c. Hanc parabolam, & quæ sequuntur de lapide reprobato ab ædificantibus, & facto in caput anguli, explicuimus ad c. 21. Sancti Matthæi.

II. *Et mittunt ad eum quosdam ex Pharisæis, & Herodianis, ut eum caperent in verbo*, ut proposita quæstione, ipsi insidiarentur, calumniandi occasione ex illius responsione arrepta. *Qui venientes*, dicunt ei: *Magister, scimus quia verax es, & non curas quemquam*, nullam habes rationem personarum: *nec enim vides in faciem hominum*, externas qualitates extra causam & rem in docendo & judicando non spectas: *Sed in veritate viam Dei doces*, viam quæ ducit ad Deum. *Licet dari tributum Cæsari, an non dabimus?* Debemusne solvere, vel non debemus? *Qui sciens versutiam illorum*, simulationem & hypocrisim, *ait illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium* argenteum, *ut videam. At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cujus est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Respondens autem Jesus, dixit illis: Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.* Cæsari solvite, quæ debetis tributa: Deo quæ debetis officia. Imperatori pecuniam ejus imagine signatam, Deo animam ejus imagine insignitam. Lege quæ diximus ad cap. 22. Sancti Matthæi; ubi & quæ sequuntur de quæstione à Sadducæis Christo proposita explicuimus, & de statu resurrectionis, in quo homines erunt similes Angelis, & uxores non habebunt, nec mulieres viros; quia nulla in *angelificata carne* (sic loquitur Tertullianus) erit necessitas propagationis, ubi nullus erit defectus corruptionis.

III. *De mortuis autem quòd resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum, quomodo dixerit illi Deus, inquiens: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.* Promisit Deus sanctis illis Patriarchis, se mercedem eorum futurum & hæreditatem, & hac ratione se Deum illorum singulari ratione dixit, etiam postquam ex hoc mundo migrassent: non potest autem Deus ab iis qui non sunt ampliùs, possideri; nec mortuorum, sed viventium præmium, hæreditas & beatitudo est. *Fide demoratus est* Abraham *in terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis ejusdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex & conditor Deus.* Sancti illi Patriarchæ *juxta fidem defuncti*

Exod. 3. 6.

Hebr. 11.

Eti sunt, non acceptis repromissionibus; sed a longè eas aspicientes & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significat se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem. Cum igitur fidelis sit Deus in promissionibus suis, & *impossibile* sit illum *mentiri*, ipsaque promissiones juramento confirmaverit, *volens ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui*, alteram vitam ab ista mortali esse necesse est, in qua hęredes promissionum Dei ipsas reverà consequantur, & secundùm animam, qua homines sunt; & secundùm corpus, sine quo homines non sunt, quoque velut organo ad omnia opera bona sanctus usus est Spiritus. Hinc animam esse immortalem, consequens est, corpusque resurrecturum, ut totus homo æterna hæreditate, hoc est, ipso Deo fruatur.

IV. *Et accessit unus de Scribis*, Doctoribus Legis, *qui audierat illos conquerentes*, conferentes, seu disputantes: *& videns, quoniam benè illis respondit*, Jesus Saducæis; *interrogavit eum, quod esset primum omnium mandatum*, maximum ac præcipuum. *Iesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est: Audi Israel: Dominus Deus tuus, Deus unus est.* Unius Dei cognitio & confessio, veræ Religionis fundamentum est. *Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Unum porrò Deum nosse non sufficit, nisi colatur & glorificetur ut Deus: *Non colitur* autem, *nisi amando.* Hoc est primum mandatum. *Secundum autem simile est illi;* ad dilectionem & charitatem pariter pertinet, primo illi congruit, & ex eo consequitur. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Majus horum aliud mandatum non est.* Non est aliud mandatum his duobus majus atque præstantius. Lege quæ diximus ad cap. 22. S. Matthæi.

S. Aug. Ep. 29.

V. *Et ait illi Scriba: Benè Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum. Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tamquam se ipsum, majus est omnibus holocautomatibus & sacrificiis.* Præstantius est, Deoque gratius omni genere sacrificiorum legalium, sive sint holocausta, sive pacifica, aut pro peccato; toto denique cultu ceremoniali excellentiora sunt hæc duo præcepta charitatis. *Iesus autem videns, quòd sapienter respondisset;* ac misercordiam atque charitatem Deo magis placere intelligeret, quàm sacrificia, dixit illi: *Non es longè à Regno Dei.* Non longè abes à fide, gratia & veritate Euangelii. *Tendebat felici cursu, etsi ignoranti, & prælata omnibus dilectione Dei, & charitate proximi suæ ipsius dilectioni exæquata. Cum tamen ei ipsi proximi charitati amorem Dei prætulisset, jam non holocautomatum & sacrificiorum præscriptis continebatur. Non erat longè istud ab Euangelico sacramento..... Sed admonetur sua ipsius professione, cur sacramentum Legis ignoret, & Christum Dominum Filium Dei nesciat per nativitatis naturam in fide unius Dei confitendum. Et quia per unius Domini secundùm legem professionem, Dei Filio, ut in unius Domini Sacramento maneret, non relinqui videbatur, Scribam admonet, quomodo Christum David filium esse diceret, cùm David eum Dominum suum esset professus; nec natura sineret, ut qui tanto Patriarchæ esset filius, esset & Dominus. Hoc ideo, ut Scriba, secundùm carnem & partum Mariæ, quæ ex David esset, solùm eum intelligens, Dominum potiùs, secundùm spiritum, David meminisset esse, quàm filium; & id quod dictum est,* Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus unus est, *à Domini unius sacramento Christum non separet, cùm tantus Patriarcha & Prophetes eum, qui ante luciferum ex utero Domini genitus fuisset, Dominum sibi profiteretur: non utique immemor legis, neque ignorans Dominum alium non confitendum, sed eum qui naturalis sacramento nativitatis, ex incorporabilis Dei utero substitisset, absque violatæ legis fide Dominum esse intelligendum, cùm unus ex uno, per unius Domini naturam, haberet in se naturale, quod Dominus est.* Sic explicat S. Hilarius quæstionis sequentis connexionem cum præcedentibus.

S. Hil. l. 9. de Trin. n. 15. 16

VI. *Et respondens Iesus, dicebat, docens in Templo: Quomodo dicunt Scribæ Christum esse filium David? Ipse enim David dicit in Spiritu sancto*, Spiritu sancto afflatus: *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo David dicit eum Dominum, & unde est filius ejus?* Qua igitur ratione fieri potest, ut ejusdem sit Dominus & Filius? *Et multa turba*, magna pars plebis, *eum libenter audivit*, Phariseis, Legisperitis, & Senatoribus ejus doctrinam contemptui habentibus.

VI. *Et dicebat eis doctrina sua*, inter docendum: *Cavete à Scribis*, à Legisperitorum superbia, fastu, hypocrisi, avaritia, *qui volunt in stolis ambulare*, affectant incedere cum veste talari, eleganti, magnifica, ad pompam & ostentationem; *& salutari in foro, & in primis cathedris sedere in Synagogis, & primos discubitus in cœnis: qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis*, quæstum facientes pietatis specie: *Hi accipient prolixius judicium*, graviorem damnationem. Vide quæ diximus ad c. 23. S. Matthæi.

VII. *Et sedens Iesus contra gazophylacium*, juxta arcam, in quam mittebantur nummi Templo oblati, *aspiciebat, quomodo turba*, populus, *jactaret æs in gazophylacium: & multi divites jactabant multa*, magnam pecuniam jactabant ad ostentationem. *Cum venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta*, duos minutulos nummos æreos, *quod est quadrans*, quarta pars solidi. *Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium*; si ejus animus, pietas & charitas spectentur, ex quibus oblationes & eleemosynæ apud Deum æstimantur. *Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt*: ex eo quod illis redundabat, ex superfluo: *Hæc verò de penuria sua, omnia quæ habuit, misit, totum victum suum.* Nihil prorsùs sibi reservavit: sed quod sibi ad diurnum victum necessarium erat, totum obtulit religiosa liberalitate.

Confer cum Lucæ 21. v. 1. 2. 3. 4.

Sensus Moralis.

I. *Vineam pastinavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est*, &c. Vinea Domini, tropologico sensu, Anima est. Hanc plantavit creando, & in corpus infundendo, ac sanctificando per baptismum, quo nova in Christo creatura facta est. Sepe circumdedit eam Mandatorum suorum: Fodit lacum seu torcular, Sacramenta nempè & Sacrificium, ex quibus in eam fluit Christi sanguis. Turris est Ecclesia, ubi Anima à terra per orationem evecta, & ab hostibus suis tuta, invenit clypeos, & omnem armaturam fortium de illis reportandam. Animæ nostrę domini non sumus, sed coloni. Dominus ejus Deus est, cui fructus justitiæ & bonorum operum per ejus gratiam provenientes reddere debemus. Misit servum suum, sanctas scilicet inspirationes & pios motus, ut fructum, seu proventum vineæ suæ exigeret: sed missus servus cæditur & vacuus dimittitur, cum sanctæ inspirationes rejiciuntur, cum bonæ cogitationes & pia desideria vitio nostro inutilia & vacua fiunt. Servum alterum mittit, videlicet Scripturas sacras, quarum lectionem negligimus, vel ore Pastorum & Concionatorum eas audire minimè curamus, aut secundùm illas vitam no-

Beda.

noſtram inſtituere nolumus. Plures alios ſervos mittit, Sanctos, quorum exempla non imitamur. Mittit demùm Filium chariſſimum in Incarnatione, in Euchariſtia, quæ extenſio Incarnationis eſt, ut cor noſtrum ſibi vendicet, ut gratiarum ſuarum fructus exigat; ſed nec illum veremur, imò conculcamus, occidimus, quantùm in nobis eſt, *rurſus crucifigentes* & extra vineam ejicientes. Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet in hora mortis & judicii, & perdet malos colonos: interimque donum gratiæ, quod ſpernunt ſuperbi, humilibus datur. Caveamus, Fratres, ne quis noſtrum deſit gratiæ Dei, ne Spiritui ſancto nos ad bonum moventi & excitanti contumeliam faciamus, ne Filium Dei mortaliter peccando conculcemus & occidamus, moralem vitam qua in cordibus noſtris per charitatem vivit, illi eripientes.

II. *Reddite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo.* Parendum Regi propter Deum, ſolvenda ipſi tributa, ad ejus imperium contra publicos hoſtes pugnandum: ſed ſi quid contra Dei Legem vel Rex ipſe juberet, Deo magis quàm hominibus obedire oportet. Pro Regibus orandus eſt Deus, ut det illis *Vitam prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, Senatum fidelem, populum probum, orbem quietum.* Sed Deo in primis obedire debemus, illum timere, colere, amare. *Imperatorem neceſſe eſt ſuſpiciamus, ut eum quem Dominus noſter elegit. Et meritò dixerim, Noſter eſt magis Cæſar, à noſtro Deo conſtitutus. Itaque & in eo plus ego illi operor in ſalutem, quòd non ſolùm ab eo poſtulo eam qui poteſt præſtare; aut quòd talis poſtulo qui merear impetrare: ſed etiam quòd temperans Majeſtatem Cæſaris infra Deum, magis illum commendo Deo, cui ſoli ſubjicio. Subjicio autem cui non adæquo. Non enim Deum Imperatorem dicam, vel quia mentiri neſcio, vel quia illum deridere non audeo, vel quia nec ipſe ſe Deum volet dici. Si homo ſit, intereſt homini Deo cedere. Satis habet appellari Imperator. Grande & hoc nomen eſt, quod à Deo traditur..... Eſto religioſus in Deum, qui vis illum propitium Imperatori.* Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo. *Quemadmodum Cæſar exigit à nobis impreſſionem imaginis ſuæ, ſic & Deus; ut quemadmodum illi redditur nummus, ſic Deo reddatur anima lumine vultus ejus illuſtrata atque ſignata.* Unde Pſalmiſta: *Signatum eſt* (inquit) *ſuper nos lumen vultus tui, Domine. Hoc lumen eſt totum hominis, & verum bonum, quod non oculis, ſed mente conſpicitur.* Signatum autem dixit in nobis, tamquam denarius ſignatur Regis imagine. Homo enim factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, quam peccando corrupit: *Bonum ergo ejus eſt verum atque æternum, ſi renaſcendo ſignetur.* Adeò in nobis imago divina per peccata gravia quę committimus, detrita, obſcurata & deformata eſt, ut dicere liceat: *Cujus eſt imago, & ſuperſcriptio?* Quemadmodum igitur, *portavimus imaginem terreni* hominis; *ſic portemus imaginem cœleſtis.*

Tert. in Apolog.

Beda.

1. Cor. 15. 49.

III. *De mortuis autem quòd reſurgant, non legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubum quomodo dixerit illi Deus: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob? Non eſt mortuorum Deus, ſed viventium.* Lugendum, quòd plerique Chriſtiani vivant, quaſi alia vita futura non eſſet, operibus, ſin minùs verbis, dicentes: *Venite, & fruamur bonis quæ ſunt, & utamur creatura tamquam in juventute celeriter. Coronemus nos roſis, antequam marceſcant: nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra..... Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* Deo vivamus, ut ſit Deus noſter & merces æterna: rebus omnibus creatis benè utamur, ut Deo noſtro fruamur. Laboremus æternitati. Quid temporalibus & tranſitoriis rebus inhæremus, felices æternitatis candidati?

Sap. 2. 1. Cor. 15. 32.

IV. *Primum omnium mandatum eſt: Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Manifeſtè nos docuit Dominus, neminem poſſe duobus dominis ſervire. Et hoc igitur loco docemur, *Dilectionem non partiri in Deum & aurum, in Deum & uxorem, in Deum & liberos, in Deum & amicos: ſed totam dilectionis vim Creatori Deo conſecrare. Deinde ſecundùm Creatorem, quæ unicuique conveniant, impartiri, & parentibus, & uxori, & liberis, & fratribus, & amicis. Siquidem pertinet ad dilectionem Dei hæc etiam præſtare. Qui enim diligit me*, inquit, *mandata mea ſervabit:* Mandata verò Dei iſta præcipiunt. Deum ex toto corde non diligit, imò verè non diligit, qui ejus beneficia magis, quàm ipſum, diligit. Quemadmodum ſi ſponſus faceret ſponſæ ſuæ annulum, & illa acceptum annulum plus diligeret quàm ſponſum, qui illi fecit annulum, nonnè in ipſo dono ſponſi adultera anima deprehenderetur, quamvis hoc amaret quod dedit ſponſus? Si diceret: Sufficit mihi annulus iſte, jam illius faciem nolo videre: qualis eſſet? Quis non deteſtaretur hanc amentiam? Quis non adulterinum animum convinceret? Amas aurum pro viro, amas annulum pro ſponſo. Si hoc eſt in te, ut ames annulum pro ſponſo tuo, & nolis videre ſponſum tuum; ad hoc tibi arrham dedit, ut non te opigneraret, ſed averteret. *Ad hoc utique arrham dat ſponſus, ut in arrha ſua ipſe ametur. Dedit tibi Deus omnia iſta, ama illum qui fecit. Plus eſt quod tibi vult dare, id eſt, ſe ipſum qui iſta fecit. Si autem amaveris hæc, quamvis Deus illa fecerit; & neglexeris Creatorem, & amaveris mundum, nonnè amor tuus adulterinus deputabitur?* In dilectione Dei reperitur, quicquid verè hominem ornare & nobilitare poteſt. Si ornet ac nobilitet virtus; in hac vita *Virtus non eſt, niſi diligere quod diligendum eſt.* Si ornet ac nobilitet ſanitas: *Charitas eſt ſanitas; tunc plena ſanitas, quando plena charitas.* Si ornet poteſtas; *quem regnare delectat, uni omnium regnatori Deo ſubditus hæreat, plus eum diligendo, quàm ſe ipſum.* Si ornet ſapientia: *Summa & vera ſapientia eſt in præcepto illo primo, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & ex tota anima tua: Ac per hoc ſapientia eſt charitas Dei.* Si ornet ac nobilitet pulchritudo: *Anima noſtra fœda eſt per iniquitatem*, amando Deum pulchra efficitur. *Qualis amor eſt, qui reddit pulchram amantem? Quantùm in te creſcit amor, tantùm creſcit pulchritudo, quia ipſa charitas eſt animæ pulchritudo.* Primum omnium mandatum eſt: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Deo igitur obedientes, illud diligentiſſimè præcaveamus, quod Deus nos ſuper omnia præcavere voluit, ut ipſum ex toto corde diligamus. *Hoc tantùm diligentiſſimè præcavete, ut diligatis Dominum Deum veſtrum.* Adde charitatem, proſunt omnia: detrahe charitatem, nihil proſunt cætera. Sed quia te amare non poſſum, Domine Deus meus, niſi amorem tuum dederis mihi: *Totum cor meum flamma tui amoris accendat: nihil in me relinquatur mihi, nec quo reſpiciam ad me ipſum; ſed totus in te æſtuem, totus in te ardeam, totus diligam te, tamquam inflammatus abs te.*

Theodor. Interrog. 3. in Deuter.

S. Aug. tr. 2. in Epiſt. S. Joan.

S. Aug. Epiſt. 52. ad Maced. S. Aug. tr. 9. in Epiſt. S. Joann. Lib. de Perfect. Inſt. c. 3. Lib. De vera Relig. c. 18. Ep. 120. c. 18.

S. Aug. tr. 9. in Ep. S. Joa.

Joſue 23. 11. S. Aug. l. 5. de Verb. Do.

S. Aug. in Pſ. 137. n. 2.

V. *Secundum autem ſimile eſt illi: Diliges proximum tuum tamquam teipſum. Majus horum aliud mandatum non eſt.* Verè proximum ſicut nos ipſos diligimus, ſi immunitatem ab iiſdem malis, à quibus immunes eſſe volumus, & bonorum eorumdem poſſeſſionem, præſertim verò fruitionem ſummi, immutabilis, æternique boni, ipſi pariter optemus. *Mandatum novum do vobis* (inquit Chriſtus) *ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus: & quicquid aliud præcepit, faciemus: quoniam quicquid eſt aliud, hìc habemus. *Diſcernitur quippè iſta dilectio ab illa dilectione, qua ſe invicem diligunt homines*, ſicuti homines: nam ut diſcerneretur, adjunctum eſt, *Sicut dilexi vos. Vt quid enim diligit nos Chriſtus, niſi ut regnare poſſimus cum Chriſto? Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, ut dilectionem noſtram diſcernamus à cæteris, qui non adhoc ſe invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem ſe propter habendum Deum diligunt, ipſi ſe diligunt: ideò ut ſe diligant, Deum diligunt. Non eſt hæc dilectio in omni-*

S. Aug. tr. 83. in Joa.

omnibus hominibus: pauci se propterea diligunt, ut sit Deus omnia in omnibus. Qui sanctè & spiritualiter diligit proximos, eos amat, aut quia justi sunt, aut ut justi fiant. Sic enim & se ipsum amare debet, aut quia justus est, aut justus ut sit. Sic enim diligit proximum tamquàm se ipsum sine ullo periculo. Qui enim aliter se diligit, injustè se diligit, quoniam ad hoc se diligit, ut sit injustus ad hoc ergo; ut sit malus, ac per hoc jam non se diligit: *Qui* enim *diligit iniquitatem, odit animam suam*. *Qui* proximum hoc modo *non diligit, manet in morte*. Diligamus ergo, *non verbo, neque lingua, sed opere & veritate*, nempè eleemosynarum largitione, hospitalitate, consilio, aliisque beneficentiæ & dilectionis officiis. Sine Dei proximique amore sincero & actuoso ne ipsa quidem sacramenta prosunt. *In hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli. Omnis qui non est justus*, nocendo nemini, & cui potest, benefaciendo, *non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum*. Igitur *Dilectio sola discernit inter filios Dei, & filios diaboli*.

Beda in c. 13. Epist. 13. ad Rom.

1. Joa. 3.

Beda.

VI. *Cavete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutari in foro, & in primis cathedris sedere in Synagogis, & primos discubitus in cœnis: Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis: Hi accipient prolixius judicium*. Doctores & directores hypocritæ, velut pestes fugiendi. His autem characteribus agnoscuntur. 1. Externorum quorumdam operum, vel signorum singularitate spectabiles videri volunt. 2. Hominum existimationem, laudem, & quicquid ad pietatis opinionem illis conciliandam conducere potest, ambiunt & affectant. 3. In omnibus quæ Religionem spectant, cæteris amant anteponi. 4. In publicis conventibus, reliquis omnibus eminere. Humilitatem verbis tenùs profiteri, ut altiùs ascendere compellantur. Contemplationem & prolixiores orationes simulare. Hac arte pecunias piarum mulierum emungere. Tales sunt nostris temporibus Quietistæ, *Homines se ipsos amantes, incontinentes, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei; habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita: ex his enim sunt qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis. Hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus*. Isti homines *existimant quæstum esse pietatem*. Hos egregiè describit piissimus Vitæ Spiritualis Magister *Ioannes Taulerus*, Serm. 2. in Dominica 1. Quadragesimæ. Se, inquit, contemplatores vocant, eosque cognoscere licebit ex naturali illa quiete, quam intra se otio dediti sentiunt. Hi se à peccatis immunes, Deo sine medio unitos, omnibus & divinis & humanis solutos legibus, & ad nulla demùm opera bona obligatos arbitrantur; hoc errore seducti, quòd putent, otium illud cui vacant, pro sui nobilitate ac excellentia nullo pacto esse interturbandum impediendumque. Hinc enim repudiant subjectionem, nec quicquam omninò sursum, vel deorsum operantur; ac velut instrumentum artificem præstolatur, nihil sine illo efficiens; ita & ipsi divinam expectant operationem, nihil ipsi penitùs agentes. Putant enim sua actione divinum opus fore prepediendum. Nihil itaque penitùs in virtutibus sese exercent, sed otio vanissimo tradunt. Non gratias agere, non Deum laudare, nihil habere, nihil cognoscere, nihil amare, nihil orare, nihil desiderare volunt. Hæc omnia tamquam noxia postponunt. Quicquid enim orare possent, jam habere se putant; & ita paupertatem spiritus sibi arrogant, cùm ab omni propria voluntate alieni sint, ut ipsis videtur; omnemque proprietatem & electionem abdicarint. Jam quod ad Ecclesiæ leges attinet, ea omnia non modò consecutos, sed & transcendisse se credunt, ob quæ cuncta Sanctæ Ecclesiæ præcepta, ritus, consuetudines, ceremoniæ rationabiliter institutæ sunt. Ad hæc, persuasum habent, neminem, nec ipsum Deum, quicquam sibi vel dare posse, vel auferre, eò quòd exercitia omnia, cunctasque virtutes, ad extremum usque patiendo superarint, transcenderintque, ut ipsis videtur; atque ad meram sive puram quamdam vacuitatem, seu otium pertigerint, sintque ab omni virtute absoluti, seu expediti. Huc autem, ut ita à virtutibus aliquis expediatur, seu efficiatur liber, atque ad illum vacuum pertingat otium, plus requiri laboris, inquiunt, quàm ad ipsas virtutes consequendas. Hac de causa tantam sibi libertatem usurpant, ut nulli prorsùs obedire velint, neque Papæ, nec Episcopis, nec Pastoribus suis. Et quamvis interdum extrinsecùs obedire se simulent, intùs tamen nulli omninò subjiciuntur, nec voluntate, nec actione. Ab omnibus sanctæ Ecclesiæ consuetudinibus ac legibus immunes & exempti esse volunt, palam asserentes, quòd quamdiù aliquis virtutibus assequendis navat operam, tamdiù adhuc imperfectus sit: quidque sit vera spiritus paupertas, & otium, sive vacuitas ista, prorsùs ignoret. Insuper credunt omnia, tam Angelorum, quàm hominum, merita se vicisse, nec deinceps ullum posse vel virtutis augmentum capere, vel admittere peccatum, ea de causa quòd absque voluntate vivant, ut ipsis videtur, spiritumque suum quieti ac otio tradiderint, & in seipsis annihilati, unum cum Deo effecti sint. Proindè cunctis naturæ desideriis absque peccato liberè se satisfacere posse, stultissimè credunt; utpotè qui summam adepti sint innocentiam, quibusque lex nulla posita sit. Breviter ergo ne spiritus otium, quies & libertas ullum patiatur impedimentum, cunctis naturæ affectibus & concupiscentiis indulgent & obsequuntur. Nulla eis vel de jejuniis, vel de Festorum observatione, vel de aliquo præcepto cura est, nisi quatenùs hac in parte hominum facies verentur, aut hominibus placere appetunt. Nullam enim de re quacumque conscientiam habent. Asseverare non dubitem, latrones quosque & omnes in manifestis sceleribus vitam agentes, ejusmodi hominibus meliores esse.

2. Tim. 3.

3. Tim. 6. 5.

„ 2. in Dominica 1. Quadragesimæ. Se, inquit, contemplatores vocant, eosque cognoscere licebit ex naturali illa quiete, quam intra se otio dediti sentiunt. Hi se à peccatis immunes, Deo sine medio unitos, omnibus & divinis & humanis solutos legibus, & ad nulla demùm opera bona obligatos arbitrantur; hoc errore seducti, quòd putent, otium illud cui vacant, pro sui nobilitate ac excellentia nullo pacto esse interturbandum impediendumque. Hinc enim repudiant subjectionem, nec quicquam omninò sursum, vel deorsum operantur; ac velut instrumentum artificem præstolatur, nihil sine illo efficiens; ita & ipsi divinam expectant operationem, nihil ipsi penitùs agentes. Putant enim sua actione divinum opus fore prepediendum. Nihil itaque penitùs in virtutibus sese exercent, sed otio vanissimo tradunt. Non gratias agere, non Deum laudare, nihil habere, nihil cognoscere, nihil amare, nihil orare, nihil desiderare volunt. Hæc omnia tamquam noxia postponunt. Quicquid enim orare possent, jam habere se putant; & ita paupertatem spiritus sibi arrogant, cùm ab omni propria voluntate alieni sint, ut ipsis videtur; omnemque proprietatem & electionem abdicarint. Jam quod ad Ecclesiæ leges attinet, ea omnia non modò consecutos, sed & transcendisse se credunt, ob quæ cuncta Sanctæ Ecclesiæ præcepta, ritus, consuetudines, ceremoniæ rationabiliter institutæ sunt. Ad hæc, persuasum habent, neminem, nec ipsum Deum, quicquam sibi vel dare posse, vel auferre, eò quòd exercitia omnia, cunctasque virtutes, ad extremum usque patiendo su-

Aliud Pseudocontemplantium genus Taulerus describit, qui pariter persuasum habent, se nulli virtutum actioni adstrictos, sed ab omni operatione expeditos & otiosos. Deique instrumentum esse, in quo illa, quicquid velit, operetur, solùmque passivos esse, sive patientes absque omni actione. Dicunt autem, ea opera quæ Deus cùm ipsis perficit & operatur, multò excellentiora, magisque meritoria esse, quàm cujuslibet alterius hominis opera, qui hæc per se ipsum agit, licèt in gratia Dei: seque Dei patientes nuncupant, eò quòd Dei sustineant, seu patiantur opera, quæ ipse (ut putant miseri) in eis operatur. Verùm quamvis nihil ipsi intùs agant, quamvis otium sectentur, & quietem, mercede tamen frustrari nolunt. Attamen quicquid agant, nihil se peccare arbitrantur, cùm Deus id per eos efficiat, ut ipsi dicunt; & quicquid ipse velit, id per eos fiat, nec prorsus aliud aliquid. Humilitatem quamdam præseferunt in conversatione & actibus suis, facilèque adversa omnia tolerant eâ de causâ, quòd se Dei instrumentum esse arbitrentur, per quod ille pro gratissima sua voluntate operetur. Sunt igitur isti veris Dei amicis admodùm similes in multis: sed in nimium oberrant, quòd omnia ea ad quæ intùs moventur, sive bona sint, sive mala, à Spiritu sancto procedere & fieri putant. Cæterùm difficulter agnosci queunt, quòd vitam suam & vitæ modum optimè tueri, & glossis quibusdam ordinare sciant. Est tamen, in quo agnosci poterunt; ipsorum videlicet propria voluntas, putà quòd mortem potiùs obirent, quàm aliquid vel minimum eorum abnegarent, desererentve, quæ cùm proprietate possident. Hæc Taulerus.

„ templatores vocant, eosque cognoscere licebit ex naturali illa quiete, quam intra se otio dediti sentiunt. Hi se à peccatis immunes, Deo sine medio unitos, omnibus & divinis & humanis solutos legibus, & ad nulla demùm opera bona obligatos arbitrantur; hoc errore seducti, quòd putent, otium illud cui vacant, pro sui nobilitate ac excellentia nullo pacto esse interturbandum impediendumque. Hinc enim repudiant subjectionem, nec quicquam omninò sursum, vel deorsum operantur; ac velut instrumentum artificem præstolatur, nihil sine illo efficiens; ita & ipsi divinam expectant operationem, nihil ipsi penitùs agentes. Putant enim sua actione divinum opus fore prepediendum. Nihil itaque penitùs in virtutibus sese exercent, sed otio vanissimo tradunt. Non gratias agere, non Deum laudare, nihil habere, nihil cognoscere, nihil amare, nihil orare, nihil desiderare volunt. Hæc omnia tamquam noxia postponunt. Quicquid enim orare possent, jam habere se putant; & ita paupertatem spiritus sibi arrogant, cùm ab omni propria voluntate alieni sint, ut ipsis videtur; omnemque proprietatem & electionem abdicarint. Jam quod ad Ecclesiæ leges attinet, ea omnia non modò consecutos, sed & transcendisse se credunt, ob quæ cuncta Sanctæ Ecclesiæ præcepta, ritus, consuetudines, ceremoniæ rationabiliter institutæ sunt. Ad hæc, persuasum habent, neminem, nec ipsum Deum, quicquam sibi vel dare posse, vel auferre, eò quòd exercitia omnia, cunctasque virtutes, ad extremum usque patiendo su-

„ Aliud Pseudocontemplantium genus Taulerus describit, qui pariter persuasum habent, se nulli virtutum actioni adstrictos, sed ab omni operatione expeditos & otiosos. Deique instrumentum esse, in quo illa, quicquid velit, operetur, solùmque passivos esse, sive patientes absque omni actione. Dicunt autem, ea opera quæ Deus cùm ipsis perficit & operatur, multò excellentiora, magisque meritoria esse, quàm cujuslibet alterius hominis opera, qui hæc per se ipsum agit, licèt in gratia Dei: seque Dei patientes nuncupant, eò quòd Dei sustineant, seu patiantur opera, quæ ipse (ut putant miseri) in eis operatur. Verùm quamvis nihil ipsi intùs agant, quamvis otium sectentur, & quietem, mercede tamen frustrari nolunt. Attamen quicquid agant, nihil se peccare arbitrantur, cùm Deus id per eos efficiat, ut ipsi dicunt; & quicquid ipse velit, id per eos fiat, nec prorsus aliud aliquid. Humilitatem quamdam præseferunt in conversatione & actibus suis, facilèque adversa omnia tolerant eâ de causâ, quòd se Dei instrumentum esse arbitrentur, per quod ille pro gratissima sua voluntate operetur. Sunt igitur isti veris Dei amicis admodùm similes in multis: sed in nimium oberrant, quòd omnia ea ad quæ intùs moventur, sive bona sint, sive mala, à Spiritu sancto procedere & fieri putant. Cæterùm difficulter agnosci queunt, quòd vitam suam & vitæ modum optimè tueri, & glossis quibusdam ordinare sciant. Est tamen, in quo agnosci poterunt; ipsorum videlicet propria voluntas, putà quòd mortem potiùs obirent, quàm aliquid vel minimum eorum abnegarent, desererentve, quæ cùm proprietate possident. Hæc Taulerus.

VII. *Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gagophylacium*, &c. Moraliter Dominus instituit universos, ne quis à collatione ministerii paupertatis amore revocetur: nec sibi divites blandiantur, quòd plus videantur conferre, quàm pauperes. *Uberior est enim nummus è parvo; quia non quantum detur, sed quantum resideat, expenditur. Nemo plus tribuit, quàm qui nihil sibi reliquit... Spectat vos Dominus semper, cùm ad gazophylacium accedítis, & de bonorum operum mercedibus stipem putatis egen-*

S. Ambr. l. de Viduis c. 5.

egentibus conferendam. Quantum est igitur, ut æra tua conferas, & Christi corpus acquiras? Noli ergo vacua prodire in conspectum Domini Dei tui, vacua misericordiæ, vacua fidei, vacua castitatis; non enim inanes Dominus, sed virtutibus opimas spectare Iesus & laudare consuevit.

S.Cypr. tr.de Opere & Eleemos.

Vidua ista plus omnibus misit. *Multùm beata mulier & gloriosa, quæ etiam ante diem judicii meruit Iudicis voce laudari! Pudeat divites sterilitatis atque infidelitatis suæ. Vidua, & inops vidua in opere larga invenitur. Cumque universa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur, dat illa quam oportebat accipere, ut sciamus, quæ pœna sterilem divitem maneat, quando hoc documento operari etiam pauperes debeant. Atque ut intelligamus, hæc opera Deo dari, & eum quisquis hæc faciat, Dominum promereri; Christus illud Dei dona appellat, & in dona Dei viduam duos quadrantes misisse significat, ut magis ac magis possit esse manifestum, quia qui miseretur pauperis, Deum fœnerat .... Porrò si Deus eleemosynis pauperum fœneratur, & cùm datur minimis, Christo datur, non est, quòd quis terrena cœlestibus præferat, nec divinis humana præponat.* Sic Vidua illa tertio Regnorum libro, cùm in siccitate & fame consumptis omnibus, de modico farre & oleo quod superfuerat, fecisset subcinericium panem, quo assumpto, moritura cum liberis esset; supervenit Elias, & petiit sibi priùs ad edendum dari; tunc quod superfuisset, inde illam cum filiis suis vesci: nec obtemperare illa dubitavit, aut Eliæ filios mater in fame & egestate prępositi. Fit imò in conspectu Dei, quod Deo placeat; promptè ac libenter quod petebatur, offertur: *nec de abundantia portio, sed de modico totum datur*, & esurientibus liberis alter priùs pascitur, neque in penuria & fame cibus antequam misericordia cogitatur, ut dum in opere salutari carnaliter vita contemnitur, spiritaliter anima servetur. Elias itaque typum Christi gerens, & quòd ille pro misericordia vicem singulis reddat, ostendens,

Luc. 21.4. Omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei.

3.Reg.17.

respondit, & dixit: *Hæc dicit Dominus, Fidelia farris non deficiet, & capsaces olei non minuetur, usque in diem quo dabit Dominus imbrem super terram.* Secundùm divinæ pollicitationis fidem multiplicata sunt viduæ & cumulata, quæ præstitit, & operibus justis, ac misericordiæ meritis augmenta & incrementa sumentibus, farris & olei vasa completa sunt. *Nec filiis abstulit mater, quod Eliæ dedit; sed magis contulit filiis, quod benignè & piè fecit. Et illa nondum Christum sciebat, nondum præcepta ejus audierat: non cruce & passione ejus redempta, cibum & potum pro sanguine rependebat; ut èx hoc appareat, quantùm in Ecclesia peccet, qui se & filios Christo anteponens, divitias suas servat, nec patrimonium copiosum cum indigentium paupertate communicat...* Sedens Jesus contra gazophylacium, aspiciebat, quomodo turba jactaret æs in gazophylacium. *Quale munus est, cujus editio Deo spectante celebratur? Si in Gentilium munere grande & gloriosum videtur, Proconsules vel Imperatores habere præsentes, & apparatus ac sumptus apud munerarios major est, ut possint placere majoribus: quantò illustrior muneris & major est gloria, Deum & Christum spectatores habere? Quantò isthic & apparatus uberior, & sumptus largior exhibendus est, ubi ad spectaculum conveniunt cœlorum virtutes, conveniunt Angeli omnes; ubi muneratio non quadriga vel consulatus petitur, sed vita æterna præstatur; nec captatur inanis & temporarius favor vulgi, sed perpetuum præmium Regni cœlestis accipitur?*

S.Cypr. ibi

Vidua ista plus omnibus misit. *Dicat pauper, Deus meus; dicat dives, Deus meus: minùs ille habet, plus hic habet; sed argentum, non Deum. Vt perveniret ad Deum Zacchæus dives, dedit dimidium patrimonii sui; ut perveniret Petrus, retia & navem dimisit; ut perveniret vidua, duo minuta dedit; ut perveniret pauperior, calicem aquæ frigidæ porrexit; ut perveniret penitus pauper & egenus, solam bonam voluntatem tribuit. Diversa dederunt, sed ad unum pervenerunt, quia non diversa amaverunt.*

S.Aug. t. 47. De Oribus, c.16.

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1. ET *cùm egrederetur de Templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ.* Cùm inter se colloquerentur discipuli de magnificentia structuræ donorumque Templi, unus cæterorum nomine Christum rogavit, ut lapides ac structuram consideraret. Confer cum Matth. 24. 1. & Lucæ 21. 5. *Et cùm sederet in Monte Olivarum contra Templum*, è regione Templi, *interrogaverunt eum separatim Petrus & Iacobus, & Ioannes & Andreas: Dic nobis, quandoista fient; & quod signum erit, quando hæc omnia incipient consummari:* Quando erunt proximè consummanda. *Et respondens Iesus, cœpit dicere illis: Videte, ne quis vos seducat.* Cavete à seductoribus. *Multi enim venient in nomine meo*, nomen meum usurpantes, *dicentes, Quia ego sum*, Christus Judæis promissus & expectatus.

II. *Videte autem vosmetipsos.* Vobis ipsis prospicite & cavete. *Tradent enim vos*, ante Urbis Templique excidium, *in Conciliis, & in Synagogis vapulabitis, & ante Præsides & Reges stabitis propter me, in testimonium illis*; ut testimonium de Divinitate mea, & Euangelii veritate coram illis perhibeatis. Vide Commentarium nostrum in c.24. S. Matthæi.

III. *Sed in illis diebus, post tribulationem illam*, post illos dies tribulationis, post calamitosa Ecclesię meæ tempora, & Antichristi persecutionem, *sol contenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum.* Vide quę diximus ad c.24. S. Matthæi.

IV. *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater.* Nescit Filius ut homo, quamvis enim diem illum nusquam ignoraverit Christus Jesus, illius tamen scientiam non habuit ratione humanitatis, sed divinitatis. Vel, nescivit ut Patris legatus & interpres, ut nobis revelaret. *Hoc nescit, quod nescientes facit, id est, quod non ita sciebat, ut tunc discipulis indicaret: sicut dictum est ad Abraham*, Nunc cognovi, quòd timeas Deum, *id est, Nunc feci, ut cognosceres; quia & ipse sibi in illa tentatione probatus innotuit. Nam & illud utique dicturus erat discipulis tempore opportuno, de quo futuro tamquam præterito loquens, ait:* Jam non dicam vos servos, sed amicos. Servus enim nescit voluntatem domini sui. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi à Patre, nota vobis feci: *Quod nondum fecerat, sed quia certò facturus erat, quasi jam fecisset, locutus est. Ipsis enim ait:* Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modò, *inter quæ intelligitur* & de die & hora. *Nam & Apostolus:* Neque enim judicavi me, *inquit*, scire aliquid in vobis, nisi Christum Jesum, & hunc crucifixum. *Eis enim loquebatur, qui capere altiora de Christi deitate non poterant. Quibus etiam paulò post dicit:* Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. *Hoc ergo inter illos nesciebat, quod per illum scire non poterant. Et hoc solum se scire dicebat, quod eos per illum scire oportebat. Denique sciebat inter perfectos, quod inter parvulos nesciebat. Ibi quippè ait*, Sapientiam loquimur inter perfectos. *Eo namque genere locutionis nescire quisque dicitur, quod occultat, quo dicitur fossa*

S.Cyril. Alex. l.9. de Trinit.

S.Aug. l.1. de Trin. c.12.

Gen.22.12.

Joa.15.15.

Joa.16.12.

1.Cor. 2.2.

1.Cor.3.

1.Cor.2.

caca

caca quæ occulta est. Neque enim aliquo genere loquuntur Scripturæ, quod in consuetudine humana non inveniatur; quia utique hominibus loquuntur. Vide S. Joannem Chrysostomum Homilia 78. in Matthæum.

V. *Videte*, attendite vobismetipsis, *vigilate, & orate: nescitis enim, quando tempus sit* judicii, seu generalis, seu privati uniuscujusque. *Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit, ut vigilet.* Perinde se habet Filius hominis, ac pater familias, qui peregrè profectus, domum suam administrandam servis suis reliquit, certam functionem sive ministerium singulis demandans. *Et janitori* præsertim *præcepit*, ut custodiæ domus invigilet, ne hostes intrent, ne fures omnia diripiant, ne domestici officio suo desint. *Vigilate ergo (nescitis enim quando dominus domus veniat: sero, an media nocte: an galli cantu, an mane)* Nescitis quo tempore, vel qua vitæ præsentis ætate, quæ nocti similis est (quia per fidei obscuritatem hoc in mundo ambulamus) ego qui Dominus vester sum ac mundi, venturus sim ad judicium. *Ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes.* Vigilate (inquam) ne subitò adveniens, qua non cogitatis hora, vos imparatos inveniam. *Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.* Non vestra tantùm, sed omnium interest, vigilare, si salutem æternam consequi velint.

Sensus Moralis.

I. *Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.* Templum Jerosolymitanum, Ecclesiæ figura, Ecclesia per Christum fundata, & per Apostolorum prædicationem in Gentibus propagata, eversum est: Ecclesia æternùm duratura, quæ ex lapidibus vivis in Christo ceu fundamento & lapide angulari superædificatis constructa est, non terrena, sed spiritalis domus. A summo & sapientissimo Architecto electos, & à Spiritu Sancto per charitatem compaginatos nihil dissolvet, nihil destruet. Nihil enim illos separabit à charitate Christi, in qua fundati sunt. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum: & ipsi tamquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis.* 1. Petri 2. Hoc in Templo non carnales victimæ animantium, sed spiritales hostiæ adorationis, laudis, humilitatis, in ara cordis, igne fervidæ charitatis, offeruntur Deo, qui in spiritu & veritate adoratur: *Offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum.* Justi temporales, qui secundùm prædestinationem lapides non sunt Templi illius æterni, in quo videbitur Deus Deorum in Sion, destruentur & dissolventur, quia deficient à charitate, & in finem usque non perseverabunt. Hi à Christo Templi Domino deseruntur, quem priùs deseruerunt. Seducuntur à spiritu mendacii, à magistris erroris; sanam doctrinam non sustinent, sed à veritate auditum avertunt, atque ad fabulas convertuntur. Mundi vanitas, fallaces divitiæ, carnis ac voluptatum illecebræ, media sunt, quibus diabolus ad illorum seductionem abutitur, qui Christum non sequuntur ut Viam, non audiunt ut Veritatem, non amant & servant intra se ut Vitam. *Multi venient in nomine meo, dicentes, Quia ego sum: & multos seducent.* Dissidiis, bellis, diversarum prædiis cupiditatum, studiorumque conflictibus perturbantur, scinduntur. Cor illorum velut terra instabilis movetur, concutitur timore inordinato malorum hujus vitæ. Famem patiuntur bonorum temporalium, in quibus spes inanes collocant. *Exurget gens contra gentem, & regnum adversùs regnum, & terræ motus erunt per loca.* Tradit illos Deus in desideria cordis illorum: & hoc damnationis æternæ initium est: *Initium dolorum hæc.*

II. Interim electi persecutionem patiuntur propter Christum, cui verbis atque operibus testimonium perhibent: carnalibus hominibus plerumque sunt odio propter nomen Christi, propter professionem pietatis, ob doctrinæ veritatem, ac vitæ sanctimoniam. De mundo enim non sunt: nam si essent de mundo, mundus, quod suum esset, diligeret; sed quia vocati sunt de mundo, ejusque mores damnant conversatione sua, propterea illos odit mundus: *Et eritis odio omnibus propter nomen meum.* A cognatis & domesticis sæpè tentantur, vexantur, affliguntur. Sæpè frater fratri, filio pater, filii parentibus in scandalum fiunt, & morte illos afficiunt, quantum in ipsis est; interficiunt animas, quæ non moriuntur, cùm illos à Deo avertere conantur. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & consurgent filii in parentes, & morte afficient eos.* Verumtamen mundum cum suis erroribus, amoribus, & terroribus, per Christi gratiam vincentes, & in justitia perseverantes, salutem æternam consequuntur: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

III. *Cùm autem videritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet.... Tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes.* Peccatum mortale, abominatio desolationis est. Stat ubi non debet, in loco sancto, cùm à Clericis & Monachis, aut etiam à Christianis quibuscumque, quorum nomen sanctum est, professio sancta, *Vocatis sanctis*, committitur. *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum!* Threnor. Jerem. 4. Impietas, sacrilegia, sacramentorum abusus, *abominatio desolationis...* Quid *est, quòd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa?* (inquit Dominus per Prophetam.) Jerem. 11. 15. Nos verò cùm abominationem desolationis stare viderimus ubi non debet, hoc est, hæreses & flagitia regnare inter eos, qui cœlestibus mysteriis videbantur esse consecrati; cùm operantes iniquitatem, loquentes mendacium, viros sanguinum & dolosos, quos abominabitur Dominus, pacem fidelium turbare perpenderimus, tunc quicumque in Judæa, hoc est, in confessione veræ fidei persistimus, non terrenis infirmisque actibus mancipari, sed tantò altiùs virtutum culmen debemus ascendere, quantò plures ampla & errabunda vitiorum itinera sequi videmus. *Tunc qui super tectum est*, hoc est, *qui excedens animo carnalia, tamquam in aura libera spiritaliter vivit, ne descendat ad infirmos actus pristinæ conversationis, neque ea, quæ reliquerat, mundi carnisve desideria repetat.* Beda. Domus namque nostra, vel mundus hic, vel ipsa, in qua degimus, nostra intelligenda est caro, de qua dicit Apostolus: *Scimus, quòd si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus.* 2. Cor. 8. Et qui operatur in Ecclesia, ac sicut Paulus & Apollo plantat & rigat, non respiciat spem sæcularem, cui renunciavit; nec retinacula vitæ labentis, quibus se, ut nudus Christum sequeretur, exuerat, resumere incautus præsumat.

IV. *Orate verò, ut hyemis non fiant.* Ne fides nostra & charitas in Christum, abundante iniquitate, refrigescat, neque otiosi in opere Dei torpeamus virtutum sabbato, sive cessatione ab actibus virtutum, quibus ad Dei fruitionem pervenitur; siquidem *Omnia agenda complectitur virtus, omnia optanda felicitas.* S. Aug. lib. 4. de Civit. Dei, cap. 21.

V. *Sed in illis diebus, post tribulationem illam, Sol contenebrabitur, & Luna non dabit splendorem suum: & stellæ cæli erunt decidentes; & virtutes, quæ in cælis sunt, movebuntur.* Impius, qui dum viveret, Christo non adhæsit, de Christo in hora mortis non cogitabit. *Sol contenebrabitur*: Qui ex fide non vixit, fidei lumine in extremis non irradiabitur, ut ad Deum redeat. *Et luna non dabit splendorem suum*: Cœlestes illustrationes & inspirationes divinæ illi justo Dei judicio subtrahentur, qui ipsis tam frequenter abusus est. Deerit gratia ei, qui tam sæpè gratiæ defuit. Lumen ipsum naturale obscurabitur, cadet, deficiet. Moriens obliviscetur sui, qui dum viveret, oblitus est Dei. *Et stellæ cæli erunt decidentes:*

Quantus erit tremor in judicii die, cùm *Virtutes* ipsæ *quæ sunt in cœlis, movebuntur*? De quibus Sanctus Job ait: *Columnæ cœli, contremiscunt & pavent ad nutum ejus*. Quid facient tabulæ, quando trement columnæ? Quid virgula deserti patietur, cùm cedrus paradisi concutietur? *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa & gloria*. Quomodo impius, qui secundùm duritiam suam & impœnitens cor thesaurizavit sibi iram in die iræ, Christi judicis sustinebit adventum? Qui venientem ad se, & intra se Filium Dei suscipere noluit, qui Incarnationis ejus beneficio abusus est, qui justificationis beneficio fuit ingratus, qui gratiam sanctificantem per lethalia peccata amisit, nec recuperare per pœnitentiam curavit, contra se venientem videbit, non jam salvatorem, sed judicem. Triplex Christi adventus, *Ad homines*, *in homines*, *contra homines*. Primus olim ad omnes in Incarnatione. Secundus, non in omnes, in justificatione. Quot enim filii iræ manserunt, in infidelitate mortui, baptismo non regenerati? *Non fecit taliter omni nationi*. Tertius nec contra omnes, sed solùm contra impios & reprobos. Primus in infirmitate, secundus in charitate & suavitate: *Dominus* enim *dat benignitatem & terra nostra dat fructum suum*: Tertius in gloria & multa virtute: *Quis mihi tribuat* (inquit S. Job) *ut in inferno protegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus; & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei*? Abscondere se non poterit impius à furore æterni judicis; furoris illius pondus æternum in inferis sustinebit; non pertransibit umquam indignatio Dei in reprobos, quia nunquam desinent eorum peccata: *Numquam carebunt supplicio, qui numquam voluerunt carere peccato*. Nusquam illorum recordabitur, sed continebit in ira sua sempiterna misericordias suas. *Tempus non erit amplius*. Non erit ampliùs tempus miserendi. Æternùm dicent ad Deum desperantes: *Mutatus es mihi in crudelem, & duritia manus tuæ adversaris mihi*.

Job.26.11. S.Bern.ser.3. de Adventu. Job.14.13. S.Greg.M. Job.30.21.

VI. *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater*. Post resurrectionem interrogatus ab Apostolis de die judicii, seu restitutionis regni Israel, respondit: *Non est vestrum scire tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate*. Quando dicit, *Non est vestrum scire*, ostendit, quòd ipse sciat; sed non expediat nosse Apostolis: *Ut semper incerti de adventu Iudicis, sic quotidie vivant, quasi die alia judicandi sint*. S.Hieron. in c.24.S.Matt.

VII. *Videte, vigilate, & orate: nescitis enim, quando tempus sit*. Cor vestrum examinate, antequam veniat, qui scrutabitur Jerusalem in lucernis; cogitationes, desideria, verba, opera, intentiones vestras considerate; quicquid mali fecistis, quicquid boni omisistis: Recogitate omnes annos vestros in amaritudine animæ vestræ. *Videte*, cavete diligenter, ne mors intret per fenestras, ne peccatum per sensus irrepat, ne inimicus intret per portas Jerusalem. Omni solicitudine cor vestrum expurgate, & immaculatum servate. *Vigilate*. Sed quia nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam, protectionem Dei cœli, & misericordiam invocate. *Orate*. Sic ad judicium seu generale, seu particulare, se comparare Christianus quisque debet: *Statutum est* enim *omnibus hominibus semel mori, post hæc autem judicium*. Mors certissima, incertum qua ætate, quo mortis genere, qua die, qua hora morituri simus. Semel mori, magnum oraculum; quando mori, magnum arcanum; malè mori, magnum & irreparabile malum. *Mors peccatorum pessima*. *Vigilate, nescitis enim, quando tempus sit.... Tunc autem unicuique veniet dies ille, cùm venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis judicandus est illo die*. Ideò latet nos ille dies, ut à nobis observentur omnes dies. Videamus itaque, ut sciamus, quid nobis desit; vigilemus, ne intremus in tentationem; oremus semper, & non deficiamus, *Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Iesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum*.

Hebr.9.27. Ps.33.22. S.Aug. epist. 199.alias 80. Tit.2.13.

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

I. *Erat autem Pascha; & Azyma post biduum*. Post biduum à sermone capitis præcedentis inchoatum, celebrandus erat dies festus Paschæ & Azymorum. Ipsa enim die, qua Paschalis agnus immolabatur & comedebatur ad vesperam, incipiebat Azymorum usus in cœna Paschali. *Et quærebant summi Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum*, scilicet Jesum, *dolo tenerent, & occiderent*. *Dicebant autem*: *Non in die festo*, id fieri oportet, *ne fortè tumultus fieret in populo*: Ne populus in Jesum propensior, in ejus liberationem conspiraret.

II. *Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis Leprosi*, quem olim Jesus à lepra mundaverat, ac sanaverat: *& recumberet*, ad mensam; *venit mulier*, Maria Lazari soror, quæ & Magdalene, *habens alabastrum unguenti*, vas aromaticum ex alabastrite lapide, *nardi spicati pretiosi*, continens unguentum seu liquorem odoriferum ex spicis nardi sinceriſſimæ ac præstantissimæ confectum: *Et fracto alabastro*, fracto vasis orificio, ut unguentum non guttatim stillaret, sed uberum flueret, *effudit super caput ejus*, scilicet Jesu.

III. *Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est*? Pluralis numerus pro singulari usurpatur, ut aliàs in Scriptura: Unus enim Judas id indignè tulit. Vide, quæ diximus ad cap.26. S.Matthæi.

IV. *Et primo die Azymorum, quando Pascha immolabant*, die 14. Lunæ ad vesperam, *dicunt ei Discipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi, ut manduces Pascha*? Propriam enim domum non habebat Jerosolymis. *Et mittit duos ex Discipulis suis*, Petrum & Joannem; *& dicit eis: Ite in civitatem*, Jerusalem; *& occurret vobis homo*, quidam servus patris familias; *lagenam aquæ bajulans*, hydriam fictilem aquæ plenam: *sequimini eum. Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia Magister dicit: Vbi est refectio mea*, locus refectionis, *ubi Pascha cum Discipulis meis manducem*? *Et ipse demonstrabit cœnaculum grande*, cameram in altiori ædium parte, statu & magnitudine commodam, & instructam omni supellectile ad epulas necessaria: *Et illic parate nobis*, Paschale convivium. Luc.22.18.

V. *Vespere autem facto, venit cum duodecim. Et discumbentibus eis, & manducantibus, ait Iesus: Amen dico vobis, Quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum*. Unus ex vestro Collegio, Coapostolus vester, ejusdem mensæ mecum particeps, tradet me hostibus meis occidendum. Vide, quæ diximus ad cap.26. S. Matthæi.

VI. *Et manducantibus illis, accepit Iesus panem, & benedicens, fregit, & dedit eis*, scilicet duodecim Apostolis secum discumbentibus, ne Juda quidem excepto; *& ait: Sumite, Hoc est Corpus meum*. Quod vobis porrigo manducandum, est corpus meum. *Et accepto Calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes*, ut eis Dominus jusserat, idque ordine, ut credere par est, initio facto ab eo, cui Dominus proximè accumbenti calicem præbuerat. *Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur*. Ait illis, cùm Calicem ipsis propinaret, non postquam biberunt (ut osten-

ostendit collatio Marci cum Matthæo.) Anticipatione igitur usus est Marcus, hæc verba præmittens: *Et biberunt ex illo omnes*. Ilterologia verò est, seu narratio posterior ejus, quod priùs factum est, in his verbis: *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur*. Aptissimè nominavit Christus Testamentum, propter appropinquantem mortem. Condunt enim Testamentum, qui moriuntur. *Itaque sicut Vetus Testamentum hostias & sanguinem habebat: ita sanè & Novum, corpus videlicet & sanguinem Domini. Non dixit autem: Hæc sunt signa Corporis & Sanguinis mei: sed, Hæc sunt Corpus meum, & Sanguis meus. Oportet ergo non ad naturam eorum, quæ proponuntur aspicere, sed ad virtutem eorum. Quemadmodum enim supernaturaliter assumptam carnem deificavit (si ita loqui liceat) ita & hæc ineffabiliter transmutat in ipsum vivificum corpus suum, & in ipsum pretiosum sanguinem suum, & in gratiam ipsorum.* Quod autem ait, Sanguinem suum pro multis effusum iri, spectat eos, qui per sanguinis ejus efficacissimam virtutem perventuri erant ad vitam æternam, aut certè remissionem peccatorum accepturi: quamvis sufficiens esset pretium pro omnium redemptione, sufficienter etiam Patri oblatum. Fides enim catholica docet, *Quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt; & pro omnibus mortuus est Christus; ut & qui vivunt, jam non sibi vivant; sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.*

Euthym. in Matt.

2. Cor. 5. 15.

VII. *Dederat autem Traditor ejus*, Judas Iscariotes, *signum eis*, Sacerdotibus scilicet, Scribis & Senioribus, dicens: *Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè*. Miserum Judam à fide defeciisse S. Hieronymus existimat, nec Jesum Dei Filium jam credidisse, quem crediderat olim, in ejus nomine miracula faciens, & ex ore ipso dæmonum audiens, illum esse Christum, Sanctum Dei, Filium Dei. *Eadem infidelitate, qua Magistrum & Dominum tradidit, putabat signa, quæ Salvatorem viderat facientem, non Majestate divina, sed magicis artibus facta*. Significat igitur, similibus præstigiis ex eorum manibus elabi posse; ideò ait, *Et ducite cautè*. Primùm bonam conscientiam repulit cupiditate & avaritia sua, deinde circa fidem naufragium fecit; ut de quibusdam aliis ait S. Paulus: *Bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt*.

1. Tim. 1. 19.

VIII. *Unus autem quidam de circumstantibus*; quidam qui unus erat ex comitatu Jesu, scilicet Simon Petrus, *Qui animosiore constantia Domino cohærebat, & contra violentorum impetus fervore sanctæ charitatis exarserat*, (inquit S. Leo) *educens gladium, percussit servum summi Sacerdotis*, ferociùs instantem, *& amputavit illi auriculam*.

S. Leo, ser. 1. de Pass. Dom.

IX. *Adolescens autem quidam sequebatur eum, amictus sindone super nudo; & tenuerunt eum. At ille rejecta sindone, nudus profugit ab eis*. Hunc adolescentem fuisse Jacobum fratrem Domini, ut S. Epiphanio venit in mentem, aut Joannem Euangelistam, quod sensit S. Gregorius M. prorsùs improbabile est, cùm neuter adolescens esset, ac Sanctus Marcus versu præcedente scripserit: *Tunc Discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt*. Nec etiam fuisse videtur è domo, ubi Jesus cum Discipulis Pascha comederat; sola enim sindone amictus ex urbe non exiisset: sed verisimilius est, fuisse ex villa proxima Getsemani, tumultuque excitatum, è lecto prosiliisse, curiositate impulsum. Sindonem autem qua tectus erat, non fuisse vestem adversùs frigus comparatam, aut pallium è lino vel byssо; sed linteum, quo erat in lecto involutus, ex eo patet, quòd rejecta sindone, qua tegebatur, nudus profugit à militibus & servis, qui ipsum lacessebant, & tenebant, Discipulum esse Jesu suspicati.

S. Epiphan. Hæresi 78. S. Gregor. M. l. 14. Moral. cap. 23.

X. *Summi verò Sacerdotes, & omne Concilium, quærebant adversùs Jesum testimonium, ut eum morti traderent; nec inveniebant. Multi enim testimonium falsum dicebant adversùs eum, & convenientia testimonia non erant*. Non erant congruentia, nec tam gravia, ut votum Sacerdotum æquarent, quærentium testimonia ad pœnam capitis decernendam sufficientia.

XI. *Rursum autem summus Sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus Filius Dei benedicti?* Tu ne Christus es à Deo promissus, ipsiusque Dei Filius? *Jesus autem dixit illi: Ego sum*. Ego reverà Filius sum Dei, cui Angeli & homines benedicunt, cujus nomen benedictum in æternum: *& videbitis Filium hominis*, me quem nunc ut reum interrogatis & judicatis, *sedentem à dextris virtutis Dei*, in majestate & potentia, qua Deo Patri sum coæqualis, *& venientem cum nubibus cœli*: nubibus lucidissimis velut throno insidentem. Ex hoc loco Christi divinitas contra Socinianos invictè probatur. Non enim adoptivum se Filium Dei Christus esse respondit, sed naturalem & æqualem Deo Patri: & ita intellexit summus Sacerdos, qui eum damnavit blasphemiæ. *Summus autem Sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam: quid vobis videtur?*

XII. *Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere*: Illum velut morte prædamnatum excipientes. Cùm enim aliquis mortis reus judicatus erat, Judex ipsum dimittebat lictori, qui faciem ejus velaret, Romano more. *I, lictor, colliga manus, caput obnubito*: Quin & Persico; unde Hester c. 7. vers. 8. de Aman dicitur: *Necdum verbum de ore Regis exierat, & statim operuerunt faciem ejus*.

Cætera quæ hìc non attingimus, exposita sunt ad caput 26. S. Matthæi.

Sensus Moralis.

I. *Erat autem Pascha & Azyma post biduum: & quærebant summi Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum dolo tenerent, & occiderent*. Sacrilegi Sacerdotes, in quorum animis Religionis sensus; improbi Doctores, in quorum cordibus Veritatis amor extinctus est, utramque suis cupiditatibus, occasione data, immolare non dubitant. Non sacrorum dierum solemnitas, non sacramentorum sanctitas à criminibus avertit, quia epulantur *in fermento malitiæ & nequitiæ*, non *in azymis sinceritatis & veritatis*. Et si palàm cupiditates suas non explent, solo timore servili, non amore justitiæ à malis operibus cohibentur. *Dicebant autem, Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo*. Tales erant Judæorum Sacerdotes & Doctores, quærentes opportunitatem capiendi Jesum & occidendi, timentesque seditiones turbarum in præcipua Solemnitate fieri, non ut populus non peccaret, sed ne Christus evaderet.

1. Cor. 5. 8.

S. Leo, ser. 7. de Pass. Dom.

II. *Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis Leprosi, & recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro, effudit super caput ejus*. Pietas & charitas generosæ sunt & magnificæ, ubi de Dei honore & cultu agitur. Sumptibus non parcunt, profundunt opes, ut omnium bonorum suorum Auctorem glorificent, ut grati animi vicem Christo rependant, qui sanguinem suum pro nobis effudit. Beati, quos amor Dei liberales & magnificos; miseri, quos amor sæculi, quos vanitas & voluptas prodigos faciunt. Hæc devotio Mariæ unguentum pretiosum super Christi corpus effundentis, fidem ac pietatem sanctæ Ecclesiæ designat, quæ in Amoris Cantico ait: *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum*. Id juxta literam Mariæ manibus perfecit, & quotidie in omnibus membris suis spiritaliter implere non desinit, quæ toto orbe diffusa, in Domino gloriantur, & dicunt: *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo*. Quæ cùm potentiam divinæ virtutis ejus, quæ illi una cum Patre

Cant. 1. 11.

2. Cor. 2. 14.

Beda.

eſt, digna reverentia confitetur, laudat, & prædicat, caput illius unguento pretioſo perfundit. Cùm verò aſſumptæ Myſteria humanitatis æquè digna reverentia ſuſcipit, pedes Domini unguento nardi piſtici perfundit, quia illam ejus naturam, qua terram contingere, hoc eſt, inter homines converſari dignatus eſt, pia prædicatione commendat, ac devotis veneratur obſequiis. Unguentum contritionis ſuper pedes Jeſu mulier peccatrix effudit: unguentum devotionis ſuper ejus caput Maria jam ſancta & contemplatrix. Primum unguentum ex multis & variis peccatorum ſuorum ſpeciebus intra pectus ſuum decoxit igne pœnitentis amoris, dicens cum Propheta: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.* Pſal.38. Nec tamen Deo vile eſt, quamvis ex vilibus ſpeciebus confectum ſit hoc unguentum; quia cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. S.Bernar.ſer. 10. in Cant. Peccatricis manibus diſtillabatur, & extremis membris corporis, id eſt, pedibus, fundebatur: & tamen non uſque adeò contemptibile aut vile fuit, quin totam domum vis aromatum & ſuavitas repleret odoris. Quòd ſi attendamus, quanta in unius peccatoris converſione fragrantia reſpergatur Eccleſia, & quantis fiat odor vitæ ad vitam quivis pœnitens, ſi publicè perfectèque pœniteat, profectò & de hoc pronuntiabimus: *Domus impleta eſt ex odore unguenti.* Denique & ſupernas beatorum manſiones attingit pœnitentiæ odor, ita ut (teſte ipſa Veritate) *Gaudium ſit inter Angelos Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* Luc.15. Sed pretioſius devotionis unguentum eſt, quod fit de divinis beneficiis humano generi collatis, quæ cùm fuerunt in vaſculo pectoris piſtillo crebræ meditationis contuſa atque contrita, deinde igne ſancti deſiderii decocta ſimul omnia, & demum impinguata oleo lætitiæ, erit unctio longè pretioſior excellentiorque priore: *Sacrificium laudis honorificavit me* (inquit Deus) Pſal.49. Non dubium autem quin excitet ad laudandum beneficiorum recordatio. Hoc unguentum Maria effudit ſuper caput Jeſu. Si enim in Chriſto caput ad Divinitatem referendum eſt, dicente Paulo, *Caput Chriſti Deus*; procul dubio caput ungit, qui gratias agit, quoniam Deum tangit, non hominem. 1.Cor.11. Non quia non ſit homo, qui Deus eſt; ſiquidem Deus & homo unus eſt Chriſtus: ſed quia omne bonum à Deo, non ab homine eſt, etiam ipſum quod per hominem miniſtratur. Joan.6. Profectò enim *Spiritus eſt, qui vivificat: caro non prodeſt quidquam.* Jerem.17. Propterea & *Maledictus, qui ſpem ſuam ponit in homine*: quoniam etſi ſpes noſtra tota meritò pendet ex homine Deo, non tamen quia homo, ſed quia Deus eſt. Itaque illud pedibus, hoc capiti exhibetur; quoniam & humiliatio contriti cordis humilitati congruit carnis, & Majeſtatem decet glorificatio.

III. *Et mittit duos ex Diſcipulis ſuis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, ſequimini eum. Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia Magiſter dicit: Ubi eſt refectio mea, ubi Paſcha cum Diſcipulis meis manducem? Et ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande, ſtratum, & illic parate nobis.* Veri Paſchatis, ſeu Sacrificii & Communionis Paſchalis præparatio, ad Apoſtolorum ſucceſſores, & ad proprios Chriſtianorum Paſtores pertinet. Aquæ lagena in ſignum à Chriſto data, baptiſmi & pœnitentiæ ſymbolum eſt. Hac aqua purificatos eſſe oportet, qui Chriſtianum Paſcha celebrant. Manducari Paſcha legitimum non poteſt extra Jeruſalem civitatem Sancti, extra Eccleſiam Catholicam. Paranda eſt Anima ad Chriſtum excipiendum in ſacra Communione. Cœnaculum ſeu camera ſuperior eſſe debet, pars domus à terra remotior: *Quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.* Coloſſ.3.1.

Cœnaculum grande, cor per charitatem dilatatum: Conſtringitur enim cupiditate, dilatatur charitate. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.* Pſ.118.32. S.Aug.ſer.10. in hunc Pſalmum. Cordis *dilatatio, juſtitiæ eſt delectatio. Hæc manus eſt Dei, ut in præceptis ejus non timore pœnæ anguſtemur, ſed dilectione & delectatione juſtitiæ dilatemur.* Denique cœnaculum ſtratum, cor variis ornatum virtutibus eſſe debet, ut Paſcha dignè manducetur. Humilitate ornata ſit Anima, ut Deum ſuſcipiat, qui in Incarnatione ſua, in morte, in ipſo Euchariſtiæ Sacramento, ſemetipſum pro nobis humiliavit & exinanivit. Chriſtiana mortificatione, qua terrenas faſtidiat voluptates, inſtructa ſit, ut Chriſtum pro ſua, omniumque hominum ſalute crucifixum ſuſcipiat. Paupertate ſpiritus conſpicua ſit, qua radix omnium malorum cupiditas exſcinditur, ut Deum ſuſcipiat, qui pro nobis egenus factus eſt, cùm dives eſſet, ut illius inopia divites eſſemus.

IV. *Et manducantibus illis, accepit Jeſus panem, & benedicens, fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc eſt Corpus meum. Et accepto calice, gratias agens, dedit eis: & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic eſt Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur.* In umbra illius legalis Paſchæ non unus agnus occidebatur, ſed plures. Singuli occidebantur per domos: nam unus ſufficere non poterat univerſis, quoniam figura erat, non proprietas Dominicæ Paſſionis. Ergo in hac veritate qua ſumus, unus pro omnibus mortuus eſt: & *Idem per ſingulas Eccleſiarum domos in Myſterio panis ac vini reficit immolatus, vivificat creditus, conſecrantes ſanctificat conſecratus. Hæc Agni caro, hic ſanguis eſt.... Credas, quia quod accipis, corpus eſt illius Panis cœleſtis, & ſanguis eſt illius ſacræ Vitis.... Neſcit mendacium Veritas... Pariter univerſa quemadmodum, traditaſunt, credamus, non infringentes os ipſius illud ſolidiſſimum,* Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus. S.Gaud. tr.2. in Exod. *Si quid autem ſuperfuerit etiam nunc in uniuſcujuſque ſenſu, quod expoſitione iſta non ceperit, ardore fidei concremetur: Quoniam Deus noſter ignis conſumens eſt.* Panem in ſuum Corpus Chriſtus tranſmutat, ut nos in ſe ipſum tranſmutet, noſque ſecum unum efficiat corpus, & unam carnem. Quis loquetur potentiam, magnificentiam, & bonitatem Domini? Chriſti ſanguis ejus bonitate & amore fit in Euchariſtiæ Sacramento lac filiorum, nexus & vinculum membrorum ipſius, fœderis æterni ſigillum, redemptio pretiumque ſervorum & captivorum. At illis, qui ſacrilegum & perfidum Judam imitantur, fit venenum mortiferum, gladius ſeparationis à Chriſti corpore, ſigillum reprobationis, cauſa æternæ captivitatis. Lac filiorum eſt. Videtis, quanta promptitudine parvuli papillas capiunt, S. Jo. Chryſ. & quanto impetu labia uberibus infigunt? *Accedamus cum tanta nos quoque alacritate ad hanc menſam: quin imò cum longè majori trahamus, tamquam infantes lactanei, Spiritus gratiam, & unus ſit nobis dolor hac eſca privari.* Nexus ac vinculum membrorum Chriſti eſt ſacra Euchariſtia. Qui ad illam accedit, non abhorreat à compage membrorum. *Non ſit putre membrum, quod reſecari mereatur: non ſit diſtortum, de quo erubeſcatur: ſit pulchrum, ſit aptum, ſit ſanum: hæreat corpori, vivat Deo de Deo.* S.Aug. tr.26. in Joan. Euchariſtia fœderis æterni ſigillum eſt, hoc fœdus nuſquam violemus: *Teſtes vos eſtis,* (ait Joſue ad populum Iſrael) *quia ipſi elegeritis vobis Dominum, ut ſerviatis ei.* Joſue 24. Reſponderuntque: *Teſtes. Nunc ergo,* ait, *auferte Deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dominum Deum Iſrael. Dixitque populus ad Joſue: Domino Deo noſtro ſerviemus, & obedientes erimus præceptis ejus.* Ita ſimus & nos affecti, cùm ad ſacram Communionem accedimus. Euchariſtia redemptio eſt pretiumque captivorum: ea refectus, noli te diaboli iterùm ſervituti ſubjicere.

V. *Petrus autem ait illi: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ſed non ego.* Quid ais, Petre? Propheta dixit, *Quia oves diſpergentur*, & Chriſtus dictum confirmavit, & tu negas? Ideò Chriſtus illum cadere permiſit, ut & illius præſumptio & noſtra ſuperbia ſanaretur. *Si quis exiſtimat, ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.* Galat.6. Dicere debebat: Opem nobis feras, ne ſcandalizemur: è contrario nimiùm ſibi arrogans, ait: *Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ſed non ego.* S. Jo. Chryſ. hom. 83. in Matt. Cùm igitur Petrus Chriſti verbis non crederet, à rebus ipſis eru-

eruditur. Duplex nempè ipsius crimen erat: primum, quòd Christo prædicenti repugnavit, nimia de suis viribus fiducia; secundum, quòd cæteris seipsum præposuit: imò & tertium, quòd sibi totum tribuit. Magnum profectò dogma hinc discimus, quia *Nullo modo voluntas hominis sufficit, nisi auxilio superiore roboretur: Et quia nihil lucrari poterimus, si voluntas nostra repugnat: quorum alterum Petrus, alterum Iudas confirmat. Hic enim etsi præsidium Christi largum habuerit, tamen quia noluit attendere, nec quæ ab ipso erant conferre, nullam inde utilitatem consecutus est: Petrus verò, etsi benè animatus fuerat, divino tamen subtracto auxilio, stare non potuit.* Ne igitur totum Deo ita tribuatis, ut oscitandum dormiendumque vobis putetis: nec rursus si vigilatis, laboribus vestris rem totam effici arbitremini. Neque enim desides ac resupinos jacere nos vult Deus, ac ideò nonnihil à nobis petit: nec arrogantia vult nos corrumpi, & ideò totum nobis non commisit. Ita ex utraque parte incommodo remoto, quod utile est ad salutem, nobis reliquit. His rationibus Verticem quoque Apostolorum labi permisit, humiliorem ipsum faciendo, & ad majorem charitatem erigendo.

Non potuit, id est, noluit.

VI. *Et assumit Petrum, & Iacobum, & Ioannem secum: & cœpit pavere, & tædere. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic & vigilate.* Tristitiæ pelago immersus est, uno intuitu considerans proditionem Judæ, negationem Petri, scandalum & dispersionem Apostolorum, populi Judaici reprobationem, excidium Jerusalem; omnium hominum crimina, Christianorum præsertim sacrilegia, sanguinem ejus pretiosum conculcantium; justitiæ divinæ peccatis totius humani generis, quæ in se ipso portabat, imminentis severitatem; ipsorum peccatorum deformitatem, ac gravitatem. *Quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus ejus ferre non potui.* Tristis sit anima nostra cum anima Jesu; sed tristis sit usque ad mortem peccati in nobis; ne Christus etiam nunc nobis dicat: *Et sustinui, qui simul mecum contristaretur, & non fuit: consolantem me quæsivi, & non inveni.* Tristes quidem erant Apostoli de Christi morte, sed cum Christo tristes non erant. Contristabantur enim illi carnaliter de vita mortali, quæ mutanda fuerat morte, & reparanda resurrectione: hinc erat illa tristitia. *De illis enim esse debuit, qui cæci Medicum occiderunt; qui tamquam perniciosè febrientes phrenetici, faciebant injuriam, à quo illis fuerat salus allata. Ille volebat curare, illi sævire: hinc tristitia Medico.* Quære, utrum invenerit hujus tristitiæ comitem. Non enim ait, Sustinui qui contristaretur, & non fuit; sed, *Qui simul contristaretur*, id est, ex ea re, qua ego, contristaretur, *& non inveni*. Ergo in tristitia quam habebat Dominus de illis, pro quibus oravit, *Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt*: nullum comitem invenit: *Consolantem me quæsivi, & non inveni.* Qui sunt consolantes? *Proficientes.* Ipsi enim nos consolantur, ipsi sunt solatio omnibus prædicatoribus veritatis. *Et dederunt escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* Hoc ipsum, quòd non inveni consolantes, hoc ipsum quòd non inveni, qui simul mecum contristaretur, hoc fuit fel meum, hoc mihi amarum, hoc acetum fuit: *Amarum propter mœrorem, acetum propter eorum vetustatem.*

Job 31.23.

Ps.68.21.

S. Aug. enarr. in Ps. 68. ser. 2.

Luc. 23. 34.

VII. *Et dixit: Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me: sed non quod ego volo, sed quod tu.* Afflictiones & cruces à Deo impositas, sive exteriores, sive interiores, carne licèt repugnante, suscipere debemus; & nostram divinæ conformare, ac planè subjicere voluntatem, dicentes: *Non quod ego volo, sed quod tu.* Liberationem quidem à malis temporalibus, à morbis corporis, à calamitatibus tam publicis, quàm privatis, ab angustiis & desolationibus animi postulare à Deo possumus; sed conditionatæ esse debent his de rebus preces nostræ, si ita Deo placitum sit, cujus voluntas nobis charior esse debet, quàm nostra, si verè eum diligimus. Sed æternam beatitudinem, & omnia bona spiritualia ad eam perducentia & promoventia, à Deo petere absolutè debemus, scilicet gratiam, charitatem, cæteraque virtutes, perseverantiam, &c. quia *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio nostra.* In nostræ voluntatis cum divina conformitate posita est rectitudo cordis. Rectus est Deus, & ideò distortum cor illi non acquiescit. Divina voluntas, regula est immutabilis, indeficiens, suprema: ad illam igitur conformanda est voluntas nostra, ut recta sit, utque ex eorum numero simus, de quibus ait Propheta: *Quàm bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde!* Filius Dei unicus portans infirmitatem tuam, & præfigurans in se passionem tuam, tamquam caput gestans personam etiam corporis sui, cùm appropinquaret passioni, ex homine quem gerebat, contristatus est, ut te lætificaret; contristatus est, ut te consolaretur. Potuit enim sine tristitia esse Dominus iturus ad Passionem. Si potuit miles, non potuit Imperator? Quomodo potuit Miles? Attende Paulum exultantem appropinquantem passioni: *Ego autem*, inquit, *jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex.* Videte, quemadmodum exultat venturus ad passionem. Ergo gaudet coronandus, contristatur coronaturus. Quid igitur portabat? Infirmitatem quorumdam, qui veniente tribulatione vel morte, contristantur. Sed vide, quomodo eos ducit in directionem cordis. Ecce tu volebas vivere; non volebas tibi aliquid accidere; sed Deus aliud voluit. *Duæ voluntates sunt; sed voluntas tua corrigatur ad voluntatem Dei; non voluntas Dei detorqueatur ad tuam. Prava est enim tua, regula est illa: stet regula, ut quod pravum est, ad regulam corrigatur.* Vide, quomodo hoc docet Dominus Jesus Christus: *Tristis est anima mea usque ad mortem:* &, *Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste.* Ecce ostendit humanam voluntatem, sed vide rectum cor: *Verùm non quod ego volo, sed quod tu.* Hoc ergo fac, gaudens in his, quæ tibi accidunt; & si venerit dies ille ultimus, gaude. Aut si subrepit humanæ cujusdam voluntatis fragilitas, citò dirigatur ad Deum: ut sis ex eis, quibus dicitur: *Gloriamini omnes recti corde.* Quàm pauci illi sunt! *Hæc est enim in hominibus magna & usitata perversitas, quia cum debeant vivere ipsi secundùm voluntatem Dei, Deum volunt vivere secundum voluntatem suam: & cum ipsi nolunt corrigi, illum volunt depravari; rectum non arbitrantes, quod ille vult, sed quod ipsi volunt.*

Psal. 72. «S. August. enarr. 2. in Psal. 31.

2. Tim. 4.

S. Aug. enarr. in Ps. 48.

VIII. *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.* Multi succumbunt tentationi, quia nec vigilant nec orant. Orandum, ut vigilemus; vigilandum, ut oremus: vigilandum simul & orandum, ne in tentationem intremus. Si Petrus vigilasset & orasset, metu mortis & amore temporalis vitæ Dominum non negasset: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Itaque quantùm de ardore mentis confidimus, tantùm de carnis fragilitate timeamus: sed tamen, secundùm Apostoli doctrinam, *Spiritu facta carnis mortificemus.*

IX. *Dederat autem Traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum... Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum.* Quisquis proximum prodit, Christum prodit. Quot traditores in mundo, quos avaritia vel alia cupiditas ad arcana proximi in ejus perniciem revelanda, ad fortunam ejus evertendam impellit? Quot fraudes, quot simulationes, quot infidelitates, amicitiæ velo obtectæ? Ab ingratis domesticis, amicis, qui nos produnt, vel fiducia nostra quoquo modo abutuntur, hæ patiendæ sunt injuriæ sine amaritudine, sine murmuratione, adorando Christi Jesu bonitatem, & charitatem imitando, qui Traditori osculum non negavit.

X. *Et exurgens summus Sacerdos in medium, interrogavit Iesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea quæ tibi objiciuntur ab his? Ille autem tacebat, & nihil respondit.* Verbum æternum silet, innocens & sanctus

pro defensione sua os coram judice non aperit; opprimi se patitur, ac damnari, ut nos justificet. Nostram reparat innocentiam, non tuendo suam. Causam nostram agit ut advocatus & mediator apud Patrem, negligendo suam apud injustum judicem. Ducitur ut Isai.53.6. Agnus mansuetus ad occisionem, & non aperit os suum, ut Prophetia impleatur: *Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Domini Jesu silentium honoremus, cùm ab hominibus maledicimur, & convitiis afficimur. Ipsos ut flagella iræ Dei intueamur, quo modo David intuebatur Semei sibi maledicentem, Deo permittente, & ejus maledicta ac insultus ad ipsius Regis expiationem & exercitationem ordinante. *Dimittite eum, ut maledicat juxta præceptum Domini: si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.* Sed magis Christum intueamur, qui passus est pro nobis, & nobis reliquit exemplum, ut sequamur vestigia ejus: *Qui* 1.Petri 2.23. *cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem judicanti se injuste.*

XI. *Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Prophetiza; & ministri alapis eum cædebant:* Imago Dei invisibilis, splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, Christus Dei Filius, cœli terræque Dominus, atrocissimis injuriis inhonoratur & immanissimè læditur. In quinque sensibus suis patitur, ut sensuum nostrorum expiet peccata & voluptates. Visus patitur, velata facie; auditus, horrendis blasphemiis; odoratus, fœtidis sputis; tactus alapis & colaphis; gustus, sanguine in os sacratissimum ex contusione & vulneribus faciei manente. Cùm tam indigna propter nos passus sit Christus, pudeat nos sensuum voluptates lectari; pudeat Christianas mulieres, oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio roboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & opus Dei & facturam ejus adulterare. *Manus Deo in-* S.Cyprianus, *ferunt, quando id quod ille formavit, reformare & transfigurare contendunt, nescientes, quia opus Dei est omne, quod nascitur; diaboli, quodcumque mutatur. Si quis pingendi artifex, vultum alicujus & speciem & corporis qualitatem æmulo colore signasset, & signato jam consummatoque simulacro, manus alius inferret, ut jam formata, jam picta quasi peritior reformaret; gravis prioris artificis injuria, & justa indignatio videretur. Tu te existimas impune laturam tam improbæ temeritatis audaciam, Dei artificis offensam? ut enim impudica circa homines & incesta fucis lenocinantibus non sis; corruptis violatisque, quæ Dei sunt, pejor adultera detineris. Quòd ornari te putas, quòd putas comi, impugnatio est ista divini operis, prævaricatio est veritatis.*

XII. *Et cùm esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi Sacerdotis: & cùm vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Jesu Nazareno eras: At ille negavit, dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.* Christus in domo Caiphæ alapis & colaphis visibiliter cæsus est à ministris Saranæ; Petrus in atrio Caiphæ invisibiliter cæsus est colaphis ab ipso Satana. Quod in suo corpore passus est Christus, hoc in anima sua patitur à diabolo peccator. *Feci mihi*, Domine Jesu, *de corpore tuo speculum animæ meæ. Nesciebam contumelias & terrores, & colaphizantem me incessanter Satanam, nisi viderem artem medicinæ tuæ similia similibus curantem, & appenderem in statera hinc calamitatem tuam, illinc iniquitatem meam. Dedisti corpus tuum pereuntibus, & genas tuas vellentibus:* Iob.6.Isai.50. *faciem tuam non avertisti à conspuentibus in te, ut alapæ tuæ alapas meas removeant, & flagella flagellis expientur, & opprobria exprobrantium, quæ ceciderunt super te, auferant à me opprobrium sempiternum. Hæc sunt linteamenta mundissima carnis tuæ, quibus vulnera mea alligasti, ô Samaritane misericors; ut imponeres me super jumentum tuum, & perduceres in stabulum,* Drogo Ostiēs. serm. de Pass. Dom. *quoniam verè languores nostros ipse tulisti, & dolores nostros ipse portasti, cujus livore sanati sumus. In domo ergo Principis Sacerdotum velata facie colaphizatur Christus, quia in domo conscientiæ cæcata mente colaphizatur Christianus. Quod enim Christus in publico, ego patior in occulto; quod ille foris à ministris Caiphæ, ego intus à negotiis Satanæ: quia super dorsum meum fabricaverunt peccatores, faciem mihi velaverunt, faciem meam in terra defixerunt, & dorsum incudem suam fecerunt: sed adhuc intra domum contineor, ubi puella moritur & suscitatur. Nam & ibidem Petrus negavit, dicens:* Neque scio, neque novi quid dicas: Nescio hominem istum. *Nonne tibi Petrus in his verbis velatam habuisse faciem videtur? Vnde tertiò colaphizatus est, quia tertiò negavit. Et Paulus tertiò rogavit Dominum, ut auferret à se Angelum Satanæ, qui eum colaphizabat. Vterque ergo Apostolus colaphizatus est, uterque naufragium passus; ille intus, iste foris. Voluisset quidem Satanas (si tamen licuisset) tamdiu Petrum colaphizando cribrare sicut triticum, donec omnem ab eo fidei medullam excussisset; sed Ego* (inquit Christus) *rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Vnde respexit Christus, & egressus foras flevit amarè. Tamdiu faciem habuit velatam Petrus, donec respexit eum Christus. Sed numquid non etiam priùs respiciebat? Etiam: sed Petrus respicientem se Christum non respiciebat, quia velatam faciem habebat.* Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Jesus: *Recordatio Petri, respectus fuit Christi: Ergo cùm peccatorum flendo recordaris, à Christo videris; imò sublato velamine Christum vides.* Et egressus foras. *Propterea negabat, quia intus esse nolebat; & tamen quando negavit, foras egressus est. Vnde foras? De domo Christi, de domo fidelium. At ubi de domo Caiphæ foras egressus est, in domum Christi intromissus est. Quot sunt hodie, qui dicunt, Nos sumus de domo Ecclesiæ, & sunt de domo Caiphæ, hoc est hypocrisis? Quod Petrus negando, hoc isti faciunt affirmando: sed nisi confitendo exeant foras, & amarè fleant, non intrant in Ecclesiam Christi. Amaritudo fletuum, velamen diluit oculorum.* Petri negatio, magnæ pietatis dispensatione à Deo permissa est, *Vt is,* S.Gregor. M. hom.21. *qui futurus erat Pastor Ecclesiæ, in sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque eum ostendit sibi, & tunc proposuit cæteris, ut ex sua infirmitate cognosceret, quam misericorditer aliena infirma toleraret.*

CAPUT XV.

Sensus Litteralis.

I. *ET confestim manè consilium facientes summi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis, & universo Concilio:* pleno Senatu consilium ineuntes, *vinctos Iesum*, jam reum mortis ab ipsis proclamatum, *duxerunt* ad Tribunal sæculare, *& tradiderunt Pilato* Judææ Præsidi à Cæsare constituto, judicandum. *Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Iudæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis:* Ego sum. *Et accusabant eum summi Sacerdotes in multis. Pilatus autem rursum interrogavit eum, dicens: Non respondes quidquam? Vide, in quantis te accusant. Iesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.* Alia quidem Pilato dixit, scilicet, Regnum suum non esse de hoc mundo, Io.18.& 19. se adhoc natum esse, ut testimonium perhiberet veritati; nul-

nullam illum potestatem habiturum in ipsum Jesum, nisi data illi esset desuper, &c. Sed nihil respondit Jesus ad accusationum capita: tum quia id minimè necesse erat ad innocentiam suam Præsidi comprobandam: *Sciebat enim, quòd per invidiam tradidissent eum* Infrà vers. 10. *summi Sacerdotes*: tum quia evidentes erant calumniæ, nec sufficiebant testimonia ad eum morte damnandum. Unde Præses palam declaravit, se nihil dignum morte in eo invenire: tum quia mortem, quam pro omnium hominum salute pati decreverat, vitare noluit, suaque defensione à seipso avertere. Hæc Præsidi causa fuit admirationis. *Accusatur Dominus, &* S. Ambr. lib. 10. in Lucam, n. 97. *tacet; & benè tacet, qui defensione non indiget. Ambiant defendi, qui timent vinci. Quid timeret, qui non ambiret salutem? Salus omnium suam prodidit, ut acquirat omnium.*

II. *Per diem autem Festum*, in Festo Paschatis, quod monumentum erat liberationis Populi Israel ex Ægyptiaca servitute, *solebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petiissent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione* Joan. 18. 28. *fecerat homicidium. Et cùm ascendisset turba* in locum Prætorio vicinum, *cœpit rogare*, ut gratiam alicui vinctorum faceret, *sicut semper faciebat illis. Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis, dimittam vobis Regem Judæorum?* Regem vestrum?... *Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.* Populum commoverunt, ut peteret dimitti Barabbam, non Jesum. Sic in Scripturis comparativa interdum usurpantur in sensu negante, ut Psalm. 117. 8. *Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine.* Luc. 18. 14. *Descendit hic justificatus in domum suam ab illo.* Joan. 3. 19. *Et dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.*

III. *Pilatus autem volens populo satisfacere*, ad populi desiderium se accommodans, *dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur.* Ante flagellis cædi jussit, quàm morte damnaret, ut odia eorum in Christum expleret. *Milites autem duxerunt eum in atrium Prætorii, & convocant totam cohortem, & induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.* Et coronam de spinis plexam capiti ejus imposuerunt, Regiæ ejus dignitati impudenter illudentes & insultantes. Lege quæ diximus ad caput 27. S. Matthæi.

IV. *Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret crucem ejus.* Coegerunt Simonem, quem nonnulli cum Simone qui cognominatus est Niger (*Act.* 13. 1.) perperàm confundunt, rure venientem, patrem Alexandri & Rufi, qui tunc in Ecclesia Christiana celebres fuisse videntur, cùm Euangelium scriberet S. Marcus: hunc (inquam) coegerunt ut tolleret crucem Jesu, sub gravissimo pœnalis ligni pondere fatiscentis. Alexandri meminit S. Lucas, *Act.* 19. 33. Rufi meminit S. Paulus, *Rom.* 16. 13. Sed incertum est, an illi ipsi sint Simonis Cyrenæi filii.

V. *Erat autem hora tertia*, more Judæorum; mox tamen finienda, hora sexta imminente (ut ex *Joannis* 19. 14. colligitur) & *crucifixerunt eum.*

VI. *Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, Lamma sabactani.* Vetera Exemplaria non omnia ita habuisse observat Vir Eruditus. Idem tamen significat, ac *Eli*, quod apud S. Matthæum habetur: solum pronuntiationis discrimen. *Eloi* Græca inflexione scriptum pro Hebraico *Elohim*, *Deus.*

VII. *Jesus autem emissa voce magna expiravit.* Quænam vox illa fuerit, expressiùs commemorat S. Lucas: Luc. 23. 46. *Et clamans voce magna, Jesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.*

VIII. *Et cum jam sero esset factum*, primæ diei Azymorum, qua passus est Christus *(quia Parasceue erat quod est ante Sabbatum)* (dies præparationis seu pervigilium Sabbati, quo præparabantur, & fiebant omnia opera, quæ Lex vel consuetudo Sabbato fieri non patiebantur:) *Venit Joseph ab Arimathæa nobilis Decurio, qui & ipse erat expectans Regnum Dei*, Vir *bonus, & justus*, Senator Hierosolymorum, qui non Luc. 23. 50. 51. Joan. 19. 38. consenserat *consilio & actibus* cæterorum in Jesum, cujus *Discipulus* erat, licèt *occultus, propter metum Judæorum*. Mortuo tamen Jesu, timorem deposuit, *& audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus ejus.* Vide quæ diximus ad caput 27. S. Matthæi.

Sensus Moralis.

I. *Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis. Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam Regi Judæorum? At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.* Infideles & ingrati Judæi, qui tot Christi beneficiis crucem rependunt: sed longè magis ingrati Christiani, qui majoribus ab optimo Salvatore beneficiis affecti, illum rursus criminibus suis crucifigunt. Nonnè Barabbam præponunt Filio Dei, qui mundi errores ejus veritati, mundi amores ejus charitati, mundi terrores ejus promissis, voluntatem suam ejus mandatis, commoda sua Religionis officiis anteponunt?

II. *Pilatus autem volens Populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur.* Quot crimina simul committit iniquus Judex! Populo displicere, & à gratia Cæsaris excidere magis timet, quàm jus omne naturale, humanumque violare. Seditiosum & homicidam absolvit. Auctorem vitæ illi postponit, innocentem voluntati inimicorum ejus tradit, crudeliter flagellari jubet. Flagellatum denique cruci addicit. *Traditus est itaque Jesus militibus verberandus, & illud sacratissimum corpus, pectusque Dei capax flagella secuerunt.* S. Hieron. in Matt. *Hoc autem factum est, ut quia scriptum erat,* Ps. 31. Multa flagella peccatorum, *illo flagellato nos à verberibus liberaremur, dicente Scriptura ad virum justum: Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Psal. 90. Flagella Dei ne refugiamus, adversùs flagellantem ne murmuremus. Dulcia nobis sint flagella Patris, ne sit amara sententia Judicis. *Non tantum misericordia vocantis est, sed & verberantis & flagellantis. Quis est* S. Aug. enarr. in Ps. 88. ser. 2. *enim filius, cui non dat disciplinam pater ejus? Det disciplinam, dum non auferat misericordiam.* Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: misericordiam autem meam non auferam ab eo. *Cædat contumacem, dum tamen reddat hæreditatem. Tu si promissa Patris benè agnovisti, non timeas flagellari, sed exhæredari.* Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit: *Peccator filius dedignatur flagellari, cum sine peccato videat unicum flagelatum?* Hebr. 12. 16.

III. *Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.* Chlamydem coccineam induitur à militibus, & purpuream tunicam: *In altera designans martyrum palmas, in altera Regiæ potestatis insignia; quod caro ejus fusum toto terrarum orbe sanguinem susceptura esset pro nobis, & passio regnum paritura de nobis. Corona quoque de spinis capiti ejus adnexa, quid aliud quàm divini operis munus ostendit, quòd de peccatoribus mundi, tamquam sæculi spinis, triumphalis gloria Deo quæreretur? Nec flagella vacant, quia flagellatus est ipse, ne nos flagellaremur.* Homo *enim* in plaga, & sciens ferre infirmitates, *à nobis qui Deum antea fugiebamus, flagella detorquens; tam patiens Dominus, ut fugitivorum vinculis proprias manus, fugitivorum flagellis suum corpus offerret. Detestabili itaque mentis affectu, honoratum tamen Judæi exitum produnt; nam etsi compungentes coronant, illudentes adorant: etsi corde non credunt, quem perimunt, confitentur. Illis defuerunt boni operis affectus, Deo tamen suus non defuit honor: qui salutatur ut Rex, coronatur ut victor, quasi Deus & Dominus adoratur.* Christum S. Ambr. lib. 10. in Lucam, n. 104. & 105. Isai. 53. 3. & 4.

Regem noſtrum, ſuperbiam, luxum, ambitionem hominum expiantem adoremus. Utinam Chriſtianorum nemo ipſi & myſteriis ejus illuderet, idque in ipſa ejus Regia, in Templo ejus cultui conſecrato!

IV. *Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, ut tolleret crucem ejus.* Cruces nobis Deo volente impoſitas, ſive ab ipſo, ſive ab hominibus, ſpontè, patienter, tranquillè feramus: Chriſtum ſequamur, qui traditus ſævientium voluntati, ad irriſionem Regiæ dignitatis, ſupplicii ſui juſſus eſt eſſe geſtator; ut impleretur, quod Iſaias Prophetas præviderat, dicens: *Ecce natus eſt puer, & datus eſt nobis filius, cujus imperium ſuper humerum ejus.* Iſai.9. Cùm ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in ſceptrum ſibi converteret poteſtatis, *erat quidem hoc apud impiorum oculos grande ludibrium, ſed manifeſtabatur fidelibus grande myſterium; quia glorioſiſſimus diaboli victor, & inimicarum virtutum potentiſſimus debellator, pulchra ſpecie triumphi ſui portabat trophæum, & invictæ patientiæ humeris, ſignum ſalutis adorandum Gentibus omnibus inferebat: tanquam & tunc ipſa operis ſui imagine omnes imitatores ſuos confirmaret, & diceret:* Qui *non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* S. Leo ſer.8. de Paſſ.Dom. cap.4.

V. *Et crucifigentes eum, diviſerunt veſtimenta ejus, mittentes ſortem ſuper eis, quis quid tolleret.* Bona Eccleſiaſtica, veſtimenta ſunt Chriſti, cùm ſint patrimonia pauperum. A militibus dividuntur, cùm inaniter effunduntur, vel avarè ſervantur à Clericis, qui non ſunt eorum domini, ſed diſpenſatores dumtaxat. Hic autem *quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur.* S.Bernard. Clamant *pauperes: Noſtrum eſt, quod effunditis: nobis crudeliter ſubtrahitur, quod à vobis inaniter effunditur.*

VI. *Erat autem hora tertia; & crucifixerunt eum.* Crux victoriæ Chriſti inſtrumentum & trophæum: *Exaltatus* enim *Chriſtus Jeſus in ligno, retorſit mortem in mortis autorem, & omnes principatus, adverſaſque virtutes, per objectionem paſſibilis carnis eliſit, admittens in ſe antiqui hoſtis audaciam, qui in obnoxiam ſibi ſæviendo naturam, etiam ibi exactor auſus eſt eſſe debiti, ubi nullum potuit veſtigium invenire peccati. Evacuatum eſt igitur generale illud venditionis noſtræ & lethale chirographum, & pactum captivitatis in jus tranſiit Redemptoris. Clavi illi, qui manus Domini pediſque transfoderant, perpetuis diabolum fixere vulneribus; & ſanctorum pœna membrorum, inimicarum fuit interfectio poteſtatum: ſic ſuam Chriſto conſummante victoriam, ut in ipſo & cum ipſo omnes, qui in eum crederent, triumpharent.* S.Leo ſer.10. in Paſſ. Domini. Quis adhuc crucem timeat? in cruce enim pendet omnis fructus vitæ, quia ipſa eſt arbor vitæ, quæ eſt in medio Paradiſi: ipſa eſt altitudo, latitudo, ſublimitas & profundum: ipſa bonos colligit & remunerat, malos diſperdit & condemnat: ipſa eſt mœſtorum conſolatio, eſurientium refectio, perfectorum gloriatio. Circuire poſſum, Domine, cœlum & terram, & mare & aridam, & nuſquam te inveniam, niſi tantùm in cruce: ibi dormis, ibi paſcis, ibi *cubas in meridie.* Crux enim tua fides eſt, cujus latitudo charitas, longitudo longanimitas, altitudo ſpes, profundum timor. In hac cruce te invenit, quicumque te invenit; in hac cruce anima ſuſpenditur à terra, & dulcia poma de ligno vitæ decerpit; in hac cruce Domino ſuo adhærens, dulciter decantat: *Suſceptor meus es tu, gloria mea, & exaltans caput meum.* Pſal.3.4. Nullus ergo te quærit, nullus invenit niſi crucifixus. *O glorioſa crux, radicare in me, ut aſcendam in te.* Diego Oſſienſis, ſer. de Paſſ. Domini.

VII. *Et erat titulus cauſæ ejus inſcriptus, Rex Judæorum.* Chriſti enim morte Regnum ejus firmatum eſt. *Dominus regnavit à ligno* ſuper Iſrael Dei: & morte ſua Gentes accepit in hæreditatem. Amore ſuo regnet in nobis Jeſus crucifixus, nihil ipſi repugnet in nobis. Luc.19.14. Ex eorum numero ne ſimus, qui dicunt: *Nolumus hunc regnare ſuper nos.*

VIII. *Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum à dexteris, & alium à ſiniſtris ejus. Et impleta eſt Scriptura quæ dicit: Et cum iniquis reputatus eſt.* Quòd duo cum Jeſu ab utroque latere crucifixi ſunt, oſtendit, alios ſibi dextros, alios ſiniſtros eſſe paſſuros; dextros, de quibus dicitur: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam*: ſiniſtros autem, de quibus dicitur: *Et ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* 1.Cor.13.3. Per crucem Chriſti pervenitur ad ejus Regnum: per crucem mundi & diaboli deſcenditur in infernum. *Nemo autem veſtrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat; glorificet autem Deum in iſto nomine.* 1.Petr.4.15. ſerm.12.aliis de diver.76. Matt.5.10.

IX. *Similiter & ſummi Sacerdotes illudentes ad alterutrum cum Scribis, dicebant: Alios ſalvos fecit, ſeipſum non poteſt ſalvum facere. Chriſtus Rex Iſrael deſcendat nunc de Cruce, ut videamus, & credamus.* Crux Chriſti, confuſio ſapientium mundi. Omnem namque ſenſum humanæ mentis exceſſit divini altitudo conſilii: *Complacuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes*; ut *mirabilior fieret conſtantia fidei ex difficultate credendi.* 1.Cor.1.21. Inconſequens enim & irrationabile videbatur recipere animo, quòd Creatorem omnium naturarum in ſubſtantia veri hominis Virgo intemerata peperiſſet, quòd æqualis Patri Filius Dei, qui impleret omnia, contineret univerſa, furentium manibus comprehendi, iniquorum judicio condemnari, & poſt dedecora illuſionum, cruci ſe permiſiſſet affligi. *Sed in iis omnibus ſimul ſunt & humilitas hominis, & celſitudo Deitatis; nec miſericordiæ ratio majeſtatem miſerentis obſcurat: quia de infalibili potentia factum eſt, ut cùm homo verus in Deo inviolabili, & Deus verus eſt in carne paſſibili, conferretur homini gloria per contumeliam, incorruptio per ſupplicium, vita per mortem.* S.Leo ſer. de Paſſ.Dom. Cùm Dominus crucifixi corporis elevatione ſublimis, reconciliationem mundi exequeretur in quadam arce ſupplicii, Latronemque converſum ad paradiſi vocaret habitaculum, vos, Principes Judæorum, Legiſque Doctores, nec conſcientiæ impietate compuncti, nec effectu ſceleris mitigati, fixuris clavorum addebatis tela linguarum, dicentes: *Alios ſalvos fecit, ſeipſum non poteſt ſalvum facere. Si Rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei.* Sed his vocibus veſtris ſtultis atque blaſphemis reddunt omnia elementa reſponſum, & unam in vos ſententiam ferunt cœlum, terra, ſol, ſyderaque, indignos vos ſuos miniſterio proteſtantes, terribili motu, inſolitoque defectu, tenebras mundo veſtræ cæcitatis oſtentant. Quòd ſi ad arguendum vos, nec cœleſtia nec inferna ſufficiunt, & crucem Chriſti magis potuerunt petræ atque monumenta, quàm corda veſtra ſentire, ſaltem quod in Templo actum eſt advertite. Velum cujus objectu intercludebantur Sancta Sanctorum, à ſummo uſque ad imum diruptum eſt; & ſacrum illud miſticumque ſecretum, quod ſolus ſummus Pontifex juſſus fuerat intrare, reſeratum eſt, ut nihil jam eſſet diſcretionis, ubi nihil reſederat ſanctitatis. Repudiatos itaque vos debuiſtis agnoſcere, & omne jus Sacerdotii perdidiſſe, quia verum erat, quod Veritas vobis dixerat: *Si credereſtis Moſi, credereſtis & mihi.* Joan.5.46. Meritò ergo vos Teſtamentum utrumque condemnat, & gratia vacuatos, & lege privatos, qui ideò reſiſtitis novis, quia non credidiſtis antiquis. S. Leo ſer. 10. de Paſſ. Domini.

X. *Et hora nona exclamavit Jeſus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, Lamma ſabacthani: quod eſt interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Illius querimoniæ anxietate, optimè Jeſu, indicas, verba eſſe delictorum tuorum, quorum perſonam & cauſam aſſumpſeras: in tantum ut per Moyſen & per Apoſtolum ſuſtinueris vocari peccatum & maledictum, pro ſimilitudine pœnæ, non culpæ: quod pro eis voluiſti intelligi, qui deſeri à Deo propter peccata meruerant, quorum reconciliationis agebas cauſam. In qua allegator ſubtilis pro ſervis ſervilem non dignaris accipere perſonam: & in tantum infirmis compateris, ut nec crucifigi, nec mori, Auctor lib. de Card. operib. Chriſti, ſer. de Paſſ. Chriſti apud S. Cypr.

mori, dum illi vivant, & te patrocinante non pereant, nec erubescas, nec formides; altitudinem tuam derelinquens, ad tempus gloriæ tuæ majestatem evacuans, ut redeant dispersi, & respirent derelicti. *Hæc est causa, quare derelictus sit, ut colligeret & revocaret inanitio tua eos qui fuerant derelicti, & qui sine Deo fuerant, dum dominaretur eis peccatum, reducti ad justitiam, conformes Christi, & Christi efficerentur & Dii:* Unde scriptum est: *Ego dixi, Dii estis.* In nobis quærenda causa derelictionis, superbia, negligentia orandi, vigilantiæ defectus, &c.

XI. *Iesus autem emissa voce magna expiravit.* Clamor peccatorum nostrorum Christo Jesu mortem infert; clamor Christi morientis, mortemque suam Patri offerentis, nos ab æterna morte liberat. Ad Deum cum Jesu & per Jesum Filium ejus Dominum nostrum clamemus, *Fideli Creatori commendantes animas nostras in benefactis.* Toto corde clamemus, ut exaudiri mereamur. *Flagrantia charitatis, clamor cordis est. Frigus charitatis, silentium cordis est.*

1. Petri 4. 19.

S. Augustin. enarr. in ps. 37.

XII. *Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo Filius Dei erat.* Auditus invenit, quod non visus; oculum species fefellit; auri veritas se infudit; oculus pronuntiabat infirmum, oculus fœdum, oculus miserum, oculus morte turpissima condemnatum; auri Dei Filius, auri formosus innotuit. Erat ille Centurio incircumcisus, sed non aure, qui ad unam expirantis vocem, sub tot infirmitatis indiciis Dominum majestatis agnovit: ideòque non despexit quod vidit, quia credidit quod non vidit. Non autem credidit ex eo quod vidit, sed ex eo quod audivit, quia *Fides ex auditu.*

S. Bern. serm. 28. in cantic.

Rom. 10.

XIII. *Ioseph autem mercatus sindonem, & deponens eum, involvit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvit lapidem ad ostium monumenti.* Verè dives Joseph, qui totam Domini personam compositam reportarit. Verè dives, qui duplicem Christi substantiam à Pilato accepit. Planè dives, qui inæstimabilem margaritam referre meruit. Quomodo enim non dives, qui mundi vitam & salutem nactus sit? Quomodo non dives, qui dono acceperit eum qui alit omnia, & omnibus dominatur? Verè dives es, ò Joseph, si perfectè nosti quem tenes. An orientem sepelis velut mortuum, qui orientis omnis oriens existit, Jesum? Num tuis digitis, ut mortuo convenit, Jesu claudis oculos, qui immaculato digito cæci aperuit oculum? Os ei concludis, qui muto os aperuit? Manus obvolvis ejus, qui extendit arefactas manus? Pedes colligas ejus, qui pedibus motu destitutis incessum reddidit? Unguenta cœlesti unguento affundis, quod se ipsum effudit, & sanctimonia replevit? Divini Jesu corporis adhuc sanguine fluens latus audes abstergere, qui profluvio sanguinis laborantem sanavit? Num aquis abluis corpus hominis Dei qui omnes abluit? Quas verò faces accendes veræ luci, illuminanti omnem hominem? Quales illi cantabis funebres nænias, qui sine ullo silentio laudatur ab omni cœlesti exercitu? Num lacrymas pro eo fundis, ut mortuo, qui lacrymatus, mortuum quatriduanum resuscitavit? Beatas tuas manus, quibus portasti portantem omnia! Joseph & Nicodemus Cherubim antecesserunt, Deum Cherubim in se ipsis extollentes & gestantes. Antecesserunt senis alis præditos ministri Dei effecti, qui non alis, sed sindonibus Dominum contexerunt & honorarunt. Josephi ab Arimathæa pietatem imitemur, Christi corpus non jam mortuum, sed vivens & glorioſum in sacra Eucharistiæ Communione susceпturi. Cum Christo moriamur peccato, mundo corde Christum suscipiamus. Cor nostrum sit velut sepulchrum novum, recordatione & imitatione Passionis & mortis Christi. Sit excisum in petra, id est; in Christo fundatum & radicatum firma fide & charitate. Ejus ostium occlusum sit mundo & ejus amoribus, terrenis desideriis, cunctisque occasionibus peccati, per sacrum secessum & silentium. Sit Christus ipse verbo suo & gratia lapis vivus, qui viventis illius monumenti ostium claudat tentationibus diaboli & mundi: *Et advolvit lapidem ad ostium monumenti.*

S. Epiph. homil. in Christi Jesu sepulturam.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

MIrum est, quòd de hujus capitis authentia quidam dubitaverint, quòd in pluribus Codicibus non inveniretur; ut refert S. Hieronymus in Epistola ad Hedibiam, Quæstione 3. cùm S. Irenæus Apostolorum proximus ætati, illud ceu Canonicum agnoverit lib. 3. adversùs Hæreses cap. 2. agnoverint & Patres cæteri; nec omissam à S. Marco Resurrectionis Christi historiam, sit verisimile. In omnibus, qui nunc extant, Codicibus Græcis habetur, illudque habent Syrus, Arabs, Æthiops, Persa, & Latinus Interpretes.

I. *Et cùm transisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Iesum.* Hìc, *Emerunt*, usurpat S. Marcus pro, *Emerant*; inclinante enim die Parasceues comparaverant aromata ad ungendum corpus Jesu, ut statim atque Sabbatum transiisset, hoc pietatis officio perfungerentur; ut colligitur ex S. Luca. *Et dies erat Parasceues* (inquit) *& Sabbatum illucescebat. Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus ejus. Et revertentes, paraverunt aromata & unguenta: & Sabbato quidem siluerunt secundùm mandatum. Vna autem Sabbati, valdè diluculo, venerunt ad monumentum, portantes, quæ paraverant, aromata.*

II. *Et valdè manè una Sabbatorum*, prima die hebdomadæ, quæ deinceps Dominica apud Christianos appellata est, *veniunt ad monumentum, orto jam sole.* Aoristus primus pro tempore præsenti hìc, ut alibi, sæpè usurpatur, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, *oriente jam sole*; cùm primùm solis lumen affulgere inciperet multis adhuc mixtum tenebris. *Et dicebant ad invicem*, in itinere, ignorantes, appositam esse monumento custodiam: *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes* versùs sepulchrum, viderunt *revolutum lapidem* ab Angelo; quod ipsis commodè accidit: *Erat enim magnus valdè*; lapidisque moles & grave pondus ipsas tenebat solicitas. Et introeuntes *in monumentum*, in speluncam in qua excisum erat sepulchrum, *viderunt juvenem*, Angelum juvenis specie, *sedentem in dextris, coopertum stola candida; & obstupuerunt. Qui dicit illis: Nolite expavescere: Iesum quæritis Nazarenum crucifixum; surrexit, non est hic, ecce locus, ubi posuerunt eum.* Vacuum videte sepulchrum & sudaria quibus corpus ejus involutum fuerat, antequam tumulo conderetur. Ne igitur hìc ultra moram faciatis: sed ite, *dicite Discipulis ejus, & Petro* imprimis Apostolici Collegii duci, *quia præcedet vos in Galilæam:* ibi eum videbitis redivivum, *sicut dixit vobis. At ille exeuntes* è monumento *(invaserat enim eas tremor & pavor)* ex terræ motu, ex Angelica visione, ex eventus novitate & admirabilitate: *& nemini* eorum, quos obvios fortè habuerunt, *quidquam dixerunt: timebant enim* Judæos: sed citò Apostolis renuntiarunt, quod viderant & audiverant.

III. *Surgens autem manè, prima Sabbati*, id est, hebdomadæ, *apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de*

qua ejecerat ſeptem dæmonia. Apparuit illi ſoli, ſub hortulani ſpecie, cùm paululùm receſſiſſet à monumento, & à cæteris mulieribus, quæ ad ſepulchrum remanſerant. *Illa vadens*, citò, *nuntiavit his qui cum eo*, ſcilicet Jeſu, *fuerant*, *lugentibus & flentibus* amiſſum Dominum & Magiſtrum. *Et illi audientes quia viveret* Jeſus, & viſus *eſſet ab ea*, *non crediderunt* ejus relationi.

Luc.14. IV. *Poſt hæc autem duobus ex his*, qui fuerant cum Jeſu, quorum unus erat Cleophas, *ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie*; ut ipſis quidem videbatur. *Oculi enim eorum tenebantur*, *ne eum agnoſcerent* (inquit S. Lucas) *Euntibus in villam*, cui nomen Emmaus. *Et illi euntes nuntiaverunt cæteris* Diſcipulis: *qui nec illis crediderunt*.

Luc.24. verſ. 36. Jo:20. 19. V. *Noviſſimè* poſt apparitiones memoratas, *recumbentibus illis undecim*, menſæ accumbentibus, ipſa Reſurrectionis die *apparuit*. Quamvis abeſſet Thomas, dicuntur *undecim*: Hoc ſcilicet numero Apoſtolica ſocietas tum nuncupabatur. *Et exprobravit incredulitatem eorum*, *& duritiam cordis*, *quia iis qui viderant eum reſurrexiſſe*, *non crediderunt*; ſcilicet Mariæ Magdalenæ, cæteriſque mulieribus, Petro & Joanni, & duobus illis Diſcipulis, quibus Emmauntem euntibus apparuit.

S. Auguſtin. lib. 3. de conſenſu Euang. c.25.

VI. *Et dixit eis*, non tunc, ſed poſteà in Monte Galileæ, *Euntes in mundum univerſum*, non in ſolam Judæam, ut hactenùs, ſed quocumque volueritis & poteritis, quà latè patet orbis terrarum, vos & ſucceſſores veſtri, *Prædicate Euangelium omni creaturæ*. Omnibus hominibus, nullo diſcrimine ſexus, nationis, conditionis, omnibus Gentibus; deinceps enim edictum illud vos non obligabit, quo olim prohibueram, ne *in viam Gentium* abiretis. Reſtringitur ab Euangeliſta creaturæ nomen ad homines, quo modo viventis vocabulum reſtringitur, cùm Eva dicitur: *Mater viventium*; & vox carnis, cùm profitemur in Symbolo *Carnis reſurrectionem*. Confer cum Epiſt. ad Coloſſ. cap.1. 23. *Si tamen permanetis in fide fundati*, *& ſtabiles & immobiles à ſpe Euangelii*, *quod audiſtis*, *quod prædicatum eſt in univerſa creatura*, *quæ ſub cœlo eſt*.

Matt. 28. 16. 17. 18. 19.

Matt.10.

XII. *Qui crediderit* Euangelio fide per dilectionem operante, fide quæ ſic appellatur, ex eo quòd fiat quod dicitur; fide quam innocentia morum, aut pœnitentia, & obedientia divinis mandatis comitantur; *& baptizatus fuerit*, *ſalvus erit*, vitam æternam conſequetur, ſi in fide & obſervantia divinæ legis perſeveret. *Qui verò non crediderit*, ut oportet, fidem ſuam Euangelicæ Legis obſervantia & ſanctis operibus oſtendens, condemnabitur Dei judicio, æternis ſuppliciis addicetur, gravioribus quàm illi quibus Euangelium non eſt prædicatum. Non repetit alterum membrum, *& baptizatus non fuerit*; ſed tantùm, *qui non crediderit*, *condemnabitur*, innuens, interdum fidem ſufficere ad ſalutem, & ſine ipſa ſufficere nihil. *Quantùm* namque *valeat etiam ſine viſibili Sacramento baptiſmi*, *quod ait Apoſtolus*, *Corde creditur ad juſtitiam*, *ore autem confeſſio fit ad ſalutem*; *in ſancto Latrone declaratum eſt*. *Sed tunc impletur inviſibiliter*, *cùm miniſterium baptiſmi non contemptus religionis*, *ſed articulus neceſſitatis excludit*.

Rom.10.10. S. Auguſt. l.4.de Baptiſmo,c.22.

VIII. *Signa autem*, id eſt, miracula, chariſmata à Deo tamquam ſigilla & teſtimonia veritatis, ejus miſſione, afflatu, auctoritate annunciatæ, data, *eos qui crediderint*, *hæc ſequentur*: *In nomine meo*, id eſt, invocato nomine meo; aut, virtute mea ac potentia, *dæmonia ejicient*: *linguis loquentur novis*, alienis, peregrinis, quas antea non noverant, nec didicerant. *Serpentes tollent*; venenata animalia auferent ex locis quibus infeſta erant, quin etiam prehendent impunè: ſic Paulus viperam quæ manum ejus invaſerat, illæſus in ignem excuſſit (Act.28. 4.) *Et*, *ſi mortiferum quid biberint*, ſive fortuitò, ſive coacti à perſecutoribus, *non eis nocebit*. *Super ægros manus imponent*, *& bene habebunt*. Hæc autem promiſſio ſignorum & gratiarum, (ut Theologi vocant)

1.Cor.12. 4.5. 6. & 7.

gratis datarum, non pertinet ad omnes & ſingulos Fideles, ſed ad aliquos tantùm, nunc plures, nunc pauciores, prout Chriſto viſum fuerit, ad fidem ſtabiliendam & propagandam. Credentibus autem indefinitè hæc promittit, quia quæ aliquibus data ſunt, ad omnium utilitatem data ſunt. Neque etiam ad omnia tempora & loca hæc promiſſio pertinet, quaſi ſemper & ubique fiant ab iis qui crediderint; ſed quòd non defutura ſint Eccleſiæ hæc dona & ſigna, cùm opus fuerit. Per Apoſtolos autem & Apoſtolicos viros factum eſt, ut non eſſent neceſſaria poſteris: *Cùm enim Eccleſia Catholica per totum orbem diffuſa atque fundata ſit*, *nec miracula illa*, eadem & tam frequentia, *in noſtra tempora durare* permiſſa ſunt, *ne animus ſemper viſibilia quæreret*, *& eorum conſuetudine frigeſceret genus humanum*, *quorum novitate flagravit*: *nec jam nobis dubium eſſe oportet*, *iis eſſe credendum*, *qui cùm ea prædicarent*, *quæ pauci aſſequuntur*, *ſe tamen ſequendos populis perſuadere potuerunt*. Signa iſta neceſſaria in exordio Eccleſiæ fuerunt: *Ut enim ad fidem creſceret*, *miraculis fuerat nutrienda*: *quia & nos cùm arbuſta plantamus*, *tamdiu eis aquam infundimus*, *quouſque ea in terra jam coaluiſſe videamus*: *& ſi ſemel radicem fixerint*, *irrigatio ceſſabit*. *Hinc Paulus ait*: *Linguæ in ſignum ſunt*, *non fidelibus*, *ſed infidelibus*.

S. Auguſtin. lib. de vera Relig. c.25.

S. Gregor. M. homil.29. in Euang.

1.Cor.14.

IX. *Et Dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis*, de Regno Dei, quæcumque dicta voluit & oportuit, per quadraginta dies à Reſurrectione glorioſa eis frequenter apparens, *aſſumptus eſt in cælum*, ut homo, virtute propria Divinitatis ſuæ & Animæ beatæ, corpus glorificatum, prout vult, moventis: *& ſedet a dextris Dei*, ad paternæ gloriæ, majeſtatis, imperii conſortium exaltatus, ut ipſi in omnibus æqualis. Quæ æqualitas per glorioſam ejus Reſurrectionem & Aſcenſionem ſupra omnes cœlos, nobis innoteſcit. Unde S. Paulus: *Deus*, (inquit) *Domini noſtri Ieſu Chriſti*, *Pater gloriæ*, *det vobis ſpiritum ſapientiæ & revelationis*, *in agnitione ejus*; *illuminatos oculos cordis veſtri*, *ut ſciatis*, *quæ ſit ſpes vocationis ejus*, *& quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in ſanctis*, *& quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis ejus in nos*, *qui credimus ſecundùm operationem potentiæ virtutis ejus*, *quam operatus eſt in Chriſto*, *ſuſcitans illum à mortuis*, *& conſtituens ad dexteram ſuam in cæleſtibus*, *ſupra omnem Principatum*, *& Poteſtatem*, *& Virtutem*, *& Dominationem*, *& omne nomen quod nominatur non ſolùm in hoc ſæculo*, *ſed etiam in futuro*. *Et omnia ſubjecit ſub pedibus ejus*: *& ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam*, *quæ eſt corpus ipſius*, *& plenitudo ejus*, *qui omnia in omnibus adimpletur*. Sedet à dextris Dei, ut æqualis Patri in gloria divinitatis, in poſſeſſione beatitudinis, in Regia & judiciaria poteſtate. Seſſio autem quietem, æternamque glorioſi ſtatus immutabilitatem ſignificat.

Epheſ.1.

S. Th.III. 1. q.58. art.2.

X. *Illi autem profecti* in mundum univerſum, ſicut eis Jeſus præceperat; non tamen ſtatim poſt Aſcenſionem ejus, ſed poſt miſſionem Spiritus ſancti die Pentecoſtes; *prædicaverunt euangelium ubique*, non in Judæa tantùm, ſed in variis orbis terrarum plagis, quò eos dirigebat Spiritus ſanctus; *Domino cooperante*, intrinſecùs per gratiam ſuam ſimul operante Jeſu Chriſto cum Prædicatoribus, & cum auditoribus qui Euangelio credebant: illis dans verbum virtute multa, & ſapientiam cui non poſſent reſiſtere adverſarii eorum: his cor aperiendo, & fidem inſpirando, quæ Dei donum eſt. *Et ſermonem*, Euangelii prædicationem, legitimam Prædicatorum miſſionem, doctrinæ veritatem, extrinſecùs *confirmante* & obſignante *ſequentibus ſignis*: Miraculis, quæ ſola Dei virtute fieri poſſunt, qui falſitatem, errorem, mendacium approbare non poteſt, cùm ſit prima & ſumma Veritas, quæ non fallere poteſt, nec falli. Chriſtus igitur afferens medicinam, quæ corruptiſſimos mores ſanatura eſſet, *Miraculis conciliavit auctoritatem*, *auctoritate meruit fidem*, *fide contraxit multitudinem*, *multitudine obtinuit vetuſtatem*, *vetuſtate roboravit Religionem*. Poſt Chriſti Paſſionem, Reſurrectionem, & Aſcenſionem

S. Auguſtin. lib. de utilit. credendi, c. 14.

nem in cœlos, descensumque Spiritus sancti, nomen Christi Jesu per Apostolorum prædicationem ubique propagatum est, & Gentes ad veri Dei notitiam per gratiam ejus adductæ, quæ antea verum Deum ignorabant universæ. *Ante Resurrectionem Christi, notus tantùm in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus: & ipsi qui noverant eum, tamen ad inferos trahebantur. Vbi tunc totius orbis homines, ab India usque ad Britanniam, à rigida Septentrionis plaga usque ad fervores Atlantici Oceani tam innumerabiles populi, & tantarum Gentium multitudines? ..... Velut muscæ & culices conterebantur: absque notitia enim sui Creatoris omnis homo pecus est. Nunc verò Passionem Christi & Resurrectionem ejus, cunctarum gentium & voces & litteræ sonant.*

S. Hieron. ep. 5. de morte Nepotiani.

Sensus Moralis.

I. *ET cùm transisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Iesum.* Sanctarum Mulierum pietatem imitari debemus, ad monumentum Domini cum aromatibus proficisci, id est cum fragrantia charitatis, cum odore virtutum & bonorum operum, cum sanctis desideriis: Oratio & eleemosyna pretiosa sunt aromata, quorum odor Deo gratissimus est: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo* (inquit Propheta) *Repletus sum acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo* (ait Apostolus) *Oblatio justi* (inquit Sapiens) *impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.* Qui carnem suam per castitatem, per mortificationem Christianam, Deo consecrat, pretiosum unguentum ad Christi monumentum affert. *Sacrificia Deo grata, conflictationes dico animæ, jejunia, & feras & aridas escas, & appendices hujus officii sordes, caro de proprio suo incommodo instaurat. Virginitas quoque & viduitas, & modesta in occulto matrimonii dissimulatio, & una notitia ejus, de bonis carnis adolentur.* Cum aromatibus ad Christi Jesu monumentum venient mulieres Christianæ, si orent: *In habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.* Si maximè solicitæ sint de cultu & ornatu ejus: *Qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris.*

S. Greg. M. homil. 21. in Euang.

Psal. 140. 2. Philipp. 4. 18.

Eccli. 35. 8.

Tertull. lib. de Resurr. carnis, c. 7.

1. Tim. 2. 9. 10.

1. Petr. 3. 4. 5.

Emerunt aromata, ut venientes ungerent Iesum. Christus in sepulchro, fides mortua est in animo. Quid faciemus ei? Quod fecerunt sanctæ mulieres. *Emerunt aromata, ut venientes ungerent Iesum.* Numquid, ut suscitarent? Et nos scimus, quia suscitare nostrum non est, sed ungere nobis incumbit, ne fœteat qui hujusmodi est, ne sit cæteris odor mortis, ne pereffluat & penitùs dissolvatur. *Emant proinde aromata sua tres mulieres, mens, lingua, manus. Quærat igitur mens aromata sua, ante omnia compassionis affectum, dehinc rectitudinis zelum, & inter hæc discretionis spiritum non omittat. Linguæ* quoque *aromata tria sunt, modestia in increpando, copia in exhortando, efficacia in persuadendo.* Quia verò consequens est, ut cujus vita despicitur, ejus etiam prædicatio contemnatur, oportet, ut & *Manus habeat aromata sua, continentiam in carne, misericordiam in fratre, patientiam in pietate.* Unde Apostolus ait: *Sobriè, & justè, & piè vivamus.* Hæc enim tria sunt conversationi nostræ maximè necessaria, quoniam primum debemus nobis, secundum proximo, tertium Deo. Plura dabit S. Bernardus.

S. Bern. ser. 2. pro Temp. Paschali.

Tit. 2.

II. *Et valdè manè una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam Sole.* Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia. Amor nescit moras, cùm officia exhibenda sunt dilecto. Sponsa citò de lecto surgit, ut quærat dilectum. Qui Christum vocantem continuò non sequuntur, sed retrò respiciunt, & terrenis affectibus nimis tribuunt, non sunt apti regno Dei. Igitur *valdè manè* ad Christi monumentum conferre nos debemus, ejus nos obsequiis devovere, ipsi commori & cum ipso resurgere quantociùs, statim atque Sol justitiæ per gratiam suam nobis affulget. *Orto jam Sole.* Non differenda conversio, non adolescentia & juventus mundo, vanitati, voluptatibus devovenda, provectior & serior ætas Deo reservanda. Non imitandi Judæi, qui neglecta domo Dei, propria ædificia curabant, & ad Templum Dei excitandum nullo zelo movebantur, quam ob causam Deus illis sterilitatem immisit. *Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ.*

Aggæi 1. 2.

III. *Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes, viderunt revolutum lapidem: Erat quippè magnus valdè.* Nullis difficultatibus exterretur amor, omnia impedimenta perrumpit charitas. Peccatori ante conversionem, aut initio conversionis, difficile videtur revolvere lapidem pravæ consuetudinis, removere sæcularis conversationis impedimenta: *Quis*, inquit, *revolvet nobis lapidem?* Sed si in amore Dei crescat & confirmetur, si in ejus gratia confidat, videbit revolutum lapidem. Testis S. Cyprianus, id in se ipso expertus: *Cùm* (inquit) *in tenebris atque in nocte caca jacerem, cumque in solo jactantis sæculi mutabundus ac dubius vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus; difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut quis renasci denuò posset; utque in novam vitam lavacro aquæ salutaris animatus, quod priùs fuerat, exponeret; & corporea licèt manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Qui possibilis, ajebam, tanta conversio; ut repentè ac perniciter exuatur, quod vel genuinum situ materiæ naturalis obduruit, vel usurpatum diu senio vetustatis inolevit? Alta hæc & profunda penitùs radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis & largis dapibus assuevit? Et qui pretiosa veste conspicuus, in auro atque in purpura fulsit, ad plebejum se ac simplicem cultum quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius esse non potest. Hic stipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse, cùm solus est. Tenaciùs semper illecebris assuetum, necesse est, ut solebat, vinolentia invitet, inflet superbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpè mecum: nam ut ipse quamplurimis vitæ prioris erroribus implicitus tenebar, quibus exui me posse non crederem; sic vitiis adhærentibus obsecundans eram, & desperatione meliorũ malis meis veluti jam proprlis ac vernaculis favebam. Sed postquam undæ genitalis auxilio superioris ævi labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper lumen infudit; postquam cœlitus Spiritu hausto in novum me hominem nativitas secunda reparavit; mirum in modum protinùs confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa; facultatem dare, quod priùs difficile videbatur; geri posse, quod impossibile putabatur, ut esset agnoscere, terrenum fuisse, quod priùs carnaliter delictis obnoxium viveret; Dei esse cœpisse, quod jam Spiritus sanctus animaret.*

S. Cypr. ep. 1. ad Donatum.

IV. *Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic: ecce locus ubi posuerunt eum.* Crucifixus est, & surrexit. Passione & morte in cruce promeritus est gloriam resurrectionis, vitam immortalem. *Sic* enim *oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam.* Christus *factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen;*

Luc. 24.

Philipp. 2. 8.

nomen; ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Christo compati & commori debemus, si cum ipso vivere, æternùmque regnare velimus. *Coheredes* sumus Christi, per ejus gratiam, qua filii Dei, & consequenter hæredes facti sumus: sed audi conditionem: *Si tamen compatimur, ut & conglorificemur ..... Fidelis sermo: nam si commortui sumus, & convivemus: si sustinebimus, & conregnabimus.*

Rom.8.17.

Surrexit, non est hic. Quid viventem inter mortuos quæritis? Aliorum sepulcra mortuorum, domus illorum sunt usque in diem resurrectionis generalis. *Sepulcra eorum domus illorum in æternum.* Christi sepulcrum velut hospitium est, ubi triduo quievit, tertia die ad vitam immortalem transiturus. *Singulariter sum ego, donec transeam.* Quidam à Prophetis, ab ipso Christo, ab Apostolis, ab aliis Sanctis suscitati sunt iterùm morituri, & in sepulcrum rursus inferendi: *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur ..... Semper vivit ad interpellandum pro nobis ..... Et Regni ejus non erit finis.* Hujus gloriæ consortium, hujus Regni unà cum ipso possessionem nobis promittit, si spiritaliter resurgamus, si verè moriamur peccato, & vivamus Deo, si deinceps non moriamur, Deum deserentes, qui est vita nostrarum animarum, si ad æterna bona ferventissimis desideriis suspiremus, & per bona opera nostram ad illa vocationem certam facere satagamus. Ut futuram vitam nobis ostenderet, ad eamque aspiraremus & tenderemus, Christus resurrexit: *Duæ etenim vitæ erant* (inquit S. Gregorius) *quarum unam novimus, alteram nesciebamus. Una quippè mortalis est, altera immortalis: una corruptionis, altera incorruptionis: una mortis, altera resurrectionis. Sed venit mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, suscepit unam, & ostendit alteram. Vnam pertulit moriendo, & ostendit alteram resurgendo. Si ergo nobis mortalem vitam scientibus, resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis ejus promissionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate, resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo, quod nobis promisit in præmio.*

Pſal.41.12.
Pſal.142.10.
Rom.6.
Hebr.7.25.
Luc.1.33.
S. Gregor. M. hom. 21. in Euang.

V. *Sed ite, dicite Discipulis ejus & Petro, quia præcedet vos in Galilæam.* Præit semper Jesus illis qui ipsum crucifixum quærunt, præit gratia sua illos confirmans & recreans, ac spe beatitudinis æternæ consolatur, in qua ipsum videbunt glorioſum. Christi gloria aliis enarranda, ut ad ejus amorem accendantur. *Ite, dicite Discipulis ejus & Petro.* Petrus vocatur ex nomine, ne desperaret ex negatione.

S. Gregor.

VI. *At illæ exeuntes fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor & pavor.* Pœnis & crucibus interioribus consolationes cœlestes pii promerentur. Mariæ Magdalenæ, quæ juxta crucem Jesu perseveraverat magna constantia & fidelitate, quæ à sepulcro Domini amore ejus succensa non recedebat, primò apparuit. Hæc est, de qua septem dæmonia ejecerat. Ubi abundaverat delictum, superabundavit & gratia. Apostolis *lugentibus & flentibus* Christi Resurrectio nunciatur. In illis impletur illud Domini Jesu promissum: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Statim non credunt, ut eorum incredulitas stabiliendæ fidei Resurrectionis Jesu serviat, eisque postmodùm ipsam prædicantibus faciliùs credatur.

VII. *Et dixit eis: Euntes in mundum universum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Fortasse aliquis dixerit: Ego jam credidi, salvus ero. Verum dicit, si fidem bonis operibus probat & ornat. Verè enim fidelis est, qui his quæ verbis dicit, moribus non contradicit. *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides quæ per charitatem operatur,* (inquit S. Paulus.) *Quid proderit,* (inquit S. Jacobus) *si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum? Si autem frater & soror nudi sunt, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori: quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa ..... Tu credis, quoniam unus est Deus: Bene facis: & dæmones credunt, & contremiscunt. Vis autem scire, ò homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est? Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est? ..... Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.* Hinc de quibusdam falsis Fidelibus Paulus dicit: *Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc Joannes ait: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Quod cùm ita sit, fidei nostræ veritatem in vitæ nostræ consideratione debemus agnoscere. *Tunc enim veraciter fideles sumus, si quod verbis promittimus, operibus implemus. In die quippè baptismatis omnibus nos antiqui hostis operibus atque omnibus pompis abrenunciare promisimus. Itaque unusquisque vestrum ad considerationem suam mentis oculos reducat: & si servat post baptismum, quod ante baptismum spopondit, certus jam quia fidelis est, gaudeat.* Sed ecce quod promisit, minimè servavit: si ad exercenda prava opera, ad concupiscendas mundi pompas dilapsus est, videamus, si jam scit plangere quod erravit.

Rom.8.
Galat.5.6.
Jacobi 2.
Tit.1.16.
1. Joann.2.4.
S. Gregor. M. hom. 29. in Euang.

VIII. *Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent,* &c. Sancta Ecclesia quotidie spiritaliter facit, quod tunc per Apostolos corporaliter faciebat. Nam Sacerdotes ejus cùm pro exorcismi gratia manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt; quid aliud faciunt, nisi dæmonia ejiciunt? Et fideles quippè qui jam vitæ veteris sæcularia verba derelinquunt, sancta autem mysteria insonant, conditoris sui laudes & potentiam, quantū prævalent, narrant; quid aliud faciunt nisi novis linguis loquuntur? Qui dum bonis suis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Et dum pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem pravam minimè pertrahuntur, mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocebit. Qui quoties proximos suos in bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota virtute concurrunt; & exemplo suæ operationis illorum vitam roborant, qui in propria actione titubant; quid aliud faciunt, nisi super ægros manus imponunt, ut benè habeant? Quæ miracula tantò majora sunt, quantò spiritalia: tantò majora sunt, quantò per hæc non corpora, sed animæ suscitantur. Hæc signa, Fratres charissimi, auctore Deo, si vultis, facitis. Corporalia illa miracula ostendunt aliquando sanctitatem, non faciunt: hæc verò spiritalia, quæ aguntur in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed faciunt. Illa habere & mali possunt: istis autem perfrui nisi boni non possunt. Unde de quibusdam Christus ait: *Multi mihi dicent in die illa: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, Quia non novi vos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Nolite ergo amare signa, quæ possunt cum reprobis haberi communia: sed hæc, quæ modò diximus. *Charitatis atque pietatis miracula amate, quæ tanto securiora sunt, quanto & occulta: & de quibus apud Dominum eò major fit retributio, quo apud homines minor est gloria.* Non multùm absimilis est S. Bernardi tropologia. Non difficile arbitror, inquit, nosse, quemadmodum intelligi signa possint præsentia, ut sint indubitata signa credulitatis, ac per hoc & salutis. *Primum* enim *opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio est, in qua sine dubio ejiciuntur dæmonia, cùm eradicantur è corde peccata. Exinde qui in Christum credunt, linguis loquuntur novis, cùm jam recedunt vetera de ore eorum, nec de cætero vetusta protoparentum lingua loquuntur, declinantium*

Idem, ibid.
Matt.7.
S. Bern. ſer. 1. de Aſcenſione Domini.

tium in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Vbi verò compūctione cordis, & oris confessione, priora sunt deleta peccata, ne recidivam patiantur, & jam sint posteriora pejora prioribus, serpentes tollant necesse est, id est, ut venenatas suggestiones extinguant. Quid tamen agendum, si qua fortè radix pullulat, quæ tam velociter nequeat extirpari, sed stimulat animum concupiscentia carnis? *Profectò* si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. *Quoniam juxta Salvatoris exemplum, cùm gestaverint, nolent bibere; id est, cùm senserint, nolent consentire. Sic enim non eis nocebit* (quia nulla damnatio est his, qui sunt in Christo Jesu) *concupiscentiæ sensus absque consensu. Quid tamen? Molesta certè & periculosa est sic correptæ & infirmæ affectionis lucta:* *Sed* qui crediderint, super ægros manus imponent, & benè habebunt: *Id est, ægras affectiones bonis operibus varient, & hoc remedio curabuntur.*

S. Augustin. ser. 163. alias de Tempore 174. & de diversis 90.

IX. *Et Dominus quidem Jesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei.* Dominus noster Jesus Christus ascendit in cœlum; ascendat cum illo & cor nostrum: Qui de cœlo descendit, non nobis invidet cœlum, sed quodammodo clamat: Membra mea estote, si ascendere vultis in cœlum. In hoc ipsi interim roboremur, in hoc votis omnibus æstuemus. Hoc meditemur in terris, quod computamur in cœlis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc exuamus animi vetustatem. Facilè corpus levabitur in alta cœlorum, si non premat spiritum sarcina peccatorum..... *Manipulus primitiarum nostrarum Christus oblatus est, ad dexteram Patris assumptus, & assistit nunc vultui Dei pro nobis.* Sedet autem habens in dextera misericordiam, in sinistra judicium: & misericordiam multam nimis, & judicium multum nimis: in dextera aquam, in sinistra ignem immobiliter tenens. Et quidem corroboravit misericordiam suam super timentes se, secundùm altitudinem cœli à terra: & misericordia hæc ab æterno & usque in æternum super timentes eum; ab æterno per prædestinationem, in æternum per glorificationem. Similiter & in reprobis terribilis est super filios hominum, & utrinque stat fixa sententia æternitatis; & in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt. Ascensiones in corde nostro disponamus in valle lacrymarum, in loco quem Deus posuit, ut vitam æternam promereamur. Nihil ex nobis possumus, sed *Benedictionem dabit Legislator*, ut eamus *de virtute in virtutem*, & videamus Deum deorum in Sion. Deo serviamus in sanctitate & justitia, in charitate & humilitate, omnibus diebus nostris; ut per humilitatem ad sublimitatem gloriæ æternæ ascendamus, quia hæc est via, & non est alia præter ipsam. Qui aliter vadit, cadit potiùs quàm ascendit; quia sola est humilitas quæ exaltat, sola quæ ducit ad vitam. *Christus enim cùm per naturam divinitatis non haberet, quo crescceret vel ascenderet, quia ultra Deum nihil est; per descensum quomodo crescceret, invenit, veniens incarnari, pati, mori, ne moreremur in æternum. Propter quod Deus exaltavit illum, quia resurrexit, ascendit, sedet à dextris Dei.* Vade & tu fac similiter. Neque enim ascendere potes, nisi descenderis, quia ut æterna lege fixum est: *Omnis qui se humiliat, exaltabitur.* O perversitas, ò abusio filiorum Adam! quia cùm ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi & leviter ascendunt, & difficiliùs descendunt, parati ad honores & celsitudines graduum Ecclesiasticorum, ipsis etiam Angelis formidandos. Ad sequendum autem te, Domine Jesu, vix inveniuntur, qui vel trahi patiantur, qui velint duci per viam mandatorum tuorum.

S. Bern. ser. 11. de Asc Domini.

Psal. 83. 7.

Luc. 24.

Assumptus est in cœlum. Christi in cœlum assumptio, gloriæ ejus, nostræque salutis consummatio est. *Ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia.* Ascendit, ut viam nobis pararet: *Vado*, inquit, *parare vobis locum.* Prophetæ vaticinium impletum est: *Ascendit pandens iter ante eos.* Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi membra, quò caput præcessit: *Vt ubi ego sum* (inquit) *& vos sitis.* Quamobrem *Ascendens in cœlum, captivam duxit captivitatem.* Justorum animas in limbo detentas, antequàm cœlum passione ac morte sua reseraret, captivitate solvit, in cœlumque triumphans reduxit, utpotè per victoriam suam acquisitas. Secundò, sicut Pontifex in veteri Testamento intrabat Sanctuarium, ut coram Deo staret pro populo: ita & Christus intravit in cœlum ad interpellandum pro nobis. Ipsa enim repræsentatio sui ex natura humana, quam in cœlum intulit, est quædam interpellatio pro nobis: ut ex quo Deus humanam naturam sic exaltavit in Christo, etiam eorum misereatur, pro quibus Filius Dei humanam naturam assumpsit. *Christus autem assistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius Tabernaculum non manu factum id est, non hujus creationis; neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa..... Non enim in manufacta sancta Jesus introivit, exemplaria verorum; sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.* Tertiò, assumptus est, ut in cœlorum sede quasi Deus & Dominus constitutus, exinde divina dona hominibus mitteret: *Ascendens in altum, dedit dona hominibus.* Quartò, assumptus est in cœlum, ad Fidem nostram augendam atque confirmandam, cujus objectum ea sunt, quæ non videntur. Unde ipse Dominus Discipulis suis ait, quòd Spiritus sanctus adveniens, *arguet mundum de justitia*, eorum scilicet qui credunt. Ipsa quippè fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Unde subdit: *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me:* Beati enim qui non vident, & credunt. *Erit itaque vestra justitia qua mundus arguetur, quia vado ad Patrem, & jam non videbitis me: Quoniam in eum quem non videbitis, credetis in me: & quando me videbitis, quod tunc ero, non videbitis me, quod sum vobiscum modò; non videbitis humilem, sed excelsum; non videbitis mortalem, sed sempiternum; non videbitis judicandum, sed judicaturum: & de hac fide vestra, id est, justitia vestra, arguet Spiritus sanctus incredulum mundum.* Quintò, Dominus Jesus assumptus est in cœlum, ad spei nostræ provectionem. Per hoc enim, quòd humanam naturam assumptam in cœlo collocavit, dedit nobis spem illuc perveniendi: quia *Vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.* Unde ipse Christus ait: *Si abiero, & præparavero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum: ut ubi ego sum, & vos sitis.* Sextò, Dominus Jesus assumptus est in cœlum ad erigendum charitatis affectum in cœlestia. *Quæ sursum sunt quærite* (inquit Apostolus) *ubi Christus in dextera Dei sedens: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.* Nam *Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*: Thesaurus autem noster in cœlis est Christus Jesus. Et quia Spiritus sanctus amor est nos in cœlestia rapiens, ideò Discipulis suis ait: *Expedit vobis, ut ego vadam: Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* Quasi diceret: *Expedit vobis, ut hæc forma servi auferatur à vobis. Caro quidem factum Verbum: Habito in vobis; sed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & isto lacte contenti, semper infantes esse cupiatis. Si alimenta tenera, quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum non esurietis; si carni carnaliter hæseritis, capaces Spiritus non eritis.* Intellectu & affectu planè purgatis, ut sicut bonum novimus, sic & velimus, quod solum perfecta Religio est, utroque Christum in cœlos ascendentem prosequamur. Meminerimus Elisæi, qui cùm Elias dixisset, ut in discessu vel ascensu suo postularet, quod vellet, respondit: *Oro, ut fiat spiritus tuus duplex in me.* At ille: *Rem difficilem postulasti: attamen si videris, quando tollar à te, erit quod petisti.* Quis spiritus iste duplex qui quæritur, nisi illuminatio intellectus, & affectus purgatio? Res difficilis, quia rarus in terris est, qui illum habere mereatur, ut soli Deo vivens non noverit nisi Deum; nec cupiat nisi Deum: *Attamen*, inquit, *si videris, quando tollar à te, erit quod petisti.*

Hebr. 9. 11. 12. 24.

Ephes. 4. 8.

Psal. 67. 19.

Joann. 16. 10.

S. Augustin. tract. 95. in Euang. S. Jo.

Matt. 24. Joann. 14.

Joann. 16.

Tract. 94. in Joannem.

4. Reg. 2.

X. *Illi verò profecti prædicaverunt ubique, Domino coope-*

Psal. 4. 10. Joan. 14. 2.

Michex 2. 13.

Ephes. 4. Psal. 67. 19.

cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Præceptum obedientia, obedientiam verò ſigna ſecuta ſunt. Profecti Apoſtoli prædicaverunt ubique, ut Domini mandatum implerent, & ut Prophetia impleretur: *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Ipſis cooperatus eſt Dominus, ut promiſſa ſua impleret, utque compertum haberent, quia *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus.* Deus qui velle operatur in nobis ut incipiens, volentibus cooperatur ut perficiens; ut compertum habeamus, *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit;* & *Totum Deo detur, qui voluntatem hominis & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Sed & nos ipſi Deo cooperemur neceſſe eſt, ne gratia Dei vacua ſit in nobis. Prædicemus ubique Chriſtum Jeſum, & hunc crucifixum: ipſum glorificemus, non verbis modò, ſed operibus & ſancta converſatione, & ad ejus amorem atque obedientiam, quantùm in nobis eſt, alios accendamus & adducamus.

Pſal.18.5.

1.Cor.3.7.

S.Cyprian.

S.Auguſtin.

Finis Expoſitionis Sancti Euangelii ſecundùm Marcum.

PRÆ-

PRÆFATIO

In Sanctum JESU CHRISTI *Euangelium secundùm Lucam.*

LUCAS patria Antiochenus, professione Medicus, *Proselytus* fuisse [a] traditur; sive ex Paganismo ad Judæorum Religionem transierit, quæ communior est vocis istius significatio; sive ex Gentilibus conversus fuerit ad Christum, quod verisimiliùs colligitur ex Epistola ad [b] Colossenses, ubi eum nominat S. Paulus seorsim ab iis *qui sunt ex Circumcisione*. Ad Christi fidem adductus fuisse creditur à S. Paulo, cujus filium spiritualem illum nominat S. [c] Hieronymus. Ejusdem Apostoli cognatum fuisse, quem ad Romanos [d] scribens, *Lucium* appellat, inflexa paululùm nominis pronuntiatione, existimavit Origenes. Ex numero 70. Discipulorum Christi non fuit, ut S. Epiphanio [e] visum est; nec proinde unus ex duobus, quibus ipsa die Resurrectionis suæ euntibus Emmaus Dominus apparuit, quod S. [f] Gregorius conjecit: sed Apostolorum discipulus, præsertim S. Pauli, cujus peregrinationum comes, & laborum Apostolicorum socius fuit, ut S. [g] Irenæus, [h] Tertullianus, [i] Eusebius, SS. [k] Hieronymus & [l] Augustinus testantur. Scripsit Euangelium post SS. Matthæum & Marcum, in Achaiæ Bæotiæque partibus, anno Christi circiter 53. quædam altiùs repetens, quàm priores Euangelistæ, & audita magis quàm visa describens, ut ipse in Proœmio confitetur. De illo hunc locum [m] Apostoli plurimi [n] Veterum intelligunt: *Misimus cum illo* (Tito scilicet) *Fratrem cujus laus est in Euangelio per omnes Ecclesias: non solùm autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram.* S. Paulum, cùm de suo loquitur Euangelio, (*Rom.* 2. 16. *& c.* 16. 25. *&* 1. *Thessal.* 1. 5.) intelligere Euangelium S. Lucæ, quidam existimarunt; quod à S. Paulo dictatum, & à Luca scriptum, Auctor Synopsis Scripturæ Sacræ S. Athanasio attributæ ait. Quod quidem eo sensu explicandum est, quo S. Irenæus libro 3. cap. 1. scripsit: *Lucas sectator Pauli, Euangelium à Paulo prædicatum litteris mandavit.* Et [o] Tertullianus: *Lucas non Apostolus, sed Apostolicus; non magister, sed discipulus, utique magistro minor; certè tantò posterior, quantò posterioris Apostoli sectator, Pauli sine dubio: ut & si sub ipsius Pauli nomine Euangelium Marcion intulisset, non sufficeret ad fidem singularitas instrumenti, destituta patrocinio antecessorum: exigeretur enim id quoque Euangelium quod Paulus invenit, cui fidem dedit, cui mox suum congruere gestit ..... Paulus illuminator Lucæ ..... Eadem auctoritas Ecclesiarum Apostolicarum, cæteris quoque patrocinabitur Euangeliis, quæ proinde per illas & secundùm illas habemus, Joannis dico & Matthæi; licèt & Marcus quod edidit, Petri affirmetur, cujus interpres Marcus. Nam & Lucæ Digestum Paulo adscribere solent. Caput, Magistrorum videri, quæ Discipuli promulgarunt.* Græcè scripsit Euangelium S. Lucas, & stylo quidem elegantiori, quàm Euangelistæ cæteri.

a S. Hier. in Catal. Script. Ecc es. & in epist. ad Galat. p. 226.
b Coloss. 4.
c S. Hier. in c. 65. Isai.
d Rom. 16. 21.
e S. Epiph. her. 51.
f S. Greg. lib. 1. mor. c. 1.
g S. Iren. l. 1. c. 10.
h Tertul. l. 4. contra Marcion. c. 2.
i Euseb. l. 3. c. 4.
k S. Hier. in catal. & prol. in Matt.
l S. Augustin. l. 1. de consen. Euang. cap. 1.
m 2. Cor. 8. 18.
n Orig. hom. 1. in Luc. S. Chrysost. hom. 10. in 2. Tim. & hom. 1. in Act. S. Hieron. in Cat. Script. Eccles. Euseb. l. 3. hist. c. 4.
o Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 2. & 5.

EXPO-

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EUANGELII SECUNDUM LUCAM.

CAPUT I.

Sensus Litteralis.

1. *QUoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt, rerum.* Quatuor primi capitis istius versus rationem habent præfationis ab ipsomet S. Euangelista conscriptæ, ut consilium suum exponeret, fidemque Historiæ à se conscribendæ conciliaret. Multi (inquit) hucusque conati sunt, non malo animo, quamquam privato consilio & humana industria, scribere historiam rerum, quæ à Christo Jesu gestæ sunt, ad implendum Vaticinia Prophetarum, eo quo gestæ sunt ordine. His certè verbis, *Multi conati sunt*, nec Matthæum & Marcum perstringit, qui non solùm conati sunt scribere Euangelium, sed feliciter id sunt executi; neque pseudoapostolos, quos eo tempore falsa, fabulosa, hæretica Euangelia jam scripsisse, certum non est, & quos reprehendisset ac damnasset divinus Euangelista. Quosdam igitur Apostolorum discipulos indigitare videtur, qui à Magistris prædicantibus & docentibus audita in pugillares retulerant, ac deinde continuam rerum, quarum certa & explorata erat cognitio, narrationem ex collectaneis suis contexere & adornare aggressi erant, irrito nihilominùs conatu, ut S. Ambrosius interpretatur. *Qui ordinare conatus est*, inquit, *suo labore conatus est, nec implevit. Sine conatu enim sunt donationes & gratia Dei; quæ ubi se infuderit, rigare consuevit; ut non egeat, sed redundet scriptoris ingenium.* S. Ambr. l. 1. in Luc. n. 3. Non conati sunt SS. Euangelistæ; *sed divino Spiritu ubertatem dictorum, rerumque omnium ministrante, sine ullo molimine cœpta complerunt.* Quod autem vertit Vulgatus Interpres, *Narrationem, quæ in nobis completæ sunt, rerum*, Græcè πεπληροφορημένων, verti etiam posse notat S. Ambros. *Quæ in nobis redundant*: quod enim redundat, nulli deficit, & de completo nemo dubitat, cùm fidem effectus adstruat, exitus prodat. Nonnulli verterunt, *Rerum quæ nobis abundè probatæ sunt*; quarum ita certa & explorata nobis veritas est, ut de illis ambigi non possit.

2. *Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.* Multi conati sunt gestorum Christi historiam texere, mysteriorum, sermonum, ac miraculorum ejus scribere narrationem, sicut nobis tradiderunt, qui testes illorum fuerunt, Virgo præcipuè Deipara, & Apostoli; hæc enim ab initio nativitatis & conceptionis Christi, & Præcursoris ejus Joannis plenam omnium fidem fecerat; Apostoli verò ab initio prædicationis ipsius, seu Sermonis Euangelici, rerum omnium à Christo gestarum, & traditæ ab eo doctrinæ non modò testes fuerant, verùm etiam ministri sermonis, id est, Prædicatores Euangelii, à Domino Jesu electi & constituti. *Quod Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, hoc redditum atque completum in Euangelio demonstratur. Cujus primi Prædicatores Apostoli fuerunt, qui Dominum ipsum & Salvatorem nostrum Iesum Christum etiam præsentem in carne viderunt. Qui non solùm ea quæ ex ore ejus audita, vel ab illo sub oculis suis operata, dicta & facta meminerant; verùm etiam quæ priùs quam illi per discipulatum adhæserant, in ejus nativitate vel infantia, vel pueritia, divinitùs gesta, & digna memoria, sive ab ipso, sive à parentibus ejus, sive à quibuslibet aliis, certissimis indiciis & fidelissimis testimoniis requirere & cognoscere potuerunt, imposito sibi euangelizandi munere, generi humano annuntiare curaverunt.* S. Augustin. l. 1. de conf. Euang. c. 1.

Qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis, id est, Verbi incarnati. Unde S. Joannes Epistola 1. scribit: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ: & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis.* S. Ambros.

3. *Visum est & mihi, assecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile:* Visum est & mihi, Spiritu tamen sancto inspirante, quemadmodum Apostoli in Actis ajunt: *Visum est Spiritui sancto & nobis.* S. Ambr. ib. n. 10. Non igitur consilio tantùm humano, & propria voluntate atque electione S. Lucæ visum est Euangelium scribere; sed sicut placuit ei, qui in ipso loquebatur Christus; qui ut id quod bonum est, nobis quoque bonum videri possit, operatur. Sicut ergo cùm aliquis interrogatus, cur voluerit esse Christianus, respondet: *Visum est mihi*, non negat Deo visum, à quo præparatur voluntas hominum: ita Sanctus Euangelista, cùm ait;

ait: *Visum est & mihi*, non negat Spiritus sancti afflantis inspirationem, revelationem, & impulsum: sed nec piam diligentiam excludit in perveſtigandis rebus, & judicium in seligendis, quę scriptis commendaret. *Visum est & mihi assecuto omnia à principio diligenter*, id est, rebus omnibus quę ad historiam & vitam Christi Jesu pertinebant, ab origine repetitis, & accuratè perveſtigatis, ea scribere, quæ Spiritu sancto afflante & dirigente scribenda judicavi. Assecuto enim omnia, visum est non omnia scribere: quia quæ fecit Jesus, si scribantur omnia, nec ipsum capere mundum posse arbitror (ait S. Joan.) Elegit igitur ex omnibus, quæ judicavit apta, & sufficere officio dispensationis suæ: unde etiam plurima ab aliis scripta prætermisit, *Vt diversa in Euangeliogratia refulgeret, & propriis quibusdam singuli libri mysteriorum gestorumque miraculis eminerent*; ait Sanctus Ambrosius. Scribere autem se testatur *ex ordine*, id est, sigillatim ac distinctè, servatoque etiam quoad præcipua Historiæ capita ordine temporis, quo res gestæ sunt; non quòd in omnibus planè rebus ac verbis temporis ordinem accuratè magis servaverit, quàm cæteri, ut in Harmonia Euangelica reliqui ad Lucam accommodandi omninò censeantur: quod Neotericis quibusdam Commentatoribus visum est. *Theophilo* porrò suum Euangelium Lucas inscribit, quo nomine etsi quemlibet hominem Deum diligentem, aut Deo dilectum, ab illo designari, Origenes, S. Epiphanius & S. Ambrosius existimaverint; certum tamen ac definitum hominem eo nomine significari communior est opinio, hoc imprimis argumento nixa, quòd *optimus* salutetur, *optime Theophile*; qui titulus nonnisi illustribus & primariæ dignitatis atque auctoritatis viris tribui consueverat, ut Festo & Felici in Actis Apostolorum. Confer cum Act. v. 1.

Joa. 21. 25.

S. Aug. l. 4. de consensu Eu. c. 8.

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 11.

Orig. h. 1. in Luc. S. Epiph. Hæres. 51. S. Amb. l. 1. in Luc.

4. *Vt cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem*. Ut rerum de quibus viva voce, sive ante sive post baptismum, institutus es, veritatem, firmamque certitudinem recognoscas, hanc legendo Historiam. Quod tamen non in unius Theophili, sed in totius Ecclesiæ omniumque Christianorum utilitatem & salutem à sancto Euangelista susceptum, & executioni mandatum est... Sic Euangelicę Historię suæ præfatus Lucas, illius exordium ducit à Joannis Præcursoris Christi nativitate admirabili; in quo adimpletum Malachiæ vaticinium: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad Templum sanctum suum Dominator quem vos quæritis, & Angelus Testamenti quem vos vultis.*

Malach. 3. 1.

5. *Fuit in diebus Herodis, Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia; & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen ejus Elisabeth*. Quia Religionis instar est fidem de temporibus asserere, ut scitè dixit Tertullianus; S. Euangelista tèmpus Nativitatis Joannis & Christi Domini accuratè describit, ut fidem Historiæ conciliet, ac vaticinium celebre Jacob morientis, & Judæ filio suo benedicentis, *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donèc veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*; tunc temporis impletum esse significet. *Fuit in diebus Herodis* Magni, alienigenæ, utpotè Idumæi, *Regis Judææ*, Terræ Israeliticæ à Judæis habitatæ. Hoc scilicet titulo ab Herode Tetrarcha Galilææ distinguitur Herodes Magnus, quem Romani subactis Judæis Regem præfecerunt, & per quem adulterata Regum, sive Ducum è Judaico genere successio prærogativam supremæ dignitatis & potestatis amisit.

Gen. 49. 10.

Zacharias sancti Præcursoris Pater, summus sacerdos non erat, quod S. Augustino visum, aliisque nonnullis; summus enim Sacerdos vices stationesque minimè observabat, sed ipsi omni tempore sacris operari jus fuit. 2. Lucas summum Sacerdotem *Pontificem* vocare solet. 3. Summus Sacerdos adolebat incensum in Sancto Sanctorum, die solemni Expiationis (*Levit.* 16. 29. & 30.) Zacharias verò in altari thymiamatis, quod erat extra velum, qualibet hebdomadæ die. Erat igitur simplex Sacerdos *de vice Abia*, quæ inter familias & classes Sacerdotales octava erat.

S. Aug.

Luc. 3. 2. Act. 4. 6.

Alex. Expos. in Euang.

Cùm scilicet Aaronidæ Sacerdotes in magnum olim numerum excrevissent, & simul omnes sacro fungi non possent officio, ad vitandam confusionem ac dissensionem in ministerio Templi, distribuit eos David in vinginti quatuor classes, quæ per vices suas & hebdomades in Templo ministrarent, jacta sorte. Octava porrò ephemeria Abiæ & ejus familiæ contigit. De Sacerdotalibus istis classibus plura Scaliger in Canone Isagogico, ad Chronicon Eusebii, & in Appendice ad Librum de Emendatione Temporum, & Ligfoot in Horis Hebraicis.

2. Paralip. 23. 6. & c. 24. 5. 6. 7. 8. 2. Paral. 23. 8. Joseph. Antiqu. l. 7. c. 11.

Et uxor illius de filiabus Aaron. Uxores quidem nonnisi Hebræis parentibus natas ducere Sacerdotibus licebat, *Vt genus Sacerdotale purum semper impermixtumque maneret* (inquit Josephus.) Verùm extra genus Aaronis & Leviticam Tribum uxorem ducere licebat non minoribus dumtaxat Sacerdotibus, sed ipsi Pontifici, (tametsi Philoni aliter visum.) Nam Jojada conjugem habuit Regis Jorami filiam, Achaziæ sororem, ex Tribu Juda (4. *Reg.* 11.) & Barzillajus, secundi ordinis Sacerdos, uxorem duxit ex Tribu Galaad (*Esdræ* 2. 61.) Quod Scriptura sacra non reprehendit. Quod igitur Zachariam de filiabus Aaron uxorem duxisse narrat S. Lucas, non significat obsequium Legi in hac re præstitum; sed Joannis nobilitatem ex utroque parente commendat, ut observat S. Ambr. *Non solum à parentibus, sed etiam à majoribus Sancti Ioannis nobilitas propagatur, non sæculari potestate sublimis, sed religionis successione venerabilis: ut non repente conceptam, sed à majoribus acceptam, & ipso infusam jure naturæ fidem prædicare Dominici videretur adventus.*

Levit. 21. 13. Joseph. contra Appionem, l. 1.

Philo l. 2. de Monarchia.

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 16.

6. *Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini, sine querela*. Vera justitia sinceraque pietate & sanctimonia Deo, qui corda novit & probat, grati & accepti erant; non pietatis simulatione & externa specie hominibus imponentes, sed recti corde coram Deo; omnia ejus mandata, & imprimis maximum & primum charitatis mandatum observantes, omnesque Legis ceremonias & statuta; famæque integerrimæ, ut à nemine jurè reprehendi possent. *Justificationes* porrò passim in Scriptura vocantur mandata Dei, quòd eorum accurata observatio cum fide conjuncta justum hominem faciat, ejusque justitiam magis ac magis augeat & demonstret: *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur....* Et, *Ex operibus justificatur homo, non ex fide tantum*. Cæterùm inde colligi non potest Joannis parentes omnis prorsùs expertes peccati etiam levioris vixisse, quod privilegium uni Virgini Deiparæ vindicat Ecclesiæ doctrina. Zacharias enim Sacerdos fuit: omnes autem tunc Sacerdotes necesse habebant ex Lege Dei primitùs *pro peccatis suis offerre sacrificium, deinde pro populo*. *Sicut ergo nunc per orationis sacrificium convincimur non esse sine peccato, quoniam jussi sumus dicere*, Dimitte nobis debita nostra: *ita & tunc per sacrificia victimarum animalium convincebantur Sacerdotes sine peccata non esse, qui pro suis peccatis jubebantur offerre*. Sed quoquo modo se habeat ista quæstio, utrum homo in hac vita sine peccato esse possit per adjutorium gratiæ & Spiritus Dei, citra singulare privilegium; quod posse fieri S. Ambrosius sensit, in hunc sensum explicans, quod de S. Joannis parentibus hìc scriptum est: *Nobis sufficit, quòd nullus in Ecclesia Dei fidelium reperitur in quolibet provectu excellentiaque justitiæ, qui sibi audeat dicere non necessariam precationem orationis Dominicæ*, Dimitte nobis debita nostra; *& dicat se non habere peccatum, ne seipsum decipiat, & veritas in eo non sit, quamvis jam sine querela vivat*. *Non enim qualecumque etiam tentationis humanæ, sed grave peccatum est, quod in querelam venit*. Dicti sunt igitur Zacharias & Elisabeth *sine querela*, id est, sine crimine: nulla enim querela justa est de his in rebus humanis, qui non habent crimen, quod est *peccatum grave, accusatione & damnatione dignissimum*; ut definit S. Augustinus.

Rom. 2. 13. Jacobi 2. 24.

Levit. 9. 7. Hebr. 7. 27. S. Aug. ep. 172 aliàs 95.

Legatur & lib. 2. de peccatorum meritis, c. 11. & l. de Perfectione justitiæ hominis, c. 17.

S. Aug. tr. 41. in Joa. n. 9.

7. *Et non erat illis filius, eò quòd esset Elisabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis.* Duplicem orbitatis causam S. Euangelista commemorat, naturalem infœcunditatem Elisabethæ, illiusque & Zacharię senectutem, ut magnitudo miraculi commendetur.

8. *Factum est autem, cùm Sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante DEVM, secundùm consuetudinem Sacerdotii, sorte exiit, ut incensum poneret, ingressus in Templum Domini.* Cùm in Templo ante Arcam sacris operaretur Zacharias secundùm ordinem classis suæ, id est familiæ Abia, & inter se sortiti essent hujus familiæ Sacerdotes, quę pars sacri ministerii cuique obtingeret, sorte consecutus est munus abolendi thymiamatis, quod Sacerdotum unus quotidie mane & vespere Deo offerebat. Itaque ut hoc munus obiret, ingressus est in interiorem Templi partem, quæ *Sanctum*, sive Sanctuarium vocabatur, in quo erat Altare suffitus, velo diremptum à Sancto Sanctorum, ubi quondam fuerat Arca. Exod. 30.7.8.

10. *Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.* Plebs omnis, quam spontanea devotio adduxit, vel debitum pietatis, & publici cultus officium (dies enim fortè erat Sabbati) in atrio exteriore Templi orabat, dum Sacerdos thymiama offerret, preces suas illius precibus adjungens. Quò fortè alluditur Apocalypsis 8. 3. 4. *Et alius Angelus venit, & stetit ante Altare, habens thuribulum aureum: & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.*

11. 12. *Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris Altaris incensi. Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum.* Angelus Gabriel à Deo missus, Zacharię thus adolenti subitò & improvisò apparuit, stans à dextris Altaris thymiamatis, fausto prorsùs omine. *Veri* scilicet *Sacerdotis adventum, sacrificii universalis mysterium, cœlestis doni gaudium* nuntiaturus à Deo veniebat, ut ait Venerabilis Beda.... Deus homo, & Virgo Mater, magna Mysteria paulò post perficienda, quæ *paraturam desiderabant, ut credi possent* (ait Tertullianus.) Incarnationi Filii Dei fidem conciliabant Angelorum in humana specie apparitiones tempore veteris Legis factæ: Virginis fœcunditati, mulierum sterilium & vetularum conceptiones. Gabrielis igitur apparitio Zachariæ facta, ut Elisabetham ejus conjugem, sterilem licèt ac vetulam, ipsi parituram filium nuntiaret, mentes hominum ad credendum Dei Incarnati & Virginis Matris complenda paulò post mysteria præparabat. Viso autem repentino turbatus Zacharias, & timore vehementi correptus est: Perturbari enim solemus, & à nostro alienari affectu, quando præstringimur alicujus superioris potestatis occursu, ut scitè S. Ambrosius observat: & ejusmodi apparitiones improvisas Angelorum, similes effectus aliàs habuisse legimus. (*Judicum* 6. 22. *Daniel.* 10.8.)

13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est oratio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem.* Se prospera nuntiare Angelus indicat, verbis suavissimis Zachariam compellans: *Ne timeas, quoniam exaudita est oratio tua.* De precibus ob impetrandam prolem hìc agi, frustra quidam interpretes comminiscuntur. Non enim verisimile est, ut cùm pro populi peccatis, salute, redemptione ille offerret; siquidem populus eum expectabat offerentem; quòd potuerit relictis publicis votis homo senex, uxorem habens anum, pro accipiendis filiis orare: præsertim quia nemo orat, ut accipiat, quod se acceperturum esse desperat: usque adeò autem ille jam se habiturum filios desperabat, ut hoc Angelo promittenti non crederet. Ergo quod ei dicitur: *Exaudita est oratio tua*, pro populo intelligendum est: cujus populi quoniam salus & redemptio, peccatorum abolitio per Christum futura erat, ad hoc nuntiatur Zachariæ filius nasciturus, quia Præcursor Christi destinabatur. *Et uxor tua pariet tibi filium.* Orationis tuæ exauditæ signum est, quòd uxor tua pariet tibi filium, qui Messiam indigitabit Agnum Dei, qui tollit peccatum mundi. *Et vocabis nomen ejus Joannem*, Hebraicè, *Iochanam*, hoc est, *Gratiosum*; tum quia Dei gratia, non vi naturę in utroque parente effœtæ nasciturus erat: tum quia dandæ mox per Messiam gratiæ nuntius & pręco erat futurus. *Habent hoc merita Sanctorum, ut à Deo nomen accipiant.* Sic Abraham, Jacob, Petrus, à Deo nomen accepere. S. Amb.

14. 15. *Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt.* Gaudium non solùm privatum & domesticum, sed publicum erit ex ejus nativitate, utpotè publico bono nati. *Erit enim magnus coram Domino.* Hæc gaudendi causa pręcipua, filii nascituri eximia secundùm Deum dignitas, & magnitudo singularis. Erit magnus virtute, donis, ministerio, ut Propheta, ut Pręcursor & Baptista Domini. *Et vinum & siceram non bibet:* Omne quod inebriare potest, toto vitæ suæ tempore non bibet, ut verus Nazareus Deo in perpetuum tempus consecratus. *Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ:* In ipso matris utero adhuc existens sanctificabitur, donisque Spiritus sancti replebitur tanta copia, ut in alios foras redundet gratiæ illius plenitudo, scilicet in matrem, cui Domini euangelizavit adventum. Cùm enim ad illam accessisset sancta Dei mater Maria, ait illa: *Ecce ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Nondum erat illi spiritus vitæ, sed spiritus gratiæ, ait S. Ambr. Alius est spiritus vitæ hujus, alius gratiæ: ille nascendo sumit exordium, moriendo defectum: iste non temporibus, non ætatibus coercetur, non obitu extingúitur, non alvo matris excluditur. Jeremiæ Dominus ait, *Priusquam exires de vulva, sanctificavi te.* De Joanne idem probat hic locus. *Et Spiritu sancto*, gratia sanctificante, donisque eximiis, & speciatim Prophetiæ dono, *replebitur adhuc ex utero matris suæ.* Hunc locum ita intellexere S. Cypr. Origenes, S. Ambrosius, aliique Patres. Num. 6. 3. & Levit. 13. 9. Tert. l. de Jejuniis, c. 9. S. Amb. l. 1. in Luc. n. 33. Jerem. 1. 5. S. Cypr. ep. 76. Orig. h. 4. & 7. in Luc.

16. *Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.* Multos ad Christum Jesum convertet, pœnitentiæ prædicatione & exemplis efficaciter suadens, ut illi credant, ac pareant. Non enim se ipsum, sed Christum prædicabat: *Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus:* Et discipulos suos ad Christum mittebat, ut illi tamquam Magistro adhærerent, de quo dicebat: *Illum oportet crescere, me autem minui.* Multos filiorum Israel convertet, non omnes. Omnes enim non crediderunt Joannis prædicationi, nec pœnitentiam egerunt, nec Christum, quem prædicabat, receperunt. *Omnis populus audiens, & publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis. Pharisæi autem & Legisperiti consilium DEI spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.* Mat. 3. 6. Joa. 3. 30.

17. *Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam justorum, parare Domino plebem perfectam.* Et ipse Joannes prœcedet ante Christum Dominum, ut præco ante Regem mox venturum; præcedet (inquam) in fervore, zelo, & potentia Eliæ Prophetę, quem *potentia nemo vicit.* Sicut Elias Christi Judicis Prœcursor & prœco in secundo ejus adventu futurus est, sic Joannes Prœcursor erit Christi Redemptoris in primo adventu jam imminente. Eò autem spectatura est ejus legatio, ut Judæos in varias sectas divisos, Pharisęorum, Sadducæorum, Essenorum, dogmatibus moribusque plurimùm dissidentes, quin & Samaritanos pariter expectantes Messiam, in cognitione & adoratione Christi Jesu adunet velut oves dispersas sub uno Pastore, sicque pacem inter patres & filios, opinionum, rituum ac morum dissimilitudine turbatam, componat. *Et incredulos*, atque immorigeros filios, *ad prudentiam justorum*, id est, ad veram sapientiam, qua prędditi sunt viri justi & pii, seu quæ ad veram justitiam adducit, convertet. Hic missionis ejus finis: *Parare Domino plebem per-* Eccl. 4. 13.

S. Aug. lib. 2. Qu. Euang. Quæst. 1.

perfectam; ex fide scilicet viventem, spe bonorum æternorum Deo servientem, Regno cœlorum aptam.

S. Aug. l. 20. de Civ. Dei, c. 9.

Vt convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam, sive intelligentiam *justorum*, exponendo Legem spiritaliter, quam tunc Judæi carnaliter intelligebant. Efficiet igitur Joannes prædicatione sua, quod ante judicium ultimum facturus est Elias, ut etiam filii sic intelligant Legem, id est Judæi, quemadmodum patres eam intellexerunt, id est Prophetæ, in quibus erat & ipse Moyses. Sic enim cor patrum convertetur ad filios, cùm intelligentia patrum perducetur ad intelligentiam filiorum; & cor filiorum ad patres eorum, dum in id, quod senserunt illi, consentient & isti, credendo in Christum Deum, ipsumque adorando, ut Redemptorem Israel totiusque mundi.

18. *Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc sciam? ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis.* Quo argumento, quo signo id noscam, cùm & ego, & uxor mea, annos excesserimus procreandæ sobolis? De promissi divini veritate paululùm dubitavit Zacharias, rei magnitudine perculsus, nec attendens ad Abrahami exemplum, & ad visi cœlestis circumstantias. Cogitatio non absimilis mentem Abrahami subierat, cùm Deus illi filium promisit: *Putas ne* (inquit) *centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Sed repentinam illam cogitationem firmitate fidei superaverat, nec Dei promissioni ullatenùs diffidens, qui *vivificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt*: imò *contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundùm quod dictum est ei: Sic erit semen tuum. Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, & emortuam vulvam Saræ: in repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo: plenissimè sciens, quia quæcumque promisit, potens est & facere. Ideò & reputatum est illi ad justitiam.* Non ita se gessit Zacharias; nascentem incredulitatis & diffidentiæ motum non statim repressit, signum petiit, & ad suam uxorisque provectam ætatem oculos mentis intendens, ad potentiam Dei promittentis non attendit.

Gen. 17. 17.

Rom. 4. 19. 20. 21. 22.

19-20. *Et respondens Angelus, dixit ei; Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum, & missus sum loqui ad te, & hæc tibi evangelizare. Et ecce eris tacens, & non poteris loqui, usque in diem quo hæc fiant, pro eo quòd non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo.* Ego sum Gabriel, cujus nomen *virtutem Dei* significat, qui adsto in conspectu Dei cum aliis Spiritibus primariis ejus Ministris, ad ejus mandata capessenda & legationes obeundas: & qui à Rege sæculorum mitti soleo, quoties miræ virtutis aliquid nunciandum est; qui olim Danieli Christi adventum & mortem post septuaginta hebdomadas futuram ad delenda hominum peccata patefeci, missus sum ad te, ut Dei nomine hæc tibi fausta nuntiarem, de quibus immeritò dubitas. Quamobrem in pœnam incredulitatis tuæ, simul & in signum divinæ promissionis implendæ, surdus eris & mutus usque in diem nativitatis pueri. Græcam vocem σιωπῶν, quam Vulgatus Interpres reddidit, *tacens*, Græci Commentatores & Viri plerique inter recentiores eruditi, exponunt, *eris surdus*; ne idem ab Angelo bis repetitum absque necessitate videatur. Idem est enim esse mutum & non posse loqui. Cæterùm Zachariæ audiendi simul & loquendi facultatem ad tempus ademptam fuisse, satis ex eo apparet, quòd infra *Vers.* 12. amici & cognati ejus ipsum nutibus dicuntur allocuti: *Innuebant patri ejus quem vellet vocari eum.* Ad quæ verba S. Ambrosius: *Zacharias* (inquit) *nutu interrogatur, quia incredulitas ei affatum eripuerat & auditum.*

Daniel. 9. 21.

Euthymius, Titus Bostrensis, Theophyl.

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 32.

21. *Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur, quod tardaret ipse in templo.* Plebs quæ precandi causa convenerat, expectabat, donec peracto thymiamatis sacrificio egrederetur Sacerdos, ipsique solemni more benediceret. Unde ipso longiorem quàm solebat, moram faciente, cùm ob Angeli sermonem, tuum ob stuporem quo correptus ac detentus est, plebs tacita cogitabat, quænam causa esse posset moræ diuturnioris.

Num. 6. 24.

XXII. *Egressus autem, non poterat loqui ad illos*, pœnam sentiens incredulitatis. Et videntes ipsum attonitum, & nutibus loquentem, *cognoverunt, quòd visionem vidisset in Templo:* conjecerunt, ipsi apparuisse Angelum: Vultus enim immutatio, interclusio spiritus, impedimentum vocis, visorum insolitorum signa sunt. *Et ipse erat innuens illis*, quod sibi contigerat: *& permansit mutus*, secundùm prædictionem Angeli.

XXIII. *Et factum est, ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam.* Murus licèt, permansit in Templo, functiones suas exercens, donec impleta ministerii sui hebdomada, in domum suam rediit. Sacerdotes enim ministerii sui tempore in exedris Templi habitabant ab uxoribus separati, & à rei familiaris curis liberi, ut Deo expeditiùs vacarent.

S. Hier. l. 1. in Jovinian.

XXIV. *Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor ejus, & occultabat se mensibus quinque, dicens: Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.* Causa occultationis, pudor, quòd vetula concepisset. Hunc autem affectum illi Deus indidit, ne quid de Joanne palam innotesceret antequam certis testimoniis constaret de Christi conceptione, propter quem Joannes nascebatur. Interim Elisabeth Deum laudabat ob acceptum beneficium, & benedictionem singularem, ablatum sterilitatis opprobrium. Partus igitur sui erubescebat ætatem, & gaudebat tamen, quòd sterilitatis probro liberata esset benigno Dei miserentis intuitu. Probrosa apud Judæos sterilitas, tum quòd alicujus, & quidem gravis, peccati pœna videretur: tum quòd fœcunditas uteri singularis erat Dei benedictio Israelitis promissa: tum quia Deus Abrahæ numerosam prolem, & Christum ex ipsius genere nasciturum promiserat: ideò alienas à benedictione populi Dei mulieres steriles censebant, quæ ad ejus propagationem, futurique Messiæ generationem nihil conferrent. At quamvis carnalium Judæorum opinione sterilitas probrosa semper esset, non tamen apud Deum, qui sanctas mulieres diù steriles olim esse voluit, Saram, Rebeccham, Rachelem, Annam Samuelis matrem, & matrem Samsonis. Res enim adversæ, non minùs, quàm prosperæ, justorum respectu beneficia sunt; illæ erudientis, probantis, & purgantis; hæ verò consolantis Dei.

S. Ambr. l. 1. in Luc. n. 43.

Ger. 20. 18.

1. Reg. 1. 6.

Osee 9. 14. 15.

Exod. 23. 26. Deut. 7. 14.

Gen. 22. 17. 18.

24-25. *In mense autem sexto*, ab eo tempore quo conceperat Elisabeth, *missus est Angelus Gabriel à Deo*, immediatè, non per intermedios spiritus, sive superiorum ordinum Angelos, *in civitatem Galilææ*, inferioris, cui nomen *Nazareth*, in tribu Zabulon sitam, duabus leucis à Monte Thabor, trium dierum itinere ab Jerosolymis distantem; *ad Virginem desponsatam*, sed incognitam, *viro*: de qua scilicet vaticinatus erat Isaias Propheta, *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emanuel.* Viro *nomen erat Joseph.* Hic autem *de domo* seu familia *David* oriundus erat, ex qua & Virgo, quę illi nupserat, secundùm legem. Confer quæ ad c. 1. S. Matthæi dixi de Marię matris Christi desponsatione. Quòd autem desponsata dicatur Joseph, non quasi promissa tantùm esset, sed nondum nupta, confirmat Euangelista c. 2. vers. 5. ubi eodem modo *desponsatam* vocat, cùm jam esset prægnans, & in mariti potestate. Desponsatam verò, de qua natus est, Virginem esse voluit Christus, ut ejus famæ consuleretur: *Maluit enim aliquos de suo ortu, quàm de Matris pudore dubitare: nec putavit ortus sui fidem matris injuriis adstruendam. Et nomen Virginis Maria:* quod SS. Patres *Dominam, illustratam, Myrram maris, & stellam Maris* interpretantur. Hæc antonomasticè *Virgo* semper à fidelibus appellata est; ut S. Epiphanius Hæresi 78. observat: *Quis umquam* (inquit) *aut in qua generatione sanctæ Mariæ nomen ausus est appellare, qui non sciscitanti statim vocabulum Virginis adjunxit?*

Isa. 7. 14.

Num. 36. 8. 9.

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 1.

S. Epiphan. Orat. de laudibus Deiparæ Virginis. S. Ber. h. 2. in Euan. Missus est.

28. *Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.*

Ad eam accessit Angelus, cùm sola in conclavi (ut credere par est) contemplationi vacaret. *Sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret; sola sine comite, sola sine teste, ne quo degenere depravaretur affatu, ab Angelo salutatur.*

Ave, gratia plena. Vox est salutantis & gratulantis. Ave, gratia plena, Deo acceptissima, eximiè sancta per gratiam, qua major cogitari secundùm hominis Dei gratiam non potest, ut Dei mater electa sis. *Dominus tecum:* Tibi Dominus singulari prorsùs ratione favet, ad incomparabilem te provehens dignitatem. *Benedicta tu in mulieribus*, sive inter mulieres, ob Filii, qui super omnia Deus est benedictus in sæcula, futurum mox conceptum; ob fœcunditatem cum virginitate perpetua conjunctam, ob partum doloris expertem.

29. *Quæ cùm audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat, qualis esset ista salutatio.* Ob conspectum Angeli in peregrina specie virilis sexus apparentis, & insolitam, neminique mortalium antea auditam salutationem, verecundia & subito pavore turbata est, & cogitabat, quid sibi vellet ista salutatio. *Et ideo cum verecundia; quia pavebat: cum prudentia; quia benedictionis novam formulam mirabatur, quæ nusquam lecta est, nusquam ante comperta. Soli Mariæ hæc salutatio servabatur. Bene enim sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam, quam nulla alia meruerat, consecuta est, ut gratiæ repleretur Auctore.*

S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 8.

30. *Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum.* Proprio nomine eam compellat Angelus; ut sibi notam indicet, ac de sua legatione certiorem faciat. *Invenisti gratiam apud Deum:* Nulla tibi timendi ratio est, siquidem ad te missus sum à Deo, cui summoperè places, & cujus gratia consecuta es, quicquid est in te meritorum. Huic uni gratiæ debes supremam, ad quam electa es, Matris Dei dignitatem.

31. *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus IESVM.* Mox concipies ex propria tua substantia, ex purissimo sanguine; & paries filium; ut in te impleatur, quod olim ab Isaia Prophetæ prædictum est: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* His verbis, *concipies in utero*, refelluntur Hæretici, qui Christo corpus ex cœlesti vel siderea substantia, non ex materna carne formatum tribuerunt, & per uterum Virginis, tamquam per canalem, in mundum transisse dixerunt. Quem errorem & Prophetæ & Angeli verba refellunt. Quomodo enim Virgo Dei mater, nisi quia Christus Deus in utero ejus fuit? Quomodo mater, si Christus nihil ex utero ejus accepit, quod matrem eam faceret? *Matris uterum non appellat, nisi filia uteri caro. Filia uteri porro non est, si sibi nata est.* In utero ejus conceptus est Filius, qui ex ea carnem accepit. *Sine causa eò se intulit, unde nihil extulit. Sed non sine causa descendit in vulvam: ergo ex illa accepit. Quia si non ex illa accepit, sine causa in illam descendit, maximè ejus qualitatis caro futurus, quæ non erat vulvæ, id est, spiritualis.*

Isai. 7. 14.

Tert. l. de Carne Christi, c. 21.

Ibid. c. 19.

Et vocabis nomen ejus Iesum. Præcipientis verba sunt: Ipsi nomen impone, *Iesus*; utpotè qui salvum facturus est populum suum à peccatis eorum. Isaias dixerat, *Emmanuel*; Angelus quasi interpretis vice fungens, *Iesum*, dixit: Eadem enim est utriusque nominis significatio. *Emmanuel*, id est, *Nobiscum Deus*; mundum autem redimere liberando genus humanum à peccatis suis, nemo tantùm homo poterat, sed Deus homo.

Matt. 1.

32. 33. *Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus: & regnabit in domo Iacob in æternum; & regni ejus non erit finis.* Hic erit absolutè & omni modò magnus, quia Filius Dei unigenitus & consubstantialis non tantùm erit, qualis est ab æterno; sed credetur, celebrabitur, coletur, *manifestatus in carne, declaratus in virtute, potens opere & sermone.* Dictum est quidem de Joanne ab Angelo, *Erit magnus*: sed ille quasi homo magnus, hic autem quasi Deus magnus: *Magnus enim Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis.* Hic est *quem* Deus pater *constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula: qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis: tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genuit te?*

1. Tim. 3. 16. Rom. 1. 4. Luc. 24. 19. Ps. 144. S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 10.

Hebr. 1. 2. 3. 4. 5.

Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus. Hunc eumdem qui sit Filius Altissimi, & Davidis filium confitetur. Una igitur in Christo persona, unus filius; non alter Dei & hominis filius, ut impius Nestorius commentus est. Dabit illi Dominus, ut vero Messiæ Davidi promisso, ejusque nepoti, solium seu Regnum, cujus temporale regnum Davidis typus fuit; Regnum non unius Judææ finibus coercendum, sed in universum terrarum orbem diffundendum, secundùm Prophetarum oracula. Psal. 131. *Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui. Iuravit Dominus David, & non frustrabitur eam, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Isaiæ 9. 6. 7. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis. Super solium David, & super Regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio & justitia, amodò & usque in sempiternum.* Hinc Christus *Rex David* vocatur, Jeremiæ 30. 8. 9. *Non dominabuntur ei amplius alieni: sed servient Domino Deo suo, & David Regi suo, quem suscitabo eis.* Ezechielis 34. 22. 23. 24. *Salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David; ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum, & servus meus David Princeps in medio eorum.*

S. Iren. l. 3. c. 8.

Dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus. Eum qui natura Rex est, utpotè verus Deus, Regem declarabit, secundùm ipsius Davidis vaticinium: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.*

Ps. 2.

Et regnabit in domo Iacob in æternum. Non uni dumtaxat, aut alteri Tribui, sed duodecim Tribuum universitati; & Gentibus, merito fidei in familiam Jacob adscitis, & velut oleastro in olivam insertis, toti denique Ecclesiæ, veri Israelis domui, Christus Rex dominabitur, non per annos tantùm quadraginta, non relicto successoribus regno, non cladibus & longa duraque captivitate interrupto, sed *in æternum*. Confer cum Isaiæ 14. 1. *Propè est, ut veniat tempus ejus, & dies non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Iacob, & eliget adhuc de Israel, & requiescere eos faciet super humum suam: adjungetur advena ad eos, & adhærebit domui Iacob: & possidebit eos domus Israel super terram Domini in servos & ancillas.* Isaiæ 44. *Et nunc audi Iacob serve meus, & Israel quem elegi... Effundam Spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam. Et germinabunt inter herbas, quasi salices juxta prætersluentes aquas. Iste dicet: Domini ego sum: ille vocabit in nomine Iacob, & hic scribet manu sua: & in nomine Israel assimilabitur.* Isaiæ 49. 6. *Et dixit: Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ... Reges videbunt, & consurgent Principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis est, & sanctum Israel qui elegit te.*

Rom. 24. Ephes. 4. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Apoc. 7. 4. & seq.

Et regni ejus non erit finis. Ne quisquam *æternum* acciperet pro longo temporis intervallo, quo sensu interdum in Scripturis usurpatur, addit Angelus: *Et Regni ejus*

S. Augustin. lib. Contra

Prisc. ad Orosium, c. 7 & lib. 22. de Civ. Dei, c. 1.

ejus non erit finis. Quo charactere Christi regnum ab humanis imperiis distinguitur, quæ omnia caduca esse & temporalia, tum Historiæ docent, tum nobilissimorum Regnorum exempla (Daniel. 7.) ubi de Christi Regno subdit idem Propheta vers. 27. *Regnum autem & potestas & magnitudo regni, quæ est subter omne cœlum, detur populo sanctorum Altissimi; cujus regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges servient ei, & obedient.* Et vers. 13. 14. *Et ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat, & usque ad Antiquum dierum pervenit: & in conspectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ ipsi servient: potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur: & regnum ejus, quod non corrumpetur.*

1. Cor. 15. 24.

Verbis Angeli contraria ne quis existimet Apostoli verba: *Deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo & Patri.* Ibi enim *finem non consumentem, sed perficientem* significat; sicut cùm dictum est: *Finis legis Christus ad justitiam omni credenti;* quo lex perficiatur, non quo aboleatur. Sensus ergo istorum verborum est: Cùm perduxerit sanctos suos, qui sunt regnum ejus, ad contemplationem Patris, utique & ad suam, secundùm id quod Deus est æqualis Patri. Non enim sic tradit, ut ipse amittat: quia & *Pater dedit Filio habere vitam in semetipso*, nec utique amisit ipse.

S. Aug. l. contra Origen. & Prisc. il. c. 7.

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Vox ista, *Quomodo?* non dubitantis est ac diffidentis, sed inquirentis & admirantis. *Non de effectu dubitavit, sed qualitatem ipsius quæsivit effectus..... Incredibilis & inaudita generatio ante audiri debuit, ut crederetur. Virginem parere, divini est signum mysterii, non humani. Propter hoc*, inquit Isaias, *ipse Dominus dabit vobis signum: Ecce virgo concipiet & pariet filium.....* Legerat hoc Maria, ideò credidit futurum: sed quomodo fieret, ante non legerat: *Non enim quemadmodum fieret, vel tanto Prophetæ fuerat revelatum. Tanti namque mandati mysterium non hominis fuit, sed Angeli ore promendum.* De re certa erat, modum inquirebat, non curiositatis, sed piæ admirationis affectu. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Et hactenùs viro intacta sum, & virum cognoscere mihi non licet, cùm perpetuæ virginitatis voto sim adstricta. Quomodo ergo concipere possum & parere? Beatæ Mariæ Virginitas (inquit Sanctus Augustinus) *ideò gratior & acceptior, quia non eam conceptus CHRISTVS viro violaturo quam conservaret, ipse præripuit, sed priùs quàm conciperetur, jam Deo dicatam, de qua nasceretur elegit. Hoc indicant verba, quæ sibi fetum annuntianti Angelo Maria reddidit:* Quomodo, *inquit*, fiet istud, quoniam virum non cognosco? *Quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se ante vovisset. Sed quia hoc Israelitarum mores ante recusabant, desponsata est viro justo, non violenter ablaturo, sed potius contra violentos custodituro, quod illa jam voverat. Quamquam etiamsi hoc solum dixisset*, Quomodo fiet istud, *nec addidisset*, quoniam virum non cognosco, *non quæsisset utique promissum sibi filium, quomodo fœmina paritura esset, si concubitura nupsisset. Poterat & juberi virgo permanere, in qua Dei Filius formam servi congruenti miraculo acciperet: sed exemplo sanctis futura virginibus, ne putaretur sola virgo esse debuisse, quæ prolem etiam sine concubitu concipere meruisset, virginitatem Deo dicavit, cum adhuc quid esset conceptura nesciret, ut in terreno mortalique corpore, cœlestis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto; amore eligendi, non necessitate serviendi. Ita Christus nascendo de Virgine, quæ ante quàm sciret, quis de illa fuerat nasciturus, virgo statuerat permanere, virginitatem sanctam approbare maluit quàm imperare.*

S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 14. 15. Isaiæ 7. 14.

S. Aug. l. 16. de Civ. Dei, c. 24.

S. Greg. Nyss. Or. in Natiu. Christi.

S. Aug. l. de Sancta Virgin. c. 4.

Beda in hunc loc. S. Ber. h. 4. in Euan. Missus est.

35. *Et respondens Angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Quæris, quomodo fieri possit, ut salva virginitate concipias & parias? Scito, id Spiritus sancti, desuper in te novo & incomprehenso modo venientis, virtute & efficacia, viri generationem supplente, admirabiliter perficiendum. *Et virtus Altissimi*, Christus *Dei virtus & sapientia*, objecto corpore quasi umbra quadam te obteget, ut splendorem illum inaccessibilem sese castissimis tuis visceribus infundentem ferre possis. Quis (inquit S. Bernardus) excepta fortassis illa, quæ hoc sola in se fœlicissimè meruit experiri, intellectu capere, ratione discernere possit, qualiter splendor ille inaccessibilis virgineis sese visceribus infuderit, & ut illa inaccessibilem ad se ferre potuisset, de portiuncula ejusdem corporis, cui se animatæ contemperavit, reliquę massæ umbraculum fecerit?

S Chrysost. h. 49 in Genes. S. Gr. lib. 16. Moral. c. 12. & ho. 33. in Euang. Beda & Theoph. in hunc loc. S. Ber. h. 4. super Missus est.

Vel potiùs, *Virtus Altissimi*, ipse Spiritus sanctus, de cujus, non substantia, sed potentia, concipietur quem paritura es, Filius, te fœcundabit, te proteget ac juvabit, ut sine ulla contaminatione, sine ullo æstu libidinis, concipias & parias. Confer cum verbis Christi Lucæ 24. 49. *Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Et Act. 1. 8. *Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos.* Et cum verbis ejusdem Lucæ Act. 10. 38. *Jesum à Nazareth: Quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto & virtute.* Spiritus Sanctus te virtute sua teget ac fovebit, quemadmodum avis ova sua fovet, ut pulli gignantur, & vitali calore excludantur.

S. Hil. l. 2. de Trinit. n. 26. S. Aug. ep. 187 alias 57. Quæst. 2. c. 9. S. Greg. l. 33. Moral. c. 5. Theoph. in hunc loc. S. Athan. ep. ad Epictetũ. S. Gr. l. 18. Moral. c. 27. p. 545. & 546.

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Et propter admirabilem illam Spiritus sancti operationem, sancta illa proles ex substantia tua sancto & ineffabili modo concepta, vocabitur, sicut & verè erit, Filius Dei. *Quamvis enim ipse aliud ex Patre, aliud ex Virgine* (inquit Sanctus Gregorius) *non tamen alius ex Patre, alius ex Virgine: sed ipse est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre, ipse qui fecit, ipse qui factus est. Ipse ante sæcula de Patre sine matre; ipse in fine sæculorum de matre sine Patre. Ipse conditoris templum, ipse conditor templi; ipse auctor operis, ipse opus auctoris: manens unus ex utraque & in utraque natura, nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus.*

S. Ber. ho. 4. super Est. Missus est.

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum. Si diceret, sancta caro, vel sanctus homo, vel sanctus infans, quicquid tale poneret, parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinitè *sanctum*, quia quicquid illud sit, quod Virgo genuit, sanctum proculdubio ac singulariter sanctum fuit, & per Spiritus sanctificationem, & per Verbi assumptionem.

Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Quoniam non de homine, sed de Spiritu sancto concipies; non solùm qui de sinu Patris in uterum tuum veniens obumbrabit tibi, sed etiam id quod de tua substantia sociabit sibi, ex hoc jam vocabitur Filius Dei, quemadmodum & is qui à Patre est ante sæcula genitus, tuus quoque amodò reputabitur Filius. *Sic autem & quod natum est ex ipso Patre, erit tuus, & quod nascetur ex te, erit ejus; ut tamen non sint duo filii, sed unus. Et licèt aliud quidem ex te, aliud ex illo sit, jam non tamen cujusque suus, sed unus utriusque erit Filius.*

Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur absolutè, propriè, Filius Dei; non adoptione, sed natura; tam verè, tam propriè Dei Filius, quàm verè & propriè filius David, quàm verè & propriè filius Mariæ Virginis vocatur & est, quia ejusdem naturæ cum Deo, quia æterno Patri consubstantialis. *Filius Dei vocabitur*, non ratione tantùm conceptionis admirabilis ex Spiritu sancto, ut Sociniani commentantur; sed ratione ęternę generationis ex Deo, & unionis hypostaticę naturę assumptę cum persona Verbi, ut Ecclesia credit & confitetur. Hoc igitur verbum, *Ideoque*, causam hic non exprimit, cur Christus sit Filius Dei; sed signum & argumentum: id est, conceptio de Spiritu sancto, ex Maria Virgine, causa non est cur Jesus Christus sit Filius Dei, ut impiè contendunt, Faustus, Socinus, Volzogus, Episcopius, alii-

S. Athanas. l. de Incarn. S. Cyr. Alex. Epist. 1. ad Reginas ante Conc. Ephes. S. Aug. f. 214. Edit. PP. Benedict. in traditione Symboli 3. n. 7.

Concil. Francofordiense Can. 1. & Li-

bellus Epiſcoporum Italiæ contra hæreſim Felicis & Elipandi.

que Sociniani: ſed ineffabilis illa conceptio ſignum eſt, & argumentum convenientiæ, probans, quòd Deus ſit verus: quia talis conceptio taliſque partus Deum decebat. Sicut reſurrectio Jeſu Chriſti ſignum eſt, quòd Filius Dei ſit, non cauſa: & invictum tamen argumentum ex divina convenientia Myſterii reſurrectionis ejus, ad probandum, quòd verus, proprius ac naturalis Dei Filius ſit, Apoſtolus petit: *Reſuſcitans Ieſum, ſicut ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Divinam illam convenientiam conceptionis Filii Dei unigeniti ex Virgine, Sanctus Cyrillus Jeroſolymitanus exponit Catecheſi 17. *Cùm enim*, inquit, *Chriſtus Filius Dei unigenitus naſci deberet, virtus Altiſſimi obumbravit ipſi, & Spiritus ſanctus in illam veniens, ſanctificavit eam: quò poſſet eum per quem ſunt omnia, ſuſcipere.* Maldonatus, vir cæteroquin eruditus, hoc loco impegit, anſamque dedit Socinianis abutendi ſua interpretatione, quæ vel eo nomine rejicienda eſt, quòd nova ſit, & contra Regulam à ſacra Synodo Tridentina præſcriptam de Scripturæ ſacræ interpretatione non admittenda contra unanimem conſenſum Patrum, & contra eum ſenſum, quem tenuit & tenet ſancta Mater Eccleſia. Ex verbis ſuis judicetur Maldonatus: *Alii omnes*, inquit, *quos viderim, ita interpretantur, quaſi de Chriſto, ut Deo, aut certè, ut homine in unam cum Deo perſonam aſſumpto, loquatur Angelus..... Quamobrem antiqui illi Auctores Neſtorii hæreſin, duos in Chriſto filios, ſicut duas perſonas fingentis, ex hoc loco refutarunt, ut Gregorius & Beda. Quamquam ego quidem alium arbitror eſſe ſenſum, ut non de Chriſto qua Deus, neque qua homo perſonæ conjunctus divinæ, ſed de ſola conceptione humanaque generatione hoc intelligatur*, &c.

Act. 13. 33. Pſa.

Maldonat. Commétar. in Luc. c. 1.

36. 37. *Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua; & hic menſis ſextus eſt illi, quæ vocatur ſterilis; quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.* En præſens ac domeſticum exemplum, quo doceris, Deum nova & ſupra omnem naturæ ordinem agendi ratione effecturum, ut Filium ejus concipias. Eliſabeth cognata tua filium concepit jam anus; & tam compertum eſt, ipſam eſſe prægnantem, cùm menſis à conceptu ejus ſextus numeretur, quàm vulgo notum erat, eam eſſe ſterilem. Deus ergo qui duplici impedimento non obſtante, ſenectutis ſcilicet ac ſterilitatis, ipſam matrem fecit, te ſalva virginitate Matrem Filii ſui efficiet. Nulla enim res Deo impoſſibilis eſt. Dixit & facta ſunt: quæ promiſit, potens eſt & facere. Non ait Angelus, Non erit impoſſibile apud Deum omne factum, ſed omne verbum; quia quàm facilè poſſunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenùs facere poſſunt, tam facilè, imò incomparabiliter faciliùs valet Deus opere implere, quicquid illi verbo valent exprimere. Multùm intereſt inter loqui & facere, ſed apud homines, non apud Deum: ſoli Deo quia idem eſt facere quod loqui, idem loqui quod velle, meritò non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. Potuerunt prævidere & prædicere Prophetæ Virginem vel ſterilem concepturam ac parituram, ſed numquid facere, ut conciperet & pareret? Deus autem qui dedit eis poſſe prævidere, quàm facilè potuit tunc, quod voluit, per illos prædicere, tam facilè potuit nunc, quando voluit, per ſe ipſum quod promiſit implere. Siquidem *Apud Deum nec verbum diſſidet ab intentione, quia veritas eſt; nec factum à verbo, quia virtus eſt; nec modus à facto, quia ſapientia eſt.*

S. Ber. h. 4. ſuper Miſſus, c. 7.

Rom. 9. 1. S. Amb. l. 3. in Luc. n. 5.

Vocat autem Angelus Eliſabeth cognatam Mariæ, tum ſenſu generali, quia Judæa erat; ſicut Apoſtolus Iſraelitas omnes cognatos ſuos ſecundùm carnem appellat: tum maximè quia genere materno erat ex tribu Juda & familia David, quamvis paterno genere eſſet ex tribu Levi & filiabus Aaron.

38. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Et diſceſſit ab illa Angelus.* Maria verbis Angeli credens, ait: *Ecce ancilla Domini.* Conſentio, ut in me humillima ancilla ſua operetur quod decrevit ac promiſit, qui jure ſuo facere de creatura ſua, & in illa poteſt, quicquid voluerit: quin etiam id vehementer opto, tanta licèt gratia me indignam agnoſcens. *Fiat mihi ſecundùm verbum tuum.* Vide humilitatem, vide devotionem. *Ancillam ſe dicit Domini, quæ mater eligitur; nec repentino exaltata promiſſo eſt. Simul ancillam dicendo, nullam ſibi prærogativam tantæ gratiæ vindicavit, quæ faceret, quod juberetur. Mitem enim humilemque parituram, humilitatem debuit etiam ipſa præferre.* Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. *Habes obſequium, vides votum.* Ecce ancilla Domini, *apparatus officii eſt*: Fiat mihi ſecundùm verbum tuum, *conceptus eſt voti.* Tunc obumbrante Virginem Altiſſimi virtute, Filii Dei conceptio in caſtiſſimo ejus utero peracta eſt, ipſo momento, quo diſceſſit Angelus ab ea, peracta legatione.

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 16.

39. 40. *Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum feſtinatione, in civitatem Iuda: & intravit in domum Zachariæ, & ſalutavit Eliſabeth.* Paucis poſt diebus, quos in tanti contemplatione myſterii, & gratiarum actione inſumpſit (ut credere par eſt) exurgens Maria, Spiritus ſancti impulſu feſtinanter profecta eſt in montanam Judææ regionem, quæ ab Emmaus, ſeu Nicopoli, paulatim ad montem uſque Oliveti conſurgit, & ad Auſtrum Jeroſolymorum versùs Hebron extenditur: in civitatem tribus Juda, quæ fortè erat ipſa Hebron, urbs Sacerdotalis. Ipſam porrò non curioſitas, ſed charitas impulit ad iter, ut Eliſabethæ congratularetur, eique prægnanti officium exhiberet. Statim atque ab Angelo didicit Eliſabetham concepiſſe, non quaſi incredula de oraculo, nec quaſi incerta de nuntio, nec quaſi dubitans de exemplo; ſed quaſi læta pro voto, religioſa pro officio, feſtina pro gaudio, in montana perrexit. Mariam quæ ante ſola in intimis penetralibus verſabatur, non à publico virginitatis pudor, non à ſtudio aſperitas montium, non ab officio prolixitas itineris retardavit. In montana virgo cum feſtinatione, virgo officii memor, injuriæ immemor, affectu urgente, non ſexu, relicta perrexit domo.

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 18.

40. *Et factum eſt, ut audivit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth.* Statim atque ſalutantis Mariæ verba audivit Eliſabeth, præ gaudio ſubſiliit infans in utero ejus, ita ut Mariæ ſalutatio cauſa fuerit exultationis Joannis. Exultavit autem ille non motu modoque naturali, ſed Spiritus ſancti illuſtratione & motione, quo eum ab utero matris ſuæ repletum iri Gabriel Archangelus prædixerat, Chriſtum, cujus Præcurſor futurus erat, in utero Mariæ Virginis præſentem agnoſcens, credens, adorans, & quaſi demonſtrare jam tunc incipiens. Non ſolùm ergo ſanctificatus eſt in utero Joannes, ſed à Chriſto ex matris Virginis utero operante Propheta inauguratus; Mariæ autem ſalutatione quaſi ſigno ſenſibili uſus eſt Chriſtus ad Spiritum ſanctum Joanni communicandum; Joannis verò exultatione ad eumdem Spiritum in Mariam refundendum. *Et repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth.* Hanc quidem exultationem non de fide, vel religione, vel qualicumque rationali cognitione veniſſe, S. Auguſtinus opinatus eſt; frequentioribus tamen Patrum ſuffragiis contraria vincit ſententia, quæ Joannem in utero Chriſtum agnoviſſe, rationis uſu & Spiritus ſancti illuſtratione raptim & tranſeuntis in modum donatum aſſerit. *Ipſe erat Chriſtus, quem Ioannes, cùm adhuc in ventre matris ſuæ eſſet, & ille in vulva Mariæ, Dominum cognoſcens, exultans ſalutabat,* (inquit S. Irenæus.) *Eliſabeth Prophetam portans, jam Domini ſui conſcium infantem, & inſuper Spiritu ſancto adimpleta* (inquit Tertullianus.) *Ut Maria locuta eſt verbum, quod Filius Dei in ventre matris ſuggeſſerat, exultavit infans in gaudio, & tunc primùm Præcurſorem ſuum Prophetam fecit Ieſus... Sancta erat Anima beati Ioannis, & adhuc in matris utero clauſa, venturaque in mundum, quaſi per experientiæ ſenſum ſciebat, quæ Iſrael ignorabat. Vnde exilivit in gaudio. Senſerat enim veniſſe Dominum ſuum,*

S. Iren. l. 3. c. 18.

Tert. l. de Carne Chriſti, c. 21.

Orig. h. 7. in Luc.

suum, ut sanctificaret servum suum, antequam de matris utero procederet. Vtinam mihi eveniat, ut ab infidelibus stultus dicar, qui talibus credidi! (inquit Origenes.)

S.Amb.l.2.in Luc.n.23.

Vocem prior Elisabeth audivit, sed Ioannes prior gratiam sensit: illa naturæ ordine audivit, iste exultavit ratione Mysterii: illa Mariæ, iste Domini sensit adventum..... Istæ gratiam loquuntur, illi intus operantur, pietatisque mysterium maternis adoriuntur profectibus; duplicique miraculo prophetant matres Spiritu parvulorum. Exultavit infans, repleta est mater. Non priùs mater repleta, quam filius: sed cùm filius esset repletus Spiritu sancto, replevit & matrem (ait Sanctus Ambrosius.) In eadem sententia fuere SS. Cyrillus Jerosolymit. Joan. Chrysost. Hieronymus, Petrus Chrysologus, Bernardus.

SS.Cyr.Jeros. Catech.3. Chrysost. h. de S. Joa. Bapt. Hier.Dial. adverf. Lucifer. Petr. Chrys. 184. Ber. ser.in Nativ. S.Joa. n.10.

Quod Sanctum Augustinum spectat, exultationem Joannis planè inusitatam & novam fuisse fatetur, quia in utero, & ad ejus adventum, quæ hominum Salvatorem fuerat paritura: ideòque hanc exultationem, & tamquam matri Domini redditam salutationem, sicut solent miracula fieri, factam esse *divinitùs in infante, non humanitùs ab infante;* communi tamen sententiæ non præjudicat. *Quamquam* (inquit) *etiamsi usque adeò est in illo puero accelleratus usus rationis & voluntatis, ut intra viscera materna jam posset agnoscere, credere, consentire, quod in aliis parvulis ætas expectatur, ut possint, etiam hoc in miraculis habendum divinæ potentiæ, non ad humanæ trahendum est exemplar naturæ.... Quocirca nec quod factum est in Ioanne, contemno, nec inde regulam quid sentiendum sit de parvulis, figo: imò id in illo propterea mirabiliter prædico, quia in aliis non invenio.*

S.Aug.ep.137 aliàs 57. ad Dardanum, Quæst.2. c.7.

42. *Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Prophetiæ Spiritu repleta Elisabeth, ipsa verba Angeli Mariam salutantis usurpat, ut ab eodem Deo motam appareat. *Novit sermonem suum Spiritus sanctus, nec umquam obliviscitur. Et Prophetia non solùm rerum completur miraculis, sed etiam proprietate verborum.* Ideò autem Maria præ omnibus mulieribus benedicta est, quia fructus ventris ejus Jesus Christus Deus est benedictus in sæcula: in quo Mariam singulari & excellenti modo, & nos omnes Pater æternus *Benedixit omni benedictione spirituali in cœlestibus, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate.*

S.Amb.l.2.in Luc.n.24.

Ephes.1.3.

43. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Dei ejusque Matris dignationem admiratur Elisabeth, Dei Filium in utero Mariæ Virginis incarnatum agnoscit & confitetur. *Vnde hoc mihi?* Unde mihi contigit tanta gratia, tantus honor, tanta felicitas? Non quasi ignorans dicit; scit enim, esse Spiritus sancti gratiam & operationem, ut Mater Prophetæ à Matre Domini ad profectum sui pignoris salutetur: sed quasi non humani hoc meriti, sed divinæ gratiæ munus esse cognoscat, dicit: *Vnde hoc mihi?* Hoc est, Quantum bonum mihi accidit, ut Mater Domini mei veniat ad me? Non cognosco meum. *Vnde hoc mihi?* Qua justitia, quibus factis, pro quibus meritis? Miraculum sentio, cognosco Mysterium.

44. *Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Ut primùm ad aures meas pervenit vox salutationis tuæ, infans quem in utero gesto, præ gaudio vehementi subsiliit. Hoc signo cognovit Elisabeth, Spiritu sancto revelante, Mariam esse Matrem Domini, & in castissimis visceribus suis Filium Dei concepisse, cujus suus infans Præcursor erat futurus.

S.Aug.ep.187 aliàs 57. ad Dardan. c.7.

45. *Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur quæ dicta sunt tibi à Domino.* O te felicem, quæ credidisti rebus humanę rationis comprehensionem excedentibus! ò te beatam, siquidem perficientur, quę tibi ab Angelo, Dei nomine, nuntiata & promissa sunt! Hæc Elisabethæ verba eam de præterito, præsenti, atque futuro, per Prophetiæ spiritum vaticinatam fuisse demonstrant, quæ Mariam Virginem & promissionibus Angeli credidisse cognovit; & Matrem Domini nominans, quòd Redemptorem humani generis in utero portaret, intellexit; & cùm omnia perficienda prædiceret, quid etiam de futuro sequeretur, aspexit.

S.Gr. h.1. in Ezech.p.1140.

46. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.* Maria Virgo Spiritu sancto afflata, carmen istud propheticum edidit, quod primum Novi Testamenti Canticum est. Ex intimi, inquit, pectoris affectu, totis animi viribus Dei magnitudinem laudo; illi pro immenso, quod mihi contulit, beneficio immortales gratias ago.

47. *Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.* Non in me ipsa, sed in Domino gloriabor, meumque Salvatorem summa cum exultatione laudabit anima mea. Uni enim illius misericordiæ & gratiæ, non meis meritis acceptam fero, quam consecuta sum, dignitatem & felicitatem.

48. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Quia parvitatem, sive humilem indignamque personam & vilem abjectamque conditionem ancillæ suæ propitius respexit, meque favore incomparabili prosecutus est: deinceps me beatam prædicabunt omnium ętatum & sæculorum fideles.

Euthymius & Theoph. in hunc loc.

49. 50. *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus: Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Mirabilia in me operatus est Omnipotens, cujus nomen sanctum est & adorandum, præstando, ut Filium ejus unigenitum sancti Spiritus operatione conciperem, ut mater fierem ac virgo permanerem. Id non solùm omnipotentiæ ejus miraculum, sed & misericordiæ infinitæ summum beneficium, quam in omnes cultores fideleśque divinæ suæ Majestatis servos per omnes ætates exercet, ut in Psalmis scriptum est: *Misericordia Domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum.*

Ps.102.17.

51. *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.* Exerto brachio potentiam suam ostendit. Humano modo loquitur. Magna Dei efficacia per digitum, major per manum, maxima per brachium in Scripturis indicatur. Cogitationes & consilia hominum superborum Deus omnipotens dissipavit, ostenditque, quàm inania essent hæc vana, Sennacherib, Holofernis, Antiochi, aliorumque dejectione ac punitione, qui veram religionem, populumque Dei destruere & excidere moliti sunt. Confer hunc locum cum verbis Psal. 89.11. *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.* Et Psalm. 33.10. *Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum.*

Exod.15.16. Job 4.9. Ps.77.15.& 89.13.& 98.1. Isai.40.10. & 62.8.

52. *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.* Reges ac Principes, quorum potentiam populi verentur, superbiæ merito è solio deturbat, & in eorum locum humilis sortis, & modesti mitisque animi homines evehit; quod Saulis & Davidis exemplo comprobatum. Confer cum verbis Psalmi 112. 6. 7. 8. *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra? Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem. Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.* Et Ecclesiastici 10. *Sedes Ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.*

1.Reg.16. 1.Reg.6.25.

53. *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Pauperes locupletare, esurientes bonis implere potest ac solet Deus; & eos qui divites erant, à se dimittere vacuos, & ad inopiam redigere. Confer cum Psal. 33.11. *Divites eguerunt & esurierunt, inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono:* & cum verbis Annæ matris Samuelis 1. Reg. 2. 5. *Repleti priùs pro panibus se locaverunt, & famelici saturati sunt.*

54. *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ:* Israelitis servis suis subvenit, & sicut eos olim eduxit ex Ægypto, ita nunc Filio suo ad eorum «Dux fuisti in misericordia tua populo

quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum. Exod.15.13.

& totius generis humani redemptionem misso in mundum, porrecta misericorditer manu eduxit è tenebris ignorantiæ, ex umbra mortis, ex peccati servitute, in quibus tot sæculis jacebant. Misericordię suæ recordari dicitur Deus figurata locutione, cùm homines longis gravibusque malis oppressos, insigni beneficio sublevat. Confer cum verbis Psalmi 98. 3. *Recordatus est misericordiæ suæ & veritatis suæ domui Israel*: & 2. Paralip.6.42. *Domine Deus, ne averteris faciem Christi tui: memento misericordiarum David servi tui.*

Gen. c.12.13. c.15.3.c.17. 19.c.18.18. c. 22.18. c.26.4. c.28.14. Ps.131.11.

55. *Sicut locutus est ad Patres nostros, Abrabam & semini ejus in sæcula.* Fœdus sempiternum cum Abraham, Isaac & Jacob pepigit Deus, perpetuam illis & eorum posteris misericordiam promisit, in eo positam, quòd Christus ex eorum semine nasciturus esset. Fœdus illud sacratissimum cum Davide renovavit. Anni bis mille penè effluxerant à tempore promissionis Abrahamo patri credentium factę, cùm Christus venit in mundum. Tunc ostendit, se decreviſse revera Israelitas semper eximia quadam misericordia prosequi, & promissiones suas immutabiles ac irretractabiles esse, cùm Messiam ex ipsis nasci, & cum ipsis conversari voluit, & illis ante cæteras nationes verbum salutis, multis magnisque miraculis confirmatum, nuntiari. *Fidelis Deus in omnibus verbis suis, & verax*: nec *incredulitas* populorum *fidem Dei* umquam *evacuabit*..... *Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei.* Confer hunc locum cum Micheæ 7.19. 20. *Revertetur & miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham: quæ juraſti Patribus nostris à diebus antiquis.*

Ps.144.13. Rom.3.3.4. & c.11.29.

S.Amb.l.2. in Luc.

56. *Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reversa est in domum suam.* Non solùm officii causa tandiù apud Elisabetham mansit, sed ut Joannes, præsente Domino, quem olim demonstraturus erat, novis gratiæ proficeret incrementis. Mansit autem cum illa quasi mensibus tribus, ante partum ejus discedens, nono scilicet nondum expleto mense, quod Euthymius & Theophylactus ex Euangelista colligunt, nativitatem & circumcisionem Joannis post Mariæ discessum referente. Quamquam recentiores quidam respondeant, Lucam hæc verba interjeciſse, *Et reversa est in domum suam*, ut historiam Visitationis Mariæ absolveret: neque Beatæ Virginis charitatem permisisse putent, ut cognatam periculo proximam desereret. In re obscura silere malim, quàm sententiam dicere. Quod nos ignorare Deus voluit, haud curiosiùs inquirendum est.

57. 58. *Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium*, à Deo promissum. *Et audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa;* magnam erga illam misericordiam exercuit, ingens ei beneficium præstitit ablato sterilitatis opprobrio, datoque filio effœta jam ætate: *& congratulabantur ei.*

Gen.17.12.

59. 60. *Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater ejus, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes.* Die octavo, qui circumcisioni infantium masculorum Lege præstitutus erat, cognati & amici Zachariæ in domum ejus venerunt, ut huic ceremoniæ interessent, quam in ipsa domo celebratam ostendit puerperæ præsentia. Qui autem aderant, puero Zachariæ nomen paternum imponendum, honoris solatiique causa, suggerebant: Mater verò, docente Spiritu sancto, Joannem vocandum declaravit.

61. 62. *Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.* Quamvis olim ab aliquo eventu nomina imponerentur infantibus; ea tamen ætate consuetum erat parentum, vel cognatorum nominibus illos vocare. *Innuebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum.* Zachariam patrem ejus utpotè surdum ac mutum nutibus & signis rogabant, ut ortam de filii nomine controversiam dirimeret, declarando, quomodo illum vocari vellet.

63. *Et postulans pugillarem, scripsit, dicens: Ioannes est nomen ejus.* Cùm loqui non posset, codicillum seu tabellam postulans, scripsit in hæc verba: *Ioannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi.* Qua de re Tertullianus: *Manibus suis* (inquit) *à corde dictat, & nomen filii sine ore pronuntiat: loquitur in stylo, auditur in cera manus omni sono clarior.* Hinc innotuit, Matri non nomen alicujus displicuisse degeneris; sed id sancto infusum Spiritu, quod ante Zachariæ fuerat prænuntiatum. Et quidem ille mutus intimare vocabulum filii nequivit uxori: sed per Prophetiam didicit Elisabeth, quod non didicerat à Marito. *Ioannes est nomen ejus.* Hoc est, Non nos ei nomen imponimus, qui jam à Deo nomen accepit. Habet vocabulum suum, quod agnovimus, non quod elegimus.

Tert. l. de Idololat.c.13. S.Amb.l.2. in Luc. n. 31.

64. *Apertum est autem illicò os ejus, & lingua ejus:* Restitutus ei miraculo vocis usus, & lingua ejus *quam vinxerat incredulitas, fides solvit: Et loquebatur benedicens Deum*, id est, gratias agens, non ob privata tantùm beneficia, scilicet ob divinas revelationes, redditam vocem, acceptum filium; sed ob publica longèque sublimiora, ob impleta scilicet promissa Patribus facta, ob Filii Dei incarnationem, & redemptionem Israel, totiusque mundi, per Christum proximè futuram.

S. Ambr.l.2. in Luc. n.32.

65. *Et factus est timor super omnes vicinos eorum.* Magnam religionem ac reverentiam omnium vicinorum animis tam admirabiles eventus ingenerabant: *Et super omnia montana Iudæa divulgabantur omnia verba hæc:* id est, res omnes quæ in Joannis conceptu ortuque contigerant.

66. *Et posuerunt omnes, qui audierant, in corde suo, dicentes: Quis putas puer iste erit? Etenim manus Dei erat cum illo.* Et omnes qui audiverant vulgante fama, conservabant corde, cogitantes, quid hæc signa portenderent. Quis, inquiebant, & quantus vir futurus est iste puer, cujus conceptus & ortus tantis miraculis factus est celeber? Hæc autem non fortuna vel casu, sed Dei singulari providentia & virtute gerebantur. *Etenim* (ait Euangelista) *Manus Dei erat cum illo.* Manus Dei, potentia Dei. Suam in Joanne potentiam, tam insignibus miraculis, Dominus declarabat.

67. *Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto, & prophetavit, dicens:* Prophetiæ lumine, quod Spiritus sancti donum est, illustratus ac impletus, in has voces erupit:

68. *Benedictus Dominus Deus Israel; quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ.* Laudetur & prędicetur tanquam omni gloria dignus, Dominus Deus Israel, omnium quidem Dominus, sed Israelis præcipuè, ac piorum omnium à quibus colitur. Tunc temporis autem soli Israelitæ verum Deum colebant, cęteris Gentibus in tenebris Idololatriæ versantibus. Unde verus Deus, vocabatur *Deus Israel*, qua notione distinguebatur ab Idolis, à Diis gentium, de quibus scriptum est: *Omnes Dii gentium dæmonia.* Deus etiam Israel singulari ratione dicitur ob fœdus cum Abraham & semine ejus initum, & Mosis tempore renovatum. Unde Israel *Populus Dei* semper est appellatus.

Quia visitavit, non ut judex, sed ut Salvator; non ut puniat, sed ut beneficiis & gratiis cumulet; non per Prophetas, aut Angelos tantùm, sed per seipsum, carne indutus, homo factus; *Plebem suam*, longa infirmitate tabescentem, venditam sub peccato, sub jugo diaboli captivam, ut eam redimat; non vi, ut olim ex Ægypto; non cum bona hostium gratia, ut olim ex Babylone; sed justo & superabundante pretio, sanguine scilicet suo, pretio infinito, persoluto Deo Patri. Redemptionem autem factam prædicat, non quòd perfecta jam esset redemptio, quæ nonnisi morte ac resurrectione Christi consummanda erat, sed quòd inchoata esset adventu Redemptoris: & quòd more Prophetarum res proximè futura quasi præterita enuntietur propter certitudinem Prophetiæ. Dicitur autem venisse Christus ad redemptionem

nem plebis suæ Israel, quia licèt redemptionem semetipsum dederit pro omnibus gentibus, primùm tamen venit, ut redimeret plebem suam Israel, ex qua nasci, & apud quam conversari, prædicare Euangelium suum, illudque innumeris miraculis confirmare dignatus est. Quamobrem *Non se missum* ait, *nisi ad oves quæ perierant domus Israel*. Et Samaritanæ mulieri ait: *Vos adoratis, quod nescitis: nos adoramus, quod scimus, quia salus ex Iudæis est.*

Matth.15. 14. Joan.4.22.

Act.13.26.32.

Hinc S. Paulus: *Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis hujus missum est ... Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est: quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Iesum.* Et alibi: *Israelitæ, quorum adoptio est filiorum; & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa: quorum patres, & ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.*

Rom.9.4.

Act.13.46. Et rursus: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus.*

69. *Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui*, Cornu Hebraico loquendi more potentiam, aliàs etiam regnum significat: (*Daniel* 7.20. *& seq. & c.*8.21. *& Zach.*1.18.19.) Sensus igitur horum verborum est: Deus erexit nobis potentem Salvatorem in familia David servi sui, cujus regnum spirituali modo in Jerusalem renovabit. Confer cum verbis Annæ matris Samuelis: *Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium Regi suo, & sublimabit cornu Christi sui*: & Ps.131. 17. *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo.*

1.Reg.2.10.

70. *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum ejus.* Sicut prædixit & promisit per os sanctorum suorum Prophetarum, qui ab antiquis temporibus fuerunt. Confer cum Lucæ 24. 27. ubi de apparitione Jesu redivivi & glorioſi duobus Discipulis Emmauntem euntibus sermonem faciens Euangelista noster, ait: *Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant.*

71. *Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Potentem Salvatorem nobis dedit Deus, ut nos, quemadmodum promiserat, ex inimicis nostris liberaret, non carnalibus, sed spiritualibus, quorum illi, à quibus temporaliter oppressi olim fumus, & nunc opprimimur, typi sunt.

72.73.74.75. *Ad faciendam misericordiam cum Patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti: jusjurandum quod juravit ad Abraham Patrem nostrum daturum se nobis: ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi, in sanctitate & justitia coram ipso omnibus diebus nostris.* Potentem Salvatorem nobis suscitans Deus, misericordiam suam Patribus nostris per gratiam & fidem Christi salvatis, & eorum filiis per eamdem gratiam, & fidem salvandis exhibuit: & se memorem esse demonstravit fœderis sancti cum Abraham initi, & jurejurando firmati, ut ex potestate inimicorum nostrorum, peccati scilicet, mundi, carnis, diaboli, per Christi gratiam & passionis ejus ac mortis virtutem liberati, Deo serviamus sine timore, hostium salutis nostræ debilitatis fractisque viribus per cornu salutare, seu potentem illum, quem celebro, & fide in utero Virginis Matris intueor, Salvatorem. Per hunc (inquam) fiet, ut Deo in sanctitate & justitia, non Judaica, legali, & externa tantùm; sed spirituali, vera, sincera, interiore serviamus: ipsum unum præ oculis habentes, idque perseveranter, ad finem usque vitæ nostræ. Confer cum verbis S. Petri Act.3.22. & seq. *Moyses quidem dixit: Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tamquam me: ipsum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis. Erit autem: Omnis anima quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe. Et omnes Prophetæ à Samuel & deinceps, qui locuti sunt, annuntiaverùt dies istos. Vos estis filii Prophetarum, & testamenti, quod disposuit Deus ad Patres nostros, dicens ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ. Vobis primùm Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: ut convertat se unusquisque à nequitia sua.*

Act.15.11.

Deut.28.16.

Gen.17.

76.77. *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis; præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus: Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum.* Hucusque de Christo, nunc de Joanne filio suo recèns nato vaticinatur Zacharias, per elegantem apostrophem (qua figura & res non intelligentes, imò & inanimes interdum compellantur) conversa oratione. *Et tu puer* eris aliquando *Propheta Altissimi*; præibis enim ante Christum *Dominum*, jam in carne præsentem, quam propter nos assumere dignatus est, ut pares vias ejus, prædicando populo pœnitentiam, & scientiam salutis illi dando, cùm illos docebis Jesum Christum, seu Messiam à Deo promissum, ab illis expectatum, esse, verumque Salvatorem, & *Agnum Dei, qui tollit peccata mundi*: sic proderit illis scientia salutis ad *remissionem peccatorum eorum* virtute Sanguinis Christi consequendam. In hunc sensum Apostolus ait: *Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in Regnum Filii dilectionis suæ: in quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remissionem peccatorum.*

Joan.1. 29.

Col.1. 12. 13.

78.79. *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto.* Remissionem peccatorum ad intimam Dei misericordiam refert, qua Christus Sol justitiæ oriens ex alto, nempè ex sinu Patris æterni, ad nos visitandos venit. *Illuminare his, qui in tenebris & in umbra mortis sedent*: Ut illuminaret homines in summis ignorantiæ tenebris, & horrendo peccati statu, quod mors est animæ, & mortis æternæ quasi vestibulum, jacentes. *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis*: Ut affectus actusque nostros dirigat in viam veritatis & justitiæ, qua tenditur & pervenitur ad pacem æternæ beatitudinis. Confer cum Zach.6.12. *Ecce vir Oriens nomen ejus*: Malach.4.21. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ, & sanitas in pennis ejus*: Isaiæ 9. 2. *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.*

80. *Puer autem crescebat* corpore & ætate, *& confortabatur Spiritu*, sapientia & virtute proficiebat, Spiritu sancto animum ejus roborante; & postquam à parentibus est educatus, secessit in deserta, ibique austeram vitam duxit, ut dignus pœnitentiæ prædicator, Christique præco fieret, seque ad tantum ministerium, sub unius Dei oculis, procul ab hominum consortio, disponeret, *usque in diem ostensionis suæ ad Israel:* id est, donec veniret tempus, quo, Spiritu sancto impellente, prodiret in publicum, suumque ministerium palam obiret, pœnitentiam Israeli prædicans, & Christum annuntians.

S.Paulinus Carm.5.

In desertis nutritum & educatum à Matre, quæ vitandæ persecutionis Herodianæ in infantes causa eò fugerat, Patrum nonnulli, quorum auctoritas reverenda, scripsere.

S.Petr. Alex. c.13. S.Hier. Dial. adv. Lucifer. c.3.p.138. S.Joan. Chr. H.31.in Mat.

Sen-

Senſus Moralis.

I. *QVoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ ſunt, rerum; ſicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis.* Nihil iis, quæ in Euangelio narrantur, credibilius; cùm à diverſis ſcriptoribus, nullo patrocinio humano, nullo Principum aut Magnatum favore fultis, nulla ingenii aut ſcientiæ ſæcularis claritate celebribus, nulla ſpe mercedis, aut præmii temporalis, nulla cupiditate, nulla ambitione ductis, diverſis temporibus ac locis ſcripta ſint; cùm Judæi Euangelio maximè reniterentur, è quibus tamen contrarium ſcribere nemo auſus eſt, atrociſſima perſecutione in Chriſtianum nomen graſſante. Quæ autem S. Euangeliſtæ ſcripſerunt, aut viderunt ipſi, aut ab oculatis teſtibus acceperunt: eorumque veritas innumeris confirmata miraculis, toto terrarum orbe prædicantibus Apoſtolis, & Apoſtolicis Viris, agnita & recepta eſt: *Teſtimonia tua, Domine, credibilia facta ſunt nimis.* Eòque majori digna ſunt fide, quò id *quod Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, redditum atque completum in Euangelio demonſtratur.*

Pſ. 92. 5.

S. Aug. lib. de Conſenſu in Euang. c. 1.

Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Et nos Jeſum ſpiritualibus oculis videmus, auribus cordis audimus, cùm Euangelio credimus. Sed videre & audire non ſufficit, niſi Apoſtolorum exemplo miniſtri ſimus Verbi, id eſt, Chriſto ſerviamus, quia *Non auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur ... Eſtote ergo factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos.* Gemina virtus eſt in homine perfecto, intentio & actio. Utramque virtutem Apoſtolis S. Lucas tribuit: *Qui ab initio viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis.* Intentio ad viſionem: miniſterium ad actionem pertinet. Finis intentionis eſt actio: principium actionis, intentio. Utriuſque virtutis plenitudo quærenda eſt, ne aut inanis ſit actio ſine recta intentione, aut inanis intentio ſine bono opere.

Rom. 2. 13. Jac. 1. 22.

S. Amb. l. 2. in Luc.

S. Amb. n. 11.

2. *Viſum eſt & mihi aſſecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile.* Theophilus, quem Deus diligit, & qui diligit Deum. Si Deum diligis, ad te ſcriptum eſt Euangelium: ſi ad te ſcriptum eſt, ſuſcipe munus Euangeliſtæ: pignus amici in penetralibus animi diligenter aſſerva: *Bonum depoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum, qui habitat in nobis*: frequenter inſpice, lege, meditare. *Fides pignori prima debetur: fidem ſequitur diligentia; ne commiſſa tibi pignora, aut ærugo, aut tinea conſumat ....* Euangelium in animo tuo conſumit tinea, ſi quod benè egeris, malè credas. Tinea hæreticus eſt. Scindit veſtimentum, qui ſeparat à Deo Verbum, ut Socinus. Scindit veſtimentum, qui res à Deo revelatas in Scriptura ſacra, vel Traditione, quæ prior Scriptura eſt, & ad diſcretionem canonicarum & verarum Scripturarum à falſis neceſſaria, & ab Eccleſia Catholica propoſitas dividit, quod vult credens, quod non vult rejiciens, ut Lutherus & Calvinus: *Qui enim in Euangelio, quod vultis creditis, quod non vultis non creditis, vobis potiùs, quàm Euangelio creditis* (inquit S. Auguſtinus.) Euangelium in animo tuo conſumit ærugo, cùm ſæcularium ſordibus cupiditatum animæ puritas infuſcatur, fides decoloratur. Ærugo mentis eſt rei cupiditas familiaris: ærugo mentis incuria eſt: ærugo mentis eſt ambitio dignitatum.

2. Tim. 1. 14.

5. *Fuit in diebus Herodis, Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias ... & uxor illius de filiabus Aaron.* S. Joannis nobilitatem non parentum divitiæ, non ſæcularis poteſtas, ſed illorum pietas commendat, avorumque Deo conſecratorum longa ſeries. Nobilitas inanis ſine pietate. Primi nobiles, *filii Dei* appellati. Noſtræ electionis non eſt, ut nobiles naſcamur. At ex Deo renati per baptiſmum, nobiles ſumus, ſi volumus; ſiquidem *magna nobis & pretioſa promiſſa donavit, ut per hæc efficiamur divinæ conſortes naturæ ... Ut filii Dei nominemur & ſimus.* Joannes Sacerdotali genere paterno & materno progenitus. Et Chriſtiani omnes, licèt conjugati, commune quoddam Sacerdotium habent: *Regale Sacerdotium, gens ſancta.* Hinc Apoc. 1. de Jeſu Chriſto dicitur: *Lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo; & fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo & Patri ſuo.* Cor igitur noſtrum Deo ſit conſecratum, animum à rebus temporalibus abſtrahamus, caſtitatem colamus, legem Dei fideliter obſervemus, in oratione ſimus aſſidui, omnibus religionis officiis dediti, in ſancto ſacrificio ferventes: Offeramus *ſpirituales hoſtias Deo, acceptabiles per Jeſum Chriſtum.*

1. Joan. 3. 1. 1. Petri 2. 5. 2. Petri 2.

6. *Erant autem juſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela.* Non omnis, qui juſtus eſt ante homines, pariter juſtus eſt apud Deum. Aliter enim vident homines, aliter Deus: homines faciem, Deus cor intuetur: & ideò fieri poteſt, ut aliquis affectata bonitate juſtus nobis videatur, tametſi juſtus coram Deo non ſit, ſi juſtitia non ex mentis ſimplicitate formetur, ſed adulatione ſimuletur. Soli Deo notus eſt, *qui abſconditus eſt cordis homo.* Perfecta igitur laus eſt, in conſpectu Dei *juſtum eſſe.* Solus ille juſtus, qui ab eo probatur, qui falli non poteſt, & qui idem eſt arbiter mentis & facti. Vera autem juſtitia in obſervantia omnium mandatorum Dei per charitatem poſita eſt: *Incedentes in omnibus mandatis.* In via mandatorum Dei ſemper incedere & proficere, numquam ſtare & quieſcere debemus, quamdiù in hac vita ſumus. Juſti verò non ſumus, ſi in aliquibus tantùm, non in omnibus Domini mandatis incedamus. *Quicumque enim totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quod ſi non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor legis.* Sed & providendum eſt ad plenitudinem juſtitiæ, ne ulli demus juſtè de nobis conquerendi occaſionem: *Providentes bona, non tantùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus*: Hoc eſt, *incedere ſine querela.* Nulla enim querela eſt, ubi & mentis bonitas concordat, & facti. Et plerumque juſtitia durior hominum querelam excitat (inquit S. Ambroſius.)

1. Petri 3. 4. Jac. 2. 10. 11. Rom. 12. 17.

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 17.

8. 9. 10. *Factum eſt autem, cum Sacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante Deum, ſecundùm conſuetudinem Sacerdotii, ſorte exiit, ut incenſum poneret, ingreſſus in Templum Domini: & omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi.* Sacerdotes Chriſti omnes functiones Eccleſiaſticas obeant tamquam Deo præſente, cum reverentia & fervore charitatis, à ſæcularibus negotiis, mundi vanitatibus, inſaniis falſis, & voluptatibus alieni, in Templo aſſidui, non per vices, ſed omnibus vitæ ſuæ diebus Deo miniſtrent, orationi vacent, Chriſti bonum odorem virtutum ſuarum fragrantia ubique diffundant, ordinem & conſuetudinem, rituſque Eccleſiæ religioſè ſervent, ne perturbato ordine pax Eccleſiæ turbetur. Puriores verò, devotiores, ferventiores ſe ſiſtant coram Domino, cùm ad ejus Altare accedunt, non incenſum dumtaxat, aut victimas legales oblaturi, ſed Corpus, & Sanguinem Chriſti Jeſu, cujus Sacrificii vetera illa typi erant. Sed & Laici fideles adſint horæ incenſi, divino interſint Sacrificio & Officiis Eccleſiæ, preces ſuas Sacerdotum orationibus, intentionem ſuam eorum intentioni adjungant, Chriſtum ſimul offerant Deo Patri victimam propitiationis pro ſuis peccatis; ſtent in ordine ſuo, qua par eſt reverentia & humilitate; non intra cancellos Altaris, imò nec in Choro, ſed extra, ſecundùm ſacros Canones & Eccleſiæ diſciplinam: *Et omnis multitudo populi erat foris orans hora incenſi.* Angelos ibi adeſſe tempore incruenti Sacrificii venerabundos, certiſſimum eſt, illoſque illuminati fidelis cordis oculi intuentur. *Angelos à*

1. Petri 1. 4.

S. Amb. l. 1. in Luc.

Za-

Zacharia *videtur in Templo, quia veri Sacerdotis jam nuntiabatur adventus; & cœleste sacrificium parabatur, in quo Angeli ministrarent... Apparuit Angelus, & nunc præsto est, sed non videtur; neque etiam in potestate nostra est videre, sed in potestate illius apparere. Tamen, etsi potestas non est videndi, est gratia promerendi, ut videre possimus... Non dubites adsistere Angelum, quando Christus adsistit, quando Christus immolatur.*

13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & uxor tua Elisabeth pariet tibi filium.* Oraverant olim Zacharias & Elisabeth, ut filium à Deo obtinerent, nec tamen exauditi videbantur. Verùm Angelus certiorem facit Zachariam, quòd non solùm præsens ejus oratio pro salute Israelis; sed & ea quam olim fuderat ad filium impetrandum, exaudita sit. Non diffidat itaque Christianus, non turbetur, cùm aliquid petit à Deo in orane, quod statim non impetrat: Multa enim negari videntur, quæ ut congruo dentur tempore, differuntur. Sed & sæpè non exaudimur, quia petimus, quod nobis non expedit: *Deus meus, clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.* Id est, *Non exaudies ad temporalia, ut intelligam à te desideranda sempiterna. Non ergo relinquit Deus, & cum videtur relinquere, tollit quod malè desideraſti, & docet, quid debeas benè desiderare.* Deus non exaudit ad voluntatem, sed ad sanitatem. Christianus fideliter Deo serviens, multa deprecatur secundùm sæculum, & non exauditur; ad vitam autem æternam semper exauditur. Quis enim sanitatem non petat, cùm ægrotat? Et tamen fortè adhuc ei ægrotare utile est. Petit alter filios, cui fortè orbitas utilior est ad salutem. *At verò cùm petis, ut det tibi vitam æternam Deus, securus esto, accipies, si modò non accipis. Exaudiris, & nescis: quod petis agitur, etsi nescis, in quo agitur. In radice res est, non dum in fructu.*

Pſ.141. S.Aug. En. in hunc Pſ.

S.Aug. En. in Pſ. 59.

S.Amb.l.1.in Luc.n.30.

Vxor tua Elisabeth pariet tibi filium. Deo gratias agant parentes non minùs pro ortu, quàm pro meritis filiorum; non enim mediocre munus est Dei, dare liberos propagatores generis, successionis hæredes. Divinum munus fœcunditas est parentis. Agant itaque patres gratias, quia generaverunt: filii quia generati sunt: matres quia conjugii præmiis honorantur. Filios educent in disciplina & timore Domini.

S.Ambr.

14. 15. *Et multi in nativitate ejus gaudebunt; & erit magnus coram Domino.* In Sanctorum natali gaudendum: *Sanctus enim non solùm parentum gratia, sed etiam salus est plurimorum:* sed gaudendum, non lætitia sæculari, sed gaudio spirituali, qui Spiritus sancti fructus est cum charitate conjunctus. Gaudendum in Domino, non cum mundo, non in comessationibus & compotationibus, non in ludis, non in spectaculis, sed in hymnis & canticis spiritualibus, quibus gratias agamus Deo, qui Sanctos donis cœlestibus cumulavit; & misericordiæ ejus auxilium ad illorum imitationem per eorum merita & intercessionem rogemus. Parvifaciamus sæcularem magnitudinem, ut Christiani desideriis indignam. Magnitudinem animi, virtutis, pietatis, charitatis, humilitatis, castitatis, pœnitentiæ, assequi cum Dei gratia contendamus, ut magni simus coram Domino. Sic enim magnus S. Joannes, non quòd fines alicujus propagaverit imperii; non quòd triumphos aliquos bellici certaminis adoreis præoptaverit; sed quòd in deserto prædicans, delicias hominum, corporisque lasciviam magna animi virtute depresserit. Parvulus ergo in sæculo, magnus in spiritu. Hanc solam, quæ coram Domino vera est, magnitudinem Angeli annuntiant & commendant. Joannes magnus coram Domino pœnitentia, Spiritus sancti plenitudine, zelo pro gloria Dei & Filii ejus Jesu Christi, fidelitate, & magnanimitate, qua vitia reprehendit Herodis, Pharisæorum, Judæorum omnium, ac indefessam dat operam, ut Patriarcharum Spiritus in filiis reviviscat, ut via Domini in omnium cordibus præparetur.

S.Amb.l.1.in Luc.n.32.

V. Beda in c.1. S. Luc.

18. *Et dixit Zacharias ad Angelum: Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis.* Zacharias Sacerdotii Judæorum, Elisabeth Legis typus est; quæ Sacerdotum doctrinis exercita, quasi auxilio virili fulta, spiritales Deo filios gignere debebat, sed quasi ob sterilitatis injuriam minimè valebat. Quamvis enim multi & ante Legem, & in Lege perfectissimæ vitæ fuerint: tamen neminem ad perfectum adduxit Lex, quæ regnum cœlorum reserare nisi Christo præcedente, non potuit. *Zacharias & Elisabeth erant justi ambo ante Deum:* Ita bona est Lex, & mandatum sanctum, & justum, & bonum; ita etiam Sacerdotium legale pro dispensatione temporis illius sanctum, bonum, & justum est. Ambo processerant in diebus suis. Nam Legis quasi adolescentia, vel juventus, Mosaicis temporibus, & deinceps afflo-ruit: eam verò, imminente Salvatoris adventu, senectus incurvavit, quando & Sacerdotii ordo per ambitionem & contentiones Pontificum confusus, & ipsa Lex per Pharisæorum traditiones discissa, minùs apta ad gignendum Deo filios effecta est. Senescente Lege, natus est Joannes; orta est gratia, sine qua homines in Christum credere, illumque suscipere non poterant, neque justitiam Legis implere. *Lex data est, ut gratia quæreretur: gratia data est, ut Lex impleretur. Neque enim suo vitio non implebatur Lex, sed vitio prudentiæ carnis: quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit.* Nam *Quod impossibile erat Legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio Legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm Spiritum.*

S.Aug. lib. de Spir. & Litt. c.19.

Rom.8.3.

20. *Et ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem quo hæc fiant, pro eo, quod non credidisti verbis meis.* Si ob veniale diffidentiæ peccatum Zachariam hominem justum, amicumque suum, tam graviter castigat Deus; quàm gravibus pœnis plectet eos, qui gravia lethaliaque peccata committunt? *Si in viridi ligno* hæc fiunt, *in arido quid fiet?* Hinc cogites, peccatum impunitum permanere non posse. Puniendum est, aut à Deo vindicante, aut ab homine pœnitente: *Præveni illum: non vis, ut ipse puniat; tu puni. Tu agnosce, ut ille ignoscat. Differi manum à peccatis tuis, tu noli differre.* Cùm verò temporalibus flagellis peccata tua castigat, ne obmurmures; cum reverentia, humilitate & patientia suscipe flagellum Patris, ideò corripientis & emendantis, quia diligentis. Divinam ejus manum adorando osculare, ora ut hìc urat, hìc secet, hìc non parcat, ut in æternum parcat. Pater filios suos ob minimas culpas corripit & emendat, in illos exercet severitatem, quibus parat hæreditatem: extraneos verò & à familia sua penitùs alienos negligit ac relinquit. Ne dicas ergo: *Peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.* Time, ne ab ejus familia, ne ab electorum ejus grege alienus sis, qui te dimittit desideriis cordis tui, & in præsenti non punit, ut sine fine in futuro sæculo puniat. *Dominus vindicans vindicabit*, reprobos, qui dies suos in bonis duxerunt, *congregans quasi gregem ad victimam, & sanctificans eos in die occisionis.* Hinc Scriptor sacer libri 2. Machabæorum, cap. 6. *Multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultionem abhibere, magni beneficii est indicium. Non enim sicut in aliis nationibus Dominus patienter exspectat, ut eas, cùm judicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod numquam quidem à nobis misericordiam suam amovet: corripiens verò in adversis populum suum, non derelinquit.* Imò consolatur & fovet, flagellorum tempus contrahens, ipsisque beneficia & gratias permiscens, cùm pio & filiali animo tolerantur; ut hìc in Zacharia factum videmus, qui post novem mensium surditatem, & silentium, erepto linguæ usu, seu loquendi facultate, ab Angelo Dei Legato impositum, simul filium cœlestibus donis insignem, auditum, linguæ usum, prophetiam à Deo accepit, & domestici publicique gaudii, ob talis ac tanti filii ortum, degustavit suavitatem.

Luc.23.31. S.Aug. En. in Pſ.44.

Eccli.5.4.

Ier.11.

22. *Egres-*

22. *Egreſſus autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt, quòd viſionem vidiſſet in templo. Et ipſe erat innuens illis, & permanſit mutus.* Zacharias Populi Judaici typus, ex quo jam ſene Chriſtus natus eſt ſecundùm carnem. Mutus erat tunc temporis, cùm Prophetas ampliùs non haberet: *Lex* enim *& Prophetæ uſque ad Ioannem*: ſignis dumtaxat ſacrificiorum, aliarumque figurarum de Chriſto loquebatur: *Ceſſatio ſacrorum, & ſilentium Prophetarum, taciturnitas Prophetæ, & taciturnitas Sacerdotis eſt.* Ecce, inquit Iſaias, *dominator Dominus exercituum auferet à Ieruſalem & à Iuda Iudicem & Prophetam, conſiliarium & ſapientem...* Verbum *in utero*, *Lex in ſilentio... Ab Angelo jubetur tacere Zacharias, ab Angelo vox premitur Iudæorum. Non enim humanæ, ſed divinæ hoc poteſtatis imperium eſt; ut non loquatur Deo, qui non credidit Chriſto...* Credamus ergo, ut loquamur. Credat Judæus, ut loqui poſſit. Loquamur in Spiritu myſteria, intelligamus rationem ſacrificiorum veterum, ænigmata Prophetarum: *Mutus eſt, qui non intelligit Legem: mutus eſt, qui non intelligit divinarum ſeriem Scripturarum. Vox enim noſtra fides eſt.*

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 42.

Iſa. 3. 1.

23. *Et factum eſt, ut impleti ſunt dies officii ejus, abiit in domum ſuam.* Viſione licèt Angelica, & filii promiſſione recreatus, ſurditate licèt vociſque privatione à Deo afflictus, è templo non receſſit, in domum ſuam rediit, ut doceamur, nihil nos ab officio & Dei obſequio ſeparare debere, non proſperitatem, non adverſitatem, non rei familiaris reſpectum, &c.

Rom. 8. 35. 38. 39. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia?... Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei.*

26. *In menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in Civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph, de domo David, & nomen Virginis Maria.* Malus angelus noſtræ perditionis auctor fuit colloquendo cum Eva; ſanctus Angelus noſtræ reparationis nuntius fuit, colloquendo cum Virgine Maria. Diabolus ſua dumtaxat invidia impulſus, non mittente, ſed tantùm permittente Deo, Evam ſeduxit: ſanctus Angelus à Deo miſſus, qui ſolus reparationis noſtræ auctor eſſe potuit, hanc reparationem nunciavit. Angelum mitti decuit ad nuntiandam generis humani

Hebr. 1. redemptionem, ſiquidem Angeli ſunt *adminiſtratorii Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Angelum mitti decuit ad nuntiandam incarnationem Filii Dei, per quem Angelorum

Eph. 1. 10. ruinæ reſtaurandæ eſſent: *Propoſuit* Deus *in diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis & quæ in terra ſunt in ipſo.* Mitti decuit præ cæteris Gabrielem, cujus nomen ſignificat

V. Beda. fortitudinem Dei, ad illius Incarnationem nuntiandam, qui principatus & poteſtates, rectores tenebrarum debellaturus erat; de quo ſcriptum eſt: *Dominus*

Pſ. 23. *fortis & potens, Dominus potens in prælio: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.*

Iſa. 9. 1. Miſſus eſt in Civitatem Galilææ. Ex ea ſcilicet Provincia naſci voluit Chriſtus, in qua Judæi ſimul & Gentiles habitabant, quia populi utriuſque Salvator futurus erat, & propter utriuſque redemptionem veniebat. Civitati nomen Nazareth. Parvulam hanc & contemptam civitatem Chriſtus conceptu ſuo nobilem fecit, & ab ea Nazarenus appellari voluit; de qua

Joan. 1. Nathanael dixit: *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* In Judææ Metropoli crucifigi, in exiguis & obſcuris oppidulis concipi & naſci voluit, ut ſuperbiam hominum confunderet humilitatis Magiſter. Humilitatem ama, ut Chriſtum in anima tua concipias. In *Nazareth*, quod nomen *florem* ſignificat, eum concipi

Cant. 2. 1. conveniens fuit, qui ſponſam alloquens, ait: *Ego flos campi, & lilium convallium.* Flos campi, non hortorum: quia flores hortorum humana induſtria & diligentia coluntur & naſcuntur; flores autem camporum è terra oriuntur ſolo cœlo operante: ſic Chriſtus in Virginis utero ſolius Spiritus ſancti virtute conceptus eſt: *Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum.* Flos ille divinus eſt, de quo Propheta: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice ejus aſcendet.*

Pſ. 84.

Iſa. 11. 1.

Miſſus eſt ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph. Virgo hæc tam venerabilis, ut ſalutetur ab Angelo; tam humilis, ut deſponſata ſit fabro. Si non potes virginitatem humilis, imitare humilitatem Virginis. Laudabilis virtus virginitas, ſed magis neceſſaria humilitas. Illa conſulitur, iſta præciditur. De illa dicitur: *Qui poteſt capere, capiat:* De iſta dicitur: *Niſi efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Illa remuneratur, iſta exigitur. Potes denique ſine virginitate ſalvari; ſine humilitate non potes. Poteſt, inquam, placere humilitas, quæ virginitatem deplorat amiſſam; ſine humilitate autem nec virginitas Mariæ placuiſſet: *Et ſi placuit ex virginitate, & tamen ex humilitate concepit: & ut placeret virginitas, humilitas procul dubio fecit.* Si virginitatem in Maria non potes niſi mirari, ſtude humilitatem imitari, & ſufficit tibi. *Quòd ſi & virgo, & humilis es; quiſquis es, magnus es.* Miſſus eſt Angelus ad Virginem: *Quia ſemper eſt Angelis cognata virginitas. In carne præter carnem vivere, non terrena vita eſt, ſed cœleſtis. Eſſe angelum, felicitatis eſt; virginem eſſe, virtutis.*

S. Bern. H. 1. ſuper Miſſus.

S. Petrus Chryſ. ſer. 143.

Ad virginem deſponſatam Ioſeph. Virgo deſponſata eſt Eccleſiæ typus, quæ eſt immaculata & innupta: *Concepit nos virgo de Spiritu, parit nos virgo ſine gemitu.* Maria alii nupta, ab alio repleta, ſcilicet à Spiritu ſancto; quia *ſingulæ Eccleſiæ Spiritu quidem replentur & gratia, jungitur tamen ad ſpiritalis ſpeciem Sacerdotis.*

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 7.

28. *Et ingreſſus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena, Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.* In Actibus Apoſtolorum legimus & Stephanum plenum gratia, & Apoſtolos fuiſſe repletos Spiritu ſancto; ſed longè diſſimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitavit plenitudo divinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: nec illi conceperunt de Spiritu ſancto, quomodo Maria. In Apoſtolis, in Stephano, cæteriſque Sanctis fuit plenitudo ſufficientiæ, ut vocationis ſuæ officia dignè implerent: *Idoneos nos fecit miniſtros novi teſtamenti* (inquit Apoſtolus:) In Maria Virgine fuit plenitudo excellentiæ, quam ipſi Angelus gratulatur, quia Chriſto gratiæ auctori, de quo ſcriptum eſt: *Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt*, propinquiſſima fuit. In Chriſto eſt plenitudo redundantiæ: quia caput eſt gratiam in omnia membra corporis myſtici influens: *De cujus plenitudine omnes nos accepimus.*

S. Bern. H. 3. ſuper Miſſus.

1. Cor. 3. 6.

Ioan 1. S. Th. 3. p. qu. 27. ar. 5. 1. Ioan. 16.

Ave gratia plena. In hac voce oblatio eſt muneris, non ſimplex ſalutationis officium: *Ave plena gratia*, hoc eſt, Accipe gratiam. *Hæc eſt gratia quæ dedit cœlis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus diſciplinam. Hanc gratiam detulit Angelus, accepit Virgo ſalutem ſæculis redditura.* Ave gratia plena: *Quia ſingulis gratia ſe eſt largita per partes; Mariæ vero ſimul ſe totam dedit gratia plenitudo.*

S. Pet. Chryſ. ſer. 143.

Dominus tecum. Deus qui ubique æqualiter totus eſt per ſuam ſimplicem ſubſtantiam, aliter tamen eſt in rationalibus creaturis, quàm in cæteris; & aliter in bonis, quàm in malis eſt per efficaciam. Ita ſanè eſt in irrationalibus creaturis, ut tamen non capiatur ab ipſis: A rationalibus autem omnibus quidem capi poteſt per cognitionem, ſed à bonis tantùm capitur etiam per amorem. In ſolis ergo bonis ita eſt, ut etiam ſit cum ipſis propter concordiam voluntatis. Singulariter tamen eſt cum Maria, cum qua tanta ei conſenſio fuit, ut illius non ſolùm voluntatem, ſed etiam carnem ſibi conjungeret, ac de ſua Virgineſque ſubſtantia unus Chriſtus fieret: *Qui etſi nec totus de Deo, nec totus de Virgine, totus tamen Dei, & totus Virginis eſſet; nec duo filii, ſed unus utriuſque filius.*

S. Bern. H. 3. ſuper Miſſus.

Do-

Dominus tecum: *Pater tecum, qui Filium suum*
Ibid. *facit & tuum. Filius tecum, qui ad condendum in te*
mirabile sacramentum, miro modo & sibi referat geni-
tale secretum, & tibi servat virginale signaculum. Spi-
ritus sanctus tecum, qui cum Patre & Filio tuum sancti-
S. Pet. Chrys. *ficat uterum.*

Dominus tecum: *Præcessit nuntium suum Deus*; jam erat in Virgine, qui ad eam Angelum misit.

Ave gratia plena, Dominus tecum. Cum homine justò necesse est, ut novo modo sit Dominus, per gratiam prævenientem, adjuvantem, operantem, cooperantem, efficaciter & insuperabiliter moventem ad singulos actus bonos, ut divina impleat mandata, & ut in accepta gratia perseveret. Necesse est, ut custo-
Ps. 126. 1. diat dona sua in nobis; quia *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.*

Benedicta tu in mulieribus. Dei benedictio beneficentiam ejus & donorum collationem significat. Mundi Reges & Principes, etsi maximas dignitates ampliſſimaque munera subditis suis, vel amicis conferre possint; illos tamen dignos istis muneribus, sive honoribus, efficere non possunt. Deus Beatæ Virgini dignitatem quodam modo infinitam conferre volens Matris Dei, illam tantæ dignitati fecit idoneam gratiarum copia, virtutum, & donorum plenitudine. Unde potiori jure benedicta, quàm Judith, quam
Jud. 13. 23. Ozias Princeps populi his verbis laudavit: *Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram.*

Benedicta tu in mulieribus; quia concipies & paries Filium Dei, Messiam Israeli promissum: *Qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. Benedicta tu in mulieribus, quæ generalem illam maledictionem
Gen. 3. evasisti, qua dictum est: *In tristitia paries filios*, &
Exod. 23. nihilominùs illam qua dictum est: *Maledicta sterilis*
Deut. 7. *in Israel*: ac singularem consecuta es benedictionem, ut nec sterilis maneas, nec cum dolore parturias. Ne suspectam habeas fœcunditatem, quia non aufert integritatem. Concipies, sed sine peccato: gravida eris, sed non gravata: paries, sed non cum tristitia: nescies virum, & gignes filium. Illius eris mater, cujus Deus est pater. Filius paternæ claritatis, erit corona tuæ castitatis; sapientia paterni cordis, erit fructus uteri virginalis. Deum paries, & de Deo concipies.

Benedicta tu in mulieribus. Deus prævenit nos in benedictionibus dulcedinis. Si benedictionibus ejus & gratiis non cumulamur, culpa nostra est. Deus paratus est dare: os cordis aperiamus, & Spiritum attrahamus: *Dilata os tuum, & implebo illud* (inquit) *Et non audivit populus meus vocem meam*. Offer Deo
Ps. 80. 11. cor mundum, cor terrenis affectibus, mundique amore vacuum; & illud benedictionibus suis Dominus implebit. Id typicè ostendit Elisæus Propheta, viduæ imperans, ut omnia vasa vacua oleo impleret; cùmque clauso ostio impleviſſet omnia, etiam ab omnibus vicinis commodata, dixit filio: *Affer mihi ad-*
4. Reg. 4. *huc vas. Et ille respondit: Non habeo: stetitque oleum*. Deus gratiæ suæ oleum in cor nostrum infundere non desinit, si terrenis affectibus vacuum fuerit; si clauso ostio bonam voluntatem, rectam intentionem, puras preces, cor immaculatum, corpus castum, sancta opera illi offeramus: quæ quidem om-
Ps. 14. 13. nia ipsius munera sunt: *Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum*. Auferetur à nobis sterilitatis maledictio & opprobrium: Spiritu sancti virtute Christus formabitur in nobis: sine dolore pariemus fructus bonorum operum, cum delectatione & suavitate, quia ex charitate; cùm è contra peccatorum animæ steriles sint in bono, & malum cum dolore pariant: *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.*
Ps. 7. 15.

29. *Quæ cùm audisset, turbata est in sermone ejus*,
S. Amb. l. 2. in Luc. n. 8. *& cogitabat, qualis esset ista salutatio*. Angeli apparitione & nova salutationis formula, nusquam lecta, nusquam anteà comperta, Virgo castissima & prudentissima turbatur: *Trepidare virginum est, ad omnes viri ingressus pavere, omnes viri affatus vereri.....*
Discant mulieres propositum pudoris imitari, verborum vitare lasciviam. Maria etiam salutationem Angeli verebatur.

Turbata est in sermone ejus. Quòd turbata est, verecundiæ fuit virginalis: quòd non perturbata, fortitudinis: quòd tacuit & cogitavit, prudentiæ: *Cogitabat, qualis esset ista salutatio*. Sciebat prudens Virgo, sæpè Angelum satanæ transfigurare se in Angelum lucis: & quia humilis & simplex erat, nihil tale penitùs à sancto Angelo sperabat: ideò turbata est in sermone ejus, & cogitabat, qualis esset ista salutatio. Beatæ Virginis modestiam imitemur, laudibus ne extollamur humanis; imò potiùs illis turbemur, vanæ
1. Joan. 2. gloriæ insidias metuentes. Imitemur & Beatæ Virginis prudentiam, ne credamus omni spiritui, sed probemus spiritus, si ex Deo sint: cum nos laudant homines & honore prosequuntur, indignitatem nostram, defectus nostros, vitia nostra taciti cogitemus & consideremus: *Et cogitabat, qualis esset ista salutatio.* Virginis denique fortitudinem imitemur, ne cor nostrum quibuslibet eventis perturbetur; quod consequemur, si in Deo fixum firmumque sit.

30. 31. *Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria; invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum*. Insolita salutatione, & benedictione, quam tibi à Deo annuntio, ne turberis: In ejus enim gratia fundata
S. Pet. Chrys. ser. 142. est laus qua te exorno. *Invenisti gratiam apud Deum*; non qualemcumque gratiam, sed plenam, quæ scilicet *largo imbre totam funderet & infunderet creaturam*. Hæc cùm dicit, & ipse Angelus miratur, aut « fœminam tantùm, aut omnes homines vitam meruisse per fœminam; stupet Angelus, totum Deum venire « intra virginalis uteri angustias, cui tota simul angusta est creatura. Hinc est, quòd remoratur Angelus, « hinc est, quòd virginem vocat de merito, de gratia « compellat, vix causam prodit audienti, & an sensum « promoveat, vix longa trepidatione componit. « *Ne timeas, invenisti enim gratiam apud Deum*. Ut « quid indebitam tibi dixeris gratiam Angelorum, quæ « invenisti gratiam apud Deum? Quam gratiam? Dei « & hominum pacem, mortis destructionem, vitæ re- « parationem. «

Ecce concipies, & paries filium. In hoc posita est gratia illa singularis, quam apud Deum invenisti. 1. Quòd ab æterno electa fueris, ut sis Dei mater. 2. Quòd in utero tuo Filius Dei mox concipiendus sit, ac de substantia tua carnem sumpturus. 3. Quòd illum ipsum paritura sis, quem Deus Pater ex sinu suo in splendoribus sanctorum ab æterno genuit. 4. Quòd illi nomen Jesu sis impositura, quem hominibus Salvatorem per te dabit: *Et vocabis nomen ejus Jesum*, nomen salutis & gratiæ: *Ipse enim*, ut ait alius Euangelista, *salvum faciet populum suum à peccatis eorum*.

Ne timeas; invenisti enim gratiam apud Deum. Timeat peccator judicem vindicemque Deum. Non timeat justus, qui gratiam invenit apud Deum. Quid filio timendum, nisi ne patri displiceat, ne ab ejus gratia excidat? Cæteroqui bonæ conscientiæ fiducia
Prov. 28. 1. lætus est. *Fugit impius nemine persequente: justus autem quasi leo confidens, absque terrore erit... Dominus*
Ps. 26. 1. 2. *salus mea* (inquit justus) *quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?*

Et vocabis nomen ejus Jesum. Vis, ut Christus tibi sit Jesus, id est, Salvator? Satage, ut sis de populo ejus:
S. Bern. II. 3. super Miss. n. 8. *Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum*. Multi se profitentur de populo ejus, quos tamen pro
Matt. 15. 8. populo suo non agnoscit. Plerique sunt, qui paulò religiosiores videntur, quibus aliquando dicet: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me*. Novit Dominus, qui sunt ejus: novit & quos elegerit à principio: *Quid me vocatis*, ait, *Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Fac quæ dicit Jesus, & computabit te in populo suo. Fac quæ jubet in Euangelio, in Lege & Prophetis, quæ jubet per Ministros suos, qui in Ecclesia præsunt; disce ab ipso Jesu, quia mitis est & humilis corde; & eris de

bea-

beato populo ejus, quem elegit in hæreditatem sibi.

32. 33. *Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* Magnus ab æterno Deus, magnus
Luc.7.6. Homo, magnus Doctor, magnus Propheta erit in tempore: *Quia Propheta magnus surrexit in nobis*: de quo à minori Propheta prædictum est: *Ecce veniet Propheta magnus, & ipse renovabit Ierusalem*. Hic erit magnus, quia magnificabit eum Deus in conspectu Regum, adeò ut adorent eum omnes Reges terræ, omnes gentes serviant ei. Tam magnus erit, ut Filius Altissimi vocandus sit, ut reverà erit, non rapinam arbitratus se esse æqualem Deo. Filius Altissimi, non adoptione, sed natura, ut nos adoptivos Dei
S. Fulg. ad Donatum: filios per gratiam suam efficiat: *Filius Altissimi vocabitur*, etiam qua homo. Nam *Iesus Christus non sic est Dei Patris Filius, sicut nos sumus. Ille est enim proprius, nos redempti; ille natus, nos facti; ille verus, nos adoptivi. Ille autem, qui verus est filius, ipse etiam verus est Deus; non adoptione generatus, sed de Patre*
Cassian. l. 2. de Incar. c. 6. *naturaliter natus*. Hinc Cassianus: *Domini Salvatorisque nostri inde est origo, unde conceptus: & cùm descendente in Virginem totius divinitatis plenitudine natus sit, filius esse hominis non poterat, nisi priùs Filius Dei fuisset. Et ideò missus ad annunciandam sacri ortus nativitatem Angelus Dei, cùm sacramentum conceptionis ante dixisset, partui ipsi nomen imposuit, dicens: Ideò & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei; hoc est, illius Filius nuncupabitur, quo generante est generatus. Dei ergo Filius Iesus Christus, quia & à divinitate genitus, & à divinitate conceptus.*

Hic erit magnus. Magnificetur & à nobis parvulis
Isa.9.6. magnus Dominus, quos ut faceret magnos, factus est parvulus: *Parvulus* enim *natus est nobis, & filius datus est nobis*. Nobis natus est, non sibi, qui ante tempora multò nobiliùs natus ex Patre, nasci temporaliter non indigebat ex matre. Non Angelis, qui
S. Bern. H. 2. super Missus n. 14. cùm magnum haberent, parvulum non requirebant. Nobis ergo datus, nobis natus, quia nobis necessarius. Utamur nostro in nostram utilitatem; de Salvatore salutem operemur. Studeamus effici sicut parvulus iste: discamus ab ipso humilitatem, & cordis mansuetudinem: *Ne magnus Deus sine causa factus sit homo parvus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus*.

Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus; non typicam, sed veram; non temporalem, sed æternam; non terrenam, sed cœlestem; in qua non unius regionis populo, ut David, sed omnibus gentibus imperabit, Spiritus sancti unctione, & gratiæ suæ virtute omnipotentissima sibi eorum corda subjiciens: *Et regnabit in domo Iacob in æternum*: non in illa domo Jacob exasperante, quæ impiè illum abnegavit, & insipienter respuit; ante faciem Pilati clamans: *Non habemus regem nisi Cæsarem*: non apud
Rom.5. carnales, sed spirituales Israelitas: *Non enim omnes, qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filii carnis, hi filii Dei; sed*
S. Bern. H. 4. super Missus. *qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine*. Solos igitur, qui in fide Jacob perfecti inveniendi sunt, reputa in domo Jacob, vel potiùs ipsos noveris fore spiritualem & æternam domum Jacob, in qua regnabit Dominus Jesus in æternum. Quis ex nobis est, qui juxta interpretationem nominis Jacob, supplanter diabolum de corde suo, luctetur cum vitiis & concupiscentiis suis, ut non regnet peccatum in suo mortali corpore, sed regnet in eo Jesus, & nunc quidem per gratiam, & in æternum per gloriam? Christianus in hac vita fit naturæ divinæ particeps in Christo Jesu, & filiationis ejus consors per adoptionem Patris: in altera vita regni ejus æterni con-
Ps.104.4. sors erit: *Visita nos*, Domine, *in salutari tuo: ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ, ut lauderis cum hæreditate tua*. Veni interim, Domine Jesu, & aufer scandala de regno tuo, quod est anima mea, ut tu solus regnes in ea. Venit enim avaritia, & vendicat in me sibi sedem; jactantia cupit dominari mihi; superbia vult mihi esse rex; luxuria dicit, Ego regnabo: ambitio, destractio, invidia & iracundia certant in me ipso de me ipso, cujus potissimùm esse videar. Ego autem, quantùm valeo, resisto; renitor, quantùm juvor; Dominum meum Jesum invoco; ipsum mihi Deum, ipsum mihi Dominum teneo, dicens: Non habeo Regem, nisi Dominum Jesum. Veni ergo, Domine; disperge hostes tuos, meosque, in virtute tua, ut in
Ps.43.5. me regnes in perpetuum, quia *Tu es ipse rex meus & Deus meus, qui mandas salutes Iacob*.

33. *Et regni ejus non erit finis*. Qui hoc in Symbolo canimus & profitemur, æternùmque cum Christo Jesu nos regnaturos speramus, quid caducis, terrenis, perituisque rebus inhæremus? Quid æternis temporalia præponimus?

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Maria virginitatis vexillifera & magistra, Virgo fidelis, quam Deo voverat & consecraverat virginitatem, tam constanti fide servare decreverat, ut Matris Dei incomparabilem dignitatem potiùs recusare parata esset, quàm virginitatis detrimentum pati, & fidem Deo voti religione obstrictam violare, si Dei mater fieri & Virgo permanere non potuisset. Et nos in votis Deo red-
Ps.65.13. dendis ejus exemplo fideles simus: *Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea*. Commune votum quo Deo per ora patrinorum & fidejussorum nostrorum in baptismo promisimus nos mandata ejus servaturos, quo mundo, satanæ, & pompis ejus abrenuntiavimus, fideliter & accuratè impleamus. Si quid nobis suggeratur officio nostro & voto contrarium, illud rejiciamus; cogitationes nostras, corda nostra convertamus ad Deum, & in illo figamus. Carnem suam puram custodiant Christiani, castitatem servent; sive virginalem, sive conjugalem, sive vidualem, qui per baptisma facti sunt membra Christi, & templa Spiritus sancti, Spiritu Christi matres esse debent, & spiritu virgines, quotquot ad Dei possessionem aspirant: *Sola* quidem
S. Aug. lib. de Sancta Virg. *Maria spiritu & corpore mater & virgo, & mater Christi, & virgo Christi; Ecclesia verò in sanctis regnum Dei possessuris, spiritu quidem tota mater Christi est, tota virgo Christi; corpore autem non tota, sed in quibusdam virgo Christi, in quibusdam mater, sed non Christi. Et conjugatæ quippè fideles fœminæ, & virgines Deo dicatæ, sanctis moribus & charitate de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, quia voluntatem Patris faciunt, Christi spiritaliter mater sunt*.

35. *Et respondens Angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit*
S. Bern. H. 4. super Missus. *tibi. Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Spiritus sanctus superveniet in te, qui potentia sua fœcundabit te: & illum modum, quo de Spiritu sancto concipies, Dei virtus & Dei sapientia Christus sic in suo secretissimo consilio obumbrando conteget & occultabit, quatenùs sibi tantùm notus habeatur & tibi. Quid à me requiris, quod in te mox experieris? Scies, & feliciter scies; sed illo doctore, quo & auctore.

Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei; ipsa divinitate naturam humanam immediatè sanctificante, & perungente oleo exultationis præ consortibus suis. *Posteaquam Dei Filius, sicut plu-*
S. Pet. Chrys. ser. 69. *via in vellus, toto divinitatis unguento nostram se fudit in carnem, ab unguento nuncupatus est Christus: & hujus nominis extitit solus auctor, qui sic Deo perfusus est & infusus, ut homo Deusque esset unus Deus. Hoc ergo unguenti nomen effudit in nos, qui à Christo dicimur Christiani; & impletum est illud quod cantatur in Canticis Canticorum, Vnguentum effusum nomen tuum*.

Spiritus sanctus superveniet in te, &c. *Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Mo-

dus

S.Aug.Enc. c.60. „ dus iste, quo natus est Christus de Spiritu sancto, insi-
„ nuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedenti-
„ bus meritis, in ipso exordio naturæ suæ, quo esse cœ-
„ pit, Verbo Dei copularetur in tantam personæ uni-
„ tatem, ut idem ipse esset Filius Dei, qui Filius homi-
„ nis, & Filius hominis, qui Filius Dei; ac sic in na-
„ turæ humanę susceptione fieret quodammodò ista gra-
„ tia illi homini naturalis, quæ nullum peccatum possit
„ admittere.

Nobis hæc incumbit obligatio, ut sancti simus, quia Christiani, & de Spiritu sancto renati. Nam S.Leo, t.6.in Nativ. Dom. *Omni homini renascenti aqua baptismatis instar est uteri virginalis: eodem Spiritu sancto replente fontem, qui replevit & Virginem.* Gratia regenerationis non solùm Christiani cum Christo capite unum corpus efficiuntur, sed unus Christus, & unus Dei Filius: S.Aug. En.in Ps. 142. *Sicut enim corpus unum est,* (inquit Apostolus) *& membra multa habet, omnia autem membra corporis cùm sint multa, unum est corpus: ita & Christus.* Non ait, ita & Christus & corpus; sed corpus unum membra multa, ita & Christus: *Totum ergo Christus. Tenete hoc fixum, & omninò commendate memoriæ, tamquam filii Ecclesiasticæ eruditionis & fidei catholicæ, ut cognoscatis Christum caput & corpus, eumdemque Christum Verbum Dei unigenitum, æqualem Patri; & inde videatis, quanta gratia pertingatis ad Deum, ut ipse voluerit esse nobiscum unus, qui est cum Patre unus.*

36. 37. *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua,* &c. Ad bona licèt opera, ad opera meritoria vitæ æternæ sterilis per se natura sit; Dei tamen promissis credendum est, & in ejus gratia confidendum, quæ veterem hominem renovare, & naturæ liberique arbitrii vires effœtas, infirmas, steriles, victrici virtute roborare & fœcundare potest; quod exemplis quotidianis demonstravit, ex quo propter nostram salutem incarnatus est sexta mundi ætate. Hoc primum religionis fideique Catholicæ fundamentum; quia voluntas Dei omnipotentissima, principium est omnium gratiæ ac misericordiæ ipsius operationum. Gratiæ namque œconomia, & efficacitas, confessione omnipotentiæ Dei in Symbolo exprimitur. Quamvis enim velle & nolle sit in hominis potestate, Deo tamen volenti salvum facere nullum humanum resistit arbitrium, cùm certa sit, immutabilis, & efficacissima Dei voluntas, qui S.Aug. Ench. c.96. *Omnia quæcumque voluit fecit in cœlo & in terra .... Quod utique non est verum, si aliqua voluit & non fecit; & quod est indignius, ideo non, fecit; quoniam ne fieret, quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit. Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostræ confessionis initium, qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim ob aliud veraciter vocatur omnipotens, nisi quoniam quicquid vult potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus.* Hoc Angeli verba complectuntur: *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.*

38. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* O insignis gratia! ò felix obedientia, quæ dum fidem humiliter dedit, cœli S.Iren. l.3. c.33. in se Opificem corporavit! *Sic Evæ inobedientiæ nodus solutionem accepit per obedientiam Mariæ. Quod enim alligavit virgo Eva per incredulitatem, hoc Virgo Maria solvit per fidem ... Quemadmodum enim illa* Id.l.5.c.19. *per Angelicum sermonem seducta est, ut effugeret Deum; prævaricata verbum ejus: ita & hæc per Angelicum sermonem euangelizata est, ut portaret Deum, obediens ejus verbo. Et sicut illa seducta est, ut effugeret Deum, sic hæc suasa est obedire Deo, uti virginis Evæ Virgo Maria fieret advocata. Et quemadmodum adstrictum est morti genus humanum per virginem, salvator per Virginem: æqua lance dispositâ virginalis inobedientia per Virginalem obedientiam.*

S.Bern. H.4. super Missus. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Semper solet esse gratiæ divinæ familiaris humilitas: *Deus enim superbis resistit, humilibus autem* „ *dat gratiam.* Humiliter ergo respondit Virgo, sanctis-
sima, ut sedes gratiæ præparetur. Quæ est hæc tam „
sublimis humilitas, quæ cedere non novit honoribus, „
insolescere gloria nescit? Mater Dei eligitur, & an- „
cillam se nominat. Non magnum est esse humilem in „
abjectione: *Magna prorsus & rara virtus humilitas honorata.*

Fiat mihi secundùm verbum tuum. His verbis affectus exprimitur desiderantis. Quidni & orantis? *Nemo quippè orat, nisi quod credit & sperat.* Vult autem à se requiri Deus, quod pollicetur. Et ideò fortè *Multa quæ dare disposuit, priùs pollicetur, ut ex promissione devotio excitetur; sicque quod gratis daturus erat, devota oratio promereatur. Sic pius Dominus, qui omnes vult salvos fieri, merita nobis extorquet à nobis; & dum nos prævenit tribuendo, quod retribuat, gratis agit, ne gratis tribuat. Hoc utique prudens Virgo intellexit, quando prævenienti se muneri gratuitæ promissionis, junxit meritum suæ orationis.*

Dei super nos consiliis, providentiæ, voluntati, cum fide, humilitate, obedientia, propriique nostri sensus abdicatione subditi simus, sub visibilis Angeli, prudentis scilicet ac pii Directoris moderamine, Domino dicentes: *Fiat mihi secundùm verbum tuum.* Divinæ gratiæ fideliter consentiamus, & cùm consenserimus, nihil nobis, ne ipsum quidem consensum, sed totum Deo tribuamus, qui voluntatem & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam; & quem exigit consensum, efficit; quem postulat, ut jura servet humanæ libertatis, donat; ut supremum dominium & vim omnipotentissimam divinæ suæ voluntatis & gratiæ ostendat, suamque misericordiam commendet, consensum nostrum non expectantem, nec ab eo dependentem: Quia *Non volentis, neque* Rom.9.16. *currentis, sed miserentis est Dei.*

39. 40. *Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione, & intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elisabeth.* Mariæ Verbo incarnato fœta, Deo plena, pergit in montana Judææ cum festinatione, ut Spiritum sanctificationis per suum æternique Patris Filium abundè effundat in Joannem. Dei Matrem imitentur fideles omnes, qui Christum per fidem suis in cordibus conceperunt; imitentur Sacerdotes, qui Christum in animabus pariunt. Deo pleni, qui charitas est, charitatem ipsam, Spiritum Dei transfundere curent in proximos; peccatores quærant, ut illis Spiritum affient sanctitatis, ut eos ad Deum ducant, ut Dei amorem in illis accendant. Nullis difficultatibus à salute proximorum procuranda deterreantur; non tepidè, non lentè, sed ardente zelo & cum festinatione in Dei opere procedant. *Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia.* S.Amb l.2.in Luc.

Exurgens Maria, &c. Discant Christianæ mulieres sedulitatem, quam prægnantibus & infirmis de- Idem, n.21. beant exhibere cognatis. Discant virgines non circumcursare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miscere sermones: Maria in domo sera, festina in publico, mansit apud cognatam suam tribus mensibus; non quòd domus eam de- „
lectaret aliena, sed quia frequentiùs videri in publico „
displicebat. Nec solùm pudorem Mariæ, sed humi- „
litatem discant Virgines. Venit propinqua ad proxi- „
mam, junior ad seniorem: nec solùm venit, sed „
etiam prior salutavit: *Decet enim, ut quantò castior* „
virgo, tantò humilior sit. Noverit honorem deferre se- „
nioribus; sit magistra humilitatis, in qua est professio castitatis. Est & causa pietatis, est etiam norma doctrinæ. Contendum est enim, quia superior venit ad inferiorem, ut inferior adjuvetur: Maria ad Elisabeth, Christus ad Joannem. Hæc eorum, qui Christum annuntiant & portant, norma sit.

41. *Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeth.* Gratiæ suæ primam communicationem per Mariam Virginem Matrem suam Christus operatus est. Tunc primùm Mediatrix hominum à Deo per Christum, & secundùm Christum instituta, Mediatrix (inquam) apud Mediatorem, Mediatrix intercessionis apud Mediatorem redemptio-

ptionis & propitiationis. Ad ipsam ergo confugiamus, ut ejus patrocinio repleamur Spiritu sancto, & gaudio spirituali: *Quia sic est voluntas ejus, qui totum nos habere voluit per Mariam.*

S.Bern.ser in Nat. B.V.M.

Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, &c. Sic Christus in Ecclesia & Ministris ejus invisibili modo residens, in animabus sanctificationem earum operatur ministerio verbi cum fide auditi. *Os Mariæ ministravit Filio Dei, qui in utero ejus erat. Vox Virginis, vox erat incarnati in illa Dei; & idcirco etiam Præcursorem iu utero gratia prosecutus est, & Prophetam fecit.*

Theophyl.in Luc.

42. *Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Ex abundantia cordis os loquitur: Anima Spiritu sancto repleta, linguam movit ad Dei laudem. Deum in Maria incarnatum laudat Elisabeth: *Benedicta tu inter mulieres*, benedictione singulari & eximia. Nulla enim mulier, sive in Veteri, sive in Novo Testamento, gratiam habuit uberiorem, virtutes copiosiores, & perfectiores, majora dona, ampliora privilegia, quàm Virgo Maria. Fons autem gratiarum & benedictionum ejus, fructus ventris ejus. *Dominus* enim *redempturus mundum, operationem suam inchoavit à Maria; ut per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore.*

S.Amb.l.2.in Luc.n.17.

43. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Et unde hoc nobis, ut Dominus noster veniat ad nos per Incarnationis suæ Mysterium, veniat in nos per Eucharistiæ Sacramentum, per gratiæ suę beneficium? Nostram indignitatem agnoscamus: humilitate non solùm speculativa, sed affectiva nos disponamus ad fructum Incarnationis ejus, & Eucharistiæ, quæ Incarnationis extensio est, capessendum. Sed & B.M. Virginis Matris misericordiæ, nos in nostris necessitatibus spiritualiter visitantis, beneficentiam admirati, in laudes ipsius erumpamus, & gratias agamus benedicto fructui ventris ejus Christo Jesu, qui per illam, ceu aquæductum de paradiso exeuntem, aquam vivam gratiæ suæ in nos derivat. Dicamus piæ humilitatis affectu: *Domine, quid est homo, quia innotuisti ei: aut filius hominis, quoniam visitas eum?... Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?*

Ps.8.5.

44. *Ecce enim, ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Joannes adhuc in utero Matris positus, Verbi Incarnati per Mariam loquentis auditor est. Nos verò ab eo tempore, quo rationis usum attigimus, quoties Christum per gratiæ suæ, per Concionatorum ac Ministrorum suorum voces ad cor nostrum loquentem non audivimus? *Hodiè si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.*

Ps.94.8.

45. *Et beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino.* Beatior, quia fide Christum concepit, quàm carne; quem & carne propterea concepit, quia Dei Verbo per Angelum nuntiato humiliter credidit. Et nos beati, si credideri-

S.Amb.l.2.in Luc. n.26.

mus: *Quæcumque enim crediderit anima, & concipit & generat Dei Verbum, & opera ejus agnoscit ..... Si secundùm carnem una mater est Christi; secundùm fidem tamen omnium fructus est Christus. Omnis enim anima accipit Dei Verbum, si tamen immaculata, & immunis à vitiis, intemerato castimoniam pudore custodiat.*

46. 47. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum: & exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.* Propriis laudibus non extollitur humilis anima; nullum in se meritum agnoscit: Dei dona in suum refundit Auctorem, totum Deo tribuit, nihil sibi, penitùs infixam habens animo illam sancti Martyris & Episcopi Cypriani sententiam: *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit.* Ita suos avertit oculos, ne

S.Amb.l.2.in Luc.n.27.

videant vanitatem, Dominum in donis suis benedicens: *Magnificat anima mea Dominum.* Sit in sin-
» gulis Mariæ anima, ut magnificet Deum: sit in sin-
» gulis spiritus Mariæ, ut exultet in Deo. Magnifica-
» tur autem Dominus, non quòd humana voce aliquid Deo possit adjungi, sed quia magnificatur in nobis. « Imago enim Dei Christus est; & ideò si quid justum « fecerit anima, aut religiosum, illam Imaginem Dei, « ad cujus est similitudinem creata, magnificat. Et « ideò dum magnificat eum, magnitudinis ejus qua- « dam participatione sublimior fit; ut illam imaginem « splendido bonorum colore factorum, & quadam æmu- « latione virtutis, in se videatur exprimere. Magnificat « autem Anima Mariæ Dominum, & exultat spiritus « ejus in Deo, eò quòd & anima & spiritu Patri Filio- « que devota, unum Deum ex quo omnia, & unum « Dominum per quem omnia, pio veneretur affectu. «

Magnificemus Dominum affectu, voce, opere, amando, laudando, propter ejus gloriam omnia bona opera, quæ ipse in nobis operatur, dans velle & perficere, agendo. Magnificet anima nostra Dominum, qui ad imaginem suam illam creavit; qui in Adam miserabiliter deformatam mirabiliùs renovavit: *Magnificavit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes.* Nemo seipsum magnificet, sed Dominum, à quo omnia bona accepit: *Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?..... Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Qui se ipsum magnificavit Lucifer, quantùm in ipso fuit, Deum exhonoravit; ideò non se exaltavit, sed præcipitavit.

S.Bern.ser.in Cant. Magn. Pf.125.3.

2.Cor.4.7.& c.1.31.

Magnificat anima mea Dominum, ejus reverita Majestatem: *& exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*, ejus gustans bonitatem & misericordiam. Ex toto corde, & ex tota voluntate Deum laudo, & de salute, quam generi humano præparari nunc video, totis præcordiis exulto. Nunc enim video de me assumi, quod credo pro me debere offerri. Vel certè secundùm verborum distinctionem, convenienter animam suam magnificare Dominum, & spiritum suum in Deo salutari suo exultare, ait Virgo sanctissima. Sæpè namque in Scripturis per animam affectus quidam & teneritudo mentis designatur: & ideò dum se ex anima magnificare asserit, nequaquam timore servili, sed dilectionis affectu Deum se venerari ostendit: & cùm spiritum suum in Deo salutari suo exultare declarat, non esse salvationem hanc significat, de qua caro gaudeat; sed æternam potiùs & in bonis invisibilibus præparatam, de qua spiritus exultat.

Hugo à S.Victore, tr. in Magnificat.

Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo. Non in me, sed in Deo meo exultavit spiritus meus, cognitione & amore ipsius fervendo; idque non per me, sed mediante & operante Jesu filio meo, & Salvatore singulariter meo. Omnium quidem & mei conditor est, sed mei solius in temporali generatione sua filius est, & me mediante omnium salus est, quia carnem & sanguinem ex me dignatur assumere, quæ pro salute omnium offerat Patri. Meritò in ipso exulto, quia ab ipso est, quod exulto: & quia ejus dona propter ipsum diligo, ideò in ipso exulto.

S. Bern.

Hugo à S. victore.

A Matre sua discant Christiani, in solo Deo & propter solum Deum de donis ejus exultare. Ut enim eos missos faciam, qui in carnis voluptate exultant, qui *Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis*; sunt qui acceptis gratiæ donis abutuntur, & ea quæ propter salutem animæ data sunt, ad cupiditatis usum & gloriam sæculi convertunt. Isti etsi à Deo habere videantur, unde gaudent, nequaquam tamen in Deo gaudent: quia nec in Deo, nec propter Deum diligunt, quod à Deo perceperunt. Qui autem gratia percepta, ad amorem Dei convertunt, quod ab ipso accipiunt; illi à Deo & in Deo exultant, datorem magis diligentes, quàm donum. In donis igitur Dei velut in fine quiescere non debemus, nec de ipsis propter ipsa, sed propter Deum & in Deo gaudere; illis non frui, sed uti, ut ad Deum perveniamus; illa diligere, ut arrhas sponsi, ut munera amici, ut beneficia domini.

Prov.2.

48. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Beatam prędicaverat Elisabeth, meritum fidei ejus commendaverat: *Beata* (inquit) *quæ credidisti!* Maria verò in Dei misericordis intuitum suum omne meritum refundit, suamq; profitetur indignitatem. Non auderet vilis ancilla

cilla Domini oculos ad eum levare, nisi ipse prior ad ancillam suam misericordes oculos convertere dignatus esset. Plenitudine gratiarum donata, benedictionibus cumulata, ad incomparabilem Matris Dei evecta dignitatem, firmissima posuit humilitatis fundamenta, ubi tantæ magnitudinis ornamenta firmiter exciperet, ac tutò servaret. Omnium enim Dei donorum, gratiarum, ac virtutum custos humilitas. Et tu, Christiane: *Quantò* Eccli. 3. 20. *major es, humilia te in omnibus*, exemplo beatissimæ Psal. 137. 6. Virginis; quia Dominus *humilia respicit, & alta à longè cognoscit.*

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Omnes electi, non homines solùm, sed Angeli, per divinum uteri mei fructum benedicendi omni benedictione spirituali in cœlestibus; ideò beatam me prædicabunt, quia respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ.

49. 50. *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus: Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Quod futurum agnosco, ut omnes generationes beatam me prædicent, absit, ut meis tribuam meritis: totum in Deo acceptum refero, qui magna & mirabilia in me operatus est; nec mirum, cùm sit omnipotens; & sanctum sit nomen ejus. Propter nomen suum, non propter meum meritum tam magna mihi dona contulit. Nomen ejus bonitas ejus; nomen ejus sanctitas ejus; nomen ejus misericordia ejus, in me singulari & eximia ratione effusæ ac declaratæ. Adoremus in incarnati Verbi Mysterio cum Maria Virgine Dei omnipotentiam, sanctitatem, misericordiam. Omnipotentiam, qua ima summis, hominem Deo in unitate personæ copulavit; ita ut Deus homo factus sit, ut homo fieret Deus: qua Virginem Filii sui Matrem sine detrimento virginitatis fecit: qua puellam infirmam per se & abjectam elegit, ut serpentis antiqui caput contereret, & fortem armatum debellaret. In eo manifestavit omnipotentiam suam, in quo pro nobis infirmus factus est: quia *quod infirmum est Dei, fortius est* S. Augustin. l. 10. de Gen. ad Lit. c. 20. *hominibus*. Laudemus in hoc mysterio Dei sanctitatem, qui ex Virgine & Spiritu sancto corpus Filio suo aptavit, ut in assumpta carne, *materiam* haberet *medicaminis*, non *vulnus prævaricationis*. In hoc Mysterio nominis Dei sanctitas singulariter eluxit, quia *cùm in omnibus matribus non fiat sine peccati sorde conceptio*, Maria Virgo *inde purgationem traxit, unde concepit. Quò enim paterni seminis transfusio non* S. Leo serm. 21. in Natali Domini 2. *pervenit, peccati se illic origo non miscuit. Inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, substantiam ministravit. Assumpta est de Matre Domini natura, non culpa. Creata est forma servi sine conditione servili: quia novus homo sic contemperatus est veteri, ut & veritatem susciperet generis, & vitium excluderet vetustatis.* Laudemus sanctum Dei nomen in hoc Mysterio, in quo sanctificata est humanitas à Verbo assumpta, substantiva Dei sanctitate illam undique immeante, ut *Pontificem* haberemus Hebr. 7. 26. 1. Cor. 1. *sanctum, innocentem, impollutum, segregatum à peccatoribus*, qui *nobis factus est sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio.* Sanctum est in se Dei nomen, & in nobis sanctificatur, dum ipsi in nomine ejus sanctificamur. Fides ejus, cognitio ejus, nomen ejus. Hoc nomen sanctum est, quia glorificatur à sanctis & benedicitur, à perversis blasphematur: *Et nomen Dei* Rom. 2. *per vos blasphematur in gentibus.* Dei ergo, qui magna fecit, nomen sanctificatum est, quia dum Verbum in carne mirabiliter nascitur, gloria Dei per Joann. 17. Verbum in hominibus declaratur: *Pater*, inquit, *manifestavi nomen tuum hominibus, & ideò te clarificavi super terram.* Dicamus ergo cum Maria Virgine Deum laudantes: *Fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.*

Laudemus denique & adoremus Dei misericordiam in incarnati Verbi mysterio, quam in Mariam primùm effudit eximia quadam singularique ratione, cùm Salvatoris Matrem effecit, & consequenter in homines universos, quibus Filium suum propitiatorem & victimam dedit pro ipsorum salute sibi offerendam: *Ipse est* enim *propitiatio pro peccatis nostris, non* 1. Joann. 2. 2. *pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Incarnatio proprium bonitatis & misericordiæ opus, quo Pater Filium tradit, ut servum redimat; quo Filius se naturæ humanæ intimè communicat, & personali substantivaque unione conjungit; quo se ipsum ad miserias & infirmitates nostras inclinat, easque in se suscipit, ut nos sanet; quo carnem & sanguinem pro nobis assumit, ut in pretium nostræ redemptionis impendat: *Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio: & ipse redimet Israel ex* Psal. 129. 7. *omnibus iniquitatibus ejus.* Misericordiæ porrò Domini fructum illi soli percipiunt, qui eum timent, non servili timore, sed timore casto & filiali. Non est personarum acceptio apud Deum: Judæus & Græcus, Barbarus & Scytha, servus & liber, masculus & fœmina, in omni gente & progenie, si *timet Deum, & operatur justitiam, acceptus est illi.* A timore incipitur, ut ad amorem perveniatur. Non desperent adhuc timentes pro peccatis suis, quia misericordia illius super timentes eum. Misericordia ejus remittit peccata timentibus eum; remissio peccatorum nutrit amorem sitientibus eum: qui autem diligunt eum, nomen ejus agnoscunt. Amor ipse notitia est; sed quantò adhuc à notitia ejus distamus, tantò etiam minùs amamus. Si autem nondum illum perfectè amare possumus, quia nec perfectè novimus, vel cum amore timeamus: *Qui autem sine amore timet, non filius, sed servus est: & hic timor pœnam habet, non notitiam.*

51. *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.* In Verbi incarnati Mysterio divina potentia maximè eluxit, penes quam solam erat jus & ars & virtus opificii sui redintegrandi: *Nemo nisi* S. Paulinus epist. 1. ad Amandum. *artifex operis sui potens est: & figulo tantùm in argillam suam jus est. Ita Dominus omnium, qui omnes fecerat, dignatus est ad nostra descendere, nosque suscipere in corpore suo, ut reficeret eadem arte, vel potestate; qua fecerat.* Rerum creatio, tyrocinium dumtaxat (si ita loqui fas est) fuit omnipotentiæ Dei; at in Verbi Incarnatione absolutissimum sui documentum exhibuit, tota erupit; omnia supra naturam molita est: ibi in creatæ naturæ angustias, hìc in se ipsam Deitas vim suam quodammodò est experta: S. Greg. Nyss. Orat. catech. *Quod omnipotens natura potuerit descendere ad humilitatem humanitatis, id potestatem magis ostendit, quàm magna & quæ naturam superant miracula. Nam quod magnum quippiam & excelsum effectum sit à divina virtute, est quodammodo secundùm naturam & consentaneum. Ad id autem quod est abjectum & humile, descensus, est quædam insignis & redundans copia potestatis, quæ minimè impeditur in iis quæ sunt præter naturam.* Cœlos terrasque condere, ornare, regere, hominem creare, opus est manuum Dei: *Opera manuum tuarum sunt cœli..... Manus tuæ fecerunt me & plasmaverunt me.* Mysterium verò Incarnationis, & per illud generis humani reparatio, opus est exerti brachii Dei: *Fecit potentiam in brachio suo.*

Per primi parentis defectionem suo frustratus consilio videbatur Deus, omnique in homines, quos tot beneficiis sibi adstringere curaverat, & potestate & expectatione excidisse. Diabolus ex adverso suam propagasse potentiam, divinam irritasse sententiam, nec hominis tantùm, sed Dei se victorem extitisse gestiebat. Omnipotentiori ergo consilio auxilioque opus fuit ad victricem potestatem diaboli comprimendam, & ad salutem hominis inexpugnabili præ- S. Irenæus l. 3. c. 33. sidio firmandam: *Omnis dispositio salutis* (inquit S. Irenæus) *quæ circa hominem fuit, secundùm placitum fiebat Patris, ut non vinceretur Deus, neque infirmaretur ars ejus. Si enim qui factus à Deo fuerat homo, ut viveret, hic amittens vitam læsus à serpente qui depravaverat eum, jam non reverteretur ad vitam, sed in totum projectus esset morti: victus esset Deus, & superasset serpentis nequitia voluntatem Dei. Sed quoniam Deus invictus & magnanimus est, magnanimum quidem se exhibuit ad correctionem hominis.....*

Per secundum autem hominem alligavit fortem, & diripuit ejus vasa, & evacuavit mortem, vivificans eum hominem qui fuerat mortificatus.

Hugo à S. Vict. in cant. B.M. Virg. *Fecit potentiam in brachio suo.* Brachium ejus, Filius ejus est. Potentiam in brachio suo fecit: quia per id quod factum est in ipso, redemptum est, quod factum est ab ipso: *Fecit potentiam*, fecit infirmitatem, & ipsa infirmitas potentia fuit; quia per illam victus est diabolus, & homo de ejus potestate ereptus. *Dispersit superbos mente cordis sui*: Profundo consilio suo dispersit eos. Profundum erat consilium, ut pro homine Deus homo fieret, & pateretur innocens, ut redimeretur nocens. Tam altum enim consilium diabolus prævidere non poterat: Sed captus est hamo Leviathan, & potentia sapientiaque Dei dispersit superbum. Hoc *Mysterium* est *aternis temporibus tacitum*, hæc *Sapientia Dei in Mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principum hujus sæculi cognovit: Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent*: Deus itaque *fecit potentiam in brachio suo*, & *dispersit superbos mente cordis sui*: quia per Incarnationem Filii sui, & potenter dæmones devicit, & prudenter supplantavit.

Rom. 16.25. 1.Cor.2.7.8.

S.Bernar. in cant.B.V.M. *Dispersit superbos mente cordis sui.* Ab initio mundi tam Angeli quàm homines superbi dispersi sunt. Projectus est de cœlo draco magnus qui vocatur Sathanas, Lucifer & Angeli ejus. Qui in unitate veritatis stare noluerunt, in sua vanitate dispersi sunt. Sed & homines superbi qui turrim Babel ædificabant, dispersi sunt, unitate linguæ eorum divisa. Omnis superbus, eo ipso quòd superbit, dispersus est: Quid enim superbia, nisi pulvis in altum sublatus, & in ventos dispersus? *Dispersit superbos mente cordis sui:* Quia ex omni genere superborum quosdam conterit, ut in æternum pereant; & quosdam humiliat, ut ad vitam redeant.

Hugo à S. Victore. *Dispersit superbos mente cordis sui.* Judæos qui gloriabantur se esse de genere Abraham, & de sua justitia præsumebant, & propterea justitiæ Dei non erant subjecti, abjecit, & per orbem in signum maledictionis dispersit. Per filium suum scilicet in carne venientem, ex operibus Legis neminem justificari posse docuit, sed per fidem quæ ex Deo est. Judæos (inquam) qui opera Legis contra Dei justitiam defendere conati sunt, & humilem Christi adventum superbè contempserunt, à gratia sua, in qua stare videbantur, abjecit; & Gentes peccata sua humiliter confitentes, Deique justitiam præferentes assumpsit.

52. *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.* Pravos Angelos è cœlo dejecit: humiles homines ad eorum sedes implendas elegit. Deposuit potentes de sede, quando pervenit sermo ad Regem Ninive, hoc est, usque ad Imperatores hujus sæculi; & descendit de solio suo indutus sacco & cinere, & humiliavit se, ut iram Dei placaret. Deposuit Saul, & exaltavit David. Deposuit & superbum Achab de sede: *Nonne*, inquit, *vidisti humiliatum Achab coram me*? Sed quia in humilitate non permansit, ideò non exaltavit humilem, sed superbum damnavit. Deponit etiam quotidie potentes hujus sæculi, alios quidem ad supplicium æternum, alios ad humilitatis regnum. Habet in manu sua stateram suam, *cujus vult miseretur, & quem vult indurat*. Cur autem hunc depositum damnat, & hunc repositum salvat, *altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ* ipsius est: quia *incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus*. Vnum scire licet: *Si non humiliamur, non salvamur*.

Jonæ 3. 2.Reg.6. 3.Reg.12. S.Bernar. / Rom.9. Rom.11.

53. *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Eos qui in hac vita esuriunt & sitiunt justitiam, veris bonis, id est, Spiritus sancti donis implet, eos in Regno suo ad mensam suam Angelorum pane, id est, sui ipsius æterna contemplatione & possessione satiaturus. Esurientes implentur, non fastidientes; pauperes saturantur, id est, qui se vero bono, Dei gratia indigere cognoscunt; divites, id est, qui superbi sunt & elati, & se præ aliis gratiarum donis abundare existimant, dimittuntur inanes. Sicut ergo humiles modestè de se sentiendo majorem gratiam merentur accipere: ita superbi de se præsumendo, ea quæ acceperant, justo Dei judicio amittunt: *Numquam ergo tibi plenus & dives videaris, ne inanis & vacuus dimittaris*. Dic semper Domino Deo tuo: *Egenus & pauper sum ego*. Alioqui dicet tibi Dominus: *Quia dicis: Quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus*.

S.Bernard. Psal.69. Apoc.3.17.

54. 55. *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ: Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham & semini ejus in sæcula*. Suscepit Israel servum suum, de terra longinqua venientem, laboribus & ærumnis fatigatum, jam ad videndam faciem Patris suspirantem. Suscepit nutriendum, perficiendum, & usque ad faciem suam perducendum. Suscepit naturam, suscepit causam, suscepit negotium ejus, suscepit Pater Filium suum; suscepit in Filio puerum suum, id est, totum corpus ejus, à primo justo usque ad novissimum. Suscepit hominem, sicut medicus ægrum, ut sanaret infirmum, ut redimeret captivum, ut justificaret impium, ut salvaret justum: *Recordatus misericordiæ suæ*, quam olim promiserat, diù distulerat, tandemque promissionum suarum memor exhibebat in plenitudine temporis, mittens Filium suum *natum de muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret*. Causa verò, quare suscepit, sola misericordia ejus, quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus. Humana hìc merita conticescant.

S.Bernard. Galat.4.4.

57. *Elisabeth impletum est tempus pariendi, & peperit filium, &c.* Elisabeth Ecclesiæ typus, quæ cùm sterilis esset, pariendi virtutem aperto Christi latere in cruce accepit. Apertum est latus Christi morientis, & fluxerunt Sacramenta Ecclesiæ militantis. Multos deinceps filios per baptismum peperit. Hinc Angelorum gratulatio. Isaiæ 54. *Lauda sterilis, quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii desertæ magis, quàm ejus quæ habet virum, dicit Dominus*. Et cap.60.4. *Leva in circuitu oculos tuos & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: Filii tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc videbis, & affluës, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, &c.*

Cùm anima priùs sterilis, per gratiam Dei fœcundata, bona opera parit, ipsi justi omnes gratulari debent: Bonum namque unius membri alia membra suum per charitatem censere debent, ac de eo in commune lætari, quia uno corpore continentur, cujus caput Christus est; uno Spiritu vegetantur. *Si amas unitatem, etiam tibi habet, quisquis in illa habet aliquid. Tolle invidiam, & tuum est quod habeo. Tollam invidiam, & meum est quod habes. Livor separat, charitas jungit*. Bonorum operum editio, salutis fructus, animæ sterili datur ex mera Dei misericordia: *Audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei*.

S. Augustin. tract. 32. in Joannem.

Octavo die venerunt circumcidere puerum. Christiani, quamvis justi sint, Pœnitentiæ tamen Sacramentum negligere non debent; spiritalem circumcisionem in se ipsis per quotidianam pœnitentiam, & mortificationem cupiditatum debent exercere. Quæ circumcisio perfectè non adimplebitur, nisi die octavo, id est, in resurrectione, cùm Deus glorioſam sibi Ecclesiam exhibebit, sine macula & ruga; nullumque ampliùs peccatum committetur, nulla cupiditas, nullus superfluus aut vitiosus affectus resecandus remanebit: & *Nomen Dei & Agni erit in frontibus eorum*, qui scripti sunt in libro vitæ.

Ephes.5. Apocal.22.

63. *Joannes est nomen ejus: Et mirati sunt universi*. Qui gratiæ Auctorem, misericordiæ victimam, Agnum Dei qui tollit peccatum mundi debebat indigitare; qui tempus Legis claudere & gratiæ tempus incipere; qui *Regnum Dei*, & *pœnitentiam prædicare* debebat, convenienter vocatus est Joannes, quod nomen gratiam & misericordiam significat. In Euangelico Prædicatore omnia

gra-

gratiam spirare, omnia virtutem indicare debent. Non veteris hominis Adam illius terreni nomen & affectus præ se ferre debet; sed novi hominis, secundi Adam, de cœlo cœlestis.

Mirati sunt universi nominis novitatem & mysterium, utriusque parentis in illius impositione consensum propheticum. Ante adventum Christi novum videbatur gratiæ nomen: *Nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine*: Nam *Lex per Moysen data est*: Joann.1.17. *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est*; cujus Joannes præco missus est & testis.

Mater contradicit & repugnat cognatis & vicinis suggerentibus, ut filius patris sui nomine vocetur Zacharias; & ait: *Nequaquam, sed vocabitur Ioannes*. Sæculi prudentiam consulere, vocem carnalium hominum audire parentes non debent, cùm de statu, conditione, seu professione filiis eligenda agitur; sed Dei vocatio consulenda, voluntas Dei exquirenda est. Non quod secundùm naturam, aut familiæ utilitatem, sed quod secundùm gratiam convenientius est, & ad salutem æternam conducibilius, præeligendum est, ac præponendum. Hac in re, sicut & in educatione sancta filiorum, pater & mater consentiant, ut Deum promereantur, & hominibus admirationem moveant. Eccli. 25. 1. 2. *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes*.

64. *Apertum est autem illico os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum*. Dona Dei in ejus laudem convertenda sunt. Accepta gratia, bono opere edito, statim os aperiendum, lingua ad gratiarum actionem solvenda est. Zacharias typus peccatoris pœnitentis, cui gratia & misericordia Dei succurrit, auditumque interiorem restituit, & os aperit ad confessionem peccati. Ut primùm autem gratia in ejus anima orta est, gratias Deo liberatori suo agat: *Et loquebatur benedicens Deum*. Zachariæ linguam fi- S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 32. des solvit. *Credamus & nos, ut loquamur, ut lingua nostra quæ incredulitatis vinculis est ligata, rationis voce solvatur: scribamus spiritu mysteria, si volumus loqui: scribamus prænuntium Christi non in tabulis Lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus*. Gratiam loquamur, loquamur Christum: *Credidi, propter quod locutus sum*.

66. *Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes: Quis putas puer iste erit?* Quis Joannes? Psal.118.2. Quæstioni respondet Angelus: *Erit magnus coram Domino*. Respondet pater: Propheta: *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis*. Respondet Joannes: *Ego vox clamantis in deserto*. Respondit Christus: Matth.11. *Plus quàm Propheta*, Angelus, Præcursor Domini sui. *Quid existis in desertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquàm Prophetam. Hic est enim, de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te*. Angeli responsio vitæ sanctimoniam, ex qua vera magnitudo apud Deum æstimatur, significat. Responsio Zachariæ, sapientiæ, divinique luminis in Joanne perfectionem. Responsio Joannis, ejus humilitatem probat. Responsio Christi, demonstrat celsitudinem ministerii, quod Joanni commissum est.

67. 68. *Et Zacharias pater ejus impletus est Spiritu sancto, & prophetavit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ*. Vide (inquit S. Ambrosius) S. Ambros. l. 2. in Luc. n. 33. „ quàm bonus Deus, & facilis indulgere peccatis: „ non solùm ablata restituit, sed etiam insperata „ concedit. Ille dudum mutus prophetat; hæc enim „ Dei gratia maxima, quòd eum qui negaverant, „ confitentur. Nemo ergo veterum conscius delictorum, præmia divina desperet. *Novit Dominus mutare sententiam, si tu noveris emendari delictum*.

Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ, &c. Gratias agit Deo Zacharias ob publicum Incarnationis Christi, & redemptionis omnium hominum per ipsum beneficium. Benedictus *Dominus* omnium, jure possessionis; *Deus* omnium, jure creationis; *Deus Israel*, jure singularis protectionis & beneficentiæ. *Numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Deuter.32.2. Dominum timeamus, Deum honoremus, colamus, adoremus: Domini Deique nostri mandatis obediamus. *Filius honorat patrem, & servus dominum suum: si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? & si dominus ego sum, ubi est timor meus?* Malach.1.6. Benedictus, quia visitavit plebem suam infirmam, redemit captivam, exaltavit abjectam, liberavit oppressam: *Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum. Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est causa medicinæ. Si venit de cœlo magnus Medicus, magnus per totum orbem terræ jacebat ægrotus. Ipse ægrotus genus humanum est*. Domine, S. Augustin. ser. 175. alias 9. de Verbis Apostoli. *quid est homo, quia memor es ejus: aut filius hominis, quoniam visitas eum?*

Non solùm infirmos visitavit & curavit Christus Dominus cœlestis Medicus, sed captivos redemit, 1.Petr.1. *non corruptibilibus auro & argento, sed pretioso sanguine suo*. Fecit redemptionem copiosam plebi suæ; non Judæis tantùm, sed omnibus gentibus, quas plebem suam fecit, cùm antea non essent: *Vocabo non plebem meam, plebem meam; & non dilectam, dilectam; & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Et erit: In loco ubi dictum est eis: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filii Dei*. Sic redempti, nostri non sumus, sed Christi, qui nos redemit: Nos illi totos debemus. *Non estis vestri: Empti enim estis pretio magno*.

Benedictus Dominus, qui Christum Jesum potentem Salvatorem nobis dedit, *Mediatorem Dei & hominum*, qui *traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram*: & utroque passionis & resurrectionis suæ Mysterio firmam nobis salutem peperit. *Et erexit cornu salutis nobis*.... Exaltatione porrò sua in gloria, nos priùs ob peccata abjectos exaltavit, in possessionem suam ac hæreditatem nos accipiens, regnum suum in præsenti nos faciens, ut cum illo æternùm regnemus: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*. At salutem extra domum David, id est, extra Ecclesiam Christi consequi non possumus: In hac enim *erexit cornu salutis nobis*, Qui *factus est ex semine David secundùm carnem*.

70. *Sicut locutus est per os sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum ejus*. Quod veteribus typis seu figuris, & vaticiniis delineavit ac prænuntiavit Deus de Messia, Salvatore ac Redemptore populi sui & omnium gentium, jam tandem exhibuit, *Fidelis in omnibus verbis suis*. Adimplevit quod ab initio sæculi promisit per os sanctorum, qui factis aut verbis de Christo prophetaverunt uno spiritu, summaque consensione, & quasi uno ore: *Per os sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum ejus*. Falsorum scilicet Prophetarum ora varia & diversa, quia mendacia: Prophetarum verò sanctorum unum os, quia per eos loquitur Dominus. Unde Isajæ 30. 2. Judæos increpans quòd à Prophetis sanctis consilium non exquisivissent: *Os meum* (inquit) *non interrogastis*. Vetus omne Testamentum, Prophetia novi.

71. *Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos*. Christus Salvator nos ab inimicis nostris liberavit, à diabolo, morte, peccato; quos inter magis timendum peccatum est, cùm diabolus sit extra nos, mors in carne, peccatum in anima & voluntate. *Et vos cùm mortui essetis in delictis & præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta: delens, quod adversùs nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, & expolians principatus & potestates*, Coloss.2. 13. 14.

traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso. Gratias igitur agamus Deo Patri, *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filii dilectionis suæ; in quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remissionem peccatorum.* Gratias agamus Filio, qui ad hoc venit in mundum, *ut dissolvat opera diaboli;* ut inimicam mortem novissimè destruat, quam absorpsit in victoria per gloriosam resurrectionem suam; ut denique nos abluat à peccatis nostris in sanguine suo.

Coloss.1. 13. 14. 1.Joann. 3.8.

72. *Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti.* Ex mera misericordia promissus est patribus Christus redemptor, liberator, & mediator; ex mera misericordia datus est; ex mera denique misericordia nobis incarnationis ejus & redemptionis per ipsum factæ virtus nobis applicatur. *Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Salvatorem nostrum: ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.* Miserendi *nostri causam Deus nisi in sua bonitate non habuit: & mirabilior est secunda hominum generatio, quàm prima conditio; quia plus est in novissimis sæculis reparasse Deum quod perierat, quàm à principio fecisse quod non erat. Libertatem itaque innocentiæ naturalis, quam primorum parentum prævaricatione perdidimus, nulla per se sanctorum præcedentium merita receperunt: quia lata in transgressores sententia, omnem progeniem captivæ posteritati obstrinxit, & nemo extitit exors à damnatione, quia nullus fuit liber à crimine. Sed redemptio Salvatoris destruens opus diaboli, & rumpens vincula peccati, ita magnæ pietatis suæ disposuit sacramentum, ut usque ad consummationem quidem mundi præfinita generationum plenitudo decurreret, sed renovatio originis per justificationem indiscretæ fidei ad omnia retrò sæcula pertineret. Incarnatio quippè Verbi, & occisio ac resurrectio Christi, universorum fidelium salus facta est, & sanguinis unius Iusti, quem nobis Pater donavit, qui eum pro reconciliatione mundi credimus fusum, hoc contulit patribus, qui similiter credidere fundendum.*

Tit.3.4.5. S. Leo serm. 62. de Pass. Dom. 13.

73. *Iusjurandum quod juravit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis.* Promissiones suas juramento firmare dignatus est Deus, per semetipsum jurans. Felices nos, quorum causa Deus jurat! Væ nobis, si nec Deo juranti credamus! Credidit Abraham Dei promissionibus, quamvis post viginti centurias annorum adimplendis: & sunt adhuc qui non credant adimpletis, ac miraculorum auctoritate, tot sæculorum fide confirmatis, dicente Domino: *Cùm exaltatus fuero, omnia traham ad me.* Nihil legalium institutionum, nihil propheticarum resedit figurarum, quod non totum in Christi sacramenta transierit. *Nobiscum est signaculum circumcisionis, sanctificatio chrismatum, consecratio sacerdotum. Nobiscum puritas sacrificii, Baptismi veritas, honor templi, ut meritò cessarint nuncii, postquàm nunciata venerunt. Nec vacuatur reverentia promissionum, quia plenitudo manifestata est gratiarum.* Verùm quia, sicut ait Apostolus: *Cæcitas ex parte in Israel facta est, nec qui filii carnis, ii filii sunt promissionis:* ineffabilis misericordia Dei Israeliticum sibi populum in omnibus nationibus fecit, & saxeo illo Gentilium cordium rigore mollito, veros Abrahæ filios de lapidibus excitavit: ut concluſis omnibus sub peccato, qui carne nati sunt, spiritu renascantur: nec interfit, quo patre sit quisque genitus, cùm per indiscretam unius fidei confessionem, & fons baptismatis faciat innocentes, & electio adoptionis confirmet hæredes. Sic *jusjurandum* adimplevit, *quod* Deus *juravit ad Abraham patrem nostrum*, omniumque credentium, *daturum se nobis.*

S.Leo. Rom.11.25. Rom.9.36.

74. 75. *Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi: In sanctitate & justitia coram ipso omnibus diebus nostris.* Hic Incarnationis Filii Dei finis ac fructus est, ut ab inimicorum salutis nostræ jugo & tyrannide liberati, à servitute scilicet peccati & dæmonis, per gratiam Jesu Christi, Deo serviamus, *sine timore*, qui *spiritus* est *servitutis*: sed in dilectione & charitate, qui *spiritus* est *adoptionis filiorum.* Hæc enim *brevissima & apertissima differentia duorum testamentorum, timor & amor: illud ad hominem veterem, hoc ad novum hominem pertinet.* Amore casto, non timore servili fit, ut Deo serviamus sanctitate vera, interiore, spirituali, mundo corde, puro corpore: *In sanctitate:* neminem in negotio circumvenientes, nemini facientes injuriam; non malum pro malo reddentes, sed diligentes sicut Christus dilexit nos; & unicuique, quod suum est, reddentes: *Et justitia:* non quæstum specie pietatis quærentes, non gloriam ab hominibus desiderantes & captantes, sed recta sinceraque intentione, oculo simplici, unius Dei intuitu, utque ipsi placeamus: *Coram ipso:* non per vices, ad tempus, certisque diebus, vitam nostram Deum inter & mundum dividentes; sed perpetuò, sine intermissione, perseveranter: *Omnibus diebus nostris.* Hæc vitæ Christianæ officia paucis etiam verbis complectitur Apostolus: *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, & justè, & piè vivamus in hoc sæculo;* sobriè scilicet respectu nostri; justè, respectu proximi; piè, respectu Dei: in bono usque ad finem vitæ nostræ perseverando: *Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Iesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.*

Rom.6.22. S. Augustin. lib.con.Adimant.c.17. Tit.2. 11. 12. 13.

76. 77. *Et tu puer, Propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus: Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum.* Gratiæ Deo agendæ & ob publica, & ob privata beneficia, exemplo Zachariæ. *Et tu puer*, cujus ortum mihi, dum sacris operarer, in Templo nunciavit Angelus, qui miraculo conceptus, in matris utero sanctificatus, cum publico gaudio natus, divino omine à gratia Joannes appellatus. *Propheta Altissimi vocaberis*, præsentem indigitans Salvatorem, quem priores Prophetæ, de quibus scriptum est: *Lex & Prophetæ usque ad Ioannem*, venturum prædixerunt. *Præibis enim ante faciem Domini*, Præcursor eris Christi, qui & *Dominus* & *Altissimus* est, ad parandum *vias ejus.* Viam scilicet misericordiæ, qua Deus venit ad nos; & viam pœnitentiæ, qua imus ad Deum, Joannes paravit Baptismo suo, prædicatione Pœnitentiæ, Regni cœlorum annunciatione, conversationis seu vitæ severioris austeritate. Ad hoc exemplar se conforment Concionatores Euangelici, & Directores seu Moderatores conscientiarum, quorum officium ac ministerium est vias Domini in Animabus parare.

Luc.1.

Ministerii verò ipsorum, sicut & S. Joannis, fructus est, 1° hominibus Christum prædicare, non se ipsos. *Non nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum.* 2° Illos præparare, ut scientiam salutis à Christo accipiant, qui interioris hominis oculos solus illuminat: Scientia enim salutis non ex hominibus est, sed ex Deo, per Jesum Christum Salvatorem nostrum: *Per hominem commemoratio aliqua signis verborum fieri potest; docet autem unus verus Magister, ipsa incorruptibilis Veritas, solus Magister interior. Qui etiam exterior factus est, ut nos ab exterioribus ad interiora revocaret; & formam servi accipiens, ut ejus sublimitas surgentibus innotesceret, jacentibus humilis apparere dignatus est* (ait S. Augustinus.) *Si enim,* (ut alibi scribit) *natura nostra esset à nobis, profectò & nostram nos genuissemus sapientiam, nec eam doctrina, id est, aliunde discendo, percipere curaremus; & noster amor à nobis perfectus, & ad nos relatus, ad beatè vivendum sufficeret; nec bono alio, quo frueretur, ullo indigeret. Nunc verò quia natura nostra ut esset, Deum habet Auctorem, procul dubio, ut vera*

1.Cor.4.5. S. Augustin. contra epist. fundamenti. c.36. Idem l.11. de civit. Dei, c. 25.

sapia-

sapiamus, ipsum debemus habere doctorem; ipsum etiam, ut beati simus, suavitatis intimæ largitorem. Scientia salutis haberi sine fide non potest, quam fundaturus Filius Dei, carnem assumpsit, & homines docuit, eamdemque per gratiam suam eorum mentibus instillat.

S. Augustin. c. 2. ejusdem libri. *Quia ipsa mens, cui ratio & intelligentia naturaliter inest, vitiis quibusdam tenebrosis & veteribus invalida est non solùm ad inhærendum fruendo, verùm etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renovata atque sanata, fiat tantæ felicitatis capax, fide primùm fuerat imbuenda atque purganda. In qua ut fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas Deus Dei Filius homine assumpto, non tamen Deo consumpto, eamdem constituit atque fundavit fidem; ut ad Deum iter esset homini per hominem Deum.* Ad scientiam igitur salutis à Christo recipiendam præparare Præcursor, Concionator, Director potest; scientiam salutis dare non potest: *Non Doctor, neque Discipulus, sed gratia sola.* Id Christi beneficium: *Qui factus est nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio: ut qui gloriatur, in Domino glorietur.* Scientiam illam salutis heu quàm pauci habent! Quàm pauci ad eam à Christo obtinendam se præparant, Concionatores Euangelicos, & doctos piosque Directores frequentet & obedienter audiendo! Scientiam prudentiamque sæculi, carnalem, diabolicam multi habent; pauci sapientiam desursum descendentem à Patre luminum. Eccur? Quia scientiam salutis non habent, nisi qui Christi sunt. *Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum.* Ejusdem est scientiam salutis, & remissionem peccatorum dare, Dei & Domini nostri Jesu Christi: Concionatores & Directores Ministri sunt dumtaxat Euangelii & reconciliationis. Remissionem peccatorum Joannes non dabat, sed ad eam per Christum recipiendam homines præparabat. *Agebatur baptismus pœnitentiæ, quasi candidatus remissionis & sanctificationis in Christo subsecuturæ. Nam quod prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem delictorum, in futuram remissionem enunciatum est. Siquidem pœnitentia antecedit, remissio subsequitur, & hoc est viam præparare. Qui autem præparat, non idem ipse perficit, sed aliis perficiendum procurat. Ipse profitetur sua non esse cœlestia, sed Christi, dicendo:* Qui *de terra est, de terra loquitur: Qui de supernis venit, super omnes est. Item in sola se pœnitentia tingere, venturum mox qui tingeret in Spiritu & igni.*

1. Cor. 1. 24.

Tertull. lib. de Baptismo cap. 10.

78. 79. *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Incarnatio, cæteraque Christi Mysteria, prima quæ mentibus nostris affulget fidei lux, & omnium gratiarum, quæ salutem nostram operantur, concatenatio, effectus sunt misericordiæ Dei, qui cùm sit *dives in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo (cujus gratia estis salvati) & conresuscitavit, & consedere fecit in cœlestibus: ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Iesu. Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est; non ex operibus, ut ne quis glorietur.*

Ephes. 2.

Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, &c. Sol justitiæ, oriens ex alto, Filius Dei nos visitavit assumpta carne. 1. Ut ignorantiæ, peccati, mortisque tenebras dispelleret: Ipse enim lux mundi est: *Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* 2. Ut corda nostra & affectus ad Deum dirigeret, via nostra factus: *Ego sum via, veritas & vita.* Viam veritatis, viam justitiæ, viam rectam, viam novam, viam sanctorum, non solùm nobis ostendens, sed in ea nos dirigens & ducens, ne aberremus; nos adjuvans & roborans, ne deficiamus: *Ad dirigendos pedes nostros.* Dicamus ergo cum David: *Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi: Et statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos.* 3. Visitavit nos Dei Filius Incarnatione sua, ut pacem euangelicam nobis daret per Spiritum sanctum, & ad pacem æternæ beatitudinis nos perduceret, ad quam tendimus, & quam prægustamus, per gratiam ejus cor nostrum Deo subjicientem ad observantiam mandatorum ejus, & corpus animæ per mortificationem sanctam membrorum nostrorum. Quatuor status hominis, ante legem, sub lege, in gratia, & in pace. Primus est, cùm in altissimis ignorantiæ tenebris nulla resistente ratione, secundùm carnem vivitur. Secundus, cùm per legem facta cognitione peccati, & divino Spiritu nondum adjuvante, secundùm legem volens vivere vincitur, & sciens peccat, peccatoque subditus servit: id agente scientia mandati, ut peccatum operetur in homine omnem concupiscentiam, cumulo prævaricationis adjecto; atque ita quod scriptum est impleatur: *Lex subintravit, ut abundaret delictum.* Tertius, cùm respiciente Deo, & ad implenda quæ mandat, adjuvante, spiritus hominis, qui Dei Spiritu agitur, concupiscit adversùs carnem fortiori robore charitatis; ut quamvis adhuc sit, quod homini repugnet ex homine, nondum tota infirmitate sanata, ex fide tamen justus vivat: justèque vivat, in quantum non cedit malæ concupiscentiæ, vincente delectatione justitiæ. In hoc statu si pia perseverantia quisque proficiat, postrema pax restat, quæ post hanc vitam in requie spiritus, deinde in resurrectione etiam carnis implebitur. A primo & secundo statu Christus nos eduxit magisterio suo & adjutorio, doctrina Euangelica & gratia: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent.* In tertio statu nos constituit: *Lex* enim *per Moysen data est, Gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Unde Apostolus: *Non sumus sub lege, sed sub gratia..... Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.* In vita autem æterna summa pax est & perpetua, quæ quartus est status, ad quem Christus nos dirigit & perducit: *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Heu! quàm ingrati sunt homines Verbi incarnati visitationi & misericordiæ! quàm rebelles lumini! *Dilexerunt magis tenebras, quàm lucem:* exurgere à mortuis nolunt, ut eos Christus illuminet: dirigentem in viam rectam sequi contemnunt: & *viam pacis non cognoverunt; non est timor Dei ante oculos eorum.*

S. August. Enchirid. c. 118.

Rom. 5. 20.

Joann. 1.

Rom. 6. 14. 21.

Joann. 3. 19.

Psal. 13.

80. *Puer autem crescebat, & confortabatur Spiritu: & erat in desertis usque ad diem ostensionis suæ ad Israel.* Joannem imitetur Prædicator pœnitentiæ: hoc modo se disponat ad sacrum verbi ministerium obeundum. In pietate & charitate crescat, orationem & virtutum exercitationibus proficere satagat, donec vir factus in vita spirituali, evacuaverit quæ erant parvuli. *Puer autem crescebat:* Scripturæ sacræ, & SS. Patrum assidua lectione ac studio scientia ejus zelusque roboretur, ne conceptus inanes & steriles, & verborum exquisitorum fumos effundat, non panem frangat esurientibus animabus. Spiritum Dei, scientiam & veras regulas Christianæ vitæ, ac salutis, ex sacris Codicibus & sanctorum Doctorum operibus hauriat. *Et confortabatur Spiritu:* In sacro secessu, ac silentio maneat, ab hominum secundùm sæculum viventium societate (quantùm fieri potest) & moribus alienus ac remotus, ante pœnitentiam agens, quàm prædicans. *Et erat in desertis:* Non se ingerat, non propria electione, aut præcipiti zelo prosiliat ad sacrum verbi ministerium, sed Dei vocationem, & Episcopi sui mandatum expectet. *Usque ad diem ostensionis suæ ad Israel.* Caro infirma. *Confortanda est itaque spiritu:* Spiritus enim promptus est. *Multi confortantur carne: Athleta Dei spiritu roborandus est, ut sapientiam carnis elidat. Unde recessit, fugiens tumultum urbium, populi frequentiam. Erat in desertis, ubi familiarior Deus.*

Origen. hom. 11.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

1. *Factum est autem in diebus illis, exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis.* Paulò post Joannis nativitatem; Cæsar Augustus edicto promulgato jussit, ut census per totum orbem Romanum ageretur, tam capitum, quàm facultatum uniuscujusque. Eò autem pertinebat universalis ille census, ut nosset Imperii vires, subditorum omnium, etiam fœminarum ac puerorum, nominibus & facultatibus in publicas tabulas relatis, quæ in Archivis Imperii asservabantur. Censum ter egit Octavianus Augustus. Primum ac tertium cum Collega, medium solus. Primum cum M. Agrippa; tertium cum Tiberio; medium, qui hìc commemoratur, solus. Hunc autem imperando censum, divinæ providentiæ consilio ac decreto nesciens serviebat Augustus. Sic enim ab æterno Deus constituerat, ut Prophetiarum exitus & adimpletio de Christi Jesu nativitate in Bethleem Juda, ex tabulis ipsis censualibus probari posset.

Sveton. in Octav. c. 27. S. Justin. M. Apolog. ad Anton. Pium p. 75. Tertull. l. 4. cont. Marc. c. 7. & 19.

2. *Hæc descriptio prima facta est à Præside Syriæ Cyrino.* Secundùm Græcum Textum præpositio *à* redundat, quam Versiones, Syriaca, Persica, Æthiopica, Arabica, pariter omittunt. *Prima* hæc fuit totius Imperii Romani *descriptio* universalis; numquam enim antehac ita pacatum fuit, ut census universalis peragi posset: vel *prima*, quam Romani in Judæa egerint; ut S. Justinus in *Dial. adversus Tryphonem* interpretatur. Præfuit autem censûs negotio Cyrinus, seu Quirinus, vir Consularis, cum extraordinaria potestate ab Augusto missus, cui adjunctum Sentium Saturninum tunc Syriæ Præsidem, publicæ census tabulæ à Tertulliano citatæ probant. Duplicem à Quirino censum peractum Viri quidam eruditi observant; primum sub Herode Magno, alterum Archelao relegato: illum pacificè peractum, istum seditionis occasionem fuisse duce Juda Gaulonita factæ, negantibus seditiosis, tributum alienigenis, quales erant Romani, salva religione, persolvi posse. Primum à Quirinio extra ordinem delegato, alterum ab eodem Præside Syriæ peractum. Primi sanctum Lucam, alterius Josephum meminisse. *Hæc* itaque *descriptio prima facta est* à Quirino, qui posteà Syriæ Præses fuit. Hoc autem censu conum onebantur Judæi, sceptrum à Juda defeciisse, cùm & Herodi alienigenæ, & Augusto Cæsari, & Quirino ad censum peragendum extra ordinem Syriæ Præfecto, vel inviti subessent.

Joseph. l. 18. Antiq. c. 1.

3. *Et ibant omnes, ut profiterentur: singuli in suam civitatem.* Et omnes se conferebant in civitatem, quæ familiæ illorum caput erat, & ad quam ratione originis pertinebant, ut nomina sua ac familias darent, & publicè apud Acta denunciarent, simul ac facultates; atque ita suam Romano Imperio subjectionem profiterentur. Romani scilicet in singulis Provinciis morem censendi antiquitùs ibi usurpatum servarunt: Judæorum autem mos erat, ut census fieret per Tribus & familias.

4. 5. *Ascendit autem & Joseph à Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam, in civitatem David, quæ vocatur Bethleem, eò quòd esset de domo & familia David: ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.* Joseph ex Nazareth Galilææ civitate, in qua habitabat, profectus est in Judæam, in Bethleem Davidis gentilem civitatem, eò quòd ex domo & familia David esset oriundus: ut cum Maria uxore sua gravida, tametsi intacta, nomen daret. Joseph enim & Sponsa castissima ex eadem tribu, ex eademque Davidis Regis stirpe erant.

6. *Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies* naturales & legitimi, *ut pareret*: novem (inquam) menses & sex dies, ab octavo Kalendas Aprilis, quo conceptus creditur Christus Jesus, ad octavum Kalendas Januarias, quo natus, computati; *sicut à majoribus traditum suscipiens Ecclesiæ custodit auctoritas.*

S. Augustin. l. 4. de Trin. c. 5.

7. *Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diversorio.* Peperit Virgo, inviolato virginitatis signaculo, sine dolore, libera à maledictione Evæ; enixa est sine ope obstetricis *filium suum primogenitum*, & unigenitum, quem Euangelista primogenitum appellat, id est, nascendi ordine primum, ante quem nullum alium genuerat, quamvis nec alium posteà genuerit Virgo perpetua. Et pannis sive fasciis eum involvit, ut recèns natis infantibus fieri solet. *Et reclinavit eum in præsepio.* In spelunca Bethleemo vicina, sive in suburbio Bethleemi sita, ad quam Pastores agere pecora sua soliti essent, sanctissima Virgo filium suum peperit, & pannis involutum reclinavit in præsepi: quia nullam invenire poterat domum, in qua hospitarentur, tum ob turbam hospitum, cum ob paupertatem odiosam, & partum imminentem.

S. Hier. cont. Helvid. S. Just. Dial. cont. Tryph. p. 304. Orig. l. 1. contra Celsum. S. Hieron. in epitaph. Paulæ. Euseb. l. 7. demonst. Euag. cap. 5. S. Epiphan. hær. 20.

8. 9. *Et Pastores erant in regione eadem*, ubi Turris Ader, (id est, Gregis) *vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum*, sub dio excubantes ad curam gregis: *& ecce Angelus Domini stetit juxta illos*, illis vigilantibus cœlitùs apparuit: *& claritas Dei circumfulsit illos*: splendor eximius circùm illos è cœlo fulsit, quo & noctis tenebræ dispellerentur, & divinitùs missum nuntium intelligerent: *& timuerunt timore magno*: Quæ hominum infirmitas est, ad subitas Angelorum apparitiones attonitorum.

Pastores in regionibus calidis hyeme pernoctare & stabulare in agris mos est: unde contra Natale Dom. mense Decembris frustra hic argumentum ducunt Scal. & Grotius.

10. *Et dixit illis Angelus: Nolite timere; ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum*; seu gaudii magni objectum vobis annuncio, quod non ad vos tantùm privatim, sed ad omnem populum Israel spectat: *Quod erit omni populo.*

11. *Quia natus est vobis Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.* Vobis Israelitis natus est Salvator, à Deo per Prophetas promissus, tamdiù desideratus & expectatus, verus Messias, Dominus & Deus vester, *in civitate David*, Bethleem, ut prædixit Michæas, & ut palam innotescat, hunc esse ex genere Davidis, cui facta promissio est.

Isai. 62. 11. Zachar. 9. 9. Michæ 5. 2. Psal. 134. 11.

12. *Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.* Hoc signum habete, quo Salvatorem Israeli promissum, & hac hora Bethleemi natum internoscetis: invenietis illum fasciis puerilibus involutum, & in præsepi jacentem. Angelum Pastoribus locum designasse credibile est, Sanctum Lucam verò omnia Angeli verba non retulisse, sed ea tantùm, in quibus aliquid esset mysterii; vel Pastores interno Spiritus sancti afflatu ductuque cognovisse locum, in quo natus erat & positus Deus infans.

13. 14. *Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Et subitò magna sanctorum Angelorum multitudo se adjunxit Gabrieli tam faustum nuncium Pastoribus revelanti. Huic autem cœlestium spirituum multitudini militiæ nomen datur, ob ingentem numerum; ob præclaram Hierarchiarum & Ordinum dispositionem; ob potentiam & virtutem, qua ad nutum Dei summi Imperatoris, *Domini virtutum*, *Domini exercituum*, hostes visibiles vel invisibiles, dæmones scilicet debellant. Deum autem hunc in modum laudabant ob collatum humano generi Incarnationis & Nativitatis Christi Domini Salvatoris nostri beneficium. *Gloria in altissimis Deo*: Laus, honor, gratiarum actio Deo debetur:

Numquid non est numerus militum ejus? Job 25. 3.

An putas quia non possum rogare Patrem, & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim legiones Angelorum? Matth. 26. 53.

ejus

ejus itaque potentiam, sapientiam, bonitatem, cœlestes omnes Ordines concelebrent, quæ in hoc nati Salvatoris hominum mysterio maximè promicant: *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, hominibus quos Deus dilexit, & in quibus sibi ab æterno complacuit. *Pax* enim illa cœlestis, reconciliatio cum Deo, & salus per Incarnationem Filii Dei, & secuta mysteria, quam Angeli hominibus exoptant, non ex meritis hominum, sed ex gratuita Dei benignitate & misericordia provenit. *Pax hominibus bonæ voluntatis*; à Deo secundùm propositum bonæ voluntatis suæ vocatis & electis: Ad electos enim Incarnationis & sequentium mysteriorum fructus imprimis & præcipuè derivatur. *Pax hominibus bonæ voluntatis*; qui bonam voluntatem habent, sinceris fidelibus, Deo gratis & probatis; quod totum est divinæ misericordiæ, divini erga homines amoris, gratiæque munus. Confer cum Apostoli verbis ad Ephesios cap. 1. 3. 4. & seq. *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo: sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundùm propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo. In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundùm divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis, in omni sapientia & prudentia: ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundùm beneplacitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, & quæ in terra sunt, in ipso: in quo etiam & nos sorte vocati sumus, prædestinati secundùm propositum ejus, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.*

15. *Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cœlum*; statim atque peracta functione se receperunt in cœlum, unde missi à Deo fuerant, & ubi coram ejus adoranda majestate perenniter adsistunt, illum videntes, amantes & laudantes: *Pastores loquebantur ad invicem*; his verbis se mutuò invitabant: *Transeamus usque Bethleem, & videamus*, experimento probemus *hoc verbum quod factum est*, rem seu mysterium, *quod Dominus ostendit nobis*; per Angelos revelavit ac patefecit.

16. *Et venerunt festinantes*, ne increduli vel ingrati divino beneficio viderentur: *Et invenerunt Mariam & Joseph, & Infantem positum in præsepio*, quemadmodum illis nuntiaverat Angelus.

17. *Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc*: Experimento comprobarunt quod illis Angelus dixerat: ut quod S. Joannes postea scripsit, dicere & illi possent Fidei lumine illustrati: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ: & Vita manifestata est, & vidimus, & testamur.* 1. Joann. 1.

18. *Et omnes qui audierunt, mirati sunt: & de his quæ dicta erant à Pastoribus ad ipsos*. Et omnes qui audierunt Pastores narrantes, quomodo sibi apparuissent Angeli, & quid de Puero nuntiassent, vehementer admirati sunt: *& de his*, id est, *de his, &c.* Præpositio *&* deest in Textu Græco & in Syriaca Versione.

19. *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* Maria observabat & memoriæ mandabat res omnes in Christi nativitate gestas, & quæ à Pastoribus narrabantur de Angelis à se visis auditisque, diligenter secum expendens, conferensque præsentia cum præcedentibus, cum dictis Gabrielis, Elisabethæ, Zachariæ, rebusque circa se, circa Joannem & ejus parentes gestis; omnia tandem, quæ secum sunt acta à Domino, comparans cum his quæ noverat à Prophetis scripta de Domino, summamque omnium consensionem animadvertens. Conferebat in corde, nihil in vulgus indicans & jactans Virgo prudentissima & modestissima. Beda in hùc locum. S. Ambros. l. 2. in Luc. n. 54.

Alex. Expos. in Euang.

20. *Et reversi sunt Pastores glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos*. Reversi sunt ad custodiam gregis, glorificantes & laudantes Deum de omnibus quæ audierant, non solùm ab Angelis, sed à Maria & Joseph; & quæ oculis ipsi suis viderant, certiores facti experientia sua, omnia congruere dictis Angeli.

21. *Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo priùs quam in utero conciperetur*. Impleto tempore, quod ex Lege Circumcisioni erat præstitutum, cujus temporis dies ultimus erat à natali octavus, circumcisus est Puer, ut observandæ Legis daret exemplum, qui Legem solvere non venit, sed adimplere; & qui ut de muliere nasci, sic fieri sub Lege dignatus est, Legis Auctor licèt ac Dominus.

Circumcisionis Christi causas & rationes S. Epiphanius fusiùs exponit. Primùm, ut se carnem re « S. Epiph. Hæres. 30. n. 18.
verà induisse monstraret, propter Manichæum, cæ- «
terosque qui similitudine quadam ac specie dumta- «
xat apparuisse docuerunt. Deinde, ut corpus divi- «
nitati consubstantiale non esse demonstraret, ut Apol- «
linaris existimat: nec è cœlo delatum in terras, qui «
Valentini error fuit. Tum ut cujus olim Circumci- «
sionis auctor fuerat, eam ad adventum usque suum «
observatam fuisse meritò comprobaret, atque ut «
omnem Judæis excusationem eriperet: Nisi enim «
circumcisus foret, hoc ad sui purgationem, sive ex- «
cusationem, afferre potuissent: Nos Christum præpu- «
tio præditum probare nequivimus. Præterea verò «
eum oportebat, qui Abrahamo circumcidendi sui «
mandatum dederat, ut ad veri & aspectum fugientis «
adumbrandam imaginem, apparens illud signum & «
aspectabile præ se ferret, ratum illud sua Circumcisio- «
ne facere. Circumcisionem denique spontè subiit, ut «
ea perfunctus, nihil jam esse necessariam ostenderet; «
sed aliam longè illa præstantiorem, scilicet Circumci- «
sionem cordis. «

Cùm autem in solemni Circumcisionis ritu nomina pueris imponerentur, *Vocatum est nomen ejus Jesus*, à Joseph & Maria, non casu, aut humano consilio, sed divina jussione, illis, antequam conciperetur, ab Angelo significata. *Quod vocatum est ab Angelo priùs quam in utero conciperetur*.

22. 23. *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundùm Legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino; sicut scriptum est in Lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur*. Postquam impleti sunt dies quibus Maria purganda videbatur, secundùm Legem Moysi, cui tamen hac in parte subdita non erat, cùm immunda non esset; tum quia non suscepto semine, sed ex Spiritu sancto Virgo conceperat, non hominem purum, originali peccato obnoxium, quod ex concupiscentia traducitur; sed hominem Deum, Sanctum Sanctorum, Filium Altissimi; tum quia sine corruptione, sine dolore, sine immunditiis partum mulierum vulgò consequentibus: Purificationis autem Legem subiit Virgo purissima ad obedientiæ & humilitatis exemplum; & ne scandalum paterentur, qui conceptionis & partus ejus divinum Mysterium ignorabant. Simul autem duabus Legibus paruit, uni quæ erat de Purificatione puerperæ; alteri quæ erat de præsentatione primogeniti in Templo, ejusque redemptione. *Tulerunt illum* (puerum scilicet Jesum Parentes ejus, Maria & Joseph,) *ut sisterent*, id est, offerrent, *eum Domino*, tamquam debitum & sacrum: *sicut scriptum est in Lege Domini:* Quia *omne masculinum adaperiens vulvam*, id est, quod primum nascitur, *sanctum Domino vocabitur*, id est, dicatum atque consecratum: Nam primogenita mundorum animalium Deo immolabantur; primogenitum verò hominis redimebatur quinque siclis, eò quòd Levitæ loco primogenitorum sacris Templi ministeriis mancipati essent. Legi primogenitorum Christus subditus non erat, tum quia Legis conditor & Dominus, tum quia vulvam Matris non Levitici 12. Lege S. Aug. l. 2. qu. in Levit. q. 4. Exod. 13. 2.

aperuit, sed clauso virginis utero egressus est. Virgo enim non solùm ante partum & post partum, sed & in partu S. Maria permansit; quæ Ecclesiæ fides est, traditione Patrumque summo consensu firmata, scilicet S. Ambrosii in Epistola ad Siricium Papam contra Joviniani hæresim, & lib. de Institutione Virginis, cap. 7. S. Hieronymi in cap.44. Ezechielis; S. Augustini Epistola 137. aliàs 3. ad Volusianum, libro de Hæresibus ad Quodvultdeum cap.82. lib.1. contra Julianum cap.2. in Enchiridio cap.24. & alibi; S. Paulini Epist.4. S. Gaudentii Brixiani Episcopi cap.9. S. Leonis sermone 1. & 2. de Nativitate Domini; S. Petri Chrysologi sermone 142. de Annuntiatione B. Mariæ Virginis; S. Ephrem in Oratione de Margarita pretiosa; S. Procli Constantinopolitani Episcopi Oratione 1. in Deiparam; Theodori Ancyrani homil. in Natalem Domini; Theodoreti Dialogo 2. S. Fulgentii lib.1. de veritate Prædestinationis, cap.2. Auctoris Sermonum sub Eusebii Emisseni nomine editorum, sermone 2. de Nativitate Domini; Gennadii libro de Dogmatibus Ecclesiasticis cap.69. Hormisdæ Romani Pontificis Epistola 79. ad Justinum Imperatorem; Pelagii 1. in Confessione Fidei Epistola 16. ad Childebertum Regem subjecta; S. Hildephonsi Toletani Episcopi libro de Virginitate sanctæ Mariæ; Venerabilis Bedæ in hunc locum; S. Joannis Damasceni libro 4. de Fide, cap.15. S. Anselmi lib. de Sacramento Altaris cap.3. S. Petri Damiani Opusculo 36. de Dei omnipotentia, cap.10. S. Bernardi sermone 33. in Cantica. Quòd si qui Veterum Christum vulvam Matris aperuisse ajunt, & quidem solum; minùs propriè locuti sunt, & ita sunt explicandi, ut de apertionis effectu, non de re ipsa, seu de apertione vera uteri & signaculi virginalis reseratione locuti intelligantur. Significare, inquam, voluerunt, Christum ex clauso exisse utero, quemadmodum si aperuisset; atque matris fœcunditatem probasse: solum autem aperuisse matris uterum, quia solus clausum invenit; quod enim clausum non est, propriè non aperitur: nam nec alii infantes propriè aperiunt, cùm corrupta jam Matris virginitate apertum inveniant. Hic S. Isidori Pelusiotæ Epistola 23. libri primi sensus est: *Quod in sacra*, inquit, *Scriptura dictum est, quod omne primogenitum aperiens vulvam, sanctum est Domino; non de omni primogenito dicitur: non hoc arbitrentur imperiti: sed de uno illo, qui cum partu ederetur, vulvam aperuit. Siquidem vulvam omnem viri consortium & concubitus aperit. Quæ verò Dominum nostrum Iesum Christum peperit, ipse sine semine conceptus eam prodiens aperuit, & rursus obsignatam reliquit.* Idem est sensus S. Amphilochii in Oratione de Occursu Christi, ubi subdit: *Quantum attinet ad virginalem naturam, nullo modo patefactæ sunt virginales portæ. Si in Domini, qui natus est, potentiam respicias, nihil ei clausum est, sed aperta sunt omnia: nihil est quod obstet, nihil quod negotium faciat: siquidem omnia Domino reserata sunt.* Sic denique intelligendus S. Hieronymus Dialogo 2. adversùs Pelagianos p.431. postquam enim dixit illud: *Omnis qui aperit vulvam, sanctus Domino vocabitur*, ad Christum pertinere, subdit: *Omnes hæretici erraverunt, non intelligentes Mysterium Nativitatis ejus; magisque ad specialem Nativitatem Salvatoris, quàm ad omnium hominum referri potest hoc quod dicitur*: Qui aperit vulvam, sanctus vocabitur Domino. *Solus enim Christus clausas portas vulvæ virginalis aperuit, quæ tamen clausæ jugiter permanserunt. Hæc est porta orientalis, per quam solus Pontifex ingreditur & egreditur, & nihilominus semper clausa est.*

Ezech.44.

24. *Et ut darent hostiam, secundùm quod dictum est in Lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.* Profecti sunt etiam in Jerusalem, ut in Templo Domini hostiam offerrent pro peccato, id est, immunditia legali, non filii, (ut S. Augustinus & S. Leo putaverunt) sed matris, in lege præscriptam, scilicet *par turturum, aut duos pullos columbarum*, quæ pauperum erat oblatio, agnum offerre non valentium. Geminarum autem columbarum, aut turturum, una oferenda erat in holocaustum, ad gratiarum actionem pro felici partu; altera in sacrificium pro peccato, id est, ad expiationem immunditiæ legalis; quæ tamen in Deipara Virgine nulla fuit, ut superiùs diximus: Unde hac defuncta oblatione est *propter consuetudinem legis, non propter necessitatem*, (ut S. Augustini verbis utar.)

S. August. q. 20 in Levit. S. Leo ep.16. alias 4.c.2.

Levit.2.6.

25. 26. *Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste justus & timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat in eo: & responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi videret Christum Domini.* Tunc temporis homo justus & Deum timens, cui nomen Simeon (quem Laicum fuisse, probabiliùs censent Euthymius & Theophylactus, quàm Sacerdotem Auctor libri de communi essentia Patris & Filii apud S. Athanasium, & Auctor libri de Vitis Prophetarum apud S. Epiphanium, cum Græculis recentioribus, atque Pictoribus, repugnante S. Lucæ silentio) Hierosolymis erat. Hic adventum Messiæ expectabat, & ferventibus votis desiderabat, ut finem acciperet peccatum, & adduceretur justitia sempiterna: Is enim adventus Christi Domini finis, hæc veri Israel consolatio; de qua Isaiæ 49. 13. *Laudate cœli, & exulta terra, jubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum, & pauperum suorum miserebitur.* Et cap.52. 9. *Gaudete & laudate simul deserta Ierusalem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Ierusalem.* Et cap.62. 13. *Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Ierusalem consolabimini.* Et Jeremiæ 31. 11. 13. *Redemit enim Dominus Iacob, & liberavit eum de manu potentioris ..... Convertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos.* Hæc consolatio Israel, quam Simeon vir pius ac religiosus expectabat, spiritualia Messiæ beneficia, plebisque Israel, & totius humani generis à servitute peccati, dæmonisque jugo, per Christum Dominum redemptio. *Et Spiritus sanctus erat in eo*, non solùm per gratiam sanctificantem & charitatem, quam in ejus corde diffuderat; sed etiam per donum Prophetiæ. Et Spiritu sancto revelante cognoverat, se non moriturum, *nisi videret*, non solùm oculis fidei, ut justi ac Prophetæ cæteri, sed oculis corporis, *Christum Domini*, Messiam promissum, à Domino ungendum oleo lætitiæ præ consortibus suis, id est, tota plenitudine Spiritus sancti, ipsaque substantia Deitatis.

Vide Allatium, Diatriba, de Simeonibus.

27. 28. *Et venit in Spiritu in templum:* afflatu & impulsu Spiritus sancti. *Et cùm inducerent puerum Iesum parentes ejus:* Cùm Maria Mater Jesu, & Joseph qui putabatur & jure conjugii erat ejus pater, illum inferrent in Templum, ut quod ex præscripto Legis fieri solebat pro primogenitis, pro eo implerent, offerendo illum Domino solemni ritu: *Accepit eum Simeon* ex manibus Virginis *in ulnas suas*, eumque summa devotione & charitate complexus, *benedixit Deum*, gratias agens, quòd promissa sua implevisset: *Et dixit:*

29. *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm verbum tuum in pace.* Domine, qui vitæ ac mortis supremum jus habes, qui me senem & maturum ævi hactenùs in vita detinuisti, ut promissum erga me tuum impleres, nunc servum tuum dimittis, & hujus corporis vinculis solvis lætum ac voti compotem, ad meliorem vitam, ad pacem æternam. Jam lætus morior, pace inter divinam majestatem tuam & homines per Christum tuum conciliata.

S. Cypr. lib. de mortalit.

30. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum:* Christum salutis Auctorem olim à te promissum, jam verò missum atque exhibitum.

Origen. homil. 15. in Luc. S Greg. Nyss. & Chrysost. orat. de Occursu Dom.

31. 32. *Quod parasti ante faciem omnium populorum:* Quem ab æterno paratum, exposuisti sub oculis non Judæorum tantùm, sed omnium populorum, ut in eum credentes, salutem æternam consequantur. *Lumen ad revelationem gentium:* Hunc (inquam) in mundo oriri fecisti, ut lumen revelandum gentibus in summa Dei ignorantia versantibus: *& gloriam plebis tuæ Israel:*

& ut

& ut singulare decus, ac ornamentum Israel Populi tui, ex quo secundùm carnem progenitus, cui promissus, à quo expectatus, apud quem victurus, prædicaturus, & miracula editurus est. Confer cum Psalmo 97. 2. 3. *Notum fecit Dominus salutare suum, in conspectu gentium revelavit justitiam suam. Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israel.* Et Isaiæ 49. 6. *Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Iacob, & fœces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Ad Romanos 9. 4. Israelitæ, *quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa: quorum Patres, & ex quibus est Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Et ad Ephesios 2. *Memores estote vos gentes.... Quia eratis in illo tempore sine Christo, alienati à conversatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Iesu vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi.... Et veniens euangelizavit pacem vobis, qui longè fuistis; & pacem iis, qui propè.* Priùs autem commemoratur revelatio Gentium, quàm Israelis gloria: quia cùm plenitudo Gentium introierit, tunc omnis Israel salvus fiet.

V. Beda. Rom. 9. 25. 26.

33. *Et erant pater ejus & mater*, Joseph & Maria, *mirantes super his quæ dicebantur de illo*, à prima ejus conceptione; id est, quæ de illo dicta erant ab Angelo, ab Elisabetha, Zacharia, Simeone: Omnia enim simul collata admirationem augebant. Joseph Christi Patrem rectè appellat Euangelista, quamvis ab eo non geniti, sed ex Maria Virgine de Spiritu Sancto concepti: *Quia & virum Mariæ rectè intelligimus sine commixtione carnis ipsa copulatione conjugii; & ob hoc etiam Christi Patrem multò conjunctiùs, qui ex ejus conjuge natus sit, quàm si esset aliunde adoptatus.*

Orig. hom. 10.

S. Aug. lib. 2. de consensu Euang. c. 1.

34. *Et benedixit illis Simeon*: Joseph & Mariæ simul gratulatus est, ac beatos prædicavit, qui talem filium haberent. Tum ad Mariam, quam, à Spiritu Sancto edoctus, matrem esse Christi sine patre credebat, converso sermone: *Ecce*, inquit, *positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur*: Scito, hunc infantem expositum esse à Deo, cui sic placet gloriæ suæ consulere, ut sit multis ex populo Israel occasio ruinæ, scilicet reprobis culpa sua pereuntibus; multis verò causa & auctor resurrectionis, sive salutis, scilicet electis: & veluti signum, in quod omnes jaciant sagittas contradictionis suæ, ejus doctrinam spernentes & impugnantes, miracula dæmoni tribuentes, calumniis, blasphemiis, tormentis atrocissimis opprimentes, morte turpissima condemnantes. Confer cum 1. Petri cap. 2. vers. 4. & seq. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum: & ipsi tamquam lapides vivi superædificamini..... Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum, angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur. Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt, in quo & positi sunt.* Et 2. ad Corinthios 2. 14. 15. *Deo autem gratias.... qui odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt, & in iis qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam.* Observandum porrò, quòd Simeon Christum paratum *ante faciem omnium populorum salutare*, & *lumen* absolutè dixit, quia *divinum* * *propositum est salus & deificatio singulorum*: in ruinam autem, & resurrectionem multorum, quia nec omnes salvantur, nec omnes pereunt. Quòd autem multi salvantur, salvantis est donum: quòd plures pereunt, pereuntium est meritum.

* Nomine autem propositi, generalè, conditionatam, inefficacem salutis omnium voluntatem intelligit: non specialem, absolutam & efficacem, quam S. Paulus electionem secundùm propositum vocat. S. Greg. Nyss. à S. Thoma in Catena citat.

35. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.* Et tuam, ò benedicta Mater, animam vis acerbissimi doloris quasi gladius acutissimus penetrabit, cùm Filium tuum in cruce confixum & perfossum videbis, tum ferro clavorum & crudelis lanceæ, tum gladiis linguarum blasphemantium. Gladius igitur non alius hìc intelligendus est, quàm tribulationis, quo materna anima vulnerata est doloris affectu. Ipsi fuit gladius in ore persecutorum, de quibus in Psalmo dicitur: Et *gladius in ore eorum*. Ipsi enim erant *filii hominum, quorum dentes arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus*. Nam & ferrum, quod pertransiit animam Joseph, pro dura tribulatione positum mihi videtur: Apertè quippè dicitur: *Ferrum pertransiit animam ejus, donec veniret verbum ejus*, id est, tamdiù fuit in dura tribulatione, donec fieret quod prædixit. Hinc enim magnus est habitus, & ab illa tribulatione liberatus.

S. Aug. epist. 149 alias 59. q. ult. n. 33. Psal. 58. 8. Psal. 56. 5. Ps. 104. 18.

Vt revelentur ex multis cordibus cogitationes. Hæc verba ad præcedentem Versum referuntur, non ad istam Prophetiæ partem, *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*. Sensus igitur iste est: *Positus est Christus in ruinam & in resurrectionem multorum, & in signum cui contradicetur; ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*. Id est, ita fiet, ut quod in multorum cordibus latuerit, manifestum fiat: ut cognoscatur, quo quisque in Christum fuerit animo, dum alii ipsi adhærebunt, & in eum credent; alii illum deserent, vel oppugnabunt: aliorum malignitas & *insidiæ*, scilicet *Iudæorum*: aliorum *infirmitas*, scilicet *Discipulorum*, per ejus passionem patebit.

Cave ne cum Origene Homil. 17. & S. Chrys. hom. De Ceterisu Dom. Auctore quæstionum veteris & Novi Test. inter S. Aug. Opera editarum, &c. gladium dubitationem in Christi Passione interpreteris. S. Aug. epist. 149. q. ult.

36. 37. *Et erat Anna Prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua.* Erat etiam tunc temporis Hierosolymis mulier Prophetiæ dono insignis, filia Phanuel, de tribu Aser; quæ quidem tribus cum novem aliis abducta erat in captivitatem, sed tamen multi ejus tribus cum tribubus Juda & Benjamin permixti remanserant religionis causa, cùm primùm regnum sub Roboamo divisum est, & tribuum illarum fortunam deinceps secuti fuerant. Erat autem tribus Aser in Galilæa. Inde ortum ducebat Anna, quæ de magno Propheta Christo Jesu prophetavit; ut omnis sexus, omnis ætas, omnisque professio ipsum mundi redemptorem esse à Deo promissum testaretur. Hæc verò mulier provectæ admodùm erat ætatis, & à prima sua pubertate, id est, ab anno circiter duodecimo, quo nuptui data fuerat, septem annos vixerat cum viro, ac deinceps ad annum usque octogesimumquartum ætatis vidua manserat, insigni continentiæ laude, ut sequenti Versu Euangelista commemorat; additque eam eximiæ fuisse sanctitatis, ut ejus testimonium omni esse exceptione majus ostendat: *Et hæc Vidua usque ad annos octoginta quatuor: quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die*: Templum assiduè frequentabat, jejuniis & orationibus sine intermissione Deum colens. *Anna* igitur *& stipendiis viduitatis, & moribus talis inducitur, ut digna planè fuisse credatur, quæ Redemptorem omnium venisse nuntiaret.*

1. Paralip. 18.

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 61.

38. *Et hac ipsa hora superveniens, confitebatur Domino.* Eodem temporis momento, quo Christus in Templo offerebatur, opportunè veniens, eodem scilicet afflata Spiritu, quo Sanctus Simeon, Christum Dominum vicissim laudabat, & gratias agebat pro communi beneficio: *Et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel*; omnibus præsentibus & occurrentibus, vel omnibus Hierosolymitis fidelibus, qui redemptionem Israel secundùm Prophetarum vaticinia jam imminentem majori devotione ac fervore expectabant, declarabat, puerum Jesum esse Messiam ac Redemptorem à Deo promissum, ac omnium Dominum.

39. *Et ut perfecerunt omnia secundum Legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in civitatem suam Nazareth.* Ut perfecerunt omnia, quæ de matris Purificatione, & pueri primogeniti oblatione ac redemptione Lex præscribit, *reversi sunt in Galilæam*, non immediatè, sed

sed interposita fuga in Ægyptum, quæ non ex Nazareth inita fuit, sed vel ex Jerusalem, vel ex Bethleem, vel ex itinere Bethleem versùs. Unde S. Matthæus narrat, Joseph ex Ægypto in Judæam, non verò in Galilæam redire cogitasse; quod argumento est, ex Judæa, non ex Galilæa fugisse in Ægyptum. Galilæam autem nominat ibi S. Lucas, ut ad sequentem transeat historiam, prætermissa fuga Christi in Ægyptum, de qua S. Matthæus.

Matt. 2. 21.

40. *Puer autem crescebat*, natura & robore corporis; *& confortabatur*, spiritu; animi dotes, vis ingenii, judicii, memoriæ, quin & Spiritus Sancti dona paulatim in eo emicabant: veruntamen *plenus* erat *sapientia*, ab initio, *& gratia Dei erat in illo*. Cùm itaque gratia & sapientia stabili & nullius incrementi capace plenus esset, sola hominum opinione crescebat sapientia, & corroborabatur spiritu, quatenùs divina dona se in eo magis magisque temporis progressu exerebant ac manifestabant, qui *Dei virtus & sapientia est*, & *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*.

41. *Et ibant parentes ejus*, Maria & Joseph, *per omnes annos in Ierusalem*, ad Templum Domini, *in die solemni Paschæ*. Joseph ter per annos singulos in Templum dubio procul veniebat, secundùm præscriptum Legis, jubentis, ut omnes masculi ter in anno se coram Domino sisterent, scilicet in Paschate, in Pentecoste, & in solemnitate Tabernaculorum. Cùm autem venisset in die solemni Paschæ, eumque Maria Virgo sanctissima conjux religionis causa pro more comitata esset, ea contigerunt, quæ de Jesu puero duodecenni mox narrantur.

Deuter. 16. vers. 16.

42. 43. *Et cùm factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Ierosolymam secundùm consuetudinem diei festi, consummatisque diebus*, ritè celebratis diebus Azymorum, *cùm redirent* in Galilæam, *remansit puer Iesus in Ierusalem*; non errore, non casu, sed divino consilio: *& non cognoverunt parentes ejus*; insciis parentibus remansit. *Non otiosè suorum perhibetur immemor extitisse parentum, sed ut nos instruat, quia non solùm antequam parentes ipsi, verùm etiam antequam Abraham fieret, ipse est, in civitate potiùs ac templo Dei, quasi paterno jure residere delectatur.*

Venerab. Beda.

44. 45. *Existimantes autem illum esse in comitatu*, cum familiaribus & amicis, quibuscum iter quasi turmatim faciebant; *venerunt iter diei*: securi, quòd in communi hospitio sub vesperam eum invenirent, iter diei confecerunt. Expectatione verò sua frustrati, *requirebant eum inter cognatos, & notos. Et non invenientes, regressi sunt* die sequenti *in Ierusalem*, maxima solicitudine *requirentes eum*.

46. *Et factum est, post triduum invenerunt illum*: tertia die invenerunt, *in templo, sedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos*, instar discipuli quæstiones proponentem de iis, quæ ab illis docentibus audiebat, sive de Lege ac Prophetis; quasi discere velle videretur, quæ ad Religionem pertinebant. Sedebat autem non in eodem, quo Doctores, ordine ac subsellio, sed inferiùs inter auditores, modestiæ in omnibus præbens exemplum, & decorum servans pro ratione ætatis.

47. *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis ejus*. In admirationem rapiebantur, quicumque illum audiebant tanta prudentia, tam intelligentis judicii vi dubia proponentem, & ad quæstiones ipsi à Doctoribus propositas vicissim respondentem.

48. *Et videntes*, parentes ejus, tam insolitum eventum, *admirati sunt*, non prudentiam & sapientiam ejus, quem æternam Sapientiam, & Dei Filium esse certissimè noverant. *Et dixit Mater ejus ad illum*: non publicè, ut credere par est; sed privatim, ne tali filio gloriari videretur: *Fili, quid fecisti nobis sic?* Cur nobis insciis remansisti, quos tui desiderio non posse non angi probè noveras? *Ecce Pater tuus & ego, dolentes quærebamus te*. Maria Christum interrogat, tanquam filii summo dolore amissi, & incredibili gaudio inventi, potiori jure mater; verumtamem Josephum virum suum sibi præponit ex reverentia & humilitate *Pater tuus & ego quærebamus te dolentes*, quia tenerrimo affectu amantes.

49. *Et ait ad illos: Quid est, quòd me quærebatis? nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Non erat, cur me tam anxiè quæreretis, siquidem cogitare poteratis, me in domo Patris mei, scilicet in Templo, quærendum; & in ejus negotiis, in ejus gloria procuranda versari oportere; pro ratione ministerii officiique mei, quo ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati, ut doctrinam salutis hominibus tradam, ut glorificem Patrem meum cœlestem, qui me misit. Parentes igitur his verbis non reprehendit Jesus, sed docet, nullum ipsis jus esse in ea, quæ ministerii sui sunt.

Orig. hom. 10. S. Epiph. hæres. 30. Euth. Theophyl.

50. *Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos*. Quamvis Jesum Deum & Christum esse certò scirent, ac firmiter crederent: tunc temporis tamen plenè non intellexerunt verbi illius sensum ac mysterium; id est, quænam essent illa, quæ dicebat Patris sui negotia, in quibus eum versari oportebat, docendo primùm homines, ac deinde pro illis moriendo. Tres partes ministerii Christi, *Facere, docere, pati & mori*.

51. *Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis*. Descendit cum eis, & ipsos in domum secutus est, illisque adhæsit & paruit, ne se emancipasse videretur, & posteà, ut Patris cœlestis negotiis vacaret, parentum obedientiam neglexisse. Non necessitate porrò, sed dignatione terrenis parentibus subditus fuit: *Non infirmitatis, sed pietatis erat ista subjectio*.

S. Ambr. lib. 2. in Luc.

Et Mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo: omnia dicta & facta Christi Virgo Mater singulari diligentia observabat, & memoria retinebat, etiamsi nondum omnium rationem intelligeret; eorumque meditatione pascebat animum, fidemque suam alebat, Filii facta & dicta non muliebri loquacitate & jactantia divulgans, sed ea scibens in tabulis cordis, ut ea, cùm Deus vellet, ad ejus gloriam, & Ecclesiæ utilitatem, Discipulis ejus vulganda & prædicanda, sive etiam scriptis mandanda narraret, ut S. Lucæ narravit.

52. *Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines*. Proficiebat sapientiæ & gratiæ operibus, effectis, signis, quæ Scripturæ sacræ usu, *Sapientia* & *Gratia* vocantur. (*Lucæ* 11. 31. *Iacobi* 3. 13. *Psal.* 44. 3.)

Non profecit sapientiæ & scientiæ habitu ac donis, cùm ab initio conceptionis fuerit *plenus gratiæ & veritatis*, & in ipso *omnes thesauri sapientiæ & scientiæ* sint *abscondite*. Proficiebat dumtaxat sapientia, seu scientia usu acquisita & experimentali, non infusa; proficiebat exteriori sapientiæ ostensione & gratiæ manifestatione, secundùm proportionem ætatis. Quemadmodum sol ab ortu in meridiem progrediens, claritate proficere dicitur, non quòd illa in se crescat, sed in effectu tantùm, quia majorem lucem apud nos sensim diffundit. Sic explicat S. Gregorius Nazianzenus, anathema dicens iis, qui Christum asserunt ex operibus perfectum: *Quod enim*, inquit, *intuitum habuit, aut proficit, aut perficitur, non est Deus: tametsi hæc idcirco de eo dicantur, quòd paulatim sese patefecerint*. Et alibi: *Ille*, inquit, *proficiebat, ut ætate, ita sapientia & gratia; non quòd incrementum ista caperent. Quid enim eo, quod ab initio perfectum extitit, posset esse perfectius? Sed quòd hæc paulatim aperirentur, ac sese proderent*. Ita S. Cyrillus Alexand. *Credimus, ex ipso ventre uteroque Virginis, Emmanuelem ipsum, qui Deus erat, hominem prodiisse, plenum omninò sapientia & gratia, quæ illi naturaliter inerat. Quodnamigitur incrementum caperet ille, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, qui cœlestis gratiæ unà cum Deo Patre largitor est? Quomodo igitur profeciisse dictus est? Nimirùm quòd Deus Verbum cum incremento & ætate corporis sui, divinorum bonorum significationem commensus fuerit*. Ita Theodoretus: *Meritò*, (inquit) *cum ætatis incremento conjunxit profectum sapien-*

Ioan. 1. Coloss. 2. 3.

S. Greg. Naz. Orat. 1. ad Cledonium. Orat. 20. de Laudibus Basilii.

S. Cyril. Alexand. lib. 1. cont. Nestor.

Theod. lib. 5. Hæret. Fabul. cap. 13.

sapientiæ: Nam pro mensura ætatis corporeæ, divina natura propriam revelabat sapientiam. Ita S. Hieronymus in Commentariis Jeremiæ, hæc verba explicans, *Fœmina circumdabit virum*, quæ de Christo interpretatur, *Qui juxta incrementa quidem ætatis, per vagitus & infantiam proficere videbitur sapientia & ætate; sed perfectus vir, in ventre fœmineo solitis mensibus continebitur.* Ubi perfectum virum nonnisi sapientia fuisse significat, in qua nullum progressum habuit. Ita Titus Bostrensis: *Implebatur* (inquit) *sapientia & gratia, non quod ejus accessionem ullam caperet; semper enim ex divinitate, quod plenum & perfectum est habebat; verùm ideo quod Deus Verbum unà cum corporis ætate, paulatim sapientiæ atque gratiæ ostensionem explicaret.* Ita Theophylactus: *Proficiebat sapientia*, &c. *Non quod sapiens proficiendo factus fuerit, sed quòd paulatim sapientiam suam detexerit.... Emicatio sapientiæ ejus, profectus ipsius est.* Ita S. Bernardus: *Neque enim minus habuit sapientiæ, vel potiùs non minor fuit sapientia Jesus conceptus, quam natus; parvus, quam magnus. Sive ergo latens in utero, sive vagiens in præsepio, sive grandiusculus interrogans Doctores in templo, sive jam perfectæ ætatis docens in templo, æque profecto plenus fuit Spiritu Sancto. Nec fuit hora in quacumque ætate sua, qua de plenitudine illa, quam in sui conceptione accepit in utero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adjiceretur; sed à principio perfectus, à principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilii & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & spiritu timoris Domini.* Mox illud S. Lucæ de profectu Christi declarans, subdit: *Nam quod de sapientia & gratia hic dictum est, non secundum quod erat, sed secundùm quod apparebat, intelligendum est; non quia videlicet aliquid ei novum accideret, quod ante non haberet; sed quòd accidere videbatur, quando volebat ipse, ut videretur. Tu homo cùm proficis, non quando, nec quantùm vis, proficis: sed te nesciente, tuus moderatur profectus, tua vita disponitur. At verò puer Jesus, qui disponit tuam, ipse disponebat & suam; & quando volebat, & quibus volebat, sapiens apparebat; quando & quibus volebat, sapientior; quando & quibus volebat, sapientissimus; quamquam in se numquam esset, nisi sapientissimus. Similiter & cùm semper omni gratia plenus fuisset, sive quam apud Deum, sive quam apud homines habere deberet; pro suo tamen arbitrio eam nunc plus, nunc minùs ostentabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel saluti expedire scibat.*

S. Hieron. in c. 31. Jerem.

Titus Bostr. in c. 2. S. Luc.

Theophyl. in hunc loc.

De sapientiæ seu scientiæ experimentalis, non infusæ, multò minùs beatificæ, aut divinæ, profectu intelligendus S. Ambrosius: *Profectus est* (inquit) *ætatis; & profectus sapientiæ, sed humanæ est. Ideò ætatem ante præmisit, ut secundùm hominem crederes dictum. Ætas enim non divinitatis, sed corporis est. Ergo si proficiebat ætate hominis, proficiebat sapientia hominis. Sapientia autem sensu proficit, quia à sensu sapientia. Jesus autem proficiebat ætate & sapientia. Quis sensus proficiebat? Si humanus, ergo & ipse susceptus est. Si divinus, ergo mutabilis per profectum. Quod enim proficit, utique mutatur in melius. Sed quod divinum est, non mutatur.* Quòd autem hunc Isaiæ locum ibidem explicans, *Priùs quàm sciat puer patrem, aut matrem, accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariæ*, subdit: *Sapientiam enim Dei futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis infantia, per humanam utique imprudentiam, quod adhuc non didicit, ignorat*: id unum significat, Christum ita se gessisse, ac si agnitionis expers esset; ac sapientia profeciisse secundùm ostensionem & aliorum hominum opinionem; ne si in puerili ætate perfectam sapientiam ostenderet, non ejusdem nobiscum naturæ, sed monstri similis videretur.

S. Ambr. lib. de Incarn.

Proficiebat apud Deum & homines, id est, non simulatè, non fictè; sed verè ac sincerè, Deo hominibusque testibus, judicibus, approbatoribus.

Sensus Moralis.

1. *Exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis*, &c. Divinum ibi Mysterium declaratur, & divinæ dispensationi ac decretis nesciens servit Cæsar Augustus. Dum enim professio sæcularis obtenditur, spiritalis impletur, non terrarum Regi dicenda, sed cœli. *Professio ista fidei, census est animorum; abolito enim Synagogæ censu vetusto, novus census Ecclesiæ parabatur, qui tormenta non exigeret, sed auferret: & spiritaliter in typo plebs suæ jam Christo nomina conferebat. Non hic spatia terrarum, sed mentium animorumque censentur: nec describuntur limites, sed proferuntur: nec ætas ulla distinguitur, sed omnis adscribitur: nullus enim ab hoc immunis est censu, quia omnis ætas munifica Christo est, quem vagientes pueri martyrio confitentur, quem intra uterum positi exultatione testantur. Nihil in hoc censu vereare terribile, nihil immite, nihil triste; sola unumquemque fides signat. Vis Christi audire censores? Jubentur censere sine virgis: nec terrore, sed gratia plebem quærere: recondere gladium, non possidere aurum. Talibus censoribus adquisitus est orbis. Denique, ut scias censum non Augusti esse, sed Christi, totus orbis profiteri jubetur. Quis poterat totius orbis professionem exigere, nisi qui totius orbis habebat imperium? Non enim Augusti, sed Domini est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo... Hæc est professio prima, sed mentium; cui omnes profitentur, quia nullus excipitur; non præconis evocatione, sed Vatis, qui multò ante prædixit:* Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis; quoniam Deus magnus, terribilis, rex magnus super omnem terram. *Denique, ut scias censum esse justitiæ, veniunt ad eum Joseph & Maria, hoc est, Justus & Virgo: ille qui Verbum servaret, ista quæ pareret. Vbi confitentur Justus & Virgo, nisi ubi nascitur Christus?* Omnis *enim* spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, de Deo est. *Vbi autem secundùm altiorem rationem nascitur Christus, nisi in corde tuo, & in pectore tuo?* Propè *est* enim *Verbum in ore tuo, & in corde tuo.*

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 36. 37. & 38.

Psal. 23. 2.

Ps. 46. 2. 3.

1. Joan. 4. 2. " "

Rom. 10. 8.

Exiit edictum à Cæsare Augusto, &c. Orbe pacato nascitur Rex pacificus. Sub id tempus orbis describitur, quia ille apparebat in carne, qui electos suos ascriberet in æternitate. Ad hunc censum ut pertineamus, opera justitiæ faciamus; ascendamus de Galilæa, quæ *transmigrationem* significat; à mundi vanitate & corruptione transeamus *in civitatem Juda*, id est, *confessionis & laudis*; devotionis nostræ tributum æterno Regi solvamus. A justitiæ semitis ne declinemus unquam, à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu, ne excidamus; ne fortè simus de numero reproborum, qui ad censum illum divinum non pertinent, ut ait Propheta: *Deleantur de libro viventium, & cum justis non scribantur.*

S. Gregor. M. ho. 8. in evan.

Ps. 68. 29.

4. 5. *Ascendit autem & Joseph.... ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.* Exemplo Salvatoris nostri, qui describi voluit, antequam nasceretur, cum Joseph & Maria, discamus *subjecti* esse *omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi tamquam præcellenti, sive Ducibus tamquam ab eo missis: quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes obmutescere faciamus imprudentium hominum ignorantiam.* Deus homini Imperatori se subditum profitetur: & homo se à Christo & Deo Rege Regum independentem esse vellet, ac ejus Lege solutum? ò superbiam & contumaciam puniendam!

1. Petri 2. 18.

5. 6. *Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret: & peperit Filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio; quia non erat eis locus in diversorio.* Peperit Virgo Ma-

ria

ria suum Deique Filium in *Bethleem*, quod nomen domum *panis* significat: *Hic est* enim *panis vivus, qui de cœlo descendit*. Civitas in qua nasciturus erat, divino consilio *Bethleem*, quasi domus panis appellata est. Nomen id habebat omen; quia futurum erat, ut ille ibi in carne appareret, qui electorum mentes interna satietate reficeret. Non in parentum domo, sed in via nascitur, ut ostendat, se per humanitatem assumptam quasi in alieno nasci. Alienum dico, non secundùm potestatem, sed secundùm naturam. Nam de potestate ejus scriptum est: *In propria venit*. In natura enim sua ante tempora genitus: in nostra ex tempore natus. Qui ergo æternus permanens, temporalis apparuit, alienum est, quò descendit. In via natus est, quia venit, ut nos errantes in patriam, quæ cœlum est, & in viam, qua illuc pervenitur, reduceret. Natus in præsepio reclinatur, qui cœlos inclinavit, & ad nos descendit, ut fideles omnes, quasi sancta animalia, carnis suæ frumento reficeret, ne ab æternæ intelligentiæ pabulo jejuna remanerent.

Joan.6. S.Gregorius, hom.8.

Joan.1.

Pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio. Hic lectulus, ille amictus Novi Salomonis. *Ille parvulus, ille infantulus fuit, ut tu vir possis esse perfectus: ille involutus in pannis, ut tu mortis laqueis sis absolutus: ille in præsepibus, ut tu in altaribus: ille in terris, ut tu in cœlis: ille alium locum in eo diversorio non habebat, ut tu plures haberes in cœlestibus sedibus mansiones*. Qui cùm dives esset, propter vos egenus factus est, ut illius inopia divites essetis. *Meum ergo paupertas illa patrimonium est; & infirmitas Domini mea est virtus. Maluit sibi egere, ut omnibus abundaret. Me illius infantiæ vagientis abluunt fletus, mea lacrymæ illæ delicta laverunt. Plus igitur, Domine Iesu, injuriis tuis debeo, quòd redemptus sum, quàm operibus, quòd creatus sum. Non prodesset nasci, nisi redimi profuisset.* Erubescat homo esse superbum, pro quo humilis factus est Deus.

S.Ambr. lib. 2. in Luc. n. 41.

2.Cor.8.9.

8. *Et Pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce Angelus Domini stetit juxta illos*, &c. Non Sacerdotibus Jerusalem, non Pharisæis & Doctoribus, non nobilioribus & ditioribus Judææ, sed simplicibus, & pauperibus, nativitatis Filii sui Mysterium Deus primùm revelat. Hoc *abscondit à sapientibus & prudentibus, & revelavit parvulis*. Hujus rei si quæras rationem, nullam invenies, nisi ejus beneplacitum, qui infirma mundi elegit, ut confundat fortia; & stulta mundi, ut confundat sapientes; & ignobilia & contemptibilia, & ea, quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret; ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus: *Ita Pater* (inquit Christus) *quoniam sic fuit placitum ante te*: Qui Piscatores Apostolos fecit, Pastores ortus sui primos Euangelistas esse voluit. Vigilantibus, & super greges suos excubantibus Angelus apparuit, & claritas Dei circùm illos fulsit: Episcopis enim, & omnibus animarum Rectoribus cœlestis luminis claritatem Deus infundit, si vitæ innocentia, assidua mansione, & vigilantia pastorali super greges suos, ac ferventibus orationibus illam impetrare satagant. *Grex populus, nox sæculum, Pastores sunt Sacerdotes*; quibus dicitur: *Esto vigilans & confirma cætera, quæ moritura erant*. Pastoribus primùm nativitatem suam nuntiari voluit bonus Pastor, de quo scriptum est: *Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas, sicut visitat Pastor gregem suum, in die quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum: sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerint in die nubis & caliginis, & educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam, & pascam eas in montibus Israel, in rivis, & in cunctis sedibus terræ. In pascuis uberrimis pascam eas.... Salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas servum meum David: ipse pascet eas, & ipse erit eis in Pastorem.*

Luc.ic.11. 1.Cor.1.27. 28.29.

Vener. Beda in hunc loc.

Apocal.3.2.

Ezechiel.34. 11. & seq.

10. *Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo*. Exortum est in tenebris lumen rectis corde: nulla igitur vobis est timendi ratio. Abscedat timor, succedat amor, quia *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam*. Gaudium suum habet mundus, sed vanum, breve, vitiosum; quod illum indignum facit gaudio magno, sancto, perpetuo, quod affert Christi Jesu nativitas. Quid enim de illius nativitate mundus gaudeat, quem non cognovit? Gaudium erit omni populo fideli, populo acquisitionis, veris Israelitis, hæredibus & imitatoribus fidei Abraham: Gaudium est omnibus, qui gaudii illius magni voluerint esse participes. His communis est lætitiæ ratio; quia Dominus noster peccati mortisque destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit. Exultet sanctus, quia appropinquat ad palmam. Gaudeat peccator, quia invitatur ad veniam. Animetur Gentilis, quia vocatur ad vitam. Gaude, quisquis Christiano nomine piè & fideliter gloriaris. Tibi enim quondam abjecto, tibi extruso à paradisi sedibus, tibi per longa exilia morienti, tibi in pulverem & cinerem dissoluto, cui jam non erat spes ulla vivendi, per Incarnationem Verbi potestas data est, ut de longinquo ad tuum revertaris Auctorem, recognoscas parentem, liber efficiaris ex servo, de extraneo proveharis in filium: ut qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei Spiritu renascaris, & obtineas per gratiam, quod non habebas per naturam: ut si Dei Filium per Spiritum adoptionis agnoveris, Deum patrem audeas nuncupare. Gaudete in Domino, iterum dico, gaudete, quia *Generatio Christi origo est populi Christiani, & natalis capitis, natalis est corporis..... Universa summa fidelium fonte orta baptismatis, sicut cum Christo in Passione crucifixi, in Resurrectione resuscitati, in Ascensione ad dexteram Patris collocati, ita cum ipso sumus in hac Nativitate congeniti. Quisquis enim hominum in quacumque mundi parte credentium regeneratur in Christo, interciso tramite originalis vetustatis, transit in novum hominem renascendo, nec jam in propagine habetur carnalis patris, sed in germine Salvatoris, qui ideo filius hominis est factus, ut nos filii Dei esse possimus. Nisi enim ille ad nos humilitate descenderet, nemo ad illum nullis suis meritis perveniret.*

Joan.3.

Idem ser.6.

«S.Leo ser.1. in Nativit. Dom. & «serm.2. in eadem solemnit.

11. *Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David*. Natus est in tempore, per quem condita sunt tempora: *Natus est hodie* ex Virgine matre, qui ab æterno genitus est à Patre in splendoribus sanctorum: Natus est hodie in forma servi nobis consubstantialis, qui ab æterno genitus est in forma Dei Patri coæqualis: *Natus est vobis* hominibus; propter vos & propter vestram salutem de cœlis descendit, incarnatus est & homo factus, hodieque ex Virgine natus: *Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi*. Natus est Rex magnus, *Filius David*, promissionum verus hæres, *in Civitate David*. Hodie impletum est Michææ vaticinium: *Et tu turris gregis, nebulosa filia Sion, usque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filiæ Jerusalem. Nunc quare mœrore contraheris? Numquid Rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?... Et tu, Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit Dominator in Israel, & egressus ejus ab initio à diebus æternitatis*. Natus est vobis *Salvator*, cujus misericordia & bonitas infinita; apud quem copiosa & superabundans redemptio; qui non corruptibilibus auro & argento, sed pretioso sanguine suo, vos & universum hominum genus redimat. Natus vobis *Christus*, in quo Spiritus Sancti plenitudo requievit: non enim ipsi dedit Pater Spiritum ad mensuram. Natus est vobis *Dominus*, fortis & potens, cujus jugum suave est, & onus leve; cui

Hebr.2.15.17.

Michæe 4.8. & 9.

Mich.5.2.

servi-

servire, regnare est: A Salvatore, cujus summa bonitas, cujus infinita potentia est, & qui potentiam suam sub nostrarum infirmitatum involucro abscondit, ut suam erga nos bonitatem exerceat, quid non sperare debemus? *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non ettiam cum illo omnia nobis donavit?*

Rom.8.31.32.

S.Aug. serm. 190. aliàs de diverf.61.

12. *Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.* In præsepi jacet, sed mundum continet: ubera fugit, sed Angelos pascit: pannis involvitur, sed immortalitate nos vestit: lactatur, sed adoratur: locum in diversorio non invenit, sed templum sibi in credentium cordibus facit: Ut enim fieret fortis infirmitas, infirma facta est fortitudo. *Et hoc vobis signum*, &c. Ibi agnoscamus tantæ propter nos celsitudinis humilitatem. Inde accendamus charitatem, ut perveniamus ad ejus æternitatem.

S.Bern.ser.3. & 4. in Nativit.Dom.

Et hoc vobis signum, &c. In signum positi sunt panni tui, Domine Jesu; sed in signum cui à multis usque hodie contradicitur. Nonne luxus vestium, quo aut luxuria negotiatur, aut gloria insolescit, pannis Salvatoris contradicit? Nonne exquisita à divitibus hujus sæculi ædium, & variæ pretiosæque supellectilis magnificentia, contradicit judicio Salvatoris in stabulo & præsepi nascentis? Cur, putas, stabulum elegit, cujus est orbis terræ & plenitudo ejus? Planè ut reprobet gloriam mundi, damnet sæculi vanitatem. Necdum loquitur lingua, & quæcumque de eo sunt, clamant, prædicant, euangelizant: ipsa quoque infantilia membra non silent. In omnibus mundi judicium arguitur, subvertitur, confutatur. Ipse est promissus per Isaiam parvulus, *sciens reprobare malum, & eligere bonum*. Bonum ergo humiliatio, abjectio, exinanitio; malum gloriæ, celsitudinis, & potentiæ sæcularis appetitus: bonum paupertas; malum divitiarum cupiditas: bonum afflictio & mortificatio corporis; malum voluptas: siquidem illa reprobat, hæc eligit Puer sapiens, Verbum infans. O homo, si nihil præter carnem vis audire, ecce Verbum caro factum est: illud audi vel in carne. Fuge voluptatem, ambitionem, avaritiam. Hoc tibi prædicat stabulum istud, hoc præsepe clamat, hoc membra illa infantilia manifestè loquuntur, hoc lacrymæ & vagitus euangelizant.

Isai.7.

13. 14. *Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Angelos Deum infantem adorantes ac laudantes imitemur. Venite, adoremus, & procidamus ante Deum; ploremus coram Domino, qui mirabiliter fecit nos, & mirabiliùs pro nobis nascendo & moriendo reparavit nos. Præsepe ejus, panni ejus, sicut & crux, *Judæis* quidem *scandalum*, *Gentibus autem stultitia*; fidelibus autem Christianis *virtus Dei* sunt *ad salutem*: Angelis objectum adorationis & laudis. *Facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum*, &c. Et nos Angelorum, si meruerimus, candidati, cum ipsis voces nostras jungamus, & ad laudem Deo in perpetuum dicendam nos admitti supplices oremus. Illorum intereà sequamur exemplum, quoties verbum salutis, doctrina & sermo pietatis nobis traditur, prædicatur, legitur; vel ipsi, quæ pietatis sunt, in memoriam, Deo præveniente & operante, revocamus; *Deo statim laudes corde, ore, & opere reddamus*. Simul laudant Angeli, quia redemptioni nostræ voces suæ exultationis accommodant. Simul laudant, quia *dum nos conspiciunt recipi, suum numerum gaudent impleri*.

Vener. Beda in hunc loc.

S.Gregor. M. lib.28.Moral. cap.7.

Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Gloria Dei, & hominis cum Deo reconciliatio, præcipuæ sunt Incarnationis & Nativitatis Christi rationes. Videbant Angeli, opus curationis hominum, quod eis creditum fuerat, implere se non posse absque Deo salvatore; & medicinam suam parem non esse curandis hominum vulneribus. Unde sicut si veniat peritissimus Medicus, & qui priùs sanare nequiverant, videntes sub Magistri manibus putredines cessare vulnerum, cicatrices obduci, redire sanitatem, non invideant, sed in laudem sapientis Medici erumpant; & Dei præsertim, qui sibi ac ægrotis tantæ scientiæ hominem miserit: sic multitudo Angelorum de Christi adventu, de magni Medici ad ægrotos in terris jacentes, & nulla, nisi ipsius, arte & virtute sanari valentes, descensu Deum laudant, ejusque gloriam festivo jubilo prædicant. Laudant Angeli competenter, laudemus & nos obedienter. Sunt illi nuntii ejus, sumus & nos pecora ejus. Implevit in cœlo mensam ipsorum, implevit in terra præsepe nostrum. Plenitudo mensæ ipsorum est, *Quia in principio erat Verbum, & Deus erat Verbum*: Plenitudo præsepii nostri est, quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Ut enim panem Angelorum menducaret homo, Creator Angelorum factus est homo. Illi laudant videndo, nos credendo: illi fruendo, nos petendo: illi capiendo, nos quærendo: illi intrando, nos pulsando.

S.Aug. ser. 94. aliàs de Temp.25.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Priùs quàm Redemptor noster carne nasceretur, discordiam cum Angelis habuimus, à quorum claritate atque munditia per primæ culpæ meritum, per quotidiana delicta, longè distabamus. *Quia enim peccando extranei eramus à Deo, extraneos nos à suo consortio deputabant Angeli cives Dei: sed quia nos cognovimus Regem nostrum, recognoverunt nos Angeli cives suos. Quia enim cœli Rex terram nostræ carnis assumpsit, infirmitatem illa jam Angelica celsitudo non despicit.* Hinc homines coram se procidere ante Christi adventum patiuntur, coram se prosterni posteà refugiunt, & se hominum conservos profitentur: *Nec habere dedignantur hominem socium, qui super se adorant hominem Deum*. Curemus ergo, ne qua nos immunditia polluat, qui in æterna præscientia & Dei cives, & Angelis ejus æquales sumus.

S.Gregor. M. hom.8.in euangel.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quam adprecantur pacem Angeli, ea est Deo in gratiarum actionem pro dato nobis Filio suo Principe pacis offerenda: Quia *Non aliter piè colitur, nisi id ei, quod ipse tribuit, offeratur.* Quid enim in thesauro Dominicæ largitatis ad honorem Dominici Natalis tam congruum possumus invenire, quàm pacem, quæ in Nativitate Domini prima est angelico prædicata concentu? *Ipsa est enim, quæ parit filios Dei, nutrix dilectionis, & genitrix unitatis; requies beatorum, & æternitatis habitaculum; cujus hoc opus proprium & speciale beneficium est, ut jungat Deo, quos secernit de mundo. Vnde Apostolus ad hoc bonum nos incitat, dicens*: Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum. *Cujus sententiæ brevitate omnium ferè mandatorum continetur effectus: quia ubi fuerit veritas pacis, nihil ibi potest deesse virtutis. Quid est autem pacem habere ad Deum, nisi velle quod jubet, & nolle quod prohibet? Si enim humanæ amicitiæ pares animos, & similes expetunt voluntates, nec umquam diversitas morum ad firmam potest pervenire concordiam: quomodo divinæ particeps erit pacis, cui ea placent, quæ Deo displicent, & iis appetit delectari, quibus illum novit offendi? Non est ille animus filiorum Dei, nec talem sapientiam recipit adoptiva nobilitas: Genus electum & regium regenerationis suæ respondeat dignitati. Diligat quod diligit Pater, & in nullo ab Autore suo dissentiat, ne iterum dicat Dominus*: Filios *genui & exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Agnovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.*

S Leo ser.25. in Nativ.Domin.6.

Rom.5.1.

Isai.1.4.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hominibus bonæ voluntatis quietem omnimodam Angeli non annuntiant, sed pacem. Totus enim mundus in maligno positus est, & insidiante diabolo & angelis ejus, hoc innumeris tentationibus laboratur, ut hominem ad superna nitentem, aut adversa terreant, aut secunda corrumpant: sed major est, qui in nobis est, quàm qui adversùs nos est: & pacem cum Deo habentibus, ac semper Patri toto corde dicentibus: *Fiat voluntas tua*, nulla prævalere certamina, nulli possunt nocere conflictus. *Accusantes enim nosmetipsos confessionibus nostris, & consensum animi*

S.Leo ib.c.4.

carnis

carnis concupiscentiis denegantes, inimicitias quidem adversùm nos ejus, qui peccati auctor est, commovemus: sed inexpugnabilem cum Deo pacem, gratiæ ejus serviendo, firmamus: ut Regi nostro non solùm obedientia subjiciamur, sed etiam judicio copulemur. Quoniam si in eadem sententia sumus, si quod vult volumus, & quod improbat improbamus; ipse jam pro nobis omnia bella conficiet, ipse qui dedit velle, donabit & posse: ut simus cooperatores operum ejus, & propheticum illud cum fidei
Ps.26.1. *exultatione dicamus: Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus defensor vitæ meæ, à quo trepidabo?*

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Natalis
S.Leo.ib. c.1. *Domini, natalis est pacis*. Ait enim Apostolus: *Ipse*
Ephes.2.14.18. *est pax nostra, qui fecit utraque unum*: Quoniam sive Judæus, sive Gentilis, *per ipsum habemus accessum in uno*
Joan.14.17. *Spiritu ad Patrem*: Qui ante passionis diem voluntaria dispositione præelectum, Discipulos suos hac præcipuè doctrina sua informavit: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*. Et ne sub nomine generali pacis suæ qualitas lateret, adjecit: *Non quemadmodum mundus dat, ego do vobis*. Habet enim mundus amicitias suas, & multos facit perverso amore concordes. Sunt etiam in vitiis pares animi, & similitudo desideriorum, æqualitatem gignit affectuum.... *Pax autem spiritalium à supernis veniens, & ad superna perducens, cum amatoribus mundi nulla nos vult communione misceri; sed omnibus obstaculis resistere, & ad vera gaudia à perniciosis delectationibus evolare.*

Ps.57. Ps.118. *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Sine charitate, sine justitia, non est vera pax. *Non est pax impiis*: sed *Pax multa diligentibus legem tuam* (Dominc.)

15. 16. *Pastores loquebantur ad invicem*: *Transeamus usque Bethleem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes: Et invenerunt Mariam, & Joseph, & infantem positum in præsepio*. Cùm sancta inspiratione gratiæ suæ Deus ad aliquod bonum opus nos excitat, à pio affectu transeundum est ad opus: *Transeamus usque Bethleem*, &c. Sine mora gratiæ excitanti respondendum, & affectus devotioni fervor in executione sancti operis jungendus est: nihil negligendum, ubi de promerendo Deo, de inveniendo Jesu agitur: *Et venerunt festinantes*. Nobis satis esse non debet bonum operari, sed & alios ad bonum hortari & accendere pro viribus debemus: *Pastores loquebantur ad invicem*. Vides festinare Pastores; nemo enim cum desidia Christum requirens invenit. Vides Pastores Angelo credidisse: & tu Patri, Filio, Spiritui Sancto, Angelis, Prophetis & Apostolis crede. Non mediocre fidei tibi hoc videatur
S.Ambros. lib. 2. in Luc.n.53. exemplum, non vilis persona pastorum. Certè quò vilior ad prudentiam, eò pretiosior ad fidem: *Simplicitas quæritur, non ambitio desideratur*. Cum festinatione & fervore Bethleem veniamus, in domum Panis vivi, quæ est Ecclesia: ibi Christum ipsum, quem in præsepi invenerunt & adoraverunt Pastores, in Altari fidei oculis videbimus reipsà præsentem in Eucharistiæ sacramento, speciebus panis velatum & quasi involutum, verè Deum absconditum: *Si cum*
S. Jo. Chrys. hom.31.de S. Philogon. *fide accesserimus, procul dubio videbimus illum in præsepi jacentem: Siquidem hæc mensa vicem explet præsepis*. Christo Domino ibi adsistamus, ut Maria & Joseph; pura mente, casto corpore, bonis operibus fœcundi; justitia quæ communis est virtus, conspicui, simplicitate morum ornati, absque fuco, absque dolo, ut Pastores: fide viva, charitate fervida intueamur, adoremus, sumamus panem Domini, imò *Panem Dominum*: admiremur divitias bonitatis Christi Jesu, qui se nascens dedit nobis socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium. Quæ à Pastoribus, à Concionatoribus verbi Dei audimus, quæ in piis libris legimus de Mysteriis Christi Jesu, conservemus & conferamus in corde, ut Maria Virgo sanctissima: *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo*. Eorum meditatione pascamus animam, ut munda animalia ruminantes; eorum virtutem & gratiam piis meditationibus percenseamus, colligamus. Deum denique post Communionem, post sacram Concionem, post sanctam Meditationem glorificemus, laudemus, ipsique gratias agamus ob collata nobis beneficia: *Et reversi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum, in omnibus, quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos*.

21. *Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus*. Christi Jesu obedientiam & humilitatem imitemur, qui *Factus* est *sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret: ut adoptionem filiorum reciperemus*. Notam ac remedium peccati suscipere non est dedignatus, qui *similitudinem carnis peccati* assumpsit, ut peccatores salvos faceret, Sanctus Sanctorum, Agnus sine macula, Pontifex impollutus & à peccatoribus segregatus, Dei Filius unigenitus. Nec vestigium quidem ullum vulneris habens, alligaturam non refugit vulneris. Non sic impii, non sic: non sic agit perversitas elationis humanæ. Erubescimus vulnerum ligaturam, qui de vulneribus interdum etiam gloriamur. Quem nemo potest arguere de peccato, ipse peccati remedium austerum pariter & verecundum sine ulla necessitate suscepit. Nos è contra inverecundi ad obscœnitatem culpæ, erubescimus agere pœnitentiam; quod extremæ dementiæ est; malè proni in vulnera, pejùs in remedia verecundi.

Gal.4.4.

"S. Bernard. f.1. in Circúc. Dom.

Vocatum est nomen ejus Jesus, id est, Salvator. Statim atque Jesus vocatur, Salvatoris officium exercet, sanguinis sui pro nobis offerendo primitias. Illi soli salutis nomen accipiunt, illi soli vocantur salvandi & electi, qui sunt spiritualiter circumcisi, circumcisione non manufacta: quod quidem nomen, non solùm ante conceptionem suam in utero, sed ab æterno in Dei præscientia & prædestinatione, secundùm misericordiam ejus acceperunt.

22. *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus, secundùm legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino*, &c. Deipara Virgo primum templum est & altare, in quo se æterno Patri Christus obtulit, ipse Sacerdos & victima. *Ingrediens mundum, dicit: Hostiam & oblationem noluisti; corpus autem aptasti mihi: holocautomata & pro peccato non tibi placuerunt: Tunc dixi, Ecce venio. In capite libri scriptum est de me: Ut faciam Deus voluntatem tuam*. Sed & se offert summus Sacerdos, & offertur à parentibus, tempore à Lege præscripto. Redimitur Redemptor omnium: sistitur in Templo Dominus Templi: subit legem supremus Legislator, ut Legi parere ab ipso discamus, & per ipsum nos spirituales hostias offerre Deo in odorem suavitatis, in Spiritu Sancto, quo uncti & consecrati sumus in baptismate. Offeramus igitur Christum cum Maria Virgine; & ut dignè offeramus, purificemus nos ipsos humili pœnitentia, offeramus castitatem mentis & corporis, & mansuetudinem cum amoris pœnitentis gemitibus: cujus oblationis typi fuere par turturum, aut duo pulli columbarum, pro Christo secundùm Legem oblati. Sive fortia quis opera, seu infirma ediderit, quæ masculi ac fœminæ vocabulis in Lege designantur, ut hæc legitimè Domino valeant consecrari, ovem necesse est innocentiæ, & turturem pariter sive columbam compunctionis offerat. Quia enim volucres hæ pro cantu gemitus habent, non immeritò lacrymas humilium designant, quibus plurimùm in ipsis etiam bonis operibus indigemus: Quia etsi bona esse, quæ agimus, noverimus; qua tamen districtione à Domino examinanda, qua à nobis perseverantia sint consummanda, nescimus. Qui verò divitias virtutum non habendo, de quibus ad Corinthios Apostolus scribit, *Quia in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia*; agnum vitæ innocuæ in actuum suorum grege non invenerit, duos saltem turtures, aut duos columbæ pullos offerat, hoc est, ad lacrymarum flagitanda suffragia confugiat. Et benè *unum pro peccato, & alterum in holocaustum*: Quia duo sunt genera compunctionis. Deum namque

Hebr.10.5. seq.

1.Cor.1.5.

Levit.12.

"Venerab. Beda in hunc loc.

sitiens

» sitiens anima priùs timore compungitur, post amo-
» re. Priùs enim sese in lacrymis afficit, quia dum ma-
» la sua recolit, pro his perpeti æterna supplicia perti-
» mescit. At verò cùm longa mœroris anxietate fuerit
» formido consumpta, quædam jam de præsumptione
» veniæ securitas nascitur, & in amore cœlestium gau-
» diorum animus inflammatur. Qui ergo priùs flen-
» do, ne duceretur ad supplicium, turturem pro pecca-
» to offerebat, de altero facit holocaustum, cùm post-
» modùm flere amarissimè incipit, quia differtur à Re-
» gno. Columbam pro peccato offert, qui laborat in ge-
» mitu suo, lavat per singulas noctes lectum suum, hoc
» est, per singulas pulsantis culpæ tenebras opera sua bo-
» na, in quibus requiescere debeat, lacrymis abluere non
» cessat. Columbarum pullos in holocaustum ferunt,
» qui patriæ cœlestis absentiam deflentes, ajunt: *Super*
Psal.136.1. *flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, dum recor-*
daremur tui, Sion.

25. *Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Si-*
meon; & homo iste justus & timoratus, expectans con-
solationem Israel, & Spiritus Sanctus erat in eo: &
responsum acceperat à Spiritu Sancto, non visurum se
mortem, nisi priùs videret Christum Domini; & ve-
nit in Spiritu in templum. Et cùm inducerent puerum
Iesum parentes ejus, ut facerent secundùm consuetudi-
nem legis pro eo, & ipse accepit eum in ulnas suas, &
benedixit Deum. Vir justus & religiosus, fide, spe & charitate Christo occurrit, eumque complectitur; Spiritus Sancti inspirationem & impulsum in omnibus operibus suis sequitur: *Qui enim Spiritu Dei*
Rom.8.14. *aguntur, hi sunt filii Dei.* In illo Spiritus Dei habitat, spiritu vivit, spiritu ambulat, spiritu loquitur; desideria carnis non perficit, sed mortificat: mundi hujus spiritum non habet, pravos mores non sequitur: non terrena bona concupiscit; sed diem Domini, adventum Christi in gloria & majestate. Hæc enim veri Israel consolatio: Hæc *Dies Christianæ exultatio-*
Lib.2.de cultu Fœm.c.7. *nis*, ut loquitur Tertullianus. *Sitivit anima mea ad*
Psal.41. *Deum fortem vivum* (inquit justus:) *quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Deum timet justus, timore casto, non servili: timet ut filius, ne patrem offendat: timet ut sponsa, ne sponso displiceat. Felix Simeon, quia Christum videre meruit: felicior, quia credidit. Felices & nos, si credamus fide per dilectionem operante: *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Cogita, qualem fructum sanctus Senex perceperit ex visione & complexu Christi Salvatoris. Fimbriam vestimenti Jesu mulier tetigit, & sanata est. Si
Origenes hom. 15. in Luc. » illa ad extremam partem vestimenti tantum emolu-
» mentum habuit, quid putandum est de Simeone,
» qui in suas ulnas accepit infantem, & brachiis tenens
» lætabatur atque gaudebat, videns parvulum à se gesta-
» ri, qui ad vinctos venerat resolvendos. Non mino-
» rem fructum te percepturum speres, si cum pari fide,
» spe, charitate, humilitate, fervore ad Altare sanctum
S.Chrysost. communicaturus accedas. *Ecce Christum vides, ipsum*
tangis, ipsum manducas: ipse tibi concedit *non tantum*
videre, verum & tangere, & manducare, & intra te
sumere. Igitur accedat nemo cum nausea, nemo resolu-
tus, omnes accensi, omnes ferventes. Ad templum adeas, sacrosancto Missæ sacrificio & divinis officiis adsis in Spiritu, justi Simeonis exemplo; non curiositate, non cupiditate ductus, non ut hominibus placeas, non ut mori satisfacias; sed ut Jesum fide & charitate complectaris, adores, æterno Patri offeras cum Sacerdote, propitiationis & salutis victimam; ut Deum benedicas & laudes. *Et venit in Spiritu in templum.... Et ipse*
accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum. Christum in ulnas suas accipere nihil Simeoni profuisset, nisi ipsum corde gestasset.

29. *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm*
verbum tuum, in pace; quia viderunt oculi mei salutare
tuum. Si quis jacturam fieri arbitratur, cùm ex hac vita disceditur, hic nondum in fide perfectus est: justus cupit corporeæ carcere molis ac fragilitatis exsolvi, cupit dissolvi & esse cum Christo, quod multò melius esse fide intelligit. Ejus est mortem timere, qui ad Christum nolit ire: ejus est ad Christum nolle ire, qui se non credat cum Christo incipere regnare. Non sic Simeon qui verè justus fuit, qui fide plena Dei præcepta servavit; cui cùm divinitùs responsum fuisset, quòd non antequam moreretur, quàm Christum vidisset, & Christus infans in templum cum matre venisset; agnovit in Spiritu, natum esse jam Christum, de quo sibi fuerat ante prædictum: quo viso, scivit se citò moriturum. Lætus itaque de morte jam proxima, & de vicina accersitione securus, accepit in manus Puerum, & benedicens Deum, exclamavit & dixit: *Nunc dimittis servum*
tuum Domine, secundùm verbum tuum, in pace, &c. Probans scilicet atque contestans, *Tunc esse servis Dei pa-*
cem, tunc liberam, tunc tranquillam quietem, quando
de istis mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis
æternæ portum petimus; quando expuncta hac morte, ad
immortalitatem venimus; illa est enim nostra pax, illa
fida tranquillitas, illa stabilis & firma & perpetua se-
curitas.

S. Cyprianus lib. de Mortalitate.

Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm ver-
bum tuum, in pace, &c. Christum videre vehementer optabat sanctus Senex, & tamen ab illo tam citò separari consentiebat, illi secundùm divinitatem, quàm secundùm carnem magis adhærens, per istam transiens ad illam; & Spiritus Sancti Magisterio edoctus, Christum jam secundùm carnem non nosse, aut ei sensibiliter adhærere; quod Apostolus posteà professus est: *Et si cognovimus secundùm carnem Christum, nunc*
2.Corinth. 5. 16. *jam non novimus.* Hæc perfectionis regula, quam Verbum caro factum nos docuit, se *Viam* dicens, *veritatem & vitam.* Docuit ante Simeonem ad cor
Joan.14.6. ejus loquens. *Intelligamus* & nos, *quàm nulla res in*
S.Aug. lib.1. de Doctr. Christ.c.34. *in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in*
quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos volue-
rit, sed transire: ne rebus temporalibus, quamvis ab
illo pro salute nostra susceptis & gestis, hæreamus in-
firmiter; sed per eas potius curramus alacriter, ut ad
eum ipsum, qui nostram naturam à temporalibus libera-
vit, & collocavit ad dexteram Patris, provehi atque
pervehi mereamur.

31. *Quod paraisti ante faciem omnium populorum. Lu-*
men ad revelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ
Israel. Christus Jesus ad salutem omnium à Deo paratus & datus. Neque eos, quos in cilicio & cinere pœnitentiam acturos ait, si apud illos miracula fecisset, injustè noluit salvos fieri, cùm *possent salvi esse, si*
S.Aug.in Enchirid.& alibi. *vellent*; non ex se ipsis, sed Deo voluntates eorum in bonum misericorditer convertente, cui *volenti sal-*
vum facere, nullum humanum resistit arbitrium; quia
velle & nolle sic in volentis vel nolentis est pote-
state, ut divinam voluntatem non impediat, nec
superet potestatem. Et *Quantalibet sint voluntates*
Angelorum vel hominum, vel bonorum vel malorum,
vel illud quod Deus, vel aliud volentes, quàm Deus,
Omnipotentis voluntas semper invicta est; quæ mala
esse numquam potest; quia etiam cùm mala irrogat, ju-
sta est. Deus igitur omnipotens, sive per misericordiam
cujus vult misereatur, sive per judicium, quem vult
obdurat, nec iniquè aliquid facit, nec nisi volens quid-
quam facit, & omnia quæcumque vult facit. Salus igitur per Christum parata est ante faciem omnium populorum, quia ex omni gente, & ex omni hominum genere, sexu, professione, Deus per Christum salvat, quos elegit in ipso ante mundi constitutionem, ut essent sancti: & quia nemo fit salvus, nisi quem per Christum salvum fieri velit, & ideò sit rogandus, ut velit; quia necesse est fieri, si voluerit: quia denique Christus sanguinem suum pro omnibus fudit. *Habuit*
S.Aug. serm. 344.Edit. PP. Benedict. *ille sanguinem, unde nos redimeret, & ad hoc accepit*
sanguinem, ut esset, quem pro nobis redimendis effun-
deret. Sanguis Domini Dei tui, si vis, datus est pro
te: si nolueris esse, non est datus pro te.... Sanguis
Christi volenti est salus, nolenti supplicium. Gentibus ac Judæis ortus est Christus lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: *Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est*
eis; sed Judæi pro maxima parte *dilexerunt tenebras*
magis quam lucem; *ipsi fuerunt rebelles lumini*: unde Gentes ad lucem Euangelii vocatæ sunt, & crediderunt

derunt in lucem, ut filii lucis essent. Christus igitur Israelitici populi gloria, ex quo natus est, apud quem vixit, prædicavit, miracula fecit: sed ejusdem populi dedecus est, & condemnatio, quia ab eo repulsus & crucifixus. Timeant Christiani, qui luce Euangelii abuntur, & secundùm eam non vivunt, mundi & peccati tenebras magis diligentes, ne idem ipsis contingat, Matt.21.43. quod Judæis: ne ab ipsis auferatur regnum Dei, & detur genti facienti fructum ejus.

33. *Et erant pater ejus & mater mirantes super his quæ dicebantur de illo*. Si Maria & Joseph discunt à Pastoribus & à Simeone, cur tu discere dedignaris à Sacerdotibus? Si superioris ordinis & sanctitatis animas, amplioribusque Spiritus Sancti donis cumulatas, Deus non immediatè docet omnia, sed interdum per alias inferioris longè sanctitatis & virtutis illuminat, ut Mariam & Joseph per Pastores, Zachariam, Simeonem: cur tu, qui nullius es coram Deo meriti, à Pastoribus Ecclesiæ, & viris sapientia, scientia sanctorum, & pietate conspicuis, refugis audire & discere, quæ Dei sunt? Auditum interiorem admove ad ea, quæ de Deo dicuntur. Fide attende ad Dei opera, ad Christi Jesu Mysteria, & in eis novum semper aliquid miraberis, ut ejus magnitudinem, sanctitatem, & misericordiam, bonitatis divitias, & adinventiones exquisitas amoris immensi, quo nos dilexit, confiteaaris & laudes.

34. *Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel: & in signum cui contradicetur*. In resurrectionem multorum positus est; in hoc enim à Deo missus, ut multi in ipsum credant, & qui crediderint, salvi fiant. *Ego*, inquit, Jo.11.25.26. *sum resurrectio & vita. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet: & omnis, qui vivit & credit* Joan.10.10. *in me, non morietur in æternum*. Et alibi: *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant*. In ruinam verò multorum positus, qui in illum non credentes, aut adventus ejus beneficio, ejusque Mysteriis & gratiis abusi, & sanguinem testamenti pollutum ducentes in quo sanctificati sunt, inde sibi ruinam & damnationem arcessent, unde vitam & salutem haurire debuerant: Joan.15.22. *Si non venissem* (inquit) *& locutus eis fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo*. Hoc sensu à Propheta dictum est: *Dominum exercituum ipsum sanctificate, ipse pavor vester, & ipse terror vester. Et* Isai.8.13.14. 15. *erit vobis in sanctificationem; in lapidem autem offensionis & in petram scandali duabus domibus Israel, in laqueum & in ruinam habitantibus Ierusalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur*. Quo testimonio usus est Apostolus, causam docens incredulitatis Judæorum: Rom.9.30.31. & seq. *Gentes*, inquit, *quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam: justitiam autem, quæ ex fide est. Israel verò sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis,* Isai.8. *sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali; & omnis, qui credit in eum, non confundetur*. Domos autem Israel appellavit Pro- Theodoret. in cap. 8. Isaiæ. pheta propter divisionem regni, & unà designavit tum domum Ephraim, tum domum Judæ. Et hi enim & illi progenitorem habuerunt Jacob. Docet autem eos, qui Domino crediderint, ipsum habere ducem, qui omnes viæ difficultates faciles reddet; incredulos verò tamquam in laqueo quodam, vel fovea, vel obice, secundùm Aquilam; vel scandalo, secundùm alios, manere in Jerusalem, ubi eos Romanum bellum prorsùs atteret, & velut in laqueo comprehendet. Pro *impotentes erunt*, Symmachus dixit *offendent*, Aquila *scandalizabuntur*. Offendentes enim ad Crucem Domini, & ceciderunt, & contriti sunt, captique ab hostibus, tamquam intra rete quoddam comprehensi in civitate. Quantò graviores pœnas luent Christiani, qui vitam non ducunt fidei Christi congruentem, quam in baptismo sunt professi; & Christi Euangelio pravis moribus contradicunt? *Et in signum cui contradicetur.... Confitentur se nosse Deum, factis autem negant*. Si Christus in signum contradictionis positus est, ne conturbentur, qui Christo sincerè serviunt, si eis à mundo, id est, ab hominibus, qui diligunt mundum, vel à fictis & falsis fratribus, quos in omni societate pati necesse est, quotidie contradicitur: *Non est discipulus major* Joan.15.21. *domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur*. Non conturbentur Pastores animarum, & euangelici Prædicatores, si eis contradicitur ab impiis, à peccatoribus cupiditates suas præ Dei lege audientibus: *Si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt*.

35. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*, &c. Beatæ Virginis animam vis doloris in Christi Passione pertransivit, ut plus quàm Martyrem non immeritò prædicemus, in qua nimirùm corporeæ passionis sensum excesserit compassionis affectus. Ut Christus corpore moreretur, fecit charitas, qua majorem nemo habuit: Ut Maria corde commoreretur, fecit & charitas, cui post illam similis non fuit. Cogita dolorem Agar cum Ismaele puero in deserto errãtis, quæ pane & aqua deficientibus, abjectoque filio subter arborem, dixit, *Non videbo morientem puerum*; contentaque voce clamavit & flevit. Cogita Sephoram Moysis uxorem ob filii sui circumcisionem, vulnusque acutissima petra infanti inflictum gementem, & Moysi dicentem, *Sponsus sanguinum tu mihi es*. Cogita Noemi mortuo marito filiisque ad summam paupertatem redactam, dicentemque amicis mulieribus: *Ne vocetis me Noemi* Ruth.1. *(id est, pulchram) sed vocate me Mara (id est amaram) quia amaritudine valdè replevit me Omnipotens*. Cogita Respha, quæ filiis suis à Gabaonitis in monte 2.Reg.21. crucifixis, cilicium substravit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cœlo, & non dimisit aves lacerare eos per diem, neque per noctem. Cogita vocem in excelso auditam lamentationis, luctus & fletus, Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt: & Mariæ dolorem in Passione & morte filii tantò acerbiorem fuisse considera, quantò major erat vis charitatis, qua suum Deique Filium diligebat mater sanctissima. Amissum uno funere sponsum, parentem, Dominum, & Filium à Matre, quæ sine viri consortio concepit, quæ totam corporis substantiam sola Filio ministravit; quæ infinitam ejus excellentiam, bonitatem, sanctitatem, beneficentiam erga Judæos mortis ejus auctores optimè novit; expende & vide si est dolor similis Beatæ Virginis Mariæ dolori. Sic summa gaudia quæ partus tempore persensit, & quibus cumulata est videns honores Filio suo ab Angelis, à Pastoribus, à Magis, à sancto Sene, volente Deo, delatos, excepit prædictio & denunciatio doloris acerbissimi, quem in ejus Passione ac morte passura erat. Ita cum electis suis & amicis agit Deus, eorumque gaudia tribulationibus, amaritudinibus, lacrymisque miscet.

S.Bern.ser.in hæc verba Apocal. Signum magnum.

Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Gladius verbi Dei, quem Christus Jesus venit mittere in terram, pertransit animas electorum, easque à rerum terrenarum amore separat, amoremque proprium & cupiditates in illis interficit: *Vivus est enim sermo Dei & efficax, &* Hebr.4.12. *penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad divisionem animæ & spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis*. Sic probantur, qui ex Deo sunt, sic revelantur ex multis cordibus cogitationes.

37. 38. *Et erat Anna Prophetissa..... Quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die. Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel*. Docet Anna, quales deceat esse viduas, quæ immaturo mariti obitu destituta, maturæ tamen adoream laudis invenit: non minùs religionis officio, quàm studio castitatis intenta. Vidua, inquit, octoginta & quatuor annorum, vidua quæ non discederet de templo, vidua quæ jejuniis & obsecrationibus

«S. Ambros. «lib. de Viduis, c.4.

nocte

» nocte ac die serviret. Vides, qualis vidua prædicetur, » unius viri uxor, ætatis quoque jam probata processit, » vivida religioni & effœta jam corpore: *Cui diversorium in templo, colloquium in prece, vita in jejunio: Quæ dierum noctiumque temporibus indefessæ devotionis obsequio, cùm corporis agnosceret senectutem, pietatis tamen nesciret ætatem.* Sic instituitur à juventute vidua, sic prædicatur in senectute veterana: quæ viduitatem non occasione temporis, non imbecillitate corporis, sed virtutis magnanimitate servaverit.

Et vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor, S.Aug. l.de Bono Vid. c.7. » *&c.* Anna univira, vidua Ruth, bis conjugata, beatior » fuit, quia & prophetissa Christi esse meruit: quam » credendum est, etiamsi filios nullos habuit, quos » quidem Scriptura reticendo reliquit incertum, eo » Spiritu prævidisse Christum ex Virgine proximè ventu» rum, quo potuit agnoscere & parvulum: unde me» ritò etiam sine filiis, si tamen eos non habuit, se» cundas nuptias recusavit; quia noverat jam tempus » esse, quo Christo non officio pariendi, sed studio » continendi; nec conjugalibus fetandis visceribus, » sed castificandis vidualibus moribus meliùs servi» retur.

Non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens die ac nocte. Sic in oratione & jejunio perseverans, Deum promerebatur. Hoc viduarum 1.Tim.5.& 6. Christianarum exemplar, de quibus Apostolus: *Quæ autem verè vidua est & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte ac die. Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.* Deliciæ igitur spirituales deliciis carnalibus in sancta castitate succedant; lectio, oratio, psalmus, bona cogitatio, bonorum operum frequentatio, spes futuri sæculi, & cor sursum, atque de his omnibus gratiarum actio Patri luminum, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum descendit. Nam quando pro deliciis nuptarum, quas in carne virorum habent, aliarum carnalium deliciarum tanquam in solatium usus assumitur, quid ego dicam, quæ sequantur mala, cùm breviter Apostolus dixerit, viventem mortuam esse viduam, quæ deliciis vivit?

40. *Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo.* Crescere vult Christus in membris corporis sui mystici, incremento gratiæ & sanctitatis, donec occurramus omnes in Eph.4. 15. 16. virum perfectum. *Veritatem* igitur *facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem junctu ram subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.*

42. *Et cùm factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Ierosolymam secundùm consuetudinem diei festi, consummatisque diebus cùm redirent, remansit puer Iesus in Ierusalem, & non cognoverunt parentes ejus.* Sanctis animabus ad perfectionem tendentibus, interdum se Jesus abscondit, eisque sensibiles consolationes subtrahit, illarum ut fidem exerceat, piaque augeat desideria. *Revertere*, ait sponsa cœlestis dilecto suo. *Ideò* nempè *subtraxit se, quò avidiùs revocaretur, teneretur fortiùs.* Nec statim atque revocatur, Cap.2. S.Bern. s.74. in Cant. & ser.75. ad ipsam revertitur: *In lectulo meo*, inquit, *quæsivi per noctes, quem diligit anima: quæsivi illum, & non inveni.* Cur verò non revertitur ad vocem & votum revocantis? *Vt desiderium crescat, ut probetur affectus, ut exerceatur amoris negotium.*

44. 45. *Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non invenientes, regressi sunt in Ierusalem, requirentes eum. Et factum est post triduum invenerunt illum in Templo.* Quæramus Jesum sine mora, fideliter, perseveranter, in Jerusalem, S.Bern. ib. in Ec clesia. Tres sunt causæ, cur quærentes frustrari solent: 1. *Cùm non in tempore quærunt*: 2. *Aut non sicut oportet*: 3. *Aut non ubi oportet*. Nullibi meliùs quæritur, quàm in templo, in domo orationis.

Alex. Expos. in Euang.

46. *Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo sedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.* In medio Doctorum sedet Jesus quasi fons sapientiæ; sed quasi exemplar humilitatis, audire priùs & interrogare Doctores, quàm instruere quærit indoctos. Ne etenim parvuli à senioribus erubescant discere, & ipse ob ætatis humanæ congruentiam, hominibus auscultare non erubescit Deus. Ne infirmus docere quis audeat, & ille puer doceri interrogando voluit, qui per Divinitatis potentiam verbum scientiæ ipsis suis doctoribus ministravit. Christum Jesum in Euangelio suo docentem humiliter audiamus, simus docibiles Dei. Sacram Scripturam cum pietate legamus, & quæ non intelligimus, oremus Deum, ut intelligamus: Doctores interrogemus, audiamus Ecclesiam, cui Spiritus sanctus verum Scripturarum sensum revelavit: *In multitudine Presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & proverbia laudis non effugiant à te.* Eccli.6.35. Noli contendere verbis, sed audi primùm cum docilitate & pietate; deinde interroga cum modestia, non ex curiositate, sed ex pio affectu discendi cor Dei in verbis Dei. *Audi tacens simul & quærens.* Et cùm dideceris, quod ignorabas, Christo gratias age, qui te intùs docet: *De universis* enim, *quæ intelligimus, non* Eccli.32.9. *loquentem, qui personat foris, sed intùs ipsi menti* S.Aug.lib. de Mag.c.11. *præsidentem consulimus veritatem, verbis fortasse, ut consulamus, admoniti. Ille autem, qui consulitur, docet, qui in interiore homine habitare dictus est Christus, id est, incommutabilis Dei virtus atque æterna sapientia: quam quidem omnis rationalis anima consulit, sed tantùm cuique panditur, quantùm capere propter propriam, sive malam, sive bonam, voluntatem potest.*

47. *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis ejus.* Prudentiam & responsa pueri Jesu mirabantur, qui illum Deum esse & Dei sapientiam ac virtutem ignorabant: sed nobis major est admirandi ratio, quòd annos triginta latere voluerit, sapientiamque suam propter nos abscondere. Vitam absconditam Christi Jesu adoremus, & humilitatis ejus imitatores facti, nesciri & latere magis amemus, quàm in publicam lucem prodire, & hominum sermonibus celebrari.

48. *Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Christus amissus non invenitur sine dolore & lacrymis. Amor doloris mensura est. Quò magis Deum amamus, cum dolore majori quærimus: *Amor non* S. Aug. in Ps.17. *potest esse sine dolore. Nam & ille amat & non dolet, qui habet quod amat: qui autem amat, & nondum habet, quod amat, necesse est, ut in dolore gemat. Inde illud in persona Ecclesiæ sponsa Christi in Cantico Canticorum, Quoniam vulnerata charitate ego sum. Vulneratam se dixit charitate: amabat enim quiddam, &* Cant. 2. 5. & 5. 8. *nondum tenebat; dolebat, quia nondum habebat. Ergo si dolebat, vulnerata erat; sed hoc vulnus ad veram sanitatem rapiebat. Qui hoc vulnere non fuerit vulneratus, ad veram sanitatem non potest pervenire.*

49. *Et ait ad illos: Quid est, quòd me quærebatis? Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Verbo & exemplo docet nos Christus, Dei cultui, amori, obsequio nihil esse præponendum; non humana negotia, non rei familiaris curam, non parentum societatem, utilitatem, consolationem. Unde alibi ait: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus* Ioan.4.34. *qui misit me.* Ipse priùs observare voluit, quod nobis observandum posteà tradidit: *Qui amat patrem suum,* Matt.10.37. *aut matrem plusquàm me, non est me dignus.* Hoc scilicet *Vnum est necessarium*; hoc est *Omnis homo*, Deum diligere, & mandata ejus servare. Discant Ecclesiastici Viri sæcularibus negotiis non se immiscere, quia illos Christo consecratos, in ejus negotiis totos & semper versari oportet: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.*

51. *Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis:* Exempla pietatis agnosce. Disce, quid

S.Greg.1.p. Past.c.16.& V. Beda in hunc loc.

S.Ambr. in hunc loc. parentibus debeas, Chriſti Jeſu exemplo, reverentiam & obedientiam; nec ſolùm parentibus ſecundùm carnem, ſed Superioribus, qui nobis ſunt inſtar patrum.

Orig. H.20. in Luc. „ Si Jeſus Filius Dei ſubjicitur Joſeph & Mariæ, ego non „ ſubjiciar Epiſcopo, qui mihi à Deo ordinatus eſt pa- „ ter? Non ſubjiciar Presbytero, qui mihi dignatione „ Domini præpoſitus eſt? Intelligebat Joſeph, quia ma- „ jor ſe erat Jeſus, qui ſubjiciebatur ſibi, & ſciens ma- „ jorem eſſe ſubjectum, trepidus moderabatur impe- „ rium. Videat ergo unuſquiſque, quòd ſæpè meliori- „ bus præpoſitus ſit inferior, & nonnumquam accidat „ ut ille, qui ſubjectus eſt, melior ſit eo, qui ſibi vide- „ tur eſſe præpoſitus. Quod cùm intellexerit dignitate „ ſublimior, non elevabitur ſuperbia ex eo, quòd ma- „ jor eſt; ſed ſciet, ita ſibi meliorem eſſe ſubjectum, quo- „ modo & Jeſus ſubjectus fuit Joſeph.

S.Bern.H.1. in Euang. Miſſus eſt. „ *Et erat ſubditus illis*. Quis? quibus? Deus homi- „ nibus; Deus (inquam) cui Angeli ſubditi ſunt, cui principatus & poteſtates obediunt, ſubditus erat Mariæ: nec tantùm Mariæ, ſed etiam Joſeph propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, & elige, quid ampliùs mireris, ſive Filii benigniſſimam dignationem, ſive Matris excellentiſſimam dignitatem. Utrinque ſtupor, utrinque miraculum. Et quòd Deus fœminæ obtemperet, humilitas abſque exemplo; & quòd Deo fœmina principetur, ſublimitas ſine ſocio. Diſce homo obedire, diſce terra ſubdi, diſce pulvis obtemperare. Deus ſe humiliat, & tu te exaltas? Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari geſtiens hominibus, tuo te præponis Auctori... Quoties hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo, & non ſapio ea quæ Dei ſunt. De ipſo namque dictum eſt: *Et erat ſubditus illis*. Si hominis imitari dedignaris exemplum, certè non erit tibi indignum ſequi Auctorem tuum. Si non potes forſitan ſequi eum, quocumque ierit, dignare vel ſequi, quò tibi condeſcendit. Si non potes ſublimem incedere ſemitam virginitatis, ſequere vel Deum per tutiſſimam viam humilitatis.

CAPUT III.

Senſus Litteralis.

1. 2. *Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæſaris, (procurante Pontio Pilato Iudæam, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus Tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lyſania Abilinæ Tetrarcha, ſub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha) factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto*. Quia religionis inſtar eſt fidem de temporibus aſſerere, (ut ait alicubi Tertullianus) S. Lucas, ut fidem Hiſtoriæ Euangelicæ conciliet, epochas omnes accuratè notat; & non modò Imperatoris, ſed Principum ſubalternorum & Magiſtratuum, necnon Sacerdotum, qui Judæis præerant, cùm Joannes Chriſti Præcurſor miniſterium ſuum obire cœpit. Is erat annus imperii Tiberii Cęſaris, qui Auguſto ſucceſſit, decimus quintus. Regem præter Cæſarem Judæi non habebant, Judæa jam redacta in Provinciam, & Syriæ attributa. Judæam ſtrictè ſumptam, prout à Galilæa diſtinguitur, poſt mortem Herodis, ex ejus teſtamento, & Cæſaris Auguſti beneficio, ethnarchiæ nomine obtinuerat Archelaus ejus filius: quo relegato Viennam Galliæ urbem, Pontius Pilatus Tiberii Imperatoris vice ac nomine hanc Provinciam procurabat ac moderabatur ut Præſes ſub Præfecto Syriæ, cum gladii poteſtate. Reliquæ terræ promiſſæ partes ſubalternis parebant dominis, ſeu Tetrarchis, ſub ſupremo Imperatoris dominio principalem quidem, ſed tamen precariam exercentibus in ſua ditione poteſtatem. *Galilææ Tetrarcha* erat *Herodes* Antipas, Herodis magni filius, ad cujus Tetrarchiam Peræa etiam pertinebat. *Philippus* Herodis Magni filius alter, Antipæ frater, *Tetrarcha* erat *Iturææ*, quæ Batanæam & Auranitidem complectebatur, & *Trachonitidis*. Partem Tetrarchiæ Zenodori Joſephus addit. Abilinæ, dictæ ab urbe Abila in monte Libano ſita, quæ pars principalior fuiſſe videtur poſſeſſionis Zenodori, *Tetrarcha* erat, ſeu Dynaſta, *Lyſanias*, alterius fortè Lyſaniæ nepos, cujus meminit Joſephus.

L. 15. Antiq. c. 13. & l. 19. c. 4.

Sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha: Pontificatu Maximo tunc fungebatur Caiphas, teſte Joſepho; ſed Annam Caiphæ ſocerum, ſummæ auctoritatis virum, patre Pontifice genitum, & ante Caipham Pontificatu Maximo functum, S. Lucas adjunxit, & Sacerdotum Principem pariter nominavit; ſicut & Joſephus ſemel functos Pontificatu ſolet *Summos Pontifices* appellare. Nec improbabilis eſt eruditorum quorumdam Interpretum conjectura, eo tempore quo omnia vænalia erant apud Romanos, Judæoſque, Pontifices contra Dei inſtitutionem crebrò fuiſſe mutatos, & duos interdum fuiſſe, qui alternis annis ſummo Pontificatu fungerentur: Idque indicare S. Joannem, ubi ait: *Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius, &c.* & alio in loco: *Et adduxerunt eum ad Annam primùm; erat enim ſocer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius*. Jo.11.49.18.13

Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto. Joannes Zachariæ filius, qui in deſerto verſabatur, Præcurſoris muneri ſe præparans, miſſus eſt, & mandatum accepit à Deo prædicandi ac baptizandi.

3. *Et venit in omnem regionem Iordanis*, id eſt, in regionem circa Jordanem ſitam, *prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum*. Confer cum Matth. 3. & Marc. 1.

4. *Sicut ſcriptum eſt in Libro ſermonum Iſaiæ Prophetæ: Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini: rectas facite ſemitas ejus*: complanate vias, per quas venturus eſt. Iſai.40.3.

5. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas*. De Judæorum reductione ex captivitate Babylonica, auctore Cyro Perſarum Rege, ſecundùm litteram intelligitur hæc Iſaiæ Prophetia; typicè verò de Chriſto univerſum hominum genus à diaboli, & peccati ſervite liberaturo. Metaphorica autem locutio eſt à Regum conſuetudine derivata, qui quoties, cum exercitu præſertim, iter faciunt, præmittuntur, qui vias complanent, ſolident, æquent, & per devia compendium faciant, ne quid itineri obſtet, aut moram faciat. Sic venturo Chriſto viam per pœnitentiam, cæteraſque virtutes ac bona opera parandam Joannes monebat; ut nulla pravitate affectuum, nulla aſperitate morum, nulla fœditate vitiorum, nullo ſuperbiæ tumore, nulla puſilli animi abjectione ac deſperatione, nulla virtutum vacuitate offenderetur.

6. *Et videbit omnis caro ſalutare Dei*. Omnis homo corporeis oculis ſalutis Auctorem è Deo miſſum conſpiciet.

7. 8. 9. *Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant, ut baptizarentur ab ipſo: Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, Quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur*. Confer cum Matthæi c. 3. ubi hæc interpretati ſumus.

10. *Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo facie-*

faciemus? Interrogabant eum, quid facto esset opus, ut dignos pœnitentiæ fructus facerent, & vitarent excidium iramque venturam.

11. *Respondens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.* Commune omnibus dat præceptum, ut ex superfluis suis, seu vestimentis, seu cibis, pauperum inopiæ succurrant; ne putent, ablutionum & victimarum cæremoniis, aliisque id genus ritibus se posse evadere iram divinam; sed veris animi virtutibus, & 1.Petri 4.9. præcipuè *charitate*, quæ *operit multitudinem peccatorum*. Simile consilium Nabuchodonosor Regi dedit Dan.4.24. Daniel: *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis.* Quicquid corpori nostro tegendo sufficere S.Hier.Ep.ad Hedib.q.1. potest, & humanæ succurrere imbecillitati, hoc una tunica; & quicquid in præsentibus alimentis necessarium est, hoc unius diei victus appellatur.

12. 13. *Venerunt autem & publicani, ut baptizarentur; & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quàm quod constitutum est vobis, faciatis.* Judæi Romanorum socii in exactione tributorum Cæsaris, vel publici redemptores, ad Joannem accedentes, ut baptismo pœnitentiæ initiarentur, interrogarunt, quid facto esset opus ad iram Dei fugiendam. Respondit divinus Præcursor: Nihil amplius exigatis, quàm quod vobis à Principe constitutum est. Publicorum redemptionem non prohibet; sed exactiones illicitas, rapinam, injurias.

14. *Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.* Judæi, qui vel Herodi Antipæ vel Philippo Tetrarchis, vel Romanis militabant, in præsidiis præsertim, ubi salva religione tutiùs militiam profitebantur, Joannem pariter interrogabant, quid agere deberent ad iram Dei fugiendam. Respondit sanctus Præcursor: *Neminem concutiatis*, id est, vi ac terrore pecuniam, aut quid simile ne alicui extorqueatis: *Neque calumniam faciatis*, falsa crimina impingendo tanquam insidiatoribus, aut fautoribus hostium, aut constitutorum subsidiorum fraudatoribus, &c. Solent enim milites interdum injuriis causas aliquas, quantumvis falsas atque absurdas, prætexere, ut provinciales impunè opprimant: *Et contenti estote stipendiis vestris*, obsoniis, seu annonæ præbitione, secundùm Textum Græcum, quo nomine omnia præmia militibus publicitùs constituta significantur.

Existimante autem populo, sive *expectante* (secundùm vim Græci Textus) id est, expectatione dubitationeque suspenso, *& cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset Christus:* (Id enim ut suspicarentur, ejus sanctitas, admirabilis vitæ ratio, & officium baptizandi præmovebat.) Unde & Senatores Judæorum, Populi sermonibus excitati, Legatos ad illum miserant interrogaturos, Joa.1.19. quis esset; ut narrat S. Euangelista Joannes.

16. 17. *Respondit Iovnnes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni. cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum sum; paleas autem comburet igni inextinguibili.* Confer cum Matthæi 3. nostrumque ad illud caput commentarium vide. *Veniet fortior me*, incomparabiliter major dignitate, efficacia doctrinæ, sanctitate, miraculis, baptismi virtute, divina omnipotentia, novæ Legis, quam laturus est, regnique spiritualis duratione. Ille vos baptizabit & purgabit in Spiritu sancto, qui *ignis* est, seu charitas, & quem sub ignis specie mittet: Non in aqua sola, ut ego; sed *in aqua & Spiritu* vos baptizabit. Quid autem ventilabri, areæ, tritici, paleæ, horrei metaphora significet, ad Matthæi cap.3. exposuimus. Eruditis quibusdam Interpretibus videtur, areæ nomine Judaicam Synagogam intelligi, de qua apud Isaiam dicitur: *Tritura mea, & filii areæ meæ, quæ audivi à Domino exercituum Deo Israel, annuntiavi vobis:* Nomine ventilationis, excidium Urbis Jerusalem ac Templi, gentisque ruinam, ac dispersionem, secundùm illud Jeremiæ: *Et dispergam eos ventilabro in portis terræ: interfici & disperdidi populum meum, & tamen à viis suis non sunt reversi.* Ita Versum 17. S. Lucæ cohærere notant cum 7. & 9. de ira Genti illi superventura, & de securi ad radicem arborum posita. Nomine tritici, electos; quos in Ecclesiam suam, deinde in cœlum, velut in horreum, Christus congregabit: nomine palearum reprobos, quos in ignem æternum mittet. Isai.21.10. Jer.15.17.

18. *Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo.* His verbis argumentum prædicationis Sancti Joannis compendio se narrasse Euangelista significat.

19. *Herodes autem*, Antipas, Herodis magni filius, frater Philippi, *Tetrarcha, cùm corriperetur ab illo*, scilicet à Joanne, *de Herodiade uxore fratris sui*, Philippi, quam eo vivente duxerat, repudiata uxore legitima Aretæ filia: cùm (inquam) de adulterio & incestu publico, *& de omnibus malis, quæ fecit*, à sancto Præcursore corriperetur *Herodes: adjecit & hoc super omnia, & inclusit Ioannem in carcere*: Priora scelera novo hoc scelere cumulavit. Confer cum *Matt. 14. v.8. & seq.* & *Marci 6. v.17. & seq.* Hæc eo, quo gesta sunt, ordine temporis à S. Luca non commemorari, manifestum est.

Carcerem Herodianum, quo Joannes inclusus est, Euangelista noster commemorat, sicut Matthæus & Marcus: alia enim Joannes vincula non noverat, quæ modernus novæ Concordiæ Euangelistarum Auctor confinxit. Ea verò servato temporis ordine non commemorat, ut jam monui: & interdum ab Euangelistis res gestas narrari non servato temporum ordine (quod & à profanæ Historiæ Scriptoribus fieri solitum est) S. Augustinus observat lib. 2. de Consensu Euangelistarum, cap.5. *Cognoscendum est* (inquit) *quod deinceps ad cætera talia valeat, ne similiter moveant animumque conturbent, sic unumquemque Euangelistam contexere narrationem suam, ut tamquam nihil prætermittentis series digesta videatur; tacitis enim, quæ non vult dicere, sic illa, quæ vult dicere, illis quæ dicebat, adjungit, ut ipsa continuò sequi videantur: sed cùm alter ea dicit, quæ alter tacuit, diligenter ordo consideratus indicat locum, ubi ea potuerit, à quo prætermissa sunt, transilire; ut ea quæ dicere intenderat, ita superioribus copularet, tamquam ipsa nullis interpositis sequerentur.*

21. *Factum est autem, cùm baptizaretur omnis Populus*, id est, Judæi omnium ordinum viri: *& Iesu baptizato, & orante*, non ex necessitate, sed exempli causa, ut omnem justitiam impleret: *apertum est cœlum*; aereum scilicet, id est, nubes scissæ sunt ac divisæ:

22. *Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum; & vox de cœlo facta est: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.* Vide Matth. 3. 16. 17. Descendit autem Spiritus sanctus in Jesum sub signo sensibili, 1. propter ipsum, ut eo inauguratus & unctus, Sacerdos, Rex, & Propheta significaretur, & in eo impletas esse Prophetias, palam declararetur. Confer cum Isa. 11. 1. & 2. *Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice ejus ascendet. Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis: & requiescet super eum Spiritus timoris Domini.* Et c.61.1. *Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem.* 2. Propter Joannem descendit, ut eo indicio Christum cognosceret, quem anteà ex vultu non noverat, & de illo testimonium perhibere posset, dicens: *Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum. Et ego nesciebam*

eum; sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto. Ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei. 3. Ut mysterium Trinitatis, quod in Mundi creatione obscurius fuerat relatum, initio novi Mundi, & novæ Legis, manifestiùs patefieret.

23. *Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat*. Verbum illud, *Incipiens*, ad annos ætatis minimè refertur, quasi Christus trigesimum ætatis annum tunc ingrederetur, cùm à Joanne baptizatus est; sed ad ministerium Christi, qui tunc incipiebat palam prodire, & Messiam agere; ut notarunt S. Justinus in Dialogo cum Tryphone, Origenes, Beda, Euthymius, & alii; ac ferè plerique omnes viri eruditi consentiunt. Quin & ipse Lucas *Act.*1.22. satis mentem suam aperit, ubi de vita publica & ministerio Jesu loquens, eodem verbo utitur: *Incipiens* (inquit) *à baptismate Ioannis*. Quod verò spectat annum quasi trigesimum hìc notatum, non determinatur præcisè his verbis, *Quasi annorum triginta*, quem ageret annum ætatis Jesus, cùm baptizatus est. Illa enim particula, *quasi*, aliquam semper permittit libertatem, cùm additur numeris, præsertim rotundis, alioqui frustra apponeretur. Sic cùm apud Matthæum c.17. & apud Marcum c.9. legas, Christum *post dies sex*, ab instituto scilicet sermone, esse transfiguratum, Lucas tamen hac iterum usus particula, refert id factum esse post hæc verba, *quasi dies octo*. Unde non tam certum ætatis Christi Jesu annum hìc præcisè definire voluisse videtur S. Lucas, quàm illam decadem, à qua tum propiùs aberat Christus, indicare. Sanè quàm sit usitatum rotundo numero utentibus, aliquos annos omittere, nemo ambigit. Id autem præcipuè ab Auctoribus sacris usurpatum S. Augustinus observat Quæst.47. in Exodum: *Scriptura* (inquit) *solet tempora ita nuncupare, ut quod de summa paulatim aut excedit, aut infra est, non computetur*. Hic itaque locus non cogit, ut Jesum annos præcisè triginta, & non paulò plures, natum fuisse credamus, cùm suum obire ministerium incœpit.

Julius Afric. Ep. ad Arist. apud Euseb. l.1.hist.Eccl. c.7. S.Hier.in c.1. S.Matt. S.Aug. l.2 de Cons. Euang. c.3. Et 2.Retract. c.7. S.Amb.l.3.in Luc. &c.

Qui fuit Heli, qui fuit Mathat. Joseph filium Jacob Matthæus, filium Heli appellat Lucas; quos ita conciliant Interpretes, Julium Africanum, Eusebium, SS. Augustinum & Hieronymum secuti, ut alter secundùm naturam, alter secundùm Legem ei pater fuerit, Jacob scilicet, & Heli fratres uterinos fuisse, illum filium naturalem Mathat ex Estha conjuge, istum filium naturalem Heli ex eadem. Cùm autem Heli mortuus esset sine liberis, viduam ejus uxorem duxisse Jacob ad suscitandum semen fratri suo; ex quo conjugio natus est Joseph filius naturalis Jacob, & filius legalis Heli. Systemati suo fidem conciliat Africanus ex veteri Traditione, quam se accepisse scribit ab iis, qui orti erant ex Jesu Christi Domini nostri cognatione. Adversùs tam graves Auctores & tam antiquam Traditionem audiendi non videntur recentiores quidam Interpretes, qui naturalem successionem à Luca, legalem à Matthæo exhiberi putant; quia Lucas scribebat Gentibus, quibus minùs nota erat legalis successio; Matthæus verò Hebræis, quibus magis accommodata erat genealogia legalis. Humanas enim rationes in scribenda Christi genealogia non attendisse sanctos Euangelistas, sed unum sancti Spiritus afflatum secutos, persuasum habere debent Christiani, & humiliter fateri, se ignorare, cur hunc vel illum scribendi ordinem SS. Euangelistæ secuti sint; cur hic legalium, ille naturalium parentum seriem exhibuerit. Sanè hæc verba, *Iacob genuit Ioseph*, naturalem; hæc verò, *Iesus ut putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Melchi*, legalem successionem exprimunt, ut Julius Africanus observavit: *Neque enim* (inquit) *poterat disertiùs exprimi illa generandi ratio, quæ est secundùm Legem*. Cæterùm omnes, quos recenset S. Lucas, patres legales non sunt, sed secundùm naturam plerique, ut David pater Nathan, quem ex Bersabee genuit, sicut & Salomonem; Jesse pater David, Booz pater Obed, quem ex Ruth Moabitide genuit: idemque patet in sequentibus generationibus usque ad Adamum.

24.25. *Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge*. Cùm S.Irenæus in Genealogia Domini secundùm Lucam generationes dumtaxat septuaginta duas agnoscat, & nunc septuaginta sex numerentur; cùm aliunde Julius Africanus nullum inter Joseph, Heli, & Melchi gradum intermedium recenseat; sed Joseph Heli, hunc Melchi fuisse filium scribat, sine ulla, vel Matthat, vel Levi mentione, recentiores quidam audaciori conjectura putant duos illos Levi & Mathat in Textum S.Lucæ insertos esse à Librariis. Sed S. Hieronymus, qui Novum Testamentum jussu Damasi Græcæ fidei reddidit, Matthat & Levi in S.Lucæ textu agnovit & servavit: & S. Augustinus *septuaginta septem personas, secundùm generationes quas Lucas secutus est, inveniri* docet; & *Lucam à Domino usque ad David quadraginta tres generationes enumerare*: Quod constare non posset, si Matthat & Levi expungerentur. Quamquam & S. Irenæi numerus constare potest, si verba ejus exclusivè accipiantur, non connumeratis terminis duobus, Christo & Adamo; Joseph etiam prætermisso & parenthesi incluso, ut sic intelligenda sit genealogica S. Lucæ descriptio: *Iesus* (qui *putabatur filius Ioseph*) erat filius Heli, *qui fuit Matthat, qui fuit Levi*; & expuncto *Kainan*, quem expungendum in Luca, ceu intrusum, doctiores ex Scriptura Veteris Testamenti probant. Videri potest Spanhemius Dubio Euangel.24. cujus, licèt Heterodoxi, non possum, quin modestiam hoc loco commendem. *Solis* (inquit) *hominum suffragiis nihil in Sacra Scriptura loco movendum. Et sanè sine Mosis & Scriptoris Paralipomenon auctoritate, nec Kainan excentur iandus fuisset. Religiosè enim in religiosis versandum, & summa reverentia adhibenda circa ea, quæ Dei majestatem nobis repræsentant*.

S.Iren. l.3. c.33.

S.Aug. l.3.de Cons.Euang. c.5.& 6.

26. 27. *Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iuda, qui fuit Ioanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri*. An Salathiel & Zorobabel, de quibus S. Lucas, diversi sint à Salathiele & Zorobabele, de quibus Sanctus Matthæus, an iidem sint apud utrumque Euangelistam; & linea utraque Salomonis & Nathanis coaluerit, sive per nuptias, sive aliqua alia ratione legali, in Salathiele vel Zorobabele: post Zorobabelem verò rursus decussetur, & Sanctus Matthæus texat genealogiam Joseph ex Abiud filio Zorobabelis, Sanctus Lucas ex Resa filio Zorobabelis altero, anceps quæstio, circa quam variæ sunt Interpretum sententiæ. Diversos Salathieles & Zorobabeles fuisse, nullum argumentum solidè probat: In rebus autem tanti momenti suis nimiùm indulgendum non est conjecturis.

28.29.30. *Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her, qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Eliakim, qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David*. Stemma genealogicum Jesu Christi ex Davide pariter ducunt SS. Matthæus & Lucas, sed per diversam lineam; Matthæus per Salomonem, Lucas per Nathan Salomonis ex eodem patre eademque matre fratrem.

32.33.34.35.36. *Qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Iuda, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech*. Sale ab Arpha-

xad immediatè genitum, constat ex Hebræo fonte, *Genes.* 10. *v.* 24. & 1. *Paral. cap.* 1. *v.* 18. Insitus itaque est *Kainan* aliena manu ex corrupta Versione Septuaginta Interpretum. Abest non solùm ab Hebraico Textu, sed à Samaritano, & Chaldaicis Paraphrasibus; à Vulgata Versione Geneseos & Paralipomenon, nec apud Josephum occurrit. Vide Dissertationem nostram quartam in Historiam Veteris Testamenti, secundæ Mundi Ætatis.

37. 38. *Qui fuit Mathusale, qui fuit Henoc, qui fuit Iared, qui fuit Cainan, qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.* S. Matthæus ab Abrahamo descendit ad Jesum Christum, S. Lucas à Christo Jesu ascendit ad Adamum: quia Matthæo propositum erat ostendere, Christum esse filium Abrahami, & Davidis antonomasticè, adeòque verum Messiam, cùm promissio Adamo in genere data, post ad semen Abrahæ & familiam Davidis fuerit restricta à Deo. Lucas verò Christi genealogiam ascendendo perduxit ad Adamum, ut doceret, beneficia Messiæ non solùm pertinere ad Abrahamum, & ejus posteros, sed ad ipsum etiam Adamum, cui prima promissio facta fuit. Secundò, id à Luca factum, ut suppleret, quod prætermissum fuerat à Matthæo, & perfectam omnibus modis genealogiam Christi texeret, primique ac secundi Adami originem referret ad Deum, à quo ille per creationem temporariam, iste per generationem æternam & missionem œconomicam in plenitudine temporis: *De ipso Adam, qui juxta Apostolum figuram accepit Christi, quid pulchrius potuit convenire, quàm sacrosancta generatio à Dei Filio inciperet, & usque ad Dei filium deduceretur: creatusque præcederet in figura, ut natus in veritate sequeretur: ad imaginem factus præiret, propter quem Dei imago descenderet?* S. Ambr. l. 3. in Luc.

Non mirum autem, quòd ab Abraham plures secundùm Lucam generationes sint usque ad Christum, pauciores secundùm Matthæum, cùm aliæ sint in utroque stemmate genealogico personæ. Potest enim fieri, ut alii longævam transegerint vitam, alterius verò generationis viri immatura ætate decesserint; cùm videamus, complures senes cum suis nepotibus vivere, alios verò viros statim filiis obire susceptis.

Quamquam verò eruditis quibusdam viris visum sit, Lucam Mariæ genealogiam, Matthæum Josephi texere; & *Heli*, qui idem sit ac *Eliakim*, seu *Joachim*, patrem fuisse naturalem B. Virginis, civilem Josephi, utpotè generi, ratione veri Matrimonii cum Maria contracti; & hac facta hypothesi facilior appareat utriusque Euangelistæ conciliatio: novæ tamen ex adverso difficultates occurrunt; nec videtur Lucas contra consuetudinem egisse Scripturarum, genealogias fœminarum nunquam texentium, ut viri alicujus genus ostendatur.. Et hac in re, ut in cæteris, Veteres sequi malim, quàm recentiores Auctores: *Cur Joseph magis, quàm Mariæ generatio describatur* (inquit S. Ambr.) *cùm Maria generavit Christum, & Joseph à generatione Domini videatur alienus, dubitare possemus, nisi consuetudo nos instrueret Scripturarum, quæ semper viri originem quærit... Viri enim persona quæritur, qui etiam in Senatu, & reliquis Curiis civitatum generis asserit dignitatem..... Noli mirari, quòd Joseph origo descripta est. Etenim secundùm carnem natus, usum debuit sequi carnis: & qui in sæculum venit, sæculi debuit more describi; maximè cùm in Joseph origine etiam origo sit Mariæ. Nam cùm vir justus fuerit Joseph, utique ex Tribu sua & ex patria sua* (seu familia) *accepit uxorem: nec potuit justus facere contra, id quod Lege præscriptum est.* S. Ambr. in Luc. Uterque igitur Euangelista stemma genealogicum Joseph exhibet, non Mariæ Virginis. Nec aliena à Christo censenda est origo Josephi, cùm natus sit Christus ex ea, quam Josephus duxerat uxorem ex eadem Tribu & familia David.

Sensus Moralis.

1. *ANno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, &c. Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto.* Quo tempore Christi Præcursor ministerii sui obeundi mandatum à Deo acceperit, memorato Romanæ Reipublicæ Principe, & Judææ Regibus, indicat Euangelista. Quia enim illum præcurrebat & prædicare veniebat Joannes, qui & ex Judæa quosdam, & multò plures ex Gentibus redempturus erat, per Regem Gentium & Principes Judæorum Prædicationis ejus tempora designantur. S. Greg. M. Hom. 20. Et in Prophetico quidem sermone solis Judæis prædicato solum Judæorum Regnum describitur his verbis: *Visio Isaiæ, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, & Ezechiæ Regum Juda.* Orig. H. 21. Isaiæ 1. At in Euangelio, quod universo mundo prædicandum erat, Tiberii Cæsaris Imperium, qui totius orbis Romani dominus erat, describitur: *Quia autem Gentilitas colligenda erat, & Judæa pro culpa perfidiæ dispergenda, ipsa quoque descriptio terreni Principatus ostendit, quoniam & in Romana Republica unus præfuisse describitur, & in Judææ Regno per quartam partem plurimi principabantur.* S. Greg. M. ib. Voce etenim Redemptoris nostri dicitur: *Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur.* Luc. 11. Ad finem ergo regni Judæa pervenerat, quæ tot Regibus divisa subjacebat. Nec solùm sub quibus Regibus, sed & sub quibus Sacerdotibus prædicare cœperit Joannes, notatur, quia illum prænunciabat, qui Rex simul erat & Sacerdos. S. Amb. l. 2. in Luc. n. 68.

2. *Factum est Verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto.* Factum est verbum, ut Sanctus Baptista Joannes pœnitentiam prædicaret. Joannes typus Legis, eò quòd *Lex peccatum denuntiare potuit, donare non potuit.* Lex enim unumquemque qui viam gentium sequebatur, revocat ab errore, restringit à crimine; pœnitentiam suadet, ut gratiam consequatur: *Lex autem & Prophetæ usque ad Joannem:* Joannes verò prænuntius Christi. Ita *Lex Ecclesiæ præ-* Luc. 16. *Alex. Expos. in Euang.* *nuntia, & gratiæ pœnitentia est.* Benè itaque S. Lucas compendio usus est, ut Joannem declararet Prophetam, dicens: *Factum est verbum Domini super Joannem in deserto.* Unum dixit, & omnia declaravit.

Joannem imitentur Sacerdotes & Doctores, è deserto non exeant ad Ministerium euangelicæ prædicationis, ad regimen animarum, nisi à Deo vocati, jejuniis & oratione ad divinum opus præparati. Mundum non cognoscant, nisi in ordine ad Deum; solum Deum intueantur, cùm ejus Euangelium ac doctrinam mundo annuntiant. Quid Concionatoribus Euangelicis, Animarum Rectoribus, & Christi Sacerdotibus cum mundo, id est, cum hominibus, qui diligunt mundum, cum sæcularibus societatibus, & conversationibus, cum ludis, conviviis, deliciis? Verbum Dei audiant in Scripturis docens, ad cor interiùs loquens, ut eo pleni, eructare possint exteriùs verbum bonum: *Factum est verbum Domini super Joannem in deserto.*

3. *Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Pœnitentia, baptismus lacrymarum: *Laboriosus baptismus à* Patribus, & à Sacra Synodo Tridentina appellatur. Hunc baptismum in regione Jordanem circumjacente Joannes prædicavit, & plurimis ad eum venientibus dedit; sed tamen baptismum suum in remissionem peccatorum dare non potuit. Remissio etenim peccatorum in solo nobis baptismo Christi tribuitur. S. Greg. M. Hom. 20. *Quia* ergo Joannes *Baptismum, quod peccata solveret, dare non poterat, prædicabat: ut sicut incarnatum Verbum Patris præcurrebat verbo prædicationis, ita baptismum pœnitentiæ, quo peccata solvuntur, præcurreret suo baptismate, quo peccata solvi non possunt: ut quia ejus sermo præcurrebat præsentiam Redemptoris, ipsum quoque ejus baptisma præcedendo fieret umbra veritatis.*

Prædicans baptismum pœnitentiæ. Inter omnia Christia-

ſtianæ vitæ officia prædicanda maximè pœnitentia eſt. Hoc ſcilicet Chriſtianæ pietatis fundamentum. Hanc non diligit Mundus, ſed Deus imperat, ut ejus ſaluti neceſſariam. *Deus* ſcilicet *poſt tot & tanta delicta humanæ temeritatis à Principe generis Adam auſpicata, poſt condemnatum hominem cum ſæculi dote, poſt ejectum paradiſo, mortique ſubjectum: cùm rurſus ad ſuam miſericordiam maturaviſſet, jam indè in ſemetipſo pœnitentiam dedicavit, reſciſſa ſententia irarum priſtinarum, ignoſcere pactus operi & imaginiſuæ. Itaque & populum ſibi congregavit, & multis bonitatis ſuæ largitionibus fovit; & ingratiſſimum toties expertus, ad pœnitentiam ſemper hortatus eſt, & prophetando univerſorum Prophetarum emiſit ora: mox gratiam pollicitus, quam in extremitatibus temporum per Spiritum ſuum univerſo orbi illuminaturus eſſet, præire intinctionem pœnitentiæ juſſit, ut quos per gratiam vocaret ad promiſſionem ſemini Abraham deſtinatam, per pœnitentiæ ſubſignationem ante componeret. Non tacet Joannes: Pœnitentiam initote, dicens; jam enim ſalus nationibus appropinquabit, Dominus ſcilicet afferens, ſecundùm Dei promiſſum. Cui præminiſtrans, pœnitentiam deſtinabat purgandis mentibus propoſitam: uti quicquid error vetus inquinaſſet, quicquid in corde hominis ignorantia contaminaſſet, id pœnitentia verrens & radens & foras abjiciens, mundam pectoris domum ſuperventuro Spiritui ſancto paret, quo ſe ille cum cœleſtibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus eſt titulus, ſalus hominis, criminum priſtinorum abolitione præmiſſa. Hæc pœnitentiæ cauſa, hæc opera, negotium divinæ miſericordiæ curans, quod homini profecit, Deo ſervit.*

Tert. lib. de Pœnit. c.2.

4. *Vox clamantis in deſerto, Parate viam Domini.* Animo ſecedat in deſertum, affectu recedat de mundo neceſſe eſt, qui ſinceram vult agere pœnitentiam: fugiat de medio Babylonis. Spiritus enim ſæculi, & ſpiritus pœnitentiæ ſibi è regione adverſantur. Spiritus mundi, cupiditas & vanitas: ſpiritus pœnitentiæ charitas & humilitas. Quis in mundo pœnitentiæ locus, ubi quicquid eſt, *concupiſcentia carnis* eſt, *concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*; ubi *eſſe inter nocentes innoxium, criminis eſt*; ubi *malos quiſquis non imitatur, offendit*; ubi *conſenſere jura peccatis, & cœpit licitum eſſe, quod publicum eſt*?

S.Cypr. Ep.1.

5. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas.* Puſillanimitas omnis ac deſperatio in ſpem divinæ gratiæ erigatur: omnis præſumptio propriæ ſapientiæ ac juſtitiæ, omniſque ſuperbia deprimatur: omnis pravitas & aſperitas vitæ in mores rectos, ſeu æternæ legi conſentaneos, tractabiles, manſuetos, per Incarnationem Chriſti, per Incarnati Verbi virtutem mutetur. Hæc mutatio dexteræ excelſi. Hoc opus Salvatoris, ad quem corda per fidem, ſpem, & charitatem erigere debemus. *Et videbit omnis caro ſalutare Dei.*

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Quid vallium nomine (inquit S.Gregorius) niſi humiles? Quid montium & collium, niſi ſuperbi homines deſignantur? In adventu ergo Redemptoris valles impletæ, montes verò & colles humiliati ſunt; quia juxta ejus vocem: *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & omnis, qui ſe humiliat, exaltabitur.* Vallis etenim impleta creſcit, mons autem & collis humiliatus decreſcit: quia nimirùm *In fide Mediatoris Dei, & hominum hominis Chriſti Ieſu & Gentilitas plenitudinem gratiæ accepit, & Iudæa per errorem perfidiæ hoc, unde tumebat, perdidit. Omnis enim vallis implebitur, quia corda humilium ſacræ doctrinæ eloquio virtutum gratia replebuntur.* Unde ſcriptum eſt: *Qui emittis fontes in convallibus ..... Et valles abundabunt frumento.* A montibus aqua dilabitur, quia *ſuperbas mentes veritatis doctrina deſerit.* Fontes in convallibus ſurgunt, quia *mentes humilium verbum prædicationis accipiunt.* Et erunt prava in directa, & aſpera in vias planas: *Prava directa fiunt, cùm malorum corda per injuſtitiam detorta, ad juſtitiæ regulam diriguntur. Et aſpera in vias planas immutantur, cùm immites atque iracundæ mentes per infuſionem ſuperna gratiæ ad lenitatem manſuetudinis redeunt. Quando enim verbum veritatis ab iracunda mente non recipitur, quaſi aſperitas itineris greſſum pergentis repellit. Sed cùm mens iracunda per acceptam manſuetudinis gratiam, correptionis vel exhortationis verbum recipit, ibi palam viam Prædicator invenit, ubi priùs præ aſperitate itineris pergere, id eſt, prædicationis greſſum ponere non valebat.*

S.Greg. M. Hom. 20.

8. *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, Quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Qui ſint digni pœnitentiæ fructus, S. Gregorius M. explicat: *Quiſquis*, inquit, *illicita nulla commiſit, huic jure conceditur, ut licitis utatur, ſicque pietatis opera faciat, ut tamen ſi noluerit, ea quæ mundi ſunt, non reliquat. At ſi quis in fornicationis culpam, vel fortaſſe, quod eſt grævius, in adulterium lapſus eſt, tantò à ſe licita debet abſcindere, quantò ſe meminit & illicita perpetraſſe. Neque enim par fructus boni operis eſſe debet ejus, qui minùs, & ejus qui ampliùs deliquit: aut ejus, qui in nullis, & ejus, qui in quibuſdam facinoribus cecidit, & ejus, qui in multis eſt lapſus.* Cùm ergo dicitur: *Facite fructus dignos pœnitentiæ*; uniuſcujuſque conſcientia convenitur: *Ut tantò majora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quantò graviora ſibi intulit damna per culpam.*

S.Amb.l.2.in Luc.n.5.

Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Ædificationem ſurgentis Eccleſiæ prænunciat Joannes, quæ non rupeis ſaxis, ſed vivis lapidibus exſtructa, in habitaculum Dei & faſtigium templi, converſione noſtrorum ſurrexit animorum. Etenim parabat Deus lapidea gentium idolis ſervientium corda emollire, & de lapidibus offenſionis excitare cultores Religionis, qui per fidem Chriſti, veri eſſent Abrahæ filii; de quibus Apoſtolus: *Omnes vos unum eſtis in Chriſto Ieſu. Si autem vos Chriſti; ergo ſemen Abrahæ eſtis, ſecundùm promiſſionem hæredes*: nec ſolùm Abrahæ, ſed Dei filii: *Omnes enim filii Dei eſtis per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu.* De his, qui olim lapides inſenſibiles erant per duritiam cordis, nunc per Chriſti gratiam admirabiliter mutatis, ait S. Petrus: *Et ipſi tamquam lapides vivi ſuperædificamini domus ſpiritualis.*

Gal. 1.

1. Petri 2.

9. *Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt.* Utinam fœcundarum uſum arborum poſſimus imitari, meritiſque creſcentibus, longævæ humilitatis radice fundati, ſublimes ab humo, decori ad ſpeciem, adultos fructuoſorum operum vertices erigamus, ne Euangelici ſecuris agricolæ trunci radicem ſylveſtris excidat: *Ad radicem ſecuris eſt poſita: faciat fructum, qui poteſt gratiæ, qui debet pœnitentiæ. Adeſt Dominus, qui fructum requirat, fœcundos vivificet, ſteriles reprehendat. Anni tres ſunt, ex quo venit, & fructum in Iudæis invenire non potuit: utinam inveniat in nobis! Iſſurus eſt ſuccidi infructuoſos, ne terram occupent. Sed qui adhuc non habet fructum, conetur, ut afferat in futurum.* Bonus ille cultor agri interveniet pro nobis infœcundis, pro nobis infructuoſis; ut detur ſpatium, patientia deferatur; ne fortè & nos aliquem fructum ferre Deo poſſimus.

S.Amb.l.2.in Luc. n. 76.

10. *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Reſpondens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* Miſericordia commune omnibus officium ad præceptum eſt: *Miſericordia* enim *plenitudo virtutum eſt.* Miſericordiæ tamen ipſius pro poſſibilitate conditionis humanæ menſura ſervatur, ut non ſibi unuſquiſque totum eripiat; ſed quod habet, cum paupere partiatur.

S.Ambr. ib. n.76.

Qui habet duas tunicas, det non habenti. Exemplum in tunica ponit, quæ uſui noſtro magis neceſſaria eſt, quàm pallium: *Ad fructum* enim *dignum pœnitentiæ pertinet, ut non ſolùm exteriora quæque & minùs neceſſaria, ſed ipſa valdè neceſſaria dividere cum proximis*

S.Greg. M. H.20. in Euang.

mis debeamus, scilicet vel escam qua carnaliter vivimus, vel tunicam qua vestimur. Quia enim in Lege scriptum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum: *minùs proximum amare convincitur, qui non cum eo in necessitate illius, etiam ea quæ sibi sunt necessaria, partitur.* Superflua quippè divitum, necessaria pauperum.

12. *Venerunt autem & Publicani, ut baptizarentur; & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quàm quod constitutum est vobis, faciatis.* Prædicator Euangelicus cavere debet, ne publicam turbet tranquillitatem, & laqueum injiciat animabus, invehendo in conditiones quasdam & functiones Reipublicæ necessarias. Prudentiam Joannis imitetur, vitæ crimina ab ipso vitæ genere discernentis. Sine tributis & vectigalibus Respublica defendi non potest. Ideò tributa Regibus persolvi, jubet Christus: *Reddite*, inquit, *quæ sunt Cæsaris, Cæsari*. Et Apostolus: *Necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideò enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Sed injustæ exactiones divina lege prohibentur: Sicut enim publica potestas, ita & tributa, non ad usum hujus, aut illius, sed ad bonum commune sunt constituta. Publica igitur onera cum publicis necessitatibus æquanda sunt: ita quidem, ut liceat his, qui Reipublicæ præsunt, ex publicis obventionibus se suosque pro dignitatis ratione sustentare: non item modum exigendi petere à suo & aulicorum luxu, ac libidine; aut ex publicanorum malis artibus & adinventionibus. Regibus igitur plus exigere nefas, quàm lex Dei permittit, cujus est in omnes Principes summum Imperium: Publicanis plus exigere nefas, quàm à publica potestate constitutum est: *Nihil amplius, quàm quod vobis constitutum est, faciatis.* Moderata & justa sancti Præcursoris responsio, ut & iniquitas locum non habeat, & constitutum habeat vectigal effectum. Non enim dixit, Nihil exigatis: sed, Nihil amplius exigatis. Unde intelligimus, quòd apud Deum non tam exactio, quàm exactio iniqua damnetur. Igitur *Quod Cæsar præcipit, ferendum est; quod Imperator indicit, tolerandum est: sed fit intolerabile, dum illud præda exactionis accumulat.*

Luc. 20. 26. Rom. 13. 7.

Ant. Auct. Serm. inter Aug. olim de Ver. Domini 19. nunc in Appen. 81. fortè S. Max. Taur.

Qui tributa, vectigalia, publica onera redimunt, aut Regis vel Reipublicæ nomine exigunt, aut imponunt; quæ Cæsaris sunt, reddant Cæsari, quæ Dei, Deo. Cæsari tributa, Deo timorem: timorem cùm dico, avaritiam prohibeo. Misereantur conservorum, ut & ipsi misericordiam à Deo consequantur. Sciant Dominum eadem mensura, qua mensi fuerint, remensurum: *Satis superque grave est liberis hominibus servitute premi, tantumque inter eos, qui ex eadem terræ massa coagmentati sunt, interesse, ut alii imperent, alii imperio teneantur; alii tributa constituant, alii tributi causa describantur; alii injuriam inferre, maloque afficere impunè possint; alii ne quid patiantur, laborent, ac precibus contendant; eaque circa unam & eamdem imaginem, circa unam & eamdem dignitatis præstantiam contingere, circa ejusdem vitæ hæredes, & pro quibus Christus æquè mortuus est. Satis, inquam, hæc liberis hominibus molesta sunt: ne quid huic jugo ponderis addatur, ne quid pœnæ illi, qua primum nostrum peccatum mulctatum est, acerbitatis accedat.*

S. Greg. Naz. Or. 9. ad Jul. tributorum exæquator.

14. *Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.* Si Christiana Disciplina omnia bella culparet, hoc potiùs militibus consilium salutis petentibus in Euangelio diceretur, ut abjicerent arma, seque omninò militiæ subtraherent. Dictum est autem eis: *Neminem concutiatis*, &c. Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit: *Proinde, qui doctrinam Christi adversam dicunt esse Reipublicæ, dent exercitum talem, quales doctrina Christi esse milites jussit; dent tales provinciales, tales maritos, tales conjuges, tales parentes, tales filios, tales dominos, tales servos, tales Reges, tales judices, tales denique debitorum ipsius fisci redditores & exactores, quales esse præcepit doctrina Christiana, & audeant eam dicere adversam esse reipublicæ; imò verò non dubitent eam confiteri magnam, si obtemperetur, salutem esse reipublicæ.* Quid enim culpatur in bello? An quia moriuntur quandoque morituri, ut domentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt, quæ in bellis jurè culpantur; quæ plerumque ut etiam jurè puniantur, adversùs violentiam resistentium, sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis, cùm in eo rerum humanarum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire justè ordo ipse constringit. Alioquin Joannes, cùm ad eum baptizandi milites venirent, *Et nos quid faciemus?* responderet eis, Arma abjicite, militiam istam deserite, neminem percutite, vulnerate, prosternite. Sed quia sciebat eos, cùm hæc militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis; & non ultores injuriarum suarum, sed salutis publicæ defensores; respondit eis: *Neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis: sufficiat vobis stipendium vestrum.* Sed quia Manichæi Joannem apertè blasphemare consueverunt, ipsum Dominum Jesum Christum audiant hoc stipendium jubentem reddi Cæsari, quod Joannes dicit debere sufficere militi. *Reddite* (inquit) *Cæsari, quæ Cæsaris sunt, & Deo, quæ Dei sunt.* Et *Ad hoc enim tributa præstantur, ut propter bella necessario militi stipendia præbeantur.* Qui leguntur milites, ut adversùs publicos hostes Rempublicam defendant, animarum suarum hostibus ne succumbant. Qui cives, provinciales, & paganos ab hostili violentia tueri debent, illis ne violentiam inferant, aut calumniam. Qui publicas injurias ulciscuntur, ne injuria afficiant Creatorem suum ac Redemptorem. Qui excubias agunt in præsidiis, & castris, solicitè vigilent & orent, ne diabolo intercipiantur, & captivi ducantur: caveant, ne graventur corda sua à crapula & ebrietate, animam suam à peccato diligenter custodiant, divinam gratiam assiduis precibus jugiter implorent; quia *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.*

S. Aug. Epist. 138. aliàs ad Marc. c. 2.

S. Aug. l. 22. cont. Faust. c. 74.

Matt. 22. 21.

16. *Ego quidem aqua baptizo vos ... Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.* Cùm ex duabus naturis constet homo, anima & corpore, visibile per visibile elementum, invisibile per invisibile mysterium consecratur. *Aqua enim corpus abluitur, Spiritu animæ delicta mundantur. Aliud agimus, aliud invocamus; licet etiam in ipso fonte sanctificatio divinitatis aspiret ... & ideò aliud fuit baptisma pœnitentiæ, aliud gratiæ est.* Illud Joannes administrabat, istud confert Christus. Illius in nomine, auctoritate, virtute, invisibili manu, operatione, Spiritu, peccatores baptizantur, animæ abluuntur & mundantur, peccata omnia remittuntur, Christiani ex omni gente Deo consecrantur: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.* Baptismum nostrum jugiter in memoriam revocemus, ob collatum nobis à Christo tantum beneficium gratias agamus omnibus diebus vitæ nostræ. Christi membra effecti, filii Dei, Christi cohæredes, vitam ducamus Christiano dignam nomine. Frumentum esse studeamus, mundo & pravis cupiditatibus moriamur, ut fructum afferamus; quia *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Si triticum sumus, in horreum cœleste nos inferet Christus; si palea simus, id est, si bonis operibus vacui, in ignem projiciemur, qui non extinguetur; in ignem, qui paleas semper comburet, nunquam consumet. Hìc per verbum & gratiam Christi frumenta invisibiliter discernantur à paleis: Non enim seipsos discernunt fideles ab infidelibus, peccatores à justis, electi è reprobis, siquidem totum à Deo acceperunt per Jesum Christum Dominum nostrum.

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 79.

Joan 12. 24.

ſtrum. Ille in nobis incipit bonum opus, & perficit ; ille dat velle & perficere, ſine quo nihil poſſumus : 1.Cor.4.7. *Quis te diſcernit* (inquit Apoſtolus? *Quid autem habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Sed in extremo judicio ultima diſcretio & ſeparatio frumentorum à paleis fiet: *Cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ventilabri indicio (inquit S.Ambroſius) diſcriminandorum Dominus declaratur jus habere meritorum; eò quòd dum frumenta in area ventilantur, plena à vacuis, ab inanibus fructuoſa veluti quodam auræ ſpirantis examine ſeparantur. Per hanc igitur comparationem oſtenditur, quòd Dominus judicii die ſolidæ merita fructuſque virtutis ab inanis jactantiæ, exiliumque factorum infructuoſa levitate diſcernat, perfectioris meriti viros locaturus in manſione cœleſti: *Ipſe enim perfectior fructus eſt, qui meruerit ejus eſſe conformis, qui ſicut granum tritici cecidit, ut plurimos fructus afferret in nobis, inviſus paleis, inanibus meritis non amicus.* S.Ambr.ib. n.83. & 92.

21. *Factum eſt autem, cùm baptizaretur omnis populus, & Ieſu baptizato & orante, apertum eſt cœlum.* Baptizatus eſt Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas; ut ablutæ per carnem Chriſti immaculatam, baptiſmatis jus haberent. Et ideò, qui ad Chriſti lavacrum venerit, peccata deponit. O divinum humilitatis exemplum! Sub Joannis manu caput inclinat verus Dei Filius; Sanctus Sanctorum, Auctor gratiæ, cum peccatoribus in Jordanem deſcendit, baptiſma pœnitentiæ non refugit: *Si pro nobis Chriſtus lavit, imò nos in corpore ſuo lavit; quantò magis nos noſtra delicta lavare debemus! Quo magis opere, quo magis myſterio Deus, quàm hoc probatur, quando per totum mundum, quo generis humani conditio diffunditur, uno momento in uno corpore Deus fraudem vetuſti erroris abolevit, gratiam regni cœleſtis effudit? Vnus enim merſit, ſed elevavit omnes: unus deſcendit, ut aſcenderemus omnes: unus omnium peccata ſuſcepit, ut in illo omnium peccata morerentur. Purificate igitur vos, quia purificavit ſe ille pro nobis, qui purificatione non eguit.* Chriſti humilitatem imitemur, cum illo deſcendamus, ut cum illo pariter aſcendamus. Ejus exemplo vacemus orationi, quia etſi peccata dimiſſa ſunt in baptiſmo, nondum tamen concupiſcentia & infirmitas carnis ſublata eſt, novorum radix & fomes peccatorum. Mare Rubrum tranſivimus, necatos gratulamur Ægyptios; ſed in deſerto mundanæ converſationis hoſtes alii occurrunt, Chriſti gratia, noſtroque labore vincendi. Ideò *Oportet ſemper orare*, donec ad promiſſam vitæ æternæ patriam, ad terram viventium perveniamus; *& nunquam deficere.* V. Beda in hunc loc. Luc.18.1.

23. *Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta*, &c. Triginta annorum tempus expectat temporis conditor, ut ſuum palam obeat miniſterium. Annos triginta deliteſcit. Vitam ejus abſconditam & ſilentium honoremus, humilitatem imitemur. Ad publicas Eccleſiaſtici miniſterii functiones, ad prædicationem & regimen animarum nemo proſiliat; ſed in latebris, in ſacro receſſu Deo probatus, non ſolùm tempus legitimum & maturam ætatem expectet; ſed Dei voluntatem exquirat, ſibi per Eccleſiæ Præſides, & ſapientes ac ſanctos conſcientiarum Moderatores ſignificandam.

CAPUT IV.

Senſus Litteralis.

1.2. *Ieſus autem plenus Spiritu ſancto*, qui ſuper eum requieverat, & ſe in omnibus ejus actionibus magis, quàm anteà, demonſtrabat; ita ut non ſolùm ejus deſcenſu ſub viſibili ſpecie Filius Dei declaratus, non ſolùm ejus donis cumulatus, ſed tota divinitatis ejus plenitudine inunctus probaretur, *regreſſus eſt à Iordane*, ubi fuerat baptizatus, *& agebatur à Spiritu in deſertum.* Non ſuaſione tantùm, & ſuggeſtione, ſed efficaci ejuſdem Sancti Spiritus impulſu ducebatur in deſertum Judææ. *Diebus quadraginta* ibi manſit, *& tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis*: toto illo temporis intervallo nihil penitùs manducavit: *& conſummatis illis diebus, eſuriit.*

3. *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat.* Solo verbo ac imperio quemvis circumjacentium lapidum in panem converte.

4. *Et reſpondit ad illum Ieſus: Scriptum eſt, Quia non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo Dei*; id eſt, eo omni, cui Deus alendi virtutem indiderit; ſive Dei virtute, ſine qua nec alimenta corporalia prodeſſent, ſuſtentatur. Deut.8.3.

5.6. *Et duxit*, ſive ſuſtulit *illum diabolus in montem excelſum*, id permittente Chriſto; *& oſtendit illi omnia regna orbis terræ*, in momento temporis: *Et ait illi* ſpiritus mendax: *Tibi dabo poteſtatem hanc univerſam*, totum illud, qua latè patet, imperium; *& gloriam illorum* regnorum; *quia mihi tradita ſunt, & cui volo, do illa.* Sic loquitur diabolus, quaſi Deus curam ſuam à rebus humanis avertiſſet, cœloque contentus, ſummum illi in res terrenas imperium reliquiſſet: quæ opinio hinc atheiſmi, hinc idololatriæ fons eſt. Diſſimulat Malignus, quòd intelligit ac experimento novit: *Quod dominetur Excelſus ſuper regnum hominum, & cuique voluerit, det illud*: & per eum Reges regnant, & Domini eſt terra & plenitudo ejus: & *Poteſtas ejus poteſtas æterna, & regnum ejus in generationem & generationem. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt, juxta voluntatem enim ſuam fecit tam in virtutibus cœli, quàm in habitatoribus terræ: & non eſt, qui reſiſtat manui ejus, & dicat ei, Quare feciſti?* Daniel.4.

7.8.9.10.11.12. *Tu ergo ſi adoraveris coram me* proſtratus, *erunt tua omnia*, me donante. *Et reſpondens Ieſus, dixit illi: Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* In Deuteronomio ſcriptum eſt, *timebis*: ſed timor Dei, quo nomine ſumma reverentia ſignificatur, omnia hominis erga Deum officia complectitur. Deut.6.

Et duxit illum in Ieruſalem, per aera ſuſtulit, *& ſtatuit eum ſuper pinnam Templi*, in ſummo Templi faſtigio; *& dixit illi: Si Filius Dei es, mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim: Quòd Angelis ſuis mandavit de te, ut conſervent te; & quia in manibus tollent te*, ſuper brachia te geſtabunt, ſeu ſuſtentabunt ambulantem; *ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Et reſpondens Ieſus ait illi: Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Confer cum Matth.4. & Marci 1. Deut.6.16.

13. *Et conſummata omni tentatione*, omni tentatione viſibili & inviſibili, omni tentationis genere, quo pro tunc aggredi permiſſus eſt Jeſum, *tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato*, diabolus *receſſit ab illo uſque ad tempus*, à Deo conſtitutum; ſcilicet uſque ad tempus Paſſionis, quo ipſum per ſe & per miniſtros apertè oppugnaturus erat. Luc.22. 53. *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum*: Joann.14.30. *Venit enim Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.* Hebr.4.15.

14. *Et regreſſus eſt Ieſus in virtute Spiritus*, afflatu & impulſu Spiritus ſancti, non humano ductus affectu, *in Galilæam*, undè venerat priùs in Judęam, ut baptizaretur à Joan. *& fama exiit per univerſam regionem de illo.*

15. *Et ipſe docebat in Synagogis eorum*, ut Propheta jam miraculis celeber; *& magnificabatur ab omnibus:*

bus: apud omnes in magna æstimatione & honore erat.

16. *Et venit Nazareth, ubi erat nutritus*, seu educatus, *& intravit secundùm consuetudinem suam*, prout mox ejus erat à sui manifestatione & ab initio ministerii sui; *& surrexit legere*, ut legeret aliquem Scripturæ locum, quem posteà populo exponeret.

Isa.61.1. 17. 18. 19. *Et traditus est illi liber Isajæ Prophetæ*, jussu Archisynagogi. *Et ut revolvit librum, invenit* divino consilio, proprioque delectu, *locum ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me* requievit, *propter quod unxit me:* quia super me requievit invisibiliter à primo conceptionis meæ instanti, non ad mensuram mihi datus, sed plenè in me effusus, cum gratiæ, virtutum, donorumque infinita copia; ideò me inauguravit & consecravit ad munus prædicationis. Joan.3.34. *Euangelizare pauperibus misit me:* Misit me, ut euangelium annuntiarem pauperibus spiritu, iis qui se viles & miseros agnoscunt, ac veris opibus destitutos, propria justitia vacuos, misericordia & gratia Dei in omnibus egentes. *Sanare contritos corde*: Ut sanem fractos animo, desperabundos ob gravia peccatorum suorum vulnera, vulneribus peccatorum suorum contusos & contritos. *Prædicare captivis remissionem:* Ut annuntiem & afferam captivis liberationem à servitute peccati & diaboli, longè excellentiorem ac magis optandam ea libertate, quam Judæi carnales expectant, sperantes, sub Messia Rege se jugum Romanorum, & cujuscumque alienigenarum Principatus excussuros. *Et cæcis visum*: Ut sedentes in ignorantiæ & peccatorum tenebris Euangelica doctrina illuminem, Dei cognitione, fidei luce illustrem. *Dimittere confractos in remissionem*: Ut eos qui in summis horrendæ ac durissimæ captivitatis angustiis versantur, libertate donatos dimittam. Quod ad majorem explicationem à Christo, vel ab Euangelista additum est, ad alium Isajæ locum alludentibus, & ad Ps.146. v.3. *Prædicare annum Domini acceptum*. Veri Jubilæi annum, tempus quo divina bonitas gratiam suam in homines uberrimè profundet, antiqui Jubilæi anno typicè significatum, qui buccinæ sonitu per præconem publicum solebat indici; & quo libertate donabantur, qui servi facti erant; condonabantur debita, in pristinas possessiones restituebantur, qui ex iis fuerant ejecti. Non ad annum primùm dumtaxat prædicationis Christi hæc verba referenda sunt cum S. Epiphanio; sed ad totum tempus Legis gratiæ, à Christi adventu usque ad sæculi finem intercedens, ut S. Irenæus explicat. *Et diem retributionis*, sive ultionis de inimicis generis humani, diabolo scilicet & angelis ejus, ejiciendis foras, & palam debellandis, & expoliandis. Hæc postrema verba in codicibus Græcis & Syriaca Versione desunt, sed in Hebræo fonte Isaiæ leguntur. S. Iren. *diem retributionis* intelligit diem ultimi judicii, in qua retribuet Dominus unicuique secundùm opera ejus. Refellit autem Valentinianos, qui Christum uno tantùm anno prædicasse, & mense duodecimo passum asserebant, illo Isaiæ loco abusi.

Dimitte eos, qui confracti sunt, liberos. Isa.58 6. Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorũ. Ps.146.3.

Lev.25.10. S.Epiphan. Hæres.51.

Annus autem Domini acceptabilis tempus hoc, in quo vocantur ab eo qui credunt ei, & acceptabiles fiũt Deo: hoc est omne ab adventu ejus tempus, usque ad consummationem, in quo ut fructus eos qui salvantur, acquirit. S.Iren. l.2.c. 38.

Hunc Isaiæ locum, in quo clarissima de Christo Prophetia continebatur, Christus evoluto libro, qui tunc in Synagoga legebatur, & quem ipsi tradiderat minister, selegit, ut missionem suam ac legationem probaret. Et hæc quidem de Christo propheticè, & ad litteram etiam longè excellentiùs, quàm de Isaia, dicta erant. Sicut enim liberatio ex captivitate Babylonica & imago & pignus fuit liberationis animarum per Messiam; ita annuntiatio ejus ab Isaia facta, typus fuit annuntiationis per Christum faciendæ, qui tanti beneficii non modò prædicator, sed auctor fuit. *Non solùm enim remissionem peccatorum nobis largitus est, & à diaboli tyrannide nos exemit, divinumque lumen demonstravit: sed futuram quoque vitam promisit, & justum judicium interminatus est. Annum enim Domini acceptabilem, priorem ejus adventum appellari arbitror: diem verò retributionis, diem judicii* (inquit Theod.)

Theod. in c. 61. Isaiæ.

20. *Et cùm plicuisset librum, reddidit Ministro* Synagogæ, à quo acceperat, *& sedit*, munus Doctoris suo sibi jure vindicans. *Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes*, seu defixi, *in eum*.

21. *Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris*. Hæc Scriptura, hoc Prophetæ oraculum, quod modò me legente audivistis, hodie coram vobis impletur. Quibus verbis se Messiam esse, palam profitetur ac declarat.

22. *Et omnes testimonium illi dabant* sapientiæ, & doctrinæ, & *mirabantur in verbis gratiæ*. Alludit ad Versum 2. Psalmi 44. *Diffusa est gratia in labiis tuis*, &c. *Quæ procedebant de ore ipsius:* stupefacti ob gratiam, vim & efficaciam sermonum ejus, *dicebant: Nonnè hic est filius Ioseph*, pauperis fabri concivis nostri?

23. *Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura te ipsum*. Tritum proverbium: Tuos priùs cura, quàm alienos; in tuam primùm patriam, quæ multis tibi chara debet esse nominibus, beneficentiam exerce. *Quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua*. Admiranda illa opera, quę te patrasse audivimus apud Capharnaitas, fac in gratiam concivium tuorum. Miracula postulabant Nazareni, non ut crederent, sed partim ex ambitione, se digniores existimantes beneficiis Christi, eaque jurè sibi deberi putantes: partim ex incredulitate, quia se in dubium revocare significabant miracula, quæ alibi à Christo patrata celebrabantur, nisi similia in patria sua faceret. Unde S. Mattheus: *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum*. Matt.13.58.

24. *Ait autem: Amen dico vobis, Quia nemo Propheta acceptus est in patria sua:* Nemo propheta popularibus & concivibus suis gratus est. Quasi dicat, Vobis imputate, quod hìc non edam miracula, quia me contemnitis; tantùm abest, ut mihi credatis. Vide ad Matthæi 13. 57. Quòd autem superbia sua & incredulitate se indignos miraculis & beneficiis divinis Nazareni præstarent, cùm alioqui Dei bonitas ad benefaciendum non solùm Judæis, verùm etiam Gentibus, proclivis sit, probat duobus exemplis ex Scriptura Sacra petitis: primum est Viduę Sareptanæ; alterum Naamani Syri. Illius fidei, veneration erga Eliam Prophetam, & charitati: Istius pariter fidei in Deum Israelis, reverentiæ & obedientiæ, qua Elisæum Prophetam prosecutus est, miracula concessa sunt, quæ ceteris, apud quos sancti illi Prophetæ versabantur & prædicabant, ob incredulitatem negata sunt.

25. 26. *In veritate dico vobis; Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel*, egestate & fame extrema laborantes, quando clausum est cœlum, pluviam non dans, *annis tribus & mensibus sex; cùm facta esset fames magna in omni terra*, adeò ut fames per universam terram grassaretur: *&* tamen *ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ*, urbem regionis ac ditionis Sidoniorum, cujus incolæ gentiles erant, *ad mulierem viduam*. Summam porrò temporis in veteri Testamento non expressam, ex traditione vel ex propria scientia Christus addidit. 3.Reg.17. 18. vers.1. Jacob.5.17. 25.26.

27. *Et multi leprosi erant in Israel sub Eliseo Propheta*, id est, tempore Elisæi: *& nemo ex illis mundatus est* à pollutione lepræ, *nisi Naaman Syrus*. 4.Reg.5.

28. *Et repleti sunt omnes in Synagoga ira hæc audientes*. Quòd scilicet illos miraculis indignos tacita ipsisque odiosa comparatione argueret, qua alienigenis, quin etiam crediturus, postponebantur.

29. *Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem: & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum*. Populari seditione & impetu Jesum, non solùm extra Synagogam, sed extra civitatem ejecerunt, ut hostem & quasi reum mortis traxerunt.

30. *Ipse autem transiens per medium illorum, ibat*: Seu divina virtute factus turbæ furenti inconspicuus, sive mutatis subitò eorum voluntatibus, sive mentibus obstupefactis, sine vi, sine fuga, per medium illorum ambulans, elapsus est.

31. *Et*

Tert. l.cont. Marcion.c.7. S. Epiphan. Hæreſi 42.

31. *Et deſcendit in Capharnaum, civitatem Galilææ, ibique docebat illos Sabbathis.* Marcionimus ille Ponticus, Euangelii & Apoſtoli corroſor, omiſſis omnibus, quæ apud S. Lucam ad hunc uſque locum legimus, ſic Euangelium iſtud auſpicabatur; *Anno quintodecimo Principatus Tiberiani, Deus deſcendit in civitatem Galilææ Capharnaum*: ſubtexens deinde illud, quod Nazarethe factum mox recenſuimus; cæteris quæ præceſſerunt, deletis.

32. *Et ſtupebant in doctrina ejus, quia in poteſtate erat ſermo ipſius.* Rationem modumque docendi ipſius, qui poteſtatem & auctoritatem divinam præferret, vehementer admirabantur.

Marci 1.23. & ſeq.

33. 34. 35. 36. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum; & exclamavit voce magna, dicens: Sine, quid nobis & tibi, Jeſu Nazarene? Veniſti perdere nos? Scio te quis ſis, Sanctus Dei. Et increpavit illum Jeſus, dicens: Obmuteſce, & exi ab eo.* Et cùm *projeciſſet illum*, quem vexabat hominem, *dæmonium in medium*, ſeu in terram coram omni populo proſtraviſſet, *exiit ab illo, nihilque illum nocuit*, illæſum reliquit. *Et factus eſt pavor in omnibus*, adſtantibus, *& colloquebantur ad invicem, dicentes: Quid eſt hoc verbum*, quid hoc rei eſt, *quia in poteſtate & virtute imperat ſpiritibus immundis, & exeunt*, ad ejus imperium, ſine mora? *Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis*: Nomen ejus celebre factum eſt in omni circumquaque regione. Lege Commentarium noſtrum in c.1. *S. Marci*, ubi hęc expoſuimus.

Matt.8.14. Marci 1.30.

38. 39. *Surgens autem Jeſus de Synagoga, introivit in domum Simonis*, Petri: *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea. Et ſtans ſuper illam*, propiùs ad illam accedens, *imperavit febri, & dimiſit illam* febris. *Et continuò ſurgens, miniſtrabat illis*, Jeſu ſcilicet ac diſcipulis ejus. Confer cum *Matthæi* 8.14. & *Marci* 1.30. noſtroſque in hæc loca vide commentarios.

Marci 1. 34.

40. 41. *Cum autem ſol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos variis languoribus* afflictos, *ducebant illos ad eum: at ille ſingulis manus imponens, curabat eos. Exibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Quia tu es Filius Dei: & increpans, non ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum.* Vide Commentarium noſtrum in c.8. S.Matth. & in c.1. S.Marci.

42. *Facta autem die egreſſus, ibat in deſertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt uſque ad ipſum: & detinebant illum, ne diſcederet ab eis*: apud ſe retinere conabantur, commodorum temporalium cauſa, quæ ex ejus miraculis percipiebant.

43. 44. *Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia in hoc miſſus ſum*, à Deo Patre meo. Hic præcipuus miſſionis meę ſcopus, non ut miracula faciam, quæ ad miſſionis tantùm meæ, doctrinæque confirmationem, velut ſigilla adhibeo. *Et erat prædicans in Synagogis Galilææ.*

Senſus Moralis.

S.Amb.l.4. in Luc.n.4.

1.2. *JESVS autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Jordane; & agebatur à Spiritu in deſertum diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis.* Meritò Dominus noſter
» Jeſus Chriſtus jejunio ſuo nos atque deſerto adver-
» sùs voluptatum informat illecebras, & tentari ſe à
» diabolo Dominus omnium patitur, ut in illo omnes
» vincere diſceremus. Tria autem à Domino ad ſalutem noſtram principaliter ordinata Sanctus Euangeliſta deſcripſit: *Tria ſunt enim quæ ad uſum proficiunt ſalutis humanæ, ſacramentum, deſertum, jejunium.*

2.Tim.2.5. » Nemo coronatur, niſi qui legitimè certaverit: *Nemo autem ad certamen virtutis admittitur, niſi priùs ab omnibus ablutus maculis delictorum, gratiæ cœleſtis munere conſecretur.* Quiſquis igitur per ſacramenta mundatus eſt, & Spiritu Dei ſanctificatus, mundum affectu ſaltem relinquat, ne theſaurus, quem portat in vaſe fictili, corrumpatur & amittatur. Spiritus Dei amorem ſacri ſeceſſus inſpirat, in quo Deus ad cor loquitur; & ſacer ſeceſſus Dei Spiritum in homine

1.Joa.5.19. conſervat. *Scimus, quoniam ex Deo ſumus; & mundus totus in maligno poſitus eſt.*
» Sæpè nautæ, maximè
» in tempeſtate, fugiunt terram; & tamen cùm eam
» fugiunt navigantes, ipſa potiùs fugere videtur à na-
» vigantibus. Et tu ſi fugias mundum hunc, & ipſe

S.Amb. in Pſ.36. & l.4. in Luc. n.32. » te effugiet: ſi prætereas terram hanc, & ipſa te prę-
» teribit. Et tu in mari hoc navigas, & in hoc ſęculo
» fluctuas: fuge terram; ſaxa habet, lapides habet...
» Fuge ſæculi mare, & naufragium non timebis. Et ſi
» frequenter arborum verticem ſpirantium verberent
» flabra ventorum, ſolidatis tamen radicibus nullus oc-
» caſus eſt: at in mari furentibus ventis, etſi non om-
» nium naufragium, omnium tamen periculum eſt.
» Ita enim adverſis flatibus nequitiæ ſpiritalis, nullus in
» arena, vel in ſolo tutus eſt, & naves Tharſis vehe-
» menti ſæpè ſpiritu conteruntur.

S.Ambr. l.4. in Luc. n.6. *Et conſummatis illis diebus, eſuriit.* Omnibus omnia factus eſt Jeſus, pauper pauperibus, dives divitibus, flens flentibus, eſuriens eſurientibus, ſitiens ſitientibus, profluus abundantibus. *In carcere cum paupere eſt, cum Maria flet, cum Apoſtolis epulatur, cum Samaritana ſitit: in deſerto eſurit, ut cibus primi hominis, quem prævaricatione guſtaverat, jejunio Domini ſolveretur. Noſtro periculo Adam ſcientiæ boni & mali famem ſolvit, noſtro emolumento famem ille ſuſcepit.* Primus Adam gula victus eſt in paradiſo voluptatis; ſecundus Adam abſtinentia & jejunio quadragenario vicit in deſerto, in loco horroris & vaſtæ ſolitudinis. Arma noſtra ſunt jejunia. Jejunio præterita peccata expiantur, tentationes præſentes divino hoc ſcuto repelluntur, futuræ caventur, omnes eliduntur. Chriſtus innocens carnem ſuam ſanctam quadragenario jejunio mortificat; homo peccator carnem ſuam ſpiritui Deoque rebellem caſtigare & domare refugit: imò ſaginat eam ad peccatum, quaſi ad hoc conditus ſit, ut ſecundùm carnem vivat.

S. Ambr.l.4. in Luc. n.17. 18.

3. 4. *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant: & reſpondit ad illum Jeſus: Scriptum eſt, Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo Dei*, &c. Tria docemur eſſe præcipua tela « diaboli, quibus ad convulnerandam mentem hominis « conſuevit armari: gulæ unum, aliud jactantiæ, am- « bitionis tertium: *Inde* autem *cœpit, unde jam vicit.* « *Et ideo inde incipio in Chriſto vincere, unde in Adam victus ſum.* Diſcamus igitur cavere gulam, cavere luxuriam, quia telum eſt diaboli. Laqueus tenditur, cùm oppiparum convivium præparatur, lautę epulæ, quę conſtantiam ſæpè mentis inclinant. Sumamus igitur ſcutum fidei, loricam abſtinentiæ: ſed vide arma Chriſti, quibus tibi, non ſibi vicit. Nam qui majeſtate ſua lapides in panem poſſe converti naturæ alterius transfuſione monſtravit, docet, nihil tibi pro diaboli arbitrio, nec declarandæ virtutis contemplatione faciendum. Caveamus igitur vaferrimi hoſtis inſidias, qui ſæpè falſa boni imagine, falſa pietatis ſpecie nos decipit, ea ſuggerens, quæ ad Dei gloriam tendere videantur, & in Angelum lucis ſe transfigurans, noſtram ut ſibi conciliet fiduciam. Quibus armis tentationes vincantur, Chriſtus docet. 1. Verbo Dei. 2. Ejus humili adoratione, & religioſæ ſervitutis illi ſoli debitæ officio. 3. Viarum extraordinariarum, quæ in vita Chriſtiana & ſpirituali frequentibus illuſionibus obnoxiæ ſunt, declinatione. Chriſtus enim JESUS « non utitur poteſtate quaſi DEUS, ſed quaſi homo « commune ſibi arceſſit auxilium; ut divinæ pabu- « lo lectionis intentus, famem corporis negligat, ali- « mentum Verbi cœleſtis acquirat. Huic intentus « Moyſes panem non deſideravit: huic intentus Elias « famem prolixioris non ſenſit jejunii: *Non enim po-* S.Amb.l.4. in Luc. n.19. *teſt qui Verbum ſequitur, panem deſiderare terrenum,*

num, cùm substantiam panis cœlestis accipiat.

7. *Tu ergo si adoraveris coram me, erunt omnia tua.* Dæmonem superbi utriusque sexus imitantur, qui potentiam suam, generis claritatem, pulchritudinem, auctoritatem, aliasve dotes jactant, ut se ab aliis quasi adorari impetrent. Nabuchodonosorem, Amanem, aliosque cogita diabolicæ superbiæ imitatores: fortior hæc quàm libidinis tentatio. Herodes enim dimidiam dumtaxat regni sui partem stulta promissione obtulit impudicæ saltatrici: superbi verò & ambitiosi plerique ita comparati sunt, ut adoratoribus suis omnia promitterent, ut diabolus. Quid de superbis illis mulieribus dicam, quæ formæ illecebris abusæ, varia cultus & luxus lenocinia, varias artes adhibent, ut plurimos sibi adoratores devinciant? Mōstra sunt ipso diabolo magis timenda, qui studium placendi per decorem invitatorem libidinis illis inspirat, qui omnem cultus muliebris habitusque luxum subministrat, quo luxuria negotiatur, aut gloria insolescit. Favores omnes, ac voluptates adoratoribus suis & impudicis amatoribus pollicentur: *Tu ergo si adoraveris coram me, erunt omnia tua.* Periculosissimæ tentationis tela Christi clypeo repellat vir Christianus: *Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Verbi Dei lectio & meditatio armamentarium est contra tentationes omnes. *Quisquis intùs verbo Dei pascitur, non quærit in ista eremo voluptatem. Qui uni Deo tantùm subjectus est, non quærit in monte, id est, in terrena elatione jactantiam. Quisquis æterno spectaculo incommutabilis veritatis adhæresit, non per fastigium hujus corporis, id est, per hos oculos præcipitatur, ut temporalia & inferiora cognoscat*; (inquit S. August. lib. de vera Religione.)

Daniel. l. 3. Judith. 3. 15. Esther 3.

8. *Et duxit illum in Ierusalem, & statuit eum super pinnam Templi*, &c. Heu quàm multi in summum Templi fastigium, ad Ecclesiasticas Dignitates à diabolo ducuntur, ut lapsu graviore ruant! Non Dei vocatione, sed diabolica ambitione provehuntur. Quos Deus vocat, & in sacris Ordinibus ac Dignitatibus sive Ministeriis Ecclesiasticis constituit, gratia sua conservat, sustentat & protegit, ne cadant. Quos verò diabolus ducit & evehit, qui ambitione, superbia, cupiditate, otiosæ vitæ amore feruntur, hos certa manet ruina. Qui enim præcipites non ruerent, quibus nullæ sunt vires, nisi ex præsumptione; nulla vigilantia, nisi ex cæcitate; nullum auxilium, nisi ex propria infirmitate?

14. *Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus.* Propè omnium criminum fontes hęc tria genera demonstrantur esse vitiorum (inquit S. Ambr.) carnis delectatio, vana gloria, ambitio. Neque enim consummatam omnem tentationem Scriptura dixisset, nisi in his tribus esset omnium materia delictorum, quorum semina in ipsa origine sunt cavenda. *Finis ergo tentationum, finis est cupiditatum; quia causæ tentationum, causæ cupiditatum sunt. Causæ autem cupiditatum sunt carnis oblectatio, species gloriæ, aviditas potentiæ.* His exhaustis tentationibus, diabolus, cui mille nocendi artes, etsi invidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentiùs refugit triumphari. Sed recedit usque ad tempus, graviùs postmodum impugnaturus. Semper ergo vigilandum est. Semper ad nova certamina sustinenda munire nos Christianarum virtutum præsidio debemus. Non unum telum diabolus habet, ut tentatio sancti viri Job demonstravit; frequentat spicula, ut aut præmio vincat, aut tædio. Primò cupiditate vulnerat, secundò pietate, tertiò sanitate; mentis enim pariter & corporis pugnat ulceribus. Diversitas quoque ipsa tentationum pro diversitate certantium est. Avaritię damno dives urgetur, pater dispendio filiorum, homo doloribus, corpus ulceribus. Quanta hęc tela! unde Dominus voluit habere, quod perderet, & ideò pauper hùc venit, ne diabolus haberet, quod auferret. *Venit* (inquit) *Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.* Noluit etiam paucorum esse pater, ut esset omnium. Frustra autem corporis tentaretur ulceribus, qui contemneret omnes corporis passiones. Fortitudine fidei opus est in his Christianæ militiæ prœliis. Non enim contra carnem & sanguinem, sed contra insidias spiritales nobis est certamen. Vides magnificentiam Christiani viri, qui certat cum rectoribus mundi; & licèt constitutus in terris, adversùs spiritalia nequitiæ, quæ sunt in cœlestibus, animi virtute decernit. Non enim de terrenis contendimus, ut dimicemus in terra: sed spiritalibus propositis præmiis, de regno Dei & Christi hęreditate, necesse est spiritalia priùs impedimenta superentur. Corona proposita est, subeunda certamina sunt. Nemo potest, nisi vicerit, coronari: nemo potest vincere, nisi ante certaverit. Ipsius quoque coronæ major est fructus, ubi major est labor: *Arcta* enim *& angusta est via, quæ ducit ad vitam... Lata verò & spatiosa, quæ ducit ad mortem.* Et ideò tentationem timere non debemus; est enim causa victoriæ, materia triumphorum.

S. Amb. l. 4. in Luc. n. 39.

Joan. 14. 30.

S. Amb. ib. n. 37.

17. 18. *Et traditus est illi liber Isaiæ Prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum, ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, & cæcis visum*, &c. Christus plenitudine Spiritus sancti ad sacerdotium æternum consecratus, & velut unguento perfusus, de quo scriptum est: *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Oleum lætitiæ dixit Spiritum sanctum, ne creaturam putares. Olei enim hujusmodi natura est, ut nequaquam naturæ alterius humido misceatur. Lætitia quoque non corpus ungit, sed intima cordis illuminat. Et bene oleum lætitiæ dicitur quo unctus est Christus. Neque enim usitatum fuit ei oleum & commune quærendum, quo aut vulnera curantur, aut æstus levatur: cùm fomentum vulnerum suorum salus mundana non quæreret, nec refectionem corporis fatigati virtus sempiterna deposceret. *Nec mirum si habet oleum lætitiæ, qui fecit exultare morituros, tristitia mundum exuit, mœstæ fœtorem mortis abolevit. Ergo unguentum Christi est Spiritus.* Ab hoc unguento Jesus nuncupatus est Christus, qui sic Deo perfusus est & infusus, ut homo Deusque esset unus Deus. Ad hoc autem unctus est Spiritu sancto, ut illum in nos effunderet, ac per ejus gratiæ medicinalis, illuminatricis, liberatricis ineffabilem efficaciam, Animarum nostrarum vulnera sanaret, nos à morte ad vitam, à servitute in perfectam libertatem, è tenebris ad lucem, ex summa miseria ad supremam æternamque felicitatem revocaret, nosque interim vitiis spirituálibus repleret. *Evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem.* Hoc quo unctus est Spiritus sancti unguento, & substantiva atque increata sanctitate membra sua perfundens Christus, non solùm nos Christianos effecit, gentem sanctam, regale Sacerdotium; sed Christos. *Non solum caput nostrum unctum est, sed & corpus ejus nos ipsi* (inquit S. Aug.) *Concorporans nos sibi, faciens nos membra sua; ut in illo & nos Christi essemus... Inde autem apparet Christi corpus nos esse, quia omnes ungimur, & omnes in illo & Christi & Christus; quia quodam modo totus Christus caput & corpus.* Tantis Christi Domini beneficiis ne simus ingrati: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*, quos annuntiavit Christus; dies iræ & furoris Domini sequetur, dies ultionis & judicii, in quo adstabimus omnes ante tribunal Christi, ut referat unusquisque retributionem vel beatitudinis vel pœnæ æternæ, secundùm operum suorum merita. Ad terribilem illum diem nos præparemus, audientes Christi vocem nobis prædicantis *Annum Domini acceptum, & diem retributionis.* Mentes & corda in ipsum defigamus: *Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum.* Deo gratias agamus perennes, qui nos ad Christianam Religionem vocavit, quam solam esse veram cognoscimus ex prophetiarum adimpletione in Christo & in Ecclesia, & ex miraculis, quibus Evangelii prædicatio obsignata & confirmata est: *Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris.*

Ps. 44. S. Amb. l. 1. de Spiritu Sancto, c. 9.

S. Aug. in ps. 26.

25. 26. *In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael, &c. & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.* Vidua cenſu pauper, fide dives; corporalis panis egens, ſed inviſibilis cibi verbi Dei, quo anima vivit, magis avida; alienigena, omni ſolatio temporali deſtituta, cæteris præfertur: & Prophetæ hoſpitio ſolatioque recreatur, ut farina & oleo multiplicatis ſuſtentetur ipſa & filii ejus trium annorum & ſex menſium ſpatio, quibus fames magna fuit in omni terra. 3. Reg. 17. Iſaiæ 54. 1. Vidua hæc Eccleſiæ typus, de qua ſcriptum eſt: *Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe & exclama, quæ non parturis; quoniam multi filii deſertæ magis, quam ejus, quæ habet virum.* S. Amb. l. de Viduis, c. 3. Ad hanc, cùm fames eſſet verbi divini in omni terra, miſſus eſt Chriſtus, qui aridam terram rore cœleſti Euangelii Gratięque ſuę rigavit, & clauſum cęlũ reſeravit. Hydriam farinę & vas olei non defectura ſpopondit: *perpetuitatem* nempè *ſacramentorum* promiſit *cœleſtium, & non defuturam ſpiritalis exultationis gratiam; munimenta vitæ, fidei ſignacula, dona virtutum*, largitus eſt. Judic. 6. *Deſcendit* Verbum divinum *ſicut pluvia in vellus*, ut paulò poſt exſiccato vellere, terram irroraret univerſam: Pſ. 71. 6. *Et ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.* Nam primò intra Judęam » divini cœpit ros ſermonis humeſcere (*Notus* enim *in* » *Judæa Deus*) cùm arida fidei totius orbis univerſa terra » maneret. Sed ubi Joſeph greges Deum negare cœ» perunt, & auſu vario immanium delictorum contra» here divinitatis offenſam, tunc per omnes terras fu» ſo imbris rore cœleſtis, populus Judæorum ęſtu per» fidiæ ſuæ cœpit areſcere, cùm Eccleſiam ſanctam ex » omnibus terrarum partibus congregatam propheticę » nubes, & ſalutaris imber Apoſtolicus irrigarent. Viduæ igitur Sareptanæ, ad quam, Viduis Iſraeliticis prætermiſſis, Elias à Deo miſſus eſt, exemplo oſtenditur ac typo, *Quòd ad inſtaurandam Eccleſiam Dei Filius humani corporis ſacramenta ſuſceperit, abdicato populo Judæorum, quibus conſiliarius & Propheta, beneficiorumque adempta ſunt miracula Dominicorum; eo quòd civico quodam invidiæ nævo in Dei Filium credere noluerunt.*

Multæ viduæ erant in diebus Eliæ, &c. & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam. Heroicum in Sareptana illa muliere charitatis exemplum non ſolùm mirentur, ſed imitentur Chriſtiani. S. Joa. Chr. h. in Eliam & Viduam. Tom. 5. Ducæi. Mulier erat alienigena, vidua, omni deſtituta ſubſidio, cui alendorum cura incumbebat liberorum; pugillus tantùm farinæ reliquus erat, quo deficiente mors expectabatur; nihil tamen horum illam ab eroganda Prophetæ eleemoſyna prohibuit, retardavit; quamvis ille peregrinus eſſet, ipſi ignotus, & religione ab ipſa ſeparatus. Cùm igitur neque paupertate, neque alendorum ſolicitudine filiorum, neque gravi fame, neque tanta egeſtate, neque mortis imminentis metu fuerit ab hoſpitalitatis & beneficentiæ officio impedita, quę Chriſtianis divitibus erit excuſatio? Sed dicet fortaſſe quiſpiam: Adducito mihi Prophetam, & eadem benevolentia illum ſuſcipiam. Non ſolùm Prophetam, ſed ipſum Prophetarum Dominum tibi adducam, communem Deum ac Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum: ipſe enim ait; *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare.* Si viduæ illius charitatem imiteris, ſi eleemoſynam pauperibus, non dico ex neceſſario tuo, ſed ſaltem ex ſuperfluo erogaveris, parem, imò longè majorem benedictionem conſequeris. Non hydria farinæ, neque lecythus olei, indeficientes ad breve tempus; ſed vita æterna mercedis loco tibi reddetur, Dei miſericordia, eſca ſpiritualis. Idem, in Catena Græcor. Patrum. *Si enim Elias exiguæ farinæ annonam conſecutus, quod mulierem majorem ſui, quàm filiorum rationem habuiſſe perſpexit, aream in viduæ domo, torcularque inſtruxit, ac ex inexhauſtis vaſis vicem reddidit, alens quæ ſe aluiſſet vicaria hoſpitalitatis mercede; cogita, quantam Eliæ Dominus gratiam ſit initurus, ſi unà cum filiis heredem ac curatorem ipſum reliqueris.*

27. *Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſæo Propheta; & nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus.* Cur non curabat fratres, non curabat cives, non ſanabat Propheta conſortes; cùm ſanaret alienos, ſanaret eos, qui obſervantiam Legis, & Religionis conſortium non habebant: niſi quia *Voluntatis eſt medicina, non gentis: & divinum munus votis eligitur, non naturæ jure defertur? Diſce, Chriſtiane, rogare, quod cupias impetrare: faſtidioſos viros cœleſtium profectus munerum non ſequuntur..... Nemo ſanatus oſtenditur, niſi qui religioſo officio ſtuduit ſanitati. Non enim dormientibus divina beneficia, ſed obſervantibus deferuntur.* S. Amb. l. 4. in Luc. n. 49.

Naaman Gentilis Populi typus alter: ejus ad Eliſæum Prophetam acceſſus, figura vocationis Gentium; leprę mundatio, cùm Jordane corpus abluit, figura remiſionis peccatorum per baptiſmatis gratiam ſalutaris. Per mundationem Naaman Syri à lepra, ſignificata eſt emundatio nationum in Chriſto lumine earum, quæ ſeptem maculis capitalium delictorum inhorrebant, idololatria, blaſphemia, homicidio, adulterio, ſtupro, falſo teſtimonio, fraude. Quapropter ſepties quaſi per ſingulos titulos in Jordane lavit.... Quia *unius lavacri vis & plenitudo Chriſto ſoli dicabatur, facturo in terris ſicut ſermonem compendiatum, ita & lavacrum.* A puella juniore ex captivis monitus Naaman, eſſe in terra Iſrael, qui poſſet eum à lepræ contagione mundare, ad Regem Iſrael venerat, à quo miſſus ad Eliſæum, mandatum acceperat, ut ſepties in Jordane mergeretur. Tunc ille ſecum tractare cœpit, meliores aquas habere ſe in patria, in quibus ſæpè ſe merſiſſet, nec tamen à lepra eſſet mundatus; eaque revocatus cogitatione ac diffidentia, non obediebat mandatis Prophetæ: ſed admonitione & perſuaſionibus ſervorum acquievit, ac merſit. Mundatuſque ſtatim intellexit, *Non aquarum eſſe, quòd unuſquiſque mundatur, ſed gratiæ.* Illa porrò ex captivis junior puella, typus eſt Eccleſiæ Domini ex gentibus congregatæ, & antea depreſſæ captivitate peccati, quando libertatem adhuc gratiæ non habebat; cujus conſilio vanus ille populus Nationum verbum audivit Propheticum, de quo ante diù dubitavit; poſtea tamen ubi credidit exequendum, ablutus eſt ab omni contagione vitiorum. *Et ille quidem dubitavit, antequam ſanaretur; tu jam ſanatus es, & ideò dubitare non debes.* Ille Syrus ſepties merſit in Lege: tu autem baptizatus es in nomine Trinitatis, confeſſus es Patrem, recordare quid feceris: confeſſus es Filium, confeſſus es Spiritum ſanctum, mundo mortuus es, & Deo reſurrexiſti; & quaſi in illo mundi conſepultus elemento, peccato mortuus, ad vitam es reſuſcitatus æternam. Gratias age Domino Prophetarum Chriſto Jeſu Salvatori noſtro, ad quem miſſus es, & à quo mundatus es à lepra peccati per aquam Baptiſmatis. Beneficii magnitudinem cogita: non enim omnes leproſi ab ipſo mundati ſunt, non omnes baptiſmate purgati; longè plures in infidelitate & peccato relicti, occulto, ſed tamen juſto Dei judicio pereunt. Gratuitam in te Dei miſericordiam agnoſce: *Non fecit taliter omni Nationi.* Cùm Naamane Syro dicas: *Non faciet ultra ſervus tuus holocauſtum, aut victimam Diis alienis, niſi Domino ſoli.* S. Amb. l. de Myſteriis, ſive de Initiandis, c. 3. & 4. 4. Reg. 5.

29. *Et ſurrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem*, &c. In Euangelio completum eſt, quod per Propheram de ſe prænuntiavit Dominus: *Retribuebant mihi mala pro bonis.* Nam cùm Chriſtus beneficia in Judæos diffunderet, illi injurias irrogabant. Nec mirum, ſi perdiderunt ſalutem, qui ejecerunt de ſuis finibus Salvatorem: Dominus enim nec volentes repudiat, nec invitos alligat, nec ejicientibus reluctatur, nec rogantibus deeſt. Inhumanum, ingratum, ſacrilegum Nazarenorum facinus execramini, qui Chriſtum è civitate ſua ejecerunt, & duxerunt in ſupercilium montis, ut præcipitarent eum: ſed longè magis deteſtanda Chriſtianorum ingratitudo, qui per fidem cognoſcentes illum eſſe Filium Dei, longèque majoribus ab illo affecti beneficiis, è cordibus ſuis illum per mortale peccatum ejiciunt. Pſ. 34. 12. S. Amb. l. 4. in Luc.

30. *Ipſe autem tranſiens per medium illorum, ibat.* Hinc intellige, non ex neceſſitate, ſed liberè paſſum Dominum Jeſum; nec captum à Judæis, ſed à ſe ipſo S. Amb. l. 4. in Luc. n. 36.

so oblatum. Etenim quando vult capitur, quando vult elabitur, quando vult suspenditur, quando vult non tenetur. Hic seditiosæ & ingratæ turbæ se subduxit, quia *Malebat adhuc Iudæos sanare, quàm perdere; ut inefficaci furoris exitu desinerent velle, quod implere non possent.* Vides igitur (ait Sanctus Ambr.) & hìc divinitatis esse quod operatus est, & illic voluntatis esse, quod captus est. Nam quemadmodùm à paucis teneri potuit, qui à populo non tenetur? *Sed voluit sacrilegium esse multorum, ut in auctores culpæ crucis invidiam retorqueret; atque à paucis quidem affigeretur, sed pro toto orbe moreretur.* O incomparabilem Salvatoris amantissimi bonitatem!

S. Amb. l. 4. in Luc. n. 36.

33. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum*, &c. Impudici, adulteri, fornicatores, molles, dæmonium immundum habent, à quo illorum animæ miserum in modum possidentur. Christi verbis & mandatis torqueri se putant; Concionatorum & Pastorum, piorumque hominum admonitiones & increpationes impatientissimè ferunt; sanctas inspirationes, quibus à voluptatibus carnis revocantur, rejiciunt; cùm putant, quòd falsa illorum pax turbetur, quòd ad pœnitentiam ante tempus senectutis inviten-tur, quòd separatio ab occasionibus proximis peccatis illis impetetur. Etsi Christum ore confitentur, ut dæmones; factis tamen negant, ejus puritatem & sanctimoniam renuentes imitari, & membra ejus facientes membra meretricis, quæ summa est Dei injuria. *Sine, quid nobis & tibi, Iesu Nazarene? Veni-sti perdere nos? Scio te quis sis, Sanctus Dei.* Cùm impudici homines Christianis mulieribus adulantur, blandisque sermonibus, laudibus, verbis amatoriis illarum insidiantur castitati, silentium illis protinùs imponant, Christi potestatem & virtutem invocent, ut immundum ab illis dæmonium expellat; supplices orent, ne sibi noceat: *Obmutesce & exi.* Qui de impudicitia tentantur, Christo Jesu adhæreant, ejus gratiam invocent, cujus virtute pravi concupiscentiæ motus refrænantur: *In potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt.*

38. *Surgens autem de Synagoga, introivit in domum Simonis: Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea.* Cùm aliquis in Christiana familia febribus corporis vexatur, vota Deo nuncupantur, novemdiales devotiones in memoriis Sanctorum pro ejus valetudine fiunt: cùm animi febribus, quæ pravæ cupiditates & vitia sunt, tenetur; cùm mors irrepuit sceleris effectu, tentante diabolo, carne suadente; salus ejus negligitur, supernus Medicus non quæritur, non invocatur, Sanctorum preces apud divinam Majestatem non adhibentur. Et tamen longè vehementior, longè periculosior est animæ quàm corporis febris. Huic nemo homo mederi potest, sed nec Angelus. Filium Dei descendere oportuit, ut febribus humani cordis mederetur: *Et stans super illam, imperavit febri.* Corda in rerum terrenarum amore defixa ad se sursum evexit; infirmi animi motus per gratiam suam medicinalem ordinatos, suæque Legi subjectos, in obsequium suum converti, eorum immutatis objectis, ut membra quæ olim serviebant iniquitati, justitiæ cum alacritate servirent. *Et continùo surgens ministrabat illis.* Nemo putet obsequium se præstare Deo, cùm aliqua opera ex se bona facit in statu & in affectu peccati; à febre peccati curari necesse est, ut opera nostra grata sint Deo. *Imperavit febri, & dimisit illam: & continùo surgens ministrabat illis.*

Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem. Rom. 6.

40. *Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, curabat eos.* Omnes quibus erant infirmi corporaliter, ducebant illos ad Jesum: modò pauci sunt, qui suos spiritualiter infirmos ad eum ducant: imò pravis plerumque consiliis & exemplis ab eo abducunt, prohibentes, ne pœnitentiam agant, ne mundo renuncient, ne Deo se devoveant. *Noli prohibere benefacere eum qui potest* (inquit Sapiens.) *Velle debemus, ut omnes nobiscum diligant Deum, & totum quod vel eos adjuvamus, vel adjuvamur ab eis, ad unum illum finem referendum est. Si enim in theatris nequitiæ, qui aliquem diligit histrionem, & tamquam magno vel etiam summo bono ejus arte perfruitur, omnes diligit, qui eum diligunt secum, non propter illos, sed propter eum quem pariter diligunt; & quantò est in ejus amore ferventior, tantò agit quibus potest modis, ut à pluribus diligatur, & tantò pluribus cupit eum ostendere; & quem frigidiorem videt, excitat eum quantum potest laudibus illius; si autem contravenientem invenerit, odit in illo vehementer odium dilecti sui, & quibus modis valet, instat, ut auferat: Quid nos in societate dilectionis Dei agere convenit, quo perfrui, beatè vivere est; & à quo habent omnes qui eum diligunt, & quod sunt, & quod eum diligunt; de quo nihil metuimus, ne cuiquam possit cognitus displicere; & qui se vult diligi, non ut sibi aliquid, sed ut eis qui diligunt æternum præmium conferatur, hoc est, ipse quem diligunt?* Infirmi sunt, quicumque illum non amant. Animæ enim sanitas, charitas est. Ab ea qui deficit, langueścit. Infirmos itaque nostros secundùm animam, domesticos, familiares, cognatos, amicos, omnes ducamus ad Jesum, ut sanentur. Medicus est potentia in sanandis omnis generis languoribus, sapientia in cognoscendis, clementia ac bonitate in suscipiendis infirmis nulli comparandus. *Omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, curabat eos.*

Prov. 3. 27.

S. August. l. 1. de Doctr. Christ. c. 29.

42. *Facta autem die egressus, ibat in desertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum, & detinebant illum, ne discederet ab eis.* Piam turbarum illarum solicitudinem imitemur: Christum Jesum fide quæramus: *Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum.* Ad eum spe tendamus & veniamus: *Dirige viam tuam, & spera in illum... Qui timetis Dominum, sperate in illum, & in oblectationem veniet vobis misericordia.* Ipsum teneamus charitate, ne umquam à nobis discedat: *Inveni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.*

Sap. 1.

Eccl. 2. 6. & 9.

Cant. 3.

CAPUT V.

Sensus Litteralis.

1. & 2. *Factum est autem, cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth, & vidit duas naves stantes secus stagnum; piscatores autem descenderant, & lavabant retia.* Quadam die, cùm Jesus staret ad littus lacus Genesaretici, sive Maris Tiberiadis, aut Galilææ, ut aliàs in historia Euangelica appellatur; & à turbis magno concursu ad audiendum verbum Dei confluentibus premeretur, vidit naves duas ad stagni littus quiescentes; Piscatores autem quidam descenderant, & lavabant retia; alii resarciebant; alii qui remanserant in navibus, experiebantur, num aliquid capere possent, mittentes retia in Mare; ut constat ex hujus loci collatione cum *Matthæi cap. 4. vers. 18. & 21. & Marci 1. vers. 16. & 19.* eandem historiam narrantibus, cujus plures circumstantias hìc S. Lucas commemorat. Vide quę ad Matthæi c. 4. diximus.

3. *Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis* Petri, ne à turba opprimeretur; *rogavit eum à terra*

ra reducere pusillum, navim paululùm è littore subducere: *& sedens, docebat de navicula turbas.*

4. *Vt cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum:* navigium tuum provehe in altum Mare, sive in profundiorem stagni locum: *& laxate retia vestra in capturam:* retia jacite ad piscandum.

5.6. *Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.* Solo tuo verbo ac imperio fretus, cùm cætera omnia spei nostræ adversentur, rete cum fiducia jaciam. *Et cùm hoc fecissent, concluserunt* uno jactu retis *piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum.*

7. *Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos:* Signo eos vocarunt, quia longiùs aberant, quàm ut vox eò pervenire posset. *Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas* piscibus captis, *ita ut penè mergerentur* præ onere.

8.9. *Quod cùm vidisset Simon Petrus*, divina virtute id fieri intelligens, suamque tenuitatem agnoscens, *procidit ad genua Iesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine:* Indignus sum consortii tui honore & gratia, & ut in navicula mea maneas. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant;* id est ob prodigialem piscationem.

10. *Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi*, qui erant socii *Simonis* in piscatione, stupor occupaverat. *Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere*, bono animo esto: hujus piscationis miraculum, omen est piscationis alterius, quam brevi exercebis: *ex hoc jam eris homines capiens*, ad vitam (Hæc enim vis est verbi Greci ζωγρῶν) qui hucusque cepisti pisces ad mortem. Non tibi autem capies, sed Deo.

11. *Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus, secuti sunt eum.* Relictis omnibus, navi, retibus, piscibus, sociis, familia, se illi ut discipulos & comites perpetuos adjunxerunt.

12.13.14. *Et factum est, cùm esset in una civitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Iesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo, Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi, ut nemini diceret; sed, Vade, ostende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua, sicut præcepit Moyses, in testimonium illis.* In agro Capharnaum miraculum istud à Christo editum est. Christus tunc temporis in civitate degebat, ex eaque egressus, obvium habuit hominem lepra obsitum, & ab hominum societate propterea separatum, urbeque pulsum: qui prostratus adorationis causa, oravit eum magna fide, dicens: *Domine, si vis, potes me mundare*: Non tantùm mundum pronuntiare, ut Levitici Sacerdotes. Idque sola voluntate potes. Confer cum *Matthæi* 8. & nostrum Commentarium lege. Marci 2.

15.16. *Perambulabat autem magis sermo de illo:* fama illius magis ac magis diffundebatur, celebrius evadebat nomen ejus: *& conveniebant turbæ multæ, ut audirent* docentem, *& curarentur* ejus virtute *ab infirmitatibus suis. Ipse autem secedebat in desertum, & orabat*; non quòd infirmus esset, orationeque & secessu indigeret; sed ut exemplum præberet.

17. *Et factum est in una dierum*, quadam die, *& ipse sedebat docens. Et erant Pharisæi sedentes, & Legis Doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ & Iudææ, & Ierusalem: & virtus Domini erat ad sanandum illos.* Cùm ipse sedens doceret, & Pharisæi Legisque Doctores, qui ex omnibus oppidis & pagis Galilææ & Judææ, & Jerosolymis venerant, illum audituri & observaturi, juxta illum sederent, virtus Domini ad sanandum infirmos, non illi data ad tempus, ut Prophetis, sed congenita, eo tempore se exerebat.

18.19.20. *Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non invenientes, qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per regulas submiserunt eum cum lecto in medium ante Iesum. Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua*, quæ morbi causæ. Confer cum *Matthæi* 9. & *Marci*, nostrumque vide Commentarium.

26. *Et stupor auprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et impleti sunt timore*, seu Dei reverentia, *dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.* Rem admirandam Populus meritò judicabat, non tam quòd ægro sanitas esset à Christo reddita (quod contigerat sæpiùs) quàm quòd eo miraculo probasset Jesus, sibi jus esse ac potestatem condonandi peccata, in cujus rei fidem Paralyticum curaverat.

27.28. *Et post hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi*, qui & Matthæus, *sedentem ad telonium; & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus*, opibus, quæstuoso vivendi genere, & quod ex rationibus ipsi debebatur, familiaribus, sociis, amicis, *surgens secutus est eum*, confestim & absque mora. Confer cum *S. Matthæi c.9.* nostrumque Commentarium in eum locum lege. Confer & cum 2. c. S. Marci.

33.34. *At illi dixerunt ad eum: Quare Discipuli Ioannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem edunt & bibunt? Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare?* ad jejunandum compellere. *Venient autem dies, cùm ablatus fuerit ab illis Sponsus: tunc jejunabunt in illis diebus.* Confer cum cap. 9. Sancti Matthæi, & cap. 2. Sancti Marci, nostrosque lege in utrumque Commentarios.

Sensus Moralis.

1. *Factum est autem, cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, &c.* Magnus ad audiendum Christum Judaici populi concursus, fructus exiguus. Christianorum plurimi Dei verbum audiunt, Sacramenta frequentant, pauci convertuntur. Pia desideria, & transitoriæ devotionis affectus, ad salutem non sufficiunt sine bonis operibus ac perseverantia in eis.

3. *Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere pusillum. Et sedens, docebat de navicula turbas.* Navis Petri, Ecclesia Catholica Romana, cui nisi Ecclesiæ cæterę communione jungantur, schismaticæ sunt. Hanc fidei puritas, doctrinæque morum integritas à terra dimovet, cœlo conjungit. In ea sola Christus residet: hęc *Schola unitatis*, in qua posuit *Cathedram veritatis*. In ea docet, hanc sanctificat, regit, tuetur, Ministris suis in ea cooperatur ad consummationem usque sæculi. Vult autem superiores Ministros, non typo S.Aug.

superbiæ inferioribus imperare, sed humili charitate servire: *Non dominantes in cleris, sed formam fieri gregis ex animo*: Nimia cum sæcularibus hominibus familiaritate sese contemptui & oblocutionibus turbarum non exponere; sed vita sanctiore, & Laicorum moribus sejuncta, conciliare sibi auctoritatem & reverentiam populorum: *Rogavit eum à terra reducere pusillum*. Denique significat, temperatè utendum verbo ad turbas, ut nec terrena eis præcipiantur, nec sic à terrenis in profundiora Sacramentorum recedatur, ut ea penitùs non intelligant. 1.Petr.5.3. S.Aug. l.2. Qu.Euang. Quæst.21.

4. *Vt cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.* Prædicationis Euangelicæ retia sine Christi auctoritate, vocatione, ejusque ac Vicariorum ipsius missione, minimè laxanda sunt: *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* Ut verò cum hominibus conversari, & illis loqui ac prædicare cessavit Christus, id est, post ejus Passionem, Resurrectionem, & gloriosam Rom.10.14.

Ascen-

Ascensionem, Ecclesia apud omnes Nationes diffusa est, & in altum mare quasi provecta per Apostolos & eorum Successores, quibus in persona Petri dictum est: *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.* Petrus enim ob suum in Ministerio Ecclesiastico Primatum, personam Ecclesiæ gerebat. Una hæc navis est, quæ Christum Jesum vehit ad remotissimas orbis novi gentes. Huic uni, non Schismaticis Sectis credita est gratia convertendi populos ad Christum. S. Aug.

5. *Et respondens Simon, dixit: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.* Animarum conversioni frustra Prædicator Euangelicus adlaborat, nisi Dominus gratiæ suæ benedictione labores ejus præveniat & prosequatur. Non enim eloquentiæ suæ, aut doctrinæ viribus; sed uni divinæ gratiæ auxilio, quæ Doctorem & discipulum in benedictionibus dulcedinis prævenit, confidere debet. *Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus.* Piscatio duplex, noctis, & diei. Prima infructuosa & inanis, sine lumine, sine missione, sine Christi verbo, absque benedictione, in navi à qua abest. Hæc Hæreticorum & Schismaticorum prædicatio est, qui verbum Dei adulterant, qui Christi mandatum ex ore legitimorum Pastorum, qui Apostolis per continuam Ordinationum seriem in Ecclesiæ regiminæ successerunt, non expectant. Altera fructuosa & felix est, quæ fit in lumine fidei, affulgente Sole justitiæ, in Christi verbo, ab Ecclesiæ Catholicæ Ministris, qui sunt filii diei, non noctis, neque tenebrarum; in veritatis manifestatione, cum divinæ protectionis certissima fiducia, quam Christus in verbis suis fidelis, Ecclesiæ suæ non defuturam promisit, usque ad consummationem sæculi: *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Matt. 28. 20.

6. *Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum.* Ne scandalizentur infirmi, cùm Ecclesiæ rete rumpi vident: Hæc enim calamitas multitudinem sequitur. Rete Ecclesiæ rumpunt Hæretici, cùm verbum Dei, fideique puritatem corrumpunt: Schismatici, cùm Ecclesiæ scindunt unitatem: mali Ministri, cùm ejus auctoritatem contemnunt, nec Prælatis subesse & parere, & ordinem Hierarchicum, sancitamque Sacris Canonibus, Sedis Apostolicæ Decretis, & Episcoporum statutis ac mandatis disciplinam servare nolunt: pravi Christiani, cùm clavium Apostolicarum spernunt potestatem, vel sanctitatem Ecclesiæ indignis moribus contaminant & inhonorant. *Quòd retia rumpebantur piscium copia* (inquit Sanctus Augustinus) *& naviculæ impletæ sunt, ita ut mergerentur, significat hominum carnalium multitudinem tantam futuram in Ecclesia, ut cum disruptione pacis, exeuntibus inde hæresibus & schismatibus, tanta remaneret & tanta esset futura illi amissio fidei & bonorum morum, ut Christo dicere videatur talis Ecclesia,* Exi à me, quia peccator homo sum: *tamquam turbis carnalium repleta, & eorum moribus penè submersa, regimen spiritualium, in quibus maximè Christi persona eminet, à se repellat quodammodo. Non enim hoc voce linguæ dicunt omnes bonis Ministris Dei, ut eos à se repellant: sed voce morum & actuum suorum suadent à se recedi, ne per bonos regantur: & eò vehementiùs quo deferunt eis honorem, & tamen factis suis à se recedere admonent: ut honorificentiam eorum significaverit Petrus, cadens ad pedes Domini; mores autem in eo quod dixit,* Exi à me Domine, quia peccator homo sum. *Quod tamen quia non fecit Dominus; non enim recessit ab eis, sed eos subductis navibus ad littus perduxit: significat, in bonis & spiritalibus viris non esse oportere hanc voluntatem, ut peccatis turbarum commoti, quò quasi securiùs tranquilliùsque vivant, Munus Ecclesiasticum deserant.* S. Aug. l. 2. Qu. Euang. Quæst. 2.

8. *Quod cùm videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.* Pastor & Prædicator humilis vix concipere potest, quomodo illius Ministerio Deus uti velit in Ecclesiæ regimine, in dispensatione Sacramentorum, in prædicatione Verbi Dei, in conversione Animarum: Quamvis probè noverit, gloriam gratiæ ejus eò magis elucescere, quò infirmiora & viliora sunt instrumenta, quibus uti dignatur: *Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.* Christum honorant, qui ad illum per frequentem Communionem accedunt cùm fiducia: honorant pariter, qui rariùs accedunt ex humilitate, indignitatem suam cum summa Dei Majestate & infinita sanctitate comparantes. Sed magis honorant, qui corde puro, conscientia bona, & fide non ficta ad Sacram Mensam frequenter accedentes, piam fiduciam, sanctumque fervorem cum humilitate conjungunt, procidentes ad genua Jesu, & dicentes: *Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.*

9. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant... Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.* Obstupescit ac timet fidelis Dei Minister, cùm per eum Christus magni quidpiam in sacro Ministerio & Animarum conversione ac regimine operatur. Hinc Dei potentiam, bonitatem ac misericordiam admiratur & celebrat: hinc hominum laudes applaususque timet, superbiamque suis laboribus & operibus insidiantem: *Ne cùm aliis prædicaverim* (inquit Apostolus) *ipse rebrobus efficiar.* Sed timorem ejus sedat Christus, & illius animum pia fiducia confirmat, cùm unam ejus gloriam quærit, cùm studiis omnibus & toto fervore charitatis enititur, ut homines illi capiat, & ad ejus cognitionem, amorem, obedientiam adducat: cum tandem relictis omnibus, illum sequitur & illi adhæret. 1. Cor. 9. 27.

12. *Et ecce vir plenus lepra, & videns Jesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.* Lepra, peccati præcipuè carnalis figura est. Impudicus, vir plenus lepra, quæ corpus pariter animumque fœdat, membra interioris hominis consumit, illos qui cum ipso familiariter conversantur, periculosa contagione inficit, à civitate Sanctorum infirmum excludit. Morbi tamen tam fœdi, tam horrendi, tam periculosi non desperanda curatio est, si infirmus Jesum respiciens oculis fidei, suam indignitatem agnoscat, in faciem coram cœlesti Medico procidat, humiliter ipsum deprecetur, de illius summa potestate minimè dubitans, in infinita bonitate confidens, ab ejus misericordissima voluntate sanitatis beneficium expectet, de profundis clamans ad Dominum, & in eum sperans, quia apud ipsum misericordia, & copiosa apud eum redemptio, qui vult omnes salvos fieri, neminem perire: *Domine, si vis, potes me mundare.* Peccatorem contritum & humiliatum Christus non despicit, gratiæ suæ manum super illum extendit, illum ad Sacerdotes mittit, ut peccata confiteatur. Illorum ministerio, Christi verò voluntate & potestate in Sacramento Pœnitentiæ mundatur: *Vade, ostende te Sacerdoti.* Satisfactio salutaris subjungenda, munus offerendum, quo divina justitia placetur, peccatum expietur, ac in futurum caveatur. *Et offer pro emundatione tua.* Sic lepra peccati in oculis Domini confestim disparebit: *Et confestim lepra discessit ab eo.*

16. *Ipse autem secedebat in desertum, & orabat.* Sacerdotibus suis & Euangelii Ministris exemplum præbuit Christus, ut interdum in sacram solitudinem secedant, unique orationi & Christianarum veritatum meditationi vacent: se purgare studeant à sordibus & imperfectionibus, quas in hominum societate contraxerunt, ut suum Ministerium sanctiùs exerceant; impleri Deo & ejus veritatibus, non sterili dumtaxat speculatione, sed pio affectu, intimoque gustu, ut illas in populorum salutem abundantiùs profundant. Priùs conchæ fiant, quàm canales; cùm Deo colloquantur, ipsumque audiant in secessu, ut de illo & pro illo fructuosiùs ad populum

lum loquantur in promptu. Contra vanam gloriam, quæ ex hominum applauſu, & talentorum excellentia ſæpè naſcitur, & bonis operibus inſidiatur, oratione ſe muniant, ac humilitate.

18. *Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat Paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non invenientes, qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſuprà tectum, & per tegulas ſummiſerunt eum cum lecto in medium ante Ieſum.* Falſis amicis plenus eſt mundus, qui nos in pravis cupiditatibus & animi morbis adulatione ſua, iniquis conſiliis, officiis & exemplis fovent: pauci ſunt, qui ſalutem animæ nobis procurare ſatagant. Id tamen eſt verè amicitiæ officium. Chriſtiana amicitia charitas eſt, qua propter Deum amicus diligitur, eique verum ac ſummum bonum expetitur, & pro viribus procuratur, ſcilicet bonum ſalutis & beatitudinis æternæ, quod eſt omnis appetionis finis. Ad hoc bonum debemus & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere (inquit S. Auguſtinus.) Verus amicus amicum ab occaſionibus proximis peccati, à via perditionis revocat, ad Chriſtum trahit, in domum ejus infert, quæ eſt Eccleſia; admonitionibus ſuis, rectis conſiliis, orationibus, bonis exemplis ponit ante Jeſum. Multa licèt ac penè inſuperabilia impedimenta ejus converſioni obeſſe videantur, omnia tentat charitas, ut eum cum lecto pravæ conſuetudinis in quo tranquillè, ſed lethaliter quieſcit, omnipotenti Medico ſiſtat, ejuſque miſericordiam pro infirmo eò infeliciore, quò ſuam infirmitatem non ſentit, obtineat. Piorum amicorum precibus ſæpè annuit Jeſus: *Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua.*

Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat Paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Anima per diuturnam illecebræ carnalis inertiam velut paralytica, Eccleſiæ Miniſtris, bonis Paſtoribus ac Doctoribus, qui eam ſublevent, & Chriſto offerant, eique ſpem ſanationis ſuggerant, opem interceſſionis tribuant, committenda eſt. Quatuor viros Paralyticum portantes S. Marcus commemorat. Quatuor ſcilicet virtutum cardinalium ſubſidio ad Deum fertur anima, de quibus in æternæ Sapientiæ laude dicitur: *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & juſtitiam, & virtutem; quibus utilius nihil eſt in vita hominibus.* Ad Deum fertur peccator timore, fide, ſpe, charitate. His ponitur anima in medio ante Jeſum.

Venerab. Beda, in hunc loc.

Sap. 8. 7.

Et non invenientes, qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra, & tectum per tegulas ſubmiſerunt illum cum lecto in medium ante Ieſum. Sæpè anima ad Deum reſipiſcens, ſupernæque gratiæ remedio cupiens innovari, conſuetudinis impedimento retardatur. Sæpè inter ipſas orationis ſecretæ delicias, & ſuave cum Domino colloquium, turba cogitationum interveniens, mentis aciem intercludit, ne Chriſtus videatur. Inter hæc quid agendum? Cor ſurſum levandum eſt; in tectum domus, in qua Chriſtus docet, aſcendendum: *Scriptura Sacra*, Lex Domini diu noctuque meditanda eſt. *In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam? In cuſtodiendo ſermones tuos.*

Pſ. 118.

26. *Et confeſtim conſurgens coram illis, tulit lectum in quo jacebat: & abiit in domum ſuam magnificans Deum.* Veræ converſionis hæc ſigna ſunt. 1. Dei mandatis fideliter & promptè obedire. 2. Pravas cupiditates & peccati reliquias pro viribus deſtruere; quicquid nos ad peccatum pellexit, removere & abolere. 3. In interiori receſſu, imò & exteriori, quantùm fas eſt, vivere; & vitare ſocietates, quæ ad peccatum inducere poſſunt. *Sanus qui languebat, lectum reportat domum, cùm anima peccatorum remiſſione accepta, ad internam ſui cuſtodiam cum ipſo ſe corpore refert, ne poſt veniam quid, unde iterum juſtè feriatur, admittat.* 4. Deo gratias agere, omniaque opera noſtra ad ejus gloriam referre.

Beda.

27. *Et poſt hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi, ſedentem ad telonium; & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus, ſurgens ſecutus eſt eum. Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua.* Reſpexit Deus ab æterno Levi publicanum oculis miſericordiæ ſuæ, eumque gratis elegit, ut eſſet ſanctus, Apoſtolus, & Euangeliſta Jeſu Chriſti Filii ſui. *Vidit*, non caſu, ſed ſecundùm conſilium & propoſitum voluntatis ſuæ. Vocavit illum ſedentem ad telonium, negotiis animæ ſaluti periculoſis implicatum, avaritiæ laqueis irretitum: *& ait illi, Sequere me.* Juſtificavit, obedientiæ gratiam ipſi tribuens: *Et relictis omnibus, ſurgens ſecutus eſt eum.* Cœleſtis convivii, id eſt, æternæ gloriæ pignus illi tribuit, cùm ejus convivio aſſidere dignatus eſt: *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua.*

Et relictis omnibus, ſurgens, &c. Qui verè converſus ad Deum eſt, 1. E peccato ſurgit ſine mora, omnibus peccandi occaſionibus relictis. 2. Chriſtum ſequitur, bona opera faciendo: *Secutus eſt eum*: ſequi enim, imitari eſt: ideòque, ut pauperem Chriſtum, non tam greſſu, quàm affectu conſectari poſſet Levi, reliquit propria, qui rapere ſolebat aliena; perfectamque nobis abrenunciationis ſæculi formam tribuens, non ſolùm lucra reliquit vectigalium, ſed & periculum contempſit à ſæculi Principibus imminens; quia vectigalium rationes imperfectas atque incompoſitas relinquebat. Tanta enim cupiditate ſequendi Dominum ductus eſt, ut in nullo prorsùs hujus vitæ reſpectum vel cogitationem ſibimet reſervaverit. 3. Peccator verè converſus, grati animi ſignificatione miſericordiam beneficentiſſimi Salvatoris proſequitur: *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua.* 4. Se Chriſti diſcipulum palam profitetur, & alios ad ipſius comitatum invitat & adducit: *Et erat turba multa Publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant diſcumbentes.*

Vide Bedam.

31. 32. *Non egent, qui ſani ſunt, Medico, ſed qui male habent. Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* Morbus animæ, peccatum eſt; ſanitas, juſtitia; Medicus, Chriſtus Jeſus; remedium, Pœnitentia. Sanitas animæ per gratiam Chriſti cognoſcitur, deſideratur, quæritur: per eam Pœnitentiæ ſalubris medicina dirigitur, recipitur, operatur. Qui Pœnitentiæ remedium reſpuunt, aut phrenetici ſunt, qui ſe infirmos non putant; aut deſperati, qui ſanari ſe poſſe non exiſtimant; aut ſtulti, qui ſanitatem non curant; aut temerarii, qui remedio ſibi opus eſſe non cenſent; aut delicati ſupra modum & effeminati, qui remedii amaritudinem ferre nolunt; aut imprudentes, qui peritioribus Medicis curam ſalutis ſuæ committere renuunt.

33. *At illi dixerunt ad eum: Quare diſcipuli Joannis jejunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter & Phariſæorum: tui autem edunt & bibunt?* Hi ſunt hypocritarum characteres, 1. Alios contemnere. 2. Propria opera oſtentare & commendare. 3. Externa Legis opera pluris facere, quàm interiorem ſanctitatem. 4. Se iis aſſimilare, quorum nomen eſt ob famam virtutis celebrius. 5. Aliis obloqui & inſultare, eorumque virtutibus ac meritis detrahere. Contra qui verè ſunt humiles, bene & honorificè de aliis ſentiunt. 2. Propria opera abſcondunt. 3. Interiorem ſanctimoniam pluris faciunt, quàm externa Legis opera; tametſi hæc minimè negligant. 4. Seſe infra omnes deprimunt: in aliis commendant, quicquid vel ſpeciem habet virtutis: culpas & defectus aliorum excuſant, vel pia compaſſione tolerant, vel denique fraterna charitate corripiunt.

34. 35. *Numquid poteſtis filios Sponſi, dum cum illis eſt Sponſus, facere jejunare? Venient autem dies, cùm ablatus fuerit ab illis Sponſus: tunc jejunabunt.* Chriſtus Jeſus amicos ſuos à pœnitentiæ laboribus non diſpenſat, ſed per Spiritus ſancti gratiam præparat. Corda primùm renovat, diffuſa in illis charitate, ut deinde jejuniis & obſecrationibus aſſiduè vacent, & mortificationem ejus in corporibus ſuis portent. Nunc tempus eſt adimplendi ea, quæ deſunt Paſſionum Chriſti, in carne noſtra mortali; ſiquidem cœleſtis Sponſi viſibili præſentia deſtituti ſumus,

& ad eam in cœlis consequendam suspiramus & contendimus, ubi sedet ad dexteram Patris, & regnat in æternum. Cùm ipso nos regnaturos in gloria speramus, si tamẽ compatiamur, & cœlorum regno vim faciamus per pœnitentiam, & austerioris vitæ exercitationes. Pœnitentię ergo Ministri dispensare pro arbitrio pœnitentes non possunt à jejuniis, orationibus & mortificationibus carnis; sed Euangelicas & Ecclesiasticas Regulas sequi tenentur. Verumtamen pœnitentiæ remedia generibus & qualitatibus morborum, viribusque ægrotantium accommodare & attemperare debent; & aliter cum imperfectis & incipientibus, aliter cum proficientibus vel perfectis agere, ne similes illis sint, qui commissuram panni novi assuunt vestimento veteri, aut mittunt novum vinum in utres veteres; quod sine dispendio non fit: *Ars artium, regimen animarum.* S. Greg. M.

CAPUT VI.

Sensus Litteralis.

1.2. *Factum est autem in Sabbato secundo primo, cùm transiret per sata, vellebant Discipuli ejus spicas, & manducabant confricantes manibus. Quidam autem Pharisæorum dicebant illis: Quid facitis, quod non licet Sabbatis?* Sabbatum secundo primum erat illud quod proximè contingebat Festum Pentecostes. Sabbatum namque quod proximè Festum Paschatis contingebat, vel in quod ipsa Paschæ solemnitas incidebat, vocabatur *Magnus dies Sabbati*, seu primum Sabbatum: Joan. 19.31. Sabbata, quæ proximè contingebant Festa Pentecostes, & Tabernaculorum, apud Judæos secundùm Paschа proximè solemnia, dicebantur etiam Magna sive Prima Sabbata simili ratione. Legimus enim apud Josephum Lib. 2. de bello Judaico cap. 37. Sabbatum quod incidebat in Festum Tabernaculorum, vocari *Sabbatum maximè honoratum*. Atque ita cùm tria essent Sabbata prima, id est, maxima, distinctionis causa, Sabbatum Paschale, quod ordine temporis prius est, dictum est πρωτόσαββον, *primorum primum*: Sabbatum Pentecostes, δευτερόσαββον, *primorum secundum*: Sabbatum Festi Tabernaculorum, τριτόσαββον, *primorum tertium*.

3.4.5. *Et respondens Iesus ad eos, dixit: Nec hoc legistis quod fecit David, cùm esuriisset ipse, & qui cum illo erant: Quomodo intravit in domum Dei,* in Templum: *& panes propositionis,* id est, ibi in mensa expositos & Domino consecratos, *sumpsit & manducavit, & dedit his qui cum ipso erant: quos non licet manducare, nisi tantum Sacerdotibus? Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius hominis etiam Sabbati.* 1. Reg. 21.

Hæc ad Christum Jesum non pertinere, neque ipsum nomine Filii hominis significari, Crellius & Volzogen. Sociniani, eodemque spiritu afflatus Grotius, impiè negant, & eo nomine quemlibet hominem, seu genus humanum indicari contendunt, contra manifestum Euangelii sensum & antiquam perpetuamque Traditionem ab Apostolis ad nos propagatam & in Ecclesia conservatam. *Non alterum Filium hominis novit Euangelium, nisi hunc qui ex Maria, qui & passus est* (inquit S. Irenæus) *De Filio hominis,* (inquit Tertullianus) *duplex est nostra præscriptio, neque mentiri posse Christum, ut se Filium hominis pronuntiaret, si non verè erat: neque Filium hominis constitui, qui non sit natus ex homine, vel patre, vel matre; atque ita discutiendum, cujus hominis filius accipi debeat, patris, an matris. Si ex Deo Patre est, utique non ex homine. Si non & ex homine, supereſt, ut ex homine sit matre. Si ex homine, jam apparet, quia ex Virgine.* Et infrà: Christus *Dominus Sabbati dictus, quia Sabbatum ut rem suam tuebatur. Quod etiam si destruxisset, merito, quia Dominus magis ille qui instituit.* Et rursus: *Euangelium nomen Christianorum, utique à Christo deductum, odio futurum contestatur propter Filium hominis, quod est Christus.* S. Hilarium, S. Joannem Chrysostomum, cæterosque Patres hic subjungere minimè necesse est, cùm veritas evidentissima sit; & soli olim Prodici hæretici assecłæ, qui Gnosticorum nomen sibi sumebant, nomen *Domini Sabbati* usurparent, illud Christo detrahentes; ut refert S. Clemens Alexandrinus Libro 3. Stromatum. p. 437. S. Iren. lib. 3. cap. 18. Tertull. lib. contra Marc. c. 10. 11. & 14.

6.7.8.9.10.11. *Factum est autem & in alio Sabbato, ut intraret in Synagogam, & doceret. Et erat ibi homo, & manus ejus dextera erat arida.* Erat ibi homo, cujus manus dextera erat arida. *Observabant autem Scribæ & Pharisæi, si in Sabbato curaret, ut invenirent, unde accusarent eum:* quasi violati Sabbati reum, si curaret; quasi immisericordem vel impotentem, si non curaret. *Ipse verò sciebat cogitationes eorum:* quod veræ divinitatis argumentum est: Corda enim scrutari, & cogitationes intelligere, Dei proprium est. *Et ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medium;* ne ullum adstantium lateat infirmitas tua, & miraculum in tui gratiam nunc à me patrandum. *Et surgens stetit,* ut jusserat Jesus. *Ait autem ad illos Iesus: Interrogo vos, si licet Sabbato benè facere, an malè; animam salvam facere, an perdere?* Vitam homini servare, an eripere? *Et circumspectis omnibus,* ipsoque oculorum nutu illis invidiam & pronum ad calumnias animum exprobrans, *dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est manus ejus:* sana facta est sicut altera. *Ipsi autem repleti sunt insipientia,* furore perciti: *& colloquebantur ad invicem quidnam facerent Iesu?* quid contra Jesum agerent. Confer cum Matthæi 12.

12.13.14. *Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* De Ecclesia sua solicitus, cui mox electurus erat Pastores, & doctrinæ suæ summam expositurus, totam noctem duxit in oratione ad Deum, ut tanti momenti negotium illi commendaret. *Et cùm dies factus esset, vocavit Discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit;* quasi missos, sive legatos, qui operum ejus, doctrinæ ac resurrectionis testes essent, & Ecclesias per totum orbem fundarent. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 3. Summus autem est inter Matthæum & Lucam consensus, quamvis eundem non servent narrationis ordinem: Sermonem enim Domini in Monte vocationi Apostolorum ille præmittit, iste postponit.

17.18.19. *Et descendens cum illis, stetit in loco campestri,* in planitie: *& turba Discipulorum ejus,* eorum qui ipsum assiduè sectabantur, ex quibus Apostolos elegerat: *& multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa & Ierusalem, & maritima, & Tyri & Sidonis:* & ora maritima, in qua sunt Tyrus & Sidon: *Qui venerant, ut audirent eum* docentem, *& sanarentur* ejus omnipotenti virtute *à languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur:* Dæmones enim ex eorum corporibus ejiciebat. *Et omnis turba quærebat eum tangere; vel fimbriam vestimentorum ejus attingere, quia virtus,* illi ingenita ratione divinæ naturæ, *de illo exibat,* se exerebat, *& sanabat omnes.*

20.21.22. *Et ipse elevatis oculis in Discipulos suos, dicebat,* ad eos præsertim sermonem suum dirigens: *Beati pauperes,* spiritu, qui divitias mei causa contemnitis, tenui sorte vestra contenti; *quia vestrum est regnum Dei. Beati qui nunc esuritis;* qui famem toleratis, non quavis de causa, sed quia summo divinæ justitiæ in vobis aliisque propagandæ desiderio tenemini, qui propterea injustè damnati bona vestra perdidistis, qui bona vestra recuperare non potestis, nec jus vestrum obtinere, quia justi estis & pii. Beati (inquam) estis, qui

hanc esuriem patimini propter regnum cœlorum, *Quia saturabimini*. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis*: Luctus brevis æterno gaudio munerabitur. *Beati eritis cùm vos oderint homines, & cùm separaverint vos, & ejecerint nomen vestrum tanquam malum propter Filium hominis*: cùm vos ex suo consortio, & civili & sacro, tamquam abominandos ejecerint, & nomen vestrum tamquam sceleratorum expunxerint ex Populo Dei. Beatudines Euangelicas pleniùs refert S. Matthæus, cap. 5. contractiùs hìc describit S. Lucas. Nostrum in Matthæum Commentarium lege.

23. *Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa est in cœlo*. Cùm hæc patiemini, vehementer exultare debetis, certa spe mercedis, quæ vobis in cœlo parata est; *secundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum*. Talem fuisse Prophetarum, qui ad Judæos missi sunt, sortem cogitate; similem coronam vobis post hujus vitæ stadium paratam esse confidentes, interim gaudete.

24. 25. 26. *Verumtamen væ vobis divitibus*, qui in terrenis opibus fiduciam, amorem, felicitatem vestram collocatis; *quia habetis consolationem vestram*, non veram, sed vestram, quam exoptatis, in qua conquiescitis: non alia vobis expectanda felicitas est. *Væ vobis, qui saturati estis*, qui splendidè epulamini, qui crapulæ indulgetis, *quia esurietis*, in futuro sæculo, omnis veri boni æternam egestatem patientes. *Væ vobis, qui ridetis nunc*, qui omnes gaudii carnalis occasiones captatis in hac vita, in qua mille causæ lugendi: *quia lugebitis & flebitis*, in perpetuum, in tenebras exteriores amandati, ubi erit fletus & stridor dentium. *Væ cùm benedixerint vobis homines*, cùm vobis homines sæculo dediti applauserint: *Secundùm hæc enim faciebant Pseudoprophetis patres eorum*, id est, Judæorum hujus temporis Majores. Dogmata quippè sua & vaticinia Pseudoprophetæ Procerum & Populi cupiditatibus accommodabant, loquentes placentia.

27. 28. 29. *Sed vobis dico, qui auditis*: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos*. Diligite homines, non errores; personas inimicorum, non vitia: imò inimicitiam & odium in eis pro viribus destruite, benefaciendo. *Benefacite*, eorum necessitatibus, cùm ope vestra indigent, succurrite. Probatio enim dilectionis, exhibitio est operis. *Benedicite maledicentibus vobis*. Adprecamini bona his qui famæ vestræ clam detrahunt, vel apertè vobis insultant, & convitiis vos impetunt: *& orate* Deum *pro calumniantibus vos*, seu falsa crimina vobis imponentibus. *Et qui te percusserit in maxillam, præbe illi & alteram. Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere*. Ita sis animo præparatus, ut potiùs alteram maxillam præbeas, & tunica etiam spoliari sinas, quàm ut ulciscaris injuriam: maleficia quælibet ab inimicis illata, sive in persona, sive in rebus, sustine potiùs, quàm ut violes charitatem. Vide Commentarium nostrum in *Matthæi* 5.

30. *Omni autem petenti te tribue*, sive amico, sive inimico; sive concivi, sive extraneo, pro modo illius indigentiæ, tuarumque facultatum: *Et qui aufert, quæ tua sunt, ne repetas*: Si quis, quod tuum est, aut tibi debetur, usurpet, injustèque retineat, noli adversùs eum litigando jus tuum rigidè urgere cum charitatis detrimento.

S. Ambr. lib. 5. in Luc. n. 74.

31. *Et prout vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter*. Ne videatur Dominus Legem dissolvere, in beneficiis vicem servat, quam negligit in injuriis. Cùm enim duo sint Legis naturalis universalia præcepta, negativum unum, affirmativum alterum: negativum, quod imperfectius est, in Lege veteri ponitur, Tobiæ 4. 16. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias*: Affirmativum, quod majoris est perfectionis, adeòque novæ Legi convenit, hìc positum est.

32. *Et si diligitis eos*, tantùm, *qui vos diligunt, quæ vobis est gratia*? Quam potestis ex hoc facto gratiam, seu mercedem à Deo expectare? *Nam & peccatores diligentes se diligunt*. *Et si benefeceritis his*, *solummodò, qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia; siquidem & peccatores hoc faciunt*? Confer cum *Matthæi* 5. 46. & 47.

34. *Et si mutuum dederitis his, à quibus speratis recipere* mutui beneficii vicem, *quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur*, seu mutuum dant, *ut recipiant æqualia*: id est, parem mutui vicem, si fortè indiguerint, seu fœnus sorti congruum, aut ipsam sortem, seu tantumdem, quantum datum est.

35. 36. *Verumtamen diligite inimicos vestros; benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes*: nullum fœnus, nullum par aut simile beneficium ex mutuo sperantes, imò ne ipsam quidem sortem. Mutuum date solo charitatis impulsu, non spe proprii cujusvis commodi ab eo, cujus necessitati succurritis, recipiendi: imò liberaliter date, quamvis spem recuperandæ sortis nullam vel exiguam habeatis: *& erit merces vestra multa*, à Deo; *& eritis filii Altissimi*, ejus benignitatem ac beneficentiam imitando, *quia ipse benignus est super* sive erga *ingratos & malos*. *Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est*. Nomine Patris Deum indigitat veteris novique Testamenti Scriptura: *Numquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te*? Nomen hoc Deo maximè conveniens, de quo Tertullianus: *Tam pater nemo, tam pius nemo*. Deuter. 32. 6.

37. 38. *Nolite judicare* temerè, vitæ alienæ censores maligni ne sitis, *& non judicabimini*. *Nolite condemnare* alios, *& non condemnabimini*. *Dimittite*, condonate injurias, *& dimittemini*; & vobis Deus peccata condonabit. *Date, & dabitur vobis*. *Mensuram bonam & confertam & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum*. Hæc metaphora, qua merces æterna secundùm mensuram & proportionem charitatis à Deo conferenda significatur, ab eorum consuetudine petita est, qui res aridas metiuntur, ut triticum; solent enim ea, quæ metiuntur, comprimere, deinde modium succutere, postremò cumulare, ita ut aliquid redundet. *Dabunt in sinum vestrum*: Præmium incomparabiliter majus operibus vestris, benignitate vestra & charitate in sinum vestrum à Deo effundetur, Deus ipse æternùm fruendus. Phrasis Hebræa est, ex more Orientalium petita, qui vestes laxas & sinuosas gerebant, ut commodum illis esset sinu excipere, quæ in copia dabantur. *Eadem quippè mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis*: Quales erga proximum fueritis, talem & vos Deum experiemini judicem; rigidum & severum, si inhumani; benignum & clementem, si benigni & clementes fueritis. Confer cum *Matthæi cap.* 7. 1.

39. *Dicebat autem illis & similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere? Nonne ambo in foveam cadunt*? Pharisæos perstringit duces cæcos, quibus præceptoribus Judæi utebantur! quorum institutionem ac mores si sequi pergant, eosque imitari, cum illis in præcipitium ruent. Confer cum *Matthæi* 15. 14.

40. *Non est Discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus*. Majorem in discipulo, quàm in magistro, perfectionem nemo expectat. Quare tu, Pharisæe, qui te ducem ac præceptorem præbes fratri cæco, imperito, vitioso, cæcus pariter ac vitiosus, illum doctiorem ac meliorem non reddes. Confer cum *Matthæi* 10. 24. & *Ioannis* 13. 16.

41. 42. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras*? Quid leviora delicta in proximo tuo observas & acriter reprehendis, graviora autem in te ipso non consideras? Alios corripere vis, superbe censor, & te ipsum negligis? *Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns*? Cæcus es, qui trabem in oculo tuo non vides, id est, gravius peccatum; arrogans, qui alios reprehendere præsumis levioribus delictis obnoxios. *Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc perspicies, ut educas festucam de oculo fratris tui*: Hypocrita, quem

quem simulatio sanctitatis, non dilectio justitiæ, ad alienæ vitæ censuram impellit; ejice primùm trabem de oculo tuo, ut oculus tuus purgatus, proximi oculum sine perturbatione pravoque affectu videre possit, ac illum corripere valeas in spiritu lenitatis & charitatis. Confer cum *Matthæi* 7.3.

43. 44. *Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala faciens fructum bonum.* Arbor bona, voluntas bona; arbor mala, voluntas mala. Arbor in radice celatur, in ramis declaratur, in pomo magis enitescit; sic voluntas bona vel mala ex bonis vel malis operibus. *Vnaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur: Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.* Confer cum Matth. 7.18.

45. *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum; & malus homo de malo thesauro profert malum: ex abundantia enim cordis os loquitur.* Sicut ex thesauro ea sola depromi possunt, quæ recondebat; sic ex corde casto & recto casti rectique sermones; ex corde pravo sermones pravi, & mala opera proferuntur.

46. *Quid autem vocatis me, Domine, Domine; & non facitis, quæ dico?* Frustra me Dominum vocatis, si præcepta mea non servatis.

47. 48. 49. *Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam vobis, cui similis sit: similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum*, qui profundè fodit, *& posuit fundamentum super petram: inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam movere*, concutere: *fundata enim erat super petram. Qui autem audit & non facit, similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illisus est fluvius, & continuò cecidit, & facta est ruina illius magna.* Firmum ædificii fundamentum nisi ponatur, procellis & fluctibus irruentibus resistere non potest; sed concutitur & diruitur: ita nisi doctrina Euangelii, studiumque pietatis alto corde recondantur, & ad praxim redigantur, totum ædificium spiritale concutietur procellis tentationum, adversitatum, penitùsque corruet. Confer cum *Matthæi* 7. 21.

Sensus Moralis.

2. *QVid facitis, quod non licet in sabbatis?* Comessationibus & ebrietati indulgere, Christianis quovis tempore vetitum est: sed Dominicis Festisque diebus multò magis vetitum, quibus Animæ suæ sanctificationi maximè incumbere debent, in Deo quiescere, Dei charitatem imitari, qui sex creationis diebus omnia propter hominem produxit, & septimæ diei quietem ad ipsius hominis utilitatem ordinavit: Apostolorum exemplo, spicæ divinarum Scripturarum colligendæ, & pia meditatione confricandæ, ut in iis latentia Mysteria, sensusque eruantur, ad animam esurientem reficiendam: non lautiores epulæ, sed simplices cibi & facilè parabiles corpori quærendi; bona opera his maximè diebus exercenda, manus ad pauperum inopiam sublevandam extendendæ. *Et circumspectis omnibus, dixit homini: Extende manum tuam.* Puræ manus ad Deum totâ die levandæ & expandendæ, ut remissio peccatorum, & divinæ gratiæ adjutorium impetretur. In cœlum suspicientes Christiani *manibus* Tertullian. Apolog. c. 30. *expansis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubescimus; sine monitore, quia de pectore, oramus*, &c. Legenda Sanctorum Acta, virtutesque sectandæ: *Nec hoc legistis, quod fecit David, cum esurisset ipse; & qui cum illo erant?* Ecclesia frequentanda, sumendũ de manibus Sacerdotum Christi corpus; cujus typi erant panes propositionis; domestici ad sacram communionem verbis & exemplis frequenter inducendi: curandum, ut in hunc finem mundi sint, præsertim à mulieribus: Isai. 58. 13. 14. *Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducavit, & dedit his qui cum ipso erant?* &c. Benedictionibus spiritalibus illi soli cumulantur, qui voluntatem suam Dominicis Festisque diebus non faciunt, & in viis suis pravis non ambulant, sed in viis mandatorum Dei; & faciunt voluntatem ejus, quæ est eorum sanctificatio: *Si averteris à sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo; & vocaveris sabbatum delicatum, & sanctum Domini glorioſum, & glorificaveris eum, dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem: tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui.* (Ait Dominus per Prophetam.) Quem locum explicans S. Hieronymus: Lege (inquit) præceptum est, ne in Sabbatis opus servile faciamus, ne accendamus ignem, ut in uno sedeamus loco; ut illa tantùm faciamus opera, quæ ad animæ salutem pertinent. Quod si juxta litteram accipiamus, penitùs impleri non potest. Quis enim potest hoc facere, ut tota die ac nocte sedens in Sabbato, de uno loco non recedat, imò ne leviter quidem se commoveat; quod si fecerit, transgressor Legis sit? Ex uno igitur mandato, quod juxta litteram impossibile est, & cætera cogimur spiritualiter intelligere: *Ne faciamus servile opus, & perdamus animæ libertatem.* Qui *enim facit peccatum, servus est peccati.* Ne onus portemus in Sabbato, quod portabat ille qui dicit: *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Ne iniquitas, quæ sedet super talentum plumbi, in nobis habeat potestatem: ne nos voluptas corporis & libido succendat..... Qui sic quiescit in Sabbato, & lavat inter innocentes manus suas, nec movet pedes, ut suas faciat voluntates, iste celebrat Sabbata Domini delicata. Qui *sabbatismus* repromittitur nobis in cœlestibus, & gloria præparatur, dum non facimus vias nostras in Sabbato, nec invenitur voluntas nostra, ut loquamur sermonem: quò scilicet nec opere, nec sermone peccemus. Alioquin si hæc tantùm prohibentur in Sabbato, ergo in aliis sex diebus libertas nobis tribuitur delinquendi. Quod si stultum est credere, *superest, ut Sabbatum, quod interpretatur requies, omni tempore sanctificandum sit à fidelibus, dum non carnis, sed animæ faciunt voluntates.*

Ioan. 8. Ierem. 17. Psal. 37. Zachar. 7. Hebr. 4.

12. 13. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cùm dies factus esset, vocavit Discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit.* Non omnis, qui orat, ascendit in montem, (est enim oratio, quæ peccatum facit) sed qui benè orat, à terrenis ad superiora progrediens, verticem curiæ sublimis ascendit: *At ille non ascendit in montem, qui de sæculi divitiis aut de honore solicitus est: non ascendit in montem, qui fundi jus optat alieni. Ascendit ille qui Deum quærit, ascendit ille, qui cursus sui Dominicà adjumenta deposcit. Omnes magni, omnes sublimes montem ascendunt; non enim cuicumque Propheta dicit:* Ascende in montem excelsum, qui euangelizas Sion. *Non vestigiis multis corporalibus, sed factis sublimioribus in hunc montem ascendas. Sequere Christum, ut ipse esse mons possis:* Montes *enim* in circuitu ejus. *Quære in Euangelio, invenies solos cum Domino montem ascendisse Discipulos.*

S. Ambr. lib. 5. in Luc. n. 41. Isai. 40. Psal. 124.

Et erat pernoctans in oratione Dei. Christus ad functiones Sacerdotii sui, & ad bona opera se præparans vigiliis, secessu, oratione, nobis præbet exemplum. *Orat Dominus, non ut pro se obsecret, sed ut pro me impetret. Nam etsi omnia posuerit Pater in potestate Filii, Filius tamen, ut hominis formam impleret, obsecrandum Patrem putat esse pro nobis, quia advocatus est noster.... Obedientiæ Magister, ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo.* Advocatum habemus apud Patrem. *Si advocatus est, debet pro meis intercedere peccatis.* Et erat pernoctans in oratione Dei. *Species tibi datur, forma præscribitur, quam debeas æmulari. Quid enim te pro salute tua facere oportet, quando pro te Christus in oratione pernoctat? Quid te facere convenit, cùm vis aliquod*

S. Ambr. ibid. n. 43. 1. Jo. 1. 4.

pietatis officium adoriri, quando Christus missurus Apostolos oravit prius, & solus oravit? In electione Episcopotum, secundi ordinis Sacerdotum, aliorumque Ecclesiæ Ministrorum, Dei voluntas exploranda & consulenda in oratione est, ut ii eligantur & consecrentur, quos ipse elegerit, vocaverit, miserit: *Neque* enim *quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron.* Hebr.5.

20. *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.* Quatuor benedictionibus Euangelicis, pro numero virtutum cardinalium, S. Lucas octo complexus est, quas S. Matthæus recensuit: *Beati pauperes spiritu.* S. Ambros. ibid. n.64. 65.66.67. Habes temperantiam, quæ à peccato abstinet, sæculum calcat, illecebrosa non quærit. *Beati qui esuriunt & sitiunt*: Qui enim esurienti compatitur, compatiendo largitur, largiendo fit justus; quia *Justitia ejus manet in sæculum sæculi.* Psal.111. Unde in Matthæo sitim & famem intelligimus spiritalem, qua cibus justitiæ desideratur aut potus, quia virtus, quasi materia quædam virtutum est, ut justus æqualem se inferioribus præstet, dolum excludat, veritatem requirat. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis*: Habes prudentiam, cujus est flere occidua, & ea quæ æterna sunt, quærere: lugere sæcularia, quæ seipsa compugnent: Deum pacis inquirere, qui stulta mundi elegit, ut confundat sapientes: & qui ea quæ non sunt, destruat, ut quæ sunt, possit adipisci. *Beati eritis, cum vos oderint homines*: Habes fortitudinem, sed eam quæ non odium mereatur ex crimine; sed persecutionem patiatur ex fide: sic enim ad passionis pervenitur coronam, si gratiam hominum negligas, divinam sequaris.

24. *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.* Non quoscumque divites divina hæc maledictio ferit, sed *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur*, qui terrenis opibus abutuntur, qui Deo gratiam non referunt de bonis quæ acceperunt; divites avaros, qui censum ad communem usum datum, ad sublevandam pauperum inopiam non impendunt: quibus dominantur divitiarum cupiditas & amor cum charitate Dei pugnans. Psal.48.7. S. Ambr. ibid. n.69. *Non census igitur, sed affectus in crimine est.* Timeant ergo divites, qui cor suum à terrenis opibus non abstrahunt; qui terrenis bonis utuntur, ut cupiditatibus suis satisfaciant, ut voluptates consectentur, ut præsentis vitæ sæculique deliciis tranquillè fruantur, & Christi crucem ac mortificationem rejiciant ac vitent. Væ illis, quia habent consolationem suam, temporalem scilicet ac inanem: *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Psal.75.6. Et quamquam tota ætate custodiæ miserabilis solicitas avara mens tendat excubias, quo nulla pœna gravior est, successorum profutura compendiis anxio timore servare; tamen quoniam avaritiæ studia & desideria congerendi, inani quadam voluptate pascuntur; qui consolationem vitæ præsentis habuerunt, remunerationem perpetuam perdiderunt. Igitur *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere*, Nam *Qui confidit in divitiis suis, corruet.* Psal.61.11. Prov.11.28. Divites avari, superbi, ingrati, in pauperes inhumani, timete. *Agite nunc divites, plorate, ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis.* Jacobi ult.

25. *Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis! Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis!* Vita præsens, tempus est famis, abstinentiæ, jejunii, non saturitatis: tempus est fletus & lacrymarum, non risus & gaudii: tempus est interimendi crimina, mortificandi cupiditates, corpus spiritui subjiciendi: tempus lugendi propria alienaque peccata, & exilium à patria cœlesti. Dives ille purpuratus saturabatur epulans quotidie splendidè, sed dirum *væ* sustinebat esuriens, quando de Lazari, quem despexerat, digito guttam aquæ quærebat. *Væ qui opulenti estis in Sion.... Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti: qui canitis ad vocem psalterii.... Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Ioseph.* Amos 6.1. 4. 5.6. Verùm, ait Dominus, extrema gaudii vestri luctus æternus occupabit. *Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: Ecce servi mei bibent, & vos sitietis: Ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis.* Isai.65.13.14. Non cibo solùm & potu, sed universim omni bono egebitis: *Divites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono.* Psal.33.11.

26. *Væ cùm benedixerint vobis homines; secundùm hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.* Quatuor vitia in mundo regnantia terribilibus maledictionibus ferit Christus. 1. Cupiditatem lucri terreni: *Væ vobis divitibus!* 2. Curam immoderatam corporis proprii: *Væ vobis qui saturati estis!* 3. Abundantiam inanis lætitiæ & sæcularis gaudii: *Væ vobis, qui nunc ridetis!* 4. Amicitiam favoremque mundi: *Væ cùm benedixerint vobis homines*, non tantùm boni, sed & mali, vobis adulando, volsque laudando! Væ vobis, si laudes eorum & applausus aucupemini, dissimulando veritatem, loquendo eis placentia, cupiditatibus eorum favendo, ut olim Pseudoprophetæ, de quibus scriptum est: *Stupor & mirabilia facta sunt in terra: Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus suis; & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in novissimo ejus?* Jer.5.30.31. Hanc maledictionem timeant Sacerdotes & Ministri Domini, Doctores, & conscientiarum Moderatores: & cùm S. Paulo dicant: *Si quis vobis euangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit. Modo enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.* Galat.1.9.10.

26. *Sed vobis dico qui auditis: Diligite inimicos vestros*, &c. Inimicos diligere corde, verbo, & opere, novæ Legis perfectio, Christi præceptum, Christiani proprius character est. *Amicos diligere, omnium est: inimicos, solorum Christianorum.* Benefacite his qui oderunt vos. *Quoniam autem homo constat ex animo & corpore: quod quidem ad animum attinet, inimicos diligemus castigando, admonendo, & omnibus modis ad sanitatem revocando: quod verò ad corpus attinet, beneficiis ipsos sublevando, cùm aliqua re egeant ad vitam necessaria.* Tertull. lib. Ad Scapul. S Basilius in Regulis brevioribus, interrog.128. Quòd autem id fieri possit, Dominus ostendit, ac docuit, qui charitatem Patris & suam, servata usque ad mortem obedientia, declaravit, idque pro inimicis, non pro amicis. *Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cùm adhuc inimici essemus secundùm tempus, Christus pro nobis mortuus est.... Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi; & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Rom.5.8. Ephes.5.1.2.

Benedicite maledicentibus vobis; benedicite, & nolite maledicere; *& orate pro calumniantibus vos*, Christum crucifixum, Stephanum protomartyrem pro inimicis orantes imitati, necnon patientiam & mansuetudinem Davidis Semei maledictis & conviciis ne verbulum quidem acerbius respondentis. *Et qui percutit in maxillam, præbe illi & alteram.* Petri 1.c.2.21. Sic Christus *cùm malediceretur, non maledicebat; cùm pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti se injustè.* Sic agendo, ab homine quidem victus videris, sed diabolum vicisti, iram superasti, imò vincis inimicum: Sic enim indignantis impetus frangitur, ira sedatur, homo peccator ad pœnitentiam invitatur. Perfectio igitur Euangelicæ Legis non in hoc solo posita est, ut ab inimico percussus non repercutiat; sed ut ad novas & graviores injurias perferendas paratus sit, ut procuret salutem fratris. Quod ad misericordiam pertinere hi maximè sentiunt, qui eis, quos multùm diligunt, tamquam illis vel quibusdam dilectissimis suis, ægrotantibus serviunt, vel parvulis, vel phreneticis, à quibus multa sæpè patiuntur. Et si eorum salus id exigat, præbent se etiam, ut plura patiantur, donec vel ætatis, vel morbi infirmitas transeat. Quos ergo Dominus Medicus animarum curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere posset, nisi ut eorum, quorum saluti consulere vellent, imbecillitates æquo animo tolerarent? "Beda in hunc locum.

35. *Ve-*

35. *Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi; quia ipse benignus est super ingratos & malos.* Finis Legis charitas, quam sæpè Christus inculcat. Non affectu solùm, sed effectu diligendus proximus. Mutuùm dandum absque usurarum exactione, maximè pauperibus. *Non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum; sed aperies eam pauperi, & dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris.* Hoc Legis præceptum, sed ultra progreditur Euangelii perfectio. Jubet Christus, ut cùm mutuum damus, id facianus nihil ex mutuo, seu ratione mutui, non exigentes modò, sed sperantes; imò ut mutuum demus pauperi, etsi nulla spes sit recipiendæ sortis: jubet, ut fors pauperi, qui solvendo non est, misericorditer remittatur. *Date mutuum iis à quibus non speratis vos, quod datum fuerit, receptu-*
ros. Nullum hic damnum est, sed compendium. Minimum datis, multum recipietis: in terra datis, & id vobis solvetur in cœlo: fœnus amittitis, mercedem magnam habebitis: fœneratores esse desinitis, filii eritis Altissimi: eritis misericordes, qui vos Patris æterni probetis hæredes. Sed fœneratorum vos delectat & usurarum vocabulum. Id quoque non invideo. Docebo, quomodo boni fœneratores esse possitis, quomodo bonas quæratis usuras. Dicit Salomon: Fœnerat Domino, qui miseretur pauperi; secundùm datum autem ejus retribuet ei.... *Putatis, quòd hominem subtraham vobis debitorem? Deum provideo, Christum subrogo, illum demonstro, qui fraudare non possit.... Ille scribit, quicquid egenus acceperit: Euangelium ejus cautio est: ille promittit pro omnibus indigentibus: ille dicit fidem, quid dubitatis dare? Si quis vobis dives hujus sæculi offeratur, qui fide promittat sua pro aliquo debitore, statim numeratis pecuniam: pauper est vobis Dominus cœli & conditor mundi hujus; & adhuc deliberatis, quem quæratis fidejussorem.*

Deuter. 15. 8.

Prov. 19. 17.

S. Ambr. lib. de Tobia, c. 16.

Mutuum date, nihil inde sperantes. In veteri Lege usuram prohibuit Deus: in nova sortem ipsam remitti jubet pauperi reddere non valenti. *Prius igitur fuit, ut fructum fœnoris eradicaret, quo faciliùs assuefaceret hominem ipsi quoque fœnori, si fortè, perdendo, cujus fructum didicisset amittere. Hanc enim dicimus operam Legis fuisse procurantis Euangelio. Quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectum disciplinæ Christianæ nitorem, primis quibusque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat.* Quidam Christianæ illius disciplinæ radii promicant Ecclesiastici 29. 10. & seq. *Multi non causa nequitiæ non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt. Verumtamen super humilem animo fortior esto, & pro eleemosyna non trahas illum. Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem. Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis, quàm aurum.*

Tertul. lib. 4. Contr. Marc. cap. 17.

36. *Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Homo innocens, magnitudinis & potestatis Dei gerebat imaginem, accepto in creaturas inferiores imperio. Homo lapsus, & similis jumentis insipientibus per peccatum factus, cui nasci culpa, vivere pœna, mori necessitas, propriæ miseriæ semper & ubique portat imaginem. Homo reparatus, qui misericordiæ Dei opus est, divinam illam perfectionem debet imitari: *Estote misericordes*, &c. *Summa Religionis, imitari quem colas.* Deum colimus summè misericordem, non solùm erga bonos, sed etiam erga malos & ingratos benignum & beneficum. Filii ejus sumus per gratiam adoptionis: illius itaque misericordiam debemus imitari. 1. Non judicando temerè de proximo, in partem benigniorem opera ejus interpretando, si dubium sit, quo fine fiant; neminem nobis ipsis non præponendo coram Deo: *Nolite judicare, & non judicabimini.* 2. Misericordiam in proximum exercere debemus, non condemnando cum acerbitate eos ipsos, quorum peccata manifesta sunt; non exaggerando eorum culpas, non vulgando; sed minuendo, excusando, celando, quantùm veritas & justitia patiuntur: *Nolite condemnare, & non condemnabimini.* 3. Misericordiam in proximum exercere debemus, injurias nobis illatas ipsi remittendo. Quod quidem medium omninò necessarium est ad remissionem peccatorum nostrorum obtinendam: *Dimittite, & dimittemini.* Quod proximo dimittimus, leve est; quæ nobis à Deo remittuntur injuriæ, gravissimæ sunt, infinitæ sunt. Nonnè rationi fideique renuntiasse videtur, qui commutationem sibi tam opportunam respuit? 4. Misericordiam in proximum exercere debemus dando indigentibus. Date non cunctetur charitas, quod se reddituram promittit Veritas: *Date, & dabitur vobis.* Tanta Dei bonitas est, ut cùm imperare jure suo possit, ut indigenti proximo subveniamus, ad id officiis nos invitare dignetur promissione mercedis amplissimæ, pretiosissimæ, infinitæ, æternæ, quæ non alia, quàm ipse est. *Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.* Gloriam suam cum nostra utilitate & suprema felicitate conjunxit.

S. Augustin.

39. *Dicebat autem illis & similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere? Nonne ambo in foveam cadunt?* Quis ignarum Medicum? Quis imperitum in rebus suis gerendis Procuratorem eligat? Salutem suam non diligit, qui conscientiam suam cæco Directori committit. Ignorantia divinæ legis nec Pastores, nec oves, nec Directores, nec eos, qui ab ipsis diriguntur, absolvit: ambo in foveam cadunt. Esto, nesciant esse peccata quæ faciunt, scire tamen tenentur, & absolutè possunt. Volentes igitur peccant, tametsi ignorantes. *Quia voluit fecit, etiamsi non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse, quod fecit: ita nec peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati; quod tamen factum peccatum fuit; hoc enim factum est, quod fieri non debuit.* Et cæci ducis, & cæci qui ducitur, ignorantia, & peccatum est, & causa peccati, & pœna peccati, quia Deus justo judicio pluit super peccatores laqueos: & *Lege infatigabili spargit pœnales cæcitates super illicitas cupiditates.*

S. Aug. lib. 1. Retract. c. 15.

S. Aug. alibi.

Cæcus est 1. Qui suam priùs quàm alienam vitam non discutit: *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras?* Qui seipsum priùs quàm alterum non redarguit: *Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns?* 3. Qui se priùs quàm alium non emendat: *Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc perspicies, ut educas festucam de oculo fratris tui.*

43. *Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructus bonos.* Ex fructibus de arbore judicare licet: ex vita & operibus de Directore. Opera manifestè mala, verba seductionis, doctrina & opiniones Ecclesiæ, Fidei, & sanctiori morum Disciplinæ contrariæ, trabem in oculo esse indicant, nec tutum esse talem sequi ducem. Contra verò, bonos Pastores & Directores probat doctrinæ sanitas & integritas morum. Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Fructus cordis carnalis sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, dissensiones, iræ, invidiæ, ebrietates, comessationes, &c. Fructus cordis spirituales sunt charitas, pax, patientia, benignitas, bonitas, mansuetudo, fides, continentia, castitas, &c. Boni fructus non sunt præclari sermones, aut insignia quædam & per se laudabilia opera; sed totum corpus (ut ita loquar) operum, totius vitæ tenor, quæ bonum Christi odorem circumquaque diffundit, & Spiritum ejus demonstrat. A Deo assiduis precibus petenda est prudentia spiritus, attentio, vigilantia, fidelitas, puritas cordis ad cognoscendum homines Dei, & discernendum spiritus, utrum ex Deo sint. Cùm revelatur hypocrisis, cùm cupiditas foras prodit, cùm ad peccatum provocat, aut in peccato fovet Director, cùm per viam latam ducit, illi credere, illum sequi, cæcam illi obedientiam exhibere, illusio est, cæcitas est.

Galat. 5.

CAPUT VII.

Sensus Litteralis.

1.2.3. 4. 5. *CVm autem implesset omnia verba sua in aures plebis*, cùm superiorem sermonem ad populum absolvisset, *intravit Capharnaum... Centurionis autem cujusdam servus malè habens erat moriturus*, proximus morti: *qui illi erat pretiosus*, imprimis charus. *Et cùm audisset de Iesu*, quòd in urbem advenisset, & miracula plurima ederet, *misit ad eum Seniores Iudæorum*, Magistratus, aut Præpositos Synagogæ, *rogans eum, ut veniret* in ædes suas, *& salvaret servum ejus. At illi cùm venissent ad Iesum, rogabant eum solicitè, dicentes ei: Quia dignus est, ut hoc illi præstes*, quod postulat beneficium: *Diligit enim gentem nostram*, ob cultum unius veri Dei, cujus nos populum & adoratores esse novit: *& Synagogam*, suis sumptibus, *ædificavit nobis*.

6.7.8.9.10. *Iesus autem ibat cum illis. Et cùm jam non longè esset à domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens: Domine, noli vexari*, ne te fatiges; *non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres. Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus, ut venirem ad te*: ne quidem me dignum existimavi, qui coram te me sisterem, & ipse tibi supplicarem; sed patronos & intercessores adhibui: *Sed dic verbo, & sanabitur puer meus*: Solo verbo & imperio servum meum sanare potes. *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit; & servo meo, Fac hoc, & facit.* Licèt enim homo sim majoribus potestatibus subjectus, Militibus tamen, qui mihi subditi sunt, & servo meo jubeo; & illi ad nutum mihi protinùs obediunt: quantò magis tibi, qui Deus es, parebit morbus, ut fugiat; sanitas perfecta, ut statim succedat? *Quo audito, Iesus miratus est: & conversus sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, Nec in Israel tantam fidem inveni.* Verè non inveni tantam fidem, etiam in Israel, ita illuminatam, ita humilem, ita actuosam & efficacem. Confer cum *Matthæi* 8. ubi hæc uberiùs exposita.

11. *Et factum est deinceps, die sequenti, ibat in civitatem, quæ vocatur Naim*: sitam in Tribu Issachar, in finibus Tribus Zabulon, quam torrens Cisson alluit ad Aquilonem, in secundo milliario montis Thabor, ad Meridiem, non procul à Nazareth & Endor: *& ibant cum eo Discipuli ejus, & turba copiosa.*

12.13. *Cum autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur*, ad sepulchrum (nam Judæorum sepulchra extrà urbes erant) *filius unicus matris suæ: & hæc vidua erat*, cui nulla ampliùs spes prolis: Quæ quidem circumstantiæ ad luctus magnitudinem significandam pertinent. Tritum apud Hebræos proverbium: *Luctus sicut in morte primogeniti. Et turba civitatis multa cum illa*, quæ funus prosequebatur. *Quam cùm vidisset Dominus, misericordia motus super eam*, illi pio compatiens affectu, *dixit illi: Noli flere.*

Jerem.6.26. Zachar.12.10.

14.15. *Et accessit*, ultrò, non rogatus: *& tetigit loculum*, seu lectum in quo mortuus efferebatur. *Hi autem, qui portabant* feretrum, *steterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico, Surge.* Non orat, sed imperat, se mortis & vitæ supremum dominum ostendens. *Et resedit*, statim suberecto corpore sedit in feretro, *qui erat mortuus, & cæpit loqui*, se redivivum evidentibus indiciis ostendens. *Et dedit illum matri suæ*, quæ lugebat amissum, ut illam in viduitate solaretur & adjuvaret.

16.17. *Accepit autem omnes*, huic miraculo præsentes, *timor* reverentiæ erga Deum, *dicentes*, quo affecti dicebant: *Quia Propheta magnus*, ille à Deo promissus, potens opere & sermone Messias, *surrexit in nobis*, inter nos apparuit: *& quia Deus visitavit plebem suam!* Redemptorem dando tandiù desideratum & expectatum. *Et exiit hic sermo in universam Iudæam de eo, & in omnem circa regionem.* Hujus miraculi fama in Judæam universam, finitimasque regiones propagata est.

18.19.20. *Et nuntiaverunt Ioanni*, qui ab Herode detinebatur in carcere (alia enim Joannis vincula, quibus à Synedrio jussus sit alligari Hierosolymis, frustra quidam comminiscuntur) Nuntiaverunt (ait Euangelista noster) Joanni Baptistæ *Discipuli ejus de omnibus his*, quæ de Jesu & admirandis ejus operibus audiverant. *Et convocavit duos de Discipulis suis Ioannes* (illis nempè aditus ad præceptorem ab Herode non negatus, qui Joannem reverebatur) *& misit ad Iesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Minimè dubitabat, quin Jesus esset Messias à Deo promissus, verusque Deus: non enim ignorabat, quem ex matris utero in utero Virginis cognoverat: non ignorabat, super quem Spiritum Sanctum descendentem in specie columbæ viderat in baptismo, & vocem Patris audiverat dicentem: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi*: Non ignorabat, quem indigitaverat Agnum Dei tollentem peccata mundi: de quo prædicaverat Judæis: *Qui post me venit, prior me est: ille vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni*: &c. *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* Hanc igitur interrogationem in ore Discipulorum suorum posuit, ut à Christo erudirentur, ac ipsiusmet testimonio & miraculis discerent, Messiam esse à Deo promissum Israeli, præter quem alius non erat expectandus. *Cùm autem venissent ad eum viri*, missi à Joanne, *dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad te, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?*

21.22.23. *In ipsa autem hora multos curavit à languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.* Miraculis ostendens, quis esset. *Et respondens, dixit illis: Euntes renuntiate Ioanni, quæ audistis & vidistis: quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur*: ut revocari in dubium jurè non possit, Prophetarum vaticinia de Messia venturo in me fuisse completa: *Et beatus est, quicumque non fuerit scandalizatus in me*; qui scandali & lapsus occasionem ex me, id est, ex tenui conditione mea, ex paupertate, ex imminentibus vexationibus, ex acerbitate & ignominia mortis, non sumpserit. Confer cum *Matthæi cap.* 11. ubi hæc uberiùs exposita.

Isai.35.5. & c.61.1.

24.25.26.27.28. *Et cùm discessissent nuntii Ioannis, cœpit de Ioanne*, id est, in Joannis commendationem, *dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam?* hominem levem & inconstantem? *Sed quid existis videre, hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt & deliciis*, qui vestibus pretiosis & magnificis induti sunt, & in deliciis vivunt, *in domibus Regum sunt*: non in deserto quærendi. *Sed quid existis videre, Prophetam? Vtique dico vobis, & plus quàm Prophetam*: antiquis omnibus Prophetis præstantiorem. *Hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Non iisdem omninò verbis, eodem tamen sensu Malachiæ vaticinium citarunt Christus Dominus & Euangelista noster. *Dico enim vobis: Major inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptista nemo est; qui autem* (ut existimatis) *minor est in regno Dei, major est illo.* Ego, quem vos parvifacitis, & minorem Joanne putatis, major sum Joanne, ut ipsemet palam testatus est, Regnum Dei annuntians. Confer cum *Matthæi* 11.

Malach.3.1.

29.30. *Et omnis populus audiens, & Publicani justificaverunt Deum*, Dei consilium justum esse prædicaverunt,

runt, summamque ejus bonitatem ac misericordiam grato animo collaudarunt, *baptizati baptismo Ioannis*, in pœnitentiæ indicium, cujus præco missus erat Joannes: *Pharisæi autem & Legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.* Propositum Dei, quo clementer decreverat Judæos per Joannem ad pœnitentiam excitare, certa fide facta, priores culpas se misericorditer condonaturum, admirati sunt rudes & vitæ minùs probatæ homines, promiscuum vulgus & publicani: contra verò aspernati sunt in semetipsis Pharisæi, qui cæteris doctiores & sanctiores videbantur, freti ritibus & factis quibusdam speciosis. Hæc esse Christi verba, non Euangelistæ, probabilius est.

31. 32. 33. 34. 35. *Ait autem Dominus: Cui ergo similes dicam homines generationis hujus*, istius temporis, *& cui similes sunt?* Hæc verba, *Ait autem Dominus*, in multis veteribus Codicibus Græcis, Latinisque non habentur; nec ea legerunt S. Ambrosius, Theophylactus, Syrus & Arabs Interpretes. *Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus: Cantavimus vobis tibiis* lætiora, *& non saltastis: lamentavimus*, lugubria cecinimus & quasi lamentati sumus, *& non ploraştis. Venit enim Ioannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum*; cibo vulgari & communi non utens, austeritate vitæ, velut lugubri cantu, gentem hanc ad pœnitentiam excitaturus; *& dicitis: Dæmonium habet. Venit Filius hominis*, ego ipse, *manducans & bibens*, cibo communi usus, omnibus se accommodans, ut facili conversatione & comitate sua, quasi lætiore tibiarum cantu, ad cœlestis patriæ amorem omnes alliceret; *& dicitis: Ecce homo devorator & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.* Nec Joanni viro austero, nec mihi credidistis; sed & illum, & me calumniis atrocissimis impetivistis. *Et justificata est Sapientia ab omnibus filiis suis*: Et sapientissimum Dei consilium, quo Joannem præconem pœnitentiæ miserat primùm, victu multò serveriore, quàm esset Pharisæorum, qui vitæ austeritate gloriabantur, deinde Jesum facili conversatione & comitate sese hominibus accommodantem, approbatum est & laudatum ab omnibus, qui per gratiam facti sunt filii Sapientiæ; quibus Increata & Incarnata Sapientia Jesus Christus *dedit potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* Confer cum Matthæi 11. ubi hæc uberiùs exposita.

Joan. 1.

Marc. 14. 3. 36. *Rogabat autem illum quidam de Pharisæis*, Simon, *ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi, discubuit*, mensæ accubuit, in lecto stratus pro more regionis.

37. 38. *Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix; ut cognovit, quòd Iesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti: & stans retro secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Mulier *quæ erat in civitate*, sive Naim, sive potiùs Jerusalem, quæ antonomasticè civitas dicta, cujus veluti suburbium erat Bethania, ubi erat Mariæ sororis Lazari & Marthæ domus. *Peccatrix*, vitæ parùm pudicæ; famosa, quæ omnibus erat scandalo ob luxum & amatores multos, moresque meretricios. Unde Veterum plurimi ipsam ex illis fœminis fuisse censent, de quibus Jesus ait Principibus Sacerdotum & Senioribus Populi: *Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei*, ipsamque *meretricem* appellare non dubitant. Inter alios S. Joannes Chrysostomus Homilia 61. in Joannem; S. Hieronymus Præfatione in Osee Prophetam, & Commentario in cap. 26. Sancti Matthæi; Sanctus Ambrosius lib. 6. in Lucam; Sanctus Augustinus in Psalmum 125. Sanctus Gregorius M. Homilia 33. Venerab. Beda Lib. 3. in Lucam cap. 1. &c. Peccatricem ergo ea solùm ratione ab Euangelista nostro nuncupatam, quòd non satis accurata esset ac religiosa in servanda Lege Sabbati, & quòd capillos suos diebus Sabbati intorqueret atque componeret; ac *Magdalenam* appellatam à voce *Magdela*, vel *Megaddela*, quæ plicatricem muliebrium capillorum significat, recens figmentum est ex Libris Talmu-

dicis derivatum. Quænam fuerit mulier illa peccatrix, an eadem cum Maria Magdalena, & cum Maria Lazari sorore, an ab utraque, vel ab alterutra diversa, quæstio est eruditorum virorum Dissertationibus vexata. Græcos Patres penè omnes Peccatricem mulierem de qua hìc Euangelista noster, à Maria Lazari sorore distinguere: Latinos Patres contrariam plerumque propugnare sententiam, & Mariam Lazari sororem cum Peccatrice confundere: neutram opinionem Scripturæ Sacræ palam apertèque repugnare: eidem tamen magis esse consonam Latinorum Patrum sententiam, olim ostendi Dissertatione 17. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 1. Nec ab ea dimovent assertione Dissertationes à Viris ingenio doctrinaque clarissimis eo de argumento nuper editæ: Horum enim argumenta me occupasse ac diluisse confido. In his porrò *Si quis contentiosus videtur esse, nos hanc consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Cur ergo (inquies) hæc Peccatrix ab Euangelista nostro proprio nomine non vocatur Maria Lazari soror, vel Maria Magdalena? Respondeo, ibi nomen ejus poni, ubi sola laus ejus prædicatur; hic subticeri, ubi prioris vitæ fit mentio; quomodo & proprium notiusque Matthæi nomen retinent SS. Marcus & Lucas, ubi de Publicani vocatione agitur.

1. Cor. 11. 16.

Mulier quæ erat in civitate peccatrix. Sic vocari non ex præsenti statu, sed ex vita anteacta, probabile est; ut ad Galatas 2. 15. *Nos natura Iudæi, non ex gentibus peccatores.* Vel peccatricem vocari opinione vulgi, cui nondum nota erat illius conversio; cùm tamè antea & à dæmoniis ipsam corporaliter vexantibus, & à peccatis liberata fuisset à Christo Jesu. Sic verbum, *Erat*, accepit Syrus Interpres: *Iste si esset Propheta, nosset, quænam sit, & qualis rumor ipsius: siquidem peccatrix est mulier, quæ tetigit ipsum.* Hæc *ut cognovit, quòd Iesus accubuisset in domo Pharisæi*, opportunitatem captans, quamvis non invitata, intravit in domum, domino, domesticisque ob nobilitatem ac viciniam nota; afferens *alabastrum unguenti*, seu vasculum ex alabastrite plenum unguento pretioso. Et manens retrò juxta pedes ejus, præ pudore & sensu indignitatis suæ, lacrymis pedes ejus rigavit; peccata deflens sua, eorumque remissionem à Christo his vocibus quovis sermone eloquentioribus petens. Et capillis capitis sui tergebat, ut eos Christi obsequio consecraret, quibus ad laqueos profanis amatoribus struendos abusa fuerat. *Et osculabatur pedes ejus*, in casti amoris argumentum. *Et unguento ungebat*, ex more Orientalium, non caput tantùm, quod fieri honoratis hominibus solebat, sed ipsos etiam pedes, ne quid ad summam animi demissionem testandam deesset.

39. *Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum* ad convivium, *ait intra se, dicens: Hic si esset Propheta, sciret utique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est:* Sciret, cujus vitæ sit ac famæ, nec ab ea se tangi permitteret. Pharisæorum enim hoc erat scitum, Flagitiosorum hominum contactu, non minùs quàm leprosorum, se contaminari: quod falsum erat. Et ut vera fuisset Pharisaica illa traditio, ad emendatos non debebat extendi. Errabat igitur Simon, non in eo solùm capite, sed & in eo, quòd Jesum Prophetam non esse judicaret ex eo, quòd nosse non videretur, quæ & qualis esset mulier. Quasi verò Prophetæ omnia noverint, non ea tantùm, quæ placet Deo illis revelare; ut probat exemplum Elisæi 4. *Reg.* 4. 17. Ideò Jesus, cui interiores Pharisæi cogitationes erant perspectæ & exploratæ, temerarium ejus judicium emendat.

S. Petr. Chry. serm. 94.

40. 41. 42. 43. *Simon, habeo tibi aliquid dicere: at ille ait: Magister dic.* Loquendi veniam comiter petit ab hospite, ejusque captat attentionem, ut illi salutaris sit instructio & correctio: tum proposita parabola ostendit sibi notum esse, quæ & qualis esset fœmina, quis & qualis Pharisæus, non in exteriori tantùm conversatione, sed & in intimis cordis penetralibus. Ita se non modò Prophetam, sed Deum esse, & divino consilio permisisse demonstravit, ut ad eum mulier peccatrix ac-

cederet, illumque tangeret ad pietatis officia.

Duo debitores erant cuidam fœneratori, seu creditori (inquit Jesus:) *unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta*; ille plus decuplo, quàm iste. *Non habentibus illis, unde redderent, donavit utrisque*: debitum utrique liberaliter remisit: *Quis ergo eum plus diligit*? Secundùm Textum Græcum: *Quis ergo eum plus diliget*? Christus, secundùm Vulgatam lectionem de dilectione prævia remissioni debiti, & cujus intuitu majus debitum condonaverit misericors creditor, interrogasse videtur: secundùm Textum Græcum, de dilectione debiti remissionem consequente, & ad gratiarum agendarum officium pertinente; ut magis diligere debeat creditorem, cui majus debitum gratis condonatum est. *Respondens Simon, dixit*: *Æstimo, quia is* plus diligit, *cui plus donavit*. Rationi consentaneum responsum Christus summa æternaque Ratio approbat: *Rectè* (inquit) *judicasti*.

Hujus Parabolæ finis est ostendere Pharisæo, Mulierem illam, quam despiciebat ceu peccatricem, & cujus contactu Christum contaminari jndicabat, ipso Simone longè sanctiorem esse; siquidem plus Christum Deum & hominem diligebat, cui ardentioris amoris signa exhibuit. Fœnerator seu creditor in illa Parabola, Deus est, sive Christus Jesus: duo debitores ob peccata, Simon & Mulier. Plus illa debebat, quia magis peccatrix: Huic ergo majus debitum condonabat Deus, ac proinde magis diligebat Deum; quin & ardentiùs erat imposterum dilectura ob beneficium remissionis peccatorum, ex quo dilectio, quæ, donante Deo, qui prior dilexit nos, præcesserat, augetur, ut aucta perfici mereatur.

44. 45. 46. 47. *Et conversus ad mulierem*, quæ retrò ad pedes ejus erat provoluta, *dixit Simoni*: *Vides hanc mulierem*? *Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis* abluendis *non dedisti*, ut hospitibus peregrè advenientibus fieri solet: *Hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis suis tersit*, in signum amoris pœnitentis, & periculum animæ suæ ex peccatis imminens lugentis; ut olim Esther Regina, de qua scriptum est: *Confugit ad Dominum, pavens periculum quod imminebat. Cumque deposuisset vestes regias, fletus & luctus apta indumenta suscepit, & pro unguentis variis cinere implevit caput, & corpus suum humiliavit jejuniis: omniaquu loca in quibus antea lætari consueverat, crinium laceratione complevit: Et deprecabatur Dominum Deum Israel.* Pergit Christus: *Osculum mihi non dedisti*: Ne uno quidem oris osculo me venientem excepisti: *Hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos. Oleo*, etiam communi, *caput meum non unxisti*, quod perfunctoriæ fuisset amicitiæ officium: *Hæc autem unguento* (pretioso) *unxit pedes meos*. Convivis oleum affundi solitum, Psalmi 23. verba probant. *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Causam remissionis peccatorum Christus indicat: Charitas enim est, quæ cooperit multitudinem peccatorum. Dilectioni Dei peccata condonantur: sine vero Dei amore non remitterentur: *Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit*. Mensura remissionis peccatorum, dilectio Dei est. Multa dimittuntur ei, qui magis diligit: minùs ei dimittitur, qui minùs diligit: nihil ergo dimittitur ei, qui non incipit saltem diligere Deum ut omnis justitiæ fontem, ut loquitur sacra Synodus Tridentina. *Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit*. Ille minùs diligit, qui se minùs peccatorem, imò justum existimans, nec Christi gratia sibi opus esse confidens, ut qui Legis operibus sit justificatus, ut præsumebat Pharisæus ille, modica aut propè nulla dilectionis signa Christo exhibet. *Dictum est hoc propter Pharisæum illum, qui vel nulla vel pauca se putabat habere peccata. Non enim Dominum invitaret, nisi aliquantum diligeret. Sed quàm parum erat? Non osculum dedit, non saltem aquam ad pedes, & si non lacrymas: non illo obsequio prosecutus est, quo illa mulier, quæ noverat, quid sanaretur, & à quo sanaretur. O Pharisæe, ideò parum diligis, quia parum tibi dimitti suspicaris: non quia parum dimittitur, sed quia parum putas esse quod dimittitur.*

S. Aug. hom. aliàs 25. inter 50.

48. *Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.* Hæc verba summa cum potestate dicta, quorum sensus est: Per me tibi condonantur, qui cum hac potestate in mundum veni. S. Aug. l. 99.

49. *Et cœperunt, qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit*? Quis aut quantus hic est, qui jus dimittendi peccata, quod Dei proprium est, sibi arrogat? Et discumbentes, & mulier illa noverant, hominem non posse peccata dimittere. Cùm ergo omnes hoc nossent, illa quæ credidit eum dimittere posse peccata, plus quàm hominem esse intellexit.

50. *Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit.* Hujus fidem opponit incredulitati convivarum. Fides tua, qua credidisti, me tibi posse remittere peccata; fides per dilectionem operans, fides pœnitentiam operata, te salvam fecit à peccatis tuis. Hunc locum sic explicat Tertullianus libro 4. adversùs Marcionem, cap. 18. ex hujus historiæ serie probans Dominicæ carnis veritatem: *Illius autem peccatricis fœminæ argumentum* (inquit) *eò pertinebat, ut cùm pedes Domini osculis figeret, lacrymis inundaret, crinibus detergeret, unguento perfunderet, solidi corporis veritatem, non phantasma inane tractaverit. Et ut peccatricis pœnitentia secundùm Creatorem meruerit, veniam præponere solitum sacrificio. Sed etsi pœnitentiæ stimulus ex fide acciderat, per pœnitentiam ex fide justificatam, ab eo audiit: Fides tua te salvam fecit, qui per Abacuc pronuntiarat: Justus ex fide sua vivet.* Abi secura de remissione peccatorum; tranquillo animo esto: *Vade in pace*.

Esther 14. 1.

Psal. 23. 5. Impinguasti in oleo caput meum. & calix meus inebrians, quàm præclarus est.

Sensus Moralis.

23. *Centurionis cujusdam servus malè habens, erat moriturus; qui illi erat pretiosus. Et cùm audisset de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum, ut veniret, & salvaret servum ejus.* Dominis pretiosa sit servorum vita temporalis, pretiosior animæ salus. Curam illorum gerant in infirmitate; illis provideant ut patres; non propter sua commoda eos diligant, sicut diligunt equos & canes; sed propter Christum communem Dominum: illorum conversioni consulant & sanctificationi, pro illis Christo supplicent, Sanctorum & in terris viventium, & cum illo regnantium precibus ipsos commendent: illos denique tractent ut *charissimos in Domino fratres*. Sapientem audiant, imò Spiritum sanctum per os ejus dicentem: *Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua.... Ne defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.*

S. Paul. epist. ad Philemonem. Eccl. 7. 23.

6. *Non sum dignus, ut sub tectum meum intres*. Christum in cor nostrum invitet oratio plena fide, humilitate, fiducia. Nemo Christi gratia dignus est, nisi qui se dignum sincerè existimat; qui gratiæ ejus omnipotentissimam virtutem agnoscit & confitetur ad sanandum animas à morbis cupiditatum noxiarum. Christum in domo corporis nostri per Communionem Sacramentalem recipere nihil prodest; contrà, obest plurimùm, nisi per communionem spiritualem, per fidem charitate formatam recipiatur etiam in corde.

12. *Cùm appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ*, &c. Adolescens ille defunctus, peccatoris typus est, nondum tumulo pravi habitus & perversæ consuetudinis sepulti. Illi interdum misericorditer occurrit Christus, loculum quo mortua effertur Anima, id est corpus, gravibus morbis, aut aliis calamitatibus tangit, ut impetum cupiditatum & carnalium voluptatum sistat, quibus in abyssum damnationis effertur. Sed frustra corpus tangeret, nisi loqueretur ad cor, & imperiali atque efficacissima voce gratiæ suæ spiritaliter mortuum suscitaret. *Adolescens, tibi dico, surge*. Tribus mortuis, quos Christum suscitasse in Euan-

S. Aug. ser. 98. aliàs 44. de Verbis Dom.

Euangelio legimus, tria peccatorum genera figurata sunt, quos hodièque suscitat Christus. Filia enim Principis Synagogæ intùs erat in domo, nondum erat elata in publicum. Ibi intùs suscitata est, viva parentibus reddita. Filius Viduæ nostræ jam quidem non in domo, sed tamen nondum in sepulchro; parietibus elatus erat, terræ mandatus non erat. Lazarus jam erat sepultus, immò fœtebat quatriduanus in monumento. Sunt ergo qui peccatum intùs in corde habent, in facto nondum habent. Nescio quis commotus est aliqua concupiscentia. Dicit enim Dominus: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam*, *jam mœchatus est eam in corde suo*. Nondum accessit corpore, consensit corde: mortuum intùs habet, nondum extulit. Et ut fit, aliquando audito verbo Dei, tamquam Domino dicente, *Surge*: condemnatur consensus ad iniquitatem, respiratur in salutem atque justitiam. Surgit mortuus in domo, reviviscit in cogitationis secreto: Facta est ita resurrectio animæ mortuæ intùs intra latebras conscientiæ, tamquam intra domesticos parietes. Alii post consensum eunt in factum, tamquam efferentes mortuum, ut quod latebat in secreto, appareat in publico. Numquid illi desperati sunt? Nonne & illi juveni dictum est: *Tibi dico, Surge*? Nonne & ille redditus est matri suæ? Sic ergo & qui jam fecerit, si fortè commonitus & commotus verbo veritatis, ad Christi vocem resurgit, vivus redditur. Qui autem faciendo quod malum est, etiam mala consuetudine se implicant, ut ipsa consuetudo mali non sinat eos videre, quia malum est, fiunt defensores malorum factorum suorum, irascuntur cùm reprehenduntur; hi consuetudine maligna pressi, tamquam sepulti sunt. Quo quisque modo mortuus sit, celeriter à peccato resurgat. Sive adhuc peccatum in corde conceptum est, & non processit in factum, pœniteat, corrigatur cogitatio, surgat mortuus intra domum conscientiæ. Sive jam quod cogitavit, admisit; nec sic desperetur. Non surrexit mortuus intùs, surgat elatus. Pœniteat facti, de proximo reviviscat: non eat in profundum sepulturæ, non accipiat desuper consuetudinis molem. Sed fortè jam urgetur consuetudinis pondere; nec ipse desperet: profundus mortuus est, sed altus est Christus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinsecùs per ipsum vivificare; solvendum Discipulis tradere.

Matth. 5. 28.

S. Ambros. l. 5. in Luc. n. 92.

Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Vidua hæc adolescentis mater, typus est Ecclesiæ, quæ Sponsi sui præsentia visibili destituta in terris, quodammodò vidua est. Luget non unum filium, sed plurimos spiritaliter mortuos per peccatum; unumquemque plangit quasi filium unigenitum; ita singulos amat, ita chara illi est singulorum salus. Nihil per seipsum potest mortuus, pro illo flet Ecclesia; piæ matris lacrymis cor Jesu movetur, illum suscitat verbo suo; surgit mortuus, loquitur per confessionem, dat vitæ signa, redditur Matri: *Et si grave peccatum est quod pœnitentiæ tuæ lacrymis ipse lavare non possis, fleat pro te mater Ecclesia, quæ pro singulis tamquam pro unicis filiis vidua mater intervenit; compatitur enim quodam spirituali dolore naturæ, cùm suos liberos lethalibus vitiis ad mortem cernit vergere.* Viscera sumus de viscerib
" ribus ejus ..... Doleat igitur pia mater, turba multa
" compatiatur bonæ parenti. Jam resurges à funere,
" jam liberaberis à sepulchro: stabunt illi ministri tui
" funeris, incipies vitalia loqui, timebunt omnes;
" unius enim exemplo plurimi corrigentur: Laudabunt
" etiam Deum, qui tanta nobis remedia vitandæ mortis
" indulserit.

16. *Accepit autem omnes timor, & magnificaverunt Deum, dicentes: Quia Propheta magnus surrexit in nobis, & quia Deus visitavit plebem suam.* Conversio peccatorum, Incarnationis Filii Dei fructus & argumentum est. Has conversiones fideles admirantur; carnales homines non solùm irridٍent, sed timent. *Accepit autem omnes timor.* Timent (inquam) ne gratia & misericordia Dei illos à sæculi voluptatibus & pravarum cupiditatum objectis avellat.

19. *Et convocavit duos de Discipulis suis Ioannes, & misit ad Iesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Pastores, Doctores, Concionatores, Moderatores conscientiæ, discipulos suos ad Jesum mittere & ducere, non sibi ipsis illigare & devincire debent. Tunc animarum salus rectè procuratur, cùm Dei & Jesu Christi verbo, inspirationibus, voci fidei, documentis, miraculis, exemplis attentæ redduntur. Scientia Joannis & Discipulorum ejus in eo posita erat, ut venturum Redemptorem expectarent. Expectabant authorem fidei Christum: nos eumdem in secundo adventu expectamus fidei ac justitiæ consummatorem & remuneratorem.

22. *Euntes renunciate Ioanni, quæ audistis & vidistis*, &c. Missionem suam, quæ extraordinasia est, Christus Jesus miraculis confirmat, quæ non modò in corporibus, sed & in animabus operatur. 1. Mentes illuminat: *Cæci vident*. 2. Voluntates dirigit: *Claudi ambulant*. 3. Peccatorum maculas emundat: *Leprosi mundantur*. 4. Cordis aures aperit, ut gratiæ vocem audiant: *Surdi audiunt*. 5. Peccatoribus maximè induratis animæ vitam restituit: *Mortui resurgunt*. 6. Pauperibus, humilibus, mansuetis, divitias fidei, & Euangelicarum veritatum intelligentiam communicat: *Pauperes euangelizantur*.

24. *Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?* Ut quis in deserto, in solitudine, in Monasterio Deo fidelis sit, nec arundini vento agitatæ similis, necesse est, ut sancti Præcursoris exemplo, 1. Gratiæ vocationem sequatur. 2. Ut Dei verbo nutriatur, ac rerum cœlestium meditationibus pascatur. 3. Gratiæ Christi unicè innitatur, in eaque confidat. 4. Vitam pœnitentem agat, & à luxu deliciisque sæculi penitùs alienam. 5. Nullam cum hominibus secundùm carnem & pravos sæculi mores viventibus foveat societatem. 6. Christum expectet venturum in gloria, ejusque adventum expectans, omnium præsentis sæculi consolationum privationem patienter sustineat. 7. Ex sacro secessu non exeat, nisi Christi impulsu, & propter ejus negotia & gloriam procurandam. 8. Nihil à mundo expectet præter persecutiones, exemplo Joannis aliorumque Sanctorum. Vita Religiosa tutior. In Monasteriis Deo consecrati vivunt puriùs, cadunt rariùs, resurgunt frequentiùs, moriuntur securiùs.

26. *Sed quid existis videre? Prophetam? Vtique dico vobis, & plus quàm Prophetam*, &c. Pastor Animarum & Conscientiarum Moderator S. Joanni Baptistæ similis esse debet. 1. Lumine divino sit illustratus, Dei verbo plenus, in viis Dei eruditus, Euangelicis documentis, & Ecclesiasticæ disciplinæ regulis instructus: *Prophetam*. 2. Luci jungat ardorem, fide viva & per dilectionem operante conspicuus sit; Christum Jesum non procul videat, sed quasi digito demonstret, ejusque imaginem omnibus vitæ suæ operibus exprimat, ut S. Joannes: *Et plus quàm Prophetam*. 3. Legitimè vocatus & missus sit à Deo per potestatem Ecclesiæ à Christo traditam, & ab Apostolis continua successione derivatam: *Ecce ego mitto!* 4. Angelus sit innocentia vitæ, castitate morum; in cœlum ascendat oratione & cœlestium bonorum amore, in terris versetur humilitate, charitate, zelo in procurandis Ecclesiæ utilitatibus & salute animarum: *Angelum meum*. 5. Una illius cura sit, unum negotium, viam Jesu Christi in animabus parare, illas docere verbo veritatis, purgare Pœnitentiæ operibus & sacramento; probare, an sincerè in viis Dei ambulent, antequam ad Communionem corporis Christi admittantur: *Qui præparabit viam tuam ante te*.

39. *Ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit, quod accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti. Et stans retro secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Mulierem quæ non peccatrix solùm, sed totius civitatis facta fuerat ipsa peccatum, Christus pœnitentem recipit in gratiam, ut nemini peccatori de salute desperandum

oſten-

oſtendat, modò veram agat pœnitentiam, cujus imaginem in hujus converſione peccatricis Euangeliſta noſter deſcribit. 1. Peccator cognoſcere debet per fidem, Chriſtum Salvatorem noſtrum nos ad pœnitentiam invitare, expectare, & ad peccata remittenda & delenda veniſſe: *Vt cognovit, quod Jeſus accubuiſſet in domo Phariſæi.* 2. Per orationem & pia deſideria quærendus eſt. 3. Sine mora quærendus, ne ſalutis opportunitas amittatur: *Vt cognovit.* 4. Fide viva ad Jeſum accedendum eſt. 5. Cordis motibus & affectibus Deo ſupplicandum. 6. Cum verecundia & humilitate accedendum: *Stans retro ſecus.* De culpa, non de pœnitentia erubeſcendum eſt coram hominibus. Imitãda mulier peccatrix, quæ non invitata irruit convivio, ubi ſuus Medicus recumbebat, & quæſivit pia impudentia ſanitatem: Quæ frontoſa fuerat ad perditionem, frontoſior facta eſt ad ſalutem. 7. Ad pedes Domini procumbendum. Locus hìc peccatori verè pœnitenti opportunus, ut qui malè ambulavit, veſtigia recta quærat, & in illo compleatur, quod à Rege Propheta dictum eſt: *A Domino greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet.* 8. Nulla prætermittenda occaſio eſt deflendi peccata, & Chriſti pedes lacrymis rigandi, ut laborioſo pœnitentiæ baptiſmate omnia vitæ præcedentis delicta abſtergantur: *Lacrymis cœpit rigare pedes ejus.* Pœnitentiæ lacrymæ incipere debent, non finiri, quia tota vita Chriſtiani perpetua pœnitentia eſſet debet: *En mutatur ordo rerum: pluviam terræ cœlum dat ſemper: ecce nunc rigat terra cœlum: immò ſuper cœlos, & uſque ad ipſum Dominum imber humanarum proſilit lacrymarum:* ut juxta Pſalmiſtam & de aquis fletuum cantetur illud: *Et aquæ omnes quæ ſuper cœlos ſunt, laudent nomen Domini. O quanta vis in lacrymis peccatorum! rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam divinæ indignationis ſententiam ..... In peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut ſuo fonte mulier in novum baptiſma ſuorum diluere illuviem peccatorum.*

Pſal. 36.

S. Pet. Chryſ. ſerm. 93.

9. Omnia quibus ad Deum offendendum abuſus eſt peccator, ſive animi, ſive corporis, ſive fortunæ bona, ad ſatisfaciendum Deo convertere debet: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem* (ait Apoſtolus:) *ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.* Hoc mulier peccatrix in converſione ſua præſtitit: *Lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Oculis terrena concupiverat, ſed hos jam per pœnitentiam conterens, flebat. Capillos ad compoſitionem vultus exhibuerat, ſed jam capillis pedes Domini tergebat. Ore ſuperba dixerat, ſed pedes Domini oſculata, os in Redemptoris ſui veſtigiis figebat: *Quot ergo in ſe habuit oblectamenta, tot de ſe invenit holocauſta: convertit ad virtutum numerum, numerum criminum; ut totum ſerviret Deo in pœnitentia, quicquid ex ſe Deum contempſerat in culpa.* Capillis capitis ſui tergebat, ut juxta Pſalmiſtam, verticem capilli, quo perambulaverat in delictis ſuis, in ſanctitatem tali verteret ſervitute: *Et oſculabatur pedes ejus.* Præceſſerant intervenientes lacrymæ, ut oſcula devota ſequerentur, quia *Lacrymæ ſatisfactionis ſunt documenta: oſcula ſunt reconciliationis initia.* 10. Pedes Domini ungendi; miſericordiæ unguentum in pauperes effundendum. Superflua egenis impendenda: Capilli ſuperflua corporis: ex iis quæ abundant, ſuccurrendum indigentibus. *Superflua divitum, neceſſaria pauperum: Tibi ſuperflua ſunt, ſed Domini pedibus neceſſaria ſunt.*

Rom. 6. 19.

S. Gregor. M. homil. 33. in Euang.

S. Auguſtin.

Peccatricis hujus pœnitentiam imitemur: ad pedes Jeſu procumbamus; nondum enim poſſumus ad caput venire; quia *peccator ad pedes, juſtus ad caput.* Sicut torrentem lacrymas fundamus die ac nocte, & non taceat pupilla oculi noſtri: *Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus: alto vulneri longa & diligens medicina non deſit; pœnitentia crimine minor non ſit.* Venite *adoremus, & procidamus ante Deum, ploremus coram Domino qui fecit nos.* Lamentari eum putamus ex toto corde; jejuniis, fletibus, planctibus Dominum deprecari, qui ex primo criminis die lavacra quotidie celebrat, qui epulis affluentibus paſtus, & ſagina largiore diſtentus, cruditates ſuas poſtridie ructat, nec cibos & potus ſuos cum pauperum neceſſitate communicat? Qui hilaris ac lætus incedit, quomodo mortem ſuam deflet? An illa ingemiſcit & plangit, cui vacat cultum pretioſæ veſtis induere; nec indumentum Chriſti, quod perdidit, cogitare? accipere pretioſa ornamenta, & monilia elaborata, nec divini & cœleſtis ornatus damna deflere? Tu licèt ornamenta peregrina & veſtes ſericas induas, nuda es. Auro te licèt & margaritis, gemmiſque condecores, ſine Chriſti decore deformis es. Et quæ capillos tuos inficis, vel nunc in doloribus deſine. Et quæ nigri pulveris ductu oculorum lineamenta depingis, vel nunc lacrymis oculos tuos ablue. Si quem de tuis charis mortalitatis exitu perdidiſſes, ingemiſceres dolenter & fleres. Facie inculta, veſte mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto, indicia mœroris oſtenderes. Animam tuam miſera perdidiſti, ſpiritaliter mortua ſupervivere hìc tibi, & ipſa ambulans funus tuum portare cœpiſti, & non acriter plangis, non jugiter ingemiſcis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abſcondis?

Unguento pedes Chriſti Jeſu ungamus: *Chriſti bonus odor ſimus Deo,* bonorum operum exemplis proximos ædificantes, quos pravis exemplis offendimus. Offeramus Deo ſpiritales hoſtias in odorem ſuavitatis.

2. Cor. 2. 14.

Capillis pedes Chriſti tergamus, pauperum miſeriam ſublevantes. Rigat namque lacrymis Redemptoris pedes, ſed capillis ſuis non tergit, qui utcumque proximorum dolori compatitur, ſed tamen eis ex his quæ ſibi ſuperfluunt, non miſeretur. Plorat, & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit; ſed non miniſtrando quæ deſunt, vim doloris minimè abſcindit. *Si frater & ſoror nudi ſint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini, & ſaturamini; non dederitis autem eis quæ neceſſaria ſunt corpori, quid proderit? Sic & fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.* Pedes Jeſu oſculemur, pedes ejus, miſericordia & juſtitia: *Omnes viæ Domini, miſericordia & veritas.* Timore juſtitiam, amore miſericordiam oſculemur & complectamur: *Oſculum mutui amoris indicium eſt, oſculum pignus eſt charitatis.*

Jac. 2. 15. 16.

S. Ambr. l. 6. in Luc.

39. *Videns autem Phariſæus qui vocaverat eum, ait intra ſe: Hic ſi eſſet Propheta, ſciret utique, quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt.* Superbus peccatoribus inſultat, in Deum irreligioſus, in peccatores immiſericors eſt. Mulier peccatrix irrupit in domum, quò non erat invitata: ſed vulnera habebat, & illuc venerat, ubi Medicus recumbebat: *Ille autem qui invitaverat Medicum, ſanus ſibi videbatur, propterea non curabatur.*

S. Auguſt. in pſal. 125.

41. *Duo debitores erant cuidam fœneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis, unde redderent, donavit utriſque. Quis ergo eum plus diligit? Reſpondens Simon, dixit: Æſtimo, quia is cui plus donavit. At ille dixit ei: Rectè judicaſti.* Væ illi qui Deum non amat etiam poſt plurima & ingentia beneficia, & multorum condonationem peccatorum! Quantò plus Deo debent Judæi, quàm Pagani; Chriſtiani, quàm Judæi; Catholici, quàm Hæretici; Eccleſiaſtici Religioſique Viri aut Deo conſecratæ Virgines, omneſque de mundi corruptione vocati & ſegregati, quàm ſæculares homines ac fœminæ? Debita quibus apud Deum gravamur, & ad pœnas dandas tenemur, peccata ſunt. Multùm in eo genere debet, qui de ſua juſtitia præſumens, ſeque aliis peccatoribus ſuperbè comparans, ſe minùs debere arbitratur. Multùm ſemper debet homo divinæ miſericordiæ, ſive remittenti peccata, ſive prævenienti, & ab iis ſervanti. Hic multa commiſit, & multorum debitor factus eſt: ille gubernante Deo pauca commiſit. Cui deputat ille, quod dimiſit; huic & iſte deputat, quod non commiſit. Adulter non fuiſti in illa tua

S. Auguſt. ſer. 99. alias 23. ex hom. 50.

S. Pet. Chryſ.

S. Ambr. l. 6. in Luc.

S. Cyprian.

Idem lib. de Lapſis.

„ vita præterita plena ignorantia, nondum illuminatus,
„ nondum bonum malumque discernens, nondum cre-
„ dens in illum, qui te nescientem regebat. Hoc tibi di-
„ cit Deus tuus: *Regebam te mihi, servabam te mihi. Vt adulterium non committeres, suasor defuit: ut suasor deesset, ego feci. Locus & tempus defuit, & ut hæc deessent, ego feci. Adfuit suasor, non defuit locus, non defuit tempus: ut non consentires, ego terrui. Agnosce ergo gratiam ejus cui debes & quod non admisisti. Mihi debet iste quod factum est, & dimissum vidisti: mihi debes & tu quod non feceris. Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector, à quo factus est homo.*

1.Cor.11. 46. *Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos.* Caput Domini, divinitatem allegoricè significat, *Caput Christi Deus*: pedes, mysterium Incarnationis designant. Utrumque viva fide credendum, ut justificemur. Judæi, quorum personam gerebat Pharisæus, Christi caput non unxerunt, quia Jesum esse Deum non crediderunt. Peccatrix, quæ Gentilium ad Christum conversorum typus fuit, pedes ejus unxit, quia Incarnationis ejus Mysterium credidit, & Divinitatis plenitudinem in eo corporaliter habitantem: Unde postea unxit & caput, ut ait S. Ambrosius: *Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo*
„ *intravit, non cessavit osculari pedes meos.* Osculum, di-
„ lectionis est signum. Judaicus populus osculum Do-
„ mino non dedit, quia ex charitate eum amare noluit,
„ cui ex timore servivit: Vocata autem Gentilitas, Re-
„ demptoris sui vestigia osculari non cessat, quia in ejus
„ amore continuò suspirat. Unde hæc Sponsæ vox:
„ *Osculetur me osculo oris sui.* Osculum Sponsi desiderat, quæ ad ejus obsequium se per amorem parat.....
S. Ambros. l.6. in Luc. n.25.26. „ Quis est populus iste qui ampliùs debet, nisi nos, qui-
„ bus amplius creditum est? Illis credita sunt eloquia
„ Dei, nobis creditur partus Virginis. Creditus est Em-
„ manuel nobiscum Deus, credita Domini crux, mors,
„ resurrectio. Et si Christus pro omnibus passus est, pro
„ nobis tamen specialiter passus est; quia pro Ecclesia
„ passus est. Itaque non est dubium, quòd plus debeat,
„ qui plus accepit. Et secundùm hominem plus fortasse
„ offendit, qui plus debuerit: sed per misericordiam Do-
„ mini causa mutatur, ut amplius diligat, qui ampliùs de-
„ buit; si tamen gratiam consequatur: *Gratiam enim & qui reddit, habet; & qui habet, in eo ipso quod habet, solvit; nam & reddendo habetur, & habendo redditur.* Et ideò quoniam nihil est, quod dignè Deo referre possimus. (Quid enim referamus pro susceptæ carnis in-
„ juria? Quid pro verberibus, quid pro cruce, obitu,
„ sepultura?) *Væ mihi si non dilexero!* Audeo dicere:
„ Non reddidit Petrus, & ideò plus dilexit. Non reddi-
„ dit Paulus? Reddidit quidem mortem pro morte, sed
„ alia non reddidit, quia multa debebat. Audi ipsum
„ dicentem, quia non reddidit: *Quis prior dedit illi, &*
„ *retribuetur ei?* Reddamus licèt crucem pro cruce, fu-
„ nus pro funere; numquid reddimus, quod ex ipso, &
„ per ipsum, & in ipso habemus omnia? *Reddamus ergo*
„ *amorem pro debito, charitatem pro munere, gratiam pro*
„ *sanguinis pretio; plus enim diligit, cui donatur amplius.*

47. *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.* Misericordiæ divinæ & remissionis peccatorum mensura, Dei dilectio est. Absque sincero Dei amore, nulla remissio: *Cœlestis debitor totum debitum charitate compensat, & ad incrementum totius fœnoris, amoris solius exigit & requirit usuram. Plectendus debitor, qui dilectione sola suam negligit redimere cautionem.* Vis scire, homo, quid Deo debeas? Quod factus es, Dei creditum est: quod es rationis capax, Dei fœnus est: quod discretionem boni malive possides, accepisti: & quod vivendi normam acceperis per chirographum legis stipulanti Deo spopondisse te, non potes diffiteri. Sed dum te per vitia carnis in lutum instar suis demergis, & quadrupedum more vivens, qua præditus es ratione, privaris, & divinæ legis substantiam dissipas, mundana voluptate captivus, factus es glorioli fœnoris debitor luctuosus: cui deficientibus virtutum lucris, criminum multiplicatur usura. Sed licèt in hac re ceciderit, licèt fueris in ista devolutus, vide, ne desperes: homo, remansit tibi, unde pissimo satisfacias creditori: *Absolvi vis? Ama. Charitas cooperiet multitudinem peccatorum..... Ama ergo homo Deum, & ama totus, ut possis omnia sine labore vincere peccata. Tenera militia, delicati conflictus est, amore solo de cunctis criminibus reportare victoriam.* Quid est autem, quod subjunxit Christus: *Cui minùs dimittitur, minùs diligit?* Ergo ad peccandum satis est, ut major charitas comparetur? Absit: *Charitas de præteritis subvenit, non liberat de futuris; charitas nescit peccare, cùm diligit; non est charitas, si delinquit: charitas Dei custos est sanctitatis.* S.Pet.Chrys. serm.94.

Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Quid dilectionem credimus, nisi ignem? & quid culpam, nisi rubiginem? Ait ergo Jesus: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm*; ac si apertè diceret: *Incendit plenè peccati rubiginem, quia ardet valdè per amoris ignem. Tantò namque ampliùs peccati rubigo consumitur, quantò peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.* S.Greg. hom. 33. in Euang.

Dilexit multùm. Ecclesia speciem accipit peccatricis, sicut Christus formam peccatoris accepit. *Et ideò nemo tantùm potest diligere, quantùm illa quæ in pluribus diligit.* Nec Petrus ipse qui dixit: *Domine tu nosti, quia amo te*; quia Ecclesia dilexit in Petro. Nec Paulus ipse, quia Paulus quoque ejus est portio. Et tu plurimùm dilige, ut & tibi plurimùm remittatur. S.Ambr. l.6. in Luc. n.22.

48. *Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.* Idem verè pœnitentibus dicit Christus, cùm illos per Ecclesiæ suæ Ministros absolvit, quibus potestatem dedit remittendi peccata. Hæreticorum vox est: *Quis est hic qui etiam peccata dimittit?* Datarus erat Dominus hominibus Spiritum sanctum, & ab ipso Spiritu sancto fidelibus suis dimitti peccata, non meritis hominum, volebat intelligi. Quod ut evidentiùs ostenderet, post Resurrectionem suam ait: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. hoc est: *Spiritus dimittit, non vos. Spiritus autem Deus est. Deus ergo dimittit, non vos. Sed ad Spiritum quid estis vos?* Nescitis, quia Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? *Deus ergo habitat in templo sancto suo, hoc est, in sanctis suis fidelibus, in Ecclesia sua: per eos dimittit peccata, quia viva templa sunt. Sed qui dimittit per hominem, potest dimittere & præter hominem. Neque enim minus idoneus est per se dare, qui potest per alium dare.* Joann.20. 23. S. Augustin. ser. 90. alias 13. ex ho. 50. 1.Cor.3.16.

CAPUT

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

S. Hieron. comment. in S. Matt. c. 27.

1. 2. 3. *ET factum est deinceps, & ipse* Jesus *iter faciebat per civitates & castella, prædicans & euangelizans regnum Dei, & duodecim* Apostoli *cum illo* erant. *Et mulieres aliquæ* ipsum comitabantur, pro more gentis antiquo (consuetudinis enim Judaicæ fuit, ut mulieres de bonis suis victum atque vestitum præceptoribus ministrarent,) *quæ erant curatæ* & liberatæ *à spiritibus malignis*, illas corporaliter possidentibus & vexantibus, *& infirmitatibus* corporis: *Maria quæ vocatur Magdalene*, sic dicta aut à voce Syriaca *Maglaletha*, id est, *Magnifica, florida, crescens*; aut à verbo Hebraico *Gadal*, unde *Magedal*; vel *Magdala*, id est, *Excelsa, Turrita*. Hanc ipsam esse censeo peccatricem, de qua superiori capite Euangelista noster: *De qua septem dæmonia exierant*, quibus Deus in peccatorum pœnam eam corporaliter vexandam tradiderat; à quibus per Jesum liberata, pœnitentiam egit, à peccatis absoluta est, illumque in grati animi significationem secuta est è Bethania in Galilæam, per civitates & castella prædicantem, & inde in Bethaniam regressa est, & cum Lazaro & Martha fratre sororeque sua vixit, verbum Domini jugiter audiens; de qua S. Joannes cap. 11. 2. ait: *Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater erat Lazarus*. Quæ *Ante sex dies* Paschæ, quod ultimum fuit prædicationis Christi, *accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, & unxit pedes Iesu, & extersit pedes ejus capillis suis*, ut refert S. Joannes cap. 12. & partem *super caput ipsius recumbentis effudit*, ut S. Matthæus cap. 26. commemorat: cujus denique defensionem contra murmurationem Judæ proditoris Jesus suscepit, dicens: *Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam* (Marci 14. 8.) Quia scilicet ungere non potuit Jesum post mortem, qui resurrectione sua religiosum illius officium prævenit (*Marci* 16. 3. 2.) & illi primò redivivus & glorioſus apparuit, ut refert ibid. S. Marcus Vers. 9. *Surgens autem mane prima Sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat septem dæmonia*; quam proprio nomine vocans, *Maria*, Resurrectionem suam Discipulis nuntiare jussit, cùm ad pedes ejus sese inclinanti, ut eos pro more oscularetur, dixit: *Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem meum*, &c. (Joann. 20.) Illam quidem corporaliter à dæmonibus non possessam & vexatam Interpretes quidam, S. Gregorio M. præeunte, existimant, per malignos spiritus vitia intelligentes, quæ Judæi dæmonia vocant, ut in Tractatu Talmudico Joma: *Malus affectus est Sathan*; in Gittim: *Ebrietas est dæmonium*; sed hæc minùs probabilis opinio. Inter has mulieres, quæ Christum civitates & castella Galileæ peragrantem, & Euangelium suum prædicantem sequebantur, *erat & Ioanna uxor Chusæ Procuratoris Herodis*, id est, Herodis Tetrarchæ domui & facultatibus Præfecti. An vidua esset, an permittente marito, à pietate & fide Christi non alieno, Christum sequeretur, incertum: *Et Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis*. Quem locum Tertullianus lib. 4. *adversus Marcionem*, cap. 19. sic illustrat: *Quòd divites Christo mulieres adhærebant, quæ & de facultatibus suis ministrabant ei, inter quas & uxor Regis Procuratoris, de Prophetia est.* Isai. 32. 9. *Has enim vocabat per Isaiam: Mulieres divites exsurgite, & audite vocem meam, ut discipulas primò, de hinc ut operarias & ministras ostenderet. Filiæ in spe audite sermones meos. Dies anni mementote cum labore in spe. Cum labore enim quo sequebantur, & ob spem ministrabant.*

4. 5. 6. 7. 8. *Cùm autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum*; magna frequentia auditores, doctrinæ ejus admirabili efficacia, & miraculorum fama excitati; *dixit per similitudinem*; hanc parabolam proposuit pro concione, ut ad populi captum, sermonem suum accomodaret: *Exiit qui seminat, seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est* à transeuntibus, *& volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram*, in terram petrosam: *& natum aruit*; cùm germinare cœpisset, statim exaruit, *quia non habebat humorem*, sive radicem: Humor enim radice hauritur; radix profundam terram postulat: *Et aliud cecidit inter spinas*; pars alia seminis cecidit in terram spinarum feracem; *& simul exortæ spinæ* cum bono semine, *suffocaverunt illud* jam in culmos assurgens: *Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat*. Non enim *audiebant ultro* (inquit Tertullianus) *qui aures habebant: sed ostendebat aures cordis necessarias.* Tertull. l. 4. contr. Marc. c. 19.

9. 10. *Interrogabant autem eum Discipuli ejus, quæ esset hæc parabola?* qui esset parabolæ sensus? *Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei*, arcana doctrinæ euangelicæ, quam expono; *cæteris autem in parabolis; ut videntes non videant, & audientes non intelligant*: Cæteris autem, quibus non est datum à Deo, ut Euangelio credant, in parabolis proponuntur, ad quarum finem cùm animum non advertant, videntes similitudinem sensibilem, non vident latentem sensum: & auribus corporis audientes, non intelligunt, quid significent parabolæ, ob cæcitatem suam ac pertinaciam, ut prædixerat Isaias. Isai. 6. 9.

11. 12. 13. 14. 15. *Est autem hæc parabola*: Hic est sensus & significatio parabolæ quam mox proponebam: *Semen est verbum Dei*. *Qui autem secus viam*, qui designantur portione seminis secùs viam cadentis, *hi sunt, qui audiunt; deinde venit diabolus*, tanquam avis rapax, *& tollit verbum de corde eorum*, oblivionem & incuriam inducendo, *ne credentes salvi fiant. Nam qui supra petram*; qui designantur parte seminis in terram petrosam cadentis, hi sunt, *qui cùm audierint* Euangelii prædicationem, *cum gaudio suscipiunt verbum; & hi radices non habent*, similes sunt segeti quæ radices non habet, *quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt* à fide aut vera pietate. *Quod autem in spinas cecidit*; qui designantur semine inter spinas cadente, *hi sunt qui audierunt, & à solicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum:* Cùm in iis divinum semen proficere & maturescere videatur, negotiorum sæcularium curis, divitiarum amore, & voluptatum carnalium illecebris suffocatur, & sterile manet: *Quod autem in bonam terram*; qui denique semine in bonam fertilemque terram cadente designantur, *hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes, verbum retinent, & fructum afferunt in patientia*; inter adversa spe bonorum æternorum constantes & perseverantes. Confer cum *Matthæi* cap. 13. ubi hanc parabolam exposuimus. Rom. 11. 8. 9. 10.

16. 17. *Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase*, seu modio, *aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes domum videant lumen. Non est enim occultum, quod non manifestetur, nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat.* Nihil occultum est, quod non manifestari debeat, & palam cognosci. Confer cum *Matthæi* 5. 15. & *Marci* 4. 21.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, quo affectu, & quo fructu sermones meos audiatis, vos per quos doctrina mea mundo prædicanda est: *Qui enim habet, dabi-*

dabitur illi; & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo. Quid *dabitur?* (inquit Tertullianus) *Adjectio fidei, vel intellectus, vel salus ipsa. Quid auferetur? Utique quod dabitur.* Confer cum *Matth.* 13. 12.

Tertull. l. 4. cont. Marc. c. 19.

19. 20. 21. *Venerunt autem ad illum mater, & fratres ejus*; consobrini; *& non poterant adire eum præ turba, & nuntiatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre*, seu alloqui: *Qui respondens, dixit ad eos*, qui id nuntiabant: *Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.* Hoc abutebantur loco Marcionitæ, ut Christum verè natum non fuisse, veram carnem non habuisse probarent; contra quos Tertullianus: *Venimus ad constantissimum argumentum omnium, qui Domini nativitatem in controversiam deferunt. Ipse, inquiunt, contestatur se non esse natum, dicendo: Quæ mihi mater, & qui mihi fratres? Ità semper hæretici aut nudas aut simplices voces conjecturis, quò volunt, rapiunt; aut rursus conditionales & rationales, simplicitatis conditione dissolvunt, ut in hoc loco. Nos contrariò dicimus, primò non potuisse illi annuntiari, quòd mater & fratres ejus foris starent, quærentes videre eum, si nulla illi mater, & fratres nulli fuissent; quos utique norat qui annuntiaret, vel retro notos, vel tunc ibidem compertos, dum eum videre desiderant, vel dum ipsi nuntium mandant. Ad hanc primum propositionem nostram solet ex diverso responderi: Quid enim si tentandi gratia nuntiatum est ei? Sed hoc Scriptura non dicit, quæ quantò significare solet ex tentatione quid factum: Ecce Legis Doctor assurrexit tentans eum; & de tributi consultatione: Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum; tantò ubi non facit tentationis mentionem, non admittit tentationis interpretationem ..... At verè mater & fratres ejus foris stabant. Supersit & dispicere sensum non simpliciter pronuntiantis: Quæ mihi mater aut fratres? quasi ad generis & nativitatis negationem; sed & ex causæ necessitate & conditione rationali. Tam proximas enim personas foris stare extraneis intus defixis ad sermones ejus, ampliùs & avocare eum à solemni opere quærentes, meritò indignatus est. Non tam abnegavit, quàm abdicavit. Atque adeò cùm præmisisset: Quæ mihi mater, & qui mihi fratres? subjungens: Nisi qui audiunt verba mea, & faciunt ea? transtulit sanguinis nomina in alios, quos magis proximos pro fide judicaret. Nemo autem transfert quid, nisi ab eo qui habet id quod transfert. Si ergo matrem & fratres eos fecit qui non erant, quomodo negavit eos qui erant? meritorum scilicet conditione, non ex primorum negatione, in semetipso docens: Qui patrem aut matrem, aut fratres præponeret verbo Dei, non esse dignum discipulum. Cæterùm ex hoc magis matrem & fratres confitebatur, quòd illos nolebat agnoscere, quòd alios adoptabat, confirmabat quos ex offensa negabat, quibus non, ut veriores substituit, sed ut digniores. Denique nihil magnum si fidem sanguini præposuit, quem non habebat.* Confer cum Matthæi cap. 12. 46. & nostris in eum locum Commentariis.

Ibid.

Matth. 19. 3. Matt. 22. 35.

22. 23. 24. 25. *Factum est autem in una dierum*, quadam die, *& ipse* Jesus *ascendit in naviculam, & Discipuli ejus; & ait ad illos: Transfretemus trans stagnum*, lacum Genesareth: *Et ascenderunt*, solverunt è littore: *Et navigantibus illis, obdormivit* Jesus, *& descendit procella venti in stagnum*, ventus procellosus commovit lacum, *& complebantur*; adeò, ut eorum navicula fluctibus impleretur: *& periclitabantur*; periculum erat, ne mergerentur: *Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, & tempestatem aquæ, & cessavit.* Dormiebat Jesus, & cor ejus vigilabat. Vento & fluctibus imperavit minacibus verbis, ut se maris & ventorum dominum esse ostenderet, de quo scriptum est: *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas.* Eo porrò imperante, sedata est tempestas: *& facta est tranquillitas. Dixit autem illis: Ubi est fides vestra?* Quàm modica! *Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes*; cùm Discipuli, tum homines alii qui erant in navi, reverentia & stupore correpti, quasi Deo præsente, dixerunt: *Qui putas hic est*, qualis & quantus? Deus certè; *quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei.* Agnorant *substantiæ Auctorem suum, quæ famulis quoque ejus obedire consueverant* (inquit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem, cap. 20.) *Inspice Exodum, Marcion, aspice Mari Rubro vastiori super omnia stagna Judææ, virgam Moysi imperantem, ut funditùs proscissum, & pari utrimque stupore discriminis fixum, sicco populum pede, intestino itinere transmitteret, rursumque sub ejusdem virgæ nutu redeunte naturæ, AEgyptium exercitum undarum concordia obrueret: in quod opus & Austri servierunt. Lege & sortes familiæ dirimendæ, in transitum ejus Jordanis macharam fuisse, cujus impetum atque decursum planè & Jesus docuerat Prophetis transmeantibus stare. Quid ad hæc? Si tuus Christus est, non erit potentior famulis Creatoris. Sed his solis exemplis usus essem, si non etiam prædicatio marinæ istius expeditionis Christum antecessisset. Nam cum transfretat, Psalmus expungitur: Dominus, inquit, super aquas multas: cùm undas freti discutit, Abacuc adimpletur: Dispargens, inquit, aquas itinere: cùm ad minas ejus eliditur mare, Naum quoque absolvitur: Comminans, inquit, Mari, & arefaciens illud, utique cum ventis quibus inquietabatur.* Confer cum Matthæi 8. 23. & nostris ad eum locum Commentariis.

Psal. 18. 3. Habac. 3. 16. Naum 1. 4.

26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. *Et navigaverunt*, Jesus & Discipuli ejus, *ad regionem Gerasenorum* (seu Gadarenorum, secundùm Græcum Textum) *quæ est contra Galilæam*, in opposita ripa Galilææ, cujus incolæ præcipui Gentiles erant: *Et cùm egressus esset* Jesus *ad terram*, cùm è navi descendisset, *occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis*; qui à longo tempore possidebatur & vexabatur à dæmone; *& vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis. Is ut vidit Jesum, procidit ante illum, & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi est, Jesu Fili Dei altissimi?* Quid mihi molestus es? *Obsecro te, ne me torqueas*, ante judicii tempus: *Præcipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine; multis enim temporibus arripiebat illum*; frequenter illum invadebat & vexabat: *Et vinciebatur catenis & compedibus custoditus; & ruptis vinculis, agebatur à dæmonio in deserta*: Licèt catenis & compedibus vinctus custodiretur, à dæmonio tamen, ruptis vinculis, agebatur cum impetu, instar furentis equi, in deserta: *Interrogavit autem illum Jesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio, quia intraverant dæmonia multa in eum*, in infelicem illum hominem: *Et rogabant illum*, Jesum scilicet, cujus divinam potestatem erant experti, *ne imperaret illis, ut in abyssum irent*; ne illos imperio suo detruderet in tartara: *Erat autem ibi grex porcorum multorum, pascentium in monte; & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi; & permisit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est*, aquis: *Quod ut viderunt factum, qui pascebant* gregem, *fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem* Gergesam, vel Gadaram, *& in villas*, circumjacentes: *Exierunt autem*, incolæ, *videre quod factum est: & venerunt ad Jesum, & invenerunt hominem sedentem, à quo septem dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes ejus*, illius sermones audientem; *& timuerunt*, facti admirabilitate stupefacti: *Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione*, quomodo liberatus à legione dæmonum ipsum possidentium & vexantium: *Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur*, ne Jesus damna aliqua temporalia illis inferret, qui porcos à dæmonibus submergi permiserat: *Ipse autem ascendens navim, reversus est*; ascendit navim, ut Capharnaum reverteretur: *Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exie-*

Psal. 88.

exierunt, ut cum eo esset, sive, ut eum sequeretur: *Et dimisit eum Iesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus*, quanta in tui gratiam Deus operatus est: *Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Iesus*. Liberatori suo fideliter paruit, ejusque divinam potentiam, & beneficentiam, quas fuerat expertus, grato animo prædicavit, non familiaribus dumtaxat, cognatis, amicis, aut vicinis suis, sed universæ civitati. Confer cum *Matthæi cap.*8. & *Marci* 5. nostrosque lege Commentarios.

40. 41. 42. *Factum est autem, cùm rediisset Iesus*, Capharnaum, *excepit illum turba; erant enim expectantes eum:* Gratanter eum susceperunt, cujus magno desiderio tenebantur: *Et ecce venit vir cui nomen Iairus, & ipse Princeps Synagogæ erat: & ipse cecidit ad pedes Iesu, rogans eum, ut intraret in domum ejus; quia unica filia erat ei ferè annorum duodecim;* ideòque charior, quia jam grandior, ætate florens, nuptiis matura; *& hæc moriebatur*, morti vicina erat: *Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur*, dum quisque loquentem audire, observare, aut ejus benignitatem ac virtutem beneficentissimam in variorum curatione morborum experiri desideraret.

43. 44. 45. 46. 47. 48. *Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis*, sanguinis profluvio laborans, *ab annis duodecim, quæ in Medicos erogaverat omnem substantiam suam*, omnes facultates, *nec ab ullo potuit curari*; morbus erat pertinax & incurabilis: *accessit retrò*, præpudore, ob legalem immunditiam: *& tetigit fimbriam vestimenti ejus*, vel hoc uno contactu se recepturam sanitatem confidens: *& confestim stetit fluxus sanguinis ejus: Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant*, Discipuli Jesu: *Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt*, elidunt, *& dicis: Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis, nam ego novi virtutem de me exiisse. Videns autem mulier, quia non latuit*, videns se latere non potuisse, *tremens*, & pudore suffusa, quòd mundum immunda tangere ausa esset, *venit, & procidit ante pedes ejus, & ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo, & quemadmodum confestim sanata sit.* Indignitatem suam simul & virtutem omnipotentis Medici coram omni populo confessa est ac prædicavit, exponens, quam ob causam Jesum tangere ausa esset, & quomodo statim à morbo incurabili fuisset perfectè sanata, nulla debilitate manente: *At ille dixit ei: Filia, fides tua te salvam fecit:* Fidei tuæ data sanitas, quæ tamen fides tibi priùs data fuerat à Deo: *Vade in pace.* Hunc locum illustrat Tertullianus lib.4. contra Marcionem, cap.20. *Cur quasi ignorans loquebatur* Christus? *Ut confessionem certè provocaret, ut timorem probaret. Sic & Adam aliquando quæsierat quasi ignorans, Adam ubi es?* Fidem porrò mulieris remuneravit miraculo: *Fides hæc fuit primò, quia Deum suum confidebat misericordiam malle, quàm sacrificium: quæ eum Deum certa erat operari in Christo: qua sic eum tetigit, non ut hominem sanctum, nec ut Prophetam, quem contaminabilem pro humana substantia sciret; sed ut ipsum Deum, quem nulla spurcitia pollui posse præsumpserat. Itaque non temerè interpretata est sibi Legem, ea contaminari significantem, quæ essent contaminabilia; non Deum quem in Christo confidebat. Sed & illud recogitavit, ordinarium & solemnem menstrui vel partualis sanguinis fluxum in Lege taxari, qui veniat ex officio naturæ, non ex vitio valetudinis: Illæ autem ex vitio valetudinis redundabat, cui non modum temporis, sed divinæ misericordiæ auxilium necessarium sciebat. Atque ita potest videri Legem non irrupisse, sed distinxisse. Hæc erit fides, quæ contulerat etiam intellectum. Nisi credideritis, inquit, non intelligetis. Hanc fidem probans Christus ejus fœminæ, quæ solum credebat Creatorem, ejus fidei se Deum respondet, quam probavit. Nec illud omittam, quòd dum tangitur vestimentum ejus, utique corpori, non phantasmati; inditum corpus quoque demonstrabatur..... Si enim non erat veritas corporis, phantasmæ utique contaminari, qua res vacua, non posset.* Confer cum *Matt.*9. nostrisque in eum locum Commentariis.

49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. *Adhuc illo loquente, venit quidam ad Principem Synagogæ*, ex domesticis ejus, *dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum;* noli molestus esse Magistro, nec illum urgere, ut in ædes tuas veniat: *Iesus autem audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere*, bono animo esto, *crede tantum, & salva erit.* Crede, me tibi subvenire posse, & vivet: *Et cùm venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & patrem & matrem puellæ. Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit:* Mors ejus quasi somnus est; à quo brevi excitabitur: *Et deridebant eum* domestici, *scientes, quòd mortua esset*, nec eum intelligentes: *Ipse autem tenens manum ejus, clamavit, dicens: Puella, surge. Et reversus est spiritus ejus*; imperiali verbo obediens puellæ anima, in corpus ejus reversa est: *& surrexit continuò; & jussit illi dari manducare.* Illi cibum dari jussit Jesus, quo non solùm vitæ, sed & optimæ valetudini restitutam demonstraret. *Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit, ne alicui dicerent, quod factum erat*, modestiæ & humilitatis præbens exemplum. Confer cum *Matthæi* 9. nostrosque in eum locum lege Commentarios.

Sensus Moralis.

1. 2. *Iter faciebat per civitates & castella, prædicans & euangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus*, &c. Hæc Missionum Euangelicarum forma. Ipsis cooperari possunt divites & piæ mulieres, & meriti Operariorum Euangelicorum participes fieri, necessaria subsidia ipsis ministrando ex facultatibus suis: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* (inquit Apostolus) *ita & Dominus ordinavit iis qui Euangelium annuntiant, de Euangelio vivere.* Hæc subsidia Christus à piis mulieribus recepit, ut paupertatis Euangelicæ præberet exemplum; ut à suis creaturis recipiendo necessaria corpori, seipsum humiliaret; ut Patris sui providentiæ secundùm naturam assumptam se subditum profiteretur; ut charitati & grato animo earum quas curaverat, locum daret; ne denique oneri esset illis, quibus regnum Dei prædicabat. Christi exemplum Apostoli cæteri sunt imitati: Paulus manibus suis laborare maluit, quàm ea potestate uti, vivendi scilicet ex Euangelio: *Non usi sumus*, inquit, *hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi* ..... Mulieres Christum prædicantem sequebantur: omnis enim sexus Christum sequi potest, apud quem non est discretio maris & fœminæ. Anima sexum non habet. Regno Dei non minùs aptæ sunt mulieres quàm viri, modò retrò non respiciant, ut uxor Loth; modò verbum Dei audiant, & faciant; modò ministræ sint charitatis, sicut Apostoli & Euangelici Prædicatores ministri sunt veritatis.

1. Cor. 8.

Jesum continuò sequi debent, illique semper adhærere, qui curati sunt ab infirmitatibus suis, & à malignis spiritibus liberati: ejus enim perenni egent adjutorio, ut restituta illis animæ sanitas conservetur, & vires ad resistendum dæmoni subministrentur: *Sicut enim oculus corporis, etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adjutus non potest cernere: sic & homo etiam perfectissimè justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitùs adjuvetur, rectè non potest vivere. Sanat ergo Deus non solùm, ut deleat quod*

S. Augustin. lib. de Natura, & Gratia, c.26.

quod peccavimus, sed ut præstet etiam, ne peccemus.

5. *Exiit qui seminat, seminare semen suum*, &c. Verbum Dei semen est; Dei voluntas est, ut fructum pariat; cordis humani vitium est, quòd in eo sine fructu maneat. 1. Quia verbum Dei negligit aut conculcat, pravis cupiditatibus ambulans juxta viam sæculi, superbia elatus, & gloriæ sæcularis amore, quasi volucrum ore divinum semen diripi sinens. Qui diligit mundum, Dei verbum non amat; qui non amat, non custodit. 2. Quia cor ejus durum est, pœnitentiæ lachrymis non emollitum, & humore salutifero destitutum, quo veritatis amor nutritur, & sancta desideria in segetem bonorum operum erumpunt. Quid est cor durum? Si non expaviscis, tuum hoc est: *Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis salutem unquam adeptus est, nisi quem fortè miserans Deus, abstulit ab eo juxta Prophetam cor lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durum? Ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina: præteritorum obliviscens, præsentia negligens, futura non providens. Ipsum est, cui præteritorum, præter solas injurias, nihil omnino non præterit, præsentium nihil non perit, futurorum nulla, nisi fortè ad ulciscendum, prospectio seu præparatio est. Et ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reveretur.* 3. Divini verbi fructum impedit cupiditas, seu divitiarum & voluptatum amor. Spinæ illæ semen cœleste suffocant, nisi citò evellantur. Cupiditas venenum charitatis. Cor optimum, in quo verbi divini semen fructum refert, atque ad maturitatem pervenit, illud est, in quo charitas dominatur, & cupiditate fortior est. Verbum Dei audit & excipit cor bonum & optimum: non solùm audit, sed retinet: non solùm retinet, sed fructum affert, Deo qui seminavit, incrementum dante: *Quod autem in bonam terram, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.* Ad fructum ferendum cœlo dignum, patientia seu perseverantia necessaria est. 1. In oratione. 2. In omni opere bono usque in finem. 3. In probationibus, in rebus quibuslibet adversis, in persecutionibus. Semper orandum Christiano: *Sine intermissione orate.* Semper certandum: *Vsque ad mortem certa pro justitia.* Semper laborandum, & in bonis operibus proficiendum: *Deus enim reddet unicuique secundum opera ejus: iis quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.*

S. Bern. l. 2. de consider. c. 1.

1. Thess. 5. 17.

Eccli. 4. 33.

Rom. 2. 7.

16. *Nemo lucernam accendens operit eam vase, aut subtus lectum ponit; sed supra candelabrum, ut intrantes videant lumen.* Mandatum lucerna est, & lex lux. Nomine lecti quies prosperitatis temporalis designatur. Veritatem occultare, vel dissimulare numquam debent Pastores, Doctores, Prædicatores, sive de fidei dogmatibus, sive de Christiana morum disciplina agatur; nec rerum adversarum timor, nec amor prosperarum, illos deterrere debet, quo minùs eam publicè, clarè, constanterque doceant, profiteantur, defendant. Sint ipsi candelabra fidei & scientiæ sublimitate, morum innocentia & conversationis sanctitate, ut Ecclesiam ædificent, & ejus membris lucem præferant.

Proverb. 6.

17. *Non est enim occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur.* Dies Domini omnia cordium arcana manifesta faciet. Homines simulatæ sanctitatis imagine falli possunt in hac vita mortali, sed Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; sinistras omnes intentiones Dei lumen revelabit, Dei veritas judicabit, justitia condemnabit, æternùmque puniet hypocritas.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, utrum cum debitis dispositionibus accedatis ad audiendum Dei verbum; cum fide, docilitate, cum ipsius verbi amore, cum rerum æternarum desiderio, seu fame & siti justitiæ; videte, ne ex humana curiositate audiatis, ne cum negligentia; attendite ne sine fructu: videte quem & quantum fructum retuleritis ex tot, quas audistis, concionibus. Cogitate, quàm accuratam à vobis rationem exiget Christus de verbo illius conculcato, neglecto, suffocato. Considerate, quàm gravibus pœnis verbi sui & gratiarum abusum plectet justus Judex: *Qui enim habet, dabitur illi*: habenti meritum, dabitur præmium; habenti gratiam & perseverantiam, dabitur æterna gloria: ei autem qui habere se existimat de propriis viribus præsumens; qui naturalibus talentis, aut supernaturalibus etiam donis abusus est, inutilia erunt omnia. Lux in tenebras æternas illi convertetur: *Et quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab eo.*

23. *Navigantibus illis obdormivit, & descendit procella venti in stagnum, & complebantur, & periclitabantur*, &c. Mundus iste stagnum est, turbinibus & procellis tentationum agitatum, quod nobis transfretandum est, ut ad vitam æternam perveniamus. Corruptio sæculi, velut aqua, per sensus, quasi per rimas, sensim in cor nostrum se insinuat, & completur, & periclitatur. Nobis dormire videtur Christus, cùm fides nostra, & vigilantia per negligentiam & desidiam veluti dormit. Excitandus est fidei actibus, orationis fervore, gratiæ ejus auxilium implorandum, ut ejus omnipotenti virtute redeat tranquillitas. Si enim nos nobismetipsis relinquat, & gratiæ suæ nobis semper indebitæ adjutorium vel ad momentum subtrahat, actum est, *perimus.*

27. *Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis*, &c. Dæmoniacus ille, typus est impudicorum. Servi sunt peccati & dæmonis, duriori quidem, magis pudenda, & quæ difficiliùs excuti possit, servitute: Majoris enim adhæsionis est crimen illud: *Habebat dæmonium jam temporibus multis.* Non *dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum.* 2. Luxuria omnibus gratiæ donis, omnique pudore hominem exuit: *Et vestimento non induebatur.* 3. Illum in domo conscientiæ suæ manere non sinit, sed errare facit & vagari post objecta concupiscentiæ suæ: cor autem ejus, quod templum esse debet Spiritus sancti, in sepulchrum fœtore & mortuorum ossibus plenum convertit: *Neque in domo manebat, sed in monumentis.* 4. Impudicus nullum cum Jesu Christo Virginis filio & Virginum sponso, castitatis amatore & præceptore vult habere commercium; ab ipso velut ab hoste abhorret; metuit, à carnalibus voluptatibus illum per gratiam suam abstrahat; liberationem suam ceu tormentum formidat: *Quid mihi & tibi est, Jesu Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas.* 5. Leges omnes violare pro nihilo ducit, monitiones omnes contemnit, ad increpationes & minas obdurescit: ferreæ voluntatis suæ, pravæque consuetudinis vinculis ligatus, divinæ legis vincula confregit, à Deo fugit, à dæmone agitur in deserta, in loca invia, inaquosa, in regionem peccati & umbræ mortis, velut equus indomitus: *Et vincebatur catenis & compedibus custoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta.* 6. Luxuria plurimorum aliorum vitiorum comitatu stipata est. Sensus omnes corporis, facultates omnes animi à dæmonibus obsessas habet impudicus. Oculis spectacula, & speciosas formas libidinem irritantes ille proponit; iste cantionibus amatoriis aures pasci curat; hic obscœnis phantasmatibus imaginationem implet; unus delicata fercula subministrat, & vina exquisita, ut libidinem accendat; linguam movet alter ad verba adulationis, ad amatoria colloquia, quibus castitas tentatur & expugnatur: alius prava desideria excitat in corde; alter luxum inspirat; alius prodigalitatem, ut imbre saltem aureo flectatur & vincatur Danae. *Interrogavit illum Iesus: Quod tibi nomen est? At ille dixit, Legio; quia*

Osee 5. 4.

quia intraverant dæmonia multa in eum. 7. Abyssum pœnarum timet impudicus, abyssum peccatorum non timet. Non peccare metuit, sed ardere; timet ut diabolus; Deum injustum esse vellet, ut impunè peccare, & in peccato perseverare posset: *Et rogabant illum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent.* 8. Nova identidem objecta venatur impudicus, ut libidinem suam expleat; obscœnitatibus omnibus, quas nec nominare licet, corpus suum animamque contaminat: *Erat ibi grex porcorum: & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi.* Justo Dei judicio tradit illum Deus in desideria cordis sui, quibus agitur in præceps, & cum peccati sui conscius in æternum perit: *Et impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.* 9. Impudici conversio, gratiæ miraculum. Veræ conversionis in eo signa sunt. 1. Mens sana: mentis enim compotes non sunt impudici; amentes sunt, brutis similes. 2. Pudor, & indumenta virtutum. 3. Amor divini verbi. 4. Desiderium sequendi Jesum. 5. Secessus. 6. Amotio scandali. 7. Divinæ misericordiæ laus & gratia pro liberatione sua: *Et invenerunt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, vestitum ac sana mente, ad pedes ejus, & timuerunt ..... Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra, quanta tibi fecit Deus: Et abiit per universam civitatem, prædicans, quanta illi fecisset Jesus.*

Tertull. l. 4. cont. Marc. cap. 20.

29. *Præcipiebat spiritui immundo, ut exiret ab homine.* Spiritales hostes spiritalibus armis debellaturum Christum Prophetæ prædixerunt: *Cùm invenis in uno homine multitudinem dæmonum, legionem se professam, utique spiritalem; disce & Christum expugnatorem spiritualium hostium, spiritaliter armatum, & spiritaliter bellicosum intelligendum; atque ita ipsum esse, qui cum legione quoque dæmonum erat dimicaturus;* Psal. 23. 8. *ut de hoc bello Psalmus possit videri pronuntiasse: Dominus validus, Dominus potens in bello. Nam cum ultimo hoste morte prælians, per trophæum Crucis triumphavit. Cujus autem Dei Filium Jesum legio testata est? Sine dubio cujus tormenta & abyssum noverant & timebant.*

43. *Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim*, &c. Concupiscentia per hunc morbum figurata, morbus est pudendus, inveteratus, continuus, ex originali peccato ortus, quem neque Lex, nec Philosophia, nec liberi arbitrii vires sanare possunt; sed sola gratia medicinalis Jesu Christi. Ad ipsum ergo accedamus cum pudore & humilitate, cum spe & fiducia in bonitate & misericordia Salvatoris: sanctam humanitatem ejus viva fide tangamus, ut mulier fimbriam vestimenti ejus; & sanabimur à morbis desideriorum noxiorum: procidamus ad pedes ejus, infirmitatem nostram simul & indignitatem confiteamur, ut concupiscentia hìc sanari cœpta, & debilitata, & tandem per charitatem consummatam perfectè curata & ablata, plena pace in vita immortali fruamur: S. August. l. de perfect. justitiæ. Plena enim pax, plenæ justitiæ fructus est. *Tunc erit plena justitia, quando plena sanitas; tunc plena sanitas, quando plena charitas; plenitudo enim legis charitas: tunc plena charitas, quando videbimus eum sicuti est. Neque enim erit, quod addatur ad dilectionem, cùm fides pervenerit ad visionem* ..... Infirmi semper sumus in hac mortali vita, quantumvis justi, & ideò clamamus: *Libera nos à malo;* quod non perficitur, quamdiù corpus quod corrumpitur, aggravat animam. Sed hoc agitur gratia per 1. Cor. 15. 55. fidem, ut aliquando dicatur: Ubi est mors contentio tua? Ubi est mors aculeus tuus? Aculeus autem mortis peccatum, virtus verò peccati lex. Quoniam *Lex prohibendo auget peccati cupiditatem, nisi diffundat Spiritus charitatem, quæ plena & perfecta tunc erit, cùm videbimus facie ad faciem.* Infirmi sumus, quamdiù peregrinamur in corpore mortis hujus, ubi caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs carnem, ut non ea quæ volumus faciamus. *De quo corpore mortis hujus non omnis liberatur, qui finit hanc vitam; sed qui in hac vita susceperit gratiam, & ne in vanum suscipiat, bonis operibus egerit. Aliud est enim exire de hoc corpore, quod omnes homines dies vitæ hujus ultimos cogit; aliud est autem liberari de corpore mortis hujus, quod sola Dei gratia per Jesum Christum Dominum nostrum sanctis & fidelibus ejus impertit.*

52. *Nolite flere: non est mortua puella, sed dormit.* Flenda magis mors animæ, quàm corporis. Lacrymas in propinquorum nostrorum morte fides eliciat, non carnalis affectus. Lacrymæ fundantur intuitu peccati, per quod mors intravit in mundum. Nolite flere, nolite contristari, sicut Gentiles qui spem non habent. Gaudendum est Christianis intuitu mortis, quæ ipsis finis est peccati & concupiscentiæ, si in Domino moriantur, si in gratia & charitate hinc transeant. Christianis qui piè vixerunt, mors reverà somnus est, transitus ad vitam meliorem, immortalem, æternam, omni ex parte beatam: *Quomodo mors mala* (inquit S. Ambrosius) *si aut secundùm Gentiles sensu caret, aut secundùm Apostolum lucrum Christus est, cum quo esse multò melius? Quomodo igitur mors nobis malum, si nullus post mortem sensus est? Ubi enim nullus sensus, nullus utique injuriæ dolor, quia dolor sensus est. Aut quia est post mortem sensus, est etiam vita post mortem; & superstes mortis est anima, quæ sensu utitur, & vita fungitur. Cùm autem manet post mortem vita atque anima, manet bonum, nec morte amittitur, sed augetur: nec ullo impedimento mortis retardatur anima, sed operatur magis, quia operatur quæ sua sunt, sine ulla societate corporis, quod animæ majori oneri quàm usui est. Quid igitur mali est animæ, quæ puritatem suam custodierit, & virtutum disciplinam servaverit? Aut si non servaverit, non mors malum, sed vita; quia vita non fuit. Quæ est enim vita vitiis peccatisque obsita? Quid igitur accusamus mortem, quæ aut vitæ pretium luit, aut abolet ejus dolorem atque cruciatum? Itaque mors aut suæ quietis bono utitur, aut malo alieno laborat. Nunc illud specta: si vita oneri, mors absolutioni: si vita supplicio, mors remedio: aut si judicium post mortem, etiam vita post mortem. Vita igitur hic non est bona, aut si hic vita bona, quomodo mors illic non est bona, cùm ibi nullus superfit terribilis judicii metus? Sed ipsa hic vita bona si est, quibus rebus bona est? Virtute utique & bonis moribus. Non ergo secundùm animæ & corporis copulam bona est: sed quia per virtutem, quod malum est suum, repellit; quod autem bonum est mortis, adipiscitur, ut quod animæ est, magis quàm id quod contubernii & conjunctionis operetur. Quòd si vita bona, quæ animæ se à corpore separantis est speculum, & si anima bona, quæ se elevat atque abducit à corporis contubernio; & mors utique est bonum, quæ animam à societate carnis hujus absolvit & liberat. Omnifariam igitur mors est bonum, & quia compugnantia dividit, ne se invicem impugnent; & quia portus quidam est eorum qui magno vitæ istius jactati salo, fide quietis stationem requirunt; & quia deteriorem statum non efficit: sed qualem in singulis invenerit, talem judicio futuro reservat, & quiete ipsa fovet, & præsentium invidiæ subducit, & futurorum expectationi componit. Accedit eò, quòd frustra homines mortem timent quasi finem naturæ. Nam si recolamus, quòd Deus mortem non fecerit: sed postquam homo lapsus in flagitium est prævaricationis & fraudis, sententia eum comprehenderit, ut in terram suam terra remearet, inveniemus, mortem finem esse peccati, ne quò esset vita diuturnior, eò fieret culpa numerosior. Passus est igitur Dominus subintrare mortem, ut culpa cessaret. Sed ne iterùm naturæ finis esset in morte, data est resurrectio mortuorum; ut per mortem culpa deficeret, per resurrectionem autem perpetuaretur natura. Ideòque mors hæc transitus universorum est. Opus est, ut constanter transeas. Transitus autem à corruptione ad incorruptionem, à mortalitate ad immortalitatem, à perturbatione ad tranquillitatem. Non igitur nomen te mortis offendat, sed boni transitus beneficia delectent. Quid est enim mors, nisi sepultura vitiorum, virtutum suscitatio?* Lib. de Bono mortis, c. 4.

Nolite

5. Cypr. l. de Mortal. » *Nolite flere*. Fratres noſtri non ſunt lugendi, acceſ» ſitione Dominica de ſæculo liberati, cùm ſciamus eos » non amitti, ſed pręmitti; recedentes præcedere, ut pro» ficiſcentes, ut navigantes ſolent; deſiderari eos debe» re, non plangi: nec accipiendas hìc eſſe atras veſtes, » quando illi ibi indumenta alba jam ſumpſerint: occa» ſionem dandam non eſſe Gentilibus, ut nos meritò » ac jurè reprehendant, quòd quos vivere apud Deum » dicimus, ut extinctos & perditos lugeamus; & fidem » quam ſermone & voce depromimus, cordis & pecto» ris teſtimonio non probemus. Spei noſtræ ac fidei » prævaricatores ſumus; ſimulata, ficta, fucata viden» tur eſſe quæ dicimus. *Nihil prodeſt vobis proferre vir» tutem, factis deſtruere veritatem*. Improbat denique » Apoſtolus Paulus, & objurgat, & culpat, ſi qui 1. Theſſ. 4. » contriſtentur in exceſſu ſuorum: *Nolumus*, inquit, » *ignorare vos fratres de dormientibus, ut non contriſte» mini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Si enim credi» mus, quòd Ieſus mortuus eſt & reſurrexit: ſic & Deus » eos qui dormierunt in Ieſu, adducet cum illo*. Eos con» triſtari dicit in exceſſu ſuorum, qui ſpem non habent. Qui autem ſpe vivimus, & in Deum credimus, & Chriſtum paſſum eſſe pro nobis & reſurrexiſſe confidimus, in Chriſto manentes, & per ipſum atque in ipſo reſurgentes; quid aut ipſi recedere iſtinc de ſæculo nolumus, & noſtros recedentes quaſi perditos plangimus ac dolemus?

Non eſt mortua puella, ſed dormit. Juſtus mortem S. Ber. ep. 105. etſi non cavet, tamen non pavet. Moritur quidem, ſed ſecurè: quippè cujus mors, ut præſentis eſt exitus vitæ, ita introitus melioris. Bona mors, ſi peccato moriaris, ut juſtitiæ vivas. Hæc mors neceſſe eſt præcurrat, ut ſequatur illa ſecura. In hac vita, quamdiu durat, compara tibi illam quæ ſemper durat. Dum vivis in carne, morere mundo, ut poſt mortem carnis Deo vivere incipias. Quid enim ſi conciderit mors ſaccum corporis tui, dum te ſubinde circumdet lætitia? *Bona mors juſti propter requiem, melior propter novitatem, optima propter ſecuritatem. E contra: Mors peccatorum peſſima. Mala ſiquidem eſt in mundi amiſſione, pejor in carnis ſeparatione, peſſima in vermis igniſque duplici contritione*.

CAPUT IX.

Senſus Litteralis.

1.2.3. 4.5.6. » *Convocatis autem duodecim Apoſtolis*, ſimul, ut qui in Apoſtolatu fratres eſſent & » collegę, *dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia » dæmonia*, in omne genus dæmonum, ad eos coercen» dos, & expellendos; *& ut languores curarent*, & virtutem curandi morbos quantumvis inveteratos, & ſecundùm vires naturæ & artis incurabiles. *Et miſit illos prædicare regnum Dei*, Euangelium quod viam Regni cœleſtis oſtendit, illudque pœnitentibus & mandata Dei ſervantibus promittit: *& ſanare infirmos*, ut miraculis Euangelicæ prædicationis veritatem confirmarent. *Et ait ad illos*: *Nihil tuleritis in via*, nihil rerum temporalium, quę curſus & miniſterii Apoſtolici impedimenta eſſent, non adjumenta: *neque virgam*, cauſa defenſionis; *neque peram*, ut cibos in craſtinum cum ſolicitudine reſervetis; *neque panem*, quem quotidie petentibus Pater veſter cœleſtis ſubminiſtrabit; *neque pecuniam*, ut victum vel indumenta ematis; *neque duas tunicas habeatis*, id eſt veſtimenta ſuperflua. *Et in quācumque domum intraveritis*, hoſpitii cauſa, *ibi manete*, ne leviter mutetis hoſpitium; *& inde ne exeatis*, quamdiù in urbe vel oppido manendum vobis erit miniſterii veſtri obeundi ratione. *Et quicumque non receperint vos*; ſi nemo in eo loco, ad quem diverteritis, vos recipere, ſermoneſque veſtros audire voluerit, *exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum veſtrorum excutite in teſtimonium ſupra illos*; in teſtimonium contra illos, quia noluerunt benedictionem, & elongabitur ab eis. *Egreſſi autem*, ſecundùm Chriſti Jeſu mandatum, *circuibant per caſtella, euangelizantes*, prædicantes Euangelium, *& curantes ubique* infirmos. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 3.

7.8.9. *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo*, ſcilicet à Jeſu, admirabilia opera; *& hæſitabat*, inter populares de illo opiniones ſuſpenſo & ancipiti animo; quamvis in illorum ſententiam propendere magis videretur, qui Joannem à mortuis redivivum eſſe ſuſpicabantur: hæſitabat (inquam) *eo quòd diceretur à quibuſdam: Quia Ioannes ſurrexit à mortuis; à quibuſdam verò: Quia Elias apparuit; ab aliis autem: Quia Propheta unus de antiquis ſurrexit. Et ait Herodes: Ioannem ego decollavi*, juſſu meo decollatus eſt Joannes: *Quis eſt autem ille de quo ego talia audio*, tam ſtupenda, tam inſolita opera; & de quo populus tam variè, ſed tam magnificè ſentit? An ipſe Joannes eſt? *Et quærebat videre eum*, curioſitatis impulſu, ut ex vultu aliiſque indiciis agnoſceret, an Joannes eſſet. Confer cum *Matthæi* 14. *& Marci* 6.

10. 11. *Et reverſi Apoſtoli*, poſt octo ferè dies, ad Jeſum; ut rationem illi redderent miniſterii ac prædicationis ſuæ, *narraverunt illi quæcumque fecerunt. Et aſſumptis illis, ſeceſſit in locum deſertum, qui eſt Bethſaidæ*: duxit illos ſolos in locum incultum & remotum, qui erat in dominio municipium Bethſaidenſium. *Quod cum cognoviſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum; & excepit eos* ſolita benignitate & charitate; *& loquebatur illis de regno Dei; & eos qui cura indigebant, ſanabat*; ſpiritualibus & corporalibus eorum neceſſitatibus conſulens, mentes illuminans, curans corpora, Præceptor & Medicus. In eo quippè completum eſt celebre illud vaticinium: *Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum*. Pſ. 106. 20.

12.13. 14. 15.16.17. *Dies autem cœperat declinare, & accedentes duodecim* Apoſtoli, *dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in caſtella, villaſque, quæ circa ſunt*, in pagos circumjacentes, *divertant*, recipiant ſe in diverſoria, *& inveniant eſcas, quia hic in loco deſerto ſumus. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare*, cibos illis apponite. *At illi dixerunt: Non ſunt nobis pluſquam quinque panes, & duo piſces*, quod ad eorum refectionem non ſufficit: *Niſi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas*; quod nobis impoſſibile eſt ob inopiam. *Erant autem ferè viri quinque millia*, exceptis mulieribus & parvulis, ut S. Matthæus ſcribit. *Ait autem ad diſcipulos ſuos: Facite illos diſcumbere per convivia quinquagenos*. Curate, ut diſcumbant ſuper gramen certis ordinibus diſpoſiti, ita ut ſingulæ convivarum turmæ quinquagenos, ut minimùm, complectantur. In partes enim diſcubuiſſe per centenos & quinquagenos, S. Matthæus obſervat. *Et ita fecerunt, & diſcumbere fecerunt omnes. Acceptis autem quinque panibus, & duobus piſcibus, reſpexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & diſtribuit diſcipulis ſuis, ut ponerent ante turbam* per ordines diſpoſitam & diſcumbentem. *Et manducaverunt omnes*, & panibus & piſcibus Chriſti benedictione & omnipotenti virtute multiplicatis, *& ſaturati ſunt*: omnium & ſingulorum impleta fames, & amor compreſſus edendi. *Et ſublatum eſt, quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duodecim*. Confer cum *Matthæi* 14. *Marci* 6. & *Ioannis* 6.

18.19.20.21.22. *Et factum eſt, cùm ſolus eſſet orans*, cùm ſeorſim oraret Jeſus in ſeceſſu, *erant cum illo &*

diſcipuli ejus, & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt eſſe turbæ? Interrogavit eos, non in loco orationis, ſed inde egreſſus, cùm in agros Cæſareæ Philippi cum illis iter faceret. Interrogavit autem, non ignorans, quod ab illis quærebat; ſed ut eorum fidem exploraret, ac divinitatis ſuæ confeſſionem ab eis eliceret. *At illi reſponderunt & dixerunt: Ioannem Baptiſtam* quidam te eſſe exiſtimant, qui revixerit: *alii autem Eliam*, quem iterùm venturum credunt ad præparandas Chriſti vias: *alii verò quia unus Propheta de prioribus ſurrexit*; alii te unum ſaltem ex antiquis & inſignioribus Prophetis redivivum eſſe cenſent. *Dixit autem illis: Vos autem quem me eſſe dicitis?* *Reſpondens Simon Petrus*, pro omnibus, *dixit: Chriſtum Dei*, Meſſiam à Deo unctum plenitudine divinitatis in te corporaliter inhabitantis, Patribus noſtris promiſſum, à Prophetis prædictum, tot ſæculis expectatum, verum Dei Filium. *At ille increpans illos, præcepit, ne cui dicerent hoc*, ſcilicet ipſum eſſe Chriſtum, antequam à mortuis reſurrexiſſet: (ſuam autem divinitatem palam prædicari nolebat, antequam pateretur, quia ſi Judæi eum Dominum gloriæ eſſe cognoviſſent, non crucifixiſſent) *dicens: Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & Principibus Sacerdotum & Scribis, & occidi, & tertia die reſurgere*. His autem myſteriis adimpletis, opportunum erit tempus omnibus prædicandi me *Chriſtum Dei* eſſe. Confer *cum Matthæi* 16.

23.24.25.26. *Dicebat autem ad omnes*, qui verbum ejus audiebant, non ad ſolos Apoſtolos: *Si quis vult poſt me venire*, diſcipulus meus eſſe, *abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie & ſequatur me*; nec vitæ commoda, nec vitam ipſam curet; ſed paratus ſit ad omnes calamitates, res adverſas, perſecutiones, cauſa fidei ac pietatis perferendas, quavis occaſione data, ceu qui ad crucem portandam compelluntur, cui ſunt mox affigendi. Quod in illis cogit neceſſitas, hoc diſcipulis meis imperet charitas. Verbum illud, *quotidie*, tametſi in Complutenſi Editione, & in nonnullis Codicibus antiquis non legatur, nec in aliis Euangeliſtis, retinendum tamen eſt ut Chriſti verbum, cum Vulgato Interprete Latino, Syro, Arabe, Perſa, Æthiope. *Qui enim voluerit animam ſuam*, id eſt, vitam, *ſalvam facere*, in præſenti, *perdet illam*, in futuro ſeculo. *Nam qui perdiderit animam ſuam*, ſeu vitam, & vitæ commoda, *propter me, ſalvam faciet illam*: in cœlo ſalvam habebit, meliore & æterna vita donabitur. *Quid enim proficit homo ſi lucretur univerſum mundum, ſe autem ipſum perdat, & detrimentum ſui faciat? Nam qui me erubuerit, & meos ſermones*; qui pudore, ſive opprobriorum metu à mandatorum meorum obſervantia, & fidei pietatiſque conſtanti profeſſione fuerit deterritus, *hunc Filius hominis erubeſcet, cùm venerit in majeſtate ſua, & Patris, & ſanctorum Angelorum*: hunc ego agnoſcere ut meum refugiam, cùm venero vivos & mortuos judicaturus, & unicuique ſecundùm opera ejus redditurus. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 8.

27. *Dico autem vobis verè: Sunt aliqui hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec videant regnum DEI.* Regnum Dei hìc vocat ſpecimen gloriæ ſuę, regnique imaginem, in Transfiguratione ſua, de qua S. Petrus ſcribit: *Speculatores facti illius magnitudinis*. 2.Petr.1.16.

28.29.30.31.32.33.34.35.36. *Factum eſt autem poſt hæc verba fere dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & aſcendit in montem, ut oraret.* Octo pene diebus poſt hunc ſermonem elapſis, Jeſus cum ſelectis tribus illis Apoſtolis, qui rerum gerendarum teſtes, & myſterii conſcii eſſent, in Montem oraturus aſcendit. Agnoſco formam loci. *Nam & priſtinum populum apud montem & viſione & voce ſua Creator initiarat. Oportebat in eo ſuggeſtu conſignari novum Teſtamentum, in quo conſcriptum vetus fuerat, ſub eodem etiam ambitu nubis* (inquit Tertullianus l.4. contra Marcionem c.22.)

Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus ejus altera. Mutatus eſt vultus ejus, ſplendore cœleſti coruſcans: *& veſtitus ejus albus & refulgens* apparuit. *Et ecce duo viri loquebantur cum illo; erant autem Moyſes & Elias, viſi in majeſtate: & dicebant exceſſum ejus, quem completurus erat in Ieruſalem*: Agebant de ejus paſſione & morte proximè complenda Jeroſolymis. *Petrus verò, & qui cum illo erant, gravati erant ſomno: & evigilantes, viderunt majeſtatem ejus, & duos viros*, Moyſen nempè & Eliam, *qui ſtabant cum illo. Et factum eſt, cum diſcederent ab illo*, hi felicis æternitatis candidati, *ait Petrus ad Ieſum: Præceptor, bonum eſt nos hìc eſſe*, hìc manere melius eſt, quàm tam citò diſcedere: *Et faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unū Moyſi, & unum Eliæ*, ut commodè hìc manere poſſitis; *neſciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes* lucida, *& obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem*; ſubito pavore ſunt correpti, cùm ſe nube circumdatos viderunt. Hic Græci Textus ſenſus eſt, necnon Arabicæ & Æthiopicæ Verſionis. Vulgatus verò Interpres Latinus videtur hunc locum ſic accepiſſe, ut timuerint Apoſtoli Moyſe & Elia in nubem intrantibus. Sic etiam intellexit Syrus: *Et timuerunt, cum vidiſſent Moyſen & Eliam ingreſſos nubem*. Sic intellexit Perſa: *Cumque viderent, timuerunt; Moſes autem & Elias in nubem ingreſſi ſunt.* Pergit Euangeliſta noſter: *Et vox facta eſt de nube, dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, ipſum audite. Et dum fieret vox*, dum ex nube erumperet, *inventus eſt Ieſus ſolus*: ne alium deſignaſſe Deus crederetur; *& ipſi tacuerunt*, jubente Jeſu; *& nemini dixerunt in illis diebus*, quamdiù ſcilicet mortalem cum illis vitam egit, *quidquam ex his quæ viderant*. Hunc locum Tertullianus urget contra Marcionem, qui Chriſtum Jeſum Creatoris filium eſſe negabat, & Prophetis ac Legi contrarium aſſerebat. *Et hoc*, inquit, *vel maximè erubeſcere debuiſti, quod illum cum Moyſe & Elia in ſeceſſu montis conſpici pateris, quorum deſtructor advenerat. Hoc ſcilicet intelligi voluit vox illa de cælo*: Hic eſt Filius meus dilectus, hunc audite: *Id eſt, non Moyſen jam & Eliam. Ergo ſufficiebat vox ſola ſine oſtentatione Moyſi & Eliæ: Definiendo enim quem audirent, quoſcumque alios vetuiſſet audiri. Aut numquid Iſaiam & Ieremiam, cæteroſque quos non oſtendit, permiſit audiri, ſi vetuit quos oſtendit? Nunc etſi præſentia illorum fuit neceſſaria, non utique in colloquio oſtenderentur, quod familiaritatis indicium eſt; nec in conſortio claritatis, quod dignationis & gratiæ exemplum eſt: ſed in ſordibus aliquibus, quod deſtructionis argumentum eſt; imò in tenebris Creatoris, quibus diſcutiendis erat miſſus: longè etiam diſcreti à claritate Chriſti, qui voces & litteras ipſas eorum ab Euangelio ſuo erat ſeparaturus..... Sed quid tam Chriſtus Creatoris, quam ſecum oſtendere Prædicatores ſuos: cum illis videri, quibus in revelationibus erat viſus: cum illis loqui, qui eum fuerant locuti: cum illis gloriam ſuam communicare, à quibus Dominus gloriæ nuncupabatur: cum principalibus ſuis, quorum alter populi informator aliquando, alter reformator quandoque; alter initiator Veteris Teſtamenti, alter conſummator Novi?* Confer cum *Matthæi* 17. & *Marci* 9. Tert.l.4. cont. Marc. c.20.

37.38.39.40.41.42.43. *Factum eſt autem, in ſequenti die deſcendentibus illis de Monte*, ubi transfiguratus fuerat, *occurrit illis turba*, quæ illos deſcendentes à longè conſpexerat. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice in filium meum*, ejuſque miſerere, *quia unicus eſt mihi*; & ideò vexatio ejus mihi moleſtior eſt, quia perſona mihi charior. *Et ecce ſpiritus* malus, ſeu dæmonium *apprehendit*, arripit *eum, & ſubitò clamat*, vi doloris horrendum ejulatum exprimente, *& elidit*, ſeu proſternit, *& diſſipat eum cum ſpuma*, ſpumantis membra jactat, *& vix diſcedit dilanians eum*. Et vix ab eo diſcedit dæmonium, poſtquam ipſum adegit ad caput cæteraque membra atterenda, & dilanianda convulſionum horrendarum motibus. *Et rogavi diſcipulos tuos, ut ejicerent illum*, ſpiritum illum malum, *& non potuerunt. Reſpondens autem Ieſus, dixit*, patrem pueri ob fidei imbecillitatem, Judæos præſen-

sentes ob incredulitatem & perversitatem increpans, qua se miraculis novis indignos præbebant, cùm jam editis ab illo non adducerentur ad fidem: *O generatio infidelis & perversa, usquequò ero apud vos, & patiar vos?* Se Filium Creatoris hac increpatione demonstrat: illis enim incredulitatem hoc modo non exprobraret, *si non olim apud illos in Lege, in Prophetis, in virtutibus & beneficiis diversatus, incredulos semper fuisset expertus* (ait Tertullianus) Converso verò ad patrem pueri sermone, ait Jesus: *Adduc huc filium tuum. Et cùm accederet* puer infelix, *elisit illum dæmonium, & dissipavit:* prostratum horrendis convulsionibus agitavit. *Et increpavit Iesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.* Confer cum *Matthæi* 15. & *Marci* 9.

Lib 4. contr. Marc. c. 23.

44.45. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei*, cujus omnipotentiam hoc miraculum demonstrabat. *Omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat*; cum discipuli ejus, & populus pariter mirarentur divina ejus opera; *dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos:* ad id quod vobis jam dicturus sum, attendite; nec auribus solùm audite, sed corde retinete: *Filius enim hominis futurum est, ut tradatur in manus hominum:* Ego, cujus potestatem omnes admirantur, tradar in manus hominum impiorum, qui me omni injuriarum genere, ac morte demùm turpissima afficient. *At illi ignorabant verbum illud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud*, ut non caperent; *& timebant eum interrogare de hoc verbo.*

46.47.48. *Intravit autem cogitatio in eos*, animos eorum subiit cogitatio, quæ in contentionem etiam erupit, cùm reverterentur Capharnaum, *quis eorum major esset* futurus in regno Christi. *At Iesus videns cogitationes cordis illorum*, quod divinitatis ipsius invictum argumentum est; *apprehendit puerum*, obvium puerum advocavit, & complexus est; *& statuit illum secus se*, juxta se posuit: *& ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit:* Qui susceperit huic parvulo similes, ab omni ambitione alienos, simplices, humiles, mansuetos, propter me, hic me recipit; id scilicet officium mihi præstitum reputo: *& quicumque me receperit, recipit eum qui me misit*, Deum scilicet Patrem meum: *Nam qui minor est inter vos omnes*, qui humilior; qui se omnibus inferiorem existimat, & infra omnes demittit; *hic major est*, in regno cœlorum. Confer cum *Matthæi* 18. & *Marci* 9.

49.50. *Respondens autem Ioannes, dixit*: interpellavit eum Joannes, dicens: *Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo*, virtute nominis tui, *ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur* te *nobiscum*, non est è discipulorum tuorum numero. *Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere* illum: *Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.* Aliter Magi faciunt miracula, aliter boni Christiani, aliter mali Christiani (inquit S. Augustinus Lib. Quæst. 83. » Quæst. 79.) Magi per privatos contractus, boni Chri- » stiani per publicam justitiam, mali Christiani per si- » gna publicæ justitiæ. Nec mirum est, quòd hæc signa » valent, cum ab eis adhibentur, quando etiam cùm » usurpantur ab extraneis, qui omninò suum nomen » ad istam militiam non dederunt, propter honorem » tamen excellentissimi Imperatoris valent. Ex quibus » fuit ille, de quo discipuli Domino nuntiaverunt quòd » in nomine ejus ejiceret dæmonia, quamvis cum eis » non sequeretur.

51.52.53.54.55.56. *Factum est autem, dum complerentur dies assumptionis ejus*, cùm immineret tempus quo, è mundo per mortem migraturus, & in cœlum per glorioſam Ascensionem recipiendus erat, *& ipse faciem suam firmavit, ut iret in Ierusalem:* firmiter sibi proposuit ire Jerosolymam, ubi pati & mori debebat; idque sibi statutum ac definitum esse toto exteriori habitu ac gestu præ se tulit. *Et misit nuntios ante conspectum suum*, aliquos ex Discipulis, qui adventum ejus nuntiarent: *& euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut pararent illi* diversorium. Civitas hæc Samaria mihi intelligenda videretur, nisi Græcus Textus haberet, *εἰς κώμην*, id est, in vicum Samaritanorum. *Et non receperunt eum*, negaverunt illi hospitium, *quia facies ejus erat euntis in Ierusalem*, præseferebat speciem euntis Jerosolymam; illuc ipsum cum discipulis proficisci adorationis causa, imminente Paschate, manifestum erat: Ideò illi hospitium negarunt. In Monte enim Samariæ, non in templo Jerosolymitano adorandum esse Deum, illique offerenda sacrificia, Samaritani censebant: & hoc præcipuum erat controversiæ caput Samaritanos inter & Judæos. Quamobrem Judæos turmatim euntes Jerosolymam religionis ergo, excipere hospitio nolebant, ut colligitur ex Josepho. *Cùm vidissent ergo discipuli ejus Iacobus & Ioannes*, Magistrum suum à Samaritanis repelli, *dixerunt: Domine, vis dicimus*, jubeamus auctoritate & virtute nominis tui, *ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos?* Quemadmodùm olim è cœlo descendere jussus est ab Elia Propheta, ut duos quinquagenarii agminis duces cum eorum militibus consumeret. *Et conversus Iesus, increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus estis;* ad quem spiritum pertineatis, & à me vocati sitis, nempè ad spiritum Euangelii; charitatis, non ultionis: Vel, Nescitis, quo agamini spiritu. Non enim zelo justitiæ, ut Elias, non divina motione; sed privato affectu, iræ & ultionis impulsu, cogitatis de igne in Samaritanos excitando. *Filius hominis non venit animas*, homines, *perdere; sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.*

Joseph. l. 20. Antiq. c. 5. & l. 2. de bel'o Judaico c. 10.

4. Reg. 1.

Hunc locum S. Lucæ egregiè tractat Sanctus Hieronymus Epistola 51. ad Algasiam, Quæstione 5. *Festinus Dominus pergere Ierusalem*, (inquit) *ut complerentur dies assumptionis ejus, & Pascha celebraret, de quo dixerat*: Desiderio desideravi hoc Pascha comedere vobiscum antequam patiar; *& biberet calicem, de quo ait*: Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum? *omnemque doctrinam suam patibulo roboraret, juxta illud quod scriptum est*: Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum: *obfirmavit faciem suam, ut iret in Ierusalem. Obfirmatione enim & fortitudine opus est ad passionem sponte properanti.* Et misit nuntios ante faciem suam: cumque ingressi « essent vicum Samariæ, ut præpararent illi, non su- « sceperunt illum, quia facies ejus erat vadens in Je- « rusalem. *Hostili inter se Samaritani atque Iudæi dis- « cordant odio: & cùm omnes oderint Gentes, proprio contra se furore bacchantur, dum utrique de Legis possessione contendunt; & in tantùm se mutuò persequuntur, ut postquam Iudæi de Babylonia sunt reversi, ædificationem Templi Samaritani semper impedirent. Cumque vellent & ipsi cum eis ædificare Templum, responderunt Iudæi:* Non licet nobis & vobis ædificare Domum Domini. *Denique pro summa injuria Pharisæi exprobrabant Domino*: Nonnè dæmonium habes, & Samaritanus es? *Et in Parabola de Ierusalem descendentis Iericho, Samaritanus pro signo atque miraculo, quod malus benefecerit: & ad puteum Samaritanæ scriptum est*: Non enim coutuntur Samaritani Judæis. *Videntes ergo Samaritæ Dominum Ierusalem pergere, id est ad hostes suos, quod audierant à discipulis ejus, qui ad parandum hospitium venerant, Iudæum esse cognoscunt, & quasi Iudæum atque alienum, & eum qui ad inimicos pergeret, suscipere noluerunt. Quamquam & alia nobis subjiciatur intelligentia, quòd voluntatis Domini fuerit non suscipi à Samaritis, quia festinabat ire in Ierusalem, ibique pati & sanguinem fundere; ne occupatus susceptione Samaritica, & doctrina gentis illius, Passionis differret diem, ad quam venerat sustinendam. Vnde dicit & in alio loco*: Non veni nisi ad oves perditas domus Israel. *Et Apostolis præcepit:* Civitates Samaritanorum non intrabitis: *volens tollere omnem occasionem persecutionis Iudaicæ, ne postea dicerent, Crucifiximus eum, quia se inimicis nostris & hostibus junxerat. Facies igitur ejus erat pergentis Ierusalem: & idcirco juxta aliam intelligentiam,*

1. Esdr. 4.

Joa. 8. Luc. 10.

Mat. 15. 10.

non receperunt eum Samaritæ, quia feſtinabat ingredi Ieruſalem. Vt autem eum non reciperent, fuit Dominicæ voluntatis. Denique Apoſtoli in Lege verſati, in qua tantùm juſtitiam noverant, Oculum pro oculo, dentem pro dente, *ulciſci nituntur injuriam, & imitari Eliam, ad cujus vocem duos Pentecontarchos militum ignis abſumpſerat; dicuntque ad Dominum:* Vis dicimus, ut ignis deſcendat de cœlo, & conſumat eos? *Pulchrè,* Vis, *inquiunt,* dicimus? *Nam & Elias dixerat:* Si homo Dei ſum, ignis de cœlo deſcendat ſuper vos. *Ergo ut Apoſtolorum ſermo efficientiam habeat, voluntatis eſt Domini. Niſi enim ille juſſerit, fruſtra dicunt Apoſtoli,* Ut ignis deſcendat ſuper eos: *& quodammodo verbis aliis hoc loquuntur: Si ad ſervi Eliæ injuriam ignis deſcendit de cœlo, & non Samaritas, ſed Iudæos conſumpſit incendium: quantò magis ad contemptum Filii Dei, in impios Samaritas debet flamma ſævire? E regione Dominus, qui non ad judicandum venerat, ſed ad ſalvandum; non in poteſtate, ſed in humilitate; non in Patris gloria, ſed in hominis vilitate, increpat eos, quòd non meminerint doctrinæ ſuæ, & bonitatis Euangelicæ, in qua dixerat: Qui te percuſſerit in maxillam, præbe ei & alteram. Et, Diligite inimicos veſtros.*

Levit.24. Deut.19.

Eundem locum paucis contra Marcionem Tertullianus urget: *Repræſentat Creator ignium plagam Elia poſtulante..... Agnoſco judicis ſeveritatem; è contrario Chriſti lenitatem increpantis eamdem animadverſionem deſtinantes diſcipulos ſuper illum viculum Samaritarum. Agnoſcat & Hæreticus ab eodem ſeveriſſimo judice promitti hanc Chriſti lenitatem. Non contendet, inquit, nec vox ejus in platea audietur. Arundinem quaſſatam non comminuet, & linum fumigans non extinguet. Talis utique multò magis homines non erat crematurus. Nam & tunc ad Eliam: Non in igne (inquit) Dominus, ſed in ſpiritu miti.*

Iſai.42.

3.Reg.19.

57.58.59.60.61.62. *Factum eſt autem, ambulantibus illis in via,* quodam tempore, Jeſu cum diſcipulis iter agente, *dixit quidam,* Legiſperitus, *ad illum: Sequar te, quocumque jeris. Dixit illi Ieſus: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet:* Ego verò non habeo proprium certumque domicilium, aut cubile, ubi caput reclinem, ſummam paupertatem profiteor: fruſtra igitur quæſtus & temporalium commodorum cauſa me ſequi optas. *Ait autem ad alterum: Sequere me: ille autem dixit: Domine, permitte mihi primùm ire, & ſepelire Patrem meum:* cum Patre meo manere, illiuſque curam gerere, donec vixerit; & cùm ei juſta perſolvero, tunc te ſequar. *Dixitque ei Ieſus: Sine ut mortui,* viri ſæculi, qui viventes mortui ſunt, *ſepeliant mortuos ſuos; tu autem vade, & annuntia regnum Dei.* Miniſterio enim Euangelico, & Chriſtianæ pietati, omnis poſtponendus eſt carnalis affectus. *Et ait alter: Sequar te, Domine; ſed permitte mihi primùm renuntiare his quæ domi ſunt,* de rebus meis diſponere, domeſticis ſaltem meis valedicere. De perſonis enim potiùs, quàm de rebus intelligendum, vis verbi Græci, Verſioneſque Syriaca & Arabica docent. *Ait ad illum Ieſus: Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.* Similitudo eſt ab agricultura ſumpta: Sicut enim arator debet non ſolùm manum admovere ſtivæ, ſed & oculos in interiora intentos habere, alioquin vel opus arandi intermittit, vel infructuosè laborat, ſulcos ducens nec rectos, nec profundos: ſic qui Miniſterio Euangelico, aut Chriſtianæ pietatis profeſſioni ſe devovet, obliviſci debet quæ retro ſunt, & ad interiora intendere, memor uxoris Loth, quæ Sodomam versùs oculos convertens, non impunè tulit, ſed in ſtatuam ſalis converſa eſt. Ex hoc loco probat Tertullianus contra Marcionem, Chriſtum omninò conſentire Creatori. *At enim humaniſſimus Deus, cur recuſat eum, qui ſe tam individuum illi comitem offert? Si quia ſuperbè vel ex hypocriſi dixerat,* Sequar te quocumque jeris; *ergo aut ſuperbiam, aut hypocriſim recuſandam judicando, judicem geſſit. Et utique damnavit quem recuſavit, non conſecuturum ſcilicet ſalutem. Nam ſicut ad ſalutem vocat, quem non recuſat, vel etiam quem ultro vocat; ita in perditionem damnat, quem recuſat. Illi autem cauſato prius ſepulturam, cùm reſpondet,* Sine, mortui ſepeliant mortuos ſuos: Tu autem vade, & annuntia regnum Dei, *utramque legem Creatoris manifestè confirmavit, & de Sacerdotio in Levitico prohibentem Sacerdotes ſupremis etiam parentum intereſſe:* Super omnem, *inquit,* animam defunctam Sacerdos non introibit, & ſuper parentem ſuum non contaminabitur. *Et de devotione in Arithmis: nam & illic qui ſe Deo voverit, inter cætera jubet, ne ſuper ullam animam introeat defunctam, ne ſuper patris quidem, aut matris, aut fratris. Puto autem & devotioni & Sacerdotio deſtinabat, quem prædicando regno Dei imbuerat. Aut ſi non ita eſt, ſatis impius pronuntiandus, qui nulla ratione Legis intercedente, ſepulturas parentum deſpici à filiis imperabat. Cùm verò & tertium illum priùs ſuis valedicere parantem, prohibet retrò reſpectare, ſectam Creatoris exequitur. Hoc & ille noluerat feciſſe quos ex Sodomis liberarat.* Confer cum *Matthæi* 8.

Lib. 4. cont. Marcion. c. 25.

Philip.3.14.

Levit.10.

Num.6.

Senſus Moralis.

1.2.3. 4.5. *Convocatis autem duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & ut languores curarent. Et miſit illos prædicare regnum Dei... Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, &c.* Functiones Apoſtolicas, & Euangelicum Miniſterium exercere nemo debet, 1. Sine Dei vocatione, vel ordinaria, vel extraordinaria. 2. Sine Hierarchica poteſtate. 3. Sine Miſſione. 4. Sine inſtructione & doctrina. Miſſio ordinaria Miraculis probatur. Operarii Euangelici in id unum intenti ſint, 1. Ut prædicent regnum Dei, pœnitentiam, quæ regni cœleſtis clavis eſt. 2. Ut omnes animarum languores & infirmitates verbo Dei, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſaluberrimis medicamentis, Sacramentorum Chriſti opportuna & fideli diſpenſatione curent. 3. Ut omnia dæmonia ejiciant, omne vitiorum genus exterminent, omnia ſcandala eliminent, pravis omnibus conſuetudinibus, occaſionibus univerſis, quibus ad peccatum proximè pelliciuntur & trahuntur homines, bellum indicant. 4. Ut ſacrum miniſterium non exerceant quæſtus gratia; ab omni cupiditate & ambitione alieni ſint; ab omni rerum terrenarum ſolicitudine liberi, ut exemplo non minùs, quàm verbo prædicent. *Nihil tuleritis in via, &c.* Rerum etiam corpori neceſſariarum ſolicitudinem abjiciant, qui à ſuperfluorum amore & cupiditate abſtrahere debent auditores. Arcta eſt via, exoneremus nos: anguſta eſt porta, humiliemus nos: & aliis exemplum ſeſe exonerandi & humiliandi præbeamus, ut expeditiùs currant in via ſalutis. Sequi enim non poſſumus onerati Eum, qui exultavit ut gigas ad currendam viam. 5. Ne per domos circumcurſent operarii Euangelici, ditiorum menſas quærentes, & omnia vitæ commoda; ſed vitæ auſteritate, & paupertatis amore ſeſe diligendos pauperibus, venerandos divitibus exhibeãt. 6. A publicis peccatoribus, qui ſanam doctrinam non recipiunt, qui ſcandalo ſunt Eccleſiæ, qui Paſtores perſequuntur, nec pœnitentiam agere volunt, nihil recipiant Operarii Euangelici, ad eorum domos non divertant; cum ipſis non manducent, niſi ſcandalum amoverint: *Etiam pulverem pedum veſtrorum excutite in teſtimonium ſupra illos.* Vitent præſertim hæreticos & impios, ſi Catholicæ fidei prædicationem & inſtitutionem pertinaciter reſpuant, ſi res divinas contemnant & irrideant, ſi nulla ſpes probabilis ſit converſionis illorum: *Nam ſicut corporeas infirmitates*

S.Amb.l.6.in Luc.n.68.

Po-

Populi fidelis susçipere in se debet Euangelii Prædicator, & tamquam propriis inaniageſta pulveri comparanda allevare atque abolere vestigiis, juxta quod scriptum est: Quis infirmatur, & ego non infirmor? *Ita si qua est Ecclesia*, vel familia, seu persona, *quæ fidem respuat, nec apostolicæ prædicationis fundamenta possideat; ne quam labem perfidiæ possit aspergere, deserenda est. Quod Apostolus quoque evidenter asseruit, dicens: Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita.* 7. Qui prædicationis talentum à Christo acceperunt, majores civitates, insigniores Ecclesias, nobiliora auditoria quærere non debent, ut nomen sibi faciant; sed oppida & pagos etiam circumire, ut pauperibus Dei verbum annuntient, apud quos fructum refert ampliorem: *Egressi autem circuibant per castella, euangelizantes & curantes ubique.*

2.Cor.11.29.

Tit.3.10.

16.17. *Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas: & manducaverunt omnes, & saturati sunt, &c.* Summi Pastores, scilicet Episcopi, oves sibi commissas magna benignitate & charitate excipere debent; facilem omnibus aditum præbere, qui ipsos quærunt, eorum consilium, solatium, auxilium, in spiritalibus & temporalibus necessitatibus imploraturi, absque personarum acceptione: *Et excepit eos.* 2. Omnes ad amorem Dei, virtutumque cæterarum officia adhortari, ad spem & desiderium cœlestium bonorum, ad rerum terrenarum contemptum accendere: *Et loquebatur illis de regno Dei.* 3. Illorum animabus curandis omnem operam adhibere: *Et eos qui cura indigebant, sanabat.* 4. Verbi cœlestis alimoniam per se illis ministrare: *Vos date illis manducare.* 5. Scripturas Sacras & SS. Patrum opera accipere, legere, meditari: *Acceptis autem quinque panibus & duobus piscibus.* 6. In rerum cœlestium, divinarumque contemplatione sæpè versari: *Respexit in cœlum.* 7. Oratione assidua & sanctis operibus, Dei benedictionem in populum suo regimini commissum advocare: *Et benedixit illis.* 8. Doctrinæ Christianæ, Verbi divini panem frangere turbis per convivia discumbentibus, singulas Diœcesis suę Parochias canonica visitatione lustrare, ubique prędicare, & ad captum Christianæ plebis accommodare sermonem: *Et fregit.* 9. Quod per se ipsum facere non possunt, per sanctos & eruditos Sacerdotes & Missionarios exequi: *Et distribuit discipulis suis, ut apponerent turbæ.* 10. Ordinem & disciplinam Ecclesiæ in dispensatione Sacramentorum servare: ut Corpus Christi non ægris, sed sanis distribuatur, & iis qui Christum sequi amant, & esuriunt justitiam in hujus vitæ deserto: *Nemo enim cibum accipit Christi, nisi fuerit ante sanatus.* 11. Pauperes pascant & reficiant corporalibus etiam alimentis: Ecclesiasticos enim reditus ideò possident Episcopi, Abbates, Priores, Canonici, Parochiarum Rectores, ut pauperes alant: Bonorum Ecclesiasticorum dispensatores sunt, non domini. *Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* Bona Ecclesiæ sunt *oblationes fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum.* Ex illis ergo cùm frugalem victum & vestitum acceperint Pastores, & Beneficiati quilibet, quod reliquum est, pauperibus dispensent: *Vos date illis manducare.* Sed fortè major est pauperum numerus, quàm ut subvenire omnibus possit pius Pastor: *Nisi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas.* Animum non despondeat, faciat quod potest: Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat, ut possis. In divina Providentia confidat, divites hortetur, ne communionis & beneficentiæ oblivisçantur, quibus hostiis promerentur Deum; pauperes, ut Deo fideliter serviant, & regnum ejus imprimis quærant, & certi, quòd inquirentes eum, illiusque mandata servantes, non deficient omni bono.

S.Ambr. l.6. in Luc. n.70.

Julianus Pomerius.Concilia.

Verùm etsi justis quandoque cibus corporalis deficiat; nemini tamen deficit cibus spiritualis, nisi ejus vitio. Miseretur Dominus, ne quis deficiat in via. *Si quis ergo defecerit, non per Dominum Iesum, sed per se deficit: nec habes, quod adscribas Domino qui vincit, cum judicatur. Quid enim dicas ei, qui in te contulit omnia firmamenta virtutis? Nonnè ipse te genuit, nonnè ipse te pavit? Cibus ejus virtus est, cibus ejus fortitudo est: sed si tu negligentia tua virtutem quam acceperas, perdidisti, non alimentorum cœlestium, sed tuæ mentis tibi præsidia defuerunt. Denique Dominus, sicuti super justos & injustos pluit: ita etiam injustos pascit & justos. Nonnè in escæ virtute, cùm jam deficeret in via sanctus Elias, quadraginta ambulavit diebus & quadraginta noctibus, & illam escam Angelus dedit? Si autem te paverit Iesus, & acceptam escam servaveris, ambulabis non quadraginta diebus & quadraginta noctibus, sed (audeo dicere Scripturæ fretus exemplis) quadraginta annis: & egredieris ab Ægyptiis finibus, donec pervenias in terram fluentem lac & mel, quam juravit* Dominus *daturum se Patribus nostris. Hujus terræ tibi virtus requirenda est, quam possidet mitis. Non istam terram dico quæ arida est, sed illam quæ Christi confirmatur alimentis, quæ sub imperio constituta Regis æterni, Sanctorum incolatibus frequentatur. Dividit ergo escas Dominus Iesus. Et ille quidem vult dare omnibus, negat nemini, dispensator enim est omnium: sed cùm ille panes frangat, & det discipulis, si tu manus non extendas tuas, ut accipias tibi escas, deficies in via; nec poteris in eum culpam tuam referre, qui misereretur & dividit; sed his dividit qui cum eo etiam in deserto permanent, qui primo, & secundo, & tertio die non recedunt. Sic enim habes alibi:* Misereor hujus turbæ; quia triduum est jam, quòd perseverant mecum. *Quanta dignatio, quanta ab eo hominibus inspiratur humanitas! non vult jejunos dimittere, non vult, ne deficiant in via. Noli ergo deficere à disciplina Domini, neque fatigeris, cùm ab eo increparis. Non fatigeris nunc, ne postea fatigeris. Quid enim respondebis ei, aut quomodo te excusabis, si escæ virtutem, quam ministrat, amiseris? Non potes dicere, quia escam non dedit, quia dat omnibus. Non potes dicere, quia bonum te noluit facere, ante quem posuit bonum & malum, ut non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium... Consideremus ergo, quia stabimus ante tribunal Christi, & si opus nostrum arserit, non habebimus, quod excusare possimus. Dicet etenim, quod jam per Prophetam locutus est:* Populus meus, quid feci tibi, aut in quo molestus fui tibi? responde mihi. *Dicet & ei qui in via defecerit: Qua ratione defeciſti in via? Nonnè panes fregi? nonnè benedixi? nonnè jussi dari? Sed cur tu accipere noluisti?*

S. Ambr. l.6. in Luc. n. 74.75.76.77.

1.Reg.19.8.

Matt.15.32.

Mich. 6.3.

18.19. *Quem me dicunt esse turbæ? At illi responderunt & dixerunt: Ioannem Baptistam, alii autem Eliam... Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit: Christum Dei.* Turbarum errores de Christo ostendunt, fidem esse donum Dei, pro quo gratias illi agere debemus omnibus diebus vitę nostrę. Cur autem Jesum Eliam opinabantur? Fortè quia « Elias raptus ad cœlum est. Sed non Elias est Chri- « stus: ille rapitur, iste regreditur: ille, inquam, ra- « pitur; iste rapinam non arbitratus est esse se æqua- « lem Deo: ille petitis ignibus vindicatur, hic perse- « cutores suos maluit sanare, quàm perdere. Cur autem « Jeremiam putabant? Fortasse quia sanctificatus in « vulva est. Sed non hic Jeremias: ille sanctificatur, « iste sanctificat: illius sanctificatio cœpit ex corpore, hic « Sanctus ex Sancto. Cur etiam Joannem populus puta- « bat; nisi fortè quia in matris utero positus, Domini « præsentiam sentiebat? Sed non hic est Joannes: ille « adorabat in utero, hic adorabatur: ille baptizabat in « aqua, Christus in Spiritu: ille pœnitentiam suadebat, « hic peccata donabat. Et ideò Petrus non expecta- « vit populi sententiam, sed suam promisit, dicens, « *Christum Dei*: qui & semper est, nec cœpit ut esset, « & esse non deficit. In uno hoc nomine, & Divini- « tatis & Incarnationis expressio, & fides Passionis « est. «

S.Ambr. l.6. in Luc. n.93.& 96.

21.22. *At ille increpans illos, præcepit eis, ne cui dicerent*

S.Amb. ib.n. 101.104.107.

rent, hoc, dicent: quia oportet Filium hominis multa pati, &c. Multis ex causis jubet tacere discipulos. 1. Ut fallat Principem mundi. 2. Ut declinet jactantiam, doceat humilitatem. 3. Ne rudes & imperfecti adhuc discipuli maximæ prædicationis molibus opprimantur. Non statim prædicandus est Gentibus Christus Dei Filius, sed primùm ipsis prædicandus est unus Deus, mundi & omnium quæ in eo sunt conditor, gubernator & Dominus, in quo vivimus & sumus & movemur, cujus & genus sumus; ut non solùm propter munera lucis & vitæ, verùm etiam propter cognationem quamdam generis diligendus à nobis sit. Deinde opinionem illam, quæ est de idolis, destruamus; ut non possit auri argentique vel ligni materia vim se habere divinam. Cùm unum Deũ esse persuaseris, tunc indicio ejus adstrues per Christum nobis salutem datam; incipiens ab illis quæ gessit in corpore, & ea divina describens, ut plusquam homo fuisse videatur, victam unius virtute mortem, mortuumque ab inferis suscitatum; paulatim enim fides crescit, ut cùm supra homines fuisse videatur, Deus esse credatur. Hunc prædicationis ordinem servavit Paulus apud Athenienses. Cæterùm, Christus prædicandus est catechumenis, & quidem crucifixus, nec ad baptismum admittendi sunt sine fide expressa Incarnationis & Passionis Christi, &c. ut docet ibidem S. Ambros. Quod Operariis Euangelicis ad Sinas, Japonios, aliosque Gentiles missis observandum omninò, nisi se ab Apostolica doctrina alienos haberi velint. Hìc ergo *prohibentur* Apostoli Jesum *euangelizare Dei Filium, ut euangelizarent postea crucifixum*. Quia oportet Filium hominis multa pati, &c. *Hæc est fidei gloria, si verè intelligas crucem Christi. Aliæ cruces nihil mihi prosunt, sola crux Christi mihi utilis est, & verè utilis*, per quam mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. *Si mihi crucifixus est mundus, scio quia mortuus est, non diligo eum: scio quia præterit, non concupisco eum: scio quia corruptela consumit hunc mundum, quasi fœtidum vito, quasi luem caveo, quasi nociturum relinquo.*

Galat.6.14.

23. *Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.* In omnibus Christi membris impleri necesse est passionis ejus Mysterium. Cum ipso crucifigi oportet, qui cum ipso resurgere; cum illo mori, qui cum ipso vivere æternùm volunt. Veteris hominis actibus renunciandum, cum pravis cupiditatibus pugnandum est, caro crucifigenda cum vitiis & concupiscentiis per continuam pœnitentiam. Christi mandatum est, non merum consilium; non perfectos dumtaxat, sed omnes omninò Christianos spectat, sine dispensatione; omnes vitæ dies sine exceptione: *Dicebat ad omnes..... quotidie.* Qui quotidie sunt in deliciis, viventes mortui sunt, à Christo alieni sunt. Caro regenerati, corpus est crucifixi.

24. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam.* Omnes beati esse, & in æternum vivere cupiunt: sed alii vitam æternam & beatam cru.. & mortificationibus hujus vitæ quasi momentaneis redimunt: *Momentaneum hoc & leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Alii transitoriam & quasi momentaneam felicitatem nunquam finiendis cruciatibus & æterna morte sibi procurant. An illi se ipsos verè amare censendi sunt? *Nescio quo inexplicabili modo, quisquis se ipsum, non Deum amat, non se amat; & quisquis Deum, non se ipsum amat, ipse se amat. Qui enim non potest vivere de se, moritur utique amando se. Non ergo se amat, qui ne vivat, se amat. Cum verò ille diligitur de quo vivitur, non se diligendo magis diligit, qui propterea non se diligit, ut eum diligat de quo vivit.*

2.Cor.4.17.

S.Aug.tr.123. in Joan.

Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam, &c. Certè Filius hominis hanc sententiam emisit. Perspice igitur & tu cum Rege Babylonio fornacem ejus ardentem, & invenies illic tamquam Filium hominis (nondum enim verè erat, nondum scilicet natus ex homine) jam tunc istos exitus constituentem. Salvas facit animas trium fratrum, qui eas pro Deo perdere conspiraverant; Chaldęorum verò perdidit, quas illi per idololatriam salvas facere maluerant. Quæ est ista nova doctrina, cujus vetera documenta sunt? Quamquam & prædicationes martyriorum, tam futurorum, quàm à Deo mercedem relaturorum, decucurrerunt. *Vide* (inquit Isaias,) *quomodo perit justus, & nemo excipit corde: & viri justi auferuntur, & nemo considerat.* Quando magis hoc fit, quàm in persecutione Sanctorum ejus? Utique non simplex, nec de naturæ lege communis, sed illa insignis & pro fide militaris; in qua qui animam suam propter Deum perdit, servat illam: ut & hìc tamen judicem adcognoscas, qui malum animæ lucrum perditione ejus, & malum animę detrimentum salute ejus remuneraturus.

Isa.57.1.

Tert. ib.

26. *Nam qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate sua.* Id Dominus noster Jesus Christus meritò pronuntiavit, minoratus à Patre modicò citra Angelos: vermis, & non homo; ignominia hominis, & nullificamen populi; quatenùs ita voluit, ut livore ejus sanaremur, ut dedecore ejus salus nostra constaret. Et meritò se pro suo homine deposuit, pro imagine & similitudine sua, non aliena: *Ut, quoniam homo non erubuerat lapidem & lignum adorare, eadem constantia non confusus de Christo, pro impudentia idololatriæ satis Deo faceret per impudentiam fidei.*

S. Amb. l.7. in Luc. n.8.

27. 28. *Sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei. Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ascendit in montem, ut oraret.* Semper Dominus sicut ad præmia erigit futura virtutum, atque utilem sæcularium rerum docet esse contemptum: ita etiam infirmitatem mentis humanæ præsentium remuneratione sustentat. Arduum quippè est crucem tollere, & animam periculis, morti corpus offerre; negare quod sis, cùm velis esse quod non sis; ratòque quamvis excelsa virtus, futuris præsentia commutat. *Difficile quippè videtur hominibus, ut spem periculis emant; damnoque præsentium futuræ lucrum mercentur ætatis.* Ideò Christus, ne quis desperatione frangatur, aut tędio, quoniam vitæ dulcis illecebra constantem quoque mulcet affectum, continuos vivendi successus fidelibus pollicetur. Non habes igitur quod queraris, non habes quod excuses: *Arbiter omnium dedit & virtuti præmium, & infirmitati remedium; ut præsentibus sustineatur infirmitas, virtus futuris. Si fortis es, contemne mortem: si imbecillis es, fuge. Sed nemo potest fugere mortem, nisi vitam sequatur. Vita tua Christus est, ipsa est vita quæ mori nescit.* Itaque si volumus mortem non timere, stemus ubi Christus est; ut & de nobis dicat: *Vere sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem.* Non satis est stare, nisi ubi Christus est, stetur; soli enim non queunt gustare mortem, qui possunt stare cum Christo.

29. *Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera, &c.* Ut Christi Mysteria rectè cognoscantur, in montem cum illo ascendendum est, à terrenis rebus assurgendum, in secessu ferventer orandum est. Gratię ipsius beneficium est, ut cum illo ascendat cor nostrum in montem sanctum; ut ibi orando muteur homo interior, & veluti transfiguretur; ut exteriùs etiam in mortificatione sensuum, in simplicitate & modestiâ, in conversationis candore, in morum innocentiâ, transfigurationis spiritualis vestigia appareant: *Et vestitus ejus albus & refulgens.* In oratione & Filii Dei majestatem, & excessum amoris ejus; quo mortem crucis pro nobis subire non dubitavit, oculis fidei considerantes, & cum illo intrantes in nubem, transformamur in eamdem imaginem, tamquam à Domini Spiritu, & Christum crucifixum velut fasciculum mirrhæ in sinu nostro gerentes, ad ejusdem contemplationem in gloria ascendimus, ut

Tert. l.4. cont. Marc. c.21.

in-

incomparabili suavitate perfusi, & corde corporeque nostro in Deum vivum exultantibus, dicamus cum Petro: *Præceptor, bonum est nos hic esse.* Dei vocem de nube, de fidei umbra lucem obscuritati admixtam habente, in oratione audimus, dicentem: *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite.* Audite, non Moysem jam & Eliam, sed Filium meum dilectum, novæ Legis Gratiæque auctorem, revelatorem ac Doctorem veritatis, imò Veritatem ipsam, fidei vestræ consummatorem. Multis modis vobis loquentem in Euangelio suo, per Ecclesiam suam, per servos suos novi Testamenti Ministros, Pastores vestros; vita sua, morte, mysteriis omnibus, arcanis inspirationibus vobis loquentem: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Illum unum intueamur, ut exemplar nostrum, ut Legislatorem nostrum, ut Sacerdotem nostrum, ut Magistrum nostrum, omnium Prophetarum illuminatorem, omnium Prophetiarum complementum. *Et dum fieret vox, inventus est Iesus solus.* Revelemus igitur nos faciem nostram, ut revelata facie gloriam Dei speculantes, in eandem imaginem reformemur. Ascendamus in montem, deprecemur Dei Verbum, ut in specie & pulchritudine sua nobis appareat, & confortetur, & prosperè procedat, & regnet. Et hæc enim mysteria sunt, & altiùs referuntur; etenim pro tua possibilitate, aut minuitur tibi Verbum, aut crescit; ac nisi altioris prudentiæ cacumen ascendas, non tibi apparet Sapientia, non tibi apparet Mysteriorum cognitio, non tibi apparet, quanta sit gloria, quanta sit species in Dei Verbo: sed Dei Verbum quasi quodam apparet in corpore, non habens suam speciem neque decorem... Sed si dum hominem esse consideras, de Virgine credas generatum, & paulatim aspiret fides, quòd de Spiritu Dei natus sit, incipis montem ascendere. Si in cruce positum triumphantem de morte videas, non peremptum: si videas, quòd terra tremuit, sol refugit, tenebræ effusę sunt oculis perfidorum, monumenta aperta sunt, mortui surrexerunt, ut esset indicio, quia Gentilis populus qui mortuus erat Deo, tamquam reseratis sui corporis tumulis, infuso crucis lumine resurrexit: si hoc videas Mysterium, in excelsum ascendisti montem, alteram Verbi gloriam cernis.

S.Amb.l.7. in Luc.n.11

38.39. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi: & ecce spiritus apprehendit eum, & subitò clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit, dilanians eum.* Puer iste arreptitius, typus est peccatoris ab adolescentia mortali peccato & diaboli servituti addicti. 1. Spiritus malus apprehendit eum peccati suggestione, delectatione, consensu. *Ligavit eum spiritus in alis suis.* 2. Subitò clamat, ardens peccati desiderium, libidinem vehementem in corde & corpore illius accendens, & ad opera mala, ad peccata publica, quę scandalum Ecclesiæ creant, instigans: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.* 3. Elidit illum, & in nova peccata identidem præcipitem agit, ut terræ magis ac magis adhæreat: *Peccatum* enim *quod pœnitentia non diluit, mox suo pondere in aliud trahit.* 4. Dissipat eum, pravarum cogitationum varietate: *Cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.* 4. Spumas libidinum in eo excitat per crapulam & ebrietatem: Venter enim escis repletus & vino æstuans, facilè spumat in libidines. 5. Vix ab eo discedit, dilanians eum, peccati consuetudine & pravis habitibus legi mentis repugnantibus: *Adolescens juxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.* Ut sanetur peccator sic à dæmone arreptus, necesse est 1. Ut Dei misericordiam imploret clamore magno, clamore cordis, desiderio vehementi, fide magna, fervente oratione: *Exclamavit dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi.* Respice in animam meam, quæ mihi unica est, oculis misericordiæ tuæ. *Respice in me & miserere mei, quia unicus & pauper sum ego. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me. Vide humilitatem meam & laborem meum; & dimitte universa de-*

Ose 4.19.

Gen.18.20.

S.Gr.M. Job 17.11.

Prov.22.6.

Ps.24.18. 17.18.

licta mea. 2. Accedat ad Jesum per pœnitentiam, accedat affectu cordis contriti & humiliati: *Adhuc huc filium tuum.* 3. Mirum non videatur, si dæmonium elidat & dissiper accedentem: quia sæpè conversi ad Deum post peccata, majoribus novisque antiqui hostis pulsantur insidiis, agentis videlicet, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet injuriam: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* 4. Dęmonem increpat Jesus per os pii conscientiæ Moderatoris, & omnipotenti gratiæ suæ virtute ejicit ex anima peccatoris, quem sanum & justificatum reddit Patri spirituali, pane vivo, se ipso scilicet, nutriendum, & verbo suo educandum: *Et increpavit Iesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.*

Vener. Beda in hunc loc

Eccl.2.1.

44. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei; omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est, ut tradatur in manus hominum.* Magnitudo Dei, non solùm in miraculis admiranda, sed & in passione Filii sui. Quòd dæmonia spiritu suo ejecerit, admirabile certè opus; quòd carne passus sit, longè admirabilius: Illud potentiæ, istud amoris erga homines miraculum. Dæmonia ex hominibus nonnullis, quos corporaliter vexabant, ejecit tempore ministerii sui: dæmonia ex cordibus omnium electorum suorum passione ac morte sua expulit: *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Verus Christianus passionem Christi, non solùm memoria recogitare ac meditari debet, sed ejus vulnera corde impressa gerere: *Ponite vos in cordibus vestris sermones istos.* Christo compati, & commori debet Crucifixi filius, in cruce genitus, ad imaginem & similitudinem ejus reformandus. *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu:* Hoc Mysterium non capit animalis & carnalis homo. Timet quippè, ne in Christi Jesu passione obligationem inveniat cum illo patiendi, & carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigendi: *At illi ognorabant verbum istud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.*

Joa.12.31.

Philip.2.5.

48. *Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit... Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est.* Ambitiosis cogitationibus in mentes discipulorum à diabolo immissis medetur Magister cœlestis, ipsis suadendo, ut puero, quem ob eorum oculos juxta se statuit, mores suos conforment, ut instar innocentię puerilis simplicitatem sine arrogantia, charitatem sine invidia, devotionem sine iracundia conservent. Unde subjungit: *Quicumque suscipit puerum istum in nomine meo, me suscipit.* Ut formam virtutis, quam natura duce puer observat, ipsi pro nomine Christi, ejus gratia præveniente & adjuvante, sequantur: *Qui minor est*, inquit, *inter vos omnes*, humilitate, *hic major est* dignitate. Id carnales homines non capiunt: Veritas tamen fidei est, doctrinæ Christi principium. Gradus ad veram celsitudinem humilitas, simplicitas, mansuetudo, innocentia, & infantia Christiana, qua sine regnum cœlorum consequi non possumus. In diaboli mundique victoria Christi magnitudo eluxit; hanc verò victoriam humilitate reportavit. *Tota victoria Salvatoris, quæ & diabolum superavit & mundum, humilitate est concepta, humilitate est confecta.* Non alio modo vincemus, non alio modo exultabimus.

Vener. Beda in hunc loc.

S.Leo s.36.

51. *Factum est autem, dum complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit, ut iret in Ierusalem.* Obfirmare animum suum fide & oratione adversùs imminentes tentationes & calamitates debet vir Christianus. Metus mortis eos frangere non potest, qui illam intuentur, ut viam in cœlestem Jerusalem. Dies mortis eorum, dies est assumptionis ad Deum. *Christiani hominum genus morti expeditum.* Mori timeat, sed qui ex aqua & Spiritu non renatus, gehennę ignibus mancipatur: mori timeat, qui non Christi cruce & passione censetur: mori timeat, qui ad secundam mortem de hac morte tranfibit: mori timeat, quem de sæculo receden-

Tert. «S.Cypr.l.de Mortal.

» tem perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori
» timeat, cui hoc mora longiore confertur, ut cruciatus ejus & gemitus interim differatur.... Si in Christum credimus, fidem verbis & promissis ejus habeamus; & non morituri in æternum, ad Christum, cum quo & victuri & regnaturi semper sumus, læta securitate veniamus. Quòd interim morimur, ad immortalitatem morte transgredimur: nec potest vita æterna succedere, nisi hinc contigerit exire. Non est exitus iste, sed transitus; & temporali itinere decurso, ad æterna transgressus.

53. *Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Ierusalem.* Non mirum, quòd cives Samariæ, qui a vera pietate defecerunt, verę pietatis professores Jerusalem euntes, in domum Domini properantes ad confitendum nomen ejus, ad eum adorandum in spiritu & veritate, refugiant & rejiciant. Qui Deum quærunt, illique uni placere volunt, Mundo placere non possunt. *Si mundus vos odit* (inquit Christus) *scitote, quia me priorem vobis odio habuit: si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret; quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Mementote sermonis mei: Non est major servus domino suo.* Joan.15.18.19.20.

54.55. *Cum vidissent autem discipuli ejus, Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine, vis dicimus, ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos? Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus estis.* Cavendum Ecclesiæ Ministris, ne in eorum animos zelus amarus irrepat, & ne specie Ordinis Hierarchici tuendi, & Ecclesiasticæ disciplinæ fovendæ, ultionem exerceant. Christi mansuetudinem & charitatem imitentur; adversùs vitia, non contra homines irascantur; ignem excitent consumentem peccata, & peccatores sanctificantem, quem Christus venit mittere in terras, & ardere vult in omnium animis; ignem divini amoris, non ignem zeli præcipitis & amari, homines sæpè perdentem, in quos exercetur, & qui exercent. Quòd discipulos increpavit Jesus, quia ignem in Samaritanos, qui illum non receperant, volebant è cœlo evocare, ostendit nobis, non semper in eos, qui peccaverint, vindicandum; quia *Nonnumquam amplius prodest clementia tibi ad patientiam, lapso ad correctionem. Denique Samaritani citiùs crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur. Simul disce, quia recipi noluit ab his quos sciebat non simplici mente conversos; nam si voluisset, ex indevotis devotos fecisset... Discipuli recipi intra Samariam gestiebant: sed Deus quos dignatur vocat, & quos vult, religiosos facit.* S. Amb. l. 7. in Luc. n. 27. Non est autem commotus Dominus adversùs Samaritas illum inhumanè repellentes, ut ostenderet, quia non habet ultionis studium perfecta virtus: nec ulla est iracundia, ubi plenitudo est charitatis. *Dilectio summum fidei sacramentum, Christiani nominis thesaurus, quam Apostolus totis viribus Spiritus sancti commendat, cujus nisi patientiæ disciplinis eruditur? Charitas patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum... Omnia suffert, omnia sustinet.* Tert. l. de patientia. 1. Cor. 13. 4. 5. Quamobrem si zelus rectitudinis quandoque exigit, ut Rector animarum erga subditos sæviat, *furor ipse de amore sit, non de crudelitate: quatenus & jura disciplinæ foris exhibeat, & intùs paterna pietate diligat, quos foris quasi insequendo castigat.* S. Gr. M. h. 17. in Euang.

57. *Ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris. Dixit illi Iesus: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Humana præsumptio Christum, quocumque jerit, se posse sequi gloriatur: Christiana humilitas nihil boni cogitare, loqui, operari propriis viribus se posse confitetur; non posse sequi nisi vocantem, prævenientem, trahentem, gressus suos in via mandatorum Dei & beneplacito ejus dirigentem. Eam gratiam nullis suis meritis consequi se posse agnoscit: per misericordiam Dei, & gratiam Domini nostri Jesu Christi, omnia se posse confidit, Christum sequi pauperem, humilem, crucifixum, in prosperis & adversis, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, in vita & in morte. Omnia se posse confidit in eo tantùm qui se confortat: nec eum qui se offert, recipi; nec eos omnes qui se non offerunt, repudiari: quia *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Rom. 9.

59. *Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem ait: Domine, permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum. Dixitque ei: Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos*, &c. Amor proprius interdum speciem pietatis obtendit, ne Christo vocanti fideliter ac prompto animo pareamus. Pietatis officium prohibere putandus non est pietatis Magister, sed ab eo tantùm prohibetur discipulo paterni funeris cura, *Vt intelligas humana posthabenda divinis. Bonum studium, sed majus impedimentum; nam qui partitur studium, derivat affectum; & qui dividit curam, differt profectum. Ergo priùs obeunda, quæ maxima sunt; nam & Apostoli, ne occuparent studium dispensandi, Ministros pauperibus ordinarunt: & ipsis, cum a Domino mitterentur, neminem in via salutare præscriptum est; non quòd benevolentiæ displiceret officium, sed quòd persequendæ devotionis intentio plus placeret,.... Non ergo paterni funeris sepultura prohibetur, sed necessitudini generis divinæ religionis pietas antefertur: illud consortibus relinquitur, hoc mandatur relectis.* Sęcularia sæcularibus Ecclesiastici Religiosique Viri relinquant; ne pietatis specie se negotiis sęcularibus implicantes, à Ministerio suo, & Clericalis, aut Religiosæ Vitæ officiis avocentur, & gratię suæ fideliter respondere prohibeantur, unique Deo militare ac placere, cui se singulari consecratione devoverunt. S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 14. 41.

62. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.* Qui ad regnum Dei, ad Ecclesiasticum Ministerium, ad Christianam perfectionem vocatus, ad ea quę post tergum sunt, respicit, humanam gloriam, opes, dignitates, sæculi voluptates, non est aptus regno Dei. In Pythagoricorum præceptis erat: *Qui ad Templum veneris, ne gressum converte.* Quod Simplicius ad Epictetum sic interpretatur: *Qui se ad DEVM contulerit, eum in dubio hærere, aut humana curare non decet.* Meliùs S. Paulus, ut divino Spiritu afflatus: *Vnum autem, quæ quidem retro sunt, obliviscens, ad ea verò quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei, in Christo Iesu.* Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei. *Vocat te Oriens, & tu attendis Occidentem.* Philip. 3. 13. 14. Vide S. Aug. Ser. c. alias 7. de Verb. Do.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

1.2. *Post hæc autem designavit Dominus*, ad Euangelium suum prędicandum, è numero credentium in eum, *& alios septuaginta duos*, Discipulos. Græci vulgò Codices, & Syriaca Versio, multique veterum Patrum, rotundo numero Septuaginta numerant. Apostolis in Ecclesię Hierarchia successerunt Episcopi, Septuaginta duobus discipulis secundi ordinis Sacerdotes, curam animarũ sub Episcopis gerentes. *Et misit illos binos ante faciem suam, in omnem civitatem & locũ quò erat ipse venturus:* Binos & binos misit ante se, tum ad mutuam opem, tum ad testimonii firmitatem; ut populum sanationum beneficiis delinirent, & Euangelii

præ-

prædicatione ad Christum excipiendum præpararent. *Et dicebat illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci.* Unde mirum vobis esse non debet, quòd Operariorum Euangelicorum numerum electione vestra auxerim. *Rogate ergo Dominum Messis*, Deum, *ut mittat operarios in messem suam*, ut novos Prædicatores mittat, ad finem usque sæculi in Ecclesia sua laboraturos. Nemo enim in messe absque Domini missione & gratia laborare potest. Confer cum *Matt.* 9. 37. 38. nostrisque in hos Versus Commentariis.

3.4.5.6.7.8.9.10.11.12. *Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos*, inermes, mansuetos, ut nemini nocere, omnibus prodesse, vestro etiam periculo, studeatis. *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta.* Temporalium rerum solicitudini, quæ Ministerii Euangelici impedimentum est, renuntiate: *& neminem per viam salutaveritis*, ne longiùs protracta salutationis officia moram festinantibus afferant. Sic Elisæus mittens Giezi servum suum cum
4.Reg.4.29. baculo, ut puerum suscitaret: *Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutaverit te quispiam, non respondeas illi.* Vide Tert. l.4. Contra Marcionem, c.24. *In quamcumque domum intraveritis, primùm dicite: Pax huic domui: & si ibi fuerit filius pacis*, vir pace dignus, quæ veræ justitiæ comes, & Spiritus sancti fructus est; dignus (inquam) non suis meritis, sed æterna & gratuita Dei miserentis electione; *requiescet super eum pax vestra*, vestræ precationis effectum consequetur: *sin autem, ad vos revertetur*, vestræ charitatis fructum & præmium referetis. *In eadem autem domo manete*, in qua primùm fueritis benevolè excepti; *edentes & bibentes quæ apud illos sunt*, cibis vulgaribus, quæ ab illis vobis apponuntur, contenti, nec lautiora convivia quærentes: *Dignus est enim operarius mercede sua*, sive cibo suo. Cibus quem vobis apponunt, non est gratuitus, sed debitus. Si spiritalia illis seminatis, non magnum est, si temporalia eo-
1.Cor.9. rum metatis. *Nolite transire de domo in domum. Et in quamcumque civitatem intraveritis, manducate quæ apponuntur vobis.* Pharisaicas de ciborum delectu traditiones ne anxiè observetis: omnibus utimini cibis permissis, communi frugalique apparatu. *Et curate infirmos, qui in illa sunt*, eo quod vobis confero sanationum dono; *& dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.* Brevi accedet ad vos Messias, olim patribus nostris promissus, & nobis à Deo datus. *In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite: Etiam pulverem, qui adhæsit nobis*, à pedibus nostris, *de civitate vestra, extergimus*, sive excutimus, *in vos*, ut sit contra vos in testimoniun in die judicii: *Tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei.* Vobis tamen significamus adveniisse tempus Messiæ: nec per nos stetisse, quin in illum crederetis, & credendo ad regnum Dei perveniretis. *Dico vobis, quia Sodomis in die illa*, judicii novissimi, *remissius erit, quàm isti civitati:* Civitas hæc graviores pœnas dabit, quam Sodoma. Confer cum *Matt.*10.

13.14.15. *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida; quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt vobis*; si apud Tyrios & Sidonios facta fuissent miracula, quæ apud vos edita sunt à me, Discipulisque meis, *olim in cilicio & cinere* sedentes pœniterent: *Verumtamen Tyro & Sidoni remissius erit in judicio, quàm vobis*; acerbiora, quàm illos, vos manent supplicia, utpotè magis obduratos & magis ingratos bonitati & gratiæ Dei. *Et tu, Capharnaum, usque ad cœlum exaltata*, tua magnitudine, pulchritudine, divitiis tam elata, tam celebris; *usque ad infernum demergeris*, everteris ob incredulitatem tuam, civesque tui demergentur in infernum. Nec mirum esse debet, si urbes incredulæ tam graves ob spretum & repudiatum Euangelium, cujus vos Prædicatores instituo, daturæ sint pœnas: *Qui* enim *vos audit*, ò dilecti Discipuli, *me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.* Confer cum *Matt.*11.

16.17.18.19.20. *Reversi sunt autẽ septuaginta duo* Discipuli ad Jesum *cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo*: cùm illis auctoritate tua & invocatione nominis tui jubemus, ut ex hominum, quos vexant, corporibus egrediantur, protinùs parere coguntur: *Et ait illis: Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem:* Nihil mihi novi, aut inexpectati refertis: Intuebar enim Satanæ regnum & imperium in homines mira celeritate eversum iri, & dissolutis operibus suis, falsisque religionibus, quibus illos illigaverat, tam citò casurum, quàm citò è cœlo cecidit superbia sua. Quod in casu regni Babylonici adumbratum est: *Quomodo cecidisti* Isaiæ 14.12.13. *de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes? Qui dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum; sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis; ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci.* 14. 15.

Pergit Christus: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.* Serpentum & scorpionum nomine, dæmoniorum omne genus hìc intelligitur, ut Ps. 91. 13. *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem:* Omnem potestatem diaboli, omnem ejus exercitum calcabitis, & virtute nominis mei conteretis: *Et nihil vobis nocebit.* Promissionem probavit eventus. Unde Tertullianus: *Nobis fides præsidium, si non & ipsa percutitur diffidentia signandi statim, & adjurandi, & urgendi bestiæ calcem: hoc denique modo etiam Ethnicis sæpè subvenimus, donati à Deo ea potestate, quam Apostolus dedicavit, cum morsum viperæ sprevit... At tu, fides si vigilat, ibidem scorpio pro solea anathema inlidito, & relinquito in suo sopore morientem. Verumtamen in hoc nolite* præcipuè, vel nimiùm, *gaudere, quia spiritus mali vobis subjiciuntur*: Quòd etsi magnum, non tamen maximum donum est, utpotè ad aliorum utilitatem, non ad vestram sanctificationem vobis concessum; nec eos, quibus confertur, Deo gratos, justos, sanctos & electos efficiens: *Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis*, in libro vitæ: quod sperare & confidere potestis ex æterno & immutabili Dei miserentis & eligentis proposito. Ter. Scorpiaci, c.1.

21. 22. *In ipsa hora exultavit* Jesus *Spiritu sancto* illum movente & impellente, *& dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ*, gratias ago, *quòd abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus*, ab hominibus, qui prudentes & sapientes sunt secundùm suam & aliorum sæculo servientium opinionem; *& revelasti ea parvulis*, Discipulis meis, viris simplicibus & humilibus: *Etiam, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te*: Ita certè, hoc laude dignissimum est, siquidem sapientissimo consilio & proposito voluntatis tuæ id decrevisti, & istos præ aliis elegisti, quibus regni tui Mysteria revelares: *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Sermonem ad Discipulos convertit. Omnium Mysteriorum cognitionem, totamque scientiæ suæ plenitudinem mihi Deus Pater meus communicavit: *Et nemo scit, quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Non hoc humana ratio, aut innata hominibus Dei notio; sed sola revelatio, sola fides docere potuit: *Edocuit Dominus, quoniam Deum scire nemo possit, nisi Deo docente, hoc est, sine Deo non cognosci Deum.* S.Iren. l.4.c. 4. Confer cum *Matt.*11.25.

23.24. *Et conversus ad Discipulos suos, dixit: Beati oculi, qui vident*, & credunt, *quæ vos videtis. Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis*; Christum scilicet omnium Prophetarum expectationem ac desiderium; *& non viderunt: & audire, quæ auditis*; illius nempè coram loquentis doctrinam, & sermones; *& non audierunt.* Confer cum *Matt.*13. nostrumque in Versus istos lege Commentarium.

25.26.27.28. *Et ecce quidam Legisperitus*; quem alium fuisse ab eo, cujus interrogationem S.Matt.c.22. 35. commemorat, probabilius S.Augustino visum est; *sur-*

ſurrexit, è ſubſellio fortè Synagogæ, in quo honoris cauſa ſedebat, *tentans illum*, experiri volens, an aliquid Legi, aut Magiſtrorum interpretationibus contrarium Jeſus reſponderet; *& dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo*? Quid me facere oportet, ut quam prædicas & promittis, vitam æternam conſequar? *At ille dixit ad eum: In Lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis*? Quodnam primum & maximum mandatum? Quæ totius legis ſumma? Quomodo legis eo loco, qui nunc oculis tuis obverſatur: *Ille reſpondens, dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua; & proximum tuum ſicut te ipſum. Dixitque illi* Jeſus: *Rectè reſpondiſti*: Verba Legis rectè protuliſti: *hoc fac, & vives*. Supereſt, ut opere impleas, quod legis; & vitam conſequeris æternam.

S. Aug. l. 2. de Conſ. Euang. c. 71.

29. *Ille autem volens juſtificare ſeipſum*, volens oſtendere, ſe juſtitiam legis, & apprimè noſſe, & accuratè implere, *dixit ad Ieſum: Et quis eſt meus proximus*? Maximum & primum dilectionis Dei mandatum ſe impleviſſe exiſtimabat ſuperbus Doctor, diligenter obſervando Legis cæremonias, & externa opera, ſecundùm interpretationes Magiſtrorum. Quia verò dubitari poterat, quàm latè pateret nomen proximi, ea de re Chriſti ſententiam rogat, ut ſi reſponderet Dominus ex recepta Legiſperitorum opinione, proximum eſſe quemlibet Iſraelitam, non alium, illud quoque præceptum, adeòque totam Legem ſe impleviſſe gloriaretur.

S. Hier. in c. 10. S. Matt. & Ep. 17.

30.31.32.33.34.35.36.37. *Suſcipiens autem Ieſus*, loquendi vices, dixit: *Homo quidam* natione Judæus, *deſcendebat ab Ieruſalem in Iericho*, quæ via erat latrociniis infamis, ubi collis *Adomim* dictus à viatorum cruore ibi effuſo; *& incidit in latrones, qui etiam deſpoliaverunt eum, & plagis impoſitis abierunt, ſemivivo relicto*, in ſtatu tam deplorando, ut certiſſimè periturus eſſet, ſi nemo ſuccurreret. *Accidit autem ut Sacerdos quidam deſcenderet eadem via, & viſo illo præteriit*, ex adverſo, nullo miſericordiæ ſenſu commotus; *ſimiliter & Levites, cùm eſſet ſecus locum*, cùm appropinquaſſet ad locum, ubi jacebat infelix ille homo, *& videret eum, pertranſiit*, de ſublevanda ejus miſeria minimè curans: *Samaritanus autem quidam, iter faciens, venit ſecus eum*, & ad eum propiùs acceſſit; *& videns eum*, genere licèt ac religione alienus, *miſericordia motus eſt: & appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum & vinum*: Oleo & vino, quæ viatici loco ferebat, in ejus vulnera infuſis, ea ut abſtergeret, ac dolorem interim leniret, faſciis ea conſtrinxit; *& imponens illum in jumentum ſuum, duxit in ſtabulum*, in diverſorium, *& curam ejus egit. Et altera die*, ſequenti die abiturus, *protulit duos denarios, & dedit ſtabulario*, hoſpitii domino, *& ait: Curam illius habe*, donec ſanus fuerit; *& quodcumque ſupererogaveris*, ſive ad alimenta, ſive ad medicamenta, *ego cùm rediero, reddam tibi. Quis horum trium videbitur tibi proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones*? Quis erga illum implevit proximi officium? An Sacerdos; an Levites, qui viſo illo præterierunt? An Samaritanus, qui illi ſuccurrit? At ille dixit: *Qui fecit miſericordiam in illum*, nempè Samaritanus. Admirabili prudentia uſus eſt Chriſtus, ut Legiſperitum fateri cogeret contra pravam, ſed tamen vulgatam Judæorum opinionem, omnem hominem, quamvis religione alienum, eſſe alteri homini proximum, illique omnia dilectionis officia eſſe impendenda ſecundùm Legem Dei; nec audiendos, qui ſolos Iſraelitas nomine proximi intelligerent. Hic illius, ſeu hiſtoriæ, ſeu parabolæ finis. *Et ait illi* Jeſus: *Vade, & tu fac ſimiliter*: Agedum, Samaritanum illum imitare, & quod ille præſtitit Judæo, tu Judæus ne dubites præſtare etiam extraneo; imò ſi res ita ferat, etiam Samaritano. Id niſi præſtiteris, te proximum diligere, & Legem implere ne exiſtimes: Probatio enim dilectionis, exhibitio eſt opis.

38.39.40.41.42. *Factum eſt autem, dum irent* Jeſus & Diſcipuli ejus Hieroſolyma; *& ipſe intravit in quoddam caſtellum*, ſeu oppidulum, Bethaniam ſcilicet: *& mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam*. Chriſtum excepiſſe Martha dicitur, quamvis Lazarus & Maria ſimul in eadem domo cum illa habitarent; ſive quòd illa major natu eſſet, ſive quòd rei familiaris procuratione & adminiſtratione quaſi mater familias haberetur: *Et huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam ſedens ſecus pedes Domini*, more diſcipulorum, quietè, diligenter, aſſiduè, *audiebat verbum illius*, huic uni rei incumbens. *Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium*, ſolicita in variis miniſteriis, rerumque Chriſto & Diſcipulis ejus excipiendis & reficiendis neceſſariarum præparatione: *Quæſtetit, & ait*; quæ coram Domino ſe ſiſtens, ait: *Domine, non eſt tibi curæ, quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare*? *Dic ergo illi, ut me adjuvet*, ut mecum partem laboris ſubeat: *Et reſpondens, dixit illi Dominus: Martha, Martha, ſolicita es, & turbaris erga plurima*; variis curis diſtraheris, & huc illuc inquieta diſcurſas: *porrò unum eſt neceſſarium*; una tamen res eſt ad ſalutem neceſſaria, cui omnia hominum ſtudia, curæ omnes incumbere & intendere debent. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*: Maria meliorem ac præſtantiorem functionem elegit, ſtudium ſcilicet audiendi doctrinam ſalutis, res divinas contemplandi, quæ futuræ beatitudinis præguſtatio eſt, in altera vita perficienda, non auferenda.

Joan. 11. 1.

Senſus Moralis.

1. *Poſt hæc autem deſignavit Dominus & alios ſeptuaginta duos, & miſit illos binos ante faciem ſuam*, &c. Myſtica eſt illa Diſcipulorum combinatio. *Quòd binos mittit, ſacramentum eſt charitatis* (ait S. Auguſtinus) ſunt enim duo charitatis præcepta, dilectio Dei & proximi; nec minùs quàm inter duos exerceri charitas poteſt. Regnum itaque quod in mundo inſtituere venit Dominus, totum in charitate fundatum eſſe oſtendit, cùm binos & binos ante faciem ſuam Diſcipulos mittit.

S. Aug. l. 2. Q. Euang. c. 14.

3.4. *Ite: ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos. Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam ſalutaveritis*. Abſque miſſione & vocatione divina, nullus ſperandus eſt Euangelicæ Prædicationis, Eccleſiaſticique Miniſterii fructus. Orandus igitur Dominus eſt, precibus, gemitibus, jejuniis exorandus, ut dignos, quos ſolus ipſe facit, Miniſtros & operarios in meſſem ſuam mittat; agnos in medium luporum, ut lupos ipſos ab innata feritate convertant patientia, manſuetudine, charitate, bonorum operum exemplo, non minùs quàm verbi miniſterio. In una autem Dei providentia, qui ſe Miniſtris Euangelii ſui, regnum Dei purè ac fideliter prædicantibus & quærentibus, ſubventurum promiſit, non in mediis humanis, non in prudentiæ humanæ politicis artibus confidere debent Euangelici Operarii & Miſſionarii. Hanc enim formam in Apoſtolis ac ſeptuaginta duobus Diſcipulis Chriſtus illis tradidit: *Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam ſalutaveritis*. Tanta Prædicatori debet in Deo eſſe fiducia, ut præſentis vitæ ſumptus quamvis non provideat, tamen ſibi hos non deeſſe certiſſimè ſciat: ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minùs aliis provideat æterna... Qui prædicationis officium ſuſcepit, dignum non eſt, ut onus ſæcularium negotiorum portet, ne dum ejus collum deprimit, ad prædicanda cœleſtia non aſſurgat.

V. Beda. " " " " " " " " "

10.11. *In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non*

& non ſuſceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite: Etiam pulverem, qui adhæſit nobis de civitate veſtra, extergimus in vos, &c. Væ illis, qui doctrinam ſalutis, qui cœleſtia documenta, qui Euangelicam Veritatem non amant, non audiunt, non recipiunt. Auferetur ab illis verbum Dei, aufereretur ab illis Sacerdos & Propheta, Prædicator & Paſtor illis deerunt in tempore neceſſitatis & anguſtiæ. Eò major hæc pœna, quò minùs peccatores ſolis rebus ſenſibilibus deditos movet ac terret. Timeamus, ne veritates Euangelicæ, quæ nobis ut media ſalutis æternæ prædicantur, in teſtimonium contra nos convertantur coram Deo propter duritiam noſtram & cor impœnitens. Caveamus, ne Chriſti & Prædicatorum ejus, Paſtorumque noſtrorum vocem audientes, obduremus corda noſtra. Ob contemptum, repudiatum, neglectum verbum veritatis, graviùs damnabuntur ac punientur Chriſtiani, quàm Judæi; imò quàm Sodomitæ: non enim in Angelos dumtaxat irruunt, ut iſti; non in Chriſtum paſſibilem adhuc & mortalem ſæviunt, ut illi; ſed Chriſtum Jeſum jam glorioſum, immortalem, ad dexteram Patris ſedentem oppugnant, Spiritui ejus ſancto reſiſtunt, Sanguinem ejus conculcant, Myſteria ejus irrita ducunt, præcepta illius violare non metuunt: *Dico vobis, quia Sodomis in die illa remiſſius erit, quàm illi civitati .... Tyro & Sidoni remiſſius erit in judicio, quàm vobis.* Si Gentibus infidelibus tantæ gratiæ factæ eſſent, quantæ vobis collatæ ſunt, in cilicio & cinere pœnitentiam fortè egiſſent. Cur illis factæ non ſint, vobis autem collatæ? *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! Quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Impœnitentiam tamen veſtram eo graviùs puniendam ſcitote, quò majores gratiæ fuerunt, quibus fideliter reſpondere noluiſtis. Et quò magis vos extuleritis per ſuperbiam, & ambitionem, eò profundiùs vos in infernum demergendos ne dubitetis. Major elatio graviori caſui, præcipitio ac ruinæ obnoxia eſt. Cui multum datum eſt, multum quæretur ab eo. Potentes potenter tormenta patientur: *Et tu Capharnaum uſque ad cœlum exaltata, uſque ad infernum demergeris.* Quàm grave ſit autem eorum peccatum, qui non obediunt Euangelio, qui veritati contradicunt, qui Prædicatores Euangelicos & Paſtores animarum ſuarum, in Chriſti nomine ipſos docentes, pro eo legatione fungentes, ejus auctoritate ipſos regentes non audiunt, ſed ſpernunt, ex eo compertum eſt, quòd in Chriſtum ipſum hæc injuria, contemptuſque redundet. Eadem enim increata æternaque Veritas in Patre eſt per eſſentiam, in Filio per generationem æternam, eadem in Chriſto incarnata, eadem Apoſtolis per Spiritum ſanctum inſpirata & tradita, eadem ad Epiſcopos Apoſtolorum ſucceſſores per traditionem Apoſtolicam continua ſucceſſione derivata: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me.*

Rom. 11.

17. 18. *Reverſi ſunt autem ſeptuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: Videbam ſatanam ſicut fulgur cadentem de cœlo.* Cavendum, ne de donis Dei ſuperbiamus, ne nobis ipſis propter hæc dona placeamus, ne ab aliis propterea magnifieri & laudari gaudeamus. Superbia enim & vana in ſeipſis complacentia Angelos de cœlo dejecit. Sua, inquam, poteſtate delectati, velut bonum ſuum ſibi ipſi eſſent, à ſuperiore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt; & habentes elationis faſtum pro excelſiſſima æternitate, vanitatis aſtutiam pro certiſſima veritate, ſtudia partium pro individua charitate, ſuperbi, fallaces, invidi effecti ſunt. *Videbam ſatanam ſicut fulgur cadentem de cœlo.* Timeant homines ſuperbi, ſiquidem *Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.*

S. Au. l. 10. de Civ. Dei, c. 1.

2. Petri 2. 4.

20. *Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus vobis ſubjiciuntur: gaudete autem, quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.* De ſola Dei in nos miſericordia gaudendum, non de donis, quæ bonis & malis communia eſſe poſſunt. Quid enim prodeſſet nobis poteſtas expellendi dæmones in Chriſti nomine ex aliorum corporibus, ſi animis noſtris per pravas cupiditates & vitia dominentur? Vidit Dominus, quòd Diſcipulos ſuos tentaret ſuperbia ex potentia miraculorum, & ille qui Medicus venerat ſanare tumores noſtros, & ferre infirmitates noſtras, continuò ait: *Nolite in hoc gaudere, quia dæmonia vobis ſubjecta ſunt: ſed gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo.* Non omnes Chriſtiani boni dæmones ejiciunt; omnium tamen nomina ſcripta ſunt in cœlo; non ſecundùm prædeſtinationem æternam, ſed ſecundùm præſentem juſtitiam, & piam Chriſtianæ ſpei fiduciam. Non eos voluit gaudere ex eo, quod proprium habebant; ſed ex eo quòd cum cæteris ſalutem tenebant. Inde voluit gaudere Apoſtolos, unde gaudes & tu ..... Nullus fidelis habet ſpem, ſi nomen ejus non eſt ſcriptum in cœlo. Omnium fidelium, qui eligunt Chriſtum, qui ambulant viam ejus humiliter, quam ipſe docuit humilis, nomina ſcripta ſunt in cœlo. Cujuſvis contemptibilis in Eccleſia, qui credit in Chriſtum, & diligit Chriſtum, & amat pacem Chriſti, nomen ſcriptum eſt in cœlo: cujuslibet quem contemnis. Et quid ſimile ipſi & Apoſtolis, qui tanta miracula fecerunt? Et tamen Apoſtoli reprimuntur ex eo, quòd de bono proprio gaudebant; & jubentur gaudere, unde gaudet & ille contemptibilis. Non in nobis ergo, ſed in Domino gaudemus; non de magnitudine donorum, ex quibus rationes reddendæ creſcunt; ſed de Dei erga nos charitate, noſtraque in ipſum mutua dilectione; de qua licèt præſumere non debeamus, piè tamen confidere poſſumus, ſi non reprehendit nos cor noſtrum, ſi mandata Dei cuſtodimus, ſi Chriſti veſtigia ſequimur, ſi terrena bona, mundique gloriam bonis æternis & Dei gloriæ poſtponimus: *Domine, non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei; neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus ſuper me: ſi non humiliter ſentiebam, ſed exaltavi animam meam.* Humiliare ſe debet anima, ne Deo diſpliceat; & meditari quod dictum à Sapiente eſt, Spiritu ſancto inſpirante: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam.* Hoc ſacrificio Deus colendus: *Humilitas cordis ſacrificium eſt.* Quamdiù hìc vivimus, perfecti eſſe non poſſumus; ſed ad perfectionem tendere continuò debemus per viam humilitatis, quæ ſanctorum hìc militantium perfectio eſt: *Ipſa eſt perfectio noſtra, humilitas.*

S. Aug. in Pſ. 130.

Pſ. 130.

Eccli. 3. 20.

S. Aug.

21. *In ipſa hora exultavit Spiritu ſancto, & dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis: etiam Pater, quoniam ſic placuit ante te.* Adoranda Dei erga electos ejus conſilia, propter quos omnia Incarnati Filii ſui Myſteria ab æterno decrevit, in tempore implevit. Hos elegit ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, ut eſſent ſancti & immaculati in conſpectu ejus, ut eſſent hæredes regni; elegit immeritos, & creavit in Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præparavit, ut in illis ambularent: non elegit intuitu meritorum, quia ejus gratia eſt omne meritum; & dum merita coronat, ſua dona coronat in nobis. Nulla eſt prælectionis eorum ratio, niſi beneplacitum æterni Patris: *Etiam Pater, quoniam ſic placuit ante te.* His ita revelantur ſalutis noſtræ Myſteria, ut ea cognitio in iis inanis & infructuoſa non ſit; ſed bonorum operum fructus pariat, & ſalutem operetur. Plurima ſciunt prudentes & ſapientes ſæculi, ſpeculativam fortè Myſteriorum Religionis noſtræ cognitionem excellenter habent, de Deo, rebuſque divinis præclarè diſſerunt; ſed ſcientiam ſanctorum, ſcientiam ſalutis non habent, quia nec Dei magnitudinem, nec rerum terrenarum vanitatem, nec hominis vilitatem, indignitatem, nihilum; nec bonitatem & amorem infinitum Chriſti in homines, quo tanta pro eorum ſalute & geſſit, & docuit, & pertulit; nec horrendam peccati deformitatem ſatis norunt. Sapientes ſunt in oculis ſuis, ſed reverà cæci; acuti ad vana, hebetes ad æterna; oculos

los habent, quibus non vident; aures, quibus non audiunt ſalutis Myſteria, æternæ vitæ verba, Auctorem & conſummatorem fidei, Mediatorem & viam ſalutis, victimam reconciliationis noſtræ, principium omnis gratiæ, omniſque boni, quod cogitamus, loquimur, & operamur, Jeſum, in quo benedixit nos Pater omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus. Hæc ſolis humilibus revelantur: *Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis.* Hinc ſcitè S. Aug. ait: *Via ad capeſſendam & obtinendam veritatem, prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas. Non quo alia non ſint præcepta: ſed niſi humilitas omnia quæcumque bona facientes & præceſſerit, & comitetur, & conſecuta fuerit, & propoſita quam intueamur, & appoſita cui adhæreamus, & impoſita qua reprimamur, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus, totum extorquet de manu ſuperbia.*

S. Aug. Epiſt. 118. aliàs 56.

26. *In Lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis?* Lex Dei, Euangelium, vitæ noſtræ regula eſt, à Spiritu ſancto dictata; hanc legere, hanc diſcere, hanc meditari, ſecundùm hanc vivere debemus; non ſecundùm opiniones hominum, vel ſecundùm mores ſæculi. Viam aliam quærere, errare eſt. Secundùm Dei legem judicabimur in noviſſimo die. Tunc à nobis quæret juſtus Judex: *In Lege quid ſcriptum eſt?* Quid in Euangelio legiſti? Cur præcepta mea non impleviſti adeò facilia, adeò ſalutaria; quorum obſervatoribus præmium æternę beatęque vitę promiſſum eſt? *Sermo quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.*

Joan. 12. 48.

27. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. & proximum tuum ſicut te ipſum.* Hæc Chriſtianæ ſumma Religionis, Deo tanquam ultimo fini prędominante amore conjungi, ſubdi ac ſervire, eumque ſupremo honore colere, quod non fit, niſi amando. *Hoc* enim *colitur quod diligitur: unde quia Deus rebus omnibus major, aut melior invenitur, plus omnibus diligendus eſt, ut colatur.* Ex toto corde diligendus Deus zelotes, quem minùs amat, qui cum ipſo aliquid amat, quod propter illum non amat. Non autem ſegnis & iners eſſe poteſt amor Dei. Amor operatur magna, ſi eſt; ſi autem non operatur, amor non eſt: *Dilectio vacare non poteſt.* Quid enim de quoquam homine etiam malè operatur, niſi amor? *Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem.* Flagitia, adulteria, homicidia, facinora, luxurias omnes, nonnè amor operatur? *Purga ergo amorem tuum; aquam fluentem in cloacam converte ad hortum. Quales impetus habebas ad mundum, tales habeas ad Artificem mundi.* Non vobis dicitur, Nihil » ametis: abſit. Pigri, mortui, deteſtandi mihi eritis, ſi nihil ametis. Amate, ſed quid ametis, videte. » Amor Dei, amor proximi, charitas dicitur. Amor » mundi, amor hujus ſæculi cupiditas dicitur. Cupiditas refrænetur, charitas excitetur.

S. Aug. in Pſ. 77.

Id. Præf. in Pſ. 31.

Diliges Dominum Deum tuum ex corde tuo. Ne mundum ametis, ut eum qui fecit mundum, liberè ametis. *Obligata enim anima amore terreno, quaſi viſcum habet in pennis, volare non poteſt. Mundata vero ab affectibus ſordidiſſimis ſæculi, tamquam extenſis pennis, & duabus alis reſolutis ab omni impedimento, id eſt, duobus præceptis dilectionis Dei & proximi volat. Quò niſi ad Deum aſcendens volando, quia aſcendit amando? Quod antequam poſſit, gemit in terra, ſi jam ineſt ei volandi deſiderium,* & dicit: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* Quò autem volabit? De mediis ſcandalis, ubi gemebat etiam ille cujus hæc vox eſt; » à commixtione malorum hominum, à paleis quibus » grana commixta ſunt, volare vult, ubi non patiatur » conjunctionem & ſocietatem iniqui alicujus: ſed vivat in ſancta ſocietate Angelorum, civium in æterna » Jeruſalem.

S. Aug. Præf. in Pſ. 121.

S. Aug. apud V. Bedam, in c. 13. Ep. ad Rom.

Et proximum tuum ſicut te ipſum. Qui ſanctè & ſpiritaliter diligit proximum, aut eum amat, quia juſtus eſt, aut ut juſtus fiat. Sic enim & ſeipſum amare debet, aut quia juſtus eſt, aut juſtus ut ſit. Sic diligit proximum tamquam ſeipſum ſine ullo periculo. Qui enim aliter ſe diligit, injuſtè ſe diligit, quoniam ad hoc ſe diligit, ut ſit injuſtus; ad hoc ergo, ut ſit malus, ac per hoc jam non ſe diligit: *Qui* enim *diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Nemo autem proximos diligere poteſt, aut quia juſti ſunt, aut ut juſti ſint, niſi Deum etiam diligat tamquam omnis juſtitiæ fontem. Nam quemadmodum nemo alterum diligere poteſt, aut quia Muſicus eſt, aut ut Muſicus ſit, niſi Muſicam præcipuè diligat: ita impoſſibile eſt, ut proximus ametur, vel quia juſtus eſt, vel ut ſit juſtus, niſi æterna juſtitia, quæ Deus eſt, præcipuè diligatur.

Diliges Dominum Deum tuum, &c. Quę diſputationes, quę litteræ quorumlibet Philoſophorum, quæ Leges quarumlibet civitatum, duobus his præceptis ſunt ullo modo comparandæ? Hìc Phyſica, quoniam omnes omnium naturarum cauſę in Deo Creatore ſunt. Hìc Ethica, quoniam vita bona & honeſta non aliunde formatur, quàm cum ea quę diligenda ſunt, quemadmodum diligenda ſunt, diliguntur, hoc eſt Deus & proximus. Hìc Logica, quoniam veritas lumenque animę rationalis nonniſi Deus eſt. Hìc etiam laudabilis Reipublicę ſalus: neque enim conditur & cuſtoditur optimè civitas, niſi fundamento & vinculo fidei, firmæque concordię, cùm bonum commune diligitur, quod ſummum ac veriſſimum Deus eſt; atque in illo invicem ſinceriſſimè ſe diligunt homines, cùm propter illum ſe diligunt, cui, quo animo diligant, occultare non poſſunt.

« S. Aug. Ep. 137. aliàs 3. c. 5.

28. *Dixitque illi: Rectè reſpondiſti: hoc fac, & vives.* Fac, Domine, ut faciam, ſine quo nihil facere poſſum. Prębe vires efficaciſſimas infirmę & languenti voluntati: *Da mihi te, Deus meus, redde te mihi, te enim amo; & ſi parum eſt, amem validiùs. Non poſſum metiri, quantùm deſit mihi amoris ad id quod ſat eſt, ut currat vita mea in amplexus tuos, nec avertatur, donec abſcondatur in abſcondito vultus tui. Hoc ſolùm ſcio, quia malè mihi eſt præter te, non ſolùm extra me, ſed & in me ipſo: & omnis copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas eſt.* Fac, ut vivam immortaliter diligendo te, & proximum propter te, qui mortuus ſum diligendo mundum, meque ipſum amando pluſquam te: Nam *Qui non diligit, manet in morte.*

S. Aug. l. 13. Conf. c. 8.

29. *Ille autem volens juſtificare ſeipſum, dixit ad Jeſum: Et quis eſt meus proximus?* Quàm latè pateret nomen proximi, non erat Veteris Teſtamenti tradere. *Inchoatio ergo quædam facta eſt ſub pædagogo, ut Magiſtro perfectio ſervaretur: cùm tamen idem Deus & pædagogum parvulis dederit, Legem illam ſcilicet per famulum ſuum; & Magiſtrum grandioribus, id eſt, Euangelium per Vnicum ſuum.*

S. Aug. lib. de Div. qu. octoginta tribus q. 13.

30. *Suſcipiens autem Jeſus, dixit: Homo quidam deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho, & incidit in latrones,* &c. *Homo quidam* intelligitur Adam, & totum in eo genus humanum. *Jeruſalem*, civitas pacis illa cœleſtis, à cujus beatitudine lapſus eſt. *Jericho*, mortalitatem noſtram. *Latrones*, diabolum & angelos ejus deſignant, qui hominem ſpoliaverunt immortalitate: *& plagis impoſitis*, peccata ſuadendo, reliquerunt *ſemivivum*: quia ex parte, qua poteſt intelligere & cognoſcere Deum, vivus eſt homo; ex parte qua peccatis contabeſcit & premitur, mortuus eſt; & ideò ſemivivus dicitur. *Sacerdos* autem & *Levita*, qui viſo eo prętereierunt, Sacerdotium & miniſterium veteris Teſtamenti ſignificant, quę non poterant prodeſſe ad ſalutem. *Samaritanus*, cuſtos interpretatur, & ideò ipſe Dominus ſignificatur hoc nomine. Alligatio vulnerum, eſt cohibitio peccatorum. *Oleum*, conſolatio ſpei bonę, propter indulgentiam datam ad reconciliationem pacis. *Vinum*, exhortatio ad operandum ferventiſſimo ſpiritu. *Jumentum*, ejus eſt caro, in qua ad nos venire dignatus eſt. Imponi jumento, eſt in ipſam Incarnationem Chriſti credere. *Stabulum* eſt Eccleſia, ubi reficiuntur viatores de peregrinatione redeuntes in æternam patriam. *Altera dies*, eſt poſt reſurrectionem Domini. *Duo denarii*, ſunt vel duo prędecepta charitatis, quam per Spiritum ſanctum acceperunt Apoſtoli ad euangelizandum cęteris; vel duo Teſtamenta, quę imaginem in ſe habent æterni Regis expreſſam, quorum pretio vulnera noſtra curantur: Redempti enim ſumus pretioſo ſanguine, ut ultimæ mortis ulcera vitaremus. Hos ergo duos denarios accipit

Orig. H. 14. in Luc. S. Aug. l. 2. qu. Euang. q. 19. & l. 171. aliàs 37. de Verbis Dom. c. 2. 3.

S. Amb. l. 7. in Luc. n. 75. & ſeq.

cipit *stabularius*, Apostolus, Pastor, ut curam habeat hominis vulnerati. Huic Christus mercedem promittit se redditurum, cùm reverteretur, in die scilicet Judicii. Ergo quoniam nemo magis proximus quàm qui vulnera nostra curavit, diligamus eum quasi dominum, diligamus eum quasi proximum; nihil enim tam proximun, quàm caput membris. Diligamus etiam eum, qui imitator est Christi: diligamus eum, qui inopiæ alterius corporis unitate compatitur: *Non enim cognatio facit proximum, sed misericordia; quia misericordia secundum naturam. Nihil enim tam secundum naturam, quàm sanare consortem naturæ.*

S Aug. l. 1. de Doct. Christ. c. 30.

36. 37. *Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade, & tu fac similiter.* Ut videlicet eum esse proximum intelligamus, cui vel exhibendum est officium misericordiæ, si indiget; vel exhibendum esset, si indigeret: quo est jam consequens, ut etiam ille, à quo nobis hoc vicissim exhibendum est, proximus sit noster. Proximi enim nomen ad aliquid est, nec quisquam esse proximus nisi proximo potest. Nullum autem exceptum esse, cui misericordiæ denegetur officium, quis non videat? Quando usque ad inimicos etiam porrectum est, eodem Domino dicente: *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos.*

S. Aug. s. 102. aliàs 26. de Verb. Dom.

41. 42. 43. *Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima. Porrò unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Repetitio nominis, indicium est dilectionis, aut fortè movendæ intentionis: ut audiret attentiùs, bis vocata est; Martha, Martha, audi: Solicita es, & turbaris erga plurima. Porrò unum est necessarium, unum illud supernum, unum ubi Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt unum. Ad hoc unum non nos perducit, nisi multi habeamus cor unum. Bona sunt ministeria circa pauperes, & maximè circa Sanctos; servitia debita, obsequia religiosa. Redduntur enim, non dantur, dicente Apostolo: *Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus?*

1. Cor. 9. 11.

Bona sunt, exhortamur ad hæc: melius est tamen, quod elegit Maria. Illud enim habet ex necessitate occupationem: istud ex charitate suavitatem. Vult homo occurrere, quando ministrat; & aliquando non potest: quæritur quod deest, paratur quod adest, distenditur animus. Nam si Martha ad illa sufficeret, adjutorium Sororis non posceret. Multa sunt, diversa sunt, quia carnalia sunt, quia temporalia sunt: etsi bona sunt, transitoria sunt. Marthæ autem quid ait Dominus? *Maria meliorem partem elegit.* Non tu malam, sed illa meliorem. Audi unde meliorem: *Quæ non auferetur ab ea.* A te *auferetur aliquando onus necessitatis; æterna est dulcedo veritatis.* Non auferetur ab ea quod elegit: *Non aufertur, sed tamen augetur. In hac autem vita augetur, in alia vita perficietur, nunquam auferetur.* Cæterùm tu Martha, in bono ministerio benedicta, pro isto labore tuo mercedem quæris, quietem. Modò occupata es circa multum ministerium, pascere vis mortalia corpora, licèt Sanctorum: Numquid cùm veneris ad illam patriam, invenies peregrinum, quem suscipias hospitio? Invenies esurientem, cui panem frangas? Sitientem, cui potum porrigas? Ægrum quem visites? Litigantem quem concordes? Mortuum quem sepelias? Omnia ista ibi non erunt: sed quid ibi erit? Quod Maria elegit: ibi pascemur, non pascemus.

Hoc ibi erit plenum atque perfectum, quod hìc elegit Maria: de illa mensa opulenta, de verbo Domini micas colligebat. Nam vultis nosse, quid ibi erit? Dominus ipse dicit de servis suis: *Amen dico vobis, quia faciet eos recumbere, & transibit, & ministrabit illis.* Recumbere quid est, nisi vacare? Recumbere quid est, nisi requiescere? Quid est, *Transibit, & ministrabit illis?* Priùs transit, & sic ministrat. Sed ubi? In illo convivio superno, de quo dicit: *Amen dico vobis, Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cœlorum. Ibi Dominus pascit, sed priùs hinc transit.....*

Luc. 12. 34.

Matt. 8. 11.

Venit Dominus, fecit divina, passus est humana. Numquid adhuc conspuitur? Numquid adhuc flagellatur? Numquid adhuc spinis coronatur? Numquid adhuc crucifigitur? Numquid adhuc lancea vulneratur? Transivit. Unde Euangelium ait: *Cùm venisset hora, ut Iesus transiret de hoc mundo ad Patrem.* Ille transivit, ut pascat; nos sequamur, ut pascamur. Joan. 13. 1.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Intenta erat Martha, quomodo pasceret Dominum; intenta Maria, quomodo pasceretur à Domino. A Martha convivium Domino parabatur, in cujus convivio Maria jam epulabatur. *In Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: Ecce quod Maria audiebat. *Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*: Ecce cui Martha ministrabat. Ergo *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Hoc enim elegit, quod semper manebit. Circa unum se voluit occupari. Jam tenebat: *Mihi autem adhærere Deo bonum est.* Sedebat ad pedes Capitis nostri: *Quantò humiliùs sedebat, tantò ampliùs capiebat. Confluit enim aqua ad humilitatem convallis: denatat de tumoribus collis.* Non ergo Dominus opus reprehendit, sed munus distinxit. *Solicita es, & turbaris erga plurima: Porrò unum est necessarium.* Jam hoc sibi Maria elegit: *Transit labor multitudinis, & remanet charitas unitatis.* Ergo quod elegit, non auferetur ab ea. A te autem, quod elegisti, auferetur; sed bono tuo, ut quod melius est detur. Auferetur à te labor, ut requies detur. Tu navigas, illa in portu est. S. Aug. s. 104. aliàs 27. de Verbis Dom. Joan. 1. 1. Ps. 72. 28.

Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima... Maria optimam partem elegit. In his duabus mulieribus, quæ ambæ fuerunt Domino gratæ, ambæ amabiles, ambæ discipulæ, duæ vitæ figuratæ sunt, præsens & futura, laboriosa & quieta, ærumnosa & beata, temporalis & æterna. In Martha erat imago præsentium, in Maria futurorum. Quod agebat Martha, hoc sumus: quod agebat Maria, hoc speramus. Hoc agamus benè, ut illud habeamus plenè. S. Aug. ibid.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Studeamus igitur & nos habere, quod nemo nobis possit auferre; non ut perfunctoria, sed ut diligens audientia & religiosa mentis intentio verbo Dei deferatur: solent enim etiam ipsius semina verbi cœlestis auferri, si secùs viam sint seminata. Agat te sicut Mariam desiderium sapientiæ; hoc enim majus, hoc perfectius opus. S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 85.

Vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Otium *sanctum quærit charitas veritatis: negotium justum suscipit necessitas charitatis. Quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum est veritati: si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem: sed nec sic omni modo veritatis delectatio deserenda est, ne subtrahatur illa suavitas, & opprimat ista necessitas.* S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 19.

Vnum est necessarium. Varias inter vitæ hujus occupationes & curas quibus turbatur, plurima inter negotia quibus detinetur, de uno illo necessario, quod est æterna salus, frequentiùs cogitet Christianus homo. Laboret ut Martha, sed propter Christum; omnia sui status officia religiosè impleat; omnia opera sua pia intentione & charitate ferventi sanctificet, Christo serviendo, & ad Dei gloriam totam actionum suarum, & officiorum seriem referendo: Christum suscipiat, eique necessaria ministret in pauperibus: *Quod* enim (inquit) *uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Verùm cor identidem sursum erigat ad Deum. Curet, quantùm potest, ut à sæcularibus curis, solicitudinibus, & turbulentis negotiis expeditus & liber, colligat se intra se, ad cor redeat; de Deo cogitet, Deo vacet, Deum adoret: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus.* Hoc unum, & maximè necessarium negotium. Non solicitudo temporalium, non varietas negotiorum, non multiplicitas curarum sæcularium nobis dominetur; non cor nostrum ita impleat, ita occupet ac distrahat, ut ab æternorum bonorum cogitatione & desiderio nos avertat.

Pro-

Prouideamus Dominum in conspectu nostro semper gemamus & suspiremus ad cœlestem patriam, ubi unum negotium nostrum erit Deum videre, amare, & laudare in æternum.

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

1. *ET factum est, cùm esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex Discipulis ejus ad eum.* Accidit aliquando, ut cùm oraret Jesus in quodam loco, postquam orandi finem fecit, unus ex Discipulis ejus, illius exemplo ad orandum impulsus, diceret ei, suo & condiscipulorum nomine: *Domine, doce nos orare, sicut docuit & Ioannes Discipulos suos.* Doce nos optimum orandi modum, solemnem aliquam orandi formulam nobis præscribe, quemadmodum Joannes Discipulis suis præscripsit.

2.3.4. *Et ait illis: Cùm oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum*: Agnoscatur, prædicetur ac laudetur ab omnibus hominibus, sicut ab Angelis laudatur, nominis tui sanctitas: *Adveniat regnum tuum;* regnum gratiæ, & gloriæ, quo in electorum tuorum corpore Christo Capiti adunato, tibique planè subjecto, æternùm regnabis. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*: Panem necessitatis nostræ da nobis in singulos dies. *Et dimitte nobis peccata nostra:* Ne punias peccata nostra, sed ea nobis misericorditer parce, culpam dele, pœnam condona; *siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis*: Nam & nos, ex tuo præcepto, injurias nobis illatas condonamus, spe veniæ sub hac conditione per Filium tuum nobis promissæ. *Peccatum* notione linguæ Syræ, qua loquebatur Christus, peculiari, *debitum*, & peccatores dicuntur *debitores*, ut eruditi Interpretes ante nos observarunt. *Et ne nos inducas in tentationem:* Ne nos vinci permittas à tentatione, aut tentari supra, quàm possumus; sed à periculis tentationum nos eripe, & da vires, gratiæ tuæ auxilium potentissimum, efficacissimum & maximè necessarium tribue, ut tentationi resistere, & insidias satanæ vincere possimus. Confer cum *Matth. 6.* ubi eadem orationis formula pleniùs habetur, duabusque petitionibus auctior; quæ tamen in aliis continentur, ut S. Augustinus observat: *Apud Euangelistam Matth.* (inquit) *septem petitiones continere Dominica videtur Oratio, quarum tribus æterna poscuntur, reliquis quatuor temporalia, quæ tamen propter æterna consequenda sunt necessaria. Nam quod dicimus*, Sanctificetur nomen tuum, Adveniat Regnum tuum, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra (*quod non absurdè quidam intellexerunt in spiritu & corpore*) *omnino sine fine retinenda sunt; & hic inchoata, quantumcumque proficimus, augentur in nobis; perfecta verò, quod in alia vita sperandum est, semper possidebuntur. Quod verò dicimus*, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo: *Quis non videat ad præsentis vitæ indigentiam pertinere? In illa itaque vita futura, ubi nos semper speramus futuros, & nominis Dei sanctificatio, & regnum ejus, & voluntas ejus in nostro spiritu & corpore perfectè atque immortaliter permanebunt. Panis verò quotidianus ideò dictus est, quia hic est necessarius, quantus animæ carnique tribuendus est, sive spiritaliter, sive carnaliter, sive utroque intelligatur modo. Hic est etiam, quam poscimus, remissio ubi est commissio peccatorum: hic tentationes, quæ nos ad peccandum vel alliciunt vel impellunt; hic denique malum, unde cupimus liberari: illic autem nihil istorum est. Euangelista verò Lucas in Oratione Dominica petitiones non septem, sed quinque complexus est: nec ab isto utique discrepavit, sed quomodo istæ septem sint intelligendæ, ipsa sua brevitate commonuit. Nomen quippè Dei sanctificatur in spiritu, Dei autẽ regnũ in carnis resurrectione venturum est. Ostendens ergo Lucas, tertiam petitionem duarum superiorum esse quodammodo repetitionem, magis eam prætermittendo facit intelligi. Deinde tres alias adjungit, de pane quotidiano, de remissione peccatorum, de tentatione vitanda. At verò quod ille in ultimo posuit*, Sed libera nos à malo; *iste non posuit, ut intelligeremus, ad illud superius quod de tentatione dictum est, pertinere. Ideò quippè ait*, Sed libera; *non ait*, Et libera, *tanquam unam petitionem esse demonstrans.* (*Noli hoc, sed hoc*) *ut sciat unusquisque in eo se liberari a malo, quòd non infertur in tentationem.* Quæ igitur in Græco S. Lucæ Textu hìc supplentur Petitiones duæ, ex S. Matthæo additæ sunt & intrusæ.

S. Aug. Ench. c. 115. & 116.

Hunc Euangelistæ nostri locum Tertullianus urget contra Marcionem, ut alium Deum à Creatore non orari, ex Christi instituto demonstret: *Sed quia*, inquit, *& Ioanes novum aliquem orationis ordinem induxerat, ideò hoc & à Christo postulandum discipulus ejus non immeritò præsumpserat, ut & illi de proprio Magistri sui instituto non alium, sed aliter Deum orarent. Proinde nec Christus ante orationis notitiam discipulo contulisset, quàm Dei ipsius: Ita & ipse in eum docuit orationem, quem discipulus usque adhuc noverat. Denique sensus orationis, quem Deum sapiant, recognosce. Cui dicam, Pater? Ei qui me omninò non fecit? A quo originem non traho? An ei qui me faciendo & instruendo generavit? A quo Spiritum sanctum postulem? A quo nec mundialis spiritus præstatur? An à quo fiunt etiam Angeli spiritus? Cujus & in primordio Spiritus super aquas ferebatur. Ejus regnum optabo venire, quem numquam regem gloriæ audivi? An in cujus manu etiam corda sunt regum? Quis dabit mihi panem quotidianum; qui nec milium mihi condit, an qui etiam de cœlo panem Angelorum quotidianum populo suo præstitit? Quis mihi delicta dimittet? Qui ea non judicando non retinet? An qui si non dimiserit, retinebit, ut judicet? Quis non sinet nos deduci in tentationem? Quem poterit tentator non timere, an qui à primordio tentatorem Angelum prædamnavit? Hoc ordine, qui alii Deo supplicat, & non Creatori, non orat illum, sed infamat.* Tert. l. 4. contra Mar. c. 17.

5.6.7.8.9.10.11.12.13. *Et ait illis: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes?* Exemplo familiari & sensibili, ab eo quod cuique accidere potest petito, Discipulos ad orandum humiliter, ferventer & perseveranter, Christus excitat. Si quis vestrum haberet amicum, & illum adiret intempesta nocte, hora nequaquam opportuna, & diceret illi: Amice, da mihi mutuò tres panes: *Quoniam amicus meus venit de via ad me*; imbre, aut nocte impulsus in domum meam divertit, eumque excipere debeo; & reficere defessum ac esurientem; *& non habeo, quod ponam ante illum*, nec emere sera nocte licet: *Et ille de intus respondens*, de interiore conclavi, seu cubiculo, dicat: *Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est*, quod aperire non possum sine incommodo, fortè nec sine periculo: *& pueri mei*, filii mei, *mecum sunt in cubili*, & quiescunt: *non possum surgere, & dare tibi* panes. *Et si ille perseveraverit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens*, etsi non surgeret ad dandum illi, *eo quòd amicus ejus sit: propter improbitatem tamen ejus surget*, propter assiduam & importunam ejus postulationem; *& dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis: Petite* à Deo, *& dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis:* Instate orationi, & in ea perseverate, & vos impetraturos confidite, quod oratis. Si enim importunus flagitator tantum obtinet ab homine amico, quid non à Deo Patre optimo supplex & assiduus precator obtinebit? *Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit;*

venit: & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petat panem, numquid lapidem dabit illi loco panis? *Aut piscem*, aut si piscem petierit, *numquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem?* Piscem cum serpente, ovum cum scorpione confert, propter similitudinem. Nam ut de anguilla taceam, quæ est angui simillima, omnis piscis repit in aquis, ut ita loquar, quomodo serpens in terra. Et scorpionis corpus est ovo simile, maximè si sit album, quale habet scorpionum prima species apud Nicandrum, Ælianum, Avicennam, & alios. Nec mole ab ovo scorpiones plurimùm distant in Judæa, ut probat Bochartus. *Si ergo vos, cùm sitis mali, nostis bona data*, res bonas, *dare filiis vestris: quantò magis Pater vester de cœlo*, Pater vester cœlestis *dabit Spiritum bonum petentibus se?* Dona Spiritus sancti, ad quæ impetranda præcipuè directa est Dominica oratio. Confer cum *Matthæi* 7. 9. *& seq.*

Boch. Hierozoici l.4. cap. 39. p. 611.

14.15.16.17.18.19.20. *Et erat* Jesus *ejiciens dæmonium, & illud erat mutum*, hominem mutum fecerat: *Et cùm ejecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Non ejicit dæmonia, nisi auxilio Beelzebub illorũ Principis. *Et alii tentantes signum de cœlo quærebant ab eo*, ut exploratum haberent, cum Dei virtute, non ope Satanæ dæmones ejicere: *Ipse autem* Jesus, *ut vidit cogitationes eorum*, quod divinitatis ejus argumentum erat, *dixit eis: Omne regnum in se ipsum divisum*, adversùs se ipsum divisum, *desolabitur*, destruetur: *& domus supra domum cadet*, & omnis domus adversùs se divisa, seu dissidens, corruet: *Si autem & Satanas in se ipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus?* Nonnè discordia intestina dilabetur? *Quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia.* Videte ergo, quàm absurdum sit, quod dicitis me auxilio Beelzebub ejicere dæmonia, quasi ipse adversùs se ipsum pugnat: *Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri*, qui Exorcistas agunt, *in quo ejiciunt?* An ope Beelzebub? Id certè non putatis: *Ideò ipsi judices vestri erunt*, vosque blasphemiæ convincent, qui divina opera Principi dæmoniorum tribuere non veremini. *Porrò si in digito Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos regnum Dei.* Si divina potentia, si Spiritu Dei ejicio dæmonia, certissimum argumentum, Messiæ tempus advenisse, illumque jam apud vos agere, qui diaboli opera destructurus & regnum eversurus est. Sicut enim digitus Dei in Mose operans mirabilia, magnalia, terribilia, signum erat proximæ liberationis Populi Israel ex Ægypto: ita nunc digitus Dei per me dæmones ejiciens, aliaque edens miracula, signum est liberationis humani generis à diabolo peccatique servitute. Confer cum *Matth.*12. 24. *& seq. & Marci* 3. 22. *& seq.*

Act. 10.13. Jos. l.8. Ant. c.1.

Exod. 18.19.

21.22.23. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum*, palatium suum, domum suam, *in pace sunt omnia, quæ possidet*, omnia bona ejus in tuto sunt, his tranquillè fruitur: *Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus*, id est, suppellectilem omnem, *distribuet.* Fortiorem se dæmone significat Christus, & in mundum se venisse, ut vires ejus frangat & imperium evertat, utque exspoliet principatus & potestates, palam triumphans illos in semetipso. *Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.* Confer cum *Matth.*12.

24.25.26. *Cùm immundus spiritus exierit de homine, ambulans per loca inaquosa*, arida, inculta, deserta, *quærens requiem*, quærens locum, ubi habitet & quiescat: *& non inveniens*, quia unica ejus quies est hominibus nocere, & eos evertere, *dicit: Revertar in domum meam, unde exivi* invitus & coactus: *Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatam*, præparatam ad eum excipiendum. *Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se*, dæmones innumeros se nocentiores; *& ingressi habitant ibi*, in domo scilicet, sive homine à quo fuerant expulsi: *& fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*: postremus hominis illius status pejor est priore.

27.28.29. *Factum est autem, cùm hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter, qui te portavit, &* felicia *ubera, quæ suxisti.* O beatam, quæ te peperit, lactavitque Matrem! *At ille dixit: Quinimò, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Ex hoc loco contra Marcionem probat Tertullianus, Christum verè natum ex muliere, verè matrem habuisse: *Rursus proinde felicitatem ab utero & uberibus matris suæ transtulit in Discipulos; à qua non transtulisset, si eam non haberet.*

Lib. 4. contra Marc. c. 26.

29.30.31.32. *Turbis autem concurrentibus, cœpit dicere: Generatio hæc, generatio nequam est.* Pharisæi isti & Scribæ, homines perversi: signum quærit novum de cœlo, *& signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ. Nam sicut fuit, Jonas signum*, sive ostentum *Ninivitis*, quo agnoverunt, Deum ad Ninivem subvertendam, extremasque pœnas illis inferendas paratum esse, nisi pœnitentiam agerent; *ita erit & Filius hominis generationi isti*: Sic ego signum ero genti hùic peccatrici. *Regina Austri surget in judicio cum viris*, seu adversùs viros *generationis hujus*, & *condemnabit illos, quia venit à finibus terræ audire Sapientiam Salomonis: & ecce plusquam Salomon hic*, ego scilicet, qui vos alloquor: *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione hac, & condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ; & ecce plusquàm Jonas hic.* Confer cum *Matth.*12. & nostros in hunc locum lege Commentarios.

3. Reg 10. 1. 2. Paral. 9. 1. Jonæ 3. 5.

33.34.35.36. *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.* Quamobrem etsi plerique sapientia mea, prædicatione, miraculis non moveantur, neque convertantur; sapientiam tamen meam, & doctrinam salutis abscondere non debeo, nec à prædicatione regni Dei cessare: *Lucerna corporis tui, est oculus tuus.* Omnium affectionum operumque tuorum quasi lucerna est oculus mentis tuæ: *Si oculus tuus fuerit simplex*, purus, nullis pravis affectibus excæcatus, *totum corpus tuum lucidum erit*: omnia opera tua lucida erunt & recta: *Si autem nequam fuerit* oculus mentis tuæ, *etiam corpus tuum tenebrosum erit*: omnia opera, quibus velut membris constat vita tua, tenebrosa erunt, veræ sapientiæ luce destituta. *Vide ergo, ne lumen, quod in te est, tenebræ sint*: ne mens tua, judiciumque obtenebretur illicitarum cupiditatum nubilo, quibus fiet, ut de rebus divinis, de rebus ad salutem animæ tuæ pertinentibus non rectè judices, quia prout unusquisque affectus est, sic judicat: *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.* Si ergo affectiones tuæ omnes, omniaque opera, illustrentur, regantur, imperentur ab oculo, sive corde simplici, puro, ac recto, quod nulla ex parte obnubilent tenebræ cupiditatum carnis, totum quod in te est interiùs exteriùsque, lucidum erit; omnes tuę facultates, actiones omnes lucidæ & rectæ erunt; totus vitæ tuæ tenor lucidus erit, sicut corpus, quod lucernæ fulgore illustratur. Confer cum *Matth. v.* 15. *&* 6. 22.

37.38.39.40. *Et cum loqueretur, rogavit illum quidam Pharisæus, ut prandaret apud se: &* ingressus in domum invitantis, *recubuit. Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere*, sive cogitare, *quare non baptizatus esset ante prandium?* Cur manus more Judaico non abluisset, totas mersando, vel aqua perfundendo cum brachii parte cubito tenus? *Et ait Dominus ad illum: Nunc vos, Pharisæi, quod deforis est calicis & catini, mundatis*: cùm exterioribus ablutionibus adeò scrupulosa religione, seu potiùs superstione studetis, similes estis illi, qui exteriorem calicis, aut catini superficiem mundaret, & sordes exteriori abstergere non curaret: corpus diligenter abluitis, animum purgare negligitis: *Quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nonne* qui

ne qui fecit, quod deforis est, etiam id quod de intus est fecit? Nonnè Deus, qui condidit corpus, creavit & animum? Ac proinde animi cura non minor gerenda est, quàm corporis; imò major, utpotè nobilioris, & Deum propiùs attingentis.

41. *Verumtamen, quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.* Verumtamen ex iis quæ habetis, pro modo facultatum vestrarum, date eleemosynam, & sordes omnes ab animis vestris abstergentur; purgatisque & sanctificatis animis, nihil vobis erit immundum.

Maimonid. tr. de Decim. c. 2.

42. 43. 44. *Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentham, & rutham, & omne olus;* qui decimas persolvitis, & persolvendas esse docetis ex herbis nullius pretii, ut mentha, rutha, & omni olerum genere, quorum decimatio Lege Domini præscripta non est: *& præteritis judicium, & charitatem Dei;* & prætermittitis æquitatis naturalis officia, & Dei mandata, imprimisque præcepta charitatis, in quibus summa divinæ Legis est: *Hæc autem oportuit facere,* quæ Lege Dei præscripta sunt, *& illa non omittere,* nimirùm spontaneas oblationes decimarum, quas in moribus habetis: *Væ vobis Pharisæis, quia diligitis,* & ambitiosè affectatis *primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro*; publicè salutari amatis, honoris & reverentiæ causa: *Væ vobis, quia estis ut monumenta, quæ non apparent, & homines ambulantes supra, nesciunt.* Similes estis sepulchris, nullo signo distinctis, super quibus homines incautè ambulantes legalem contrahunt immunditiam: animum vitiis scatentem & fœtidum habetis, quamvis speciem pietatis hominum oculis exhibeatis, hypocritæ.

45. *Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, hoc dicens, etiam contumeliam nobis facis.* Decretis ac observantiis fœderati erant Pharisæi & Legisperiti. Pharisæi Legisperitorum decreta & traditiones accuratissimè observabant: Legisperiti Pharisæorum sanctimoniam magnis laudibus efferebant. Hinc quod istis injuriosum videbatur, illi quoque sibi contumeliosum censebant; maximè cùm plerique Legisperiti Pharisæi essent.

46. *At ille,* Jesus, *ait: Et vobis Legisperitis væ, quia oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt*; statutorum vestrorum gravissimis oneribus opprimitis homines: *& ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas*; & ne digitum quidem admovere velletis ad sublevandos homines sub earum sarcinarum pondere.

47. 48. 49. 50. 51. *Væ vobis, qui ædificatis monumenta Profetarum; Patres autem vestri occiderunt illos. Profectò testificamini* operibus vestris, *quòd consentitis operibus patrum vestrorum*, & eorum facinora reipsa approbatis: *Quoniam ipsi quidem eos occiderunt: vos autem ædificatis eorum sepulchra*; specie quidem pietatis, animo tamen non absimili, & in sanctorum persecutionem ac cædem æquè propenso. Prophetæ magno scilicet, quem Moyses apud vos surrecturum prædixit, Prophetarum illuminatori & fini, mihi, qui vobis loquor, insidias struitis, & mortem inferre meditamini: *Propterea & Sapientia Dei dixit*, id est, ego qui sum Sapientia Patris, dico: *Mittam ad illos Prophetas & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur: ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitutione Mundi, à generatione ista*; ut à gente ista pœnæ repetantur ob effusionem sanguinis omnium Prophetarum ab orbe condito; *à sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter Altare & Ædem*; inter Altare holocaustorum situm in medio atrii Sacerdotum, & inter ipsam Ædem sacram Templi, illud scilicet ædificium, quod Sanctum & Sancta Sanctorum complectitur: *Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.* Profectò gens ista pœnas dabit ob sanguinem justorum ab ea effusum. Confer cum *Matt.* 23.

52. *Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ: ipsi non introistis, & eos qui introibant, prohibuistis.* Sustulistis, & vobis arrogastis clavem scientiæ, potestatem interpretandi Legem & Prophetas, cujus in possessionem mitti clave data cum pugillaribus, solemnis mos est: *Ipsi non introistis* in Prophetiarum sensum, non illum attigistis, cæcitate vestra præpediti; non intellexistis, quod ex Prophetarum oraculis perspicuum est, Messiæ tempus advenisse, meque Christum esse à Deo promissum: & eos qui ad introeundum, id est, ad credendum in me parati videbantur, prohibuistis, avocantes eos sermonibus meis audiendis, ex quibus me verum esse Messiam intelligere potuissent. Confer cum *Matthæi* 23.

53. 54. *Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi & Legisperiti graviter insistere,* illum multis quæstionibus captiosè propositis urgere; *& os ejus opprimere de multis,* & instare, ut ad multa simul responderet; *insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accusarent eum.* Responsa ejus insidiosè aucupabantur, si quid fortè ex ore ejus elicerent, quod in malam partem verti posset, & argui vel accusari, quasi contrarium Dei honori, Legi, Seniorum scitis, vel Cæsaris juribus.

Sensus Moralis.

Tert. lib. de Oratione.

1. *Dixit unus ex Discipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare.* Docuerat & Joannes discipulos suos adorare, sed omnia Joannis Christo præstruebantur, donec ipso aucto, sicut idem Joannes prænunciabat illum augeri oportere, se verò diminui, totum præministri opus cum ipso spiritu transiret ad Dominum. Ideò nec extat, in quæ verba Joannes docuerit adorare, quòd terrena cœlestibus cesserint: *Deus solus docere potuit, ut se vellet orari. Ab ipso igitur ordinata religio orationis, & de Spiritu ipsius jam tunc, cùm ex ore divino ferretur, animata, suo privilegio ascendit in cœlum, commendans Patri, quæ Filius docuit.*

Tert. ibid.

2. *Cùm oratis, dicite: Pater, Sanctificetur nomen tuum: Adveniat regnum tuum,* &c. Hæc oratio quantùm substringitur verbis, tantùm diffunditur sensibus. Neque enim propria tantùm orationis officia complexa est, venerationem Dei, aut hominis petitionem; sed omnem penè sermonem Domini, omnem commemorationem disciplinæ, ut reverà in oratione *Breviarium totius Euangelii* comprehendatur... *Compendiis paucorum verborum quot attinguntur edicta Prophetarum, Euangeliorum, Apostolorum, sermones Domini, parabolæ, exempla, præcepta? Quot simul expunguntur officia? Dei honor in Patre, fidei testimonium in nomine, oblatio obsequii in voluntate, commemoratio spei in regno, petitio vitæ in pane, exomologesis debitorum in deprecatione, solicitudo tentationum in postulatione tutelæ.*

Pater, sanctificetur nomen tuum. Ordo petitionum, ordinem indicat desideriorum; ordo verò desideriorum, ordinem charitatis, qua Deus colitur. Non timore servili, sed filiali dilectione Deus colendus, adorandusque in spiritu & veritate. Propter seipsum expetendus, quærendus ac diligendus est. Illo uno fruendum, id est, amore illi inhærendum propter seipsum. Primum ergo cordis nostri desiderium debet esse Dei gloria, sanctificatio Nominis ejus & regnum gratiæ ejus: *Sanctificetur nomen tuum.* Desiderium alterum ferri debet in adventum regni Dei per gloriam ejus, quæ perfectio erit divinæ adoptionis, plenitudo cognitionis Dei & Christi Jesu, consummatio charitatis, electorum omnium, ceu membrorum unio sempiterna Christo capiti, Sabbatismus æternus populi Dei: *Adveniat regnum tuum.* Tertium desiderium est sanctificationis

nostræ

nostræ, & quotidiani gratiæ ejus adjutorii ad illam maximè necessarii. Panis noster quotidianus, Dei gratia est; patrimonium, gloria.... Illa necessaria est, ne deficiamus in via: illam petere in oratione debemus, donec ad patriam pervenerimus, in qua pane cœlesti ipso Deo satiabimur: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Quartum desiderium est remissionis peccatorum nostrorum per misericordiam Dei. Viatori quippè non solùm necessarius est cibus quo sustentetur, sed & impedimenta removeri oportet, quibus ejus iter prohiberi vel retardari potest, solvenda debita, finiendæ lites, conciliandi inimici. Quæ omnia tibi facilia sunt, Christiane, si charitatem habeas per Spiritum sanctum in corde diffusam. Si verò non habes, hanc à Deo postula, qui rectè petentibus dare paratus est: *Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis*. Quintum desiderium est perseverantiæ in amore Dei super omnia. Quid autem est petere, ne tentationi succumbamus, quàm donum perseverantiæ petere? Peregrinamur in hoc mundo, thesaurum gratiæ portantes in vasis fictilibus, inter medios hostes, à dextris & à sinistris insidiantes, ut pretiosum illum thesaurum nobis eripiant. Solicitè ergo vigilandum & orandum est, ne eorum insidiis capiamur, ne insultibus succumbamus: *Et ne nos inducas in tentationem*. Hæc primaria & fundamentalia Christiani hominis desideria, cætera accidentia sunt. *Præmissa legitima & ordinaria oratione, quasi fundamento, accidentium jus est desideriorum, jus est superstruendi extrinsecus petitiones.*

Tertull. lib. de Orat.

5. 8. *Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes?* ..... *Et si ille perseveraverit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens, eo quòd amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi, quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis; quærite & invenietis: pulsate & aperietur vobis*. Quis nobis magis amicus Deo, qui nobis Filium suum unigenitum dedit? Quis magis amicus Christo, qui pro nobis Corpus suum tradidit? Patet semper janua misericordiæ ejus. Nullum intempestivum tempus est ipsum adeundi & orandi. Paratus est, non ad commodandum tantùm, sed ad donandum, non tres panes materiales, sed seipsum panem vitæ æternæ. Nullum intempestivum tempus est accedendi cum fiducia ad thronum gratiæ ejus. Ab hoc media nocte David panes petiit, & accepit; petiit, quando dicebat: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*; ideò meruit hos panes quos appositurus est nobis edendos. Petiit, cùm dixit: *Lavabo per singulas noctes lectum meum*; neque enim timuit, ne excitaret dormientem, quem scit semper vigilantem. Nusquam illi molesti sumus orando, nusquàm importuni: immò optat maximè, ut orantes ab illo cœlestia dona petamus, donec obtinuerimus; placet, ut perseverantia nostra in oratione vim illi inferamus. *Hæc vis Deo grata est*. Sine intermissione igitur oremus; in oratione perseveremus. *Dominus noster Iesus Christus inter nos petitor, cum Patre dator, non utique nos tantùm hortaretur, ut peteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia: Plus vult ille dare, quàm nos accipere: plus vult ille misereri, quàm nos à miseria liberari* ..... *Pulsa, dare vult. Et quod dare vult, differt, ut amplius desideres dilatum, ne vilescat citò datum. Cum autem perveneris ad tres panes, hoc est, ad cibum & intelligentiam Trinitatis, habes & unde vivas, & unde pascat* ..... *Cibus & Panis æternus, & Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Disce & doce; vive & pasce. Deus qui tibi dat, nihil melius quàm se tibi dat. Avare, quid aliud quærebas? Aut si aliud petas, quid tibi sufficit, cui Deus non sufficit?*

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 87.

Psal. 118. 62.

Psal. 6. 7.

Tertull. lib. de Orat.

S. Aug. serm. 105. alias 29. de Verbis Dom.

Amice, commoda mihi tres panes. Amicum cum uxore & mancipio adveniisse cogita, ut suum cuique panem apponere velit amicus. Ego quidem amicum venientem ad me non alium intelligo, quàm me ipsum. Nemo quippè charior mihi, nemo germanior est. Ad me ergo de via venit amicus, cùm transitoria desirens, ad cor redeo. Deinde tunc verè sibi quisque amicus est, cùm de via redit, quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam suam. A die itaque conversionis meæ de via venit mihi amicus. Venit de regione longinqua, ubi pascere porcos, & ipsorum siliquas insatiabiliter esurire solebat. Venit fame laborans; ego mendicus, & in domo mea non est panis. Festina, inquit, discurre, suscita amicum tuum illum magnum, quo majorem dilectionem nemo habet, sed neque substantiam ampliorem. Quære, pete, pulsa; quia omnis qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur. Clama & dic: *Amice, commoda mihi tres panes*. Qui sunt isti panes? Panis *veritatis*, Panis *charitatis*, Panis *fortitudinis*. His tribus egere me fateor, veniente ad me amico de via, cum uxore & mancipio. Deficit quippè ratio mea præ ignorantia veritatis, languet voluntas præ inedia affectionis, infirmatur caro præ inopia fortitudinis. Nam & ratio minùs intelligit quæ agenda sunt; & voluntas minùs diligit intellecta; & ad hæc etiam corpus quod corrumpitur, aggravat animam, ut non quæcumque volumus, hæc faciamus. *Aruit cor meum*, etiam & corpus meum, *quia oblitus sum comedere panem meum*. Neque enim paterer hunc defectum, si jugiter exercitata esset ratio in inquisitione veritatis, voluntas in desiderio charitatis, caro in operatione virtutis. Commoda ergo mihi amice, Deus meus, Salvator meus, qui mihi inimico tuo amicus fieri dignatus es: *Commoda mihi tres panes*, ut intelligam, ut diligam, ut faciam voluntatem tuam. *Sic* enim *vivitur, & in talibus vita spiritus mei*, dicente Scriptura: *Quoniam vita in voluntate ejus.*

Psal. 29.

11. *Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem?* Opus est, ut habeamus charitatem, fidem, spem, ut nobis dulce sit, quod à Deo datur. Et hæc ipsa dona Dei sunt, fides, spes, charitas. Nunc manent tria hæc, fides, spes, charitas, *major autem horum est charitas*. Panis, qui pisce & ovo major est, symbolum est charitatis. Propterea pani lapidem opposuit, quia duritia contraria est charitati. Hæc autem cordis duritia, non est à Deo, sed ab hominis malitia. Piscis symbolum est fidei. Ut enim piscis inter fluctus vivit, ita inter fluctus tempestatesque hujus sæculi vivit pia fides; sævit mundus, & integra est. Tantùm contrarium fidei serpentem antiquum observa, de quo ait Apostolus: *Timeo autem ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo*; id est, quæ est in fide Christi. *Habitare*, inquit, *Christum per fidem in cordibus vestris*. Diabolus ergo non corrumpat fidem, non devoret piscem. Pius Pater piscem petentibus, fidei rogantibus incrementum, serpentem non immittet, nec illum nocere sinet orantibus. Ovum symbolum est spei, de qua scribit Apostolus: *Spe enim salvi facti sumus: Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus*. Quod enim videt quis, quid sperat? Ovum est, pullus nondum est. Et testudine tectum est, non videtur, quia operitur: cum patientia expectetur, fervescat, ut excludatur & vivat pullus. Intende, extendere in anteriora, oblivisci præterita. *Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna*. Noli retrò respicere. Ovo tuo scorpium time. Vide quia de cauda percutit, quam retrò habet. Non ergo scorpius perimat ovum tuum, mundus iste spem tuam veneno contrario. Quanta tibi loquitur mundus, quanta post dorsum strepit, ut retrò respicias, id est, ut in rebus præsentibus spem tuam ponas; & ab eo quod promisit Christus, sed nondum dedit, avertas animum tuum, & velis requiescere in mundo pereunte? Ovum petenti non porriget scorpium pius Pater, sed ipse retrò respiciens, te scorpioni, id est, mundo percutiendum offers.

S. Aug. serm. 105.

2. Cor. 11. 2. & 3.

Ephes. 3. 17.

Rom. 8. 24. & 25.

2. Cor. 4. 13.

13. *Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis Pater vester de cœlo dabit*

S. Bern. ser. de tribus Panibus, in Rogation.

Spiritum bonum petentibus se ? Spiritus bonus, divini amoris spiritus est, quem Deus jubet, ut ab illo petamus. Solum hoc donum Deo dignum est, & illis quibus Filium suum dedit. Nihil frequentiùs, nihil ferventiùs petere debemus. Sed heu ! nihil infrequentiùs, nihil frigidiùs petitur. Vota nuncupant Christiani, Missas celebrari curant, novemdialia precum offerunt, pias peregrinationes suscipiunt ob valetudinem recuperandam, ob evincendam litem, ob temporalium bonorum conservationem vel adeptionem, ob prosperum negotii cujusvis exitum : quotusquisque est, qui Spiritum bonum à Deo petat?

14. 15. *Et erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum..... Quidam autem ex iis dixerunt : In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Quorumdam linguam ligat dæmon, illosque mutos efficit, ut eos sub imperio suo, & miserabili servitute retineat, impediens scilicet, ne peccata confiteantur Sacerdoti; quod necessarium est ad excutiendum Satanæ jugum, & ad Dei misericordiam obtinendam; vel ne confiteantur integrè. Ligat autem eorum linguam humani timoris, & pudoris mali vinculis, ut remedium timeant, qui morbum peccati non timent : ut erubescant ulcus peccati ostendere Medico ad curationem, qui non erubescunt ante Deum ob ipsius peccati fœditatem : Confessionem fugiunt, ut publicationem sui, *pudoris magis memores, quàm salutis*; *velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentia sua pereunt.* Ut hujusmodi muti loquantur, ut peccata sua integrè, sincerè, contrito corde confiteantur, ejiciendus est dæmon ex eorum animo; quod sola gratia Dei per Jesum Christum operari potest. Solus Christus in Spiritu Dei ejicere potest dæmonem ex corde peccatoris, inspirando illi amorem pœnitentem, auferendo arma, in quibus dæmon confidebat, scilicet amorem voluptatum, cupiditatem divitiarum, & superbiam vitæ, seu honorum & gloriæ sæcularis desiderium ac ambitionem. Franguntur vires dæmonis, arma ejus auferuntur, cùm vincitur ac destruitur cupiditas fortiori robore charitatis.

Tertull. lib. de pœnit.

Aliorum linguam solvit dæmon, ut malè loquendo regnum ejus firment ac propagent blasphemiis in Deum, calumniis & detractionibus in Dei servos : *Quidam autem ex eis dixerunt : In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Nonnè eorum linguam solvit, movetque dæmon, qui Sacerdotes quosdam velut Ecclesiæ inimicos infamant, quos in asserenda & propugnanda doctrinæ ejus veritate, in sanctiore morum disciplina tuenda & firmanda, in ejiciendis errorum & peccati dæmoniis occupatos conspiciunt ac suspiciunt omnes, quibus simplex est oculus, nullaque invidiæ nebula obtenebratus? Verùm qui calumnias hoc modo patiuntur, forte sua se felices putent, Deo nihilominùs & Ecclesiæ servire non desinant : meminerint sermonis Domini : *Non est discipulus supra Magistrum. Si Patrem-familias Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus?*

Matt. 10. 24.

22. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, &c.* Christus Jesus forti armato infinitè fortior, illum tamen non potestate sola, sed justitia debellavit. Homini quasi jurè dominabatur diabolus, qui se ejus imperio volens subdiderat : unde ut justè vinceretur, de homine vincendus fuit. Ideò Filius Dei homo factus est, ut diabolum debellaret : *Superbia hostis antiqui non immeritò sibi in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos à mandato Dei spontaneos in obsequium suæ voluntatis illexerat. Non itaque justè amitteret originalem dedititii generis servitutem, nisi de eo quem subegerat, vinceretur.* Habebat ergo diabolus justam quodammodo in homines potestatem, non tamen justam illos captivos detinendi & excarnificandi voluntatem. Unde non diabolus qui invasit, non homo qui meruit, sed justus Dominus qui exposuit. Non enim à potestate, sed à voluntate justus injustusve quis dicitur : Hoc ergo diaboli quoddam in hominem jus, etsi non jurè acquisitum, sed nequiter usurpatum, justè tamen permissum. Sic itaque homo justè captivus tenebatur, ut tamen nec in homine, nec in diabolo illa esset justitia, sed in Deo. Quamobrem incarnatus Dei Filius diabolum non sola potentia, sed & justitia maximè debellavit, hominesque ab ejus tyrannide eripuit. Præclarè differentem eà de re S. Augustinum audiamus : *Non autem diabolus potentia Dei*, inquit, *sed justitia superandus fuit. Nam quid Omnipotente potentius, aut cujus creatura potestas potestati Creatoris comparari potest? Sed cùm diabolus vitio perversitatis suæ factus sit amator potentiæ, & desertor oppugnatorque justitiæ; sic enim & homines eum tanto magis imitantur, quanto magis neglecta vel etiam perosa justitia, potentiæ student, ejusque vel adeptione lætantur, vel inflammantur cupiditate; placuit Deo, ut propter eruendum hominem de diaboli potestate, non potentia diabolus, sed justitia vinceretur : atque ita & homines imitantes Christum, justitia quærerent diabolum vincere, non potentia. Non quòd potentia quasi mali aliquid fugienda sit; sed ordo servandus est, quo prior est justitia. Nam quanta potentia potest esse mortalium? Teneant ergo mortales justitiam, potentia immortalibus dabitur.*

S. Aug. l. 13. de Trin. c. 13.

26. *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Dæmon ex hominis animo expulsus, revertendi voluntatem non deponit. Novit, undè cor minùs munitum sit, unde faciliùs possit impugnari : *Ianuas* observat, per quas intret, *cupiditatis, & timoris.* Si qui justificatus est, minùs vigilet, de sua victoria securus; si bonis operibus & assidua ferventique oratione suam cum Deo reconciliationem non confirmet; si velut in propria justitia, & fulgido virtutum ornatu sibi complaceat, ac in se, non in Domino glorietur, in talem animam velut *scopis mundatam & ornatam* cum gaudio redit : *Tunc vadit & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Si enim Judæi ex Ægypti servitute liberati, & Dei Populus per fœdus Legis effecti, cui factæ sunt promissiones, & ex quo Christus secundùm carnem, in pejorem longè statum inciderunt, rejecto Christo, mortique tradito; sine Templo, sine sacrificiis & Sacerdotibus, extorres è patria, vagi, servi, omnibus invisi : quantò deterior status est Christiani, qui à divina adoptione excidit, amissa Baptismi gratia, Christi sanguine conculcato, Spiritu sancto rejecto, & spiritu immundo in locum ejus introducto? *Irritam quis faciens Legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur : quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?..... Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Frequenti in eadem vel nova crimina relapsu fit, ut homo sibi dimissus, sibique donatus, induretur, induratus in finali impœnitentia moriatur. *Nec seipso quippè homo, divina voluntate contempta, nisi perniciosè uti potest. Se quippè amans, donatus est sibi.* Hinc Deus per Prophetam ait : *Populus meus non audivit vocem meam, & Israel non intendit mihi. Et dimisi eos secundùm desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.*

S. Aug. ferm. 32. alias 20. de diversis.

Hebr. 10. 28.

S. Aug. l. 15. de Civ. Dei, c. 2.

Psal. 80.

27. 28. *Quædam mulier de turba dixit illi : Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit : Quinimò beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud.* Quid aliud his verbis docet nos Christus, nisi carnali cognationi genus nostrum spiritale præponere : nec inde beatos esse homines, si justis & sanctis carnis propinquitate junguntur; sed si eorum doctrinæ ac moribus obediendo atque imitando cohæresçunt? *Beatior ergo Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi.* Denique fratribus ejus, id est, secundùm carnem cognatis, qui non in eum crediderunt,

S. Aug. lib. de sancta Virginitate, c. 3.

S. Leo ser. 2. in Nativit. Dom.

S. Bern. epist. 190.

quid

quid profuit illa cognatio? *Sic & materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi feliciùs Christum corde quàm carne gestasset.*

33. 34. *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, &c. Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Duo sunt ad vitam rectè instituendam necessaria, lucerna fidei, & bonæ intentionis oculus. Fides lucerna est, in caliginoso quidem loco lucens, sed tamen interiorem hominem illuminans, ne in via offendat. Hanc accendit Deus in cordibus nostris, non solùm ut luceat, sed ut ardeat per charitatem. Lumen porrò fidei abscondi non debet à nobis, sed foras erumpere, & per opera bona quasi super candelabrum poni, ut qui ingrediuntur, lumen videant, & impleatur quod præcipit Christus: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Bona autem omni ex parte non sunt opera, nisi recta intentione fides dirigatur: *Bonum* scilicet *opus intentio facit, intentionem fides dirigit.* Pura & recta intentio, Christianæ vitæ oculus est. *Lucerna corporis tui est oculus tuus, Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.* Quid per oculum exprimitur (inquit S. Gregorius M.) nisi opus suum præveniens cordis intentio? Quæ priusquam se in actione exerceat, hoc jam quod appetit, contemplatur? Et quid appellatione corporis designatur, nisi unaquæque actio, quæ intentionem suam quasi intuentem oculum sequitur? Lucerna itaque corporis est oculus: quia per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis: *Et si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:* quia si rectè intendimus per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiamsi minùs bonum esse videatur: *Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit:* quia cùm perversa intentione quid vel rectum agitur, etsi splendore coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni Judicis obscuratur. Unde & rectè subjungitur: *Vide ergo, ne lumen quod in te est, tenebræ sint.* Quia si hoc quod benè nos agere credimus, ex mala intentione fuscamus; quanta ipsa mala sunt, quæ mala esse etiam cùm agimus, non ignoramus? Etsi ibi nil cernimus, ubi quasi discretionis lumen tenemus: qua cæcitate in illa offendimus, quæ sine discretione perpetramus? Vigilanti igitur cura per cuncta opera intentio nobis nostra pensanda est, ut nil temporale in his quæ agit, appetat, totam se in soliditate æternitatis figat: ne si extra fundamentum actionis nostræ fabrica ponitur, terra dehiscente solvatur. Unde Job. 38. dicitur: *Super quo bases illius solidatæ sunt?* Bases quippè uniuscujusque sunt animæ intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus:* tunc bases in fundamento sunt, cùm intentiones nostræ in Christo roborantur. Incassùm verò alta super se bases ædificia erigunt, si non ipse in fundamento solidatæ consistunt: quia quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & vitæ veræ præmia non requirunt: tantòque graviora ruinæ super se damna ædificant, quantò altiora ædificia extra fundamentum portant: quia cùm æternæ vitæ præmiis non intendunt, quò plus se quasi in virtutibus erigunt, eò in gloriæ inanis foveam profundiùs cadunt.

S. August.

S. Gregor. l. 28. Moral. cap. 6.

1. Cor. 3.

36. *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum.* Si universitas operum tuorum omni ex parte lucida fuerit, ut scilicet bona sit operatio, & recta puraque operantis intentio, nullaque pars tenebrarum alterutram obnubilet, id est, nulla peccata quibus obscuratur oculus hominis interioris, nempè vel tumor superbiæ, vel lutum luxuriæ, vel pulvis avaritiæ, de quibus Apostolus ait: *Abjiciamus ergo opera tenebrarum*: omnis vitæ tuæ tenor lucidus erit, & te splendidum fulgidumque reddet, tum in præsenti vita, splendore gratiæ: *Justorum* enim *semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectum diem*; tum in futura splendore gloriæ: *Tunc* enim *fulgebunt justi sicut Sol in regno Patris eorum.*

Rom. 13.

Proverb. 4. 8.

Matth. 13. 43.

39. *Nunc vos Pharisæi, quod deforis est calicis & catini, mundatis; quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate.* Christus ad prandium invitatus, non pepercit ei cujus ad mensam recumbebat. Quinimò: *Magis objurgando pepercit, ut correcto in judicio parceret.* Hinc discant Sacerdotes & Concionatores non esse parasitos, non adulari, ut ad epulas invitentur; veritatem non dissimulare, publicos peccatores coram omnibus arguere; privatos privatim docere & corripere; missionis suæ finem hunc esse meminisse: *Ut destruatur corpus peccati.*

S. Aug. serm. 106. alias 30. de Verbis Dom.

Summa stultitia est, externa dumtaxat pietatis officia, morum gravitatem, modestiam in ornatu, frugalitatem in mensa præ se ferre; conscientiæ verò munditiem, animæ sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum, negligere. Quid proderant Pharisæis superstitiosæ ante prandium lotiones, cùm sordidas & immundas animas haberent? *Quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate.* Et quid prodesset Christianis Baptismus ipse sine interiori sanctificatione, & fide quæ cor mundat, sine conscientiæ bonæ interrogatione? *Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum, per resurrectionem Jesu Christi, qui est in dextera Dei.* Quàm stultum est, pietatis speciem & larvam præ se ferre, ut hominibus placeas, à quibus æterna felicitas tua non pendet; pietatis veritatem non sectari, ut placeas Deo, qui te solus beatum sui fruitione facere potest? Curam gerere corporis, non animæ, secundùm quam ad imaginem Dei creatus es, & cujus dumtaxat sanctitate, puritate, pulchritudine, ex gratia, charitate, cæterisque virtutibus comparata, ejus oculis placere potes! *Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod de intus est, fecit?*

1. Pet. 3.

41. *Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.* Eleemosyna scilicet animo pœnitente erogata, peccata expiat, & pro illis satisfacit: *Misericordia & veritate redimitur iniquitas* (inquit Salomon.) *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum* (ait Daniel Regi Nabuchodonosor) *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna est coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam* (ait Tobias.) *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis* (ait Siracides.) *Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* Eleemosyna genus quoddam baptismatis est: Nam *Sicut Lavacro aquæ salutaris gehennæ ignis extinguitur, ita eleemosynis atque operibus justis delictorum flamma sopitur. Et quia semel in Baptismo remissio peccatorum datur, assidua & jugis operatio Baptismi instar imitata, Dei rursus indulgentiam largitur ..... Misericors docet ac monet misericordiam fieri; & quia servare quærit, quos magno pretio redemit, post Baptismi gratiam sordidatos docet denuò posse purgari. Agnoscamus itaque, fratres charissimi, divinæ indulgentiæ munus salubre, & emundandis purgandisque peccatis nostris, qui sine aliquo conscientiæ vulnere esse non possumus, medelis spiritalibus vulnera nostra curemus.*

Prover. 16. 6.

Daniel. 4. 24.

Tob. 4. 11. 12. Eccli. 3. 33. & c. 29. 15.

S. Cypr. tract. de Opere & Eleemos.

CAPUT XII.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. *Multis autem turbis circumdantibus* Jesum, *ita ut se invicem conculcarent, cœpit dicere ad Discipulos suos: Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis:* Cavete à Pharisæis, eorum vitate commercium, ne mores eorum noxios imitemini, qui virtutis & sanctitatis simulatione populum devinciunt, ut in errorem inducant. *Nihil autem opertum est, quod non reveletur, neque absconditum, quod non sciatur*: Perversi Pharisæorum mores non semper latebunt; sed detracta larva sanctitatis, eorum vitia dies Domini revelabit. Vel, Euangelium, quod nunc opertum est, & à cujus fide populum avocant, quantùm possunt Pharisæi & Legisperiti, prædicatione vestra orbi revelabitur universo. *Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis*: Quæ clam & secretò dixistis metu Pharisæorum, Legisperitorum, Senatorum, palam & apertè dicentur, ut omnes audire possint; cum Spiritus sanctus, quem mittam vobis, dederit vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes adversarii vestri.

4. 5. *Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus*, qui mortem corpori possunt inferre, & qui publica potestate ad piorum persecutionem abutuntur; *& post hæc non habent amplius quid faciant*, cùm animæ nocere non possint, quæ in Dei manu est: *Ostendam autem vobis quem timeatis:* Quem timere meritò debeatis: *Timete eum, qui postquam occiderit* corpus, *habet potestatem mittere* animam superstitem *in gehennam*, æternis suppliciis, si rea fuerit, cruciandam. *Ita dico vobis: Hunc timete*: Hic vobis præcipuè timendus est: homines autem qui vitam corporis vobis eripere possunt, ne ita timeatis, ut metu malorum quæ vobis inferre possunt, ab officio vestro, & obedientia Deo debita, vel minimùm unquam recedatis. Confer cum *Matthæi* 10. 28.

6. 7. *Nonnè quinque passeres veneunt dipondio*, id est, duobus assariis, sive duobus assibus minutis, *& unus ex illis non est in oblivione coram Deo?* & tamen cùm apud homines sint ita viles, ut multi simul tam exiguo pretio vendantur, singulos tamen novit Deus, & singulorum providam curam gerit: *Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt:* Sed vestri Deus longè majorem curam gerit, quàm passerum, vobis amore singulari prospicit, ut pater amantissimus & providentissimus, adeò ut capillorum capitis vestri numerum noverit, quemadmodum homines possessionum suarum. Novit à fortiori Deus & disponit omnia quæ vobis eveniunt: *Nolite ergo timere*: Quæ enim vobis inferentur ab hominibus mala, vobis non nocebunt, sed proderunt plurimùm ad probationem virtutis, ad salutem & gloriam. *Multis passeribus pluris estis vos*: Deus vos pluris facit, quàm infinitos passeres; & quæ ad vestram utilitatem pertinent, providentia & dilectione singulari procurat.

8. 9. *Dico autem vobis: Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei:* Qui hominum timore postposito meam fidem corde & ore palam & apertè confessus fuerit, seque meum esse discipulum verbis & operibus declaraverit, & ego illum esse meum fatebor, & tanquam meum recipiam & remunerabo coram Angelis Dei in supremo judicio. Secundùm Græcum Textum: *Quicumque confessus fuerit in me;* quam lectionem Tertullianus in Scorpiaco, & S. Chrysostomus Homil. 35. in Matthæum sequuntur. Sed reverà idem sensus est, quamvis τὸ *in me*, sensum singularem exprimere Chrysostomus censeat; neminem scilicet confiteri posse Christum, nisi per gratiam ipsius. Verùm S. Cyprianus lib. 3. Testimoniorum ad Quirinum, cap. 16. eodem modo legit hunc locum, quo nos in Vulgata nostra. *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei:* Qui metu damnorum temporalium vel tormentorum se meum discipulum esse negaverit ore vel opere, coram hominibus; hunc etiam negabo meum esse, hunc repellam à me, & rejiciam in ultimo judicio, inter hædos, maledictos, flammis æternis damnatum. Confer cum *Matthæi* 10. 32.

Tertullian. Scorpiaci, c. 9. sic interpr. Qui Christi est, in Christo sit necesse est: si in Christo est, Christo utique confitetur, cùm se Christianum confitetur.

10. *Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur:* Illis qui convicium in me dicunt quatenùs homo sum, meque non cognoscentes, opera humanitatis meæ calumniantur, me seductorem propter novitatem doctrinæ, potatorem vini propter vitam communem, filium fabri propter paupertatem appellant, faciliùs convitium illud & blasphemia remittetur, utpotè qui ex ignorantia peccent: Qui autem opera divinitatis meæ considerantes, qualia sunt, dæmonia ejicere, morbos curare, & adhuc non credentes illa calumniantur, dæmonisque operationi adscribunt, quæ nonnisi Spiritus sancti virtute possunt effici, hoc peccatum illis difficiliùs remittetur, utpotè ex malitia & pertinacia blasphemantibus, & claudentibus sibi viam, per quam pervenitur ad veniam. Confer cum *Matthæi* 12. 22. nostrumque in hanc Domini sententiam Commentarium lege.

11. 12. *Cùm autem inducent vos in Synagogas*, cùm in conventus Judæorum, *& ad Magistratus, & Potestates* trahemini propter confessionem nominis mei, & Euangelii prædicationem: *Nolite soliciti esse, qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis*: Nolite anxiè cogitare de rebus aut verbis, quæ respondere debeatis; & qua ratione propugnare debeatis Euangelii doctrinam, quam perniciosæ novitatis nomine accusant & impugnant: *Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere*. Hunc locum contra Marcionem Tertullianus profert, ut Christum Jesum non alio quàm Creatoris nomine locutum & operatum fuisse probet: *Perductos* (inquit) *ad Potestates, prohibet ad interrogationem cogitare de responsione: Sanctus enim* (inquit) *Spiritus docebit vos ipsa hora quid eloqui debeatis. Si ejusmodi documentum Creatoris est, ejus erit & præceptum, cujus præcessit exemplum. Balaam Propheta in Arithmis accersitus à Rege Balac ad maledicendum Israelem, cum quo prælium inibat, simul Spiritu implebatur, non ad quam venerat maledictionem, sed quam illi ipsa hora Spiritus sanctus suggerebat, benedictionem pronuntiabat, ante professus apud nuntios regios, mox etiam apud ipsum, id se pronuntiaturum, quod Deus ori ejus indidisset.*

Tertull. l. 4. contr. Marc. c. 18.

Num. 22. 23. & 24.

13. 14. *Ait autem ei quidam de turba*, ipsum interpellans, ut judicem vel arbitrum: *Magister, dic, jube fratri meo*, ea qua polles auctoritate, *ut dividat mecum hæreditatem*; ne plus justa parte detineat, sed jure mihi debitam portionem mihi det. *At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos?* Respondet ad mentem interpellantis, qui non tam illum rogabat, quàm hanc velut officii ejus functionem expostulabat, de terrenis bonis, quàm spiritualibus & æternis magis solicitus: Quis mihi munus illud tribuit vel demandavit judicandi lites de rebus terrenis exortas, vel familiæ herciscundæ, seu dividundarum hæreditatum? Quasi dicat: Non hic missionis meæ finis, ea potestate uti nolo, neque id munus exercere, quod regni spiritalis Legislatorem, & cœlestis doctrinæ Magistrum non decet. *Benè terrena declinat, qui propter divina descenderat: nec Judex esse dignatur litium, & arbiter facultatum, vivo-*

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 111.

vivorum habens mortuorumque judicium, arbitriumque meritorum. Non ergo quod petas, sed à quo postulés, intuendum est: nec coram majoribus intento animo putes minoribus obstrependum. Vnde non immeritò refutatur hic frater, qui dispensatorem cœlestium gestiebat corruptibilibus occupare.

15. *Dixitque ad illos*, nempè ad Discipulos suos, & ad cæteros omnes qui tunc adstabant: *Videte, & cavete ab omni avaritia*: Considerate præsens factum, fratrum scilicet discordiam propter hæreditatem, & cavete ab omni cupiditate & studio immodico bonorum temporalium; non solùm ab ea quæ retinetur alienum, sed etiam ab ea qua plus nimio quæritur, quod suum est: *Quia non in abundantia cujusquam vita ejus est ex his quæ possidet*: Non constat vita hominis ex opum abundantia, nec ideò quisquam diutiùs vivit, quia ditior est.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Dixit autem similitudinem ad illos, dicens*: Hanc doctrinam proposita parabola illis explicuit, ut meliùs caperent, & firmiùs retinerent: *Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quia non habeo, quò congregem fructus meos?* Ditior factus, simulque avarior, anxiè cogitabat, ubi novos fructus reponeret, quia veteribus plena erant horrea. Et dixit: *Hoc faciam: Destruam horrea mea*, quæ minùs capacia sunt, *& majora faciam*, & ædificabo ampliora: *& illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi*, uberes agrorum meorum fructus proximè colligendos, *& bona mea*, scilicet fructus veteres in veteribus horreis reconditos: *Et dicam animæ meæ*, mihi ipsi: *Anima, habes multa bona posita in annos plurimos*. Seipsum alloquitur: Hæc autem compellatio familiaris est Hebræis, & vehementiam affectus indicat, quo homo seipsum excitat ad actum aliquem eliciendum: *Requiesce, comede, bibe, epulare*: Requiesce jam deposita solicitudine, bonis partis fruere, indulge voluptati, jam gaude securus, nihilque sensibus tuis nega, quo possint oblectari. Dixit autem illi Deus: *Stulte*, qui confidis in multitudine divitiarum tuarum, *hac nocte animam tuam repetunt à te*: Hac ipsa nocte, qua hæc animo tuo versas, repetetur à te anima tua, quæ non tui, sed alieni juris est; reposcetur vita tua, quam ut depositum accepisti, non ut censum: Jam mors est in januis: *Quæ autem parasti*, & tanta cupiditate collegisti in annos plurimos, *cujus erunt*? Cui cedent? Non tibi, qui nihil tecum ex hoc mundo auferes præter opera tua, secundùm quæ à Deo judicandus es; sed aliis, à quibus fortè maximè abhorres: *Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives*. Sic illi eveniet, qui solis divitiis temporalibus acquirendis & accumulandis est occupatus, & non laborat, ut veras divitias sibi pariat, ut dives fiat operibus bonis, quibus Deum promeremur; ut thesauros habeat in cœlo repositos.

Psal. 42. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? & Psal. 102. Benedic anima mea Domino.

22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. *Dixitque ad Discipulos suos: Ideò dico vobis: Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis; neque corpori quid induamini*: Quia nimia solicitudo necessariorum facilè animum ad avaritiam inclinat, ideò dico vobis, ut ab omni solicitudine etiam necessariorum caveatis: *Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum*. Deus qui sine solicitudine vestra dedit vobis corpus & animam, quæ majora sunt, dabit in eo confidentibus minora, scilicet escam & vestimentum. *Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos*, victum illis providet: *Quantò magis vos pluris estis illis?* Quantò magis vobis necessaria subministrabit, cui potior cura de vobis est! Si deformes aves, & inconditæ vocis, & infausti ominis, tamen alere non dedignatur Deus; quantò magis alimenta tribuet hominibus, à quibus colitur & invocatur? Scriptores Hebræi & Arabes fabulantur, pullos corvorum albos in lucem prodire, quos cùm ita sui dissimiles vident parentes, illos deserunt: illi autem ora aperiunt, & Deus muscas, similesque bestiolas illis immittit, quæ in ora eorum ingressæ, cibi ipsis sunt, donec nigrescant, & tum demùm parentes in nidum regressi alunt eos: ideò (inquiunt) in illis avibus potissimùm elucet Dei providentia. Hanc fabulam, quam Patres etiam nonnulli suis Commentariis inseruerunt, egregiè refellit Bochartus lib. 2. Hierozoici, cap. 11. *Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris soliciti estis?* Minùs est cubiti unius ad staturam corporis adjectio, quàm vitæ ipsius conservatio: Si ergo primum non est in vestra positum potestate, multò minùs alterum. Vitæ vestræ conservatio & prorogatio in Dei manu est, qui æterna curantibus non patietur deesse temporalia. Quid igitur soliciti estis de his quæ ad vitæ conservationem necessaria sunt, cùm Deus illa servis suis providè & amanter subministret? & si desint ordinaria subsidia, mediis extraordinariis illis subveniat? *Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis: Nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis. Si autem fœnum quod hodiè est in agro*, herbam, quæ hodiè in agro floresci, *& cras* arefacta *in clibanum mittitur*, Deus sic vestit; *quantò magis vos pusillæ fidei?* Quantò majorem vestimenti vestri curam geret, pusillæ fidei homines? *Et vos nolite quærere* cum anxietate, *quid manducetis aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli*: Ne animo suspendamini; & inquieti sitis, ne hujusmodi curis distrahamini. *In sublime tolli*, prorsus nihil aliud dicit, quàm distractionem, & mentis instabilem versionem, nunc hoc, nunc illud cogitantis, & ab hoc in illud salientis, & semper sublimius quiddam imaginantis secum. Hanc igitur solicitudinem, hoc est, ita in sublime tolli, quia à Deo abducit, prohibet Dominus: *Hæc enim omnia gentes mundi*, id est, huic mundo addictæ, nec alium curantes, *quærunt* cum solicitudine: *Pater autem vester*, Deus quem agnoscitis pro patre, *scit, quoniam his indigetis*. In eum ergo cogitationes, curasque vestras jactate, & ipse vos enutriet, nec dabit in æternum fluctuationem justis. *Verumtamen quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*. Confer cum *Matthæi* 6.

S. Chrysost. ser. de Elia. Olympiod. in Joann. S. Greg. l. 30. in Job. S. Isidor. l. 12. Originum, cap. 7. Cassiodor. in psal. 146. Autor Gomment. in ps. inter Opera S. Hieron. in eundem Ps.

« Syriaca « Versio. « Theophyl. « in hunc lo- « cum.

32. *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Discipulos ac fideles suos alloquitur, quos gregem vocat, ut Deum non communi tantùm modo, sed peculiari suum esse pastorem meminerint; pusillum autem gregem, id est, contemptum, ignobilem, pauperem, temporalibus præsidiis destitutum: *Nolite timere*, ne vitæ necessaria vobis desint: Deus enim pater vester ultrò & pro benignitate sua merè gratuita, & amore erga vos singulari, constituit dare vobis regnum cœleste & æternum: quantò magis ergo dabit vobis temporalia subsidia?

33. 34. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam*: Hoc animo estote, ut si res postulet, omnes possessiones vestras vendatis, & venditionis pretium pauperibus erogetis, ut Christum lucrifaciatis: *Facite vobis sacculos qui non veterascunt*, crumenas è quibus pecunia perdi non potest; *thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit*. Divitias non perituras, scilicet bonorum operum merita in cœlis congregate, quem thesaurum nec fur subripit, nec tinea corrumpit: *Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit*. Confer cum *Matthæi* 6. 20.

35. 36. 37. 38. 39. 40. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris*. Qui dominum expectant, & ad ministerium obeundum parati sunt, altè cincti esse debent, ne impedimento sit vestium onus & prolixitas, cùm vestes sunt oblongæ, quales erant apud Orientales: & si nox est, lumina debent habere parata, ne quid in mora sit, cùm dominus advenerit: *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis*, à nuptiali convivio, quod nocte celebrabatur: *ut cùm venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei. Beati servi illi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes*, & ad illum excipiendum paratos. Ita & vos felices, si Christus vos vigilantes invenerit, &

bonis operibus debitos, fidei lucerna præeunte, cùm ad januam pulſaverit hora mortis veſtræ.

Amen dico vobis, *quòd præcinget ſe* in morem miniſtri, *& faciet illos diſcumbere* ad menſam ſuam; *& tranſiens*, menſam circumiens, *miniſtrabit illis*: Illos ſummo honore afficiet, novas & inexpertas delicias manifeſtæ contemplationis ſuæ, ſub convivii ſymbolo ſignificatas, illis ſubminiſtrabit in cœlo. *Et ſi venerit in ſecunda vigilia*, intempeſta nocte; *& ſi in tertia vigilia venerit*, poſt mediam noctem (quæ in tres, aut quatuor vigilias, olim dividebatur) *& ita invenerit*, vigilantes & paratos ad illum excipiendum, *beati ſunt ſervi illi*. *Hoc autem ſcitote*, *quoniam ſi ſciret pater-familias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non ſineret perfodi domum ſuam* à furibus nocturnis: *Et vos eſtote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet*: Ego ipſe veniam ad judicium ſicut fur nocturnus. Semper ergo vigilate, ne improviſum veniat. Confer cum *Matthæi* 24. 43. & 44.

41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. *Ait autem Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes?* An nos tantùm ſpectat, qui te ſequimur; an omnes qui ſalvi fieri volunt? *Dixit autem Dominus: Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens*, fidelis & prudens œconomus, *quem conſtituit Dominus ſupra familiam ſuam*, ſupra famulitium ſuum, *ut det illis in tempore tritici menſuram*; quæ ſingulis in diem deſtinata eſt? *Beatus ille ſervus, quem cùm venerit Dominus, invenerit ita facientem.* Paſtores Eccleſiæ propriè ſpectat hæc parabola. Beatus ille, quem Dominus inveniet prudenter & fideliter munus ſuum obeuntem: *Verè dico vobis: Quoniam ſupra omnia quæ poſſidet, conſtituet illum.* Magno & excellenti præmio illum munerabit, fruitione ſui, æterna beatitudine, quæ ſtatus eſt omnium bonorum aggregatione perfectus: *Quòd ſi dixerit ſervus ille in corde ſuo: Moram facit dominus meus venire*, & interim ejus abſentia fretus, *cœperit percutere ſervos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari; veniet dominus ſervi illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & dividet eum*, è numero ſervorum ſuorum fidelium ſegregabit, *partemque ejus cum infidelibus ponet*, & damnabit illum ac puniet, ut ſervos infideles. *Ille autem ſervus, qui cognovit voluntatem domini ſui, & non præparavit*, & paratum ſe non exhibuit ad eam exequendam, *& non fecit voluntatem ejus, vapulabit multis*, graviùs plectetur: *Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis*, qui peccavit ex ignorantia non affectata, *vapulabit paucis*, leviùs punietur: *Omni autem cui multum datum eſt, multum quæretur ab eo: & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.* Pro acceptorum proportione rationem à Deo exigendam Chriſtus ſignificat. Cui multa dona collata ſunt à Deo, major ab eo ratio exigetur: & cui plura commodata ſunt, plurium ratio ab eo repoſcetur. Prior ſententiæ pars ſpectat dona in uſus proprios & ad propriam cujuſque ſanctificationem à Deo collata: poſterior, dona collata in uſus alienos, ſive ad aliorum utilitatem, qui ejus inſtitutioni, curæ, gubernationi ſunt commiſſi.

49. *Ignem veni mittere in terram*; *& quid volo, niſi ut accendatur?* Ignem charitatis in terram miſſurus veni, per Spiritum ſanctum in cordibus hominum diffundendum, quo illuſtrentur, purgentur, inflammentur: & quid opto vehementiùs, quàm ut ardeat? Vel, ignem perſecutionis, quæ Euangelii prædicationem ſequetur, non ex ejus natura, ſed ex hominum malitia, quia cùm doctrina Euangelii everſura ſit idololatriã & ſcelera omnia; inde commovebuntur homines terreni adversùs cœleſtem illam doctrinam, & ejus Prædicatores: *Et quid volo, niſi ut accendatur?* Id eſt: Utinam jam ardeat ignis ille exploraturus & purgaturus Chriſti gregem! *Ipſe meliùs interpretabitur ignis illius qualitatem, adjiciens: Putatis veniſſe me pacem mittere in terram? Non, dico vobis, ſed ſeparationem..... Igitur & ignem everſionis intendit, qui pacem negavit. Quale prælium, tale & incendium; qualis machæra, talis & flamma* (inquit Tertullianus.)

Tertull. l. 4. adverſ. Marcion. c. 29.

50. *Baptiſmo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec perficiatur?* Priùs quàm ignis ille toto orbe accendatur, paſſionem & mortem ſubire me oportet, in qua meo ipſe ſanguine profundar, ut morientis Jacob vaticinium illud in me impleatur: *Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſum.* Angor autem vehementer præ deſiderio baptiſmum illum perficiendi, & mortem ſubeundi. Anxius ſum propter moram paſſionis & mortis, quam pro generis humani redemptione ſubire decrevi. Hujus enim vehementi deſiderio teneor, ut homines redimam, & in redemptorum cordibus divinum illum charitatis ignem accendam, quo conſumatur iniquitas. Genes. 49.

51. 52. 53. *Putatis, quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, ſed ſeparationem: Erunt enim ex hoc quinque in domo una*, ſeu familia *diviſi, tres in duos*, ſeu contra duos, *& duo in tres dividentur*, diſſidebunt, quia prout hi aut illi Euangelicam fidem & vitam profitebuntur vel rejicient, contraria ſcindentur in ſtudia, partes in contrarias abibunt: *Pater in filium* inſurget religionis cauſa, *& filius in patrem ſuum: mater in filiam, & filia in matrem; & ſocrus in nurum ſuam, & nurus in ſocrum ſuam.* Confer cum *Matthæi* 10. 34.

54. 55. 56. 57. *Dicebat autem & ad turbas: Cùm videritis nubem orientem ab occaſu, ſtatim dicitis: Nimbus venit*, ſtatim prævidetis pluviam futuram: *Et ita fit: & cùm Auſtrum ſtantem, dicitis: Quia æſtus erit; & fit. Hypocritæ, faciem cœli & terræ noſtis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis?* Ex ſignis quibuſdam ſenſibilibus in cœlo, aut in terra apparentibus obſervatis & cognoſcitis, quale futurum ſit tempus, an pluvioſum, an ſiccum & calidum: & tamen hoc tempus adventus Meſſiæ, tot ac tantis ſignis à Prophetis prænunciatum, ac demonſtratum, non cognoſcitis & probatis; nec obſervatis ſigna illa eſſe in me, ac meo ad vos adventu impleta? *Quid autem & à vobis ipſis non judicatis, quod juſtum eſt?* Cur ex rebus quæ apud vos geruntur, non judicatis? Non eſtis tam imprudentes, ut in judicio contendere velitis cum eo qui certam habet actionem, nulla exceptione elidendam, nulla tergiverſatione fruſtrandam. Quòd ſi talem creditorem opportuno tempore placandum vobis cenſetis, antequam in jus vocemini, ne poſteà in deterius vobis contingat ſententia judicis; quid cunctamini cum Deo tranſigere dum licet, dum bonas conditiones per me vobis clementer offert? Hunc ſenſum confirmat ſequens Verſus. Confer cum *Matthæi* 16. 2.

Terræ promiſſionis mare erat ad Occid. ideò nubes ab occaſu orta ſignum erat illis pluviæ.

58. 59. *Cùm autem vadis cum adverſario tuo ad Principem*, ſeu Magiſtratum, ſivè cùm ab eo in judicium vocaris, *in via da operam liberari ab illo*; compone cum eo negotium, *ne fortè trahat te ad judicem, & judex tradat te exactori*, ſeu lictori; *& exactor mittat te in carcerem. Dico tibi: Non exies inde, donec etiam noviſſimum minutum reddas*, noviſſimum obulum: donec totum debitum reſtitueris. Ita niſi conſcientiam tuam cum Deo componere per pœnitentiam cures, quamdiù in hoc ſæculo quaſi in via ambulas, ſeveriſſimum in te judicium exercebitur: dæmonibus juſtitiæ Dei miniſtris traderis, & detruderis in carcerem tartareum, unde numquam exeas, quia numquam ſolves debitum infinitum, quo illius juſtitiæ obſtringeris. Confer cum *Matthæi* 5. 25.

Sen-

Sensus Moralis.

Ven. Beda in hunc loc.

1. *Attendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.* Hypocriſis appoſitè fermento comparatur; nam ſicut modicum fermentum totam farinæ, cui injicitur, maſſam corrumpit, univerſamque mox conſperſionem ſuo ſapore commaculat; ita ſimulatio, cujus ſemel animum imbuerit, tota virtutum ſinceritate & veritate fraudabit. Cavenda itaque hypocriſis, non ſolùm ne hypocritas imitemur, ſub larva pietatis & juſtitiæ crimina occultantes; ſed ne ab ipſis decipiamur, & in errorem inducamur, vel contra fidem, vel contra Chriſtianam morum diſciplinam. De

2. Cor. 5. 8. hoc fermento vitando monet etiam Apoſtolus: *Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.* Fruſtra autem hominibus illudere ſpecie ſanctitatis conantur hypocritæ: illorum occulta crimina, cogitationes ipſæ, & intentiones cordis ſupremum judicem Deum non latent, & in ultimo judicio palam revelabuntur: *Laus impiorum brevis eſt, & gaudium hypocritæ adinſtar puncti. Si aſcenderit uſque ad cœlum ſuperbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur.* In fine perdetur, qui in principio florere videbatur. Momentaneum gaudium eſt hypocritarum in hac vita de mundi gloriola, de inani fama probitatis & ſanctitatis quam aucupantur; æternus luctus, & cruciatus erit in altera vita ob hypocriſim, cæteraque vitia: *Gaudium hypocritæ adinſtar puncti.* Laus hominum quam ambiunt, vana eſt, brevis eſt; laus Dei & merces, quam amittunt, æterna. Illuminabit enim Deus abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo: *Nihil autem opertum eſt quod non reveletur, neque abſconditum quod non ſciatur.*

Job. 20. 5.

1. Cor. 4. 5.

4. 6. *Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent ampliùs quid faciant. Oſtendam autem vobis quem timeatis*, &c. Timenda eſt, non mors corporis, quòd tandem poſt breve tempus moriturum eſt; ſed mors animæ, quæ ad vitam æternam creata eſt. Quàm ſtultum eſt vitam animæ propter vitam corporis conſervandam amittere, cùm è contra vita corporis propter animæ ſalutem exponenda ſit. Inimicus homo, tyrannus quem times, ſub cujus comminationibus expalleſcis, non poteſt occidere animam tuam: uſque ad corpus ſævit, tu noli ſævire in animam tuam. Ab illo occidi non poteſt, à te poteſt; non lancea, ſed lingua. Inimicus qui te percutit, finit hanc vitam: os autem quod mentitur, occidit animam. Ex his ergo quæ in hoc tempore homines timent, conjiciunt, quæ timere debeant. Timet enim carcerem, & non timet gehennam? Timet quæſtionarios tortores, & non timet infernales angelos? Timet cruciatum temporalem, & non timet pœnas ignis æterni? Timet ad modicum mori, & non timet in æternum mori? ..... Vita corporis anima eſt, vita animæ Deus eſt ..... Sæviat igitur inimicus, minetur mortem, faciat ſi permittitur, excludat de carne animam tuam: anima tua non excludat à ſe vitam ſuam. Si rectè plangis, & putas te miſerabiliter dicere potenti inimico tuo: Noli ferire, parce ſanguini meo: non tibi dicit Deus: *Miſerere animæ tuæ placens Deo*? Cùm occiditur corpus, migrat anima: ubi erit? Si non efflavit vitam ſuam, id eſt, Deum ſuum, in illo erit quem non perdidit, in illo erit quem non à ſe excluſit. Si autem obtemperas infirmitati animæ tuæ, dicenti tibi: Ferit inimicus, & dimitto te: non times Deum dicentem tibi: Peccas, & dimitto te? De timore vano timorem utilem capiamus. Timor vanus eſt omnium hominum timentium amittere temporalia, quandoque migraturorum, & migrare trepidantium, volentium ſemper differre, quod non poſſunt auferre ..... Hinc increpandi, hinc objurgandi, hinc plangendi homines timentes mori, & nihil aliud agentes, niſi ſeriùs mori ..... Habes quid agat, ut nunquam moriaris. Si times mortem, ama vitam. Vita

S. Auguſt. ſerm. 167. alias 28. de Verbis Apoſtoli. Sap. 1. 11.

tua Deus eſt, vita tua Chriſtus eſt, vita tua Spiritus ſanctus eſt. Non illi places malè agendo. Templum ruinoſum non inhabitat, templum ſordidum non ingreditur. Sed geme ad illum, ut mundet ſibi locum; geme ad illum, ut ædificet templum ſibi; quod tu deſtruxiſti, ipſe conſtruat; quod tu exterminaſti, ipſe reformet; quod tu dejeciſti, ipſe erigat ..... Et cùm timorem correxeris, & utiliter timere cœperis, non temporales cruciatus, ſed æterni ignis ſupplicia, & ideò adulter non fueris, nondum laudandus es: non quidem ita dolendus, ut ante; ſed tamen nondum laudandus: *Quid enim magnum eſt, timere pœnam? Magnum eſt, ſed amare juſtitiam.*

Ne terreamini ab his qui occidunt corpus ..... Oſtendam autem vobis quem timeatis, &c. Cùm Dominus timorem incuſſerit, & vehementer incuſſerit, & repetendo verbum comminationem geminaverit, abſit, ut dicam: Malè times. Planè time, nihil eſt, quod magis timere debeas. Sed interrogo te: Si non te videret Deus quando facis, nec quiſquam te convinceret in judicio illius, faceres? Inſpice te ipſum. Si faceres, ergo pœnam times; caſtitatem nondum amas, charitatem nondum habes: *Serviliter times, formido eſt mali, nondum dilectio boni. Sed time tamen, ut iſta formido cuſtodiat te, ut perducat ad dilectionem. Timor enim iſte, quo gehennam times, & ideò mala non facis, continet te, & ſic volentem peccare animum interiorem non ſinit. Eſt enim quidam cuſtos timor, quaſi pædagogus legis; litera eſt minans, nondum gratia juvans. Cuſtodiat tamen te timor iſte, dum non facis timendo, & veniet charitas; intrat in cor tuum, & quantùm illa intrat, tantùm timor exit. Timor enim id agebat, ne faceres: charitas id agit, ut nolis facere, etiamſi impunè poſſis admittere .....* Intrat charitas, pellit timorem. Non autem intrat & ipſa incomitata. Habet ſecum ſuum timorem, quem introducit ipſa; ſed illum caſtum, permanentem in ſæculum ſæculi: *Servilis timor eſt, quo times cum diabolo ardere: timor caſtus eſt, quo times Deo diſplicere.* Conſiderate, & ipſos humanos interrogate affectus. Timet ſervus offendere dominum ſuum, ne jubeat eum verberari, jubeat in compedes mitti, jubeat carcere includi, jubeat eum piſtrino conteri. Hæc timens ſervus non peccat: ſed quando ſenſerit abſentes oculos domini ſui, nec habuerit teſtem, à quo poſſit convinci, facit. Quare facit? Quia pœnam timebat, non juſtitiam diligebat. *Vir autem bonus, vir juſtus, homo liber, delectatur ipſa juſtitia, & ſi poſſit ſine teſte peccare, teſtem reformidat & Deum; & ſi poſſit audire Deum dicentem ſibi: Video te cùm peccas, non te damnabo, ſed diſplices mihi: ille nolens diſplicere oculis Patris, non formidoloſi Judicis, timet, non ne damnetur, non ne puniatur, ſed ne offendat gaudium paternum, ne diſpliceat oculis amantis. Si enim amat ipſe, & amantem ſui Dominum ſentit, non facit, quod diſplicet amanti ſe.* Lubricos & inhoneſtos amatores attendite: Si quis amore fœminæ laſcivus & nequam veſtit ſe aliter, quàm illi placet, aut ornat ſe aliter, quàm illi placet: illa dixerit: Nolo habeas talem byrrhum; non habet: ſi per hyemem illi dicat: In lacerna te amo; eligit tremere, quàm diſplicere. Numquid illa cui diſplicet, damnatura eſt? Numquid in carcerem miſſura? Numquid tortores adhibitura? Hoc ſolùm ibi timetur: Non te videbo; hoc ſolùm ibi contremiſcitur: Faciem meam non videbis. *Si hoc impudica dicit, & terret: Deus dicit & non terret? Sanè plurimùm, ſed ſi amamus. Si autem non amamus, non inde terremur, ſed terremur, ut ſervi, de igne, de gehenna, de atrociſſimis tartareis minis, de exaggeratiſſimis diaboli Angelis, ejuſque ſupplicüs. Vel inde terreamur. Si illud minùs amamus, vel illa timeamus.*

7. *Nolite ergo timere, multis paſſeribus pluris eſtis vos.* Providentia Dei, conſolatio juſtorum eſt. Solicitudinis, anxietatis, & humani timoris radix, defectus eſt

fidei & fiduciæ in divina providentia nostro bono invigilante. Nec Dei sapientia falli, nec omnipotentia vinci, nec paternus amor seipsum negare potest: quid timeamus, quid diffidamus? *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet; non dabit in æternum fluctuationem justo.* Solus Deus scit, quanti valeamus, quia solus scit, quanti nos amet: inde enim tantùm æstimandi, unde ab illo amati. Homo *divini ingenii cura* (inquit Tertullianus) Studium igitur Deo placendi sit una hominis cura. Vigilat jugiter Deus, ut homini benefaciat; vigilet jugiter homo, ut Deo serviat, illique gratias agat. Redamare illum non pigeat se amantem, & se ipsum in præmium amoris illius promittentem: *Nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis vos.*

Psal.54.23.

8. *Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Quantum præmium confitentis! *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.* Quanta pœna negantis! Cujus enim esse potest, nisi diaboli, qui à Christo rejicitur, & negatur? Christus porrò confitendus corde, ore & opere: *Corde* enim *creditur ad justitiam; ore autem confessio fit ad salutem.* Sed væ illis qui *confitentur se nosse Deum, factis autem negant, ad omne opus bonum reprobi.* Ad vitam cum sanguine profundendam paratus esse debet omnis homo Christianus, potiùs quàm Christi fidei renunciet, vel ejus mandata transgrediatur; quantò magis ad cæteta bona temporalia amittenda, ne Christi jacturam faciat? *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu.*

Rom.10.10.

Ad Tit.1.16.

Rom.8.35. & seq.

13. *Ait autem ei quidam de turba; Magister, dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem.* Bonorum temporalium cupiditas occasio est dissensionum, litium, scandalorum: sacratiores necessitudines dirimit. Christiano indignum terrenis bonis inhærere: *Ex substantia familiari fratres sumus* (inquiebat Tertullianus, Ethnicos alloquens) *quæ penes vos ferè dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miscemur, nihil de rei communicatione dubitamus.* Christianus pro rebus terrenis litigare non debet, cùm prudentis & probi arbitri, vel arbitrorum judicio controversia, quæ illicum proximo intercedit, componi potest: periculo amittendi charitatem exponere se litigando non debet: si litigare cogatur alterius improbitate compulsus, ita comparatus sit, ut res temporales amittere malit, quàm violare fraternam charitatem: *Servum Dei non oportet litigare* (inquit Apostolus) Putari posset, judicium habere adversùs alterum non esse peccatum, sed tantummodò id extra Ecclesiam velle judicari, nisi secutus adjungeret: *Iam quidem omninò delictum est inter vos, quòd judicia habetis.* Et ne quisquam hoc ita excusaret, ut diceret, justum se habere negotium, sed iniquitatem se pati, quam velit à se judicum sententia removeri, continuò talibus cogitationibus vel excusationibus occurrit, atque ait: *Quare non magis injuriam patimini?* Sic locum Apostoli S. Augustinus interpretatur. Et alibi: *Sunt alii* (inquit) *qui rebus infirmitati concessis inhærent aliquantulùm delectione. Non rapit villam alienam, sed sic amat suam, ut si perdiderit, conturbetur. Non tollit aliena, sed repetit sua, & habet cum fratre suo judicium. Talibus enim dicitur: Iam quidem omninò delictum est in vobis, quia judicia habetis vobiscum. Verùm ipsa judicia in Ecclesia jubet agi, non ad forum trahi; tamen delicta esse dicit: Contendit enim Christianus pro rebus terrenis ampliùs quam decet eum, cui promissum est regnum cœlorum. Non totum cor sursum levat, sed aliquam partem ejus trahit in terra.*

Tertullian. Apol.c.39.

1.Tim.2: 1.Cor.6.7.

S. Augustin. Enchir. c.78. Videsis & S. Jo. Chrysost. hom.16.in 1. ad Corinth. 1.Cor 6.7. S.August. in psal. 80.

Magister, dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem. Non ei dixit Dominus: Veniat frater tuus: Sed nec misit, ut adesset; aut cùm adfuisset, interpellatori dixit: Proba quod dicebas. *Petebat dimidiam hæreditatem, petebat in terra dimidiam: in cœlo Dominus offerebat totam. Plus Dominus dabat, quàm ille postulabat.*

S. Augustin. ser. 107. aliàs de temp.196. & de divers. 28.

14. *At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos?* Homo, *qui enim pro magno habes istam hæreditatem, quid es, nisi homo? Volebat illum facere aliquid plus quam est homo. Quid plus illum volebat facere, cui volebat avaritiam tollere?* Ego dixi: Dii estis, & filii Excelsi omnes: *Ecce quod eum volebat facere: inter Deos numerare, qui avaritiam non habet.*

Psal.41.6.

15. *Dixitque ad illos: Videte & cavete ab omni avaritia.* Fortè tu avarum & cupidum diceres, si quæreret aliena: ego autem dico: *Cupidè & avarè non appetas nec tua.* Hoc est, *Ab omni.* Non leviter habendum est, quando Dominus noster, Redemptor noster, Salvator noster, qui mortuus est pro nobis, qui sanguinem suum pretium dedit, ut redimeret nos; Advocatus noster, Judex noster dicit: *Cavete.* Novit ille quantum mali sit: nos non novimus, illi credamus: *Cavete ab omni avaritia.* Melùm servo (inquis) non alienum tollo: *Cavete*, &c. *Non solùm avarus est, qui rapit aliena: sed & ille avarus est, qui cupidè servat sua. Sed si sic culpatur qui cupidè servat sua, quomodo damnatur qui rapit aliena?* Cavete ab omni avaritia; quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ possidet. *Multa qui recondit, quantum inde tollit, ut vivat? Cùm tulerit inde, & quodam modo cogitatione separaverit, quod sufficiat, unde vivat, videat cætera cui remaneant: ne fortè cùm servas unde vivas, colligas unde moriaris. Ecce Christus, ecce Veritas, ecce Severitas.* Cavete, *dicit Veritas:* Cavete, *dicit Severitas. Si non amas veritatem, time severitatem.* Non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ possidet. *Crede illi, non te fallit. Contra tu dicis: Immò in abundantia hominis est vita ejus ex his quæ habet. Ille non te fallit: tu te fallis.*

S.August. ib.

16. *Dixit autem similitudinem ad illos: Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quia non habeo, quò congregem fructus meos?* Quis non misereatur sic miserè curis obsessi? Ipsa fertilitate miser erat ac trepidus. Miserabilis præsentibus & paratis bonis, miserabilior ob ea quæ adhuc expectabat. Num enim proventus ei fert terra? Gemitus ei producit. Num fructuum copiam colligit? Immò curas, dolores, & graves anxietates. Peræquè enim ac egestate pressi, miser affligitur & ejulat. Nonnè enim ejusmodi vocem edit, cujusmodi solet emittere, qui angustia pressus mendicat? Quid faciam? Quod cæteros lætitia perfundere solet, id angit & excruciat avarum. Ex his enim omnibus quibus affluit, nihil decerpit gaudii: quin ipsæ potiùs undique affluentes divitiæ, ejus pungunt & lancinant animum, ne ad externos fortè vel transcursim aspiciens, in egenos cogatur nonnihil conferre subsidii. *Quid faciam?* (inquit) Parata tibi erat responsio (dives avare) hoc inire consilium debebas: Esurientium animas explebo, aperiam horrea, & omnes indigos vocabo: imitabor Joseph præconio exhibitæ hominibus benignitatis celebrem; vocem emittam magnificam: Quicumque panibus indigetis, venite ad me, participes futuri gratiæ à Deo mihi collatæ. At longè à tam sano consilio dives avarus: *Destruam* (inquit) *horrea mea, & majora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea.* Quantas solicitudines pariunt divitiæ? Contra verò mentis tranquillitatem & pacem parit Christiana mediocritas, vel Euangelica paupertas. Quàm imprudenter bona vocantur, quorum ipsa copia hominem quiescere non sinit; quæ sine labore servari non possunt, nec sine dolore ab iis, qui illis adhærent, amittuntur; immò illis in supplicia vertuntur amittendi metu! Vera bona sunt, quæ Deus paravit & promisit diligentibus se; bona cœlestia, quæ sanctis desideriis multiplicantur,

«S.Basil. homi. de avaritia in illum S.Luc. locum: «Destruam «horrea «mea.

tur, quæ animo reconduntur; illumque tantò ampliùs dilatant, quantò magis augentur; quæ facilè ſervantur, modò ſemper amentur. Nova ſemper conſilia init divitum hujus ſæculi cupiditas: terram invertunt, colligunt, erigunt homines terreni; & bona vocant, quæ momento perire, ipſiſque eripi poſſunt; de bonis æternis non cogitant, non curant.

S.Baſil. ibid. *Deſtruam horrea mea, & majora faciam.* Iniquitatis horrea procul dubio digna ſunt, quæ diruantur. Everte miſer tuis ipſe manibus, quod malè ædificaſti. Solve horrea, unde nullus unquam ſolatium ac levamen conſecutus eſt. A fundamentis excidito avaritiæ cuſtodem, educ & diſperde pauperibus abſconditas in malum domini ſui divitias: *Deſtruam horrea mea, & majora faciam.* Ubi verò & iſta frumento adimpleveris, quid ampliùs cogitabis? An rurſus deſtrues & ædificabis? Habes, ſi vis, apothecas, domos pauperum; theſauriza tibi theſauros in cœlo, quos fur deprædari non poteſt, nec tinea vel ærugo corrumpere. Ne dixeris, Erogabo pauperibus, cùm nova horrea complevero. Vitam tibi inſipienter polliceris, non ut ſis in pauperes liberalior, ſed ut inſtantem mendicum à te propulſes, atque ab eroganda eleemoſyna te excuſes. Quid prohibet, quominùs nunc liberaliter eroges? Nonnè inops adeſt? Nonnè plena ſunt horrea? Nonnè merces à Domino parata? Nonnè mandatum manifeſtum? Spiritum Sanctum audi per os Salomonis dicentem: *Ne dicas, Vade & revertere, cras tibi dabo, cùm ſtatim poſſis dare.* Prov.3.28. Neſcis enim, quid ſuperventura paritura ſit dies. Qualia præcepta contemnis? Quantam te Deo beneficentiſſimo gratiam habere, quàm hilarem datorem ac munificum in egenos eſſe oportebat, quòd non ipſe pro foribus alienis cogeris obſtreperus eſſe & querulus, ſed tuas alii occupant? Nunc autem triſtis es & petentibus difficilis: occurſum pauperum vitas, ne fortè aliquid vel modicum erogare cogaris. Non habeo (inquis) non dabo: nam & pauper ego quoque ſum. Pauper es profectò, & omnium egens bonorum: pauper (inquam) charitate, pauper benignitate in indigos, pauper fide erga Deum, pauper æterna ſpe. Quamobrem frumenti, quodcumque poſſides, fratres tuos fac participes. Cras fortè marceſcet. Hodie egenti da. Avariæ genus peſſimum eſt, nolle ne ea quidem, quæ facilè corrumpuntur, inopi dare. Verùm, ais: Cui facio injuriam, ſi mea retineo, conſervoque? Quæ illa, dic mihi, tua? Unde accepta? Perinde facis, ac ſi S.Baſil. ibid.
» quis in theatro locum ſpectandi mox ut antevertit aliis
» arripere, cæteros arceat ab ingreſſu, ſuo unius uſui id
» vindicans, quod ad communem omnium uſum propoſitum eſt. Tales divites exiſtunt. Communia namque
» cùm priores obtinuerint, propria faciunt occupando.
» Nam ſi tantum quiſque uſurparet, quantum ad propriæ neceſſitatis ſolatium ſufficit, ſuperfluumque tri-
» bueret egentibus, nemo dives, nemo pauper eſſet.
» Unde tibi hæc bona? Si à caſu dixeris, impius es, eum
» non agnoſcens, qui te condidit, neque ei qui dedit, re-
» pendens gratiam. Quòd ſi ex Deo te illa habere fate-
» ris, dic mihi, quamobrem hæc ſortitus es? Non enim
» juſtus eſt Deus, qui ea quæ ſunt ad victum, inæqualiter nobis diviſerit. Cur tu dives es, ille pauper: Non
» ob aliam certè cauſam, niſi ut tu benignitatis ac fidelis
» adminiſtrationis mercedem accipias, ille verò patientiæ præmiis honoretur. Tu verò inſatiabilis avaritiæ
» lacertis omnia circumplexus, & tot homines illis privans, neminem te lædere putas. Quis eſt avarus? Il-
» le qui neceſſariis non eſt contentus. Quis peculator?
» Ille qui ad ſe unum transfert, quæ ſingulorum ſunt.
» Tu ergo non avarus? Non tu peculator, cùm ea quæ
» ad diſpenſandum recepiſti, tibi propria facis? Eſurientis eſt panis, quem retines: nudi veſtis, quam in ar-
» ca cuſtodis: egentis argentum, quod terræ infoſſum
» poſſides.

19.20. *Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos: requieſce, comede, bibe, epulare.* O dementiam! Si porcinam habuiſſes animam, quid aliud ipſi enunciare potuiſſes? *Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te: quæ autem paraſti, cujus erunt?* Superat æternam pœnam irriſio iſta ſtultitiæ. Stulte, qui tibi ſapiens videris, Anima cui dixiſti, *Habes multa bona*, hodie à te repetitur, & nullum habet bonum. *Contemnat hæc bona, & ſit ipſa bona; ut quando repetitur, exeat ſecura.* S.Aug. ſerm. 107. *Quid enim iniquius eſt homine, qui multa bona habere vult, & bonus ipſe eſſe non vult?* S Baſil. ibid.

21. *Sic eſt qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum dives.* Dives avarus divitias non ſuis aut pauperum neceſſitatibus ſublevandis congregat, ſed ut illis velut ultimo ſuo fine fruatur, ut illarum poſſeſſione delectetur, ut illas Dei vice diligat, ut illas poſſideat, quaſi ſuas; non ut diſpenſet, quaſi bona Dei ſui, quorum eſt œconomus conſtitutus. Maledicti divites, qui divitiarum ſuarum uſum ad Deum & ad ſalutem æternam non referunt, qui illas ſecundùm voluntatem legemque Dei non diſpenſant, qui non ſtudent *divites fieri in operibus bonis, facilè tribuere,* 1.Tim.6.18. *communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Qui ſuperflua bonorum ſuorum per manus pauperum in cœlum non trajicit, ſummæ Veritatis judicio ſtultus eſt.

22. *Dixitque ad Diſcipulos ſuos: Ideò dico vobis: Nolite ſoliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori quid induamini.* A rerum temporalium ſolicitudine facilis in avaritiam lapſus eſt. Vitanda igitur ſolicitudo, ut avaritia omnis caveatur. In Dei providentia confidendum. Creator noſter eſt, Pater noſter, Dominus noſter: nos opus ejus, populus ejus, & oves paſcuæ ejus. Dedit nobis corpus, vitam, & omnia. Potens eſt, benignus, beneficus: quid timemus, ne iis, quæ corpori ſuſtentando, & conſervandæ vitæ neceſſaria ſunt, nobis deficiat ejus providentia, quæ nec viliſſimis animalibus deeſt? In noſtra induſtria, in hominum amicitia & promiſſis confidimus: in Dei optimi, potentiſſimi, beneficentiſſimi providentia & promiſſis confidere dubitamus? Diffidentia & ſolicitudo animum ſuſpendens, vitium eſt infidelium: Fiducia in Deo, virtus eſt Chriſtianorum. *Hæc omnia gentes mundi quærunt: Pater autem veſter ſcit, quoniam his indigetis. Verumtamen quærite primùm regnum Dei & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Inſipiens eſt, qui primùm quærit, quod minoris momenti eſt, quod vilius, quod homini cum animantibus commune eſt; illud verò negligit, quod excellentius, quod magis neceſſarium, quòd hominis proprium ſummumque bonum. *Indecorum eſt homines curare de cibo, qui militant regno. Novit Rex, quemadmodum familiam ſuam paſcat, alat, veſtiat.* S.Ambr. lib. 7. in Luc. n. 11[illegible]. Chriſtianus de vita, de regno, de immortalitate certus, de paſtus & veſtitus non debet neceſſitate pulſari, cùm videat Deum hodie nato, & perituro in craſtinum germini tantam veſtitus gloriam contuliſſe: ſed ſicut ariditati iſta, ſicut clibani deputantur incendio; ita mortis, ita gehennæ ignibus deſtinantur, qui præſentia ſibi à Deo præſtari dubitant, cùm futura ſibi jam ſentiunt contributa. S Petrus Chryſolog. ſerm.163.

32. *Nolite timere, puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* Pro magnitudine certaminis, præmii proponitur magnitudo. Hinc eſt, quòd Diſcipulis ſuis Chriſtus Regnum ceu præmium proponit ac promittit, ut in certamine non cedant periculis, non timori: pericula deſpicit, qui tendit ad regnum: victoriæ cupidus neſcit timere: *Nolite timere, puſillus grex.* Puſillus grex mundo, magnus Deo. Puſillus, quia quos elegit ad gloriam, ad ovium innocentiam & manſuetudinem Chriſtianam inſtituit. Puſillus grex, qui non de magno minuitur, ſed creſcit de puſillo. *Puſillus grex*: naſcentis Eccleſiæ ſic deſignat infantiam, quam ad Regni ſui venire inſulas incrementis cœleſtibus mox promittit. *Complacuit Patri veſtro dare vobis regnum*: Vos ad regnum prædeſtinavit ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ, ſecundùm divitias gratiæ ſuæ, ut eſſetis ſancti & immaculati in conſpectu ejus; non quia ſancti eratis, non veſtrorum intuitu meritorum; quia per gra- S.Petr.Chryſ. ſer.22.& 23.

tiam

tiam & misericordiam ejus donatur vobis omne meritum. *Nolite timere, pusillus grex.* Vox est boni Pastoris, qui animam suam pro ovibus posuit, illis ut cœleste Regnum procuraret. *Tibi* ergo *Rex* Christus, *tibi Sacerdos, tibi Pastor, tibi sacrificium, tibi ovis, tibi agnus, tibi totum factus est, qui fecerat totum. Et qui sibi numquam, tibi toties immutatur; propter te varias monstratur in formas, qui manet unica suæ Majestatis in forma. Et quid plura? Dat se tibi Deus homo, ut ferre potes, quia ut est, non potes sustinere.*

S. Petr. Chry. serm. 23. *Nolite timere, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum.* Promissionem Regni sine timore servus non audit: qui enim libertate indignus est, capere non potest, qua ratione vocari possit ad Regnum. *Dominus ergo servorum mentes tali voce confirmat, ne eos repentinus promissi regni prosternat auditus. Regnum velle servum, crimen est; adire, periculum; temeritas, non timere.*

33. *Vendite quæ possidetis, & date elemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, &c.* Non potest dominari omnibus, nisi is qui propriis non tenetur. Dejectæ mentis est, qui familiaris rei meminit cùm vocatur ad Regnum: jacens animus plebejus nummulum thesauris regalibus anteponit: pauper sensus parvis incubans, perdit magna, & inhians temporalibus, deserit sempiterna. Abjicere debet habitum servitutis, qui se Regem credit divinitùs consecratum. Est consuetudinis, est animi felicis, ut adscitus ad Regnum, quod fuit proprium, quod privatum, mox parentibus, propinquis, civibus indigentibus eroget, ne sit mēdicus animo, qui censu dives factus est & honore. Tali ergo providentia Dominus, consilio tali vilia & caduca jubet, ut vendamus, ut largiamur, ut donemus, qui in cœlesti regno Deum nostrum & omnia in ipso volumus possidere.

Idem ser. 22. & 23.

S. Leo ser. 8. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam.* Cibus
» egeni, regni cœlestis est pretium: & largitor tempo-
» ralium, hæres efficitur æternorum. Unde autem exi-
» gua ista impendia tanta æstimari taxatione meruerunt?
» Nisi quia pondera operum charitatis lance pensantur,
» & cùm amatur ab homine quod Deus diligit, me-
» ritò in ejus ascenditur Regnum, in cujus transitur af-
» fectum.

Idem ser. 9. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam.* Quamvis laudabile sit intemperantiam fugere, & turpium voluptatum damna vitare, multique magnificè facultates suas dedignentur occulere, & in copia affluentes vilem atque sordentem horreant parcitatem: non est tamen talium aut felix abundatia, aut probanda frugalitas, si ipsis tantùm propriæ opes serviant, si eorum bonis nulli juvantur pauperes, nulli foventur infirmi; si de magnarum abundantia facultatum non captivus redemptionem, non peregrinus solatium, non exul sentit auxilium. *Hujusmodi divites egentiores sunt omnibus egenis. Perdunt enim illos redditus, quos possunt habere perpetuos: & dum brevi nec semper libero incubant usui, nullo justitiæ cibo, nulla misericordiæ suavitate pascuntur; foris splendidi, intus obscuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: Quia ipsi animas suas fame afficiunt, & nuditate dehonestant, qui de iis, quæ terrenis horreis commendarunt, nihil thesauris cœlestibus intulerunt.*

Facite vobis sacculos, qui non veterascunt; thesaurum non deficientem in cœlis. Pater iste ditare vult fi-
» lios, non nudare. Novo modo, imò cœlesti modo,
» qui hunc audit, vendendo comparat, recondit ero-
» gando; dum amittit, acquirit: *Facite vobis sacculos*
S. Petrus Chrysolog. ser. 25. » *qui non veterascunt.* Qui thesaurizantes temporaliter
» arguebat, ad totum cupiditatis fomitem jubet sacculos
» sine fine perquiri. Christe, quò pertrahit amor
» tuorum? Ut avarum lucrifacias, facis eum, quod de-
» siderat, non quod oportet audire: sacculos imperas;
» æternos thesauros, qui non deficiant, vis parari;
» ut avarus dum consueta percurrit ad lucra, aut
» virtutem capiat, aut à virtute capiatur. Verè Pa-
» ter es, qui cum tuis quibuscumque parvulis sic agis.
» Namque & nos interdum nostris parvulis petentibus noxia, ingerimus salutaria sub specie noxiorum; fal- "
lentes insipientiam, non decipientes affectum. *Fa- "
cite vobis sacculos, qui non veterascunt; thesauros non "
deficientes in cœlo.* Sacculus cur paratur? Quid ibi "
claustra, ubi ipsa custos est innocentia? Quid signa- "
culum, ubi fraudis suspicio non habetur? Si & in "
cœlo sacculis opus est, cura non amittitur, sed mu- "
tatur. Domine, tu vidisti, quia in thesauris tota fi- "
des, tota spes in sacculis sit avaris; & ideò imputri- "
biles in cœlis sacculos vis parari, ut qui te non se- "
quitur ad cœlum, sequatur saltem sacculos suos. Ava- "
re, fac tibi sacculos, & fac jubente Deo, quia votis "
tuis annuit divina Majestas. Sed fac tibi sacculos ero- "
gando, quia quicquid pauper acceperit, Pater cœle- "
stis suscipit. Et ubi recondit? In cœlo. Et ne fortè "
perdidisse te doleas vel usuram, centuplum in cœlesti "
fœnore recipies, quicquid in cœlos paupere transmi- "
seris perferente. *Usura mundi centum ad unum, Deus unum accipit ad centum: & tamen homines cum Deo nolunt habere contractum. Sunt forsitan de cautione soliciti? Quare? Nonnè homo homini exiguæ chartulæ obligatione constringitur? Deus tot & tantis voluminibus cavet, & debitor non tenetur? Sed dicis, Esto quod debeat; quo exigente restituet? Se ipso, quia non potest ille mentiri; idem ipse est & executor & debitor. Non erit in reddendo durus, qui profusus est in largiendo. Crede homo Deo, quod tibi Deus dedit: majora reddere vult, cùm vult debere largitor.*

35. 36. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris; & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis.* Cautos nos facit Christus, & vult esse expeditos ad expectanda novissima: ut post novissima, quæ sunt in hoc sæculo metuenda, succedat requies, quæ non habet finem. Erunt tunc securi, qui modò non sunt securi: & iterùm tunc timebunt, qui modò timere nolunt. *Ad hanc expectationem, & propter hanc spem Christiani facti sumus. Ab amore sæculi hujus vocati sumus, ut aliud sæculum speremus & diligamus. In hoc abstinere nos debemus ab omnibus illicitis concupiscentiis, hoc est, lumbos accinctos habere debemus: & fervere & lucere in operibus bonis, hoc est, lucernas ardentes in manibus habere.* Unde alibi Dominus ait: *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio; sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt..... Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Quid est lumbos accinctos habere? *Declina à malo.* Quid est, lucernas ardentes in manibus habere? *Et fac bonum.* Quid est, quod adjunxit Christus, *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis:* nisi quod in illo Psalmo sequitur, *Inquire pacem, & persequere eam?* Hæc tria, hoc est, abstinentia à malo, & operatio boni, & spes præmii æterni, commemorata sunt in Actibus Apostolorum, ubi scriptum est, quia docebat eos Paulus *de continentia, de justitia, & spe vitæ æternæ.* Ad continentiam pertinet, *Sint lumbi vestri præcincti.* Ad justitiam pertinet, *Et lucernæ ardentes in manibus vestris.* Ad expectationem Domini, quæ est spes vitæ æternæ, pertinet, *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis.* Priùs declina à malo, deinde fac bonum: priùs accinge lumbos tuos, & tunc accende lucernam: & cùm hoc feceris, securus expecta Dominum, venienti dicturus: *Feci quod jussisti, redde quod promisisti.* Vestes oblongas & diffluentes accingebant servi, ut expediti essent ad ministrandum; viatores, ut expediti essent ad iter agendum; milites, ut essent expediti ad pugnandum. Christianus servus est Dei, miles Christi, viator in mundo: ideò illi merito dicitur:

S. Aug. serm. 108. alias 39. de Verb. Domini.

Ps. 33. 15.

Act. 24. 25.

Sint lumbi vestri præcincti. In lumbis est tota corporis causa, ex lumbis tota carnis negotia suscitantur; in lumbis tota est humani lapsus, humanæ fragilitatis occasio. *Constringenda est ergo caro continentiæ cingulo, ne effusa vitiis, ac toto peccatorum gravata pondere, super-*

S. Petr. Chrys. serm. 24.

nis

nis & cœlestibus insistere non possit incessibus. Huc spectat, quod ait Apostolus: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus.* Coloss 3.5.

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris: & vos similes hominibus expectantibus dominum suum. Duo sunt, quæ jubentur, & lumbos restringere, & lucernas tenere: ut & munditia sit castitatis in corpore, & lumen veritatis in operatione. Redemptori enim nostro unum sine altero placere nequaquam potest, si aut is qui bona agit, adhuc luxuriæ inquinamenta non deserit; aut is qui castitate præeminet, necdum se per bona opera exercet. Nec castitas ergo magna est sine bono opere, nec opus bonum est aliquid sine castitate. Sed si utrumque agitur, restat, ut quisquis ille est, spe ad supernam patriam tendat, & nequaquam se à vitiis pro mundi hujus honestate contineat. Quia etsi quædam bona aliquando pro honestate inchoat, in ejus tamen intentione non debet permanere, nec per bona opera præsentis mundi gloriam quærere; sed totam spem in Redemptoris sui adventum constituat. S.Greg. M. hom.13. in Euang.

Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis: ut cùm venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei. Christianus non solùm ad Dei voluntatem faciendam paratus semper esse debet, ut servus vigil & fidelis; non solùm fidei lampadem lectione & meditatione verbi Dei semper lucentem, amore Dei & proximi semper ardentem, oleo bonorum operum semper plenam habere; verùm etiam Dominum semper expectare, qui à nuptiis revertetur, cùm electarum animarum, quas sibi desponsavit, completo numero, veniet ad judicium, & earum felicitatem resurrectione corporum consummabit; vel cùm ex præsenti sæculo justorum animas eripiet, ac in fide & justitia sibi jam desponsatas, in sempiternum sibi copulabit in gloria: *Venit Dominus cùm ad judicium properat: pulsat verò, cùm jam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim judici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat; & videre eum, quem se contempsisse meminit, judicem formidat. Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus judicem sustinet: & cùm tempus propinquæ mortis advenerit, de gloria retributionis hilarescit.* Vigilemus igitur in vitæ Christianæ officiis, & attendamus ne graventur corda nostra in crapula & ebrietate, in voluptatibus carnis, in curis & deliciis hujus sæculi. Observemus omnes dies, imò omnia momenta, quia nescimus, quando veniat ultimus dies, ultimumque vitæ nostræ momentum, ex quo pendet æternitas. S.Greg. ibid.

37. *Beati servi illi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes: Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Vigilat, qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet: Vigilat, qui servat operando, quod credit: vigilat, qui à se torporis & negligentiæ tenebras repellit. Hinc Apostolus ait: *Evigilate justi, & nolite peccare*: &, *Hora est jam nos de somno surgere*. Deo in hoc mundo vivamus, ut ad mensam ejus in ejus regno sedentes, in ipso & de ipso vivamus. *Amen dico vobis, quod præcinget se*, id est, ad retributionem præparabit; *& faciet illos discumbere*, id est, æterna quiete revocari: Discumbere quippè nostrum, in regno quiescere est. Unde alibi Dominus ait: *Venient, & recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob.* 1.Cor.15.34. Rom.13.11. Matth.8.

38. *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.* Prima vigilia, primævum tempus est, id est pueritia; secunda, adolescentia, vel juventus; tertia, senectus. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, custodiat vel secundam: ut qui converti à pravitatibus suis in pueritia neglexit, ad vias vitæ saltem in tempore juventutis evigilet: & qui evigilare in secunda vigilia noluit, tertiæ vigiliæ remedia non amittat; ut qui in juventute ad vias vitæ non evigilat, saltem in senectute resipiscat.... Non est, quid homo excusationis inveniat. Deus despicitur, & expectat; contemni se videt, & revocat; injuriam de contemptu suo suscipit, & tamen quandoque reverentibus etiam præmia promittit. Sed nemo hanc ejus longanimitatem negligat: quia tantò districtiorem justitiam in judicio exiget, quantò longiorem patientiam ante judicium prærogavit. *Ignoras* (inquit S. Paulus) *quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundùm duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei.* Rom.2.4. S.Greg. ibid.

42. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* &c. Pastores vigilare præ cæteris debent, fideles esse, in opus ministerii ad mortem usque incumbere; dona Domini sibi ipsis non tribuere, nec ad quæstum, aut gloriam propriam convertere, sed ad ipsius Domini gloriam, ad familiæ ejus, id est, Ecclesiæ utilitatem & animarum salutem, prudenter, in tempore, ad mensuram omnibus & singulis curæ suæ commendatis dispensare. Ad laborem ipsos excitet, & ne deficiant in laboribus, sustentet promissa merces. Quæ verò merces? Omnia bona Dei, Deus ipse summum bonum. *Verè dico vobis, Quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum.*

45.46. *Quòd si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus: & cœperit percutere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora qua nescit; & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.* Improbi Pastores, qui superbè & violenter in Clero dominantur, & dignitate sua aut beneficio abutuntur, ut lautè vivant, ut otio ac voluptati serviant; divini judicii severitatem experientur; mortem præmaturam, subitam, vel improvisam: *Veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora qua nescit:* æternam à Deo separationem; *& dividet eum*: tormenta sine fine cum diabolo & reprobis; *partemque ejus cum infidelibus ponet.*

47.48. *Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non præparavit, & non fecit secundùm voluntatem ejus, vapulabit multis: qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Tantò magis reus homo est, graviorique pœnæ obnoxius, quantò majorem Dei, Legisque illius ac mandatorum cognitionem habet. *Cùm etiam ignorantes Dominum nulla exceptio tueatur à pœna* (inquit Tertullianus) *Quia Deum in aperto constitutum, & vel ex ipsis cœlestibus bonis incomprehensibilem ignorari non licet, quantò cognitum despici periculosum est? Despicit porrò, qui bonorum & malorum intellectum ab illo consecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit resumens, intellectui suo, id est, Dei dono contumeliam facit.* Tertull. lib. de Pœnitent. c.5. Qui autem non cognovit voluntatem Domini, legem ejus, mandata ejus, officiaque sua, quæ nosse poterat ac debebat, nihilominùs reus est, cùm ejus mandata transgreditur, æternæque pœnæ obnoxius, quamvis mitiori. Ostendit itaque Dominus, graviùs peccare hominem scientem, quàm nescientem. *Nec tamen ideò confugiendum est ad ignorantiæ tenebras, ut in eis quisque requirat excusationem. Aliud est enim nescisse, aliud scire noluisse. Voluntas quippè in eo arguitur, de quo dicitur,* Noluit intelligere, ut benè ageret. *Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omninò, quod crederet; sed fortasse, ut mitiùs ardeat. Non enim sine causa dictum est:* Effunde *iram tuam in gentes, quæ te non noverunt.* Et quod ait Apostolus: *In revelatione Domini Iesu de cœlo, cum Angelis virtutis ejus in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini.* S.Aug. lib. de Gratia & Libero arbit. c.3. Psal.35. Psal.78.6. 2.Thess.1.8.

CAPUT

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1. *Aderant autem quidam ipso in tempore*, quo Christus populum docebat, nuntiantes illi ceu rem novam, quæ tum fortè Hierosolymis acciderat, *de Galilæis*, Judæ Gaulonitæ seu Galilæi sectatoribus, *quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificiis eorumdem*; quòd scilicet seditiosam doctrinam prædicti Judæ secuti, qui tributum Cæsari non solvendum, nec alium dominum præter Deum agnoscendum vulgaverat, quo tempore Quirinus Judæam descripsit, ideòque malè perierat, res novas contra Romanum Imperium, & obsequium Cæsaris moliebantur, cùm tempore Paschatis Hierosolymam ad offerendum sacrificium veniebant.

Act. 5. 37. Joseph. lib. 18. antiq. c. 1. & lib. 20. c. 3. Item lib. 2. de Bello Judaico c. 17. & lib. 7. c. 28.

2. 3. *Et respondens, dixit illis* (Jesus,) *Putatis quòd hi Galilæi*, quos occidi jussit Pilatus, *præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt*? Existimatis ipsos flagitiosiores fuisse cæteris illius nationis & sectæ hominibus, quasi graviorum & plurium semper sint rei peccatorum, quos Deus magnis calamitatibus opprimi sinit, aut mala morte plectit? *Non, dico vobis*: Non ita se res habet. Sæpè enim ex magna malorum turba Deus paucos seligit, quorum pœnam cæterorum admonitionem & exemplum esse velit, sicut in legionum decumatione ab Imperatoribus exercitus fieri solet. *Sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*, sive in præsenti sæculo, calamitatibus & pœnis vobis imminentibus oppressi, sive in futuro, sive in utroque.

4. 5. *Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloe*, ad fontem Siloe, unde aquæductus in Urbem ferebatur, ad quem fontem magnus erat hominum concursus, vel ut se purificarent, vel ut sanationem languorum suorum, post motum & turbationem aquæ ab Angelo, expectarent. *Putatis, quia & ipsi* decem & octo homines, qui turris illius ruinis nuper sunt oppressi, *debitores fuerint*, rei hujusmodi pœnæ & mortis, *præter omnes homines habitantes in Ierusalem*? præ omnibus incolis Jerusalem? *Non, dico vobis*; non ita est, *sed si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.*

Isaiæ 8. 6. Joan. 9. 7. S. Hier. in c. 8. Isai.

6. 7. *Dicebat autem & hanc similitudinem*, seu parabolam: *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit*. Pater ille familias, Deus est; vinea, Judaicus populus; ficus, Hierosolymitani cives, ad spirituales fructus proferendos per Prophetas & Sacerdotes exculti. Confer cum Isaiæ 5. 7. *Vinea Domini exercituum, domus Israel est: & vir Iuda, germen ejus delectabile: & expectavi, ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & justitiam, & ecce clamor*. Venit Dominus, quærens fructum justitiæ, pietatis, bonorum operum, & non invenit, sed inania tantùm legalium cæremoniarum folia. Quærebat autem Dominus, non quia fructum ficulneæ deesse nesciret; sed ut ostenderet in figura, quia fructum jam Synagoga habere deberet. (inquit S. Ambrosius.)

S. Ambr. lib. 7. in Luc. n. 160. & seq. S. Petr Chrys. serm. 106.

8. *Dixit autem ad cultorem vineæ*, Christum Dominum, qui doctrina & miraculis Judæos velut vineam suam electam excoluit: *Ecce anni tres sunt, ex quo venio, quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio; succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat*? Ficus frugiferæ ultra tertium annum fructus non differunt: jam verò plures sunt anni, ex quo venio, quærens fructum in Synagoga, & jam tertius est annus, quo frustra ipsam excolis, Fili mi: (tertius enim tum agebatur annus prædicationis Christi) *Succide ergo illam*, & eradica, ut quid etiam terram occupat, & otiosam inutilemque reddit, quæ si fertilem arborem gestasset, usum sui præbuisset?

9. *At ille*, cultor scilicet vineæ, *respondens, dicit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora*, ut extremam curam, & omnia opportuna adhibeam ad fertilitatem ei procurandam (quod anno ultimo prædicationis Christi, & Passionis ejus, per ipsummet; sequentibus autem per Apostolos factum est) *& si quidem fecerit fructum*, benè est: *sin autem, in futurum*, cùm tibi placuerit, *succides eam*. Non dixit, Si fecerint fructum, permanebunt, ut erant: sed, Si fecerint fructum, suspensa sententia est, ut subaudiatur, transferes eos in Ecclesiam Gentium & in alteram vineam transplantabis. Venit Dominus tertiò, & non invenit in eis fructum. Dedit primùm Legem per Moysen, secundò locutus est per Prophetas, tertiò ipse descendit. Et post passionem datis ad pœnitentiam quadraginta quatuor annis, quia non fecerunt fructum, & quartò subversi sunt.

S. Hier. in c. 3. Habacuc, ad illum versum, Ficus enim non florebit & non erit germen in vineis.

10. 11. 12. 13. *Erat autem* (Jesus) *docens in Synagoga eorum Sabbatis*, quibus Judæi frequentes conveniebant in Synagogas, ut Legem edocerentur, & precarentur. *Et ecce mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo*; quæ ab annis octodecim patiebatur morbum à spiritu malo immissum, *& erat inclinata*, capite in pectus contracto, corpore in terram curvato, præ frequentibus convulsionibus, *nec omninò poterat sursum respicere*. *Quam cùm videret Iesus, vocavit eam ad se*, ultrò, non rogatus, propensissima ad benefaciendum & succurrendum miseris voluntate: *& ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua*, soluta & liberata à vinculis infirmitatis, quibus te Satanas tenebat alligatam. *Et imposuit illi manus*. Operatorio sermone, contactuque vivifico perfectam illi sanitatem restituit. *Et confestim erecta est, & glorificabat Deum*: Dei gloriam, potentiam, misericordiam prædicabat, Christo gratias agens.

Ader. lib. de Morbis Euangel.

14. *Respondens autem Archisynagogus, indignans quia Sabbato curasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini, & non die Sabbati*. Princeps quidam Synagogæ, religionis zelique speciem invidiæ, qua in Christum urebatur, prætexens, ipsumque Jesum per latus petens, ait turbæ in Synagoga congregatæ: Sex dies sunt operibus & labori manuum destinati; illis diebus venite, & præbete vos curandos, & non Sabbato, quod quiete & cessatione ab omni opere sanctificandum est.

15. 16. *Respondens autem ad illum Dominus*, aliosque ipsi similes unà coarguens, *dixit*: *Hypocrytæ*, qui aliud sermone ostentatis, scilicet zelum Legis; aliud corde premitis, scilicet invidiam ob operum meorum admirabilitatem; *unusquisque vestrum Sabbato non solvit bovem suum aut asinum à præsepio, & ducit adaquare*? Nonnè unusquisque vestrum Sabbato solvit bovem suum aut asinum à præsepio, cui alligati sunt, & adaquatum ducit? *Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit Satanas, ecce decem & octo annis, non oportuit solvi à vinculo illo die Sabbati*? Quantò magis licitum est, imò religiosum ac pium, homini subvenire die Sabbati; & præsertim iis, qui ex genere Abrahæ censentur, cum quo & posteris ejus Deus fœdus iniit? Cùm ergo Satanas hanc Abrahæ filiam per annos octodecim insanabilis morbi vinculo detineret alligatam, an Sabbati religionem violavi, cùm vinculum illud verbo & impositione manus solvi? Num servile hoc opus censendum est?

17. *Et cùm hæc diceret, erubescebant omnes adversarii ejus: & omnis populus gaudebat in universis, quæ gloriosè fiebant ab eo*. Adversarii ejus pudore suffundebantur, populus gaudebat, quòd tam admirabilia, tamque glorioſa opera ederet.

18. 19. 20. 21. *Dicebat ergo: Cui simile est regnum cœlorum, & cui simile æstimabo illud*? *Simile est grano sinapis*,

napis, quod acceptum homo misit in horreum suum; & crevit, & factum est in arborem magnam, & volucres cœli requieverunt in ramis ejus. Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totum. Confer cum Matthæi 13. ubi utramque illam Parabolam exposuimus.

22. *Et ibat per civitates & castella, docens, & iter faciens in Ierusalem*, ut Festum aliquod secundùm Legem celebraret, quod quale fuerit, Interpretes non conveniunt: Neque enim certum & exploratum habetur ex Euangelica Historia, quo tempore hæc gesta & dicta sint à Christo Domino.

23. 24. *Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui salvantur?* Circa hanc quæstionem varia erant Magistrorum placita. R. *Resh. Lachish* ait: *Qui dereliquit statutum unum non observatum, judicabitur in gehenna.* Contra verò R. *Iochanam* ait: *Ne sic judices de Israele: nam etiamsi non didicerit, nisi statutum unum, evadet gehennam.* Ex adverso R. Rabba dicit: *Duo tantùm introierunt in terram Chanaan de sexaginta myriadibus: sic etiam erit in diebus Messiæ.* Christus curiosæ quæstioni respondendum non duxit, nihil enim interest ad salutem scire, quot salventur; sed quales esse oporteat, & qualem viam inire debeant, qui salutem æternam consequi volunt. Id docet eo loci Christus: *Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam: quia multi dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Omnibus studiis & viribus enitimini, ut per arctam illam vivendi rationem, quæ secundùm Deum & virtutem est, quæ ardua est & difficilis, in Dei regnum intretis. Metaphora est sumpta à domo, cujus janua angusta est, quam non subit, nisi qui vires contendit. Multi quærent intrare in regnum cœlorum, inefficacibus desideriis id optabunt: quotusquisque enim est, qui beatus esse non optet? *Sed non poterunt*, quia gratiæ Dei deerunt, ad viam illam arduam illos invitanti; nec tanti illis erit vita æterna, ut propter ipsam hujus ævi commodis carere velint.

Ligfoot. in Horis Hebraicis.

25. 26. 27. 28. *Cùm autem introierit Pater familias & clauserit ostium*: cùm elapsum fuerit tempus post quod in domum suam cœlestem nullum ampliùs admittere Dominus decrevit, frustra expectatis, quos invitaverat, *incipietis foris stare, & pulsabitis ostium*, stabitis foras, frustra contendentes intrare, & inutiliter *dicentes: Domine aperi nobis; & respondens, dicet vobis: Nescio vos unde sitis*: pro ignotis vos habeo. *Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.* Tecum familiariter viximus, cibum tecum sumpsimus, te audivimus apud nos docentem, discipulique tui fuimus. *Et dicet vobis: Nescio vos unde sitis: Discedite à me omnes operarii iniquitatis.* Hæc verba, *operarii iniquitatis*, habitum dumtaxat ac studium seu consuetudinem totius vitæ, non unum aut alterum actum significare, Volzogenius Socinianus commentator, & Grotius falsò, temerè, erroneè asserunt; ut propter solum peccati habitum & consuetudinem, non propter unum aut alterum crimen, seu voluntate, seu opere perpetratum, hominem à regno cœlorum excludi, & in tenebras exteriores ejici, id est, in infernum detradi innuant, secundùm Socinianæ Moralis principia. *Ibi erit fletus, & stridor dentium: cùm videritis Abraham & Isaac & Iacob, & omnes Prophetas in Regno Dei; vos autem expelli foras*: Cœlesti & æterna domo, regnoque excluſi, & tenebroso carcere, supplicii sque sempiternis damnati, flebitis & stridebitis dentibus; cùm præsertim videritis Abraham, Isaac, Iacob, & omnes Prophetas, ex quorum genere vos esse gloriamini, in regno cœlesti felicem in æternum vitam agentes.

29. 30. *Et venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone & Austro*, à quatuor mundi plagis homines *& accumbent in Regno Dei*; cujus vos solos hæredes fore ob generis prærogativam, & Legem à Deo acceptam, præsumebatis. *Ecce sunt novissimi, qui erunt primi, & sunt primi qui erunt novissimi*: Gentiles qui nunc à Deo alieniſſimi, & hospites testamentorum vobis videntur, & quos tanquam ultimos omnium mortalium contemnitis, erunt primi in regno cœlorum: vos autem qui nunc primi estis Dei cognitione, patrum genere, promissionum jure, regni cœlorum expectatione, omnium novissimi eritis, à Regno cœlorum in perpetuum excluſi.

31. *In ipsa die*, qua superiorem Christus habuit concionem, *accesserunt quidam Pharisæorum*, benevolentiam erga ipsum simulantes, & *dicentes illi: Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere*: idque Herodis ipsius instinctu Pharisæos illos fecisse, Christi responsum ostendit, ad Herodem, à quo missi erant, directum. Herodes scilicet politicis artibus & vafritie insignis, Jesum interficere veritus, ne populum offenderet; injecto tamen metu illum finibus Tetrarchiæ suæ arcere voluit, quia Joannis innocentiæ testimonium magna auctoritate & libertate passim perhibebat. Ideò Pharisæos misit, qui Christo merum incuterent mortis ab illo imminentis, suaderentque, ut secessu & fuga saluti suæ consuleret.

32. *Et ait illis: Ite, dicite Vulpi illi* (sic Herodem vocat propter insignem astutiam cum timiditate conjunctam) *Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & sequenti die consummor.* Herodi renuntiate, me terrore mortis non commoveri, nec impediri posse, quominùs opus, quod dedit mihi Pater, perficiam. Dæmonia ergo ejicere, & infirmos curare pergam, & nunc & in posterum, quamdiù mihi libuerit, & brevi moriar. Mortem suam *consummationem* vocat, quia per eam opus redemptionis nostræ perfecit. Confer cum Hebr. 2. 10. *Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, Auctorem salutis eorum per passionem consummare.*

Videsis S. August. in Ps. 63. ad illum Vers. Tradétur in manus gladii, partes vulpium erunt: & ser. 2. in Psal. 88. n. 7.

33. *Verumtamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare*, liberè operari, & munus peragere meum sine metu Herodis, & cujuscumque alterius, hic hærere, vel aliò migrare, cùm voluero. Trepidare vulpis est, non Leonis de Tribu Juda. Non est metuendum, ne mihi mors in Galilæa, vel in Peræa inferatur, *quia non capit*, non contingit, non expedit *Prophetam perire* seu morte affici *extra Ierusalem*, ubi Synedrium magnum est, à quo Prophetæ judicantur. Unde in Tractatu *Sanhedrim*, c. 1. habetur: *Non judicant Tribum, nec Pseudoprophetam, nec summum Pontificem, nisi Hierosolymis, & judicio Septuaginta unius.* Fuere quidem Prophetæ nonnulli extra Jerusalem occisi, sed pauci præ iis, qui ea in Urbe trucidati erant.

Ligfoot. in Horis Hebraicis.

34. 35. *Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te*; id est, quæ occidere & lapidare soles, &c. reprehensionis vitiorum ac scelerum tuorum impatiens; *quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*: Urbs vestra excidetur, omnisque regio vicina sic vastabitur, ut remaneat deserto similis. *Dico autem vobis: Quia non videbitis me, donec veniat cùm dicatis*: Non videbitis me Hierosolymis usque ad diem illum, quo Urbem ingrediar sedens super asinam, ut impleantur Vaticinia Prophetarum, & mihi velut Regi & Triumphatori cum palmis seu ramis olivarum occurrentes & acclamantes dicetis; *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Confer cum Matthæi 23. 37. 38. & 39.

Vide Joseph. lib. 7. de Bello Jud. c. 1.

Sensus

Senſus Moralis.

2. *Putatis, quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerunt? Non, dico vobis.* Humanorum judiciorum temeritatem Chriſtus Dominus compeſcit. Plerumque enim judicant homines, graviorum peccatorum reos eſſe, qui à Deo magis in hoc mundo affliguntur, vel ſubitis calamitatibus opprimuntur. Ita judicabant amici Job: *Vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi, ut oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, & quòd multiplex eſſet lex ejus: & intelliges, quòd multò minora exigeris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.* Sic judicabant barbari Inſulæ Melitenſis incolæ, cùm viperam S. Pauli manum invaſiſſe viderunt: *Vtique* (inquiebant) *homicida eſt homo hic, qui cùm evaſerit de mari, ultio non ſinit eum vivere.* Sic judicabant, qui Galilæorum illorum caſum nuntiabant, quorum ſanguinem Pilatus cum ſacrificiis illorum miſcuerat, flagitioſiores fuiſſe cæteris Galilæis: judicabant plerique de turba, quæ Chriſtum audiebat, tum hos Galilæos, tum decem & octo homines, qui repentina Turris Siloe ruina nuper fuerant oppreſſi, præ cæteris omnibus conterraneis vel concivibus ſuis peccatores fuiſſe & Deo inviſos. Rem porrò non ita ſe habere Chriſtus declarat, ut doceat, non eſſe temerè judicandum de iis, qui à Deo affliguntur, & temporaliter puniuntur. Quamvis enim in futuro ſæculo pro menſura peccatorum puniat reprobos; in præſenti tamen ſæpè peccatores caſtigat, ut eruditat, ut emendet, ut ad pœnitentiam adducat, ut ſalvet; interdum ut paucorum exemplo terreat cæteros, & vel timore pœnarū à peccato cohibeat: ſæpè punit juſtos, ut probet, ut purificet; ſæpè reprobos temporali proſperitate frui ſinit, graviores in futuro ſæculo pœnas daturos. *Domus eorum ſecuræ ſunt & pacatæ, & non eſt virga Dei ſuper illos..... Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernа deſcendunt.... Quia in diem perditionis ſervatur malus, & in diem furoris adducetur.* Hinc David: *Mei autem* (inquit) *penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei, quia zelavi ſuper iniquos, pacem peccatorum videns. Quia non eſt reſpectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum. In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Ideò tenuit eos ſuperbia*, &c. Et alter Propheta: *Juſtus quidem es, Domine, ſi diſputem tecum: verumtamen juſta loquar ad te. Quare via impiorum proſperatur, benè eſt omnibus, qui prævaricantur & iniquè agunt? Plantaſti eos & radicem miſerunt; proficiunt, & faciunt fructum.... Congrega eos quaſi gregem ad victimam, & ſanctifica eos in die occiſionis.* Temeraria igitur judicia quiſque caveat, cor ſuum actuſque ſcrutetur & recogitet, primum peccatorum ſe coram Deo reputet, graviores ſe divinæ juſtitiæ pœnas debere humiliter agnoſcat, placare illam ſatagat pœnitentiæ gemitibus & operibus: *Væ* enim *etiam laudabili hominum vitæ, ſi remota miſericordia diſcutiat eam Deus.*

Jcb.21.5.6.

Act.28.4.

Jcb.21.

Pſal.72.

Jerem.12.

S.Auguſt.

3. *Sed niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Impunitum à Deo relinqui peccatum non poteſt, cùm juſtus ſit: aut à Deo puniatur neceſſe eſt, aut ab homine pœnitente, contrito, & ſibimetipſi irato, quòd Deum graviter offenderit. Pœnitentiam agere peccatoribus, non conſilii tantùm res eſt, ſed præcepti omnes omninò ſpectantis. Omnes qui pœnitentiam non egerint, poſtquam in mortale peccatum lapſi ſunt, certa manet damnatio. Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis; etſi non eodem mortis genere, quo Galilæi illi homines vel Judæi, eo certè quod omnium maximè timendum, de quo ſcriptum eſt: *Mors peccatorum peſſima*: Mala ſiquidem eſt in mundi amiſſione, pejor in carnis ſeparatione, peſſima in vermis igniſque duplici contritione. Hæc ſecunda mors, quæ non fit ſeparatione animæ & corporis, ſed in æternam pœnam potiùs utriuſque complexu. Hæc malorum omnium maximum: *Numquam* enim *erit homini pejus in morte, quàm ubi erit mors ipſa ſine morte.* Hoc malum ſola pœnitentia declinari poteſt. *Si de Exomologeſi retractas* (ait Tertullianus) *gehennam in corde conſidera, quam tibi Exomologeſis extinguet: & pœnæ prius magnitudinem imaginare, ut de remedii adeptione non dubites.*

Pſal.33.22. S.Bern.epiſt. 107. S.Aug.lib.13. de Civ.Dei, c.11.

Tertull. lib. de Pœnit.

6. *Arborem ficî habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.* Arbor ficulnea, moraliter genus humanum eſt. Triennium, tria ſunt tempora: unum ante Legem, alterum ſub Lege, tertium ſub Gratia. Eos appellat Chriſtus in hac arbore, qui per omne tempus fructum dare noluerunt: & propter hoc imminebat ſecuris radicibus arboris infructuoſæ. Intercedit colonus, *differtur ſupplicium, ut adhibeatur auxilium.* Qui intercedit colonus, eſt omnis ſanctus, qui intra Eccleſiam orat pro eis qui ſunt extra Eccleſiam. Et quid orat? *Domine, dimitte illam & hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora: & ſi quidem fecerit fructum; ſin autem, in futurum ſuccides eam*: quando ſcilicet venies judicare vivos & mortuos. Interim tempore iſto ſub gratia, parce peccatoribus, parce infidelibus, parce ſterilibus, parce infructuoſis: *Vſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora.* Quid eſt circumfodere, niſi humilitatem & pœnitentiam docere? Foſſa enim humilis terra eſt. Stercora ſimiliter in bono intellige. Sordes ſunt, ſed fructum dant. *Sordes cultoris, dolores ſunt peccatoris.* Qui agunt pœnitentiam, in ſordibus agunt: ſi tamen intelligant, & veraciter agant. Eja arbor infructuoſa, non derideas, quia parcitur tibi: dilata eſt ſecuris, noli eſſe ſecura: veniet ad judicium Dominus, & amputaberis.

S. Auguſtinus alias 31. de Ver. Dom.

Arborem ficî habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit. Per baptiſmum Chriſto inſiti, & in vinea ejus, ſcilicet Eccleſia Catholica plantati, fructum quem à nobis expectat, in tempore ſuo dare debemus. Tempus fructuum, id eſt, bonorum operum, totus vitæ noſtræ curſus eſt. Chriſtianus catholicus, qui fidem habet, charitatem verò & bona opera non habet, ficus ſterilis eſt. Jam multos annos fructum Myſteriorum ſuorum, verbi ſui, Sacramentorum, gratiarum ſuarum, flagellorum, infirmitatum, calamitatum, quibus nos veluti ablaqueat & ſtercorat, à nobis expectat Dominus. Patientia Dei quouſque abutimur? Ut quid locum in Eccleſia occupamus? Inutiles certè in ea ſumus, imò aliis nocemus degeneri converſatione & pravis exemplis. Timeamus ergo ſecurim jam ad radicem poſitam: *Succide illam, ut quid etiam terram occupat?* Infructuoſa arbor intricat ceſpitem, exhaurit terræ vires, cultorem conficit damno, afficit tædio poſſidentem; excidere iſtam lucrum eſt, commodum non habere. Sic homo qui naturæ donum, munus animæ, rationis beneficium, excellentiam ſenſus, judicium mentis, artis induſtriam, culturæ bonum, per ſteriles atque inopes actus evertit, occupat, mergit, Auctori fructum, cultori gratiam negat: ſicut arbor è terra, ſic iſte è vita meretur excidi. Et ſicut infœcunda arbor, ſi fuerit in vinea, dum fundit mortiferam ſubjectis vitibus umbram, inimica non ſibi ſoli, ſed etiam palmitibus ſit fœcundis: ita homo deſes & ignavus, ſi præſit populis, non ſibi ſoli ſit noxius, ſed multis, dum ſequentes ſe ſuo vitiat & perdit exemplo: *Succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat?* Quod de Judæis dictum, omnibus, & nobis maximè cavendum eſt, ne fœcundum Eccleſiæ locum vacui meritis occupemus; qui quaſi malogranata benedicti, fructus ferre debemus internos, fructus pudoris, fructus conjunctionis, fructus mutuæ charitatis & amoris, ſub uno utero Eccleſiæ matris incluſi; ne aura noceat, ne grando decutiat, ne æſtus cupiditatis exurat, ne humoris imber elidat.

S. Petrus Chryſolog. ſer.116.

S. Ambroſ. l.7.in Luc. n.132.

7. *Domine, dimitte illam & hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora: & ſiquidem fecerit fructum; ſin autem, in futurum ſuccides illam.* Cùm Dominus ad Synagogam fructum quæſiturus veniſſet

nisset per Legem, per Prophetas, per se ipsum, adhuc Euangelici temporis annum concessit, *annum placabilem Domino*; de quo Isaias. Toto illo tempore, quod ad ultimum usque adventum Christi currit, operarii Euangelici ficum infructuosam colunt, circa illam fodiunt, illamque stercorant. Quid est circa ficulneam fodere, nisi infructuosas mentes increpare? Omnis quippè fossa in imo est: & nimirùm increpatio dum mentem sibi demonstrat, humiliat. Quoties ergo aliquem de peccato suo corripimus, toties ex culturæ debito circa infructuosam arborem fodimus. Quoties ad ejus memoriam vitia anteacta revocamus, quasi infructuosæ arbori cophinum stercoris versamus, ut ad compunctionis gratiam quasi de fœtore pinguescat. *Cùm* enim *se per pœnitentiam ad lamenta mens extitat, & ad bonæ operationis gratiam reformat, quasi per tactum stercoris redit ad fœcunditatem operis radix cordis. Plangit quod fecisse se meminit; displicet sibi qualem se fuisse recolit; intentionem contra se dirigit, atque ad meliora animum accendit. Ex fœtore ergo ad fructum revivíscit arbor, quia de consideratione peccati ad bona opera se resuscitat animus.*

Isai.61.1.

S.Greg. M. hom.31.in Euang.

10. 11. 12. 13. *Erat autem docens in Synagoga eorum Sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omninò poterat sursum respicere. Quam cùm vidisset Iesus, vocavit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manum, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.* Quàm clemens Dominus, quàm pius in utroque, cùm aut miserètur, aut vindicat! In Synagogæ typo arborem excidi jubet, in typo Ecclesiæ fœminam salvat. Mulier (inquam) infirma, Ecclesiæ figura est, quæ cùm mensuram Legis & resurrectionis impleverit, illa quiete perpetua in sublime erecta fastigium, inclinationem nostræ infirmitatis sentire non poterit.

S.Ambr. l. 7. in Luc. n. 173. & 175.

Ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, &c. Curva erat, sursum respicere non poterat; quia *Sursum cor*, sine causa audiebat. Qui curvus est, terrena intuetur, terrena felicitate lætatur, istam solam putat esse vitam beatam, ubi beatus esse possit; aliam non credit. Quicumque tam curvus est, erigatur. Si per se ipsum non potest, invocet Deum. Numquid enim & mulier illa per se ipsam erecta est? Væ illi esset, si manum ille non porrexisset.

S.Aug. ser. 210. aliàs 31. de Ver. Do.

Et erat inclinata, nec omninò poterat sursum respicere. In corpore corruptibili anima constituta terrena, quadam contagione constringitur, & tali onere quodadmmodo depressa curvatur, ut in imo multa, quàm in summo unum facilius concupiscat & cogitet. Nam hoc etiam sancta Scriptura ita dicit: *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Sed ideò venit Salvator noster, qui mulierem illam in Euangelio per decem & octo annos curvam, quæ fortasse hoc significabat, verbo salutis erexit, ut anima Christiana non frustra audiat, *Sursum cor*: nec frustra respondeat, *se habere ad Dominum.*

Idem epist. 131. aliàs 156.

Sap.9.15.

Et erat inclinata, nec omninò poterat sursum respicere. Omnis peccator terrena cogitans, cœlestia non requirens, sursum respicere non valet: quia dum desideria inferiora sequitur, à mentis suæ rectitudine curvatur; & hoc semper videt, quod sine cessatione cogitat. Ad corda vestra redite, fratres charissimi: quid horis omnibus in cogitationibus vestris volvatis, aspicite. Alius de honoribus, alius de pecuniis, alius de prædiorum ambitu cogitat. Hæc cuncta in imo sunt, & quando mens talibus implicatur, ab status sui rectitudine flectitur. Et quia ad cœleste desiderium non assurgit, quasi mulier inclinata sursum respicere nequaquam potest.

S.Gregor. hom.31. in euang.

Hanc cùm vidisset Iesus, vocavit ad se, &c. Vocavit & erexit: illuminavit, & adjuvit. *Vocat, sed non erigit, quando per ejus gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritis*, seu peccatis, *adjuvari non possumus. Plerumque enim videmus, quæ agenda sunt; sed opere non implemus. Nitimur, & infirmamur. Mentis judicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit: quia nimirùm jam de pœna peccati est, ut ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo quod aspicitur, contingat per meritum repelli. Vsitata enim culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur: quia ubi sponte diù perstitit, ibi & cùm noluerit, coacta cadit.* Benè de hac nostra incurvatione ex typo humani generis per Psalmistam dicitur: *Miser factus sum, & curvatus sum usque in finem.* Unde curvatus est? Quia elatus erat. Si fueris humilis, erigeris; si fueris elatus, curvaberis: non enim deerit Deo pondus, unde te curvet. Illud erit pondus, fascis peccatorum tuorum: hoc replicabitur in caput tuum, & curvaberis. Quid est autem curvari? Non se posse erigere. Talem invenit Dominus mulierem per decem & octo annos curvam: non se poterat erigere. Tales sunt qui in terra cor habent. De his aliùs Propheta, malignos spiritus in typo hostium populi Dei designans, ait: *Qui dixerunt animæ tuæ, Incurvare, ut transeamus.* Recta quippè stat anima, cùm superna desiderat, & nequaquam flectitur ad ima. Sed maligni spiritus cùm hanc in sua rectitudine stare conspiciunt, per eam transire non possunt: Transire namque eorum, est immunda illi desideria spargere. Dicunt ergo, *Incurvare, ut transeamus*: quia si ipsa se ad ima appetenda non dejicit, contra hanc illorum perversitas nullatenùs convalescit. Nos ergo viam malignis in nobis spiritibus damus, cùm ad temporalia appetenda curvamur. Gibbosos à Sacerdotio Lex vetus repellebat, quia *Quisquis solis terrenis intentus est, membrum summi Sacerdotis non est*: nec in eorum numero dignus est censeri, de quibus Apostolorum Princeps: *Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta.*

Psal.37.7.

S. Augustin. in hunc Psal. 10.

Isa.51.23.

S.Gregor. hom.31. in euang.

Lev.21.

1.Petr.2.9.

Hanc cùm vidisset Iesus, vocavit ad se, &c. Vidit, prædestinando per gratiam; vocavit, illustrando per doctrinam; imposuit manus, spiritalibus donis adjuvando; erexit, ad glorificandum Deum in operibus bonis usque in fidem firmam provehendo. *Quos* enim *prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit.*

Ven. Beda.

Rom.8.30.

Et imposuit illi manus. Ab iis, quos Christus misericordia sua respexit, & per gratiam suam vocavit, & tetigit, diabolum expellit Ecclesia per impositionem manuum Sacerdotalium, & Absolutionis Sacramentalis verba. Sic ab invisibilibus vinculis solvuntur, quos alligavit Satanas.

14. *Respondens autem Archisynagogus, indignans quia Sabbato curasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini, & non in die sabbati.* Fallitur Archisynagogus. Magister in Israel ignorat, opera tantùm servilia & mercenaria, non opera charitatis, non opera Dei sabbatis prohiberi. Religionis enim & charitatis operibus in Deo requiescitur, quæ maximè quies sabbato præcipitur: *Lex in sabbato non hominem curare, sed onera ferre, hoc est, peccatis gravari prohibuit.* Dominicis maximè Festisque diebus animam nostram curare debemus; vinculorum, quibus à diabolo sumus alligati, solutionem; spiritualium nostrarum infirmitatum sanationem quærere in Ecclesiæ Sacramentis, & auditione verbi Dei; mentes ad cœlestia erigere per orationem; Deum glorificare, illique pro acceptis beneficiis gratias agere.

Ven. Beda.

23. 24. *Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam.* Pauci sunt, qui salvantur, in comparatione multorum perituorum. Nam ipsi pauci magnam massam facturi sunt. Cùm venerit ventilator ferens ventilabrum in manu sua, mundabit aream suam, frumenta recondet in horreum; paleas autem comburet igni inextinguibili. Tanta massa processura est de hac area, ut impleat horreum cœli. Non enim contrarius sibi esset Dominus Christus, qui dixit: *Pauci sunt qui intrant per angustam portam, multi per latam viam pereunt*; & qui alio loco dixit: *Multi ab Oriente &*

S. Aug. ser. 111. aliàs 32. de Ver. Do.

Matt.8.11.

Ibidem.

Occi-

Occidente venient. Non ergo alii pauci, alii multi: ſed ipſi pauci, qui multi: pauci in comparatione perditorum, multi in ſocietate Angelorum. Audite Apocalypſim: *Poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare* Apoc.7.9. *nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum*. Hæc eſt maſſa ſanctorum. Ut cum ipſis partem aliquam & ſocietatem habeamus in vita immortali & æterna, eniti & contendere debemus, ut intremus per anguſtam portam. Nec enim ignavi & deſides, qui viribus omnibus eniti nolunt in cauſa ſalutis, nec per anguſtam portam ingredi, & arduam Euangelii viam ſequi; nec qui de propriis viribus vel Dei gratia in finem uſque præſumunt, ſalutem æternam conſequentur. Deo ejuſque miſericordiæ & gratiæ tempus agendi ſemper adeſt, nec moribus illi fit mora, nec cauſis anceps ſuſpenditur ullis: verumtamen contemplandum eſt, ne quis noſtrum deſit gratiæ Dei; tempore accepto, diebus ſalutis utendum, cùm janua patet, cùm adhuc nos invitat & patienter expectat Dominus; ne tempus veniat, cùm clamabimus, & non exaudiemur, ſicut ſceleſtus ille Antiochus, qui Dei vindice manu attritus, illum rogabat, *à quo non erat miſericordiam conſecuturus*. Juſto Dei judicio fit, ut qui rectè vivere cùm poſſet noluit, amittat poſſe, cùm voluerit. Juſtum eſt, ut qui Chriſtum ceu præceptorem ſuum agnoſcere, ut exemplar ſuum imitari noluerũt, ab eo ut ignoti rejiciantur. *Neſcio vos, unde ſitis*. Fruſtra dicent, qui ſecundùm Euangelii regulam non vixerunt, qui per arctam viam non ſunt ingreſſi, ſe Sacramenta frequentaſſe, ſe verbum Dei audiviſſe, Chriſtianam fidem fuiſſe profeſſos: *Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti*. Nihil illis proderunt verbi Dei auditio, Chriſtianæ fidei profeſſio, Corporis & Sanguinis Chriſti participatio, qui Euangelicam Legem vel quoad unum caput violaverint, qui opera fide Chriſtiana digna non fecerint, & ad mortem uſque in juſtitia & charitate non perſeveraverint. *Et dicet vobis, Neſcio vos unde ſitis: diſcedite à me omnes operarii iniquitatis*.

32. *Ite, dicite Vulpi illi, Ecce ejicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor: Verumtamen oportet me hodie, & cras, & ſequenti die ambulare*. Vulpinas diaboli fraudes ſemper obſervare, ab iiſque ſumma viglantia cavere debemus, ne blanditiis & illecebris voluptatum & rerum temporalium, vel incommodorum & mortis etiam terrore ab officio noſtro dimoveri umquam poſſimus. Operi Dei ſemper incumbendum ad conſummationem uſque vitæ noſtræ, bona opera continuò exercenda, ac ſi tres dumtaxat vitæ dies nobis ſupereſſent; in via Dei ſemper ambulandum & progrediendum eſt, & ad cœleſtem Jeruſalem tendendum, ubi conſummabitur charitas, quia nulla erit cupiditas.

CAPUT XIV.

Senſus Litteralis.

1.2. *ET factum eſt, cùm intraret Ieſus in domum cujuſdam Principis Phariſæorum Sabbato manducare panem, & ipſi obſervabant eum*. Intravit Jeſus die Sabbati in domum cujuſdam è primaris Phariſæis, ut cibum ſumeret. Phariſæi autem qui eidem convivio intererant, obſervabant, num fortè aliquid facturus eſſet alienum à ritibus ad ſabbati religionem pertinentibus, quos Legiſperitorum auctoritas & uſus introduxerat. *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum*; ſtans ſpe recuperandæ ſanitatis à potentiſſimo & beneficentiſſimo Salvatore.

3.4.5.6. *Et reſpondens Ieſus, dixit ad Legiſperitos & Phariſæos, dicens: Si licet ſabbato curare?* Legiſperitis & Phariſæis ſimul recumbentibus, quæſtionem juris controverſi propoſuit, illos interrogans, utrum ſabbato morbos curare liceret? *At illi tacuerunt*, non approbatione veritatis, ſed metu confuſionis, falſam, quam propugnabant, ſententiam diſſimulantes, ne palam à Chriſto refellerentur. Sentiebant enim, non licere, niſi mortis periculum ex curationis dilatione immineret. *Ipſe verò apprehenſum ſanavit eum*, manu apprehendens, ſolo contactu ſanavit, *ac dimiſit. Et reſpondens ad illos*, rurſus eos compellans, *dixit: Cujus veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die ſabbati?* Argumentum eſt à minori ad majus; quaſi diceret, Si tantam geritis curam pecudis, ne ſubmergatur; quantò major cura gerenda eſt hominis hydropici, ne aqua ſuffocetur? *Et non poterant ad hæc reſpondere*. Tanta vis erat veritatis à Chriſto cum auctoritate expoſitæ, ut eos ſilere cogeret.

7.8.9.10.11. *Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens, quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos*. Ad animum convivarum attendens, qui primas ſedes eligere & ambire ſoliti erant, propoſita parabola ſpiritalem in illis hydropiſim, ſcilicet ſuperbiæ tumorem, ſanare aggreſſus eſt. *Cùm invitatus fueris ad nuptias*, ſive ad convivium nuptiale, *non diſcumbas in primo loco, ne fortè honoratior te*, tibique meritò præponendus, *ſit invitatus ab illo*, à quo vocatus es, *& veniens is qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum* debitum, quem contra ordinem & decorum occupas; *& tunc incipias cum rubore noviſſimum locum tenere*; & tunc pudore ſuffuſus, in noviſſimum locum deſcendere compellaris. *Sed cùm vocatus fueris, vade, recumbe in noviſſimo loco*, quàm potes humillimum locum elige: *ut cùm venerit, qui te invitavit*, ordinem ſpectans convivarum, *dicat tibi: Amice, aſcende ſuperiùs*; loco honoratiori ſedeas. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus: *Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur*. Commune erat adagium, cujus veritas in omni actionum genere, etiam civilium, comperta. Confer cum Proverbiorum 25.6.&7. ubi Spiritus ſanctus per Salomonem ait: *Ne glorioſus appareas coram Rege, & in loco Magnorum non ſteteris. Melius eſt enim, ut dicatur tibi: Aſcende huc: quàm ut humilieris coram Principe*.

12.13.14. *Dicebat autem & ei qui ſe invitaverat*; alterum in illius animo hydropem, ſcilicet avaritiam, ſanare volens: *Cùm facis prandium aut cœnam, noli* ſolùm *vocare amicos tuos, neque fratres tuos; neque cognatos, neque vicinos divites: ne fortè te & ipſi reinvitent, & fiat tibi retributio*. Ne (inquam) ipſos invites ſpe vicis recipiendæ: ſic enim mercedem beneficentiæ tuæ in hoc ſæculo recipiens, præmium in futuro ſæculo ſperare non poteris. *Sed cùm facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos & cæcos*, omnes qui opis indigent: *& beatus eris, quia non habent retribuere tibi*; non habent, unde tibi vicem rependant: *retribuetur enim tibi* longè excellentior fructuoſiorque merces, juge convivium in regno Dei, *in reſurrectione juſtorum*. Non prohibet Chriſtus honeſta inter divites convivia, in teſtimonium amicitiæ, in fomentum & firmamentum concordiæ, in grati animi ſignificationem, ad gaudii etiam, quod ſecundùm Deum eſt, demonſtrationem; ſed ne retributionis & mutuæ ad convivium vocationis intuitu, vel amicitiæ carnalis affectu, vel aliis de cauſis, ſeu divinæ legi contrariis, ſeu indifferentibus, adornentur convivia: & opera miſericordiæ non ſolùm negligenda non eſſe, ſed imprimis exercenda & præferenda docet, ut quæ ſine ſpe humanæ vicis & temporalis retributionis, Dei cauſa & amore

præ-

præstantur. Benefacere sine spe humanæ retributionis, non solùm vitæ Christianæ, sed civilis honestatis officium est, Ethnicis ipsis Philosophis lumine naturali cognitum. *In collocando beneficio* (inquit Cicero) *hoc maximè officii est, ut quisque maximè opis indigeat, ita ei maximè opitulari. Quod contra fit à plerisque: quò enim plurimum sperant, etiamsi ille his non eget, tamen ei potissimum inserviunt.* Et Plinius: *Volo* (inquit) *eum qui sit verè liberalis, tribuere amicis, sed amicis dico pauperibus: non ut isti qui iis potissimum donant, qui donare maximè possunt.*

Cic.l.1.de Off.

Plin.l.9.E.30.

15. *Hæc cùm audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in Regno Dei;* id est, qui ad cœleste illud æternumque convivium admittetur, ubi justi inebriabuntur ab ubertate domus Dei, & torrente voluptatis potabuntur. Ex hujus hominis exclamatione occasionem sumpsit Jesus explicandi proposita parabola, cur Judæorum plurimi à fœlici illa sorte excludendi essent.

16.17.18.19.20. *At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos.* Homo quidam, typicè Deum; servus, Christum Dominum designat; cœna, beatitudinem æternam, quæ post finem vitæ mortalis, tamquam diei, electis exhibenda est; multi vocati, Judæorum populum. *Et misit servum suum:* Sic unigenitum Filium Dei ob susceptam servi formam Scriptura vocat, de quo illud Isaiæ oraculum intelligendum est: *Et nunc hæc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Iacob ad eum, & Israel non congregabitur, & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea. Et dixit, Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Hunc itaque servum suum, in quo complacuit sibi anima ejus, *servum* suum *David*, ex Davidis scilicet genere & familia natum, *Orientem* appellatum, misit Deus *hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, quia jam parata sunt omnia.* Judæi per Legem & Prophetas invitati, à Christo Jesu novissimè vocantur statuto tempore ad cœleste convivium, diciturque eis, ut veniant per fidem & Euangelii susceptionem.

Isa.49.5.6.

Isa.42.1. Ezc.34.23.24. Zach.3.8.

18.19.20. *Et cœperunt simul omnes*, ad unum quasi ex compacto, *excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire*, è civitate; *& videre illam*, ut videam & disponam illam: *rogo te, habe me excusatum.* Et alter dixit: *Iuga* seu paria *boum emi quinque, & eo probare illa*, an apta sint aratro: *rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi: & ideò non possum venire;* illam relinquere non possum. Significat hæc pars parabolæ, Judæorum Magistratus, Legisperitos Pharisæos, olim per Prophetas, postea per Joannem, novissimè per Christum Jesum ad pœnitentiam & ad cœleste regnum vocatos, propter amorem sæculi ejus vocationi parere recusasse.

21.22.23.24. *Et reversus servus nunciavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo: Exi citò in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc.* Cùm primores Judæorum Christi salutaria monita despexissent, secundùm Patris decretum ac mandatum citò, ante passionem scilicet suam, Judæam percurrens, plebejos, idiotas, piscatores, publicanos, quin & fœminas vitæ anteà dissolutæ, ad cœleste convivium invitavit; plurimique vocanti paruerunt, & in domum Dei, id est, in Ecclesiam sunt admissi. Et ait servus: *Domine, factum est, ut imperasti, & adhuc locus est:* Nondum ex solo Israele numerus electorum, imò nec credidurorum Euangelio impletus est. Et ait Dominus servo: *Exi in vias & sepes*, extra civitatem, extra Judæam, ad Gentes errantes ac palabundas, & quasi sepibus interpositis, à veri Dei cognitione, ac fœdere seclusas; *& compelle intrare*, virtute Spiritus sancti, miraculorum auctoritate, gratiæ invictissimè tametsi suavissimè trahentis & moventis efficacia; *ut impleatur domus mea*: ut, quod vehementer opto, numerus electorum impleatur. *Dico autem vobis, nemo virorum illorum*, qui tam honorificè, tam amanter vocati venire recusarunt, *gustabit cœnam meam*; ad cœleste (inquam) convivium nemo illorum admittetur.

Hanc parabolam egregiè Tertullianus edisserit adversùs Marcionem. *Cœnæ paratura*, inquit, *vitæ æternæ saturitatem figurat. Dico primò, extraneos & nullius juris affines invitari ad cœnam non solere; certè facilius solere domesticos & familiares. Ergo Creatoris est invitasse, ad quem pertinebant, qui invitabantur, & per Adam, qua homines, & per Patres, qua Iudaici, non ejus ad quem neque natura pertinebant, neque prærogativa. Dehinc si is mittit ad convivas, qui cœnam paravit; sic quoque Creatoris est cœna, qui misit ad convivas admonendos, ante jam vocatos per Patres, admonendos autem per Prophetas: non qui neminem miserit ad monendum, nec qui nihil priùs egerit ad vocandum; sed ipse descenderit subitò: tantùm quòd innotescens, jam invitans; tantùm quòd invitans, jam in convivium cogens; eamdem faciens horam cœnandi & ad cœnam invitandi. Excusant se invitati. Si ab alio Deo, meritò, quia subitò invitati. Si non meritò, ergo nec subitò. Si autem non subitò invitati, ergo à Creatore, à quo olim. Cujus denique declinaverant vocationem, tunc primò dicentes ad Aaronem*: Fac nobis Deos, qui præeant nobis: *atque exinde*, Aure audientes & non audientes, *vocationem scilicet Dei; qui pertinentissimè ad hanc parabolam per Ieremiam*, Audite, *inquit*, vocem meam, & ero vobis in Dominum, & vos mihi in populum, & ibitis in omnibus viis meis quascumque mandavero vobis: *Ecce invitatio Dei.* Et non audierunt (*inquit*) neque adverterunt iram suam: *Ecce recusatio populi.* Sed abierunt in iis quæ concupierunt corde suo malo. Agrum emi, & boves mercatus sum, uxorem duxi. *Et adhuc ingerit:* Et emisit ad vos omnes famulos meos Prophetas. *Hic erit Spiritus sanctus admonitor convivarum die & ante lucem.* Et non audiit populus meus, & non intendit auribus suis, & obduravit collum suum. *Hoc ut Patrifamilias renunciatum est, motus tunc (bene quòd & motus; negat enim Marcion moveri Deum suum, ita & hoc meus est) mandat de plateis & vicis civitatis facere sublectionem. Videamus, an eo sensu rursus per Ieremiam:* Numquid solitudo factus sum domui Israelis? aut terra in incultum derelicta? Id est: *Numquid non habeo quos adlegam, aut unde adlegam?* Quoniam dixit populus meus, Non venimus ad te. *Itaque misit ad alios vocandos ex eadem adhuc civitate. Dehinc loco abundante, præcepit etiam de viis & sepibus colligi; id est, nos jam de extraneis gentibus: illa scilicet æmulatione, qua in Deuteronomio:* Avertam faciem meam ab eis, & monstrabo, quid illis in novissimis, *id est, alios possessuros locum eorum:* Quoniam genitura perversa est, filii in quibus fides non est. Illi obæmulati sunt me in non Deo, & provocaverunt me in iram in idolis suis: & ego obæmulabor eos in non natione, in natione insipienti provocabo eos in iram; *in nobis scilicet, quorum spem Iudæi gerunt, de qua illos gestaturos negat Dominus; derelicta Sione tamquam specula in vinea, & in cucumerario casula, posteaquam & novissimam in Christum invitationem recusavit... Interea, qui cœnæ istius vocationem in cœleste convivium interpretaris spiritalis saturitatis & jucunditatis, memento, & terrenas promissiones vini & olei & frumenti, & ipsius civitatis, æque in spiritalia figurari à Creatore.*

Ter.l.4. Adv. Marc.c.32.

"Exod.32.1.
"
"Jer.5.21.
"
"
"
"
"Jer.7.23.26.
"
"
"
"
"

25.26.27. *Ibant autem turbæ multæ cum eo* : ingens hominum multitudo Jeſum ſequebatur, quorum variè affecti erant animi : *& converſus dixit ad illos* : *Si quis venit ad me*, ſeque meam ſectari velle doctrinam ac diſciplinam profitetur; *& non odit*, comparativè, id eſt, ſi præ me diligat, ſi mihi meorumque obſervationi mandatorum præponat *patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam*, id eſt, vitam ſuam; *non poteſt meus eſſe diſcipulus*. *Et qui non bajulat crucem ſuam, & venit poſt me*; qui moleſta quæque, perſecutiones, tormenta, crucem ipſam pro Euangelio meo ac diſciplina perpeti non eſt paratus, *non poteſt meus eſſe diſcipulus*. Confer cum Mat. 10. 37. & 38. Duabus autem ſimilitudinibus declarat Jeſus quàm ſeriò explorare debeat animi ſui diſpoſitionem & affectum, qui Chriſtianam profeſſionem aggreditur, utrum ſcilicet ad incommoda & pericula, quæ illam comitari ſolent, offenſas propinquorum, bonorum jacturam, vitæ diſcrimina, mortem ipſam patienda ſit paratus, potiùs quàm deſerat fidem & juſtitiam.

28.29.30. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs ſedens* ad menſam vel abacum, *computat ſumptus, qui neceſſarii ſunt, ſi habeat ad perficiendum?* ſi habeat omnia, quæ ad operis conſummationem ſunt neceſſaria? *Ne poſteaquam poſuerit fundamentum, & non potuerit perficere*, quod aggreſſus eſt, *omnes qui vident* ædificii initia, *incipiant illudere ei, dicentes* : *Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare*. O virum imprudentem!

31.32.33. *Aut quis Rex iturus committere bellum adversùs alium Regem, non ſedens priùs cogitat*, id eſt, maturo conſilio perpendit, *ſi poſſit cum decem millibus occurrere ei*, cum illo prælio confligere, *qui cum viginti millibus venit ad ſe?* *Alioqui illo*, cui bellum indixit, *adhuc longè agente, legationem mittens, rogat ea quæ pacis ſunt*; id eſt, Legatos de pace mittit. *Sic ergo omnis ex vobis, qui*, animi præparatione & affectu, *non renunciat omnibus quæ poſſidet*, nec paratus eſt amittere omnia bona temporalia, neceſſitudines omnes carnales poſtponere, vitam ipſam devovere, ſi ſalva fide & pietate retineri nequeant, *non poteſt meus eſſe diſcipulus*; non poteſt officium implere Chriſtiani, tántoque indignus nomine eſt.

34.35. *Bonum eſt ſal* : *ſi autem ſal evanuerit, in quo condietur?* Si virtutem ſuam amiſerit, à quo illi reſtituetur condiendi vis & efficacia? *Neque in terram, neque in ſterquilinium utile eſt*; *ſed foras mittitur* : Nec per ſe fructus profert, neque alteri ad fructum prodeſt. Nam res ſale conſperſæ ſterileſcunt; & urbes quaſdam ira victorum ſale ſeminatas legimus, ne aliquod ex eis germen oriretur. *Qui habet aures audiendi, audiat*; intelligat, nihil quidem melius eſſe ac præſtantius, quàm fidem & diſciplinam Chriſtianam profiteri: Verùm ſi Chriſtianus amore mundi captus perdat ſaporem gratiæ & ſapientiæ Dei, qua imbutus fuerat, & vitam ab Euangelio alienam duxerit, nec ſibi nec aliis prodeſſe poterit, ſed foras projicietur in gehennam.

Senſus Moralis.

1. *CVm intraret Ieſus in domum cujuſdam Principis Phariſæorum Sabbato manducare panem, & ipſi obſervabant eum*. Phariſæorum domos ingredi, eorumque fieri conviva dignatur Jeſus, ut præſentibus verbo & miraculis proſit. Converſationis ejus inter homines regula, charitas eſt & beneficentia erga homines. Divino illi Exemplari conformare ſe debent Sacerdotes & Rectores animarum; cum ſæcularibus converſari, eorum conviviis intereſſe non debent, niſi compellat neceſſitas, urgeat charitas, ut eos doceant, Chriſto lucrifaciant, auctoritate ſua, gravitate, modeſtia, temperantia illos ædificent. Meminerint, Eccleſiaſticos Viros à ſæcularibus obſervari; ſibi ipſis ergo attendant; illudque Apoſtoli monitum animo tenus gerant impreſſum : *Nemini dantes ullam offenſionem, ut non vituperetur miniſterium noſtrum*. 2.Cor.6.3.

2. 4. *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum ... Ipſe verò apprehenſum ſanavit eum, ac dimiſit*. Phariſæorum metu ſanitatem à Chriſto poſtulare non audebat Hydropicus propter Sabbatum, ſed ſolùm antè oculos ejus ſtabat, ut Medici Optimi Maximi miſericordia intuitu miſeriæ illius ad illi ſuccurrendum excitaretur. Prævenit enim Miſericordia preces miſerorum, illiſque etiam non rogata ſubvenire ſolet. Ille porrò Hydropicus divitis avari typus eſt : *Sicut enim ille quanto magis abundat humore inordinato, tanto ampliùs ſitit; ſic iſte quanto eſt copioſor divitiis, quibus non benè utitur, tanto ardentiùs talia concupiſcit*. S. Aug. l.2. q. Euang. q.29. Unde avaro hæc Sancti Job verba rectè accommodantur : *Tenebitur planta illius laqueo : & exardeſcet contra eum ſitis*. Job. 18. Impio quippè ſitire (inquit S. Gregorius M.) eſt hujus mundi bona concupiſcere. Unde Redemptor noſter ante Phariſæi domum hydropicum curat, & cùm contra avaritiam diſputaret, ſcriptum eſt : *Audiebant autem omnia hæc Phariſæi, qui erant avari; & deridebant illum*. Quid eſt ergo, quòd ante Phariſæi domum hydropicus curatur, niſi quòd per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippè quò ampliùs biberit, ampliùs ſitit, & omnis avarus ex potu ſitim multiplicat: quia cùm ea quæ appetit, adeptus fuerit, appetenda alia ampliùs anhelat. Qui enim adipiſcendo plus appetit, huic ſitis ex potu creſcit. Salvatoris manu, gratia efficaciſſima & robuſtiſſima omnipotentis Medici tangatur & apprehendatur dives avarus neceſſe eſt, ut ab eo tollatur *radix omnium malorum cupiditas*; ut amor nummi extinguatur, tantùm creſcens, quantùm ipſa pecunia creſcit; ut benè uti diſcat divitiis, & lubenter pauperibus erogare; ut denique liber dimittatur à captivitate & ſervitute idolorum. 1.Theſſ.2. *Avaritia* enim *eſt ſimulacrorum ſervitus* (ait Apoſtolus.) *Ipſe verò apprehenſum ſanavit eum, ac dimiſit*.

5. *Cujus veſtrum aſinus, aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die ſabbati?* Beda in hunc locum. Phariſæorum errorem & malignitatem ſapientia convincit Jeſus, charitate emendat; victis non inſultat, ſed benignè docet; propoſitam à ſe quæſtionem competenti ſolvit exemplo, ut convincantur ſe violare ſabbatum *opere cupiditatis*, qui Dominum ſabbati arguere non verebantur, quòd eum violaret *opere charitatis*.

8.10. *Cùm invitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco ... Sed cùm vocatus fueris, recumbe in noviſſimo loco*, &c. Primum locum ſibi indebitum operare, quærere, uſurpare, ambitio eſt: ſibi debitum, aut tributum ratione dignitatis, antiquitatis, conſuetudinis, amare, vanitas; pertinaciter recuſare, occulta plerumque ſuperbia. *Ex præcepto Domini æquè ad omnes pertinet noviſſimum locum occupare. Verumtamen pugnax nimis ea de re damnanda contentio eſt: nempè ut quæ modeſtiæ inimica ordinem tollat, & perturbationem ac tumultum inducat. Quin etiam ſi in eo pervicaces ſimus, neque ſit, qui alteri cedat, ſimile quiddam eveniet planè, ac ſi de principe loco pugnaremus. Quamobrem cognito, quid nos facere decens ſit, loci aſſignationem arbitrio permittamus illius, apud quem ſumus, ſicut Dominus videtur admonuiſſe, quando dixit, pertinere ad patremfamilias hujuſmodi locorum diſtributionem. Hoc enim modo & inter nos viciſſim ſupportabimus in charitate, honeſtè omnia & ſecundum ordinem facientes; & demonſtrabimus, omiſſa vehementi atque obſtinata illa contentione, neutiquam nos oſtentationis, aut captandæ cauſa gloriæ popularis humilitatem conſectari. Quin cedendo potiùs, parendoque, ad veram humilitatem perveniemus: quandoquidem majus ſuperbiæ ſignum eſt nimis præfractè contendere, quàm principem locum in ſubſelliis tenere, quandocumque id facere juſſi, obtemperamus*. S. Baſ. in Reg. fuſius diſp. c.21.

Re-

Gen. 13. *Recumbe in novissimo loco.* Abrahami modestiam & humilitatem imitemur, qui cessit nepoti suo Loth, juniori senex, magnis gratiis à Deo cumulatus, omnibusque virtutibus egregius, homini nulla in re eximio. Non igitur iis tantùm, qui nobis superiores sunt, vel æquales; sed iis qui minores videntur, ac deteriores existimantur, cedamus, eosque honore præveniamus. Quòd si rectè sapiamus, nullos nobis inferiores coram Deo, sed omnes superiores arbitrabimur: Phil. 2. 3. *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam* (ait Apostolus) *sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes.* Neque solùm nobis id incumbit officii, qui innumeris peccatis obruti sumus: sed & si quis plurimorum sibi conscius est meritorum, nisi se omnium extremum putaverit, nullum commodum S. Jo. Chrys. H. 33. in Gen. ex tantis meritis & virtutibus reportabit. Hæc enim vera humilitas & modestia est, cùm quis occasionem habens, ut tollatur, se ipsum deprimit & humiliat: His enim gradibus ad verum conscendet immortalis gloriæ fastigium, secundùm promissionem Domini: Eccli. 3. 20. *Qui se humiliat, exaltabitur.* Igitur *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam: quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.* Prophetam audo dicentem: Ps. 118. 107. *Humiliatus sum usquequaque Domine, vivifica me secundùm verbum tuum.* Quibus verbis significat, ita se à Domino posse vivificari, si de suis ipse virtutibus humiliter V. Beda in c. 14. S. Luc. sentiat. *Ut cùm venerit, qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende superius.* Veniens Dominus, quem humilem invenerit, amici nomine beatificans, superiùs ascendere præcipiet: *Quicumque enim humiliaverit se sicut parvulus, hic est major in Regno cœlorum.*

Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Ne nunc quærere incipias, quod tibi servatur in fine; Prov. 20. 21. *Hæreditas enim ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.* Verumtamen in hac etiam vita, qui recumbit in novissimo loco, qui verè humilis est, Domino veniente exaltatur, quia quotidiè Dominus Jesus suas Nuptias intrat, quotidiè mores, sedes, habitus convivantium dijudicat, & superbos despiciens, humilibus sæpè tanta sui Spiritus præstat munera, ut eos merito simul discumbentium, hoc est, in fide quiescentium cœtus unanimi admiratione glorificet, stupensque in Auctoris sui laudem prosiliat, dicens: Ps. 138. 17. *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum.*

S. Ber. s. 37. in Cant. „ *Recumbe in novissimo loco.* Non est periculum, quantumcumque te humilies, quantumcumque te putes „ minorem, quàm sis, hoc est, quàm te veritas habeat. Est autem grande malum, horrendumque pe„ riculum, si vel modicè plus vero te extollas; si vel „ uni in tua cogitatione te præferas, quem fortè parem „ tibi Veritas indicat, aut etiam superiorem. Quemad„ modum enim si per ostium transeas, cujus superlimi„ nare nimis depressum sit, non nocet, quantumcumque „ te inclinaveris; nocet autem, si vel transversi digiti „ spatio, plus quàm ostii patitur mensura, te erexeris, ita „ ut impingas, & capite quassato collidaris: sic in ani„ ma non est planè timenda quantalibet humiliatio; hor„ renda autem nimiùmque pavenda vel minima temerè „ præsumpta erectio. Quamobrem *Noli te, homo, com„ parare majoribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli „ uni.* Quid scis enim, si unus ille quem fortè omnium „ vilissimum atque miserrimum reputas, cujus vitam „ sceleratissimam ac singulariter fœdissimam horres, & „ propterea illum putas spernendum, non modò præ te, „ qui fortè jam sobriè, justè, & piè vivere te confidis, „ sed etiam præ cæteris omnibus sceleratis, tamquam „ omnium sceleratissimum: quid scis, inquam, si me„ lior te & illis mutatione dexteræ Excelsi in se quidem „ futurus sit, in Deo verò jam sit? Et propterea non „ mediocrem, non vel penultimum, non ipsum saltem „ inter novissimos locum eligere nos voluit: sed, *Re„ cumbe*, inquit, *in novissimo loco;* ut solus videlicet „ omnium novissimus sedeas, teque nemini non dico „ præponas, sed nec comparare præsumas.

Luc. 14. 11. 11. *Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur*, de-

trudetur in profundum inferni, sicut rex ille superborum Lucifer: *Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani. Et transivi, & ecce non erat:* Ps. 36. 35. *& quæsivi eum, & non est inventus locus ejus.* Sic humiliabuntur omnes, qui sua sorte, & loco, in quo Deus eos constituit, non contenti, locum superiorem desiderant, & assequi studiis omnibus nituntur. Transit honor hujus sæculi, transit ambitio. In futuro Christi judicio, nec absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, &c. adhibebuntur ad defensionem, ubi cœperint accusare conscientiæ, & conscientiarum arbiter S. Aug. Ep. 23. aliàs 203. judicare: *Quæ hic honorant, ibi onerant; quæ hic relevant, ibi gravant.* Quantus erit superborum pudor, quanta confusio, quanta humiliatio, cùm il- Ps. 51. 9. los irridebunt justi in extremo judicio, dicentes: *Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum; sed speravit in multitudine divitiarum suarum, & prævaluit in vanitate sua!*

« S. Aug. s. 351. « alias 50. inter II. 50. *Et quicumque se humiliat, exaltabitur.* Tantò enim « quisque Deo propinquior est, quantò humilior. In « rebus visibilibus, ut excelsa quisque contingat, in ex- « celsum erigitur: Deus autem, cùm sit omnium excel- « lentissimus, non elatione, sed humilitate contingi- « tur. Unde Propheta ait: *Quoniam excelsus Dominus,* Ps. 137. 7. « *& humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Illa re- « spicit, ut attollat; ista cognoscit, ut dejiciat. Non « ergo se arbitretur ab oculis Dei abscondi superbia: « Deus enim excelsa cognoscit. Nec se rursus Deo con- « junctam putet: excelsa enim à longè cognoscit. Quis- « quis itaque pœnitentiæ recusat humilitatem, Deo « propinquare non cogitat. Aliud est enim levare se ad « Deum; aliud est, levare se contra Deum. Qui ante « illùm se projicit, ab illo erigitur: qui adversùs illum « se erigit, ab illo projicitur: *Alia est enim soliditas magnitudinis, alia est inanitas inflationis. Qui foris tu-* Ps. 83. 11. « *mescit, intùs tabescit.* Qui *eligit abjectus esse in domo* « *Dei magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum;* « eligit illum Deus, ut inhabitet in atriis ejus, & nihil « sibi assumentem ille in sedem beatitatis assumit. Unde « in Psalmo suavissimè & verissimè canitur: *Beatus vir* Ibid. 7. « *cujus est assumptio abs te, ascensiones in corde suo dispo-* « *suit, in valle lacrymarum, in loco quem posuit.* Hoc « est, *Qui se humiliat, exaltabitur*: Sicut enim ascen- « sus exaltationem indicat; ita vallis humilitatem, & « convallis plorationes.

S. Aug. l. 14. de Civ. Dei, c. 13. *Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & quicumque se humiliat, exaltabitur.* Qui ratione id fiat etiam in hac vita, egregiè S. Aug. exponit: *Pia humilitas facit subditum superiori; nihil est autem superius Deo: & ideo exaltat humilitas, quæ facit subditum Deo. Elatio autem quæ in vitio est, eo ipso quo respuit subjectionem, & cadit ab illo, quo non est quidquam superius, & ex* Ps. 72. 18. *hoc erit inferius;* & fit quod scriptum est: *Dejecisti* « *eos, dum allevarentur.* Non enim ait, cùm elati fuis- « sent, ut priùs extollerentur, & postea dejicerentur; « sed cùm extollerentur, tunc dejecti sunt: *Ipsum quip-* « *pè extolli, jam dejici est.* Quapropter quod nunc in « civitate Dei, & civitati Dei in hoc sæculo peregrinan- « ti maximè commendatur humilitas, & in ejus Rege, « qui est Christus, maximè prædicatur; contrariumque « huic virtuti elationis vitium, in ejus adversario qui est « diabolus, maximè dominari, sacris litteris edocetur: « profectò ista magna est differentia, qua civitas utraq; di- « scernitur; una scilicet societas piorum hominum, altera « impiorum, singula quæq; cum angelis ad se pertinenti- « bus, in quibus præcessit, hac amor Dei, hac amor sui. Ad « civitatem igitur Dei nemo pertinet, nisi qui se humiliat. «

12. *Dicebat autem & ei qui se invitaverat: Cum facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites... Sed voca pauperes debiles, claudos, & cæcos. Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.* Instruere convivia, & ad illa amicos, fratres, cognatos, vicinos invitare, cupiditatis, voluptatis, vanitatis, aut carnalis amicitiæ instinctu, peccatum est: fovendæ charitatis & Christianæ amicitiæ causa eos vocare, laudabile est. Charitas porrò non quærit, quæ sua sunt; benefica & liberalis est,

ſine intuitu retributionis & commodi temporalis. Ad convivia charitatis vocantur, qui non poſſunt retribuere, pauperes invitantur; mittuntur partes iis, qui non præparaverunt. Ex hoc Chriſti monito natæ ſunt agapæ, ſeu convivia primorum Chriſtianorum, quibus divites Chriſtiani pauperes fraternè excipiebant; quem morem corruptum, cùm ſeorſim divites epularentur, caſtigat S.Paulus 1. *ad Cor.* 11. 20. 21. 22. De his conviviis Tertullianus Apologetici c. 39. *Cœna noſtra de nomine rationem ſui oſtendit. Id vocatur, quod dilectio penes Græcos. Quantiſcumque ſumptibus conſtet, lucrum eſt pietatis nomine facere ſumptum. Siquidem inopes quoſque refrigerio iſto juvamus, non qua penes vos paraſiti affectant ad gloriam famulandæ libertatis ſub auctoramento ventris inter contumelias ſaginandi, ſed qua penes Deum major eſt contemplatio mediocrium.*

S.Amb.l.7.in Luc. n. 191.

Voca pauperes, debiles, &c. Sic hoſpitalitas exercetur in Sacris Litteris adeò commendata: *Nam hoſpitalem remuneraturis eſſe, affectus avaritiæ eſt.*

Noli vocare amicos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites; ſed voca pauperes: in his enim & amicos, & fratres, & cognatos, imò Deum ipſum reperies, illumque habebis debitorem. Promiſſorum ſuorum nobis chirographum fecit. Non mutuò accipiendo, ſed promittendo, ſe nobis debitorem fecit. Non poſſumus ei dicere, Redde quod accepiſti; quod enim pauperibus damus, Domino offerimus de ejus donis ac datis: ſed dicere poſſumus: *Redde quod promiſiſti*; ſiquidem cautionem nobis reliquit in Euangelio, dicens: *Retribuetur enim tibi in reſurrectione Iuſtorum.*

S. Aug.

16.17. *Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos. Et miſit ſervum ſuum hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, quia jam parata ſunt omnia.* Deus qui bonorum noſtrorum non eget, qui ſeipſo beatus eſt, nos invitat ad delicias gloriæ ſuæ, ad participationem lætitiæ ſuæ, ad ubertatem domus ſuæ, ad æternam ſui fruitionem; nos invitat viliſſimos homines, miſerrimos peccatores. Judæos vocavit olim » per Prophetas ſuos. Sæpè miſſi ſunt, ſæpè vocave- » runt, ut ad horam cœnæ venirent. Illi autem invi- » tantes acceperunt, cœnam repudiaverunt. Prophe- » tas legerunt, & Chriſtum occiderunt. Sed quando » occiderunt, tunc nobis cœnam neſcientes præpara- » verunt. Parata jam cœna, immolato Chriſto, poſt re- » ſurrectionem Chriſti commendata, quam ſciunt fide- » les, cœna Domini, ejuſque manibus & ore firmata, » miſſi ſunt Apoſtoli, ad quos miſſi fuerant ante Pro- » phetæ. Venite ad cœnam, *quia jam parata ſunt omnia*. Omnia quæ ad noſtram ſalutem pertinent, Chriſtus Jeſus conſummavit: ſumptus fecit convivii, ſanguinem ſuum dedit, gratiam nobis meruit & gloriam; aſcendit in cœlum, ut pararet nobis locum. Toto igitur fidei, ſpei, & charitatis fervore ad cœleſtem illam cœnam properemus.

18.19.20. *Et cœperunt ſimul omnes excuſare. Primus dixit ei: Villam emi.* In villa empta dominatio notatur; ergo ſuperbia caſtigatur. Habere enim vil- S.Aug.ſer.13. aliis 33. de Verb. Dom. lam, tenere, poſſidere, homines ſibi in illa ſubdere, dominari delectat. Vitium malum, vitium primum. Primus enim homo dominari voluit, qui dominum habere noluit. Quid eſt dominari, niſi propria poteſtate gaudere? Eſt major poteſtas, illi ſubdamur, ut tuti eſſe valeamus: *Villam emi, rogo te, habe me excuſatum*. Inventa ſuperbia venire noluit.

S.Greg. M. Hom. 36. in Euang.

Villam emi. Quid per villam, niſi terrena ſubſtantia deſignatur? Exit ergo videre villam, qui ſola exteriora cogitat propter ſubſtantiam. Divites ergo, qui toti circa bona temporalia occupantur, ad cœleſte convivium per divini verbi prædicatores, per Dei gratiam corda illorum pulſantem invitati, ſe excuſant: *Rogo te*, inquit, *habe me excuſatum*. Humilitas ſonat in voce, ſuperbia in actione. Nam dum illis dicimus, Ad Deum convertimini, ſuperbè ne ſapiatis, in divitiis ne confidatis, ex illis benefacite pauperibus, facilè tribuite, inanibus ſumptibus parcite, ſtudete divites fieri operibus bonis, theſauros non deficientes, non perituros, in cœlo congregate, animo ſaltem renuntiate omnibus, quæ poſſidetis; nonnè illos ad Dominicam cœnam vocamus? Cùm verò reſpondent, Converti non poſſum, vivere debeo, ut vivunt divites in hoc ſæculo; non poſſum renuntiare divitiis, eleemoſynas erogare prohibent ſumptus in villarum emptione, in novis ædificiis, in varia ſupellectili, in curribus & equis, in veſtium pompa, in conviviorum apparatu, in filiorum & filiarum educatione & collocatione faciendi: verumtamen ora pro me, quia peccator ſum; dum (inquam) ita reſpondent, nonnè rogant & excuſant? Nonnè humilitatem præ ſe ferunt in voce, & ſuperbiam exercent in actione?

Et alter dixit: Juga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excuſatum. Quinque juga bo- «S. Aug. & «Greg.ibid. um, ſenſus carnis hujus; quia per iſtos terrena requi- « runtur. Boves enim terram verſant. Sunt autem ho- « mines remoti à fide, terrenis dediti, carnalibus occu- « pati: nolunt credere aliquid, niſi ad quod ſui corporis « ſenſu quinquepartito perveniunt. Per corporales igi- « tur ſenſus, quia interna comprehendere neſciunt, « ſed ſola exteriora cognoſcunt, rectè curioſitas deſi- « gnatur. Quæ dum alienam vitam quærit diſcutere, « ſemper ſua intima neſciens, ſtudet exteriora cogita- « re. Grave namque eſt curioſitatis vitium, quæ dum « cujuslibet mentem ad inveſtigandam vitam proximi « exteriùs ducit, ſemper ei ſua intima abſcondit, ut « aliena ſciens, ſe neſciat: & curioſi animus quantò « peritus fuerit alieni meriti, tantò fiat ignarus ſui. Pro- « pter hoc ait: *Eo probare illa*: quia aliquando proba- « tio ad curioſitatem pertinere ſolet.

Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideò non poſſum venire. Uxoris nomine voluptas carnis hìc intelligitur, quæ multos impedit, ne ad cœleſte convivium perveniant. Sunt homines, qui dicunt, Non eſt homini 1.Cor.15.32. benè, niſi cui adſunt carnis deliciæ, dicentes: *Manducemus & bibamus, cras enim moriemur*. Qui hoc dicit, uxorem duxit, carnem amplexatur, carnis voluptatibus jucundatur, à cœna excuſatur: obſervet, ne fame interiore moriatur: *Tempus breve eſt, reliquum eſt, ut & qui habent uxores, ſint tamquam non habentes, & qui emunt, tamquam non poſſidentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur. Præterit enim figura hujus mundi*. In matri- 1.Cor.7.29. monio quæratur prolis fœcunditas, non carnalis voluptas. Qui ad cœnam Domini venire vultis, *Nolite di- 1.Jo.2.15. ligere mundum, nec ea quæ in mundo ſunt*. Non dixit Apoſtolus: Nolite habere, ſed, *Nolite diligere*, Habuiſti, poſſediſti, dilexiſti: *Amor rerum terrenarum, viſcum* S.Aug. *eſt ſpiritalium pennarum*. Ecce concupiſti, hæſiſti. Quis pſ.54. dabit tibi pennas ſicut columbæ? Quando volabis, ubi verè requieſcas? Quando hìc, ubi malè hæſiſti, perversè requieſcere voluiſti: *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo. Quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*. Ad triplex iſtud concupiſcentiæ genus pertinent excuſationes invitatorum ad cœnam myſticam. Concupiſcentia carnis, *Uxorem duxi*. Concupiſcentia oculorum, *Quinque juga bovum emi*. Ideò autem à parte totum, per ſolos oculos commemorati ſunt iſti ſenſus, quia oculorum eſt in quinque ſenſibus principatus. Superbia vitæ, *Villam emi*.

21. *Et reverſus ſervus nuntiavit hæc domino ſuo. Tunc iratus Paterfamilias, dixit ſervo ſuo: Exi citò in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc*. Quia venire ſuperbi re- 1.Cor.1.27. nuunt, pauperes eliguntur: Nam *Infirma mundi eligit Deus, ut confundat fortia*. Pauperes & debiles «S. Greg. M. dicuntur, qui judicio ſuo apud ſemetipſos infirmi «Hom.36.in ſunt. Nam pauperes & quaſi fortes ſunt, qui & poſi- « Euang. ti in paupertate ſuperbiunt. Cæci verò ſunt, qui nul- « lum ingenii lumen habent. Claudi ſunt, qui rectos « greſſus in operatione non habent. Sed dum morum « vitia in membrorum debilitate ſignantur, profectò « liquet, quia ſicut illi peccatores fuerunt, qui vocati « venire noluerunt: ita hi quoque peccatores ſunt, qui «

invi-

» invitantur, & veniunt; sed *peccatores superbi respuuntur, ut peccatores humiles eligantur. Hos elegit Deus, quos despicit mundus*. Pauperes & debiles, cæci & claudi vocantur, & veniunt: quia infirmi quique atque in hoc mundo despecti plerumque tantò celeriùs vocem Dei audiunt, quantò & in hoc mundo non habent, ubi delectentur ... Veniant mendici, quia ille invitat, qui *propter nos pauper factus est, cùm dives esset, ut illius paupertaté* mendici *ditaremur*. Veniant debiles, quia *non est opus sanis medicus, sed malè habentibus*. Veniant claudi, qui ei dicant: *Dirige gressus meos in semitis tuis*. Veniant cæci, qui dicant: *Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte*. Tales venerunt ad horam, illis priùs invitatis sua excusatione reprobatis.

S. Aug. ser. 112. 2. Cor. 8. 9. Ps. 16. 5.

22.23. *Et ait servus: Domine, factum est, ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus servo: Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea*. Alii vocantur, & venire contemnunt; alii vocantur, & veniunt; alii compelluntur, ut intrent. Vocantur, & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus accipiunt, sed eumdem intellectum operibus non sequuntur. Vocantur & veniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt. Sic vocantur, ac etiam compellantur, qui mundi adversitate ad Deum ducuntur. Sæpè namque nonnulli ad temporalem gloriam proficere volentes, aut longa ægritudine tabescunt, aut afflicti injuriis concidunt, aut percussi gravibus damnis affliguntur, & in mundi dolore vident, quia nihil confidere de ejus voluptate debuerunt; seque ipsos in suis desideriis reprehendentes, ad Deum corda convertunt. De his Dominus per Prophetam dicit: *Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet: & sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: quæret, & non inveniet eos, & dicet: Vadam, & revertar ad virum meum priorem, quia benè mihi tunc erat, magis quàm nunc*. Postquam enim peccatrix anima vias suas spinis septas, mundi delectationes amaritudinibus permixtas, desideria sua duris obicibus & difficultatibus vidit impedita, relictis amatoribus suis, ad amorem viri prioris redit. *Quia plerumque postquam in hoc mundo obtinere non possumus, quæ volumus, postquam in terrenis desideriis de impossibilitate lassamur, tunc ad mentem Deum reducimus: tunc placere incipit, qui displicebat; & is cujus nobis amara fuerant præcepta, repente dulcescit, in memoria; & peccatrix anima, quæ adultera conata est esse, nec tamen aperto opere potuit, decernit esse fidelis conjux. Qui ergo hujus mundi adversitatibus fracti ad Dei amorem redeunt, atque à præsentis vitæ desideriis corriguntur, quid nisi compelluntur, ut intrent?*

S. Greg. Hom. 26. in Euang. Osee 4. 2. 6.

24. *Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam*. Vocat nos Deus per se, vocat per Angelos, vocat per Prophetas, vocat per Apostolos, vocat per Pastores, vocat plerumque per miracula, vocat per flagella; vocat aliquando per adversa: *Nemo contemnat, ne dum vocatus excusat, cùm voluerit, intrare non valeat*.

S. Greg. M.

28.31. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum? &c. Aut quis Rex iturus committere bellum adversùs alium Regem, non sedens priùs cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? &c.* Sumptus ad turrim ædificandam, vires ad discipulatum Christi obtinendum; & decem millia præliaturi cum rege qui habebat viginti millia, simplicitatem Christiani dimicaturi cum duplicitate diaboli, hoc est, cum dolis & fallaciis ejus, in affectu constituit renuntiantis omnibus, quæ sunt ejus. Ita enim concludit: *Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ sunt ejus, non potest meus esse discipulus*. Inter quæ omnia etiam ipsa temporalis vita intelligatur necesse est, quam possidere ad tempus, ut non te impediat ab æterna, qui eam fuerit minatus auferre. Sicut autem de turri non perfecta per opprobrium deterruit dicentium: *Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare*: sic in rege, cum quo dimicandum est, ipsam pacem accusavit, cùm ait: *Adhuc illo longè agente legationem mittens, rogat ea, quæ pacis sunt*: Significans, etiam minas imminentium à diabolo tentationum non sustinere homines, qui non renuntiant omnibus, quæ possident, & pacem cum eo facere consentiendo illi ad committenda peccata. Turrem quippè ædificare, & contra Regem illum dimicare, esse discipulum Christi est: habere autem sumptus ad perficiendam turrim, & habere fortia decem millia contra viginti millia regis, renuntiare est omnibus quæ sunt ejus.

S. Aug. l. 2. qu. Euang. q. 31.

Ut Christianæ vitæ turrim super fidei fundamentum ædificemus & erigamus, cujus culmen ad cœlum pertingat, computandi sunt sumptus necessarii; in oratione, omnibusque operibus bonis perseverandum, Christus sequendus & imitandus; vita nostra ad Euangelii leges ac regulas exigenda, crux quotidiè ferendà est; contra diabolum, mundum, carnem & cupiditates sine intermissione pugnandum est; pax cum his hostibus numquam ineunda; omnibus renuntiandum propter Christum. Omnia relinquere, ut Christum sequamur, consilium perfectionis est, & Apostolica virtus: renuntiare omnibus, præceptum est, resque ad salutem omninò necessaria. Omnibus renunciat, qui nulli rei temporali corde adhæret, qui ad omnia relinquenda, & amittenda animo paratus est, si Deus jusserit, si Christianæ vitæ officiis impedimento sint; qui hujus mundi rebus utitur, ut *viatico itineris*, non ut *illecebra mansionis*. Id non minùs necessarium, ut boni Christiani simus, quàm pecuniæ vis ad turrim perficiendam, & copiæ ad bellum fœliciter gerendum.

S. Ambr.

34. *Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur? &c.* Si Christianus pravis moribus fuerit, si à Christianæ Legis observantia, quam in baptismo vovit, deficiens, cupiditatibus suis servierit, corruptionem sæculi secutus fuerit, vitam duxerit Christiano nomine & professione indignam, Deo magis displicet, quàm Paganus; salis instar evanidi, ac penitùs inutilis, terraque & sterquilinio pejoris, contemnitur à Christo, à facie ejus projicietur, conculcabitur: quia propter illum nomen Christi blasphematur inter gentes.

CAPUT XV.

Sensus Litteralis.

Tert. lib. de Pudic. S. Hier. E. 146. ad Damas.

1. 2. *Erant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores* publici, ut *audirent illum*, vitæ melioris præcepta tradentem, pœnitentiam, regnumque cœlorum prædicantem: *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ* semper ad calumniam parati, *dicentes: Quia hic peccatores recipit, Et manducat cum illis*. Peccatores ad colloquium & familiaritatem admittit, & cum illis cibum sumit, quos velut immundos vitare deberet, si vir sanctus esset ac Propheta, Legisque Mosaicæ studiosus observator. Publicanos autem illos Judæos fuisse, non Gentiles, contra Tertullianum probat S. Hieronymus.

Alex. Expos. in Euang.

3.4.5.6.7. *Et ait ad illos parabolam istam, dicens*: Jesus illorum calumniæ propositis tribus Parabolis, sive similitudinibus sequentibus respondet: *Quis ex vobis homo* est, *qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto* pascentes, *& vadit ad illam* quærendam, *quæ perierat*,

ſeu quæ amiſſa erat aberrando ab ovili, *donec inveniat eam*: *& cùm invenerit eam*, tardigradam & teneram oviculam *imponit in humeros ſuos, gaudens*, quòd illam recuperaverit: *& veniens domum, convocat amicos, & vicinos*, gaudiumque ſuum cum illis communicat, *dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat*: id eſt, quam amiſeram? *Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cœlo* inter Angelos, *ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*, ob unum peccatorem ſeriò pœnitentem, verèque ad Deum converſum, *quàm ſuper nonaginta novem juſtis*; quàm ob ingentem juſtorum numerum, *qui non indigent pœnitentia*; etiamſi tantus eſſet numerus hominum, qui à Deo ejuſque lege non receſſerunt.

Drachma, quarta pars ſicli ſacri, octo circiter aſſes monetæ Gallicæ valebat.

8.9.10. *Aut quæ mulier habens drachmas decem, ſi perdiderit drachmam unam*, tametſi modici valoris, *nonnè accendit lucernam, & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat: & cùm invenerit, convocat amicas & vicinas*, ut lætitiæ ſuæ participes efficiat, *dicens: Congratulamini, quia inveni drachmam: quam perdideram? Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*: Cùm vel unus peccator ſinceram pœnitentiam agit. Tantùm igitur abeſt, ut peccatores, qui ſpem faciunt emendationis, averſari debeamus; quin potiùs de illorum converſione gaudere decet, ad eamque procurandam illorum colloquium, & convictum non refugere, ut Dei miſericordem affectum imitemur. Similitudines ſumptæ ſunt ab eo quod hominibus evenire ſolet, quibus chariores fiunt res deperditæ, cùm recuperantur; majorique inde gaudio afficiuntur, quàm ex reliquorum poſſeſſione bonorum, tametſi majoris illa ſint pretii.

11.12.13. *Ait autem* Jeſus, tertiam proponens Parabolam, quæ in eumdem ſcopum collineat; divinæ ſcilicet benignitatis & miſericordiæ erga peccatores reſipiſcentes oſtenſionem & commendationem: *Homo quidam habuit duos filios, & dixit adoleſcentior ex illis*, minùs ſapiens, mente inconſtantior, paterni imperii jugum impatienter ferens, & ad maleſanam aſpirans libertatem; dixit, inquam, patri: *Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit*: Da mihi ratam meam partem bonorum tuorum, quæ ad me rediturа eſt in partitione hæreditatis. *Et diviſit illis ſubſtantiam*: Facultates ſuas inter illos partitus eſt. *Et non poſt multos dies, congregatis omnibus*, quæ à patre acceperat, *adoleſcentior filius peregrè profectus eſt in regionem longinquam*, à paterna domo longè diſſitam, *& ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam*, bona ſua dilapidavit, *vivendo luxuriosè*. Per ſeniorem filium ſignificari populum Judaicum, per juniorem gentes, S. Auguſtinus, aliique è Veteribus ſentiunt: alii convenientiùs & ad literam, per priorem juſtos, per alterum peccatores.

S. Aug. l. 2. q. Euang. q. 32.

S. Amb. l. 2. de Pœnit. c. 3. S. Pac. E. 1. 1. S. Hier. E. 146. Ubi tamen Judæos criſſ & Gentiles in typo duorum filiorum myſtico ſenſu appoſitè exponit.

14.15.16. *Et poſtquam omnia conſummaſſet*, ſeu conſumpſiſſet, *facta eſt fames valida in regione illa, & ipſe cœpit egere*; ad extremam redactus eſt egeſtatem, ita ut victus ipſi deficeret, ingraveſcente annona: *Et abiit, & adhæſit uni civium regionis illius*, operam illi ſuam ad qualecumque miniſterium offerens: *Et miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos*, quo nullum erat vilius ſervitium: *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant*, de cibis viliſſimis, de fructibus ſiliquiferarum arborum, quales ſunt glandes & caſtaneæ, quibus ruſticanos pauperes veſci non novum, ut teſtis eſt Horatius: *Vivit ſiliquis, & pane ſecundo*: & Perſius: *Invigilat ſiliquis, & grandi paſta polenta*: ſed tam vilis cibus in ſumma annonę difficultate juveni ganeonì diſpenſabatur ad menſuram, *& nemo illi dabat*, ad ſaturitatem.

17.18.19. *In ſe autem reverſus*, ad ſanam mentem rediens, priſtinæque pœnitens inſipientiæ, intemperantiæ, & luxuriæ, *dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo*! Quàm multi in domo patris mei ſervi ſunt mercede conducti, quibus ſuppetit cibus ad ſatietatem; ego autem hìc ad viliſſimam, ac miſerrimam ſervitutem redactus, fame pereo, minùs paſtus, quàm porci: *Surgam & ibo ad patrem meum*, veniam exoraturus, *& dicam ei: Pater, peccavi in cœlum*, in Deum, cœli Dominum, in Deum cujus cœlum ſedes eſt, *& coram te*, & in te: *Iam non ſum dignus vocari filius tuus*; degeneri converſatione, luxuria, patrimonii dilapidatione factus ſum indignus filii nomine ac juribus: *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis*; habe me in domo tua quaſi mercenarium.

20.21. *Et ſurgens venit ad patrem ſuum*. Itineri ſe accinxit, ut ad patrem rediret: *Cùm autem adhuc longè eſſet* à paterna domo, *vidit illum pater ipſius*, & miſericordia motus eſt, *& accurrens*, benignè præveniens eum, *cecidit ſuper collum ejus*, tenero complexus eſt affectu, *& oſculatus eſt eum*, in ſignum reconciliationis: *Dixitque ei filius*, prout corde conceperat: *Pater, peccavi in cœlum, & coram te; jam non ſum dignus vocari filius tuus*.

22.23.24. *Dixit autem pater ad ſervos ſuos*, immemor injuriarum, memor elementiæ, paternæque bonitatis, quam unam conſuluit hac in occaſione: *Citò proferte ſtolam primam*, id eſt, priſtinam, quam ante geſſerat, & decoxerat, veſtem honoris, & filiis peculiarem, qua diſcernebantur à ſervis; *& induite illum, & date annulum in manum ejus*, notam ingenuitatis & dignitatis; *& calceamenta in pedes ejus*, quibus adversùs offendicula muniatur: *& adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur*; lautius & hilarius ſolito convivium parate: *Quia hic filius meus mortuus erat* mihi, & *revixit*, ipſum recuperavi; *perierat, & inventus eſt*: perditus erat, & mihi reſtitutus eſt.

25.26.27.28. *Erat autem filius ejus ſenior in agro, & cùm veniret, & appropinquaret domui paternæ, audivit ſymphoniam & chorum*, concentum, & choros ſaltantium: *Et vocavit unum de ſervis, & interrogavit quid hæc eſſent*, id eſt, quid ſignificarent. Senior filius, juſtorum, ſed tamen imperfectorum, typus eſt: filius junior ad patrem reverſus, figura peccatorum pœnitentium: *Iſque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum*, in ſignum lætitiæ, *quia ſalvum illum recepit*. *Indignatus eſt autem*, non de fratris reditu & reconciliatione, ſed de inſolito convivii hanc ob cauſam apparatu, & de gaudii demonſtratione tam ſolemni; *& nolebat introire* in triclinium, aut aulam convivii, ut communis lætitiæ particeps eſſet: *Pater ergo illius egreſſus, cœpit rogare illum*, ut ad convivium introiret, & cum tota familia collætaretur.

29.30. *At ille reſpondens, dixit patri ſuo: Ecce tot annis ſervio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi*, ſive tranſgreſſus ſum; *& numquam dediſti mihi hœdum, ut cum amicis meis epularer. Sed poſtquam filius tuus hic*, prædilectus, *qui devoravit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus*, qui bona ſibi à te data, patrimonium ſuum per luxuriam obligurivit, *venit*, ſive rediit cogente miſeria & extrema egeſtate, *occidiſti illi*, id eſt, propter illum, *vitulum ſaginatum*.

31.32. *At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt*: Nihil circa te novi accidit, quod extraordinariæ ſolemniſque lætitiæ cauſa fuerit; menſę quotidiè aſſides meæ; omnibus bonis meis communiter mecum uti potes: *epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus eſt*.

Sen-

Sensus Moralis.

1. CHristus Jesus trahit ad se peccatores, ut verbum ejus audiant; qui primus est ad conversionem gradus. Prima gratiæ medicinalis Salvatoris operatio est, ut infirmi quærant Medicum; ut ceci accedant ad lucem; ignari ad veritatem; miseri ad misericordiam appropinquent. Nemo appropinquare potest, nisi adducatur; nemo venire, nisi trahatur:

S.Prosp. Car. de Ingr. p.2. in fine.

Hæc ut cujusquam studio affectuque petatur,
Ipsa agit, & cunctis dux est venientibus ad se,
Perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsam.
Ergo ad iter per iter ferimur: sine lumine lumen
Nemo videt; vitam sine vita inquirere, mors est.

Ad Christum Jesum per fidem, per orationem, per amorem, per verbi ejus meditationem appropinquemus, illique adhæreamus, si salvi esse volumus: *Erant appropinquantes publicani & peccatores, ut audirent illum.*

2. *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ, dicentes, Quia hic peccatores recipit & manducat cum illis.* Murmurabant Pharisæi, non minùs invidi, quàm superbi; malitiam de Dominica bonitate capiebant: de pietate Dei impii reddebantur; fiebant de Christi miseratione crudeles; sumebant de cœlesti curatione languorem, & pœnitentium veniam vertebant in Judicis reatum. *Peccatores recipit*: sed peccatores esse non sinit, quos recipit. Peccator Deum non violat appropinquans: Deus peccatorem sanctificat, cùm appropinquat. Christus peccata non recipit, cùm recipit peccatorem. Attendere debebant Pharisæi, non quales venerant, sed quales redibant peccatores. Paulus missus est ab illis persecutor, rediit prædicator.

S.Pet.Chry. serm.168.

Et murmurabant Pharisæi, &c. Vera justitia compassionem habet, falsa justitia dedignationem: quamvis & justi soleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud est, quod agitur typo superbiæ; aliud, quod zelo disciplinæ. Dedignantur etenim, sed non dedignantes: desperant, sed non desperantes: persecutionem commovent, sed amantes: quia etsi foris increpationes per disciplinam exaggerant, intùs tamen dulcedinem per charitatem servant. Præponunt sibi in animo ipsos plerumque quos corrigunt; meliores existimant eos quoque quos judicant. Quod videlicet agentes, & per disciplinam subditos, & per humilitatem custodiunt semetipsos. At contra hi, qui de falsa justitia superbire solent, cæteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt: & quò se peccatores esse non credunt, eò deteriùs peccatores fiunt. De quorum numero Pharisæi extiterunt, qui dijudicantes Dominum, quòd peccatores susciperet, arenti corde ipsum fontem misericordiæ reprehendebant. Sed quia ægri erant, ita ut se ægros esse nescirent; quatenùs quod erant, agnoscerent, cœlestis eos Medicus blandis fomentis curat, benignum paradigma objicit, & in eorum corde vulnerum tumorem premit.

S.Greg. M. Hom.34. in Euang.

4.5.6. *Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam: & cùm invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens? &c.* Lætantur cœli, & qui illic Angeli, pœnitentia hominis. *Heus tu peccator, bono animo sis: videbis, ubi de tuo redditu gaudeatur.* *Quid illa similitudinum Dominicarum argumenta nobis volunt? Quòd mulier drachmam perdidit, & requirit, & reperit, & amicas ad gaudium invitat, nonne restituti peccatoris exemplum est? Errat & una Pastori ovicula, sed grex una charior non erat: una illa conquiritur, una pro omnibus desideratur, & tandem invenitur, & humeris Pastoris ipsius refertur: multùm enim errando laboraverat.* Tanta vis istius parabolæ antiquis Ecclesiæ Pastoribus visa est ad excitandum in animis fidelium teneræ pietatis affectum, ut eo fine in sacris Calicibus boni Pastoris amissam ovem humeris reportantis imaginem insculpi & exprimi curaverint, teste Tertulliano, Libro *de Pudicitia.*

Tert. lib. de Pœnit. c.8.

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, &c. Homo habens oves centum, Christus est: Pastor bonus, Pastor pius, qui in una ove, hoc est, in Adam, posuerat totum gregem generis humani, hanc inter amœna paradisi, hanc in regione vitalis pascuæ collocaverat: sed illa vocem Pastoris oblita, dum lupinis ululatibus credidit, & caulas perdidit salutares, & tota lethalibus sauciata est vulneribus. Hanc ergo Christus veniens quærere in mundum, in utero Virginis invenit. Venit suæ nativitatis in carne, & in crucem levans, humeris suæ imposuit Passionis, & gaudens toto Resurrectionis gaudio, per Ascensum ad cœlestem tulit mansionem: *Et vocavit amicos, & vicinos*, hoc est, Angelos, dicens illis: *Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.* Congratulantur & congaudent Christo Angeli de ovis Dominicæ reditu; nec indignantur sibi præsidere in solio Majestatis, quia de cœlestibus invidia cum diabolo fuerat fugata, nec poterat per Agnum, qui peccata mundi tulerat, in superna ampliùs invidię penetrare peccatum. Christus nos quęsivit in terra, nos illum quęramus in cœlis. Ille nos portavit suę divinitatis ad gloriam, nos illum nostro portemus in corpore: *Glorificate* (inquit Apostolus) *& portate Deum in corpore vestro.* Ille Deum in corpore suo portat, qui nullum portat in suæ carnis operatione peccatum. S.Pet.Chry. serm.168. 1.Cor.6.20.

Anima peccatoris, ovis est perdita, drachma est amissa. Nec ad gregem redire suis viribus potest ovis errans, nisi à bono Pastore quęratur & portetur; nec drachma, seu anima illius imagine insignita, & peccato perdita, illi restitui, nisi diligenter quęratur in domo: *Erravi sicut ovis, quæ periit: quære servum tuum, Domine.* Ovis perdita quęratur, ovis perdita vivificetur, propter quam Pastor ejus nonaginta novem dimisit in montibus, & eam quærens, Judaicis laceratus est vepribus. Etiam quęritur, adhuc quęratur, ex parte inventa adhuc quęratur. Ex ea namque parte, qua dicit Propheta, *Mandata tua non sum oblitus*, inventa est; sed per eos, qui mandata Dei eligunt, colligunt, diligunt adhuc quæritur, & per sui Pastoris sanguinem fusum atque dispersum, in omnibus gentibus invenitur. Ps.118.176. S.Aug. ęp.32. in hunc Ps.

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, &c. Boni Pastoris officia erga peccatores in hac Parabola designātur. 1. Ipsos quærere debet pia solicitudine, ac perseverante diligentia: *Nonnè dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam?* 2. Illorum infirmitates portare, illisque compati prudenti commiseratione & benignitate; ita tamen, ut secundùm Legem Dei benignitas illius dirigatur. 3. Nullis parcere debet laboribus, ut illos ad Deum revocet: *Et cùm invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens.* 4. Suam erga illos charitatem gaudii de illorum conversione concepti significationibus demonstrare; gaudium illud ad Christum referre, cujus gratiæ opus est animę peccatricis conversio, quam *Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola efficit;* nec sibi ipsi plaudere, in se ipso gloriari, aut vano gaudio affici; sed Christo Domino summo animarum Pastori gratias agere; aliosque ad Deum propterea collaudandum excitare in domo ejus, id est, in Ecclesia, cujus lacrymis, gemitibus & precibus conversio peccatorum à Deo donatur: *Et veniens domum, cōvocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.*

Aut quæ mulier habens drachmas decem, &c. Perditionis animarum causa triplex. 1. Ignorantia Legis Dei, & officiorum suorum; fideique defectus & imbecillitas. 2. Moralis Christianę corruptio, morumque depravatio. 3. Negligentia Pastorum. Tria ergo præstanda sunt

ad conversionem animarum. 1. Accendendà lucerna fidei, verbi Dei prædicatione, & piorum lectione librorum: *Nonnè accendit lucernam*? 2. Everrenda domus, seu Ecclesia, & à pernicioſis corruptæ Moralis opinionibus, quas privati quidam doctores invexerunt, & à pravis moribus ac scandalis purganda: *Et everrit domum*? 3. Pastores pii, eruditi, & gloriæ Dei zelo flagrantes, Ecclesiis præficiendi sunt, qui ad conversionem & sanctificationem animarum curis & laboribus indefessis incumbant: *Et quærit diligenter donec inveniat eam*? Sed & nos ipsi demus operam cum gratia Dei, ut ejus imago terrenorum affectuum & peccatorum fimo ac sordibus in nobis obscurata & obruta reformetur; eam ob rem accendamus lucernam fidei in cordibus nostris; conscientiam nostram everramus ab operibus mortis; quæramus tandem, quæ drachma, quæ virtus nobis desit; quia nihil prosunt reliquæ, si vel una deficiat: *Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.* Hæc drachma est sedulò requirenda, si fortè amissa sit; eaque inventa, vicinæ, seu contubernales animæ facultates congratulari debent, ac in Domino gaudere, omniaque in Dei gloriam operari: *Et cùm invenerit, convocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram.*

S.Greg. Nyss. lib. de Virg. c.11.

Col.3.12. 13. 14.

10. *Ita dico vobis, gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.* Gaudium majus in cœlo est de conversis peccatoribus, quàm de justis stantibus, quia plerumque cautiores, humiliores, & ferventiores resurgunt: & quotidiano experimento novimus, quòd plerumque hi, qui nullis se peccatorum molibus oppressos sciunt, stant quidem in via justitiæ, sed tamen ad cœlestem patriam anxiè non anhelant; tantòque sibi in rebus licitis usum præbent, quantò se nulla illicita perpetrasse meminerunt. Et plerumque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, quia valdè securi sunt, quòd nulla commiserint mala graviora. At contra nonnumquam hi, qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti, inardescunt in amorem Dei, seseque in magnis virtutibus exercent; cuncta difficilia sancti certaminis appetunt, omnia mundi derelinquunt, honores fugiunt, acceptis contumeliis lætantur, flagranti desiderio ad cœlestem patriam anhelant: quia se errasse à Deo considerant, damna præcedentia lucris sequentibus compensant. Majus ergo de peccatore converso, quàm de stante justo gaudium fit in cœlo, quia & Dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quàm illum qui numquam terga præbuit, & numquam aliquid fortiter gessit. Sic agricola illam ampliùs terram amat, quę post spinas, uberes fruges profert; quàm eam quæ numquam spinas habuit, & numquam fertilem messem producit.

S. Greg. M. Hom. 34. in Euang.

S.Ambr. l.de Interpellat. Job.c.7.

11.12. *Homo quidam habuit duos filios: & dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Et divisit illis substantiam.* Sub adolescentis typo significatur insipientia peccatoris. Ea scilicet ætas magis ad vitium lubrica esse consuevit: *Habet enim puericia innocentiam, senectus prudentiam, ipsa vicina adolescentiæ juventus bonæ existimationis intuitum, & verecundiam delinquendi: adolescentia sola est invalida viribus, infirma consiliis, vitio calens, fastidiosa monitoribus, illecebrosa deliciis.* Unde David totius temporis ejus veniam sibi à Domino postulavit, dicens: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, Domine;* quia tunc maximè calor corporis fervet, & æstu sanguinis vaporantis igneſcit. Quæ major hominis insipientia, quàm divinæ dominationis imperio, obedientiæ jugo eximi velle, sui juris esse, suo arbitratu vivere, à se ipso regi? Væ peccatori, si superbum illud cordis ejus desiderium exaudiens, illum sibi ipsi relinquat Deus, ac dimittat propriæ voluntati! Quid est voluntas hominis, quàm levis, quàm improvida, quàm inconstans, nisi à suprema, sapientissima, & immutabili Dei voluntate regatur? Cùm ejus directionem & moderamen excussit, perdita est, quamvis sana, & robusta; quid nunc eveniet, si ab ejus imperio se subtrahat, cùm infirma est, cæca, languens, invalida? Petiit peccator, ut sibi pars substantiæ, quæ eum tangeret, daretur à Patre: *Tamquam anima potestate sua delectata, id quod illi est vivere, intelligere, meminisse, ingenio alacri excellere, omnia ista divina sunt munera, quæ in potestatem accipiens per liberum arbitrium, quia divisit pater liberis substantiam, minor filius in regionem longinquam profectus est, malè utendo naturalibus bonis, eo ipso, quod Patrem deseruit cupiditate fruendi creatura, relicto ipso Creatore.* Substantia Dei est omne, quod vivimus, sapimus, cogitamus, loquimur. Hæc Deus universis æqualiter & in commune largitus est. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Iste est dexter oculus, qui à scandalis observandus est; hæc lucerna corporis, hoc taientum, quod non est in sudario colligendum, id est, delicatè otiosèque tractandum, nec in terra defodiendum, terrenis scilicet cogitationibus obscurandum. Substanstiæ ergo, seu bonorum nomine, quæ Deus homini dedit, intelliguntur omnia dona & talenta, sive naturæ, sive gratiæ, quorum usus libero illius arbitrio commissus est, ut virtus & meritum locum haberent.

S.Aug.l.2.qu. Euang. q.13.

S.Hier.Epist. 146.

13. *Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxoriosè.* Primus peccatoris gradus ad malorum cumulum, recessus à Deo est. Infinita distantia est inter amorem Dei, & amorem sui: momento tamen temporis ab uno ad alterum pertransitur. Statim atque regnare cessat in corde charitas, necesse est, ut regnet cupiditas, & totum operum corpus corrumpat. Qui se ipsum perversè amat, spiritales animæ suæ divitias penitùs dissipat. Donorum Dei custos charitas est. Donorum ejus maximum. Spiritalia bona solus ille conservare potest, qui dedit: *Non multos post dies peregrè profectus est in regionem longinquam*, &c. Quia *Non multò post institutionem humani generis placuit animæ per liberum arbitrium ferre secum quamdam velut potentiam naturæ suæ, & deserere eum, à quo condita est, præsidens viribus suis; quas vires tantò consumit citius, quantò eum deserit, à quo datæ sunt. Itaque hanc vitam prodigam vocat, amantem fundere atque spatiari pompis exterioribus, intùs inanescentem, cùm ea quisque sequitur, quæ ab illa procedunt, & relinquit eum, qui sibi est interior. Regio itaque longinqua, oblivio Dei est.* Dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè: *Luxuria est inimica Deo, inimica virtutibus; perdit omnem substantiam patris, & ad præsens voluptate deliniens, futuram non sinit cogitare paupertatem.*

S.Aug.l.2.qu. Euang. q. 33.

S.Hier.

14.15. *Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere. Et abiit, & adhæsit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos.* Famem patitur peccator, qui à Deo recessit, ejusque bona dilapidavit: Famem non epularum, sed bonorum operum; quæ sunt miserabiliora jejunia: *Etenim, qui recedit à verbo Dei, esurit: quia, Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei. Qui recedit à fonte, sitit; qui recedit à thesauro, eget; qui recedit à sapientia, hebetatur; qui recedit à virtute, dissolvitur. Meritò ergo iste egere cœpit, qui thesauros sapientiæ & scientiæ Dei, divitiarumque cœlestium altitudinem dereliquit. Egere ergo ideò cœpit, & famem pati, quia nihil prodigæ satis est voluptati. Semper famem patitur, qui alimentis cœlestibus nescit impleri.* Quanta inanitas in mente, cui deest panis veritatis! Quanta fames in corde, cui deest cibus charitatis!

S.Amb.l.7. inLuc.n.2.15.

Et adhæsit uni civium regionis illius; Principi hujus mundi, rectori tenebrarum harum, diabolo, qui misit illum

S.Hier.

illum in villam suam, ut pasceret porcos. Porcus animal immundum est, quod cœno & sordibus delectatur. Talis est dęmonum multitudo, quæ per idola manufacta, cruore pecudum & victimis pascitur; & novissimè saginatiore quadam hostia, ipsius hominis morte saturatur. Misit ergo eum in possessionem suam, id est, fecit eum suum esse famulum, ut pasceret porcos, immolans ei animam suam. Qui Deo servire noluit, fit mancipium diaboli. Nulla durior, fœdior, miserabilior servitus, peccati, carnalium cupiditatum, dæmonis servitute.

16. *Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant; & nemo illi dabat.* Peccator bonis spiritualibus privatus, famem suam pascit inanibus & fœdis terrenorum bonorum & carnalium voluptatum desideriis, in his cupiditatem suam alere cupit; sed famem non explet, magis inflammatur cupiditas. Voluptates sæculi, sunt porcorum cibus, in luto se volutantium, & in terram semper pronorum.

S. Hier. ep. 146. *Dæmonum cibus est ebrietas, luxuria, fornicatio, & universa vitia. Hæc blanda sunt, & lasciva, & sensus voluptate demulcent, statimque ut apparuerint, ad usum sui provocant. Quibus ideò luxuriosus adolescens non poterat saturari, quia semper voluptas famem sui habet, & transacta non satiat: & satanas, cùm aliquem sua arte deceperit, & proprium ei imposuerit jugum, ultra ad abundantiam vitiorum non procurat, sciens esse jam mortuum.* In miseris illis diaboli mancipiis oraculum illud Propheticum impletur: *Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & mercedes non accepisti,*

Ezech. 15. 33. 34.

Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis. Siliquæ porcorum, libri obscœni, fabulosæ Romantiorum (ut vulgò loquimur) historiæ, amorem profanum excitantes & alentes, amatoria comœdorum carmina; quæ sæcularium & carnalium mentes suavitate sua delectant, & pectoris interna devinciunt: verùm ubi cum summo studio fuerint perlecta, nihil aliud nisi inanem sonum, & sermonum strepitum suis lectoribus & auditoribus tribuunt, nullam saturitatem veritatis, nullam justitiæ refectionem tribuentes.

17. *In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris meis abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Primus ad peccatoris conversionem gradus est extremæ suæ miseriæ consideratio, & comparatio infeliciſſimi status sui cum felici statu justorum, qui Deo servientes, gratiæ suavitate abundè reficiuntur. Ut huic salutiferę considerationi vacare incipiat peccator, ad se revertatur necesse est, tamquam expergiscens ab ebrietate, aut gravi somno. Ad se revertitur, qui à se longè recesserat, cùm à Deo recessit. Revertitur quandoque adversitate urgente, & vexatione (ut ita loquar) dante intellectum, qui prosperitate inflante, exul cordis sui factus erat. Revertitur, ut miseriam status sui cognoscat, divinæ gratiæ luce prę-veniente. Quando peccamus, extra nos sumus; desipimus, extra mentem nostram & cor nostrum ferimur; cùm autem resipiscimus, in nos ipsos revertimur. *Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Discrimen est inter servos, mercenarios, & filios in domo Dei. Servi pœnæ timore à peccato abstinent. Mercenarii spe mercedis peragunt opera à Deo injuncta, legi ejus ac mandatis obediunt. Filii ex amore filiali Deo serviunt; nihil magis timent, quàm ne patrem offendant, ne patri displiceant; nihil magis optant, quàm ut patris gratia, amore, præsentia & societate fruantur. Mercenarii justi sunt & misericordes, non ob ipsam justitiam, & ipsum misericordiæ bonum; sed ut à Deo terrenæ felicitatis, vel etiam æternæ, quatenùs aliquid præter Deum esse intelligitur, bonum consequantur. Qui autem sic affecti sunt, spe compelluntur ad obsequium præceptorum, ne eorum prævaricatione, quæ jussa sunt, careant concupitis. Qui autem perfecta charitate diligit ut filius, non ideò imperata custodit, quia aut timore pœnarum, aut præmii aviditate compelli-

tur; sed quia hoc ipsum, quod à Deo jubetur, est optimum. Servos, qui solo pœnæ timore non peccant, cùm reverà sint inimici justitiæ, Deus amplecti refugit, ac famelicos & inanes spiritualium bonorum dimittit, quæ non desiderant, cùm non ament. Mercenariis verò, quamquam non pleno integroque desiderio, omninò tamen pietati & divinorum mandatorum observantiæ animum adjungentibus, mercedem Deus tribuit, ac spiritalem cibum dat in tempore; verbi sui, sacramentorum suorum alimentis, gratiæ suæ suavitate illos sustentat. *Quanti mercenarii in domo patris mei panibus abundant, ego autem hic fame pereo!* O quantis meipsum bonis privavi! ò quantis meipsum malis implicui? Cur è paterna domo discessi, jugum excutiens quasi juvenculus indomitus? Cur Dei donis abusus sum; cur gratias & virtutes amisi, dissipavi? Cur me dæmonis addixi servituti, tam duræ, tam turpi, tam mortiferę? Spiritualis alimoniæ extremam patior inopiam. Experientia didici, humanam mentem ad imaginem Dei conditam nullis bonis temporalibus, nulla terrena voluptate, sed uno Deo impleri & satiari posse. *Væ animæ audaci, quæ speravit, si à te recessisset, se aliquid melius habituram! Versa & reversa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura sunt omnia. Et tu solus requies. Et ecce ades; & liberas à miserabilibus erroribus, & constituis nos in via tua, & consolaris, & dicis: Currite, ego feram, & ego perducam, & ibi ego feram.*

S. Aug. l. 6. Confess. c. 16.

18. 19. *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccavi in cœlum, & coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Secundus conversionis gradus est, propositum renuntiandi peccatis, illaque & occasiones illorum sincerè & absque mora deserendi; bona & non ficta voluntas ad Deum redeundi, paternæ illius bonitatis & misericordiæ intuitu, quo in spem veniæ peccator erigitur. *Surgam*, qui peccatorum pondere gravatus & oppressus jaceo: surgam, quia loquentem ad cor meum audio: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Revertar bene, undè malè discessi, redibo ad patrem meum, conditorem, dominum, curatorem & provisorem; revertar ad illum, qui solet expectare & prævenire peccatores. *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Qua spe? Qua fiducia? Illa qua pater est. Ego perdidi, quod erat filii: ille quod patris est, non amisit. *Apud patrem non intercedit extraneus, intus est in patris pectore ipse qui intervenit & exorat affectus. Vrgentur patris viscera iterum filium genitura per veniam.*

S. Petr. Chrysol. serm. 2.

Tertius conversionis gradus est, odium & detestatio peccati ex amore Dei concepta, qua peccator illi ut patri summè bono se displicuisse dolet, ac peccatum humiliter confiteri proponit. *Pater, peccavi in cœlum, & coram te.* Amoris nomine Deum appellat, quia verę pœnitentiæ fundamentum, Dei amor est. *Pœnitentiam certam non facit, nisi odium peccati, & amor Dei* (ait Sanctus Aug.) Humiliat se pœnitens tamquam divina gratia & misericordia indignum. Per Spiritum adoptionis jus habemus vocandi Deum patrem nostrum: sed eo jure excidimus, cùm Spiritum sanctum à nobis recedere compulimus per morle peccatum: *Iam non sum dignus vocari filius tuus.* Indignitatis propriæ confessio, humiliationis peccatori debitæ acceptio est. Hanc amat, quisquis divinæ justitiæ ordinem amat; divinæ autem justitiæ ordinem diligit, quisquis DEUM ipsum diligit. Hinc pœnitentiæ laboribus humiliter se subjicit peccator sincerè conversus: *Fac me sicut unum de mercenariis tuis.*

Pater, peccavi in cœlum, & coram te. Peregrè profectus est, & in regionem longinquam fugit; sed accusatores suos, & testes suos, divini Patris oculos, non refugit. In se itaque reversus, agnoscit, quod David pœnitens: *Quo ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades,* &c. Videt per totum mundum nuda Dei oculis delicta consistere: non cœlum, non terram, non maria, non abyssum, non ipsam noctem,

Ps. 138.

Deo

Deo posse velare peccata. Sentit, quantum sit sceleris in Dei peccare conspectu: *Peccavi*, inquit, *in cœlum, & coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus.* Eò magis gratiæ donis sum indignus, quò donis ipsis naturæ sum abusus. Eò magis sum indignus in gratiam tuam recipi, quòd primam gratiam in baptismo acceptam amisi. *Fac me sicut unum ex mercenariis tuis*; ut tota die, id est, quandiù vitam mihi commodaveris, opus tuum agam, donec optata veniat, sicut mercenarii, dies mea; nec umquam negare valeam tibi debitam tot titulis servitutem. *Qui* scilicet *penes extraneum servam senserat libertatem, penes patrem credit sibi futuram liberam servitutem.*

S. Petr. Chrysol. *Non sum dignus vocari filius tuus; fac me sicut unum ex mercenariis tuis.* Operabor & ego in vinea tua; putabo & ego Spiritus falce interiores meæ vitis rationalis superfluos palmites; crimina, cupiditates, carnalia desideria resecabo. Excolam dulcem charitatis botrum; mandatis tuis sepiam animam meam, ne eam humi hærentem serpens deprædetur. *Fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Humeris meis crucis tuæ aratrum impone, colam sulcum animæ meæ, effodiam vomere, excindamque spinas ferentia & noxia Maligni germina, superseminabo cœlestia semina. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.*

20. *Et surgens venit ad patrem suum.* E peccato surgere, & ad Deum redire toto corde suo, non tardat verè pœnitens. Conversionis proposito statim opus adjungit. Eò majore fiducia venit, quò majori dolore de Patris offensa compunctus est. Deum fide quærens per dilectionem operante, sibi mox invenit esse præsentem. *Cùm autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & occurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum.* Sic Deus prævenit peccatorem. Venit ad pœnitentiam, nondum pervenit ad gratiam. Venit ad Patrem, & adhuc longè est. Videt illum venientem *qui in altis habitat, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Videt illum Pater à longè, ut & ipse Patrem possit attendere, fugata obscuritate quæ circumfusa fuerat de reatu; de qua Propheta ait: *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem.... Iniquitates meæ gravatæ sunt super me: & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.* Lumen illud peccator non recuperaret, nisi Deus illum misericorditer respiceret ac præveniret. Videt illum Deus, quia se diligere incipientem diligit. Ante oculos enim haberi nonnisi qui diliguntur, dici solent. *Et misericordia motus, & accurrens cecidit super collum ejus*, ut erigeret jacentem, *ut amoris onere onus tolleret peccatorum*, ut leve & suave Euangelii jugum ejus cervici imponeret. *Venite ad me*, inquit, *omnes qui laboratis & onerati estis. Tollite jugum meum super vos: jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Videtis, quia *filius juvatur istius Patris onere, non grævatur.*

S. Petr. Chrysol. l. 3. Ps. 112. 5. Ps. 39. 13. Ps. 37. 5. S. Aug. l. 2. Quæst. Euang. Quæst. 33. S. Petr. Chrys. Matt. 11. 27.

Et osculatus est eum. Osculum, symbolum reconciliationis, pignus veniæ. *Consolari verbo gratiæ Dei ad spem indulgentiæ peccatorum, hoc est post longa itinera remeantem mereri à Patre osculum charitatis.*

S. Aug.

21. *Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cœlum, & coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus.* Certant in animo pœnitentis humilitas & fiducia, verecundia & amor. Filii nomine & privilegiis indignum se fatetur, & tamen Deum patrem confidenter appellat, qui *Misit Spiritum Filii sui* in cor ejus *clamantem, Alba (Pater)* Quàm misericors, quàm pius, qui nec offensus patris nomen dedignatur audire! *Pater, peccavi in cœlum & coram te.* Hæc est prima confessio apud Auctorem naturæ, præsulem misericordiæ, arbitrum culpæ. Sed etsi Deus novit omnia, vocem tamen tuę confessionis expectat: *Ore* enim *confessio fit ad salutem*: Quia allevat pondus erroris, quisquis ipse se onerat; & accusationis excludit invidiam, qui accusatorem prævenit confitendo: *Justus* enim *in primordio sermonis accusator est sui.* Frustra autem velis occultare, quem nihil fallat: & sine periculo prodas, quod scias esse jam cognitum. Confitere magis, ut interveniat pro te Christus, quem advocatum habemus apud Patrem; roget pro te Ecclesia, illachrymet populus. Nec vereare, ne non impetres. *Advocatus spondet veniam, patronus promittit gratiam, reconciliationem tibi paternæ pietatis pollicetur assertor. Crede, quia Veritas est; acquiesce, quia Virtus est.* Habet causam, ut pro te interveniat, ne pro te gratis mortuus sit. Habet & causam ignoscendi Pater, quia quod vult Filius, vult & Pater.

S. Aug. l. 2. Qu. Euang.

Jam non sum dignus vocari filius tuus. Hoc vult fieri per gratiam, quo se indignum esse per merita confitetur. Non addit, quod in illa reditus sui ac pœnitentię meditatione dixerat, *Fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Cùm enim panem non haberet, vel mercenarius esse cupiebat: quod post osculum patris generosissimè jam dedignatur.

22. *Dixit autem pater ad servos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus.* Quò magis se deprimit peccator, omnibusque Dei donis se agnoscit indignum, eò majoribus gratiis à Deo cumulatur. Christo Jesu, ejusque justitia, meritis, virtutibus induitur ejus nuditas. Spiritum promissionis sanctum accipit, quo velut annulo signatur novum fœdus reconciliationis: accipit annulum in manus, ad opera justitiæ jam paratas: novis auxiliis munitur, per calceamenta significatis, ut ambulet sine offensione in via mandatorum Dei; ut conculcet leonem & draconem, ut dæmonem & tentationes ejus vincat.

Certant peccatoris humilitas & Dei clementia. Ait peccator: *Non sum dignus vocari filius tuus.* Ne me tamen abigas ab aula tua, Domine, ne me inventum hostis errantem velut captivum abducat: neque me propè tremendam & mysticam Mensam tuam sistas; non enim audeo apertis oculis intueri Sancta Sanctorum. Sine me cum Catechumenis intra Ecclesię fores consistere, ut contemplatus quæ in ea perficiuntur Mysteria, rursus eorum participem fieri sensim concupiscam: ut divinis laticibus perfusus, turpium animæ vestium sordes abstergam; ut cùm tuas margaritas * à piis viris abripi videro, manus & ipse dignas, quæ tale munus accipiant, habere desiderem. Peccatorem pœnitentem ita affectum videns Deus, jubet servis, scilicet Sacerdotibus, ut stolam primam proferant, primam scilicet baptismatis dignitatem, reparatam justitiam absolutionis beneficio; & dent annulum, divitiarum indicem, thesauri custodem, signaculum Spiritus: & calceamenta in pedes ejus; hoc est, ut sermonibus Euangelicis ejus animæ vestigium omni ex parte adstringant, ne serpens ejus insidiatus calcaneo, in priorem illum peccati errorem pertrahat. Dari jubet calceamenta in pedes ejus, ut *calceatus pedes in præparationem Euangelii pacis*, sanctę vitæ exemplo Ecclesiam ædificet, Christumque prædicet, non verborum, sed operum eloquentia. *Stola spiritale indumentum, & vestimentum est nuptiale. Annulus quid est aliud, nisi sinceræ fidei signaculum, & expressio veritatis? Calceamentum, Euangelii præparatio est, ad cœlestium cursum dirigens præparatos, ut non in carne ambulemus, sed in spiritu.*

S. Joa. Chrysost. de Filio Prodigo. * Sic Eucharistiam vocat. Ephes. 6. 15. S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 231.

23. 24. *Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat, & revixit: & perierat, & inventus est. Et cœperunt epulari.* Peccator reconciliatus, sacrificii Christi fit particeps, carne ejus nutritur, cujus communio sigillum est reconciliationis; gustat donum cœleste, gustat & videt, quàm suavis est Dominus; & beatus vir qui sperat in eo. Ex hinc vitam agit hominis inventi, hominis novi, & hominis à morte peccati redivivi. Nec mundo vivit ampliùs, in quo perditus est; nec peccato, quod ipsi mortem attulit; nec sibi ipsi, qui nec seipsum invenire perditum, nec mortuum resuscitare valuit; sed Deo, qui *Sic dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam:* Christo, qui à summo cœlo egressus est, & exultavit ut gigas ad currendam viam, ut illi occurreret;

Joa. 3. 16.

S. Amb. l. 7. in Luc. nn. 225. Rom. 10. 10. Prov. 17. 18.

rerat; qui carne assumpta, super collum ejus cecidit, eumque complexus & osculatus est; qui mortuus est, ut illum suscitaret; qui Corpus & Sanguinem suum in Eucharistiæ sacramento sistit & abscondit, ut illum nutriat.

S. Jos. Chrys. ho. in Parab. de Filio Prodigo.

Et adducite vitulum saginatum, & occidite. Vitulus saginatus, Christi Jesu Domini nostri typus pro peccatis nostris immolati. Adducite, immolate vitulum, qui peccati jugum non sustinuit, virginem & ex Virgine natum, qui sequitur eos qui illum sequuntur, non ex necessitate, sed sponte; qui non utitur robore suo, neque cornibus, sed promptè cervicem inclinat iis qui mactare ipsum volunt. Occidite eum qui sponte occiditur, qui sanctificat immolantes; qui mysticè occisus jam non moritur; qui comeditur ab iis qui ipsum norunt, & numquam consumitur; qui comedentes beatos efficit. *Et manducemus, & epulemur*, &c. *Nostis spirituales delicias qui eas degustatis*, (ait S. Joannes Chrysostomus) *& recordamini tremendorum Mysteriorum, & Ministrorum sacri officii*, (nempè Diaconorum) *imitantium Angelorum alas tenuibus suis lineis velis quæ sinistris humeris insident, & qui in Ecclesia discurrunt, clamantque: Ne quis ex Catechumenis; ne quis eorum qui non edunt; nullus ex exploratoribus; ne quis eorum, qui non possunt intueri vitulum qui comeditur; neve quis eorum qui spectare non possunt cœlestem sanguinem, qui effunditur in remissionem peccatorum; ne quis indignus hostia vivente; ne quis non initiatus; ne quis eorum qui non possunt impollutis labiis tremenda Mysteria attingere. Deinde subjunguntur voces Angelorum collaudantium de cœlis, & dicentium: Sanctus Pater, qui voluit mactari vitulum saginatum, qui peccatum non novit. Sanctus Filius simul & vitulus, qui semper occiditur sponte, & semper vivit: Sanctus paracletus Spiritus Sanctus, qui sacrificium perficit.*

S. Amb. l. 7. in Luc. nu. 232. 233.

Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur. Occiditur vitulus saginatus, ut carnem Domini spiritali opimam virtute per gratiam sacramenti Mysteriorum consortio restitutus epuletur. Nemo enim nisi qui timuerit Deum (quod est initium sapientiæ) nisi signaculum spirituale vel custodierit, vel receperit, nisi Dominum prædicaverit, Sacramentis debet interesse cœlestibus. *Manducemus, & epulemur.* Epulantem patrem inducit, ut ostenderet, quoniam *Paternus cibus est salus nostra, & paternum gaudium nostrorum redemptio peccatorum est.*

S. Aug. l. 2. Quæst. Eu. Qu. 33. n. 5.

Citò proferte stolam primam, &c. Stola prima, est dignitas quam perdidit Adam. Servi qui eam proferunt, reconciliationis Prædicatores. Anulus in manu, pignus Spiritus sancti propter gratiæ partitionem, quæ digito benè significatur. Calceamenta in pedes, præparatio euangelizandi *ad non tangenda terrena.* Vitulus saginatus ipse idem Dominus, sed secundùm carnem satiatus opprobriis. Quòd autem imperat, ut adducant eum, quid aliud, nisi ut prædicent eum, & annuntiando venire faciant in exhausta fame viscera filii esurientis? Nam etiam ut occidant eum, jubet, hoc est, ut mortem ejus insinuent: tunc enim cuique occiditur, cùm credit occisum. *Et epulemur* (inquit) *quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est.* Istæ epulæ atque festivitas nunc celebrantur, per orbem terrarum Ecclesia dilatata atque diffusa: *Vitulus enim ille in Corpore & Sanguine Dominico & offertur Patri, & pascit totam domum.*

Tert. l. de Pœnit. c. 8.

Manducemus, & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est. Prodigum filium revocat, & post inopiam pœnitentem libens suscipit, immolat vitulum præopimum, convivio gaudium suum exornat. Quidni? Filium enim invenerat, quem amiserat; chariorem senserat, quem lucrifecerat. Quis ille nobis intelligendus pater? Deus scilicet. *Tam pater nemo; tam pius nemo. Is ergo te filium suum, etsi acceptum ab eo prodegeris, etsi nudus redieris, recipiet, quia rediisti: magisque de regressu tuo, quàm de alterius sobrietate lætabitur. Sed si pœniteat ex animo, si famem tuam cum saturitate mercenariorum paternorum compares, si porcos immundum relinquas pecus, si Patrem repetas vel offensum: Deliqui, dicens, nec dignus ego jam vocari tuus. Tantùm relevat confessio delictorum, quantùm dissimulatio exaggerat.*

25. 26. 27. 28. 29. 30. *Erat autem filius ejus senior in agro, & cùm veniret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam & chorum: & vocavit unum de servis, & interrogavit, quid hæc essent. Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. Indignatus est autem, & nolebat introire: Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum.* Qui verè justi sunt, Deo gratias agere, & congratulari ac congaudere debent, non solùm de reditu & conversione peccatorum, sed de gratiis, favoribus, & consolationum spiritualium abundantia, quibus sæpè pœnitentes cumulat præ justis, qui semper in ejus obsequio perseverarunt. Nemo sibi plus, quàm alteri, à Deo deberi existimet; imò nihil sibi: & cùm diù servierit, & omnia fecerit, dicat adhuc: *Servi inutiles sumus.* In ea civitate, in eo regno, in ea familia, in eo corpore se esse meminerit, ubi unius bona sunt omnium & singulorum per charitatem. *Ut enim cupiditas nihil sine angustia, ita nihil cum angustia charitas tenet.* Patrem colere, illi servire, & in omnibus obsequi tantùm pergamus, de illius hereditate securi, si perseveraverimus in ejus obedientia. *Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.* Cùm beatitudinem æternam, quæ Deus est, obtinuerimus, *nostra erunt ad videndum superiora, nostra erunt ad convivendum æqualia, nostra erunt ad dominandum inferiora.* Caveamus, ne invidia in corda nostra surrepat. *Invidia malum vetustum, prima labes, antiquum virus, sæculorum venenum, causa funeris. Hæc in principio Angelum dejecit de cœlo. Hæc de paradiso hominem principem nostræ generationis excluſit. Ipsa hunc seniorem fratrem paterna secluſit è domo. Hæc Abrahæ progeniem, populum sanctitatis, ad Auctoris sui cædem, ad mortem sui Salvatoris armavit. Invidia intestinus hostis, non carnis quatit muros, non elidit septa membrorum, sed in ipsam cordis arietat arcem; & antequam viscera sentiant, ipsam dominam corporis animam prædo capit, & adducit incluſam. Si ergo volumus cœlestem mereri gloriam, si æterni Patris inhabitare domum, invidiam totis armorum cœlestium viribus comprimamus: quia sicut nos Deo jungit charitas, à Deo invidia sic sejungit.*

Lib. 2. Quæst. Euang. Qu. 33. n. 10.

Exod. 4. 22.

Erat autem filius ejus senior in agro, &c. Allegorico sensu, duo filii, duo sunt populi: senior & major Judaicus, de quo Dominus ait: *Filius meus primogenitus Israel*: junior, Gentilis; qui religione ac moribus longiùs recessit à Deo, & cum meretricibus substantiam suam dissipavit, quo nomine superstitiones intelliguntur: relicto scilicet uno connubio legitimo veri Dei, cum turba dæmoniorum cupiditate turpissima fornicatus est. Tandem fame veritatis stimulante, in se reversus est, & pœnitentiam egit vocante & occurrente Deo per Euangelii prædicationem. Redeuntem suscepit cœlestis Pater, fide & justitia donata, gratiaque Spiritus sancti in eum effusa. Eucharistiæ Sacramento, Christi, tamquam vituli saginati, carne refectus est. Festivo gaudio totus orbis resonuit ob vocationem & conversionem gentium, quia *Qui erant longè, facti sunt propè in sanguine Christi.* Intereà senior filius, populus Israel secundùm carnem, qui non est in domo, sed in agro, id est, in ipsa hereditaria opulentia Legis & Propherarum, terrena potiùs operatur, & pro terrena hereditate Deo servit, audiens illam Ecclesiæ gentium lætitiam, & Spiritu sancto plenos Apostolos, seu Viros Apostolicos vocibus consonis Euangelium prædicare: audiens etiam concorditer conversantium cor unum & animam unam in Dei laudes conspirantem; vocat unum de servis, & interrogat, quæ illa sint; legit aliquem Prophetarum, & quærit, cur ista festa in Ecclesia celebrentur. Respondet ei servus Patris, Propheta: *Frater tuus venit,*

S. Pet. Chrys. s. 4. de Filio Prodigo.

S. Aug. lib. 2. Quæst. Eu. Quæst. 33. Vide & S. Hieron. ep. 146.

nit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. Sed indignatur etiam nunc Judęus, & adhuc non vult introire in Ecclesiam; sibi præpositas gentes queritur; paterni gaudii, & convivii dedignatur esse particeps. Cùm ergo plenitudo gentium intraverit, egredietur opportuno tempore Pater ejus, ut & jam omnis Israel salvus fiat, cui ex parte cæcitas facta est velut absentia in agro, donec plenitudo filii minoris longè in idololatria gentium constituti redux ad manducandum vitulum intraret. Erat enim quandoque aperta vocatio Judęorum in salutem Euangelii. Quam manifestationem Euangelii tamquam egressum patris appellat, ad rogandum majorem filium.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

1.2. *Dicebat autem Iesus & ad discipulos suos* hanc parabolam, cùm tres præcedentes ad Pharisęos & Scribas contra se murmurantes direxisset: *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum*, sive œconomum, cui totius rei familiaris, omniumque bonorum suorum administrationem ac dispensationem crediderat; *& hic diffamatus est*, delatus sive accusatus, *apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocavit illum*, non leviter credens, quod fama loquebatur; *& ait illi: Quid hoc audio de te?* Quid est quod de te audio? *Redde rationem villicationis tuæ*, seu administrationis: *jam enim non poteris villicare*. Non patiar te deinceps administrare bona mea, nisi tempore, quod præstituo, rationes reddideris.

3.4. Ait autem villicus intra se: *Quid faciam, quia dominus aufert*, sive auferre decrevit, *à me villicationem? Fodere non valeo*, cùm labori manuum assuefactus non sim, neque duris operibus pares sint vires corporis mei: *mendicare erubesco*, quia in hunc usque diem honoratus vixi. Deficiam proculdubio in rationibus reddendis, & à munere meo amovebor: in his angustiis unde mihi victum comparabo? *Scio quid faciam, ut cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas*. Debitores domini mei beneficiis mihi devinciam, ut cùm amotus fuero à munere meo, recipiant me in domos suas, victumque mihi alternis liberaliter subministrent.

5.6.7. *Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados*, seu batos *olei*. (Quisque cadus viginti septem circiter pintas Parisienses continebat.) *Dixitque illi: Accipe cautionem tuam*, schedulam seu chirographum, *& sede citò, & scribe quinquaginta:* Scribe aliam, qua fatearis te debere quinquaginta. *Deinde alii dixit: Quantum debes domino meo? Qui ait: Centum coros tritici.* (Corus mensura erat quasi sextarium continens.) Ait illi: *Accipe litteras tuas, & scribe octoginta*: His combustis, aut laceratis, ne quis te ad solvendum cogere possit, scribe alias, quibus te fatearis octoginta cororum debitorem. Sic uni quinquaginta cados olei, alteri viginti coros tritici remisit: & similiter egit cum reliquis proportione servata, ut in parabola subintelligitur.

8. *Et laudavit dominus*, seu herus, homo ille dives, *villicum iniquitatis*, injustum & infidelem œconomum, *quia prudenter fecisset*: Non facti improbitatem, & fraudem, sed solertiam & industriam infidi œconomi, quamvis læsus, laudavit: quòd scilicet ea solertia & industria, quam hujus sęculi homines prudentiam vocant, rebus suis in futurum prospexisset: *Quia filii hujus sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.* Homines huic sæculo dediti, ejusque legibus ac moribus servientes, sagaciores sunt, magisque industrii in rebus suis gerendis, in genere suo, in iis quę ad hujus mundi commoda sibi procuranda spectant; quàm homines vitæ melioris cognitione illustrati in veris, spiritualibus, æternisque bonis sibi procurandis. Prudentiores dixit, non absolutè, nec verè ac reipsa; sed prudentia carnis, prudentia falsa, prudentiores in rebus caducis & temporariis: *In generatione sua*.

Eadem vocabula in

9. *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis*, de divitiis injustis, quas scilicet soli iniqui divitias reputant, veras & solidas divitias negligentes: Facite vobis amicos de divitiis hujus mundi, quæ cęlestibus comparatæ, falsæ sunt & adulterinæ: conciliate vobis amicos ex divitiis, quæ plerisque sunt iniquitatis instrumenta, fomenta avaritiæ, satellites voluptatis, irritamenta malorum: *ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*: ut cùm vita vos defecerit, & ratio administrationis vestrę Deo reddenda fuerit, sit qui vos recipiat in cœlestes mansiones; Christus scilicet, qui sibi factas eleemosynas reputat, quę pauperibus erogantur: vel ut vos in cœlum precibus suis introducant justi & sancti pauperes, quorum necessitatibus sublevandis terrena bona impendistis.

linguis Hebraica, Syriaca, & Arabica, justitiam & veritatem; eadem pariter mendacium & iniquitatem significant. Interdum etiam ἀδικίαν, Hellenistæ ad significandam falsitatem usurpat, ut aliquot exemplis ex Versione ⅏ 70. Viri Eruditi probant.

10.11. *Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est*, ut plurimùm *& in majori iniquus est. Si ergo in iniquo Mammona fideles non fuistis, quod verum est, quis credet vobis?* Si in falsis divitiis administrandis & dispensandis fideles non fuistis, sed iis abusi estis ad luxum, aut avarè servastis, contra mentem ac mandatum Domini, pauperibus non erogantes; quis veras & cœlestes divitias vobis credet? *Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?* Si fideles non fuistis in dispensatione bonorum, quæ à vobis aliena sunt, quæ extra vos sunt, quæ ad animum vestrum non pertinent; quę vobis invitis eripi possunt, & ad alios transire: quis dabit vobis spiritalia & cœlestia bona, quæ animum attingunt, & totum hominem beatum efficiunt, spe in hoc sæculo, reipsa in futuro? Quis dabit vobis bona vobis consentanea, intima, æterna? Quis dabit opes divinæ gratiæ, dona Spiritus sancti, quæ invitis eripi non possunt, quæ fidelibus servis numquam auferuntur à Domino? Quis dabit vobis mercedem vestram, thesaurum non deficientem in cœlis? Divitię temporales, res sunt parvi pretii, modici valoris, æternorum comparatione bonorum. Qui ergo in iis dispensandis infidelis est, in usu spititualium donorum multò magis infidelis erit. Quemadmodum ergo probant homines servos suos, & quos in rebus minoris pretii ac momenti fideles invenerint, iis majoris momenti bona vel negotia credunt & committunt; contra verò iis quos infideles compererint in minimis, majora non credunt: ita Deus infidelibus temporalium suorum bonorum dispensatoribus spiritalia & cœlestia bona non donat.

13. *Nemo servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odiet, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet: Non potestis Deo servire & Mammonæ*, id est, divitiis. Serviunt Mammonæ, quibus præcipuum circa divitias studium est, quod studium radix est illiberalitatis & immisericordiæ. Confer cum *Matthæi* 6.24.

14. *Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari, & deridebant illum*, gestu quodam narium adhibito contemptum significante: quæ vis est verbi Græci ἐκμυκτηρίζειν. Sic vertiginosis nihil stare videtur. Sic palato corruptis nihil rectè sapit. Sic *amara sunt vitiosis & malè viventibus præcepta justitiæ*. Lactantius.

15. *Et ait illis: Vos estis qui justificatis vos coram hominibus*; justi videri justitia legali & externa studetis

& affe-

& affectatis; *Deus autem novit corda vestra*, in quibus nihil est veræ sanctimoniæ & justitiæ: *Quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum*. Quod secundùm opinionem ac judicium hominum sublime & eximium est, quale est esse divitem, honoratum, magnam sanctimoniæ speciem præseferre, Deo est horrori & abominationi, si absit vera animi probitas, si avaritia, superbia, hypocrisis regnent in corde.

16. *Lex & Prophetæ usque ad Ioannem* durarunt, Messiamque venturum prænuntiarunt, ac rudimenta quædam pietatis apertè proposuerunt, reliqua sub generalibus terminis & figurarum mysticis involucris occultantes, & temporalia bona veri Dei cultoribus promittentes. *Ex eo regnum Dei euangelizatur*; ab eo tempore, scilicet à diebus Joannis Baptistæ, regnum Dei prædicatur; *& omnis in illud vim facit*; infinita hominum multitudo in illud intrare nititur, sibique vim facit, ut illud adeat. Quamobrem terrenorum bonorum contemptu, & profusa in pauperes distributione, aliisque veræ justitiæ operibus ad illud enitendum est. Confer cum *Matthæi* 11.12.

17. *Facilius est autem cœlum & terram præterire, quàm de Lege unum apicem*, minimam literulam, *cadere*. Suis præceptis non aboleri legem docet, sed impleri: Euangelica enim perfectio finis est Legis. Lex velut pædagogus manuduxit ad divitiarum contemptum, quarum quidem usum, non amorem permisit. Lex terrenæ felicitatis & bonorum temporalium promissione, bona cœlestia & æternam felicitatem adumbravit, in spemque illorum veros Israelitas, Abrahæ filios secundùm spiritum, excitavit. Præceptis igitur Euangelicis præcepta Legis perficiuntur & implentur; regni cœlorum promissione Legis promissiones consummantur. Confer cum *Matthæi* 5.18.

18. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit*, superstite marito, *mœchatur*. Confer cum *Matthæi* 5. 32. & *Marci* 10.11. Divortium justis de causis Lex probavit; aliam uxorem ducere, illa vivente cui datus fuerat repudii libellus, non probavit, sed toleravit, cùm à carnalibus & duri cordis hominibus aliud impetrari non posset. Christus divortium permisit in causa fornicationis; uxorem aliam ducere prohibuit priori superstite; matrimonii jus ad primam originem revocans, quo Adamus & Heva, vir & uxor, indissolubili fœdere sunt conjuncti. *Manet matrimonium, quod non ritè diremptum est. Manente matrimonio nubere, adulterium est. Ita si conditionaliter prohibuit dimittere uxorem, non in totum prohibuit, & quod non prohibuit in totum, permisit alias, ubi causa cessat, ob quam prohibuit. Et jam non contrariũ Moysi docet, cujus præceptum alicubi conservat; nondum dico, confirmat.* Joannis autem, cujus proximè meminerat, & Herodis occasione, hanc à Christo prolatam fuisse sententiam, qui & suam uxorem Arethæ Regis filiam dimiserat, & Philippi fratris sui uxorem contra Legem duxerat, existimavit Tertullianus. *Facta igitur mentione Ioannis Dominus, & utique successus exitus ejus, illicitorum matrimoniorum & adulterii figuras jaculatus est in Herodem; adulterum pronuntians etiam qui dimissam à viro duxerit: quo magis impietatem Herodis oneraret, qui non minus morte, quàm repudio dimissam à viro duxerat, & hoc fratre habente ex illa filiam, & vel eo nomine illicitè; ex libidinis, non ex Legis instinctu, ac propterea Prophetam quoque adsertorem Legis occiderat.*

Tertullianus Lib. 4. contr. Marc. c. 34.

19. *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & bysso*, vestibus pretiosis & mollibus: *& epulabatur quotidie splendidè*, genio & deliciis non per intervalla, sed quotidiè indulgens, cui ad epularum splendidum & exquisitum apparatum nihil deerat. Ad argumentum, unde sermonem incœperat, Christus regreditur, de usu scilicet divitiarum: & exemplo, exituque dissimili duorum hominum, unius divitis, alterius pauperis, divitias ad regnum cœlorum capessendum obesse magis, quàm prodesse ostendit, si quis illis ad luxum abutatur, & ad pauperum sublevandas necessitates non eroget: contra verò plurimùm juvare paupertatem, si quis illam æquo animo patiatur.

20. 21. *Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus*, in via publica, sub dio, propè januam divitis, in ipsius conspectu, ut ignorantiam causari nullatenùs posset; *ulceribus plenus*, cujus totum corpus ulcus videbatur; *cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis, & nemo illi dabat*. His verbis duo significantur, & divitis inhumanitas, qui de pænu tam locuplete, de mensa tot ferculis instructa nihil pauperi miserit, ne frustulum quidem panis, & eximia Lazari patientia, cui summa votorum fuerit, tantum accipere ad vitam ægrè sustentandam, quantum canibus projici solet: *sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus*, saniè & sanguine quasi projecti cadaveris illecti. Hæcne sit historia, an parabola, non constat, Interpretibus in varias sententias divisis. Veterum tamen præcipui historiam esse sentiunt; tum quòd in parabolis personarum nomina exprimi non soleant, hìc autem *Lazarus* proprio nomine designetur: *Vt quid illic Lazari nomen*, inquit Tertullianus, *si non in veritate res est?* tum quòd nullam parabolam ex rebus, quæ in altera vita fiunt, sed ex rebus, quæ sensibus sunt obviæ, Christus sumpserit. Quòd autem divitis nomen Christus non expresserit, divina ejus moderatione factum volunt, ne illi infamiam, sibi invidiam conflaret. S. Joannes Chrysost. in Homil. de Divite & Lazaro, & S. Cyrillus Alex. in Catena Græcorum Patrum, ex qua ejus testimonium profert S. Thomas, & Theophylactus parabolam vocant. Auctor Quæstionum & Responsionum ad Orthodoxos inter opera S. Justini, nec historiam, nec parabolam esse censet (Quæst. 60.) sed hypothyposim. Ita vocant Eloquentiæ Magistri figuram orationis, qua res vera coloribus verisimilibus depingitur, & oculis veluti subjicitur. Eorum qui parabolam esse volunt, opinionem juvat vetustissimus Codex Græcus, quo Beda utebatur, & aliud manuscriptum Exemplar, in quibus sic legitur: *Dixit autem & aliam parabolam: Homo quidam erat dives*, &c. Hanc præfationem Robertus Stephanus ex vetustissimo Exemplari ab amicis in Italia collato, ad marginem hujus loci etiam adjecit in Græca, quam adornavit, Novi Testamenti Editione. Quod Lazari nomen spectat, mendico cuilibet hominum ope destituto apprimè convenit: Significat enim *Adjutorium Dei*.

S. Iren. l. 4. c. 4 Tert. l. de Anima c. 7. S. Ambr. l 8. in Luc. n. 13.

22. *Factum est autem ut moreretur Mendicus, & portaretur*, ejus anima cui totius nomen per synecdochen tribuitur, *ab Angelis in sinum Abrahæ*, id est, in locum quietis & salutis, in quem Abraham credentium pater post hujus vitæ procellas receptus est. Phrasis illa Hebraica sumpta est vel à puerulis, qui parentibus sunt charissimi, quos illi in sinu sive gremio fovent, in quo etiam suaviter interdum quiescunt & dormiunt: vel ab antiquo more conviviorum, in quibus dilectissimi & honoratissimi solebant recumbere in sinu ejus, qui convivii princeps esset. Unde Christus piorum fœlicitatem sub convivii figura describens, ait; *Dico autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in Regno cœlorum.* His ergo verbis, *Et portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ*, summus Lazari significatur honos, qui in illa quietis & felicitatis justorum regione Abrahæ proximus esset, cujus eximiam fidem, & invictam in malis perferendis constantiam fuerat imitatus. *Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno;* in locum tormentorum oculis nostris subtractum detrusus est, ubi *subterraneus ignis arcani ad pœnam thesaurus*, qui *non absumit quod exurit, sed dum erogat reparat*, & in æternum cruciabit impios. De hujusmodi tamen ignis naturâ, qualitatibus, & loco, non est operosiùs disputandum. *Quis ignis* (inquit S. Augustinus) *cujusmodi, & in qua mundi vel rerum parte futurus sit, hominem scire arbitror neminem, nisi forte cui divinus Spiritus ostendit.*

Synop. Critic.

Matt. 8. 11.

Tert. in Apolog.

S. Aug. l. 20. De Civit. Dei, c. 16.

23. 24. *Elevans autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus.* Oculi, & eorum elevatio, Abraham conspectus, clamor, lingua, & ejus refrigeratio, hìc metaphoricè

in-

intelligenda. Christus scilicet futuræ vitæ statum accommodatè ad captum hominum describens, animabus tribuit à corpore solutis, quod hominibus in hac mortali vita convenit, & evenire solet; sicut DEO membra & actus corporei metaphoricè adscribuntur. *Elevans oculos suos*, considerationem suam ad ea quę supra se erant, dirigens, *cùm esset in tormentis*, quæ multiplicis sunt generis in inferno damnatorum, *vidit Abraham à longè*, in loco scilicet quietis, à quo ipse longè remotus erat; *& Lazarum in sinu ejus*, felicitatis illius consortem. Miror, quòd alieni à Romanæ Ecclesię communione Interpretes, nostrorum de limbo Patrum sententiam fugillent, cùm S. Aug. antiqui & novi Testamenti Sanctos comparans, scripserit: *Si non absurdè credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotissimis, sed apud inferos fuisse, donec eos inde sanguis Christi, & ad ea loca descensus erueret; profectò deinceps boni fideles effuso illo pretio jam redempti, prorsùs inferos nesciunt, donec etiam receptis corporibus bona recipiant quæ merentur.*

S. Aug. l. 20. de Civ. Dei, c. 15.

24. *Et ipse clamans, dixit: Pater Abraham!* Patrem vocat, quia eo generis auctore gloriari solebant Judæi, ex quibus fuerat Dives ille epulo: *Miserere mei, & mitte Lazarum*, quem tecum in beata illa regione video placidè quiescentem, quantùm mutatum ab illo, qui ad januam meam jacebat, cujus nullâ commiseratione tactus fui, cui nec micas panis de mensa mea cadentes mittere sum dignatus: mitte, precor, *ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Sensus est, Divitem qui olim Lazarum contempserat, nunc libenter illi supplicaturum, si aliquod vel minimum tantorum cruciatuum levamentum impetrare posset. *Crucior in hac flamma.* Dicerem quidem sic arsuros

S. Aug. l. 21. de Civ. Dei, c. 10.

» sine ullo suo corpore spiritus, sicut ardebat apud inferos ille Dives (inquit S. Aug.) nisi convenienter respondeti cernerem, talem fuisse illam flammam, quales oculi quos levavit, & Lazarum vidit; qualis lingua cui humorem exiguum desideravit infundi; qualis digitus Lazari, de quo id sibi fieri postulavit: ubi tamen » erant sine corporibus animæ. Sic ergo incorporalis & » illa flamma qua exarsit, & illa guttula quam poposcit; » qualia etiam sunt visa dormientium sive in extasi cernentium res incorporales, habentes tamen similitudinem corporum. Nam & ipse homo cùm spiritu, non » corpore, sit in talibus visis; ita se tamen tunc simile suo » corpori videt, ut discernere omninò non possit. *At verò gehenna illa, quod etiam stagnum ignis & sulphuris dictum est, corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, ut & hominum & dæmonum, solida hominum, aeria dæmonum; aut tantùm hominum corpora cum spiritibus, dæmones autem spiritus sine corporibus, hærentes sumendo pœnam, non impertiendo vitam, corporalibus ignibus. Unus quippè utrisque ignis erit, sicut Veritas dixit.*

25. 26. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepisti bona in vitâ tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur*, solatio, quiete, certa beatitudinis expectatione magnis interim gaudiis sustentata fruitur: *Tu verò cruciaris.* Textus Græcus habet: *ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σῦ. Recepisti bona tua*: id est, bona tibi à Deo destinata: *Bona tua*: non tam verè, quàm opinione tua bona: illa quæ tu vera, imò summa bona duxisti; quibus usus es, non ut tibi creditis sub certa lege ac modo, sed ut planè propriis; in quibus denique fiduciam tuam posuisti: *Nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.* Sic bonorum malorumque vices à Deo sunt constitutæ, ut quibus hìc optimè est, iis plerumque in altera vita pessimè sit. *Et in his omnibus*, præterea, *inter nos & vos magnum chaos firmatum est*, abyssus magna, *& immensa distantia sublimitatis ac profunditatis* (ut loquitur Tertullianus.) *Ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare:* Ut impossibile sit sortis nostræ mutationem fieri: & nos ex loco quietis & beatitudinis ad locum tormentorum descendere, ut vobis opem feramus; aut vos ex inferis emergere, & ad superas sedes ascendere. Omne inter nos & vos commercium magna voragine intercluśum est.

27. 28. *Et ait* Dives: *Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum*, nempè Lazarum, *in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis;* ut eos commonefaciat, ut certus & oculatus testis eorum quæ hìc aguntur, *ne & ipsi* meum exemplum secuti *veniant in hunc locum tormentorum.*

29. *Et ait illi: Habent Moysen & Prophetas*, id est, scripta Mosis & Prophetarum, quæ per omne Sabbatum in Synagogis leguntur, & de vita rectè instituenda, bonorumque & malorum finibus satis superque illos docent; illis credant, & obediant.

30. *At ille dixit: Non, Pater Abraham: sed si quis ex mortuis jerit ad eos, pœnitentiam agent.* Non audient illos; sed si aliquem audiant à mortuis redivivũ, credent ejus verbis, & mores perditos emendabunt. Privato sui amore, magis quàm fratrum, pro illis rogat Dives, metuens, ne ex eorum consortio, quos ad similem morum dissolutionem & immisericordiam exemplo suo provocaverat, tormenta sua augerentur.

S. Greg. l. 4. Dial. c. 33.

31. Ait autem illi: *Si Moysen & Prophetas non audiunt:* si illis non credunt, quorum sacrosancta auctoritas est, utpotè qui Spiritu sancto inspirante locuti sunt; *neque si quis ex mortuis resurrexerit*, eosque commonefaciat de bonorum & malorum sorte in altera vita, *credent;* tantum abest, ut mores in melius sint emendaturi. Quod Abraham dicit: *Habent Moysem & Prophetas*, non istos Euangelio præposuit; sed quia Euangelium, sicut dicit Apostolus, testimonium habet à Lege & Prophetis, illis credendo posse eos significat ad Euangelium pervenire. Sicut alio loco ipse Dominus dicit: *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: ille enim de me scripsit.* Denique ad hoc pertinet, quod dicit: *Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent*: Quia cum prænuntiaverunt Moyses & Prophetę, qui surrexit à mortuis, hoc ipsum etiam de illo, quòd resurrecturus esset à mortuis; quibus non credendo, utique nec Christo volunt credere. Multò minùs ergo cuilibet possunt credere qui à mortuis resurrexerit, quando ei non credunt, cujus resurrectionem Moyses & Prophetæ prędicaverunt, quibus credere nolunt.

« S. Aug. l. 2. Qu. Euang. « Qu. 38. n. 4. « « « « Rom. 3. 21. « Joa. 5. 46. Luc. 16. 31. « « « « « « « « « «

Sensus Moralis.

1. 2. *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.* Dei villici & œconomi sumus. Nostra non sunt talenta, nostra non sunt bona, quæ nostræ fidei credidit, ut illis ad salutem nostram & sanctificationem, quæ voluntas ejus est, uteremur. Solus ille verè dives est, cujus est aurum, argentum, orbis terræ, & plenitudo ejus; à quo acceperunt, quicumque bona aliqua habent, cujuscumque sint generis, animi, corporis, fortunæ, naturæ, gratiæ. Qui bonis illis non utuntur secundùm ejus voluntatem, & legem ab eo prescriptam, dissipant bona domini sui. De illorum usu rationem exiget accuratam in hora mortis nostræ: *Redde rationem villicationis tuæ.* Nunc orandum, nunc laborandum est, ut talentis, bonis, divitiis nobis creditis rectè utamur, quia tunc tempus non erit ampliùs orandi, & laborandi: *Venit* enim *nox in qua nemo operari potest.* Bonis omnibus in perpetuum privati, à domo Domini extorres, æternam patiemur egestatem, ad impotentiam rectè agendi & orandi redacti. *Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubesco.* Curam Animę nostræ geramus, illi consulamus in futurum. Bona Domini nostri in nostram utilita-

litatem arte innoxia & sancta convertamus; pauperes, qui ejus sunt amici, nobis conciliemus. Ipsorum est præcipuè regnum cœlorum, patrimonium illorum est & hereditas: intercessione sua apud Dominum efficient, ut ad illius possessionem & nos admittamur, si illorum inopiam sublevemus. Prudentiam infidelis œconomi imitemur. Utamur lumine fidei nostræ in negotio & periculo æternitatis & salutis nostræ, sicut ille suæ rationis lumine usus est in negotio temporali: prudentia Spiritus utamur, sicut ille usus est prudentia carnis, prudentia sæculi. Vera prudentia est, sic temporalibus uti bonis, ut consequamur æterna: vera prudentia est, divitiis uti ceu mediis & instrumentis ad salutem. *Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filii hujus sæculi prudentiores sunt filiis lucis.* In hac Parabola non omnia debemus ad imitandum sumere. Non enim aut Domino nostro facienda est in aliquo fraus, ut de ipsa fraude eleemosynas faciamus; aut eos à quibus recipi volumus in tabernacula æterna, tamquam debitores Dei & Domini nostri fas est intelligi; cùm justi & sancti significentur hoc loco, qui eos introducant in tabernacula æterna, qui necessitatibus suis terrena bona communicaverint; de quibus etiam dicit, quòd si quis alicui eorum calicem aquæ frigidæ dederit tantùm in nomine discipuli, non perdet mercedem suam: sed etiam è contrario ducuntur istæ similitudines, ut intelligamus, si laudari potuit ille à Domino qui fraudem faciebat, quantò ampliùs placeant Domino Deo, qui secundùm ejus præceptum illa opera faciunt. *Redde rationem villicationis tuæ.* Rationem petit Dominus, non ut exigat, sed relaxet: petit, ut petatur: petit hìc, ne petat ibi: petit in sæculo, ne petat in judicio: petit citò, ne pœnarum tempus satisfactionis tempus excludat. *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare.* Venit finis vitæ, tempus mortis, jam te apparitio superna constringit, jam judicium vocat. Festina ergo, ne satisfactionis tempus perdas, qui tempus operis perdidisti. *Redde rationem.* Hoc est, compone rationem, compone tua, ne reddas mea..... *Ait intra se, Quid faciam?* Semper homo bona facere tunc cupit, quando mors faciendi tempus ademit. *Ait intra se:* Quærit intra se consilium, qui foris, unde sibi jam succurreret, non habebat. *Fodere non valeo.* Non vires isti, sed tempora defecerant ad laborem. *Mendicare erubesco.* Confusionem futuri judicii pertimescit, in quo jam non pœnitendi tempus est, sed pœnarum; & ubi *reus plus de conscientia, quam de gehennæ erubescit incendio. Mendicare erubesco.* Et quis non erubescit in cœlestibus mendicare? *Miser, quem temporalitas habuit divitem, mendicum sempiternitas possidebit: & habebit hunc nudum tartarus, quem locupletem suscipere cœlum potuit.*

S. Aug. l. 2. Quæst. Ev. Quæst. 34.

S. Petr. Chr. s. 125.

9. *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Divitiæ plerumque sunt vel fructus, vel semina iniquitatis & injustitiæ; per eleemosynam fiunt fructus charitatis, & semina æternæ gloriæ. De illis inimici fiunt, cùm avara manu reconduntur & & retinentur, vel in sumptus inanes, illegitimos, vitiosos effunduntur: De illis fiunt amici, qui nos in æterna tabernacula recipiant, cùm liberali manu in pauperes erogantur. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.* Largiendo pauperibus, Angelorum nobis, cæterorumque Sanctorum gratiam comparemus. *Non domini* sumus, *sed potiùs alienarum villici facultatum.* Pulchrè autem iniquum Mammona dixit, quia variis divitiarum illecebris nostros avaritia tentat affectus, ut velimus servire divitiis.

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 245.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.. Qui sunt, qui habebunt tabernacula æterna, nisi Sancti Dei? Et qui sunt, qui ab ipsis accipiendi sunt in tabernacula æterna, nisi qui eorum indigentiæ serviunt, & quod eis opus est, hilariter subministrant? Recordemur, in novissimo judicio Dominum esse dicturum eis, qui stabunt ad dexteram ejus: *Esurivi, & dedistis mihi manducare, &c.* Et cùm illi quærerent quando ei obsequia ista præbuissent, respondit: *Quando uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Isti minimi sunt, qui recipiunt in tabernacula æterna... Illi sunt, qui omnia sua dimiserunt, & secuti sunt eum, & quicquid habuerunt, pauperibus distribuerunt, ut Deo sine sæculari compede expediti servirent, & ab oneribus mundi liberatos, velut pennatos sursum humeros tollerent. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.* Hoc quidam malè intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant se facere, quod præceptum est... Nolo sic intelligatis. De justis laboribus facite eleemosynas: ex eo quod rectè habetis, date. Non enim corrupturi estis judicem Christum, ut non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. Si enim deprædareris aliquem invalidum tu validior & potentior, & veniret tecum ad judicem hominem quemlibet in hac terra, si tu de præda & spoliatione illa inopis dares aliquid judici, ut pro te judicaret, judex ille vel tibi placeret? Nempè pro te judicavit, & tamen tanta vis est justitiæ, ut & tibi displiceat. Noli tibi talem pingere Deum, noli collocare in templo cordis tui tale idolum... Nolite eleemosynas facere de fœnore & usuris... Zacchæum imitemini, qui, si quem defraudasset, reddebat quadruplum. Luc. 19.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. Mammona iniquitatis, divitiæ sunt sæculi omnes, undecumque congregentur. Pecunia est, quam nomine divitiarum appellat iniquitas. Si enim veras divitias quæris, aliæ sunt. Talibus Job nudus abundabat, quando Deo cor plenum habebat, & laudes Deo, perditis omnibus rebus, tamquam gemmas pretiosissimas proferebat. Istæ autem ab iniquitate appellantur divitiæ. Habes illas, non reprehendo: hereditas venit, pater tuus dives fuit, & dimisit tibi. Honestè adquisisti: de justis laboribus plenam domum habes, non reprehendo. Tamen etiam sic noli illas dicere divitias. Nam si dicis illas divitias, amabis illas; & si amaveris illas, peribis cum illis. *Perde, ne pereas: dona, ut acquiras: semina, ut metas.* Has divitias noli appellare, quia veræ non sunt. Paupertate plenæ sunt, & semper obnoxiæ casibus. Quales divitiæ sunt, propter quas latronem times? Si veræ divitiæ essent, securitatem tibi darent. Ergo illæ sunt veræ divitiæ, quas cùm habuerimus, perdere non possumus. Ab illis temporalia bona dicuntur divitiæ, *Quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis*, &c. *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt:* sed, *Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.* Dicis, quòd beatum te facit fundus tuus. Quare? Quia inde vivis. Attende unde vivas. Ille est, unde vivis, cui dicis: *Apud te est fons vitæ.* O Domine Deus noster, ut veniamus ad te, fac nos beatos de te. Cum tenuerimus te, nec te perdemus, nec nos peribimus.

S. Aug. ib.

Ps. 143.

Ps. 35. ic.

10. 11. 12. *Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est. Si ergo in iniquo Mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?* Divitiæ bona sunt modica & contemptibilia, falsa, aliena, secundùm verba Christi, qui veritas est. Christiani sumus propter vitam æternam. Sola bona cœlestia & æterna magna sunt, vera, nostra. Dominus Jesus salutarium mandatorum verus Magister discipulos suos vel tunc Apostolos, vel nunc universos credentes invitare volens ad eleemosynas fideliter exercendas, similitudinem proposuit villici, ut exemplo hujus personæ nihil nostrum in hoc sæculo esse signaret, sed dispensationem nobis creditam facultatum Domini nostri, vel ad utendum ex eis sufficienter cum gratiarum actione; vel ad distribuendum conservis, prout cuique opus est: nec licere nobis passim facultatibus abuti commissis, aut expensas usurpare superfluas, cùm sit erogationis ratio Domino venienti reddenda.

S. Gaudentius, s. de Villico iniquitatis.

Si in iniquo Mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis? Quis ei qui terrenas facultates, iniquitatis plerumque materiam suggerentes, dispensare fideliter nesciat, committendas putet esse veras

S. Gaud. ib.

cæle-

» cœlestium rerum divitias; quibus fidelis distributor
Ps.111.3. » ac justus, ritè meritòque perfruitur? Nam *Gloria &*
» *divitiæ in domo ejus, & justitia ejus manet in sæculum*
» *sæculi*. Subdit Christus Dominus: *Et si in alieno fi-*
» *deles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?*
» Profectò enim quicquid in hoc sæculo est, alienum
» nobis est, qui retributionem futuram sperantes, vel-
» ut hospites & peregrini in hoc mundo conversari ju-
Ps.38.13. » bemur, ut unusquisque nostrum securus Domino au-
» deat confiteri: *Advena ego sum apud te & peregrinus,*
» *sicut omnes patres mei*. Propria verò credentibus &
» æterna possessio est illa cœlestis, ubi esse cor & the-
» saurum nostrum novimus, ubi jam toto affectu men-
» tis per fidem nos habitare præsumimus: Quoniam
Philip.3.20 » *Conversatio nostra in cœlis est*. Nostrum est igitur
» cœlorum regnum, si pollicenti Domino in humilitate
» cordis, & spiritus mansuetudine serviamus: *Beati* enim
» *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*.
» Quod utique regnum non potest adipisci omnis, qui
» in alieno hujus sęculi patrimonio temporariè sibi cre-
» dito idoneus ac fidelis dispensator non fuerit.....
» *Non potestis Deo servire & Mammonæ*. Dei enim &
» Christi servos atque discipulos imperare oportet pe-
» cuniæ, non servire: ne dum cupiditati ejus obedimus,
» à charitate servitutis ejus dominante pecunia separe-
» mur. Dispergendæ ergo sunt pecuniæ indigentibus se-
» cundùm præceptum Creatoris omnium Dei: quo-
» niam neque nostræ sunt, neque illas sine iniquitate
» ac sui pernicie avarus quisquam detinet. Gravis pe-
» cuniarum sarcina est, quæ tenacium sui mentes ava-
» ritiæ pondere ad terram deprimit; nec emergere ad
» superna, cœlumque suspicere, ubi vita nostra est, om-
» ninò permittit... Quoniam verò arcta & angusta via
» est quæ ducit ad vitam, oneratos divitiarum terre-
» strium fascibus ingredi per illam non capit. Expedi-
» tos quærit ac tenues, omnique continentia casti-
» gatos, & (ut ita dixerim) filo gracili similes: qui
» etiam per foramen illius mysticę acus facilè transeant,
» spiritales effecti.

S.Jo.Chrys. ho. in Cruc. & quomodo Joseph fuerit figura Christi. » *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis*, &c.
» Multa est enim eleemosynę vis, sunt pauperes vestro-
» rum animorum Medici; benefici, patroni, ac defen-
» sores. Non enim quantum accipis, tantum tribuis.
» Das pecuniam, & cęlorum regnum accipis. Solvis pau-
» pertatem, ac tibi Dominum placabilem reddis. Vides
» haud parem esse retributionem. Hæc in terra, illa in
» cœlo. Hęc pereunt, illa manent. Hęc intereunt, illa omni
» superiora labe existunt. Id causæ etiam, cur majo-
» res nostri præ sacrarum ædium foribus pauperum sta-
» tionem collocarunt, ut vel segnissimum alienissimum-
» que ab humanitate pauperum aspectus eleemosinæ ad-
» moneret..... Quemadmodum enim in templorum
» atriis ac vestibulis fontes haberi mos olim erat, præ-
» sertim in Oriente, ut Deo preces oblaturi manus
» abluerent, & mundas illas in preces extenderent: sic
» pauperes fontium loco prę foribus Majores statue-
» runt, ut sicut aqua manus abluebant, sic eleemosynis
» animæ sordes abstergerent, sicque preces funderent.
» Neque enim aqua sic maculas corporis detergit, ac
» eleemosynæ vis animę sordes emundat.

S. Paulinus Epist.12.ad Severum. » *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis*. Dam-
» natur in Lege, qui pecuniam suam dederit ad usuram,
» & munera super innocentes acceperit: ecce Euangelii
» gratia ostendit nobis, quomodo eadem crimina ad in-
» nocentiam sanctitatemque commutentur; nec pœ-
» næ, sed præmii retributio consequatur, si tantùm in
» præcepta divina salutaris cupiditate fidei converta-
» mur. Da ad usuram pecunias tuas, sed Christo; &
» salutaris usura est. Item in sæculo corrupti muneri-
» bus reorum judices condemnantur: sed quisquis ho-
» mo præventus in aliquo peccato, diffidens innocen-
» tiæ tuæ, affers pretium salutis tuæ judici nostro, ne
» verearis quasi corruptionis injuriam justitiæ Dei fa-
» cere. Accipit à te Christus libens salutis tuæ pretium,
» quia mavult misericordiam, quàm sacrificium.....
Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis; ut cùm
» *defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Vi-
» cissitudine quadam copiæ & inopiæ humanum genus
temperatur, ut intelligamus consilium communis Au-
ctoris, quo divitem pauperi, & pauperem diviti pre-
paravit; ut abundans egenti substantia alimoniæ sit,
& opulento inops materia justitiæ, *ut fiat æqualitas*:
2.Cor.8.14. & in illo sæculo repensanda illis egestate præsenti opi-
bus æternis, redundet illorum abundantia ad inopiam
nostram, si nostra isthic abundantia ad illorum indi-
gentiam commodaverit. Seminemus ergo illis car-
nalia, ut metamus ab illis spiritalia. Laboret nunc
de terrenis manus, ut tunc de cœlestibus anima refi-
ciatur. Spes præsens ædificet rem futuram. Faciamus
isthic tecta, quę nos illic tegant. Pascatur isthic pau-
per, ubi me divite eget; ut me illic pascat, ubi me
egente saturabitur.

S.Paulinus "De Gazophylacio sive de beneficentia in paupe-res. *Si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?* Fœneremur Domino de bonis Domini:
Nihil enim sine ejus munere possidemus, sine cujus
nutu nec ipsi sumus. Et nos præcipuè quid nostrum
putemus, qui majori & speciali debito non sumus no-
stri? & non solùm quia facti à Deo, sed & empti su-
mus sanguine Domini; quo pretio & viles & venales
esse desistimus, quia vilior servitute libertas liberum
esse justitiæ. Talis enim liber, servus peccati, & ca-
ptivus est mortis. Sua igitur Domino dona referа-
mus: demus illi qui in omni paupere accipit... Bono-
rum nostrorum non eget, qui omnia dedit: sed im-
mensa ejus justitia pariter & bonitas de ipsis muneri-
bus suis vult sibi munera invicem fieri, ut sibi mate-
riam erga te beneficentiæ pariat, quia bonus est: &
tibi faciat meritum, quo dignè recipias, quod justum
est. Deus qui, quantum in ipso est, vult omnem homi-
nem salvum fieri, quia in omni homine opus suum
diligit, impensè largiturus est de suis opibus, si tu tibi
ipse non sis invidus & avarus de iis, quæ Deus tua
fecit, non ut causa tibi ad mortem, sed ut pretium ad
vitam forent. O abundantia bonitatis Dei! Vult fœ-
nerari ex iis quæ ipse largitus est, cupit debitor fieri
donorum suorum, ut cum multa tibi ratione tuam
reddat usuram. Propera igitur tam uberem tibi ad-
stringere debitorem, ut & amicum te ex servo vocet:
& in tuis terrestribus nummis te expertus fidelem, de
suis cœlestibus thesauris divitem faciat. Ne trepides,
ne cunctеris, ne parcas. Esto violentus Deo, rape re-
gna cœlorum. Qui vetat aliena contingi, sua gaudet
invadi: & qui damnat avaritiæ rapacitatem, laudat fi-
dei rapinam... Potuerat Dominus omnipotens æquè
universos divites facere, ut nemo indigeret altero: sed
infinitæ bonitatis consilio sic paravit misericors & mi-
serator Dominus, ut tuam in illis mentem probet. Fe-
cit miserum, ut agnosceret misericordem. Fecit ino-
pem, ut exerceret opulentum. Materia divitiarum ti-
bi est fraterna paupertas, si intelligas super egenum &
pauperem; nec tibi tantùm habeas, quod accepisti; quia
ideò & illius partem tibi in hoc sæculo contulit Deus,
ut tibi deberet, quicquid de suis donis tuo voluntario
affectu indigentibus obtulisses, ac te vicissim in æter-
na die de illius parte ditaret. Per ipsos enim nunc ac-
cipit Christus, & tunc pro ipsis rependet.

S. Asterius Amasc. Episcopus, Ho. in Parabolà de Oeconomo iniquo. *Si in alieno fideles nō fuistis: quod vestrū est, quis dabit vobis?* Dei sunt quęcumque possidemus. Horum nobis
usus dumtaxat permissus est, dispensatio credita. Re-
cordare, si fortè accidit, ut aliquando per æstivum tem-
pus iter agens, viridem arborem conspiceres, patulam
illam & altam, lataque aptam umbra, ut vel domus
impleret vicem. Hujus tu delectatus amœnitate subi-
sti umbram, subque ea, quamdiù licuit, commora-
tus es. Quia verò iterum abire oportebat, cogitante
te, ut discederes, alius quispiam viator accessit: ac tu
quidem sarcinam sustulisti, ille deposuit, tuaque om-
nia statim excepit, stratum, ramorum umbram, aquam
prętерfluentem; cępitque ille recubare, tu tuum prose-
qui iter. Delectatus est & ille, tuumque reliquit te-
ctum: eademque ipsa arbor una die decem fortè hos-
pitum ad breve tempus diversorium fuit; ac quæ
omnibus usu patuit, unius erat veri domini. Haud
aliter vitę hujus facultates, ac bona, cùm multos de-
lectent ac pascant, dominio tamen ad solum attinent
Deum, qui immortalem possidet vitam. Vidisti quoque

com-

„ commune diversorium, quò contigit agentem iter di-
„ vertere. Multa inde accepisti, cùm nihil intulisses, le-
„ ctum, mensam, poculum, discos, aliaque omnis ge-
„ neris vasa. Ubi autem necdum iis, quantùm satis vi-
„ debatur, usus esses, supervenit alius anhelabundus ac
„ pulverulentus, urgens te, atque à diversorio exire com-
„ pellens, alienaque ceu propria repetens. Talis est om-
„ ninò vita nostra, ac si quid dictis transitorium magis
„ ac caducum est..... Ne sensuum quidem nostrorum su-
„ mus domini, sed œconomi, cùm secundùm legem Do-
„ mini iis uti debeamus. Quicquid enim legibus ac præ-
„ ceptis adstringitur, servum planè ac obnoxium legisla-
„ tori esse noscitur. Quòd si ne ipsæ quidem corporis
„ nostri partes ac membra libera suique juris existunt, sed
„ Domini voluntate ad functiones suas diriguntur; quid
„ his dicemus, qui sibi persuadent, auri se, argenti,
„ agrorum, cæterarumque rerum, nullis obnoxiam ra-
„ tionibus obtinere possessionem? *Nihil, ò homo, tuum est. Servus es, tuaque omnia Domini sunt. Servus enim non habet peculium liberum.* Secundùm Domini legem ac mandata, opes tuas, imò opes ejus dispensa, da esu-
rienti, tege nudum, cura malè affectum, ne egenum ac in triviis projectum neglexeris.

S. Bruno Signinus in hunc loc.

Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est, &c. Hoc speciatim de Prælatis Ecclesiæ dictum, S. Bruno Signinus Episcopus interpretatur. Majora igitur Ecclesiæ negotia, inquit, eis committenda & credenda
„ non sunt, qui in vita privata fideles non extiterunt,
„ & de illo modico, quod habebant, pietatis & miseri-
„ cordiæ opera non fecerunt. At verò illos in priora-
„ tu fore fideles dubitare non debemus, quos de modi-
„ co, quod possident, libenter aliis subvenire videmus.
„ Sic enim Apostolus præcepit, Episcopos non cupidos
„ esse, nec turpis lucri sectatores. Valdè igitur consi-
„ derandum est in electione Præpositorum, quales in
„ modico fuerint, & quid pietatis & misericordiæ ha-
„ buerint: quoniam qui in modico fideles non sunt, in
„ magnis quoque fideles non sunt. *Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis?* Si de divitiis, quæ fugitivæ, & fallaces,
„ & transitoriæ sunt, misericordiam non fecistis: quis
„ Ecclesiæ regimen, quod verum & sanctum est, & si-
„ ne dolo dispensari debet, vobis credere & committere
„ audeat? Noverint Ecclesiastici Viri, se bonorum Ec-
clesiasticorum multò minùs esse dominos, œconomos & dispensatores dumtaxat se esse meminerint. Bona enim Ecclesiæ sunt *oblationes fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum* (ut sacri Canones loquuntur.)

14. *Audiebant omnia hæc Pharisæi, qui erant avari; & deridebant illum.* Veritas cupiditatem impugnans ab hominibus sæculo deditis plerumque contemnitur & irridetur. Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem. Sed Deus non irridetur. In eorum, qui verbum suum contempserunt, interitu ipse quoque ridebit, illosque subsannabit. Dei verbis minùs afficiuntur avari; cùm enim animos eorum terrenos reddat cupiditas, fidem, cujus objectum sunt bona cœlestia & invisibilia, in illis penè extinguit.

19. *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè.* Divitiarum amor, luxus, lautiores epulæ, misericordiæ erga pauperes defectus, ad divitum damnationem sufficiunt. Vita enim Christiana, quæ mortificationis & pœnitentiæ vita est, cum molli, delicata, & voluptaria vivendi ratione non convenit. Quæ conventio crucis cum deliciis; paupertatis & humilitatis Christi cum fastu & luxu divitiarum; amoris hujus vitæ carnalis quietis, mundi, cum pugna adversùs cupiditates, cum studio salutis, cum desiderio bonorum æternorum? Non nominatur dives, tantùm habet commune naturæ nomen homo, proprium autem nequitiæ suæ crudelitatem.

S. Jo. Chrys. de Lazaro & Divite.

Homo quidam erat dives. Homo corporis specie,
„ animi sensu bellua; dives possessionibus, sed & dives
„ criminibus; dives auro, sed egenus in Christo; cui
„ multa vestis erat, sed animam nudam habebat. Purpu-
„ rea illi vestis erat, sed à Dei regno ejectus erat. Epula-
batur & delectabatur, non ut justi in Domino, sed in omnibus sensuum illecebris.

S. Gregor. M. hom. 40. in euang.

20. 21. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis; & nemo illi dabat: sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.* Habuisset fortasse aliquam excusationem di-
„ ves, si Lazarus pauper & ulcerosus ante ejus januam
„ non jacuisset, si remotus fuisset, si ejus inopia non es-
„ set oculis importuna: Rursum si longè esset dives ab
„ oculis ulcerosi pauperis, minorem toleraisset in animo
„ tentationem pauper. Sed dum egenum & ulceratum
„ ante januam divitis & deliciis affluentis posuit, in una
„ eademque re, & ex visione pauperis non miserenti divi-
„ ti cumulum damnationis intulit, & rursum ex visione
„ divitis tentatum quotidie pauperem probavit. Quan-
„ tas namque hunc egenum tentationes creditis in sua
„ cogitatione tolerasse, cùm ipse egeret panc, & non
„ haberet etiam corporis salutem; atque ante se divitem
„ cerneret salutem & delicias habere cum voluptate?
„ Se dolore & frigore affici, illum gaudere conspiceret,
„ & byssо & purpura vestiri? Se deprimi vulneribus,
„ illum diffluere acceptis rebus? Se egere, illum nolle
„ largiri? Quantus in corde pauperis tumultus tentatio-
„ nis fuit? Certè ad pœnam sufficeret paupertas, etiam-
„ si sanus fuisset: suffecisset ægritudo, etiamsi subsidium
„ adesset: sed ut probaretur ampliùs pauper, simul
„ hunc & paupertas & ægritudo tabefecit: atque insuper
„ videbat procedentem divitem obsequentibus cuneis
„ circumfulciri, & se in infirmitate & inopia à nullo vi-
„ sitari: *Ex una ergo re omnipotens Deus duo judicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante januam divitis jacere permisit, ut & dives impius damnationis sibi augeret ultionem, & tentatus pauper cresceret ad remunerationem. Conspiciebat ille quotidie, cui non misereretur: videbat iste, de quo probaretur. Duo inferiùs corda, sed unus desuper inspector, qui & hunc tentando exercebat ad gloriam, & illum tolerando expectabat ad pœnam.*

S. Jo. Chrys. ho. 1. de Divite & Lazar.

Homo quidam erat dives, &c. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus*, &c. Dives iste purpuratus & splendidus non accusatur, quòd avarus fuerit, quòd res alienas rapuerit, quòd adulter fuerit, non quia crimen aliud commiserit; sola in illo condemnatur superbia, immisericordia, vita mollis & voluptaria.

Dives ille in hac vita miser, Lazarus felix. Nam justis & ea quæ in futuro sunt sæculo, & ea quæ hìc sunt, multam præbent voluptatem; improbi verò Divites tum illic puniuntur; tum hìc discruciantur expectatione futuri supplicii; malæ conscientiæ carnificina, in qua gravis peccatorum tumultus, jugis metus, tempestas, turbatio, cogitationum interior accusatio, prava apud probos omnes & æquos rerum æstimatores opinio. Justi autem etiamsi hìc innumera perpetiantur acerba, bona tamen spes alit illos & consolatur, habentque voluptatem firmam, stabilem, & immobilem; & post hæc innumera illos manent bona, quemadmodum & Lazaro accidit..... Non ideò miser Lazarus, quia ulceribus plenus in corpore; sed ideò miser dives, quia ulceribus plenus in animo, nullam illorum curam gerebat. Ulcera Lazari lingebant canes, Divitis peccata lingebant dæmones: & quemadmodum hic fame cibi, ita ille fame omnis virtutis tabescebat. Ex animi bonis ac malis quisque felix æstimandus aut miser. Beatior itaque justus pauper, æger, derelictus; quàm improbus dives, byssо & purpura indutus, numeroso stipatus famulitio, splendidis epulis quotidie recreatus... Divites, ne puteris divitias aliquid esse magni, si desit virtus. Pauperes, ne judicetis paupertatem esse malum. Lazarum attendite veritatis utriusque doctorem. Etenim si hic in paupertate non est indignatus, quam veniam merentur, qui id faciunt in divitiis? Si fame tantisque malis oppressus gratias egit, quid excusationis afferent, qui rebus affluentibus nolunt ad eamdem pervenire virtutem? Rursus pauperes qui indignè molestèq; ferunt egestatem, quam impetrabunt veniam, cùm hic in fame, penuria, solitudine, & adversa valetudine

S. Jo. Chrys. passim in homiliis ejusdé argumenti.

vitam assiduè trahens juxta ædes divitis, & ab omnibus neglectus, despectus, derelictus, tam admirabilem patientiam exhibuerit spectaculum dignum Deo, Angelis, & hominibus.... Ab hoc discamus, non pro beatis habere divites, neque pro miseris habere pauperes. Imò ne dives quidem ille est, qui multis opibus abundat; sed qui multis non eget. Nec is pauper est, qui multa possidet; sed qui multa concupiscit. Nam mentis affectu, non facultatum modo, paupertas & opulentia æstimandæ sunt. Quemadmodum igitur eum, qui perpetuò sitit, non dixerimus rectè valere, etiamsi copia rerum affluat, etiamsi juxta fluvios ac fontes accumbat: sic homines, qui nullum ponunt modum cupiditati, sanos & verè divites ne existimetis.

S. Chrysost. orat.2.de Lazaro.

22. *Factum est autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.* Divites non magis mors reveretur, quàm pauperes; æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turres; omnes æquat, omnes in pulverem redigit. Pompam funeris inspice, aliquam adhuc conditionum animadvertes differentiam: tumulos aperi & scrutare, cineres, vermes, fœtorem, putredinem utrobique videbis: cinerem divitis, à cinere pauperis discernere non valebis. At justi pauperis, & mali divitis sors longè diversa. Lazarus in sinum Abrahæ, in locum quietis & sempiternæ felicitatis ab Angelis vehitur: en quò ducit via angusta, per quam incessit. Dives à Dæmonibus in inferno sepelitur: en quò ducit via spatiosa, per quam ambulavit, en quò ducit vita mollis & voluptaria; en quò ducit amor divitiarum, superbia, luxus, immisericordia erga pauperes; en quò ducit destituta virtutibus prosperitas. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.... Væ qui opulenti estis in Sion.... Ingredientes pompaticè domum Israel..... Qui separati estis in diem malum, & appropinquatis solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris. Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterii, bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph.* Morte Lazari & Divitis mutatæ sunt utriusque vices: innotuit omnibus, uter fuerit verè dives, uter egenus & pauper; quòdque Lazarus opulentissimus, Dives epulo pauperrimus fuerit. Quemadmodum enim actores in scena, Regum ac Ducum personas, item Medicorum ac Rhetorum, Sophistarum ac Militum assumentes ingrediuntur, cùm ipsi nihil horum sint: sic sanè & in præsenti vita pauperpertas ac divitiæ nihil aliud sunt, quàm personæ. Sicut igitur in theatro sedens, si quem videris ex iis, qui inferiùs ludunt, personam gerentem Regis, non judicas eum beatum; neque Regem esse credis, imò nec ipse optaveris esse talis; nec ipsum magnifacis ob vestem pretiosam, sed ob conditionis permanentis vilitatem despicis: sic in hoc mundo velut in theatro sedens, & quasi in scena ludentes spectans, ubi videris complures divites, ne putes verè divites esse, sed divitum personis obtectos cogita. Pauperior omnibus plerumque est, qui divitias terrenas habet, in malum suum scilicet congregatas, nec afferentes satietatem, sed inflammantes cupiditatem. Detrahe illi personam, conscientiam considera, scrutare animum: gravissimam illic invenies virtutis inopiam, omniumque hominum abjectissimum & indignissimum reperies. Detrahetur autem divitibus persona seu larva, qua in hac vita induti sunt, coram Dei tribunali; & apparebunt, quales sunt in animo, egeni, miseri, spurci, fœtidi, nudi, horribiles. *Quia dicis: Quòd dives sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.... Est quasi dives, cùm nihil habeat: & est quasi pauper, cùm in multis divitiis sit. Redemptio animæ viri, divitiæ suæ.*

Job.21.13.

Amos 6.

S.Chrys.ibid.

Apocal.3.17.

Prov.13.17.

23. *Elevans autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus.* Infernus carcer est, mortis secundæ locus, centrum tormentorum. Quicquid in omni suppliciorum genere acerbum est, aut cogitari potest, Dei justitia in infernum congessit ad pœnam reproborum. Ibi oculos aperire & attollere coguntur, quos in terra & rebus terrenis defixos semper habuerunt, dum in hunc mundo viverent. Felicem justorum sortem agnoscunt, ad incrementum supplicii, cumulumque desperationis. Sic Dives epulo, quò acerbiùs excrucietur, cernit Lazarum in sinu Abrahæ suaviter quiescentem. Quemadmodum enim Deus Adamo è Paradiso ejecto, ex adverso Paradisi sedes assignavit, quo creber ejusdem conspectus conceptum dolorem subinde instauraret, eaque ratione bonorum, è quibus exciderat, jacturam magis sentiret: ita Lazarum, ad cruciatum illius augmentum, divitis hujus aspectui objecit. *Vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus.* Frustra respicit Lazarum sursum, qui ante deorsum Lazarum videre despexit. De talibus ait Prophera: *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Longè illi erat Abraham, cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abraham divitiarum consortem, sed inhumanitatis exortem. Abraham dives, sed plus humanitate, quàm censu: Dives epulo inhumanitate insignior, quàm divitiis. Abraham sibi peregrinus, civis hospitum fuit: Dives epulo palatia possidens, tectum pauperi negavit. Abraham servos suscipiens, Dominum recipere meruit: Dives epulo singulari pauperi negans micas, stillam refrigerii perdidit.

«Titus Bostrorum Episcopus, «in hunc locum. «

«S. Petrus Chrysolog. ser.66. «

«Ps.16.11.

24. *Et ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma....* Superbus *temporis, mendicus inferni. Pauper enim ille perveniebat ad micam: ille verò non perveniebat ad guttam.* Mortuus est dives, & sepultus in inferno. *Si sic moriuntur superbi rerum suarum conservatores, & nihil inde pauperibus largientes: quomodo moriuntur, qui rapiunt res alienas?* Mitte Lazarum, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. *Quasi reliquum corporis ab incendio haberet immune: sed lingua plus ardet, quæ, misericordia ut fieret, jubere neglexerit. In lingua majus sentit incendium, quæ maledixit pauperi, misericordiæ contradixit. Lingua in tormentis prima est, quæ derogando pauperi, pauperis blasphemavit Auctorem.* Similia tormenta divitibus superbis & immisericordibus in futuro sæculo parata sunt, ut raptoribus rerum alienarum: *Siquidem & hoc rapina est, non impartiri de tuis facultatibus.* Hinc Dominus Judæos increpans per Prophetam, ait: *Produxit terra proventum suum, & non intuliſtis decimas; sed rapina pauperis est in domibus vestris.* Quoniam, inquit, oblationes solitas non dedistis, rapuistis ea, quæ sunt pauperis. Hoc autem dicit, declarans divitibus, quòd res pauperum possident, etiamsi paterna hæreditate obvenerint; etiamsi undecumque aliundè collegerint pecunias. Et alibi ait: *Fili, eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transvertas à paupere*: Sive, ut habet alia Versio, *Ne spolies vitam pauperis*. Qui autem spoliat, aliena tollit. Et spoliatio verè dicitur, cùm aliena accepta detinemus. Discant igitur divites, qui eleemosynam pro facultatum suarum ratione non faciunt, quòd supplicio afficientur, non secus ac qui aliena rapuerunt. Pecuniæ enim Domini sunt, undecumque eas collegerimus: & illis plura possidere concessit, non ut in luxum, ludos, splendidas epulas omnemque mollitiem effundant, sed ut egentibus distribuant. Quemadmodum enim receptor quispiam, qui regias pecunias accepit, si neglexerit iis, quibus jussus est, distribuere, & in proprias delicias consumpserit, damnatur peculatus, & gravissimas dat pœnas: ita divites receptores sunt Dominicarum pecuniarum, quas distribuere jubentur conservis egentibus. Quamobrem si quid ampliùs, quàm postulat necessitas sua & suorum, necessitas (inquam) vitæ statusque, in proprios ac domesticos sumptus expenderint, gravissimas in futuro sæculo pœnas dabunt. *Non enim sunt ipsorum, quæ possident* (superflua) *sed conservorum. Parcamus igitur iis tamquam alienis, ut fiant nostra. Quomodo autem*

S.Aug.t.10. aliàs 14. de Ver.Dom.

S.Pet.Chrys.

S. Jo. Chrys. orat.2.de Lazaro. Malach.3.10. secundùm Versionem Græcam.

«
«
«

tem illis parcemus tamquam alienis? Si illas non in usus supervacuos insumpserimus, sed pauperibus erogaverimus.

25. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.* Vix aliquis ita desperatè malus est, ut bonum aliquod opus non faciat; ideò & reprobis mercedem aliquam temporalem Deus rependit. Nemo ita perfectè justus est, ut non peccet: ideò & bonos temporalibus pœnis Deus expiat. Utrumque declarat Pater credentium, his verbis Divitem compellans: *Recepisti bona tua in vita tua, & Lazarus similiter mala*: id est, si quid boni fecisti, si qua merces tibi debebatur, hanc in mundo recepisti, deliciis affluens & divitiis. Et si quid hic mali fecit, id expiavit fame, inopia, ulceribus. Ambo nudi ad Dei tribunal pervenistis; ille peccatis, tu justitia. Quamobrem hic æterno solatio; tu sempiternis suppliciis cruciaris. Cùm igitur aliquem videris improbam vitam agentem, nec acerbi quidquam & adversi in hoc mundo patientem, ne beatum illum putes; sed defle potiùs & deplora, velut tristia omnia & acerba in futuro sæculo perpessurum; quæ sors divitis epulonis fuit. Rursus ubi videris aliquem virtutis studiosum, innumeris in hac vita affligi molestiis, felicem existima, ut qui & hìc omnia peccata sua diluerit, & illic multam habeat paratam mercedem, quemadmodum evenit Lazaro. *Hæ sunt scilicet viæ, quas Deus humanæ vitæ assignavit, in quibus singulis & bona ostendit & mala, sed ordine prapostero atque converso. In una enim monstravit temporalia priùs mala cum æternis bonis, qui est ordo melior: in altera temporalia priùs bona cum æternis malis, qui est ordo deterior: ut quicumque præsentia mala cum justitia delegerit, majora & certiora consequatur bona, quàm fuerunt illa, quæ sprevit: quisquis autem præsentia bona præposuerit justitiæ, in majora & longiora incidat mala, quàm fuerunt illa quæ fugit.*

S. Chrysost. orat. 3. de Lazaro.

Lact. lib. 6.

Recordare, quia recepisti bona in vita tua. Hæc ergo vita quam vides, non est tua. Percepisti bona tua. Hæc ergo, quæ de longinquo suspiras desiderans, non sunt tua. Percepisti bona tua in vita tua. Hæc enim bona tua existimasti: alia non credidisti, non sperasti: percepisti illa in vita tua. Illam enim solam vitam tuam putasti, quando post mortem nihil futurum sperasti, nihil triste timuisti. Percepisti ergo bona tua in vita tua: Lazarus autem mala. Non dixit, *sua*, sed *mala*, quæ homines putant, quæ homines timent, quæ homines pro magno devitant. Bona sua non percepit, nec tamen perdidit. Sicut autem non additum est, *sua*; sic nec hoc additum est, *in vita sua*. Alia enim erat vita ipsius, quam sperabat in sinu Abrahæ. Nam hìc mortuus erat, hìc non vivebat: illa morte mortuus erat, quam dicit Apostolus, *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*. Pauper mala temporalia ferebat: Deus autem bona ejus differebat, non auferebat. Quid ergo, Dives, apud inferos desideras, quod cùm divitiis fruereris, non sperasti? Nonnè tu es ille, qui pauperis contemptor Moysen Prophetam irridebas? Noluisti ergo fidem possidere cum proximo in paupertate ejus, modò frueris bonis ejus? Irrisisti eum, quando audisti, *Fidem posside cum proximo in paupertate ipsius, ut & bonis ejus perfruaris*. Modò vides longè bona ejus, & non cum eo possides. Ventura enim erant illa bona, ventura invisibiliter. Quando enim non videbantur, credenda erant, ne quando videntur, remaneret tibi dolere posse, & non posse tenere.

S. Augustin. ser. 41. aliàs 11. ex editis à Sirmondo.

Coloss. 3. 3.

Eccl. 22. 28.

Recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, &c. Pauper dives vulnere, censu nudus, exutus corpore, vestitus pœnis, animam quam solam non tegebant vulnera, Deo in hostiam jugiter offerebat. Hinc est, quòd recepit pro doloribus requiem, pro opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem, pro despectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro sitì refrigerii fontem, pro fame cœlestis mensæ delicias sempiternas; & quem divitis angulus non cepit, sinus divinæ consolationis includit. Tu dives, fulgens quondam purpura, nunc tegere simo: pro coccino vestire flammis, pro molli discubitu sustine tormentorum dura, pro lautis ferculis epulare pœnas, copias inopia compensa, ebrietates siti digere: pro odoribus aspergere fœtore. Ista enim tibi despiciendo pauperem taliter tu mutasti.

S. Petrus Chrysolog. ser. 66.

26. *Et in his omnibus, inter nos & vos magnum chaos firmatum est: ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Duplex damnatorum pœna. 1. Pœna damni, seu beatitudinis æternæ, quæ Deus est, privatio: *Cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè & Lazarum in sinu ejus.* 2. Pœna sensus, ignis supplicium: *Crucior in hac flamma.* Utraque æterna & sine fine. Nullum cœlum inter infernumque commercium. Nulla inter Sanctos & reprobos post mortem societas. Permanens & inamissibilis illorum beatitudo, ex qua se numquam excidere posse certissimè sciunt: æterna istorum pœna, ex qua se nunquam evadere posse noverunt. A Christi corpore æternùm separati, à Sanctorum societate æternùm excluси: tormentorum loco æternùm alligati, in stagno ignis & sulphuris sine fine cruciandi. Nulla spes redemptionis. *Magnum chaos inter nos & vos firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Sanctorum scilicet animæ, quamvis misericordes, tunc tamen Dei justitiæ conjunctæ, tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione moveantur. Ipsæ quippè Judici concordant, cui inhærent; & eis quos eripere non possunt, nec ex misericordia condescendunt: quia tantùm illos tunc à se videbunt extraneos, quantùm & ab eo, quem diligunt, Auctore suo conspiciunt repulsos. Nec injusti ergo ad beatorum sortem transeunt, quia damnatione perpetua constringuntur: nec justi ad reprobos transire possunt, quia electi jam per justitiam Judicis, eis nullo modo ex aliqua compassione miserentur.

S. Greg. M. hom. 40. in euang.

27. *Et ait: Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.* Perversus & inordinatus amor; quo reprobi consanguineos suos vel alios dilexerunt, in eis permanet, ut magis torqueantur. Pars damnationis est ac tormenti æternas illorum exprobrationes pati, quos malè dilexerunt, quos malis exemplis suppliciorum suorum consortes fecerunt. Dives qui consanguineis suis divitias reliquit, instrumenta vitiorum, & vitæ mollis ac voluptariæ, durique & immisericordis erga pauperes animi præbuit exempla, graviùs inde punitur in inferis. Incrementum illud pœnarum suarum ut avertat Dives epulo, Abrahamo supplicat, ut mittat Lazarum ad fratres suos commonefaciendum, ne & ipsi in hunc locum tormentorum veniant. Verùm nulla desideria, nullæ preces in inferis exaudiuntur, quia sola charitas impetrat, quod postulatur. *Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, &c.* Impudenter præsumit aliis impetrare pœnitentiam, qui sibi tam crudeliter ad veniam nihil providit. Putas, quòd quinque fratribus tuis sufficit Lazarus, qui tibi tanto tempore, tot vulneribus suis, toto clamans corpore nihil profecit?

S. Petrus Chrysolog. ser. 122.

29. *Et ait illi Abraham: Habent Moysem & Prophetas, audiant illos.* 30. *At ille dixit: Non, Pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.* 31. *Ait autem illi: Si Moysem & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.* Vidit Dives sibi negatam misericordiam, quia ipsam negaverat. Vidit, quòd verum esset, *Judicium sine misericordia illi qui non fecerit misericordiam.* Et qui noluit suo tempore pauperis misereri, fratrum suorum serò misertus est. Ille qui cum fratribus suis solebat irridere Prophetas, & (ut verissimile est) de Prophetis monentibus bona, prohibentibus mala, terrentibus de tormentis futuris, & futura præmia promittentibus, dicere

S. Aug. ser. 41. aliàs 11. ex editis à Sirmondo. Jacob. 2. 13.

„ cere solebat: Quæ vita post mortem; quæ memoria
„ putredinis; qui sensus cineris? Omnes illuc feruntur,
„ sepelliuntur; quis inde reversus auditus est? Recolem
„ hæc verba sua; propterea volebat Lazarum redire ad
„ fratres suos, ut jam non dicerent, Quis inde reversus
„ est? Et ad hoc aptè dignèque responsum est. (Videtur
„ enim fuisse Judæus, & propterea dicisse, *Pater Abra-*
„ *ham.*) *Si Moysen & Prophetas non audiunt, nec si quis*
„ *à mortuis resurrexerit, credent.* Impletum est in Ju-
„ dæis, quia Moysen & Prophetas non audierunt, nec
Joan. 5. 46. Christo resurgenti crediderunt. Nonnè hoc illis ante
„ prædixerat? *Si credideretis Moysi, credideretis & mihi:*
„ *de me enim ille scripsit.*

S. Chrysost. Orat. 4. de Lazaro. „ *Si Moysen & Prophetas non audiunt, &c.* Major
„ Scripturarum fides, quàm redeuntis defuncti. Om-
„ nis enim mortuus, servus est: quæ verò Scripturæ lo-
„ quuntur, verba sunt Domini. Proinde etiamsi mor-
„ tuus reviviscat, etiamsi Angelus è cœlo descendat, ma-
„ ximè & præ omnibus credendum est Scripturis. Nam
„ Angelorum, hominumque mortuorum pariter ac vi-
„ ventium Dominus illas condidit. Præterea, illos qui
„ desiderant, mortui illùc redeant, fidem eorum, quæ
„ in altero sæculo aguntur, facturi, supervacanea quæ-
„ rere, etiam ab hujus mundi tribunalibus demonstra-
„ tur. Gehenna non videtur incredulis: credentibus
„ enim perspicua est, & manifesta. Tribunalia viden-
„ tur, quotidieque audimus, quòd ille supplicio affectus
„ est, illius proscripta bona, alius operatur in fodinis,
„ alius vivus combustus est, alius alio supplicii genere
„ periit: & tamen hæc cùm audiunt mali, facinorosi,
„ malefici, non emendantur. Multi frequenter in crimi-
„ nibus deprehensi, postea quàm pœnam effugerunt, per-
„ fossoque carcere elapsi sunt, eadem rursùs, & multò
„ graviora crimina perpetrant. Ne igitur quæramus au-
„ dire à mortuis, quæ multò clariùs quotidie nos sacræ
„ litteræ docent. Nam si noviset Deus, quòd mortui
„ excitati viventibus essent ad salutem profuturi, id ne-
„ quaquam omisisset, qui cuncta nobis utilia procurat.
„ Ad hæc, si assiduè erant excitandi mortui, nobisque
„ renuntiaturi, quæ in altera vita geruntur, hoc ipsum
„ progressu temporis fuisset contemptum: perversa etiam
„ dogmata facilè diabolus invexisset. Potuisset enim fre-
„ quenter ostendere phantasmata & inania simulacra,
„ aut subornare, qui mortem ac sepulturam simularent,
„ ac se rursus ostenderent quasi à mortuis excitatos, ac
„ per illos, quæcumque vellet, persuadere delusis homini-
„ bus: quemadmodum Pseudoprophetas, Pseudoapo-
„ stolos, Pseudochristos excitavit, ut homines in erro-
„ rem pertraheret. Sed Deus præclusit illi viam ad has
„ insidias, nostrique misertus, non permisit, ut mor-
„ tui propterea resurgerent, ut quæ in altera vita agun-
„ tur, hominibus nuntiarent: docens nos, ut Scripturis
„ potiùs credamus, quàm cæteris omnibus testimoniis.
„ Deus namque res multò clariores, illustrioresque, quàm
„ ipsa foret resurrectio mortuorum, nobis common-
„ stravit: orbem convertit universum, errorem abegit,
„ veritatem induxit, per homines piscatores & viles hæc
„ omnia peregit.

Moysen & Prophetas habemus; Christum, quod ma-jus est, & Apostolos; audiamus illos: Scripturas lega-mus, ut Epistolam omnipotentis Dei ad nos missam, summa cum veneratione, fide, obedientia. Secundùm illas sentiamus, secundùm illas vivamus. In omnibus dubiis, angustiis, languoribusque nostris, ad Scriptu-rarum divinum lumen oculos mentis convertamus, Rom. 15. 14. adoranda verba Scripturarum meditemur, ut *per con-solationem Scripturarum spem habeamus*. Qui Scriptu-ræ non credit, Christi & Apostolorum miracula refe-renti, & credendi ac rectè vivendi regulam continen-ti, nec miraculis crederet. Filius Dei de cœlis descen-dit, ut Euangelium suum, ut pœnitentiam, ut Regnum cœlorum nobis prædicaret: mortuus est, & ab inferis, quò descenderat, reversus, resurrexit, ut suam præd-i-cationem confirmaret. Frustra quis sibi persuadeat, il-los qui pœnitentiam non agunt Christo prædicante, & prædicationem suam tam invictis argumentis, & signis confirmante, pœnitentiam acturos, si vel Angelus de cœlo, vel mortuus è tumulo prodiret, ejus necessita-tem incredulis annuntiaturus.

Habent Moysen & Prophetas, audiant illos. Divi-narum Scripturarum lectioni assiduè vacare Christia-ni homines debent. Neque verò quisquam vanas illas & absurdas excusationes prætexat: Ego forensibus cau-sis affixus sum, publica gero negotia, artificium exer-ceo, uxorem habeo, alo liberos, familiæ curam ge-ro, sæcularis homo sum; non est meum legere Scri-pturas, sed eorum, qui mundo valedixerunt, qui soli-tudinem petierunt, qui continentiam profitentur. Quid ais? Non est tui negotii Scripturas evoluere, quo-niam innumeris curis distraheris? Imò tuum magis est, quàm illorum. Neque enim illi perinde Scriptura-rum egent præsidio, atque vos in mediis negotiorum undis jactati. Nam Monachi quidem à foro forensi-busque negotiis liberi, quique in deserto fixere tugu-riola, neque cum quoquam habent commercium, ve-lut in portu tuti, tranquillè Deo serviunt. Nos contra velut in medio mari fluctuantes, innumerisque pecca-tis obstricti, opus habemus perpetuo jugique Scriptu-rarum solatio. Illi procul à conflictu sedentes, multa vulnera non accipiunt: tibi verò, quia perpetuò stas in acie, quia frequentes accipis plagas, magis opus est re-mediis, ut quem & uxor provocat, & filius contristat, atque ad iram commovet, & cui insidiatur hostis, & invidet amicus, & vicinus insectatur, & commilito supplantat, & paupertas est molesta, & domesticorum amissio luctum affert, & prosperitas inflat, & adversi-tas contrahit. Variæ iracundiæ, variæ curarum, va-riæ perturbationis, variæ mœroris, variæ jactantiæ, variæ tumoris occasiones nos undequaque circumval-lant, innumeraque ex omni parte tela volitant: unde necesse est, indesinenter à Scripturis arma sumere..... Carnis concupiscentiæ acriùs insurgunt adversùs eos, qui in hominum vivunt frequentia, quos & decora facies, & corporis nitor capit per oculos, & verbum obscœnum per aures ingressum demulcet, ipsorumque sæpè turbat rationem, & arte modulata cantiuncula constantiam animi labefacit. Opus igitur habemus divinis remediis, quò & acceptis vulneribus medea-mur, & ea quæ infligi possunt, prohibeamus, eminùs venientia diaboli spicula exigentes, depellentesque per assiduam Scripturarum lectionem. Neque enim fieri potest, ut quisquam salutem assequatur, nisi per-petuò versetur in lectione spirituali. Imò præclarè no-biscum agitur, etiamsi perpetuò hujus medicamenti participes, aliquando salutem consequi possimus. Quòd si quotidie vulneremur, medelam verò nullam adipiscamur, quæ fuerit spes salutis? Nonnè vides opifices omnia artis instrumenta habere parata & in-tegra; quamvis compellat fames, affligat inopia, om-nia sustinere potiùs, quàm illa vendant; potiùs mu-tuum accipere ad usuram, quàm illa oppignerent? No-runt enim, quòd illis divenditis vel oppigneratis, ars ipsis inutilis futura sit; illis autem manentibus, con-tractum æs alienum dissolvere aliquando possint, ar-tem exercentes suam. Hoc sanè animo simus opor-tet: quemadmodum enim illis artis instrumenta sunt malleus, incus, forceps: sic & nobis instrumenta sunt Apostolorum ac Prophetarum libri, *Omnisque Scri-*2. Tim. 3. 16. *ptura divinitùs inspirata, & utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justi-tia: ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*. Et quemadmodum opifices per artis in-strumenta suæ, quicquid faciendum susceperunt, per-ficiunt: sic & nos per sacros libros animam nostram quodammodo fabricamus, depravatam corrigimus, inveteratam renovamus. Et artifices quidem formam rebus corporeis addunt, sed vasorum materiam arte sua immutare non possunt: Tu verò ligneum vas ac-ceptum, aureum reddere potes Scripturarum lectio-ne: *Vas*, inquam, *in honorem sanctificatum, & uti-*2. Tim. 2. 21. *le Domino, ad omne opus bonum paratum*. Sacros igi-tur libros penès se habeat, legat, meditetur, quis-quis salutis suæ studiosus est. Quemadmodum enim arma regalia ædibus, ubi reposita sunt, mul-tam præbent custodiam ac munimen, dum latrones & scelerati eas aggredi, perfodere, diripere non audent:

S. Jo. Chrys. Orat. 3. de Lazaro.

„ ſic ubicumque fuerint libri ſpirituales, illinc arcetur vis „ omnis diabolica, multaque inhabitantibus accedit con- „ ſolatio: quandoquidem ipſe ſacrorum librorum aſpe- „ ctus ſegniores nos reddit ad peccandum. Quòd ſi ac- „ ceſſerit diligens lectio, non aliter quàm in ſacris adytis „ rebus divinis initiata Anima repurgatur, meliorq; red- „ detur, Deo cum ipſa per Scripturam ſuam colloquente.

„ Inanis autem eſt eorum excuſatio, qui divinæ Scri- „ pturæ lectionem negligunt, quòd eam ſe non intellige- „ re prætexant. Quis enim hiſtorias, miracula, mo- „ rumque præcepta non intelligit? Non intelligis? (in- „ quis) Quomodo intelligere poſſes, qui ne leviter qui- „ dem inſpicere ac legere curas? Sume librum in ma- „ nus, lege hiſtoriam omnem, & quæ perſpicua ſunt, me- „ moria tenens, ea quæ obſcura ſunt, frequenter percur- „ re. Quòd ſi lectionis aſſiduitate ſenſum eorum, quæ „ ſcripta ſunt, aſſequi non valeas, accede ad ſapientio- „ rem, vade ad doctorem..... Magna adversùs peccatum „ munitio eſt Scripturarum lectio: magnum præcipitium „ Scripturarum ignoratio: magna ſalutis perditio, ni- „ hil ſcire ex divinis legibus: ea res & hæreſes perperit, „ & vitam corruptam invexit, & ſurſum deorſum miſ- „ cuit omnia. Nam fieri non poteſt, ut quis ſine fructu diſcedat, qui aſſiduè, attento, fideli, pioque animo Scripturas Sacras perlegit. Ne teſtamentum Patris, ne Dei verba, ne cibum animæ, ne vulnerum pharmaca noſtrorum, ne armamentarium, in quo gladii & clypei adversùs ſalutis noſtræ hoſtes pugnaturis neceſſarii inveniuntur, negligamus. Hæc enim propter nos ſcripta ſunt.

CAPUT XVII.

Senſus Litteralis.

1.2. ET *ait* Jeſus *ad Diſcipulos ſuos: Impoſſibile eſt, ut non veniant ſcandala*, ſpectata hominum propenſione ad malum, & Dei providentia, qui melius convenientiuſque judicavit ex hæreſibus, quæ ſanam fidei doctrinam adulterant; ex ſchiſmatibus, quæ unitatem ſcindunt; ex criminibus, quæ mores corrumpunt, bona elicere, quàm ſcandala omnipotentiæ ſuæ vi penitùs impedire. *Væ autem illi, per quem veniunt*, qui ſcilicet aliis cauſa eſt offenſionis. *Vtilius eſt illi, ſi lapis molaris imponatur circa collum ejus*, collo ejus alligetur, *ut projiciatur in mare* (quod ſupplicii genus peculiare fuiſſe videtur Palæſtinis) *quàm ut ſcandalizet unum de puſillis iſtis:* id eſt, quàm ut alicui cauſam vel occaſionem det prava doctrina aut malis exemplis, à fide vel divinæ legis obſervantia deficiendi. Confer cum *Matthæi* 28.7. & *Marci* 9.41.

3.4. *Attendite vobis*. Cavete, ne alicui offenſionis & ſpiritualis ruinæ cauſa ſitis, etiam iis à quibus injuria eſtis affecti: *Si peccaverit in te frater tuus*, quivis homo, quem habere debes ut fratrem, jure naturæ matris unius, *increpa illum*, corripe, argue; fortiter quidem, ut vitium expugnes, ſed in ſpiritu lenitatis, ut fraternam cures ægritudinem: *& ſi pœnitentiam egerit*, ſi culpam agnoſcat, & veniam petat, dimitte illi. *Et ſi ſepties in die*, id eſt, ſæpiùs, frequentiſſimè, *peccaverit in te, & ſepties in die* de illata dolens injuria *converſus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me: dimitte illi*. Confer cum *Matthæi* 18.15. & 21. cum *Levitici* 19.17.18. ubi legimus: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicè argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum. Non quæres ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum*. Et Eccleſiaſtici 19.15.16.17.18. *Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat, Non feci: aut ſi fecerit, non iterum addat facere. Corripe proximum, ne forte non dixerit; & ſi dixerit, ne forte iteret. Corripe amicum, ſæpe enim fit commiſſio. Et non omni verbo credas. Eſt qui labitur lingua, ſed non ex animo.... Corripe proximum, antequam commineris. Et da locum timori Altiſſimi*.

5. *Et dixerunt Apoſtoli Domino: Adauge nobis fidem*, hoc eſſe donum Dei humiliter agnoſcentes. Explicatione ergo indiget, quod ſcripſit S. Auguſtinus, cùm Presbyter adhuc eſſet, in Expoſitione quarumdam propoſitionum ex Epiſtola ad Romanos: *Noſtrum eſt enim credere & velle, illius autem dare credentibus & volentibus facultatem benè operandi per Spiritum Sanctum, per quem charitas diffunditur in cordibus noſtris*. Id enim *verum eſt quidem; ſed eadem regula, & utrumque ipſius eſt, quia ipſe præparat voluntatem: & utrumque noſtrum, quia non fit, niſi volentibus nobis* (ut ipſemet Auguſtinus explicat.)

S. Aug. lib. 1. retract. c. 23.

6. Dixit autem Dominus: *Si habueritis fidem ſicut*

granum ſinapis, id eſt, quæ minima videatur, ſed tamen firmam & charitate ferventem, *dicetis huic arbori: moro*; erit in veſtra poteſtate dicere huic arbori: *Eradicare, & tranſplantare in mare: & obediet vobis*. Confer cum *Matthæi* 17.19.

7.8.9.10. *Quis autem veſtrum habens ſervum arantem aut paſcentem*, aratorem, aut paſtorem ovium, *qui regreſſo de agro dicat illi*: qui dicat illi, poſtquam de agro reverſus eſt: *Statim tranſi, recumbe*; Accede, & mecum ſede ad menſam. *Et non dicat ei: Para quod cœnem*, para mihi cœnam, *& præcinge te, & miniſtra mihi, donec manducem & bibam*: ſtes præcinctus (qui mos erat miniſtrantium ſervorum in regionibus, ubi veſtes oblongæ ferebantur) donec mihi cœnanti miniſtraveris: *& poſt hæc tu manducabis & bibes? Numquid gratiam habet ſervo illi, quia fecit, quæ ei imperaverat?* an illi devinctum ſe putat herus, & gratias agit pro miniſterio? *Non puto*. Non ſolùm enim quicquid à domino præſcribitur, ſervus agere tenetur, ſed omnes operas ſuas domini ſui commodis devovere. *Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta vobis* à Deo, ne illum vobis putetis debitorem: Vobis enim nihil debet ratione operum veſtrorum, quæ ipſi debentur omnia, ut ſupremo Domino; quamvis ratione promiſſionum ſuarum, & ex mera miſericordia, vobis æternæ mercedis debitor ſit: ſed *dicite: Servi inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus*. Præcepta hùc non opponuntur conſiliis, ſed fuſiori ſignificatione ſumitur præcepti nomen pro omni actu virtutis, pro omni opere Deo grato, etiam quod ſpontè fit, ut noſtrum in Deum amorem teſtemur. Et præceptis enim, & conſiliis accuratè præſtitis, adhuc ſervos inutiles nos exiſtimare ac profiteri debemus.

11.12.13.14. *Et factum eſt, dum iret in Ieruſalem*, poſtremò, *tranſibat per mediam Samariam & Galilæam*: Id eſt, per ipſa confinia Galilææ Orientalis, & Samaritanæ regionis, non rectà per Samariam, quod alioqui breviſſimum erat iter. *Et cùm ingrederetur quoddam caſtellum*, id eſt, cùm jam proximè ingreſſurus eſſet, *occurrerunt ei decem viri leproſi* (extra oppida enim degebant, procul ab aliorum hominum ſocietate, qui hoc morbo laborabant) *qui ſteterunt à longè*, ut Lex jubebat, ne alios morbi contagione inficerent. *Et levaverunt vocem, dicentes: Ieſu præceptor, miſerere noſtri. Quos ut vidit, dixit: Ite, oſtendite vos Sacerdotibus*: Id eſt alicui Sacerdotum, ad quos ſpectabat lepræ judicium. *Et factum eſt, dum irent* Hieroſolymam, concepta recuperandæ valetudinis fiducia, *mundati ſunt*. Solemnia Legis in curatione decem leproſorum prævenit, quos tantummodò ire juſſos, ut oſtenderent ſe Sacerdotibus, *in itinere purgavit, ſine tactu jam & ſine verbo, tacita poteſtate, & ſola voluntate; quaſi neceſſe ſit ſemel remediatore languorum & vitiorum annuntiato Chriſto*, & *de*

Joan 4.4. Joſeph. l. 20. antiq. c. 5. & in vita ſua.

Levit. 13.46.

Tertul. lib. 4. contra Marcionem, c. 35.

& de effectibus probato, de qualitatibus curationum retractari: aut Creatorem in Christo ad Legem provocari; si quid aliter, quàm Lege distinxit, ipse perfecit: cùm aliter utique Dominus per semetipsum operetur, sive per Filium; aliter per Prophetas famulos suos; maximè documenta virtutis & potestatis; quæ ut clariora & validiora, qua propria, distare à vicariis fas est..... Igitur quoniam ipse erat authenticus Pontifex Dei Patris, inspexit illos secundum Legis arcanum, significantis Christum esse verum disceptatorem & elimatorem humanarum macularum. Sed & quod in manifesto fuit Legis, præcepit: Ite, ostendite vos Sacerdotibus. Cur, si illos ante erat emundaturus? An quasi Legis illusor, ut in itinere curatis ostenderet nihil esse Legem cum ipsis Sacerdotibus? Et utique viderit, si cui tam opiniosus videbitur Christus; imò digniora sunt interpretanda & fidei justiora: Ideò illos remediatos, qui secundum Legem jussi abire ad Sacerdotes, obaudierant: neque enim credibile est emeruisse medicinam à destructore Legis observatores Legis. Sed cur pristino Leproso nihil tale præcepit?.... Disce causas. In Samariæ regionibus res agebatur, unde erat & unus interim ex Leprosis. Samaria autem desciverat ab Israele, habens schisma illud ex decem Tribubus, quas avulsas per Achiam Prophetam collocaverat apud Samariam Ieroboam. Sed & aliàs semper sibi placentes erant Samaritani de montibus & puteis patrum.... Itaque qui & per Amos, Væ dixerit eis, qui confident in monte Samariæ; *jam & ipsam restituere dignatus, de industria jubet ostendere se Sacerdotibus, utique qui non erant nisi uni & Templum, subjicitur Samarita Iudæo, quoniam ex Iudæis salus Israelitæ & Samaritano. Tota enim promissio Tribui Iudæ Christus fuit: ut scirent Hierosolymis esse & Sacerdotes & Templum & matricem religionis, & fontem, non puteum salutis. Et ideò, ut vidit agnovisse illos Legem Hierosolymis expungendam, ex fide jam justificandos sine Legis ordine remediavit. Vnde & unum illum solutum ex decem, memorem divinæ gratiæ Samaritem miratus, non mandat offerre munus ex Lege; quia jam satis obtulerat, gloriam Deo reddens, hoc & Domino volente interpretari Legem. Et tamen cui Deo gratiam reddidit Samarites, quando nec Israelites alium Deum usque adhuc didicisset? Cui alii, quàm cui omnes remediati retro à Christo? Ideò,* Fides tua te salvum fecit, *audit: quia intellexerat veram se Deo oblationem, gratiarum scilicet actionem, apud verum Templum & verum Pontificem ejus Christum facere debere.* Ita hunc locum explicat Tertullianus.

15. 16. 17. 18. 19. *Vnus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est,* ac pristinæ sanitati restitutus; *regressus est, cum magna voce magnificans Deum,* ejusque potestatem in Christo agnovit, prædicavit, adoravit: *& cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens; & hic erat Samaritanus. Respondens autem Iesus,* loqui incipiens, *dixit: Nonnè decem mundati sunt, & novem* alii *ubi sunt? Non est inventus, qui rediret, nisi hic alienigena.* Nemo ex illis decem ad me reversus est, ut gratias pro accepto beneficio ageret, nisi hic Samaritanus alienus à genere Israel. Et ait illi: *Surge, vade, quia Fides tua te salvum fecit.*

20. 21. *Interrogatus autem à Pharisæis, Quando venit regnum Dei,* quando complebuntur, quæ nobis promissa sunt de Messia super nos regnaturo? *Respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione,* cum splendore mundano divitiarum, cum terrena potestate, cum regio satellitio, cum militaribus copiis & triumphali apparatu, ut carnalium hominum oculis observari possit. *Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic.* Non erit, quod dicatur, In illo monte, aut in isto deserto est. *Ecce enim regnum Dei intra vos est.* In medio vestri est Messias, quem expectatis: ejusque dominatio, utpotè spiritualis, in animos hominum per fidem & charitatem exercenda est.

22. 23. 24. *Et ait ad Discipulos suos: Venient dies* persecutionum & tristitiæ, *quando desideretis videre unum diem Filii hominis,* vel una die frui præsentia mea visibili, quemadmodum nunc fruimini; *& non videbitis. Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic* est Christus: multi enim surgent pseudochristi. *Nolite ire, neque* illos *sectemini.* Totam Judæorum Gentem in Discipulis suis Christum hìc compellasse perspicuum est: *Nam sicut fulgur coruscans de sub cœlo, in ea quæ sub cœlo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua.* Sicut fulgur ab una cœli parte in alteram, ab Oriente in Occidentem coruscat; sic ego subitò veniam ad judicium. Alium enim Christi adventum frustra Judæi expectant. Diem autem suum vocat diem adventus sui ad judicium, quia cum gloria & majestate veniet, ut electos suos remuneret, ultionemque de hostibus suis sumat, æternis illos supplicis addicens. Quia verò Hierosolymorum excidium ultimi judicii typus fuit, hìc etiam à Christo prænunciatum intelligi potest. Confer cum *Matthæi 24. vers.* 23. 24. 25. 26. *&* 27.

25. *Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac.* Antequam adveniat ille dies, oportet me multa pati, & reprobari à populo isto, ut impleatur, quod per Prophetam prædictum est: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: à Domino factum est istud.* Ps. 117. 22.

26. 27. 28. 29. 30. 31. *Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis. Edebant, & bibebant; uxores ducebant, & dabantur virgines ad nuptias, usque ad diem qua intravit Noe in Arcam: & venit diluvium* istius temporis hominibus improvisum & inexpectatum, *& perdidit omnes. Similiter sicut factum est* Sodomæ & Gomorrhæ *in diebus Lot*: ita fiet hominibus tempore secundi adventus Christi. *Edebant & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & ædificabant*: toti erant terrenis curis occupati, toti in voluptates immersi, de Deo minimè cogitantes, ejusq; judicia non reformidantes. *Qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cœlo*: Deus ignem sulphureum in urbes abominandas immisit, *& omnes perdidit. Secundum hæc erit,* id est, eadem fient, *quo die Filius hominis revelabitur;* in gloria sua conspicuus videbitur. *In illa hora, qui fuerit in tecto, & vasa ejus,* instrumenta & supellex *in domo, ne descendat tollere illa: & qui in agro similiter* fuerit, *non redeat retro,* in domum, ut aliquid tollat; sed fugiat sine mora imminens exitium. Hierosolymitanum excidium magis spectat hæc hypotyposis, quàm generale judicium: quamquam & ad illud secundùm sensum moralem referatur. Confer cum *Matthæi* 24. 37. 38. 39. 17. *&* 18. Theophyl. in hunc loc.

32. 33. *Memores estote uxoris Lot,* cogitate, quid illi acciderit: solummodò respexit retrò, & periit. *Quicumque quæsierit animam suam salvam facere,* id est, semetipsum ab imminentibus periculis eximere, vitamque conservare suam, deserendo fidem, aut Christianæ professionis officia, *perdet illam,* seipsum perdet: *& quicumque perdiderit illam;* quicumque vitam suam certo periculo exposuerit pro Deo, *vivificabit eam*: veram æternamque vitam sibi procurabit. Confer cum *Matthæi* 10. 39.

34. 35. *Dico vobis, In illa nocte,* tempore scilicet adventus Christi ad judicium, quod sanctis dies erit lætissima; reprobis verò nox horrenda, æternæ noctis initium: tempore illo calamitoso, *unus assumetur,* è periculo educetur velut apprehensa manu, *& alter relinquetur,* communi exitio *involvendus. Duæ erunt molentes in unum, una assumetur, & altera relinquetur: duo in agro, unus assumetur, & alter relinquetur.* Confer cum *Matth.* 24. 40. *&* 41.

36. 37. *Respondentes dixerunt illi* Discipuli: *Vbi, Domine?* quò assumentur? Qui dixit illis: *Vbicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ*: In aera ad me venientem in nubibus electi mei ex omnibus mundi partibus, ex omnibus locis & gentibus assumentur & congregabuntur, sicut aquilæ ad cadaver, æternæ fœlicitatis pabulum in me & per me habituri.

Sensus

Sensus Moralis.

12. *IMpossibile est, ut non veniant scandala: væ autem illi, per quem veniunt, &c.* Væ illi qui fratribus, pro quibus mortuus est Christus, occasionem ruinæ præbet prava doctrina, pravis consiliis, pravis exemplis. Væ illi qui propriis gravatus peccatis, alienorum insuper fit particeps reusque peccatorum. Huic satius esset, gravi supplicio vitam finire temporalem corporis, quàm perpetuam Animæ mortem sibi aliisque inferre publico peccato & scandalo, quod spiritale homicidium est. *Pusilli* sunt & infirmi, qui scandalizantur levi de causa: verumtamen illorum infirmitati consulendum fraterna charitate, quantùm possibile est; & ab iis abstinendum actionibus, aut verbis, qui illis forent offendicula. Si tamen de veritate, aut de opere virtutis scándalum sumitur, melius est, ut permittatur scandalum nasci, quàm ut veritas relinquatur. Non enim pusillorum seu infirmorum, sed Pharisæorum, sive inimicorum veritatis & justitiæ scandalum istud est; nec datur fratribus occasio ruinæ, sed illi soli sibimetipsis ruinæ causæ sunt, illa in perniciem suam vertentes, quæ ad eorum conversionem, vel spiritalem profectum & ædificationem destinata erant & ordinata. Christianus quilibet regnum peccati cùm in se tum in aliis destruere debet, ut bonus Miles Christi. Væ illi, qui regnum peccati prava doctrina, consiliis, auctoritate, exemplis stabiliens & propagans, diabolo militat.

Ven. Beda.

3. *Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi.* Parum est charitati nullam offensionis occasionem præbere fratribus; ipsorum etiam saluti cooperari debet correptione fraterna. Quin etiam injuriæ nobis ab ipsis illatæ condonandæ sunt. Ignoscendum est fratri, ut tibi ignscatur. *Induite vos, sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.* Ea conditione Deus nobis peccata dimittit, ut proximis, quod adversùm nos peccaverunt, dimittamus. Ea conditio in Oratione Dominica expressa est: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Qui mentitur in precibus, beneficio caret: qui mentitur in precibus & perdit causam, & invenit pœnam. Qui tibi dictavit preces, advocatus est tuus; si mentiris, testis est: si non te corrigis, judex erit tuus. Ergo & dic, & fac. Quia si non dicis, contra jus petendo non impetras. Si autem dicis, & non facis, etiam mendacii reus eris. Vis accipere? da: Vis ut dimittatur tibi? dimitte. Ne inimicitias in corde nostro retineamus. Plus enim inimicitiæ retentæ vitiant cor nostrum. Ut ergo proximus utiliter corripiatur & pro ipso & pro nobis, cum benignitate corripiatur; nobis ipsis attendamus, ne qua subrepat amaritudo, ne qua verborum acerbitas, qua vulnus exacerbaretur, non curaretur. *Attendite vobis.* Cum humilitate & lenitate corripite. *Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis Legem Christi. Nam si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit.* Nullum charitati & misericordiæ erga fratres modum ponamus: siquidem quotidie in multis Deum offendentes, indigemus, ut nullum suæ erga nos misericordiæ ponat modum. Dei erga nos bonitas, benignitas, potentia, nostræ erga fratres bonitatis, benignitatis & patientiæ lex & mensura esse debet. *Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.*

Coloss. 3. 12. 13.

S. Aug. serm. 114.

Gal. 6. 1. 2. 3.

Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum, &c. Attendite, ut neque difficilis venia, nec remissa sit indulgentia; ne quem vel austera percellat invectio, vel conniventia invitet ad culpam. Plus enim proficiet amica correptio, quàm accusatio turbulenta: illa pudorem incutit, hæc indignationem movet. Unde Apostolus ait: *Nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.*

S. Ambr. lib. 8. in Luc. n. 21.

2. Thess. 3. 15.

5. *Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.* Fides fundit orationem, fusa oratio impetrat fidei firmitatem. Tunc maximè necessaria fides, cum dimittendæ injuriæ, falsaque ultionis voluptas sacrificanda est charitati. *Domine, adauge nobis fidem.* Fides est donum Dei. Hanc ille solus augere potest, qui dedit. Hinc Apostoli Domino dixerunt: *Adauge nobis fidem*: ut quæ jam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. *Domine, adauge nobis fidem*; non ut arbores eradicemus, non ut montes transferamus; sed ut parvas cupiditates eradicemus, arbores malas, quæ malos fructus faciunt; easque in mari pretiosi sanguinis tui submergamus.

S. Gregor. M. l. 22. Moral. c. 14.

10. *Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.* Cùm toti simus Dei jure creationis, jure redemptionis, illi debemus quicquid boni agere possumus. Deinde nihil boni operari, imò ne cogitare quidem possumus ex nobis; sed pia desideria, recta consilia, & justa omnia opera à Deo sunt. In nobis sine nobis bonam voluntatem operatur, ut incipiens; idemque volentibus cooperatur, ut perficiens. Præterea, nemo est cui non plurima peccata sint condonata. Igitur nemo tantum præstare potest, quin plus pro indulgentiæ beneficio debeat. Accedit, quòd in multis quotidie offendimus omnes, in ipsisque operibus bonis multi defectus subrepunt. Unde quotidie opus habemus divina miseratione. Nullum ergo præmium à Deo mereremur, si nobiscum summo jure agere voluisset. Quòd autem mereamur vitam æternam bonis operibus, totum est misericordiæ, qua Deus nos evexit ad dignitatem filiorum suorum. Quamobrem *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit* (inquit S. Cyprianus.) *Nam quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Hinc Salvianus: *Non offerat totum pro debito, si debere se totum non putat pro reatu. Totum ergo peccator aliquis oblaturus est? Imò nihil, si non cum fide: imò nihil, si non cum ambitu* (id est, supplici devotione) *imò nihil, si non cum prece: imò nihil, si non hoc animo, ut hoc ipsum inter præcipua Dei beneficia reputet, quòd animum offerendi dedit.*

Rom. 11. 35.

Salv. lib. 1. ad Eccl. Cathol.

Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus. Quis Christianorum omnia, quæ præcepta sunt, facit? Non ergo servi duntaxat inutiles, sed servi iniqui sumus, digni qui multis vapulemus.

12. *Cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem Leprosi, qui steterunt à longè.* Lepra peccati nos à Deo longè removet. A Christi corpore separatur, quicumque in mortale peccatum labitur. Putre membrum est, Christo capiti non conjunctum, nec ejus vita vivens. Ad illum accedere incipit, si se indignum agnoscat, qui accedat; si stet à longè, divinam misericordiam humili oratione imploret. Magna voce, desiderio & charitate, ac ferventi ardore ad Deum clamandum est per Jesum Christum Magistrum & Salvatorem nostrum, qui duplicem lepram, ignorantiæ scilicet ac cupiditatis, gratiæ suæ luce & charitatis infusione sanet. *Et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri.* Ad Sacerdotes ac Pastores, Pœnitentiæ & reconciliationis Ministros subinde se conferat peccator, secundùm Christi præceptum: eis lepram suam ostendat, peccata confiteatur, qui scientiam habeant discernendi inter pollutum & mundum, nec admittant ad Sancta, nisi perfectè mundatos, & in quibus nulla mali vestigia prioris, nullus peccati mortalis affectus, nulla ad proximas occasiones peccandi adhæsio remaneat. *Ite, ostendite vos Sacerdotibus.* Accepta denique reconciliationis gratia, ca-

veat peccator, ne ingrati animi vitio se reddat divinis beneficiis indignum. Liberatori suo gratias agat, & ad pedes ejus prostratus, illum adoret atque glorificet, ut
Psal.58.10. ille Euangelii Samaritanus; & dicat: *Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus, misericordia ejus præveniet me.*

17.18. *Nonnè decem mundati sunt, & novem ubi sunt? Non est inventus, qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Decem Leprosi omne genus humanum designant lepra peccati infectum, & extra cœlestem Jerusalem propter immunditiam constitutum, & procul à Deo stans. Et hoc ipsum procul stare, speciem habet supplicandi. Misericordi enim & volenti omnibus benefacere, magna occasio est ad miserendum, nullum videre participem suæ bonitatis. Propter hoc enim inclinavit se, ut sanaret eos, qui tam malè habebant. Quamvis autem omnem naturam sanaverit lepra infectam, pro omnibus & incarnatus & mortuus: attamen Judæi, quamvis à Domino mundati fuissent à lepra peccati, ingrati fuerunt, & non aversi sunt à via vanitatis suæ, ita ut darent gloriam ei, qui salvos eos fecerat, hoc est, ut crederent ei, quòd cùm Deus esset, extremam passionem tulerit: *Hæc enim est gloria Dei, caro & crux.* Hi igitur incarnatum & crucifixum Dominum gloriæ non sunt confessi. Alienus autem populus Gentilium agnovit eum, qui mundaverat, & glorificavit eum credendo, quòd tam misericors & potens sit Dominus, ut & propter nos vilissima tulerit, quod est misericordiæ; & cùm pertulerit, nihil incommodi in suam naturam acceperit; quod potentiæ est.

Theophyl. in hunc locum.

20. *Ecce regnum Dei intra vos est.* Volenti semper adest regnum Dei. Regnum enim Dei est Angelorum more vivere. Tunc enim verè dicitur regnare Deus, quando nihil mundanum in Animabus nostris versatur, sed omninò aliter vivitur, quàm mundus solet. Hanc autem vitam intra nos habemus, hoc est, quando voluerimus. Non enim longo tempore, neque longa peregrinatione est opus; sed prope nos est & fides, & post fidem divina vita. Hinc Apostolus ait: *Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei quod prædicamus.* Credere enim, & secundùm fidem ambulare, sicut dignum est vocatione, intra nos est.
Rom.10.8.

26.28. *Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis..... Similiter sicut factum est in diebus Loth*, &c. Deploranda cæcitas & socordia hominum, qui naturalibus & civilibus actionibus toto vitæ tempore sunt occupati, & terrenis curis penitùs immersi; de futuro sæculo, de æternitate, de regno Dei non cogitantes; de bonis operibus, quibus ad illud pervenitur, non curantes; quasi ad edendum & bibendum, ad emendum & vendendum, ad plantandum & ædificandum, ad congerendas opes, ad rem domesticam amplificandam, tantùm creati essent. Inter hæc morte intercipiuntur, judicio divino sistuntur imparati, & in stagnum ignis & sulphuris detruduntur, æternùm cruciandi, quia pœnitentiam non egerunt. Timete imminentem interitum & damnationem; neque vos evasuros præsumatis, quia tam nefaria fortè non committitis peccata, ac homines qui temporibus Noe vivebant, vel Sodomæ & Gomorrhæ cives. Nam & vulgaria delicta, quæ levia vel nulla homines plerumque existimant, eos plerumque in damnationem præcipites trahunt. *Væ peccatis hominum, quæ sola inusitata inhorrescimus* (inquit S. Augustinus) *usitata verò, pro quibus abluendis Filii Dei sanguis effusus est, quamvis tam magna sint, ut omninò claudi contra se faciant regnum Dei, sæpè videndo omnia tolerare, sæpè tolerando nonnulla etiam facere cogimur. Atque utinam, ò Domine, non omnia quæ non potuerimus prohibere, faciamus!* Ad pœnitentiam igitur velut ad Arcam mysticam confugiamus: eam amplectamur, ut naufragi alicujus tabulæ fidem; hæc nos peccatorum fluctibus mersos prolevabit, & in portum divinæ clementiæ protelabit. Angelo extra Sodomam nos trahenti, id est, gratiæ Dei pareamus. Deseramus citò peccandi occasiones, societates malas, ne iræ & terribili judicio Dei maneamus expositi. *Secundùm hæc erit, qua die Filius hominis revelabitur.* In foribus est; improvisus adveniet. Statutum est omnibus semel mori. Post hæc autem judicium. Nescimus, quando venturus est Filius hominis. Igitur *qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa; & qui in agro, similiter non redeat retro.* Qui in summis est virtutibus, ne descendat propter temporale aliquod, & excidat à suo fastigio: sed resistat malitiæ, & non demulceatur. Et is qui in agro, similiter non revertatur ad ea, quæ post se. Nam eum, qui in agro est, hoc est, mundo, & operatur virtutem, non oportet reverti ad ea, quæ post se; sed urgeri ad anteriora. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.*

Tertull. lib. de Pœnit.

Theophyl. in hunc loc.

Luc.9.61.

32. *Memores estote uxoris Loth.* Time verbum Domini dicentis: *Mementote uxoris Loth.* Et ipsa in via jam liberata de Sodomis, retrò respexit; ubi respexit, ibi remansit: facta est statua salis, ut condiat te. Exemplo enim tibi data est, ut cor habens, non remaneas fatuus in via. Attende manentem, & transi: attende respicientem retrò, & tu in anteriora extentus esto, sicut Paulus. Quid est, non respicere retrò? *Quæ retro oblitus*, inquit. Ideò sequeris vocatus ad supernam palmam, de qua postea glorieris. Quia idem Apostolus dicit: *Superest mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.*

« S.August. Enarrat. in Psal.69.

Philip.3.13.

2.Tim.4.8.

Mementote uxoris Loth. Omnes spectat istud Domini Jesu monitum. Maritata mulier voluit facere adulterium, de loco suo, quò pervenerat, retrò respexit. Vidua quæ jam sic permanere voverat, voluit nubere, hoc voluit, quod licuit ei quæ nupsit; sed illi non licuit, quia de loco suo retrò respexit: Virgo est castimonialis, jam dicata Deo; habebat & cætera, quæ verè ornant ipsam virginitatem, & sine quibus illa virginitas turpis est. Quid si enim sit corpore integra, & mente corrupta? Quid est quod dixi? Quid si nullus tetigerit corpus, sed si fortè ebriosa sit, superba sit, litigiosa sit, linguosa sit? Hæc omnia damnat Deus. Si antequam voviſſet, nupsisset, non damnaretur: elegit aliquid melius, superavit quod ei licebat, superbit, & illicita tanta committit. Hoc dico, Nubere liceat, antequam voveat, superbire numquam licet. O tu virgo Dei nubere noluisti, quod licet: extollis te, quod non licet. Melior virgo humilis, quàm maritata humilis; sed melior maritata humilis, quàm virgo superba. Quæ autem respexit ad nuptias, non quia voluit nubere, damnatur; sed quia jam antecesserat, & fit uxor Loth respiciendo retrorsum. Non sitis pigri qui potestis, quibus aspirat Deus apprehendere gradus meliores: quia non ista ideò loquimur, ut non voveatis; sed ut voveatis & reddatis: *Vovete & reddite Domino Deo nostro.* Quia audisti, *Reddite*, non vis vovere? Ergo vovere volebas & non reddere? Imò utrumque fac. Unum sit ex professione tua, aliud ex adjutorio Dei perficietur. *Aspice eum qui te ducit, & non respicies retro, unde te educit. Qui te ducit, ante te ambulat; unde te educit, post te est. Ama ducentem, & non te damnat retro respicientem.*

« S.August. enarrat. in Psal.75.

Psal.74.

S.Aug. locus hic à Vener. Beda citatus.

CAPUT

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

1. *Dicebat autem* Jesus *parabolam ad illos*, ad Discipulos & eos qui illum sequebantur: *Quoniam oportet semper orare, & numquam deficere.* Quæ quidem parabola eò spectabat, ut assiduè & perseveranter orandum esse doceret, nec desponendum esse animum præ tædio, aut impetrandi desperatione, aut ob rei petitæ dilationem.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. *Iudex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, nec homines reverebatur*: & timore Dei, & hominum pudore vacuus; cui nec conscientiæ cura, nec famæ: *Vidua autem quædam erat* deserta & contempta *in civitate illa, & veniebat* crebrò *ad eum, dicens: Vindica me*, id est, defende me *ab adversario meo*: ab improbo homine qui me opprimit, eripe me pro ratione officii tui jus dicendo: *Et nolebat* illam ab injuria tueri, *per multum tempus. Post hæc autem*, cùm sæpiùs illum adiret gemens vidua, *dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem revereor*, id est, etsi neminem verear; *tamen, quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam*; injuriam quam ipsi infert adversarius, propulsabo, jus illi dicam: *ne in novissimo veniens sugillet me*; ne omni tempore veniens, aures meas querulis vocibus, importunis clamoribus, & fortè maledictis obtundat. Ait autem Dominus: *Audite, quid Iudex iniquitatis dicit.* Non conferuntur hoc loco paria, sed minus cum majore. Si ab improbo Judice id obtinetur, quantò magis à Deo? *Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?* Deus tam misericors, tam benignus non arcebit injuriam ab electis suis quos diligit, quorum preces ipsi molestæ non sunt, quamvis die ac nocte ad illum clament, sed gratæ? Semper-ne eorum liberationem differet? *Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.* Brevi, opportuno tempore secundùm providentiæ & justitiæ suæ legem, illos à persecutionibus & malis omnibus eripiet. *Verumtamen Filius hominis veniens* ad faciendam vindictam in nationibus, ad liberandum electos suos, *putas, inveniet fidem in terra?* id est, in hominibus? Fidem hìc intelligit cum pia fiducia & charitate conjunctam, quæ ad perseveranter orandum excitat. Hac interrogationis figura raros dicit tunc inveniendos fideles. In tantum enim invalescet filius iniquitatis, ut etiam, si possibile esset, seduceret electos. In raris enim, solet hujusmodi interrogandi figura uti, sicut & cùm dicit: *Quis putas fidelis & prudens servus?* Atque hoc loco idem significans, quòd pauci numero erunt, qui erga Deum & inter se fidem servabunt, hac interrogatione usus est. Meritò autem sermoni de oratione sermonem de fide connexuit, quoniam omnis orationis fundamentum ac basis est fides. Nisi enim crediderit homo, quòd hoc quod petit, accepturus sit in suam utilitatem, vana est oratio quam facit. Et propterea Dominus de oratione docens, etiam fidei meminit, declarans interim paucorum fore tunc orare, quandoquidem fides in paucis invenietur; fides (inquam) charitate formata & animata: *Quoniam* enim *abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum.*

Theophyl. in hunc loc.

Matth. 24. 12.

9. 10. 11. 12. *Dixit autem &* hanc parabolam *ad quosdam, qui in se confidebant tamquam justi*, plus æquo sibi placentes, & fiduciam ponentes in sanctimonia & virtutibus, quibus se præditos falsò existimabant, *& aspernabantur cæteros*, tamquam homines nullius pretii: Consequens enim est, ut aliena deprimat, qui sua miratur. *Duo homines ascenderunt in Templum*, (quod in monte situm erat) *ut orarent; unus Pharisæus; & alter publicanus. Pharisæus stans* in atrio Israelitarum, *hæc apud se orabat*, sic intra se ipsum loquens, Deum compellabat: *Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum*, id est, sicut omnes præter me, *raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic publicanus*, id est, nec etiam ut iste publicanus, professione peccator: *Iejuno bis in Sabbato*: Jejunare consuevi bis qualibet hebdomade. Hebdomada scilicet à sabbato incipiens & in sabbatum desinens, à præcipuo die nomen sumebat. Unde prima dies hebdomadæ, *Vna sabbati* vocabatur, Hebraico loquendi more. Dies illi jejunii apud Judæos Lege præscripti non erant, sed sponte suscepti & observati, nempè dies secundus & quintus, seu dies Lunæ & Jovis: quòd Mosem die quinto Montem conscendisse, & secundo descendisse, Traditiones Judaicæ ferrent. *Iejuno bis in sabbato:* Ab adulterio adeò sum alienus, ut carnis petulantiam singulis hebdomadibus bidui jejunio compescam. *Decimas do omnium quæ possideo:* Tam longè absum à rapina, ut solvam decimas non solùm frugum & fructuum terræ, sed & minorum olerum, potiùs commodis meis aliquid detrahens, quàm ut quidquam faciam contra traditiones & instituta majorum. Hujus Pharisæi justitiam longè superabat Zacchæus, qui dimidium bonorum suorum pauperibus dabat: Nam in minutis illis aliquid extra Legem præstare facillimum est, in quo tamen Pharisæi summam singularis cujusdam sanctimoniæ ponebant.

Theophyl. Maimonides in tract. Taanih. Glos. ad Tractatum Talmudis Bava Kama.

13. *Et Publicanus à longè stans*, in atrio scilicet exteriori, quod patebat Gentibus; procul ab Altari, vel in ipso Templi vestibulo, quasi indignum se reputans, qui propiùs accederet, *nolebat nec oculos ad cœlum levare:* peccatorum suorum memor, non modò manus non audebat ad cœlum tollere, ne falsa jactatione iram Dei provocaret, sed ne oculos quidem. *Sed percutiebat pectus suum*, qui sese accusantium gestus est, *dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.* Hujus precationis sensus ex toto Psalmo 51. sumptus est.

14. *Dico vobis: Descendit hic justificatus in domum suam ab illo:* Hic in domum suam redit à peccatis absolutus, & gratia donatus à Deo, & non ille: *Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.* Sententia est Christo Jesu familiaris. Confer cum *Matthæi* 23. 12. & *Luc.* 14. 11. Hanc parabolam contra Marcionem Tertullianus contorquet Libro 4. cap. 36. *Cùm* (inquit) *Templum Creatoris inducit, & duos adorantes diversa mente describit, Pharisæum in superbia, publicanum in humilitate; ideòque alterum reprobatum, alterum justificatum descendisse, utique docendo, qua disciplina sit orandum, eum & hic orandum constituit, à quo relaturi essent eam orandi disciplinam, sive reprobatricem superbiæ, sive justificatricem humilitatis. Alterius Dei nec templum, nec oratores, nec judicium invenio penes Christum, nisi creatoris. Illum jubet adorare in humilitate, ut allevatorem humilium; non in superbia, ut destructorem superborum.* Ejusdem parabolæ finem breviter exponit Libro *de Oratione*, cap. 13. *Atqui cum modestia & humilitate adorantes magis commendabimus Deo preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimiùs elatis, sed temperatè ac propè elatis; ne vultu quidem in audaciam erecto. Nam ille Publicanus qui non tantùm prece, sed & vultu humiliatus atque dejectus orabat, justificatior Pharisæo procacissimo discessit.*

15. 16. 17. *Afferebat autem* quidam *ad illum & infantes, ut eos tangeret*, id est, ut impositione manuum eis benediceret: *quod cùm viderent Discipuli, increpabant illos*, verbisque durioribus arcebant,

quod

quòd turmatim ad Jesum accederent, eumque penè obruerent. *Iesus autem advocans illos*, signo facto infantium ductoribus seu gestatoribus, *dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos; talium est regnum Dei. Amen dico vobis: Quicumque non receperit regnum Dei sicut puer*: qui non receperit Euangelium ea simplicitate, docilitate, morum innocentia, quam præ se fert puerilis ætas, non intrabit in illud. Confer cum *Matthæi* 19. 13. 14. 15. & *Marci* 10. Ex hoc loco S. Augusti nus probat, Baptismum Christi parvulis esse necessarium. *Cui tangendi offeruntur*, inquit, *nisi Medico? Cui? Salvatori. Si Salvatori, utique salvandi. Cui? nisi illi qui venit quærere & salvare quod perierat. Vbi isti perierant? Quantum ad ipsos propriè attinet, innocentes video, reatum quæro.* » *Vnde? Apostolum audio.* Per unum, *inquit*, homi- » nem peccatum intravit in mundum; & per peccatum » mors, & ita in omnes homines pertransivit, in quo omnes peccaverunt. *Veniant ergo parvuli, veniant, audiatur Dominus*, Sinite parvulos venire ad me. *Veniant parvuli, languidi ad Medicum, veniant perditi ad Redemptorem, veniant, nemo prohibeat. In ramo adhuc nihil commiserunt, sed in radice perierunt. Benedicat Dominus pusillos cum magnis: tangat Medicus & pusillos & magnos. Causam parvulorum commendamus majoribus. Loquimini pro tacentibus, orate pro flentibus. Si non frustra estis majores, estote tutores: tuemini eos qui adhuc causam suam agere non possunt. Communis fuit perditio, sit communis inventio: simul perieramus, simul inveniamur in Christo. Dispar est meritum, sed communis est gratia. Nihil habent mali, nisi quod de fonte traxerunt: nihil mali habent, nisi quod de origine traxerunt. Non eos impediant à salute, qui ad id quod traxerunt, multa addiderunt.*

S. Aug. serm. 116. alias 16. De Verbis Domini.

Rom. 5. 12.

18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. *Et interrogavit eum quidam Princeps*, id est, vir primariæ nobilitatis, *dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Dicit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus Deus. Mandata nosti? Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum testimoninm dices: Honora patrem tuum & matrem. Qui ait: Hæc omnia custodivi à juventute mea. Quo audito, Iesus ait: Adhuc tibi deest*, ut perfectus sis: *Omnia quæcumque habes, vende, & da pauperibus*: Hoc tibi saluberrimum do consilium, ut ab avaritiæ vinculis omninò liber, nullum habeas impedimentum, quod ab æternæ vitæ consecutione te retardet. Divitiarum autem abjectione & erogatione pauperibus facienda te detrimentum aliquod subire ne existimes: quinimò magnum tibi lucrum accedet: *Et habebis thesaurum in cœlo*. Porrò negotiatio est aliquid amittere, ut majora lucreris. Et hoc impedimento rejecto, hac deposita sarcina, *veni, & sequere me. His ille auditis, contristatus est, quia dives erat valdè*, & divitiarum amore irretitus, illis renuntiare facilè non poterat: *Non est* enim *in carendo difficultas, nisi cùm est in habendo cupiditas*. Tantùm dolor cruciat amittentem, quantùm amor tenuerat possidentem. *Videns autem Iesus illum tristem factum, dixit: Quàm difficilè qui pecunias habent*, & spem in illis ac fiduciam ponunt, *in regnum Dei intrabunt! Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum Dei. Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?* Quis ergo salutem consequi potest, cum nemo sit qui divitias non amet? *Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum*. Quamvis humanas vires superet renuntiare divitiis, & illas pauperibus distribuere; Dei tamen auxilio bonam voluntatem inspirantis & adjuvantis id perfici potest. Confer cum *Matthæi* 19. & *Marci* 10. Hunc locum adversùs Marcionem vertit Tertullianus Libro 4. cap. 36. *Rescidit-ne Christus priora præcepta non occidendi, non adulterandi, non furandi, non falsum testandi, diligendi patrem & matrem? An & illa servavit, & quod deerat adjecit? Quamquam & hoc præceptum largitionis in egenos ubique diffusum sit in Lege & Prophetis, ut glorioissimus ille observator præceptorum, pecuniam multo cariorem habiturus traduceretur. Salvum est igitur & hoc in Euangelio: Non veni dissolvere Legem & Prophetas, sed adimplere. Simul & cætera dubitatione liberavit, manifestando unius esse & Dei nomen & Optimi, & vitam æternam, & thesaurum in cœlo, & semetipsum; cujus præcepta supplendo & conservavit & auxit: secundum Michæam quoque hoc loco recognoscendus, dicentem: Si annuntiavit tibi homo quid bonum? Aut quid à te Dominus exquirit, quàm facere judicium, diligere misericordiam, & paratum esse sequi Dominum Deum tuum? Et homo enim Christus annuntians quid sit bonum, scientiam Legis:* Præcepta, *inquit*, scis? *Facere judicium:* Vende, *inquit*, quæ habes; *diligere misericordiam:* Et da, *inquit*, egenis; *paratum esse ire cum Deo*: Et veni, *inquit*, sequere me.

S. Augusti.

Mich. 6.

28. 29. 30. *Ait autem Petrus*, omnium Apostolorum nomine loquens: *Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico vobis: Nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei*, id est, propter Euangelium, *& non recipiat multò plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam*. Confer cum *Matthæi* 19. & *Marci* 10.

31. 32. 33. 34. *Assumpsit autem Iesus duodecim* Apostolos seorsim, *& ait illis: Ecce ascendimus Ierusalem, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur: & postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis*, id est, res ista erat eis abscondita; sermo illis obscurus videbatur, *& non intelligebant, quæ dicebantur:* Obvium nempè verborum sensum repudiantes, altiorem sensum illis subesse suspicabantur quem Dominus ipsis opportuno tempore revelaret; Aut certè non capiebant, quomodo ea congrueren. cum Vaticiniis Prophetarum de Messia, receptisquet de ejus regno opinionibus. Confer cum *Matthæi* 20. 17. & *Marci* 10. 32. & seq.

35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. *Factum est autem, cùm* Jesus *appropinquaret Iericho*, cùm huic urbi proximus esset, *cæcus quidam sedebat secus viam mendicans. Et cùm audiret turbam prætereuntem*, quæ Jesum sequebatur, *interrogabat, quid hoc esset:* unde tantæ multitudinis concursus & motus? *Dixerunt autem ei, quòd Iesus Nazarenus transiret. Et clamavit, dicens: Iesu fili David, miserere mei.* Noverat scilicet illum potentem sermone & virtute cæcis pluriimis visum restituisse; quin & intùs illuminato fidei oculo Messiam esse credebat Israelitis à Deo promissum, & ex familia David oriturum. *Et qui præibant, increpabant eum, ut taceret*, ne molestus esset Jesu: *Ipse verò multò magis clamabat: Fili David, miserere mei.* Contendebat vocem, ut oculos Christi in se converteret, ejusque miserationem excitaret. *Stans autem Iesus*, paulisper sistens gradum, *jussit illum adduci ad se. Et cùm appropinquasset, interrogavit illum, dicens: Quid tibi vis faciam?* Non ut ignorans, sed ne ille præsentibus alia petere videatur, ipse alia dare, & dum ille petit pecuniam, ipse, ut ostentator, cæcitatem sanaret. Nam fortassis incipienter talia fingere posset invidia. Propterea cùm interrogasset, & comperisset eum recipiendi visus valdè cupidum, dat quod petit. *At ille dixit: Domine, ut videam. Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit.* Credidisti, quòd ego sum Christus, meque tibi visum reddere posse; ideò vides, ut confidisti. *Vox à vero lumine progressa, lumen cæco facta est.* Ille ipse qui dicit: *Fiat lux, & facta est lux*, qui lucem locutus est, & creavit, dixit cæco: *Respice; & confestim vidit, & sequebatur illum*, cæcus illuminatus, *magnificans Deum*, Dei magnitudinem prædicans, illique gloriam reddens in Christo Jesu, & cum ipso, & per ipsum salutis suæ Auctorem. *Et omnis plebs ut vidit*, tantum miraculum, *dedit laudem Deo*. Confer cum *Matthæi*

Theophyl.

20. 29. & seq. & *Marci* 10. 46. & seq. Hunc locum adversùs Marcionitas Tertullianus contorquet: *Ne*, inquit, *Iesum filium David negaretis, manifestissimè confirmavit cæci prædicationem, & ipsa remuneratione medicinæ, & testimonio fidei.* Fides, *inquit*, tua te salvum fecit. *Quid vis cæcum credidisse? Ab alio Deo descendisse Iesum ad dejectionem Creatoris? Ad destructionem Legis & Prophetarum? Non illum esse, qui ex radice Iesse, & ex fructu lumborum David destinabatur, cæcorum quoque remunerator? Sed nondum puto ejusmodi tunc cæci erant, qualis Marcion, ut hæc fuerit cæci illius fides, qua crediderit in voce*, Jesu fili David. *Qui hoc se & cognovit, & ab omnibus cognosci voluit, fidem hominis etsi meliùs oculatam, etsi veri luminis compotem, exteriori quoque visione donavit, ut & nos regulam simulque mercedem fidei disceremus. Qui vult videre Iesum, David filium credat per Virginis censum. Qui non ita credet*, non *audiet ab illo*: Fides tua te salvum fecit. *Atque ita cæcus remanebit.*

Tertull. l. 4. contr. Marc. c. 36.

Sensus Moralis.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. *Dicebat autem parabolam ad illos: Quoniam oportet semper orare, & non deficere*, &c. Cùm multiloquium prohibuerit Christus, mirum videri potest, cur nos sic orare adhortatus sit, qui novit, quid nobis necessarium sit, priùs quàm petamus ab eo, ut diceret: *Oportet semper orare, & non deficere*; Viduæ cujusdam proposito exemplo, quæ de suo adversario cupiens vindicari, judicem iniquum sæpè interpellando flexit ad audiendum, non justitia vel misericordia permotum, sed tædio superatum: ut hinc admoneremur, quàm certiùs nos exaudiat misericors & justus Dominus Deus sine intermissione orantes, quoniam illa nec ab iniquo & impio judice potuit assidua interpellatione contemni: & quàm libens atque placatus bona desideria impleat eorum, à quibus aliena peccata novit ignosci, si quò cupiebat, illa pervenit, quæ voluit vindicari.

S. Augustin. epist. 130. alias 121. c. 8.

S. Augustin. ibid. c. 1.

3. *Vidua autem quædam erat in civitate illa*, &c. Quàm præ cæteris viduæ debent vacare orationibus satis hinc intelligi potest, quòd omnibus ad suscipiendum orandi studium de viduis propositum est exhortationis exemplum. Quid autem in hoc operis genere in viduis electum est, nisi destitutio & desolatio? *Quapropter si se omnis anima intelligat in hoc sæculo destitutam atque desolatam, quamdiu peregrinatur à Domino, profectò quamdam viduitatem suam Deo defensori assidua & impensissima prædicatione commendat. Ora ergo ut vidua Christi, nondum habens ejus conspectum, cujus precaris auxilium. Et licèt sis ditissima, sicut pauper ora. Nondum enim veras futuri sæculi divitias habes, ubi nulla damna formides. Licèt habeas filios & nepotes, numerosamque familiam, sicut desolata ora: incerta sunt enim omnia temporalia, etiam usque in finem vitæ hujus in nostram consolationem mansura. Tu autem si ea quæ sursum sunt quæris & sapis, æterna & certa desideras, quæ quamdiu nondum habes, etiam salvis omnibus atque obsequentibus tuis, tamquam desolatam deputare te debes.*

Oportet semper orare, & non deficere. Continua & perseverans esse debet Christiani hominis oratio. Orare semper oportet eum, qui divinæ opis semper eget. Resistere semper oportet orationis clypeo eum, qui semper ab inimico expugnatur. Desiderium tuum, oratio tua: si semper desideras, semper oras: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Et, *Domine, ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.* Numquid sine intermissione genu flectimus, corpus prosternimus, aut manus levamus? Si sic dicimus nos orare, hoc semper non possumus facere. Sed est alia interior sine intermissione oratio, quæ est desiderium. *Quicquid aliud agas, si desideras illud Sabbatum, non intermittis orare. Si non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare. Continuum desiderium tuum, continua vox tua est. Tacebis, si amare destiteris. Qui tacuerunt, de quibus dictum est*: Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum. *Frigus charitatis, silentium cordis est: flagrantia charitatis, clamor cordis est. Si semper manet charitas, semper clamas; si semper clamas, semper desideras; si desideras, requiem recordaris.* Igitur *semper orare, & numquam deficere*, quid est aliud quàm *beatam vitam, quæ nulla nisi æterna est, ab eo qui eam solus dare potest, sine intermissione desiderare?* *Semper ergo hanc à Domino Deo desideremus, & oramus semper. Sed ideò ab aliis curis atque negotiis, quibus ipsum desiderium quodammodo tepescit, certis horis ad orandi negotium mentem revocamus, verbis orationis nos ipsos admonentes, id quod desideramus, intendere, ne quod tepescere cœperat, omninò frigescat, & penitus extinguatur, nisi crebriùs inflammetur.*

Psal. 9. 17. Psal. 37. 10. S. Augustin. Enarrat. in psal. 37. n. 14. Matt. 24. 12. S. Augustin. epist. 130. c. 9.

6. 7. 8. *Audite, quid Iudex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.* Pars electorum in hac vita, gemitus est & oratio. Clamant ad Deum die ac nocte, fervente & perseverante oratione. Citò illos exaudit Deus, tametsi interim differat eorum à malis præsentibus liberationem. Animum igitur non despondeamus orantes. Etsi enim non exaudimur ad voluntatem, exaudiemur ad salutem, si oremus, sicut oportet. Molestiæ scilicet, tribulationesque temporales plerumque prosunt vel ad sanandum tumorem superbiæ, vel ad probandam exercendamve patientiam, cui probatæ & exercitatæ clarior merces uberiorque servatur; vel ad quæcumque flagellanda & abolenda peccata; tamen nos nescientes quid ista prosint, ab omni tribulatione optamus liberari. Sic Apostolus ab Angelo satanæ, à stimulo carnis ut liberetur, Dominum rogans, statim non est exauditus, quia illi expediebat; sed audivit: *Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur.* In his ergo tribulationibus, quæ possunt & prodesse & nocere, quid oremus, sicut oportet, nescimus: & tamen quia dura, quia molesta, quia contra sensum nostræ infirmitatis sunt, universali humana voluntate, ut à nobis hæc auferantur, oramus. *Sed hoc devotionis debemus Domino Deo nostro, ut si ea non abstulerit, non ideò nos ab eo negligi existimemus; sed potiùs patientia malorum bona speremus ampliora: sic enim virtus in infirmitate perficitur. Nonnullis quippè impatientibus Dominus Deus, quod petebant, concessit iratus, sicut contra Apostolo negavit propitius.* Nam legimus Israelitæ quid & quomodo rogaverint & acceperint; sed expleta concupiscentia, impatientia est graviter castigata. Dedit & Regem petentibus secundùm cor eorum, sicut scriptum est, non secundùm cor suum. Dedit etiam quod diabolus postulavit, ut probandus ejus famulus tentaretur. Exaudivit rogantes & immundos spiritus, ut in multos suos legio dæmonum mitteretur. Hæc scripta sunt, ne fortè se quisque magnipendat, si fuerit exauditus, cùm aliquid impatienter petit, quod non impetrare plus prosit; aut se abjiciat, & de divina erga se miseratione desperet, si non exaudiatur, cùm fortè aliquid petit, quo accipiendo affligatur atrociùs, vel à prosperitate corruptus, penitùs evertatur. In talibus ergo quid oremus, sicut oportet, nescimus. Unde si aliquid contra quàm oramus, acciderit, patienter ferendo, & in omnibus gratias agendo, hoc potiùs oportuisse quod Dei, non quod nostra voluntas habuit, minimè dubitare debemus. *Quisquis autem illam unam petiit à Domino, & hanc requirit, certus ac securus petit, nec timet, ne fortè obsit cùm acceperit, sine qua nihil prodest, quicquid aliud orando sicut oportet acceperit. Ipsa est enim una vera & sola beata vita, ut contemplemur Domini delectationem in æternum, immortales atque incorruptibiles corpore & spiritu. Propter*

S. Augustin. epist. 130. c. 14.

2. Cor. 12. 17.

Num. 11. 25.

pter hanc unam cætera requiruntur, & non indecenter petuntur. Istam quisquis habuerit, omnia quæ vult habebit; nec aliquid ibi velle habere poterit, quod non decebit. Ibi quippè est fons vitæ, quem sitire nunc oportet in oratione.

S.Aug. serm. 115. aliàs 36. de Verbis Dom. c. 1.

8. *Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Præcepto de perseverantia orationis mentionem fidei Christus subjungit, quia fides orationis fundamentum est. *Si fides deficit, oratio perit. Quis enim orat, quod non credit? Ergo ut oremus, credamus; & ut ipsa non deficiat fides, qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio fidei impetrat firmitatem.*

9. 10. & seq. *Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tamquam justi, & aspernabantur cæteros, parabolam istam. Duo homines ascenderunt in Templum, ut orarent, unus Pharisæus, & alter Publicanus*, &c. Oratio, ut dixi, ex fidei fonte derivatur: *Fides* autem *non est superborum, sed humilium.* Ideò hanc parabolam subjunxit Dominus, ut orationem humilem esse oportere doceret: *Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum ..... velut etiam hic Publicanus.* Non hæc gratiarum actio est, sed ostentatio. Gratiarum actio, humilis sit necesse est, dona Dei ad illius gloriam unicè referat, non ad suam; alioquin Pharisaica, non Christiana gratiarum actio est. Timeat Christianus ab *altitudine diei*, ab ipsarum splendore virtutum. Vereatur, ne umbram tantùm virtutis habeat, & externam pietatis speciem, non spiritum, qui charitatis est & humilitatis. Ne se cum sceleratis comparet, sed cum sanctis, quorum comparatione se maximum peccatorem semper agnoscet ac reputabit. Cæteros non contemnet umquam, sed se coram Deo meliores, aut secundùm præsentem justitiam, aut secundùm prædestinationem æternam existimabit. Quid rogaverit Deum Pharisæus, quære in verbis ejus, nihil invenies. Ascendit orare; noluit Deum rogare, sed se laudare. Parùm est Deum non rogare, sed se laudare; insuper & roganti insultare ..... Non quia dicebat: *Non sum sicut cæteri homines, injusti, raptores, adulteri*, neque quia jejunabat bis in sabbato, neque quia decimas dabat, non erat peccator. Quòd si sine ullis peccatis esset, *ipsa superbia grande crimen* erat. Quis tandem sine peccato? Quis gloriabitur castum se habere cor; aut quis gloriabitur, mundum se esse à peccatis? Habebat ergo ille peccata; sed perversus, & nesciens, quò venisset, *erat tamquam in statione Medici curandus, & sana membra ostendebat, vulnera tegebat* ..... Quisquis merita sua jactat, qualiacumque illa sint, similis est Pharisæo, qui quod à Deo se dicebat accepisse, superbè tamen jactabat. Cùm dicebat: *Gratias tibi*, fatebatur se à Deo accepisse quod habebat. *Unde ergo superbus? Non quia de bonis suis Deo gratias agebat, sed quia super alterum se de ipsis bonis extollebat.*

S.Aug. serm. 115. alias 36. de Verbis Domini, & Enarrat. in psal. 31.

13. *Et Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum levare; sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.* Publicanus de longinquo stabat, & Deo tamen ipse propinquabat. Cordis conscientia removebat, pietas applicabat. De longinquo stabat, sed Dominus eum de propinquo attendebat: *Excelsus* enim *Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Non solùm de longinquo stabat Publicanus, sed nec oculos ad cœlum levare audebat. Ut aspiceretur, non aspiciebat: premebat conscientia, spes sublevabat. *Percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.* Pœnas de se ipso exigebat: propterea Dominus confitenti parcebat. *Quid miraris, si Deus ignoscit, quando ipse se agnoscit?* Tunsio pectoris, obtritio cordis. *Juxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit.* Se attendebat Publicanus pœnitens, ut primò sibi displiceret, & sic Deo placeret. Ipse sibi judex erat, ut Christus intercederet; ipse puniebat, ut ille liberaret; ipse accusabat, ut ille defenderet. Adeò defendit eum, ut pro ipso dixerit sententiã.

Psa. 137.

Psal. 33. 19.

14. *Dico vobis: Descendit hic justificatus in domum suam ab illo: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.* Audisti sententiam, cave causam malam: *audisti sententiam, cave superbiam.* Miseriam tuam agnosce, ut Dei misericordiam impetres. Peccata tua agnosce, ut tibi Deus ignoscat. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi.* Quod te coram Deo fateris, apud homines esse non refugias, omnium minimum, omnium postremum. Nihil tibi tribue, nisi jus agendæ pœnitentiæ, cum Tertulliano dicens: *Peccator omnium notarum cùm sim, nulli rei nisi pœnitentiæ natus.* Humilia te in omnibus, ut preces tuæ Deo gratæ sint: quia *Oratio humiliantis se nubes penetrabit.*

Tertull. lib. de Pœnit. Eccli. 35. 21.

17. *Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.* Docet humilitatem opere suo Dominus. Non enim amandat, sed suaviter amplexatur infantes. Docet autem & per sermonem, quòd regnum cœlorum est eorum, qui similiter affecti sunt, ut pueri. Puer non inflatur, nec aliquem contemnit: innocens est, simplex, neque in prosperis extollitur, neque in tristibus dejicitur. Unde qui vivit in omni humilitate, simplicitate, & innocentia, ille Deo acceptus est; & qui accipit regnum Dei sicut puer, hoc est absque dolo & curiositate, sed fideliter. Non dixit autem: Horum est regnum, sed talium: *Non enim virtutis est non posse peccare, sed nolle; atque ita tenere perseverantiam voluntatis, ut voluntas infantiam, usus imitetur naturam ..... Non* igitur *pueritia, sed amula puerilis simplicitatis bonitas designatur.*

Theophyl. " " " " " " " " " " "

S.Ambr. l.8. in Luc. n.37.

18. *Et interrogavit eum quidam Princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?* &c. Director quærendus & eligendus est pius & eruditus, qui viam cœli nos doceat. Persuasum imprimis esse nobis debet, nos vitam æternam consequi non posse nihil agendo, & in molli otio torpendo; *Quid faciens?* 2. Viribus opus est bonæ voluntatis ad ambulandum in via salutis. Bonam porrò voluntatem solus Deus, qui summè bonus est, dare potest: *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Non solùm necesse est nosse quæ agenda sunt; sed magnis & totis viribus voluntatis opus est, ut quæ agenda sunt, facere valeamus. Has autem vires sola gratia Christi efficacissima donat, sine qua nihil possumus. Sine ipsa Mandata Dei non implentur, ut oportet, nempè ex charitate. Quis ergo dicere potest: *Hæc omnia custodivi à juventute mea?* Deus cor interrogat, non manum.

22. *Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest*, &c. Duo necessaria sunt ad salutem. 1. Legem omnibus communem implere. 2. Fidelem esse gratiæ Dei in iis quæ ab unoquoque nostrum singillatim postulat. Omnia bona sua dare pauperibus, & Christum pauperem sequi, consilium perfectionis est. Præparatio verò ad id exequendum, si Deus à nobis exigat, præceptum est, cùm ejus voluntas sit rebus omnibus præponenda. *Omnia quæcumque habes, vende, & da pauperibus*, &c. Postquam adolescens se omnia mandata servasse dixit à juventute, præscripsit ei Dominus paupertatem *caput omnium virtutum*: Vide legem Christiana vita dignam. *Omnia quæcumque habes, vende.* Nam *si quid reliqueris, illius servus es.* Et distribue *non divitibus cognatis, sed pauperibus.* Habet autem & distribuendi verbum emphasim quamdam, *ut cum dijudicatione, & non fortuitò dispergantur bona.* Quoniam autem cum paupertate & alias habere virtutes Christianum oportet, propterea dicit: *Et veni, sequere me*: hoc est, & in omnibus aliis esto discipulus meus, & semper sequere, non hodiè quidem, cras autem non. Ut autem avaro promisit cœlestem thesaurum, non attendit ille. Servus enim erat pecuniarum: ideò ut audivit, abiit tristis, eò quòd possessionis privatio esset ei dicta, propter quam ipse vitam æternam desiderabat, ut perpetuò divitiis frui posset.

Theophyl. in hunc loc. " " " " " " " " " " " " " " " " "

Adhuc unum tibi deest. Metuendum est, ne quod initio fuit obex perfectionis, postmodùm impedimentum fiat salutis; & ne gratia neglecti subtrahatur.

24. *Quàm*

24. *Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt!* Non dicit, quòd impossibile sit tales salvari, sed difficile: *Tenaciores* enim *visco adhærent pecuniæ, & difficilè abstrahitur, qui à talibus est comprehensus.* Ubi enim multæ divitiæ, ibi ut plurimùm cupiditas dominatur; in regnum autem charitatis ingredi cupiditas non potest: *Facilius est, camelum per foramem acus intrare, quàm divitem intrare in regnum Dei.* » Cùm igitur prius impossibile sit, innuit, magis impossi- » bile esse salvari divitem. Ita sanè, verè impossibile est » salvari cum qui dives est. Nec dicas, quòd salvatus sit » dives quispiam qui sua dederit: Non enim dives salva- » tus est, sed quia pauper factus est, vel divitiarum sua- » rum fidelis dispensator. Dives est, qui sibi reservat di- » vitias: dispensator, cui concreditæ sunt propter alios. » Addit Theophylactus, impossibile esse divitem salvari; » pecunias autem habentem, difficile. Hoc est: *Qui habetur & tenetur à pecuniis, ac servit eis, non salvabitur: Qui verò pecunias habet*, sive *dominus illarum est, & non habetur ab eis, difficile salvabitur propter humanam infirmitatem. Quippè quamdiu pecunias habemus, molitur diabolus nos supplantare, ne regula dispensationis rectè utamur, & difficile est effugere ejus laqueos, & propterea bona est paupertas, & quasi tentatione superior.*

35. *Et cùm appropinquaret Iericho, cæcus quidam sedebat secùs viam mendicans*, &c. Nos ipsos agnoscamus in hac imagine. Cæci sumus, ignorantes, miseri, pauperes per peccatum effecti. Quid est visus corporis, quo privati sunt cæci, nisi fons tentationum, laqueorum, peccatorum? Et tamen cæcitatem corporalem magnum malum reputamus: *Quale gaudium erit mihi, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video* (inquiebat Tobias) & privationem oculorum cordis parvipendimus, qua fit, ut nos ipsos non cognoscamus, ut respectu summæ veritatis, bonorum æternorum, rerum denique ad salutem nostram spectantium cæci simus. Occurrit nobis in via Jesus, qui aperit oculos cæcorum, transit propter salutem nostram: ad eum clamemus magna voce, ferventi oratione, fide viva: nihil nos prohibeat, quo minùs ipsius misericordiam imploremus: *Ipse verò multò magis clamabat: Fili David, miserere mei.* Oratio fidei humilis, fervens, perseverans, Deum nobis propitium reddet; oculos Jesu, qui lux vera est, ad nos convertet, gratiæ lumen ab illius bonitate impetrabit. *Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Et cùm appropinquasset, interrogavit illum, dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam.* Oculos habemus, & non videmus, nec videre digni sumus lucem tuam & veritatem tuam, ò Domine; dicas, obsecramus, Animæ nostræ: *Respice*; & continuò videbit, quia Deus illius es tu, solus dignus illius adoratione, amore, servitute: cætera verò omnia vanitas & afflictio spiritus. Da non solùm oculos, ut te cognoscamus, sed pedes, ut te sequamur; linguam, qua te laudemus; cor quo te super omnia diligamus: *Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum.* Christum Jesum sequi, est illum imitari, & vitam agere illo dignam, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum. Non verbis solùm, sed magis operibus magnificandus à nobis est & glorificandus. Non solùm autem Deum glorificare debemus, sed & aliis auctores esse, ut illum glorificent & verbis, & factis: *Et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.*

Vener. Beda. Videt, inquit & sequitur, qui bonum quod intelligit operatur. Videt, sed non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed operari contemnit.

CAPUT XIX.

Sensus Litteralis.

1.2. 3.4. ET *ingressus* Jesus *perambulabat Iericho*, id est, per mediam urbem pertransibat: *Et ecce vir nomine Zachæus*, erat in ipsa urbe: *& hic Princeps erat publicanorum*, præfectus, caput, & director societatis quæ vectigalia Jericho redemerat; seu primarius quæstor: *& ipse dives*, ut vulgò id hominum genus, divitiis magna ex parte malè & injustè quæsitis: *Et quærebat videre Jesum quis esset*, hoc est, fama & celebritate nominis sibi notum, vultu nosse cupiebat: *& non poterat præturba* Dominum circumstante, *quia statura pusillus erat. Et præcurrens*, id est, cum præcucurrisset ad locum, quà transiturus erat Jesus, *ascendit in arborem sycomorum* (quæ aliis ficus silvestris, aliis ficus Ægyptia, aliis sycamnus) *ut videret eum, quia inde erat transiturus.* Hæc enim arbor magnæ proceritatis, ex qua Jesum transeuntem facilè intueri posset.

Dioscorides. Leo in Africæ descript. lib. 9. Celsus l. 3. de re Medica, c. 18.

5.6.7. *Et cùm venisset ad locum, suspiciens Jesus*, id est, oculos sursum attollens, *vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere:* Oportet, ut hodie hospitio me recipias. Ignotum proprio nomine compellat, ut se Dei Filium ostendat. Zachæi noverat affectum, qui lubenter illum invitasset, nisi conscientia peccatorum obstitisset. *Et festinans descendit* ex arbore, *& excepit illum* in domum suam *gaudens*, qui jam in corde suo habitabat per fidem, quam donaverat. *Et cùm viderent omnes* Judæi, & Pharisæi in primis, *murmurabant, dicentes, quòd ad hominem peccatorem*, id est, flagitiosæ professionis & mali nominis, *divertisset*: sive ad hominem ethnicum, ut nonnulli veterum Patrum interpretantur.

S. Aug. serm. 174. alias 8. de Verbis Apost.

Tertull. l. 4. adverf. Marcion. c. 37. S. Cypr. epist. 63. S. Ambr. l. 2. Offic. c. 30.

8. *Stans autem Zachæus*, coram Christo se sistens, ut discipulus coram Magistro, ac novæ melioriseque vitæ rationem publicè professurus, *dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Jam paratus sum mediam bonorum meorum partem dare pauperibus, eamque ad hunc usum deputo: & si quid delationibus, fraude, vel malis artibus cuiquam extorsi, paratus sum reddere quadruplum; Mosaicæ scilicet Legis imitatione, ac Romano etiam jure, quo cautum fuerat, ut si quid per vim extorsissent publicani, in quadruplum tenerentur.

Exod. 22. 1. L. hoc edicto, de Publicanis.

9.10. *Ait Jesus ad eum*, necnon ad Discipulos, populumque adstantem: *Quia hodiè salus domui huic facta est*, huic familiæ & imprimis patri-familias; *eo quòd & ipse sit filius Abrahæ*, tum genere, tum fide, ac proinde promissionum hæres. Ejus ergo salus mihi negligenda non fuit, qui sum missus ad oves, quæ perierant domus Israel: Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat. Zachæum Judæum fuisse, hinc colligunt Interpretes eruditi. 1. Quia nomen purè Hebræum est, ut apparet ex 2. *Esdræ* 9. & 7. 14. 2. Quòd Jesum non reprehendunt murmurantes, quòd apud hominem incircumcisum epuletur; sed quòd apud peccatorem, id est, Judæum quidem, sed viventem præter Legem. 3. Quòd de quadruplo dicit, ad Mosaicam Legem respicit. Nec obstat, quòd Princeps publicanorum dicitur: Nam Judæis non interdicebatur publica conducere, præsertim si qui Romana civitate donati essent. Nam Josephus Judæos quosdam in Judæa Equites Romanos fuisse docet: Ab Equitibus autem conduci vectigalia solebant. Sed & Matthæus Publicanus fuit. Quòd si quis Zachæum Gentilem fuisse putet, quod multi Patres existimarunt, *filium Abrahæ* vocari dicendum est, quia fidei & obedientiæ ejus imitatione inter veros Israelitas adscitus est, ut impleretur, quod S. Joannes initio prædicationis suæ prædixerat: *Potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.*

Joseph. l. 1. de bello Judai.

11. *Hæc illis audientibus, adjiciens dixit parabolam, eò quòd*

eò quòd esset propè Ierusalem : & quia existimarent quod confestim regnum Dei manifestaretur. Spem conceperant Apostoli, perfectam Mysteriorum intelligentiam nondum assecuti, futurum ut Christus hoc itinere Hierosolyma versùs, priùs quàm pateretur, sicut prædixerat, iniret possessionem regni temporalis, sibi glorioſam, populo salutarem. Nondum enim apertus illis erat sensus, ut intelligerent Scripturas. Christus igitur proposita parabola significat, regnum suum temporale non esse, *redemptionem Israel* alio sensu intelligendam; Judæos illum ut Regem non agnituros, ideò ab illis auferenda esse dona spiritualia, quibus abusi fuerant, ad Gentes transferenda.

12. 13. 14. 15. *Dixit ergo : Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum*, ut Regni possessionem adiret, *& reverti*; ea mente, ut Regno potitus, ad suos reverteretur, quorum etiam Rex erat optimo jure. *Vocatis autem decem servis suis*, antequam *itineri se committeret*, *dedit eis decem mnas*, certam pecuniæ summam, æqualibus portionibus; *& ait ad illos*: *Negotiamini dum venio*. Collocate pecuniam, & quæstum ex ea facite, donec revertar. *Cives autem ejus oderant eum, & miserunt legationem post illum, dicentes*: *Nolumus hunc regnare super nos*. *Et factum est, ut rediret* ad suos, *accepto regno : & jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret, quantùm quisque negotiatus esset*, id est, negotiando lucratus esset.

Mna Hebræa æquabat valorem 31. nummorum scutatorum & dimidii circiter scutari mon. Gallic.

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. *Venit autem primus, dicens*: *Domine, mna tua decem mnas acquisivit*, seu tibi peperit. *Et ait illi : Euge bone serve, quia in modico*, quod tibi commiseram, *fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates*; reges decem civitates vice mea. *Et alter venit, dicens*: *Domine, mna tua fecit quinque mnas*, id est, quinque mnas ad sortem negotiando adjecit. *Et huic ait : Et tu esto super quinque civitates. Et alter venit dicens : Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario*, metuens, ne quis illam mihi surriperet, aut mutuò datam non redderet: *Timui enim te, quia homo austerus es*; *tollis* enim, ut vulgò dicitur, *quod non posuisti*, exigis quod non dedisti, *& metis quod non seminasti*. *Dicit ei : De ore tuo te judico, serve nequam*, ex verbis tuis te reum pronuntio. *Sciebat*, inquis, *quòd homo austerus sum*, seu severus; & quare *non dedisti pecuniam meam ad mensam*, fœneratorum, *ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam*? ut mihi fructificaret. *Et astantibus dixit : Auferte ab illo mnam*, in pœnam ignaviæ & malæ administrationis, *& date illi qui decem mnas habet. Et dixerunt ei : Domine, habet decem mnas. Dico autem vobis : Quia omni habenti dabitur, & abundabit*; *ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo*. Æquum est, ut habenti multum, ac proindè sedulo & laborioso amplius detur. Confer cum parabola talentorum, *Matthæi* 25. 14. & seq.

27. *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se*, qui dominationem meam contumaciter respuerunt, *adducite huc* (dicit Rex Ministris suis) *& interficite ante me*. Extremo supplicio perduelles plectantur in conspectu meo, ut mihi constet de vindicta.

Quod spectat parabolæ sensum, hunc S. Augustinus edisserit libro 2. *Quæstionum Euangelicarum*, Quæst. 46. Homo nobilis, ipse Dominus noster Jesus Christus intelligitur. Regio longinqua, Ecclesia Gentium usque ad fines terræ. Reverti tamen se dicit: Abiit enim, ut plenitudo Gentium intraret; revertetur, ut omnis Israel salvus fiat. Per decem mnas, Legem significat propter Decalogum. Decem autem servos, quibus sub illa positis gratia prædicata est. Sic enim intelligendum est eis datas mnas ad usum, cùm intellexerunt, eam ipsam Legem remoto velamine ad Euangelium pertinere. Cives ejus qui post eum miserunt legationem, dicentes se nolle, ut regnet sibi, Judæi sunt, qui etiam post resurrectionem ejus miserunt persecutores Apostolis, & prædicationem Euangelii respuerunt. Rediit autem accepto regno, quia in manifestissima & eminentissima claritate venturus est, qui eis humilis apparuit, cùm diceret: *Regnum meum non est de hoc mundo*. Quòd autem servi reddentes rationem ex eo quod acceperant, laudantur qui lucrati sunt, significat eos bonam reddere rationem, qui benè usi sunt eo quod acceperunt, ad augendas divitias Domini per eos qui credunt in eum. Quod qui facere nolunt, in illo significati sunt, qui mnam suam in sudario servavit: *Sunt enim homines hac sibi perversitate blandientes, ut dicant : Sufficit, ut de se unusquisque rationem reddat*; *quid opus est aliis prædicare aut ministrare, ut etiam de ipsis reddere rationem quisque cogatur, cùm apud Dominum etiam illi sint inexcusabiles, quibus Lex data non est, neque audito Euangelio dormierunt, quia per creaturam poterant cognoscere Creatorem, cujus invisibilia à constitutione mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur? Hoc est enim quasi metere ubi non seminavit, id est, etiam impietatis reos tenere, quibus verbum Legis aut Euangelii non ministratum est. Hoc autem veluti periculum judicii devitantes, pigro languore à verbi ministratione conquiescunt, & hoc est quasi in sudario ligare quod acceperunt*. Mensam, quò danda erat pecunia, professionem ipsam religionis accipimus, quæ tamquam publicè proponitur ad usum necessarium saluti. Quòd autem unus eorum qui benè usi sunt, decem acquisivit, & alter quinque, significat eos esse acquisitos in gregem Dei, à quibus ipsa Lex per gratiam intellecta est: sive quia Decalogo continetur, sive quia ille per quem lata est, libros quinque conscripsit: ad hoc pertinent & decem & quinque civitates, quibus eos præponit..... Quod autem ab illo qui uti noluit, aufertur quod acceperat, & ei datur qui decem habebat, *significatur & illum posse amittere munus Dei, qui habens non habet, id est, non utitur, & in eo augeri qui habens habet, hoc est benè utitur*. Inimicos ergo suos, quos jubet coram se interfici, significat impietatem Judæorum, qui ad eum converti noluerunt.

28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. *Et his dictis, præcedebat*, ducis in morem ante turbam gradiebatur, *ascendens Ierosolymam. Et factum est, cùm appropinquasset ad Bethphage & Bethaniam*, id est, cùm circa ea loca esset, *ad Montem Oliveti, misit duos Discipulos suos, dicens : Ite in castellum quod contra vos est : in quod introeuntes, invenietis pullum asinæ alligatum, cui* sive super quem, *nemo unquam hominum sedit : solvite illum, & adducite. Et si quis vos interrogaverit : Quare solvitis? Sic dicetis ei : Quia Dominus* omnium *opera ejus desiderat*; sive, eo opus habet. *Abierunt autem qui missi erant*, id est, quos miserat Jesus: *& invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos : Quid solvitis pullum? At illi dixerunt : Quia Dominus eum necessarium habet. Et duxerunt illum ad Jesum, & jactantes*, id est, injicientes & extendentes *vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum. Eunte autem illo substernebant vestimenta sua in via*, in signum subjectionis. Id apud Israelitas olim factum sacra testatur Historia. Sic cùm Jehu Rex constitutus est: *Vnusquisque tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus ejus*. Idem usu receptum apud Gentes, Plutarchus testis est in Vita Catonis Minoris. *Provincia*, inquit, *abeuntem non votis & præconiis, sed lacrymis & insatiabili amplexu milites prosequebantur, sternentes vestes per ea loca, quibus ipse pedibus iturus erat*. 4. Reg. 9. 13.

Et cùm appropinquaret jam Jesus *ad descensum* seu clivium *Montis Oliveti*, *cœperunt omnes turbæ discipulorum*, omnes discipuli turbæ populi permixti, *gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus*, seu miraculis, *dicentes : Benedictus qui venit Rex in nomine Domini*, Messias à Deo promissus & tandiù expectatus: *Pax in cœlo, & gloria in excelsis*. Vetus dissidium hominum cum Deo diremptum est. Propterea Deo gratiæ agantur, ejusque gloria celebretur. Confer cum *Matthæi* 21. 1. & *Marci* 11. 1.

39. 40.

39. 40. *Et quidam Phariſæorum de turbis*, id eſt, plebi permixti, *dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos*, impone illis ſilentium, ne adulationibus delectari videare. *Quibus ipſe ait; Dico vobis: Quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt:* Potiùs eveniet, ut lapides clament, quàm ut Regnum meum non prædicetur, & celebretur; cùm ita ſit à Deo conſtitutum, nec decretum ejus irritum fieri poſſit.

40. 41. 42. 43. 44. *Et ut appropinquavit Ieroſolymis, videns civitatem, flevit ſuper illam, dicens: Quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.* O te felicem, ſi intelligeres vel in hac die, qua ad te poſtremùm venio, quæ pacem tibi procurare poterant ac felicitatem! Nunc autem ea ignoras, quaſi longè remota eſſent ab oculis tuis, me Salvatorem Deumque tuum, apud te præſentem non agnoſcens, immò & morti quamprimùm tradere parata. Hæc autem ignorantia tua tam craſſa, tam affectata, cauſa erit exitii tui: *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo; & circumdabunt te, & coanguſtabunt te undique.* Veniet enim tempus, cùm obſideberis, & caſtris ante mœnia tua poſitis, te circumdabunt, & arctiſſimè prement hoſtes tui, Romani ſcilicet Exercitus; *& ad terram proſternent te*, omnes munitiones tuas, Templum, arces, ædes funditùs evertent, & ſolo æquabunt; *& filios tuos qui in te ſunt*, habitatores tuos occident, & ad terram allident: *& non relinquent in te lapidem;* ſic te vaſtabunt, ut non relinquant lapidem lapidi cohærentem: *eo quòd non cognoveris tempus viſitationis tuæ*: cauſa autem excidii tui erit, quòd non cognoveris tempus, quo te Deus viſitavit miſſo Chriſto, id eſt, me ipſo; & quòd oblatam ſalutem neglexeris.

Vide Joſeph. l. 7. de bello Judaico, c. 18.

45. 46. 47. 48. *Et ingreſſus in Templum, cœpit ejicere vendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptum eſt: Quia domus mea domus orationis eſt: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Confer cum *Matthæi* 21. 12. & *Marci* 11. 15. *Et erat docens quotidie in Templo. Principes autem Sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis*, id eſt, primarii ex plebe, *quærebant illum perdere*; quærebant opportunitatem ipſum è medio tollendi; *& non inveniebant, quid facerent illi;* & modum non inveniebant, quo ſuam in illum conjurationem exequerentur: *Omnis enim populus ſuſpenſus erat audiens illum*; quaſi extra ſe raptus erat præ admiratione, divina ejus docendi ratione, & dicendi ſuavitate captus.

Iſaiæ 56. 7. & Ierem. 7. 11.

Senſus Moralis.

2. *ET ecce vir nomine Zachæus, & hic Princeps erat Publicanorum, & ipſe dives. Et quærebat videre Ieſum quis eſſet, & non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat. Et præcurrens, aſcendit in arborem ſycomorum*, &c. Deſiderium cognoſcendi ſpiritualia & inviſibilia bona, in homine terrenis opibus abundante magna & ſingularis gratia eſt; primum ſemen ſalutis in animo illius, eſt deſiderium cognoſcendi Salvatorem. Sed deſiderium iſtud fructuoſum eſſe non poteſt, niſi Dei gratia, qui illud ſeminavit ſive inſpiravit. Duo ſunt quæ hujuſmodi hominum converſionem impediunt, turbarum & negotiorum ſæcularium tumultus, humanique cordis anguſtia reſpectu rerum ſpiritualium & ad ſalutem pertinentium: *Et non poterat videre præ turba, quia ſtatura puſillus erat.* E turba ſecedant neceſſe eſt, & gratiæ divinæ auxilio aſcendant in crucem divites, publicani, milites, aulici, & quicumque ſæcularibus negotiis ſunt impliciti, ut Chriſtum Jeſum cognoſcant & ſequantur: *Agnoſce Chriſtum, gratia plenus eſt. Hoc tibi vult fundere, quo plenus eſt: hoc tibi dicit: Quære dona mea, obliviſcere merita tua; quia ſi ego quærerem merita tua, non venires ad dona mea. Noli te extollere, puſillus eſto, Zachæus eſto....* Sed dicturus es: Si Zacchæus fuero, præ turba non potero videre Jeſum. Noli eſſe triſtis, aſcende lignum, ubi pro te pependit Jeſus, & videbis Jeſum. Conſidera Zacchæum volentem in turba videre Jeſum, & non valentem. Humilis enim erat, turba ſuperba erat: & ipſa turba ad videndum Dominum ſe ipſam impediebat..... Turba dicit humilibus, humilitatis viam gradientibus, injurias ſuas Deo dimittentibus, vindictam de inimicis non requirentibus, inſultans: Indefenſe, ignave, qui te non potes vindicare! Turba impedit, ne videatur Jeſus, qui pendens ait: *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt.* Hunc ergo volens videre Zacchæus, in quo figurabatur perſona humilium, non attendit turbam impedientem; ſed aſcendit ſycomorum, quaſi fatui pomi lignum. *Nos enim*, inquit Apoſtolus, *prædicamus Chriſtum crucifixum, Judæis quidem ſcandalum*: attende ſycomorum: *Gentibus autem ſtultitiam.* Denique de cruce Chriſti nobis inſultant ſapientes hujus mundi, & dicunt: Quale cor habetis, qui Deum colitis crucifixum? Quale cor habemus? Non utique veſtrum: *Sapientia hujus mundi ſtultitia eſt apud Deum.* Ideò vos Jeſum videre non poteſtis, quia ſycomorum aſcendere erubeſcitis. Apprehendat Zachæus ſycomorum, *aſcendat humilis crucem.* Parum eſt aſcendat; *ne de cruce Chriſti erubeſcat, in fronte illam figat, ubi ſedes pudoris eſt.* Irrides ſycomorum: & ipſa me fecit videre Jeſum. Irrides ſycomorum, quia homo es: *Stultum autem Dei, ſapientius eſt hominibus.*

S. Aug. ſerm. 174. alias 8. de Verbis Apoſtol. c. 3.

Luc. 23. 34.

1. Cor. 1. 25.

1. Cor. 3. 19.

1. Cor. 1. 25.

5. *Suſpiciens Ieſus vidit illum, & dixit ad eum: Zacchæe feſtinans deſcende: quia hodie in domo tua oportet me manere.* Vidit Dominus Zacchæum: *Viſus eſt, & vidit: ſed niſi viſus eſſet, non videret. Quos enim prædeſtinavit, illos & vocavit..... Ut videremus, viſi ſumus; ut diligeremus, dilecti ſumus. Deus meus, Miſericordia ejus præveniet me.*

Pſal. 58. 11.

6. 7. *Et feſtinans deſcendit, & excepit illum gaudens,* Vocationi gratiæ prompto, ſimplici & alacri animo obediendum eſt. Illius bonum ſummè æſtimandum, fideliter illi reſpondendum; bonæ voluntatis ſinceritas operibus comprobanda. Qui pauperes recipit, Chriſtum Jeſum recipit, ut Zachæus. Carnalium hominum murmur minimè curandum eſt iis qui Jeſum ſequi volunt: *Et cùm viderent omnes, murmurabant*, &c. *Stans autem Zacchæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & ſi quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Reſtitutio & eleemoſyna, neceſſariæ ſunt ad ſalutem. Satisfaciendum eſt hominibus accurata reſtitutione; Deo ſatisfaciendum eleemoſynarum largitione, peccatis & facultatibus proportionata. Reſtituendum in primis, quod proximo ſeu vi ſeu fraude ablatum eſt. *Si enim res aliena, propter quam peccatum eſt, cùm reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur: ſi autem veraciter agitur, non remittetur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Facta autem reſtitutione, peccata eleemoſynis redimenda ſunt, ſi ſuperſunt facultates. *Alterum enim non ſat eſt; nec habet gratiam liberalitas, ſi injuria perſeverat; quia non ſpolia, ſed dona quæruntur.* Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, &c. *Ideò mihi dimidium teneo, non quod habeam, ſed unde reddam. Verè ecce quod eſt ſuſcipere Ieſum, in cor ſuſcipere. Ibi enim erat Chriſtus, in Zacchæo erat, & de illo ſibi dicebat, quod ex ore ejus audiebat.* Sic enim Apoſtolus dicit: *Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris.*

S. Aug. epiſt. 153. alias 154.

S. Ambroſ. l. & in Luc.

Epheſ. 3. 17.

9. *Ait Ieſus ad eum: Quia hodie ſalus domui huic facta eſt*, &c. Turba Jeſum reprehendit, quòd in domum peccatoris intraſſet: *Hoc erat reprehendere, quòd in domum ægroti intravit Medicus.* Quia ergo velut peccator Zacchæus irriſus eſt, irriſus eſt autem ab inſanis ſanatus, Dominus reſpondit irridentibus: *Hodiè ſalus huic domui facta eſt.* Ecce quare intravi: Utique *ſi Salvator non intraſſet, ſalus in illa domo facta non eſſet..... Voca & tu Ieſum, noli tibi ſanus videri. Cum ſpe ægrotat, qui Medicum ſuſcipit: deſperatè ægrotat, qui per inſaniam Medicum cadit. Qualis ergo ejus inſania, qui*

S. Auguſt. ibid. c. 3.

Medi-

Medicum occidit? Quanta verò bonitas & potentia Medici, qui de ſanguine ſuo inſano interfectori ſuo medicamentum fecit? Venit enim Filius hominis quærere & ſalvum facere quod perierat. *Simus ergo inter illos quos ſanat.*

12.13.14.15. *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum, & reverti,* &c. Chriſtus Jeſus Dominus noſter ſecundùm divinam naturam ex Deo Patre natus, ſecundùm humanam naturam ex regia progenie David, poſt glorioſam Reſurrectionem ſuam admirabili Aſcenſione ſua rediit in cœlum, ſecundùm quod Diſcipulis ſuis prædixerat: *Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Status gloriæ, potentiæ, & immortalitatis, cum ſtatu infirmitatis, humilitatis & immortalitatis comparatus, verè regio longinqua eſt. Regni poſſeſſionem inivit, regni æterni, regni cujus non erit finis. Redibit ſtatuto tempore, vivos & mortuos judicaturus. Interim minas ſeu talenta dedit non ſolùm Eccleſiæ ſuæ Paſtoribus & Miniſtris, ſed Chriſtianis ſingulis; varia dona contulit rectè collocanda, & in ejus gloriam impendenda: *Negotiamini, dum venio.* Omnia bona corporis & animæ, naturæ, & gratiæ, minæ ſunt, talenta, Dei munera, quorum nobis adminiſtratio commiſſa, & creditus uſus eſt ad ejus gloriam, ad ſalutem noſtram, ad proximorum ædificationem. De talentorum uſu, profectu, incremento rationem ab omnibus & ſingulis exiget Chriſtus Rex noſter, cùm in univerſali, tum in particulari judicio: *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti.* Væ illis qui donis Dei abuſi fuerint, qui minas ſeu talenta vel amiſerint per ſuperbiam & vanam gloriam, vel inutilia reliquerint per acediam, inertiam, otium, negligentiam, mollis & voluptariæ vitæ amorem. Væ illis qui ſervi peccati, mundi, carnis, dæmonis eſſe malunt, quàm Chriſti ſubditi. Væ illis qui ſecundùm mores corruptos mundi & carnalium hominum opiniones viventes, Chriſti Jeſu imperium excutere ſe velle declarant; & ſin minùs verbis, operibus certè dicunt, ſe ejus dominationem reſpuere: *Nolumus hunc regnare ſuper nos.*

16.17.18.19.20.21.22. *Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquiſivit,* &c. Ante Chriſti tribunal cum fiducia comparebit fidelis ſervus, qui nihil ſibi, ſed totum Deo tribuerit; nec propriæ induſtriæ, ſed Dei gratiæ rectum uſum accepti talenti tribuerit: *Domine, mna tua decem mnas acquiſivit.* Principium boni uſus gratiæ, ipſa gratia eſt. Sine gratia Chriſti nihil poſſumus: *Sine me,* inquit, *nihil poteſtis facere.* Cum gratia Chriſti omnia poſſumus: *Omnia poſſum in eo qui me confortat.* Inſtrumenta ſumus infirma, quæ Deus ad omnia opera ſupernaturalia applicat, quæ operatur in nobis. Dicamus ergo cum Apoſtolo: *Non ego, ſed gratia Dei mecum.* Hoc humilitatis Chriſtianæ, adeòque virtutis omnis ſolidum fundamentum eſt, veræque ſanctitatis character: *Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Sicut autem bonum uſum talentorum, & donorum Dei, totum gratiæ ejus acceptum referunt fideles ſervi; eaque pars eſt boni uſus & profectus incrementique talentorum: ita dona ſua laudat & coronat in eis Dominus, cùm eorum fidelitatem laudat & remunerat: *Euge bone ſerve, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſuper decem civitates.* Sola hæc laus utilis & vera eſt, quæ dabitur à Deo, qui nec falli poteſt, nec corrumpi. Quæ laboris & remunerationis, quæ meriti & præmii proportio? Labor modicus eſt & brevis, præmium infinitum & æternum. *Id quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Et, *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Si vos terret labor, ad præmium attendite: *Si vis ſuſtinere laborem, attende mercedem. Cùm autem attenderis, quid ſis accepturus, omnia tibi erunt vilia quæ pateris, nec digna æſtimabis pro quibus illud accipias. Miraberis tantum dari pro tantillo labore,* &c.

2. Cor. 4. 17.

Rom. 8. 18.

S. Aug. enarr. in pſalm. 36. ſerm. 2. 16.

20. *Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repoſitam in ſudario,* &c. Non ſolùm à malo declinandum eſt, ſed faciendum bonum. Non ſolùm reus eſt qui Dei donis abutitur, ſed qui ea ſecundùm Dei mandatum non collocat, non impendit ad ejus gloriam, ad ſui ſanctificationem, ad Eccleſiæ utilitatem. Otium crimen eſt ſervis ad laborem vocatis. Deo optimo Maximo ſerviendum non timore pœnæ, ſed amore juſtitiæ. Miſericors eſt, ſperate in illum; juſtus eſt, timete, ne gratias & dona quibus abutimini, aut quibus fideliter reſpondere negligitis, juſto judicio auferat à vobis: *Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet.* In charitate creſcite, ne ſi in vobis langueſcat, tandem Deo permittente extinguatur. Chriſto Regi veſtro obedite; Legem ejus, & officia ſtatus veſtri religiosè implete, ne æterna morte ut inimici ejus damnemini: *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interficite ante me.*

41.42.43.44. *Et ut appropinquavit, videns civitatem, flevit ſuper illam, dicens: Quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.* Sic Jeſus flet ſuper animam peccatricem, quæ ruinæ ſuæ ac perditionis ipſa cauſa eſt. Fleamus & nos ipſi, ut Chriſtiani, ut pœnitentes. Odium peccati, amor Dei; perditio animæ noſtræ, quam ſanguinis ſui pretio redemit Chriſtus, fontes lacrymarum ex cordibus noſtris eliciant. Cognoſcamus quæ nobis pacem Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, pacem & felicitatem æternam procurare poſſunt. Cognoſcamus tempus, quo nos Deus viſitat ſive per beneficia, ſive per flagella: pœnitentiam agamus, cùm adeſt miſerendi tempus, quia veniet dies judicii & ultionis. *Si cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem,* quia cæcus eſſe mavis, quàm in Euangelii luce ambulare, *hæc abſcondita ſunt ab oculis tuis.* Hieroſolymorum obſidio, expugnatio, vaſtatio, deſolatio, typus eſt animæ rebellis à Deo derelictæ. Quia miſericordiam Dei contempſit, Chriſtumque peccatis ſuis iterùm crucifixit, juſtitiam ejus experietur: *Qui enim injuſtè ordinat ſe in peccatis, juſtè ordinatur in pœnis.*

S. Aug. epiſt. 140. alias 120. c. 2.

CAPUT XX.

Senſus Litteralis.

1.2.3.4.5.6.7.8. *ET factum eſt in una dierum* hebdomadis ipſius qua paſſus eſt Jeſus, *docente illo populum & euangelizante, convenerunt Principes Sacerdotum, & Scribæ,* ſeu Legiſperiti, *cum Senioribus,* id eſt, primoribus populi, Senatoribus; quibus hominum generibus conſtabat Synedrium: *& ajunt, dicentes ad illum;* his illum verbis compellarunt: *Dic nobis, in qua poteſtate hæc facis,* & vendentes ementeſque ejicis è Templo? quo jure, qua auctoritate. *Aut quis eſt qui dedit tibi hanc poteſtatem?* ad nos enim qui Præpoſiti Synagogæ ſumus, veros à falſis Prophetis diſcernere pertinet. *Reſpondens autem Ieſus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego unum verbum:* unum à vobis quæro, *reſpondete mihi: Baptiſmus Ioannis de cœlo erat, an ex hominibus?* Qua auctoritate baptizabat Joannes: divina, an humana? *At illi cogitabant intra ſe, dicentes:* ſic apud ſe ratiocinabantur: *Quia ſi dixerimus, De cœlo, dicet: Quare ergo non credidiſtis illi? Si autem dixerimus, Ex homi-*

hominibus, plebs universa lapidabit nos; certi sunt enim Ioannem Prophetam esse. Qui Jesum in sermone capere tam sæpè nitebantur, quæstione ab illo proposita ita coarctati sunt, ut nullum illis pateret effugium, nisi in ignorantiæ professione. *Et responderunt se nescire, unde esset*. Ignorantiam prætexunt Magistri in Israel. Lapidari timent à plebe Principes Synagogæ, Seniores plebis. Metuunt, ne in se recidat seditiosa immodestia & violentia, cui illam assuefecerant: nam cùm inimicos suos publicis judiciis opprimere & è medio tollere non possent, in eos plebem concitare solebant; quod vocabant *judicium zeli*, ut observat Grotius. *Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis, in qua potestate hæc facio*. Siquidem simulatis vos nescire quod scitis, aut pro officii vestri ratione scire debetis, ne confiteamini, quam odistis, veritatem: neque ego vobis dicam quod scio, quia indigni estis qui audiatis. Confer cum *Matthæi* 21. 23. & *Marci* 11. 27. *& seq.*

9.10.11.12.13. 14.15.16. *Cœpit autem dicere ad plebem Parabolam hanc: Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis; & ipse peregrè fuit multis temporibus*. Itinere suscepto, diu extra patriam suam versatus est. *Et in tempore*, fructuum, *misit ad cultores servum, ut de fructu vineæ darent illi: qui cæsum dimiserunt eum inanem. Et addidit alterum servum mittere*. Post hæc & alium servum misit. *Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumelia, dimiserunt inanem*. Nullum illi fructum dederunt, quem vineæ Domino offerret. *Et addidit tertium mittere*: misit & tertium: *qui & illam vulnerantes ejecerunt. Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: forsitan, cùm hunc viderint, verebuntur*, id est reverebuntur. Dixit, *forsitan*, non ut ignorans futurum, quòd pejus eum affecturi essent, quàm Prophetas: sed illud dicit, quod fieri debebat; Christum enim revereri debebant. At illi usque adeò non sunt reveriti, ut etiam occiderint. Hic autem loquendi modus Scripturis familiaris est, ut cùm dicitur, *Si fortè audiant*. Neque enim sic loquitur Deus, quasi futurum ignoret; sed ne quidam præscientiam Dei necessariam inobedientiæ causam esse dicant, idcircò ejusmodi verborum figura utitur. *Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt intra se dicentes*, inita simul conjuratione: *Hic est hæres, occidamus illum, & nostra fiat hæreditas*. Sublato hærede, vineam possidebimus. *Et ejectum illum extra vineam occiderunt*. Extra Jerusalem Christum Jesum occiderunt Judæi. Vel, extra Populum, qui nomine vineæ intelligitur, illum occiderunt, quia mortis ei fuerunt auctores, non sua ipsi manu, sed tradiderunt illum Pilato & Gentibus: Dixerunt enim, *Non licet nobis interficere quemquam*. Unde Militum manibus occisus est. *Quid ergo faciet illis Dominus vineæ? Veniet & perdet colonos istos. Quo audito*, Principes Sacerdotum, Legisperiti, & Senatores, intelligentes, quò tenderet parabola, & quòd de ipsis dicta esset, *dixerunt illi: Absit*. Malum istud omen Deus avertat, ut filium Domini vineæ, id est, Messiam occidamus. Jesum enim Christum esse, sive Messiam, credere nolebant.

Theoph. in c. 20. S. Luc.

17.18.19. *Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?* Si Christum, occidere non decrevistis, cur de vobis scriptum est insigne illud Vaticinium: *Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum?* Lapidem seipsum nominat Christus,

Theoph.

» ædificantes autem Doctores ipsos, quemadmodum &
» Ezechiel dicit: *Ædificantes parietem, & linientes absque temperatura*, hoc est, qui ad gratiam loquuntur, &
» cooperiunt delicta populi, & veluti in superficie vitia
» populi liniunt velut parietem quemdam. Quomodo
» autem reprobaverunt lapidem illum? Quia dicebant,
» Non est ex Deo. Duas autem Judæorum perditiones
» hìc designat: Unam animarum, in quam incidebant
» scandalizati: *Omnis enim qui ceciderit super lapidem*
» *istum*, *confringetur*. Alterum captivitatis, quam
» contemptus & rejectus ille lapis eis attulerit: *Su-*

Alex. Exposs. in Euang.

per quem autem ceciderit, comminuet illum. Sic igitur comminuti sunt Judæi, & sicut paleæ dispersi sunt ab una area Judææ in totum Mundum. Priùs autem ceciderunt super lapidem, hoc est, scandalizati sunt; deinde lapis cecidit super eos, & ultus est illos. Præcedit enim peccatum meum, deinde sequitur justa Dei vindicta. « « « « « « « « « «

Et quærebant Principes Sacerdotum, & Scribæ, mittere in illum manus illa hora; Jesum ipsa hora apprehendere; sed ipsos cohibuit populi metus, ne illi vim inferrent: ideò autem manus in Christum injicere meditabantur, quia hac parabola se notari ac perstringi animadverterunt. *Cognoverunt enim, quod ad ipsos dixit similitudinem hanc*, id est, quòd de ipsis loqueretur. Confer cum *Matthæi* 21.33. & *Marci* 12. 1.

20. 21.22. 23.24.25. 26. *Et observantes*, quærentes opportunitatem ipsum perdendi, *miserunt insidiatores*, homines fraudulentè subornatos, *qui se justos simularent*, qui religionis & justitiæ zelum simulabant, seu probitatis speciem præseferebant, *ut caperent eum in sermone*, ut arrepta ex ipsius verbis occasione, calumniam ipsi struerent, *ut traderent illum Principatui & potestati Præsidis. Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister scimus, quia rectè dicis & doces, & non accipis personam*, nullam rationem habes personarum; *sed viam Dei in veritate doces. Licet nobis* qui Dei populus sumus, secundùm Legem Moysi, *tributum dare Cæsari, an non? Considerans autem dolum* & malitiam *illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium: Cujus habet imaginem & inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe, & mirati in responso ejus*, sapientiam responsi ejus admirati, *tacuerunt*. Confer cum *Matthæi* 22. 15. & *Marci* 12. 13.

27.28.29.30. 31.32.33. 34.35.36. *Accesserunt autem quidam Sadducæorum, qui negant esse resurrectionem; & interrogaverunt eum, dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & suscitet semen fratri suo*. Uxorem fratris sui defuncti ducat, & ex ea suscipiat filium, qui in nomen defuncti transeat, ejusque filius & hæres nuncupetur. *Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est sine filiis. Et sequens accepit illam, & ipse mortuus est sine filio. Et tertius accepit illam. Similiter & omnes septem, & non reliquerunt semen, & mortui sunt*. Septem illi fratres eamdem uxorem, alter post alterius mortem acceperunt, & nulla ex ea suscepta prole obierunt. *Novissimè omnium mortua est mulier. In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor; siquidem septem habuerunt eam uxorem?* Hac cavillatione fidem resurrectionis futuræ oppugnabant. *Et ait illis Iesus: Filii hujus sæculi*, homines qui in hoc sæculo vitam agunt mortalem, *nubunt*, & filiæ eorum *traduntur ad nuptias: Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo*, vita futuri sæculi, *& resurrectione* beata *ex mortuis*, *neque nubent*, *neque ducent uxores; neque enim ultra mori poterunt:* in immortalibus autem substantiis locum non habet generatio, quę finis est nuptiarum. *Æquales enim Angelis sunt*, immortalitate, castitate, numero completo, ad cujus proinde complementum propagatione non sit opus: *Et filii sunt Dei*, adoptione consummata, in vitam immortalem, etiam secundùm corpus, solius Dei virtute regenerati: *cùm sint filii resurrectionis*. Omnes quidem resurgemus, sed *non omnes immutabitur*, (ait Apostolus.) Resurgent & reprobi, sed non resurgent in consilio Justorum; non erunt *filii resurrectionis*, quia ab operibus mortuis ante finem mortalis hujus vitæ non resurrexerunt. Resurgent non ad vitam, sed ad mortem æternam, quæ *secunda mors* in Scriptura Sacra vocatur. *Beatus & Sanctus qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem*. Quid sit autem secunda mors, explicat rursus S. Joannes, loquens de reprobis: *Pars illorum*,

Apoc. 20. 6. & c. 2. 8.

inquit, *erit in stagno ardenti igne & sulphure: quod est mors secunda.*

37.38. *Quia verò resurgant mortui*, quòd futura sit resurrectio mortuorum, *& Moyses ostendit secus rubum*, Dei apparitionem in rubo ardente sibi factam commemorans; *Sicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum, sed vivientium.* Vivunt igitur Patriarchæ. Animę ergo cum corporibus non intereunt: & corpora sua aliquando resumpturæ sunt Dei virtute, ut Dei promissionibus, & consummata beatitudine, Patriarchæ, cæterique electi pariter fruantur. *Omnes enim vivunt ei.* Vivunt quoad Dei potentiam & decretum, qui mortuos meliori vitæ reddere constituit & potest. Confer cum *Matthæi* 22.13. & *Marci* 12. 18. Nisi Patriarchæ vixissent apud Deum in spe resurrectionis, non dixisset, *Ego sum*; sed, *Ego eram*. De rebus enim perditis & corruptis dicere solemus, Ego eram dominus hujus & ejus rei. Nunc autem quia dicit, *Ego sum*, ostendit, quòd sit viventium Dominus & Deus, & non omninò corruptorum, etiamsi mortui sint (ait Theophylactus.)

39.40. *Respondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei: Magister, benè dixisti*: egregiè confutasti Sadducæos. *Et amplius non audebant eum quidquam interrogare*: Alias quæstiones illi deinceps proponere non ausi sunt Sadducæi.

41. 42. 43. 44. *Dixit autem ad illos*, ad Pharisæos scilicet ac Legisperitos: *Quomodo dicunt Christum filium esse David; & ipse David dicit in Libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum? David ergo Dominum illum vocat, & quomodo filius ejus est?* Non dubitabant Pharisæi, quin ad Messiam Psalmus ille 109. spectaret; quin Messiam Dominum suum David appellaret; quin Messias filius Davidis secundùm carnem futurus esset. Altiorem ergo de se opinionem indere volebat Jesus, scilicet, se non tantùm esse filium David, sed & Deum ac Dominum ejus. Confer cum *Matthæi* 22. 44. & *Marci* 12. 36. Ps. 109.

45. 46. 47. *Audiente autem omni Populo, dixit Discipulis suis: Attendite à Scribis*, cavete à Legis Doctoribus, *qui volunt ambulare in stolis*, qui togas ad talos usque demissas induti, gravitatem ostentant, *& amant salutationes in foro, & primas cathedras in Synagogis*, & publicis conventibus, *& primos discubitus*, honoratiorem locum in conviviis: *qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem*: prolixiorum precum specie munera eliciunt à viduis, & earum facultates emungunt. *Hi* propterea *accipient damnationem majorem*, graviùs à Deo punientur.

Sensus Moralis.

2. DIc *nobis, in qua potestate hæc facis? Aut quis est, qui dedit tibi hanc potestatem?* Prophetarum vaticinia, Joannis testimonium, Christi miracula, illum à Deo missum demonstrabant. Christi ergo exemplo tueri se non possunt Hæretici, ac excusare, quo minùs suę missionis documenta proferant: siquidem nec à Prophetis prædicti sunt novi illi apostoli ac reformatores, nec miracula ediderunt ut Christus; & Ecclesię illos interrogantis auctoritatem superbè contemnunt, contumaciter rejiciunt, quod non fecit Christus. Illis ergo meritò dicitur: *Qui estis? Quando & unde venistis?* Tert. de Præscript. Hæret.

5.6.7. *At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, De cœlo: dicet, Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos... Et responderunt se nescire, unde esset.* Deo invisi sunt, damnationique obnoxii Ecclesiæ Ministri, qui veritatis confessionem & prædicationem ex commodis suis suspendunt; illam docent, prædicant, defendunt, cùm ex ejus prædicatione, confessione, defensione, gloriam, honores & temporalem aliquam utilitatem consequi possunt: illam silentio premunt, dissimulant, malis artibus abscondunt, & in injustitia detinent, cùm ea se redargui, convinci, damnari animadvertunt vel persentiscunt. Veritatem in animo suo despexit, inhonoravit, prodidit, qui solo hominum timore illam non impugnat. A Deo igitur cordium scrutatore judicabitur, ut proditæ veritatis reus. Qui obedire nolunt veritati, nec illi testimonium perhibere; ignorantiæ, errori, mendacio, justo Dei judicio traduntur. *Et responderunt se nescire, unde esset.* Simplicitas & humilitas indoctæ plebis oculos aperiunt sæpè sæpiùs, ut lucentem videant veritatem: superbia & invidia claudunt oculos doctorum & sapientum secundùm propriam, mundique opinionem, ne veritatem agnoscant & confiteantur. Sic populus certus erat *Ioannem Prophetam esse*: Principes verò Sacerdotum, Scribæ, & Senatores, *responderunt se nescire, unde* baptismus ejus *esset*.

9. 10. 11. *Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis.... Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserunt eum inanem.* Donorum suorum usum, fructum mysteriorum, sanguinisque sui ab illis exigit Christus, quibus eorum dispensationem credidit, vocando illos ad sacrum Ministerium. Tempus semper est colendi vineam Domini; tempus semper est fructus illi dandi. Hos exigit verbo suo, Pastorum & Concionatorum adhortationibus & monitis, Sanctorum exemplis, gratiæ suæ piis inspirationibus. Has inanes qui dimittit, Spiritum sanctum contumelia afficit, Christum è vinea ejicit, Dei Filium occidit.

13.14.15. *Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: forsitan cum hunc viderint, verebuntur.* Deus misit Filium suum in Incarnatione: mittit quotidie ad sacrum Altare, ubi à Pastoribus immolatur & offertur: illum oculis fidei videntes Sacerdotes & Pastores, non revereantur solùm & adorent, sed imitentur; se pro Ecclesia & animarum salute devoveant; quietem suam, imò vitam, si opus sit, immolent, ut Ecclesiæ filios acquirant; reddant Domino optatum vineæ suæ fructum; omnia sua, seque ipsos impendant, & superimpendant pro animabus Christi sanguine redemptis..... Christum in animabus occidunt Sacerdotes & Pastores avari, ambitiosi, voluptatum amatores, otiosi, desides, qui negligentia sua, aut pravis exemplis, ad vitam fidei & gratiæ in illis extinguendam cooperantur. Christum in pauperibus occidunt, qui Ecclesiæ bona, redituque suorum beneficiorum ad illorum sublevandam inopiam non dispensant, cùm ex illis delibarunt, quod victui suo & vestitui necessarium est: sed pauperum patrimonium sibi vindicant quasi domini, & quasi hæreditate possiderent; avaritia crudeli recondentes & servantes, aut prodiga manu in luxum, in ludos, in convivia, in sumptus superfluos effundentes. *Cogitaverunt intra se, dicentes: Hic est hæres, occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas. Et ejectum illum extra vineam occiderunt.* Veniet, veniet tandem Dominus vineæ, & quis sustinebit adventum ejus, quis stabit ad videndum illum? Ministros infideles, Pastores mercenarios, injustos, violentos, patrimonii pauperum sacrilegos raptores perdet, æternisque pœnis addicet. *Veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis.* Pro Ecclesia orandum, pro ejus Pastoribus ac Ministris, pro nobis ipsis, qui & vineæ Domini coloni sumus, ut ejus aspirante, præveniente, adjuvante & cooperante gratia, fructus bonorum operum, charitatis, salutis, fructus æternitate dignos feramus, illique offeramus. *Deus virtutum convertere, respi-* Ps. 79.

respice de cœlo, & vide, & visita vineam istam: & perfice eam, quam plantavit dextera tua.

25. *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.* Et Principibus, & Deo jura sua reddenda. Illis honor, obedientia, tributa, vectigalia: huic supremus cultus & adoratio, amor super omnia, totius Legis observantia, sacrificium, decimæ, oblationes, animus & homo integer ejus imagine signatus. *Imaginem Cæsaris Cæsari, quæ in nummo est; & imaginem Dei Deo, quæ in homine est; ut Cæsari quidem pecuniam reddas, Deo temetipsum.*

Tert. l. de Idol. c. 15.

Theoph. in hunc loc.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. Non dixit, *Date*, sed, *Reddite*: debitum igitur est. Custodit te Princeps tuus ab hostibus, vitam tuam pacatam facit: debes itaque ei pro his tributum, præsertim cùm & ipsum, quem profers, nummum ab illo habes. Igitur numisma Regis iterum illi redde: interim autem tibi lucraris, quòd per ipsum, quæ vitæ debita sunt, præstantur. Sic denique & quæ Dei sunt, Deo sunt reddenda. Dedit tibi mentem, illam redde ei, juxta mentem operans. Dedit tibi rationem, redde ei illam, ne fias brutis insipientibus similis; sed facias omnia ut rationalis. Dedit tibi animam & corpus, omnia redde ei, & imaginem suam restitue ei, per fidem, spem, & charitatem incedens. *Sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis.*

1. Cor. 15. 49.

35. *Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores:* Futuro sæculo digni habebuntur, qui præsens sæculum & omnia bona transitoria contempserint, ut annos æternos & invisibilia æternaque bona Christiana spe consectarentur. Ad felicem illum statum beatæ resurrectionis tendamus bonæ vitæ meritis. Castitatem servemus, unusquisque secundùm suum statum, propriumque donum, ut aliquando *pares* simus *Angelis Dei*: moriamur penitùs peccato & mundo, cupiditates nostras mortificemus; ut sortem Sanctorum assequamur, beatam immortalitatem: *Neque enim ultra mori poterunt.* Expoliemus veterem hominem cum actibus suis, ut filii Dei vivamus, ut illius hereditatem incorruptibilem & incontaminatam in cœlis consequamur, in novam vitam geniti, in qua nihil reliquum erit ex veteris Adami vita, nulla necessitas, nulla cupiditas, nulla infirmitas, nulla perturbatio; sed perfecta secundùm corpus & animam sanitas, immortalitas, felix non peccandi necessitas, æterna pax, & ex summi boni fruitione nusquam amittenda certissima securitas. *Et filii sunt Dei, cùm filii sint resurrectionis.*

Tert. l. de Resurrect. carnis, c. 63.

37. *Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit,* &c. Resurget igitur caro, *& quidem ipsa, & quidem integra. In depositò est ubicumque apud Deum, per fidelissimum sequestrem Dei & hominum Iesum Christum, qui & homini Deum, & hominem Deo reddet, carni spiritum, & spiritui carnem. Utrumque jam in semetipso fœderavit, sponsam sponso, & sponsum sponsæ comparavit. Nam etsi animam quis contenderit sponsam, vel dotis nomine sequetur animam caro. Non erit anima prostituta, ut nuda suscipiatur à sponso. Habet instrumentum, habet cultum, habet mancipium suum carnem; ut collactanea comitabitur. Sed caro est sponsa, quæ & in Christo Iesu Spiritum sponsum, per sanguinem pacta est. Hujus interitum quem putas, secessum scias esse. Quam Deus manibus suis ad imaginem Dei struxit, quam de suo adflatu ad similitudinẽ suæ vivacitatis animavit; quam incolatui, fructui, dominatui totius suæ operationis præposuit, quam Sacramentis suis disciplinisque vestivit: cujus munditias amat, cujus castigationes probat, cujus passiones sibi adpreciat; hæccine non resurget toties Dei?*

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis.

1. 2. RESpiciens autem *Iesus, vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium, divites.* Gazophylacium, arca erat in Templo collocata, in qua benè clausa unum tantùm foramen supernè relictum erat, excipiendis muneribus quæ Templo offerebantur. *Vidit autem quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo. Et dixit: Verè dico vobis, Quia vidua hæc pauper plus quàm omnes misit,* si ejus animus & affectus spectetur. *Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei:* Ex eo quod sibi redundabat, sive supererat, munera Deo contulerunt: *Hæc autem ex eo quod deest illi,* ex penuria sua, *omnem victum suum quem habuit, misit*: totum quod illi ad vitam sustentandam opus erat. Cõfer cum *Marci* 12. 41.

4. Reg. 12. 10. Joseph. l. 9. Antiquit. c. 8.

5. 6. 7. 8. *Et quibusdam dicentibus de Templo,* præ admiratione, *quòd bonis*, id est, præclaris, *lapidibus* constructum, *& donis* magnificis ac pretiosis *ornatum esset, dixit: Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.* Veniet tempus, quo tam magnificum ædificium ita destruetur, ut nec lapis lapidi cohæreat. *Interrogaverunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum, cùm fieri incipient?* quo signo cognoscentur illa proximè futura? *Qui dixit: Videte, ne seducamini: Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia ego sum:* & dicent, Ego sum Christus; *& tempus appropinquavit,* quo hujusmodi seductores nomen meum usurpantes orientur: *Nolite ergo ire post eos*: Cavete, ne illis credatis.

9. 10. 11. *Cùm autem audieritis prælia & seditiones* excitari, *nolite terreri; oportet primùm hæc fieri, sed nondum statim finis:* Hæc quidem certissimè contingent, sed nondum adest tempus Templi & Urbis excidio divinitùs præfinitum. *Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum adversùs regnum. Et terræ motus magni erunt per loca,* in locis nonnullis, *& pestilentiæ, & fames, terroresque de cœlo,* terriculamenta, seu extraordinariè aeris impressiones *& signa magna* iræ Dei & vindictæ imminentis *erunt* in cœlo conspicua. Romphæa scilicet Urbi imminens de cœlo apparuit, flamma in Templo visa, fores Templi sponte apertæ, currus & armatæ phalanges conspectæ in nubibus, vox in Templo audita, *Migremus*, cum exeuntium sono; fanaticus homo nomen Jesu ferens, per annos quatuor clamans: *Væ, væ Ierosolymis; Væ, væ Urbi & Populo & Templo;* ut Josephus commemorat in Libris *De bello Iudaico.*

Lib. 6. c. 31.

12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. *Sed ante hæc omnia, injicient vobis manus suas, & persequentur* vos, *tradentes in Synagogas & custodias, trahentes ad Reges & Præsides, propter nomen meum:* propter confessionem nominis mei, quòd me Christum esse confessi fueritis. *Continget autem vobis in testimonium:* Hæ persecutiones vobis contingent, ut testimonium perhibeatis veritati. *Ponite ergo in cordibus vestris,* memori mente conditum tenete, *non præmeditari* anxiè & solicitè, *quemadmodum respondeatis: Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii vestri:* Vobis dabo facultatem loquendi; suggeramque vobis sermonem sapientem, cui vestri & veritatis hostes nihil opponere poterunt, quod veri speciem habeat. Id impletum in Stephano, de quo scriptum est: *Et non poterant resistere sapientiæ & Spiritui, qui loquebatur.* Hunc locum tractans Tertullianus pæclarè dixit: *Quid enim sapientius & incontradicibilius confessione simplici & exerta in Martyris nomine cum Deo invalescentis?*

Act. 6. 10. Lib. 4. contra Marcio. c. 39.

Trademini autem à parentibus, & fratribus, &

cognatis & amicis, & morte afficient ex vobis: & eritis odio omnibus propter nomen meum: & capillus de capite vestro non peribit: Nihil damni sentietis; etsi enim aliquid patiamini ad tempus, & vitam ipsam temporalem amittatis, securi estote, majus inde lucrum accessurum, gloriam scilicet sempiternam. *In patientia vestra possidebitis animas vestras*: Per patientiam salvos facietis vosmetipsos. In patientia & spe erit fortitudo vestra. Hæc arma quibus nominis mei hostes vincetis.

20.21.22.23.24. *Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote, quia appropinquavit desolatio*, sive excidium ejus. *Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes*, in loca tuta: *& qui in medio ejus*, scilicet Judææ, *discedant; & qui in regionibus* vicinis, *non intrent in eam*, ne concluſi pereant gladio, vel igne, vel fame: *Quia dies ultionis* divinæ *hi sunt, ut impleantur omnia, quæ scripta sunt* à Prophetis de Templi & Urbis excidio. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus*, quia onere gravatę fugere non poterunt: *Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic*. Malis graviſſimis regio ista opprimetur, & ira Dei in hunc populum sęviet. *Et cadent in ore gladii*, id est, acie gladii peribunt: & qui reliqui fuerint, *captivi ducentur in omnes gentes. Et Ierusalem calcabitur à Gentibus, donec impleantur tempora Nationum*: Jerusalem tenebitur à Gentibus jure victoriæ, donec tempora dominio gentium in Populum Judaicum à Deo constituta, seu ultima tempora quartæ Monarchiæ à Daniele prędscripta impleantur, & judicii generalis tempus adveniat. Vel, *donec plenitudo gentium intret* in Ecclesiam, *& sic omnis Israel salvus fiat*. Confer cum *Matth.*24.25. & *Marci* 13.14.

Isa.22. Daniel.9. Joseph.l.4. de bello Judaico,c.3. & l.6. c.1. Euseb. l.3. Hist.Eccl.c.5 Joseph.l.7.de Bello,c.17.

Rom. 11.25.

25.26.27.28. *Et erunt signa in sole & luna & stellis; & in terris pressura Gentium*, extrema anxietas & consternatio Gentium; *præ confusione sonitus maris & fluctuum: arescentibus hominibus præ timore, & expectatione* calamitatum, *quæ supervenient universo orbi*. Secundum Christi adventum hæc signa spectant. Ad illum scilicet transit, postquam de Templi & Urbis excidio dixit, ut alteri discipulorum quæstioni responderet, ut ex *Matthæi* 24. 3. compertum est. *Nam virtutes cœlorum movebuntur*: omnis ornatus & dispositio cœli perturbabitur: *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna & majestate. His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra; quoniam appropinquat redemptio vestra*: Bono estote animo, proximè enim complebitur redemptio corporis vestri, plena illa & consummata liberatio à servitute corruptionis, à persecutionibus, à malis omnibus. *Scimus enim, quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc. Non solùm autem illa, sed & nos ipsi primitias Spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. Spe enim salvi facti sumus.*

Rom.8.22. 23.24.

29.30.31.32.33. *Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores: cùm producunt jam ex se fructum, scitis, quoniam propè est æstas. Ita & vos cùm videritis hæc fieri, scitote, quoniam prope est regnum Dei*; sive regni Dei perfectio, quo subjectis hostibus pacificè & tranquillè regnaturus sum super corpus electorum meorum tunc in cœlis collectum & adunatum. *Amen dico vobis, Quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant*, quę vobis futura denuntio. *Cœlum & terra transibunt; verba autem mea non transibunt*. Quæcumque promisi, jussi, vel prædixi, certissimè complebuntur. Confer cum *Matthæi* 24.29. *& seq.* & *Marci* 13.

34.35.36. *Attendite autem vobis*, cavete, *ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ*, quibus obtunditur animus, & impeditur ne divina cogitet, Deique judicium metuat: *& superveniat in vos repentina dies illa*; ne repentè vobis superveniat terribilis judicii dies. Metaphora est à navibus onere prægravatis, ac proindè sidentibus: *Tanquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ*: Ex improviso superveniet omnibus, qui sic in terra habitant, ut eorum animus in res terrenas defixus sit, & in illis quiescat. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini*, id est, efficiamini, *fugere ista omnia quæ futura sunt*, seductiones Pseudoprophetarum, iram Dei, æterna impiorum supplicia: *& stare* cum fiducia *ante Filium hominis*, ante tribunal meum. Magna est hujus verbi emphasis, *Ut digni habeamini*: significat enim omnia deberi gratiæ Dei.

37.38. *Erat autem diebus*, sive per dies, *docens in Templo: noctibus verò exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliveti*, in oratione pernoctans. *Et omnis populus manicabat ad eum in Templo audire eum*: Diluculo conveniebat in Templum, ut illum audiret.

Sensus Moralis.

1.2.3.4. *Respiciens autem vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium divites, &c.* Nunc etiam manum & cor divitis & pauperis Christus Jesus respicit. Ab ipso uno videri ament & quærant divites, qui ad Templorum ornatum, ad incrementum divini cultus, vel ad pauperum sustentationem donaria & eleemosynas conferunt. Alioquin mercedem invisibilem & æternam charitatis non recipient, quia receperunt mercedem inanem vanitatis: *Receperunt mercedem suam*. Pauper qui ex necessario suo demit aliquid, ut Deo & aliis pauperioribus offerat, spectaculum est Christi Jesu oculis dignius, quàm dives qui ex superfluo suo abundantiùs erogat. Bona opera non ideò magna sunt coram Deo, quòd à divitibus, magnatibus & potentibus fiant; sed quòd animo verè Christiano, animo paupere, ab avaritia & cupiditate bonorum temporalium, ab amore sæculi purgato; qui viduæ instar cœlestis Sponsi mortem luget, illiusque desiderio ingemiscit: qui totum quod est, quod operatur, quod possidet, sua, seque ipsum in primis offert Deo, & tamen se penè nihil offerre existimat. *Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo*. De magnitudine muneris judicat æquissimus æstimator & munificentissimus remunerator Deus, non ex ipso munere quod offertur, sed ex animo offerentis. *Respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus: ad Cain autem & ad munera ejus non respexit*. Applausus & laudes quæ magna divitum dona sequuntur, vana gloria & complacentia quæ illa sæpè comitatur; imperfecta religio, & modica fides offerentium, sæpè illorum pretium apud Deum minuit. Contrà pauper, fide, charitate & humilitate dives, magna semper munera Deo offert, quantumvis modica hominibus videantur, quia pretium, magnitudinem, excellentiam ex religione offerentis accipiunt. *Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes misit*. Dives qui multùm offert, multum sibi servat; pauper qui totum erogat, solam in Deo fiduciam retinet. Oblatio & eleemosyna ex superfluo, Deo grata, & ad salutem necessaria homini est: oblatio & eleemosyna ex necessario, longè gratior; vitę enim proprię sacrificium est. Hic est gratię triumphus, quę animam Christianam supra metum paupertatis evehit fide divinæ providentiæ, religionis amore. *Omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit, misit*.

Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, Ubi est Deus tuus. Ps.41.3.

Gen.4.

6. *Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur*. Quæ oculis carnis magnifica, quę humanę curiositati admirabilia sunt, nec æstimatione Christi, nec membrorum ejus admiratione digna habentur. Qui alios habent oculos quàm corporis, scilicet illuminatos fide divina oculos mentis, aliam pulchritudinem considerant & suspiciunt

ciunt, quàm lapidum, ædificiorum, omniumque rerum creatarum. Cogitant enimverò illas brevi perituras: solam Dei pulchritudinem indeficientem esse & æternam. *Tu autem, Domine, in æternum permanebis: solium tuum in generationem & generationem.* Quæcumque pulchra sunt in operibus naturę vel artis, non teneant animam meam; teneat eam Deus, qui fecit hæc, bona quidem valdè; sed ipse est bonum meum, non hæc. Quæcumque in mundo pulchra sunt, ab illa pulcgritudine veniunt, quę super animas est, cui suspirat anima mea die ac nocte. *Serò te amavi, Pulchritudo tam antiqua & tam nova, serò te amavi. Et ecce intus eras, & ego foris, & ibi te quærebam; & in ista formosa quæ fecisti, deformis irruebam. Mecum eras, & tecum non eram. Ea me tenebant longè à te, quæ si in te non essent, non essent.*

Lament. Jerem. 5. 19.

S. Aug. in Confess.

8. *Videte, ne seducamini, &c.* Seducuntur, qui cœcos, aut corruptos conscientiæ suæ Moderatores eligunt; qui secundùm Christi Jesu doctrinam & Euangelium illos non instituunt, sed secundùm opiniones hominum, quas probabiles vocant, secundùm mores sæculi, secundùm prudentiam carnis. Cavendi seductores, qui specie singularis perfectionis, passivæ orationis, & mysticæ quietis, simplices animas ab actibus virtutum, à piorum librorum, & maximè à Novi Testamenti lectione, à frequentatione Sacramentorum, à vitæ pœnitentis exercitiis & Christiana mortificatione, à meditatione mysteriorum Christi, ab ejus cruce avertunt: qui naturæ corruptæ cupiditatibus & propensionibus blandiuntur; qui cùm spiritu cœperint, sæpè carne consummantur, homines cupidi, elati, voluptatum amatores magis quàm Dei, crucis Christi inimici. Mulieres præsertim dirigere dicam, an perdere amantes; longaque & secreta colloquia cum ipsis miscentes? *Videte, ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes, Quia ego sum: & tempus appropinquavit: Nolite ergo ire post eos.* Sed heu! seduci amat maxima pars hominum in rebus animæ salutem & morum institutionem spectantibus; nuncque
2. Tim. 4. 3. completur illud Apostoli oraculum: *Erit tempus cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Sed & à vobismetipsis cavete, quia principium seductionis in vobis ipsis est, in
2. Cor. 11. concupiscentiis, in amore proprio. *Timeo autem, ne sicut Serpens Hevam seduxit in astutia sua, ita & corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo.* Pseudoapostolos cavete, operarios subdolos, transfigurantes se in Apostolos Christi: *Et non mirum; ipse enim Satanas se transfigurat in Angelum lucis. Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ: quorum finis erit secundùm opera ipsorum.*

9. *Cùm audieritis prælia & seditiones, nolite terreri, &c.* Bella, seditiones, & aliæ calamitates hìc à Christo prænunciatæ, flagella Dei sunt. His utitur Deus ultionum ad puniendum Reges & populos in divinam suam Majestatem perduelles; intestinamque carnis adversùs spiritum in utrisque pugnam. Solus Deus omnipotens & bonus ex tantis malis bonum elicere potest. Ejus misericordiæ serviunt in electis, ejus verò justitiæ in majori numero reproborum. His terreri malis non debet Christianus. His terrentur improbi, qui non diligunt adventum Christi, quibus hæc mala graviorum præsagia sunt æternorumque tormentorum. His justi non terrentur, quibus media sunt purgationis interioris & sanctificationis, ut cum fiducia compareant ante tribunal Christi; necnon præsagia proximæ liberationis, & regni Salvatoris.

12. *Sed ante hæc omnia injicient vobis manus suas; & persequentur, tradentes in Synagogas & custodias, trahentes ad Reges & Præsides propter nomen meum: continget autem vobis in testimonium.* Persecutio utilis est, quæ fidem probat, patientiam exercet, ab amore Mundi Christianos avellit, Christo arctiùs conjungit, cor examinat & purgat, veritatem Confessorum glorioſis testimoniis, Martyrum sanguine confirmat, spem excitat, charitatem magis accendit. *Quis ergo non omnibus viribus elaboret ad tantam claritatem pervenire, ut amicus Dei fiat, ut cum Christo statim gaudeat, ut post tormenta & supplicia terrena præmia divina percipiat? Si militibus sæcularibus glorioſum est, ut hoste devicto redeant in patriam triumphantes: quantò potior & major est gloria, victo diabolo ad patriam triumphantem redire, & unde Adam peccator ejectus est, illuc prostrato eo qui ante dejecerat, trophæa victricia reportare? Offerre Deo acceptissimum munus, incorruptam fidem, & virtutem mentis incolumem, laudem devotionis illustrem? Comitari eum, cùm venire cœperit, vindictam de inimicis recepturus? Lateri ejus assistere, cùm sederit judicaturus? Cohæredem Christi fieri, Angelis adæquari; cùm Patriarchis, cum Apostolis, cum Prophetis cœlestis regni possessione lætari? Has cogitationes quæ persecutio potest vincere? Quæ possunt tormenta superare? Durat fortis & stabilis religioſis meditationibus fundata mens: & adversùs omnes diaboli terrores & minas mundi animus immobilis perstat, quem futurorum fides certa & solida corroborat. Claudantur oculi in persecutionibus terræ, sed patet cœlum; minatur Antichristus, sed Christus tuetur; mors infertur, sed immortalitas sequitur; occiso mundus eripitur, sed restituto paradisus exhibetur; vita temporalis extinguitur, sed æterna reparatur.* S. Cypr. De Exhort. Martyrum.

19. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Christiana patientia pretium salutis est. Per eam peccatores justitiam inveniunt, pœnitentes recipiunt, justi conservant, pro ea certant ad mortem usque Martyres, præmio illius fruuntur Sancti, seque ipsos possident, Deum possidentes. *Patientia est quæ nos Deo commendat & servat: ipsa est quæ iram temperat, quæ linguam frænat, quæ mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simultatis extinguit, coercet potentiam divitum, inopiam pauperum refovet; tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem, in conjunctis & maritatis individuam charitatem; facit humiles in prosperis, in adversis fortes, contra injurias & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoscere; si ipse delinquas, diu & multùm rogare: tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones & martyria consummat. Ipsa est quæ fidei nostræ fundamenta firmiter munit: ipsa est quæ incrementa spei sublimiter provehit: ipsa actum dirigit, ut tenere possimus viam Christi, dum per ejus tolerantiam gradimur: ipsa efficit, ut perseveremus filii Dei, dum patientiam Patris imitamur.* Amemus & imitemur patientiam Dei, patientiam Christi: rependamus illi, quam pro nobis ipse dependit. Offeramus *patientiam spiritus, patientiam carnis*, qui in resurrectionem carnis & spiritus credimus. *Si tanta suffert Anima, ut possideat, unde pereat: quanta debet sufferre, ne pereat? &c.* S. Cypr. de bono Patientiæ. Tert. l de Patientia. S. Aug. l. de Patient. c. 7.

25. *Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, &c.* Misericordia Dei hæc signa præmittit, ut ejus iram per pœnitentiam fugiamus. Divini judicii timorem fides in nobis excitet. Omnibus communis erit judicii metus, paucis utilis. Solo malorum temporalium timore arescere homines possunt, converti non possunt. Timor malorum invisibilium & æternorum, quem fides excitat, spes comitatur, charitas sanctificat & perficit, *timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi*, ad salutem utilis est. *Observabo me ab iniquitate mea, quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo, & justitias ejus non repuli à me.* Undique Deus terret, quia non vult invenire quos damnet, inquit S. Aug. s. 19. aliàs 4. ex editis à Sirmondo. Ps. 17. 24.

28. *His autem fieri incipientibus, respicite & levate capita vestra, &c.* Securi sint boni, Judicem ipsorum nullus adversarius corrumpit, aut circumvenit, nullus testis alludit. Sed quantùm securi sunt boni, tantùm timeant mali. Non talis judicat, cui aliquid abscondatur. Numquid enim Deus judicans quæsiturus est testes, per quos discat, quis sis? Unde potest S. Aug. s. 47. de Ovibus, c. 6.

falli quis sis, qui noverat, quis esses futurus? Te interrogat, non alium de te. *Dominus interrogat justum & impium. Interrogat autem te, non ut discat à te, sed ut confundat te. Habentes ergo judicem talem, quem nemo contra nos fallit, nemo pro nobis; sic agamus, ut ejus judicium venturum non timeamus, sed expectemus & desideremus. Numquid enim frumenta timent, ne mittantur in horreum? Imò optant vehementer & desiderant. Numquid oves timent, ne ponantur ad dexteram? Imò nihil eis tam tardum est, quàm donec fiat. Hi verò ex animo & tota sinceritate dicunt, cùm orant, Veniat regnum tuum.* Mali verò hominis in his verbis & cor trepidat, & lingua titubat. Quomodo enim dicis, *Veniat regnum tuum*? Ecce veniet: qualem te inveniet? Sic ergo age, ut securus ores. Sic vive, ut diligas adventum ejus.

29. *Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores: cùm producunt jam ex se fructum, scitis, quoniam propè est æstas, &c.* Iniqui videntur florere ad tempus, & justi laborare; sed quare? Quia nox est adhuc. Quid est, nox est? Non apparent merita justorum, & quasi nominatur felicitas impiorum. Tamdiù videtur herba lætior quàm arbor, quàmdiu hyems est. Herba enim per hyemem viget, arbor per hyemem quasi arida est: cùm Sol exerit ferventior tempore æstatis, arbor quæ per hyemem arida videbatur, expletur foliis, profert fructus; herba autem arescit: videbis honorem arboris, herba arida est; sic & modò justi laborant, antequam veniat æstas. *Est vita in radice, nondum apparet in ramis. Radix autem nostra charitas est.* Et quid ait Apostolus? *Ut supra debeamus habere radicem, ut vita sit Pastor noster, quia habitatio nostra non debet recedere de cœlo, quia in hac terra debemus sicut mortui ambulare: ut supra viventes, infra mortui simus; non ut supra mortui infra vivamus.* Quia ergo non debet recedere vita nostra & cor nostrum desuper, quid ait Apostolus? *Mortui enim estis.* Et ne timeres, *Vita vestra abscondita est*, ait, *cum Christo in Deo.* Ecce ubi est radix nostra. Quando autem apparebit honor noster, tamquam in foliis & fructibus, & sequitur & dicit: *Cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos cum illo apparebitis in gloria.*

S. Aug. Enar. in Ps. 48. s. 2. n. 3.

Coloss. 3. 3.

34. *Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ, & superveniat in vos repentina dies illa.* Lugendum est quòd maxima pars hominum voluptatibus carnis & sensuum ita sit irretita, vel sæculi negotiis ita implicata, ut de æternitate, de Dei judicio, de morte minimè cogitent. Cum repentina mors & improvisa tam multis superveniat, securi vivunt: terribilibus Dei minis in sacra Scriptura intonantibus non excitantur. Sedent, imò jacent in terra quieti, non sapientes, non desiderantes, non cogitantes, quæ sunt in cœlo, sed quæ super terram. Ideò *tamquam laqueus* incautas aves, illos intercipiet mortis judiciique dies. *Amor rerum terrenarum, spiritualium viscus pennarum.* Vigilandum igitur, orandum est omni tempore, siquidem incerti sumus, qua hora ad tribunal Christi vocandi sumus. Qui Deum & ejus voluntatem semper desiderat, qui justitiam in hac peregrinatione semper esurit & sitit, semper orat. Vigilandum Christianis, ne officiis suis desint; orandum, ut gratiam impetrent, qua fideliter illa impleant. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis*: ait Christus Dominus. *Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet* (ait Apostolus) *cùm enim dixerint, Pax & securitas; tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Vos autem fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat: omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis atque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus, & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrii simus, induti loricam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis.*

S. Aug.

1. Thessal. 5.

CAPUT XXII.

Sensus Litteralis.

1.2. *Appropinquabat autem dies festus Azymorum*, dies ille solemnis, quo Judæi panibus azymis vesci incipiebant, secundùm Legem; qui dies Pascha vocatur ab Agni Paschalis immolatione: & quærebant *Principes Sacerdotum & Scribæ*, seu Legisperiti, *quomodo Jesum interficerent*, an dolo, an vi manifesta, & quo tempore; *timebant verò plebem*: ideò palam violentas manus in illum injicere non audebant.

3.4.5.6. *Intravit autem satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim.* Intravit non in corpus Judæ, sed in animum, pravis suggestionibus consentientem. *Cùm diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas, &c.* (ut dicitur Joannis 13.) *Et abiit, & locutus est cum Principibus Sacerdotum & Magistratibus*, seu Præfectis excubiarum Templi, *quemadmodum illum traderet eis. Et gavisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare. Et spopondit*: Mutuò se obligavit, & coram illis palam professus est, se Jesum traditurum. *Et quærebat opportunitatem, ut traderet illum sine turbis*, id est, clam populo, qui solebat eum sequi; vel sine tumultu.

7.8.9.10.11.12.13. *Venit autem dies Azymorum* primus & solemnis, *in qua necesse erat occidi Pascha*, Agnum Paschalem immolari. *Et misit Petrum & Joannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha*, sine mora Paschale convivium instruite, *ut manducemus. At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem*, cùm primùm civitatem ingrediemini, *occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans*, vas fictile aqua plenum: *sequimini eum in domum, in quam intrat*, seu intrabit; *& dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister, Ubi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum*, instructum mensis & lectulis, omnique supellectili ad apparatum convivii necessaria; *& ibi parate*, quod nobis necesse est ad Paschalem cœnam. *Euntes autem, invenerunt sicut dixit illis* Jesus, servum, domum, patremfamilias, cœnaculum stratum, *& paraverunt Pascha*, secundùm ejus mandatum.

14. 15. 16. *Et cùm facta esset hora*, cùm cœnandi tempus esset, quippè multa jam nocte; *discubuit, & duodecim Apostoli cum eo. Et ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar*: Ardentissimè desideravi hanc ultimam cœnam Paschalem vobiscum peragere, in qua singularia & eximia amoris mei vobis exhibiturus sum argumenta, & magna mysteria traditurus, antequam patiar. *Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Pascha non celebrabo vobiscum, donec impleatur in regno Dei, id est, in regno cœlorum, quod illa victima & cœna legali ac typica significatur, scilicet liberatio perfecta à peccato & à morte stipendio peccati, quam adumbrabat liberatio ex Ægyptiaca servitute; cujus quidem liberationis monumentum erat Pascha. Vel, donec manducem vobiscum

Theoph. in hunc loc.

post

post resurrectionem meam, typicis sacrificiis per mortem meam impletis: Vel, donec illud manducem vobiscùm in Ecclesia, quæ Dei regnum est, in mystica Eucharistiæ mensa, convivium ipse pariter & conviva, & Pascha vestrum, ut Apostolus ait: *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Unde Origenes lib.8. contra Celsum: *Quisquis*, inquit, *cogitat, Pascha nostrum immolatum esse Christum, celebrandumque hoc Festum edendo carnem Verbi, numquam non Pascha facit, quod interpretatur, ac si dicas Transitoria, transiens semper ratione, omnique cogitatione atque actione ad Deum, à negotiis sæcularibus, & ad civitatem ejus festinans.*

1.Cor.5.7. p.192. Edit. Cantabrig.

17.18. *Et accepto calice, gratias egit, & dixit: Accipite & dividite inter vos.* Calix iste communis est, quo ex more cœnæ in orbem bibebatur, patrefamilias proximè sibi discumbentibus poculum porrigente, aliis verò de manu in manum sibi mutuò tradentibus. Calix verò, de quo Vers.20. calix mysticus est, in quo Christus Sanguinis sui Mysterium consecravit. *Dico enim vobis, Quòd non bibam de generatione vitis*, id est de fructu vitis, seu vino, *donec regnum Dei veniat.* Postremum scilicet illud convivium est, quod vobiscum facio ante mortem meam, qua sum à Patre clarificandus, & potestatem omnem in cœlo & terra accepturus.

Theoph.

19.20. *Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum*, illud ipsum *quod pro vobis datur*, quod pro vestris peccatis immolatur, verum proinde corpus, à Dei Verbo ex Virgine assumptum, *vivificum*. Veritas enim non mentitur: *Hoc*, quod me facere videtis, in hujus institutione Mysterii, *facite in meam commemorationem;* ad perennem mortis meæ memoriam sacrum hunc ritum & sacrificium celebrate. *Similiter & calicem* accepit, *postquam cœnavit*, post cœnem legalem, *dicens: Hic est calix Novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur:* Hic calix, quem manibus teneo, instrumentum authenticum est, quo Novum fœdus seu Testamentum sancitur & obsignatur per sanguinem meum in ipso calice contentum: Qui sanguis pro vobis fundetur in cruce. Secundùm vim Græci Textus, *Qui pro vobis funditur*; quæ vox non solùm idem significat, ac *effundetur*, rem scilicet mox futuram designans ut præsentem; sed mysticã sanguinis Christi effusionem in calice Eucharistico: quemadmodum Agni Paschalis sanguis ad pedem Altaris effundebatur. Sicut ergo vero sanguine animalium vetus Testamentum sancitum est, dicente Moyse: *Hic est sanguis fœderis*: ita vero sanguine Christi, non figura vacua sanguinis ejus, Novum Testamentum est obsignatum, ut umbra in veritatem, figura in manifestationem, & Lex in Euangelium verteretur. Nec verò typus sanguinis, id est vinum, sed sanguis ipse pretiosus Christi effusus est in remissionem peccatorun. Dicendo autem, *Quod pro vobis datur, & effunditur*, non pro solis Apostolis significat corpus ejus esse datum, & sanguinem ejus effusum, sed pro humano genere. Vetus enim Pascha perficiebatur ob liberationem ex Ægyptiaca servitute, & sanguis agni effundebatur ob servata primogenita: Novum autem Pascha propter remissionem peccatorum, & conservationem cogitationum sanctificatarum & consecratarum Deo.

S.Cyr. Alex. Conc. Trid. Sess.22.c.1. & can. 1. Tert. Adversùs Marcion. lib.4. c.40. Testamentum constituens sanguine suo obsignatum.

Exod.24.8.

Theoph.in hunc loc.

21.22.23. *Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa.* Unus ex vobis simul mecum discumbentibus, qua manu jam cibum sumet, eadem mox hostibus me tradet. *Et quidem Filius hominis, secundùm quod definitum est, vadit:* secundùm quòd æterno Dei consilio constitutum est, ad passionem & mortem vadit: *Væ autem homini illi, per quem tradetur;* cujus proditionem Deus præscivit tantùm ac permisit, non effecit; quamvis eam ordinaverit ac direxerit ad finem redemptionis nostræ per passionem & mortem Christi, & ad gloriam suam. Traditoris verò supplicium non solùm præscivit, sed decrevit: Non enim *casus ruentium, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prædestinatio Dei, aut excitavit, aut suasit, aut impulit: sed planè prædestinavit judicium suum, quo unicuique retributurus est prout gessit, sive bonum, sive malum: quod judicium omnino futurum non esset, si homines Dei voluntate peccarent.* Confer cum *Act.*2.23. ubi S. Petrus de Jesu pro concione loquens Israelitis, ait: *Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemistis.* Et c.4.27.28. *Convenerunt verè in civitate ista adversùs sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israel, facere quæ manus tua & consilium tuum decreverunt fieri.*

S. Prosper in Respons. ad Object. Vincent.

23. *Et ipsi* Apostoli cœperunt quærere inter se, *Quis esset ex eis, qui hoc facturus esset*, Dominum scilicet traditurus.

24.25.26.27. *Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major;* sive, quis censendus esset maximus. Verisimile non videtur erudito Interpreti, Apostolos tam luctuoso tempore vacasse ambitioso certamini. Istam igitur contentionem non tunc, sed olim inter illos factam, à S. Luca hìc referri putat; quia Christus memor, quòd olim inter se de primatu disceptassent, abiturus, ut dilectiones, ita & humilitatis præcepta illis tradidit. *Dixit autem eis: Reges Gentium dominantur eorum*, seu potiùs earum, durumque in subditos imperium exercent: *& qui potestatem habent super eos, benefici vocantur;* beneficorum nomen, aliosque titulos honorificos affectant. *Vos autem non sic* agere debetis: *sed qui major est in vobis, fiat sicut minor*, seu junior, secundùm vim Græci Textus; *& qui præcessor est*, seu ordine, gradu, dignitate, auctoritate superior, fiat *sicut ministrator*, se velut omnium ministrum gerat. *Nam quis major est: qui recumbit, an qui ministrat? nonnè qui recumbit? Ego autem* Dominus, Magister, ac Deus vester *in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.* Confer cum *Matthæi* 20.25. & *Marci* 10.42. & seq.

Gretius. in hunc loc.

28.29.30. *Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis;* id est, in rebus adversis me non deseruistis. *Et ego*, in præmium fidelitatis & constantiæ vestræ, *dispono*, præparo seu polliceor *vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum;* non terrenum & temporale, sed cœleste; *ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo:* ut mensę meę consortes sitis, id est, primos honores in regno meo habeatis: & ineffabilibus deliciis mecum perfruamini, & torrente voluptatis potemini: *& sedeatis super thronos*, potestatis meæ participes, *judicantes duodecim Tribus Israel.* Confer cum *Matth.* 19.28.

31.32. *Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum.* Satanas vestræ omnium salutis adversarius, sibi à Deo permitti petiit, ut vos tentationibus suis agitaret, ventilaret, vexaret, fidemque vobis excuteret, sicut triticum in cribro sursum atque deorsum vertitur, & concutitur. *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua;* ut penitùs non extinguatur, non intereat, quamquam grave ac lethale vulnus acceptura sit, cùm me negabis. *Et tu aliquando conversus* ad pœnitentiam, & efficacissima gratiæ meæ virtute in fide confirmatus, vicissim *confirma fratres tuos*, Christianos omnes, ipsosque Condiscipulos, ne in fide deficiant; pro ipsis ora, sicut ego pro te oravi, illisque firmissimæ & constantissimæ fidei exemplo præluceas. *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum.* Ne gloriarentur Apostoli, & suis viribus tribuerent, quòd soli penè inter tot millia Judęorum, dicerentur in tentationibus permansisse cum Domino; ostendit eos, si non juvantis se Domini essent opitulatione protecti, eadem procella cum cæteris potuisse conteri. De Petro dici potest, quod de lapsis qui fidem in persecutione exteriùs negaverant, S. Cyprian. ad Antonianum scribit: *Nec putemus mortuos esse, sed magis semianimes jacere eos, quos persecutione funesta sauciatos videmus: Qui si in totum mortui essent, numquam de eisdem postmodum & Confessores & Martyres fierent. Sed quoniam est in illis, quod pœnitentia sequente revalescat, ad*

Vener. Beda. in hunc loc.

fidem & ad virtutem de pœnitentia robur armatur. In Petri negantis Christum animo manſit ſemen fidei, quod pœnitentia ſequente revaleſceret; ut etiam commentatur poſt S. Ambr. Enarratione in Pſalm.43. n. 40. Theophylactus. *Rogavi, ut non deficiat fides tua*: Quamvis enim brevi tempore concutiendus ſis, *habes tamen recondita ſemina fidei, ut etiamſi folia abjecerit ſpiritus invadentis, radix tamen vivat, & non deficiat fides tua*.

S.Aug. De Corrept.& Grat.c.8.

Litteralem iſtius loci ſenſum S. Auguſt. explicat, & ad Petri perſeverantiam in fide, gratiæque ſpecialis & efficaciſſimæ neceſſitatem, ut perſeveraret, pertinere docet. *Si ad liberum arbitrium hominis* (inquit) *quod non ſecundum gratiam, ſed contra eam defendis, pertinere dicis, ut perſeveret in bono quiſque, vel non perſeveret, non donante Deo ſi perſeveret, ſed humana voluntate faciente; quid moliturus es contra verba dicentis*: Rogavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua? *An audebis dicere, etiam rogante Chriſto, ne deficeret fides Petri, defecturam fuiſſe, ſi eam Petrus deficere voluiſſet, hoc eſt, ſi eam uſque in finem perſeverare noluiſſet? Quaſi Petrus aliud ullo modo vellet, quam pro illo Chriſtus rogaſſet, ut vellet. Nam quis ignorat, tunc fuiſſe perituram fidem Petri, ſi ea quæ fidelis erat, voluntas ipſa deficeret; & permanſuram, ſi eadem voluntas maneret: ſed quia præparatur voluntas à Domino, ideò pro illo Chriſti non poſſet eſſe inanis oratio. Quando rogavit ergo, ne fides ejus deficeret, quid aliud rogavit, niſi ut haberet in fide liberrimam, fortiſſimam, invictiſſimam, perſeverantiſſimam voluntatem? Ecce quemadmodum ſecundum gratiam Dei, non contra eam, libertas defenditur voluntatis: Voluntas quippe humana non libertate conſequitur gratiam, ſed gratia potiùs libertatem, & ut perſeveret, delectabilem perpetuitatem, & inſuperabilem fortitudinem*.

S.Leo,ſ.3. in Anniv. Aſſump.ſuæ, c.3.

Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, &c. Commune erat omnibus Apoſtolis periculum de tentatione formidinis, & divinæ protectionis auxilio pariter indigebant; quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere: & tamen *Specialis à Domino Petri cura ſuſcipitur, & pro fide Petri propriè ſupplicatur, tamquam aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas quæ per Chriſtum Petro tribuitur, per Petrum Apoſtolis conferatur*.

Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, fides quam confeſſus es, quam prædicaturus es, quam ore meo laudavi, ob quam Eccleſiæ meæ gubernacula tibi commiſi; rogavi (inquam) pro te, ut non deficiat in

S.Leo,ſ.2.c.2. 3.

Eccleſia, & in Sede tua. *Soliditas enim illius fidei, quæ in Apoſtolorum Principe eſt laudata, perpetua eſt. Et ſicut permanet, quod in Chriſto Petrus credidit; ita permanet, quod in Petro Chriſtus inſtituit..... In univerſa Eccleſia*, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, *quotidie Petrus dicit: & omnis lingua quæ confitetur Dominum, magiſterio hujus vocis imbuitur. Hæc fides diabolum vincit, & captivorum ejus vincula diſſolvit. Hæc erutos mundo inſerit cœlo, & portæ inferi adversùs eam prævalere non poſſunt. Tanta enim divinitùs ſoliditate munita eſt, ut eam neque hæretica umquam perrumpere pravitas, nec pagana potuerit ſuperare perfidia*.

In hunc ſenſum S. Bernardus Epiſtola 190. ſeu tractatu de Erroribus Petri Abailardi, ad Innocentium II. Pontificem Maximum ſcribit: *Oportet ad veſtrum referre Apoſtolatum pericula quæque & ſcandala emergentia in regno Dei, ea præſertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi reſarciri damna fidei, ubi non poſſit fides ſentire defectum. Hæc quippe hujus prærogativa Sedis: Cui enim alteri aliquando dictum eſt*: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua? *Ergo quod ſequitur, à Petri ſucceſſore exigitur*: Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos.

Theophyl. in hunc loc.

Poſteriora illa verba ſic explicat Theophylactus: *Quia te habeo ut Principem diſcipulorum, poſtquam negatio me fleveris, & ad pœnitentiam veneris, confirma cæteros. Hoc enim te decet, qui poſt me Eccleſiæ petra es & firmamentum*. Non ſolùm autem Apoſtolos, ſed omnes, qui ad conſummationem uſque ſæculi futuri ſunt, fideles Petrus confirmavit pœnitentiæ ſuæ exemplo, ne poſt peccatum deſperent de venia.

33.34. *Qui dixit ei: Domine, tecum paratus ſum & in carcerem & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſſe me*: donec ter negaveris, dicens, quòd non noveris me. Multa charitas animoſum reddidit Petrum, ut polliceretur, quæ tunc ſibi erant impoſſibilia (inquit Theophylactus.) Dominus autem ubi videt eum viribus ſuis nimis confidentem, temeraria loqui (oportebat enim audita veritate, quæ ei dicebat quòd tentandus eſſet, non reluctari, non ſuperbè ſapere, ſed timere) manifeſtat ei tentationis ſpeciem, nempè negationem. «

35.36. *Et dixit eis*: *Quando miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt*: *Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet ſacculum*, ſeu crumenam pecunia refertam, tollat, ſeu ferat ſacculum illud ſive crumenam; *ſimiliter & peram* inſtructam cibo: *& qui non habet* crumenam, cui pecunia deeſt, *vendat tunicam ſuam, & emat gladium*. Prohibuerat olim Chriſtus diſcipulis, ne peram, aut ſacculum, & calceamenta in itinere ferrent; prohibet inferiùs Petro, ne gladio utatur ad vim repellendam. Sibi ipſi contrarius non eſt; ſed nunc longè alia tempora, longè aliam ipſorum ſortem futuram ſignificat: illis & penuriam rerum omnium, & graviſſima pericula imminere; adeò ut ſi quis præſidiis humanis uti voluiſſet, crumenam & peram velut in difficillimo itinere ſibi comparare debuiſſet; quin & gladium vendita tunica, ſi aliunde non poſſet: Nam per loca latrociniis infeſta cum gladio iri ſolet. Hæc igitur per emphaſim dicta, ut obſervat Euthymius. Diſcipulos, quibus juſſerat, ut ſi quis in maxilla dextera illos percuteret, aliam ipſi offerrent, gladiis armari non præcipit patientiæ Magiſter; ſed hac figura ſermonis ſignificat *imminentes inſidias Iudæorum*. Denique ſi quæ contrarietas in his Domini dictis prima fronte videretur, cum Sancto Auguſt. reſpondendum eſſet: *Nulla inconſtantia præcipientis, ſed ratione diſpenſantis, pro temporum diverſitate, præcepta, vel conſilia, vel permiſſa mutari*.

Euthimius, in hunc loc. & Theophylact.

Matth.6. S. Chryſoſt. homilia ſingulari in illa verba Apoſtoli: Salutate Priſcillam & Aquilam.

37.38. *Dico enim vobis, Quoniam adhuc hoc quod ſcriptum eſt, oportet impleri in me*. Præter alia multa Vaticinia Prophetarum jam in me impleta vel implenda, illud etiam quod ab Iſaia prædictum eſt, in me impleri oportet: *Et cum iniquis deputatus eſt*: More ſceleratorum tractabitur, damnabitur, crucifigetur. *Etenim ea, quæ ſunt de me* prædicta, *finem habent*, id eſt, jam perficientur & conſummabuntur. *At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis eſt*: Hac de re ſatis. Chriſti mentem aſſecuti non erant Apoſtoli, quamobrem ſermonem eorum abrumpit humano more. Quando enim cum aliquo colloquimur, & videmus eum non intellexiſſe quæ diximus, quandoque dicimus, *Bene*; non approbando reſponſum, ſed progrediendo ad alia, ne illum conturbemus: maximè ſi tunc minimè neceſſe ſit, ut ſermonem noſtrum planè intelligat, & aliàs ipſi perſpicuum fore non dubitemus, quod ænigmaticis fortè verbis ſignificare voluimus. Sicut ergo cùm dixit, *Solvite templum hoc*, &c. non explicuit diſcipulis horum verborum ſenſum, ſed eventu rerum, & Spiritus ſancti imprimis lumine revelandum in aliud tempus diſtulit; ita & quod dixerat: *Qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium*; horum verborum intelligentiam illis non negans, ſed differens.

S.Aug. l. 22. de Cont.Fauſtum c.77.

Iſai.53.12.

Theoph.in hunc loc.

39.40.41.42. *Et egreſſus ibat ſecundum conſuetudinem in montem Olivarum*, quò ſecedere ſolebat orationis cauſa: *Secuti ſunt autem illum & diſcipuli: Et cùm perveniſſet ad locum* illum, *dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem*, id eſt, ne tentationi cedatis. *Et ipſe avulſus eſt ab eis*, paululùm abſceſſit, *quantum jactus eſt lapi-*

lapidis: & positis genibus orabat, dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum à me, vel, Si velles transferre, secundùm vim Græci Textus; *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.*

43. *Apparuit autem illi Angelus de cœlo confortans eum*, animos illi addens; solatiumque afferens, proposita gloriæ magnitudine, mortisque fructu, generis humani salute: Filius enim Dei humanæ naturæ & ejus actionibus voluntate Patris ac sua permissus, in illis mortis imminentis angustiis consolationem angelicam admisit, qui paulò minor Angelis propter nos fieri dignatus est: *Et factus in agonia*, in extrema anxietate & angore animi constitutus, *prolixiùs* & intentiùs *orabat. Et factus est sudor ejus sicut guttæ*, seu grumi *sanguinis decurrentis in terram.* Sudor fuit instar sanguinis, sive mixtus sanguini; quod fieri posse per naturam vim intùs patientem, ac proinde per poros ejicientem unà cùm aqua sanguinem, præsertim ubi corpus rarum est ac delicatum, & sanguis subtilis, Medici observant. Serpentium meminit Diodorus Siculus, qui morsu suo angores gravissimos efficiunt, & profluxum sudoris instar sanguinis. Diod. Siculus l. 17.

Historiam de Christi sudore sanguineo, & Angeli consolatione, quidam olim ex S. Lucæ textu temerè sustulerunt, quòd Ariani ad detrahendam Christo Jesu divinitatem illa abuterentur; ut S. Hier. l. 2. *contra Pelagianos.* In Græcis & Latinis Codicibus compluribus suo tempore desideratam, S. Hilar. testatur lib. 10. *de Trinitate.* Nunc verò nulli extant Codices Græci vel Latini, in quibus hæ desint historiæ, quas Syriaca & aliæ Versiones Orientales etiam complectuntur. Privata ergo quorumdam superstitione hæc deleta fuisse certum est, tam insignia humanæ infirmitatis argumenta Christo tribuere metuentium, ne ipsius Divinitati derogare viderentur.

45.46.47.48. *Et cùm surrexisset ab oratione, & venisset ad Discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, orate, ne intretis in tentationem. Adhuc eo loquente, ecce turba*, quæ se Romanis Militibus adjunxerat, *& qui vocabatur Iudas, unus de duodecim* Apostolis, *antecedebat eos: & appropinquavit Iesu, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo filium hominis tradis?* Me tradis osculo, pacis signo, discipulus Magistrum, servus Dominum?

49.50.51. *Videntes autem hi, qui circa ipsum erant*, Apostoli, *quod futurum erat*, quòd scilicet mox Jesus capiendus esset; *dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?* Percutiemusne gladio, ut vim repellamus? *Et percussit unus ex illis*, scilicet Petrus, natura fervidior, non exspectato Domini responso, *servum Principis Sacerdotum; & amputavit auriculam ejus dexteram. Respondens autem Iesus, ait: Sinite usque huc.* Nolite ultra progredi in vi repellenda, hic consistite. *Et cùm tetigisset auriculam ejus, sanavit eum*; patientiam suam ac mansuetudinem miraculo demonstrans, non minùs quàm potentiam, qua hostes opprimere potuisset, nisi capi & pati ad consummandam humani generis salutem decrevisset.

52.53. *Dixit autem Iesus ad eos, qui venerant ad se, Principes Sacerdotum & Magistratus*, seu Præfectos excubiarum Templi, *& Seniores*, sive Senatores: *Quasi ad latronem existis cum gladiis & fustibus*, ut me comprehenderetis. Quid ista cohorte, istis armis, ista vi opus erat? *Cùm quotidiè vobiscum fuerim in templo*, palam docens, *non extendistis manus in me. Sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.* Hoc tempus est, quo vobis, & tenebrarum Principi, cujus estis ministri, potestas conceditur in me sæviendi, ut Prophetarum vaticinia impleantur.

54.55.56.57.58.59.60.61.62. *Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum Principis Sacerdotum*, Caiphæ: Petrus verò sequebatur eum à longe. *Accenso autem igne in medio atrii, & circũsedentibus illis*, scilicet militibus, *erat Petrus in medio eorum. Quem cùm vidisset ancilla quædam* Principis Sacerdotum *sedentem ad lumen*, id est, ad ignem, *& eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat*, cum Jesu Nazareno. *At ille negavit eum, dicens: Mulier, non novi illum. Et post pusillum*, paulò post, *alius videns eum, dixit: Et tu de illis es*, scilicet ex Discipulis ejus. *Petrus verò ait: O homo, non sum* ex ipsis. *Et intervallo facto quasi horæ unius, alius quidam* id *affirmabat, dicens: Verè & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuò, adhuc illo loquente, cantavit gallus. Et conversus Dominus respexit Petrum*, cùm oculis corporis, tum maximè oculis misericordiæ suæ: *Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat*: Recordatus est verbi illius, quod illi Dominus, cordium scrutator, præsciusque futuri dixerat: *Quia priùs quàm gallus cantet, ter me negabis: & egressus foras Petrus, flevit amarè.*

63.64.65. *Et viri qui tenebant illum, illudebant ei, cædentes*, pugnis & palmis: *Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, Quis est, qui te percussit? Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.*

66.67.68.69. *Et ut factus est dies*, primo statim diluculo, *convenerunt Seniores plebis, & Principes Sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi: Si autem & interrogavero*, si qua argumenta proponam, quibus me Christum esse convincam, *non respondebitis mihi, neque dimittetis*, sive absolvetis à vinculis & morte. *Ex hoc autem erit filius hominis*, ego ipse, *sedens à dextris virtutis Dei*, ut judex vester, omniumque hominum vivorum & mortuorum.

70. 71. *Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum:* Id est, Sum, quem me esse dicitis. *At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audivimus de ore ejus*, manifestam blasphemiam. Jesum interrogant Principes Sacerdotum, Legisperiti, & Senatores, sit ne *Filius Dei*; respondet: *Ego sum.* Eo sensu se filium Dei esse affirmat, quo illi interrogabant. Non quærebant autem, an gratia & adoptione Dei filius esset; sed an natura, an verus, unigenitus, & consubstantialis Dei filius esset. Quo solo sensu affirmare se Dei Filium, criminationis de blasphemia præbere poterat occasionem. Sileant ergo Sociniani.

Sensus Moralis.

1. *Intravit autem Satanas in Iudam.* Sicut qui divinæ gratiæ inspirationibus & motionibus obtemperant, tandem accipiunt Spiritum inhabitantem quo filii Dei fiunt; ita qui diaboli suggestionibus libere consentiunt, tandem Deo eos penitùs deserente mancipia diaboli fiunt, ac tunc in ipsos ingredi satanas dicitur. Ad infelicem illum statum per gradus pervenitur. Sic Judas primùm avaritia tentatus, furto se addixit, pecuniam pauperibus destinatam sacrilegè subripiens. Joan. 12. 6. 2. Videri voluit eorum defensor, quos ipse spoliabat, insignis hypocrita. 3. A Magistro admonitus, de malitia nihil remisit. 4. Suggessit illi Satanas, ut Christum prodendo, lucrum sibi pararet: cui suggestioni postquam consensit, jam intrasse in eum satanas dicitur; nempè ut quod animo proposuerat, id pacto firmaret: iterumque intrasse in eum, penitùs scilicet, narratur, post sacrilegam Eucharistiæ Communionem, & obdurationem animi ad divinos Christi in suprema Cœna sermones, ut quod pacto firmaverat, re ipsa impleret. Avaritia & cupiditas bonorum temporalium, cor virorum Ecclesiasticorum aperit diabolo, quemadmodum aperuit illi cor Judæ. Joan. 13. 27. Qui avaritiæ tentationi succumbit, clavem cordis sui diabolo tradit: *Qui volunt divites fieri, incidunt in ten-*

V. Beda in hunc loc.

tentationem, & in laqueum diaboli... Multi hodie Judæ scelus, quo Dominum ac Magistrum, Deumque suum pecunia vendidit, velut immane ac nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cùm pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profectò quia veritatem pro pecunia negant, Dominum vendunt: Ipse enim dixit: *Ego sum veritas*. Cùm societatem fraternitatis aliqua discordiæ peste commaculant, Dominum produnt, quia *Deus charitas est*. Qui etiamsi nullam pecuniam dent, Dominum argenteis vendunt, quia Principis sæculi imaginem, id est, exempla hostis antiqui, neglecta Conditoris, ad quam creati sunt, imagine, sumunt. Nam sicut Joannes Baptista, qui non pro Christi confessione, sed pro defensione veritatis occubuit, ideò tamen pro Christo, quia pro veritate Martyrium suscepit: ita è contrario, qui charitatis & veritatis jura spernit, Christum qui est Veritas & Charitas, prodit: maximè cùm non infirmitate vel ignorantia subrepente, sed in similitudinem Judæ quærit opportunitatem, ut arbitris absentibus, veritatem mendacio, virtutem crimine mutet.

8. *Et misit Petrum & Ioannem, dicens: Euntes, parate nobis Pascha, ut manducemus*. Comedamus & nos hoc Pascha spiritualiter in azymis sinceritatis & veritatis, omne fermentum malitiæ ex cordibus nostris eliminantes. Et intelligamus dies Azymorum omnem quæ in spirituali lumine est conversationem, quæ nullam vetustatem primæ in Adam inobedientiæ habeat; in qua conversatione si fuerimus, impinguandi sumus Mysteriis Christi. Præparabunt itaque hæc Sacramenta Petrus & Joannes, activa & contemplativa vita, fervor zeli, & mansuetudo pacifica. Oportet enim fideles esse bonum operando, & zelo ferventes adversùs malitiam, & mansuetos erga malè operantes. Odio enim habenda malitia, non is qui malè agit, cujus habenda est cura: Infirmus enim est. Quòd si habuerimus Petrum & Joannem adornantes cœnam, vitam bonam, & vera dogmata, occurret nobis homo lagenam aquæ portans. Renovabitur in nobis homo interior secundùm imaginem Conditoris, per gratiam Spiritus sancti. Aqua enim Spiritus sancti gratiam, vas figulinum quod facilè confringitur, cor humanum significat. Humilitas enim & contritio cordis dispositio est ad gratiam: *Humilibus dat gratiam* Dominus. Cœnaculum stratum, est anima nostra, ad quam venit Jesus, ut amoris sui Mysteria in nobis perficiat, & unitatem cum Patre, seipso, & Spiritu sancto in nobis operetur. Ita autem venit ad nos, & suam in nobis expromit efficaciam optimus Dominus, ut nos amantissimè præveniat, cœnaculumque cordis nostri sternat ipse, & adornet, nec exspectet, ut veniamus ad eum. Verumtamen & nos ipsos disponere per gratiam & cum gratia illius debemus ad comedendum Pascha Christianum, ad Corpus Christi dignè manducandum. Dignè autem manducare non possumus, nisi discipuli simus Christi, ab illoque didicerimus diligere justitiam & odisse iniquitatem; nisi ex Ægypto & Pharaonis servitute liberati fuerimus; nisi carni & operibus ejus, nisi mundo, diabolo, peccato renuntiaverimus. Judæi legale Pascha manducare non potuerunt in Babylone captivi: nec nos Christum Pascha nostrum in Sacrosancta Eucharistiæ Communione dignè recipere, & manducare possumus, si servi peccati simus, vel in proximis peccati occasionibus versemur: *Vbi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis manducem*? Ad hoc Pascha, ad sacram Corporis & Sanguinis Christi Communionem, ferventissimo charitatis desiderio nos præparare debemus, ut Christi Jesu Salvatoris nostri respondeamus amori, seipsum nobis intimè communicare & unire volentis, nosque sibi commiscere, & unum cum ipso efficere corpus, ardentissimè desiderantis. *Et ait* illis: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*. Hinc Eucharistia ab antiquis *Desiderata* vocabatur: & cùm recèns baptizati è sacro fonte ad Altare ducerentur, Eucharistiam percepturi, Psalmus ille recitari vel cani ex Ecclesiæ instituto solebat: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus*. Animo cœlestes simus, nostra conversatio sit in cœlis, siquidem manducamus panem vivum, qui de cœlo descendit. Cœlestem æternamque communionem desideremus, & ad eam sanctis operibus tendamus: quod desiderium Eucharistica Communio in nobis operabitur, si dignè manducaverimus Corpus Christi. Hìc enim Mysteriorum & Spiritus Christi Jesu imperfecta ratione participes sumus: in regno Dei plenè & perfectè participes erimus, cum replebimur Divinitatis ejus sempiterna fruitione, quam pretiosi Corporis & Sanguinis ejus temporalis perceptio præfigurat: *Dico enim vobis; Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei*. Eucharistiæ sacrosanctum sacrificium dignè offert, Christi corpus & sanguinem per Communionem sanctissimi sacramèti dignè recipit & mãducat, qui grato animo sacrificium ejusdé corporis & sanguinis in cruce pro nobis oblatum recolit; & vitæ Christianæ operibus demonstrat, se mortuum esse peccato, mundo, & sibimetipsi: *Hoc facite in meam commemorationem*. Christi sanguis in cruce, in sancto Altari, in cordibus nostris effusus, novum fœdus Deum & nos inter arctioribus nexibus adstringat & obsignet: *Hic est calix, novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Cor nostrum Altare sit, in quo Christum offeramus Patri; non crux, in qua illum iterùm crucifigamus. Cùm ad mysticam Mensam accedimus, probemus nosmetipsos, & consideremus, an manus nostræ & opera sint manus & opera hominis verè Christiani & discipuli Jesu, non proditoris. Christi traditor est, qui post fidem ipsi in baptismo oppigneratam, cum ejus inimicis, mundo, diabolo, & peccato societatem init: *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa*.

Theoph. in hunc loc.

24. *Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major*. Superbiæ & ambitionis vulnus quis meritò non timeat, à quo ante Christi mortem, & Spiritus sancti descensum, nec ipsi tuti fuerunt Apostoli, viri ex infima sorte, pauperes, ac rudes? Caveamus igitur, ne in perditionem aliqua inter nos de prælatione possit esse contentio. Si enim contendebant Apostoli, non excusationi obtenditur, sed cautioni proponitur. Una datur omnibus forma sententiæ, ut non de prælatione jactantia sit, sed de humilitate contentio: eòque se Dominus proponit imitandum. Egebamus omnium, ipse nullorum; & tamen præbuit se humilitatis auctorem, cum Discipulis ministraret. Quod utique non faciebat studio utilitatis, sed exercitatione virtutis. Ille major & celsior inter Ecclesiæ Pastores & Ministros, qui humilior, qui præesse non amat, & clero dominari, sed prodesse Ecclesiæ & ejus membris, laboriosa, indefessa, & nusquam otiosa charitate; exemplo Christi, animarum supremi Domini ac Pastoris: *Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat*.

S. Am. in Luc. nu. 50. 51.

28.29. *Vos autem estis, qui permansistis mecum in tribulationibus meis*. Fidelitatem & perseverantiam Discipulorum ac servorum suorum Dominus laudat, quam in illis per gratiam suam operatur. Nostra vult esse merita, quæ sunt ipsius dona. Verè fideles sumus, si nec prospera, nec adversa nos ab ejus charitate separent. Animos nostros in adversis erigat, ac roboret spes regni cœlestis, à Christo parati eis, qui in fide, charitate, humilitate, patientia, inter adversa quæque usque ad mortem perseverant: *Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum*. Sicut Pater mihi regnum addixit acquirendum per humilitatem, labores, passiones, crucem & mortem; & ego vobis dispono & addico gloriam æternam, deliciasque incomparabiles & ineffabiles, simili ratione acquirendas, similibusque conditionibus possidendas. Unde Apostolus ait: *Scientes, quòd sicut socii passionum estis, sic eritis & consolationis*. Et, *Si commortui sumus, & convivemus: si sustinebimus, & conregnabimus*. Nihil etiam efficacius est ad deterrendum Christianos ab ambitione, quàm magnificentia promissionum Christi. Res enim planè indigna est iis, quibus

2. Cor. 1. 7. 2. Ti. 2. 11. 12.

æter-

æterna gloria in cœlo repositâ est, vanam & fallacem gloriam in terris quærere.

31.32. *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Christianos omnes tentare, ac dejicere expetit Satanas: nobis igitur adversùs ejus insidias continuò vigilandum: orandus continuò Deus, ne nos tentari sinat ultra quàm resistere possumus, sed ut faciat cum tentatione proventum, ut possimus sustinere, muniti scuto fidei, & omnia nequissimi adversarii tela ignea extinguere divino igne fervidæ charitatis. Christi gratia suppliciter & humiliter imploranda est, quæ sola nobis firmitatem ac soliditatem frumenti tribuere potest: sine qua leves paleæ essemus, tentationum ventis non solùm agitatæ, sed abreptæ & excussæ, paleæ inutiles, & ad comburendum colligendæ. Orandum in Christo, per Christum, & cum Christo, ut non deficiat fides nostra. *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Fideles simus Deo & in prosperis rebus, & in adversis. Inde enim periculosæ tentationes oriuntur, quibus nos cribrat Satanas sicut triticum. Sed *Nemo frangitur adversarum rerum molestia, qui prosperarum delectatione non capitur.* Perseverantiam in fide & in omni opere bono usque in finem, à Deo sine intermissione petamus, siquidem ex nobis nihil possumus; & deficiemus in via, nisi quotidiano gratiæ Christi adjutorio sustentemur & adjuvemur: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Quid *ei rogavit* (inquit S. Augustinus) *nisi perseverantiam usque in finem? Quæ profectò si ab homine homini esset, à Deo poscenda non esset.*

S. Aug l.2.de ser. Dom. in Monte, c.9.

Id. l.de Corr. & Grat.c.6.

Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. In Petro & per ministerium Petri, confirmatur fides Christianorum omnium, quorum est Pastor; omnium Pastorum, quorum est caput; totius Ecclesiæ, cujus erat figura, & cujus gerebat personam. Hanc fidem firmavit 1. *Per Apostolatum.* 2. *Per Martyrium.* 3. *Per Epistolas suas.*

S. Aug. se. 110. aliàs 74. de Div. n. 6.

33. *Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.* Eò infirmiores sumus, quò nos existimamus fortiores. Cùm enim de viribus nostris præsumimus, jam à Deo, in quo & ex quo est omnis fortitudo nostra, deserti sumus: *Unusquisque se tentatione tamquam interrogatus agnoscit, sicut Petrus, quas vires haberet fides ejus, utique nesciebat, quando dixit Domino:* Tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire: *Dominus autem, qui noverat eum, prædixit ubi deficeret, prænuntians illi infirmitatem ejus, tamquam tacta vena cordis ejus. Proinde Petrus qui ante tentationem præsumpsit de se, in tentatione didicit se.*

S. Aug. En. in Ps. 36. serm. 2.

40. & 41. *Orate, ne intretis in tentationem.* Expectanda non est tentatio, ut oremus; sed orandum, ne in tentationem incidamus. Christus orans in Monte Olivarum ante passionem suam, orandi exemplum formamque nobis tradit. Orationis Christianæ conditiones in oratione Capitis nostri attendamus. 1. Secessum, animique à terrenis affectibus avulsionem: *Et ipse avulsus est ab eis.* 2. Humiliationem interiorem & exteriorem coram Deo: *Et positis genibus orabat.* 3. Fiduciam filialem in Deum: *Pater, si vis, transfer calicem istum à me.* 4. Voluntatis humanæ cum divina voluntate conformationem: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* 5. Consolationum externarum, quas in rebus adversis nobis Deus subministrat per Sacerdotes, alios; viros religiosos & pios, humilem, & cum actione gratiarum acceptionem: *Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum.* 6. Generosum certamen contra affectus omnes ac motus, qui Dei voluntati in nobis repugnant, intensioremque fervorem orationis, cùm tentatio vel angor ingravescit: *Et factus in agonia, prolixiùs orabat.* 7. Colluctationem adversùs peccatum usque ad sanguinem, & ad mortem usque: *Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram...* Nondum *enim usque ad sanguinem restitistis, adversùs peccatum repugnantes.*

Hebr. 12. 4.

42. *Pater, si vis, transfer calicem istum à me: verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Nullum sacrificium Deo acceptius est sacrificio propriæ voluntatis, sine quo cætera bonorum operum sacrificia illi non placent. Recti corde sunt, qui hoc volunt, quod Deus vult. Parcit peccatoribus, tu vis, ut jamperdat peccatores. Distorti cordis es, & pravæ voluntatis, quando aliud vis, aliud vult Deus. Converte cor tuum, & dirige ad Deum: quia & Dominus infirmis compassus est. Vidit in corpore suo, id est, in Ecclesia sua infirmos, qui primò voluntatem suam sequi tentarent; sed cùm viderent voluntatem Dei aliam esse, dirigerent se & cor suum ad suscipiendam & sequendam voluntatem Dei: Ne voluntatem Dei velis torquere ad voluntatem tuam, sed tuam corrige ad voluntatem Dei. Voluntas Dei sic est quomodo regula: ecce, puta, torsisti regulam, unde habes corrigi? Illa autem integra manet: regula est enim incommutabilis. Quamdiù integra est regula, habes quò te convertas, & corrigas pravitatem tuam. Quid autem volunt homines? Parum est, quia voluntatem suam tortuosam habent: etiam voluntatem Dei tortam facere secundùm cor suum, ut hoc faciat Deus, quod ipsi volunt; cùm ipsi hoc debeant facere, quod Deus vult. Quomodo autem complexus est Dominus ex duabus voluntatibus unam factam in homine quem portabat? Præfigurans in corpore suo, id est, in Ecclesia sua futuros quosdam, qui voluntatem suam vellent facere, sed sequerentur posteà Dei: quia infirmos quosdam ostendit, quòd ad ipsum pertineant, & eos præfiguravit in se: *Nam ideo & toto corpore sanguinem sudavit, quia in corpore suo, id est, in Ecclesia sua, Martyrum sanguinem ostendit. Toto corpore sanguis exibat: ita Ecclesia ejus habet Martyres, per totum corpus ejus fusus est sanguis.* Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis. Quosdam ergo infirmos in se præfigurans, vel in corpore suo, ex persona infirmorum compatiens illis, ait: *Pater, si vis, transfer calicem istum à me.* Ostendit hominis voluntatem: si in ipsa voluntate permaneret, jam parvum cor videretur ostendere. Sed si compassus est tibi, & te liberat in se; imitare quod sequitur, dicens: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Si cœperit tibi subrepere voluntas humana: O si occidat Deus inimicum istum meum, ut non me persequatur! O si posset fieri, ut non ab illo paterer tanta! Jam si perseveraveris, & hoc tibi placuerit, & vides, quia non hoc vult Deus, pravus corde es.

S. Aug. l. de Corr. & Grat. c. 6.

Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis, &c. Sanguineum sudorem ex Christi venis elicit vis doloris pro peccatis nostris & totius mundi. Lacrymas saltem ex oculis nostris eliciat sincerus & vehemens pro peccatis nostris dolor, eliciat vis amoris pœnitentis. Sudor ordinarius, primi Adami pœna est: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Sudor sanguineus, secundi Adami, pœnitentiam in semetipso dedicantis, satisfactio & meritum est. Serpentes quosdam angores gravissimos, & profluxum sudoris instar sanguinis efficere, ex Diodoro Siculo supra retulimus. Ictui serpentis antiqui sanguineus ille sudor adscribendus. Mors peccati, venenum serpentis Christum attingere & vulnerare non potuit: sed vulneraverat Adamum, & totum in illo humanum genus. Christus verò fidejussor factus pro nobis, pœnas peccatorum nostrorum in se suscepit, attritus est propter iniquitates nostras, vulneratus est propter peccata nostra, & sanguineum sudorem horrore peccati emisit: *Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis.* Demus operam, ne sit inanis & sine fructu respectu nostri sudor Christi sanguineus: & ne de anima nostra dicatur: *Multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus.*

Ezech. 24. 12.

54. *Petrus verò sequebatur à longè*, &c. Sequebatur à longè, qui mox erat negaturus; neque enim negare potuisset, si Christo proximus adhæsisset. Negavit, quia de se præsumpsit. *Tecum paratus sum*, inquit, *& in carcerem & in mortem ire.* Devotionem consideravit, non respexit conditionem. Multatus, quia dixit se animam ponere, quod non humanæ infirmitatis,

S. Amb. l. 10. in Luc. nu. 71. 71. 71.

tatis, ſed divinæ eſt potéſtatis... Ubi negat Petrus? Non in monte, non in templo, non in ſua domo: ſed in Prætorio Judæorum, in domo Principis Sacertum. Ibi negat, ubi veritas non eſt: ibi negat, ubi Chriſtus captus, ubi Jeſus ligatus eſt. Quid niſi erraret, quem intromiſit oſtiaria, interrogavit oſtiaria, & oſtiaria Judæorum? Malè Eva induxit Adam; malè Petrum introduxit fœmina. Sed ille in Paradiſo labitur, ubi non veniabilis culpa; hic in Prætorio Judæorum, ubi difficilis innocentia. Hujus lapſus exemplo admonemur impiorum conſortium & colloquia, proximaſque peccandi occaſiones fugere, nobis ipſis attendere; timere, ne fragilitas noſtra ſibi ipſi relinquatur, ne gratia ad tentationem vincendam neceſſaria, in pœnam præcedentium infidelitatum, in pœnam ſuperbiæ, negligentiæ, teporis, occulto, ſed tamen juſto Dei judicio nobis ſubtrahatur.

CAPUT XXIII.

Senſus Litteralis.

1.2. ET *ſurgens omnis multitudo eorum*, qui concilio adversùs Jeſum interfuerant, Pontificum, Legiſperitorum, Senatorum, *duxerunt illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accuſare, dicentes: Hunc invenimus ſubvertentem*, id eſt, depravantem & inducentem in errores, *gentem noſtram, & prohibentem tributa dare Cæſari*, Romanorum Imperatori, ut Judas ille ſeditionis publicæ in Galilæa ſignifer; *& dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe*, ſe Meſſiam eſſe Patribus noſtris promiſſum, & à nobis expectatum, qui regnaturus eſt in populo Iſrael, excuſſo exteræ dominationis jugo.

3.4.5.6.7. *Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Iudæorum? At ille reſpondens ait: Tu dicis:* Rex ſum ego, non terreſtris tamen regni, ſed cœleſtis: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Joan. 18. 33. *Ait autem Pilatus ad Principes Sacerdotum & turbas: Nihil invenio cauſæ in hoc homine*, nullum crimen morte puniendum: Ipſe hominis habitus à regni affectati ſuſpicione longè abeſt. *At illi invaleſcebant*, pervicaciùs inſtabant, *dicentes: Commovet populum*, novam ſpargens doctrinam, quod prohibere tui muneris eſt, cùm adverſetur publicæ tranquillitati: *Commovet populum docens per univerſam Iudæam, incipiens à Galilæa uſque huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit, ſi homo Galilæus eſſet: & ut cognovit, quod de Herodis poteſtate eſſet*, id eſt, è regione Herodis juriſdictioni ſubdita (Herodes enim Tetrarcha erat Galilææ, ubi Chriſtus eſt educatus) *remiſit eum ad Herodem*, tum ut ab ejus cauſæ judicio ſe extricaret, tum ut Herodi gratificaretur, *qui & ipſe Ieroſolymis erat illis diebus*, ob celebrationem Paſchatis, cùm Judaicam Religionem exteriùs profiteretur.

8.9.10.11.12. *Herodes autem viſo Ieſu, gaviſus eſt valdè; erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quòd audierat multa de eo* laude & admiratione digna, *& ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri:* Miraculum aliquod illum editurum ſperabat coram ſe, idque vehementer optabat, ut oculos & animum re nova paſceret: quaſi Dei omnipotentia humanæ curioſitati inſervire debeat: *Interrogabat autem eum* Herodes *multis ſermonibus. At ipſe nihil ei reſpondebat*, certò noſcens illum ſibi non crediturum, cujus nempè animus adversùs veritatem obduratus erat. *Stabant autem Principes Sacerdotum & Scribæ, conſtanter*, id eſt, pertinaci contentione, *accuſantes eum. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu ſuo*, ſive cum Miniſtris ſuis, indignum ſua celſitudine ratus, ſi metuere videretur hominem, neque armis, neque opibus, neque regnandi artibus inſtructum: *& illuſit indutum veſte alba*; illuſit ei, ut homini fatuo, qui ne verbum quidem ad ſui defenſionem reſpondere poſſet: ac veſte alba, ſeu ſplendidiore per ludibrium indutum, quaſi candidatum imaginarii Imperii, *remiſit ad Pilatum. Et facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa die; nam anteà inimici erant ad invicem*: ſive odium ex æmulatione, quæ Reges inter & Romanos Præſides frequens erat, ortum eſſet; ſive ob Galilæos à Pilato neci datos, & uſurpatam Herodis ipſius juriſdictionem.

13.14.15.16. *Pilatus autem convocatis Principibus Sacerdotum, & Magiſtratibus*, ſive Senatoribus, *& plebe, dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hunc hominem quaſi avertentem populum* à Romani Imperii reverentia; *& ecce ego coram vobis interrogans, nullam cauſam*, ſive nullum crimen, *invenio in homine iſto ex his in quibus eum accuſatis. Sed neque Herodes* ullum tale crimen in eo invenit: *nam remiſi vos ad illum*, qui res Jeſu meliùs noſſe poterat, cùm Jeſus in ejus ditione præcipuè converſatus ſit: *& ecce nihil dignum morte actum eſt ei*; nihil ab Herode in illum præjudicatum eſt, quo dignus morte notaretur: *Emendatum ergo illum dimittam?* caſtigatum, ſeu flagris cæſum. Propoſitum erat Pilato hanc pœnam Jeſu irrogare, ut quoquo modo Judæorum animos mitigaret, illumque morti eximeret. Nimirùm Legibus Romanis arbitraria erat pœna: *Si quis novas & uſu vel ratione incognitas Religiones induceret, ex quibus animi hominum moverentur* (ut loquitur Paulus Juriſconſultus.) Hoc crimen, quàm Majeſtatis, videbatur Pilato magis in Jeſum congruere: ut ſolent qui aliud quàm jus intuentur, quærere aliquid, quod obtendant injuriæ.

17.18.19.20.21.22. *Neceſſe autem habebat*, ex conſuetudine, *dimittere eis*, in feſto Paſchatis, *unum* reum: *exclamavit autem ſimul univerſa turba, dicens: Tole hunc* è medio, capitali ſupplicio illum addicito, *& dimitte nobis Barabbam: qui erat propter ſeditionem quamdam factam in civitate, & homicidium, miſſus in carcerem. Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos, volens dimittere Ieſum. At illi ſuccclamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Ille autem dixit ad illos: Quid enim mali fecit iſte?* Non faciam: rem enim iniquam poſtulatis. *Nullam cauſam mortis invenio in eo. Corripiam ergo illum, & dimittam.* Confer cum *Matth.* 27. & *Marci* 15.

23.24.25. *At illi inſtabant vocibus magnis, poſtulantes, ut crucifigeretur:* ut quod jurè non poterant, clamoribus obtinerent: *& invaleſcebant*, id eſt, prævaluerunt, *voces eorum. Et adjudicavit fieri petitionem eorum*; decrevit, ut fieret, quod illi petebant, nimirùm ut Jeſus crucifigeretur. *Dimiſit autem illis eum, qui propter homicidium & ſeditionem miſſus fuerat in carcerem, quem petebant*, cujus liberationem urgebant: *Ieſum verò tradidit voluntati eorum*, ut crucifigeretur. Confer cum *Matthæi* 27.23. & *Marci* 15.14. *& ſeq.*

26.27.28.29.30.31. *Et cùm ducerent eum* ad Calvariæ montem, qui locus patibularis erat, *apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenenſem, venientem de villa: & impoſuerunt illi crucem portare poſt Ieſum*; id eſt, à tergo ipſius ſub eodem onere præeuntis. *Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Converſus autem ad illas Ieſus, dixit: Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſuper me; ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros:* Hieroſolymitanæ mulieres, non mea, ſed veſtra, & civium veſtrorum cauſa flete, quibus mala graviſſima ob mortem meam imminent: *Quoniam ecce venient dies* extremę calamitatis, obſidionis, & excidii Urbis veſtræ, *in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt:* Quia duplex eſt

dolor

dolor matrum, videre filios miseriæ participes: *Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos; & collibus, Operite nos.* Locutiones istæ proverbiales à Christo usurpatæ sunt ad eventuum singularium significationem, quò magis ex his divina ipsius præscientia appareret. Nam & matrum ea fuit miseria tempore Hierosolymitanæ obsidionis, ut suos ipsæ filios præ fame comederent, & plurimi se in specus abdiderunt, ubi tamen à Romanis militibus inventi, miserè contrucidati sunt. *Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Si ego justus pœnas do tam acerbas, quid non patientur mortis meæ, aliorumque criminum rei? Et hæc locutio proverbialis erat. Nam Hebræi viros bonos lignum viride, malos lignum aridum vocant. Ps. 1. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum ... Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum quod fructum suum dabit in tempore suo: Et folium ejus non defluet, &c. Non sic impii, non sic.* Et Ezech. 20. 47. *Exscindam & viride lignum & aridum*, id est, *Justum & impium*, ut ipse interpretatur c. 21. 3. Sensus igitur est: Si talia faciunt Romani in me ligno humido, feraci, semper virente, & semper vitali propter Deitatem, & per fructus doctrinæ meæ talente omnes: quid non facient in vobis, populo arido, ligno sterili ab omni vivifica justitia, & nullum fructum afferente?

Isa. 2. 19. Osee 10. 8. Joseph. l. 6. de Bello Judaic. c. 46.

Theoph. in hunc locum.

33.34. *Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo*, duo homines facinorosi, *ut interficerentur. Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum, & latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris;* ut medius inter illos pendens Jesus, ipsis latronibus facinorosior videretur. Supplicium crucis dirum, servile, infame, Judæis inusitatum, ut probat Casaubonus Exercit. 16. in Baronium.

Jesus autem dicebat: Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt. Si necessaria esset attentio mentis ad actionis pravitatem, ut peccatum imputetur, non peccassent Christi crucifixores, qui verè ignorabant, quid facerent; adeòque nulla fuisset causa, cur Christus Patrem orasset, ut mortis suæ peccatum illis remitteret. Error itaque de peccato, quod Philosophicum vocant recentiores Moralis Euangelicæ corruptores, à Christo in cruce pendente damnatus est. *Dividentes verò vestimenta ejus*, milites Romani, qui crucifixerant eum, *miserunt sortes...* Pallium diviserunt, sortem super tunicam miserunt. Confer cum *Ioan.* 19. 23. 24.

35.36.37. *Et stabat populus spectans, & deridebant eum Principes cum eis, dicentes: Alios salvos fecit, se salvum faciat, si est Christus Dei electus:* Si verus est Messias, de quo Deus apud Isaiam ait: *Ecce servus meus suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea* (c. 42. v. 1.) Non plebs tantùm, sed & ipsi Senatores in cruce pendenti crudeliter insultabant. *Illudebant autem ei & Milites accedentes, & acetum offerentes ei;* qui potus erat vulgaris illorum, ut ex Spartiano, aliisque Scriptoribus antiquis colligitur. Nec insolitum fuisse Judæis potum illum, colligitur ex verbis Booz ad Ruth: *Comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto.* Quibus autem verbis milites Christo illuderent, refert etiam Euangelista: *Et dicentes: Si tu es Rex Judæorum*, Messias ille potens & virtutibus celeber, *salvum te fac*, ab imminente morte.

Ruth. 2. v. 14.

38. *Erat autem & superscriptio*, seu inscriptio *scripta super eum*, super caput ejus, in superiore crucis parte, *litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est Rex Judæorum.* Linguas tituli alio ordine recenset S. Joannes, scilicet Hebræam, Græcam, & Latinam. Quænam lingua primum locum teneret, incertum. Confer cum *Matth.* 27. 37. *Marci* 15. 26. & *Ioann.* 19. 19.

39.40.41.42.43. *Unus autem de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos:* teipsum & nos à morte imminente libera, & è cruce solve. *Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es?* Tu non magis Deum times, quàm cæteri, contumeliis afficiens Jesum crucifixum, cùm simili pœnæ subjaceas, Deique judicio mox sistendus sis? *Et nos quidem juste* punimur; *nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit*, nihil umquam fecit, quod reprehensionem mereretur, nedum hanc mortem crucis. Fama sanctitatis & miraculorum Jesu ad omnium aures pervenerat. Non mirum itaque quòd Latronem non lateret; sed & singulari mentis illustratione à Spiritu sancto cognovit, non tantùm esse hominem justum, sed Deum mundique Redemptorem cognovit, credidit, & confessus est: *Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei, cùm veneris in Regnum tuum:* Cùm regni, non alieni, sed tui, possessionem adiveris. *Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: Hodie meum eris in Paradiso.* Non aliquando, ut verecundè petis; sed *hodie*, statim à morte; non solùm tui memor ero, sed *mecum eris*, tanquam socius consolationis, qui socius es passionis & imitator patientiæ; fidei tuæ, spei, charitatis, pœnitentiæ præmium hodie percipies *in Paradiso*, id est, in loco voluptatis & quietis perpetuæ Justorum. Sicut homo quidem in cruce Jesus, ut Deus autem ubique; & illic & in paradiso, implens omnia, & nusquam absens.

Theoph.

44-45. *Erat autem ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram, usque in horam nonam. Et obscuratus est Sol, & velum Templi scissum est medium.* Confer cum *Matth.* 27. 45. & 51.

46. *Et clamans voce magna Jesus, ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.* Vox magna index fuit, illum non necessitate, aut infirmitate mori, sed voluntate; index fuit vehementissimi illius affectus, summæque erga Patrem fiduciæ. *In manus tuas*, tibi, tutelæ, curæque tuæ *commendo spiritum meum:* Animam meam apud te depono, quam à te accepi, moxque sum resumpturus. Confer cum *Matthæi* 27. 50.

Ps. 30. 6.

47.48.49. *Videns autem Centurio quod factum fuerat*, Solis deliquium extra naturæ ordinem, tremorem terræ, hominem velut suo arbitrio expirantem; *glorificavit Deum*, Dei potentiam agnovit & confessus est, *dicens: Verè hic homo justus erat*, id est, innocens, verax ac proinde Filius Dei, quem se esse dixit: *Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum illud*, qui ad spectandum crucis supplicium convenerant, *percutientes pectora sua*, in signum compunctionis & pœnitentiæ, *revertebantur. Stabant autem omnes noti ejus*, discipuli, consanguinei, amici, *à longè*, procul à cruce *& mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.* Confer cum *Matth.* 27. 55. & 56. & *Ioann.* 19. 25. Tunc impletum est illud Vaticinium: *Et qui juxta me erant, de longè steterunt, &c.*

Ps. 37. 12.

50.51.52.53. *Et ecce vir nomine Joseph, qui erat Decurio*, id est, Consul, sive Senator Urbis, vir bonus & justus: *hic non consenserat consilio & actibus eorum*, id est, Principum Sacerdotum, & Synedrii: *ab Arimathea civitate Judæa* oriundus, *qui expectabat & ipse regnum Dei*, seu Messiæ adventum, ut pii omnes Israelitæ: *Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Et depositum* de cruce *involvit sindone, & posuit eum in monumento excisso* in rupe, *in quo nondum quisquam positus fuerat.*

54.55.56. *Et dies erat Parascenes*, id est, præparationis, *& Sabbatum illucescebat*, id est, imminebat nox, qua post occasum solis incipiebat Sabbatum more Judaico: *Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus Jesu*, ubi, & quo modo atque situ sepultum, observarunt. *Et revertentes, paraverunt aromata & unguenta: & Sabbato quidē siluerunt*, sive quieverunt, *secundùm mandatum* Legis, nec aliquid egerunt quoad aromatū & unguentorū apparatū, nisi elapso Sabbato

Senſus Moralis.

23. *Coeperunt autem illum accuſare, dicentes*; 4-5. *Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram, &c.* Chriſtus Jeſus blaſphemiæ adversùs Deum, proditionis erga Principem, ſeditionis in populo excitatæ accuſatus, eorum qui calumniam patiuntur, conſolatio eſt. Quis innocentia ſua contra hujuſmodi accuſationes tutus eſſe poteſt, ſiquidem illis appetitus eſt Sanctus Sanctorum? *Exacuerunt ut gladium linguas ſuas, intenderunt arcum rem amaram, ut ſagittent in occultis immaculatum. Subitò ſagittabunt eum, & non timebunt: firmaverunt ſibi ſermonem nequam. Narraverunt ut abſconderent laqueos, dixerunt, Quis videbit eos?* Pacificam Chriſti Jeſu doctrinam quaſi ſeditioſam criminantur Judaici Sacerdotes, Legiſperiti, & Senatores, quia falſas illorum Traditiones impugnabat, illorumque detegebat hypocriſim, & populum à vita corruptiſſima in rectam viam revocabat. Sic Euangelicæ Doctrinæ corruptores, cùm à piis eruditiſque Theologis accuſantur, ac refelluntur, cùm ab Epiſcopis damnantur; accuſatores ſuos, ut publicæ tranquillitatis perturbatores, ut ſeditioſos, ut Novatorum partiarios, apud Poteſtates accuſant, & calumniis opprimere nituntur: *Commovet populum, docens per univerſam Iudæam, incipiens à Galilæa uſque huc.* Sic olim impius Rex Achab Eliam accuſavit, quòd Iſrael conturbaret, quia Iſraelitas à falſorum Deorum cultu revocabat. *Tu ne es ille qui conturbas Iſrael? Et ille ait: Non ego turbavi Iſrael, ſed tu, & domus patris tui, qui dereliquiſtis mandata Domini, & ſecuti eſtis Baalim.*

Pſal.65.

3.Reg.18.17. 18.

11. *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu ſuo: & illuſit indutum veſte alba.* A mundo & hominibus carnalibus contemni & irrideri, ſors piorum eſt. Qui ſecundùm Euangelium vivunt, ab hominibus ſecundùm ſæculi genium ac mores viventibus ſpernuntur, irridentur, plerumque ſtultitiæ elogio notantur, maximè in aulis Principum, ubi rara pietas; ubi plus curioſitatis, quàm fidei. Qui pietatis cauſa ſpernuntur & illuduntur, Chriſti ab Herode & Aulicis ejus illuſi modeſtiam, humilitatem, patientiam imitentur: ſilentio illum glorificent: *At ipſe nihil illi reſpondebat.* Feliciores ſe exiſtiment, cùm propter Chriſtum ſugillantur ut ſtulti, quàm ſi ſummam ſapientiæ laudem apud homines mundo ſervientes conſequerentur. Et qui pios, ut homines inſipientes, debilis ingenii, puſilli animi contemnunt, ipſi Dei judicio ſtultiſſimi ſunt. Nemo ſe ſeducat: *Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens. Sapientia enim hujus mundi ſtultitia eſt apud Deum.*

1.Cor.4.18. 19.

24. *Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.* Pilatus innocentiam Jeſu agnoſcebat, illum dimittere volebat; illum tamen, Cæſaris timore, & inimicorum ipſius Jeſu clamoribus victus, Barabbæ poſtpoſuit, Latroni Salvatorem, ſeditioſo pacificum, homicidæ Auctorem vitæ: & flagellandum, illudendum, crucifigendum tradidit voluntati eorum. Sic urgentibus tentationibus, quæ nos ad peccatum incitant, & tumultuariis vocibus clamant, ut Chriſtus in cordibus noſtris rurſum crucifigatur, fortè volumus dimittere Jeſum, ipſum offendere nolumus, nullam invenimus cauſam, cur debeat iterum in nobis crucifigi; ſed clamores cupiditatum noſtrarum vincunt tandem imperfectam boni voluntatem, ſeu velleitatem; timore vel cupiditate ad conſenſum inflexi, Mundum, diabolum, amorem noſtrum proprium Chriſto, ejuſque legi, veritati, charitati præponimus: *Jeſum verò tradidit voluntati eorum.*

26. *Et cùm ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenenſem, venientem de villa: & impoſuerunt illi crucem portare poſt Jeſum.* Crux ſuper humeros Chriſti Jeſu imponitur, ut trophæum, quod Chriſtus in homine, & homo portat in Chriſto.... Bonus ordo noſtri profectus eſt, ut priùs crucis ſuæ trophæum ipſe erigeret; deinde Martyribus traderet erigendum. Non Judæus eſt qui crucem portat, ſed alienigena, atque peregrinus: nec præcedit, ſed ſequitur, juxta quod ſcriptum eſt: *Qui vult venire poſt me, tollat crucem ſuam, & ſequatur me.*

S. Ambroſ. lib. 10. in Luc. n. 107.

Et impoſuerunt illi crucem portare poſt Jeſum. Crucem noſtram feramus omnes poſt Jeſum: ferant Prælati, ferant & ſubditi; Doctores pariter & populus: Crux eſt mortificatio affectionum, ita ut moveri nequeant & operari: Nam qui crucifigitur, clavis affigitur, & operari non poteſt. Unde Doctor ſecundùm Chriſtum debet prior ipſe crucem tollere, & carnes ſuas timore Dei configere, deinde eam auditoribus imponere. Impletur autem & hoc loco Iſaiæ Vaticinium: *Cujus principatus ſuper humerum ejus.* Principatus enim Domini, & regnum, crux eſt. *Humiliavit ſemetipſum* (ait Apoſtolus) *factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum....* Non aliter regnat in nobis Jeſus, niſi per afflictionem; atque ita qui in deliciis vivunt, inimici ſunt Chriſti. Ille autem poteſt fieri ſubditus Chriſti, & tollere crucem ſuam, qui virtutem exercet; qui venit à villa, relinquens mundum, & quæ ſunt in mundo, & ad Jeruſalem illam ſupernam & liberam tendit.

Theophyl. in c.23. S. Lucæ.

Iſai.9.

Philipp.2.

34. *Jeſus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim ſciunt, quid faciunt.* Novus Sacerdos in novo crucis Altari ſeipſum in ſacrificium offert *pro ignorantiis Populi.* Sic impletum eſt illud Iſaiæ: *Ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogavit.* Hujus orationis fructus fuit Judæorum plurimorum converſio. *Videbat quoſdam ſuos inter multos alienos; illis jam petebat veniam, à quibus adhuc accipiebat injuriam. Non enim attendebat, quòd ab ipſis moriebatur; ſed quia pro ipſis moriebatur.* Pro illis veniam oravit, ut nemo de ſui peccati dimiſſione deſperet. Viderunt Chriſtum ſuo ſcelere morientem, & crediderunt in Chriſtum ſuis ſceleribus ignoſcentem. *Quouſque biberent ſanguinem quem fuderant, de ſua ſalute deſperaverunt.*

Hebr.9.7.

Iſaiæ 53.

S.Aug. tr.31. in Jo. n.9.

Pater, dimitte illis, quia neſciunt, quid faciunt. Attendamus, & faciamus ſecundùm exemplar, quod nobis in monte monſtratum eſt. *Quem petit? Pro quibus petit? Quis petit? Vbi petit? Patrem Filius, pro impiis crucifixus, inter ipſas injurias non verborum, ſed mortis illatæ, pendens in Cruce: tanquam ad hoc extentas manus habuerit, ut ſic pro illis oraret, ut dirigeretur oratio ejus tamquam incenſum in conſpectu Patris, & elevatio manuum ejus ſacrificium veſpertinum.* Verè *Dominus miſerator & miſericors, longanimis, & multæ miſericordiæ, & verax.* Moritur ut martyr ſuæ Divinitatis & Charitatis; utrumque illud Fidei & Moralis Euangelicæ fundamentum in Cruce confirmat: Divinitatem hac voce, *Pater;* Charitatem iſtis, *Dimitte illis.* Chriſti pro te morientis Charitatem imitare. Langues, anhelas, ægritudine ſauciaris, non potes tibi tollere odium. Spera in Deum: Medicus eſt, pro te pependit in ligno, & nondum eſt vindicatus. Quid vis vindicari? Ideò enim odiſti, ut vindiceris. Vide pendentẽ Dominum tuum, & tibi de ligno tamquam de tribunali præcipientem. Vide pendentem, & tibi languenti de ſuo ſanguine medicamentum facientem. Vindicari vis? Vide pendentem, audi precantem: *Pater, dimitte illis, quia neſciunt, quid faciunt.* Sed potuit hoc facere, dicis mihi: ego non poſſum. Ego enim homo ſum, ille Deus. *Deus ergo ut quid homo, ſi non corrigitur homo?*

S.Aug. enarr. in pſalm.85. verſ.15. n.20.

Pater, dimitte illis, quia neſciunt, quid faciunt. Iſti qui ſanos ſe putabant, multò periculoſiùs & deſperatiùs ægrotabant; & ipſa ægritudine, qua mentes perdiderant, etiam Medicum cædebant. Parum eſt, cædebant, dicam totum; non ſolùm cædebant, ſed etiam occidebant. Ille autẽ etiam cùm occideretur, Medicus erat; vapulabat, & cu-

«S.Aug. ſ.115. «aliàs 9. de «Verbis A- «poſt. n.2.& «3.

«Idem ſ.49. «aliàs de «Temp. 237. «n.9.& 10.

» & curabat ; patiebatur phreneticum, nec deserebat
» ægrotum: tenebatur, alligabatur, colaphis percutiebatur, arundine plagas accipiebat, irridebatur, insultabatur ei; postremò audiebatur, damnabatur, ligno suspendebatur, undique circumfremebatur; & Medicus erat.
» Agnoscis phreneticos, agnosce & Medicum: *Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt*. Illi *perdita mente sæviebant, & Medici sanguinem sæviendo fundebant: ille autem etiam de ipso sanguine suo ægrotis medicamenta faciebat.* Non enim frustra dixit, *Pater, dimitte illis* :
» Orat Christianus, & exauditur; orat Christus, & non
» exauditur? Nam qui exaudit cum Patre, quia Deus est,
» quomodo non exauditur homo, quòd pro nobis factus
» est? Prorsus exauditus est. Ibi erant, ibi sæviebant; de
» his erant, qui reprehendebant eum, & dicebant, *Ecce cum publicanis & peccatoribus manducat*. Erant in ipso
» populo, à quo ipse Medicus occidebatur; *& in ejus sanguine etiam ipsis antidotum parabatur*.

39.40.41.42.43. *Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos.* Deum blasphemando pati, sine fide, sine spe, sine charitate pati & mori, extrema in hoc mundo pœna peccati est, & peccatum ad mortem, pro quo non oravit Christus; character denique reproborum est. Beatus est, qui in hac vita castigatur & punitur à Deo, si crucem suam humiliter accipiat, patienter ferat, amore pœnitente pœnas suas consecret, Deo benedicat: *Nemo vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine ... Itaque & hi, qui patiuntur secundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.* Primus fructus fidei & pœnitentiæ in peccatore suorum peccatorum pœnas dante, est timor judiciorum Dei, cor ejus utiliter concutientis : *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es?* Secundus est pœnarum suarum cum pœnis Jesu Christi comparatio, & justitiæ Dei erga seipsum agnitio ac humilis adoratio: *Et nos quidem justè, nam digna factis recipimus: Hic verò nihil mali gessit.* Tertius est Christi Jesu humiliationibus, ignominiis, passione & morte non offendi. Quartus, humilis oratio. Quintus, nihil aliud petere, quàm ut Jesus memor sit nostri, nos habeat in corde; solam ab illo misericordiam postulare, omnibus honoribus, ac favoribus in regno ejus se indignum censere ac profiteri: *Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum*. Sextus, corrigere peccantes, innocentiam oppressam tueri. Hoc animo patientibus & morientibus incredibile solatium per spem vivam Deus infundit, & Christus Jesus in pœnarum tolerantia sibi per charitatem conjunctos, ad gloriæ suæ consortium vocat : *Et dixit illi Jesus : Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiso.*

1.Pet.4.15.19.

S.Aug.l.1.de anima & ejus Orig. cap.9. n.11.

Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Nemo fit membrum Christi, nisi aut baptismate in Christo, aut morte pro Christo. Unde & Latro ille, non ante crucem Domini sectator, *sed in cruce confessor; inter Martyres computatur, qui suo sanguine baptizantur;* quod plerisque non baptizatis fervente persecutione provenit: *Tanto namque pondere apprehensum est, tantumque valuit apud eum, qui hæc novit appendere, quòd confessus est Dominum crucifixum, quantum si fuisset pro Domino crucifixus. Tunc enim fides ejus de ligno floruit, quando Discipulorum marcuit; nisi cujus mortis terrore marcuerat, ejus resurrectione reviresceret. Illi enim desperaverunt de moriente, ille speravit in commoriente: Refugerunt illi auctorem vitæ, rogavit ille consortem pœnæ: Doluerunt illi tamquam hominis mortem, credidit ille regnaturum esse post mortem: Deseruerunt illi sponsorem salutis, honoravit ille socium Crucis. Inventa est in eo mensura Martyris, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt, qui futuri erant Martyres. Et hoc quidem oculis Domini clarum fuit, qui non baptizato, tamquam martyrii sanguine abluto, tantam felicitatem statim contulit; sed etiam nostrum, quis non consideret quanta fide, quanta spe, quanta charitate mortem pro Christo vivente suscipere potuit, qui vitam in moriente quæsivit?* Huc accedit, quia non incredibiliter dicitur, Latronem, qui tunc credidit, juxta Dominum crucifixum, aqua illa, quæ de vulnere lateris ejus emicuit, tamquam sacratissimo baptismo fuisse perfusum.

S.Aug. En.in Ps.39. n.15.

Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Qualis ille Latro inventus est, pendens in cruce cum Domino, agnoscens in cruce Dominum: *Alii non cognoverunt miracula facientem, agnovit ille in ligno pendentem. Erat ille confixus omnibus membris: manus clavis inhærebant, pedes transfixi erant, totum corpus adjungebatur ligno, totum corpus non vacabat cæteris membris, lingua vacabat & cor: corde credidit, ore confessus est.* Memento mei (*inquit*) Domine, cùm veneris in regnum tuum: *Salutem suam longè futuram sperabat, & post longum tempus accipere contentus erat; in longum sperabat, dies non est dilatus. Ille dixit,* Memento mei, cùm veneris in regnum tuum: *ille respondit,* Amen dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiso. *Paradisus habet ligna felicia: Hodie mecum in ligno crucis, hodie mecum in ligno salutis...* Uberior est gratia, quàm precatio; *semper enim Dominus plus tribuit, quàm rogatur.* Hodie mecum eris in Paradiso: *Vita est enim esse cum Christo: ideò ubi Christus, ibi vita, ibi regnum.*

S.Ambr. l.10. in Luc.n.111.

Domine, memento mei, &c. In corde fidelium tres manere virtutes, fidem, spem, charitatem, Apostolus testatur; quas subita repletus gratia, & accepit Latro, & servavit in cruce: *Fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit, qui regni ejus aditum postulavit. Charitatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem & collatronem pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua redarguit, & ei vitam, quam non cognoverat, prædicavit. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia.* Latro in hora mortis convertitur, nemo desperet : Unus tantùm convertitur; nemo præsumat, nemo pœnitentiam differat.

1.Cor.13. S.Greg. M. l.18. Moral. c.23.

Hodie mecum eris in Paradiso. Se gratiam meritis non dare, hoc exemplo confirmat Dominus: *Pro nihilo salvos facies illos*, ait Propheta, id est, gratis data gratia tua: *Quid ille Latro attulerat ad Crucem? De fauce ad judicium, de judicio in lignum, de ligno in Paradisum. Credidit propter, quod locutus est. Sed & ipsam fidem quis donavit, nisi qui juxta pependit?*

Ps.55. S.Aug.En. in illum Ps.n.11.

Hodie mecum eris in Paradiso. Ipsa Crux tribunal fuit. In medio enim Judice constituto, unus Latro, qui credidit, liberatur; alter qui insultavit, damnatus est: *Iam significabat, quod facturus est de vivis & mortuis, alios positurus ad dexteram, alios ad sinistram: similis ille Latro futuris ad sinistram, similis alter futuris ad dexteram. Iudicabatur, & judicium minabatur.*

Id.tr.13. in Joan.n.11.

46. *Et clamans voce magna Jesus, ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.* Inclinans caput, quasi gratias agens, *potestativè emisit animam* (ait Arnoldus Abbas) *consummans omnem legalium rationem hostiarum, & ultimam ænigmatibus antiquis manum imponens. Sese itaque totum obtulit Patri, & consummata est illius holocausti plenitudo, expensis in illud Ministerium carne simul & spiritu: quia & pro carne & pro spiritu hominis agebatur, & totus homo totum Christum habuit sanatorem, dum & caro in medelam carnis oblata est in ligno, & ad sanctificationem animæ obtinendam spiritus ille descendit ad inferos, & ascendit ad superos: ibi confringens ferreos vectes, hic portas aperiens æternales.*

Arnold. Bonævallis Abb. tr. de Verbis Dom.

Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Hæc Christianè moriendi forma, ut animam nostram immortalem esse credentes, eam quasi depositum quoddam fidelis Creatoris curæ, custodiæ, defensioni contra malignos spiritus commendemus.

CA-

CAPUT XXIV.

Sensus Litteralis.

1.2.3.4.5. 6.7.8.9. *UNA autẽ sabbati*, prima die hebdomadę, quæ apud nos Dominica dicitur, *valdè diluculo*, summo mane, primo diluculi puncto, *venerunt ad monumentum* piæ mulieres, quæ Jesum à Galilæa secutæ fuerant, *portantes quæ paraverant* ipsa nocte *aromata*, ad ungendum corpus Jesu; *& invenerunt lapidem revolutum à monumento. Et ingressæ* intra septum, ipsumque sepulchrum propiùs inspicientes, *non invenerunt corpus Domini Iesu. Et factum est dum mente consternatæ essent de isto*, dum eam ob rem perplexæ essent, *ecce duo viri*, Angeli duo in specie virorum, *steterunt secus illas*, subitò & insperatò eis apparuerunt, *in veste fulgenti*, gloriæ illorum indice. *Cum timerent autem*, & *declinarent vultum in terram*, timoris, verecundiæ, & venerationis sensu, tum quòd cœlestem fulgorem imbecilles earum oculi ferre non possent, *dixerunt ad illas* Angeli: *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Author vitæ solus inter mortuos liber, non poterat in sepulchro diutiùs detineri. *Non est hic, sed surrexit: recordamini, qualiter locutus est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset*, ab Jerosolymitanorum Judæorum persecutione tutus, *dicens*, quod divina præscientia noverat: *Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. Et recordatæ sunt verborum ejus*, scilicet Domini Jesu Christi: *Et regressæ à monumento, nuntiaverunt hæc omnia illis undecim* Apostolis primùm, *& cæteris omnibus* Discipulis Jesu.

10.11.12. *Erat autem Maria Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc*; quæ hoc nuntium ad Apostolos retulere. *Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba ista*: hæc mera somnia, nugæ, ac fabulæ, visa sunt Apostolis: *& non crediderunt illis. Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum*, comite Joanne; *& procumbens*, id est, prono capite, & propenso collo diligenter introspiciens, *vidit linteamina*, quibus involutum fuerat corpus Jesu, *sola posita*, sine corpore; *& abiit*, rediit in domum, *secum mirans, quod factum fuerat*; stupendum eventum tacitè admiratus. Confer cum *Matthæi* 28. *Marci* 16. & *Ioannis* 20.

13.14.15.16. *Et ecce duo ex illis*, Discipulis Jesu, *ibant ipsa die in Castellum*, in pagum seu villam, *quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusalem*, stadiis sexaginta distantem, id est, septem milliaribus Italicis cum dimidio, sive duabus leucis Gallicis cum dimidia, *nomine Emmaus*: Pago nomen Emmaus. *Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus, quæ acciderant*. Colloquebantur in itinere de passione & morte Christi, & de his quæ mulieres, Petrusque, & Joannes nuntiaverant. *Et factum est dum fabularentur, & secum quærerent*, id est, simul his de rebus conferrent, *& ipse Iesus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent*. Vi divina impediebantur, ne propiùs considerarent ea, ex quibus cognosci Jesus poterat, non effigie mutatus, * sed alio dumtaxat habitu illis apparens, scilicet peregrini; idque multis de causis: nempè ut ambiguam suam de illo sententiam revelarent, ut ulcus detegerent, ac pharmacum susciperent. 2. Ut dulcior eis post multam moram esset ejus agnitio. 3. Ut doceret ex Mose & Prophetis. 4. Ut magis crederent, corpus Domini non ultra esse tale, ut simpliciter ab omnibus videri posset, quamvis illud ipsum, quod passum est, surrexerit: & conversationem ejus post resurrectionem longè aliam esse, & non communem: non qualis est mortalium, sed diviniorem. Propterea tenebantur oculi eorum, ne illum agnoscerent: à quibus enim volebat, videbatur.

*S. Aug. l. 3. de Consensu Euang. c. 25.

Theoph. in hunc loc.

17.18.19.20.21.22.23.24. *Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes?* Qua de re in itinere disseritis, vultu adeò tristi & tetrico? *Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Ierusalem, & non cognovisti, quæ facta sunt in illa his diebus?* Tu solus ex his, qui habitant in agro Jerosolymitano, ignoras, quæ in Urbe acta sunt his diebus? Vel, Tu ne solus omnium hìc ut peregrinus vivis & hospes, id est, ita ignarus rerum Hierosolymitanarum, ut ea quæ nota sunt omnibus, etiam advenis, ignores? *Quibus ille dixit: Quæ?* Quænam illa sunt? *Et dixerunt: De Iesu Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere & sermone, coram Deo, & omni populo.* Qui fuit Propheta non qualiscumque, sed inter ipsos Prophetas eminens docendi modo & factis, cui testimonium à Deo datum est per miracula, & ab omni populo per fidem ejus sermonibus datam, & per innocentiæ & beneficentiæ ipsius prædicationem: *Et quomodo eum tradiderunt summi Sacerdotes & Principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.* Pontifices, & Senatores nostri ipsum tradiderunt Pilato, & injustam mortis sententiam ab illo extorserunt, effeceruntque, ut crucifigeretur. *Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel.* Hunc esse verum Messiam arbitrabamur, qui liberaturus esset Israelem ab externæ dominationis jugo, & regnum David in florentissimum sanctissimumque statum restituturus (nam rationem liberationis à tyrannide diaboli & peccati servitute tunc temporis nondum intelligebant) *Et nunc super omnia tertia dies est hodie, quòd hæc facta sunt.* Verumtamen dies tertius agitur, ex quo hæc facta sunt, ex quo nempè damnatus & crucifixus fuit, si fortè inde aliquid boni exspectari posset. *Sed & mulieres quædam ex nostris*, nostri cætus, *terruerunt nos*, nos obstupefecerunt & attonitos reddiderunt: *Quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non invento corpore ejus, venerunt* ad nos, *dicentes: Se etiam visionem Angelorum vidisse*, sibi apparuisse Angelos, *qui dicunt eum vivere. Et abierunt quidam ex nostris*, Petrus & Joannes, *ad monumentum; & ita invenerunt, sicut mulieres dixerunt*; ita se rem habere comprobarunt, sicut mulieres retulerant: *Ipsum verò* Jesum *non invenerunt*.

25.26.27. *Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ!* O homines sensu & intelligentia destituti, quorum cor tardius est ad credendum non solùm sermonibus Jesu Magistri vestri, sed & Prophetarum vaticiniis, quorum veritatem probavit eventus! *Nonne hæc oportuit pati Christum*, secundùm Prophetarum oracula, & Dei decretum ipsis revelatum, *& ita intrare in gloriam suam?* per passionem scilicet ac mortem. *Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Iesum, propter passionem mortis, gloria & honore coronatum* (ait Apostolus.) *Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant.* Christus enim finis Legis & Prophetarum; veteris Legis sacrificia, typi erant sacrificii à Christo in cruce oblati; in Libris Moysis, in Psalmis, in Prophetis, in omnibus Scripturarum veteris Testamenti libris, aliqua sunt ad ad Christum typicè, & propheticè, aut mysticè pertinentia.

Hebr. 2. 9. Vide Eus. in lib. demonst. Euang.

28.29.30.31. *Et appropinquaverunt castello*, seu pago, *quo ibant*, nempè Emmaus, *& ipse se finxit longiùs*

giùs ire. Ita se composuit, quasi longiùs iturus esset, passusque aliquot fortè progressus est, ut se abire velle significaret, nisi instanter manere rogaretur. Nihil ergo falsi, nihil simulationis in illa Christi actione fuit. Adde ex S. Augustino, non omne quod fingimus, mendacium esse; sed quando id fingimus quod nihil significat, tunc esse mendacium. S.Aug. l.2. q. Euang. q.51. *Cum autem fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Alioquin omnia quæ à sapientibus & sanctis viris, vel etiam ab ipso Domino figuratè dicta sunt, mendacia deputabuntur, quia secundùm usitatum intellectum non subsistit veritas talibus dictis ..... Quid ergo significat, quòd se ire longiùs Dominus finxit, cùm comitaretur Discipulos, exponens eis sacras Scripturas, utrum ipse esset, ignorantibus? Quid putamus, nisi quia hospitalitatis officio ad suam cognitionem pervenire posse homines intimavit? Vt cùm longiùs ipse ab hominibus abscesserit super omnes cœlos, tamen ita cum eis sit, qui hæc exhibent servis ejus, ut cùm dicere cœperint, Domine, quando te vidimus hospitem & adduximus? tamquam eum scilicet qui longè abscesserat: respondeat ille: Cùm uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Ex hoc igitur loco nihil extundere possunt mendacii & æquivocationum ac restrictionum mentalium patroni, quod damnato illorum errori faveat.

Matth.25.38.

Et coegerunt illum, constanti prece, *dicentes: Mane nobiscum, Domine, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies*: Jam sol ad occasum vergit: *& intravit cum illis* in diversorium. *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit*, id est, gratias egit Deo; *ac fregit, & porrigebat illis*, ut patrem-familias se gerens, sicut solebat, dum cum Discipulis suis mortalis versaretur. Panem istum communem fuisse, non Eucharisticum, probabilius est, quamvis Eucharistiæ typus fuerit, ut panes in deserto miraculo multiplicati, quos simili ritu Christum in cœlum respiciens *benedixit*, seu *gratias egit*, fregit, & *distribuit*. (*Matth.* 14. & 15. *Marci* 6. & 8. *Lucæ* 9. & *Ioannis* 6. Certè Eucharistiam sub solis panis, non vini symbolis à Christo consecratam, & absque verbis solemnibus: *Hoc est corpus meum*, nemo probabit. Prætereà, Christus in ipsa panis distributione à duobus Discipulis agnitus, statim disparuit, & statim è mensa surgentes regressi sunt in Jerusalem ad undecim Apostolos. Unde incertum est, an panem illum comederint. Ad Eucharisticam ergo communionem locus ille non pertinet, nisi typicè. *Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipse evanuit ex oculis eorum*, solo voluntatis suæ arbitrio inconspicuum se præbens.

32. 33. 34. 35. *Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas*? Nisi mens nostra caligine quadam tecta fuisset, potueramus eum, antequam nobiscum accumberet, agnoscere ex docendi modo, & ex divina efficacia animos incendente, qualem sentire quondam ipso docente solebamus. *Et surgentes eadem hora regressi sunt in Ierusalem: & invenerunt congregatos undecim* Apostolos, *& eos qui cum illis erant* congregati, *dicentes: Quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni* Petro, Apostolorum primo. Nuntium de resurrectione Domini esse indubitatum ajebant, utpotè cui non mulieres solæ, sed ipse Petrus testimonium perhiberet. *Et ipsi*, Discipuli Emmauntini, *narrabant quæ gesta erant in via: & quomodo cognoverunt eum in fractione panis*, in mensa, dum panem frangeret, non ante quàm discumberent.

36. 37. 38. 39. 40. *Dum autem hæc loquuntur*, dum hæc narrarent duo illi Discipuli undecim Apostolis, cæteriſque cum eis congregatis, *stetit Iesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere*. Postrema illa verba: *Ego sum*, &c. absunt à Codice Græco; illa tamen agnoscunt Vulgatus Interpres Latinus, necnon Syrus & Arabs. Scribarum incuria elapsa non dubito, cùm à S. Hieronymo, qui Novum Testamentum Græcæ fidei jussu S. Damasi reddidit, in divina Bibliotheca legantur. *Conturbati verò & conterriti, existimabant se spiritum videre*, quòd subitò & insperatò, clausisque foribus, illis visus esset. *Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes* variæ, dubiæ, ac perplexæ, *ascendunt in corda vestra*? id est, corda vestra subeunt & occupant. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet sicut me videtis habere*; carnem & ossa, quæ tangi & palpari possint, sicut manus & pedes vobis contrectandas offero. Videte manus & pedes vulnerum cicatricibus insignitos: manibus, probate an oculi vestri fallantur. Confer cum *Marci* 16. 44. & *Ioannis* 20. 19.

41. 42. 43. *Adhuc autem illis non credentibus*, firma fide, *& mirantibus præ gaudio* vehementi, quod eorum judicium obscurabat; quia rebus adversis, summaque tristitia oppressi, vix rebus credere lætis possumus; *dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur*? Tribus argumentis redivivi corporis sui veritatem Christus Apostolis probavit, judicio visus accurato, judicio tactus, & cibi sumptione. *At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis*, victum tenuem & pauperem, quo vitam sustentabant. *Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis*, ut eum verè comedisse oblatum cibum minimè dubitarent. Unde Apostoli ajunt, Petro omnium nomine loquente: *Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri, non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis qui manducavimus & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis*. Comedit autem Christus post gloriosam Resurrectionem suam, non necessitate, sed potestate. Act.10.41. S.Aug. epist. 102. alias 29. qu.1. *Quomodo contrarium est* (inquit S. Augustinus) *& Christum post Resurrectionem cibatum, & in resurrectione quæ promittitur, ciborum indigentiam non futuram; cùm & Angelos legamus ejusdem modi escam eodemque modo sumpsisse, non ficto & inani phantasmate, sed manifestissima veritate; nec tamen necessitate, sed potestate? Aliter enim absorbet terra aquam sitiens, aliter solis radius candens: illa indigentia, iste potentia. Futuræ ergo resurrectionis corpus, imperfectæ felicitatis erit, si cibos sumere non potuerit; imperfectæ felicitatis, si cibis eguerit.*

44. *Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, Quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me*. Duobus argumentis Resurrectionem suam Christus iterùm confirmat, altero ex prædicatione sua, altero ex Prophetarum oraculis petito. Res quas videtis impletas, scilicet passio, mors, & resurrectio mea tertia die, ita contigerunt, sicut prædixi vobis, cùm adhuc in carne mortali vobiscum conversarer: cùm dicerem, Oportere impleri quæ de me scripta sunt in Lege, Prophetis, & Libris hagiographis (in quibus Hebræi Psalmos imprimis numerabant) siquidem præscientia Dei falli non potest.

45. 46. 47. 48. *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas*; id est, mentes illorum divino suo lumine illustravit, & Scripturarum intelligentia donavit; quod singulare Dei donum est. *Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die*; ut Dei decreto definitum, typisque veteribus ac Prophetarum vaticiniis prænunciatum est: *& prædicari in nomine ejus*, id est, vices ejus obeundo, ejus mandato & auctoritate, *Pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus* Prædicatoribus ejus & Legatis Euangelii prædicationem *ab Ierosolyma*, ut scriptum est Isaiæ 2. 23. *Quoniam de Sion exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem*. Non solis sensuum testimoniis, sed firmissimis Scripturarum sacrarum documentis resurrectionis suæ veritatem Christus firmavit, ne quid fallaciter cum carnalibus Discipulorum sensibus egisse putaretur. *Dubitantes Discipulos suos* (inquit S. Augustinus) *quamvis conspecto & contrectato ejus corpore, majore documento* S.Aug. lib. de Unit. Eccles. cap.10.

Scripturarum voluit confirmare, quàm quòd seipsum visibilem atque palpabilem mortalium sensibus admovebat.

Vos autem testes estis horum; vitæ scilicet, ac prædicationis doctrinæque meæ, miraculorum, passionis, mortis, resurrectionis, à Deo præordinati & electi. Sive, Act. 1.8. *Eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.*

49. *Et ego mitto promissum Patris mei in vos*: Brevi mittam donum Spiritus sancti, vobis à me promissum Patris mei nomine, ut eo roborati, mihi testimonium perhibere firmiùs atque constantiùs possitis. *Vos autem sedete, quoadusque induamini virtute ex alto*: Manete interim Jerosolymis quieti, & expectate, donec Spiritus sanctus è cœlo in vos illabatur, vosque divino robore confirmet ad quælibet pericula adeunda, ad quælibet mala toleranda in prædicatione Euangelii.

50. 51. 52. 53. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam*: Eduxit eos extra Jerusalem, ad eam Bethaniæ partem, quæ erat in Monte Oliveti, in quo Monte sæpè preces & lacrymas ad Patrem fuderat Christus Jesus; ut qui locus submissionis ejus & humiliationis testis fuerat, idem esset & gloriæ: *Et elevatis manibus suis*, id est, super eorum capita protensis, *benedixit eis*, solemni ritu benè illis precatus est: & omni benedictione spirituali ipsos intùs cumulavit: *Et factum est, dum benediceret illis*, simul atque ritum illum valedicens implevit, *recessit ab eis*, corpore ab illis disjunctus est; *& ferebatur in cœlum*, paulatim via recta ascendit propria virtute: *Et ipsi* Discipuli *adorantes*; cùm eum corpore in terram prostrato adorassent, ut Regem gloriæ, mundique Dominum, *regressi sunt in Ierusalem* secundùm ejus mandatum, *cum gaudio magno*, quia rationem admirabilem, qua procurata erat generis humani redemptio, jam intelligebant, & divinum illud promissum mittendi Spiritus sancti mox implendum certissimè credebant, & firmissimè sperabant: *Et erant semper in Templo*, quotidie, statis orationis horis, *laudantes & benedicentes Deum*; Amen. Fortè & cœnaculum, in quo ab Ascensione usque ad Pentecosten deliturerunt Apostoli & Discipuli, erat in Templo; in illudque recepti sunt ab aliquo Sacerdotum aut Levitarum in Christum credentium, qualis erat Barnabas. Confer cum *Actum* 1.

Sensus Moralis.

1. 2. 3. 4. *UNa autem Sabbati, valdè diluculo, venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata.* Quoties aliquid propter Deum & Christum Jesum agendum est, disponere nos debemus ad illud, qualecumque sit, bonum opus & Christianæ pietatis officium, 2. Illud exequi diligenter ac ferventer debemus; *Valdè diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata.* Animam porrò fidelem, & in Deo confidentem, difficultates, labores, impedimenta à Mundo & hominibus Mundi amatoribus opposita, non deterrent à Christi obsequio, quia ejus gratiæ auxilio tollenda sperat: *Et invenerunt lapidem revolutum à monumento.* Afflictiones quidem, siccitates, amaritudines interiores sæpè experitur Anima fidelis & Deum diligens, sanctoque ardore quærens in Christianæ pietatis & vitæ spiritualis exercitiis, omni solatio sensibili destituta, Jesum quem quærebat, non invenit: *Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Iesu.* Verumtamen tædio, mœstitiæ, timori, desolationi succedit consolatio, Deo providente, qui sibi fideliter servientes non deserit: *Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti*, &c.

5. 6. 7. 8. *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Qui veterem hominem cum actibus ejus in se ipso mortificat & crucifigit, Christum à mortuis redivivum invenit. Non invenitur in morte peccati, in ejus occasionibus proximis: ex iis emergere necesse est, & pœnitentiam agere, ut novæ Jesu Christi vitæ simus participes. Non est hìc, sed surrexit. Per piam meditationem revocanda sunt in memoriam verba ejus, & sacrosancta Mysteria, ut fides nostra firmetur, spes excitetur, charitas augeatur & nutriatur: *Recordamini qualiter locutus est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset, dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. Et recordata sunt verborum ejus.*

13. & seq. *Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusalem, nomine Emmaus: & ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant.* Ex abundantia cordis os loquitur. Qui Deum diligunt, de Deo, rebusque sanctis differunt in via ista, qua ad patriam cœlestem pergimus. Qui mundum diligunt, de mundo ejusque rebus confabulantur: *Qui de terra est, de terra loquitur.* Illis qui de Christo Jesu colloquuntur, & pios sermones miscent, ipse intimiùs præsentem se exhibet, gratiam conferens uberiorem: *Et factum est, dum fabularentur, & Iesum quærerent: & ipse Iesus appropinquans ibat cum illis.* Contingit sæpè, ut se abscondat piis animabus, illumque verè diligentibus, ut illarum fidem exerceat. Cùm illo ambulant, & ignorant; illum in se inhabitantem habent, nec id intelligunt: *Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent.* Duobus illis Discipulis non quidem plenè credentibus, sed tamen de se loquentibus Dominus apparuit; sed eis speciem, quam recognoscerent, non ostendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis, quod apud ipsos agebatur intùs in oculis cordis: *Ipsi namque apud semetipsos intus & amabant, & dubitabant; eis autem Dominus foris & præsens aderat, & quis esset, non ostendebat. De se ergo loquentibus præsentiam exhibuit, sed de se dubitantibus cognitionis suæ speciem abscondit.* S. Gregor. M. homil. 23. in Euang.

17. *Et ait ad eos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes?* Est tristitia carnis quæ mortem operatur; est tristitia secundùm Deum, quæ vitam operatur & salutem. Tristitia de Christi Jesu passione & morte, cujus per peccata nostra causæ sumus, adeò ut verè nobis dici possit: *Auctorem vitæ interfeciſtis*, salutaris est, quia ex amore pœnitente, ex charitate saltem inchoata & imperfecta procedit. Christi Jesu passioni & morti compatiendum, quia *Si compatimur, & conglorificabimur.* Rom. 8. 17.

18. *Tu solus peregrinus es in Ierusalem, & non cognoviſti, quæ facta sunt in illa his diebus?* Quot Christiani in Ecclesia ita peregrini sunt & hospites, ut Christum Jesum & ejus Mysteria, præcepta, promissa vix cognoscant post tot sæculorum seriem, tot vaticinia, tot prædicationes, tot miracula! Sic peregrinum esse in Jerusalem, crimen est. Verùm alia quadam ratione peregrinum esse, virtus est, & Christiani hominis officium. Existimare & gerere nos debemus sicut peregrinos in hoc mundo; ut ex iis simus, *qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur*; ut nec mundum, nec rem prorsus ullam quæ est in mundo diligamus mansoria dilectione, ut loquitur S. Augustinus: *Omnium divinarum Scripturarum plenitudo & finis est dilectio rei qua fruendum est*, scilicet Dei, *& rei quæ nobiscum ea re frui potest*, scilicet proximi; *Hoc ergo ut nossemus atque possemus, facta est tota pro salute nostra per divinam providentiam dispensatio temporalis, qua debemus uti, non quasi mansoria quadam dilectione atque delectatione, sed transitoria potiùs, tamquam viæ, tamquam vehiculorum vel aliorum quorumlibet instrumentorum, ut ea quibus ferimur, propter illud ad quod ferimur, diligamus.* Sic Abraham credentium Pater, cæterique Patriarchæ, se peregrinos & hospites super terram existimarunt, & vitam suam peregrinationem appellarunt. Abraham *Fide demoratus est in Terra repromissionis tamquam in aliena,* 1. Cor. 7. 31. S. Aug. l. 1. de Doct. Christ. c. 35. Heb. 11. 9. 10. 13. 14. 15. 16.

aliena, in tabulis habitando, cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis ejusdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cujus artifex & conditor Deus..... Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent, de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideò Deus non confunditur vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem. Eodem spiritu David Rex ait, Deum orans: *Advena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei.* Sic affecti esse debent Christiani: *Charissimi, obsecro vos tamquam advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversùs animam.* Quamdiu sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Quodlibet hìc abundet, nondum sumus in illa patria, quò redire festinamus: *Cui peregrinatio dulcis est, non amat patriam: si dulcis est patria, amara est peregrinatio: si amara peregrinatio, tota die tribulatio. Quando non est tribulatio? quando in patria delectatio.* Delectationes in dextera tua usque in finem: *Ibi visio sine defectu, amor sine fastidio.* Sed sint copiæ, redundet affluentia hujus sæculi, detur securitas, quòd non pereant. Dicat Deus desuper: Æternus in his eris, æterna tecum erunt ista, sed meam faciem non videbis. Nemo carnem consulat, spiritum consulite; respondeat vobis cor vestrum; respondeat spes, fides, charitas quæ in vobis esse cœpit. Ergo-ne si acciperemus securitatem, nos in affluentia bonorum sæcularium semper futuros, & diceret nobis Deus, Faciem meam non videbitis; gauderemus in illis bonis? Eligeret fortè aliquis gaudere & dicere: Abundant mihi ista, bene mihi est, nihil ampliùs quæro? *Nondum cœpit esse amator Dei, nondum cœpit suspirare tamquam peregrinus.* Absit, absit. Recedant omnia seductoria, recedant blandimenta falsa, recedant ea quæ nobis quotidie dicunt: *Ubi est Deus tuus?* Effundamus super nos animam nostram, confiteamur in lacrymis, gemamus in confessionibus, in miseriis suspiremus: *Quicquid nobis adest præter Deum nostrum, non est dulce. Nolumus omnia quæ dedit, si non dat seipsum qui omnia dedit.*

Pſal.38.13. 1. Petr. 2. S. Aug. enarrat. in pſ. 85. n. 11. Pſal. 41. 11.

26. *Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Pati etiam oportet Christianum, & ita intrare in gloriam. Hæc via salutis est, à Christo monstrata & calcata. Hæc via Capitis nostri, hæc via membrorum; hæc Ecclesiæ, omniumque electorum via. Tota clavis cœli, Christi crux & sanguis. Frustra viam faciliorem, commodiorem, naturæque corruptæ desideriis magis accommodatam quis quæreret. Qui naturæ blanditur, illam magis corrumpit, Deoque indignam reddit. Sanctificari & salvari nisi per pœnitentiam & Crucem non potest: *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Christi promissis non credis? Quid tibi promisit Christus, nisi quod ostendit in se? Quid ostendit in se? Mortuus est & resurrexit, ascendis in cœlum. Vis sequi? Imitare passionem, expecta promissionem. *Quare amas habere quod Christus, si times pati quod Christus?*

Act. 14. 21. S. Aug. in pſ. 36. n. 16. 17.

29. 30. 31. *Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies..... Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum.* Hæc hospitalitatis merces: *Tene hospitem, si vis agnoscere Salvatorem. Quod tulerat infidelitas, reddidit hospitalitas.* An nescitis, si quem Christianum susceperitis, ipsum suscipitis? Nonne ipse dicit: *Hospes fui, & suscepistis me?* Et quando ei dicitur: *Domine, quando te vidimus hospitem?* respondet: *Cùm uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Cùm ergo Christianus Christianum suscipit, serviunt membra membris; & gaudet caput, & sibi imputat datum, quod membro ejus fuerit erogatum.

S. Aug. ſer. 235. 236. alias de tempore.

Hìc ergo pascatur Christus esuriens, accipiat potum sitiens, vestiatur nudus, suscipiatur peregrinus, visitetur ægrotus. Hoc habet necessitas itineris. Sic in ista peregrinatione vivendum est, ubi eget Christus: *Eget in suis, plenus est in se: sed qui eget in suis, & plenus est in se, egentes adducit ad se.*

“ 40. & de diverſis 88.

Et cognoverunt eum, &c. Christum in fractione panis cognoscunt, quem in Scripturæ sacræ expositione non cognoverant. Audiendo ergo præcepta Dei, illuminati non sunt, faciendo illuminati sunt: *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Quisquis ergo vult audita intelligere, festinet ea quæ jam audire potuit, opere implere. Ecce Dominus non est cognitus dum loqueretur, & dignatus est cognosci dum pascitur. Hospitalitatem ergo diligite, charitatis opera amate: *Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliviſci. Per hanc enim placuerunt quidam, Angelis hospitio receptis.*

“ S. Greg. M. homil. 13. Rom. 2. Hebr. 13.

Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum. In fractione panis Christus Dominus cognoscitur: Eucharistia enim est, *Panis vitæ & intellectus*; oculos aperit, ut Christum, ejusque Mysteria magis ac magis cognoscamus: hinc *Cœna lucis* ab antiquo Patre vocatur. Hujus typus fuit mel quod degustavit Jonathas debellatis Philisthæis: *Illuminati sunt* (inquit) *oculi mei, eò quòd gustaverim paululum de melle isto.* Ubi voluit Dominus agnosci? In fractione panis. Securi sumus, panem frangimus, & Dominum agnoscimus. Noluit agnosci, nisi ibi, propter nos, qui non eum visuri eramus in carne, & tamen manducaturi eramus ejus carnem. Quisquis ergo fidelis es, quisquis non inaniter Christianus vocaris, quisquis Ecclesiam non sine causa ingrederis, quisquis verbum Dei cum timore & spe audis, consoletur te fractio Panis..... Dominus præsentavit se ipsum in fractione panis. Discite, ubi Dominum quæratis; discite, ubi habeatis; *discite, ubi agnoscatis, quando manducatis.* Norunt enim Fideles aliquid qui melius intelligunt in ista lectione, quàm illi qui non noverunt: *Non enim omnis panis, sed accipiens benedictionem Christi, fit corpus Christi. Ibi illi agnoverunt, exultaverunt, ad alios perrexerunt, jam scientes invenerunt, narrantes quod viderant, in Euangelio addiderunt.*

1. Reg. 14. 29. “ S. Aug. ſer. 234. alias de temp. “ 40. & ſer. “ 234. alias de diverſis. “ 87.

32. *Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?* Verbum Dei ignis est, qui piorum auditorum animos in ejus amorem accendit. Ardete igne charitatis, ut à dæmonibus discernamini, qui credunt, & contremiscunt. *Ardor iste sursum vos rapit, sursum tollit, in cœlum levat. Quicquid molestiarum passi fueritis in terra, quantumcumque Christianum cor deorsum humiliatum premat inimicus, summa petiit ardor dilectionis. Si faculam teneas ardentem, rectam capite sursum teneas, flammæ crinis surgit in cœlum: deprime faculam, flamma in cœlum it: fac faculam capite deorsum, numquid & flammam deponis in terram? Quacumque ardens vergit, flamma aliam viam nescit, cœlum petit.* Spiritu ferventes accendimini igne charitatis: fervere facite vos laudibus Dei, & moribus optimis. Alter calidus, alter frigidus: calidus frigidum accendat: & qui parùm ardet, optet augmentum, oret adjumentum. Dominus paratus est dare, nos pansis cordibus optemus accipere.

S. Aug. ſerm. 234. alias de diverſis, 87. “ “ “ “ “ “ “ “ “ “

36. *Dum autem hæc loquuntur, stetit Jesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere.* Sistit se Jesus in medio eorum, qui de illo, ejusque Mysteriis loquuntur cum pietatis affectu. Adest in medio ovium bonus Pastor, ut illas consoletur, in fide confirmet, in spem erigat, charitatem accendat & augeat. Oremus, ut stet in medio cordis nostri, nobisque pacem illam afferat, quam mundus dare non potest; pacem veram, quæ fructus est charitatis; pacem æternam, quæ merces est charitatis. *Declina à malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam.* Ut quæramus pacem, præcipitur nobis: ut autem sequamur eam, promittitur nobis. Pacem habeamus cum Deo, cum nobis ipsis, cum

Pſal. 41. 15.

2. Cor. 5. proximo: *Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo*, & pacem cum illo habebitis, numquam finiendam, si in ejus obedientia perseverare velitis. Pacem cum vobis ipsis habete. Omnia in vobis ordinata sint: corpus animæ; sensus & appetitus rationi; anim• & ratio Deo subjiciantur. Hæc vera pax est. Quod enim aliud pax est, quàm *Tranquillitas ordinis*? Pacem cum proximo servate. Rom. 12. 18. *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes*, ut Deus pacis & dilectionis sit semper vobiscum. S. Aug. serm. 157. alias 15. ex editis à Sirmondo. *Domus terrena cohabitatores multos non capit*; *possessio pacis cum multis habitatoribus crescit*. Pacem si amemus, habemus. » Laudandi sunt, qui amant pacem: qui oderunt, me» liùs interim docendo ac tacendo pacandi, quàm vitu» perando provocandi. Verus pacis amator, inimico» rum ejus amator est. Quemadmodum enim si lucem » istam amares, cæcis non irascereris, sed eos doleres; » quales enim bonum tu caperes, nosses; & idcò quan» to bono illi fraudarentur, conspiciens, misericordia ti» bi digni viderentur; & si opes haberes, si artem, si » medicamentum, potiùsad eos sanandos curreres, » quàm damnandos: ita si pacis amator es, quisquis » es, miserere eum qui non amat quod amas, qui non » habet quod habes. Talis quippè est res quam diligis, Idem, enarrat. in psal. » ut non invideas compossessori tuo: *Habet tecum pa*147. n. 16. » *cem, & tibi non angustat possessionem*. Quid agit pax » in hujus adhuc regionis incertis, in ista peregrinatio» ne mortalitatis nostræ; cùm adhuc nemo est alteri » conspicuus, nemo videt cor alterius? Quid agit pax? De incertis non judicat, incognita non confirmat: proclivior est ad benè credendum de homine, quàm ad malè suspicandum. Non se multùm dolet errare, cùm benè credit etiam de malo: perniciosè autem, cùm malè sentit fortè de bono. Nescio, qualis sit: quid perdo, si credo, quia bonus est? Si incertum est, licet ut caveas, ne fortè verum sit; non tamen damnes, tamquam verum sit. Hoc pax jubet.

S. Aug. serm. 116. alias 4. ex editis à Parisiensibus. 39. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*. De sepulchro Dominus » Jesus surrexit, sanatis vulneribus, servatis cicatrici» bus. *Hoc* enim *Discipulis suis expedire judicavit, ut* » *cicatrices ejus servarentur, unde cordis vulnera sanaren*» *tur*. Quæ vulnera? Infidelitatis. Apparuit enim ocu» lis eorum veram exhibens carnem: & putaverunt se » spiritum videre. Non leve vulnus hoc cordis est..... » Pereat dubitatio, sequatur digna laudatio..... Agno» scant Discipuli verum corpus, quod agnovit ipsis præ» dicantibus mundus. Christi resurrectione fides futu» ræ nostræ resurrectionis in nobis confirmetur. Non est incredibilis resurrectio membrorum, posita & probata resurrectione capitis. Cicatrices in corpore suo glorioso Christus servavit, & Discipulis ostendit, ut meminerimus, carnem nostram pœnitentiæ clavis crucifigendam, si ad gloriam beatæ resurrectionis pervenire volumus.

45. 46. 47. *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est; & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die; & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes*. Scripturarum sacrarum intelligentiam privato cujusque spiritui asserere, illusio Hæreticorum est; siquidem eam sancti Apostoli nonnisi post Christi Domini Resurrectionem singulari illius dono consecuti sunt. Fructus pietatis est, humilitatis, orationis, paupertatis spiritus, & fidei captivantis mentem in obsequium Christi. Christi gratiam humili & ferventi oratione petamus, ut voluntatem Dei in ejus verbis discere possimus; ut Scripturas sacras intelligere, amare, meditari, & secundùm illas vitam nostram instituere valeamus, pugnando contra cupiditatem, exercendo charitatem. Finis enim Scripturarum est, *Charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*. Scriptura *non damnat nisi cupiditatem, non præcipit nisi charitatem, atque ita informat mores hominum*. Veni Domine, clausa sunt corda; & aperi, & intra.

S. Augustin. *Et dixit eis: Quoniam sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die*. Viderunt hoc Apo« S. Aug. ser. « 116. alias 4. « ex additis « à Parisiens. « Lege & « enarrat. in « psal. 147. n. 20.
stoli, Christum viderunt patientem, viderunt pendentem, videbant post Resurrectionem viventem. Quid ergo non videbant? Corpus, id est Ecclesiam. Illum videbant, illam non videbant. Sponsum videbant, sponsa adhuc latebat. Promittat & ipsam. *Sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die*. Hoc sponsus est: quid de sponsa? *Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus à Ierusalem*. Hoc nondum videbant Discipuli: Ecclesiam per omnes Gentes. Caput videbant, & de corpore capiti credebant. Per hoc quod videbant, quod non videbant credebant. Similes illis sumus & nos: videmus aliquid quod ipsi non videbant, & non videmus aliquid quod ipsi videbant. Quid nos videmus quod ipsi non videbant? Ecclesiam per omnes gentes. Quid non videmus quod ipsi videbant? Christum in carne constitutum. Quomodo illi caput videbant, & de corpore credebant: sic nos corpus videmus, de capite credamus. Invicem nos adjuvent visa nostra. *Adjuvit eos visus Christus, ut futuram Ecclesiam crederent: adjuvat nos visa Ecclesia, ut Christum resurrexisse credamus. Impleta est fides illorum, impletur & nostra: impleta est illorum de capite, impletur nostra de corpore. Totus Christus & illis & nobis innotuit: sed totus ab eis non est visus, nec à nobis totus est visus. Ab eis caput est visum, corpus creditum: à nobis corpus visum, caput creditum. Nulli tamen deest Christus: in omnibus plenus est, & adhuc ei restat corpus*.

49. *Et ego mittam vobis promissum Patris mei in vos*, Spiritum sanctum, quem & olim Pater meus per Prophetas, & nuper ipse ore proprio promisi me missurum, ut vos doceat omnem veritatem; vos in Euangelii prædicatione & Ecclesiæ fundatione ac regimine dirigat; vos in periculis quibusque pro nomine meo adeundis, ac in rebus adversis quibuscumque pro nomine meo perferendis, confirmet, roboret, consoletur. Illud verò donum non vobis solis, quos Euangelii mei Prædicatores elegi; sed omni Ecclesiæ meæ mittam brevi, ut promisi. Promissum illud suum die Pentecostes implevit Dominus, sine quo nec credere possemus Filium Dei mortuum esse, & à mortuis resurrexisse; nec remissionem peccatorum in nomine ejus sperare; nec crucem & pœnitentiam diligere, amplecti, ferre; illamque ferendo, Christum sequi. Spiritum sanctum porrò ut recipiamus, à mundi tumultibus, à periculosis societatibus, ab occasionibus peccati, à vanitate, à voluptatibus sæculi secedendum est, sæculis moribus renuntiandum; in Mystica Jerusalem, in Ecclesiæ unitate manendum est; in oratione & bonis operibus perseverandum: *Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto..... Et erant semper in Templo laudantes & benedicentes Deum*.

50. 51. 52. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus suis*, benedixit eis, ut Caput, ut Pater, ut Sacerdos; omni benedictione spirituali illos cumula- «S. Aug. ser. vit, expansis super illos manibus in protectionem: *Et* «286. *factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis*, ut illos « sibi arctiùs & sanctiùs uniret. Fixi enim erant in homi- « ne, & Deum cogitare non poterant. Tunc enim cogi- « tarent Deum, si ab illis, & ab eorum oculis homo au- « ferretur, ut amputata familiaritate, quæ cum carne « erat facta, discerent vel absente carne divinitatem co- « gitare. Hinc aliàs dixerat: *Expedit vobis, ut ego va- « dam*; & quasi diceret: *Tollo me à vobis exteriùs, & me « ipso impleo vos interiùs*. Numquid enim secundùm « carnem, & cum carne intrat in cor Christus? Secun- « dùm divinitatem possidet cor; secundùm carnem per « oculos loquitur ad cor & admonet foras, habitans in- « tùs, ut interiùs nos convertamur, & vivificemur ex « ipso, & formemur ex ipso; quia forma est omnium in- « fabrificata. *Et ferebatur in cœlum*, ut locum nobis pa- «S. Aug. ser. raret. Ascendit in cœlum Christus Jesus Dominus no- «263. alias ster: ascendat cum illo & cor nostrum. Caput no- «de temp. «114. & de strum est, & nos corpus ejus. Cùm ascendit in cœ- «diversis lum, nos ab illo non separamur. Qui de cœlo descen- «90. n. 2.

dit,

„ dit, non nobis invidet cœlum; sed quodam modo cla-
„ mat: Membra mea estote, si ascendere vultis in cœlum.
„ In hoc ergo ipsi interim roboremur, in hoc votis omni-
„ bus æstuemus. Hoc meditemur in terris, quod comput-
„ tamur in cęlis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc
„ exuamus animi vetustatem: *Facilè corpus levabitur in alta cœlorum, si non premat spiritum sarcina peccatorum.*

52. *Et ipsi adorantes, regressi sunt in Ierusalem cum gaudio magno.* Et nos cum sanctis Apostolis animo conjuncti, & de Christi gloria exultantes, illum ad dexteram Patris sedentem adoremus: *Qui salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Amen. *Fiat, fiat.* Hebr. 7. 25.

Finis Expositionis Sancti Euangelii secundùm Lucam.

PRÆFATIO

In Sanctum JESU CHRISTI *Euangelium ſecundùm Joannem.*

JOannes, patria Galilæus, Zebedæi & Salomæ filius, Jacobi Majoris frater, inter Apoſtolos ætate junior, ad Apoſtolatum à Chriſto Jeſu cum fratre vocatus, eum relicta navicula, retibus & patre ſecutus eſt. Inter Apoſtolos Chriſto magis dilectus fuit, virginitatis merito. Unde illi Chriſtus in cruce Matrem Virginem virgini commendavit. Arcanorum Chriſti Jeſu conſcius fuit cum Petro & Jacobo : illique uni in ſinu ſuo diſcumbenti in ultima Cœna, Proditorem indicavit Dominus. Illud S. Joannis Apoſtoli Privilegium: *Diſcipulus ille quem diligebat Jeſus: & qui recubuit in Cœna ſuper pectus ejus*. De quo S. Gregorius Nyſſenus ſcribit: *Verbi amavit ubera, qui ſupra pectus Domini in Cœna recubuit, & veluti quandam ſpongiam, cor ſuum appoſuit fonti vitæ : & ex ineffabili quadam traditione repletus Chriſti myſteriis, nobis quoque exhibet mamillam à Verbo impletam, noſque implet bonis, quæ ei à fonte ſunt indita, magna voce prædicans, quòd ſemper eſt Verbum*. Perſecutionem in Chriſtianos movente Domitiano Imperatore, Romæ miſſus in ferventis olei dolium, purior & vegetior exivit, quàm intraverat. Ab eodem in Pathmos Inſulam relegatus, ubi ſcripſit Apocalypſim infinitas futurorum Myſteria continentem. Interfecto autem Domitiano, & Actis ejus ob nimiam crudelitatem à Senatu reſciſſis, ſub Nerva Imperatore rediit Epheſum, ibique maximam partem Eccleſiarum Aſiæ fundavit & rexit. Euangelium ſcripſit Epheſi, ex Pathmo redux, noviſſimus omnium, rogatus ab Aſiæ Epiſcopis & Eccleſiis, & à Spiritu ſancto impulſus, adversùs Cerinthum, alioſque Hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui Chriſtum Jeſum ante Mariam non fuiſſe, impiè aſſerebant. Unde divinam ejus generationem expoſuit. Sed & alia cauſa illum ad ſcribendum movit, ut ſuppleret nimirùm quod aliorum Euangeliſtarum Hiſtoriæ deerat. Cùm enim tres alios unius tantùm anni, quo paſſus eſt Chriſtus, poſt carcerem Joannis, hiſtoriam texuiſſe animadverteret, anno illo prætermiſſo, cujus Acta à tribus expoſita fuerant, ſuperioris temporis, & Joannis carcerem præcedentis, geſta narravit. Et ſeriem quidem ipſam generationis Chriſti ſecundùm carnem, utpotè à Matthæo & Luca priùs traditam, Joannes meritò prætermiſit. *Ab ipſa verò ejus Divinitate ſumpſit initium, quippè quæ ipſi à Spiritu ſancto tamquam præſtantiori fuiſſet reſervata*. Scitè Origenes ſcribit: *Primitias Scripturarum omnium Euangelium eſſe ; Euangeliorum verò primitias, Euangelium à Joanne traditum ; cujus ſenſum percipere nemo poteſt, niſi qui ſupra pectus Jeſu recubuerit, vel acceperit à Jeſu Mariam, quæ etiam ipſius mater fiat.*

Joann. 13. 23. 25. & c. 21. 20.

S. Greg. Nyſſ. hom. 1. in Cant.

Tertull. lib. de præſcript. c. 36. S. Hieron. l. 1. contra Jovinian. c. 14. Idem lib. de Viris illuſtr.

S. Iren. l. 3. c. 1.

Euſeb. l. 3. hiſtor cap. 24.

Clem. Alex. apud Euſeb. l. 6. c. 14.

Orig. Præf. in Jo. Edit. Græco-Lat. D. Huetii.

Euangelium ſuum Græcè ſcripſit Sanctus Joannes, cujus autographum in Ec-

in Eccleſia Epheſina conſervatum adhuc fuiſſe ſæculo 7. Chronicon Alexandrinum teſtatur. In Hebræam linguam ante quartum ſæculum tranſlatum, & Tiberiade in Judæorum ſecurioribus Bibliothecis reconditum, teſtis eſt S. Epiphanius. Euangelium S. Joannis non modò emendatè, quod ad Græcum ſermonem attinet; verùm etiam cum ſumma elegantia tum in argumentationibus, & in tota orationis compoſitione ſcriptum eſſe, S. Dionyſius Alexandrinus obſervat apud Euſebium Libro 7. Hiſtoriæ, cap. 25. Joannis Euangelium Eccleſia Catholica ſemper recepit; ſoli Alogi Hæretici rejecerunt, & Cerintho abſurdè adſcripſerunt. Initium Euangelii ſecundùm Joannem, quidam Platonicus aureis litteris conſcribendum, & per omnes Eccleſias in locis eminentiſſimis proponendum eſſe dicebat, ut ex Simpliciano Mediolanenſi Epiſcopo refert S. Auguſtinus. Illud Platonicus alter, Amelius nomine, qui ſub finem ſæculi 3. floruit, celebrat, Joannem Barbari nomine indigitans. *Atque hoc planè Verbum erat* (inquit) *per quod, ſempiternum cùm eſſet, exiſtebant omnia quæ fiebant, quemadmodum Heraclitus loqueretur: quod ipſum videlicet Barbarus etiam ille, apud Deum in principii gradu ac dignitate conſtitutum, immò & Deum ſimul eſſe pronuntiat: per quod facta ſimpliciter omnia ſint, in quo quicquid factum eſt, & vivens, & vita, & aliquid pro ſua quodque natura fuerit: idem porrò in corpora delabi tradit, & carne indutum, humanam ſpeciem præ ſe ferre, ſic tamen ut ſuæ intereà naturæ majeſtatem oſtendat: ideòque ſolutum ubi jam fuerit, Dei locum denuò capeſſere, ac Deum prorſus eumdem eſſe, qui erat, priùs quàm in corpus, atque in carnem hominemque deſcenderet.*

S. Epiph. hær. 50. cap. 3.

Idem Her. 51. c. 3.

S. Aug. l. 10. de Civit. Dei, c. 20.

Apud Euſeb. l. 11. Præparat. Euang. c. 19.

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EUANGELII SECUNDUM JOANNEM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

1.2. *IN principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Cùm primùm rerum universitas creari cœpit, ante omnia, ab æterno erat *Verbum*, per quod perfecta est creatio initio temporis, & redemptio in plenitudine temporis: erat cum Deo; sive, subsistebat apud Deum Patrem, ut persona distincta: & Verbum illud erat Deus, verè & natura, Patri consubstantialis. *In principio erat Verbum.* Conticescat
Isaiæ 45.13. Arius dicens: *Erat, quando non erat.* His enim verbis: *In principio erat*, transcenduntur tempora, significatur æternitas. Unde Deus de se ipso ait: *Ab initio ego ipse.* Ne autem verbum exterius & transiens, vel interius quidem, sed minimè subsistens fingeretur, subjungit Euangelista: *Et Verbum erat apud Deum.* Obmutescat Sabellius: Nisi enim esset persona distincta à Patre, cum ipso, seu apud ipsum ab æterno subsistere non verè diceretur. Confer cum *Proverbiorum* 8.22. Verbum autem illud est Deus de Deo, non accidens, ut conceptus nostri; non volubile, ut hominum cogitationes; sed unius naturæ cum Deo, utpotè coæternum. Sileant Sociniani. *Hoc erat in principio apud Deum.* Hoc verbum ab æterno erat in sinu Patris, illi coexistens. De initio prædicationis Euangelicæ, non de principio temporis & mundi, hunc S. Joannis locum tam absurdè quàm impiè Sociniani interpretantur; quasi nihil aliud significare voluerit S. Euangelista, quàm Christum extitisse, cùm Joannes Baptista docere cœpit. Ineptum namque est, metaphoricum sensum comminisci ac detortum, ubi obvius & naturalis planus ac perspicuus est. Sensus autem naturalis & obvius horum verborum: *In principio*, ad initium Euangelicæ prædicationis pertinere, nullibi in Scriptura reperies. Nec aliquem appellari Dei Verbum, quòd Dei voluntati hominibus patefaciendę sit destinatus; aut fuisse apud Deum, quòd soli Deo notus esset. Sanè tunc temporis Deo cognitus erat Joannes Baptista, & ejus voluntati patefaciendæ destinatus, nec tamen de eo dicitur: *Erat in principio, Erat apud Deum, & Deus erat*; imò negatur: *Non erat ille lux.* Verbum autem erat apud Deum, & Deus erat ab æterno, & antequam mundus crearetur: siquidem omnium creator est, ut Versu 3. dicitur: *Omnia per ipsum facta sunt.* Prætereà si Jesus ob eximias dotes & munera dumtaxat, non natura Deus esset, ut volunt Sociniani; cur illum Deum appellasset Euangelista, antequam divina illa munera iniret? Cur hominem factum Deum non dixisset potiùs & priùs, quàm Deum factum hominem, seu Verbum carnem factum? 3. Jesum Christum initio Euangelii fuisse, Socinianorum sensu falsum esset; si locum haberet illorum interpretatio. Angeli enim ad Zachariam & ad Mariam legatio est initium Euangelii: tunc autem nondum erat conceptus Jesus in utero Virginis Matris; nec eo tempore voluntatem Dei annuntiabat, ut vel metaphoricè Verbum dici posset. Sed nec Deus ratione ministerii, quod nondum obibat, dici potuisset, ut jam observabam; nec ratione destinationis aut electionis ad illud. Nam & Moyses, & Prophetæ, hoc sensu Deus appellari potuissent, quia Dei ministri erant & Legati. Denique hæc locutio: *In principio*, aut *Ab initio*, cùm legitur in Scripturis sine determinatione, significat absolutè principium temporis. Genes. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram.* Matth. 19. *Qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos ..... Ab initio autem non fuit sic.* Joann. 8. *Diabolus homicida erat ab initio.* 1. Joann. 2. *Cognovistis eum qui ab initio est.* Socinianæ igitur hujus loci interpretationes detortę sunt, absonæ, sacrilegæ.

In principio erat Verbum. Cùm nos docturus esset S. Euangelista, hoc Verbum esse unigenitum Dei Filium, ne passibilem quispiam naturam suspicaretur, Verbi appellatione omnem abstulit suspicionē. *In principio erat Verbum*, nihil aliud, quàm quod semper fit, significat. Ecce veram Philosophiam & divina dogmata (inquit S. Joannes Chrysostomus) non qualia Gentilium, qui tempora & Deos hos antiquiores, alios juniores posuerunt: sed nihil tale in nostra Religione. Nam si Deus est, nihil eo superius: si omnium Conditor, primus: si Dominus & Princeps omnium, omnia post ipsum, & creaturæ, & sæcula. Cum dé terra Moses loqueretur, non dixit: In principio erat terra, sed: *In principio* creavit Deus terram. Quidni igitur eodem modo Euange-
S. Jo. Chrys. hom. 1. 2. & 3. in Joan.

lium

lium exorsus esset Joannes, dicens, In principio creavit Deus Verbum, si verè creatum esset? Hoc autem Verbum, substantia quædam est in persona ex ipso Patre sine passione proveniens. Quemadmodum autem istud, *In principio erat Verbum*, æternitatem significat; ita istud, *Hoc erat in principio apud Deum*, coæternitatem nobis ostendit. Numquam enim solus & sine Verbo Pater fuit; sed semper Deus apud Deum erat, & in persona quidem propria. Hoc Verbum antiqui Rationem, Sermonem, Sophiam sive Sapientiam Dei appellarunt. Unde Tertullianus: *Ante omnia* (inquit) *Deus erat solus, ipse sibi & mundus, & locus, & omnia. Solus autem, quia nihil aliud extrinsecùs præter illum. Cæterùm ne tunc quidem solus; habebat enim secum, quam habebat in semetipso, Rationem suam scilicet. Rationalis enim Deus, & Ratio in ipso priùs, & ita ab ipso omnia: quæ Ratio sensus ipsius est. Hanc Græci Λόγον dicunt, quo vocabulo etiam sermonem appellamus.* Lib. adverſ. Praxeã, c.5.

S.Cyril. Ale. *In principio erat Verbum*, id est in Patre, qui principium illius est sine principio, per ineffabilem generationis modum. In hoc principio, quod est in omnia, & super omnia erat Verbum, non cum omnibus sub pedibus ejus, sed extra omnia in ipso naturaliter, ceu fructus coæternus, in ipsa Patris substantia semper manens, & ex ipsa semper effulgens, velut ex Sole splendor, aut tamquam ab igne innatus ei calor. Unde ad illum ait Pater apud Psalmistam: *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus Sanctorum, ex utero ante Luciferum genui te.* Pſal.109.

3. *Omnia per ipsum facta sunt*, visibilia & invisibilia: *& sine ipso factum est nihil, quod factum est*, nulla est ex rebus creatis, quæ per Verbum condita non fuerit, Patri cooperans, & æqualis cum illo potentiæ. Hæc adjecit S. Euangelista, ne quis existimaret Spiritum Sanctum à Filio factum; aut Deum esse peccati auctorem: Nam *peccatum nihil est, & nihil fiunt homines, cùm peccant.* Et idolum non per Verbum factum est: habet quidem formam quamdam humanam, sed ipse homo per Verbum factus est; nam forma hominis in Idolo non per Verbum facta est: & scriptum est, *Scimus, quia nihil est Idolum.* Ergo ista non sunt facta per Verbum: sed quæcumque naturaliter facta sunt, quæcumque sunt in creaturis, omnia omninò, quæ fixa in cœlo sunt, quæ fulgent desuper, quæ volitant sub cœlo, & quæ moventur in universa natura rerum, omnis omninò creatura..... Nulla forma, nulla compages, nulla qualiscumque substantia, quæ potest habere pondus, numerum, mensuram, nisi per illud Verbum est, & ab illo Verbo Creatore, cui dictum est, *Omnia in mensura & numero & pondere disposuisti.* Confer cum Apostolo 1. Corinth. 8. 6. *Nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum, & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.* Coloss. 1. 16. 6. *Quoniam in ipso condita sunt universa in cœlis & in terra, visibilia & invisibilia.* Hebr. 1. 2. *Novissimè diebus istis locutus est nobis Deus in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula*, id est, orbem universum, & quæcumque sunt in eo, creaturas. Et cap. 11. 3. *Fide intelligimus aptata esse sæcula Verbo Dei.* Creatio autem proprium Dei solius opus est. Id sibi uni vendicat Isaiæ 44. vers. 24. *Ego sum Dominus faciens omnia, extendens cœlos solus, stabiliens terram, & nullus mecum.* Perperàm igitur ad solam creationem spiritalem, seu restaurationem generis humani per Euangelium, hæc verba restringunt Sociniani: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quòd factum est.* Nullam enim exceptionem S. Joannes affert, imò suspicionem omnem exceptionis amovet, dicens: *Et sine ipso factum est nihil, quod factum est.... Ipsius* quidem *sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus*; sed hic sensus alterum non excludit: imò ejusdem erat homines restaurare, qui creaverat. Hæc igitur verba, *Omnia per ipsum facta sunt*, scripta sunt à S. Euangelista contra Cerinthum, Nicolaitas, &c. qui rerum visibilium creationem nescio cui fictitiæ virtuti à summo Deo distinctæ tribuebant. Hunc igitur errorem destruere volens S. Euangelista, & *Regulam veritatis constituere in Ecclesia, quia est unus Deus omnipotens, qui per Verbum suum omnia fecit, visibilia & invisibilia: significans quoque, quoniam per Verbum, per quod Deus perfecit conditionem, in hoc & salutem his qui in conditione sunt, præstitit hominibus: sic inchoavit in ea quæ est secundùm Euangelium doctrina*: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Omnia per ipsum facta sunt. *In omnibus ergo est & hæc quæ secundùm nos est conditio.* Omnia per ipsum facta sunt, non ut per ministrum, organum, per instrumentum, ut ajebant Ariani; sed per efficacissimum, omnipotens, & coæternum Patri Verbum, quo Deus Pater *Dixit*, & *facta sunt*. Ista igitur præpositio *Per*, significat tantùm potestatem universa creandi, sicut & divinam essentiam, Filio à Patre communicatam; & quidem ab æterno. *Omnia per ipsum facta sunt. Noli ergo credere factum, per quod facta sunt omnia, ne non reficiaris per Verbum, per quod reficiuntur omnia.* S. Aug. tr.1. in Joan.

4. *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum.* In ipso Verbo vita erat tamquam in fonte, ex quo vita Angelorum & hominum derivatur. Ipsum Verbum vita erat essentialis & æterna, ut de se ipso ait: *Ego sum via, veritas & vita.* Et, *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso.* Et, *Hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio ejus est.* His verbis, *In ipso vita erat*, destruit S. Joannes Gnosticorum figmenta, qui aliam Dei emanationem *Verbum*, aliam *Vitam*, in Æonum suorum insano systemate distinguebant. Non dissimulandum, duas præcipuas fuisse legendi hujusce textus rationes apud antiquos; alteram quæ hæc verba, *In ipso vita erat*, cum superioribus jungeret, ita claudens sententiam superiorem: *Et sine ipso factum est nihil.* Et puncto interposito sic alteram incipere: *Quod factum est, in ipso vita erat, &c.* Ita SS. Cyrillus Alex. Augustinus, Venerabilis Beda, &c. Alteram, quæ hæc verba, *Quod factum est*, jungeret cum illis, *Et sine ipso factum est nihil*, ita ut ad eamdem sententiam pertineant, post quam interpunctione posita quartus Versus incipiat: *In ipso vita erat, &c.* Ita S. Joannes Chrysostomus, Alexandrini atque Ægyptii, teste S. Ambrosio in Psalmum 36. n. 35. S. Hieronymus in Isaiæ cap. 44. Nonnus, Theophylactus, Euthymius. Neutram Catholico sensui officere, S. Ambrosius agnoscit lib. 3. de Fide, cap. 6. quamquam Enarratione in Psalmum 36. priorem lectionem sequatur. Nec defuere, qui sensum perducerent usque ad illa verba, *Quod factum est in ipso*, hisque interpunctione distinctis, aliam sic inciperent sententiam: *Vita erat, & vita erat lux hominum.* Ita legerunt SS. Gregorius Nyssenus, lib. 1. contra Eunomium, & Epiphanius in Ancorato num. 75. ubi priorem lectionem acerbè notat quasi Spiritui Sancto injuriosam. Tertiam verò hanc lectionem velut mendosam S. Augustinus meritò rejicit Libro 5. de Genesi ad litteram, cap. 14. Quicquid autem factum est per Verbum, res omnes creatas, in illo vitam esse, quamvis pleræque in se ipsis inanimæ sint, eo sensu explicat, quo artefacta vivere dicimus in mente artificis. *Attendite arcam*, inquit, *in arte, & arcam in opere. Arca in opere non est vita, arca in arte vita est: quia vivit anima artificis, ubi sunt ista omnia, antequam proferantur. Sic ergo quia Sapientia Dei, per quam facta sunt omnia, secundùm artem continet omnia, antequam fabricet omnia; hinc quæ fiunt per ipsam artem, non continuò vita sunt; sed quicquid factum est, vita in illo est. Terram vides, est in arte terra: cœlum vides, est in arte cœlum: solem & lunam vides, sunt & ista in arte: sed foris corpora sunt, in arte vita sunt.* S. Aug. tr.1. in Joan.

Pergit S. Euangelista, *Et vita erat lux hominum.* Deus Verbum, quod in se ipso vita erat, & vitæ æternæ Auctor hominibus est, lux etiam est, non corporeorum S. Auguſtin.

oculo-

oculorum, sed mentium; lux est hominum, non pecorum, quia pecora non habent rationales mentes, quæ possint videre sapientiam: Homo autem factus ad imaginem Dei, habet rationalem mentem, per quam possit percipere sapientiam. Hinc de se ipso ait Christus; *Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Vita sine luce tristis est. Verbum & Vita est, & Lux. Joann.8.12.

5. *Et Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Lux illa, scilicet, æterna Sapientia & Veritas, lucet hominibus ignorantiæ & peccati tenebris obsitis, & magna pars hominum peccatorum eam non percepit, infidelitatis & pravarum cupiditatum tenebris obsistentibus ac præpedientibus. *Quod notum est Dei, manifestum est illis,* (inquit Apostolus) *Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles. Quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* Rom.1.19.& seq.

6.7.8. *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes.* Christi & Præcursoris discrimen simplicibus ac perspicuis verbis denuntiat. Extitit merus homo, tametsi eximiis Spiritus Sancti donis ornatus, missus à Deo immediatè, atque evidenter, cujus missionem ortus admirandus, vaticinia Prophetica, doctrina, prædicatio, baptismus, vitæ innocentia & austeritas comprobabant: cui nomen *Ioannes* divinitùs impositum. Hujus testimonio, dictis suis fidem conciliat S. Euangelista. Hunc enim, cujus erat Præcursor à Deo destinatus ac missus, Christum Jesum, Deum verum ac Dominum omnium esse secundùm naturam, testatus est, clamans: *Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri.* Isai.40. Cùm de Verbo Deo loquitur, non ait, *Erit Verbum*, sed, *In principio erat Verbum*, æternitatem ejus significans, & opinionem, quòd creatus sit, ex animo prorsùs evellens: cùm verò de Joanne Baptista loquitur, ait, *Fuit homo*, quibus verbis & temporaliter illum incœpisse, & verum hominem, non Angelum natura significat, tametsi officio & ministerio Angelus fuerit; de quo nempè dictum est: *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Marc.1. A Deo missum addit Euangelista, ostendens firmissimum ejus esse testimonium. Nec enim is qui ad prædicandum à Deo missus erat, aliud protulit, quàm quod ei mandatum erat. Itaque verax est testis, qui sit à Deo edoctus. S.Cyril.Ale.

Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Missus est tamquam idoneus omninò testis, ut testimonium præberet, Jesum esse Christum à Deo promissum, Dei Filium, eximiam illam veramque lucem, quæ Patrem Æternum, ejusque voluntatem hominibus patefacit; *Splendorem gloriæ, & imaginem substantiæ Patris*, qui *Lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.* Hebr.1.3. 1.Jo.1.5. Testimonium autem præbuit lumini, id est Christo, qui cùm hominis testimonio non indigeret, eo tamen uti voluit propter salutem nostram, ut ipsemet ait: *Vos misistis ad Ioannem; & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico, ut vos salvi sitis.* Joannem ergo Deus perhibere voluit testimonium Jesu Christo Filio suo, *Vt omnes crederent per illum*, scilicet per Joannem, id est, ejus ministerio ac prædicatione ad credendū in Christum præparatentur. Missus est quidem, & testimonium perhibuit ut omnes crederent: non tamen omnes crediderunt, qui illius testimonium & prædicationem audivere; quæ incredulorum perversitas fuit, de quibus Propheticum illud usurpandum est: *Domus Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippè domus Israel attrita fronte est, & duro corde.* Jo.5.33.34. S.Cyrit.Ale. Ezech.3.7.

Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Joannes non erat Lux illa increata & immensa, sed lucis præco ac testis; non sol, sed Solis justitiæ Præcursor; *Lucerna* quidem *ardens, & lucens*; sed à primogenia illa & vera luce accensa.

9.10. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ille solus vera lux erat, qui omnem hominem nascentem illuminat, omnes & singulos luce rationis & intelligentiæ, ex omni hominum genere aliquos luce fidei & gratiæ: ita ut ex his omnibus qui sic illuminantur ad salutem, nemo nisi per illum illuminetur, scilicet per Deum Verbum. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ideò dictum est, quia *Nullus hominum illuminatur, nisi illo lumine veritatis, quod Deus est: ne quisquam putaret, ab eo se illuminari, à quo audit, ut discat: non dico, si quemquam magnum hominem, sed nec si Angelum ei contingat habere doctorem. Adhibetur enim sermo veritatis extrinsecùs vocis ministerio corporalis, verumtamen, Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Audit quippè homo dicentem vel hominem vel Angelum; sed ut sentiat & cognoscat verum esse, quod dicitur, illo lumine intùs mens ejus aspergitur, quod æternum manet, quod etiam in tenebris lucet. Sed sicut Sol iste à cæcis, quamvis eos suis radiis quodammodo vestiat, sic ab stultitiæ tenebris non comprehenditur.* Illuminat omnem hominem: *Non quia nullus est hominum, qui non illuminetur*, luce Fidei; *sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur.* Minimè verò dissimulandum est, participium Græcum ἐρχόμενον referri posse ad τὸ φῶς, & sic reddi Versiculum illum: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem veniens in hunc mundum*, id est, quando oritur mundo. Hoc sensu infrà cap. 3.19. dicitur: *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.* Et cap. 12.46. *Ego Lux in mundum veni: ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.* Id à S. Augustino observatum. S.Aug. lib.1. De peccatorum meritis, c.25. S. Aug. Enchirid. c.103. Lib.1.de peccatorum meritis,c.25.

In mundo erat: Verbum jam inde ab initio præsens divinitate & potestate, tandemque novo modo præsens assumpta humanitate per Incarnationis Mysterium: *Et mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit*: Carnales homines Creatorem suum non cognoverunt, non coluerunt, non illi debitam reverentiam & obedientiam exhibuerunt. 2.Cor.3.9.

11.12.13. *In propria venit*, in mundum à se conditum, quasi in domum suam: *& sui* domestici, nempè homines ab illo conditi, *eum non receperunt*, ut Dominum ac Redemptorem suum, à Deo Patre missum. Cùm verò præcipuè missus esset ad Judæos, velut ad populum Dei peculiarem, illum rejecerunt ingrati. *Pars Domini Populus ejus, Iacob funiculus hæreditatis ejus* (ait Moyses) *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel* (ait Christus Dominus.) Qui cùm gratiam repudiassent, ad Gentes translata est. Ita mundus quidem per pœnitentiam ac fidem illuminatur, cùm primùm Christum ignoraret: sed Judæorum Populus mansit in tenebris, è quibus educi noluit. Ideò Salvator ait: *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant.* Joan.9.39. Legantur S.Joannes Chrysost. Homilia 8. in Joannem, S. Augustinus Tract.2. in Joannem n.12. & S.Cyrillus Alexand. Deuter.32.9.

Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus. His autem qui eum receperunt, credendo Jesum esse Christum, Dei Filium, generis humani Salvatorem, dedit eis hoc jus, hanc dignitatem, hoc privilegium, ut nominentur & sint filii Dei, sive Judæi sint, sive Gentiles. Non enim est distinctio Judæi & Græci, nec gentium aut personarum acceptio apud Deum, qui ex mera gratia, non ex operibus, ne quis glorietur, ex omni gente in filios adoptat, secundùm beneplacitum voluntatis suæ, eisque jus ad hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam in cœlis tribuit. *Qui non ex sanguinibus*, id est, ex viri & fœminæ commercio: *neque ex voluntate carnis*, id est, ex concupiscentia & libidine: *neque ex voluntate viri*, neque adoptione aut institutione hominum, jus illud ad cœlestem hæreditatem consecuti sunt:

sunt: *sed ex Deo nati sunt*. Quod nec carnalis ex Judaica gente generatio, nec legales adoptiones præstare possunt; quod nec circumcisio, nec justitia Legis conferre; id fides in Christum per dilectionem operans, & regeneratio per Spiritum Sanctum, præstat, ut filii Dei nominemur, & simus. Confer cum Jacobi 1.18. *Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus*. Et cum Joann. 3. 5. & 6. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est.*

14. *Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Deus Verbum, ab æterno subsistens, factus est homo, non desinens esse quod erat, sed incipiens esse quod non erat; non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: sicut *Verbum* mentis nostræ, *cùm fit vox, non mutatur in vocem; sed manens in mentis luce, & assumpta carnis voce, procedit ad audientem, & non deserit cogitantem*. Interdum anima, interdum caro in Scripturis totum hominem significat. Hìc carnis potiùs, quàm hominis nomen usurpavit S. Euangelista, ut veritatem humanæ Christi naturæ significaret expressiùs, distinctionemque naturarum in una Dei hominisque persona inconfusè unitarum, & subsistentium, utque Dei dilectionem magis commendaret, qui semetipsum ita humiliavit, ut viliorem etiam & imbecilliorem hominis partem assumeret, nobisque fieret in omnibus similis & consubstantialis. Hebr. 2. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem: ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti: Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta Populi*. Non autem ait S. Euangelista Verbum ad carnem venisse, sed carnem factum esse, ne habitudine, sicut in Prophetas, aut Sanctos alios, ipsum venisse suspiceris; sed revera carnem factum esse, id est hominem. Quocirca etiam Deus est secundùm naturam in carne, & cum carne, quippè qui propriam illam sibi habeat, & in ipsa atque cum ipsa adoretur, ut ab Isaia prædictum est: *Viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: post te ambulabunt, vincti manicis pergent; & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantum in te est Deus, & non est absque te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator.*

S. Aug. t. 187. aliàs de tempore 27.

Isai. 45. 14. 15.

Verbum caro factum est, & habitavit in nobis; inter nos commoratus est, nobis convixit, nobiscum est conversatus toto dispensationis suæ tempore. Sic inter nos mansit, ut à sinu Patris, id est à secreto, quo cum illo & in illo est, non recesserit. Sic in nobis habitavit, ut ubique sit totum. Quid mirabilius, quàm id quod accidit in vocibus nostris, verbisque sonantibus, in re scilicet raptim transitoria? Cùm enim loquimur, ne secundæ quidem syllabæ locus est, nisi prima sonare destiterit, & tamen si unus adsit auditor, totum audit quod dicimus; & si duo adsint, tantumdem ambo audiunt, quod & singulis totum est; & si audiat multitudo silens, non inter se particulatim comminuunt sonos tamquam cibos, sed omne quod sonat, & omnibus totum est, & singulis totum. Itane jam non illud est potiùs incredibile, si verbum hominis transiens, quod exhibet auribus, Verbum Dei permanens non exhiberet rebus, ut quemadmodum hoc simul auditur à singulis etiam totum, ita illud simul ubique sit totum? Non itaque metuendum est corpusculum infantiæ, ne in illo tantas Deus angustias passus esse videatur. Neque enim mole, sed virtute magnus est Deus.... Ipsa magnitudo virtutis ejus, quæ nullas in angusto sentit angustias, uterum virginalem non adventitio, sed indigena puerperio fœcundavit; ipsa sibi animam rationalem, & per eamdem etiam corpus humanum, totumque omninò hominem in melius mutandum, nullo modo in deterius mutata coaptavit; nomen humanitatis ab eo dignanter assumens, divinitatis ei largiter tribuens.... Hìc si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. *In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.*

S. August. epist. 137. aliàs 3.

Et vidimus gloriam ejus, gloriã quasi Unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis: Splendorem divinæ majestatis in eo corporaliter inhabitantis, & in ejus Mysteriis, Transfiguratione, Passione, Resurrectione, Ascensu ad cœlum, doctrina, & miraculis coruscantem; gloriam (inquam) dignam Unigenito Dei. Particula *quasi* non solam similitudinem, sed veritatem significat, ut multis Scripturæ Sacræ exemplis probari potest. Num. 11. 1. *Ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore*. 2. Esdræ 7. 2. *Ipse quasi vir verax & timens Deum plus cæteris videbatur*. Osee 4. 4. *Populus tuus sicut hi qui contradicunt Sacerdoti*. Matthæi 14. 5. *Quia sicut Prophetam eum habebant*. Igitur particula Græca ὡς, Latina *quasi*, ipsum fuisse verè Unigenitum Dei affirmat; vel proportionem designat inter personam Unigeniti Filii Dei, & gloriam illi convenientem. Addit S. Euangelista: *Plenum gratiæ & veritatis*. Quæ verba cum superioribus illis cohærent: *Et habitavit in nobis*: ita ut illa, *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre*, velut parenthesi clausa intelligantur. Plenitudo gratiæ & veritatis, proprii sunt Verbi Incarnati characteres, Mosaicæ Legi Gratia & Veritas ab Apostolo passim opponitur: Gratia, quia Lex *occasio* erat *peccati*, & *ministratio mortis*: Veritas, quia Lex figuras rerum à Christo præstandarum & umbras futurorum bonorum continebat. Christus plenus gratiæ, qui Spiritum Sanctum, ejusque dona sine mensura accepit. Plenus gratiæ gratum facientis, & gratis datæ; & plenus gratiæ, quam in nos effudit abundè. Plenus gratiæ, qua nos à maledicto Legis liberavit, nosque Deo per mortem suam reconciliavit; plenus veritatis, quam nos docuit ut Magister, & qua Legis cæremonias implevit. Plenus gratiæ & veritatis, quia complementum est promissionum omnium, quæ originem suam ex gratia seu misericordia Dei habuerant, & veritas omnium figurarum. Confer cum Rom. 15. 8. *Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse Circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones Patrum*. Et Coloss. 2. 16. 17. *Nemo vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut Sabbatorum: quæ sunt umbræ futurorum, corpus autem Christi*. Et Hebr. 9. 24. 25. 26. *Non enim in manufacta Sancta Iesus introivit, exemplaria verorum; sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. Neque ut sæpè offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno; alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.*

Rom. 7. 11. 1. Cor. 3. 7.

15. *Ioannes testimonium perhibet de ipso, & clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est; quia prior me erat*. Ille cui testimonium perhibuit Joannes, erat Verbum caro factum, *& clamavit* palam, liberè, alta & clara voce prædicavit, dicens: Hic est de quo dixi, antequàm illum vidissem, & baptizassem: *Qui post me venturus est*, ad prædicandum Euangelium regni cœlestis; *ante me factus est*, jure mihi antepositus est, quia prior me erat æternitate, præstantior dignitate. Quid mirum, quòd S. Præcursor Christum ante se genitum dicat, cùm de se ipso Christus pronunciaverit: *Antequam Abraham fieret, ego sum*? Hæc est causa prælationis (inquit S. Ambrosius) ut meritò antelatus videatur, qui proprii Patris sempiterna virtus est. *Post me venit qui ante me factus est*; hoc est, supra meritum meum factus, suprà meam gratiam, tempore carnis posterior, divinitatis honore venerabilis. *Post me* enim *venit*, temporis est: *prior me erat*, æternitatis: *ante me factus est*, honoris, quia etiam Incarnationis Mysterium supra humanam est gratiam.

S. Aug. tr. 5. in Joann.

S. Ambr. lib. 3. de Fide, c. 10. n. 67. & 68

16. *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gra-*

gratiam pro gratia. Ex plenitudine gratiæ & veritatis Christo inexistente (inquit S. Euangelista) omnes nos qui in ipsum credimus, gratiam fidei, remissionis peccatorum, justitiæ, dona Spiritus Sancti accepimus pro mensura donationis ejus, qui plenitudinem illam habuit, ut eam ceu caput in membra sua effunderet. Coloss.1.18.19. *Ipse* enim *est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens: quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt*. Gratiam autem ab illo accepimus non qualemcumque, sed cumulatam; gratiam super gratiam. Vel, gratiam loco gratiæ, id est gratiam gratiæ quasi succenturiatam & jugiter succedentem, subinde novam; seu gratiam vitæ æternæ pro gratia fidei & justitiæ, præmium pro bonis operibus, in quibus *creati sumus in Christo Iesu*. Nam pro quo merito accipis vitam æternam? Pro gratia. S.Aug.tr.8.in Joan. *Si enim fides gratia est, & vita æterna quasi merces est fidei: videtur quidem Deus vitam æternam tamquam debitam reddere: (cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem.) Sed quia ipsa fides gratia est; & vita æterna gratia est pro gratia*. Vel denique, Gratia Novi Testamenti data est pro gratia Testamenti Veteris: Et illud enim gratia fuit, seu gratuitum Dei beneficium. Hæc postrema expositio à SS. Joanne Chrysostomo & Cyrillo Alexandrino traditur. S. Jo. Chrys. ho.13. in Jo. Sed & Sanctus Augustinus S.August. in Psal.81. *gratiam pro gratia*, id est, *pro Testamenti Veteris promissionibus, Testamenti Novi promissiones*, nos accepisse aliàs commentatur.

17. *Quia Lex per Moysen data est, Gratia & Veritas per Iesum Christum facta est*. Lex data est per Moysen, tanquam per Mediatorem & Ministrum; Gratia verò qua Lex impleretur, & Veritas per cæremonias Legis, per vetera sacrificia, terrenaque promissa adumbrata, per Jesum Christum revelata & exhibita est. In præceptis scilicet atque Sacramentis Veteris Testamenti *aliud fuisse* intelligendum est, *quod per gratiam Novi Testamenti faciendo donaretur implendum, aliud quod per veritatem patefactam removendo demonstraretur impletum: cum Dei & proximi dilectione susciperetur Legis perficienda præceptio; Circumcisione autem, atque aliorum illius temporis Sacramentorum cessatione ostenderetur Legis persoluta promissio. Præceptum quippè reos faciebat ad desiderandam salutem; promissum autem figuras celebrabat ad expectandum Salvatorem: ut per adventum Novi Testamenti illos liberaret gratia donata, illas auferret veritas reddita. Ipsa enim Lex quæ per Moysen data est, Gratia & Veritas per Iesum Christum facta est: Gratia scilicet, ut data indulgentia peccatorum, quod præceptum erat, ex Dei dono custodiretur; Veritas autem, ut ablata observatione umbrarum, quod promissum erat, ex Dei fide præsentaretur*. S.Aug.lib.22. contra Faust. c.6.

18. *Deum nemo vidit umquam: unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit*. Deum nemo homo carne mortali circumdatus vidit umquam, sicuti est, sive secundùm essentiam: quicumque enim Deum vidisse dicuntur, Job, Jacob, Moyses, Elias, Isaias, S.Aug. epist. 147. aliàs 111. imagines quasdam & species creatas viderunt, in quibus eis apparere voluit; non ipsam Dei naturam. Deum nemo vidit umquam oculis corporis, vel ipsa mente aliquando comprehendit. Aliud est enim videre: aliud est totum videndo comprehendere. S. Ambr. lib. 1. in Luc. Nemo Deum umquam viribus suis vidit. Nemo cum Deo ita familiaris fuit, ut ejus consilia pervideret ac penetraret. *Quis* enim *cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit*? Non Moyses, non aliquis S. Irenæus, lib.4. c.37. Prophetarum: unde non mirum, si summorum mysteriorum veritatem nobis plenè ac perspicuè aperire non potuerint ac declarare. Id nimirùm unigeniti Filii proprium est, qui cùm sit ejusdem cum Patre naturæ, omnium ejus consiliorum conscius est. *Enarrat ergo Filius ab initio Patris, quippè qui ab initio est cum Patre, qui & visiones propheticas, & divisiones charismatum, & ministeria sua, & Patris glorificationem consequenter & compositè ostenderit humano generi ad utilitatem*. Quibus igitur Dei Mysteria revelata sunt, *omnia per Verbum ejus discunt*.

19.20. *Et hoc est testimonium Ioannis* de Christo, *quando miserunt Iudæi*, Synedrii magni Proceres, *ab Ierosolymis Sacerdotes & Levitas ad eum*, nempè ad ipsum Joannem: *ut interrogarent eum: Tu quis es*? ut quærerent ab eo, quis esset, & quo jure prædicaret, ac baptisma conferret? an esset Christus? *Et confessus est, & non negavit, & confessus est: Quia non sum ego Christus*. Magna constantia & asseveratione respondit, Se non esse Christum.

21.22.23. *Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu*, in terras demissus ex eo in quem raptus est loco? *Et dixit: Non sum:* eo nimirùm sensu, quo ab ipsis interrogabatur. Etsi enim in spiritu Elias erat, in persona Elias non erat. Ideò autem interrogarunt an esset Elias, quia notum illis erat, Eliam adventus Christi Præcursorem fore, ex Malach. 4. 5. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis*. Sed secundum Christi adventum cum primo, & verum Eliam cum secessus ejus, austeritatis & zeli imitatore confundebant. *Propheta es tu*? *Et respondit: Non*. Tune ille Propheta Deuter.18.18. es eximius, quem Deus olim promisit Moysi, dicens: *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præceperò illi*? Talem Prophetam se esse negat Joannes. Unde nec Zachariæ patri contradicit, qui Spiritu Sancto afflatus, de illo dixerat: *Tu puer, Propheta Altissimi vocaberis*: nec Christo, qui eum *Prophetam, & plus quàm Prophetam vocavit*. Dixerunt ergo ei Judæorum Legati: *Quis es*? *ut responsum demus his qui miserunt nos. Quid dicis de te ipso*? Qualem te geris? *Ait: Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta*. Is sum, de quo Isaias Isai.40.1. scribit: Vox clamantis in deserto, rectam facite viam Domini, &c. Confer cum *Matthæi* 3. 3. *Marci* 1.3. *Luc.*3.4.

24.25.26.27. *Et qui missi fuerant* Sacerdotes & Levitæ, *erant ex Pharisæis*: quod non absque causa S. Euangelista observavit. Pharisæi quippè censebant nullum à se ritum, qui aut à Deo præceptus, aut à majoribus esset traditus, omitti: quare nec baptismum ad suos ritus reddendum fuisse arbitrabantur, nisi à Christo, aut fortè à Propheta magno. *Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta*? Cur baptizandi auctoritatem tam solemni ritu usurpas? Cur baptismo pœnitentiæ in remissionem peccatorum initias ad te venientes? Non intelligebant Judæi, Christi Præcursori à Deo misso jus fuisse baptizandi populos, ut eos ad Christum recipiendum præpararet. *Nulli enim Prophetarum, nulli prorsus* S.Aug. lib.5. de Bapt.cont. Donat.c.9.n. 11. *hominum in Scripturis divinis legimus concessum esse, baptizare in aqua pœnitentiæ in remissionem peccatorum, quod Ioanni concessum est: qua mirabili gratia suspendens in se corda Populorum, viam præpararet in eis illi, quem se tantò prædicaret esse majorem. Sed Dominus Iesus Christus tali baptismo mundat Ecclesiam, quo accepto nullum alterum requiratur: Ioannes autem tali baptismo prætingebat, quo accepto esset baptisma etiam Dominicum necessarium; non ut illud repetatur, sed ut illis qui baptismum Ioannis acceperant, etiam Christi baptismus, cui viam præparabat ille, traderetur*. Quapropter *Respondit eis Ioannes dicens: Ego baptizo in aqua* mera, non in Spiritu Sancto; baptismo præparatorio per pœnitentiam, non baptismo regenerationis; baptizo non meo nomine, sed Messiæ venturi. *Medius autem vestrum stetit ille*, palam vobiscum conversatur, *quem vos nescitis*: cujus dignitatem & excellentiam ignoratis. *Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est*: Post me venit, qui mihi antepositus est, utpotè me major & potentior; venit (inquam) post me prædicaturus, baptismumque perfectiorem instituturus: *cujus ego non sum dignus, ut solvam*

ejus

ejus corrigiam calceamenti: id est, ut ei infima exhibeam famulorum ministeria. Confer cum *Matthæi* 3.

28. *Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, ubi erat Ioannes baptizans.* Quamvis hæc lectio antiqua sit, *in Bethania*, ut ex sanctis Cyrillo Alexand. Joanne Chrysostomo, Græcisque, Syriacis, Latinis Exemplaribus apparet; monet tamen Chrysost. emendatiora legere, *Bethabara*. Bethania enim neque trans Jordanem est, neque in deserto Judææ; sed vicina Jerosolymis. Sed neque ad aquas sita est, ut commoda ibi baptizandi oportunitas haberetur. Bethabara autem, quæ idem sonat ac *Domus transitus*, erat locus ad trajectum Jordanis, seu in citeriore Jordanis ripa respectu Jerosolymæ, in Tribu Ephraim. Ibi Joannes primùm baptizabat. Nam post id tempus baptizavit in Salim, in deserto scilicet, ut alii Euangelistæ loquuntur. Sensum autem occultiorem fortè subesse loco *Bethabara*, observat eruditus Interpres: Ut ubi Dei Populus ex deserto veniens in Terram promissam trajecit, ibidem editum sit Joannis testimonium, quasi trajectum faciens ex Lege in Regnum cœleste. Legit Origenes: *Hæc in Bethabara facta sunt*; eamque lectionem vindicat in Commentario. *Quod in omnibus ferè Exemplaribus ponatur*, Hæc in Bethania facta sunt, *non ignoramus* (inquit) *& videtur hoc etiam antea factum fuisse: unde apud Heracleonem etiam Bethaniam legimus. Sed persuasi sumus non Bethania, sed Bethabara legere, cùm ad loca pervenissemus, ut Iesu, Discipulorumque ejus, ac Prophetarum vestigia inspiceremus. Bethania namque, ut ipse ait Euangelista, patria Lazari, & Mariæ, & Marthæ quindecim stadiis à Hierosolymis distat, qua Iordanes fluvius, lato computo, abest stadiis circiter octoginta supra centum: sed neque locus est circa Iordanem, qui nomen commune habeat cum Bethania. Dicunt autem ostendi circa tumulos Iordanis Bethabara, ubi Historiæ dicunt Ioannem baptizasse, estque nominis interpretatio consequens baptismati præparantis Domino populum instructum. Est enim, si interpreteris*, Domus Instructionis.

S. Jo. Chrys. ho. 16. in Jo.

Orig. Tom. 1. in Joan. Edit. D. Huetii.

29. *Altera die*, seu die sequenti, *vidit Ioannes Iesum venientem ad se; & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Hic est Agnus ille eximius & singularis, Deo gratissimus, quippè sine labe aut macula, innocens, obediens, mansuetus, cujus typi erant Agnus Paschalis, agnus jugis sacrificii, qui quotidie mane & vespere offerebatur, aliæque victimæ legales. Hæc victima piacularis, omnium hominum peccata portans expiandi gratia, & per mortem suam ac sanguinem abluendi & remittendi. Hic est, de quo à Propheta scriptum est: *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondente se obmutescet.... Posuit in eo Dominus iniquitatem omnium nostrum, oblatus est, quia ipse voluit.* Non Judæorum tantùm, sed totius mundi tulit peccatum Christus Jesus, siquidem pro omnibus mortuus est. *Peccata nostra tulit in corpore suo super lignum*: & *redempti* sumus *pretioso sanguine Agni immaculati & incontaminati.*

Isai. 53.

1. Petri 2. 22. 1. Petri 1. 18.

30. *Hic est, de quo dixi: Post me venit vir qui ante me factus est, quia prior me erat.* In eum corda vestra convertite, illum audite, sequimini, præceptis ejus ac monitis obtemperate. Me enim infinito antecedit intervallo, dignitate, origine, æternitate.

31. *Et ego nesciebam eum* ex facie, antequam ad baptizandum missus essem: ne testimonium hocce meum familiaritati aut gratiæ datum vobis videatur: *Sed ut manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans*; id est, Propterea veni aqua baptizans, ut omnibus ad baptismum meum recipiendum confluentibus, & Jesu inter cæteros veniente & baptizato, manifestum fieret Israeli ipsum esse Christum, Patris Æterni voce, Spiritus Sancti descensu, meaque demonstratione.

32. 33. *Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo*, id est, specie columbæ; *& mansit super eum*, in illo requievit, nemini posthac majori dandus, imò nec cuiquam, nisi per ipsum. *Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu Sancto*: id est, qui baptizaturus est ut sanctificationis Auctor, & Spiritus Sancti largitor, quem in baptismate à se instituendo, & auctoritate sua administrando, in homines effundet ad remissionem peccatorum, & Animarum renovationem. Confer cum *Matthæi* 3. 13. 14.

34. *Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei*, unigenitus, Deus de Deo, homo factus, verus Messias, de quo ab Isaia prædictum est: *Et requiescet super eum Spiritus Domini, &c.* Isai. 11. 2.

35. 36. 37. *Altera die*, seu postridie, *stabat Ioannes* muneri suo intentus, *& ex Discipulis ejus duo; & respiciens Iesum ambulantem, dicit*, eum digito demonstrans: *Ecce Agnus Dei.* Non ait: Ecce Messias, Ecce Rex Israel, ut doceret, Christo mortem priùs esse tolerandam ac expianda totius mundi peccata, quàm regnum ineundum. *Et audierunt eum duo Discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum:* Non ut illi dehinc perpetuò adhærerent, sed ut familiaritatem cum illo inirent, illumque pleniùs nossent, quem Joannes tantis præconiis efferebat.

38. 39. 40. *Conversus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis?* Prior eos alloquitur, ut benignitate sua illis fiduciam & animos addat, haud dubiè verecundis. *Qui dixerunt ei: Rabbi (quod interpretatur, Magister) ubi habitas?* ut te postridie invisamus, & tecum colloqui possimus. *Dicit eis: Venite, & videte.* Ad hospitium suum eos invitat ea ipsa hora, quæ ne minùs opportuna esset Jesu metuebant. *Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo*, ibique pernoctarunt, quia jam serum erat. *Hora autem erat quasi decima* ab ortu Solis. *Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Ioanne* testimonium quod Jesu perhibuit, *& secuti fuerant eum.* Quis alter? Ne quæramus curiosiùs, quod ignotum nobis esse Deus voluit.

41. 42. *Invenit hic primùm fratrem suum Simonem*, quem ambo quærebant, *& dicit ei: Invenimus Messiam*, Judæis promissum, & jam expectatum. Cùm Petrus ex eis esset, qui expectabant consolationem & redemptionem Israel, nullus ei nuncius lætior accidere potuit. *Invenimus Messiam, quod est interpretatum, Christus.* Hæc nominis interpretatio non Andreæ, sed Euangelistæ est, qui Græcè scripsit. *Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona*: Quem antea non viderat, & ex nomine & ex genere vocat, ut se Deum esse demonstret, cui nota sunt omnia. *Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur, Petrus*, Cephas Syriacum nomen, non appellativum, sed proprium, cum sua significatione in sermonem Græcum translatum. Nomen ejus mutat Christus, jam eum sibi pro sua potestate ut suum vindicans, & Petrum vocans à petra; utpotè super quem fundaturus erat suam Ecclesiam.

S. Cyrill. Ale.

43. 44. 45. 46. *In crastinum voluit Iesus exire* è Judæa *in Galilæam*, *& invenit Philippum; & dicit ei Iesus: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida, civitate Andreæ & Petri.* Bethsaida, oppidum Galilææ, Andreæ & Petri patria. *Invenit Philippus Nathanael, & dicit ei: Quem scripsit Moyses in Lege & Prophetis, invenimus Iesum Filium Ioseph à Nazareth.* Messiam de quo scripserunt Moses & Prophetæ, invenimus: hic est Jesus filius Joseph, ortu Nazarenus. Filium Joseph vocat ex vulgi opinione, quia Virginis Filium esse necdum noverant. *Et dixit ei Nathanael: A Nazareth*, oppido tam ignobili, tam obscuro, *potest aliquid boni esse?* tantumne bonum expectari potest, maximè cùm Messias ex Bethlehem Juda expectetur? *Dicit ei Philippus: Veni, & vide*: Experire ipse, certiora enim indicia ex ejus sermone accipies.

Genes. 49. 10. Deuter. 18. 18. Isai. 40. 10. & 45. 8. Jerem. 23. 5. Ezech. 34. 23. & 37. 24. Daniel 9. 24. 25. &c.

47. 48. 49. *Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.*

Verè

Verè dignus Abraham, Isaac, & Jacob filius, ob morum integritatem, simplicitatem, ac sinceritatem. *Dicit ei Nathanael: Vnde me nosti?* Cur me ignotum laudas? *Respondit Iesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cùm esses sub ficu, vidi te*; tametsi nemine conscio te vocaverit. *Respondit ei Nathanael*, certus quòd absentia ei velut præsentia perspecta essent, quin etiam cordium cogitationes & affectus; quod Dei proprium: *Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel*: Messias ab Israelitis expectatus, verus Dei Filius.

50. 51. *Respondit Iesus & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis*, me Filium Dei, & Messiam esse à Deo promissum: *Majus his videbis*: Majora fidei tuæ habiturus es argumenta, augustiora miracula, quibus non Israelis tantùm, sed Angelorum etiam Rex cognoscar. *Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, Videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis*: Angelos jussa mea obeuntes, mihi ministrantes in Passione, Resurrectione, Ascensu in cœlum. Ad Mysticam scalam fortè Christus alludit, per quam ascendentes & descendentes Angelos Jacob vidit.

Sensus Moralis.

1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Refert animum illud Verbum. Si potes habere verbum in corde tuo, tamquam consilium natum in mente tua, ut mens tua pariat consilium, & insit consilium quasi proles mentis tuæ, quasi filius cordis tui. Priùs enim cor generat consilium, ut aliquam fabricam construas, aliquid amplum in terra moliaris; jam natum est consilium, & opus nondum completum est: vides tu, quid facturus es; sed alius non miratur, nisi cùm feceris & construxeris molem, & fabricam illam ad exsculpationem perfectionemque perduxeris. Attendunt homines mirabilem fabricam, & mirantur consilium fabricantis: stupent quod vident, & amant quod non vident. Quis est qui potest videre consilium? Si ergo ex magna aliqua fabrica laudatur humanum consilium: *Vis videre quale consilium Dei est Dominus Iesus Christus, id est, Verbum Dei? Attende fabricam istam mundi: vide quæ facta sunt per Verbum, & tunc cognosces, quale sit Verbum.... Si non potes cogitare quid sit, differ ut crescas. Ille cibus est, accipe lac ut nutriaris, ut sis validus ad capiendum cibum.* Crede, ut aliquando videas, adora, gratias age; quod hic ratione penetrare & explicare non vales, admiratione & laudibus prosequere; æterno Patri in Filio ejus inseparabiliter unitus esto; cogitationes tuæ, consilia tua, affectus tui sint non solùm apud Deum, sed propter Deum.

S. August. tract. 1. in Joan.

3. 4. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat, & vita erat lux hominum.* Universæ creaturæ Verbo æterno esse suum debent, ut principio suo, per omnipotentiam quæ illi cum Patre communis est: debent & essendi modum, ordinem, pulchritudinem, proportionem ut ideæ, arti, & sapientiæ divinæ. Ad divinum illud omnis creatæ perfectionis exemplar nos conformemus, per creaturas ad ipsum ascendamus; illi uni, non ejus operibus adhæreamus. Vita æterna in illo est. Ipsum est vita nostra, Lux mentium nostrarum, Beatitudo nostra.... *Qui habet Filium, habet vitam; qui non habet Filium, vitam non habet.... Vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.* Extra illum tenebræ, mors & miseria æterna.

1. Jo. 5. 12. 13.

5. *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Homines per peccatum lapsi in tenebras ignorantiæ & cupiditatis, tametsi naturali lumine quod increatæ lucis participatio est, donati sint; increatam illam lucem, Verbum æternum, vel ignorant, vel non glorificant, nec gratias illi agunt; nec rationis ductum sequuntur in operatione boni & fuga mali. Caveamus, ne simus adhuc tenebræ, non autem lux in Domino, & filii lucis. Ambulemus in luce, ne nos tenebræ comprehendant. Qui autem istam lucem non capiunt, non ideò cogitent quasi absentem esse lucem, quia eam videre non possunt: *Ipsi enim propter peccata tenebræ sunt.* Quemadmodum ergo cæco præsens est sol, sed ipse soli absens est: sic omnis stultus, omnis iniquus, omnis impius, cæcus est corde. *Præsens est sapientia, sed cùm cæco præsens est, oculis ejus absens est: non quia ipsa illi absens est, sed quia ipse ab illa absens est.* Quid ergo faciat iste? *Mundet, unde possit videri Deus.* Quomodo si propterea videre non posset, quia sordidos & saucios oculos haberet, ir-

S. August. tract. 1. in Joan.

ruente pulvere, pituita vel fumo, diceret illi Medicus: Purga de oculo tuo, quicquid mali est, ut possis videre lucem oculorum tuorum. Pulvis, peccata; fumus, peccata & iniquitates sunt: tolle inde ista omnia, & videbis sapientiam quæ præsens est, quia Deus est ipsa sapientia; & dictum est: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Matth. 5. 8.

6. 7. *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Joannes. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.* Ne mireris, quòd Christus à Joanne, Dominus à servo testimonium acceperit, qui ad eum venit, & ab eo cum Judæis baptizari voluit, ut nobis humilitatis exemplum præberet. Sic à Joanne testimonium accipere voluit, non quòd eo indigeret, sed propter salutem nostram, & ut se hominum imbecillitati accommodaret. Hinc ipse Jesus ait: *Alius est qui testimonium perhibet de me: & scio, quia verum est testimonium quod perhibet de me. Vos misistis ad Joannem, & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico, ut vos salvi sitis.* Quasi dicat: Deus ego sum, & Dei unigenitus Filius, & quamvis nemo hoc profiteretur, nihil propterea natura mea fit minor, nihil deterior: sed cùm mortalium salus mihi curæ esset, in hanc descendi humilitatem, ut hominis testimonio me subjicerem. Nam propter Judæorum imbecillitatem, hoc pacto meliùs faciliùsque fides in eum extendi propagarique poterat. Sicut igitur carnem induit, ne si nuda se Divinitate exhiberet, omnes perderet: ita virum, qui se annuntiaret, misit, ut cùm familiarem vocem populi audirent, faciliùs ad credendum adducerentur. Non enim suæ dumtaxat dignitati, sed auditorum usui facilitatique consuluit. Magna Dei erga nos misericordia est, cum sanctos Prædicatores, Pastores, conscientiarum Moderatores ad nos mittit, qui ad salutem recipiendam nos disponant: sed huic Dei misericordiæ respondere & cooperari fideliter debemus; in Christum Jesum credere fide per dilectionem operante; & vitæ puritate, conversationisque sanctimonia testimonium illi perhibere, ut alii nostro exemplo illum colant & diligant.

S. Jo. Chrys. ho. 5. in Joan.

Joan. 5. 32. 33.

Rogabit quispiam: Siquidem Joannes venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, *ut omnes crederent per illum*: quidni omnes ei crediderunt? Respondet S. Cyrillus, non id Joannis culpa, sed Judæorum, ad quos missus est, incredulitate & perversitate contigisse. Etenim quod ad Præconis scopum, & supernæ missionis rationem attinet, nemini doctrina defuit vel fides: sed cùm varia sint auditorum ingenia, & unusquisque potestatem habeat suæ voluntatis, à recta ratione quidam aberrarunt, fide repudiata. Idcircò Propheticum illud de iis usurpandum est: *Domus Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me: quippè domus Israel attrita fronte est, & duro corde.... Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.*

Ezech. 3. 7. & 27.

8. *Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.* Cùm nonnulli Joannem Baptistam Christum esse suspicarentur, admirabilis ejus vitæ, eximiarumque virtutum splendore præstricti, ipsique Synedrii Proceres misissent ad eum legatos, qui rogarent, utrum

esset

esset Christus: ideò S. Euangelista, ut errorem evelleret, simulque ostenderet, quantæ auctoritatis esset ille, qui à Deo in testimonium missus erat, subjungit: *Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.* Unam autem lucem esse, his verbis clarè ostendit, quod sanè verum est. Etenim quamvis lux Sancti dicantur, & Joannes Baptista lucerna appelletur; non ignoramus tamen eos gratiam ac donum luminis accepisse. *Neque enim lux propria est lucernæ, neque Sanctis illuminatio; sed veritatis illuminatione splendentes, & conspicui facti sunt, & luminaria sunt in mundo, vitæ sermonem retinentes. Vita autem cujus in se dicuntur habere sermonem, quænam alia esse potest, quàm Vnigenitus ipse, qui de se ait:* Ego sum vita? *Igitur una quidem est vera lux, illuminans, non illuminata: unius autem participatione quicquid lux dicitur, lux per imitationem illius censebitur.*

S. Cyril. lib. 1. in Jo. c. 7. Matt. 5. Vos estis lux mundi. Psal. 131. Paravi lucernam Christo meo. Joan. 5. Erat lucerna ardens & lucens.

9. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Filius Dei vera lux est, summa, substantialis, originalisque ratio, quæ omnem hominem illuminat; cùm nec rectè cogitare, nec benè ratiocinari, nec verum à falso discernere, nisi illius auxilio possimus. Veram illam lucem adoremus; oremus, ut tenebras nostras illuminet: *Deus meus, illumina tenebras meas....* Si omnem hominem, & ipsum Joannem illuminat. *Ipse ergo illuminabat, à quo se demonstrari volebat.* Veniebat ad mentes infirmas, ad corda saucia, ad aciem animæ lippientis. Ad hoc venerat. Et unde posset anima videre quod perfectè est? Quomodo plerumque fit, ut in aliquo corpore radiato cognoscatur ortus esse sol, quem oculis videre nō possumus. Quia & qui saucios habent oculos, idonei sunt videre parietem illuminatum & illustratum à sole, vel montem, vel arborem, aut aliquid hujusmodi; & in alio illustrato demonstratur illis ortus ille, cui videndo adhuc minùs idoneam aciem gerunt. Sic ergo illi omnes, ad quos Christus venerat, minùs idonei erant eum videre: radiavit Joannem, & per illum confitentem se radiatum ac illuminatum esse, non qui radiaret & illuminaret, cognitus est ille qui illuminat, cognitus est qui implet. *Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

S. August. tract. 2. in Joan.

10. 11. *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit.* Amor mundi impedit, ne mundi Creator cognoscatur & ametur, cùm ideò conditus sit homo, ut ad Dei cognitionem & amorem duceretur & accenderetur. Cœli, sidera, angeli Creatorem suum cognoverunt, quem & dæmonia confitentur. Sed qui non cognoverunt? *Qui amando mundum, dicti sunt mundus.* Ipsi enim corde habitant in mundo. Nam qui non diligunt mundum, carne versantur in mundo, sed corde in cœlo habitant, ut Apostolus dicit: *Nostra conversatio in cœlis est.*

S. Aug. ibid. Philipp. 3. 20.

In propria venit, & sui eum non receperunt. Qui sui? Homines quos fecit: Judæi quos primitùs fecit super omnes gentes esse: quia aliæ gentes idola adorabant, & dæmonibus serviebant; ille autem populus natus erat de semine Abrahæ: & ipsi maximè sui, quia & per carnem, quam suscipere dignatus est, cognati. *Et sui eum non receperunt*, cùm ad eos præsertim venisset. De hoc ingrati animi vitio non solus Joannes, sed Prophetæ quoque & Apostolus conqueruntur. Et Prophetæ quidem ex persona Christi clamaverunt: *Populus quem non cognovi, servivit mihi. Filii alieni mentiti sunt mihi: Filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis.* Et iterum: *Quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati sunt.... Quæsierunt me, qui ante non interrogabant: invenerunt me, qui non quæsierunt me.* Paulus autem ad Romanos: *Quid ergo? Quod quærebat Israel, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est.* Et iterum: *Quid ergo dicemus? Quòd gentes, quæ non sectabantur justitiam, aqprehenderunt justitiam, justitiam autem quæ ex fide est. Israel verò sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit.* Et sanè plurima admiratione dignum est, quo pacto qui in Prophetarum libris instituti, Mosem & reliquos deinceps Prophetas plurima de Christi lo..tos adventu singulis sabbatis audiverant; prætercà Christum signa & miracula quotidie facientem; & secum dumtaxat versatum viderant, neque sinentem adhuc discipulos, ut in gentes dispergerentur, & in civitates Samaritanorum ingrederentur; neque ipsum eas ingressum, sed ubique asserentem missum se ad oves quæ perierant de domo Israel: tum cùm signa viderent, Prophetas frequenter audirent, quotidie ab ipso admonerentur, tam surdi penitùs & cæci perstiterunt, ut nihil eos ad Christi fidem possit adducere. Gentiles autem idolis servientes & in omne flagitiorum genus demersi, Euangelio obediverunt. Quæ causa obdurationis Judæorum? Superbia. *Ignorantes* enim *justitiam Dei, & quærentes propriam justitiam statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti.* Superbiam igitur caveamus, ne suam à nobis gratiam Deus subtrahat, quam dat humilibus. Gratias agamus Deo, qui nos de tenebris vocavit in admirabile lumen suum; & per donum fidei illuxit in cordibus nostris, ut eum reciperemus. Judæi Christum Jesum repulerunt, quia illum non noverant. Væ nobis, si illum repudiemus quem cognoscimus, quem recepimus, à quo gratiis & donis innumeris cumulati sumus, cujus Corpore & Sanguine pasti sumus. Christum recipit, qui mandatis ejus obedit, qui secundùm ejus Euangelium vivit. Caveamus, ne qui Christi sumus per Sacramenta, eum vitæ pravitate repellamus. *In propria venit, & sui eum non receperunt.*

Rom. 10.

12. 13. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus: Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Magna benevolentia, magna misericordia! *Vnicus natus est, & noluit manere unus. Multi homines cùm filios non habuerint, peracta ætate adoptant sibi, & voluntate faciunt, quod natura non potuerunt. Si autem aliquis habeat filium unicum, gaudet ad illum magis, quia solus omnia possessurus est; & non habebit qui cum eo dividat hæreditatem, ut pauperior remaneat. Non sic Deus: Vnicum eumdem ipsum quem genuerat, & per quem cuncta creaverat, misit in hunc mundum, ut non esset unus, sed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati sumus de Deo, quomodo ille Vnigenitus; sed adoptati per gratiam ipsius.* Ille enim venit Unigenitus solvere peccata, quibus peccatis implicabamur, ne adoptaret nos propter impedimentum eorum: Quos sibi fratres facere volebat, ipse solvit, & fecit cohæredes. Sic enim dicit Apostolus: *Si autem filius, & hæres per Deum.* Et iterum: *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Non timuit ille habere cohæredes; quia hæreditas ejus non fit angusta, si multi possederint. Illi ipsi certè illo possidente fiunt hæreditas ipsius, & ipse vicissim fit hæreditas ipsorum. Audi quomodo fiant hæreditas ipsius: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Ille quomodo fit hæreditas eorum? *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei.* Et nos illum possideamus, & ipse nos possideat: ille nos possideat sicut Dominus, nos illum possideamus sicut salutem, nos possideamus sicut lucem.

S. Aug. tr. 2. in Joan. n. 13. Gal. 4. 7. Rom. 8. 17. Psal. 2. 7. Psal. 15. 5.

Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Per aquam & Spiritum Sanctum ex Deo nati, & filii Dei facti sumus. Dignitatem suam Christianus agnoscat. Hæc vera nobilitas, Dei filium nominari & esse. Ne ab illa excidamus, ne degeneres simus, ne secundùm carnem & sanguinem vivamus. Dei voluntate & amore facti sumus divinæ consortes naturæ, regnique cœlestis hæredes: Voluntatem igitur & amorem Dei eligamus ut regulam morum nostrorum: ad hanc omnes cogitationes, omnia consilia, omnia opera nostra dirigamus; non ad voluntatem carnis, non ad voluntatem viri, id est, ad cupiditatem, ad amorem humanum & carnalem.

14. *Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis:*

bis: & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti
S.Aug.tr.2.in Joan.n.15.16. *à Patre, plenum gratiæ & veritatis.* Verbi Dei exinanitionem capere, æquè impossibile est, ac magnitudinem. *Deus* factus est homo; *Filius æterni patris*, filius hominis; *Verbum*, infans; *Vita*, mortalis; *Lux*, in tenebris, id est, in medio hominum peccatorum. *Vt homines nascerentur ex Deo, primò ex ipsis natus est Deus.* Christus enim Deus, & Christus natus ex
" hominibus. Noli ergo mirari, quia efficeris [filius Dei
" per gratiam, quia nasceris ex Deo secundùm Verbum
" ejus. Priùs ipsum Verbum nasci voluit ex homine, ut
" tu securus nascereris ex Deo, & diceres tibi: Non si-
" ne causa Deus nasci ex homine voluit, nisi quia alicu-
" jus momenti me existimavit, ut immortalem me face-
" ret, & pro me mortaliter nasceretur. Ideò cùm dixis-
" set S. Euangelista, *Ex Deo nati sunt*: quasi ne mirare-
" mur & exhorreremus tantam gratiam, ut nobis in-
" credibile videretur, quia homines ex Deo nati sunt,
" quasi securum te faciens, ait: *Et Verbum caro factum*
" *est, & habitavit in nobis.* Incarnationis Christi consi-
" lium oppugnat, qui terrenis ac sensibilibus bonis ad-
" hæret, qui mundanam celsitudinem consectatur; cùm
" propterea Verbum caro sit factum, ut nos ab iis avo-
" caret, ac abstraheret. Ipsa nativitate collyrium fecit,
" unde tergerentur oculi cordis nostri, & possemus vi-
" dere majestatem ejus per ejus humilitatem, Ideò *Ver-*
" *bum caro factum est, & habitavit in nobis.* Sanavit
" oculos nostros: *Et vidimus gloriam ejus.* Gloriam *ejus*
" *nemo posset videre, nisi carnis humilitate sanaretur.*
" Unde non poteramus videre? Irruerat homini quasi
" pulvis in oculum, irruerat terra, sauciaverat oculum,
" videre non poterat lucem: oculus iste sauciatus inun-
" gitur: terra sauciatus erat, & terra illuc mittitur, ut
" sanetur. Omnia enim collyria & medicamenta, nihil
" sunt, nisi de terra. De pulvere cæcatus es, de pulvere
" sanaris: ergo *Caro te cæcaverat, caro te sanat.* Car-
" nalis enim anima facta erat consentiendo affectibus
" carnalibus; inde fuerat oculus cordis cæcatus. *Ver-*
" *bum caro factum est*: Medicus iste tibi fecit collyrium.
" Et quoniam *sic venit, ut de carne vitia carnis extingue-*
ret, & de morte occideret mortem: ideò factum est in te, ut quoniam *Verbum caro factum est*, tu possis dicere, *Et vidimus gloriam ejus.* Qualem gloriam? Qualis factus est Filius hominis? Illa humilitas ipsius est, non gloria. Sed quò perducta est acies hominis curata per carnem? *Vidimus*, inquit, *gloriam ejus, gloriam quasi Vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.*

16. *Et de plenitudine ejus omnes nos accepimus, & gratiam pro gratia.* Quantò magis Christo unimur, tantò abundantiùs de duplici ejus plenitudine accipimus. Omnis enim boni principium est ut Deus; ut verò caput Christianorum & electorum, principium est omnis sanctitatis & gratiæ. Accepimus de plenitudine ejus primò gratiam, & rursum accepi-
S.August. tr.3. in Io. n.8.9.10. " mus gratiam pro gratia. Quam gratiam primò ac-
" cepimus? Fidem. In fide ambulantes, in gratia am-
" bulamus. Unde enim hoc meruimus? Quibus no-
" stris præcedentibus meritis? Non se quisque compal-
" pet, redeat in conscientiam suam, quærat latebras co-
" gitationum suarum, redeat ad seriem factorum suo-
" rum: non attendat, quid sit, si jam aliquid est; sed
" quid fuerit, ut esset aliquid; inveniet non se fuisse di-
" gnum, nisi supplicio. Si ergo supplicio dignus fuisti,
" & venit ille qui non peccata puniret, sed peccata do-
" naret, gratia tibi data est, non merces reddita. Un-
" de vocatur gratia? quia gratia datis datur: non enim
" præcedentibus meritis emisti, quod accepisti. Hanc
" ergo accepit gratiam primam peccator, ut ejus pec-
" cata dimitterentur. Quid meruit? *Interroget justi-*
" *tiam, invenit pœnam: interroget misericordiam, in-*
" *venit gratiam....* Sed hoc & promiserat Deus per Pro-
" phetas: itaque cùm venit dare quod promiserat; non
" solùm gratiam dedit, sed & veritatem. Quomodo
" exhibita est veritas? Quia factum est quod promissum
" est. Quid est ergo, *Gratiam pro gratia*? Vitam
" æternam pro merito fidei. Fide promeremur Deum;
" & qui digni non eramus, quibus peccata dimitte-
rentur, ex eo quia tantum donum indigni accepi- "
mus, gratia vocatur. Quid est gratia? Gratis da- "
ta. Quid est gratis data? Donata, non reddita. Si "
debebatur, merces reddita est, non gratia donata. "
Si verè debebatur, bonus fuisti: si autem, ut verum "
est, malus fuisti, credidisti autem in eum qui justi- "
ficat impium; cogita, quid per Legem tibi imminere "
debebat, & quid per gratiam consecutus sis. Con- "
secutus autem istam gratiam fidei, eris justus ex fi- "
de; Justus enim ex fide vivit: & promereberis Deum "
vivendo ex fide: cùm promerueris Deum vivendo "
ex fide, accipies præmiun immortalitatem & vitam "
æternam. Et illa gratia est. Nam pro quo merito ac- "
cipis vitam æternam? Pro gratia. *Si enim fides gra-*
tia est, & vita æterna quasi merces est fidei: vide-
tur quidem Deus vitam æternam tamquam debitam
reddere (cui debitam? Fideli, quia promeruit illam
per fidem.) Sed quia ipsa fides gratia est, & vita
æterna gratia est pro gratia.... Dona sua coronat,
non merita tua. Ergo *omnes de plenitudine ejus ac-* "
cepimus: de plenitudine misericordiæ ejus, de abun- "
dantia bonitatis ejus. Quid? Remissionem peccato- "
rum, ut justificaremur ex fide. Et insuper quid? *Et* "
gratia pro gratia: id est, pro hac gratia, in qua ex fide "
vivimus, recepturi sumus aliam. Quid tamen, nisi "
gratiam? Nam si dixero, quia & hoc debetur, a li- "
quid mihi assigno, quasi cui debeatur. *Coronat au-* "
tem in nobis Deus dona misericordiæ suæ: sed si in ea
gratia, quam primam accepimus, perseveranter ambule-
mus.

De plenitudine ejus omnes nos accepimus, & gratiam
pro gratia. Quam? Pro qua? Pro veteri novam. Quem- "
admodum enim duplex erat justitia: *Secundùm justi-* Philipp.3. "
tiam quæ in lege est, ait Apostolus, *factus irreprehensi-* "
bilis: Et duplex fides: *Ex fide in fidem*: Et adoptio "
duplex: *Quorum adoptio est*: Et duplex gloria: *Si* 2.Cor.3.
enim quod evacuatur, per gloriam est, multò magis
quod manet in gloria: Et lex duplex: *Lex spiritus vi-* Rom.7.6.
tæ liberavit me: Et duplex servitus: *Quorum servitus:* Jerem.31.32.
& iterum: *Serviamus in novitate spiritus, & non in*
vetustate litteræ: Et testamentum duplex: *Consum-* Hebr.8.9.
mabo super domum Israel, & super domum Iuda testa-
mentum novum, non secundum testamentum quod feci
patribus eorum: Et duplex sanctificatio, & duplex ba- "
ptisma, & duplex sacrificium, & templum, & cir- "
cumcisio duplex; ita & duplex gratia. Sed illa quidem "S.Jo.Chrys-
quasi figura sunt, hæc quasi veritas.... Quænam in- "ho. 13. in
ter hanc & illam adoptionem differentia est? Illa verbo "Joan.
honorabatur, hæc re ipsa. De illa ait Propheta: *Ego* "
dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes: de hac dicitur: "
Ex Deo nati sunt. Quanam ratione? *Per lavacrum* "
regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. Et illi "
quidem postquam filii appellati sunt, adhuc spiri- "
tum servitutis habebant; erant enim servi, etsi hac "
appellatione honorabantur: Nos liberi tunc facti, "
non nomine, sed re honorem accepimus. *Non enim* Rom.8.
(inquit Apostolus) *accepistis spiritum servitutis ite-*
rum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis fi-
liorum Dei, in quo clamamus, Abba (Pater).....
Illi cùm idola non colebant, neque fornicabantur, Galat.4.
neque adulterium committebant, vocabantur sancti: "
nos verò non in hujusmodi abstinentia, sed in majo- "
rum acquisitione & possessione facti sumus sancti: *Vt*
sancta sit corpore & spiritu.... Pacem sequimini & san- 1.Cor.7.
ctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Et, *Perfi-* Hebr.12.
cientes sanctificationem in timore Dei. Christianorum "
igitur sanctitas intrinsecùs radicem habet à Spiritus "
Sancti adventu, & in vita longè perfectiore posita est, "
quàm Judaica.... Gratia Judæi salutem consequeban- "
tur: Nam qui non propriis meritis à Deo electi sunt, "
eos perspicuum est propter gratiam hujusmodi hono- "
rem consecutos: Nos autem omnes salvi quoque fa- "
cti sumus gratia, sed non eodem modo, neque iis- "
dem de rebus, sed longè majoribus & excelsioribus: "
Non enim nobis hæc dumtaxat gratia data est, "
venia scilicet peccatorum, quam cum illis commu- "
nicamus; Omnes enim peccaverunt: sed justitia, san- "
ctificatio, adoptio, Spiritus Sancti gratia longè cla- "
rior,

» rior, longè uberior: ad hæc & alia major, hoc est,
» à Spiritu & reconciliatione fiducia. Hujus gratiæ
» causa Deo chari facti sumus, non ampliùs ut servi,
» sed ut filii & amici. Sic *Accepimus gratiam pro gratia...*
» Non solùm Lex, sed ipsa creatio hominis ex nihilo
» gratia quædam fuit, utpotè nullis præcedentibus me-
» ritis data. Deinde, quòd à Deo conditi, & facienda,
» & vitanda didicerimus, & horum à natura legem acce-
» perimus, & conscientiæ judicium incorruptum nobis
» ab opifice Deo tributum sit. Gratiæ præterea fuit, ut
» hanc legem quodammodo obliteratam & corruptam,
» per Legem scriptam recuperaremus. Consentaneum
» namque erat, ut qui datum semel à Deo præceptum
» adulterassent & corrupissent, pœnam luerent: ve-
» rùm mitiùs nobiscum actum est. Iterum emendandi
» medicina adhibita, non debita quidem, sed à miseri-
» cordia & gratia proveniens. Nam quòd gratiæ sit &
» misericordiæ, David confirmat, dicens: *Faciens*
» *misericordias Dominus ... Notas fecit vias suas Moysi,*
» *filiis Israel voluntates suas.* Misericordiæ igitur & gra-
» tiæ fuit legem accipere: sed majoris gratiæ fuit accipe-
» re, quæ nobis à Christo collata sunt beneficia.

» 17. *Quia Lex per Moysen data est, Gratia & Ve-*
Rom.5. » *ritas per Iesum Christum facta est.* Lex subintravit, ut
» abundaret delictum (inquit Apostolus.) Hoc prode-
» rat superbis, ut abundaret delictum: multum enim
» sibi dabant, & quasi viribus suis multum assignabant;
» & non poterant implere justitiam, nisi adjuvaret ille
S.Aug. tr.7. in Io. n.11. » qui jusserat. Superbiam illorum volens domare Deus,
14. » dedit Legem, tamquam dicens: Ecce implete, ne
» putetis deesse jubentem. Non deest qui jubeat, sed
» deest qui impleat. Unde non implet? Quia natus
» cum traduce peccati & mortis.... *Sed non te in æter-*
num tenebit vinculum peccati: quia mortem tuam æter-
nam occidit mors temporalis Domini tui. Ipsa est gra-
tia, ipsa est veritas: quia promissa & exhibita. Non
erat ista in veteri Testamento, quia Lex minabatur,
non opitulabatur; jubebat, non sanabat; languorem
ostendebat, non auferebat: sed illi præparabat Me-
dico venturo cum gratia & veritate; tamquam ad ali-
quem, quem curare vult Medicus, mittat primò ser-
vum suum, ut ligatum illum inveniat. Sanus non
erat, sanari nolebat; & ne sanaretur, sanum se esse
jactabat: missa Lex, ligavit eum, invenit se reum,
jam clamat de ligatura. Venit Dominus, curat ama-
ris aliquantùm & acribus medicamentis: dicit enim
ægroto, *Ferto;* dicit, *Tolera;* dicit, *Noli diligere*
mundum; habeto patientiam; curet te ignis continentiæ;
ferrum persecutionum tolerent vulnera tua. Expave-
scebas, quamvis ligatus: liber ille & non ligatus, bibit
quod tibi dabat: prior passus est, ut te consolaretur,
tamquam dicens: *Quod times pati pro te, prior pa-*
tior pro te. Hæc est gratia, & magna gratia. Quis il-
lam dignè collaudat?

S. Aug. ibid. n.16. *Lex per Moysen data est, Gratia & Veritas per*
Iesum Christum facta est. Per servum Lex data est,
» *reos fecit*: per Imperatorem indulgentia data est,
» *reos liberavit*. Lex per Moysen data est. Non sibi
» aliquid ampliùs servus assignet, quàm quod per illum
» factum est. Electus ad magnum ministerium tam-
» quam fidelis in domo, sed tamen servus, *agere*
» *secundùm Legem potest; solvere à reatu Legis non po-*
» *test*.

19. *Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt*
Iudæi ab Ierosolymis Sacerdotes & Levitas ad eum,
ut interrogarent eum, Tu quis es? Quid Christo re-
spondebimus, cùm nos interrogabit, *Tu qui es?*
Christianus? Religiosus? Sacerdos? Qualem mores
& opera demonstrant? Nonnè potiùs paganum, sæ-
cularem, laicum? Terribilem interrogationem ipsi
præveniamus. Nobis sincerè respondeat cor nostrum.
Amorem proprium ne audiamus: adulator est, se-
ductor est. Aliis ne credamus, quos sæpè fallimus
simulatione virtutum, & vicissim nos fallunt adula-
toriis sermonibus. Cùm ab hominibus laudamur,
imitemur Joannem; laudes indebitas sincerè, mo-
destè, veridicè repudiemus. Demus operam, ut Deus
potiùs laudetur, à quo habet homo quicquid in eo
Alex. Expos. in Euang.

jurè laudatur. Deo ita adhæreamus, ut si non meritò laudemur, corrigamus eos quos possumus; ne arbitrentur, aut in nobis esse, quod non est; aut nostrum esse, quod Dei est; aut ea laudent, quæ quamvis non desint nobis, aut etiam supersint, nequaquam tamen sunt laudabilia, velut sunt bona omnia, quæ vel cum pecoribus habemus communia, vel cum impiis hominibus. Si autem meritò laudamur propter Deum, gratulemur eis, quibus placet verum bonum; non tamen, quia placemus hominibus, sed si coram Deo tales sumus, quales nos esse credunt, & non tribuitur nobis, sed Deo, cujus dona sunt omnia, quæ verè meritòque laudantur. Sic laudes repu- S. Aug.
diemus, ut veritatem non offendamus: quia *Laus*
humilitatis in parte non est ponenda falsitatis. Joan-
nem considerate, Joannem audite. Tanta erat ejus
excellentia, ut posset credi Christus: & in eo probata
est humilitas ejus; quia dixit se non esse, posset credi
esse. Imitemur humilitatem Præconis, & intelliga-
mus celsitudinem Judicis: *Medius vestrum stetit, quem*
vos nescitis. Nec mirum: Lumen est, vos tenebræ.
Ego in aqua tantùm, ille in Spiritu sancto baptizat.
Post me venturus est: sed prior me est, *cujus ego non* S.Aug.tr.4.in Ioann.
sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti. "
Quantùm se abjecit? Et ideò multùm elevatus est: "
quoniam qui se humiliat, exaltabitur. Si diceret: "
Ille venit post me, qui ante me factus est, cujus tan- "
tummodò corrigiam calceamenti dignus sum solvere, "
multùm se humiliasset. Quando autem nec ad hoc di- "
gnum se dicit, verè plenus Spiritu sancto erat, qui sic "
servus Dominum agnovit, & ex servo amicus fieri "
meruit. "

29. *Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se,*
& ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mun-
di. Ecce Agnus, non Paschatis legalis & typici, sed
veri: *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Ecce ca- S.Au. tr.7.in Ioan. n.5.
tholicum Patris Sacerdotem simul & victimam: sin-
gulariter ille est Agnus Dei, quia *singulariter hujus*
Agni sanguine solo homines redimi potuerunt. Hic "
Agnus est immaculatus, pro omnibus ad occisio- "
nem ducendus, ut mundi peccatum amoveat, ut or- "
bis exterminatorem evertat, ut mortem pro omnibus "
obeundo mortem aboleat, ut solvat hominum male- "
dictionem, ut cesset tandem illud, *Terra es, & in* "S.Cyr. Ale. l.2.in Ioan. p. 114.
terram reverteris; ut sit ille secundus Adam, non è "
terra, sed è cœlo, omnisque boni principium naturæ "
humanæ existat, solutio invecti interitus, æternæ vi- "
tæ conciliator, causa reformationis ad Deum, pieta- "
tis & justitiæ principium, via denique ad Regnum "
cœlorum. Unus enim mortuus est Agnus pro omni- "
bus, omnem hominum gregem servans Deo ac Pa- "
tri: unus pro omnibus, ut omnes Deo subjiciat; "
unus pro omnibus, ut omnes lucrifaciat: ut omnes "
denique non jam sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mor- "
tuus est & resurrexit. Nam cùm in multis peccatis es- "
semus, atque idcircò morti & corruptioni obnoxii, "
dedit Filium suum Pater redemptionem pro nobis, "
unum pro omnibus, quoniam omnia sunt in ipso, & "
omnibus melior est. Unus pro omnibus mortuus est, "
ut omnes vivamus in ipso. Cum enim occisum pro "
omnibus Agnum mors absorpserit, simul etiam in ip- "
so & cum ipso cunctos evomuit. Omnes enim eramus "
in Christo, qui propter nos & pro nobis mortuus est, "
atque resurrexit. Abolito verò peccato, quomodo "
fieri poterat, ut mors etiam, quæ ex ipso est, pro- "
pter ipsum non abolita sit? Mortua radice, quomodo "
germen servabitur? Mortuo peccato, quæ moriendi "
nobis causa erit? Quare de occisione Agni Dei so- "
lemni exultatione dicamus: *Ubi est mors victoria tua?* "
Ubi stimulus tuus, inferne? Omnis enim iniquitas "
oppilabit os suum, nec poterit ampliùs accusare præ "
infirmitate peccantes. *Deus* enim *est qui justificat ...,.* "
Christus nos redemit de maledicto Legis, factus pro no- Rom. 8. Gal.3.13.14.
bis maledictum ... ut in gentibus benedictio Abrahæ fie-
ret in Christo Iesu, ut pollicitationem Spiritus accipia-
mus per fidem.

32. *Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: Quia*
vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, &

manſit ſuper eum. Morum innocentia, puritas, ſimplicitas, manſuetudo, charitas, bonorum operum fœcunditas, agni & columbæ ſymbolis, quorum primo Chriſtus, altero Spiritus ſanctus deſignari voluit, Chriſtianis commendantur. Spiritum ſanctum in baptiſmo, aliiſque ſacramentis accipimus; ſed heu! in paucis manet; à pluribus illum contriſtantibus, illi reſiſtentibus, contumeliamque illi facientibus, diſcedit: *Vidi Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum.*

S.Cyril.l.2. in Jo.p.123. » Cùm homo factum ſit Dei Verbum, Spiritum à
» Patre accepit, ut unus è nobis, non ſibi ſpecialiter
» aliquid accipiens; (erat enim ipſe largitor Spiritus)
» ſed ut acceptum naturæ noſtræ conſervaret, ut homo;
» & rurſus radicaret in nobis gratiam, quæ receſſerat,
» is qui peccatum non novit. Hanc ob cauſam S.Præcur-
» ſor addidit: *Vidi Spiritum deſcendentem de cœlo, & manſit ſuper eum*. Avolavit enim ex nobis propter peccatum: *Factus eſt autem velut unus ex nobis, qui peccatum non novit, ut aſſuefieret Spiritus manere in nobis, cùm diſcendendi, aut ſubducendi ſe cauſam in ipſo non haberet. Igitur nobis per ſeipſum Spiritum accipit, & naturæ vetus bonum renovat*.

33. *Qui miſit me baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto*. Petrus bap-
S.Aug.tr.6. in Joan. » ptizet, hic eſt qui baptizat; Paulus baptizet, hic eſt
» qui baptizat; Judas baptizet, hic eſt qui baptizat.
» Nam ſi pro diverſitate meritorum baptiſma ſanctum
» eſt; quia diverſa ſunt merita, diverſa erunt baptiſmata; & tantò quiſque aliquid melius putatur accipere,
» quantò à meliore videtur accepiſſe. Sancti in Eccleſia,
2.Tim.2.19. » boni de quibus Apoſtolus ait, *Novit Dominus, qui ſunt ejus*, diverſarum gratiarum ſunt, non omnes pa-
» ria merita habent; ſunt alii aliis ſanctiores, ſunt alii
» aliis meliores. Quare ergo ſi unus ab illo, verbi gratia, juſto, ſancto baptizetur, alius ab alio inferioris
» meriti apud Deum, inferioris gradus, inferioris continentiæ, inferioris vitæ, unum tamen & par & æquale eſt quod acceperunt, niſi quia *Hic eſt qui baptizat*,
» Chriſtus Jeſus? Ideò baptiſma collatum ab improbis Miniſtris, quin etiam ab Hæreticis & Schiſmaticis ratum & bonum eſt; ſed attendant infelices fratres noſtri qui ab Eccleſia ſeparati ſunt, nec ad ejus unitatem & communionem redire curant, nihil illis prodeſſe baptiſma, niſi veniant ad columbam. Baptiſmum habes, charitatem non habes. Oſtende, quomodo habeat charitatem, qui dividit unitatem. Ego (inquit Calvinianus vel Lutheranus) habeo baptiſmum. Habes, ſed *baptiſmus ille ſine charitate nihil tibi prodeſt*:
» *quia ſine charitate tu nihil es*. Nam baptiſmus ille,
» etiam in illo qui nihil eſt, non eſt nihil; imò magnum
» aliquid eſt, propter illum de quo dictum eſt, *Hic eſt*
» *qui baptizat*. Sed ne putares, illud quod magnum eſt,
» tibi aliquid prodeſſe poſſe, ſi non fueris in unitate, ſu-
» per baptizatum columba deſcendit, tamquam dicens: *Si baptiſmum habes, eſto in columba, ne non tibi proſit quod habes: Veni ad columbam, non ut incipias habere quod habebas, ſed ut prodeſſe tibi incipiat quod habebas. Foris enim habebas baptiſmum ad perniciem: intùs ſi habueris, incipit prodeſſe ad ſalutem. Veni, columba te vocat, gemendo te vocat*. Fratres noſtros nondum Eccleſiæ conjunctos, vos qui intùs eſtis, & ad columbam pertinetis, *gemendo vocate, non rixando: vocate orando, vocate invitando, vocate jejunando, de charitate intelligant, quia doletis illos. Non dubito, quia ſi videant dolorem veſtrum, confundentur, & reviviſcent... Omnia clamant adversùs illos, omnes paginæ divinæ, omnis Prophetia, totum Euangelium, omnes Apoſtolicæ Litteræ, omnis gemitus columbæ: & nondum evigilant, nondum expergiſcuntur. Sed ſi columba ſumus, gemamus, toleremus, ſperemus. Aderit miſericordia Dei, ut efferveat ignis Spiritus ſancti in ſimplicitate veſtra, & venient. Non eſt deſperandum, orate, prædicate, diligite, prorſus potens eſt Dominus*.

S.Aug.tr.7.in Joan.n.4. 34. *Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei*. Oportebat, ut ille baptizaret, qui eſt Filius Dei unicus, non adoptatus. *Adoptati filii, miniſtri ſunt Vnici; Vnicus habet poteſtatem, adoptati miniſterium. Licèt baptizet miniſter non pertinens ad numerum filiorum, quia malè vivit & malè agit, quid nos conſolatur?* Hic eſt qui baptizat.

35.36.37. *Altera die iterum ſtabat Ioannes, & ex diſcipulis ejus duo. Et reſpiciens Ieſum ambulantem, dicit: Ecce Agnus Dei*. Joannes Diſcipulos ad ſequendum Jeſum diſponens, illum Agnum Dei rurſus indigitat, & tollere peccatum mundi confirmat, ſicut Iſa.43.25. apud Prophetam ait: *Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo omnes iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor*. Non fruſtra verò eadem de Salvatore repetit S.Præcurſor. Officium quippè doctoris eſt, res nondum perceptas diſcipulorum mentibus inculcare, ad eorum utilitatem. Unde S. Paulus ait: Philip.3.1. *Eadem vobis ſcribere mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium*. Tam ſalutifera autem repetitione, & iterata demonſtratione Jeſu, ut victimæ pro omnium hominum expiatione à Deo deſtinatæ, *Ecce Agnus Dei*, &c. tantùm diſcipulis profuit S.Joannes, ut illis perſuaſerit ſequi Chriſtum, & ejus diſciplinæ ſeſe jam tum adjungere: *Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Ieſum*. Adorandam hanc victimam ſequamur, ut ejus membra; ſequamur Agnum quocumque ierit, ſtolas noſtras in ejus ſanguine lavemus, ejus patientiam & manſuetudinem imitemur; ſimus & ipſi victimæ Deo devotæ, & tota die propter illum mortificatæ.

38.39. & ſeq. *Converſus autem Ieſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quæritis?* Sequentes interrogat Dominus, ut diſcas, Legem quidem Chriſtum monſtrare, ſed neceſſarium eſſe, ut miſericordiæ ſuę oculos ad nos convertat, ut gratia ſua nos præveniat Chriſtus, ut illum ſequamur. Jam ad ipſos inviſibiliter converſus erat, jam ad ſui comitatum intùs traxerat, ut eum ſequerentur, antequam ſequentes tam amanter interrogaret: *Convertimini ad me* (inquit) *ego convertar ad vos*: ſed nos ita orare docet: *Converte nos Domine ad te, & convertemur: Converte nos Deus ſalutaris noſter*. Loquentem ad cor noſtrum audiamus; agnoſcamus ut Magiſtrum, à quo viam ſalutis diſcamus, ut illo præeunte ambulemus in ea. *Qui dixerunt ei: Rabbi, ubi habitas?* Sapientis conſilium ſibi proponebant: *Si videris ſenſatum, evigila* Eccli.6.36. *ad eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes tuus*. Dicit S.Aug.tr.7.in Ioan. n.9. eis: *Venite, & videte. Venerunt, & viderunt, ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo*. Quàm beatum diem duxerunt, quàm beatam noctem! Quis eſt qui nobis dicat, quæ audierint illi à Domino? Ædificemus & noſmetipſi in corde noſtro, & faciamus domum, quò veniat ille, & doceat nos, colloquatur nobis.

« S. Cyrill. « Alex. l.2.in « Ioan. p.136. *Dicit eis: Venite, & videte*. Domum ſuam non indicat, quamvis rogaretur; ſed potiùs, ut ad eam ſtatim ſe conferant, jubet. Primùm quidem ut ea re ad exemplum propoſita doceret, in quærendis bonis malam eſſe dilationem: *In rebus enim utilibus damnoſa eſt omnis cunctatio*. Deinde ignorantibus adhuc ſanctam Salvatoris noſtri domum, id eſt, Eccleſiam, ad ſalutem non ſufficere, ſi didicerint, ubinam illa ſit, niſi ad ipſam per fidem venerint, & quæ myſticè in ea peraguntur, perſpexerint.

41.42.43. & ſeq. *Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Ioanne, & ſecuti fuerant eum. Invenit hic primùm fratrem ſuum Simonem, & dixit ei: Invenimus Meſſiam; & adduxit eum ad Ieſum*. Chriſtum ſequi, & illum audire non ſufficit: ad illum alii adducendi ſunt, conſanguinei imprimis & amici. Sic Andreas fratrem ſuum Simonem, ſic Philippus Nathanaelem adduxit ad Jeſum. Qui talentum acceperant, ejus ſtatim quæſtum uberiorem Domino offerunt. In ipſo tyrocinii ſui exordio fructificant Andreas & Philippus, & veritatis prædicatores efficiuntur, cujus vix fuerant auditores. Vera & Chriſtiana amicitia in eo maximè poſita eſt, ut amici mutuò ſe juvent ad ſalutem, ut alter alterum adducat ad Jeſum. Sed heu! fratres & amici plerumque ſibi mutuò obſunt ac nocent in iis quæ animæ ſalutem ſpectant; alter ſæpè alterum

ab-

abducit à Jesu! alter alterum ad peccatum pravis consiliis & exemplis trahit!

47. *Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.* Neminem eorum, quos ad Apostolatum vocavit, ita commendavit Dominus Jesus. Id nec Andreæ, nec Petro, nec Philippo dictum, quod de Nathanaele dictum est: cur ergo illum in Apostolorum numerum non adlegit? Quęstionem solvit S.Aug. Nathanael eruditus erat,& peritus Legis; propterea noluit Jesus illum inter Apostolos suos adscribere, quia idiotas elegit, unde confunderet mundum: *Videte vocationem vestram*, inquit Apostolus, *quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret.* Si doctus eligeretur, fortasse ideò se diceret electum, quia doctrina ejus meruit eligi: *Dominus noster Iesus Christus volens superborum frangere cervices, non quæsivit per Oratorem Piscatorem: sed de Piscatore lucratus est Imperatorem.* Nullus nobilis primò electus est, nullus doctus, quia infirma mungi elegit Deus, ut confunderet fortia. Erat ergo iste magnus & sine dolo; hoc solo non electus, ne cuiquam videretur Dominus doctos elegisse.

S.Aug.tr.7.in Io. n.17.

1.Cor.1.26.

49. *Respondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.* Christus Jesus, *Magister* noster est; cum docilitate illum audiamus, ut ejus discipuli: *Filius Dei* unicus est; illum cum religione colamus & diligamus, ut veri Christiani: *Rex Israel* est; illi serviamus & obediamus, ut subditi.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

Maimonid. tr.de Connubiis,c.10.n.12.

1. *ET die tertia*, à profectione in Galilæam, vel die tertia, ex quo sponsus sponsam duxerat, *nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ*, nuptiale convivium, quod per septem, aut tres ut minimùm dies agebatur more Judæorum, factum est, seu continuatum in Cana urbe Galilææ, distincta à Cana Sidoniorum, & à Cana Samariæ in tribu Ephraim: *& erat Mater Iesu ibi*, jure propinquitatis, ut credere par est, invitata. Quis harum nuptiarum sponsus fuerit, incertum.

S.Cyr. Alex. l.2. in Ioann. p.134.

2. *Vocatus est autem & Iesus,& Discipuli ejus ad nuptias.* Cùm nuptiæ celebrarentur, castè nimirùm & honestè, Jesus unà cum discipulis suis invitatus venit, non tam epulaturus, quàm ut miraculum faceret, ac prætereà generationis humanæ principium sanctificaret. Conveniebat enim, ut qui naturam ipsam hominis renovaturus, ac totam in meliorem statum revocaturus erat, non solùm iis qui jam nati erant, benedictionem impertiretur, sed & iis quoque, qui posteà nascituri essent, gratiam præstrueret, & eorum ortum sanctum efficeret. Præsentia denique sua nuptias cohonestavit, ipse cùm sit gaudium & lætitia universorum, ut veterem partus tristitiam depelleret. *Vetera transierunt*, ut Paulus ait, *& facta sunt omnia nova.*

3. *Et deficiente vino, dicit Mater Iesu ad eum: Vinum non habent:* Deficit vinum, tu illud procura, etenim omnia potes; inopiæ & verecundiæ cognatorum succurre.

4. *Et dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est, mulier? Nondum venit hora mea.* Quid mihi tecum? Hæc res nihil ad te: mea est, non tua. Scio, quæ legationis meæ sunt ac ministerii, & quo tempore agenda. *Nondum venit hora mea.* Tempus autem edendi miraculi erat, ubi planè omnibus constaret, nullum superesse vinum, ne aqua vino admixta crederetur. „ *Nondum venit hora mea.* Miraculum exigebat mater, S.Chr. H.2. S.Aug.tr.8. in Io.n.9. „ at ille tamquam non agnoscit viscera humana, operaturus facta divina, tamquam dicens: Quod de me „ facit miraculum, non tu genuisti, scilicet divinitatem „ meam: sed quia genuisti infirmitatem meam, tunc te „ cognoscam, cùm ipsa infirmitas pendebit in cruce. „ Hoc est enim, *Nondum venit hora mea.* Tunc enim „ cognovit, qui utique semper noverat. Et antequam „ de illa natus esset, in prædestinatione noverat Matrem; „ & antequam ipse Deus crearet, de qua ipse homo „ crearetur, noverat matrem: sed ad quamdam horam „ in mysterio non agnoscit; & ad quamdam horam, „ quæ nondum venerat, in mysterio rursus agnoscit. „ Tunc enim agnovit, quando illud, quod peperit, moriebatur, Matrem Discipulo commendans.

5. *Dicit Mater ejus Ministris*, de Filii pietate confidens, certaque, hæc verba non ad sui reprehensionem, sed ad eruditionem pertinere: *Quodcumque dixerit vobis, facite.*

Alex. Expos. in Euang.

6. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ*, seu urnæ, *sex positæ, secundùm purificationem Iudæorum*; destinatæ purificationibus, quæ in usu erant apud Judæos, ut semper parata esset aqua ad ablutiones legales: *capientes singulæ metretas binas vel ternas.* Certum mensuræ genus. Metreta erat quadraginta duarum circiter pintarum Parisinarum. Metreta enim statuitur æqualis duodecim cōgiis Romanis: congius Romanus pondere Parisiensi erat centum undecim unciarum cum tribus quadrantibus unciæ. Sic metreta erat 1340. unciarum Parisinarum. Cùm ergo pinta Parisina pendeat triginta duabus unciis, metretes aquæ erat circiter 42. pintarum. Igitur hydriæ binarum metretarum, continebant singulæ octoginta quatuor pintas; quæ erant trium metretarum, continebant centum viginti sex pintas. Sic explicant, qui de mensuris Hebræorum egerunt. Quod autem dicitur, *secundùm purificationem Iudæorum*, ostendit, in his urnis lapideis nunquam fuisse vinum. Nam cùm Palæstina inopia aquæ laboret (rari enim illic fontes scaturiunt) hydriæ illæ aqua semper plenæ servabantur, ne si quando immundi fierent, longiùs flumina petenda essent, sed propè purgarentur.

S.Chry.H.21. in Ioan.

7.8. *Dicit eis Iesus*, ministris scilicet: *Implete hydrias aqua:* Crebris enim lotionibus erant exhaustæ. *Et impleverunt eas usque ad summum. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc* in minoribus & portatilibus vasis, in pocula infundite; *& ferte Architriclino*, magistro & curatori convivii, qui vinum prægustaret, conviviisque porrigeret: *& tulerunt.*

9.10. *Ut autem gustavit Architriclinus aquam vinum factam (& non sciebat, unde esset* vinum illud ex aqua factum; *ministri autem sciebant, qui hauserant aquam) vocat sponsum Architriclinus, & dicit ei;* accedens compellat his verbis: *Omnis homo*, qui convivia celebrat, *primùm bonum vinum ponit*, seu offert convivis: *& cùm inebriati fuerint*, cùm sitim expleverint, *tunc id* apponit *quod deterius est*, quod minùs generosum: *Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc*, usque in hanc horam. Sic existimabat ille, donec consentiente ministrorum testimonio, qui hydrias aqua impleverant, & vinum inde hauserant, patefactum miraculum est.

11. *Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ;* primum illud miraculorum suorum fecit Jesus in Cana: *& manifestavit gloriam suam*, divinitatem suam. Aquam enim in vinum convertens, utriusque creaturæ se Dominum ostendit. *Et crediderunt in eum Discipuli ejus*: Firmiùs crediderunt, qui jam anteà credebant. Miraculo fides eorum aucta & confirmata est.

12. *Post hoc descendit Capharnaum ipse, & mater ejus, & fratres ejus, & Discipuli ejus; & ibi manserunt non multis diebus.* Causa profectionis Jesu Capharnaum

naum ſtatim poſt nuptias Cananiticas, non fuit carcer Joannis Baptiſtæ: nondum enim in carcerem tunc temporis conjectus erat Joannes; nec à baptiſmo Chriſti uſque ad proximum Paſcha illa omnia fieri potuerunt, quæ in Hiſtoria Euangelica narrantur. Poſt Paſcha igitur, quod miniſterii ſui primum fuit, Jeſus in civitatem Nazareth rediit: cumque ibi audiſſet quòd Joannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam; & relicta civitate Nazareth, venit in Capharnaum; nec paucis tantùm diebus ibi manſit, ut prima vice, nempè poſt nuptias Cananæas; ſed ibi habitavit. Confer cum *Matth.*4.12. & 13.

13.14.15.16. *Et propè erat Paſcha Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam*, tum ad feſtum celebrandum ex præſcripto Legis, tum ut publicè prædicationem ſuam in Metropoli gentis, ſummoque populi confluxu auſpicaretur. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves & columbas*, ad ſacrificia, *& numularios ſedentes*, qui fœnerandis permutandiſve pecuniis quæſtum faciebant: *Et cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes*, mercatores & trapezitas, *ejecit de Templo, oves quoque & boves, & numulariorum effudit æs, & menſas ſubvertit. Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc, & nolite facere domum Patris mei*, id eſt, cultui Patris mei dicatam, *domum negotiationis*. Ita ſe à reliquis Prophetis diſtinguit, qui Deum vocant *Deum ſuum*, nuſquam verò *patrem ſuum*; & ſe Meſſiam eſſe probat, ac in proprio loco verſari, ut filii ſolent in fundis paternis. Bis autem profanatores ejecit è Templo, circa initium, & circa finem miniſterii ſui, ut in quo incœperat, in eo ſe deſinere oſtenderet, in divini ſcilicet cultus reſtauratione, & Sacrorum emendatione. Poſteriorem hiſtoriam alii Euangeliſtæ tradiderunt; priorem S. Joan.

Exo.23.14.15. Deut.16.16.

Non ait, Domum Patris noſtri, ſed Patri mei, ſe ab iis qui natura nõ ſunt filii Dei, ſed per gratiam, diſtinguens, ut S. Cyrillus obſervat. Matth.21.12. Marc.11.15. Luc.19.45. S.Jo.Chr. H. 22.in Ioan.

Pſ.68.10.

17. *Recordati ſunt verò Diſcipuli ejus, quia ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ comedit me*. Quod ſub Davidis perſona de Meſſia dictum conſtabat. Zelus, id eſt, juſta indignatio ob profanationem Templi tui, macie me confecit.

18. *Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis?* Quo miraculo probas, tibi jus eſſe tollendi & prohibendi commercia, quæ à Synedrio & Sacerdotibus in Templo tolerantur? Sic pro imperio agere, vel publicæ poteſtatis eſt, vel divinæ. Privatus cùm ſis, id agere non potes, niſi Dei auctoritate & miſſione. Signum igitur edas, quo miſſio tua & auctoritas demonſtretur. Nonnè verò ſi probo fuiſſent animo, in ipſo hoc facto magnum agnoviſſent miraculum, quòd homo unus, nullis inſtructus humanis viribus, tantam turbam vendentium, & ementium, & quidem fultorum auctoritate Sacerdotali, imperio ſuo cedere coegiſſet, ſola turpis facti conſcientia, & divinæ iræ ſenſu per tenue flagellum ex funiculis factum ſignificato permotos? Id enim divinæ majeſtatis, auctoritatis, ac potentiæ evidens argumentum.

19. *Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*. Templum hoc ſolvetis, ſeu deſtruetis, & poſt triduum illud reſtaurabo.

20. *Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt Templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?* Non de primo, ſed de ſecundo Templo loquuntur, à Zorobabele exſtructo. Quamvis enim intra decennium abſolutum ſit opus, ſi tempora computes, quibus ædificarunt; largiùs tamen computabant Judæi tempora ædificationis ſub Perſarum Regibus, comprehenſis etiam annis quibus interruptum opus fuerat, ut majorem Jeſu invidiam facerent. De ſtructura Templi ab Herode hic loqui Judæos, improbabile commentum eſt; ſiquidem Herodes novum Templum non ædificavit, ſed auxit tantummodò & ornavit: Unde ſemper Judæi *Templum ſecundum* vocarunt à Zorobabele ad excidium Titi. Templi tertii nomen nullibi reperies. A primo anno Cyri Regis, qui libertatem dedit volentibus Judæis reverti in patriam, uſque ad ſextum Darii, quo Templi opus omne completum eſt, anni quadraginta ſex interfluxérunt.

S. Chr. H.23. in Ioan. S.Hie.in c.9. Dan. Theophyl.

21. *Ille autem dicebat de templo corporis ſui*: Chriſtum Jeſum, qui veritas eſt, æquivocationibus & mentalibus reſtrictionibus uſum fuiſſe, impiè aſſerunt, & ex hoc loco colligunt Moralis Euangelicæ corruptores. Obſcurè locutus eſt Chriſtus, non ambiguè & æquivocè, ut homines falleret. Si aliter intellexerunt Judæi, quàm Chriſtus, cæcitas ipſorum & malignitas erroris cauſa fuit, non amphibologia, aut æquivocatio verborum Jeſu. Quamobrem verè de illis ſcriptum eſt: *Obſcurentur oculi eorum, ne videant, & dorſum eorum ſemper incurva*: ut deorſum quodammodo curvati, & in ſolas res terrenas proni, ſublimia Chriſtianæ pietatis dogmata intueri nullatenùs poſſint: non invidente Deo, hominum amante, ſed juſto ſupplicio eorum crimina puniente. Cæterùm corpus ſuum verè Templum dixit Jeſus, in quo Deus reipſa inhabitat, ut ait Apoſtolus: *Quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*. Quod ergo dixit Jeſus Judæis, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*; de Templo corporis ſui præcipuè dicebat, ad ſuæ reſurrectionis, poſt mortis triduum futuræ, miraculum illos rejiciens: verumtamen & de Templo materiali, ex quo negotiatores, & trapezitas ſeu numularios ejecerat, id etiam intelligebat & intelligi permittebat. Qui enim ſex dumtaxat diebus hoc univerſum ineffabili virtute fabricatus eſt, & qui quod tantummodò vult poteſt; quidni Templum Hieroſolymitanum tribus diebus poſt ejus deſtructionem excitare ſolo verbo potuerit?

Pſ.68. “S.Cyr. Ale. “ “ “

Col.2.3.

22. *Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt Diſcipuli ejus, quia hoc dicebat*: Horum Chriſti verborum poſt ejus glorioſam Reſurrectionem memores, genuinum eorum ſenſum, non eventu ſolùm, ſed & divina illuſtratione intellexerunt. *Et crediderunt Scripturæ & ſermoni, quem dixit Ieſus*, Propheticorum vaticiniorum, & prædictionum ejus de morte ac reſurrectione ſua complementum certa jam experientia cognoſcentes.

23. *Cùm autem eſſet Ieroſolymis in Paſcha, in die feſto*; cùm Feſtos dies Paſchatis in Urbe ſancta ageret, prædicationem ſuam ibi incipiens ſolemni tempore, in maxima populi frequentia, eamque miraculis confirmans, *multi crediderunt in nomine ejus, videntes ſigna quæ faciebat*: Illum eſſe verum Meſſiam à Deo miſſum crediderunt.

24.25. *Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eo quòd ipſe noſſet omnes*: Non iis fidebat, non ſe eorum fidei committebat quotidiano convictu, eò quòd plures eorum fidem habere veræ pietatis amore deſtitutam, fidem temporariam, certò cognoſceret. Vel, Non credebat ſemetipſum iis, quorum maxima pars non ſolùm illi non credebat, ſed malevolo in illum jam erat animo: non ſecurè cum iis agebat, perſpectum habens, quid in eorum animis lateret: *Et quia opus ei non erat, ut quis teſtimonium perhiberet de homine*: non erat opus, ut quivis homo ſemetipſum, vel alium dictis, aut factis proderet: *Ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine*: quid in intimo cordis cujuſque lateret; quod ſolius Dei proprium eſt.

1.Reg.8.39. Pſ.32.39.

Senſus Moralis.

1.2. *NVptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat Mater Ieſu ibi.* Qui nubere volunt, Dei Matrem invocent, virtutes ejus imitentur, caſtitatem, modeſtiã, humilitatem. A nuptiis procul ſint immodeſtia, impudicitia, intemperantia, luxus, ſuperbiã, ut felix fauſtumque ſit matrimonium. Ad nuptias invitetur Chriſtus Jeſus, Spiritus ejus per orationẽ attrahatur à ſponſo & ſponſa, eorumq; parentibus: ſecundùm ejus præcepta & doctrinam, ſecundùm Eccleſiæ diſciplinam Matrimonia contrahantur: ſecundùm ejus Euangelium in eo

eo statu vivatur. Non ambitio, non voluptas, non avaritia ad sponsum vel sponsam, filiabus aut filiis suis eligendum parentes moveant, aut ipsos contrahentes: alioquin à nuptiis suis Jesum excludunt, tantùm abest ut illum invitent: *Vocatus est autem & Iesus & Discipuli ejus ad nuptias.* Ita se gerant in omnibus conjuges, ut discipulos Christi decet, in celebratione nuptiarum, in mutuo convictu, in rei familiaris administratione, in matrimonii usu, in educatione filiorum. Jesum in omnibus præsentem habeant. Meminerint verborum Raphaelis Archangeli ad Tobiam Juniorem: *Hi qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus; habet potestatem dæmonium super eos. Tu autem cùm acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea... Tertia autem nocte accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.* Meminerint verborum Tobiæ ad Saram conjugem suam: *Filii sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi sicut gentes, quæ ignorant Deum.* Qui invitantur ad nuptias, Deum benedicant, novis nuptis benè precentur, nuptiali convivio intersint, *cum timore Domini.* Parentes filias suas moneant, cùm nuptui tradunt: *Honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & seipsas irreprehensibiles exhibere.* Meminerint divini mandati ab Apostolo significati: *Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ: ipse Salvator corporis ejus. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea... Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut se ipsum diligat: uxor autem timeat virum suum... Filios vestros educate in disciplina, & correptione Domini.* In omnibus conjugalis status tribulationibus & necessitatibus, Deiparæ Virginis patrocinium apud Deum potentissimum imploretur. Gratiam efficacissimam & suavissimam ad vincendas difficultates & tentationes devotis sibi conjugibus pia Mater impetrabit.: *Et deficiente vino, dicit Mater Iesu ad eum: Vinum non habent.* Sed ea conditione patrocinium ejus sperare licet, si Dei mandata impleantur: *Dicit Mater ejus Ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.*

Tob. 6.
Tob. 8.
Tob. 9.
Tob. 10.
Eph. 5.
Eph. 6.

Primum miraculorum suorum, Beatæ Virginis Matris suæ intercessioni tribuit Christus Jesus. Tanti momenti judicavit piam in Mariæ precibus fiduciam Ecclesiæ suæ, Christianisque omnibus commendare. Ad illam confugiamus, non ut aquæ in vinum mutationem, sed ut conversionem cordis nostri impetremus: non ut bona temporalia, quæ fluxa sunt & insipida sicut aqua; sed ut bona spiritualia, gratiam, charitatem, fructum vitis veræ, sanguinis & meritorum Christi applicationem, vinum germinans virgines, bonorumque operum fœcunditatem tribuens, à Deo obtineamus.

Vocatus est autem & Iesus & Discipuli ejus ad nuptias. In hunc mundum venit Dei Filius, mysticas nuptias celebraturus. Naturam humanam in Incarnatione, Ecclesiam sibi conjunxit in Cruce, *in fide, in justitia, & in sempiternum.* Si sponsam hic non habet Christus, cur ait Apostolus: *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo?* Quid est quod timet, ne virginitas sponsæ Christi per astutiam diaboli corrumpatur? *Timeo*, inquit, *ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.* Igitur *Habet hic sponsam, quam redemit sanguine suo, & cui pignus dedit Spiritum sanctum.* Eruit eam de mancipatu diaboli: mortuus est propter delicta ejus, resurrexit propter justificationem ejus. Quis offeret tanta sponsæ suæ? Offerant homines quælibet ornamenta terrarum, aurum, argentum, lapides pretiosos, equos, mancipia, fundos, prædia: nunquid aliquis offeret sanguinem suum? Si enim sanguinem suum sponsæ dederit, non erit, qui ducat uxorem. Dominus autem securus moriens, dedit sanguinem suum pro ea, quam resurgens haberet, quam sibi jam conjunxerat in utero Virginis. Verbum enim sponsus, & sponsa caro humana; & utrumque unus Filius Dei, & idem filius hominis; ubi factus est caput Ecclesiæ, ille uterus Virginis Mariæ thalamus ejus, inde processit tamquam sponsus de thalamo suo, sicut Scriptura prædixit: *Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo, exultavit ut gigas ad currendam viam*: de thalamo processit velut sponsus, & invitatus *venit ad nuptias.*

Osee 2. 20.
2. Cor. 11. 2.
S. Aug. tr. 8. in Io. n. 4.
Ps. 18. 6.

3. & 4. *Et deficiente vino, dicit Mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est, mulier?* In Ecclesiæ rebus & sacro Ministerio nihil carni & sanguini tribuendum. Ideò Matri sanctissimæ duris verbis, & reprehensionis speciem habentibus, Christus Jesus respondet, ut parentes doceat, non debere filiis dominari in iis, quæ illorum vocationem, aut Ecclesiasticas functiones spectant; sed filios unam Dei voluntatem, officium suum, Dei gloriam, Ecclesiæ utilitatem, animarum salutem spectare debere; ad Dei verbum & Ecclesiæ sacratissimas regulas dumtaxat attendere, suamque omnem agendi rationem conformare.

Quid mihi & tibi est, mulier? Fiduciam impetrandi non abjicit piissima & humillima Virgo, quamvis repulsam passa videatur; ministros ad Filium ducit, qui protinùs Matris implet voluntatem, ut illi honorem exhibeat. Ejus exemplum in nostris orationibus imitemur, cum fiducia & humilitate Deum orantes.

S. Chry. H. 20.

Vinum non habent. In Cana Galilææ, in regione Gentium nuptiæ celebrantur. Judæorum enim Synagoga Sponsum cœlestem repulit, sed ab Ecclesia Gentium lubenti animo susceptus est. Non venit Jesus ad nuptias non concupitus: multis enim Sanctorum votis ac desideriis est invocatus; cæterùm vinum defecit convivas. Nihil enim Lex perfecit: non sufficiebat ad perfectam lætitiam scriptum Mosaicum: sed neque ipsa insitæ naturalisque sobrietatis ratio saluti afferendæ par erat. Quare de nobis verè quoque dici potest, *Vinum non habent:* sed munificentissimus Deus noster non despicit bonorum penuria laborantem naturam. Vinum nobis priori multò præstantius obtulit: *Littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.* Lex bonorum perfectionem non habet, sed Euangelica doctrina pleniſſimam benedictionem invehit. Architriclinus vinum illud miratur: Antistites scilicet, quibus credita est domus nostri Salvatoris, ejus doctrinam præ Lege suspiciunt... Illarum ergo, quæ in Cana celebratæ sunt, nuptiarum sponsus, typus erat Christi, cui dictum est: *Bonum vinum servasti usque adhuc.* Bonum enim vinum Christus servavit usque adhuc, id est, *Euangelium suum*.... Lege libros omnes Propheticos, non intellecto Christo; quid tam insipidum invenies? *Intellige ibi Christum: non solum sapit, quod legis, sed etiam inebriat: mutans mentem à corpore, ut præterita oblivisceris, in ea quæ ante sunt extendaris....*

S. Cyr. Alex. l. 1. in Io. c. 137. & 138.
2. Cor. 3.
S. Aug. tr. 9. in Ioa. n. 2. & 3.

Hydriæ sex, quas aquas jussit impleri Christus, sex mundi significant ætates, quibus non defuit prophetia. Illa ergo tempora sex, quasi articulis distributa atque distincta, quasi vasa essent inania, nisi à Christo implerentur. Impletæ sunt prophetiæ, plenæ sunt hydriæ: sed ut aqua in vinum convertatur, in illa tota prophetia Christus intelligatur.

Phil. 3. 13.

11. *Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum Discipuli ejus.* Miraculorum finis est manifestatio gloriæ Dei, fideique confirmatio. Primo isto miraculo fides omnipotentiæ Christi, tamquam Euangelii fundamentum stabilitur. Aquæ in vinum conversio fidem conversionis substantiarum panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi in Sacramento Eucharistiæ præstruit.

Hoc fecit initium signorum Iesus. Miraculum istud non est mirum iis, qui Deum id fecisse noverunt. Ipse

S. Aug. tr. 8. in Ioa. n. 1. & 3.

„ se enim facit vinum in nuptiis Cana, in sex illis hy-
„ driis, quas aqua impleri præcepit, qui omni anno
„ facit hoc in vitibus. Sicut enim, quod miserunt mi-
„ nistri in hydrias, in vinum conversum est opere Do-
„ mini: sic & quod nubes fundunt, in vinum convertitur ejusdem opere Domini. Illud autem non miramur,
„ quia omni anno fit: assiduitate amisit admirationem.
„ Nam & considerationem majorem invenit, quàm id
„ quod factum est in hydriis aquæ. Quis est enim, qui
„ considerat opera Dei, quibus regitur & administratur totus hic mundus; & non obstupescit, obruitur-
„ que miraculis? Si consideret vim unius grani cujuslibet seminis, magna quædam res est; horror est con-
„ sideranti. Sed quia homines in aliud intenti perdiderunt considerationem operum Dei, in qua darent laudem quotidiè Creatori: tamquam servavit sibi Deus
„ inusitata quædam, quæ faceret, ut tamquam dormientes homines ad se colendum mirabilibus excitaret. Mortuus resurrexit, mirati sunt homines: tot
„ quotidiè nascuntur, & nemo miratur. Si consideremus prudentiùs, majoris miraculi est esse, qui non
„ erat, quàm revivisscere, qui erat. Idem tamen Deus
„ Pater Domini nostri Jesu Christi per Verbum suum
„ facit omnia hæc, & regit, qui creavit. Priora miracula fecit per Verbum suum Deum apud se: posterio-
„ ra miracula fecit per Verbum suum incarnatum, &
„ propter nos hominem factum. Sicut miramur, quæ
„ facta sunt per hominem Jesum, miremur, quæ facta
„ sunt per Deum Jesum. Per Deum Jesum facta sunt
„ cœlum & terra, mare & omnis ornatus cœli, opulentia terræ, fœcunditas maris: omnia hæc quæ oculis
„ adjacent, per Jesum Deum facta sunt. Et videmus
„ hæc, & si est in nobis Spiritus ipsius, sic nobis placent
„ ut artifex laudetur: non ut ad opera conversi, ab artifice avertamur, & faciem quodammodo ponentes ad
„ ea quæ fecit, dorsum ponamus ad eum qui fecit.
„ Cùm ergo tanta videamus facta per Deum Jesum, quid
„ miramur aquam in vinum conversam per hominem
„ Jesum? Neque enim sic factus est homo, ut perderet
„ quod Deus erat. Ipse ergo fecit hoc, qui illa omnia:
Non itaque miremur, quia Deus fecit: sed amemus, quia inter nos fecit, & propter nostram reparationem fecit.

14. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves, & columbas, & numularios sedentes. Et cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de Templo, &c.* Longè gravioris criminis rei sunt Templorum nostrorum profanatores, in quibus Dei majestas singulari modo residet, veraque victima Christus Jesus pro nobis quotidiè immolatur. Longè graviùs Deum offendunt confabulationes inutiles, profanæ, criminosæ; corporis habitus immodestus; scandalosæ nuditates, aspectus impudici, occursus ex condicto in Templo Dei, vel negotiorum causa, vel peccati, quàm animalia sacrificiis destinata, eorumque venditio & emptio. Deo insultat, qui in ejus Templo nova peccata committit, ubi vetera lacrymis, orationibus, incruento Sacrificio expianda sunt: *Quid est, quòd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Numquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas, in quibus gloriata es?* Ier.11.15.

16. *Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Quicquid religioni, adorationi, Dei cultui, animarum sanctificationi contrarium est, è Templis Christianis eliminandum. Qui verbum Dei, Sacramentorum administrationem, Sacrificium, Dei laudes & orationes vendunt, solo gloriæ humanæ & honorum retributionis, & commodorum temporalium intuitu sacrum ministerium exercentes, profani sunt, negotiatores sacrilegi, è vero Templo ejiciendi: *Qui sunt, qui oves vendunt & columbas? Ipsi sunt, qui sua quærunt in Ecclesia, non quæ Iesu Christi. Venale habent totum, qui nolunt redimi: emi nolunt, & vendere volunt. Bonum est enim eis, ut redimantur sanguine Christi, ut perveniant ad pacem Christi. Quid enim prodest acquirere in hoc sæculo quodlibet temporale & transitorium, sive sit pecunia, sive sit voluptas ventris & gutturis, sive sit honor in laude humana? Nonnè omnia fumus & ventus? Nonnè omnia transeunt, currunt? Et væ his, quæ hæserint transeuntibus, quia simul transeunt! Nonnè omnia fluvius præceps currens in mare? Et væ qui ceciderit, quia in mare trahetur!* Ergo tenere debemus omnes affectus à talibus concupiscentiis. Qui talia quærunt, vendunt. Nam & Simon Magus ideò volebat emere Spiritum sanctum, quia vendere volebat Spiritum sanctum: & putabat Apostolos mercatores esse, quales Dominus de Templo flagello ejecit. De illis erat, qui columbas vendunt: Etenim in columba apparuit Spiritus sanctus... *Columba non est venalis: gratis datur, quia gratia vocatur.* S.Aug. tr.10. in Jo. n.6. Act.8.18.

17. *Recordati sunt verò Discipuli ejus, quia scriptum est: Zelus domus tuæ comedit me.* Unusquisque Christianus in membris Christi zelo domus Dei comeditur. Quis comeditur zelo domus Dei? Qui omnia, quæ fortè ibi videt perversa, satagit corrigi, cupit emendari, non quiescit: si emendare non potest, tolerat, gemit. Ergo zelus domus Dei comedat te: non enim magis est domus tua, quàm domus, ubi habes salutem sempiternam. *Domum tuam intras propter requiem temporalem: domum Dei intras propter requiem sempiternam. Si ergo in domo tua, ne quid perversum fiat, satagis: in domo Dei, ubi salus proposita est & requies sine fine, debes pati, quantum in te est, si quid fortè perversum videris? Vides fratrem currere ad theatrum? Prohibe, mone, contristare, si zelus domus Dei comedit te. Vides alios currere & inebriari velle? Prohibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes, quibus potes blandire; noli tamen quiescere. Amicus est? admoneatur leniter. Vxor est? severissimè refrænetur. Ancilla est? etiam verberibus compescatur. Fac quicquid potes pro persona, quam portas; & perficis, Zelus domus tuæ comedit me.* Si autem fueris frigidus, marcidus, ad te solum spectans, & quasi tibi sufficiens, & dicens in corde tuo: Quid mihi est curare aliena peccata? sufficit mihi anima mea; ipsam integram servem Deo. Eja, non tibi venit in mentem servus ille, qui abscondit talentum, & noluit erogare? Numquid enim accusatus est, quia perdidit, & non quia sine lucro servavit?...Nostis, quid agatis unusquisque in domo sua cum amico, cum inquilino, cum cliente suo, cum majore, cum minore: quomodo dat Deus aditum, quomodo aperit januam verbo suo: nolite quiescere lucrari Christo, quia lucrati estis à Christo. S.Aug. tr.11. in Jo. n.2. Matt.25.26.

19.21. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud... Ille autem dicebat de templo corporis sui.* Verè templum Dei corpus est Christi, in quo est nostrorum purificatio peccatorum. Verè templum Dei caro illa, in qua nullum peccati potuit esse contagium; sed pro delicto mundi totius fuit ipsa sacrificium. Verè templum Dei caro illa, in qua Dei imago fulgebat, & corporaliter plenitudo divinitatis habitabat, quoniam ipse Christus est plenitudo: *In illo Templo suscepimus misericordiam tuam, Deus!* hoc est, *Verbum quod caro factum est, & habitavit in nobis.* Sicut enim redemptio Christus, ita & misericordia. Quæ autem major misericordia, quàm quòd pro nostris flagitiis se præbuit immolandum, ut sanguine suo mundum lavaret, cujus peccatum nullo alio modo potuisset aboleri? S.Ambr. in Ps.47.n.16.

24.25. *Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eò quòd ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat, quid esset in homine.* Plus *noverat artifex, quid esset in opere suo, quàm ipsum opus, quid esset in semetipso. Creator hominis noverat, quid esset in homine, quod ipse creatus homo non noverat.* Nonnè hoc probamus de Petro, quia non noverat, quid in ipso esset, quando dixit: *Tecum usque ad mortem?* Audi quia Dominus noverat, quid esset in homine: Tu mecum usque ad mortem? *Amen, amen dico tibi: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Homo ergo nesciebat, quid esset in se; sed Creator hominis noverat, quid esset in homine.* S.Aug. tr.11. in Jo. n.2.

CA-

CAPUT III.

Senſus Litteralis.

1.2. ERat autem homo ex Phariſæis, *Nicodemus nomine, Princeps Iudæorum*. Ex iis qui crediderunt in Chriſtum Hieroſolymis, videntes ſigna quę faciebat, erat homo quidam profeſſione Phariſęus, Nicodemus nomine, vir inter Judæos primarius, magni quippè Conſilii, quod Sanhedrim vocabant, Senator. Quæ à S. Euangeliſta commemorantur, ut admirabilior videatur Nicodemi converſio; Phariſæi enim propter ſanctitatis & arctioris obſervantiæ opinionem; viri Principes & Senatores Judæorum propter nobilitatem & dignitatem; Doctores Legis propter doctrinam in ſuperbiam elati, maxima in Chriſtum invidia laborabant, & ab Euangelii ſuſcipienda veritate magis erant alieni. Unde cùm Phariſæi miniſtros miſiſſent ad comprehendendum Jeſum, illique ejus prædicatione in admirationem rapti, iniqua mandata non impleviſſent, dixerunt eis ipſi Phariſæi: Jo.7.47.& 48. *Numquid & vos ſeducti eſtis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis? Sed turba hæc quæ non novit Legem, maledicti ſunt*. Qua occaſione defenſionem Jeſu ſuſcepit Nicodemus: *Hic venit ad Ieſum nocte*, propter metum Judæorum, & quia pudebat ipſum palam ad Chriſtum accedere. S. Cyrill. Alex. l.2. in Ioan. p.145. Promptus erat ejus ad fidem animus, inquit S. Cyrillus; ſed pudore non bono victus, & gloriæ humanæ ſtudio, liberè loqui non audet; ſed ancipiti ſententia diſtrahitur, ac in propoſito claudicat, partim conſcientiæ ſtimulis ad credendum ob miraculorum magnitudinem adactus; partim ægrè ferens principatu illo, quem in ſua gente habebat, excidere. Exiſtimans autem ſe poſſe dignitatem illam apud ſuos ſervare, & Chriſto clam adhærere, venit ad Jeſum, noctis tenebris conſilium celans, & ancipitem animum clandeſtino illo adventu prodens. Sic de Euclide Megarenſi narratur, eum cùm edicto in Megarenſes lato Athenas venire prohiberetur, noctu veniſſe ad Socratem, ut ejus colloquio & conſiliis frueretur.

Et dixit ei: Rabbi, ſcimus, quia à Deo veniſti Magiſter. Mihi & omnibus rectè ſentientibus perſuaſum eſt, te à Deo immediatè & extra ordinem miſſum eſſe Magiſtrum & Doctorem veritatis & juſtitiæ: *Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo*, efficacia ſua ipſi præſens. Tua illa miracula nec virtute naturali, nec magicis artibus fieri poſſunt, ſcilicet cæcorum illuminatio, reſurrectio mortuorum, omnis generis infirmitatum curatio perfecta ſolo verbo, vel contactu, ſine mora: ſola igitur Dei virtute, quæ per te operatur, fieri poſſunt. Quamobrem tuam doctrinam veram eſſe profiteor, quam Deus auctoritatis ſuæ ſigillo palam approbat, & veram eſſe declarat. His verbis Nicodemus perfectam ſe pietatem obtinere poſſe putat, ſibique ſatis fore exiſtimat ad ſalutem, ſi ea tantùm miretur, quæ admiratione digna ſunt. Cæterùm nihil aliud præter hæc quærit. Dum autem ipſum Magiſtrum ait à Deo veniſſe, & cum ipſo Deum operari, nondum novit eum eſſe Deum ſecundùm naturam, neque rationem Incarnationis intelligit; ſed eum adhuc tanquam merum hominem adit, (tametſi ut Prophetam à Deo miſſum) & tenuiter admodùm de illo ſentit, ut obſervat S. Cyrillus Alexandrinus.

De Veritate miraculorũ Ieſu, & quòd Magicis præſtigiis tribui non poſſint, vide Origen. lib.2. contra Celſum. S.Aug. l.1. de Conſenſu Euang. c.11. Huetium demonſt. Euan. Prop.9.c.39.

3. *Reſpondit Ieſus: Amen, amen dico tibi: Niſi quis renatus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei.* Rem certiſſimam & veriſſimam tibi dico: Niſi homo iterum naſcatur, non poteſt regnum Dei poſſidere. Non ſatis eſt vita ante acta, non ſatis eſt ea credere, quæ profiteris; ſed iterùm naſci oportet, ſi quis vult promiſſo Meſſiæ adhærere, Eccleſiæ ipſius membrum eſſe, æternam ſalutem conſequi. Non ergo ſufficit tibi ſermo ad juſtitiam, neque nudis verbis pietatem conſequeris: *Non enim quicumque mihi dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt*. Voluntas autem Patris eſt, ut homo ſancti Spiritus efficiatur particeps; & qui de terra eſt, regeneratus ad inſolitam & novam vitam, cœli quoque civis nominetur. Igitur majus aliquid Judaiſmo ad ſalutem æternam conſequendam requiri, Chriſtus Legis Doctorem Nicodemum docet: ſed & præmium fore majus regeneratorum, ſcilicet Regnum cœleſte. Matt.7.

S.Cyr.2. Ale. l.2.in Ioann. p. 146.

4. *Dicit ad eum Nicodemus*, animalis adhuc homo, non percipiens, quæ ſunt Spiritus Dei: *Quomodo poteſt homo naſci, cùm ſit ſenex*, id eſt, poſtquam conſenuit, ut me conſenuiſſe vides? *Numquid poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire, & renaſci?* Spiritalia carnaliter intelligebat. Sincerè tamen interrogat Jeſum, & myſterium ab ipſo diſcere cupit, ſuam agnoſcere incipiens ignorantiam. Legem naturæ noſtræ non excedens, res divinas ei admetitur; cumque doctrinæ ſublimitatem invenerit, à qua ſe extricare nequeat, deorſum fertur ac ruit: *Quemadmodum enim, quæ vehementiori jactu lapidibus alliduntur, repercuſſa reſiliunt: ſic etiam indocta mens, ſi res offendat, quarum vim ſuſtinere nequeat, illico refugit, & ſua mediocritate contenta, præſtantiorem & altiorem intelligentiam rejicit. Quod cùm illi Principi Iudæorum contigerit, ſpiritalem generationem non capit*.

S. Cyr. Alex. l.2. in Ioann. p.246.

5. *Reſpondit Ieſus*, infirmitati Nicodemi condeſcendens, & clarioribus verbis explicans, quod mox dixerat, ut magiſter optimus: *Amen, amen dico tibi: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*. Niſi quis ex aqua velut ſymbolo ſenſibili, & Spiritu ſancto velut principio ſuper naturam agente, & ſanctificandi vim aquis tribuente, ablutus fuerit à ſordibus peccatorum, & in novum hominem regeneratus fuerit, atque in ſtatu filiorum Dei conſtitutus, non poteſt hæreditatem regni Dei conſequi, quod vita æterna eſt. *Niſi*, abſolutam baptiſmi neceſſitatem ſignificat, adeò ut ſine illo reipſa ſuſcepto, vel fide ac voto, nemo ſalvari poſſit. Confer cum Epiſt. ad Titum c. 3. v.5. *Secundùm miſericordiam ſuam ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus ſancti*. Niſi quis, ſive infans, ſive adultus, renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Ab illa generalitate nemo excipitur: *Sicut generatio carnis peccati per unum Adam in condemnationem trahit omnes, qui eo modo generantur; ſic regeneratio Spiritus gratiæ per unum Ieſum Chriſtum ad juſtificationem vitæ æternæ ducit omnes, qui eo modo prædeſtinati regenerantur. Sacramentum autem baptiſmi profectò Sacramentum regenerationis eſt. Quocirca ſicut homo, qui non vixerit, mori non poteſt; & qui mortuus non fuerit, reſurgere non poteſt: ita qui natus non fuerit, renaſci non poteſt. Ex quo conficitur, neminem in ſuo parente renaſci potuiſſe non natum. Oportet autem, ut ſi natus fuerit, renaſcatur; quia Niſi quis natus fuerit denuò, non poteſt videre regnum Dei. Oportet igitur, ut Sacramento regenerationis, ne ſine illo malè de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur, quod non fit, niſi in remiſſionem peccatorum*.

S.Bern. E. 77. ſeu Tract. ad Hugon. de S. Victore.

S.Aug.l.2. de Peccat. Mer. & Rem.c.27.

6.7. *Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt*. Qui carnali generatione naſcitur, eſſe tantùm habet naturale & humanum: qui verò naſcitur ex Spiritu, accipit eſſe ſpirituale, novę generationis principio ſimile, ut jam non ſecundùm carnem vivat, ſed ſecundùm ſpiritum: denique fit homo ſpiritualis affectu: *Qui* enim *adhæret Domino, unus* 1.Cor.6.7.

ſpiritus eſt. Igitur *non mireris, quia dixi tibi: Oportet vos naſci denuò*. Id ne impoſſibile & abſurdum tibi videatur, quia ſpiritualis illa nativitas in oculos non incurrit: Miniſterium eſt, fidei objectum eſt.

8. *Spiritus ubi vult ſpirat, & vocem ejus audis; ſed neſcis, unde veniat, aut quò vadat: ſic eſt omnis, qui natus eſt ex Spiritu*. Ventus libero & vago impetu nunc huc, nunc illuc impellitur. Vento autem voluntas tribuitur per proſopopejam, ut apud S.Paulum lex, peccatum, mors introducuntur perſonam fingendo. *Et vocem ejus audis*, id eſt, ſonum: ſed ejus originem & exitum non vides: *neſcis unde veniat, aut quò vadat. Sic eſt omnis, qui natus eſt ex Spiritu:* Id eſt, ſic agitur cum eo. Hominis renati per Spiritum ſanctum actiones conſpiciuntur admirabiles, origo ipſa latet, ſub oculos non cadit. Horum operum principium, ſcilicet gratia, charitas, dona Spiritus ſancti, quibus homo conſors factus eſt naturæ divinę, latet ipſe Spiritus ſanctus perſonaliter in ejus animo inhabitans. Latet etiam finis, in quem tendit homo ex Spiritu ſancto renatus: finis, inquam, ille inconſpicuus eſt, & alterius ſæculi, ſcilicet vita æterna: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum*.

1.Cor.2.9.

Hanc ſententiam, *Spiritus ubi vult ſpirat, &c.* de Spiritu ſancto, qui quos vult afflat, movet, ſanctificat, & dona ſua dividit ſingulis prout vult, non ignobiles Commentatores explicant: quæ explicatio magnis fulcitur nominibus, Sanctorum ſcilicet Ambroſii & Auguſtini. Alii tamen quorum auctoritas non minùs veneranda eſt, hæc verba de vento intelligunt, à quo ſenſibile ſumpſerit exemplum Chriſtus, ut Nicodemum doceret, non debere rejici ut incredibilia & abſurda, quæcumque ſenſibus non comprehenduntur. Exemplo hìc uſum eſſe Chriſtum, verba hęc oſtendunt: *Sic eſt omnis, qui natus eſt ex Spiritu*. Exemplum autem ab eo, cujus cauſa affertur, diſtinctum eſſe oportet. Præterea, hæc verba Verſus 12. *Si terrena dixi vobis, & non creditis*, exemplum iſtud è re corporea ſumptum & ad rem ſpiritualem intelligendam adhibitum ſpectare videntur. Quæ enim de Spiritu ſancto, de baptiſmo, de ſpiritali regeneratione, Jeſus Nicodemo dixit, terrena dici non poſſunt. Hæc explicatio antiquos etiam, doctos & ſanctos Auctores habet, Chryſoſtomum præſertim, & Cyrillum Alexand. Hic igitur totius ſententiæ ſenſus eſt: Si hujus ſpiritus, quem auditus ſenſu percipis, & tactu impetum intelligis, ne viam quidem noſti: quonam pacto divini Spiritus operationem præſcrutaberis? Præterea, Ubi vult ſpirat, ad Paracleti potentiam oſtendendam dixit. Nam ſi ventum nemo cohibet, quin quò vult feratur; quantò magis Spiritus operationem nullæ naturæ leges, nulli corporeæ generationis fines, nulla alia hujuſmodi vis poterunt cohibere? Quòd autem de vento loquatur, inde perſpicuum eſt, cùm ait: *Et vocem ejus audis*. Non enim infideli & Spiritus operationem neſcienti dixiſſet: *Et vocem ejus audis*. Senſus igitur eſt, quòd quemadmodum ventus non videtur, ſentitur tamen: ita ſpiritalis generatio corporeis oculis non comprehenditur. Hæc S.Chryſoſtomus.

S.Amb.l.3.de Spir.ſancto, c.11. S. Aug.tr.12. in Joan.

S.Chry.H.25. in Joan. S.Cyril.l.2. in Jo.p.148.

9.10. *Reſpondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?* ut homo ſic renaſcatur ex Spiritu ſancto, idque fiat nobis inſciis? *Reſpondit Jeſus, & dixit: Tu es Magiſter in Iſrael, & hæc ignoras?* Tu ne, qui Doctorem agis, ignoras quæ de renovatione interiori hominis per aquam & Spiritum ſanctum temporibus Meſſiæ, à Prophetis prædicta ſunt? Ezechiel. 36. 25. 26. *Et effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.... Et dabo vobis cor novum, & ſpiritum novum ponam in medio veſtri*. Neſcis, quod apud vos vulgò dicitur, *Proſelytum fieri ſicut parvulum recèns natum*?

Tr. Talmud. Jevamoth. - Maimonides Iſſure Biah. c.14. R.Iſrael lib. de Anima.

11. *Amen, amen dico tibi, quia quod ſcimus, loquimur, & quod videmus, teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accepiſtis*? Non ideò verum non eſt, quod dixi de regeneratione ex aqua & Spiritu ſancto, quia non intelligis. Crede ſaltem meo teſtimonio, ſiquidem me à Deo miſſum Magiſtrum, Deumque in me habitare agnoſcis & fateris. Comperta & explorata loquor. De doctrina Patris cœleſtis agitur, cujus omnia arcana novi. Teſtimonium meum ac judicium verum eſt: *Quia ſolus non ſum; ſed ego & qui miſit me, Pater. Et in Lege veſtra ſcriptum eſt: Quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pater*. Mirum eſt ergo, vos Phariſæos ita incredulos eſſe, ut teſtimonium noſtrum non admittatis.

Jo.8.16.17.18.

12.13. *Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo ſi dixero vobis cœleſtia, credetis*? Si mihi myſteria humano more & ſimilitudine ſumpta à rebus terrenis, quas quotidiè experimur, exponenti, non creditis: quomodo ſi illa vobis nudè & remotis figuris expoſuero, quæ ſublimiora ſunt, mihi fidem adhibebitis? *Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis, qui eſt in cœlo*. Verumtamen nemo homo aſcendit in cœlum, ut ibi cœleſtia divinaque Myſteria videret, niſi egò, qui de cœlo ita deſcendi humanam naturam aſſumens, ut tamen in cœlo manſerim ſemperque ſim ut Deus. Cur ergo mihi cœleſtia enarranti non creditis? His verbis & Chriſti Jeſu divinitas, & perſonæ in eo unitas; & naturarum duarum in eo diſtinctio, atque inconfuſa conjunctio aſſeritur ac probatur.

S.Cyril.l.2.in Joan.p.150.

14. 15. *Et ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis; ut omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam*. Fidei neceſſitatem ad vitam æternam conſequendam confirmat Chriſtus, quia in crucem exaltandus eſt, ut morte ſua homines ad Fidem adducat. Ne autem incredibilis videatur paſſio & mors Filii Dei, Mundique redemptio per myſterium crucis ejus, utitur figura ex Scripturis deſumpta, qua Nicodemus quaſi manu duci poſſit ad credendum myſterium per eam adumbratum. Sicut Moyſes Dei juſſu olim figuram ænei ſerpentis in deſerto exaltavit, de palo ſuſpendens, ut qui ab ignitis ſerpentibus læſi erant Iſraelitæ, illius figuræ intuitu ſanarentur: ita me decreto Patris in crucem agi oportet, ut quicumque in me crediderit fide per dilectionem operante, non pereat morſu & veneno ſerpentis antiqui, id eſt, peccato; ſed ab eo ſanatus, vitam æternam per me conſequatur. Confer cum Galat.3. 13. & 14. *Chriſtus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum; quia ſcriptum eſt: Maledictus omnis, qui pendet in ligno: ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Jeſu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem*. Et Roman.8.3. & 4. *Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut juſtificatio Legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm carnem ambulamus, ſed ſecundùm ſpiritum*.

Num.21.

16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam*. Mortem quam in cruce paſſurus ſum, nec fato, nec infirmitati meæ, multò minùs peccato meo tribuas, cùm ſim innocens, impollutus, à peccatoribus ſegregatus, Sanctus Sanctorum: cauſa, cur in cruce moriar, hæc una eſt, immenſus Dei erga homines amor. *Sic Deus* omnium Dominus, nulli debitor, ſibi ſufficiens, nullius indignus, *dilexit*, & quidem prior, *Mundum*, id eſt, non Judæos tantùm, quibuſcum fœdus iniverat, ſed omne omninò genus humanum peccatis obrutum; *ut Filium ſuum unigenitum*, non adoptivum, *daret*, gratis, nullis hominum meritis provocatus: *Ut omnis*, ſive ex Judæis, ſive ex Gentibus, *qui credit in eum* fide ſincera, viva, & per bona opera ſe prodente, *non pereat, ſed habeat vitam æternam*, pretio ſanguinis ejus redemptus.

1.Joa.4.10. 1.Joan.4.19.

17. *Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum*. Se Dei Filium unigenitum eſſe Chriſtus confirmat: ſeque

que missum à Patre docet, non ut pœnas ejus nomine exigeret ab hominibus, sive Judæis, sive Gentilibus; sed ut omnes nationes salvet, sive ex omni gente, quotquot in illum crediderint, & Dei mandata servaverint.

18. *Qui credit in eum*, ut oportet, *non judicatur*, sive non condemnatur; imò communi exitio eripitur: *Qui autem non credit, jam judicatus est*, suæ incredulitatis merito condemnatus: *Quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei:* Rejicit medium ad salutem prorsus necessarium, scilicet Fidem in Filium unigenitum Dei, quem Pater dedit propitiationem pro totius mundi peccatis.

19. 20. *Hoc est autem judicium*, hæc est causa condemnationis; *quia lux venit mundum*, ego ipse lux vera omne hominum genus illuminans: *& dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem*: errores suos veritati sese manifestanti prætulerunt; *erant enim eorum mala opera*, & in iis manere malebant, quàm lucem veritatis illa redarguentem recipere. *Omnis enim qui malè agit, odit lucem*, quæ malæ conscientiæ gravis est; *& non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus*, ne appareat vitæ suæ turpitudo. Confer cum Ephes. 5. 11. 12. 13. *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere. Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifestantur.*

21. *Qui autem facit veritatem*, qui sincerè agit, qui recto corde est, ac moribus integer; qui facit quod sibi à lege æterna, quę summa veritas est, præscribitur, *venit ad lucem*, lubenter amplectitur doctrinam veritatis, per quam velut per censorium lumen opera sua examinat, & secundùm Deum esse facta cognoscit, sive legi ac voluntati ejus consentanea.

22. 23. 24. *Post hæc venit Jesus, & discipuli ejus in terram Judæam*, id est, in territorium Judææ, in agrum Jerosolymitanum (colloquium enim cum Nicodemo in Urbe habuerat) *& illic demorabatur cum eis, & baptizabat* eorum opera ac ministerio, ut explicat inferiùs noster Euangelista. *Semper* enim *is dicitur facere, cui præministratur* (inquit Tertullianus) *Erat autem & Joannes baptizans in in Ænnon, juxta Salim*, in vicinia Jordanis, *quoniam aquæ multæ erant ibi; & veniebant ad eum* Judęi, & baptizabantur ejus baptismo: *Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem*; præter quem alium frustra commentus est Vir Eruditus. Quod enim quærit, qua ratione fieri possit, ut ille Joannes, qui de Jesu ista protulerit coram discipulis suis, antequam alligaretur ab Herode, potuerit ejus vinculis alligatus mittere eosdem discipulos ad eumdem Jesum, qui scisciterentur ab eo, an ipse esset Christus: explicare facillimum est. Post tot enim Joannis de Jesu testimonia, nondum credebant ipsius Joannis discipuli, Jesum esse Messiam à Deo promissum; imò pro Magistro suo æmulati, nonnihil livoris & mordacitatis adversùs illum habebant; & sibi persuadebant, Joannem modestiæ causa, tantis laudibus Christum extulisse, sibique antepositisse. Unde hanc legationem ea occasione missam commemorat S. Lucas, quòd discipuli Joannis illi narrassent miracula Jesu, quorum fama per universam Judæam, & omnem circumquaque regionem pervagabatur. Ut itaque illorum infirmitati & ignorantię consuleret Joannes, duos ex ipsis misit ad Jesum, interrogaturos, *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Ut operum ejus ac sermonum admirabilitate permoti, in illum crederent. Novitium ergo de duplici carcere Joannis commentum apage.

Joa. 4. 2. Tert. l. de Baptismo.

P. Lamy l. 3. Concordiæ, c. 9.

Luc. 7. 18.

25. 26. *Facta est autem quæstio ex discipulis Joannis cum Judæis, de purificatione.* Quosdam Joannis discipulos inter ac Judæos, seu potiùs Judæum quemdam (ut legunt S. Joannes Chrysostomus, Nonnus, & Theophylactus, quam lectionem confirmant Versiones Syriaca & Persica) contentio excitata est, uter baptismus præstantior esset, Jesu, an Joannis. *Facta est quæstio de baptismate* (inquit Theophylactus) *adversùs Judæum quemdam, contendentibus discipulis Joannis. Nam Judæus quidem præferebat baptisma discipulorum Christi: Discipuli autem Joannis baptisma sui Magistri. Cùm ergo de purificatione, hoc est baptismo, quæsitum esset, accedunt ad suum Magistrum*, &c. S. Cyrillus Alexandr. qui eodem modo legit in Codd. Græcis, ac Vulgatus noster Interpres, quæstionem motam putat inter discipulos Joannis & Pharisæos, quòd illi Magistri sui baptisma suspicientes, & legales purificationes impugnantes, jam Phariśeis virtute & eruditione superiores viderentur. Unde Pharisæi, ut illos lacessèrent, ac Joannis baptisma interim deprimerent, baptismum Christi simulatè laudabant, objicientes, tunc paucos admodùm ad Joannem, multos verò gregatim ad Christum confluere. Hac nimirùm simulatione se victoriam reportaturos sperabant, & legalibus lustrationibus potiores partes datum iri. *Et venerunt ad Joannem*, ejus discipuli, *& dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem*, quem baptizasti in trajectu Jordanis, *cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat*, munus tuum usurpat, adeò ut id nobis ad extenuationem auctoritatis tuæ objiciatur: *& omnes veniunt ad eum*. Plures quàm ad te, quasi novitatis studio. Quid facto opus?

27. 28. Respondit Joannes, & dixit; *Non potest homo accipere*, id est, sibi arrogare *quidquam* auctoritatis, potestatis, officii, *nisi fuerit ei datum de cœlo*, id est à Deo. Ne ergo miremini quòd Jesus baptizet, omnesque ad eum veniant: Hoc illi à Deo datum, hoc illi jure debitum. *Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quòd dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum*, Jesum scilicet, quem Christum esse dixi, ut Præcursor & præco.

29. 30. *Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Sponsus ille est, cui destinata est sponsa. Jesus sponsus est, qui Ecclesiam sibi copulaturus venit, ejus caput & dominus, quam se dignam facit, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. *Amicus autem sponsi stat* ei ministraturus: *& audit eum*, paratus ad excipienda ejus mandata, *& gaudio gaudet propter vocem sponsi*, gaudio incredibili afficitur, cùm vocem ejus audit jam cum sponsa colloquentis. Cùm ergo sim amicus Jesu, quæ gloria mea magna est, *gaudium meum impletum est*, qui populum Judaicum tamquam paranymphus & pronubus illi tradidi. Illi principem in nuptiis locum me cedere par est, de illius honore gaudere; tantùm abest, ut invideam: *Illum oportet crescere* fama & numero discipulorum, *me autem minui*.

31. 32. 33. *Qui de sursum venit* in mundum Jesus Christus, *super omnes est*, super me & super omnes alios est, etiam Prophetas, utpotè natura Deus. *Qui est de terra*, quoad originem, *de terra est*, merus homo est, suamque referens originem, *terrena* tantùm & humilia propria virtute ac facultate *loquitur*. *Qui de cœlo venit*, Jesus ex Deo natus, Deus & homo, *super omnes est*, nemine excepto. *Et quod vidit & audivit, hoc testatur*. Cœlestia mysteria quę in sinu Patris ab æterno intuetur, hominibus enarrat, ut testis fidelis & verax: *& testimonium ejus nemo accepit*: id est, pauci credunt ejus testimonio. Et utinam omnes crederent! *Qui* autem *accepit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est*. Qui illi credit, fide sua velut apposito sigillo declarat Deum esse veracem; tum in promissis suis, quę implevit mittendo Filium suum in mundùm; cùm in omnibus verbis, quæ locutus est per Prophetas, & quæ loquitur in Filio suo, per quem revelat cœlestia Mysteria. Metaphora sumpta est à more Judæorum, apud quos testes suum testimonium in tabulis describebant, obsignabantque unà cum judicibus, ut fidem facerent in judicio.

S. Cyr. Alex. l. 2. in Ioa. c. 4.

34. 35. *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur*, nihil nisi divina docet: *Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum* Christo Filio suo, ut dedit Prophetis & sanctis hominibus. *Pater diligit Filium* suum unicum Jesum: *& omnia dedit in manu ejus*; nihil eum celat, arbitrio ejus ac potestati omnia permittit.

Ha-

» Habet Filius, quicquid Patris proprium eſt, non per
» participationem, tametſi Pater dediſſe dicitur. Sed ita
» omnia ſua dat Filio Pater, quemadmodum etiam ho-
» mo genito ex ſe Filio tribuere cenſetur, quicquid pro-
» prium eſt naturę humanæ; aut ſicut ignis calori, ex ſe
» actu procedenti, ea quæ naturæ ſuæ propria ſunt, tri-
» buere dicitur. Pater diligit Filium. Cujus dilectionis
» argumentum eſt, quòd rerum omnium poteſtas ei da-
» ta eſt. Unde Salvator ipſe dicebat: *Omnia mihi tra-*
Mat. 28. Ioa. 17. 6. *dita ſunt à Patre meo... Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Accepit autem ut homo, & ſe-
cundùm formam ſervi, quæ ab æterno habet ut Deus.
Unde aliàs ait: *Pater, clarifica me apud temetipſum, claritate quam habui priùs, quàm mundus fieret.* Ita-
» que cùm dicitur accipere ut homo Filius, qui habe-
bat ut Deus, non offendamur; ſed rationem diſpen- «
ſationis, quæ noſtri cauſa & pro nobis facta eſt, ani- «
mo potiùs perpendamus. Sic enim invulnerabilem & «
illibatam mentem noſtram ſervabimus. «

36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam.* Qui credit Jeſum eſſe Filium Dei, omniumque hominum redemptorem ac mediatorem, & quęcumque Eccleſiæ ſuæ revelavit, ac per eam propoſuit hominibus credenda, ejuſque mandata fideliter ſervat, jus habet ad vitam æternam. *Qui autem incredulus eſt Filio*, qui Chriſto Jeſu Dei Filio non credit, nec obtemperat, *non videbit vitam*, id eſt, vita æterna non fruetur: *ſed ira Dei manet ſuper eum.* Quæ ira Dei? De qua dicit Apoſtolus: *Fuimus & nos natura filii iræ, ſicut & cæteri.* Epheſ. 2. 3.

Senſus Moralis.

1. 2. *Erat homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine... Hic venit ad Jeſum nocte*, &c. Plurimi ſunt in Eccleſia Nicodemo ſimiles, fidem habentes in Chriſtum, ſed claudicantem; affectum bonum, ſed imperfectum; qui terrena commoda & gloriam hominum pluris faciunt, quàm Chriſtum publicè vita & Ioa. 12. operibus profiteri; qui *Dilexerunt magis gloriam hominum, quàm Dei*: Qui ſimul vellent & Chriſto, & mundo placere, duobus dominis ſervire, nullum Chriſti cauſa diſpendium pati. Quaſi noctu ad Jeſum veniunt, qui de pietatis profeſſione erubeſcunt, ne ab hominibus ſæculo deditis contemnantur & irrideantur.

Scimus, quia à Deo veniſti Magiſter: Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Chriſti Jeſu miracula ipſum eſſe Dei Filium, & à Deo miſſum Doctorem juſtitiæ, mundique Redemptorem probant; cùm in veritatum iſtarum confirmationem edita ſint, quemadmodum prædixerant Iſai. 35. 4. 5. Prophetæ. *Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Hoc argumento Juſtinus Martyr utitur in Dialogo cum Tryphone, ad probandum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, quia nullus Propheta ſimul fecit omnia quæ Chriſtus: hic unum, ille aliud miraculum fecerunt; ſimul-verò tot, ac tanta, qualia de S. Amb. l. 5. in Luc. n. 100. 101. Chriſto ab ipſis prædicta ſunt, nemo prorsùs. *Miracula ante Euangelium rara.* Receperit Tobias oculos,
» unus eſt in exemplo; & tamen Angeli fuit illa medi-
» cina, non hominis. Elias mortuos ſuſcitaverit; ille
» tamen rogavit & flevit, hic juſſit. Eliſæus leproſum
» mundari fecerit; non tamen illic valuit præcepti au-
» ctoritas, ſed figura Myſterii. Non defecerit ad eſcam
» viduæ eſurientis, propheticis ſe multiplicans farina
» præceptis; unam tamen viduam farina illa, vel potiùs
» Sacramenti ſpecies præfigurata ſervavit. Hinc ipſe
Ioa. 15. 24. » Chriſtus ait: *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Hæc autem mi-
racula divina virtute facta demonſtrat Origenes lib. Orig. lib. 2. cont. Celſ. 2. contra Celſum. *Quòd ſi non ſunt probanda miracula* (inquit) *priùs quam diſcernantur, à quo rectè patrentur, an ſecus, ne vel omnia damnemus, vel omnia miremur tamquam divina: annon perſpicuum eſt è Moſis Ieſuque miraculis, quibus gentes integræ ad Religionem pertractæ ſunt, non ſine divina virtute facta ab illis, quæ Scripturis ſunt prodita? Numquam enim malis artibus & impoſturis conſtituta fuiſſet integræ gentis Reſpublica, contemptricis ſimulacrorum omnium, & ſuperſcenſis creaturis omnibus contendentis ad Deum principem, & autorem hujus univerſi carentem principio... Si effectus miraculorum à Moyſe editorum, videlicet integra Iſraelitarum gens his auſpiciis oriunda, ſatis declarat Deum operatum per Moſis miniſterium: quantò magis de Ieſu hoc perſuadetur, cujus longè majus opus extat, quàm Moſis? Ille enim gentiles ſuos, Abrahæ poſteritatem, continua ſucceſſione obſervantem Circumciſionis, aliorumque Rituum, & morum Auctoris ſui æmulam, promptos & obſequentes nactus ex Ægypto eduxi propoſitis iis divinis Legibus: Hic autem majus quiddam aggreſſus, antiquatis inſtitutis priſtinis, moribuſque patriis, in quibus Gentes educatæ fuerant, ſuperinduxit novam Reipublicæ formam ex Præceptis Euangelicis. Et quemadmodum ut Moyſi crederetur à ſenatu populòque Iudæorum, ſignis opus erat & prodigiis, quæ à Scripturis habentur: ita quid mirum, ſi Ieſu fuit opus miraculis ad conſtituendam fidem apud populum aſſuetum talia poſtulare? Quæ collata ad Iudaica, poſſent eos avertere à Iudaicis fabulis & humanis traditionibus, perſuadereque novum hunc Doctorem IESVM,* tanta potentia prædituṁ, *Prophetis eſſe majorẽ. Quidni? cùm illorum oraculis ipſe prædictus ſit venturus Chriſtus & ſervator humani generis.* Attendant, qui magicis artibus Jeſum tanta potuiſſe, & nomen ſuum ad «S. Aug. l. 1. de conſenſu Eu. c. 11. populos in ſe convertendos arte ipſa conſecraſſe de- «
lirant, utrum potuerit magicis artibus tantos Pro- «
phetas divino Spiritu, antequam in terra naſceretur, «
implere, qui de illo talia futura prælocuti ſunt, qualia «
jam præterita in Euangelio legimus, & qualia in or- «
be terrarum præſentia nunc videmus: *Neque enim ſi magicis artibus fecit, ut coleretur & mortuus, magus erat, antequam natus: cui prophetando venturo gens una deputata eſt, cujus Reipublicæ tota adminiſtratio prophetia eſſet illius Regis venturi, & civitatem cœleſtem ex omnibus gentibus condituri?* Conſtituta, & per univerſum orbem fundata Eccleſia, non jam opus eſt miraculis. Neceſſaria fuerunt priùs, quàm crederet mundus, ad hoc ut crederet mundus. *Quiſquis ad-* S. Aug. l. 22. de Civ. Dei, c. 7. *huc prodigia, ut credat, inquirit, magnum eſt ipſe prodigium, qui mundo credente non credit...* Chriſti miracula, ut fidem facerent, innotuerunt; & per fidem, quam fecerunt, multò clariùs innoteſcunt. Leguntur quippè in populis, ut credantur; nec in populis tamen, niſi credita, legerentur. Gratias agamus Chriſto Domino, quòd tot ac tantis miraculis fidem noſtram firmaverit, Eccleſiam ſuam fundaverit, ad eam nos vocaverit; illumque adorantes dicamus: Nemo hæc ſigna facere poterat, niſi Deus. Te adoro, Domine Jeſu, ut Doctorem Veritatis & juſtitiæ, promiſſum in Scripturis ſanctis, à prophetis prænunciatum. Juſtitiæ & veritatis amorem cordi meo infunde, & per juſtitię opera me ad æternæ Veritatis, id eſt Tui ipſius cum Patre & Spiritu ſancto beatificam viſionem & fruitionem perducere dignare.

5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* In aqua tamquam «S. Ioa. Chr. ho. 24. in Ioa. in ſepulchro caput immergentibus, vetus homo ſepe- «
litur & ſubmergitur; deinde nobis emergentibus, no- «
vus reſurgit inde. Ut facile nobis eſt immergi, & «
emerſos reſpirare: ita Deo veterem ſepelire homi- «
nem, & novum induere. Prætereà ter iſtud fit, ut «
hinc Patris & Filii & Spiritus ſancti virtutem hæc «
omnia implere intelligas. Baptiſmus verè nova nati- «
vitas. Alienus eſt Cathecumenus à fideli, non habet «
idem principium, non eamdem civitatem, non eum- «
dem parentem, non victum, non veſtitum, non men- «

ſam,

» sam, non domum, nihil commune. Etenim terrena » Catechumeni, cœlestia Fidelis sunt. Huic Christus » Rex est, illi autem peccatum & diabolus. Huic cibus » Christus est, illi quod corrumpitur. Et rursùs huic ve- » stis tinearum opera, illi autem Angelorum Dominus. » Huic terra, illi cœlum patria. Itaque cùm nihil sit inter » nos commune, quę cum illis nobis cognatio? Sed eam- » dem matrem habemus, eodem partu nati sumus. Ni- » hil hoc ad verissimę cognationis comparationem. Stu- » deamus supremæ civitatis cives fieri, quousque ab » ea peregrinamur.

S. Cyril. Alex. l. 2. in Joan. p. 147. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, » &c. Cùm homo ex corpore & anima intelligente sit » compositus, gemino illi opus est ad regenerationem » remedio. Spiritu namque sanctificatur hominis spiri- » tus, aqua verò sanctificata corpus. Quemadmodum » enim infusa lebetibus aqua, si admoveatur igni vehe- » menti, vim ejus concipit: ita Spiritus efficacitate » sensibilis aqua ad divinam quandam & ineffabilem » vim transformatur, omnesque demum, in quibus » fuerit, sanctificat.

S. Aug. tr. 11. in Joan. n. 6. & tr. 12. n. 5. » Duplex est nativitas: non noverat Nicodemus, nisi » unam ex Adam & Heva: ex Deo & Ecclesia nondum » noverat: non noverat, nisi eos parentes qui generant » ad mortem, nondum noverat eos parentes qui gene- » rant ad vitam: non noverat, nisi eos parentes qui gene- » rant successuros; nondum noverat eos, qui semper vi- » ventes generant permansuros. Cùm ergo sint duæ na- » tivitates, ille unam intelligebat. Una est de terra, alia » de cœlo: una est de carne, alia de Spiritu: una est de » mortalitate, alia de æternitate: una est de masculo & » fœmina, alia de Deo & Ecclesia. Nec illa potest repe- » ti, nec ista.... Ex aqua & Spiritu oportet, ut renascatur » homo propter regnum Dei. Si propter hęreditatem » patris hominis temporalem nascitur, nascitur ex vi- » sceribus matris carnalis: si propter hæreditatem pa- » tris Dei sempiternam, nascitur ex visceribus Ecclesię. *Generat per uxorem filium pater moriturus successurum: generat Deus de Ecclesia filios non successuros, sed se- cum mansuros.* In Christo renati per baptismum, na- tivitati pristinæ ex Adamo renuntiemus; deponamus veterem hominem cum actibus suis, carnis renuntie- mus operibus. Novum hominem induti, qui secun- dùm Deum creatus est in justitia & sanctitate verita- tis, sponsiones & votum in baptismo factum renove- mus, & secundùm illud vivamus.

Tert. l. de Baptismo. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, &c. » Omnes aquæ de pristina originis prærogativa sacra- » mentum sanctificationis consequuntur, invocato Deo. *Supervenit enim statim Spiritus de cœlis, & aquis su- perest, sanctificans eas de semetipso; & ita sanctificatæ, vim sanctificandi combibunt.* Quamquam ad simplicem » actum competat similitudo, ut quoniam vice sordium » delictis inquinamur, aquis abluamur. Sed delicta si- » cut non in carne comparent, quia nemo super cutem » portat maculam idololatrię, aut stupri, aut fraudis: ita » ejusmodi in spiritu sordent, qui est auctor delicti. *Spi- ritus* enim *dominatur, caro famulatur: tamen utrum- que inter se communicant reatum, spiritus ob imperium, caro ob ministerium. Igitur medicatis quodammodo aquis per angeli interventum, & spiritus in aquis corpo- raliter diluitur, & caro in eisdem spiritaliter munda- tur.... Exempto reatu, eximitur & pœna. Ita restitui- tur homo Deo ad similitudinem ejus, qui retro ad ima- ginem Dei fuerat. Imago in effigie, similitudo in æter- nitate censetur. Recipit enim illum Dei Spiritum, quem tunc de afflatu ejus acceperat, sed post amiserat per de- lictum.* Baptismus dat nobis jus ad regnum Dei, mo- dò ut filii Dei, & membra Christi Jesu vivamus, ejus- que Spiritu agamur. Spiritualis nativitas ad vitam spiritalem agendam nos obligat, ut *licèt is qui foris est homo noster corrumpatur, tamen is qui intus est, renove- tur de die in diem.* Etenim *Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est.* Spiritaliter ergo nascimur, & in *Spiritu nascimur ver- bo & sacramento.* Adest Spiritus, ut nascamur: Spiri- tus invisibiliter adest, unde nasceris, quia & tu invi- sibiliter nasceris.

S. Aug. tr. 12. in Joa.

8. *Spiritus ubi vult, spirat: & vocem ejus audis, sed nescis, unde veniat, aut quò vadat: sic est omnis qui na- tus est ex Spiritu.* Nemo videt Spiritum: & quomodo audimus vocem Spiritus? *Sonat Psalmus, vox est Spi- ritus: sonat Evangelium, vox est Spiritus: sonat sermo divinus, vox est Spiritus.* Si nascaris de Spiritu, hoc eris, ut ille qui non est adhuc natus de Spiritu, non sciat de te, unde venias, & quò eas. Principia scilicet, effectus, & finis spiritalis regenerationis, nec sensibus percipi, nec ratione humana comprehendi, sed solo fidei lumine cognosci possunt. “S. Aug. tr. 12. in Joa.

Spiritus ubi vult, spirat, &c. *Sic est omnis qui natus est ex Spiritu.* Qui de Spiritu natus est, Spiritui quo- dam modo similis est. 1. *Spiritus ubi vult, spirat:* liber est in suis operationibus, quod vult facit, nullo retar- datur impedimento, nulla premitur servitute; dona sua dividit singulis, prout vult. *Sic est omnis qui natus est de Spiritu;* liberatus à peccati servitute, liber est justitiæ: Legem implet cum suavi facilitate, quia cum amore; tentationes superat, peccata vitat, diabolum vincit; quod bonum vult, operatur Dei gratia prę- veniente & adjuvante; in libertatem filiorum Dei per Spiritum sanctum evectus, à charitate Dei numquam invitus separatur. Sic est omnis qui natus est de Spi- ritu, quia *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas.* 2. Spi- ritus sanctus oculis corporis videri non potest, nec humana ratione cognosci, vox tamen ejus auditur: Loquitur enim per sanctos Dei homines, quos inspi- rat, locutus est per Apostolos, loquitur per sanctos Doctores, Prædicatores, & Directores, qui *sermo- nes Dei* ex Scripturis sacris & Apostolica Traditione depromptos loquuntur. *Sic est omnis qui natus est de Spiritu.* Quæ latent interiùs, invisibilia sunt; nempè gratia, charitas, dona Spiritus sancti; opera tamen admirabilia & divina, quæ inde procedunt, homi- num sensibus pervia sunt. Vox eorum auditur, sed quod intùs est, non videtur. 3. Nemo scit, *unde ve- niat, aut quò vadat* Spiritus, quantumcumque vocem ejus audiat; viæ ejus ininvestigabiles, consilia ejus incomprehensibilia. *Sic est omnis qui natus est de Spi- ritu:* Opera ejus manifesta sunt: cogitationes ejus, desideria, fines, intentiones ejus latent eos, qui Dei Spiritum non habent. Sic Apostoli pleni Spiritu san- cto, Judæis mùsto pleni videbantur: quia licèt in eis audirent verba & voces Spiritus; consilia tamen, in- tentiones, & fines eorum non percipiebant, nescien- tes, unde venirent, aut quò tenderent. Sic justi insipien- tium oculis visi sunt stulti, scelerati, sine honore; cùm essent prudentissimi, innocentissimi, filii Dei; visi sunt mori, cùm essent in pace. *Animalis homo non percipit, quæ Dei sunt.* Denique etsi filii Dei sint, qui ex Spiri- tu sancto renati sunt; nondum tamen apparet, quid erunt. *Nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus.* 2. Cor. 3. 17. 1. Cor. 2. 1. Joa. 3.

9. *Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo pos- sunt hæc fieri?* Nihil adeò est, quod tam obduret men- tes hominum, quàm simplicitas divinorum operum, quæ in actu videtur, & magnificentia quæ in effectu repromittitur, ut hìc quoque quoniam tanta simplici- tate, sine pompa, sine apparatu novo aliquo, deni- que sine sumptu homo in aqua demissus, & inter pau- ca verba tinctus, non multò vel nihilo mundior resur- git, eò incredibilis existimetur consecutio æternitatis. *Proh misera incredulitas, quæ denegat Deo proprietates suas, simplicitatem & potestatem! Quid ergo? Nonne mirandum est lavacro dilui mortem? At quin eo magis credendum, si quia mirandum est, idcirco non creditur. Qualia enim decet esse opera divina, nisi super omnem admirationem? Nos quoque ipsi miramur, sed quia cre- dimus. Cæterum incredulitas miratur, non credit. Mi- ratur enim simplicia quasi vana, magnifica quasi impos- sibilia.* Et sit planè ut putas, satis ad utrumque divina pronuntiatio præcurrit. Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientiam ejus; & prædifficilia penès homines, facilia penès Deum. Nam si Deus & sapiens & potens, quod etiam prætereuntes eum non negant, meritò in adversariis sapientiæ potentiæque, id est, in stultitia & impossibilitate materias operationis suæ in- “Tert. l. de Bapt. c. 2.

sti-

» stituit: quoniam virtus omnis ex his causam accipit, à
» quibus provocatur.

S.Aug. tr. 12. in Ioa. n. 6. 10. 11. *Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es Magister in Israel, & hæc ignoras?* Num putandum est, Dominum Nicodemo insultare voluisse? Nequaquam. Noverat Dominus, quid agebat: volebat illum nasci ex Spiritu. *Nemo ex Spiritu nascitur, nisi humilis fuerit: quia ipsa humilitas facit nos nasci de Spiritu; quia propè est Dominus obtritis corde.* Ille magisterio inflatus erat, & alicujus momenti sibi esse videbatur, quia Doctor erat Judæorum: deponit ei superbiam, ut possit nasci de Spiritu. Tollitur homini cervix, sed aspera & dura, ut sit lenis cervix ad portandum jugum Christi, de quo dicitur: *Iugum meum suave est, & onus meum leve.* Scientia humana offusas semper habet ignorantiæ tenebras. Euangelium humiliatio est doctorum, consolatio simplicium. Nisi credideritis, non intelligetis. Mens captivanda est sub jugo fidei, ut mysteria, consilia, & viæ Dei cognoscantur. Cùm Euangelium legimus, vel audimus, nobis loquitur Christus Veritas ipsa, Verbum æternum Patris, lumen de lumine: sed proh pudor! testimonio ejus non credimus. Non credimus Deo, Domino, & Magistro qui à Deo venit, ut nos doceat vitæ æternæ verba, & viam qua ad illam pervenitur. Non credimus justitiæ Doctori, nostroque & omnium hominum liberatori: & credimus seductori, mundo & diabolo. *Amen, amen dico tibi, Quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis.*

Mat. 11. 30.

13. *Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis qui est in cœlo.* Nemo renascitur, resurgit, & in cœlum ascendit, nisi in Christo Jesu, cujus membrum per baptismum effectus est, & qui-
S. Aug. tr. 11. in Ioa. n. 8. » cum unus est Christus. Deus voluit esse filius hominis, & homines voluit esse filios Dei. Ipse descendit
» propter nos, nos ascendamus propter ipsum. Solus
» enim descendit & ascendit. Non ergo ascensuri sunt
» in cœlum, quos facit filios Dei? Ascensuri planè: hæc
» nobis promissio est, *Erunt æquales Angelis Dei.* Quo-
» modo ergo nemo ascendit, nisi qui descendit? Quia
» unus descendit, unus ascendit. Quid de cæteris intelligendum, nisi quia *membra ejus erunt, ut unus ascendat?* Ea spes est cæteris, quia *Ille propterea descendit, ut cum illo & in illo unus esset, qui per illum ascensuri essent.* Erat in cœlo Dominus, cùm hæc Nicodemo loquebatur in terra mortali carne indutus. Tales esse debemus; ut aliquando per ipsum ascendamus in cœlum, qui nobis locum paraturus ascendit:
Philip. 3. 20. *Nostra autem conversatio in cœlis est.*

14. *Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto,*
» *ita exaltari oportet Filium hominis.* Cùm incredibilem
» suam erga humanum genus beneficentiam per baptis-
» mum Christus Jesus ostendisset, hujus causam addit,
» non minoris dilectionis erga humanum genus argu-
» mentum, scilicet Crucem. Quemadmodum igitur
» Paulus ad Corinthios scribens, hæc simul jungit bene-
» ficia, baptismum & Crucem: *Numquid* (inquit) *Pau-*
S. Ioann. Chr. ho. 26. in Ioan. » *lus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Ita & Jesus; eò quòd hæc duo sint ineffabilis
» illius erga homines amoris argumenta. 1. Quòd pro
» inimicis passus sit: 2. Quòd mortuus integram pec-
» catorum veniam per baptismum largitus sit. Sed cur
» non manifestè aperuit se crucifixum iri, sed veteri fi-
» gura proposita? 1. Ut veterum cum novis cognatio-
» nem significaret. 2. Ut non invitum ad Passionem
» venisse intelligas. 3. Ut nullum sibi eo damnum, sed
» multorum salutem secuturam ostendat. Ne igitur
» quispiam diceret, Quomodo possunt in Crucifixum
» credentes salvi fieri, cùm se à morte non liberaverit?
» veterem in medium adducit historiam. Nam si ad enei
» serpentis simulacrum aspicientes Judæi, à morte libe-
» rabantur: quantò majori, qui in crucifixum credunt
» beneficio fruentur? Vides, ut figura veritati consen-
» tiat? Illic mortem fugerent Judæi, sed temporalem:
» hìc sempiternam fideles. Illic ictus serpentum suspen-
» sus serpens sanavit: hìc tartarei serpentis plagas Jesus
» cruci affixus curavit. Illic corporeis oculis suspicien-
» tes, corporis salutem: hìc incorporeis, omnium pec-
catorum remissionem consecuti sunt. Illic æs suspen- «
sum erat in serpentis effigiem: hic Dominicum cor- «
pus à Spiritu formatum. Serpens illic mordebat, & «
serpens sanabat: hic mors perdidit, & mors salvum «
fecit. Ad hæc, qui interimebat serpens, veneno sæ- «
viebat; qui liberabat, nullo: sic & hic. Nam ea quę «
perdebat mors, peccatum habebat, quemadmodum «
serpens venenum: Domini autem mors ab omni im- «
munis erat peccato, ut æneus serpens ab omni vene- «
no: *Peccatum* enim *non fecit, neque inventus est do-* Colos. 2. Rom. 5.
lus in ore ejus. Hoc est quod significavit Paulus: *Ex-* «
polians, inquit, *principatus & potestates, traduxit* «
confidenter, palam triumphans illos in semetipso. «
Quemadmodum enim cùm fortis Athleta hostem al- «
tè erectum prosternit, clariorem facit victoriam: ita «
Christus toto orbe spectante hostiles conatus evertit; «
& qui in solitudine vulneratos curavit, eos ab omni- «
bus feris in cruce suspensus tutatus est. Sed non di- «
xit *suspendi*, sed *exaltari*, ut neque auditoribus igno- «
miniosum (*Humiliavit enim semetipsum factus obe-* Galat. 5. 14.
diens usque ad mortem, mortem autem crucis; propter «
quod & Deus exaltavit illum) neque à figura abhor- «
rens videretur. Ut à peccatis sanemur, fide Christi «
tum crucifixum, Vitam nostram ante oculos nostros «
pendentem intueamur: Quæ virtute crucis Christi «
formata in nobis est fides, ejus intuitu augeatur & «
inardescat. Crucis virtute membra Christi facti su- «
mus, & jus ad vitam æternam habemus; sed ea lege «
ut caro nostra, vitia, concupiscentiæ, cum illo cruci- «
figantur: Nam *Qui Christi sunt, carnem suam cruci-* Rom. 5. 7.
fixerunt cum vitiis & concupiscentiis. «

16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum* «
unigenitum daret: ut omnis qui credit in illum, non pe- «S. Ioa. Chr. ho. 26. in Ioa.
reat, sed habeat vitam æternam. Quasi dicat: Ne «
mireris, quòd exaltari debeam, ut salvemini; ita enim «
Patri videtur, qui adeò vos dilexit, ut pro servis, «
& quidem ingratis, Filium daret. Atqui neque pro «
amico, neque pro justo facilè quispiam id fecerit, «
quod Paulus his verbis ostendit: *Vix enim pro justo* «
quis moritur. Singula verba magnam vim habent, «
& immensam amoris significant vehementiam: *Sic* «
Deus dilexit mundum. Magna enim inter Deum & «
homines differentia est, & minimè conferenda. Qui «
enim immortalis est, & nullo fine comprehenditur, «
qui potentissimus, ex terra & cinere factos, & innu- «
meris peccatis obnoxios, & malè de se meritos, & «
ingratos, dilexit. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium* «
suum unigenitum daret: Non servum, non Angelum, «
non Archangelum. Nemo umquam pro filio tantam «
præfetulit charitatem, quantam pro ingratis servis «
Deus... Pudeat tam immensæ non respondere dile- «
ctioni. Ipse ne unigenito quidem Filio nostri gratia «
pepercit, nos pecuniis in nostrum parcimus detri- «
mentum. Si hominum quempiam pericula & mor- «
tem nostri gratia subeuntem videmus, eum omni- «
bus præferimus, imprimis amicum habemus, & «
omnia nostra ei credimus, neque adhuc ejus meri- «
tis nos respondere arbitramur. Erga Christum autem «
eum gratitudinis modum minimè servamus. Ipse ani- «
mam pro nobis posuit, & pretiosum sanguinem fudit, «
neque propterea nos sibi conciliare potuit; nec pecu- «
nias illi pro sanguine rependimus in paupere esurien- «
ti; neque nudum induimus, & hospitem excipimus, «
sed pro nobis mortuum contemnimus. Quę non me- «
remur supplicia ob ingrati animi vitium tam im- «
mane? «

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigeni- «S. Cæsarius Arelat. f. 7. inter Augustinianos de Temp. olim 61. nunc 273: in Append.
tum daret. Quid enim boni fecerat mundus, ut il- «
lum sic diligeret Deus? Omnes enim homines non so- «
lùm malos, sed etiam originali peccato mortuos Chri- «
stus Dominus noster invenit. Et tamen etiam cùm ta- «
les essemus, dilexit nos, & tradidit semetipsum pro «
nobis: ac per hoc amavit etiam non amantes, sicut «
& Paulus Apostolus dicit, *Christus pro impiis mortuus* «Rom. 5. 6.
est; & per ineffabilem pietatem universo generi hu- «
mano hoc exemplum dedit, dicens: *Discite à me, quia* «Mat. 11. 29.
mitis sum & humilis corde. Quod & B. Petrus Apo- «
stolus similiter præcepit, dicens: *Christus passus est* 1. Petr. 4. 21.

pro

» *pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini ve-*
» *stigia ejus*. Quod exemplum Domini secuturi sumus?
» Numquid ut mortuos suscitemus? Numquid ut supra
» mare pedibus ambulemus? Non utique; sed ut si-
» mus mites & humiles corde; & non solùm amicos, sed
» etiam adversarios diligamus.

Sic Deus dilexit mundum, &c. Primum Dei donum, ejus amor est; primum divini amoris munus peccatoribus datum, Filius Dei unigenitus est: primum Filii Dei donum, fides est; quæ cæterarum germen est gratiarum, principium vitæ novi hominis, clavis denique inferos claudens, & cælum reserans: *Ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.*

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Vnigenitum daret, &c. Quid pro tanto munere postulat à nobis Deus? Cor nostrum. Pro tanto munere quàm exigua res est cor hominis? Num dura conditio? Quid facilius? Quid suavius? Cor ergo nostrum Deo consecrare & reddere totum, totaliter, sine divisione prorsùs ulla, non tardemus. Deus zelotes est; nullum dilectionis rivulum duci extra patitur, cujus derivatione amor illi debitus minuatur. *Minùs enim te amat*, Deus meus, *qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.*

S. Augustin. lib. 10. Conf.

17. *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum; sed ut salvetur mundus per ipsum.* Peccatis nostris damnamur, Dei gratia salvamur. Magnus de cælo descendit Medicus, quia magnus in terra jacebat ægrotus. Ergo *quantum in Medico est, sanare venit ægrotum. Ipse se interimit, qui præcepta Medici observare non vult.* Quare Salvator dictus est mundi, nisi ut salvet mundum, non ut judicet mundum? *Salvari non vis ex ipso? Ex te judicaberis.*

S. Augustin. Tract. 12. in Ioan. n. 12.

Non misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, &c. Quasi diceret Christus Jesus: Non missus sum, ut ille sacrorum interpres Moyses, ut Lege terrarum orbem condemnem; neque ad peccatum dumtaxat redarguendum mandatum fero, sed gratiam ad illud tollendum. Ut Filius ac hæres Patris, servitute homines libero, condemnatricem Legem in justificantem Gratiam commuto, suorum criminum catenis constrictis peccata dimitto: salvaturus orbem terrarum, non condemnaturus veni. Oportebat enim Moysen ut famulum, condemnatricis Legis ministrum esse; Me verò ut Filium Dei, execratione & maledictione Legis orbem terrarum vindicare, & benignitatis exuperantia infirmitatem mundi curare.

S. Cyrill. Alex. libr. 2. in Ioan. p. 153.

18. 19. 20. *Qui credit in eum, non judicatur*: Si ex fide vivat, si fides in eo per dilectionem operetur, si mandata servet, si quemadmodum Christus Jesus ambulavit, & ipse ambulet, faciendo Patris æterni voluntatem; si Evangelio pareat. *Qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.* Non credit, ut oportet, in nomine Salvatoris, qui non ambulat in via salutis, quam Evangelio suo docuit, quam exemplo suo monstravit, quam sanguine suo signavit.

Hoc est autem judicium: quia lux venit mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem. His verbis omnem aufert infidelibus excusationem. Nam si (inquit) ad operum rationem exigendam, & errata punienda venissem, possent sanè excusari, si me non sequerentur: sin autem venerim, ut à tenebris liberem, & ad lucem adducam, quisnam ejus miserebitur, qui cognita luce, in tenebris potiùs degere perseverat? Cùm enim nulla in re nos accusare possint, sed innumera à nobis acceperint beneficia, resiliunt tamen; quod alibi significavit his verbis: *Oderunt me gratis*. Et rursum: *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Siquidem qui in tenebris versatur deficiente lumine, aliqua fortè venia dignus est; qui verò adveniente luce tenebras sectatur, pravi animi præ se fert argumentum. Sed cùm multis hoc incredibile videatur, ut quispiam luci tenebras præferat, adducit causam, quare ita affecti sunt; *Erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui malè agit, odit lucem; & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus.* Et profectò non ad judicandum, neque ad inquirendum venit, sed ad dimittenda peccata, & salutem per fidem largiendam: qua igitur ratione fugerunt? Si enim judicaturus veniisset, aliquid habuissent excusationis. Qui enim alicujus sibi culpæ conscius est, judicem fugere solet: indulgenti autem errantes quoque obviam fiunt. Quòd si ad indulgendum venit, consentaneum erat, ut plurimorum criminum conscii, prompto animo se exhiberent; quod multi fecerunt: etenim Publicani, & peccatores Jesum sequebantur, & discumbebant cum eo. His ergo verbis, *Et dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem*, eos notat qui semper in malitia perseverant.

S. Ioan. Chrysost. Hom. 27. in Ioannem.

Omnis qui malè agit, odit lucem, &c. Primus cæcitatis spiritalis gradus est, tenebras peccati præponere luci veritatis. Eò ducit cupiditas. Secundus gradus est, veritatem odisse. Eò ducit amor peccati. Tertius est, veritatem fugere, persequi, in injustitia detinere ac opprimere. Eò ducit extrema cordis humani corruptio. Cur autem veritas parit odium, & inimicus hominibus hujus mundi amatoribus factus est Homo tuus verum prædicans, cùm ametur beata vita, quæ non est nisi gaudium de veritate; nisi quia *Sic amatur veritas, ut quicumque aliud amant, hoc quod amant, velint esse veritatem: & quia falli nolunt, nolunt convinci, quòd falsi sint? Itaque propter eam rem oderunt veritatem, quam pro veritate amant. Amant eam lucentem, oderunt eam redarguentem. Quia enim falli nolunt, & fallere volunt, amant eam cùm se ipsa indicat, & oderunt eam cùm eos ipsos indicat. Inde retribuet eis, ut qui se ab ea manifestari nolunt. & eos nolentes manifestet, & eis ipsa non sit manifesta..... Vbique Veritas præsides omnibus consulentibus te, simulque respondes omnibus etiam diversa consulentibus. Liquidè tu respondes, sed non liquidè omnes audiunt. Omnes unde volunt consulunt, sed non semper quod volunt audiunt. Optimus minister tuus est, qui non magis intuetur hoc à te audire quod ipse voluerit, sed potius hoc velle quod à te audierit.*

S. Augustin. lib. 10. Conf. cap. 23. 26.

21. *Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.* Lucem amare incipit, qui peccata sua confitetur. Accusat Deus peccata tua: si & tu accusas, conjungeris Deo. Quasi duæ res sunt, homo & peccator. Quod audis homo, Deus fecit: quod audis peccator, ipse homo fecit. Dele quod feceisti, ut Deus salvet quod fecit. Oportet, ut oderis in te opus tuum, & ames in te opus Dei. Cùm autem cœperit tibi displicere quod feceisti, inde incipiunt bona opera tua, quia accusas mala opera tua. *Initium operum bonorum, confessio est operum malorum. Facis veritatem, & venis ad lucem. Quid est, Facis veritatem? Non te palpas, non tibi blandiris, non te adulas, non dicis, Justus sum, cùm sis iniquus; & incipis facere veritatem. Venis autem ad lucem, ut manifestentur opera tua, quia in Deo sunt facta: quia & hoc ipsum quod tibi displicuit peccatum tuum, non tibi displiceret, nisi Deus tibi luceret, & ejus veritas tibi ostenderet. Sed qui & admonitus diligit peccata sua, odit admonentem lucem, & fugit eam, ut non arguantur opera ejus mala quæ diligit. Qui autem facit veritatem, accusat in se mala sua: non sibi parcit, non sibi ignoscit, ut Deus ignoscat: quia quod vult, ut Deus ignoscat, ipse agnoscit, & venit ad lucem: cui gratias agit, quod illi, quid in se odisset, ostenderit.*

S. August. Tract. 12. in Ioann. n. 13.

Qui facit veritatem, venit ad lucem, &c. Qui in bonis operibus suis non amant nisi Dei gratiam, quæ est illorum principium, nisi Dei voluntatem, quæ illorum regula, nisi Dei gloriam, quæ illorum est finis, illa examinari volunt ad lucem Euangelii, ut laudetur in illis quod bonum est, damnetur quod malum, perficiatur quod imperfectum. Ambulemus in luce, veritatem diligamus: siquidem *filii* sumus *lucis*, & discipuli veritatis.

Psal. 36. Ioan. 15.

26. *Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei: Rabbi,*

qui

qui erat tecum trans Jordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Contentiones & æmulationes ſunt opera carnis, ex amore proprio & inanis gloriæ ſtudio oriuntur. *Omnes veniunt ad eum*: vox eſt invidiæ dolentis, majora bona ab alio fieri aut procurari, quàm à nobis, aut ab illis quibus ſtudemus aut adhæremus. Gravium illud malorum in Eccleſia ſeminarium. Perniciosa labes, ſi Eccleſiaſticas inter Congregationes, aut Religioſos Ordines, ſi inter Animarum & Conſcientiarum Moderatores, aut devotas perſonas, quæ ab illis diriguntur, ſubrepat. Spiritalis putatur adhæſio, merè humanus plerumque affectus eſt. Hunc ut gehennam fugiamus: hic namque maximè ejus ignem accendit, hic diaboli undique ditionem propagat, hic ætatem & dignitatem omnem ſæviſſimo premit imperio, hic Eccleſias huc illuc diſtrahit, ſtudia partium in iis excitans, diſſenſiones nutriens ac diſſidia. Inanem gloriam fugiamus, quæ pravæ mater eſt æmulationis. Quo pacto autem vincemus? Si gloriam gloriæ comparemus. Quemadmodum enim terrenas divitias contemnimus, cùm alias ſperamus divitias, cœleſtes ſcilicet ac æternas; ita & hujus vitæ gloriam contemnemus, cùm longè majorem, & veram gloriam intuebimur, quę non in hominum, ſed Angelorum, & ipſius Dei approbatione, & commendatione poſita eſt. Si illud ſpectaculum contemplaberis, ſi illas coronas noveris, ſi ad illum plauſum te tranſtuleris, numquam apud te terrenæ gloriæ affectus, aut humanarum laudum & applauſuum ſtudium prævalebit. S. Joannem Baptiſtam imitemur, qui ſalutem ſuam in Chriſto eſſe intelligens, apud illum ſe humiliavit, illi confitendo ceſſit, omnem illi honorem tribuit.

S. Joann. Chryſoſt. Homil. 28. in Ioannem.

S. Auguſtin. Tract. 13. in Ioann. n. 8.

Jam dixerat ſuperiùs: *Nos omnes de plenitudine ejus accepimus*. Et hoc confiteri Deum eſt. Quomodo enim omnes homines de plenitudine ejus accipiunt, niſi ille ſit Deus? Nam ſi ſic ille homo, ut non Deus, de plenitudine Dei accipit etiam ipſe, & ſic non Deus eſt. Si autem omnes homines de plenitudine ejus accipiunt, ille eſt fons, illi bibentes. Qui bibunt fontem, & ſitire poſſunt, & bibere; fons numquam ſitit, fons ſe ipſo non eget. Fonte egent homines; aridis viſceribus, aridis faucibus currunt ad fontem, ut reficiantur: fons fluit, ut reficiat; ita Dominus Jeſus: Diſcipulis ſuis hìc reſpondet Joannes: *Non poteſt homo accipere quidquam, niſi fuerit ei datum de cœlo*. Hoc humilitatis Chriſtianæ fundamentum eſt. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum.... Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut ſimus initium aliquod creaturæ ejus*. Quamobrem, *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit*. Sit igitur humilis, & ſummiſſa confeſſio, *& totum detur Deo*.

Jacobi 1. 17. 18.

S. Cyprianus.

S. Auguſtin.

29. *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt*. Chriſtus ſponſus eſt, Eccleſia ſponſa. Hæc Paſtorum particularium non eſt, ſed Chriſti Jeſu ſummi Paſtoris ac Sponſi ſui. In ea igitur honores ambire, dominari, quæ ſua ſunt quærere non debent, ſed Chriſti vocem audire, illi fideliter ſervire; non ſuam, ſed illius gloriam quærere; Animas ad illum adducere, illique tradere ad ſpiritale connubium præparatas. *Aliquem hominem amare pro Chriſto, adulterium eſt*. Attendamus vocem Joannis: poterat in illo errari, poterat ipſe putari qui non erat: reſpuit à ſe falſum honorem, ut teneat ſolidam veritatem: *Qui habet ſponſam*, inquit, *ſponſus eſt*. Caſti eſtote, Sponſum amate. Tu verò quis es, qui hæc dicis? *Amicus ſponſi*, &c. Heu! quàm multi in Eccleſia adulteri, *qui ſponſam tanto pretio emptam, amatam fœdam, ut pulcra fieret, illo emptore, illo liberatore, illo decoratore, poſſidere volunt: & id agunt verbis ſuis, ut pro Sponſo amentur*? Cogitate aliquem peregrè profectum commendaſſe amico ſuo ſponſam ſuam, & dixiſſe: Amicus meus es; vide, quæſo, ne fortè me abſente pro me aliquis ametur, Qualis ille qui cuſtodiens ſponſam, vel uxorem amici ſui, dat quidem operam, ut nullus alius ametur, ſed ſi ſe amari pro amico voluerit, & uti voluerit commendata ſibi, quàm deteſtandus univerſo generi humano apparet? Videat illam aliquantò petulantiùs per feneſtram attendere, aut jocari cum aliquo, prohibet tanquam zelet: video zelantem, ſed videam cui, utrum amico abſenti, an ſibi præſenti. Dominus noſter Jeſus Chriſtus commendavit amico ſponſam ſuam, peregrè profectus eſt accipere regnum, & tamen preſens eſt majeſtate. Zelet amicus pro ejus ſponſa; ſed Sponſo zelet, non ſibi: ſic Apoſtolus zelo ardebat, non ſuo, ſed Dei. *Æmulor vos*, inquit, *Dei æmulatione. Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*. Quid ergo times, quare zelas? *Timeo*, inquit, *ne ſicut ſerpens Hevam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto*. Omnis Eccleſia virgo eſt. Diverſa ejus membra diverſis donis pollent, ſed omnes iſti una virgo. Pauca in corpore, omnia in mente ſervant virginitatem. *Quæ eſt virginitas mentis? Integra fides, ſolida ſpes, ſincera charitas*. Hanc virginitatem timebat ille, qui zelabat Sponſo, à ſerpente corrumpi.

2. Cor. 11. 2.

Paſtores, Concionatores, Doctores, Apoſtolum audite dicentem: *Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*. Et quiſquam noſtrum ſe aliquid eſſe exiſtimat? Si dixerimus, quia aliquid ſumus, & non illi gloriam dederimus, adulteri ſumus: nos amari volumus, non Sponſum..... *Amicus ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt*. Qui vult gaudere de ſe, triſtis erit: qui autem de Deo vult gaudere, ſemper gaudebit, quia Deus ſempiternus eſt. Vis habere gaudium ſempiternum? Inhære illi qui ſempiternus eſt. *Amicus ſponſi gaudet propter vocem ſponſi*, non propter vocem ſuam: *& ſtat, & audit eum*. Quid eſt ſtare? Permanere in gratia ejus quam accepit. Et audit vocem, ad quam gaudeat. Sic erat Joannes: noverat, unde gaudebat; non ſibi arrogabat, quod ipſe non erat: ſciebat illuminatum ſe, non illuminatorem.

1. Cor. 3. 7.

S. Auguſt. Tract. 14. in Ioann. n. 2.

30. 31. *Illum oportet creſcere, me autem minui. Qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt. Qui de terra eſt, de terra loquitur*. Deus nec creſcit, nec minuitur. Si enim creſcit, perfectus non eſt: ſi minuitur, Deus non eſt. Quid igitur ſibi vult Joannes dicens: *Illum oportet creſcere, me autem minui*? Illum oportet exaltari, me autem humiliari. Antequam veniret Dominus Jeſus, homines gloriabantur de ſe: venit ille homo, ut minueretur hominis gloria, & augeretur gloria Dei. Etenim venit ille ſine peccato, & invenit omnes cum peccato. Si ſic venit ille, ut dimitteret peccata, Deus largiatur, homo confiteatur. *Confeſſio hominis, humilitas hominis: miſeratio Dei, altitudo Dei*. Si ergo venit ille dimittere homini peccata, agnoſcat homo humilitatem ſuam, & Deus faciat miſericordiam ſuam. *Illum oportet creſcere, me autem minui*: hoc eſt, illum oportet dare, me autem accipere: illum glorificari, me autem confiteri. Intelligat homo gradum ſuum, & confiteatur Deo, & audiat Apoſtolum dicentem homini ſuperbienti & elato: *Quid enim habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis*? Intelligat ergo homo, quia accepit, qui volebat ſuum dicere, quod non eſt ejus; & minuatur: bonum eſt enim illi, ut Deus in illo glorificetur. *Ipſe in ſe minuatur, ut in Deo augeatur..... Creſcat ergo in nobis gloria Dei, & minuatur gloria noſtra, ut in Deo creſcat & noſtra*. Hoc eſt, quod ait Apoſtolus: *Qui gloriatur, in Domino glorietur*. In te vis gloriari? Creſcere vis, ſed malo tuo malè creſcis. *Qui enim malè creſcit, juſtè minuitur*. Creſcat ergo Deus, qui ſemper perfectus eſt, creſcat in te. Quantò enim magis intelligis Deum, & quantò magis capis, videtur in te creſcere Deus: in ſe autem non creſcit, ſed ſemper perfectus eſt. Intelligebas heri modicùm, intelligis hodie ampliùs, intelliges cras multò ampliùs: lumen ipſum Dei creſcit in te; ita velut Deus creſcit, qui ſemper perfectus manet. Quemadmodum ſi curarentur alicujus oculi ex priſtina cęcitate, & inciperet videre paululum lucis, & alia die plus vide-

S. Auguſtin. Tract. 13. in Joan. n. 10. 11. 12.

S. Aug. ibid. n. 4. 5.

„ videret, & tertia die ampliùs videretur illi lux crescere: lux tamen perfecta est, sive ipse videat, sive non „ videat. Sic est & interior homo: proficit quidem in „ Deo, & Deus videtur in illo crescere; ipse tamen mi„ nuitur, ut à gloria sua decidat, & in gloriam Dei „ surgat.

36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Per fidem Christus habitat in cordibus nostris. Vivit anima nostra, si Christum in se habeat inhabitantem tamquam in templo suo. Quid est in Christum credere? Non solùm verbis ejus, & veritatibus ab eo revelatis fidem adhibere; sed in illo fiduciam omnem nostram collocare, ceu in unico salutis Mediatore, per merita sanguinis sui, & virtutem gratiæ suæ. Hæc fides germen est vitæ æternæ. Sed ne sibi blandiantur, qui Christum Jesum Deum esse credunt, quasi hoc illis ad salutem sufficiat. *Non* enim, inquit, *omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est.* Cùm ergo ait: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*: meram & speculativam cognitionem, fidemque sterilem satis esse ad salutem non significat, sed fidem vivam, fidem charitate formatam, & bonis operibus ornatam. Vitæ & morum puritate fides obsignanda. Sicut ex pulsu vitam corporis cognoscimus, ita vitam fidei bonis operibus comprobamus. *Qui credit in Filium*, & diligit in quem credit, *habet vitam æternam*, nunc in spe, postea in re, si in fide & charitate perseveraverit. *Qui autem incredulus est Filius, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum;* hoc est, numquam ab eo discedet: *Non est* enim *in alio aliquo salus*. Et ne temporalem fore mortem putares, dixit: *Non videbit vitam*, ut ejus perpetuitatem demonstraret: *Sed ira Dei manet super eum*. In hac ira cùm essent homines per originale peccatum, tantò graviùs & pernicioſius, quantò majora vel plura insuper addiderunt, necessarius erat Mediator, hoc est, reconciliator, qui hanc iram sacrificii singularis, cujus erant umbræ omnia sacrificia Legis, & Prophetarum, oblatione placaret. *Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus: multò magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.*

S. Ioannes Chrysost. Hom. 30. in Ioannem.

« S. August. Enchirid. c. 33.

Rom. 5. 10.

Matt. 12.

CAPUT IV.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. UT *ergo cognovit Jesus* experientia, quod scientia infusa ex primo suę conceptionis instanti prænoverat, & ab æterno sciebat ut Deus, *quia audierunt Pharisæi, quòd Jesus plures discipulos facit, & baptizat, quàm Joannes* jam in vincula conjectus unquam fecerat & baptizaverat (*quamquam Jesus non baptizaret* per se, *sed Discipuli ejus*, nomine illius & auctoritate, ut ministri baptismi ipsius, non Joannis, Christo, gravioribus rebus occupato, scilicet doctrina, prædicatione, & miraculis) *reliquit Judæam*, ut Pharisæorum invidiæ ad tempus cederet; *& abiit iterum in Galilæam*, alterius Principatus regionem, ubi Pharisæi & numero pauciores, & minoris erant auctoritatis. Prima vice profectus fuerat in Galilæam post baptismum, ibique nuptiis interfuerat, & primum suorum miraculorum ediderat, nondum tradito Joanne: altera hac vice illuc profectus est Joanne jam in carcerem conjecto, ut compertum est ex istius loci collatione cum *Matthæi* 1. *v.* 12. & *Marci* 1. 14. & ex S. Augustino, quem sibi anteponi non ægrè feret vir ille eruditus, qui duplicem Joannis carcerem absque fundamento commentus est. *Oportebat autem eum*, nempè Jesum, *transire per Samariam*, ut in Galilæam itinere breviori perveniret: Samaria enim Judæam inter, & Galilæam media est.

S. Augustin. lib. de Consensu Euang. c. 18. P. Lamy. Harm. libr. 3. cap. 10.

5. *Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar*, sive Sichem, *juxta prædium quod dedit Jacob Joseph filio suo*, moriens, ut habetur Genes. 48. 22. *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo*. Urbem porrò *Sichem* Judæi per ludibrium *Sichar* appellabant, *Urbem ebriosorum*, quòd malo schismate quasi inebriati, & mente moti essent. Unde Ephraimitæ sive Samaritani, ab Isaia *Ebriosi Ephraim* nuncupantur.

Isaiæ 28. 1.

6. *Erat autem ibi*, nempè in illo prædio, *fons Jacob*, sive puteus, quem à Jacob patriarcha effossum, vel quo usum cum familia sua Jacob fama ferebat. *Jesus ergo fatigatus ex itinere*, quod pedes confecerat, *sedebat sic supra fontem*, idest, juxta, non in sella, aut commodo loco, sed humi, more & habitu hominis lassi. *Hora erat quasi sexta*. Causam lassitudinis & sitis exponit Euangelista, quia multum itineris fecerat Jesus, & jã erat meridies.

S. Ioann. Chrysost. Hom. 30. in Ioann.

7. 8. *Venit mulier de Samaria haurire aquam*, cum hydria, ut moris erat. *Dicit ei Jesus: Da mihi bibere*; ex hydria jam impleta (*Discipuli enim ejus abierant in civitatem, ut cibos emerent*) Petiit aquam à muliere, absentibus Discipulis, qui id officii illi præstitissent. Gratis asserit novus Auctor, Judæos non solitos ea, quibus indigerent, pretio comparare à Samaritanis. Liber enim *Pirke avot*, ex quo id eruit, Christo longè recentior est. Et quamvis id Hebraicæ Traditiones habuissent, excepta fuisset necessitas iter agentium per Samariam regionem. Has denique traditiones Dominus & ejus Discipuli observare non tenebantur.

9. *Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Judæus cùm sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana?* Judæum esse noverat ex habitu, & sermone. Dialectus enim Ephraimitas ab aliis Israelitis distinguebat, ut & Galilæos à Judæis; quantò magis Samaritanum à Judæo? Mulier porrò mirata est, quòd Judæus ab ea potum posceret: *Non enim*, inquit, *coutuntur Judæi Samaritanis*: idest, amicè & familiariter. Quod Legisperitorum traditio sic interpretabatur, ut emere quidem necessaria liceret, ac civiliter conversari, ut cum Gentilibus; non autem cum illis manducare, aut bibere, veriti ne polluerentur. Odium ex Religione præsertim natum, Schisma fecerat in Judaismo; Gentiles ritus cum Mosaicis miscuerant, Templum extruxerant in Monte Garizim, ubi per proprios Sacerdotes, non Levitici generis, offerebant sacrificia; novam ædificationem Urbis, & Templi Hierosolymitani suis contra Judęos calumniis apud Regem Persarum retardaverunt. Hinc odium acerbissimum utriusque gentis: hinc gravissimum apud Judæos convitium Samaritani nomen, quòd Christo Jesu tribuerunt: *Nonnè bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?*

Iudic. 12. 6. Matt. 26. 73.

Act. 11. 3. S. Cyrill. lib. 2. in Ioan. p. 179.

1. Esdræ c. 4. Ioseph li. 11. Antiq. c. 4.

Ioan. 8. 48.

10. *Respondit Jesus, & dixit ei: Si scires donum Dei*, si nosses Messiam hominibus à Deo promissum, ac datum, *& quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere*, Filius scilicet Dei, Salvator mundi: *tu forsitan petisses ab eo* prior, *& dedisset tibi aquam vivam*, aquam perennem, & perpetuò scaturientem, aquam salientem in vitam æternam, aquam quæ divinæ gratiæ per Spiritum sanctum in credentes effundendæ typus est. Joannis 7. 38. *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum*. Confer cum Isaiæ 12. 3. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*.

Ioan. 3. 16.

11. 12. *Dicit ei mulier*, putans eum loqui de aqua elementari & communi: *Domine, neque in quo haurias habes;* situlam qua haurias, non habes; *& puteus altus est*, seu

ſeu profundus: *Vnde ergo habes aquam vivam?* Quomodo ergo ex illo mihi ſuppeditare poſſes aquam perenniter ſcaturientem? An verò aliunde uberiores & ſalubriores aquas educere potes, aut ſcatebram ſub terra latentem invenire? *Numquid tu major es Patre noſtro Iacob, qui dedit nobis hunc puteum*, poſteris ſuis utendum reliquit, tamquam quo nullus ſit his in locis melior; *& ipſe ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?*

13. 14. *Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum;* ſitim enim non ſedat, niſi ad breve tempus: *qui autem biberit ex aqua* illa viva, *quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum*; nullis neceſſitatibus umquam ſubjacebit: *ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Non extrinſecùs illi quærenda erit, ſed in illo erit per inhabitantem Spiritum ſanctum: fiet, inquam, illi fons aquæ ad Deum uſque & vitam æternam ſalientis. Emphaſis eſt in voce *ſalientis*: aquæ enim ad altitudinem uſque ſcaturiginis ſuæ ſaliunt. Principium autem gratiæ Deus eſt, qui eſt vita æterna: in vitam igitur æternam ſalit, ac homines, in quibus manet, ad Dei fruitionem perducit.

Non eſurient neque ſitient. Iſaia 49.10.

15. *Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Suſpirabat illa nolens indigere, nolens laborare. Aſſiduè venire ad illum fontem, onerari pondere quo indigentia ſuppleretur; & finito quod hauſerat, rurſus redire cogebatur; & quotidianus ei fuit iſte labor; quia indigentia illa reficiebatur, non extinguebatur. Delectata ergo tali munere, rogat, ut ei aquam vivam daret.

S. Auguſtin. Tract. 15. in Joann. n. 15.

16. 17. 18. *Dicit ei Ieſus: Vade, voca virum tuum*, ut eo conſcio tantum à me beneficium accipias, & cum illo communices; *& veni huc* unà cum illo: vir enim caput eſt mulieris, ſine quo non decet illam beneficium à quopiam accipere. *Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum.* Chriſtum æquivocatione decipere voluit, ut beneficium confeſtim acciperet. *Dicit ei Ieſus, Bene dixiſti, quia non habes virum: quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes*, cui adhæres, *non eſt vir tuus* legitimus: *hoc verè dixiſti.* Sic eam Chriſtus & ad vitæ impudicæ confeſſionem, atque pœnitentiam, ſenſim diſponit; & ad intelligendum quis & quantus eſſet, qui cum ea colloqui dignabatur. Hæc enim una ratio propemodum erat illius juvandæ, ſi non jam eum ut merum hominem, ſed ut homine ſuperiorem admiraretur, putà cui inaudito modo ſua arcana paterent. Utiliter autem reſponſum ejus probat, quo dixit virum ſe non habere, tametſi à tam multis fuerat corrupta. Non enim qui ex voluptate fit coitus, ſed qui ſecundùm Legem eſt conſenſus, & quæ ex caſto amore conjunctio exiſtit, inculpatas nuptias efficiunt.

S. Cyrill. libr. 2. in Joann. p. 183.

19. 20. *Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu*, qui res abditas cognoſcis. Tum ſermonem aliò flectens, Dominum interrogat de quæſtione cultum divinum ſpectante, ac Samaritanos inter, & Judæos controverſa. *Patres noſtri*, Abraham, & Jacob *in monte hoc* Garizim *adoraverunt*: *& vos* Judæi *dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus*, ſeu Templum, *ubi adorare oportet*, ex Dei mandato, oblatis victimis, aliiſque ritibus publicis, ita ut extra hunc locum ſacrificia Deo non liceat offerre. Altare non procul à Sichimis ſtruxerat Abraham paulò antè oblationem Iſaaci, deinde Jacob; & in monte Garizim pronuntiatæ erant benedictiones. Ibi Templum extruxerat Sanaballetes Alexandri Magni temporibus, & quamvis illud poſtea diruiſſet Hyrcanus, ſacra tamen ibidem eodem more fieri non deſierant. Deus verò juſſerat lata Lege, ut in certo loco, quem erat deſignaturus, ſibi ſacrificia offerrentur. Deuteron. 12. 13. & 14. *Cave, ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris: ſed in eo quem elegerit Dominus, in una Tribuum tuarum offeres hoſtias, & facies quæcumque præcipio tibi.* Et verſic. 26. *Quæ autem ſanctificaveris, & voveris Domino, tolles, & venies ad locum quem elegerit Dominus: & offeres oblationes tuas, carnem & ſanguinem, ſuper Altare Domini Dei tui.*

Gen. 12. 7. Gen. 33. 20. Deuteron. 11. 26. 27. 28. Joſephus lib. 11. Antiq. c. ult. & lib. 13. c. 17.

21. *Dicit ei Ieſus: Mulier, crede mihi, quia venit hora*, proximum tempus eſt, *quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem*: His nimirùm locis vaſtatis, & Dei cultu non jam ad hunc aut illum locum reſtricto, ſed in omnem locum diffuſo: cùm in omni loco nomini ejus offeretur oblatio munda. Non ait *adorabimus*, ſed *adorabitis Patrem*, ut ſe ex adorantium numero eximat, quatenùs Verbum eſt, ac Deus; qua ratione cum Patre potiùs adoratur.

S. Cyrill. Lib. 2. in Joann. c. 5.

22. *Vos adorabitis quod neſcitis*, verum Deum unius tantùm regionis Dominum, aut certo loco definitum exiſtimantes; neque ex Legis ejus præſcripto, ſed ritibus ab hominibus adinventis adorantes: *Nos* Judæi *adoramus quod ſcimus*: Deum ſcimus, quis ſit, ubi, & quo ritu colendus, hanc adepti cognitionem ex Moyſe, & Prophetis. Nec mirum videri debet, quòd majorem ſui cognitionem Judæis, quàm Samaritanis, aut aliis Gentibus dederit Deus, *Quia ſalus ex Judæis eſt*, Chriſtus Salvator ex Judæis oriundus eſt, quibus præſertim à Deo promiſſus fuit: *De Sion exibit Lex, & verbum Domini de Ieruſalem.* Se Judæis accenſet Chriſtus Jeſus, imò & adoratoribus, ſecundùm formam ſervi, in qua Patrem oravit, & adoravit.

Iſai. 2. 3.

23. *Sed venit hora, & nunc eſt*; jamjam tempus adeſt, *quando veri adoratores*, ſoli eo digni nomine, *adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate*, non externis tantùm ritibus, typiciſque ſacrificiis; ſed ſacrificio veteris Legis ceremonias implente, & adoratione præſertim, cultuque ſpirituali. Veri adoratores adorabunt Patrem omnium Deum, non cultu ſuperſtitioſo, ſeu mendacio & erroribus immixto, ut vos Samaritani adoratis; non cultu typico, ut Judæi: ſed cultu vero, ac ſpirituali. *Spiritus* ergo opponitur ſacrificiis, & ceremoniis legalibus Judæorum, quas ad *Legem mandati carnalis pertinere*, cujus *reprobatio* facta eſt *propter ejus infirmitatem & inutilitatem*, & *umbras* eſſe *futurorum, corpus autem Chriſti*, S. Paulus docet. *Veritas* autem opponitur falſis dogmatibus, & erroribus Samaritanorum. *Nam & Pater* omnium Deus *tales quærit qui adorent eum*: ideſt, tales poſtulat, & amat adoratores.

Hebr. 7. 16. Coloſſ. 2. 17.

24. *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Deus eſt Spiritus puriſſimus, ab omni concretione corporis, & materiæ ſegregatus; ideòque ut ejus adoratio congrua ſit objecto ſuo, oportet, ut à ſuis cultoribus ſpiritali cultu, mente pura, integra, incorrupta adoretur. Cultum typicum in Veteri Teſtamento Deus inſtituit, ut Chriſtum in Tabernaculo, Templo, Altari, Sacrificiis, victimis, Sacerdotibus, ac ceremoniis, ut in typis cernerent; iiſque erudirentur *uſque ad tempus correctionis*, ideſt, novæ Legis, & ad cultum ſpiritualem perducerentur. Sed nova Lege per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum promulgari cœpta, cultus ſpiritualis & interior inſtaurabatur ab ipſo, ut homines gratia ejus adjuti, Deum in ſpiritu & veritate toto terrarum orbe adorarent. Juſti verò qui tempore veteris Legis Deum in ſpiritu, & veritate jam colebant, & adorabant, ſub Lege non erant poſiti, ſed ſub Gratia; & Novi Teſtamenti per Chriſtum mediatorem, cujus fide juſtificabantur, hæredes.

Hebr. 9. 10.

25. 26. *Dicit ei mulier: Scio, quia Meſſias venit: (qui dicitur Chriſtus) cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.* Verba per parentheſim poſita, non ſunt mulieris, ſed Euangeliſtæ, ſignificationem nominis Meſſiæ explicantis. Meſſiam venturum tum Judæi, tum Samaritani noverant. Et hi namque Libros Moyſis recipiebant, in quibus Meſſiæ promiſſio, & prædictio legitur. Adventus ejus tempus inſtare, ex communi fama mulier audiverat. Hunc omnia ad ſalutem neceſſaria, & cultum Dei ſpectantia patefacturum credebat. *Dicit ei Ieſus: Ego ſum, qui loquor tecum.* Ego ſum Meſſias à Deo promiſſus, qui veni in mundum, ut revelem omnia ad Deum ritè colendum neceſſaria. Judæis frequenter rogantibus, *Quouſque animam noſtram tollis? Dic nobis ſi tu es Chriſtus:* non palam, ut huic mulieri, ſe Chriſtum

Geneſ. 49. Deuter. 18

S. Joannes Chryſ. Hom. 35. in Joann.

ſtum eſſe profeſſus eſt; fidelior enim hæc erat illis, qui non diſcendi, ſed arguendi gratia rogabant: nam ſi diſcere voluiſſent, verborum, ſcripturarumque & miraculorum ſufficiens eis fuiſſet doctrina. Samaritana integra & ſimplici mente petiit. Audivit enim, credidit, & alios ad credendum traxit.

27. *Et continuò venerunt Diſcipuli ejus, & mirabantur, quia cum muliere loquebatur*, ſola, extranea, ignota, Samaritana, præter morem ſuum: nec conjicere poterant, Samaritidem cœleſtium rerum diſcendarum, de quibus dumtaxat loqui ſolebat Jeſus, ſtudioſam atque avidam eſſe. *Nemo tamen dixit, Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?* Reverentia enim eorum erga Dominum ac Magiſtrum, vetabat eſſe curioſos.

28. 29. 30. Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, ut expeditiùs ac celeriùs curreret ad ſuos, nuntiatura, quod ſibi felix fauſtumque contingerat: *& abiit in civitatem, & dixit illis hominibus* concivibus ſuis: *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci:* omnis vitæ meæ ſeriem, quam ſcire humanitùs non potuit: *Numquid ipſe eſt Chriſtus?* Non affirmat Chriſtum eſſe, quamvis crederet; quod ejus prudentiæ tribuunt SS. Patres. Noluit hujus ſe opinionis autorem oſtendere, ut ſuo ipſi auditu ad fidem adducerentur, qui mulieris imperitæ & infamis de re tanta aſſertionem parvipendiſſent. Intelligebat proculdubio ipſos, modò Jeſum audirent, eadem de eo, quæ & ipſa, ſenſuros. Quòd ſi quis obtuſioris eſſet ingenii, ut cognoſcere non poſſet, quis & quantus eſſet, vitam ſuam à Chriſto patefactam illis indicat, ut hac ratione ipſos alliciat ad illum adeundum: *Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.*

S. Chryſ. ho. 33. S. Cyril. lib. 2. in Jo. p. 194. S. Aug. tr. 15. in Ioan.

31. 32. 33. 34. *Interea rogabant eum Diſcipuli, dicentes: Rabbi, manduca*, ex cibis quos attulimus. Fatigatum enim ex itinere, & cibo ad reficiendas vires indigere noverant: *Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis;* cibum alterius generis, quo ſpiritalis eſuries, ſeu animi deſiderium mei de converſione & ſalute hominum expleatur. Solent enim Hebræi cibum id appellare, quo deſiderium expletur, ut Pſalm. 19. *Teſtimonia tua deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum, & dulciora ſuper mel & favum.*

Dicebant ergo Diſcipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare? Num aliquis nobis abſentibus & inſciis illi cibum miniſtravit? *Dicit eis Jeſus: Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus qui miſit me,* Patris mei, *ut perficiam opus ejus,* mihi commiſſum, ſcilicet hominum ſalutem, tum prædicatione, cui jam inſiſto; tum paſſione, qua conſummabitur.

35. 36. 37. 38. *Nonnè vos dicitis* vulgari proverbio *quòd adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit?* quadrimeſtre ſpatium ante meſſem ſupereſt? *Ecce dico vobis: Levate oculos veſtros,* non corporis tantùm, ſed animi; non ad corporeas dumtaxat ſegetes, ſed ad ſpirituales; ad urbem proximam Samaritanorum, ad urbes & vicos non Judæorum tantùm, ſed omnium gentium: *& videte regiones, quia albæ ſunt jam ad meſſem* ſpiritualem: Deo præparante, præveniente, adjuvante, jam parati ſunt homines ad Euangelium meum ſuſcipiendum. Nunc ergo in eorum converſione & inſtructione laborandum eſt, ſicut demeti ſolent ſegetes, cùm flaveſcunt: *Et qui metit, mercedem accipit* à domino meſſis. Prædicationi ergo & doctrinæ tamquam boni agricolæ inſiſtite; poſt meſſem enim mercedem accipietis: & vobis, illiſque quos ad Deum converteritis, æternam fœlicitatem procurabitis: *Et congregat fructum in vitam æternam: ut, & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.* Satores ſunt Patriarchæ, Prophetæ, Joannes Baptiſta, qui ſemina Euangelii jecerunt; Chriſtus ipſe, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo, & per ſubminiſtrationem Spiritus dat incrementum: Meſſores Apoſtoli, & apoſtolici viri. Simul autem gaudebunt in vita æterna ſatores & meſſores ſpiritualis ſegetis: *In hoc enim eſt verbum verum,* veriſſimum eſt vulgatum illud Proverbium: *Quia alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui metit. Ego miſi vos metere quod non laboraſtis,* in agro ſcilicet Judaico: *Alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis.* Subactum eſt arvum à Prophetis, qui non tantùm in Judæa, ſed & per diſperſiones varias apud Gentes, voce ac ſcriptis, homines ad unius Dei cultum & ad morum emendationem excitarunt, quod ſemen eſt Euangelicæ frugis: Vos autem in arvum ab illis laboratum introiſtis, ab illis inchoata perfecturi.

39. 40. 41. 42. *Ex civitate autem illa* Sichimorum *multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.* Crediderunt ob ſermonem mulieris teſtantis, facta ſua ſibi ab Jeſu fuiſſe indicata. Noſſe enim arcana, divinum aliquid eſſe rectè judicabant, illumque verum Deum eſſe, qui illa cognoſcens, aſſerebat, ſe Chriſtum eſſe à Deo promiſſum. Id enim civibus ſuis reticuiſſe Samaritidem non eſt veriſimile. *Cùm veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum, ut ibi maneret,* ſive ut apud ſe diverteret: *& manſit ibi,* id eſt, in eorum civitate, *duos dies,* quibus illos docuit. *Et multò plures crediderunt in eum propter ſermonem ejus,* ſcilicet ipſius Jeſu: *Et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam;* non ſolùm, nec præcipuè propter ſermonem tuum *credimus* hunc eſſe Meſſiam: *Ipſi enim audivimus* ex ore ejus, *& ſcimus,* firmiter nobis perſuaſum eſt, *quia hic eſt verè Salvator mundi,* non Iſraelis tantùm, ſed omnium gentium. His verbis confitentur, omnes homines ſub peccato poſitos eſſe, adeòque Redemptore & Mediatore indigere, ut poſteà ſcripſit Apoſtolus: *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei, juſtificati gratis per gratiam ipſius.* Cùm enim dicerent, Salvatorem eſſe mundi, intellexerunt, perditi; & veræ ſalutis, non brevi, ſed perpetuò duraturæ auctorem. In hoc porrò magis admirabiles, quòd ſine miraculis crediderint. Quæ verò & quanta locutus ſit Chriſtus Samaritanis, Euangeliſta non commemorat, fructus ſermonum ejus in illa civitate demonſtrat.

S. Io. Chryſ. ho. 34. in Io.

Rom. 3.

43. 44. 45. *Poſt duos autem dies exiit inde,* nempè ex regione Samaritanorum, *& abiit in Galilæam,* quò iter ſuſceperat relicta Judæa, ut initio Capitis dictum eſt: *Ipſe enim Ieſus teſtimonium perhibuit,* ſive ante, ſive poſt, *quia Propheta in ſua patria honorem non habet.* Confer cum *Matth.* 13. 57. *Marc.* 6. 4. *& Luc.* 4. 24. Patriam ſuam vocat Judæam, in qua Bethleem, ubi natus erat; vel Nazareth, ubi educatus: Galilææ autem nomine reliquum hujus Provinciæ extra Nazareth territorium: *Cùm ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi,* ſummo cum gaudio, *cùm omnia vidiſſent* admirabilia opera, quæ fecerat Jeroſolymis in die feſto Paſchatis proximè præterito: *& ipſi enim venerant ad diem feſtum,* Legi & conſuetudini morem gerentes.

Origen. in hunc loc. S. Cyrill. Alex. Joan. 2. 23. & c. 4. 2.

46. 47. *Venit ergo iterum* Jeſus *in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus,* ſeu Miniſter Regis, nempè Herodis Antipæ, Tetrarchæ Galilææ, quem Galilæi honoris cauſa Regem appellabant: *cujus* Reguli ſeu Regii Miniſtri *filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audiſſet, quia Jeſus adveniſſet à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, ut deſcenderet, & ſanaret filium ejus; incipiebat enim mori,* id eſt, proximus erat morti.

48. 49. 50. *Dixit ergo Jeſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia videritis* vos Capharnaitæ, *non creditis,* me Chriſtum eſſe; cùm tamen Samaritani ſine miraculis crediderint: *Dicit ad eum Regulus: Domine, deſcende priùs quàm moriatur filius meus.* Mortuum enim ab eo ſuſcitari poſſe nondum credebat, imò ne quidem ab abſente curari. *Dicit ei Jeſus: Vade, filius tuus vivit:* Bono animo eſto, filius tuus jam rectè valet. *Credidit homo ſermoni quem dixit Jeſus, & ibat.*

51. 52. 53. *Jam autem eo deſcendente,* ſeu redeunte domum, *ſervi occurrerunt ei, & nuntiaverunt, dicentes, Quia filius ejus viveret,* optimèque valeret. *Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit: & dixe-*

runt ei: Quia heri hora septima (quæ primæ post meridiem apud nos respondet) *reliquit eum febris. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus vivit; & credidit ipse*, ex ejus scientia & potentia Christum Deũ esse agnoscens, *& domus ejus tota.*

54. *Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cùm venisset à Iudæa in Galilæam....* Hoc secundum miraculum edidit Jesus, cùm in Galilæam secundò veniſſet.

Sensus Moralis.

13. *UT ergo cognovit Iesus, quia audierunt Pharisæi, quòd Iesus plures discipulos facit, & baptizat, quàm Ioannes, reliquit Iudæam, & abiit iterum in Galilæam.* Prudentiæ & charitatis est, invidiæ & peccati occasionem non modò infirmis, sed improbis etiam subtrahere, quantùm fieri potest. Cedendum aliquando, alias resistendum hostibus veritatis: resistendum, cùm veritatem impugnant; cedendum aliquando, & fugiendum, cùm prædicatores & defensores veritatis persequuntur: fugiendum, inquam, ut tutiùs veritas defendatur. Dei voluntas & gloria, Ecclesiæ utilitas, Animarum salus, fides in ministerio, regulæ sint fugæ, vel resistentiæ. Abiit Jesus in Galilæam relicta Judæa, ut Pharisæorum invidiam, & insidias ad tempus declinaret. Poterat ille quidem & præsens ab his non teneri, si nollet; non occidi, si nollet: sed quia in omni re, quam gessit ut homo, hominibus in se credituris præbebat exemplum; (quia unusquisque servus Dei non peccat, si secesserit in alium locum, videns furorem fortè persequentium se, aut quærentium in malum animam suam; videretur autem sibi servus Dei peccare, si faceret, nisi in faciendo Dominus præcessisset:) *Fecit hoc ille Magister bonus, ut doceret, non quòd timeret.*

S. Aug. tr. 15. in Joan. n. 2.

6. *Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem.* Fatigatur Deus pro creaturæ suæ salute; fatigatur, ut nobis procuret æternam quietem; fatigatur in itinere, ut nos quærat errantes & perditos: *Tibi fatigatus est ab itinere Iesus.* Adoremus fortem & infirmum Jesum: fortem, quia *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipsum facta sunt*, & sine labore facta sunt. Infirmum, quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Fortitudo *Christi te creavit, infirmitas Christi te recreavit. Fortitudo Christi fecit, ut quod non erat, esset: infirmitas Christi fecit, ut quod erat, non periret. Condidit nos fortitudine sua, quæsivit nos infirmitate sua.* Fatigatus est ex itinere Jesus. Iter ipsius est caro pro nobis assumpta. Ideò fatigatus ab itinere, quid est aliud, quàm fatigatus in carne? Dei pro nobis incarnati & fatigati vestigia sequamur: vitæ istius mortalis, statusque nostri labores & lassitudines pro ejus amore & gloria perferamus. Non sit otiosa quies nostra, non voluptati serviens, sed indulgens necessitati; ad Dei gloriam, & ad finem salutis nostræ referatur, ut curato corpore, viribusque refectis, Deo serviamus alacriùs, & in ejus opere, nostrique status officiis ferventiùs laboremus. Hæc enim vita laboris est, non quietis.

S. Augustin. in Joan. tr. 15. n. 6. & 7.

7. *Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi bibere.* Mulieris Samaritidis adventum ad fontem prænoverat ac decreverat. Ubi verò adfuit, eam statim doctrinæ suę retibus expansis, ab æterno implicare sibi proposuit cœlestis animarum venator. Mulier illa typus erat Ecclesiæ, non justificatæ, sed justificandæ. Ventura enim erat Ecclesia de Gentibus, alienigena à genere Judæorum. Audiamus ergo in illa nos, & in illa agnoscamus nos, & in illa gratias agamus pro nobis. *Dicit ei Iesus: Mulier, da mihi bibere.* Qui bibere quærebat, fidem ipsius mulieris sitiebat.

S. Aug. tr. 15. in Io. n. 10.

10. *Respondit Iesus, & dixit: Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere; tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.* Donum Dei est Spiritus Sanctus. Hujus doni se ipsum largitorem insinuat. Cui enim convenit ea largiri, quæ Dei sunt? Nonnè ei qui secundùm naturam Deus est? Aquam autem vivam appellat vivificum illud Spiritus donum, per quod solum humana natura, quamvis perinde ac montani stipites prorsùs arefacta, & omnis fructus expers diaboli fraude reddita, ad veterem naturæ pulchritudinem revocatur, & vivificam gratiam ebibens, variis bonorum generibus redimitur; & ad virtutis studium repullulans, uberrimos dilectionis divinæ ramos edit. Hinc Deus per Prophetam ait: *Glorificavit me bestia agri, dracones & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo. Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit.*

S. Cyrill. Ale. lib. 1. in Jo. p. 180.

Si scires donum Dei. Donum Dei gratia est: non datur ex meritis, quia ex ipsa est omne meritum. Si gratia Dei ex meritis esset, jam gratia non esset. *Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei?* Gratiam ne quidem desiderare, aut petere possumus; imò nec ejus necessitatem, & indigentiam nostram cognoscere, sine gratia tenebras nostras illuminante, sine Spiritu Dei infirmitatem nostram adjuvante. Non enim sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est. Et quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed Spiritus adjuvat infirmitatem nostram. Christum Jesum, & gratiæ ipsius necessitatem cognoscere, primus est ad conversionem gradus. *Mulier, si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere; forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.*

Rom. 11. 35.

11. 12. 13. *Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est.... Numquid tu major es Patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus? Respondit ei Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Et verum est secundùm hanc aquam, & verum est secundùm quod significabat illa aqua. Etenim aqua in puteo, voluptas sæculi est in profunditate tenebrosa: hinc eam hauriunt homines hydria cupiditatum: *Cupiditatem* quippè *proni summittunt, ut ad voluptatem hauſtam de profundo perveniant; & fruuntur voluptate, præcedente & præmissa cupiditate. Nam qui non præmiserit cupiditatem, pervenire non potest ad voluptatem.* Pone ergo hydriam, cupiditatem, & aquam de profundo, voluptatem: cùm pervenerit quisque ad voluptatem sæculi hujus, cibus est, potus est, lavacrum est, spectaculum est, concubitus est; numquid non iterum sitiet? Ergo *de hac aqua qui biberit, sitiet iterum: Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.... Satiabimur* (inquit Rex Propheta) *in bonis domus tuæ.* De qua ergo aqua daturus est, nisi de illa, de qua dictum est, *Apud te est fons vitæ?* Nam quomodo sitient, qui *inebriabuntur ad ubertate domus tuæ?*

S. Aug. tr. 15. in Ioan. n. 16.

Psal. 64. 5.

Psal. 35. 10.

14. *Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Sicut enim si quis fontem in se ipso intùs haberet, non sitiret umquam; ita qui hanc aquam habuerit, Spiritum Sanctum scilicet in anima sua inhabitantem, fontem omnium bonorum cœlestium, nullam sitim bonorum terrenorum patietur, charitate cor ejus implente. Id quidem perfectè non fit in hac mortali vita, in qua perpetua penè pugna est cupiditatem inter & charitatem. Sed charitas Sanctos penitùs implebit in æterna vita, omni cupiditate omninò exclusa & absumpta, cùm mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem: *Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Omne scilicet datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum; & humili gratiarum actione electorum in quos descendit, ad originem suam jugiter ascendit, illosque tandem Deo perfectè conjungit, & ad vitam æternam evehit.

Iacob. 7. 17.

15. *Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.* Ad labo-

laborem indigentia cogebat, & laborem infirmitas recusabat. Nondum audiebat dicentem: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Initium gratiæ, desiderium gratiæ est. Hæc prima gratiæ interioris operatio, ut desideretur, & desiderata per orationem postuletur. Domine, da nobis hanc aquam, Spiritum Sanctum tuum, gratiam tuam, ut non sitiamus, nisi Te fontem aquæ vivæ. Fac, ut gratia tua sit in nobis perennis instar fontis, non raptim transiens, ut torrens, ut nec hyeme tribulationis, nec æstate prosperitatis deficiat. *Æstas probat fontem vel torrentem*: tentatio, an gratia sit fons in nobis, vel torrens, qui pravarum cupiditatum æstu siccetur. Cupiditas & iniquitas laborem semper adjunctum habet, comitem semper difficultatem, qua infelix anima fatigatur in cænosa voluptatis via: *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles.* Puteus altus est. Ex hac aqua bibunt homines & pecora. Gratia verò & charitas ineffabilem suavitatem & facilitatem in bono secum affert, cùm facit plùs delectare, quod Deus præcipit, quàm delectat, quod impedit: *Etenim Dominus dabit benignitatem,* sive (ut S. Augustinus legit) *suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Quæ verba sic explicat S. Augustinus: *Cùm ergo cœperis odisse peccata, & confiteri Deo, cùm te delectationes illicitæ rapiunt & ducunt ad ea quæ tibi prosunt, ingemisce ad Deum: & confitens illi peccata tua, mereberis ab illo delectationem, & suavitatem justitiæ faciendæ dabit tibi, ut incipiat te delectare justitia, quem primò delectabat iniquitas: ut qui primò gaudebas in ebrietate, gaudeas in sobrietate; & qui primò gaudebas de furtis, ut tolleres homini quod non habebas, quæras donare non habenti, quod habebas: & quem delectabat rapere, delectet donare; quem delectabat spectare, delectet orare; quem delectabant cantica nugatoria & adulterina, delectet hymnum dicere Deo; currere ad Ecclesiam, qui primò currebas ad theatrum. Vnde nata est ista suavitas, nisi quia Dominus dabit suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum?*

Joan. 4. 15. S. August.

Sap. 5. 7.

Ps. 84. 13. S. August. in hunc Psalm. n. 15.

16. 17. *Dicit ei Iesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc. Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Iesus: Benè dixisti... Quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus vir; hoc verè dixisti.* Altera gratiæ operatio in homine, est agnitio, horror, & confessio peccati: *Non habeo virum..... Domine, ut video, Propheta es tu.* Quinque viros priores animæ, quinque sensus corporis mysticè S. Augustinus exponit. Quando enim quisque nascitur, antequam possit uti mente atque ratione, non regitur nisi sensibus carnis. Anima in puero parvulo quod auditur, quod videtur, quod olet, quod sapit, quod tactu sentitur, hoc appetit aut fugit. Appetit quicquid mulcet, fugit quicquid offendit hos quinque sensus: Hos enim quinque sensus mulcet voluptas, offendit dolor. Secundùm hos quinque sensus tamquam quinque viros, priùs vivit anima, quia istis regitur. Quare autem viri dicti sunt? Quia legitimi. À Deo quippè facti, & à Deo donati animæ. Infirma est adhuc quæ istis quinque sensibus regitur, & sub istis quinque viris agit: at ubi venerit ad annos exerendæ rationis, si eam susceperit optima disciplina & doctrina sapientiæ; quinque illis viris ad regendum non succedit, nisi vir verus, legitimus & illis melior, & qui meliùs regat, & qui ad æternitatem excolat, ad æternitatem instruat. Nam isti quinque sensus non ad æternitatem nos regunt, sed ad ista temporalia vel appetenda, vel fugienda. Ubi verò intellectus sapientia imbutus regere cœperit animam, scit jam non solùm fugere foveam, & ambulare in æquali, quod oculi ostendunt animæ infirmæ; nec tantùm canoras voces suaviter audire, dissonasque repellere; vel blandis odoribus delectari, putoresque respuere; aut dulcedine capi, & amaritudine offendi; aut lenibus mulceri, & asperis lædi. Ista enim omnia infirmæ animæ sunt necessaria. Quid ergo regiminis adhibetur per illum intellectum? Non alba & nigra discreturus est, sed justa & injusta, bona & mala, utilia & inutilia; castitatem & impudicitiam, hanc ut amet, istam ut vitet; charitatem & odium, in hac ut sit, in illo ut non sit. Hic vir quinque illis viris in illa muliere non successerat. Ubi enim non succedit ille, error dominatur. Nam cùm cœperit anima capax esse rationis, aut à sapiente mente regitur, aut ab errore: sed error non regit, sed perdit. Post istos ergo quinque sensus mulier adhuc errabat, & error eam ventilabat. Error autem iste non erat legitimus vir, sed adulter: ideò ei Dominus ait: Benè dixisti, *Quia non habeo virum: Quinque enim viros habuisti:* quinque te sensus carnis primò rexerunt: venisti ad ætatem utendæ rationis, nec ad sapientiam perveniisti; sed in errorem incidisti. Ergo post illos quinque viros, *iste quem habes, non est tuus vir.* Et quid erat, si vir non erat, nisi adulter? *Voca* itaque non adulterum, sed *virum tuum*: ut intellectui me capias, non errore de me aliquid falsum sentias. Adhuc enim errabat mulier, quæ aquam illam cogitabat: cùm jam Dominus de Spiritu Sancto loqueretur. Quare errabat, nisi quia adulterum, non virum habebat? Tolle ergo hinc istum adulterum qui te corrumpit, & *Vade, voca virum tuum.* Voca, & veni, ut intelligas me: *Dicit ei mulier, Domine video, quia Propheta es tu.* Cœpit venire vir, nondum plenè venit. Prophetam Dominum putabat. Erat quidem & Propheta, nam de se ipso ait: *Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua.* Item de illo dictum est ad Moysen: *Prophetam eis suscitabo de fratribus eorum similem tui:* Similem scilicet ad formam carnis, non ad eminentiam majestatis. Proinde jam non multùm erat mulier ista: *Video,* inquit, *quia Propheta es tu.* Incipit vocare virum, adulterum excludere.

S. Augustin. tract. 15. in Joan. n. 11. 21. 23. Vide & lib. q. 83. q. 64.

Luc. 4. 24. Deuteron. 18. 18.

22. *Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Samaritanos & Judæos à veris excipit adoratoribus: & quamvis meliores Judæos, venturis tamen longè deteriores, quantò figura veritate inferior est, indicavit: Ecclesiam autem significat, quoniam verus & debitus Deo cultus in ipsa est. Qui igitur sunt veri adoratores? Qui nullo loco divinum cultum circumscribunt, qui Deum in spiritu colunt, sicut & Paulus: *Cui servio,* inquit, *in spiritu meo, in Euangelio Filii ejus.... Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.* Per spiritum autem, incorporeum significat: Opus est enim incorporei cultum etiam talem esse, & per incorporeum quod est in nobis, hoc est, per animam & animæ munditiam offerri: *Spiritus est Deus, & eos qui adorant, in spiritu & veritate adorare oportet.* Nam cùm & Judæi & Samaritani, neglecta anima, munditiæ corporis plurimùm studerent, ideò non ablutione & ornatu corporis, sed mente dicit adorandum. Quamobrem non pecora, non vitulos, sed te totum Deo offeras sacrificium; sic viventem hostiam exhibebis. In veritate enim adorare oportet: nam quæ superiori tempore figura erant, holocausta, sacrificia, incensum; non sunt ampliùs, sed omnia veritas. Non enim caro, sed malæ circumcidendæ sunt cogitationes, & nos ipsos crucifigere, & irrationales auferre cupiditates oportet atque mactare.....

S. Joann. Chrysost. hom. 33.

Rom. 1. Rom. 12.

Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Non jam in monte, non Jerosolymis, sed in Ecclesia Catholica, in qua una, non in ulla aliâ congregatione vel secta, veri sunt adoratores: in qua una est verum sacrificium tam externum & visibile, oblatio munda, victima salutaris, quæ in omni loco, toto orbe, ubicumque Christiana Catholica Religio diffusa est, vero Deo offertur; tum internum, cujus visibile sacrificium signum est; scilicet sacrificium contriti cordis & casti corporis, *in spiritu* charitatis, qui filiorum & verorum Christianorum spiritus est; *in veritate* & puritate fidei, nullis erroribus admixtæ, qui Catholicorum est caracter. Ergo *intus age totum.* Et si fortè quæris aliquem locum

altum, aliquem locum sanctum, intùs exhibe te Templum Deo : *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.... In Templo vis orare? in te ora. Sed priùs esto templum Dei, quia ille in Templo suo audiet orantem.*

1.Cor.3.17. & S.Aug. tr.15. in Joan.n.15.

25.26. *Dicit ei mulier: Scio, quia Messias venit: Cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tecum.* Ita se Christus simplicibus manifestat. Samaritidem intùs in animo docet, eamque ad sui cognitionem sensim adducit, ei Mysteria revelans, quæ sapientibus & prudentibus abscondit. Illi annuntiat omnia. Quid enim illi sciendum supereſt, qui Deum verum, & Christum Jesum novit? *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Gratias illi perpetuas agamus, qui venit in mundum propter nos, ut nos doceret omnia ad salutem necessaria. Illum audiamus in Scripturis Sacris nobis loquentem, qui Samaritanæ mulieri loqui, & illam altissima Religionis Mysteria docere dignatus est. Euangelium non solùm audiamus & legamus, sed in tabulis cordis carnalibus inscriptum geramus; ejus sententias, historiam, præcepta, verba, miracula, exempla Christi Jesu Domini nostri frequenter animo repetamus, ut mundetur ac sanctificetur. *Nam si in quacumque domo Euangelium est, illuc diabolus ingredi non audet: quantò minùs animam ei assidua lectione familiarem neque dæmon, neque peccatum attinget? Sanctifica igitur animum, sanctifica corpus: hoc continget, si Euangelium semper & in animo habueris, & in lingua. Quòd si linguæ obscœnitas animam coinquinet, perspicuum est spiritali lectione eam sanctificari, & gratia Spiritus Sancti affatim perfundi. Divini cantus sunt Scriptura; hinc nobis & animæ nostræ affectibus remedium petamus, cujus utilitatem si intueremur, incredibili ei attentione vacaremus.*

Joan.17.3.

S. Jo. Chrys. ho.33. in Jo.

27. *Et continuò venerunt Discipuli ejus: & mirabantur, quia cum muliere loquebatur, &c.* Mirabantur Christi facilitatem, & incredibilem humilitatem, quòd pauperem & Samaritanam mulierem tam benignè alloqui non dedignaretur. Mirabantur, quia quærebat perditam, qui venerat quærere quod perierat. Bonum mirabantur, non malum suspicabantur. Deus qui masculum & fœminam condidit, utrique sexui fidei & gratiæ suæ dona gratis distribuit: *In Christo Iesu non est masculus, neque fœmina.* Hoc sibi exemplum proponant Ecclesiæ Pastores & Doctores, nec prodesse renuant mulieribus. Non enim voluntatem suam, sed prædicationis utilitatem sequi oportet. Major plerumque in fœminis docilitas, quàm in viris; pietas major, uberiora Dei dona, qui infirma mundi eligit, ut nemo in conspectu ejus glorietur. Verumtamen à diaboli caveant insidiis Euangelici Ministri; cùm mulieribus conversentur in omni castitate, nimiam familiaritatem vitent; nec frequentia sint, nec diuturna eorum cum mulieribus colloquia, nec profana sint, sed de rebus dumtaxat ad salutem spectantibus; nec clandestina; & neque nobilibus magis ac divitibus, vel ingenio aut forma præstantioribus, quàm pauperibus, ignobilibus, simplicibus, spiritalem sacri ministerii curam impendant: *Et mirabantur, quia cum muliere loquebatur.*

S. Aug. tr.16. in Jo. n.29.

28.29. *Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus: Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci: Numquid ipse est Christus?* Victrix corporeæ curæ, (inquit S. Cyrillus) & quæ stultis voluptatibus sæpè succubuerat, carnis usum necessarium defraudat, cibumque & potum aspernata, in alium statum per fidem reformatur. Statim verò charitatem virtutum optimam amplexa, quod sibi oblatum est bonum, citato in urbem cursu, studiosè ac ferventer annuntiat. Inclamabat enim ei intùs ad aurem cordis Christus Jesus: *Gratis accepistis, gratis date.* Hinc discamus non esse nobis imitandum ignavum illum servum, qui talentum humi defodit; sed illud exercere conemur, & alios ad Christi cognitionem & amorem verbo & exemplis adducere. Quod celeberrima illa mulier egregiè præstat, quæ bonum sibi oblatum aliis communicat; quam hactenùs hauserat aquam, non jam è scaturigine hauriens, neque terrestem hydr iam domum denuò reportans, sed divina potiùs ac cœlesti gratia, sapientissimaque Salvatoris doctrina mentem plenam gerens.

S. Cyrill. lib. 2. in Jo. t. 193.194.

Reliquit hydriam suam mulier. Audito, *Ego sum qui loquor tecum*, & recepto in cor Christo Domino, quid faceret, nisi jam hydriam dimitteret, & euangelizare curreret? *Projecit cupiditatem, & properavit annuntiare veritatem. Discant qui volunt euangelizare, projiciant hydriam ad puteum.*

S. Augustin. tract.15. in Joan. n.30.

Considera mulieris studium, sapientiam considera. Venerat hauriendæ aquæ gratia; & cùm verum fontem invenisset, contempsit alterum, ut nos exemplo, licèt parvo, admoneret, spiritualium gratia sæcularia omnia esse nobis contemnenda; neque eorum, nisi ad necessitatem, ullam rationem habendam; quod & Apostoli fecerunt, & hæc mulier. Siquidem illi à Jesu vocati, retia reliquerunt; hæc sponte sua reliquit hydriam, & Dei gratia præveniente, Apostolico munere fungitur: neque unum aut alterum, ut Andreas & Philippus; sed universam advocat civitatem, & populum ad Christum adducit.

S. Jo. Chrys. ho. 33. in Joan.

Reliquit hydriam suam mulier. Non fert hydriam, sed refert gratiam. *Vacua videtur reverti onere, sed plena revertitur sanctitate. Quæ peccatrix advenerat, revertitur prædicatrix. Et quæ hydriæ vasculum amiserat, Christi plenitudinem reportat: in nullo civitati suæ inferens detrimentum. Etenim si aquam civibus non intulit, tamen fontem salutis invexit.* Qui verè conversus ad Christum est, rerum terrenarum obliviscitur, abjicit onera, relinquit impedimenta, cupiditates refrænat, renuntiat voluptatibus; non solùm pro cœlestibus donis acceptis gratias agit, sed gloriæ Dei & salutis animarum zelo fervens, de Deo cum aliis colloqui amat, ad ejusque notitiam & amorem omnes invitare & adducere opportunitate data: *Venite, & videte: Numquid ipse est Christus?*

Antiquus Pater in ser. de eleemosyna & Muliere Samar. olim edito sub S. Ambros. nomine.

34. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Opus Dei, animarum salus, Pastoris cibus ac deliciæ sint. Pastorali munere ac ministerio nihil in orbe majus aut excellentius: in eo tamen non diligenda celsitudo & excellentia, sed Dei voluntas: sacris insistendum functionibus, non quia nobis, sed quia Deo placent. Diligendum opus, non quia nostrum, sed quia Dei est: ab ipso, & propter ipsum inchoandum & perficiendum, qui omnis boni principium & finis est. Spiritus Sanctus loquitur per os Prædicatoris, fidemque & charitatem in corde producit auditoris. Pari humilitate ac fervore in Apostolico ac Pastorali munere laborandum est, ne cùm opus Dei in aliis perficere conamur per doctrinam, opus suum in nobis perficiat diabolus per superbiam. Apis imitanda, quæ supervolitat melli suo, ne hærens nectatur & suffocetur. *In mellis copia non frustra pennas habet apicula; nectit enim hærentem.* Opus ergo Dei perficientes in Spiritu Christi Jesu, cum illo dicamus: *Ego non quæro gloriam meam.* Et, *Non nobis Domine, non nobis; sed nomini tuo da gloriam.*

S. Cyrill. Alex. lib.2. in Jo. p.197.

Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, &c. Christus Jesus seipsum futuris orbis Magistris, Pastoribus, Prædicatoribus, Doctoribus exemplum statuit acerrimi & præclarissimi ad docendam scientiam salutis, & ad Animarum conversionem studii, cui necessaria corporis etiam postponantur. Nam cùm suavissimum sibi eum cibum esse dicit, nimirùm facere voluntatem ejus, à quo missus est, & perficere opus ejus; Apostolici ministerii munus describit. Docendi enim curæ intentos esse illos dumtaxat oportet, & à carnis deliciis in tantum recedere, ut vix necessarium obsequium admittant, quod ad vitam conservandam exhibetur.

35. *Levate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem.* Quot Nationes quas Deus

vocat

vocat ad fidem? Quot peccatores ad pœnitentiam excitandi? Quàm ampla messis Euangelicis operariis destinata? Levate igitur oculos vestros, rogate Dominum ut mittat operarios in messem suam: ad Gentes quæ eum non noverunt, & nomen ejus non invocaverunt. Ite in agrum Domini, & in messe ejus laborate, quicumque ad hoc vocati estis, & zelo salutis animarum, fideique propagandæ flagratis. Æternæ vitæ promissio, Animarum salus, perfectio corporis electorum, gloria Dei tam seminatores, quàm messores coronantis, & sui fruitione beatificantis, ad laborem vos accendant. *Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.*

38. *Ego misi vos metere, quod vos non laborastis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.*
S. August. tr. 15. in Io. n. 12.
» Qui laboraverunt? Ipse Abraham, Isaac & Jacob. Legite labores eorum: in omnibus laboribus eorum Prophetia Christi; & ideò seminatores. Moyses & cæteri Patriarchæ, & omnes Prophetæ, quanta pertulerunt in illo frigore, quando seminabant? Ergo jam in Judæa messis parata erat. Meritò ibi tamquam matura leges fuit, quando tot hominum millia pretia rerum suarum afferebant, & ad pedes Apostolorum ponentes, expeditis humeris à sarcinis sæcularibus, Christum Dominum sequebantur. Verè matura messis. Quid inde factum est? De ipsa messe ejecta sunt pauca grana, & seminaverunt orbem terrarum, & surgit alia messis, quæ in fine sæculi metenda est. De ista messe dicitur: *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent.* Ad istam messem non Apostoli, sed Angeli mittentur: *Messiones*, inquit, *Angeli sunt*. Ista ergo messis crescit inter zizania, & expectat purgari in fine. Illa verò messis jam matura erat, quò prius missi sunt Discipuli, ubi Prophetæ laboraverunt.
Psal. 125.
Matth. 13. 39.

Ne extollantur operarii Euangelici, cùm uberem colligunt messem; is enim sæpè fructus est precum, laborum, patientiæ aliorum: & alioqui totum Deo tribuendum est, quo adjuvante verbum seminatur, crescit, maturescit, colligitur, & in horreum infertur.

46. 47. *Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audisset, quia Jesus adveniret à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, & sanaret filium ejus, &c.* Utiles sunt ad salutem calamitates, siquidem ad Deum nos revocant: *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt.... Cùm occideret eos, quærebant eum, & revertebantur, & diluculò veniebant ad eum. Et rememorati sunt, quia Deus adjutor est eorum: & Deus excelsus redemptor eorum est.* Ad Christum Jesum accedamus, illique supplicemus humiliter, non solùm ut sanet ægritudines corporis nostri, sed in primis ut infirmitates animæ nostræ incipientis mori, & in summo salutis periculo constitutæ, sanare dignetur. Miraculum gratiæ suæ ut operetur, credamus illum esse Salvatorem mundi, posse justificare impium, morbos animarum solo verbo posse curare, quin etiam mortuam animam suscitare. Ne imperfecta sit fides nostra, ut fides Reguli, cujus filius infirmabatur Capharnaum, qui potentiam ac beneficentiam Christi temporibus & locis circumscriptam putabat: ne cum ipso audiamus: *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.*
Psal. 15. 4.
Psal. 77. 34.
S. Cyril. Alex.

50. *Dicit ei Jesus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixit ei Jesus, & ibat.* Christi sermoni credidit, ipso Salvatore fidem in corde ejus inchoante, & postea perficiente, cùm servi nuntiaverunt puerum in pristinam valetudinem subitò restitutum; cessante febre ipsa hora, qua dixit ei Jesus: *Filius tuus vivit.* Miraculum duplex operatus est Jesus; unum in corde patris, in quo sanavit incredulitatem; alterum in filii corpore, à quo dispulit febrem. Sana, Domine, incredulitatem nostram, adauge & corrobora in nobis fidem: verbo tuo febrem abige, cupiditatum nostrarum æstum extingue; fac ut sermonibus tuis credens, in via mandatorum tuorum simplici obedientia ambulem ad domum cœlestem & æternam. Dic Ecclesiæ pro me, similibusque mihi peccatoribus coram divina tua Majestate gementi: *Filius tuus vivit.*
Ps. 102. 3. 4.

53. *Et credidit ipse, & domus ejus tota.* Cùm ad Deum per ejus gratiam conversi estis, cùm insigne aliquod beneficium ab illo accepistis; non solùm gratias illi privatim referre debetis, dicentes: *Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus: Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas: qui redimit de interitu vitam tuam:* verùm etiam operam dare oportet, ut filii vestri ac domestici credant, fidemque sanctis operibus testentur, ut Christus in familia vestra regnet: *Credidit ipse, & domus ejus tota.*

CAPUT V.

Sensus Litteralis.

S. Iren. lib. 2. c. 39.
S. Chrys. ho. 35. in Joan.
S. Cyrill. lib. 2. p. 206.

1. *Post hæc erat Festus dies Judæorum*; Pascha secundum ministerii Christi, secundùm S. Irenæum; vel Pentecoste, secundùm SS. Chrysost. & Cyrillum Alexandr. *Et Ascendit Jesus Jerosolymam*, secundùm præscriptum Legis, ut exemplum obedientiæ in omnibus præberet.

2. 3. *Est autem Jerosolymis probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethsaida, quinque porticus habens.* In manuscriptis optimæ notæ Codicibus Græcis legitur, ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρᾳ. Sic inter alios habet Vaticanus Codex vetustissimus & emendatissimus. Alii verè Codices hæc verba, ἐπὶ τῇ, omittunt. Secundùm priorem lectionem vertendum esset: *Est autem Jerosolymis ad portam ovium*, qua scilicet oves immolandæ inducebantur in Urbem; vel, qua oves ad pascua educebantur, piscina, &c. Secundùm alteram lectionem, quæ est Vulgatæ nostræ, quam etiam videntur secuti SS. Chrysostomus, Cyrillus, Hieronymus, Theophylactus, & quæ Mss. codicibus Græcis aliquibus nititur, vertendum est in hunc modum: *Est autem Jerosolymis probatica piscina*, id est, piscina ovium, sic vocata ab ipsa *porta Gregis*, de qua 2. *Esdræ* 3. 1. Oves Græcè πρόβατα dicuntur, hinc piscina ad portam ovium sita, dicta est probatica. Piscina hæc seu stagnantium aquarum congeries, alibi dicitur *natatoria*, quòd aquas abluendis immundis contineret. *Bethsaidam* appellatam, id est, *piscationis domum*, versio nostra Vulgata docet; *Betesdam*, seu *Bethesedam* Græcus Textus. *Bethesda domum misericordiæ* seu *gratiæ* significat, conveniens nomen ob beneficia sanitatis, quæ Dei misericordia & benignitate ægri in illa piscina consequebantur. *Bethesda*, significat & *domum effusionis*, aptum etiam piscinæ nomen, in quam aquæ ex variis aquæductibus fundebantur & confluebant. Circumdata erat hæc piscina quinque porticibus, in quibus ambulabant homines, & ponebantur infirmi, aquæ motum expectantes: *In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum*, seu paralyticorum, & quibus aliqua pars corporis ab influxu vitali destituta erat, & inutilis ad usum facta; *expectantium aquæ motum*, sive impressionem salutiferam aquæ factam ab Angelo.
Joan. 9. 7.

4. *Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam*, tempore à Deo præstituto, hominibus improviso; *& movebatur aqua*, quod signum erat descensus Angeli, & divinæ virtutis ad sanitatem impartiendam illi, qui tunc in aquam immergeretur, paratæ.

Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat, a quacumque detinebatur infirmitate, cui nec ars, nec natura subvenire poterat. Naturalis ergo non erat illa per aquam piscinæ medicatio: primò quia statò tempore fiebat; 2. quia omnia morborum genera sanabantur; 3. quia non sanabatur, nisi qui prior mergebatur in piscinam post Angeli descensum & aquæ motum. Quamvis porrò Veteris Testamenti Historia non meminerit hujus piscinæ, & celebris miraculi in ea fieri soliti, neque etiam Josephus; silentium istud præscribere non potest Historiæ hujus Euangelicæ veritati. Omnia enim quæ Jerosolymis erant admiratione digna, in veteris Instrumenti libris scripta non sunt; nec à Josepho memorantur omnia miracula, præsertim quæ ad tempus dispensationis Christi pertinent. Verisimile porrò est, hanc vim aquis piscinæ probaticæ, seu piscinæ Siloe, divinitùs datam paulò ante adventum Christi, ut typus esset aquarum Baptismi, quo sanantur Animæ à morbis peccatorum.

5.6.7.8. *Erat autem quidam homo ibi*, juxta hanc piscinam, *triginta & octo annos habens in infirmitate sua*, ab annis triginta & octo immedicabili morbo detentus. *Hunc cum vidisset Jesus* jacentem, nec movere se valentem, utpotè paralyticum; *& cognovisset quia jam multum tempus haberet*, quòd tot annos infirmitate gravi & pertinaci laboraret; *dicit ei: Vis sanus fieri?* Quæ interrogatio eò spectabat, ut in eo impotentiæ ac miseriæ suæ sensum, ac desiderium sanitatis vehementius excitaret. Emphasim quamdam habet hæc interrogatio, utrum velit re optata frui; seque eam præbere posse, jamque ad id præstandum paratum esse significat, solamque petitionem ejus qui gratiam accepturus erat, præstolari. *Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam*: Neminem habeo, à quo adjutus, opportuno momento demitti possim in piscinam: *Dum venio enim ego, alius ante me descendit*, sicque beneficium sanitatis præoccupat. *Dicit ei Jesus: Surge*, fruere sanitate, quam tibi impertior, ne diutiùs Angeli descensum & aquæ motum expectare cogaris. *Tolle grabatum tuum, & ambula*: Lectum tuum in domum transfer, quo signo certò cognoscant omnes qui te norunt, te perfectè sanatum esse.

S. Cyrill. p. 408.

9.10. *Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat*, domum suam repetens. *Erat autem Sabbatum in die illo*. Dies qua Christus languidum illum sanavit, erat dies Sabbati. *Dicebant ergo Judæi illi homini qui sanatus fuerat: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum*: Lex enim id vetat: *Nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas Jerusalem* (ait Dominus) *Et nolite ejicere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis: sanctificate diem sabbati, sicut præcepi Patribus vestris*.

Jerem. 17. 21. 22. 24.

11. *Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula*. Qui divina virtute me sanavit, divina pariter auctoritate mihi jussit, ut lectum ferrem. Ipsi proinde parere debui.

12.13. *Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum & ambula?* Quærunt, non quod admirentur, sed quod calumnientur: non interrogant, quis languidum sanavit, sed quis illi dixit, *Tolle grabatum tuum*, ut calumniandi ansam arripiant: non quis sit vir ille admirabilis, ac divinus ille Propheta, interrogant; sed contemptim & invidiosè, *Quis est ille homo?..... Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat, quis esset*. Nec enim eum ante viderat, neque ex nomine noverat. *Jesus enim declinavit*, & subduxit se *à turba constituta in loco*, in quo edidit miraculum, ut Judæorum invidiam declinaret, & plausum popularem se non captare ostenderet; ut denique is qui sanus fuerat factus, miraculum prædicare posset absque adulationis suspicione; siquidem miraculi Auctorem nondum noverat.

14.15.16. *Posteà invenit eum Jesus in Templo* gratias Deo agentem pro accepto beneficio; *& dixit illi: Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*. Cave, ne tale aliquid committas, quale ante hos triginta & octo annos. Divinitatem suam Jesus demonstrat, ea se nosse ostendens, quæ ante nativitatem suam clam acciderant: & sæpè morbos pœnas esse à Deo propter peccata irrogatas significat. *Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis, quia Jesus esset, qui fecit eum sanum*. Nuntiavit Judæorum Primoribus, sive Synedrio, ut beneficii auctorem grato animo celebraret ac prædicaret, cujus nomen ex adstantibus in Templo didicerat. *Propterea persequebantur Judæi Jesum, quia hæc faciebat in Sabbato*: Religionis prætextum suæ adversùs Jesum invidiæ ac malignitati obtendebant.

17.18.19. *Jesus autem respondit eis*, ut eorum oblocutiones temerarias, injustas, & malevolas esse ostenderet: *Pater meus usque modò operatur, & ego operor*. Pater meus ab exordio mundi hactenùs operatur perpetuò, omnibus diebus, etiam sabbato, res creatas conservans, regens, animas creans, illuminans, perficiens, miracula faciens; homines, aliaque animantia continenter in vitam educens: & ego cum eo omnia divinæ potentiæ opera pari virtute & auctoritate edo. Quamobrem Legi non subjacet, cùm Legem de sabbato sibi Deus non tulerit, sed hominibus. *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non solùm solvebat sabbatum*, ut ipsi falsò opinabantur, sua invidia suisque præjudiciis excæcati; *sed & Patrem suum*, proprium ac peculiarem, non tantùm gratia & adoptione, sed generatione seu natura, *dicebat Deum, æqualem se faciens Deo*; id est, se esse æqualem Deo declarans. Verba Jesu eo sensu accipiebant Judæi, quem præ se ferunt, quòd se Dei Filium natura, verè, propriè, Patri per omnia coæqualem assereret. Porrò tantùm abest, ut hanc de se amoveat opinionem, aut eos reprehendat, quòd verba sua malè intelligant; quin potiùs se natura Dei Filium esse confirmat. *Respondit itaque Jesus, & dixit eis: Amen, amen dico vobis, Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*. Significat Filium, ut Verbum & Sapientiam Dei, nihil agere nisi potestate à Deo Patre per æternam generationem accepta; nihil videre sive scire, nisi scientia sibi à Patre communicata, quæ potentia & scientia ipsa Dei natura est. Hanc Filius à se ipso non habet, cùm suum non sit ipse principium, sed sit ex Patre ab æterno genitus, ejusdemque cum ipso substantiæ & potentiæ. Unde eadem sunt Patris & Filii opera: *Quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit*. In eo autem quod potest eadem per omnia facere, quæ sunt Dei ac Patris, & operari similiter ac Pater, identitatem probat suæ substantiæ. Quæ enim eamdem sortita sunt naturam, similiter operantur: quibus autem essendi ratio est diversa, his utique non erit idem in omnibus operandi modus. Igitur & Deus verus ex Deo Patre vero, eadem cum illo facere se posse ait; sed ut non solùm virtute æqualis esse Patri videatur, sed ejusdem per omnia sententiæ, & unam in cunctis habere voluntatem, ait se non posse facere quidquam à se ipso, nisi quod viderit Patrem facientem. Idem verò ac si dicat planiùs ad eos, qui ob hominem in die sabbati curatum, ipsum insectabantur: Existimatis sabbati honorem violatum; sed nusquam istud fecissem, nisi viderem Patrem similiter facere, qui, quæ ad constitutionem mundi pertinent, etiam sabbato, quamquam per me, peragit. Fieri non potest igitur, inquit, ut qui ex ipso secundùm naturam est Filius, non in omnibus quæ Patris sunt, operetur ac velit; non quasi aliunde tamquam à Magistro faciendi exemplum accipiat, aut etiam voluntatis impulsu, ut eadem cum Patre velit adigatur; sed quòd naturæ immutabilis legibus ad eamdem cum Deo Patre voluntatem & actionem efferatur.

« S. Cyr. Alex. lib. 2. c. 6. p. 214. 215.

Non potest Filius à se facere quidquam, &c. Nemo scandalizetur, cùm per dispensationem dicere videtur Filius, non posse à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem

« S. Cyrill. 220.

» Patrem facientem: nam quia servi formam assumpsit, » & homo factus est propter carnis conjunctionem, non » semper ea, quæ Deo convenit, libertate atque auctorita- » te in loquendo utebatur, quin potiùs per dispensatio- » nem eam interdum adhibebat, quæ Deo pariter & ho- » mini conveniat. Adde, verbum illud, *Non potest*, non » semper necessitatem aut imbecillitatem significare; sed » plerumque denotare naturarum stabilitatem, & sub- » stantiarum statum inconcussum, quoad essentiam, & » naturalem ac immutabilem operationem uniuscujus- » que. Ita si quis dicat, Homo rationis compos cùm » sim, & rationali progenitus patre, non possum facere » proprium veluti quiddam, & à me ipso, quod non vi- » deam inesse naturæ patris: tunc illud, *Non possum*, » substantiam firmam esse, & mutari non posse in aliud » ab eo, quod significat. Eodem itaque modo Christum » dicentem intellige: *Non potest Filius à se facere quid- » quam, nisi quod viderit Patrem facientem*. Nolite, in- » quit, reprehendere opera Filii: Genitoris quippè sui » essentiam in se ipso contemplatus, quarum rerum opi- » ficem esse videt, has facit, ac nihil aliud; cùm non » possit aliquid eorum, quæ præter naturam suam sunt » pati, propterea quòd ex ipsa est.

Non potest Filius à se facere quidquam, &c. Hæc verba imbecillitatem in Filio non inferunt; quia nec Pater quidquam facere potest sine Filio, cùm una sit utriusque potentia & operatio circa creaturas, & scriptum sit de Filio: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Unde & hìc ait: *Quæcumque enim ille fecerit*, scilicet Pater, *hæc* eadem *& Filius simili-*
S. August. tract. 18. in Joan. n. 8. » *ter facit*: non alia, nec dissimiliter. Et quomodo pos- » set eadem non similiter? Accipite exemplum. Cum » scribimus litteras, facit eas primò cor nostrum, & de- » inde manus nostra. Manus servit imperanti cordi, eas- » dem litteras facit cor & manus, sed non similiter: cor » enim nostrum facit eas intelligibiliter, manus autem » visibiliter. Ecce, quomodo fiunt eadem dissimiliter. » Unde parum fuit Domino dicere, *Quæcumque Pater* » *fecerit, hæc & Filius facit*, nisi adderet, *Et similiter*. » Quid si enim hoc modo intelligeres, quomodo quæ- » cumque cor facit, hæc & manus facit, sed non simili- » ter? Hìc verò addidit, *Hæc Filius similiter facit*. Si » & hæc facit, & similiter facit, expergiscere, stringa- » tur Judæus, credat Christianus, convincatur Hæreti- » cus: æqualis est Patri Filius.

Denique cùm dicitur, Deum aliquid *non posse*, virtus ejus & naturalis perfectio significatur, à qua ipsum re-
S. Aug. lib. contra 5. Arian. c. 14. » cedere, æquè impossibile est, ac à natura sua. *Negare* » enim *se ipsum non potest* (inquit Apostolus.) Ideò igitur » dictum est, quòd non faciat aliquid Filius à se, quia non » est à se: & ideò quicquid facit, Patrem videt facien- » tem; quia videt ex ipso faciendi se habere potentiam, » ex quo se videt existendi habere naturam. *Et quod ait, Se non posse, non deficientis est, sed in eo quod de Patre* » *natus est, permanentis*: tamque laudabile est Omnipo- » tentem non posse mutari, quàm laudabile est, quòd » Omnipotens non potest mori. Posset enim Filius face- » re, quod non vidisset Patrem facientem, si posset face- » re, quod per illum non facit Pater, hoc est, si posset » peccare, neque naturæ immutabiliter bonæ, quæ à » Patre genita est, convenire. *Hoc autem quia non potest, non deficienter non potest, sed potenter*.

S. Aug. tr. 20. in Joan. 4. & 8. » *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*: Hoc est, quicquid Fi- » lius habet ut faciat, à Patre habet ut faciat; quia » à Patre habet, ut Filius sit. Quare à Patre habet, ut » Filius sit? quia à Patre habet ut possit, quia à Pa- » tre habet ut sit. Filio enim hoc est esse, quod pos- » se. Homo aliud est quod est, aliud quod potest. Si » enim hoc esset esse ipsius quod posse ipsius, cùm vel- » let posset. Deus autem cui non est alia substantia ut » sit, & alia potestas ut possit, sed consubstantiale il- » li est quicquid ejus est, & quicquid est, quia Deus est; » non alio modo est, & alio modo potest, sed esse & » posse simul habet, quia velle & facere simul habet. » Quia ergo potentia Filii de Patre est, ideò & sub- » stantia Filii de Patre est: & quia substantia Filii » de Patre, ideò potentia Filii de Patre est. Non alia potentia est in Filio & alia substantia: sed ipsa est » potentia, quæ & substantia; substantia ut sit, poten- » tia ut possit. Ergo quia Filius de Patre est, ideò di- » xit: *Filius non potest à se facere quidquam*. Quia non » est Filius à se; ideò non potest à se..... *Non potest Fi- » lius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem fa- » cientem*: quia videre Filii, hoc est natum esse de Pa- » tre. Non alia visio ejus, & alia substantia ejus; nec » alia potentia ejus, alia substantia ejus. Totum quod » est, de Patre est: totum quod potest, de Patre est: » quoniam quod potest & est, hoc unum est, & de Pa- » tre totum est.

20. *Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini*. Ab humano more sumpta comparatio est. Qui enim mutuò se amant, omnia sibi mutuò communicant arcana. Cùm itaque Pater amore infinito diligat Filium, omnia illi demonstrat, quæ facit: adeòque nullum opus facit Pater, quod Filius non faciat; siquidem omnia facit, quæ viderit Patrem facientem..... Sic autem demonstrat Pater rem, quam facit, Filio, ut in Patre videat omnia Filius, & in Patre sit omnia Filius: *Videndo enim natus est, & nascendo videt*. Non ergo carnaliter accipiamus, quasi sedeat Pater, & faciat opus, & demonstret Filio, & videat Filius opus quod Pater facit, & faciat illud in alio loco, aut ex alia materia: *Omnia* enim *per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Verbum Patris est Filius, nihil dixit Deus, quod non dixit in Filio. Dicendo enim in Filio, quod facturus erat per Filium, ipsum Filium genuit, per quem faceret omnia. *Et majora his quæ hactenus fecit*, qualis est sanatio Paralytici recèns facta, *demonstrabit ei opera*, ita ut vos in admirationem rapiant. Plus enim est mortuos suscitare, quàm Paralyticum sanare. Utitur autem verbo futuri temporis, *demonstrabit*, quia de futuris operibus sermo est, quæ Pater cum Filio faciet una & indivisa potestate & operatione: quamvis ab æterno ei demonstraverit, scientiam illi communicando, sicut & potentiam, & essentiam. Demonstrat Pater Filio, quæ ipse faciet, (inquit S. Cyrillus) non S. Cyril. lib. 2. p. 222. quasi depicta in tabulis proponat, aut quasi doceat ignorantem; sed se ipsum totum in geniminis natura exprimens, & quæcumque ei propriè insunt, in se ipso demonstrans, ut ex quibus ipse est & apparet, quinam & quantus secundùm naturam sit Pater, agnoscas.

21. *Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat; sic & Filius, quos vult, vivificat*, pari potestate, imperio, libertate agens, autor vitæ æquè ac Pater; qui proprius Dei character est. Deuteronom. 32. 39. *Ego occidam, & ego vivere faciam.* 1. Reg. 2. 6. *Dominus mortificat, & vivificat*. Tob. 13. 2. *Tu flagellas & salvas, deducis ad inferos & reducis*. Sapient. 16. 13. *Tu es, Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis*. Majora igitur videbitis opera his, quæ hactenus à me, qui Fi- S. Aug. tr. 21. in Io. nic. 11. lius Dei sum, fieri vidistis; suscitationem scilicet Lazari, & aliorum quorumdam à morte ad vitam, in signum resurrectionis generalis. Non alios Pater, alios Filius mortuos suscitat: omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et ut ostenderet, habere se, quamvis à Patre datam, tamen parem potestatem; ideò ait, *Sic & Filius, quos vult, vivificat*, ut ostenderet ibi voluntatem suam: & ne quis diceret, Suscitat Pater mortuos per Filium, sed ille tamquam potestatem habens, iste tamquam ex aliena potestate, tamquam minister; potestatem significavit his verbis: *Sic & Filius, quos vult, vivificat*. Non enim vult Pater aliud, quàm Filius; sed sicut illis una substantia, sic & una voluntas est. Mortuos autem suscitavit Filius non solùm tempore vitæ suæ mortalis, sed & ante Incarnationem suam, & post Ascensionem suam, & in generali resurrectione mortuorum suscitabit, ut sequentia de novissimo judicio verba probant.

22. 23. *Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut*

honorificant Patrem. Pater non judicat quemquam visibili præsentia majestatis, & externo aspectabilique judicio; sed omne judicium dedit Filio, quem constituit judicem vivorum & mortuorum. Ait alibi Christus: *Ego non judico quemquam: est qui quærat, & judicet*. Judicabit Pater, qui judicandi potestatem non ita dedit Filio, ut illa se abdicaret; de illo enim à Prophetа dictum est, non minùs quàm de Filio: *Surge Deus, judica terram*: judicabit invisibiliter cum Filio, & per Filium: judicabit Filius visibiliter, solus ille hominibus in judicio apparebit. Pater occultus erit, Filius manifestus in forma qua ascendit. Nam in forma Dei cum Patre occultus est, in forma servi hominibus manifestus. *Non* ergo *Pater judicat quemquam*; *sed omne judicium dedit Filio*, manifestum: in quo manifesto judicio Filius judicabit, quia ipse judicandis apparebit, dicens electis: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum*: dicens reprobis: *Ite, maledicti in ignem æternum*. Ratio autem, cur Pater omnem potestatem judiciariam Filio dederit, hæc est, *Vt* homines *honorificent*, seu æquali honore colant *Filium*, ac *Patrem, qui misit illum*. Si enim is qui Legatum, præsertim cum summa potestate missum, injuria afficit, is injuria afficere eum censetur, cujus personam Legatus sustinet: multò magis qui Filium Dei spernit, & Patrem spernere censetur, qui misit illum.

Ioan.6.15.sc.

24. *Amen, amen dico vobis, Quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me*, nempè Deo Patri testimonium reddenti per divina opera, me Filium ejus esse, Deum verum ex Deo vero genitum, & missum in mundum per incarnationem, ad reparationem generis humani; *habet vitam æternam*, id est, certò habiturus est, si ex fide vivat, & mandatis obediat; *& in judicium non venit*, id est, non subjacebit damnationi, *sed transiit*, id est transibit, *à morte in vitam*, æternam & beatam.

25. 26. 27. *Amen, amen dico vobis, Quia venit hora, & nunc est*, seu proximè imminet, *quando mortui audient vocem Filii Dei*, seu illius obedient imperio ipsos ad vitam revocantis; *& qui audierint, vivent*; id est, audientes vivent. Ita vim vocis suæ imperiique declarat. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso*: Sicut Pater fons est & auctor vitæ; sic dedit Filio per æternam generationem, ut sit fons & auctor vitæ. Unde par jus habet, æqualemque potestatem mortuos suscitandi: *Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est*. Judicandi potestatem, quæ ei ab æterno est à Patre, temporaliter ab eodem accepit, cùm incarnatus est & homo factus, ut visibiliter judicet mundum.

Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso. Quid est, *Habet Pater vitam in semetipso*? Non alibi habet vitam, sed in semetipso. Vivere quippè suum in illo est: non aliunde, non alienum est: non quasi mutuatur vitam, nec quasi fit particeps vitæ, ejus vitæ quæ non est quod ipse; sed habet vitam in semetipso, ut ipsa vita sibi sit ipse..... Hoc solum interest inter Patrem & Filium, quia Pater habet vitam in semetipso, quam nemo ei dedit; Filius autem habet vitam in semetipso, quam Pater dedit.... Non ergo sicut anima aliquid aliud est antequam illuminetur, & fit melius cùm illuminatur participatione melioris; ita & Verbum Dei, Filius Dei, aliquid aliud erat antequam acciperet vitam, ut participando habeat vitam: sed vitam habet in semetipso, & est ipsa vita. Quid ergo ait: *Dedit Filio habere vitam in semetipso*? Breviter dixerim, Genuit Filium. Neque enim erat sine vita, & accepit vitam; sed nascendo vita est. Pater vita est non nascendo: Filius vita est nascendo. Pater de nullo Patre, Filius de Deo Patre. Quod ergo dixit, Dedit & Filio habere vitam in semetipso, idem est, ac si diceret: Pater qui est vita in semetipso, genuit Filium qui esset vita in semetipso. *Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est*: Ipse enim solus apparebit in forma servi, Pater autem non apparebit, quia non est indutus forma servi.

S.August. tract.19. in Ioan.

28. 29. *Nolite mirari hoc; quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei*. Nolite mirari, quod dixi de potestate mihi data omnes homines judicandi; aliquando venit hora, qua mortui planè omnes, boni & mali, qui in sepulchris non exiguo tempore, ut Lazarus, sed diutissimè fuerunt, audient vocem, jussu Filii Dei ab Archangelo formatam. *Et procedent*, seu exibunt è sepulchris, *qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ*; id est, resurgent ad vitam æternam: *Qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii*; id est ad damnationem sempiternam.

1.Thess.4.15.

1.Cor.15.52.

30. *Non possum ego à me ipso facere quidquam*: sive ut Filius hominis, sive ut Filius Dei, potestate quam à Patre non acceperim, & quod per me ac mecum non faciat. *Sicut audio, judico*: judicandi potestatem exerceo, non modò ex potentia, sed ex sapientia quam nascendo accepi à Patre. Quod audio, hoc dico, quia quod est Pater, hoc sum: dicere enim meum, esse est, quia Verbum Patris sum. His ergo vobis commendat Filius, quod de Patre est: Vel, *Non possum à me facere quidquam: sicut audio, judico*, quatenùs sum in forma servi; audio enim tamquam præcipientis Patris imperium: *& judicium meum justum est; quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me*: Judicium meum propterea justum est, quia à Patris regula & voluntate non discedo, in quem nec ignorantia, nec pravus affectus cadere potest. Confer cum Isaiæ 11. 3. 4. *Non secundùm visionem oculorum judicabit, neque secundùm auditum aurium arguet, sed judicabit in justitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ: & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium*.

S.Aug. tr.22. in Ioan.n.14. tr.23. n.15.

31. 32. *Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum* (ut vos quidem tacitè objicitis) *non est verum. Alius est*; scilicet Pater meus, vel Joannes, *qui testimonium perhibet de me; & scio, quia verum est testimonium quod perhibet de me*: Certò mihi constat talem esse testem, qui à vobis rejici nullo jure possit.

33. *Vos misistis ad Ioannem*, publica auctoritate, nempè Synedrii magni, *& testimonium perhibuit veritati*: Non ultrò se ingessit ad sententiam de me ferendam, liberum testimonium tulit. *Vos misistis*, qui rogarent, & testimonium perhibuit veritati: Ab iis enim rogatus, qui ad ipsum missi fuerant, utrum esset ipse Christus, confessus est, & non negavit. Confessus est se non esse Christum, sed me esse ante ipsum: Testimonium ergo perhibuit veritati: Christus enim est Veritas. *Ego autem non ab homine testimonium accipio*, quasi illo indigeam; *sed hæc dico* de Joanne, me vobis attemperans, *ut vos salvi sitis*, credendo quæ de me dixit. Confer cum Joannis 8. 14. ubi Christus ait: *Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum*.

34. *Ille erat lucerna ardens* fervore charitatis, *& lucens* doctrina & prædicatione veritatis, ac vitæ sanctitate. Non erat ille lux hominum, interiùs ipsos illuminans, lux increata, lux vera, lux immensa; sed lucerna, ab illo fonte lumen mutuata. *Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus*: Principio exultastis ob Prophetiam genti vestræ reddi tam, ob efficaciam doctrinæ, & admirabilem vitæ sanctimoniam, quæ in Joanne emicuit, & ad eum cum incredibili gaudio confluxistis: sed pro vestra levitate & inconstantia ipsum aspernari cœpistis, postquam mihi testimonium perhibuit, & vitia vestra liberè increpuit.

S.Cyrill. lib. 2.c.9.p.144.

36. *Ego autem habeo testimonium majus Ioanne*, seu testimonio Joannis, quod parvi feciſtis, & cui credere noluistis. *Opera enim quæ dedit mihi Pater, ut perficiã ea, ipsa opera* admirabilia, & naturæ vim omnem ac leges excedentia, quę nonnisi divina potestate & volũtate perfici possunt, ipsa (inquam) opera *quæ ego facio, testimonium* certius & clarius *perhibent de me, quia Pater misit me*. Ipsa opera quæ hactenùs feci, & deinceps editurus sum ex voluntate Patris, testimonium perhibent me à Deo missum esse... Si Patris opera facit Christus Jesus,

S. Cyrill. l. 3. in Joann. p. 255.

» Jesus, & quæcumque illi soli conveniunt, hæc ipse quo-
» que propria virtute adimplet; quomodo cuivis non ma-
» nifestè patebit, eamdem cum illo sortitum esse naturam,
» & Patris proprietatibus præfulgere, ut qui ex ipso na-
» tus, eamdem cum ipso vim & operationem habet? Ve-
» rumtamen ab eo se opera dicit accepisse, aut propter
» humanitatem & servi formam humiliùs de se loquens,
» aut Patris approbationem & assensum in faciendis mi-
» raculis, donationis nomine adornans. Sic enim missum
» quoque se asserit, maximè cùm exinaniverit se ipsum
» propter dilectionem in nos. Humiliavit enim semetip-
» sum, & humiliationis vilitatem alia ratione constare
» non comperiemus, quàm quòd interdum ut homo lo-
» quatur. Sic per Psalmistam sub ejus persona propter
Psal. 2. » nos humano more dictum est: *Ego autem constitutus*
» *sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædi-*
» *cans præceptum ejus.* Nam qui cum Deo Patre semper
» regnat, qui in eodem throno considet, Regem se con-
» stitutum fatetur ac Dominum, quæ habebat ut Deus
» accipere se dicens, cùm factus est homo.

37. 38. *Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* 1. In Lege & Prophetis. 2. In baptismo & Transfiguratione, voce delapsa de cœlo. 3. Per miracula, quæ mecum & per me operatur ad confirmandum divinitatem meam, & quam hominibus annuntio veritatem. *Neque vocem ejus audistis, neque speciem ejus vidistis;* Deus enim spiritus est, qui nec vocem habet corpoream, auribus corporis insonantem; nec formam & speciem sensibilem, oculis corporis aspectabilem; sed est omni figura & voce superior. Deuteron. 4. 15. *Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est Dominus in Horeb de medio ignis.* Moysen quidem Dei vocem audivisse Scriptura narrat; sed quemadmodum figura illa & corporea similitudo, quam videbant, qui Deum videre dicebantur, vera Dei similitudo & figura non erat; ita illa, quam audiebant, non erat vera vox Dei, sed vox ex aere à Deo formata extrinsecùs, non ore & lingua naturalibus instrumentis, quæ in Deo supremo Spiritu nulla sunt. Gloriabantur Judæi, quòd Deus Moysi, & per eum sibi locutus esset: *Nos scimus* (inquiebant) *quia Moysi locutus est Deus,* Io. 9. 29. *hunc autem nescimus, unde sit.* Ideò Christus eorum jactantiam retundit, declarans, eos numquam veram Dei vocem audivisse, numquam veram ejus speciem perspexisse: non debere igitur efferri, quasi Deum sensibili voce loquentem audiverint; sed sibi credere Verbo Patris: *Et verbum ejus non habetis in vobis manens,* verbum ejus ac mandatum, de quo Propheta dixit: *Prophetam suscitabo eis, & ponam verba mea in ore ejus;* id est, de audiendo Messia vobis promisso, & nunc ad vos misso, vosque docente, in animis vestris insculptum non habetis, nec ad illud attendistis; *quia quem misit ille,* scilicet Deus Pater, *huic vos non creditis.*

S. Jo. Chrys. hom. 39.

S. Cyrill. l. 1. in Jo. p. 256. 257. & 258.

39. 40. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me; & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.* Verbum, *scrutamini,* non imperandi modo, sed indicandi positum S. Cyrillus intelligit. Quid prodest (inquit Christus) quòd divinas scrutamini Scripturas, credentes, per ipsa vos ad æternam vitam evehendos? Quippè cùm eas de me testificari comperiatis, meque vitam æternam nominare, non vultis ad me venire, ut vitam habeatis. Igitur unde vos salvari oporteret, inde damnationem vobis arcessistis, quos librorum Mosaicorum lectio ad contradicendi studium solùm acuit: quæ verò ad æternam vitam conducunt, ne in animum quidem vestrum admittitis.

S. Cyril. l. 3. in Io. p. 160.

» » » » » » »

S. Chrys. homil. 40. in Io.

Alii Patres verbum: *Scrutamini*, imperandi modo positum interpretantur. *Scrutamini Scripturas,* id est, attento animo eas expendite, quarum in littera & superficie hæretis; & quarum lectione sola, & legalium observantia cæremoniarum, vitam æternam vos consequi posse confiditis: sensum Scripturarum latentem velut thesaurum operosiùs inquirite ac effodite: illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me, verum Messiam, Dei Filium, mundi Salvatorem, Dei & hominum Mediatorem, veritatis ac justitiæ doctorem, auctorem vitæ æternæ me esse declarantes: & tamen ad me venire, mihique credere non vultis, ut vitam æternam habeatis, quam nisi per me consequi non potestis.

41. 42. *Claritatem ab hominibus non accipio.* Quæ de mea dico auctoritate, non eo animo dico, ut gloriam hominum captem: *Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis:* Vos intùs novi, mihique perspectum & exploratum est, quid vos à fide mihi adhibenda, & à vitæ æternæ itinere ingrediendo impediat, hypocrisim vestram, superbiam, invidiam. Novi, vos dilectionem Dei non habere in vobis, nec studio gloriæ ejus prohiberi, quò minùs mihi credatis. Labiis siquidem Deum honoratis, cor autem vestrum longè ab eo est.

43. *Ego veni in nomine Patris mei,* divina ejus auctoritate, & ob illius gloriam omnia gerens; *& non accipitis me* Filium ejus, ab eo missum ad vos ob salutem vestram. Hoc certè argumentum est, quòd nulla ejus reverentia & dilectio sit in vobis. *Si alius venerit in nomine suo,* non à Deo missus, sed à se ipso intrusus; nullis hominum sanctorum, Scripturarum, operum Dei testimoniis munitus, non unam Dei gloriam quærens, sed hominum applausum laudesque captans, *illum accipietis.* Sic Judæi, qui Christum pertinaciter rejecerunt, eique credere noluerunt, recipient Antichristum, illique credent. Confer cum 2. ad Thessalon. 2. 8. 9. 10. *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum: cujus est adventus secundùm operationem satanæ, in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.*

S. Iren. l. 5. c. 25. S. Chrys. homil. 40. in Io. S. Cyrill. l. 3. p. 262.

44. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis,* Ostendit, non quid simpliciter impossibile sit, sed quid ab illis non sit expectandum, quamdiù tali sunt animo. Superbis enim, & gloriam humanam captantibus; gloriam verò, quæ à solo Deo cordi sincero redditur, non curantibus; humilis Christi status, ejusque doctrina de contemptu sui, de humilitate sectanda, de spernendis divitiis, de amanda paupertate placere non potest. Hæc Pharisæorum & Scribarum ulcera cùm à Christo tangerentur, ejus doctrinæ in omnibus repugnabant, illique struebant insidias.

45. 46. 47. *Nolite putare, quia ego accusaturus sum vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.* Nihil me opus erit accusatore, quem vobis inimicum putatis, animum meum ex vestro judicantes: Moyses vos accusat, cujus Lege gloriamini, & quem patronum ac defensorem vestri fore apud Deum speratis: *Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi:* Si Mosaicis scriptis credideretis, utique & mihi credideretis: *De me enim ille scripsit,* tamquam de fine & scopo totius Legis. *Si autem illius litteris* seu libris *non creditis,* quem maximi facere, & cujus scripta, ut præcipuæ & antiquæ auctoritatis, revereri videmini, *quomodo verbis meis credetis,* quem minimi facitis præ Moyse? *Et Euangelii quidem tam eminens est auctoritas, & tam fundata veritas, ut etiamsi nos propter tarditatem intelligentiæ nostræ nulla inveniremus à Moyse scripta de Christo, non solùm esse aliqua, sed ad Christum omnia pertinere quæ scripsit, quia non ait, Et de me scripsit; sed, De me ille scripsit; credere deberemus. Nunc autem etsi de isto Euangelii capitulo, quod absit, dubitandum esset, compertis tam multis in scriptura Moysi de Christo testimoniis, omnis illa dubitatio tolleretur: & quia de capitulo Euangelii dubitandum non est, etiamsi illa comperta non essent, esse tamen credi oporteret.*

Deuter. 18. S. Cyrill. l. 3. in Io. c. 3. p. 265.

S. Aug. l. 16. cont. Faust. c. 26.

Sen-

Senſus Moralis.

1. 2. 3. 4. *EST autem Hieroſolymis probatica piſcina ..... quinque porticus habens. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum. Angelus autem Domini deſcendebat ſecundùm tempus in piſcinam, & movebatur aqua. Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat, à quacumque detinebatur infirmitate.* Hæc Piſcina, Eccleſiæ figura, in qua ſalutaribus aquis baptiſmi & lacrymarum pœnitentiæ, omne genus ſpiritualium infirmitatum ſanatur, omne genus peccatorum emundatur. Et quemadmodum hujus aquæ natura per ſe non ſanabat, ſiquidem ſemper ſanaſſet; ſed dumtaxat cùm ab Angelo movebatur: ita & in nobis non ſimplex aqua operatur, ſed cùm Spiritus gratiam accipit, omnia abluit peccata. Juxta hanc piſcinam jacebat multitudo languentium, cæcorum, claudorum, expectantium aquæ motum. Verùm tunc infirmitas corporis ſanari volentem impediebat: nunc unuſquiſque poteſtatem habet accedendi. Non enim Angelus aquam movet, ſed Angelorum Dominus totum perficit: jam non habet excuſationis locum infirmus, non habere ſe hominem qui ſibi opituletur; neque dum venit, alium deſcendere: ſed licèt univerſus mundus accedat, non conſumitur gratia; neque virtus deficit, ſed eadem ſemper permanet. Ut enim ſolares radii ſingulis diebus illuminant, neque ex multa ſui communicatione vis eorum minuitur: ita, immò longè minùs, Spiritus operatio ob accipientium multitudinem remittitur. Hoc autem factum eſt, ut qui in aqua corporis morbos ſanari poſſe didiciſſent, in eo aliquamdiù exerciti, animæ morbos per aquam curari poſſe faciliùs crederent.

S. Io. Chryſ. hom. 35. in Ioann.

In his jacebat multitudo magna languentium, &c. Infelix hominis ſtatus poſt lapſum, multiplici morborum per ſe inſanabilium genere adumbratus. Languent, cæci ſunt, ignorantiæ tenebris excæcati, claudi, & difficultatem ambulandi in via Dei continuò patientes, ad omne bonum per ſe impotentes & invalidi, aridi, omnique virtute deſtituti. *Natura in tantum ſana non eſt, in quantum id quod faciendum eſt, aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet, dum caro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adversùs carnem, ut non ea quæ vult homo faciat.* Hinc Apoſtolus: *Mente*, inquit, *ſervio legi Dei, carne autem legi peccati.* Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus (ait S. Auguſtinus) Captivatum eſt, infirmatum, vulneratum, corruptum, ita ut ad peccandum quidem ſufficiat; ad aliquid verò boni agendum, quod ad ſalutem pertineat & ad meritum vitæ æternæ, nihil poſſit, niſi gratia medicinali Chriſti Salvatoris ſanetur, & ad ſingulos actus adjuvetur. Expectet igitur homo aquæ motum non otioſus & negligens, ſed vigilans & laborans. Gratia Chriſti, cui tempus agendi ſemper adeſt, deſcendet: cor timore primùm judiciorum Dei, tum amore, vel amore ſolo movebitur, ſine quo inutiles eſſent pœnitentiæ lacrymæ. *Angelus autem Domini deſcendebat ſecundùm tempus in piſcinam, & movebatur aqua.*

S. Aug. lib. de perfect. Juſtitiæ, c. 2.

Rom. 7. 15.

Tertull. lib. de Baptiſ. c. 5.

Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat, à quacumque detinebatur infirmitate. Figura iſta medicinæ corporalis ſpiritalem medicinam canebat, ea forma qua ſemper carnalia in figura ſpiritalium antecedunt. *Proficiente itaque hominibus gratia Dei, plus aquis & Angelo acceſſit. Qui vitia corporis remediabant, nunc ſpiritum medentur: qui temporalem operabantur ſalutem, nunc æternam reformant: qui unum ſemel anno liberabant, nunc quotidie populos conſervant, deleta morte per ablutionem delictorum.*

5. 6. *Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate ſua. Hunc cùm vidiſſet Jeſus jacentem, & cognoviſſet, quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis ſanus fieri?* In magnis peccatoribus ſuperabundantes divitias miſericordiæ & gratiæ ſuæ ſæpè Deus oſtendit. Animæ noſtræ morbi, quamvis inveterati & per ſe inſanabiles, ab omnipotenti Medico ſanari poſſunt, qui hunc in mundum venit, ut maximos etiam peccatores ſalvos faceret. Ut porrò ſanetur cæcus, claudus, paralyticus, & ſpiritaliter aridus, neceſſe eſt primùm, ut Jeſus oculis miſericordiæ ſuæ illum reſpiciat, gratiaque ſua præveniat jacentem, & ſub pondere peccatorum ſuorum oppreſſum: deinde ut infirmus deſideret, ac poſtulet ſanitatem, quia ægra, infirma, & corrupta voluntate morbum ſuum amabat, ſanitatem averſabatur. Ab infirmitatibus igitur peccatorum noſtrorum ſanari non poſſumus, niſi velimus; ſed Deus dat *velle & perficere*; deſiderium ſanitatis, quam dare vult, inſpirat. Qui operatur bonam voluntatem in nolentibus, ut incipiens, & noſtras etiam rebelles ad ſe convertit propitius voluntates; ipſe cooperatur volentibus, ut perficiens.

7. *Reſpondit ei languidus; Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam*, &c. Quinque porticus piſcinam cingentes, in quibus jacebant infirmi, quinque libros Moyſis, ſeu veterem Legem ſignificant. Lex prodebat infirmos, ſed non ſanabantur, niſi in aqua, deſcendentis Angeli impulſu mota. *Lex demonſtrabat infirmitatem, ut quæreret demonſtrata infirmitas Salvatorem, à quo ſanata voluntas poſſet, quod infirma non poterat.* Lex peccatores convincebat, non abſolvebat. Littera ſine gratia reos faciebat, quos confitentes gratia liberabat: *Si enim data eſſet Lex, quæ poſſet vivificare, verè ex Lege eſſet juſtitia. Sed concluſit Scriptura omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus.* Hominem non habeo (inquit languidus.) Verè neceſſarius erat illi homo ad ſanitatem, ſed homo ille qui & Deus eſt: *Unus enim Deus, unus eſt Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus.* Venit ergo homo qui erat neceſſarius; quare ſanitas differetur?

S. Auguſt.

Galat. 3. 21. S. Aug. tract. 17 in Io. n. 7.

1. Tim. 1. 5.

Domine, hominem non habeo, &c. Neceſſarius eſt peccatori conſcientiæ moderator doctus, pius, ſapiens, fortis, benignus; Euangelii & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vigorem tenens & cuſtodiens, charitatis & miſericordiæ viſcera gerens, qui peccatori non indulgeat ad voluntatem, ſed ad ſanitatem; qui deſcentum Angeli & motum aquæ, contritionem cordis, amoris pœnitentis affectum obſervet, ut mittat illum in piſcinam, in aquas pœnitentiæ, quam SS. Patres *Baptiſmum laborioſum* appellant. Commiſeratione digni ſunt, qui hominem non habent his præditum dotibus; ſed ignarum, imprudentem, ignavum, mollemque Directorem. *Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam.* An verò animæ ſanitatem conſequentur, qui mitti nolunt in piſcinam, id eſt, qui peccata gravia & inveterata diù deflere, & pro illis Deo ſatisfacere ſecundùm Eccleſiaſticæ Diſciplinæ Leges recuſant, antequam ad ſacram Corporis Chriſti communionem admittantur? *In ipſa Eccleſia, ubi maximè miſereri decet, teneri quàm maximè debet forma juſtitiæ, ne quis à Communionis conſortio abſtentus, brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus, Communionem, quam plurimis debet poſtulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat.* Admonendi ſunt qui admiſſa deſerunt, nec tamen plangunt, ne jam relaxatas exiſtiment culpas, quas etſi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim ſcriptor ſi à ſcriptione ceſſaverit, quia alia non addidit, etiam illa quæ ſcripſerat, delevit. Nec qui contumelias irrogat, ſi ſolummodò tacuerit, ſatisfecit, cùm profectò neceſſe ſit, ut verba præmiſſa ſuperbiæ verbis ſubjunctæ humilitatis impugnet: nec debitor abſolutus eſt, quia alia non multiplicat, niſi & illa quæ ligaverat, ſolvat. *Ità & cùm Deo delinquimus, nequaquam ſatisfacimus, ſi ab iniquitate ceſſamus, niſi voluptates quoque quas dileximus, è contrario appoſitis lamentis inſequamur, &c.* ..... *Neque enim Deus noſtris cruciatibus paſcitur,*

S. Ambroſ. in pſal. 118.

« S. Greg. M. 1. p. Paſtor. Admon. 31.

scitur, sed dilectorum morbos medicamentis contrariis medetur; ut qui voluptatibus delectati discessimus, fletibus amaricati redeamus: & qui per illicita diffluendo cecidimus, etiam à licitis nosmetipsos restringendo surgamus: & cor quod insana lætitia infuderat, salubris tristitia exurat: & quod vulneraverat elatio superbiæ, curet abjectio humilis vitæ. Hoc est descendere in Piscinam cum cœlestis illius hominis Christi Jesu gratia, sine qua nemo homo à peccatis mundari, ab animæ morbis & languoribus sanari potest.

8. 9. *Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille; & sustulit grabatum suum, & ambulabat.* Tribus signis innotescit animæ sanatio. 1. Deseritur peccatum: *Surge.* 2. Removentur occasiones peccati: *Tolle grabatum tuum.* 3. In via mandatorum Dei, & Christianarum virtutum exercitiis ambulatur: *Et ambula.* Quòd peccator à pravis suis habitibus, & à languore ex iis in anima relicto statim sanetur, extraordinariæ gratiæ rarum miraculum est. Id tamen quandoque Deus operatur, ut potentiam suam ostendat, & fiduciam pœnitentibus inspiret ampliorem. Id verò ut plurimùm non præstat, ut infirmitatis suæ sensu, ac suorum recordatione peccatorum magis humilientur; ut cum pravis habitibus pugnando, fidelitatem probent suam, casum timeant, sibi ipsis diffidant, & divinæ gratiæ quotidianum adjutorium humili oratione implorent. *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.....* *Non operis imperium fuit* (inquit S. Augustinus) *sed operatio sanitatis.*

S.Aug. tract. 17. in Jo.

11. *Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.* Tantùm non dicit eos deliros & insanos, cùm præciperent, ne ejus, qui tam gravi & diuturno morbo ipsum liberaverat, mandatis pareret, ac Magistrum sectaretur. Generosæ indolis, animique sinceri testimonium hoc responsum est. Respondisset vir aliquis malignus, dolosus, timidus, ingratus; non sponte sua, sed alterius jussu id se facere: neque id suum, sed imperantis peccatum: & deposito lecto occultare ac dissimulare beneficium. Non ita paralyticus noster. Noverat enim Judæorum invidiam, quòd non tam apparentem violationem sabbati, quàm miraculum à Christo patratum, gloriamque ex divinis operibus illi accedentem, impatienter ferebant. Verùm eorum livore & exprobrationibus insuperhabitis, beneficium clara voce prædicat. Hoc imitemur exemplum, accepta à Deo beneficia grato animo prædicemus, & spretis malignorum & invidorum censorum susurris, dicteriis, calumniis, in via Dei constanter ambulemus, non litteræ dumtaxat, sed spiritui Legis obedientes. Idque certum nobis sit & exploratum, religiosam observationem Sabbati, seu Dominicæ diei, Festorumque Christianorum, in cessatione à peccato, quod servile maximè opus est, & in morborum spiritualium curatione positam esse. Id intelligi voluit Christus dominus sabbati, cùm dixit Paralyco: *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.*

S. Chrysost. ho. 36, in Joann.

S. Jo. Chrysost. hom. 6.

12. *Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?* Hominem per contemptum appellant, quem Deum agnoscere debebant: Miraculum notissimum tacent, mandatum de ferendo grabato per invidiam objiciunt. O pessimam feram invidiam! *Invidi feris sæviores, dæmonibus pares, & fortasse iniquiores. Ipsi namque nos hostiliter persequuntur, sibi invicem minimè insidiantur: homines autem invidi neque naturæ suæ consortes reveriti, eos infesto animo impetunt, atque se ipsos prius, quàm quibus invident, supplicio afficiunt, animumque perturbationibus & anxietatibus temerè cruciant..... Idcircò omnis venia invido desperanda est. Nam scortator voluptatis stimulos in excusationem affert, fur paupertatem, homicida furorem, frivolas quidem neque admittendas, qualescumque tamen excusationes: Invidus verò nullam nisi animi pravitatem atque malitiam.*

14. *Postea invenit eum Iesus in Templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Morbi & calamitates pœnæ sunt peccati. His rectè utendum, & sincera conversione atque pœnitentia remedium à Deo summo animarum corporumque Medico quærendum est: *Cùm graviter agrotante anima nullo dolore afficiamur, & tamen levi corporis morbo summa diligentia medicinam perquiramus; ideò Deus ob animi peccatum corpus flagellat, ut deterioris partis supplicio, melior ad quærendum remedium convertatur.* Ita Corinthium fornicatorem S. Paulus corrigit, interitu carnis, & sectione corporis animi morbum coercens, tamquam optimus Medicus, qui cùm hydropisim vel splenen potionibus & levioribus medicinis sanare non possit, extrinsecùs ferro & igne utitur. Hanc artem Christus in Paralytico exercuit, quod significat his verbis: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi contingat*, id est, ne longè gravius, æternumque tormentum patiare. Nemo miretur, ob brevem peccati voluptatem perpetuas à Deo vindice pœnas infligi. Non tot annos peccaverat Paralyticus noster, quot annos pœnas dedit. Triginta & octo annorum morbus fuit, momentanea fortè peccati jucunditas. *Non enim tempore peccata, sed ex animo peccantium judicantur.....* Quòd si multos peccatores bona corporis fortitudine & prospera fortuna lascivientes videamus, lugendi sunt potiùs, quàm invidendi; quod enim in hac vita nihil adversi patiantur, majoris in futura supplicii argumentum est. *Dum judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Numquid verò omnes morbi propter peccata? Non omnes, sed plerique. Nonnullis probandæ patientiæ causa à Deo immittuntur, ut sancto Job, aliisque justis: aliis propter peccata, ut huic Paralytico. Quacumque verò ex causa veniant, æquo animo, patienter, & in spiritu pœnitentiæ sustinendi sunt, ut flagella Patris filios erudientis, ipsisque hæreditatem præparantis, quam nobis donandam confidimus, si paterna Dei castigantis disciplina meliores evadamus. Ubi verò nobis restituta fuerit valetudo, seu animæ, seu corporis, gratias agamus Deo: nemo nos inveniat in spectaculis, in ludis, in compotationibus, sed in Templo. Ibi nobis innotescet Dominus Jesus, quem ignorabamus in turba peccatorum: *Vidit eum postea in Templo.* In turba eum non vidit, in Templo vidit. Dominus quidem Jesus & in turba eum videbat, & in Templo: ille autem languidus Jesum in turba non cognoscit, in Templo cognoscit. Ibi ab eo salutare monitum audivit: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.*

S.Chrys. hom. 37. in Io.

1.Cor. 11. 32.

S.Aug. tract. 17. in Joann.

17. *Iesus autem respondit eis: Pater meus usque modò operatur, & ego operor.* Deus in summa quiete semper operantem adoremus, & tranquillo assiduoque labore honoremus, status nostri officia fideliter adimplendo propter ejus gloriam. Variæ sunt ac multiplices operationes nostræ in hac mortali vita, variæ cogitationes, varia negotia: una erit in altera vita, continua, nullisque interrumpenda necessitatibus operatio, Deum videre, amare, laudare. *Non fluctuabit negotium nostrum, otiosum negotium plenum solius dulcedinis, nulla interpellatum molestia, nulla fatigatione sauciatum, nulla nube perturbatum. Negotium nostrum quod erit? Laudare Deum, amare, laudare, laudare in amore, amare in laudibus.* Beati qui habitant in domo tua, Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te. *Quare, nisi quia in sæcula sæculorum amabunt te? Quare, nisi quia in sæcula sæculorum videbunt te?* Ad beatam illam operationis in vita æterna unitatem suspiremus, nosque ipsos disponamus, mentem nostram ac voluntatem Deo in omni labore ac opere nostro unientes, illudque per ejus amorem sanctificantes & consecrantes

S.Aug. in ps. 147. n. 3.

Psal. 83. 5.

19. 20. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Si filii Dei per gratiæ ejus adoptionem sumus, agnoscemus & humiliter profitebimur, nihil nos à nobis facere posse boni, cùm de nostro non habeamus, nisi mendacium & peccatum, & ad bonum nihil possimus, nisi præveniamur & adjuvemur ab omnipotenti bono: Deus enim *operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.* Se autem Patri cœlesti conformare nititur vir justus, dans operam ut sit perfectus, sicut Pater cœlestis perfectus est.

Philipp. 2. 13.

Non

Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: Atque in primis Dei charitatem imitatur, Deum diligens, sicut à Deo diligitur: *Pater enim diligit Filium:* & sicut Dei Filius incarnatus Christus Jesus Dominus noster voluntatem Patris & omnia ejus consilia adimplevit: ita vir justus, Deique per gratiam adoptionis filius, Dei voluntatem in omnibus exequi studet, eique se plenè conformare, ut regulæ indeficienti: *Et omnia demonstrat ei quæ ipse facit.*

21. *Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat; sic & Filius, quos vult, vivificat.* Vitam naturæ per Filium suum nobis dedit Pater: *In ipso* enim *vita erat, & vita erat lux hominum.* In Filio non minùs, quàm in Patre, vivimus, movemur, & sumus. Per Filium dat nobis vitam gratiæ: *Sicut* enim *in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Et, *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo Iesu.* Nullis nostris meritis, sed gratia ejus justificamur gratis: *Sic & Filius, quos vult, vivificat.* Vitam denique æternam electis suis per Christum Jesum Filium suum dabit: *Ego veni* (inquit) *ut vitam habeant, & abundàs habeant..... Ego vitam æternam do eis.* Gratias ob tanta beneficia agamus Deo Patri, per Filium ejus, in Spiritu sancto.

1. Cor. 15. 22. Ephes. 1.

Io. 10. 10. 28.

S. Aug. tract. 18. in Ioann.

Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem..... Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit, &c. Sublimia hæc & intellectu difficilia. Itaque valdè cautè hæc audire debemus, ad quæ capienda parvuli sumus; & corde pio, & cum tremore: *Hanc tenentes regulam sanitatis, ut quod secundùm fidem, quam imbuti sumus, intelligere valuerimus, tamquam de cibo gaudeamus: quod autem secundùm sanam fidei regulam intelligere nondum potuerimus, dubitationem auferamus, intelligentiam differamus; hoc est, ut etiam si quid sit nescimus, bonum tamen & verum esse minimè dubitemus.* Ut autem perveniamus ad Mysteriorum tam sublimium intelligentiam, animum purgemus, mores emendemus: *Mores perducunt ad intelligentiam; genus vitæ perducit ad genus vitæ.* Alia vita terrena, alia vita cœlestis; alia vita pecorum, alia vita hominum, alia vita Angelorum. Vita pecorum terrenis voluptatibus æstuat, sola terrena conquirit, in ea prona atque projecta est: vita Angelorum sola cœlestis: vita hominum media. Si vivit homo secundùm carnem, pecoribus comparatur: si vivit secundùm spiritum, Angelis sociatur. Quando secundùm spiritum vivis, quære etiam in ipsa Angelica vita utrum parvus, an grandis sis. Si enim adhuc parvus es, dicunt tibi Angeli, Cresce, nos panem manducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, ut pervenias ad cibum speciei. Si autem adhuc inhiatur sordidis voluptatibus, si adhuc fraudes cogitantur, si mendacia non vitantur, si mendacia perjuriis cumulantur: tam immundum cor audet dicere: Explica mihi, quomodo videt Verbum? Etiam si possim, etiamsi ego jam videam. Porrò autem si fortè ego non sum in his moribus, & tamen ab ista visione longè sum: quantùm ille qui nondum isto superno desiderio rapitur, terrenis desideriis prægravatus? Multùm interest inter auversantem & desiderantem: & iterùm multùm interest inter desiderantem & fruentem. Vivis ut pecora, aversaris: Angeli perfruuntur. Tu autem si non vivis ut pecora, jam non aversaris: desideras aliquid, & non capis. Inchoasti ipso desiderio vitam Angelorum. Crescat in te, & perficiatur in te: & capias hoc non à me, sed ab illo qui & me fecit, & te.

22. *Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio.* Sic vivamus, ut venturum judicem securi videamus. Diligamus Salvatorem, ejusque præceptis pareamus, ut judicem sustinere possimus. Piis & impiis, electis & reprobis videbitur; in ea nempè forma judicaturus est, in qua judicatus: *Forma servi servis demonstrabitur; forma Dei filiis servabitur. Fiant ergo servi filii; qui sunt ad dexteram, eant in æternam hæreditatem olim promissam, quam non videntes Martyres crediderunt, pro cujus promissione sanguinem suum sine dubitatione fuderunt: eant illuc & videant ibi.* Eant per charitatem & mandatorum observantiam; hæc est via ad videndum Patrem, & Filium in forma Dei. *Qui habet mandata mea,* inquit, *& servat ea, ille est qui diligit me; & qui me diligit, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum.* Non te fraudabo, ò homo-fidelis, crede quia videbis. Amas, & non vides: amor ipse non te perducet, ut videas? Ama, persevera in amando: non fraudabo, inquit, amorem tuum, qui mundavi cor tuum. Ut quid enim mundavi cor tuum, nisi ut Deus à te possit videri? *Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*

S. Aug. tract. 18. in Ioann.

Ioan. 14. 21.

Matt. 5. 8.

24. *Amen, amen dico vobis: Quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transit à morte ad vitam.* Hæc summa Christianæ Religionis. 1. Euangelium audire, non auribus dumtaxat corporis, sed cordis: *Qui verbum meum audit.* 2. Trinitatis & Incarnationis Mysteria fide explicita credere: *Et credit ei qui misit me.* 3. Lapsum Adami, totiusque humani generis in ipso, peccatum originale in omnes homines transfusum, mortem animæ & corporis consecutam, illique & posteris communem. 4. Necessitatem Redemptoris ac Mediatoris, per cujus passionem, mortem, ac resurrectionem de morte ad vitam transeamus. 5. Spes vitæ æternæ: *Habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transit à morte ad vitam.* Christi verbo per fidem firmiter adhæreamus: illo in spe vitæ æternæ nutriamur: illud per charitatem servemus & executioni mandemus.

Qui credit in me..... in judicium non venit, sed transit à morte ad vitam. Duplex judicium est, unum discretionis, alterum damnationis. Primum spectant hæc Prophetæ verba: *Iudica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta.* Secundùm hoc judicium, oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Christi. Secundùm autem judicium damnationis: *Qui audit verba mea,* inquit, *& credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transit à morte ad vitam.* Quid est, *In judicium non venit?* In damnationem non venit, *sed transit à morte ad vitam.* Quæ est vita tua? Fides. *Iustus ex fide vivit:* Infideles quid? Mortui sunt: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos* (inquit Christus) *Surge qui dormis* (ait Apostolus) *& exsurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Jam cùm te credentem illuminaverit, transisti à morte ad vitam: Mane in eo quod transisti, & non venies ad judicium. Transire igitur de morte ad vitam, est transire ab infidelitate ad fidem, ab injustitia ad justitiam, à superbia ad humilitatem, ab odio ad charitatem.

S. Aug. tract. 21. in Ioann.

Habac. 1. 4.

Rom. 1. 17.

25. *Amen, amen dico vobis: Quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei; & qui audierint, vivent.* Mortuos omnes ad vitam revocabit vox imperiumque Filii Dei: peccatores interim voce inspirationum suarum ad vitam vocat, & qui audiunt, vivunt. In potestate quidem omnium est audire vel non audire, quatenùs liberè audiunt vel non audiunt; sed plena & perfecta potestas non est ad audiendum, nisi Deus aures cordis aperiat. Quot inter Christianos, qui vita corporis vivunt & spirant, verè sunt mortui! Qui enim credunt, & secundùm veram fidem agunt, vivunt, & mortui non sunt: qui autem vel non credunt, vel sicut dæmones credunt, tremente & malè viventes, Filium Dei confitentes & charitatem non habentes, mortui potiùs deputandi sunt. Et tamen adhuc agitur hora ista, de quâ locutus est Dominus: *Venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei.* Ex quo locutus est Christus usque ad hoc tempus, & usque ad finem sæculi, ipsa una hora agitur, de qua S. Joannes ait: *Filioli, novissima hora est.* Nunc ergo qui mortui sunt, audiant vocem Filii Dei, & vivant; surgant in corde suo, de sepulchro suo procedant. *Mortuus in corde tuo tamquam in sepulchro jacebas, & tamquam saxo malæ consuetudinis gravabaris. Surge, & procede.* Quid est, surge & pro-

S. Aug. tract. 22. in Ioann.

1. Io. 2. 19.

& procede? *Crede, & confitere.* Et qui audierint, vivent. *De qua vita? De Christo.* Ego sum, *inquit*, via, veritas, & vita. *Ambulare vis? Ego sum via. Falli non vis? Ego sum veritas. Mori non vis? Ego sum vita.* Hoc dicit tibi Salvator tuus: *Non est quò eas, nisi ad me; non est qua eas, nisi per me ..... Erigat te Christus per id quod homo est, ducat te per id quod Deus homo est, perducat te ad id quod Deus est.*

S. Aug. tract. 25. in Io. n. 6.

26. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso.* Paulus vitam habet, non in semetipso, sed in Christo. Tu fidelis ubi habes? Non in temetipso, sed in Christo. *Vivo ego* (inquit Apostolus) *jam non ego, vivit verò in me Christus.* Vita nostra *tamquam nostra, id est, de voluntate propria nostra: non erit nisi mala, peccatrix, iniqua: vita verò bona de Deo in nobis est, non à nobis; à Deo nobis datur, non à nobis: Christus autem in semetipso habet vitam sicut Pater, quia Verbum Dei. Non modò malè vivit, & modò benè vivit; homo autem modò malè, modò benè. Qui malè vivebat, in vita sua erat: qui benè vivit, ad vitam Christi transiit. Particeps factus vitæ, non eras quod accepisti, & eras qui acciperes: Filius autem Dei non quasi primò fuit sine vita, & accepit vitam. Si enim sic illam acciperet, non eam haberet in semetipso.* Quid est enim, *In semetipso?* Ut ipsa vita ipse esset.

S. Aug. tract. 22. in Io.

Galat. 2. 20.

28. 29. *Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei: Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: Qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii.* Tota prædicatio dispensatioque per Christum hæc est, ut resurgant animæ, resurgant & corpora. Utrumque quippè mortuum erat, corpus ex infirmitate, anima ex iniquitate. Quia utrumque mortuum erat, resurgat utrumque. Per quid anima, nisi per Deum Christum? Per quid corpus, nisi per hominem Christum?

S. Aug. tract. 23. in Io.

Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, &c. Inter bona & mala opera, nihil medium. Omnia enim opera, omnes actus voluntatis nostræ, vel ex amore Dei, vel ex amore proprio ortum habent: quæ ex charitate procedunt, ad Deum referuntur, & ab eo remunerabuntur: quæ ex cupiditate, non referuntur ad Deum, & ab eo punientur.

30. *Judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Voluntati Dei, ut certissimæ & immutabili regulæ, adhæreamus, ut judicium nostrum de rebus divinis & animæ nostræ salutem spectantibus semper justum ac rectum sit. Ideò enim sæpè falsum & injustum est judicium nostrum, quia voluntatem nostram & cupiditatem implere quærimus, non voluntatem Dei. Quamobrem *Pluit pœnales cæcitates super illicitas cupiditates.*

S. August.

31. *Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me, &c.* Christi missio & divinitas probata est. 1. Testimonio Joannis: *Vos misistis ad Joannem, & testimonium perhibuit veritati.* 2. Testimonio operum divinorum: *Ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me.* 3. Testimonio Patris: *Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* 4. Testimonio Scripturarum: *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.* Christi & Ecclesiæ Ministri de se ipsis testimonium non perhibeant, jactantiam & ostentationem fugiant; bonorum operum exemplo, non humanis laudibus probari cupiant & satagant; Scripturas scrutentur; in illarum lectione non solùm assiduè versentur, sed earum sensum quærant & assequi curent, diligenti collatione ipsarum Scripturarum, Patrum antiquorum lectione, Ecclesiæ Catholicæ doctrina ab Apostolis tradita, & per continuam Episcoporum successionem ad nos usque transmissa. *Scrutamini Scripturas,* quæ sunt *substantia Sacerdotii,* quæ *utiles* sunt *ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia; ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Nulli se ingerant Ecclesiastico ministerio propria voluntate, non curæ animarum, non verbi divini prædicationi, non confessionibus excipiendis & conscientiis moderandis, absque legitima vocatione & missione. Unam verò Dei gloriam, & Animarum Christi sanguine redemptarum salutem pro fine habeant. Superbiam, inanemque gloriam non solùm fructum omnem laborum ipsis præreptùram cogitent; sed & fidei fundamentum quodammodo concussuram, si in ea finem suum constituant. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?* Hinc Apostolus: *Si adhuc hominibus placerem* (inquit) *Christi servus non essem.* Non credunt, inquam fide per dilectionem operante, qui gloriam humanam quærunt magis, quàm gloriam Dei: *Cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.*

1. Tim. 3. 16.

Gal. 1.

1. Christianis omnibus commendetur lectio Scripturarum, quæ ad Christi cognitionem perducunt, & viam regni cœlestis, æternæque vitæ ostendunt. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.*

2. Inculcandum omnibus est divini amoris præceptum, qui *Nullum à se rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur,* (ut loquitur S. Augustinus.) *Dilectionem Dei non habetis in vobis.*

3. Omnibus pariter inculcandum est, ut recta & pura intentione omnia opera sua consecrent, & semper in Christi nomine, ac propter Dei gloriam operentur; quod nisi faciant, agunt ut infideles, ut Pagani, animalia gloriæ, mancipia superbiæ, servi cupiditatis & voluptatis. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?*

CAPUT VI.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. *Post hæc,* non statim post sermonem superiori capite descriptum, sed multis interjectis, quæ ab aliis Euangelistis narrantur, & post annum circiter, *abiit Jesus trans Mare Galilææ,* sive Lacum Genesareth, *quod est Tiberiadis,* ad eam lacus partem quæ Tiberiadi adjacet, civitati ab Herode Tetrarcha conditæ in honorem Tiberii Cæsaris: *Et sequebatur eum multitudo magna* pedestri itinere, pars beneficii, pars spectaculi, pars divinorum sermonum avida: *Quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. Subiit ergo in Montem Jesus, & ibi sedebat cum Discipulis suis,* ut paulùm quiescerent. *Erat autem proximum Pascha, dies festus Judæorum.* Tertium istud Pascha fuit à baptismo Christi.

5. 6. *Cùm sublevasset ergo oculos, & vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum;* cùm de monte descendisset, locutus illis fuisset de regno Dei, ac infirmos illorum curasset, *dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum,* seu fidem ejus experiri volens: *Ipse enim sciebat, quid esset facturus;* apud se decreverat, & cum Patre constituerat ab æterno, quid esset in his rerum circumstantiis facturus.

7. 8. 9. 10.

7. 8. 9. 10. *Respondit ei Philippus : Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis , ut unusquisque modicum quid accipiat* . Ducenti denarii septuaginta septem circiter libellis monetæ nostræ æquivalent . *Dicit ei unus ex Discipulis ejus Andreas , frater Simonis Petri : Est puer* seu adolescens *unus hic , qui habet quinque panes hordeaceos , & duos pisces : sed hæc quid sunt inter tantos ?* Ad tantam hominum multitudinem alendam hæc certè non sufficiunt. *Dixit ergo eis Iesus : Facite homines discumbere :* Tametsi enim humanum præsidium deficiat , eis alimenta divina virtute subministrabo . *Erat autem fœnum multum in loco*, ut commodè discumberent. *Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia*, præter mulieres , & pueros . Soli enim viri secundùm morem Legis numerantur .

11. 12. 13. *Accepit ergo Iesus panes , & cùm gratias egisset* Deo , *distribuit discumbentibus* , Apostolorum ministerio : *similiter & ex piscibus quantum volebant . Ut autem impleti sunt* , postquam exempta fames , *dixit Discipulis suis : Colligite quæ superaverunt*, seu residua sunt, *fragmenta , ne pereant. Collegerunt ergo , & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis , quæ superfuerunt his qui manducaverant* . Omnia ita moderatus est Christus , ut ex circumstantiis miraculi necessitas , veritas , & magnitudo certò constarent. Confer cum *Matthæi* 14. *Marci* 6. & *Lucæ* 9.

14. 15. *Illi ergo homines , cùm vidissent quod Iesus fecerat signum*, omnes naturæ vires adeò superans, dicebant: *Quia hic est verè Propheta , qui venturus est in mundum*; Messias à Deo promissus, & à nobis expectatus. *Iesus ergo cùm cognovisset*, introspectis divina vi eorum consiliis, *quia venturi essent , ut raperent eum, & facerent eum Regem* , excusso alieni imperii jugo , spe facilis alimoniæ & terrenæ felicitatis per eum procurandæ; *fugit iterum in montem ipse solus* , tum ut fastum honoris & potestatis sæcularis declinaret, Regnumque suum de hoc mundo non esse opere demonstraret ; tum ut orationi vacaret. Deuter. 18.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Vt autem serò factum est , descenderunt Discipuli ejus ad mare ; & cùm ascendissent navim* , in portu Bethsaidæ , *venerunt trans mare in Capharnaum . Et tenebræ jam factæ erant , & non venerat ad eos Iesus* , tametsi multa nox esset. Ideò navim ascenderunt , & Capharnaum versùs remigarunt, quò illum præcessisse putabant. *Mare autem , vento magno flante , exurgebat* , intumescebat, concitabatur: *Cùm remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta* , provecti , *vident Iesum ambulantem supra mare , & proximum navi fieri , & timuerunt* , spectrum esse existimantes. *Ille autem dicit eis : Ego sum , nolite timere* velut infaustum omen , aut nocturnum terriculum . *Voluerunt ergo accipere eum in navim* , enixè eum rogarunt , ut in navim ascenderet ; & cùm ascendisset, jam secundis ventis & fluctibus , qui priùs contrarii erant, *navis fuit* , sive appulit, *ad terram , in quam ibant.* Confer cum *Matth.* 14. *vers.* 22. *usque ad* 36. & *Marci* 6. *vers.* 45. *ad* 56.

22. 23. 24. *Altera die* , sequenti post miraculum multiplicationis quinque panum , *turba quæ stabat trans mare* , id est , quæ in portu substiterat, *vidit* , seu recordata est , *quia navicula alia non erat ibi* pridie *nisi una* , *& quia non introisset cum Discipulis suis Iesus in navim* illam , *sed soli Discipuli ejus abiissent :* Jesum nullo navigio transfretasse, sed mare trajecisse ambulando super aquas, conjecit: *Aliæ verò venerunt naves à Tyberiade , juxta locum ubi manducaverant panem , gratias agente Domino* , ubi Dominus post gratiarum actionem illos quinque panibus refecerat. *Cùm ergo vidisset turba , quia Iesus non esset ibi , neque Discipuli ejus , ascenderunt in naviculas , & venerunt Capharnaum quærentes Iesum* , in Urbe in qua frequens morabatur. S. Cyr. Alex. l. 3. in Io. p. 294.

25. 26. *Et cùm invenissent eum trans mare , dixerunt ei : Rabbi , quando huc venisti ?* Christus verò inani & inutili quæstione neglecta , latentem in eorum cordibus morbum curare satagit increpatione & admonitione salutari. *Respondit eis Iesus , & dixit : Amen , amen dico vobis , Quæritis me , non quia vidistis signa* , non quòd credatis doctrinæ meæ , miraculis tam insignibus confirmatæ ; *sed quia manducastis ex panibus , & saturati estis :* Temporariam dumtaxat utilitatem & alimoniam facilè & sine labore vobis subministrandam quæritis , quasi simile in vestri gratiam miraculum quotidie sim facturus.

27. *Operamini cibum qui non perit* , procurate vobis cibum longè excellentiorem & incorruptibilem , qui in ventrem non vadit ; *sed qui permanet in vitam æternam* , cibum non corporis , sed animæ , qui comedentes servat à morte , & ad vitam æternam alit; *quem* cibum *Filius hominis dabit vobis* : Hunc ego ipse vobis dabo. *Hunc enim Pater signavit Deus* : Deus Pater meus , qui mentiri non potest , divinam quam habeo potestatem dandi hominibus cibum illum vivificum , semen illud immortalitatis , miraculis quæ operor , quasi sigillo suo confirmat. Non erit mihi difficile cibum dare vobis permanentem , qui ad vitam & delicias conducat sempiternas . Nam etsi tamquam unus vestrum appaream , homo nimirùm cum carne ; unctus sum tamen & signatus à Deo Patre in omnimodam similitudinem cum ipso : nec minor ullo modo virtute Genitoris mea virtus est. S. Cyr. l. 3. in Io. c. 5. p. 300.

28. 29. 30. 31. *Dixerunt ergo ad eum : Quid faciemus , ut operemur opera Dei ?* id est , opera apprimè Deo grata. Meminerant , Legi tribui vim alendi spiritaliter , *Deuteron.* 18. 3. Quærunt ergo , an aliud præscribendum habeat præter observantiam Legis Mosaicæ , ut novum illum vitæ æternæ cibum promereri possint. *Respondit Iesus , & dixit eis : Hoc est opus Dei* , opus Deo imprimis acceptum , *ut credatis in eum quem misit ille* . Non sufficit vobis cultus legalis ad salutem , Fides vobis necessaria est , qua credatis in Messiam & Salvatorem mundi quem Patribus vestris promissum jam misit Deus , id est , in me. In tertia autem persona loquitur , ut honorem muneris sui pro more referat ad Patrem. *Dixerunt ergo ei : Quod ergo tu facis signum* Messia dignum , *ut videamus , & credamus tibi ?* Luculentiora expetimus testimonia , majora miracula his quæ hactenùs edidisti. *Quid operaris ? Patres nostri manducaverunt Manna in deserto , sicut scriptum est : Panem de cœlo* descendentem *dedit eis manducare*. Moyses sexcenta millia & ampliùs Manna cibavit in deserto per annos quadraginta. Tu verò quinque millia tantùm terrenis panibus , & semel quidem , aluisti. Si Moyse major es, majora ede miracula. Hic incredulorum & ingratorum Judæorum sensus. Exod. 18. 14. Num. 11. 7. Ps. 77. 24. Sap. 16. 20.

32. 33. 34. *Dixit ergo eis Iesus : Amen , amen dico vobis : Non Moyses dedit vobis panem de cœlo* , panem verè cœlestem ; sed figuram & umbram dumtaxat illius: *sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum* , scilicet me ipsum , qui sum panis vitæ , non uni Judæorum genti , sed toti mundo datus. *Panis enim Dei est* , id est verè divinus & cœlestis , *qui de cœlo descendit* , non de nubibus dumtaxat , sed de sinu Dei Patris , & *dat vitam* perennem ac beatam *mundo* , omnibus ex orbe universo electis. *Dixerunt ergo ad eum : Domine , semper da nobis panem hunc* , tam desiderabilem , ut sine labore , sine anxietate alamur.

35. 36. *Dixit autem eis Iesus : Ego sum panis vitæ* , panis vivus & vivificus : *Qui venit ad me* , qui se in disciplinam meam tradit , seque mihi devovet , *non esuriet ; & qui credit in me , non sitiet umquam* ..... Longè igitur præstantior & admirabilior est panis , quem vobis offero , Manna quod ministerio Moysis datum est ; siquidem qui Manna comederunt , adhuc esurierunt : longè excellentior & admirabilior aquis quas è saxo eduxit , quas qui biberunt , adhuc sitiverunt . Panis qui vobis præsto est , potus simul ac cibus est , famem ac sitim extinguens animæ , ita ut nihil ipsi præterea necesse sit in æterna vita. *Sed dixi vobis : Quia & vidistis me* ,

spe-

spectatores fuistis miraculorum probantium missionem ac divinitatem meam; *& tamen non creditis* me esse Messiam, Filium Dei, Salvatorem mundi: Cor nempè vestrum incrassatum est.

37. 38. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet.* Sed quamvis non credatis, nihil mihi perit ex populo electo, quem dedit mihi Pater in hæreditatem, nec infidelitas vestra fidem Dei evacuavit. Nam omnes qui mihi dati sunt à Patre, *prædestinati secundùm propositum ejus, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ, ut sint in laudem gloriæ gratiæ ejus*, ad me venient, id est, mihi credent: *& eum qui venit ad me, non ejiciam foras*; eum qui mihi datus à Patre, ad me venit, non ejiciam è domo mea, ac regno, sed illum fovebo, protegam, adjuvabo ut perseveret, perseverantem denique coronabo: *quia descendi de cœlo* per Incarnationis meæ mysterium, *non ut faciam voluntatem meam*, nempè humanam, quæ dissentanea sit voluntati Patris; *sed voluntatem ejus qui misit me*: ut omnia congruenter agam paternæ voluntati, quæ & mea est, quatenùs Deus sum & Verbum in principio existens apud Deum.

Ephes. 1. 11. 12.

39. 40. *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo*; ut ex iis omnibus quos dedit mihi, neminem in æternum perire patiar; *sed resuscitem illud*, id est, electos omnes, ad gloriam cœlestem, æternamque felicitatem, *in novissimo die. Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium*, qui illum attento animo considerat in carne assumpta, & ex doctrina & miraculis verè Filium Dei esse agnoscit; *& credit in eum* fide viva, tamquam in Salvatorem & Mediatorem unum Dei & hominum, *habeat vitam æternam*, certissimè consequatur vitam æternam, ad quam ab æterno electus est; *& ego resuscitabo eum in novissimo die*, ad vitam immortalem, & beatam.

41. 42. 43. *Murmurabant ergo Judæi de illo*, sive contra illum, *quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi*. Illum nempè merum hominem esse censebant, cujus terrenam se nosse putabant originem, humilemque conditionem. Et dicebant: *Nonne hic est Jesus filius Joseph* fabri, *cujus nos novimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cœlo descendi?* Si merus homo fuisset Jesus, Judæorum offensioni obviam iviisset, dicendo: Se è cœlo non descendisse secundùm personam & naturam, quasi divinæ originis esset ac naturæ, verusque Deus ac Dei Filius; sed quòd doctrinam cœlitùs inspiratam doceret. Tantùm verò abest, ut illam removeat intelligentiam & opinionem, quòd è cœlo reipsa descendisset, naturaque & origine verus Deus esset; quin immò illam adstruit & confirmat. *Respondit ergo Jesus*, & dixit eis: *Nolite murmurare invicem*, seu inter vos: quibus verbis omniscium se ostendit.

44. *Nemo potest venire ad me*, id est, mihi credere, quòd sim Messias, verus Dei Filius, mundi Salvator, & hoc nomine mihi adhærere, *nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*, interiùs invictissima gratiæ suæ efficacia & suavitate omnia humana merita præveniente, cor aperiente, flectente, innovante, accendente, impellente, convertente, & ex nolentibus volentes faciente. *Et ego resuscitabo eum*, qui ad me venerit, & in me manserit, *in novissimo die*. Partem illi dabo in resurrectione Justorum.

Isai. 54. 13.

45. 46. *Est scriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei:* Omnes Ecclesiæ filii docti erunt à Deo, non voce tantùm extrinsecùs insonante, sed interiùs revelante. *Omnis qui audivit à Patre*, quem interiùs docuit Pater, *& didicit*, eo illuminante & docilitatem fidemque donante, *venit ad me*, credit me esse Filium Dei, mundique Salvatorem, & mihi eo nomine adhæret. *Non quia Patrem vidit quisquam*, velut ludimagistrum discipulos docentem: (valdè enim remota est à sensibus carnis hæc schola, in qua Pater auditur & docet) *nisi is qui est à Deo* genitus & missus, Filius ejus unigenitus: *hic vidit Patrem*, cujus in sinu manet, unius cum ipso naturæ & scientiæ. *Nemo Deum vidit umquam; Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse narravit*. Cùm autem se & ex Deo esse, & vidisse Patrem statuit, se ipsum ex omnium creaturarum numero excludit. Cùm ergo extra omnia sit, & nemine Patrem vidente, solus eum ipse videat; numquid in omnium numero non esse censendus est, ut unus ex ipsis, sed extra omnia, ut supra omnia? Et, si cùm à Deo omnia existere dicantur, ac nemo Patrem videat, solus ipse eum videt: illud, *à Deo*, rectè intelligemus de ipso solo, quasi dicat, *ex substantia Patris*.

Joann. 1.

S. Cyrill. l. 4. in Jo. p. 348.

47. 48. 49. 50. *Amen, amen dico vobis: Qui credit in me*, qui me Filium Dei esse credit, doctrinamque meam amplectitur, & mandata servat, *habet vitam æternam*, jus certissimum ad vitam æternam, pignus æternæ felicitatis. *Ego sum panis vitæ*, panis vivificus, & vitam æternam in me credentibus, & spiritaliter per fidem charitate formatam manducantibus præstans. *Patres vestri manducaverunt Manna in deserto, & mortui sunt*, quotquot illud manducaverunt; ad vitam enim corruptibilis corporis tuendam & sustentandam, non ad procurandam immortalitatem datum est. *Hic est panis de cœlo descendens*: Ego sum panis ille: *Ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur*: Eo fine sum incarnatus, ut quisquis mihi per fidem & charitatem intimè unitus & incorporatus fuerit, in meque manserit, non moriatur morte æterna, sive animæ, sive corporis. Divini enim hujus cibi virtute in vitam æternam, beatam, & gloriosam suscitandus est.

51. 52. *Ego sum panis vivus*, in me ipso vitam habens, panis Angelorum quatenùs Verbum Patris & Vita apud Deum, *qui de cœlo descendi*, & assumpta carne factus sum panis hominum in me credentium. *Si quis manducaverit ex hoc pane*, seu spirituali manducatione per fidem Incarnationis ac Passionis meæ, seu Sacramentali simul & spirituali per Sacramentum quod instituam Corporis & Sanguinis mei, vivet in æternum: *Et panis, quem ego dabo*, ipsa *caro mea est*, quam ego dabo, id est, quam offeram Patri in altari crucis, ut victimam *pro mundi vita*. Non ergo figuram dumtaxat carnis suæ, sed veram carnem se daturum in Sacramento Eucharistiæ, de quo hunc locum summo consensu veteres Patres intelligunt, & Ecclesia à Spiritu sancto edocta, Christus promittit.

Text. Græc.

53. *Litigabant ergo Judæi ad invicem*, inter se disceptabant, *dicentes: Quomodo potest hic*, quem novimus, *nobis carnem suam dare ad manducandum?* An carnem suam aliorum more ciborum in frusta concisurus ac discerpturus est, ut eam manducandam apponat? Hoc impossibile & horrendum. Si nudam carnis suæ figuram, vel merum panem carnis suæ virtute & efficacia plenum se daturum credentibus Christus Jesus promisisset, Judæorum contentionem facillimè sedare, & offensionem removere potuisset, dicendo se panem daturum ceu figuram carnis suæ, & fide tantùm, non ore carnem suam manducandam se commendare. Verùm tantùm abest, ut ideam veræ carnis, veræque & oralis manducationis à verborum suorum sensu removerit, ut potiùs illam confirmaverit.

54. *Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, id est meam, *& biberitis ejus sanguinem*, (quorum unum sine altero fieri non potest, siquidem in qualibet parte Sacramenti corpus Christi continetur, & sanguis secundùm substantiam & integritatem) *non habebitis vitam* æternam *in vobis*, id est, non perseverabitis in vita spirituali, ut sit vobis æterna. His verbis præceptum Christus tradit de carne sua manducanda in Sacramento Eucharistiæ, vel reipsa, vel voto & desiderio, si necessitas rem excludat. Qua de re legendi Theologi.

55. 56. 57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem*, eo modo quo manducari ac bibi debent,

bent, non ore ſolùm corporis ſumendo ſub Sacramento, ſed ore mentis & cordis per fidem & charitatem ; *habet vitam æternam*, jus ad vitam æternam, pignus vitæ æternæ ; *& ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*, vi Corporis & Sanguinis mei, quod ſemen eſt immortalitatis & incorruptionis. *Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus* ; non metaphoricè ſolùm, aut myſticè, ſed re ipſa ; non fluxus & caducus, ſed æternus. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo* ; non ſpirituali tantùm, ſed corporali unitate & commixtione. *De veritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra verè caro eſt, & verè ſanguis eſt. Et hæc accepta atque hauſta id efficiunt, ut & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. Anne hoc veritas non eſt? Contingat planè his verum non eſſe, qui Chriſtum Jeſum verum eſſe Deum denegant. Eſt ergo in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo : dum ſecum hoc, quod nos ſumus, in Deo eſt.*

S. Hil. l. 8. de Trinit. n. 14. p. 955.

Chriſtus non ait, ſe dumtaxat in nobis futurum ſecundùm relationem quamdam affectus, ſed & *per participationem naturalem. Vt enim ſi quis ceram ceræ conjunctam igne ſimul liquefecerit, unum quid ex ambobus efficit ; ita per corporis Chriſti, & pretioſi ſanguinis participationem, ipſe quidem in nobis, nos autem rurſus in eo ſimul unimur. Nec enim aliter vivificari poteſt quod natura ſua eſt corruptibile, quàm ſi corporaliter unitum ſit corpori ejus, qui ſecundùm naturam ſuam eſt Vita, hoc eſt, Vnigeniti.*

S. Cyrill. l. 10. p. 863.

58. *Sicut miſit me vivens Pater*, ſicut Pater qui miſit me, Deus vivens eſt, & fons omnis vitæ, *& ego vivo propter Patrem*, id eſt, Patre authore ; *& qui manducat me, & ipſe vivet propter me*, id eſt, me authore. Non eſt alia vita mea, quàm Patris : proinde mirum vobis eſſe non debet, ſi carnem meam vivificare aſſeram eos qui illam manducabunt. *Vivit ergo per Patrem : & quo modo per Patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus vivimus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præſumitur, ut id de quo agitur, ſecundùm propoſitum exemplum aſſequatur. Hæc ergo vitæ noſtræ cauſa eſt, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Chriſtum habemus : victuris nobis per eum ea conditione, qua vivit ille per Patrem. Si ergo nos naturaliter ſecundùm carnem per eum vivimus, id eſt, naturam carnis ſuæ adepti : quomodo non naturaliter ſecundùm Spiritum in ſe Patrem habeat, cùm vivat ipſe per Patrem?*

S. Hilar. l. 8. p. 957.

59. *Hic eſt panis*, caro mea eſt ille panis, *qui de cœlo deſcendit. Non ſicut manducaverunt Patres veſtri Manna & mortui ſunt* : ut alterius naturæ, ita longè majoris virtutis eſt, quàm Manna, quod manducaverunt Patres veſtri in deſerto, & nihilominùs mortui ſunt. Manna enim figura tantùm erat vivifici illius panis, quem vobis ſum daturus. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

60. 61. *Hæc dixit* Jeſus *palam in Synagoga docens, in Capharnaum. Multi ergo audientes ex diſcipulis ejus*, non ex duodecim Apoſtolis, ſed ex aliis qui frequentiores illum ſectabantur, *dixerunt : Durus eſt hic ſermo*, incredibilis, *& quis poteſt eum audire?* quis patienter audiat?

62. 63. *Sciens autem Jeſus apud ſemetipſum*, id eſt, ex ſeipſo, nullo indicante, *quia murmurarent de hoc diſcipuli ejus*, quòd dixerat, ſe eſſe panem vivum, qui è cœlo deſcendit, &c. *dixit eis : Hoc vos ſcandalizat?* Ita-ne ſermo ille quaſi durus & incredibilis vos offendit? *Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem, ubi erat priùs?* Numquid omnem offenſionem ex animis veſtris non tollet aliquando Aſcenſio mea in cœlum, ubi eram priùs, & ab æterno ut Deus, quò aſcendam ſecundùm naturam humanam, idem ipſe qui deſcendi ; quia unumquodque ad originem ſuam redire neceſſe eſt? Si carnem meam vivificare non poſſe putatis, quia natura ſua comparata non eſt ad vivificandum ; quomodo in cœlum aſcendet, cùm hoc æquè carni per ſe ſumptæ impoſſibile ſit? Quòd ſi præter naturam, & virtute Verbi Dei, cui unita eſt, & in quo ſubſiſtens eſt, aſcendat ; quid prohibet quò minùs etiam vivificet, licèt natura ſua vivificare non poſſit? Nam qui cœleſte effecit id quod de terra eſt, vivificum æquè reddet, tametſi corruptioni obnoxium.

S. Cyril. l. 4. p. 371.

64. *Spiritus eſt qui vivificat* ; divinitas mea conjuncta carni, vivificandi vim ipſi tribuit : ipſa verò caro per ſe ſine divinitate nihil prodeſſet. Spiritus eſt Deus. Sicut ergo caro per ſe non vivit, ſed ex ſpiritu : ita caro mea non eſt per ſe vivifica, ſed per Verbum cui unita eſt. Corpus enim eſt ejus qui vita eſt ſecundùm naturam, non autem alicujus terreni hominis, de quo jurè dici poſſit : *Caro non prodeſt quidquam*. Non enim Pauli, verbi gratia, aut Petri, vel cujuſvis alterius caro id in nobis præſtabit : ſed unica & ſola Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* ..... Caro non prodeſt quidquam, *ſed quomodo illi intellexerunt : carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo Spiritu vegetatur*. Proinde ſic dictum eſt, *Scientia inflat*. Jam ergo debemus odiſſe ſcientiam? Abſit. *Et quid eſt, Scientia inflat? Sola ſine charitate : ideò adjunxit, Charitas verò ædificat. Adde ergo ſcientiæ charitatem, & utilis erit ſcientia, non per ſe, ſed per charitatem. Sic etiam nunc, Caro non prodeſt quidquam, ſed ſola caro : accedat Spiritus ad carnem, quomodo accedit charitas ad ſcientiam, & prodeſt plurimùm ; nam ſi caro nihil prodeſſet, Verbum caro non fieret, ut inhabitaret in nobis.*

S. Cyril. ibid. p. 376.

S. Aug. tract. 27. in Jo.

Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt ; ſpiritaliter, non carnaliter intelligenda ſunt, non de carne mortua, ſed viva, & Spiritu Deo perſonaliter conjuncta, ideòque vivifica. Verba quæ de carne mea manducanda vobis locutus ſum, ſpiritaliter intellecta vitam afferent ; carnaliter accepta, ut plerique veſtrum intellexerunt de carne mortua & in fruſta conciſa, qualis in macello venit, dentibuſque dilanianda, vobis mortis eſſent occaſio, quia *Littera occidit, ſpiritus autem vivificat*. Cæterùm in ſenſu figurato & metaphorico verba ſua non eſſe accipienda, quibus carnem ſuam daturum in cibum promiſerat ; non eſſe (inquam) intelligenda de figura carnis ſuæ, ſed de vera carne ; non de manducatione dumtaxat ſpirituali, ſed reali, ex eo compertum eſt. 1. Quòd præmiſſo juramento fidem exigat : *Amen, amen dico vobis : Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. 2. Quòd verè, non typicè, cibum eſſe carnem ſuam aſſerat, eamque veteri figuræ, ſcilicet Mannæ opponat. *Caro mea verè eſt cibus* ..... *Non ſicut manducaverunt Patres veſtri Manna, &c.* 3. Quòd Judæos, Diſcipuloſque ſuos de veræ carnis ejus vera realique manducatione verba ejus intelligentes, & velut incredibilia rejicientes, non docuerit Magiſter optimus explicata figura & metaphora, quæ explicatio offenſionem omnem ex eorum animis removiſſet, illoſque continuiſſet in officio ; cùm verba Domini in ſenſu metaphorico intellecta, ſcilicet de figura carnis, & ſpiritali per fidem manducatione, nihil incredibile ſignificarent. 4. Quòd rei admirabilioris, & humanæ rationis comprehenſionem non minùs excedentis exemplo fidem adſtruat carnis ſuæ in verum cibum dandæ : *Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem, ubi erat priùs?* Carnem ergo ſuam in Sacramento verè & reipſa manducandam, inviſibiliter tamen, commendat Chriſtus. *Verba quæ locutus ſum vobis*, inquit, *ſpiritus & vita ſunt* : Id eſt, *Sacramentum aliquod vobis commendavi, ſpiritualiter intellectum vivificabit vos, & ſi neceſſe eſt illud viſibiliter celebrari, oportet tamen inviſibiliter intelligi*. Sic interpretatur S. Auguſtinus in Pſalm. 98.

65. 66. *Sed ſunt quidam ex vobis qui non credunt :* Verũ tamen ſunt quidã ex vobis qui verbis meis vitã & ſalutẽ afferentibus fidem non adhibent ob animi ſuperbiam

&

& contumaciam. Id dixit Jesus, se cordium inspectorem & scrutatorem esse ostendens. *Sciebat enim ab initio Iesus*, ab eo primo tempore quo eum sectari cœperant discipuli, imò à primo instanti Incarnationis suæ, ut homo; ab æterno ut Deus; *qui essent non credentes, & quis* ex numero duodecim Apostolorum *traditurus esset eum. Et dicebat: Propterea dixi vobis, Quia nemo potest venire ad me*, in me credere, mihique adhærere, *nisi fuerit ei datum à Patre meo*. Fides enim gratuitum omninò Dei donum est. Igitur *Et qui Euangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati perseverantiam non acceperunt, & qui Euangelio audito venire ad Christum, hoc est, in eum credere noluerunt, quoniam ipse dixit:* Nemo venit ad me, nisi ei datum fuerit à Patre meo: *& qui per ætatem parvulam, nec credere potuerunt, sed ab originali noxa solo possent lavacro regenerationis absolvi, quo tamen non accepto mortui perierunt; non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Discernuntur autem non meritis suis, sed per gratiam Mediatoris, hoc est, in sanguine secundi Adam judificati gratis. Itaque cùm audimus*: Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? *Ab illa perditionis massa quæ facta est per primum Adam, debemus intelligere neminem posse discerni, nisi qui hoc donum habet, quisquis habet, quod gratia Salvatoris accepit.*

S. Aug. l. de Corrept. & Grat. c. 7.

1. Cor. 4. 7.

67.68. *Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro: & jam non cum illo ambulabant*: Ex eo tempore, sive ea occasione multi ex discipulis ejus ab ejus comitatu & contubernio desciverunt, nec eum ampliùs ut Magistrum suum agnoscebant & sectabantur. *Dixit ergo Iesus ad duodecim* Apostolos: *Numquid & vos vultis abire?* Ut nullos sua causa quærere ostenderet, sed propter eorum salutem; ac ne velle quidem discipulos, nisi volentes; & gratiam suam liberi arbitrii jura servare.

69.70. *Respondit ergo ei Simon Petrus*, suo & aliorum nomine: *Domine, ad quem ibimus?* Quem alium adibimus & eligemus præceptorem? *Verba vitæ æternæ habes*: Verba tua verè divina sunt, & credentes ducunt ad vitam æternam: *Et* ideò *nos credidimus, & cognovimus*, certò persuasi tum verborum tuorum efficacia & auctoritate, tum operum tuorum admirabilitate, *quia Tu es Christus Filius Dei*. In Græco Textu cum gemino articulo verba leguntur, *Tu es ille Christus, ille Filius Dei*, ut Jesum verum Christum, verumque Dei Filium natura, non adoptione, significent, ab aliis qui aliqua ratione Christi & Filii Dei appellati sunt, distinctum, ut S. Cyrillus exponit.

S. Cyrillus, lib. 4. p. 395.

71.72. *Respondit eis Iesus: Nonnè ego vos duodecim elegi* ad Apostolatum, *& unus ex vobis diabolus est*, homo diabolicus, qui diaboli mores imitatur, incredulus, fur, sacrilegus, proditor? *Dicebat autem Iudam Simonis Iscariotem*: his verbis Judam notabat: *Hic enim erat traditurus eum, cùm esset unus ex duodecim*; ejusque animum Jesus noverat.

Sensus Moralis.

3. *Vbiit ergo in Montem Iesus, & ibi sedebat cum*
4. *discipulis suis. Erat autem proximum Pascha, &c.* Ut ad Paschatis Christiani, ac aliarum Ecclesiæ insignium solemnitatum celebrationem se dignè præparent Fideles, 1. A negotiorum sæcularium tumultu, à pravis affectibus, quæ ferventium instar sunt fluctuum; ab occasionibus peccati enavigandum est: *Abiit Iesus trans mare Galilææ*. 2. Sequendus Jesus, ad ipsum adeundum, ut animæ nostræ morbos curet per gratiam suam: sequendus autem est contriti cordis & amoris pœnitentis affectu, sequendus per viam laboriosæ pœnitentiæ; peccata enim non condonat, nisi verè pœnitentibus, & diligere incipientibus: *Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur*. 3. In Montem ascendendum cum Jesu, orationi vacandum seorsim à turbis per aliquot dies: Idoneus scilicet ad cœlestem Philosophiam locus solitudo. Aliquando Christus solus montem ascendit, & pernoctat, & orat; ut ostendat, eum qui vult Deo frui, à mundi curis vacare, & quietum locum quærere, & societates quibus à Deo, diviniisque rebus avocari ac distrahi potest, fugere oportere. 4. Induenda sunt misericordiæ viscera, nec oculi solùm corporis ad pauperes convertendi, sed cordis, de illorum necessitatibus sublevandis piè soliciti: *Cùm sublevasset oculos Iesus, & vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum*. Eleemosynæ uberes erogandæ sunt à divitibus: nec terreri debent multitudine pauperum, ac metuere, ne fortè non sufficiant ipsorum facultates ad sustentandam familiam, ad status sui conditionisque decorum servandum; sed in divina providentia confidere, quæ servis suis non deest, & virorum misericordium, largasque eleemosynas erogantium bona temporalia, sicut & spiritualia multiplicat. *Qui parcè*

S. Chrys. ho. 41. in Ioann.

2. Cor. 9. *seminat, parcè & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vnusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: Hilarem enim datorem diligit Deus. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi. Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ: ut in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo*. Omnes homines, quantumvis potentes & divites, mendici Dei sunt, ejusque providentia aluntur & sustentantur. Verum hunc honorem divitibus tribuere vult, ut sint providentiæ suæ ministri, curam gerendo pauperum, & ipsos alendo. *Facite homines discumbere*. 5. Superflua necessariò danda pauperibus; colligendum ac seponendum est in pauperum usus, quicquid supereat necessitati personæ, ad familiæ, decoroque status, etiamsi necessarium videatur cupiditati, vanitati, ac voluptati. Superflua divitum, necessaria pauperum. Pereunt alioqui, & divites perire faciunt divitiæ conservatæ, vel impensæ in damnum dominorum suorum: *Vt autem impleti sunt, dixit Discipulis suis: Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant*. 6. Qui Christum audierunt, qui sanati sunt, qui in bonis operibus exercitati, cœlestem Panem esuriant, ac ferventi charitate desiderantes ad Sacram Mensam accedant, panem cœlestem, ipsum Christi corpus, manducaturi: cujus figuræ panes erant ab eo divina benedictione & omnipotenti virtute multiplicati, & turbis esurientibus distributi: *Accepit ergo Iesus panes, & cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus*. 7. Virilem in studio boni animum iis inesse oportet, qui ad Christi mensam accedunt. Unde discumbentium virorum dumtaxat meminit S. Euangelista, mulieribus & pueris utiliter ad nostram doctrinam silentio præteritis. Docet quippè nos tamquam in ænigmate, in studio boni viriliter agentibus, convenientiùs quodammodo & magis propriè cibum à Salvatore suppeditatum iri, non autem iis qui vitiosis moribus sunt effœminati; sed nec iis qui mente sunt pueri, ut idcircò nihil capere possint eorum, quæ sunt ad salutem necessaria: *Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia*. 8. Communionis fructus sit, ut Christum Jesum magis cognoscant, diligant, laudent, voce & operibus confiteantur: *Illi ergo homines cùm vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est verè Propheta, qui venturus est in mundum*. 9. Qui Pane cœlesti, scilicet Christi corpore, satiati sunt, illum sibi Regem eligere debent, illi in omnibus parere, cor illi suum consecrare, ut in eo solus regnet, suos

S. Cyr. l. 3. in Ioa. p. 282.

omnes affectus, ac sensus illi subjicere : *Iesus ergo cùm cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.*

15. *Iesus ergo cùm cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit, &c.* Christus in montem fugit, dignitatum, honorumque hujus mundi contemptum nos docens : utque his spretis, futura optaremus, complecteremur, amaremus. Regnum suum non hujus mundi, sed cœli dicit, Gloriam mundi non quærit, sed fugit. Imitemur Dominum nostrum. Dignitatem filiorum Dei, claritatem æternam, regni cœlestis consortium, gloriam immortalem pluris faciamus temporalibus, & transitoriis honoribus; gloria mundi, quæ si cum gloria nobis à Deo promissa comparetur, umbra est & somnium. Omnis gloria hominis *tamquam flos agri*. Quid fragilius? Quid corruptibilius? Sed quamvis diuturna, quid animæ conferret? Nihil sanè; verùm majorem in modum officit; quippè quæ servos efficiat, & quidem emptis viliores; non hominum dumtaxat diversa imperantium, sed ambitionis crudelis dominæ mancipia. Si gloriam aucuparis, immortalem quære. Quid expetibilius apud Deum, & Angelos ejus; an apud homines in honore esse; corruptibilem, an incorruptam coronam consequi; ad momentum, an ad sæcula sempiterna coronari? .... Si Christus Regem fieri conscius regni sui, refugit, plenissimè dedit formam suis, dirigendo omni fastigio, & suggestu, tam dignitatis, quàm potestatis. Quis enim iis magis usus fuisset, quàm Dei Filius? *Quales & quanti eum fasces producerent? Qualis purpura de humeris ejus floreret? Quale aurum de capite radiaret, nisi gloriam sæculi alienam & sibi & suis judicasset? Igitur quam noluit, rejecit; quam rejecit, damnavit; quam damnavit, in pompa diaboli deputavit. Non enim damnasset, nisi non sua: alterius autem esse non possent, nisi diaboli, quæ Dei non sunt.*

S. Ioann. Chrysost. Hom. 41. in Ioann.

Tertullianus, lib. 10. de Idololat. c. 18.

17. 18. & seq. *Et tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Iesus.* Tenebris obscuratum est cor nostrum, nisi ad nos veniat Jesus, qui tenebras nostras illuminet. Sed & venti graviorum tentationum concutiunt animæ nostræ naviculam, & naufragium illi minitantur absente Jesu: *Mare autem vento magno flante, exurgebat.* His tentationibus probatur fides, & excitatur. Si Jesum appropinquantem videt anima, & succurrere paratum; verumtamen timet, turbatur, nisi præsentiam suam verbo interiori cor pulsante, & in sui amorem accendente manifestet: *Vident Iesum ambulantem supra mare, & proximum navi fieri, & timuerunt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.* Cùm autem Christus Jesus novo modo intrat in Animam per gratiæ, fidei, spei, & charitatis incrementum, citò Anima proficit, & progreditur in via Christianæ pietatis, & perfectionis, citò pervenit ad patriam cœlestem: *Voluerunt ergo accipere eum in navim: & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.*

26. *Amen, amen dico vobis: Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* Pars Christianorum maxima Christum Jesum propter utilitatem suam, pauci propter ipsius gloriam quærunt. Plerique Deo serviunt, ut Judæi carnales, temporalium intuitu commodorum. Multi ex eis qui spiritales videntur, Deo serviunt ob spiritalia solatia; sponsi munera magis amant, quàm sponsum: *Quæritis me, quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* Vix quæritur Jesus propter Jesum. Quæritis me propter aliud, quærite me propter me. Temporalia bona, non propter se, sed propter spiritalia quæramus; spiritalia ipsa munera propter Deum. Propter utraque Deo gratias agamus; his utendum, solo Deo fruendum est. Quid est frui? Amore illi inhærere propter ipsum. Temporalia propter spiritualia largitur hominibus sui capacibus. Imperfectiores sensibilibus allicit, & præmonet, ne hæc semper expetant, sed desiderent summum bonum, Deum ipsum dumtaxat, propter quem conditi sunt. Spiritualium igitur potior nobis ratio sit. Nam si spiritualia assequimur, amissis corporeis, nullum patimur detrimentum: sine illis autem, quæ nobis reliqua spes est? Quod solatium? Quocirca spiritualia præsertim nobis à Deo petenda, & optanda sunt. Hæc nos postulanda docuit Dominica Oratione. Non principatum, non divitias, non gloriam, non potentiam, sed animæ utilitatem postulandam; non terrena, sed cœlestia petenda mandavit. Quæ enim amentia est, ea desiderare, & à Domino postulare, quibus inhærere, quæ diligere, de quibus soliciti esse prohibemur?

S. Augustin.

S. Chrysost. Hom. 42. in Ioann.

Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. Non semper clementia & lenitate utendum, sed aliquando præceptorem duriusculè gerere se decet, ut ignavum discipulum excitet: quem morem, & hìc, & alibi sæpè Dei Filius servavit. Accedentibus enim turbis, illique applaudentibus; ut humanam gloriam se contemnere, & eorum tantùm salutis curam se habere ostendat, asperiùs illis respondet, ut eos erudiat. Modestia tamen & mansuetudine temperata responsio est. Non enim gulæ, & ventris servos appellavit: non tot præcedentia miracula, quæ viderant, nec propterea in eum crediderant, exprobravit; sed proximè factum miraculum præsertim commemorat, ut eos corporei cibi desiderio, non spiritualium gratia bonorum quærere se, ac sequi ostendat: quod maxima reprehensione dignum est. *Anima enim plus est, quam esca .... Non est regnum Dei esca, & potus, sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto .... Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc, & has destruet .... Optimum est gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.*

S. Chrysost. Hom. 43. in Ioan.

Luc. 13. 23. Rom. 14. 17. 1. Cor. 6. 13. Hebr. 13. 9.

27. *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis:* Hoc est, nolite corporis cibum curare, sed Animæ. Non tamen labori parcendum, & in otio ac desidia vivendum est. In sudore vultus, temporalis vitæ subsidia procuranda, & vobis, & pauperibus. *Rogamus autem vos, fratres,* inquit Apostolus, *ut abundetis magis, & operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis, ut honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt ... Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat, unde tribuat necessitatem patienti.* Hæc igitur verba; *Operamini non cibum, qui perit,* non in otio, & desidia vivendum significant: hic enim cibus est qui maximè perit, siquidem omnis malitiæ fomes desidia est, & otium; sed operandum, & erogandum indigentibus, qui cibus minimè perit. Qui pigritiæ deditus ventri vivit, & deliciis vacat, is cibum operatur qui perit: qui verò ex labore suo Christum nutrit, & vestit in paupere, quis cibum pereuntem illum operari dicat; cùm propter hoc opus cœleste regnum, æternaque bona nobis promittantur? At cùm Judæi nullam fidei rationem haberent; cùm non cogitarent, unde & qua virtute cibus ille veniisset, sed satietatem sine labore quærerent; meritò Christus hunc appellavit cibum qui perit. Quasi diceret: Pavi vos, ut inde permanentem cibum quæreretis, quo nutriretur animus: vos terreno attenditis. Ideò vilem hunc vobis cibum dare nolo, qui caducam & fluxam viram, sed qui sempiternam præbeat: qui non corpus, sed animam pascat: *Quem Filius hominis dabit vobis.*

1. Thessal. 4. Ephes. 4.

S. Ioann. Chrysost. Hom. 45. in Ioan.

29. *Respondit Iesus, & dixit eis: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.* Discernitur ab operibus fides, sicut Apostolus dicit, justificari hominem per fidem sine operibus Legis; & sunt opera, quæ videntur bona sine fide Christi, & non sunt bona, quia non referuntur ad eum finem, ex quo sunt bona: *Finis enim Legis Christus ad justitiam omni credenti.* Ideò noluit discernere ab opere fidem, sed ipsam fidem dixit esse opus: Ipsa est enim *Fides quæ per dilectionem operatur.* Nec dixit; Hoc est opus vestrum, sed; *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille:* ut qui gloriatur, in Domino glorietur.

Rom. 3. 28.

S. August. Tract. 25. in Ioann.

Galat. 5. 6.

32. *A-*

32. *Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.... Ego sum panis vitæ, &c.* Verum illum, & vivificum Panem Manna significabat. Signa mea dilexistis; qui significabatur, contemnitis. Iste panis Dominus Jesus; panis Dei, & panis Deus, panis quem solus Deus dare potest, ex ejus scilicet substantia genitus; panis verus, qui veram vitam dat & conservat filiis Dei, vitam immortalem & æternam. Huic pani incorporari nos oportet, ut vivificemur; non mutatur in nos, ut cibus carnis nostræ; sed nos in illum fide viva mutari debemus, ut simus unum Christi corpus, & una caro; & vivamus Deo de Deo. *Ego sum panis vitæ: qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.* His verbis significatur æterna satietas, ubi nulla est egestas. *Ego sum panis vitæ.* Quis est panis cœli, nisi Christus? *Sed ut panem Angelorum manducaret homo, Dominus Angelorum factus est homo. Si enim hoc non factus esset, carnem ipsius non haberemus: si carnem ipsius non haberemus, panem Altaris non manducaremus. Festinemus ad hæreditatem, quia magnum inde pignus accepimus. Desideremus vitam Christi, quia tenemus pignus mortem Christi.*

S. Augustin. Serm. 130. in Ioann.

Ego sum panis vitæ; Panis Angelorum, ut Deus; panis hominum, ut Deus homo. In corpore & sanguine suo voluit esse salutem nostram. Unde autem

S. August. Enar. 1. in Psa. 33. n. 6.

„ commendavit corpus, & sanguinem suum? De humilitate sua: Nisi enim esset humilis, non manducaretur, nec biberetur. Respice altitudinem ipsius: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Ecce cibus sempiternus: sed manducant Angeli, & manducantes saginantur, & integrum manet, quod eos satiat, & lætificat. Quis autem homo posset ad illum cibum? Unde cor tam idoneum illi cibo? *Oportebat ergo, ut Mensa illa lactesceret, & ad parvulos perveniret.* Unde autem fit cibus lac? Unde cibus in lac convertitur, nisi per carnem trajiciatur? Nam mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans: *Sed quia minùs idoneus est infans, qui pane vescatur, ipsum panem mater incarnat, & per humilitatem mammillæ, & lactis succum, de ipso pane pascit infantem. Quomodo ergo de ipso pane*

Psal. 77. 24. *pavit nos Sapientia Dei?* Quia *Verbum caro factum est & habitavit in nobis.* Videte ergo humilitatem, quia *Panem Angelorum manducavit homo.* Verbum illud quo pascuntur Angeli, sempiternum, quod est æquale Patri, manducavit homo: quia *cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo.* Saginantur illo Angeli; sed *semetipsum exinanivit*, ut manducaret panem Angelorum homo, *formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo, humiliavit se factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis:* ut jam de cruce commendaretur nobis caro, & sanguis Domini *novum sacrificium.*

Philipp. 2. 6.

37. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* Magnum arcanum, & inscrutabile! *Quicumque in Dei providentissima dispositione præsciti, prædestinati, vocati, justificati, glorificati sunt; non dico etiam nondum renati, sed etiam nondum nati, jam filii Dei sunt, & omnino perire non possunt. Hi verè veniunt ad Christum;* quia ita veniunt, quomodo ipse dicit: *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet; & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* Et paulò post: *Hæc est*, inquit, *voluntas ejus qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo.* Ab illo ergo *datur etiam perseverantia in bono usque in finem. Neque enim datur, nisi eis qui non peribunt; quoniam qui non perseverant, peribunt. Talibus Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum, usque adeo prorsus omnia, ut etiam si qui eorum deviant, & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt, atque doctiores. Discunt enim in ipsa via justa cum tremore se exultare debere, non sibi arrogando tamquam de sua virtute fidu-*

S. Augustin. lib. de Corrept. & Grat. c. 9. n. 24.

Alex. Exposs in Euang.

ciam permanendi, nec dicendo in abundantia sua: Non movebitur in æternum. Propter quod eis dicitur: Psal. 2. 11. *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via justa: Neque enim ait, Et non veniatis ad viam justam; sed, Ne pereatis de via justa. Quid ostendens, nisi eos esse commonitos, qui jam ambulant in via justa, ut in timore Deo serviant, idest, non altum sapiant, sed timeant? Quod significat, non superbiant, sed humiles sint: exultent Deo, sed cum tremore; in nullo gloriantes, quando nostrum nihil sit: ut qui gloriatur, in Domino glorietur: ne pereant de via justa, in qua ambulare cœperunt, dum sibi hoc ipsum assignant, quod in ea sunt.*

38. *Quia descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.* Magnum sacramentum, magnum illud, & dulce secretum! Ipsa est causa, Domine Jesu, quare non ejicias eum foras, qui venit ad te, quia non voluntatem tuam facere descendisti de cœlo, sed voluntatem ejus qui te misit? Ipsa. Timeo, ne foras propterea exierit anima à Deo, quia superba erat; immò non dubito. Scriptum est enim: *Initium omnis peccati superbia:* &, *Initium superbiæ hominis apostatare à Deo.* Scriptum est, firmum est, verum est.... *Si superbia ejicimur, humilitate regredimur.* Caput omnium morborum superbia est, quia caput omnium peccatorum superbia. Unde abundat iniquitas? Per superbiam. *Cura superbiam, & nulla erit iniquitas. Ut ergo causa omnium morborum curaretur, idest, superbia, descendit, & humilis factus est Filius Dei. Quid superbis homo? Deus propter te humilis factus est. Puderet te fortasse imitari humilem hominem, saltem imitare humilem Deum.... Tota humilitas tua, ut cognoscas te.* Ergo quia humilitatem docet Deus, dixit: *Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui me misit.* Superbia quippè facit voluntatem suam, humilitas facit voluntatem Dei... *Et eum qui venit ad me, non ejiciam foras, quia descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, &c.* Qui ad me venit, incorporatur mihi; " qui mihi adhæret, humilis erit, quia non facit voluntatem suam, sed Dei: & ideò non ejicietur foras, " quia cùm superbus esset, projectus est foras..... " Doctor itaque humilitatis venit non facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus, qui misit illum. " Veniamus ad eum, intremus ad eum, incorporemur " ei, ut nec nos faciamus voluntatem nostram, sed voluntatem Dei: & non nos ejiciet foras, quia membra " ejus sumus, quia caput nostrum esse voluit docendo " humilitatem. "

S. Augustin. Tract. 25. in Ioann. n. 11. 16. 18.

Eccles. 10. 15.

39. *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris: ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.* Christi summi Pastoris exemplum imitentur Animarum Pastores. 1. Dei voluntate & vocatione curam animarum suscipiant. 2. Illam unam exquirant, illi uni serviant in sacro Ministerio. 3. Ministerium suum cum humilitate impleant, ac pro salute animarum descendant ultrò, siquidem vices gerunt Filii Dei, qui descendit de cœlo, non ut faceret voluntatem suam, sed voluntatem ejus, qui misit illum. 4. Vigilantia sua, doctrina, labore, zelo, exemplo, precibus procurent, quantùm possunt, ne ulla sibi commissarum Animarum pereat. *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me Patris; ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo....* Ille Christo datus est, qui servat humilitatem; hunc accipit: qui non servat humilitatem, longè est à Magistro humilitatis. *Ut omne quod dedit mihi Pater, non perdam ex eo:* Sic non est voluntas in conspectu Patris vestri, ut pereat unus de pusillis istis. De tumentibus potest perire, de pusillis nihil perit: quia nisi fueritis sicut pusillus iste, non intrabitis in regnum cœlorum.

S. Aug. tract. 25. in Ioann. " " " Matt. 18. 14. " " " " "

40. *Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me: ut omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam. Et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Quoscumque per Christum Jesum absolutè salvare vult Deus, infallibiliter salvantur. In vita igitur

S. Augustin. in Enchirid. c. 95.

æterna electi videbunt *in clarissima sapientiæ luce, quod nunc piorum fides habet, antequam manifesta cognitione videatur, quàm certa, immutabilis, efficacissima sit voluntas Dei; quàm multa possit, & non velit, nihil autem velit, quod non possit: quamque sit verum, quod in Psalmo canitur*, Deus autem noster in cœlo, omnia quæcumque voluit, fecit. *Quod utique non est verum, si aliqua voluit, & non fecit, & quod est indignius, ideò non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit.* Tres porrò effectus indeficientes, & prorsus infallibiles gratuitæ prædestinationis ad gloriam, seu voluntatis efficacissimæ Patris sui de salute electorum suorum, Christus indicat. 1. Vocationem efficacem, & incorporationem, ut sint membra sua, & ipse illorum caput: *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* 2. Perseverantiæ donum, quod illis certissimè conferetur: *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo.* 3. Vitam æternam, qua cætera dona sua in electis suis Deus coronabit: *Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam.* Divinam illam adoremus voluntatem, quæ nostræ sanctificationis & beatitudinis origo est: in ea confidamus; de nostra nihil præsumamus.

Psal. 113.

41. *Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis vitæ, qui de cœlo descendi.* Sublimiores Christianæ Religionis veritates infirmos perturbant, impios excæcant, humiles Dei filios consolantur. Illis audiendis nequaquam idonei sunt carnales homines, *quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt.* Sic animales Judæi Jesum, cùm pane saturati sunt, Prophetam appellabant, & Regem facere cogitabant; cùm verò spiritalem cibum, & vitam æternam edocti, & à rebus sensibilibus abducti, resurrectionem & altiora Mysteria audiverunt murmurare cœperunt, & resistere veritati. Sic in iis impletum, quod Propheta prædixit: *Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva:* ut cùm nullatenùs ad divinorum Mysteriorum cognitionem oculos attollant, mali malè pereant propter incredulitatem. Sic olim qui adversùs Deum, & Moysen servum ejus murmurarunt in deserto, à serpentibus perierunt.

S. Ioannes Chrys. Hom. 25. in Ioann.

Psal. 68. S. Cyrill. Lib. 4. in Ioann. p. 342.

42. *Et dicebant: Nonne hic est Iesus Filius Ioseph, cujus nos novimus patrem, & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cœlo descendi?* Hinc discamus 1. Nec sensuum esse, nec rationis, de Religionis Mysteriis judicare; sed Dei revelantis auctoritati per Ecclesiam propositæ humiliter cedendum, mentemque captivandam in obsequium fidei. Discamus 2. Nocere plurimùm, non intellectualibus cordis oculis virtutem Sanctorum perspicere, & in latentem eorum gloriam penitùs oculos defigere; sed ex neglectu corporis pro nihilo sæpè habere, id quod magnum apud Deum, & venerandum est. Ita de Sanctis apud Prophetam Deus sub unius persona de omnibus loquens, ait: *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit, cùm venerit æstus. Et erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit solicitum, nec aliquando desinet facere fructum. Pravum est cor hominum, & inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes.* Si ergo nos clarum apud Deum, & eximiis virtutibus conspicuum hominem superbè despexerimus, & ex corporis vili specie, aut generis ignobilitate angustum animum esse statuerimus, nonnè ab universorum Rege dissentire comperiemur, nec parvæ pœnæ obnoxii erimus, quod magnum est, quandoque dicentes parvum, & lucem tenebras ponentes, & quod dulce est amarum statuentes? Servandi sunt itaque Sanctis sui honores, & interna potiùs nobilitate, quàm carnis rationibus sunt æstimandi. Sed inter nos plurimi eum, qui abjectus sit in hoc mundo, licèt virtutibus conspicuus sit, nullo honore, & gloria dignum

S. Cyrill. ibid. p. 343.

Ierem. 17.

ducunt; sed solam opum copiam, & corruptibilem ac brevi perituram gloriam æquis nequaquam oculis respicientes, minimè curant, an rectè, an perperàm judicent.

44. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Judæi contra verba Jesu murmurantes, à pane de cœlo longè erant, nec esurire noverant. Fauces cordis languidas habebant, auribus apertis surdi erant, videbant & cæci stabant. *Panis quippe iste interioris hominis quærit esuriem.* Unde alio loco dicit: *Beati qui esuriunt, & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Justitiam verò nobis esse Christum, Paulus Apostolus docet.... Quid ergo talibus murmurantibus respondit Jesus? *Nolite murmurare ad invicem.* Tamquam dicens: Scio, quare non esuriatis, & istum panem non intelligatis, neque quæratis. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Magna gratiæ commendatio. *Nemo venit, nisi tractus. Quem trahat, & quem non trahat; quare illum trahat, & illum non trahat, nolli velle judicare, si non vis errare.... Nondum traheris, ora ut traharis.* Ne verò cogites, te invitum trahi: *Trahitur animus & amore.* Nec timere debemus, ne dicatur nobis: Quomodo voluntate credo, si trahor? Ego dico: *Parum est voluntate, etiam voluptate traheris.* Quid est trahi voluptate? *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Est quædam voluptas cordis, cui panis dulcis est ille cœlestis. Porrò si Poetæ dicere licuit, *Trahit sua quemque voluptas; non necessitas, sed voluptas, non obligatio, sed delectatio: quantò fortiùs nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur justitia, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est?.... Da amantem, & sentit quod dico.* Trahe nos post te, Domine Jesu; curremus in odorem unguentorum tuorum. Nostras etiam rebelles ad te compelle propitius voluntates.

S. Augustin. Tract. 26. in Ioann. n. 4.

Psal. 36.

45. *Est scriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei: Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Qui veniunt ad me per fidem, à Patre docentur. Non mirum, quòd me non agnoscatis, quia non auditis à Patre. Omnes homines ad Regnum Dei per æternam prædestinationem pertinentes, docti erunt à Deo, non ab hominibus audient. *Etsi ab hominibus audiunt, tamen quod intelligunt, intus datur, intus corruscat, intus revelatur.... Exterior cultor arboris, interior est Creator. Qui plantat, & qui rigat, extrinsecus operatur: hoc facimus nos. Sed neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus:* hoc est, *Erunt omnes docibiles Dei.* Qui omnes? *Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Videte, quomodo trahit Pater: docendo delectat, non necessitatem imponendo..... Disce trahi ad Filium à Patre, doceat te Pater, audi Verbum ejus, quod *erat in principio apud Deum, & Deus erat Verbum.* Quomodo homines in carne constituti audiant tale Verbum? Quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Qui ergo à Christo audiunt, à Patre audiunt. *Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est à Deo, hic vidit Patrem.* Ego novi Patrem, ab illo sum: sed quomodo verbum ab illo, cujus est verbum: non quod sonat, & transit, sed quod manet cum docente, & trahit audientem. Loquere, Domine Jesu, quia audit servus tuus: immò fac, ut te audiam, aures interioris hominis aperi. Fac ne obsurdescam ad vocem interiorem gratiæ tuæ. Da ut ex illorum sim numero, de quibus per Prophetam dictum est: *Erunt omnes docibiles Dei.*

48. 49. *Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducaverunt Manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.* Panis mortuus & inanimis Judæos à morte cùm animæ, tum corporis servare non poterat. Qualis Lex, talis cibus, mortuus, typicus, inutilis ad veram justitiam, quæ est animæ vita. Solus Jesus est panis vitæ, non in aere formatus, & Angelorum ministerio in terram

effu-

effusus, ut Judaicùm populum ad tempus servaret à morte corporis; sed in cœlo natus, missus ad homines per Incarnationem, semper vivens, semper vivificus; vitam fidei & charitatis membra sua semper diffundens in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis; semper vitæ immortalis principium in Sanctis, qui eo nutriuntur sine fastidio, sine rei alterius desiderio. *Patres vestri manducaverunt Manna, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens*, &c. Hunc panem significavit Manna. Hic panis vita æterna est, pignus futuræ gloriæ. Hunc ex Altari sancto, ex Mensa Domini accipimus: *Sed aliud est sacramentum, aliud virtus sacramenti. Quàm multi de Altari accipiunt, & moriuntur, & accipiendo moriuntur!* Unde dicit Apostolus: *Iudicium sibi manducat, & bibit*. Non enim bucella Dominica venenum fuit Judæ. Et tamen accepit, & cùm accepit, in eum inimicus intravit: non quia malum accepit, sed quia bonum malè malus accepit. Videte ergo, Fratres, *Panem cœlestem spiritaliter manducate, innocentiam ad Altare apportate. Peccata etsi sunt quotidiana, vel non sint mortifera*. Antequam ad Altare accedatis, attendite, quid dicatis: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Dimittis, dimittetur tibi. Securus accede; panis est, non venenum. Sed vide, si dimittis; nam si non dimittis, mentiris, & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri Deo potes, Deum fallere non potes. Novit ille quid agit. Intùs te videt, intùs te examinat, intùs inspicit, intùs judicat, intùs aut damnat, aut coronat.

S. Augustin. Tract. 26. in Ioan. n. 11. 1. Cor. 11. 29.

52. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. Christus corpus suum in altari crucis pro vita omnium immolavit; & per ipsum rursus in nobis vitam inserit. *Postquam enim vivificum illud Dei Verbum in carne inhabitavit, in suum bonum eam, hoc est, ad vitam reformavit, & omnino ei ineffabili unionis modo conjunctum, vivificam reddidit, non secus ac ipsum est secundùm naturam. Proindè Christi Corpus vivificat eos, qui sunt ejus participes*; non sacramentaliter solùm, sed & spiritualiter; qui scilicet Eucharistiam dignè suscipiunt, & qui fide, & charitate fiunt corpus Christi. *Norunt Fideles corpus Christi, si corpus Christi esse non negligant. Fiant corpus Christi, si volunt vivere de Spiritu Christi. De Spiritu Christi non vivit, nisi corpus Christi*. Unde Apostolus exponens nobis hunc panem, *Vnus panis*, inquit, *unum corpus multi sumus*. O sacramentum pietatis, ò signum unitatis, ò vinculum charitatis! *Qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat. Accedat, credat, incorporetur, ut vivificetur*. Non abhorreat à compage membrorum, non sit putre membrum, quod resecari meretur, non sit distortum, de quo erubescatur: sit pulchrum, sit aptum, sit sanum: hæreat corpori, vivat Deo de Deo.

S. Cyrillus, lib. 4. p. 354. S. Augustin. Tract. 26. in Ioannem. 1. Cor. 10. 17.

Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Ut autem *non solùm per dilectionem*, sed *reipsa in illam carnem convertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus est. Cùm enim suum in nos amorem indicare vellet, per Corpus suum se nobis commiscuit, & in unum nobiscum redegit, ut corpus cum Capite uniretur*. Hoc enim amantium maximè est. Hoc Job significabat de servis, à quibus ita eximiè amabatur, ut ejus carnibus admisceri se peroptarent: *Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus, ut saturemur*? Quod Christus fecit, ut majori nos charitate adstringeret, & ut suum in nos ostenderet desiderium, non se tantùm videri permittens desiderantibus, sed & tangi, & manducari, & desiderio suo omnes impleri. *Ab illa igitur Mensa tanquam leones ignem spirantes surgamus diabolo formidolosi, & Caput nostrum intelligamus, & quam in nos præ se tulit charitatem. Parentes sæpenumerò liberos suos aliis alendos dederunt, ego autem longè aliter, mea carne alo, me vobis exhibeo, omnibus faveo, omnibus optimam de futuris spem præbeo. Qui in hac vita ita se nobis exhibet,*

Alex. Expos. in Euang.

S. Joann. Chrysost. Homil. 45. in Ioannem. Iob. 31. 31.

multò magis in futura. Vester ego frater esse volui, & communicavi carnem propter vos, & sanguinem: & per quæ vobis conjunctus sum, ea rursus vobis exhibui. Hic sanguis facit, ut imago in nobis Regia floreat. Hic sanguis pulchritudinem atque nobilitatem animæ, quam semper irrigat, & nutrit, languescere non sinit. Hic mysticus sanguis dæmones procul pellit, Angelos & Angelorum Dominum ad nos allicit.... Hic est quo Christus emit, quo universam ornavit Ecclesiam. Vt enim homo servos auro emit, & ornat, ita eos sanguine suo Christus. Qui hujus sanguinis sunt participes, ipsam regiam Christi stolam induit, spiritalibus armis muniti, imò ipsum induti sunt Regem. Sed sicut magnum est, & admirabile; ita si pure accesseris, ad salutem accessisti: sin prava conscientia, ad pœnam, & supplicium. Qui enim mancucat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit. *Nam si qui regiam purpuram coinquinant, haud secùs quàm qui scindunt, puniuntur: quid mirum, si qui immunda conscientia corpus Christi accipiunt, idem supplicium subeant, quod qui eum clavis cruci affixerunt?*

53. *Litigabant ergo Iudæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Dei verbo, & promissis sine hæsitatione credendum est. Qui Mysteria ratione curiosè scrutatur, eorum fidem & fructum amittit. Vox ista, *quomodo*, Dei omnipotentiæ, & sapientiæ injuriosa est. Agnoscamus Deum posse, quod nos fateamur investigare, & comprehendere non posse. Litiganti Judæo, & dicenti, *Quomodo potest?* &c. reponit S. Cyrillus: *Quomodo egressus es ex Ægypto? Quomodo in serpentem versa est virga Mosaica? Quomodo lepra manus infecta est, & in pristinum statum rursum rediit? Quomodo in sanguinis naturam versa est aqua? Quomodo per medium Mare sicco pede transisti? Quomodo amara illa aqua de Marra per lignum versa est in dulcem? Quomodo tibi aqua è petrarum uberibus effluxit? Quomodo propter te Manna decidit? Quomodo Iordanis immotus stetit? Quomodo Ierichuntis inexpugnabiles muri corruerunt?*

S. Cyrill. Alexand. Libr. 4. in Ioann. p. 359. 360.

54. *Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis; Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, &c. Quia vivifica facta est caro Salvatoris, utpotè Vitæ secundùm naturam, Verbo nimirum Deo unita, cùm illam degustabimus, tunc vitam habebimus in nobis, ei quoque simul uniti, quemadmodum ipsa Verbo inhabitanti: *Hanc enim ob causam etiam in suscitandis mortuis, non verbis tantùm & nutu Deo convenienti Salvatorem operatum esse comperimus; sed carnem suam, quasi cooperatricem ad hoc potissimùm adhibuisse, ut ostenderet illam vivificare posse*. Quòd si solo tactu sanctæ carnis, id quod corruptum est, vivificatur; quomodo vitam æternam non consequemur, cùm sanctam illam carnem in Eucharistia manducabimus? In suum enim ipsius bonum, hoc est immortalitatem, nos qui participes ejus fuerimus, omninò transformabit. Id verò veteribus figuris in Mosaica Lege adumbratum est. Cùm enim Israelitæ in Ægypto agnum immolassent, ac degustatis illius carnibus, sanguine postes illinivissent, eos ut sanctificatos exterminator Angelus præteribat. Quantò magis à morte æterna servabimur, si veri Agni pro salute nostra immolati, scilicet Christi Jesu carnem sacrosanctam manducaverimus? *Et ego resuscitabo eum in novissimo die. Caro enim mea verè est cibus*, &c. Hinc S. Irenæus contra Hæreticos resurrectionem carnis negantes: *Quomodo*, inquit, *carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & est membrum ejus*? Ne igitur putarent auditores Christi Jesu, sic in manducatione carnis suæ promitti vitam æternam, ut qui eam sumerent, jam nec corpore morerentur; huic cogitationi dignatus est occurrere. Nam cùm dixisset: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*; continuò subjecit: *Et ego resuscitabo eum in novissimo*

" S. Cyrill. Libr. 4. in Ioann. p. 361. 362.

S. Irenæus, Lib. 5. c. 2.

» *die*, Ut habeat interim ſecundùm ſpiritum vitam æter-
» nam in requie, quæ Sanctorum ſpiritus ſuſcipit: quod
» autem ad corpus attinet, nec ejus vita æterna fraude-
» tur, ſed in reſurrectione mortuorum, noviſſimo die.

S. Auguſtin. *Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Cùm enim cibo & potui id appetant homines, ut non eſuriant, neque ſitiant; hoc veraciter non præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos à quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit.* Cibus iſte *ſemen* eſt *immortalitatis.*

S. Cyrill.

57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Qui dignè manducat & bibit, Chriſto per charitatem intimè conjungitur, & unione quodam modo naturali commiſcetur, fitque concorporalis, ac in illo viciſſim manet, creſcitque Chriſtus, myſtico modo nos in ſe mutans. *Hoc*

S. Auguſtin. Tract. 26. in Joann. *eſt ergo manducare illam eſcam, & illum bibere potum, in Chriſto manere, & illum manentem in ſe habere. Ac per hoc qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, proculdubio nec manducat* (ſpiritaliter) *carnem ejus, nec bibit ejus ſanguinem, etiamſi tantæ rei ſacramentum ad judicium ſibi manducet & bibat: quia immundus præſumpſit ad Chriſti accedere Sacramenta, quæ aliquis non digne ſumit, niſi qui mundus eſt;* de quibus dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Mat. 5. Ad ſacram igitur corporis Chriſti Communionem nos, ut par eſt, præparemus. Sic vivamus, ut quotidie mereamur accipere. Unus ſit nobis dolor, divina hac eſca propter peccata noſtra privari.

58. *Sicut miſit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, & ipſe vivet propter me.* Pater Filium ab æterno generans, communicat illi vitam ſuam: in temporum plenitudine Filium mittens per Incarnationem, eamdem illam vitam divinam humanæ Chriſti naturæ communicat; qui illam ex Patre, in Patre, & propter Patrem recipit. Sic Fidelis quiſque corpus & ſanguinem Chriſti Jeſu ſumens, divinæ naturæ & vitæ fit particeps; ut verè dicere poſſit: *Vivo ego, jam non ego; vivit verò in me Chriſtus.* Vivit in Chriſto, per Chriſtum, & in Chriſto. *Sicut miſit*

S. Auguſt. Tract. 26. in Joann. » *me vivens Pater*, &c. ac ſi diceret, Ut ego vivam propter Patrem, id eſt, ad illum tamquam ad majorem referam vitam meam, exinanitio mea fecit, in qua me miſit: ut autem quiſque vivat propter me, participatio facit, qua manducat me. Ego itaque humiliatus vivo propter Patrem, ille erectus vivit propter me.

59. *Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Non ſicut manducaverunt Patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Euchariſtia manna eſt Chriſtianorum in deſerto hujus mundi. Væ illi qui illam ſumere negligit, & ad illam dignè ſumendam ſeſe moribus Chriſtiano dignis non diſponit.

S. Cyrill. lib. 4. in Joan. c. 2. p. 365. » Si vitæ æternæ amore flagramus, ſi largitorem immortalitatis in nobis habere cupimus, caveamus, ne laqueum nobis diabolus inſigniter fraudulentus ſtruat, damnoſam nempè religionem ac metum. At enim ſcriptum eſt (inquies) *Qui manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit.* Ubi verò probavi me ipſum, me indignum video. Quando ergo dignus eris? Quando te ipſum Chriſto ſiſtes? Nam ſi te peccata uſque deterreant, labi autem ceſſaturus ſis numquam, vacuus comperieris omninò ſanctificationis illius, quæ in æternum nos ſervat. Quare piè apud te ſtatuas Chriſtianè vivere, atque ita Euchariſtiæ particeps fias, credens, eam non mortis ſolùm, verùm etiam morborum noſtrorum ſpiritualium depellendorum vi pollere. *Chriſtus enim exiſtens in nobis, ſopit ſævientem in membris noſtris carnis legem, & pietatem in Deum exſuſcitat, perturbationes mortificat, delicta noſtra nobis non imputans, ſed potiùs ut ægrotos ſanans. Confractum enim alligat, erigit lapſum Chriſtus Paſtor bonus, qui animam ſuam poſuit pro ovibus ſuis.*

69. 70. *Reſpondit ergo Simon Petrus, & dixit: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.* Timendum, ne Chriſtus nos propriæ tradat, ſive permittat voluntati. Electionis noſtræ eſt Chriſtum ſequi vel mundum. Num hæſitabimus? Chriſto adhærebimus, an ejus adverſario? Mundumne audiemus, verba mortis habentem; an Jeſum verba vitæ æternæ docentem? Qui Jeſum deſerit, perire vult. Schola Chriſti, lucis & veritatis ſchola eſt. Ipſe veritas eſt, & vita æterna, quam docet. Veritatem docet, illuminando mentem: Vitam æternam docet, accendendo in cordibus charitatem. *Et nos credidimus, & cognovimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.* Mira eſt Sanctorum Apoſtolorum fides, fervida confeſſionis ratio, eximia & præcellens conſenſio. Non enim retro abierunt, ut illi qui durum vocabant illius ſermonem; neque etiam leviter crediderunt, ſed certiores facti, cœleſtis illum doctrinæ Magiſtrum eſſe. Tuta verò hujuſmodi fides eſt; ſed quæ talis non eſt, ex hominis mente facilè evellitur, ut quæ altas & firmas radices non habeat. Unde Salvator in parabola de ſemente ait: *Aliud cecidit ſupra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem.* Quemadmodum enim priùs, quàm ſemina in terram jaciantur, agriculturæ lege terra proſcindi debet: ſic iis qui ad ſuſcipiendos divinos ſermones accedunt, illorum deſiderio cor priùs aperiendum eſt; ſic enim iis ſuſceptis, animam ſeu terram aliquam fœcundam reddunt. Igitur in certitudine Fidei ſapientiſſimi diſcipuli ſe cognoviſſe ajunt, & ſe credere, ipſum eſſe Chriſtum illum Dei Filium: oportebat enim & credere & intelligere. Neque enim ex eo quòd res divinæ fide percipiuntur, idcircò ab earum indagatione & ſtudio omninò ceſſandum eſt: ſed conandum potiùs, ut ad mediocrem ſaltem eorum notitiam evehamur, quæ ſit tamquam in ſpeculo & in ænigmate, ut S. Paulus ait. Rurſus autem optimè dicunt, non primùm ſe cognoviſſe, deinde credere; ſed Fidei cognitionem ſubjungunt. Fidem enim ſequitur cognitio, non antecedit, juxta illud: *Si non credideritis, non intelligetis.* Fide quippè ſimplici, non curioſa, baſis inſtar conſtituta, ſuperædificatur deinceps cognitio, quę paulatim in menſuram ætatis Chriſti, & in virum perfectum ac ſpiritalem nos effert.

« S. Cyrill. « Alex. libr. « 4. in Joan. « p. 382.

CAPUT VII.

Senſus Litteralis.

1. POſt *hæc autem*, ex quo ſuperiorem ſermonem habuit, *ambulabat Jeſus in Galilæam*; degere perrexit in Galilæa: *Non enim volebat in Judæam ambulare*, ſeu in Judæa morari; tutò enim ibi verſari non poterat ſpectatis rerum circumſtantiis: *quia quærebant eum Judæi interficere*: Judæorum primarii, Phariſæi, Legis Doctores, Senatores invidia & odio perciti, quærebant opportunitatem ipſum è medio tollendi.

2. 3. 4. 5. *Erat autem in proximo dies feſtus Judæorum, Scenopegia*; id eſt, Feſtum Tabernaculorum, in memoriam peregrinationis quadragenariæ per loca deſerta & inculta, in quibus ſub Dei præſidio militarem in modum caſtra collocabant, & mutabant, ſub tentoriis quieſcentes. *Dixerunt autem ad eum fratres ejus*, id eſt, cognati ex Mariæ Virginis matris genere: *Tranſi hinc, & vade in Judæam*, nobiliorem regionem, Templo, Senatu, majori Doctorum, Procerum, & populi undequaque Jeroſolyma religionis ergo confluentis, multitudine inſignem; *ut & diſcipuli tui*, qui auditores & ſectatores tui in Judæa eſſe cęperunt,

vi-

videant opera quæ tu facis. Nemo quippè in occulto quid facit, & quærit ipse in palam esse. Nemo qui celebritatem nominis consequi velit, admirabilia opera clam facit; sed in publica luce, sub omnium oculis. *Si hæc facis*, quibus te Messiam probas, *manifesta te ipsum mundo*, doctrinam tuam, auctoritatem, potestatem omnibus manifestare stude, te ut revereantur universi: *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Illum esse Messiam à Deo promissum, & Dei Filium non credebant; alioqui humanam gloriam illum quærere non putassent, ex suo ingenio illum metientes. Ex illius enim celebritate gloriam ipsi captabant, idcòque optabant, ut ex latebris Galilææ excederet, ac Jerusalem se conferret, quò ejus auctoritas à Synedrio probaretur.

6.7. *Dixit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum.* Nondum tempus opportunum est, ut Jerosolyma proficiscar: vobis tempus semper opportunum est, ut illuc ire possitis. Tempus morti meæ constitutum nondum advenit, ideò Jerusalem impræsentiarum ascendere non possum palam & manifestò, cùm Judæi vitæ meę insidientur: vobis autem nihil imminet periculi; unde, quando libuerit, illuc ire potestis. *Non potest mundus odisse vos, me autem odit; quia ego testimonium perhibeo de illo, quòd opera ejus mala sunt.* Non possunt vos odisse homines improbi & sęculo dediti, quia eorum opera non reprehenditis; ideò securè cum ipsis versari potestis: me autem oderunt, non culpa mea, sed malitia sua, quia mala eorum opera reprehendo. Confer cum Sapientiæ 2. 12. *Circumveniamus ergo justum, quoniam contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & Filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ ejus. Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius. Si enim est verus Filius Dei, suscipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum.*

S. Chr. h. 47. Euthym. in hunc loc.

8.9.10. *Vos ascendite ad diem festum hunc*, nec mei causa moremini: *Ego autem non ascendo*, vobiscum & palam, *ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est*; nondum advenit tempus passionis meæ: & tamen si vobiscum palam ascenderem, me Pharisæi ad mortem deposcerent. *Hæc cùm dixisset, ipse mansit aliquandiu in Galilæa.* Igitur absque æquivocatione dixit: Non ascendo ad diem festum istum. Primis enim solemnitatis diebus cum cognatis non ascendit. *Vt autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem festum, non manifestè, sed quasi in occulto*; ne si in magno comitatu ascenderet, concitatos in se Pharisæorum & Legisperitorum animos magis accenderet.

11.12.13. *Iudæi ergo quærebant eum in die festo*, primis Festivitatis diebus quęrebant Jesum, ut illum morti traderent; *& dicebant: Vbi est ille?* nomine contemptim supresso. *Et murmur multum erat in turba de eo*, vulgo in contraria studia diviso: *quidam enim dicebant: Quia bonus est; alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas. Nemo tamen palam & liberè de illo loquebatur propter metum Iudæorum*, Senatorum & Pharisęorum, quos hìc Galilæis, & vulgi turbæ Jesum sequenti opponit.

14.15. *Iam autem die festo mediante*, in mèdio dierum quibus agebatur Scenopegię celebritas (quę octo dies durabat, quorum primus & ultimus solemnes erant) tertia, aut quarta die, *ascendit Iesus in Templum, & docebat. Et mirabantur Iudæi*, Legisperiti, & Judęorum Primores, dicentes: *Quomodo hic litteras scit, cùm non didicerit?* Unde illi tanta sacrarum Litterarum scientia, cùm scholas nostras non frequentaverit? Christum à Deo missum vel id unum illis persuadere debebat, quòd sine ulla disciplina, tam admirabilem planèque divinam doctrinam proferret.

16.17.18. *Respondit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina non est mea; sed ejus, qui misit me.* Occultis eorum cogitationibus respondit, hinc se Deum esse confirmans: Mea doctrina non est mea, sed mihi communicata à Patre, qui me misit. Cùm sit in omnibus Patri similis, sitque Sapientia & Verbum Patris, eadem cum illo se docere ait, nec modo diverso. Aut enim ex eo, quòd perfectissima ratione doctrina sua similis sit doctrinæ Patris, hanc illius esse declarat; aut ex eo quòd ipse est Sapientia Patris, per quam cuncta loquitur & sancit, suam quoque doctrinam illius esse ait. His ergo verbis se ipsum æqualem esse Deo Patri ostendit, qui nihil planè didicit, sed omnium cognitionem habet ex natura sua, & ab alio non edoctus, propterea quòd omnem intellectum excedit, & omnem scientiam creaturarum superat. *Si quis voluerit voluntatem ejus*, nempè Dei, sibi revelatam, & quantumcumque carnis affectibus contrariam, *facere, cognoscet de doctrina*, idoneus erit ad ferendum judicium de doctrina quam trado, *utrum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar*, à me adinventa, Deoque contraria dogmata prædicans. *Qui à semetipso loquitur*, qui doctrinæ suæ auctor est, suaque cogitata venditat, *gloriam propriam quærit*, honorem, plausumque popularem, & sæculi commoda venatur. *Qui autem quærit gloriam ejus qui misit eum*, cujus verba & facta non aliò spectant, quàm ut Deus honoretur, quique propterea nihil ad gratiam dicit; nihil veri salutaris, quamvis acerbi subticet, *hic verax est*, dignus proinde cui fides adhibeatur; *& injustitia in illo non est*, nulla in eum cadit suspicio falsitatis aut fraudis. Priori parte hujus sententiæ characterem Pharisæorum Christus delineat, qui docebant doctrinas & mandata hominum, Dei gloriam furabantur, & ad se ipsos transferebant: posteriori parte suum ipsi delineat caracterem, propriam enim gloriam non quærebat, sed Patris. De se autem in tertia persona loquitur modestiæ causa.

S. Cyr. Lib. 4. p. 412.

19.20.21. *Nonnè Moyses dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem?* Me violatæ Legis accusare audetis, quòd languidos sabbato sanaverim: cùm vos Legem temerè violetis, cædem innocentis conjuratione facta moliri non dubitantes. *Quid me quæritis interficere*, innocentem & de vobis benè meritum? *Respondit turba*, quæ se illius criminis ream agi putabat, cùm Scribas, Pharisæos & Senatores tantùm postrema illa Christi verba perstringerent: *Dæmonium habes*, id tibi suggerit dæmon mendacii & calumniæ pater: *Quis te quærit interficere?* Nemo nostrum tibi necem machinatur. Blasphemiam in Christum plebs infidelis evomit, Pharisæorum & Legisperitorum nutibus incitata. Palam autem negabant verum esse, quòd ei necem molirentur, quòd ei injecta securitate persuasuros se existimarent, ne latebras quæreret; atque ita illi se faciliùs insidias structuros confiderent. Similem namque cęteris hominibus esse putabant, quibus intimę cordis cogitationes non patent. Negatio itaque fructus est perversitatis, & impietatis in Christum ratio altera. Unde enim sermonè Jesu ut minimè verum repudiant, inde ipsummet Christum ut mendacem condemnant, addentes iniquitatem iniquitati.

S. Cyr. l. 4. in Ioa. p. 417. 418.

22. 23. *Respondit Iesus* incredibili moderatione, convitium non repellens, nec eos potiùs à dæmone instigari ad blasphemiam ostendens; & dixit eis: *Vnum opus feci* die sabbati, ægrum verbo sanans, *& omnes miramini*, idque ægrè fertis, immeritò inde offendimini, siquidem Lex circumcisionis ostendit, omne opus prohibitum non esse die Sabbati. *Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem* (*non quia ex Moyse est, sed ex patribus*) quod non ita dico, quasi circumcisionis auctor sit Moyses; sed Patriarchæ, Deo jubente: Abraham enim hunc ritum posteris suis observandum dedit Dei mandato, *& in Sabbato*

Lev. 12. 3. Gen. 17. 10.

circumciditis hominem, ſive puerum, ſi dies ſit à nativitate octavus. *Si circumciſionem accipit homo in Sabbato, ut non ſolvatur*, id eſt, ne violetur Lex Moyſi (quamvis circumciſio ſpeciem ſervilis operis haberet, niſi ſacramentum eſſet Religionis) *mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in Sabbato?* Sine cauſa mihi ſuccenſetis, quia hominem quem paralyſis totum occupaverat, ſanavi die Sabbati; quod opus eſt charitatis, cujus præceptum ipſa circumciſione eſt antiquius.

S. Aug. tr. 30 in Ioan. n. 6. 24. *Nolite judicare ſecundùm faciem, ſed juſtum judicium judicate.* Sepoſitis perſonis, circa quas favor, aut odium naſci ſolent, rem nudam ſpectate. Modò qui per legem Moyſi circimciditis ſabbato, non iraſcimini Moyſi; & quia ego die Sabbati ſalvum feci hominem, iraſcimini mihi. Secundùm perſonam judicatis; veritatem attendite, juſtum judicium judicate: Nolite me, honorato, Moyſe damnare; ſed illo intellecto, me honorate. Propter Legem Moyſi circumciditis, quando etiam ſabbatum occurrerit, & ſanitatum faciendarum beneficentiam non vultis ut exhibeam per Sabbatum? Quia Dominus Circumciſionis & Dominus Sabbati, ſalutis eſt auctor: & ſervilia opera prohibiti eſtis facere Sabbato; ſi verè intelligatis
Ioa. 8. 34. ſervilia opera, non peccatis: *Qui enim facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Numquid ſervile opus eſt, hominem ſanare Sabbato? Quare manducatis & bibitis Sabbato, niſi quia pertinet ad ſalutem quod facitis? Per hoc oſtenditis, opera ſalutis non eſſe ullo modo die Sabbati omittenda. Ergo *Nolite judicare ſecundùm faciem, ſed juſtum judicium judicate.* Si ſecundùm veritatem judicetis, neque Moyſen, neque me condemnabitis, & veIoa. 14. 6. ritate cognita me cognoſcetis, quia *Ego ſum Veritas.*

25. 26. 27. *Dicebant ergo quidam ex Ieroſolymis*, ex Jeroſolymitanis civibus: *Nonnè hic eſt quem quærunt interficere* Senatores noſtri, Phariſæi, Legiſque Doctores? *& ecce palam loquitur*, publicè liberèque docet, ſe defendit, illos objurgat; *& nihil ei dicunt*, contradicere illi non audent. *Numquid verè cognoverunt Principes*, Senatores magni Synedrii, penes quos eſt cognitio de Propheta vero, vel falſo, *quia hic eſt Chriſtus*? id eſt Meſſias verus à Deo promiſſus ad liberationem & ſalutem populi? *Sed hunc ſcimus unde ſit*: quibus parentibus natus: *Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit unde ſit.* Nata eſt hæc Judæorum opinio ex Prophetarum oraculis malè intellectis, quiIſa. 53. 8. Mich. 5. 2. S. Cyr. l. 4. p. 446. S. Aug. tr. 31. in Ioa. bus Chriſti generationem abſconditam, incomprehenſibilem & æternam dixerunt. Quod enim illi de divina ejus natura dixere, Judæi ad humanam retulerunt, divinam in eo non agnoſcentes. Hinc fabulabantur eum repentè mundo appariturum, ſed ignotum fore, unde & quomodo advenerit.

28. 29. *Clamabat ergo Ieſus in Templo docens, & dicens: Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis.* Me quidem noſtis ut hominem, & Mariæ filium; & unde ſim ſcitis, ubi natus ſim & educatus: ſcitis me eſſe Jeſum Nazarenum; patentes meos ſcitis, noſtis me ſecundùm carnem & effigiem humanam (ſolus enim in hac cauſa latebat Virginis partus, cui tamen teſtis erat maritus) Rectè ergo dixit, *Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis.* Verumtamen altior & occultior mihi origo eſt: *& à me ipſo non veni*: Me non ingeſſi muneri quod obeo, à Deo miſſus ſum. *Sed eſt verus qui miſit me, quem vos neſcitis*: Qui miſit me Deus Pater meus, verax eſt in omnibus verbis ſuis, fidelis in promiſſis, & vos neſcitis eum eſſe Patrem meum, & conſilium ejus ac diſpenſationem de generis humani ſalute, per ſanguinem Filii ſui unigeniti procuranda, ignoratis. *Ego ſcio eum*, novi quis ſit, quæ ejus conſilia, quæ voluntas, *quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.* Ab eo genitus ſum, & cùm ſim ab æterno in ſinu ejus, miſit me in mundum per Incarnationem. Utroque igitur nomine me audire & mihi obſequi debetis; & quia Filius Dei ſum, & quia miſſus à Deo, quam miſſionem miraculis quotidianis confirmo, indiviſa poteſtate cum Patre veraci factis.

30. 31. 32. *Quærebant ergo eum apprehendere*; captabant opportunitatem injiciendi in eum manus abſque populi tumultu: *& nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus*, tempus Paſſionis & mortis ejus à Patre, & ab ipſomet definitum. *De turba autem*, ſive de plebe, *multi crediderunt in eum*, ut in verum Meſſiam à Deo promiſſum atque miſſum; *& dicebant: Chriſtus cùm venerit, numquid plura ſigna faciet, quàm quæ hic facit?* Majora certè miracula non edet. Nulla eſt igitur dubitandi ratio, quin hic ſit Chriſtus. *Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc*, plebem hæc de illo dicentem; *& miſerunt Principes*, ſeu Primores Pontificum, Senatores, *& Phariſæi miniſtros, ut apprehenderent eum.*

33. 34. *Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum*, uſque ad proximum Paſcha, quo mihi mortem inferetis, pati & mori volenti; *& vado ad eum qui me miſit.* Aſcendam ad Patrem, poſtquam à mortuis reſurrexero. *Quæretis me, & non invenietis.* Etiamſi me quæratis, non invenietis: ab inſidiis, & perſecutionibus veſtris, quin etiam à morte liber ero in perpetuum ad gloriam Patris aſſumptus. *Et ubi ego ſum, vos non poteſtis venire*: In cœlum, quò ego vado, admitti non poteſtis: inde enim vos excludit incredulitas veſtra, contumacia, & odium in me capitale.

35. 36. *Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos*, inter ſeſe, vel in animis ſuis: *Quò hic iturus eſt, quia non inveniemus eum? Numquid in diſperſionem Gentium iturus eſt*, id eſt, ad Gentes toto orbe diſperſas, *& doCturus Gentes*, id eſt Ethnicos? Maligna conjectura. Non enim dumtaxat iturum in Gentium diſperſionem ajunt, ſed fortè edoCturum Gentes addunt, ut ejus accuſandi novum inde prætextum arripiat eorum ſuſpicio. Nam miſceri cum diſperſis Gentibus, eorum urbes, aut regiones petendo, apud Judæos tritum erat & familiare, adeòque culpa vacabat: ſed enarrare Legem alienigenis, & profanis aperire divina Myſteria, apud eoſdem crimini datum eſt, nec periculo caruit. Ideò nonnullos hoc paſſim facientes Deus per Prophetam incuſabat: *Et leges foris legerunt.* Quamobrem amarulentè objiciunt, *Eum velle docere Gentes*; & ita tamquam paratum ad tranſgreſſionem Legis traducunt, perſuaſumque habent ex iis, quę jam ante fecerit die Sabbati, quidvis etiam temerè factu-
S. Cyr. Alexand. l. 5. in Ioa. p. 467. rum, licèt divinis repugnet Legibus, id ei familiare, ac pro nihilo eſſe credentes. Variis vaniſque conjecturis mentes illorum agitabantur, quas fidei ſubjicere nolebant. *Quis eſt hic ſermo quem dixit, Quæretis me, & non invenietis: & ubi ſum ego, vos non poteſtis venire?* Niſi hoc velit quod conjicimus, quem ſenſum habet ipſius ſermo? Ubi enim in Terra Palæſtina præſidium ſibi ſperat, cùm Romani ipſi in his locis plurimùm deferant auctoritati Synedrii, cujus judicium ipſi adverſatur?

37. 38. 39. *In noviſſimo autem*, id eſt, octavo *die magno*, ſive celebriori *feſtivitatis* Tabernaculorum, *ſtabat Ieſus* loco editiore, ut ab omnibus conſpiceretur & audiretur, *& clamabat dicens: Si quis ſitit*, juſtitiam & omnia bona ſpiritualia, ſalutemque ſuam, *veniat ad me, & bibat*: credat in me, & ſitim ejus reſtinguam, deſiderium ejus ſatiabo. Ex rebus obviis ſermonis occaſionem capere Chriſtus ſolebat. Eo autem die populus magna pompa ex fonte Siloe aquam hauriebat, Canticum illud Iſaiæ uſurpans: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Hoc conſpecto, docet eos Chriſtus, quis ſit fons verè ſalutaris indicatus à Zacharia. *Qui credit in me*, ut Deum, mundique Salvatorem, ac vitam inſtituit ſecundùm doctrinam meam, *ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus*, id eſt, corde ejus, *fluent aquæ vivæ*, abundantia nempè gratiarum & donorum Spiritus ſancti, quam Meſſias credentibus daturus eſt, ut ſtatim explicat. *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: Nondum enim erat Spiritus datus*, viſibiliter & cum plenitudine, *quia Ieſus nondum erat glorificatus* per reſurrectionem & aſcenſionem. Confer cum Iſaiæ 44. 3. *Effundam enim aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam: effundam Spiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem ſuper ſtirpem*

Grotius ad Ioa. c. 7.

pem tuam. Et Joelis 2. 28. 29. *Et erit post hæc, effundam Spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt. Sed & super servos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum.* Et cum verbis S.Petri Act. 2.33. *Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre effundit hunc, quem vos videtis & auditis.*

S.Aug. tr.12. in Jo. n.6.

Nondum erat Spiritus datus, &c. *Multa indicia præcedentia Spiritus sancti habemus, antequam Dominus glorificaretur resurrectione carnis suæ. Non enim alium Spiritum etiam Prophetæ habuerunt, qui Christum venturum prænuntiaverunt. Sed modus quidam futurus erat dationis hujus, qui omninò anteà non apparuerat, de quo hic dicitur: Nusquam enim legimus anteà congregatos homines accepto Spiritu sancto, linguis omnium gentium locutos fuisse.*

40.41.42.43. *Ex illa ergo turba* plures, *cùm audissent hos sermones ejus*, moti verborum majestate percellente animos, *dicebant: Hic est verè Propheta. Alii dicebant: Hic est Christus* patribus nostris à Deo promissus. *Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa*, contempta regione, *venit Christus*? In urbe Bethleem Judææ natum Jesum ignorabant, Nazareth educationis ejus locum noverant, genus ejus nesciebant: alioquin nullam ex Scripturis arripuissent ansam dubitandi, num esset Christus: *Nonnè Scriptura dicit: Quia ex semine David, & de Bethleem castello, ubi erat David*, seu ubi habitabat in paternà domo antequam ad regnum vocaretur, *venit Christus*? *Dissensio itaque facta est in turba*, seu plebe, *propter eum*, aliis aliud de ipso sentientibus.

Mich.5.2.

Matt.3.6.

44.45.46. *Quidam autem ex ipsis*, satellites cum plebe permixti, *volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus. Venerunt ergo Ministri ad Pontifices & Pharisæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum*, opportunitate data? *Responderunt ministri*, conscientiæ verbis divinis commotæ resistere non valentes: *Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo*, tanta eloquentia, sapientia, gratia, efficacitate.

47.48.49. *Responderunt ergo eis Pharisæi: Numquid & vos seducti estis*, qui cùm in ministerio nostro sitis, sententiam nostram, partesque nostras sequi debetis? *Numquid ex Principibus*, id est, ex Senatoribus, qui Legis scientia & auctoritate præcellunt, *aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis*, qui sanctitatis fama præeminent? *Sed turba hæc quæ non novit legem*, sola plebecula vilis & imperita, credidit in eum. Sed nulla ratio hominum imperitorum ac Legem non observantium habenda est, quia maledicti sunt, ut in ipsa Lege scriptum est: *Maledictus qui non permanet in sermonibus Legis hujus*. Deut.27.26.

50.51. *Dixit Nicodemus ad eos, ille qui venit ad eum*, scilicet ad Jesum, *nocte, qui unus erat ex ipsis*: unus è Senatu: *Numquid Lex nostra*, sive Judex Legem sequens, *judicat hominem, nisi priùs audierit ab ipso, & cognoverit quid faciat*? Numquid hominem damnat inauditum? Nonnè accusatione prævia, & inquisitione facta, interrogatur accusatus, audiuntur testes, rei defensio excipitur à judice, ut cognoscatur ejus vitæ ratio, & acta perspecta sint & explorata? Joan. 3. Deut.13.14.

52.53. *Responderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es*? Sic eum per contumeliam vocant. Et tu fautor es istius hominis, quem plebeji solùm homines ex Galilæa sectantur, gente ad factiones prona? *Scrutare Scripturas, & vide, quia ex Galilæa Propheta non surgit*. Despecta illa regio, ex qua nullus Propheta prodiit. Ineptum prorsus argumentum; quasi nemo eximius nasci possit, unde non alius talis prior natus sit. Hoc pacto quemlibet Prophetam, qui primus ex aliqua regione Prophetiæ dono insignis fuit, rejicere potuissent; quo agendi modo quid iniquius? qua differendi ratione quid absurdius? *Et reversi sunt unusquisque in domum suam*, re infecta, cùm nihil aliud hoc in consilio adversùs Jesum decrevissent.

Sensus Moralis.

1. *Ambulabat Jesus in Galilæam; non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.* Jesus persecutionem vitat secessu, non potestate, ut hominum superbiam confundat. Mortem absolutè non fugit, sed differt, ut impleat voluntatem Patris. Fugit & latet ut homo, in medium insidiantium prodit, nec ab eis comprehenditur, volentibus licèt ac paratis, ut Deus. Hoc scilicet dictis & factis suis Christus Jesus semper egit, ut Deus crederetur & homo: Deus qui nos fecit, homo qui nos quæsivit. Quòd ergo noluit in Judæam ambulare, cùm in ejus mortem Judæi conjurarent, non impotentiæ fuit, sed charitatis: *Quando latuit ut homo* (inquit S. Aug.) *non potentiam perdidisse putandus est, sed exemplum infirmitati præbuisse*. Ille enim, quando voluit, detentus est; quando voluit, occisus. Sed membrorum suorum, id est, fidelium suorum, in quibus ipse est (*Christus enim totus in capite & in corpore*) infirmitati consuluit, eosque aliquando persecutionem prudenter fugere docuit: *Non* ergo *perdiderat potestatem, sed nostram consolabatur fragilitatem*.

S.Aug. tr.28. in Jo.

Quærebant eum Judæi interficere, Benefactorem suum, Doctorem suum, Redemptorem suum, Dei Filium. O ingrati animi vitium omni monstro crudelius! Sed quid in Judæos excandescimus? Nonnè & nos Christiani, longè majoribus beneficiis à Christo affecti, quærimus interficere Jesum, cùm eum offendimus, cùm Legem ejus violamus, cùm sanguinem ejus pro nobis effusum irritum ducimus & conculcamus: *Rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei & ostentui habentes*?

Hebr.6.6.

Quærebant eum Judæi interficere, invidiæ œstro perciti. Nihil invidia gravius. Per eam mors in mundum venit. Nam cùm hominem honorari, Deique donis & gratia ornati diabolus conspexisset, ejus boni impatiens, omnia molitus est, ut eum perderet. Ex mala ista radice semper hic fructus erupit. Propter hanc Abel interemptus est, propter hanc David cædis periculum subiit, propter hanc & alii multi perempti sunt justi. Hac incitati Judæi, Christum interfecerunt. Hanc malorum omnium radicem in nobis exscindamus. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes*: Sed odientes malum, adhærentes bono, *charitate fraternitatis invicem diligentes*.

S.Joa. Chryf. H.47.in Jo.

Gal.5.26.

Rom.12.9.10.

2. *Erat autem in proximo dies festus Judæorum, Scenopegia*. Solemnitates Judaicæ, typi sunt Christianarum solemnitatum, quæ Dei beneficia per Christum nobis collata in memoriam revocant: Pascha scilicet liberationem nostram à peccati servitute: Pentecoste æternum cum Deo fœdus per Spiritum sanctum: Festum Tabernaculorum continuam Dei protectionem, providentiam & vigilantiam super Ecclesiam Militantem in deserto hujus mundi, & in hujus vitæ transitu; statum itinerantium, peregrinorum, & militum in quo sumus, donec ad terram promissam, ad cœlestem scilicet patriam, perveniamus, ad requiem Dei, quæ perfecta erit à peccato liberatio, & divini fœderis consummatio: *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus*.

Hebr.13.14.

3. 4. *Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Transi hinc, & vade in Judæam, ut & Discipuli tui videant opera tua, quæ facis... Si hæc facis, manifesta teipsum mundo*. Carnalium parentum ambitionem, sacrilegam avaritiam, falsam prudentiam, amoris proprii voces, dicentes: *Manifesta te ipsum mundo*, Christi Sacerdotes audire non debent: sed unam Dei vocantis vocem. Blanditur ambitio, conciliatricula dignitatum,

tatum, dicens: *Tranſi hinc*. Virum tam egregiis dotibus inſtructum, tam præclaris talentis donatum, in loco ignobili & obſcuro manere non decet: in Regiam civitatem, in Aulam te confer, ubi claritatem nominis conſequere, & ad primarias Eccleſiæ Dignitates viam tibi parabis. Dicit cupiditas: Tenui beneficio virum nobilitate aut eruditione inſignem alligari indignum eſt: manifeſta te ipſum mundo, ut pinguius, locupletius, tibique convenientius obtineas. Vox cupiditatis non audienda, ſed charitatis: non vox ambitionis, ſed humilitatis: non vox hominum carnalium, ſed ſpiritualium. Ibi manendum, ubi Eccleſiæ utilis es; ubi aliorum ſalutem ita procuras, ut tua in periculo minùs verſetur. Non prævenienda, ſed expectanda Dei vocatio. Carnis & ſanguinis ſuggeſtionibus minimè parendum. Parentes & cognati ut plurimùm ſua quærunt, non quæ Jeſu Chriſti. Prophe-
Pſ.18.14. ticum illud animo inſculptum gerant Eccleſiæ Miniſtri: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.*

5. *Neque enim fratres ejus credebant in eum*. Parentes & conſanguinei ambitioſi, quorum ambitio & cupiditas filiis vel conſanguineis ad Eccleſiaſticum Miniſterium aſſumptis ſuggerit, ut ſeipſos mundo manifeſtent, ut Beneficia & Dignitates Eccleſiaſticas aucupentur, fidem certè non habent tantam, quanta Chriſtianos decet; fidei lumen non ſequuntur, ad Euangelium & Dei promiſſa non attendunt: *Neque enim*
Aug.tr.28. lo.n.4. *fratres ejus credebant in eum*. Quare in eum non credebant? Quia humanam gloriam requirebant. Nam » & quod eum videntur monere fratres, gloriæ ipſius » conſulunt: Facis mirabilia, innoteſce, id eſt appare » omnibus, ut laudari poſſis ab omnibus. Loquebatur » caro carni: ſed caro ſine Deo, carni cum Deo. Lo» quebatur enim prudentia carnis Verbo, quod caro fa» ctum eſt, & habitavit in nobis. Sed exemplo ſuo Mi» niſtris ſuis Chriſtus oſtendit, non eſſe audiendam pru-
Rom.8.6.7. » dentiam carnis, quæ *inimica eſt Deo, cùm Legi Dei non ſit ſubjecta*. Hanc reprobavit, quia *Prudentia carnis mors eſt: prudentia autem Spiritus vita & pax.*

6. *Dixit ergo eis Jeſus: Tempus meum nondum advenit: Tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.* Carnalium hominum & amatorum ſæculi, qui mundi gloriam quærunt, tempus ſemper eſt paratum: illam enim occaſione qualibet data ſemper conſectantur, & conſequi pro votis poſſunt. Tempus verò membrorum Chriſti, qui cum eo regnaturi ſunt in æternum, » nondum advenit. Veniet aliquando tempus illud deſi» deratum. Laborat nunc plebs Chriſti inter indignos, » inter iniquos, inter blaſphemantes, inter murmu» rantes, detrahentes, inſectantes, & ſi liceat, peri-
Pſ.93.13.14. » mentes. Laborat quidem: ſed *Non repellet Dominus plebem ſuam, & hæreditatem ſuam non derelinquet,*
S.Aug.tr.28. in loa.n.6. » *quoadusque juſtitia convertatur in judicium*: id eſt, quo» adusque juſtitia, quæ modò eſt in Sanctis ejus, conver» tatur in judicium; cùm in eis implebitur, quod di-
Matt.19.28. » ctum eſt: *Sedebitis ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Iſrael*. Habebat juſtitiam Apoſto-
1.Cor.6.3. » lus, ſed nondum illud judicium, de quo dicit: *Neſcitis, quoniam Angelos judicabimus?* Sit ergo modò tem» pus juſtè vivendi, poſteà erit tempus eos, qui malè » vixerint, judicandi. Hoc erit tempus judicii, de quo » Dominus ait: *Tempus meum nondum advenit*. Erit » enim tempus gloriæ, ut qui venit in humilitate, ve» niat in altitudine. Qui venit judicandus, veniet ju-
Pſ.49.3. » dicaturus: qui venit occidi à mortuis, veniet judica» re de vivis & mortuis. *Deus manifeſtè veniet, Deus* » *noſter & non ſilebit*. Quid eſt, manifeſtè veniet? » Quia venit occultus. Tunc non filebit: nam quando » venit occultus, *ſicut ovis ad immolandum ductus eſt*, » *& ſicut agnus coram tondente ſe non aperuit os ſuum*.
S.Au.tr.28. in loa.n.5. » *Tempus meum nondum advenit*. Hoc illis reſpondit » Jeſus, qui de gloria illum admonebant; ſe ille voluit » altitudinem humilitate præcedere, & ad ipſam celſi» tudinem per humilitatem viam ſternere. Nam & illi » Diſcipuli utique gloriam requirebant, qui volebant ſe» dere unus ad dexteram ejus, & alter ad ſiniſtram: *At-* » *tendebant quò, & non videbant qua: Dominus eos, ut ordinatè venirent ad patriam, revocavit ad viam. Excelſa eſt enim Patria, humilis via. Patria eſt vita Chriſti, via eſt mors Chriſti: Patria eſt manſio Chriſti, via eſt Paſſio Chriſti. Qui recuſat viam, quid quærit Patriam?* Denique & illis hoc reſpondit, quæ- «
rentibus altitudinem: *Poteſtis bibere calicem quem ego* «Matt.20.22.
bibiturus ſum? Ecce qua venitur ad celſitudinem, quam «
deſideratis. Calicem quippè commemorabat humili- «Col.3.1.
tatis atque paſſionis ... Tempus noſtrum advenit. Quando veniet? *Cùm Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.*

Tempus meum nondum advenit, tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum. Tempus Dei voluntate conſtitutum obſervare, non prævenire debet Chriſtianus, qui, voluntatem ejus facere decrevit, non ſuam. Voluntas Dei unum eſt omnium ejus motuum operationumque principium, ideò illam ſemper exquirit, certus, voluntatem hominis à Domino præparari. Hæc à Dei voluntate dependentia, vera libertas eſt; contra verò independentiæ affectatio, vera & miſerrima ſervitus.

7. *Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit: quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera ejus mala ſunt*. Non odit mundus amatores ſuos, non odit eos qui mores ejus ſequuntur, non odit eos, qui illius opera non arguunt, non improbant, non damnant. Væ Paſtoribus qui verbo & exemplo non perhibent teſtimonium de mundo, *quòd opera ejus mala ſunt*! Væ illis, qui bona dicentes quæ mala ſunt, & mala quæ bona, à mundo diliguntur! Doctores & Prædicatores veritatis mundus amat, cùm veritatem docent ac
S. Aug. l.10. Conf. c.23. prædicant lucentem; odit, cùm ſeveram ac redarguentem annuntiant, & prædicant. Amant enim veritatem, cùm ſe ipſam indicat; oderunt eam, cùm eos ipſos indicat. Graviter ferunt homines mundo dediti cenſores vitiorum, affectuum, morumque ſuorum.

8. *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non aſcendam ad diem feſtum iſtum: quia meum tempus nondum impletum eſt*. Fortè nos prævidebat, quia dies S.Aug.ſe.131. alias 7.inter editos ex Mſſ. Carth. majoris. feſtos Judæorum non eramus acturi. Ideò ait, *Non aſcendo, &c.* Nam & nos ipſe, quia nos membra ejus, quia nos corpus ejus, quia ipſe caput noſtrum, quia, *Totus Chriſtus caput & corpus*.

Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendam, &c. Veri Chriſti Diſcipuli feſtos Eccleſiæ dies alia longè diſpoſitione celebrant, quàm filii hujus ſæculi. Hi cum cognatis & amicis carnalibus utplurimùm conveniunt ad convivia, ad ludos, ad ſpectacula, ad choræas, ad voluptarias deambulationes: Illi verò à ſæcularibus cœtibus & ſocietatibus recedentes, ad Templum Domini cum familia ſua conveniunt, Miſſæ Parochiali, divinis Officiis interſunt, Dei verbum audiunt, piorum lectione librorum mentem paſcunt, cœleſtibus Sacramentis animam expiant ac reficiunt, charitatis & miſericordiæ opera exercent, ad Deum corda erigunt ferventibus precibus: *Vos aſcendite ad diem feſtum iſtum*. Qui autem dies feſtos in comeſſationibus, ludis, voluptatibus, aut negotiis ſæcularibus tranſigunt; qui ſacris illis diebus à peccatis, quæ ſervilia verè opera ſunt, non abſtinent, nec de illis pœnitentiam agunt, vel agere ſincerè pro-
Iſa.1.13.14. ponunt, audire merentur ex ore Domini: *Solemnitates veſtras odivit anima mea: Cùm extenderitis manus veſtras, avertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam; manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, quieſcite agere perversè, diſcite benefacere.*

11. *Judæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille?* Multi in majoribus ſolemnitatibus Chriſtum quærunt Judæorum inſtar, ut eum crucifigant Confeſſionibus & Communionibus ſacrilegis. Veri autem ejus Diſcipuli illum quærunt, ut adorent, laudent, amore complectantur, & in corde ſuo retineant. Hi fide præſentem intuentur & colunt: illi præſentem non vident, quia tenebris infidelitatis excæcati ſunt: illum non inveniunt, quia non quærunt, ut oportet: *Et dicebant: Vbi eſt ille?*

12.13. *Et*

12.13. *Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alii autem dicebant: Non; sed seducit turbas. Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Iudæorum.* Sic & hodiè positus est Christus Jesus in signum cui contradicitur. Pauci de illo, ejusque Mysteriis ac Religione expiæ fidei affectu loquuntur, suamque in ea omnia, quæ Religionem spectant, & in Ecclesia piè frequentantur, reverentiam verbis & operibus significant. *Quidam dicebant, Quia bonus est.* Plures de Religionis Mysteriis, de Catholicis Dogmatibus, de Ecclesiæ Moribus, de votis Monasticis, de piis Confraternitatibus, Indulgentiis, Pietatis exercitiis & devotionibus approbatis ab Ecclesia, malè loquuntur: carnales enim & animales homines non percipiunt, quæ Dei sunt. *Alii autem dicebant, Non, sed seducit turbas.* Vix inveniuntur, qui in sæcularium hominum societatibus & conventibus palam de Christo, de ejus cultu, amore, ac vera in ipsum pietate loquantur, ne mundo displiceant, ne contemnantur, ne irrideantur, ne sæculi amatoribus graves sint ac molesti, ne ut critici, ut devoti, ut civilitatis omnis imperiti fugillentur. *Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudæorum.*

Christianus secundùm Dei Legem, & Euangelium Christi Jesu vivens, mundi de se judicia parvipendat, quæ cæca utplurimùm & iniqua sunt: hominum contemptum, & obtrectationes non curet, modò placeat Deo, cui se probavit. Se felicem existimet, cùm despicitur, cùm irridetur, cùm patitur calumnias, cùm derelinquitur. Sic enim Christo Jesu capiti suo similis est, & in eamdem transformatur imaginem: *Et omnes, qui piè vivere volunt in Christo Iesu, persecutiones patientur... In omnibus* ergo *exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei: per arma justitiæ à dextris & à sinistris: per gloriam & ignobilitatem; per infamiam & bonam famam; ut seductores & veraces; sicut qui ignoti & cogniti: quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.* Dicant ergo de te, si proficis in Christo, dicant homines, *Seducit turbas.* De ipso, de toto corpore Christi hoc dicitur. Cogita corpus Christi adhuc in mundo, cogita corpus Christi adhuc in area, vide quemadmodùm blasphemetur à palea. Simul quidem triturantur, sed paleæ conteruntur, frumenta purgantur. Quod dictum est ergo de Domino, valet ad consolationem, de quocumque hoc dictum fuerit Christiano.

2 Tim. 3. 12. 2 Cor. 6. 4. & seq.

S. Au. tr. 28. in Io. n. 11.

14.15.16. *Iam autem die festo mediante, ascendit Iesus in Templum, & docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cùm non didicerit?* Christum, formam Prædicatorum, novæ Legis Concionatores imitentur. 1. Sacrum illud ministerium sine vocatione divina & missione legitimorum Ecclesiæ Pastorum non obeant: non ascendant in suggestum, ut parentum & consanguineorum votis & desideriis obsequantur. Diu se exerceant in oratione & pietatis officiis, antequam verbi ministerium suscipiant. Quatriduo Jesus orat, ut ad concionandum quatuor postremis Solemnitatis diebus se disponat: *Iam die festo mediante. ascendit Iesus in Templum.* 2. Concionatores docere debent scientiam salutis, non curiosos conceptus, & verborum lepores sine Scripturarum Sacrarum succo venditare, & declamare: *Et docebat.* 3. Dogmatum Religionis & Moralis Christianæ notitiam ex Scriptura Sacra & SS. Ecclesiæ Patrum Operibus, assidua lectione, & pia meditatione haurire debent. Illos non solùm lectio doceat, sed unctio: discipuli sint Spiritus sancti, qui doceat illos omnem veritatem, priùs quàm ut doctores plebis se gerant. *Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cùm non didicerit?* 4. Doctrinam propriam non doceant, sed Christi & Ecclesiæ doctrinam; quod sibi traditum est, non quod à se inventum; nihil doceant, nisi quod à Deo per Jesum Christum derivetur, ad eumque referatur, ex quo, per quem, & in quo sunt omnia; ut cum illo dicere possint: *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.*

17. *Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar.* Verbum Dei intelligunt ac discernunt à verbis hominum, qui cum fide cor mundante illud audiunt vel legunt, quærentes cor Dei in verbis Dei, ut loquitur S. Gregorius. Hi qui bonam voluntatem habent obediendi Euangelio, gustant & vident, quàm suavis sit Dominus. Si non intellexisti, crede. *Intellectus* enim *merces est Fidei. Ergo noli quærere intelligere, ut credas; sed crede, ut intelligas: quoniam nisi credideritis, non intelligetis.* Voluntatem nempè Dei facere, est operari opus ejus, id est, quod illi placet. *Hoc est* autem *opus Dei, ut credatis in eum, quem ille misit* (ait Christus.) *Quid est porrò credere in eum? Credendo amare, credendo in eum ire, & ejus membris incorporari.* Ipsa est fides, quam à nobis exigit Deus: *Non invenit, quod exigat, nisi donaverit, quod inveniat.* Hæc *Fides quæ per dilectionem operatur.* Hæc in te sit, & Christi doctrinam intelliges. Timendum, ne si Dei voluntatem facere neglexerimus, si præcepta ejus violare assuescamus, paulatim à Dei notitia excidamus, sicut quidam *bonam conscientiam repellentes, circa fidem naufragaverunt.*

S. Au. tr. 29. in Ioa. n. 6.

Gal. 5. 6.

1. Tim. 1. 19.

18. *Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est, & injustitia in illo non est.* Superbia & propriæ inanisque gloriæ appetitus, falsorum character est Prophetarum. Antichristus *venit in nomine suo*, extollens se *supra omne, quod dicitur Deus & colitur.* Christus autem Jesus, Deo Patri æqualis & coæternus, tamen quia venit in tempore, & formam servi accepit, & habitu est inventus ut homo, quærit in omnibus gloriam Patris, qui misit eum. Hinc veracitas ejus ac justitia maximè confirmatur... Quid tu homo facere debes, qui quando aliquid boni facis, gloriam tuam quæris; quando autem aliquid mali facis, Deo calumniam meditaris? Intende tibi, creatura es, agnosce Creatorem: servus es, ne contemnas Dominum: adoptatus es, sed non meritis tuis: quære ejus gloriam, à quo habes hanc gratiam, homo adoptatus, cujus gloriam quæsivit, qui est ab illo unicus natus... In Antichristo injustitia erit, & verax non erit, quia gloriam suam quæsiturus est, non Dei. Omnes ergo pertinentes ad corpus Christi, ne inducamur in laqueos Antichristi, non quæramus gloriam nostram. Sed si Christus quæsivit gloriam ejus, qui eum misit; quantò magis nos ejus, qui nos fecit?

Joan. 5. 43.

1. Thes. 2. 4.

S. Au. ib. n. 8. cc

19. *Nonne Moyses dedit vobis Legem? Et nemo ex vobis facit Legem.* Christus Jesus Legem dedit Mosaica longè præstantiorem. 1. Quia Lex vetus in tabulis lapideis scripta: Lex nova in cordibus. 2. Quia Lex vetus homines à peccato coercet timore pœnæ: Lex nova ad faciendum bonum inclinat amore justitiæ. Lex illa servitutis, ista libertatis, & gratiæ; illa timoris, hæc amoris & charitatis. *Non enim*, ait Apostolus, *accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba* (*Pater*) 3. Quia Lex vetus remunerationem terrenam, Lex nova felicitatem æternam pollicetur: Jesus *melioris Testamenti sponsor & mediator* est, *quod in melioribus repromissionibus sanctum est.* Si ergo rei Judæi, qui Legem per Moysen datam non implebant; quantò magis rei Christiani, qui Legem Euangelicam per Christum Jesum datam non implent, multò faciliorem, ac suaviorem? *Lex* enim *per Moysen data est; Gratia & Veritas per Iesum Christum facta est.*

Rom. 8.

Hebr. 7.

Joann 8.

Nonnè Moyses dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem? Verbi divini Prædicator animum non de-

deſpondeat, cùm ſe nihil promovere videt in converſione peccatorum: ſiquidem verbum Dei in ipſo Moſis ore ſterile infructuoſumque fuit. Semen divini verbi ſeminare, Concionatoris eſt; Dei verò incrementum dare. Nullum quandoque, vel exiguum certè fructum laborum ſuorum videt pius Concionator, ne ſibi aliquid tribuat, ut ſeſe humiliet, deque peecatis ſuis ingemiſcat, quibus fortè Euangelii fructus impeditur; ut Chriſti gratiam ſibi & auditoribus neceſſariam ferventiùs imploret. Lex enim ſine gratia nonniſi prævaricatores facit, quia charitatem non tribuit: *Et nemo ex vobis facit Legem.*

20. *Quid me quæritis interficere? Reſpondit turba, & dixit, Dæmonium habes; quis te quærit interficere?* Chriſti Jeſu manſuetudinem & humilitatem admirare & imitare, qui cùm ſit ipſa Veritas, ſibi improperari ſuſtinet, quòd à mendacii & calumniæ dæmonio agitur. Et homo mendax excandeſcit, & ultionis libidine inflammatur, cùm mendacii palam arguitur! S. Chr. H. 48. in Ioan.

» Si quis igitur nobis inſultaverit, humiliemur; ſi quis
» exaſperatur, mitigemus; ſi quis mordet & lacerat,
» & contumeliis proſequitur, ne commoveamur; ne
» victi nos ipſos perdamus. Etenim ira fera eſt vehemens
» & furibunda. Incantemus eam divinæ Scripturæ car-
» minibus, dicentes: Terra & pulvis es, & quid ſu-
» perbis terra & pulvis? Nihil turpius aſpectu irati, ni-
» hil viſu gravius. Si aſpectus horrendus, multò magis
» anima. Quemadmodùm enim cœnum ſi contrecte-
» tur, graviùs olet: ita & anima cùm perturbata eſt,
» & multis intrinſecùs fluctibus agitata. Sed non poſ-
» ſum, inquis, inimicorum contumelias tolerare.
» Qua de cauſa? Nam ſi verè accuſaris, etiam coram
» compungi deberes, & gratias eis agere. Sed falsò ti-
» bi improperat inimicus: ride. Pauperem dixit ac men-
» dicum, ride. Stultum dixit, jam illum defle. Nam
» *Qui dicit fratri ſuo, Fatue, reus eſt gehennæ ignis.*
» Injuria ergo affectus, cogita ſupplicium, quod illum
» manet; & non modò illi non iraſceris, ſed ejus vi-
» cem dolebis. Neque enim febribus ac phræneſi labo-
» ranti quiſpiam iraſcitur, ſed illius miſeretur. Sed pu-
» ſilli animi arguar, inquies, ſi tacuero. Imò tuam
» omnes admirabuntur ſapientiam, modeſtiam ac man-
» ſuetudinem laudabunt. Contra verò ſi contumelioſè
» reſponderis, occaſionem dabis, ut vera credantur,
» quæ tibi exprobrantur. Quare enim dives, ſi pauper
» appellatur, ridet? Quia id falſum novit. Similiter ſi
» injurias nobis illatas rideamus, magnum erit argu-
» mentum, quòd falsò & ſine cauſa arguamur. Apo-
1. Cor. 3. 6. ſtolum audiamus: *Cùm inter vos*, inquit, *ſit zelus &*
» *contentio, nonnè carnales eſtis, & ſecundùm hominem*
» *ambulatis?* ſpirituales igitur ſimus, & ſæviſſimam
» hanc belluam fræno cohibeamus. Inter iram & inſa-
» niam nihil differt, temporarius quidam dæmon eſt:
» imò infelicior eſt homo ira abreptus eo, qui à dæmo-
» ne vexatur. Ille enim venia dignus eſt, iratus nulla,
» qui ſponte ſua in profundum perditionis ruit, & etiam
» ante futuram gehennam dat pœnas. Tumultu enim
» quodam & æſtu intolerabili, diu noctuque variis cogi-
» tationibus anxius jactatur. Ut igitur & præſenti ſuppli-
» cio liberemur & futuro, Chriſti Jeſu modeſtiam, man-
» ſuetudinem, & humilitatem imitemur, qui cùm maledi-
» citur, non maledicit; cùm afficitur contumeliis, non
» comminatur; nō ultionem ſumit de Judæis, ſed illos do-
» cet... propriiſque neglectis injuriis, veritatis doctrinam,
» De ique opera, ſeu miracula ad ejus confirmationem
» facta defendit ac vindicat: *Reſpondit Ieſus, & dixit*
eis: Vnum opus feci, & omnes miramini. Propterea
Moyſes dedit vobis circumciſionem (non quia ex Moy-
ſe eſt, ſed ex Patribus) & in ſabbato circumciditis ho-
minem. Si circumciſionem accipit homo in ſabbato, ut
non ſolvatur Lex Moyſi: mihi indignamini, quia totum
hominem ſanum feci in ſabbato? Feſti dies bonis operibus ſanctificantur, tantùm abeſt, ne violentur: His diebus circumcidendæ ſunt pravæ cupiditates; exercenda *circumciſio cordis in ſpiritu, non littera;* totus homo ſanandus à vitiis & pravis affectibus, ut in Deo quieſcat. Hoc verum & ſpiritale ſabbatum eſt.

24. *Nolite judicare ſecundùm faciem, ſed juſtum judicium judicate.* Homines enim vident ea quæ parent, exteriora ſcilicet opera; *Deus autem intuetur cor*, intentionemque ſcrutatur. Quamobrem Dei jura uſurpat, qui de proximo temerè judicat. *Tu quis es qui judicas alienum ſervum?* (inquit Apoſtolus) *Domino ſuo ſtat, aut cadit.* Rom. 14.

Hoc vitium evadere in hoc ſæculo, magni laboris eſt. Admonuit quidem Dominus Judæos, ſed monuit & nos; illos convicit, nos inſtruxit; illos redarguit, nos exacuit. Judæi quidem perſonaliter judicabant, ſed ideò non pertinent ad Novum Teſtamentum, ideò non habent in Chriſto regnum cœlorum, ideò non junguntur ſanctorum ſocietati Angelorum: terrena quærebant à Domino: Terra enim promiſſionis, victoria ab inimicis, fœcunditas pariendi, multiplicatio filiorum, abundantia fructuum, quæ illis omnia à Deo quidem vero & bono, tamen ut carnalibus promiſſa ſunt, omnia hæc fecerunt illis vetus Teſtamentum. Quid eſt vetus Teſtamentum? Quaſi hæreditas pertinens ad hominem veterem. Nos innovati ſumus, homo novus facti ſumus... Quid eſt homo novus? A vetuſtate innovatus. Ad quam rem innovatus? Ad deſideranda cœleſtia, ad concupiſcenda ſempiterna, ad patriam quæ ſurſum eſt, & hoſtem non timet, deſiderandam; ubi non perdimus amicum, non timemus inimicum; ubi vivimus cum bono affectu, ſine ullo defectu; ubi nemo naſcitur, quia nemo moritur; ubi nemo jam profitit, & nemo deficit; ubi non eſuritur, & non ſititur; ſed ſatietas eſt immortalitas, & cibus veritas. Hæc habentes promiſſa, & ad Novum Teſtamentum pertinentes, & novæ hæreditatis facti hæredes, & ipſius Domini cohæredes, aliam ſpem valdè habemus: non perſonaliter judicemus, ſed rectum judicium teneamus. *Quis eſt qui non judicat perſonaliter? Qui judicat æqualiter.* Non cùm homines diverſo modo pro ſuis gradibus honoramus, tunc timendum eſt, ne perſonas accipiamus. Sed quando inter duos judicamus, & aliquando inter neceſſarios. Fit nonnumquam judicium inter patrem & filium; queritur pater de malo filio, aut filius de duro patre: ſervamus honorificentiam patri, quæ debetur à filio; non æquamus filium patri in honore; ſed præponimus, ſi bonam cauſam habet: filium æquemus patri in veritate; & ſic tribuemus honorem debitum, ut non perdat æquitas meritum. Veritatem in judicio non attendebant Judæi, ſed rationem habebant perſonarum, quia non ſuccenſebant Moyſi, quòd Circumciſionem die octavo, tametſi ſabbatum eſſet, celebrari præcepiſſet: Jeſum verò damnabant, quòd Sabbato ſanitatis beneficium hominibus conferret. Hoc eſt perſonarum rationem in judicio habere; in uno reprehendere, quod in alio laudas; in uno damnare, quod in altero approbas.

«S. Auguſt. Tract. 30. in Ioann. n. 7.

33. 34. *Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum, qui me miſit. Quæretis me, & non invenietis: & ubi ego ſum, vos non poteſtis venire.* Jeſus in hac vita quærendus eſt ſincera converſione, pura charitate, boniſque operibus: alioquin periculum eſt, ne in morte fruſtra quæratur. Quid verò inveniet, qui tunc Jeſum non inveniet, niſi deſperationem, damnationem, æternamque miſeriam? *Et ubi ego ſum, vos non poteſtis venire.* Ergo dum tempus habemus, dum opportunum tempus invitat, Jeſum quæramus, *contemplantes, ne quis deſit gratiæ Dei.* Quæramus eum, qui nos amantiſſimè præveniens quærit, ut ad illum eamus, & parat nobis immortalitatis locum, ubi cum ipſo, per ipſum, & in ipſo beati ſimus, æternùmque regnemus. Quòd ſi Deum quærere differamus, in interitu noſtro ridebit, noſque à ſuo conſpectu repulſos æternis damnabit ſuppliciis. Et quod majus ſupplicium, quàm non invenire Jeſum? Quàm audire terribili voce dicentem: *Quia vocavi, & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit, qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cùm vobis id quod timebatis, advenerit. Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit: quando* Prov. 1. 24. & ſeq.

vene-

venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc invocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non invenient me: eò quòd exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint, nec acquieverint consilio meo, & detraxerint universæ correptioni meæ.

37. *In novissimo autem die magno festivitatis stabat Jesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum.* Illi soli veniunt ad Jesum, qui esuriunt & sitiunt justitiam, gratiam, & vitam æternam. Sed hanc sitim ipse Jesus in nobis efficit, ipse trahit eos, qui ad illum veniunt, ut currant cum Sponsa in odorem unguentorum illius. Desiderare gratiam, initium gratiæ est. Sed spiritualia, cœlestia & æterna bona non sitiunt, qui carnalia, terrena & temporalia concupiscunt. Illorum fruitione non extinguitur sitis animæ ad imaginem Dei factæ, sed magis accenditur; *Animam* S. Aug. enim *Dei capacem, quicquid Deo minus est, non implebit.* Sicut ergo cervus desiderat fontes aquarum, sic anima nostra Deum desideret. Ad Jesum eamus fide per dilectionem operante, hauriamus in gaudio aquas gratiæ de fontibus Salvatoris, hoc est, de Mysteriis ejus, cruce, vulneribus sacris. Quanta erit capacitas fidei nostræ, tanta erit aquæ illius cœlestis, sanctificantis, bonorum operum fœcunditatem tribuentis copia: *Quantum vas fidei attulerit ad fontem, tantum implet,* (inquit S. Aug.) *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Venter interioris hominis, conscientia cordis est. Bibito ergo isto liquore vivescit purgata conscientia, & hauriens, fontem habebit; etiam ipsa fons erit. Quid est fons, & quid S. Aug. tr. 32. in Io. n. 4. „ est fluvius, qui manat de ventre interioris hominis? „ Benevolentia, qua vult consulere proximo. Si enim „ putet, quia quod bibit, soli ipsi debet sufficere; non fluit „ aqua viva de ventre ejus: si autem proximo festinat „ consulere, ideò non siccat, quia manat... *Si credimus, bibimus. Et unusquisque in seipso debet agnoscere si bibit, & si vivit ex eo quod bibit: Non enim nos deserit fons, si non deseramus fontem.* Fides qua verè S. Jo. Chr. H. 50. in Ioan. credentes in Jesum dicimur, non est aqua stagnans, sed viva & jugiter fluens: *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Simul igitur & indeficientem copiam, & incredibilem operationem, & fontem & fluvios appellavit, & non unum, sed innumeros.

39. *Hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.* Donum Spiritus sancti, fructus est mortis, resurrectionis, & ascensionis Christi. Oportebat, caput nostrum, auctorem & exemplar novæ vitæ nostræ, novam in corpore suo naturali vitam accipere, antequam mystici corporis sui membris illam communicaret: Per resurrectionem regenerari (de qua scriptum est, *Resuscitans Jesum; sicut & in Psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te*) Act. 13. priùs quàm Spiritum Christianæ regenerationis mitteret. Necesse erat, à præsenti sæculo penitùs separari, priùs quàm Pater futuri sæculi fieret. Spiritum sanctum antè Resurrectionem suam Christus Jesus non dedit, futurum significans: *Ut in resurrectione nostra charitas* S. Aug. tr. 32. in Ioan. n. 9. *nostra flagret, & ab amore sæculi separet, ut tota currat in Deum.* „ Hìc enim nascimur & morimur, hoc „ non amemus: charitate migremus, charitate sursum „ habitemus, charitate illa qua diligimus Deum. Ni-

hil aliud in hac vitæ nostræ peregrinatione meditemur, “ nisi quia & hìc non semper erimus, & ibi nobis locum “ benè viyendo præparabimus, unde numquam migre- “ mus. Si vivimus, si in ipsum credimus, qui resurre- “ xit, dabit nobis non quod hìc amant homines, qui “ Deum non amant; aut tantò plus amant, quantò il- “ lum minùs amant: tantò autem hoc minùs amant, “ quantò illum plus amant. Non promisit nobis divi- “ tias terrenas, & temporales, non honores & pote- “ states in sæculo isto. Videtis enim, omnia hæc dari & “ hominibus malis, ne magnipendantur à bonis. Non “ corporis sanitatem, non quia ipse illam non dat, sed “ quia & pecoribus dat. Non vitam longam. Quid est “ enim longum, quod aliquando finitur? Non pro “ magno nobis credentibus promisit longævitatem, aut “ decrepitam senectutem; quam omnes optant, ante- “ quam veniat, omnes de illa cùm venerit, murmu- “ rant. Non pulchritudinem corporis, quam vel cor- “ poris morbus, vel ipsa senectus quæ optatur, exter- “ minat. Omnia ista non nobis promisit, qui dixit: “ *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in* “ *me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Vitam “ æternam promisit, ubi nihil timeamus, ubi non con- “ turbemur, unde non migremus, ubi non moriamur; “ ubi nec decessor plangatur, nec successor speretur. “ Quia ergo tale est, quod nobis promisit amantibus, & “ Spiritus sancti charitate ferventibus, ideò ipsum Spi- “ ritum noluit dare, nisi cùm esset glorificatus: ut in “ suo corpore ostenderet vitam, quam modò non habe- Ib. n. 5. mus, sed in resurrectione speramus. *Pignus accepimus, & hujus pignoris plenitudo postea dabitur.* Interim *in hac peregrinatione pignus nos consoletur*, quia *qui nos dignatus est oppignerare, multum paratus est dare. Si talis est arrha, quid est cujus est arrha?*

43. *Dissensio itaque facta est in turba propter eum.* Dissensiones de Christo & ejus doctrina, ex hominum carnalium ignorantia & pravis affectibus in Ecclesia semper oriuntur. Ex his non offendantur fideles Christi ministri & servi: Veritatis hostibus & impugnatoribus resistere non cessent; nec eos à bello adversùs errores Fidei & sanæ Morum disciplinę contrarios gerendo absterreat falsus amor pacis, aut metus S. Greg. H. 7. in Ezech. scandali. *In quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittimur scandalum, quàm quòd veritas relinquatur.*

45. 46. *Venerunt ergo ministri ad Pontifices & Pharisæos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum? Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo sicut hic homo.* Nihil veritate clarius & fortius. “ S. Jo. Chry. “ H. 48. in Io. Pharisæi & Scribæ, qui sapientia præstare videbantur, “ & cum Christo semper versabantur, ut ei insidiaren- “ tur, licèt miracula viderint, & Scripturas legerint, “ non modò nihil utilitatis, sed damni plurimum acce- “ perunt: ministri autem rudes & ignari, uno tantùm “ sermone persuasi sunt: & qui ad Christum capiendum “ iverant, ejus admiratione capti redierunt. Neque “ eorum tantùm sapientia admiranda est, quòd signis “ non eguerunt; sed quòd sola doctrina crediderunt. “ Non enim dixerunt, neminem umquam ita miracula “ fecisse, sed neminem unquam sic locutum. Non igi- “ tur ipsorum sapientia tantùm, sed & fortitudo admi- “ ratione digna est. Siquidem his, qui illos miserant, “ ita loquuntur, Pharisæis videlicet, qui omnia facie- “ bant & conabantur, ut caperetur. O vim admirabi- “ lem veritatis & gratiæ, quæ in Christi labiis diffusa est!

CAPUT VIII.

Senſus Litteralis.

1.2. *IEſus autem perrexit in Montem Oliveti*, ſive in hortum Gethſemani ſitum ad latus Montis Olivarum, ubi pernoctare & orare ſolebat cum diſcipulis ſuis. *Et diluculo iterum venit in templum*, ubi pridie docuerat; *& omnis populus venit ad eum* audiendum; *& ſedens docebat eos*.

Matt.26.36.

3.4.5. *Adducunt autem Scribæ & Phariſæi* ad eum *mulierem in adulterio deprehenſam* à duobus teſtibus, adeòque flagitii legitimè convictam: *& ſtatuerunt eam in medio* populi. *Et dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio*, in manifeſto & fragranti facinore: *In Lege autem Moyſes mandavit nobis hujuſmodi lapidare*, criminis hujuſce reas lapidibus obruere. Lex Moyſis pœnam mortis in adulteras decernit; traditio & uſus genus mortis definierunt lapidationem. *Tu ergo quid dicis?* Tu qui Legem Moſis aliter ac nos ſæpè interpretaris, quid ea de re cenſes? Romani capitalium jus ſuppliciorum Judæis non ita pridem eripuerant. In lapidatione Populus, teſtibus præeuntibus, judicium exequabatur, tolerantibus Romanis. Seniores Synedrii quærunt à Jeſu, quid ſentiat.

Lev.20.10. Deut.22.22. Eze.16.38&40.

6.7.8. *Hæc autem dicebant tentantes eum, ut poſſent accuſare eum:* Ut occaſionem captarent ex ejus reſponſo eum accuſandi, aut contemptæ violatæque Legis, ſi illam abſolveret; aut quòd ſibi non conſtaret, quippè qui meretrices in gratiam recepit; & à manſuetudine degeneraret, quam palàm profitebatur. *Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra*; an aliquam ſententiam, an ipſorum peccata, an ipſa quæ mox protulit verba, incertum. Fortè ſcribebat illud Propheticum, *Terra, terra, ſcribe hos viros abdicatos. Feſtucam, quæ in oculo eſt fratris tui, vides: trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non vides*. Certos fortè non delineavit in terra characteres, quibus aliquid ſignificaret; ſed incertas, nihilque ſignificantes figuras delineavit, (quod homines meditabundi facere ſolent) ut quæſtionem fraudis plenam declinaret. *Cùm ergo perſeverarent, interrogantes eum*, & reſponſum importunè *flagitantes, erexit ſe, & dixit eis: Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat*. Qui nec adulterii, nec paris aut gravioris criminis reus eſt, primum in eam lapidem mittat. Verba Legis reſpicit, qua ſancitum eſt, ut *manus teſtium prima interficiat reum*. Ad ſuam ergo conſcientiam quemque revocat, ut de adultera ſtatuat, quemadmodum de ſe ſtatui vellet, juxta legem charitatis; & ut judicet, an ſimilium criminum, quæ Dei vindictam mereantur, ſibi non ſit conſcius. Quòd ſi ita ſit, parcite, inquit, peccatores peccatrici, puniendæ, ſicut & vobis parci vultis: *Et iterum ſe inclinans, ſcribebat in terra*; hoc geſtu oſtendens, nihil habere ſe, quod adjiceret.

Ier.21.29. S.Ambr.E.25. ad Studium, & Epi.26. ad Iren. Matth.7. Deut.17.7.

9.10.11. *Audientes autem*, id eſt, cùm hæc dicentem Jeſum audiviſſent, *unus poſt unum exibant*, ſigillatim diſcedebant redarguente conſcientia, *incipientes à Senioribus*: ita ut Seniores victi & pudore ſuffuſi, utpotè plurium criminum rei, primi diſcederent, cæteri illorum exemplum ſequerentur: *Et remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans*; in medio inquam, Apoſtolorum, & turbæ docentem Jeſum audientis. *Erigens autem ſe Ieſus, dixit ei: Mulier, ubi ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnavit? Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te condemnabo*, qui non veni, ut judicem mundum, ſed ut ſalvem. *Vade*, abi libera & ſecura, *& jam amplius noli peccare*. Hoc adjecit Chriſtus, ne peccandi commeatum dare videretur, peccatrici parcens.

Hæc adulteræ mulieris Hiſtoria non ſemper & ubique conſtanter lecta fuit in omnibus Græcis Latiniſque Codicibus S. Joannis. Euſebius l.3. Hiſt. Eccleſ. c.39. innuit ſcriptam à Papia ex veteri traditione, quam acceperat ex ore eorum, qui cum Apoſtolis verſati erant; & in Euangelio ſecundùm Hebræos haberi. Abeſt ab antiquiſſimo Codice Vaticano, & à Græca Catena, in qua cùm tres & viginti Auctores ſint (inquit Maldonatus) nemo ejus meminit. Ejus non meminerunt S. Jo. Chryſ. S. Cyrillus Alex. Nonnus, Theophylactus, qui Commentarios in Euangelium S. Joan. ſcripſerunt. In multis tamen Græcis & Latinis Codicibus inveniri, teſtis eſt Hieron. l.2. adversùs Pelagianos. Quin & Beza in uno tantùm ex vetuſtis ſeptemdecim Codicibus, quos penès ſe habuit, defuiſſe fatetur. Extat in Mſſ. Cambrigienſi antiquiſſimo, & in aliis quampluribus. Hanc ut Canonicam agnoverunt Ammonius Alexandrinus in Harmonia quatuor Euangeliorum, & Euſebius in Canonibus huic Harmoniæ additis; SS. Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Euthymius; Eccleſiaque univerſa Græca & Latina. De illa ergo dubitari ſalva fide non poteſt, cùm Sacra Synodus Tridentina confodiat Anathemate illum qui *Libros integros*, quorum indicem Decreto ſuo de Canonicis Scripturis adſcripſit, *cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro Sacris & Canonicis non ſuſceperit*. Hanc Hiſtoriam habent Verſiones Syriaca, & Arabica in Polyglotis Anglicanis editæ, necnon Perſica & Æthiopica. In quibuſdam tamen Exemplaribus Syriacis deeſſe, conſtat ex Verſione, quæ Viennæ & Antverpiæ edita eſt.

12. *Iterum ergo locutus eſt eis Ieſus: Ego ſum lux mundi*. Lux non Judææ ſolùm, ſed omnium gentium; lux interior, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat: *Qui ſequitur me*, ſeu ductum meum, doctrinamque meam, non ambulat in tenebris errorum, & ignorantiæ rerum, quæ ad ſalutem neceſſariæ ſunt; *ſed habebit* in animo ſuo *lumen vitæ*, id eſt, quod ducit ad vitam æternam. *Ego ſum lux mundi*. Non dicit, *In me eſt lux*, ſed, *Ego ſum lux*; ne quis in duos filios dividat Chriſtum poſt Incarnationem.

S.Cyril.l.5.in Joan.p.485.

13. *Dixerunt ergo ei Phariſæi: Tu de teipſo teſtimonium perhibes: teſtimonium tuum non eſt verum*, id eſt, legitimum. At homines ſanctos, Legiſque obſervantiſſimos, de ſe ipſis teſtimonium perhibuiſſe, non animadverterunt Phariſæi cæci: Samuel enim Iſraelitis ait: *Teſtis eſt Dominus adversum vos, & teſtis Chriſtus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam*. David etiam de ſe ipſo teſtatur: *Domine Deus meus, ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in manibus meis, ſi reddidi retribuentibus mihi mala*. Quin & Jeremias: *Domine Deus exercituum, non ſedi in concilio ludentium, & gloriatus ſum à facie manus tuæ*. Apoſtolus denique Paulus apertè vociferatur: *Nihil mihi conſcius ſum*.

Id.p.487. 1.Reg.12.5. Pſ.7.5. Ier.15.17. 1.Cor.4.4.

14. *Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Etſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, verum eſt teſtimonium meum:* Etiamſi nulla de me præceſſiſſent Prophetarum vaticinia, nullum Joannis Baptiſtæ teſtimonium, teſtimonium meum de me ipſo verum ac legitimum eſſet, *quia ſcio unde veni*, nempè à Patre: id eſt, me eſſe filium Dei, & à Patre miſſum in mundum certò ſcio; *& quò vado*, nempè ad Patrem, legationis meæ rationem redditurus, & præmium accepturus: *Vos autem neſcitis, unde venio, aut quò vado*, niſi à me diſcatis. Legationis injunctæ, arcanorumque mandatorum conſcius eſt legatus: reliqui hæc ab ipſo diſcere debent, ſecundùm morem omnium gentium. Quòd ſi is nulla in re commoda ſua captet, ob legationem multa

mala

mala perferat, propriam gloriam non quærat, sed legantis; nec quicquam dicat, quod legante dignum non sit, nulla ratio est, cur illi non credatur. Præterea, ubi quis suam enarrat naturam, & quæ sibi substantialiter insunt, exponit, id per jactantiam facere, aut inanem gloriam captare minimè censendus est; ut si Angelus dicat, Ego Angelus sum; aut homo, Ego homo sum; aut si sol ita loquens inducatur: Ego cœlestem orbem percurrens, illustre lumen mortalibus præfero. Sic quamvis Salvator noster Christus Jesus se mundi lucem esse dicat, verum est ejus testimonium; nec enim de alieno gloriatur, sed quod sibi per naturam convenit, ut Dei Filio, explicat... *Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum verum est, quia scio unde venio*: Ex Deo sum, & Deus, & Dei Filius; *Deus autem sibi ipsi idoneus testis.*

S. Cyr. l. 5. in Ioan. p. 489.

S. Joa. Chrys. H. 51. in Jo.

15. *Vos secundùm carnem judicatis*: secundùm speciem externam, secundùm infirmitatem carnis quam in me conspicitis, judicatis me fide dignum non esse, qui me lucem mundi dicam: ideò erratis, ad miracula non attendentes, quæ missionis ac legationis meæ litteræ sunt, Dei sigillo munitæ. *Ego non judico quemquam*: Nunc abstineo judicis partibus, Doctoris & Salvatoris munus dumtaxat exercens. *Vos secundùm carnem judicatis*: Ex suggestione carnis, ex affectibus pravis judicatis: ego verò neminem sic judico.

16.17.18.19. *Et si judico ego*, si de me aut aliis quippiam testificor, *judicium meum*, seu testimonium, *verum est*, ac legitimum: *quia solus non sum, sed ego & qui misit me Pater*. Mecum est Pater, qui me à se missum ostendit, & voce de nube delapsa à magnifica gloria, & tot tantisque miraculis. *Et in Lege vestra scriptum est: Quia duorum hominum* consentiens *testimonium verum est*, id est, ut verum ac legitimum recipiendum est: quantò magis meum, Patrisque testimonium? *Ego sum* porrò, *qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater*. Ego, cujus in vita nihil est obnoxium reprehensioni; ego cujus doctrina omni ex parte ad Dei gloriam, ad veram pietatem ac sanctitatem promovendam collineat, testimonium perhibeo de me ipso: & testimonium etiam perhibet de me Pater, qui me misit, cujus vox de cœlo audita est in Jordane & in Monte sancto, cujus & nomine quæ facio opera, me ab eo missum demonstrant. *Dicebant ergo ei* Judæi: *Ubi est Pater tuus*? Demonstra eum nobis, ut videamus qualis sit auctoritatis, quidve dicat. Pravis scilicet affectibus excæcati, non intelligebant, quem Patrem suum diceret: aut ab eo elicere volebant, quod in calumniam traherent, Patrem suum esse Deum. Forte & probri causa dicebant, *Ubi est Pater tuus*? Christum ab obscuro vel incerto patre, ex Joseph, vel ex stupro genitum significantes. *Respondit Jesus: Neque me scitis, neque Patrem meum: si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis*: Perfecta enim Patris per filium habetur notitia. Unde alibi ait: *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus*. Et in Psalmo: *Mirabilis facta est scientia tua ex me*. Alter enim per alterum concipitur ob mutuam relationem. Idcircò Filius est quasi quædam janua & via deducens in cognitionem Patris. Unde alibi ait: *Nemo vadit ad Patrem, nisi per me*: ex imagine enim & charactere, ad exemplaris cognitionem venitur.

Deut. 17. 6. Matt. 18. 16. 2. Cor. 13. 1. Hebr. 10. 28.

Joan. 14.

Neque me scitis, neque Patrem meum. Dicitis ergo, *Ubi est Pater tuus*? Quasi jam me sciatis; quasi totum hoc sim quod videtis. Ergo quia me non nostis, ideò vobis Patrem meum hominem quæritis, quia secundùm carnem judicatis. Quia verò secundùm quod videtis, aliud sum, & aliud secundùm quod non videtis; Patrem autem meum loquor occultus occultum; prius est, ut me noveritis, tunc & Patrem meum scietis.

S. Au. tr. 37. in Ioa. n. 5.

Ib. n. 3. 5.

Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis. Ille qui omnia scit, quando dicit, *forsitan*, non dubitat, sed increpat: *Dubitationis verbum est, cùm dicitur ab homine, ideò dubitante, quia nesciente; cùm verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil utique latent, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas*. Homines enim de his rebus quas certas habent, aliquando increpativè dubitant, id est, verbum dubitationis ponunt, cùm corde non dubitent: velut, si indigneris servo tuo, & dicas: Contemnis me? considera, forsitan dominus tuus suum. Hinc & Apostolus ad quosdam contemptores suos: *Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam*, Qui dicit, *puto*, dubitare videtur; sed ille increpabat, non dubitabat. Aliàs Christus Philippo loquens, absolutè ait: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Non utitur verbo, *forsitan*, quia fidelis audiebat, non fidei persecutor: ideò non erat Dominus increpator, sed doctor.

1. Cor. 7. 40.

20. *Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio*, loco valdè celebri, ubi erant arcæ pecuniariæ ad recipienda dona & oblationes in sacra tecta Templi; ubi & Primarii quidam è Sacerdotibus versari soliti erant: *Et nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus*: tempus mortis definitum à Patre, non quo cogeretur mori, sed quo dignaretur occidi, impletis omnibus quæ ante passionem ejus prædicta erant futura de illo. Hanc horam expectabat Jesus, non fatalem, sed opportunam & voluntariam.

21. *Dixit ergo iterum eis Jesus: Ego vado*, ex hoc mundo ad Patrem; brevi moriar, sponte quidem mea, sed invidia & crudelitate vestra; *& quæretis me*, posthac Messiam frustra expectantes; *& in peccato vestro moriemini*; in hoc incredulitatis vestræ peccato, simul cum Urbe vestra peribitis. *Quò ego vado*, scilicet in cœlum, *vos non potestis venire*, peccatorum pondere prægravati, ob infidelitatem & impœnitentiam à Deo reprobati.

22.23.24. *Dicebant ergo Judæi*, carnales & animales homines: *Numquid interficiet semetipsum*, nos præveniens, ne illum occidamus, *quia dixit: Quò ego vado, vos non potestis venire*? *Et dicebat eis: Vos de deorsum estis*, è terra, è mundo; ideòque terrena sapitis: *Ego de supernis sum*, ex Deo genitus ante omnia sæcula: ideò superna & cœlestia sapio & loquor. *Vos de mundo hoc estis*, hinc origo vestra, ubi conversatio vestra: *Ego non sum de hoc mundo*, excelsior origo mea est, ut qui mundi sim conditor quatenùs Deus, quamvis in mundo sim quatenùs homo, missus à Patre ad redemptionem mundi. *Dixi ergo vobis*, id est, certò prædixi, *Quia moriemini in peccatis vestris*, increduli & impœnitentes. *Si enim non credideritis, quia ego sum* Dei Filius, Christus, mundique Salvator Patribus vestris promissus, à Prophetis prænunciatus, *moriemini in peccato vestro*. Nec enim ullo modo pœnas effugient, qui in me non crediderint, impleta Scriptura, testimoniisque ac sermonibus de me, & operum insuper meorum splendore priscis vaticiniis consentiente. *Nisi credideritis, quia ego sum*; Qui sum, id est, verus Deus: Id enim Dei nomen est (Exod. 3. Qui est, misit me ad vos) *moriemini in peccato vestro*.

Deut. 18. 18. Ps. 95. 7. Ps. 10. 9. Isa. 60. 1. Malac. 3. 1.

S. Cyr. l. 5. in Io. p. 509. 510.

25.26.27. *Dicebant ergo ei* Judæi: *Tu quis es*? Qualis es? Id per contemptum, & insultando dictum S. Cyrillus notat; quasi dicerent: Tu quem obscuro loco, & ex vilibus parentibus natum novimus, quid de te magnificum jactes, aut quid admiratione dignum de te prædices? Ista quippè audacia ab insolenti Judæorum temeritate nequaquam aliena est. *Dixit eis Jesus: Principium, qui & loquor vobis*: Ego sum id quod vobis ab initio dixi, Christus, Filius Dei, lumen Mundi, &c. Sanè indigni estis, qui sermones meos audiatis, & qui sim intelligatis; cùm doctrinæ meæ, totque ac tantis miraculis credere nolitis, neque eo fine dumtaxat interrogetis, ut calumniæ occasionem ex verbis meis captetis.

S. Aug. tr. 38. in Jo. n. 8. Secund. Joan. S. Chr. H. 52.

Principium, qui & loquor vobis. Ego qui vobis humano modo divina loquor, rerum omnium sum principium, *Verbum* quod *erat in principio apud Deum, Deus per quem omnia facta sunt... Primus & novissimus... Primogenitus omnis creaturæ*. Hæc expositio planior est, Vulgatæ nostræ convenientior, in qua S. Hieronymus, qui Novum Testamentum Græcæ fidel

Joan. 2. Apoc. 1. 17. Col. 1. 17. S. Amb. l. 1. de Fide, c. 4. & alibi passim.

red-

reddidit, hunc reliquit locum intactum, ut ex Divina ejus Bibliotheca compertum eſto ... *Dixit eis Ieſus : Principium, qui & loquor vobis :* Ego ſum ab initio, & ante ſæcula; & hoc eſt, quod dico vobis.

S.Aug.l.5. de Trin.c.13. & tr.38.in Joa. *Multa habeo de vobis loqui, & judicare:* Multa habeo quæ de vobis expoſtulem, & quæ in vobis arguam & meritò damnem. *Sed qui me miſit, verax eſt* : Sed dicere nunc ſufficit ad convictionem incredulitatis & pervicaciæ veſtræ, Patrem meum eſſe veracem, nec falli poſſe, nec fallere, teſtimonia ejus eſſe certiſſima & omni fide digna. *Non eſt* enim *Deus quaſi homo, ut mentiatur*, ſed teſtis fidelis eſt: *& ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo:* Non alia doceo, quàm quę ab ipſo naſcendo accepi. *Et non cognoverunt* Judæi, *quia Patrem ejus dicebat Deum.* Non intellexerunt, quòd Patrem ſuum, à quo miſſus erat, Deum diceret, ſive quòd ſe Filium Dei, non adoptione, ſed natura ſignificaret: quamvis hunc ſenſum ejus verba perſpicuè præ ſe ferrent. Adeò excæcatæ erant eorum mentes.

Num.23.19.

28.29.30. *Dixit ergo eis Ieſus : Cùm exaltaveritis Filium hominis*, poſtquam me ſuſtuleritis in crucem, *tunc cognoſcetis, quia ego ſum* victor mortis, ex Reſurrectione: cœli & Angelorum Dominus, ex Aſcenſione: Principium Spiritus ſancti cum Patre; ejuſdem Spiritus miſſione; vindex rebellium, ex Urbis Terręque veſtræ vaſtatione & excidio: *Et à me ipſo facio nihil* (non enim ſum à me ipſo, ſed ex Patre Deus) *ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor.* Cùm ſimplex ſit natura veritatis, hoc eſt Filio eſſe, quod noſſe. Ab illo ergo habet, ut noverit, à quo habet, ut ſit : non ut priùs ab illo eſſet, & ab illo poſteà noſſet; ſed quemadmodùm illi gignendo dedit, ut noſſet. *Et qui me miſit, mecum eſt*, non receſſit à me, cujus auctoritate tamquam paterna incarnatus ſum; *& non reliquit me ſolum; quia ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper*, & quatenùs Deus, cùm eo cuncta componens & regens, utpotè unius cum ipſo voluntatis & operationis, ſicut unius eſſentiæ; & quatenùs homo, ut illius voluntati ac beneplacito ſemper & in omnibus obediens: *Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.*

S.Aug. tr.40. in Io.n.5.

31.32. *Dicebat ergo Ieſus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos: Si vos manſeritis in ſermone meo;* ſi in doctrina mea, in fide, necnon in obſervantia præceptorum meorum perſeveraveritis, *verè diſcipuli mei eritis*, id eſt, digni quos pro diſcipulis meis agnoſcam : *Et cognoſcetis* magis ac magis veritatem doctrinę meę, myſteriorumque meorum arcana: *& veritas cognita & credita liberabit vos* à ſervitute peccati, à tyrannide diaboli, ab erroribus, à jugo Moſaicæ Legis, & in libertatem filiorum Dei vindicabit.

33. *Reſponderunt ei* Judæi, non illi qui jam crediderant, ſed qui in turba erant nondum credentes: *Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſervivimus unquam* : Non ſumus ex ſervili genere progeniti, ſed Abrahami filii ſumus ex Iſaac filio liberæ, non ex Iſmael filio ancillæ: *& nemini ſervivimus umquam*, ut vænalia mancipia, ſervitute intrinſeca & perſonali, qua ſervus omni jure ſanguinis, nuptiarum, dominii caret : quamvis ſerviamus Romanis, quemadmodum olim Ægyptiis & Babyloniis, extrinſeca & politica ſervitute, ut populi devicti & jugo ſubditi: *Quomodo tu dicis, Liberi eritis?* Liberum enim hominem non poſſe manumitti, ratio legeſque docent.

34.35.36. *Reſpondit eis Ieſus : Amen, amen dico vobis : Quia omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Hæc longè periculoſior & turpior ſervitus, qua vos teneri non agnoſcitis, de qua non ingemiſcitis. Fruſtra ergo de ingenuitate veſtra gloriamini: *Servus autem* malæ frugis, quales vos eſtis, *non manet in domo in æternum*, jus non habet manendi in familia heri ſui toto vitæ ſuæ tempore; ſed eum ejicere herus poteſt : *Filius autem manet in æternum:* Jus habet perpetuò manendi in paterna domo, ut bonorum paternorum heres. Ego Filius Dei, vos ſervi nequiſſimi. Vobis igitur metuendum eſt, niſi reſipiſcatis, ne à domo Dei, ab Eccleſia, à cœleſti Manſione excludamini, & ejiciamini in tenebras exteriores. Ne tamen deſperetis: Eſt enim qui vincula veſtra diſrumpat, Dei Filius, ego ipſe, ſi in me credatis: *Si ergo vos Filius liberaverit* à peccati dæmoniſque ſervitute, *verè*, non falſa perſuaſione, *liberi eritis.*

37.38. *Scio, quia filii Abrahæ eſtis*, ſecundùm carnem: *ſed quæritis me interficere*, ab Abrahæ fide & juſtitia omninò degeneres, *quia ſermo meus non capit in vobis*, in animum veſtrum non penetrat. *Ego quod vidi apud Patrem meum*, quod certa & evidenti notitia naſcendo ex ipſo accepi, *loquor: & vos quæ vidiſtis apud patrem veſtrum*, ſcilicet diabolum, *facitis*, ejus exemplum ſecuti.

39.40. *Reſponderunt, & dixerunt ei : Pater noſter Abraham eſt*, alium non agnoſcimus. *Dixit eis Ieſus: Si filii Abrahæ eſtis*, legitimi ſcilicet, *opera Abrahæ facite* : opera facite tam ſancto parente digna, ejus fidem ac ſanctimoniam imitamini: *Nunc autem quæritis me interficere hominem* (etſi nihil aliud eſſem, quàm homo) innocentem, & in vos beneficum, *qui veritatem vobis locutus ſum* ; hominem qui veritatem vos doceo, non qualemcumque, ſed neceſſariam ad ſalutem; *quam audivi à Deo: hoc Abraham non fecit:* Tale quid non fecit Abraham, hominum ſecundùm Deum amantiſſimus, qui captivos liberavit, peregrinos hoſpitio ſuſcepit; veritatem à Deo ſibi revelatam, quamvis in ſpeciem minùs credibilem, admiſit in animum. Filii igitur Abrahæ ſecundùm fidem & ſpiritum non eſtis, quamvis eo parente gloriemini.

Rom.4.9.10. & ſeq. Gal.3.6.7.

41. *Vos facitis opera patris veſtri:* Longè alium ab Abrahamo patrem habetis, cujus filios pravis operibus vos probatis: *Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non ſumus nati;* id eſt, ex idololatriis, quos ſcortatores translatitio ſenſu vocant Moſes & Prophetæ: *unum Patrem habemus Deum* : unum Deum colimus, non plures; quem etiam patrem appellamus.

Heb.11.8.9.10

42.43. *Dixit ergo eis Ieſus: Si Deus Pater veſter eſſet*, ſi Deum ſincerè coleretis ut patrem, ſicut profitemini, *diligeretis utique me*, filii adoptivi unicum natura Dei Filium. *Ego enim ex Deo proceſſi* æterna generatione, *& veni* in mundum per Incarnationem: *Neque enim à me ipſo veni*, ut qui falsò ſibi Prophetæ munus arrogant; *ſed ille me miſit. Quare loquelam meam non cognoſcitis?* cur locutionem meam non intelligitis? Cauſa in promptu eſt : *Quia non poteſtis*, id eſt, non vultis, *audire ſermonem meum*, id eſt, obedienti animo amplecti doctrinam meam.

Sap.11.24.

44.45. *Vos ex patre diabolo eſtis*, imitando, non naſcendo: *& deſideria patris veſtri vultis facere*, id eſt, libenter facitis. *Ille homicida erat ab initio*, quia ejus *invidia mors intravit in mundum*, & Cainum ad cædem fratris inſtigavit: *& in veritate non ſtetit*, à veritate defecit, quia Deo, qui prima & ſumma veritas eſt, amore caſto non adhæſit, ſibique inaniter placens, in ſua excellentia velut in fine ſuperbus conquievit, quaſi ſuum ſibi ipſi eſſet principium: & primam mulierem verbis & promiſſis mendacibus ſeduxit: *Quia non eſt veritas in eo*, id eſt, in affectu & voluntate ejus; imò veritatem odit, ex quo à rectitudine & juſtitia, in qua conditus eſt, defecit: *Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur*, pro ingenio ſuo ac malitia, nullius alterius inſtinctu & impulſu; *quia mendax eſt*, totus eſt ad mendacium pronus, mentiri amat & fallere; *& pater ejus*, & auctor eſt ac inventor mendacii: ut ſi qua ſit in vitiis præſtantia, illi meritò tribuatur. Hinc *Spiritus mendax* in Scriptura vocatur. *Ego autem ſi veritatem dico vobis*, qui ſpiritibus erroris faciles aures & fidem præbetis, *non creditis mihi* : adeò alieno & averſo à veritate eſtis animo.

3.Reg.22.21. 2.Par.18.21.

46.47. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quis veſtrum mendacii, falſæ doctrinæ, aut alterius peccati me convincet? Porrò *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* cùm ea quæ dico, fide digna ſint. *Qui ex Deo eſt* tamquam patre per electionem, gratiam regenerationis, & imitationem; *verba Dei audit*, libenti, devoto, & obſequenti animo : *Propterea vos non auditis*, quia

quia ex Deo non estis, id est, ex electorum ejus numero. S. Aug. tract. 42. in Jo. n. 16. *Hoc ergo eis dictum est, qui non solùm peccato vitiosi erant (nam hoc malum commune erat omnibus) sed etiam prægogniti, quòd non fuerant credituri, ex fide qua sola possent à peccatorum obligatione liberari. Quapropter præsciebat illos, quibus talia dicebat, in eo permansuros quod ex diabolo erant, id est in suis peccatis atque impietate morituros, in qua ei similes erant: nec venturos ad regenerationem, in qua essent filii Dei, hoc est ex Deo nati, à quo erant homines creati. Secundùm hanc prædestinationem locutus est Dominus: non quòd aliquem hominem invenerit, qui vel secundùm regenerationem jam esset ex Deo, vel secundùm naturam jam non esset ex Deo.*

48. 49. 50. *Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene*, id est, optimo jure, *dicimus nos, quia Samaritanus es tu*, Religionis Judaicæ contemptor & hostis infensissimus, ut Samaritani; *& dæmonium habes*, doctrinæ & operum tuorum auctorem? Nulla capitalior blasphemia ea qua *videntes in virtutibus Deum, Beelzebub calumniantur in factis*. S. Hier. ep. 149. ad Marc.

Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meũ, illius gloriæ promovendæ unicè studeo: *& vos inhonorastis me*, atrocissimis convitiis me petitis, quem ob Patris, qui me misit, reverentiam omni honore prosequi debebatis. *Ego autem non quæro gloriam meam:* cùm doctrinam meam à Deo acceptam dico, cùm me lucem mundi esse assero, cùm me sine peccato esse pronuntio, cùm me ex Deo processisse, & missum esse in mundum inculco, non id dico cupiditate humanæ gloriæ, ut opera mea probant: *Est qui quærat* gloriam meam, Deus scilicet Pater meus; *& judicet*, id est ulciscatur contumelias quibus me afficitis.

51. *Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meum servaverit*, id est, doctrinam meam fide & opere complexus, in ea perseveraverit, *mortem non videbit in æternum*, mortem secundam & æternam non experietur, imò vita immortali & æterna donabitur.

52. 53. *Dixerunt ergo Judæi*, id est, Scribæ & Pharisæi: *Nunc cognovimus* certiùs & clariùs quàm antehac, *quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ* mortui sunt: *& tu*, neutiquam illis comparandus, *dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit*, id est, non experietur, *mortem in æternum. Numquid tu major es Patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt.* Numquid & Prophetis omnibus antecellis, qui cùm non sua, sed Dei verba hominibus prædicarent, nihilominùs mortui sunt? *Quem te ipsum facis?* Quem te esse præsumis? An vitæ Auctorem, ut & immortalis ipse sis, & alios à morte vindicare valeas?

54. 55. *Respondit Jesus: Si ego glorifico me ipsum*, si quod meum non est, mihi arrogo, *gloria mea nihil est*, inanis est: *sed est Pater meus, qui glorificat me* divinis operibus ac miraculis, *quem vos dicitis, quia Deus vester est.* Hic quem Deum vestrum & omnium rerum Cõditorem ac Dominum esse profitemini, Pater meus est, Deus Abraham, Isaac & Jacob, Moysis & Prophetarum. Hunc etsi Deum vestrum esse dicatis, adhuc tamen ignoratis. *Et non cognovistis eum*, ut oportet, quatenùs in me & per me loquitur & operatur, ac de me testificatur: *Ego autem* penitùs *novi eum:* Et *si dixero quia non scio eum* (quod absit) *ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo:* ejus voluntati ac placitis religiosè obedio.

56. *Abraham pater vester*, cùm illi promissum esset à Deo, fore ut semine ejus benedicerentur omnes gentes, *exultavit, ut videret diem meum*, tempus Incarnationis meæ & conversationis inter homines: *Vidit* fidei & Prophetiæ lumine: *Vidit, & gavisus est*. Diem Christi, immolationem ejus in cruce pro mundi redemptione, quam in arietis oblatione, & in Isaac præfiguravit, S. Joannes Chrysostomus interpretatur, Vidisse diem Domini, id est Incarnationem ejus fidei oculis intuitum, cùm misit servum suum, ut peteret uxorem filio suo Isaac, & dixit illi; *Pone manũ sub femore meo, & jura per Deum cœli*. Per femur intelligitur genus, ut S. Augustinus observat. Ergo quæ fuit illa juratio, nisi quia significabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cœli? ..... *Propheta erat Abraham. Cujus Propheta? Seminis sui, & Domini sui. Semen suum significavit dicendo: Mitte manum sub femore meo: Dominum suum significavit addendo: Et jura per Deum cœli.* S. Aug. tract. 43. in Jo. n. 16.

57. 58. *Dixerunt ergo Judæi ad eum*, ejus verba de corporali visione Abrahami crassè intelligentes: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* Quomodo fieri potuit, ut tu & Abraham alter alterum conspiceretis, cùm ab anno quinquagesimo ætatis adhuc plurimùm absis? Quem etsi attigisset, quid hoc esset ad eos annos qui ab ævo Abrahami numerantur? *Dixit eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Antequam Abraham fieret, Ego sum*, ab æterno scilicet, ut Dei Filius, verusque Deus. Non dixit: *Antequam Abraham fieret, ego eram*, sed, *sum*. Quemadmodum Pater hoc verbo, *Sum*, utitur, ita & Jesus, significans ab æterno se esse, ab omnique tempore liberum, ut S. Chrysostomus observat, cui concordat S. Cyrillus. *Proprie admodum*, inquit, *ac rectè de Abrahamo usurpat illud*, Fieri, *de se ipso verò*, Sum, *docens, omni quod à non esse ad generationem productum est omnino competere ut intereat; ei verò qui semper sit, nusquam contingere posse, ut ad non posse procedat. Major itaque & præstantior est Abrahamo; major quidem, ut æternus; præstantior verò, quia non est interitui, ut ille, obnoxius.* Concordat S. Augustinus: *Appende verba*, inquit, *& cognosce mysterium*. Antequam Abraham fieret. *Intellige*, Fieret, *ad humanam facturam*, Sum *verò ad divinam pertinere substantiam*. Fieret, *quia creatura est Abraham. Non dixit: Antequam Abraham esset, ego eram: sed*, Antequam Abraham fieret, *quia nisi per me non fieret*, Ego sum. *Neque hoc dixit: Antequam Abraham fieret, ego factus sum*. In principio *enim* fecit Deus cœlum & terram: *nam* In principio erat Verbum..... Antequam fieret Abraham, ego sum, *Agnoscite Creatorem, discernite creaturam. Qui loquebatur, semen Abrahæ factus erat, & ut Abraham fieret, ante Abraham ipse erat.* S. Aug. tract. 43. in Jo. n. 17. Genes. 1. Joann. 1.

Meritò itaque rejicienda Hugonis Grotii expositio Socinianis favens. *Fuerat*, inquit, *ante Abrahamum Jesus divina constitutione, infra* 17. 5. *Apocal.* 13. 8. 1. *Petri* 1. 20. *Constat hoc, quia de ipso ipsiusque Ecclesia mysticè dictum erat, recente humano genere, futurum, ut semen muliebre contereret caput serpentis, ut exponitur Rom.* 16. 20. *Unde simul intelligitur, hunc hominem Jesum majorem esse Abrahamo; quod ipse innuere quàm prædicare mavult.* Rejicienda, inquam, hæc expositio est, ut Scripturæ sensui, Traditioni, & Ecclesiæ fidei ac doctrinæ contraria. 1. Verbum, *Sum*, numquam eo sensu usurpatur locis à Grotio laudatis. 2. Non de constitutione divina, sed de reali existentia erat Judæorum quæstio, adeòque & Christi responsio. 3. Hoc sensu idem de quolibet alio homine sancto dici potuisset: nam prædestinatio omnium electorum ante Abrahamum natum facta est. 4. Si de divina dumtaxat constitutione Christi responsio intelligatur, eodem sensu dicere licebit Jesum natum & passum tempore Moysis; Cyrum fuisse tempore Isajæ. 5. Judæi lapides non arripuissent, ut Jesum tamquam blasphemiæ reum lapidarent, si divina tantùm constitutione illum Abrahami nativitate priorem se dicere intellexissent; neque enim hinc majorem se Abrahamo facere visus esset. 6. Jesus illos docuisset, declarando, se non reali existentia, sed divina tantùm constitutione Abrahami nativitate priorem se dixisse. 7. Veritatem verbis æquivocis usum, quæ homines in errorem inducerent, cùm illos doceret, asserere impium est.

59. *Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se*, eorum furori se subducens, *& exivit de Templo*. Se autem abscondit, vi Divinitatis se inconspicuum reddens inimicis suis, ut S. Cyrillus explicat.

S. Chrys. hom. 54. in Jo. S. Cyr. l. 6. in Jo. p. 586. S. Aug. tract. 43. in Jo. n. 17.

Hom. 54. in Joannem. Genes. 24. 3.

Sensus Moralis.

3.4.5. & seq. *Adducunt autem Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam*, &c. Quàm multi Pharisæis & Scribis similes, zelum Legis præ se ferunt, cùm spiritum Legis non habeant! Quàm multi Lege ad cupiditates suas, ad odium, ad vindictam, ad avaritiam abutuntur! Infœlix illa mulier unum Legis mandatum violaverat: superbi verò Pharisæi summam Legis violabant, charitatem, justitiam, mansuetudinem, Religionem, in Christum Jesum conjurati. Qui mansuetudinem Christi Jesu imitari debebant, ex illius mansuetudine occasionem sumunt insidiarum illi struendarum. De illo prædictum fuerat: *Accingere gladio tuo super femur tuum, Potentissime. Specie tua, & pulchritudine tua, intende; prosperè procede, & regna: Propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam.* Ergo *attulit veritatem, ut doctor, mansuetudinem, ut liberator, justitiam, ut cognitor.* Propter hanc eum esse regnaturum in Spiritu sancto Propheta prædixerat. Cùm loqueretur, veritas agnoscebatur: cùm adversùs inimicos non moveretur, mansuetudo laudabatur. Cùm ergo de duobus istis, id est, de veritate & mansuetudine ejus inimici livore & invidia torquerentur, in tertio, id est justitia, scandalum posuerunt. Quare? Quia Lex jusserat adulteras lapidari; & utique Lex, quod injustum erat, jubere non poterat: si quis aliud diceret, quàm Lex jusserat, injustus deprehenderetur. Dixerunt ergo apud semetipsos: Verax putatur, mansuetus videtur; de justitia illi quærenda calumnia est: offeramus ei mulierem in adulterio deprehensam, dicamus, quid de illa in Lege præceptum sit: si eam jusserit lapidari, mansuetudinem non habebit: si eam dimitti censuerit, justitiam non tenebit. Ut autem mansuetudinem non perdat, qua jam populis amabilis factus est, sine dubio eam dimitti debere dicturus est. Hinc nos invenimus accusandi occasionem, & reum facimus tamquam Legis prævaricatorem.

Psal.44.4.5.

S.Aug. tract. 33. in Jo. n.4. Isai.11.

6. *Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.* Scribebat in terra digito, qui Legem scripserat. Peccatores in terra scribuntur, justi in cœlo, sicut habes dictum ad Discipulos: *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.* Secundò autem scripsit, ut gemino Testamento Judæos scias esse damnatos ..... Digito Dei Lex scripta est, sed propter duros in lapide scripta est. Nunc jam Dominus in terra scribebat, quia fructum quærebat.

S. Ambr. ep. 26. Edit. novis. Parif. n.14. S.Aug. tra. 33. in Ioan. n 9. Luc.10.20.

7. *Cùm ergo perseverarent interrogantes eum, erexit se, & dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Malas artes improborum confundit Jesus, veritate, charitate, mansuetudine, & justitia illæsis. Non dixit: Non lapidetur, ne contra Legem dicere videretur. Absit autem, ut diceret: Lapidetur; venit enim non perdere, sed quærere quod perierat. Quid ergo respondit? *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* O responsio sapientiæ! Quomodo eos intromisit in se? Foris enim calumniabantur, se ipsos intrinsecùs non perscrutabantur: adulteram videbant, se non perspiciebant. Prævaricatores Legis Legem impleri cupiebant, & hoc calumniando; non verè tamquam adulteria castitate damnando ..... Impleatur Lex, lapidetur adultera: sed numquid in illa punienda Lex implenda est à puniendis? Consideret se unusquisque vestrum, intret in semetipsum, ascendat tribunal mentis suæ, constituat se ante conscientiam suam, cogat se confiteri. Scit enim qui sit: quia nemo scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est. Unusquisque in se intendens, peccatorem se invenit. Ergo aut istam dimittite, aut simul cum illa pœnam Legis excipite. Si diceret: Non lapidetur adultera, injustus convinceretur; si diceret: Lapidetur, mansuetus non videretur: dicat quod dicere debet & mansuetus & justus: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Hæc vox justitiæ est: Puniatur peccatrix, sed non à peccatoribus: impleatur Lex, sed non à prævaricatoribus Legis. Hinc discant Judices, & Superiores, quibus corrigendi & puniendi peccatores officium & obligatio incumbit, pœnas ex animi perturbatione, ex odio, ex falso & amaro zelo, ex hypocrisi & affectata justitiæ laude non infligere; sed cum dolore, charitate, justitia, mansuetudine, propriæ fragilitatis humili agnitione & interiori humilitatis sensu, seipsos coram Deo magis reos considerantes.

S.Aug. ib. 1.Cor.2.11.

Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Quid tam divinum, quàm ista sententia; ut is peccatum puniat, qui exsors ipse peccati sit? Quomodo enim feras alieni ultorem, & proprii criminis defensorem? *Nonne se magis ipse condemnat, qui in alio damnat, quod ipse committit?* S. Ambr. ep. 26. n. 12. « « « «

11.12. *Erigens autem se Jesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condemnavit? Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jesus: Nec ego te condemnabo.* Accusatores mulieris unus post unum omnes recesserunt. Relicti sunt duo, Miseria & Misericordia. Timere poterat, ne ab illo puniretur qui erat sine peccato: sed qui adversarios ejus repulerat voce justitiæ, illam voce mansuetudinis absolvit. Nemo te condemnavit? *Nec ego te condemnabo.* Non *damnat, quasi redemptio; corrigit, quasi vita: quasi fons abluit.* Et quia quando se inclinat Jesus, ideò inclinat, ut jacentes elevet; ideò ait Remissio peccatorum: *Nec ego te condemnabo: Vade, & jam ampliùs noli peccare.* Ergo & Dominus damnavit, sed peccatum, non hominem. Nam si peccatorum fautor esset, diceret: Nec ego te damnabo, vade, vive ut vis: de mea liberatione esto secura; ego, quantumcumque peccaveris, te ab omni pœna, etiam gehennæ & inferni tortoribus liberabo. Non hoc dixit: intendant ergo qui amant in Domino mansuetudinem, & timeant veritatem. Etenim *Dulcis & rectus Dominus.* Ama quòd dulcis est, time quòd rectus est. Tamquam mansuetus dixit: *Tacui*, sed tamquam justus: *Numquid semper tacebo? ..... Misericors & miserator Dominus.* Ita planè. Adhuc adde, *Longanimis, & multùm misericors:* sed time quod est in novissimo, *Et verax.* Quos enim modò sustinet peccantes, judicaturus est contemnentes. *An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundùm opera ejus.* «S.Aug. tra. «33. in Jo. « « «

impunitum esse, quia placet; sed hominem miserentes, facinus autem seu flagitium detestantes, quantò magis nobis displicet vitium, tantò minùs volumus inemendatum interire vitiosum. Facile enim est atque proclive malos odisse, quia mali sunt: rarum autem & pium eosdem ipsos diligere, quia homines sunt; ut in uno simul & culpam improbes, & naturam approbes; ac propterea culpam justiùs oderis, quòd ea fœdatur natura quam diligis. Non est igitur iniquitatis, sed potiùs humanitatis societate devinctus, qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator. Morum porrò corrigendorum nullus alius quàm in hac vita locus est: nam post hanc quisque id habebit, quod in hac sibimet conquisierit. Ideo compellimur humani generis charitate intervenire pro reis, ne istam vitam sic finiant per supplicium, ut ea finita non possint finire supplicium.

Vade, & noli amplius peccare. Sicut hæc fœmina typus est Ecclesiæ ex Gentibus idololatris colligendæ, cui impertitam Dei misericordiam accusare Judæi non possunt, si mores ipsi suos inspiciant: ita figura est Animæ cujuslibet peccatricis. Anima Christiana per gratiam sanctificantem sponsa fit Christi: *Despondi enim vos* (inquit Apostolus) *uni viro virginem castam exhibere Christo.* 2. Cor. 11. Per peccatum mortale fit adultera, violans fidem Christo Jesu legitimo sponso in baptismo datam, & adhærens creaturæ, qua adhæsione corrumpitur: *Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* Ps. 72. 27. Anima peccatrix adducitur ad Jesum, non à Pharisæis, sed à Sacerdotibus: misericordiam obtinet, modò peccata sua confiteatur, amore pœnitente redeat ad Sponsum, illi pœnitentiæ operibus satisfaciat. Fugatis dæmonibus qui illam accusabant, absolvitur; in omnia sponsæ jura restituitur. Sponsi vocem obedienter audit, salutare monitum humiliter suscipit: *Vade, & jam amplius noli peccare.* S. Aug. tra. 34. in Jo. Facta » secura de præterito, cave futura. Delevi quod com- » misisti, observa quod præcepi, ut invenias quod pro- » misi.

Exo. 13. 21. Ps. 77. 14. Ps. 104. 38. S. Cyril. l. 5. in Io. p. 286. 12. *Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non am- » bulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Cùm soli- » tudinem peragrarent olim Israelitæ in terram pro- » missam pergentes, nubes interdiu, volente Deo, » Solis æstum temperans, eorum capitibus imminebat: » noctu verò columna ignis cum tenebris pugnans » deducebat; cùmque prævium & ducem ignem se- » querentur, nullo modo aberrabant, sed rectà in » terram promissam ferebantur, nihil noctem & te- » nebras curantes: sic qui sequitur me, id est, ve- » stigia doctrinæ meæ insistit, nusquam in tenebris » erit, sed habebit lumen vitæ, mysteriorum scilicet » meorum revelationem, qua ad vitam æternam per- » duci potest.

S. Aug. tract. 34. in Jo. n. 6. *Ego sum lux mundi, &c.* Duplex est via, scilicet via lucis, quæ ducit ad vitam; & via tenebrarum, quæ ducit ad mortem. Prima est vita Christiana, vita fidei, spei, & charitatis; in qua Christus ipse via est, veritas, & vita. Altera via est mundi, via cupiditatum, in qua dux est diabolus.

Ego sum lux mundi, lux indeficiens. Non enim Soli isti visibili similis est Christus Sol justitiæ. Etsi Solem istum, cujus lucem homines & pecora vident, nolueris deserere, ipse te deseret, servitutis suæ necessitate peragens diem. Dominus autem noster Jesus Christus interim & cùm per carnis nubem non omnibus apparebat, per sapientiæ potestatem omnia tenebat. *Deus tuus ubique totus est. Si non abillo facias casum, numquam à te ipse facit occasum.....* Qui *sequitur me, non ambulat in tenebris.* Tenebræ metuendæ sunt morum, non oculorum: & si oculorum, non exteriorum, sed interiorum, quibus discernitur non album & nigrum, sed justum & injustum.

S. Aug. tract. 35. n. 4. 14. *Respondit Jesus, & dixit eis: Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum: quia scio, unde veni, & quò vado.* Testimonium sibi perhibet lux: aperit sanos oculos, & sibi ipsa testis est, ut cognoscatur. Sed quid de infidelibus dicemus? Numquid illis non est præsens? *Est præsens & illis: sed quibus eam videant, oculos non habent cordis.* Audi de illis ex Euangelio prolatam sententiam: *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Ergo ait Dominus, & verum ait: *Etsi ego de me testimonium perhibeo, verum est testimonium meum: quia scio, unde veni, & quò vado.* Patri gloriam dabat Filius. Æqualis glorificat eum, à quo est missus: quantùm debet homo glorificare eum, à quo est creatus?

15. *Vos secundùm carnem judicatis: ego non judico quemquam.* Temeraria judicia ex carnalibus affectibus, & pravis cupiditatibus, quæ mentem obnubilant atque perturbant, oriuntur. Hæc spiritalis homo, bonus scilicet Christianus, devitet. Qui secundùm carnem non ambulant, secundùm carnem non judicant. Unusquisque enim, prout affectus est, sic judicat. *Et quemadmodum secundùm carnem vivere, malè vivere est; ita & secundùm carnem judicare, injustè judicare.* S. Chrys. homil. 51. in Jo. Cavete ergo, ne temerè de fratribus judicando, aut falsa suspicando, in laqueum diaboli incidatis, & pereatis. *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit unicuique à Deo.* 1. Cor. 4. 5.

Ego non judico quemquam, impræsentiarum. Ego enim non veni, ut judicem mundum, sed ut salvum faciam. Venit Christus, sed primò salvare, posteà judicare: eos judicando in pœnam, qui salvari noluerunt; eos perducendo ad vitam, qui credendo salutem non respuerunt. Prima ergo dispensatio Domini nostri Jesu Christi medicinalis est, non judicialis: nam si primò venisset judicaturus, neminem invenisset, cui præmia justitiæ redderet. Quia ergo vidit omnes peccatores, & omninò neminem immunem esse à morte peccati: priùs erat ejus misericordia prærogànda, & post exserendum judicium, secundùm illud Prophetæ: *Misericordiam & judicium cantabo tibi, Domine.....* Sed tamen ut agnoscatis jam & judicem Christum, audite quod subjunxit: *Etsi judico ego, judicium meum verum est.* Agnosce Salvatorem, ne sentias Judicem. « S. Aug. tra. 16. in Jo. n. 4. « « «

diat vocem Legis, qua admoneatur implorare gratiam Salvatoris. Igitur *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Nec etiam de voluntate præsumendum: Bona enim voluntas à gratia est: *Et illa est peccati pœna justissima, ut amittat quisque, quo bene uti noluit, cum sine ulla posset difficultate, si vellet. Id est autem, ut si quis sciens rectè non facit, amittat scire quod rectum sit: & qui rectè facere, cum posset, noluit, amittat posse, cum velit.* An denique diem crastinum tibi certò polliceri potes? Quot subitaneæ mortis exempla præsumptionem hanc-ce tuam evertunt? Igitur *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Nemo desperet, nemo præsumat. Contra utrumque diaboli laqueum nos munire voluit, ac pro nobis vigilavit providentia Dei. Ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus: rursus ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus..... Pœna eorum qui in peccato vivunt, & pœnitentiam non agunt, est in peccato mori: *Et in peccato vestro moriemini.* Pœna impœnitentium & in peccato morientium, est æternùm à Deo separari, à cœlesti regno & Christi Sanctorumque societate excludi, in tenebras exteriores projici, ubi erit fletus & stridor dentium; mitti in stagnum ignis & sulphuris, quæ mors secunda & æterna est: *Quò ego vado, vos non potestis venire.*

S.Aug.l.3.de libero Arbit. c.18.

Eccli.5.8.

S.Aug. serm. 352. alias 17. inter homil. 50.

23.24. *Et dicebat eis: Vos de deorsum estis; ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis: ego non sum de hoc mundo.* Cœlestis hominis, secundi Adam membra sumus per gratiam regenerationis nostræ; de supernis hac ratione sumus: quæ terrena sunt ergo ne sapiamus; sed quæ sursum, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens. Christianus à mundo alienus esse debet. *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo: quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ; quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* Vis habere dilectionem Patris, ut sis cohæres Filii? Noli diligere mundum. Exclude malum amorem mundi, ut implearis amore Dei. *Vas es, sed adhuc plenus es: funde quod habes, ut accipias quod non habes. Non diligamus mundum, ne remaneant in nobis Sacramenta ad damnationem, non firmamenta ad salutem. Firmamentum salutis est, habere radicem charitatis, habere virtutem pietatis, non formam solam. Bona forma, sancta forma; sed quid valet forma, si non teneat radicem? Quomodo autem radicamini, ut non eradicemini? Tenendo charitatem,* sicut dicit Apostolus: *In charitate radicati & fundati.* Quomodo ibi radicabitur charitas inter tanta sylvosa amoris mundi? Exstirpate sylvas. Magnum semen posituri estis: non sit in agro, quod suffocet semen. Hæc sunt verba extirpantia: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ sunt in mundo.*

Ep.1.S.Jo.c.2. v.15.16.

S.Aug. tract. 2.in ep. S.Jo.

Ephes.3.17.

28. *Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum, & à me ipso facio nihil; sed sicut docuit me Pater, hæc loquor.* Sicut sinus Patris schola est Filii, unde omnis veritatis cognitionem haurit nascendo, ut Veritas ipsa subsistens: ita sinus Filii in carne pro nobis assumpta crucifixi schola est Christianorum in cruce genitorum, & in Christo crucifixo adoptatorum. Divinæ hujus scholæ doctrina tribus constat partibus. 1. Mysteriis sanctissimæ Trinitatis & Filii hominis: *Ego sum.* 2. Operibus & Passionibus Christi Jesu, ejusque morte pro nobis in Cruce oppetita: *Facio.* 3. Ejus doctrina & præceptis, atque consiliis: *Loquor.* Fundamentalia scholæ hujus dogmata sunt. 1. Christum Jesum esse verum Deum, & hominem verum in una persona. 2. Operationes ejus, propter operantis personæ dignitatem, esse meriti & pretii infiniti. 3. Ejus doctrinam esse veritatem ipsam, fidei nostræ morumque regulam certissimam & indeficientem. Hanc scholam frequentemus, ut *dociles Dei*, ut Christi discipuli; corde simplici, fide viva justitiæ Doctorem, Verbum & Sapientiam æterni Patris audiamus; divinas ejus lectiones, veritatem nimirùm & charitatem intimis in mentibus & pectoribus inscribamus, inscriptasque conservemus. Fideles simus & obedientes Deo sicut Christus Jesus, ut non relinquat nos solos, sed semper nobiscum maneat: *Et non reliquit me solum: quia ego quæ placita sunt ei, facio semper.*

31. *Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis.* In sermone Christi manere, est ejus legem, non ex parte, sed totam qua latè patet, observare; non unum & alterum, sed omnia præcepta, totius vitæ tempore, fideliter & perseveranter, ex charitate, cum gaudio & delectatione: ita ut verba Christi præ auro & argento, præ omnibus opibus & bonis temporalibus æstimemus: *Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti:* & *dulciora* sint nobis *super mel & favum.* In Dei verbo manere, est in fide & dilectione ejus perseverare. Maneamus ergo in eo, qui manet in nobis. Nos, si in illo non manserimus, cadimus: ille, si in nobis non manserit, non ideò domum perdidit. Manet enim in se, qui numquam deserit se. *Absit autem ab homine, ut maneat in se, qui perdidit se. Nos in illo manemus indigentia: ipse in nobis manet misericordia.* Si vos manseritis in sermone meo, &c. *Quid est, in verbo Dei manere, nisi nullis tentationibus cedere?* Hujus mansionis præmium est cognitio veritatis. Fides in ædificio spirituali fundamentum & initium structuræ est: visio manifesta veritatis, culmen est & perfectio ædificii. *Amasti fundamentum, culmen attende, & ex ista humilitate aliam celsitudinem quære. Fides enim humilitatem habet: cognitio & immortalitas & æternitas non habet humilitatem, sed celsitudinem; erectionem, nullam defectionem; æternam stabilitatem, nullam ab inimico expugnationem, nullum deficiendi timorem.* Si manseritis in verbo meo, verè discipuli mei eritis, *& cognoscetis veritatem.* Sermo Christi veritas est, sed adhuc creditur, nondum videtur. *Si manetur in eo quod creditur, pervenitur ad id quod videatur.* Charissimi, *nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.* Magna promissio, sed merces est fidei, Quæris mercedem, opus præcedat.

S.Aug. serm. 134. alias 48. de Verbis Domini.

S.Aug. tract. 40. in Jo. n.9.

psal.118.

1.Jo.3.2.

32. *Et cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Si non delectat veritas, delectet libertas..... Patrimonium Christianorum veritas est: fructus veritatis libertas. Judæi figuras & umbras futurorum in schola Moysis: Gentiles mendacia & errores in schola dæmonis: Christiani in Christi schola discant veritatem, quæ mendacium destruit, umbras dissipat, Legem implet. Amor veritatis nonnisi per Spiritum sanctum in cordibus nostris diffunditur. Amor veritatis liberat nos à jugo legalium ceremoniarum, pravorum affectuum, terrenarum voluptatum & mundani timoris: *Et veritas liberabit vos.*

34. *Amen, amen dico vobis: Quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Si agnoscant homines servitutem, videbunt, unde accipiant libertatem. Ingenuus est aliquis, captivatus à Barbaris, ex ingenuo factus est servus: audit homo miserator, considerat se habere pecuniam, fit redemptor, pergit ad Barbaros, dat pecuniam, redimit hominem. Planè reddidit libertatem, si abstulit iniquitatem. Sed quis abstulit iniquitatem homo homini? Ille qui serviebat apud Barbaros, à redemptore suo redemptus est, & multùm interest inter redemptorem & redemptum; tamen sub domina iniquitate fortè conservi sunt. Interrogo redemptum, Habes peccatum? Habeo (inquit) Interrogo redemptorem, Habes peccatum? Habeo (inquit) Ergo nec tu te jactes redemptum, nec tu te extollas redemptorem: sed fugite ambo ad verum Liberatorem. Parum est, quia qui sub peccato sunt; servi dicti sunt, & mortui dicuntur. *Quod timet homo, ne faciat illi captivitas, jam illi fecit iniquitas.*

« S.Aug. ser. « 134. alias « 48. de ver- « bis Domi- « ni, c.3.

Qui facit peccatum, servus est peccati. O miserabilis S.August. ser-

Tract.41.in Ioan.n.4. „ servitus! Plerumque homines cùm dominos malos pa-
„ tiuntur, venales se petunt, non quærentes dominum
„ non habere, sed saltem mutare. Servus peccati quid fa-
„ ciat? Quem appellet, apud quem interpellet? Apud
„ quem se venalem petat? Deinde servus hominis ali-
„ quando sui domini duris imperiis fatigatus, fugiendo
„ requiescit: servus peccati quò fugit? Secum se trahit
„ quocumque fugerit. Non fugit se ipsum mala conscien-
„ tia, non est quò eat; sequitur se, immò non recedit à se:
„ peccatum enim quod facit, intùs est. Fecit peccatum, ut
„ aliquam corporalem caperet voluptatem: voluptas
„ transit, peccatum manet: præteriit quod delectabat, re-
„ mansit quod pungat..... Ad Christum omnes fugiamus,
„ contra peccatum Deum liberatorem interpellemus: ve-
„ nales nos petamus, ut ejus sanguine redimamur.

36. *Si ergo vos Filius liberaverit, verè liberi eritis.*
„ Non sine causa terruit, & spem dedit; terruit, ne pecca-
„ tum amaremus; spem dedit, ne de peccati solutione dif-
S.Aug. tra. 41. in Io.n. 8 9.13. „ fideremus. *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.*
„ *Servus autem non manet in domo in æternum.* Quæ ergo
„ nobis spes est, qui non sumus sine peccato? Audi spem
Gal.5.13. „ tuam: *Filius manet in æternum. Si ergo vos Filius libera-*
verit, tunc verè liberi eritis. Hæc spes nostra est, ut à li-
bero liberemur, & liberando servos nos faciat: *Servi*
enim *eramus cupiditatis; liberati, servi efficimur charita-*
Rom.6.10. *tis.* Hoc & Apostolus dicit: *Vos* enim *in libertatem vo-*
cati estis; tantùm ne libertatem in occasionem detis car-
nis, sed per charitatem Spiritus servite invicem. Noli
ergo libertate abuti ad liberè peccandum. *Erit* enim
voluntas tua libera, si fuerit pia. Eris liber, si fueris ser-
vus; liber peccati, servus justitiæ, dicente Apostolo: *Cum*
enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ. Quem ergo
fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?
Nam finis illorum mors est. Nunc verò liberati à peccato,
servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sancti-
ficationem, finem verò vitam æternam. Prima libertas est
„ carere criminibus. Nemo justus in hac vita sine pecca-
„ to, multi justi dicti sunt sine querela, id est sine crimine.
„ Crimen autem est peccatum grave, accusatione &
„ damnatione dignissimum. Non ergo Deus quædam
„ peccata damnat, quædam justificat & laudat: nulla lau-
„ dat, odit omnia. Quomodo odit Medicus ægritudinem
„ & id agit curando, ut ægritudo pellatur, æger levetur: sic
„ Deus gratia sua hoc in nobis agit, ut peccatum consu-
„ matur, homo liberetur. *Minuitur in vita proficientium,*
„ *quod in vita consumitur perfectorum.* Prima est ergo li-
„ bertas, carere criminibus. Crimina sunt homicidium,
„ adulterium, fornicatio, furtum, sacrilegium, & cætera
„ hujusmodi. Cùm cœperit ea non habere homo (debet
„ autem non habere omnis Christianus homo) incipit ca-
„ put erigere ad libertatem: sed ista inchoata est, non per-
Rom.7.23. „ fecta libertas. Quare? Quia *Video aliam legem in mem-*
Ibid.19. Gal.5.17. „ *bris meis, repugnantem legi mentis meæ: non enim quod*
„ *volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio.....*
„ *Caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs*
„ *carnem, ut non ea quæ vultis, faciatis.* Ex parte liber-
„ tas, ex parte servitus: *Nondum tota, nondum pura,*
„ *nondum plena libertas, quia nondum æternitas.* Quæ
„ igitur libertas plena atque perfecta in Domino Jesu,
„ qui dixit: *Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi*
„ *eritis*? Quando nullæ inimicitiæ, quando novissima
„ destruetur mors.

46. *Quis ex vobis arguet me de peccato? Si ve-*
ritatem dico vobis, quare non creditis mihi? So-
lus Christus Pontifex est: *Sanctus, innocens, im-*
Hebr.7.26. *pollutus, segregatus à peccatoribus*: solus ille ve-
rus *Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*. Ne-
mo homo id sibi arrogare potest. *Si* enim *dixe-*
1.Io.1.8. *rimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos se-*
ducimus, & veritas in nobis non est. Verumtamen
eniti & satagere debent omnes Christiani, & præ-
cipuè Ministri Ecclesiæ, Pastores & Rectores Ani-
marum, ut *sine querela* sint, & *sine crimine*,
morumque innocentia & sanctimonia præluceant.
Matth.5.16. *Luceat lux vestra coram hominibus* (inquit Chri-
stus) *ut videant opera vestra bona, & glorifi-*
Tertull. Apol.c.45. *cent Patrem vestrum, qui in cœlis est*. De Chri-
stianis Tertullianus scribit in Apologetico: *Inno-*

centiam à Deo edocti, & perfectè eam novimus, ut à perfecto Magistro revelatam, & fideliter custodimus, ut ab incontemptibili Dispectatore mandatam.

Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Injuriam facimus Veritati increatæ, Veritati incarnatæ, Veritati inspiratæ, quia illi non credimus, nec obedimus, immò verò resistimus. Non satis est *cognoscere veritatem*, sed & illam *diligere*, & *facere* oportet, ut Deo digni simus. Geniti sumus verbo veritatis, sanctificati Spiritu veritatis, discipuli Christi qui Veritas est: ambulemus igitur in veritate, mandata Dei servantes.

47. *Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Qui verbum Dei sine debitis dispositionibus audit, qui cum negligentia & fastidio; qui ex mera curiositate, qui sine reverentia; qui sine studio salutis suæ, non est ex Deo. Hunc-ne verè amicum dixeris alicujus, qui loquentem libenter non audit? Si Dei amici sumus, illum in Scripturis sanctis, in Prædicatoribus suis, in piis libris loquentem lubenter audiemus: nec solùm *auditores*, *sed factores* Euangelicæ Legis, & verbi Dei, quod nobis prædicatur, erimus. *Abjicientes igitur omnem immunditiam, & abundan-* Iacob. 1. 22. & seqq.
tiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum ver-
bum, quod potest salvare animas vestras. Estote autem
factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vos-
metipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor:
hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis
suæ in speculo: consideravit enim se, & abiit, & sta-
tim oblitus est, qualis fuerit. Qui autem perspexerit in
legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non
auditor obliviosus factus, sed factor operis, hic beatus
in facto fuerit.

48.49. *Responderunt Iudæi, & dixerunt ei: Nonne*
bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmo-
nium habes? Respondit Jesus: Ego dæmonium non ha-
beo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis
me. Divinum illud mansuetudinis exemplar aspiciant, S.August.
illique se conforment Christiani, quicumque convi-
ria, calumnias, opprobria & insultus hominum im-
proborum patiuntur: *A potentia discimus patientiam.*
Quid enim sumus servi ad Dominum, peccatores ad
justum, creaturæ ad Creatorem? Tamen quomodo si
quid mali sumus, à nobis sumus: ita quicquid boni su-
mus, ab illo & per illum sumus. *Et nihil sic quærit ho-*
mo quomodo potentiam; habet Dominum Christum ma-
gnam potentiam: sed prius ejus imitetur patientiam, ut
perveniat ad potentiam. Quis nostrum patienter audi-
ret, si ipsi diceretur: *Dæmonium habes*? Quod dictum
est ei qui non solùm homines salvabat, sed etiam dæ-
monibus imperabat. Id unum respondet mitissimus
Jesus: *Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem*
meum, & vos inhonorastis me. Ego autem non quæro glo-
riam meam, &c. Samaritanum appellaverant Phari-
sæi; hoc convitium non repellit, quia divinam ejus
missionem, doctrinæ veritatem, miraculorum au-
ctoritatem non petebat. Hominem à dæmone affla-
tum & impulsum dicebant: huic blasphemiæ respon-
det, quia ejus missionis & doctrinæ fundamentum
quatiebat. Hinc discant Ecclesiæ Ministri personales
& vagas injurias spernere; ab iis verò calumniis quæ
ministerio suo officere possunt, in spiritu charita-
tis & mansuetudinis se purgare: *Ut non vituperetur*
sacrum *ministerium*. Illis enim necessaria est bo-
na vita; Ecclesiæ verò bona eorum fama. Omnes
tandem Christiani patienter ferant injurias, con-
vitia, calumnias, detractiones, exemplo Christi Je-
su; convitia convitiis, detractiones detractionibus,
calumnias calumniis non repellant, multò minùs
atrociori ultionis genere. *Absit à servo Christi ta-* Tertull. de
le inquinamentum, ut patientia majoribus tentationi- Patient.c.8.
bus præparata, in frivolis excidat..... Si linguæ
amaritudo maledicto sive convicio eruperit, respice
dictum: Cùm vos maledixerint, gaudete. Dominus
ipse maledictus in Lege est, & tamen solus est be-
nedictus. Igitur Dominum servi consequamur, & ma-

ledicamur patienter, ut benedicti eſſe poſſimus. Si parum æquanimiter audiam dictum aliquod in me protentum, aut nequam, reddam & ipſe amaritudinis vicem neceſſe eſt, aut cruciabor impatientia muta. Maledicti autem vicem reddere Dominus nobis prohibet. Sequitur ergo, ut à quo nos Dominus arcet, idem æquanimiter pati admoneat..... *Omnis injuria, ſeu lingua, ſeu manu incuſſa, cùm patientiam offenderit, eodem exitu diſpungetur, quo telum aliquod in petra conſtantiſſimæ duritiæ libratum & obtuſum.*

S. Aug. tra. 43. in Io. n. 2. Io. 17. 5. 50. *Ego autem non quæro gloriam meam: eſt qui quærat, & judicet.* Eſt Pater qui gloriam meam à veſtra diſcernat & ſeparet. Vos enim ſecundùm hoc ſæculum gloriamini: ego non ſecundùm hoc ſæculum glorior, qui Patri dico: *Pater, clarifica me ea claritate, quam habui apud te, priùs quam mundus fieret.* Quid eſt, ea claritate, ſive ea gloria? ab humana inflatione diſcreta. Secundùm hoc judicat Pater. Quid eſt, judicat? diſcernit. Quid diſcernit? gloriam Filii ſui à gloria hominum, quia ideò dictum eſt: *Vnxit te Deus, Deus tuus oleo latitiæ præ conſortibus tuis.* Non enim quia homo factus eſt, jam comparandus eſt nobis. Nos homines cum peccato, ille ſine peccato: nos homines trahentes de Adam & mortem & delictum; ille de Virgine carnem mortalem, nullam iniquitatem. Denique nos nec quia volumus, nati ſumus, nec quamdiu volumus, vivimus, nec quomodo volumus, morimur; ille antequam naſceretur, elegit de qua naſceretur; natus fecit, ut à Magis adoraretur, crevit infans, & miraculis ſe Deum oſtendebat, & infirmitate hominem præferebat. Poſtremò elegit & genus mortis, ut in cruce penderet, & ipſam crucem in frontibus fidelium figeret; ut dicat Chriſtianus: *Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* In ipſa cruce quando voluit, corpus dimiſit: in ipſo ſepulchro quamdiu voluit, jacuit; quando voluit, tamquam de lecto ſurrexit. Ergo ſecundùm ipſam formam ſervi multùm intereſt inter gloriam Chriſti, & gloriam hominum cæterorum. De iſta gloria dicebat: *Non quæro gloriam meam: eſt qui quærat & judicet.* Salvatoris noſtri humilitatem imitemur: *Qui cùm in forma Dei eſſet, exinanivit ſemetipſum formam ſervi accipiens*: gloriam propriam ne quæramus; cum laceſſimur convitiis, maledictis, calumniis, Deo ſerviamus per infamiam & bonam famam: ſacrificium gloriæ noſtræ offeramus illi per Filium ejus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui crucem pro nobis ſubſtinuit, & in ea mori dignatus eſt, confuſione contempta. Injurias apud ipſum deponamus, qui gloriæ noſtræ & honoris curam habebit: *Eſt qui quærat, & judicet.*

Pſ. 44. 6. Gal. 6. 14.

51. *Amen, amen dico vobis: Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum.* Finem intendis? Media elige. Vitam æternam deſideras? Sermonem & mandata Dei obſerva, ſecundùm Euangelium vive. Mors duplex eſt; corporis, & animæ. Hæc vera mors eſt, nam illa migratio eſt. Non expaveſcamus iſtam mortem, ſed illam timeamus, de qua loquebatur Jeſus, cùm diceret: *Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum.* Servemus igitur ſermonem ipſius in fide: perventuri ad Dei noſtri, ut in ſe eſt, viſionem, quæ tota bonorum operum merces eſt, cùm acceperimus pleniſſimam libertatem.

54. 55. *Eſt Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt. Et non cognoviſtis eum: Ego autem novi eum. Et ſi dixero, quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis, mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem ejus ſervo.* Qui Dei voluntati ac mandatis non obedit, fruſtra gloriatur, quòd Deum cognoverit; immò convincitur mendacii, teſte & judice Veritate, idipſum per Apoſtolum ſuum Joannem confirmante: *Et in hoc ſcimus quoniam cognovimus eum, ſi mandata ejus obſervemus. Qui dicit ſe noſſe eum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt, & veritas in eo non eſt.* Quod verò Jeſum ſpectat, ſecundùm carnem judicantibus potuit & hinc arrogans videri, quia dixit: *Ego novi eum.* Sed videte, quid ſequatur: *Si dixero, quia non novi eum, ero ſimilis vobis mendax.* Ergo *Arrogantia non ita caveatur, ut veritas relinquatur.*

1. Io. 2. 3. 4. S. Aug. tract. 44. in Io. nu. 15.

58. 59. *Amen, amen dico vobis: Antequam Abraham fieret, ego ſum. Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Ieſus autem abſcondit ſe, & exivit de Templo.* Chriſtus Jeſus, ut Verbum Patris & Sapientia ejus, ab æterno in Deo Patre exiſtebat, & ſe nobis dare per Incarnationem ſuam decreverat. Venit in plenitudine temporum, & dedit ſe nobis. Se naſcens dedit ſocium, conveſcens in edulium, ſe moriens in pretium, ſe regnans dat in præmium. In ipſo cogitationes noſtras defigamus, & grato animo nos ipſi conſecremus, ut omnibus diebus noſtris in ſanctitate & juſtitia ſerviamus illi. Jeſus autem, tamquam homo, tamquam in forma ſervi, tamquam humilis, tamquam paſſurus, tamquam moriturus, tamquam nos ſuo ſanguine redempturus; non tamquam ille qui eſt, non tamquam *In principio Verbum, & Verbum apud Deum*, abſcondit ſe. Nam cùm illi lapides tulerunt, ut mitterent in eum; quid magnum erat, ut eos continuò dehiſcens terra ſorberet, & pro lapidibus inferos invenirent? Non erat magnum Deo: ſed magis erat commendanda patientia, quàm exſerenda potentia. Abſcondit ergo ſe ab eis, ne lapidaretur. *Tamquam homo à lapidibus fugit: ſed væ illis, à quorum lapideis cordibus Deus fugit!*

" S. Aug. ib. n. 18. " " " " " " " " "

CAPUT IX.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. ET *prætereiens Ieſus*, poſtquam è Templo egreſſus eſſet, vel cùm exiret, *vidit hominem cæcum à nativitate*; quod vitium humana ope inſanabile eſt: *& interrogaverunt eum Diſcipuli ejus: Rabbi*, Magiſter, *quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur?* Ejuſ-ne peccato, vel à Deo præviſo, vel ab ejus anima præexiſtente, antequam uniretur corpori, commiſſo, (ut multi Judæorum fingunt) an parentum peccato, velut cauſæ, congenita illa cæcitas tribuenda eſt? *Reſpondit Ieſus: Neque hic peccavit*, ut cæcus naſceretur; *neque parentes ejus*, hanc in illum calamitatem peccatis ſuis traxerunt: *ſed* divina providentia diſponente id evenit, *ut manifeſtentur opera Dei in illo:* ut illius illuminatione pateat, quanta & quàm admirabilia ſint opera Dei. De ſe, non de Patre dicit: Patris enim gloria manifeſta erat (inquit S. Joannes Chryſoſtomus.)

Homil. 55. in Ioann.

4. 5. *Me oportet operari opera ejus qui miſit me*, Dei Patris, ut ejus Legatum; & doctrina, miraculiſque declarare Divinitatem meam, ac miſſionem meam confirmare, *donec dies eſt*: toto, quod mihi ſupereſt, mortalis vitæ tempore. *Venit nox, quando nemo poteſt operari.* Opera Patris perficere me oportet, antequàm patiar, ſicut operarii ante noctem diurnum penſum abſolvunt, ut ſcriptum eſt: *Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam uſque ad veſperam.* Nox enim commodum tempus non eſt, ut intendant operi. *Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi:* Quamdiu vitam mortalem in terris ago, mundum illumino, quantùm in me eſt, doctrina mea, exemplis, miraculis.

Pſ. 103. 24.

6. 7. *Hæc cùm dixiſſet, expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus.* Quò minùs conveniens videbatur ex ſe ſanandis oculis remedium, eò magis omnipotentiam Medici oſtendebat. Nam cùm ex limo formatum à Deo hominem audiviſ-

S. Chryſ. lib. " "

ſent

„ sent & crederent; ideò Christus nunc ad eum mo-
„ dum oculos finxit. Si enim dixisset: Ego sum qui de
„ terra formavi hominem, arduum visum esset audito-
„ ribus: re autem ostensum, jam negari non poterat.
„ Quamobrem ipse in sputo & pulvere commixto ab-
„ sconditam gloriam manifestavit: neque enim parvum
„ erat, ut creaturæ opifex putaretur. Ad hoc enim &
„ alia aggressus est, & à Patre totum est creditum: Ma-
„ joris namque fides minus etiam confirmat. Omnium
„ autem creaturarum homo præstantissimus est, & in-
„ ter membra nostra oculus. *Et* inunctis ex luto cæci oculis, *dixit ei*: *Vade, lava in natatoria Siloe*, ad locum in quem excipitur aqua fontis Siloe (*quod interpretatur Missus*, quod verbum *Siloe* significat *Missum*) Non Domini Jesu, sed Euangelistæ hæc interpretatio est, ad Messiæ nomen alludentis, qui *Mittendus* appellatur à Prophetis. Fons autem ille celeber vocatus est Siloe, quòd aqua ex eo in piscina effluens, in varios hortos derivaretur & emitteretur. *Abiit ergo* cæcus, *& lavit* oculos secundùm mandatum Jesu, *& venit videns*.

8. 9. *Itaque vicini*, qui propè eum aut parentes ejus habitabant, *& qui viderant eum prius, quia mendicus erat*, ad portam fortè Templi quotidie sedens, *dicebant: Nonne hic est, qui sedebat & mendicabat*: Tali loco, non ostiatim? *Alii dicebant: Quia hic est*: Certè hic ipse est. *Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei*. Quibus altercationibus miraculi veritas magis inclarescebat. *Ille verò dicebat: Quia ego sum*. Ego ipse, qui antea cæcus à nativitate, nunc video.

10. 11. 12. *Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?* Quomodo contigit res adeò insolita & admirabilis, ut nunc videas, qui à nativitate cæcus eras? Respondit: *Ille homo qui dicitur Iesus*, solo nomine & publica fama mihi notus, *lutum fecit, & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria* seu ad piscinam *Siloe, & lava. Et abii, & lavi*, sicut jusserat, *& video. Et dixerunt ei: Vbi est ille? Ait: Nescio*. Subduxerat enim se Jesus, seque abdiderat, ut Pharisæorum furorem declinaret.

13. 14. 15. 16. 17. *Adducunt eum ad Pharisæos*, ad Synedrium in quo plurimi erant Pharisæi, *qui cæcus fuerat. Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos ejus*. Inde calumniæ ansam arripuerunt Pharisæi, capitales Jesu inimici. *Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi, quomodo vidisset*, seu visum recepisset. *Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & lavi* ejus jussu, *& video. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit*. Linere quippè oculos Pharisaica superstitio servilibus operibus sabbato vetitis annumerabat. *Alii autem*, quos invidia non ita excæcaverat, & in quibus aliquid bonæ fidei reliquum erat, *dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere?* Quomodo posset homo impius, qui se missum à Deo falsò jactaret, populumque seduceret, tam admirabilia, tam divina, vimque omnem naturæ superantia opera facere in signum missionis suæ? Numquam certè Deus id permitteret, cùm errori & mendacio suffragari non possit. *Et schisma erat inter eos*, aliis aliud de Jesu sentientibus. *Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos*, sabbato? Quid de illo censes? *Ille autem dixit: Quia Propheta est*. Absit, ut peccatorem censeam: quinimmò, virum à Deo missum, Deo gratum, Prophetam esse, mihi certò persuasum est.

18. 19. 20. 21. 22. 23. *Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt parentes ejus qui viderat*, Non sequitur, quòd posteà crediderint; sed cùm non crederent, voluisse eos ex patre & matre cæci nati veritatem facti scisciari. *Et interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis, quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt?* Audire desiderabant ab illis, aut non fuisse revera cæcum, aut certè natum non fuisse talem, ut everteretur miraculi fides, aut laus ejus minueretur. *Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt: Scimus, quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est*; id certè nobis constat: *Quomodo autem nunc videat*, quomodo visum receperit, *nescimus*; non aderamus cùm id factum est, ut ea de re testimonium dicere possimus; *aut quis ejus aperuit oculos, nescimus: ipsum interrogate, ætatem habet*, justam & legitimam, ut ad interrogata congruè respondere possit; *ipse de se loquatur:* Ipse testimonium dicet de eo quod ipsi compertum est. *Hæc dixerunt parentes ejus*, metu perturbati, *quoniam timebant Iudæos*, primores Judæorum, Scribas, Pharisæos, Senatores: *Iam enim conspiraverant Iudæi*, id est, major pars eorum decreverat conspiratione facta, *ut si quis eum*, nempè Jesum, *confiteretur esse Christum, extra Synagogam fieret*; à Synagogis omnibus, & ex tota congregatione Israelis, velut profanus & impius excluderetur. *Propterea parentes ejus*, pater & mater cæci nati, homines magis quàm Deum metuentes, sibique potiùs consulentes quàm filio, *dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum interrogate*.

24. 25. 26. 27. *Vocaverunt ergo rursum hominem qui fuerat cæcus*, ut pressiori interrogatione illum urgentes, aliquid ab eo elicerent, quod miraculi claritatem obscuraret: *Et dixerunt ei: Da gloriam Deo*: Veritatem, quam hactenùs dissimulasti, coram Deo confitere. *Nos* Principes & Judices Populi, ad quos spectat judicium de veris falsisque Prophetis, *scimus quia hic homo peccator est*, non Propheta, non miraculorum editor; ut tu ais. *Dixit ergo eis ille: Si peccator est*, quod vobis constare dicitis, *nescio:* nullum ejus rei argumentum habeo: *unum scio, quia cæcus cùm essem, modò video*, ejus beneficio & gratia. *Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?* Ex ipso curationis modo se aliquid deprehensuros confidebant, quo veram aut certè congenitam cæcitatem non fuisse plebi persuaderent. *Respondit* eis: *Dixi vobis jam, & audistis*, auribus corporis, utinam & cordis! *Quid iterum vultis audire*, si credere non vultis? *Numquid & vos vultis discipuli ejus fieri?* O utinam! Si non vultis, in incredulitate vestra pertinaces, frustra me repetitis interrogationibus fatigatis.

28. 29. *Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis*, si vis hunc sectari Magistrum, te sanè dignum: *Nos autem Moysi discipuli sumus*, alium non quærimus Doctorem: *Nos scimus, quia Moysi locutus est Deus: hunc autem nescimus, unde sit*; an à Deo missus, an suopte consilio doceat.

30. 31. 32. 33. *Respondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile est*, res sanè mira, *quia vos*, qui Magistri in Israele estis, & scientiam discernendi veros Prophetas à falsis vos habere gloriamini, *nescitis, unde sit* Jesus; *& aperuit oculos meos:* Veruntamen mihi visum restituit; quo miraculo missionem suam evidenter probavit. *Scimus autem, quia peccatores Deus non audit*: Numquam exaudit impios, & falsos Prophetas, ita ut ad eorum sanctitatem, vel missionem à Deo probandam miracula faciat: *Sed si quis Dei cultor est*, id est, recta de Deo sentiat & doceat, *& voluntatem ejus facit, hunc exaudit*, ut in Psalmis scriptum est: *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet*. An id ignoratis? *A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati*. A mundi conditione nihil tale auditum est: Nemo Prophetarum, nec ipse Moyses, quo Magistro gloriamini, simile miraculum ediderunt. *Nisi esset hic*, Jesus, *à Deo*, missus, *non poterat facere quidquam*, horum quæ facit.

34. *Responderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos?* Totus quantus es ab utero matris scates peccatis, idque, cum quo natus es, corporis vitium, animæ tuæ deformitatem indicat: & docere nos præsumis, miser? *Et ejecerunt eum foras*, ex loco ubi erant congregati, ex Templo, omnique Synagoga ignominiosè expulerunt.

35. 36. 37. 38. *Audivit Iesus, quia ejecerunt eum foras: & cùm invenisset eum, dixit ei: Credis in Filium Dei?*

Dei? in Christum Judæis promissum, qui Dei Filius est? *Respondit ille,& dixit : Quis est, Domine, ut credam in eum*? Ubi est? Jam-ne venit? *Et dixit ei Iesus : Et vidisti eum*, virtutem ejus expertus es, visum per ipsum recipiens : *& qui loquitur tecum, ipse est:* Ego ipse, qui tecum loquor, sum Christus Filius Dei. *At ille ait : Credo Domine. Et procidens adoravit eum*, ut verum Filium Dei. Fidem & adorationem internam externo ritu, gestuque corporis professus est. *Promptus utique ad confessionem fidei & ad pietatem cæcus. Postquam enim cognovit præsentem, & verè oculis subjectum Filium unigenitum, adoravit eum tamquam Deum, tametsi videret eum in carne gloria Deo digna prorsus carentem, Verum illuminato corde, vi & potestate illi insita, ad cogitationes bonas & sapientiæ plenas assurgit, divinæque illius & ineffabilis naturæ pulchritudinem sibi animo repræsentat. Non enim adorasset ut Deum, nisi Deum esse credidisset, ex facto in se miraculo ad ita sentiendum institutus.*

S.Cyr. l.6.in Jo.p.632.

39. *Et dixit Iesus: In judicium ego in hunc mundum veni : ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* In hunc mundum veni, ut judicium discretionis exerceam, homines qui res salutis suæ simpliciter ignorant, & ignorantiam suam atque cæcitatem humiliter agnoscunt, illuminando; & eos qui se omnia nosse præsumunt, nec indigere doctrina mea, in tenebris ignorantiæ relinquendo, & permittendo, ut magis excæcentur in pœnam peccatorum suorum, & maximè incredulitatis. Quid est ergo : *Vt qui non vident videant*? Qui se non videre confitentur, & Medicum quærunt, ut videant. Quid est, *Et qui vident cæci fiant*? Qui se putant videre, & Medicum non quærunt, in sua cæcitate permaneant. Ergo istam discretionem vocavit judicium, cum ait: *In judicium veni in hunc mundum*, quo discernit causam credentium & confitentium à superbis, se videre putantibus, & ideò gravius excæcatis; tamquam dixerit ei peccator confitens, & medicum quærens: *Iudica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta :* illorum scilicet qui dicunt: *Videmus*; & eorum peccatum manet: Qui *Evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum : dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.*

« S.Aug. tra. « 44.in Ioan. « n.17. « « « « « « « « Psal.42. Rom.1.22.

40.41. *Et audierunt quidam ex Pharisæis*, qui cum ipso erant, ut eum observarent, & sermones ejus carperent: *Et dixerunt ei : Numquid & nos cæci sumus* ea, de qua loqueris, animi cæcitate? Dixit eis Jesus: *Si cæci essetis*, judicio vestro, id est, si vos cæcos agnosceretis, & lucem quæreretis, meamque doctrinam, quæ lux est mentium, obedienti animo audiretis, non haberetis peccatum. *Nunc verò dicitis: Quia videmus*. Vos sapere existimatis, inflati sensu carnis vestræ, superbia tumidi. Ideò *peccatum vestrum manet*: Vobis non condonatur incredulitatis peccatum. Nullam quippè excusationis rationem habetis, cùm cæcitas vestra voluntaria sit.

Sensus Moralis.

1. *ET præteriens Iesus, vidit hominem cæcum à nativitate.* Corporis cæcitas, imago est cæcitatis spiritalis, in qua filii omnes Adami nascuntur, quæ vulnus est naturæ, peccato illatum. Quàm deflenda hæc cæcitas, quæ non illius lucis visione nos privat, quæ nobis cum pecoribus communis est; sed lucis æternæ, quæ vita est & felicitas nostra! *Et vita erat lux hominum.* Lux sine qua in tenebris & umbra mortis sedemus. Gratias agamus Salvatori nostro, qui per hanc mortalem vitam, per præsepe, per crucem, per opprobria, dolores, mortemque pertransiens, nos misericorditer respexit, priùs quàm ipsum videre possemus : & cum essemus filii tenebrarum, nos per gratiam suam, fideique donum filios lucis effecit. *Ipse vidit cæcum, non ad eum cæcus accessit* : qua circumstantia generis humani demonstratur infirmitas, qui per se accedere ad Jesum non potest, nisi gratiæ ejus interiori vocatione præveniatur, in eoque desiderium illuminationis excitetur. *Vt virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.*

S. Jo. Chrysost hom.54. in Ioann.

1.Petr.2.9.

S.Aug. tract. 44.in Io. n.1. *Prætereiens Iesus vidit hominem cæcum à nativitate*, Genus humanum est iste cæcus. Quæ cæcitas per peccatum contigit in primo homine, de quo omnes originem duximus, non solùm mortis, sed etiam iniquitatis. Si enim cæcitas est infidelitas, & illuminatio fides; quem fidelem, quando venit, Christus invenit? Quandoquidem Apostolus natus in gente Prophetarum dicit: *Fuimus & nos aliquando natura filii iræ, sicut & cæteri*. Si filii iræ, filii vindictæ, filii pœnæ, filii gehennæ. Quomodo natura, nisi quia peccante primo homine, vitium pro natura inolevit? Si vitium pro natura inolevit, secundùm mentem omnis homo cæcus natus est. Si enim videt, non opus habet ductore & illuminatore; cæcus est ergo à nativitate ..... Totus mundus cæcus est: omnes cæcos nasci fecit, qui primum hominem decepit: ideò venit Christus illuminator, quia diabolus fuerat excæcator.

Ephes.2.3.

S.Aug.ib.

S.Cyr. Alex. l.6.p.507. *Prætereiens Iesus vidit hominem cæcum à nativitate.* Quòd transiens cæcum vidit & illuminavit Jesus, signum erat illum à Judæis discessurum, & impiam turbam relicturum, Gentesque respecturum, atque in illas omnem clementiæ suæ munificentiam transfusurum. Quæ etiam cæco nato assimilantur, quòd in tenebris natæ sint, & velut à teneris vera Dei cognitione caruerint, nec à Deo per Spiritum ejus sint illuminatæ. Cæcus à Christo in transcursu conspectus, significat, non propriè venisse Christum ad Gentes, sed ad solum Israelem: *Non sum missus* (inquit) *nisi ad oves quæ perierunt domus Israel*. In transitu verò Christi, oculi Gentium sanati sunt, transferentis in eas misericordiam, propter rebellionem & incredulitatem Israel. Et hoc est quod Moyses decantabat : *Et ego provocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos*. Gens enim insipiens quæ servit creaturæ posthabito Creatore, & instar animalium ratione carentium, omni iniquitate pascitur, solisque rebus terrenis & caducis inhæret. Quoniam verò Israel Deum commovit ad iram sapiens & doctus in Lege & Prophetis, vicissim à Deo in iram provocatus est assumptis in ejus locum ac sortem insipientibus; quibus per fidem & sapientiam Christus & sanctificatio & redemptio factus est, juxta Scripturam, adeòque lux & illuminatio.

« « « « « « « « «

mones inscribuntur, *Insancta lumina*. Verùm Sacramentum illud, quo peccatum ex Adamo contractum abstergitur, nos à vulneribus & pœnis, quæ illius appendices sunt, in statu naturæ lapsæ penitùs non solvit: & sicut charitas, quæ per Spiritum Sanctum diffusa est in cordibus nostris, non extinguit concupiscentiam: ita fides cujus lumen oritur in mentibus nostris, ignorantiæ tenebras penitùs non dispellit. Quamobrem ad Dominum, qui lux & salus nostra est, confugiendum:

Psal.26. *Dominus illuminatio mea, & salus mea... Deus meus, illuminans tenebras meas.* Dominus illuminans, nos

S.August. in hunc Psal. illuminati; Dominus salvans, nos salvati: si ergo ille illuminans, nos illuminati; & ille salvans, nos salvati; præter ipsum nos tenebræ infirmitas. Incommutabilis Veritas Deus est: ab hac recedens anima tenebratur, accedens illuminatur. Homo igitur suæ cæcitatis auctor est. Concupiscentia, quæ parit peccatum, quo creaturæ adhæremus derelicto Creatore, nos

Judicum 16. septem donis Spiritus Sancti destitutos dæmoni tradit, sicut Dalila Samsonem, abrasis septem crinibus tradidit Philistæis, qui eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt, eique illuserunt. Quicumque mortaliter peccant, fœdus cum diabolo ineunt, ejusque dominationi se subjiciunt:

Isai.28.15. *Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* Sed ea conditione cum illis fœdus init diabolus, qua Naas Princeps Ammonitarum olim fœdus cum habitatoribus Jabes inire proposuit; *In hoc* (inquit) *feriam vobiscum fœdus,*

1.Reg.11.2. *ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel.* Duo sunt animæ nostræ oculi. Primus est oculus fidei, vel oculus prudentiæ Christianæ; hic oculus dexter: alter oculus est prudentia carnis; hic oculus sinister. Primus veritates salutis, divina mysteria, res æternas contemplatur: alter res caducas & terrenas intuetur. Dextrum animæ oculum peccatoribus eruit diabolus,

Baruch.3.23. sinistrum servat, ut sint *Acuti ad vana, hebetes ad aterna*, (ut loquitur S. Ambrosius) *Filii Agar, qui exquirunt prudentiam quæ de terra est, negotiatores Merrhæ & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ, viam autem sapientiæ nescierunt.* Quò magis peccata sua mutiplicant, eorum cæcitas magis

S.August. augetur, Deo gratiæ suæ lumen subtrahente; qui *Lege insatigabili spargit pœnales cæcitates super illicitas cupiditates.*

4. *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.*

S.Aug. tr.44. in Ioan. Quandiu lucis usura fruimur, quamdiu vivimus, opera Dei faciamus, operi salutis nostræ incumbamus, officia status nostri impleamus. Caveamus, ne nos intercipiat nox, in qua nemo poterit operari ad salutem, nox quæ peccatoribus æterna erit, sine spe lucis ac diei, quia Sol justitiæ nunquam illis orietur, in tenebras exteriores detrusis. Quisquis in peccato moritur, illa nocte involvitur, quia non est operatus opera Dei, sed opera diaboli. In illa nocte Dives epulo ardebat, & stillam aquæ de digito pauperis requirebat: dolebat, angebatur, fatebatur, nec ei subveniebatur, & conatus est benefacere. Ait enim Abrahæ:

Luc.16.27. *Pater Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.* O infelix! quando vivebas, tunc erat tempus operandi: modò jam in nocte es, in qua nemo possit operari. Timeamus & illam noctem, quæ peccatores excæcatos involvit in hac vita; in qua opera Dei, opera lucis non faciunt, sed opera duntaxat tenebrarum.

6. *Hæc cùm dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus: Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe (quod interpretatur Missus) Abiit ergo, & lavit, & venit videns.* Lutum ex terra & saliva Christi Jesu confectum, figura est unionis Sapientiæ Æternæ cum terra carnis nostræ, & virtutis in sancta illa carne inhabitantis ad mentium nostrarum tenebras dispellendas, ad oculos interioris hominis nostri aperiendos. Aqua fontis Siloe, imago est baptismi Christi Missi à Patre, quo cæcitas filiis Adami congenita sanatur in ils, qui verbo fidei obediunt. *Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus.* Quasi *lux tetigit, & lumen infudit; quasi Sacerdos per figuram baptismatis Mysteria gratiæ spiritalis implevit. Exspuit, ut adverteres, quia interiora Christi lumen sunt. Et verè videt, qui Christi mundatur internis. Lavat saliva ejus, lavat sermo ejus.* Unde ait: *Iam vos mundi estis propter sermonem meum.* Quòd autem lutum fecit, & superunxit oculos cæci, quid significat, nisi quòd ipse hominem luto illito reddidit sanitati, qui de luto hominem figuravit, & *quòd hæc caro luti nostri per baptismatis sacramentum æternæ vitæ lumen accipiat?* Accede & tu ad Siloam, hoc est, ad eum qui Missus est à Patre; diluat te Christus, ut videas. *Accedite ad eum, & illuminamini.*

S.Ambr. epi. 80. Edit. novissi.Paris.

S.Cyrill. lib. 6. in Ioan. p.602. *Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus*, &c. Fieri aliter non poterat, ut Gentes injectam sibi cæcitatem excuterent, & divinam sanctamque lucem contemplarentur, hoc est, sanctæ ac consubstantialis Trinitatis notitiam assequerentur, nisi sanctæ ejus carnis fierent participes, & peccatum nigredinem inducens eluerent, exuerentque diaboli potestatem per sanctum baptisma. Cùm verò Mysterii figuram tempus antevertentem in cæco Servator imprimeret, adimplebat interim participationis illius vim per inunctionem sputi; quippè in typum baptismi jubet citò ablui cæcum in Siloe, quod S. Euangelista interpretatur, *Missus*. Neminem autem alium esse Missum illum credimus, quàm Filium unigenitum, cœlitùs à Patre huc profectum & delegatum ad peccati perniciem, & diabolicæ tyrannidis eversionem: ipsumque cognoscentes aquæ sanctæ Piscinæ invisibiliter innatare, abluimur cum fide, non ad deponendas sordes carnis, sed tamquam lippitudinem quamdam & impuritatem oculorum mentis eluentes, ut deinceps puri purè divinam pulchritudinem intueri possimus. Quemadmodum ergo credimus, Christi corpus esse vivificum, quoniam est viventis Dei Verbi templum & habitaculum, omnem habens ejus vim & operationem; ita dicimus esse illuminationis pararium. Quippè verè corpus est lucis secundùm naturam. Et veluti cùm mortuum suscitaret illum Viduæ filium, non satis habuit imperare, & dicere: *Adolescens, tibi dico, surge*, tametsi verbo peragere soleat quæcumque placuerit; sed etiam loculo manum admovit, probans etiam corpus suum vivificam vim & potestatem habere: sic illinivit sputo oculos cæci, docens, & corpus suum vel exili tactu lucem posse conciliare: corpus est enim veræ lucis.

Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus, &c. Cæcos tribus modis à Jesu illuminatos Euangelium commemorat. 1. Verbo. 2. Contactu. 3. Inunctione luti & lotione in piscina Siloe. Ita spiritaliter cæcos triplici modo illuminat. 1. Verbo suo, Euangelii sui prædicatione: *Lucerna pedibus meis verbum*

Ps.118. *tuum, & lumen semitis meis.* 2. Afflictionibus & calamitatibus inflictis, quasi manus suæ contactu salutari:

Iob.19.21. *Manus Domini tetigit me.* Nos enim excæcat prosperitas, illuminat adversitas, ut ad Deum redeamus:

Habac.3.11. *In luce sagittarum tuarum ibunt.* In prosperitate pericula inferni incurruntur, nec animadvertuntur: *Et*

Ps.114.1. *pericula inferni invenerunt me.* Illa me invenerunt, inquit S. Augustinus, ego verò ea non inveniebam, qui gaudebam prosperis sæculi, in quibus plus fallunt pericula inferni. 3. Spiritualiter cæcos illuminat Christus luti inunctione, id est, nihili nostri consideratione, & sincera humilitate, necnon salutaribus pœnitentiæ lacrymis: *Tumore meo separbar abs te*, ait S. Augustinus, *& nimis inflata facies mea claudebat oculo meos.* Sed misericors Jesus *fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus. Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe.*

Abiit ergo, & lavit, & venit videns. Cæcus ille natus Christo ipsum illuminare volenti simpliciter & humiliter obedit: spiritaliter cæci Christo cæcitatem illorum curare volenti rebelles sunt: *Ipsi fuerunt rebelles*

Iob.24.13. *lumini.* Cæci obedientiam considera. Non dixit: Si lutum

tum eſt aut ſputum quod viſum reſtituit, quid mihi opus aquis Siloe? Si aquæ Siloe cæcitatem curant, quid opus luto? cur linivit? cur lavari præcepit? Me lutum excæcaret, ſi viderem; an cæcum illuminandi vim habet? Quot cæci aquis Siloe ſe laverunt, & nemo viſum recepit? Non dubitavit, non cunctatus eſt, ut Naaman Syrus; non murmuravit hic adversùs Jeſum jubentem, ut lavaret oculos in Piſcina Siloe, ſicut ille murmuravit adversùs Eliſæum præcipientem, ut lavaret in Jordane. *Abiit, & lavit, & venit videns.* Lavemur & nos in Piſcina pœnitentiæ, ut viſum interiorem recipiamus.... Pulvis, pituita, fumus, peccata & iniquitates ſunt. Tolle iſta omnia, & videbis ſapientiam, quæ præſens eſt, quoniam Deus ipſa ſapientia eſt. Animi ſordes abſtergamus. Immunda enim anima, veræ ſapientiæ lucem intueri non poteſt: *Sunt autem ſordes animi amor quarumlibet rerum, præter animum & Deum: à quibus ſordibus quantò eſt quis purgatior, tantò verum facilius intuetur.* Et, uti alibi S. Auguſtinus ait, *Sapientia Dei rapit omnem animam rationalem deſiderio ſui, tantò ardentiorem quantò mundiorem, & tantò mundiorem quantò ad ſpiritalia reſurgentem: tantò autem ad ſpiritalia reſurgentem, quantò à carnalibus morientem.*

S. Aug. tr. 44. in Joan.

S. Aug. lib. de Utilitate credendi, c. 16. Idem lib. 2. de Trin. c. 17.

10. 11. *Dicebant ergo ei: Quomodo aperti ſunt tibi oculi? Reſpondit: Ille homo, qui dicitur Jeſus, lutum fecit, & unxit oculos meos, &c.* Multi de Chriſto dubitant ex infidelitate, aut ſilent ex timore, aut ejus opera examinant ex curioſitate, aut ex malitia perſequuntur; unus cæcus illuminatus illum ex fide & grati animi affectu palam coram plebe, coram Sacerdotibus, Legiſperitis, Phariſæis, & Senatoribus confitetur & prædicat. Phariſæi ſpiritaliter cæci, tenebras ſuas magis amant, quàm lucem: cæcum natum maligna curioſitate interrogant, quomodo viderit, & veræ luci ipſis præſenti claudunt oculos: *Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi, quomodo vidiſſet, &c.* Cæcitatis eorum argumentum eſt pravum de Chriſto Jeſu judicium, ex invidia profectum, quæ de operibus judicat ex pravo præoccupatæ mentis adversùs perſonas affectu, cùm è contra de perſonis ex operum ſanctitate ferri judicium æquitas poſtulet: *Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbatum non cuſtodit. Alii autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere?*

Gen. 11. v. 16. 1.

Et ſchiſma erat inter eos. Eſt mala concordia, & diſcordia bona. Siquidem qui turrim ædificabant, » concordes erant in malo; inde, etſi inviti, ad bonum » tamen diſſenſerunt. Et ſocii Chore malè convenie- » bant, ideò benè diviſi ſunt. Et Judas cum Judæis pra- » vè conſenſit. Mala autem concordia abſcindenda eſt, » bona ſervanda & fovenda. Malos fugiamus, ſequa- » mur bonos. Nam ſi membrum inſanabile, metu ne

S. Chryſoſt. hom. 56. in Joan.

» reliqua corrumpat, incidimus, non quòd illud ne- » gligamus, ſed ut ſervemus cætera: quantò magis in » his, qui malè nobis juncti ſunt, id faciendum? Quòd » ſi eos meliores reddere poſſemus, & nobis non office- » remus, omnia tentanda eſſent: ſin incorrigibiles ſunt, » & nobis obſunt ad ſalutem, abſcindendi ſunt à no-

1. Cor. 5. 13.

» bis: *Auferte malum ex vobis ipſis*, (ait Apoſtolus) » *Tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit.* Peri- » culoſa eſt converſatio improborum. Non tam citò pe- » ſtis invadit, & ſcabies corrumpit, ac pravorum homi-

1. Cor. 15. 33.

» num malitia: *Corrumpunt* enim *bonos mores collo- » quia mala.* Nemo malum amicum ſibi conciliet, nam » ſi perditos filios abdicamus, neque veremur natu- » ram, neque ejus leges, neque ullam neceſſitudinem; » longè magis notos & conſuetudine devinctos fugie- » mus, ſi mali ſint. Quamvis enim nullum inde nobis » proveniat detrimentum, malas tamen ſuſpiciones vi- » tare non poſſumus. Alieni enim vitam noſtram non » adeò perſcrutantur, ſed à ſociis & conſuetudinibus ju- » dicant.

17. *Dicunt ergo cæco iterum? Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia Propheta eſt.* Vir ignobilis & pauper à Chriſto Jeſu illuminari cœptus, Judæorum primores, Phariſæos, & Legiſperitos ſapientia vincit, parentes ſuos conſtantia in confeſſione veritatis. Jeſum à Deo non eſſe, peccatorem eſſe, Legiſque trangreſſorem, conclamant illi: iſte Prophetam prædicat, à Deo miſſum, Deique auctoritate & nomine docentem ac operantem. Parentes cæci nati, quamvis illum à Jeſu ſanatum & illuminatum eſſe noverunt ex filii teſtimonio, periculo tamen perſecutionis exponere ſe nolunt propter Jeſum, imò nec filii ſui gratia; ideò miraculum diſſimulant, interrogationem Phariſæorum eludunt, timore ignominiæ ſilent, nec partes ſuſcipere volunt confitendæ veritatis. *Quomodo nunc videat, neſcimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos neſcimus, ipſum interrogate: ætatem habet, ipſe de ſe loquatur. Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos: jam enim conſpiraverant Judæi, ut ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret.*

27. 28. *Numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri?* Illi quos Deus per gratiam ſuam illuminavit, & filios lucis effecit, qui erant aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, acceptam lucem refundere debent in proximos, tenebras impietatis quavis occaſione data diſpellere, de Religione & pietate magnificè, cum zelo, conſtantiaque loqui coram incredulis, Dei beneficia gratiæque virtutem & divitias in ſe ipſis, aliiſque peccatoribus prædicando; ſtudiis omnibus eniti, ut ad officiorum ſuorum agnitionem, ad horrorem odiumque peccati, ad Dei amorem adducantur; ut verbum Dei, Eccleſiæque doctrinam cenſoria libertate non examinent; ſed humili, docilique animo audiant, conſervent, ejuſque mandatis obediant, ſine quorum obſervantia non pervenitur ad vitam æternam: *Numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri?* Verè Chriſti Jeſu diſcipulus erat cæcus illuminatus, qui dignus habitus eſt in illuminationis ſuæ exordiis pro illius nomine contumeliam pati: *Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis: nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.*

31. *Scimus autem, quia peccatores Deus non exaudit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.* Deus non exaudit preces impiorum & peccatorum, qui in peccati mortalis affectu perſeverant, nec ſaltem incipiunt pœnitentiam. Odio ſunt Domino impius & impietas ejus: illius igitur vota & preces Deo placere non poſſunt, nec ab illo exaudiuntur: *Cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam, quia manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Sed peccatorum verè ac ſincerè pœnitentium, & qui peccandi affectum ex Dei amore depoſuerunt, preces Deus exaudit, de quo ſcriptum eſt: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.*

Iſai. 1. 15.

Pſal. 50.

Sic Publicanum oculos in terram demittentem, pectus percutientem, & dicentem, *Deus propitius eſto mihi peccatori*, Deus exaudivit. Iſta confeſſio meruit juſtificationem, quomodo iſte cæcus illuminationem. Juſſit Deus in mente & corde ejus de tenebris lumen ſplendeſcere. Super ſenes & Doctores Iſrael intellexit ille cæcus: ſapientes ſuperbos docuit, confutavit, jam ſapientiam audiens intùs docentem: *A ſæculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. Niſi eſſet* 32. *hic à Deo, non poterat facere quidquam.* Hæc illum do- 33. cuit non littera, ſed Spiritus; non lectio, ſed unctio.

34. *Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.* Mali Paſtores arroganter & contumeliosè oves etiam innocentes excipiunt: *In peccatis natus es totus.* Impatienter ferunt, ut Paſtoralis Officii partes ipſis ponantur ob oculos, quantavis cum humilitate & modeſtia id fiat à ſubditis: *Et tu doces nos?* Unitatem non amant, ex grege expellunt immeritos, nec admodùm curant revocare deſertores, vel invitare & trahere alienos, ut fiat unum ovile, & unus paſtor: *Et ejecerunt eum foras.* Ut diſcerent, toties interrogaverunt, & ingrati docentem projecerunt: ejecerunt eum foras, ſed excepit Dominus: magis enim quia expulſus eſt, Chriſtianus factus eſt; nec ſolùm Chriſtianus, ſed Confeſſor Chriſti. A communione Synagogæ Judaicæ excluſus, in Eccleſiam à Chriſto Jeſu ſuſcipitur, ſitque mem-

membrum corporis ejus. Hoc solatium sit Christianorum, qui injustis censuris percelluntur. *Quid enim obest homini, quòd ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro vivorum non eum delet iniqua conscientia?* In unitate & charitate maneat, scandalum vitet, patientiam servet, Christo capiti, & Ecclesiæ inhæreat, à qua secundùm spiritum nemo separatur innocens; & Deus illius patientiam coronabit. S. Aug. epist. 78. alias 137.

35. 36. 37. *Audivit Iesus, quia ejecerunt eum foras: & cum invenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?* Occurrit Misericordia misero, invenit se non quærentem; invenit in tempore, quem ab æterno elegerat; invenit exteriori occursu, quem jam interiùs prævenerat & invenerat. De fide interrogat, ut cor ejus ad credendum præparet pio, quod excitat, desiderio. *Quis est, Domine, ut credam in eum?* Cor ejus aperit ad credendum, fideique lumen infundit interiùs, cùm loquitur & manifestat seipsum exteriùs, verbis (ut ita loquar) sacramentalibus, quæ id operantur, quod significant. *Dixit, & facta est lux.* Lucem locutus est, & creavit. *Et dixit ei Iesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. At ille ait: Credo, Domine.* Tunc perfectè ab originali cæcitate liberatur, cùm in Filium Dei unicum Jesum Christum Dominum nostrum se credere profitetur: *Nemo* enim *liberatur à damnatione, quæ facta est per Adam, nisi per fidem Iesu Christi*; per fidem, inquam, formatam charitate, humilitate sustentatam, religione & adoratione coram Deo & Jesu Christo Filio ejus prostratam: *Et procidens adoravit eum.* S. Aug. lib. de Corrept. & Grat. c. 7.

39. *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant*, nullis suis meritis, sed gratuito misericordiæ Dei dono: *& qui vident*, id est sapientes sunt in oculis suis, *cæci fiant*, occulto Dei judicio, semper tamen justo. *Et audierunt quidam ex Pharisæis, qui cum ipso erant; & dixerunt ei: Numquid & nos cæci sumus? Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum; nunc verò dicitis: Quia vidimus: Peccatum vestrum manet.* Quia dicendo, *Videmus*, Medicum non quæritis, in cæcitate vestra remanetis. Ergò istam discretionem vocavit judicium, cùm ait, *In judicium veni in hunc mundum*, quo discernit causam credentium & confitentium à superbis, se videre putantibus, & ideò graviùs excæcatis; tamquam dixerit ei peccator confitens & Medicum quærens: *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta*: illorum scilicet qui dicunt: *Videmus*; & eorum peccatum manet. S. Aug. tr. 44. in Joan. Psal. 42. 1.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

1. *Amen, amen dico vobis: Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Occasione cæci paulò ante sanati, & à Pharisæis extra Synagogam ejecti, qui se solos esse populi Doctores & Pastores gloriabantur, hic sermo à Christo habitus videtur, sequenti fortè Sabbato. *Amen, amen dico vobis*, Pharisæi, cæterique Auditores: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde*, perfosso pariete, *ille fur est*, quia venit ut alienas oves rapiat; *& latro*, quia venit, ut mactet.

2. 3. 4. 5. 6. *Qui autem intrat per ostium*, à domino gregis aut ministris ejus admissus, *Pastor est ovium*, huic ovium cura commissa est, seque legitimum Pastorem esse reipsa ostendit. *Huic ostiarius aperit*, ut homini noto & domestico; *& oves vocem ejus audiunt*, naturali quodam instinctu; *& proprias oves vocat nominatim*, & vicissim eas distinctè novit: *& educit eas*, ad pascua salutaria. *Et cùm proprias oves* ex caulis *emiserit, ante eas vadit*, viam illis monstrans; *& oves illum sequuntur*, vocantem & præeuntem, *quia sciunt vocem ejus*, id est, sibilos & sonos, quibus uti consuevit. *Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo*, quem venire, ut illis noceat, non ut illas curet, ex ipsa voce persentiscunt; *quia non noverunt vocem alienorum. Hoc proverbium dixit illis Iesus*, hanc parabolam; *illi autem non cognoverunt, quid loqueretur eis:* non intellexerunt, quid hac similitudine significaret.

7. 8. 9. 10. *Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen, amen dico vobis: Ego sum ostium ovium* Dominici gregis, per quod ingrediuntur & ipsæ, & Pastores quorum curæ ab uno summo Pastore commissæ sunt: *Omnes quotquot venerunt*, à Deo non missi, sed sua sponte ovium ductui & curæ se ingerentes, Pseudoprophetæ, & quilibet sine me Mediatore promittentes aditum ad salutem, aut summi Pastoris & Messiæ nomen sibi arrogantes; ut Theudas, Judas Gaulonites, &c. *Fures sunt, & latrones, & non audierunt eos oves*; electi eos non receperunt; & si qui fortè seducti sunt ab eis, citò deposuerunt errorem. *Ego sum ostium, per me si quis introierit*, qui per fidem in me Christum Mediatorem, in ovile Dei, seu in Ecclesiam ingressus fuerit, sive ut pastor, sive ut ovis, *salvabitur, & ingredietur, & egredietur*, & tutus erit à lupi infernalis incursibus; sicut ovis intra caulas secura est: *& pascua inveniet*; pabulo Animæ suæ convenienti ac salutari non carebit. *Fur non venit, nisi ut furetur, & mactet & perdat* resistentes ejus incursibus, & bona sua defendentes. *Ego veni, ut* oves meæ, electi mei, *vitam habeant*, veram, spiritalem, cœlestem, vitam gratiæ & gloriæ; *& abundantiùs habeant*: nec vitam solùm, sed & genus omne felicitatis.

11. 12. 13. *Ego sum Pastor bonus*, cui conveniunt characteres omnes & virtutes boni Pastoris. *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*, vitam exponit suam quibusvis periculis, ut oves tueatur ab incursibus luporum & leonum. *Mercenarius autem*, custos ovium mercede conductus, *& qui non est Pastor, cujus non sunt oves propriæ*; cùm veri Pastoris affectum non habeat, turpique tantùm lucro in earum custodia ducatur, *videt lupum venientem*, & vitæ suæ magis quàm ovium securitati consulens, *dimittit oves, & fugit: & lupus rapit, & dispergit oves*, pastoris præsidio destitutas. *Mercenarius autem fugit*, deserto grege; *quia mercenarius est*, sua dumtaxat commoda quærens, *& non pertinet ad eum de ovibus*, non curat de ovium conservatione & incolumitate, cùm res ipsius non agatur.

14. 15. *Ego sum Pastor bonus*, mercenario longè dissimilis: *& cognosco meas*, distinctè ac perfectè, non quacumque cognitione, sed quæ amori & curæ conjuncta sit; *& cognoscunt me meæ*, me ut Pastorem ac Salvatorem suum cognoscunt fide, quæ per dilectionem operatur. *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem*: similis, inquam, est notitia qua cognosco oves meas, & illæ vicissim me cognoscunt, ei qua me novit Pater, & ego agnosco Patrem. Quæ tamen dictio, *Sicut*, non perfectam æqualitatem, sed aliqualem dumtaxat similitudinem & imitationem ex parte ovium exprimit, in hoc positam, quòd Christus bonus Pastor oves suas diligat, curet, servet, sibique conjunctissimas & charissimas habeat, sicut Pater Christum ut Filium suum diligit Spiritu Sancto; & oves vicissim Christum Pastorem suum diligant, eumque ut omnium bonorum suorum auctorem agnoscant. *Et animam meam pono pro ovibus meis*, vitam meam pro earum salute devoveo, & profundo.

16. *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili*; Gentes scilicet, seu electos ex Gentibus, quæ non sunt ex hoc ovili Israelitico: *& illas oportet me adducere* ad

Eccle-

Ecclesiam meam, secundùm Prophetarum vaticinia: *Et vocem meam audient*. Euangelii mei prædicationi per ora Discipulorum meorum resonanti obedient; *& fiet unum ovile*, seu grex unus ex Populo Judaico & Gentili, absque ullo discrimine; *& Pastor*, me Pastorem unum habebunt & sequentur. Confer cum Isaiæ 49. 6. *Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Iacob & feces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Et cum Ezechielis 37. 21. & seq. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio Nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum suam. Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israel, & Rex unus erit omnibus imperans: & non erunt ultra duæ gentes, nec dividentur amplius in duo regna. Neque polluentur ultra in Idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: & salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus. Et servus meus David Rex super eos, & Pastor unus erit omnium eorum: in judiciis meis ambulabunt, & mandata mea custodient, & facient ea.* Et cap. 34. 22. 23. *Et salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David* (ita vocat Christum de familia David nasciturum) *Ipse pascet eas, & ipse erit eis in Pastorem.*

17. 18. *Propterea me diligit Pater*, hæc non postrema diligendi me ratio, quatenùs homo sum, quia curam habeo ovium quas mihi dedit, & quas tanti facit; *quia ego pono animam meam* pro illis, *ut iterum sumam eam*. Sic tamen sponte ac liberè vitam meam pono pro electis meis, ut illam mox resumpturus sim devicta morte. *Nemo tollit eam à me*, nemo mihi vitam eripere potest invito: *sed ego pono eam à me ipso*, lubens & volens morior: *& potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam*, à morte meipsum excitando. Potestate, non necessitate mortuus est Christus, potestate surrexit. *Hoc mandatum*, de morte subeunda pro ovibus, *accepi à Patre meo*: Quod ut mihi volenti & consentienti impositum est, sic illud summa exequor libertate, obediens factus usque ad mortem.

19. 20. 21. *Dissensio iterum facta est inter Iudæos propter sermones hos*, horum occasione sermonum, aliis aliud de Jesu sentientibus. *Dicebant autem multi ex ipsis* blasphemantes: *Dæmonium habet & insanit: Quid eum auditis?* Verba ejus spernenda sunt, ut dæmoniaci, aut certè dementis. *Alii dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium habentis*, hominis cujus mens à dæmonio transversa agitur: *Numquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire?* Quod illum operantem vidimus. Hoc certè opus non est dæmonis, sed divinæ potestatis.

22. 23. 24. *Facta sunt autem Encænia in Ierosolymis*: Festum anniversarium Dedicationis Templi per Judam Machabæum, celebrabatur; *& hyems erat*, dies scilicet 25. mensis Casleu, Decembri nostro respondentis. *Et ambulabat Jesus in Templo*, id est, in atriis Templi, *in porticu Salomonis*, id est, in ea porticu, quæ ut loco, ita & forma, respondebat pristinæ porticui, quam olim erexerat Salomon in parte Templi Orientali, unde & vetus nomen retinebat: *Circumdederunt ergo eum Iudæi*, seu Judæorum Primores, Senatores, Pharisæi, Legisperiti, magno confluxu, & dicebant ei: *Quousque animam nostram tollis?* quousque nos suspensos tenes in dubio? *Si tu es Christus, dic nobis palam*, apertè, ingenuè, sine verborum ambagibus & parabolarum involucris. Insidiosè loquuntur, ut si negaret, fidem ei apud populum derogarent; si affirmaret, læsæ Majestatis apud Romanos accusarent. Christum enim Regem fore, & quidem talem qui Reges mundi subigeret, Judæi intelligebant.

1. Mach. 4. 52. & seq.

S. Aug. tr. 49. in Joan. n. 4.

25. 26. *Respondit Jesus: Loquor vobis*, jamdiu & sæpè dixi vobis verbis æquivalentibus, me Christum esse missum à Patre, *& non creditis*, in infidelitate vestra pertinaces. *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei*, miracula quæ divina potestate, Dei Patris mei auctoritate apud vos palam edo, testantur, me Christum esse, de quo hæc à Prophetis prædicta sunt: *Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis*, ex numero electorum meorum. His enim qui præordinati sunt ad vitam æternam, Deus fidem donat gratuito misericordiæ suæ beneficio, quam vobis negat justo judicio ob peccata vestra. Illis dixit, *Non estis ex ovibus meis*, (inquit S. Augustinus) *quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos.*

27. 28. *Oves meæ vocem meam audiunt*, animo docili, obediente: *& ego cognosco eas*, agnosco quos ipsis impressi characteres (Novit Dominus qui sunt ejus) *& sequuntur me*, per imitationem: *& ego vitam æternam do eis*, id est, certissimè dabo: *& non peribunt in æternum*, æterna morte non peribunt, quia etsi labantur in peccatum, in eo non perseverabunt, sed veram pœnitentiam agent: *& non rapiet eas quisquam*, seu vi, seu dolo, *de manu mea*, id est, de potentia mea, qua eas custodio.

29. 30. *Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est; & nemo potest rapere de manu Patris mei*. Quod dedit mihi Pater, id est, ut sim Verbum ejus, ut sim unigenitus Filius ejus, ut sim splendor lucis ejus, *majus omnibus est*; sive (ut Græci Textus vis habet) Pater qui oves illas benedictas & dilectas dedit mihi, rebus omnibus creatis major est, ejusque omnipotentiæ nemo potest resistere: ideò nemo potest eas eripere de manu Patris, consequenter nec de manu seu potestate mea. Una est enim Patris & Filii potestas, quia una divinitas: *Ego & Pater unum sumus*, non solùm voluntate & concordia, sed natura & potestate. *Cum audit*, sumus, *abscedat confusus Sabellianus; cum audit*, unum, *abscedat confusus Arianus: gubernet Catholicus inter utrumque fidei sua navigium; quoniam cavendum est in utroque naufragium. Dic ergo quod dicit Euangelium*, Ego & Pater unum sumus: *Non ergo diversum, quia* unum; *non unus, quia* sumus.

S. Aug. ibid. n. 5.

S. Aug. alibi.

31. *Sustulerunt ergo lapides Iudæi, ut lapidarent eum*, quasi reum blasphemiæ, cùm intelligerent eum sibi divinam adscribere potestatem & naturam. Judæi intellexerunt, quod non intelligunt Ariani & Sociniani. Ideò enim irati sunt, quia senserunt non posse dici, *Ego & Pater unum sumus*, nisi ubi æqualitas est Patris & Filii.

S. Aug. tr. 46. in Ioan. n. 8.

32. 33. Respondit eis Jesus: *Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo*: id est, palam feci apud vos Patris mei divina potestate, quam mecum indivisim communicavit; *propter quod eorum opus me lapidatis*, seu lapidare vultis? *Responderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia*: Non ob aliquod bonum opus quod feceris, sed ob blasphemiam: *& quia tu homo cum sis*, ex carne & sanguine compositus ut cæteri, *facis te ipsum Deum*, te Deo dicis æqualem, teque & Patrem unum esse.

34. 35. 36. *Respondit eis Jesus: Nonnè scriptum est in Lege vestra, quia Ego dixi, dii estis?* Verba sunt Dei ad judices: Ego, inquit, vos potestatis & nominis mei participes feci. *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est*, quibus eximium aliquod munus à Deo demandatum est, & qui Deum repræsentant; *& non potest solvi*, seu irrita fieri *Scriptura* sacra: *Quem Pater sanctificavit & misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum?* Quantò minori jure mihi blasphemiæ crimen affingitis, cùm natura Filius sim Dei, quem Pater sanctificavit, gignendo ex utero ante luciferum, in splendoribus sanctorum; quem increata sanctitate, plenitudine divinitatis, oleo illo lætitiæ præ consortibus consecravit ad munus quod obeo Doctoris, Legislatoris, & Salvatoris omnium hominum, quod solius Dei proprium est; & è sinu suo, ubi eram in principio, in mundum me misit? Argumentum est igitur à minori ad majus: quia longè meliori jure Filium Dei se dicere potest, qui ejusdem est cum Deo Patre potestatis & natu-

Psal. 81. 6.

naturæ, quique divinis operibus id demonstrat, quàm qui Deum solummodò repræsentat ratione muneris quod gerit.

37. 38. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.* Diluto blasphemiæ crimine, ad præcipuum sermonis sui argumentum redit, seque Christum esse probat. Si non edo opera Deo digna, & quæ me Filium ejus esse demonstrant, cùm à nullo alio, nisi à Deo, cujus sunt propria, fieri possint, mihi fidem innoxiè derogabitis. *Si autem facio* hujusmodi opera: *& si mihi non vultis credere*, seu verbis meis fidem habere, *operibus credite*, quibus verba confirmantur; *ita fiet, ut cognoscatis & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre*, per individuam potentiæ & essentiæ unitatem, necnon per intimam & perfectissimam inhabitationem unius personæ in alia.

39. 40. *Quærebant ergo eum apprehendere*, quòd se Dei Filium natura, non adoptione sola constanter prædicaret: *& evasit de manibus eorum*, iterum demonstrans, potestatem sibi non deesse pericula quævis evadendi. *Et abiit iterum trans Iordanem, in eum locum ubi erat Ioannes baptizans primùm*, antequam in Salim veniret: *& mansit illuc* aliquandiu. Joan. 3. 23.

41. 42. *Et multi venerunt ad eum*, memores testimonii quod Joannes illi perhibuerat; *& dicebant: Quia Ioannes quidem signum fecit nullum*, & tamen eum summè venerati sumus, & propè pro Messia habuimus. *Omnia autem, quæcumque dixit Ioannes de hoc*, scilicet de Jesu, nempè illum esse Agnum Dei, Mundi Salvatorem, Dei Filium, *vera erant*; ut probat eventus, utque constat ex verbis & factis ejus. *Et multi crediderunt in eum*, ipsum esse Christum, verumque Dei Filium, ac Mundi Salvatorem, testimonio Joannis, quod in memoriam revocarunt, & ipsius Jesu miraculis adducti.

Sensus Moralis.

1. *Amen, amen dico vobis: Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Christus ostium est: quicumque per eum non intrat, quicumque in illum non credit, quantacumque morum probitate fulgere videatur, ille fur est & latro. Tales Pagani, Gentiles Philosophi, Pharisæi, Hæretici, & quicumque gloriam propriam quærunt. Dicant ergo Pagani, Benè vivimus. Si per ostium non intrant, quid prodest eis, unde gloriantur? Ad hoc enim debet unicuique prodesse benè vivere, ut detur illi semper vivere: nam cui non datur semper vivere, quid prodest benè vivere? Quia *Nec bene vivere dicendi sunt, qui finem benè vivendi vel cæcitate nesciunt, vel inflatione contemnunt. Non est autem cuiquam spes vera & certa semper vivendi, nisi agnoscat vitam, quod est Christus, & per januam intret in ovile*: nisi, inquam, Christum agnoscat, confiteatur, & colat verum Deum & hominem verum, & per ejus fidem intret in ovile Christi, id est, in Ecclesiam Catholicam. Non solùm autem Christum verum prædicet, sed Christi gloriam quærat, non suam: nam multi quærendo gloriam suam, oves Christi sparserunt potiùs, quàm congregaverunt. *Humilis est enim janua Christus Dominus: Qui intrat per hanc januam, oportet humiliet se, ut sano capite possit intrare. Qui autem se non humiliat, sed extollit, per maceriam vult ascendere: Qui autem per maceriam ascendit, ideo exaltatur, ut cadat.* S. Aug. tr. 45. in Io. n. 2. 3. 4.

Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Quicumque per Christum Jesum non intrat in Ecclesiasticum Ordinem, in Pastorale Ministerium; quicumque alium finem intuetur, quàm Christi gloriam, Ecclesiæ utilitatem; quicumq; alia ratione movetur, ille fur est & latro. Quem ad Clerum, & ad Pastorale Ministerium alliciunt & trahunt ambitio, avaritia, quietis & vitæ commodioris amor, familiæ suæ utilitas, ille fur est & latro. Quicumque per simoniam, vim, & malas artes Beneficia Ecclesiastica obtinet, & ea quæ Animarum curam adjunctam habent, pro se petit, ille fur est & latro.

2. 3. 4. *Qui autem intrat per ostium, Pastor est ovium.* Dotes, officia, signa boni Pastoris Christus summus Pastor exponit. Primum officium est legitimus ingressus in ovile Christi, per vocationem interiorem Spiritus ejus, non alio quàm gloriæ Dei, utilitatis Ecclesiæ, sanctificationis animarum intuitu: per vocationem exteriorem, missionem, auctoritatem Apostolicam & Episcopalem. His enim veluti clavibus Spiritus Sanctus ostium Pastoribus aperit, furibus & latronibus claudit: *Huic ostiarius aperit.* 2. Bonus Pastor oves docere debet, illis verbum Dei prædicare, illarum captui & intelligentiæ sermones suos attemperare, ut vocem ejus audiant. Pastor mutus, idolum est, non Pastor. Qui concionatur, & se auditorum ingenio non accommodat, comœdus est & declamator, non prædicator: *Et oves vocem ejus audiunt.* 3. Bonus Pastor oves suas cognoscere debet, earum bonam vel malam indolem, affectus, mores, necessitates internas & externas perspectas habere; illas visitare, sublevare in egestate, in morbis corporis & animæ; præsto semper esse ad succurrendum omnibus & singulis; proprias oves vocare, non alienas; in alienum ovile nihil usurpare, Animarum alienæ curæ commissarum fiduciam sibi non conciliare, proprioque Pastori surripere: *Et proprias oves vocat nominatim.* 5. Bonus Pastor Animas educere debet è familia veteris hominis, & in familiam novi hominis Christi Jesu per baptismum introducere; educere per prædicationem divini verbi, per obsecrationes, correptiones, increpationes; per canonicam Pœnitentiæ administrationem ex peccatis earum, pravis habitibus & affectibus, è diaboli pompis, & voluptatibus, & amore sæculi; & ducere eas in pascua salutaria, & viam Christianæ vitæ ac disciplinæ: *Educit eas.* 6. Bonus Pastor præire debet ovibus, vitæ irreprehensibilis, & omnium virtutum Christianarum exemplo: *Et cùm proprias oves emiserit, ante eas vadit; & oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus.* Bonus Pastor commissum sibi gregem pascat *exemplo conversationis, verbo prædicationis, fructu orationis.* S. Bern. in tr. Euang. Ecce nos reliquimus omnia.

7. 8. *Amen, amen dico vobis, Quia ego sum ostium ovium. Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones, & non audierunt eos oves.* Prophetas audiverunt justi veteris Testamenti, quia cum Verbo Dei venerunt, & veritatis ministri ac interpretes fuerunt. Intraverunt ergo per ostium, qui eos audierunt, sic in Christum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum qui venit: *Tempora variata sunt, non fides.* Nos credimus Dominum Jesum Christum natum ex Virgine, venisse in carne, passum esse, resurrexisse, in cœlum ascendisse: totum hoc impletum esse jam credimus. In ejus sunt fidei societate nobiscum & illi Patres, qui crediderunt de Virgine nasciturum, passurum, resurrecturum, in cœlum ascensurum: *Habentes* (inquit Apostolus) *eumdem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum. Et nos credimus, propter quod & loquimur.* Quotquot ergo ante Christi adventum crediderunt vel Abrahæ, vel Isaac, vel Jacob, vel Moysi, vel aliis Patriarchis, ac Prophetis Christum prænuntiantibus, oves erant, & Christum audierunt, non vocem alienorum. Alii sunt ergo quos non audierunt oves, in quibus non erat vox Christi, errantes, falsa dicentes, inania garrientes, vana fingentes, miseros seducentes. Et si eos audierunt oves Christi aliquando errantes; vocem tandem Christi audierunt, ad ovile redierunt, in eoque usque in finem perseveraverunt: *Est vox aliqua Pastoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Christum.* Quæ est ista vox? *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, ut perseveret apud ipsum usque in finem; sed non apud S. Aug. tr. 45. in Ioan. 2. Cor. 4. 13.

„ apud eum perseverando non audit hanc vocem. Ve-
„ nit ad Christum, audivit alia verba, illa & illa, om-
„ nia vera, sana omnia; inter quæ omnia est & illa vox:
„ *Qui perseveraverit*, &c. Istam qui audierit, ovis
„ est. Sed audiebat illam nescio quis, & desipuit, re-
„ friguit, audivit alienam; si prædestinatus est, ad tem-
„ pus erravit, in æternum non periit; redit, ut audiat
„ quod neglexit, facit quod audivit. Si enim de his est,
„ qui prædestinati sunt, & errorem ipsius Deus præsci-
„ vit, & conversionem futuram; si aberravit, redit
„ ut audiat vocem illam Pastoris, & sequatur dicentem:
„ *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Bo-
„ na vox, vera Pastoralis, vox salutis in tabernaculis
„ justorum. Nam facile est audire Christum, laudare
„ Euangelium, acclamare Concionatori: perseverare
„ usque in finem, hoc est ovium vocem Pastoris audien-
„ tium.

9. 10. *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet*. Animæ ad Christum Jesum per ipsummet, qui salutis ostium est, ducendæ sunt. In manu ejus vita & omnium copia bonorum est, quæ misericorditer distribuit iis, qui in ejus gratia, non in propria virtute, confidunt. Per Christum in Ecclesiam ingredimur, ut ibi pabulo divini verbi, Mysteriorum, Sacramentorum; ut sacratissimo Corpore & Sanguine ipsius pascamur. Per Christum egredimur ex hoc mundo, & in cœlum recipimur, æterna veritate pascendi: *Fur non venit, nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant*. Id dixisse videtur, ut vitam habeant ingredientes, & abundantiùs habeant egredientes. Non autem potest quisque per ostium, id est, per Christum egredi ad vitam æternam, quæ erit in specie; nisi per ipsum in Ecclesiam ejus, quod est ovile ejus, intraverit ad vitam temporalem, quæ est in fide. Ideò ait, *Ego veni, ut vitam habeant*, hoc est fidem quæ per dilectionem operatur, per quam fidem in ovile ingrediuntur, ut vivant, quia justus ex fide vivit: *Et abundantiùs habeant*, qui perseverando usque in finem, per illud ostium, id est, per fidem Christi egrediuntur, quoniam veri fideles moriuntur; & abundantiùs habebunt vitam, veniendo, quò Pastor ille præcessit, ubi numquam deinde moriantur.

S. August. tr. 45. in Io. n. 15.

Fur non venit, nisi ut furetur, & mactet, & perdat, &c. Qui Beneficium ac Ministerium Ecclesiasticum suscepit, ut commodiùs vivat & lautiùs, ut Ecclesiæ redditibus ad luxum, ad ludos, ad voluptates abutatur; qui pravis dogmatibus, & moribus improbis, aut negligentia certè sua animas perdit, fur est & latro. Ille verò Pastor bonus est, qui exemplo Christi Jesu Pastorum Principis in id unum studiis & modis omnibus incumbit, ut vitam æternam ejus ovibus procuret. Ob hunc enim finem Pastor in Ecclesia constitutus est. *Fur non venit, nisi ut furetur, mactet, & perdat. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant*.

11. *Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*. Devovere se ipsum debet pro ovibus suis bonus Pastor ut victimam, tum per sancti Ministerii labores assiduos; tum etiam per vitæ suæ sacrificium, si opus sit, pro salute gregis. Sed proh pudor! Sunt qui Dominicas oves suis cupiditatibus, avaritiæ suæ, iræ suæ, vindictæ, quieti immolant, illasque perire sinunt, ut sumptibus parcant, aut labori: *Omnes quæ sua sunt, quærunt, non quæ Jesu Christi*. Sanè cùm incomparabiliter longè sit melior anima qua vivimus, terrena substantia quam exteriùs possidemus; qui non dat pro ovibus substantiam suam, quando pro his daturus est animam suam?

Philipp. 2.
S. Gregor. M. hom. 14. in euang.

12. 13. *Mercenarius autem, & qui non est Pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit, & dispergit*. Quis est mercenarius? Sunt in Ecclesia quidam Præpositi, de quibus Paulus Apostolus dicit, *Sua quærentes, non quæ Jesu Christi*. Quid est, Sua quærentes? *Non Christum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda consectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur à Præposito, & propter hæc servitur Deo; quisquis est talis, mercenarius est, inter filios se non computet*. In ordine Præpositorum Ecclesiæ, & filii sunt, & mercenarii. Præpositi qui filii sunt, Pastores sunt. Mercenarii non sunt Pastores merito, quamvis sint gradu: necessarii tamen sunt, (inquit S. Augustinus) multi quippè in Ecclesia commoda terrena sectantes, Christum prædicant, & per eos vox Christi auditur: & sequuntur oves, non mercenarium, sed vocem Pastoris per mercenarium. Mercenarios demonstravit Christus, dicens, *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: Quæcumque ergo dixerint vobis, facite: secundùm opera verò eorum nolite facere*. Quid aliud dixit, nisi, Per *mercenarios vocem Pastoris audite*? Sedendo enim in Cathedra Moysis, legem Dei docent: ergo per illos Deus docet. Sua verò illi si velint docere, nolite audire, nolite facere. Certè enim tales sua quærunt, non quæ Jesu Christi; nullus tamen mercenarius ausus est dicere populo Christi, Tua quære, non quæ Jesu Christi. Quod enim facit malè, non prædicat de Cathedra Christi: inde lædit, unde mala facit, non unde bona dicit: *Botrum carpe, spinam cave. Botrus aliquando de radice vitis exortus, pendet in sepe, crescit palmes, inseritur spinis, & portat fructum spina non suum. Non enim spinam vitis attulit, sed spinis palmes incubuit. Noli interrogare, nisi radices. Quære radicem spinæ, extra invenis à vite: Quære originem uvæ, vitis hanc protulit ex radice. Cathedra ergo Moysi vitis erat: Pharisæorum mores spinæ erant. Doctores vera per malos, palmes in sepe, botrus inter spinas. Cautè lege, ne dum quæris fructum, laceres manum: & cùm audis bona dicentem, ne imiteris mala facientem*. Sanctus Paulus qui scripsit, *Neminem habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis solicitus sit: Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi*: alio loco inter mercenarios filiosque distinguens, ait: *Quidam autem & propter invidiam & contentionem: Quidam autem propter bonam voluntatem Christum prædicant: Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Euangelii positus sum. Quidam autem ex contentione Christum annuntiant, non sincerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis*. Isti mercenarii erant, Paulo Apostolo invidebant. Quare invidebant, nisi quia temporalia requirebant? Sed quid adjungat, attendite: *Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo*. Veritas est Christus: veritas à mercenariis occasione annuntietur, veritas à filiis veritate annuntietur: filii æternam hæreditatem patris patienter expectant, mercenarii temporalem mercedem conducentis festinanter exoptant: mihi humana gloria, cui mercenarios invidere video, minuatur; & tamen per linguas & mercenariorum & filiorum divina Christi gloria diffametur, cùm sive occasione, sive veritate Christus annuntietur. Tres personas attende, pastorem, mercenarium, latronem. *Diligendus est pastor, tolerandus mercenarius, cavendus est latro*.

Philipp. 1. 20.

Philip. 1. 15.

S. August. serm. 137. alias 49. de Verb. Dom.

13. *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus*. Fugere, cùm manendum est; cedere, cùm resistendum; silere, cùm loquendum, characteres sunt mercenarii, commoda tantùm sua, non ovium salutem & spiritualem utilitatem quærentis. Peccantem non liberè audent arguere. Ecce nescio quis graviter peccavit, increpandus est, excommunicandus est: sed excommunicatus inimicus erit; insidiabitur, nocebit cùm potuerit. Jam ille qui sua quærit, non quæ Jesu Christi, ne perdat, quod sectatur, humanæ amicitiæ commoditatem, inimicitiarum humanarum incurrat molestiam, tacet, non corripit. Ecce lupus ovi guttur apprehendit: diabolus fideli adulterium persuasit, tu taces, non increpas: ò mercenarie, lupum venientem vidisti, & fugisti. Respondet fortè & dicit, Ecce hìc sum, non fugi. *Fugisti, quia tacuisti, quia timuisti. Fuga animi timor est; corpore stetisti, spiritu fugisti*.

S. Aug. tr. 46. in Joan.

S. August. tr. 46. in Io. n. 8.

14. 15. *Ego*

14. 16. *Ego sum Pastor bonus; & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ: sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem*, cognitione adhæsionis & amoris; *& animam meam pono pro ovibus meis*. Sic bonus Pastor semper habet in corde, ad honorem & imitationem Patris æterni, & Filii ejus Jesu Christi: seque totum devovet, consecrat, impendit pro ovibus, paratus ad vitam etiam pro ipsarum salute profundendam, ut Christum summum Sacerdotem & victimam pro salute nostra factum imitetur. Pastorum officium audistis, ovium officia cogitate: *Et cognoscunt me meæ*, quasi dicat, *Diligentes obsequuntur*. *Qui enim veritatem non diligit, adhuc minimè cognovit*. Videte, si Christi oves estis, videte si eum cognoscitis, videte si lumen veritatis scitis; *non per fidem tantùm, sed per amorem; non ex credulitate, sed ex operatione*. Nam *qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est*. Ideò hìc ait Jesus: *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis*. Id est, *Ea charitate qua pro ovibus morior, quantum Patrem diligam, ostendo*... Pastor bonus est in Ecclesia, qui non aliud quærit, quàm Deum; mercenarius qui aliud: *Quisquis autem à Deo præter Deum aliquid quærit, non castè Deum quærit*.

S.Gregor.M. hom. 14. in euang.

S.Aug. serm. 137. aliàs 49. de Verb.Do.

16. *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili; & illas oportet me adducere*, &c. Bonus Pastor nusquam satis laborasse pro animarum salute sibi videtur. Alias & alias Animas Deo lucrari & acquirere conatur in dies, ut numerus electorum illi soli cognitus impleatur, & ad consummationem corporis Jesu Christi tandem perveniatur. Summum in laboribus sacri ministerii Pastorum solatium est, quòd vocem Christi per eos loquentis oves audiant, qui & ostium est, & Pastor ovium: ostium pandendo se, Pastor intrando per se. Et quidem quòd Pastor est, dedit & membris suis; nam Apostoli, & boni Episcopi sunt Pastores. Ostium verò nemo eorum se dicit. Hoc sibi Christus proprium tenuit, quà intrent oves. Denique Paulus Apostolus boni Pastoris implebat officium, quando Christum prædicabat, quia per ostium intrabat. At ubi oves indisciplinatæ cœperunt facere schismata, & alia ostia sibi ponere, non quà intrarent & congregarentur, sed quà errarent, ut dividerentur, dicentes alii, *Ego sum Pauli*; alii, *Ego sum Cephæ*; alii, *Ego Apollo*; alii, *Ego Christi*: expavescens ad eos qui dixerunt, *Ego sum Pauli*; tamquam clamans ad oves, Miseræ, quà itis? Non sum ostium. *Numquid Paulus* (inquit) *pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis*? Qui verò dicebant, *Ego sum Christi*, invenerant ostium. Ad illum oves sibi commendatas adducere debent Pastores, ad eum errantes reducere, *Vt fiat unum ovile, & unus Pastor*. Ad consummatam illam ovilis Dominici, id est, Ecclesiæ triumphantis unitatem suspiremus, in qua perfecta erit charitas, Electos æternùm Deo conjungens, & inter se connectens; omnia membra Capiti, totum ovile Pastori inseparabiliter adunans in pascuis uberrimis æternæ felicitatis. Interim verò Ecclesiam diligamus, ejusque unitatem servemus, extra quam non est salus: *Non* enim *habet Dei charitatem, qui Ecclesiæ non diligit unitatem*.

1.Cor.12. S.Aug. tr.47. in Ioan.

S.Cyprian.

17. 18. *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam*. Nihil magis Pastorem amore Dei dignum reddit, nihil magis ejus sanctificationem promovet, nihil uberiorem gratiarum & benedictionum cœlestium copiam in ipsum derivat, quàm bonorum & commodorum temporalium, ipsiusque vitæ contemptus, ut ministerium suum fideliter impleat. Vitam nimiùm diligere non debet bonus Pastor & Ecclesiæ Minister, sed eam Deo quotidie consecrare, & in ejus gloriam impendere, mori paratus occasione data, ut salutem procuret Animarum Christi pretioso sanguine redemptarum. Debet autem sacrificium ejus voluntarium esse, ut quamvis vitam conservare possit, eam nihilominùs devoveat & profundat, si necesse sit, ex obedientia & charitate: *Et potestatem habeo ponendi eam: Hoc mandatum accepi à Patre meo*. Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere.

1.Ioan.3.

20. *Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: Quid eum auditis*? Christus Jesus, æterna Patris Sapientia, Veritas, hominum Redemptor tam atroces calumnias, tam horrendum contemptum patitur: & nos pro ipso contemni & contumeliis affici non sustinebimus? Patienter audit Filius Dei, *Dæmonium habet*: Patienter audit Sapientia, *Insanit*: Patienter audit Veritas, *Quid eum auditis*? Ecce nos viles homunciones, peccatores, nihil de nostro habentes præter mendacium & peccatum, ira, odio, ultionis libidine accendimur in eos, qui nobis maledicunt, qui nos contemnunt, vel convitiis & calumniis impetunt. Imitemur patientiam & mansuetudinem Pastoris nostri, si oves ejus esse volumus.

22. 23. 24. *Facta sunt autem Encænia in Ierosolymis, & hyems erat. Et ambulabat Iesus in Templo, in porticu Salomonis. Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis*? *Si tu es Christus, dic nobis palam*. Non veritatem desiderabant, quam inquirere videbantur; sed calumniam præparabant. *Hiems erat*, & frigidi erant: ad illum enim divinum ignem accedere pigri erant. Sed accedere, est credere; qui credit, accedit; qui negat, recedit. Non movetur anima pedibus, sed affectibus. Frigerant à diligendi charitate, & ardebant nocendi cupiditate. Longè aberant, & ibi erant: non accedebant credendo, & premebant persequendo. Quærebant audire à Domino, Ego sum Christus; & fortasse de Christo secundùm hominem sapiebant. Prædicaverunt Prophetæ Christum, sed divinitatem Christi & in Prophetis, & in ipso Euangelio, nec Hæretici intelligunt: quantò minùs Judæi, quandiù velamen est super cor eorum? Ad eorum cæcitatem obstupescamus, similemque pœnam timeamus. Loquitur enim nobis Jesus in Euangelio; loquitur per os Ministrorum suorum, & Pastorum suorum; loquitur per inspirationes Spiritus Sancti sui: & non credimus. Si enim verè crederemus in Christum fide viva, operibus testaremur nos esse Discipulos Christi, faciendo quæ docuit, imitando quæ gessit. 25. *Respondit eis Iesus: Loquor vobis, & non creditis. Opera quæ facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me*.

S. August. tr. 48. in Jo. n. 3.

26. 27. 28. *Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis*. Fides quæ per dilectionem operatur, & in qua perseveratur, signaculum est ovium Christi. Ex ore summi Pastoris didicistis, quæ sint oves: *Estote oves. Oves credendo sunt, oves Pastores sequendo sunt, oves Redemptorem non contemnendo sunt, oves per ostium intrando sunt, oves exeundo & pascua inveniendo sunt, oves vita æterna perfruendo sunt*. Tres ovium Christi notæ, tria Prædestinationis signa. 1. Verbi ejus amor & auditio cum docilitate & obedientia: *Oves meæ vocem meam audiunt*. 2. Cura singularis & eximia Filii Dei de illorum sanctificatione: *Et ego cognosco eas*. 3. Imitatio perseverans vitæ & operum Christi Jesu: *Et sequuntur me*. His jam tunc dat vitam æternam, cùm gratiam largitur, quæ gloriæ semen & pignus est, & eas servat à perditione: *Et ego vitam æternam do eis; & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea*. Quid potest lupus? quid potest fur & latro? Non perdunt, nisi ad interitum prædestinatos. De illis autem ovibus, de quibus dicit Apostolus, *Novit Dominus qui sunt ejus*: &, *Quos præscivit, ipsos & prædestinavit; quos autem prædestinavit, ipsos & vocavit; quos autem vocavit, illos & justificavit, quos autem justificavit, ipsos & glorificavit*: de ovibus illis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus est de numero earum, qui pro eis novit, quod dedit. Ideò ait, *Non rapiet eas quisquam de manu mea*. Aliquando se ipsæ nesciunt oves, sed Pastor novit eas, secundùm istam prædestinationem, secundùm istam Dei præscientiam, secundùm electionem ovium ante constitutionem mundi, de qua dicit Apostolus: *Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutio-*

S.Aug. tr.48. in Jo.n.4.5.

2.Tim.2.19. Rom.8.30. Ephes.1.4.

„ *tutionem*. Secundùm istam præscientiam Dei & prædestinationem, *quàm multæ oves foris, quàm multi lupi intus; & quàm multæ oves intus, & quàm multi lupi foris*! Quàm multi modò luxuriantur, casti futuri; & quàm multi blasphemant Christum, credituri in Christum; quàm multi se inebriant, futuri sobrii; quàm multi rapiunt res alienas, donaturi suas; verumtamen modò vocem alienam audiunt, alienos sequuntur. Item quàm multi intus laudant, blasphematuri; casti sunt, fornicaturi; sobrii sunt, se vino posteà sepulturi; stant casuri. (De prædestinatis enim loquimur: de his loquimur, quos novit Dominus qui sunt ejus.) Et tamen ipsi, quandiu rectè sapiunt, Christi vocem audiunt. Ecce audiunt ipsi, non audiunt illi: & tamen secundùm prædestinationem non oves isti, oves illi. O arcanum incomprehensibile! *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus*! Væ præsumptioni humanæ, si salutem suam in manibus suis securiorem putat, quàm in manibus Salvatoris sui! Væ præsumptioni humanæ, si Salvatorem illam servaturum confidit sine cooperatione sua, & nisi vigilet ipsa ne laqueis mundi, dæmonis, propriæque voluntatis implicetur, præceps agatur, perdatur!

S. Aug. tr. 45 in Joan. n. 12.

36.37. *Quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis, Quia blasphemas; quia dixi, Filius Dei sum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi*. Nihil efficacius est ad famam Pastoris & Ministri Ecclesiæ contra calumnias & obtrectationes hominum improborum defendendam, quàm vocatio & missio legitima, morum innocentia, operum sanctitas. Vocatio nostra sancta est, professio sancta; sed terribilius ea de causa judicium nos manet, nisi vita & moribus sancti simus; ut per opera nostra cognoscant omnes, quia Deus in nobis est per Spiritum suum, & nos in Deo per intimam adhæsionem charitatis, quam in cordibus nostris diffundit: & credant verbis, quæ Dei nomine ad ipsos loquimur. Eò collineare debet tota boni Pastoris vita & conversatio, ut oves ejus Deum cognoscant, earumque fides crescat, nutriatur, roboretur, per charitatem operetur, perficiatur, consummetur: *Si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis, quia ego in Patre, & Pater in me est*.

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

1.2. *Erat autem quidam languens Lazarus* nomine, *à Bethania* oriundus, seu ex vico sito in eo Montis Oliveti tractu, qui Bethania dicebatur, *de castello Mariæ & Marthæ, sororis ejus*: In quo vico seu castello habitabant Maria & Martha sorores ejus, eo nomine tunc apud Christi discipulos celebres, quòd sæpè Christum & ejus Apostolos hospitio recepissent: *Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmabatur*, seu periculosè ægrotabat. Unctionem à Maria pœnitente factam spectat Euangelista. Quæ enim post resurrectionem Lazari facta est, capite sequenti commemoratur.

Luc. 7.

3.4. *Miserunt ergo sorores ejus ad eum*, scilicet ad Jesum, *dicentes* per nuntium: *Domine, ecce quem amas infirmatur*, sperantes fore, ut eum sanaret, siquidem nec bonitas deerat, nec potestas: *Audiens autem Iesus, dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem* vulgarem & permanentem; *sed progloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam*, ut illius infirmitatis occasione gloria Dei & Filii ejus magis inclarescat & celebretur: *Nihil mirum* (inquit S. Cyrillus) *quòd dixerit non esse ad mortem infirmitatem Lazari, & tamen mors acciderit: ad rei enim exitum respicientes, quodque paulò post erat resurrecturus, non quid medio tempore contigerit, spectamus, sed in quem finem res tota reciderit*: suam autem Deique gloriam eamdem esse manifestò declarat, cujus verè Filius sit, ac unus cum Patre Deus.

S. Cyrill. lib. 7. 8. in Joan. p. 676.

5.6.7. *Diligebat autem Iesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum*, à quibus hospitio excipi solebat, & quos dilectione sua dignos fecerat: *Ut ergo audivit, quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco*, ubi nuntium accepit, *duobus diebus*, ut de morte ejus dubitari non posset, evidensque esset miraculum resurrectionis ejus, quod posteà erat editurus: *Deinde post hæc dixit Discipulis suis: Eamus in Judæam iterum*, in sortem Tribus Judæ & Benjamin, versus Jerusalem. Tunc enim ultra Jordanem erant in Peræa.

8.9.10. *Dicunt ei Discipuli: Rabbi, nunc quærebant te Judæi lapidare*: Non diu est, quòd te Judæi lapidibus obruere volebant: ne te extremo periculo iterum exponas precamur: *Respondit Iesus: Nonne duodecim sunt horæ diei?* Certum est ac definitum diei spatium, quod minui non potest: *Si quis ambulaverit in die, non offendit*, non impingit, *quia lucem hujus mundi videt: si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo;* lux illi non affulget, cujus beneficio cavere possit offendicula. Proverbiali hoc effato significat Christus, certum & constitutum esse tempus quo vivere debeat, & officium explere suum, quo tempore illum Judæi interficere non poterunt, cùm nihil pati possit invitus. Hæc etiam subintelligi potest applicatio sententiæ, interprete S. Cyrillo: Nondum tempus est, ut omninò recedam à Judæis, licèt impii sint; sed quemadmodum lumen diei non deficit, nisi duodecim horarum confecto spatio; sic neque ante tempus lumen doctrinæ meæ Judæis auferam, imò usque ad mortem cum eis manebo, ut eos in tenebris errantes illuminem; ut eorum peccatis & voluntariæ cæcitati tribuendum sit, quòd in me ut ad lapidem offendant. Significat denique Discipulos nihil acerbi passuros, quandiu cum illo erunt, qui omnia illuminat.

S. Cyrill. lib. 6. 7. in Joan. p. 678.

11.12.13.14.15.16. *Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit*, id est, mortuus est: Hebræis usitata erat figurata ista locutio, ut mortem somni nomine significarent. Quem loquendi modum ad mortem Lazari significandam eò convenientiùs usurpavit Jesus, quòd brevi ipsum suscitaturus esset, ac tam facilè ac homo dormiens à somno excitatur: *Sed vado, ut à somno excitem eum. Dixerunt ergo Discipuli ejus: Domine, si dormit, salvus erit*, convalescet; non est, cur periculo te inferas, ut à somno salutari illum excites. *Dixerat autem Iesus de morte ejus*, quam somnum vocabat figurato loquendi modo: *illi autem putaverunt, quia de dormitione somni diceret*, seu de somno vulgari & ordinario, à quo tamquam à re noxia eum excitare vellet: Rudes enim adhuc erant in schola Christi. *Tunc Iesus dixit eis manifestè*, absque metaphora: *Lazarus mortuus est: & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi*: Gaudeo propter vos, quia non eram ibi; precibus enim & fletibus piarum sororum permotus fuissem ad sanitatem illi restituendam: ex resurrectione autem ejus fides in me vestra augebitur & confirmabitur, meque vitæ Auctorem esse firmiùs credetis. Hæc gaudii mei ratio; vester enim profectùs mihi unicè cordi est: *Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus*, cujus nomen Græcè significat gemellum, ad condiscipulos: *Eamus & nos, ut moriamur cum eo*. Cùm decretum sit Magistro nostro ire in mortis periculum, eamus & nos in certam mortem: nec enim æquum est, ut eum deseramus. Quæ verba promptam quidam voluntatem, sed & timiditatem; animumque generosum & Dei aman-

S. Cyril. Ale.

amantem, sed permixtum incredulitate sapiunt. Nec enim vult remanere sine Jesu, sed condiscipulos ad periculum cum Magistro adeundum hortatur. *Eamus, &c.* Si iverimus, de vita nostra actum est; sed tamen pati non recusemus: neque enim tanti facere vitam nos oportet, ut ab illo separemur.

17. 18. *Venit itaque Jesus* Bethaniam, *& invenit eum*, scilicet Lazarum, *quatuor dies jam in monumento habentem*, jam à quatuor diebus in sepulchro jacentem: *Erat autem Bethania juxta Hierosolymam, quasi stadiis quindecim*, dimidia paulò amplius leuca, secundùm nostram mensurandi rationem. Verùm, dicet quispiam, si quindecim stadiis aberat Bethania, quomodo quatriduanus erat Lazarus? Respondetur, mansisse Christum duos dies, antequam ad Lazarum iret. Pridie venerat nuntius, quo die mortuus est Lazarus: quarto itaque die venit Jesus Bethaniam.

S. Chr. H. 61. in Ioan.

19.20. *Multi autem ex Judæis* Hierosolymitanis, ob viciniam, *venerant ad Martham & Mariam*, fœminas nobilitate & religione insignes, *ut consolarentur eas de fratre suo*, ut earum dolorem de morte fratris lenirent: quod officium per septem dies extendi solebat. *Martha ergo, ut audivit, quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat*, Judæos consolatores in intima domo excipiens, & ab illis detenta.

21.22. *Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*: illum enim pro tuo in nos amore sanasses. *Sed & nunc scio, quia quæcumque poposcris à Deo*, etsi naturæ viribus impossibilia, ut resurrectionem fratris mei, *dabit tibi Deus*, tuis precibus concedet. Non dixit, Sed modò rogo te, ut resuscites fratrem meum. Nesciebat enim, an fratri suo utile esset resurgere. Hoc tantùm dixit, Scio quia potes, si vis facis: utrum enim facias, judicii tui est, non præsumptionis meæ.

S. Aug. tr. 49. in Joan. n. 13.

23.24. *Dicit illi Jesus: Resurget frater tuus.* Non ait, Ego eum statim resuscitabo, tum modestiæ causa, tum ut Marthæ animum paulatim ad miraculi fidem ac spem excitaret. *Dicit ei Martha*, existimans eum de universali resurrectione loqui, in mundi fine futura: *Scio, quia resurget in resurrectione in novissimo die*: De hac resurrectione secura sum: hoc objectum spei meæ.

25.26.27. *Dixit ei Jesus: Ego sum resurrectione & vita.* Auctor sum vitæ & resurrectionis: ne ergo de me tam tenuiter sentias, quasi precariò & aliena virtute, precibus ad Deum fusis vitam procurare possim fratri tuo: per me & viventes vivunt, & mortui resurgunt: *Qui credit in me*, qui me pro Christo & vitæ ac resurrectionis Auctore agnoverit, mihique adhæserit, *etiamsi mortuus fuerit, vivet*, resurget ad vitam æternam: *Et omnis, qui vivit*, qui mortalem in hoc mundo vitam agit, *& credit in me*, si in me credat fide per dilectionem operante, in eaque fide & dilectione perseveret, *non morietur in æternum*, morte secunda; imò vivet vita immortali & beata. *Credis hoc?* Quasi dicat Jesus: Hoc præsertim credendum, hoc fratri tuo, ubique optandum est, hæc votorum tuorum summa esse debet, ut per me æternùm beatèque vivatis. *Ait illi* Martha: *Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti*: Jamdudum credidi te esse Christum Filium Dei vivi, ac proinde vitæ datorem, qui in hunc mundum venisti, ut genus humanum à morte peccati, à morte æterna redimas & salves. Quando hoc credidi, credidi, quia tu es resurrectio; credidi, quia tu es vita; credidi, quòd qui credit in te, etsi moriatur, vivet; & qui vivit & credit in te, non morietur in æternum.

S. Aug. tr. 49. in Jo.

28. 29. 30. *Et cùm hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio*, id est, summissa voce, *dicens: Magister adest, & vocat te. Illa ut audivit, surgit citò, & venit ad eum*, prompto animo vocanti obsecuta: *Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha*, propè sepulchrum, quod extra vicum positum erat, pro more Hebræorum.

31.32. *Judæi ergo* Hierosolymitæ, *qui erant cum ea.*

Alex. Expos. in Euang.

nempè cum Maria, *in domo, & consolabantur eam, cùm vidissent Mariam citò, quia surrexit, & exiit*, cùm eam tam citò surrexisse conspexissent, ac foras exire, *secuti sunt eam*, comitati sunt honoris causa, *dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi*: Solebat enim illic major planctus excitari, velut renovato dolore. *Maria ergo, cùm venisset, ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, prostravit se in signum summæ venerationis, qua illum, ceu Messiam à Deo promissum, prosequebatur; *& dicit ei: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.* Non minor erat fides ejus, quàm Marthæ; potestatem Jesu & charitatem ejus æquè noverat: ideò eadem verba usurpat. His autem verbis illum tamquam Deum allocutam, conjicit S. Cyrillus, tametsi non accuratè locuta sit, rata non adfuisse ipsum, quòd abesset corpore.

33.34. *Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu*; intimè commotus est compatientis & condolentis affectu vehementi; *& turbavit seipsum*, tristitiam in se ipso excitavit, eamque signis evidentibus indicavit: *& dixit: Ubi posuistis eum?* ubi sepelivistis? *Dicunt ei: Domine, veni, & vide.* Interrogat, & velut ignorantem se gerit, ut omni suspicione careret miraculum.

S. Chr. H. 62. in Joan.

35. 36. 37. *Et lacrymatus est Jesus*, Divinitatis signum editurus, humanitatis signa præmisit, ut Deus & homo crederetur: *Neque enim, in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus.* Verùm hos motus certæ dispensationis gratia, ita, cum voluit, animo suscepit humano, ut cùm voluit, factus est homo. Dixerunt ergo Judæi: *Ecce quomodo amabat eum.* Lacrymæ testes amoris in viro præsertim gravi & constante mortuum lugente. Tantisper autem flet Jesus, mox comprimit lacrymas: ne videatur durus quidem & immisericors, sine ullo sensu doloris, si amici mortem, & piarum sororum afflictionem siccis oculis cerneret: & ne à virili sapientis constantia deficere videtur, si intemperanter fleret. *Quidam autem ex ipsis*, sarcasmo diabolico Domino Jesu insultantes, *dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati, facere, ut hic non moreretur?* Id enim multò facilius. Verùm erratis, ò Judæi, vos invidia transversos agit. Qui enim noluit facere, ut non moreretur, plus est quod facturus est, ut mortuus suscitetur.

C. Aug. l. 14. de Civ. Dei, c. 9. n. 3.

S. Cyril. l. 7. 8. in Jo. p. 676.

S. Aug. H. 49. in Ioan.

38. 39. 40. *Jesus ergo rursum fremens in semetipso*, vehementi dolore commotus, quem vultus testabatur, *venit ad monumentum*, in quo sepultum erat Lazari corpus. (*Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei*) ad claudendum ostium speluncæ. Hinc miraculi fides confirmatur, doli excluditur suspicio. *Ait Jesus: Tollite lapidem:* ne circumstantes Judæi resurrectionem mox futuram esse meram illusionem dicerent, si clausa spelunca Lazarus redivivus prodiisset. *Dicit ei Martha, soror ejus, qui mortuus fuerat: Domine, jam fœtet; quatriduanus est enim.* Jesum velle resuscitare non existimabat Martha, sed tantùm frui aspectu amici jacentis: unde humanè ipsum avocabat ab introitu speluncæ, ne fœtore quatriduani cadaveris offenderetur. *Dicit ei Jesus: Nonnè dixi tibi, quoniam si credideris*, me esse resurrectionis & vitæ Auctorem, *videbis gloriam Dei?* Divinum gloriosumque opus, quod mox sum editurus?

41.42. *Tulerunt ergo lapidem* ministri circumstantes: *Jesus autem elevatis sursum oculis*, ad cœlum, quæ Dei sedes est, *dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me.* Gratias agit ut homo, pro divina miraculorum quorumvis efficiendorum potestate; & loquitur, ac si res perfecta esset, se de Patris voluntate certum esse docens, seque unum cum illo Deum ostendens, qui precibus non indigeret. *Ego autem sciebam, quia semper me audis*, volens quidquid ego volo, sive qua Deus una tecum voluntate, sive qua homo voluntate in omnibus tuæ consentanea velim: *Sed propter populum, qui circumstat, dixi* verba gratiarum actionis: *Ut credant, quia tu me misisti*, videntes me tibi

omnia accepta ferre, & potestatis, quam habeo in mortem, te auctorem profiteri; quam scilicet à te nascendo accepi. Hic igitur gratiarum actionis modus *œconomicè* à Christo usurpatur, quatenùs homo est, ne Judęi ampliùs illum in Beelzebub signa facere dicerent. S.Cyr. Alex.

43.44. *Hæc cùm dixisset, voce magna clamavit*, ut ab omnibus ejus verbà, mortis imperium penès ipsum esse demonstrantia, audirentur: *Lazare, veni foras*: Exi vivus è monumento. Vox ejus operatoria erat, efficax, vivifica: non precibus, sed imperio usus ad mortuum suscitandum, se vitæ Auctorem, verumque Deum à Deo Patre missum in mundum ad hominum salutem ostendit. *Et statim prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis*: Prodiit è sepulchro jubente Jesu, quamvis manibus & pedibus vinctis. Mortuorum corpora ita sepeliebantur apud Judęos, ut totum corpus sindone involutum fasciis astringeretur, ut puerorum corpora. *Et facies illius sudario erat ligata*, linteolo velata, funiculis aut nodis adstricto. *Dixit eis Jesus: Solvite eum, & sinite abire*: Solvite fascias quibus involutus & ligatus est, ut domum abeat. Solvi jussit ab adstantibus, ut verè resurrexisse, certum & exploratum haberent. Illum verò non duxit in domum, nec apud se retinuit, ne gloriam ex edito miraculo captare videretur. S.Chry.H.63. in Joan.

45.46. *Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit Jesus, crediderunt in eum*: Crediderunt esse Messiam promissum Patribus, & à Deo missum, miraculi magnitudine & veritate victi: *Quidam autem ex ipsis* Judæis in impietate & incredulitate sua obdurati, *abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecit Jesus*, ut eorum gratiam aucuparentur.

47.48. *Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant*; in Senatu congregati dicebant: *Quid facimus? Quia hic homo multa signa facit*. Multa edit miracula, plebem sibi conciliat: quid facto opus in re, quæ & Religionem spectat & Rempublicam? *Si dimittimus eum sic*, si eum agere sinamus, nec illi contradicamus, *omnes credent in eum*, ut Messiam, eique ut Judæorum Regi parebunt: *& venient Romani*, cum numeroso & forti exercitu, *& tollent nostrum locum, & gentem*: Urbem nostram, regionemque totam vastabunt: gentem internecione ac dispersione delebunt. An ex animo id dicerent impii Politici, hunc eventum reverà metuentes, quia Messiam temporaliter regnaturum in Judæa existimabant: an repugnante conscientia, & specie utilitatis publicę invidiam suam velantes, non constat. Unum certum est, inexcusabiles fuisse, cùm non ignorarent, Jesum palam docere obediendum esse Cæsari, & quibuscumque Rectoribus: Nullam potentiam terrenam affectare, Regnum etiam oblatum fugisse.

49.50. *Vnus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius*, eoque nomine Synedrii Præses, *dixit eis*: *Vos nescitis quidquam*, parùm cauti, parùmque perspicaces videmini in negotio publicum bonum spectantè: *nec cogitatis, quia expedit vobis*, opportunum & utile vobis est, *ut unus*, quicumque & qualiscumque tandem sit, etiam innocens & justus, *moriatur homo pro populo*, pro salute Reipublicæ devoveatur, *& non tota gens pereat*, id est, à Romanis propter ipsum deleatur. Et hic quidem privatus erat Caiphæ sensus. Verùm alius erat sensus Spiritus sancti linguam ejus regentis, Jesum scilicet pro mundi redemptione ac salute moriturum: *Hoc autem à semetipso non dixit*; non proprio spiritu, aut instinctu, quasi sensum illum habens in animo, quem Deus intendebat; *sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit*. Hoc non illius meritis, sed Sacerdotali officio datum; non quòd summi Judæorum Pontifices Prophetiæ dono instructi, seu adaucti essent; sed quia ejus ore uti voluit Deus velut organo ad humanæ redemptionis mox per Jesum Christum implendæ mysterium prædicendum. *Prophetavit*, inquam, *quòd Jesus moriturus erat pro gente* Judæorum: *& non tantùm pro gente* una, scilicet Judaica: *sed ut filios Dei, qui erant dispersi*, per omnes gentes, seu qui ab æterno electi erant à Deo ex omnibus gentibus, ut filii Dei fierent, *congregaret in unum*, in unam Ecclesiam, ut fieret unum ovile, & unus Pastor. Non sine causa porrò S.Euangelista notat, Caipham Pontificem fuisse *anni illius*, quia quamvis summum Sacerdotium ad vitam duraret, filiique parentibus succederent secundùm Legem: ambitio tamen & avaritia frequentes personarum mutationes introduxerant ad Principum & Præsidum arbitrium. Exod. 28. Joël.1.8. Ant. cap.3.

Quamvis porrò Propheticus fuerit sermo Caiphæ, ipse tamen Propheta non fuit, ut explicat S.Cyr.Alex. *Ex iniqua mente*, inquit, *locutus est Caiphas, quod locutus est: attamen sermo ejus rei veræ interpres extitit, veluti in ordine prophetiæ enunciatus. Quod enim mors Christi bonorum causa futura esset, prædixit loquens id quod ignorabat, & Dominum glorificans, ut Balaam, ex necessitate, quoniam Sacerdotii dignitatem obtinebat; non tamquam ei data Prophetia, sed Sacerdotii functione: sive quòd postmodum, quæ dicta fuerant à Caipha, evenerunt, illo nullatenùs Propheticam gratiam adepto. Consentaneum est enim, ut quod quidam loquuntur, fiat, etsi nullo modo sciant, quòd omninò futurum sit. Enimverò Caiphas dicebat pro solis Judæis futuram Christi mortem: hic verò pro universa hominum natura*. Vide Orig.Tom.30.in Joan. ubi non omnem, qui prophetat, prophetam esse probat exemplo Balaam, quem *Augurem*, non Prophetam Scriptura Sacra vocat. Sicut non omnes, qui opus aliquod ex se justum & bonum faciunt, propterea justi sunt, verbi gratia, qui sunt in pauperes benefici, ut ab hominibus laudentur; quia non ex habitu justitiæ, sed ob vanam gloriam id faciunt. S. Joa. Chryf. H.64.in Jo. S. Cyr. l.7. 8. S.Au.tr.49.in Ioan.

53.54. *Ab illo ergo die cogitaverunt, ut interficerent eum*; communibus consiliis mortem Jesu omnimodo maturare decreverunt: *Jesus ergo jam non palam ambulabat apud Judæos*, Hierosolymitanos, aut Hierosolymis vicinos, ad illum usque diem, qui sextus fuit ante Pascha, quo in Bethaniam rediit (ut capite sequenti S. Joannes commemorat) *sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem*, aut Ephron, propè Bethel, in Tribu Ephraim: *& ibi morabatur* latens *cum Discipulis suis*, ut homo cavens sibi, ut justus aliis consulens: ne vel illos magis exasperaret, vel se data opera in periculum præcipitem daret, cùm nondum venisset hora ejus. 2.Par.13.19.

55. 56. *Proximum autem erat Pascha Judæorum*, quartum & ultimum prædicationis Christi: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione illa, in quam se receperat Jesus, *ante Pascha, ut sanctificarent se ipsos*, ut expiationibus solemnibus, sacrificiis, orationibus, ad Festum ritè celebrandum se præpararent. *Quærebant ergo Jesum*, aut mera curiositate ducti, aut pravo animo, illum ut Sacerdotibus & Senatoribus traderent: *& colloquebantur ad invicem*, in Templo stantes: *Quid putatis, quia non venit ad diem festum?* Vobisne videtur, quòd pro more venturus sit ad diem festum? Alii affirmabant, habita ratione constantis ipsius pietatis in Lege observanda; negabant alii, ratione habita imminentis capiti suo periculi, quo prudenter posse deterreri videbatur ab aditu Urbis & Templi. *Dederant autem Pontifices & Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehenderent eum*: Senatus impulsu Pontificum, & Pharisæorum, decretum dederat, cum dirarum interminatione, (quemadmodum in criminibus violatæ Religionis, læsæ Majestatis, aut proditæ Reipublicæ fieri solet) ut si quis nosset, ubi degeret, vel lateret, id indicaret Synedrio, ut eum caperent, ac specie judicii interficerent.

Sen-

Senſus Moralis.

1. *ERat autem quidam languens Lazarus, &c.* Multi cùm bonos & Deo acceptos viros mali aliquid, ut morbum, paupertatem, ſimileſque perpeti vident calamitates, perturbantur, ignari, hæc maximè Dei amicis contingere. Nam & Lazarus Chriſti Jeſu amicus erat & ægrotus: *Erat quidam languens Lazarus... Domine, ecce quem amas, infirmatur.*

2. (*Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes ejus capillis ſuis: cujus frater Lazarus infirmabatur.*) Mariæ & Marthæ domus, Eccleſiæ figura eſt, quæ domus eſt orationis & charitatis. In ea ſunt Mariæ vitam in oratione & contemplatione agentes, & cor ſuum velut unguentum odoriferum ſuper Dominum effundentes. In ea ſunt Marthæ bonis operibus occupatæ, & Chriſtum in pauperibus foventes, ac juvantes. In ea ſunt infirmi & languentes Lazari imò & morientes morte peccati, qui Chriſti Jeſu omnipotenti virtute & gratia ſuſcitantur: *Deus ergo ſepultos ſuſcitat, & ſolvit peccati compede vinctos.* S. Proſper.

3. *Miſerunt ergo ſorores ejus ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas, infirmatur.* In tentationem incidit anima, in peccatum labitur, cùm ab ea Deus elongatur, & languens ſibi ipſi relinquitur. Eccleſiæ & fidelium amicorum preces cum fide, humilitate, fiducia ad Deum miſſæ à duabus ſororibus, mente & voluntate, eique peccatoris miſeriam, & amorem Jeſu; qui pro peccatoribus mortuus eſt, exponentes, converſionem illius à divina miſericordia impetrant. Hanc pro ſe ipſo peccator imploret, & peccatorem ſe eſſe intelligens, & à timore divinæ juſtitiæ ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertens, in ſpem erigatur, fidens, Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore: illumque tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiat, & dicat ex animo: *Domine, ecce quem amas, infirmatur*; ſufficit, ut noveris: *Non enim amas & deſeris.* Mihi fiduciam inſpirant verba piætatis tuę: *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Si enim peccatores non amares, de cœlo ad terras non deſcenderes. Conc. Trid. Seſſ. 6. c. 6. S. Aug. tr. 49. in Joan.

4. *Audiens autem Ieſus, dixit eis: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, &c.* In omnibus quæ nobis eveniunt, calamitatibus, nihil aliud optemus & poſtulemus, quàm Dei gloriam, ejus voluntatem, ſanctificationem noſtram; non carnis commoda, & temporales utilitates. Infirmi eſſe malimus, quàm bona valetudine; pauperes magis, quàm divites; contempti & abjecti in mundo, quàm honoribus & dignitatibus conſpicui, ſi id ad gloriam Dei & Chriſti Jeſu conducat: *Sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei.* Unus hic ſit Chriſtianorum finis, unum votum, major Dei gloria.

5. *Diligebat autem Ieſus Martham, & ſororem ejus Mariam, & Lazarum.* Amor Chriſti Jeſu erga membra ſua, origo & fons eſt omnium miſerationum & beneficiorum ejus. Infirmitates & res adverſæ electorum, pignora ſunt amoris Dei erga ipſos, ad eorum purgationem, probationem, & perfectionem ab illo ordinatæ.

Non ſuum, ſed eorum, quos diligit, Jeſus bonum quærit, eorum ſanctificationem; bonos eos non ſupponit, ſed facit. Hoc amicitiæ Chriſtianæ exemplar. Utilitatem, aut delectationem ſuam non quærit in amicis, ſed illorum bonum præſertim ſpirituale, ut Dei amici fiant, ut illius verbum fideliter & obedienter audiant, ut Jeſum in familias ſuas & domos ſuſcipiant, ut ſi langueant & ægrotent, per Chriſti gratiam citò ſanentur; ſi mortui morte peccati, quantocyùs ſuſcitentur. Id orare, ea de re ſoliciti eſſe imprimis debemus, ſi verè diligimus: *Ille veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia eſt in illo, aut ut ſit in illo. Hæc eſt vera dilectio: propter aliud ſi nos diligimus, odimus potiùs quàm diligimus.* Si omnis qui amat, ſalvum vult habere quod amat; ſi intelligat, quæ ſit vera ſalus, incipit illam amare in ſe, & ipſam cogitur veram habere & in amico. Vera ſalus, vita æterna. Amicus igitur ad ſalutem æternam diligendus. Si Chriſtiana amicitia diligis, totum quicquid vis amico tuo præſtare, ad hoc vis præſtare, ut illam tecum teneat ſalutem. Amas enim juſtitiam, vis illum eſſe juſtum: amas ſub Deo eſſe, vis & illum eſſe ſub Deo: amas vitam æternam, illic eum vis tecum regnare in æternum. Quomodo amicus hujus ſæculi ſecundùm ſæculum amans animam ſuam, febrem vult expellere de amico ſuo, quem ſimiliter amat ut ſe propter præſentem ſalutem: ſic tu quemcumque diligis, propter vitam æternam dilige; cùm inveneris iram, indignationem, odium, iniquitatem, ſic coneris expellere morbum animi, quomodo amicus ſæculi morbum corporis: ad hoc enim amas, ut facias, quod & tu es. Ad hoc ama conjugem, ad hoc ama filium, ad hoc ama propinquum, vicinum, ignotum, inimicum, & erit in te perfecta charitas. Id. t. 165. aliàs 38. inter 50. Hom.

9. 10. *Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt: ſi autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo.* Quicquid in lumine Euangelii, & per Chriſti Jeſu gratiam agimus, bonum eſt. Quidquid ſine illis agimus, tenebræ ſunt. Lex Dei, voluntas Dei, lumen eſt, quod ſequi debemus, ne offendamus & cadamus: prudentia & mores ſæculi, voluntas noſtra, & amor proprius, nox eſt, in qua ſi ambulemus, offendimus: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis... Dirige me in via tua,* Domine Jeſu, *& ingrediar in veritate tua; lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum.* Errabant Apoſtoli, cùm ſecundùm ſæcularis prudentiæ regulas Magiſtro ac Domino ſuo conſilium dabant. Voluerunt enim conſilium dare Domino, ne moreretur: qui venerat mori, ne ipſi morerentur. Cùm ergo vellent dare conſilium homines Deo, diſcipuli Magiſtro, ſervi Domino, ægroti Medico, corripuit eos, & ait: *Si quis ambulaverit in die, non offendit, &c.* Me ſequimini, ſi non vultis offendere: nolite mihi conſilium dare, quos à me oportet conſilium accipere. Pſ. 118. S. Aug. tr. 49. in Joan.

11. *Lazarus amicus noſter dormit: ſed vado, ut à ſomno excitem eum.* Mors electorum, ſomnus eſt. Mors juſtis deſiderabilis, ut quies & ſomnus operariis poſt diurnos labores: *Amodo jam dicit Spiritus: Ut requieſcant à laboribus ſuis.* Spe reſurrectionis mortem contemnere debemus, quaſi una duntaxat nocte duraturam. Fleant igitur mortuos ſuos, qui putant mortuos. *Vbi reſurrectionis fides eſt, non mortis eſt ſpecies, ſed quietis. Iuſtis mors quietis eſt portus, nocentibus naufragium putatur.* Certè iis quibus gravis eſt timor mortis, non eſt grave mori: ſed grave eſt vivere ſub metu mortis. Non ergo mors gravis, ſed metus mortis. Metus autem opinionis eſt: opinio verò noſtræ infirmitatis, contraria veritati... Inſipientes mortem quaſi ſummum malorum reformidant: ſapientes quaſi requiem poſt labores, & finem malorum exſpectant... Mors abſolutio eſt, & ſeparatio animæ & corporis: non eſt autem mala ſolutio, quia diſſolvi & eſſe cum Chriſto, multò melius. Non igitur mala mors. Denique mors peccatorum peſſima. Non utique mors peſſima generaliter, ſed peſſima ſpecialiter peccatorum. Denique pretioſa juſtorum. Unde liquet, *acerbitatem non mortis eſſe, ſed culpæ.* Mors juſtis *ſtipendiorum plenitudo, ſumma mercedis, gratia miſſionis eſt.* Mors corporis *non metuenda fortibus, deſideranda ſapientibus, miſeris expetenda.* S. Amb. l. 6. in Luc. p. 1398. S. Amb. lib. de Bono Mort. c. 8.

14. 15. *Tunc ergo Ieſus dixit eis manifeſtè: Lazarus mortuus eſt. Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi.* Abſentia Chriſti à domo Lazari ægrotantis, figura eſt ſubtractionis gratiæ, quam ſequitur lapſus juſti. Hęc interdum multis prodeſt ad ſalutem, & illis etiam qui cadunt, ſi ſint ex electorum numero, quibus omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, quia humiliores, cautiores, & ferventiores reſurgunt: Id. lib. 7. in n. 36.

Matt. 6. 13. S. Aug. ſ. 136. aliàs de Tempore 256.

gunt: *Et gaudeo propter vos, ut credatis, quia non eram ibi.*

Gaudeo propter vos, &c. Cùm egregium aliquod opus edunt Paſtores animarum & Euangelii Miniſtri, gaudere poſſunt, modò non gaudeant ad vanitatem, ſed ob ſpiritualem animarum profectum, aut converſionem: *Gaudeo propter vos, ut credatis.*

16. *Dixit ergo Thomas, qui dicitur Dydimus: Eamus & nos, & moriamur cum illo.* Si verè diſcipuli Chriſti ſumus, ad ipſum ſemper & ubique ſequendum parati eſſe debemus, ſive in vita, ſive in morte; nos illi victimarum inſtar devoventes; cum illo & propter illum, qui pro nobis mortuus eſt, bona omnia temporalia, honores, quietem, vitam ipſam exponere parati: *Propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis.* Neque mors, neque vita nos ſeparet à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Jeſu. Pſ.43.22.

17. *Venit itaque Ieſus, & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.* Habitus & conſuetudo peccati, ſepulchrum eſt animæ mortuæ, putridæ, fœtentis; ex quo excitari non poteſt, niſi gratiæ miraculo. Hoc peccatorum genus Lazarus in monumento quatriduanus repræſentat. Tres mortui, quos ſuſcitavit Jeſus, triplex genus peccatorum ſignificant, quos à morte peccati per gratiam ſuam revocat ad vitam ſpiritualem. Reſuſcitavit filiam Archiſynagogi adhuc in domo jacentem; reſuſcitavit juvenem filium viduæ, extra portas civitatis elatum; reſuſcitavit Lazarum ſepultum quatriduanum. Intueatur quiſque animam ſuam: ſi peccat, moritur: peccatum mors eſt animæ. Sed aliquando in cogitatione peccatur. Delectavit, quod malum eſt, conſenſiſti, peccaſti; conſenſio illa occidit te: ſed intùs eſt mors, quia cogitatum malum nondum proceſſit in factum. Talem animam reſuſcitare ſe ſignificans Dominus, reſuſcitavit illam puellam, quæ nondum erat foras elata, ſed in domo mortua jacebat: quaſi peccatum latebat. Si autem non ſolùm malæ delectationi conſenſiſti, ſed etiam ipſum malum feciſti, quaſi mortuum extra portam extuliſti: jam foris es, & mortuus elatus es. Tamen & ipſum Dominus reſuſcitavit, & reddidit viduæ matri ſuæ. Si peccaſti, pœniteat te: & reſuſcitat te Dominus, & reddet Eccleſiæ matri tuæ. Tertius mortuus eſt Lazarus. *Eſt genus mortis immane, mala conſuetudo appellatur*: Aliud eſt enim peccare, aliud peccandi conſuetudinem facere. Qui peccat & continuò corrigitur, citò revivíſcit: quia nondum eſt implicatus conſuetudine, nondum ſepultus. Qui autem peccare conſuevit, ſepultus eſt, & benè de illo dicitur, *Fœtet*; incipit enim habere peſſimam famam, tamquam odorem teterrimum. Tales ſunt omnes aſſueti ſceleribus, perditi moribus. Dicis ei, Noli facere. Quando te audit, quem terra ſic premit, & tabe corrumpitur, & mole conſuetudinis prægravatur. Nec ad ipſum tamen reſuſcitandum minor fuit virtus Chriſti. Quotidiè videmus homines peſſima conſuetudine permutata vivere meliùs, quàm vivunt qui reprehendebant. Et Lazarum Dominus ſuſcitavit. Nemo deſperet, nemo de ſe præſumat. Omnes ſuſcitare poteſt, ne deſperemus: paucos ſuſcitat, ne de illius miſericordia præſumamus. S.Aug. tr.49. in Ioa. n.3.

S.Cyp. tr.de Lapſis.

19. *Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham, & Mariam, ut conſolarentur eas de fratre ſuo*: Pias ſorores conſolabantur, ob mortem fratris illis condolentes: Animas ſuas non plangebant mortuas per incredulitatem & invidiam in Chriſtum. *Si quem de tuis charis mortalitatis exitu perdidiſſes, ingemiſceres dolenter & fleres: facie inculta, veſte mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto indicia mœroris oſtenderes. Animam tuam miſera perdidiſti, ſpiritaliter mortua ſupervivere hic tibi, & ipſa ambulans funus tuum portare cœpiſti; & non acriter plangis, non jugiter ingemiſcis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abſcondis?*

20. *Martha ergo ut audivit, quia Ieſus venit, occurrit illi: Maria autem domi ſedebat.* Utprimùm peccator novit appropinquare Jeſum ad cor ſuum primis inſpirationibus ac motionibus ad converſionem, faſtidio mundi ac voluptatum, intuitu & horrore deformitatis peccati, Martham, id eſt, voluntatem præmittere debet ad Jeſum per ſancta deſideria, per opera charitatis, uberes eleemoſynas peccati redemptrices: interimque Maria, id eſt, mens intra ſe collecta vacare debet orationi, meditationi, vitam præteritam diſcutere; cor ſuum, omneſque illius affectus ſcrutari, peccata lacrymis expiare, mortuam animam deflere, nullam niſi verbi Dei conſolationem admittere, ſola ſpe miſericordiæ divinæ inniti.

21. *Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus.* Multi vadunt ad Jeſum, cùm eorum fratres, filii, uxores, mariti, propinqui, amici conſtituti ſunt in gravi periculo mortis corporalis: vix ad eum quiſquam confugit, cùm mortui ſunt morte peccati, vel grave periculum eſt, ne moriantur. Mortem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci. Pro morte carnis, quæ ſine dubio quandoque ventura eſt, curant omnes, ne veniat: inde eſt quòd laborant. *Laborat, ne moriatur, homo moriturus, & non laborat, ne peccet, homo in æternum victurus. Et cum laborat ne moriatur, ſine cauſa laborat; id enim agit, ut multùm mors differatur, non ut evadatur: ſi autem peccare nolit, non laborabit, & vivet in æternam.* O ſi poſſemus excitare homines, & cum ipſis pariter excitari, ut tales eſſemus amatores vitæ permanentis, quales ſunt homines amatores vitæ fugientis! Quid non facit homo ſub mortis periculo conſtitutus? Gladio impendente cervicibus, prodiderunt homines quicquid, unde ſibi viverent, reſervabant. Quis non continuò prodidit, ne percuteretur? Et poſt proditionem fortaſſe percuſſus eſt. Quis non, ut viveret, continuò perdere voluit, unde viveret, eligens vitam mendicantem, quàm celerem mortem? Cui dictum eſt, Naviga ne moriaris, & diſtulit? Cui dictum eſt, Labora ne moriaris, & piger fuit? *Levia Deus jubet, ut in æternum vivamus; & obedire negligimus. Non tibi Deus dicit, Perde quicquid habes, ut vivas exiguo tempore in labore ſolicitus: ſed, Da pauperi unde habes, ut vivas ſemper ſine labore ſecurus.* S.Aug. in Ioa. n.6.

22. *Sed & nunc ſcio, quia quæcumque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.* Non dixit, Sed & modò rogo te, ut reſuſcites fratrem meum. Neſciebat enim, an fratri ſuo utile eſſet reſurgere. Hoc tantùm dixit, Scio quia potes, ſi vis, facis: utrum enim facias, judicii tui eſt, non præſumptionis meæ. Sic orare debemus, cùm temporalia petimus. Sed & in ſpiritualium petitione bonorum, fides & ſpes orant ſilente lingua: *Sed & nunc ſcio, &c.* O ſanctæ mulieres, Chriſti familiares, ſi fratrem veſtrum amatis, cur ejus miſericordiam non flagitatis, de cujus potentia dubitare, pietate diffidere non poteſtis? Reſpondent: *Sic meliùs tanquam non orantes oramus, ſic efficaciùs tamquam diffidentes confidimus. Exhibemus fidem, prohibemus affectum; ſcit ipſe, cui non eſt opus, ut aliquid dicatur, quid deſideremus.* Scimus quidem, quòd omnia poteſt, ſed hoc tam grande miraculum, tam novum, tam inauditum, etſi ejus ſubeſt potentiæ, multùm tamen excedit univerſa merita humilitatis noſtræ. Sufficit nobis potentiæ locum, pietati dediſſe occaſionem, malentes patienter expectare, quid velit, quàm impudenter quærere, quod forſitan nolit. Denique quod noſtris meritis deeſt, verecundia forſitan ſupplebit. S.Bern. tr.de Grad.Humil. c.21.

23.24.25.26. *Dixit illi Ieſus: Reſurget frater tuus.* Solatium fidelium, reſurrectio mortuorum. Lazarum & alios ſuſcitavit Jeſus, ut futuræ omnium hominum in noviſſimo die reſurrectionis fidem firmaret. *Non enim unum Lazarum, ſed fidem omnium ſuſcitavit: quod tu ſi credas, cùm legis, mens quoque tua, quæ mortua fuerat, in illo Lazaro reviviſcit.* Dicit ei Martha: *Scio, quia reſurget in reſurrectione, in noviſſimo die. Dicit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio & vita: qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet, &c.* Chriſtus omnis vitæ & reſurrectionis in membris ſuis principium eſt, cùm ſit vita per eſſentiam, æternamque nativitatem. 2. Fons eſt reſurrectionis ab infidelitate ad fidem, per inſpi- S.Ambr. l.de Fide Reſurr.

ſpirationem ipſius fidei; & à peccato ad gratiam, per inſpirationem charitatis. 3. Auctor eſt & exemplar reſurrectionis ad vitam immortalem & glorioſam, per vitæ gloriæque ſuæ communicationem. Tria hæc fidei noſtræ dogmata una ſententia complectitur, tradit, & firmat Chriſtus Jeſus. Primum his verbis: *Ego ſum reſurrectio & vita.* Alterum iſtis: *Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet.* Tertium ſequentibus: *Et omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum.* Hæc credere neceſſe eſt ad ſalutem. *Credis hoc?* Sine fide explicita Divinitatis & humanitatis Jeſu Chriſti nemo juſtificari poteſt. In hac nos exercere frequenter debemus ad Altare ſanctum, ubi Chriſtum vitam noſtram reipſa præſentem in Euchariſtiæ Sacramento adoramus; quia fides fons eſt orationis. Utrumque complectitur & exprimit Marthę confeſſio: *Vtique, Domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum veniſti.*

32.33. *Maria ergo cùm veniſſet, ubi erat Jeſus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, velut ad thronum gratiæ, ad fontem veræ conſolationis; *& dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus:* Noſtris enim lacrymis & precibus fratris noſtri ſanitatem ſumma tua miſericordia, & quam non ſemel expertæ ſumus, divina tua in nos charitas non negaſſet. S. Aug. tr. 49. in Ioan. *Jeſus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant, cum ea plorantes, infremuit ſpiritu, & turbavit ſe ipſum.* Non infirmitate ſeipſum turbavit, ſed poteſtate. Humanos affectus, ut in ſe ipſo ſanctificaret, aſſumpſit. *Vbi ſumma poteſtas eſt, ſecundùm voluntatis nutum tractatur infirmitas.* Id ſignificatur his verbis: *Turbavit ſeipſum.* Infremuit autem horrore peccati, per quod mors in mundum introivit: infremuit in mortem, & diabolum ejus auctorem: infremuit in Judæorum incredulitatem, qui hoc ipſo, quod mox edituri erant, miraculo abuſuri erant, cùm tamen faciendum eſſet, ut crederent. Myſtica denique ſignificatio eſt in veris illis Chriſti Jeſu affectibus: *Quid eſt, quod turbat ſemetipſum Chriſtus, niſi ut ſignificet tibi, quomodo turbari debeas, cùm tanta mole peccati gravaris & premeris?* Attendiſti te, vidiſti te reum, apud te dixiſti: Illud feci, & pepercit mihi Deus; illud commiſi, & diſtulit me: Euangelium audivi, & contempſi; baptizatus ſum, & innocentiam amiſi, baptiſmi ſolemne pactum irritum feci; pœnitentiam egi, & in eadem peccata relapſus ſum: quid facio? quò eo? unde evado? *Quando iſta dicis, jam fremit Chriſtus, quia fides fremit. In voce frementis apparet ſpes reſurgentis. Si ipſa fides intus, ibi eſt Chriſtus fremens.* In corde igitur hominis, quem premit magna moles & conſuetudo peccati, tranſgreſſoris ſancti Euangelii, contemptoris pœnarum æternarum, *fremat Chriſtus, increpet ſe homo. Flevit Chriſtus, fleat ſe homo. Quare enim flevit Chriſtus, niſi quia flere hominem docuit? Quare fremuit & turbavit ſemetipſum, niſi quia fides hominis ſibi meritò diſplicentis fremere quodammodo debet in accuſatione malorum operum, ut violentiæ pœnitendi cedat conſuetudo peccandi?*

34. *Et dixit: Vbi poſuiſtis eum?* Perditum hominem quaſi neſcit Deus. Unde in judicio dicet: *Non novi vos, diſcedite à me.* Quid eſt, Non novi vos? Non vos video in luce mea, non vos video in illa juſtitia quam novi. Sic & hìc tanquam neſciens talem peccatorem, cujus figura erat quatriduanus Lazarus, dixit: *Vbi poſuiſtis eum?* *Dicunt ei: Domine, veni & vide.* Peccator conſuetudine peccati oppreſſus, mortuus eſt, vitam poſtulare non poteſt; ire per ſe non poteſt ad Jeſum, ut ab eo ſuſcitetur: pro illo humiliter & ferventer orandus eſt Dominus: *Domine, veni & vide.* Vide infelicem animam, in qua putredo peccati imaginis tuæ lineamenta obliteravit. Quid eſt, *Vide?* Miſerere. Videt enim Dominus, quando miſeretur. Pſ. 4. 18. *Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.*

35. 36. *Et lacrymatus eſt Jeſus.* Totius generis humani mortem, Judæorum cæcitatem deflet. Lacrymis ſuis noſtras ſanctificat, abſtergit, vanaque, & mundana gaudia expians, veram & æternam parit nobis lætitiam. Pro te non fles, homo peccator, pro quo flevit Deus homo? Fles jacturam bonorum perituorum, & non fles jacturam gratiæ, charitatis, gloriæ? Non fles jacturam Dei tui? Fles Didonis mortem, ut Auguſtinus olim peccator; & non fles mortem animæ tuæ? Lacrymas tuas excitent ſanctæ Chriſti lacrymæ, nec non ſanguis pretioſus pro anima tua in cruce effuſus, & ad illum redamandum te accendant, qui te ſumma charitate dilexit; & cùm mortuus eſſes peccatis, vivificavit, paratus omnia tibi donare delicta, ſi diligas: *Ecce quomodo amabat eum.*

38. *Jeſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum. Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei. Ait Jeſus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha: Domine, jam fœtet; quatriduanus eſt enim.* Peccatoris inveterati ſepulchrum, cor proprium eſt, conſuetudinis mole, quaſi duro gravique lapide, clauſum gratiæ Dei; tenebris obſcuratum, corruptione fœtens. Ad hoc malum per gradus pervenitur. Nam poſtquam terribili Dei judicio prima flagitia impunitas ſequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiſcentia reviviſcente, ſopitur ratio, ligat conſuetudo. Trahitur miſer in profundum malorum, traditur captivus tyrannidi vitiorum, ita ut carnalium voragine deſideriorum abſorptus, ſuæ rationis divinique timoris oblitus, dicat inſipiens in corde ſuo, *Non eſt Deus.* Jam indifferenter libitis pro licitis utitur; jam ab illicitis cogitandis, patrandis, inveſtigandis, animus, manus, vel pedes non prohibentur. Quemadmodum denique juſtus corde alacri & abſque labore pro bona conſuetudine currit ad vitam, ſic impius pro malo uſu, non ratione ſe gubernans, non timoris fræno revocans, intrepidus feſtinat ad mortem. Medii ſunt qui fatigantur, anguſtiantur, qui nunc metu cruciantur gehennæ, nunc priſtina retardati conſuetudine, deſcendendo vel aſcendendo laborant: *Supremus tantùm & infimus currunt abſque impedimento, & abſque labore, ad mortem hic, ad vitam illa feſtinat; alter alacrior, alter proclivior. Illum alacrem charitas, hunc proclivem cupiditas facit: in altero amor, in altero ſtupor laborem non ſentit. In illo denique perfecta charitas, in iſto conſummata iniquitas foras mittit timorem. Illi veritas, huic cæcitas dat ſecuritatem.* “S. Ber. tr. de Gradibus Hum. c. 11.

Tollite lapidem, ait Jeſus. *Mortuus ſub lapide, reus ſub Lege.* Lex enim quæ data eſt Judæis, in lapide ſcripta eſt. Omnes autem rei ſub lege ſunt: benè viventes cum lege ſunt. *Juſto lex non eſt poſita.* Quid eſt ergo, *Lapidem removete?* Gratiam prædicate. *Littera occidit, Spiritus vivificat.* Littera occidens, quaſi lapis eſt premens. *Tollite lapidem.* Removete legis pondus, gratiam prædicate. *Si enim data eſſet lex, quæ poſſet vivificare, omninò ex lege eſſet juſtitia. Sed concluſit omnia Scriptura ſub peccato, ut promiſſio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus.* Poterat Chriſtus ſolo verbo removere lapidem, ſed illum removeri juſſit, ut ſignificaret, homines cooperari ſaluti ſuæ debere, externa tollere impedimenta, proximas occaſiones peccati, omnia quæ pravos habitus fovent. *Tollite Lapidem.* Admonet Martha mortuum jam fœtere. Charitatis enim officium eſt monere innocentes ut à conſortio, & frequentatione peccatorum pravis exemplis fœtentium, & odorem mortis exhalantium, ſibi caveant: *Jam fœtet, quatriduanus eſt enim.* 1. Tim. 1. 9. S. Auguſt. Tract. 49. in Ioann. Gal. 3. 21.

43. 44. *Hæc cum dixiſſet, voce magna clamavit: Lazare, veni foras.* Cùm Paſtor ſanctus orat pro converſione peccatoris, Chriſtus orat. *Orat* enim *in nobis ut caput noſtrum, oratur à nobis ut Sacerdos noſter, oratur à nobis ut Deus noſter.* Verumtamen non ſufficiunt lacrymę & oratio Paſtoris, ſed neceſſaria eſt vox gratiæ potentiſſimæ & efficaciſſimæ, qua Deus peccatorem prava conſuetudine implicatum, è ſepulchro duri cordis ad peccati confeſſionem evocet. Quàm difficilè ſurgit, quem moles malæ conſuetudinis premit! Sed tamen ſurgit: occulta gratia intùs vivificatur: ſurgit poſt vocem magnam: *Et ſtatim prodiit,* S. Aug. alibi

qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies ejus sudario erat ligata. Per confessionem foras procedit peccator; mortuus erat, per contritionem reviviscit, per confessionem foras prodit; ligatus tamen, donec Sacerdotis absolutione vincula ejus solvantur: *Sed ut corrigearis, Deus facit magna voce clamando, id est, magna gratia vocando.* Denique jussu Domini vincula solvuntur à Ministris: *Quæ solveritis in terra, soluta erunt & in cœlo.*

S. Aug. tr. 49. in Ioann.

Matth. 16.

Dixit eis Jesus: Solvite eum, & sinite abire. Discipuli jam viventem solvunt, quem Jesus resuscitaverat mortuum. *Si enim Discipuli Lazarum mortuum solverent, fœtorem magis ostenderent, quam virtutem. Illos* ergo dumtaxat *nos debemus per pastoralem auctoritatem solvere, quos Auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam vivificare.*

S. Greg. M. H. 26. in Ioan.

47.48. *Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi Concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem.* Cùm admirari deberent Sacerdotes, Legisperiti, & Pharisæi, & auctoritate sua efficere, ut ab omnibus agnosceretur & coleretur Jesus, ut Messias à Deo promissus, quem & Prophetiæ, & doctrinæ veritas, & vitæ sanctitas, indubitata miracula demonstrabant esse Filium Dei, & à Patre missum, ut ipse profitebatur, illum qui mortuum suscitaverat, interficere voluerunt. O amentiam! Ei qui in aliis mortem vicerat, mortem inferre meditantur, & dicunt: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?* Adhuc hominem appellant, cùm tale Divinitatis ejus testimonium acceperint. *Quid facimus?* Credere oportuit, & colere, & adorare, neque amplius merum hominem existimare. Reipublicæ periculum comminiscuntur & obtendunt, ut perdant innocentem. Seditionis metum prætexunt, ut invidiæ suæ & ambitioni satisfaciant impii Politici: *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani,* &c. Simulatus timor! Numquid enim populum ad seditionem impellebat Jesus? Num dissuadebat censum dare Cæsari? Nonnè Regem ipsum facere turbæ voluerunt, & refugit? Nonnè humilem & abjectam vitam duxit? Nonnè domo & opibus caruit? Hæc ergo sine ratione ulla dicebant, sua adversùs Jesum invidia excæcati. Nonnè Jesus mansuetudinem docuit? Nonnè alapis cæsos non ulciscì? Nonnè injuria affectos tolerare? Nonnè ad patiendum, quàm ad inferendum aliis malum, promptiores esse admonuit? Numquid hæc tyrannidem affectantis sunt, an tollentis? Sed publicum fingunt periculum hypocritæ, ut malignum invidiæ suæ consilium de occidendo Jesu exequantur...

S. Jo. Chr. H. 63. in Ioan.

Venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. An prudentes dici possunt, qui publico bono consulere videri volunt, & proprium bonum, animæque suæ salutem negligunt? Plus perditi homines cogitabant quomodo nocerent, ut perderent; quàm quomodo sibi consulerent, ne perirent. *Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitaverunt, ac sic utrumque amiserunt.* Nam & Romani post Domini passionem & glorificationem tulerunt eis & locum & gentem, expugnando & transferendo, & in eis impletum est, quod prædixit Christus: *Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* Ea falsorum Politicorum, & prudentium hujus sæculi sors est. *Trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Timent perdere terram, & perdunt cœlum: timent perdere pecuniam, & perdunt animam: timent perdere temporale bonum, & amittunt Deum.

S. Aug. tr. 49. in Ioan.

Matt. 8. 10.

49.50.51.52. *Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit,* &c. Mali quandoque salutaris veritatis oracula movente ac suggerente Deo proferunt, ne alii de gratiis ad proximi salutem sibi datis extollantur, eòque sanctiores se existiment, quò divinis illis talentis ditiores: aut sibi tribuant lumen, veritatem, doctrinam, intelligentiam quæ est à Patre luminum. *Hoc autem à semetipso non dixit; sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit, quòd Jesus moriturus erat pro gente; & non tantùm pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.* Filios Dei appellavit utique præter Hebræam gentem, in cæteris etiam omnibus gentibus constitutos, nondum fideles, nondum baptizatos. Quomodo ergo Dei filios, nisi secundùm prædestinationem, secundùm quam & Apostolus dicit, quòd *Nos elegerit Deus in Christo ante constitutionem mundi?* Illa verò in unum congregatio factura eos erat filios Dei. Neque enim *in unum* dictum est, in aliquem corporalem locum, cùm de tali vocatione gentium Prophetа prædixerit: *Et adorabunt unusquisque de loco suo omnes insulæ gentium:* Sed *congregaret in unum* dictum est, *in unum spiritum, & in unum corpus, cujus unum caput est Christus. Talis congregatio ædificatio est templi Dei. Talem congregationem non generatio carnalis, sed regeneratio spiritualis facit.*

«S. Aug. Epi. «187. alias 57. «c. 12. n. 37. « « « « «Eph. 1. 4. « «

53.54. *Ab illo ergo die cogitaverunt, ut interficerent eum. Jesus ergo non in palam ambulabat,* &c. Non potentia ejus defecerat, sed in hominis infirmitate vivendi exemplum Discipulis demonstrabat, in quo appareret non esse peccatum, si fideles ejus, qui sunt membra ejus, oculis persequentium se subtraherent, & furorem sceleratorum latendo potiùs devitarent, quàm se offerendo magis accenderent. Exemplo igitur suo doctrinam confirmavit, quam verbo tradiderat: *Cùm vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.* Mundus Christum Jesum persequitur in doctrina sua, in lege sua, in membris suis: illum interficere cogitat, & rursus crucifigere: blanditiæ ejus, persecutiones sunt: illum fugiamus, Jesum sequamur ut fideles Discipuli; illum in cor nostrum suscipiamus, & cum illo procul à consilio impiorum conversemur. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit.* Ad hoc consilium quatuor modis tenditur. *Quidam enim trahuntur inviti, alii attrahuntur illecti, alii seducuntur ignari, alii sequuntur spontanei.* Istis necessariæ sunt quatuor virtutes, quibus armati resistant, ne in consilium impiorum hominum abeant. *Invitis necessaria est fortitudo, qua resistant usque ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperantia, quæ reprimit illicita desideria, nec cedit promissionibus, nec emollitur blanditiis. Illis qui seducuntur ignari, est opus prudentia, quæ ab utilibus inutilia discernit, & docet quid tenendum, quidve rejiciendum sit. Justitia indigent illi, qui sequuntur spontanei. Justitia est rectitudo voluntatis, quæ nec amat peccare, nec peccato consentit.*

Psal. 1.

S. Bern. ser. 71. de Div.

55.56. *Proximum autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione, ante Pascha, ut sanctificarent se ipsos. Quærebant ergo Jesum,* &c. Quantò majori solicitudine & diligentia purificare debent animas suas Christiani, ut verum Pascha celebrent! Benè & sincerè quærant Jesum, ut Mysteriorum ejus fructum capessant. Timeant, ne ad ipsos non veniat die festo per gratiam suam & Spiritum suum, defectu dispositionum debitarum ad Sacramenta suscipienda. Secum colloquantur in Templo coram Dei Majestate, quærentes, num fortè in se ipsis causa sit cur non veniat in cor eorum. *Quid putatis, quia non venit ad diem festum?* Pascha Judæorum typicum erat: Pascha nostrum veritas est. Celebratio Judæorum umbra erat futuri, id est, Prophetia Christi venturi, & pro nobis illa die passuri. Habebant Pascha in umbra, nos in luce. Quid enim opus erat, ut eis Dominus præciperet in festo Paschatis agnum immolare, nisi quia ille erat de quo prædictum erat à Propheta: *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet?* Sanguine occisi pecoris Judæorum postes signati sunt: Sanguine Christi frontes nostræ signantur. Et illa signatio, quia erat significatio, dicta est à domibus signatis exterminatorem prohibere. *Signum Christi à nobis repellit exterminatorem, si cor nostrum habeat Christum habitatorem.* Quæramus Christum in Paschate, sed quæramus, ut habeamus; quæramus, ut teneamus, nec unquam ab eo separemur, cum Sponsa dicentes: *Tenui eum, nec dimittam.*

S. Aug. tr. 50. in Io. n. 2.

Isa. 53. 7.

CA-

CAPUT XII.

Sensus Litteralis.

1.2. *IEsus ergo ante sex dies Paschæ*, sexto die ante 3. Paschа, *venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus*, ubi habitabat Lazarus; *quem* mortuum *suscitavit Iesus. Fecerunt autem ei cœnam ibi*: invitatus ad cœnam est à Simone Leproso, Mariæ, Marthæ, & Lazari consanguineo vel amico: *& Martha ministrabat* sedula suo more, ut Jesum honoraret: *Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo*, ut resurrectionis ejus veritas in dubium revocari non posset. *Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi*, veræ & exquisitæ nardi; & unxit pedes Jesu, *& extersit pedes ejus capillis suis: & domus impleta est ex odore unguenti.*

S.Cyr. l.7. 8. p. 696. 4.5.6. *Dixit ergo unus ex Discipulis ejus, Iudas Iscariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis*, (libellis circiter 115. monetæ Gallicæ æquivalentibus) *& datum est egenis?* Pietatis nomen avaritiæ suæ prætexebat fur sacrilegus. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum*, non quòd de egenis curaret; *sed quia fur erat, & loculos habebat, & ea quæ mittebantur*, seu reponebantur ad emendum necessaria, *portabat*, ut œconomus familiæ Christi. Ex quo appareret, etiam perfectissimæ vitæ non obesse communes possessiones, ex quibus necessaria ad vitam sustentandam procurentur.

7.8. *Dixit ergo Iesus: Sinite illam* agere quod agit, *ut in diem sepulturæ meæ servet illud*, ut meam præveniat sepulturam hoc pietatis opere, quod mortuo exhibere non poterit, utpotè qui resurrectione mea hoc ejus officium sim præventurus. *Non ad luxum*, sed *ad misterium* effusionem illam unguenti à Spiritu sancto dirigi, Christus docet: *Pauperes enim semper habetis vobiscum*, non deerunt inter vos pauperes, in quos beneficia conferatis: *Me autem non semper habetis*, sive habebitis, ut similia pietatis officia mihi mortalem vitam agenti, & vobiscum visibiliter conversanti exhibere possitis. Confer cum *Matthæi* 26. *& Marci* 14.

9.10.11. *Cognovit ergo turba multa ex Iudæis, quia illic est:* magna multitudo Judæorum cognovit, Jesum in Bethaniam esse reversum, & cum Lazaro cœnasse: *& venerunt non propter Iesum tantùm, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit à mortuis*, curiositate excitati. *Cogitaverunt autem Principes Sacerdotum, ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis*: Miraculo resurrectionis ejus convicti, à Sacerdotum, Legisperitorum, & Pharisæorum partibus se subducebant, *& credebant in Iesum*, ut in verum Messiam.

12.13.14. *In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cùm audissent, quia venit Iesus Ierosolymam, acceperunt ramos palmarum*, in signum lætitiæ, *& processerunt obviam ei*, ut eum triumphali apparatu, ut victorem mortis, in Urbem introducerent; & clamabant, *Hosanna*, Salva quæso; sive, Gloria, laus, & honor: *Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel*, Messias à Deo promissus. *Et invenit Iesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est: Noli timere filia Sion*, secura esto, & exulta, Jerusalem: *Ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ*, humilis, clemens, facilis, non suam utilitatem, sed tuam salutem unicè quærens. Confer cum *Matthæi* 21. *Marci* 11. *& Luc.* 19.

Zach. 9. 9.

16.17.18.19. *Hæc non cognoverunt Discipuli ejus primùm*: Non intellexerunt, quorsum ista fierent, eòque spectare propheticum oraculum: *sed quando glorificatus est Iesus*, cùm post glorioſam resurrectionem assumptus in cœlum est, ipsique receperunt Spiritum sanctum, *tunc*, eo illuminante, *recordati sunt, quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei*; rem gestam animo revolventes, & cum verbis Prophetæ conferentes, Prophetiam in triumphali illo ingressu Jesu in Urbem impletam esse intellexerunt. *Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum à mortuis*: Palam testabatur, Jesum tantum miraculum edidisse, eumque verum esse Messiam & Christum à Deo promissum conclamabat: *Propterea & obviam venit ei turba; quia audierunt eum fecisse hoc signum*, & testibus oculatis fidem prudenter derogari non posse existimarunt. *Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos*, alii aliis dixerunt: *Videtis, quia nihil proficimus*, consiliis nostris, & senatusconsultis nihil promovemus: *ecce mundus totus post eum abiit;* vis ingens hominum illum sectatur. Hoc dicunt quasi se ipsos incusantes, quòd non jampridem Christum cum Lazaro interfecerint; seque ad cædem mutuò cohortantur, indignati, quòd turbæ crederent, veluti suis possessionibus ipsi essent ejecti, famaque & auctoritate minuti. S.Cyr.p.699.

20.21.22. *Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderant, ut adorarent in die festo*, in Atrio Gentium, majestate loci, & solemnitatis magnitudine, Deique Israel nomine celebratissimo excitati. Neque enim vicinæ, & multò minùs remotissimæ à Palæstina Gentes verum Deum colebant, ut docet S. Cyrillus. Sed *Cùm Iudæorum regio contermina esset Galilææ, urbesque ac vicos inter se vicinos haberent, frequenter inter se ultrò citròque commeabant, ac permiscebantur, ac utrique, invitante ad id multiplici occasione, invicem alteros adibant. Quoniam verò mens multò ardentior erat idolorum cultoribus, & ad mutationem in melius propensior, tanquam plus satis revicta confutataque inani eorum superstitione; ideò nonnulli facilè sententiam mutabant, sed nondum perfectè ad hoc ut soli secundum veritatem Deo servirent: ancipites verò, & ambiguis hinc inde distracti rationibus ad defectionem, & suorum Magistrorum opinionibus insistentes, Platonis (inquam) & aliorum id genus Sapientum, qui ajunt, unum quidem esse universi Opificem, cæteros verò mundanosque tanquam quosdam Duces ab illo creatos ad rerum humanarum regimen. Moris ergo nonnullis Palæstinis, Græcis maximè vicinam & contiguam Iudææ regionem accolentibus, imitari & assumere quodammodo eorum consuetudines ac mores, atque Monarchiæ* (sive unius Dei) *nomen in honore habere, quòd ita visum esset iis, quorum paulò ante meminimus, etsi non eodem modo quo nos loquimur. Hi verò non omninò ad Iudæorum ritus propensi, neque à Græcorum placitis & moribus digressi, sed mediam quandam rationem secuti, pii & cultores Dei nuncupantur. Igitur Græci qui in proximo habitabant, cùm viderent suos mores à Iudaicis non magnoperè differre, quoad sacrificiorum ritus, & Monarchiæ præsumptam opinionem, confluebant etiam adoraturi, maximè in magnis solemnitatibus; idque non quasi suam religionem ac cultum deferentes, sed velut unum omnium Deum honorantes.* Gentiles illos in proxima dispositione Proselytos fuisse, S. Joannes Chrysostomus putat, ut mirum non sit, si Jerusalem ascenderint Deum verum adoraturi. *Illi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat à Bethsaida Galilææ*, vel sibi notum, vel quem sciebant esse ex Discipulis Jesu; *& rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Iesum videre*: Fac, ut detur nobis locus & occasio videndi Jesum de quo tam mirabilia audivimus. *Venit Philippus, & dicit Andreæ; Andreas rursum & Philippus dixerunt Iesu*, quanto illum videndi desiderio Gentiles illi tenerentur. S.Cyr. l.7. 8. p.700. S.Chr. H.55. in Joan.

23.24. *Iesus autem respondit eis, dicens: Venit hora, ut clarificetur Filius hominis:* Jam tempus imminet, quo Gentium conversione glorificabor. *Amen, amen dico vobis, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Verumtamen id non continget, nisi post mortem meam. Sicut enim granum frumenti sparsum in terram, nisi putrefactum & terræ calore resolutum fuerit, sine fructu manet: ita nisi moriar, Gentes ad salutem non perducam. Sterilis manebit Gentilitas, nec filios Dei parturiet, nisi velut granum frumenti mortuus fuero, & sanguine meo velut imbre cœlesti fœcunditatem illi tribuero, innumerosque ex ea fideles multiplicavero.

25.26. *Qui amat animam suam, perdet eam:* Quicumque vitam suam, & commoda temporalia præ me ac rebus divinis amat, perdet vitam meliorem & æternam: *& qui odit animam suam in hoc mundo,* qui commoda temporalia hujus vitæ, ac vitam ipsam minoris faciens, quàm ea quæ ad Deum pertinent, illa propter me exponere & amittere paratus est: *in vitam æternam custodit eam,* vitam æternam in cœlis possidebit. *Si quis mihi ministrat, me sequatur;* si quis se discipulum ac ministrum servumque meum profitetur, meum imitetur exemplum: *& ubi sum ego, illic & minister meus erit,* in regno meo æterna mecum felicitate & gloria perfruetur. *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Confer cum *Matthæi* 10. 39. 16. 25. *Marci* 8. 35. *Luc.9.* 24. 27. 33.

27.28. *Nunc anima mea turbata est* timore & horrore mortis imminentis, ad quam Gentilium istorum adventus efficit, ut attendam. Hos autem affectus in appetitu suo inferiori volens excitavit; tum ut se verum hominem, corpore & anima constantem esse demonstraret; tùm ut se vitam suam pro gloria Patris, & mundi salute devovere ac sacrificare ostenderet, repugnante licèt naturali desiderio vitandi supplicia, opprobria, mortem acerbissimam & probrosissimam. *Et quid dicam?* Quid in tantis angustiis orabo Patrem? *Pater salvifica me ex hac hora.* Libera me, si fieri potest, à periculo passionis & mortis imminentis. *Sed propterea veni in horam hanc:* Verumtamen mortem non deprecor, siquidem ideò veni in mundum, ut mortem subeam pro redemptione generis humani. Voluntatis igitur naturalis mortem horrentis hæc verba sunt: *Pater salvifica me ex hac hora.* Voluntatis verò deliberatæ ista sunt: *Sed propterea veni in horam hanc. Pater clarifica nomen tuum:* Nomen tuum morte mea glorificetur. Indicat se pro veritate mori, quod Dei gloriam appellat. Debebat enim post ejus mortem orbis terrarum ad Deum converti, in Dei cognitionem venire, & ipsum colere. Quæ tamen non Patris tantùm, sed & Filii gloria est, ut posteà declarat. *Venit ergo vox de cælo:* (Quod solum fermè oraculi genus temporibus Templi secundi supererat, ut Grotius ex Hebræis observat.) *Et clarificavi* per te nomen meum divinis operibus & miraculis: *& iterum clarificabo,* in morte, resurrectione, ascensione tua, Euangelii prædicatione, & Ecclesiæ fundatione.

29.30. *Turba ergo quæ stabat, & audierat, dicebat, Tonitruum esse factum: Alii dicebant, Angelus ei locutus est.* Pars adstantium à Christo Jesu magis distans, confusum dumxat sonitum audivit, & tonitruum existimavit. Alii propinquiores, qui vocem articulatam audierant, Angelum ei esse locutum putarunt. Respondit Jesus, & dixit: *Non propter me hæc vox venit,* ut per eam discerem aliquid; novi enim omnia: *sed propter vos,* ad eruditionem vestram, ut me Filium Dei esse credatis.

31.32.33. *Nunc judicium est mundi;* judicium non condemnationis, sed vindicationis generis humani à diaboli potestate & tyrannide. Non enim venit Christus, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Cùm igitur omnes homines propter primi hominis peccatum in potestatem diaboli justoDei judicio traditi sint, nec ab ejus tyrannide eripiendi ac liberandi essent, nisi per filium Dei hominem factum; non potentia, sed justitia diabolum vincere voluit, & humanũ genus ab ejus captivitate vindicare. *Quæ est* porrò *justitia, qua victus est diabolus, nisi justitia Iesu Christi? & quomodo victus est? Quia cùm in eo nihil morte dignum inveniret, occidit eum tamen. Et utique justum est, ut debitores quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quem sine ullo debito occidit.* Hoc erga mundum, id est, erga homines misericordiæ judicium est, erga diabolum justitiæ & condemnationis. *Nunc judicium est mundi: nunc Princeps hujus mundi,* diabolus, qui hominibus à se victis dominatur, *ejicietur foras:* è regno suo per mortem meam deturbabitur. Prædicebat ergo Dominus, quod sciebat, post passionem & glorificationem suam per universum mundum multos populos credituros, in quorum cordibus diabolus intùs erat: cui quando ex fide renuntiant, ejicitur foras. Ejectus quidem fuerat de cordibus Patriarcharum, & Prophetarum, veterumque justorum: sed quòd ante Christi adventum & mortem in hominibus paucissimis factum est, nunc in multis populis per ejus crucem & mortem futurum ab ipso prædicitur: *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Justitiam judiciumque Dei mundum per Christi mortem à diaboli tyrannide vindicantis, dupliciexemplo explicat S. Chrysostomus. Sit violentus quispiam tyrannus, inquit, qui omnes qui in manus suas venerint, plurimis malis afficiat: hic si vel Regem, vel Regis filium captum injustè interimat, illius mors etiam alios ulcisci poterit. Sit aliquis qui debitores postulet, verberet, in carcerem conjiciat, & hac insania etiam nihil debentem coerceat: hic etiam eorum quæ in debitores commisit, dabit pœnas. Non aliter in Jesu Christo evenit: Eorum enim quæ in nos fecit diabolus, propter ea quæ in Christum ausus est, postulatus est ad supplicium: *Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras;* per mortem scilicet meam. *Et ego si exaltatus fuero à terra,* cùm è terra sublatus in crucem fuero; *omnia traham ad me ipsum,* omnes prædestinatos ad salutem, ex quibus nemo est perituru s. Verbum enim *trahere,* efficaciam & virtutem invictissimam significat. Aut certè omnia hominum genera, sive in linguis omnibus, sive in ætatibus omnibus, sive in gradibus honorum omnibus, sive in artium licitarum & utilium professionibus omnibus, & quicquid aliud dici potest secundùm innumerabiles differentias, quibus inter se præter sola peccata omnes distant, ab excelsissimis usque ad humillimos, à rege usque ad mendicum, *omnia,* inquit, *traham ad me ipsum,* ut sim caput eorum, & illi membra mea. (*Hoc autem dicebat, significans, qua morte esset moriturus,*) id est, quo genere mortis, nempè crucis.

34. *Respondit ei turba: Nos audivimus ex Lege* (quo nomine non solos Mosis libros, sed & Psalmos & Prophetas, omnemque Scripturam sacram significant) *quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari,* in crucem, *Filium hominis? Quis est iste Filius hominis?* quem dicis exaltandum. Ænigma erat carnalibus hominibus, crucis & resurrectionis Christi Mysterium, quod ab iisdem Prophetis prædictum, à quibus regnum ejus & potestas æterna, non intelligebant.

35.36. *Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum lumen in vobis est:* Brevi adhuc tempore lux vera vobis affulgebit: modicùm apud vos ero Ego, qui instar lucis viam veritatis in credendis & agendis vobis monstro. *Ambulate, dum lucem habetis:* Credite, dum me præsentem, vobisque doctrina, miraculis & exemplis prælucentem habetis; *ut non vos tenebræ comprehendant,* ne cæcitas cordis vos occupet atræ noctis instar: *& qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat:* Et viam qua incedit, & terminum quò perveniet, prorsus ignorat. Allegoria est sumpta à viatoribus, qui cadente sole, nisi modica, quæ illis superest, luce utantur, in tenebris errant. *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis;* ut lucis & vitæ æternæ participes sitis. *Hæc locutus est Iesus, & abiit & abscondit se*

ab

S. Aug. l. 13. de Trin. c. 14.

S. Au. tr. 12. in Joan. n. 7. 8.

S. Chr. H. 6. in Ioan.

S. Au. tr. 52. in Ioan.

Ps. 109. 4.

Isa. 40. 8. Ezech. 37. 25. Dan. 7. 14.

S. Cyr. l. 7. & in Ioa. p. 708.

S. Cyr. l. 7. 8. in Io. p. 703. 704.

S. Chry. H. 66. in Joan.

S. Cyril. l. 7. 9. in Jo. p. 707.

S.Cyrill. lib. 7.8.in Ioa. p. 708.

ab eis: secessit Bethaniam, ne ante opportunum tempus se periculis exponeret. Respondere noluit Jesus quæstioni Judæorum, nec dilucidiùs illis explicare crucis & resurrectionis suæ Mysterium, utpotè stupidis, infidelibusque; sed illis causam indicavit, cur ea, quæ in Scripturis continentur, non percipèrent, scilicet malitiam, & defectum cooperationis lumini fidei.

37.38. *Cùm autem tanta signa*, tot & tanta miracula *fecisset*, Jesus, *coram eis, non credebant in eum* Sacerdotes & Pharisæi, parsque maxima plebis: *ut sermo Isaiæ Prophetæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?* Sic Isaiæ vaticinium justo Dei eos derelinquentis judicio in illis impletum est: Domine, quotusquisque est qui crediderit veritati, quam audivit à nobis? Et cui revelatus, à quo agnitus est Messias, Christus *Dei virtus*, per quem Pater omnia operatur? Isa.53.1.

39.40. *Propterea non poterant credere*, id est, nolebant, *quia iterum dixit Isajas: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & intelligant corde, & convertantur, & sanem eos.* Impotentiæ credendi voluntatem consequentis causa, non fuit præscientia Dei, sed eorum cæcitas & obduratio ab Isaia prædicta, cujus sensum, non verba profert S. Euangelista. Confer cum *Matt.* 13.14. nostrumque in eum locum lege Commentarium. Isa.6.9.

S. Augustin. Tract. 53. in Ioan. n. 6.9.

Quare autem non poterant, si a me quæratur: citò respondeo, Quia nolebant: malam quippè eorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænuntiavit ille, cui abscondi futura non possunt. Sed aliam causam, inquis, dicit Propheta, non voluntatis eorum: Quia dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant, & excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum. *Etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo. Sic enim excæcat, sic obdurat Deus, deserendo & non adjuvando: quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest....* Sic dictum est, *Non poterant*, ubi intelligendum est, quòd nolebant: quemadmodum dictum est de Domino Deo nostro: *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest*. De omnipotente dictum est, Non potest. *Sicut ergo quòd Dominus negare seipsum non potest, laus est voluntatis divinæ: ita quòd illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanæ.* 2.Tim.2.13.

41. *Hæc dixit Isajas, quando vidit gloriam ejus*, scilicet Christi Jesu, prophetica visione, *& locutus est de eo*, Capite sexto, quod sic incipit: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum: & ea quæ sub ipso erant, replebant templum*, &c. Ex Joannis verbis cum hoc Isaiæ oraculo collatis, invictum colligitur divinitatis Christi Jesu testimonium. Is enim quem vidit Isaias, est Jehova, Dominus exercituum, cui ministrant Angeli, cujus gloria plena est terra, qui iniquitatem aufert, & peccata mundat. Is autem est Christus Jesus, teste S. Joanne. Igitur Christus Jesus est verus unusque Deus. Vide S. Basilium lib.5. contra Eunomium, S. Hilarium l.5. *De Trinitate*, n. 33. S. Cyrill. Alex. l.7. & 8. *in Ioannem*, p.709. & 710. & Theodoretum in c.6. Isaiç. Laudant, inquit, Seraphim „ Naturam sempiternam, quòd non modò cœlum, sed „ terram quoque universam gloria repleverit. Hoc verò Dei & Salvatoris nostri egit Incarnatio. Post ad„ ventum quippè Domini gentes divinæ cognitionis ra„ dio perfusæ sunt. Plenam igitur ejus gloria terram „ omnem dicunt, id quod futurum erat, vaticinando, „ factumque per Christum dispensationis Mysterium „ prænuntiando. Priùs quidem quàm Verbum caro „ fieret, dominabatur universæ terræ dæmon infestus, „ & creatura pro Conditore & Factore suo adorata est: „ At postquam Verbum Dei unigenitum factum est ho„ mo, ejus gloria repleta est omnis terra. Flectetur enim „ ipsi omne genu, & omnes linguæ & tribus servient „ ei, sicut scriptum est: *Et commota sunt superliminaria cardinum à voce clamantis*. A voce, inquam, quæ „ terram omnem divina gloria repletam significabat, ele„ vatus est lapis ostii superior. Quo in postes non incum„ bente, domum cuivis de cætero intrare licuit. Ex „ quo enim Ozias, Lege adhuc obtinente, adyta contra Legem penetrare ausus est, insinuatur per visionem omnium Gentium vocatio. Non putet enim quisquam, ait, templo circumseptam esse Dei universorum gloriam: Universorum enim Dominus omnia replet. Atque hoc brevi manifestum fiet: Omnes enim homines divinæ cognitionis lumine susceptо, templa ubique erigent universorum Conditori; atque illis gloria repletis, hoc priore gloria spoliabitur: & pro divino lumine, ignis Romani fumum excipiet: *Et domus impleta est fumo*.

42.43. *Verumtamen & ex Principibus*, ex ipsis Senatoribus, *multi crediderunt in eum*, nondum ita excæcati & indurati: crediderunt, inquam, contemplativa, non activa fide; convicti eum esse Christum, sed voluntatem in ejus obsequium non redigentes, nec eum confiteri ausi, mundanò timore prohibente: *Sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur*; quod maximè probrosum erat. *Dilexerunt enim gloriam hominum*, honorem, existimationem, & claram cum laude notitiam apud homines, *magis quàm gloriam Dei*, quàm veram gloriam quæ à solo Deo est, & quam promisit ac retribuit confessoribus veritatis.

44.45. *Jesus autem clamavit, & dixit*: cùm aliorum incredulitatem, aliorum fidem infructuosam consideraret, contenta & clara voce dixit: *Qui credit in me, non credit in me* solum, *sed in eum qui misit me*. In me enim credit, qui me Filium Dei confitetur à Patre missum in mundum; ac proinde credit in Patrem, cujus sum legatus. *Et qui videt me, videt eum qui misit me*: Qui naturam meam ac dignitatem fide cognoscit, & Patrem meum æternum cognoscit; quia *Ego & Pater unum sumus*.

46.47. *Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat*. Ego sum lux, quam Prophetæ venturam prænuntiarunt ad illuminationem mundi, ut in tenebris ignorantiæ, errorum & peccatorum non maneat. *Et si quis audierit verba mea, & non custodierit*, id est, non crediderit fide per dilectionem operante, *ego non judico eum*, modò, in hoc primo meo adventu: Vel, non sum auctor damnationis & perditionis illius, sed sua ipse culpa perit, meum sermonem contemnens. *Non enim veni, ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum*.

Illuminare, illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. Isa.60.

48.49.50. *Qui spernit me, & non accipit verba mea*: Qui non credit verbis meis, quod in mei contemptum ac injuriam cedit, *habet qui judicet eum*. *Sermo quem locutus sum, judicabit eum in novissimo die*: Ipsa doctrina & prædicatio mea, quam spernit, damnatione dignum apertè demonstrabit in novissimo die, quo sum ad judicandum venturus. *Quia ego ex me ipso non sum locutus*, proprio nomine, privataque auctoritate, quasi res humano ingenio adinventas prædicans: *sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit*, ut homini, *quid dicam, & quid loquar*. Non dicit, *Qui misit me Deus, & mandatum dedit mihi Deus*, sed *Pater*: ut se Filium Dei significet, non merum hominem, quales erant Prophetæ, qui tamen à seipsis non loquebantur, sed quæ DEUS, non quæ Pater mandabat eis. In memoriam etiam revocat his verbis, quod Deus Moysi dixit de Messia: *Ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam*. Adde, quòd cùm Christus sit vivens ac subsistens Dei, ac Patris verbum, necessariò, quæ in eo sunt, enuntiat, voluntatemque Genitoris in lucem edens, quasi mandatum aliquod se accipisse ait: sicut sermo noster mentis nostræ, veluti jussu ejus, arcana manifestat, idque celerrimè. Simul enim ac mens aliquid concepit, tum id voci committit: hæc autem foras erumpens, quæ intùs & in mente sunt abdita enuntiat, nec de sibi mandatis quidquam mutat. Hac ratione Christus ait: *Qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar: & scio, quia mandatum ejus vita æterna est*, seu causa vitæ æternæ, quia credentibus & observantibus mandata Patris, quæ Deut.18.18. S.Cyrill.l.7.8 S. Cyrill. l. 9. in Ioan. p.718.

quæ vobis denuntio, vita æterna dabitur: non credentes verò & non observantes, in mortem sempiternam incurrent. *Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor:* Et hæc ipsa quæ modò vobis locutus sum, verba sunt Patris, & sic à vobis accipienda sunt, ut à Patre mihi demandata.

Sensus Moralis.

12.3. *Iesus ergo ante sex dies Paschæ, venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus... Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat: Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti.... & unxit pedes Iesu, & extersit pedes ejus capillis suis.* Bethania *Domus* est *obedientiæ*. Ibi Jesus cum amicis suis epulatur. Ibi charitas activa, cujus Martha figura est, Christo Jesu in membris ejus ministrat. Ibi peccatores suscitati, & per pœnitentiam purgati, gratiæque ejus visitatione in bono confirmati, ad sacram Mensam cum illo recumbunt, ejusque Corpore & Sanguine pretioso reficiuntur. Ibi charitas contemplativa, Deoque & Christo Jesu intenta, fidem suam, religionem, orationem, adorationem, totamque quam occupat animam, in conspectu ejus effundit; eleemosynas pauperibus copiosè erogat, eorumque lachrymas temporalium largitione bonorum abstergit, miserias sublevat. *Vnxit pedes Iesu, & extersit capillis suis.* Capilli superflua corporis videntur. Habes, quid agas de superfluis tuis. *Tibi superflua sunt: sed Domini pedibus necessaria.* Pedes Domini, pauperes ejus: *Cùm uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

S. Augustin. Tract. 50. in Ioan. n. 6.

Mat. 25. 40.

Et domus impleta est ex odore unguenti. Bonus odor, bona fama ex bonis operibus, exemplisque sanctis diffusa. Qui malè vivunt, & Christiani vocantur, injuriam Christo faciunt; de quibus dictum est, quòd per eos *nomen Domini blasphematur.* Si per tales nomen Domini blasphematur, per bonos nomen Domini laudatur. Unde Apostolus ait: *Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt, & in iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis idoneus?* Felices qui bono odore vivunt: quid autem infelicius illis, qui bono odore moriuntur? Amasti benè agentem, vixisti bono odore: invidisti benè agenti, mortuus es bono odore. Numquid quia mori voluisti, ideò odorem illum malum esse fecisti? Apis flores in mel & ceram: aranea in venenum omnia convertit. *Noli invidere, & non te occidet bonus odor.* Bonus odor pietatis Mariæ avarum Judam occidit.

Rom. 2. 24.

1. Cor. 2. 15.

5. *Quare*, inquit, *hoc unguentum non vaniit trecentis denariis, & datum est egenis?* Quàm cæca avaritia, quæ Dei Filium triginta denariis dumtaxat, unguentum verò trecentis æstimat! Avaro præ temporalibus vilia sunt æterna, præ terrenis divina, Deus ipse vilis est. Quod in Dei honorem, in decorem domus ejus, in Ecclesiarum & Altarium ornamenta impenditur, perditum putat. Specie charitatis contra charitatis opera murmurat. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habebat.* Fur sacrilegus erat Judas. Furem noverat Jesus, nec prodebat; sed potiùs tolerabat, & ad perferendos malos in Ecclesia nobis exemplum patientiæ demonstrabat. Fur sacrilegus erat Judas. *Si crimina discernuntur in foro, qualiscumque furti & peculatus; peculatus enim dicitur furtum de re publica; & non sic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ: quanto vehementius judicandus est fur sacrilegus, qui ausus fuerit non undecumque tollere, sed de Ecclesia tollere? Qui aliquid de Ecclesia furatur, Judæ perdito comparatur.* Quot sunt in Ordine Ecclesiastico fures! Quicumque Clericus reditus Ecclesiasticos, quorum non est dominus, sed œconomus tantùm & dispensator, in usus cupiditatis, aut vanitatis impendit: quicumque ex iis loculos congregat ad consanguineos ditandos: quicumque præter victum & vestitum aliquid ex Altari retinet: quicumque in pauperes, aliaque pia opera non erogat, quod præter honestam sustentationem superest, fur est sacrilegus, novus Judas. *Quicquid præter necessarium victum, & simplicem vestitum, de Altari retines, tuum non est; rapina est, sacrilegium est.*

S. Aug. tr. 50. in Ioan. n. 12.

S. Ber. ep. 2.

7.8. *Dixit ergo Iesus: Sinite illam, ut in diem sepulturæ meæ servet illud. Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper habebitis.* Amor officia potiùs anticipat, quàm differat. Maria Christum Jesum plurimùm dilexit, ideò sepulturam ejus prævenit unguenti pretiosi in sacrum ejus corpus effusione. Non divina dumtaxat Christi natura & persona, quæ semper nobis præsens est præsentia majestatis; sed & sacra humanitas personæ Divinæ ineffabiliter unita, in eaque subsistens, omnibus pietatis officiis prosequenda est: quam etsi oculis modò non videamus, fide intelligimus, credimus, & tenemus in S. Eucharistiæ Sacramento præsentem. Sed & in pauperibus nobis præsens est, in iis reficitur, induitur, sublevatur, hospitio excipitur, in infirmis visitatur, in captivis redimitur: *Quod uni* (inquit) *ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

Me autem non semper habebitis. Timendum, ne Christum non semper habeamus. Semper illum habebunt boni, & misericordes; non semper habebunt malè viventes, avari, non compatientes necessitatibus pauperum, nec illis benefacientes; fures enim sunt, quia Domini, cujus sunt villici & procuratores, bona non dispensant secundùm ejus voluntatem & mandatum: *Pauperes semper habetis vobiscum: me autem non semper habebitis.* Si bonus es, habes Christum & in præsenti, & in futuro: in præsenti per fidem, per signum, per baptismatis Sacramentum, per Altaris cibum & potum. Habes Christum in præsenti, & habebis semper, quia cùm hinc exieris, ad illum pervenies, & cum illo æternùm regnabis. Si autem malè vivis, videris habere in præsenti Christum, quia intras Ecclesiam, signas te signo Christi, baptizaris baptismo Christi, misces te membris Christi, accedis ad Altare Christi: sed si pergas malè vivere, illum semper non habebis, ab illo æternùm separaberis: *Me autem non semper habebitis.*

S. Augustin. Tract. 50. in Ioan. n. 12.

12.13.14.15. *In crastinum autem, turba multa, quæ venerat ad diem festum, cùm audissent, quia venit Iesus Ierosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, rex Israel.* In Populi Christum Jesum solemni festivoque ritu excipientis devotione dispositiones edocemur ad Christum Paschali Communione dignè recipiendum necessarias. 1. Rami palmarum accipiendi sunt, quæ sunt insignia victoriæ. Mundum, carnem, diabolum, peccatum vicisse oportet: quam victoriam quia reportare non possumus, nisi per gratiam Jesu Christi, tota illi gloria, totus honor victoriæ tribuendus est: *Acceperunt ramos palmarum.* 2. Ferventibus desideriis Christo Jesu ad nos per Sacram Communionem venienti obviam eundum est: *Et processerunt obviam ei.* 3. Fides viva, spesque firma in illum ut Salvatorem, Dominumque & Deum nostrum, piis laudibus & precibus ex intimo corde emissis expromendę sunt: *Et clamabant, Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, rex Israel.* 4. Jugum ejus ferendum est, ejusque legi summa docilitate & humilitate parendum: *Et invenit Iesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est.* 5. Cùm timore servili non est excipiendus, sed cum timore filiali & amore ardentissimo, ut Rex cordis nostri: *Noli timere, filia Sion, ecce Rex tuus venit.* 6. Dare debemus operam, ut regnet super nos, ut omnibus affectibus nostris dominetur; non turbæ Judaicæ inconstantiam imitari, quę post exceptionem tam solemnem & festivos applausus, clamavit: *Crucifige, crucifige eum.*

20.21.

20.21. *Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderunt, ut adorarent in die Festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Jesum videre.* Quidam ex Gentibus, non Gentes integræ ascendebant in Jerusalem ad diem Festum, ut verum Deum adorarent. *Erat* enim *in sola Judæa notus Deus, & in solo Israel magnum nomen ejus: reliquam terram alta quædam tegebat caligo, nemine in mundo Divinam & Cœlestem lucem habente, præter unum Israel. Sed tunc temporis tamquam universis simul Gentibus in hoc mundo, à cognitione Dei seclusis, seorsimque suum locum tenentibus, genitus est Populus Domini, pars ejus, funiculus hæreditatis ejus Israel: Sic rursus in universum orbem Sole intelligibili invecto, & lamine Israelitis decedente, Gentibus verò appellente, extra universa Israel repertus est. Quippè dum expectant lucem, factæ sunt illis tenebræ, juxta id quod scriptum est: Operientes lucem, in nocte ambulaverunt. Ideò Salvator Pharisæos alloquens, ait:* Ego sum Lux mundi. *Eleganter enim minatur se discessurum ab Israel, translaturum in universum mundum suam gratiam, & aliis jam cognationis Dei radios expansurum.* Plenæ autem & universalis Gentium omnium vocationis ad fidem præludium, erat ille Gentilium quorumdam ascensus in Jerusalem, ut adorarent in die Festo, & desiderium videndi Jesum. Quod cùm Philippus Andreæ, & illi conjunctim Jesu nuntiassent, Jesus eis respondit:

S. Cyrill. Alexand. Libr. 5. in Ioann. p. 449.

23. *Venit hora, ut clarificetur Filius hominis.* Non in eo gloriam suam posuit, quòd Gentiles quidam eum videre vellent, sed quòd Gentiles post Passionem & Resurrectionem suam essent in omnibus Gentibus credituri. Ex occasione igitur istorum Gentilium, qui eum videre cupiebant, annuntiat futuram plenitudinem Gentium, & declarat mox adesse horam glorificationis suæ, qua facta in cœlis, Gentes erant credituræ. Unde prædictum est, *Exaltare super cœlos Deus, & super omnem terram gloria tua.* Hæc est gentium plenitudo, de qua dicit Apostolus: *Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret.*

S. Augustin. Tract. 51. in Ioann. n. 8.

Psal. 107. 6.

Rom. 11. 25.

24. *Amen, amen dico vobis, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Christus Jesus granum frumenti est; per Incarnationem in agrum hujus mundi missum, ut semen electorum, & totius Ecclesiæ; mortuum & sepultum in terra; germinans, multumque fructum afferens per resurrectionem suam; cibus fidelium in Ecclesia militante, cibus æternus Sanctorum in Ecclesia triumphante. Ipsum erat granum mortificandum, & multiplicandum: *Mortificandum infidelitate Judæorum, multiplicandum fide populorum.* Et nos, qui Christi membra per gratiam ejus sumus, granum frumenti esse debemus, humiliari, mortificari, in area ventilari, sub mola conteri, per ignem & aquam afflictionum, per lacrymas & labores pœnitentiæ transire, ut *Unus panis, unum corpus* cum Christo in gloria efficiamur.

S. Augustin.

Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Quanta seges Christianorum ex morte Christi orta! *Hesterni sumus* (inquit Tertull.) *& vestra omnia implevimus, urbes, insulas, palatium; sola vobis relinquimus Templa...* Ex morte ipsa Martyrum, Christianorum ingens numerus germinavit: *Plures efficimur, quoties metimur: Semen est sanguis Christianorum.*

Tert. in Apolog.

25. *Qui amat animam suam, perdet eam; & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Vitæ præsentis, & commodorum temporalium inordinatus amor, in plerisque hominibus causa est damnationis & mortis æternæ. Perversus vitæ amor est, quo propter seipsam, propter commoda temporalia, propter voluptates diligitur. Perversè vitam amat, qui illius amittendæ metu deest suis erga Deum, erga Ecclesiam, erga animam suam officiis. Ille enim creaturam præponit Creatori, carnem spiritui, tempus æternitati, media fini, donum donatori: quæ magna perversitas est. *Si malè amaveris, tunc odisti: si benè oderis, tunc amasti..... Cùm ergo causæ articulus venerit, ut hæc conditio præponatur, aut faciendum esse contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo cogatur alterum eligere, comminante mortem persecutore: ibi eligat Deo dilecto emori, quàm offenso vivere.* Hoc est, odisse in hoc mundo animam suam, ut in vita æterna custodiat eam.

S. Augustin. Tract. 51. in Ioann. n. 10.

Qui amat animam suam, perdet eam. Luctuosa res est, perdere quod amas. Sed interdum & agricola perdit quod seminat. Profert, spargit, abjicit, obruit. Quid miraris? Istæ contemptor & perditor avarus est messor. Quid factum sit, hyems & æstas probavit; ostendit tibi gaudium metentis consilium seminantis.... Martyrium olim, nunc pœnitentia & mortificatio Christiana probant, hominem perversè non amare vitam suam. Nam & genus Martyrii est, inter epulas esurire, pauperem esse inter divitias, continere inter voluptates, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster ad malum proclivis appetitus.

"S. Aug. s. 3. c. aliàs 29. ex additis à Sirmondo.

26. *Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Tria sunt quæ Christianum ad vitę, mundique contemptum, ad pœnitentiam; ad labores, ad amorem crucis excitare debent. 1. Obligatio Christum Jesum imitandi, & illum ubique sequendi... Frustra Christianum se esse gloriatur, qui Christum minimè imitatur; qui non amat quod amavit; qui non contemnit, quæ ille contempsit. *Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* 2. Spes præmii, scilicet societatis ejus in regno æternaque felicitate. Quis Regem terrenum per maxima quæque pericula & labores non sequatur, si spem habeat se inter ejus Aulæ primarios futurum; & multò magis, si regni socius & particeps futurus esset? Hanc igitur spem habentes, tamquam *anchoram animæ firmam*, & in verbis Christi fundatam; nos futuros æterni ejus regni participes, si ejus exemplum secuti fuerimus, ad propositum bravium curramus. 3. Honor quo Pater Æternus cumulabit eos, qui Filio suo fideliter servierint, illis indivisam cum Unigenito suo communicans hæreditatem: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Quo fructu? Quo præmio? *Ubi sum ego, illic & minister meus erit.* Gratis ametur, ut operis quo ministratur illi, pretium sit esse cum illo. Ubi enim bene erit sine illo? Aut quando esse malè poterit cum illo? *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Quo honore, nisi ut sit cum Filio ejus? Nam quem majorem honorem accipere poterit adoptatus, quàm ut sit, ubi est Unicus? non æqualis factus Divinitati, sed consociatus æternitati?

1. Petr. 2. 21.

"S. Aug. tr. 51. in Ioa. n. 1.

Si quis mihi ministrat, me sequatur. Ministrant Jesu Christo, qui non sua quærunt, sed quæ Jesu Christi. Hoc est enim, *me sequatur*, vias ambulet meas, non suas, sicut alibi scriptum est: *Qui se dicit in Christo manere, debet sicut ambulavit ille, & ipse ambulare.....* Debet etiam, si porrigit esurienti panem, de misericordia facere, non de jactantia, non aliud ibi quærere, quàm opus bonum, nesciente sinistra quid faciat dextera, id est, *Ut alienetur intentio cupiditatis ab opere charitatis.* Qui sic ministrat, Christo ministrat, rectèque illi dicetur: *Cùm uni ex minimis meis feciśti, mihi feciśti.* Sic ministrantem Christo honorificabit Pater ejus, honore illo magno, ut sit cum Filio ejus, nec umquam deficiat felicitas ejus.

"philip. 2. 21.

"Ioa. 2. 6.

"Mat. 25. 40.

Ubi ego sum, illic & minister meus erit. Ministri nomine non sancti tantùm Episcopi, Sacerdotes, Prędicatores, Religiosi Viri intelliguntur; sed boni quilibet Christiani. Etiam vos pro modo vestro ministrate Christo; bene vivendo, eleemosynas faciendo, nomen doctrinamque ejus, quibus potueritis, prędicando, ut unusquisque etiam Paterfamilias, hoc nomine agnoscat paternum affectum suæ familiæ se debere. *Pro Christo & pro vita æterna suos omnes admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat benevolentiam, exerceat disciplinam. Ita in domo sua Ecclesia-*

"S. Augustin. Tract. 51. in Ioa. n. 1.

ſiaſticum & quodammodo Epiſcopale implebit officium, miniſtrans Chriſto, ut in æternum ſit cum ipſo.

27. 28. *Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater, ſalvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.* Chriſti turbatio, qui noſtros aſſumere & pati dignatus eſt affectus, noſtra conſolatio eſt. Cùm ad dura quæque turbamur; cùm damnorum temporalium, contemptus, opprobriorum, perſecutionum, mortis metu & horrore natura turbatur, ne deſpondeamus animum. Non ex repugnantia naturæ ſentientis, ſed ex diſpoſitione & electione voluntatis Deus nos judicabit. *O Domine Mediatori, Deus ſupra nos, homo propter nos, agnoſco miſericordiam tuam: nam quòd tu tantus tuæ charitati, voluntate turbaris, multos in corpore tuo, qui ſuæ infirmitatis neceſſitate turbantur, ne deſperando pereant, conſolaris.* S. Aug. tract. 32 in Io. n. 4. Denique homo qui ſequi vult Chriſtum Jeſum, audiat, quà ſequatur. Acceſſit fortè hora terribilis; proponitur optio, aut faciendæ iniquitatis, aut ſubeundæ paſſionis: turbatur anima infirma, propter quam ſponte turbata eſt anima invicta: præpone tuæ voluntati voluntatem Dei. Creatorem tuum, Salvatorem tuum, Magiſtrum tuum imitare: Deum invoca in tribulatione, voluntatem ejus adora, qui te in hanc horam venire voluit. *Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cùm voluntati humanæ voluntas divina præponitur.* In periculis, in anguſtiis, in damnis rerum temporalium, in tribulationibus, in morbis, in vita, & in morte, unam Dei voluntatem impleri poſtulemus, unam ejus gloriam deſideremus. *Pater, clarifica nomen tuum.* Id qui petit, ſemper exauditur.

31. *Nunc judicium eſt mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Chriſtus Jeſus morte ſua mundum liberavit, diabolum vicit. Et nos fide ac meditatione mortis & crucis ejus, diabolum vincamus & mundum. Chriſtus vicit mundum, cùm injuſtè à mundo judicatus eſt, tuncque in illo impletum fuit, quod prædixit Propheta: *Vt juſtificeris in ſermonibus tuis, & vinças cùm judicaris.* Sic juſti mundum judicant & vincunt, cùm ab illo perſecutionem patiuntur, & ab iniquis opprimi videntur. Pſ. 50.

S. Aug. ib. n. 8. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Numquid diabolus fideles non tentat? Quomodo ergo per Chriſti paſſionem & mortem ejectus eſt foras? Tentare quidem non ceſſat: ſed aliud eſt intrinſecùs regnare, aliud forinſecùs oppugnare; nàm & munitiſſimam civitatem aliquando hoſtis oppugnat, nec expugnat. Et ſi aliqua tela ejus miſſa perveniunt, admonet Apoſtolus, unde non lædant, commemorat *loricam & ſcutum fidei.* 1. Theſſal. 5. 8. Et ſi aliquando vulnerat, adeſt qui ſanat. 1. Ioa. 2. 1. Quia ſicut pugnantibus dictum eſt: *Hæc ſcribo vobis, ut non peccetis:* ita qui vulnerantur, quod ſequitur, audiunt: *Et ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum; ipſe eſt propitiatio peccatorum noſtrorum.* Quid enim oramus, cùm dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra, niſi ut vulnera noſtra ſanentur?* Et quid aliud petimus, cùm dicimus: *Ne nos inferas in tentationem*, niſi ut ille qui inſidiatur vel certat extrinſecùs, nulla irrumpat ex parte, nulla nos fraude, nulla nos poſſit virtute ſuperare? *Quantaslibet tamen adversùm nos erigat machinas, quando non tenet locum cordis, ubi fides habitat, ejectus eſt foras.* Sed niſi Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum vigilat, qui cuſtodit eam. Nolite ergo de vobis ipſis præſumere, ſi non vultis foras ejectum diabolum intrò iterum revocare.

S. Ima. Chr. h. 65. in Ioa. 32. *Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.* Traham, inquit, tamquam à tyranno detentos, & per ſe minimè potentes ad evadendum è manibus ejus, utpotè repugnantis. Alio loco rapinam appellat. Matth. 12. *Nemo poteſt ſpolia fortis rapere, niſi priùs alliget eum, & tunc ſpolia ejus rapiat.* Hæc autem ad illius vim oſtendendam dicit, ut illic rapinæ, hìc tractionis nomine uſus ſit.

Omnia traham ad me ipſum. Crux non ſolùm tribunal eſt, in quo Chriſtus judicat mundum, ſed & thronus miſericordiæ erga peccatores, fons omnium benedictionum, cauſa noſtræ libetationis, inſtrumentum noſtræ ſalutis, origo gratiæ omnipotentis, qua Chriſtus ad ſe trahit omnia. *O admirabilis potentia crucis! O ineffabilis gloria paſſionis! In qua & tribunal Domini, & judicium mundi, & poteſtas eſt Crucifixi! Traxiſti Domine omnia ad te, ut quod in uno Judææ Templo obumbratis ſignificationibus tegebatur, pleno apertoque Sacramento univerſarum ubique Nationum devotio celebraret. Nunc etenim & ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior Seniorum, & ſacratior eſt unctio Sacerdotum: quia crux tua omnium fons benedictionum, omnium eſt cauſa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.* S. Leo ſ. 57. de Paſſ.

35. *Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat.* Sine Chriſto, qui verum lumen eſt animarum noſtrarum, in tenebris ambulamus, erramus, offendimus, cadimus, vulneramur. Ambulemus in via Dei, dum lumen gratiæ ejus nobis præſens eſt; properemus ad bravium æternitatis, in via mandatorum Dei ambulemus, ne ſi hæreamus, nihil boni agentes, & non progrediamur euntes de virtute in virtutem; nos tenebræ comprehendant, & nox æterna involvat. *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis ſitis.* Admirabili Euangeli luce in quam à Deo vocati ſumus, benè utamur; credamus, in lucem, id eſt in veritatem; non ſterili fide, ſed per dilectionem operante, ut renaſcamur in veritate. Sincera perfectaque converſione mortem præveniamus, ne Jeſus à nobis recedat. *Hæc locutus eſt Jeſus, & abiit, & abſcondit ſe ab eis.*

37. 38. 39. 40. *Cùm autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum..... Propterea non poterant credere, quia dixit Iſaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum.* Cùm quæſtiones hujuſmodi in medium venerint, Quare ille Deo deferente excæcetur, ille Deo adjuvante illuminetur, non nobis judicium de judicio tanti Judicis uſurpemus, ſed contremiſcentes exclamemus cum Apoſtolo: *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Rom. 11. 33. Et, *Judicia tua abyſſus multa.* Terribile, ſed juſtum & adorandum judicium eſt, quo peccator in pœnam præcedentium peccatorum à Deo deſeritur, durique ac cæci cordis deſideriis traditur. Hoc velamen ſuper corda peccatorum extendit ſuperbia, tollit humilitas. Ingemiſcentes de noſtra ad bonum ſalutare agendum impotentia, quam ex primi hominis peccato ab origine contraximus, & proprię voluntatis peccatis roboravimus, imploremus gratiam Chriſti Jeſu, qui dixit: *Sine me nihil poteſtis facere.* Audiamus Dominum, & jubentem quid facere debeamus, & adjuvantem ut implere poſſimus. Nam & *Quoſdam nimia ſuæ voluntatis fiducia extulit in ſuperbiam, & quoſdam nimia ſuæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam.* S. Aug. tr. 53. in Io. n. 8. 9. Illi dicunt, *Vt quid rogamus Deum, ne vincamur tentatione, quod in noſtra eſt poteſtate?* Iſti dicunt, *Vt quid conamur bene vivere, quod in Dei eſt poteſtate?* O Domine, ò Pater, qui es in cœlis, ne nos inferas in quamlibet iſtarum tentationum; ſed libera nos à malo. Audiamus Dominum dicentem, *Rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua;* Luc. 22. 32. ne ſic exiſtimemus fidem noſtram eſſe in libero arbitrio, ut divino non egeat adjutorio. Audiamus & Euangeliſtam, dicentem: *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Ioa. 1. 12. Ne omninò exiſtimemus in noſtra poteſtate non eſſe quod credimus, verumtamen in utroque illius beneficia cognoſcamus. Nam *Et agenda ſunt gratiæ, quia data eſt poteſtas: & orandum, ne ſuccumbat infirmitas. Ipſa eſt fides, quæ per dilectionem operatur, ſicut ejus menſuram Dominus cuique partitus eſt, ut qui gloriatur, non in ſeipſo, ſed in Domino glorietur.* Gal. 5. 6. Non itaque mirum eſt, quia *non poterant credere*, quorum voluntas ſic ſuperba erat, ut ignorantes Dei juſtitiam, ſuam vellent conſtituere; ſicut dicit de illis Apoſtolus, *Juſtitiæ Dei* 1. Cor. 1. 31. " " " " Deut. 10. 3.

non

„ *non sunt subjecti*. Quia enim non ex fide, sed tam-
„ quam ex operibus tumuerunt: ipso suo tumore cæcati,
„ offenderunt in lapidem offensionis.... Fides autem
„ Christi est, credere in eum qui justificat impium, cre-
„ dere in Mediatorem, sine quo interposito non recon-
„ ciliamur Deo: credere in Salvatorem, qui venit, quod
„ perierat, quærere atque salvare; credere in eum qui
Joa.15.5. „ dixit: *Sine me nihil potestis facere*. Quia ergo igno-
„ rans Dei justitiam, qua justificatur impius, suam vult
„ constituere, qua convincatur superbus, in hunc non
„ potest credere. Hinc & illi *non poterant credere*: non
quia mutari in melius homines non possiunt; sed quandiù talia sapiunt, non possunt credere. *Hinc excæcantur & indurantur, quia negando divinum adjutorium, non adjuvantur.*

42.43. *Verumtamen & ex Principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur.* Christiani credunt; sed longè plures in charitate non radicati, Christum, in quem credunt, factis confiteri erubescunt metu, vel cupiditate prohibente. Contemni timent ab hominibus, si profiteantur pietatem: carnalium hominum oblocutiones, irrisiones, calumnias verentur, si vi-
Heb.11.24.25. tam suam Euangelio conforment: timent displicere mundo, si uni Deo servire & placere contendant: *Dilexerunt enim gloriam hominum, magis quàm Dei:* Sancto Legislatori Moysi longè dissimiles, qui *Fide negavit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum Populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem Regis: Invisibilem enim tamquam videns sustinuit.*

48. *Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die.* Christiani ex Euangelio judicabuntur, cujus observantiam in baptismate promiserunt. Damnabuntur, nisi Dei Christique Filii ejus mandatis fideliter obediverint; non aliquibus dumtaxat, sed omnibus: *Quicumque* enim *totam legem ser-* Iacobi 2. 10.
vaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus..... 12.
Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes judicari. Quicumque Euangelio credunt, & secundùm Euangelium vivere non curant, Christum spernunt, Christo injuriam faciunt. Aliter autem ju- Rom.2.12.13
dicabuntur qui non audierunt, aliter qui audierunt & contempserunt. *Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Dei ergo legem ex charitate impleamus. Hęc summa Christianæ pietatis est, hęc ad vitam æternam certissima via: *Et scio, quia mandatum ejus vita æterna est.* Moyses imminente morte, Lege Domini coram Populo Israel repetita, dixit: *Considera, quòd hodie propo-* Deut. 30.15.
suerim in conspectu tuo vitam & bonum, è contrario mortem & malum: ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius, & vivas. Christus Jesus Redemptor, Magister & Legislator noster, consummato publicæ prædicationis Euangelii sui cursu, Passioni proximus, homines omnes ad Fidem Euangelicam ex omnibus gentibus vocatos, his verbis alloquitur, & ad credendum ac obediendum doctrinæ suæ ac mandatis hortatur: *Quia ego ex me ipso non loquor, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar. Et scio, quia mandatum ejus vita æterna est.* Excitavit nos ad desiderium æternæ vitę, viam monstravit, auxilium tribuit, ut pervenire possimus.

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1. *ANte diem festum Paschæ*, die scilicet decimaquarta mensis primi ad vesperam, ante quàm solemnis Paschæ dies illuxisset, quæ 15. erat mensis,
Lev.23.5. & Num.28.6. de qua in Lege scriptum est: *Mense primo, quarta decima die mensis ad vesperam Pascha Domini est, & quinta decima die mensis hujus Solemnitas Azymorum Domini est:* Pridie, inquam, hujus solemnitatis, *sciens Jesus*, ab æterno, ut Deus, & à primo suæ conceptionis instanti, ut homo, *Quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem;* cognoscens imminere illam horam, quæ in ejus erat potestate, in qua ex hoc mundo per mortem, Resurrectionem, & Ascensionem suam transiturus erat ad Patrem: *cùm dilexisset suos, qui erant in mundo*, cùm Apostolis suis, & in eorum persona omnibus electis suis, à Patre sibi datis, quos in mundo mille periculis, persecutionibus, calamitatibus expositos relicturus erat, hucusque insignia amoris sui argumenta dedisset: *in finem dilexit eos;* in fine vitæ perfectum in illos amorem evidentissimis indiciis & pretiosissimo pignore ostendit, institutione scilicet Sacramenti Corporis & Sanguinis sui, de qua alii Euangelistæ, & ablutione pedum eorum, quę præparatio fuit ad hoc sacrum Mysterium.

2.3.4.5. *Et cœna facta*, absoluta cœna legali, *cùm diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotæ* filius; id est, cùm illi jam persuasisset diabolus scelus horrendum proditionis Christi Jesu: *Sciens Jesus, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit & ad Deum vadit*: quamvis divinę originis suæ, dignitatis ac potestatis infinitæ, ac glorię quam mox intraturus erat, conscius esset: ad humile ministerium se demisit: *Surgit à cœna, & ponit vestimenta sua* extima, id est, tunicam exteriorem, ut ad servile, quod mox obiturus erat, ministerium expeditior esset: *& cùm accepisset linteum, præcinxit se;* qui ministrantium habitus est: *Deinde mittit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.* Aliquorum pedes ante laviisse, quàm veniret ad Petrum, Euangelii contextus significare visus est Origeni, qui à Orig. in Ioa. p.381. Edit. Huet.
Juda incœpisse commentatur, non à Petro: ut Medicus plurimis infirmis submistrans juxta artem medicinæ, initium medendi facit ab his qui urgentur, quique pejùs affecti sunt. Sed S. Augustinus à Petro incœpisse censet.

6.7.8.9. *Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?* Tu Dei Filius, mihi peccatori, Dominus servo, Magister discipulo? *Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modo*, non capis mysterium hujus ablutionis, non intelligis, quò tendat hic ritus: *Scies autem postea*, tum me exponente, tum Spiritu sancto docente. *Dicit ei Petrus*, Dominicæ humilitatis altitudine exterritus: *Non lavabis mihi pedes in æternum:* Numquam patiar, ut Dominus meus mihi tam vile ministerium exhibeat. *Respondit ei Jesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum:* nisi sinas, ut pedes tuos lavem, inobedientiæ tuæ merito à mensa mea, amicitia, familia & regno te excluium iri denuntio. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput*, seu totum corpus tibi abluendum summitto, potiùs quàm à tua excludar amicitia, familia, & hæreditate. Id dixit *amore & timore perturbatus, & plus expavescens Christum sibi negari, quàm usque ad suos pedes humiliari.* S. Augustin. Tract. 56. in Ioan. n.2.

10.11. *Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet; sed est mundus totus*: Qui totum corpus lavit in balneo, sola pedum lotione indiget, qui terram calcando sordes contrahunt: *Et vos mundi estis*, spiritali munditie, animam per fidem, quam sermonibus meis adhibuistis, sanctificatam habentes; ita ut à levibus dumtaxat culpis, quæ humana conversatione facilè contrahuntur, purgari & ablui indigeatis; *sed non omnes*, mundi estis. Judam excipit, qui facinus proditionis jam animo volvebat. *Sciebat enim, quisnam esset qui traderet eum; propterea dixit: Non estis mundi omnes.*

12.13.14.15. *Postquam ergo lavit pedes eorum, & accepit vestimenta sua, cùm recubuisset iterum* ad cœnam justam sive domesticam, quam finivit instituto Corporis & Sanguinis sui Sacramento, *dixit eis: Scitis, quid fecerim vobis?* Attenditis ne ad humilem obsequium quod modò vobis exhibui? *Vos vocatis me, Magister, & Domine, & bene dicitis: sum etenim:* Nihil mihi alienum per adulationem tribuitis: sum etenim Dominus redimendo, Magister docendo. *Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes:* multò magis vos qui conservi estis, hoc & similia humillimæ servitutis officia vobis invicem exhibere debetis. *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis:* Exemplum imitandum proposui, ut quod à me fieri vidistis, & vos ipsi præstetis.

16. *Amen, amen, dico vobis: Non est servus major domino suo:* (familiare proverbium est) *neque Apostolus*, id est, qui missus est cum mandatis, *major est eo qui misit illum.* Quia Apostoli futuri erant Principes Ecclesiæ, & muneris auctoritate, & donorum excellentia; ideò eos munit contra superbiam, quæ eminentiam vulgò comitatur, & docet, quò sublimiores erunt, eò magis illos debere se in aliorum usus & ministerium, maximè spiritale, impendere, & omnium Dei servorum servos se existimare: & cùm Ecclesiis à se fundatis sacra auctoritate præerunt, ad omnium fidelium pedes humilitate se demittere, cujus exemplum à Magistro qui eos instituit, & Domino qui eos misit, acceperunt.

17.18.19. *Si hæc scitis*, facienda vobis juxta doctrinam exemplumque meum, *beati eritis, si feceritis ea.* Fides enim, quæ per dilectionem non operatur, ad damnationem magis est, quàm ad salutem, eorum culpa qui non agunt, quæ facienda esse ad salutem consequendam credunt. *Non de omnibus vobis dico*, quòd hæc facturi sitis, & beati futuri; *ego scio quos elegerim:* Novi, quales sint, & quales futuri singuli vestrum, quos ad Apostolatum vocavi: *Sed ut adimpleatur Scriptura:* Verùm hanc Scripturam oportet adimpleri, quia præscientia Dei non fallitur: *Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum:* Quem mensæ meæ participem feci, pede sublimi me premet, dejiciet, calcabit. *Amodo dico vobis, priùs quàm fiat, ut cùm factum fuerit, credatis, quia ego sum:* Hæc vobis prænuncio, antequam fiant, ne vos offendat inexpectatus eventus; sed cùm impleta fuerint, credatis me Filium Dei esse, rerum futurarum & cogitationum cordium conscium: & Christum, de quo hæc in Scripturis prædicta sunt. Nemo porrò existimet, ideò facta esse ab aliquibus opera mala, quæ in Scripturis prædicta sunt, verbi gratia proditionem Judæ, quia Scriptura ea prædixerat: sed Spiritum sanctum rerum futurarum præscium ea prædixisse, ut cùm evenerint, pignus fidei prædictionem habentes, illum, de quo hæc scripta sunt, certò & indubitatò cognoscamus.

S. Cyrill. Alexand. l. 9. in Ioan. p. 162.

S. Augustin. Tract. 19. in Ioann.

Non de omnibus vobis dico; ego scio quos elegerim, ad beatitudinem æternam, de qua ait: *Beati eritis, si feceritis ea.* Hoc non de omnibus dicit: scit enim quos ad societatem beatitudinis hujus elegerit. Non est ex eis Judas, qui panem Christi sic edebat, ut super eum levaret calcaneum. *Illi manducabant panem Dominum, ille panem Domini contra Dominum: illi vitam, ille pœnam.*

20. *Amen, amen, dico vobis:* Qui accipit, si quem *misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.* Ne ob humilitatis opera se parvipendendos existimarent Apostoli, ad eorum solatium significat, suæ voluntatis esse, ut Fideles illis omnia reverentiæ & charitatis officia exhibeant, quæ ipse velut sibi exhibita remunerabit: quia honor Apostolis exhibitus, ei qui illos misit, exhibitus censetur; ut honor & officia ipsi Christo exhibita, Patri à quo missus est, & qui in ipso est, censentur exhibita. Nam in Legato is honoratur, cujus Legatus est. In hoc unum tendit Christi comparatio. *Cùm ista dicebat, non ab illo naturæ unitas; sed in eo qui mittitur, mittentis commendatur auctoritas. Sic itaque eum qui missus est unusquisque accipiat, ut in illo eum qui mittit, attendat. Si ergo attendas Christum in Petro, invenies discipuli Præceptorem: si autem attendas Patrem in Filio, invenies Vnigeniti Genitorem: & sic in eo qui missus est, sine ullo accipis errore mittentem.*

S. Aug. tr. 59. in Ioan.

21.22. *Cùm hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu*, sponte commotus est, & periculi consideratione, & sceleris Judæ horrore: *& protestatus est*, palam declaravit, quod tectiùs dixerat, fore ut ab uno ex discipulis secum discumbentibus proderetur: *Amen, amen, dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, hæsitantes, de quo diceret:* Perculsi rei vix credibilis atrocitate, observabant, si quod indicium malè conscii, ex vultu colligere possent.

23.24. *Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Iesu, quem diligebat Iesus* familiariùs cæteris. Hac modesta circumlocutione seipsum Joannes designat. *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est de quo dicit?* Nutibus ipsum rogavit, ut Jesum interrogaret, quis esset proditor, tum ut insontes extra suspicionem essent, tum ut à scelerato caverent, tum ut ejus conatum pro viribus impedirent. Ad hujus loci intelligentiam observandum est, modum accubitus mensæ apud Judæos & Romanos hunc fuisse. Jacebant reclinata superiori parte corporis in cubitum sinistrum, inferiori in longum porrecta & jacente, capite leviter erecto, dorso pulvillis modicè suffulto. Et primus quidem discumbebat ad caput lecti, cujus pedes porrigebantur juxta dorsum secundi. Discumbentibus ergo Christo & discipulis, accubuit Petrus à tergo Christi, & Joannes à sinu: Joannes in sinu Christi, & Christus in sinu Petri. Non potuit ergo Christus promptè colloquium cum Petro in aure habere leniter susurrando. Petrus ergo supra caput Christi Joannem respiciens, nutu eum excitat, ut de re interroget.

Lipsius. Ligfoot. Horæ Hebraic. in Ioa. p. 659.

26.27.28.29.30. *Respondit Iesus*, submissa voce, ne cæteri audirent: *Hic est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem*, seu frustum panis in jusculum, *dedit Judæ Simonis Iscariotæ* filio. *Et post buccellam*, cùm frustum illud panis intincti à Jesu acceptum comedisset, *introivit in eum Satanas*, ut sibi jam traditum pleniùs possideret, in quem priùs intraverat, ut deciperet. Priùs ergo intraverat, immittendo in cor ejus cogitationem, qua traderet Christum: talis enim jam venerat ad cœnandum. Nunc autem post panem intravit in eum, non ut adhuc alienum tentaret, sed ut proprium possideret. *Et dixit ei Iesus: Quod facis, fac citiùs.* Fac quod facere decrevisti, non impedio, ferre paratus sum. *Vox hæc*, (inquit S. Leo) *non jubentis est, sed sinentis; nec trepidi, sed parati: qui habens omnium temporum potestatem, ostendit se & moram non facere traditori, & sic ad redemptionem mundi paternam exequi voluntatem, ut facinus quod à persequentibus parabatur, nec impelleret, nec timeret.* Litteræ minùs consonat S. Cyrilli explicatio, qui hæc verba, *Quod facis, fac citiùs*, non ad ipsum Judam, sed ad diabolum, cujus instinctu proditionis scelus meditabatur, pertinere asserit.

Luc. 22. 3. 4. S. Augustin. Tract. 62. in Ioann. S. Leo, s. 6. de Pass. Dom. 7.

Hoc autem nemo scivit discumbentium, ad quid dixerit ei. Nemo Apostolorum cum Jesu discumbentium tunc intellexit vim illorum verborum, *Quod facis, fac citiùs.* An Joannes ipse tunc intellexerit, incertum.

Qui-

Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, ut Dominicæ familiæ œconomus, *quòd dixisset ei Iesus: Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum*, postridie celebrandùm, scilicet die Veneris 15. mensis primi; *aut* illi dedisse in mandatis, *ut egenis aliquid daret*. *Cùm ergo accepisset ille buccellam* intinctam à Jesu, quę non erat Eucharistia, cujus ante fuerat cum cæteris Apostolis particeps, *exivit continuò*, dæmone impellente, ut facinus opere compleret. *Erat autem nox*, id est, initium noctis: Nam qui sequuntur sermones, in multam noctem sunt protracti.

Confer cum Luc. 22.19.21.

S. Augustin. Tract. 62. in Joan. n. 3.

31.32. *Cùm ergo exisset* Judas, *dixit Iesus: Nunc clarificatus est Filius hominis, & Deus clarificatus est in eo:* Nunc ego glorificandus sum passione, morte, & resurrectione; & Deus in me glorificabitur, siquidem innotescet mundo, me, non solùm esse Filium hominis, sed & Filium unigenitum Dei. *Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso; & continuò clarificabit eum:* Quòd si Deus per ipsum glorificatus est sese humiliantem, & voluntatem Dei Patris in omnibus facientem: & Pater glorificabit eum, immortalitate & gloria corpus ejus donans, & nomen ejus super omne nomen celebre ac venerabile faciens. Id autem continuò præstabit, ejus resurrectione maturata.

S. Augustin. Tract. 63. in Joann.

33. *Filioli, adhuc modicum vobiscum sum*, sensibili præsentia, in carne mortali. *Quæretis me*, præsentiam meam desiderabitis; *& sicut dixi Iudæis: Quò ego vado, vos non potestis venire, & vobis dico modò.* Non potestis nunc venire mecum in cœlum, ut sitis gloriæ meę participes: venietis autem postea, suo quisque tempore, quò Judæi in infidelitate pertinaces numquam venient. Unde Judæis dixit: *Quæretis me, & non invenietis*: Discipulis autem dicens: *Quæretis me*, verba illa terribilia non addidit, *& non invenietis*; & paternum suum tenerumque erga eos amorem declaravit hoc nomine, *filioli*; & illis dilatam dumtaxat beatitudinem significat, quæ Judæis incredulis penitùs negata est.

Joan. 7.14.

34.35. *Mandatum novum do vobis, Vt diligatis invicem sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.* Mandatum do vobis, ut solent abeuntes mandata suis dare: mandatum novum, mihi proprium ac peculiare, præstans, eximium: mandatum novum, id est, novo modo expositum, nova formula traditum. Illud enim, *sicut dilexi vos*, longè est expressius, quàm illud Legis, *sicut te ipsum*. Sicut dilexi vos, non ob humanas rationes, non ob meam utilitatem, sed propter vestram salutem; sicut dilexi vos, usque ad sanguinis effusionem, pro vobis mori non dubitans: sic vos mutuò diligite, ut non tantùm in rebus hujus vitæ, sed maximè in his, quæ salutem æternam spectant, dilectionem vestram probetis, & pro aliorum æterna salute, nulla incommoda, ne mortem quidem refugiatis. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*, &c. Hoc mandatum quasi de novo do vobis, singulari studio & affectu, meo nomine, meoque exemplo instauratum, vobis commendo. *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Legisperitorum discipuli, ex receptis quibusdam sententiis & interpretationibus Legis; Pharisæorum, ex habitu & cęremoniis; Joannis Baptistæ, ex austeritate & jejuniis agnoscuntur: vos verò meos esse discipulos cognoscent omnes ex mutua dilectione. Hæc tessera vestra, hoc signaculum est, *Charitas*.

S. Augustin. Tract. 65. in Joann.

36.37.38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis?* Quod suscipis iter, in quo nos te sequi non posse, ais? *Respondit Iesus: Quò ego vado*, ad crucem, ad mortem, & sic ad gloriam, *non potes me modò sequi*: nondum habes satis virium, ut pro me mortem subeas: *sequeris autem postea:* Cùm indutus fueris virtute ex alto, Spiritu sancto roboratus, adversa quæque pro nomine meo pati poteris; & novissimè mortem crucis, cùm impleveris ministerium à me tibi commissum in fundatione & regimine Ecclesiæ. *Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modò?* Quid impedit? Putas ne me itineris molestia, aut ullis periculis terreri? *Animam meam pro te ponam:* Mortis etiam discrimini, si opus sit, me pro tuo capite objiciam. *Respondit ei Iesus; Animam tuam pro me pones?* Ita ne verò? Paratus te esse profiteris ad mortem pro me subeundam? *Amen, amen, dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges:* Ego qui te meliùs novi animum tuum, tibi certissimè futurum prænuntio, fore ut ter neges te meum esse discipulum, antequam gallus cantum suum absolverit, seu antequam præterierit vox gallicinii.

Sensus Moralis.

1. *Ante diem Festum Paschæ, sciens Iesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Christus Jesus in fine vitæ suæ mortalis majora perfectæ dilectionis indicia suis dedit, eximiis humilitatis & patientiæ exemplis, novorum Sacramentorum, maximique & jugis Sacrificii institutione, sanguinis sui effusione pro illorum, totiusque mundi salute. Nihil omisit, quod vehementer amantem deceret, ut eorum in se charitatem augeret, & ad futura mala forti animo subeunda accenderet. In finem dilexit eos, hoc est, semper dilexit. *In finem dilexit*, id est, usque ad mortem illum dilectio perduxit. Christum Jesum diligamus, quoniam ipse prior dilexit nos; nec solis Apostolis, sed nobis omnibus hæc summi amoris argumenta dedit. Diligamus in hoc mundo constanter ac perseveranter, ut nihil nos ab ejus charitate separet. Cum ipso transeamus de hoc mundo ad Patrem. Hic transitus digna celebratio veri Paschatis est. Pascha Hebraicè *transitum* significat. Propterea tunc primùm Pascha celebravit populus Dei, quando ex Ægypto fugientes, Mare rubrum transierunt. Nunc ergo figura illa Prophetica, in veritate completa est, cùm sicut ovis ad immolandum ducitur Christus, cujus sanguine illitis postibus nostris, id est, cujus signo crucis signatis frontibus nostris, à perditione hujus sæculi, tamquam à captivitate vel interemptione Ægyptia liberamur: & agimus saluberrimum transitum, cùm à diabolo transimus ad Christum, & ab isto instabili sæculo ad ejus fundatissimum regnum. *Ideo quippè ad Deum permanentem transimus, ne cum mundo transeunte transeamus.* Aliud enim est transire de mundo, aliud est transire cum mundo: aliud ad Patrem, aliud ad hostem. *Nam & Ægyptii transierunt, non tamen transierunt per mare ad regnum, sed in mare ad interitum.*

S. Chr. h. 69. in Joann.

S. Aug. tr. 55. in Joan.

2.3.3.5. *Et cœna facta, cùm diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Iudas.... Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit: surgit à cœna, & posuit vestimenta sua, &c. & cœpit lavare pedes discipulorum.* Propriarum miseriarum cognitio, propriæ infirmitatis quotidiana experientia, hominem corruptum sub potenti manu Dei non humiliant. Christum verò Jesum divinæ suę originis, magnitudinis, gloriæ, potestatis consideratio non prohibet ab humiliatione sub pedibus vilissimæ creaturæ, perfidi homuncionis, cujus cor diabolus possidet. Hinc discant homines, nec de generis sui splendore, nec de sua potestate extolli. Dei magnitudinem, Christi humilitatem considerent, & ab ejus exemplo humiliari discant. Nihil deest humiliationi Salvatoris, omnes actionis hujus circumstantię perfectionem ejus comprobant. Omnes ministerii vilissimi partes ipse implet, nullo adjuvante, nullo ipsi ministrante. Exuit ipse vestimenta sua, linteum accepit, se præcingit, aquam mittit in pelvim, discipulorum, ipsius Judæ proditoris pedes lavat, extergitque linteo, quo erat præcinctus. Cùm illi Pater omnia dedisset in manus, ille discipulorum non manus, sed pedes lavit: & cùm se sciret à Deo exisse, & ad

" S. August. " Tract. 55. in Joann.

Deum

» Deum pergere, non Dei Domini, sed hominis servi implevit officium. Ad cumulum humilitatis accessit, quòd » etiam illi non dedignatus est pedes lavare, cujus manus jam prævidebat in scelere. Quid autem mirum, si » surrexit à cœna, & posuit vestimenta sua, qui cùm in » forma Dei esset, semetipsum exinanivit? Quid mirum » si præcinxit se linteo, qui formam servi accipiens, habitu inventus est ut homo? Quid mirum, si misit » aquam in pelvim, unde lavaret pedes discipulorum, » qui in terram sanguinem fudit, quo immunditiam di» lueret peccatorum? Quid mirum, si linteo, quo erat » præcinctus, pedes quos laverat, tersit, qui carne qua » erat indutus, Euangelistarum vestigia confirmavit? » Passurus exitia, præmisit obsequia: non solùm eis » pro quibus erat subiturus mortem, sed etiam illi qui » eum traditurus erat ad mortem. *Tanta est quippè humanæ humilitatis utilitas, ut eam suo commendaret exemplo etiam divina sublimitas: quia homo superbus in æternum periret, nisi illum Deus humilis inveniret. Venit enim Filius hominis quærere, & salvum facere quod perierat. Perierat autem superbiam deceptoris secutus, ergo humilitatem Redemptoris sequatur inventus.*

Luc.19.10.

8.9. *Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Pulcrum spectaculum! Amor, fides, observantia, pietas, humilitas Petri certant cum humilitate & charitate Christi Jesu. Horret ac metuit, considerans eum, qui cum Patre unus Deus est, ac Dominus universi, servile ministerium obire; expavescit, videns eum cui ministrant Angeli, ad pedes hominum peccatorum abjectum. *Metuit* discipulus *tantæ rei pondus*, & usitatam ac familiarem sibi reverentiam prætexens, recusat officium, cujus nondum causam finemque noverat. Verùm vincat oportet devotionem Petri humilitas & charitas Christi. Humilitas Petri vera non esset, nec pietas ejus sincera, nisi Domini Jesu voluntati subjecta. Qui enim specie humilitatis voluntati Dei, Superiorumque mandatis eam significantibus resistit, superbus est; ideòque partem cum Christo humilitatis Magistro non habet. *Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Nihil terribilius comminari Christus potest animæ ipsum diligenti, quàm æternam ab illo separationem.

S. Cyr. Alex.

S. Cyrill. l. 9. in Ioan. c. 23.

» *Nisi lavero te, non habebis partem mecum.* Significat etiam his verbis, quòd nisi quis per ejus gratiam » sordes ex peccato contractas abluerit, particeps futurus non sit vitæ, quæ ab eo manat, sed regni cœlorum expers mansurus. Nec enim fas est impuris in » supernas mansiones ingredi, sed qui per dilectionem » in Christum puram habent conscientiam, & sanctificati sunt in Spiritu per sanctum baptisma. Qui » verò post baptismum inquinati sunt peccato, pœnitentiæ aqua ablui debent, & sanguine Christi ab ipsomet purgari & sanctificari, ut Mensa ejus, Communione corporis ejus, æternaque gloriæ societate digni sint.

Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos, sed & manus, & caput. Caput hominis interioris, fides est, bonorum omnium sensuum, sanctorumque motuum origo; manus, opera; pedes, affectus. Hæc omnia subdenda sunt gratiæ Christi, ut ea operante, fides pura sit ab erroribus, vita pura sit à criminibus, affectus puri sint à sordibus, quæ ex amore sæculi, & adhæsione ad res terrenas contrahuntur.

10. *Dicit ei Jesus: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.* Toto vitæ hujus mortalis tempore mystica hæc pedum ablutio, id est, terrenorum affectuum purgatio in nobis exercenda est. In sancto quidem baptismate homo totus abluitur; verumtamen » cùm in rebus humanis postea vivitur, utique terra » calcatur. Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in » hac mortalitate non vivitur, quasi pedes sunt, ubi » ex humanis rebus afficimur, & sic afficimur, ut si » dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos » decipiamus, & veritas in nobis non sit. Quotidie » igitur pedes lavat nobis, qui interpellat pro nobis; & quotidie nos opus habere, ut pedes lavemus, id est, » vias spiritualium gressuum dirigamus, in ipsa Oratione Dominica confitemur, cùm dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Si enim confiteamur, sicut scriptum est, *peccata nostra*, profectò ille qui lavit pedes discipulorum suorum, *fidelis est & justus, ut dimittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate*, id est, usque » ad pedes quibus conversamur in terra. Proinde Eccle» sia quam mundat Christus lavacro aquæ in verbo, non » solùm in illis est sine macula & ruga, qui post lava» crum regenerationis continuò ex hujus vitæ contagione tolluntur, nec calcant terram, ut opus habeant » pedes lavare; verùm etiam in eis, quibus istam mise» ricordiam præbens Dominus, fecit eos de sæculo isto » lotis etiam pedibus emigrare. In his autem qui hìc demorantur, etiamsi munda sit, quoniam justè vivunt; » opus tamen habent pedes lavare, quoniam sine pecca» to non sunt. Propter hoc dicit in Cantico Canticorum, *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Di» cit enim hoc, cùm cogitur ad Christum venire, & » terram calcare cùm venit..... Vide & S. Bernardum » Serm. 1. *In Cœna Domini*.

1. Ioa. 1. 9.

» Cant. 5. 3.

12.13.14.15. *Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magister, & Domine, & bene dicitis: sum etenim. Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Discipuli Christi sumus; ejus igitur documenta & præcepta animo complecti, diligere, prædicare & sectari debemus, ut Magistri nostri. Christi servi sumus; illi igitur in omnibus & semper obsequi debemus ut Domino nostro, qui nihil nisi justum, sanctum, salutare nobis præcipere potest. Ejus humilitatem & charitatem debemus imitari, & pro nostris viribus nos ei conformare. Hæc enim vox, *Quemadmodum*, similitudinem, non æqualitatem significat. Sic ludimagistri pueris litteras quàm pulcherrimas scribunt, ut quoad poterunt, imitentur. Ubi nunc qui conservos despiciunt? Ubi qui honores expetunt? Proditoris pedes Dominus lavit, sacrilegi, furis, & ipso proditionis tempore, cùm nulla speranda esset emendatio, mensam communem posuit; & tu elatis supercilìis intumescis? *Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes.* Non dixit, quod majus erat: Si ergo pedes proditoris lavi, quid mirum, si vos alter alterius? sed rem fecit, inde eam discipulis tantæ humiliationis & charitatis testibus æstimandam reliquit. Ideò dicebat: *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur.* Hæc enim vera doctrina est: quod doces, id re ipsa operari. Quem fastum hoc humilitatis exemplum non tolleret? Quam non deprimeret elationem? Qui sedet super Cherubin, proditoris pedes lavit: tu homo, terra & pulvis, extolleris & intumescis? Quòd si veram celsitudinem concupiscis, viam te docebo. Humilitas est. Numquam humilitas sine magnitudine animi, nec superbia sine pusillanimitate. Qui enim præsentibus terrenisque rebus tamquam magnis inhiat, is vilis est & abjecti animi. Sapiens parvifacit temporalia & peritura; nec igitur ea ab alio desiderat accipere: contra verò, qui sapiens non est, ad ludicra & vilia, puerorum instar afficitur, illaque admiratur.

S. Aug. t. 18. in Ioa.

Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Non dedignetur, quod fecit Christus, facere Christianus. Cùm enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel si jam inerat, confirmatur ipsius humilitatis affectus. Debet tandem unusquisque se infra proximum humiliare, ut illum Christo lucretur. Debet, prout suę conditioni, statui, vel officio convenit, pedum ipsius, id est, affectuum, & conversationis sordes lavare & abstergere bonis exemplis, fraterna correctione, salutaribus monitis & consiliis, adhortationibus, orationibus, injuriarum condonatione. Quid enim videtur in hac altitudine sacramenti Dominus significare, cùm dicit, *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis*

S. Aug. Tract. 56. in Ioann.

ciatis: nisi quòd apertissimè dicit Apostolus, *Donantes vobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam, sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos*? Invicem itaque nobis delicta donemus, & pro nostris delictis invicem oremus, atque ita quodammodo invicem pedes nostros lavemus. Coloss. 3. 13.

16. 17. *Amen, amen dico vobis: Non est servus major domino suo: neque Apostolus major est eo qui misit illum: Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea.* Non ad convincendam mentem, sed ad movendam voluntatem Discipulorum, duplici juramento confirmat Christus, servum non esse domino suo majorem, nec Apostolum eo qui misit illum. Id certè non ignorabant, quod speculationem attinet: sed necesse erat, ut Ecclesiæ Pastores & Rectores persuasum haberent, se in firmissimo profundæ humilitatis fundamento suam omnem excellentiam collocare debere, suum meritum constituere: nihilque fore injustius, quàm si servi ac discipuli præceptum & exemplum humiliratis à Domino suo & Magistro sibi traditum implere negligant, aut contemnant. *Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea.* Præstaret enim nescire, quàm cognita nolle perficere. Unde aliàs ait: *Qui non cognovit voluntatem domini sui, & non fecit, vapulabit paucis: qui autem cognovit, & non fecit, vapulabit multis.* Nam ei qui sciens voluntatem domini sui, contra illam fecerit, cognitio condemnationi erit: contempsit enim, cùm ad officium implendum nihil ei deesset. Cognitio igitur sine operibus inanis est, Fides sine operibus mortua est: *Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea.* Luc. 18. 45.

20. *Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.* Unio Christi cum membris suis tam intima, tam arcta est, ut collata ipsis officia & beneficia accipiat & remuneret velut sibi ipsi facta. Sed major est illius cum Ministris suis conjunctio, propter unitatem Sacerdotii, cujus illos participes facit. Ab illo missi sunt, ut ille à Patre; locum illius in Ecclesia tenent; auctoritatem illius exercent; divinæ illius unctionis emanationem acceperunt; Sacerdotio illius funguntur. Quicumque igitur illos rejicit, vel spernit, Christum spernit & rejicit. Quicumque illos recipit & colit, Christum recipit & colit.

21. *Cùm hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me.* Quàm immane sit Judæ scelus, quàm horrenda proditio, nihil magis ostendit, quàm Christi Jesu turbatio. Tam nefarium est indignè communicantium crimen, tam execrandum scelus Sacerdotum & Pastorum, qui veritatem, Ecclesiam, bonum salutis animarum suis commodis postponunt, ut talis proditionis consideratione turbari posset Anima Christi Jesu, si adhuc in carne mortali versaretur, & his affectionibus obnoxia esset, quas propter nos suscipere, patique voluit. Id etiam fortassis nobis S. August. tract. 60. in Joan. significare Dominus sua perturbatione dignatus est, quòd falsos fratres, & Dominici agri zizania ita necesse est usque ad messis tempus inter frumenta tolerari, ut quando ex eis aliqua separari etiam ante messem urgens causa compellit, fieri sine Ecclesiæ perturbatione non possit. Hanc perturbationem sanctorum suorum per schismaticos & hæreticos futuram, quodammodo prænuntians Dominus, præfiguravit in se ipso, cùm exituro Juda homine malo, & commixtionem frumenti, in qua diu fuerat toleratus, separatione apertissima relicturo, turbatus est non carne, sed spiritu. *Spiritales enim ejus in hujusmodi scandalis non perversitate, sed charitate turbantur, ne fortè in separatione aliquorum zizaniorum simul eradicetur & triticum.*

S. Aug. tr. 61. in Ioan. *Vnus ex vobis tradet me.* Unus ex vobis, numero, non merito; specie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo spirituali; carnis adjunctione, non cordis socius unitate: proinde non qui ex vobis est, sed qui ex vobis exiturus est. Unde S. Joannes in Epistola sua scribit: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.* 1. Joan. 2. 19.

Alex. Expos. in Euang.

Non erat igitur ex illis Judas: manssisset enim cum illis, si esset ex illis .... Utrumque tamen verum est, & *ex nobis*, & *non ex nobis*: *secundùm aliud ex nobis, secundùm aliud non ex nobis: secundùm communionem sacramentorum ex nobis, secundùm suorum proprietatem criminum non ex nobis.*

23. 24. 25. *Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Iesu, quem diligebat Jesus*, &c. Virginalis castitas S. Joannis aditum illi patefecit in sinum Jesu, ex quo & Euangelii sui arcana, & amorem ardentissimum erga Jesum Christum hausit. Castitas porrò & modestia arcto fœdere conjunctæ sunt. Non mirum ergo, quòd S. Joannes sancto pudore illum ab omni jactantiæ spe deterrente, nomen suum fileat, cùm favores Magistri sui commemorat. Aliunde nosci non vult, quàm ex bonitate singulari Christi Jesu erga se; nec alia ejus dona enumerat, sed amorem unum, qui cæterorum omnium donorum fons & origo est. *Discipulus quem diligebat Jesus.* Ideò in sinu Jesu, in throno amoris ejus recumbit. Joannis castitatem, modestiam, charitatem imitemur, & unusquisque nostrum erit dilectus discipulus Jesu. Digna Communione fit, ut Jesus in sinu nostro recumbat, & nos in sinu Jesu; ut maneat in nobis, & nos in eo. *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est, de quo dicit?* Charitas & auctoritas Ecclesiæ simul concurrunt, ut malorum Ministrorum crimina detegantur; conjunctisque studiis impediunt, ne animarum saluti noceant. *Itaque cùm recubuisset ille supra pectus Jesu,* S. Aug. ibid. *dicit ei: Domine, quis est?* Hic est pectoris sinus, *sapientiæ secretum.* In hoc sinu qui per castitatem & charitatem recumbunt, cœlesti lumine illustrantur, & Spiritus eos docet de omnibus ad salutem necessariis, quin etiam ad regimen Ecclesiæ, & animarum directionem, si Præpositi sint, vel in sacro Ministerio constituti.

26. 27. *Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero*, &c. Dona Dei ab hypocritis recepta introitus diaboli in corda illorum sequitur. Si buccellam panis à Christo accipere ficto animo tam exitiale est, quantò exitialius, Corpus ejus & Sanguinem sacrilega Communione percipere? Sacrilega Communio, cujus figura fuit panis intinctus à Christo Judæ porrectus, peccatoris obdurationem interdum consummat. *Et post buccellam introivit in eum satanas.* Scripsit Apostolus: *Quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* 1. Cor. 11. 27. Et de his erat sermo, qui Domini corpus velut alium cibum quemlibet indiscretè negligenterque sumebant. *Hic ergo si corripitur, qui non dijudicat, hoc est, non discernit à cæteris cibis Dominicum Corpus; quo modo damnatur, qui ad ejus Mensam fingens amicum accedit inimicus? Si reprehensione tangitur negligentia convivantis, qua pœna percutitur venditor invitantis? Quid erat autem panis traditori datus, nisi demonstratio gratiæ, cui fuisset ingratus?* S. Aug. tr. 62. in Joan.

Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citiùs. Non præcepit facinus, sed prædixit Judæ malum, nobis bonum. Quid enim Judæ pejus, & quid nobis melius, quàm traditus Christus, ab illo adversùs illum, pro nobis præter illum? *Quod facis, fac citiùs.* O verbum libentiùs parati, quàm irati! O verbum non tam pœnam exprimens proditoris, quàm mercedem significans Redemptoris! Id dixit, non tam in perniciem perfidi sæviendo, quàm ad salutem fidelium festinando: quia traditus est propter delicta nostra, & *dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea.* Et de se ipso dicit Apostolus: *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Nisi ergo se traderet Christus, nemo traderet Christum. Quid habet Judas, nisi peccatum? Neque enim in tradendo Christo salutem nostram cogitavit, propter quam traditus est Christus; sed cogitavit pecuniæ lucrum, & invenit animæ detrimentum. Accepit mercedem quam voluit, sed nolenti est data quam meruit. Tradidit Judas Christum, tradidit Christus seipsum: ille agebat negotium suæ venditionis iste nostræ redemptionis. *Quod facis, fac citiùs*; non S. Aug. ib. n. 4. Ephes. 5. 2. Galat. 2. 20.

quia tu potes, sed quia hoc vult, qui totum potest.

31. 32. *Cùm ergo exisset, dixit Iesus: Nunc clarificatus est Filius hominis, & Deus clarificatus est in eo.* Gloriam suam in humiliationibus, opprobriis, passione, in obedientia usque ad mortem Dominus noster Jesus Christus constituit, quia hæc omnia ad gloriam Patris referuntur. Discat hinc Christianus gloriam omnem suam & honorem in Dei cultu & fideli mandatorum ejus observantia ponere; discat in nullo alio nisi in Cruce Domini Jesu gloriari, per quam illi crucifixus sit mundus, & ille mundo. Nullum periculum generosè & fortiter non adeat, ut gloriam Dei procuret pro sui status officio; sic enim & ipse gloriam æternam consequetur. Nostram enim felicitatem cum gloria sua conjunctam divina bonitas esse voluit: *Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso.*

34. 35. *Mandatum novum do vobis: Vt diligatis invicem, sicut dilexi vos*, gratuitò, nullis præcedentibus meritis: ita sitis in omnes benefici, etiam in eos quibus nihil debetis. Dilectio ista, exuto vetere, induit nos hominem novum. Hæc antiquos etiam justos, Patriarchas & Prophetas, sicut postea sanctos Apostolos innovavit: & ipsa & nunc innovat Gentes, & ex universo genere humano, quod diffunditur toto orbe terrarum, facit & colligit populum novum, corpus novæ nuptæ, Filii Dei unigeniti Sponsæ. Propter quod pro invicem solicita sunt membra in ea, & si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, & si glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra. Audiunt enim atque custodiunt, *Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis*: non sicut se diligunt, qui corrumpunt; nec sicut se diligunt homines, quoniam homines sunt: sed sicut se diligunt, quoniam dii sunt & filii Altissimi omnes, ut sint Filii ejus unici fratres, ea dilectione invicem diligentes, qua ipse dilexit eos, perducturus ad eos illum finem qui sufficiat eis, ubi satietur in bonis desiderium eorum.

S. Aug. tr. 65. in Ioan.

1. Cor. 12. 26.

Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Quid Christus, nisi Deum, dilexit in nobis? Non quòd habebamus, sed ut haberemus: ut perducat nos, ubi sit Deus omnia in omnibus. Sic etiam Medicus rectè dicitur ægros diligere: & quid in eis nisi salutem diligit, quam cupit utique revocare; non morbum, quem venit expellere? *Sic ergo & nos invicem diligamus, ut quantum possumus, invicem ad habendum in nobis Deum cura dilectionis attrahamus.* Hanc dilectionem nobis donat ipse qui ait, *Sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.* Ad hoc ergo nos dilexit, ut & nos diligamus invicem: hoc nobis conferens diligendo nos, ut mutua dilectione constringamur inter nos, & tam dulci vinculo connexis membris corpus tanti Capitis simus. Christiana amicitia sola illa est, qua homines in Deo, & propter Deum, per Spiritum Christi Jesu se diligunt. Hæc propria nota Christianorum, gratuita charitas, non quærens quæ sua sunt. Illos diligere, qui nos diligunt, & nobis benefaciunt, amicitia merè humana est; illos diligere, qui nulla nobis benevolentiæ testimonia exhibent, imò & qui nos oderunt, quia mandatum Domini est, charitas est propria discipulorum Christi. *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*; tamquam diceret: Alia munera mea vobiscum habent etiam non mei, non solùm naturam, vitam, sensum, rationem, & eam salutem, quæ hominibus pecoribusque communis est; verùm etiam linguas, sacramenta, prophetiam, scientiam, fidem, distributionem rerum suarum pauperibus, & traditionem corporis sui, ut ardeant: sed quoniam charitatem non habent, ut cymbala concrepant, nihil sunt, nihil illis prodest. Non ergo in illis quamvis bonis muneribus meis, quæ habere possunt etiam non discipuli mei; sed *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*. Hoc signo primi Christiani noscebantur. *Ejusmodi vel maxime dilectionis operatio notam nobis inurit penes quosdam:* (ait Tertullianus) *Vide, inquiunt, ut invicem se diligant.... & ut pro alterutro mori sint parati.*

S. Aug. ibid.

1. Cor. 13. 7.

Tertul. Apolog. 39.

36. 37. 38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Respondit ei Iesus: Quò ego vado, non potes me modò sequi; sequeris autem postea.* Quid festinas Petre? Nondum te suo Spiritu solidavit Petra. Noli extolli præsumendo, *Non potes modò*: Noli dejici desperando, *Sequeris postea*. Cùm se unusquisque nostrum non posse operari bonum supernaturale perspexit, ad Deum confugiat; & *Oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facultatis*. Quamvis infirmitatis nostræ conscii simus, in Domino confidentes, dicamus: *Omnia possum in eo qui me confortat*: sed ne confidamus in nobis, ne de viribus nostris præsumamus. *Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modo? Animam meam pro te ponam*. Voluntatem suam jactabat infirmus, sed inspiciebat valetudinem Medicus. Iste promittebat, ille prænoscebat: qui nesciebat, audebat: qui præsciebat, docebat. Quantum sibi assumpserat Petrus: intuendo quid vellet, ignorando quid posset? Respondet ei Jesus: *Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges*. Ita ne facies pro me, quod ego nondum pro te? Præire potes, qui sequi non potes? Quid tantum præsumis? Quid de te sentis? Quid esse te credis? *Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges*. Ecce quomodo tibi citò apparebis, qui magna loqueris, & te parvulum nescis. Qui mihi promittis mortem tuam, ter negabis Vitam tuam. Qui te jam putas mori posse pro me, priùs vive pro te: Nam timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita est confiteri Christum, tanta mors est negare Christum: *Non cantabit gallus, donec ter me neges*. In anima itaque Petri præcessit, quod offerebat in corpore. Non tamen pro Domino, ut temerè præsumebat, præcessit, sed aliter quàm putabat. Namque ante mortem & resurrectionem Domini, & mortuus est negando, & revixit plorando: sed *Mortuus est, quia superbè præsumpsit; revixit autem, quia benigne ille respexit.*

S. August.

S. Aug. tr. 66. in Ioan.

Observatione dignus est S. Joannis Chrysostomi Commentarius, desertionem Petri à gratia divina, in ejus præsumptionem pariter refundentis. *Quid dicis, Petre? dicenti, Non potes, te posse dicis? Experientia cognosces, nihil esse dilectionem tuam sine gratia divina. Vnde constat hunc casum Iesum pro ipsius utilitate permisisse. Nam cùm assertioni suæ fervore quodam non staret Petrus, non quidem impulit ad negandum, sed desertum reliquit, ut suam ipse intelligeret imbecillitatem.*

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

1. *NOn turbetur cor vestrum* his quæ dixi vobis de traditione mea ab uno vestrum, de negatione ab altero, de morte mea, de periculis quæ subituri estis; *neque formidet*: sed fide firmetur in Deum, & in me Filium ejus unicum propter vos hominem factum. *Creditis in Deum, & in me credite*: Sicut creditis, Deum esse veracem & fidelem in promissis, ideòq; in eo fiduciam collocare didicistis ut in Patre; & ejus ope, tametsi illum nõ videatis, vos liberandos confiditis ex periculis: sic & in me, ut Dei Filio, Redemptore vestro, Ecclesiæ auctore & capite, verace, & in promissis fideli, fiduciam collocate, certi, quòd nunquam vos deserã, tametsi corpo-

S. Cyrill. lib. 9. in Io. p. 762.

corpore absens, sed in omnibus periculis ero adjutor vester. Ex hoc loco duplex veritas confirmatur. 1. Divinitas Christi: *Creditis in Deum, & in me credite*: 2. Necessitas fidei explicitæ in Christum Deum & hominem, hominumque redemptorem per mortem & resurrectionem suam.

S.Aug. tr.67. in Joan.

2. 3. 4. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Quia Discipulis dixerat, *Quò ego vado, vos non potestis venire*; & Petro, *Non potes me sequi modo, sequeris autem postea*, metuebant, ne ipsi Regno cœlorum excluderentur. Eos ergo consolatur his verbis: *In domo Patris mei*, in regno cœlorum mansiones multæ sunt, varii gloriæ gradus, pro varietate meritorum servis meis destinati. *Si quo minùs dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum*: Si locus non esset vobis, hoc apertè vobis dixissem: sed tantùm abest, ut id vobis dicam, ut contra abeam parare vobis locum. *Et si abiero, & præparavero vobis locum*, cœlum referans hucusque hominibus inaccessum, *iterum venio*, in novissimo die, & in morte uniuscujusque vestrum; *& accipiam vos ad me ipsum*, non anima tantùm, sed & corpore glorificatos, æternùmque victuros, *ut ubi sum ego, & vos sitis*; ut in cœlo, ubi sum secundùm divinitatem meam, & mox futurus sum etiam ut homo, ad dexteram Patris, sitis & vos consortes felicitatis meæ: *Et quò ego vado, scitis, & viam scitis*. Sæpè enim dixi vobis me ad Patrem ire, & quidem per mortem. Id, inquam, ex dictis meis facilè intelligere potestis.

Tertull. in Scorpiaco.

Rom. 8. 17.

5. 6. 7. *Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò vadis; & quomodo possumus viam scire?* Nescimus quem in locum abeas, & quomodo possumus viam scire in hunc ignotum locum? Utrumque illos scire Dominus dixerat, utrumque se & condiscipulos nescire Thomas asserit, & locum quò itur, & viam quà itur. Sed mentiri Christus non potest: illi ergo sciebant, & scire se nesciebant. Scimus aliquid habitu, ignoramus actu, quia non recordamur, nec mentem applicamus, aut non satis capimus. Apostoli Christum noverant, qui via est, per quam ad cœlum patet aditus; sed ipsum esse viam nondum sciebant: noverant regnum cœlorum; sed non intelligebant, hunc esse locum, ad quem Christus iret. Non capiebant denique Passionis ejus, Resurrectionis, & Ascensionis Mysterium, & quòd hac via iturus esset ad Patrem. *Dicit ei Jesus: Ego sum via, veritas, & vita; nemo venit ad Patrem, nisi per me*. Ego sum via illa, de qua quæritis, qua ad Patrem itur; ego veritas & vita, ad quam pervenitur. Doctrina unicam salutis monstro viam, exemplo præeo, merito viam aliis clausam aperio; gratiæ meæ virtute illos ambulare facio, & per fidem deduco ad Patrem. Ego sum veritas & vita ad quam pervenitur, in cujus cognitione & fruitione vita æterna posita est. Sive, ego sum doctor veritatis, cui credere; autor vitæ, quam sperare, & ad quam tendere debetis. Ego sum veritas implens promissiones & cæremonias Legis, docens scientiam salutis, promittens & præstans æterna bona. Ego do vitam æternam, ad eam morte & resurrectione mea introduco: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me*, quatenùs Mediatorem & Redemptorem; nemo nisi mihi & in me credat, nemo nisi me docente, ducente, operante, ad Patris cognitionem & fruitionem pervenire potest: *Si cognovissetis me*, plenè & perfectè, *& Patrem meum utique cognovissetis*, siquidem unus sum cum ipso Deus; una Patris æterni, Filiique natura; & Filio fide cognito, qui ex Patre genitus, & ad Patrem est, cognoscitur etiam Pater: *Et amodo cognoscetis eum*, posthac, accepto Spiritu Sancto, perfecta fide, magisque explicita, magis illuminata, magis firma eum cognoscetis: *& vidistis eum*, per opera miraculorum, quæ mecum & per me indivisim operatur. Secundùm vim Græci Textus verti potest: *Iam nunc cognoscitis & vidistis eum*, in me scilicet qui sum Filius ejus unicus: ut si quis dicat ei qui imaginem alicujus vidit, Jam illum ex lineamentis novisti. Norunt scilicet creduntque explicitè Christiani, Christo Jesu revelante ac docente, Mysterium sanctissimæ Trinitatis, quod Judæi obscuriùs & fide magis involuta & implicita credebant. Lex enim Mosaica filios Israel inclinabat: *Dominus Deus tuus unus est*: neque de Filio mentionem apertè faciebat, sed à multorum Deorum cultu eos dumtaxat abstractos, ad unius adorationem vocabat. Dominus autem noster Jesus Christus homo factus, per multa signa & opera manifestavit nobis per seipsum Patrem, unamque ostendit Deitatis naturam in sancta Trinitate, verè subsistentem. Illud itaque, *Amodo*, ait, propter imperfectionem cognitionis eorum, qui sub Lege erant.

S.Aug. tr.60. in Ioan.

S.Cyrillus, lib. 9. p. 771.

8. 9. 10. 11. *Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem*; fac, ut Patrem videamus præsentem, sicut te videmus; *& sufficit nobis*. Nihil ultra quærimus; ejus visione donatis, nihil ad solatium ac beatitudinem deerit. Patrem eodem modo videre volebat Philippus, quo Christum, eo saltem modo quo Prophetas Deum vidisse Scripturæ commemorant. Discipulum rudem adhuc & imperitum, in eoque omnes Magister optimus erudit. *Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me*: Cùm à tanto tempore vobiscum familiariter agam, nondum nosti, qualis sim natura, & unde sim? Nondumne intelligis me verum esse Dei Filium, qui à Patre exivi, & veni in mundum, ut homines salvem? *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Qui me rectè plenèque novit fide perfecta, eadem fide novit & Patrem, cujus sum imago subsistens, viva & perfecta. *Quomodo* ergo *tu dicis: Ostende nobis Patrem*? cùm nemini Pater ignotus esse possit, qui me optimè noverit. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est*? Secundùm Textum Græcum, *Non credis*? cùm natura unum simus. His verbis 1. Personalis Patris & Filii distinctio explicatur; siquidem nihil est propriè in seipso. 2. Unitas essentiæ, sive consubstantialitas; alioqui viso uno, non videretur alter. Ineffabilis personarum complexus, quem Theologi *Immanentiam* & *Circuminsessionem* vocant. *Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor*; non ita mea sunt. Ei quippè tribuit quod facit, à quo genitus fuit. Ei quippè tribuit quod facit, à quo est ipse qui facit. *Pater autem in me manens ipse facit opera*: Ab eo enim inseparabilis sum potestate, & essentiæ unitate. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est*? *Alioquin propter opera ipsa credite*. Ejusdem communionem naturæ testantur ac demonstrant opera quæ solius Dei esse possunt. Indivisa opera indivisam potestatem: indivisa potestas indivisam naturam probant, quia in Deo idem est posse ac esse. Opera ergo probant, quòd ego in Patre & Pater in me est. Neque enim si separati essemus, inseparabiliter operari ulla ratione possemus.

S.Chrys. ho. 73. in Ioan.

S.Aug. tr.71. in Ioan.

12. 13. 14. *Amen, amen dico vobis, Qui credit in me*, qui me esse Filium Dei credit, Patri consubstantialem, *opera quæ ego facio, & ipse faciet*, fidei suæ merito per me potestatem obtinebit patrandi miracula similia his quæ ego edidi, scilicet dæmones ejiciendi, curandi infirmos, suscitandi mortuos: *& majora horum faciet*; his majora tum amplitudine, tum quodam faciendi modo patrabit. Majus enim fuit umbræ suæ transitu, quod Discipuli fecerunt, quàm fimbriæ suæ tactu, quod ipse Dominus fecit, sanare languentes; & plures Apostolis prædicantibus, & miracula facientibus crediderunt, quàm ipso Domino ore proprio prædicante, & miracula faciente. Per eorum enim prædicationem & miracula gentes integræ crediderunt. Hic istius sententiæ sensus: *Opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet; quia ego ad Patrem vado*: & me ad cœlos assumpto, plura fieri miracula necesse erit ad fidei propagationem & Ecclesiæ nascentis incrementum. Ideò ad Patris dexteram sedens, potestatem dabo discipulis ac fidelibus meis per Spiritum Sanctum quem illis mittam, similia, imò & majora miracula edendi. Quamvis autem quædam Apostolorum, & aliorum Sanctorum opera quodam modo majora fuerint miraculis Christi; non tamen majores Magistro discipuli, Domino servi; Unigenito adoptati, homines Deo: sed per eos majora illa

S.Aug. tr.72. in Ioan.

opera facere dignatus est, qui dixit: *Sine me nihil potestis facere*. Majora facere per eos, quàm præter eos, *non est defectio, sed dignatio*. Quid enim retribuant servi Domino, pro omnibus quæ retribuit eis? Quandoquidem inter cætera bona etiam hoc eis donare dignatus est, ut majora faceret per illos, quàm præter illos? *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio*. Quidquid de me, nomenque meum invocando, petieritis à Patre, quod ad gloriam Dei, Divinitatisque meæ manifestationem, ad confirmationem fidei pertineat; hoc faciam. Non ait, Hoc Pater dabit vobis, hoc vobis à Patre impetrabo, sed, *Hoc faciam*, ut ostendat se æquè ac Patrem exaudire preces fidelium, seque unum esse cum Patre Deum, unam esse utriusque operationem, omnipotentiam, essentiam. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam*: Quicquid petieritis à me cum fide, & fiducia in meritis meis, non solùm miracula, cùm his opus erit, sed omnia spiritualia dona, & superna munificentia digna, omnia ad salutem vestram necessaria, hæc vobis præstabo. Neque verò ut alienæ bonitatis ac munificentiæ minister id spondet, sed ut cuncta habens in sua potestate, cum Patre & ipse existens, is per quem omnia & à nobis in Deum, & in nos ab ipso. Idcircò S. Paulus conjunctas pariter bonorum largitiones dignis semper adprecatur, dicens: *Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo*.

S. Cyrill. lib. 9. p. 809.

15. 16. 17. *Si diligitis me, mandata mea servate*. Constantem in me amorem, postquam à vobis abiero, non luctu, sed obedientia & fideli præceptorum meorum observantia comprobate: *& ego*, ut Mediator Dei & hominum, *rogabo Patrem, & alium Paracletum*, id est, consolatorem, *dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*; qui non aliquot annis apud vos sit, ut ego fui, sed corda vestra perpetuò inhabitet: *Spiritum veritatis*, id est Spiritum veracem, veritatis doctorem, vel, Spiritum à me, qui sum Veritas, non minùs quàm à Patre procedentem: *Quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum*. Quem homines carnales & huic sæculo, rebusque temporalibus addicti, recipere non possunt, quia non curant, nisi quæ oculis corporeis videntur: Spiritus autem ille sensibus corporis percipi non potest: nec illum intelligunt fide, aut gustant affectu: *Vos autem cognoscetis eum*; Vos à mundo & moribus ejus segregati, quamvis Spiritum Sanctum corporeis oculis non videatis, quod impossibile est: illum tamen cognoscetis, *quia apud vos manebit, & in vobis erit*. Vobiscum interiùs conversabitur familiariter, ac perseveranter, ut vos doceat, defendat, consoletur: & in animis vestris inhabitabit non solùm ratione gratiæ ac donorum suorum, sed intima numinis sui ac personæ suæ communicatione. *Alium Paracletum* vocat, quia & ipse Christus consolator est & advocatus fidelium: & Deus unus in tribus personis Deus est totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

S. Chrysost. hom. 74. S. Cyr. l. 9. p. 812. S. Aug. tr. 75.

18. *Non relinquam vos orphanos; veniam ad vos*: Morte ac discessu meo ex hoc mundo non vos relinquam ut filios orbos parente; citò resurgam, & visibiliter vobis adero redivivus: invisibiliter autem cum Spiritu sancto, à quo sum inseparabilis, ut Deus. Vel, Veniam ad vos, continua vestri & Ecclesiæ meæ cura, regimine, protectione, & donorum spiritualium communicatione.

19. 20. *Adhuc modicum: & mundus jam me non videt*. Brevi præsentiam meam corporalem subtraham mundo, id est, hominibus à mea disciplina alienis, ab illis non conspiciar ampliùs: *Vos autem videtis me*: id est, non semel videbitis me post mortem meam: *Quia ego vivo, & vos vivetis*: quia reviviscam à morte, & vita spirituali vivetis, vita gratiæ, & aliquando etiam vita gloriæ, vita beatifica & æterna, virtute mortis & resurrectionis meæ.

In illo die, sive tempore quod resurrectionem meam sequetur, cùm victor mortis apparebo, vos cognoscetis multò quàm ante hac perfectiùs, per intelligentiam Scripturarum, & per rei ipsius experimentum: *Quia ego sum in Patre meo* per essentiæ unitatem, ut Filius unigenitus, verusque Deus: *& vos in me*, ut membra in corpore, ut palmites in vite, per Incarnationem meam: *& ego in vobis*, tanquam caput in membris, ea regens, & in ea influens gratiam & charitatem. His verbis similitudo unitatis, quæ inter nos & Christum, & inter Christum & Patrem intercedit, non æqualitas significatur. Vel, *In illo die*, cùm ad vitam immortalem & beatam resurrexeritis, cognoscetis non per fidem, ut modò, sed per visionem intuitivam Dei ut in se est, *quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis*. In quo die, inquit S. Augustinus, nisi de quo ait, *Et vos vivetis*? Tunc enim erit, ut possimus videre quod credimus. Nam & nunc est in nobis, & nos in illo: sed hoc nunc credimus, tunc etiam cognoscemus; quamvis & nunc credendo noverimus, sed tunc contemplando noscemus. Quamdiu enim sumus in corpore, quale nunc est, id est corruptibile quod aggravat animam, peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, non per speciem. Tunc ergo per speciem, quoniam videbimus eum sicuti est. Nam si etiam nunc Christus in nobis non esset, non diceret Apostolus: *Si autem Christus in nobis, corpus quidem mortuum est propter peccatum: Spiritus autem vivit propter justificationem*. Quòd verò etiam nunc nos in illo simus, satis ostendit, cùm ait: *Ego sum vitis, vos palmites*. In illo ergo die, quando vivemus ea vitâ quâ mors absorbebitur, cognoscemus, quia ipse in Patre, & nos in ipso, & ipse in nobis: *Quia tunc perficietur hoc ipsum, quod & nunc inchoatum est jam per ipsum, ut sit in nobis, & nos in ipso*.

S. Cyrill. Alex. Lib. 10. in Io. p. 818. S. Aug. tr. 75. in Ioan.

21. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me*. Qui mandata mea fide complectitur, memoria tenet, studioque & affectu mihi placendi illis obedit, ille est, qui me verè diligit; operibus enim dilectio probatur: *Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo*, non jam quasi servus, sed quasi filius: *& ego diligam eum*; nova illi amoris mei quo eum præveni cum Patre, & prior dilexi, ut diligeret & mandata servaret, nova in dies argumenta & pignora dabo, novis eum cumulando beneficiis: *& manifestabo ei me ipsum*, singulari, perfectiore, plenioreque modo in hac vita; & per essentiæ meæ intuitivam & beatificam visionem in altera.

22. 23. *Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes*, qui jam instigante Satana exiverat, sed Thadæus, frater Jacobi: *Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis te ipsum, & non mundo*? Quid causæ est, cur te toti mundo non sis te manifestaturus, cum & Prophetæ prædixerint, & tu hactenùs promiseris, quòd regni tui gloriam gentibus omnibus manifestare, omnia ad te trahere, mundum salvare velles? Ex ignorantia processit Discipuli hujus interrogatio. *Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit*: Quicumque homo diligit me, dilectionem suam observantia mandatorum meorum demonstrabit: *& Pater meus diliget eum*, sicut & ego, cùm una sit voluntas Patris & mea, una dilectio: *& ad eum veniemus*, per gratiæ & benedictionis omnis spiritualis incrementum; *& mansionem apud eum faciemus*, firmam & stabilem velut in templo nostro, faciendo, ut in dilectione & bonis operibus perseveret.

24. 25. 26. *Qui non diligit me, sermones meos non servat*. Qui præcepta mea non observant, illi certè non me diligunt, ac proinde tanto indigni sunt honore, ut ad eos veniamus, & in eorum animis inhabitemus. *Et sermonem quem audistis, non est meus, sed ejus qui misit me Patris*. Non mirum, si Pater non honoret eos qui præcepta mea contemnunt, cùm à me non sint originaliter profecta, non à me adinventa, non mei solius auctoritate edita; sed & Patris, ex quo genitus, & à quo missus sum. *Hæc locutus sum vobis apud vos manens*, præsentia corporali, quam vobis brevi subtraham. *Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia*

quæ-

quæcumque dixero vobis. Consolator Spiritus Sanctus, quem Pater mittet per me, & propter meritum meum: sive, quem mittet, ut opus meum perficiat, ac vice mea vos dirigat, confirmet, consoletur; ille vos interiùs docebit omnia Mysteria adventus mei, vobisque omnium perfectam intelligentiam subministrabit, quam assequi modò non potestis: & quæcumque dixi vobis, in memoriam revocabit. Ut enim Christus in nobis, ita & Spiritus ejus; idcircò ait: *Ille vos docebit omnia, quæcumque dixero vobis.* Nam cùm sit Christi Spiritus & mens ejus, non aliud quiddam existens ab ipso, naturalis identitatis ratione, licèt in propria hypostasi intelligatur ac sit, omnia novit, quæ in eo sunt: *Quis enim scit* (inquit S. Paulus) *quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.* Quocirca, ut qui novit omnia quæ sunt in voluntate Unigeniti, omnia nobis annuntiat, non disciplina comparatam scientiam habet, ne ministri vicem implere videatur, & alterius sermones deferre, sed ut Spiritus ejus, & qui citra doctoris operam novit omnia quæ sunt ejus, ex quo & in quo est, divina Sanctis revelat Mysteria; ut exponit S. Cyrillus Alexand.

S. Cyrill. lib. 16. in Joan. p. 837.

1. Cor. 2. 11.

27. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis:* Pacem velut hæreditarium munus vobis relinquo valedicens: non tantùm adprecor & opto vobis pacem, sed do ut auctor & princeps pacis: non temporalem & mundanam, sed *meam*, interiorem, spiritualem, cœlestem, quæ exuperat omnem sensum: *Non quomodo mundus dat, ego do vobis.* Mundus enim, id est, homines, qui secundùm mundum vivunt, pacem verbis inanibus, adulatoriis, & ficto sæpè animo adprecantur: ego verbis efficacibus, quæ præstant id quod optant. Pax, quam relinquo vobis, sincera, firma, æterna est: *Non turbetur cor vestrum, neque formidet.* Non turbemini, quòd vobis ultimum vale dicam; neque animo pavidi sitis, quasi meo proximè destituendi præsidio.

28. *Audistis, quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos.* Repetite memoria, quæ paulò ante dixi, me vadere ad Patrem moriendo, sed citò reversurum ad vos resurgendo. *Si diligeretis me*, puro illo & perfecto amore, qui proprium commodum non spectat, sed bonum, gloriam, voluntatem & beneplacitum personæ amatæ, *gauderetis utique, quia vado ad Patrem*; mihi potiùs gratulari & congaudere deberetis ob meum hinc discessum & profectionem ad Patrem, quæ in gloriam meam cedet: *Quia Pater major me est*, secundùm eam naturam spectato, qua ad ipsum vado; major est, inquam, ratione gloriæ ac majestatis, ad quam me in præmium exinanitionis meæ, & susceptæ formæ servi exaltabit. Christus enim *Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens..... Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen.* Pater autem se non humiliavit, sed mansit in gloria & majestate. Major itaque est eo, qui ex dispensationis ordine minorationem suscepit, quique in ea fuit, donec gloriam & majestatem dignam Filio Dei acciperet, in ea natura, in qua se propter nostram salutem depresserat, sedens ad dexteram Patris, indutus decore, pristinaque fortitudine præcinctus.

Philip. 2. S. Cyrill. lib. 10. in Joan. p. 845.

Observandum, hanc Christi sententiam, *Pater major me est*, veterum Patrum alios ad naturam humanam referre, ut SS. Cyrillus, Augustinus, &c. alios ad divinitatem, ut nomen majoris non substantiæ inæqualitatem dicat, quæ una est Patris, Filii, & Spiritus Sancti; sed originem, quia Filius est à Patre. Sic exponunt SS. Athanasius, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Hilarius. Neuter sensus consubstantialitati Patris & Filii derogat.

29. *Et nunc dixi vobis, priùs quàm fiat, ut cùm factum fuerit, credatis.* Hæc omnia prædixi vobis, priùs quàm eveniant, ut cùm fuerint completa, firmiùs credatis, me Filium esse Dei: & ut mihi magis magisque confidatis, & fidem adhibeatis cæteris, quæ prædixi de auxilio meo vobis nunquam defuturo, & de vestra in gloriæ meæ consortium assumptione.

30. 31. *Iam non multa loquar vobiscum*, ob angustias temporis, quod mihi ad mortem usque superest: *Venit enim Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam:* Diabolus enim ministros suos mox impellet, ut in me totis viribus sæviant: quamvis nihil juris habeat ut me occidat, nec mihi sit prævaliturus. Non ideò morior, quòd mortis debitor sim, *sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Sed ut humano generi patefaciam amorem quo Patrem diligo, meamque ejus mandato de morte sic subeunda obedientiam. Loquitur Christus, ut homo. *Surgite*, à mensa, *eamus hinc.* An statim exiverit Jesus, an aliquandiù manserit in cœnaculo, donec divinum illum Sermonem compleret, an quæ sequuntur, Discipulis dixerit in itinere, non consentiunt Interpretes. Probabilius est, in Cœnaculo dixisse. Id enim probare videtur initium Capitis 18. *Hæc cùm dixisset Jesus, egressus est cum Discipulis suis trans torrentem Cedron.*

Sensus Moralis.

1. *Non turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.* Turbationem sentientis appetitus impedire, non semper in nostra potestate est: sed cordis turbationem impedire possumus cum gratia Dei; si firma sit fides nostra, si pia in gratia Christi Jesu fiducia. In omnibus igitur tentationibus & rebus adversis actus fidei & spei frequentiores & ferventiores exerceamus; per Christum accedamus ad Patrem, ut cor nostrum perpetua pace fruatur: *Non turbetur cor vestrum.* Magnum enim ad virtutem subsidium est mens imperterrita, sed hoc gratiæ Christi donum est. Animus enim superna gratia nondum firmatus, timidus est, facilèque turbari & concuti solet. Unde S. Paulus Philippensibus benè precatur his verbis: *Pax Christi, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra.* Fides autem cor firmat, roborat, serenat, ut dicere possit: *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Fides itaque armatura est infracta & lata, quæ ignaviam ac terrorem avertit, & nequitiæ tela irrita & inutilia prorsùs efficit.

S. Cyrill. Alex. lib. 9. in Ioan. p. 761.

Philip. 4. 7.

Ps. 26. 1.

2. 3. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Si quo minùs dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum: Et si abiero, & præparavero vobis locum; iterùm*

Alex. Expos. in Euang.

venio, & accipiam vos ad me ipsum, &c. Spe vitæ & beatitudinis æternæ, Apostolorum & omnium fidelium animos excitat, erigit, consolatur Salvator noster. Illis quos ab æterno ex gratuita misericordia prædestinavit, quibus morte sua gloriam meruit, illis Ascensione sua cœlum reseravit. Paravit autem electis suis diversos gloriæ gradus, pro inæqualitate meritorum quæ in illis per gratiam suam creavit. Confidite ergo, & satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Nec despondeatis animos, quamvis sitis imperfecti: Quia etsi alius est alio fortior, alius alio sapientior, alius alio justior, alius alio sanctior: *In domo Patris mansiones multæ sunt.* Nullus eorum qui Dei mandata servant, & in eorum observantia fideliter perseverant, alienabitur ab illa domo, ubi mansionem pro suo quisque acceptu-rus est merito. Denarius quidem ille æqualis est omnibus, quem Pater familias eis qui operati sunt in vinea, jubet dare omnibus, non in eo discernens qui minùs & qui ampliùs laboraverunt: quo denario vita significatur æterna, ubi ampliùs alio nemo vivit, quoniam vivendi non est diversa in æternitate mensura. Sed multæ mansiones, diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates: *Alia est claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum: Stella enim à*

S. Aug. tr. 67. in Joan.

1. Cor. 15. 48.

stella differt in claritate. Sic erit resurrectio mortuorum. » Tamquam stellæ sancti, diversas mansiones diversæ cla- » ritatis, tamquam in cœlo sortiuntur in regno; sed » propter unum denarium nullus separatur à regno: » atque ita Deus erit omnia in omnibus, ut quoniam » Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habent » singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque et- » iam ipse habet, cùm amat in altero, quod ipse non ha- » bet. *Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis.*

In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Mansiones præparavit, & præparat, qui fecit quæ futura sunt. » Præparavit prædestinando, præparat operando. Un- » de ait: *Vado parare vobis locum.* Hæc domus Dei, S. August. tract. 68. in Ioan. » regnum Dei adhuc ædificatur, adhuc paratur, adhuc » congregatur. In illo erunt mansiones, sicut eas adhuc » parat Dominus: in illo jam sunt, sicut prædestinavit » Dominus.... Fide autem locus in cœlis nobis paratur, fide, inquam, per dilectionem operante. Vadit ergo Dominus ad Patrem, ne videatur, latet, ut credatur, ut creditus desideretur, desideratus habeatur: *Desiderium dilectionis, præparatio est mansionis.* Quia vado parare vobis locum. *Parat quodammodo mansiones, mansionibus parando mansores.* Domine Jesu, para locum & tibi in nobis, & in te nobis, qui dixisti: *Manete in me, & ego in vobis.*

S. Cyr. l. 9. in Joan. p. 764. *Et si abiero, & præparavero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum.* Apparuit ergo Chri- » stus Jesus tamquam homo pro nobis Patri, ut nos qui » ab ejus vultu propter veterem prævaricationem repulsi » fueramus, rursus coram Patre sisteret. Sedit ad dex- » teram ejus ut Filius, ut nobis adoptionem filiorum Ephes. 2. 6. » Dei tribueret. Unde S. Paulus ait: *Et conresuscitavit, & consedere fecit in cœlestibus in Christo Iesu, ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Iesu.* Id autem omni ex parte non perficietur & consummabitur in nobis, donec iterum veniat ad nos Christus in fine sæculi, & ab eo suscitati ad vitam immortalem, gloriosam, beatam, rapiamur illi obviam in aera, ut semper cum illo simus. *Iterum venio, ut accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.*

6. *Ego sum via, veritas, & vita: Nemo venit ad Patrem, nisi per me.* Filius Dei qui semper in Patre S. August. serm. 141. aliàs 55. de Verb. Dom. » veritas & vita est, assumendo hominem, factus est via: » *Ambula per hominem, & pervenis ad Deum. Per ipsum vadis, ad ipsum vadis. Noli quærere, quà ad illum venias, præter ipsum.* Si enim via esse ipse noluisset, » semper erraremus. Factus ergo via est quà venias. » Non tibi dico, Quære viam. Ipsa via ad te venit, sur- » ge & ambula....

» Tenere viam mediam, veram, rectam, tamquam » inter sinistram desperationis & dexteram præsumptio- » nis, difficillimum esset nobis, nisi Christus diceret, » *Ego sum via, veritas, & vita.* Tamquam diceret, S. Aug. ser. 141. aliàs 14. de Verb. Dom. & 14. ex hom. 50. » Quà vis ire? *Ego sum via.* Quò vis ire? *Ego sum ve- » ritas.* Ubi vis permanere? *Ego sum vita.* Securi er- » go ambulemus in via: sed insidias timeamus juxta » viam. Inimicus insidiari non audet in via; quia Chri- » stus est via: sed juxta viam planè non desinit. Unde Psal. 139. 6. » in Psalmo dicitur, *Iuxta iter scandalum posuerunt mi- » hi.* Quid metuis, si in via ambulas? Tunc time, si » deseris viam. Nam ideò etiam permittitur inimicus » ponere juxta viam laqueos, ne securitate exultationis » via deseratur, & in insidias incidatur: *Via Christus humilis, Christus veritas & vita, Christus excelsus & Deus. Si ambules in humili, pervenies ad excelsum. Si infirmus humilem non asperneris, in excelso fortissimus permanebis.*

Ego sum via, verias, & vita. In Christo ut homine minimè sistere debemus, quia in via nostra est; ad illum ut Deum tendere debemus. Ex quo intelligitur, S. Aug. lib. 1. de Doctrin. Christ. c. 34. *quàm nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos voluerit, sed transire; ne rebus temporalibus, quamvis ab illo pro salute nostra susceptis & gestis, hæreamus infirmiter, sed per eas potiùs curramus alacriter, ut ad eum ipsum, qui nostram naturam à temporalibus liberavit, & collocavit ad dexteram Patris, provehi atque pervehi mereamur.*

Ego sum via, veritas, & vita: Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Solus Christus Jesus via nostra est, ut Mediator per sanguinem suum; veritas promissionum, quæ in illo solo, ut capite electorum, & in nobis, ut membris ejus, completur; vita nostra, ut principium vitæ, omniumque actionum Christianarum per gratiam suam. Via est, exemplo; veritas, verbo; vita, gratiæ suæ dono. Ipsa se demonstrat via. Via ista « ambulantes quærit. Tria sunt hominum genera, quæ « S. Aug. lib. de Cantico novo, c. 4. odit: *remanentem, retro redeuntem, aberrantem.* Ab « his tribus generibus malis Domino adjuvante vindice- « tur & defendatur gressus noster. Jam verò cùm ambu- « lantes sumus, alius tardiùs ambulat, alius celeriùs: « *Excitandi sunt ergo remanentes, retro redeuntes revocandi, errantes in viam ducendi, tardi exhortandi, celeres imitandi. Qui non proficit, remansit in via: qui fortè à meliore proposito declinat ad id quod deterius reliquerat, reversus est retro: qui fidem deserit, à via erravit....* Quis est qui non proficit? Qui se putaverit « esse sapientem: qui dixerit, Sufficit mihi quod sum, « qui non dicit cum Apostolo, *Unum optem, quæ quidem retro sunt oblivisens, ad ea vero quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.* Philipp. 3. 13. Qui sunt redeuntes? Qui ex continentia revertun- « tur in immunditiam, qui ex sancto & singulari bo- « no proposito virginitatis divertuntur in turpitudines « voluptatis, & corrupta mente corrumpunt simul & « carnem. Hos increpat Apostolus Petrus, dicens: *Me- lius erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem retrorsum reverti.* 2. Petr. 2. 21. O malum, retrò res- « picere! Uxor enim Loth, quæ liberata à Sodomitis, « contra præceptum retrò respexit, quod evaserat, per- « didit. Nec immeritò in statuam salis repentè conver- « sa est, ut fatuos suo etiam exemplo condiret. Qui « sunt & aberrantes? Omnes hæretici, qui relicta ve- « ritatis via, errando per desertum latrocinantur, & ani- « mas captant in peccatis, præpediuntque, ne quis ad « patriam valeat pervenire: effecti lupi fenitarii induti « ovina pelle, cùm sint intùs lupi rapaces; prædicantes « Christum viam, & qui eos sequuntur, ducentes ad mor- « tem.

8. *Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.* Deus totum hominis, *qui replet in bonis desiderium nostrum.* Præter illum, qui solus verum summumque bonum est, nihil desiderandum. Quid ergo res creatas, temporales, perituras quærimus? *Animam Dei capacem, quidquid Deo minus est, non implebit.* Sanandus & purgandus est per fidem & charitatem oculus cordis, ut videre possimus Deum sicut est, similes ei per gratiam consummatam effecti.

9. *Dicit eis Iesus: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me?* &c. Tanto tempore Deus nobiscum est, per creaturas suas nobis potentiam suam, sapientiam, providentiam, bonitatem demonstrans; suis nos cumulans beneficiis, per Legem suam & Euangelium nos docens, per gratiæ suæ inspirationes nos urgens, per flagella sua nos admonens, ut eum velut Deum nostrum ac Dominum cognoscamus, ut ei tanquam Patri nostro obediamus: & tamen nondum cognoscimus eum, ut par est, cognitione cum amore & bonis operibus conjuncta: *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit. Filios enutrivi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.* Isai. 1.

13. *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.* Ut obtineantur miracula, cum firma fide & fiducia filiali à Patre postulanda sunt per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, per ejus Mysteria & merita, intuitu amoris ejus erga Patrem, zeli ejus pro gloria Patris, sacrificii pro Ecclesia sua ab ipso oblati. 2. Sanctos miracula facere minimè credendum est, sed Deum per intercessionem

nem sanctorum: *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* 3. Sola Dei gloria, non temporalis utilitas nostra quærenda est. Dei enim omnipotentia humanæ cupiditati non servit, sed omnia propter unam ejus gloriam operatur, qui rerum omnium principium & finis est: *Ut glorificetur Pater in Filio.*

14. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.* Cur non semper exaudimur Deum orantes, nisi quia malè petimus? *Petitis & non accipitis*, ait S. Jacobus Apostolus, *eò quod male petatis, ut insumatis in concupiscentiis vestris.* Malè ergo usurus eo quod vult accipere, Deo potiùs miserente non accipit: *Proinde si hoc ab illo petitur, unde homo lædatur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius, det iratus.* Sic Israelitis manna cœleste fastidientibus, & carnes culpabili concupiscentia petentibus, concessit Deus magno eorum malo quod petebant: *Si quid petieritis me in nomine meo*, qui Salvator sum vester, si quid ad salutem vestram necessariam aut utile: Nam *Quodcumque petimus adversùs utilitatem salutis, non petimus in nomine Salvatoris.* Et tamen ipse Salvator est, non solùm quando facit, quod petimus, verùm etiam quando non facit: quoniam quod videt peti contra salutem, non faciendo potiùs se exhibet Salvatorem: *Novit* enim *Medicus, quid pro sua, quid contra suam salutem poscat ægrotus; & ideò contraria poscentis non facit voluntatem, ut faciat sanitatem....* Propterea non solùm Salvator, sed etiam Magister bonus, ut faciat quodcumque petierimus, in ipsa oratione, quam nobis dedit, docuit quid petamus: ut etiam sic intelligamus, *non petere nos in nomine Magistri, quod petimus præter regulam ipsius magisterii.* Quæ autem in nomine ejus petimus, etsi non tunc quando petimus facit, sed tamen facit. Neque enim quia petimus, ut veniat regnum Dei, propterea non facit, quod petimus, quia non statim cum illo in æternitate regnamus: *Differtur* enim *quod petimus, non negatur.* Verumtamen orantes tamquam seminantes, non deficiamus; tempore enim proprio metemus.

Jacob. 4.

S. Aug. tr. 73. in Ioan.

Num. 11. 32.

15. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Nemo Deum diligit, qui mandata ejus non servat: Nemo Dei mandata verè, & ut par est, servat, nisi qui Deum diligit. Observantia legis, probatio est dilectionis: dilectio principium est hujus observantiæ. Servus qui solo timore pœnæ legem exteriùs observat: & mercenarius, qui temporalium commodorum intuitu, seipsos dumtaxat, non Deum amant; hypocritæ sunt, externi dumtaxat operis speciem Deo tribuunt, cor autem eorum longè est ab eo, & in creatura defixum. Charitatem operum cum fide conjungere, iis tantùm congruit, qui verè diligunt Deum. Quocirca demonstratio charitatis, & perfectissima ratio fidei, est Euangelicorum Dogmatum, divinorumque præceptorum observatio. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem Patris mei:....* Qui dicit, Diligo Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est. *Quid boni faceremus, nisi diligeremus?* (inquit S. Augustinus) *aut quomodo bonum non facimus, si diligamus? Etsi enim Dei mandatum videtur aliquando à non diligentibus, sed à timentibus fieri: tamen ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur.*

S. Cyrill. lib. 9. in Io. p. 807.

S. Aug. l. de Gratia Christi, c. 26.

16. 17. *Et ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis; quem mundus non potest accipere.* Spiritus sanctus fideles consolatur. 1. Inspirando illis fiduciam Deum interpellandi, ut Patrem optimum & beneficentissimum: *In quo clamamus, Abba, Pater.* 2. Bonorum cœlestium ac æternorum amorem inspirando. 3. Victores illos efficiendo tentationum & peccati, quo uno malo affligi debent. Missio & donatio Spiritus Sancti, fructus est laborum, orationum, passionis, & mortis Christi, qui & pro nobis Patrem semper interpellat, ut Pontifex noster, ut Paracletum Spiritum Sanctum det nobis, illumque unà cum Patre nobis donat, ut maneat nobiscum in æternum, si tamen dilectores mundi non simus. Hunc enim mundus accipere non potest. Nam dilectioni hujus mundi, quæ ut minuatur & consummetur in nobis, continuò laborare debemus, contraria est dilectio Dei, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.

Rom. 5. 5.

Verùm, inquies, Quomodo Christus imperat Discipulis, ut diligant eum, & ejus mandata servent, ut accipiant Spiritum Sanctum, quem nisi haberent, profectò diligere, & mandata servare non possent? Respondetur, Spiritum Sanctum jam habere, qui diligit, & habendo mereri, ut plus habeat, & plus habendo plus diligat. Jam itaque habebant Spiritum Discipuli, quem Dominus promittebat, sine quo eum Dominum non dicebant; nec tamen eum adhuc habebant, sicut eum Dominus promittebat. Habebant minùs, dandus erat ampliùs. Habebant occultè, accepturi erant manifestè: quia & hoc ad majus donum Spiritus Sancti pertinebat, ut eis innotesceret, quod habebant. De quo munere loquens Apostolus ait: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis.*

« S. Augustin. tr. 75. in Ioann.

1. Cor. 2. 12.

18. *Non vos relinquam orphanos; venio ad vos.* Pupilli facti sumus, sed non absque patre; quamvis enim corporalem ac visibilem præsentiam nobis subtraxerit Dominus Jesus, nobis tamen invisibiliter adest: nobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Per fidem præsens est nobis Pater noster, in Corporis & Sanguinis sui Sacramento re ipsa nobis præsens est: per gratiam sanctificantem & charitatem ad nos venit, & in nobis manet. Illum invocemus, illius adventum & præsentiam desideremus, cum fiducia dicentes: *Orphano tu eris adjutor.* Veni Domine Jesu, & non derelinquas nos orphanos in hoc exilio. Imple quod promisisti, da ut impleamus & perficiamus, quod jussisti.

Ps. 9. 14.

19. *Adhuc modicum, & mundus me jam non videt: vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.* Modicum illud quàm longum Dominum Jesum amantibus! Temporis brevitas, quod ad finem vitæ nostræ supereſt, consolari debet justos in persecutionibus & rebus adversis. Tempus breve est, quantumvis longa sit vita; modicum est, si cum æternitate comparetur; transit sicut umbra: & post modicum illud tempus, si justè, sobriè, & piè vixerimus, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Deum ut in se est videbimus; Christum Jesum semper videbimus non solùm in forma hominis, quam pro nobis assumpsit, sed etiam in forma Dei, & cum illo æternùm regnabimus: *Vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.* Quia ille vivit, & ideò & nos vivemus. Per hominem quippè mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificabuntur. Quoniam nemo ad mortem nisi per illum, nemo ad vitam nisi per Christum. Quia nos viximus, mortui sumus: quia vivit ipse, vivemus nos: *Mortui sumus illi, quando viximus nobis: quia verò mortuus ille pro nobis, & sibi vivit & nobis.* Quia enim vivit ille, & nos vivemus: *Nam sicut per nos mortem habere potuimus, non sic & vitam per nos habere possumus.*

1. Cor. 15. 21. 22.

S. Aug. tr. 75. in Joan.

21. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum.* Qui habet in memoria, & servat in vita; qui habet in sermonibus, & servat in moribus; qui habet audiendo, & servat faciendo; aut qui habet faciendo, & servat perseverando; ille est qui diligit me: *Opere est demonstranda dilectio, ut non sit infructuosa nominis appellatio.... Et ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Diligam & manifestabo, id est, ad hoc diligam, ut manifestem. Nunc enim ad hoc dilexit, ut credamus, & mandatum fidei teneamus: tunc ad hoc diliget, ut videamus, & ipsam visionem mercedem fidei capiamus.

S. Aug. ibid.

23. 24. *Si quis diligit me sermonem meum servabit, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.*

S.Augustin. tract.76. in Joan.

„ Dilectio sanctos discernit à mundo, quæ facit unanimes habitare in domo. In qua domo facit Pater & Filius mansionem; qui donant & ipsam dilectionem, quibus donent in fine etiam ipsam suam manifestationem: *Et ad eum veniemus*, &c. Deus Trinitas Pater & Filius & Spiritus Sanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos: veniunt subveniendo, venimus obediendo: veniunt illuminando, venimus intuendo: veniunt implendo, venimus capiendo: ut sit nobis eorum non extraria visio, sed interna; & in nobis eorum non transitoria mansio, sed æterna: *Qui non diligit me, sermones meos non servat*. Hi sunt dilectores mundi, qui Patrem & Spiritum Sanctum numquam vident: Filium autem non ut beatificentur, sed ut judicentur, ad modicum vident; nec ipsum in forma Dei, in qua est cum Patre & Spiritu Sancto pariter invisibilis; sed in forma hominis, in qua esse voluit mundo patiendo contemptibilis, judicando terribilis.

25. *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis*. Ad omne opus bonum ac salutare, necessaria nobis est gratia Spiritus Sancti. Menti necessaria est, ut Dei voluntatem cognoscat; voluntati, ut Dei legem diligat; memoriæ, ut omnium quæ ad scientiam salutis pertinent, recordetur. Unde Apostolus ad Ephesios scribens, ait: *Propterea & ego audiens fidem vestram, quæ est in Domino Iesu, & dilectionem in omnes sanctos, non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis: ut Deus, Domini nostri Iesu Christi Pater gloriæ, det nobis Spiritum sapientiæ & revelationis, in agnitione ejus: illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis, quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus secundùm operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro*. In istorum revelatione, quæ per Spiritum Sanctum in nobis perficitur, Incarnationis altitudinem, & abscondit Mysterii vim spectamus. Quòd autem ipsius Christi præsentiam & virtutem impleat Spiritus ejus in sanctis inhabitans, & cuncta doceat, quæcumq; ad hominum salutem necessaria, & in memoriam opportunè revocet, quæcumque docuit Dominus Jesus, idem Apostolus explicat, dicens: *Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur, ut det vobis secundùm divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem, Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum: scire etia supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei*.

Ephes. 1. 15. 16. & seq.

S.Cyrill. lib. 10. in Joann. p. 858.

Ipheſ. 3. 15.

27. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis*. Christus Jesus pacem nobis relinquit iturus, pacem suam nobis dabit in fine venturus. Pacem nobis relinquit in hoc sæculo, pacem suam nobis dabit in futuro sæculo. *Pacem suam nobis relinquit, in qua manentes hostem vincimus: Pacem suam nobis dabit, quando sine hoste regnabimus. Pacem relinquit nobis, ut etiam hic invicem diligamus: pacem suam nobis dabit, ubi numquam dissentire possimus. Pacem relinquit nobis, ne de occultis nostris invicem judicemus, cùm in hoc sumus mundo: pacem suam dabit nobis, cùm manifestabit cogitationes cordis, & tunc laus erit unicuique à Deo*. Pacem relinquo vobis, *pacem meam do vobis*. An fortè pacem suam eam voluit intelligi, qualem habet ipse? Pax verò ista quam nobis relinquit in hoc sæculo, nostra est potiùs dicenda, quàm ipsius. Illi quippè nihil repugnat in se ipso, qui nullum habet omninò peccatum: Nos autem talem pacem nunc habemus, in qua adhuc dicamus: *Dimitte nobis debita nostra*. Est ergo nobis pax aliqua, quoniam condelectamur Legi Dei secundùm interiorem hominem: sed non est plena, quia videmus aliam legem in membris nostris, repugnantem legi mentis nostræ. Item inter ipsos est nobis pax, quia invicem nobis credimus, quòd invicem diligamus: sed nec ipsa plena est, quia cogitationes cordis nostris invicem non videmus; & quædam de nobis, quæ non sunt in nobis, vel in melius invicem, vel in deterius opinemur: *Si tenuerimus usque in finem, qualem ab illo accepimus, qualem habet habebimus, ubi nihil nobis repugnet ex nobis, & nihil nos invicem lateat in cordibus nostris*. Sic teneamus pacem, ubi adversarium concorditer vincimus, ut desideremus pacem, ubi adversarium non habebimus.

Rom. 7. 22. 23.

Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Homines qui diligunt mundum, propteteà dant sibi pacem, ut sine molestia litium atque bellorum, non Deo, sed amico suo mundo fruantur; & quando justis dant pacem, ut non eos persequantur, pax non potest esse vera, ubi non est vera concordia, quia disjuncta sunt corda. Nos ergo quibus Christus pacem relinquit, & pacem suam dat, non sicut mundus, sed sicut ille per quem factus est mundus, ut concordes simus, jungamus invicem corda, & cor unum sursum habeamus, ne corrumpatur in terra.

28. *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem*. Naturæ scilicet humanæ gratulandum est, eò quòd sic assumpta est à Verbo unigenito, ut immortalis constitueretur in cœlo, atque ita fieret terra sublimis, ut incorruptibilis pulvis sederet ad dexteram Patris. Hoc enim modo se iturum dixit ad Patrem. Nam profectò ad illum ibat, qui cum illo erat. Sed hoc erat ire ad eum, & recedere à nobis, mutare atque immortale facere, quod mortale susceperit ex nobis, & levare in cœlum, per quod fuit in terra pro nobis. Quis non hinc gaudeat, qui sic diligit Christum, ut & suam naturam jam immortalem gratuletur in Christo, atque id se speret futurum esse per Christum? Gloria enim Capitis, principium & pignus est gloriæ corporis.

S. Augustin. tract. 78. in Ioan.

30. 31. *Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam*. Diabolus princeps eorum omnium est, qui diligunt mundum, & ejus spiritu ducuntur, ejusque concupiscentiæ, pravis legibus, & corruptis moribus se conformant. Miserrimi sunt, qui diaboli faciunt voluntatem, à quo captivi ducuntur. Verùm diabolus non habet quidquam in eorum animabus, qui secundùm Euangelium vivunt, qui mundo & pompis ejus verbis & factis renuntiarunt, qui Spiritum Christi habent, qui bellum gerunt cum vitiis & concupiscentiis, quorum in cordibus Christus habitat per fidem & charitatem, & qui mandata Dei fideliter observando, se illum verè ac sincerè diligere probant: *Et ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*. Princeps hujus mundi nihil habebit in nobis, nisi velimus. Nihil enim juris habet in nobis, nisi per peccatum, quod voluntariè & liberè committimus. Nihil juris habet in nobis, si de mundo non simus, si mundum non diligamus. Obediamus ergo Creatori, non desertori; Redemptori, non interemptori; Liberatori, non captivatori; Doctori, non deceptori.

S. Augustin. tract. 77. in Ioan.

CAPUT

CAPUT XV.

Sensus Litteralis.

1. *Ego sum vitis vera, & Pater meus agricola est.* Discipulos de suo discessu non solùm consolatur Christus Jesus, sed & eos hortatur, ne, cùm abierit, ab illius fide & dilectione separentur; sed illi constanter adhæreant, si vivere velint vita spiritali: quod elegantì vitis metaphora declarat: *Ego sum vitis vera.* Similis sum viti, ejusque proprietates mihi verè conveniunt: siquidem longè perfectiùs & excellentiùs vitam spiritualem, succum, vigorem, alimentum in membra mea influo, quàm vitis naturalis in palmites suos: *Et Pater meus agricola est*, id est cultor tum vitis, tum palmitum. Vitem se dicit Christus secundùm humanam naturam, secundùm quod est caput Ecclesiæ. Unius quippè naturæ sunt vitis & palmites: sed id sibi tribuit secundùm naturam humanam Deo personaliter unitam; neque enim vitam spiritualem in homines influeret, nisi simul Deus esset. *Ego sum vitis vera*: Synagogæ Judaicæ longè dissimilis, cui dicitur: *Quomodo conversa es mihi in pravum vinea aliena?* Vera enim vitis non erat, de qua expectatum est, ut faceret uvas; fecit autem spinas. Patrem autem dicit agricolam, tum ut servet decorum parabolæ, cùm se vitem fecisset: Vitis enim & agricola distinguuntur: tum quia Patri, ut homo omnia accepta refert, à quo missus in mundum est. Secundùm hoc ergo vitis Christus, secundùm quod ait; *Pater major me est*; secundùm autem id quod ait, *Ego & Pater unum sumus*, & ipse agricola est.

Ierem. 2. 21.

Isaiæ 5. 4.

S. Aug. tract. 80. in Ioann.

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum:* omnem hominem mihi insitum per fidem & baptismum, ut palmes insitus est viti, & fructum bonorum operum non ferentem, abscindet & abjiciet, ut palmitem inutilem; *& omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Auferet impedimenta profectus, variis modis emundabit & circumcidet, ut fœcundiorem reddat operibus justitiæ.

3. 4. 5. *Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis:* Jam purgati estis falce Euangelicæ doctrinæ, quam recepistis, & servare cœpistis. *Manete in me, & ego in vobis:* In fide & charitate perseverando, mihi semper adhærete: & ego semper in vobis manebo, vitam & vigorem spiritualem jugiter in vos influens. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite*; id est, ex se solo, nisi viti cohæreat: *sic nec vos, nisi in me manseritis*; ita nec vos fructum ullum justitiæ ferre potestis, bonum ullum opus & vita æterna dignum facere, nisi mihi per fidem & charitatem adhæreatis, ut palmites viti. *Ego sum vitis, vos palmites:* Quos gratiæ meæ interiori submin istratione, tamquam vivifico succo, spiritaliter fructificare & bonis operibus abundare facio. *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum*, uberem, copiosum; nullum aliàs editurus, sed sterilis mansurus: *Quia sine me nihil potestis facere*, nec magnum, nec parvum, nec difficile, nec facile. Nihil omninò sine gratia mea, non solùm perficere, sed incipere, & absolutè facere potestis. Nihil sine interiori gratiæ meæ vos prævenientis, vos trahentis, in vobis operantis, ut velitis, & volentibus cooperantis auxilio.

S. August. l. 2. contra duas ep. Pelagian. c. 8. tract. 81. in Ioann.

Procul hinc Pelagiana Grotii interpretatio, qui hæc Græci Textus verba, χωρὶς ἐμοῦ, sic reddit: *Extra me, seorsim, separatim à me, nihil potestis facere:* Qui enim, inquit, à Christi præceptis & exemplo discedit, ab eo nihil bonæ frugis expectandum est. Sic nullam aliam gratiam ad benè operandum, præter Christi præcepta & exempla, necessariam agnoscit, quæ pura puta Pelagii hæresis est. Cæterùm hæc verba, χωρὶς ἐμοῦ, verti debere, *sine me*, non solùm Vulgata Versio Latina, quam Ecclesia declaravit authenticam; non solùm loci paralleli, sed Latini Patres, & Concilia Occidentis, quibus ea versio hujus loci probata est, planè evincunt: imprimis verò Concilium universale Africæ Carthagine celebratum anno 418. contra Pelagii hæresim, canone 6. cujus hæc sunt verba: *Item placuit, ut quicumque dixerit, ideò nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tamquam etsi gratia non daretur, non quidem facilè, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait, Sine me difficilius potestis facere; sed ait,* Sine *me nihil potestis facere.* Orientales etiam Versiones, Syriaca, Persica, Arabica, Æthiopica vim Græci Textus eodem exprimunt modo secundùm linguarum illarum proprietatem, ac Vulgata nostra: *Sine me non potestis quidquam facere.* Damnanda itaque temeritas est, his verbis totius Ecclesiæ Latinæ traditione & usu consecratis, *Sine me, &c.* hæc substituere, *Extra me, seorsim, separatim à me nihil potestis facere.* Quasi palmites, id est fideles, Christo vite vera aliàs non egeant, quàm ut ab eo, per apostasiam seu infidelitatem, minimè separentur; non autem ut ab eo per submin istrationem interiorem Spiritus vivificentur, ut bonum cogitent, velint, facere diligant atque valeant, & suaviter ac efficaciter operentur. Quo fit, ut *in omnibus actibus, causisque, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus sit Deus: nullumque tempus interveniat, quo ejus non egeamus auxilio.*

Zosim. Papa in ep. ad Episcop. Africæ. Cœlest. I. ep. ad Galliar. Episcopos.

Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum quia sine me nihil potestis facere. Ita sunt in vite palmites, ut viti nihil conferant; sed inde accipiant, unde vivant. *Sic quippè vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum submin istret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc & manentem in se habere Christum, & manere in Christo, discipulis prodest utrumque, non Christo. Nam præciso palmite potest de viva radice alius pullulare: qui autem præcisus est, non potest sine radice vivere.*

Conc. Arausic. 2. can. 14.

6. 7. *Si quis in me non manserit*, mihi perseveranter non adhæserit fide, dilectione, operibus bonis, *mittetur foras sicut palmes*, projicietur sicut palmes inutilis, *& arescet* citò separatus à vite, *& colligent eum, & in ignem mittent, & ardet*: Colligetur à justitiæ divinæ ministris, & in ignem mittetur æternum, & ardebit sine fine. *Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint*; si mandata mea non memoria tantùm, sed affectu retinueritis, & fidelis obedientia servaveritis, *quodcumque volueritis*, quod ad Dei gloriam ac salutem vestram conducat, *petetis* à Patre, in nomine meo; *& fiet vobis*, id est, vobis concedetur.

8. 9. 10. *In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.* Ex hoc Patris mei gloria inclarescet, quòd uberes bonorum operum fructus afferatis, & perseverantia vestra in meo amore, & fidei euangelicæ propagatione, meos vos esse discipulos comprobetis. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.* Date operam, ut digni maneatis ea dilectione, in gratia mea & charitate perseverantes. *Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea*, vos diligere pergam; *sicut & ego Patris mei mandata servavi, & maneo in ejus dilectione*: quia scilicet me diligit. Sed numquid & hìc gratia intelligenda est, qua Pater diligit Filium, sicut gratia est, qua nos diligit Filius: cùm simus nos filii gratia, non natura; Unigenitus autem natura, non gratia? An hoc etiam in ipso Filio ad hominem referendum est? Ita sanè: Nam dicendo: *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos*, gratiam Mediatoris ostendit. Mediator autem Dei & hominum, non in quantum Deus, sed in quantum homo, est Christus Jesus.

" S. Aug. tract. 82. in Io.
" 1. Tim. 2. 5.
" Luc. 2. 52.

Et

„ Et profectò secundùm id quod homo est, de illo legitur:
„ *Et Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud*
„ *Deum & homines*. Secundùm hoc igitur rectè possu-
„ mus dicere, quòd cùm ad naturam Dei non pertineat
„ humana natura; ad personam tamen Unigeniti Filii
„ Dei per gratiam pertinet humana natura, & tantam
„ gratiam, ut nulla sit major, nulla prorsùs æqualis. Ne-
„ que enim illam susceptionem hominis ulla merita præ-
„ cesserunt, sed ab illa susceptione merita ejus cuncta ce-
„ perunt. Manet ergo Filius in dilectione qua eum di-
Pf.3.4. „ lexit Pater, & ideò servavit præcepta ejus. Quid est
„ enim & ille homo, nisi quòd Deus susceptor est ejus?
„ Deus enim erat Verbum, Unigenitus gignenti coæter-
„ nus: sed ut Mediator daretur nobis, per ineffabilem
gratiam Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.

11. *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum sit in vobis*; ut rationem habeam de vobis gaudendi, cùm fructum multum attuleritis, & præcepta mea servaveritis: *& gaudium vestrum impleatur*; ut gaudium quo vos in me seu de me gaudetis, & hìc magis augeatur, & in æterna vita consummetur.

12.13. *Hoc est præceptum meum*, mihi peculiare & commendatissimum, *ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*; eo modo quo vos dilexi, non privatæ utilitatis gratia, sed propter salutem æternam; ita ut temporalia omnia commoda, & vitam ipsam saluti proximorum postponatis: sicut vitam meam pro salute vestra devovi. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*; Affectum suum erga amicos nemo certioribus argumentis probare potest, quàm pro illis exponendo vitam suam, qua nihil est charius.

14.15. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis*. Ita fiet, ut semper à me diligamini; ac proinde nihil non à tam fideli & potenti amico sperare possitis. *Iam non dicam vos servos*, vobiscum deinceps non agam tamquam cum servis (quamquam jure meo possem) *quia servus nescit, quid faciat dominus ejus*: nescit servus, quid dominus ejus facere decreverit: heri enim servis consilia sua patefacere non solent, sed amicis. *Vos autem dixi amicos*; ex quo vos vocavi, vos semper habui amicorum loco; *quia omnia quæcunque audivi à Patre, nota feci vobis*. Et hoc amoris erga vos mei signum est, quòd Mysteria omnia ad vestram humanique generis salutem spectantia; omnia Patris mei consilia de mea morte, resurrectione, ascensione, missione Spiritus sancti, vocatione gentium, judicio universali, vita æterna; omnia mandata ad vestram sanctificationem, & Ecclesiæ meæ fundationem necessaria, quæ à Patre accepi, ut legatus ejus, Deique & hominum Mediator, vobis revelavi. Omnia denique se nota fecisse discipulis ait, quæ se novit nota esse facturum in illa plenitudine scientiæ, de qua dicit Apostolus: *Cùm autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*. Itaque sicut immortalitatem carnis & salutem animarum futurã expectamus, quamvis
S. Aug. tra. 86. in Io. „ jam in pignore accepto salvi facti esse dicamur: ita omnium notitiam, quæcumque Unigenitus audivit à Patre, futuram sperare debemus, quamvis hoc jam se fecisse dixerit Christus.

16.17. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*: non vos me priores amastis, & elegistis in dominum, in præceptorem, in amicum; sed ego prior vos elegi gratuita prorsus benevolentia, nullis vestris in me benefactis, vel officiis provocatus, *& posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat*: In Apostolica etiam dignitate vos constitui, ut eatis in mundum universum, Euangelium meum prædicaturi, & fructum salutis tam in vobis ipsis, quàm in omnibus Gentibus afferatis, ad gloriam meam permansurum: *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*. Ex qua spiritualium fructuum ubertate consequetur, ut quodcumque petieritis à Patre in nomine meo, det vobis, sive, *dem vobis*, ut S. Chrysostomus & Nonnus legunt, Patris & Filii æqualitatem inde confirmantes. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem*. Hæc erga vos beneficia commemoro, ut exemplo meo vos mutuò diligatis, quod meum singulare præcipuumque mandatum est.

18.19. *Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit*. Animo recolite, me qui sum innocens, qui Dei Filius, qui de cœlo descendi, ut mundum redimam, qui tot eum beneficiis cumulavi, priorem ejus odia excepisse, contradictiones & persecutiones ejus sustinuisse. Tanto ergo exemplo vobis proposito animos sumite ad odium mundi tolerandum, & persecutiones fortiter sustinendas. *Si de mundo fuissetis, mundus, quod suum erat, diligeret*: si iniquis & incredulis hominibus similes essetis affectibus & moribus; vos ut sibi similes diligerent: *Quia verò de mundo non estis*, & contraria sunt vestra, hominumque carnalium, & mundi amatorum studia; *sed ego elegi vos de mundo*, quod electione mea & gratia factum est, qua vos à mundo secrevi & mihi adjunxi fide, moribus, studiis, *propterea odit vos mundus*.

20.21. *Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: Non est servus major domino suo*; pluris fieri non solet servus domino suo. *Si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt*. Si meis dictis paruere, parebunt & vestris; sed non est, quòd hoc speretis. Quemadmodum enim doctrinam meam contempserunt, ita & vestram, quæ mea est, contemnent. *Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me*: Odio vos habebunt, vos persequentur, prædicationem vestram contemnent, odio mei: quod ex eorum ignorantia ortum habet, affectata quidem & quæsita; cùm ambitione sua, aliisque pravis affectibus excæcati, credere Deo, à quo missus sum, ipsi nolint.

22. *Si non venissem* in mundum instructus tam certis missionis meæ testimoniis, *& locutus fuissem eis*, id est, nisi eos docuissem, quid credendum, quid sperandum, quid diligendum, quid fugiendum, quid agendum ad vitam æternam consequendam; *peccatum non haberent*, rei non essent incredulitatis; magnum illud peccatum non haberent, quo tenentur cuncta peccata, quod unusquisque si non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata, ut explicat S. Augustinus: *Nunc autem excusationem non habent de peccato suo*, quo in me non S. Aug. tract. 88. in Io. & tract. 89.
„ crediderunt..... Isti certè, ad quos venit, & quibus
„ locutus est Christus, non habent de magno infidelita-
„ tis peccato illam excusationem, qua possint dicere:
„ Non vidimus, non audivimus: sive non acceptaretur
„ ista excusatio ab illo, cujus inscrutabilia sunt judicia;
„ sive acceptaretur, etsi non ut ab omni damnatione li-
„ berarentur, certè ut aliquantò leniùs damnarentur.

23.24.25. *Qui me odit, & Patrem meum odit*. Injuriam enim & contumeliam mihi irrogatam, sibi etiam factam interpretatur Pater, à quo missus sum; & cum quo unus sum Deus. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*: si in eorum conspectu miracula non edidissem, quæ nemo alius homo edidit, tanta, tam multa, tam frequentia, ad probationem missionis ac divinitatis meæ, extra culpam fuissent non credendo me esse Christum & verum Dei Filium. *Nunc autem & viderunt, & oderunt & me & Patrem meum*: Nunc autem cùm miracula illa viderint, prætexere non possunt ignorantiam, qua peccatum excusent, sed odii in me ac Patrem meum convincuntur. *Sed ut adimpleatur sermo qui in Lege eorum scriptus est: Quia odio habuerunt me gratis*. Id porrò evenit, ut in me adimpleretur, quod in Scripturis ipsis datis prædictum est, & quod David Messiæ typus sibi fieri conquestus est: Sine causa me odio habuerunt. Pf. 35. 36. & 69.5.

26.27. *Cùm autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me*. Causa mea, quamvis tantis odiis obnoxia, defensoribus non carebit. Consolator enim, quem ego post Ascensionem meam in cœlum mittam vobis, tum invisibiliter in corda vestra, tum visibiliter, à Patre, à quo habeo essentiam, vimque illum unà cum ipso spirandi & mittendi; *Spiritus veritatis*, id est meum, qui sum Veritas; Spiritum qui veritatem novit, docet, manifestat; qui à Patre procedit, ut à primo principio & fonte totius Deitatis, ideòque Patri consubstantialis est, ejusdem cum illo naturæ, scientiæ,

tiæ, potentiæ; quem idcircò nec auctoritas, nec scientia, nec veracitas, ad reddendū testimoniū, cui nihil opponi possit, necessariæ deficiunt. Ille testimonium perhibebit de me, de innocentia mea, de divinitate mea, de gloria mea, de veritate doctrinæ meæ, tum admirandis operibus & signis exterioribus, quæ in Ecclesia mea operabitur; tum divini luminis & charitatis infusione in cordibus hominum, ut in me credant, mihique adhæreant. *Et vos testimonium perhibebitis*, de me, *quia ab initio* prædicationis meæ, usque in diem assumptionis meæ, *mecum estis*, mecum estis conversati, & tamquam oculati testes omnia, quæ per me facta sunt, testari poteritis: ut sic divina humanaque testimonia concurrant.

Si de Patre & Filio procedit Spiritus sanctus, inquies, cur Filius dixit: *A Patre procedit*? Respondetur, quia *Ad eum solet referre, & quod ipsius est, de quo ipse est*. Unde aliàs ait: *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me, Patris*. Si igitur intelligitur hìc ejus doctrina, quam tamen dixit non suam, sed Patris; quantò magis illic intelligendus est, & de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait: *De Patre procedit*, ut non diceret: De me non procedit? A quo autem habet Filius, ut sit Deus (est enim de Deo Deus) ab illo habet utique, ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus: ac per hoc *Spiritus sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre*. «S. Aug. tra. «90. in Jo.

Sensus Moralis.

1. *EGo sum vitis vera, & Pater meus agricola est.* Christo Jesu per fidem & charitatem adhæreamus, ut palmites veræ viti, quam Pater æternus in utero sanctissimæ Virginis plantavit, & propria manu excoluit; viti quæ vinum mysticum tulit, quo mundus redimitur, abluitur, sanctificatur, nutritur; roborantur in terris, & in cœlis inebriantur electi. Ex ea vite sunt Christiani, velut palmites. *Regenerati enim sumus ex ipso, & in ipso, in Spiritu, ad ferendum fructum vitæ, non veteris illius & exoletæ, sed novæ, quæ in charitate erga ipsum posita est. Conservamur autem in esse, ipsi quodammodo inserti, & tradito nobis sancto mandato inhærentes, & nobilitatis bonum servare studentes, id est, non sinentes inhabitantem in nobis Spiritum vel minimum contristari*, per quem charitas, qua Deo conjungimur, in cordibus nostris diffunditur. *Quemadmodum* igitur *radix naturalem suam qualitatem palmitibus impertit, sic unigenitum Dei Verbum Dei ac Patris, suæque naturæ quamdam veluti cognationem Sanctis inserit, Spiritum largiens iis, qui uniti sunt ei per fidem & omnimodam sanctitatem, eosque ad pietatem alit, omnisque virtutis ac bonitatis cognitionem*, ac amorem, *in iis operatur*. Agricolam verò Patrem dicit, quia totius Trinitatis indivisum opus est instauratio nostra & sanctificatio. Intelligamus itaque *Patrem nos in pietate nutrire per Filium in Spiritu*: & rursus erga *nos agricolæ vicem gerere, id est, prospicere & observare* providentia sua beneficentissima & misericordissima, *nosque omni cura dirigere per Filium in Spiritu sancto*..... Nec talis agricola est, quales sunt, qui extrinsecùs operando exhibent ministerium: sed talis, ut det etiam intrinsecùs incrementum: Nam *neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*. Ob beneficium igitur incomparabile insitionis nostræ in hanc divinam vitem, & agriculturæ spiritualis nobis exhibitæ, (*Dei enim agricultura sumus*) gratias agamus Patri, per Filium, in Spiritu sancto.

S. Cyril. l. 10. in Jo. c. 2. p. 857. 858.

S. Aug. tract. 80. in Jo.

1. Cor. 3. 7. 8.

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat*. Christianus bonis operibus destitutus, palmes est sine fructu. Quamvis igitur per baptismum & fidem palmites simus, si tamen charitate & operibus justitiæ caruerimus, excidemur à vite vera, Christo Jesu, ut palmites inutiles, & in ignem æternum projiciemur. Quò spectat locus ille Prophetæ: *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna sylvarum? Numquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas? Ecce igni datum est in escam: utramque partem ejus consumpsit ignis, & medietas ejus redacta est in favillam... Hæc dicit Dominus Deus, Quomodo lignum vitis inter ligna sylvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Ierusalem*. Hæc sors palmitum infrugiferorum. Fructuosos verò palmites purgat Deus, ut fructum uberiorem afferant. Quemadmodum enim vitis silvescit, nisi putetur; ita etiam homo, cujus appetitiones luxuriantes gratia non coercet, nec resecat malas, desideria multa noxia parturit, quæ mergunt animam in interitum. Hæc autem purgatio fit per internas externasque admonitiones & increpationes, per afflictiones & persecutiones, quibus velut falce resecat cœlestis Agricola cupiditatem animalis hominis, timores amoresque mundanos, desideria inania, curasque superfluas, quibus distinetur animus, & impeditur, ne fructus pietatis uberes afferat. Væ palmitibus qui in hoc mundo falce Vinitoris cœlestis non purgantur! Maneamus in Christo per dilectionem, ut palmites in vite; & cùm nos per afflictiones purgabit, divinam ejus manum adoremus profectibus nostris consulentem..... *Si in ejus dilectione maneamus, non arescemus, viventes succo radicis æternæ; nec ad ignem amputabimur ira, sed ad fructum putabimur disciplina, purgante nos Evangelicæ falcis acie, ut castigata luxurie palmitis nostri, fructuosius pullulemus*.

Ezech. 15.

S. Paulin. ep. 2. ad Sever.

3. *Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*. In ipsis justis, qui mundati sunt lavacro aquæ per verbum vitæ, multæ appetitiones superfluæ & noxiæ quotidiè serpunt. Nemo igitur in hac vita sic mundus est, ut non sit magis magisque mundandus. Multis autem modis perficitur hæc emundatio. *Non solo baptismo homines mundantur, mundantur & verbo veritatis ab illo qui ait*, Jam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis. *Mundantur & sacrificio contriti cordis, ab illo de quo dictum est*, Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non spernit. *Mundantur & eleemosynis ab illo qui ait*: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. *Mundantur ipsa, quæ supereminet omnibus, charitate, ab illo qui dixit*: Charitas operit multitudinem peccatorum. Quæ una si adsit, omnia illa rectè fiunt; si autem desit illa, omnia frustra fiunt.

«S. Aug. l. 2. «contr. Cresc. c. 12. «Psal. 50. «1. Petr. 4. 8.

4. *Manete in me, & ego in vobis*. Non eo modo nos in Christo, sicut ipse in nobis. Utrumque autem prodest non ipsi, sed nobis. Ita quippè in vite sunt palmites, ut viti non conferant, sed inde accipiant unde vivant: ita verò vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum submiaistret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc & manentem in se habere Christum, & manere in Christo, discipulis prodest utrumque, non Christo. Nam præciso palmite, potest de viva radice alius pullulare: qui autem præcisus est, sine radice non potest vivere: *Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis*. Extra corpus Christi, quod est Ecclesia, & sine Spiritu ejus, nullum afferre potest homo fructum salutis, sed fructus mortis tantùm & maledictionis. Magna gratiæ commendatio, corda instruit humilium, ora obstruit superborum, qui *ignorantes Dei justitiam, & suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti*. Nonnè huic resistunt veritati homines mente corrupti, reprobi circa fidem, dicentes: A Deo habemus, quòd homines sumus, à nobis ipsis, quòd justi sumus? Non assertores sunt liberi arbitrii, qui sic loquuntur, sed præcipitatores, ex alto elationis, per inania præsumptionis, in profunda submersionis. Hos Veritas refellit, dicens: *Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit*

«S. Aug. tra. «81. in Jo. «Rom. 10. 3.

» *scrit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.* Qui » ergo à semetipso se fructum existimat ferre, in vite non » est; qui in Christo non est, Christianus non est..... Si » verè credimus, nos ferre fructum justitiæ & salutis ex nobis ipsis non posse, gratiam Christi Salvatoris nobis ad omne opus bonum necessariam jugiter implorемus, maneamus in Christo per fidem & charitatem; promissiones & sacrum baptismi nostri pactum, votumque quotidie renovemus, ex intimo corde dicentes: » Abrenuntio tibi satana, & omnibus pompis tuis, & » cunctis operibus tuis; & adhæreo tibi, Christe.

5. *Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil po-* S. Aug. tra. 81. in Jo. » *testis facere.* Sive ergo parum, sive multum, sine illius » gratia præveniente, adjuvante, cooperante, fieri non po- » test, sine quo nihil fieri potest. Quia etsi parum attule- » rit palmes, eum purgat agricola, ut plus afferat: tamen » nisi in vite manserit, & vixerit de radice, quantumlibet » fructum à semetipso non potest ferre..... Absit ergo, ut » sic intelligant filii promissionis, tamquam cùm audie- » rint Dominum dicentem: *Sine me nihil potestis facere;* » quasi convincant eum dicentes: *Ecce sine te possumus* S. Aug. l. 2 ad Bonif. c. 9. » *cor præparare.* Absit, ut sic intelligant, nisi superbi sui » arbitrii defensores, & fidei Catholicæ desertores: ideò quippè scriptum est: *Hominis est præparare cor, non tamen sine adjutorio Dei, qui si tangit cor, homo præparat* » *cor.* Sanè sicut dictum est: *Hominis est præparare cor,* » *& à Domino responsio linguæ;* ita etiam dictum est: *Aperi os, & implebo illud.* Quamvis enim nisi adjuvante il- » lo, sine quo nihil possumus facere, os non possumus aperire; tamen *os aperimus illius adjumento & opere nostro;* » *implet autem illud Dominus sine opere nostro.....* Quid Prov. 8. secundum 70. Psal. 50. 17. » est præparare cor, & os aperire, nisi voluntatem para- » re? Et tamen in divinis Litteris legitur: *Præparatur voluntas à Domino*; &, *Labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Ecce Dominus admonet, ut » præparemus voluntatem; & tamen ut hoc faciat ho- » mo, adjuvat Deus, quia *Præparatur voluntas à Domi-* » *no*; & *aperit os ita jubendo, ut nemo possit, nisi ipse* » *id faciat adjuvando*, cui dicitur: *Labia mea aperies.....* » Ergo benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua fit in » nobis, ut nos delectet, & cupiamus, hoc est, amemus » quod præcipit nobis: in qua si nos non prævenit Deus, » non solùm non perficitur, sed nec inchoatur in nobis. » Si enim sine illo nihil possumus facere, profectò nec » incipere, nec perficere; quia, ut incipiamus, dictum Ps. 58. 11. » est: *Misericordia ejus præveniet me*; ut perficiamus, Ps. 22. 6. » dictum est: *Misericordia ejus subsequetur me.....* Quapropter *Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla verò facit homo, quæ non facit Deus, ut faciat homo.*

6. 7. *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent,* » *& ardet.* Unum de duobus palmiti congruit, aut vi- » tis, aut ignis: si in vite non est, in igne erit. Ut ergo » in igne non sit, in vite sit..... Qui Christo non est unitus, ut capiti, à corpore Christi resecabitur; gratiæ ejus succo privabitur, & arescet, dæmoni tradetur, igne æterno damnabitur. *Si manseritis in me* per fidem & charitatem, & *verba mea in vobis manserint* per assiduam meditationem; *quodcumque volueritis* man- S. Aug. tract. 81. in Jo. traditæ conveniens, *petetis, & fiet vobis.* Manendo » quippè in Christo, quid velle possunt, nisi quod conve- » nit Christo? Quid velle possunt manendo in Salvato- » re, nisi quod non est alienum à salute? Aliud quippè » volumus, quia sumus in Christo, & aliud volumus » quia adhuc sumus in hoc sæculo. De mansione nam- » que hujus sæculi nobis aliquando subrepit, ut hoc pe- » tamus, quod nobis non expedire nescimus. Sed absit, » ut fiat nobis, si maneamus in Christo, qui non facit » quando petimus, nisi quod expedit nobis. Manentes » ergo in eo, cùm verba ejus in nobis manent, quod- » cumque voluerimus, petemus, & fiet nobis. Quia si » petimus & non fiet, non hoc petimus quod habet man- » sio in eo, nec quod habent verba ejus quæ manent in » nobis; sed quod habet cupiditas & infirmitas carnis, » quæ non est in eo, & in qua non manent verba ejus. Nam utique ad verba ejus pertinet oratio illa quam « docuit, *Pater noster qui es in cœlis.....* Ab hujus ora- « tionis verbis & sensibus non recedamus petitionibus « nostris; & quicquid petierimus, fiet nobis. *Tunc enim* « *dicenda sunt verba ejus in nobis manere, quando facimus quæ præcepit, & diligimus quæ promisit: quando autem verba ejus manent in memoria, nec inveniuntur in vita, non computatur palmes in vite, quia vitam non attrahit ex radice.* Huc spectat, quod in Psalmo scriptum est: *Et memores sunt mandatorum ipsius ad fa-* Ps. 102. 17. *ciendum ea.* Multi enim memoria retinent, ut contemnant, vel etiam derideant & oppugnent ea. In his verba Christi non manent, qui attingunt quodammodo vitem, non cohærent illi, ut palmites: & ideò *Illis non erunt in beneficium, sed in testimonium. Et quia sic insunt eis, ut non maneant in eis, ad hoc tenentur ab eis, ut judicentur ex eis.*

7. *In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.* Magis glorificatur Deus sanctificatione Christiani, quàm totius creatione mundi; productione fructuum Spiritus sui in animabus electorum, quàm productione plantarum, florum & fructuum visibilium: sic enim formatur spiritalis ille mundus, cujus caput Christus, cujus anima Spiritus sanctus. Vis gloriam Dei procurare? Tuæ & aliorum sanctificationi studiis omnibus adlabora. Hic Apostolorum fructus; hic gratiæ Salvatoris triumphus. Glorificatur autem Deus in bonis operibus, si totum ipsi tribuatur. Si enim in hoc cla- « rificatus est Deus Pater, ut fructum plurimum affe- « ramus, & efficiamur Christi discipuli, non hoc glo- « riæ nostræ tribuamus, tamquam hoc ex nobis habea- « mus: Ejus enim est hæc gratia, & ideò in hoc non « nostra, sed ejus est gloria. Unde & alibi cùm dixis- « set: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant* «Matt. 5. 16. *opera vestra bona*, ne à semetipsis putarent esse bona « opera sua, mox addidit: *Et glorificent Patrem vestrum* «S. Aug. tra. *qui in cœlis est.* In hoc enim glorificatur Pater, ut fru- «82. in Jo. ctum plurimum afferamus, & efficiamur Christi di- « scipuli. A quo efficimur, nisi ab illo, cujus misericor- « dia prævenit nos? *Ipsius enim sumus factura, creati in* Ephes. 2. 10. *Christo Jesu in operibus bonis.*

9. 10. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.* Omnia gratuito Christi erga nos amori debemus, sicut omnia Christus homo debet gratuito Dei erga illum amori. Unde enim essent nobis opera bona, nisi quia fides per dilectionem operatur? Unde autem diligeremus, nisi priùs diligeremur? *Nos* ergo *diligamus Deum, quoniam ipse* 1. Jo. 4. 19. *prior dilexit nos.* Pater diligit Filium, & nos in Filio: Christus Patrem diligit, & nos propter Patrem: Deum in Christo Jesu, & Christum Jesum propter Deum pariter diligamus: in sancta ejus humanitate non sistat amor noster, sed Deo adhæreat, cui personaliter unita est. Amor noster sincerus sit, dulcis, fortis, constans & perseverans. *Manete in dilectione mea. Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & manfi in ejus dilectione.* Hinc apparebit, vos in dilectione mea manere, si præcepta mea servetis, sicut demonstravi me in dilectione Patris mei manere, obediendo præceptis ejus usque ad mortem. Non autem, ut non diligat Deus, priùs ejus præcepta servamus; sed nisi non diligat, præcepta ejus servare non possumus. *Hæc est gratia, quæ humilibus patet, su-* S. Aug. ibid. *perbos latet.*

11. *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum sit in vobis, & gaudium vestrum impleatur.* Amor Dei observantiam legis, observantia legis parit gaudium cordis. Hoc gaudium Christianus est, fructus Spiritus sancti, semen & pignus æterni gaudii. Tunc gaudium illud in electis implebitur, cùm in ipsis perfecta erit charitas; tunc perfecta erit charitas, cùm nulla erit cupiditas. Dei beatitudo, quæ nec minor fuisset sine nobis, non fit major ex nobis. *Gaudium igitur* S. Aug. tract. *ejus de salute nostra, quod in illo semper fuit, cùm præ-* 83. in Jo. *scivit & prædestinavit nos, cœpit esse in nobis, quando vocavit vos: & hoc gaudium meritò nostrum dicimus,*

quo

quo & nos beati futuri sumus: sed hoc gaudium nostrum crescit & proficit, & ad suam perfectionem perseverando pertendit. Ergo inchoatur in fide renascentium, implebitur in præmio resurgentium.

12. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Hæc Legis Christianæ plenitudo, charitas. *Ubi* ergo *charitas est, quid est quod possit deesse? Ubi autem non est, quid est quod possit prodesse?* » Dæmon credit, nec diligit; nemo diligit, qui non credit. Frustra quidem, sed tamen potest sperare veniam » qui non diligit: inertio autem potest desperare qui diligit. Itaque ubi dilectio est, ibi necessariò fides & spes: » & ubi dilectio proximi, ibi necessariò etiam dilectio » Dei. Qui enim non diligit Deum, quomodo diligit » proximum tamquam seipsum; quandoquidem non » diligit & seipsum? Est quippè impius & iniquus: *Qui* » autem *diligit iniquitatem*, non planè diligit, sed *odit* » *animam suam*. Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus, & quicquid aliud » præcepit, faciemus: quoniam quicquid est aliud, hìc » habemus. Forma porrò & exemplar dilectionis, qua nos mutuò prosequi debemus, dilectio est qua Christus dilexit nos. *Ut quid enim diligit nos Christus, nisi* S.Aug. tract. 83. in Joan. » *ut regnare possimus cum Christo? Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, ut dilectionem nostram discernamus* » *à cæteris, qui non ad hoc se invicem diligunt, quia nec* » *diligunt. Qui autem se propter habendum Deum diligunt, ipsi se diligunt: ergo ut se diligant, Deum diligunt. Non est hæc dilectio in omnibus hominibus: pauci se propterea diligunt, ut sit Deus omnia in omnibus.*

13. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Sic suam in nos dilectionem testatus est Christus, pro nobis moriendo; sic & nos Christianam erga proximos dilectionem testari debemus, temporalia omnia, ipsamque vitam, pro illorum æterna salute, si necesse fuerit, exponendo. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille* 1.Joan.3.16. *animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Qui non ita affectus est, Com- Prov.23.1.2. secund.70. munione Corporis Christi dignus non est. *Si sederis* » *cœnare ad mensam potentis, considerans intellige, quæ* S.Aug. tract. 24. in Jo. » *apponuntur tibi, & sic mitte manum tuam, sciens quia* » *talia te oportet præparare.* Nam quæ Mensa est Potentis, nisi unde sumitur Corpus & Sanguis ejus, qui » animam suam posuit pro nobis? Et quid est ad eam sedere, nisi humiliter accedere? Et quid est considerare & intelligere quæ apponuntur tibi, nisi dignè tantam gratiam cogitare? Et quid est, sic mittere manum, ut scias, quia talia te oportet præparare, nisi » quia sicut Christus pro nobis animam suam posuit, 1.Petr.2.21. » sic & nos debemus pro fratribus animas ponere? » *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum,* » *ut sequamini vestigia ejus.* Hoc est talia præparare. » Hoc beati Martyres ardenti dilectione fecerunt: quorum si non inaniter memorias celebramus, atque in convivio, quo & ipsi saturati sunt, ad Mensam Domini accedimus, oportet, ut quemadmodum ipsi, & nos talia præparemus. Ideò quippè ad ipsam Mensam Domini non sic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus; sed magis, ut ipsi pro nobis, ut eorum vestigiis adhæreamus: quia impleverunt ipsi charitatem, qua Dominus dixit non posse esse majorem. *Talia enim* » *suis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini Mensa pariter acceperunt.*

14. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Jam non dicam vos servos, &c. vos autem dixi* S.Cyr.l.10.in Jo. p.888. *amicos, &c.* Dulcis labor est Deum amantibus, cùm proxima & copiosa est merces. Quid porrò majus aut illustrius, quàm Christi amicum esse & appellari? Hanc dignitatem sperare non posset homo, nisi Deus promitteret. Quàm facilè obtinetur amicitia Dei? Faciendo ejus voluntatem; quod à nobis, ut à servis & creaturis suis jure suo exigere potest, nulla proposita mercede, nullo promisso honore. Amicus Dei, esse si voluero, nunc fio. Quàm cæcus & ingratus peccator, qui diaboli servus, quàm Dei amicus esse mavult! *Jam non dicam vos servos, sed amicos, &c.* Sicut duo sunt timores, qui faciunt duo genera timentium: sic duæ servitutes, quæ faciunt duo servorum. Est timor quem perfecta charitas foras mittit, & est timor castus permanens in sæculum sæculi. Illum timorem qui non est in charitate, attendebat Apostolus, cùm dicebat: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in* Rom.8.15. *timore.* Illum autem timorem castum attendebat, cùm dicebat: *Noli altum sapere, sed time.* In illo timore, Rom.11.20. quem foras charitas mittit, est etiam servitus simul foras cum ipso timore mittenda: utrumque enim junxit Apostolus, servitutem & timorem, dicendo: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore.* Ad hanc servitutem servum pertinentem intuebatur & Dominus dicens: *Jam non dicam vos servos*, &c. Non utique ille servus pertinens ad timorem castum, cui dicitur: *Euge serve bone, intra in gaudium* Matt.25.21. *Domini tui:* sed ille servus pertinens ad timorem foras à charitate mittendum, de quo alibi dicit: *Servus non* Joan.8.36. *manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum.* Quoniam itaque dedit nobis Deus potestatem filios Dei fieri; non servi, sed filii sumus. Lex vetus servos fecit per timorem; Lex nova filios & amicos facit per charitatem. Amicitiæ Christi fructus est revelatio Mysteriorum, quæ Judæi in Veteri Testamento sub variis figuris latentia & obsignata portabant, non intelligebant, quia servi erant, non amici. Nobis autem servatum est, & datum nosse Mysteria Regni Dei, Agno revelante, qui solus dignus est aperire librum, & solvere signacula ejus.

16. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.* Hæc est illa ineffabilis gratia. Quid enim eramus, quando S.Aug. tra. 86. in Jo. Christum nondum elegeramus, & ideò non diligebamus? Nam qui eum non elegit, quomodo diligit? Quid ergo eramus, nisi iniqui & perditi? Cur ait: *Non vos me elegistis*, nisi quia misericordia ejus prævenit nos? Procul ergo, qui præscientiam Dei defendunt contra gratiam Dei, & ideò dicunt nos electos ante mundi constitutionem, quia præscivit Deus nos futuros bonos, non se ipsum nos facturum bonos. Non hoc dicit, qui ait: *Non vos me elegistis*. Si enim propterea nos elegisset, quia bonos futuros esse nos præsciverat; simul etiam præsciisset, quòd eum nos fuissemus priùs electuri. Non est, ut dicas: Ideò electus sum, quia jam credebam. Si enim credebas in eum, jam elegeras eum. Sed audi: *Non vos me elegistis*. Non est, ut dicas: Antequam crederem, jam bona operabar, ideò electus sum. Quid enim est boni operis ante fidem, cùm dicat Apostolus: *Omne quod non* Rom. 14. 23. *est ex fide, peccatum est*? Quid ergo dicturi sumus audiendo: *Non vos me elegistis*: nisi quia mali eramus, & electi sumus, ut boni per gratiam nos eligentis essemus? Non est enim gratia, si præcesserant merita: est autem gratia: hæc igitur non invenit, sed efficit merita. Elegit, & posuit, ut eamus, & fructum afferamus: nullum itaque fructum, unde nos eligeret, habebamus: *Elegi vos, & posui, ut eatis, & fructum afferatis.* Imus, ut afferamus, & ipse est via quà imus, in qua nos posuit, ut eamus. *Et fructus vester maneat, ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.* Maneat ergo dilectio, ipse est enim fructus noster. Hunc Deo Patri per Jesum Christum Filium ejus offerentes, nos impetraturos confidamus, quicquid nobis expedit ad salutem.

16. 17. 18. *Non vos me elegistis*, &c. Pastorum & Ministrorum Euangelicorum formam hic tradit Christus Jesus. 1. Necessaria ipsis vocatio est, ut non se ingerant, sed electionem Christi expectent, ejusque voluntatem circa statum saluti suæ convenientem exquirant: *Elegi vos.* 2. Ut missione & auctoritate legitima ad sacrum ministerium, & Ecclesiæ regimen promoveantur: *Posui vos.* 3. Ut honorem, divitias, temporalia commoda, otium & quietem non quærant, sed laborem: *Ut eatis.* 4. Ut laborando in verbo & doctrina, folia non quærant, id est, hominum laudes & applausus, sed fructus, conversionem peccatorum, profectum

ctum animarum, Ecclesiæ propagationem, Dei gloriam: *Et fructum afferatis*, 5. Ut omnia faciant propter electos, qui fructus sunt manens, cùm sint in charitate radicati: *Et fructus vester maneat.* 6. Labores suos, & fructum, assidua oratione Deo commendare debent per merita Jesu Christi, qui gratia sua labores eorum sanctificat, qui sanguine suo fructum, quem afferunt, acquisivit. Quicquid autem petierint ad Dei gloriam, ad Ecclesiæ utilitatem, ad suam & aliorum salutem pertinens, se per Christum Jesum impetraturos confidant: *Vt quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*. 7. Cùm reliquis Ecclesiæ Ministris pacem & concordiam, non solùm externam & politicam, sed veram & sinceram, quæ fundatur in charitate, servent: quod ita demum fiet, si non quærant quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi; si non suam, vel Ordinis sui, aut Societatis, sive Congregationis gloriam, aut privata commoda spectent, ut finem laborum suorum; sed unam Dei gloriam, cui serviunt in spiritu, ut operarii inconfusibiles: *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Hæc dilectio primus Spiritus sancti fructus est, radixque cæterorum:

Galat. 5. *Fructus Spiritus charitas, gaudium, pax; longanimitas, bonitas, benignitas, fides, mansuetudo, continentia.*

S. Aug. tra. 87. in Io. Quis autem benè gaudet, qui bonum non diligit, unde gaudet? Quis pacem veram, nisi cum illo potest habere quem veraciter diligit? Quis est longanimis in bono perseveranter manendo, nisi ferveat diligendo? Quis est benignus, nisi diligat cui opitulatur? Quis bonus, nisi diligendo efficiatur? Quis salubriter fidelis, nisi ea fide quæ per dilectionem operatur? Quis utiliter mansuetus, nisi cui dilectio moderetur? Quis ab eo continet unde turpatur, nisi diligat, unde honestatur? ..... 8. Pastores & Operarii omnes Euangelici parati esse debent ad odia mundi toleranda, & persecutiones fortiter sustinendas, exemplo Christi Domini: *Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit.*

S. Aug. ib. 18. 19. 20. Odium mundi & persecutiones pati, sors est electorum. Ad eas sustinendas roborari debent. 1. Exemplo Christi: *Recusas esse in corpore, si non vis odium mundi sustinere cum Capite.* 2. Dilectione Dei, illos à mundo separantis: *Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Iste mundus quem Deus in Christo reconciliat sibi, & qui per Christum salvatur, & cui per Christum peccatum omne donatur, de mundo electus est inimico, damnato, contaminato. Ex ea quippè massa, quæ tota in Adam periit, fiunt vasa misericordiæ, in quibus est mundus pertinens ad reconciliationem: quem mundus odit, ex eadem massa pertinens ad vasa iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem. 3. Quia à mundo diligi, mundumque diligere, & Christi Jesu servum esse, duo sunt quæ simul cohærere nullatenùs possunt: *Non est servus major domino suo; si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Qui diligit mundum, & à mundo diligitur; nomine tantùm, non re Christianus est: *Adulteri, nescitis, quia amicitia hujus mundi inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.* Hinc rursus S. Joannes ait: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* 4. Felices sunt, qui odia & persecutiones mundi propter Christi nomen, id est, propter justitiam patiuntur, miseri qui faciunt: *Sed hæc omnia facient vobis, propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me.*

Luc. 4. 4. & 5.

1. Io. 1. 15.

22. *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Væ illis quibus Dei beneficia in graviorem damnationem cedunt! Gratiæ exteriores, quibus peccator propria infidelitate abutitur, nihil aliud illi conferunt, nisi ut inexcusabilis coram Deo reddatur. Sic Incarnatio Christi & ejus prædicatio ac miracula, Judæos qui illum expectare debebant, & ex Prophetarum vaticiniis agnoscere ac recipere, penitùs inexcusabiles, adeòque graviore damnatione dignos effecerunt. Lux ipsis non defuit; sed in tenebris suis lucentem, pravi cordis duritie, & malignarum cupiditatum vehementia rejecerunt. Quòd Deus cor eorum non emolliverit, malam eorum voluntatem in bonam non converterit, quod gratia sua poterat, justum Dei judicium est; non excusatio peccati, sed alterius pœna peccati. Si nullam habent excusationem Judæi, qui in Christum credere, ejusque Legem accipere noluerunt; multò minùs excusari possunt Christiani, qui cùm fidem & legem Christi in Baptismo se suscipere professi fuerint, seque servaturos solemniter promiserint, eam tamen violare pro nihilo ducunt. *Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur; quantò magis deteriora putatis mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est; & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?* Hebr. 10. 28. 29. 30.

23. *Qui me odit, & Patrem meum odit.* Si interrogarentur Judæi, utrum diligerent Deum; quid aliud quàm se diligere responderent, nec ex animo mentientes, sed errando potiùs opinantes? Quomodo enim diligerent Patrem Veritatis, qui haberent odio Veritatem? Nolunt enim sua facta damnari, & hoc habet veritas, ut talia facta damnentur: tantùm igitur oderunt veritatem, quantùm oderunt suas pœnas, quas talibus irrogat veritas. Nesciunt autem illam esse Veritatem, quæ tales, quales ipsi sunt, damnat: oderunt ergo quam nesciunt, & cùm illam oderunt, profectò & eum de quo nata est, nisi odisse non possunt. Ac per hoc quia Veritatem, qua judicante damnantur, de Patre Deo natam nesciunt; utique etiam ipsum & nesciunt, & oderunt. *O miseros homines, qui cùm esse volunt mali, nolunt esse veritatem qua damnantur mali! Nolunt enim eam esse quod est, cùm se ipsos debeant nolle esse quod sunt; ut ipsa manente mutentur, ne ipsa judicante damnentur.* Christum odit, qui Legem ejus non diligit: Tametsi clamet se diligere, operibus probat se odisse. Vellet non esse legem Dei, qua cupiditates ejus & mala opera prohibentur, judicantur, damnantur. Legem autem Christi odisse, Deum odisse est summè bonum, beneficentissimum, præ rebus omnibus amabilem, & quidem sine causa odisse: *Quia odio habuerunt me gratis.* «S. Aug. tra. «90. in Io.

26. 27. *Cùm autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Triplex Mysterium hac una sententia revelat Dominus. 1. Mysterium adorandum Trinitatis divinarum personarum: Patrem sine principio, qui Filium ab æterno generat: Filium qui naturam fœcundam accipiens à Patre, cum illo Spiritum sanctum, amorem substantialem Patris & Filii, utrique consubstantialem & æqualem spirat. 2. Mysterium Incarnationis Filii Dei. Nisi enim Jesus Christus Deus esset, Spiritum sanctum mittere non posset; siquidem mittere personam non potest, nisi quæ ab ipso procedit: nec illi testimonium perhiberet Spiritus veritatis, si falsum esset, quod de sua Divinitate & Missione à Patre, Christus ipse dixit. 3. Mysterium Missionis Spiritus sancti in Ecclesiam ad eam formandam; in ejus Ministros, ad cooperandum formationi corporis ejus; in credentes, ut mundum vincant cum suis erroribus, amoribus, terroribus. *Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Consolator Spiritus est in omnibus tribulationibus & persecutionibus. Spiritus est consolator eorum, qui mundi solatiis privari malunt, quàm Christo. Spiritus est veritatis, cujus amorem inspirat, cujus Prædicatores format; cujus Martyres & Confessores confirmat & roborat, testimonium Incarnatæ Veritati in ipsis & per ipsos reddens: *Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.* Dabit vobis fiduciam testimonium perhibendi charitas Dei diffusa in cordibus vestris, per Spiritum sanctum qui dabitur vobis. Quæ utique «S. Aug. tra. «92. in Ioan.

que

» que Petro adhuc defuit, quando mulieris ancillæ inter-
» rogatione perterritus, non potuit verum testimonium
» perhibere, sed contra suam pollicitationem timore ma-
» gno compulsus est ter negare. Timor autem iste non est
» in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem.
» Denique ante Passionem Domini, servilis timor ejus
» interrogatus est à fœmina servitutis; post resurrectionē
» verò Domini, liberalis ejus amor ab ipso Principe liber-
» tatis: & ideò ibi turbabatur, hìc tranquillabatur; ibi quē
» dilexerat negabat, hìc quem negaverat diligebat: *Sed*
» *adhuc etiam tunc amor ipse infirmus fuerat & angustus,*
» *donec eum roboraret & dilataret Spiritus sanctus.* Qui
» postea quàm illi est abundantia gratiæ largioris infusus,
sic ad perhibendum de Christo testimonium quondam
ejus frigidum pectus ascendit, atque illa priùs trepida,
quæ veritatem suppresserant, ora reseravit, ut cùm om-
nes, in quos venerat Spiritus sanctus, linguis omnium
gentium loquerentur, Judæorum circumstantibus tur-
bis, solus ad testimonium de Christo perhibendum præ
ceteris promptiùs emicaret, illiusque interfectores de il-
lius resurrectione convinceret. *Tantus in illo fulgor gra-* Act. 2. 24.
tiæ, tanta Spiritus sancti plenitudo apparebat, tanta de
ore prædicantis pretiosissimæ veritatis pondera procede-
bant, ut ingentis multitudinis Iudæos adversarios Christi
faceret pro illo paratos mori, à quibus cū illo formidabat
occidi. Hoc fecit Spiritus sanctus missus, ante promissus.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

1.2. HÆc de Judęorum incredulitate, de publico in vos odio, & incommodis quæ vobis immi-
3.4. nent, vobis prædixi, ut vos muniam contra scandala, ve-
strosque animos confirmem, ne turbemini, ut re inex-
pectata & intolerabili. Mala enim prævisa minùs per-
cellunt. *Absque Synagogis facient vos*: Vos è Synagogis
ejicient, omnique sacro commercio, & Israelitici Popu-
li communione privatos denunciabunt. *Sed venit hora,*
ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præ-
stare Deo: Immò tempus imminet, quo omnis, Judæus
præsertim, qui vos interfecerit, arbitretur se sacrificium
offerre Deo, seu pium & Deo gratissimum opus facere.
Versione Syriaca, Arab. Pers. Æthio. Act. 22. & 23. Græcè, Λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ. Sic Judæi de Paulo di-
cebant: *Tolle de terra hujusmodi: non enim fas est eum*
vivere. Sic alii numero ampliùs quàm quadraginta se
devoverunt non manducare neque bibere, donec eum-
Iustin. Dial. cum Tryph. dem Paulum interficerent. S. Justinus Martyr passim
Tryphoni exprobrat, Judæos diris execrationibus soli-
tos in Synagogis devovere, quotquot in Christum cre-
derent. *Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem,*
neque me: Non ob culpam aliquam vestram vos perse-
quentur, sed ex ignorantia falsum eorum zelum non
excusante, cùm sit crassa & affectata. Non enim consi-
derant ea, quibus convinci possunt Deum esse Patrem
meum, meque esse Dei Filium ab eo missum in mun-
dum. *Sed hæc locutus sum vobis, ut cùm venerit hora, eo-*
rum reminiscamini, quia ego dixi vobis: Ego verò hæc
vobis prænuntio, ut cùm illa hora venerit, memores si-
tis me hæc vobis prædixisse, indeque firmiùs credatis
me esse Deum, qui omnia noverim, antequam fiant:
meque hæc propter bonum vestrum permittere, & pro-
missam vobis in præmium patientiæ gloriam retribu-
turum speretis, agnoscentes me non minùs veracem in
promissionibus adimplendis, quàm in persecutionibus
prædicendis.

5.6. *Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobis-*
S. Io. Chrys. *cum eram*. Hæc autem vobis ita particulatim, ita expli-
catè non dixi hucusque, quia in tuto eratis, & omnem
persecutionem in me convertendam noveram. Undè
necessè non erat, ut hæc sciretis: nunc verò cùm à vobis
sim discessurus, oportet, ut hæc vobis prænunciem, ut
adversùs tot persecutiones vos muniam. *Et nunc vado*
ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me,
Quo vadis? Ita stupefacti estis, ut nemo vestrum me in-
terroget amicorum more longè abeuntium, quò va-
dam, quo consilio, qua causa, quo fructu, quid facturus,
quando rediturus. *Sed quia hæc locutus sum vobis*, quia
imminentem absentiam meam, & consequentia perí-
cula vobis prænunciavi, *tristitia implevit cor vestrum*.
Id impedit, quò minùs me, ut antea, interrogetis.

7. *Sed ego veritatem dico vobis: Expedit vobis, ut ego*
vadam, regni cœlestis possessionem aditurus, & locum
vobis in eo paraturus; & Spiritum sanctum, ut pignus
vobis missurus. *Si enim non abiero, Paraclitus non ve-*
niet ad vos: Ita quippè divino decreto constitutum Io. 7. 38.
est, ut Spiritus consolator ad vos non veniat, nisi cùm
exaltatus fuero & glorificatus: *Si autem abiero, mittam*
eum ad vos: Ut omnibus constet, Spiritus sancti dona-
tionem fructum esse Passionis & Resurrectionis meæ.
Mittam eum ad vos, ut vice mea vos dirigat, illuminet,
confirmet, consoletur. *Sedens ad dexteram Patris* (in- Tertull. lib. de præscript. c. 13.
quit Tertullianus) *misit vicariam vim Spiritus sancti,*
qui credentes agat. Et alibi: *Spiritus sanctus ad hoc mis-* Ibid. c. 28.
sus à Christo, ad hoc postulatus à Patre, ut esset doctor ve-
ritatis, Dei villicus, Christi vicarius.

8.9.10.11. *Et cùm venerit ille, arguet mundum*, id est
homines peccatores convincet, *de peccato, de justitia, &*
de judicio: quòd gravissimi peccati rei sint; quòd ego
sim justus & sanctus; quòd judiciaria potestas in mun-
dum mihi conveniat, quam potestatem in diabolum
mundi corrupti & damnandi principem jam exerceo.
Tria fuisse apud Judæos causarum genera, viri eruditi
observant. 1. Publica judicia *de peccato*, id est, de cau-
sis criminalibus. 2. Privata ex æquo & bono, dicta *de*
justitia. 3. Privata certam ex lege formulam habentia,
dicta *de judicio*. Ad hæc alludere Christum hoc loco:
De peccato quidem incredulorum multitudinem, & Ju-
dæos imprimis Spiritus sanctus convincet, ac ostendet
prædicantibus vobis, variis linguis loquentibus, & mi-
racula in nomine meo operantibus, illos gravissimi pec-
cati incredulitatis reos esse, *quia non crediderunt in me*,
Prophetam illum & Messiam verum à Deo promis- Deut. 18. 22.
sum, Dei Filium. Convincet mundum omnem, tam Rom. 3.
Judæos, quàm Gentiles, de peccato, eò quòd fidem in
me non habeant, sine qua nemo potest à peccatis libe-
rari. *De justitia verò, quia ad Patrem vado, & jam* S. Chrys. ho. 27. in Io.
non videbitis me: De sanctitate & justitia mea atque
innocentia convincentur, meque esse justitiæ aucto-
rem, eamque non ex Legis operibus, non ex operibus
naturali rationi consonis, sed à me uno exspectandam,
meoque ex merito sperandam, & ex fide in me Salva-
torem mundi. Quod ex eo demonstrabitur, quia mox
in cœlum recipiar. Neque enim si injustus & peccator
fuissem, ad Patrem ascendissem, liberè domum ejus, sci-
licet cœlum, ingrediens, & ad dexteram ejus sedens.
Nec jam videbitis me infirmitate circumdatum, sed
paternæ gloriæ & claritatis, quam apud ipsum habui,
priùs quàm mundus fieret, consortem credetis. *De ju-*
dicio autem convincet mundum Spiritus sanctus, ut se
judicio & damnationi obnoxium esse intelligat, *quia*
Princeps hujus mundi diabolus per me *jam judicatus est*,
& mox ejiciendus foras, regnoque suo spoliandus,
corruente idololatria, & vero Dei cultu apud omnes
gentes instituto.

12.13. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non pote-*
stis portare modò. Adhuc multa superstant vobis dicen-
da, quæ profundiorem Mysteriorum explicationem,
Ecclesiæ constitutionem, statum, ac regimen spectant;

sed

sed iis supersedeo, quia illa modò capere non potestis, cùm adhuc rudes, imbecilli & imperfecti sitis. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*; diriget ac deducet in omnem veritatem, ad bonum regimen Ecclesiæ, ad perficiendum homines in fide & bonis moribus necessariam. *Docebit omnem veritatem* in Scripturis sanctis, in verbis, institutisque meis latentem. *Non enim loquetur à semetipso*; non aliena aut diversa docebit ab iis quæ ego docui ex Patris voluntate, quia non est ex seipso; sed ejusdem cum Patre meque ipso essentiæ, sapientiæ, voluntatis. *Sed quæcumque audiet, loquetur*, ea docebit, quòrum cognitionem à Patre & à Me, cum natura accepit: *Et quæ ventura sunt, annuntiabit vobis*: Prophetiæ donum vobis infundet, quo futura prænoscatis, quæ vos scire, ad Apostolicam functionem, Ecclesiæ-
S.Aug. tra. 99. in Io. quæ regimen utile fuerit. *Sed quæcumque audiet, loquetur*. Audire illi scire est; scire verò esse. Quia ergo non est à semetipso, sed ab illo à quo procedit; à quo illi est essentia, ab illo scientia: ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud, quàm scientia. Nec movere nos debet, quòd verbum futuri temporis positum est, *Quæcumque audiet, loquetur*: Illa quippè audientia sempiterna est, quia sempiterna scientia. In eo autem quod sempiternum est, sine initio & sine fine, cujuslibet temporis verbum ponatur, sive præteriti, sive præsentis, sive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis & ineffabilis non recipiat, fuit & erit, sed tantùm est; ipsa enim veraciter est, quia mutari non potest; & ideò illi tantùm convenerat dicere: *Ego sum qui sum*: tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus versatur nostra mortalitas & nostra mutabilitas, non mendaciter dicimus, & fuit, & erit, & est. Semper itaque audit Spiritus sanctus, quia semper scit: ergo & scivit, & scit, & sciet: ac per hoc, & audivit, & audiet: quia hoc est illi audire quod scire, & scire illi hoc est quod esse. Ab illo igitur audivit, audit, & audiet, à quo est: ab illo est, à quo procedit.

S.Cyrill. l.11. in Ioan. 14.15. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*: Ille divinitatem meam ac gloriam per Euangelii prædicationem, donaque, & signa ipsam comitantia, manifestabit, quia de me, seu de plenitudine divinitatis meæ cognitionem omnis veritatis accipiens, ut essentiam, æterna Processione à me pariter & à Patre, vobis revelabit, aperiet, suggeret, explicabit omnia ad doctrinæ meæ intelligentiam, & ædificationem Ecclesiæ necessaria. *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt*; natura, sapientia, veritas, potentia, perfectiones omnes, quas ab ipso per æternam generationem accepi: *Propterea dixi: Quia de meo accipiet*, à Patre accipiendo, cum quo mihi individua naturæ communio est; *& annuntiabit vobis* doctrinam
S.Aug. tract. 100. in Io. Patris & meam. A Patre enim & à Me, ut ab uno principio, procedit & mittitur: unde nihil annuntiare & docere potest, nisi quod à nobis acceperit procedendo. Non ergo propterea, sicut hæretici Macedoniani putaverunt, minor est Filio Spiritus sanctus: quasi Filius accipiat à Patre, & Spiritus sanctus à Filio quibusdam gradibus naturarum: sed de Patre accipit Spiritus sanctus, unde accipit Filius; quia in sancta Trinitate de Patre natus est Filius, de Patre procedit Spiritus sanctus. Qui autem de nullo natus sit, de nullo procedat, Pater solus est.

16.17.18. *Modicum, & jam non videbitis me*; post breve temporis intervallum præsentia mea sensibili & conversatione non fruemini, quia morte vobis subtrahar: *& iterum modicum, & videbitis me*; & post breve tempus iterùm me videbitis redivivum, immortalem, glorioſum, *quia vado ad Patrem*: quia tempus instat, quo per mortem & resurrectionem intercedentem mihi ad Patrem eumdum est: me igitur quasi raptim & transitum per vos facientem conspicietis. *Dixerunt ergo* quidam *ex Discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me; & iterùm modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit: Modicum? Nescimus, quid loquitur?* In animum enim inducere non poterant Jesum tam citò moriturum, nec ipsum statim resurrecturum esse intelligebant.

19.20.21.22. *Cognovit autem Jesus*; vi sua divina, *quia volebant eum interrogare; & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi: Modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me.* Ad id quod eos perplexos tenebat, directè non respondet: satis tamen innuit, se de morte & resurrectione sua loqui. *Amen, amen dico vobis: Quia plorabitis & flebitis vos* ob Passionem ac mortem meam: *Mundus autem gaudebit*: Judæi inimici mei, Pharisæi mundi amatores gaudebunt, quasi me devicto: *Vos verò contristabimini*: Gaudium persecutorum meorum cumulum apponet tristitiæ ac lamentationi vestræ. Discipulos autem solatur Dominus spe melioris sortis, & egregia comparatione rem illustrat. *Mulier cùm parit*, cùm nititur ad edendum partum, *tristitiam habet, quia venit hora ejus*, tempus gravissimorum dolorum: *Cùm autem peperit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum*. Maximi quidem partus dolores sunt, sed breves præ gaudio: edito enim in lucem puero, tantus est in matre lætitiæ sensus, ut jam præteritorum dolorum quasi non meminerit præ gaudio de puero nato. *Et vos igitur*, similiter & vos, *nunc quidem tristitiam habetis*, imminet vobis tristitiæ gravissimæ tempus propter mortem meam: sed breve erit tempus illud mœroris ac fletus vestri; Resurrectione enim mea, & gloriæ meæ conspectu vos citò recreabo. *Iterùm autem videbo vos*, à die resurrectionis meæ ad Ascensionem usque me vobis conspicuum præbens, & de regno Dei vobiscum colloquens: *& gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis*: Perennis erit gaudii vestri causa, quia me non mori amplius, sed æternùm vivere, & ad Patris dexteram sedere firmissimè credetis. In ipsis tribulationibus & persecutionibus, quas pro nomine meo patiemini, exultabitis lætitia inenarrabili, Spiritu sancto vos interiùs gaudio cumulante, donec intretis in gaudium Domini, quod nemo vobis eripiet.

S.Cyrill.l.11. in Io.p.916. 23.24. *Et in illo die me non rogabitis quidquam*. Cùm ad Patrem assumptus fuero, non opus erit, ut me interrogetis, ut solebatis, quando vobiscum eram vitam agens mortalem; quia Spiritus sanctus docebit vos omnia, quæ scire vos oportet. Neque verò vobis metuendum est, ne omni præsidio sitis destituti, cùm vobis sensibilem præsentiam meam subtraxero. *Amen, amen dico vobis: Si quid petieritis Patrem in nomine meo*: id est, per me ut Mediatorem, sive, meritorum meorum intuitu, *dabit vobis*. Me enim habebitis *Advocatum apud Patrem*. Id vobis omni asseveratione polliceor. *Usque modò non petistis quidquam in nomine meo*, tamquam Redemptoris & Mediatoris vestri: vel enim me præsentem interpellabatis in necessitatibus vestris, vel preces vestras simpliciter dirigebatis ad Patrem, nulla mei facta mentione. *Petite*, conceptis verbis in nomine meo, *& accipietis*, pro votis impetrabitis quod petieritis, *ut gaudium vestrum sit plenum*, copiosum, perfectum, in præsenti futuraque vita. Veteribus usitatus non fuit communiter hic precandi modus: nunc autem per Christum statuitur & docetur, cùm tempus humanæ per eum reparationis affulsit, & cujusvis boni perfectio per eum inducta est. Quemadmodùm enim Lex nihil ad perfectum adduxit, sed imperfecta erat justitia, quæ secundùm eam exercebatur, sic & precandi modus. Ex quo autem Christus nos cum Deo reconciliavit, non aliter ad Deum & Patrem accedimus, quàm per ipsum, in uno Spiritu. Ideò ait: *Ego sum ostium, Ego sum vita, Nemo venit ad Patrem nisi per me*. Quatenùs ergo Filius ac Deus est, unà cum Patre sanctis bona largitur, & benedictionem internam unà cum eo nobis impertit. *Gratia vobis & pax* (inquit Paulus) Rom.1.7. *à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo*. Quatenùs verò Mediator, & Pontifex, & Advocatus, offert Patri supplicationes pro nobis. Ipse enim est omnium

nium nostrum fiducia apud Patrem. Sic orat Ecclesia, *Per Dominum nostrum Iesum Christum*. Hunc precandi modum ignoravit Synagoga; quamvis fortè Patriarchæ, Prophetæ, nonnullique alii justi, fidem explicitam Christi habentes, & à Deo magis illustrati, in nomine Messiæ orarent.

25. *Hæc in proverbiis*, sive parabolis, quasi sub umbris & involucris, & subobscurè, *locutus sum vobis. Venit hora*, tempus imminet, *cùm jam non in proverbiis loquar vobis, sed palam*, post Resurrectionem meam, & per Spiritum Paraclitum, *de Patre annuntiabo vobis*. De Trinitatis Mysterio, de aliis Mysteriis regni Dei, de Patris voluntate, de constitutione & regimine Ecclesiæ meæ, de omnibus quæ precari debeatis in nomine meo, vos instruam, omniaque vobis apertissimè & explicatissimè aperiam.

26.27.28. *In illo die*, tunc temporis, *in nomine meo petetis: & non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis; ipse enim Pater amat vos*. Non dico vos indigere precibus meis, quia Pater meus adeò vos amat, ut vel me tacente, vobis in nomine meo petentibus beneficia concessurus sit. S. Cyril. l. 11. in Ioan. p. 939. Se pro nobis rogaturum, ut homo est, non negat. Siquidem aliàs ait: *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis;* & de illo scribit Apostolus, *Qui etiam interpellat pro nobis*... Rom. 8. 34. Heb. 7. 25. » Sed Patrem ocyùs daturum eis pollicetur, quę postulaverint, non utique Filii solùm impulsu, qui advocatus & » mediator est, sed ultrò quodammodo eò munificentiæ » delatum, ut quasi quoddam debitum solvat Christum » diligentibus, summam nempè benignitatem. Neque » verò quispiam putaverit, aut stultè asseruerit, discipulis, aut Sanctis quibuslibet, mediatione Filii nullatenùs opus fore. Omnia quippè per ipsum à Patre sunt » in Spiritu, quoniam Advocatus est, teste Joanne, non » pro nostris peccatis solùm, sed etiam pro totius mundi. Cæterùm hæc ait, ut ostenderet, longè gratissimum esse Patri honorari ac diligi Filium suum. *Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis, quia ego à Deo exivi*, id est, quia ego missus sum à Deo, ex quo natus ab æterno, ut Filius ejus unigenitus. *Exivi à Patre*, per æternam generationem, *& veni in mundum*, assumpta carne in utero Virginis: *iterum*, id est, nunc vice versa, *relinquo mundum*, consummata dispensatione mea, & generis humani redemptione; *& vado ad Patrem*, per Ascensionem ad cœlos, mox revertar. Lege S. Hilar. lib. 6. *De Trinitate*, p. 899. & 900. Edit. postremæ Paris.

29.30. *Dicunt ei discipuli ejus: Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis*: Non jam obscuro & parabolico sermone uteris. *Nunc scimus* experientia docti, *quia scis omnia: & non opus est tibi, ut quis te interroget*: cùm noveris interrogare volentium cogitationes, & dubitationes, antequam tibi proponantur. *In hoc credimus, quia à Deo existi*. Ob hoc firmiùs credimus te Filium Dei esse, ac verum Messiam: Cogitationes enim introspicere, divinum est.

31.32. *Respondit eis Iesus: Modò creditis. Ecce venit hora, & jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquatis*. Jam quidem creditis, sed tempus imminet, quando me solo derelicto, & amore Magistri posthabito, metu perculsi separabimini, in diversa loca fugientes. *Et non sum solus*, & tamen solus non sum, *quia Pater mecum est*, cujus ego Filius sum consubstantialis, nullius indigens ope, qui proindè comprehendar ab inimicis meis, mortique tradar, quia volo, non quòd mihi ad resistendum necessariis sitis.

33. *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis*: Id est, ut in fide & dilectione mea firmi & stabiles, non turbemini, & scandalizemini ex iis quæ mihi, vobisque sunt eventura. *In mundo pressuram habebitis*: affligemini, persecutionem patiemini ab hominibus: *Sed confidite*, animum sumite meo exemplo, à me sperate auxilium, *ego vici mundum*. Vobis quidem pugnandum, sed cum hoste prostrato. Mundum appellat totum id, quod veritati & legi Dei opponitur, quod hominem à Deo avertere tentat. Omnia ergo quæ in mundo sunt, honores, divitiæ, voluptates, timores, persecutiones, homines improbi, dæmones, & quicquid est aliud, quo homo à Deo avertitur, mundus est. Hæc omnia Christus superavit & vicit, quem à voluntate Patris nec mors, nec tota inferni potestas avertere potuit: & per gratiam suam vires nobis subministrat, quibus mundum vincamus. Unde S. Joannes ait: *Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eum, quoniam major est, qui in vobis est, quàm qui in mundo*... *Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra*. Epist. 1. 4. & 5. 4.

Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. Propter hanc pacem totum agitur, quòd Christiani sumus. Hęc enim pax finem temporis non habebit, sed omnis pię nostrę intentionis actionisque finis ipsa erit. Propter hanc Sacramẽtis ejus imbuimur, propter hanc mirabilibus ejus operibus & sermonibus erudimur, propter hanc Spiritus ejus pignus accepimus, propter hanc in eum credimus & speramus, & ejus amore, quantùm donat, accendimur: hac pace in pressuris omnibus consolamur, hac à pressuris omnibus liberamur: propter hanc omnem tribulationem fortiter sustinemus, ut in hac feliciter sine ulla tribulatione regnemus. « S. Aug. Tract. 104. in Ioa.

Sensus Moralis.

1. *Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini*. Canitur in Psalmo, *Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum*. Meritò itaque Christus promisso Spiritu sancto, quo in eis operante fierent testes ejus, subjunxit: *Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Cum enim charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, fit pax multa diligentibus legem Dei, ut non sit illis scandalum*. Si verbum Dei meditemur, & in corde conservemus, suavissimum in eo solatium, præsentissimumque remedium adversùs omnia scandala inveniemus. Ps. 118. 165. S. August. tract. 93. in Ioann.

2.3. *Absque Synagogis facient vos: sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me*. Nolite solitudinem formidare: separati quippè à congregatione eorum, tam multos in nomine meo congregabitis, ut illi metuentes, ne Templum quod erat apud eos, & omnia Legis veteris Sacramenta deserantur, interficiant vos, sic fundentes sanguinem vestrum, ut Deo se præstare arbitrentur obsequium. Ecce est illud, quod de his dixit Apostolus, *Zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam*: Obsequium se putant præstare Deo, interficiendo famulos Dei. O error horrendus! Ita ne ut placeas Deo, percutis placentem Deo; & templum Dei vivum te feriente prosternitur, ne Dei templum lapideum deseratur? O execrabilis cæcitas! Sed ex parte in Israel facta est, ut plenitudo gentium intraret: ex parte, inquam, non ex toto. Non enim omnes, sed aliqui ex ramis fracti sunt, ut insereretur oleaster. Nam Spiritu sancto implente discipulos Christi, cùm linguis omnium gentium loquerentur, cùm per eos divina miracula frequentarentur, & divina eloquia spargerentur, etiam occisus ita dilectus est Christus, ut ejus discipuli expulsi à congregationibus Judæorum, ex ipsis quoque Judæis ingentem multitudinem congregarent, & nullam solitudinem formidarent. *Venit hora, &c.* Nondum præteriit tempus persecutionis discipulorum Christi, Prædicatorum & Doctorum veritatis, ab hominibus malis. Hæc hora ad finem usque mundi durabit. Hora electorum est æternitas: in hoc sæculo causa innocentiæ ac pietatis, non semper victrix est. In justitia & patientia perseverandum est usque ad mortem, ad promerendam coronam vitę, quam repromisit Deus diligentibus se. S. Aug. ib. Rom. 10. 2. Rom. 11. 19.

Alex. Expos. in Evang.

Hoſtes vincere, pericula & tribulationes vitare nititur carnalis homo, ne patiatur; Spiritualis verò patitur, ut vincat; calcatur ab improbis, ne cadat; moritur, ut vivat.

4. *Sed hæc dixi vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis.* Et nos verborum Chriſti ac præceptorum ejus in tentationibus & tribulationibus reminiſcamur: Aſpiciamus in Auctorem fidei noſtræ & conſummatorem Jeſum, & beatos nos exiſtimemus, ſi propter ipſum patiamur. In cruce gloriemur, in tribulationibus gaudeamus. Nam ſi quis pro chariſſimis aliquid paſſus, etiam gloriatur; quam moleſtiam ſentire putandus eſt, qui propter Deum aliquid patitur, & pati amat? Si Chriſtus ipſe proposito gaudio ſuſtinuit crucem, ſi per eam in gloriam ſuam intravit; multò magis nos in cruce gloriari debemus, & in tribulationibus gaudere, non labores, ſed præmia conſiderantes: Quemadmodum enim mercatores non maris pericula, ſed lucrum ſpectant: ita & nos cœlum, & Dei præſentiam.

S. Ioa. Chr. h. 76. in Ioa.

Sed hæc dixi vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis. Hoc unum eſt ex argumentis, quibus veritas Chriſtianæ Religionis invictè demonſtratur, quòd Chriſtus Jeſus prædixerit quæcumque ſibi & Eccleſiæ ſuæ eventura erant; eaque evenerint, quemadmodum fuerant ab illo prædicta.

6. *Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia implevit cor veſtrum.* Pauci ſunt qui crucem diligant, qui rebus adverſis imminentibus & evenientibus non contriſtentur ſupra modum. Adeò infirmi ſumus in fide, ut magis affligamur timore boni ſenſibilis & temporalis amittendi, quàm gaudeamus ſpe bonorum inviſibilium & æternorum. Triſtitia ſeculi, quæ mortem operatur, cor hominis Chriſtiani non occupet, non impleat; ſed triſtitia quæ ſecundùm Deum eſt, quæ pœnitentiam ſtabilem in ſalutem operatur, cor ejus affligat, non abſorbeat, non dejiciat, non illi dominetur; ſed fides, ſpes, & amor Dei ſemper in illo prævaleant. Hæc triſtitia excitet hominem ad Deum interrogandum in oratione, & ad poſtulandum ab ipſo per Jeſum Chriſtum Filium ejus lumen & gratiam neceſſariam ad ejus voluntatem perficiendam, & ad eum ſequendum, quò ivit. *Et nunc vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia implevit cor veſtrum.*

2. Cor. 7. 11.

7. *Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis, ut ego vadam: ſi enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Spiritus enim ſanctus mitti non poterat, niſi Deo nobis reconciliato, & cordibus noſtris à peccato purgatis, quorum utrumque Chriſti ſanguine effectum eſt. Expiemus igitur peccata noſtra per pœnitentiam, animas abluamus in ſanguine Chriſti, ut fiant Templum Spiritus ſancti. Secundò, diſcipuli à viſibili carnis Chriſti præſentia pendentes, non erant ſatis diſpoſiti ad ſuſcipiendum Spiritum ſanctum; à ſenſibilibus bonis abſtrahendi erant, ut ad inviſibilia bona diſponerentur; à Chriſti Jeſu humanitate ad divinitatem aſcendere, eique ut Dei Filio, & uni cum Patre Spiritus ſancti principio toto cordis affectu adhærere debebant, ut ipſum Spiritum ſanctum accipere mererentur. *Expedit vobis, ut ego vadam*, &c. quaſi diceret, *Expedit vobis, ut hæc forma ſervi auferatur à vobis: caro quidem factum Verbum habito in vobis, ſed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & iſto lacte contenti, ſemper infantes eſſe cupiatis.* Expedit vobis, ut ego vadam: ſi enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos. *Si alimenta tenera, quibus vos alui, non ſubtraxero, ſolidum cibum non eſurietis; ſi carni carnaliter hæſeritis, capaces Spiritus non eritis.... Non poteſtis capere Spiritum, quandiu ſecundùm carnem perſiſtitis noſſe Chriſtum.* Unde Apoſtolus ait: *Etſi noveramus ſecundùm carnem Chriſtum, ſed nunc jam non novimus.* Etiam ipſam quippè carnem Chriſti, non ſecundùm carnem novit, qui Verbum carnem factum ſpiritaliter novit.

S. Auguſtin. Tract. 94. in Ioann.

2. Cor. 5. 16.

Hinc diſcamus, adhæſionem hominibus, etiam piis & ſanctis, impedimentum eſſe ſanctitatis, & conſolationum interiorum, quæ puriores, ſolidiores, ſuaviores, & utiliores ſunt. Quantò magis carnales affectus hominem indignum reddunt Spiritu ſancto? *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt.* Gen. 6. 3.

8. 9. 10. 11. *Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio.* Quis audeat dicere, quòd per diſcipulos Chriſti arguat mundum Spiritus ſanctus, & non arguat ipſe Chriſtus; cùm clamet Apoſtolus, *An vultis experimentum accipere ejus, qui loquitur in me, Chriſtus?* Sed quia per Spiritum ſanctum diffundenda erat charitas in cordibus eorum, quæ foras mittit timorem, quo impediri poſſent, ne arguere mundum, qui perſecutionibus fremebat, auderent, propterea dixit: *Ille arguet mundum*, tamquam diceret: *Ille diffundet in cordibus veſtris charitatem: ſic enim timore depulſo, arguendi habebitis libertatem.*

2. Cor. 13. 3. S. Aug. tra. & 95. in Ioan.

Cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio. Hæc Domini ſententia tres veritates fundamentales Chriſtianæ Religionis complectitur. 1. Generalem naturæ depravationem & corruptionem in Adamo per ejus inobedientiam, & regnum peccati uſque ad Chriſtum Jeſum. 2. Reparationem naturæ per novum hominem, & ſecundum Adam Chriſtum Jeſum, regnumque juſtitiæ Chriſtianæ per gratiam ipſius. 3. Condemnationem peccatorum in peccatis perſeverantium, & deſtructionem regni peccati per ultimum judicium. Transfuſio peccati originalis, & vulnerum ipſum conſequentium: conſtitutio & inſpiratio veræ juſtitiæ, per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum: judicia Dei in punitione temporali & æterna peccati, ſine Spiritus ſancti lumine, ſine fide cognoſci non poſſunt: *Ille arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio.... De peccato quidem, quia non crediderunt in me.* Cæcitas enim, obſtinatio, & invidia Judæorum in Chriſtum Dominum, & impugnatio veritatis, quam illis Chriſtus annuntiavit, tam manifeſtis Prophetarum oraculis, tot & tantis miraculis confirmatam, argumentum eſt repugnantis peccati, dominantis cupiditatis. Illorum incredulitate convincimur, quantùm gratiæ Salvatoris debeamus ob fidei donum; ſiquidem non minùs quàm illi *Eramus natura filii iræ.* Hic fructus eſt deſcenſus Spiritus ſancti. Fructus alter eſt, ut juſtitiæ legalis inutilitatem, & neceſſitatem juſtitiæ Dei, quæ eſt per fidem Chriſti Jeſu, cognoſcamus; per fidem, inquam, Chriſti, qui mortuus eſt propter peccata noſtra, qui reſurrexit propter juſtificationem noſtram, qui in cœlos aſcendit, ut ſedens ad dexteram Patris objectum ſit fidei & fiduciæ noſtræ.

Rom. 3. v. 9. & 22. & c. 1. v. 17. & 18.

Rom. c. 5. 7.

Epheſ. 2. 3.

De juſtitia verò, quia ad Patrem vado. Arguit mundum Spiritus ſanctus de peccato, quia in Chriſtum non credit: & de juſtitia eorum qui credunt. Ipſa quippè fidelium comparatio, infidelium eſt vituperatio. Quapropter mundus de peccato quidem ſuo, de juſtitia verò arguitur aliena, ſicut arguuntur de lumine tenebræ. *Omnia enim quæ arguuntur*, ait Apoſtolus, *à lumine manifeſtantur.* Quantum enim malum ſit eorum, qui non credunt, non ſolùm per ſe ipſum, verùm etiam ex bono poteſt apparere eorum qui credunt. Et quoniam iſta vox infidelium eſſe conſuevit, Quomodo credemus, quod non videmus? ideò credentium juſtitiam ſic oportuit definiri, *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me.* Beati enim qui non vident & credunt. Nam & qui viderunt Chriſtum, non in eo laudata eſt fides eorum, quia credebant quod videbant, id eſt filium hominis, ſed quia credebant quod non videbant, id eſt Filium Dei. Cùm verò & ipſa forma Dei ſubtracta eorum eſſet aſpectibus, tum verò ex omni parte impletum eſt, *Juſtus ex fide vivit.*

« S. Aug. tr. « 95. in Ioa.

« Epheſ. 5. 13.

« Ioa. 20. 29.

« Rom. 1. 17.

Denique *de judicio* quo *Princeps judicatus eſt mundi*, arguitur à Spiritu ſancto mundus: quoniam cum ſuo principe judicatur, quem ſuperbus atque impius imitatur. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos in judicium reſervari:* quomodo

2. Petri 2. 4.

S. Auguſt. ib.

non

non à Spiritu sancto de hoc judicio mundus arguitur, quando in Spiritu sancto hęc loquitur Apostolus? *Credant* itaque *homines in Christum, ne arguantur de peccato infidelitatis suæ, quo peccata omnia detinentur: Transeant in numerum fidelium, ne arguantur de justitia eorum, quos justificatos non imitantur: Caveant futurum judicium, ne cum mundi principe judicentur, quem judicatum imitantur.* Etenim *Ne sibi existimet parci superbia dura mortalium, de superborum supplicio terrenda est Angelorum.*

12.13. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ne à nobis expectetis audire, quæ tunc noluit Dominus discipulis
Rom.5.5. dicere, quia nondum poterant illa portare: sed potiùs in charitate proficite, quæ diffunditur in cordibus vestris per Spiritum sanctum qui datus est vobis, ut Spiritu ferventes, & spiritalia diligentes, spiritalem lucem, spiritalemque vocem, quam carnales homines ferre non possunt, non aliquo signo corporalibus oculis apparente, nec aliquo sono corporalibus auribus instrepente, sed interiore conspectu & auditu nosse possitis. Non enim diligitur, quod ignoratur. *Sed cùm diligitur, quod ex quantulacumque parte cognoscitur, ipsa efficitur dilectione, ut melius & plenius cognoscatur.*

S.Aug.tr.96.in Ioan.

Docebit vos omnem veritatem. Quomodo id fieri potest, ut homo cognoscat omnem veritatem, cùm dicat
1.Cor.13.9. Apostolus, *Ex parte scimus?* Id impletur, quia per Spiritum sanctum fit id, cujus nunc pignus accipimus, ut ad ipsam plenitudinem veniamus, de qua idem Apo-
1.Cor. 13.12. stolus ait, *Tunc autem facie ad faciem*, &, *Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum:* non quòd in hac vita sciat totum, quod usque ad hanc perfectionem futurum nobis Dominus promisit per charitatem Spiritus, dicens: *Docebit vos omnem veri-*
Ephes.4.23, Rom.12.2. *tatem.* Renovamini itaque spiritu mentis vestræ, ut
Ephes.3.17; intelligatis, quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta: *Ut in charitate radicati & fundati, possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum: scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.* Illo enim modo vos docebit Spiritus sanctus omnem veritatem, cùm magis magisque diffundet in cordibus vestris charitatem. Spiritum veritatis invocate, ipsi corda vestra præparate gratiæ cooperando, qua ipse præparat; mundate conscientiam, mores emendate, ut Christianas
S.Aug.l.de 7 Agone Christiano,c.13. veritates intelligere possitis. *Errat* enim, *quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cùm adhuc nequiter vivat. Nequitia est autem mundum istum diligere, & ea quæ nascuntur & transeunt, pro magno habere, & ea concupiscere, & pro his laborare, ut acquirantur; & lætari, cùm abundaverint; & timere, ne pereant; & contristari, cùm pereunt. Talis vita non potest puram illam & sinceram & incommutabilem videre veritatem, & inhærere illi, & in æternum jam non moveri.*

Docebit vos omnem veritatem. Spiritus sanctus Apostolos docuit omnem veritatem fidei & salutis. Quid autem illos docuerit, quid prædicaverint à Christo & Spiritu ejus instituti & illuminati, non aliter sciri potest, nisi per Ecclesias, quas condiderunt, & quibus
Tert. de Præscript.c.21. ipsi prædicarunt, tam viva voce, quàm per Epistolas postea. Constat proinde, *omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, sine dubio tenentem, quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit: omnem verò doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei.* Quis ita demens, ut Apostolos aliquid ignorasse dicat? *Latuit aliquid Petrum, ædificandæ Ecclesiæ petram dictum, claves regni cœlorum consecutum, & solvendi & alligandi in cœlis & in terris potestatem? Latuit & Joannem aliquid dilectissimum Domino, pectori ejus incubantem, cui soli Dominus Iudam traditorem prænonstravit: quem loco suo filium Mariæ demanda-*

Alex. Expos. in Euang.

vit?.... Dixerat planè aliquando, Multa habeo adhuc vobis loqui, sed non potestis modò ea sustinere. Tamen adjiciens, Cùm venerit ille Spiritus veritatis, ipse vos deducet in omnem veritatem: ostendit illos nihil ignorasse, quos omnem veritatem consecuturos per Spiritum veritatis repromiserat; & utique implevit repromissum, probantibus Actis Apostolorum descensum Spiritus sancti. Quam Scripturam qui non recipiunt, nec Spiritus sancti esse possunt, qui necdum Spiritum sanctum possint agnoscere discipulis missum; sed nec Ecclesiam defendere, qui quando & quibus incunabulis institutum est hoc corpus, probare non habent.

14. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Id dupliciter intelligi posse, S. Augustinus observat. Vel quia diffundendo in cordibus credentium charitatem, spiritalesque faciendo, declaravit eis, quomodo Filius Patri esset æqualis, quem secundùm carnem priùs tantummodò noverant, & hominem sicut homines cogitabant. Vel certè quia per ipsam charitatem fiducia repleti, & timore depulso, annuntiaverunt hominibus Christum: ac sic fama ejus diffusa est toto orbe terrarum. *Ille me clarificabit*, id est, Ille vobis auferet timorem, & dabit amorem, quo me ardentiùs prædicantes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, commendabitis honorem. Filius missus est in mundum, ut glorificaret Patrem; Spiritus sanctus missus est, ut glorificaret Filium: Persona procedens eam glorificat à qua procedit, sive per æternam generationem, ut Filius; sive per spirationem æternam, ut Spiritus sanctus: & nos qui per creationem à Deo eximus, ad ejus gloriam omnia, quæ ab illo accepimus, dona referamus, illisque secundùm voluntatem ejus utamur: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.*

S. Aug. tr. 100. in Joa.

16. *Modicum, & jam non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem.* Totum vitæ præsentis curriculum, *modicum* est, & *modicum*, prosperis & adversis, tristitia & gaudio permixtum. *Tempus breve est.* Se interdum abscondit Jesus Animabus sanctis, suavitatem sensibilem præsentiæ suæ, interiores consolationes illis subtrahit, ut earum fidelitatem, amoremque castum probet, ut eas purget à terrenorum affectuum reliquiis, ut ardentius in illis excitet desiderium sui: *Modicum, & non videbitis me*: sed citò illas consolatur amantissimus Sponsus, ab iis non discedens, quas sponsavit sibi in fide, in justitia, & in sempiternum; sed paululùm se abscondit, ut ejus desiderio ardentiori incensæ, dicant: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie..... Quis mihi det te fratrem meum, ut inveniam te foris, & deosculer te, & jam me nemo despiciat?* Præteriens teneri vult, abiens revocari. Neque enim hoc irrevocabile Verbum. It & redit pro beneplacito suo, quasi visitans diluculo, & subitò probans. Et ire quidem illi quodammodo dispensatorium: redire verò semper voluntarium est: utrumque autem plenum judicii. At penès ipsum horum ratio. Nunc verò constat, in anima fieri hujusmodi vicissitudines euntis & redeuntis Verbi. Sicut ait: *Vado & venio ad vos.* Item: *Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me.* O modicum & modicum! O modicum longum! Pie Domine, modicum dicis, quod non videbimus te? Salvum sit verbum Domini mei, longum est, & multum valdè nimis. Verumtamen utrumque verum, & modicum meritis, & non modicum votis. Habes utrumque in Propheta: *Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Quomodo non tardabit, si moram fecerit, nisi quia quod ad meritum satis est, non est satis ad votum? Porrò anima amans votis fertur, trahitur desideriis, dissimulat merita, Majestati oculos claudit, aperit voluptati, ponens in salutari, & fiducialiter agens in eo. Intrepida denique & inverecunda revocat Verbum, & cum fiducia repetit delicias suas, solita libertate vocans non Dominum, sed Dilectum: *Revertere, dilecte mi.*

Cant.1.6. Cant.8.1.

S.Ber. f.74. in Cant.

Joa.14.

Joan.16.

Habac.2.

20.21.22 *Amen, amen, dico vobis: Quia plorabitis*

& flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini; sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Gemitus & lacrymæ, pars est Christiani. Flet, ingemiscit, contristatur, quia corpus quod corrumpitur aggravat animam, ne de Deo cogitet, ne ipsum diligat quantùm debet. Flet, quia continuis peccandi periculis expositum se videt; quia non quod vult bonum, hoc agit; sed quod non vult malum, hoc facit; ingemiscens exclamat, *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Iesum Christum.* Ingemiscit, quia peregrinatur à Domino in hac valle miseriæ. Qui mundi gaudium diligunt, æternùm cum mundo flebunt; qui verò lugent gaudente mundo, æterno gaudio in futura vita perfruentur. Non omnes lachrymæ Christianæ sunt & sanctæ. Interest, quam ob causam quis ploret ac gemat. Suas habet lachrymas charitas, habet & suas cupiditas. Sunt lacrymæ pœnitentium, sunt amantium, sunt & peccatorum. Morte Christi Jesu in cruce regenerati sumus, & parimur adhuc quotidie per ejus gratiam, donec in nobis plenè formetur
1.Joa.3.2. S.Aug.tr. 101. in Joa. glorioſa regeneratione, seu resurrectione. Tempus » illud erit gaudii, nunc tempus est doloris & lachryma- » rum. *Charissimi, nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus, quia cùm apparuerit, similes ei* » *erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Hunc totius » laboris sui fructum Ecclesia nunc parturit desiderando, tunc est paritura cernendo; nunc parturit gemendo, tunc paritura lætando; nunc parturit orando, tunc » paritura laudando: Et ideò masculum, quoniam *Ad* » *istum fructum contemplationis, cuncta officia referuntur* » *actionis* . . . . Ibi ergo finis qui sufficit nobis. Æternus » igitur erit: neque enim nobis sufficit finis, nisi cujus » nullus est finis. De hoc ait Dominus: *Gaudium ve-* » *strum nemo tollet à vobis.* Non tardat Dominus promissum, *Modicum & videbitis me*, ubi jam nihil rogemus, nihil interrogemus, quia nihil desiderandum » remanebit, nihil quærendum latebit. Hoc modicum » longum nobis videtur, quoniam adhùc agitur, cùm » finitum fuerit, tunc sentiemus, quàm modicum fuerit. » Non ergo sit gaudium nostrum, quale habet mundus,
Rom.12. » de quo dictum est, *Mundus autem gaudebit:* nec ta- » men in hujus desiderii parturitione sine gaudio tristes » simus, sed ut ait Apostolus, *Spe gaudentes, in tribu-* » *latione patientes*: quia & ipsa parturiens, cui compa- » rati sumus, plus gaudet de mox futura prole, quàm
1.Cor.4.17. » tristis est de præsenti dolore. Spe gaudeamus, quia *id* *quod in præsenti est momentaneum, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis ea quæ videntur, sed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna.*

23.24. *Amen, amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Jam dictum est, *non peti in nomine Salvatoris, quicquid petitur contra rationem salutis.* Qui petit ut filius Dei, ut membrum Christi, in Spiritu sancto, se egenum, pauperem, & omni gratia indignum agnoscens, accipit quod petit, si non con-
S. Augustin. Tract. 102. in Ioann. tra suam salutem sempiternam petit. Accipit autem quando debet accipere: *Quædam enim non negantur,* » *sed ut congruo dentur tempore, differuntur.* Ita sanè in- » telligendum est quod ait, *Dabit vobis*, ut ea beneficia » significata sciantur his verbis, quæ ad eos qui petunt » propriè pertinent. Exaudiuntur quippè omnes sancti » pro se ipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur, vel » amicis vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis, quia non utcumque dictum est, *Dabit*; sed, *Dabit vobis. Usque modò non petistis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum;* gaudium utique spirituale, non carnale; quod tunc erit plenum, cùm » aliquid ei non erit addendum. Quicquid ergo petitur, » quod pertineat ad hoc gaudium consequendum, hoc » est in nomine Christi petendum, si divinam intelligi- » mus gratiam, si verè beatam poscimus vitam. Quic- » quid autem aliud petitur, nihil petitur; quia in tantæ » rei comparatione, quicquid aliud concupiscitur, nihil » est: *Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum*: Id est, Hoc in nomine meo petite, ut gaudium vestrum sit plenum, & accipietis. Isto enim bono in petendo perseverantes sanctos suos, misericordia divina non fraudabit.

27. *Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, &c.* Diligimus Deum, quia ipse prior dilexit nos. Hinc « 1.Joa.4.10.
ergo factum est, ut diligeremus, quia dilecti sumus. «
Prorsùs donum Dei est diligere Deum. *Ipse ut diligeretur dedit, qui non dilectus dilexit. Displicentes amati sumus, ut esset in nobis, unde placeremus:* Non enim « S. Aug. tr. 102. in Ioa.
amaremus Filium, nisi amaremus & Patrem. Amat nos Pater, quia nos amamus Filium; cùm à Patre & Filio acceperimus, ut & Patrem amemus & Filium: diffundit enim charitatem in cordibus nostris amborum Spiritus, per quem Spiritum & Patrem amamus & Filium, & quem Spiritum cum Patre amamus & Filio. Amorem itaque nostrum pium, quo colimus Deum, fecit Deus, & vidit, quia bonum est: ideo quippè amavit ipse quod fecit. *Sed in nobis non faceret quod amaret, nisi antequam id faceret, nos amaret.* Amor itaque Dei, primum omnium ejus donorum est. Amorem amori rependamus; & si Deum diligimus, nihil nos de nostro retribuere agnoscamus, sed de donis ejus ac datis: Deum enim amamus de Deo.

28. *Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Æternam generationem Filii in sinu Patris; Incarnationem ejus in utero Virginis Matris; vitam ejus glorioſam in Resurrectio- Act.13.33.
ne, de qua ait Apostolus, *Resuscitans Iesum, sicut scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, adoremus; humiliationem ejus imitemur, contemptu gloriæ sæcularis & divitiarum; mundum relinquamus affectu; tota propensione voluntatis, amoris pondere feramur ad Patrem, cujus ad dexteram Christus sedet in gloria: ibi sit cor nostrum, ubi est caput nostrum Christus Jesus, ubi est totum nostrum Deus benedictus in sæcula.

31. *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum.* Si Christiani estis, pressuras in isto mundo « sperate: tranquilliora & meliora tempora nolite sperare. Quod vobis Euangelium non promittit, nolite « vobis promittere. Quid dicat Euangelium, scitis: « S. August. Enar. in Ps. 96. n. 20.
Christianis loquimur, fidei prævaricatores esse non « debemus . . . Bonum est tibi, ut attendas illum qui non « fallitur, nec fefellit aliquem, qui tibi promisit non hìc « lætitiam, sed in se; & cùm transierint ista, speres « quia cum illo regnabis in æternum; ne cùm hìc vis « regnare, neque hìc habeas jucunditatem, neque illic invenias. «

Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis, &c. Tribulationes & molestiæ, cùm per justitiam Dei red- « S. Aug. Ep. ad Rom. Expos. inchoata, nu. 18.
duntur peccatis, bonos & justos, & quibus jam plus « peccata ipsa displicent, quàm ulla corporis pœna, non « reflectunt ad peccandum, sed ab omni labe penitùs « purgant. Pax enim perfecta etiam corporis suo tempore dabitur, si nunc pacem, quam Dominus per fidem dare dignatus est, inconcussè spiritus noster, atque incommutabiliter teneat. «

Confidite, ego vici mundum. Quare dicit, *confidite*, « nisi quia nobis vicit, nobis pugnavit? Ubi enim pugnavit? Quia hominem susceptit. Tolle quod de Vir- « Joa. 1.
gine natus, tolle quod semetipsum exinanivit, formam « servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & « habitu inventus ut homo: tolle hoc, ubi luctamen, « ubi certamen, ubi tentatio? Ubi victoria quam non « præcessit pugna? *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Numquid « S. Aug. t. 97. aliàs 21. de Verbis Do. hoc Verbum Judæus crucifigeret? Numquid huic « Verbo impius insultaret? Numquid hoc Verbum « colaphis cæderetur? Numquid spinis coronaretur? « Ut autem ista pateretur, *Verbum caro factum est*: & « ista passus, resurgendo vivit. Ergo nobis vicit, quibus securitatem resurrectionis ostendit. Dicis Deo, « Psal. 55.
Miserere mei DOMINE, quoniam conculcavit me homo. Tu te noli conculcare, & non te vincit « homo. Ecce enim homo potens terret te. Unde te « terret? Spolio, damno, torqueo, occido. Et clamas « tu, *Miserere mei DOMINE, quoniam conculcavit*

me

„ *me homo*. Si verum dicis, te ipsum attendis: quia ti-
„ mes minas hominis, mortuus te conculcat: & quia
„ non timeres, nisi esses homo, conculcat te homo. Quod
„ est ergò remedium? O homo, hære Deo, à quo factus
„ es homo: illi adhære, in ipso præsume, ipsum invoca,
„ dic illi: *In te, Domine, virtus mea: in Deo speravi,*
„ *non timebo, quid faciat mihi homo*. Ex fide vivamus, in
Christo per charitatem maneamus, & mundum facilè vincemus, voluptates & terrores, dæmonemque mundi principem adversùs nos bonis illicientibus, malisque terrentibus pugnantem, Christi virtute & gratia superabimus. *Omne* enim *quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra*. Næ illos infœliciſſimos, qui tanti Imperatoris neglectis præsidiis, se à mundo vinci, ac penitùs profligari patiuntur! 1. Joa. 5.

CAPUT XVII.

Sensus Litteralis.

1. HÆc *locutus est Iesus, & sublevatis oculis in*
2. *cœlum*, orantis habitu, seu ritu Pontificis pro se & pro populo oraturi, *dixit*: *Pater, venit hora* ignominiosæ Passionis ac mortis meæ, mecum à te prædefinita, *clarifica Filium tuum*, demonstra hominibus innocentiam, ac dignitatem meam novis in passione ac morte mea miraculis, celerique Resurrectione & Assumptione in cœlum, *ut Filius tuus clarificet te*: efficiendo, ut divina Majestatis tuæ gloria, per Euangelii prędicationem hominibus innotescat. *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis*: Siquidem ei ut homini, & omnium hominum Redemptori, daturum te promisisti potestatem in omnes homines: *ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam*, id est omnibus electis, secundùm propositum voluntatis tuæ, quos illi dedisti in peculium, utpotè ab eo redemptos, & omni benedictione spirituali in cœlestibus per ipsum & in ipso repletos.

3. *Hæc est autem vita æterna*, hæc autem ratio sive modus est ęternæ vitæ consequendæ, *ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum*: id est, ut cognoscant te esse illum, qui solus est verus Deus, teque ut talem sincerè colant, idolis, & quibuslibet creaturis, seu falsis Numinibus exclusis. Hæc igitur particula, *solum*, hìc Filium & Spiritum sanctum à communione veræ Deitatis non excludit; sed omnes illos falsi nominis Deos, quos cæca Gentilitas introduxerat. Ut cognoscant te, & Filium tuũ Jesum Christum esse solum illum verum Deum. Nec enim aliter perfectam Patris cognitionem quis accipiet, quàm si Filius etiam unà cognoscatur, ejus semper cognitione unà cùm Genitoris notitia concurrente. Nam simul ac quis novit Patrem, novit & Filium. Cùm unum igitur & verum dixit Patrem ac Deum, non excluſit se ipsum. Nam cùm ex ipso sit, & in ipso secundùm naturam, verus etiam idem erit ac solus Deus. *Dii enim gentium dæmonia*. Omnis autem creatura serva est. Ex hoc loco explicitæ fidei in Christum Jesum Deum verum, hominemque verum, hominumque redemptorem ac mediatorem necessitas invictè probatur. Gentes nec Deum noverant, nec Christum; Judæi Deum, non Christum noverant: Fides porrò in Deum & Christum ad salutem necessaria est; quam utrisque procuraturus, promeriturus & daturus Christus advenit.

S. Chrh. 79. S. Cyr. Alex. l. 11. in Ioan. p. 951.

4. *Ego te clarificavi super terram*, gloriam tuam hominibus patefeci prædicatione, vita & conversatione mea, miraculis; *opus consummavi quod dedisti mihi, ut faciam*, quod mihi commisisti, scilicet opus redemptionis humanę, opus reconciliationis hominum tecum. Loquitur in præterito ob rei tum propinquitatem, tum certitudinem. Consummasse se dicit, quod se consummaturum certissimè novit. Sicut longè ante in prophetia præteriti temporis usus est verbis, quando post annos plurimos futurum fuerat, quod dicebat: *Foderunt manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea:* non ait, Fodient & dinumerabunt. Et in hoc ipso Euangelio, *Omnia*, inquit, *quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis:* quibus ait postea, *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare módo*. Qui enim certis & immutabilibus causis omnia futura prędestinavit, quicquid factum est fecit; nam & per Prophetam dictum de illo est, *Qui fecit quæ futura sunt*. Isa. 45. 11? secundùm 70.

S. Aug. tr. 105 in Ioan.

Ps. 21. 18.

Joa. 15. 15.

5. *Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, claritate quam habui, priùs quàm mundus esset, apud te*. Nunc ergo vicissim gloriam quam habui apud te, ut Filius tibi consubstantialis & coæternus, priùs quàm mundus fieret, communica cum humanitate mea, cum carne mea, illam resuscitans, ad cœlos evehens, & ad dexteram tuam collocans. Clarifica me gloria nõ aliena & adventitia, sed propria & naturali, quam apud te & tecum indivisim semper habui ut Filius tuus, verusque Deus, & ad quam nihilominùs prædestinatus sum à te ut homo, Deique & hominum mediator, ante omnia tempora. Confer cum *Rom.* 1. *v.* 1. *Paulus servus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Euangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundùm carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundùm Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri.* Secundùm hanc ergo prędestinationem etiam clarificatus est, antequam mundus esset, ut esset claritas ejus, ex resurrectione mortuorum apud Patrem, ad cujus dexteram sedet. Cùm ergo videret illius prædestinatæ suæ clarificationis venisse jam tempus, ut & nunc fieret in redditione, quod fuerat in prædestinatione jam factum, oravit, dicens: *Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum claritate, quam habui, priùs quàm mundus esset, apud te*: tanquam diceret, Claritatem quam habui apud te, id est, illam claritatem quam habui apud te in prędestinatione tua, tempus est ut apud te habeam etiam, vivens apud te in dextera tua. Isa. 45. 11? secundùm 70. S. Cyrill. l. 11. in Ioa. c. 6. « S. August. « Tract. 105. « in Ioa. n. 8. « « «

ſimè cognoſcunt, omnia verba & opera mea eſſe abs te in me inexiſtente, & in me ac mecum inſeparabiliter atque indiviſim operante. *Quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis;* doctrinam quam mihi promulgandam demandaſti, & quam à te accepi naſcendo, eis annuntiavi & tradidi: *& ipſi acceperunt*; fide & opere compleverunt: *& cognoverunt verè, quia à te exivi*, ut Filius à Patre per æternam generationem; *& crediderunt* fide ſincera & firma, *quia tu me miſiſti*. Crediderunt me Deum verum à te genitum ab æterno, & hominem verum, Meſſiam ſeu Chriſtum, mundique Redemptorem à te miſſum in plenitudine temporis.

9.10. *Ego pro eis rogo*, tamquam hominum Mediator; *non pro mundo*, non pro reprobis, qui ſecundùm mundi concupiſcentiam vivunt, nec ſunt in ea ſorte gratiæ, ut abs te ſint electi de mundo: *ſed pro his, quos dediſti mihi*, ut per me vitam conſequantur æternam; *quia tui ſunt*, æterna omninòque gratuita electione miſericordiæ tuæ. *Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt:* ob indiviſam naturæ divinæ ac potentiæ unitatem omnia tua mea ſunt, mihi per æternam generationem communicata: & ob Incarnationis diſpenſationem omnia mea tua ſunt, quęcumque ſcilicet mihi dediſti, ut homini; unde tui ſemper ſunt electi, quos dediſti mihi: *& clarificatus ſum in eis:* Eo nomine te pro eis rogo, quia & tui ſunt, & mei; & quòd per eos gloria mea promovenda ſit ac manifeſtanda.

11. *Et jam non ſum in mundo:* cò impenſiùs tibi eos commendo, quia jam ſum è mundo diſceſſurus; *& hi in mundo ſunt*, illos poſt me relinquo in mundo tantis fluctibus expoſitos; *& ego ad te venio*, redeo ad te, ut homo ad dexteram tuam in cęlo ſeſſurus. *Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo*, poteſtate tua, *quos dediſti mihi, ut ſint unum, ſicut & nos*, ut ſint unum animo, concordia, fide, charitate, ſicut & nos voluntate & natura unũ ſumus. Non ęqualitatem igitur, ſed ſimilitudinem, τὸ *ſicut* ſignificat, ut omnes Interpretes notant; quemadmodum & in Dominica illa ſententia: *Eſtote ergo & vos perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* Matt. 5. 48.

12.13.14. *Cùm eſſem cum eis, ego ſervabam eos in nomine tuo.* De abſentia ſua anticipatè loquitur, tamquam proximè futura. Servabam eos doctrina, monitis, exemplis, tamquam à te mihi creditos. *Quos dediſti mihi*, à te dilectos & electos, *cuſtodivi*, à periculis animę & corporis, ne perirent: *& nemo ex iis periit, ne filius perditionis*, niſi Judas Iſcariotes vir perditus & reprobus, exitioque dignus, quod ſuo merito ſibi arceſſivit. Unde non mea culpa, aut negligentia contigit ejus perditio; ſed *ut Scriptura impleatur*, quæ perditionem ejus prædixit. *Nunc autem ad te venio & hæc loquor*, Diſcipulis audientibus, & in mundo, unde mihi abeundum eſt, remanentibus, *ut habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis*: Ut gaudium quod hactenùs ex mea protectione & cura pro ipſis conceperunt, augeatur & perficiatur in eis, poſt meam Reſurrectionem & Aſcenſionem in cęlum, nec præſentiam meam ſenſibilem deſiderent, orationis hujus memores, quam pro ipſis ad te fundo, meque exauditum eſſe certi, ſe tibi mihique ſemper fore curæ certiſſimè credant & confidant. *Ego dedi eis ſermonem tuum*, doctrinam quam in mundo prædicari juſſeras, illis tradidi: *& mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut ego non ſum de mundo.* Ob receptum Euangelium mundo ſunt exoſi, quia moribus, ſtudiis, & affectibus animi mundo renuntiarunt, & ejus amatoribus diſſimiles ſunt, exemplum meum ſecuti.

15.16.17. *Non rogo, ut tollas eos de mundo*, ut eos ab hominum iniquorum ſocietate penitùs ſepares; mali enim bonis ſemper erunt permixti, quandiù durabit mundus: *ſed ut ſerves eos à malo*, id eſt, à mundi malitia & corruptione, & à diabolo peccati auctore. *De mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum de mundo*: Jam quidem alieni ſunt animo ab omni mundi malitia, verbis & exemplis meis ita inſtituti. *Sanctifica eos in veritate*, perfice eos in ſanctitate, & confirma per veritatem tuam, eorum animis à Spiritu ſancto, quem eis daturus es, magis magiſque imprimendam. *Sermo tuus veritas eſt:* Doctrina Euangelii, cujus prędicatio-

ni ſunt deſtinati, veritas eſt, & Pſeudoprophetarum mendaciis, & Philoſophorum erroribus oppoſita; & legales figuras adimplens, necnon veteres Prophetias. Unde verè ſanctos, internaque, non legali tantùm juſtitia perfectos eſſe velim Euangelii Prędones, & Miniſtros novi Teſtamenti. Hanc eis, Pater ſancte, à te adprecor ſanctitatem.

18. 19. *Sicut tu me miſiſti in mundum*, ut hominibus annuntiarem veritatem Euangelii, voluntatemque tuam: *& ego miſi eos in mundum*, ut Euangelicam veritatem omnibus Nationibus prædicent. *Miſi*, id eſt, mittere conſtitui ut legatos meos, operiſque mei vicarios. *Et pro eis ego ſanctificabo me ipſum*, me tibi in ſacrificium offero, Sacerdos ſimul & victima, *ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate*, ut veram per Spiritum ſanctificationem virtute ac merito ſacrificii mei conſequantur. Confer cum *Hebr.* 9. 13. 14. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis, ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſerviendum Deo viventi?* Et c. 9. 10. *In qua voluntate ſanctificati ſumus, per oblationem corporis Jeſu Chriſti ſemel.* Et c. 13. 12. *Propter quod & Jeſus, ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.*

20.21. *Non pro eis autem rogo tantùm*, non pro ſolis Apoſtolis, *ſed & pro eis qui credituri ſunt, per verbum* prędicationis *eorum in me*, fide viva & perſeverante: *Ut omnes unum ſint*, ut unius corporis membra, charitate conjuncta, *ſicut tu Pater in me, & ego in te*; ut ſumma animorum conſenſione & concordia divinam noſtram Unitatem, quantùm fieri poteſt, imitentur; *ut & ipſi in nobis unum ſint*, ut ſe in nobis & propter nos diligentes per Spiritum ſanctum, unum ſint ſanctiſſimo illo unionis nodo, quo conjungi homines poſſunt; *ut credat Mundus, quia tu me miſiſti*; ut infideles videntes admirabilem illorum conſenſionem in profeſſione unius fidei, mutuamque dilectionem, credant me à te miſſum eſſe, verèque Deum, qui tam ſanctæ ſim Religionis Auctor.

22.23. *Et ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis:* ut ſicut natura Filius tuum ſum, ſic illi per gratiam filii Dei adoptivi ſint, *& divinæ conſortes naturæ*. Omnia bona & dona mihi à te collata cum eis communicavi, quantùm capere poſſunt, ut quę mihi natura ſunt propria, ſint illis participatione communia: præſertim verò, *ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus*, ut ad exemplum noſtrum unum ſint, & inter ſe, & nobiſcum. *Ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum:* Ego in eis per naturæ, quam aſſumpſi, communionem, per Spiritus mei participationem, per ſingularem dilectionem, & gratiæ meæ communicationem, per corporis & ſanguinis mei manducationem & potum; & tu in me per eſſentiæ unitatem: *ut ſint conſummati in unum*, ut inter ſe & nobiſcum perfectè conjuncti ſint; *& cognoſcat mundus, quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut me dilexiſti.* Tot enim tantorumque donorum collatio indicium eſt dilectionis erga illos tuæ; ſicut omnium donorum, quibus me, ut hominem, cumulaſti, theſauri, gratiaque unionis perſonalis, argumentum eſt amoris erga me tui, & miſſionis à te meæ. Joa. 1. 12. 2. Petri 1. 4.

24. *Pater, quos dediſti mihi, volo, ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum:* opto & peto, ut electi, quos dediſti mihi prędeſtinatione tua, ſint mecum in regno tuo, in cęlis, quò brevi ſum aſcenſurus, ejuſdem glorię conſortes; *ut videant claritatem meam, quam dediſti mihi*, gloriam, quam mihi dare conſtituiſti, ut homini, in pręmium humiliationis, obedientiæ, paſſionisque meæ, *quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi*, id eſt, ab æterno. Gratia gloriaque Chriſti Jeſu capitis noſtri, primi prædeſtinatorum, primogeniti in multis fratribus, ex gratuita æternaque dilectione Dei ortum habet. *Eſt enim præclariſſimum lumen prædeſtinationis, & gratiæ ipſe Salvator, ipſe Mediator DEI & hominum homo CHRISTVS IESVS: qui ut hoc eſſet, qui tandem ſuis vel operum, vel fidei præcedentibus meritis natura humana, quæ in illo* Philip. 2. 8. 9. 10. Heb. 2. 9. S. Aug. l. de Prædeſt. Sanct. c. 15.

eſt,

est, comparavit? Appareat itaque nobis in nostro Capite ipse fons gratiæ, unde secundùm uniuscujusque mensuram se per cuncta ejus membra diffundit. Ea gratia fit ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus: de ipso Spiritu & hic renatus, de quo est ille natus; eodem Spiritu fit in nobis remissio peccatorum, quo Spiritu factum est, ut nullum haberet ille peccatum... Sicut ergo prædestinatus est ille unus, ut caput nostrum esset; ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus. Humana hic merita conticescant, quæ perierunt per Adam, & regnet quæ regnat Dei gratia, per Iesum Christum Dominum nostrum, unicum Dei Filium, unum Dominum.

25.26. *Pater juste, mundus te non cognovit*, in cujus ignorantiæ tenebris, justo judicio, illum reliquisti in pœnam peccati: *Ego autem te cognovi*, quod & doctrina & operibus ostendi: *& hi* te revelante, ac per me docente, *cognoverunt, quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuum*, proprietates tuas, & in primis magnam illam misericordiam, qua me redemptorem, mediatorem, & magistrum hominibus dedisti; *& notum faciam* magis ac magis, misso de cœlis, post Ascensionem meam, Spiritu sancto: *ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis*; ut eos tam benè de te institutos ames, sicut me amas; vel, ut eò perfectiùs te ament, quò meliùs cognoscent; sicque mihi conjunctiores sint, ut membra capiti; & in amore tuo perseverantes, numquam à me divellantur.

Sensus Moralis.

1. HÆc locutus est Iesus: *& sublevatis oculis in cœ-*
2. *lum, dixit: Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam.* Poterat Dominus Unigenitus & coæternus Patri, in forma servi, & ex forma servi, si hoc opus esset, orare silentio: *Sed ita se Patri exhibere voluit precatorem, ut meminisset nostrum se esse doctorem.* Proinde eam quam fecit orationem pro nobis, notam fecit & nobis: quoniam tanti Magistri, non solùm ad ipsos sermocinatio, sed etiam pro ipsis ad Patrem oratio, discipulorum est ædificatio. Oculis ad cœlum sublevatis orat, ut mentes & corda ad Deum erigenda significet, cùm oramus, *Pater, venit hora*, &c. Horam mortis nostræ à Deo definitam expectare semper debemus in spiritu obedientiæ, & ad illam nos disponere, ut victimas sacrificii, quod offerre ipsi debemus vitæ nostræ Deo illius Auctori, & Domino. *Clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.* Ut mediator Dei & hominum Christus Jesus resurrectione glorificaretur, priùs humiliatus est passione. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Quod ergo ait, *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum*; sic intelligendum est, tamquam dixerit, *Venit hora seminandæ humilitatis, fructum non differas claritatis.* Solam gloriam quæ ex Deo est, desiderant filii Dei; eamque ad Deum solum, ut ad finem ultimum, referunt; & per humilitatem, quæ via est à Christo Jesu calcata & monstrata, ad eam pervenire satagunt.

S. Augustin. Tract. 104. in Ioann.

3. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Si vita æterna in cognitione & amore Dei, & Filii ejus Jesu Christi posita est, illi soli hoc in mundo beati sunt, qui Dei cognitioni & amori incumbunt. Studium omne, cognitio & scientia omnis, quæ ad hunc finem non refertur, vanitas est & afflictio spiritus. Miseratione digni sunt, qui omnia noverunt præter Euangelium; qui nihil ignorant præter scientiam salutis. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum*, &c. Deum nosse, & non Christum Jesum, est nosse vitam æternam ex parte, sed ignorare viam qua ad ipsam pervenitur, auctoremque cognitionis & amoris, quibus illa comparatur & obtinetur..... *Æterna vita est ipsa cognitio veritatis. Quamobrem videte, quàm sint perversi atque præposteri, qui sese arbitrantur Dei cognitionem tradere, ut perfecti simus, cùm perfectorum ipsa sit præmium. Quid ergo agendum est, nisi ut eum ipsum quem cognoscere volumus, priùs plena charitate diligamus?*

S. Aug lib. de Moribus Eccles. Cathol. c. 25.

4.5. *Ego te clarificavi super terram, opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam. Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum.* Tunc verè Deum glorificamus, cùm opus consummamus, quod nobis dedit, ut faciamus; cùm implemus officia status, ad quem nos vocavit. Sic Dei voluntatem facimus, quæ est sanctificatio nostra. Hoc opus non solùm inchoandum, sed consummandum est: nusquam intermittendum, donec perfectum sit. Aliis nos ingerere non debemus oneribus ac negotiis, quæ statum nostrum non spectant, & quæ nobis non dedit Deus ut faciamus. De hoc uno scilicet, quod nobis imposuit, à nobis rationem exiget in novissimo die. Væ illis, qui opus istud non perfecerunt, cùm ex hoc mundo exeundum est. Væ illis, qui aliud in Dei opere, quàm Dei gloriam quæsiverunt! *Ego te clarificavi super terram: opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam.* Deum in nobis ipsis super terram per bona opera glorificemus, ut apud semetipsum nos glorificet in cœlis, consummando benedictionem omnem spiritualem, qua benedixit nos in Christo Jesu.

6. *Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo*, &c. Illis manifestavi non illud nomen tuum quo vocaris Deus, sed illud quo vocaris Pater meus. Nam quòd Deus dicitur universæ creaturæ, etiam omnibus gentibus, antequam in Christum crederent, non omni modo esse potuit hoc nomen ignotum. *Hæc est enim vis veræ Divinitatis, ut creaturæ rationali jam ratione utenti, non omnino ac penitus possit abscondi.* Exceptis enim paucis, in quibus natura nimiùm depravata est, universum genus humanum Deum hujus mundi fatetur auctorem. *In hoc ergo quod fecit hunc mundum cœlo terraque conspicuum; & antequam imbuerentur fide Christi, notus omnibus gentibus Deus. In hoc autem, quod non est injuriis suis cum diis falsis colendus, notus in Judæa Deus. In hoc verò, quòd Pater est hujus Christi, per quem tollit peccatum mundi, hoc nomen ejus priùs occultum omnibus, nunc manifestavit eis, quos dedit ei Pater ipse de mundo.*

S. Augustin. Tract. 106. in Ioann.

Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi. Christi Jesu sumus, illi à Patre dati; pretio magno, scilicet ejus sanguine, ab ipsomet empti, ejus verbo instituti, ejus baptismo mundati, ejus gratia sanctificati, ejus fide, spe, & charitate donati, ut Deum Patrem, ut ipsummet Christum Filium ejus, & Spiritum sanctum cognoscamus & diligamus. Næ nos injustos & ingratos, si mundo nos devovere, si diaboli servituti nos iterùm subjicere malumus, quàm Christo Jesu servire!

7.8. *Nunc cognoverunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt.* Fide Christiana Deum omnis boni autorem, etiam in Christo Jesu agnoscimus & profitemur, principium & fontem divinitatis ejus, missionis ejus, doctrinæ, virtutum, miraculorum ejus. Unde omnia refert ad Patrem. Quantò magis agnoscere & humiliter profiteri debemus, omne bonum, & omne donum quod in nobis est, à Dei erga nos bonitate & beneficentia proficisci? *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Inæstimabile inter cætera donum fidei est, qua Christum Jesum Salvatorem nostrum, Divinitatem ejus, Incarnationem ac Missionem, Euangelium, Mysteriaque omnia, ipso revelante, cognoscimus. *Quia verba quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognoverunt verè, quia à te exivi, & crediderunt, quia tu me misisti.* Ob tam pretiosum & inæstimabile donum, gratias immortales agamus Domino Deo nostro.

1. Cor. 4. 7.

9. *Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt.* Mundus, ſocietas reproborum, quorum caput diabolus, à Deo maledictus eſt, à Chriſti Jeſu oratione, quam pro electis ſuis obtulit Patri, necnon ab ejus ſacrificii applicatione, quod fructum ſpectat æternæ vitæ conſequendæ, alienus eſt. Notum illud S. Aug. *Si de aliquibus ita certa eſſet* Eccleſia, *ut qui ſint illi, etiam noſſet, qui licèt adhuc in hac vita ſint conſtituti, tamen prædeſtinati ſunt in æternum ignem ire cum diabolo; tam pro eis non oraret, quàm nec pro ipſo. Sed quia de nullo certa eſt, orat pro omnibus dumtaxat hominibus inimicis ſuis in hoc corpore conſtitutis: nec tamen pro omnibus exauditur. Pro his enim ſolis exauditur, qui etſi adverſantur Eccleſiæ, ita tamen ſunt prædeſtinati, ut pro eis exaudiatur Eccleſia, & filii efficiantur Eccleſiæ.* Cùm igitur Chriſtus noſſet mundum, id eſt, ſocietatem iniquorum in peccato perſeverantium, damnatum iri cum diabolo; & *in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque offerens* Patri, ſit *exauditus pro ſua reverentia*, pro mundo non rogavit, quaſi à ſe excommunicato, & à juſto judicio in æternum præciſo: *Non enim re vera Domini corpus eſt, quod cum illo non erit in æternum.* Si partem habere cum hoc mundo volumus, illum diligere, nos illi conformare, partem habere cum Chriſto non poſſumus.

S. Aug. l. 21. de Civ. Dei, c. 24.

Heb. 5. 7.

S. Aug. l. 3. de Doctr. Chr. c. 33.

Non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt. Bonus Paſtor pro ovibus ſibi à Chriſto commiſſis aſſiduas & ferventes preces Deo per Jeſum Chriſtum offerre debet, pro ſuis illarumque peccatis Deo ſacrificium offerre, ut quos elegit in ipſo ante mundi conſtitutionem, ſancti ſint & immaculati in conſpectu ejus; ut quos prædeſtinavit membra fieri Unigeniti Filii ſui, corpori ipſius conjungantur, ut à peccato ſerventur, ut in gratia & charitate perſeverent. Patresfamilias pro filiis ſuis, & omnibus ad familiam pertinentibus, Deum orare debent, ut eos ſervet ab omni iniquitate, ut eis amorem ſuum inſpiret, ut eos æternis bonis dignos faciat. In precibus, quas pro uxore, pro familia, pro ſervis fundunt, & uxores pro maritis, &c. ſpectare non debent privatam utilitatem, commodumque ſuum, ſed unam Dei gloriam: magis illos movere non debet ad orandum pro ſuis, quòd ſui ſunt, quàm quòd Dei ſunt, ſibique à Deo commiſſi. *Pro his rogo, quos dediſti mihi, quia tui ſunt.* Id maximè optare debent, ut ſint Dei & Chriſti, non ut ſint mundi, ſi verè Deum diligunt, & ipſos propter Deum. Verus enim, ſincerus, & ardens amor efficit, ut amici bonum amicorum magis diligant, ac promoveant, quàm ſuum. *Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt.*

11. *Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi; ut ſint unum, ſicut & nos.* Continuo divinæ gratiæ adjutorio indigemus, ut mundum vincamus, rerum creatarum illecebris corda noſtra & amores noſtros dividentem. Hanc gratiam aſſidua, humili, & fervente oratione implorare oportet: atque ut eam impetremus, conſervare debemus cum fratribus unitatem ſpiritus in vinculo pacis; ut per charitatem nobis ſit cor unum & anima una in Domino, & ea ratione adorandam trium ſanctiſſimæ Trinitatis perſonarum conſenſionem, quantùm nobis poſſibile eſt, operante in nobis Spiritu ſancto, qui Patris & Filii nexus eſt, imitemur. *Servari vult diſcipulos in benevolentiæ & voluntatum unione*, ait Sanctus Cyrillus, *animo & ſpiritu inter ſe quodammodo commixtos, & pacis ac mutuæ dilectionis lege; arctiſſimoque charitatis vinculo conſtringi, & ad eam unionem progredi, ut voluntatum illa conjunctio imago ſit naturalis, quam in Patre & Filio intelligimus, unitatis, quæ nulla rerum hujus mundi, aut voluptatum vi concuti, aut in voluntatum diſſimilitudinem abduci patiatur, ſed illæſam potiùs charitatis vim conſervet in pietatis & ſanctimoniæ unitate, quod & fieri contigit.* Nam in Actibus Apoſtolorum legimus, *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una*, in unitate nimirùm Spiritus; iſtud enim ipſum eſt, quod & à Paulo dictum eſt, *Vnum corpus, & unus Spiritus, unum etenim corpus multi ſumus,* in Chriſto. Omnes enim de uno Pane participamus, & omnes in uno peruncti ſumus Spiritu, nimirùm Chriſti. Ut igitur concorporales, uniuſque & ejuſdem Spiritus comparticipes futuros, in unitatem ſpiritus intemeratam, & firmam animorum conſenſionem ſervari vult ſuos diſcipulos. Hanc animorum conſenſionem & unitatem qui infringit ac violat, fructum orationis & paſſionis Chriſti, quantùm in ſe eſt, impedit & evacuat.

S. Cyr. l. 11. in Jo. c. 9. p. 971.

Act. 4. 32.

Ephes. 4. 4.

14. *Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.* Fidelitas in prædicatione, & obſervantia verbi Dei, & Moralis Euangelicæ, ſecundùm puritatem ſuam, prout à Chriſto Jeſu tradita eſt, mundi inimicitiam commovet in Prædicatores & defenſores veritatis, in cultores pietatis. Qui Deo placere ſtudent, amatoribus mundi placere non poſſunt. Hinc Ethnici primorum ſæculorum Chriſtianos, velut humani generis hoſtes, inſectabantur. Cui convitio reſpondet Tertullianus: *Si inimicos jubemur diligere, quem habemus odiſſe? ..... Hoſtes judicare maluiſtis, quia ſumus plane, non generis humani tamen, ſed erroris.* Et alibi de Chriſtiana Religione loquens: *Nihil*, inquit, *de cauſa ſua deprecatur, quia nec de conditione miratur. Scit ſe peregrinam in terris agere; inter extraneos facilè inimicos invenire, cæterum genus, ſedem, ſpem, gratiam, dignitatem in cœlis habere.* Vivere in mundo ut peregrinum, & exulem mundi, character eſt Chriſtianorum, quo Chriſto Jeſu aſſimilantur: *Non ſunt de mundo, ſicut ego non ſum de mundo.* Ea tantùm ſapere debet Chriſtianus, quæ ſurſum ſunt, non quæ ſuper terram, ut vita ejus abſcondita ſit cum Chriſto in Deo. Ab erroribus, cupiditatibus, voluptatibus, ſenſu, rationibus, moribuſque mundi alienus ſit oportet, qui Chriſti vult eſſe diſcipulus & imitator. Unde Paulus de ſeipſo & Chriſto ſcribit: *Per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Ideò & ſe in diſcipulorum ſuorum ordine collocat Dominus, eoſque ſibi comparat in odio mundi incurrendo & tolerando, quia ejus imitatione, qua homo eſt, quod fieri dignatus eſt pro nobis, ad omne virtutis genus evehimur, à mundi cupiditatibus, avaritia, ambitione, voluptatibus, inſtitutis alieni. Chriſtus enim ad hoc bonum ſe nobis ducem præbuit, *ut per ſupramundanam vitam de mundo exeamus. Supra mundum enim eſt Euangelica converſatio, atque diſciplina.*

Apol. c. 37.

Ejuſdem libri c. 1.

Galat. 16. 14.

S. Cyr. l. 11. in Joa. c. 9. p. 981

15. 17. *Non rogo, ut tollas eos de mundo, ſed ut ſerves eos à malo.* Quamvis mundo inhærere, præſentemque vitam diligere Euangelici Operarii non debeant; Dei tamen voluntati læto animo obſequi debent, eos in mundo permanere volentis ad opus miniſterii, ad conſummationem ſanctorum, ad ædificationem corporis Chriſti. *Mihi vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Quod ſi vivere in carne, hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam, ignoro. Coarctor autem è duobus; deſiderium habens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, multò magis melius: permanere autem in carne, neceſſarium propter vos.* Timendum quidem illis eſt, ne mundi aura peſtifera afflati inquinentur & corrumpantur: ſed Deum orent aſſiduè cum fiducia, ut virtute orationis & meritorum Chriſti ſui, & per victricem gratiæ ejus potentiam, ſervet eos à malo. Dum aliorum converſioni & ſanctificationi allaborant, veram à Deo ſanctitatem, per Chriſtum Jeſum ſupplicitèr poſtulent: *Sanctifica eos in veritate.* Sanctificantur enim in veritate hæredes Teſtamenti novi, cujus veritatis umbræ fuerunt ſanctificationes veteris Teſtamenti: & cùm ſanctificantur in veritate, ſanctificantur in Chriſto, qui dixit, *Ego ſum via, veritas & vita.* Sancti eſſe debent Eccleſiæ Miniſtri & Operarii Euangelici, cùm ad ſacrum Miniſterium admoventur; ſiquidem à mundo ſeparati affectu, inſtitutis, & moribus eſſe debent, qua in ſeparatione Chriſtianę ſanctitatis initium poſitum eſt: ſed proficere debent magis ac magis in eadem ſanctitate, fierique ſanctiores, idque fervente & perſeverante oratione à Deo poſtulare, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum,

Philip. 1. 21. 22. 23.

S. Auguſtin. tr. 108. in Joa.

quia

quia id fieri sine adjutorio gratiæ ejus non potest, *Illo eorum sanctificante provectum, qui sanctificavit incœptum*. Unde Apostolus ait: *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu.* Phil.1.6. Ne tandem verè sanctos esse putent, qui externa dumtaxat pietatis exercitia frequentant; sed qui vitam omnem suam secundùm regulas Euangelii componunt, omniaque opera sua in Spiritu Euangelii perficiunt, fide, spe, & charitate Deum colentes, factisque demonstrantes sermonem ejus, qui veritas est, animis suis insitum esse: *Sermo tuus veritas est.*

19. *Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.* Pro nostris peccatis seipsum S.Cyri.l.11. in Joan. „ sanctificavit, id est, consecravit Unigenitus, ac tanquam hostiam sacram obtulit in odorem suavitatis „ Deo & Patri; ut eo sublato, quod naturam hominis „ à Deo separat, scilicet peccato, nihil ampliùs impe„ diat, quò minùs Deo proximi simus, illique inhærea„ mus per participationem sancti Spiritus reformantis „ nos ad justitiam & sanctimoniam, atque ad primam „ imaginem. Justificati verò per fidem in Christum su„ mus: *Qui traditus est propter delicta nostra, & resur*Rom.4.25. „ *rexit propter justificationem nostram.* Tota enim in eo „ tamquam in primitiis generis, ad novitatem vitæ na„ tura hominis reparata est, & in suum veluti princi„ pium reversa ad sanctificationem, reformata est; *San„ ctifica* igitur *eos*, ò Pater, inquit, *in veritate tua*, id „ est, in me: *Tuum enim Verbum veritas est*, id est, „ ego: *Et pro eis sanctifico me ipsum*, id est, consecro „ & offero, unus pro cunctis moriens, ut eos in novi„ tatem vitæ reformem, *ut sint & ipsi sanctificati in ve„ ritate*, id est, in me. Nos ipsos per Christi gratiam sanctificemus, id est, offeramus Deo hostiam vivam, sanctam, Deo placentem. Ne conformemur huic sæEph.4. culo, sed *renovemur spiritu mentis nostræ*, deponentes, destruentes, & crucifigentes *veterem hominem*, per pœnitentiam & mortificationem Christianam, & *induentes novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in justitia & sanctitate veritatis.*

Et pro eis ego sanctifico me ipsum, &c. Naturam à me assumptam sanctifico divinitatis unctione, ut elecS.Cyr.l.11.in Io.c.10.p.991. ti mei de mea plenitudine sanctitatem hauriant. *Sanctificatur* ergo *propter nos in Sancto Spiritu, non quidem alio ipsum sanctificante, sed ipsomet sanctificationem suæ carnis operante. Suscepit enim Spiritum, qui suus est, & accipit quidem quatenùs est homo, sibi verò illum dat ut Deus. Hoc autem agebat propter nos, ut ex ipso in universum genus sanctificationis gratia promanaret. Quemadmodum enim per prævaricationem in Adam tamquam in primitiis generis humani, natura damnata morte fuit, in illo audiens,* Terra es, & in terram reverteris: *eodem modò per obedientiam & justitiam Christi, in quantum factus est sub lege, quamvis legislator existens ut Deus, in totam naturam promanat benedictio, & per Spiritum vivificatio.*

S.Au.tr.108. in Ioan. n.5. *Et pro eis ego sanctifico me ipsum:* Id est, eos in me ipso sanctifico, cùm & ipsi sint ego. Illi enim de quibus loquitur, membra sunt ejus, quatenùs caput est Ecclesiæ & omnium electorum: & *Unus est Christus caput & corpus.*

20.21. *Non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Illa oratione pro omnibus quos redemit, sive tunc in carne viventes, sive posteà futuros, Redemptor noster oravit, cùm rogans pro Apostolis, qui cum illo tunc erant, adjunxit etiam illos, qui per verbum eorum fuerant in eum credituri. Eadem enim Euangelii doctrina, idem verbum fidei & salutis, quod ab illis prædicatum est, continua traditione per eorum successores ab ipsis ad nos manavit incorruptum. Et nostri ergo sunt Apostoli, super quorum fundamentum ædificati sumus ipso summo angulari lapide Christo Jesu. Unde & præsentis temporis Ecclesia tam verè dicitur *Apostolica*, ac Ecclesia temporum Apostolicorum. Orat autem Christus pro omnibus electis suis, ut unum sint unitate fidei & charitatis, tendente ad unitatem æternam corporis mystici Christi Jesu in cœlis consummandam: *Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.* Adoptionis gratia facit, ut unum simus in Patre, qui nos regenerando consortes divinæ suæ naturæ esse dedit, ad honorem & imitationem ineffabilis generationis, qua essentiam suam unigenito Filio naturaliter ab æterno communicat. Nos in Christo unum facit, cujus membra sumus, fratres, cohæredes. Unum denique nos facit in Spiritu sancto, qui velut anima est & vita corporis mystici, & nexus omnium illius membrorum inter se, & cum capite Jesu Christo, hunc in illa Spiritum influxu perenni diffundente: *Ut & ipsi in nobis unum sint.*

22. 23. *Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum.* Cùm Christus sit Unigenitus æterni Patris, hanc nobiscum gloriam communicare dignatus est, ut filii Dei nominemur & simus per adoptionem, quam gloriam ac dignitatem consecuti sumus in baptismo. *Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.* Hæc autem gratia Christianos, tam arcta unione, tam perfecta Christo conjungit & Deo Patri, ut ipse Christus justos ex fide vivenRom.5.1.2. tes dignetur fratres suos vocare: *Vade,* inquit, Io.20.17. *ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.* Divina hæc unio per baptismum inchoatur, per Eucharistiam perficitur, in qua verum Christi Jesu Corpus & Sanguinem realiter sumentes, cum illo quodammodo commiscemur, illique concorporales efficimur, & una caro cum illo, ut SS. Patres loquuntur. *Ut ergo ad unitatem cum Deo & inter nos contenderemus, atque nos unà commisceremur, rationem quamdam excogitavit Unigenitus per convenientem sibi sapientiam & consilium Patris. Uno enim corpore suo credentes in se benedicens per mysticam Communionem, eos cum sibi, tum inter se concorporales efficit. Quis enim eos qui per illud sanctum Corpus ad unitatem cum Christo conjuncti sunt, diviserit, & à naturali inter se unione removerit? Nam si omnes de uno pane participamus,* 1.Cor.10.17. *unum omnes corpus efficimur. Christus enim dividi non potest: Ideò & Christi corpus nominatur Ecclesia,* Eph.4.14. *& nos ejus membra. Uni enim Christo per sanctum ejus corpus omnes uniti maximè, cùm eum unum & indivisibilem in nostris corporibus sumamus, ei potiùs quàm nobis nostra membra debemus.* Hinc Apostolus: *Aliis,* Eph.3.5. inquit, *generationibus non est agnitum filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu, Gentes esse cohæredes, & concorporales, & comparticipes promissionis ejus in Christo Iesu per Euangelium.* Quòd si concorporales sumus omnes inter nos in Christo, neque solùm inter nos, sed & ei qui in nobis est per suam carnem; quomodo non jam apertè unum sumus omnes, & inter nos, & in Christo? Christus enim est unitatis vinculum, cùm idem sit Deus & homo. Sicut autem corpus unum sumus cum Christo, & in Christo per Mysterium Incarnationis ejus, & per corporis ipsius in Eucharistiæ Sacramento sumptionem; ita unus sumus spiritus per Spiritus sancti participationem, quem effundit in nos abundè. Unde Apostolus ait: *Supportantes invicem in charitate, soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.* Eph.4.3.4.5. *Unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* Uno enim in nobis inhabitante Spiritu, unus omnium Pater in nobis erit Deus per Filium, ad unitatem mutuam & suam adducens eos, qui sunt participes sancti Spiritus. Tam sanctæ, tam salutaris, tam glorioſæ unionis gratiam, ne per peccatum amittamus, quod solum nos à Deo dividere potest, magna solicitudine & vigilantia caveamus. Imò curemus, ut sacra hæc unitas arctior in nobis in dies fiat. *Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui* Eph.4.15.16. *est caput Christus: ex quo totum corpus compactum &*

con-

connexum per omnem junctúram subministrationis, secundùm operationem in mensúram uniúscujúsque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. Hæc unitas in cœlo consummabitur, omnibus electis Christo post beatam resurrectionem in
1.Cor.15.28. vita immortali unitis. *Cùm autem subjecta fuerint illi omnia* (scilicet Christo Dei Filio) *tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.*

24. *Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi.* Caput & corpus, unus Christus: locus proinde capitis, locus est & corporis: gloria capitis in membra redundat. Si loca dicenda sunt, & quibus non corpora continentur, & locus est cuique rei ubi est; locus Christi æternus ubi semper est, ipse Pater est, & locus Patris Filius est, quia *Ego*, inquit, *in Patre, & Pater in me est* ... Et, *Sicut tu Pater in me, & ego in te:* & locus noster ipsi sunt: *Vt & ipsi in nobis unum sint:* & nos locus Dei sumus, quoniam templum ejus sumus, sicut orat pro nobis, qui mortuus est pro nobis, vivitque pro nobis, ut in ipsis unum simus; quia factus est in pace locus ejus, & habitatio ejus in Sion, quæ nos sumus. Sed quis idoneus loca ista, vel quæ sunt in locis istis, sine spatiosis capacitatibus, & sine corporeis molibus cogitare? Non parùm tamen proficitur, si saltem quicquid tale oculis cordis occurrit, negatur, respuitur, improbatur: & lux quædam, in qua ista neganda, respuenda, improbanda cernuntur, sicut potuerit, cogitatur; & quàm si certa cognoscitur, & amatur, ut inde surgatur, atque ad interiora tendatur: quæ cùm penetrare mens invalida, & minùs quàm illa sunt, pura, nequiverit; non sine amoris gemitu & desiderii lacrymis inde pellatur; & patienter ferat, quamdiu fide mundatur, atque ut illic habitare valeat, sanctis moribus præparatur. Quomodo ergo non erimus cum Christo ubi est, quando in Patre cum illo erimus, in quo est? Hinc Apostolus ait: *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui*
Col.3.5. *enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Ecce interim fide ac spe vita nostra, ubi Christus
S. August. Tra. III. in Io. n. 3.4. est, cum illo est, quia cum Christo in Deo est. Ecce velut jam factum est, quod oravit, ut fieret, dicens: *Volo, ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum:* sed nunc per fi- Ibid.
dem. Quando autem fiet per speciem? Cùm *Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.* Tunc videbimus gloriam ejus, ut Unigeniti à Patre, & gloriam, quam dedit illi Pater in Incarnatione, & in Resurrectione, ut homini. Quam quidem gloriam, ut æterno Patris in se amori acceptam refert Caput nostrum: *Quia dilexisti me ante constitutionem mundi;* ita & nos quicquid spiritualium bonorum est, quod à Deo per Christum accepimus, & accepturi sumus, gratiam & gloriam, acceptam referre debemus amori, quo nos Deus gratis dilexit in Christo Jesu ante constitutionem mundi.

25. 26. *Pater juste, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi, & hi cognoverunt, quia tu me misisti.* Sua culpa & voluntaria cæcitate mundus non cognovit Deum & Filium ejus Jesum Christum, quia carnales homines dilexerunt tenebras magis quàm lucem ... Illis igitur donum fidei non tribuit Pater, quia justus est: dedit autem iis quos elegit de mundo, quia misericors est. *Mundus ille damnationi prædestinatus merito non cognovit; mundus verò, quem per* S. Aug. tr. 111. in Io. *Christum reconciliavit sibi, non merito, sed gratia cognovit. Quid est enim cognoscere, nisi vita æterna? Quam mundo damnato utique non dedit, reconciliato dedit? Propterea itaque mundus non cognovit, quia justus es, & meritis ejus, ut non cognosceret, tribuisti: & propterea mundus reconciliatus cognovit, quia misericors es, & ut cognosceret, non ei merito, sed gratia subvenisti.* Omnis porrò cognitio, quæ de Deo, & de Christo Jesu Domino nostro, & ejus Mysteriis habetur, ad Dei dilectionem ordinari debet; si enim sit sterilis, nec amorem pariat, in majorem damnationem vertitur eorum, quibus data est. *Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, &* S. Aug. l. 1. de Doct. Christ. c. 35. 36. *ego in ipsis.* Unde & *Legis & omnium divinarum scripturarum plenitudo & finis est dilectio rei, qua fruendum est,* scilicet Dei; *& rei quæ nobiscum ea re frui potest,* scilicet proximi. Et *quisquis Scripturas divinas, vel quamlibet eorum partem intellexisse sibi videtur, ita ut eo intellectu non ædificet istam geminam charitatem Dei & proximi, nihil intellexit.* Et l. 3. c. 10. Nam *Scriptura non præcipit nisi charitatem, nec culpat nisi cupiditatem, & eo modo informat mores hominum.*

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

1.2. HÆc *cùm dixisset Jesus, egressus est cum discipulis suis,* ex domo in qua cœnaverat, sive ex loco ubi substiterat cum discipulis colloquens, & Patrem orans, & progressus est extra urbem, *trans Torrentem Cedron,* ita vocatum non à cedris hinc inde consitis, sed à nigredine, sive obscuritate, aquis scilicet ejus fimo & cœno atratis; *ubi erat hortus,* pars villæ Gethsemani, *in quem introivit ipse & discipuli ejus,* orationis causa. *Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Jesus convenerat illuc cum discipulis suis.* Illuc secedere solebat ad orandum, & pernoctare, his præsertim festis diebus.

3. *Judas ergo cùm accepisset cohortem,* à Præside, seu partem cohortis, quæ Paschatis tempore ab illo dari solebat Senatoribus ad servandam Urbem & Templum, *& à Pontificibus,* seu primariis Sacerdotibus, *& Pharisæis* datos *Ministros,* seu domesticos satellites, quibus magis fidebant, quàm ethnicis militibus, *venit illuc cum laternis, & facibus, & armis;* ut incluso in lucernis lumine faces accenderent, si fortè extinguerentur, & recessus omnes ac latebras scrutarentur, si opus esset: cum armis verò, ne discipuli Jesu resistere auderent, & ne populus eum de manibus militum eriperet. Adeò timebant Sacerdotes, Pharisæi, & Scribæ, ne elaberetur.

4.5.6. *Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum,* ne ex imprudentia, vel impotentia in manus inimicorum incidisse putetur, *processit* obviam eis, sponte se obtulit, *& dixit eis: Quem quæritis,* tanto apparatu & ardore? *Responderunt ei: Jesum Nazarenum;* quem nec tanta luce, nec Judæ osculo demonstratum agnoscebant, mirum in modum perturbati. *Dicit eis Jesus: Ego sum. Stabat autem & Judas, qui tradebat eum, cum ipsis. Vt ergo dixit eis: Ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram,* quasi solo ejus halitu difflati, &, si voluisset, perituri.

7.8.9. *Iterum ergo interrogavit eos,* cùm isto miraculo moniti in sua cæcitate & contumacia permanerent: *Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum. Respondit Jesus: Dixi vobis, quia ego sum,* ipse qui vos alloquor: *Si ergo me quæritis, sinite hos,* discipulos meos, liberos & illæsos *abire.* Potentiam suam ostendit, qui hoc quasi jure suo imperat, & jubendo operatur, Id autem præstitit, id est, prohibuit,

buit, ne discipuli sui tenerentur, & interficerent: *Vt impleretur sermo, quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam.* Si enim capti fuissent, periculum erat, ne Christum negarent, utpotè imbecilli in fide & infirmi, ac in æternum perirent. Si enim Petrus fortior cæteris ita miserè lapsus est, quid de aliis existimandum? Noluit ergo Christus eos supra vires tentari, aut periculis exponi, antequam accepto Spiritu sancto, in fide & charitate confirmati essent. S. Aug. tr. 112. in Joan. Hic S. Augustini sensus: *Inimicos videt* (inquit) *& hoc faciunt, quod jubet: sinunt eos abire, quos non vult perire. Numquid autem non erant posteà morituri? Cur ergo si tunc morerentur, perderet eos, nisi quia nondum sic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non pereunt?*

10.11. *Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum*, ad Domini defensionem præfervidæ indolis impetu incitatus: *& percussit Pontificis servum, & abscidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen servo Malchus. Dixit ergo Jesus Petro, Mitte gladium tuum in vaginam*: Nolo enim armis defendi, & vim vi repellere, sed patientia & mansuetudine vincere mundum, mortem, diabolum. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Vis ne prohibere, ne passionem & mortem subeam ad humani generis redemptionem, & ad destruendum mortis imperium, quemadmodum Patris mei decreto constitutum est? Confer cum *Matth.*26. v.51. & 52. *Marc.* 14. v.47. & *Luc.*22. v.50. & 51.

12.13.14. *Cohors ergo, & Tribunus*, seu Præfectus Romanæ cohortis, *& Ministri Judæorum, comprehenderunt Jesum, & ligaverunt eum*, à Juda moniti, ut cum magna cautione eum ducerent, quòd solitus esset interdùm è turba inconspicuus elabi. *Et adduxerunt eum ad Annam primum*, sive honoris causa ob ejus ætatem, dignitatem, & auctoritatem apud generum Caipham, & apud Judæos: *Erat enim socer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius*: sive quia domus ejus erat vicinior, sive ut ab eo discerent, quonam & quomodo ducendus esset Jesus: *Erat autem Caiphas, qui consilium dederat Judæis: Quia expedit unum hominem mori pro populo.* In memoriam revocat Euangelista Caiphæ dictum c.11. memoratum, ut inde intelligatur hominis illius odium in Jesum, quem nulla alia prolata causa, prætextu utilitatis publicæ, & quidem imaginario, interficiendum præjudicaverat: simul etiam ad ostendendum, quod instar Prophetæ prædixerat, non intelligens; Christum scilicet non pro se, sed pro mundi salute, innocentem passum esse.

15.16.17. *Sequebatur autem Jesum Simon Petrus*, de suis nimiùm præsumens viribus in tanto periculo, nec memor verborum Jesu, qui illi dixerat: *Non potes me sequi modò.* Sequebatur *& alius discipulus.* Joannem ipsum, qui hæc scribit, fuisse putant SS. Joannes Chrysostomus & Cyrillus: quod affirmare S. Augustinus non audet, quia tacetur. Solet autem se idem Joannes ita significare & addere: *Quem diligebat Jesus.* Fortassis ergo & hic ipse est, vel potiùs aliquis ex Hierosolymitanis civibus, qui clam Jesum sectabatur. *Discipulus autem hic notus erat Pontifici*, ut popularis: *Et introivit cum Jesu in atrium*, seu domum, *Pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris*, se non ausus ultrò ingerere præ verecundia & timore, sperans tamen se ab altero intromittendum. *Exivit ergo alius discipulus, qui erat notus Pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum*; ancillam janitricem rogavit, ut Petrum introduceret, quod illa fecit: *Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius?* Si discipulus alter fuisset Joannes pariter Galilæus, videtur, quòd illum esset pariter interrogatura. *Dicit ille: Non sum.* Vide Comm. nostrum in *Matth.*c.26.

18.19. *Stabant autem servi*, privata domus servitia, *& ministri* publici, ut apparitores, lictores, &c. *ad prunas*, sive struem carbonum, quam accenderant, *quia frigus erat*, quod Paschali tempore, maximè noctu, non insolitum restantur, qui illuc sunt peregrinati. *Erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se*, in aula subdiali Pontificis. *Pontifex ergo interrogavit Jesum de Discipulis suis*, cur Discipulos colligeret, *& de doctrina ejus*: quænam ea esset, tacitè indicans, eum novitate doctrinæ Mosaicam Legem evertere velle; collectione verò discipulorum, turbas & factiones in Republica excitare.

20.21. *Respondit ei Jesus: Ego palam locutus sum mundo*: Docui coram omnibus, qui me audire vellent, quod factionum & seditionum auctores non faciunt: *ego semper*, id est, assiduè, *docui in Synagoga & in Templo, quò omnes Judæi*, undique, *conveniunt, & in occulto locutus sum nihil*, quod contrarium esset his quæ palam docui, & quod ad eamdem doctrinam non pertineret, ad eumdem finem non tenderet. In occulto locutus sum nihil, quod publicum esse nollem. Nam quod seorsim Discipulis loquebatur, non in occulto loquebatur. Quis namque in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur; cùm scriptum sit, *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum*? præsertim si hoc loquitur paucis, quod per eos velit innotescere multis, sicut ipse Dominus ait illis quos adhuc paucos habebat: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure auditis, prædicate super tecta*? Ergo & hoc ipsum quod ab ipso dici videbatur occultè, quodammodo non dicebatur in occulto: quia non ita dicebatur, ut ab eis, quibus dictum fuerat, taceretur; sed ita potiùs, ut usquequaque prædicaretur. Addit Jesus: *Quid me interrogas? Interroga eos, qui audierunt, quid locutus sum ipsis; ecce hi sciunt, quid dixerim ego.* Frustra me interrogas, cui fidem non habere decrevisti. Auditores meos testes appello, ipsos satellites vestros: scitis quid vobis retulerint.

« S. Aug. tr. 113. in Joa. « Matt. 10. 27. « Joan. 7. 46.

22.23.24. *Hæc autem cùm dixisset, unus assistens Ministrorum dedit alapam Jesu, dicens: Sic respondes Pontifici?* Itanè respondes, tam superbè, tam contumaciter! Confer cum 3. *Reg.*22.24. ubi refertur, Sedeciam filium Chanaana Michęam Prophetam coram Rege Achab in maxillam percussisse. Confer & cum *Act.*23.3. ubi Paulo coram Sacerdotibus & toto concilio perorante, Princeps Sacerdotum Ananias præcepit ministris suis percutere os ejus. Tunc Paulus dixit ad eum: *Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundùm Legem, & contra Legem jubes me percuti?* Jesus verò modestiæ & mansuetudinis admirabilis exemplum præbens, *Respondit ei: Si malè locutus sum*, si quid dixi contumelioſum in Pontificem, *testimonium perhibe de malo*: Accusa, ut causa dicta plectar. *Si autem benè, quid me cædis?* Immeritum, contra jus omne. *Et misit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem.* Primam Petri negationem, quam alapæ Jesu inflictæ hìc præmittit Joannes, in domo Caiphæ contigisse, & consequenter alapam quoque ibidem inflictam fuisse Christo, ex aliis Euangelistis constat. Quod igitur hìc scribit Euangelista, *Et misit eum Annas*, &c. vim habet plus quàm perfecti, & intelligendum, *Miserat.*

25.26.27. *Erat autem Simon Petrus stans* in aula subdiali Caiphæ, *& calefaciens se*, (ut præmisit Euangelista, qui narrationem interruptam negationis Petri nunc resumit.) *Dixerunt ergo ei*, quidam ex ministris, sive militibus, aut servis: *Numquid & tu ex Discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum. Dicit ei unus ex servis Pontificis, cognatus ejus, cujus abscidit Petrus auriculam: Numquid ego te vidi in horto cum illo?* Se premi sensit Petrus memoratione horti, & metuit, ne violatæ publicæ Potestatis reus ageretur ob abscissam Malchó auriculam: *Iterum ergo negavit Petrus, & statim gallus cantavit.* Vide quæ ad Matthæi cap. 26. de trina Petri negatione diximus.

28. *Adducunt ergo Jesum à Caipha*, id est, ab ædibus Caiphæ, *in Prætorium*, in domum Prætoris, scilicet Pilati: *Erat autem mane*, primi diei Paschalis: *& ipsi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur*, id est, ne redderentur immundi ingressu ædium viri Ethnici: vel etiam ne damnationis partici- Num. 19. 11. Act. 10. 28. 11.

pes

pes viderentur; nam statim à damnatione sacris vesci non licebat, ut notat Maimonides: *sed ut* impolluti, & salva religione, *manducarent Pascha*; quo nomine non intelligitur Agnus Paschalis, quem die præcedente ad vesperam comederant, secundùm Legem; sed sacrificia pacifica, quæ totis illis septem diebus Azymorum immolabantur, & communi nomine Pascha vocabantur, seu Paschales victimæ, ut patet ex Deut. 16. 2. *Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ovibus & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.*

29.30. *Exivit ergo Pilatus ad eos foras*, ipsorum cedens superstitioni, in Lithostroton, quæ porticus erat supra plateam ædificata, *& dixit: Quam accusationem affertis adversùs hominem hunc?* Cujus criminis ipsum accusatis tam alieno tempore? *Responderunt & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.* Nisi certò certiùs constaret, hunc esse criminis non vulgaris reum, tuo non sisteremus judicio damnandum. Sic auctoritate sua suppleri volunt, quod probationibus deerat.

S. Cyril. l. 12. in Io. p. 1034. 31.32. *Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundùm Legem vestram judicate eum.* Nullius criminis convictum, & indicta causa, legum pœnis subjicere mihi quidem non licet; sed vos secundùm Legem vestram eum judicate, si hominem prorsùs innocentem puniendum statuit: *Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam:* Scis nobis ademptum esse jus gladii, ex quo Judæa in Provinciam à Romanis redacta est: Tuum igitur est, non nostrum in eum animadvertere, qui crimina commisit capitali supplicio luenda. *Vt sermo Iesu adimpleretur, quem dixit, significans, qua morte esset moriturus:* Ita factum est, ut impleretur, quod Jesus dixerat, se tradendum esse gentibus, & cruci affigendum; quo supplicii genere à solis Romanis, non à Judæis affici poterat. Matt. 10. 19. 20. 23. 12. 32.

33. 34. 35. *Introivit ergo iterum in Prætorium Pilatus*, unde exiverat ad Judæos, *& vocavit Iesum*, illum interrogaturus, *& dixit ei: Tu es Rex Iudæorum?* Tune Rex ille es, quem Judæi jampridem venturum sibi pollicentur? Aut eum te esse prædicas? *Respondit Iesus: A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?* An ex tua sententia, an ex aliorum suggestione id rogas? Respondit Pilatus: *Numquid ego Iudæus sum*, ut scire possim, quem Regem ex Prophetarum suorum vaticiniis Judæi expectent, & qui sint istius Regis characteres? Non ergo ex me ipso rogavi, sed ex instinctu Judæorum. *Gens tua, & Pontifices tui*, istarum rerum intelligentes, *tradiderunt te mihi*, ad meum tribunal te adduxerunt, præjudicatum, quasi seditionis auctorem. *Quid fecisti?* Quo facto eis occasionem dedisti te accusandi velut tanti criminis reum? Sic occultè rimatur, an se Regem profiteatur Jesus. Sed priùs habendà erat quæstio de crimine, quàm interrogaretur, si secundùm juris ordinem procedere Judex iniquus voluisset.

36. 37. *Respondit Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo*: Regnum meum non est terrenum & temporale; ac proinde non est talis conditionis, ut statum Romani Imperii perturbet. *Si ex hoc mundo esset Regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Iudæis*: Si terrenum regnum affectassem, collegissem milites, qui pro me fortiter dimicarent, & Judæorum me perdere volentium conatibus resisterent: *Nunc autem regnum meum non est hinc*: ideò nihil ejusmodi conatus sum. *Dixit itaque ei Pilatus: Ergo Rex es tu?* Siquidem communi sensu te Regem esse negas, certo ergo sensu te Regem esse profiteris, & Regnum tibi vendicas nobis ignotum? *Respondit Iesus: Tu dicis, quia Rex sum ego*: Dicis, quod res est. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati.* Quamobrem me Regem esse non nego, Christum, Filium Dei, Regni cœlorum Dominum, jure nativitatis æternæ; quod quidem regnum his, qui veritati cedunt, ad quam docendam veni in mundum, & temporaliter natus sum de Virgine, à me paratum est. *Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.* Omnis qui stat à veritate, qui rectè ac justè agere studet, doctrinam meam amplectitur, qua veritati attestor, mihique credit & obedit, ut doctori veritatis.

38.39. *Dicit ei Pilatus: Quid est veritas?* Existimavit Pilatus, Jesum Philosophum agere, qui de veritate, regno, justitia, fortitudine, &c. palam & liberè differeret sine Superiorum injuria. Obiter autem quærit, cujus generis sit illa veritas, cujus se Magistrum profitetur: sed tamen non instat, ratus id sui fori non esse. *Et cùm hoc dixisset, iterum exivit ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam:* Nullum crimen. *Est autem consuetudo vobis*, in vestri gratiam introducta, *ut unum* reum *dimittam vobis in Pascha: Vultis ergo dimittam vobis Regem Iudæorum?* Regem vestrum? quod contemptim à Pilato dictum est. Vultis, ut dimittam Jesum, quem plerique dicunt esse Christum Judæis promissum? Matth. 27. 17.

40. *Clamaverunt ergo rursum omnes*, tam Pontifices, quàm populus in eorum studia tractus: *Non hunc* à te dimitti volumus, *sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro*, & caput cruentæ seditionis. Confer cum *Matt.* 27. *Marc.* 15. & *Luc.* 23.

Sensus Moralis.

1. *Iesus egressus est cum Discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & Discipuli ejus.* David typus in plerisque Christi, à filio suo bello petitus, Hierosolymis migrans, transiit Torrentem Cedron, flens, nudis pedibus, & operto capite. Hanc figuram Jesus adimplet. Sicut autem perfidus Achitophel Judæ, ita Absalom ingratus & rebellis filius populi Judaici gessit imaginem. 1. Reg. 15. Verùm hostes non fugit Jesus, nec mortem reformidat. Qua enim ratione id faceret, cui propositum erat pati, ut sua passione genus humanum redimeret? Vadit ad locum, in quem frequenter cum discipulis suis orationis causa secedebat, ut à proditore facilè inveniretur. Hortus erat, veteris paradisi formam gerens. In horto tristitiæ passio Christi inchoatur, ut lacrymis suis, mortali tristitia, oratione, ac sanguineo sudore expiet Adami peccatum in horto voluptatis commissum. S. Cyr. l. 11. in Ioan. c. 12. p. 1011.

2. *Iudas ergo cùm accepisset cohortem, & à Pontificibus & Pharisæis ministros, venit illuc*, &c. Judas, qui relicto Dei Filio, se dæmoni addixerat, maluit esse dux inimicorum Christi, quàm Apostolorum socius: minister esse maluit invidiæ & odii Sacerdotum, Scribarum, & Pharisæorum in Dominum Jesum, quàm Sacerdotii, & charitatis ejus ministerium sacrum obire. Sic anima quæ suæ cupiditatis serva est, ut perfidus Judas avaritiæ, ad serviendum alienis cupiditatibus, & ad prodendum Christum, ad violandum quælibet religionis, justitiæ & charitatis officia parata est. Judas miraculorum & divinæ potestatis Christi immemor, qui se insidiis inimicorum subduxit, quando voluit, per medium illorum transiens, putat se eum capturum etiam invitum, satellitum numero fretus. O cæcitatem!

6. *Vt ergo dixit eis, Ego sum; abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram*, &c. *Ego sum* dixit, & impios dejicit. Quid judicaturus faciet, qui judicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? Et nunc ubique per Euangelium, *Ego sum*, dicit Christus, & à Judæis expectatur Antichristus, ut retrò redeant, & in terram cadant, quoniam deserentes cœlestia, terrena desiderant. Certè ad comprehendendum Jesum persecutores cum Traditore venerunt, quem quærebant invenerunt, audierunt, *Ego sum*: quarè non comprehenderunt, sed abierunt retrò, & ceciderunt, nisi quia hoc voluit, qui S. Aug. tr. 112. in Ioa. n. 3.

» qui potuit, quicquid voluit? Verùm si nunquam se ab
» eis permitteret apprehendi, non quidem illi facerent
» propter quod venerant, sed nec ipse faceret, propter
» quod venerat: *Eum quippè illi occidendum quærebant saviendo, sed quærebat nos & ipse moriendo.*

Abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Omnes prosternuntur, & à nemine illorum Dei manus, & Christi Jesu, qui Dei virtus est, omnipotentia agnoscitur. Sic iniquorum fortunam, consilia, valetudinem sæpè Deus evertit; sed illi solùm ad ipsum convertuntur, quorum cor efficacissima gratiæ suæ suavitate misericorditer tangit, faciens, ut ipsa eversione erigantur ad salutem. Saulus Ecclesiæ persecutor, qui Jesum esse Christum & Filium Dei non noverat, à Deo prostratus, subitò convertitur, & ex persecutore fit vas electionis: Judas Christi Apostolus, miraculorum ejus testis, tot ab illo gratiis cumulatus, prosternitur, & magis induratur. *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!*

7. *Iterum interrogavit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum.* Christiani se ipsos ad pedes Jesu crucifixi seriò interrogent, quem quærant. An mundum, an Jesum? Jesum quærunt plurimi, ut peccatis suis iterùm crucifigant, non ut colant, & legi ejus ac mandatis obediendo diligere se probent.

11. *Dixit ergo Jesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?* Calicem amarissimum passionis malitia & crudelitas Judæorum Christo paravit, sed ideò illum bibit Christus, quia ei à justitia Patris oblatus est, Rom. 8. 31. 32. *Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum.* Calicem illum, ut Christus pro salute nostra biberet, ejus charitas, qua major cogitari non potest, effecit: *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Eph. 5. 2. Tribulationes, calamitates, mortificationes, contradictiones quas patimur, suscipere ac pati debemus, ut calicem à Deo paratum, in spiritu obedientiæ, charitatis, pœnitentiæ, ut justitiæ Dei satisfaciamus pro peccatis nostris. Si nos persequantur homines, & nos cupiditas, aut imprudentes amici ad ultionem excitent, respondeamus: *Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?*

12. *Cohors ergo & Tribunus, & Ministri Judæorum comprehenderunt Jesum & ligaverunt.* Jesum ligaverunt, à quo solvi potiùs velle debuerunt. Vincula passus est Dominus, ut malum usum nostræ libertatis expiaret, ut gratiam ad rectum ejus usum suę captivitatis merito nobis compararet: ut nos olim peccati servos, justitiæ liberos faceret, ut nobis libertatem filiorum Dei procuraret & conferret: ut Discipulos suos in vinculis suis gloriari doceret: *Paulus vinctus Jesu Christi.* S. Aug. tr. 112. in Ioan. In eorum numero, qui tunc imposuerunt Christo vincula, fortassis erant, qui ab eo posteà liberati à peccati servitute dixerunt: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.* Ps. 115. 16.

22. *Unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu,* S. August. Tract. 113. in Ioan. n. 4.
» &c. Si cogitemus, quis acceperit alapam, nonnè vellemus eum, qui percussit, aut cœlesti igne consumi,
» aut terra dehiscente sorberi, aut correptum dæmonio
» voluptari, aut aliqua hujusmodi qualibet pœna, vel
» etiam graviore puniri? *Quid enim horum per potentiam jubere non potuisset, per quem factus est mundus, nisi patientiam nos docere maluisset, qua vincitur mundus?*
» Dicet aliquis, Cur non fecit, quod ipse præcepit?
» Cur percutienti respondit, & non potiùs alteram ma-
» xillam præbuit? Quid quòd & veraciter, mansuetè,
» justèque respondit, & non solùm alteram maxillam
» iterùm percussuro, sed totum corpus figendum præ-
» paravit in ligno? Et hinc potiùs demonstravit, *magna illa præcepta patientiæ non ostentatione corporis, sed cordis præparatione facienda. Fieri enim potest, ut alteram maxillam visibiliter præbeat homo & iratus. Quantò ergo melius & respondet vera placatus, & ad perferenda graviora tranquillo animo sit paratus?* Beatus enim est, qui in omnibus quæ injustè pro justitia patitur, potest veraciter dicere: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Ps. 56. 8.

Unus ministrorum dedit alapam Jesu. Ministri Sacerdotum, & Senatorum, olim ad Jesum comprehendendum missi, cùm in doctrinæ ejus admiratione defixi, re infecta rediissent, numquam sic locutum esse hominem conclamantes, dominorum suorum offensionem incurrerunt. Unde commoti in illos Pharisæi, dicebant: *Numquid & vos seducti estis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc quæ non novit Legem, maledicti sunt.* S. Cyr. l. 11. p. 1026. Jo. 7. 47. 49. Cùm ergo responsum Jesu illius eventus memoriam Sacerdotibus & Pharisæis refricaret, siquidem ipsos illorum ministros suorum sermonum testes appellabat, *Ecce hi sciunt, quæ dixi ego*, ferox ille Minister, ne benevolus erga Jesum crederetur, plura loqui illum non finit, & inflicta alapa, responsa interpellat, ex quibus aliquid damni turbæ ministrorum inferri posse putabat. Hanc pro nobis patitur ignominiam, qui peccata nostra portat, & pro nobis dolet. Quemadmodum enim morte sua mortem nostram destruxit, sic ignominiam nobis propter peccatum debitam ignominia sibi per alapam inflicta delevit. Hæc passionis Christi circũstantia per Prophetam prædicta est. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me. Dominus auxiliator meus, ideò non sum confusus: ideò posui faciem meam, ut petram durissimam, & scio, quoniam non confundar.* Isa. 50. 6. 7. Dominus noster Jesus Christus, etiam cùm alapæ ei infliguntur, patienter sustinet, quamvis Deus verus sit, terræque ac cœli Dominus: nos autem miseri, terra ac pulvis, peccatores, quando fratrum aliquis durius aliquid in nos protulerit, more draconum exasperati, in eum insurgimus, & mille pro uno convitiis eum petimus, necmodum iræ ponimus, aspicientes in fidei nostræ auctorem & consummatorem Jesum.

28. *Et ipsi non introierunt in Pretorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.* S. Aug. tr. 114. S. Cyr. l. 12. in Io. p. 1033. 1134. O cæcitatem! Habitaculo contaminari timent alieno, & pollui non timent scelere proprio. Alienigenæ ethnicique Judicis Prætorio inquinari metuunt, & sanguinis innocentis effusione inquinari non metuunt. Se criminis expertes fore stultè putant, si suis ipsi manibus Christum non occidant, sed suæ crudelitatis ministrum Pilatum faciant. Sed in eis impletur Propheticum illud oraculum: *Secundùm opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem eorum ipsis.* Ps. 27. 4. Quemadmodum enim Christum Jesum Romano Prætori judicandum ac damnandum tradiderunt, ita vicissim ii Romanorum traditi sunt Imperio, & in Urbis obsidione & excidio tam inauditis calamitatibus afflicti, ut, si licuisset, in montibus & speluncis abditi emori multi mallent, quàm bellum tam immane spectare. Quod optaturos prænuncians Dominus, ait: *Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos, & collibus: Operite nos.* Luc. 23. 30.

Non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, &c. Pharisaicam illam superstitionem imitantur hypocritæ, excolantes culicem, camelum autem glutientes; quod exterius est calicis & disci, abluentes, conscientiæ verò puritatem non curantes; externa quædam pietatis exercitia ab hominibus adinventa scrupulosiùs frequentantes, justitiæ verò & charitatis præcepta sine scrupulo violantes.

36. *Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo.* Quod est Christi regnum, nisi credentes in eum, quibus dicit, *De mundo non estis, sicut & ego non sum de mundo?* Joan. 17. Quamvis eos vellet esse in mundo: propter quod de illis dixit ad Patrem, *Non rogo, ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo.* S. Au. tr. 115. in Ioan. Unde & hic non ait, Regnum meum non est in hoc mundo; sed, *Non est de hoc mundo.* Non ait, Regnum meum non est hìc; sed, *Non est hinc.* Hìc est enim regnum ejus usque in finem sæculi, habens inter se commixta zizania usque ad messem: messis enim finis est sæculi, quando messores venient, id est, Angeli, *& colligent de regno ejus omnia scandala:* Matt. 13. 39. quod utique non fie-

fieret, ſi regnum ejus non eſſet hìc. Sed tamen non eſt hinc, quia peregrinatur in mundo : regno ſuo quippè dicit, *De mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo*. Erant ergo de mundo, quando regnum ejus non erant, ſed ad mundi Principem pertinebant. *De mundo ergo eſt, quicquid hominum à vero quidem Deo creatum, ſed ex Adam vitiata atque damnata ſtirpe generatum eſt : factum eſt autem regnum non jam de mundo, quicquid inde in Chriſto regeneratum eſt*. Sic enim nos Deus eruit de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum Filii dilectionis ſuæ ; de quo regno dicit : *Regnum meum non eſt de hoc mundo* ... Si ad Chriſti regnum pertinere volumus, de hoc mundo eſſe non debemus : ſiquidem nos in numerum ſuorum in ſancto baptiſmo cooptavit ſolemni profeſſione facta, quòd mundo & pompis ejus renuntiamus : *Nihil intereſt ubi ſitis in ſæculo, extra ſæculum eſtis*.

Col.3.13.

Tert. lib. ad Martyres.

37. *Ego ad hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati*. Regnum Dei, regnum eſt veritatis. Hujus cognitio per fidem, & amor per charitatem, Dei dona ſunt, non ſecundùm merita noſtra, ſed ſecundùm ejus propoſitum & gratiam nobis collata. Nam ſi naturam cogitemus, in qua creati ſumus, cùm omnes Veritas creaverit, quis non eſt ex veritate ? Sed non omnes ſunt, quibus, ut audiant veritatem, hoc eſt, ut obaudiant veritati, & credant in veritatem, ex ipſa veritate præſtatur ; nullis proculdubio præcedentibus meritis, ne gratia non ſit gratia. Ideò non ait Chriſtus : Omnis qui audit vocem meam, ex veritate eſt ; ne ideò dictus *ex veritate* putaretur, quia obtemperat veritati ; ſed ait, *Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam*. Itaque non ideò eſt ex veritate, quia ejus audit vocem : ſed ideò audit, quia ex veritate eſt, id eſt, quia hoc illi donum à veritate collatum eſt. Quod quid eſt aliud, quàm donante Chriſto credere in Chriſtum ?

S. Aug. tr. 115. in Ioan.

38. *Dicit ei Pilatus* : *Quid eſt veritas* ? Quàm multi Pilati exemplo ignorant, quid ſit veritas, aut diſcere non curant, aut ſibi prædicatam, vel quovis modo annuntiatam, vel inſpiratam contemnunt ; aut ſe noſſe diſſimulant, ne ei teſtimonium verbis & operibus perhibeant ? Ad veritatis defenſionem quilibet Chriſtianus pro virili ſua parte tenetur, ſi fidem, aut juſtitiam impugnari, ſi opprimi videat innocentiam. Ad hoc enim renatus in Chriſto eſt, ut teſtimonium perhibeat veritati. Ipſam, ut ſeſe nobis manifeſtet, interrogare debemus veritatem ſincerè, amanter, humiliter, perſeveranter : *Quid eſt veritas* ? Enimverò *Veritas nulli comperta ſine Deo, nulli Deus cognitus ſine Chriſto, nulli Chriſtus cognitus ſine Spiritu ſancto, nulli Spiritus ſanctus accommodatus ſine fidei Sacramento*.

Tert.

CAPUT XIX.

Senſus Litteralis.

1.2. 3. *Tunc ergo*, rejecta ſcilicet à Sacerdotibus & Phariſæis propoſitione ſua, de Jeſu dimittendo in die feſto, & omnibus Barabbam illi præponentibus, *apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellavit*, per lictores ſuos, ſeu milites prætorianos : *Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti ejus, & veſte purpurea circumdederunt eum* : Pallio coccineo induerunt. *Et veniebant ad eum, & dicebant* : *Ave Rex Iudæorum* : velut hiſtrionico Regi illudentes : *& dabant ei alapas*. Vide Comm. noſtrum ad cap. 27. S. Matthæi.

4.5. *Exivit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis* : *Ecce adduco vobis eum foras*, ex atrio in quo flagris acerbiſſimè cæſus eſt, *ut cognoſcatis* publica hac & iterata conteſtatione mea, *quia nullam invenio in eo cauſam*, nullum crimen. Ita ipſe ſe iniquitatis damnat Præſes, qui Sacerdotum & Phariſæorum odiis, populique clamoribus obſequens donaverat pœnam hominis innocentis. (*Exivit ergo Ieſus portans coronam ſpineam, & purpureum veſtimentum*, ſeu paludamentum. *Et dicit eis* (Pilatus) *Ecce homo*. Quàm ineptè crimen affectati Regni illi affingatur, vos ipſi perpendite.

6.7. *Cùm ergo vidiſſent eum Pontifices & miniſtri* illorum, *clamabant, dicentes : Crucifige, crucifige eum*. Repetiti clamores odii acerbitatem ac furorem ſignificant. *Dicit eis Pilatus : Accipite eum vos, & crucifigite*. Hoc facite, ſi lubet, veſtro periculo. *Ego enim non invenio in eo cauſam* : Damnare non poſſum inſontem. *Reſponderunt ei Iudæi : Nos Legem habemus, & ſecundùm Legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit* : Se natura Filium Dei eſſe finxit, prædicavit, ac perſuadere hominibus conatus eſt ; pro vero Meſſia ſe haberi voluit : proindèque dignus eſt pœna in Lege adversùs Pſeudoprophetas & blaſphemos conſtituta.

Deut. 6. 4.

8.9.10. *Cùm ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem, magis timuit*, hinc ſtimulante conſcientia, quòd inſontem flagris cedi juſſiſſet, hinc ſeditionis periculo ob pertinacem Judæorum in Chriſtum furorem : vel etiam timuiſſe cenſeri poteſt ob res miras de eo auditas, ne fortè verum eſſet, eum alto ex ſanguine Divum genus ducere, quod de ſuis Heroibus Græci ac Romani vetere ſ. credebant. Non mirum porrò, quòd hæc cogitatio Pilati mentem ſubire potuerit ; ſiquidem Lycaones perſuaſum habebant, Paulum & Barnabam Deos eſſe ſimiles hominibus factos, & vocabant Barnabam quidem Jovem, Paulum verò Mercurium.

Act. 14. 11.

Et ingreſſus eſt Prætorium iterum, amplioris inquiſitionis gratia ; & dixit ad Jeſum : *Unde es tu* ? unde natus ? quibus parentibus ? cœleſtibus, an terrenis ? *Ieſus autem reſponſum non dedit ei* : tum quia reſponderat, quod ſatis eſſet ad innocentiam ſuam comprobandam ; tum quia indignus erat Pilatus, cui divinæ ac æternæ generationis Chriſti Jeſu Myſterium patefieret. *Dixit ergo ei Pilatus*, ſilentium illius admiratus : *Mihi non loqueris* ? mihi judici tuo non reſpondes ? *Neſcis, quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te* ? Non attendis me pro eo munere, quod gero, auctoritatem ac vires habere damnandi te ſupplicio crucis, vel te abſolvendi ac impunitum dimittendi ? Poteſtatem jactat, juris & æqui immemor.

11.12. *Reſpondit Ieſus : Non haberes poteſtatem adversùm me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper*, de cœlo, Dei conſilio ac decreto ſpeciali, quo ſtatutum eſt ut moriar, & eo quidem mortis genere, cui me ſponte ſubjicio. *Propterea, qui me tradidit tibi*, Populus Judæorum, *majus peccatum habet* : Gravioris ſunt peccati rei, qui me tibi tradiderunt, quàm tu ; quia Judæi à Prophetis edocti, nullam habent excuſationis probabilem rationem : tuum verò peccatum minuit ignorantia. Illi ex invidia, odio & furore me tibi tradiderunt : tu ex timore & ignavia hoſtibus meis ſerviliter morem geris. Nec timendo quidem, præſertim innocentem, homo hominem debet occidere : ſed tamen id invidendo facere multò magis malum eſt, quàm timendo. *Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum* : Magis ac magis de ejus innocentia convictus, quærebat obtentum, quo eum favorabiliter dimitteret. *Iudæi autem clamabant, dicentes* : *Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris* : Oſtendis te non eſſe fidum Cæſari, cujus locum tenes, & cujus tueri jura tibi pro officio incumbit. *Omnis enim qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari* : Quicumque ſine Imperatoris auctori-

ctoritate in Provinciis Romanis Regium nomen usurpat, reus est Majestatis.

13. *Pilatus autem cùm audisset hos sermones*, metuens, ne perfidiæ apud Tiberium suspicacissimum Principem *accusaretur*, *adduxit foras Jesum*: *& sedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos* (Græcè) hoc est, lapidibus constratus: *Hebraicè autem*, sive lingua Syriaca, quæ tunc vernacula erat Judæis, *Gabbatha*, quæ vox locum altum & editum significat. Cæsarem magis timuit Pilatus, quàm Deum. Parùm curavit clamores Judæorum dicentium: *Nos Legem habemus, & secundùm Legem debet mori, &c.* cessit furori clamantium: *Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris*. Eorum Legem non timuit, ut occideret: sed magis Filium Dei timuit, ne occideret. Nunc verò non sic potuit contemnere Cæsarem auctorem potestatis suæ, quemadmodum Legem gentis alienæ.

S. Au. tr. 116. in Jo.

14. *Erat autem Parascene Paschæ, hora quasi sexta, & dicit Judæis*: *Ecce Rex vester*. Dies erat præcedens sabbatum Paschale, id est, incidens in dies Paschales, quod propterea erat solemnius. Pridie autem sabbati vocabatur *Parascene*, id est, *præparatio*, quia eo die res necessariæ ad sabbatum preparabantur. *Hora quasi sexta*, id est, sub meridiem. Id factum *hora tertia* narrat S. Marcus. Ratio conciliandi sanctos Euangelistas communior & verior hæc est: Spatium viginti quatuor horarum, quibus constat dies, more Judaico divisum fuisse in octo partes, quarum unaquæque erat trium horarum: Prima pars diei inchoabatur hora tertia, secunda sexta, tertia nona, quarta duodecima, & sic reliquæ, juxta varias noctis Vigilias. Hæ etiam erant horæ precum, & ascendendi ad Templum tempore diurno: & unaquæque statarum horarum significabatur tubæ sonitu pios convocantis. Non modò autem tempus, quo ea hora advenerat, & data fuerat, sed totum etiam spatium trium horarum, donec sequens audiretur tuba, ejusdem horæ nomine significabatur; omne spatium, exempli gratia, quod à nona ad duodecimam, seu meridiem, (prout hodiè numeramus) intercedebat, vocabatur *hora tertia*: quod à meridie ad tertiam pomeridianam, *hora sexta*. Itaque posito, quòd tempus crucifixionis Christi paululùm antecesserit duodecimam nostram, sive meridiem, ut ex illa voce, *quasi*, colligitur; verè etiam & appositivè dicitur à Marco *hora tertia*, cùm spatium illud temporis, quod à tertia hora nomen trahebat, nondum præteriisset, quamvis finis ejus instaret, immineretque signum tubæ ad horam sextam indicandam. Mitto, quod S. Augustinus scripsit, quia notissimum est: Jesum hora tertia crucifixum fuisse clamoribus Judæorum; hora verò sexta manibus militum. Quæ conciliandi ratio sensui litterali non ita convenit.

Marc. 15. 25.

S. Aug. l. 1. de Cons. Evang. c. 3.

Et dicit Judæis: *Ecce Rex vester*. Ironia est. Ecce quem Regnum affectasse fingitis, à quo timendum Cæsari persuadere mihi frustra nitimini. Commiseratione certè vestra dignus est: quiescite igitur, & finite, ut illum dimittam.

15. *Illi autem clamabant*: *Tolle, tolle* è medio, *crucifige eum*. *Dicit eis Pilatus*: *Regem vestrum crucifigam*? *Responderunt Pontifices*: *Non habemus Regem, nisi Cæsarem*: Non alium Regem agnoscimus præter Imperatorem Romanum. Solebant dicere: *Non habemus Regem, nisi Deum*: nunc clamant: *Non habemus Regem, nisi Cæsarem*. Odium Jesu extorquet ab eis servitutis invisæ publicam professionem. Tantùm potest ira, ut sæpè dicantur, quæ maximè nocent.

16.17.18. *Tunc ergo tradidit eis illum*, id est, eorum votis annuens, militibus eum dimisit, jubens, *ut crucifigeretur*. *Susceperunt autem Jesum, & eduxerunt*, sive abduxerunt: *Et bajulans sibi crucem* (ut solebant malefici apud Romanos, testibus Artemidoro l. 2. c. 61. Plutarcho lib. *de tarda Dei vindicta*, Dionysio in Antiq. l. 7. Plauto, &c.) *exivit* extra urbem, *in eum qui dicitur Calvariæ locus*, *Hebraicè autem Golgotha*: *ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos* latrones, *medium autem Jesum*. Vide Comm. nostrum *in Matth. cap. 27.*

19.20.21.22. *Scripsit autem & titulum*, sive inscriptionem, *Pilatus*, quæ causam mortis illius exhiberet; *& posuit super Crucem*, id est, in superiori parte crucis. *Erat autem scriptum*: *Jesus Nazarenus Rex Judæorum. Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt, quia propè civitatem erat locus, ubi crucifixus est Jesus*, in suburbano, ubi solebant esse loca suppliciorum. *Et erat scriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè*; ut omnes, qui è diversis Mundi partibus ad Festum confluxerant, legere possent. *Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum*: *Noli scribere, Rex Judæorum*, quod ita accipi potest quasi eum Judæi pro Rege habuerint: *sed quia ipse dixit, Rex sum Judæorum*; quòd Regium nomen ac dignitatem sibi arrogaverit. *Respondit Pilatus*: *Quod scripsi, scripsi*: quod meo jussu scriptum est, mutari nolo.

23.24. *Milites ergo cùm crucifixissent eum*, nudum, *acceperunt vestimenta ejus*; id est, vestem exteriorem, scilicet pallium, quod erat quadratum, habens quatuor angulos, in quibus appendebant fimbriæ (*& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem*) *& tunicam* interiorem, quæ còrpori ejus immediatè adhærebat. *Erat autem tunica inconsutilis*, sine commissura, *desuper texta per totum*, continuo textu à summa parte ad imum contexta. *Dixerunt ergo ad invicem*: *Non scindamus eam, sed sortiamur de illa, cujus sit*: Alex jactu uni addicatur, ne divisa in quatuor partes, fiat inutilis, filis diffluentibus. Quod ita factum est, *Ut Scriptura impleretur, dicens*: *Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt*.

Matt. 27. 35. Marc. 15. 24. Luc. 23. 34.

Ps. 21. 19.

25.26.27. *Stabant autem juxta crucem Jesu*, ut eum videre & loquentem audire possent, *Mater ejus* Virgo Maria, *& soror Matris ejus Maria Cleophæ* conjux, *& Maria Magdalene. Cùm vidisset ergo Jesus Matrem, & Discipulum stantem, quem diligebat*, Joannem scilicet Zebedæi filium, *dixit Matri suæ*: *Mulier, ecce filius tuus*: Hic tibi pro me filii erit loco, hic tibi filii officia exhibebit. *Deinde dicit Discipulo*: *Ecce Mater tua*: Hanc ut matrem posthac observabis, & illius curam geres, dilectione & solicitudine filiali: *Et ex illa hora accepit eam Discipulus in sua*, in domum suam, & curam. Hinc intelligitur, Josephum B. Mariæ Virginis sponsum, cùm hæc gererentur, mortuum fuisse: alioqui Matri suæ curam alteri Jesus non demandasset.

28.29.30. *Postea, sciens Jesus, quia omnia*, quæ passurus erat à Judæis vivus, *consummata sunt*, maxima ex parte, *ut consummaretur* etiam *Scriptura*, ut implerentur Vaticinia, quibus prædicebatur potandum esse aceto, dixit, *Sitio*. Sitim, & sanguinis copiosa effusione, & acerbissimis cruciatibus contraxerat. *Vas ergo erat aceto plenum*, ad potandum cruciarios, & ad sistendum sanguinem ex eorum vulneribus diffluentem: *Illi autem*, nempè milites, *spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes*: id est, spongiam remasculis hyssopi, quasi funiculis, calamo, seu arundini circumligantes, *obtulerunt ori ejus*. Confer cum *Matt.* 27.48. & *Marci* 15.36. *Cùm ergo accepisset Jesus acetum, dixit*: *Consummatum est*: Quicquid Dei consilium & voluntas à me faciendum, aut tolerandum in hac mortali vitâ ad hominum salutem decrevit: Quicquid de mea dispensatione & passione veteribus figuris adumbratum, & Prophetarum vaticiniis prædictum, jam impletum & perfectum est. *Et inclinato capite*, ut se sponte mori ostenderet, *tradidit Spiritum*, in manus Dei Patris. *Quis ita dormit, quando voluerit, sicut Jesus mortuus est, quando voluit? Quis ita vestem ponit, quando voluerit, sicut se carne exuit, quando voluit? Quis ita cùm voluerit abit, quomodo cùm voluit obiit?*

Ps. 68. 22.

S. Au. tr. 119. in Joan. n. 6.

32. *Judæi ergo* (*quoniam Parascene erat*, vigilia & præparatio sabbati) *ut non remanerent in cruce corpora sabbato*, (*erat enim magnus dies ille sabbati*; id est, solemnis admodùm & celebris, utpotè qui unus esset septem dierum Paschalium) *rogaverunt Pilatum, ut frangerentur eorum crura*, ut mors eorum crurifragio accelleraretur, *& tollerentur* eorum corpora è patibulo antè vesperam, qua sabbatum inchoabatur. Confer cum *Deut.* 21. *v.* 22. *&* 23. *Quando peccaverit homo, quod morte plectendum est, & adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem*

dem die sepelietur: quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno. Hanc legem Judæos suæ ætate religiosè
L.4. de Bello Jud. c.ult. servasse, scribit Josephus.

32.33.34.35.36.37. *Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cum eo: Ad Iesum autem cùm venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura*; quod superfluum fuisset: *sed unus militum*, spiculatorum, *lancea*, qua erat armatus, *latus ejus aperuit*, seu perfodit; quod divino consilio factum est, ut morte Jesu certissimo testimonio comprobata, fides resurrectionis ejus firmaretur: *& continuò exivit sanguis & aqua*, præter naturæ ordinem. Nisi enim manatio illa aquæ & sanguinis ex Christi Jesu mortui latere miraculum fuisset, S. Euangelista triplicem de hujus eventus veritate asseverationem non subjunxisset: *Et qui vidit, testimonium perhibuit: & verum est testimonium ejus.* Mos est Joannis, de se in tertia persona loqui. Testimonium ejus, qui id scribit ad memoriam sempiternam, firmum est & minimè fallax, tametsi singulare sit, quia testis oculatus erat: *Et ille scit, quia vera dicit*: certò sibi conscius est se rem narrare, prout gesta est, licèt priores Euangelistæ non meminerint. Hæc autem testatus est & scripsit: *Vt & vos credatis*, id factum esse, Jesumque verè mortuum esse, ac proinde à mortuis verè resurrexisse. *Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo.* Quod de agno Paschali, Christi typo, in Lege præceptum est. *Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt, in quem transfixerunt.* Videbunt (in die scilicet ultimi judicii) eum cujus latus lancea perfoderunt. Versio Septuaginta Interpretum Zachariæ locum ita reddit: *Et aspicient ad me pro eo, quòd insultaverunt.* Textum verò Hebraicum sic vertit S. Hieronymus: *Et aspicient ad me quem confixerunt.* Varias illas interpretationes peperit varietas lectionum. Septuaginta Interpretes fortè legerunt, *racdu*, quòd optimè verterunt, κατωρχήσαντο, id est, *insultaverunt*; Sanctus verò Hieronymus & alii legerunt in Hebræo fonte, *dachru*, id est, *transfixerunt*, quod & in hodierno Codice legitur: utrumque verbum constat iisdem litteris, sed aliter dispositis. Commutatio igitur & similitudo litterarum *Daleth* & *Resch* variam lectionem fecit. *Ioannes autem Euangelista, qui de pectore Domini hausit sapientiam, Hebræus ex Hebræis, quem Salvator amabat plurimùm, non magnoperè curavit, quid Græcæ litteræ continerent; sed verbum è verbo interpretatus est, ut in Hebræo legerat, & tempore Dominicæ Passionis dixit esse completum.* Utramque interpretationem aliàs commemorans S. Hieronymus, ait: *Discrepat Euangelista, septuaginta Interpretum, nostraque translatio: & tamen sermonum varietas Spiritus unitate concordat.* Nec verò absimile est, olim etiam apud 70. Interpretes variam fuisse lectionem hujus Zachariæ loci. Tertullianus enim legit, *quem pupugerunt*; S. Cyprianus, *in quem transfixerunt*; quamvis sola Versione septuaginta Interpretum Latinè reddita uterentur. Id confirmant Viri Eruditi ad hunc Zachariæ locum in Scholiis Editionis Sixtinæ: Ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο. *Sic quoque est in quibusdam aliis libris; in quibusdam antecedit*, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. *Est qui habeat*, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, *nec habeat*, ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο; quæ duplex videtur esse interpretatio.

Epist. 101. ad Pammach. De optimo genere interpretandi. Ter. lib. adv. Judæos, c. 14. L. de Resurr. carnis, c. 22. Lib. 3. cont. Marc. c. 7. S. Cypr. lib. 2. adv. Jud.

38.39. 40. *Post hæc autem rogavit Pilatum Ioseph ab Arimathæa (eo quòd esset discipulus Iesu, occultus autem*, hactenùs, *propter metum Iudæorum*, qui contumeliam excommunicationis irrogabant omnibus, qui se discipulos Jesu profiterentur, ejicientes eos è Synagoga) *ut tolleret corpus Iesu*: Rogavit Pilatum, ut sibi liceret è cruce tollere corpus Jesu, ac sepelire: *Et permisit Pilatus. Venit ergo* ad crucem, *& tulit corpus Iesu. Venit autem & Nicodemus, qui venerat* antehac *ad Iesum nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ & aloes quasi libras centum*: Ut pollincturæ magnificentia suam de Jesu existimationem, suumque in illum religiosum affectum testarentur. *Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligaverunt illud linteis* involutum *cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire.*

Matth. 27. 57. Marc. 15. 43. Luc. 23. 50. Joan. 3. 6.

41.42. *Erat autem in loco*, in illo suburbano, *ubi crucifixus est, hortus; & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat*: quod divino consilio factum, ne quis alius surrexisse crederetur. *Ibi ergo, propter Parasceuen Iudæorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Iesum.* Urgebat scilicet tempus; paucæ supererant horæ usque ad vesperam, quæ solemni sabbato initium dabat; & ideò longiùs deferri non poterat sacrum corpus.

Sensus Moralis.

1. *TVnc apprehendit Pilatus Iesum, & flagellavit.* Christo Jesu pro nobis flagellato rectè
Ps. 128. 3. accommodantur illa Prophetæ verba: *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam.* Aquila & Theodotion, referentibus Heracleota & Theodoreto, interpretati sunt: *Supra dorsum meum araverunt peccatores.* Supra sacrum Christi Jesu corpus barbari milites loris & virgis sulcos duxerunt, sacram ejus carnem proscindentes ad eum modum, quo aratrum terram proscindit, & sanguinis rivos ex toto illius corpore effundentes. Immanem illam flagellationem in carne innocenti patitur Jesus, ut concupiscentiam in corpore nostro dominantem expiet, & sanet. Cùm igitur Angelus satanæ nos colaphizat, & tentat de impudicitia, Christum pro nobis flagellatum cogitemus, & gratiam ejus imploremus, atque ut ipsam impetremus, orationi jungamus macerationes carnis, per flagellationem Jesu Christi ipsum Salvatorem nostrum orantes, ut peccatum nobis dominari non patiatur, & à tentatione nos liberet, & quam inviti patimur, concupiscentiæ rebellionem detestemur. Ingemiscamus coram Deo, cum Apostolo dicentes: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Iesum Christum.* Et cum Prophetа: *Ego autem in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.* Apostolum imitemur, corpus nostrum castigantes, & in servitutem redigentes, affligentes, *lividum facientes*, ut SS. Patres explicant,
1. Cor. 9. Ps. 37. 18.

S. Iren. lib. 6. adv. Hæret. c. 72. S. Paul. E. 43. S. Pet. Chrys. Hom. 16.

ne in eo regnet peccatum. Immunitatem à flagellis, vel disciplinis spontè susceptis Christum flagellatione sua nobis procurasse, qui finxerit, haud sanæ mentis est. Quin etiam favet Hæreticis, qui Christi satisfactione immunitatem ab onere satisfactionis nobis procuratam asserunt. Sed nobis præstitit flagellatione sua, nosque docuit, ne peccato & diabolo serviamus, nosque divinæ iracundiæ flagellis æternùm obnoxios reddamus. Hic sensus est Versuum Prudentii, Amœni, aut Sedulii, de columna cui Christus ad flagellationem subeundam fuit alligatus.

Vinctus in his Dominus stetit ædibus; atque columnæ
Annexus, tergum dedit, ut servile flagellis.
Perstat adhuc, templumque gerit veneranda columna:
Nosque docet cunctis immunes vivere flagris.

Non more Judaico, quo constitutum erat, ut verbera quadragenarium numerum non excederent, sed
Deut. 25. 3. Romano, Christum flagellatum fuisse à Romanis Militibus, jussu Pilati Romani Præsidis, longè probabilius est, & S. Hieronymi auctoritate firmatum. Et si
S. Hier. in c. 27. S. Matth. more Judaico, Milites barbaros numerum Lege Mosaica præscriptum longè excessisse, credibile est, cùm sine modo illos in Christum Jesum sæviisse, tota passionis ejus probet historia.

Apud Lacedæmonios solēnis erat flagellationis dies, quo pueri per integrum diem flagellis cęsi ante Dianæ
Tert. lib. ad Martyres. aram,

aram, sæpenumerò verbera ad mortem usque læti alacresque tolerabant. Christus acerbissimam flagellationem proposito gaudio patitur, ut divinæ justitiæ pro nobis satisfaciat, nosque à verberibus liberet: *Multa* enim *flagella peccatoris*. De viro autem justo scriptum est: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*. In corpore nostro mortificationem Christi circumferamus, flagellationem acerbissimam, quam pro nobis pertulit, grato & devoto animo honorantes: *Optimè pœnitet, qui dum carnem verberibus mactat, lucrum, quod delectatione carnis amiserat, afflictionibus compensat, & salubrem illi amaritudinem ingerit, cujus olim noxia, nunc delectatione peccavit. Nihil differt, quibus pœnis caro pœnitentis addicitur, dummodo voluptas præcedentis illecebræ vicaria repressi corporis afflictione mutetur*. Dignum Deo spectaculum homo pœnitens, qui sui ipsius in corde se constituit judicem, reum in corpore, manibus se gaudet exhibere tortorem: *Hæc est hostia quæ viva mactatur, ad Deum per Angelos oblata defertur, & sic humani corporis victima illi unico sacrificio, quod in ara crucis oblatum est, invisibiliter permiscetur, & in uno thesauro sacrificium omne reconditur, videlicet & quod unumquodque membrum, & quod caput omnium obtulit electorum*.

Plut. in institutis Lacon. Cic. Tusc. II. Pf. 31.

S. Petr. Dam. l. 5. epist. 8. ad Cler. Florent.

Idem, Opusc. 43. c. 6.

2. *Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus, & veste purpurea circumdederunt eum*. Spinis coronatur Dominus Jesus, & pallio purpureo ad irrisionem regiæ dignitatis suæ indutus, à militibus illuditur & cæditur. Sic hominum superbiam & ambitionem expiat: sic pro Adami primo peccato, quod superbia fuit inobedientiæ parens, justitiæ Patris satisfacit. Regiam dignitatem ultrò sibi oblatam à turbis in deserto respuit, fugit, quia coronam parabant nullis spinis intertextam, nullis contumeliis probrosam. Nunc verò spineam coronam, & coccineam chlamydem, qua per ludibrium à militibus induitur, gerere non recusat. Hæc scilicet insignia Regi per crucem regnanti conveniunt. Regem hominem à subditis suis sic excipi, sic illudi, sic verberari; quis sine commiserationis sensu, quis sine indignatione adversùs barbaros & impios illos subditos audiret? Hæc non solùm à subditis, sed à creaturis suis patitur Rex gloriæ, cœli terræque Dominus, & nostri causa patitur, nec compatimur! *Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum, & dabant ei alapas.* O qualia tributa! Superbi & ambitiosi Christiani, qui honores, dignitates, mundi gloriam, laudes hominum concupiscunt, & sæpè malis artibus quærunt; qui independentiam affectant, qui Dei donis extolluntur, & ejus lege contempta, dicunt de corde suo: *Non serviam*, coronam spineam Jesu Christo plectunt, eum per ludibrium Regem salutant, alapas infligunt Salvatori suo: *Exurge Deus, judica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die. Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper*. Omnium verò miserere, qui sub potenti manu tua, & ad pedes Christi tui humiliati, sincero animo ajunt: *Deo subjecta esto anima mea, quia ipse Deus meus & Salvator meus*.

Pf. 73. 22. 23.

Pf. 61.

5. *(Exivit ergo Jesus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum:) Et dicit eis: Ecce homo*. Hoc diademate nobis coronam gloriæ comparat: his spinis maledictionem solvit terræ nostræ, spinas & tribulos nobis germinantis: *Egredimini & videte, filiæ Sion, Regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua*, immò potiùs noverca Synagoga, *in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus*: in die quo sibi desponsavit Ecclesiam, quam diem & ardentissimè desideravit, & cum gaudio incredibili vidit: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta*.

Cantic. 3.

Hebr. 12. 2.

Ecce Homo, non clarus imperio, sed plenus opprobrio: si Regi invidetis, jam parcite, quia dejectum videtis: flagellatus est, spinis coronatus est, ludibriosa veste amictus est, amaris convitiis illusus est, alapis cæsus est: fervet ignominia, frigescat invidia. Ecce

S. Aug. tract. 116. in Jo.

„
„
„

Alex. Expos. in Euang.

Vir dolorum, & sciens infirmitatem. Hominem-ne agnosceretis, nisi vos monerem? *A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas*. Ecce homo, *opprobrium hominum, & abjectio plebis*. Ad hunc statum eum peccata nostra redegerunt. Fortiùs clamant crimina nostra, quàm Judæi: *Crucifige, crucifige eum.* Christus pro peccatoribus clamat ad Patrem, *Miserere:* peccatores ingrati contra Christum clamant, *Crucifige*.

10. 11. *Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Respondit Jesus: Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi tibi datum esset desuper*. Ubi non respondebat Jesus, *sicut ovis silebat:* ubi respondebat, *sicut Pastor docebat*. Discamus ergo, quod dixit, quod & per Apostolum docuit; quia *Non est potestas, nisi à Deo*, & plus peccat qui potestati innocentem occidendum livore tradit, quàm potestas ipsa, si eum timore alterius majoris potestatis occidit.... Christi Jesu singulare & admirabile silentium honoremus patientia nostra & silentio, querimonias, excusationes, murmurationes, & impatientiæ verba comprimendo, quæ variis in occasionibus amor proprius effundere solet. Persecutiones, calumnias, obtrectationes, convitia, detrimenta, morbos, orbitates, lites improbas, adversa quæque volente Deo nobis inferri & contingere cogitemus, qui pœnæ auctor est, non culpæ: patiamur cum ovium mansuetudine, exemplo Christi Jesu: *Qui cùm malediceretur, non maledicebat; cùm pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti se injustè*. Corde humiliato dicamus cum Propheta: *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti: amove à me plagas tuas*. Secundùm infirmitatem carnis loquor, ne à fortitudine manus tuæ ego deficiam in increpationibus. Cæterùm sciens te propter iniquitatem corripere hominem, ad flagella paratus sum, & non sum turbatus: *Amici mei & proximi mei adversùm me appropinquaverunt, & steterunt. Et qui juxta me erant, de longè steterunt, & vim faciebant, qui quærebant animam meam. Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur. Ego autem tamquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones*.

S. Aug. tract. 116. in Jo. Rom. 13. 1.

1. Pet. 2. 23.

Pf. 38. 13.

Pf. 37.

17. *Et bajulans sibi crucem, exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus*, &c. Christus verus Isaac, ut Dei victima, portat lignum sacrificii sui in monte offerendi: *Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum*. Ut victor, portat arma, quibus diabolum, peccatum, mortem, mundumque debellaturus est: *Delens quod adversùs nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & tulit illud de medio, affigens illud cruci, & expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*. Ut Rex denique sceptrum gerit, quo populum suum reget: *Cujus principatus super humerum ejus*.

Genes. 22. 6.

Coloss. 2. 14. 15.

Isai. 9. 6.

Et bajulans sibi crucem, exivit, &c. Crucis ponderè Christus Jesus opprimitur. Non mirum, siquidem peccata nostra cum ipsa cruce portabat. Gravissimum est peccati onus: *Sicut onus grave gravatæ sunt super me*. Peccatum non adeò grave est peccatori qui illud amat. In ejus corde velut in centro est: Gravia porrò in centro non gravitant (inquiunt Philosophi:) At in Christo sunt peccata nostra extra centrum, quia peccatum non fecit: quapropter gravissimum illi est crucis onus, in qua peccata nostra ipse portat: *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus*.

Pf. 37. 5.

1. Pet. 2. 24.

18. *Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Jesum*. Christum usque ad crucem sequi, cum illo cruci configi charitate debemus: *Humiliavit semetipsum usque ad mortem crucis, factus pro nobis maledictum*, ut nos à maledicto liberaret: crucifixus est in medio latronum, ut nos ad societatem perduceret Angelorum. Humiliemus nos ipsos ad pedes crucis ejus. Felices

nos exiſtimemus, ſi Dei cauſa detur nobis aliquid pati. 1. Petr. 1. 19. 20. 21. *Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens injuſtè. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benè facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.* S. Aug. lib. de Sanct. Virg. c. 34. 35. *..... Inſpicite vulnera pendentis, ſanguinem morientis, pretium credentis, commercium redimentis. Hæc quanti valeant, cogitate; hæc in ſtatera charitatis appendite.... Toto vobis figatur in corde, qui pro vobis eſt fixus in cruce.* Domine Jeſu, nullus te quærit, nullus te invenit, niſi crucifixus. O glorioſa crux, radicare in me, ut aſcendam in te.

25. 26. 27. *Stabant autem juxta crucem Jeſu mater ejus. Cùm vidiſſet ergo Jeſus matrem, & Diſcipulum ſtantem quem diligebat, dixit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit Diſcipulo: Ecce mater tua.* Stat juxta crucem Virgo ſanctiſſima, ſuo & Eccleſiæ totius nomine, ut Chriſtum Jeſum in cruce morientem offerat Patri, ſeque ipſam per illum offerat in holocauſtum. Mater Jeſu ſtans juxta crucem præſagiebat ac repræſentabat fidelitatem Eccleſiæ, Martyrum conſtantiam, ſexus etiam infirmioris invictam fortitudinem, quem nec mors ipſa ſeparare poterit à charitate Dei, gratia Jeſu Chriſti roboratum, quæ ex ejus cruce manat. Tunc impleretur Simonis Prophetia: *Tuam ipſius animam pertranſibit gladius.* S. Bernard, „ Pertranſiit ipſius animam vis doloris, ut plus „ quàm Martyrem non immeritò prædicemus, in qua „ nimirùm corporeæ ſenſum paſſionis exceſſerit com„ paſſionis affectus. Chriſtus corpore moritur in cru„ ce; Maria corde commoritur juxta crucem. Facit il„ lud charitas, qua majorem nemo habuit: facit & „ hòc charitas, cui poſt illam ſimilis non fuit..... In„ tabernaculo illo duo videres altaria; aliud in pecto„ re Mariæ, aliud in corpore Chriſti; Chriſtus car„ nem, Maria immolabat animam. Optabat quidem „ ipſa ad ſanguinem animæ, & carnis ſuæ addere ſan„ guinem, & elevatis in cruce manibus celebrare cum „ Filio ſacrificium veſpertinum, & cum Domino Jeſu „ corporali morte redemptionis noſtræ conſummare „ Myſterium: ſed hoc ſolius Summi Sacerdotis privi„ legium erat, ut de ſanguine munus intra Sancta in„ ferret, nec poterat hæc ei conſors cum aliquo eſſe „ dignitas; & in reparatione hominis nulli angelo, „ nulli homini cum eo fuit, aut eſſe potuit communis „ auctoritas. *Cooperabatur tamen plurimùm, ſecundùm modum ſuum, ad propitiandum Deum, ille Matris affectus: cùm tam propria quàm Matris vota charitas Chriſti perferret ad Patrem: cùm quod Mater peteret, Filius approbaret, Pater donaret. Diligebat Pater Filium, & Filius Patrem: Mater verò poſt utrumque ardebat, unumque erat, quod diverſa exhibebant officia, quod Pater bonus, quod Filius pius, quod Mater ſancta intendebat, quod in commune elaborabat dilectio: ſimulque ſe complectebantur pietas & charitas & bonitas: Matre ſupplicante, Filio interpellante, Patre propitiante. Filius ad pectus Matris & ubera, Pater ad Filii crucem & vulnera reſpiciebat.*

S. Aug. tract. 119. in Io. *Cùm vidiſſet Jeſus Matrem*, &c. *dixit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.* Fecit quod faciendum monuerat, & exemplo ſuo ſuos inſtruxit Præceptor bonus, ut à filiis piis impendatur cura parentibus, *tamquam lignum illud, in quo fixa erant membra morientis, etiam cathedra fuerit Magiſtri docentis.* In S. Joannis perſona electos omnes in filios recepit ſanctiſſima Virgo Maria, teſtamento Jeſu Chriſti in cruce morientis. Illam cum fiducia invocemus, & colamus ut Matrem; ejuſque Filio placere ſtudeamus animæ corporiſque caſtimonia, ut & illi grati ſimus. Hac virtute, necnon & dilectione, qua Chriſto crucifixo adhæſit, meruit Joannes munus illud inæſtimabile, ut Matri Jeſu loco filii eſſet, illamque Matrem haberet, quæ Deum peperit. *Deinde dicit Diſcipulo: Ecce Mater tua.* Arnold. Bona-vall. Vices Filii naturalis filius accipit adoptivus, & tranſfunditur in miniſtrum filialis affectus: formaturque & firmatur in ambobus pietatis unicæ gratus concorſque complexus, non ex traduce naturæ, ſed ex munere gratiæ. Tu igitur, Joannes ſancte, ad hoc eligeris, ut miniſtres & obſequaris, *ea dilectione qua filius; ea obedientia qua diſcipulus; ea abjectione qua miniſter & famulus. Petro commendatur Eccleſia, tibi Maria: illi tumultuoſa negotia, tibi pacifica & quieta: illi atria, & veſtibulum, & altaria ſanguinum: tibi commendatur altare incenſi, & Sancta ſanctorum. Ad culmen miniſterii tui nullus tecum admittitur: ſolus illi aſſiſtis propitiatorio: ſolus illud vas aureum continens manna, illud divinæ legis ſcrinium Pontifex deſtinatus obſervas.*

Mulier, ecce filius tuus. Teſtabatur de cruce Chriſtus, & teſtamentum ejus ſignabat Joannes, dignus tanto teſtatore teſtis..... Sed nec Maria minor quàm matrem Chriſti decebat, fugientibus Diſcipulis ante crucem ſtabat, & piis ſpectabat oculis Filii vulnera, quia expectabat non pignoris mortem, ſed mundi ſalutem. Aut fortaſsè quia cognoverat per Filii mortem mundi redemptionem, putabat ſe & ſua morte publico muneri aliquid additurum. Sed Jeſus non egebat adjutore ad mundi redemptionem, qui dixit: *Factus ſum ſicut homo ſine adjutorio inter mortuos liber.* Pſ. 87. 5. Suſcepit quidem Matris affectum, ſed non quæſivit hominis auxilium..... Chriſto patienti cum pia Matre compatiamur, offeramus illi noſmetipſos, *Hoſtiam vivam, ſanctam, Deo placentem*; per Chriſtianam mortificationem paſſionem ejus in carne noſtra adimpleamus, ut dicere poſſimus cum Apoſtolo: *Gaudeo in paſſionibus, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea.* Coloſſ. 1. 14.

S. Ambr. l. 10. in Luc. n. 131. 132. « « «

bus ad fontes acriùs currit. Christus Jesus cum antiquo serpente diabolo in cruce pugnavit, eumque vicit, debellavit: ideò proximus consummationi victoriæ, dixit: *Sitio.* Sitiamus & nos fontem vivum, Deum nostrum, sed ut alacriùs curramus ad fontem, serpentes necemus. Serpentes vitia tua sunt: *Consume serpentes iniquitatis, tunc amplius desiderabis fontem veritatis. Interfice in te, quicquid contrarium est veritati:* & cùm te videris vacare à cupiditatibus perversis, desidera fontes aquarum: habet Deus, unde te reficiat, & impleat venientem ad se post interemptionem serpentium, tamquam velocem cervum: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus.* Psal. 41.

30. *Cùm ergo accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est.* Consummata est justitia Dei, quæ majorem & accuratiorem satisfactionem exigere non potuit pro hominum peccatis, quàm satisfactionem hominis Dei. Consummata est charitas & misericordia Salvatoris, cujus majus specimen præbere non potuit, quàm moriendo pro hominibus peccatoribus, inimicis, ingratis. Consummata est malitia, & crudelitas hominum, qui acerbissimas pœnas, & mortem atrocissimam maximèque contumelioſam Auctori vitæ intulerunt. Consummata sunt vetera omnia sacrificia *una oblatione*, qua Christus Pontifex futurorum bonorum *consummavit in sempiternum sanctificatos*. Humilitas, obedientia, patientia Christi Jesu consummatæ sunt: *Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.* A Christo moriente gratiam benè moriendi humiliter postulemus. Christianæ vitæ, nostrique status officia, Dei Mandatis, & Evangelio obedientes, impleamus, & consummemus. Ad spiritum Deo reddendum parati simus. Ne à nobis avellatur vita, sed reddatur Creatori, à quo accepimus. Mors Christiani sacrificium est: spontaneum ergo sit & voluntarium. Hominium est, supremo vitæ & mortis Domino exhibitum: cum subjectione fiat & obedientia. Satisfactio est, humilis sit. Restitutio est, amore justitiæ sanctificetur. Cursus nostri consummatio est, omnium officiorum Christianæ vitæ sit consummatio: *Consummatum est: & inclinato capite tradidit spiritum.* Hebr. 10.

34. *Unus militum lancea latus ejus aperuit, & continò exivit sanguis & aqua.* Obstetricante lancea latus Christi mortui apertum est, ut illic vitæ ostium panderetur; unde sacramenta Ecclesiæ manaverunt, sine quibus ad vitam, quæ vera vita est, non intratur: *Ille sanguis in remissionem fusus est peccatorum: aqua illa salutare temperat poculum: hæc & lavacrum præstat & potum.* Hoc prænuntiabat, quod Noe in lateræ arcæ ostium facere jussus est, qua intrarent animalia, quæ non erant diluvio peritura, quibus præfigurabatur Ecclesia. Propter hoc prima mulier facta est de latere viri dormientis, & appellata est vita materque vivorum. Magnum quippè significavit bonum ante magnum prævaricationis malum. Hic secundus Adam inclinato capite in cruce dormivit, ut inde formaretur ei conjux, quod de latere dormientis effluxit. O mors, unde mortui reviviscunt! Quid isto sanguine mundius? Quid vulnere isto salubrius? *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt.* Sufficere nobis non posset ad intellectum veritatis testimonium quod de cœlo est, quod sibi ipsi perhibet Trinitas, nisi nobis innotesceret aliquibus signis & aliquibus argumentis fidei veritas. Sunt itaque hæc tria, Spiritus sanctificationis, sanguis redemptionis, aqua purificationis. Non redimit sanguis, nisi quos gratia vocat & lavat: nec nisi ablutos & mortuos peccato Spiritus sanctificat. In commune participant redemptio, & ablutio, & sanctificatio. Alterum sine altero esse non potest: quodque agitur, unum est, non multiplex. Spiritus namque sanctus superfertur Mysteriis, interest Sacramentis, quorum rationem aqua mundans significat, quæ illius rei continet signum, cui & sanguis Christi, & Spiritus Dei præbet effectum. In aqua mundamur, in sanguine informamur..... Admitte me, Domine Jesu, in cor tuum, ut inde latices salutis hauriam. Da, ut cum eodem charitatis ardore, cum eodem devotionis affectu sacra Mysteria Corporis & Sanguinis tui ex Altari percipiam, quo manantem ex latere tuo sanguinem sugerem: siquidem firma fide credo, bibi in Calice, quod fluxit ex latere. S. Aug. tract. 120. in Jo. Genes. 6. 16. 1. Jo. 5. «Arnoldus Abb. tract. de septem verbis Domini.

CAPUT XX.

Sensus Litteralis.

1.2. *Una autem Sabbati*, id est, prima die hebdomadis, *Maria Magdalene*, cum aliis piis mulieribus, quibus ad opus pietatis dux erat, *venit manè cùm adhuc tenebræ essent, ad monumentum:* sub noctis finem itineri se commisit, cùm tenebræ nondum discussę essent, & ad monumentum pervenerunt, cùm sol inciperet illucescere. *Et vidit lapidem sublatum à monumento:* Saxum magnæ molis, quo specus os clausum fuerat, inde revolutum conspexit. *Cucurrit ergo* cùm comitibus, & primariis Discipulis celeriter nuntiavit, quod primùm viderat, & quod sibi venerat in mentem, corpus scilicet Domini ablatum fuisse: *Et venit ad Simonem Petrum, & ad alium Discipulum, quem amabat Jesus*, ipsum nempè, qui hæc scripsit, Joannem, *& dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento*, an honoris, an contumeliæ majoris causa, incertum: *& nescimus, ubi posuerunt eum.* Id Magdalene dictura non videtur, si cum aliis mulieribus jam vidisset Angelos, & de Resurrectione Domini tam clarum, tam certum eorum testimonium audivisset. Marc. 16. 2. Luc. 24. 1.

3.4.5.6.7.8.9. *Exiit ergo Petrus, & ille alius Discipulus, & venerunt ad monumentum*, rem exploraturi. *Currebant autem duo simul, & ille alius Discipulus præcucurrit citiùs Petro*, utpotè ætate junior & velocior, *& venit primus ad monumentum. Et cùm se inclinasset*, capite in specum intromisso, utpotè qui sepulcrum introspicere non poterat erectus, cùm ostium humile, & sepulcrum profundum esset: *vidit posita*, seu jacentia in terra, *linteamina*, quibus corpus Jesus fuerat involutum, velut absentis corporis exuvias: *non tamen introivit*, Petrum expectans. *Venit ergo* paulò post *Simon Petrus sequens eum, &*, omnia diligentiùs exploraturus, *introivit in monumentum, & vidit linteamina posita*, sive jacentia, *& sudarium quod fuerat super caput ejus*, quo caput ejus obtectum, & facies velata fuerat Judaico sepeliendi more, *non cum linteaminibus*, id est cassiis sepulcralibus, *positum, sed separatim involutum*, seorsim complicatum, *in locum unum.* Quæ linteorum tam accurata collocatio furti suspicionem omnem amovebat: Fures enim festinant, nec agunt aliena à suo instituto. *Tunc ergo introivit & ille Discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit*, corpus Jesu sublatum esse, quod Maria Magdalene dixerat: *Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.* Nondum sacram Scripturam planè intelligebant. Et quamvis Jesum non semel audivissent, se resurrecturum tertia die asserentem; Mysterii tamen sublimitas, & tarditas ingenii, fideique infirmitas obstabant, quò minùs hoc in animum admitterent. Confer cum *Lucæ* 24. 4. ubi scriptum est de *undecim* Apostolis, cùm mulieres referentes audivissent, se ad monumentum Domini Angelos vidisse, qui eum à S. Aug. tract. 120. in Jo. n. 9.

mortuis reſurrexiſſe aſſeruerat, ſicut ipſe Jeſus eis prædixerat: *Et viſa ſunt ante illos, ſicut deliramenta, verba iſta, & non crediderunt illis*. Subdit S. Joannes Verſ. 10. *Abierunt ergo iterùm Diſcipuli ad ſemetipſos*: Petrus & Joannes in domum reverſi ſunt.

11. 12. *Maria autem* Magdalena, quæ ad monumentum cum Petro & Joanne iterùm venerat, aliis etiam piis mulieribus comitantibus, & hac ſecunda vice Angelos cum illis viderat Chriſti reſurrectionem nuntiantes, illis recedentibus paululùm morata, *ſtabat ad monumentum foris plorans*, extra ſpeluncam ſcilicet, in qua exciſum fuerat ſepulchrum. *Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum: & vidit duos Angelos in albis*, albis ac ſplendidis veſtibus indutos, *ſedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi poſitum fuerat corpus Jeſu*: ſicut Cherubim ab utraque extremitate arcæ. Exod. 25. 18. 19.

13. 14. 15. *Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras?* Abſterge lacrymas, nulla tibi mœroris, immò magna lætitiæ ratio eſt. *Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & neſcio ubi poſuerunt eum. Hæc cùm dixiſſet, converſa eſt retrorſum*, oculos à monumento ad hortum vertit, ut ſolent anxii: *& vidit Jeſum ſtantem: & non ſciebat, quia Jeſus eſt*: Domino plenum ac perfectum ejus contuitum ad tempus impediente, ut & vocis perceptionem. *Dixit ei Jeſus: Mulier, quid ploras, quem quæris? Illa exiſtimans, quia hortulanus eſſet*, id eſt, horti illius colonus, illumque audiviſſe colloquium, quod mox habuerat cum Angelis, *dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum*, quem à me quæri noſti, *dicito mihi, ubi poſuiſti eum, & ego eum tollam*: ſi hìc locus non eſt corpori Domini mei, indica mihi ubi lateat, & ego aliò transferri curabo, ut honeſtè ſepeliatur.

16. 17. *Dicit ei Jeſus: Maria*: ea voce qua facilè agnoſceretur. *Converſa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magiſter:)* Cùm verò ad pedes Domini provoluta, eos pro more complecti & oſculari vellet, *dicit ei Jeſus: Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum*. Ne in pedum meorum complexu moreris, opportuno tempore id facies: aliàs me tibi conſpiciendum dabo; nondum enim ad cœlum aſcendi. *Vade autem ad fratres meos*, ad Diſcipulos meos, quos ut fratres diligo, *& dic eis*: hæc mea verba illis refer: *Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum; Deum meum & Deum veſtrum. Veſtrum* natura & veritate, *meum* ratione carnis aſſumptæ. Veteres Patres, Hieronymum, Auguſtinum, Cyrillum, Leonem Magnum ſententiam illam, *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum*, aliter fuiſſe interpretatos norunt Eruditi: ſed eorum interpretationes non ita planæ ſunt ac litterales, ut compertum erit legentibus. S. Chryſ. ho. 85. in Jo. S. Hier. ep. ad Hebr. q. 5. S. Cyrill. l. 12. S. Aug. tract. 121. in Jo. S. Leo ſer. 2. De Aſcenſ. &c.

18. *Venit Maria Magdalene annuntians Diſcipulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi*. Videtur autem aſſecuta in itinere pias alias mulieres, quæ cum ipſa venerant ad monumentum, & paulò ante ipſam ex horto exiverant: & dum unà cum ipſis pergeret, *Jeſus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum*. Quod S. Matthæus commemorat. Matt. 28. 9.

19. 20. *Cùm ergo ſerò eſſet die illa, unà Sabbatorum*, eadem die, ad veſperam, *& fores eſſent clauſæ*, clauſis foribus domus, *ubi erant Diſcipuli congregati, propter metum Judæorum, venit Jeſus, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax vobis*. Clauſis foribus intravit, ut corpus ſuum glorioſum eſſe comprobaret. Ea virtute ad Apoſtolos intravit januis clauſis, qua in mundum intrans, clauſo exivit utero Virginis. *Et cùm hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus*, necnon pedes, in quibus erant cicatricum veſtigia. *Gaviſi ſunt ergo Diſcipuli, viſo Domino*, ipſummet eſſe in eodem corpore redivivum minimè dubitantes. Luc. 24. 39. 40.

21. *Dixit ergo eis iterùm: Pax vobis: Sicut miſit me Pater*, ad annuntiandum Euangelium, qua legatione ſum perfunctus; *& ego mitto vos*, pari auctoritate vos mitto in mundum univerſum, ad Eccleſiam meo nomine fundandam, colligendam, regendam.

22. 23. *Hæc cùm dixiſſet, inſufflavit*, flatum ſeu anhelitum in eos immiſit, Spiritum ſanctum ſe ipſis interiùs infundere hoc ſymbolo ſignificans, ſicut in primi hominis creatione Deus inſufflavit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt in animam viventem. *Et dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum*, cum hoc privilegio & auctoritate, ut aliis dare poſſitis poteſtate miniſterii, ad quod vos inauguro: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt*: Quorumcumque peccata remittenda eſſe judicaveritis, verbiſque ipſis remiſeritis, poſtquam eos cognoveritis pœnitentia duci, eis verè ac reipſa remittentur à Deo: & quos à remiſſionis gratia tamquam indignos repuleritis, Dei judicio à venia repellentur. Non nudum miniſterium annuntiandi Euangelii, aut declarandi remiſſa eſſe peccata, ſed judiciaria poteſtas his verbis à Chriſto collata eſt Apoſtolis, & omnibus Legis novæ Sacerdotibus. Hoc Sacramentalis Confeſſionis fundamentum, ut quicumque remiſſionem peccatorum conſequi volunt, omnia & ſingula peccata mortalia Sacerdotibus aperiant: qui audita peccatorum varietate, & qualitate, ab ipſo reo accuſatore ſui, noverint, cui remittenda ſint, cui retinenda, quis ſolvendus, quis ligandus; quis ſatisfactionis & pœnæ ſalutaris modus pœnitentibus imponendus: *Sed ajunt* Hæretici, *ſe Domino deferre reverentiam, cui ſoli remittendorum criminum poteſtatem reſervent. Immò nulli majorem injuriam faciunt, quàm qui ejus volunt mandata reſcindere, commiſſum munus refundere. Nam cùm ipſe in Euangelio ſuo dixerit Dominus Jeſus*: Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt: *Quis eſt ergo qui magis honorat, utrum qui mandatis obtemperat, an qui reſiſtit? Eccleſia in utroque ſervat obedientiam, ut peccatum & alliget & relaxet: Hæreſis in altero immitis, in altero inobediens, vult ligare, quod non reſolvat; non vult ſolvere, quod ligavit; in quo ſe ſua damnat ſententia. Dominus enim par jus & ſolvendi eſſe voluit, & ligandi, qui utrumque pari conditione permiſit. Ergo qui ſolvendi jus non habet, nec ligandi habet..... Eccleſiæ utrumque licet, Hæreſi utrumque non licet; jus enim hoc ſolis permiſſum Sacerdotibus eſt. Rectè igitur hoc Eccleſia vindicat, quæ veros Sacerdotes habet; Hæreſis vindicare non poteſt, quæ Sacerdotes Dei non habet. Non vindicando autem ipſa de ſe pronuntiat, quòd cùm Sacerdotes non habeat, jus ſibi vindicare non debeat Sacerdotale. Spectat etiam illud, quoniam qui Spiritum ſanctum accepit, & ſolvendi peccata poteſtatem & ligandi accepit. Sic enim ſcriptum eſt*: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur; & quorum detinueritis, detenta erunt: *Ergo qui ſolvere non poteſt peccatum, non habet Spiritum ſanctum. Munus Spiritus ſancti, eſt officium Sacerdotis; jus autem Spiritus ſancti, in ſolvendis ligandiſque criminibus eſt. Quomodo igitur munus ejus vindicant, de cujus diffidunt jure & poteſtate?* S. Ambr. l. 1. de Pœnit. c. 2. " "

24. 25. *Thomas autem unus ex duodecim*, unus ex Collegio Apoſtolico, quod primùm fuit duodecimvirum; *qui dicitur Didymus*, id eſt gemellus, *non erat cum eis, quando venit Jeſus*: Aberat, cùm Jeſus ſociis ſe conſpicuum præbuit. Quo caſu abeſſet, fruſtra quæritur. Divina diſpenſatione id contigiſſe, minimè dubium. *Dixerunt ergo ei alii Diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum*; quidam codices legunt, *fiſſuram*, alii *figuram*, id eſt foramina & veſtigia clavorum, quibus cruci affixus fuit; *& mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus*, lancea poſt mortem perforatum, non credam ipſum reſurrexiſſe: immò deluſos omnium veſtrum oculos putabo, & phantaſma pro vero corpore vos accepiſſe. Pertinax certè incredulitas Thomæ, qui nec piis mulieribus, nec Apoſtolis, nec ipſi Chriſto, qui reſurrectionem ſuam non ſemel prædixerat, credidit.

26. 27.

26. 27. *Et post dies octo*, primo die sequentis hebdomadæ, à Resurrectione Domini octavo, *erant Discipuli intus*, in eadem domo Hierosolymis conclusi & abditi, *& Thomas cum eis. Venit Iesus janùis clausis*, ut ipsa Resurrectionis die, *& stetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ*, ejus incredulitati, quæ ex infirmitate potiùs quàm ex malitia orta erat, mederi volens: *Infer digitum tuum huc*, in loca clavorum. Thomæ verba repetit, ut se omniscium ostendat: *Et vide manus meas*, tactu explora: *Et affer manum tuam, & mitte in latus meum; & noli esse incredulus, seu fidelis:* Pertinaciam depone: Crede saltem sensuum tuorum certissimo testimonio. Sensibus corporis in rei cujusque evidentia credendum est: & miserabiliter decepti sunt Philosophi, qui eis rectè dispositis, de propriis objectis debito modo applicatis negabant esse credendum: *Quid agis, Academia procaciissima?* (inquit Tertullianus) *totum vitæ statum evertis, omnem naturæ ordinem turbas, ipsius Dei providentiam excæcas, qui cunctis operibus suis intelligendis, incolendis, dispensandis, fruendisque fallaces & mendaces dominos præfecerit sensus. An non istis universa eruditio subministratur? An non per istos secunda quoque mundo instructio accessit? Tot artes, tot ingenia, tot studia, negotia, officia, commercia, remedia, consilia, solatia, victus, cultos, ornatusque, omnia? Totum vita saporem condierunt, dum per hos sensus solus omnium homo animal rationale dignoscitur, intelligentiæ capax, & ipsius Academiæ..... Non licet, non licet nobis in dubium sensus istos devocare, ne & in Christo de fide eorum deliberetur: ne fortè dicatur, quòd falsò Satanam prospectàret de cælo præcipitatum: aut falsò vocem Patris audierit de ipso testificatam: aut deceptus sit, cùm Petri socrum tetigit: aut alium postea unguenti senserit spiritum, quod in sepulturam suam acceptavit; alium postea vini saporem, quod in sanguinis sui memoriam consecravit. Sic enim & Marcion phantasma eum maluit credere, totius corporis in illo dedignatus veritatem. At quin ne in Apostolis quidem ejus ludificata natura est. Fidelis fuit & visus & auditus in monte: fidelis & gustus vini illius, licèt aquæ ante, in nuptiis Galilææ: fidelis & tactus exinde creduli Thomæ. Recita Ioannis testationem: Quod vidimus, inquit, quod audivimus, oculis nostris vidimus, & manus nostræ contrectaverunt, de Sermone vitæ. Falsa utique testatio, si oculorum & aurium & manuum sensus natura mentitur.*

Tertull. l. de Anima, c. 17.

28. *Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus!* Te Deum ac Dominum meum confiteor, cui me credere & parere justum est. Thomam his verbis Christum Jesum Deum non appellasse, sed rem insolitam & admiratione dignam vulgari exclamatione significasse, Sociniani ineptè respondent, cùm Euangelii textus hæc verba ad Jesum directa expressè testetur: *Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.* Id agnovit Christus, fidem ejus commendans, repulsurus utique Thomæ confessionem, si falsò dictus fuisset Deus. Unde S. Hilarius Arianorum hæresim Thomæ confessione refellit hunc in modum: *Veritatem igitur Euangelici sacramenti Thomas intelligens, Dominum suum & Deum suum esse confessus est. Non hic honoris est nomen, sed naturæ confessio est; rebus enim ipsis atque virtutibus Deum credidit. Et Dominus professionis hujus religionem, non honoris esse docuit, sed fidei, dicens:* Quia vidisti, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt. *Videns enim Thomas credidit. Sed quid credidit, quæris? Et quid aliud credidit, quàm professus est:* Dominus meus & Deus meus? *Resurrexisse enim per se è mortuis in vitam, nisi Dei natura non potuit: & creditæ religionis fides hoc est professa, quod Deus est. Anne ergo nomen Dei, non naturæ res existimabitur, cùm professio nominis fidem naturæ creditæ sit secuta? Nam utique religiosus Filius, & qui non voluntatem suam, sed ejus qui se miserat, faceret, & qui non honorem suum, sed ejus à quo venerat, quæreret, honorem hujus in se nominis recusasset; ne quod ipse unum Deum prædicaverat, solveretur. Sed veræ & apostolicæ fidei mysterium confirmans, & naturæ in se paternæ nomen agnoscens, beatos esse docuit, qui cùm se resurgentem è mortuis non vidissent, Deum tamen per resurrectionis intelligentiam credidissent.*

S. Hilar. l. 7. de Trinit. p. 925. edit. Paris. Pp. Benedict.

29. *Dixit ei Iesus: Quia vidisti me, Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Vidit hominem Thomas, Deum certissimè credidit & confessus est: *Quia vidisti me;* id est tetigisti. Verbum enim videndi sensibus omnibus accommodatur, quia generalis quodammodò sensus est visus. Dici etiam potest, non ausum fuisse Thomam tangere, cùm se illi tangendum Jesus offerret. Non enim scriptum est: *Et tetigit Thomas.* Sed sive aspiciendo tantùm, sive etiam tangendo viderit & crediderit, illud quod sequitur, magis Gentium fidem prædicat atque commendat: *Beati qui non viderunt, & crediderunt*: Id est, beatiores illi, Deoque gratiores. Præteriti temporis usus est verbis, tamquam ille qui quod erat futurum, in sua noverat prædestinatione jam factum.

S. Aug. tract. 121. in Jo.

30. 31. *Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu Discipulorum suorum*, tum ante Passionem, tum post Resurrectionem, *quæ non sunt scripta in libro hoc*, ut minimè necessaria. *Hæc autem* præcipua & selecta *scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus Filius* Dei, cui uni omnes Veteris Testamenti de Messia Prophetiæ conveniunt, & in eo impletæ sunt; verus & naturalis, non adoptivus Dei Filius: *& ut credentes*, fide non qualicumque, sed actuosa, *vitam habeatis in nomine ejus:* Vitam æternam merito sanguinis & mortis ejus, & per ejus misericordiam & gratiam assequamini.

Grotius vir eruditus, sed in suis sæpè conjecturis audacior, arbitratur, duos postremos istius capitis Versus conclusionem esse totius operis, & ibi finisse Joannem Euangelium suum. Ac sicut caput ultimum Pentateuchi, & caput ultimum Josue, post Moysis & Josue mortem additum est à Synedrio Hebræorum; ita & caput quod sequitur, post mortem Joannis additum ab Ecclesia Ephesina, hoc maximè fine, ut ostenderetur impletum, quod de longævitate ac non violenta morte Joannis Dominus prædixerat. Cætera autem quæ in eo capite narrantur, addita ad demonstrandum tempus, locum & occasionem illius oraculi. Argumento hoc nititur, quòd in fine capitis clausula huic similis reperitur: *Scimus, quia verum est testimonium ejus.* Quibus verbis, inquit, Ecclesia ostendit, se de supra positis à Joanne minimè dubitare, nec de his etiam quæ ex privatis ipsius Commentariis erant deprompta: cum alioqui si Joannes hoc scripsisset, dicturus fuisset, ut supra cap. 19. 35. *Et ille scit, quia vera dicit.*

Verùm hæc debilior conjectura est, quàm ut illi præbere possimus assensum, cùm Ephesina Ecclesia depositum apud se Joannis Euangelium conservare potuerit, ac declarare genuinum esse Joannis Opus; non item illi addere integrum caput, cùm Ecclesiæ demandata non sit à Christo auctoritas aliquid addendi libris canonicis, seu Veteris seu Novi Testamenti. Minimè dubium, quin Ephesinæ Ecclesiæ Presbyteri intellexerint, maledictioni obnoxios fore, qui ad S. Joannis Euangelium, non minùs quàm ad ejus Apocalypsim aliquid addidissent: *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sancta.* Denique antiqui Patres SS. Chrysostomus, Cyrillus Alexandrinus, Augustinus, & omnis Ecclesia Catholica 21. caput ab ipso Joanne Apostolo scriptum sentiunt. *Post narrationem rei gestæ* (inquit S. Augustinus) *in qua Thomas discipulus oblatis sibi tangendis in Christi carne vulnerum locis, vidit, quòd credere nolebat, & credidit, interponit hæc Euangelista Ioannes, & dicit:* Multa quidem & alia signa fecit Jesus in conspectu Discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei: & ut credentes vitam habeatis

Apoc. ult. 18. 19.

S. Aug. tract. 122. in Jo.

habeatis in nomine ejus. *Hoc capitulum velut libri hujus indicat finem: ſed narratur hic deinde, quemadmodum ſe manifeſtaverit Dominus ad Mare Tiberiadis, & in captura piſcium commendaverit Eccleſiæ ſacramentum, qualis futura eſt ultima reſurrectione mortuorum. Ad hoc itaque commendandum valere arbitror, quòd tamquam finis interpoſitus eſt libri, quod eſſet etiam ſecuturæ narrationis quaſi proœmium, quod ei quodammodò faceret eminentiorem locum.* Leve tandem eſt argumentum, quo nititur Grotius; cùm tam verè ſcribere potuerit S. Joannes in plurali numero: *Et ſcimus, quia verum eſt teſtimonium ejus:* ac verè dixit Nicodemus: *Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti Magiſter.* Hunc loquendi modum Hebræis familiarem eſſe nemo neſcit: immò & cæteris ferè linguis, ut plurali pro ſingulari interdum utantur emphaſis gratia. Unde ipſe Dominus Nicodemo reſpondit: *Amen, amen dico tibi: Quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur.* Joan. 3.

Senſus Moralis.

1. *UNa ſabbati, Maria Magdalene venit manè, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum.* Omnia impedimenta vincenda, ut Jeſum quæramus & inveniamus, Mariæ Magdalenæ exemplum nos docet. Omnia facilè vincemus, ſi Deum diligamus, ſi ad bona opera impigri ſimus, & ardentes, non negligentes, non tardi, non tepidi. *Venit manè.* Si charitas in cordibus noſtris non tepeſcat, auxilio gratiæ ſuæ externa impedimenta Deus removebit: *Et vidit lapidem ſublatum à monumento.*

2. 3. *Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium Diſcipulum, quem amabat Jeſum, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & neſcimus, ubi poſuerunt eum.* Fidelis Anima, quæ Chriſtum Jeſum ſe amiſiſſe putat, turbatur, dolet, ingemiſcit, nihil non agit ut illum reperiat; non lentis & mollibus gradibus ambulat, ſed currit, ut inveniat dilectum ſuum. *Cucurrit*, venit ad Paſtores qui Petrum ſimul & Joannem illi exhibeant, auctoritatem & charitatem conjungentes. Impigri porrò eſſe debent Rectores Animarum, ut illis ſubveniant in periculis & anxietatibus, & ad Jeſum inveniendum illas adjuvent. Sed currere ſimul debent Petrus & Joannes. Inſeparabiles eſſe debent in Paſtoribus & Rectoribus animarum auctoritas & charitas: *Currebant autem duo ſimul.* Quò major auctoritas, eò major charitas eſſe debet in Eccleſiæ Rectoribus. Ut ad Jeſum quærendum curramus, diligere illum debemus, ut Petrus; ab illo diligi, ut Joannes. Diligi nos priùs oportet, ut diligamus & curramus. *Non* enim *volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*, qui prævenit voluntatem bonam, eamque operatur in nobis, & currendi vires efficaciſſimas præbet, quæ nullis obicibus impediantur, nullis moribus retardentur, nullis cauſis ſuſpendantur. *Currebant autem duo ſimul.*

In animarum regimine charitas auctoritatem præveniat, illique viam præparet, ne infirmi auctoritate territi, vel ejus pondere oppreſſi, Jeſum non inveniant. *Et ille alius Diſcipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum.* Sit Rector ſingulis compaſſione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus: ut & per pietatis viſcera in ſe infirmitatem cæterorum transferat, & per ſpeculationis altitudinem ſemetipſum quoque inviſibilia appetendo tranſcendat: ne aut alta petens proximorum infirma deſpiciat, aut infirmis proximorum congruens appetere alta derelinquat. Hinc Apoſtolus: *Quis infirmatur*, inquit, *& ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Hinc Jacob vidit ſcalam cui Dominus innitebatur, & Angelos aſcendentes ac deſcendentes: quia Prædicatores recti non ſolùm ſurſum ſanctum caput Eccleſiæ, videlicet Dominum contemplando appetunt, ſed deorſum quoque ad membra illius miſerando deſcendunt. Hinc Moyſes crebrò Tabernaculum intrat & exit: & qui intùs in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intùs Dei arcana conſiderat, foris onera carnalium portat..... Veritas per ſuſceptionem noſtræ humanitatis nobis oſtenſa, in monte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet: imitationis viam bonis Rectoribus ſternens, ut etſi jam ſumma contemplando appetunt, neceſſitatibus tamen infirmantium compatiendo miſceantur. Tales ſeſe qui præſunt exhibeant, quibus ſubjecti occulta quoque ſua pandere non erubeſcant: ut cùm tentationum fluctus parvuli tolerant, ad Paſtoris mentem quaſi ad matris ſinum recurrant.

S. Greg. M. p. 2. Paſtor. c. 5.

1. Cor. 12.

Gen. 28.

Hæc S. Gregor. Sic Petrus & Joannes ſimul currunt ad quærendum Jeſum: ſed Joannes præcurrit citiùs Petro.

5. 6. 7. 8. *Et cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina; non tamen introivit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentum*, &c. Joannes typus eſt vitæ contemplativæ, orationi & ſtudio veritatis deditæ. Hanc pia quævis Anima & Deum amans contemplatione aſſequi poteſt: verumtamen Eccleſiæ examini & auctoritati Paſtorum inſpirationes ſuas, cogitata, viſa, propoſitum omne, vias ad quas ſe trahi à Deo putat, cum humilitate ſubjicit, ut ab iis approbentur; ne illuſionibus decepta, Jeſum non inveniat, ſed perdat. Petrus typus eſt vitæ activæ, & auctoritatis Paſtorum, ad quos pertinet ingredi in ſanctuarium veritatum fidei, quæ velut linteamina ſunt in Scripturis ſacris & Traditione involuta & complicata. De fidei controverſiis judicare, Scripturarum Myſteria evolvere & explicare fidelium dilectioni, pertinet ad Petrum & illius Succeſſores, & Epiſcopos univerſos, quorum perſonam gerebat. *Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina poſita..... Tunc ergo introivit & ille Diſcipulus qui venerat primùm ad monumentum, & vidit, & credidit.* Paſtorum judicium prævenire in rebus religionis, & quæſtionibus fidei nondum ab Eccleſia definitis, cui ſcientia Scripturarum, & auctoritas illas explicandi concredita eſt, admodùm periculoſum eſt; character eſt autem zeli imprudentis, aut ſuperbæ ignorantiæ: *Nondum enim ſciebant Scripturam.*

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. *Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum*, &c. Fidelis anima ſtare debet *ad monumentum* exemplo Mariæ Magdalenæ, Chriſto Jeſu commori, & conſepeliri. *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo..... Fidelis ſermo: nam ſi commortui ſumus, & convivemus... Conſepulti ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus. Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultra non ſerviamus peccato.* 2. Fidelis anima *foris*, extra mundum, ſtare debet, non jacere; à negotiorum ſæcularium tumultu, à carnalium hominum ſocietate ſecedere, ut Jeſum quærat: *Maria ſtabat ad monumentum foris.* 3. Fidelis anima profundere debet lacrymas ex amore pœnitente manantes, vel ex dolore de abſentia Sponſi cœleſtis: *Plorans.* 4. Lacrymas illius comitari debent humilitas, inclinatio cordis, inquiſitio Chriſti Domini: *Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum.* 5. Cum fervore, pia ſolicitudine, & perſeverantia quærendus eſt Jeſus exemplo Magdalenæ. Monumentum vacuum jam viderat, jam ſublatum Dominum nuntiaverat; quid eſt, quòd ſe iterùm inclinat, iterùm videre deſiderat? Sed amanti ſemel aſpexiſſe non ſufficit: quia *Vis amoris intentionem multiplicat inquiſitionis. Quæſivit ergo priùs, & minimè invenit: perſeveravit, ut quæreret, unde & contigit, ut inveniret: actumque eſt, ut deſideria dilata creſcerent, & creſcentia caperent quod inveniſſent.* Hinc Sponſa in Canticis ait: *In lectulo meo per noctes quæſivi, quem diligit anima mea: quæſivi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles qui cuſtodiunt civitatem.*

Coloſſ. 3. 5. 2. Tim. 2. 11. Rom. 6. 4. & ſeq.

S. Gregor. M. hom. 25. in Euang.

Cantic. 3.

Cantico 5. *vitatem. Num quem diligit anima mea, vidistis? Paulum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.* Cœlestis Sponsus priùs non inveniendus quæritur, ut post inventus strictiùs teneatur. Sancta enim desideria, ut diximus, dilatione crescunt. Si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. 6. Omnes fidelis animæ cogitationes & affectiones defixæ esse debent in Deo & Salvatore nostro Christo Jesu, exemplo Magdalenæ, quam nec Angelorum visio & consolatio detinet, quò minùs cogitet de Jesu, & illum quærat. *Hæc cùm dixisset, conversa est retrorsum, &c.* & sibi fingit eum, quem putat hortulanum, in corde ejus legere nomen ejus quem quærit & diligit: Adeò amore suo occupata est. *Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum.* 7. Animæ fidelis amor generosus nullis difficultatibus terretur, cùm pietatis opus agressa est. Omnia enim possibilia sunt amanti. Ubi amatur, aut non laboratur, aut ipse labor amatur. Omnia vincit amor. *Et ego eum tollam.*

Fideles animas illum sincerè, fideliter, humiliter, perseveranter quærentes, ob illius absentiam gementes variis modis Christus Jesus consolatur. 1. Per Ministros suos, per sanctos Sacerdotes & Pastores, qui Angelorum ministerium obeunt, sedentes ad tumulum Jesu: *Et vidit duos Angelos in albis, sedentes.... Dicunt ei, Mulier quid ploras?* 2. Illas consolatur præsentia sua, quamvis non manifesta, nec sensibili, seu sub propria specie, sed sub aliena, in Sacramento Eucharistiæ: *Vidit Jesum stantem, & non sciebat, quia Jesus est.* Nescit anima Jesum esse, si sensus, rationemque interroget. 3. Illas consolatur verbo suo: *Mulier quid ploras? Quem quaris?* Vocat eas nomine suo, familiariter cum ipsis colloquitur: *Dicit ei Jesus: Maria.* 4. Illas consolatur interioribus illustrationibus, & spiritalibus deliciis, quarum gustu agnoscentes illum in corde suo præsentem, illum unum audire sibi proponunt, ut magistrum, illi uni, ut sponso, adhærere, illi uni, ut domino, famulari: *Conversa illa dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister.)* 5. Fideles animas cõsolatur Jesus suorum sublimitatem Mysteriorum in meditatione & contemplatione illis aperiendo, tanta interdum luminis & gratiæ ubertate, ut aliis etiam ea nuntiare, & exponere valeant: *Nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.* 6. Fideles animas consolatur Jesus spe castorum amplexuum, quibus non in terris, sed in cœlo conglutinabuntur Dilecto suo. Id significavit Mariæ Magdalenæ dicens: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum:* id est, ut explicat S. Leo:

S. Leo ser. 72. de Ascens. Dom. 2. *Nolo ut ad me corporaliter venias, nec ut me sensu carnis agnoscas. Ad sublimiora te differo, majora tibi præparo; cùm ad Patrem ascendero, tunc me perfectiùs veriùsque palpabis, apprehensura quod non tangis, & creditura quod non cernis.*

19. *Cùm ergo serò esset die illo, una Sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant Discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.* Christi desideria efficacia, verba operatoria sunt. Pacem cùm adprecatur, largitur. *Pax vobis.* Pax Deum inter & homines sanguine ejus & morte sancita: reconciliatio hominum cum Deo ejus resurrectione consummata est. Hæc Mysterii utriusque gratia, quam Ecclesiæ suæ in domo una congregatæ annuntiat: *Pax vobis.* Infirmos adhuc & nutantes Discipulorum animos contra mundi terrores pacis suæ pignore confirmat & corroborat: *Pax vobis.* Deo per Christum Jesum Mediatorem nostrum reconciliati, pacem cum divina ejus Majestate servemus:

Ephes. 2. *Nunc autem in Christo Jesu, vos qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens, inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso. Et veniens euangelizabit vobis pacem, qui longè fuistis, & pacem iis qui propè. Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem..... Justificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem & accessum habemus per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.* Rom. 5. 1. Pacem in nobismetipsis habeamus, Dei legem diligentes & observantes: *Pax multa diligentibus legem tuam.* Ps. 118. Pax enim non est impiis, quorum cor quasi mare fervens. Pax contra omni operanti bonum: pax enim justitiæ comes est, fructus Spiritus Sancti. Pacem denique cum omnibus habere & conservare studeamus: *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus pacem habentes.* Rom. 12. 18. Sic Deus erit nobiscum; quia non est Deus dissensionis, sed pacis. Pax divinum planè bonum. Non tamen pax omnis amanda & complectenda est. Quædam enim dissensio optima, & quædam pernicioßissima concordia. Illa dumtaxat bona & optanda est, quæ propter bonum initur, ac Deo nos conjungit: sic pacem cum hominibus servare debemus, ut erroribus & vitiis inimici semper simus. Concordia in malo pax non est: sic latrones & sicarii concordes sunt. Nulla vera pax, nisi apud illos, quos gratia & charitas Dei habitare facit unius moris in domo, quorum in medio stat Jesus, & ait: *Pax vobis.*

20. *Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & latus.* Susceptа à Christo Jesu vulnera pacem nobis peperere-runt: ostensa vulnera ad pacem nos hortantur. Vulnera pro nobis susceptа cœlo inferre maluit, abolere noluit, *Vt Deo Patri nostræ pretia libertatis ostenderet.* Clamant pro nobis non vindictam, ut sanguis Abel contra fratricidam; sed misericordiam & gratiam. S. Ambr. in Luc. *Accessistis ad Testamenti Novi Mediatorem Jesum, & sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel.* Hebr. 12. 24. Gratias agamus Salvatori, qui vulnera nostri causa susce-pit, servavit, ostendit. Amori nostro crucifixo mutuum amorem rependamus. Manus ejus, pedes, ac latus inspiciamus in omnibus angustiis & rebus adversis; ut pacem, tranquillitatem, & lætitiam interiorem ex sacris illis salutis nostræ fontibus hauriamus: *Gavisi sunt ergo Discipuli viso Domino.*

21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Pastores & Prædicatores Euangelici ob eumdem finem, & iisdem conditionibus à Christo mittuntur, quibus Christus missus est à Patre, ut destruant errorem, doceant ac prædicent constanti animo veritatem, mundi corruptioni se totis viribus opponant, regnum Dei stabiliant, nutriant charitatem, vitæ sanctimonia omnibus præluceant, ad mundi odia perferenda, & persecutiones pro veritate & justitia sustinendas parati sint; nullis parcant laboribus pro gloria Dei, pro Ecclesiæ utilitatibus, pro salute animarum; gloriam suam non quærant, nec privata commoda, sed quæ Jesu Christi; se in omnibus exhibentes, ut fideles Dei ministros, & ad mortem usque certantes; in charitate, patientia, humilitate, mansuetudine collaborantes ad destructionem corporis peccati, ad ædificationem corporis Christi: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.*

21. *Hæc cùm dixisset, insufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum.* Christus Jesus, unum cum Patre Spiritus Sancti principium, eadem omnipotentia qua homini animam rationalem dedit, *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est in animam viventem;* Genes. 2. 7. nunc inspirat Christianis Spiritum Sanctum, velut alteram animam, & novæ spiritalisque vitæ principium. Ne te vivere putes, ò Christiane, nisi Spiritum Sanctum habeas. Formam habes hominis, sed non habes vitam. Porrò nisi Spiritu intùs vegeteris, frustra de forma gloriaris. Unde autem cognoscetur, te Spiritum Sanctum habere? Ex fructibus: *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.... Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.* Gal. 5. 22. 23. 25.

33. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* 1. Peccatorum remissionem sola à Deo elicere potest cordis vera conversio. 2. Non alibi quàm in solo gremio Catholicæ Ecclesiæ dimit-

S. Fulgentius, lib. 1. de Remiss. Peccat. c. 5. & 6.

mitti possunt peccata conversis. 3. In præsenti tantùm sæculo remissio omnium peccatorum conversis concedi potest. Tres hæ fidei veritates sunt.... Ministri ergo Pœnitentiæ probare debent ex pœnitentiæ fructibus an vera sit & sincera peccatorum conversio, ut nisi verè contritis & conversis peccata non remittant: alioquin eorum judicium à Deo, cujus Ministri sunt, ratum in cœlis non habetur, & illi ut suo abusi ministerio, & ut infideles bonorum Domini dispensatores, gravissimas pœnas dabunt: *Thesauro* enim *suo invigilat Deus, nec sinit obrepere indignos*. Qui igitur in peccata mortalia lapsi fuerint, & per confessionem ac pœnitentiam nequaquam condignam satisfactionem egerint, sed adhuc in vetustate perdurant, *non se à nobis reconciliari posse existiment, nisi priùs veterem hominem cum suis actibus expolient, & novum induant, & ipsi in eodem novo homine (id est in Christo Iesu) nova creatura, (id est novi homines) per pœnitentiam fiant, sicut dudum per baptismum facti fuerant, ut hoc Apostoli dictum meritò illis conveniat:* Vetera transierunt, facta sunt omnia nova. *Si igitur condignam Deo pœnitentiam obtulistis de præteritis, & si adhuc eadem admittere non vultis; sed cum Dei gratiæ adjutorio in omni bonitate, justitia & veritate perseverare desideratis; tunc scire potestis, quòd noxia vetustate exuti, nova creatura facti estis, & verè cum Deo reconciliamini per Christum, & per nos, quibus dedit ministerium reconciliationis*. Frustra igitur daretur à Sacerdote absolutio, si peccator necdum factus esset nova creatura. Colligitur autem ex pœnitentia morumque immutatione, an factus sit nova creatura, & an illum Sacerdos ad Sacramentorum participationem per januam reconciliationis possit admittere. Nam si mortalium peccatorum reus in Confessione emendationem eorum sæpè spoponderit, & fidem sæpè fefellerit, vix prudenter colligi potest, ipsum mutatum esse in novam creaturam, eumque talem esse, de quo verè dicat: *Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova*, nisi ex prævia morum & vitæ emendatione fecerit fidem, se à Deo factum esse novam creaturam. Omnes igitur peccata confessos solvere pro arbitrio non debent Sacerdotes Pœnitentiæ administrationi præfecti; sed aliquos pro meritis culparum ligare debent, & à Sacramentorum participatione arcere. *Videndum est, quæ culpa præcesserit, & quæ sit pœnitentia secuta post culpam, ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos Pastoris sententia absolvat. Tunc enim vera est absolutio Præsidentis, cùm æterni arbitrium sequitur Judicis.*

Tertullian.

S. Eligius hom. 4.

S. Greg. M.

26. 27. 28. *Et post dies octo, iterum erant Discipuli ejus intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus januis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & infer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.* Thomæ incredulitatem permisit Christus, ut Ecclesiæ fidem confirmaret, ut gratiæ suæ virtutem ostenderet. Poterat certè Christus Thomæ infidelitatem omnipotentia sua impedire; sed eam permitttere maluit, ut majus ex ea bonum eliceret, nempè majorem ipsius Apostoli fidem & humilitatem, majorem gratiæ suæ gloriam ac laudem, infidelium conversionem, credentium in fide confirmationem: *Egit miro modo superna clementia, ut Discipulus ille dubitans, dum in Magistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis. Plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quàm fides credentium Discipulorum profuit: quia dum ille ad fidem palpando reducitur, nostra mens omni dubitatione postposita, in fide solidatur. Sic quippè Discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, sicut ante nativitatem suam habere Mariam Sponsum voluit, qui tamen ad ejus nuptias non pervenit. Nam ita factus est Discipulus dubitans & palpans testis veræ resurrectionis, sicut Sponsus Matris fuerat custos integerrimæ virginitatis.* O admirabilem Christi Jesu erga Thomam bonitatem & amorem! Tenebræ erant super faciem abyssi, & dixit Deus, Fiat lux. Propter ovem unam errantem venit iterùm ad Discipulos bonus Pastor. Clausa janua cordis ejus per ejus infidelitatem, stat in medio, fidei lucem creat, pacem largitur, qua frui non poterat infidelis manens: *Stetit in medio, & dixit: Pax vobis.* Propter unum Apostolum venit, eumque infidelem, pervicacem, Condiscipulorum suorum testimonio, imò Magistri ac Domini sui prædictioni ac promissis credere renuentem: propter illum iterat miraculum, quod octo abhinc diebus ediderat. Charitas Domini fortior est incredulitate Discipuli. Dixerat Thomas: *Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam.* Ejus infirmitati cœlestis Medicus condescendit. Age, experire, quod credere non vis. Mitte digitum & manum in vulnera, quæ tui causa servavi, ut incredulitati tuæ mederer. *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis....*

Quæ fuit Christi Jesu erga Thomam misericordia & charitas, eadem erga te est, Christiane frater. Propter te unum fecit, quod propter plurimos. Quoties ad te venit, lumine gratiæ suæ mentem tuam illustravit, cor tetigit, fidem tuam excitavit, pacem tibi obtulit, quam dare mundus non potest, qua nemo fruitur, quandiu peccatum ipsi dominatur: *Stetit in medio, & dixit: Pax vobis.* Tu verò mundo addictus, peccato irretitus, sensuum voluptatibus inescatus, divinæ gratiæ inspirationibus restitisti; servorum Dei testimonio credere noluisti, dicentium, *Vidimus Dominum*, experti sumus, jugum ejus suave esse & onus leve: Christi servitus, & mandatorum ejus observantia, vita secundùm Euangelii regulas instituta, longè suavior est vita hominum mundi moribus & cupiditatibus suis servientium. Dixisti ut Thomas, *Non credam.* Ecce *iterum* venit ad te Jesus, infirmitati tuæ condescendit, tibi pacem affert, vulnera ostendit pro te susceptа & conservata; incredulitatem, imbecillitatem fidei tibi amanter exprobrat: *Noli esse incredulus, sed fidelis.* Cum Thoma respondе: *Dominus meus, & Deus meus.* Fides tua humilis sit, prompta, ardens, perfecta. Cor sursum erige, fidem Deo, obedientiam exhibe Domino: *Dominus meus, & Deus meus.*

29. *Dixit ei Iesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Hæc nostra felicitas est, qui Christum in carne non vidimus, & tamen Euangelio credidimus. O nos beatos! si tamen fidem nostram operibus demonstremus. Ille etenim verè credit, qui exercet operibus, quod credit. Contra de his qui fidem nomine tenùs retinent, Paulus ait: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc Jacobus ait: *Fides sine operibus mortua est.* Hinc ad beatum Job de antiquo humani generis hoste Dominus dicit: *Absorbebit fluvium, & non mirabitur: & habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os ejus.* Quis etenim per fluvium designatur, nisi humani generis fluxus? Quod videlicet genus ab ortu ad finem defluit & quasi aquæ more usque ad competentem terminum decurrit: *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur.* Quid per Jordanem, nisi baptizatorum forma signatur? Quia enim in Jordanis flumine ipse Auctor redemptionis nostræ baptizari dignatus est, rectè Jordanis nomine eorum multitudo exprimitur, qui intra Sacramentum baptismatis continentur. Antiquus ergo hostis generis humani fluvium absorbuit, quia à mundi origine usque ad Redemptoris adventum, vix paucis electis evadentibus, in ventrem suæ malitiæ genus humanum traxit. De quo rectè dicitur: *Absorbebit fluvium, & non mirabitur*: quia pro magno non habet, cùm infideles rapit. Sed grave est, quod subditur: *Et habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os ejus*: Quia postquam infideles quosque à mundi origine rapuit, se posse decipere etiam fideles præsumit. Nam ore pestiferæ persuasionis eos quotidie devorat, in quibus à confessione fidei reproba vita discordat. Hæc pertimescite, hæc solicita mente cogitate. Paschalia festa peregimus, sed ita vivendum nobis est, ut pervenire ad æterna Festa mereamur. Transeunt cuncta, quæ temporaliter festiva celebrantur. Curate, qui his solemnitatibus interestis, ne ab æterna so-

Tit. 1. Jacob. 3. Job. 40.

S. Greg. M. hom. 26. in Euang.

2. Reg. 14. 14.

S. Greg. hom. 26. in euang.

lem-

» lemnitate ſeparemini. Quid prodeſt intereſſe feſtis ho-
» minum, ſi deeſſe contingat feſtis Angelorum? Umbra
» venturæ ſolemnitatis eſt ſolemnitas præſens. Idcircò
» hanc annuè agimus, ut ad eam, quæ non eſt annua,
» ſed continua, perducamur. Cùm hæc ſtatuto tempore
» geritur, ad illius deſiderium memoria noſtra refricatur.
Ad magnam illam Reſurrectionis octavam ſuſpiremus,
quæ in cœlo, per totam æternitatem celebrabitur, in qua
Chriſtus Jeſus fidei noſtræ conſummator, Diſcipulis
ſuis ſe manifeſtabit in gloria, illoſque æterna pace do-
nabit. Ibi ſolum negotium laus Dei erit, tota actio Hal-
S. Auguſt. ſerm. 252. alias de Di-verſis 5. cap. 9. » leluja. Hìc fatigamur canendo Halleluja. Odor nos
» quidam divinæ laudis, & illius quietis attingit; ſed ex
» majore parte mortalitas premit. Oneroſa nobis eſt laus
» Dei propter molem corporis noſtri. Plenitudo ſine ceſ-
» ſatione in Halleluja poſt hoc ſæculum & poſt laborem
» erit. Dicamus ergo, quantùm poſſumus, ut ſemper di-
» cere mereamur: *Ibi cibus noſter Halleluja, potus Hal-
leluja, actio quietis Halleluja, totum gaudium erit Hal-
leluja, id eſt, laus Dei. Quis enim laudat aliquid ſine
defectu, niſi qui fruitur ſine faſtidio? Quantum ergo
erit robur in mente, quanta immortalitas & firmitas in
corpore, ut neque mentis deficiat intentio in contempla-
tione Dei, neque membra ſuccumbant in continuatione
laudis Dei?* .... Tunc erit Halleluja in re, modò autem Idem f. 255.
in ſpe. Spes cantat, amor cantat modò, amor
cantabit & tunc: *Sed modò cantat amor eſuriens, tunc
cantabit amor fruens*. Halleluja, Laudemus Domi-
num vita & lingua, corde & ore, vocibus & mori-
bus. Sic enim ſibi dici vult Deus Halleluja, ut non
ſit in laudante diſcordia. Concordent ergo priùs in
nobis ipſis lingua cum vita, os cum conſcientia. Con-
cordent voces cum moribus, ne fortè bonæ voces
teſtimonium dicant contra malos mores. O felix Hal-
leluja in cœlo, ubi templum Dei Angeli ſunt! *Ibi* Idem f. 256.
*enim concordia ſumma laudantium, ubi eſt exultatio
ſecura cantantium, ubi nulla lex in membris repu-
gnans legi mentis; ubi non eſt rixa cupiditatis, in
qua periclitetur victoria charitatis*. Hæc beatitudo
illis à Chriſto parata, *Qui non viderunt & crediderunt*, ac in fide per dilectionem operante perſevera-
runt.

CAPUT XXI.

Senſus Litteralis.

1.2. 3. *Poſteà manifeſtavit ſe iterum Ieſus Diſcipulis ad Mare Tiberiadis: manifeſtavit autem ſic.* Poſtquam Chriſtus Thomæ totique Apoſtolorum collegio ſe conſpicuum præbuit, ſe rursùs manifeſtavit Diſcipulis ad Mare Tiberiadis, in Galilæa, quò venturum ſe dixerat. Manifeſtavit autem ſe hoc modo;
Matt. 28. 7. *Erant ſimul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex Diſcipulis ejus duo:* quorum nomina fruſtra quærerentur, cùm ea ſiluerit S. Euangeliſta. *Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari*: Volo ire piſcatum: *Dicunt ei: Venimus & nos tecum*: Et nos itineris tui & laboris ſocii eſſe volumus. Innocentem artem, ad victum, qui aliunde non ſuppetebat, comparandum exercuerunt, ne cui graves eſſent, aut in otio degentes, eleemoſynis ad pauperum invalidorum ſuſtentationem præcipuè erogandis alerentur. *Et exierunt* ex hoſpitio, *& aſcenderunt in navim*, ibi relictam: *& illa nocte nihil prendiderunt*. Dei providentia factum eſt, ut hac nocte nihil caperent, quamvis nox tempus ſit opportunum piſcationi.

4. 5. 6. *Mane autem facto ſtetit Ieſus in littore: non tamen cognoverunt* ſtatim *Diſcipuli, quia Ieſus eſt. Dixit ergo eis Ieſus*, blandè ac familiariter eos compellans: *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* Aliquid ne obſonii habetis, ex piſcatione veſtra? *Reſponderunt ei: Non. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis*. Cùm à piſcatione reverterentur, & propè littus eſſent, ubi minor erat ſpes inveniendi, uno retis jactu tot piſces illos capturos ſpondet, quanti ſufficerent, ſi ad navigii dexteram rete jaciant. Qua admonitione ſe omniſcium eſſe ſignificat. *Miſerunt ergo* rete, juſſui Domini obedientes; *& jam non valebant illud retrahere præ multitudine piſcium*, quibus onuſtum erat.

7. *Dixit ergo Diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, Petro: Dominus eſt*. Illum nempè ex miraculo primus omnium agnoverat, ipſo Domino intùs illuminante & admonente. *Simon Petrus cùm audiſſet, quia Dominus eſt, tunica ſuccinxit ſe (erat enim nudus) & miſit ſe in Mare*, ut citiùs ad Jeſum perveniret. Erat autem tunica veſtis ſuperior, quæ ſtola dicitur, ſive toga. Hanc induit Petrus, ut honeſtiori & modeſtiori habitu ſe Chriſto ſiſteret: ſed illam conſtrinxit, ne impedimento eſſet natando. Quod ergo hìc de Petro ait Euangeliſta (*erat enim nudus*) non ſic intelligendum eſt, quaſi nudus omninò eſſet in navi cum ſociis, ſed quòd ſuperiorem veſtem abjeciſſet, ut commodiùs piſcaretur. Hebræis enim nudum dici, qui toga exutus, interula ſolùm indutus eſt, ex parallelis Scripturæ ſacræ locis conſtat. Ita Saul nudus prophetaſſe, David nudus ſaltaſſe, Iſaias nudus ambulaſſe dicitur. Sic in libro Job dicitur: *Nudos ſpoliaſti veſtibus*. 1. Reg. 19. 24. 2. Reg. 6. 20. Iſai. 20. 2. Job. 22. 6.

8. 9. *Alii autem Diſcipuli navigio venerunt (non enim longè erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis) trahentes rete piſcium*, id eſt, piſcibus plenum, cujus tantum pondus erat, ut non poſſet è mari ſuſtolli in navim.... Proprios mores referunt Petrus & Joannes: ille ferventior, hic altior erat: ille vehementior, hic perſpicacior: ideò Joannes prior agnovit Jeſum, Petrus prior ad eum properavit, præ amore & deſiderio Dominicæ præſentiæ moram navigii non ſuſtinens: *Ut ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem*, novo miraculo Domini Jeſu omnipotentiam confirmante. An verò ex nihilo, an ex ſubjecta materia hæc produxerit, incertum. S. Jo. Chryſ. hom. 86. in Joann.

10. 11. *Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc*; ut ex magnitudine miraculi virtutem ejus magis cognoſcerent. *Aſcendit Simon Petrus*, in navim, ut totius piſcationis præfectus, *& traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus*. A Petro & ſociis id factum, ſed ipſe ſolus, ut cæterorum dux, nominatur. *Et cùm tanti eſſent*, tot numero, tanti mole, *non eſt ſciſſum rete*; quod tertium miraculum fuit.

12. 13. 14. *Dicit eis Ieſus: Venite, prandete*. Nocturno piſcationis labore defatigati eſtis, tempus eſt, ut reficiamini. Simul autem cum ipſis cibum ſumpſiſſe Jeſum intelligendum eſt, ut redivivi corporis ſui veritatem confirmaret. *Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum, Tu quis es? ſcientes, quia Dominus eſt*. Quamquam conſpectus erat olim viſo auguſtior, nemo tamen auſus eſt eum interrogare, quis eſſet: adeò evidens illis erat eſſe Dominum Jeſum. *Et venit Ieſus, & accipit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter*: unicuique diſtribuens, ut pater familias. *Hoc jam tertiò manifeſtatus eſt Ieſus Diſcipulis ſuis, cùm reſurrexiſſet à mortuis*. Primùm apparuit diverſis ipſo reſurrectionis die, iterùm die octavo, Thomæ & cæteris Diſcipulis unà congregatis; nunc tertiùm. Act. 1. 4. & 10. 41.

15. *Cùm ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis* fili, *diligis me plus his?* Condiſcipulis tuis præſentibus, ut olim fidenter profeſſus, & ut projectione tua in mare, ut ad me certiùs pervenires, ſignificaſti? *Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te*.

Non

Matth.26.33. S.Aug. ſ.143. aliàs 25. de Sanctis.

Non addit plus his. Lapſus eum modeſtiorem fecerat. Sufficit ei teſtimonium perhibere cordi ſuo, noluit eſſe judex cordis alieni. *Dixit ei*, Jeſus: *Paſce agnos meos.* Fideles ſuos agnos & oves promiſcuè vocat. Paſce, id eſt, rege ut Paſtor. *Paſce*, id eſt, ipſis, non tibi conſule: *Paſce agnos meos*, non tuos. Quam vocum vim ſe optimè intellexiſſe Petrus demonſtrat: *Paſcite qui*

1. Petr.5.2.3.4. *in vobis eſt gregem Dei, providentes non coactè, ſed ſponte ſecundum Deum: neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè: neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Et cùm apparuerit Princeps Paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.*

16.17. *Dicit ei iterum Ieſus: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu ſcis, quia amo te.* Corda enim omnium noſti, & quo te proſequor, amorem dediſti. *Dicit ei*, Jeſus: *Paſce agnos meos*: Doce ac rege fideles meos ex utroque populo, Judaico & Gentili. *Dicit ei tertiò: Simon Ioannis, amas me?* Ter interrogat, ut amoris trina profeſſione trinam expiet negationem. *Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas*

S.Chryſ. ho. 81. in Io. *me?* Timebat ſcilicet, ne Jeſus, cui notior erat, quàm ſibi ipſi, noſſet aliquem in ipſo amoris defectum, aut ipſum non perſeveraturum in charitate prævideret. *Et*

B.Theodor.ſ. de Charitate, Tom.4.p.688. *dixit ei*, Petrus: *Domine, tu omnia noſti: tu ſcis, quia amo te.* Quòd amem te, & ſcis, & teſtimonium præbes. In dilectione autem an permanſurus ſim, clariùs ipſe noſti: nihil enim ego de futuris dixerim, neque de iis quæ non novi, decertabo: ipſa doctus ſum experientia, non contradicere Domino. Tu verò fons veritatis, tu abyſſus intelligentiæ, tuis inſiſtere ſtatutis edoctus ſum, in te quidem confidere, verumtamen non altum ſapere, ſed timere. *Dixit ei* Jeſus: *Paſce oves meas.* Agnos & oves, filios & patres, plebes & Paſtores, ſive Epiſcopos in tota Eccleſia, per mundum univerſum diffundenda, Petri regimini committit. Hoc fundamento nititur Petri & Succeſſorum ejus in Sede Apoſtolica primatus divino jure inſtitutus. *Paſce*

B. Bern. lib.2. de Conſider. c.8. *oves meas.* Cui non planum non deſignaſſe aliquas, ſed aſſignaſſe omnes? Nihil excipitur, ubi diſtinguitur nihil. Sunt quidem & alii cœli janitores, & gregum Paſtores: ſed tu tantò glorioſius, quantò & differentius utrumque præ cæteris nomen hæreditaſti. *Habent illi ſibi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos: tibi univerſi creditи, uni unus. Nec modò ovium, ſed & Paſtorum tu unus omnium Paſtor.*

18.19. *Amen, amen dico tibi, Cùm eſſes junior, cingebas te, & ambulabas, ubi volebas*, expeditus ac liber, ut modò tunicam indutus & præcinctus ex navi in Mare te miſiſti, ut ad me citiùs venires, & iterùm in navim aſcendiſti, ut rete piſcibus plenum traheres. *Cùm autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quò tu non vis*: Cogeris extendere manus tuas vinculis ab alio conſtringendas, & clavis configendas in cruce: duceris ad mortem, repugnante naturali voluntate. His verbis igitur Petrum in charitate perſeveraturum, & Martyrium crucis Dei cauſa perpeſſurum, Chriſtus prædicens, veram eſſe Petri reſponſionem, & trinam amoris profeſſionem ab illo editam, confirmat. *Hoc autem dixit, ſignificans, qua morte clarificaturus eſſet Deum*: Quo genere mortis Deum glorificaturus eſſet. *Et cùm hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me.* Et hoc tibi ſignum, quòd me ſequeris in cruce.

20.21.22. *Converſus Petrus*, id eſt retro reſpiciens, *vidit illum Diſcipulum quem diligebat Ieſus, ſequentem*, ſcilicet Joannem ipſum, *qui & recubuit in cœna ſuper pectus ejus, & dixit: Domine, quis eſt qui tradet te?* Tanti favores Joanni à Chriſto exhibiti hoc loco repetuntur, quia Petro in animum tunc venerunt, ut crederet, hunc in diligendo Chriſto ſibi non eſſe imparem. Quare, cùm ipſe poſt trinam amoris profeſſionem accepiſſet prædictionem ferendæ mortis ad Domini exemplum, curioſitate quadam humani ingenii, & dilecto Diſcipulo rem gratam ſe facturum arbitratus, interrogat, quid de ipſo ſit futurũ. *Hunc ergo cùm vidiſſet Petrus, dixit Ieſu: Domine, hic autem quid?* Quem exitum habebit? *Dicit ei Ieſus: Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere.* Legendum, *Si eum volo manere*, conſtat ex Græco Textu, Syriaca Verſione, & melioris notæ Codicibus Latinis. Senſus eſt, *Si eum volo manere* in vita, *donec veniam*, hora quam decrevi, illum placida morte ad æternam beatitudinem evocaturus, *Quid ad te? Tu me ſequere.* Tuum non eſt alienis te ingerere negotiis, aut abdita ſcrutari; ſed me compellantem ſequi.

S. Chryſ. ho. 87. S.Cyrill. lib. 12. in Joan. p. 1121.1122. S.Hier. lib.2. Cont. Jovin. c.14.

23. *Exiit ergo ſermo inter fratres*, rumor inter Diſcipulos permanavit, *Quia Diſcipulus ille non moritur*, Joannem moriturum non eſſe. *Et non dixit Ieſus: Non moritur.* Senſum verborum Chriſti non fuerant aſſecuti, non quòd eſſent ambigua, ſed quòd non ſatis attenderent, aut tardioris adhuc intellectus eſſent. Non dixerat quippè Jeſus, Joannem mortem non ſubiturum; *ſed, Si eum volo manere*, ſi eum volo ſuperſtitem eſſe, *donec veniam, quid ad te?* Quid tua refert? Mortuum eſſe S. Joannem Euangeliſtam, certiſſimè probant teſtimonia Polycratis Epheſini Epiſcopi, qui diſcipulos ipſius viderat, S. Irenæi Epiſcopi & martyris, Tertulliani, S. Hippolyti, Origenis, Dionyſii Alexandrini, S. Joannis Chryſoſtomi, S. Auguſtini, Cœleſtini I. & totius Concilii Epheſini Oecumenici. S. Joannis immortalitati faviſſe videri poſſet S. Ambroſius in Pſalmum 45. ubi hæc leguntur: *Antichriſtus ex abyſſo aſcendit, ut adversùs Eliam, atque Enoch, atque Ioannem, qui propter teſtimonium Domini Ieſu terris ſunt redditi, præliaretur, ut legimus in Ioannis Apocalypſi.* Verùm nomen Joannis hoc loco ab omnibus Manuſcriptis abeſſe, uno excepto, & ſolos Eliam & Enoch memorari, monent eruditi S. Ambroſii Editores & Illuſtratores, Aſcetæ Benedictini Congregationis S. Mauri.

Polycrat. Apud Euſeb. lib.3.c.31. S.Iren. apud eumdem lib. 3.c.23. Orig. apud eumd.l.3.c.1. Dionyſ.Ale. apud eumd. lib.7.c.25. Tertull. lib. de Anima, c. 50. Hypol.lib.de Antich. Hieron. de Viris Illuſt. c.9. S.Chryſ. ho. 26. in Epiſt. ad Hebr. S.Aug.tr.124. in Ioan. S.Cyrill.Ale. ho.in Transf. Chriſti, T.5.

24. *Hic eſt Diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his*, quæ vidit, & audivit, nihil de ſuo dicens; *& ſcripſit hæc*, tum paulò ante narrata, cùm toto libro: *& verum eſt teſtimonium ejus*, firmum, irrefragabile, ut teſtis ocularis, & ab ipſa Veritate, cujus Diſcipulus eſt, edocti.

25. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus*, miracula, *quæ ſi ſcribantur per ſingula*, ſi recenſeantur ſigillatim, *nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Hyperbole eſt ſacris Litteris non infrequens. Multa quippè miraculorum millia edita ſunt à Chriſto Jeſu Salvatore noſtro: ſed illuſtriora tantùm à Sanctis Euangeliſtis ſcripta ſunt, & per quæ maximè poſſent auditores ad incorruptam fidem firmari, & doctrina tam morum, quàm dogmatum inſtitui. In hujuſmodi porrò locutionibus hyperbolicis nec mendacium eſt, nec æquivocatio, ſed figura, qua *ſalva rerum fide, plerumque verba excedere videntur fidem. Quod non fit, quando aliquid quod erat obſcurum vel dubium, cauſa & ratione reddita exponitur: ſed quando quod apertum eſt, vel augetur vel extenuatur; nec tamen à tramite ſignificandæ veritatis erratur: quoniam ſic verba rem quæ indicatur excedunt, ut voluntas loquentis nec fallentis appareat, qui novit quouſque credatur, à quo ultra quàm credendum eſt, vel minuitur loquendo aliquid, vel augetur.*

S.Cyrill. S.Aug.tr.124. in Joan.

S.Auguſt.

Senſus Moralis.

3.6. *Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & aſcenderunt in navim: & illa nocte nihil prendiderunt.* Hæc piſcatio figura eſt Euangelicæ prædicationis, in qua Petrus Dux eſt cæterorum. Magni labores in ſacro Miniſterio regiminis animarum, & prædicationis Euangelicæ ſubeundi: tota nocte vitæ hujus mortalis laborandum: nec movere debet Euangelicos operarios exiguus piſcationis myſticæ fructus, ſed humanum laborem fruſtra eſſe cogitare debent, niſi Jeſus ſtans in littore, ſua gratia laborantibus in Mari benedicat. *Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis.*

In

In dexteram navigii retia jaci jubet, certam converſionem & fidem eorum ſignificans, qui ad dexteram ſunt collocandi. *Crediderunt* enim, *quotquot præordinati erant ad vitam æternam*; & credent qui ſuperſunt: ideò non ait: Mittite in dexteram veſtram, ſed in dexteram navigii; multi enim ad ſiniſtram ſunt navigii, qui nobis ſunt ad dexteram; & è contrario ad dexteram navigii, qui nobis ſunt ad ſiniſtram. Multi convertuntur & ſalvantur, quos convertendos minùs ſperabamus: multi retrocedunt & damnantur, de quorum ſalute confidebamus. *Miſerunt ergo, & jam non valebant illud retrahere præ multitudine piſcium.* Quod maximæ hominum capturæ per Apoſtolos faciendæ, & ad Eccleſiam primitivorum, quæ eſt in cœlis, adducendæ præſagium fuit.

10. *Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus, quos prendiſtis nunc.* Chriſtus ex piſcibus à ſe productis, & aliis quos Apoſtoli ceperant, communes facit epulas, ut ſic oſtendat & eos, quos ipſe converterat, & quos Apoſtolorum miniſterio erat converſurus, cœleſti convivio offerendos, & Chriſto Jeſu æternùm incorporandos, ut unum ſint illius corpus, unus cum illo Chriſtus: *Caput* enim *& membra unus eſt Chriſtus;* ut S. Auguſtinus identidem inculcat. S. Auguſt.

11. *Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus.* Manu Petri, manu Paſtorum trahi debent in terram, à fluxis nimirùm ſæculi voluptatibus, & occaſionibus peccati, ad ſtabilem & firmam Chriſtianæ juſtitiæ profeſſionem. *Et cùm tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete.* Duabus piſcationibus, quarum una facta eſt initio prædicationis Chriſti, altera poſt ejus reſurrectionem, duos Eccleſiæ ſtatus ſignificari, S. Auguſtinus docet: primam ſtatum Eccleſiæ in hoc ſæculo militantis, altera ſtatum Eccleſiæ in futuro ſæculo triumphantis. Prima piſcium captura bonos & malos ſignificat, quos nunc habet Eccleſia; iſta verò tantummodò bonos, quos habebit in æternum, completa in fine hujus ſæculi reſurrectione mortuorum. Ibi Jeſus non ſicut hìc in littore ſtabat quando juſſit piſces capi, ſed aſcendens in unam navim quæ erat Simonis, rogavit eum, ut à terra reduceret puſillum, & in ea ſedens docebat turbas: ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem: *Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.* Et illic quod captum eſt piſcium, in naviculis fuit; non ſicut hìc rete extraxerunt in terram. His ſignis ibi Eccleſia in hoc ſæculo, hìc verò in fine ſæculi figurata eſt: ideò illud ante, hoc poſt reſurrectionem Domini factum eſt; quia ibi nos Chriſtus ſignificavit vocatos, hìc reſuſcitatos. Ibi retia non mittuntur in dexteram, ne ſolos ſignificent bonos; nec in ſiniſtram, ne ſolos malos; ſed indifferenter, *Laxate*, inquit, *retia veſtra in capturam*, ut permixtos intelligamus bonos & malos: hìc autem, inquit, *Mittite in dexteram navigii rete*, ut ſignificaret eos qui ſtabant ad dexteram, ſolos bonos. Ibi rete propter ſignificanda ſchiſmata rumpebatur: hìc verò, quoniam tunc jam in illa ſumma pace Sanctorum nulla erunt Schiſmata, Euangeliſta dixit, *Et cùm tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete*: tamquam primam piſcationem reſpiciens, in qua ſciſſum eſt, & in illius mali comparatione commendans hoc bonum. Ibi capta eſt multitudo piſcium tanta, ut impleta duo navigia mergerentur, id eſt, in ſubmerſionem premerentur: non enim merſa ſunt, ſed tamen periclitata. Unde enim exiſtunt in Eccleſia, tanta quæ gemimus: niſi cùm tantæ multitudini obſiſti non poteſt, quæ ad ſubmergendam propemodum diſciplinam intrat cum moribus ſuis à ſanctorum itinere penitùs alienis? Hìc autem miſerunt rete in dexteram partem, *& jam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium.* Quid eſt, *jam non valebant illud trahere*, niſi quia illi qui pertinent ad reſurrectionem vitæ, id eſt, ad dexteram, & intra Chriſtiani nominis retia defunguntur, nonniſi in littore, id eſt, in fine ſæculi, cùm reſurrexerint, apparebunt? Ideò non valuerunt ſic trahere retia, ut in navem refunderent, quos ceperant piſces; ſicut de illis omnibus factum eſt, quibus rete diſruptum, & naviculæ preſſæ ſunt. Habet autem iſtos dextros Eccleſia poſt finem vitæ hujus in ſomno pacis, velut in profundo latentes, donec ad littus rete perveniat, quò trahebatur. Luc. 5. S. Auguſt. tr. 122. in Jo. n. 7. Vide & ſer. 248. 249. 250. 251. 252. Editionis noviſſimæ Pariſ. Aſcetarum. B. Cong. S. Mauri.

15. *Cùm ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis, quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos.* Trepidavit Petrus, & negavit ter. Cordis inſpector vult audire, quòd ametur, & parùm eſt ſemel. Interrogat hoc, audit propè cum tædio ipſius Petri. Miratur enim interrogari ſe à præſcio toties, cùm ſemel ſufficeret reſpondere etiam neſcienti. Sed tamquam diceret Dominus: *Expecto, numerus legitimus impleatur: tertiò confiteatur per amorem, quia ter negaverat per timorem.* S. Aug. ſer. 155. aliàs H. 27. inter ſc.

Diligis me plus his? Paſce oves meas. Sit amoris officium paſcere Dominicum gregem, ſi fuit timoris indicium negare Paſtorem. *Qui hoc animo paſcunt oves Chriſti, ut ſuas velint eſſe, non Chriſti, ſe convincuntur amare, non Chriſtum; vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & ſubveniendi & Deo placendi charitate.* Contra hos ergo vigilat toties inculcata iſta vox Chriſti, quos Apoſtolus gemit ſua quærere, non quæ Jeſu Chriſti. *Nam quid eſt aliud, Diligis me? Paſce oves meas, quàm ſi diceretur,* Si me diligis, non te paſcere cogita, ſed oves meas, ſicut meas paſce, non ſicut tuas; gloriam meam in eis quære, non tuam; dominium meum, non tuum; lucra mea, non tua? ne ſis ex iis de quibus ait Apoſtolus: *Erunt homines ſeipſos amantes, amatores pecuniæ, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, irreligioſi, ſine affectione, detractores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, procaces, cæcati, voluptatum amatores magis quàm Dei, habentes ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* Hæc omnia mala ab eo velut fonte manant, quod primum poſuit, *ſeipſos amantes.* Non ergo nos, ſed Dominum amemus: & in paſcendis ejus ovibus, ea quæ ſunt ejus, non ea quæ ſunt noſtra, quæramus. *Neſcio quo enim inexplicabili modo, quiſquis ſe ipſum, non Deum amat, non ſe amat; & quiſquis Deum, non ſeipſum amat, ipſe ſe amat. Qui enim non poteſt vivere de ſe, moritur utique amando ſe: non ergo ſe amat, qui ne vivat, ſe amat. Cùm verò ille diligitur, de quo vivitur, non ſe diligendo magis diligit, qui propterea non ſe diligit, ut eum diligat, de quo vivit.* Non ſint ergo ſe ipſos amantes, qui paſcunt oves Chriſti, ne tamquam ſuas, ſed tamquam ipſius eas paſcant; & velint ex illis ſua lucra conquirere, ſicut amatores pecuniæ; vel eis dominari, ſicut elati; vel gloriari de honoribus, quos ab eis ſumunt, ſicut ſuperbi; vel in tantum progredi, ut etiam hæreſes faciant, ſicut blaſphemi; nec cedant ſanctis Patribus, ſicut parentibus, non obedientes; & eis qui eos corrigere volunt, quia perire nolunt, mala pro bonis reddant, ſicut ingrati; interficiant animas & ſuas & alienas, ſicut ſceleſti; materna Eccleſiæ viſcera diſſipent, ſicut irreligioſi; non compatiantur infirmis, ſicut ſine affectione; famam ſanctorum maculare conentur, ſicut detractores; cupiditates peſſimas non refrenent, ſicut incontinentes; exerceant lites, ſicut immites; neſciant ſubvenire, ſicut ſine benignitate; indicent inimicis piorum, quæ occultanda cognoverint, ſicut proditores; humanam verecundiam inverecunda exagitatione perturbent, ſicut procaces; non intelligant, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, ſicut cæcati; lætitias carnales ſpiritalibus gaudiis anteponant, ſicut voluptatum amatores magis quàm Dei. Hæc enim atque hujuſmodi vitia, ſive uni homini accidant omnia, ſive his alia, illis alia dominentur, ex illa radice quodammodo pullulant, cùm ſunt homines ſe ipſos amantes. Quod vitium maximè cavendum eſt eis qui paſcunt oves Chriſti, ne ſua quærant, non quæ Jeſu Chriſti; & in uſus cupiditatum ſuarum conferant, pro quibus ſanguis fuſus eſt Chriſti. Cujus amor in eo qui paſcit oves ejus, in tam magnum debet ſpiritaliter creſcere ardorem, ut vincat etiam mortis naturalem timorem, quo mori nolumus, & quando cum Chriſto vivere volumus. S. Aug. tr. 123. in Joan. Philip. 2. 21. 2. Tim. 3. 2. &c.

Diligis me? Paſce agnos meos, paſce oves meas. Tamquam diceret: Quid mihi retribuis, quia diligis me? Di- S. Aug. ſer. 253. aliàs de Temp. 149.

„ Dilectionem tuam ostende in ovibus meis. Quid mihi
„ præstas, quia diligis me, quando ego tibi præstiti, ut
„ diligeres me? Sed dilectionem tuam erga me habes ubi
„ ostendas, habes ubi exerceas: *Pasce agnos meos*. Qua-
„ liter autem essent pascendi agni Dominici, oves tanto
„ pretio comparatæ quanta essent dilectione pascendæ, in
„ consequentibus demonstravit. Postquam enim Petrus
„ impleto legitimo numero trinæ responsionis, professus
„ est se esse Domini dilectorem, commendatis sibi ovibus
„ ejus, audit de sua futura passione. Hîc demonstravit
„ Dominus, sic diligendas oves suas ab eis, quibus eas
„ commendat, ut parati sint mori pro eis. Unde S. Jo-
1. Joan. 3. 16. annes ait: *Sicut pro nobis Christus animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere*.

18. 19. *Amen, amen dico tibi, Cùm esses junior, cingebas te, & ambulabas, ubi volebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quo tu non vis. Hoc autem dixit, significans, qua morte clarificaturus esset Deum*. Hunc invenit exitum ille negaS. Aug. tr. 123. in Joan. tor & amator; *præsumendo elatus, negando prostratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus: hunc invenit exitum, ut pro ejus nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo se moriturum perversa festinatione promiserat. Faciat ejus resurrectione firmatus, quod immaturè pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat, ut priùs Christus pro Petri salute, deinde Petrus pro Christi prædicatione moreretur*. Præposterum
„ fuit, quod audere cœperat humana temeritas, cùm
„ istum dispositissent ordinem Veritas. Animam suam se
„ positurum pro Christo Petrus putabat, pro Liberatore
„ liberandus: cùm Christus veniisset animam suam posi-
„ turus pro suis omnibus, in quibus erat & Petrus. Nunc
Joan. 13. 37. jam firmitas cordis ad suscipiendam mortem pro nomi-
„ ne Domini vera ipso donante sumatur, non falsa no-
„ bis errantibus præsumatur. Nunc est, ut vitæ hujus
„ non metuamus interitum, quia resurgente Domino
„ vitæ alterius præcessit exemplum. *Sequere me*. Chri-
stiani, præcipuè Pastores, in hoc totis viribus incumbere debent, ut Christum Jesum sequantur, imitentur, operibus ac laboribus suis, nec non rerum adversarum, persecutionum, & mortis etiam, si opus sit, tolerantia Deum glorificent. Repugnabit natura: *Sed molestia quantacumque sit mortis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur ille, qui cùm sit vita nostra, etiam mortem voluit perferre pro nobis*. Si Pastor bonus qui posuit animam suam pro ovibus suis, ex ipsis ovibus tam mul-
„ tos sibi Martyres fecit: quantò magis debent usque ad
„ mortem pro veritate certare, & usque ad sanguinem
„ adversùs peccatum, quibus oves ipsas pascendas, hoc
„ est, docendas regendasque committit?

22. *Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere*. De aliis soliciti sint Pastores ex charitate, non ex curiositate. Illis consulant, illos juvent, ut Christianæ vitæ & sui status officia fideliter impleant: sed futuram illorum sortem Dei providentiæ relinquant & commendent, arcana Dei ne scrutentur. Christum amando, sequendo, pro veritate usque ad mortem certando felices se putent, & Deo gratias agant, cum pro ejus gloria aliquid patiuntur. Hæc vitæ activæ sors est, significatæ per Petrum. In Dei & Mysteriorum ejus cognitione interim proficiant, & cognitionis amorisque sui consummationem in futura vita expectent, illam prægustent, quantùm dederit Dominus; ad eam suspirent: quæ sors est vitæ contemplativæ significatæ per Joannem, ut egregiè S. Augustinus explicat. Duas vitas, inquit, sibi divini- " S. August. tract. 124. in Joan.
tùs prædicatas & commendatas novit Ecclesia, quarum " una est in fide, altera in specie; una in tempore pere- " grinationis, altera in æternitate mansionis; una in la- " bore, altera in requie; una in via, altera in patria; una " in opere actionis, altera in mercede contemplationis; " una declinat à malo, & facit bonum; altera nullum ha- " bet, à quo declinet, malum, & magnum habet, quo fruatur, bonum; una cum hoste pugnat, altera sine hoste " regnat; una fortis est in adversis, altera nihil sentit ad- " versi; una carnales libidines frenat, altera spiritalibus " delectationibus vacat; una est vincendi cura solicita, " altera victoriæ pace secura; una in tentationibus adjuvatur, altera sine ulla tentatione in ipso Adjutore lætatur; una subvenit indigenti, altera ibi est, ubi nullum " invenit indigentem; una aliena peccata, ut sua sibi " ignoscantur, ignoscit; altera nec patitur, quod ignoscat, nec facit, quod sibi poscat ignosci; una flagellatur " malis, ne extollatur in bonis, altera tanta plenitudine " gratiæ caret omni malo, ut sine ulla tentatione superbiæ cohæreat summo bono; una bona & mala discernit, altera quæ sola bona sunt cernit: ergo una bona " est, sed adhuc misera; altera melior, & beata. Ista significata est per Apostolum Petrum, illa per Joannem. " Tota hîc agitur ista usque in hujus sæculi finem, & illic " invenit finem: differtur illa complenda post hujus sæculi finem, sed in futuro sæculo non habet finem. Ideò " dicitur huic, *Sequere me*; de illo autem, *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere*: " Id est, Tu me sequere per imitationem perferendi temporalia mala, ille maneat, donec sempiterna venio redditurus bona. Perfecta me sequatur actio, informata meæ passionis exemplo; inchoata verò contemplatio " maneat donec venio, perficienda cùm venero.

24. 25. *Hic est Discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium ejus. Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros*. Dilecti Discipuli tui, & aliorum Sanctorum Euangelii tui Scriptorum testimonium summa reverentia recipimus, Domine Jesu: quæcumque ab illis scripta sunt, firma & humili fide complectimur; quæ scripta non sunt, adoramus; quæ scripta sunt, da ut pro modulo nostro hìc capiamus, quantùm necesse est ad salutem; da ut Legem tuam Euangelicam diligamus & impleamus in via peregrinationis nostræ, ut Mysteriorum Euangelicorum veritatem in Patria contemplemur. Amen.

F I N I S.

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A

ABlutio cordis, quando cibos sumimus, aut à foro, id est, à negotiis terrenis & sæcularibus conversationibus redimus, p. 823. num. 1.

Abnegatio sui, p. 469. In quo posita? p. 478. n. 15. p. 832. n. 5. p. 1027. p. 1035. n. 24.

Abrahæ filios de lapidibus Deus suscitavit, cum nos ex Gentibus ad fidem vocavit, pag. 47. & 971. n. 8. Abrahæ filios se esse Judæi gloriantur, p. 1312. Qui verè filii Abrahæ? ibid. Abraham Propheta erat, & diem Christi vidit, p. 1313. n. 56. *Antequam Abraham fieret*, Jesus Christus erat, p. 1314. Legitima hujus loci explicatio ex Patribus asserta adversùs neotericum Interpretem, ibid.

Absolutio. Illos dumtaxat debemus per Pastoralem sententiam solvere, quos Christum cognoscimus per suscitantem gratiam vivificare, p. 1335. Ligandi & solvendi potestas S. Petro, ut Ecclesiæ personam gerenti, & omnium Episcoporum capiti, & formæ, à Christo tradita, p. 475. n. 12. Apostolis & eorum Successoribus, p. 505. n. 14. Ea potestate abutuntur Sacerdotes, qui contra legem à Christo positam, & contra Ecclesiæ regulas absolvunt, aut ligant, ibid.

Accusatio Christi Jesu, consolatio est Christianorum, qui calumniam patiuntur, p. 1179.

Aceto potatur Christus Jesus, p. 1438. n. 28. 29.

Adam. A perditionis massa, quæ facta est per primum Adam, nemo discernitur, nisi per gratiam Mediatoris, hoc est in sanguine secundi Adam gratis justificatus, p. 1281.

Adolescens qui Christum ad Passionem ductum sequebatur amictus sindone, quis fuerit? p. 870. n. 9. Adolescens recedens à patre, & bona sua dissipans, peccatoris typus, p. 1103. & 1104.

Adoratio propriè dicta soli Deo debetur, p. 55. n. 8. Veri adoratores, p. 68. n. 7. p. 1288. n. 23. & 24. p. 1254. n. 22.

Adventus Christi triplex, p. 641. n. 4. & p. 867. n. 5.

Adversarius, cum quo in via concordia ineunda est, p. 87. n. 25.

Adulterium in corde, pag. 88. n. 26. Adulteri Christum & Ecclesiam singulariter inhonorant, pag. 815. n. 3. Aliquem hominem amare præ Christo, adulterium est, p. 1243. n. 29. Adultera mulier coram Christo sistitur, p. 1307. Hæc historia canonica est, p. 1308. Moraliter explicatur, p. 1315. & 1316. Adultera mulier typus erat Ecclesiæ ex gentibus idololatris colligendæ, & animæ cujuslibet peccatricis, p. 1317.

In Ægyptum cur fugit Christus? p. 23. Ægyptus præsentia Christi gustum quemdam sanctificationis adepta, ibid. Ex Ægypto Christus redit, p. 27. n. 13.

Æquivocationum & restrictionum mentalium patronis non favet Christi factum, qui Discipulis Emmauntem euntibus conspicuum se præbens, finxit se longiùs ire, p. 1185.

Ager figuli emptus ex pecunia, quæ Judæ proditori numerata, & ab ipso in templum projecta est, p. 726. n. 4. Dei providentia dirigente, pretium sanguinis Christi ad emendum agrum in sepulturam peregrinorum impensum est, pag. 741. n. 43. Hujus rei mysterium, ibid.

Agnus Dei Christus Jesus, pag. 1209. & 1210. Ejus unius sanguine omnes homines redimi potuerunt, p. 1218.

Agonia Christi in horto, p. 690. 691. 692. & p. 1169.

Alapa Jesu inflicta, p. 1430. & 1434.

Alienum est quod malè possidetur: malè autem possidet qui malè utitur, p. 544.

Amaritudines interiores, & consolationes animæ fidelis, p. 1187.

Ambitio potestatis à malo est, ordinatio potestatis à Deo, p. 54. n. 6. & pag. 55. n. 7. Sæpè quos vitia nulla delectant, facit ambitio criminosos, ibid. Ambitionis tentatio, pag. 68. n. 7. Caret ambitione religiosa devotio, ibid. Ambitio vilis, & indecora, pag. 563. n. 7. Radix æmulationis & murmurationis, p. 566. n. 11. Ambitio Ecclesiasticarum Dignitatum à Christo damnata, pag. 563. n. 8. & pag. 564. pag. 839. n. 3. & pag. 840. Ambitionis & superbiæ vulnus, quàm timendum & cavendum, Ecclesiasticis præsertim viris, p. 1072. n. 24.

Amicitiæ Christianæ officium, p. 991. n. 18. Exemplar in Christo Jesu Lazarum, & sorores ejus diligente, pag. 1349. n. 5. Saluti sæpè nostræ magis nocent amici, pag. 292. & 293. n. 20. Amicitiarum humanarum abusus, à Christo Jesu amicorum suorum desertionem patiente expiatus, p. 711.

Amor summus Dei in homines, p. 1232. num. 16. Amoris Dei erga homines argumenta, p. 1239. 1240. 1241. Deus non colitur, nisi amando, pag. 47. Sine amore Creatoris, nullis quisquam benè utitur creaturis, ibid. Amor quadripartitus Dei, seu quatuor amoris affectus, quibus omnia perrumpuntur obstacula, quæ impediunt, ne ad Christum accedamus, pag. 793. Amor Dei summa Religionis Christianæ, p. 1047. n. 27. & p. 1048. Mensura est remissionis peccatorum, p. 1044. Amoris Dei, & proximi præceptæ, p. 596. 597. 604. 605. 607. 857. n. 4. & 5. & p. 860. 1047. & 1048. V. *Dilectio*. Deus in nobis non faceret, quod amaret, nisi antequam id faceret, nos amaret, p. 1416.

Amor mundi impedit, ne Deus cognoscatur, pag. 1213. n. 10. Amor proprius interdum speciem pietatis obtendit, ne Christo fideliter & promptè pareamus, p. 1040. Amatores rerum temporalium Jesum apud se manere nolunt, p. 218. n. 22.

Andreas Joannis discipulus Christum sequitur, p. 1210. Simonẽ Petrum fratrem suum ad Jesum adducit, ibid. & p. 1220. n. 41. Petrus & Andreas primi novi Testamenti prædicatores electi, p. 59. 60.

Angaria, & angariare, p. 96. n. 36.

Angelus Incarnationem Christi nuntiat Mariæ Virgini, p. 902. Nativitatem Pastoribus, pag. 940. & 941. Magos monet, ne revertantur ad Herodem, p. 29. n. 9. Joseph, ut cum puero Jesu & matre ejus in Ægyptum fugiat, p. 22. n. 10. Ut in Judæam revertatur, pag. 27. n. 13. Angeli Christo ministrant, p. 56. Angelus Christum in agonia positum solatur, pag. 1169. Resurrectionem Christi nuntiat, pag. 760. num. 2. p. 761. n. 3. & 4. p. 767. & 768. num. 2. 3. & 4. Angeli custodes semper Deum vident, pag. 503. n. 8. Angelorum vix, p. 517. n. 7.

Animarum immortalitas, pag. 595. num. 7. Unio Dei cum anima justi indissolubilis est ex parte Dei, p. 845. n. 2. Perditionis animarum causa triplex, pag. 1102. Ad earum conversionem tria præstanda, p. 1103.

Anna Prophetilla puerum Jesum Messiam ac Redemptorem Israeli promissum confitetur, & prædicat, pag. 946. n. 36. 37. 38. Anna Christianarum viduarum exemplar, p. 960. 961. n. 37. & 38.

Annas & Caiphas Principes Sacerdotum, p. 963. Ad Annam ductus Jesus, p. 1429.

Apostolorum vocatio, & electio, p. 258. n. 12. p. 272. n. 2. p. 797. n. 3. Missio, p. 260. 261. 815. 1025. Illis donum miraculorum Christus impertit, p. 257. n. 1. Christum piscatores ad Apostolatum vocaturum Prophetæ prædixerunt, p. 61. n. 18. Apostolorum elogium, ibid. Hos humanis laboribus Christus exercere voluit, ut indefessos redderet in divinis, pag. 62. n. 18. Illiteratos misit ad prædicandum, ne fides credentium non virtuti Dei, sed humanæ eloquentiæ tribueretur, ibid. Dei consilium pauperes piscatores ad fundandam Ecclesiam suam eligentis, pag. 69. n. 8. Ex Apostolorum vocatione documenta quinque ad mores informandos colliguntur, ibid. & p. 70. Apostoli sal terræ, lux mundi, civitas supra montem, pag. 78. & 79. Gentibus omnibus Leges Euangelicas intulerunt, Romanis Imperatoribus admirabiliores, qui subditas nationes adigere non potuerunt, ut Romanis Legibus viverent, p. 83. Ecclesiæ per Apostolos ignobiles, imperitos, infirmos fundatio, certissimum est veritatis Christianæ Religionis argumentum, pag. 273. Apostolorum magnanimitas, & fortitudo in consideratione persecutionum, quæ ipsis à Christo prænuntiantur, p. 281. n. 11. Eorum solatium, ibid. Imitandum Sacerdotibus, & Euangelii Prædicatoribus exemplum, ibid. Apostolorum fides, pag. 1292. Apostolorum charitas solicita de proximorum necessitatibus sublevandis. Hanc imitari debent Pastores & Sacerdotes, p. 429. n. 10. Apostolorum contentio de Primatu, p. 501. & 507. n. 1. pag. 835. n. 6. p. 1166. Illos ad humilitatem Christus informat puero in medio illorum constituto, p. 835. n. 6.

Apparitiones Christi à mortuis redivivi, p. 761. 762. 764. 883. 1183. 1184. & seqq. & p. 1448. & seqq. 1461. & seqq.

Aquæ in vinum conversæ miraculum, p. 1222.

Aqua viva, quam Christus se daturum promittit, p. 1246. 1247. Fons aquæ salientis in vitam æternam, ibid.

Aquilarum instar ad Christum Sancti convolabunt, p. 649. n. 17.

Archelaus Herodis Magni filius, non Rex, sed Ethnarcha constitutus ab Augusto Cæsare, dimidiæ paterni Regni parti regia potestate præfuit, p. 28. n. 14.

Arundo vento agitata, carnalium hominum typus, p. 317. 318. n. 15.

Avaritia radix omnium vitiorum, pag. 543. num. 11. pag. 703. num. 8. p. 720. num. 19. Christo Jesu persecutores semper peperit, p. 772. Difficilis conversio hominum pecuniæ, & lucris temporalibus addictorum, p. 795. n. 5. Maximè Publicanorum, ibid. Ab omni avaritia cavendum, p. 1065. n. 25. & p. 1072. Non solùm avarus est, qui rapit aliena, sed & qui cupidè servat sua, ibid.

Augusti edictum de universi orbis descriptione, p. 399.

B

BAbylonica transmigratio, p. 9.

Babyloniæ & Jerusalem duarum Civitatum mysticarum cives, p. 401. n. 19.

Baptismi institutio, pag. 764. num. 10. Virtus, pag. 773. n. 11. Quanta baptismi gratia, p. 774. Quisquis baptizatus est, debitor est totius Legis Euangelicæ implendæ, ibid. num. 12. Spiritus Sanctus in-

invisibiliter in nos descendit in baptismo, pag.787. n.3. Spiritalis per baptismum regeneratio, ad salutē absolutè necessaria, p.1229. 1230.1237.1238. Baptismus infantium, p.1339. Collatus ab improbis Ministris ratus est, p.1219. Quisquis baptizet, Christus baptizat, ibid. Baptismus sine charitate nihil prodest, ibid. Catechumeni ad baptismum non admittendi sine fide expressa Incarnationis, & Passionis Christi, p. 1035.

Baptismus Joannis è cœlo, an ex hominibus, p.575.n.13. & p.586.n. 13. & p.852.n.7. & p.1152.1153. Figura Baptismi Christi, ad illum præparans, p.783. & 1208.n.24. Baptismi Christi & Joannis discrimen, p.965.n.16.17. & p.970.n.3. p.974.n.16.

Baptismus Christi, p.966. 975.n.21. Cur Spiritus Sanctus in Jesum baptizatum, & orantem sub signo sensibili descendit? p.966. n.22.

Barabbas latro & homicida. Jesu cum Barabba comparatio contumeliosissima, p.729.730. & p.742.n.5. p.877.

Beatitudo hominis Christiani in cognitione, & amore Dei & Christi posita, p.479.n.10. Beatitudines Euangelicæ, p.71.72.73.74.75. & 76. p.994. n. 20.21. p.999. n.20. Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt, pag.1054. & 1060. Beati qui non viderunt, & crediderunt, p.1450. & 1456.

Beelzebub Deus Accaronitarum, à musca nomen habens, p.342. n. 13. Beelzebub dæmonum Princeps, ibid.

Beneficentiam Christus jubet, cujus duo sunt officia, scilicet eleemosynam erogare, & mutuum dare petentibus & egentibus, p.96. n.37.

Beneficiorum curam animarum annexam habentium collatoribus, quæ observanda? p.801.

Bethania, an Bethabara, locus ubi S. Joannes baptizabat? p.1209.n. 28. Bethania, domus obedientiæ, figura Ecclesiæ, p.1363.

Bethleem domus panis. Natus in ea Jesus? p.951. In Bethleem & omnibus finibus ejus trucidati ab Herode infantes, p.24.25.26.

Blasphemia in Filium hominis, & in Spiritum Sanctum quid sit, & quomodo remittatur, vel non? p.344. & 345. n.19. p.1064. n.10. Blasphemiis lacessitur Jesus in Cruce pendens, p.734. 735. n.21. p.753. n.16.

Bonæ arboris fructus boni. Arbor bona, voluntas bona, p.47. & p. 68. num.9. & p.997. n.43. & 44. Non sufficit bona facere, sed & benè facere oportet ad vitam æternam consequendam, ibid. Fieri non potest, ut steriliter boni simus, ibid. Ut bonum beatificum sit, Dei amore opus est, ibid. Bonorum omnium radix charitas; malorum omnium radix cupiditas, p.186. n.10. Nemo se ex malo bonum per seipsum facit, ibid. Non est voluntas bona, quæ in aliis, vel in seipsa, non in Domino gloriatur, pag.182. Hæc Domini sententia: *Non potest arbor bona malos fructus facere, &c.* Manichæi & Pelagiani abutebantur, pag.168. n.9. Nemo bonus, nisi solus Deus, pag.529. n.13. Bonum quo verè bonus es, nec invitus accipis, nec invitus amittis, p.369.n.21.

Boanerges, nomen Zebedæi filiis à Christo impositum, p.797. n.3.

Booz in Christi Genealogia recensitus, quis fuerit? pag.7. Tres Booz perperàm commentus est Lyranus, ibid.

C

Cæci à Christo illuminati in domo, p.225. & 226. n.20. & seqq. Propè Jerico, p.559.560. n.16. 17. & p.1140. 1145. 1146. n.35. Cæci nati illuminatio, p.1323.1324. & seqq. Ejus obedientia, p. 1330. Pharisæos & Legisperitos sapientia vicit, parentes suos constantia, & confessione veritatis, p.1331.1332.n.15. Factus est Confessor Christi, ibid. Cæcus Bethsaidæ à Christo sensim curatus, p. 826. n.4. Ejusdem miraculi moralis explicatio, p.830. n.5. & pag. 831. Cæci tribus modis à Christo illuminati, p.1330. Omnis homo cæcus natus est secundùm mentem, p.1327. Peccatoris cæcitas, p.250. n.22. Ejus illuminatio, p.251. Nemo cæcus extra Ecclesiam illuminari potest, ibid. n.23. Cæcitas & obduratio cordis, præcedentium peccatorum pœnæ sunt, subsequentium causæ, p. 398. Quin & sæpiùs peccata sunt, pag.1328.1329. Firmitas in rerum temporalium amore, spiritualis cæcitatis causa, p. 398. Cæcitatis interioris per Christi gratiam curatio, p.567.568.569. & 570. n.13.14.15.16. & 17. Velamen cæcitatis super corda peccatorum extendit superbia, tollit humilitas, p.1368. n.37. Quid agendum, ut spiritualis cæcitas nostra à Jesu curetur, & inopia nostra ab eo sublevetur? p.850. n.11.

Cæcus cæcum ducens, pag.996. n.39. pag.1102. n.39. Cæci & duces cæcorum, qui secundùm traditiones, opiniones, & errores hominum, ac prudentiæ terrenæ & animalis principia, non secundùm legem Dei conscientias moderantur, pag.454. n.8. In Dei judicio non excusabuntur, qui cæcis ducibus adhæserint, ibid. Filius Dei in judicium venit in hunc mundum, ut qui non vident videant gratuito misericordiæ Dei dono; & qui vident, id est, sapientes sibi ipsis videntur, cæci fiant occulto Dei judicio, semper tamen justo, p.1334.n.39.

Cœlum apertum in Baptismo Christi, pag.961. In cœlum nemo ascendit, nisi Filius hominis, qui est in cœlo, p.1232.

Cæsari, quæ sunt Cæsaris, reddenda, p.593.594.

Cainan filius Arphaxad, an retinendus in Genealogia Christi secundùm Lucam? p.969.

Caiphæ consilium adversùs Jesum, p.679. n.2. p.699.n.2. p.1347. & 1348. Non ejus meritis, sed officio divino donatum est, ut futuram Christi mortem pro populo prædiceret, ibid. Non fuit propriè Propheta, ibid. Caiphas adversùs Christum actor, & judex, pag. 721. p.649. n.40. p.695.696. & p.1430.

Calamitatibus publicis improbi terrentur, non justi, p.1161.

Calix mors appellata in Scripturis, & sors quæ providente Deo cuique obtigit, p.556.

Camelum per foramen acus intrare facilius est, locutio proverbialis apud Judæos, p.531. n.19.

Calvariæ mons, unde ita vocatus? pag.733. n.15. Cristus ibi crucifixus, ibid.

Canibus sanctum non dandum, pag.164. 175. & 176. Panis filiorum non mittendus canibus, p.447. & 458.

Capharnaum eversio à Christo prædicta, p.1041.

Captivorum visitatio, consolatio, & redemptio, p.313.

Caro Christi danda pro mundi vita, pag.1278. Manducanda, & verè cibus, pag.1278. *Caro non prodest quidquam*, quis hujus sententiæ sensus? p.1280.

Cathedra Moysi, p.607.608. n.1.

Census. An liceat censum dare Cæsari? p.593. 594. Census generalis totius Imperii sub Augusto Cæsare, p.399. Census ille spiritualiter expositus, p. 949.

Centuplum omnia propter Christum relinquentibus promissum, p.549. 550. n.16. & p.1140. p.843. n.3. p.847.848. n.8.

Centurionis fides, p.194.n.9. & p.204. n.4. & 5. Centurionis servus à Christo sanatus, p.192.193. 194. Centurionis humilitas, p.205. n.6. & 7. Centurio Deum in Christi morte glorificans, p.1178.

Chananæa mulier. Filia ejus à Christo sanata, pag.446. n.13. p.821. n.4. Chananææ mulieris fides, p.456. n.11. Humilitas & perseverantia in oratione, p.457. 458. n.15. & pag.459. num.16. Hanc imitari debent pœnitentes, ut ad sacram Eucharistiæ Communionem dignè se disponant, ibid. Et Christiani omnes, ut eorum orationes Deo sint acceptæ, ibid. & p.823. n.2. Ab imitatione Chananææ longè absunt mulieres pleræque Christianæ, quæ dæmoni aditum pandunt in corda filiarum suarum per sæculi amorem, & mores, per luxum, choreas, spectacula, p.824.

Charitas summa legis & Prophetarum, pag.168. n.6. Duo præcepta charitatis, p.857.n.4. Charitatis erga proximum regula à Christo tradita, p.179.n.6. Charitas vera est, cum in Deo diligitur amicus, & propter Deum inimicus, ibid, Charitatis officium est de juribus suis aliquid remittere, ne infirmi offendantur, pag.500.n.16. Charitatem in nobis extingui, vel refrigescere non sinamus, pag. 644.n.8. Christi regnum in charitate fundatum, p.1043.

Chlamyde coccinea per ludibrium indutus est Christus, ut dissolutas lasciviasque nuditates expiaret, p.744.n.7.

Choreæ, cæteræque sæculi & aulæ voluptates, sunt incentiva vitiorum, p.424.425. n.4. p.818. & 819.n.4.

Christiani frumentum sint, non paleæ, p.46. n.4. Bonis Christianis inter malos patienter vivendum, sed ab eorum iniquitate recedendum, ibid. Sal terræ, & lux mundi pro modulo suo esse debent, p. 110. & 111. n.11.12. & 13. Quotidie proficere debent in observantia mandatorum Dei, p.114. n.5. Christiani nomen sine bonis operibus majorem damnationem arcessit, p.188.189.n.13. Christiani in vias gentium & Samaritanorum abeuntes, p.247. num.3. Qui Christo digni? pag.270.n.24. 25. Christiani, utpotè homines novi Testamenti, non debent inhærere terrenis, pag.275. Plerique Judaicè vivunt in Ecclesia, p.315. Boni Christiani characteres, p. 316. & 317. Christianis ovium mansuetudo, prudentia serpentis, columbæ simplicitas imitandæ, p.279.280. & 281. Totius vitæ suę actis Christum prædicare debent, p.319. n.7. & 8. Mundo mortui & Deo viventes, Dei filii evadunt, pag.474.n.8. Commune quoddam Sacerdotium habent, p.916. n.5. Cum Christo capite unus Christus effecti, pag.925.n.25. Sancti esse debent, quia ex Spiritu Sancto renati, ibid. Christianorum qui Christum non audiunt, eique non obediunt, graviùs quàm Judæorum crimen est, p.412. n. 29. Vitam & amaritudines vitæ adjunctas tolerare debent cum patientia, mortem obire cum lætitia, resurrectionem expectare cum fiducia, p.476.n.13. Tria Christianis omnibus commendanda, p. 1274. Christiani conjuges familiariùs adhærent membris Christi, cum imitantur parentes Christi, p.16.n.3. Tota vita Christiani boni sanctum desiderium est, p.398. n.13.

Christus verè & natura Deus Patri consubstantialis, p.1232.n.17. p. 1233. num.18. p.1234.1235.1236. n.34.35.36. p.1260.1261.1262. 1264.1265.1274.1310.1311.1313.1314.1336.1337.1345. num.25. Christi divinitas voce Patris in baptismo declarata, pag.44.n.6. Omnia illi à Patre tradita, pag.316. num.23. Christi divinitas invictè probatur contra Arianos & Socinianos ex S. Petri confessione, pag.464.n.8. & 9. ex confessione Thomæ Apostoli, p. 1449. num.28. ex remissione peccatorum, & cognitione cogitationum cordis, pag.789. & 790. n.3. ex eo quòd sit dominus David simul & filius, pag.597.598. n.12. pag.608. n.17. pag.1150. p. 858. num.5. & 6. ex miraculis ab eo editis, pag.316. n.3. Christus unum cum Patre, non voluntate solùm & concordia, sed natura, & potestate, p.1336. Gloriam ejus vidit Isaias, cum vidit Dominum sedentem super solium excelsum, pag.1361. n.41. Christus in Patre, & in ipso Pater, pag.1382. In ipsum credendum, ut in Deum, ibid. Patrem se majorem esse quo sensu dixerit? p. 1385. 1386. num.28. His verbis: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum*, &c. Christus Dei Filius à communione veræ Deitatis non excluditur, pag.1417. n.3. Non adoptione, sed natura Dei Filius, p.906. Non ratione tantùm conceptionis admi-

mirabilis ex Spiritu Sancto, ſed æternæ generationis ex Deo, & unionis hypoſtaticæ naturæ aſſumptæ cum perſona Verbi? ibid. Item, p.923. n.32. & 33.
Chriſtus verus homo, & verus Deus, p.435. n.17. Chriſti humanitas, Altare per divinam perſonam ſanctificatum, p.623.n.13.
Chriſti Nativitatis locus, tempus, eventa, p.17.n.1. p.940. & 941. A Magis adoratur, ibid. n.2. Non Judæis ſolùm, ſed Gentibus regendis Rex natus, p.20.n.5. Fugæ ejus in Ægyptum rationes, p.22.23. Non neceſſitate fugit, ſed poteſtate, ibid. Unde Nazaræus vocatus? p.29.n.15. Oblatio ejus in Templo, p.942.n.22.23. Inventus in medio Doctorum, p.947.961.962.
Chriſti baptiſmus, p.41. n.14. 15. & p.966. 977. Joannis baptiſmum ſuſcipiendo, ſuum conſecravit, p.44.n.15.
Chriſti tentatio. Multis de cauſis tentari voluit, quæ exponuntur, p. 41. n.1. Cur deſertum, ceu locum certaminis elegerit? p.50. Solus dux eſſe poteſt, ut de deſerto ad Paradiſum redeamus, p.64. Chriſti ſeceſſus in deſertum, & tentatio poſt baptiſmum, cujus rei documentum ſit? p.787. n.4. Cur poſt jejunium tentari voluerit, ratio multiplex, pag.51. Ordo tentationis Chriſti. Variis modis tentavit illum Diabolus, ſicut primum Adam in Paradiſo, pag.52. n.2. Ad ſuperandas tentationes, Mediator noſter eſt non ſolùm per adjutorium, verùm etiam per exemplum, pag.49. Humilitate diabolum vicit, non potentia, p.53. n.3.
Chriſti prædicatio, doctrina, miracula. Miniſterium ſuum incipit à prædicatione pœnitentiæ, & regni cœlorum, ut Joannes, pag.58. n.12. Per civitates & caſtella prædicans, & omne genus languorum curans, concionatorum exemplar eſt, p.254. n.27. Diſcipulos ſuos interrogat, quid homines & ipſimet de illo ſentiant, p.463.464. n.7.8. Miraculis miſſionem, ac prædicationem ſuam confirmat, p.195. n.14. Chriſti Jeſu miracula, nec Julianus Apoſtata, nec poſteriorum temporum Judæi negare auſi ſunt. Eorum fabula, p.254.n.26. Non miſſus, niſi ad oves, quæ perierunt domus Iſrael, tametſi omnium hominum redemptor, p.447.n.15. & pag. 456. n.13. Venit ad Diſcipulos ſuos ambulans ſuper mare, p.420. 421. n.18. Chriſtus unus Magiſter, p.609. n.5. & p.610. n.7. pag. 619. n.5. & pag.620.n.7. In Euangelio docens, humiliter audiendus, p.962.n.40. Nos intùs docet, ibid. Verbo & exemplo nos docet, Dei cultui, & amori nihil præponendum, ibid.n.49. Errant qui doctrinam Chriſti adverſam eſſe dicunt Reipublicæ, p.973. n.14. Chriſtus ut vox Legis, & lingua Prophetarum audiendus, p.494. n.5. Diſcipulis ſuis prohibet, ne ſe Chriſtum & Deum eſſe dicant ante opportunum tempus, p.467. n.13. Quo ſenſu nihil in occulto ſe docuiſſe dixerit, p.1430.n.20.21.
Chriſtus Paſtor bonus, pag.1333.1334. Solus Pontifex ſanctus, & innocens, p.1321. n.46. Gratias agit Patri ob myſteria diſcipulis revelata, p.309. n.21. Pauper, à pauperibus ſequendus, p.196. 197. n.16. & p.211.212. In illo omnia poſſidentur, p.330.n.20. Suos in finem dilexit, pag.1373. Illos non ſervos, ſed amicos appellare, & habere dignatus eſt, p.1395. & p.1401. n.14. & 15.
Chriſtus Medicus animarum à peccatoribus contemnitur, pag.428. Ad eum oratione aſcendendum, ut ab infirmitatibus, & languoribus animarum noſtrarum curemur, p.459.460.n.17.
Chriſtus Mediator, p.1382. 1394. n.8. 9. & 10. Ex ejus plenitudine omnes accipiunt, pag.1243. Ortus ejus de tribu Juda per Mariam Virginem demonſtratur, pag.10. Quo ſenſu primogenitus Mariæ Virginis dictus? pag.15. & 16. n.23. Ad Chriſti ſtirpem quomodo pertinere poſſumus? p.15. & 16. n.1. & 2. Qui Chriſti frater, & ſoror eſt credendo, mater efficitur prædicando, p.18.n.13. Chriſtus via, veritas, & vita, p. 1381. & 1388. n.6. In Chriſto ut homine minimè ſiſtere, ad illum ut Deum tendere debemus, ibid. Tria ſũt hominum genera, quæ odit Chriſtus, quatenùs via noſtra eſt, 1. remanentes, 2. retrò redeuntes, 3. aberrantes, p.1388. Chriſtus oſtium ſalutis eſt. Quicumque per illum non intrat, & in illum non credit, aut ejus gloriam non quærit, fur eſt & latro, p.1337. & 1339. Chriſtus in nobis, & nos in ipſo, pag.1384. Chriſtus noſter apud Patrem advocatus, p.1408. n.23.24.
Chriſti triumphalis ingreſſus Jeroſolymam, pag.569. 570. 571. 577. 851.1148.1357. n.12. & ſeqq. Regni ejus in Eccleſia, & in animis fidelium figura eſt, p.578.n.1.2.3. Pullus aſinæ injugis, & indomitus, cui triumphator inſidet, populi Gentilis typus eſt, p.853.n.1.
Chriſti Paſſio. Paſſionem ac Reſurrectionem ſuam diſcipulis Chriſtus prædicit, pag.468.num.14.p.416. n.13.p.488. num.16. p.554. num.11. A cognatis ſuis malè habitus, qui illum in furorem verſum eſſe dicebant, pag.797. & 798. num.4. A militibus comprehenſus & vinctus, p.694. n.37. p.741. n. 1. p.1429. & 1430. & pag. 1433. Ducitur ad Caipham, pag.649. num.40. Ab eo interrogatur, pag.695.696. Colaphis & alapis cæditur, ſputis fœdatur, pag. 696.697. n.46. p.722. n.33. p.1433. & 1434. p.1430. Coram Pilato ſiſtitur, à quo interrogatur, pag.728.729. num.6.7. & pag.1431. 1432. & 1442. Flagellatur, pag.731.num.11.pag.877.n.2. p.1435. 1439. & 1440. Corona ſpinea redimitus illuditur, p.732. n.12. & pag.878.num.3. & p.1441. num.2. In quinque ſenſibus paſſus, ut ſenſuum noſtrorum peccata, & voluptates expiaret, p.875. n.11. Crucifigitur inter duos latrones, p.733.734. 1177. Qua hora? pag. 1437.n.14. Se deſertum à Patre queritur, pag.737. n.23. Pro ſuis crucifixoribus orat, pag.1177. & 1180. Clamans voce magna ſpiritum emittit, & Patri commendat, ibid. num. 15. & p. Non neceſſitate, ſed charitate ſe mori oſtendit, pag.756. num. 20. Iterùm patitur à Chriſtianis plurimis, pag.466. num.13.
Chriſti Reſurrectio, p.761.762. & 763. Chriſto omnis poteſtas data in cœlo, & in terra, p.764.n.10.
Chriſti Aſcenſio in cœlum, & ſeſſio ad dexteram Patris, p.884. n.9. p.889. n.9. & p.888. 1192. 1193. Chriſti in cœlum aſſumptio, gloriæ ejus, & ſalutis noſtræ conſummatio eſt, p.890.
Chriſtus Judex. Quid ſignificet ventilabrum in manu ejus? pag.45. num.13. Unumquemque ex operibus judicabit, pag.169.n.10. 11. 12. Tam verax in comminatione pœnarum, quàm in promiſſione præmiorum, pag.475. n.17. Judicii diem & horam, quomodo ſe neſcire Chriſtus dixit? pag.864. n.4. Qua ratione Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio? pag.1263. n.23. p.1271. n.22.
Cibum Chriſti nemo accipit, niſi fuerit ante ſanatus, pag.460.n.18. Nullus cibus, præter Deum & Chriſtum, animam noſtram ſatiare poteſt, p.461. n.19. Cibus ſpiritualis nemini deficit ſine ejus vitio, p.1034. Cibus qui non perit, p.1284.n.27.
Circumciſio Chriſti. Ejus cauſæ & rationes, p.942.n.21. & p.956.n. 21. Circumciſio à Moyſe data, non ex Moyſe, ſed ex Patribus, p. 1294.n.22.& 23. Sabbato data, ſi dies eſſet à pueri nativitate octavus, ibid. Circumciſio ſpiritualis, p.930.n.57.
Claves regni cœlorum, ſive ſumma poteſtas Eccleſiam regendi, Petro à Chriſto tradita, p.465.n.12. Claves non homo unus, ſed unitas accepit Eccleſiæ, p.467.n.12. Ad claves Eccleſiæ per pœnitentiam confugiendum, p.518.
Cœlibatus & continentia. Cœlibatus propter regnum cœlorum ſervatus, p.527. 528.n.8. p.536.n.3. 4. Dei donum eſt, ibid. His datum eſt qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent laboraverunt, p.530.n.3.
Cœnæ magnæ parabola, p.1089. 1090. Moralis ejuſdem parabolæ ſenſus, p.1095.1096. & 1097.
Cogitationes malæ, p.230. n.4.
Communibus manibus manducare, quid ſit? p.819. Senſus litt.n.1.
Communio. Ad ſacram Communionem Corporis Chriſti diſpoſitiones, pag.462. num.20. p.871.n.3. p.1364. n.12. & ſeqq. p.1171. 1172.& 1282. Chriſtum quis magis honoret, frequentiùs an rariùs ad ſacram Communionem accedens? p.909. n.8.
Concilium Pontificum & Phariſæorum adversùs Jeſum, p.679. n.2. p.699. n.2. p.1347. & 1355.
Conciliorum in Chriſti nomine congregatorum auctoritas, pag. 500. n.16.
Concionatoris Euangelici dotes & officia, pag.785. n.1. p.819. n.5. Chriſtus concionatorum novæ legis exemplar, p.1031.n.14.
Concordia. Eſt mala concordia, & diſcordia bona, p.1330.
Confeſſio peccatorum Baptiſmo Joannis prævia, pag.38.n.7. Singulorum peccatorum confeſſio apud Judæos ſolemnis, ibid. Confeſſio duplex, peccati, & laudis. Utraque gratiæ Dei effectus, p. 252. Initium operum bonorum eſt confeſſio operum malorum, p.1242.num.21. Per confeſſionem foras prodit peccator, qui per contritionem reviviſcit, p.1355. Confeſſionis Sacramentalis neceſſitas & fundamentum, p.1448.
Conſcientia cum Deo per pœnitentiam componenda, p.1068. Conſcientiæ Moderator qualis eligendus? pag.786. n.2. Conſcientiæ Moderatores, Concionatores, Paſtores, diſcipulos ad Jeſum mittere debent, non ſibi ipſis devincire, p.1010.n.19. S. Joanni Baptiſtæ ſimiles ſint, ibid. n.26. Seducuntur, qui cæcos, aut corruptos conſcientiæ Moderatores eligunt, p.1161.
Conſilia Dei de aliorum vocatione, & aliorum derelictione non temerè diſcutienda, p.327.n.17. & p.330. n.19.
Conſilium Euangelicum, omnia vendere, & dare pauperibus, p.536. n.16. p.540. & 541. n.8.
Conſilium impiorum fugiendum. Quatuor modis in illud abeunt homines, p.1356.n.53.54.
Conſolationibus ſpiritualibus inhærere non debent animæ piæ, p. 493.494. Tunc maximè timendum eſt, cum ſupernis conſolationibus ac deliciis nos Deus perfundit, p.495. n.6. Pretioſa divina conſolatio eſt, nec facilè tribuitur admittentibus alienam, p.549.
Conſolatio multiplex piarum animarum Jeſum quærentium, & ob illius abſentiam gementium, p.1453.
Conſummatum eſt, Chriſti morientis verbum, explicatur, pag.1438. & 1445.
Contemplatio & oratio perfecta hujus viæ à Chriſti Jeſu, & Myſteriorum ejus contemplatione non abſtrahit, p.838.n.1.
Contemplativi vias ſuas, inſpirationes, viſa ſubjicere debent Paſtorũ examini, ne illuſionibus decepti, Jeſum non inveniant, p.1452.
Contemptus proximi grave peccatum, pag.515.n.7. & 8. A contemptu fratrum, duo nos abſterrere debent. 1. Quòd Chriſtus eos redempturus venerit. 2. Quòd eorum Angeli Deum videant, ibid. Contemni & irrideri à mundo, & carnalibus hominibus, ſors piorum eſt, p.1179.n.11.
Contumelias & convitia patienter ferat Chriſtianus exemplo Chriſti, p.1303. n.20. A potentia diſcat patientiam, p.1322.n.48.49.
Converſio. Ad veram converſionem tria neceſſaria, p.724. & 725. Omnia converſionis impedimenta perrumpit amor Dei, pag.886. n.3. Veræ converſionis ſigna, pag.991. num.26. Primus gradus ad converſionem peccatoris eſt extremæ ſuæ miſeriæ conſideratio, p.1105. Gradus alter, propoſitum renunciandi peccatis, & illorum occaſionibus. Tertius, odium & deteſtatio peccati ex amore Dei concepta, p.1106.
Convivium. Ad convivium invitandi pauperes retribuere non va-

lentes, pag.1088. & 1094. n.12. & p.1095. Sæcularium hominum conviviis intereſſe non debent Sacerdotes,& Rectores animarum, niſi compellat neceſſitas, urgeat charitas, p.1091.
Cor. Quæ de corde exeunt, non quæ in os intrant, coinquinant hominem, pag. 445. Quicquid ex prava cordis cupiditate procedit, peccatum eſt, pag.453. n.6. In corde noſtro ſemina ſunt peccatorum omnium: in ſolo corde Chriſti virtutum omnium ſemina, & principia; id eſt, ex nobis ipſis peccatores; ex Chriſti gratia, & miſericordia boni, ac juſti ſumus, p.455. n.10. Cordis duri characteres, p.708.n.12.
Corona ſpinea Jeſus coronatur, & illuditur, pag.372. n.12. Corona ſpinea Chriſti, myſterium erat contumeliæ, ac dedecoris, ex quo Chriſti gloria: Myſterium infirmitatis, ex quo Eccleſiæ fortitudo: Myſterium doloris, ex quo fidelium lætitia, p.748.749.
Correptionis fraternæ præceptum, p.503.504. n.11.12. & 13. & pag. 517.518.num.9. & p.1133. Correptionis fraternæ modus, ibid. Ex charitate, cum zelo, & prudentia facienda eſt, ibid.
Crucem ſuam tollit Jeſus, p.733.n.14. & p.749. n.10. p.879. num.4. pag.1179. & 1180. num.26. pag.1442. num. 17. Ratio multiplex, cur Chriſtus Jeſus mortem crucis elegerit, pag.750. n.11. Crucis altitudo, longitudo, latitudo, profunditas, quid myſticè ſignificent? pag.750.n.11. Crux Jeſu fons omnium benedictionum, p. 751. In cruce tribunal Domini, judicium mundi, potentia crucifixi, ibid. Crux Chriſti tribunal eſt, in quo duos inter latrones medius judicium minatur, & exercet, pag.752. & p. 1182. Chriſti divinitas per mortem crucis cognoſcenda, p.1311. n.28. Crux Chriſti virtus eſt, & gloria Chriſtianorum in tribulationibus, pag.755. n.19. Crux victoriæ Chriſti inſtrumentum, & trophæum, pag.879.n.6. Ejus elogium, ibid. Crux Chriſti, confuſio ſapientium mundi, pag.880. n.9. Crucis titulus, p.734. n.19. pag. 752.n.14.p.1177.n.38. p.1438.Crux ferenda, p.270.n.25.pag.271. n.26. & pag.469.n.17. Crucem ferre, non merum conſilium, ſed præceptum eſt, p.294. n.22. Accipere crucem ſuam, eſt pati pro Chriſto, quicquid intulerit mundus, ibid. Crux ferenda quotidie, pag.1027. & 1035. n.23. Falſa & carnalis amicitia eſt, quæ nos ab amore crucis avertit, p.477. Crucem ferendo ſequendus eſt Chriſtus, p.479.480. Crux duobus modis fertur, cum aut per abſtinentiam affligitur corpus, aut per compaſſionem proximi affligitur animus, p.832.n.6.
Cultus exterior abſque interiori Deo non placet, ad ſalutem inutilis eſt, p.452.n.4.
Curioſitas temeraria gradus eſt ad hæreſim, imò ad Atheiſmum, p. 469. n.1. Curioſæ, otioſæ, vanæque confabulationes, p.473.n.8.

D

DÆmonum operatio, hominis everſio, p. 195. n.14. Dæmones Chriſtus expellit, p.198. n.14. n.19. & p. 784. 785. Quomodo illum cognoverunt? ibid. In porcos abire permiſſi à Domino, ib. & p.220. n.21. 22. 23. Energumenum à ſe liberatum, cur in numerum Diſcipulorum ſuorum cooptare noluit? p.784.785.
Dæmoniacus mutus à Chriſto curatus, & liberatus, p.226. n.23. & 24. & pag.1053. Dæmon linguam peccatoris ligat, ne peccata ſua confiteatur, pag.252.num.24. & p.1059.n.14. & 15. Aliorum linguam ſolvit, ut malè loquendo regnum ejus firment, ac propagent, ibid. Dæmoniacum cæcum, & mutum ſanat Chriſtus ejecto dæmone, p.342. num.12. Dæmoniacus ille, hominis peccatoris typus, p.360. num. 15. Dæmon repetens domum, ex qua fuerat ejectus, p.248. 249.n.28. pag.1060. n.26. Extra Eccleſiam nemini poteſtas datur ejiciendi dæmones ex hominum corporibus, uti nec ex illorum animabus, pag. 565. Dæmones oratione, & jejunio ejiciuntur, pag.488. n.15. & p.499. n.14. Cur Chriſtus dæmonibus ſilentium indixit, nec ab illis divinitatem ſuam prædicari permiſit? pag. 789. num.7. Dæmonia in nomine ipſius ejicientes prohiberi vetat à Diſcipulis ſuis, quamvis non ſint ex eorum collegio, p.835. n.7. Dæmon non ejicitur ope dæmonis, ſed Spiritu Dei, p.343.n.14.15. & 16. Dæmonium immundum Chriſtus ejicit ex homine, p.979.n.33. Dæmonium impudicitiæ, p.985. p.1022. Dæmoniacus ferus, p.1018.
Duo debitores cuidam fœneratori, p.1007. Quantùm Deo Chriſtiani debeant præ Judæis? p.1013.
Damnatorum duplex ſupplicium, pag.187.600. & 601. n.6. Damnatorum pœnæ, tenebrarum exteriorum nomine ſignificantur, pag. 194. num.11. p.600. & 601. n.6. Æterna illorum ſupplicia, pag. 664.n.26. p.676. & 677.n.9. p.836.n.10. p.840.n.4.p.841.842.n.5.
David ad Achimelech Sacerdotem confugit, ſeu ad Abiathar, à quo panes propoſitionis accepit. S.Marcus cum Auctore Sacro I. Regum conciliatur, p.792.
Derelictum ſe à Deo, quo ſenſus Chriſtus quæritur? p.716.717.n.23. Vox iſta: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me*? membrorum vox erat, non capitis, p.754.n.18.
Detractionibus & convitiis maledicorum hominum laceſſiti, cum Dei gloriam, & Eccleſiæ utilitatem promovere ſtudemus, proponere nobis debemus exemplum Chriſti, p.759. & 760.
Devotiones præpoſteras, qui Dei mandatis anteponunt, zelo Phariſaico ducuntur, p.450.n.2. & p.453.n.5.
Deus unus, p.596. n.9. & pag.857. n.4. Deus nec creſcit, nec minuitur. Quo modo creſcit in nobis? pag. 1244. n.30. 31. Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Jacob, non eſt Deus mortuorum, ſed viventium, pag.595. num.7. p.604. num.13. *Deum nemo vidit unquam*. Qua ratione inviſibilis? p.1207. n.18. Dei miſericordia, & juſtitia. Quodam modo invitus homines punit, p.676.
Dei providentia, pag.139. & 140. num.21.22. 23. & 24. Dei providentiæ confidendum, p.160. & 161. n.19. 20.21. & p.162. num.22. p.269.n.21. p.289. n.18. p.1063. n.6.& 7. & p.1065. & 1066. n.22. & ſeqq. & p.1074. num.22. Egregium divinæ providentiæ documentum in miraculo multiplicationis quinque panum à Chriſto Domino, p.430.n.6.
Deo ſolo fruendum, mundo rebuſque temporalibus utendum eſt, p.438. n.21. Deum qui cognoſcit & diligit, ad illum proximos & amicos adducere modis omnibus nititur, p.438. n.21. Deo nihil præponendum, p.547. & 548.
Diabolus omnia regna mundi, qua ratione Chriſto oſtendit? pag.54. n.6. Periculoſior diaboli tentatio eſt, cum nobis per organa ſua blanditur, pag.69. n.7. Diaboli eſt blandiri, ut noceat, Dei corripere, ut proſit, ibid. Diabolus per Chriſti mortem victus, & foras ejectus, pag.1360. & 1367. n.31. Nihil habet in nobis, niſi velimus, p.53. num.4. & p.1397. Perſuadere poteſt, præcipitare non poteſt, ibid. Sæpè de Scripturis ipſis divinis laqueum fidelibus parat, ibid. Chriſtus illum alligavit, & vaſa ejus diripuit, p.363. 364.n.18. & p.803. num.8. Non poteſtate ſola, ſed juſtitia illum debellavit, p.1052. n.22. Diabolus de corde hominis expulſus, illum vehementiùs tentat, p.788.n.8.
Didrachma ſolvit Chriſtus, p.488. & 489. n.18. & 19. & p.500.n.16.
Dilectio Dei maximum, & primum mandatum, pag.596. n.9. Dilectio proximi ſecundum legis mandatum, ibid. num.10. Dilectio Deum inter & creaturam non dividenda, pag. 860. Deum ex toto corde non diligit, qui ejus beneficia magis, quàm ipſum diligit, ibid. Illi verè ſe diligunt, qui ſe propter habendum Deum diligunt, ibid. & 1401. n.12.
Dilectio mutua, mandatum novum, pag. 1370. Proximum diligere debemus, ſicut Chriſtus dilexit nos, ibid. & p.1395. n.12. & 13. Hæc propria nota Chriſtianorum, ibid. & pag.1380. Nemo verè Deum diligit, niſi qui mandata ejus ſervat, pag.1324. num.2. & p.1395. n.14. & 15. Nemo Dei mandata verè, & ut par eſt, ſervat, niſi qui Deum diligit, p.1389. n.15. Ubi non eſt dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur, ibid. Opere demonſtranda eſt dilectio, ut non ſit infructuoſa nominis appellatio, p.1390. n.19. Quæ maxima dilectio? p.1395. n.12. & 13. & p.1401. n.13.
Directores boni ex fructibus cognoſcuntur, p.1002.
Septuaginta duorum Chriſti Diſcipulorum miſſio, p.1041.1042. Poteſtas in dæmones ipſis à Chriſto data, ibid. De quibus admoniti? ibid. Diſcipulorum Chriſti diſperſio tempore paſſionis ipſius prædicta, pag.689. num.22. Diſcipulorum Chriſti paupertas, & auſteritas, p.351. n.1.
Diſpenſator fidelis, p.1067.
Divitiarum ſtudium, & avaritiam Chriſtus damnat, pag.137. n.16. & 17. Divitiis, Deoque ſervire, impoſſibile, p.139. n.19. & p.158. n.18. Divites avari ſerviunt miſerrimam, & indigniſſimam ſervitutem, pag.159. Divitiæ fallaces, p.394. Spinæ ſunt, ibid. Earum amor ſementem divini verbi ſuffocat, ibid. Divites divinæ providentiæ erga pauperes miniſtri quoad temporalia, pauperum providentia juvantur quoad futuræ vitæ bona, p.430.n.11.
Divitum ſalus, quàm difficilis, pag.531.num.18. & 19. & p.542.543. n.10. & 11. & p.847.n.6. p.1139.& 1145. Divitiæ periculoſæ, ibid. & p.847. n.5. Qui divites ſalventur? p.544. n.12. Opum ſuarum diſpenſatores ſunt à Deo conſtituti, magis quàm abſoluti domini, p.678.
Divitiarum rectus uſus, & fidelis diſpenſatio, pag.1118. 1119. 1120. Divitiarum contemptus, p.487. n.7.
Divitis horrea deſtruentis parabola, p.1065. n.16. & ſeqq. Moraliter explicatur, p.1072.1073.1074.
Divitis Epulonis, & Lazari hiſtoria, p.1113.1114.1115. & 1116. Solæ in divite condemnantur ſuperbia, immiſericordia, vita mollis & voluptaria, p.1121. 1122. Divitis & Lazari in vita, & in morte ſors diverſa. Non poſt mortem ſolùm, ſed in vita Lazarus Divite felicior, p.1122.1123.1124.1125.1126. Divitis Epulonis tormenta. Similia ſupplicia divitibus immiſericordibus parata ſunt, ibid.
Doctrina Chriſti ſumma docilitate audienda, p.330. n.18. Doctrinæ Phariſæorum, & doctrinæ Chriſti characteres oppoſiti, p.1294. Doctrina Chriſti, doctrina Patris, ibid.
Dominicæ, Feſtorumque dierum religioſa obſervantia, p.352.353.& 354. n.4. Dominicis præſertim & Feſtis diebus opera miſericordiæ exercenda, p.799. n.1. Anima noſtra curanda, p.1086.n.14.
Dona ſpiritualia gratis accepta, gratis danda, p.262.n.6.p.275.n.5.
Drachmæ repertæ parabola, p.1092.

E

ECcleſia viſibilis, pag.80.n.14. Quicumque ab ea receſſerunt, aut in ea ſecundùm Euangelium non vivunt, Chriſti ſunt adverſarii, pag.364. & 365. n.19. In Eccleſia boni cum malis permixti, pag.401.n.19. Mali in ea tolerandi, pag.410.num.26. Navis in medio mari jactata fluctibus, Eccleſiæ typus eſt, pag.433. n.15. & pag.434. Adversùs Eccleſiam Inferi portæ non prævalebunt, p. 466.num.11. Eccleſiæ unitas diligenda, & uſque ad ſanguinis effuſionem tuenda, pag.774.n.9. Poteſtas remittendi peccata, extra

Eccle-

Ecclesiam non est, aut exerceri non potest, p.475. n.10. Ecclesiæ perpetuitas, indefectibilitas & infallibilitas à Christo promissa, p.765. & 766. num.12. Christus cum Ecclesia, & fidelibus suis usque ad consummationem sæculi, pag.775. & 776. Christus visus Apostolos adjuvit, ut Ecclesiam per omnes gentes diffundendam crederent: visa Ecclesia nos adjuvat, ut Christum resurrexisse credamus, p.1192. Catholica Ecclesia, tanquam vera mater, nec peccantibus filiis superbè insultat, nec correctis difficilè ignoscit, pag. 476. n.12. Ecclesiam qui non audit, habendus est ut Ethnicus, & Publicanus, p.504. n.13. Habere non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem, p.518.n.10.

Ecclesiastici regiminis formam, ac modum Christus præscribit, pag. 566.n.12. Fidelium Ecclesiæ Ministrorum officia, p.653.n.25. & p. 1274. Malorum Ecclesiæ Ministrorum characteres, p.654.

Electi pauci, p.553.n.9. p.591. & 592. n.2. Hi sunt, qui à massa perditionis præscientia Dei, & prædestinatione discreti, & secundùm propositum vocati, ibid. Electi sola perseverantia innotescunt, p. 562. n.5. Non ideò nos Deus elegit, quia futuros esse bonos præscivit, p.1402.n.16. Electorum in Christo nemo peribit, pag.1285. Gratuitæ electionis ad gloriam tres effectus indeficientes, ibid. Elegit nos Christus, non nos illum, p.1395. n.16.17.

Eleemosyna sanctum fœnus. Deus idoneus fidejussor pauperum, & largissimus redditor usurarum, p.126. n.26. & p.1076. Pauper ex necessario suo aliquid demens, ut pauperibus eleemosynam eroget, sacrificium Deo acceptius offert, quàm dives, qui ex superfluo, p.1159. & 1160. Eleemosyna justitia est, p.129.n.1.

Eleemosyna Judæorum tripartita, ibid.n.9. Christianus ab eleemosynæ, & cujusvis boni operis ostentatione alienus, p.130.n.2.3.

Eleemosyna Ecclesiastica, pag.429. & 430. n.10. Qui divitias erogat pauperi, Deo servandas in cœlo credit, p.540.541.n.8. Solas eleemosynas Christus in ultimo judicio quodammodo imputabit, p. 663.n.24. p.673.n.6. & 7.

Eleemosyna sacrificium, pauper quasi sacramentum est, p.674. Quibus prosit eleemosyna, quibus non prosit? p.814.n.2. Animo pœnitente erogata, peccata expiat, p.1062. Genus quoddam baptismatis est, ibid.n.41. Pretium regni cœlestis, p.1075.

Eliæ lingua clavis cœlorum, p.475. n.12. Moyses & Elias cum Jesu loquentes, pag.483.n.2. Elias ante secundum Domini adventum venturus, p.485. Primum Domini adventum præcessit Joannes in spiritu, & virtute Eliæ, ibid. n.10. Elias cum venerit, omnia restituet, p.833.n.2.

Elisabeth Joannis mater sterilis, pag.898.n.7. pag.901.n.18. Concipit, pag.902.n.24. Spiritu Prophetiæ repleta, p.909. n.42. Parit filium, pag.911.n.57. & 58. Nomen illi imponit, ibid.num.59. & 60. Elisabeth priùs sterilis, deindè miraculo fœcunda, Ecclesiæ & animæ typus, pag.930. n.57. In utero ejus ad Mariæ vocem infans exultat, p.926. & 927. Deiparæ Virgini divinum conceptum gratulatur, ibid.

Emmaus. Duobus Discipulis euntibus Emmaus Christus redidivus & glorioſus apparet, p.1183.1184.1187. 1188.1189. 1190.

Encænia, seu Festum anniversarium Dedicationis Templi, p.1335. Sermo Christi in Encæniis, p.1336.1337.

Episcopi & Presbyteri sunt unus cum Christo Sacerdos, pag. 801. Animarum Medici, ibid. Belli adversùs dæmonem sub Christo summo Imperatore duces, ibid. Episcoporum est, divini verbi alimoniam populis ministrare, pag.430. 431. Quanta humilitate, & charitate Christianum populum regere debent Episcopi, & Sacerdotes, pag.849. & 850. Episcoporum officia, pag.1033.n.16. & 17. Pro reis olim intercedere solebant apud Principes, & Magistratus, Christi mansuetudinem imitati, p.1316.

Evangelii titulus, p.1. Auctoritas Ecclesiæ velut sigillum est, quo obsignatur Euangelium, ibid. Euangelii definitio, excellentia, finis, ibid. Quod antiquis per Prophetiam revelabatur, posteris eorum per Euangelium prædicatur, ibid. col.2. Euangelium multiplici ratione sanctum, p.3. Sic audiendum, ut præsens Dominus, ibid. Frequens Euangelii lectio sanctificat animam, ibid.

Euangelium Jesu Christi, cur dicatur? ibid. Euangelii lectio sæcularibus viris magis necessaria, quàm Monachis, ibid. Euangelii loci difficiles, ab ejus lectione deterrere non debent Christianos, quantumvis simplices, & Theologica scientia destitutos, ibid.

Euangelii Scriptores Apostoli, aut Apostolici. *Præfat. in S. Marc.* Euangelii prædicationem, ubique terrarum Christus Apostolis demandavit, pag.883. n.6. Illud Apostoli, accepto Spiritu Sancto, ubique terrarum prædicaverunt, p.884.n.10.

Euangelii credibilitas, pag.915.n.1. Euangelii studium, & meditatio, ibid.num.2. Euangelium non solùm aufert ignorantiam docendo, sed adjuvat ad faciendum justitiam per gratiam Spiritus sancti, p. 788. n.5.

Euangelii doctrina, mysterium à sæculis absconditum, p.386. A Judæis transferenda ad Gentes, p.578.n.20. Euangelicæ prædicationis contemptores, quæ pœna maneat? p.264. n.10. & 11.

Euangelium ante mundi consummationem ubique prædicabitur, p. 632. An ante Jerosolymorum excidium in universo mundo prædicatum fuerit? ibid.n.13. Euangelicæ prædicationis efficacia, p. 645.n.10. Euangelii prædicatio in universo orbe, in testimonium multiplex, ibid.

Euangelii Ministris, & Prædicatoribus, nulla superflua requirentibus, omnia necessaria debentur, pag.262. & 263. num.7. Nonnisi apud boni nominis viros debent commorari, ibid.n.8. Ad Euangelicum Ministerium legitimè & ritè exercendum, quæ necessaria? p.1301. & 1302. In Sensus Moral. In una Dei providentia, non in mediis humanis confidere debent Operarii Euangelici, p. 1044. n.3.4.

Eucharistiæ promissio, p.1278. Non figuram dumtaxat carnis suæ, sed veram carnem in hoc Sacramento se daturum Christus promisit, pag.1278. 1279. & 1280. Non spirituali tantùm modo, sed corporaliter, & per participationem naturalem Christus in nobis est per S. Eucharistiam, ibid. Eucharistia panis vitæ, Sacramentum amoris, p.1289. Pignus resurrectionis, & immortalitatis, pag. 1290. Illam dignè non sumit, nisi qui Christum in se manentem habet per charitatem, p.1291.

Eucharistiæ institutio, pag.686. n.17. & pag.808. & 869. n.5. & pag. 1169. Hæc verum Christi Corpus pro nobis traditum, & immolatum, non mera figura corporis, p.686. & 687. n.17. Sub utraque specie à solis Sacerdotibus sacrificium celebrantibus, non ab omnibus fidelibus sumendum Christus edixit, p.687. n.18. Propitiatorium sacrificium, ibid. n.19. Sacramentum unitatis, quo unum cum Christo, & inter nos fieri debemus, p.708. num.13. Christi corpus, & sanguis in Eucharistia, lac filiorum est, nexus ac vinculum membrorum Christi, fœderis æterni sigillum, redemptio pretiumque servorum, & captivorum, p.272.n.4. Cum quibus dispositionibus ad Eucharistiæ sumptionem accedendum? pag.709. & 710. p.1171.1172. & 1282. Panis quem Discipulis Emmaus euntibus Christus post Resurrectionem dedit, non erat Eucharistia, p.1185. Per hoc Sacramentum Christus cognoscitur, p.1190.

Eunuchorum triplex genus, p.537.

Excommunicationis pœna, nulla in Ecclesia major est, p.518. In correptionem saluberrimam, Deo volente, cedere atque proficere potest, ibid.

Excusationes in peccatis, p.360. Ita excusandi homines, ut peccata nunquam excusentur, p.354.355.n.6.

Exorcistæ Judæorum, p.343. n.15. & p.363.n.17.

F

FAcere & docere. Non solos Prælatos & Doctores, sed Christianos omnes, & singulos, id officii suo modo spectat, p.114. n.15.

Faciendum alteri, quod sibi, p.166.n.6. & p.179.

Fatue, qui dixerit fratri, p.86.n.23.

Febris animæ à solo Christo sanari potest, p.935.n.38.

Felicitas. Magnæ virtutis est, cum felicitate luctari: magnæ felicitatis est, à felicitate non vinci, p.437.

Fermentum Pharisæorum, hypocrisis, p.1069.n.1. Cavendum à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum, pag.462. num.4. p.471. n.5. Moralis corrupta fermentum est ex corruptione cordis originem ducens, quæ mores plurimorum inficit, ac depravat, p.472. n.7. Fermentum Herodis, pag.826. n.3. p.229. & 230. pag. 1063. Fermenti in farinæ satis tribus absconditi mystica expositio, pag. 407. & 408. Corpus Christi in Eucharistia divinum fermentum, pag.408.

Festi Ecclesiæ dies, qua ratione celebrandi, p.1300.n.8.

Festuca in oculo fratris, p.996.n.41.42.

Ficus à Christo maledicta, pag.574. Cujus rei typus? pag.585. & 586. n.11. pag.851. n.3. pag.853. n.2. Ficus in vinea plantatæ, & ob sterilitatem succidi jussæ parabola, pag. 1079. Ficus infructuosæ parabola moraliter explicata, p.853. n.2. & p.1084.

Fides & cognitio Mysteriorum, gratuitum Dei donum, pro quo agendæ Deo gratiæ, pag.397. n.10. p.1129.n.5. p. 1284. num. 29. Errores turbarum de Christo ostendunt, fidem esse donum Dei, p. 1034. num.18.19. Hanc solus Deus augere potest, pag.1134. n.5. Cùm de fidei Mysteriis agitur, humana ratio non audienda, pag. 603.n.11. Mysteriorum intelligentia merces fidei, pag.1302. n.17. Ea vis fidei, ut montes transferre possit, pag.487.488.n.14. p.575. n.11. pag.586.n.12. pag.852.n.5. Fides grano sinapis comparata, p.498.499.n.13. Fons orationis, p.586.n.12.

Fidei confessio, pag.269.num.22. p.832. n.7. p.1063. num.8. 9. & p. 1064. num.11. & 12. Christi fides verbo & operibus confitenda, p.290.291. n.19. p.221. n.32. p.887.888. n.7. p.1071. n.8. p.1245. 1246. n.36.

Fidelis in minimo, & in majori, p.1112.

Filii Dei consubstantialitas cum Patre, & coæternitas, contra Socinianos vindicata, pag.1196. Vide *Christus*. Filius Dei unigenitus homines in se credentes filios Dei adoptivos facit, p.1214. n.12. & 13. Ejus exinanitionem comprehendere, æquè impossibile est, ac magnitudinem, p.1215. Incarnationis ejus consilium oppugnat, qui terrenis ac sensibilibus bonis adhæret, ibid.

Filii Dei per Christi mortem in unum congregandi, p.1356.

Filius hominis Christus in Euangelio antonomasticè appellatus. Hæc veritas contra Crellium, & Vvolzogen. Socinianos, ac Grotium vindicatur, p.993.n.3.4.5.

Firmus. Nemo erit à Deo firmus, nisi qui se à seipso sentit infirmum, p.436.num.19.

Flagellatio Christi Jesu, p.731. n.11. p.743.n.6. & p.744. Flagellis & disciplinis sponte susceptis piè honoratur, p.1440. 1441.

Fons aquæ salutaris Christus Jesus, p.1035. Non nos deserit fons, nisi deseramus fontem, p.1305.

Fratres Christi qui sint, qui non credebant in eum? p.1292.1293.

Fructus alius cēteſimus, alius sexageſimus, alius trigeſimus, p.39. n.7.

Frumenti granum mori necesse est, ut fructum afferat, pag.1359. Granum frumenti Christus Jesus, pag. 1365. Christiani granum frumenti esse debent, ibid.
Fucorum usu manus inferunt Deo Christianæ mulieres, pag. 875. num.11.
Fuga in persecutione, p.267.n.17. Persecutio corpore interdum fugienda, non animo, p.285. n.14. Christus Jesus cur fugit, & latet, ut homo? p.1297. Sensus Moral. n.1.

G

GAbriel Angelus apparuit Zachariæ, p. 899. & 900. Missus ad Mariam Virginem, p.902. & seqq.
In Galilæa primùm Christus prædicavit. Cur Galilæa Gentium appellata? pag.57. n.1. Galilææ urbes incredulas, Corozaim, Bethsaida, Capharnaum, Christus increpat, pag.307.308. & 309. n.16.17.18.19.
Galilæi à Pilato in sacrificiis interempti, p.1079.
Gallinæ pullos sub alas congreganti similis Christus, p.627.n.20.
Gaudium. Qua ratione gaudendum in Sanctorum Natali? pag.917. n.14.15. Christianis unde gaudendum? pag.1045. & 1046. n. 20. Gaudium majus in cœlo de conversis peccatoribus, quàm de justis stantibus, p.1103. n.1. Gaudium Christianum inchoatur in fide renascentium, implebitur in præmio resurgentium, p.1400. n. 11. Gaudium mundi, & tristitia electorum, modicùm durant; utriusque vices, p.1407.1408. n.16.17.18.
Gazophylacium. Vidua duo æra minuta mittens in gazophylacium, plus omnibus misit, p.858. n.7. p.862. & 863. n.7.
Gehennæ nomen, unde ad locum supplicii damnatorum translatum est? p.86.n.23.
Genealogia Christi, secundùm Matthæum, pag.5. & 6. Antithesis inter catalogum generationis primi Adam, & secundi Adam, ibid. Cur David, & Abraham in Genealogia Christi potissimùm nominati? pag.6. Cur tres Reges in ea prætermissi? pag.8. Genealogia Joseph, non Mariæ Virginis, à Matthæo descripta, pag.9. n.12. Cur generationes omnes in tres tessaradecades divisæ? ibid. Genealogia Christi secundùm Lucam, pag.967.968.969. Stemma genealogicum Joseph exhibet pariter Lucas, non Mariæ Virginis, p.970.
Gentium vocatio, & reprobatio Judæorum, pag.206. 207. num.9. Gentiles volunt videre Jesum, pag.1357. Veniunt Jerosolymam adoraturi in die festo, ibid. Vicinæ tamen, & multò minùs remotissimæ à Palæstina Gentes, unum verum Deum non colebant, ibid. Quidam ex Gentibus, non Gentes integræ ascendebant in Jerusalem ad diem festum, ut verum Deum adorarent, p.1365. n.20.21.
Gloria, & laus humana non appeti à rectè faciente, sed subsequi debet rectè facientem, pag.130.num.2. Vanagloria, & ostentatio fugienda, cujus studium hypocritarum proprium est, pag.130. 131. n.3.4. & 5. Bonorum operum fructus corrumpit, pag. 141. 142. 143.144. pag.154. & 155. num.15. Inanis gloriæ contemptus, p. 358.n.12. & pag.1282. Vitium istud inimicum piæ fidei, pag.618. num.3. Pastoribus Ecclesiæ maximè fugiendum, ibid. Gloriæ humanæ aviditas impedit, ne fides recipiatur, pag.1266. n.44. Gloriæ propriæ studium, character est falsorum Prophetarum, & Antichristi, p.1302.n.18.
Gloriam Christi ab hominum gloria, quo modo discernit Pater Æternus? p.1323.n.50.
Golgotha, p.733.n.15.
Gratiæ Christi necessitas ad rerum divinarum cognitionem, & amorem, p.329. Ad omne opus bonum, pag.1391. n.25. Ad mandata legis implenda, pag.846. num.5. Sine gratia Christi nihil possumus facere, sive parum, sive multum, nec cor præparare, p.1399. Gratia donum Dei, pag.1252. Eam ne quidem desiderare, aut petere ex propriis viribus possumus, ibid. Prima gratiæ operatio est in homine, ut desideretur, & desiderata per orationem postuletur, ibid. Altera est horror, & confessio peccati, ibid. Gratiæ, & dona Dei crescunt in eis, qui rectè utuntur; qui tamen rectus usus, Dei munus est. p.397.n.11.
Gratiæ medicinalis Christi virtus omnipotens, pag.774. n.4. Suavitas cum efficacia conjuncta, p.1288.n.44.45. Ejus œconomia, & efficacitas confessione omnipotentiæ Dei in Symbolo exprimitur, p.925.n.36.37. Gratia, & charitas ineffabilem suavitatem, & facilitatem in bono secum affert, p.1293.
Gratiæ, & Legis discrimen, p.918. n.18. Quod Dei gratiis, & benedictionibus non cumulemur, culpa nostra est, p.921.
Gratia, & veritas per Jesum Christum, & gratia pro gratia, quam de plenitudine ejus accipimus, p.1207.1215. & 1216.
Grotii expositio Socinianis favens repellitur, pag.1314. Grotius Zachariæ Vaticinium de Rege pullo asinæ insidente ad Sion venturo, ad Zorobabelem perperàm detorquet, pag.570. Grotii Pelagiana interpretatio hujus loci Joannis 15. *Sine me nihil potestis facere*, p.1393.1394. Grotii audacior conjectura, quòd vigesimum primum caput Euangelii secundùm Joannem S. Euangelista non scripserit, sed Ephesina Ecclesia post ejus mortem addiderit. Refellitur hic error, p.1450.

H

HAbenti dabitur, p.379.n.5. p.397.n.11. & p.1022. Ad habitus pravos eradicandos opus est oratione qua anima humilietur, & jejunio quo caro mortificetur, p.499.n.14.
Hemorrhoissa mulier à Jesu curata, pag.223. & 224. pag. 1019. & 1020. Ejus fides, pag.243. n.15. Mulier illa, peccatoris typus, pag. 244. num.16. Morbi, & curationis ejus circumstantiæ, typi sunt morborum animæ, & curationis eorum per gratiam Christi medicinalem, p.814. n.2. Concupiscentia per hujus mulieris morbum significata, p.1023. Hic sanari incipit per gratiam medicinalem Christi; perfectè curabitur per charitatem consummatam, ibid. Hujus mulieris pudorem, humilitatem, spem, peccator imitetur, p.245.n.17.
In hæreditate fratrum dividenda immiscere se Christus noluit, pag. 1064.n.13.14. p.1071.1072.
Hæretici Pseudoprophetæ sunt. Eorum characteres, pag.182. n. 7. & p.183. Quomodo convincendi? ibid. Etsi bonos videtur ostendere laudabilis conversatio, malos facit ipsa divisio, pag.184. Cavendi, & fugiendi, ibid. Unde cognoscuntur? ibid. Missionis suæ documenta proferre non possunt, p.1155.
Herodis magni tempore Christus natus, p.17. n.1. Ejus crudelitas, p.24. n.11. Mors, p.28. n.14. Herodes politicorum impiorum typus, p.32. Christianis secundùm Deum viventibus non deest Herodis persecutio, ibid.n.7. Quinam cum Herode nascentem Salvatorem persequuntur? p.33.n.8.
Herodes Antipas Galilææ Tetrarcha, p.413. n.1. Dubitat, num Jesus sit Joannes Baptista redivivus, ibid.num.2.pag.816. n.3. & p. 1025. Ducit Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, p.414. n.13. Quam ob rem à Joanne Baptista arguitur, ibid. Joannem vult occidere, p.416. Jubet illum decollari, pag.417.num.7.& 8. Vulpes à Christo dictus, p.1082. n.32. Coram illo sistitur Jesus, p.1175. & ab eo illuditur, p.1175.1179.n.11.
Herodiadis filia coram Herode saltat. Spondet Herodes illi se daturum, quicquid petierit. Sponsionem juramento confirmat, pag. 415. & 416. Puella, suggerente matre, petit caput Joannis Baptistæ, ibid.
Hierosolymam ingreditur Christus, ut Rex, ut victor, ut victima pro totius mundi peccatis immolanda, p.581.n.4. p.582.
Homicidium. Non homicidium dumtaxat, sed iram, convitium, & verba contumeliosa, præcepto, *Non occides*, prohiberi, Christus docet, p.85.86. n.20.21.22.23.
Hora crucifixionis Christi, circa quam Euangelistæ conciliantur, p. 1437.n.14.
Hosanna Filio David, p.572.n.5.
Hospitalitatis merces, p.271.272. n.27.28.29. p.277. n.7. p.510. n.4. p.1189. n.29.30.31.
Humanitas sancta Christi omnibus pietatis officiis prosequenda, p. 1364. n.7.8.
Humilitas à Christo discenda, pag.332. n.22. & pag.333. Humilitas virtutes alias accipit, servat acceptas, servatas consummat, ibid. Non solam humilitatem cognitionis, sed cordis Christus docet, ibid. Suæ humilitatis exemplo morbum ambitionis in Discipulis curat, p.558. n.16.17. Tota victoria Salvatoris, qua & diabolum vicit, & mundum, humilitate est confecta, pag.21. num.8. Humilitas Christi damnat superbiam hominis pro juribus suis ardentiori studio contendentis, pag.500. n.16. Via humilitatis, & crucis ineunda, ut ad regnum cœlorum perveniamus, pag.565. n.9. Humilitas via compendiaria ad cœlestium Mysteriorum cognitionem, p.770. n.6. & pag.1047. Gradus est ad veram celsitudinem, pag.509. n.3. & pag. 1038. n.48. Maximum fidei nostræ opus, p.550. Cum animi celsitudine conjungenda, ib. Gratiæ divinæ semper familiaris, p.925. n.38. Novissimum locum eligit, p. 1086. & 1087. Qui se humiliat, exaltabitur, ibid. & pag.610.1092. 1093. & 1094. Humilitatis Christianæ sensus & affectus, quàm oppositus præsumptioni? pag.1040. num.57. Ad unum humilitatis primatum Ecclesiasticis viris aspirare licet, p.610.n.7.839. n.3. 1377. num.16.17.
Hydropicus à Christo curatus, p.1087. Divitis avari typus, p.1091. num.2. & 4.
Hypocrisis virtutum fucus, tinea sanctitatis, p.154. n.15. Pestis instar fugienda, ibid. & pag.452. Characteres hypocritarum, p.621. 622. n. 10.11. p.625. 626. n.14.15. & 16. pag.861. n.6. Hypocritarum, & verè humilium oppositio, p.992. n.33. Hypocrisis fermento comparata, pag.1069. n.1. Hypocritarum gaudium momentaneum, & inane, ibid.

I

JAcobus Zebedæi filius, cum Joanne fratre de navi vocatus, & Apostolus electus, pag.60.61. Assumptus à Christo in suscitatione filiæ Jairi, p.812. In Transfiguratione, p.483. In horto, pag. 690. Zelo incensus contra Samaritanos, p.1030. Jesum de tempore eversionis Templi interrogat, p.863. Ejus, & Joannis fratris ambitiosa petitio, p.555. & 844.n.6.
Jactantia justos de gradu altiore meritorum præcipitat, pag.53.n.4. Jactantiæ laqueum spiritualibus, fortibusque viris diabolus tendit, p.68.n.6. Jactantia fugienda, p.252.n.24.

Jecho-

Jechonias Josiæ filius idem, qui Joachim, p.8. n.9. Jechoniæ duo, ibid. Jechoniæ prioris fratres, cur in Christi Genealogia recensiti? ibid. Jechonias, qua ratione sterilis à Deo denuntiatus, cum filium habuerit Salathielem? p.9.n.10.

Jairi Principis Synagogæ filiam Christus à morte suscitat, pag. 220. 224.1022. Mortis ejus, & resurrectionis mystica significatio, p.241. & 242.n.14. & p.250.n.21. Item p.815. & 816. n.4.

Jejeunium Christi. Tria à Domino ad salutem nostram principaliter ordinata: sacramentum, desertum, jejunium, p.979. n.1. & 2. Jejunium, remedium salutis, p.51. Christus in jejunio suo Quadragesimę nobis ostendit Sacramentum, ibid. Jejunii vis ad tentationes vincendas, p.67. n.3. Jejuniorum utilitas, pag.136. n.15. Jejunia frequentia discipulorum Joannis, & Pharisæorum, p.221.n.12. & seqq. & p.238.num.12. Jejunium magnum, & generale, abstinere ab iniquitatibus, & voluptatibus, ibid. Jejunium duplex, tribulationis & gaudii, p.239.

Jeremiæ vaticinium de abductione decem Tribuum in captivitatem: *Vox in Rama audita est, &c.* infantium Bethleemitarum cædi ab Herode factæ, S.Matthæus appositè accommodat, p.25. & 26. n.12.

Jerusalem interfectrix Prophetarum, pag.1082. Excidium ejus à Christo prædictum, ibid.

Jesus Salvator, & Messias à Deo promissus, p.5. Christus, id est, unctus, ut Sacerdos, Rex & Propheta, ibid. Josue typus Jesu Christi, ibid. Nominis Jesu vis & excellentia, pag.13. num.20. Idem est Jesus, & Emanuel, non sono, sed sensu, p.14. & 15. n.22. Jesus verus Messias, Deique Filius, pag.423. n.25. p.1211.1212. Jesum esse verum Messiam à Deo promissum, probat Isaiæ Vaticinium in ipso adimpletum, pag.339.num.11. p.340. 341. & 342. Jesus verus Dei Filius, & filius Davidis, verus Messias Davidi promissus, pag.703. & 904. Regnum ejus æternum, ibid. & pag.923. Positus est in ruinam, & resurrectionem multorum, pag.945. num.34. & p.959. Quomodo sapientia, & scientia proficiebat? pag.948. 949. 950. Animabus ad perfectionem tendentibus, interdum se Jesus abscondit, pag.961.n.32. Quomodo querendus? ibid.n.44. & 45. Amissus non invenitur sine dolore, & lacrymis, pag.962. In Jesum unum erigendi, ac defigendi oculi, p.496. n.7. Vide verbo, *Christus*.

Ignem in terram mittere venit Christus, p.1068. Ignis inferni corporeus, p.1115. n.24. De hujus natura, qualitatibus, & loco, non est operosiùs disputandum, p.1114.n.22. Ignis inferni inextinguibilis, & æternus, p.662. & 664.

Ignorantes Dominum nulla exceptio tuetur à pœna, p.1078.n.47. & 48. Graviùs peccat sciens voluntatem, & legem Dei, quàm ignorans, ibid. Ignorantia simplex divinæ legis neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, ibid. Nec Pastores, nec oves; nec Directores, nec eos, qui diriguntur, absolvit, p.1002.n.39.

Impœnitentia est spiritus blasphemiæ, quæ non remittitur, neque in hoc sæculo, neque in futuro, pag.366. & 367. Unum suffugium est, ne sit irremissibilis blasphemia, ut cor impœnitens caveatur, nec aliter prodesse pœnitentia credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, ubi remissio peccatorum datur, ibid.

Impœnitentes Christianos gravior pœna manet, quàm Tyrios, & Sidonios, imò quàm nefarios Sodomorum incolas, p.327.328.

Impudicorum characteres in dæmoniaco fero adumbrati, p.1022.

Incarnatio. Dei omnipotentia, sanctitas, misericordia in Incarnati Verbi Mysterio maximè eluxerunt, pag.929.930.n.49.50.51. Tres effectus Incarnationis Christi, p.937.938.n.78.& 79.

Infantium cædes ab Herode imperata. Hujus historiæ veritati non præjudicat Josephi silentium, p.24.n.11. Infantes pro Christo occisi, martyres gratiæ, victimæ Sapientiæ Incarnatæ, p.27. Persecutionem pro Christo pati, & mori nos docuerunt, ibid.n.12.

Infantia Christiana, p.508.& 509. in ea proficiendum, & perseverandum, ibid. & p.539. n.6. p.846.n.4. p.1038.n.48. p.1144. n.17.

Infidelitatis magnum peccatum, quo tenentur cũcta peccata. Hujus rei Judæi nõ fuissent, nisi Christus venisset, eosq; docuisset, p.1396.

Infirmitatum corporis bonus usus, p.211. Quicumque sunt spiritualiter infirmi, ducendi sunt ad Jesum, ut sanentur, p.986.n.14.

Inimicorum dilectio in Euangelio præcepta, nota Christianorum propria, pag.97. 98. & p.128. 99.100. & 101. Merces diligentium inimicos, adoptio filiorum Dei, pag.99.& 100. Inimici, qua ratione diligendi, pag.126. n.27. Cum inimicum amas, fratrem amas, ibid. Sic diligere debemus inimicos, quo modo Medicus diligit ægrotos, ibid. & p.127. Pro illis orandum. Deo contumeliam infert, qui contra inimicum orat, ibid. n.29. Contra inimici malitiam orandum est, ut illa moriatur, & ille vivat, p.129. De inimicorum dilectione, rursus, p.995. & 996. p.1000.n.26.

Injuriarum condonatio, pag.136.n.14. p.151.152.n.11. p.154.n.14.& pag.506. n.17. Non ad hoc valet, ut sit iniquitas impunita, aut torpens disciplina, ibid. & p.1133.n.3. Nulla est injuria, quam non debeas condonare, pag.522.n.15. Qui non vult injurias condonare proximo, peccatorum veniam à Deo non obtinebit, pag.523. 524. & 855. n.6. Injuriarium condonatio necessaria, ut oratio nobis sit utilis, p.852. n.6. Injuriæ septies proximis dimittendæ, id est, frequentissimè, p.1129.n.3. & 4.

Innocentia Christiana, p.116.n.17.

Intelligentiæ donum ferventi oratione à Deo petendum, p.455.n.9.

Intentio recta, p.138. & 139.n.18. Opera nostra Deo non placent, nisi fiant intentione superna ob finem charitatis, ibid. Puritas intentionis in omni opere bono necessaria, ut non solùm bonum sit quod facimus, sed & propter quod facimus, pag.158.n.16. Gemina virtus in homine perfecto, intentio & actio, p.915. n.1. Pura & recta intentio, Christianæ vitæ oculus, p.1061.

Invidia non modó Pharisaicum, sed diabolicum crimen, pag.254. & 357. n.11. p.1269. n.12. Non minùs invidi, quàm fornicatores à cœtu fidelium exterminari merentur, pag.357.n.11. Invidia nulla malignitas pejor, p.361. p.413. & 414. n.29. & p.1297. Vetustum invidiæ malum, pag.1110. Gravium malorum in Ecclesia seminarium, p.1243.

Joannis Baptistæ magnitudo, dignitas, & ministerium ab Angelo prænuntiantur, p.900. num.14.15.16. & 17. An Joannes in utero Christum agnoverit, rationis usus, & Spiritus Sancti illustratione donatus? p.908.n.40.

Joannis Baptistæ nativitas, circumcisio, nomen afflante Spiritu Sancto impositum, p.911. & 912. n.57. 58. & seqq. pag.932. Mansit in desertis usque in diem, quo ministerium suum obire cœpit, p.914. n.80. Vestis ejus asperior, Prophetarum propria, pag.37. n.5. Cibus ejus locustæ, insecti genus, non herbarum & foliorum summitates, p.37.n.6. A Deo missus, p.1203.

Joannis Baptistæ prædicatio, pag.35.n.1. pag.964. 965. Prædicationis ejus locus, vestitus, cibus, piæ meditationis argumenta, p.37. num.6. Pœnitentiam, & regnum cœlorum proximum prædicat, pag.35.n.2. & 3. Vox Verbi, pag.36. n.4. Concionatorum Euangelicorum, & Directorum exemplar, pag.785.p.936. & 937.n.75. & 76. p.938.n.8. pag.970. n.2. Typus Legis, pag.969. num.2. Limes veteris, & novi Testamenti, pag.305.n.10.& pag.323. num.11. Mirabilior Elia, p.45. n.1. Officio Angelus, pag.783. Pharisæos, & Sadducæos graviter increpat, pag.38. num.8. Fiduciam justitiæ, tum propriæ, cum alienæ, Judæis eripit, pag.39. num.10. Fructus pœnitentiæ, & bonorum operum non facientibus, securim & excidium minatur, p.39.n.11. Baptismus ejus typicus, pag.38. n.7. Remissionem peccatorum non dabat, sed ad eam præparabat, p. 937. Sacerdotũ, & Levitarũ à Pharisæis ad Joannẽ legatio, p.1217.

Joannis de Christo testimonium multiplex, pag.1203.1206.n.15. p. 1208. 1209. 1210. 1212. 1217. 1218. 1219. & 1220. pag. 1234. & 1264.n.33.

Joannes Herodem prophetica libertate corripit, pag.415. Ejus jussu in carcerem detruditur, pag.417. n.8. Missio ejus in carcerem, statim post baptismum, & tentationem Christi non contigit, p.784. n.6. Duplex ejus carcer commentitius, pag.966. & pag.1245.n.1. & 2. In vinculis liberior, quàm Herodes in solio, pag.313. num.2. Ex vinculis mittit legationem ad Christum, pag.301.num.2. Duo ejus discipuli ad Christum missi, duorum populorum typi, Judaici, & Gentilis, pag.315. Coram eis multa miracula Christus edit, p.302. n.3. & p.1004. Joannes jussu Herodis decolatur, pag.417. n.8. A discipulis suis sepelitur, ibid. num.9. Mors ejus Jesu nuntiatur, ibid.

Joannis zelum, fidelitatem, constantiam in reprehensione vitiorum, & correptione peccatorum, Pastores animarum, & Prædicatores imitari debent, pag.423. & 785. Joannes Martyr castitatis. Præclara ipsum inter, & Joseph Patriarcham antithesis, p.426. n.6.

Joannis laudes, pag.303. & 304. n.5. 6. 7. & 8. & pag.319. 320. Ejus humilitas, pag.321. & 1218. Joannem laudat Christus, pag.1004. Nemo inter natos mulierum eo major, pag.304. Lucerna erat ardens, & lucens, pag.1264. n.34. Christus arguit duritiem cordis Judæorum, qui nec sibi, nec Joanni crederent, pag.306.n.14. & p. 325.n.5.

Joannes Apostolus, & Euangelista. Ejus privilegia. *Præfat. in Ioan.* Ejus Euangelium, ubi quando, & qua occasione scriptum, ibid. A Platonicis celebratum, ibid. Euangeliorum primitiæ, ibid. Ejus sensum quis percipere potest? ibid. Joannes dilectus Jesu discipulus, in ejus sinu recumbit, p.1372. n.23. 24. Virginalis castitas aditum illi patefecit in sinum Jesu, p.1378. Stat juxta Crucem, pag. 1483. Mariæ in filium, & Mariã illi in marrem à Christo datur, p. 1433. & 1434. Præcurrit citiùs Petro ad monumentum, p.1445.& 1446. Sens. litter. Solus cognoscit Christum in littore post resurrectionem, p.1457. Non dixit Jesus Joannem non moriturum, p. 1460. Mortuum esse certum est, ibid.

Jonæ Prophetæ signum, p.346.347. n.24.25. & p.461.n.3. & p.1054. Jonas Christi Domini typus, p.371.n.25.

S. Joseph Faber lignarius, pag.389. n.25. Ille & Maria Virgo ex una tribu, pag.9.n.10. Verum utriusque matrimonium, pag.10. Verè pater Christi mente, non carne, ibid. Spiritus Sanctus Joseph & Mariæ filium dedit Jesum Christum, ibid. Omne nuptiarum bonum in illis impletum est, ibid. Joseph insignis justitia, & charitas, pag.12.num.19. Cur Angelus ei in somnis apparuit, Mariæ verò vigilanti? pag.12.n.19.& p.27. n.13. S. Joseph paterna auctoritas in impositione nominis Jesu, pag.13. num.20. Joseph de Maria Virgine suspicio falsa, non malevola, pag.13. & 14.n.20. Angeli monitu fugit in Ægyptum cum puero Jesu, & ejus Matre sanctissima, p.22. n.10. Cum iisdem revertitur, mortuo Herode, p.27. n.13. Divino monitu secedit in Galilæam, pag.28. num.14. S. Joseph obedientia, & æquanimitas in prosperis, & adversis imitandæ, p.33.n.10.

Joseph ab Arimathea corpus Jesu poscit à Pilato, p.740. n.30. & p. 1440. Ponit illud in monumento novo in petra excisо, ibid. & p. 757. n.23. & pag.1178. Joseph Christum Jesum pollincientis elogium, p. 881. & 882.n.13.

Ira cohibenda, p. 116. n. 17. Recens ira evellatur, ne in odium convertatur, p. 174. n. 2.

Isaiæ Vaticinium: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, &c.* Christo S. Matthæus applicat. Hæc applicatio, quæ sensus est litteralis Oraculi Prophetici, vindicatur, p. 14. num. 21. Ex Isaiæ Vaticinio missionem suam probat Christus Jesus, p. 977.

Judas & fratres ejus, cur in Christi genealogia recensiti? p. 7.

Judæ Iscariotis pactum cum Sacerdotum Principibus de Christo tradendo, p. 688. n. 9. Proditionem ejus Christus prænuntiat, p. 684. n. 13. & 685. n. 14. & 15. p. 705. 706. & 707. Judæ traditio, p. 692. n. 31. & 693. n. 32. 33. p. 703. n. 7. p. 717. & 718. p. 1165. Falsa ejus pœnitentia, & desperatio, p. 724. n. 2. p. 741. & 742. n. 2. Judam à fide defeciſſe, S. Hieronymus censet, p. 869. n. 7. Judas sur sacrilegus, p. 1357. & 1363. Multi Judæ similes in Ordine Ecclesiastico fures, ibid. Satanas in Judam intrat post buccellam panis, p. 1169. 1170. 1372. n. 26. & p. 1378. n. 26. 27. Ad impietatis cumulum per gradus pervenit, p. 1170. Qui Judæ imitatores? ibid. & p. 1171. & 1377. n. 21.

Judæa in Provinciam redacta, & in plures Tetrarchias divisa, p. 963. num. 1. & 2.

Judæorum cæcitas à Prophetis prædicta, p. 379. 380. n. 5. & 381. Cæcitate pleni sunt ob superbiam, & contemptum Euangelii, ibid. Quibusdam cæcitas profuit ad conversionem, ibid. Quo sensu credere non poterant? p. 1361. n. 39. 40. Judæi Galilæi Jesum ob parentum ejus obscuram conditionem, & paupertatem contemnũt, p. 389. & 390. n. 25. Eorum incredulitas impedit, ne Christus apud illos edat miracula, p. 390. n. 27. Judæi rei non fuissent infidelitatis, nisi Christus venisset, eosque docuisset, p. 1396. & 1403. Judæorum codices ad instructionem Gentium recitantur, p. 20. n. 5.

Judicium ultimum quo modo timendum? p. 482. Salutaris ejus recordatio, ibid. Judicii dies nemini homini, vel Angelo notus, p. 638. n. 28. Christus ad judicium improvisus & inexpectatus hominibus adveniet, p. 638. n. 29. & p. 1152. Quomodo se quisque præparare debet ad judicium, p. 651. 671. 1135. & 1136. & 1163. 1164. & 1271. n. 22. Christi ad ultimum judicium adventus, pag. 661. 662. Sententia à Christo judice ferenda, p. 663. 664. Judicium peccatoribus terribile, pag. 671. Judiciorum divinorum timor, ad mundi, peccatique fugam compellere nos debet, p. 646. n. 12. 13. 14. p. 1162. n. 25. & 28.

Judicium duplex, unum discreptionis, alterum damnationis, p. 1272. Judicium mundi per Christi mortem, non condemnationis est, sed vindicationis generis humani à diaboli tyrannide, p. 1359. & 1360. n. 31. 32. 33. Sermo Christi judicabit nos in novissimo die, p. 1362. n. 48. Christiani ex Euangelio judicabuntur, p. 1370. n. 40.

Judicium temerarium, superbaq; & immitis vitæ alienæ censura, vel curiosa exploratio, p. 163. n. 1. & 2. Justitiæ, & charitati repugnat, p. 171. n. 1. Non judicandum secundùm faciem, p. 1295. n. 24. & 1304. n. 24. Judicia temeraria vitanda, p. 1318. n. 15.

Jugum Christi suave, p. 311. & 312. n. 24. 25. & 26. p. 334. n. 23. Levet charitate, & spe beatitudinis futuræ, ib. Jugum mundi asperrimum, ibid.

Juramenti religio, perjurii crimen, p. 91. n. 29. Scribarum, & Pharisæorum circa juramentum errores, ibid. & p. 611. n. 12. Jurisjurandi Herodiani falsa religio, p. 425. 426. n. 5. Non modò perjurium, sed juramentum omne non necessarium, Dei lege prohiberi Christus docet, p. 92. n. 30. & p. 121. n. 24. Quæ occurrit aliquando jurandi necessitas, à malo est, p. 92. n. 31. Christianum oportet habere apud externos vitam fide dignam, ut ne postuletur quidem ab eo jusjurandum, p. 93. Falsa juratio exitiosa est; vera juratio periculosa est; nulla juratio secura est, p. 121. n. 24.

Justitia Christiana tota penè in humilitate, & pœnitentia posita, p. 48. n. 5. Maxima, & plena justitia est se inferiorem etiam ipsis inferioribus exhibere, p. 49. n. 5. Omnem justitiam, id est, omnia divinæ legis mandata implere nos oportet, ex quo filii Dei per Baptismum facti sumus, ibid. & p. 50. Justitiæ fames, & sitis in quo posita sit, p. 73. & 74. n. 5. & p. 105. n. 5. Amare justitiam est diligere Deum, p. 105. n. 5. Justitiæ Christianæ, & Pharisaicæ discrimen, p. 85. n. 19. p. 115. & 116. n. 16. Vera justitia in quo posita? p. 916. n. 1. Veræ justitiæ characteres, p. 1101. n. 2. Veri, perfectiq; amatores justitiæ, pro illa non solùm contemnunt voluptates, sed dolores, p. 297. Justa vita cum volumus adest, nec plus aliquid perficienda justitia, quàm perfectam voluntatem, requirit, pag. 334. num. 23.

Justi in hujus vitæ decursu boni simul, & mali sunt; inde boni, unde filii Dei; inde mali, unde filii sæculi, p. 178. Justi fulgebunt sicut sol in regno Dei, p. 387. n. 19.

L

Laborantes Christus reficit, p. 330. n. 21. p. 331. 332. Amariùs laborant cogitationibus divites, quàm operationibus pauperes, pag. 331.

Lacrymarum gratia, p. 104. n. 4. Lacrymæ pœnitentium, vinum Angelorum, p. 105. n. 4. Dulciores lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum, ibid. Lacrymæ Jesu super Jerusalem, pag. 1149. & super animam peccatricem, p. 1152. Lacrymæ nostræ cum ejus lacrymis miscendæ, ibid. Lacrymæ Christi ob mortem Lazari, p. 1346. Vis lacrymarum Christi, p. 1394. 1395. n. 35. 36. Gemitus, & lacrymæ pars Christiani, p. 1415.

Lapis angularis, ab ædificantibus reprobatus, Christus, p. 577. n. 18. & p. 588. n. 16. p. 1153. n. 17.

Latrones duo cum Jesu crucifixi, p. 334. n. 20. p. 752. n. 15. pag. 1178. Latronum alter illum blasphemiis lacessit, pag. 735. Alter orat. Oranti Paradisum Christus promittit, pag. 1178. Quo promisso ostendit se gratiam meritis non dare, p. 1182. Bonus Latro Christi in Cruce confessor suo sanguine baptizatus, p. 1181. 1182.

Latus Christi lancea transfixum, p. 1439. Ex latere Christi morientis Sacramenta fluxerunt, Ecclesia formata est, p. 1446.

Lazarus mendicus. Vide. Dives epulo.

Lazarus, Mariæ & Marthæ frater, Christi Jesu amicus. Mors ejus, & resurrectio, p. 1343. 1344. & seqq. Quid mysticè significet? pag. 1351. Mortuus sub lapide, reus sub lege, p. 1354. Lazarus redivivus, unus ex discumbentibus apud Simeonem leprosum, p. 1357. Judæorum Sacerdotes necem illi inferre moliuntur, ibid.

Leprosi curatio à Christo, p. 191. & 192. n. 2. 3. 4. 5. & p. 785. Animæ lepra, & ejus sanatio, p. 201. 202. 203. p. 789. & 790. n. 10. p. 909. n. 12. Decem leprosi, p. 1132. 1134. n. 2. p. 1135. n. 17. 18.

Legisperitus Christum interrogat, quid facto opus ad vitam æternam possidendam, p. 1043.

Lex, & Prophetæ usque ad Joannem; lex ut reos faceret, qui desiderarent salutem; Prophetæ ut promitterent Salvatorem, p. 82. & p. 123. n. 11. Legis, & gratiæ discrimen, ibid. & pag. 1217. Lex per Moysen data; Gratia, & Veritas per Jesum Christum facta, ibid. In Lege, & Prophetis quatuor erant, quæ Christus implevit, pag. 81. n. 16. & pag. 83. Lex impletur, vel cum fiunt, quæ ibi præcepta sunt; vel cum exhibentur, quæ ibi Prophetata sunt, ib. Lex impleta est per gratiam liberantem, quæ non implebatur per litteram jubentem, p. 82. Legem Christus adimplevit in seipsa, in seipso, in membris suis, p. 112. n. 14. Legem universam implere tenemur, non timore pœnæ, sed amore justitiæ; non propter bona temporalia, sed propter cœlestia, & æterna, ibid. Lex Christi Mosayca Lege longè præstantior, p. 1032. n. 19. Alienigenis Legem enarrare, & profanis aperire divina mysteria, crimini datum apud Judæos, p. 1296. n. 35. Lex Dei, vitæ nostræ regula, p. 1350. n. 9. 10. p. 1047. n. 26.

Libertas prima est carere criminibus, p. 1321. n. 36. In hac vita inchoata est, non perfecta justorum libertas, ibid.

Ligandi, & solvendi potestas S. Petro, ut Ecclesiæ personam gerenti, & omnium Episcoporum capiti, à Christo tradita, pag. 475. n. 12. Item omnibus Apostolis, & eorum successoribus, p. 505. n. 14. Ligandi, & solvendi potestate abutuntur Sacerdotes, qui contra legem à Christo latam, & contra Ecclesiæ regulas absolvunt, aut ligant, ibid.

Limbus. Theologorum Catholicorum de limbo Patrum sententiã, à S. Augustino approbatã, immeritò sugillant Heterodoxi, p. 1115.

Lingua domanda, p. 117. n. 18. & p. 601. n. 8.

Litigare pro rebus terrenis, qua ratione Christiano indignum, pag. 1071. n. 13.

Loth. Sors uxoris Loth in memoriam revocanda, p. 1132. Quinam illam imitantur? p. 1136.

Lotio pedum Apostolorum, p. 1369. 1370. 1371. Humilitas Christi in hoc ministerio, p. 1374. n. 2. 3. 4. Mystica pedum ablutio, p. 1375. 1376. Christi Jesu discipulorum suorum pedes abluentis humilitas & charitas imitandæ, p. 1376.

S. Lucas S. Pauli discipulus, Græcè scripsit Euangelium post SS. Matthæum, & Marcum. *Præfat. in Lucam.* Quidam Apostolorum discipuli ante illum historiam rerũ à Christo gestarum contexere frustrà conati, p. 894. n. 1. Non consilio tantùm humano, & propria electione, sed inspiratione Spiritus sancti Euangeliũ scripsit, ibid. Audita magis ab iis, qui viderant, à Deipara Virgine præsertim, & Apostolis, quàm à se visa scripsit, ibid. Ordinem temporis num servaverit in omnibus? p. 897. n. 3.

Lucerna corporis oculus simplex, p. 1054.

Luctus, beatitudo Christianorum in terris peregrinantium, pag. 74. n. 4. Multi flent fletu Babylonico, p. 104. n. 4. Humilium fletus, magnus est concupiscentiæ carnalis interitus, ibid.

Lumbos præcincti, & lucernas ardentes in manibus tenentes, novissima nostra, & Domini adventum expectare debemus, pag. 1066. 1067. 1076. 1077.

Lunaticus à Christo curatus, p. 447. & 834. n. 4. & p. 1028. Cur Apostoli dæmonem ex pueri lunatici corpore ejicere non potuerunt? ibid. n. 14. Lunaticus typus peccatoris, p. 497. n. 10. Miraculum istud moraliter exponitur, pag. 383. n. 2. & p. 839. Lunaticus typus est peccatoris ab adolescentia mortali peccato, & diaboli servituti addicti, p. 1037. n. 38. 39.

Lux vera omnem hominem illuminãs Christus Jesus, p. 1211. 1212. 1213. 1308. n. 12. p. 1317. n. 12. & p. 1362. Dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem, p. 1241. Qui malè agit, odit lucem: qui facit veritatem, venit ad lucem, p. 1242.

Luxus, & studium pretiosarum vestium, sine culpa non sunt, p. 318. num. 6.

Luxuria, & impudicitia homines sibi magis subjicit diabolus, quàm per alia vitia, p. 788. n. 7. Luxuriosi, & impudici similes homini à dæmone possesso, qui in monumentis habitabat, & à nemine domari poterat, p. 812. In sensu Moral. n. 1. & p. 813. Luxuriosi, & impudici hominis characteres, p. 818.

M

MAgi Christi adoratores, qui fuerint? An plures? An Reges? p. 17. n. 2. Statim ab ortu Christi, ante Deiparæ Virginis purificationem venerunt, ibid. Ex qua regione, incertum, ibid. Magorum illuminatio, magnum testimonium excitatis Judæorum, pag. 18. n. 2. Balaami posteri fuerunt, aut ab ejus posteris traditionem de stella magni Regis ortum indicatura accepere, p. 18. n. 3. Quæ illis apparuit stella, fatum Christo non fuit, sed Christus stellæ, ibid. Illustrioris stellæ, scilicet gratiæ, fideique splendore illuminati, p. 19. Cur stella Magis Jerusalem appropinquantibus se subduxit? p. 20. n. 5. Deum infantem agnoverunt, & adoraverunt, p. 21. n. 8. Munera cur ab illis Christo oblata? p. 21. n. 9. Munerum significationes mysticæ, ibid. Magi Christum adorando, sacerdotes quodammodò facti, ibid. Ad altiora paulatim provecti, p. 22. n. 9. Primitiæ Gentium ad Christi fidem vocatarum, p. 29. n. 1. Magorum fides, & devotio quomodo imitanda? p. 31. n. 3. Adorato Christo, per aliam viam revertendum, ut Magi. Alia via, nova vita, pag. 32. n. 4.

Magnus in regno cœlorum quis? p. 84. Magnitudo sæcularis parvifacienda, p. 917. n. 14. 15.

Malachiæ vaticinium, cur sub Isaiæ nomine citavit S. Marcus? p. 782.

Maldonatus impegit in expositione Angelici illius Oraculi: *Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Ejus expositio refellitur, quòd nova sit, Scripturæ ac Patribus repugnet, Socinianis faveat, p. 906. 907.

Mali tolerandi exemplo Christi, p. 705. n. 10.

Malo non resistendum Christus docet. Quo sensu? p. 93. 94. n. 23. A malo liberari petimus in oratione Dominica. Quis hujus petitionis sensus? p. 135. 136. n. 13. p. 153. 154.

Mammonæ, & Deo servire, impossibile, p. 139. n. 19. p. 158. n. 18. & p. 159. De Mammona iniquitatis amici faciendi, p. 1112. n. 9. p. 1117. 1118. Mammona iniquitatis sunt omnes sæculi divitiæ, undecumque congregentur, ibid.

Mandata Dei servanda, p. 530. Sine illorum observantia non patet ad vitam æternam aditus, p. 540. n. 6. Mandatum maximum, & primum, amor Dei, p. 596. n. 9. Secundum, amor proximi, ibid. n. 10. Mandatum novum, dilectio mutua, p. 1375. n. 34. 35.

Manducare manibus illotis, p. 440. & 445.

Mansiones multæ in domo Dei, p. 1381. n. 2. 3. & 4. Multæ mansiones diversas meritorum in æterna vita significant dignitates, p. 1386. Mansiones electis suis in regno cœlesti Christus præparavit, & præparat, p. 1387.

Mansuetudo Christi Jesu, p. 355. Quæ terra mansuetis, seu mitibus promissa? Quæ delectatio pacis? p. 73. n. 3. Esse mitem, est non resistere Deo, p. 103. n. 3. Mansuetudo ad Scripturam Sacram legendam, & doctrinam Christi cum fructu audiendam, dispositio necessaria, ibid. Zelus mansuetudini, zelo mansuetudo conjungi debet, ibid.

Manus aridæ à Christo sanatio, p. 356. n. 10. Moraliter explicatur, p. 799. n. 1. Manum Christiani arefacit cupiditas, extendit charitas, pag. 357.

S. Marcus Euangelista cum Joanne Marco minimè confundendus. *Præfat. in Marc.* Euangelium Græcè scripsit, ibid. Illud approbavit S. Petrus, ibid. Marcus S. Petri discipulus, & interpres, ibid. Caput decimum-sextum S. Marci olim à quibusdam perperàm in dubium revocatum est, p. 881.

Maria Virgo. Omnes Mariæ Virginis laudes hoc uno continentur elogio: *De qua natus est Iesus, &c.* p. 10. & 11. Cur desponsata, seu nupta Joseph, antequam conciperet? p. 11. n. 16. & p. 902. n. 24. 25. Maria Virgo perpetua, p. 12. n. 17. & 18. p. 15. 16. n. 23. & p. 943. Corpore Christi Dei mater, spiritu verò mater mẽbrorum Christi, p. 15. Beatior percipiendo fidem Christi, quàm concipiẽdo carnem Christi, p. 17. n. 3. Nominis Mariæ significatio, p. 902. n. 24. 25. Mariæ Virginis angelica salutatio, pag. 902. n. 28. & 903. p. 920. & 921. Virginitatem Deo voverat, cum ab Angelo salutata est, pag. 905. n. 34. Spiritus sancti virtute Filium Dei concipit, ibid. n. 35. & p. 906. In quo posita gratia, quam apud Deum invenit? p. 922. n. 30. 31. Gratiæ plenitudo in Maria Virgine, p. 920. n. 28. Præ omnibus mulieribus benedicta, p. 909. n. 42. Mater Dei, ibid. Mediatrix hominum apud unicum redemptionis Mediatorem Christum cõstituta, p. 926. n. 48. Fons omnium gratiarum, & benedictionum ejus, benedictus fructus ventris ejus, p. 927. n. 41.

Maria visitat cognatam suam Elisabeth, p. 925. n. 39. 40. & p. 926. 927. Cantico suo magnificat Deum, pag. 910. 911. 927. 928. 929. Mariæ Virginis partus, p. 940. Purificatio, p. 942. n. 22. 23. Maria primum Templum, & Altare, in quo se æterno Patri Christus obtulit, pag. 956. n. 22. Animam ejus doloris gladius in Filii passione pertransivit, p. 946. n. 35. Compassione sua plusquam Martyr, p. 960. n. 35. p. 980. & p. 1443. Duo Altaria, aliud in pectore Mariæ, aliud in corpore Christi, ib. Maria compassione sua ad propitiandum Deum quodam modo cooperata, ibid.

Maria Magdalena verè possessa, & vexata à septem dæmonibus, à Christo liberata; illum prædicantem comitata est, p. 1015. Eadem videtur cum peccatrice, & Maria Lazari sorore, ibid. Maria Magdalena, & altera Maria, Christi sepulchrum diligenter observant, p. 758. n. 24. Ad illud veniunt sacrum ejus corpus unctura, p. 759. n. 1. Resurrectionem ejus ab Angelis discunt, p. 768. Et Discipulis ejus nuntiare jubentur, ibid. Illis in itinere Jesus apparet, p. 762. Pedes ejus complectuntur, & illum adorant, ibid. Resurrectionem Domini nuntiant Apostolis, & Discipulis, p. 1183. Maria Magdalena stat juxta Crucem Jesu, p. 739. n. 19. Illi Christus post resurrectionem suam primò se conspicuum præbet, p. 882. 883. n. 3.

Maria Lazari soror optimam partem elegit, p. 1044. & 1049. Ejus fides, p. 1346. Jesum ungit unguento pretioso, de cujus perditione queritur Judas, p. 1357. Mariæ defensionem adversùs Judã Christus suscipit, ibid. & p. 682. n. 7. & p. 683. n. 8. & p. 700. n. 3. & 4. Devotio Mariæ unguentum super caput Jesu effundentis, fidem ac pietatem Ecclesiæ designat, p. 870.

Martha Jesum in domum suam recipit, p. 1044. Mariæ, & Marthæ domus, Ecclesiæ figura, p. 1349. Mariæ, & Marthæ officia, ibid. Duæ vitæ, contemplativa scilicet, & activa, in sanctis illis sororibus significatæ, p. 1050. Martha Christum Filium Dei vivi, mundi Redemptorem, vitæ & resurrectionis auctorem confitetur, pag. 1345. num. 25.

Martyrii fructus, gloria, p. 297. & 298. Martyrii duplex genus, p. 165. n. 9. Martyres ad Mensam Domini non sic commemoramus, ut oremus pro eis; sed magis, ut ipsi pro nobis orent, p. 401. n. 3.

Mater, & fratres Christi quinam? pag. 1017. Mater, & fratres Christi sunt, qui Dei voluntatem faciunt, p. 350. n. 31. p. 377. & 378.

Matrimonii vinculum perpetuum, p. 90. 91. n. 19. p. 525. 526. 527. p. 533. 534. n. 1. p. 841. 842. 843. Sensus litt. n. 1. 2. & p. 1113. n. 18.

Matthæus Levi appellatus, Publicanus: Ejus vocatio, & conversio, p. 220. 221. n. 7. & seq. p. 795. n. 5. 6. & p. 992. n. 27. In ejus præsertim vocatione divina misericordia eluxit, p. 233. n. 8. Omnia suæ vocationis implevit officia, p. 234. & 235. Ejus cum Moyse comparatio, p. 235. In prima sui conversione peccantium gregem post se trahit ad salutem, ibid. num. 9. Cur ad scribendum Euangelium primus electus sit? p. 4. Hebraicè scripsit, p. 3. Græcæ Versionis antiquitas, p. 4.

Maxilla altera percutienti præbenda, quo sensu id intelligendum? p. 95. n. 34. & p. 1434.

Medici animarum austeriorem, vel mitiorem disciplinam in earum directione, ac regimine, prudenter sequuntur, magistra charitate, pag. 326.

Mensa Potentis est, unde sumitur Corpus, & Sanguis ejus, qui animam suam posuit pro nobis, p. 401. n. 13. Mensa Christi, doctrina ab ipso tradita, & ab Apostolis prædicata, p. 795. n. 6.

Mensura bona, & conferta, p. 996. Par mensuræ redditur, ibid.

Meritum bonorum operum, p. 77. n. 12. Totum divinæ misericordiæ tribuendum est; totum Christi meritis, & Dei promissionibus innixum, ibid. & p. 1134.

Messis spiritualis, p. 256. n. 29. p. 1249. n. 35. & seq. p. 1257. n. 38.

Michææ Vaticinium de Christo in Bethleem nascituro, à S. Matthæo prolatum. Nulla Euangelistam inter, & Prophetam dissensio, p. 19. n. 5.

Militibus quid prædicandum, p. 965. n. 14. p. 973. 974. n. 14.

Ministri Christi qui sint? p. 1366. num. 26. Qua ratione animarum ægritudinibus curandis incumbere debent? p. 271. n. 1. Ministri Ecclesiæ ab omni cupiditate, & rerum terrenarum affectu alieni penitùs esse debent, p. 275. 276. Mansuetudinem ovium debent imitari, p. 279. n. 9.

Miraculis missionem suam ac divinitatem Christus confirmat, quæ in corporibus & in animis operatur, p. 1010. n. 22. & p. 1235. Miraculorum finis, p. 1226. n. 11. Miracula ante Euangelium rata, p. 1235. Miracula Jesu magicis artibus tribuere, dementissimæ impietatis est, ib. & p. 1236. Miracula, quæ in exordiis suis per Apostolos, Christo Jesu auctore, corporaliter faciebat Ecclesia, quotidie in ejus nomine spiritualiter facit, p. 888. Miraculis fides confirmata, sed qui nunc prodigia, ut credat, inquirit, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit, pag. 370. n. 24. Aliter magi miracula faciunt, aliter boni Christiani, aliter mali, p. 1029. n. 49. & 50. Christus afferens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura esset, miraculis conciliavit auctoritatem, p. 62. n. 20. Miraculorum, aliarumque gratiarum gratis datarum promissio Ecclesiæ facta ad confirmationem Euangelicæ Doctrinæ, cum opus fuerit, pag. 883. n. 8. Primum suorum miraculorum Virginis Matris precibus Christus concessit, p. 1235.

Misericordibus, qui & in erogandis eleemosynis, & in condonandis injuriis sunt faciles, misericordia à Christo promissa, p. 75. n. 6. & p. 106. n. 6. Misericordia Salvatoris prædestinatis adhæret, sive cũ convertuntur, sive cum præliantur, sive cum coronantur, ibid. Misericordia præstat sacrificio, p. 237. n. 11. Ipsa verum sacrificium est, ibid. Misericordia qua homini subvenitur, si propter Deum nõ fit, non est sacrificium, ibid. Operum misericordiæ meritum, & merces, p. 299. & 300. Hæc exercere possunt pauperrimi, illisque Deum promereri, à quo remuneratur bona voluntas, ubi deest facultas, ibid. n. 24. & 25. Misericordia commune omnibus officium, p. 972. n. 10. Qui miseretur pauperis, Deo fœnerat, p. 863. Misericordia Dei, quibus modis imitanda? p. 1001. n. 36. & 1023. Misericordia, judicium, & fides, graviora legis, p. 612. 623. n. 14.

Mœchia. Non sola adulteria re ipsa commissa, sed omnis impudicitia, omnis cogitationum & affectuum impuritas, præcepto, *Non mœchaberis*, prohibetur, Christo interprete, p. 88. n. 26.

Monasterium. Ut quis Deo fidelis sit in Monasterio, octo ipsi præstãda sunt exemplo sancti Præcursoris, pag. 1010. n. 24. In montem cum Christo quis ascendit? pag. 489. n. 1. Ad montem contempla-

tio-

tionis,& perfectionis non ſtatim aſcenditur, ſed per gradus, ibid.
Monumenta Judæorum extra urbes, p.738. In Chriſti morte aperta, ibid. Mariam Magdalenam ad monumentum Chriſti ſtantem, flentem,& quærentem, imitetur fidelis anima, p.1452.
Moralis Chriſtianæ regulæ, p.843. & 844. Senſus Moral. n.1. Moralis Chriſtianæ regulas qui corrumpunt, & ſecundùm eas non dirigunt animas conſcientiarum Moderatores, ut falſi Prophetæ fugiendi ſunt, p.186. & 187.
Morbos,& infirmitates corporis quinque de cauſis Deus infligit, p.794. Ad ſalutem utiles ſunt,p.1258. & p.1270. & p.229.n.2.
Mors impii,pag.866.n.4. Semel mori,magnum oraculum: Quando mori,magnum arcanum: Malè mori,magnum & irreparabile malum,p.868.n.7. Qua ratione bona mors juſti, mala mors peccatoris? p.1026. Chriſtiano non timenda,p.1024. 1025. & 1038. n.51. Mors animæ maximè timenda, non corporis, p.1069. n.4. 5. Mors juſtis deſiderabilis, pag.1350. n.11. Non mors gravis, ſed metus mortis, ibid. Mors non metuenda fortibus, deſideranda ſapientibus, miſeris expetenda, ibid. Conſanguineorum, & amicorum ſuorum mortem immodicè deflere Chriſtiani non debent, p.247. 248.249.n.19. Mortis Chriſti meditatio, p.656.n.20.
Mortui à mortuis ſepeliendi,pag.197. n.17. & p.1032. Lex Pontifici Max. Judæorum, & Nazarçis præſcripta, ne quantumvis proximorum exequiis intereſſent, ibid. Mortui à Chriſto ſuſcitati. Filia Jairi, p.223.224.812. Filius viduæ Naim, p.1003. Lazarus,p.1343. & 1344.
Moriens Chriſtus ſpiritum ſuum Patri commendat,p.1182. Poteſtate emiſit animam,ibid. & p.1438. Mortuus eſt ut martyr ſuæ divinitatis, & charitatis, p.1180.
Moſis de Chriſto teſtimonium, p.1266.n.45. & ſeqq.
Mulier exclamans: *Beatus venter, qui te portavit*, p.1054.
Mulier in civitate peccatrix. Ejus converſio, & pœnitentia, p.1005. & 1006.1007.1008.1011. 1012. & ſeq. Chriſtus illi peccata multa dimittit, quia dilexit multùm, p.1008. n.50.
Mulier una unctrix capitis, & pedum Chriſti, apud 4. Euangeliſtas, p.667.680.n.4.
Mulieris incurvatæ à decem, & octo annis à Chriſto curatio moraliter explicatur, p.1085. & 1086.
Mulieres ſanctæ juxta crucem Jeſu ſtantes, p.739.n.29.p.757. n.22. & p.1438. Ad ſepulchrum Jeſu veniunt cum aromatibus, Reſurrectionem ejus diſcunt ab Angelo,& nuntiant Apoſtolis,p.1183. Pietas illarum imitanda, p.885. n.1. & 2. Piæ mulieres quomodo Miſſionibus Euangelicis cooperari poſſunt? p.1019. & 1020.
Mulierum ſalutem ita procurare debent Eccleſiæ Paſtores, Concionatores, & Conſcientiarum Moderatores, ut nimiam cum eis familiaritatem vitent, p.1255.n.27.
Munditia cordis, p.75. & 76.n.7. & p.106. n.7. Non ſola impudicitia,ſed omnis amor inordinatus creaturæ,cor inquinat, p.106.n.7. Cor mundatur fide per dilectionem operante, ibid. Nemo in hac vita ſic mundus eſt, ut non ſit magis, magiſq; mundandus. Multis modis hæc emundatio perficitur, p.1398.n.3.
Mundus à Chriſto victus, p.1410. Chriſtianus à mundo alienus, p.1319.n.23. Mundus odio habet electos, p. 1396. Pro mundo non rogat Chriſtus,p.1419. 1423. Qui Deum quærunt, mundo placere non poſſunt,p.1039.n.53. & p.1030. n.7. Mundi de ſe iniqua judicia Chriſtianus ſecundùm Euangelium vivens parvipendit, p.1301. Mundo fidei donum Deus non tribuit, quia juſtus eſt; illud confert iis quos elegit de mundo, quia miſericors eſt, p.1428.n.25. & 26.
Mutuum gratis dandum,p.996.n.35. 36. Mutuum dandum pauperi, licèt nulla ſit ſpes recipiendæ ſortis, p. n.35.
Myſteria divina humilibus & ſimplicibus à Deo revelata, ſæculi ſapientibus abſcondita, p.328.329.n.18. p.1042.1046.n.20.

N

NAaman Syrus, p.878. n.27. Gentilis populi typus, à lepra peccatorum mundati Chriſti baptiſmate, p.984.
Nathanaelis elogium,p.1210.1211.& 1221.1222. Cur illum in Apoſtolorum numerum Chriſtus non adlegit? ibid.
Nativitatis Chriſti Myſterium moraliter exponitur, p.951.952.953. 954. & 955.
Navis Petri, Eccleſia Catholica, p.987. Senſus Moral.n.3.
Nazareni. Cur Chriſtus miracula apud illos non fecerit? p.817.n.1. Chriſtum extra civitatem ſuam ejecerunt,p.984.n.29.
Negotiator homo typus Chriſti, qui admirabile commercium cum hominibus inivit,p.409.n.25.
Nicodemi converſio, p.1229.1230. Colloquium Jeſu cum Nicodemo,ibid. Moraliter explicatur, p.1235.1236.1237. 1238. Plurimi Chriſtiani ſimiles Nicodemo quoad imperfectionem fidei,p.1135. n.1.2. Nicodemus Jeſum in Conſilio Phariſçorũ defendit, p.1298.
Ninivitæ Judæos in judicio condemnaturi, p.347. Chriſtianos magis, quàm Judæos, in judicio damnabit exemplum Ninivitarum agentium pœnitentiam ad prædicationem Jonæ, p.371.n.26. Pœnitentiam humilem, auſteram, ſinceram,ferventem,& promptam egerunt Ninivitæ, p.372.
Nobilitas ſine pietate inanis, p.915.n.5.
Numiſma cenſus, p.593.n.5.
Nuptiæ in Cana Galilææ. Cur illis interfuit Jeſus? p.1221. Primum miraculorum ſuorum ibi fecit, ibid. Nuptiæ quo modo à Chriſtianis celebrandæ? p.1125. Myſticæ Chriſti nuptiæ, p.598.n.1. p.1225.1226.
Nuptialis veſtis, p.600.n.6.

O

OBtrectatio & calumnia univerſale peccatum eſt, 1. Propagatione, ut peccatum Adami, 2. Malitiâ, & immanitate, ut peccatum crucifixorum Chriſti, 3. Duratione, ut peccatum diaboli, p.361. & 362.
Occaſiones proximas peccati præcidendas,ac deſerendas,vitandamque chariſſimorum, & conjunctiſſimorum ſocietatem, ſi nos ad peccatum pertrahant, Chriſtus docet, traditio confirmat, p.89. & 90.n.27. p.119.n.22.
Oculus animæ. Ejus ſanitas quo ſtudio conſervanda,pag.157. n.17. Oculus malevolus in ſe trabem non videns, in alieno feſtucam videt, p.173. n.2. Oculi Chriſtianorum pudici, p.88. n.26. Laſcivos aſpectus Chriſtus damnat, p.118. n.21. & p.119. Quàm pura eſt pupilla oculi, tam pura debet eſſe vita hominis Chriſtiani, ib.
Odor bonus Chriſti ſunt Chriſtiani, qui rectè vivunt, p.1363. Quidam bono odore vivunt, alii bono odore moriuntur, ibid.
Opera bona qua ratione abſcondenda, vel oſtendenda, p.112. n.13. Glorificatur Deus in bonis operibus, ſi totum illi tribuamus, pag. 1400.n.8. Opus Dei eſt, ut in Chriſtum Jeſum credamus, p.1270.
Operatio una erit in altera vita, continua & nullis interrumpenda neceſſitatibus, p.1270.n.17.
Operarii iniquitatis à regno cœlorum excludendi, p.1081. n.25.
Oratio. Deus ſolus docere potuit, ut ſe vellet orari, p.1055. Oratio Dominica, Breviarium totius Euangelii, ibid.n.2. Ordo petitionũ orationis Dominicæ, indicat ordinem deſideriorum; ordo verò deſideriorum, ordinem charitatis, ibid. Oratio in Chriſti nomine facienda, ut exaudiamur, p.1408. n.23. 24. Aliter orare, quàm Chriſtus docuit, non ignorantia ſola eſt, ſed & culpa, p.146.n.5. Oratio Dei donum, & gratia eſt, p.176. n.4. In oratione ea petenda, quæ & Deum dare deceat, & accipere nobis expediat, p.179.n.5. Cur non ſemper exaudimur Deum orantes? p.1389. n.14. Ut impetrẽtur à Deo, quæ petuntur, orantes boni eſſe debent, bona petere, benè, & ad bonum, p.520. Vis orationis publicæ, p.131.n.4. & 521. n.14. Vis orationis cum jejunio conjunctæ, p.499.num.14. Modus orandi ſtando, à Chriſto non damnatus, p.131.n.14. Oratio in abſcondito, ibid.n.5. In oratione vitandum multiloquium, quid ſit? p.134. & 145.n.4. Clauſo oſtio orare, quid ſit, p.145.n.3. Spiritualis ſolitudo ad orationem neceſſaria, corporalis opportuna, ibid. Negotium orationis plerumque plus gemitibus, quàm ſermonibus agitur, p.145.n.4. Orationis fervor, & perſeverantia, pag.195. n.4. & 5. p.457.n.14. Cur non ſemper exaudimur? pag.1389.n.14. Orantes ſæpè Deus non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad utilitatem, p.457. Turbari non debet Chriſtianus, ſi ſtatim à Deo non impetrat, quod petit, p.855. & 917. n.13. Quò plura ſunt impedimenta converſionis, & bonæ voluntatis, eò magis augendus eſt fervor orationis, p.568. n.15. Nihil ad orationis efficaciam cõducibilius Chriſtiana concordia, & unanimitate, p.505.n.15.16.& p.519. n.12. Oratio continua, & perſeverans ſit, p.1141. & 1142. Oratio Dominica, & ejus expoſitio, p.132. n.7. & ſeqq. p.146. & ſeqq. p.1051.1052.1055.1056.1057.
Oratio Chriſti. Chriſtus orat pro nobis, orat in nobis, oratur à nobis. Cum ipſo, & per ipſum orandum, p.215. Chriſtus in oratione pernoctans, nobis præbet exemplum, pag.998.n.12.13. Orationis Chriſtianæ conditiones in oratione Capitis noſtri attendendæ, p.1173.n.40. 41. Oratio Chriſti pro omnibus electis ſuis, non pro mundo, p.1419.1420.1423.1424.1425. Oratio Chriſti in horto, p.691.692.713.714. Cur ter oravit? p.716. Oratio Chriſti pro crucifixoribus ſuis, p.1180.
Ordo rerum agẽdarum, p.427.n.9. Nemo meliùs ordinat, quid agat, niſi qui paratior eſt non agere, quod divina poteſtate prohibetur, quàm cupidiùs agere, quod humano conſilio meditatur, ibid.
Oſculo Jeſus à Juda traditus, p.718.
Oſee Vaticinium: *Ex Ægypto vocavi filium meum*, in Chriſto impletum eſt. Hujus oraculi veritas, & ad Chriſtum applicatio ſecundùm ſenſum litteralem, adverſùs Julianum Apoſtatam vindicatur, p.22.num.10.
Otium ſanctum quærit charitas veritatis: negotium juſtum ſuſcipit veritas charitatis, p.427.n.9.
Ovis errans quæſita, p.503.n.10.
Oves Chriſti vocem ejus audiunt. Eſt vox aliqua Paſtoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves nõ audiunt Chriſtum. Quæ eſt iſta vox? p.1338. n.7. & 8. Propriæ notæ, & characteres ovium Chriſti, pag.1342.n.26.27.28. Secundùm præſcientiam Dei,& prædeſtinationem multæ oves foris, multi lupi intùs, pag. 1343. Oves Chriſti non peribunt in æternum, & de manu ejus eas rapere nemo poteſt, p.1336. Ex iis quos elegit Deus ab æterno ex populo Judaico, & Gentili, unum ovile fit per Chriſtum bonum Paſtorem, p.1335.

P

PAcem hoſpitibus, & iis, qui verbum Dei recipiunt, non ſolùm optant, ſed afferunt Prædicatores Euangelici, p.278. n.8. Pacem hominibus bonæ voluntatis naſcente Chriſto Angeli annuntiant,

tiant,p.940.941. Pax Deo offerenda in honorem Dominici Natalis,p.954. Natalis Domini,natalis est pacis,pag.955. Pacem suam Discipulis velut hæreditarium munus Christus reliquit, p.1385. Pacem nobis reliquit ad Patrem iturus, pacem suam dabit nobis in fine venturus,p.1391.n.27. Pax fructus mortis, & resurrectionis Christi, ab eo discipulis datus,p.1453.1454.

Pacifici filii Dei. Qui verè in semetipsis pacifici? pag.76. n.8. Beati qui pacem cum Deo, secum ipsis, & cum proximo servant, ac inter dissidentes conciliant,p.107. n.8. Pacem cui Christus beatitudinem promittit, etiam arctissima amicitiarum vincula non sibi vindicant, si cum Dei voluntate non concordant, ibid. Pacem malam Euangelium solvit, p.270. n.23. p.291. & 292. Vera & falsa pax; illa fructus charitatis, ista cupiditatis, ibid. In vita æterna summa pax est,atque perpetua, p.938. Quatuor hominis status, ante legem, sub lege, sub gratia, in pace, ibid. Vera pax fructus,& merces charitatis, p.1190.n.36. Verus pacis amator, inimicorum ejus amator est, p.1191.

Panes propositionis dati Davidi,& comitibus ejus,p.792. Panis quotidianus, & supersubstantialis à Deo petitus in Dominica oratione, p.134.n.10.

Panis vitæ Christus, p.1276.1277. 1278. Panis iste caro Christi est, non figurà carnis,p.1278. Christus panis Angelorum ut Deus,panis hominum ut Deus homo, p.1285. Quinque panibus quinque millia hominum Christus pascit, p.418.419.420.n.13.14. & 15. & p.816.1026.1275. Miraculum istud mysticè explicatum, pag.820. n.6. Figura est consecrationis, & communionis Eucharisticæ,pag. 431. n.11. Septem panum multiplicatio in deserto, p.448.n.19. & 20. Moralis istius miraculi explicatio, p.827.828.n.1. & 2.

Parabolis cur usus est Christus in suis sermonibus? p.377. n.1. & p. 378.379. n.4. & 5. & p.391.n.2.

Parabolę,ex arbore fisci,pag.637.n.26. Amici postulantis tres panes ab amico,p.1052. Quæ mysticè explicatur, p.1057. 1058. Divitis horrea destruentis,p.1065.n.23. Fermenti in farinæ satis tribus absconditi,p.385.n.16. Mysticè explicatur, p.407. 408. Duorum filiorum, resipiscentis, & inobedientis,p.576. n.15.p.587.n.14. Filii prodigi,ovis recuperatæ, & drachmæ repertæ, p.1099. 1100. Moraliter explicantur,p.1102. 1103.1104. 1105. 1107. 1108. 1109. & 1110. Grani sinapis, p.385. n.5. Mysticè explicatur, p.403. & 404. Hominis computantis sumptus ad turrim ædificandam,pag.1098. Judicis & viduæ, p.1137. Moraliter explicatur,p.1141. 1142. Hominis ab Jerusalem in Jerico descendentis, p.1043.1044. Ejusdem sensus mysticus, p.1048. Negotiatoris quærentis bonas margaritas,p.388. n.21. Moraliter explicatur, p.409.n.25. Ovis errantis à Pastore quæsitæ, p.503. n.10. Publicani & Pharisæi, p.1138. Moraliter explicatur, p.1143. Nuptiarum filii Regis,p.589.590 591. Moraliter explicatur, p.597.598.599. & 560. Operariorum à Patre familias in vineam conductorum, p.551. 552. 553. 560. 561. & 562. Regis rationem à servis suis exigentis, & decem millia talenta uni ex illis dimittentis, p.507.508. n.18. & seqq. Moraliter explicatur, p.522.n.16. p.523. 524. n.17.18.19. Seminum,p.377.n.2. p.382.383.392.393.394.395.396.805. n.1. & 2. & p.1016. & 1021. Hominis seminantis, & jacto in terram semine dormientis, negotiaque sua interdiù agentis,p.806.n.5. Sagenæ missæ in mare, pag. 388.n.22. Moraliter explicatur, p.410. Servorum dominum suum expectantium,p.1066.1067. Talentorum,& minarum, p.657.n.9. p.658.1147.1148. Moraliter explicantur,p.667.668.669. 1150. & 1151. Decem Virginum, p.655. 656. Moraliter exponitur, p.663. 664.665.666. Villici diffamati, p.1111. Vineæ à Patrefamilias locatæ malis agricolis,p.855.n.1.p.1153. Sensus Moralis ejusdem,p. 857.859. 1156. Vide & p.577. 578. 588. Thesauri absconditi, pag. 387.n.19. Moralis ejusdem expositio,pag.408. 409. n.24. Zizaniorum,p.383.384.386.387.399.400.401.402.

Paracletus. Vide Spiritus Sanctus.

Paralyticus in Capharnaum à Christo sanatus, p.217.218.219. 220. Hominis lapsi typus,pag.227.228. Paralysis interioris curatio per gratiam, p.231.232. & 233. Paralyticus per tectum in grabato demissus curatur à Christo, pag.789.790. 988.991. n.18. Paralytici à quatuor bajulis Christo oblati curatio mysticè explicata, p.793.

Parentes Deo in amore postponendi,p.213.n.16.p.293.n.21. & 294. Parentum honor in quo positus,p.450. & 451. Reverentia & obedientia parentibus, & superioribus exemplo pueri Jesu exhibenda,p.961. n.5.962. & 963. Nulla parentum, nulla carnalium necessitudinum in Ecclesiastici Ministerii functionibus habenda ratio est, p.376.n.29.

Parvuli non scandalizandi,p.501.502. n.5. Parvuli fieri debemus, ut regnum cœlorum consequamur,pag.501. n.2. & 3. Parvulum in Christi nomine qui suscipit, Christũ suscipit,ibid.n.4.& p.1029.n. 46. Parvuli Jesu oblati,quibus manus imponit,p.528.n.11.p.843. n.3.p.1139. Parvulos ad Christũ venire qui prohibent? p.538.n.6.

Pascha transitus,p.1373.n.1.Sensus Moral. Cur Christus in festo Paschatis occisus,p.680.n.3.Paschatis legalis celebratio,p.683.n.10. Id tum à Christo ultimo vitæ suæ anno, tum à Judæorum vulgo, legitima die celebratum, ibid. & p.684.n.11. Tempus & locus immolationis agni Paschalis, ibid. Paschali cœnæ tam legali, quàm mysticæ, cum Christo nemo,præter 12. Apostolos,interfuit, ibid. n.12. Ultimum Pascha Christi, p.867. 868. 1163. 1164. Typici & veri Paschatis discrimen, p.872. & 1356.n.55.& 56. Christiani Paschatis digna celebratio,p.698.699.n.1. p.704.n.9. p.1171. num.8. p.1281. & 1356.n.55.56.

Passio Christi, p.690.691. & seqq. 870. & seqq. p.1168. 1169. 1170. & seqq. p.1353. & seqq. Dei magnitudo non solùm in miraculis, sed & in Passione Filii sui admirabilis, p.1038.

Pastor bonus Christus, p.255.n.28.

Pastoris boni officia, & dotes, p.1102. 1337. Pastorum & mercenariorum discrimen, pag.1339.1340. Diligendus Pastor, tolerandus mercenarius, cavendus est latro, p.1340. 1341. Pastores,Concionatores,& conscientiarum Moderatores metuere debent, ne labores eorum infructuosos reddat fidei & bonorum operum defectus, p.498. n.13.

Pastorum & Moderatorum conscientiæ prudens œconomia erga recèns conversos peccatores, & infirmos, p.240.n.13. Pastorum & Ministrorum Euangelicorum forma à Christo tradita, p.1402. n. 16.17.18. & p.1403. Auctoritas & charitas in Pastoribus Ecclesiæ conjungendæ, ut animas ad Jesum quærendum adjuvent, p.1451. Pastorum cibus,ac deliciæ,opus Dei,& animarum salus,p.1256.n. 34. Per se, non per Vicarios dumtaxat, gregem pascere debent, & Dei Verbum prædicare, p.311.n.1.

Pastorum & Ministrorum Ecclesiæ vocatio, & characteres, p.358. & 359. n.13. p.1286. n.39. Ob eumdem finem, & iisdem conditionibus mittuntur à Christo, quibus Christus missus est à Patre, p. 1454. Pastorum genus, conditio & fortuna minimè consideranda; sed honoranda, amanda, & suscipienda veritas est, quam docent, & prædicant, p.412.n.28. Sui ipsius amantes esse non debent, sed Christi, qui oves ejus pascendas suscipiunt, p.1462.

Pastores ad Christi præsepe ab Angelo invitati,pag.940. 941. Fidem eorum,& fervorem Christianus imitetur, p. 955.n.15. & 16.

Pater unus in cœlis, p.609.n.6. Pater cœlestis omnia tradidit Filio, p.310. Patrem nemo novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare, p.1311. Pater & Filius unum sunt, pag.1336. Nemo venit ad Christum, nisi tractus à Patre, p.1287. 1288. Pater cœlestis dabit Spiritum bonum petentibus, p.1053. & 1059. Cur Deum orantes Patrem nostrum appellamus? p.132.133.n.7. p.146.147.

Patientiæ Christianæ præcepta, p.95.96. Triplex injuriarum genus, in quibus Dominus docet patientissimum, & ad plura perferenda paratissimum animum Christiani esse oportere, p.96. n.36. Christiana charitas, & patientia omnia relinquere,omnia agere,omnia dare, omnia pati propter Christum parata est, p.122. n.25. & p. 123. Idoneus patientiæ sequester Deus,ibid. Spiritualium lex certaminum in eo posita est, ut injuriam, vimque nobis inferentibus cedamus, p.124. Falsa patientia Philosophorum, p.125. Patientia virtus est nobis cum Deo communis, ibid. Patientia Christi in tribulationibus imitanda. Calicem tribulationum prior bibit Medicus sanus, ut bibere non dubitaret ægrotus, p.285. & 286. n.15. Religionis veritas, patientia & martyrio propugnanda, p.719. n. 26. Patientia Christi in Malcho vulnerata, ibid. Patientiæ laus,p. 1162.n.19.

Pauperis & divitis parabola, p.1113.1114.

Pauperes spiritu qui sint? pag.71. & 72. n.2. p.102. n. 2. Divites, qui pauperes spiritu non sunt, non intrabunt in regnum cœlorum, ibid. Paupertas spiritus, humilitas, p.103. Paupertas voluntaria, martyrii genus,p.109.n.9. Nemo pauper, qui Deo dives,pag.351. n.1. Præmium pauperum Euangelicorum relinquentium omnia, ut Christum sequantur,p.532.533.n.21.& 22. p.545. & 546. Pauperes juvandi, p.701.702.n.5. & 6. Paupertas Christi Jesu,p.1031. n.57. Paupertas Christiana caput omnium virtutum, p.1144.

Peccati, pœnarumque peccato debitarum varii gradus, p.86.n.23. Nullum peccatum absolutè irremissibile est præter impœnitentiam finalem, p.345. Peccatorum mensuram & terminum Dei justitia statuit, p.626. n.17. Etsi nullum tam grave peccatum sit, quod verè pœnitentibus non remittatur; ex malitia tamen peccantibus metuenda est justitiæ divinæ severitas, p.804. n.9. Corpus & anima passeres duo peccato venditi, à Christo redempti, p. 289.n.18. Peccatoris anima à diabolo possessa, p.216. n.20. Magis peccator est, qui se non intelligit peccatorem, p.236.n.10. Quanta cordis durities peccatorum,qui nec Dei promissis, nec minis ad meliorem frugem convertuntur, p.324. n.14. Peccatoris indurati animo semper imago criminis obversatur, p.423.n.1. Peccati miserrima servitus. Ab ea nos solus Christus liberat, p.1311.n.34.p. 1320. & 1321. n.34.& 37. Preces peccatorum,qui in mortalis peccati affectu perseverant, Deus non exaudit,p.1332.n.31. Peccator ex habitu, & consuetudine in Lazaro mortuo, sepulto & fœtente adumbratus, p.1351.& 1354. n.38. Peccatum puniendum est, aut à Deo vindicante,aut ab homine pœnitente, p.918. n.20. Peccatum Philosophicum à Christo in Cruce pendente damnatum, p. 1177. Venialia peccata præcavenda, p.290.

Peccatorum remissio, p.1014.n.48. Peccata remittendi potestatem Apostolis,& eorum successoribus Christus dedit,p.1448. Debitores sumus Deo, & ob peccata remissa, & ob non admissa, p.1013. n.41. Remitti peccata non possunt,nisi verè conversis, in Ecclesia Catholica, in præsenti sæculo, p.1455. Absque sincero Dei amore nulla remissio peccatorum, p.1014.

Peregrinum esse, virtus est, & officium hominis Christiani, p. 1188. & 1189.

Perfectum esse, id est, ad Dei, & Jesus Christi Salvatoris, ac Domini nostri similitudinem totis viribus eniti,non consilium tantùm, sed præceptum est, p.101.102.n.32.

Persecutiones electis utiles, p.1161.1162. n.12. Persecutionem propter justitiam patientibus, regnum cœlorum à Christo promissum.

ſum. Hæreticos, Schiſmaticos, & quoſvis iniquos hæc beatitudo non ſpectat, p.76.77.num.9.10. & p.109. & 110. n. Perſecutio nunquam piis deeſt in ipſa Eccleſiæ pace, p.107.n.9. & p.1403. n.18.19. & 20. Perſecutiones Apoſtolis à Chriſto prænuntiatæ, p.265.266.267. Fuga in perſecutione, p.267.n.17.

Perſeverantia, p.267.n.16. Perſeverare uſque in finem, eſt omnium vocem Paſtoris audientium, p.284. & 285.n.13. Donum perſeverantiæ mereri non poſſumus, orando impetrare poſſumus, pag. 644.n.9.

Petrus totum mundum dimiſit, & totum mundum accepit, p.546. Primatus S. Petro datus, jure divino inſtitutus, & in Romanos Pontifices ejus ſucceſſores transfuſus. Super illum ædificata eſt Eccleſia, p.258.n.2. p.272. n.2. p.465.n.12. p.474. 475. n.11. p.801. n.4. Vinculum eſt ſacerdotalis unitatis, ibid. Propter primatum gerebat univerſalis Eccleſiæ perſonam, cum claves regni cœlorum accepit, p.437.n.20. & 467.n.12. Major S. Petri, quàm Eliæ poteſtas, p.475.n.12. Ardor fidei in S. Petro eximius, pag.422.n.21. Chriſto jubente, ambulat ſuper aquas, ibid.n.22. Timore percellitur, & ob infirmitatem fidei à Chriſto reprehenditur, ibid.n.23.& 24.& pag. 435.436.n.18. Confidenter ambulans ſuper aquas, ut veniat ad Jeſum, figura eſt firmorum, qui ſunt in Eccleſia: timens ad flatum venti vehementis, figura eſt infirmorum, ibid. n.19. In tributi ſolutione Chriſto conjunctus, p.490. n.19. A Chriſto corripitur, quòd paſſionem illi diſſuaderet, p.463.n.16. & p.827.n.7.

S. Petri præclara confeſſio, ob quam beatus à Chriſto prædicatur, p. 464. & 1282. Petrus Eccleſiæ unicæ typus, in Apoſtolorum ordine primus, in Chriſti amore prõptiſſimus, unus pro omnibus reſpõdet, p.474. n.9. Ejus in Sede ſua vivit poteſtas, & excellit auctoritas, p.475.n.11. Petri fides tanta divinitùs ſoliditate munita eſt, ut eam neque hæretica unquam perrumpere pravitas, nec pagana potuerit ſuperare perfidia, ibid. Fides Petri numquam defectura in Eccleſia, & in ipſius Petri Sede, p.1167. In eo omnium fortitudo munitur, ibid. Petrus Chriſtianorum omnium, Paſtorum omnium, & totius Eccleſiæ fidem confirmavit, p.1173. Ad Petrum & illius ſucceſſores pertinet controverſias fidei judicare, Scripturarum myſteria evoluere, pag.1452. Petro agnos, & oves paſcendas commendat Chriſtus poſt reſurrectionem. Hinc S. Petri, & Romanorum Pontificum illius ſucceſſorum primatus in Eccleſia univerſa jure divino inſtitutus, iterùm probatur, p.1459.

Trina Petri negatio à Chriſto prædicta, p.689.n.23.p.1374. & 1380. Conſummata, p.697.698. 875. & 876. n.12. p.1168. n.33.34. & p. 1174. n.54. Ipſum labi, cur Deus permiſit? p.723.& 724. Ejus præſumptio cauſa fuit, cur à divina gratia ſit deſertus, p.711.872.1173. n.33. & p.1380. Petri peccatum nonnulli nimis extenuant, p.698. n.49. Gladio percutit ſervum Principis Sacerdotum, p.693.n.34.

Petri pœnitentia, & lacrymæ, p.711. 724.n.34. p.1170. Amoris trina profeſſione, trinam expiat negationem, p.1459. Petri laudes, cur Marcus ejus diſcipulus, & interpres prætermiſerit? p.827. n.7. Petro martyrium à Chriſto prædictum, p.1459. Petri ſocrus à Chriſto ſanata, p.195.209.210.760.785.788. Domus Petri, Eccleſia Catholica. In ea ſola pro remiſſione peccatorum, & extinctione cupiditatum noxiarum utiliter oratur, p.209.210.n.11.

Phariſæorum blaſphemia, p.226. n.25. Blaſphemantium Phariſæorum animos deteriùs occupabat dæmon, quàm dæmoniaci muti corpus, pag.253.n.26. Phariſæi Diſcipulis Chriſti vitio vertunt, quòd ſpicas vellerent Sabbato; quorum innocentiam adversùs illos multiplici vindicat argumento, p.335.336.337.338. Phariſæi conſilium ineunt cum Herodianis de Jeſu occidendo, p.339. n.9. Illorum malignitas, & crudelis invidia in Jeſum, p.355.n.5. Mandata Dei poſtponunt doctrinis, & traditionibus hominum, hypocritæ, p.442.n.3. & 4. Cæci & duces cæcorum, pag.444.n.8. Cum Herodianis conjurati, ut Jeſum capiant in ſermone, p.592.n.3.4. & p.852. Phariſæorum ex Cathedra Moſis docentium dicta ſervanda & facienda, opera non imitanda, p.607. 608. n.1. Ex Chriſti manſuetudine occaſionem ſumunt inſidiarum illi ſtruendarum, pag.1315. Mores & vitia Phariſæorum, p.610.611.612.619. 620.621.622.623.624.796. n.7. p.858.n.6. p.1055. & 1056.

Philippi Apoſtoli vocatio, p.1210. Nathanaelem ad Jeſum ducit, & Meſſiam eſſe docet, ibid. Jeſum rogat, ut Patrem oſtendat, p.1382.

Phylacteria, p.609.n.3.

Pietatis veræ, & falſæ diſcrimen, p.452.n.4.

Pilatus Judææ Præſes Jeſum interrogat, p.726. n.6. Silentium ejus admiratur, p.729. n.7. Innocentiam agnoſcit, vult dimittere, cum Barabba comparat, p.729.730. 1176. Jeſum flagellatum damnat ſupplicio crucis, p.731.n.11.p.1179.n.24.

Piſcatio admirabilis Petri, & ſociorum, p.987. Piſcatio myſtica, duplex, noctis una, diei altera, pag.980.n.5. Piſcatio mirabilis, cujus dux Petrus, poſt reſurrectionem Chriſti, p.1457.1458.1471.

Piſcina probatica, juxta quam languidus à Chriſto ſanatus, p.1257. 1258. 1259. Myſtica ſignificatio, p.1267.1268. Peccatores in piſcinam pœnitentiæ mergendi. Dotes hominis, ſeu Moderatoris cõſcientiæ ipſis neceſſariæ, ut animæ ſanitatem conſequantur, pag. 1268. Quibus ſignis innoteſcit animæ ſanatio in myſtica illa piſcina? p.1269.

Plantatio à Patre non ſata eradicabitur, p.443.n.7. Non ſolùm Hæreticos & Schiſmaticos, ſed etiam malos Chriſtianos ſpectat illa ſententia, p.454. Bona voluntas prima plantatio eſt cœleſtis agricolæ: prava voluntas, & cupiditas, plantatio dæmonis, p.453.n.7.

Pœnitentiæ prædicatio, p.35. n.2. Ubi emendatio nulla, pœnitentia neceſſariò vana, ibid. Deus pœnitentiam examinat, p.36.n.3. Pœnitentia pectoris domum Spiritui Sancto parat, ibid. Negotium divinæ miſericordiæ curat, ibid. Pœnitentia in ſacco, & cinere, pag. 327.328. Pœnitentia, baptiſmus laborioſus, p.970. Qui digni pœnitentiæ fructus, pag.46.n.2.p.972.n.8. p.1181. Inter omnia Chriſtianæ vitæ officia maximè prædicanda eſt pœnitentia, p.970.971. Veræ pœnitentiæ imago in converſione mulieris peccatricis, pag. 1011. & 1012. Certant peccatoris humilitas, & Dei clementia, p. 1108. Peccatores abſolvi non debent à Sacerdotibus pœnitentiæ Miniſtris, niſi facti ſint novæ in Chriſto creaturæ, p.1455. Chriſtus amicos ſuos à pœnitentiæ laboribus non diſpenſat, ſed per Spiritus Sancti gratiam præparat, p.992.n.34.35. Pœnitentiam agere peccatoribus, non meri conſilii res eſt, ſed præcepti, pag.1083.n.3. Pœnitentiam ad mortem differre, quàm periculoſum, p.1318.n.21.

Politici impii, ita viventes, ac ſi nec animarum immortalitatem, nec reſurrectionem corporum, futuramque vitam crederent, p.603. n. 10. Falſorum politicorum, & prudentium ſæculi, quæ ſors? p.1355.

Porci in quos mittitur à Chriſto legio dæmonum, typi ſunt hominum gulæ & libidini deditorum, p.216. & 217.n.21. Lex ſuillæ carnis eſum Judæis interdicens, quid ſignificet? ibid.

Porta ſalutis anguſta, p.1081.n.23.24. p.1086.1087.

Poteſtas Eccleſiaſtica miniſterium eſt, non dominatio, p.620.n.8. p. 566.num.12.

Prædeſtinatio Sanctorum in ſolam Dei miſericordiam, non in merita hominis refundenda eſt, p.310.n.22. Illius exemplar lucidiſſimum prædeſtinatio Jeſu Chriſti capitis noſtri, p.1420.1421.n.24.

Prædicatoris Euangelici dotes & officia, p.45. n.1. Quj propter temporalia Euangelium prædicat, Mammonæ ſervit, non Deo, p.160. n.19. Prædicatores docere debent exemplo Chriſti, ſicut poteſtatem habentes. Cum imperio porrò docetur, quod priùs agitur, quàm dicatur, p.190. Neque affectare, neque negligere debent eloquentiam, p.283.n.12. Apoſtolicæ vitæ auſteritatem illos imitari decet, p.351.n.1. Omnes pœnitentiæ prædicatores ſunt præcurſores Chriſti, n.9.

Prædicationis Euangelicæ ordo, & œconomia, p.1035. Prædicatores, ac Prælati, majoribus expoſiti ſunt periculis, quàm auditores, p.391.n.1.

Principium qui & loquor vobis. Explicatur hæc Chriſti ſententia, p.1310.

Principum Chriſtianorum dominatio, qualis eſſe debeat? pag.848. num.10.

Propheta ſine honore in patria ſua, p.390.n.26. & 412.n.29.

Prophetæ à Judæis vexati, & occiſi, p.613.614. n.16.18.19.

Proſelytorum duplex genus, p.611.n.11.

Publicani, hominum genus Judæis inviſum, p.100.n.31. Quid ipſis prædicandum? pag.965.n.12. & 13. p.973. n.12. Præcedent Phariſæos in regnum Dei, p.476.n.15.

Publica onera cum publicis neceſſitatibus æquanda ſunt, pag.973. num.12.

Purgatorii fides, p.345.

Purificatio B. Mariæ. Vide Maria Virgo.

Q

Quadraginta dierum jejunium à Chriſto conſecratum, p.51.

Quærendus propter ſeipſum Deus, p.1283. 1284. In hac vita quærendus; alioquin periculum eſt, ne in morte fruſtrà quæratur, p.1304.n.33.34.

Quæſtio inter Joannis diſcipulos, ac Judæos de legalibus purificationibus, & de baptiſmo Jeſu, & Joannis, p.1233.1234.

Quietiſtarum damnatus error, quòd imperfectorum ſit Myſteria Chriſti Jeſu meditari, p.837.

Quotidianus, & ſuperſubſtantialis panis, p.134.150.151.

R

Raca, p.86.n.22.

Ad rapinam gradus eſt immoderata cupiditas poſſidendi, pag.543.

Reatus. Quid ſit reum eſſe concilio; quid reum eſſe judicio; quid reum gehennæ ignis? p.85. & 86.

Reconciliatio fraterna ſacrificio, & oblationi munerum ad Altare præmittenda, pag.87.n.27. pag.117.n.19. Sacrificium Deo eſt fratrum reconciliatio, ibid. Non differendum fraternæ reconciliationis negotium, ibid.n.20.

Rectorum animarum officia, p.799.800. n.2. Non totum actioni, ſed aliquid conſiderationi ſui ipſius dare debent, p.802. n.5. Non ſolùm nobilibus & divitibus ſæculi, ſed hominibus vulgi ſe impendant, & ſuperimpendant pro animabus eorum, ibid. Calumniis & injuriis turbari non debent, nec earum metu à functionibus Miniſterii ſui prohiberi, p.803.n.7. Conſanguineos ignorent, cum ipſos ab officio ſuo, & ſacro Miniſterio avocant, p.804.n.10.

Regeneratio ſpiritualis ex aqua, & Spiritu Sancto, p.1237.1238.

Regibus debita officia, & tributa reddenda, p.62.n.9.p.1154.& 1157. Regi nummos, Deo nos ipſos debemus, ibid. & p.855.num.2.pag. 859. n.2.

Regina Auſtri, p.348.n.27. Eccleſiæ typus, p.373.374.n.27. Regnum Chriſti, cur dicatur regnum cœlorum? p.35.n.3. In duobus præſertim poſitum eſt Chriſti regnum, ibid. Regnum cœlorum ſolis inno-

innocentibus, aut verè pœnitentibus patet, ibid. & p.587.n.14. A Christo promissum, p.1074. & 1075. Vim patitur, p.305.n.9. pag. 321. & 322.n.10. Thesaurus est: gratia invenitur, meritis & labore comparatur, p.409. n.24. Pretiosa margarita est, pro cujus adeptione omnia contemnenda, & exponenda sunt, p.409. n.25. Recumbere in regno cœlorum, quid sit? p.207. Quis in eo major, pag. 501. n.1.2. & 3. Regnum Dei, & justitia ejus primùm quærenda, ut bonum nostrum, p.141. & 142. n.25. & p.162.n.22.

Reguli filius à Christo sanatus, p.1250. n.46. & seqq. p.1258.

Relapsi peccatoris pejor, quàm antea status, pag.375. 376. & 1060. num.26.

Religionis Christianæ veritas, p.720. n.9. Summa Christianæ Religionis, p.1272. n.24. Ex verbo Dei, & Ecclesiæ doctrina de rebus Religionis judicium ferendum est, p.473.n.8.

Repudii libellus, p.520. & 841.

Restitutionis necessitas ad salutem, p.1150.

Resurrectio Christi Jesu, p.760.n.2. p.761. 762. & 763. Resurrectionis Christi fidei nolentes suffragantur Pharisæi, & Sacerdotes Judæorum, p.758. n.25. Quibus argumentis redivivi corporis sui veritatem Christus Apostolis probavit? p.1186. Post resurrectionem suam comedit, non necessitate, sed potestate, ibid. Qua ratione in Christo spiritualiter resurgere debeamus, p.762.n.2. p.768.n.4. p.887.n.4. Christus omnis vitæ, & resurrectionis in membris suis principium est, p.1351. & 1352. n.23. & p.1273. Resurrectio spiritualis vitæ novitate comprobanda, p.769. & 770.n.5. Magnitudo potentiæ Domini, secundùm quòd homo factus est, in virtute resurrectionis ejus apparet, p.771.n.7. Christianæ pietatis in Jesum resurgentem officia, p.772. n.9. Fructus resurrectionis Christi, potestas illi data in cœlo & in terra, p.772. & 773.n.10. Jesum à mortuis redivivum quis invenit? p.1187.

Resurrectio mortuorum, p.595.n.7. p.856. & 857. 1155. & 1158. Resurrectio & apparitio multorum in resurrectione Christi, p.738. & 739.n.28. An resurrexerint ad vitam immortalem? ibid. Tres mortui à Christo suscitati, tria peccatorum genera significant, quos hodieque per gratiam suam suscitat, p.1009.

Rete Ecclesiæ rumpunt Hæretici, Schismatici, mali Ministri, p. 989. n.6.

Retro respiciens, non est aptus regno Dei, p.1032.

S

SAbbato curare an liceat, p.1087. Sabbatum non violatur à Sacerdotibus in Templo operantibus, p.337.n.3. Nec ove ex fovea extracta, nec opere quocumque ad animam pertinente, p.338. n.7. Sabbatum propter hominem factum, p.792. Christus Dominus sabbati, p.337. n. 5. & pag.993. n.3.4. & 5. Manus arida sabbato à Christo curata, pag.338. num.6. & 8. p.356. n.10. Hydropicus, p. 1087. Mulier ab annis octodecim incurvata, p.1080. Sabbatum secundò-primum, p.993. Sabbatum spiritale in quo positum, p.796. n.8. Christiana sabbata, sive solemnitates, qua ratione sanctificandæ? p.356.n.9. & p.997.n.7.

Sacerdotum & Pastorum malorum dicta servanda sunt, cum sua non dicunt, sed Christi: mala verò eorum opera non sunt imitanda, p. 615. & 616. n.1. Lugendi qui ex pravis moribus Sacerdotum vitiis suis quærunt auctoritatem, p.617. Sacerdotes & Prædicatores verbi Dei Patriæ suæ, familiæ, cognationi, carnalis affectus vinculis nimis adstringi periculosum est, p.817. n.1. Omnes functiones suas obire debent tamquam Deo præsente, p.916.n.8.9.10. Unam Dei vocem, non parentum audire, p.1298. n.3. 4. & p.1299. Lucrum ex sacro Ministerio non solùm non quærere, sed & domesticorum manus cohibere, p.275. n. & p.275. n.5. Non verbo tantùm, sed exemplo eradicare cupiditatem, p.270.n.6.

Sadducæorum errores, p.594. & 1154. Eorum quæstionem circa resurrectionem solvit Christus, ibid.

Sæculo futuro qui digni? p.1157. n.35.

Sagena missa in mare, typus est Ecclesiæ, & Prædicationis Euangelicæ, p.410.n.26.

Sal evanidum & insulsum, p.78.n.13. Salis proprietates, & significationes, ibid. & p.110. & 836.n.11. Sal mysticum, p.842. n.26.

Samaritani Christum non recipiunt, p. 1029. & 1030. n.51. & seqq. Colloquium Jesu cum Samaritana, pag.1246.1247. & 1248. Samaritani credunt in Christum, p.1250. Colloquium Jesu cum Samaritana moraliter explicatum, p.1251. 1252. 1253.1254.1255. Mulieris illius admirabilis conversio, ibid. & 1256.

Sanctificatio naturæ assumptæ à Christo per unctionem divinitatis: sanctificatio electorum ex ejus plenitudine, p.1425.n.19.

Sanctorum gloria inæqualis, pag.554. Omnes tamen in vita æterna æquales erunt, p.561. Sanctorum apud Christum unicum Mediatorem intercessio salutaris, p.209. & 210. n.11. Sancti homines hìc viventes secundùm Deum æstimandi sunt, & colendi, p.1287. num.42.

Samson typus Resurrectionis Christi, p.768.

Sancta canibus dare, & margaritas porcis projicere, p.174.n.3. Oppugnatores veritatis, canum; contemptores veritatis, suum symbolo designantur, ibid. Sanctum dant canibus, qui ad Sacerdotiũ impuros homines provehunt: & qui peccatores lethalium criminum habitu, aut prava consuetudine implicatos, vel in proximis occasionibus peccati hærentes, Absolutione donant, & ad sacram Communionem admittunt, p.175. 176. Id à Christo prohibitum, p.164. n.3.

Sanguineus Christi sudor in agonia, p.1169. 1174. Sanguinis Christi virtus, p.1290.

Satanæ regni eversio, p.1041.

Scandalum, quàm grave crimen, p.511. & 512. n. 5. Aliud exterius, aliud interius, idque triplex. Contra utrumque nos munit sermo divinus, p.513.514. n.6. Quicumque nobis scandali, & ruinæ spiritualis auctores sunt, quamvis maximè nobis necessarii, & amici, deserendi sunt, & abjiciendi, p.512.513.514.n.6. Væ scandalorum auctoribus, p.502. n.6. & p.1123. Scandalorum pœna, p.501. n.5. & p.1129. Scandalum ex Christo pati, quid sit? p.317.n.4. Scandalum Pharisaicum contemnendum, p.453.n.7. Scandalum pusillorum, p.1133.n.1.2. Impossibile est, ut non veniant scandala, pag. 1129.n.1.2. & p.1133.

Scenopegia, seu Festum Tabernaculorum, p.1291.1292.1293.

Scribæ Populi. Quod eorum officium apud Judæos? p.19.n.4. Scriba doctus in regno cœlorum, p.389.n.23. & p.411.n.27. Scripturæ Sacræ veteris, ac novi Testamenti, Doctoris, & Prædicatoris Euãgelici thesaurus, p.411. n.27. Ejus lectio quàm utilis Christianis ad salutem? p.603.n.11. & p.1128. Major Scripturarum fides, quã mortuorum in mundum redeuntium, p.1127. Scriptura non præcipit, nisi charitatem; nec damnat, nisi cupiditatem, pag.607.n.16. Ille tenet, & quod patet, & quod latet in divinis sermonibus, qui charitatem tenet in moribus, ibid. Scripturarum intelligentia, singulare Dei donum, p.1191. n.45.46. 47. Scrutandæ Scripturæ, p. 1265.n.39. Quo animo legendæ? p.1271. In iis, quæ intelligere non possumus, dubitatio auferenda, intelligentia differenda, ibid. Purgandus animus ad Scripturarum & Mysteriorum intelligentiam, ibid.

Seductores cavendi, p.1161. n.8.

Sensuum rectè dispositorum, & de propriis objectis debito modo applicatis judicantium, testimonium certissimum est, pag.1449. Quinque viri Samaritanæ mulieris, mysticè quinque sensus corporis, qui non ad æternitatem, sed ad temporalia appetenda, vel fugienda nos regunt, p.1253. n.16. & 17.

Separationes & dissensiones Euangelicæ prædicationis occasione futuras prædixit Christus, p.1068.

Sepulchrum Jesu publico sigillo obsignatum, & militari præsidio munitum, p.740. n.31. Cur Jesus in monumento novo sepultus? pag.757. n.23. Moralia documenta ex Christi sepultura colligenda, ibid.

Sermo Domini in Monte, p.71.72. & seqq. Non solos Apostolos, sed Christianos omnes spectat, p.190.n.15.

Sermo Domini post Cœnam, p.1373.1374. & seqq.

Serpens æneus, typus Christi in Cruce pendentis, p.1132.1239.1240.

Servus fidelis & prudens, p.1078. Agnoscens voluntatem domini, & non faciens, p.1078. n.47. 48. Servi inutiles sumus, etiamsi fecerimus omnia, quæ præcepta sunt, p.1130. & 1134.

Servorum curam ut gerere debent domini, & qua charitate illos regere? p.203. n.4. & p.1007.

Servus est peccati, qui facit peccatum, p.1311. n.34. & p.1320. Ab ea servitute nonnisi per Christum liberamur, p.1321. n.36. Servus non manet in domo in æternum, ibid.

Signum de cœlo petunt Pharisæi & Sadducæi, pag.461. n.1. & p.825. n.2. Signa excidii Jerosolymitani, & fines mundi, p.628. 629. & seqq. Signum Christi ad judicium venientis in cœlo conspicuum, p.636. n.24. Signa ultimi judicii moraliter explicata, p.649. n.18. & 19. Alia signa primi adventus, alia secundi tempus deposcit, p.825.n.2.

Silentium admirabile Jesu Christi in Passione sua, quomodo à nobis honorandum, p.725. n.32. p.742. n.4. p.874. n.10. p.1442. num. 10. & 11.

Siloe fontis aqua, imago baptismi Christi, p.1329.n.6. & 1330.

Simeon puerum Jesum, ceu Messiam à Deo promissum agnoscit, & prædicat, p.944. & 957.n.25. Ejus Canticum, ibid. Prophetia, pag. 945. n.34. & 35. Simeonis Canticum moraliter explicatum, pag. 957.958.959.

Simon Cyrenæus crucem portat post Jesum, p.733. n.4. & p.1176.

Simon Pharisæus convivio Christum excipit. Murmuranti Simoni, quòd peccatricem pedes suos ungere pateretur, proposita duorum debitorum parabola Christus respondet, p.1007.

Sinapis granum, Christianæ Religionis & Ecclesiæ typus, p.403. & 404. 405. n.21. Grano sinapis similis est gratia in animo hominis abscondita, p.406.

Sinus Christi crucifixi, schola Christianorum. Divinæ hujus scholæ doctrina tribus constat partibus, p.1319.n.5.

Sitis Christi in Cruce, p.1438. & 1444.

Solemnitates Judaicæ, typi Christianarum solemnitatum, p.1298.

Solis defectio prodigialis Christo moriente, p.736.n.22.

Solitudinis laudes, p.63. n.1. Turba hominum relinquenda, cum de vitæ rationibus, vel de re gravi ad salutem pertinente deliberandum est, ibid. Jesus in sacro secessu, procul à mundi tumultibus quærendus, p.427.n.8.

Solicitudo temporalium immodica, & anxia damnatur à Christo, p. 139. n.20. p.140. n.22.23. 24. p.164.n.23. p.1065. & 1066. A rerum temporalium solicitudine facilis est in avaritiam lapsus, pag. 1074. n.2.

Sperare in Christi nomine quid sit? p.359. n.14.

Spiritus Sanctus in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum apparuit quadruplici de cauſa, pag.43. & 44. Chriſtus factus eſt velut unus ex nobis, ut aſſuefieret Spiritus Sanctus manere in nobis, p.1219. Spiritus Sancti plenitudine Chriſtus ad Sacerdotium æternum conſecratus, pag.982. n.17.18. Hoc Spiritu nos perfundens, non ſolùm Chriſtianos effecit, ſed & Chriſtos, ibid. Spiritus Sanctus à Chriſto Patris nomine promiſſus, p.1187. & 1192. 1383. 1385. 1390. num.16. & 17. Diſpoſitiones ad recipiendum Spiritum Sanctum, pag.1187. & 1192. Ubi vult, ſpirat, p.1231. Sub aquæ vivæ ſymbolo ſignificatus, & promiſſus, p.1296. n.37. & p. 1297. Viſibiliter & cum plenitudine non datus, niſi poſt Reſurrectionem, & Aſcenſionem Chriſti, ibid. & p. 1305. n.39. Hujus rei rationes, p.1411. n.7. Fideles triplici modo conſolatur, pag.1390. n.16.17. Teſtimonium de Chriſto perhibuit, & perhibet, p.1396. 1397. 1404. n.26.27. Ejus divinitas, p.1385. A Patre, & Filio procedit, p.1398. & p.1407. n.14. & 15. Confeſſores & Martyres roborat, ut teſtimonium Chriſto perhibeant. pag.1404. 1405. Chriſtus Spiritum Sanctum Apoſtolis dat inſufflando, p.1448. 1452. *Arguit mundo de peccato, de juſtitia, & de judicio*, p.1405. 1406. Hæc Domini ſententia, tres veritates fundamentales Chriſtianæ Religionis complectitur, p.1412. Docet omnem veritatem, p.1407. *Non loquitur à ſemetipſo, ſed quæ audiet, loquetur.* Hic locus ejus divinitati non derogat, p.1407. Docet omnem veritatem, cum magis magiſque diffundit in cordibus charitatem, p.1413.

Sponſus Chriſtus, Eccleſia ſponſa, amici ſponſi Paſtores, Doctores, Concionatores. Zelò pro ſponſa flagrare debent; non ſibi tamen zelare, ſed ſponſo, p.1243. 1244. n.29.

Status & conditionis electio in Spiritu Dei facienda, p.539. n.7. & p.540. n.8.

Stultum & imprudentem haberi propter Deum, glorioſum eſt, pag. 803. num.6.

Sudaria plura ad Jeſu Chriſti ſepulturam adhibita, p.740. n.30.

Superbia quadruplex, p.619. n.4. Adversùs ſuperbiam pugnat Deus tamquam contumeliæ ſuæ propulſator, p.620. n.9. Superborum magnitudo fumo, & ſomno ſimilis, p.620. & 621. n.9. Superbi à Deo diſperſi, humiles exaltati, pag.931. De Dei donis non ſuperbiendum, p.1045. n.17.18.

Surdi & muti curatio à Chriſto, pag.822. n.6. & 7. Surdus & mutus, hominis peccatoris typus, in cujus ſpirituali curatione Chriſtus per gratiam ſuam eadem operatur, p.824. 825. n.n.3.

T

TAlentorum à Deo acceptorum bonus uſus. Ratio de illis ab unoquoque reddenda, p.667. 668. 669. 670. 1151. & 1152.

Talionis lex, p.93. n.32. Exactio talionis antiquis Judæis, qua ratione permiſſa? ibid. Lex talionis juſtitia injuſtorum eſt; non fomes, ſed limes furoris, p.94.

Tempeſtas à Chriſto ſedata, p.198. n.18. Ejus myſtica ſignificatio, p. 213. 214. 215. n.17.18.19. & p.422. n.25. Unicuique ſua cupiditas tempeſtas eſt, p.437. n.19.

Templo turpe lucrum inferri vetitum, pag.726. n.13. Templi ſtructura, pag.627. n.1. & p.863. n.10. Senſus litter. & p.1157. Templi excidium à Chriſto prædictum, ibid. num.2. & p.1158. 1159. Templi ruinam ex juſtitia, & ex miſericordia Deus decrevit, pag. 639. num.1. Jeſus vendentes, & ementes è Templo ejicit, p.851. n.4. & pag.1223. Signi illius admirabilitas, p.573. num.9. Templi velum ſciſſum in duas partes Chriſto moriente, pag.738. num.26. Quid miraculum iſtud ſignificet? ibid. Templum Jeroſolymitanum, Eccleſiæ figura, pag.856. n.1. Templum Dei in latronum convertit ſpecum, qui lucra de religione ſectatur, ibid. num. 7. Templi Dei profanatio, & violatio multiplex, p.583. & 584. Reverentia Templis debita, ibid. & p.1227. Nundinationes in Templo Dei, ibid. & p.1237. Templum domus orationis, ibid. Nundinationes in locis Templo contiguis prohibitæ, p.854. n.4. Quinā domum Dei ſpeluncam latronum faciunt, ibid. & p.1227. Templum Dei omnes, & ſinguli ſumus, quotquot in Chriſto baptizati ſumus, p.641. n.3.

Templum corporis ſui ſolvendum, & in tribus diebus excitandum Chriſtus prædixit, p.1223. 1224. & 1228.

Tempus gratiæ Judæi non obſervant, ideò à Chriſto reprehenſi, p. 1068. Tempus gloriæ Chriſti, & electorum ejus, p.1299 n.6.

Tempus opportunum res ſuas temporales agendi quærūt homines, & tempus non arripiunt, quod opportunum ſemper adeſt, agendi maximum, & unicè neceſſarium ſalutis ſuæ negotium, pag.469. 470. num.2.

Tenebræ prodigioſæ, Chriſto moriente, p.736. n.22. Tenebras mundo Judaicæ cæcitatis oſtentant, p.750. n.17.

Tentare Deum, quid ſit? p.53. n.5.

Tentationes Diaboli. Cauſæ tentationum cauſæ cupiditatum ſunt. Cauſæ cupiditatum ſunt carnis oblectatio, ſpecies gloriæ, aviditas potentiæ, p.56. n.9. Quid reſpondendum tentatori? ibid. In Chriſto tentati ſumus, in illo diabolum ſuperamus, p.65. num.12. Cur Deus tentationes graviores irruere permittat in Chriſtianos illi per baptiſmum conſecratos? ibid. Tria præcipua tela diaboli, p.960. n.3. & 4. Quibus armis tentationes vincantur, Chriſtus docet, ibid. & 981. n.7. Adversùs tentationes, & inſidias diaboli continuò vigilandum, & orandum, p.1173. Ne inducamur in tentationem, precamur Oratione Dominica, p.135. n.12. & p.152.

Teſtamentum Chriſti in Cruce, Matrem Diſcipulo dilecto, Matri Diſcipulum commendantis, p.1433. & 1434. Electos omnes in S. Joannis perſona in filios recipit Deipara Virgo teſtamento Chriſti morientis, ibid. Novi teſtamenti ſanguis, p.687. n.19.

Teſtimoniis falſis Jeſus accuſatus, p.721.

Teſtimonium Jeſu de ſeipſo verum eſt, p.1308. n.14. & p.1309.

Thamar, aliæque famoſæ mulieres, cur in Genealogia Chriſti nominatæ? Triplex ratio, p.7.

Theſaurus in cœlo, p.138. n.16. & p.155. 156. 157. num.16. Theſaurus cœli, manus pauperis, ibid.

Thomæ Apoſtoli generoſus animus, & Dei amans, p.1344. & 1345. Thomas Chriſtum interrogat, quò vadat, & quæ ſit via, pag.1381. Ejus incredulitas, p.1448. n.24. 25. Cur à Chriſto permiſſa? pag. 1455. Illi Chriſtus vulnera ſua palpanda offert. An tetigerit, incertum, p.1450. n.29. Thomæ confeſſio, p.1449.

Timor carnalis excutiendus Chriſtiano, pag.286. n.16. & p.287. n. 17. Impius timor eſt, cum quæ non timenda ſunt, timentur; & quæ timenda ſunt, non timentur, p.288. Chriſtus non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo abſtulit omnem timorem, ibid. Ad omne rectè factum, & ad omne peccatum, amor aut timor ducit, ibid. Timor carnalis manum ab externo peccati opere prohibere poteſt, voluntatem mutare non poteſt, p.424. n.3. Timor pœnarum inferni ſalutaris, p.677. n.8. Timor pædagogus ad charitatem ducens, ibid.

Timendus verè quis? p.1063.

Timoris ſervilis, & caſti diſcrimen, p.1070. & 1042. n.14. & 15.

Titulus Cruci Jeſu inſcriptus, p.734. n.19.

Trabs in oculo proprio, p.996. n.41.42.

Traditus eſt Chriſtus ad mortem à Patre; ſeipſum tradidit pro nobis; & à Juda ſe tradi permiſit, p.500. n.15. & p.1378.

Traditiones Phariſæorum, & Scribarum, p.439. & 440. n.1. Propter vanas illas traditiones mandata Dei tranſgrediebantur, p.440. 441. & 442. n.2. & p.820.

Traditiones Apoſtolicæ cognoſci non poſſunt, niſi per Eccleſias matrices, & originales fidei, quas condiderunt, & quibus prædicarunt Apoſtoli, p.1413.

Transfiguratio Jeſu Chriſti, pag.483. 484. 485. 490. 491. 492. 493. 494. 833. n.1. p.1027. & 1028. In Transfiguratione Chriſti ſpes ſanctæ Eccleſiæ fundata, p.490. Oſtendit Deus in Filii ſui Transfiguratione finem quò tendimus, & viam qua tendimus, ibid. Totius Chriſti, capitis & membrorum, perfecta Transfiguratio, pag.837. n.1. & p.838. Spiritualis transfiguratio, p.1036. & 1037.

Traxit ad ſe omnia Chriſtus per mortem in Cruce ſuam, p.1360.

Tribulationes Chriſtianis ſalutares, pag.313. & 314. Chriſtianorum eſt pati mala temporalia, & ſperare bona ſempiterna, p.109. n.10. Ipſis patientia in tribulationibus non minùs neceſſaria, quàm fides, p.284. n.13. Qua animi diſpoſitione Chriſtianis tolerandæ, p. 642. n.6. & p.643. Illas in gratiam electorum ſuorum Deus attemperat, p.647. & 648. n.15. Quantùm quis patiatur, non tam ſpectandum eſt, quàm qua de cauſa patiatur, p.752. n.15.

Trinitatis Sanctiſſimæ Myſterium ex baptiſmi inſtitutione probatū, p.764. Deus Trinitas Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos, p.1391.

Triſtitia extrema Chriſti in horto, p.690. n.25. & 691 n.26 p.712. n. 18. & p.873. n.6. Contriſtari cum Chriſto debemus uſque ad mortem peccati in nobis, ibid. Triſtitia ſæculi, & triſtitia ſecundùm Deum, p.1411. n.16. Triſtitia juſtorum vertetur in gaudium, pag. 1408. n.19. & p.1414.

Triumphalis ingreſſus Jeſu Chriſti Jeroſolymam, pag.569. 570. 571. 578. & 579.

Turbavit ſemetipſum Jeſus, fremuit & flevit, non infirmitate, ſed poteſtate, p.1353. n.52.53. Quid myſticè ſignificaverit ille Chriſti affectus? ibid. Hos affectus in ſe Chriſtus excitavit, ut ſe verum hominem probaret, p.1359. n.27.28. Chriſti turbatio, noſtra conſolatio eſt, pag.1367. n.27.28. Turbationes cordis noſtri in rebus adverſis impedire cum Dei gratia poſſumus, p.1385.

V

VÆ divitibus, ſaturatis, ridentibus, benedictis ab hominibus, p. 995. n.24.25.26. & p.999. 1000. Væ Corozaim, & Bethzaida, p.1041. n.13.14. & 15.

Væ multiplex Phariſæis, & Legiſperitis, p.1056.

Vallis impleta creſcit, mons & collis humiliatus decreſcit, pag. 971. num.5.

Velum Templi ſciſſum eſt in duas partes moriente Chriſto. Quid hoc miraculo ſignificatum? pag.738. n.26. Velum peccati, quod inter nos, & miſericordiam Dei interjectum erat, ne ſanctuarium cœleſte videre & ingredi poſſemus, Chriſti morte diruptum eſt, p. 756. num.21.

Verbum Filius Dei verè, & natura Deus eſt, p.1200. Perſona à Patre diſtincta, ibid. Patri coæternum, ibid. & pag. 1201. Res omnes creatæ in illo vita ſunt, p.1202. Lux mentium à pleriſq; non percepta, p.1203. Nemo niſi per ipſum illuminatur ad ſalutem, pag. 1204. Lux eſt in tenebris lucens, & omnibus præſens, p.1211. & 1213. n.9. Omnem hominem illuminans, p.1213. n.9. Verbum caro factum, p.1205. Ut de carne vitia carnis extingueret, pag. 1215. Verè unigenitus Dei Filius, in ſe credentes filios Dei adoptivos facit, p.1204. Plenitudo gratiæ, & veritatis proprius Ver-

bi Incarnati character, ibid. De plenitudine ejus omnes accepimus, p.1207. Verbum Dei Dominus Jesus Christus. Ejus infinita magnitudo, p.1211.
Verbi euntis & redeuntis vicissitudines in animabus sanctis, quibus interdum suavitatem sensibilem præsentiæ suę subtrahit, ut earum fidelitatem, amoremque castum probet, p.1414.n.16.
Verbum Dei verbum salutis, alimonia æternitatis, p.68.num.5. Adversarius est, cum quo in hac vita concordare debemus, p.118. n. 20. Gladius bis acutus, separans à nobis, quod impedimento est ad salutem, p.292. Ignis est, piorum auditorum animos in Dei amorem accendens, p.1190. Omnes intùs verbi Dei auditores sumus; & omnes foris & intùs in conspectu Dei factores esse debemus, p. 189.n.14. Verbi Dei & Ministrorum ejus contemptores, quę damnatio maneat? p.278. & 279.
Verbum Dei quo studio, qua pietate audiendum, pag.392.n.3. & 4. p.393. n.5. & 6. & pag.394. n.7. Varii obices, ne verbum Dei fructum afferat in iis, à quibus auditur, p.392. 393. & 394. In iis qui bono, & optimo corde illud suscipiunt, multum & varium fructum affert, p.394. n.7. Qui ex Deo est, verbum Dei audit: qui non audiunt, ex Deo non sunt, p.1312.1313. n.46. 47. p.1322. n. 47. Cum debitis dispositionibus audiendum, ibid.
Verba novissima Jesu Christi in Cruce morientis, p.736.n.23.p.754. n.18. p.1177.n.33.34. p.1178.1182.
Verba. Maxima pars culparum, atque pœnarum à verbis sumit exordium, p.87. n.23. Ad verbum convitii expiandum non sufficit eleemosynas facere, nisi remedium reconciliationis adjungatur, pag.117. num.18. Verba mala ex corde pravo, & corrupto ducunt originem, p.346. n.20. 21. & p.369. n.22. Verba scurrilia in viris præsertim Ecclesiasticis damnanda, pag.370. Ex verbis justificatio & condemnatio, p.346.364. & 369. Verbum otiosum, p. 346. n.22.
Veritas patrimoniorum Christianorum, pag. 1320. num.32. Lucens amatur, redarguens odio habetur, p.1242. Ubique præsidet omnibus eam consulentibus, ibid. Deo invisi sunt Ecclesiæ Ministri, qui veritatis confessionem & prædicationem ex commodis suis suspendunt, p.1155. Christus in mundum venit, ut testimonium perhibeat veritati, p.1435. n.37. Qui ex veritate est, Christi vocem audit, p.1436. Multi Pilati exemplo ignorant, quid sit veritas, p.1456. n.38. Errat, quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cum adhuc nequiter vivat, p.1413.
Vestimenta Jeu sorte inter milites divisa, p.734. n.17. Mystica explicatio, p.751.n.13.
Via, veritas, & vita Christus, p.1382. 1387. Via vitæ, & salutis æternæ, angusta, & arcta, p.166.n.7.p.180. n.7. Via salutis angusta est cupiditati, dilatatur charitati, ibid. Viæ ad cœlum duæ dumtaxat, innocentia & pœnitentia, p.587.n.14.
Victimæ Dei in hoc mundo per pœnitentiam & charitatem esse debemus, p.842.n.5.
Videbunt in quem transfixerunt. Variæ hujus loci Zachariæ lectiones, p.1439. & 1440.
Vidua Sareptana, ad quam missus Elias, p.978.n.25.26. Ecclesiæ typus, p.983. n.25. 26. Heroicum charitatis illius exemplum Christianis imitandum, ibid.
Vidua Naim. Christus filium ejus à morte suscitat, p.1003. Adolescens ille defunctus, typus est peccatoris, nondum tumulo pravi habitus, & perversæ consuetudinis sepulti, pag.1008. n.12. Vidua Naim typus Ecclesiæ, p.1009.
Vidua duo æra minuta mittens in gazophylacium, plus omnibus misit, p.858.862. & 863.n.7.
Vigiliæ noctis tres apud veteres Hebræos, deindè quatuor à Pompeii temporibus, p.421.n.18.
Vigilantia Christiana, pag.639.640.653.654.714.865.866.868.1066. 1067.1076.1077.
Vigilantia Christiana & humilis oratio, origo est fortitudinis nostræ, p.715. & 716. Orandum, ut vigilemus, vigilandum, ut oremus, p. 874. n.8.
Villici diffamati parabola, p.1111. Moraliter exposita, p.1115.1116. & 1117.
Vineæ agricolis locatæ, qui filium domini sui occiderunt, parabola de Judæis explicata, pag 577.578.1153. 1156. Moralis expositio, pag.588.
Vinum ex aqua factum à Christo in nuptiis Cananiticis, pag. 1226. & 1227.
Vinum novum in regno Dei bibendum, quid sit? p.688.n.20.
Vinum cum felle mixtum Jesu morienti propinatum, p.733.734.n. 16. Mysticè explicatur, p.751.n.12. Mundi voluptates, vinum cum felle mixtum, ibid.
Virginum dignitas & excellentia, p.603.
Virorum erga uxores compatiens charitas, p.535.
Visio Dei; beatitudo mundis corde promissa, p.75.76.
Visionum & revelationum privatarum examen, p.496.n.8.
Vita per Christum, p.1271.1272.1273.1390.
Vita æterna, p.677.678.n.10. Bonis operibus comparatur, ibid.
Vitæ temporalis nimius, & inordinatus amor, impedimentum est pietatis Christianæ, p.296.n.23. p.481.n.16. p.1365. & 1366.
Vitis vera Christus, Pater agricola, nos palmites, p.1393. 1394. & 1397. Manere in Christo debemus, ut palmites in vite, aliàs fructum salutis ferre non possumus, p.1398. n.4. & p.1399. n.6.7.
Vitulus saginatus, typus Christi pro peccatis nostris occisi, p.1109.
Ultionem injuriarum Christus prohibet, patientiam imperat, p.95. & 69. Altera maxilla potiùs præbenda percutienti, quàm charitatis & patientiæ bonum amittatur, pag.95.num.4. Hoc præceptum Christi præparatione cordis implendum, pag.95. n.34. Christianos qui mala rependunt malefactis, judicabunt Ethnici Philosophi, qui beneficia esse rependenda docuerunt, p.127.n.27.
Umbra mortis, quid sit, p.58. n.11. Discrimen inter mortem, & umbram mortis, ibid.
Unctionis Extremæ Sacramentum, Marci c.6. insinuatum, p.815.
Unguentum super Christi caput & pedes effusum, p.700. n.3. Tres species unguentorum mysticorum, cum quibus ad Jesum accedere debemus, p.667. & 870.
Unio divina Christi capitis cum membris, & membrorum cum capite, p.1426.
Vocationi divinæ absque mora parendum, p.212. n.16. Alii vocantur, & venire contemnunt; alii vocantur, & veniunt; alii compelluntur, ut intrent, pag.1097. n.22.23. Multi vocati. Non solùm multi, sed omnes sufficienter vocati, p.601.n.7.
Voluptas omnis, quæ à dæmone, sive à mundo, & carne cum dæmone fœderatis offertur, homini Christiano suspecta esse debet, quamvis innoxia secundùm se videatur, p.67. n.4. Voluptates sęculi, porcorum cibus, p.1105.
Voluntas facti origo est, eamque pro facto Deus plectit, p.88.n.26.
Voluntas nostra Dei voluntati omninò subjicienda, & conformanda est, p.715. n.21. p.873. & 874. n.7. p.1174. & 1286. Quosdam nimia suæ voluntatis fiducia extulit in superbiam. Quosdam nimia suæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam, p.1368. n.35. Nihil offertur Deo ditius bona voluntate, p.545. Bonæ voluntatis sacrificium numquam plenè persolvitur, nisi mundi hujus cupiditas perfectè deseratur, p.546.
Votum virginitatis & continentiæ, p.531. & 538. Votum commune baptizatorum: In eo servando fidelitas, p.924.n.34.
Usuræ iniquitas. Fœnus pecuniæ, fumus animæ, p.126.
Utilitas nostra respuenda, ubi Divinitatis injuria est, p.538.n.6.
Vulnerum cicatrices à Christo redivivo & glorioso servatæ, p.1454. Suscepta à Christo vulnera pacem nobis pepererunt: ostensa vulnera ad pacem nos hortantur, p.1454.
Uxor non dimittenda, seu in perpetuum à thoro abjicienda, nisi ob fornicationem, p.90. n.28. Christianorum virorum erga uxores charitas, uxorum erga viros reverentia, fides, dilectio, p.120. n.23.

Z

ZAcharias Propheta. Vaticinium ejus de Rege ad Sion venturo, insidente pullo asinæ, ad Zorobabelem pertinere, perperàm asserit Grotius, p.570. Christo vindicatur, ibid. Zachariæ Vaticinium de triginta argentis, quibus Jesus appretiatus est & traditus, expenditur, p.727. n.5. Cur à S. Matthæo citatum Jeremiæ nomine? ibid.
Zacharias filius Barachiæ, inter Templum & Altare occisus, quis fuerit? p.614. n.18.
Zacharias Joannis Baptistæ pater, summus Sacerdos non fuit, pag. 897.n.5. Uxorem duxit Elisabeth de filiabus Aaron, p.898. num.5. Ambo justi ante Deum, non tamen omnis prorsùs expertes peccati, ibid. n.6. Zachariæ thus in templo adolenti apparuit Angelus Gabriel, & filii nativitatem futuram nuntiavit, p.899.num.13. Zachariæ incredulitas & diffidentia, pœnaque divinitùs inflicta, ibid.n.19. & 22. Nato puero Joannis nomen imponit, pag.912.n. 63. Locutionis usus illi divinitùs restitutus, ibid.n.64. Canticum Zachariæ, p.912.n.68. & seqq. p.913.914. & p.933. 934. 935. 936. Zacharias legalis Sacerdotii, & populi Judaici typus, ex quo jam sene Christus natus est secundùm carnem, p.919. n.22.
Zachæus Christum in domum suam recipit, p.1145. & 1146. Qua ratione imitandus, p.1149.1150.
Zaram cum Phares, cur in Christi Genealogia recensitus? p.7. Zaram & Phares, duorum populorum typi, ibid.
Zebedæi filiorum ambitio, p.555.556. & 844. n.6.
Zelus eorum ignem de cœlo in Samaritanos excitare volentium, à Christo reprehensus, p.1030. Zelus amarus Ministris Christi vitandus, p.1039.
Zelus domus Dei, p.1223.n.17. & p.1228.
Zizaniorum parabola moraliter explicata, p.399. Multi primò zizania sunt, & postèà triticum fiunt, p.401.n.19.
Zorobabel qua ratione genitus à Salathiele dicatur, cum filius sit Phedaiæ fratris Salathielis? p.9.n.11.

FINIS.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Alexandre, Noël

Expositio litteralis et moralis S. Evangelii J. Chr. secundum quatuor Evangelistas

Venetia 1704
2 Exeg. 14 c
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10326402-5